

YAŞAR KEMAL

ince memed

1. Bölüm
(1955)

YAŞAR KEMAL

ince memed

1. Bölüm
(1955)

Duvarın dibinde resmim aldılar, ak kağıt üstünde tanıyın beni ..

Toros dağlarının etekleri ta Akdenizden başlar. Kıyıları döven ak köpüklerden sonra doruklara doğru yavaş yavaş yükselir. Akdenizin üstünde daima, top top ak bulutlar salınır.

Kıyılar dümdüz, cilalanmış gibi düz killi topraklardır. Killi toprak et gibidir. Bu kıyılar saatlarca içe kadar deniz kokar, tuz kokar. Tuz keskindir. Düz, killi, sürülmüş topraklardan sonra Çukuro-vanm bükleri başlar. Örölmüşçesine sık çalılar, kamışlar, böğürtlenler, yaban asmaları, sazlarla kaplı, koyu yeşil, ucu bucağı belirsiz alanlardır bunlar. Karanlık bir ormandan daha yabani, daha karanlık!

Biraz daha içeri, bir taraftan Anavarzaya, bir taraftan Os-maniyeyi geçip Islahiyyeye gidilecek olursa geniş bataklıklara varılır. Bataklıklar yaz aylarında fıkır fıkır kaynar. Kirli, pistir.

Kokudan yanına yaklaşılmaz. Çürümüş saz, çürümüş ot, ağaç, kamış, çürümüş toprak kokar. Kışınsa duru, pırl pırl, taşkın bir sudur. Yazın otlardan, sazlardan suyun yüzü gözükmeyiz. Kışınsa çarşaf gibi açılır. Bataklıklar geçildikten sonra, tekrar sürülmüş tarlalara gelinir. Toprak yağlı, ısl ısıldır. Bire kırk, bire elli vermeye hazırlanmıştır. Sıcacık, yumuşaktır. Üstleri ağır kokulu mersin ağaçlarıyla kaplı tepeler geçildikten sonradır ki, kayalar birdenbire başlar. Ğnsan birden ürker. Kayalarla birlikte çam ağaçları da başlar. Çamların birer billur pırlıltısındaki sakızları buralarda toprağa sızar. Ğlk çamlar geçildikten sonra, gene düzlüklere varılır. Bu düzlükler boz topraktır. Verimsiz, kıraç... Buralardan Torosun karlı do-

rukları yanındaymış, elini uzatsan tutacaktıymış gibi gözüktür.

Dikenlidüzü bu düzlüklerden biridir. Dikenlidüzüne beş kadar köy yerleşmiştir. Bu beş köyün beşinin de insanları topraksızdır. Cümle toprak Abdi Ağanındır. Dikenlidüzü, dünyanın dışında, kendine göre apayrı kanunları, töresi olan bir dünyadır. Dikenlidüzünün insanları, köyelerinden gayrı bir yeri bilmezler hemen hemen. Düzlükten dışarı çıktıkları pek

az olur. Dikenlidüzünün köylerinden, insanların, insanların ne türlü yaşadıklarından da kimsenin haberi yoktur. Tahsildar bile iki üç yılda bir kere uğrar. O da köylülerle hiç görüşmez, ilgilenmez. Abdi Ağayı görür gider.

Değirmenoluk köyü Dikenlidüzündeki köylerin en büyüğüdür. Abdi Ağa da bu köyde oturur. Köy, düzlüğün gündo-ğusuna düşer. Kayalığın dibindedir. Kayalar mordur. Üstlerini sütbeyaz, yeşile çalan, gümüşü, türlü renkte lekeler örtmüştür.

Üst başta yaşlı, yaşlıktan dallan toprağa eğilmiş, dalları kıvrılmış bir çınar ağacı bütün haşmetiyle yıllardır orada durup durur. Çınar ağacına yüz metre yaklaşırsın, elli metre yaklaşırsın ortalıkta çit yoktur. Her bir yan derin bir sessizlik içindedir. Sessizlik korkutur insanı. Yirmi beş metre yaklaşırsın gene öyle... On metrede aynı sessizlik. Ağacın yanına gelip de kayadan yanına dönüncedir ki iş değişir, birdenbire bir gürültü patlar. Şaşırır insan... İlk kulakları sağır edecek derecede çoktur. Sonra iner, yavaşlar.

Gürültünün geldiği yer, Değirmenoluk suyunun gözüdür. Göz değildir ya, bura halkı oraya suyun gözüdür der. Öyle bilir. Bir kayanın dibinden köpükler saçarak kaynar. İçine bir ağaç parçası atılırsa bir gün, iki gün, hatta bir hafta suyun üstünde oynadığı görülür. Döndürür. Bazıları iddia ederler ki, kaynayan su, üstünde taşı bile oynatır, batırmaz. Halbuki suyun gözü burası değildir. Ta uzaklardan, çamlar arasından yarpuz, kekik kokularını yüklenerek Akçadağdan gelir. Burada da bu kayanın altından girer, köpürerek, kaynayarak bir delice homurtuyla öbür ucundan çıkar.

Buradan Akçadağa kadar öyle kayalık, öyle sarptır ki Toros

10

bir ev yerinden daha büyük toprak parçası görülemez. Ulu çamlar, gürgenler kayaların arasından göğe doğru ağ-mıştır. Bu kayalıklarda hemen hemen hiçbir hayvan yoktur. Yalnız, o da çok seyrek, akşam vakitleri keskin bir kayanın sivrisinde boynuzlarını, büyük çangallı

boynuzlarını sırtına yatırmış bir geyik, bacaklarını gerip, sonsuzluğa bakarcasına durur.

11

Çakırdikeni en pis, en kıraç toprakta biter. Bir toprak ki bembeyaz, peynir gibidir. Ot bitmez, ağaç bitmez, eşek inciri bile bitmez, işte orada çakırdikeni keyifle serile serpile biter, büyür, gelişir.

En iyi toprakta bir tek çakırdikenine rastgelinmez. Bunun sebebi, bir kere iyi toprak boş kalmaz, her zaman sürülür ekilir. Bir de, öyle geliyor ki, çakırdikeni iyi toprağı sevmey.

Ne iyi, ne kötü boş bırakılmış orta halli toprakta da biter çakırdikeni. Çakırdikenini söker, yerini ekerler. Toros eteklerinin doruklara yakın düzlükleri bu minval üzeredir.

En uzun çakırdikeninin yüksekliğı bir metre kadar olur. Bir sürü de dalları vardır. Dallar dikensi çiçeklerle donanır. Bu çiçekler beş perli, yıldız gibi, uçları sert, sivri iğnelerin ortasında-dır. Her çakırdikeninde bunlardan yüzlerce bulunur.

Çakırdikeni bittiğı yerde bir iki, üç dört tane bitmez. Öyle üst üste, öyle sık biter ki arasından yılan geçemez. Ğğne atsan çakırdikeninden yere düşmez.

Baharda zayıf, açık yeşildir. Hafif bir yel esse, toprağı de-gecekmiş gibi yatar. Yaz ortalarında, dikende, önce mavi damarlar peyda olur. Sonra yavaş yavaş dikenin dalları, gövdesi mavileşir. Açıkça bir mavidir bu... Sonra mavi gittikçe koyula-^ şır. Bu en güzel bir mavidir. Bir tarla, uçsuz bucaksız bir ova tüm maviye keser. Gün batarken eğer bir yel eserse mavi dalgalanır, hışırdar, aynen deniz gibi. Gün batarken sular nasıl kıza-1 rır, çakırdikeni tarlası da öyle kızarır.

12

Güze doğru dikenler kurur. Mavilik beyaza döner. Çatırtılar gelir çakırdikeninden.

Düğme büyüklüğünde sütbeyaz sömüklüböcekler vardır hani. Bunlardan yüzlercesi,

binlercesi dikenlerin gövdelerine sıvanır. Diken gövdeleri boncuk boncuk sütbeyaz olur.

Değirmenoluk köyü çakırdikenlik... Tarla yok, bağ, bahçe yok. Safi çakırdikenlik.

Çakırdikenliğin içinden koşan çocuk soluk soluğaydı. Çoktan beridir ki durmamacasına koşuyordu. Birden durdu. Bacaklarına baktı. Dikenlerin yırttığı yerden kan sızıyordu.

Ayakta duracak hali yoktu. Korkuyordu. Ha yetişti, ha yetişecekti. Korkuyla arkasına baktı.

Görünürlerde kimsecikler yoktu. Ferahladı. Sağa saptı. Bir zaman koştu. Sonra yoruldu.

Yorulunca çakırdikenlerinin içine yattı. Sol yanında bir karınca köresi gördü. Karıncalar iri iri. Körenin ağzında cıvı cıvı kaynaşıyorlar. Bir zaman her şeyi unutup karıncalara daldı.

Ve birden aklına gelince sıçradı. Sağa saptı. Biraz sonra da dikenlikten çıktı. Dikenliğin kıyısına dizleri üstü çöktü. Baktı ki dikenliğin üstünden başı gözüküyor, kıcı üstü oturdu bu sefer de. Bacakları kanıyordu. Kan sızan yerlere toprak ekelemeye başladı. Toprak yaralara düşünce yaktı.

Kayalıklar azıcık ötedeydi. Kayalıklara doğru var gücünü harcayarak yeniden koşmaya

başladı. En yüksek kayanın altındaki çınar ağacına vardı. Ağacın dibi bir kuyu gibi

derinlemesi-neydi. Sapsarı, altın renkli, kırmızı damarlı yapraklar ağacın dibini doldurmuş, gövdeyi yarı beline kadar örtmüştü. Kuru yapraklar hışır hışır ediyordu. Gitti, kendisini

yaprakların üstüne attı. Çınarın çıplak dallarından birisinin en ucunda bir kuş duruyordu,

çıtırtıyı duyunca uçtu gitti. Yorgundu. Bitmişti. Burada, bu yaprakların üstünde geceleme

geçirdi aklından. Yumuşacık. Oturduğu yerden kalkamayabilir de. Sonra, "Olmaz," dedi

kendi kendine. "Adamı kurt kuş yer." Ağacın üstünde kalmış yapraklardan birkaçı dolana

dolana geldi öteki yaprakların üstüne düştü. Sonra boyuna birer ikişer düşmeye başladı.

Kendi kendine konuşuyordu. Sesli sesli konuşuyordu. Sanki, yanında birisi var da ona

söylüyor:

"Giderim," diyordu. "Giderim bulurum o köyü. Kimse bil-

mez oraya gittiğimi. Gider bulurum. Giderim işte. Çoban olurum işte. Çift sürerim işte.

Anam beni arasın işte. Arasın aradığı kadar. Keçi sakallı göremez yüzümü. Göremez işte. Ya köyü bulamazsam? Bulamam! Aç kalır ölürüm. Ölürüm işte."

Ilk bir güz güneşi vardı. Kayaları, çınarı, yaprakları yalıyordu. Toprak taze, apaydınlıktı. Bir iki güz çiçeği toprağı yarmış, ha çıktı, ha çıkacak. Çirişler acı kokuyor, ıslak ıslak da parlıyordu. Dağlar, çiriş kokar güzün.

Bir saat mı, iki saat mı ne kadar kaldı orada, belli değil. Ama, gün yıkıldı gitti dağların ardına. Neden sonradır ki çocuk, söylenmeyi bırakıp, kendini topladı. Birden aklına düştü ki, arkasından geliyorlar. Deliye döndü. Güneşe bir göz atmayı da unutmadı. Güneş başını almış gidiyordu. Şimdi nereye gitmeliydi? Hangi yöne? Bilmiyordu. Kayaların arasından incecik bir keçi yolu geçiyordu, ona girdi koşmaya başladı. Kaya demiyor, çalı, taş demiyor koşuyordu. Yornuğunu iyi almıştı. Duruyor, bir an arkasına bakıyor, sonra gene koşmaya başlıyordu.

Ayaklan biribirine dolanıyordu. Bu minval üzere koşarken, çürümüş bir ağacın üstünde küçücük bir kertenkele ilişti gözüne. Nedense buna sevindi. Kertenkele onu görünce ağacın altına kaçtı...

Bir sallandı, sonra durdu. Başı dönüyordu. Gözleri karardı. Etrafındaki dünya topaca dönmüştü. Nasıl da fırlanıyordu! Eli ayağı da titriyordu. Arkasına baktıktan sonra gene koşmaya başladı. Bir ara önünden bir keklik zurbası parladı. Kekliklerin kalkışından irkildi. En küçük bir çıtırtı duysa hep irkiliyordu zaten. Yüreği, bu sebepten, hep deli gibi çarpıyordu. Umutsuz-casına arkasına gene baktı. Kan tere batmıştı. Dizlerinin bağı çözüldü. Yere oturuverdi. Düştüğü yer ufacık taşlı bir yamaçtı. Ekşi ekşi bir hoş ter kokuyordu. Burnuna tatlı bir çiçek kokusu geldi. Gözlerini zorla açabildi. Başını ağır ağır, korka korka kaldırdı aşağılara baktı. Gün battı batacağı. Gölgeler öylesine uzamış. Aşağıda hayal meyal

bir toprak dam gördü. Sevinçten yüreği ağzına geldi. Evin bacasından duman da çıkıyordu.

Duman, ağır ağır, salma salma çıkıyordu. Duman, bir kara duman değildi. Dumanın rengi hafif mora çalıyordu. Arkasında ayak sesine benzer bir patırtı duydu. Başını hızla çevirdi. Sol yanın-

14

da orman kapkara kesilmiş bir sağnak gibi gökten yere iniyordu. Orman üstüne üstüne geliyordu. Gene konuşmaya başladı. Ama bağıra bağıra konuşuyordu. Hem ormandan kaçarcasına, aksi yöne yürüyor, hem olanca gücüyle:

"Giderim derim ki onlara... Giderim derim ki... Size derim... Size çoban olmaya geldim. Çift de sürerim... Ekin de biçerim. Derim ki benim adım Mistik derim, Kara Mistik... Anam yok, babam yok... Abdi AĞam da yok derim. Sizin davarınızı güderim... Sizin çiftinizi sürerim. Sizin çocuğunuz da olurum. Olurum işte. Benim adım Ėnce Memed değil. Kara Mistik derler bana. Anam ağlasın. Olurum işte. Gavur Abdi AĞa da arasın beni. Çocukları olurum işte."

Sonra bağıra bağıra ağlamaya başladı. Karanlık orman akıyordu. Ağladıkça ağlıyordu.

Ağlamaktan, yalnız, avazı çıktığı kadar ağlamaktan müthiş bir tat duyuyordu.

Yamaçtan aşağı inerken ağlaması kirp diye kesildi. Akan burnunu sağ kolunun yenine sildi.

Yen, yamyaş oldu.

Evin avlusuna geldiğinde karanlık kavuşmuştu. Öteelerde birçok ev karartısı daha gördü. Bir

an durdu. Düşündü. Bu köy, o köy mü ola? Kapının önünde uzun sakalı sallanan bir adam

semerle uğraşıyordu. Başını kaldırınca sakallı, avlunun ortasında, dikilmiş kalmış bir karartı

gördü. Karartı kendisine doğru bir iki adım attı durdu. Adam aldırmadı. Ėşine daldı. Ortalık

iyice kararınca adamın gözleri görmez olup, uğraşmayı bıraktı. Ayağa kalktı. Soluna

dönünce deminki karartıyı olduğu yerde öylece dikilmiş durup durur gördü:

"Hişt! Hişt!" dedi. "Hiştışt! Ne işin var burada?"

Karartı:

"Ben," dedi, "çoban olurum sana dayı. Ben çift de sürerim. Her bir iş yaparım size dayı."

Sakallı adam karartıyı kolundan tuttu içeri çekti:

"Gel hele sen içeri, sonra konuşuruz hepsini..."

Önceden bir poyraz esiyordu. Memed, tir tir titriyordu. Öyle bir titriyordu ki uçacak gibi.

Yaşlı adam içerdeki kadına:

"Ocağa odun at!" dedi. "Çocuk titriyor."

Kadın:

15

"Kim bu?" diye hayretle sordu.

Yaşlı adam:

"Bir Tanrı misafiri," diye cevap verdi.

Kadın:

"Misafirin hiç de böylesini görmedimdi," diye bıyık altından gülümsedi.

Yaşlı adam:

"Gör işte!" dedi.

Çocuk, ocağın soluna, duvara iyice yapıştı, büzüldü. Çocuğun kocaman bir başı vardı. Düz, güneşten solup, kırmızı olmuş kara saçları alınna, yüzüne dümdüz, dikine düşüyordu. Yüzü

ufacıktı. Kupkuru bir yüzdü. Gözleri kocaman kahverengiydi. Teni güneşten yanmıştı. On birinde gösteriyordu. Dize kadar da şalvarını çalı yemişti. Bacakları bu sebepten çıplaktı.

Ayakları da yalındı. Bacaklarında kan kuruyup kalmıştı. Ateşin çok iyi yanmasına rağmen titremesi durmuyordu.

Kadın:

"Yavru," dedi, "sen açsın. Dur, sana çorba koyayım da iç!"

Çocuk:

"Ğçerim," dedi.

Kadın:

"Isınırsın," dedi.

Çocuk:

"Titremem durur," dedi.

Kadın, ocakta ateşin yanı başında duran kocaman bir bakır tencereden kalaylı bir sahana döğme çorbası doldurmaya başladı. Çocuğun gözleri tenceredeki buğulanan çorbaya dikildi.

Kadın çorbayı getirip önüne yerleştirdi. Eline bir tahta kaşık verdi:

"Çabuk çabuk iç!" dedi.

Çocuk:

"Çabuk içerim."

Adam:

"O kadar da çabuk içme ağzın yanar sonra," dedi.

Çocuk:

"Yanmaz."

16

Çocuk gülümsedi. Yaşlı adam da gülümsedi. Kadın onların neye gülümsediklerine bir anlam veremedi.

Adam:

"Çorbayı içince, titremesi durdu aslann."

Çocuk:

"Durdu," dedi, "durdu."

Kadın da gülümsedi.

Ocak, çamurla tertemiz sıvanmıştı. Evin damı topraktı. Tavamı çalıyla döşeliydi. Döşeme yılların isinden kapkara kesilmiş parlıyordu. Evi ikiye ayırmışlardı. Öteki bölme ahırdı. Bölmenin kapısından sıcak, ıslak bir hava geliyordu. Nefes karışığı... Bu taze sığır boku, saman, taze dal kokuyordu.

Derken bölmeden yaşlı adamın oğlu, gelini, kızı da geldi.

Çocuk onlara bir hoş, pel pel baktı.

Yaşlı adam, oğluna:

"Misafirimize hoş geldin desene," jdedi.

Oğul gayet ciddi:

"Hoş geldin kardaş," dedi, "ne var, ne yok?"

Çocuk:

"Hoş bulduk," diye aynı ciddiyetle cevap verdi. "Ğyilik sağık."

Kız da, gelin de, "hoş geldin," dediler.

O arada, ocaktaki kütük yanmış, tüm yalıma kesmişti.

Çocuk, ellerini koynuna sokmuş büzülmüştü. Yaşlı adam geldi çocuğun yanına oturdu.

Ocağın gür yalımları arkalarına tuhaf gölgeler düşürüyordu. Bu gölgelere bakarak adam,

çocuğun kafasından ne geçiyor, anlayabilirdi. Yaşlı adam da uzun zaman bir yerde

durmayan, yalımlara göre yer değiştiren gölgelere gözünü dikti. Gözlerini gölgelerden

ayırduğında gülüm-süyordu. Yaşlı adamın yüzü uzun, inceydi. Sakalları sütbeyaz, değirmiydi.

Alnını güneş yakmıştı. Bakır rengindeydi. Yüzüne ocağın yalımları da vurunca, alını,

yanakları, boynu kırmızı bakır gibi parlıyordu.

Birden aklına gelmiş gibi yaşlı adam doğruldu.

"Bre misafir," dedi, "senin adın ne? Adını bağışlamadın."

"Bana," dedi, "Ğnce Memed derler..."

Arkasından, pişman olmuş gibi altdudağını ısırđı. Utangaç

17

utangaç başını önüne eğdi. Yolda, "Benim adım Kara Mistiktir, derim" dediği aklından çıkıp gitmişti. "Olsun," dedi kendi kendine, "Mistik da neymiş yani kendi adım dururken.

Saklayınca ne var yani adımı. Kim görecek beni bu köyde." Yaşlı adam, geline:

"Sofrayı serin de yemek yiyelim," dedi. "Haydiyin." Sofra geldi ortaya serildi. Bütün aile ve Ğnce Memed sofranın etrafına halka oldular. Yemekte kimse ağzını açmadı. Sessizlik içinde

yemek yendikten sonra, ocağa bir kucak odun daha atıldı. Ocağın tam orta yerine de yaşlı adam bir kütük getirdi yerleştirdi. Yandaki yalmlar kütüğu sardılar. Bu, ihtiyarın en büyük

zevkiydi. Bunu böyle yapmasa edemezdi. Etraftaki yalmlar yaşlı adamın kütüğünü sarıverdiler. Ğşte buna bayılırdı. Kadın, adamın kulağına eğildi. Yavaş yavaş:

"Süleyman," dedi, "çocuğun yatağını nereye sereyim?"

Süleyman, her zamanki tatlı gülüşüyle gene güldü:

"Koca beygirin yemliğinin içine... Nereye olacak? Biz nerde yatırırsak... Sevgili misafirim kim bilir nereden, Süleyman demiş de gelmiş?"

Süleyman Memede döndü. Memed, sıcaktan gevşemiş, uyuklar gibi bir hal almıştı

"Bre misafirim, uykun mu var?"

Memed bir silkindi:

"Yok," dedi, "hiç uykum gelmiyor."

Ğyice gözlerinin içine bakıp:

"Bre Ğnce Memed," dedi Süleyman, "hiç söylemedin. Nereden gelip, nereye gidiyorsun?"

Ğnce Memed, duman kaçan gözünü ovuşturarak:

"Değirmenoluktan geliyor, o köye gidiyorum," dedi.

Süleyman:

"Değirmenoluğu biliriz ya, o köy neredeymiş acep? diye merakla sorar bir tavır takındı.

Memed, hiç bozmadan:

"Dursunun köyü," dedi.

Süleyman ısrar etti:

"Hangi Dursunun?"

Memed:

18

di.

"Abdi Ağa var ya..." dedi durdu. Gözleri bir noktaya dikil-

Süleyman:

"Eeee?" dedi.

"Hani bizim ağamız. Dursun onun tutması işte. Çift sürer. Abdi Ağanın çiftini sürer. O

Dursun işte."

Gözleri parladı. Azıcık duraladı:

"Geçende bir doğan yavrusu tuttu ki!... O Dursun işte! Bildin mi onu sen, şimdi emmi?"

Süleyman:

"Bildim bildim," dedi. "Eee sonra?"

"Ğşte onun köyüne gidiyorum. Dursun bana dedi ki... Bizim köyde, dedi, çocukları dövmezler.

Çocukları çifte salmazlar. Bizim köyün tarlalarında, dedi, çakırdikeni bitmez. Ben, oraya gidiyorum işte."

Süleyman:

"Peki o köyün adı neymiş? Söylemedi mi Dursun sana hiç?"

Memed sustu. Düşündü. Başparmağımı uzun zaman ağzına sokup, uzun zaman düşündü.

Sonra birden:

"Yok," dedi. "Köyün adını söylemedi Dursun."

Süleyman:

"Acayip," dedi.

Memed:

"Yaa acayip," diye tekrarladı. "Biz Dursunlan beraber çift sürerdik. Otururdu bir taşın başına. Aaah derdi bizim köyü bir görsen! Taşı toprağı altındandır derdi. Denizi var, çamı da var, derdi. Ğnsan denizin üstüne biner her bir yere gidermiş. Dursun oradan kaçmış. Bana dedi ki, hiç kimseye söyleme benim oradan kaçtığımı. Ben de anama bile söylemedim."

Süleymanm kulağına eğilip:

"Sen de kimseye deme. Olur mu emmi?" dedi.

Süleyman:

"Korkma korkma," dedi, "hiç kimseye söylemem."

Sonra gelin kalktı gitti. Biraz sonra sırtında dolu bir çuvala geri döndü. Çuvalı orta yere indirdi. Çuvalın ağzını açınca dışarı pamuk kozaları döküldü. Kozalar temizlenmiş, bembeyaz-

19

di. Her biri bir top beyaz bulut gibiydi. Birden evin içini keskin bir koza kokusu aldı.

"De bakalım Ğnce Memed, çek bakalım pamuğu," diye sevinçle söylendi Süleyman. "Göster kendini."

Ğnce Memed önüne bir kucak pamuk alarak:

"Ne var sanki, pamuk çekmek de iş mi?"

Alışkın elleri makina gibi işlemeye başladı.

Oğul:

"Ğnce Memed," dedi, "şimdi sen o köyü nasıl bulacaksın?"

Ğnce Memed bu sorudan hiç memnun olmadığını gösterir gibi bir hal takındı. cini ekti:

"Ararım," dedi. "O köyün yanında deniz varmış. Ararım."

Oğul:

"Bre nce Memed," dedi, "deniz buraya tam on beş günlük yol eker."

nce Memed:

"Ararım," dedi. "lrm de dönmem Değirmenoluğa. Bir daha hiç dönmem. Dönmem işte."

Süleyman aldı:

"Bre nce Memed," dedi, "senin başında bir hal var. Söylesene bana onu. Ne diye düştün yollara böyle?"

nce Memedin elleri durdu:

"Süleyman emmi," dedi, "dur da sana hepiciğini söyleyim. Benim babam," dedi, "lmş.

Biricik anam var. Başka hiç kimsemiz yok. Ben Abdi Ağanın çiftini sürerim."

Buraya gelince gözleri doldu. Boğazı gıcıklanmaya başladı. Kendisini tuttu. Bıraksa boşanıverecekti.

"ki yıldır sürerim çifti. akırdikeni beni yer. Dalar... akırdikeni adamın bacağını köpek gibi kapar. şte o tarlada çift sürerim. Abdi Ağa beni her gün döve döve öldürür. Dn sabahleyin gene dövdü beni. Her bir yanım döküldü. Ben de kaçtım oradan. O köye gideceğim. Beni orada bulamaz Abdi Ağa. O köyde bir adamın çiftini sürerim. Çobanı olurum. sterse oğlu da olurum."

Oğlu da olurum derken Süleymanın gözlerinin içine iyice

baktı.

Memed dolmuştu. Bir kelime daha söylese boşanacaktı. Onun için Süleyman, Abdi Ağa lafını değiştirtti:

"Bana bak Ğnce Memed, madem böyle. Sen benim evde kal-sana."

Ğnce Memedin yüzü ışladı. Bir sevinç dalgası onu tepeden tırnaĝa ürpertti.

Oĝul:

"Deniz çok uzak Ğnce Memed. O köy de kolay kolay bulunmaz."

Pamuk çekildi bitti. Ortalĝı pamuktan düşen böcekler sarmış, telaşlı telaşlı oraya buraya gidiyorlardı. Kara, küçücük pamuk böcekleri... Ocaĝın bir başına da küçük bir yatak serdiler. Memedin gözlerinden sıcak bir uyku akıyordu. Yataĝa hasretle, ürpertiyle baktı. Süleyman Memedin durumunu çoktan sezmişti.

"Gir!" diye yataĝı işaret etti.

Memed hiçbir şey söylemeden büzülerek yataĝa sokuldu. Dizlerini göĝüne çekti. Her tarafı havanda dövölmüş gibi ağrıyordu.

Memed, kendi kendine, içinden: "Oĝlu olurum. Olurum işte. Anam arasın. Abdi Aĝa arasın. Arasınlar işte. Kıyamete dek arasınlar. Dönmem işte," diyordu.

Gün doğmadan iki saat önce, her gün çifte gittiĝi vakitte sıçrayarak uyandı. Yataktan çıktı, dışarıya gitti. Uykulu uykulu dışarıda işedikten sonra, kendine geldi. Dünkü geceyi, ak sakallı Süleymanı hatırladı. "Süleymanın evi," dedi içinden. "O köye gidip de ne yapacaĝım?

Süleyman Emmimin oĝlu olurum. Burada kalırım. Dönmem işte."

Dışarının ayazından üşüdü. Geldi yataĝına girdi. Dizlerini gene göĝüne dayadı. Yatak ısındı.

Bugün, gün doğuncaya kadar uyuyacaĝını biliyordu. Derken kendinden geçti.

Sabah ayazının üstüne gün doğdu. Ana, ocaktan çorbayı indirdi. Çorba sıcak, tatlı tatlı ocaĝın kıyısında tüttü. Oĝul, çoktan çifte gitmişti. Süleyman da semerin başına oturmuş, akşamki bıraktıĝı yerden yapmaya başlamıştı.

Kadın:

"Süleyman," diye çağırıldı, "çorba soğuyor. Gel de iç!"

Süleyman:

"Misafir kalktı mı?"

21

Kadın:

"Sabi çocuk," dedi. "Fıkara çok yorulmuş dün herhalde. Sayıklayıp duruyor." Süleyman:

"Uyandırma fıkara'yı. Dün hep kaçmış. Yüzünden belliydi."

Kadın:

"Neden kaçmış ola?" diye sorunca... Süleyman:

"Çok, çok sıkıştırmışlar," diye cevap verdi. Kadın:

"Yazık," dedi. "Ne de güzel çocuk. Dinsizler ne istersiniz parmak kadar çocuktan?"

Süleyman:

"Camı istediği kadar kalsın evde."

Bu sırada Memed gerinerek uyandı. Gözlerini iyice iki eliyle ovduktan sonra ocaklıktan tarafa bakındı. Ağzı açık tenceredeki çorba usuldan usuldan buğulanıyordu. Başını dışarıya çevirdi. Kapıdan içeri bıçakla kesilmiş gibi bir güneş şeridi uzanıyordu. Hemen yerinden sıçradı.

Süleyman Memedin telaşını görünce: "Korkma, yavrum," dedi. "Zararı yok. Uyu." Memed

döndü, ocaklıktaki bakır ibriği aldı dışarı çıktı. Yüzünü bol suyla yıkadıktan sonra

Süleymanın başına dikildi, onun semer onarmasını seyre başladı. Kadın:

"Gelin de çorbanızı için. Çorba soğudu," diye tekrar çağırıldı.

Süleyman semerin başından üstünü çırparak kalktı. Memede bir göz kırptı gülümseyerek:

"Yürü çorbamızı içelim."

Çorba, sütlü bulgur çorbasıydı. Süt kokusu bulgur kokusuna karışınca, bir hoş koku

meydana getiriyordu. Tahta kaşıklarla çorbayı içtiler. Çorba Memedin çok hoşuna gitti.

"Oğlu olacağım işte," dedi.

Süleyman yapıp bitirdiği semerin içine kuru ot basıyordu. Ot, yaşlı, uzun parmaklarının arasından kayıyordu.

22

Güz güneşi bütün parlaklığıyla dünyayı doldurmuştu. Kurumuş ottan ince, altın bir toz çıkıyordu Süleyman karıştırdıkça. Toz güneşin altında parça parça yayılarak dört bir yana uçuşuyordu.

Süleyman:

"Çok mu sıkıştırdı seni Abdi Ağa?" diye sordu.

Memed böyle bir soruyu beklemiyordu. Kendini topladı:

"Beni," dedi, "döve döve öldürürdü. Hem çift sürdürürdü çakırdikenlikte yalnayak. O da ayazda. Hem öldürürdü. Birinde beni bir dövdü, bir dövdü... Bir ay yataktan kalkamadım. Herkesi döver ya, beni çok döver. Anam diyor ki, Sarı Hocanın muskası olmasaymış, ben ölürmüşüm..."

Süleyman:

"Demek burada kalacaksın gayrı?"

Memed:

"Ne işim var," dedi, "o köyde? Buradan, on beş gün öte-deymiş. Denizi varmış, bana ne! Çakırdikeni yokmuş, burada da yok. Ben burada kalırım. Beni burada kimse bulamaz öyle değil mi? Değirmenoluk köyü çok ötelede kaldı öyle mi? Kimse bulamaz değil mi?"

Süleyman:

"Ula," dedi, "deli deyyus, ahacık Değirmenoluk köyü şu dağın arkacığında. Geldiğin yolu bilmiyor musun?"

Memed, hayretler içinde donup kaldı. Gözleri kocaman kocaman açıldı. Sonra terledi. Teri oluk oluk akıyordu. Bütün umutları suya düşmüştü. Bir şeyler söyleyecek oldu. yutkundu. Havada kartallar dönüyordu. Gözleri onlara takıldı. Süleymana biraz daha sokuldu: "Ben," dedi, "o köye gitsem de o adamın oğlu olsam. Beni burada bulursa Abdi Ağa öldürür."

Süleyman:

"Git o köye de, git o adamın oğlu ol," diye serzenişte bulundu.

Memed:

"Ben senin oğlun olsam ne iyi olurdu," diye yaltaklandı. "Ne iyi olurdu ama..."

Süleyman:

23

"Aması ne?..." diye sordu.

Memed:

"Beni bulursa... Allah var demez... Kıyık kıyık kıyar beni."

Süleyman:

"Ne gelir elden?" diye başını tezgahdan kaldırdı. Memedin yüzüne baktı. Memedin yüzü buruşmuş, yaprak gibi olmuştu. Koca gözleri sönmüş. Tüm ışığını yitirmiş gibi.

Memed, Süleymanın kendisine baktığını fark edince biraz daha yanma sokuldu elinden tuttu:

"Nolursun?" diye gözlerinin içine bütün arzusunu toplayıp baktı. Öteki:

"Korkma," dedi.

Memed, acı acı, bir sevinç, bir korkuyla karmakarışık güldü.

Sonra Süleyman işini bitirdi ayağa kalktı. Memede dedi ki:

"Bre Ğnce Memed, benim işim var şu karşiki evde. Oraya gitmeliyim. Sen, ne istersen onu yap. Gez köyün içini."

Memed ondan ayrılıp köyün içine daldı. Bu, yirmi, yirmi beş evlik bir köydü. Evleri ham toprakla yapılmıştı. Biçimsiz, üst üste, gelişigüzel konmuş taşlarla yapılmıştı. Ham toprak... Yükseklikleri yerden bir metre...

Köyü bir uçtan bir uca dolaştı. Çocuklar bir gübrelüğün üstünde köküç oynuyorlardı.

Kadınlar gördü. Evlerinin gündən yanma, duldaya oturmuşlar çırkık eğiriyorlardı. Bir tek de köpek gördü. Kuyruğunu iki patancınm arasına kısırmış, korka korka bir duvarın dibinden yürüyordu. Bu köyün her bir tarafını gübre almış. Akşama kadar köyü ev ev dolaştı. Hiç kimse ona, nereden gelip, nereye gidiyorsun demedi. Kendi köyleri olsa, bir yabancı görseler, bütün çocuklar başına toplanırlardı. Bu köy, bir başka köy... Ğşte, bu, zoruna gitti. Eve gelince Süleymanı karşısında buldu. Süleyman: "Bre Ğnce Memed," dedi, "hiç uğramadın eve. Ne var, ne yok?"

"Ğyilik," dedi.

Bundan sonra Memed, köyün içini birkaç gün daha gezdi. Birkaç çocukla arkadaş oldu.

Köküç oynadı. Üstüne köküç oy-

24

nayan çıkmadı. Ama Memed, bu hüneriyle övünmedi. Başka bir çocuk olsaydı Memedin

yerinde, övünmesinden geçilmezdi. O, çocuk işi der gibi, omuz silkti. Bu sebeptendir ki,

Memedin onları yenisi, çocukların zoruna gitmedi. Sonra, Toroslarm güz yağmurları başladı.

Güz yaprakları nasıl düşer. Toros yağmurları da öyle kocaman taneli düşer.

Gök gürlüyordu. Köyün üst başındaki dağdan, düzlüğe doğru taşlar yuvarlanıyordu. Dağ

ormanlıktı. Ğri ağaçları vardı. Orman, üst üste. Sıktı.

Memed, bir gün Süleymana geldi dedi ki:

"Süleyman Emmi, böyle dur dur ne olacak? Benim canım sıkılıyor. Boşuna da ekmek

Yiyorum."

Süleyman:

"Dur hele. Acelen ne? Sana da iş bulunur bre Ğnce Memed."

Birkaç gün yağmur ara verdi. Islak taşların, kayaların, ağaçların, toprağın üstünde güneş parlıyordu. Ortalık usuldan da buğulanıyordu. Bir de köyün içinden buğuyla birlikte gübre kokusu geliyordu. Bazı bazı da güneşi bulutlar örtüyordu. Gümüşi bulutlar...

Ğnce Memed, evin kapısındaki bir taşın üstüne oturmuş, Süleymanın kendisi için ham gönden diktiğı çarığı ayaklarına giyyordu. Çarık ıslaktı. Çarığın üstünde mor tüyler de vardı.

Tüylerden bunun bir tosun derisi olduğu anlaşılıyordu.

Çarıktan dolayı sevinçten uçuyordu Ğnce Memed.

Süleyman geldi Ğnce Memedin başucuna dikildi. Çarığı bağlayışını seyrediyordu. Memedin elleri, çarık bağlamaya alışkın eller... Öyle gösteriyor. Kaytanları taktı taktı, getirdi arkadan düğümledi.

Süleyman:

"Bre Ğnce Memed," dedi, "sen çarık bağlamakta ustaymış-sm."

Ğnce Memed başını kaldırıp gülümsedi:

"Ben çarık bile dikerim Süleyman Emmi," dedi. "Ama sen iyi dikmişsin bunu."

Ğnce Memed, ayağa kalktı. Şöyle bir iki kere kuvvetlice bastı. On, on beş adım yürüdü. Geri geldi. Biraz daha yürüye-

25

rek çarıklarına baktı. Hayrandı. Geldi Süleymanın karşısına durdu:

"Ayağıma iyi oturdu," dedi.

Yola düştüler. Yolda, Ğnce Memedin gözleri hep çarıklarda. Bazı çabuk çabuk yürüyor, bazı duruyor inceden inceye tetkik ediyordu. Bazı bazı da eğilip çarığın tüylerini okşuyor.

Süleyman, Memedin bu sevincine ortak oluyor. Memnun oluyor.

"Sanırsam hoşuna gitti Memed?"

Memed:

"Ğyi oturdu ayağıma. Severim böyle çarıkları," diye cevap verdi.

Süleyman:

"Bak," dedi, "Ğnce Memed, o köye gideydin, sana böyle çarığı kimse dikemezdi."

Memed:

"O köyde ayakkabı giyemezler mi?" diye yan saf, yan itçe-sine sordu.

Süleyman, itlik mi, değil mi kavrayamadı:

"Giyerler ya, çarık giyemezler."

Memed:

"Anladım," dedi.

Yürüye yürüye köyün dışına çıktılar. Memed, birden ferahladı. Tarlalar, ta öteki dağın dibine kadar uzanıyordu. Bu tarlalarda da iş yoktu. Çakırdikeni yoktu ama, gene de iş yoktu.

Bu tarlalar, taşlı tarlalar...

Memed, bir ara durdu sordu:

"Böyle nereye gidiyoruz Süleyman Emmi?"

Süleyman:

"Gezmeye çıktık," dedi.

Memed üstelemedi. Yürüdüler.

Memedin yeni çarıklarına çamur sıvandı, Memed, içinden, çarıklara bulaşan çamura küfretti.

Köy, uzaklarda kaldı. Köyden, bir iki dumandan başka hiçbir şey gözüküyordu.

Süleyman:

"Beni dinle Ğnce Memed," dedi. "Ğşte buralarda otlatırsın

26

keçileri. Ta Şu ötelere de gidebilirsin. Yalnız Şu kınalı tepenin ardına geçme. O taraf sizin köy, seni alır götürürler."

"Gitmem," dedi. "Ğyi ki söyledin."

Süleyman:

"Haydi dönelim," dedi.

Döndüler. Gökteki bulutlar bembeyazdı. Harman yerleri koyu yeşil birer daire halinde taşlı tarlalara serpilmişti. Uzun otlara yapışmış tek tük sümüklüböcek görülüyordu.

Süleyman:

"Bre Ğnce Memed," dedi, "çok mu sıkıştırdı keçi sakallı Abdi seni?"

Memed durdu. Süleyman da durdu. Memed, yeni çarıklarına bir göz daha attı.

Süleyman:

"Şuraya oturalım."

Memed:

"Oturalım," dedi. Sonra da başladı anlatmaya:

"Bak sana deyim Süleyman Emmi, babam öleli var ya, elimizde nemiz var, nemiz yoksa hepiciğini almış Abdi Ağa. Anam bir laf söylese döve döve öldürür. Beni de tutar kolumdan yere çakar. Beni birinde iki gün ağaca bağladı. Bıraktı gitti yazımın ortasında. Yaa, orada, ağaca iki gün sarılı kaldım da anam geldi açtı. Anam olmasaydı beni kurtlar parçalardı orada."

Süleyman içini çekti:

"Demek böyle senin işler Ğnce Memed?" dedi kalktı. Arkasından Memed de kalktı.

Süleyman:

"Dediğim gibi eyle Ğnce Memed. O kınalı tepenin arkasına geçme. Birisi görür, haber verir keçi sakallı Abdiye, seni alır götürürler."

Memed:

"Tövbeler olsun," dedi.

Ertesi sabah, Memed çok erken uyandı, yataktan kalktı. Hemen dışarıya fırladı. Şafağın yeri usul usul ağarıyordu. Süleymanın yatağına gitti. Horultuyla uyuyordu. Dürterek Süleyman uyandırdı.

27

Süleyman uykulu uykulu:

"Ne o? Sen misin Ğnce Memed?" diye sordu yavaştan.

Memed:

"Benim," dedi iftiharla. Sonra da ekledi:

"Vakit geç. Ben keçileri süreceğim."

Süleyman hemen kalktı. Gözleriyle karısını araştırdı. Kan çoktandır kalkmış inek sağıyordu dışarda. Karısına seslendi:

"Çabuk Ğnce Memedin azığı hazırlayın."

Kadın sütlü ellerini büyük bir tencerede yıkarken:

"Kalsın," dedi, "gerisini de akşam sağarım."

Azığı, el değer etek değmez, hazırlayıverdi. Ocağa kaynamakta olan çorbadan da çorba koydu Memedin önüne. Memed, çorbayı bir anda sümürdü. Gözle kaş arası azığı beline

bağladı, keçileri önüne kattı. Başından yağlanmış, eski şapkasını çıkardı keçilerin üstüne doğru fırlattı:

"Alloooş bre," dedi. "Yaşasın."

Arkasından Süleyman:

"Uğurlu kademli olsun," diye bağırdı.

Memed, keçilerle birlikte gözden kayboluncaya kadar döndü döndü ona baktı.

Süleyman, sonra kendi kendine:

"Vay," dedi, "vay! Çocukluk..."

Karısı yanma geldi:

"Gene dertlendin," dedi. "Derdin ne?"

Süleyman içini çekerek:

"Bak şu çocuğa neler etmiş keçi sakallı Abdi! Yürek parçalanır haline çocuğun. Babasını tanırdım. Mazlum, kendi halinde bir adamdı. Bak şu çocuğun haline! Canından usanmış da kendisini dağlara, kurdun kuşun arasına atıvermiş!.. Bak hele!"

Karısı:

"Bre Süleyman," dedi, "sen de her şeyi kendine dert edersin. Gel içeri de iç çorbanı."

28

Akşam oldu, çiftçilerin hepsi çiftten döndü. Ğnce Memed gelmedi. Gün battı. Ğnce Memed gelmedi. Karanlık kavuştu, gene Ğnce Memed gelmedi.

Yandaki komşu evden, Zeynep Kadın, Memedin anasına seslendi:

"Döne! Döne! Daha Memed gelmedi mi?"

Döne inler gibi:

"Gelmedi bacım. Gelmedi daha Memedim. Ben, ne yapayım şimdi?"

Zeynep belki on seferdir Döneye söylüyordu. Gene tekrar etti:

"Git," dedi, "soruver Abdi Ağaya. Belki onlara gelmiştir. Git de soruver bacım. Şu senin de başına gelenler!.. Vay fıkara Döne!"

Döne:

"Bu benim başıma gelenler!.. Benim başıma gelenler!.. Memedim köye gelseydi, hiç

durmadan bir yerlerde, doğru eve gelirdi. Abdi Ağanın evinde bir lokma durmaz o. Gene de varayım gideyim. Belki..."

Gökyüzünde ay yoktu. Bulutlu olduğu için yıldızlar da gözüküyordu. Bir karanlık vardı!.. Silme karanlık. Döne, Abdi Ağanın evine doğru yola düştü. El yordamıyla yürüyordu. Bir el kadar pencereden azıcık ışık sızıyordu. Işığa vardı. Işığın yanında yüreği gürp gürp ederek durdu. Bir iki yutkundu. Eli ayağı titriyordu. Dişini sıktı. Neden sonradır ki, boğazından bir ses çıkabildi. Ses, ölü bir ses...

29

"Abdi Ağam! Abdi Ağam! Tabanlarının altını öptüğüm Abdi Ağam! Memedim daha gelmedi. Sizin evde mi ola? Sormaya geldim."

Ğçerden kalın, gür bir ses duyuldu:

"Kim o? Ne istiyorsun bu gece vakti Hatun?.."

Döne tekrarladı:

"Kurban olduğum Abdi Ağam! Memedim gelmedi eve. Sizde mi ola? Onu sormaya geldim."

Ğçerdeki gür ses:

"Allah belanı versin. Sen misin Döne?"

Döne:

"Benim Ağam," dedi.

Ses:

"Gel içeri. Ne istiyorsun bakalım?"

Döne, ezile büzüle içeri girdi. Abdi Ağa, ocağın başına, bir sedirin üstüne bağdaş kurmuş oturuyordu. Başındaki kadife kasketinin siperi sol kulağının üstünde. Yolda belde, kasabada hep böyledir. Bununla sofuluğunu göstermek ister. Üstüne ipekle işlenmiş, nakışlı bir mintan giymişti. Büyük taneli kehribar teşbihini şakırdatıyordu.

Uzun, keskin yüzlü, küçücük, yeşil mavi karışığı, bir hoş gözlü, pembe yanaklıydı Abdi Ağa.

"Gene ne istiyorsun? Söyle bakalım," diye tekrarladı.

Döne, ellerini önüne kavuşturmuş, öne doğru biraz eğilmiş, sol elini de sağ elinin içine almış, boyuna sıkıp duruyordu.

"Ağam," dedi, "Memedim daha gelmedi çiftten. Sizde mi ola, deyi geldim."

Abdi Ağa:

"Hah," dedi, ayağa kalktı. "Daha gelmedi ha? Vay it oğlu it vay! Daha gelmedi ha! Ya öküzlerim?.."

Kapıya hızla, geceliğini savurarak geldi. Dışarı bağırdı:

"Dursun, Osman, Ali nerdesiniz?"

Üç ses, üç yerden:

"Buradayız Ağa," dedi.

Abdi Ağa:

"Çabuk gelin buraya," dedi.

Üç kişi karanlıkta koşa koşa geldiler. Bunlardan biri, kırk

30

yaşlarında gösteren Dursundu. Dursun çok iri yarıydı. Öteki-lerse on beşer yaşlarında iki çocuktu.

Ağa:

"Hemen tarlaya gidin, arayın o it oğlu iti. Öküzleri mutlaka bulmalısınız. Bulmadan dönmeyin. Anladınız mı?"

Dursun:

"Biz de onu konuşuyorduk. Noldu acep Memede? Daha gelmedi, diyorduk. Gider ararız," diye söylendi.

Birden Döne hıçkırmaya başladı.

Abdi Ağa tiksintiyle:

"Kes," dedi. "Kes! Ne yapacağız bakalım, bu senin it oğlu itiyin elinden? Eğer öküzlere bir şey olmuşsa, onda kemik ko-maz kırarım. Kemiklerini tüm un ederim."

Dursun, Ali, Osman karanlığa atıldılar. Döne de arkalarına düştü.

Dursun, Döneye:

"Bacım," dedi, "sen gelme. Biz, bulursak buluruz. Belki sabanın bir tarafını kırmıştır. Belki boyunduruğu kırmıştır. Korkusundan gelemiyordur belki. Sen gelme. Biz bulur getiririz.

Dön, bacım Döne!"

Döne:

"Kurbanlarımız olayım, yavrumu bulmadan gelmeyin. Dursun emmisi, yavrum sana emanet.

Yavrumu bulmadan gelme. Yavrum sana emanet. Yavrumu bulmadan gelme! Yavrum seni çok severdi Dursun emmisi!"

Kadın, geri evine döndü.

Üç kişi karanlığa karıştı. Gecede, uzaklaşan ayaklarının sesi duyuluyordu. Alışkın ayaklar, gidecekleri yolu biliyorlardı. Önce ufacık taşlı bir tarlaya düştüler. Sonra, keskin bir kayalığı aştılar. Kayalığın arkasına dinlenmek için oturdular. Üçü de yan yana... Sokulmuşlar.

Biribirlerinin üstüne abanmışlar. Böyle uzun zaman sustular. Belalı bir karanlık vardı.

Böceklerin ötüşünden başkaca da çıt yoktu. Önce Dursun konuştu. Kimseye değil, geceye söylüyordu.

"Noldu bu çocuğa acep? Nereye gitti?"

Osman:

"Kim bilir ki..."

Ali:

"Memed bana ne diyordu, haberiniz var mı? Ben diyordu, o köye gideceğim. Öldürseler durmam, diyordu."

Dursun:

"Kaçmasın Memed. Bir delilik yapmasın?"

Ali:

"Kaçtıysa iyi etti," diye dişlerinin arasından ıslık gibi bir laf bıraktı.

Osman:

"Çok iyi etti."

Ali:

"Bizimkisi ölümden beter."

Osman:

"Çukurovaya bir atabilsek kendimizi."

Dursun:

"Çukurova yakın," dedi. "Yüreğir toprağı var. Bizim köy," diye devam etti. "Çok çalışırsın ama, kendi kendiyin ağasısın. Ne karışanın olur, ne görüşenin. Tarlalara bir bakarsın bulut

çökmüş sanırsın kara toprağı. Öyle pamuk olur işte. Toplarsın. Okkası on kuruştan. Bir

yazda Abdi Ağanın verdiği, yani yılda verdiği beş mislini alırsın. Bir şehir var, Adana

şehiri. Safi sırçadan, tiril tiril yanar gece gündüz. Aynen güneş gibi. Onun içinde gezersin.

Evlerin aralan, onlar sokak derler adına, cam gibidir. Balı dök yala. Trenler gelir gider.

Denizin üstünde bir köy kadar vapurlar yüzer. Dünyanın öteki ucuna gider. O da güneş gibi

yanar. Işığa boğulmuştur. Bir bakarsın bir daha gözünü alamazsın. Para dersen sel gibi

Çukurovada. Yeter ki sen çalış."

Osman birdenbire ortaya bir sual attı:

"Dünya ne kadar büyük ola?"

Dursun: "Çook," dedi.

Ayağa kalktıklarında Dursun köyünü anlatıyordu hala. Kayalıktan sonra da, bir çakırdikenliğe düştüler. Çakırdikeni bacaklarına sarılıyor, bacaklarını dişliyordu. Osman:

"Memedin çift sürdüğü tarla buralarda olacak," diye ötelerden seslendi.

32

Dursun:

"Buraları ben bilmem. Siz bilirsiniz," diye cevaplandırdı.

Alinin:

"Ğşte burası," diyen sesi sağ yandan duyuldu.

Dursun:

"Burası mı?" diye inanmaz inanmaz sordu.

Ali:

"Tabii burası. Havayı koklasana, sürülmüş toprak kokusu geliyor."

Dursun durdu. Derin derin havayı içine çekti:

"Öyle," dedi.

Öndeki Osman seslendi:

"Ayağım sürülmüş toprağa batıyor." ,

Ali:

"Benim de..."

Dursun: ^

"Bekleyin beni. Ben de geleyim."

Durdular. Dursun arkalarından yetişti.

"Şimdi çift sürdüğü yeri bulmaya çalışalım," dedi Dursun. "Ne dersiniz?"

Osman:

"O kolay," dedi. "Buluruz."

Ali:

"Üşüdüm yahu," dedi.

Dursun:

"Şunu bulalım da sonra," diye yatıştırdı onu.

Osman bağırdı bu sırada:

"Çektiği evlekler öyle duruyor. Bugün çift sürmemiş."

Ali de gidip ayağıyla yordamladı. Sürülmüş tarlann kıyısını birkaç kere de dolaştı.

"Bugün çift sürmemiş Memed, evlekler öyle duruyor."

Dursun:

"Başına bir iş gelmesin?" diye acımış bir sesle sordu. Sesinde biraz da hayret vardı.

Osman:

"Ona hiçbir şey olmaz. Şeytanın kardeşidir o. Hiçbir şey olmaz ona."

33

Ali:

"Dursun Emmi, sen bilmez misin onu? Ona bir şey olur mu?" diye berkitti.

Dursun:

"Allah vere de öyle olaydı. Memed çok iyi çocuk. Öksüz."

Sürülmüş tarlann ortasında durdular. Osman, çalı çırpı topladı. Aliyle Dursun

konuşurlarken o ateşi yaktı. Ateşin başına geçtiler oturdular. Türlü ihtimaller üstünde

durdular. Bayı-labilirdi. Kuduz kurt gelir kapabilirdi onu. Bir hırsız gelir elinden öküzleri

alırdı. Daha ne kadar ihtimal varsa, üzerinde teker teker durdular. Ama, üstünde ısrarla

durdukları bir tek ihtimal yoktu. Hepsi de olabilirdi. Bir teki de olmayabilirdi.

Dursunun yüzüne ateşin yalını vuruyordu. Kırmızı bakırın rengine çalıyordu yüzü. Yüzünde belli belirsiz, mutlu bir gülümseme vardı.

Ateş yandı geçti. Ocakta, kedi gözü gibi birkaç köz ışıladı kaldı. Canlan sıkılıyordu. Ali bir türkü söyledi. Dertli bir türküydü bu. Geceye yayıldı:

Kapıya oturmuş kurar araba Bugün efkarlıyım gönlüm haraba Kitaplar getir de yeminler edem Senden gayrisine demem merhaba.

Üşüdüler. Osman çalı çırpı topladı, ateşi yeniledi. Dursunla Ali de kalktılar çalı toplamaya gittiler. Büyük bir yığın çalı yığdılar ateşin yanına.

Osman:

"Eeee ne yapalım şimdi?" dedi.

Dursun:

"Biz şimdi boş dönersek köye, Abdi Ağa kıyameti koparır. Ğyisi mi burada yatalım.

Sabahleyin arar buluruz."

AH:

"O Memed hiç bulunmaz gayri. O köye gitti o, neredeyse o köy. Dilinden düşürmüyordu."

Dursun güldü: Ateşi devam ettirmek için Ali nöbetçi oldu, ötekiler kıvnl-

34

dılar. Ali gözlerini ateşe dikmiş kalmıştı. Bir ara başını kaldırdı. Gözlerini ateşten aldı.

Karanlıklara daldı. Kendi kendine "Gitti," dedi. "Gitsin. Ğyi yaptı. O sıradan şehire gitti.

İlk Yüreğir toprağına gitti. Gitsin. Ğyi yaptı. Varsın gitsin."

Osman uyanınca nöbeti ona devretti. Bir keseğe başını koyarken:

"Oraya gitti değil mi Osman? Memed, oraya gitti. Dursunun söylediğı yere."

Osman:

"Oraya..." dedi.

Şafağın yeri ışıırken üçü de uyandı. Tan yerinde hafif bir kızılık vardı. Bulutların kenarı sırmalanmıştı. Az sonra kırmızı kenarlı bulutlar beyazlaşmaya başladı. Sonra bir yel esti. Birazı-cık soğuk ama, çok tatlı. Seher yeliydi. Az sonra ortalığı seçebildiler. Sürülmüş toprağın ötesinde, çakırdikeni günün doğduğu yere kadar uzanıyordu.

Üçü birden ağır ağır tarlanın ortasından ayağa kalktılar. Sabah ışığı içinde kaldılar. Koyuca gölgeleri günbatıya doğru uzanmıştı. Üçü de kollarını açarak gerindi. Sonra üçü de yere çömelip işedi.

Gerine gerine Memedin çift sürdüğü tarlayı dolaştılar.

Osman:

"Bakın ize," dedi, "öküzler sabanla gitmişler. Arkalarında sabanla... Haydi izleyelim."

Ğzleye izleye yürüdüler. Bir yerde uzun uzun durdular, konuştular. Burada bir çift öküz yatmıştı. Kocaman izleri bozulmamış, daha kalıp gibi duruyordu. Hem de boyundurukla, arkalarında sabanla yatmışlardı.

Doğan gün, ortalığı ısıtmaya başladı. Çakırdikenlikten çıktılar, akarsuya geldiler. Ali, birden bir çığlık attı. Ğkisi birden Aliden yana döndüler. Dönünce, boyunlarında boyunduruk, arkalarında saban, tam koşum halinde öküzleri gördüler. Öküzün biri mor, biri kırmızıydı.

Ğki öküzün de kaburgası kaburgasına geçmişti.

Osmanın yüzü sapsarı kesildi:

"Bir hal var bu çocuğun başında. Memed kaçsaydı, öküzleri böyle koşum halinde koyup gitmezdi. Bir hal var başında."

35

Ali:

"Hiçbir hal yok başında. Öküzleri kurnazlığından öyle bıraktı gitti. O köye gitti o." Osman

kızdı:

"O köy, o köy... Siz de... Neymiş o köy? Deli misin sen?" Dursun gülümsedi: "Kavgaya etmeyin yahu," dedi. Öküzleri önlerine kattılar.

Köyeye girdikleri zaman gün kuşluktu. Karşıdaki dağdan bile yavaş yavaş sis kalkıyordu.

Dönemin başına ne kadar çoluk çocuk, kadın, genç, yaşlı varsa toplanmıştı. Yanaşmaların önünde koşulu öküzleri görünce ayağa kalktılar hep birden. Hiç kimse konuşmuyordu.

Gözleri öküzlere dikilmişti.

Döne bir çığlık attı, öküzlere doğru koştu: "Yavrumu nettin Dursun emmisi? Yavrum seni çok severdi." Dursun:

"Ğşte, öküzleri böyle koşulu bulduk derede." Kadın dövünüyordu:

"Memedim yavrum... Gün görmemiş öksüzüm..." Dursun:

"Bacı," dedi, "ona hiçbir şey olmamıştır. Ben ararım onu. Arar bulurum."

Döne laf dinlemiyordu. Hem ağlıyor, hem de: "Gün görmemiş öksüzüm," diyordu boyuna.

Sonra Döne çırpına çırpına tozların ortasına düştü. Orada kesik kesik inlemeye başladı.

Yüzü, gözü, saçları apak toza be-lenmişti. Sonraları yüzü, göz yaşından çamura kesti.

Kalabalık öyle donmuş, bir öküzlere, bir Döneye bakıyordu. Kalabalıktan, iki kadın usulca ayrıldı. Geldiler, toprakta belenmekte olan kadını kollarından tuttular kaldırdılar. Döne, yarı baygındı. Baş, ölü başı gibi sağ omuzuna düşmüştü. Koluna girdiler evine götürdüler.

Döne gittikten sonra kalabalık bir karıştı, canlandı. Ğlkin, kocakarı Cennet konuştu. Ona, at yüzlü Cennet derlerdi. Uzun yüzü, kırışık kırışık. Boyu çok uzundu. Ğnce parmakları dal gibiydi.

36

"Fıkara Döne," dedi, "noldola oğluna?"

Elif atıldı. Köyde şom ağızlılığı ile ün salmıştı. Kısa boyluydu.

"Ölmese gelirdi Memed," dedi.

Sonra bu söz boydan boya kalabalığı dolaştı:

"Ölmese gelirdi."

"Ölmese gelirdi."

"Ölmese gelirdi."

Elif tekrar söz aldı:

"Belki babasının düşmanları öldürmüştür."

Cennet Karı:

"Babasının düşmanları yoktu. Ğbrahim karıncayı incitme-mişti," diye cevap verdi.

Beyaz başörtüler, alacalı bulacalı yazmalar, mor fesler, bakır paralı alınlar kalabalığı dalgalandı:

"Ğbrahim karıncayı incitmemişti." • "

"Ğbrahim karıncayı..."

"Karıncayı incitmemişti."

Sonra ortalık karıştı. Her ağızdan bir ses çıkmaya başladı.

"Vay Memed!"

"Vay öksüz!"

"Gözün kör olsun gavur dinli."

Sonra bir teklif dalgalandı kalabalığın üstünde. Kimin söylediği bellisiz.

"Döne kartal dönen yerlere gitsin baksın."

"Leş üstünde kartal döner."

"Nerede kartal dönüyor orada..."

"Orada..."

Bütün kalabalık bir anda bunu söyleyen kadına döndü. Bir an sessizlik oldu. Kalabalık, bir an gene dondu. Tekrar canlandı.

"Suyun gözüne düşmüştür."

"Gözüne düşmüştür."

"Gözüne..."

Kalabalık yönünü doğuya döndü. Önce ayakları çıplak çocuklar yürüdüler. Onların ardından ayağı çıplak kadınlar... Önce çakırdikenliğe çocuklar düştü. Ardından kadınlar...

Çocukla-

37

rm bacakları ala kan içinde kaldı. Çocuklar, gene koştular. Kadınlarsa, bu önlerine çıkan çakırdikenine beddua ettiler:

"Kökü geçesice..."

Çakırdikenliği çıktıktan sonra, onun arkasından da kayalar görüldü. Yorulmuş, ayakları kanamış çocuklar geride kaldılar, kadınlar öne düştüler.

Çınara ulaştıklarında yorulmuşlardı. Ulu çınar fısıldıyordu. Birden su gürültüsünü duyunca durakladılar. Bir zaman soluk aldıktan sonra, hep birden suya koşmaya başladılar. Gelen suyun gözüne gözünü dikip baktı. Gelen baktı. Kadınlar, yan yana, üst üste halka oldular. Su, büyük kayanın dibinden köpük saçarak kaymıyordu. Kayanın sol yanında büyücek bir havuz oluyordu su. Kaynayan suyun üstüne üç dört yaprak düşmüştü. Akıp gitmiyor, dolamp duruyorlardı köpükler arasında.

Hiç çıt çıkarmadan uzun zaman baktılar.

Cennet Karı:

"Çocuk buraya düşseydi, şimdiye kadar suyun yüzüne bir kere olsun çıkardı," dedi.

Kalabalık, gene karıştı. Başlar dalgalandı:

"Bir kere olsun çıkardı."

"Çıkardı..."

Kalabalık yorgun, bitkin, umutsuz, neşesiz, sallana sallana geri döndü. Bunda çocuklar arkada kalmışlar, oynaya oynaya geliyorlardı. Kalabalık, toplu halde de yürümüyordu. Her biri bir yerde, başı eğik gidiyorlardı.

Döne, bu günden sonra, ağlaya ağlaya yataklara düştü. Ateşler içinde yandı. Köyün genç kızları da ona yardım ettiler. Döne birkaç gün sonra yataktan kalktı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Alnına da beyaz bir bez bağlamıştı.

Bir gün köyün içini meraklı bir haber dolaştı: "Döne yemiyor, içmiyor, suyun gözünün başına oturmuş gözünü kırpmadan suya bakıyor, çıkacak mı diye oğlunun ölüsünü bekliyor." Haber doğrudu. Döne her sabah, gün doğmadan kalkıyor, suyun başına gidiyor, gözlerini sudan ayırmadan ha bire bakıyordu. Bu, böyle on gün kadar sürdü. Sonra, Döne bitkin geldi evine kapandı. Şimdi de başka bir şey taktı aklına. Gene her sa-

38

bah çok erkenden kalkıyor, damın başına çıkıyor, uzak göklere gözünü dikeyiyor, gökleri araştırıyor. Nerede sönen bir kartal kümesi varsa yaya yapıldak oraya koşuyordu. Bir iğne, bir ipliğe dönmüştü. Bazan kartallar çok uzaklarda, mesela Yağmurtepe-nin üstünde dönüyorlardı. Orası bir günlük yol çeker. Döne, oraya da gidiyordu.

Bir gece Dönenin kapısı dövüldü. Bir ses:

"Döne bacı aç! Ben Dursunum," dedi.

Döne umutla, korkuyla kapıyı açtı.

"Gel Dursun kardaş! Memedim seni çok severdi," dedi.

Dursun, Dönenin serdiği döşeğe ağır, temkinli oturduktan sonra:

"Bana bak bacı," dedi. "Benim yüreğim öyle hükmediyor ki oğlun ölmedi. Bana öyle geliyor ki başımı aldı gitti bir yere. Ben, onu bulurum."

Döne, Dursunun yanına çöküverdi: _

"De," dedi. "Dursun kardaş. Bir bildiğın mi var?"

Dursun:

"Bildiğım yok ya bacı, yüreğım öyle hükmediyor."

Döne:

"Dillerine kurban olayım kardaş senin," diye yalvardı.

Dursun:

"Ben onu ararım. Arar bulurum. Sana şu kadarlığımı söyle-yim ki oğlun ölmedi. Memed ölmedi."

Döne onu uğurlarken:

"Bir umudum sende kaldı kardaş. Ah oğlumun bir sağıık haberini alsam... Dünyada hiç başka bir şey istemem. Sen bilirsin Dursun Ağam. Dillerine kurban olduğum. Sen bilirsin," dedi.

39

4

Yaz geldi çattı. Ekinler biçiliyor. Sıcaklar veryansın ediyor. Çukurovanın sıcağına sarı sıcak derler. Toros eteklerinin sıcağına da ak sıcak diyorlar. Ak sıcaklar çöktü.

Ğnce Memed geldi geleli çoban değil, Ğnce Memed, evin oğlu. Süleyman, Ğnce Memedi canı gibi seviyor. Gel gelelim, cin gibi, neşeden taşan oğlana son günlerde bir hal oldu. Ağzını bıçaklar açmıyor. Bir efkardır kaptırmış kendisini. Eskiden türkü söylerdi durmadan. Yanık söylerdi. Türküler de yok gayrı.

Keçilerini en iyi otlığa, en iyi yapraklı ormana götürürdü. Eskiden bir keçi, durup azıcık otlamasın, azıcık durgun görünsün, Memed derhal fark eder, ona bir çare bulur, iyileştirirdi.

Şimdi keçileri salveriyor otlığa, oturuyor bir ağacın, bir kayanın gölgesine, çenesini değneğine dayıyor, dalıp gidiyor. Arada sırada da dayanamayıp kendi kendine konuşuyor.

"Anacığım... Vay anacığım! Ekinlerini kim biçer ola şimdi? Gavur Abdi Ağa! Anacığım!

Ekinlerimiz kuruyup dökülecek. Ekinleri kim biçiyor şimdi anacığım? Ben olmayınca anacığım?"

Duruyor, göğe, gökteki bulutlara, toprağa, kızarmaya yüz tutmuş ekinlere bakıyor.

"Leyleğin gözündeki tarla kurumuştur şimdi. Kim biçer ola? Anacığım!.. Yalnız nasıl biçersin tek başına?"

Geceleri de uyku girmez oldu gözüne. Yatakta ha bire dönüyor. Aklı fikri Leyleğin gözündeki tarlada. "Leyleğin gözündeki tarla çabuk gevrek geçer. Bir tane bile alınmaz. Bir tane bile. Geç kalırsa."

40

Sabah oluyor, yataktan kalkıyor. Her bir yanı kırk. Ölgün ölgün... Keçilerini önüne katıyor.

Keçiler dağılıyor. Her biri bir tarafa gidiyor. Umurunda değil. Baktığı yok. Süleymanın ak, güleç yüzü geliyor gözlerinin önüne. Süleymanın sevgi dolu gözleri... Kendi kendinden

utaniyor. Canlanıyor. Keçilerini toplayıp, otlığa iyi bir yere götürüyor... Bu uzun sürmüyor.

Efkar basıyor. Toprağa gene çöküyor. Toprak cayır cayır yanıyor. Ama o durmuyor.

"Leyleğin gözü," diyor. "Anacığım," diyor. Bir de bakıyor ki, akşam olmuş, gün batmış...

Dağılmış keçilerini topluyor... Ötede, batan güneşten kalan son ışıklarla tepesi ışyan

Kınaltepeye doğru sürüyor keçilerini. Keçilerini Kınalı-tepenin eteğinde bırakarak, kendisi

başına çıkıyor. Ötelerde bir düzlük gözüküyor. Akşam sisleri çökmüş düzlüğün üstüne. Usul

usul kalkıyor. Bu görünen düzlük, çakırdikenli düzlük. Kınaltepenin arkasında

Değirmenoluğu göremiyor. Ortaya bir sırt gerilmiş. Aynen gerilmiş perde gibi. Bir boz

toprak yığını. Otları yanacakmış, hemen tutuşacakmış gibi. Öyle kurumuş işte. Hatırlayıp,

kendi kendine kızıyor. Süleyman ne demişti? "Kınaltepenin ardına geçme!" demişti.

Kınaltepenin arkasında in cin yok. Buna daha beter kızıyor. Koşa koşa tepenin başından

eteğe iniyor. Dağılan keçileri geç vakitlere kadar ancak toparlayabiliyor. Köye çok geç dönüyor. Süleyman ona, geç kalmasının sebebini sorduğu zaman da:

"Ğyi bir otlak buldum da keçileri ayıramadım," diye yalan söylüyor.

Bir gün gene çok erken yatağından kalktı. Keçilerin ağılma girdi. Sıcak, boğucu bir geceydi.

Keçi ağılı sası sası kokuyordu. Keçileri ağıldan çıkardı, önüne kattı. Bazı bazı, daha şafak atmadan, şafaktan çok önce göğün doğusunda bir tarafı kınalanı-verir. Az sonra da oradaki

bulutların kenarları sırmalanır. Sonra da şafak atar. Memed, gündeğusuna baktı. Bugün öylesi bir gündü.

Sonra Memedin içi aydınlanıverdi. Yüreğı hafifledi. Birden, kendisini kuş gibi hafif, rahat buldu. Bu arada seherin yelleri de esmeye başladı. Ufacık dalgalar halinde yel, yüzünü yalayıp geçiyordu.

Yüreğı küt küt atarak keçilerin yönünü Kınaltepeye doğru

41

çevirdi. Memed arkada, keçiler önde bir toz bulutu bırakarak koşuyorlardı. Tam tepenin dibine gelince, Memed, keçilerin yönünü çevirdi. Telaşlı bir hali vardı. Keçiler dağılıp oraya buraya gittiler. Memed toprağıa oturdu, değneğini çenesine dayadı. Uzun uzun düşündü. Bir ara hışımla kalktı, keçileri tepeye doğru toplayıp sürmek istedi. Sonra vazgeçti. Oturdu gene düşünceye daldı. Bir zaman başı ellerinde kaldı. Keçinin biri boynunu, ellerini yaladı.

Aldırmadı. Keçi kendiliğinden bıraktı gitti. O kadar bol ışık doldurmuştu ki ortalığı, dağlar taşlar, ağaçlar, otlar eriyiverip ışığı kesecek sanırdı insan.

Ellerini yüzünden çekti. Gözlerini açınca, gözlerine ışık doldu. Kamaştırdı. Bir zaman ışığı bakamadı. Gözleri alışınca yorgun, isteksiz kalktı. Keçileri aynı ağırlıkla topladı. Tepeye sürdü. Bir anda keçiler tepenin arkasına geçtiler. Memed, yönünü güneye döndü. Ellerini gözlerine siper etti. Uzaklara baktı. Gözüne ulu çınarın dalları ilişti gibi geldi. Yüreğı hop

etti. Tepenin arkasının kuzey yanı ovaydı. Değirmenoluk köyünün tarlalarıyla, yani çakırdikenli ovayla bu ova arasına keskin boz topraklı sırt giriyordu. Keçileri bu sefer sırtın dibine doğru sürdü. Önünden iki küçük kuş uçtu. Gökte de bir tek, bir kuş gördü. Başkaca, ovada siniler sinek yoktu. Ortalık ıssızdı. Ta uzaklarda, topraktan bir ak bulut kalkıyordu. Birden gözüne, aşağıda, sırtın dibinde küçücük bir tarla çarptı. Tarlanın ortasında kara bir leke eğilip eğilip kalkıyordu. Bu sefer de keçileri aynı isteksiz hal, aynı yorgunluk, ağırlıkla oraya çevirdi. Ekinin yanına gelince, ekin biçeni tamdı. Bu, yaşlı Pancar Hösüktü. Pancar Hösük ekinden başını kaldırıp da keçilere, Memede bakmadı. Ha bire orak sallıyordu. Memed de keçileri boş bıraktı. Keçiler ekinin kıyısına geldiler. Hösük, gene farkında olmadı. Sonra keçilerin hepsi her yerden ekine daldı. Bir hışırtı, bir patırtıdır koptu ekinin içinde. Keçileri ekinin içinde görünce Pancar Hösük ifrit oldu. Elindeki orağı hışımla keçilere fırlattı. Orağın arkasından var gücüyle küfrede ede kendi de keçilere doğru atıldı. Memed, olduğu yerde durmuş, Pancar Hösüğü seyrediyordu. Pancar Hösük binbir güçlkle, oflayıp puflayarak keçileri ekinin içinden toplayıp çıkarırken, durup öylecene kendisine bakan çocuğu gördü. Onun keçilerin çobanı olduğu-

42

nu anladı. Ğşte buna müthiş kızdı. Tepesinin taşı attı. Keçileri bir tarafa bıraktı. Orağı attığı yerden aldı. Küfrederek çocuğa doğru geldi. Ağzından köpükler saçılıyordu:

"Ulan, anasını atın tepelediği köpoğlu köpek... Keçiler ekini geçirdiler. Sen durmuş seyredersin burada. Bir varayım da senin yanma... Senin babayın... Orospu analı...

Anasının..."

Çocuk yerinden kıpırdamıyordu. Halbuki ihtiyar, çocuğun kaçacağını, kendisinin de onun arkasından yetişemeyeceğini tasarlıyor, yerden, ona atmak için taşlar topluyordu eline.

Yaklaştı, çocuk ha kaçtı, ha kaçacak... Çocuk kaçmadı. Hösük, o hızla kolundan tuttu.

Orağın sırtını kafasına indirecekken, eli kalakaldı. Çocuğun kolu elinden düşüverdi:

"MemmedL Yavrum sen misin?" dedi. "Herkes seni ölmüş biliyor."

Soluğu kesilecekmiş gibi soluyordu. Toprağa çöküverdi. Kızarmış boynundan, yüzünden oluk oluk ter akıyordu. Bu sırada tekmil keçiler gene ekine doldu.

Pancar Hösük:

"Git de," dedi, "şu keçileri çıkar gel."

Ancak bundan sonradır ki, bir heykel gibi donmuş kalmış Memed kımıldadı. Koşa koşa ekine gitti. Ekine giren keçileri çıkardı uzaklara sürdü. Geldi Pancar Hösüğün yanına oturdu.

Hösük:

"Memedim," dedi, "ulan seni araya araya bir hal oldular. Suya düşmüş sandılar. Anan senin derdinden ölüyordu az daha," dedi, "hiç yüreğin acımadı mı anana?"

Memed, belini kamburlaştırmış, değneğini çenesine dayamıştı. Susuyordu.

Hösük sordu:

"Bu keçiler kimin?"

Memed, istifini bile bozmadı.

Hösük:

"Sana diyorum, Memed!" dedi, "bu keçiler kimin?"

Memed, ağzından dökülürcesine:

"Kesme köyünden Süleymamn."

Hösük:

"Ğyi adam Süleyman," dedi. Sonra da ekledi: "Bre deli, gi-

43

deceksin gitmeye, anana haber versene. Usandın Abdi namussuzunun elinden. Anana haber ver, ondan sonra nereye kaçarsan kaç!"

Abdi lafını duyunca Memed, Hösüğün ellerine sarıldı:

"Nolursun Hösük Emmi," dedi, "benim Süleyman Emmiye çoban olduğumu kimseye söyleme. Nolursun yani. Abdi Ağa duyarsa beni alır götürür. Beni döve döve öldürür."

"Sana hiç kimse bir şey yapamaz," dedi. "Deli! Adam anasına haber vermez mi? Fıkara senin derdinden ölüyordu az daha..."

Hösük, sonra birdenbire lafı yarıda bıraktı. Kalktı, Memede bakmadan ekine gitti. Biçmeye başladı. Çabuk biçiyordu. Orağın hışirtısı Memede kadar geliyordu.

Hösük başını bir defa bile kaldırmadan biçiyordu. Bazı bazı beli ağrıyınca doğruluyor, ellerini beline dayıyor, uzaklara bakıyor, gene biçmeye koyuluyordu. Memedi çoktan unutmuştu. Memed de ekinin kıyısında durmuş, kımıldamadan, dimdik dikilmiş, ona bakıyordu.

Gün yıkıldı gitti. Gölgeler, upuzun uzadı.

Memed, güneşe şöyle bir göz attı. Gün kızarıyordu. Ovadaki otlar yarı pırıltılı, yarı gölgeli. Otlar ipil ipil ediyor.

Memedin ayakları Hösüğe doğru sürüklendi. O aynı hızla biçmeye hala devam ediyordu.

Karşısında durdu. Yüreği küt küt atıyordu. Hösük, Memedin çıkardığı hışirtıyı duyunca doğruldu. Terden kapkara görünüyordu bu akşam vaktinde. Göz göze geldiler. Hösük yorgun, Memedin ta gözlerinin içine baktı. Canevine baktı. Memed, gözlerini indirdi. Gözleri yerde Hösüğe doğru bir iki adım attı. Ellerini tuttu:

"Allahmı, Peygamberini seversen Hösük Emmi," dedi, "anama, kimseye söyleme, beni gördüğünü."

Eli, atarcasına bıraktı, arkasına bakmadan koştu.

Gün batmıştı ki, Kınaltepeye geldi. Ter içindeydi. Nedense, bir an seviniyor, arkasından yüreği kararveriyordu. Bir seviniyor, arkasından... Çarpışma. Kınalının tepesine çıktı. Sırtın

dibindeki küçük tarlann oraya gözünü dikti. Tarlann ortasında küçücük bir kıpırtı fark ediliyordu.

Hösük, köye girdiğinde, önüne gelene, ehemmiyetli bir sır

44

"! ^ .e

biliyor da söylemiyormuşcasına gülüyordu. Önlerinde duruyor, gülüyordu. Hösüğün bu haline kimse bir anlam veremedi. O doğruca Dönenin evine gitti. Döne kapısında, Pancar Hösü-ğü kendisine bakarak ha bire gülümser görünce, buna ne anlam vereceğini bilemedi. Pancar çok seyrek gülen bir adam olduğu gibi, ne Dönenin evine, ne de kimsenin evine gitmezdi. Tarladan evine, evinden tarlaya. Başka birisi olsaydı bu harekette göze batacak bir şey yoktu yoksa. Ğşi olmadığı zaman da evinin önüne bir hasır serer, üstüne oturur, hiç kimseyle konuşmadan kendi kendine tahtalar oyar, güzel nakışlı kaşıklar, kirmenler, çam bardaklar, tespihler yapardı. Şimdi Dönenin evinin önünde durmuş, ha bire gülüyordu. Gözlerini Döneden ayırmadan gülüyor, ama konuşmuyordu gene. Döne de bu durum karşısında ne diyeceğini bilemiyordu. Bir zaman şaşkın, Hösüğün etrafında dolandıktan sonra:

"Hoş geldin Hösük Ağam, buyur otur," diyebilirdi.

Hösük duymamış gibi yaptı, gülmeye devam etti.

Döne üsteledi:

"Hösük Ağam buyur otursana..."

Hösüğün gülmesi kesildi. Ağır ağır:

"Döne! Döne!" dedi, durdu.

Döne kulak kesildi.

"Döne, müjdem i isterim."

Döne gülümsedi. Arkasından da telaşlandı. Titreyerek:

"Müjden başım üstüne Hösük Ağam," dedi.

Hösük:

"Oğlunu gördüm bugün Döne," dedi.

Döne hiçbir şey söylemedi. Öyle oldu ki kessen bir damla kanı çıkmayacaktı. Kurumuştı.

"Oğlun, bugün yanıma geldi. Büyümüş, etlenmiş..."

Döne:

"Dillerine kurban olurum Hösük Ağam," diye inledi. "Müjden başım gözüm üstüne."

Döne, durup durup:

"Sahi mi söylüyorsun Hösük Ağam, sahi mi?" diyordu. "Müjden baş üstüne. Dillerine, senin güzel dillerine kurban olayım Hösük Ağam."

45

Sonra Hösük oturdu. Olup biteni bir bir Döneye anlattı. Döne yerinde duramıyor, evin bir ucundan bir ucuna gidip geliyordu.

Azıcık bir zamanda Pancar Hösüğün getirdiği haber bütün köye yayıldı. Kadınlar, erkekler, yaşlılar, çocuklar, köyde kim varsa, Dönenin evinin önüne yığılıştılar. Ay ışığı, köyün toprak damlarının, Dönenin evi önünde kımlıdanan insan kalabalığının üstüne dökülüyordu.

Kalabalıktan gürültü, patırtı, şamata geliyordu. Birden gürültü kesiliverdi. Ortalıkta ses soluk kalmadı. Cümle başlar da güneye doğru çevrildi. Bir atlı geliyordu öteden. Atının koşumlarının madeni kısımları ay ışığında parlıyordu. Atlı yaklaştı. Sonra kalabalığı yardı, geldi ortada durdu.

"Döne! Döne!" diye bağırdı.

Kalabalıktan, zayıf bir kadın sesi cevap verdi:

"Buyur Abdi Ağam."

"Duyduğum doğru mu Döne?"

Döne geldi, atın başının hizasında durdu.

"Pancar Hösük görmüş. Geldi bana söyledi."

Abdi Ağa:

"Nerede o Pancar?" diye gürledi. "Gelsin yanıma."

Kalabalık karıştı:

"Yok. Hösük yok," dediler.

"Hösük hiç kalabalığa girer mi?"

"Kıyamet kopsa evinden çıkmaz."

Ağa emir verdi:

"Gidin getirin Hösüğü."

Hösük gelinceye kadar, kalabalıktan gene hiç ses çıkmadı. Ortalık derin bir sessizliğe gömüldü.

Az sonra beyaz don, beyaz gömlek içinde Hösük getirildi. Kollarını sıkı sıkıya tutmuş iki kişi arasında çırpınıyordu:

"Ne istiyorsunuz benden bu gece vakti? Derdiniz ne? Allah sizin belanızı versin deyyuslar!"

Abdi Ağa:

"Seni ben istedim Hösük," dedi.

Hösük indirdi. Yumuşadı:

"Ulan namussuzlar, neden Ağa çağırıyor demediniz?"

46

Ağaya döndü:

"Kusura kalma Ağam," dedi.

Abdi Ağa sordu:

"Hösük sen Dönenin oğlunu görmüşsün öyle mi?"

Hösük:

"Söyledim Döneye."

Ağa:

"Bana da söyle," dedi.

Hösük anlatmaya başlayınca, kalabalık etrafına sıkıştı. Halka oldu. Hösük, Memedi nasıl gördü. Orağı kafasına nasıl vuracaktı. Hepsini teker teker, hiçbir şey unutmadan anlattı.

Abdi Ağa kızdı, küplere bindi:

"Vay Süleyman vay!" dedi. "Demek Süleyman benim kapıdaki adamları alır çoban edersin!

Kırdığın ceviz kırkı geçti Süleyman! Demek Kesme köylü Süleyman ha?"

Hösük:

"O," dedi.

Abdi Ağa, Döneye seslendi:

"Ben onu yarın gider getiririm."

Atım sürdü gitti. Kalabalık arkasından homurdandı.

Abdi Ağa doludizgin giden atının başını Süleymanın kapısının önünde çekti:

"Süleyman! Süleyman!"

Süleyman içerdeydi. Dışarı çıktı. Abdi Ağayı görünce yüzü kül gibi oldu. Abdi Ağa, atın üstünden Süleymana eğildi:

"Süleyman," dedi, "sen hiç utanmadın mı? Benim kapıdan adam almaya utanmadın mı? Sen hiç haya etmedin mi? Abdi-nin kapısından adam alınır mı? Şimdiye kadar bu olmuş iş mi?

Sen bilmez misin bunu? Yazık sana Süleyman. Şu ak sakalına da bakmadan..."

Süleyman:

"Ğn hele attan Ağa! Ğn attan da buyur içeri. Sana her şeyi bir bir söyleyim, Ağa," dedi.

Abdi Ağa:

"Senin evine inmem," dedi. "Oğlan nerede? Yerini söyle!"

Süleyman:

47

"Zahmet olur sana Ağa. Ben hemen alır şimdilik getiririm."

Abdi Ağa:

"Zahmeti mahmeti yok," dedi. "Göster bana yerini çocuğun."

Süleyman boynunu büktü:

"Peki Ağa, haydi gidelim," dedi, atın önüne düştü.

Keçilerin yanına gelinceye kadar, ne o konuştu, ne de o. Geldiklerinde, Memed, bir taşın dibine oturmuş düşünüyordu. Onları görünce ayağa kalktı yanlarına vardı. Abdi Ağaya hiç hayret etmedi. Süleymanla göz göze geldiler. Bakıştılar... Süleyman, ne gelir elden der gibi boynunu büktü.

Abdi Ağa atını Memede doğru bir iki adım sürdü:

"Düş önüme," dedi.

Memed hiçbir şey demeden atın önüne düştü yürüdü. Boynunu omuzlarının içine çekmişti.

Memed önde Abdi arkada öğleye doğru köye girdiler. Yolda ne Abdi Ağa bir şey sordu, ne de

Memed bir şey söyledi. Yalnız, Memed, her an, atı üstüne sürüverecek, ezecek diye

korkuyordu. Huyunu bilirdi.

Dönemin kapısına geldiler, durdular.

Abdi Ağa, içeriye seslendi:

"Döne! Döne! Al itini."

Döne dışarıya çıkarken o, atın başını çevirdi. Döne, bir çığlık atarak oğluna sarıldı. Bu arada

köylüler de haberlenmişler-di. Yavaş yavaş kalabalık birikiyordu. Kalabalık halka olmuş,

Memed ortada. Önüne gelen soruyor:

"Neredeydin Memed?"

"Bu ne hal Memed?" "Haa Memed?"

Memed, başını yere dikmiş ağzım açmıyor. Kalabalık gittikçe çoğalıyordu.

48

Memed, harmanın bileziğinde kalan son saplan da attı. Harman yapılırken yağmur yağmış, sapsarı biribirine yapışmıştı. Saplardan kapkara, kömür tozu gibi bir toz çıkıyordu. Sabahtan beri, durmadan sap atan Memed, tanınmayacak hale gelmişti. Kapkara. Yalnız dişleri ışıldıyordu. Sapı attı bitirdi. Sap öyle kabarmıştı ki, ortadaki öbeği örtmüştü.

Bileziğin yerinde, ıslanmış soluk bir yeşil halka kaldı.

Yorgun, Memed, gitti güneşin altına ağzı yukarı uzandı. Firezlerin arasından, karınca şeritleri geçip ta uzaklara gidiyorlardı. Elleriyle gözlerini kapatıp bir zaman ağzı yukarı soludu kaldı.

Günlerden beri çalışıyordu. Önce ekin biçmişti tek başına. Leyleğin gözündeki ekinin içi bir de devedikeniyile dopdoluydu. Sonra harman yapmak için anasıyla birlikte şelek çekti.

Günlerden beri de döğen sürüyor. Bu yüzden, bir deri bir kemik kalmış... Yüzü buruş buruş. Derisi sarkıyor gibi... Kapkara kesilmiş... Gözleri de iyice çukura kaçmış, avurtları geçmiş...

At, biraz ötesinde kütürtüyle yaylıyordu. Yıkılacak gibi zapzayıf..; Kaburgaları dışarı fırlamış... Yaşlı bir hayvan. Belki on beş. Gözlerine sinekler çokuşuyordu. Sırtının tam ortasında, hiç iyi olmayan bir yağarı vardı. Ğrinlenmişti. Ğrin kan karışığı. Bir de ekin tozu yapışmıştı. Kocaman kara sinekler, bir kalkıp bir iniyorlardı.

Gün kuşluk oldu. Memed, bir yanına döndü. Oluk oluk terlemişti. Elini yüzüne sürdü.

Kapkara bir avuç ter aldı attı.

49

Güneşin parıl parıl ettiği firezler, ova, gözü açtırmayacak kadar kamaştırıyordu. Ölürcesine yorgundu. Yattığı yerden, firezlerin aralığından bir iki kere hayvana baktı.

Hayvanın yanında dört beş leylek dolanıyordu. Leyleklere daldı. Eliyle de karıncaların yolunu kesti. Karıncalar ellerinin üstünden geçtiler.

Canını dişine taktı. Önce, uzandığı yerden kalktı oturdu. Başını sağ dizinin üstüne koydu daldı bu sefer de. Kendine azıcık geldi sonra. Ellerini toprağa bastırarak usul usul kalktı.

Yüzünde, boynunda karıncaların dolaştığını hissetti. Aldı, toprağa attı onları. At toza batmış bir böğürtlen çalısı yanında durmuş, ön ayaklarından birini yalıyordu. Vardı, atı tuttu çekti.

Devedikeni mavi, kocaman çiçeğini açmıştı. Ufacık bir yel parladı onu eğdi.

Getirdi, atı bin güçlkle dögene koştı. At, kabarmış saplara yaramıyordu. Memed, döğenden indi, atla beraber saplardan üstünden yürümeye çalıştı. At, ikide bir tökezliyordu. Memed, hayvana müthiş acıdı. Ne yapacağını bilemiyordu. At, terlemiş, kapkara kesilmişti. Öylesine soluyordu ki, göğsü, kaburgaları hep birlikte inip inip kalkıyordu. Bütün döşü, sırtı, sağrısı köpüğe batmış. Memed de tere battı. Terler her bir yerlerinden sızıyor. Terler gözlerine doluyor. Yakıyor. Nefesini de küflenmiş ekinin ıslak kokusu kesiyor. Bir zaman saplara bata çıka harmanı dönünce sapsar yattı. Artık biraz daha kolay dönülüyor. Döğenin altında sapsar çatır çatır ediyor.

Öğleye doğru sapsar iyicene ezildi. Sapsar ışılıyor. Karası gitti sapsarın. Şimdi döğenin arkasından ince, altın sarısı bir toz usuldan, Memedin genzini yakarak savruluyor. Toz kokuyor. Yanık yanık bir şeyler kokuyor.

Ta uzakta bir adam, öbek yapıyordu. Onun ötesinde de bir iki kişinin döğeni sürdüğü görülüyordu. Koskoca ovada başkaca can eseri yoktu.

Firezler uzun uzun... Orak makinası, ekini dipten biçer. Firez, toprakta, bir karış ya kalır, ya kalmaz. Elle biçildiğinde yalnız başaklar alınır. Toprakta uzun sapsar kalır. Firezlerin ötesi

çakırdikeni.

Memedin dili damağı kurudu. Sıcakta, at da başını ayakla-

50

rının dibine indirmiş, ölgün ölgün yürüyor. Memed, döğenin üstünde düşünüyor. Hiçbir tarafa baktığı yok. Leylekler ta harmanın yanına kadar sokulmuşlar. Memed, uyumuş kalmış gibi. At bazı bazı başını saplara daldırıyor geveliyor. Ğsteksiz. Saplar ağzından dökülüyor.

Memedin hiçbir şeye aldıracağı yok. Güneş başına vurmuş. Bir keresinde ayağa kalktı. Köyden yana uzun uzun baktı. Görünürde kimsecikler yoktu. Dişlerini sıktı.

"Şu anam da..." dedi.

Anası ona azık, su getirecekti. Yutkundu. Ağzında bir damla tükürük kalmamıştı. Usulca gene döğenin üstüne yumuldu. At durdu. Başını da sapa soktu. Memed, oralı bile değil. Neden sonradır ki işi fark etti dizgini çekti:

"Deh! Yavrum deeh!" dedi.

Sinekler çokuşmuş. At, kuyruğunu yavaş yavaş kaldırmadan sallıyor. Sinekler aldırıyorlar.

Kızgınlıkla yeniden ayağa kalkan- Memed, yönünü köye döndürdü. Devedikeninin arkasından bir baş gözüküyordu. Az sonra gelenin anası olduğunu gördü. Kızgınlığı o anda sevince çevrildi.

Yaklaşan ana, kan ter içinde kalmış, azık tutan eli yere de-gecekmiş gibi uzamıştı.

"Nasıl ettin yavru?" dedi. "Kolayladın mı?"

Memed:

"Sapın hepsini attım bitirdim," dedi.

Ana:

"Kaim olmadı mı?" diye sordu.

Memed:

"Oldu ama, yumuşar," diye cevap verdi.

Ananın elinden testiği gibi başına dikti. Uzun uzun, kana kana içti. Testiden akan sularla göğsü, çenesi, göğsünden aşağı bacakları sırlıklam oldu.

Ana:

"Ğn yavru," dedi. "Ğn de ben sürüyüm azıcık. Ekmeğini ye!"

Atın dizginini anasının eline verdi, böğürtlen çalsının gölgesine gitti. Çıkını açtı. Soğan vardı.

Tuz da vardı. Ayran torbasına küçücük küçücük, mucuk dedikleri sinekler çokuşmuştu. Bir tasa da ayran doldurdu.

ORHAU KEMAL

51 ĞL HALK KÜTÜPHANESĖ

Yemeğini bitirdikten sonra çalının gölgesine yattı. Yalnız belden aşağısı günde kalıyordu.

Uyudu.

Uyandığı zaman gün ikindi olmuştu. Gözlerini ovarak kalktı, harmana koştu:

"Ana," dedi, "yoruldun değil mi? Çok yoruldun."

Ana:

"Gel bin yavrum," diye mahzun, boynunu büktü.

Ğki gün sonra harman savruldu. Üçüncü gün kasar sürüldü. Dördüncü gün de ceç edildi.

Kırmızı buğday taneleri harmanın ortasında parlıyordu. O gün, buğdayı çuvallara doldurup

eve taşıyamadılar. Ceç, harmanın ortasında olduğu gibi kaldı. Sebebi de Abdi Ağanın gelip

hakkını almamasıydı. O gece Memedle anası sineklere yene yene ceçi beklediler. O gün

kuşluk oldu Abdi Ağa gelmedi. Öğle oldu gene bir haber yok. Ğkindiye doğruydı ki,

arkasında semerli beygirlere binmiş üç yanaşmayla çıkageldi. Yüzü karanlık, korkunçtu.

Döne, bu yüzü görünce korktu. Yıllardan beri çok iyi tanırdu onu. Dönenin kara bir deri gibi

kırışik yüzü, biraz daha kırıştı.

Abdi Ağa, Döneyi işaretle yanına çağırđı. Yanaşmalara da şu emri veri:

"Dörtte üçü bize, birisi de Döneye."

Döne Ağanın üzengisine sarıldı:

"Etme Aşam! Acımızdan ölüruk bu kış. Etme. Eyleme. Tabanlarını öpeyim Aşam!"

Ağa:

"Hiç sızlanma Döne!" dedi. "Hakkımı veriyorum."

"Benim hakkım üçte birdir," dedi Döne sızlanarak.

Ağa, attan Döneye doğru eğildi. Gözlerinin içine bakarak sordu:

"Çifti kim sürdü Döne?"

Döne:

"Ben sürdüm Aşam." _ , t

"Bizim yanaşmalar sana yardım ettiler mi?"

"Etiler Aşam!"

"Döne?"

"Buyur Aşam!"

52

"Bir daha oğluna tembih et de gidip Süleymanlara çoban olmasın."

Döne sapsarı kesildi. Ağa, atını sürdü gitti.

Arkasından yalnız:

"Kulun kurbanın olayım etme, Aşam!" diyebildi.

Yanaşmalar ölçmeye başladılar. Üç tane Ağaya, bir tane Döneye koyuyorlardı. Ağanın yığını büyüdü gitti. Döneninki küçücük.

Döne, yığımlara bakıp bakıp beddua ediyor.

"Yeme inşallah keçi sakallı. Doktor parası, cerrah parası et! Yılcıklar çıksın da yeme."

Yanaşmalar, üç beygire Ağanın hissesini yüklediler. Hiçbirisi ağzını açıp bir şey söylemedi Döneye. Toprak gibi, taş gibi donmuş kalmıştı her biri.

Memed, geldi anasının yanına oturdu. Tozlu harmanın ortasında küçücük bir buğday ceçi.

Az önee ne kadar da büyüktü. Bir buğday ceçine, bir anasına bakıyordu. Suçlu suçlu somurtuyordu.

Ana:

"Süleymandan getirdiğinde seni ne diye dövmediğini anladım şimdi. Anladım. Rızkımızı kesmek için. Gavur dinli."

Memed, kendini tutamadı. Hıçkırmaya başladı:

"Benim yüzümden..." dedi.

Ana, oğlunu bütün gücüyle kucağına çekti, bağrında sıktı.

"Ne yapalım?" dedi. "Ne gelir elden?"

Memed:

"Ya bu kış?.." dedi.

Anası:

"Bu kış?.." dedi.

Sonra, ana da ağlamaya başladı:

"Aaah baban olaydı," dedi. "Aaah baban..."

53

Bir tek inekleri vardı. Ğnekleri bu yıl buzağılamıştı. Buzadı erkekti. Eğer Ğnce Memedin bir dönüm toprağı bile olsaydı, gelecek yıl inekten bir erkek buzağıyı daha dört gözle, yatakta yatamayacak kadar büyük bir istekle beklerdi. Gelecek yıl doğacak erkek buzağıyı hayal meyal görür gibi olur. Sonra iki buzağı birden büyür. Büyük bir çayırım ortasında çangal boynuzlu bir çift tosun... Tosunlar boyunduruğa kolay kolay alışmazlar... Uğraşmak gerek. En sonunda

kuzu gibi olurlar. Tarla, çakırdikeni mi? Olsun. Çakırdikeni bir yıl biter, iki yıl biter. Üçüncü yıl köküne kibrit suyu. Yeter ki tarla senin olsun.

Yeni doğan buzağuların tüyleri, mora çalan bir kırmızıdır. Sonraları değişir. Sarı, kırmızı, mor olur.

Kulak tüyleri kadife gibi yumuşaktır. Ğnsan, avucunu iyice açar, orta yerini kulağa sürterse, soğuk, yumuşak bir ürperti, bir tatlılık duyar.

Bütün fıkara köy evlerinde buzağuların yeri, ocaklığın yakınına, yatak serilen yerin bitişiğine yapılır. Buzağuların altına çiçekli bahar otları serilir. Ev bahar çiçeği, ot, buzağı pisliği ve buzağı kokar. Buzağı kokusu, süt kokusu gibi bir şeydir.

Güz gelince buzağı büyür, o zaman öteki sığırların yanma yollarını.

Ana, bütün baharı buzağısından habersiz, onunla ilgilenmeden geçirdi. Oğlunun derdi olmasaydı, buzağı evin içinde bir top bahar gibi dolaşır, evin sevinci olurdu.

Memedlerin evi bir gözdür. Bir göz toprak dam... Duvarı,

54

ancak bir metre yüksekliktedir. Bütün köyün damları güz yağmurlarına dayanmaz akardı.

Köyde bir Memedlerin damına kareyleyemezdi güz yağmurları. Baba ölmeden az önce, gitmiş Sarıçağşaktan toprak getirmiş, evin üstünü onunla döşemişti. Sarıçağşağın toprağı bir

başka topraktır. Bizim bildiğimiz, kara, kumlu, kıraç topraklardan değildir. Bu toprak, parça parça billur gibi donmuştur. Sarısı, kırmızısı, moru, mavisi, yeşili, türlü türlü vardır.

Bu, renk renk toprak billurları biribirine karışmıştır. Bu sebepten, Memedlerin evlerinin damı güneşte çeşit çeşit rengeyle yalp yalp yanar.

Yazın ana oğul canlarını dişlerine taktılar çalıştılar ama, ne çare!... Güzün dertli, belalı evlerine döndüler. Bir buzağuları bulunduğunu o zaman fark ettiler. Unutup gitmişlerdi.

Buzağı dana olmuştu.

Ana, ocağa büyücek bir kütük atmıştı. Dışarda kara bulutlar güneyden kuzeye akıyorlardı.

Biraz sonra evin içini bir şimşek aydınlattı. Ocakta, yalınlar birbirini yiyorduk/Bu sırada Memed içeri girdi. Elleri kıpkırmızı kesilmişti. Ocağın başına çömeldi. Arkasına dönünce, yatmış geviş getiren ineği gördü. Ğnek rahattı. Önünde saman vardı. Yemiyordu. Evin öteki ucu da samanla doluydu.

Kalktı ineğin yanına gitti. Ğneğin başucunda duran danayı kulağından tuttu. Dana, buna huylandı. Başını elinden kurtardı, ineğin öteki yanına kaçtı. Oğlan gülümsedi.

Ana:

"Sen yoğiken Alıçlı dereye doğurdu bunu Fındık. Gece yarısı araya araya bir çalının içinde buldum. Anası başına durmuş yalıyordu. Beni bir zaman yanına yaklaştırmadı. Sonra önlüğüme sardım eve getirdim."

Memed:

"Kocaman oldu," dedi.

Ana:

"Yaa!" dedi.

Sonra, konuşmayı kesiverdiler. Birbirlerinin yüzüne bakamadılar. Ğkisinin de başı önüne düşmüş, gözleri ocağın közlerine dikilmişti. .

Ana:

55

"Vermezsek olmaz. Un daha şimdiden kalmadı," dedi.

Memed, cevap vermedi.

Ana, devam etti:

"Abdi Ağa da kızgın bize. Ölü fiyatına alır elimizden. Gene yazı bulamayız."

Memed susuyordu.

Ana:

"Başka çaremiz yok yavrum!" dedi. "Şu senin kaçman yok mu? Büktü belimizi."

Başını yavaş yavaş kaldırdı anasına baktı. Gözleri dolu doluydu:

"Beni," dedi, "bahane ediyor. Ben olmasam başka bir bahane bulurdu."

Ana:

"Bulurdu yavrum," dedi. "O gavur zaten babayın da düşmanıydı."

Bu anda, ikisi de ineğe doğru döndüler. Kırmızı, dolgun, alını nokta benli bir inekti bu.

Kış geldi çattı. Kar diz boyu. Öğleüstünün karlı, bulutlu karanlığı var. Ana, is tutmuş

kapkara bakır tencereyi ocağa vurmuş. Epeydir beri su, kaynayıp duruyor.

Bu sırada içeriye Cennet girdi.

Döne:

"Gel otur," dedi. "Cennet Hatun, gel otur."

Cennet, bir ah çekti:

"Oturuyum mu ki bacım? Oturuyum mu ki," diye bir köşeye ilişti. "Sabahtan beri ev ev

dolanıp duruyorum. Ne yaptığımı, nereye gittiğimi bilmiyorum. Duydum ki sende de

kalmamış buğday. Arpayı da tüketmişsin. Biz de tüketeli bir hafta oldu. çuvalların dibi

görüneli çok oldu. Bu yıl bizim ekin olmadı bacım. Sizinkisi gibi olsaydı... Bizim herif her yeri

her evi gezdi. Ödünç istedi. Kimsede yok ki versin."

Cennet Karı ocakta kaynayan suyu gördü.

"Ne vuracaksın ocağa?" diye sordu. Cennet Karının sorusunda bir maksat vardı.

Dönenin dudaklarının yanından beyaz, ölü bir gülümseme geçti:

56

"Su vurdum işte!" dedi.

Cennet Karı:

"Hiçbir şey kalmadı mı?" diye hayretle sordu.

Döne:

"Olanımız ocakta," dedi.

Cennet Karı:

"Ya nedeceksin?" diye acıyarak sordu.

Döne:

"Bilmem," dedi.

Cennet:

"Gidip Muştuludan bir daha istesen?"

Döne:

"Ğsterim ya," dedi. "Onda da kalmamış..."

Tipi, yukardan beri, alabildiğine savuruyor. Tipi, göz açtırmıyor günlerdir. Ev aralarında köpekler bile yok. Köy, bir dağ başı gibi ıpıssız. Herkes, kapısını bacasını örtmüş içeri çekilmiş. Ğneği olanın evinde samanı da var. Kimsenin kimseyle bir ilişiği yok.

Döne de gitmedik ev, başvurmadık kapı komadı. Belki bir hafta. Belki de on gün: "Ölürüm de Abdi Ağaya yalvarmam," dedi. "Ölürüm de..."

Her yıl böyle olurdu. Köyün yarından çoğu aç kalır dökülürdü kapısına Abdi Ağann.

Döne edemedi. Bir başına olsa neyse ne! Oğlan var. Günlerden beridir ki oğlanın ağzını bıçaklar açmıyor. Yüzünde, dudaklarında bir damla kan eseri kalmamış. Dudakları incelmış, aynen kağıt gibi. Bütün yüz, bütün beden durgun. Ölü gibi. Bir yere oturdu muydu, akşama kadar oradan kalkmıyor. Başını iki eli arasına alıyor, dalıp gidiyor. Bütün canı, hayatiyeti, kini, sevgisi, korkusu, gücü kocaman gözlerine toplanmış. Gözlerinde arada bir, iğne ucu gibi bir pırıltı yanar söner. Keskin, batan bir pırıltıdır bu! Bu pırıltıdan korkulur. Korkunçtur.

Parçalamaya, atılmaya hazırlanmış kaplanın gözlerinde de aynı pırıltı yanar söner mutlak.

Bu nereden gelir? Belki yaratılıştadır. En doğrusu, çekilen işkencede, dertte, beladadır.

Memedin gözlerine bu pırıltı, son bir yıl içinde gelip yerleşmiştir. Ondan önce Memedin çocuk gözleri bir hayranlık, bir sevinç içinde parlardı.

57

Gökte kara bulutlar yuvarlanıp duruyordu. Abdi Ağanın kapısında üşümekten iki büklüm olmuş, yırtık, el dokuması giyimli bir kalabalık, birbirlerine sokulmuş titriyordu. Bir tek kişi vardı kalabalığın dışında: Döne. Onlar, Abdi Ağayı bekliyorlardı. Geçerden, Abdi Ağa çıkacak da onlara bir şey söyleyecek. Derken Abdi Ağa, elinde doksan dokuzluk tespihi, başında devetüyünden örülmüş takkesi, sivri sakalıyla görüldü:

"Gene aç mı kaldınız?" diye söylendi.

Kalabalıktan hiç ses çıkmadı.

Kalabalığın arkasında tek başına duran Döne'yi gören Abdi Ağa:

"Döne! Döne!" diye bağırdı. "Sen doğru evine git! Sana bir tek tane bile vermem. Evine git! Döne!" dedi. "Şimdiye kadar benim köyümden, benim kapımdan adam kaçıp da başka köye, başka adama çoban olmadı, yanaşma olmadı. Bunu senin bir karış oğlun icat etti. Sen doğru evine..."

Kalabalığa döndü:

"Siz arkamdan yürüyün!"

Geniş şalvarının cebinden bir tutam anahtar çıkardı, eline aldı. Ceketinin cebinden de bir defter çıkardı.

Neden sonra kendini toplayabilen Döne arkasından:

"Ağam o, bir kımık çocuktur," diyebildi. "Bizi aç koma."

Ağa durdu. Döne'ye döndü. Arkasındaki kalabalık da durdu, döndü.

"Çocuk, çocukluğunu bilir," dedi Ağa. "Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli, kimse

Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi. Etmez de... Sen doğru evine Döne!"

Abdi Ağa, ambarın kapısını açınca, sıcak, tozlu bir buğday kokusu fırladı dışarı.

Kapıda durdu:

"Bana bakın," dedi. "O Döneye bir tek tane bile vermeyeceksiniz. Acından ölecek. Şimdiye kadar Değirmenoluk köyünde acından ölen olmadı. O ölecek. Ya da satacağı bir şeyi varsa, satacak. Verirseniz, verdiğinizizi duyarsam, hepinizin evine gelir verdiklerimi alırım. Demedi demeyin."

Kalabalık:

"Bize yetmez ki..." diye cevap verdi.

"Bize yetmez ki..."

"Yetmez ki..."

"Döneye..."

En arkadan cırlak bir kadın sesi:

"Kaçmayaydı Dönenin oğlu da... Bize ne! Varsın acından ölsün."

Her biri sırtında çavdar, buğday, arpa karışığı zahireyle evine döndü. Değirmen köyün öte ucunda, ulu çınarın az aşağısındaydı. İkinci gün değirmenin önü çuvallarla doldu. Değirmen çoktandır bağlıydı. Kulaksız Ğsmaile gün doğdu.

Akşamüstü her evden, bir sıcak ekmek kokusu geliyordu.

Durmuş Ali, tam altmışında. Köyün en iri adamı. Yaşlı bir çınar kadar sağlam. Büyük yüzü, küçücük gözleri var. Ömrü boyunca ayağına ayakkabı giymemiştir. Ayağının altında kara, kırış kırış yırtılmış kalın bir tabaka ayakkabı yerini tutar. Ayakları kocamandır. Bu ayaklara göre, hiçbir ayakkabı bulunmaz. Bütün numaraların, hatta çarık büyüklüğünün bile dışındadır. Ama isteseydi çarık giyebilirdi. Bu, ona sorulduğunda, hiçbir şey söylemez,

sadece küfreder.

Kadının biri hamur yuğuruyor, biri ekmeği açıyor, biri de sacda pişiriyordu. Pişiren kadının sağma kırmızı, kalın sac bazlamaları yığılmıştı.

Ali, bir iki tanesini iştahla yedi. Sonra gözleri sulandı. Karısına döndü:

"Avrat," dedi, "hiç boğazımdan aşmıyor doğru dürüst."

Kadın:

"Neden ola Ali?" diye hayretle sordu.

Ali:

"Şu bizim Ğbrahimin çocukları... Abdi gavurunun yaptığı hiç aklımdan çıkmıyor," dedi.

"Döneyi kovdu. Dün bir tek tane bile vermedi."

Kadın:

"Yazık," dedi. "Ğbrahim olaydı..."

Ali:

"Abdi bize de tembih etti ki..."

Kadın:

58

59

"Duydum," dedi.

Ali:

"Şu koskocaman köyün ortasında, göz göre göre iki kişi aç mı kalacak?"

Ali, kızdı köpürdü. Avazı çıktığı kadar bağıriyordu. Bağırta ta köyün öteki ucundan işitiliyordu.

"Kalk bakalım avrat," dedi, "şu ekmekten iyi bir çıkın yap! Bir torbaya bir ölçek de un koy!

Ğbrahimin çocuklarına götüreceğim."

Kadın eteklerinin ununu çırparak ekme tahtasının başından kalktı.

Ali, elinde torba ve çıkın, hızla, gürleyen dallı bir ağaç gibi kapıdan çıktı. Dönenin kapısına geldiğinde yatışmıştı.

"Döne! Döne!" diye bağırdı. "Aç kapıyı."

Döneyle oğlu ateşi geçmiş ocağın başına büzülmüşler, birer taş parçası gibi hareketsiz duruyorlardı.

Ali, birkaç kere daha:

"Döne! Döne!" diye bağırdı.

Neden sonradır ki, Döne sesi tanıdı, toparlanıp kalkabildi.

Vardı kapıyı isteksiz isteksiz açtı:

"Buyur Ali Ağam," dedi.

Ali:

"Kız," dedi "ne bekletiyorsun sabahtan beri dışarda?"

Döne:

"Gel içeri Ağam," dedi.

Ali, kapıdan eğilerek içeri girdi.

"Bu ateş niye yanmıyor?" diye sordu.

Memedin gözlerine, o, iğne ucu gibi ışık çakılıp kalmıştı. Alinin iyi, güleç babacan yüzünü görünce ışık kayboluverdi.

Ali, çıkını gösterdi:

"Allah kerim," dedi.

Döne:

"Öyledir zaar," dedi.

Ali:

"Üşüdüm Döne!" dedi. "Bak çocuk da büzülmüş. Yaksana şu ateşi..."

Döne, boş boş ocağa baktı:

60

"Sönmüş mü?" dedi. "Hiç farkında olmamışım."

Ocağa odun attı, tutuşturdu Döne:

"Bu gavur Abdiyi..."

Abdi lafını duyunca, Memedin gözlerine o ışık gene geldi, oturdu.

Ali:

"Vurann," dedi, "eli nurlanır. Doğru Cennete gider. Babası bunun gibi değildi. Köylüyü de düşünürdü."

Aliden sonra, birkaç köylü daha yiyecek getirdi Döneye. Bunu, Abdinin tüyü bile duymadı.

Ama, bu köylülerin getirdiği ancak on beş gün yetti. Ana oğul iki gün aç kaldılar. Üçüncü günün sabahı Döne hiçbir şey söylemeden, ineği yattığı yerden kaldırdı. Boğazına bir ip bağlayarak dışarı çıkardı.

Ğnek dışarı çıkınca Memed:

"Ana!.." dedi.

Döne:

"Yavrum," dedi.

Döne ineği çekerek, geldi Abdi Ağanın evinin önünde durdu. Dana, ineğin memelerinin arasına başını sokmuş emiştiriyordu.

Döne, evin önünde bir zaman dikildi kaldı. Döneyi, dışarda Dursun görüp ağasına haber verdi. Haber üstüne Ağa dışarı çıktı. Döne başını yerden kaldıramıyordu. Sivri, ince çenesi titriyor, çocuk dudakları büzüşerek titriyordu. Bütün bedenini de hafif bir titreme almıştı.

Abdi Ağa, ineğin sırtına elini vurarak:

"Satmaya mı getirdin Döne?" diye sordu.

Başımı yerden kaldırmadan:

"Heyye Ağam," dedi.

Abdi Ağa, Dursuna emir verdi:

"Şu ineği al Döne bacımın elinden de, götür bizim ahıra!"

Elini cebine soktu anahtar tutamını çıkardı.

"Çuval getirdin mi kızım Döne?" diye sordu. Sesi yumuşak, şefkatliydi.

Döne:

"Heyye," dedi.

61

7

Meşe biten toprakta, hemen hemen hiç başka ağaç gözükmez. Dağ taş, dere tepe sırf meşedir.

Meşeler, kalın, kısa gövdelidir. Dallan güdüktür. En uzun daim uzunluğu bir metreyi geçmez.

Koyu yeşil yapraklar üst üstedir. Toprakta, sağlam, toprağa bütün güçleriyle yapışmış dururlar. Hiçbir güç onları oradan ayıramayacakmış gibi gelir.

Meşe toprağı kıraç, bembeyaz, kireç gibi bir topraktır. Üstünde meşeden başka bitki yaşatmamaya ant içmiş gibidir.

Kadirliyle Cıgıcık arası küçük küçük, yaygın tepelerdir. Bu tepelerin toprakları killi,

kapkara, yağlı, verimlidir. Buralar, eski Çukurova bataklıklarının son ucudur. Batısına

Akçasaz bataklığı düştüğü gibi, doğusuna da Torosların çamlığı düşer. Tepelerin her bir

yerleri tepeden tırnağa ekilir. İşte bu tarlaların içinde meşeler vardır. Her biri uzun, servi

gibi meşelerdir. Dallarından taze bir yeşillik fışkırır. Gövdeleri, öteki kısa meşelerin gövdeleri

gibi nasırlı değildir. Kavak gövdesi yumuşaklığında gözükürler. Dümdüz. Ekinlerin arasında

meşe gibi değil de herhangi bir ağaçmış gibi dururlar.

Çakırdikenlik yeşil, çakırdikenlik mor, çakırdikenlik sütbe-yaz dalgalanır. Şafağın yerine kırağı düşmüştür. Buza kesmiştir taş toprak. Çakırdikenliğin ortasında bacakları parçalana parçalana çift sürdü. Yandı, kavruldu. Toprakta dişle tırnağıyla söküp çıkardığının dörtte üçünü Abdi Ağa aldı elinden. Öteki köylülerden üçte iki alırdı. O yıldan sonra garaz başlamıştı. Ğnadından dönmedi. Fırsat buldukça da dövdü, hakaret etti.

62

Toprağına göre yetişir, büyür, gelişir.

Kıraç toprakta büyüdü.

Binbir bela... Boy atamadı. Omuzları, bacakları gelişmedi. Kolları, bacakları kuru birer ağaç gibiydi. Kupkuru. Avurdu avurduna geçmişti. Yüzü esmerdi. Gün yağdı esmeri... Ona söyle alıcı gözle bakınca o meşeler mutlak akla gelirdi. Kısa, küt... Toprağına meşe gibi sağlam yapışmış. Her bir yanı sert, keskin. Yalnız bir yerinde, bir yerinde bir tazelik kalmış.

Dudakları çocuk dudakları gibi pembe pembe... Çocuk dudakları gibi incecik kıvrılıyorlar.

Dudakların kenarında her zaman, bir gülümseme durur gibi... Acılığına, sertliğine yakışır.

Ğnce Memed, bu sabah sevinçten taşmakta. Dışarı, güneşe çıkıyor. Güneşte dolaşiyor. Ğçeri giriyor. Kaçakçılardan alınmış, yeni ceketinin cebinde bir mendil sokulu. Mendili türlü şekillere koyuyor. Uğraşılıyor. Bazı bir yaprak gibi açıp, bazı duruyor. Kasketi de yeni.

Kasketi başına geçiriyor. Altından alınma, kara, uzun perçemlerini çıkarıyor. Sonra geri

koyuyor. Bir de böyle bakıyor aynaya. Beğenmiyor. Kara perçemlerini tekrar çıkarıp

döküyor alınma. Öyle bırakıyor. Şalvarı da yeni. Şalvarı iki yıl önce almıştır ya, giymemiştir.

Ğlk olarak giyiyor.

Çoraplar giydi, çoraplar çıkardı. Bu kadar çok çorap! Çorabı çoktu. Anası iyi çorap

dokurdu. Bir de... nakışın en güzelini anası vururdu. En son giydiği çorabı da beğenmedi.

Çıkardı bir köşeye koydu. Anasını yan gözle süzerek sandığına gitti, açtı. Sandığın içi yaban

elması kokuyordu. Köşedeki nakışlı çoraba gözü ilişince titremeye başladı. Eğildi aldı. Yaban elmasının kokusu dört yanı sarmıştı. Eli çoraba değince titremesi arttı. Yüreğinden ılık bir şeyler geçti. Bir hoş oldu. Bir sıcaklık, bir yumuşaklık... Sandığım loşluğunda çorabın renkleri koyu... Çekti ışığa götürdü. Renkler ışıktta açıldı. Parladı.

Bir türkü duyulur... Gecede başka türlü, gündüzde başka türüdür. Çocuk söylerse başka tatta, kadın söylerse... Genç söylerse başka türlü olur, yaşlı söylerse... Dağda söylenirse başka, ovada, ormanda, denizde başka türüdür. Hep ayrı ayrı tattadır. Sabahleyin başka, öğle, ikindin, akşamlayın başkadır.

Bu nakışlı çorap bir türkü gibidir. Bir türkü sıcaklığında örülmüştür. Sarısı, kırmızısı, yeşili, mavisi, turuncusu, türlü

63

rengi karışıp uyuşmuş, bir sıcaklık, bir yumuşaklık meydana getirmiştir. Aşk gibi, şefkat gibi bir şey olmuştur.

Bu çorap aşktır. Öyle bir gelenekten gelir. Memedin eli dokununca titremesi, ışığa çıkınca irkilmesi boşuna değildir. Böyle çorapların üstünde hep iki kuş nakışı bulunur. Gagalarını dayamış öpüşür gibi iki kuş... Sonra, iki ağaç vardır, gövdeleri küçücük. Tek, kocaman çiçekli... Ğki ağaç yan yana dururlar. Çiçekleri öpüşecek gibi burun burunadır. Sonra, bu iki nakış arasından sütbeyaz bir su akar. Kırmızı kayalar vardır kıyıcığında. Bir renkler, yalımlar cümbüşüdür almış başını gidiyor.

Çorapları giydi. Çarığın da üstüne çekti. Çorap, dize kadardı. Dize kadar bir yığın kuş, çiçek öpüşüyor, bir sürü ak su akıyordu.

Ğçinden, şöyle bir Hatçeye de görünsem geçti. Hatçelerin evine doğru yürüdü. Hatçe, kapının eşikliğindeydi. Memedi görünce kocaman ışıltılı gözleri gülümsedi. Yaptığı çorabı da ayağında görünce sevindi.

Memed, oradan köyün içine doğru yürüdü. Evlerine geri döndüğü zaman, gün epeyce yükselmişti. Bir taşın üstüne oturdu. Arkadaşını beklemeye başladı. Az sonra arkadaşı damın arkasından çıkıp geldi. Ana:

"Çocuklar," dedi, "çok eğlenmeyin. Abdi Ağa şehire gittiğinizi duymasın. Haliniz perişan olur sonra." Memed:

"Duymaz," dedi.

Arkadaşı, Kel Alinin oğlu Mustafaydı. O da bu yıl on sekizine basmıştı. Ğkisi bir olup kafa kafaya vermişler, kasabanın nasıl bir yer olacağı üstüne tartışmışlar, en sonunda dayanamamış, gitmeye karar vermişlerdi. Oraya içlerinden bir şey çekiyordu onları. Dursunun masal gibi anlattığı Çukurova çekiyordu onları. Kararı bundan tam iki yıl önce vermişlerdi. O gün bu gündür bir türlü gerçekleştirilememişlerdi. Bir kere Mustafa babasından, Memed anasından korkuyordu. Ğkisi birden Abdi Ağadan korkuyorlardı. Bundan üç gün öncedir ki, ikisi bir olup, meseleyi Memedin anasına açtılar.

64

Ana:

"Nasıl olur?" dedi. "Siz nasıl gidersiniz kasabaya bu yaşta? Olur mu? Sonra Abdi Ağa ne der? Bir duyarsa Abdi Ağa, valla-ha bu köyden bizi iyice kovar."

Memed, anasına yalvardı.

Ana:

"Olmaz," dedi.

Olmaz, dedi ama, yüreğine de dert oldu.

Sonunda:

"Kovarsa kovsun Abdi Ağa," dedi. "Biz de..."

Mustafanın babasına söylemediler. Ona, geyik avına gideceklerini, birkaç gün dağda

kalacaklarını söylediler. Oldum olası, hep geyik avına giderlerdi. Memedin üstüne bir avcı daha yoktu köyde. Pireyi vururdu. Öyle de atıcıydı. Kel Ali, onları böyle süslü püslü giyinmiş, ayaklarında "muhabbet" çoraplarıyla görseydi imkanı yok ava gittiklerine inanmazdı.

Mustafa, ava gitmek için aldığı tüfeği Memedlere bıraktı.

O gece sabaha kadar hayaller kurdular. Bir dakika olsun gözlerini yummadılar. Hep konuştular.

Daha şafağın yeri ışımadan, ortalık alacakaranlıkken yola çıktılar.

Koşarcasına gidiyorlardı. Aşağıdan ince bir yel esiyordu. Soğucak. Günün ucu azıcık görününceye kadar ne konuştular, ne de azıcık durup soluk aldılar.

Sonra Memed yeşil toprağın orada durup derin derin soluk aldı:

"Bundan ötede Sarıboğa varmış... Önce oraya uğrayacağız. Sonra Değirmenler, onun arkasından da Dikili köyü, Dikilinin arkasından da kasaba..."

Mustafa:

"Arkasından da kasaba..." diye söylendi.

Yürüdüler. Gene koşarcasına gidiyorlardı. Bir ara durup bi-ribirlerine gülümsüyorlar, sonra gene hızlanıyorlardı.

Bir hızda Süleymanlıdaki tahta, yanık köprüyü, yeraltı yolunu, kan mezarını geçtiler.

Torunlara geldiklerinde öğle olmuştu. Hava ılıktı. Nar ağaçları kırmızı çiçeklerini açmışlardı.

65

Toprakta bir ıslaklık vardı. Toprağa oturdular. Nereden çıktıysa, nar ağacının arkasından, göğsünü bağırmı açmış uzun boylu, yorgun, terlemiş bir ihtiyar çıktı. Göğsünün uzun kılları da ağarmıştı. Ağarmış kıllar kıvırcık kıvırcıktı. Sütbeyaz sakalı da kıvırcıktı. Sırtındaki heybesini indirdi:

"Selamünaleyküm delikanlılar," dedi.

Ğhtiyarın gür, tokmak gibi vuran bir sesi vardı.

Oturur oturmaz, heybesinden bir çıkın çıkardı açtı, çıkında yufka, ince, beyaz ekmekler vardı. Bir de kocaman kırmızı bir soğan... Soğanın yanında da çökelek vardı.

Yemeye başlayan ihtiyar:

"Buyurun delikanlılar," diye onları çağırđı.

Memed:

"Ziyade olsun."

Mustafa:

"Ziyade olsun."

Ğhtiyar:

"Gelin canım," diye üsteledi.

Memed:

"Ziyade olsun."

Mustafa:

"Ziyade olsun."

Ğhtiyar ha bire ısrar ediyordu.

Memed:

"Biz kasabada yiyeceğiz," diye kesti attı.

Mustafa:

"Biz kasabada yiyeceğiz."

Ğhtiyar:

"Öyleyse o başka," diye gülümsedi. "Anladım. Şehir ekmeği... Ama, daha şehire bir hayli

yolunuz var." Memed:

"Orada yiyeceğiz."

Mustafa:

"Orada yiyeceğiz."

Yanlarındaki su çağlayarak, köpüklenerek kayaların arkasından, üstünden, yanından, yönünden hızla akıyordu.

Ğhtiyar, ağzı dolu dolu:

66

"Bu suyu bırakmayacaksınız. Sizi doğru oraya götürür."

Memed:

"Sen bizimle gelmeyecek misin?"

Ğhtiyar:

"Aaah yavrum," dedi, "ben de kasabaya gidiyorum ya, size nasıl ayak uydururum?"

Memed sustu.

Ğhtiyar, yemeğini bitirdi. Çıkımı iyicene, sıkı sıkıya bağladıktan sonra gitti, suyun kıyısına yatıp doya doya içti. Elinin tersiyle ağzını, bıyıklarını silerek geldi oturdu. Kocaman tabakasını çıkardı, açtı. Cıgarasını sarı defter kağıdına parmak kalınlığında sardı. Çakmağı çakmaya başladı. Neden sonradır ki kav aldı, ortaya hoş bir koku salıverdi. Cıgarayı yaktıktan, belini de nar ağacına bir iyice dayadıktan sonradır ki:

"Bre delikanlılar, siz nereden olursunuz?" diye sordu.

Memed: ., *||

"Değirmenoluktan."

Mustafa:

"Değirmenoluktan."

Ğhtiyar:

"Keçi sakallı, gavur dinli Abdinin köyünden öyle mi? Duyduk ki gavur Abdi de ağa olmuş.

Duyduk ki köylüleri kul gibi çalıştırır, hepsini aç kormuş. Kış gelince acıdan ölmüş millet.

Diyorlar ki Abdinin izni olmayınca kimse evlenemez, kimse köyden dışarı bile çıkamazmış.

Diyorlar ki Abdi köylerde, sopayla döve döve adam öldürürmüş. Beş köyün hükümeti, padişahı Abdi imiş. Astığı astık, kestiği kestik... Vay bre keçi sakallı Abdi! Abdi ağa olmuş ha!"

Ğhtiyarı bir gülmedir aldı. Boyuna hem gülüyor, hem de: "Vay bre Abdi!" diye hayret ediyordu. "Vay bre Abdi! Vay bre keçi sakallı Abdi!" Gülmeyi bıraktı:

"Doğru mu?" diye sordu. Kaşları çatılmıştı. Çocuklar bakıştılar. O iğne ucu gibi pırıltı geldi Memedin gözbebeklerine yerleşti.

Ğhtiyar çocukların cevap vermediklerini, bozulduklarını görünce:

67

"Bre delikanlılar," dedi "o keçi sakallı it var ya, o köylüye zulmeden deyyus, o yiğit kesilen, avradım... Abdi var ya, bir tavşan kadar korkaktır. O, bir karı gibidir bre! Geçti yavrularım.

Geçti. Onun böyle bir namussuz olacağını bilseydim canımı cehenneme gönderirdim. Kaç para eder, geçti. Demek, keçi sakallı Abdi ha?"

Gene gülmeye başladı:

"Demek Abdi padişahlık davasında? Kul etmiş beş köyü ha? Tüüüüüüh! Vay anasım!..

Ulan Abdi senin böyle bir namussuz çıkacağını bileydin... Bir bileydin Abdi!"

Memedle Mustafa birbirlerine sokulmuşlar, ihtiyara inanmaz bir tavır takınmışlardı.

Mustafa gülümsüyor gibiydi. Bu, ihtiyarın gözünden kaçmadı:

"Demek siz Abdinin köylüsüsünüz? Abdinin ayaklarım kapandığı günler geçti."

Bu laflar üstüne Mustafa belli edercesine ihtiyara alaylı bir gülümsedi. Memed, bunu görünce

Mustafayı dürttü. Belli etmesin diye. Ğhtiyar bunu da gödü.

"Siz," dedi, "Koca Ahmet adını duydunuz mu hiç?" Memed:

"Duyduk," dedi. Ğhtiyar sertçe Mustafaya sordu: "Sana diyorum, sen duydun mu?" Mustafa yılışarak:

"Tabii duyduk," dedi. "Onun adını duymayan var mı?" "Sıyringaçtan giderken, iki eşkıya önüne çıkmışlar, soymuşlar Abdiyi. Karısını da elinden almışlar. Bunu bana haber verdiler.

Abdi de geldi ayaklarıma kapandı. Gittim karısını aldım getirdim. Teslim ettim kendisine.

Böyle zulmedeceğini bilseydim fakir fıkara!.."

Koca Ahmet bu dağlarda bir destandı. Analar, ağlayan çocuklarını, Koca Ahmet geliyor diye avuturlardı. Koca Ahmet bir dehşet olduğu kadar bir sevgiydi de. Koca Ahmet bu iki duyguyu yıllar yılı bu dağlarda yan yana götürebilmişti. Bunun ikisini bir arada götüremezse bir eşkıya, dağlarda bir yıldan fazla yaşayamaz. Eşkıyayı korkuyla sevgi yaşatır. Yalnız sevgi tek başına zayıftır. Yalnız korkuysa kindir.

68

On altı koca yılda Koca Ahmedin burnu kanamadı. Koca Ahmet, on altı yıl süren eşkıyalığında yalnız bir tek kişi öldürmüştü. O da kendisi askerde iken anasına işkence ederek ırzına eçen adamı... Köye geldiğinde bunu duymuş, adamı vurup dağa çıkmıştı.

Adam Hüseyin Ağa idi.

Yol kesmezdi. Onun dolaştığı yerlerde başka hiçbir eşkıya da yol kesemezdi.

Çukurovanın en zengin adamını seçer, bir çetesiyle ona bir mektup yollardı. Şu kadar para isterim diye. Mektubu alan zengin adam, hemencecik istenilen parayı gönderirdi. Kimden ne kadar para istemişse eşkıyalığı süresince, santimi santimine almıştı. Öteki eşkıyalar giderler, zenginlere işkence ederler, öldürürler, çoğu gene beş para alamazdı. Elleri boş, Çukurova-dan, arkalarında bir bölük candarma geri dönerlerdi.

Koca Ahmet aldığı parayı har vurup harman savurmazdı. Zaten nereye harcasın? Dağ başı...

Gezdiği bölgenin hastalarına ilaç, öküzsüzüne öküz, fıkaraasına unluk alırdı.

Affa uğrayıp da köyüne inince, yakın uzak köylerden onu görmek için köylüler, günlerce

Koca Ahmedin köyüne taşındılar.

Koca Ahmet aftan sonra evine çekildi. Kendisini çiftine çubuğuna verdi. Karıncayı bile incitmedi. Yalnız, bir haksızlık görüp fazlaca kızdığına:

"Aaah! eski günler," diyordu. Sonra da bundan utanmışca-sına susuyordu. Kızgınlığı geçince de gülüyordu böyle söylediğine...

Koca Ahmedin kendisi köyünde unutulmuş gitmişti. Böyle bir adam yaşıyor mu yaşamıyor mu kimse farkında bile değildi. Köylüleri ona alışmışlardı. Bu ak sakallı ihtiyar, yıllar yılı Torosları tutmuş Koca Ahmet değildi. Koca Ahmet yaşıyor mu yaşamıyor mu kimsenin umurunda bile değildi.

Dağda bir eşkıya ünlendi miydi, "Koca Ahmet gibi," diyorlardı. Bir eşkıya kadına bakmadı, yol kesmedi miydi, "Koca Ahmet gibi..." diyorlardı. Adam öldürmüyor, halka zulmetmiyorsa, "Koca Ahmet..." Cümle iyiliklerde, "Koca Ahmet gibi..."

Mustafaya döndü sordu:

"Nasıl bir adammış Koca Ahmet? Duydun mu?"

69

^?

Mustafa:

"Babam der ki, Koca Ahmet gibi yiğit eşkıya, namuslu, fı-kara babası eşkıya gelmedi bu memlekete."

İhtiyar:

"Boyu, boşu, yüzü nasılmış, hiç söylemediler mi?"

Mustafa:

"Babam der ki, uzun boylu, karayağız, koca bıyıklı dağ gibi bir adammış Koca Ahmet.

Babam konuşmuş onunla. Alnının ortasında büyük, kara bir beni varmış. Gözlerinden ışık saçarmış. Meteliği vururmuş. Yaaaa... meteliği vururmuş. Babam onunla konuşmuş bile."

Ğhtiyar alaylı bir sesle sordu:

"Gavur Abdinin avradını eşkiyalardan alıp da, ona geri veren kim?"

Mustafa:

"Kim olacak, sensin. Ben aldım verdim demedin mi?"

Ğhtiyar hayıflı hayıflı başını salladı.

"Ben değilim ben," dedi. "Ben..."

Memed, adamın yüzüne dikkatlice baktı. Ğki kaşın orta yerinde, ak kılların arasında büyücek, yeşil bir ben gördü. Ben yeşil, kara değil... Bundan sonra da gözlerini adamın yüzünden ayıramadı.

Mustafa sırnaştı:

"Hani sen alıp veriydin?"

Adam:

"Yok, yok," dedi, "ben alıp vermedim. O öldü."

Bunu böyle söyledikten sonra da boylu boyunca arka üstü toprağa uzandı. Heybesini de başına yastık yaptı.

Mustafa Memedi dürttü. Yavaşça:

"Haydi kalk gidelim."

Memed, cevap vermeden kalktı. Gözleri hala ihtiyarın yü-zündeydi. Onlar ayağa kalkınca ihtiyar da gözlerini açtı.

"Demek, gidiyorsunuz ha?" diyerek sordu.

Memed, hayranlıkla:

"Sağlıcakla kal!"

Mustafa: "Sağlıcakla kal!"

70

Ğhtiyar:

"Güle güle," dedi, başını heybesinden kaldırdı, onlara baktı. Onlar yürüdükten sonra başını geri indirdi. Gözlerini kapadı. Su çağıldıyordu.

Deveboynunun çamlığına gelinceye kadar konuşmadılar. Memedin yüzü zehir gibiydi. Acıydı.

Bir zaman içinde bir sevinç çağlıyor, sonra kararveriyordu. Kara yağmur bulutu çökmüş gibi.

Yan gözle birkaç kere Mustafaya baktı. Mustafa şaşkınlık içindeydi. Yokuşu çıkınca, Memed, yorgun yorgun bir taşın üstüne çöktü. Birden gülümsedi.

Mustafa bunu fırsat bildi:

"Ne güldün desene?"

Memed, boyuna gülümsüyordu.

Mustafa:

"Desene?"

Memed ciddileşti:

"Allah bilir ya bu adam Koca Ahmedin ta kendisiydi. Bana öyle geldi."

Mustafa:

"Laf."

Memed kızdı:

"Ne lafı? Herif tam tamna Koca Ahmet."

Mustafa:

"De git sen de," dedi. "Bu adam hepimiz gibi adam. Dedem gibi üstelik de. Bunun Koca Ahmede benzer yeri var mı?"

Memed:

"Alnındaki beni gördün mü? Tam orta yerinde alnının."

Mustafa:

"Görmedim."

"Alnının orta yerinde yeşil büyük bir ben vardı."

"Görmedim."

"Gözleri çıra gibi yanıyordu."

"Yok."

"Gözleri sırça gibi yanıyordu."

"Görmedim."

71

"Bana öyle geliyor ki bu adamdan başkası Koca Ahmet olmaz."

Mustafa:

"Teh!" dedi, "böyle adamlar Koca Ahmet olacak olsaydı, dünya Koca Ahmetlerle dolardı."

"Bu adam aynen senin benim gibi..."

Memed:

"Gözleri çıra gibi yanıyordu. Yüzünde bir hoşluk vardı. Bir cana yakınlık... Keski baban görseydi bu a'damı..."

Böyle konuşa konuşa yamaçtan aşağı inerlerken, birden önlerine bir düzlük çıkıverdi.

Düzlükte büyük bir kavaklık vardı. Kavaklığın ortasından bir su akıyor, kıvrılarak. Ova boyunca. Su, güneşte şavkıyor. Bu kadar uzun, böyle kıvrıla kıvrıla, ak ışıklar saçarak düz bir ovada giden suyu ilk olarak görüyorlardı.

Memed:

"Yaklaştık."

Mustafa:

"Neden belli?"

"Sular Çukurovada kıvrılır gider. Bence, bu su Savrun suyudur. Kavaklar da Kadirinin Değirmen kavaklığıdır. Durmuş Ali Emmi böyle anlatırdı. Tamam mı?"

Mustafa Memedin kızdığını sandı. Sert konuşmuştu da ondan. Kolay kolay kızmazdı. Bir kere de kızarsa... beterin beteri olurdu. Bu sebepten gönlünü almak istedi.

"Tamam," dedi. "Bura Çukurova işte. Durmuş Ali Emmimin anlattığı iyi kalmış aklında."

Şabaplıya geldiler. Şabaplının altından geçen su arkı patlamış, alttaki yolu su basmıştı.

Ayaklarını çıkarıp girmek zorunda kaldılar.

Şabaplının aşağısında, yani şimdiki Bolat Mustafanın evinin oralarda bir kırmızı toprakla bir beyaz toprak yan yanadır. O arayı da cilpirtti çalıları almıştır.

Cilpirtiliği geçince kasabanın ilk evleri göründü. Bir kısmı saz evlerdi bunların. Saz evlerin alt başında büyük kiremitli bir yapı görünüyordu. Sonra, onların ötesinde, parlayan çinkoları, beyaz badanalı evleri, kırmızı kiremitleriyle bir oyuncak şehir

72

gibi kasaba uzanıyordu. Memedle Mustafanın gözleri kasabada. Hayretle açılmış gözleri... Ne kadar da beyaz. Ne kadar da çok ev! Gözlerini bir türlü kasabadan alamıyorlar.

Boklu dereyi geçtikten sonra kasabaya girmiş oldular. Gün ışıkları camları parlatıyordu.

Binlerce cam pırlıtsı... Sırça saraylar... Dursunun dediği... Peri padişahlarının şehiri...

Sarayları.

Kasabaya girerken sağları solları mezarlıktı. Mezar taşları yan yatmışlardı. Kararmış mezar taşlarının kuzeye gelen yanları yosun bağlamıştı. Mezarlığın orta yerinde de yaşlı, dallan çıplak denecek kadar yapraksız, bir tarafı da tamamen kurumuş ulu bir dut ağacı vardı. Bu

kadar kocaman bir mezarlığı da ilk olarak görüyorlardı.

Çarşıya kadar mezarlığı düşünerek yürüdüler. Mezarlıktan, içlerine bir korku, bir ürperti düşmüştü. Ğlk dükkana varınca mezarlığı unuttular. Ğlk dükkan küçücük, üstü çinkoyla örtülü bir dükkandı. Dükkancı bir uzun masanın üstüne renk renk şekerleme dolu kavanozlar sıralamıştı. Kavanozlu masanın önünde gaz tenekeleri, şeker, tuz, incir, üzüm sandıkları duruyordu.

Bir zaman yan yana durup, bu dükkamı seyrettiler. Dükkan, Abdi Ağann dükkanına hiç benzemiyordu.

Dura seyrede çarşının ortasına geldiklerinde, gün tepenin ardına iniyordu. Bir kumaş dükkanının önünde durmuşlardı. Türlü göz alıcı basmalar, yazmalar, şalvarlık kumaşlar, bir ipe dizilmiş kasketler, ipek krepler... Krepler sıra sıra, bir uçtan bir uca dükkanın içine asılmış. Ğçerde kocaman göbekli, kısa boylu bir adam uyuklayıp duruyor.

Büyücek çay taşlarından örölmüş bir kaldırımın üstünde duruyorlardı. Kaldırım yer yer sökülmüştü. Memedin içinden, "toprağı bile örmüşler," geçti. Çarşının sağ yanına sıralanmış ihtiyar, kambur dut ağaçları vardı. Bunlar orman gibi biribirle-rine geçmişlerdi. Altlarında nalbantlar otururdu. Burunlarına alışmadıkları bir koku geliyordu. Acı, sabun kokusu... Tuz, yeni kumaş, küf, zahire kokusu...

Memed, Mustafayı elinden tuttu, bir dut ağacının altına çekti. Dutta serçeler kaynaşıyorlardı.

Bir de vıcırdaşıyorlardı ki, bütün çarşı sesleriyle doluyordu.

73

"Akşam oluyor Mustafa, neyliyek?"

Mustafa, birden toparlandı. Ayıktı.

"Neyliyek?" diye Memedin gözlerinin içine boş boş baktı. Düş içinde dolaşır bir hali vardı.

"Köylüleri kasabaya geldiklerinde handa yatarlarmış. Durmuş Ali Emmi öyle söylerdi. Hana

gidelim."

"Gidelim. Han hepsinden iyi."

"Han nerede ama? Hanı bir bulsak."

Mustafa:

"Yaa bulsak," dedi.

Kepekler şangırtyyla kapanyordu. Bu kadar gürültü onları afallattı. Düşleri bir anda bozulverdi. Serseme döndüler. Buradan da el ele tutuşup yürüdüler. Yanlarından göğüsleri kös-tekli iki şişman adam geçti. Cesaret edip de hanı soramadılar. Sonra bir dükkanın önünde duraladılar. Gün batmış. Ortalık karanlıkla aydınlık arası. Çocuklar gibi el ele tutuşmuşlardı. Dükkanacı onları müşteri sandı:

"Buyurun ağalar. Ne istiyorsunuz?" diye iltifath laflar etti.

Kendilerine "ağalar" denince utandılar. Dükkanı bırakıp oradan ayrıldılar. Halbuki hanı soracaklardı.

Dükkanların hemen hepsi kapandı. Oradan oraya dolaşyp duruyorlardı. Bir saat kadar soracak kimse bulamadan, bir münasip adam bulamadan dolaşyp durdular. Öyle olur olmaz adamları gözleri tutmadı. Durup kötü kötü düşünürlerken Memed birden sevindi.

Önlerinden, dağ kolu insanların el dokuması, şayak bir ceket giymiş biri, hızla yürüyordu.

Memed, her şeyi unutup onun arkasından koştı:

"Kardaş! Kardaş!" diye seslendi. "Dur hele!"

Adam durdu, hayretle onun telaşına baktı. Bu bakış Memede bir hoş geldi. Beklemiyordu.

"Söyle!" diye sertçe çıkıştı adam.

Memed:

"Biz garibiz," dedi.

Adam:

"Eee... Ne istiyorsunuz?"

Memed ezildi büzüldü:

"Han nerede? Onu soracaktım işte," dedi.

74

Adam geri döndü:

"Gelin arkamdan," dedi, bir sokağa saptı.

Adam hızlı hızlı yürüyordu. Memed adamın yürüyüşüne dikkat etti. Bu, sarp yerlerin insanın yürüyüşüydü. Sarp yerlerin insanları adım atarken ayaklarını havaya fazla kaldırırlar. Dizleri hizasına kadar. Sonra ihtiyatlı, korka korka indirirler. Buna alışmışlardır.

Halbuki, ova insanları tam aksinedir. Ayaklarını yerde sürürcesine giderler.

Han, büyük kapılı, kapısının tahtalarını kurt yemiş, çürütmüş, hantal, çürük bir yapıydı.

Adam:

"Ğşte han burası," deyip yoluna aynı hızla, aynı dağ yürüyüşüyle inip çıka devam etti.

Memed:

"Gidip hancıyı bulmalı."

Mustafa: „

"Bulmalı."

Ğçeri girdiler. Hann içi atlar, eşekler, katırlar, arabalarla doluydu. Ğçerde at, eşek gübresi diz boyuydu. Gübre ıslak ıslak, insanın genzini yakarcasına kokuyordu. Bu keskin kokudan içleri bulandı. Ortada, bir direğe büyücek bir fener asılıydı. Fener camının çok yeri isten kararmıştı.

Memed, Mustafaya:

"Fenere bak!" dedi.

Mustafa:

"Kocaman."

Ortadan kısa boylu, küçücük, ie çökmüş çeneli bir adam, telaşla oraya buraya gidip geliyordu. Bir köşede de sırtlarında-ki arabalardan Maraşlı oldukları anlaşılın on beş kişi kadar görünen bir topluluk, yüksek sesle tartışıyorlardı. Bir tanesi kızmış, ha bire küfrediyordu. Ağasına, paşasına, dünyasına, feleğine, anasına, avradına veryansın ediyordu. Adam, duruyor duruyor, küfre tekrar kaldığı yerden başlıyordu.

Bir tanesi:

"Ya bu bezleri satamazsak," diye başlıyor. Küfürbaz da...

"Bezin de anasını avradını," diye bitiriyordu.

75

Ağızlarından ne çıkarsa çıksın:

"Onun da anasını avradını," diyor yapıştırıyordu.

"Onun da soyunu sopunu, sülalesini..."

Farkında olmadan topluluğa yanaştılar. Tartışanlar bunların hiç farkında olmadılar. En uçta bir ihtiyar oturmuş, kalabalıkla hiç ilgilenmiyordu. Tatlı, çocuksu bir yüzü vardı. Arada bir de, ne düşünüp ne kuruyorsa, kendi kendine gülüyordu.

Memed, ona hiç çekinmeden yanaştı:

"Emmi," dedi, "hancı nerede ola?"

Ğhtiyar:

"Napacaksın o deyyusu?" diye sordu. "Suya düşmüş o fi-kara," dedi sonra da.

Mustafa:

"Yazık," dedi "fıkaraya."

Memed, bunun üstüne Mustafayı dürttü. O, ihtiyarın şaka ettiğini anlamıştı.

Ğhtiyar:

"Tam da tepesi üstü düşmüş," diye güldü.

Mustafa gene anlamadı.

"Tüüh! Yazık fıkara," dedi.

Ğhtiyar:

"Yaa... Çok yazık," dedi.

Memed:

"Ona bakma emmi," dedi, "biz hana bu gece yatmak için geldik. Nerede şu adam?"

Mustafa afalladı bunun üstüne.

Ğhtiyar, ortada dolaşp duran hancıya duyuracak kadar:

"Hancı dedikleri pezevenk işte," dedi. "Gidin o pezevenge söyleyin derdinizi."

Hancı duydu, gülümsedi:

"Bana bakın," dedi, "eğer pezevenk arıyorsanız, esas büyük pezevenk yanınızdaki ak sakallı... Pezevenklik yolunda ağartmış sakalı, değirmende değil..."

Ğhtiyar:

"Bak," dedi, "baş pezevenk, bu delikanlılar yer istiyorlar."

Bu arada, Memed hancıya doğru gitti.

Hancı:

76

"Bu ak sakallı pezevenğin yattığı odada yatacağıız. O, sizi oraya götürür."

Ğhtiyar:

"Vay pezevenk vay!" dedi. "Gelin delikanlılar. Yerinizi göstereyim."

Toz kaplamış sallanan bir merdivenden korka korka çıktılar. Merdiven, dökülecekmiş gibi çatırdıyordu. Toz, toprak içinde yüzen bir odaya girdiler. Odaya, yan yana bir sürü yatak serilmişti.

Ğhtiyar:

"Siz daha ilk olarak şehire geliyorsunuz. Öyle değil mi?"

Memed:

"Ğlk," diye cevap verdi. "Ğlk." ı,

Mustafa:

"Ğlk."

Ğhtiyar:

"Nasıl olur?" dedi. "Her biriniz yirmi yaşını geçkin görünüyorsunuz. Nasıl oldu da hiç kasabaya inmediniz?"

Memed, utanarak:

"Ğnemedik," dedi.

Ğhtiyar:

"Hangi köydensiniz?"

Memed:

"Değirmenoluktan..."

Ğhtiyar:

"Dağ köyü orası öyle mi?"

Memed:

"Dağ!"

"Siz daha yemek yemediniz," deyince müthiş bir açlık duydular.

Ğhtiyar:

"Benim adım Hasan Onbaşı..."

Memed:

"Benimki Memed. Bu da Mustafa..."

Teneke kutuları paslanmış, üzümünün, pekmezinin, helvasının üstünde kara bulut gibi bir sürü sinek dönen bir bakkal dükkana girdiler.

77

Hasan Onbaşı bakkala:

"Şu aslanlar ne istiyorlarsa ver. Bana da helva ekmek ver."

Memed:

"Bize de helva ekmek versin," dedi.

Ğpil ipil eden gaz lambasının ışığında helvalarını iştahla yediler.

Handaki odaya geldiklerinde, kendi yataklarından başka bütün yatakları dolmuş buldular.

Soyunmadan yatağa girdiler. Odayı kaim bir sigara dumanı doldurmuştu. Sigara dumanı kat

kattı. Sigara dumanlarının arkasında kirli, tahta kurusu ölüle-riyle benek benek olmuş

duvarda bir gaz lambası hayal meyal gözüküyordu. Yataktakilerin hepsi her yerden

gürültüyle konuşuyorlardı.

Hasan Onbaşı, yatağa yerleşmeye çalışan delikanlılara:

"Demek ilk defa handa yatıyorsunuz?"

Memed:

"Heyye," dedi.

Sonra devam etti:

"Adam bu dumandan, bu kokudan boğulacak gibi."

Memedle Mustafanın yatakta kıpırdanmaları durdu.

Hasan Onbaşı:

"Nasıl, kasabayı beğendiniz mi?"

Memed:

"Çok büyük," dedi. "Kocaman evleri var. Saray gibi..."

Hasan Onbaşı güldü:

"Ya Maraş görseniz siz!" dedi. "Bir bedesteni var, renk renk ışık. Her şey yüzüne güler. Lal olur kalırsın karşısında. Bir yanda kutnu kumaşçılar, bir yanda saraçlar, bir yanda bakırcılar... Ne demezsin. Bir cennettir Maraş! Maraş bunun gibi yüz tane gelir!"

Memed düşündü, düşündü:

"Aboov! dedi.

Hasan Onbaşı:

"Yaa," dedi. "Ya, işte böyle. Bir de Ğstanbulu görseniz..."

Memed içindekini artık tutamayacakmış gibi gerindi. Yüzü karardı, kırıştı. Birden söyleyince de ferahladı: "Bu kasabann ağası kim?"

78

Hasan Onbaşı önce anlamadı:

"Ne dedin?" diye tekrar ettirdi.

Memed:

"Bu kasabann ağası kim, diyorum," dedi.

Hasan Onbaşı:

"Yavrum," dedi, "ne ağası? Bu kasabann ağası olur mu? Burada ağa yok. Herkes kendisinin ağası. Burada "ağa" diye zenginlere derler. Ağa çok..."

Memedin kafası almadı:

"Buranın bir tek ağası kim?" diye tekrarladı. "Adı ne? Bu dükkanların, bu tarlaların sahibi kim?"

Hasan Onbaşı işi çaktı:

"Sizin köyün ağası kim?" diye Memede sordu.

Memed:

"Abdi Ağa."

Onbaşı: „

"Sizin köyün tarlaları hep Abdi Ağanın mı?"

Memed:

"Ya kimin olacak?"

Onbaşı:

"Sizin köyün dükkanı?"

"Ağanın..."

Onbaşı:

"Sığırları, keçileri, koyunları, öküzleri?"

"Çoğu onun..."

Hasan Onbaşı sakalını kaşıyıp düşündü.

Sonra:

"Bana bak oğlum Memed," dedi. "Burada, senin öyle bildiğin ağalar yok. Bu kasabadaki tarlalar, az çok herkesindir. Tar-lasızı da var tabii. Bu dükkanların her birinin bir sahibi var.

Tabii ağaların tarlaları çok. Fıkara-ların az. Çok fıkaranm da hiç yok."

Memed:

"Sahi mi?" diye hayret çığılığı kopardı.

Onbaşı:

"Yalan mı ya?" dedi. "Tabii sahi..."

Ğhtiyar, uzun uzun topraksızları anlattı. Sonra Maraşa geç-

79

ti, Maraşı anlattı. Maraştaki pirinç tarlaları, pirinç işçileri. Ma-raşın bağları, Maraşın toprağı... Hocaoğlu adında bir ağa anlattı. Bir dünya kadar toprağı, küp küp altını olduğunu

söyledi. Memed ağzını açmıyordu. Hasan Onbaşı Kafkasyada esir kalmıştı. Oraları anlattı. Galiçyayı da anlattı. Samı, Beyrutu, Ada-nayı, Mersini, Konyayı, Konyada Mevlana derler bir ulu yatar, onun türbesini anlattı. Sonra birden anlatmayı bıraktı, yorganı başına çekti. Odanın içindeki gürültü de durmuştu. Köşede birisi sazın üstüne yumulmuş, çalıyordu. Usuldan da, duyulur duyulmaz, kaim bir sesle türkü söylüyordu. Adamın uzun yüzü gaz lambası ışığı altında türlü türlü şekle giriyor, bir uzuyor, bir kısalıyor, bir genişliyordu. Memed, hiçbir şey düşünmeden uzun zaman onu dinledi. Saz çalan sazını başucundaki çiviye taktıktan sonra, yorganı başına çekti.

Memede olan olmuştu. Gözüne uyku girmiyordu. Düşüncelere kaptırmıştı kendini. Düşünceler kafasına akın ediyordu. Düşünüyordu artık. Dünya kafasında büyümüşü. Dünyanın genişliğini düşünüyordu. Değirmenoluk köyü bir nokta gibi kalmıştı gözünde. O kocaman Abdi Ağa, karınca gibi kalmıştı gözünde. Belki de ilk olarak doğru dürüst düşünüyordu. Aşk ile şevk ile düşünüyordu. Kin duyuyordu artık. Kendi gözünde kendisi büyümüşü. Kendini de insan saymaya başladı. Yatakta bir taraftan bir tarafa dönerken söylendi. "Abdi Ağa da insan, biz de..."

Sabahleyin erkenden Mustafa onu dürttü. Duymadı. Uykudaydı. Belki de uykuda gibi dalgındı. Mustafa, yorganı onun üstünden çekti. Üstünde yorgan olmadan uyuyamazdı. Uyandı. Yahut da doğruldu. Gözleri şiş şişti. Yüzü sararmış, sapsarı kesilmişti. Ama yüzünde bir memnunluk vardı. Gözlerinde düşünmenin mutluluğu okunuyordu.

Hancının parasını verdiler, çıktılar.

Memed:

"Hasan Onbaşı nerede? Ona bir sağlıcakla kal desek," dedi.

Mustafa:

"Desek."

Kapıda kısa boylu hancıya sordular.

Hancı:

80

"O pezevenk mi?" diye sordu. "O pezevenk geceden kalk-t! yükünü yükleyip köylere satmaya götürdü. On gün sonra ancak gelir. Boşverin o pezevengi."

Memed:

"Keski görebilseydik onu," diye iç çekti.

Mustafa:

"Keski..."

Çarşının ortasına geldiler, şaşkın şaşkın durdular. Öylece dikilmiş dört yanı seyrediyorlardı.

Güneş alabildiğine çökmüştü. Çarşının kalabalığı onlara görülmedik bir kalabalık göründü.

Memed, kendi kendine "Karıncı gibi kaynaşıyorlar," dedi. Şerbetçiler san pirinç

güğümlemlerini yüklenmişler, ellerindeki sarı pirinç taslarını şakırdatarak bağıyorlardı:

"Şerbet! Şerbet! Bal şerbeti! Meyan kökü! Beyen kökü! Bir içen pişman, bir içmeyen!"

Sarı pirinç güğümlere gün vurup şavkıtıyordu.

Gözü sarı pirinç güğümde kalan Memed, güğümü yakından görebilmek için:

"Şerbetçi, bana bir şerbet ver!" dedi. "Arkadaşıma da ver!"

Şerbetçi öne doğru eğilerek, tası doldururken, o, parlayan pirincin üzerinde korkarak elini

dolaştırdı. Şerbetçi ikisine de birer tas şerbet doldurdu uzattı. Şerbet soğuk, buz gibi köpük-

leniyordu. Her ikisi de şerbeti ancak yarısına kadar içebildiler. Hoşlarına gitmedi.

Bir köşe başında, yüksekçe bir kütüğün üstüne oturmuş biri nal dövüyordu. Nal şakırtısına

türküler döktürüyordu. Bu kasabanın meşhur Kör Hacısydı. Memed, güğüme, dövülen

nallara hayran kaldı.

Burnuna hoş bir koku geldi sonra. Bu, kebab kokuşuydu. Arkalarına dönünce, bir yıkık

dükkanın içinden yağlı dumanla-ın çıktığını gördüler. Dumandan keskin bir et kokusu, yağ kokusu fışkırıyordu. Koku başlarını döndürdü. Kebapçıdan içeri, kendiliğinden giriverdiler. Kebapçı çırağı "Buyurun buyurun," diye iltifatlar etti. Bu daha çok şaşırttı onları. Oturdular, kebab beklediler. Dünkü Çarşı, dünkü kasaba, dünkü dünya, bugün Memedin gözünde bambaşkaydı. Bugün ayaklarımdaki, yüreğindeki bağ çözül-

81

müştü. Kendisini hür, geniş hissediyordu, uçacak gibi hafiflemişti.

Kebabı utana utana yediler. Sanki dükkandaki insanların hepsi durmuş, onlara bakıyordu.

Kebapçı dükkanından çıktıkları zaman serseme dönmüşlerdi.

Çarşayı bir uçtan bir uca iki üç sefer kat ettiler.

Memed Mustafaya döndü:

"Buranın ağası yoğumuş," dedi.

Mustafa:

"Sahiden."

Memed:

"Ağasız köy!"

Krepler asılı bir dükkana girdiler. Memed, bir ipek krep seçti. Sarı ipektendi. Ğpeği avucunda sıktı, sonra da açtı. Krep avucundan yere kaydı. Has ipek! Aldılar, dışarı çıktılar.

Mustafa Memede göz kırptı:

"Hatçeye değil mi?"

Memed:

"Ğyi bildin Mustafa. Akıllı oğlansın!" diye alay etti.

Dün akşamki helva yedikleri dükkandan helva aldılar. Sonra fırından da sıcak ekme aldılar.

Ekmeğin üstünden sıcak sıcak buğu çıkıyordu. Helvayla ekmeği bir mendile koydular,

bağladılar.

Pazaryerindeki beyaz taşın üstüne oturmuşlar, manavlar-daki öbek öbek sarı portakallara gözlerini dikmişlerdi. Kalktılar, birer tane portakal aldılar, soydular.

Köye doğru yola düştüklerinde vakit öğleye geliyordu. Dikine inen güneş, gölgelerini tam ayaklarının üstüne düşürüyordu. Küçücük, kara birer daire gölgeleri.

Kasabann dışına çıktıklarından itibaren kasaba gözden kayboluncaya kadar, dönüp dönüp baktılar. Kasabann üstünde ak bulutlar dönüyordu. Evlerin bacalarından süzülen gümüşü dumanlar, havada asılıp kalmışlardı. Kırmızı kiremitler durgun mavinin üstüne yapışmıştı.

Gece yarıyı geçerken köye girdiler. Şafağın yerindeki parlak, kocaman yıldız doğmuş, etrafa kıvılcım kıvılcım ışık saçıyordu.

Mustafa Memedlerin evi önünde ondan ayrıldı. Çok yorgundu. Kasabaya gittiğine de gideceğine de pişman olmuştu. Halbuki Memed onun tam aksi, sevinç içinde. Memed de kapılarına doğru yürüdü. Yürüdü ya, ayakları geri geri gidiyordu. Evin duvarına sırtını dayadı, durdu. Girse mi girmese mi? Girmemeye karar verdi. Döndü, çitlerin karanlığına sine sine yürüyordu. Bir evin önünde soluk soluğa durdu. Evin önünde dalları şemsiye gibi açılmış bir dut ağacı vardı. Durduğu yer dut ağacının altıydı. Sonra, soldaki çitin karanlığına gitti yere yattı. Yorgunluğu yavaş yavaş çıktı.

Bacakları çok uzun, ince yapılı, rengi yeşile çalan, duman gibi, hani duman arkasından görünen ağaç yeşili var ya, onun gibi, boynu, gagası gövdesinden ayrı dedirtecek kadar uzun bir kuş vardır. Hep su kıyılarında bulunur. Adına De-ğirmenoluk köylüleri divlik kuşu derler. Sesinden kinayedir. Bu kuş, bir tuhaf, ıslık gibi öter. Uzun ıslığın sonu kesik kesik biter. Başlar biter, başlar biter. Bütün ötüşün tadı, örülüsü bu kesik kesik sondadır. Memed bu ötüşü tıpkı tıpkısına taklit ederdi. Birkaç kere yattığı yerden divlik kuşu gibi öttü. Gözü kapıdaydı. Kapının da ne açıldığı vardı, ne açılacağı... Sinirlendi. Üst üste birkaç kere daha

öttü. Neden sonradır ki, kapı usulcana açıldı. Memedin yüreği göğsüne sığmayacak-mış gibi atıyordu. Kapıdan çıkan karartı sessiz sessiz, yavaştan ona kadar geldi, yanına uzandı. Çitin dibine doğru iyicene kaydılar.

Memed elini uzattı, usulcana:

"Hatçe," dedi.

Hatçe:

"Can," dedi. "Yolunu, yolunu çok gözledim. Gözlerim yollarda kaldı."

Sıcaklıkları birbirlerine geçiyordu. Nefesleri bir yalın rüzgarı gibi. Birbirlerine biraz daha sokuldular. Başları dönüyordu.

Buz gibi, yumuşacık ipekli, bir su gibi, karanlıkta Memedin elinden Hatçenin ellerine aktı.

Bir zaman öylecene sarılmış kaldılar. Konuşmadılar. Tir tir titriyorlardı. Bacakları geriliyordu. Taze çimen kokusu... Başları dönüyordu.

82

83

"Sen olmasan ben ölürüm. Yaşamam. Çünkü gün gittin de... Dünya başıma dar geldi."

Memed:

"Ben de duramadım."

Hatçe:

"Kasaba?"

Memed:

"Dur," dedi. "Sana söyleyeceğim var. Gşler başka... Bir Hasan Onbaşı tanıdım. Bir Hasan Onbaşı ki, İstanbullu bile görmüş... bir Hasan Onbaşı ki... Hasan Onbaşı Maraşlı... Maraşın içinden olurmuş. Bana her bir şeyi söyledi... Bir Hasan Onbaşı ki, bana dedi ki al nişanlım gel Çukurovaya... Hasan Onbaşı dedi ki, Çukurovanın ağası yok. Öyle dedi. Hasan Onbaşı bana

tarla bulacak, öküz bulacak, ev bulacak... Hasan Onbaşı var Çukurovada. Nişanlımı kaçır gel dedi.

Hatçe:

"Hasan Onbaşı..."

Memed:

"Bir iyi adam ki camının içine koy. Bize her bir şeyi yapacak... Kaçarsak."

Hatçe:

"Kaçarsak..."

Memed:

"Hasan Onbaşı... Bir sakalı var, uzun. Sütbeyaz. O Çukurovada varken, bize yok, yok gayri.

Yaa, Hasan Onbaşı... Ulan delikanlı, dedi, al nişanlımı, kaçır gel. Peki dedim ben de, on gün sonra alır gelirim."

Hatçe:

"On gün sonra..."

"Babadan da eyi... Bir ak sakalı var, akarsu gibi, parıl parıl."

Hatçe:

"Hemen gitsek," dedi.

Memed:

"On gün sonra..."

Hatçe: "Korkuyorum."

84

Memed:

"Hasan Onbaşı Çukurovada varken. Amma benim derdim anam. Anama zulmeder Abdi."

"O da gelir. Mademki Hasan Onbaşı var."

Memed:

"Yalvarırım. Söylerim. Onbaşı var derim. Belki gelir."

Hatçe:

"Ben korkuyorum. Abdiden korkuyorum. Yeğeni hep bizde. Anamla hep fiskos... Bir gün önce..."

"On gün. On birinci deyince... Sen, ben, anam... Bir gece... Yollara... Ver elini Çukurova..."

Hasan Onbaşı biz geldik deriz. Şaşar kalır. Bir de sevinir ki..."

"Sevinir. Ben korkuyorum."

Uzun uzun sustular. Soluklarından başka ses yoktu. Gece böcekleri ötüşüyorlardı.

"Ben korkuyorum." ,

Memed:

"Onbaşı çok sevinir..."

"Anamdan korkuyorum."

Memedin başı dönüyor. San çağıldı... Ha bire dönüyor. Alabildiğine akan, dönen, şimşeklenen sarı güneş çağıltısı...

"On gün deyince, on birinci gün... Yallah..."

Hatçe Osmanın kızıdır. Osman yumuşak, kimseyle ilgilenmeyen, kendi halinde bir adamdır.

Hatçenin anasıysa Allanın bir belasıdır. Köyde ne kadar kavga, ne kadar gürültü varsa

içindedir. Uzun boylu, güçlüdür. Evin bütün işini o görür. Çifti bile o sürer.

Memedle Hatçenin çocuklukları birlikte geçmişti. Erkek çocuklar içinde, en güzel evciği

Memed yapardı. Onu, en güzel de Hatçe süslerdi. Beraber oynadıkları çocukları oyunlarına

bırakır, kendileri başka bir yere gider oyunlar icat ederlerdi. Türlü türlü...

On beşine değince Hatçe, Memedin anasından çorap örmesini öğrenmek için, her gün

Memedlerin evine gelirdi. Memedin anası ona en güzel örnekleri verir, en güzel nakışları

öğretirdi.

Ökide birde de saçlarını okşayarak:

85

"Sen benim gelinim olursun inşallah, sürmelim," derdi.

Hatçenin anasına, herkese, Hatçeden konuşurken "gelinim," derdi.

Bunun üstüne, on altı yaşlarında olan oldu. Memed yorgundu. Çift sürmeden geliyordu.

Hatçe de dağdan, mantar toplamadan. Belki bir aydır birbirlerini görmüyorlardı.

Biribirleri-ne Alacagedikte rastlayınca, ikisini de bir sevinç, bir gülme aldı. Bir taşın üstüne oturdular. Karanlık basıyordu. Hatçe kalkmak istedi. Memed, elinden tuttu geri oturttu:

"Dur hele!" dedi.

Tir tir titriyordu. Her bir yanı ateşe kesmişti. Bedeninde çıngışmalar oluyordu:

"Sen benim nişanlım değil misin?" dedi.

Hatçenin ellerini ellerinin içine aldı:

"Sen benim..." dedi.

Hatçe gülmeye başladı.

Memed:

"De kız," dedi, "sen benim nişanlım değil misin?"

Hatçe Memedden çekiniyordu. Memed tutmuş göndermi-yordu. Bir ter basmıştı ki...

"Kız," diyordu. "Sen..."

En sonunda öpmeyi akıl etti.

Hatçe kıpkırmızı kesilerek Memedi hızla itti. Kaçtı. Memed arkasından yetişti tuttu. Kız

durgunlaşmış, kuzu gibi olmuştu. Memedin de eski heyecanı azıcık geçmişti.

"Bu gece yarısı gelirim," dedi. "Büyük dutun gölgesine sığmırım. DivliĞc kuşu gibi öterim..."

Herkes divlik kuşu ötüyor sanır."

Sonra da birkaç kere divlik kuşu gibi öttü: "Ğşte böyle," dedi.

Hatçeyi bir gülme aldı: "Divlik kuşu gibi... Kimse fark etmez." Memed:

"Biz biribirimizin nişanlısı değil miyiz? Kimse fark etmesin."

Hatçenin birden rengi attı:

"Ya bizi gördülerse," dedi, kaçtı.

Ğşte bundan sonradır ki, gün geçtikçe sevdaları büyüdü, kara sevda oldu. Sevdaları dillere destan oldu.

Her gece ne yapar yapar buluşurlardı. Buluşmazlarsa ne onun gözüne uyku girerdi, ne onun... Hatçenin anası tarafından yakalandıkları da oldu. Hatçeye işkence yaptı anası.

Çaresiz. Geceleri elini ayağını bağladı. Kapıya kilit üstüne kilit vurdu. Çaresiz. Hatçe her engele bir çare buldu. Hatçe Memede muhabbet çorapları dokuyor, mendilleri işliyordu.

Üstüne türküler çıkarmıştı. Aşkını, hasretini, kıskançlığını renk renk nakışlara, ses ses türkülere dökmüştü. Bu türküler hala Toroslar-da söylenir. Çorapları gören ürperirdi.

Türküleri duyan, söyleyen hala ürperir, içinden bir şey başlar yeşil yeşil, taze yeşermeye...

Memed, evlerine ne zaman, nasıl geldiğinin farkına varmadı. Şafağın yerindeki, o kıvılcımlanan yıldız, ışığını yitirmiş, ağarmıştı. Şafağın yeri de usuldan ağanyordu.

"Ana! Ana!" diye kapıdan çağırırdı.

Ana uyumuyor, oğlunu düşünüyordu.

"Yavrum!" dedi kalktı. Kapıyı açtı, boynuna sarıldı.

"Demek gece yürüdünüz?"

Memed:

"Yürüdük."

Ğçeri girer girmez, Memed kendisini yatağın üstüne attı. Müthiş uykusu geliyordu. Kafasında sarı bir pırıltı şavkiyordu. Şavkiyan pırıltılar dönüyorlardı.

Belki umuttur. Belki de bir özlemdir. Özlem sıcaktır. Özlem bir dost, bir sevgilidir.

Sarıverir insanı sıcaklığı. Memedin kafasında, gönlünde ta iliklerine işlemiş, san pirinç pırıltıları vardı. Pırıltıların ötesinde kırmızı kiremitleri maviliğe yapışmış kasaba...

Sarı pirinç pırıltıları, koyu, mor, savrulan kebab dumanlarına karıştı. Kör Hacmin nal şıkırtısı... Kaldırımı beyaz, sıykal, yani cilalı çay taşlarından yapmışlar. Beyaz beyaz parlıyor.

Ana oğlunun başucuna oturmuş soruyor:

"Kasaba nasıldı yavrum?"

"Hı?" diyor, başı düşüyor.

Kör Hacmin nal döverken, nasıl türkü söylediğini düşün-

86

87

yor. Naldan düşüncesi kırmızı kiremitli evlere geçiyor. Yarı uykulu, yarı uyanık gülümsüyor.

Düşünüyor ki, yarım öbür gün kaçacaklar. Hasan Onbaşı köylerden on gün sonra dönecek.

Üzülüyor bu işe. Sonra dönüyor üzüntüsünden. On güne kadar ancak düzenlerler işlerini.

Hasan Onbaşımın çocuksu, şakacı güleç yüzü... Ak sakalları. Ak sakalları yüzünde takma gibi

duruyor. Hasan Onbaşı bir yer bulur. Bir de çift, yani iş bulur. Nedense Hasan Onbaşıya çok

güveniyor. "Bütün dünyayı karış karış gezmiş, biliyor," diyor içinden. Kasabanın ağası da

yok. Hatçe, anası, üçü üç yerden çalışırlar. Çalıştıkları kendilerinin olur. Hasan Onbaşı bu işi

yapar mı yapar. Düşünüyor ki, nereden duymuştur, onu bilmiyor. Çukurova toprağı

verimlidir. Düşünüyor, yüreğı daralacak şekilde seviniyor. Çukurova toprağında çakırdikeni

bitmez. Kendi Çukurovaya yerleşince, ev bark sahibi olunca, bir gün köye gelecek, Çukurova

böyle böyle diyecek... Bütün bir köy arkasında inecekler Çukurovaya. Abdi, tek başına

kalacak köyde. Ne ekin ekmesini bilir, ne biçmesini... Acından ölecek.

Ana tekrar ediyor:

"Kasaba nasıldı oğlum?" diyor.

O, anasına cevap verdiğini sanıyor, düşünüyor. Beyaz bir fütür şapkalı görmüştü manavların önünde. Tertemiz... Panto-lonlu bir adam... Adam, portakal alıyordu. Parmaklarına dikkat etmişti. Uzun, beyaz parmakları çabuk çabuk para sayıyordu. Paralar parmaklarının arasından akıyordu. Gümüş parıltısı...

Ana:

"Yavrum," dedi, "uyuyor musun?"

Uyuyor muydu? Pirinç pırlıltısı yeniden kafasını allak bullak etti. Çukurova güneşinin altında, güneş çarpınca fişkırان milyonlarca pırlıltı.

Uyandığı zaman gün kuşluktu. Anası, başında oturmuş ona bakıyordu. Birden, nedense anasından utandı. Yorganı başına çekti. Çocukluğunda sevinçli olduğu zamanlar hep böyle yapardı. Anası gülerек, yorganı başından çekti:

"De kalk koca delikanlı. Gün kuşluk oldu. Kalk da kasabayı anlat."

Gözlerini kirpiştire kirpiştire açtı. Dışarda, göz kamaştırıcı

88

1

bir güneş vardı. Güneşe şöyle bir göz attı. Birden kamaşan gözlerini içeri çevirdi. Güneş her şeyini altüst etmişti.

Yataktan çok yorgun bitkin kalktı. Bütün yorgunluğuna içindeki bütün karanlığa karşın, yüreğine bir yerlerden bir ışık, bir aydınlık sızıyordu. Yüreğindeki kasveti dağıtan şeyin kendi de farkında değildi. Bu sevinç, bu sıcak ışıktan ileri geliyordu. Bu ışık nedendi?

Anasının dizinin dibine oturdu. Kasabayı bir bir anlattı. Kadın, birkaç kere kocasından, birkaç kere de başkalarından dinlemişti kasabayı, ama bu kadar güzel kimse söylememişti.

San şavka gelince coşmuştu Memed... Su gibi akıyordu ağzından sözler...

Memed ateş içinde kasabayı anlattı bitirdi. Fakat anasına söyleyeceğine gelince yutkundu kaldı. Anası, onun bu halini bilirdi. Bu sefer de meseleyi çaktı. Oğlunun saçlarını okşadı. Gözlerinin içine baktı. Oğlu bir şey, ama önemli bir şey söyleyecekti ama, söyleyemiyordu. Oğlan, anasının gözlerinden gözlerini kaçırdı. Ana içinden, 'Tamam,' dedi. "Bir şey var. Mutlak bir şey var." Memede baktı. Memed, hareket edecek, kıpırdayacak halde değildi sanki. "Söyleyemeyecek," dedi, "kolay kolay."

Dayanamadı:

"Çıkarsana şu diliyin altındakini Memedim!"

Memed bunu duyunca irkildi. Yüzü kül oldu.

Ana:

"De çıkar," diye tekrar etti.

Memed başını yere dikti:

"Ben," dedi, "bu gece Hatçeyle konuştum. Kaçmaya karar verdik."

Ana:

"Sen aklını mı yitirdin Memed?"

Memed:

"Düşündük ki, sen köyde kalırsan, Abdi Ağa, sana zulmeder. Sen de bizimle gel Çukurovaya.

Kasabada yerleşiriz."

Ana aynı şiddetle:

"Sen delirdin mi?" dedi. "Ben yurdumu yuvamı, evimi barkımı bırakır nereye giderim? Hem sen elin kızımı alır nereye götürürsün?"

Memed:

89

"Öyleyse ne yapalım? Sen bir akıl ver."

Ana:

"Ben sana yüz kere söyledim. Vazgeç bu Hatçeden. Yüz kere, bin kere söyledim. Vazgeç! Onu Abdi Ağanın yiğenine ni-şanlıyorlarmış. Olmaz. Böyle kafalardan vazgeç!"

Memed:

"Vazgeçmem. Abdi Ağa olmazsa, kim olursa olsun. Vaz-geçmem. Abdi Ağa herkesin gönlünün ağası mı? Alır kaçarım. Benim bir tek korkum var, o da sana zulmederler. Benim

korktuğum bu! Yoksa... evelallah..."

Ana:

"Evimi barkımı yurdumu yuvamı bırakıp da hiçbir yerlere gidemem. Sen, al git Hatçeyi. Gene de sana derim ki oğlum sen yalnızsın. Bundan iyilik çıkmaz. Karşında beş köyün kocaman ağası var. Kızı onun yiğeni istiyor. Bunun sonu iyi çıkmaz. Vazgeç bu işten. Kız mı yok sana!"

Memed kızdı. Anasına karşı pek az kızmıştı:

"Kız yok," dedi. "Dünyada Hatçeden gayri kız yok."

Memed bir daha ağzını açmadı.

Ğki gün sonra duyuldu ki, Abdi Ağann öteki köydeki yiğeni Hatçe için dünür göndermiş.

Dünürleri arasında Abdi Ağa da var. Çığırıp bağırmasına, çağırmasına bakmadan, kız ilk

gelişte Abdi Ağann yiğenine veriyorlar. Abdi Ağann yiğeni bulunmaz kısmet. Kızı kendi

gönlüne bıraksan, ya çingeneye varır, ya davulcuya. Hatçeyse ağlar ağlar avunur.

Ğki gün sonra da nişan takıldı. Abdi Ağa da gelinine bir beşi biryerde taktı.

Nişandan sonra köyün içine bir dedikodudur yayıldı. Kadınlar konuşuyor, çocuklar

konusuyor, yaşlılar, gençler, erkekler konuşuyordu:

"Memed, kaçıırır onu. Yedirmez Hatçeyi Abdi Ağann kel yiğenine."

"Korkar Memed."

"Hiç de korkmaz." " *"

"Memedin gözünde kimse korkuyu göremez." "Göremez."

,

"Memed bu!"

"Memed olsun. Memed kaç para eder. Abdi onu parça parça ettirir de leşini itlere attırır."

"Bir kere kızmasın... Attırır mı attırır."

"Memed kızı alır da gider."

"Nereye gider?"

"Nereye gider? O gidecek yeri bilir."

"Nereye gitse, yılanın deliğine bile girse, Abdi Ağa onu bulur çıkarır."

"Abdi Ağanın eli kolu uzun. Hükümet var arkasında..."

"Hükümet de var, Kaymakam da, Müdür de var. Karakol Onbaşı da var."

"Her gün Müdür iner evine."

"Vallahi yüreğim parçalanıyor şu Memede."

"Geldi yabanın köylüsü de elinden aldı."

"Dün gördüm Memedi..."

"Vayfıkara!"

"Evlerinin arkasında gördüm. Yüzü sapsarı. Zehir sarısına kesmiş. Yeşil san."

"Ben de gözlerinden korktum. Bir hoş ışıklı gözleri var."

"Fıkara, nişan yapıldı yapılalı evden çıkmıyormuş..."

"Karanlık bir köşede..."

"Akşamadek... Düşünürmüş..."

"Kara sevda... Zor!"

"Kara sevda deli eder insanı."

"Memed yarı deli zaten..."

"Kızı her gece bağlarmış anası. Elini ayağım kendirle bağ-larmış."

"Kilit üstüne kilit!"

"Dönenin de hali kötü."

"O da oğlundan korkuyor."

"Abdi Ağa da duymuş meseleyi..."

"Vay fıkara Memed!"

"Duymuş da gülmüş..."

"Kızın iki gözü iki çeşme..."

"Vay fıkara Memed!"

"Abdi Ağanın kel yiğeni, gelmiş fiyaka satıyor. Dolanıyor köyün içinde."

I-

90

91

"Boynuzlu..." "Geyik boynuzları..." "Geyik..." "Zulüm."

"Vay fıkara Memed!" "Zulüm."

"Kahrından ölmezse Memed..." "Asıl kız ölecek kahrından..." "Ayıran kör olsun..." "Yavaş

yavaş söylen." "Onmasın inşallah..." "Sürüm sürüm sürünsün." "Kurt işlesin tenine inşallah."

"Yılcıklar çıkarsın da yılın yılın yatsın." "Yavaş yavaş..." "Gözlerinde çakırdikenini bitesi."

"Beş köy kendinin, şu dağlar da kendinin." "Dünya parayla alınır. Yürek alınmaz." "Vay fıkara Memed!"

"Görsün Abdi. Görsün ne işler getirecek Memed onun başına. Siz hele durun." "Öldürse..."

"Öldürse eli nurlanır." "Memed daha çocuk." "Vay fıkara Memed!" "Çocuk ama..."

"Yılda kaç tane dağ keçisi vurur Memed?" "Say!"

"İğnenin deliğinden kurşun geçirir." "Abdinin gözlerinin bebeğinden inşallah." "Yavaş söyle yavaş!"

"Bir silah geçse eline Memedin, koymaz Abdiye." "Koca Ahmet dağda olaydı bu sıralar..."

"Gelirdi köye, bozardı nişanı, verirdi kızı Memede."^ * "Bir silah geçirse eline..."

**"Memed hakkından gelir onun." **

"Keşkiii!"

92

"Köylü o günleri görse... Kırk gün kırk gece şenlik eder."

"Kara sevdalılarını ayıran iflah olmaz."

"Olmaz inşallah."

"Memeden bulmazsa, Allahtan bulur."

"Bulur inşallah."

"Yavaş yavaş!"

"Neredesin Koca Ahmet. Kendini göstereceğin gün bugündür."

"Koca Ahmet Dağıstanda çift sürüyormuş. Avrattan korkak olmuş."

"Memed kasabaya gitmiş."

"Yer yapıyor kendine."

"Şu kel yiğene bir şey olsa..." †

"Bir yıldırım düşse tepesine."

"Durup dururken canı çıkıverse."

"Çıkıverse..."

"Memed alsa kızı. Alsa götürse..."

"Memed alsa kızı..."

"Alsa götürse kızı..."

"Ben Hatçeyi bilirim. Öldürür kendisini."

"O ölürse Memed de yaşamaz."

"Vay fıkara Memed!"

"Vay fıkara Döne! Kocasız kaldı genç yaşında. Oğulsuz kalmasın."

"Oğulsuz kalmasın."

Bir köy insanı tekmil konuşuyordu. Gençlerine dert olmuştu Memedin işi. Ama ellerinden bir gelir yoktu. Bu konuşmalar Abdi Ağanın kulağına dakikası dakikasına gidiyordu. Köyde

"çıt" dese, o duyardı. Olup biteni, köylünün neler konuştuğunu bir bir biliyordu.

Adamını gönderdi. Memedi evine çağırıldı bir gece. Memed, süklüm püklüm gelip karşısına el pençe dikildiğinde, bas bas bağırarak:

"Ulan namussuz nankör! Köpek gibi kapımda büyüdün. Adam oldun. Ulan namus düşmanı!

Duydum ki yiğenimin nişanlısına göz dikmişsin..."

Memed taş kesilmiş kıpırdamıyordu. Yüzü duvar gibi

93

bembeyaz olmuştu. En ufak bir hareket yoktu. Yalnız, o iğne ucu kadar küçücük pırlıtlı gelip gözbebeklerine oturmuştu.

Abdi Ağa:

"Bana bak Memed!" dedi. "Bu köyde yaşamak, ekmek yemek istiyorsan benim dediğimden ayrılma. Sen çocuksun. Sen bilmezsin. Sen beni bilmezsin. Ben adamın ocağına incir dikerim.

Duydun mu ekmeksiz, nankör? Ben adamın ocağına incir dikerim."

Geldi Memedin kolundan sertçe tuttu:

"Bana Abdi derler," dedi. "Ben adamın ocağına incir dikerim.

Memed susuyordu. O sustukça öteki kızıyor, bağırıyordu.

"Ulan ekmeksiz oğlu ekmeksiz..." diyordu. "Kimse benim yiğenimin nişanlısına göz dikemez.

Ben adamı parça parça eder de leşini köpeklere atarım. Bana bak! O kapıdan bir daha geçmeyeceksin. Anladın mı? Geçmeyeceksin. Anladın mı?"

Memedi birkaç kere sert sert sarstı. Taştan ses çıkıyordu da ondan ses çıkmıyordu. Ğşte bu sessizlik kudurtuyordu Abdi Ağayı. Birden kendini kaybedip Memedi tekmelemeye başladı.

Memed onu öldürmemek için kendini zor tutuyordu. Dişi dişini yiyordu. Avurt etleri

dişlerinin arasındaydı. Isırıyor, yiyordu avurt etlerini hırsından. Ağzı kan içinde kalmıştı.

Kafasında sapsarı bir ışık şavkıdı.

"Defol buradan! Sizlere iyilik yapmak, sizleri büyütüp adam etmek haram zaten. Besle kargayı gözünü oysun. Defol, itin oğlu."

Dışarı yarı baygın, yarı sersem çıktığında, yere kocaman bir tükrük attı. Tükrük bir avuç kandı.

94

8

Evler, ağaçlar, kayalar, yıldızlar, ay, toprak ne varsa dünyada, hepsi karanlığın içinde kaybolmuşlar, erimişlerdi. Usuldan usuldan karanlığın üstüne yağmur çiseliyordu. Yağmurla birlikte, hafif de bir yel esiyordu. Yel, soğuk bir yeldi. Arada bir, durup durup köpekler karanlığa havlıyorlardı. Sonra, yalnız bir horoz uzun uzun öttü. Vaktinden önce öten bu horozu sahibi sabahleyin erkenden mutlak kesecektir.

Uzaktan, dağın ötesindeki yoldan bir çingirak sesi geliyordu. Bir ara çingirak sesi kesiliyor, sonra tekrar başlıyordu. Bu, gelen yolcuların yorgunluğuna alamettir.

Memed, hayli zamandır, kocaman dalları şemsiye gibi açılmış dutun yanındaki çitin altına sinmiş bekliyordu. Memed düşünüyordu ki... Hayır, bu durumda Memed, hiçbir şey düşünemez. Memed, yalnız üşüyordu. Memed, bir şeyler duyuyordu düşünmeden. Karanlığa yağmur çiseliyordu usuldan. Karanlık bastığından beridir ki Memed, bu yağmuru yiyordu. Ğçine geçmişti. Bazı bazı bir titreme alıyor, sonra geçiyordu. Çitin ötesinde bir patırtı duydu, kulak kabarttı. Bu, çitten atlayan bir kediydi. Öyle sandı. Anası düştü aklına bir ara. Etini kesmişler gibi bir yerleri ağrıdı. Yüreğinde bir zehir acılığı duydu. Bir sızlama. Ğşkence edeceklerdi anasına... Çok uzakta bir şimşek çaktı. Karanlıkta erimiş dutun gövdesini, dallarını yaldızladı. Memedin de içinin karanlığından bir ışık yolu geçti. Uzun bir ışık yolu. Bu anda bütün köy, atıyla, eşeğiyle, sığırı, keçisi, koyunu,

95

böcekleri, tavukları, kedileri, köpekleriyle uyuyordu. Düşmanlıkların, kinlerin, sevgilerin, korkuların, kaygıların, yiğitliklerin üstünü kalın bir uyku örtmüştü. Düşler çarpışıyordu. Düşler yaşıyordu şu anda.

Görüş sahası ne kadar dar olursa olsun, insan muhayyilesi geniştir. Değirmenoluk köyünden başka hiçbir yere çıkmamış bir insanın bile geniş bir hayal dünyası mevcuttur. Yıldızların ötelere kadar uzanabilir. Hiçbir yer bulamazsa Kafdağın arkasına kadar gider. O da olmazsa, düşlerinde yaşadığı yer baş-kalaşır. Cennetleşir. Şimdi, şu anda düşler veryansın ediyordur, uykuların altında. Şu fıkara, şu kahırlı Değirmenoluk köyünde, değişmiş dünyalar yaşıyordun

Memed de düş görüyordu. Hem korkuyor, hem düş görüyordu. Kafasında birden, bir şimşek çaktı. Çukurovanın bol güneşi kafasında parçalandı, büyüdü, genişledi, aydınlandı. Geçindeki ışık seli durunca Memed endişelendi. Korktu. "Ya gelmezse," diye düşündü. "Ya gelmezse ne yaparım?" Kafasından türlü ihtimaller geçti. "Gelmezse, ben bilirim yapacağımı," dedi. Eli tabancasının kabzasına gitti. Tabancası aklına gelince bütün korkuları siliniyor, çaresizliğini unutuveriyordu.

Tabancasını düşünüyordu ki çok hafif bir ayak sesi duydu. Az önce düşündüklerinden utandı. Gelip başında duran Hat-çeydi. Gündüz olsaydı da Hatçe, Memedin yüzüne baksaydı. Önce yüzünün sapsarı kesildiğini, sonra yavaş yavaş kızardığını görür şaşardı. Başka şeylere, belki korkuya yorardı bunu.

"Çok beklettim," diye özür diledi. "Anam bir türlü uyumuyordu."

El ele tutuşup korka, sine uzaklaştılar. Toprağa öyle usturuplu basıyorlardı ki, en küçük bir çıtırtı bile çıkartmıyorlardı. Toprağa basmıyorlardı sanki.

Köyü çıkıncaya kadar, nefes bile almadılar dersek, doğrudur. Köyü çıktıktan sonradır ki, korkuları biraz azaldı, kendilerini azıcık serbest hissettiler.

Hatçenin bohçasını Memed taşıyordu. Hatçe bohçasını, Memed yoruldu diye istedi, öteki vermedi.

Tam sırasıymış gibi, çiselemekte olan yağmur delicesine bastırdı. Yanlarında, arkalarında, önlerinde şimşekler çakıyor-

96

du. Kayalığı geçtikten sonra bir ormana düştüler. Çakan şimşeklerden arada bir orman işiyor, ortalık gündüz gibi oluyordu. Ağaç gövdelerinden oluk oluk suların aktığı görülüyordu ışıkta- Hatçe hıçkırarak ağlamaya başladı. Memed kızdı:

"Tam da ağlayacak sırayı buldun," dedi. Ortalık ışımcaya kadar, ormanda bir minval üzere yürüdüler. Nerede olduklarının farkında değildiler. Yağmursa, hala yağıyordu.

Hatçe, her adımda yağmura:

"Allanın kahri gazabına uğra!" diye beddua ediyordu. Ortalık iyiden iyiye ışımca, bir kaya kovuğu buldular sığındılar. Ayakta durmuşlar, ikisi iki yerden tir tir titriyorlardı. Elbiseleri vücutlarına yapışmıştı. Hatçenin saçlarının ucundan hala yağmur altında yürüyormuş gibi sular sızıyordu. Memed, dişleri biribirini döverek:,

"Kav ıslanmamışsa, bir ateş yakar ısınırız, kurunuruz," dedi.

Hatçe kıvançla gülümsedi. Memed:

"Gülme," dedi. "Öyle bir yağmur yedik ki, değil deri kesenin içine, derimizin altına bile geçti."

Bel kayışına bağlı keseyi elleri titreyerek açmaya uğraşıyordu. Bütün umut, kurtuluş buradaydı. Gözleri kesenin içine dikilmişti. Sonra göz göze geldiler gülümsediler. Kesenin içine su işlememişti. Memed:

"Bu keseyi kim yapmıştır biliyor musun?" Hatçe: "Yok," dedi.

"O, evine kaçtığım Süleyman Emmi var ya, o yaptı. O zamandan beri onun yadigarını

saklarım." Telaşlı telaşlı etrafına bakındı.

"Hiçbir kuru şey yok ki ellerimi kurulayım. Elim değince ıslanacak." Hatçe: "Aman tutma kavı yaş ellerinle," dedi.

97

Memed:

"Bak nasıl kurularım!" diye övündü. Kovuğun arka tarafına doğru gitti. Oraya yağmur işlememişti. Toprak, kupkuru tozlanıyordu. Ellerini toprağa soktu, toza beledi. Tozlu ellerini havaya kaldırıp, Hatçeye: "Oldu mu?" dedi. Hatçe gülümsedi. Memed:

"Git Hatçe," dedi. "Git de çalı çırpı topla!" Hatçe kovuktan dışarı, yağmura fırladı. Biraz sonra, kocaman bir kucak çalıyla geri döndü. Çalılar ıslaktı ya aslında kurumuşlardı. Œnce ince kırdılar, kovuğun orta yerine yıgdılar. Memed, kavı çaktı. Çaktı ama, kav yansa bile, tutuşturmaz ki çalıyı. Çalının tutuşması için küçücük de olsa yalım gerek. Ne yapsalar?

Memed:

"Dur sen burada," dedi. "Ben gideyim çıra bulayım." Az sonra elinde yağlı bir çırayla döndü. Kocaman, iki ağızlı hançerini çıkardı, çırayı yardı. Kav çırayı da ateşlemez. Ona da yalım gerek. Küçücük bir yalım olsa çıra ahşıverir. Bir kibrit olsaydı şimdi... her şey kolaydı ama... kibrit de almıştı Memed. Ama kibrit ıslanmış, çorba gibi olmuştu. Memed:

"Hatçe," dedi, "azıcık kuru bez bulamaz mıyız?" Hatçenin dişleri sakırdıyordu.

"Bohçayı bir açayım bakayım. Belki ortasına su geçmemiştir."

Dışarda, yağmur veriştiriyordu. Aynen gök delinmiş gibi. Hatçe bohçayı açtı. Aradı taradı.

Entarilerinin içinde sıkışıp kalmış bir mendil buldu. Bu, Memedin ona ilk hediyesiydi.

Kırmızı benekli bir mendildi. Kadınlar köyde böyle mendilleri başlarına bağlarlardı.

"Bu var kuru," diye Memede gösterdi.

Memed mendili tanıdı.

"O mu var?" dedi. Bir hoş olmuştu mendili görünce.

Hatçe: v

"O," dedi.

98

Memed, birazıcık kızgın:

"Burada donup öleceğimi bilsem, onu gene yakmam."

Hatçe:

"Belki entarilerde kuru bir parça bulunur."

Memed:

"Getir hele," dedi.

Hatçe, bohçayı getirdi.

Memed, karıştırdı karıştırdı bohçayı:

"Ohhooo," dedi, "bunlarda bir kuru parça değil, yüz parça bile bulunur."

Hatçe:

"Bulunur," dedi. "Hepsini yak da çıplak gezelim."

Memed:

"Bu gidişle öyle olacak."

Kuruca bir entarinin iç astarını söktü. Çakmağı çaktı. Kavu, bez parçasının içine koydu.

Üflemeğe başladı. Üfledi babam üfledi. Yorulunca bezi Hatçeye verdi. Bu sırada tam yanlarına bir yıldırım düştü. Yer hafiften sarsıldı. Ağaçlar çatırdadı. Hatçe, elindekini yere düşürdü. Memed, eğildi yerden aldı. Avurdunu şişirerek yeniden üflemeğe başladı. Avurdu acımıştı. Bezin üstünü küçücük bir alev yalayınca sevindi. Hemen öbür elindeki çirayı tuttu. Çıra cızırdayarak ateş aldı. Birkaç tane çirayı birleştirdi. Ortadaki çalı yığımına soktu, etrafını besledi. Yağmur gittikçe şiddetleniyordu. Gökyüzü bir kara dumandı. Boyuna da

şimşek çakıyor, yıldırım düşüyordu. Şimşekler bir an için de olsa, dünyayı yaldızlıyorlardı.

Her şimşekten sonra, Memedin içi, bir sarı pirinç pırıltısına boğuluyordu.

Ateş büyüdü. Memed, boyuna üstüne odunlar yığıyordu. Odunların suları çekilince ateş alıyorlardı. Kocaman kocaman yalımlar parlayıp oynuyorlardı. Üzerlerindeki çıkardılar, oradaki bir dalın üstüne serdiler. Dalı da ateşin yanına çektiler. Hatçe utanıyordu. Bu sebepten bir türlü iç gömleğini, donunu Çıkaramıyordu. Memed:

"Çıkar onları," dedi. "Çıkar da titremen geçsin." Hatçe yalvarırcasına baktı: "Bunlar da üstümde kurusun," dedi.

99

Memed:

"Üstünde kurumaz," diye kızgınlıkla söylendi. "Üstünde kuruyuncaya kadar, sen soğuktan ölürsün."

Hatçe, Memedin kızdığını anlayınca, gömleğini çıkarmaya başladı. Omuzları yuvarlak, esmerdi. Gömleğini çıkarır çıkarmaz çalıya attı, memelerini avuçlarına aldı kapadı. Omuzlan titriyordu. Boynu, bir kuğu boynu gibi uzun, hoştu. Küçük birer saç parçası kulaklarının arkasına doğru kıvrılıyordu. Örgülü kara saçları, arkasına dökülmüş, kuluncunu baştan başa örtmüştü. Memeleri ellerinden, parmaklarının arasından taşıyordu. Sarı, ayva tüylerin yerleri soğuktan kabarcıklanmıştı. Isınınca kabarcıklar kayboldu. Ten dümdüz oldu.

Pembeleşti

hafiften.

Memed, gözlerini Hatçeye dikmişti. Ğçinde, dayanılmaz bir

arzu duydu. "Hatçe!" Hatçe, bu sestem, bu biçimde söylenişten ürperdi. Ses, her şeyi söylüyordu. Anladı.

"Memed," dedi, "şimdi köyde kıyamet kopuyordur. Şimdi bizi fellik fellik arıyorlardır.

Bulurlarsa diye korkuyorum."

Memedin içinde de aynı korku vardı. Belli etmedi:

"Nasıl bulacaklar bu ormanın içinde bizi? Sen de!.."

Hatçe:

"Bilmem," dedi. "Bilmem ama, ben korkuyorum."

Uzun zaman sustular. Yağmur da azıcık yavaşladı gibi. Ateş gittikçe büyüdü. Yandaki kayalar bile ısındı. Taban toprağı da kurudu. Hatçe kuruyan gömleğini giydikten sonra donunu çıkardı. Memed, onun taze, dolgun bacaklarını gördü. Çoktan beri, içindeki arzu, dayanılmaz bir hale gelmişti.

Tekrar, aynı şekilde:

"Hatçe!" dedi.

Hatçe:

"Korkuyorum Memed," dedi.

Memed, yanına doğru yanaştı, sıkı sıkıya, acıtacak kadar bileğini tuttu. Hatçe öteye öteye gitti. Memed, Hatçeyi bütün gücüyle sardı. Öptü. Hatçe kendini birden bırakıverdi. Memed, onu kayanın dibine doğru sürükledi. Hatçenin kalın dudakları

100

aralık kalmış, gözleri kapanmıştı. Hatçenin eli ayağı tutmuyordu. Usuldan usuldan,

"Korkuyorum etme Memed," diyordu.

Büyük ateşin yalımları üzerlerine doğru uzanıyordu. Yalımlar, kayaları yalıyordu.

Neden sonradır ki kendilerine gelebildiler. Memed, Hatçeyi elinden tuttu. Yattığı yerden kaldırmak istedi. Hatçe azıcık doğruldu. Sonra, arkası üstü gene yattı. Korkusu tamamen gitmişti. Ğçinde bir eziklik, vücudunda yorgunluk kalmıştı. Sonra, kendi kendine kalktı.

Bacakları, sırtı, kalçası toprağı belemişti.

Hatçe, kadın olmuştu.

101

***I HAĞKJCÖT0PKAME5Ğ**

Ana, şafaktan önce kalktı. Hatçenin yatağına baktı. Yatağın içi doluydu. Hiç şüphelenmedi. Sabah olup da Hatçe her zamanki vaktinde yataktan kalmayınca yüreğine tıp etti. Korkusu doğrudu. Yorganı açınca yıldırımla vurulmuşa döndü. Hatçe, bir yastığı yorganın altına uzunlamasına koymuş, onun yerine yastık yatıyordu yorganın altında. Bu, Hatçenin gecedan kaçtığını gösteriyordu. Bu yastık oyununu da çabuk haberlenmesin-ler diye yapmıştı. Yorgan kadının elinde kalakalmıştı. Ancak, kocası kendisine seslenince ki kendine geldi. Yorganı elinden bıraktı.

Toros köylerinde töre yerine geçmiştir. Kızı kaçan, atı, öküzü, horozu çalınan evinin kapısına çıkar, bütün köye, çekemeyenlere, gözleri kaldırmayanlara basar küfürü. Saatlarca durur durur küfreder. Köylü hiçbir cevap vermez ona, aldırmaz, küfredenin bir zaman sonra hırsı iner, ondan sonradır ki, ciddi ciddi olayın üstüne konuşulur.

Kocasına:

"Kız gitmiş," dedi. "Şimdi nişliyelim?"

Koca aşikar bir sevinç çılgığı attı:

"Çok şükür Allahıma," dedi. "Çok şükür. Hiç gönlüm yoktu, Abdi Ağanın kel yiğenine vermeye kızı. Çaresizlik belimi büküyordu. Çok şükür..."

Kadın:

"Sus," dedi. "Sus! Bir duyan olmasın, Abdi Ağa, kızı biz kaçırttık sanır da derimizi yüzer."

102

Sonra ana, töre olduğu üzere, evin kapısına çıktı usul usul dövünmeye baktı. Dövünmek hiç de gelmiyordu içinden. Kimseye küfredemiyordu. Bağıramıyordu da. Sallanıyordu boyuna.

Yalancıktan:

"Vay benim başıma gelenler!.. Kızım! Kızım! Sürüm sürüm sürünesin inşallah. Namusumu iki paralık ettin kızım! Kahrol! Kızım! Ğki gözün önüne aksın kızım!"

Kocası, çok sert:

"Gel içeri," dedi. "Ğyi yaptı kız. Gönlünün istediğı ile kaçtı ya. Nolursa olsun. Hiç sesini çıkarma avrat! Bağırma. Git, Abdi Ağaya söyle durumu. Kıza da beddua etme! Gel içeri."

Kadın, kocasının dediğini tuttu. Başına, kara bir yazma bağıladı. Doğru, Abdi Ağaya gitti.

Abdi Ağa, kadını görünce:

"Oooo, nerelerdesin bacım? Hiç uğramaz oldun Ağayın evine. Otur şöyle yanımdan."

Kadın, oturdu ağlamaya başladı. Kadını böyle ağlar, başında kara yazma görünce, Abdi

Ağannın da yüreğine tıp etti.

Telaşla:

"Ne var bacı?" diye sordu.

Kadın, başını yere eğmiş boyuna ağlıyordu. Cevap vermedi.

Abdi Ağa:

"Söyle!" diye bağırdı. "Allanın belası söyle!"

Durdu düşündü:

"Söyle gelinime bir şey mi oldu?"

Kadın:

"Ağam..." dedi.

Ağa:

"Söyle," dedi.

Kadın yeniden:

"Ağam! Ağam!" dedi sustu. Hıçkırıklar sözünü kesiyordu.

Ağa:

"Kadın," dedi, "Allah senin belanı versin. Çatlatma adamı.

Kadın, gözlerini kuruladı:

"Kaçmış," dedi. "Yatağına yastık yatırmış, ilk akşamdan kaçmış."

Abdi Ağa gürlledi:

103

"Vay!" dedi, "vay! Bu da mı gelecekti başıma? Abdinin gelini bir yanaşmayla kaçacaktı, öyle mi?"

Sonra, kadına döndü şiddetli bir tekme attı.

"Bu köyü tepeden tırnağa yakarım. Ateşe vurur yakarım."

Durdu, bir an düşündü. Kadının kolundan tuttu kulağına eğildi:

"Dönenin öksüzü mü kaçırmış?" diye sordu.

Kadın, gözyaşlarını yazmasıyla silerken, başıyla "evet" işareti yaptı.

Abdi Ağa yerinde duramıyordu. Adamlarını çağırdı. Bütün köylüleri çağırdı. Bu onun köydeki itibarı için büyük bir darbe olmuştu. Bunun altından kalkmalıydı.

"Görsün," diyordu. "Görsün o ekmezsiz, ipsiz. Ben, ona ne yapacağım görsün! Parça bölük ederim. Parça da bölük."

Meseleyi az zamanda bütün köy duydu. Bütün köy, düğün bayram yapıyordu. Karısı, genci, çocuğu, kızı hep bir ağızdan sevinç çığlıkları atıyorlardı. Ama, Abdi Ağadan gizli. Abdi Ağannın, onun adamlarının yanında köylü, onlardan daha üzgün görünüyordu. Fısıltıyla konuşuyorlardı.

Yağmur durmadan yağıyordu. Köylüler yağmurun altına dökülmüşler, birbirlerine

sokulmuşlar konuşuyorlardı. Öbek öbek toplanmışlar. Yağmur altında evden eve gidip

gelmeler, yağmur altında büzülerek, ağız ağıza konuşanlar... Suya batmış gibi sıırıslıklam her

biri...

Derken alay-ı vala ile öteki köyün insanları, başta nişanlı olmak üzere sükün ettiler. Her birinin elinde bir av tüfeği vardı. Nişanlı ateş saçıyordu. Avuru zavuru köyü tutmuştu.

Yakarım da yıkarım... Doğru Memedlerin evine gitti. Döne, bu sırada, evinin içinde oturmuş, dünyadan habersizmiş gibi duruyordu. Nişanlı aynı hızla kapıda attan indi, içeri girdi.

Kadını saçlarından yakaladı. Sürüye sürüye Abdi Ağanın kapısına kadar getirdi. Kadını Abdi Ağa da gördü. Kendini tutamadı. Geldi çizmelerinin ökçeleriyle çiğnemeye başladı.

Dönenin ağzından çıt çıkmıyordu. Her bir yanı çamura batmıştı. Gözleri bile çamurdan görünmüyordu. Abdi Ağa, kadını bıraktıktan sonra, bu sefer de nişanlı çiğnemeye başladı.

Bırakıyor, avluda bıyıklarını geveleyerek dolaşüyor, tekrar kadına gelip çiğnemeye başlıyor-

104

du. Kadının ağzından sızan kanlar, çamura karışıyor, aşağılara kadar, kırmızı bir şerit olarak uzayıp gidiyordu.

Abdi Ağa, tepeden tırnağa sinir kesilmişti. Konuşmadan avluda dolamp duruyordu. Kimseyi de gördüğü yoktu. Yöre-dekiler dolamp duran Abdi Ağaya dikmişler gözlerini, ne söyleyecek diye bakıp duruyorlardı. Önemli bir karar vereceği zaman, sakalının bir parçasını şahadet parmağına dolar çekerdi. Şimdi de çek babam çek ediyordu. Gelip ortada durunca, ses soluk kesildi, herkes ona bakmaya başladı. Parmağına doladığı sakalını bıraktı, sıvazlamaya başladı:

"Beni dinleyin," dedi. "Şimdi onlar bu yakınlardadır. Ya kayalıkta, ya ormanlıktadır.

Arayacağız. Yalnız bu kadar kalabalıkla olmaz. On kişi kadar. Bulunca öldürmeyecek, eğer ben yoksam orada, bana getireceksiniz. Onun hesabını ben göreceğim. Abdi Ağanın gelini nasıl kaçırılmış, ona ben öğreteceğim."

Abdi Ağa, lafını bitirince, öteki köylü Rüstem atıldı. Kel kafalı, çiçek bozuğu yüzlü, koca

burunlu biriydi:

"Ben söyleyim de, beni dinle ağam," dedi. "Dün akşamdan beri yağmur çiseliyordu değil mi?"

Birkaçı birden:

"Öyle," dedi.

Rüstem sordu:

"Çamurda iz kalır değil mi?"

"Kalır," dediler. "Kalmasa bile... Ğsterse kalmasın. Belki de kayalıklardan gitmişlerdir. Ğz izlemeliyiz. Yakındadırlar. Mutlaka bulacağız. Ğz..."

Abdi Ağa:

"Uç kişi de kasaba yoluna gitsin. Duydum ki, kasabaya kaçmış..."

Sonra döndü, Rüsteme sordu: "Kim izleyecek izi?" "Topal Ali var." Birkaç ses:

"Topal Ali, eğer gönlü isterse, yağmur olmasın isterse, kuru toprağı, kayayı, kuşu bile izler," dedi. Rüstem:

105

"Kuşu bile izler. Yeter ki kanadının bir yanı azıcık toprağına değısin. Uçan kuşu bile izler."

Abdi Ağa:

"Hemen getirin neredeyse, Topal Ali," diye emir verdi.

"Topal Ali burada," dediler.

Topal, bir ayağını ta arkadan sürüyerek, sektire sektire Ağamın karşısına geldi dikildi:

"Ağam," dedi, "korkma onun için. Hiç kalbine keder getirme. Eğer Ğnce Memed toprağına bastıysa, ben onu bulurum. Kuş olup uçmadıysa ben onu bulurum. Yüreğine hiç gam, keder getirme..."

Topal Alinin köylüleri de boyuna Aliyi, öteki köylülere, Ağaya övüp duruyorlar.

"Bu Topal Ali bizim köyde ne kadar hırsızlık olduysa buldu."

"On beş yıldır bizim köyden iğne bile çalınmadı."

"Topal Alinin yüzünden..."

"Topal Aliyinen geyik avına gitmeli..."

"Taşların, kayaların üstünde hiç iz görünür mü? Topal Ali kayalardan iz süre süre geyiğin otladığı yere kadar götürür."

"Topal Ali demişler buna Ağam!"

"Bu yanlarda sansar kalmadı."

"Topal Alinin yüzünden."

"Ğnce Memed çocuğu göge çekilmişse de bulur."

Hiçbir kalabalığa girmeyen, köyün içine bile binde bir çıkan Hösük de gelmişti Ağanın evinin önüne. Hani Pancar Hö-sük var ya, işte o. Hösük Topal Aliyi eskiden beri tanırdu. Topal Aliyle, yıllardan beri bir tarlada, yan yana çift sürerlerdi. Topalın ne yaman bir izci olduğunu bilirdi. Zaten bu yanlarda bilmeyen yoktu. Abdi Ağa da duymuştu ününü Topalın. Köylülerin onu bu kadar övmeleri tanıtmak için değil, övünmek içindi.

Hösük baktı ki Topal, Memedin izini sürmeyi üstüne aldı. Topal, Memed neredeyse, hangi yolda beldeyse, mağarada ko-vuktaysa eliyle koymuş gibi bulacaktı. Nasıl etse de şöyle çaktırmadan Topalla bir konuşabilse. Topal onu kırmazdı. Bunca yıl birlikte tuz ekmek yemişlerdi. Topal hayran, köylülerin Ağaya kendisini övmelerini dinliyordu.

Onlar Topalı övdükçe, Topal da: "Evelallah sayende Ağam.-" diye kabarıyordu.

Yiğit adam desinler, iyi adam desinler, Topal gibi adam yok şu köyler içinde desinler. Topal Alinin umurunda değildir. Oralı bile olmaz. Yalnız, "Topal gibi izci bulunmaz," dediler miydi kıvancına sınırlı olmazdı.

Topala işi düşenler, bir iki gün önce, Topalın kulağının duyacağı yerlerde, "Topal gibi izci

var mı bu dünyada! Böyle izci!.. Adana toprağını bir bir gez bulunmaz. Analar bir tek izci doğurmuş, o da Topal Ali," diye konuşurlar, konuşmalarını Alinin duyduğunu anlayınca, ona başvururlardı. Bundan sonra Topal Aliden istedikleri neyse alırlardı. Böyle bir adamın işini Ali, ölür gene yapardı.

Topal, kalabalıktan ayrılıp izin başını bulmak üzere Hatçe-lerin evine giderken Hösük arkasından yetişti:

"Dur hele Ali," dedi. "Sana bir çift sözüm var."

Ali:

"Oooo Hösük kardaş!" diye boynuna sarıldı. "Hösük kar-daş seni bir göresim geldi ki sorma gitsin. Bugünlerde ziyaretine gelecektim. Yaa Hösük kardaş. Ne var, ne yok Hösük kardaş? Hösük kardaş? Şu işi bitireyim de bu gece sende kalırım. Hösük kardaş. Buluyum şu oğlan... Şimdilik bulurum. Ne var insan bulmada?.."

Hösük:

"Şöyle arkamdan gel! Kimse görmesin konuştuğumuzu. Ağa, benden şüphe eder."

Topal Ali merakla Hösüğün arkasına düştü. Demin azıcık durmuş olan yağmur iri tanelerle tekrar düşmeye başladı.

Ağanın evinin önünde Topal Aliye at hazırlıyorlardı. Atla iz sürülür mü? Topal Ali gözü kapalı bile sürer böyle izi.

Hösük, bir damın karartısına vardı sindi. Yanına gelen Aliye kırıgın:

"Bre kardaşım, gel otur yanıma şöyle. Bre Ali, nasıl edip de teslim edicen fıkara'yı Abdiye.

Sen bunu nasıl yaparsın?" dedi. "Kıyma Ğnce Memede! Kıyma öksüze! Kıyma Ğbrahimin bir oğluna! Ğbrahim gibi iyi adam var mıydı? Seni de çok severdi. Mezarında kemikleri sızlar sonra. Bilirim. Hemen şimdi elinle koy-

muş gibi bulursun. Abdi ona çok kötülük eder. Kötülüğü sen etmiş olursun ona. Sana bir şey söyleyim mi Ali? Sen bunların yolunu şaşırt bugün. Memed, bugünü de geçirirse kurtulur. Çocukluğunda Memed, Kesme köyündeki Süleymanın evine kaçmıştı. Herkes öldü sandıydı onu. Altı ay mı, bir yıl mı sonra ne, ben gördüm de anasına ben haber verdim sağlığını. Yaa öyle oldu o zaman. Herkes öldü biliyordu oğlanı. Başını sokar bir yere. Gel kardaş şaşırt bunları. Kim bilir fıkarcıklar şimdi bu yağmurda yaşta nereye sokuldular? Bu kıyamette neredeler acep şimdi? Titreşiyorlardır şimdi. Ha Ali! Bana bir şey söyle Ali. Vazgeç bu işten."

Hösük konuştuğu Topal renkten renge giriyordu. Halbuki az önce iz sürecek, kocaman bir köyün önünde iz sürecek, kaçanları bulacak diye ne kadar seviniyordu. Hösük konuştuğu, o ağzını açmıyor, toprağa bakıyordu.

O sustukça, Hösük acı acı söylüyordu:

"Ya kardaşım Ali, fıkarcıklar şimdi sokulmuşlardır biribir-lerine, titriyorlardır bir ağacın altında. Üstlerinden, yağmur değil bu, bir ırmak akıyordur şimdi. Bir ırmak durmadan akıyor. Ali kardaş! Korkuyorlar şimdi fıkarcıklar. Adamın yüreği parçalanır hallerine! Şu yağmurun da ettiğine bak! Durmuyor etmiyor. Şunların haline acısa da dursa, dursa Ali kardaş! Bir kuş parlansa korkuyorlar... Bir sıçan kaçsa, bir kertenkele tırmansa ağaca... Yürekleri göğüslerine sığmıyor şimdi. Ha geldiler, ha gelecekler diye. Bunlar sevdalılar Ali! Karasevdalılara kötülük eden onmaz. Eli kurur. Kupkuru bir ağaç gibi suyu çekiliverir. Eli kurur. Şaşırt yollarını Ali. Kurtar karasevdalıları. Cennetten sana bir köşk hazır. Hemencecik hazırlarlar köşkü. De Ali! De bana söz ver!"

Hösük, Alinin gözlerinin içine, gözlerini dikti baktı. Bunu yapmazsan olmaz mı, der gibi baktı. Öteki ağzını açıp tek mi çift mi demedi. Hösük, Alinin elini tutup tekrar başladı:

"Bak sana deyim ki Ali! Bunlar daha çocukluktan sevişirler. Kız, Memedi bir gün görmese yemek yiyemez, gözlerine uyku girmez, hüngür hüngür ağlar. Onları Allah nişanlamış/ haberin var mı Ali? Allah! Bu Memed, Kesme köyüne kaçtı da, hani ben haber verdiğim anasına, kız o gelinceye kadar hasta

108

vattı. Deliye döndü. Bu böyle kardaşım Ali. Bu, böyle işte! Gerisini sen düşün Alim. Sonra, tuttular kızını, verdiler Abdinin kel yiğenine. Onlar da kaçtılar. Gerisini sen düşün. Bir kuş, bir çalıya sığır. O çalı da, o kuşu saklar. Memed sana sığındı Ali. Sebep olma. Sen bu işi yaparsan Abdi sana dost olur ama, bir koca köy sana düşman kesilir. Abdi dost olsun da diyeceksin. Öyle değil Alim! Ğş öyle değil. Sen bilirsin Alim. Benim sana diyeceğim bu kadar." Omuzlan düşmüş, yorgun yüzü kederden değişmiş olarak Ali, Hösüğe hiçbir şey demeden ayağa kalktı. Hösük arkasından:

"Bir köy sana düşman kesilir," dedi.

Sonra, arkasından yetişip, kulağına:

"Karasevdahlıları ayırmanın onduğunu duydun mu hiç? Aralarına kara çalı olma sevdahlıların.

Yuva bozanın yuvası bozulur Ali! Bir köy bayram etti Ali, sevdahlar kavuştu diye. Çürük bir ağaca dönersin. Bir köy sana düşman kesilir. Bak, oğlanın anasını ne hale getirdiler çamurların içinde yatıyor daha! Belki de... Düşün Ali!"

Bu sırada, at hazırlanmıştı. Aliyi çağırdılar. Bir delikanlı hürmetlice atı tutmuş onu bekliyordu. Atın terkisinde de uzun tüylü, kara bir yamçı bağlıydı.

Yağmur siyim siyim yağıyordu.

Bütün köylü, çoluk çocuk dışarda. Bütün gözler Topalın üstünde. Topal, yüzlerce çift gözün ağırlığını, deliciliğini üstünde duyuyordu. Topal bacağına o ezeli ağrısı gene girdi. Ağrı dayanılır gibi değil. Ne zaman bir müşkül içinde kalmışsa o ağrı gelmiş, her zaman topal

baçağına yapışmıştır. Dayanılır gibi değil.

Cümle köy, taşı toprağı, insanı, hayvanıyla Topala içinden beddualar ediyordu.

Hatçelerin evinin önündeki dut ağacının altında iki iz yan yanaydı. Ğzi sürdü. Önce

Hatçelerin evini dört beş sefer dolandı. Köyün bütün çocukları arkasmdaydı. Sonra

gelişigüzel köyün içine daldı. Bir zaman köyün içinde dolandı durdu.

Hösüğün yanında, iki üç köylü duruyor:

"Topala ne söyledin?" diye soruyorlardı.

109

I

O övünerek:

"Söyledim söyleyeceğimi. Topal beni kırmaz sanırsam."

Köyün içinde başıboş dolandığını görünce sevindi. Topal, köyün içinde dolaşır da iz mi

arardı? Başından aldı mıydı, sonuna kadar götürürdü izi. orap söküğü... Topalın böyle

dolaşmasında hayırlı bir iş vardı.

Laf ağızdan ağıza dolaştı:

"Topalın böyle dolaşmasında hayırlı bir iş var."

"Kim söyledi?"

"Hösük söyledi."

"Kim?"

"Pancar."

Hösük:

"Topal köyün içinde dolamp duruyor. Allah bilir ya, yüreği acıdı sevdahlara. Onların

yollarını şaşırtacak. De görüyüm seni Topal!"

Kel Ali:

"Ben o Topalı bilirim," diyordu. "Topal babasının izini bile sürer. Bulunca asacaklarını bile bile babasını, gene sürer izini. Yeter ki ona sürecektir olsun. Dayanamaz. Topal, iyi adam, hoş adam, sevdahlara da yüreği parçalanıyor ya, iz sürmemek elinden gelmez. Ğz sürmeye gelince hiçbir şey geçemez önüne onun. Kendisini öldüreceklerini bilse bile, ötesinde ölümünü görecektir bile olsa, bir iz ver önüne, sürer götürür."

Hösük:

"Peki Kel Ali," dedi, "belki on kere evi dolaştı. Çoktan beri de köyün içinde dolanıp duruyor, iz sürüyor, diyelim. Memed kızını aldı da kapı kapı dolaşmadı ya. Kız kaçırın adam, arkasına bile bakmaz. Topal Aliyse iz şaşırarak adam değil. Hele bu yağmurda... Ben ona dedim ki... Ali! dedim... Bir daha bakma yüzüme..."

Kel Ali bu lafları düşündü. Yüzünde bir umut, bir sevinç belli oldu:

"Allah vere de huyu değişmiş ola Topalın. Dönüp durduğuna bakılınca köyün içinde, huyu değişmiş... De, Topal Ali/ göreyim seni!"

Topal Ali gitti geldi, gitti geldi. Kapıların önünde attan

110

p/ toprağı iyice araştırdı. Taşlara baktı. Bir iz bulabilmek için ne yapılmak gerekiyorsa, hepsini yapıyordu. Yalnız asıl izin bulunduğu yere bir türlü yaklaşamıyordu. Korkuyordu. Biliyordu ki izi bir daha görürse dayanamayacak alıp götürecekti. Ğz izler gibi yaparak köyün dışına çıktı. Ğçinden, doldururmak atı, başını alıp kaçmak geliyordu. Doludizgin!.. Ormanlığa gözünü dikti uzun uzun baktı. Ğzin yönü doğru ormanın içine gidiyordu. Sevişen iki insanı görür gibi oldu. Kafasında her şey altüst oldu.

Yağmur usul usul çiseliyordu.

Atının başını tekrar Hatçelerin evine doğru çevirdi. Geldi, Hatçelerin evinin önündeki dut ağacının yanındaki çitin üstünde durdu. Yerde upuzun bir çarık izi yatıyordu. Kendi

kendine: "Çarık daha yeni dikilmiş," dedi. "Tüyleri uzun. Bu, olsa olsa kışın ölmüş bir tosun derisi olabilir." Gözünün önüne yeniden ormanda sevişenler geldi. Usul usul çiseleyen yağmurun altında. Her bir yerini bir merak ateşi sardı. Yakıyordu.

Dalmış gitmişken, köylülerden biri yaklaştı:

"Ne o Ali?" dedi. "Burada uyuyup kalacaksın. Abdi Ağa sabırsızlanıyor. Ne dolanıp duruyor köyün içinde, diyor. Diyor ki, bu kadar övdüğünüz Topal Alinin sürdüğü iz bu mu?"

Bunlar böyle konuşurlarken, Abdi Ağa doludizgin sürdüğü atının başını tam yanlarında çekti:

"Ne o?" dedi. "Ğzci başı ne o? Maşallah izci başı, sen ne iz sürermişsin! Sabahtan beri tapusunu çıkaracakmışın gibi köyün içini dolandın durdun. Şimdi de bu çitin dibinde uyuyacaksın."

Topal Alinin gözleri karardı. Abdi Ağaya hızla atının başını çevirdi:

"Ağa," dedi, "sor köylülere bakalım, yeni çarık giymiş mi? Bu çarık kışın ölen bir tosunun derisi mi?"

Ağa, köylülere döndü:

"Doğru mu?" diye sordu.

Bir köylü:

"Doğru," dedi. "Kışın Ğsmailin tosunu öldüydü. Değirmenci Ğsmaile var ya, işte onun, bir giyimlik de Memed aidiydi ondan."

111

Ağa, Topal Aliye:

"Doğruymuş... De göster hünerini Ali!" dedi.

Ali, boynunu içine çekti. Altındaki atı kırbaçladı. Abdi Ağayla yedi sekiz atlı da onun arkasından köyün dışına çıktılar. Kayalara gelince Ali atın başını çekti. Ötekiler de çektiler.

Ğz kayalara gidiyordu. Ali, gerçekten şaşırđı bu işe. Ğzlerin yönü ormandaydı oysaki...

Kayadaki izleri araştırdı.

"Kayadan gitmişler. Ğnin atlardan da kayadan sürelim izleri," dedi.

Atları birisine teslim ettiler. Alinin ardına takıldılar. Kayaların arasında azıcık bir toprak parçası gördüler. Toprak parçasında üç tane sarı çiçek açmıştı. Toprak parçası kapkara, ısılsıydı. Sarı çiçekler parlıyorlardı. Sarı çiçeğın birisi yan yatmıştı. Ali, onu arkadakilere gösterdi:

"Biliyor musunuz, bu neden yatmış da ötekiler dimdik duruyor? Dün akşam, yahut gece yarısı üstüne birisi basmış. Çarığın yan tarafı, bakın şuraya bir iz bırakmış."

Sonra Ali kayalıkta döndü dolaştı. Abdi Ağa, arkasını hiç bırakmıyordu. Sivri bir kayanın dibine gelince:

"Ğşte buradan dönmüşler," dedi.

Yeniden atların yanına geldiler.

Artık, ormana doğru izler apaşıkardı. Ötekiler bile izleri gözleyebiliyorlardı. Ormanın kıyısına gelince Ali durdu. Yüzü sapsarı, kül gibi oldu, sonra da morardı. Ğzler ormanlıktaki kayalığa doğru yön değıştirmişti. Bu, bir kör yürüyüşüydü... Ğz bir zaman doğru gidiyor, gidiyor, dönüp başka yöne vuruyor, yeniden dönüyordu. Ali, izin böyle döne döne, böyle birkaç kere aynı yere geldiğini gördü, acıdı. Ğçinden: "Şu Abdiyi alıp, ormanın aşığısına götüreyim, kurtulsun fıkarcıklar," geçti.

Bir ağacın kökünün dibinde yeşil bir ot bitmişti. Ot, terüta-ze, köke doğru yaslanmıştı. Otun yarısı ezilmişti. Onun arkasında da bir ağaç kıymığı toprağı gömülmüşü.

Yağmur yeniden şiddetlenmeye başladı. Topal Ali terkideki yamçıyı sırtına aldı. Ötekiler susuyorlardı.

Abdi Ağa:

"Vakit geçiyor Ali," dedi. "Gene izi mi yitirdin?" \

"Yok," dedi. "Yürüyün." Atı ormana sürdü.

112

Bu sefer izi, gerçekten yitirdi. Abdiye döndü:

"Ğzin ucunu kaçırdım," dedi.

Abdi Ağa:

"Senin hünerin bu muydu? Bu muydu Topal Ali?" diye söylendi.

Nişanlı en arkada. Elinde çıplak bir tabanca... Kabzayı sıkıyor.

Ali, Abdi Ağanın sözüne içerledi:

"Şimdi çıkarırım izi," dedi. "Bunlar yakınlarda olmalıdırlar. Burada fırtınaya tutulmuşlar.

Çok dönmüşler buralarda. Onun için izi şaşırdım."

Epeyce aradıktan sonra izi gene doğrulttu. Orman üst üste, sıkı. Atlar gidemeyecek bir hal aldı. Atlan bıraktılar, yollarına yaya devam ettiler.

Ali:

"Ğşte buradan bir dal kırmışlar," ^ledi.

Sonra heyecanlandı:

"Yaklaştık... Buradan da bir kucak çalı almışlar. Kuru çalı. Ğz, kayalığa doğru gidiyor."

Topal Aliyle Abdi Ağadan başka hepsi sırlıslık olmuşlardı.

Abdi, nişanlıya döndü:

"Sen neden yamçını almadın?" diye sordu.

Öteki cevap verecek halde değildi. Elindeki tabancası dü-şecekmiş gibi titriyordu.

Topal Ali kayalığa doğru koşmaya başladı. Heyecandan tıkanıyordu. Arkasından ötekiler de koştular.

Ali:

"Buldum," dedi. "Şu koca kayalığın altındalar. Yavaş olun."

Abdi Ağa gerilerden bağıyordu:

"Oradalar mı? Bir şey söylesene Ali!"

Aliden ses şada çıkmıyordu. Soluk soluğa Abdi de geldi. Alinin durduğu yerde durup

bakmaya başladı. Geriye kalanlar da geldiler, sıralandılar.

Ali söze başladı:

"Burada," dedi, "ateş yakmışlar. Şu çalının üstünde, elbiselerini serip kurutmuşlar. Ateşi

kibritle değil, kavla yakmışlar..."

113

Kovuğun arka tarafına, kuru topraklı yere gitti. Toprağa eğildi. Uzun zaman araştırdı.

Toprakta, kızın geniş, sert kalçalarının izini seçebildi. Kalçaların biraz üstünde omuz

küreklerinin yeri belli oluyordu.

"Gelin, gelin!" diye arkadakileri çağırdı. "Gelin de bakın."

Hepsi hep birden eğildiler, toprağa baktılar. Abdi Ağa ne var gibisine Topal Alinin yüzüne

baktı.

Ali:

"Olacak olmuş," dedi.

Abdi Ağa, anladı ama gene sordu:

"Yani ne olmuş?" dedi.

Ali:

"Bak Ağa, şurası kızın kalçalarının yeri. Şurası da kürek kemiklerinin... Şurası da başımın

geldiği yer. Şu çizgilere bak. Buraya saçları yayılmıştır... Yani Ağam, atı alan..."

Abdi Ağanın yüzü değişti. Bir zaman öyle sustu kaldı. Sonra yavaş yavaş canlandı:

"Nereye gittiler onlar şimdi sana göre?"

Ali:

"Çok yakındalar. Şimdi buluruz."

Günse battı batacak.

Abdi Ağa:

"Karanlığa kalmayalım Ali."

Ali:

"Onlar buradan ayrılalı olsa olsa iki saat olmuştur. Ğki saatte bu ormanda ne kadar yol yürünür? Üstelik bunların karnı da aç! Isındıkları yerde hiç ekmek kııntısı yok. Yiyecekleri olsa yerlerdi."

Nişanlı büzülmüş. Her bir yanından sular sızıyor. Dişleri de birbirini dövüyor.

"Bir ateş yakıp da ısınalım," dedi. "Üşümekten öldük."

Ötekiler de:

"Üşümekten öldük," dediler.

Abdi Ağa kızdı:

"Biz onları arayacağız. Siz kaim da ısının," dedi. "Avrat yürekli adamlar."

Aliyle birlikte ormana daldılar. Abdi Ağa, tabancasını çekti-

114

Nişanlı, Abdi Ağanın kızdığını görünce, ateş yakmaktan aZgeçerek arkasına düştü.

Yavaş yavaş karanlık basıyordu. Ali, tam izin üstündeydi. jz öylesine belliydi ki, karanlıkta bile sürebilirdi. Artık kapandaydılar. Neredeyse ele geçeceklerdi. Ğzler, gittikçe tazeleşiyordu. Bir çalının ardında, bir çıtırtı duydular. Kulak kabarttılar. Karanlık yavaş yavaş basıyordu.

Abdi:

"Çalıyı çevirin," diye emir verdi.

Ali:

"Burdalar," dedi.

Birden bir kadın çığlığı duydular.

Abdi bağırdı:

"Memedi öldürmeyeceksiniz. Tutup bana getireceksiniz. Onu, ben elimle... Ona ne yapılacaksa, ben elimle yapacağım. Tüyüne dokunmayacaksınız Memedin."

Memed çalının arkasına sinmişti. Eli, tabancasının kabza-sındaydı. Tabanca şalvarın sağ cebindeydi. Hiçbir şeyden, hiç kimseden korkmuyordu.

Hatçeye:

"Korkma!" dedi. "Seni onlara vermem."

Çalının içinden ayağa kalktı. Korka korka kendisine doğru ilerleyenlere:

"Teslim," dedi. "Teslim oldum."

Abdi:

"Durun," dedi. "Şu itin yanma ben varayım."

Ötekiler geri geri çekildiler. Abdiyle nişanlı öne düştü. Memed yalnız bir karartı olarak gözüküyordu.

Topal, biraz önce izi sürüp getirdiğinde bir sevinmişti ki... Şimdi bu durumu görünce müthiş bir kedere gömüldü. Her zaman böyle olurdu zaten. Oraya, bir kütüğün üstüne oturdu kaldı.

Başını elleri arasına aldı. Kendi kendine söyleniyordu, "Ben, bu işi yapmayacağım. Bir daha yapmayacağım. Vay Memed!"

Abdi Ağa:

"Ulan nankör," dedi. "Ulan ekmeksiz. Bunu mu yapacak-hn bana? Seni," dedi, "alıp götüreceğim köye... Gerisini sen dü-Şün..."

Tam bu an, "çıt," diye bir tetiğin düşmesi duyuldu. Ama patlamadı. Abdi arkasını dönüp

hışımlı:

"Ulan," dedi, "size demedim mi, ona hiçbir şey yapılmayacak..."

Memed hiç kıılmıyordu. Heyecanlanmıyor, korkmuyordu. Taş gibi, öylecene durmuş bekliyordu. Bu sırada şalvarının sağ cebindeki eli biraz oynadı. Tabancayı yavaş yavaş tabaka çıkarır gibi heyecansız, dışarı çıkardı. Abdi Ağaya doğrulttu. Sanki hiçbir şey olmuyordu. Öyle dingindi. Ğki el ateş etti.

Abdi Ağa: "Yandım anam," diyerek yere düşerken, tabancayı nişanlıya çevirdi. Üç el de ona sıktı. O da "yandım," diyerek yere düştü.

Tabancasını cebine soktu. Aynı soğukkanlılıkla:

"Hatçe burada. Kılına dokunursanız, size yapacağımı bilirim."

Hatçeye de:

"Sen şimdilik eve dön. Ben seni sonra, gelir alırım. Başımızı alır, bilinmeyen bir yere gideriz.

Sen doğru eve git. Bunlar sana dokunamazlar."

Memedde ateş etmeye başladılar. Buna, Memed de şaşırdı. Oysaki Memed, oradan çoktan uzaklaşmıştı. Karanlığa sıkıyorlardı kurşunu.

Gece yarısına doğru ormandan çıktı.

Usul usul yağmur çiseliyordu daha.

116

10

Kapı usul usul vuruluyordu. Korka korka... Bir zaman duruyor, yeniden başlıyordu.

Kadın, kocasını uyandırdı:

"Kalk hele," dedi. "Kalk. Kapı vuruluyor."

Uykulu erkek birkaç kere kalkmaya davrandıktan sonra, başını yastığa geri koydu. Kapı, bu

sefer biraz daha hızlı vuruldu.

Kadın yineledi:

"Kalk hele bre," dedi, "biri kapıyı dövüyor."

Erkek, homurdanarak kalktı. Sallana sallana kapıya vardı:

"Kim o?" diye seslendi.

Dışardaki:

"Benim," dedi. Sesi karıncalanıyordu. Boğazını temizledi.

"Sen kimsin?"

"Aç hele kapıyı. Tanırsın beni."

içerdeki, kapıyı açtı:

"Gel içeri," dedi. "Öyleyse..."

Ççeri, sendeleyerek girdi. Karanlıkı içerisi...

Adam, karısına:

"Karı, şu ışığı yakıver," dedi. "Misafir geldi."

Az sonra ışık yandı. Işığı yaktıktan sonra, kadın yanları-na geldi. Misafirin üstünden sular sızıyordu. Giyitleri bedenine yapışmıştı. Bu misafire hayretle baktılar. Su içinde misafir.

Kadın, nedense, misafirden gözünü bir türlü alamıyordu.

117

Durdu, baktı. Boyuna baktı. Gözlerine, saçlarına baktı, bulamadı:

"Bu misafiri gözüm ısıyor ya," dedi sonunda... "Çıkaramıyorum."

Adam, gülümseyerek, her zaman gülümserdi:

"Benim de," dedi. "Benim de gözlerim artık almıyor ya, gene de gözüm ısıyor misafiri.

Kestiremiyorum."

Konuğun omuzuna elini bastırdı, baktı:

"Bilemeyeceğim. Tamdığım bir surat ama, bilemeyeceğim."

Karısına:

"Karı," dedi, "öyle görüyorum ki misafir üşümüş. Islak. Bir ateş yakıver."

Misafire:

"De bakalım misafir sen kimsin? Gözüm ısırđı ya, bilemedim."

Misafir:

"Emmi," dedi, "ben Ğnce Memedim."

Süleyman, öteki gözden odun getirmekte olan karısına seslendi:

"Avrat," dedi, "bak hele gelen kimmiş! Bak hele!"

Kadın:

"Kimmiş?" diye heyecanla sordu.

"Bizim Ğnce Memed. Maşallah tosun gibi olmuş. Babayığit. Ben de bugünlerde duruyor duruyor senin lafım ediyordum. Noldu bu çocuğa? diyordum. Demek yüreğime doğuyormuő."

Kadın:

"Yaaa yavrum," dedi, "bugünlerde hep Süleyman Emmin durup durup seni anıyordu."

Süleyman çok yaşlanmıştı. Kaşları uzamış, püskül püskül, apak olmuş, gözlerinin üstüne düşmüştü. Sakalı da çok uzundu. Bir pamuk yığmı gibi. Bu hal, Süleymana heybet veriyordu.

Kadın, bir kat erkek çamaőırını getirdi Memedin önüne attı: "Soyun da yavrum, bunları giy," dedi. "Sonra sathcan olursun."

Memed, evin karanlık bir köşesine gitti, orada soyundu-Geldi, don gömlekle ocağın başına oturdu. Süleyman:

118

"Eeee?" dedi.

Memed:

"Sizi çok göresim geliyordu ama, nidersin! Köycülük."

Süleyman, Memede takıldı:

"O köye daha gidemedin mi Memed?" dedi.

Memed, acı acı gülererek:

"Gidemedik," derken kafasının karanlığında bir top sarı ışık şavkıdı.

Süleyman:

"Sormak acep olmasın. Bu gece bu ne hal Memed?"

Memed:

"Anlatırım," dedi. "Derdime bir çare bulursun diye sana geldim. Dünyada senden başka tanıdığım kimse yok. Bana yardım edecek hiç kimsem yok senden başka."

Kadın:

"Üşümüştün yavru," dedi. "Bir çorba koyayım da iç. Üşümüştün."

Memed, sıcak çorba tasını eline alınca, yıllar önce aynı ocağın, aynı köşesinde gene böyle üşürken çorba içişini anımsadı. O zaman yalnızdı. O zaman korkuyordu. Her şeyden korkuyordu. Orman üstüne üstüne geliyordu. Korkuyordu. Şimdi cesur. Karar vermiş. Dünyası yırtılmış, geniş. Hür olmanın tadını tadıyor. Yaptığından hiç de pişman değil.

Kadın:

"Siz oturun konuşun. Ben gidip yatacağım."

Kadın gittikten sonra:

"De anlat bakalım Memedim," dedi, Süleyman.

Memed:

"Abdiyi de öldürdüm, yiğeni de," diye başlayınca, Süleyman:

"Ne zaman?" diye hayretle sordu.

Memed:

"Bugün karanlık kavuşurken."

Süleyman:

"Doğru musun Memed?" diye inanmaz inanmaz sordu. "Hiç adam öldürmüş hali yok sende."

Memed:

119

II

"Oldu bir kere. Ne yapalım, kader böyle imiş."

Olanı biteni inceden inceye Süleymana anlattı. Şafağın horozları ötüşüyorlardı. Bitirdikten sonra Süleyman:

"Ellerine sağlık yavrum," dedi. "Ğyi yapmışsın. Eee şimdi ne yapmak niyetindesin bakalım yavrum?"

Memed:

"Gidip hükümete teslim olmayacağım herhalde. Dağa çıkacağım."

Süleyman:

"Sen bugün yat hele, gerisini yarın düşünürüz."

Memed:

"Burada kıştırmasınlar beni?"

Süleyman:

"Kimsenin aklına gelmez. Adam vurup da gidip burnunun dibindeki köyde saklanacağın kimsenin aklına gelmez."

Memed:

"Öyle," dedi.

Süleyman:

"Onlar seni ararlarsa eğer, uzak köylerde, dağlarda ararlar..."

Duvara dizi dizi nakışlı çuvallar dayalıydı. Süleyman, Me-medi çağırdı:

"Gel de Memed," dedi, "şu çuvalları beri alalım. Ne olur ne olmaz, gene biz tedbirimizi alalım. Çuvalların arkasına sana yatak yapacağım."

Bir zaman uğraşa terleye ikisi, çuvalları duvardan bir insan sığacak kadar ayırdılar.

Arkasına Süleyman, bir yatak yaptıktan sonra:

"De, gir yat," dedi. "Ğstersen bir ay yat. Kimse şüphe etmez buradan. Şimdi üstüne bir de çul çektim miydi... Ha yat, de yat."

Memed, ona hiçbir şey söylemeden yatağa girdi.

Süleyman kapıyı iyice sürmeledikten sonra, yatağına geldi-Karısı uyumuştı. Uyandırdı:

"Bana bak," dedi, "Memedin yatağına çuvalların arkasına yaptım. Geline, oğlana, hiç kimseye Memedin bize geldiğini söylemeyeceksin."

120

Kadın:

"Olur," dedi, başı yastığa düştü.

Memed, yatakta bir zaman Hatçeyi düşündü. Abdinin kıvranıp düşmesini getirdi gözlerinin önüne. Abdi, hiç beklemiyordu bunu. Nişanlının bağırmasını, elleriyle toprağı yırtışını, dişlerini ağaçlara, toprağına kıvranarak geçirişini ve sonra birdenbire çözülüp yere, kanlar içinde serilişini... Bir adam görmüştü o sırada. Herkes, ona kurşun sıkarken, bu adam başını elleri arasına almış, bir kütüğün üstüne oturmuş, efkarlı efkarlı sallamıyordu. Büyük bir keder içinde kıvrandığı belli oluyordu. Buna bir türlü akıl erdiremedi. Kimdi bu?

Sonra her şeyi unuttu. Yeniden doğmuş gibi kafasının içi tertemizdi. Işıklıydı. Hiçbir şey olmamış gibi uyudu.

Çok neşeli uyandı. Olacak olmuştı. Dün geceyi düşünürken, o, iki iğne ucu gibi ışık geldi gözlerine yine çakıldı.

Süleyman:

"Bana bak!" dedi. "Ben sabahleyin kalktım köyü kolaçan ettim. Abdinin vurulma haberi gelmiş bile. Belki burayı da ararlar. Bu gece seninle dağa çıkıp eşkıyaları arayacağız."

Memedin, buna sevindiği yüzünden belliydi.

Süleyman:

"Deli Durdu bize akraba gelir. Benim çok iyiliğimi gördü. Seni korur. Onun yanında üç aydan fazla eğleşme. Ğtin biri. Onu çok yaşatmazlar dağda. Bir gün nasıl olsa vurulacak. Onun gibi bir eşkıyanın bir yıldan fazla dağda kaldığı görülmemiş ama, bunda bir şey var. Gene de benim bildiğime göre çok yaşamaz. Yerini yap, onun yanından ayrılmaya bak. Zaten, seninki bir iki aylık bir deneme, alışma. Ondan sonra kendine bir çete kurarsın. Bak! Sana tekrar söylüyorum o itlen dolaşma uzun boylu. Eşkıya değil soyguncu, hırsız... Sen olmasan yüzüne bakmazdım o itin. Bir taraftan da Deli Durdu iyi çocuk. Onu köylüleri bozdu. Köyüne misafir gitmiş bir gün, kendi köylüsü ona delice yedirip candarmaların tuzağına düşürmüşler. Zor bela kurtulmuş. Ğşte ondan sonra azdı. Her neyse... Bir iki ay idare et sen."

Memed:

"Deli Durdunun çetesi büyük mü?" diye sordu.

121

Süleyman:

"Ne kadar it varsa buralarda onun başında. Ğpten kazıktan kurtulmuşun hepsi onun başında. Bak, daha çok gençsin. Ama, pişeceksin. Uzun zaman dağda kalır mısın, kalmaz mısın onun orasını Allah bilir. Dediklerimi iyi dinle. Ğşine yarar sanırsam. Eşkıyalarla çok düştüm

kalktım. Bilirim. Çoğunun akıbetini gördüm. Varır varmaz çeteye öyle hemen herkesle can ciğer olma. Onlar, hemencecik seninle arkadaş olmak isterler, sana karşı hoş, yumuşak görünürler, arkadaş görünürler, seninle çok ilgilenirler, derdi olan derdini açar sana, insanlar böyledir. Sen kendini hiçbir zaman açmayacaksın. Kapıp koyuvermeyeceksin. Tesirin o zaman iyi olur üzerlerinde. Ağırbaşlı davranacaksın. Eşkıyalıkta yanındakilere tesir şarttır. Ha ne diyordum, hemencecik hepsiyle tanışıp, ahbap olayım deme. Bir zayıf damarını keşfederlerse ömrünün sonuna kadar rahat edemezsin. Onların yanlarında on paralık onurun kalmaz. Gün geçtikçe hepsini iyice tanırısın. İnsanları sözleriyle değil, hareketleriyle ölç! Ondan sonra da arkadaş olabileceğin insanı seç. Ğpin ucunu bir verirsen ellerine yandıgın günün resmidir. Hapisaneyle dağın biribirlerinden zerrece farkı yoktur. Ğki yerde de reisler var, geriye kalanlar reislerin kullarıdır. Hem de ne aşağılık kullar... Reisler insan gibi yaşarlar, ötekiler köpek gibi... Sen reis olacaksın. Ama ötekileri köle gibi kullanma. Senin yaşamayın sırrı bu olsun. Varır varmaz şimdi, Deli Durdu sana bir mavzer verir. Öteki silahları, sen gün geçtikçe temin edersin. Ben, şimdi gideyim de Deli Durdu nerelerde geziyor, onu Öğreneyim."

Köylülerden biri Deli Durdunun yataklığını yapardı. Süleyman onun evine gitti. Ondan, Deli Durdunun yerini yurdunu öğrendi.

Durdu, karşıdaki Aksöğüt köyündendi. Süleyman onu çocukluğundan beri tanırdı. Babası, harbe gitmiş, bir daha da dönmemişti. Azıcık akraba oldukları için Süleyman ona, anasına yardım etmişti. Daha doğrusu açlıktan ölmemelerine sebep olmuştu. Çocukluğunda da ele avuca sığmaz it oğlu itin biriydi.

Beş yıldır da dağdaydı. Yakmadığı ev, yıkmadığı yuva kalmamıştı. Bu taraf köylüler, elinden zar ağhyorlardı. Yollardan

kimse geçemez olmuştu. Yakaladığını, nesi var, nesi yok, ırlııplak soyuyor bırakıyordu. Her şeyini, ama her şeyini, donunu bile alıyordu. Dostluk, ahbaplık bilmezdi Deli Durdu.

Kardeşini, anasını, babasını dinlemezdi. Doğrusu bu ya, Süleyman Me-oiedi ona götürmeye korkuyordu. Aklına bir eserse, çocuğu vu-ruverirdi.

Süleyman Memede:

"O deli itin yerini öğrendim," dedi. "Duman tepesinde imiş- Biz, Duman tepesine çıkıp üç el ateş edeceğiz, Deli Durdunun adamları gelip bizi alacaklar. Ben bu deliye çok çok da güvenemiyorum ya... Neyse... Benim hatırımı çok sayar. Bu yanlarda başka çete olsa... Yok."

Gün battıktan sonra, Süleyman nde, Memed arkada yola ıktılar. Köyü ıkınca Süleyman arkasına döndü:

"Bre Memed," dedi, "sen şimdi eşkiya oluyorsun gayri, gelip de bizim evi basma e mi?"

"nce sizin evi soyarım. Eşkiyalığın şanıdandır. Ben, Deli Durdu etesinden değil miyim?"

Süleyman, kahkahayla gülerek:

"Hele! Hele!" dedi.

Memed:

"Doğru söylemiyor muyum?" diye sordu.

Süleymanın yüzü değişti:

"Memedim," dedi, "kötü bir şey yapsaydım, başka herhangi bir adamı ldrseydin, seni götürür elimle hükümete teslim ederdim."

Memed:

"Ben de başka insana kıyamazdım zaten," dedi.

Süleyman, olduğu yerde zınk diye durdu. Memedin yakasından tuttu. Gözlerini gözlerine dikti:

"Bana bak! Oğlum Ğnce Memed," dedi. "Suçsuz adamı, az suçu olan adamı, parası için adam

öldürürsen iki elim yakanda olsun."

Memed, dingin:

"Bundan sonra insan öldürmeyeceğim."

Süleyman, yakasını bırakmadan:

"Eğer bir Abdi Ağaya daha rastlarsan, onu da öldürmezsen

123

gene iki elim yakanda olsun. Yüz tane Abdi Ağa görürsen, yüzünü de öldür..."

Memed, gülerek:

"Söz," dedi. "Yüz tane bulursam, yüzünü de..."

Yağmur, sabahleyin kesilmişti. Ova çamurdu. Ama şimdi dağa tırmanıyorlardı. Bastıkları yer küçücük taşlıydı. Taşlar, ayaklarının altında kayıyordu. Hava çürük ağaç, acı çiçek, ot kokuyordu. Gökteki yıldızlar iri iri... Her birinin yöresini aydınlık bir halka çevirmiş... Bir kuş vardır oğlak gibi meler, işte arada bir de o meliyordu. Biraz daha yukarılara çıkınca bir yusufçuk kuşu öttü. "Yuusuuufçuuuuuuuk!"

Dumantepenin sivrisinin altına gelince Süleyman:

"Ğnce Memed," dedi, "çık ar da tabancam üç el ateş et!"

Soluk soluğa toprağa çöktü. Soluğu taşıyordu:

"Oooof!" dedi, "oof kocalık... Vay gençlik vay!"

Memed, bu sırada havaya üç el boşalttı.

Ta uzaktan, kayalıkları yankılandıran bir el silah karşılık verdi.

Süleyman:

"Vay vay dizlerim," diye inleyerek kalktı. "Haydi yavrum oraya doğru yürüelim."

Memed, Süleymanın koluna girdi.

Tam yanlarında, bir el daha ateş edilince durdular.

Süleyman:

"Ne o, it döllerini beni mi vuracaksınız?" diye bağırdı.

Genç bir ses gürledi:

"Kim o?"

Süleyman:

"Gel ulan, gel de beni Deliye götür."

Sağlarındaki kayanın arkasından bir adam çıktı:

"Siz miydiniz ateş eden?" diye sordu.

Süleyman, tok bir sesle:

"Bizdik," dedi. "Deli nerede? Deliyi göster bana."

Adamın sesi şaşkıncı:

"Durdy Ağaya kim gelmiş diyelim?"

Süleyman: '

"Kesme köyünden Süleyman Emmi de."

124

Adam, birden:

"Kusura kalma Süleyman Emmi, sesinden tanıyamadım."

Süleyman:

"Kocalık yavrum," dedi. "Sesi de değiştiriyor. Sen kimsin yavrum? Seni de tanıyamadım."

"Ben," dedi, "Karacaörenden Mustuğun oğlu Cabbarım. Hani size semer yaptırmaya gelirdik babamla. Bize hem semer yapar, hem türkü söyledin."

Süleyman:

"Acayip," dedi. "Sen de mi eşkıya olduydun? Hiç duymadım."

"Oldu, bir kere," dedi. Durduya bağırdı:

"Kesme köyünden Süleyman Emmi imiş..."

Ses kayalara çarpa çarpa dağıldı.

Mağaraya benzer büyük bir kaya kovuğunun önünde bir ateş yanıyordu. Yedi sekiz kişi ateşin yöresine sıralanmış, tüfeklerini temizliyorlardı. Üstlerindeki kaya bir kavak gibi uzanıp gidiyordu. Yanan kocaman ateş kayanın üstüne türlü, korkunç biçimler çiziyordu.

Memed kayayı, adamları, silahları, ateşi böyle çırılçıplak görünce içine bir garipseme çöktü.

Karanlıktaki ayak seslerini duyunca, ateş başındaki adamlardan biri ayağa kalktı. Uzun boyluydu. Gölgesi, upuzun biçimlerle oynaşan kayanın üstüne düşüp sallanmaya başladı.

Adam, onlara doğru geldi.

Süleyman:

"Sanırım ki bu gelen bizim Deli," dedi.

Cabbar:

"Öyle," dedi. "Durdu Ağam..."

Durdu bağırdı. Sesi zil gibi ötüyordu:

"Hoş geldin Süleyman Emmi! Ne o bu gece vakti? Bize karışmaya mı geldin Süleyman Emmi?"

Süleymanın eline sarıldı öptü.

"Duydum ki ulan Deli," dedi, "duydum ki bu dağların padişahı olmuşsun. Astığın astık, kestiğin kestik..."

Durdu:

"Olduk Süleyman Emmi," dedi. "Vallahi şu aşağı yollardan insan geçirmiyorum. Bu yakınlardan adam geçmesini ya-

da ne kadar yol varsa, haracımı ben alacağım. Tamsın beni Aksöğüt köyü. Tanısın kimmiş

Deli Durdu."

Süleyman:

"Gene deli deli söylenmeye başladın," dedi. Durdu:

"Eğer daha çok canımı sıkarlarsa, o Aksöğüt köyünü yakar yıkarım, yerle bir eylerim.

Yerine de eşek inciri dikerim." Süleyman:

"Kes böyle lafları deli!" diye çıkıştı. Durdu:

"Senin haberin yok öyleyse benden," diye söylendi. "Senin haberin yok!" Süleyman:

"Var," dedi. "Var deli bok. Eşkıyalığı da beş paralık ettiniz."

Durdu:

"Birkaç yıl daha geçsin. Ben yükümü tutayım. Sen eşkıyalık nasıl yapılır görürsün."

"O zamana kadar ben ölürüm. Göremem senin eşkıyalığını. Şimdilik hırsızlığıym ünü dünyayı tuttu." Deli Durdu:

"Görürsün görürsün," dedi. Süleyman kızdı:

"Böyle giderse, bu ağızlan gidersen seni vururlar deli!" dedi. "Ancak senin ölünü görürüm.

Gençliğine yazık. Seni bilirsin ki çok severim deli!" Durdu:

"Bilmem mi beni sevdiğini, bilmem mi sanıyorsun. Sor arkadaşlara, her gün söylerim, kemiğim Allahtansa, etim Süleyman Emmimindir," derim.

Arkadaşlarına döndü sordu: ^ ^

"Öyle değil mi arkadaşlar?"

"Öyle," dediler.

Süleyman: '

"Ben senin hiç yoktan eşkıya çıkmam istemedim. Peki, söy-

lesene sen niye dağa çıktın? Fiyaka için. Olmaz Durdu. Bu, delilik işte."

Durdu:

"Otur hele Süleyman Emmi," dedi, "otur da bir çay iç."

Süleyman, ellerini dizlerine dayayarak oturdu:

"Bu gençlik geçer mi ele," dedi, "it südükləri, siz dağlarda çürütün gençliği." Sonra,

Durduya baktı gülümsedi: "Canıyın kıymetini de bilirsin deli," dedi, "bu peryavşanları da nereden buldun?"

Bütün ateşin yöresi, bir harman yeri büyüklüğünde firdolayı peryavşanlarla çevrilmişti.

Kaim döşekler gibi yumuşacık sermişlerdi peryavşanları. Geceye, tatlı bir peryavşan kokusu yayılıyordu. Otu gibi, kokusu da yumuşacık, bayıltıcıydı per-yavşanm.

Durdu kabardı:

"Sayende buluruz Emmi," dedi. "Bu dağlar bizim."

Süleyman, bir kakhaha attı:

"Hay, deli hay!" dedi. "Demek peryavşan tarlasının da tapusunu çıkardın?"

Memed dikkat ediyordu. Eşkıyaların hepsi de kırmızı fes giymişti. Kırmızı fes dağlarda adetti. Kırmızı fes eşkıyalığın alametidir. Kasketli, şapkalı eşkıya görülmüş değildir. Olmaz.

Fesi kim icat etti bu dağlarda belli değil. Kim kullandı şapka devriminden sonra, o da belli değil. Belki, şapka devrimi olduğunda dağda eşkıyalar vardı, onlar fesi çıkarmak gerekliliğini duymadılar. Ondan sonra da her dağa çıkan fes giydi başına.

Süleyman oturunca, bütün eşkıyalar geldiler, "hoş geldin," dedikten sonra teker teker elini

öptüler. Memede de tuhaf tuhaf bakıyorlardı. Memed, Süleymanın arkacığına oturmuş,

başını omuzları arasına gömmüş, küçücük kalmıştı.

"Bu çocuğu sorarsanız, adı Ğnce Memed. Elinden bir katil çıkmış. Size getirdim," diye

Memedi takdim etti. Memed bu sırada, başını yere dikmiş, biraz da küçülmüş gibiydi.

Durdu, bir çocuğa, bir Süleymana baktı. Hayretle sordu:

"Bizimle beraber mi gezecek?"

Süleyman:

"Eğer kabul ederseniz... Etmezseniz de tek başına gezecek."

127

Durdu:

"Süleyman Emmi!" dedi, "başımızın üstünde yeri var. Sen getirdikten sonra..."

Arka çantasından bir fes çıkardı, Memede attı. Dalgın gibi duran Memed, fesi havada kaptı.

"Al bakalım yiğidim giy şunu! Benim eski festir bu ya, başkası yok şimdi. Sonra iyisini buluruz."

Süleymana döndü, bıyık altından güldü: "Çok da genç maşallah." Süleyman, buna alındı:

"Çok genç ama, kırk yıllık Abdi Ağayı yedi. Eşek hırsızlığından dolayı çıkmıyor dağa."

Durdu:

"Abdi Ağayı mı?" diye dehşetle sordu. "Abdi Ağayı ha? Vay anasını!" Süleyman:

"Ne belledin ya," dedi.

Durdu, Memede inanmaz, hayret dolu gözlerle bakarak: "Tüfeğin yok herhalde kardaş,"

dedi. "Abdi Ağayı hakladığına iyi yapmışsın. Eline sağlık. Beş köyün kanını emiyormuş.

Aynen sülük gibi..."

Sonra Cabbara döndü:

"Cabbar," dedi, "şu son baskından aldığımız tüfek vardı ya, onu gömdüğün yerden çıkar da getir. Bir iki fişeklik de getir. Mermi de getir."

Bir lokma, incecik çocuğun Abdi Ağayı vurduğuna bir türlü inanamıyordu. Bu sebepten de ona şüpheli bakıyordu. Bunu sezen Süleyman:

"Yalnız Abdi Ağayı değil, yiğenini de beraber öldürdü. Anladın mı Durdu?"

Durdunun şaşkınlığı bir kat daha arttı: "Demek yiğeni de beraber ha!"

Memed, bu sefer iyice büzülmüş, ocağın başında küçücük kalmıştı. Üşür gibi bir hali vardı.

Sıcak çayı, ince belli bardaklara doldurup Süleymanla Memede verdiler.

Süleyman, bir baba şefkatiyle Memedin üstüne eğildi:

128

"Eşkıyalık başlıyor Ğnce Memed, sıkı dur!" Ateş boyuna odun üstüne odun atıyorlardı. Ateş gittikçe büyüyordu. Sıcak çoğaldıkça peryavşanlar daha hoş, daha kesicin kokuyordu. Ateşin ışığından gökteki yıldızlar küçücük küçücük, iğne ucu gibi görünüyorlardı.

Durdu: "Sen korkma Süleyman Emmi," dedi. "Ben varken onun kılına hile gelmez."

Süleyman, Durduyu tepeden tırnağa acıyarak süzdü: "Sen," dedi, "Durdu, dosdoğru ölüme gidiyorsun." Durdu:

"Neden Emmi?" diye güldü. Süleyman:

"Eşkıya olan eşkıya dağın tepesine böyle ateş yakmaz. Düşmanın karıncaysa da hor bakma.

Bu, açık açık ölüme gitmek demektir."

Durdu, Süleymanın bu lafına da kahkahayla güldü: "Bre Emmi," dedi, "kim var bu dağın başında? Kim görür?"

"Bir gün görmez, iki gün görmez... Çekirge gibi..." Durdu:

"Hiç görmez. Görse de Deli Durdunun üstüne candarma mı gelebilir? Vay Emmi vay! Sen daha bilmiyorsun Deli Durduyu. Deli Durdu, bu dağların kartalı gayri. Kim uğrayabilir Deli Durdunun semtine?" Süleyman: "Görüşürüz," dedi.

Durdu, lafı değiştirmek için Memede sordu: "Abdi Ağaya kurşun sıkarken elin titremedi mi hiç?" Memed:

"Yoooo," dedi. "Hiç titremedi." Durdu:

"Neresine nişan aldın?" Memed:

"Göğsüne... Tam yüreğinin olduğu yere..." Bunu söyledikten sonra, tarif edilmez bir yalnızlık duydu içinden. Yöresindeki her şey silindi gitti. Bu Deli Durduyu hiç sevedemedi. Geçindeki gariplik bundan mı geliyordu ola? Karşıda-

129

ki ateş karardı. Silah temizleyenlerin yüzleri karanlığa karıştı gitti. Kayadaki gölgeler devleştiler, sonra da ortadan yok oldular. Esen yel, yalımları günbatıya doğru yatırıyor. Birden Sü-leymana gözü takıldı. O, neşeliydi. Ak sakallı yüzü ateşin yalımında türlü türlü oluyor, değişip duruyordu. Memed düşündü ki, Süleyman kendisine çok güveniyor. Garipsemesi azıcık azaldı. Sonra da dayanılmaz bir uyku bastırды onu. Olduğu yerde kıvrılakaldı.

Süleyman:

"Çocuklar," dedi. "Şuraya ben de kıvrılayım. Bizim oğlan

uyudu." Durdu: "Emmi," dedi, "benim sağlam bir asker kaputum var, onu

örtün üstüne." Süleyman: "Getir," dedi. Kaputun bir köşesini Memedin üstüne örten

Süleyman,

onun yanma kıvrıldı.

Sonra, öteki eşkıyalar da yattılar. Bir tanesi nöbetçi kalmış, kayanın sivrisinde bekliyordu.

Memed taş gibi uyandı. Donmuş kalmıştı sanki. Daha gün doğmamıştı. Şimdilik doğacağı da

yoktu. Alacakaranlıkta, ocağın kıyısına sıralanıp uyumuş, hala horlayan eşkıyaları gördü.

Gözü nöbetçiyi aradı yörede, hiç kimseyi göremedi. Ortalıkta horultudan geçilmiyordu. Geçleri

rahat uyumayanlar horlar. Doğrudur. Memedin içine, birkaç günden beri ilk defa korku

girdi. Şimdi, ikicik, iki tek kişi gelse, bu horul horul uyuyanların hepsini bir çırpıda vurur,

bıyığımı da bura bura giderdi. Tüfeğinin ağzına kurşun verdikten sonra, nöbete durdu.

İlkin Durdu, arkasından da ötekiler uyandılar. Süleyman da uyandı onlarla birlikte.

Durdu, gözlerini ovuşturarak:

"Nöbetçi," diye seslendi:

Memed:

"Buyur Ağam," diyerek kayadan indi. "Hiçbir şey yok. Kimseyi de görmedim," diye tekmil haberini verdi.

Durdu:

130

"Sen misin Ğnce Memed?" diye sordu. "Nöbetçi sen misin?"

"Benim."

Durdu:

"Daha şimdi geldin. Dur hele, daha vakit var nöbete. Dur hele..."

Memed:

"Uykum gelmiyordu da, gittim arkadaştan aldım nöbeti."

Durdu:

"Öyle olur," dedi. "Ğlkin adamın dağda, bir hafta uykusu gelmez. Yüreğine bir gariplik, bir çaresizlik çöker. Dünyada yalnız kalmış gibi olur."

Süleyman uykulu uykulu:

"Bak hele şu bizim deliye, bakındı hele, neler de biliyor!" diye alay etti.

Durdu:

"Bre Süleyman Emmi," dedi, "şen de bana hiçbir şeyi ya-kıştıramıyorsun. Nolacak bu benim halim?"

Ortalık yavaş yavaş aydınlanıyordu. Daha güneş görünmemişti. Ama, karşı dağın doruğuna gün vurmuştu. Doruk ışık içinde, dağın geriye kalan yerleriye karanlıktı. Doruktan, gün yavaş yavaş aşağılara indi. Biraz sonra da karşıki sırtın arkasından güneş çıktı.

Süleyman, hiç cevap vermedi Durduya:

"Sağlıcakla kaim," dedi, Memedi alnından öpüp yürüdü.

Durdu:

"Süleyman Emmi, bir çayımızı iç de öyle git," diye arkasından koştu. "Bir çayımızı... Vallahi içmeden bir yere salmam seni."

Süleyman:

"Sağ ol yavrum. Ziyade olsun."

Ceketinin kolundan yakalamıştı:

"Bir çayımızı içmeden seni göndermem," diyordu. "Bin yılın bir başı dağıma gelesin de... Bir çay içmeden ha!.. Salar mıyım seni?"

Süleyman, kendi kendine:

"Bu deliden kurtuluş yok," dedi. "Döneyim bari," dedi. Boynunu büktü.

Durdu:

131

"Ateşi iyice yakın!" diye emir verdi. Süleyman:

"Şimdi de dumanı görünür." Durdu:

"Ne yapayım? Ateş yakmayayım da ne yapayım? Onu da sen göstere bana." Süleyman:

"Ben sana hiçbir şey öğretemem oğlum," dedi. "Bütün çarelerini kendin yaratacaksın."

Deli Durdu düşündü. Başını bir iki kere salladı, fesin altından kara kakülleri çıkmış,

kıvrışarak alınna dökülmüştü. Süleyman sözünü sürdürdü:

"Fakir fıkara zulmetmeyeceksin. Haksızlara, kötülere istediğini yap. Cesaretine hiç güvenmeyeceksin. Kafanı işleteceksin. Yoksa yaşayamazsın. Burası dağdır. Demir kafese benzer."

Çay çabuk pişti. Ğnce belli bardağın ilkinini gene Süleymana verdiler. Çay buğulanıyordu

sabah soğuşunda... Süleyman ayrılırken:

"Memedin size yardımı dokunabilir. Ğlk günler hoşça görün Memedimi. Ğncitmeyin. Kendi haline bırakın. Birkaç günde alışır."

Ayrıldı. Elindeki değneğe çöke çöke inmeye başladı. Beli bükülmüştü ama, gene de çabuk çabuk, bir delikanlı gibi dağdan iniyordu.

Memedin gözleri yaşardı o giderken. Ğçinden, "kim bilir ne zaman görürüm bir daha onu," dedi. "Belki de hiç göremem." Gözleri dolu dolu oldu. "Dünyada," diyordu, kendi kendine, "şu dünyada ne iyi insanlar var."

Güneş iyice yekinmiş, ortalığı ısıtıyordu. Durdu, bir taşın dibinde oturup kalmış Ğnce Memedi çağırđı: "Gel bakalım Ğnce Memed, şu yeni tüfeğini bir tecrübe et! Sen, hiç böyle bir tüfekte ateş ettin mi?" Memed: "Birkaç kere." Durdu:

"Bak şu kayada bir leke var..." *

Memed:

132

"Var." Durdu:

"Ğşte ona nişan alacaksın..."

Memed, tüfeğini omuzuna çekti. Nişan aldı. Beyaz lekeye ateş etti. Durdu:

"Vuramadın Ğnce Memed!" dedi. Memed:

"Nasıl oldu?" diye kızgınlıkla sordu. "Nasıl oldu da!..."

Durdu:

"Ne bileyim ben," diye omuzlarını silkti. "Vuramadın işte."

Memed, dudaklarını geviyordu. Bu sefer tüfeği iyice omuzuna yerleştirdi. Biraz daha nişan aldı. Tetiğe çöktü.

Durdu:

"Ėşte bu sefer tamam," dedi. "Ortasından."

Beyaz lekenin oradan hafif bir- duman çıkıyordu.

Memed, şaşkın şaşkın:

"Peki öteki neden değmedi ya?" diye sordu.

Durdu:

"Peki," dedi, "Ėnce Memed, sen her attığını vurur musun?"

Memed:

"Bilmem," dedi, gülümsedi.

Durdunun uzun yüzü gerildi. Genç olmasına karşın, Dur-dunun yüzü kırışik içindeydi. Ağzı çok büyük, dudakları inceikti. Sağ yanağının üstünden saçlarının içine kadar, uzun bir yanık izi vardı. Çenesi sivriydi ama, çok güçlü görünüyordu. Daima gülerdi. Gülüşünde bir acılık vardı.

"Ėnce Memed, sende iş var yavrum."

Ėnce Memedin utangaç bir çocuk gibi yüzü kızardı. Önüne baktı.

Arka arkaya üç defa ıslık çalındı aşağıdan. Kulak kabartıp dinlediler.

Cabbar:

"Haberci geliyor Ağam," diye seslendi.

Az sonra da haberci soluk soluğa çıktı geldi. Daha soluğunu alamadan:

"Aşağıdan, Çanaklımın düzünden Akyola doğru beş kadar

133

atlı gidiyor. Hepsinin de üstü başı düzgün... Paralı adamlara benziyorlar."

Durdu, hazırlanmakta olan adamlarına:

"Haydi çabuk hazırlanın, herkes bolca kurşun alsın," diye emir verdi. "Birkaç ocak daha söndürecek Deli Durdu."

Sonra Memede:

"Bak," dedi, "Ğnce Memed!"

Beyaz yere nişan aldı. Kaya duman içinde kaldı, açıldı.

Övündü:

"Nasıl Ğnce Memed?"

"Tam ortasından."

Öteki:

"Yaa ortasından," diye gülümsedi.

Sonra ortaya bir göz kırptı:

"Bu ilk avındır Ğnce Memed. Sıkı dur."

Memed, buna cevap vermedi.

Durdu:

"Tamam mı arkadaşlar?"

Ötekiler:

"Tamam."

Sık meşeler arasından geçen yola indiklerinde gün ögle oluyordu. Yolun bir yanına elli adım elli adım arayla siperlendiler. Bir tanesi de çok ileriye gözcü durdu.

Az sonra yolun ortasında, önünde zayıf, bacakları bacaklarına dayanan boz bir eşek bulunan karmakarışık, gök kır sakallı, uzun bıyıkları bütün ağzını örtmüş, bıyıklarının ucu sigara dumanından sapsarı kesilmiş, sarılığı ta uzaktan belli olan gözlerinin yöresi kırış kırış, kocaman, ayakları toza belenmiş, yamalı şalvarı yalpa vurarak birisi göründü. Usuldan, oynar gibi yürüyerek, bir türkü söylüyordu. Kendi kendine oyunlar yapıyordu küçük küçük.

Gülümseyerek türküyü dinlediler:

amdan sakız akıyor Kız nişanlın bakıyor Koynundaki memekler Turunç olmuş kokuyor

Aman aman kara kız Zülüfünü tara kız Baban bekçi tutmaz mı Koynundaki nara kız

Durdu:

"Teslim," diye bağırdı. "Yakarım."

Türkü kesiliverdi. Adam olduğu yerde kalakaldı.

"Teslimim baba," dedi. "Teslimim. Ne var yani?"

Deli Durdu, siperinden yola atladı:

"Soyun!"

Adam, şaştı kaldı:

"Neyi soyunayım Ağam?" .

Durdu:

"Üstündekileri..."

Adam güldü:

"Şaka etme Allahaşkına. Benim elbiseleri ne yapacaksın? Bırak da beni gideyim. Çok yorgunum. Tabanlarımın sızıltısından yıkılacak gibiyim. Bırak beni güzel Ağam..."

Durdu:

"Sen soyun, soyun hele," diye kaşlarını çattı.

Adam, şüpheli şüpheli, yüreği ikircikli, şaka mı ediyor, 3'oksa ciddi mi diye Durdunun gözlerinin içine yaltaklanan bir köpek sevimliliğinde gülümseyerek bakıyordu.

Durdu, sertçe:

"Haydi haydi bekleme," diye çıkıştı.

Adam, hala inanmayarak gülümsüyordu. Durdu kaşlarını çatıp, adamın bacağına şiddetli bir tekme attı.

Adam, acıdan bağırdı.

Durdu:

"Çıkar diyorum sana. Çıkar!"

Adam, yalvarmaya başladı:

"Paşa Efendi, ben senin ayaklarını öperim. Ellerini de öperim. Benim hiç elbisem yoktur ki...

Ben çırılçıplak kalırım. Anadan doğma..."

Şahadet parmağını ağzına soktu sonunda, çıkardı:

"Aha işte böyle çıplak, böyle rut... Yoktur başka Paşa Efen-

135

di. Senin ellerini öperim. Ayaklarını da... Alma benim elbiseleri... Sen çok büyük bir paşa efendisiz. Ne yapacaksın benim partallarımı? Ellerini öperim, ayaklarını da..."

Durdu:

"Ulan it oğlu it, çıkar diyorum sana. Paşa Efendi! Paşa Efendi!"

Adam, durmadan yalvanyordu. Sonra da ağlamaya başladı:

"Ben beş aylık gurbetten geliyorum. Çukurovadan. Çalışmadan geliyorum."

Durdu sözünü kesti:

"Demek paran da var?"

Adam, çocuk gibi burnunu çeke çeke ağlıyor:

"Beş aylık gurbette ölmüşüm... Çukurovanın sinekleri öldürmüştür beni..."

Durdu tekrar etti:

"Demek paran da var?"

Adam:

"Azıcık var," dedi. "Şu ihtiyar halimle çeltikte çalıştım. Çamurun içinde, öldüm

Çukurovada. Şimdi evime gidiyorum. Etme bunu efendim. Çırılçıplak gönderme beni çoluk çocuğumun arasına..."

Durdu, daha çok kızdı:

"Daha iyi ya. Çıkar çıkar..."

Adam, kıvranıyordu. Durdu, hançerini çekti. Hançer pırl pırl etti güneşi görünce... Ucunu azıcık adama batırdı. Adam, havaya hopladı, bağırdı:

"Öldürme beni," dedi. "Çoluk çocuğumu göreyim. Çıkarayım elbiseleri. Senin olsun."

Siperliktekiler gülüyorlardı. Bu işe yalnız Memed içerle-mişti. O yırtıcı kaplan ışığı gözlerine gelip çakılmıştı. Durdu-dan tiksindi.

Adam, telaşla, korkuyla elleri birbirine dolaşarak ceketini, şalvarını çıkarırken Durdu:

"Ha şöyle işte," diyordu. "Ha şöyle... Adamı ne üzersin bre adam?"

Adam elleri titreye titreye elbiselerini çıkarıp bir tarafa koydu.

136

Durdu:

"Donu da, gömleği de çıkar," diyerek bağırdı. Hançerin ucunu da bir daha batırdı.

Adam, hem titriyor, hem gömleğini çıkarıyordu:

"Peki Ağam, Paşam öldürme beni. Hepiciğini çıkarayım."

Gömleği de çıkardı, elbiselerinin üstüne koydu. Mintanı yoktu zaten.

Durduya, bu sefer yalvarırcasına, boynunu büktü baktı.

Durdu:

"Haydi haydi," dedi. "Bakma gözlerimin içine. Donu da çıkar."

Adam, donu da güç bela çıkarabildi. Titremekten elleri uçuyor gibiydi. Elleriyle önünü kapatarak koşa koşa eşeğine doğru gitti. Eşek, yolun kıyısında durmuş otliyordu. Sol eliyle yularından tuttu çekti. Bacakları çöp gibi ince, kıllıydı. Bacak adaleleri kemik gibi sert dışarı çıkmıştı. Geçeri doğru çekik karnı kırış kırış, aynen bir pösteki gibi... Göğsünün kılları ağarmıştı. Kirliydi. Saman kiri. Kamburdu. Omuzları da düşmüştü. Bütün teni de pire,

böcek yeniği ile doluydu. Kırmızı kırmızı. Büyük lekeler kaplamıştı her yerini. Hasır gibi. Ğşte Memed, önünden geçen yolcuyu böyle görüp bir kat daha acıdı.

Bu sırada yolun öteki ucuna diktikleri nöbetçi:

"Geliyorlar," diye onlara koşuyordu.

Durdu:

"Athlar geliyor," dedi.

Siperdekiler, hala bir eliyle önünü kapatmış, yavaş yavaş gitmekte olan porsumuş vücutlu ihtiyara gülüyorlardı. Adam beş on adım gidiyor, sonra dönüyor, hasretle, korkuyla elbiselerine bakıyordu. Gidiyor, gidiyor, durup bakıyordu. Durdu, ona seslendi:

"Gel," dedi. "Gel de al öteberini. Bizim avlar geliyor. Kurtardın yakayı..."

O, büzölmüş, bitmiş gibi görünen ihtiyar, kendinden beklenilmeyen bir çeviklikle koşa koşa geldi, bir paçavra yığımlı olan, kayış gibi kirlenmiş elbiselerini kucakladı. Koşa koşa geri döndü. Eşegin önünde, ha bire koşuyordu.

Memedin yüzü kapkara kesilmişti. Elleri de titriyordu.

137

Elindeki tüfeğin içinde ne kadar kurşun varsa, bir tanesini araya vermeden hepsini

Durdunun kafasına boşaltmak istiyordu. Yani boşaltmamak için kendini zor tutuyordu.

Durdu, bu sefer daha gür:

"Teslim," diye bağırdı.

Gelen beş atlımlı beşi de birden, atlarının başını çektiler.

"Bir adım daha atar, kıpırdarsanız yakarım. Alimallah yakarım."

Siperdekilere seslendi:

"Ben, onların yanına gidiyorum. Davranacak olurlarsa, hepiniz her yerden ateş edeceksiniz."

Sallana sallana, ortada hiçbir şey yokmuş gibi atların yanına vardı.

"Ėnin atlardan," dedi.

Ötekiler, hiç ses çıkarmadan atlardan indiler.

Atların takımları gümüş savatlıydı. Adamların hepsi de iyi giyinmişti. Ėki tanesinininki şehirli giyimiydi. Beş atlıdan birisi on yedi yaşlarında gösteren bir çocuktü.

Durdu, siperdekilere yeniden seslendi:

"Üç kişi daha gelsin."

Tam bu sırada on yedi yaşlarında gösteren çocuk, yüksek sesle ağlamaya başladı:

"Beni öldürmeyin nolarsunuz? Ne isterseniz alın. Beni öldürmeyin."

Durdu çocuğa:

"Aslanım," dedi, "çırılçıplak, anadan doğma olacak, ondan sonra gidebileceksin."

Çocuk, birden bir sevinç çığlığı attı:

"Öldürmeyeceksiniz ha?"

Elbiselerini çabuk çabuk soyarken:

"Demek öldürmeyeceksiniz?" diye minnetle soruyordu. Göz açıp kapayınca kadar, elbiselerini, gömleğini, iç gömleğini, donunu her şeyini çıkardı. Durduya getirdi:

"Al!" dedi.

Hiçbir şey söylemeden ötekiler de soyundular. Üzerlerinde, yalnız donları kaldı.

>

Durdu:

138

"Donları da çıkaracaksınız ağalar," dedi. "Esas don gerek bana!"

Adamlar, gene hiç ağızlarını açmadılar. Donlarını da çıkarıp önlerini elleriyle kapattılar, yola düştüler.

Atları, elbiseleri, neleri varsa her şeylerini aldılar. Dağa doğru yöneldiler.

Dağa çıkarlarken Durdu Memede:

"Talihin varmış Ğnce oğlan. Bugün kısmetimiz iyi gitti. Üzerlerinden de tam bin beş yüz lira çıktı. Atları, elbiseleri de cabası... Çocuğun elbiseleri sana iyi gelir. Daha yepyeni. Nasıl da bağırıyordu it oğlu it! Canı şekerden tatlı..."

Karanlıkkayasının dibine geldiklerinde, Durdu attan iner inmez, çocuğun elbiselerini Memede giydirdi. Baktı baktı da:

"Bre Ğnce Memed," dedi, "sana ne kadar da yakıştı, bu it oğlu itin elbisesi... Aynen mektepli gibi oldun..."

Memed, üzerindeki yabancı elbiseyle içinde bir küçülme, bir eziklik duydu. Boğulur gibiydi. Nereye gideceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Yoldan beri içinde tuttuğu, bir türlü sormaya cesaret edemediği soruyu, ortaya atıverdi bu anda:

"Her şeylerini alıyoruz almaya ya bunların. Peki, donlarını neden alıyoruz? Bunu anlamadım..."

Bunu söyleyince içinde bir hafiflik duydu. Bir an için olsa da üstündeki yabancı elbiseyi unuttu.

Durdu, Memedin bu sorusuna güldü:

"Şan olsun memlekete diye, alıyoruz donlarını," dedi. "Deli Durdudan başka eşkıya don almaz. Bilsinler ki bu soyulanları Deli Durdu soydu..."

139

11

Yağmur sonu sığağı çökmüştü. Islak, yapış yapış bir sıcak... Velinin ıslak elbisesi vücuduna yapışmış, kana, çamura belen-miş ölüsünü Abdi Ağanın avlusunda bir çulun üstüne yatırmışlardı. Yeşil sinekler, ıslak ıslak parlayarak ölünen üstünde dolanıyorlardı. Bir gariplik, bir yalnızlık içindeydi ölü. Sapsarı kesilmiş elleri mahzun mahzun iki yanına

sarkmıştı.

Abdi Ağa, kurşunun birini sol omuzundan yemişti. Kurşun omuzu deldikten sonra, dđnđp kđrekkemięinin altında kalmıştı. Ğkinci kurşun sol bacağından girmiş, kemiğe rastlamadan çıkıp gitmişti. Abdi Ağanın yaralan, daha ormandayken kđyđn cerrahı tarafından yakılanarak sarılmıştı. Bu sebepten Abdi Ağa kan da kaybetmemişti. Ğllaki kđrekkemięinin altındaki kurşun... Çok rahatsızlık veriyordu. Ciğerine işliyordu.

Abdi Ağanın biri on dđrt, đteki on altı yaşında iki oğlu vardı. Oğulları, akrabaları, fedaileri, yanaşmaları başına toplanmışlar, onun ağzından bir çift laf çıkmasını bekliyorlardı. Oysa hafif hafif boyuna inleyerek, of çekiyordu. Karıları, başucuna oturmuşlar sessiz sessiz ağlaşıyorlardı.

Birden tuhaf tuhaf gđzlerini açan Abdi Ağa:

"Yiğenim nasıl? Velim nasıl oldu?" diye sordu.

Kadınlar, birer hıkırıkla cevap verdiler.

Abdi Ağa:

"Demek?" dedi.

Kđylđlerden biri:

140

"Başın sağ olsun," diye cevap verdi. "Sen sağ ol Abdi Ağamız"

Abdi Ağa, gđzleri parlayarak:

"O melunu?" diye sordu.

Boyunlarını bđkerek ince bir sesle:

"Kaçırdık," dediler.

Abdi Ağa gđzlerini belerterek yeniden sordu:

"Ya kız dedikleri o orospu?"

"Aldık getirdik," dediler.

Abdi Ağa, gözlerini yumdu, başını yastığa koydu. Ğnlemeye başladı. Bir zaman sonra gözlerini açtı:

"Kızı dövmediniz ya?" diye sordu.

"Hiç incitmedik," dediler.

"Ğşte bunu çok iyi etmişsiniz. Bir fiske bile vurmadınız ya?"

"Bir fiske bile vurmadık," dediler.

"Çok iyi yaptınız."

Herkes bilirdi ki, köylülerden biri bir kabahat işlediğinde Abdi Ağa onu dövmezse çok büyük bir kötülük yapacaktır ona. O adam ömrünün sonuna kadar, işlediği suçun cezasını çekecektir. Eğer döverse unutulur giderdi suç. Abdi Ağaya karşı suç işlediklerini sanan köylüler gelir onun önüne otururlar, dayak yiyinceye kadar önünden kalkmazlardı.

Gene gözlerini yumdu. Yüzü sapsarı kesilmiş, uzamıştı. Bir zaman sonra tekrar gözlerini açtığında, yüzünden belli belirsiz bir sevinç dalgası geçti.

"Benimle birlikte ormana gelenlerin hepsi burada mı?" diye sordu.

"Topal Aliyle Rüstem yok," dediler.

"Gidin onları da hemen bulun," diyerek kesin emir verdi.

Biraz sonra avlu kadın çığlıklarıyla doldu. Velinin anası, babası, köylüleri gelmişti. Ana, oğlunun üstüne atılmış, kan çamur içindeki ölüyü öpüyordu. Babaysa bir elini şakağna dayamış, kanı çekilmişcesine duruyordu. Anayı güçbela oğlunun ölüsü üstünden kaldırıp götürdüler. Baba da o kanı çekilmiş haliyle, başı önünde ağır ağır kalktı. Uzun boylu, ince bir adamdı. Çok uzun bir yüzü, geniş bir alını vardı. Ğşlemeli yakasız bir mintan giyiyordu.

Şalvarı çizgili, pamuk kumaştandı.

Ayağına bir ham çarık geçirmişti. arığın, daha tüyleri d k lmemişti. Ayağa kalktıktan sonra şaşkın şaşkın, elleri yanlarına düşmüş kalakaldı... Yüzünde keder, tarifsiz bir acılık çöreklenmiş kalmıştı. Oğlunun ölüsüne bir türlü bakamıyordu.  ci g -t rm yordu.

Biri, o öyle dikilmiş dururken, geldi koluna girdi. Abdi Ağanın yanına götürdü. Abdi Ağa onu görünce:

"Kader," diye başını salladı.

Adam, bir boşandı:

"Kader kader... Buna kader demezler Abdi Ağa!" dedi. "Bu kader değil. Bir kedinin, köpeğin, uçan kuşun, neyin üstüne bu kadar varırsan birincisinde korkar, ikincisinde...

Üçüncüsünde canını dişine takar kaplan kesilir... Parçalar seni. nsanların üstüne bu kadar varmamah. Almış kaçmış... Allah belalarımı versin. Ko gitsinler..." dedi. Sonra durgunlaştı.

Eski, kanı çekilmiş halini gene aldı. Sanki odaya girdi gireli ne konuşmuş, ne kı-mıldamıştı.

Taş gibi durup durmuştu olduğu yerde.

Abdi Ağa, dişlerini gıcırdatarak:

"Bilseydim bunu yapacağımı... Bir bilseydim... Bir bak onların başına neler getireceğim. O melun da, o orospu da bin kere ölümü arayacaktır. Bin kere... Aratacağım... Bunu kor muyum onların yanına? Öyle mi sanıyorsun? Bir am ağacına bağlayacağım onları, altından ateş vereceğim. şimdi nasıl olsa yakalanır o."

Yanındakilere sordu:

"Takibine çıkıldı mı?"

"Akşamdan beri..." .

"Karakola adam gönderildi mi?"

"Akşamdan gönderildi."

"Candarmalar daha gelmediler mi?"

"Akşama doğru ancak gelirler. Hükümete haber göndermişler, müstantiği bekliyorlar, doktoru da bekliyorlar herhalde..."

Abdi Ağa:

"Doktor olmayınca, olmaz," dedi. "Onlar gelmeden benimle ormanda bulunanların hepsi gelsin. Burada mutlak eksiksiz bulunmalılar..."

142

Bir yanaşma:

"Topal Aliyle Rüstem dışardalar," dedi.

Abdi Ağa:

"Demek hepsi tamam oldu?"

"Tamam," dediler.

Abdi Ağa:

"Öyleyse hepsi yanıma gelsin. Odada kimse kalmasın. Hiç kimse..."

Ölen çocuğun babası o donmuş haliyle kalktı, ağır ağır dışarı çıktı. Bir kere olsun Abdi

Ağanın yüzüne bakmadı. Onun arkasından, odada başka kim varsa hepsi çıktı.

Onların yerine ormanda bulunanlar geldiler, oturdular. Abdi Ağanın karşısında da halka

oldular. Meraktaydılar. Ğfadenizi şöyle verin, böyle verin diyeceğini biliyorlardı. Bir hükümet

işi oldu muydu, onlar kendiliklerinden hiçbir şey söyleyemezlerdi. Ne söyleyeceklerse, Abdi

Ağa onları karşısına alır ezberletir-di. Ondan sonra geçerler hükümet adamının karşısına

bülbül gibi şakırlardı. Ezberledikleri bitip de başka soru karşısında kalırlarsa, "gerisini

bilmiyorum," derlerdi. Ne sorarlarsa sorsunlar, "bilmiyorum"du karşılığı. Abdi Ağa, bu

sefer teker teker hepsinin yüzüne baktı. Hepsinin de yüzü sapsarıydı. Bir zaman da gözlerini

onların yüzünden alıp, önüne eğdi. Sessizce öyle kaldı. Başını kaldırdığında teker teker delici

bakışlarını üzerlerinde dolaştırdı. Dudakları usuldan kıpırdadı. Zayıf bir sesle:

"Beni dinleyin kardeşler," dedi. "Önce elinizi vicdanımızın üstüne şöyle bir koyun...

Koydunuz mu? Haaa işte ondan sonra bir düşünün... Sizlere soruyorum şimdi: Yal

döktüğünüz ka-pımızdaki köpek, sizi dalar, çoluğunuzu çocuğunuzu öldürürse ne yaparsınız?

Bunun cevabını isterim sizden... Eliniz vicdanımızın üstünde... Ondan şaşmayın..."

Bakışlarını her birinin üstünde uzun zaman durdurarak gene teker teker baktı.

"Bir cevap söyleyin. Ne yaparsınız siz olsanız?"

Bu sefer de şiddetli şiddetli gözlerini bir yıldırım hızıyla üzerlerinde gezdirdi.

"Siz olsanız ne yaparsınız, söyleyin."

Mırıltı halinde:

143

"Olacak olur," dediler. Abdi Ağa gözlerini belerterek: "Yani?"

"Senin dediğin Ağa," dediler, "Sen bilirsin." Bunu duyunca Abdi Ağa, sanki mühim şeyler söylemişler gibi, onları tasdik edercesine:

"Hah, işte kardaşlar, benim itim benim çocuğumu daladı. Çocuğumu, beni parçaladı. Bir tanesi kaçtı gitti. Yakalanacaktır. Kuş olup uçsa, gene yakalanacaktır. Kurtuluş yok. Burda onun suç ortağı kaldı. Bütün kötülükler bu kızın yüzünden oldu zaten. Bütün suç da onun...

Oğlanı da kız vurdu yani... Gözümüzle gördük ki Veliyi kız vurdu. Ğkisinin elinde de tabanca vardı. Hepiniz gördünüz. Önce melun beni hedef aldı ateşledi. Sonra da kız, oğlanı hedef aldı ateşledi." Abdi Ağa, dışarı bağırdı: "Çocuklar, biriniz buraya gelsin." Ğçeriye büyük oğlu girdi. "O silahı getir oğlum," dedi.

Oğlan odadaki, duvara oyulu bir dolaptan yepyeni bir tabanca çıkardı babasına verdi. Abdi Ağa elindeki tabancayı yanındakilere uzattı:

"Teker teker bakın," dedi. "Kızın elinden aldığımız bu tabanca mı? Veliyi vuran tabanca bu tabanca mı? Ğyi bakın..."

Tabanca elden ele dolandı, geri Abdi Ağaya geldi. ±M

"Gördünüz değil mi?" dedi Abdi Ağa. I

"Gördük," dediler. |

"Bu tabanca kızın elindeki, Veliyi vuran tabancadır. Kız Veliye ateş etti. Veli yere düşünce, tabanca da kızın elinden toprağa düşüverdi. Yerden tabancayı Hacı aldı. Kızı da Hacı tuttu.

Hepiniz gördünüz bunu. Öyle değil mi Hacı?"

Hacı, kısa boylu, çakır gözlü, kocaman burunlu, zamanından önce yaşlanmış, yırtık yamalı elbiseli, yüzü gözü kir pas içinde, bıçak görmemiş, karmakarışık saçlı sakallı, toza batmış çıkmış gibi bir adamdı.

"Öyle oldu canımı sevdiğim Ağam. Tam öyle oldu işte. Tabanca yere düşünce... Yani yere düşünce canımı sevdiğim Ağam, yerden ben aldım. Kız, arkasını dönmüş kaçıyordu. Yani

144

oğlann elini tutmuş... Oğlan dediğim o melun Ğnce Memed var ya, işte o. Onun elini tutmuş ikisi birden kaçıyorlardı. Vardım Hatçeye sarıldım. Göndermedim. Gözümün önünde Hatçe vurdu Veliyi." Başını salladı. Gözlerini yaşarmış gibi kuruladı. "Aaah Veli Ağam. Veli Ağam gibi var mıydı? Kötüler kıyar zaten babayığide. Yiğidin yiğide kıydığını kim görmüş zaten. Aaah Veli Ağam, beş paralık bir avrat kurşunuyla giden Veli Ağam... Gözümün önünde vurdu kafirin kızı... Bir de nişan alıyordu köpoğlunun kızı... Bir de nişan... Kim bilir nerede öğren-miş..."

Abdi Ağa:

"Duydunuz ya," dedi. "Hepiniz böyle gördünüz değil mi? Zekeriya sen? Sen de böyle mi gördün?" "Aynen böyle gördüm," dedi Zekeriya. "Topal Ali sen?"

Topal Ali, çoktandır patlamaya hazırlanmıştı: "Ben," dedi, "ben hiçbir şey görmedim Ağa.

Hiçbir şeycik. Bir iz sürdüm diye köylü yüzüme bakmıyor. Ne bu köylü, ne de bizim köylü.

Ben geçerken çocuklar bile arkasını dönüyor. Avradım bile bana tiksinierek baktı.

Konuşmadı benimle. Ben, hiç mi hiç bir şey görmedim Ağa. Bunu böyle bilesin. Memedin seni vurduğunu bile görmedim," dedi, ayağa kalktı kapıya doğru hışımlla yürüdü. Bütün vücudu isyan kesmişti. Müşekkel bir isyan gibi yürüdü.

Abdi Ağa böyle bir hareketi, böyle bir isyanı hiç kimseden beklemezdi. Aptallaştı. Dudakları sarktı. Az kendine gelince sinirlendi. Sinirden başı sallanmaya başladı. Arkasından koşacakmış gibi ona doğru uzandı:

"Topal Ali! Topal Ali! O köyde durma gayrı. Köye varır varmaz evini yükle, nereye gidersen git! Bir gün daha kalırsan evde, adam gönderir, evini başına yıktırırım. Duydun mu Topal Ali?" diye bağırdı.

Sonra, kendi kendine:

"Namussuzlar, nankörler, ekmeksizler..."

Köpürdü:

"Hepiniz böyle gördünüz öyle mi?"

Hep bir ağızdan:

145

"Böyle gördük," dediler.

"Elinizi alın da vicdanınızın üstüne koyun köylülerim, kar-daşlarım... Bir karış ocuk öldürmeye kalksın beni... Beş tane koca köyün ağasını... Sahibini... Bir kız için. Ben ölseydim sizin haliniz neye varırdı? Bir düşünün hele! Bir düşünün benim yokluğumu... Bir kız bana gelin olacakken, gitsin bir baldırı çıplakla kaçsın. Bu hangi kitapta yazar? Elinizi iyice vicdanınıza koyun... Vicdanın karışmadığı işte iş yoktur. Hayır gelmez. Ğlle de vicdan..."

Tomruk Musa:

"Ağamız için değil mi, koyduk da gittik," dedi.

Ağa takdirle:

"Var ol Musa," dedi.

Teke Kadir:

"Ağamız için değil mi?" dedi. "Hepimiz koyduk gittik."

Ağa:

"Hepiniz sağ olun," dedi. "Bu yıl sizlerden ancak mahsulün dörtte birini alacağım. Haydi,"

dedi, "hayvanları da size bağışladım. Elinizdeki hayvanlar sizin olacaktır. Haydi gidin

ellerinizi vicdanınıza koyun, hükümete ne söyleyeceğinizi belleyin..."

Ağamn yanından neşeli, güleryüzle çıktılar. Mahsulün dörtte üçü! Hayvanlar da! Vay anasını

be! Avlunun bir köşesine, elli metre kadar uzağına çömelmişler, söyleyeceklerini

ezberliyorlar...

"Hacı efendim... Ğşte bu Hacı efendim, vardı tabancayı yerden aldı. Kız, oğlanın elinden

tutmuş kaçıyorlardı. Kız, oğlanın elinden boşandı... Vardık yakaladık..." Hacı sözünü kesti:

"Burası olmadı," dedi. "Diyeceksin ki, Hacı, yani ben, vardım, onlar el ele tutuşmuşlar

kaçıyorlardı. Sarıldım Hatçeye... Ben sarılınca, yani Hacı sarılınca diyeceksin, oğlan, yani

Ğnce Memed, kızını bıraktı kaçtı."

"Hacı vardı kıza sarıldı. Hacı kıza sarılınca, oğlan, yani Ğnce Memed, bıraktı kaçtı."

"Kız bir nişan alıyordu. Nereden de öğrenmiş köpoğlunun kızı? Nişan aldı Veliye, üç kurşun

sıktı. Üçü de değdi! Vay kö-

146

poğlunun kızı. Üçü de!... Sonra Veli cansız yere düşünce, kızın da elinden tabanca yere düştü.

Hacı vardı, işte bu Hacı tabancayı yerden aldı."

Hacı:

"Tamam," dedi. "Ğşte. böyle oldu. Onlar gelinceye kadar, daha iyice ezber ederiz."

Öğlen sonuydu ki, önde iki süngülü candarma, arkasında doktorla savcı, candarma gedikli çavuşu gelip Abdi Ağann evine indiler. Avludaki ölünün üstüne çiçekli bir yorgan atılmış, ölünün sapsarı kesilmiş kolu, yorganın dışına çıkmıştı.

Doktor, genç, mavi gözlü, kıza benzer bir adamdı. Attan inince, ölüye tiksintiyle baktı.

Yorgan üstüne geri örttü.

"Gömebilirsiniz," dedi.

Asık suratlarla içeri gidip Abdi Ağann yanına oturdular. Çok yorulmuşlardı. Üçü de Abdi Ağayı kasabadan tanıyordu. Candarma gediklisi Abdi Ağann çok dostuydu. Bu olaydan duyduğu kederi, her fırsatta, durup durmaksızın ortaya atıyordu.

"Hiç üzülme sen Ağa," dedi. "Katili ben elimle koymuş gibi bulurum. Getiririm. Cezasını bulur. Onun için sen hiç üzülme... Takibine dört tane candarma gönderdim."

Çavuş beraberinde daktilo da getirmişti. Daktilo heybeden çıkarılıp, ekmek tahtası üzerine kondu. Bir de candarma gönderdiler. Hatçeyi getirttiler. Kızın ifadesini aldılar. Kız, ifadesinde olayı olup bittiği gibi anlattı. Ğfade zapta geçirildi. Onun arkasından olayda bulunmuş şahitlerin ifadeleri alındı. Önce Hacı ifade verdi. Olayı baştan sona kadar anlattıktan sonra:

"Memed, Abdi Ağaya ateş ederken, bir de baktım bu kız, yani bu Hatçe elinde bir tabanca nişan almış, bir de nişan almış ki... Veliye ateş ediyor. Veli, "yandım anam" diyerek yere düşünce Hatçe de dondu kaldı. Tabanca da elinden düştü. Ben vardım tabancayı çamurun içinden aldım. Memed, kızı, yani bu Hatçeyi kolundan tutmuş kaçıyorlardı. Vardım üstlerine atıldım. Ğkisini de tuttum. Memed kaçtı. Ben kızı bırakmadım. Yaaa bırakmadım.

Bırakmadım işte. Bırakır mıyım!"

Hatçe, Hacınn bu ifadesine şaştı kaldı. Ne demek istiyordu Hacı, anlamadı.

Savcı:

"Veliyi senin vurduğunu söylüyor," dedi, "ne diyorsun Hatçe?"

Hatçe:

"Yook," dedi. "Ben nasıl vururmuşum kocaman adamı?"

Hiç de olay bu Hacı'nın dediği gibi olmamıştı. Neden böyle söylüyorlardı acaba?

Sonra, Zekeriyânın ifadesi alındı. O da tıpkı Hacı gibi söyledi. Ne bir sözcük az, ne de bir sözcük fazla. Şahitlerin hepsi aynı ifadeyi verince Hatçe kendi aleyhinde bir şeyler sezindi.

Yüreğine korku düştü. Gözlerinden de yaşlar sızıyordu.

Savcı şahitlere tabancayı gösterdi:

"Bu tabanca mıydı Hatçenin elindeki?" diye sordu.

"Yaa işte bu tabancaydı," diye cevap verdiler.

O gece Abdi Ağanın evinde misafir kaldılar. Altlarına çifte döşekler serildi. Şereflerine kuzular kızartıldı. Toprak kızartması. Savcı dağ köylüklerine her gelişinde toprak kızartması yaptırırdı. Etin en lezzetli pişme biçimi, mutlak toprak kızartmasıdır.

Gece, Hatçeyi de yandaki odaya hapsedtiler. O gece hiçbir şey düşünemeyen Hatçe, başını iki dizinin üstüne koyarak, sabahlara kadar sessiz sessiz ağladı. Sabah olunca, Hatçeyi

hapsedildiği odadan çıkarıp iki candarmanın önüne kattılar. Hatçe mahpusaneye götürülüyordu. Hiç kendinde değildi. Ne olacağını, ne yapacaklarını bir türlü bilemiyordu.

Yürürken ayakları birbirine dolanıyordu. Bu onun, köyünden uzaklara gitmek için ikinci çıkışıdır. Birincisinde yanında dayanağı, sevdiği vardı. O zaman nereye gideceğini, ne

yapacağını biliyordu. O zaman sıcacık bir tarla, bir ev hayalinin peşinde koşuyorlardı. Şimdi ise yüreğinde bir korku, bir umutsuzluk var. Bu adamların kendisine ne yapacaklarını

düşünüyor. Köyden ayrılırken anası bile gelmemişti kendisini uğurlamaya... Kız arkadaşları bile gelmemişti. Bu, gücüne gidiyordu işte. Bu öldürüyordu onu. Kendini dayanılmaz bir

efkara kaptırılmış gidiyor. Bazı bazı da hiçbir şey duymuyor, düşünmüyor, görmüyordu.

Yalnız, arada bir, kendine gelince, iki yanındaki candarmalara bakıp ürperiyordu. Hatçe için ötesi karanlık. Her adımda biraz daha

148

karanlığa gömülüyordu. Gözlerinin önünde dev gibi bir hükümet... Candarmalar... Önde giden iki hükümet adamı...

Ertesi gün kasabaya geldiklerinde Hatçe bitmişti. Yorgundu. Sürünür gibiydi. Kasaba, içine bir hoşluk verdi. Yüreğine de azıcık emniyet geldi. Korkusu azaldı. Memedi anımsadı.

Memed, durup durmaksızın bir sarı pırlıtlı anlatmıştı. Portakalları, sütbe-yaz çakıl taşlarını, akan suyu, kebab kokusunu... Bir evin önünde leylek yuvası gibi, bir oda varmış cıncıktan.

Hangi ev acaba? Bir evin camına gün vurmuş kızarmıştı. Kırmızı cıncık takmışlar pencereye... Birden burcu bulandı. Memed olduğu gibi geldi gözlerinin önüne dikildi.

Neredeydi şimdi ola? Memedi yakalarlarsa öldürürlerdi. "Benim yüzümden fıkara," dedi.

Candarma dairesinin altındaki nezaretin tabanı çimentodur. Ayak bileklerine kadar suyla doludur. Neden suyla doludur, niçin böyle etmişlerdir, belli değil. Pis pis hela kokar üstelik de. Karanlıktır. Mazgal deliğLgibi tek penceresi vardır. O da kapalıdır sıkı sıkıya... Hatçeyi oraya attılar işte. Bir gece orada kaldı. Tabii gene gözlerine uyku girmedi. Uyuyacak da bir yer yoktu ama, gönlü rahat olsaydı ayakta da uyurdu. Koskocaman, derya misali bir karanlık içinde erimiş gibiydi. Kapıyı açmalarını da dört gözle bekliyordu. Kapı açılınca kurtulacağını sanıyordu. Sabah olduğunu tahmin ediyordu. Hiçbir yerden, kapı aralığından bile ışık sızılmıyordu ama, gene de sabah olduğunu tahmin ediyordu.

Birden kapı açıldı. Işık, kurşun gibi ağır, ona çarpıp sersemletti. Aradan epeyce zaman geçince ki, ancak yavaş yavaş kendine gelebildi. Bu sırada bir candarma onu kolundan tutmuş dışarı çekiyordu.

Dışarı, bir sürü insan birikmişti. Hatçe dışarı çıkmıca, bütün başlar ona çevrildi. "Ğşte nişanlısını öldüren kız!" lafı da kulağına kadar geldi. Anladı ki bütün bu kalabalık kendisi için birikmiş. Kalabalığa bir kere olsun, başını yerden kaldırıp da bakmadı. Öylecene kalabalığın ortasından geçti gitti. Ğki yanındaki candarmalar şimdi ona korku değil, güç veriyorlardı.

Çok yaşlı bir yargıcın önüne çıkardılar. Yargıç, türlü deneylerden, belalardan geriye kalmış yaşlı, gerdanı sarkmış, pos bıyıklı birisiydi. Kızın kimliğini saptadıktan sonra sordu:

149

"Mustafa oğlu Veliyi vurduğun iddia ediliyor, doğru mu?"

Hatçe, saf saf:

"Veliyi ben öldürmedim vallaha," dedi. "Ben neyle adam öldürürüm? Ben, elime tabanca almaktan korkarım."

Yargıç, köylüleri, köyün kadınlarını çok iyi tanırdı. Yıllardır, binlercesini dinlemişti.

Hatçenin suçsuz olduğunu hemen anladı. Anladı ama, onu tutuklamak zorunda da kaldı.

Kanıtlar güçlüydü.

Kadınlar koğuşu hapisaneye sonradan eklenmiş bitişik bir odadadır. Badanaları dökülmüştür... Duvarlar, kan lekesi içindedir. Şimdiye dek duvarda yüzlerce, binlerce sivrisinek öldürülmüştür. Bu kan lekeleri onlardandır. Tavan, tahtalar, pencereler, mertekler çürümüş, çürümekte...

Ortalık nem kokuyordu. Sidik kokuyordu. Kapının arkasında bir teneke vardı. Gardiyan gelmiş ona göstererek, gece sıkışırsa kullanabileceğini söylemişti.

Hatçe, istemeye istemeye, gardiyanın getirdiği ekmekten bir parçacık kırdı ağzına attı.

Çiğnedi çiğnedi yutamadı. Tükür-dü.

Ertesi gün, daha ertesi gün de bir şey yiyemedi. Ğçinde bulunduğu dünya kötü bir işkence

dünyasıydı. Bir türlü alışamı-yordu. Ğçeri düştüğünün üçüncü günüydü ki anası çıkageldi.

Anasının ağlamaktan gözleri kızarmıştı. Hapisane penceresinin önüne oturup:

"Kızım kızım, kınalı kızım! Neydi bu senin başına gelenler?" dedi. "Niçin vurdun elin oğlunu?"

Kız, ilk olaraktan isyanla, hınçla konuştu:

"Ben nasıl öldürürüm elin oğlunu? Ben, elime silah aldım mı hiç? Bilmiyor musun?" diye bağırdı.

Kadın, bu isyan karşısında yumuşadı. Kızının bu işi yapamayacağını hiç düşünmemişti.

"Ben ne bileyim kınalı kızım! Herkes, Veliyi vuran Hatçe-dir, diyor. Ben ne bileyim kınalı kızım? Gider arzuhalciye arzuhal yazdırırım. Benim kızım silahtan korkar derim. Yaaa...

Abdi Ağa bana haber salmış, arzuhal ne yazdırıp uğraşmasın, demiş-Onun haberi olmadan, senin için bir arzuhal yazdıracağım kınalı kızım. Beni öldüreceğini de bilsem arzuhal yazdıracağım.

150

Yaa kınalı kızım. Senin hiç suçun yok. O gavur yapılı Ğnce Memed vurdu elin oğlunu. Senin üstüne atıyorlar. O gavur yapılı Ğnce Memed yok mu yıktı evimi... Senin için iyi bir arzuhal yazdıracağım kınalı kızım. Gidip ağlayacağım arzuhalciye. Ben gidiyorum kınalı kızım."

Köyden getirdiği yiyecek dolu çikını pencereden uzattı.

"Ben arzuhalciye gidip her şeyi yazdırırım. Hükümet okursa onu, senin suçun olmadığını anlar... Hükümet de insan... Onun da merhameti var. Suçsuz yere ne diye seni yatırsın!"

Anasının gelmesi, onun biraz içini açtı. Hatçe ilk olaraktır ki, farkına vardı: Yeni yapılmış bir evin pırlıl pınl, kırmızı, temiz kiremitleri, onun arkasında caminin kubbesi, bir kalem gibi ince, dümdüz, sütbeyaz minaresi, beride duvarın dibinde kalın yapraklı bir de incir ağacı, ondan beride de koskocaman, tozlu bir avlu, avluda oraya buraya giden insanlar

görülüyordu pencereden... Memed, her şeyi anlamış, kırmızı kiremidin güzelliğini, pırlıtlısını söylemişti.

Gardiyan geldi kapıyı açtı. Çok sinirli bir adamdı. Sertçe:

"Dışarıya çıkıp hava alabilirsin," dedi.

Öğle, akşam kapıyı birer kere açar, onu dışarı çıkarırdı. Şimdiye kadar dışarı da çıktığının farkında değildi. Dünyaya yeniden kavuşmanın sevincini duydu.

Hapisanenin büyük kapısıyla onun koğuşunun yan penceresi karşı karşıyaydı. Bir iki mahpus onu açılmış, dünyayla az çok ilgili görünce ona seslendiler:

"Bacı be! Aldırma bacı be! Ğnsan olanın başına her şey gelir. Haklamışsın herifi. Yaşsa bacı! Yaşasın kara sevda!"

Hatçe cevap vermedi. Ğçeri girdi. Memedi düşünmeye başladı...

Ana, arzuhalci sarhoş Deli Fahriye gitti. Deli Fahri, yıllar önce, zabıt katipliğinden rüşvetten dolayı kovulmuştu. Kovulduğu günden beri de arzuhalcilik ediyordu. Arzuhalcilikten, zabıt katipliğinden kazandığının iki üç misli kazanıyordu. "Avukattan daha dirayetlidir," diye de ünü yayılmıştı. Gece gündüz sarhoştı. Dilekçeleri sarhoş sarhoş yazardı.

Deli Fahri, başını daktilonun durduğu kirli masaya koy-

151

muş uyukluyordu. Dört bir yanını rakı kokusu sarmıştı. Ayak sesi duyunca başını kaldırdı.

Bu biçim ayak sesleri, dilekçe yazdıracak insanların ayak sesleridir. Fahri, yılların verdiği

alışkanlıkla, dilekçe yazdıracak kimseleri ayak seslerinden tanırdı. Masası bir kasap

dükkanının saçağı altında olduğundan yanından her zaman bir sürü insan geçirdi. O,

geçenlerin hiçbirisine başını kaldırıp bakmazdı. Dilekçe yazdıracak kimse, çok uzakta bile

olsa, o başını hemen kaldırır gelenin gözlerinin içine bakarak:

"Anlat bakalım," derdi.

Anaya da:

"Anlat bakalım," dedi.

Kadın, kaldırımın üstüne oturdu, başını duvara dayadı:

"Kurban olduğum Fahri Efendi," diye başladı. "Başımıza geleni sorma."

Fahri Efendi, kurşunkalemmini ağzına sokmuş emiyordu.

"Kurban olduğum Fahri Efendi. Benim bir tek kızım vardı. Bir tek kızcağzım, kurban olduğum Fahri Efendi... Yaa kınalı kızım Hatçe... Fahri Efendime deyim, aldılar kınalı kızımı saktular mapusaneye. Benim kınalı kızım mapusanede yatar."

Fahri efendi usul usul ağzından kalemi çekti:

"Şu senin kızın neden dolayı mapusaneye düşmüş, sen onu anlat bana," dedi.

"Kurban olduğum Fahri Efendi, sana deyim de iyi dinle.. Kızımı Abdi Ağanın yiğeni Veliye nişanladık. Kınalı kızımı. Keklik gibi kınalı kızımı. O gavur yapılı, o Ğnce Memed var ya.

Dönenin öksüz oğlu, kız onunla sevişirmiş, biz ne bilelim. Bir gece kaçıyorlar. Ğzci Topal Aliyi bilirsin değil mi? Onu bilmeyen yok, o gavur bunların izini sürüyor, bir kayanın kovuğunda sevişirlerken eliyle koymuş gibi buluyor. Oğlan da çekiyor tabancasını Abdi Ağayı da, Veliyi de vuruyor. Kaçıyor gidiyor ondan sonra... Ondan son-racığma Fahri Efendi kardaşıma söyleyim, daha oğlanı yakalaya-madılar. Oğlanın yerine de benim kınalı Hatçemi aldılar getirdiler. Keşifçiler mapusaneye saktular benim gül kızımı. O gözü kör olası öksüz Memedin yüzünden. Güya Veliyi benim kızım öldürmüş... Köylünün hepsi öyle ıspatçılık etti. Bir tek Topal Ali ıspat-çılık edemem demiş, onu da Abdi Ağa köyden sürdü... Ne bile-

152

yim Fahri Efendi kardaş, kızın Veliyi öldürdüğüne ben de inandım. Kocaman bir köy hep bir ağız olup da yalan söyleyecek değil ya, benim kızıma ne garazları var, dedim. O gavur Abdi yaptırmış onlara bunu... Abdinin dediğinden köylü çıkamaz. Vay benim akılsız başım...

Tuttum da onlara inanıverdim. Ya Fahri Efendi kardaşım... Sonra, geldim kıza, kınalı kızıma sordum ki... Ğş başka... Kınalı kızım dedi ki, "Ben silah sıkmasını ne bilirim ana?" Ben de düşündüm ki kınalı kızım silah sıkmasını bilmez. Silahtan da korkar üstelik. Bizim evimize silah girmedi hiç. Babası silahı hiç sevmez kınalı kızımın... Hepsi yalan yere ıspatçılık ediyorlar kınalı kızımın üstüne... Garaz olmuşlar. Fahri Efendi Ağam böyle işte... Benim kınalı kızım tüfekten korkar... Tüfek görse ödü kopar... Hükümete bunu böylece yaz."

Fahri Efendi kağıdı aldı, eski, her bir yanı dökülmüş daktilosuna soktu. Gürültüyle yazmaya başladı. Hiç durmadan, tam beş sayfa yazdı:

"Bak kadını," dedi, "okuyayım da iyi dinle. Bak gör nasıl donatmışım." Fahri Efendi, sigarasını dudağının bir o tarafına, bir bu tarafına atarak bir çırpıda dilekçeyi okudu bitirdi.

"Nasıl?" diye sordu.

Ana:

"Eline sağlık, çok iyi donattım," dedi.

Fahri:

"Kadını," dedi, "başkasına olsa on beş liraya yazmazdım. Sen on lira ver. Arzuhali bir donattım ki taşa geçer billahi... Taşa geçer."

Ana, eli titreyerek, parayı üst üste düğüm attığı çıkımından çıkarırken:

"Eline sağlık," dedi. "Ğnşallah taşa bile geçer."

Fahri Efendi, kırmızı onluğu elinde evirir çevirirken dilekçeyi nereye götüreceğini, ne söyleyeceğini ona iyice anlattı. Kadın kalkıp giderken:

"Kusura kalma Fahri Efendi kardaş," dedi. "Gelecekte sana yumurta da getiririm, yağ da..."

Aldığı tarif üzere gitti, dilekçeyi vereceği yeri buldu. Karşısında kızını alıp getiren adamlardan birini görünce, önce korktu, sonra:

"Kurban olduğum Ağam," dedi, "benim kızımı ne diye aldın getirdin? Aldım getirdin de mahpuslara soktun? Benim kızım tüfek sıkmasını bilmez ki, adam öldürsün. Benim kızım tüfekten çok korkar... Çocukluğunda bir tüfek görse ağlaya ağlaya gelir benim yakama sarılır, saklanmaya çalışırdı. Sana bir arzuhal getirdim. Fahri Efendi bir iyice donattı. Oku da kızı koyver kardaş. Ayaklarının altını öperim. Benim kınalı kızımın hiç suçu yok. Göğnü düşmüş, o gavur yapılı Ğnce Memedlen kaçmış... Herkesin kızı kaçar. Koyver kızımı. Tabanlarımı öpü-yüm kardaş..."

Savcı sert:

"Çok ukalalık etme! Bırak arzuhalini de git!" dedi. "Mahkeme adil kararımı verecektir." Başımı evraklara eğdi, tekrar yazmaya koyuldu.

Ana, mahpushaneye geldiğinde akşam oluyordu. Hatçe sabahtan beri onu dört gözle beklemişti.

"Bir arzuhal donattırdım ki Fahri Efendiye, taşa demire geçer. Onu bir okusun hükümet, seni hemen bırakır. Suçsuz olduğunu anlar bırakır. Arzuhale, senin silahtan korktuğunu yazdırdım. Hani çocukken silah görse kaçardın da kucağıma saklanırdın. Ğşte onu da yazdırdım. Bir donattı Fahri Efendi, tam yirmi liralık donattı. Amma benden on lira aldı.

Varsın alsın, kınalı kızım için değil mi, malım da gitsin, canım da... Bir okusun onu hükümet..."

Hatçe:

"Keski öyle olsa," dedi. Sonra anasının gözlerinin içine bakarak, başını önüne eğdi:

"Anam," dedi, "güzel anam, bana Memedden bir haber getir, bir daha gelişinde. Ne diyorsun güzel anam? Bana bir haber getir."

Ana kızgın:

"Zıkkımın kökü diyorum," dedi.

Hatçe gözlerini yerden kaldırıp, yalvarırcasına baktı:

"Anam anam, sürmeli anam, bak delikte çürüyorum. Me-med olmazsa ben ölürüm. Sen kızımı öldürmek mi istiyorsun? Ondan bir haber..." J

Ana:

154

"Zakkım," dedi. "Ğnşallah onu parça parça ederler. Sana ölüm haberini getiririm inşallah..." deyince kız ağlamaya başladı.

Ana, bunun üstüne sustu. Uzun zaman kız ağladı, o bir şey söylemedi. Sonra:

"Günbatıyor kınalı kızım," dedi. "Ben gideyim gayri."

Hatçe:

"Ana..." dedi.

Kadın durdu. Gözlerine yaş dolmuştu:

"Peki," dedi, sesi karıncalanarak. "Senin gül hatırın için bir haber öğrenmeye çalışırım.

Memedin anasını bir dövmüşler ki... Belki ölür fıkara. Fıkara Dönecek. Sağlıcakla kal kızım," dedi yürüdü. "Korkma, Fahri Efendi iyi donattı arzuhalini."

Verdiği dilekçeye çok güveniyordu.

155

12

Öyle bir karanlık vardı ki göz gözü görmüyordu. Orman uğulduyordu. Orman kapkara bir duvar gibi karanlığa gerilmişti. Ta uzakta, dağın doruğuna yakın yerde, ipil ipil bir ateş yanıyordu. Ağaçlara çarpa çarpa el yordamıyla yürüyorlardı. Ama çok gürültülü... Gece ıslak ıslak kokuyordu. Çam, gürgen, mantıvar, peryavşan, çobançirası, ter kokuyordu. Ekşi ter... Püren kokuyordu. Gökyüzünde de bir iki yıldız parlayıp sönüyordu.

Aylardan beri bir sürü ev basmışlar, yol kesmişler, candar-malarla çarpışmışlardı.

Candarmalar öteki eşkıyaların arkalarını bırakmış, Deli Durdu çetesinin üstüne düşmüştü.

Deli Durdu da candarmalarla alay ediyordu. Oynuyordu. Memed az zamanda kendini göstermiş, arkadaşlarına, Deli Durduya kendini sevdirmişti. Çeteye yardım dokunuyordu.

Durdunun karanlıktan sesi geldi:

"Burada kalalım. Bittik. Öldük. Ğki günden beri durmadan kaç babam kaç, nolacak halimiz böyle! Burada!"

Sesi hınçlı, inatçıydı.

Memed yanma vardı:

"Yavaş. Usul konuş Ağam."

Durdu:

"Nolacak yani?" diye hışımla konuştu. Memed değil de başkası konuşsaydı bu biçimde, bu kadar içerlemezdi. Dün gelmiş de bugün eşkıyalık dersi veriyor. >

"Düşmanın karıncaysa da..." dedi, Memed.

156

Durdu:

"Eeee sonra?"

Memed, Durdunun alayını fark etmemiş gibi davrandı.

"Yani demem odur ki... hor bakma."

Durdu dayanamadı, içindekini dışarıya vurdu:

"Ohhooo, bre Ğnce Memed, Süleyman Kahya seni bize arkadaş değil, erkanıharp göndermiş.

Karışma böyle işlere!"

Cabbar Memedin solunda yürüyordu. Hızlı hızlı soluk alıyordu:

"Memed doğru söylüyor Ağa," dedi. "Ormanda kalırsak kuşatırlar. Ardımızdalar. Ha bire takip ediyorlar. Keklik gibi avlarlar alimallah, bir çevirirlerse... Asım Çavuş böyle bir fırsat

arıyor zaten, yavaş..."

Memed:

"Keklik gibi..."

Cabbar:

"Arkamızda az boz candarma yok. Candarmalara köylüleri, bize düşman eşkıyaları da kat

Ağa... Onlarla başa çıkama-yız."

Memed:

"Baş edemeyiz. Cephamız bile yok."

Durdu olduğu yerde dikildi kaldı:

"Buradan bir adım ileri atmak yok."

Sesi ormanda çın çın öttü:

"Ğki günden beri köpek gibi kaçıyoruz. Köpek!"

Ğçlerinde biri vardı: Recep Çavuş. Nerden geldiği, kaç yıldır eşkıyalık yaptığı hakkında doğru

dürüst hiç kimse bir şey bilmiyordu. Geçmişini ona kimse de sormazdı. Buna, soranı

öldürecek kadar kızardı. Soranla bir daha ne bir yerde bulunur, ne de karşılaştığı zaman

konuşurdu. Kırk yıllık düşmanmış gibi. Elliyi geçkindi. Hakkında bilinen tek şey Koca

Ahmet çetesinden oluşuydu. Çete affa uğradığında herkes gitmiş hükümete teslim olmuş, o

affı kabul etmemiş, bir iki yıl dağlarda tek başına gezmiş, iki yıl sonra, dağlarda yeniden

eşkıyalar türe-yince onlara karışmıştı. Girip çıkmadığı çete yoktu. Bütün çeteler onu tanır,

sayar, severdi. Öyle, bir çeteye mal olup kalmazdı. Bugün camı istemiş, Deli Durdu çetesine

gelmiş, yarın camı ister

157

Deli Durdunun can düşmanı Yozcu çetesine gider. Kimseye, kimse hakkında dedikodu etmez,

bir tek laf söylemezdi. Öbür gün de Kürt Reşo çetesine... Her çetede yeri vardı. Ona niçin

geldin, niçin gidiyorsun, diyen de olmazdı. Üstelik, kimin çetesine gelirse, o çete sevinirdi.

Onu uğur saymışlardı.

Eşkivalıkta da çok ustaydı. Bir kez çarpışmaya tutuşmaya görsün, eli makinalı tüfek gibi işlerdi.

Karanlıkta, tok, alışılmamış sesi duyuldu:

"Durdu, çocuklar doğru söylüyorlar. Ormandan çıkıp kayalıkları turalım."

Durdu:

"Recep Çavuş, Recep Çavuş," diye bağırdı, "buradan ileriye bir adım bile atılmayacak."

Cabbar:

"Durdu Ağam," dedi, "hiçbir şey gelmezse ellerinden, bizi kuşatırlar, ormana da ateş verirler..."

Durdu:

"Bir adım bile..."

Cabbar:

"Etme Ağam!"

"Durdu:

"Atılmayacak."

Cabbar:

"Perişan olacağız."

Durdu:

"Ben çete başı mıyım?"

Cabbar:

"Heyye," dedi, "sen çete başısın."

Memed:

"Heyye."

Ötekiler de öyle söylediler.

Memed:

"Ağam," dedi, "bir şey deyim de darılma."

Durdu:

"De bakalım erkanıharp," diye güldü.

Memed:

"Hiç olmazsa, sık ağaçlıklı, taşlı çukurlu bir yere varalım."

158

Durdu:

"Bir tek adım atılmayacak."

Oraya, dikildiği yere oturuverdi. Ötekiler de oturdular. Uzun zaman hiçbirisinden ses çıkmadı. Bir ikisinin elindeki cı-garanm ışığı karanlıkta yıldız gibi parlıyordu. Kimseden çıt çıkmıyordu.

Cabbar ayağa kalktı. Gerindi. Yukarı doğru yollandı. Memed de arkasından gitti.

Cabbar bir ağacın dibine su dökmeye oturdu. Memed de yanma. Bir zaman sonra, Cabbar işini bitirdi ve kalktı. Memed de arkasından.

Arkalarını dönünce hafif bir ışık gördüler, şaşılar. Oldukları yerde kalakaldılar. Durdu, çam dallarını tutuşturmuştu. Ateşin ışığında gölge gibi sallanıyordu.

Memed:

"Düpedüz ölümünü arıyor bu adam."

Cabbar:

"Asım Çavuş neysem ne ya, arkamızdaki köylüler beterin beteri. Hepsi donsuz bıraktıklarımız."

Memed:

"Ben geldim geleli, en az beş yüz kişiyi donsuz bıraktık."

Cabbar:

"Soyduğumuz elbiseleri, bari köylerin fıkalarına dağıt-saydık. Belki köylülerin elinden kurtulurduk. Kurtulamadığımızın sebebi var, iki gündür. Dışarda hiç yardımcımız yok. Hele köylüler, Aksöğüttüler, ellerine geçsek, bizi havada yerler. Zulüm... Durdu yapmadığını bırakmadı Aksöğütte. Zulüm. Akla hayale gelmez işkenceler, hakaretler..."

Memed:

"Bana bak kardaş," dedi, "insanların üstüne çok varmama-lı. Öldürmeli, dövmeli, ama üstlerine çok varmamalı. Donsuz, Çırlıçiplak, köyüne, evine girmesi bir adama ölümden zor gelir. Ğşte bunu yapmamalı. Ğnsanlarla oynamamalı. Bir yerleri var, bir ince yerleri, işte oraya değmemeli. Ben Abdi Ağadan biliyorum. Yoksa... Korkmalı insanların bu tarafından. Aşağı görmemeli insanları..."

Dönerken ufacık bir suya düştüler. Dize kadar battılar. Su

159

yarpuz yarpuz koktu. Gece yarpuz koktu. Yıldızlar kıvılcım-landılar. Her bir yer yarpuz a kesti. Küçük su, yıldızlar, uğultulu çam ağaçlan, yarpuz yeşili kokusu...

"Keski Deliyi kandırsak da buraya çeksek."

Cabbar:

"Öldürsen yarım adım artıramazsın. Ğnat."

Durdunun ateş i koskocaman olmuştu. Bir harman yeri kadar yer tüm yalınma kesmişti.

Yalımlar göğ e çıkıyordu. Kocaman kütükler çatırdayarak yanıyordu.

Durdu gü lerek ateş in etrafında gidip geliyordu:

"Bakın hele şu ateş e. Bu ateş ten geçilir mi? Nerde yakılır böyle ateş ?"

Cabbar:

"Keski yanmasaydı."

Durdu:

"Gürül gürül."

Cabbar:

"Keski..."

Durdu:

"Kes gayrı Cabbar," diye çıkıştı.

Gece orada, ateşin yanında kaldılar. Korkudan hiçbirisini uyku tutmadı. Durdudan başka.

Her birinin içinde uykuda bastırılıp, öldürölmek korkusu vardı. Böyle bir korku kimin içine girmişse onu iflah etmemiştir.

Güya üç kişiyi, Recep Çavuşu, Horaliyi, Memedi nöbete dikip, ötekiler uykuya yattılar. Bir zaman uyumaya çalıştılar. Yattıkları yerde döndüler durdular. Olmadı. Önce Cabbar kalktı.

Ocağın başına bağdaş kurup oturdu. Onun arkasından ötekiler... Durdu rahat, mışıl mışıl uyuyordu. Ocağın başında, konuşmadan gözlerini ateşe dikip kaldılar.

Tan yerleri ışıırken bir cayırtı başladı. Dört bir taraftan kurşun kum gibi kaynıyor.

Akşamdan beri ha başladı, ha başlayacak diye bekleyip duruyorlardı. Şaşırmadılar. Ateşin başından kaçıp uzağa siperlendiler.

Memed, kulağının dibinden kurşunlar vınlayarak geçerken kendisini ancak bir ağaç köküne atabildi.

Gedikli Asım Çavuşun arka yanı açık kalmış, Memed de

160

oraya düşmüştü. Tüfeği doğrulttu. Geçinden kusmak geldi. Sonra indirdi başka yana sıktı.

Kendi kendine güldü:

"Çavuş, Çavuş!" diye bağırdı. "Ğyi siperlenmemişsin. Yersin kurşunu."

Çavuş farkına vardı. Yanma yönüne kurşun yağıyor. Yeri yer değil. Tam bu sırada şapkasını kurşun alıp götürüyor.

"Ulan," diyor, "ulan bir düşersen elime."

Memed:

"Bana Ğnce Memed derler, Çavuş. Sen ancak ölümü geçirirsin eline. Çoluk çocuğun var.

Çekil git Çavuş. Var git işine."

Çavuş:

"Çok yazık," diyor.

Kabzayı tutan elini bir kurşun sıyrıyor. Elinden kan sızıyor toprağa.

"Var git Çavuşum işine. Değme bize. Ölümün bizden olmasın. Çok düştün üstümüze."

Her bir tarafı kurşuna açık. Korkuyla geri çekiliyor. Düşünüyor ki şapkasını alıp götüren, elini sıyran kurşunu sıkan adam kendisini çoktan vurabilirdi. Bu Ğnce Memed de kim? Deli

Durdu onu böyle yakalamış olsaydı hali dumandı! Ğnce Memed! Böyle bir ad anımsamıyor.

Çok Memed var. Ama Ğnce Memed?

"Ulan," diyor, "ulan, sana Ğnce Memedliğı gösteririm." Tath.

Kurşun yağıyor. Şafağa kırmızı, yağlı kurşunlar yağıyor. Durdu açıklıkta dört dönüyor.

Canını dişine takmış ha bire kurşun sallıyor. Sonra arada bir duruyor, Çavuşa küfrediyor.

"Çavuş, Çavuş! Deli Durduyu kaçtı sanma. Seni yüzbaşı-yın yanına donsuz göndereceğim.

Ğgne kadar yerini göster. Donsuz."

Çavuş, candarmalar, köylüler sarmışlar dört bir yanı. Tam kafes...

Kapana kısıldıklarını anlıyor Deli Durdu. Sürüne sürüne ince Memedin yanma geliyor.

Çetesi içinde en güvendiğı adam Memedir. Buldukları yer kurşuna açık. Biraz yakına gele-bilseler, çemberi daraltsalar, hepsini teker teker vurabilecekler.

Durdu, belki ömründe ilk defa azıcık telaşlanıyor. Kapan zorlu bir kapan. Ötekiler de korkuyorlar Durdudan. Daraltamıyorlar. Burada, bu ormanın açıklığında, Durdunun onlarla çarpışmayı kabul etmesine şaşıyorlar. Bunda bir kurnazlık , bir hile var mutlak, diyorlar.

Ğşte, bu yüzdendir ki buldukları yerde kalıyorlar. Bir türlü akıl erdiremiyorlar Durdunun kaçıp kaçıp da çarpışmayı burada, açıklıkta kabul etmesine.

"Ğşler kötü," dedi Durdu. Ter içinde kalmıştı. Soluyordu. "Hiçbirimiz kurtulamayacağız."

Bu sırada biri:

"Yandım anam," diye bağırdı.

Durdu:

"Bu birincisi," dedi. "Recep Çavuş gitti."

Sonra:

"Hiçbirisinden korkmam bunların. Ğçlerinde Dört yollu diyorlar, bir candarma var. Bir de bizim köyden Kara Muştan var. Onlar olmasın içlerinde, yarar çıkarım. Onlar, pireyi bile sektirmezler, vururlar."

Memed arkaya baktı:

"Benim tüfeğim kızdı," dedi. "Elimi yakmaya başladı. Ne yapmalıyım?"

Durdu:

"Çok kurşun yakmışsın Memed kardaş. Yoksa elindeki tüfek iyi tüfektir. Ateşi kes de biraz, tüfeği toprağa bele. Kızgını geçer. Sonra hiç sıkamazsın. Şişer kalır."

Memed:

"Tüh!" diye acındı. "Tüh!"

Durdu:

"Kardaş!" diye söylendi usuldan. "Çevrildik. Bana bakmayın. Benim çok tecrübem vardır. Nereden olsa yarar kurtulurum. Ölsem de vız gelir. Sizi düşünüyorum. Benim yüzümden... Deliliğim yüzünden... Sizler nasıl kurtulacaksınız? Kaygım o. Arkadaşlarımı koymuş da kaçmış Deli Durdu derler."

Memed:

"Bence hiçbir çare yok," dedi. "Akşama kadar bekleyeceğiz."

162

Bu sırada Durdunun tam önüne iki kurşun saplandı. Toz çıkardı.

Memed:

"Çare yok," dedi. "Akşama kadar dayanmalıyız."

Durdu toprağa saplanan kurşunların yerini gösterip:

"Bu kurşun Kara Muştandır. Ğkimizi de vurur şimdi. Bir yerimizi görmüş olacak."

Memed:

"Durdu Ağam, öldü mü ola Recep Çavuş? Bir yanına var-sak..."

Durdu:

"Dur hele," dedi. "Herif haklayacak bizi. Dur hele!"

Bu sırada önlerinden büyük bir toz bulutu kalktı. Yanlarına yönlerine ne kadar kurşun düşmüştü onlar da farkında değillerdi.

Durdu: „ı

"Demedim mi sana? Bu Kara Muştan namussuzunu bilirim."

Memed:

"Vay anasını!"

Durdu:

"Hemen yerimizi değiştirmezek..."

Yuvarlana yuvarlana, büyücek bir ağacın arkasına vardılar.

"Ėçlerinde bu Kara Muştan olmasa..."

Memedin kafası hep Recep Çavuşla uğraşıyordu.

"Recep Çavuştan ses şada yok. Bir yanına varsak..."

Başlarına kurşun yağıyor. Kurşunlar ormanın dallarını kırıyor. Dalları buduyor.

Süründüler. Kurşun altında Recep Çavuşun yanına vardılar ki, Recep Çavuş sağ yanına yatmış, her bir tarafı kan içinde. Onları görünce acıdan dişlerini sıkarak gülümsedi. Başını zorla kaldırarak:

"Uşaklar," dedi, "başımızın çaresine bakın. En az yüz elli kişiler. Beni olduğum yerde bırakın. Kader böyle imiş..."

Yarasına baktılar. Çavuş kurşunu boynundan yemiş... Boynundan giren kurşun, kürekkemiğinin üst başından, kemiğe bir şey yapmadan çıkmış. Kurşun, çıktığı yeri liyme liyme etmiş.

163

"Size bir sözüm var," dedi Recep Çavuş. "şu Cabbar var ya, onu gözden irak etmeyin.

Sağlam, babayiğit çocuk. Bir orduya baş gelir. O olmasa beni sarat gibi ederlerdi. Kendi üstüne çekti ateşi, benim vurduğumu görünce. Öyle bir ateş açtı ki ondan sonra da onlara...

şaşırdılar."

Gömleğini yırtarak yarasını sardılar. Recep Çavuş uyuklar

gibi:

"Yarın," dedi. "Yarın çemberlerini."

Memed:

"Mümkünü yok onun, Çavuş," dedi. "Yarmaya çalışırsak vuruluruz. Bizden, işte böyle korkuyorlar. Ya akşama kadar dayanacağız, ya da burada öleceğiz."

Recep Çavuş düşündü. Yüz etleri gerili. Bağarmamak için zor tutuyor kendisini.

"Bak, bunu doğru düşünüyorsun, Memedim. Ğçinizden bir tanesi bile kaçmaya kalkarsa hepiniz ölürsünüz. Toplayın arkadaşların hepsini, bir adım atmamaya, geriye bir adım atmamaya ant için. Anladım ki onlardan kaçmak ölmek demektir. Dayanın. Öyle sanıyorum ki üstünüze gelemezler. Gelecek olsalardı, çoktan gelirlerdi. Bir şeyden, bir tuzaktan korkuyorlar."

Memed:

"Haydi Durdu Ağam, şu işi yapalım."

Recep Çavuş:

"Zalanın oğlundan korkulur. Ödleğın birisidir. Ona göz kulak olun. Belki o kaçar..."

Durdu:

"Toplayalım arkadaşları. Horaliyle Cabbar ateşini sürdürsünler, oyalasınlar."

Arkasından da toplanma ışığını çaldı. Arkadaşları, bu zamanda, kurşun kaynarken, bu toplanma ışığına bir anlam veremediler.

Zalanın oğlu:

"Bu kıyamette nasıl toplantı yapılır?" diye yanındaki arkadaşına dert yandı. "Kurtuluş yok zaten. Recep Çavuş gitti."

Önce Horali geldi. Sonra da Ala Yusuf... Sonra da GÜdü-koğlu.

>

Durdu:

164

"O Zalanın oğlu nerede?" diye ikircikli sordu.

Horalı:

"Geliyor," dedi. "Toprağa yapışmış, bir tek kurşun bile sıkmadı. Ha bire titriyordu."

Durdu:

"Acayip," dedi. "Ğçimizde en cesur onu bilirdim."

Tam bu sırada sürüne sürüne Zalanın oğlu da geldi. Elleri kan içinde kalmıştı.

Durdu, Horalıyle Cabbara:

"Haydiyin siz ateşi sürdürün," dedi. "Oyalayın onları. Bizim konuşacaklarımız var."

Bu, toplanmak için, bir anlık ateş kesilmesi, Asım Çavuşu iyice kuşkulandırmıştı. Deli

Durduyla, bu ilk karşılaşması değildi. Ama onun ne yapacağı hiç kestirilemezdi. En delice

hareket ettiği gibi, en akıllı da hareket edebilirdi. Bu, ormanın açıklığında çarpışmayı kabul

eden^ya düpedüz ölmek istiyor, ya çok acemi, deli, serseri, ya da bir tuzağı var. Deli Durdu

gibi iğnenin deliğinden geçen bir adam, hiç tongaya basar mı? Asım Çavuşa göre, mutlak bir

tuzaktır bu! Ha çıktı, ha çıkacak! Buna karşı ne yapmalıydı? Bunu bilemiyordu işte. Çekse

gitse saygınlığı beş paralık olurdu. Gitmese, mutlak bir tuzak vardı bunun içinde...

Mahvolacaktı. Şapkasını alıp götüren, elini sıyıran kurşunlar da neydi ola? Bir uyarı mı?

Memedin sözleri de iyice ürkütmüştü onu. Eğer isteseydi o kurşunları atan, onu çoktan

öldürürdü. Çekip gitmek de elinden gelmiyordu. Hazır Deli Durduyu çembere almışken...

Deli Durdu bir daha böyle çembere düşer miydi?

"Arkadaşlar," diye seslendi, "hiçbiriniz yerinizden ayrılmayın. Bakalım ne yapacak bu Deli.

Çevrilmiş zaten. Avucu-muzun içinde. Bu adam, kendi isteğiyle avucumuzun içine düştü.

Yoksa, çoktan Mordağın kayalıklarımı tutabilirdi..."

Onbaşı yalvarıyordu:

"Bu deli pezevengi ben bilirim. Delinin biridir. Camı istemiş burada kalıvermiştir. Hiçbir

tuzak düşünmemiştir. Kendisine çok güvenir. Çemberi daraltalım, bak nasıl avucumuza

düşecek."

Asım Çavuş:

165

"Yıllarca eşkıyalık yapmış, Deli Durdu gibi it oğlu it bir eşkıya kolay kolay burada çarpışma kabul etmez. Hiç olmazsa ormanın kuytulduğuna çekilir. Ormanın en ağaçsız yeri... Bunda mutlak bir iş var. Tetik duralım." Onbaşı:

"Etme gediklim," dedi, "o çok güvenir kendine. Saralım şunu da bitirelim işini. Daraltalım çemberi. Bir kaşık suda boğarız."

Çavuş:

"Duralım durduğumuz yerde," diye Onbaşıya çıkıştı.

Horaliyle Cabbarm ateşi yeniden başlayınca, Çavuş bunu bir türlü anlayamadı. Ne oluyordu?

Durdu:

"Arkadaşlar," dedi, "biribirimizden ayrılmak yok. Hepimiz bir yerden ateş edeceğiz.

Üstümüze gelip, tüfeği kafamıza sıksalar bile yerimizden kımldamak yok. Söz mü?"

Hep bir ağızdan:

"Söz," dediler.

Durdu:

"Öyleyse iyi bir yer bulun. Siperlenecek iyi bir yer..."

Memed:

"Ben bulayım mı?"

"Sen bul."

Memed bu sırada:

"Yatın yatın," diye bağırdı. O hızla attı kendisini. Ötekiler de yattılar. Kulaklarının dibinden

vinlayarak kurşunlar geçiyordu.

Durdu:

"Gördüler," dedi. "Rahat vermezler burada."

Uzun zaman yattıkları yerden kalkmadılar. Kurşunlar sağlı sollu pat pat diye yanlarına düşüyordu. Vızıldıyordu kurşunlar.

Zalanın oğlu daha titriyordu.

"Vay! Vay!" dedi. "Memed vurulmuş." Gözleri de fal taşı gibi açıldı.

Durdu:

"Gerçek mi?" dedi.

166

Memed, kendinden söz edildiğini sezinleyerek, onlara döndü, sordu:

"Ne var?"

Zalanın oğlu, dişleri dişlerine çarparak:

"Üstün başın kan içinde. Vurulmuşsun."

Memed:

"Hiçbir acı duymadım," dedi. Elini başına götürdü. Eline baktı. Eli kızıl kan içinde kaldı.

Yüreği hızla çarpmaya başladı. Orasında burasında yarayı araştırdı bulamadı.

Durdu, sararmış yüzle Memedin yanına geldi. Yarayı aramaya başladı. Buldu:

"Başından," dedi, "azıcık çizmiş."

Memed:

"Aldırma," dedi gülümseyerek. "Siftah bir..."

Kalktı, ormana daldı. Kurşun altında hiçbir şey yokmuş gibi yürüyordu. Biraz sonra da:

"Buraya gelin," diyen sesi duyuldu.

Candarmalar göz açtırmıyorlardı. Gittiler.

Burası, yıkılmış ağaçların üst üste yığıldığı bir çukurdu.

Durdu:

"Tamam," dedi. "Ağaçları çıkaralım."

Birden üstlerinde bir kaynaşma oldu. Yapraklar dökülmeye, dallar çatırdamaya başladı.

Ağaçları çıkaramadan çukura atlayıp, karşılık verdiler edilen ateşe. Yağmur gibi kurşun

yağdırıyordu iki taraf da. Belki böyle yarım saat hiç durmadan karşılıklı ateş edildi. Sonra

bir ara iki taraf da ateşi nedense kesi-verdi. Durdu artık hiç korkmuyordu. Gelseler, şimdiye

gelirlerdi. Çemberi daraltsalar bile akşama o kadar çok kalmamıştı. Dayanabilirdi o zamana

kadar. Şu Çavuşun önünden kaçmak istemiyordu artık.

Sonra Horaliyle Cabbar da geldi çukura.

Cabbar:

"Hani Recep Çavuş?" deyince ortalık karıştı.

Memed:

"Biribirinize hiç kızmayın. Ben gider alı getiririm onu."

Ortalık yatıştı.

Emekliye sürüne çukurdan çıktı. Yorgundu. Yorgunluktan

167

soluk alacak halde değildi. Vardı bir kütüğün dibine uzandı. Bu sırada karşı tarafın ateşi

yeniden başladı. Kütüğün altından bir türlü çıkamıyordu. Nereden geliyor, nereden

atılıyorsa, kurşunlar o kütüğü boyuna dövüp duruyordu. Bir atlama yaptı. Bir tarafı müthiş

acıdı. Kendi kendine, "Kurşun yedim," dedi. Kalktı. Sağını solunu yokladı. Ağrıyan yeri

yokladı. Yara yoktu.

Recep Çavuşun yanına vardığında her bir yanı kana batmış, eli ayağı da parçalanmıştı.

Recep Çavuş onu görünce:

"Ulan," dedi, "bu ne hal? Kan içinde yüzüyorsun."

Memed gülümsedi. Yüzü gözü öylesine kan içindeydi ki, gülümsemesi belli olmadı.

"Haydi gidelim, Recep Çavuş. Senin için geldim."

Recep Çavuş:

"Gidin yavrum," dedi, "siz kendiniz kurtulun da ben kalayım. Herifler dört bir yanı kuşatmışlar. Bir deli itin yüzünden bu hallere düştük işte. Hiçbiriniz kurtulamayacaksınız bu çemberden. Nereye baksan oradan kurşun geliyor. Asım Çavuş akıllanmış gayri. Bırakın beni de ben kalayım burada. Bana bak, oğlum Memed, sen iyi bir çocuksun, eğer bu çemberden kurtulursan gezme bu deliyle. Benim şaştığım, vakit öğleyi geçti, bunlar daha neden çemberi daraltmıyorlar? Nemiz var, nemiz yok öğrendiler?"

Memed:

"Korkuyorlar," dedi.

Recep:

"Çok tuhaf."

Memed:

"Tek korktukları bizim onlara tuzak kurduğumuzdur. Öyle sanıyorlar. Bilmiyorlar ki Deli Durdu zıplırlığından kaldı ormanın açıklığında. Bunu hiç akılları almıyor. Bilmiyorlar ki Durdu, ateşinden vazgeçemedi. Haydi Çavuş kalk gidelim. Ölürsek de beraber, kalırsak da..."

Recep Çavuş:

"Memedim," dedi, "bundan bir kurtulabilsem..."

Memed: >

"Yaran hafif Çavuş. Kurtulursun."

Çavuş yürüyecek halde değildi. Ağır, kocaman Çavuşu Memed sırtına aldı. Biraz götürdükten sonra, yere bırakıverdi.

Çavuş Memedin gücünün yetmediğini anladı:

"Yavrum, böyle olmayacak. Sırtına alma beni. Gel de sana dayanayım. Böyle daha iyi..."

Memed:

"Olur," dedi.

Geçtikleri yerlerde büyük büyük kan pıhtıları bırakıyorlardı. Kurşuna tutuldular bu ara da... Toprağa yapışırçasına yattılar. Herhal görülmüşlerdi. Kurşunlar hep sağlı sollu toprağa saplamıyordu.

Recep Çavuş:

"Ğşi azıttılar. Yenice akıllan başlarına geldi tereslerin."

Binbir bela içinde çukura geldiklerinde, iki kişiyi daha vurulmuş gördüler. Zalanın oğluyla Horali yaralanmıştı. Zalanın oğlu hala durmadan titriyordu. Ağlıyor, bağılıyor, çağırıyor, tir tir titriyordu.

Kuşatmanın daraldığını fark ettiler. Karşı tarafın atışları da daha korkutucu olmaya başladı.

Durdunun köylüsü Kara Muştan da bu sırada boyuna bağıırıyordu:

"Deli Durdu," diyordu. "Aksöğüt köyü senin yiğitliğini biraz sonra göreceksin. Mustafa Dayımı sen iyi bilirsin... Mağrur olma oğlum..."

Deli Durdu kızırıyordu. Kızıyor, karşılık vermiyordu. Uzun zaman ateşi böyle sürdürdü.

Kara Muştan:

"Oğlum Deli Durdu," diyordu, "dilin boğazına mı aktı?"

En sonunda Durdu dayanamadı, ayağa kalktı:

"Kara Muştan Dayı," dedi, "ben seni iyi bilirim. Sen de beni iyi bilirsin. Eğer karyın donunu senin başına şapka yapmazsam bana da Deli Durdu demesinler. Bu Deli Durduluk bana

haram olsun!.."

Tam bu sırada Memed, ayakta dikilmiş duran Durduyu kendine doğru hızla çekti. Durdu o hızla Memedin üstüne yuvarlandı. Bir an, saniyenin yarısı kadar bir an daha ayakta kalsaydı Durdu, beş tane kurşunu birden yemişti. Çünkü karşı ta-

169

raftan Kara Muştanla birlikte dört kişi ona nişan almıştı. Tüfeğin beşi de birden patladı ama, Durdu yerinde yoktu. Recep Çavuş:

"Ulan Deli deyyus," dedi, "soytarılığı bir daha yaparsan ilk kurşunu benden yersin. Hep senin yüzünden zaten." Deli Durdu Recep Çavuşun bu sözlerine güldü: "Kurşun sıkacak halin var da neden başkalarına sıkamazsın?.."

Recep Çavuş Memedi göstererek:

"Şu bir karış çocuğa dua oku," dedi. "O olmasaydı halimiz dumandı."

Memed içinde müthiş bir acı duydu. Durduya şöyle bir baktı. Durdu da ona dostça baktı.

Memedin ellerinde, yüzünde, saçlarında kurumuş kanı görünce kendi kendine gülümsedi.

Onun geldiği günü anımsadı. Nasıl da büzülmüştü Süleymanın arkasına... Süleymanın

arkasına gizlenmiş, orada küçücük kalmıştı. Durdunun gözleri ışıklı bir sevgiyle doldu.

"Ğnsanoğlu," dedi kendi kendine, "neleri yok ki... Ğşte bir avuç çocuk, dün eşkıya oldu, bugün elli yıllık eşkıyadan daha tecrübeli, daha usta..." Önlerinden bir ses: "Teslim olun," diye bağırdı. Durdu:

"Al sana Kara Muştan," dedi. "Bu da senin olsun..." Kara Muştan bir dana gibi böğürerek yere düştü. Durdu, Recep Çavuşa:

"Bunda da mı haksızım, Çavuş?" diye sordu. Recep Çavuş:

"Eline sağlık. Allahınızı severseniz, siz burada ölmeye karar mı verdiniz?" Durdu:

"Verdik. Yemin de ettik. Bu çukurdan çıkmayacağız. Sen öyle söylemedin miydi?" Recep

Çavuş:

"Makinalıyla başladılar. Tarıyorlar. Artık kurtuluş umudu kalmadı. Ya ölüm, ya teslim."

>

Memed, hayretle, korkuyla sordu:

170

"Ya ölüm, ya teslim mi?"

Kafasında o pirinç parıltısı bir yalındı, yayıldı, geçti gitti.

Recep Çavuş:

"Başka bir yol biliyorsan sen söyle Ğnce Memed."

Memed:

"Sen bilmezsen Çavuş, ben ne bilirim."

Çavuş düşündü kaldı. Yarası sıcaklığını yitirmiş, acımaya başlamıştı. Düşünmeye bile fırsat vermiyordu. Çavuş başı önde, ha bire yüzünü buruşturup, dudaklarını geviyor. Ha bire geviyordu.

Sonra Çavuş başını kaldırdı. Herkesin üstünde teker teker başını gezdirdi. "Bir teklifim var," dedi. "Başarılırsa kurtuluruz. Diyeceğim yapılırsa, Asım Çavuş buralarda bir dakika durmaz, doğru yüzbaşının yanına gider."

"Neymiş o?" dediler.

Recep Çavuş:

"Üç tane bomba..." dedi. "Ğçinizde o makinalıya üç tane bomba savuracak yiğit var mı?"

Cabbar tüfeğini doldururken, arkasına dönüp ona karşılık verdi:

"Bunda hepimiz babayiğidiz. Nasıl olsa hepimizi temizleyecek Asım Çavuş. Öyle olmasın da böyle olsun..."

Memed:

"Hiç umut kalmadı mı?"

Çavuş:

"Tek umut söylediğimdir."

Memed:

"Ben varım."

Gözlerine o iğne ucu kadar küçük, çelik pırıltı geldi, yerleşti. Kafasından da gene o pirinç parıltısı şimşek gibi parladı geçti. Ğçi mutlulukla, acıyla bir an karmakarışık oldu.

Durdu:

"Bak hele babayiğide!.."

Çukurdan doğruldu.

"Bana iki bomba daha verin," dedi.

Cabbardan aldı. Atladı. Bütün gücüyle koşuyordu. Kulak-

171

ların dibinde kurşunlar vın vın ötüyordu. Kendisini bir taşın ardına attı. Arkadakiler buna şaşılar. Vuruldu sandılar. Bu hızla giden Deli Durdu nasıl olur da kendisini vurulmadan yere atar? Taşın altından sarı çiğdemler çıkmıştı. Sarı, taze. Taş, büyücek, yuvarlak bir taş. Taşı bir yokladı. Yuvarlak taş yerinden oynuyor. Taşı başına siper etti, yuvarlanmaya başladı. Beyaz taşa kurşunlar gelip değıyor. Bağrıışmalar. Baktı ki taşla kurtuluş yok. Elli metre ötede bir ağacın çukuru. Oraya atlamak için ayağı kalktı. Kendini bir külçe gibi çukura fırlattı. Çukurun içi toprak, çürümüş yaprak kokuyor. Bir çiçek vardır mor, adını şimdi anımsamıyor Ğşte o da kokuyor. Kayalıklarda vardır o çiçek. Her yerde bulunmaz. Bir dağın tepesinde bir bulut parçası dolanıp durur. Pırıltılar çökmüş kenarlarına. Sırmalamış. Makinalmm takırtısını yanı başında duyunca ayıktı. Önünde bir tümsek var. Tümseğın

arkasında bir tümsek daha var. O tümsek berikinden az daha yüksekçe. Makinalıyı iki tümseğin arasına sıkıştırmış olsalar gerek. Öteden dolamp, aradaki tümseğe çıkmak gerek. Tümsek, üstelik de sık ağaçlıklı.

Ayağa kalkıverdi, yürüdü. Kollarını sallaya sallaya, rahat, uzun bir yolda yürüyormuş gibi yürüdü. Görenler küçük dillerini yuttular.

Göz açıp kapayıncaya kadar bombaları ateşledi, makinalı-ya savurdu. Bir, bir daha. Bir daha... Büyük gürültülerle yer sarsıldı. Ortalık duman içinde kaldı.

Koşarak arkadaşlarının yanına geldi. Gün batıyordu.

Konuşmadı. Kimseye de bakmadı. Gözleri bir noktaya dikilmişti. Sert gözler. Yüzü kavrulmuştu. Kurşunlar seyrekleşti. Arada bir, tek tek düşüyor.

Ayağa kalktı gerildi:

"Asım Çavuş, Asım Çavuş, sağlıcakla kal, o dırdırımı tamir et de geri gel. Burada beklerim."

O yandan ses şada çıkmadı.

Durdu Recep Çavuşa sordu:

"Sen bu yanları iyi bilirsin Çavuş. Köy möy yok mu bu yanlarda?"

Çavuş: >

"Yok."

172

Durdu:

"Kayalığa kadar yürüyecek miyiz? Yürüyeceksek hal perişan."

Recep Çavuş:

"Durmak yok kayalıklara kadar. Ben bile bu yaram, bu ihtiyarlığım ile yürüyorum da..."

Durmak yok."

Şafağa karşı kayalıklara vardıklarında hiçbirisinde insanlık hali kalmamıştı. Horali yol

boyunca kime, neye olduğu belirsiz sövüp durmuştu. Daha da sövüp duruyor. Recep Çavuş dayanamamış, bütün gücüyle dişlerini sıkmasına karşın inlemeye başlamıştı.

Durdu çok durgun, yaralı, bitkin kayalıklara oturdu. Ağır ağır bir cigara sardı. Yaktı. Birkaç duman çektikten sonra Memede döndü:

"Dünyada ne isterdim biliyor musun kardaş?"

Memed:

"Yok," dedi.

Durdu:

"Şu vurduğum Kara Mustafa var ya, onun kellesini kesip bir sırğa geçirmeyi, götürüp bizim

köyün orta yerine dikmeyi isterdim. Ne işi var bu adamın benim takibimde? Söylesene

Memed kardaş, ne işi var?"

Cabbar:

"Siz ne yaparsanız yapın," diye seslendi uzaktan. "Ben acımdan öldüm."

Durdu:

"Bir çare bulsan bu işe... Sana babayığitsin derim."

Cabbar:

"Susun da dinleyin," dedi. "Çok uzaklardan köpek sesleri geliyor. Buralarda köy falan yok.

Bu köpek sesleri nedir dersiniz?"

Recep Çavuş inleye inleye:

"Ulan Cabbar," dedi, "ben çok eşek adam gördüm ya, senden daha eşeğini görmedim."

"O da nedenmiş Çavuş?"

Çavuş:

"Görmedim işte," dedi.

173

Cabbar:

"Ulan eşek, yani bilemedin mi bu köpek seslerinin nereden geldiğini?" Cabbar: "Ne bileyim bre Çavuş, onları ben doğurmadım ki..."

Çavuş:

"Ulan eşek," dedi, "o köpek sesleri yörük çadırlarından geliyor. Bu yakınlarda yörükler çadır kurmuşlar, köpekler de onların. Anladın mı şimdi?"

Cabbar:

"Anladım."

Recep Çavuş:

"Ėyi ki anladın."

Cabbar:

"Öyleyse ben Ėnce Memedle çadırlara gidip ekmek isteyeceğim. Gelir misin Ėnce?"

Durdu:

"Siz bilirsiniz," dedi. "Biz burada ateş yakar ısınırız, sizi bekleriz."

Memed:

"Gidelim Cabbar," dedi. "Gidelim ama, şu halimize baksana, bizi gören çingene sanır. Yahut da leş parçalamış köpek sanırlar..."

Cabbar:

"Aldırma bre kardaş. Yüzümüzü bir yıkadık mı olur biter.

Kayadan düze kadar, konuşmadan indiler. Biribirlerinin yüzüne nedense bakamıyorlardı. O da başını ona doğru döndürmeye korkuyordu, o da... Sanki bir suç işlemişlerdi. Kötü bir suç.

Cabbar en sonunda elini uzattı. Memedin sırça parmağını tuttu. Memed, ağır başını kaldırdı.

Baktı. Cabbar da Memedin gözlerinin içine baktı. Bir zaman oldukları yerde durarak biribirlerinin gözlerinin içine baktılar.

Memed:

"Cabbar," dedi, "bu adam iyi bir adam değil, biz bunun peşine düşüyoruz ya."

1

Cabbar:

174

"Anca beraber, kanca beraber dedik bir kere. Gözümüz yanında açıldı."

Gün epeyi yükselmişti ki çadırlara yaklaştılar. Çadırlardan beş altı tane kocaman köpek

üzerlerine doğru koştu.

Cabbar bağırdı:

"Köpekleri tutun!"

Çadırlardan birkaç tane çocuk çıkıp, geri geri içeri kaçtılar. Analarına:

"Eşkıyalar! Eşkıyalar geliyor," dediler.

Bunun üstüne dışarıya kadınlar, onların arkasından da erkekler çıktı.

Memed, büyücek bir çadırın önüne birikmiş yörüklere:

"Selamünaleyküm," diye selam verdi.

Yörükler, bu küçük eşkıyaya şaşkınlıkla baktılar. Ona karşılık Cabbar iri, güçlü kuvvetli, gösterişli bir adamdı.

Sakallı bir yörük:

"Buyurun içeri Ağalar," dedi.

Çadırın içine, kapıdan başlarını eğerek girdiler. İçeri girer girmez Memed afalladı kaldı.

Çadırın içinin güzelliği onu vurdu. Ömründe ilk olarak böyle bir çadır içi görüyordu.

Yörüğün "merhaba"sını bile duymadı. Gözü çadırın içinde. Çadırın arka tarafında nakışlı

çuvallar... Çuvallarda nakışlar, renkler uçuşuyor. Baş döndürücü bir hızla uçuşuyorlar...

Renklerin cümbüşü veryansın ediyor. Nerden bu kadar çok ışık doluyor çadırın içine?

Işıklar, renkler birbirine karışmış oynuyor. Memedin gözüne bir çuval takıldı. Uzun zaman

gözünü çuvaldan alamadı. Çuvalın üstünde muhabbet kuşları vardı. Küçük küçük... Belki

bin tane. Gaga gagaya vermiş kuşlar... Yeşil, mavi, kırmızı, mor kuşlar. Gözleri yaşla doldu.

Kuşlar renk renk uçuşuyor.

Çadırın orta direği oyma... Direğe uçan geyikler oymuşlar. Tüyleri yıldır yıldır eden

geyikler... Som sedeften.

Cabbar:

"Ne daldın bre uyansana?" diye Memedi dürttü.

Memed, gülümseyerek kendine geldi.

"Şimdiye kadar hiç böyle bir çadır içi görmediydim. Cennet gibi bir yer. Ne kadar da güzel!"

Cabbar:

175

"Bu çadır kimin?" diye sorunca, karşılarında oturan ak sakallı, yaşlı, kırmızı yüzlü, gülen, tatlı gözlü adam:

"Benim" dedi. "Bana Kerimoğlu derler."

Cabbar:

"Duyardım. Demek Kerimoğlu sensin?"

Kerimoğlu, kendine güvenmiş, alışkanlıkla:

"Benim," dedi.

Cabbar:

"Ağa, seni çok duyardım. Ğlk olarak görüyorum. Saçıkara-ralı aşiretinin ağası Kerimoğlu değil mi?"

Kerimoğlu:

"Öyle," dedi.

Ğçerisi taze, yeni kaynatılmış sıcak, buğulu süt kokuyordu.

Ağa, Cabbara baktı. Cabbar da Ağaya baktı. Ağa, karısına

döndü:

"Bu delikanlılar şimdi açlar herhalde. Çabuk olsana karı!"

diye onu uyardı. Karı:

"Süt kaymıyor," dedi. "Kaynasın bitsin, hemen..." Memed gülümsedi. Cabbara:

"Burnum..." dedi. Cabbar:

"Burnuna noldu?" diye sordu. Memed: "Burnum dışardaki süt kokusunu almıştı. Doğru çıktı."

Cabbar:

"Benim de," dedi. "Açken bütün burunlar bizimki gibidir."

Kerimoğlu, kırmızı yüzü biraz daha kızararak, mahcup mahcup:

"Oğullar, herhalde çarpışmadan geliyorsunuz?"

Cabbar:

"Asım Çavuş bizi kıstırmıştı. Kurtulduk çok şükür."

Memed:

"Korkak adammış. Yoksa hepimizi teker teker keklik gibi avlardı."

>

Cabbar:

176

"Sekitmezdi. Boşuna kurşun yaktı."

Kadın sofrayı getirdi ortaya attı. Kerimoğlu gülümseyerek açtı. Memed ilk kez kendisini bir yere, bir şeye yabancı sandı. Daha doğrusu kendisine, kendi içine bir yabancılıktı bu. Gözü tüfeğine gitti. Sonra kılık kıyafetini gözünün önüne getirdi. Bütün göğsü boydan boya çaprazlama fişeklik... Yan tarafında kocaman bir kama ve bombalar. Başında kirlenmiş, porsumuş bir mor fes. Üstelik de Deli Durdunun eskisi... Geçinden: "Demek eşkıya oldum ha?" geçti. "Bundan böyle ömrüm eşkıyalıkta geçecek ha!.."

Sofraya önce süt geldi. Buğulanıyordu. Mavi mavi. Üstü de usul usul kırışarak kaymak bağlıyordu. Arkasından pekmez, sonra da kavurma geldi. Ğkisinin de birden ağzı sulandı. Çocuklar gibi gülüşerek birbirlerine bakiştılar. Kerimoğlu işi çaktı. Onun da yaşlı yüzü güldü. Sütbeyaz dişleri de ışıldadı.

"Buyurun canım," dedi./'Buyurun hay yiğen. Ne teklif te-kellüf bekliyorsunuz."

Ğkisi iki yerden kaşıkları kaptılar. Süte saldırdılar önce. Ğlk hücumda sofradaki cümle ekmekler bitti. Sofraya yeniden ekmekler geldi. Süt bitti, yeniden süt geldi.

Yemeği o hızla yiyip bitirdikten sonra:

"Ziyade olsun Ağa," dediler. Ağa, usul usul daha yemeğe devam ediyordu.

"Sağ olun yavrular," dedi. "Gençlik böyle işte hay yiğen-ler," dedi.

Sonra, Ağa da elinin tersiyle bıyıklarını silerek sofradan çekildi.

"Eee," dedi, "sizler cıgara içmez misiniz? Birer cıgara da yakalım."

Cabbar, "Ğkimiz de içmeyiz," karşılığını verdi.

Kerimoğlu, cıgarasını ağızına götürdü, çakmak çaktı. Ortaya hoş, bayıltıcı bir kav kokusu yayıldı. Somurarak cıgarayı yaktıktan sonra:

"Size bir şey deyim de gücünüze gitmesin," dedi. "Aklınıza da bir şey gelmesin."

Memed:

"Söyle Ağam" dedi. "Aklımıza ne gelecek."

177

Kerimoğlu kızardı, bozardı:

"Demem o ki," diye kekeledi, "bu dağlarda ananız yok, eviniz yok. Çarpışmadan da çıkmışsınız. Üstünüz başınız kan içinde. Belki yaranız da var. Çamaşırlarınızı soyunun.

Hemen çocuklar yur. Siz de bu arada benim çamaşırları giyersiniz. Aklınıza Kerimoğlu bizi soyacak da yakalatacak gelmesin. Keri-moğlunun evinde kimseye kötülük gelmez. Kerimoğlu ölmeden misafirine kimse dokunamaz. Bunu da böylece bilersiniz."

Cabbar:

"Biz Kerimoğlunu biliriz, bre Ağa," dedi, "şu aklına gelen

şeye bak!"

Memed:

"Şu aklına gelene..."

Kerimoğlu:

"Öyle deme hay yiğen. Ğnsanoğlu çiğ süt emmiştir. Her kötülüğü yapar, her iyiliği de yaptığı gibi. Öyle deme hay yiğen!"

Kara gözlü, sürmeli, al yanaklı bir gelin her birinin önüne sabun kokan bir kat çamaşır getirdi koydu.

Kerimoğlu:

"Ben dışarı çıkayım da siz soyunun," dedi. Dışarıya çıktı.

O çıktıktan sonra Memed:

"Bre Cabbar," dedi, "ne iyi insanlar var şu yeryüzünde."

Cabbar:

"Ne de zalim, ne de melun insanlar var şu yeryüzünde

Memed." Memed: "Bak şu Kerimoğluna," dedi. "Bak şundaki misafirperverliğe..."

Kerimoğlu dışardan seslendi:

"Soyundunuz mu uşaklar? Geleyim mi?"

Memed:

"Soyunduk," diye cevap verdi.

Ğçeri giren Kerimoğlu Memede:

"Sana bir bakayım, bakayım yaran nasıl?" ~" *"

Memed:

"Bakmaya hacet yok," dedi. "Başımı kurşun sıyrdı. Küçücük bir sıyrık..."

Kerimoğlu Cabbara da sordu: "Sende bir Şey yok mu?"

Cabbar:

"Çok Şükür yok," dedi.

Kerimoğlu dışarı gitti. Bir zaman sonra elinde bir çanak, birtakım bezlerle geldi. Yakıyı eliyle yapmıştı. Memedin yarasını sarmaya başladı:

"Ğki gün içinde hiçbir Şeyin kalmaz. Gençliğimizde biz de yaralandık yavru," dedi. "Hepsi gelip geçiyor."

Başı, usta bir cerrahtan daha ustaca sardı.

Memed minnetle:

"Eline sağlık Ağa," dedi.

Kerimoğlu:

"Yaran hafif ya, havakmıŐ. Şişmiş. Yakı hemen geçirir. Korkma!"

Kerimoğlunun tuhaf, çocuk gibi bir hali vardı. Bir Şey, bir soru soracağı zaman yüzü kıpkırmızı kesiliyor, utanıyordu. Gülümsüyor, kızarıyor, bozarıyor, en sonunda ezilip büzülerek soruyordu. Gene öyle oldu. Memede:

"Yavru," dedi. "Sormak ayıp olmasın, sahiden sen eşkıya mısın? Sahiden... Yoksa..."

Cabbar güldü:

"Ağa," dedi, "bizim Ğnce Memed, eşkıyacılık oynuyor."

Memed de gülümsedi:

"YakıŐtıramadm bana eŐkıyalđı öyle mi Ağa?"

Kerimoğlu:

"Kusuruma kalma yavru, seni hor görmek için söylemedim. Çok gençsin. On altısında ancak görünüyorsun. Onun için sordum. Kusura kalma..."

Memed, gururla:

"On sekiz," dedi.

Kerimoğlu:

"Meraklandım bu işe. Allahaşkına alınma. Neden eşkıya Çıktın bu yaşta?" diye sorunca,

Cabbar:

"Ağasının eşeğini hırsızlayıp satmış, sonra ağası döver diye korkmuş, geldi bize karıştı. Ne yapalım, kabul ettik. Ğçimizde bir tane de eşek hırsızı bulunsun. Ne olur, ne olmaz..."

179

Ağa, Cabbarın alay ettiğini anladı, mahzunlaştı. Sorduğundan pişman olduğu yüzünden anlaşılıyordu. Susmuş konuşmuyordu.

Cabbar, Kerimoğlunun bu şakadan üzöldüğünü görünce:

"Ağa, sen Değirmenoluklu Abdi Ağa adında birini duyar mısın?"

Kerimoğlu:

"Ğyi bilirim onu," dedi. "Geçende duydum ki vurulmuş. Ama, ölmemiş. Yiğeni ölmüş."

Cabbar:

"Ğşte onu vuran bu!" dedi.

Kerimoğlu uzun uzun, tepeden tırnağa kadar Memedi süzdü:

"Acayip," dedi. "Hiç adam vuracak çocuğa benzemiyor bu

Ğnce Memed. Acayip!"

Memed:

"Ağam," dedi Kerimoğluna, "bu yakıdan azıcık daha yapar mısın bize? Yaralı

arkadaşlarımız var. Onlara da götüre-

yim..."

"Yapılmış merhem var," dedi Kerimoğlu. "Şifalı merhem. Ondan veririm sana. Yakı da yaparım şimdi."

Memed:

"Kötü gün görme."

Kerimoğlu, büyücek bir bezin içine merhem koydu. Biraz da yakı yaptı. Getirdi Memede verdi.

Onlar yola düşerken:

"Şaştım sana Ğnce Memed," dedi Kerimoğlu. "Sen hiç eşkıya olacak adama benzemiyorsun.

Ama ne yaparsın. Zor gelmiştir herif... Ğnsanoğlu bu, kimin içinde ne var bilinmez."

Ğkisi birden:

"Sağlıcakla kal," dediler Kerimoğluna.

Kerimoğlu gülen sütbeyaz dişleriyle:

"Uğurola," dedi. "Bazı bazı gene uğrayın. Sohbet ederiz."

Ğkisinin de iki elinde kocaman ikişer torba vardı. Torbalar ağırdı. Kerimoğlu bu torbaları ekmek, peynir, tereyağıyla doldurmuştu. >

Cabbar:

180

"Ne iyi adam."

Memed:

"Ne iyi..."

Memed birden anımsayınca yüzü değışti:

"Yahu Cabbar," dedi. "Çamaşırlarını geri vermedik adamın."

Cabbar:

"Aldırma," dedi. "Çalmadık ya, unuttuk..."

Memed:

"Olmaz," dedi. "Geriye dönüp verelim."

Cabbar gülerek:

"Kerimoğlunun hakkı var. Hiç eşkıyaya benzemiyorsun."

Memed:

"Ne yapayım," dedi. "Herkes eşkıya doğmaz ki..."

Cabbar:

"Öyleyse geri dönüp verelim çamaşırları."

"Dönelim," dedi Memed.

Koşa koşa geri döndüler. Kerimoğlu onları şaşkınlıkla çadırın kapısında karşıladı.

"Ne o?" dedi. "Neden geri döndünüz?"

Memed:

"Senin çamaşırlarımı üstümüzde unuttuk gidiyorduk. Onları geriye getirdik!"

Kerimoğlu:

"Ben de bir şey var diye korktum," dedi. "Çamaşırlar benim size hediyem olsun. Çıkarmayın üstünüzden."

Memed:

"Olur mu ya?"

Kerimoğlu:

"Olur olur," dedi. "Çıkarırsanız gücenirim."

Kayalığa geldiklerinde karanlık kavuşuyordu. Uzakta, kayalığın yücesinde bir top ışık kıvılcımlanıyordu.

Cabbar:

"Memed kardaş," dedi. "Belki şu top ışıktadır bizimkiler..."

Memed: "Bizimkiler mi?" diye sordu.

Cabbar:

"Tabii bizimkiler. Kim yakar o kadar büyük ateşi. Durdu,

181

Asım Çavuşa inat olsun diye, mahsustan bu kadar büyük yak-tırmıştır ateşi."

Memed:

"Benim kıpırdayacak halim kalmadı Cabbar," dedi. "Şu haber ışığını çalsana!"

Cabbar iki parmağını ağzına sokup, güçlü, uzun bir ay ışığı çekti.

Memed:

"Bre Cabbar," dedi, "senin de ışığını bir günlük yoldan dinle. Alimallah duyulur."

Biraz sonra ateş tarafından bir tüfek sesi geldi. Bunu bir

yaylım ateşi izledi.

Memed:

"Bir şey mi var?" diye sordu.

Cabbar:

"Deli Durdu Ağa bayram ediyor," dedi. "Keyfi yerinde olursa boyuna kurşun yakar."

Işıklarına karşıcı olarak kimse gelmedi. Memed de Cabbar da buna içerlediler.

Ateşin yanına vardıklarında kan ter içinde kaldıklarını, bittiklerini hissettiler. Onları bu

sefer Durduyla birlikte bütün arkadaşları ayağa kalkarak karşıladılar. Durdu, onlara

yaklaşınca tabancasını çekti:

"Şerefe" dedi, birkaç el boşalttı. Sonra: "Acımızdan ölüyorduk hepimiz de, az daha yetişmeseydiniz. Bakın Recep Çavuşa daha inliyor. Yaradan değil. Açlıktan. Alimallah açlıktan..."

Ateş bir harman yeri kadar büyüktü. Kocaman, insan boyu yalınlar birbirlerine sarılarak,

eğilip bükülüyorlardı. Odunların çıtırtısı ortalığı tutuyordu. Odunlar, yanarlarken bir hoş

koku çıkarırlar. Su yanarmış gibi bir hoş koku... Yaş odunun yanması bir beter iş. Yalınların

ortasında odun döner durur. Uzun zaman böylece dayanır. Sonra, ortadan ikiye ayrılarak yalımların içinde yiter gider.

Memed, ilk iş olarak Recep Çavuşun başına varıp: "Nasıl oldu Çavuş?" diye sordu.

>

Çavuş inleyerek:

182

"Yaram azdı," dedi. "Havaktı. Ben bu yaradan kurtula-mam gayri- Ölürüm. Ben öldüm gayri..."

Memed, ondan sonra da Horalinin yanına vardı.

"Sen nasıl oldun Horalî kardaş?" diye sordu.

Horalî ağzını açar açmaz bir küfür sağnağıdır başladı yağmaya:

"Anasımı avradım... Darıdan ufağını... Kurşununu, eşkıyasımı... Köyünü, ağacımı, taşımı toprağını, kayasını, yarasını... Abdi Ağanın da avradım... Yaranın da avradım... Hişt duydun mu sen Abdi Ağa ölmemiş be. Vay koca pezevenk vay! Üzülme be o koca pezevengin işini görürüz. Aldırma. Yiğenin de avradım. O ölmüş işte..."

Memed:

"Kardaş," dedi, "sizler için yakı getirdim. Merhem de getirdim. Kerimoğlu verdi. Kendi eliyle yapmış. Eski adam. Ğki güne kalmaz iyi eder yaraları..."

Horalî:

"Merhem de avradım..." dedi.

Memed:

"Öyle deme Horalî kardaş," dedi, "belki bir faydası olur."

Horalî:

"Ğnşallah."

Recep Çavuş:

"Senin Kerimoğlu da çok atmış," dedi, doğrularak: "Bir ayda iyi etsin yaralarımı ben razıyım."

Memed ikisinin de yarasını açıp ilaçladıktan sonra ocağın yanına oturdu.

"Ooof," dedi, "bir yorulmuşum ki..."

Durdu:

"Bak Memed," dedi, "Cabbar ne diyor senin için? Diyor ki, Memed Kerimoğlunun çadırının içini görünce ağzı ayırık kaldı."

Memed:

"Öyle oldu," dedi. "Böyle bir çadır içi hiç görmemiştim. Cennet köşkü gibi bir yer..."

Cabbar: "O, Kerimoğludur o! Ona Kerimoğlu demişler. Adıyla sa-

183

nıyla Kerimoğlu... Onun çadırının içi öyle olmayacak da, kimin çadırının içi olacak!"

Durdu:

"Sen onu bilir miydin eskiden?"

Cabbar:

"Duyardım," dedi. "Çok, çok paralı bir adammış. Gözü-müzlen de gördük. Milyonların üstünde yatıyormuş."

Memed:

"Şu dünyada ne kadar iyi insan var," dedi. "Her şeyimizi düşündü. Yaramı sardı. Karnımızı doyurdu. Çamaşırlarımızı yıkattı. Birer kat da çamaşır hediye etti."

Cabbar:

"Çok büyük bir Ağadır o."

Durdu:

"Bu kadar ünlü, bu kadar zengin bir Ağa da biz niye duymadık şimdidek onun adını?"

Cabbar: "Bu," dedi, "yörüklerin Ağası. Bunlar konar göçerler."

Memed:

"Konarlar mı, göçerler mi, ne ne yaparlarsa yapsınlar, adamlar iyi adamlar. Çadırının direği som sedef işlemeliydi."

Durdu şaşkınlıkla:

"Çadırının direği som sedef işleme miydi? Vay anasım! Demek zengin herifçioğlu? Vay anasım! Demek çadırının direği som sedef işleme?"

Memed:

"Ne dersin!" dedi. "O kadar büyük bir çadır ki, on mu, on beş mi direği var. Bir gelin bize yemek getirdi. Boynunda belki elli tane beşi biryerde vardı. Hem zengin, hem de iyi adam.

Hoş adam. Yüzü de güleç."

Cabbar:

"Abdi Ağayı vuranın sen olduğunu öğrenince nasıl da afalladı. Gözlerini dikmiş, sana yiyecekmiş gibi bakıyordu. Değil mi Memed?" Memed:

"Bakıyordu ya," dedi. "Amma da bakıyordu." >

Durdu, gözlerini yalımlara dikmişti. Konuşmuyor, soru

184

sormuyordu artık. Derin düşüncelere dalmıştı. Yüzünü öylesine bir düşünce almıştı ki...

Durdunun adeti idi. Durdu bir şeye karar vermeden önce, gözlerini nereye olursa olsun, bir insana, bir ağaca, bir buluta, çiçeğe, kuşa, tüfeğe, ateşe diker, saatlarca kııldamadan öylece dururdu.

O susunca ötekiler de sustular.

Yanıdakilere çok sert bir çıkış yaptı:

"Siz gidin yatın. Bu gece nöbeti Horali, ben, Recep Çavuş bekleyeceğiz."

Bu anında Durduya ses çıkarılamazdı. Çeker vururdu. Babası olsa vururdu. Onlar da hiç ses çıkarmadan gittiler, kayanın dibine kıvrıldılar.

Bazı insanlar vardır, sırf doğuştan hoşturlar. Recep Çavuş da onlardandır. Bunlar, yalnız insanlar kendilerini sevsinler diye doğmuşlardır. Sevilmelerine karşılık öteki insanlardan fazla bir yanlan mı vardır? Hayır! R,ecep Çavuş konuşkan mıdır? Hayır. Çok neşeli mi? O da yok. Güler mi, oynar mı? Çok fazla iyilik mi yapar başkalarına? O da yok. Bu, bir sırdır: Üç yıldır Deli Durdu çetesinde. Ondan önce, iki aydan fazla bir çetede kalmamıştı. Millet şaşıyordu Recep Çavuşun Deli Durdu çetesinde üç yıl kalışına.

Recep Çavuş, Deli Durduya ilk rastladığında:

"Bana bak ulan Deli," demişti. "Sen de o akıllı pezevenk-lerden olsaydın, senin de çetende ancak iki ay kalırdım. Karışmazdım çetene. O allame heriflerin işleri güçleri tuzağa düşüp, kurşun yemek. Anladın mı?"

Durdu:

"Anladım," demişti.

Bundan sonra, o gün bu gündür Recep Çavuş, bu konu üstünde konuşmamıştı. Deli Durdu ne yapmışsa hiç karşı koymamıştı. Birkaç kere, hiç sebepsiz yere yaralanmış, Durduya gene bir laf söylememişti.

Yaşamı üstüne tam tamına hiç kimse bir şey bilmiyordu. Konuşması Antep yörelerinin konuşmasını andırıyordu. Ama pek açık değildi. Antep'te uzun zaman kaldığı muhakkaktı.

An-tepten çok söz açardı.

Yaşamı üstüne türlü söylentiler vardı. Birisi şu: Recep Çavuş,

Ben, gidiyorum". Kadın, tüfeği getirmiş yanına koymuş. Azığı da hazırlamış. Çavuş tüfeği bir iyice yağlamış. Fişekleri takınmış. "Karı," demiş sonunda, "şu benim eski kalpağı da ver. Ben dağa çıkıyorum. Hakını helal et". Karı buna çok şaşmış, "Delirdin mi sen, herif?" demiş. "Gece yarısı uyurken yatağından kalk da dağa çık! Görülmüş mü bu?" Recep Çavuş, "Canım öyle istiyor avrat," demiş. "Ben gidiyorum." Başka hiçbir şey söylememiş, evden çıkmış. Bir daha da dönmemiş.

Bazıları da der ki, Recep Çavuş damadına kızmış. Sebebi de, damadın kızına küfretmesiymiş. Bir gün damadın kapısından geçerken, damadın kızma: "Senin babaym..." dediğini duymuş. Ona kızmış, dağa çıkmış. Damadı öldürmeye kıyamamış.

Bazılarının da dediğine bakılırsa, Çavuş çok zenginmiş, ama, yol parası, vergi vermekten hiç hoşlanmazmış, köye tahsildar geldiğinde hasta olur, yataklara düşermiş. Yol parası vermemek için çıkmış. Kimi de kaynanasını öldürmüş de onun için çıkmış, diyor. Herkes uydurup uydurup bir şey söylüyor. Hangisi doğru, hangisi yalan belli değil.

Suçtu var mı yok mu, o da belli değil. Ama, eskiden ne için çıkmışsa çıkmış olsun Recep Çavuş, şimdi yakayı ele verirse en azından bir otuz yılı var. Adı o kadar baskına, o kadar müsademeye, o kadar yol kesmeye, adam öldürmeye karışmıştır ki...

Gün doğdu. Gün kalktı kuşluk oldu. Durdu uyanmıyordu. Oysa üstüne gün ışığı düşürmek adeti değildi. Öğle oldu, gene uyanmadı. Cabbar sezinliyordu. Geçinden de, "Bunda mutlak bir iş var. Bu deli hiçbir zaman bu vakitlere kadar yatmaz. Bir baskına gidilecek. Bazı zor baskınlardan önce kalkmamak adetidir. O da, yılda, iki yılda bir. Şimdi nereye gidecek ola?" diye geçiriyordu. Merakla bekliyordu.

Recep Çavuş, bugün çok neşeliydi. Türkü söylüyordu. Yaşlı, yankı sesiyle.

Bir ara:

"Bana bakın çocuklar, uyandırın şu Deliyi," dedi. "Uyandırın da ağzımıza bir lokma bir şey

koyalım." >

Memed:

186

"Ben, karışmam."

Cabbar:

"Ben de."

Güdükoğlu, vardı Durdunun başına dikildi:

"Durdu Paşam," dedi, "uyansana Durdu Paşam,"

Güdükoğlu Durduya her zaman, "Paşam" diye söylerdi. Bu da Durdunun çok hoşuna giderdi. Güdükoğlunun çetede birkaç ödevi vardı. Birisi soytarılıktı. Durduya soytarılık ederdi.

"Uyansana Paşam. Vakit öğleyi geçti Paşam."

Durdu, iri yumruklarıyla gözlerini ovuşturarak ağır ağır kalktı.

"Hemen yemek yiyelim. Sonra gideceğiz."

Cabbar:

"Yaralıları ne yapalım?" dedi. "Recep Çavuşun, Horalinin hali duman..."

Durdu, yaralılara sordu:

"Nasılsınız? Bizimle yürüyebilir misiniz?"

Recep Çavuş:

"Ben yürürüm. Ağrı o kadar kalmadı."

Horali:

"Ben de yürürüm," dedi. "Bu yaranın da anasını avradını..."

Büyük bir halka oldular, sofrayı ortaya aldılar.

Gölgeler kuzeyden doğuya dönerken, kayalıklardan aşağı indiler. Yörük çadırlarından köpek

havlamaları geliyordu.

Memed:

"Şimdi nereye gidiyoruz böyle?" diye sorunca Durdu karşılık vermedi. Yalnız kızgın kızgın baktı.

Memed de üstelemedi.

Durdu, yönünü köpeklerin havladığı tarafa dönünce Me-medle Cabbar işi çaktı.

Cabbar, Memedin kulağına:

"Durdunun gözü göz değil," diye fısıldadı.

Memed:

"Gözü göz değil."

Cabbar:

187

"Ya bir iş yaparsa Kerimoğluna. Ne yaparız?" Memed:

"Ne yaparız?" diye tekrarladı. Cabbar: "Ne yaparız?"

Durdunun gidişinde bir kötülük vardı. Hem de kötülüğün dik alası. Durdunun yüzü, şimdiki gibi öyle kolay kolay karar-mazdı. Şimdiyse öyle azgın bir yüz ki... Bir sinek konsa bin parça olur.

Durdu, adımlarını yavaşlatıp Cabbara sordu: "Kaç çadır vardı, çadırının yanında

Kerimoğlunun?" Cabbar:

"Üç tane," dedi.

Çadırlara geldiklerinde, onları gene kocaman çoban köpekleri karşıladı. Köpeklerin arkasından çocuklar dışarıya fırladılar. Onlardan sonra da kadınlar. Sonra da erkekler...

Kerimoğlu erkeklerin önlerinde duruyor, gelen eşkıya kalabalığına gülüm-süyordu.

Çadırların yanını yönünü sürülerle ak koyunlar sarmış, kara çadırlar bir sütbeyazlık

ortasında kalmıştı. Koyunlar, kuzular meleşiyor. Kocaman çoban köpekleri pehlivan gibi dolanıyorlar, develer yatmışlar. Rahat. Ağzlarından köpükler dökülüyor.

Kerimoğlu:

"Hoş geldiniz misafirlerim. Safalar getirdiniz," diye muhabbetle teker teker her birinin elini sıktı. Memed, gülerek:

"Hoş bulduk," dedi. Yüzünde gülümsemesi dondu kaldı sonra. Ğçini bir şüphe kurdu kemirip duruyordu. Deli Durdu ne yapacaktı acaba?

Sonra, Kerimoğluna Durduyu gösterdi: "Ğşte çetebaşımız bu."

Kerimoğlu gün görmüş adamdır. Kaş altından Deli Durdu-ya şöyle bir baktı. Ondan bir şey anlamadığını Memede belli etti. Durduysa yüzü asık, başı dimdik, etrafına bakmadan yürüyordu.

Kerimoğlu: >

"Bunun adı ne?" dedi Memede.

188

"Deli Durdu."

Kerimoğlu hayret etti:

"O, bu mu?"

Memed:

"Odur işte."

Kerimoğlunun kırmızı yüzündeki gülüş dondu. Gözleri buğulandı.

"Donuna kadar soyarmış soyunca öyle mi?"

"Öyle."

Çadırın içine girince, Memed kadar değilse de, Durdu da şaşırıldı. Duvarda nakışlı bir tüfek asılıydı. Durdu, Kerimoğluna kinli bir bakış attıktan sonra:

"Şu tüfeği getir de bir görelim Ağa," dedi. "Bir de Ağa tüfeği görelim."

Kerimoğlu, bu sözlerdeki kini fark etti. Yüreği sızladı. Ğçi, kendisine bir felaketin yaklaştığını söylüyordu. Bu adamın suratı surat, gözleri göz değildi.

Kerimoğlu, tüfeği getirip Durduya verirken:

"Yemeğiniz hemen mi gelsin?" diye sordu. "Yoksa akşama mı yersiniz?"

Durdunun gözleri kıvılcımlandı:

"Ben," dedi, "soymaya geldiğim adamın ne ekmeğini yer, ne de kahvesini içerim. Ekmeğini yer, kahvesini içersem soya-mam."

Hışım la ayağa kalktı. Onun arkasından ötekiler de ayağa fırladılar.

Kerimoğlu:

"Yemeğini ye de, gene soy! Kerimoğlunun evine gelen yemek yemeden ayrılmaz," dedi. Ama sesi titriyordu. Yanaklarından da hafif bir kızılık burnuna, alınına doğru yayılıyordu. Biraz sonra, alnında boncuk boncuk ter peydahlandı.

"Bana bak Durdu Ağa," dedi. "Bu dağlar eşkıya dolu. Şimdiye dek hiçbir eşkıya

Kerimoğlunun evini soyamadı. Sen so-yacaksan soy! Ğşte ev önünde."

Memedle Cabbar bu durum karşısında bitmiş, yok olmuşlardı. Tepelerinden kaynar sular dökülmüş gibi olmuşlardı.

Durdu:

189

"Önce paraları getir Ağa."

Recep Çavuşla Horali ayağa kalkanlarla kalkmışlar, sonra geri oturmuşlar, olanı biteni seyrediyorlar. Nedense Recep Çavuşun gözlerinin içi gülüyor.

Kerimoğlunun yerinden kıpırdamadığını gören Durdu, yavaş yavaş yaklaşıp, tüfeğinin dipçiğiyle omuzuna var gücüyle indirdi. Kerimoğlu yere düştü. Durdu elinden tuttu, kaldırdı.

Çadırın öteki bölmelerinde kadınlar, çocuklar gürültüyle

ağlıyorlardı.

"Baksana bana Ağa, senin ağalığın Saçıkıralı obasmadır, bana değil. Bu dağlarda da Deli Durdunun ağalığı söker."

Güdükoğluna emir verdi:

"Ağayla git de ne kadar parası varsa al getir. Anladın mı? Kadınların altınlarını da topl getir. Anladın mı?"

Güdükoğlu:

"Anladım Paşam."

Güdükoğlunun çetede bir de bu işi vardı. Baskına gittiklerinde, işkence yaparak paraları çıkarttırırdı. Bu işin ustasıydı. O, hangi evi aramışsa, geride bir kuruş bile bırakmamıştır. Kurutmuştur.

Güdükoğluna gün doğdu. Ağanın kolundan tuttu, çekti:

"Geeel bakalım Kerimoğlu. Paraların yerini söyle. Yoksa, Güdüğün bir kurşunu taşlı köyü boylatır sana."

Durdu:

"Kerimoğlu," diye bağırdı, "ya canımı vereceksin, ya da ne kadar paran varsa onu..."

Çadırın önüne, öteki çadırların çocukları, kadınları birikmişlerdi. Durdu, bunları böyle kapıya çokuşmuş görünce, dışarı çıktı bağırdı:

"Yallah evlerinize. Yakında size de sıra gelecek." Kerimoğlu, gözleriyle Cabban, Memedi araştırdı. Onlar arkasında duruyorlardı. Arkasına dönünce, Memedle göz göze geldiler.

Memed gözlerini indirdi. Kerimoğlu, sonra da Cabbara baktı. "Bana yapacağımız bu muydu?" der gibi kırgınlık vardı gözlerinde. Göz çukurlarında birer damla yaş birikmişti.

Arkasına döndü. Güdüğün önüne düştü. Öteki bölmeye geçtiğinde, koyunlar gibi

birbirlerine sokulmuş, ağlaşan kadınlardan birisine işaret etti:

190

"Aç sandığı. Ne kadar para varsa, çıkar da şu adama ver. Üzerinizde de ne kadar altın, bilezik, yüzük varsa çıkarın bana verin," dedi.

Kerimoğlu, Durdunun niyetini sezmişti. Bir metelik bile bırakmayacaktı kendisinde. Onun için ne var, ne yok eliyle vermeliydi.

Güdükoğlu bir tomar kağıt para, bir torba da altını getirdi. Durdunun eline verdi. Kerimoğlu da kadınların gerdanlık, yüzük, bilezik, başlık yaptıkları altınları toplayıp getirdi.

Durdu, Güdükoğluna:

"Tamam mı? hiçbir şey kalmadı mı?" diye sordu.

Güdükoğlu:

"Kalmadı," diye kestirdi attı.

Oysa, bütün öteki baskınlarda Durdu, Güdükoğluna, "Kalmadı mı?" diye sorar, öteki,

"Daha var Paşa," derdi. Sonra gider bir altın, bir kağıt lira getirirdi. Böyle böyle evi on kez, yirmi kez araştırır, kıyıda köşede ne kalmışsa teker teker çıkarırdı. En sonunda bir kalmadı işareti yapardı. Daha, bir yerlerde para kalmış mıdır, kalmamış mıdır, Güdükoğlu adamın yüzüne bakınca bilirdi. Hiç sapıtmaz, mutlak bilirdi.

Deli Durdu:

"Sen akıllı bir adamsın Kerimoğlu," dedi. "Ne var, ne yok hepsini kendi elinle verdin. Nasıl olsa senden zorla alacaktık. Senden akıllısına rastlamadım şimdiye kadar soyduğum insanlar arasında."

Kerimoğlu taş kesilmişti. Yüzü sapsarı, dudakları titriyordu.

Durdu yeniden, kesin, inatçı, buyurgan gürlendi:

"Deli Durdunun bir adeti vardır. Bilir misin Kerimoğlu?" diye sordu. "Bunu başka eşkıyalar yapmaz. Zaten Kerimoğlu-nu da başka eşkıyalar soyamazlar. Ha, bilir misin?"

Kerimoğlu karşılık vermedi.

"Deli Durdunun adeti şudur ki, soyduğu adamları donuna kadar soyar. Çıkar giyitlerini

Kerimoğlu," diye bağırdı.

Kerimoğlu kıpırdamadı.

"Sana diyorum. Çıkar giyitlerini."

Kerimoğlunda gene bir kıpırtı yok.

Durdu öfkeleni. Öfkesinden yerinde duramıyordu. Keri-

191

moğlunun yöresinde fır dönüyordu. Birden, şiddetle kulağının dibine bir yumruk çaktı.

Göğsüne de birkaç dipçik... Kerimoğlu sallandı. Düşecekken, Durdu kolundan tuttu. Bir, bir daha. Bir, bir daha: "Çıkar!"

Kerimoğlu, acıyla konuştu:

"Etme bana bunu Durdu. Kerimoğlunun evini şimdiye kadar kimse basmadı. Yanma kalmaz bu!"

Bu sözler Durduyu çileden çıkardı. Kerimoğlunun kolunu bırakıp tekmelemeye başladı. Yere düşen Kerimoğlu: "Etme," diyordu. "Etme. Yanına kalmaz." Durdunun hiddeti daha arttı.

Ayaklarının altında çiğnemeye başladı.

"Ben de biliyorum yanına kalmayacağını. Onun için seni donuna kadar soyacağım. Hiç olmazsa, koskoca Kerimoğlunun bacağından donunu almış derler. Anladın mı?"

Öteki bölmede ağlamakta olan kadınlardan birkaçı gürültüyü duyunca, bu yana geçtiler. Bir kadın kendisini Kerimoğlunun üstüne attı. Kadının bağırtısı dört bir yanı tutuyordu. Gündükoğlu, bağırان kadını tuttu, Kerimoğlunun üstünden alıp bir tarafa fırlattı.

Durdu bağıyordu:

"Çırılçıplak olmazsan, kendi elinle çırılçıplak olmazsan öldürürüm seni."

Kadınlar çığırıyorlardı.

Kerimoğlu:

"Etme bunu bana. Etme, çoluğumun çocuğumun içinde,"

diye inliyordu.

Bir ara gözü, öyle durup kalmış, dudaklarını yiyen, zangır zangır titreyen Memede ilişti. Ona, yalvarırcasına baktı. Meme-din içinden bir şey "cızz" etti. Yandı. Cabbara döndü. Bakıştılar.

O iğne ucu parıltısı geldi Memedin gözlerine gene oturdu. Cab-bar da hırsından avurtlarının içini yiyordu. Çok kızdığı zaman, kan çıkıncaya kadar avurtlarının etlerini dişleriyle çiğnerdi.

Kerimoğlu:

"Etme bunu bana Durdu Ağa," diye boyuna yineliyordu.

"Etme!"

192

Durdu:

"Soyun!" diye bağırdı. "Yoksa..."

Tüfeğin namlusunu Kerimoğlunun ağzına dayadı:

"Soyun!"

Tam bu sırada Memed, kaşla göz arası çadırdan dışarıya fırladı:

"Kıpırdama Deli Durdu. Yakarım," diye bağırdı. "Kusura kalma ya, yakarım. Bu senin yaptığını..."

Onun arkasından da Cabbarın alaylı sesi duyuldu:

"Kıpırdama Durdu Ağa! Adamı koyver de git. Yakarım. Çok arkadaşlığımız var. Ölümün

bizim elimizden olmasın."

Memed:

"Ölümün bizim elimizden olmasın."

Durdu, hiç böyle bir şey beklemiyordu. Şaşkına döndü.

"Demek böyle ha?"

Tüfeğine davrandı, dışarı iki el ateş etti.

Karanlık kavuşuyordu.

"Bak Durdu Ağa," dedi Memed, "öyle kurşun atılmaz." Durdunun kulağının dibinden cıv cıv diye iki kurşun geçti.

"Bırak da adamı git. Yeter ettiğin. Zulüm derler buna düpedüz. Bırak da git!"

Durdu:

"Demek böyle Ğnce Memed? Demek?"

Ğnce Memed:

"Ölmek istemiyorsan eğer," dedi, "bırak da adamı çadırdan çık git."

Durdu, yerde yatan adama bir tekme daha attı.

"Haydi arkadaşlar gidelim," dedi.

Dışarda, bir çukura yatmış Ğnce Memedin karartısını gördü:

"Alacağın olsun Ğnce Memed. Alacağın olsun Cabbar," dedi.

Çadırdan en son Recep Çavuş çıktı:

"Yaptığınızı çok beğendim çocuklar," dedi. "Ben de sizinle kalayım mı?"

"Kal Çavuş, kal!" dediler.

Durdu:

"Demek Çavuş sen de?.." dedi.

Çavuş:

"Ben de Durdu Ağa," diye karşılık verdi.

Durdu:

"Senin de alacağın olsun Çavuş," dedi.

Durduyla arkadaşları elli metre açılmışlardı ki, Durdu yere

yatıp:

"Davranın arkadaşlar," dedi. "Bugün ölüm kalım günü-

müzdür."

Altı el birden Memed ve Cabbarın üstüne kurşun yağdırmaya başladı. Memedle Cabbar,

Durdunun bunu böyle yapacağını iyi biliyorlardı. O sebepten buldukları çukurdan

ayrılmamışlardı.

Memed:

"Durdu Ağa, var git yoluna," dedi. "Çocukluk etme!"

Durdu:

"Ya siz," dedi, "ya ben..."

Recep Çavuş:

"Git ulan yoluna. Musallat olma çocukların başına. Sen zaten Kerimoğluna çatmakla belanı

buldun. Saçkaralı obası şimdiye haberlendi. Biraz sonra dağları pire gibi tararlar," dedi.

"Var git yoluna!"

Memed:

"Var git yoluna," dedi.

Cabbar:

"Ölümün bizim elimizden olmasın. Var git yoluna..."

Karşı yanın silah sesleri kesildi.

Cabbar:

**"Gidiyorlar," dedi. "Gidiyorlar Allannın belaları. Kerimoğ-
lunun parasını paylaşmaya gidiyorlar."**

Recep Çavuş:

"Gitsinler," dedi. "Saçkaralı obası burunlarından fitil fitil getirir. Az sonra dağ taş insana keser... Eğer bu adam Kerimoğ-luysa, Saçkaralı aşireti Ağası Kerimoğluysa... Dolar Saçkaralı obası yazıya yabana..."

Memed: "!"*

"Şimdi varıp Kerimoğluna ne diyelim? Adamın yüzüne nasıl bakarız?"

»

Cabbar:

194

"Adam bize iyilik, biz ona kötülük ettik," dedi. "Varıp da yanma ne diyelim? Beğendin mi sana yaptığımızı? Erkeklik dediğin böyle olur işte. Biz adamı böyle soydururuz mu diyelim. Vazgeç! Görünmeden ona, çeker gideriz şuna aşağı."

Memed:

"Ben ne deyim," dedi, "Ben ne deyim Kerimoğluna."

Yattıkları çukurdan doğruldu. Çadırlara doğru yöneldi. Kerimoğlunun çadırından bir gürültü, çığırta, bir hayhuy geliyordu. Çadırın kapısını açtı. Bir iki kadın, Kerimoğlunun kanlı başını bir leğene eğmişler yıkıyorlardı. Hem yıkıyor, hem beddua ediyorlardı.

Memed:

"Kerimoğlu Ağa," diye seslendi, bütün başlar kapıya çevrildi. Memedin içinden, hiçbir şey söylemeden kaçmak geçti. Ama kaçamadı.

"Ağa," diye kekeledi. "Kusura kalma. Böyle olacağımı bilmiyorduk."

Döndü, koşmaya başladı.

Arkasında, Kerimoğlu bağırıyordu:

"Akşam yemeğini yemeden gitmeyin oğlum. Gitmeyin..."

Cabbarın yanına geldi.

"Haydi kalkın," dedi. "Kalkın da gidelim. Burada daha fazla kalamayacağım. Şu adama bir yüreğim yanıyor ki... Parça parça oluyor..."

Cabbar ayağa kalktı:

"Ne gelir elden," dedi. "Oldu bir kere..."

Memed, içini çekti:

"Şu Deliyi öldürmeliydik," dedi.

Cabbar:

"Onu öldürmek kolay değil Memed," dedi. "Çok it adam. Yoksa ben... Ben onu öyle bırakır mıydım!..."

Memed:

"Kurşunu yedikten sonra ne yapabilirdi?"

Cabbar:

"Yemezdi ki kurşunu," dedi. "Onun gibi bir adamı hiç görmedim."

Recep Çavuş:

195

"Bu adamda bir şey var," dedi. "Bütün yaptıkları yanına kalıyor. Onun yaptıklarını başka bir eşkıya yapsaydı, bir günden fazla yaşayamazdı. Bir şey var bu adamda. Ayrıldığımız iyi oldu. Amma ne yürekli adam! Her dakika ölümü bekleyen bir hali var."

Memed:

"Ğşte o hali korkuttu beni. Onun için vuramadım onu. Yoksa..."

Cabbar:

"Her neyse... Bir hal var bu adamda..." dedi, kesti.

Ali:

"Şuracıkta, iki saat uyuyalım," dedi.

Hasan:

"Ne kaldı ki bre Ali," dedi. "Öğleye bizim köye varırız. Gece sen bizim evde kalırsın. Yarın sabah da kalkar yola düşersin. Ğkindine senin köyü buluruz."

Ali, çok uzun boylu, çiçek bozuğu, uzun yüzlü, incecik, üfürsen yıkılacakmış gibi bir adamdı.

"Bu gece yarısı," dedi, "bu gece yarısı in cin belli değil. Gel şuracıkta sabaha kadar uyuyalım. Sabaha bir iki saat ancak kaldı."

Hasan:

"Ben bir dakika bile duramam," dedi. "Dört yıldır evimin yüzünü görmedim." Ali:

"Ben de görmedim ama." Hasan:

"Eeee?" diye sordu. "Yoruldum," dedi Ali. Hasan: "Bak," dedi, "bir su şırıltısı geliyor. Git yüzünü yu, geçer..."

Ali:

"Soğuk su yorgunluğa bire birdir," dedi. *" *"

Hasan:

"Bizim köyün suyu..." dedi. "Bizim köyün suyu gibi var mı? Buz gibidir. Süt gibi apak kaynar yerin altından... Eskiden,

tam üstünde bir ulu çınar vardı. Ben de gördüm gözümle... Bir gün bir yağmur yağıyordu.

Kara, kapkara bir yağmur... Birden bir top yeşil ışık patladı gökyüzünde. Yeşil ışık çınarın üstüne ağdı. Vardık baktık, çınar yok yerinde... Çınar kül olmuş... Alimallah gözümle

gördüm. Kül olmuş. Yurdu yuvası bellisiz şimdi çınarın..."

Ali:

"Tam üç yıl, üç koca yıl anam dinim ağladı Çukurovada," dedi. "Amma sonunda kazandım kardaş."

Ali yol boyunca, belki yüz kere, aynı cümle, aynı sözcüklerle Çukurovayı, Çukurovada binbir sıkıntı çekerek kazandığı parayı, kazandığı parayla ne yapacağını anlatmıştı. Yolda konuşacakları bitiyor, bir süre konuşmadan yürüyorlar, biraz önce anlattıklarını yeniden anlatmaya başlıyorlardı. Hasan da köyünü, çocuğunu, kül olan çınarı, Çukurovayı, Çukurovadaki ağasını durmadan durmadan yinelemişti.

Ali sözünü sürdürdü:

"Paramın iki yüzünü kayınbabaya verip kızı eve getireceğim. Ötekine de bir çift öküz alacağım. Anama da içi pamuklu bir hırka yaptıracağım. Üşür fıkarcık. Evin de üstünü açıp yeniden döşeyeceğim. Şu bizim ev yok mu, yağmurlar bir başlamaya görsün. Çok akar gavuroğlu gavur..."

"Evi, yap kardaş yap! Ev akması kötü bir şey. Dayanılmaz."

Ali:

"Öldüm Çukurovada. Yandım. Adamı kebab ediyor. Gavurun yurdu. Bir daha mı, tövbe! Sıtması karnımda. Bu kış işim ĞŞ!"

Hasan:

"Sıtma bende de var," dedi.

Ali:

"Çukurovanın kahrını, eve bir avratla, bir çift öküz sokayım, anama da bir kaim hırka alayım diye çektim. Yoksa dayanılır mı?"

Hasan:

"Dayanılmaz."

Sonra, lafı Alinin ağzından alıp:

196

197

"Kardaş," dedi, "yarm tam öğle vakti, eğer böyle yürüyecek olursak, bizim köyün çayırılığına yetişiriz."

Ali:

"Orada..." dedi.

Hasan:

"Orada, ötede, düzlüğün ortasında..."

Ali:

"Ulu..." dedi.

Hasan:

"Bir ağaç vardır, dalları gürler."

Ali:

"Ağacı geçince," dedi.

Hasan:

"Ağacı geçince sol yanda..."

Ali:

"Taşları birbirinin üstüne yatmış..."

Hasan:

"Ğçini de ot basmış bir mezarlık görünür."

Ali:

"Mezarlığın içindeki ağacı söylemedin," diye anımsattı.

Hasan:

"Ben köyden ayrıldığıım gün, kim bilir kim, mezarlığın ortasına soluk dallı, bilek kalınlığında bir ağaç dikmişti."

"Fıkara yapayalnız bir ağaç..." dedi Ali.

Hasan:

"Öyle işte," dedi.

Ali:

"Kurumamışsa eğer..."

"Kocaman..." dedi, öteki. "Ben mezarlığın yanından geçerken beni birisi görür."

Ali düzeltti:

"Birisi değil," dedi, "Körcenin oğlu Bekir görür."

Hasan:

"Bekir görür," dedi. "Çünkü Bekir, her daim gelir çeşmenin taşına oturur. Gözlerini şarıl şarıl akan suya çevirir düşünür." Ali: "Adetidir değil mi?" diye sordu.

198

"Adetidir," dedi Hasan.

Ali:

"Bekir gider haber verir eve."

Hasan:

"Anam bükülmüş beliylen..."

Ali:

"Dizlerine çöke çöke..."

"Hasan:

"Düşer yola, gelir beni karşılamaya."

Ali:

"Ya çocuk?" dedi.

Hasan:

"Gel azıcık şuraya oturalım," diye önerdi.

Oturdular. Hasan, küçücük, zayıf, kuruyup kavrulmuş bir adamdı. Kocaman dişleri dudaklarının arasından gözükiyordu. Kirpikleri bir hoş, tozlanmış gibi aktı. Mavi, pamuklu bir kumaştan şalvar giymişti. Şalvar daha yepyenydi. Fabrika kokuyordu. Kasketi de yeniydi. Başında eğreti duruyordu. Kırmızı çiçekli mintanı ona tam yakışmıştı. Bir de ökçeleri basık Adana ayakkabısı almıştı ya, yolda giymeye kıyamıyordu. Giydiği ham gönden çarıktı. Kalın, köyden götürüp de eskitemediği çorabın üstüne giymişti. Çorap nakışlıydı.

"Amma da yorulduk," dedi. Ali:

"Yorulduk amma..." dedi. Hasan:

"Kalk," dedi. "Bu kadar dinlenmek yeter yolcu adama... Atalar ne demiş..."

Ali:

"Yolcu yolunda gerek."

Hasan:

"Köye gireriz kardaş. Benim oğlan şimdi altısındadır. Ben köyden ayrılırken yaşı ikiydi.

Şimdi..."

Ali:

"Şimdi altısındadır."

Hasan:

"Beni anamla birlikte çocuk da karşılar."

199

Ali:

"Çocuk sana baba der. Ondan sonra eve geliriz."

Hasan:

"Bütün köylü bizim eve, başıma birikir. Eeee söyle bakalım Hasan efendi, ne kazandın Çukurovada? Ben, hiç derim. Çukurovada ne kazanç olacak. Gittik geldik işte, derim..."

Ali:

"Ben de ikinci sabah erkenden kalkar anayın pişirdiği çorbayı içerim. Tarhana çorbasını... Yola düşerim..."

Hasan:

"Sen yola düştükten sonra, ben de çocuğu yanıma alırım, öteki köye, ay boynuzlu kocaman bir çift öküz almaya giderim. Sonra da yalıdaki taşlı tarlanın taşını birem birem ayıklarım..."

Ali:

"Sonra da iki üç kez üst üste sürersin tarlayı. Çukurova tarlaları gibi. Un gibi eylersin. Sonra da ekersin."

Hasan:

"Sonra bir ekin olur... Her göcek kaplan pençesi gibi toprağa yapışmış..."

Ali:

"Anamn hırkası," dedi. "Gider elimle Göksünde terziye yaptırırım."

Hasan, Alinin yüzüne doğru eğildi. Nefesini duydu.

"Sen," dedi, "köyden ayrılah ne kadar oldu?"

Ali:

"Üç yıl."

Hasan:

"Varır varmaz nişanlımı eve getirmek olsun, ilk işin."

Ali:

"Çok bekledi fıkaracık beni. Bu yılla altı yıl oluyor nişan ta-kalı. Varır varmaz babasının eline saydığım gibi parayı... İkinci gün..."

Hasan:

"Şte bunu iyi yaparsın kardaş," dedi. - *!

Ali:

"Çukurovada çektiğimi bir günde unuturum," dedi.

Yokuş yukarı çıktıkları için, konuşmayı kesmişlerdi. Yoku-

200

şu çıkıp tepeyi aşınca önlerinde upuzun bir düzlük salındığını gördüler.

Yolun kıyısında bir ses duyup durdular. Bir de mekanizma sesi geldi.

"Kıpırdamayın."

Hasan:

"Öldük," dedi.

Ali:

"Öldük."

Hasan:

"Kaçalım," dedi. "Vurursa vurur. Vurulmak soyulmaktan daha iyi. Vurulmazsak evimize yetişiriz."

Ali:

"Haydi," dedi.

Kaçmaya başladılar. Arkalarından kurşun, kaynadı. Bağırarak yere yattılar.

Kıpırdama diyen ses:

"Olduğunuz yerden kımıldamayın. Geliyoruz," diye bağırdı.

Aliyle Hasan oldukları yerden hiç kımıldamadılar. Korkudan kıpırdayacak halleri de

kalmamıştı.

Memed, Cabbar, Recep Çavuş, üçü birden koşarak yatmakta olanların başuçlarına geldiler durdular.

Memed:

"Kalkın ayağa," dedi.

Ölü gibi, usul usul ayağa kalktılar.

Memed:

"Böyle nereden?" diye sordu.

Hasan:

"Çukurovadan kardaş," dedi.

Ali:

"Oradan işte," dedi.

Cabbar gülerek:

"Çok para kazandınız öyleyse. Sizler olmasanız, bizler acımızdan ölürüz. Çıkarın paraları."

Hasan:

"Beni öldürün," dedi. "Tam dört yıl..."

201 ORHAN KEMÂL ĞL HALK KÜTÜPHANESĞ

Cabbar:

"Çıkarın," dedi.

Hasan:

"Vur beni Ağam," dedi.

Ali:

"Benim nişanlım tam altı yıldır bekler. Nolursun beni vu-ruver."

Hasan:

"Tam altı yıl," dedi.

Cabbar, Hasanın koltuğunun altına elini soktu, bir çıkın çıkardı. Çıkın su gibi tere batmıştı.

Çıkını açtı. Çıkının içinden balmumuyla yapılmış bir muşamba çıktı. Muşambanın içinde kağıt paralar vardı.

Cabbar:

"Bak hele, ne de çok para! Nasıl da saklamış!"

Hasan:

"Daya tüfeğini sık ağzıma. Vur beni. Çoluk çocuğuma böyle eli boş gidemem."

Ali:

"Tam altı yıldır," dedi. "Hiç mümkünü yok. Beni vuracaksınız. Gidemem."

Hasan:

"Tam dört yıl, Çukurovanın zehir gibi suyunu içtim. Sıtması karnımda."

Ali:

"Elinizi ayağımızı öpüyüm öldürün beni."

Hasan:

"Öldürün."

Memedin gözleri yaşla dolmuştu.

"Bana bakın," dedi sevgiyle. "Paranıza kimse dokunmaz sizin. Cabbar ver şunun parasını.

Al paranı."

Hasan, inanmadı. Korktu. Titreyen elini uzattı. Aldı. Ne diyeceğini bilemedi. Ancak:

"Allah uzun ömür versin size," diyebildi. Sonra da ağlamaya başladı.

Ali:

"Uzun ömür," dedi.

Memed:

"Bakın size ne deyim. Çanaklının düzünden geçmeyeceksiniz. Orayı Deli Durdunun çetesi tutmuştur şimdi. Donunuza kadar soyar. Uğurlar ola. Sen de inşallah nişanına kavuşursun kar-daş," dedi. Sesi karıncalandı. Konuşacaktı daha. Konuşamadı.

Hasan, çocuklar gibi hiçkırta hiçkırta ağlıyordu. Ağlaması bir türlü dinmiyordu. Giderken: "Sağ olun," dedi. "Sağ olun kardaşlar. Berhudar olun. Allah sizi bu dağlardan kurtarıp sevdiklerinize kavuştursun."

Gidiyor gidiyor geriye dönüp bir dua ediyor, yeniden gidiyordu.

Ali de:

"Kavuştursun," diyordu. |

Kayboldular.

Hasanın ağlaması daha durmamıştı.

Ali:

"Yeter bre Hasan," dedi. "Ne bu ağıt?"

Hasan:

"Şu dünyada ne kadar da iyi insanlar var. Şu bir lokma eşkiya çocuğa baksana. O olmasaydı, paramızı alırdı, o dev gibi herif."

Ali:

"Yok," dedi. "Almazlardı."

"Çanaklının düzünden gitmezsek bizim köye ancak iki gün sonra varabiliriz."

Ali:

"Ne yapalım?" diye sordu.

Hasan:

"Çanaklının düzünü tüm bana verseler, yolumuz iki gün değil, iki ay uzasa gene oradan

geçmem."

Ali:

"Gel öyleyse oturup bir iyice yornuk alalım. Bir daha da yoldan gitmeyelim. Kıydan kıydan."

Oturdular.

Memed, gidenlerin arkasından:

"Paralarımı aldıktan sonra onları öldürseydik sevinirlerdi," dedi.

203

Cabbar:

"O uzun boylusu vurun diye nasıl yalvanyordu!"

Memed:

"Kim bilir nasıl, ne umutlarla çalıştılar!"

Cabbar:

"Nişanlısı tam altı yıldır onu bekliyormuş."

Memed:

"Çanaklıdan gitselerdi, Deli Durdu onları mutlaka soyardı."

Cabbar:

"Bu Delinin yaşaması haram amma..." dedi.

Gidip eski yerlerine oturdular. Bu işe hiç karışmayan Çavuşun sarılı boynu bir tarafa eğilmişti.

Çavuş, gerindi gerindi:

"Ben bir tuhaf oldum çocuklar," dedi. "Yüreğimde bir soğukluk, bir titreme var. Öürsem..." dedi, sonra pişman olmuş-j çasına sustu.

Memed:

"Bu kadar yaradan insana bir şey olmaz," dedi.

Cabbar:

"Başını koy da azıcık uyu," diye salık verdi.

Çavuş, uyumak için gözlerini yumdu.

Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra Memed, Cabbara büyük bir sır verirmiş gibi sokuldu:

"Seninle biz kardeşiz gayrı Cabbar," dedi. "Öyle değil mi kardeş?"

Cabbar buna sevindi: "Ona ne şüphe kardeş," dedi.

Memed:

"Meraktan çatlayacağım. Yüreğim ateş almış yanıyor kardeş."

Cabbar:

"Söyle kardeş da çaresini birlikte arayalım."

Memed:

"Aylar oldu, ben bu işi işleyeli. Duyduk ki Abdi Ağayı yaralamışım. Ölmemiş. Hatçenin hali ne oldu? Ya anamın hali ne oldu? Çatlayacağım. Şu Delinin ardından soygundan soyguna, çarpışmadan çarpışmaya... Bir türlü bir yolunu bulup da öğrenemedim..."

204

Cabbar:

"Köye gider öğreniriz kardeş" dedi. "Ne merak ediyorsun bunu."

Memed:

"O gavur ölmemiş. Hatçeye mutlak bir kötülük etmiştir. Geçimde bir şey var... anlaşılmaz... bir acı... bir yara... yüreğim, durma Memed git, diyor."

Cabbar:

"Şu Çavuşun yarası bir hal olsun, hemen gideriz..."

Memed:

"Yüreğim, durma! diyor, Cabbar kardaş," dedi. "Durma!"

205

Ėndirdiler Heletenin düzüne Kellesi yokkine bakam yüzüne Benden selam söylen Nukrak

kızına Neneyle neneyle Iraz neneyle Çık dağlar başına bana eleyle.

Nukrağı dersen de Ofunun dağı Derde derman derler kartalın yağı Ayağına düştüm Besninin

beyi Neneyle neneyle Iraz neneyle Çık dağın başına ordan eleyle.

Kucağında dokuz aylık yavrusuyla Iraz yirmisinde dul kaldı. Kocasını çok severdi.

Ölüsü başında:

"Hüseyinin üstüne," dedi, "erkek bana haram olsun."

Dediğini de tuttu. Evlenmedi.

Kocası öldükten birkaç gün sonra, çocuğunu bir akraba kadına emanet ederek, sabanın

arkasına geçti. Kocasının bıraktığı yerden tarlayı sürmeye başladı. Bir ay içinde tarlayı

sürdü, ekti bitirdi.

Yaz gelince de hasadını yaptı tek başına. Güçlü kuvvetli,

gençti. Tınmadı.

Çocuğu kucağına alıyor, onunla oynaşa oynaşa köyü dolamıyordu:

206

"Benim bebek büyümez mi emmileri bakmayınca? Benim Rızam büyümez mi?" diyordu.

Amcalara nispet olsun.

Amcanın büyüğu Irazla evlenmek istiyordu.

Iraz:

"Evlenmem," diyordu. "Hüseyinin yatağına başka erkek sokmam. Kıyametedek yaşasam

gene evlenmem."

"Iraz," diyorlardı, "bu da onun kardaşı. Yabancıyı sayılmaz. Çocuğunun emmisi. Ona babası gibi de bakar..."

Iraz Nuh diyordu da...

Bunun üstüne Iraz a kin bağlayan amca, Hüseyinden kalan tarlayı onun elinden aldı. Oysa tarlada hiçbir hakkı yoktu. Babaları öldüğünde, üç kardeş kalan tarlaları eşit olarak paylaşmışlardı. Bu parça da Irazın kocası Hüseyine düşmüştü. Ne çare, Iraz genç kadın. Hükümet yolu, karakol kapısı bilmez. Ne yaparlarsa yanlarına kalır.

Iraz tarlasızdı ama, gene de dayandı:

"Benim bebek büyümez mi emmeleri gavurluk yapınca? Benim Rızam büyümez mi? Büyümez mi tarlası olmayınca?"

Yazın ırgatlık, kışın zenginlerin evinde hizmetçilik etti. Gününü gün etti. Çocuğu nur topu gibiydi. Dilinde, bir ağıt, bir ninni, acı bir türkü gibi;

"Benim öksüz büyümez mi?" Büyüdü.

Neden yoksulluk içindeler? Neden tarlasızlar? Bunun sebebini her gün anasından, köylülerden duya duya büyüdü. Ğçine yanık bir türkü yerleşti kaldı. Bir ananın acısını, gücünü, yürekliliğini döktüğü bir türkü... "Benim yavrum büyümez mi?"

Rıza yirmi birine bastı. Fidan gibi. Dal gibi. Sakarköyün içinde onun gibi ata binen, cirit oynayan, nişan atan, halay çeken yok. Ama, ana da, oğul da rahat değiller... Yüreklerinde onulmaz dertleri var. Kendi tarlan olsun da, sen git el kapılarında yanaşmalık et, yarıcılık et. Sakarköyün toprakları çok verimli... Öteki köylere bakarak geniş de. Büyük bir düzlük. Bu düzlüğün tam orta yerinde bir nokta gibi, Adaca denilen kocaman kaya parçası var. Cümle

207

düzlük ekilip yeşerince, tarlalar yeşile kesince, Adaca kayası bembeyaz, yeşilliğin ortasında parlak.

Adacann dibindeki tarlalardan bir tanesi, en büyüklerinden birisi Rızanın babasının tarlasıdır. Yıllardır amcası sürer. Ğşte o tarla... Rıza bereketli, yağlı bir toprağı hayal eder. Hayal eder, yüreğindeki hınç büyür, taşar... Nereye gitse, nerede çift sürse, gözleri Adaca kayasının dibindedir. Adaca kayasının dibi bir aşk gibi.

Anası her zaman, her Allahm günü:

"Aaah oğul" der, "Adacann tarlası... Baban bizi bu tarlayla gül gibi geçindirirdi. Gözleri kör olası..."

Rıza boynunu büker, dalar giderdi. Burnunda yağlı ışıl ışıl bir toprağın kokusu... Toprağın özlemi içini yakardı... Anası:

"O senin gavur emmin," der, "o senin gavur emmin!.. Burnundan fitil fitil gelecek."

Son günlerde Rızaya bir hal oldu. Hiç böyle değildi. Sabahları çok erkenden uyanıyor, düşüyor yollara... Ver elini Adaca... Adacann dibindeki tarlaya varıyor. Bir taşın üstüne oturuyor, dalyor hayallere... Ekinler göcek olmuş. Toprakta böcekler. Gün doğarken toprak buğulanır. Buğulu toprağı özlem, özlemlerin en yamamıdır. Rıza elini yumuşacık toprağı daldırıyor. Toprak sıcaktır. Parmaklarının arasından altın bir toprak akıyor yere. Rıza, "Bu toprak benim," diyor. Bütün etinde bir ür-perme, bir tat... "Bu toprak benim ha," diyor. "Benim amma yirmi yıldır el ekiyor, el biçiyor..."

Kalkıyor. Yorgun, karar vermiş evine dönüyor. Anası soruyor:

"Şafaktan beri neredeydin?" Karşılık vermiyor. Yüzü karanlık.

Bu böyle, tam tamna iki ay sürdü. Ekinler dize çıktı, san, yeşil, koyu, karanlık bir yeşile döndü. Rıza bir gün:

"Ana," dedi, "bu tarla bizim." Ana:

"Bizim ya yavru," dedi. "Kimin olacak?" ı

Rıza:

"Ben," dedi, "hükümete başvuracağım." Ana:

"Ben de," dedi, "ben de bu günü bekliyordum."

Rıza:

"Yaşlılara sordum. Dedemden kalan tarlayı babam sağlığında amcalarımla paylaşmış.

Paylaşmasa bile bizimki bizim. Dedemden bana kalacakmış."

Ana:

"Ya yavru," dedi, "bizimki bizim."

Bu bir miras davası olduğu için mahkeme o kadar uzun sürmedi. Adacanın dibindeki, yağlı, yumuşacık toprak Rızaya geçti. Yılların mihnetinin altında ezilmiş genç Rıza, bir sevgiliye, bir anaya babaya kavuşur gibi tarlasına kavuştu. Tarla kendisine teslim edildiğinde mevsim yazdı. Toprak sıcacık, kavruluyordu. Ekinler biçilmiş, firezler pırl pırl yanıyordu.

Rıza, yazyeri çıkarmak için bir çift öküz buldu. Pulluğu arkasına taktı öküzlerin. Toprak, pulluğun ağzında ufalanıyordu. Bütün derdi hemencecik tarlayı sürüp bitirmek, kendisinin olan tarlayı şöyle sürülmüş, tohumunu almaya, bire otuz, bire kırk vermeye hazır görmekti.

Yazyeri çıkarılırken çift iki kere koşulur. Biri şafaktan iki saat önce, öteki ikindin, garbi yeli çıktıktan sonra. Şafaktan önce koşulan çift gün kızıncaya kadar sürdürülür. Gün iyice kızdıktan sonra, artık çift sürülmez. Öküzler sineklenirler. Gitmezler. Bu arada ikindine kadar, bir ağaç gölgesinde dinlenilir. Ğkindiüstü, Akdenizin üstünde yelken bulutları yükselirken yeniden çift koşulur. Bu, ay ışığı varsa gece yarısına kadar devam eder. Yoksa, ortalık kararıncaaya kadar sürer.

Ay ışığı vardı. Rıza, gün kızıncaya kadar, sonra gece yarısından ikindine kadar durmadan sürüyordu. Sıcak demiyor, yorgunluk demiyordu. Bazan kendisini alamıyor, sabaha kadar sürüyordu. Sürülmüş yumuşak toprak, ay ışığında daha güzel görünüyordu. Gece...

Sessizlik... Pulluğun toprağı yararken çıkardığı ses daha iyi duyuluyor.

Iraz, fidan gibi bir oğlan büyütmekten, hayırsız amcalardan tarlasını koparıp almaktan dolayı konurluydu. Köyün içinde, bu günler, bir sevinç kasırgası halinde dolanıyordu.

209

"Rıza..." dediler miydi: "O, tarlasını sürüyor," diyordu.

Ayın on dördü. Ay, yusuvarlak. Cümle tarlaları, daha çok Rızanın sürülmekte olan toprağı yaldızlıyor. Serince de bir yel esiyor. Rızanın öküzleri, ayaklan toprağı gömülerek, ağır ağır arkalarındaki pulluğı çekiyorlar. Ay ışığına, kalaylanmış gibi parlayan toprağı rağmen, ağır bir uyku dört bir yandan bastırıyor.

Rıza yorgun. Öküzleri bırakıp, bir toprak tümseğini başına yastık yapıp uyuyor. Koca ovada sürülmüş, ovaya kara bir el işi kağıdı gibi yapışmışçasma duran tarlanın ortasında kıvrılmış bir leke gibi...

Sabahleyin, akraba çocuklarından on bir yaşındaki Durmuş çocuk, her günkü gibi Rızaya gene azığı getirir. Gün iyice kızarmıştır. Ortalık çatır çatır eder. Çocuk, ağaçların dibinde, her günkü gibi Rızayı araştırır. Rıza, onun geldiğini görünce, ayağı kalkıp gülererek ona doğru gelecektir. Azığı elinden almadan, iki koltuğı altından tutup havaya kaldıracaktır. Çocuk şaşkın. Ağaçların dibini bir bir tarar. Yok. Sonra, tarlanın ortasına kıvrılıp yatmış Rızayı görür. Öküzler de ortada yok. Kıvrılıp yatmış Rızanın yanına geldiğinde ürker. Elinden azık düşer. Çocuk döner, bağıra bağıra kaçmaya başlar.

Köye girdiğinde soluk soluğaydı, çocuk. Yıkılacak gibi. Bağırıyordu. Bağırıyordu ama, sesi bir ıslık gibi çıkıyordu. Geldi, evlerinin önünde kendini yere attı. Kadınlar başına biriktiller.

Korkmuş diye dilini çektiler. Soğuk su içirdiler. Başına su döktüler. Çocuk azıcık kendine gelince:

"Rıza Ağam kan içinde yatıyordu. Yere birçok kan göllen-miştiki..." dedi. "Ağızından da kan

gelmişti. Böyle görünce onu, koşa koşa geldim işte."

Kadınlar, işi anladılar. Başlarını önlerine eğip sustular. Bir anda bütün köy haberi işitti. Iraz da duydu. Iraz, saçlarını yolarak, çığırarak önde, köylüler arkasında tarlaya geldiler.

Rızanın başı tümsekten düşmüş, yana sarkmıştı. "I • Iraz: "Öksüz yavrum, gün görmemişim," diye oğlunun, üstüne atıldı.

210

Rıza, dizlerini göğsüne doğru çekmiş, kıvrılmıştı. Önünde-jd çukura kan göllenmiş. Kan donmuş. Kanın üstünde böcekler, sinekler... Ortalığa keskin, tüten, kan kokusu gibi köpüklenen bir güneş de çökmüştü. Güneş buğulanıyordu. Ölünün üstünde bir sürü sinek, şimşek yeşili... Parlayıp kayıyorlar... Kan kö-pürmemiş, kerpiç gibi donmuştu. Ama, bu sıcakta köpürmüş gibi duruyordu. Yahut da öyle geliyordu insana.

"Öksüz yavrum! Gün görmemişim."

Kadınlar, çocuklar, erkekler ölünün yöresine halka olmuşlardı. Kadınların çoğu ağlıyordu.

"Babayiğidim, sana kim kıydı?"

Iraz kendinden geçmiş. Dövünüyor, çırpınıyor. Yürek koymuyor insanda.

Çki kadın varıp Irazı ölünün üstünden almak istediler. Yapışmıştı. Ayıramadılar.

"Beni de diri diri," diyordu, "beni de Rızamla beraber gömün."

O gün, Iraz akşama kadar oğlunun ölüsü üstünde kaldı.

Olayı kasabaya haber verdiler. Candarmalar, savcı, doktor geldi. Candarmalar, gözleri kan çanağına dönmüş, ağlaya ağlaya morarmış kadını sürükleyerek ölünün üstünden kaldırdılar.

Kadın toprağa kapandı, ölü gibi kıpırtısız kaldı... Bir daha da uzun zaman sesi sadası çıkmadı.

Gerekince, toprakta yatan, toprağa yapışıp kalmış kadını Savcının karşısına getirdiler.

Savcı:

"Hatun senin oğlunu kim öldürdü acaba?" diye sordu. "Kimden şüphe ediyorsun?"

Kadının yüzü gerildi. Sonra boş gözlerle pel pel Savcının yüzüne baktı.

Savcı yineledi:

"Senin oğlunu kim öldürdü? Şüpheni kime?" Iraz:

"O gavurlar," dedi. "O gavurlar... O gavurlardan başka öldürecek? Emmisi oğlu öldürdü.

Tarlanın yüzünden." Savcı, tarla meselesini iyice araştırıp zapta geçti. Kalabalık tarladan ayrıldı.

211

Üstünde yeşil sinekleriyle ölü, öküzleri kaçmış, bomboş öküz bekleyen boyunduruğuyla pulluk, ağlamaktan gözlerinde yaş kalmamış ana orada umarsız, ovanın mahzunluğunda kaldılar. Kara, yağlı toprak, sapsarı ovanın ortasına yapıştırılmış bir el işi gibi kara kara ışıldıyordu.

Katil olarak, amcasının oğlu Aliyi yakalayıp karakola götürdüler. Ali verdiği ifadede, o gün köyde olmadığını, Öküzlü köyünde düğünde bulunduğunu şahitleriyle ispat etti. Öküzlü köyü Sakarköye dört saattir. Iraz ve bütün köylüler biliyorlardı ki Rızayı vuran Alidir. Tarla yüzündendir.

Köylü de şaştı. Iraz da şaştı. Ğki gün sonra Ali elini kolunu sallaya sallaya köye geldi. Iraz, onu mutlak asacaklar diyordu. Öyle sarp teselli buluyordu. Oğlunu vuramın köyde elini kolunu sallaya sallaya gezdiğini duyunca, kendinden geçti, deliye döndü. Evdeki baltayı alıp, doğru Alilerin evine koştu. Oğlunu vuramı mutlak vuracaktı. Aliler, Irazm baltalı, kendilerine doğru geldiğini görünce kapıları kapatıp, arkadan sürmelediler. Iraz, kapıyı kapalı bulunca, başladı kapıyı baltalamaya... Ali içerde değildi. Ğçerde olsa kapıyı kapamazdı. Ana, baba, iki kız ve bir küçük çocuk vardı içerde. Kapı kırıldı kırılacaktı. Kapıyı kırıp içerdekileri

baltadan geçirmek için Iraz var kuvvetiyle kapıya sallıyordu baltayı. Köylüler gürültüye gelmişler, evin dört bir yanına yıgılmışlardı. Iraz yaklaşamıyorlardı. Daha doğrusu, yaklaşmak içlerinden gelmiyordu. Oğlunun öcünü eliyle alsın...

Bazı bazı bir erkek:

"Etme anam, etme bacım, içerdeki ne suçu var? Ali yok evde," diyordu. "Vazgeç."

Ğçerden baba da:

"Ali yok içerde. Vazgeç Iraz," diye bağıyordu. Nasıl oldu, nasıl olmadı, Ali kalabalığın arasından fırlayıp arkasından Irazı yakaladı. Elindeki baltayı kaptı. Halsiz kadını var gücüyle bir tarafa fırlattı. Kadını çiğnemeye başladı. Köylüler vardılar Irazı onun ayağının altından aldılar.

Aynı günün gecesi, Iraz, Alilerin evine ateş verdi. Köylüler evi söndürmeye çalışırken Ali atma atlacağı gibi karakolun yolunu tuttu. O gün sabahleyin olan biteni ve gece de Irazın evle-

212

rini yaktığını şikayet etti. Evin halen yanmakta olduğunu da ekledi sözlerine.

Candarmalarla birlikte Ali, köye girdiğinde sabah oluyordu. Bunu gören köylüler Alinin başına biriktiler:

"Etme Ali," dediler, "fıkaranın fidan gibi oğlu girmiş, yüreği yangılı. Ne yaptığını bilmiyor fikara. Bir de sen tuz biber ekme yarasına. Mahpuslarda çürütme fikarayı. Evini köylü söndürdü..."

Ali dinlemedi. Candarmalar, Irazı önlerine kattılar, aldılar karakola götürdüler.

Iraz ifadesinde:

"Kapıları da kırdım. Her bir şeyi de yaptım," dedi. "Eğer içeri girebilseydim, teker teker hepsini baltadan geçirirdim. Olmadı. Oğlumu, biricik öksüzümü öldürenlerin hepsini öldür-

sem, çok mu? Evi de ben yaktım. Hepsi içerde çatır çatır yan-sınlar diye de gece verdim ateşi;

Namussuz köylü durur mu? Haber verdiler. Evi söndürdüler. Rızama karşılık çok mu görüyorsunuz? Benim öksüzüm bir memlekete değerdi. Ben onu nasıl büyüttüm biliyor musunuz? Çok mu görüyorsunuz?"

Savcıda da, mahkemede de aynı ifadeyi verdi. Tutuklayıp hapisaneye götürdüler, o gene ifadesinden şaşmadı. Boyuna söyleniyordu:

"Benim oğlum bir köyü, bir memleketi değerdi. Çok mu? Benim oğlum... Çok mu?"

Hapisanenin tek odalı kadınlar koğuşuna getirdiler soktular. Ğşte bunu hiç beklemiyordu. Bir çınar gibi oğluna karşılık, bir ev yakmış. Bu haksızlık ona oğlunun ölümünden de ağır geldi.

Başını kaldırıp da hiçbir yere bakmıyordu. Bastığı yeri görmüyordu. Gözleri hiçbir şeyi seçemiyordu. Kör gibi, el yordamıyla dolanır gibi geziyordu ortalıkta. Yalnız mıydı bu odada, başka birisi var mıydı, farkında değildi. Bir köşeye, "kuyu dibine düşmüş taş gibi"

oturmuştu. Sessiz.

Sütbeyaz başörtü bağlardı. Yüzü yank esmerdi. Ela gözleri kocamandı. Işıl ışıl yanardı.

Çekik kaşları yüzüne başka bir güzellik verirdi. Çenesi incecik, yüzü genişti. Geniş alınna küçücük bir kara perçem düşer, kıvrılırdı. Şimdi perişan. Yüzü çeki-'ip kapkara kesilmiş.

Gözlerinin akı kandan görünmüyor. Göz-

213

leri ağlamaktan o derece kanlanmış. Çenesi kurumuş gibi. Dudakları kansız. Susuzluktan, yarılmış gibi. Yalnız, gene başörtüsü sütbeyaz. Lekesiz. Durup durup:

"Benim dal gibi oğlum," diyor. "Bir ülkeyi değerdi. Çok mu? Bir köyü taşıyla toprağıyla yaksam, kül etsem çok mu?"

Hatçe, bu yeni gelen kadına bir şey sormuyor. Gelişine çok sevindi. Şu yapayalnız koğuşta bir can yoldaşı.. Ğçten içe sevindi ama, sonra kadına acıdı. Kim bilir ne gelmiştir fıkaranın

başına? Can yoldaşı man yoldaşı istemezdi. Burası felaket yeridir. Kimsenin gelişine sevinmemeli.

Bir şeyler sormak istiyor kadına, dili varıp da bir türlü soramıyor. Böyle durgun, böyle ölüm dirim kavgası yapan, can çekişen insanlara kolay kolay bir şey sorulamaz. Ğnsan ne soracağını şaşırır. Hatçe de sormadı. Kadına baktı kaldı.

Akşam oldu. Hatçe dışarda, maltızına bulgur çorbası vurdu pişirdi. Soğan, acı yağ kokan çorbayı içeri aldı.

Çorba hafif hafif buğulanıyordu. Çorba soğuduktan sonra, korka korka Iraza yanaştı:

"Teyze," dedi, "açsın herhalde. Azıcık çorba koydum. Ğç." Irazın gözleri bomboştı. Kör gibi bakıyordu. Duymuyor gibiydi de.

"Teyze," diye gene korka korka yineledi. "Teyze, içsene şu çorbadan azıcık. Çok değil, azıcık. Çok açsın herhalde şimdi."

Iraz, oralı bile olmuyordu. Gözleri bomboştı. Taşlaşmış. Gözlerini kırpmıyor bile. Körlerden daha beter bir hali var. Kör gözlerde, gene bir görebilme telaşı, isteği, çabası sezilir. Bunda o da yok. Sağır kulaklarda bir çırpınma, bir gerilme, duymaya doğru bir koşma vardır. Bunda yok. Hatçe, usuldan dürttü: "Teyze!"

Kadının boşluktaki gözleri ağır ağır geldi, Hatçenin üstüne dikildi kaldı. Hatçe şaşırıldı.

Kıvrandı. Gözlerin altından kaçmaya çalıştı. Bir şeyler söylemek istedi. Dili diline dolaştı, beceremedi. Sahanı orada, kadının önünde bırakıp kendisini dışarı attı. Soluğu tutulmuştu.

*

Gardiyan gelip, kapıyı kapayınca kadar dışarda kaldı-

214

Ğçeri girmeye, Irazın haline bakmaya korkuyordu. Daha doğrusu yüreği götürmüyordu. Kapı üstüne kapanınca, hemencecik, titreye korka, Irazdan yana bakamayarak yatağını açtı girdi.

Yatağında bir zaman büzüldü kaldı. Karanlık kavuştu. Kalkıp lambayı yakmadı. Her gün karanlık kavuşur kavuşmaz yakardı. Bugün bir türlü yakmaya eli varmıyordu. Yakınca o ölüm dirim kavgasında çırpınan yüzü görecekti. Karanlıktan da korkuyordu. Ama, karanlık ışıktan daha iyiydi. Karanlık, hiç olmazsa, aralarına bir duvar gibi geriliyordu.

O gece Hatçenin gözlerine hiç uyku girmedi. Ğlk ışık pencerenin tahta aralıklarından içeri sızarken kalktı. Iraz, olduğu köşede duvara hafif bir gölge gibi yapışmıştı. Kıpırdamıyordu.

Yalnızca beyaz başörtüsü belli oluyor, kirli duvarda sütbeyaz bir pencere gibi kalıyordu.

Öğle oldu, Iraz gene aynı durumda. Akşam oldu gene öyle. O gece de Hatçe, birincisi gibi korkulu, yarı uyur, yarı uyanık bir gece geçirdi.

Sabahleyin gene ışıklar sızarken gözleri şiş şiş uyanırken Irazın yanına vardı. Her şeye karar vermiş bir hali vardı.

"Teyze!" dedi. "Kurban olayım teyze! Etme!"

Kadının ellerine sarıldı:

"Etme nolur!"

Kadın, kocaman kocaman açılmış gözlerini onun üstüne çevirdi. Gözler solmuş, bütün ışığını yitirmişti. Gözlerin hiç akı kalmamış, tüm karaya kesmişti.

Hatçe dayandı:

"Derdini bana söyle, teyze," dedi. "Kurbanların olurum teyze. Dertsiz insan buraya düşer mi? Dertsiz insanın burada ne işi var? Öyle mi teyze?"

"Ne diyorsun kızım?" diye inledi Iraz.

Hatçe, Irazın ağzını açıp bir laf etmesine sevindi. Üstünden büyük bir yük kalkmış gibiydi.

"Neden böylesin teyze?" dedi. "Geldin geleli ağzını açmadın. Bir lokma ekmek de yemedin."

Iraz:

"Benim oğlum memleketi değerdi. Köyün yakışığıydı benim oğlum. Çok mu?" dedi, sustu.

Hatçe:

"Seni görünce ben derdimi unuttum," dedi. "Derdin ne teyze? Söyle de açıl."

Iraz:

"Oğlumu öldürenlerin evini yaksam, kapılarımı kırsam, çok mu? Hepsini birem birem öldürsem çok mu? Kıyık kıyık kıy-sam..."

Hatçe:

"Vay teyzeciğim vay!" dedi. "Gözleri kör olasıcalar."

Iraz:

"Köyün yakışığıydı," diye inledi. "Hepsini öldürsem çok muydu?"

Hatçe:

"Vay ana, vay!" dedi.

"Bir de beni getirdiler buraya attılar. Oğlumu vuran elini kolunu sallaya sallaya gezer köyde.

Ben ölmeyim de kimler ölsün!"

Hatçe:

"Hatun teyzem," dedi, "sen acından öldün. Geldin geleli ağzına bir lokma koymadın. Ben gidip de bir çorba yapayım."

Bugün çorbaya bolca yağ da koymaya karar verdi. Geldiğinden bir ay sonra, bazı zengin mahpusların çamaşırlarını yıkamaya başlamıştı. O sebepten birikmiş birkaç kuruşu vardı.

Çarşıdan, mahpuslara bir kız çocuğu, yiyecek öteberi alırdı. Kızı çağırır, eline bir elli kuruşluk verdi. "Git yağ al gel, buna," dedi. Sevinçten uçuyordu. Ne olursa olsun kadın konuşmuştu. Konuşan insan, öyle kolay kolay dertten ölmez. Bir insan konuşmadı da içine gömüldü müydü, sonu felakettir. Ğşte buna seviniyordu.

Hatçe, ne kadar hoş türkü biliyorsa hepsi teker teker içinden geçiyordu. Maltıza kömür

doldurdu, yellemeye başladı. Kömür çabucak kırmızı köze kesti. Bir taraftan yelliyor, bir taraftan üfürüyordu. Küçük kalaylı tenceresine suyu doldurdu, maltıza vurdu. Çorba hemencecik pişti. Bu kadar çabuk pişmesine çorbann, Hatçe de şaştı.

Hatçe çorba lafını edince, Iraz, içinde bir eziklik, bir açlık duymuştu. Yüreği kazınıyordu.

Barsakları, midesi biribirine

216

yapışmış gibi... Oğlu vurulduğu günden beri ağzına bir lokma koymamıştı. Dışardan burnuna erimiş yağ, kızarmış soğan kokusu geldi. Kızgın yağın çorbaya dökülürken çıkardığı cızırtıyı işitti-

Hatçe çorba dolu sahanı getirdi, Irazm önüne koydu.

"Teyze," dedi, "nolursun?"

Eline de bir tahta kaşık tutuşturdu. Irazm kaşığı unutmuş bir hali vardı. Kaşık eline yakışmıyor gibiydi. Düşecekmiş gibi duruyordu elinde.

Hatçe, çorbayı içmeyeceğinden korkarak:

"Haydi teyze," dedi. "Haydi haydi nolursun!"

Iraz çorbayı içip bitirdikten sonra Hatçe:

"Teyze," dedi, "ibrikte su var. Yüzünü yu! Kendine gelir-

Iraz, Hatçenin dediğini yaptı. Gitti yüzünü yıkadı.

"Eksik olma güzel kızım," dedi. "Ğnşallah muradına erer-

sın

sın.

Hatçe:

"Keski," dedi, "ah bre hatun teyzem, keski. Ah keski." Başından geçenleri oturdu, Iraz a bir bir anlattı: "Yaa," diyordu, "hatun teyzem, işte böyle oldu. Dünyada hiçbir şey istemem

Memedimden bir haber alsam. Tam dokuz ay oldu buraya düşeli. Ne gelen var, ne giden... Anam olacak anam, karnından düştüğüm anam bile bir kere geldi. Yaaa hatun teyzeciğim, ilk günler bu delikte aç açına yattım. Sonra mahpusların çamaşırlarını yudum da... Yaaa hatun teyzem... Bir haber alsam... Ölü mü diri mi, bir haber alsam. Gösterlerse assınlar beni. Umurumda değil. Memedimden bir haber gelsin..." İrazm durgunluğu, sersemliği gün geçtikçe azalıyordu. Sonraları mahkumlardan öğrendi ki, "Kapıyı ben baltayla kırdım. Geçerdekilerin hepsini öldürecektim, o piç gelmeseydi. Evi de içerdekileri de yakmak için yaktım," dememeliydi mahkemede. On tane de oğul öldürülebilir, ispat edilmezse, yani gören, bilen olmazsa olayı, kanun katili tutamazdı. İraz ilk günlerde bu haksızlığı bir türlü anlayamıyordu. Sonra gitgide kavradı. Bundan sonraki mahkemelerde verdiği bütün ifadelerde her şeyi inkar ediyordu.

217

"Aaaah!" diyordu, "dışarda olsaydım, oğlumu Alinin öldürdüğünü hükümete gösterirdim. Aaah!" diyordu.

Hatçe, onu teselli etmeye çalışıyordu.

"Çıkarsın inşallah İraz hatun teyzem. Çıkarsın da oğlunu öldüreni hükümete teslim edersin.

Ya benim halim! Ya şu genç yaşım! Çürüyeceğim. Üstüme ıspatçılık eden edene."

Aradan günler geçti... İrazla Hatçe, ana-kız gibi oldular. Belki de ana-kızdan daha ileri.

Geçtikleri su ayrı gitmiyordu. Şimdi ikisinin de derdi bir tek dert olmuştu. Hatçe, Rızanın

boyunu boşunu, kara gözlerini, kalem gibi parmaklarını, halay çekişini, çocukluğunu,

çocuklukta neler yaptığını, İrazm onu ne kahırlara katlanarak büyüttüğünü, tarla meselesini,

son cinayeti en ince noktasına kadar, yaşamış, görmüş gibi biliyordu. İraz da öyle. O da

Memede ait ne varsa... Evcik yaptıkları günden beri hepsini biliyordu.

Son günlerde ikisinin derdi de, sevinci de birleşti. Bir tek düşünceleri vardı. O da Memed.

Irazla Hatçe, bütün gün, akşamlara, gece yarılara dek çorap örüyorlar. Gözlerini kör edercesine. Ördükleri çoraplar kasabada şöhret yapmıştı. "Nişanlısını öldüren kızla, oğlu vurulan kadının çorabı..." Çoraplarda nakışların en acısı uçuşuyordu. Hatçeyle Iraz, örnek filan almıyorlar, nakış üstüne nakış yaratıyorlardı. Ağı gibi acı renkler, acı nakışlar. Kasaba, kasaba oldu olalı nakışın bu kadar etkileyenini, acısını, güzelini görmemiştir. Kasaba bunu böyle kabullenmiş. Böyle söylüyor.

Mahpusaneye ilk giren insan şaşırmıştır. Dünyadan apayrı düşmüş gibi olur. Sanki başka bir dünyadadır. Uçsuz bucaksız bir ormanda kaybolmuştur. Ondan da beter. Topraktan, evden barktan, dosttan, sevgiliden, her şeyden bütün bağlarını kopar-mışçasına uzaktır. Bir derin, ıpsız boşlukta döner. Sonra başka bir hali daha vardır yeni mahpusun, taşı toprağı, duvarı, o azıcık görünen gökyüzünü, kapıyı, demir parmaklıklı pencereleri bile düşman sayar kendisine. Hele bir de parası yoksa, bir köşede boynu bükük kalakalır.

Hatçeyle Irazın böyle gece gündüz gözlerini kör edercesine çorap örmeleri boşuna değildir. Kazandıkları paranın kuruşuna

218

bile dokunmuyorlardı. Yemiyorlardı. Birkaç aydır bütün yiyecekleri, hapisanenin verdiği tek tayındı.

Memed, er geç nasıl olsa gelecekti. Belki yarın, belki de bir ay sonra. Mutlak tutup getireceklerdi. Ona para gerekti. Bir köşede boynu bükük kalmasın diyerdir, bu kadar göz nuru...

Iraz:

"Kızım," diyordu, "bizim gibi sıkıntı çekmeyecek Memedi-miz. Burada biz varız."

Hatçe övünerek:

"Biz varız ya teyze," diyordu. "Biz varız."

Iraz:

"Memedimizin burada parası da var. Daha da kazanırız o gelinceye kadar. Geldiği gün paranın hepsini eline veririz. Ona buna mahcup düşmez. Eline bakmaz elalemin."

Geceleri yorgun, gözleri acıyarak yataklarına giriyorlar, uzun uzun konuşuyorlar, dertleşiyorlardı. Memed için türlü ihtimaller üstünde duruyorlardı. Akla hayale sığmaz.

Neler icat etmiyorlardı! En sonunda Hatçe anasına kızıyor:

"Şu anam da," diye başlıyordu. "Şu benim anam da ana mı? Ben ondan en istedim sanki?"

Anam, dedim, kulun kölen olurum anam, Memedimden bir haber. Senden başka hiçbir şeycik istemem, dedim. Gitti de bir daha gelmedi."

Iraz:

"Kim bilir," dedi, "nolmuştur fikara anana? Neler gelmiştir onun da başına?"

Iraz, anayı her zaman böyle savunurdu.

Her geceki gibi, gene gece yarısı yataklarına girdiler. Yatakları nemden ıslak ıslaktı. Gece böcekleri ötüyordu. Karanlığa çabucak alışsın diye de usul usul gözlerini ovuşturdular.

Hatçe:

"Iraz teyze," dedi.

Iraz:

"Ne?" diye sordu.

Her gece böyle başarlardı.

Hatçe:

"Islak," dedi.

Iraz:

219

"Nedelim ya kızım?" diye karşılık verdi.

Hatçe:

"Benim anam da ana mı?" dedi.

Iraz:

"Kim bilir, neler gelmiştir fikaranın başına?" diye gene her zamanki sözünü söyledi.

Hatçe, anasının üstünde durmadan başka konuya atladı.

"Çukurovada, Yüreğir toprağında bir gözcük evimiz olacaktı," dedi. "Memed yanaşmalık edecek, sonra da küçücük bir tarla alacaktık. Memed, böyle söylerdi, işte."

Iraz:

"Yaşınız genç. Gene olur," dedi.

Hatçe:

"Beni kebabçıya götürecekti kasabada."

Iraz:

"Gene götürür."

Konuşma bu minval üzere uzar, en sonunda Hatçe, dalar giderdi. Kendisinin hapiste,

Memedin de kaçak olduğunu unutturdu. Iraz da unutturdu. Gene unuttular:

"Yüreğir toprağı," diye sayıkladı. "Yüreğir toprağı sıcaktır. Güneşlidir. Bir ekin olur, kaplan sökemez. Bizim tarlamız otuz dönüm."

Iraz:

"Yaaa kızım otuz dönüm."

Hatçe:

"Yarisına buğday, yarisına arpa ektik."

Iraz:

"Buğdayın ortasına da iki evlek soğan..."

Hatçe:

"Evimizin içini yeşil toprakla sıvadım."

Iraz:

"Yeşil toprak... Kırmızı da var."

Hatçe:

"Bir ineğimiz var. Koca gözlü, kırmızı bir inek... Bir de buzağısı..."

Iraz burada susar, karşılık vermezdi. Gene sustu. >

Hatçe sözünü sürdürdü:

220

"Benim evim senin evin. Memed senin oğlun, ben de kızımım-"

"Kızımsm..."

Hatçe:

"Evimizin önündeki salkım söğüdün dalları sarkar. Yere ulaşır."

Iraz:

"Dört bir yanma it çekeriz. Ortasına bahçe... ieklik..."

Hatçe, derin bir uykudan silkinircesine kendine gelir:

"Memedi ne zaman tutup getirirler ola?" diye Iraza sorardı. Gene sordu:

"Hı? Ne diyorsun teyze?"

Iraz:

"Yarın değilse, bir ay sonra..."

Hatçe:

"Biz varız, değil mi teyze?" dedi.

Iraz:

"Biz varız," dedi konurlu. "Paramız da var."

Böylece uykuya dalarlardı. Gene daldılar.

Cuma günüydü. Cuma günü kasabanın pazan kurulur. Hat-çenin her Cuma günü gözleri yollarda kalırdı. Anası geleceksa Cuma günü gelirdi. Hatçe bugün de çok erkenden, daha gün doğmadan uyanmış, "Bari bugün gelse," demişti. Her Cuma böyle derdi.

Kuşluğa doğruydu ki, omuzu heybeli, uzun boylu bir kadın korka sine hapisaneye doğru geliyordu.

Hatçe:

"Iraz teyze," diye bir çığlık kopardı.

Iraz içerden:

"Ne var kızım?" diye heyecanla koştı.

Hatçe:

"Anam!" dedi.

Iraz yola doğru baktı. Yan yana durdular. Yorgun, ayakları yalın, kara yazmasının ucunu dişleri arasına almış, topallayarak gelen kadına baktılar. Kadının başı önündeydi. Mahpusanenin kapısına gelince durdu. Ğncecik, derisi, kemiğine yapışmış, sinirden tir tir titreyen gardiyan, kadına bağıarak sordu:

221

"Ne istiyorsun karı?" Kadın:

"Kızım var içerde, onu görmeye geldim," dedi. Hatçe: "Ana," dedi.

Kadın usul usul başını kaldırdı, gardiyana baktı. "Efendi kardaş işte kızım bu," dedi.

Gardiyan: "Görüşebilirsiniz."

Heybesini duvarın dibine indirdi. Kendi de belini duvara verdi oturdu.

"Ooof," dedi, "kemiklerim sızlıyor."

Hatçe, öylecene durmuş anasına bakıyordu. Kadının ayakları parça parça yırtılmış, tırtıkları arasına toz dolmuştu. Saçları tozdan aklaşmış, boynundan aşığı bir çamurlu ter yürümüştü.

Kaşları kirpikleri tozdan gözükmüyordu. Yırtık, kirli fistanı bacaklarına dolanmıştı. Bu hali görünce, Hatçenin anasına olan kızgınlığı geçti. Ğçine bir acıma doldu. Gözleri yaşardı. Boğazı gıcıklandı. Bir türlü anasının yanma varamı-yordu.

Anası, öylesine durup, kendine yaş dolu gözlerle bakan kızımı gördü. Onun da boğazı gıcıklandı. Ne diyeceklerini düşünüp de kendisini tutmasa boşanacaktı.

"Gelsene kadersizim, gelsene anaym yanma, gelsene gün görmemiş kızım," dedi.

Kendisini artık tutamayıp usul usul içine akıta akıta ağlamaya başladı. Hatçe vardı, onun elini öptü. Yanı başına da oturdu. Iraz da geldi bu sırada yanlarına: "Hoş geldin bacı," dedi.

Hatçe, anasına Irazı tanıttı: "Ğşte bu Iraz teyze," dedi. "Beraber yatarız." Ana:

"Nolmuş bu bacıma da?" diye merakla sordu. Hatçe:

"Rızasını vurmuşlar," dedi. Ana: "Vay!" dedi, "vay! Gözleri kör olasıcalar. Vay bacım."

222

Bir sürecik üçü de sustu. Sonra, ana başını yerden kaldırıp konuştu:

"Kızım," dedi, "sırma saçlı da, kara gözlü kızım, kusuruna kalma anayın. O gavur Abdisi benim başıma neler getirmede!.. Arzuhal vermişim diye hükümete, neler getirmede başıma!..

Onun elinden çektiğimi bir ben bilirim. Benim bir daha kasabaya inmemi yasak etti. Yaa gül kızım... Yoksa gül kızımı dört duvar arasında, elin kasabasinda yalnız başıma kor muydum!

Ğki güne bir gelirdim sırma saçlı kızımın yanma."

Nedense, konuşmayı birdenbire kirp dedi kesti. Geldiğinden beri de ilk kez yüzü işiyordu.

Kadınların başını kendine doğru çekip, usuldan usuldan konuşmaya başladı.

"Dur güzel kızım, az daha unutuyordum. Sana havadisim var. Memed, eşkıya olmuş!

Eşkıya!"

Ana, Memed lafını edince, Hatçenin yüzü kül kesildi. Yüreği, göğsünün içine sığmayacakmış gibi, parçalanırcasma atmaya başladı.

"Memed, onları vurunca gitmiş Deli Durdunun çetesine karışmış. Elaleme etmediklerini koymuyorlarmış. Yoldan da kimseyi geçirmiyorlarmış. Bütün yolları bağlamışlar. Önlerine geleni öldürüyorlar, donlarına kadar, anadan doğma soyuyor-larmış..."

Hatçe kızgınlıkla:

"Memed, böyle işler yapmaz. Memed, adam öldürmez," dedi.

Ana:

"Ben ne bileyim kızım," dedi, "hep böyle söylüyorlar. Deli Durdudan sonra Memedin adı söyleniyor. Ünü sardı dört bir yanı. Ğnce Memed diyorlar da bir daha demiyorlar. Ben ne bileyim kızım? Ben de elin yalancısıyım. Abdi gavuru Memedi böyle duyunca, bir ay kadar evinin yöresine her gece dört beş tane nöbetçi koydu. Köylüler diyor ki, dışarda beş tane silahlı nöbetçi beklerden, içerde gene korkuyor, sabahlara dek gözleri-ne uyku girmiyormuş. Evin içinde dolamp duruyormuş. Sonra, evine Asım Çavuş gelmiş, Ğnce Memedi takip ettiğini söylemiş. Bu dağlar, Ğnce Memed gibi bir eşkıya daha görmedi, demiş. O ılnasaydı, ben Deli Durdu çetesini darmadağın ederdim, de-

223

miş. Bunun üstüne, Abdi Ağa başını aldı, köyden gitti. Kimi diyor ki kasabada oturuyor, kimi diyor ki aşağı Çukurova köylüklerine inmiş. Kimi de Ankaraya, büyük hükümete kaçmış diyor. Yani Abdi Ağa Memeden kendisini saklıyor. Ben de Abdi Ağa köyde yokken gül kızıma gideyim, dedim. Yaa gül kızım işte böyle..."

Bunları anlatırken yüzü rahat, gülümser gibiydi. Bitirince, yüzü yemyeşil, ölü yeşiline kesti.

Boğulur gibi bir hal aldı.

Memedin eşkıya oluşuna İraz da, Hatçe de sevinmişti. Göz göze geldiler. Gözleri konuştu.

Anasının yeşil, boğulacakmış gibi olan yüzünü görünce korktular.

Hatçe kekeleyerek:

"Ana, ana ne var?" diyebildi ancak.

Ana;

"Sorma kızım," dedi. "Sana kötü bir haber vereceğim. İnşallah yalan. Gelirken duydum. Dilim varmıyor demeye kızım. Dilim varmıyor. Sabahleyin kızım, sabahleyin duydum ki, dün sabahleyin kızım. Duydum ki, bir yörük ağası yüzünden Deli Durduyla Memed dövüşmüşler. Deli Durdu iki arkadaşıyla birlikte Memedi de vurmuş. Öyle duydum, kızım. Memed, yörük ağasını kayırmış. Deli Durdu da onu vurmuş. Bir atlı geçmiş köyün içinden, atlı bir yörükmüş. Üstü başı cephaneye doluymuş. Çünkü tane tüfeği varmış. Yörük ağasına yardıma gittiğini söylemiş. Kan tere, köpüğe batmışmış altındaki at. Köylüler öyle söylediler. O söylemiş Memedin vurulduğunu..."

Hatçe, ilk önce dondu kaldı. Sonra İrazın ellerine yapışıp kendisini onun kucağına attı:

"Bu da mı geliciydi başıma teyze?" diye bastı çığlığı. Sonra birden sustu.

Ana:

"Ben gidiyorum," dedi. "Allahısmarladık kızım. Sana doğru bir haber ulaştırırım yarın bir gün. Heybede yağ var. Yumurta, ekmek var. Gelecek Cuma gene gelirim. O gavur köye gene gelmemişse. Heybeye sahip ol. Yitmesin. Sağlıcakla kaim," dedi, yola düştü.

224

Yolda yürürken:

"Dememeliydim bunu ona. Dememeliydim," dedi kendi kendine.

Hatçe durup durup yeniden hıçkırmaya başlıyordu: "Ah," diyordu, "gavur Deli Durdu nasıl kıydın Memedi-me? Adam arkadaşına kıyar mı hiç? Nasıl kıydın?.." İraz, teselli ediyordu:

"Eşkıya olan eşkıyanın her gün ölüm haberi gelir, inanma. Buna alışacaksın."

Hatçe dinlemiyordu onun söylediklerini:

"Ben yaşamam," diyordu, "Ben yaşamam Memedimin ardına."

Iraz kızdı:

"Bre kız," dedi, "ne biliyorsun öldürüldüğünü oğlanın. Diri adama ağlanmaz. Ben çocukluğumda, yok yok, gençliğimde olacak. Koca Ahmedin ölüm haberini belki yirmi kez duydum. Daha sağlamış Koca Ahmet."

Hatçe:

"Aaah! Teyzem bu öyle değil ki," diyordu. "Bu yeni eşkiya daha. Ben yaşamam gayri. Ben ölürüm."

Iraz:

"Eşek kız" dedi "eşkiyalar bazı bazı öldü haberini, kendileri mahsustan çıkarırlar. Bak, onun eşkiya olduğunu duyunca keçi sakallı köyden kaçmış. Belki bu haberi keçi sakallı için çıkardı o. Kendisini öldü çıkaracak. Keçi sakallı köye gelince onu öldürecek. Belki bir düzen."

Hatçe:

"O böyle şeyler yapmaz teyzem" dedi. "Ben bundan sonra yaşamam. Ölürüm teyzem," dedi. Sonra sıtmaya tutulmuş gibi titremeye, yanmaya başladı. Iraz onu kucağına aldı, getirdi yatağına yatırdı.

"Dur hele," diyordu, "dur hele akılsız kızım, gün doğmadan neler doğar! Dur hele! Böyle her şeye inanma..."

İkinci gün, yataktan ölü gibi kalktı Hatçe. Alnına kara bir yazmayı çeke çeke bağlamıştı. Yüzü mum rengini almıştı. Donuk, sapsarı.

Bu haberden sonra, Hatçe iflah olmadı. Gün günü daha sa-

225

rardı, daha zayıfladı. Uyku uyuyamıyor, yatağın içinde sabahlara kadar, başım dizlerinin üstüne koyup oturuyordu.

Onunla beraber, Iraz da uyumuyordu.

Konuşmuyorlardı geceleri. Fakat Iraz, ikide birde:

"Göreceksin deli kızım," diyordu. "Göreceksin. Memedin yakında iyi haberi gelecek."

Hatçe oralı bile olmuyordu.

226

Ğki gündən beri gündüzleri bir yere saklanıp, geceleri yol alıyorlardı. Çamlı kayalıkların başına gelmişler, orada mola vermişlerdi. Deli Durdunun bir tuzağa düşüreceğinden korkuyorlardı.

Cabbar:

"O bunu bir türlü kaldıramaz. Bize bir kötülük yapıncaya kadar gözüne uyku girmez. Onun yüreğinden ne geçerse bilirim. Dört yıl beraber gezdim. Çok yaşamaz. O bu günlerde yer kurşunu ya... Peşimizi de bırakmaz. Yoksa ölür. Bize bir şey yapamazsa çatlar ölür. Şimdi mutlak peşimizdedir. Keski bunu yapmasaydık," dedi, "keski..."

Memed:

"Korkuyor musun Cabbar?" diye sordu.

Cabbar:

"Yok amma," dedi.

Memed:

"Amması ne?"

Cabbar:

"Yani... Yani peşimizi bırakmaz da..."

Memed:

"Geleceği varsa..."

Cabbar:

"Öyle insanca gelmez ki," dedi. "Bir yerde, hiç umulmadık "ir yerde pusu kurar. Pususuna düşeriz. Yoksa, erkekçesine karşı karşıya gelse... Allah ya ona verir, ya bize..."

227

Recep Çavuş dalmış, batan güne, güneşin bir tarafını kır-mızılaştırdığı çam ağacının tepesine bakıyordu. Gün batıyordu. Başını usul usul indirdi. Yüzünü, boynundaki yaraya sarılı alacalı bezi, batan gün yaldızlıyordu.

"Ya bize verir," dedi.

Yeniden çam ağacının tepesine daldı.

Cabbar.

"Bana gücendin mi Memed kardaş?" diye sordu.

Memed:

"Yok," dedi, "neden güceneyim kardaş? Belki dediklerinde haklısın. Bana da öyle geliyor ki peşimizi bırakmaz." Cabbar: "Demek istedim ki tetik bulunalım. Nolur nolmaz..."

Memed:

"Haklısın," dedi, "Nolur nolmaz." Recep Çavuş:

"Beni dinleyin çocuklar," dedi. "Ben, bu dağların nesini severim biliyor musunuz?" Memed,

gülümsedi: "Yok," dedi. Recep Çavuş: "Gün batarken ağaçlarımı. Gün batarken hani ağaçlara pare

pare ışık düşer. Ğşte onu."

Memed:

"Anladım," dedi.

Gün battı. Karanlık kavuştu. Ay yarımdu. Çok kalmıyor, hemen batıyordu. Ay, ağaçların gölgesini usuldan yere düşürdü. Gölgeler birbirlerine karışıyordu. Seçilmiyorlardı.

Cabbar:

"Yürüyelim mi?" diye sordu.

Memed:

"Yürüyelim," dedi, ayağa kalktı.

Recep Çavuş:

"Durun hele çocuklar, azıcık beni bekleyin," diyerek bir kayanın dibine doğru gitti. Orada biraz eğlendikten sonra döndü geldi.

"Karanlık kavuşunca, kayanın dibinde bir hoş, bir yeşillik

228

gördüm. Yeşil bir kıvılcım... Yeşil yalım. Vardım baktım ki yo-sunmuş..."

Cabbar güldü. Memed de işin farkına vardı güldü:

"Bre Recep Çavuş, karanlıkta yosunu yeşil yalım gördün öyle mi?"

Recep Çavuş gayet ciddi:

"Şaştım bu işe. Bakın işte şurada."

Memed:

"Tamam mı yeşil yalıma baktığın?" diye sordu. "Öyleyse yürüyelim."

Recep Çavuş:

"Daha da bakmak isterdim ama, işimiz var."

"Ğşimiz var," dedi.

Kayalıklardan inmeye başladılar. Ğki gündür hep kayalıklarda yürüyorlardı. Yürüyorlar değil, sürünüyorlardı. Sabahtan beri de azıkları bitmişti. Acıkmışlardı. Ayaklarında ayakkabı kalmamış, zımpara taşı gibi kayalar, onları yemişti. Ayaklarında yalnız ayakkabılarının yüzü kalmıştı. Ellerinin içi soyulmuş, kızıl ete kesmişti. Kan da akıyordu.

Recep Çavuş:

"Gene başladık," dedi. "Gene başladık sürünmeye. Ne korkuyorsunuz böyle o deli namussuzdan? Ne korkuyorsunuz be? Ğnelim aşığı. Pusu mu kuracak, ne halt kanştıracaksa karıştırın."

Memed:

"Geçer bre Çavuş," dedi. "Köye varırsak yakı yaptırırım ellerine."

Cabbar:

"Kocakarılardan beter oldun sen."

Recep Çavuş kızdı:

"Bir daha böyle konuşursan Cabbar," dedi. "Seni oraya çivilerim alimallah. Anladın mı?"

Memed:

"Cabbar sus!" diye gözdağı verdi.

Cabbar kahkahayla gülüyordu.

Recep Çavuş onun gülmesine de kızdı.

Dişlerini sıkarak:

229

"Herif adam değil ki," dedi, "orospu dölü."

Memed:

"Şimdi şimdi düze ineriz aslan Recep Çavuş," diye onu yatıştırmaya çalıştı.

Recep Çavuş:

"Şu orospu dölüne söyle de gülmesini kessin. Alimallah çivilerim."

Bunun üstüne Cabbar Recep Çavuşun yanma yaklaştı, elini hızla tuttu, öptü.

"Barıştık işte. Daha ne istiyorsun?" diye güldü.

Recep Çavuş yumuşamadı:

"Ben orospu dölleriyle barışmam," dedi.

Memed, lafı değiştirmek için:

"Çavuşum, tüfeğın dolu mu?" diye sordu.

Çavuş:

"Dolu!" diye sertçe karşılık verdi.

Memed:

"Çok iyi."

Recep Çavuş:

"Beşini de o Abdi gavurunun başına boşaltacağım. Parça parça, darmadağın olsun kafası...

Zulmeder mi fakir fıkaraaya?"

Memed:

"Beraber sıkacağız," dedi. "Benim yüreğim soğumaz elim-len öldürmezsem onu."

Müthiş kin duyarak düşünüyordu. Bir adam öldürmek!.. Bir adamı tamamen ortadan

kaldırıp yok etmek... Bu, kendisinin elindeydi şimdi ha! Ormandaki attığı kurşunlar

geliyordu gözünün önüne. Velinin can verişı geliyordu. Toprakta, çamurun içinde

debelenişı... O, adam öldürmek demek değildi. Tabancayı ateşlerken dünyadan bir insanı

ayırıyorum dememişti. Yakayı kurtarmak böyle daha kolay mümkün olmuştu. Şimdi bir

adam öldürecek. Bir cana kıyacak... Öfkesi, aşkı, sevgisi olan bir şeyi ortadan kaldıracaktı.

Buna, kendinde hak görmüyor gibi bir duyguya kapılmıştı. Düşünmeyi, hem de enine

boyuna, derinliğine düşünmeyi öğrenmişti. Kasabadaki Hasan Çavuş... Belki de aşkı

öğretmiştir düşünmeyi. Kim bilir! Abdiyi öldürmezse ne olurdu? Bir an, belli belirsiz, hayal

meyal bu dü-

230

«ünceden korktu. Savmaya çalıştı. O savmak istedikçe, Allahın belası düşünce geliyor,

sırnaşıyordu. "Hele köye bir varalım da-

Recep Çavuş, var gücüyle bağırdı:

"Yetişin, düşünüyorum."

Vardılar gördüler ki Çavuş, bir ayağını bulunduğu kayadan ötekine atmak istemiş, ayağı yetişemeyince, geriye de çeke-memiş... Elleriyle bir ağacın köküne yapışıp, orada asılıp kalmıştı. Çektiler.

Recep Çavuş bezgin bezgin:

"Allahaşkma söyle Memed, daha ne kadar var düzlüğe?"

Memed:

"Ha indik, ha ineceğiz."

Ay, tam karşı dağın ardına iniyordu ki, düzlüğe vardılar.

Recep Çavuş:

"Hah işte şöyle!" dedi. "Bir kayadan düşüp parçalanmadan geldik. Pusu mu kuracak, kursun deli deyyus. Şurada bir iyice dinlenelim. Avuçlarımın içi bir sızlıyor ki..."

Ötekilerin de avuçlarının içi, dizleri, ayakları sızlıyordu. Her parçaları bir kaya başında kalmış gibiydi.

Konuşmadılar. Memed, gene derin bir düşünceye dalmıştı. Diyordu ki, kendi kendine, "Abdi ölümü hak etmiştir". Ğneklerini çekip götürüşleri geliyordu gözünün önüne... Çakırdikenlikte, bıçak gibi ayazda, ayaklarını, bacaklarını dikenler yiye yiye çift sürüşü geliyordu.

Ayazda, dikenlerin yırttığı yerler ateş düşmüş gibi cayır cayır yanar, adamın yüreğine işler.

Zehir gibi acı, kahırlı çocukluğu toptan geliyordu aklına... "Abdi ölümü hak etmiştir. Hele varalım köye."

Cabbar dürttü:

"Heeeyyy Memed! Gene ne daldın?"

Memed:

"Hiç," dedi, utanarak.

Cabbar:

"Kalkın yola düşelim. Sabaha kalırsak hiçbir şey yapamayız."

Memed:

"Hakkın var," dedi.

231

Kalktılar. Bir çeyrek kadar yürüyünce çakırdikenliğe düştüler.

Recep Çavuş:

"Vay anam vay!" dedi. "Kayalığın gözünü seveyim. Bu dikenler adamın bacağına köpek gibi dalıyor." Memed, sesi bozularak:

"Bu çakırdikenlik, o çakırdikenlik işte. Benim çift sürdüğüm yer."

Recep Çavuş durmadan: "Vay anam vay!" diyordu: "Vay anam vay!" Cabbar:

"Bre Memed," dedi, "bu kadar çakırdikenini saban söke-mez ki... Dikenlik değil,

ormanlık..." "Vay anam vay!" Memed: "Ormanlık." Cabbar:

"Kayalıklardan sonra da böyle bir diken ormanına düşerse insan... Talihi dediğin de..."

"Vay anam vay! Önce Memedin de talihi böyle olur. Vay anam vay!"

Durup soluk alıyorlar, bacaklarından sızan kanı elleriyle yüklüyorlardı.

Memed küfrediyordu. Çocukluğunda ettiği küfürleri yinelemekten tat duyuyordu. Bu

küfürlerin çoğunu Dursundan öğrenmişti. Dursun şimdi nerelerdeydi acaba? "Vay anam vay!"

Çakırdikenleri hisirdiyordu. Bastıkça, ağır, koygun bir ses çıkarıyorlardı. Gecenin

ıssızlığında ses ta uzaklardan duyuluyordu.

"Vay anam vay!" Cabbar:

"Diken neyse ne ya," dedi, "şu topraktaki ufacık taşlar da ayrı bir bela."

Memed:

"Ğşte çift sürdüğüm yerlere geldik. Tam buralar/' "Vay anam vay!"

232

Uzaktan, güneyden bir horoz sesi geldi. Horoz, uzun uzun, arkasını kesmeden ötüyordu.

Sonra, bir dereye düştüler. Ayaklarının altından taş yuvarlanıyordu. Burdaki çakırdikeni daha betardı.

"Vay anam vay!"

Dereyi çıkınca, karşılarına, karanlığa yapıştırılmış daha koyu bir karanlık gibi ulu çınarın karartısı çıktı. Çmara doğru yürüdüler. Çınarın arkasını dönünce, top gibi bir su gürültüsü patladı.

"Vay anam vay!"

Memed:

"Köye geldik," dedi. "Suya inip elimizi yüzümüzü yıkayalım. Ben size yarın birer tane çarık yaparım ki..."

Suya inip, ayakkabılarını çıkardılar. Ayaklarını suya soktular.

"Vay anam vay!"

Cabbar:

"Recep Çavuş," dedi, "yeter gayri baba! Çakırdikenlikten çıktık."

Recep Çavuş:

"Ben böyle dikenliğe hiçbir yerde rastlamadım. Vay anam vay!"

Memed:

"Buraya göz derler işte..."

Bir zamanlar Süleymanın evine kaçtığında, anasının gelip, haftalarca bu suyun gözüne

baktığını, ölüsünün bu kayanın dibinden çıkmasını beklediğini anımsadı. Anası aklına düştü.

Kendi kendine belki binbirinci kez sordu:

"Anamı nettiler ola?"

"Ha? Cabbar, anamı nettiler ola?"

Cabbar:

"Hiçbir şey yapamazlar," dedi.

Recep Çavuş:

"Vay anam vay!" diyordu. "Buralar neresi böyle?"

Memed:

"Buraya gözün gürültüsü derler. Aşağıda değirmen vardır. Kulaksız Ğsmailin değirmeni..."

233

"Bak kardaş! Köye girmeden oraya gidip, bir haber alalım. Daha iyi olur."

"Vay anam vay!"

Cabbar, Recep Çavuşa:

"Allah billah aşkına yeter Çavuş!" dedi.

Memed:

"Belki daha iyi olur. Ğsterseniz gidelim Kulaksızın değirmenine..."

Cabbar:

"Böyle daha iyi. Bence, hiçbir yere, hiçbir köye elini kolunu sallaya sallaya girmemeli."

Recep Çavuş:

"Bakın, bu doğru işte," diye söylendi. "Bu soytarı, köpoğlu Cabbarda iş var. Eşkiryalıkta, dağı taşı, kurdu karıncayı kendine her zaman düşman bileceksin. Her taşın ardında bir pusula var gibi davranacaksın. Sen daha yenisin ya, pişkinsin oğlum Memed. Düşünmek, tecrübenin yerini tutar. Sen, her şeyi inceden inceye düşün."

Ayağa kalktılar. Uzakta, bir kıvılcım gibi yanıp sönen bir ışık görüldü.

Memed:

"Bir ışık dilimi görünüyor ya orada, işte Kulaksız Ğsmailin değirmeni o."

Değirmene yaklaşırlarken, ötede bir sürü köpeğin havlaması duyuldu. Cabbar:

"Köy orası, köpeklerin ürdüğü yer olacak," dedi. Memed: "Orası..." Değirmenin kapısına

gelip durdular. Kulaksız Ğsmaail ayak

seslerini duyunca:

"Kim o?" diye dışarıya seslendi.

Memed:

"Ğnce Memed," dedi. "Ğbrahimin oğlu Ğnce Memed."*

Ğçerden uzun zaman ses gelmedi. Sonra:

"Ne arıyormuş burada Ğnce Memed?" dedi. "Yalan. Onu Deli Durdu vurmuş diye duyduk.

Daha dün duyduk."

234

Un kokusu geceye yayılıyordu. Öyle geliyordu ki onlara, bir un ambarının içine düşecekler

biraz sonra.

Değirmenin abarasmda akan suyun güçlü düşüşü pathyor, gecenin karanlığına yayılıyordu.

Memed:

"Ölmedik. Benim, Ğsmaail emmi," dedi. "Sesimden bilemedin mi?"

Ğsmaail:

"Bildim, bildim. Geliyorum. Şimdi kapıyı açarım."

Geldi, gürültüyle kapıyı açtı. Kapı açılınca yüzlerine turuncu, sallanan bir yalımın ışığı

vurdu. Ğsmaail, Memede baktı baktı da:

"Bre Ğnce Memed," dedi, "öldüremedin şu gavur dinliyi de, kurtaramadın şu köyleri

elinden."

Ğnce Memed gülümsedi.

Ğçeri girdiler. Ocahta yalımlar birbirlerine dolamp, toprağa kadar yatıyorlardı. Un, içerde kara keskin koktu. Ğsmailin uzun kırış kırış boynu, sivri, uzun yüzü, sakalı, kulaklarına inen eski, yağlı şapkası safi una kesmişti.

Gelenlerin ellerini ayaklarını görünce korkuyla sordu:

"Nolmuş size böyle?"

Memed, gülümseyerek:

"Deli Durduyla çatıştık da, iki gün kayalıklarda yürüdük."

Ğsmail, sırtını yandaki duvara verip:

"Düneyin bir atlı geçmiş köyün içinden, Deli Durduyla çarpışmaya gidiyormuş. Deli

Durdunun seni vurduğunu söylemiş. Bütün köy sana yandı Memedim. Bilirsin köylü seni çok sever."

Sonra Memedin arkasını tapıkladı. Kulaklarını okşadı.

"Bre Memed," dedi, "vallahi gözlerime inanamıyorum. Bu ne kadar cepbane sende? Nasıl götürüyorsun bu kadar fişeği? Seni böyle fişekler içinde görmek tuhafıma gidiyor. Şimdi, hep aklıma Sarıcadüzde, çakırdikenliğin içinde düşe düşe çift sürüşün geliyor. Şimdiki gibi gözümün önünde. Ğnanamıyorum."

Memed:

"Oldu işte," dedi.

Ğsmail:

235

"Şimdi açsınız. Kalkayım da size gömme yapayım."

Ayağa kalktı, gözlerini ateşe dikti öyle durdu. Kendi kendine bir iki gülümsedi.

"Ateş de iyi yanıyor/' dedi.

Beli bükülmüştü Ğsmailin. Memed, buna şaştı. Ğsmaili şimdikinden genç biliyordu. Kendi çocukluğundaki gibi.

Memed, korka korka:

"Anamdan," dedi, "Hatçeden ne haber? Abdi evde mi ola?"

Ğsmail olduğu yerde durdu kaldı. Ne gitti, ne bir karşılık verdi. Ne de oturdu. Bu soruyu zaten bekliyordu. Memed, ha sordu, ha soracaktı. Ödü kopuyordu. Olan oldu. Şaşkın şaşkın düşünür, dört bir yana bakırken Memed soruyu yineledi:

"Anamdan...?"

Ğsmail, kekeleyerek:

"Ğyiler iyiler," dedi çabuk çabuk. "Durun geleyim de o gavur dinliyi anlatayım size.

Unutturuyordunuz az daha. Ayaklarınıza, ellerinize tuzlu su yapalım da..."

Memedin içine kurt düşmüştü. Bu da böyle konuşunca... "Ğyiler iyiler," diye geçiştirmesi hayra alamet değildi.

Elinde büyücek bir leğen suyla gelen Ğsmail:

"Ellerinizi, ayaklarımızı içine sokun. Taş yemiş. Taş yeniği de beter ağrır. Ğyi gelir tuzlu su."

Memed:

"Yakında gördün mü anamı?" diye yeniden sordu.

Ğsmail:

"Ğyiler dedik ya, iyiler canm... Durun size gavur dinliyi anlatayım. Gavur dinli senin eşkıyalara karıştığını duyunca... eteklerini ateş aldı. Her gece evini beş altı, on nöbetçiye bekletiyordu. Sonra da ortalıktan yitti gitti. Yüzünü görseniz korkardınız. Korku adamı böyle edermiş zaar! Şimdi senin öldüğünü duymuş, belki köye gelmiştir. Diyorlar ki, onun milleti senin ölümünü duyunca bayram yapmış. Yaparlar ya Memedim. Onlar seni iyi

tanırlar."

Memedin içine bir ateş düştü. Yerinde duramaz oldu. Bir an önce köye varmak için, içi kalakhyordu.

"Haydi kalkın arkadaşlar, sabah olmadan köye girelim."

236

dılar.

lar.

Cabbarla Recep Çavuş, Memedin ne demek istediğini anla-r.

Hiçbir şey söylemeden, ayakkabılarını giyip ayağa kalktı-

Ğsmail:

"Gömmeniz ocakta kaldı. Biraz daha bekleyemez misiniz?" diye sordu mahzun mahzun. "O tuzlu su iyi gelir. Bir de gittiğiniz yerde yaptırın."

Memed önde, ötekiler arkada değirmenden çıktılar.

Beş on adım sonra, hemencecik, gene çakırdikenliğe düştüler.

Recep Çavuş gene bir, "vay anam vay!" çekti.

Gökte yıldızlar ıslak ıslak parlıyorlardı.

Recep Çavuş, doğuya dönüp işedikten sonra:

"Kuyrukyıldızı daha doğmamış," dedi. "Benim yıldız. Daha sabaha epey var."

Ötekiler susuyorlardı. Şimdi ayaklan, elleri daha az acıyordu. Önlerinden bir tilki kaçtı.

Köye yakın olmasalardı, Recep Çavuş onu oracığa deviriverirdi. Ne çare ki... Koca

kuyruğunu dikenlerin üstünden sürükleyerek gitti. Yıldız ışığında tüyleri donuk donuktu.

Cabbar: "Memed kardaş?" dedi.

Memed:

"Köye biraz sonra gireceğiz. Köy, şu aşağıda işte..."

Köyün ilk evine yaklaşırlarken, birkaç kocaman köpek onları karşıladı. Memed, köpeklere yaklaşp, "kuçu kuçu!" diye çağırđı. Köpekler Memedi tanıdılar. Ayaklarına yatıp, yaltaklanmaya başladılar.

Köyün ortasından geçip, doğru Memedlerin evine gittiler. Köy ıpıssızdı. Memed köyü, bu saatte böyle hiç görmemişti. Alışamadı. Gözleri ev aralarında insanları, tavukları, çifte gidenleri, ne olursa olsun canlı bir yaratık arıyordu.

Kapıyı usuldan tıkırdattı. Kulağım verdi. Ses şada yok. Birkaç kere daha tıkırdatıp bekledi. Gene ses yok. Edemedi, küçücük pencereye vardı. Usuldan, "ana, ana, ana!" diye seslendi. Gene ses soluk yok. Kulağım pencerenin tahtasına dayadı. Can kulağıyla dinledi. Ğçerden, ağaçları yiyen kurtların çıkardığı çı-

237

tırtılardan başka ses gelmiyordu. Şüphesi daha da büyüdü Ama içindeki son umut ışığı da sönmemişti.

Arkasına döndü:

"Evde yok," dedi kahırlı kahırlı...

Düşündü. Köyde anası en çok kimi severdi? Durmuş Alileri severdi.

Durmuş Ali şimdi yetmiş beşinde vardır. Son zamanlarda azıcık beli büküldü. Büküldü ama, ellisinde gibi sapasağlamdır.

"Ğşte şurada, Durmuş Ali Emminin evi."

Durmuş Alilerin evi önünde kocaman bir köpek karartısı yatıyordu. Köpek, ayak seslerini duyunca başım kaldırdı. Sonra ağır ağır ön ayaklarının üstüne geri koydu.

Memed, yorgun yorgun omuzunu kapıya dayayıp:

"Durmuş Ali Emmi! Hey Durmuş Ali Emmi!" dedi.

Ğçerden telaşlı sesler gelmeye başladı.

Durmuş Alinin çok kalın, yaşlı sesi, sesler arasından seçiliyordu.

"Allalem bu Memed. Tıpatıp Memedin sesi. Allalem bu Memed!" diyordu.

Recep Çavuş Memedin kulağına eğilip:

"Sesini bildiler ha!" dedi. "Vay anam vay!"

Bu sırada kapı açıldı. Elinde bir çıralık tutarak, doncak, gömlekcek Durmuş Ali kapıda görüldü. Sütbeyaz sakalı ta göbeğine iniyordu. Öylesine iri görünüyordu ki sanki eve sığmayacak, dışarı taşıverecekti.

Gülümseyerek:

"Bre Memed," dedi, "biz de evvelsi gün bir yörükten senin acı haberini aldık. Seni gördüğüme çok sevindim." Ğçeriye seslendi. "Kızlar Memed gelmiş. Kalkın da ateş yakın.

Döşek serin."

Yere atılan döşeklerin çıkardığı ses duyuldu. Durmuş Ali kocaman ak sakalıyla kapının önünden çekildi: "Ğçeriye buyurun." Ğçeri girdiler.

Cabbar somurtuyordu. Dokunsan ağlayacak. Durmuş Ali, elindeki çıralığı ocaklığın pervazına koydu, oturdu.

"Eee Ğnce Memedim, nasılsın bakalım? Daha daha nasılsın?"

238

gütün köy yas tuttu, senin vurulduğunu duyunca. Hatçe duy-ınuşsa kahrından ölmüştür.

Hatçeden hiçbir haber alıyor mu-sün? Fıkara anan da... Anamı sen varmışsın gibi kaldırdım.

Kendi elimlen koydum mezarına."

Başımı kaldırdı Memedin yüzüne baktı. Memedin yüzü moranyordu.

Durmuş Ali telaşlandı:

"Memedim," dedi, "ne oluyor sana? Duymadın mıydı bunları yoksa?"

Cabbarın gözleri dolu dolu oldu. Recep Çavuş yerinden kıpırdamp, tüfeğindeki kurşunları

çıkardı, geri doldurdu.

Memed kendini hiç bozmadan sordu:

"Hatçeye ne oldu?"

Durmuş Ali dövünüyor:

"Vay benim akılsız başım! Bunu sana nasıl söyledim. Duymadığımı ne bilirdim bunca ay! Vay benim akılsız başım!"

Durmuş Alinin karısı, Memed geldi geleli ocaklığın başına büzülmüş, gözlerini de ateşe dikmiş hiç kıpırdamadan öylece duruyordu. Memede "hoş geldin!" bile dememişti. Hışımla konuştu:

"Her zaman böyle yaparsın zaten. Çocuk bir yemek yesey-di de öyle söyleseydin. Kıyamet mi kopardı?"

Durmuş Ali:

"Ben ne bilirdim ben!" dedi. "Bunca ay geçti üstünden. Duymadığımı ne bilirdim!"

Sesi, ağlar gibi bir hal aldı:

"Kusuruma kalma yavrum, kocalık..."

Durmuş Alinin oğulları, torunları, gelinleri, evde kim varsa ocak başında oturanların etrafına halka olmuşlar, başı mor fesli, göğsü çaprazlama fişekli, kalçasının üstü hançerli, tabancalı, bombalı, göğsü dürbünlü Memede bakıyorlardı. Gözlerinde bir Şaşkınlık, bir inanmazlık, azıcık da alay okunuyordu. Onlara Memed eşkıyacılık oynuyormuş gibi geliyordu, şu kocaman adamların yanında.

Memed: "Hatçeye noldu?" diye üsteledi.

Durmuş Ali karşılık vermedi. Boynunu bükmüş, gözlerini ocağın yalımlarına dikmişti.

"Teyze," dedi, Durmuş Alinin avurdu avurduna geçmiş, başörtüsünün altından yarısı kınalı ak saçları görünen karısına. "Teyze, sen söyle. Hatçeye noldu?"

Kadın, acıyarak Memedin gözlerinin içine baktı:

"Ben ne deyim ki sana Memedim, yavrum!" dedi. "Ben ne deyim ki sana! Hatçeye mi?"

Yüzü bir kızarıyor, bir bozarıyor, sararıyordu.

Memed:

"Nasıl olsa birisi söyleyecek. Hatçeye noldu?"

Kadın, Durmuş Aliye doğru öldürecekmiş gibi başını çevirdi, bir bakış fırlattı:

"Aaaah ne deyim ki sana," dedi. "Aaah ne deyim ki... Kim bilir çocukcağız kaç gündür yol yürüyor. Bir yemek yeseydi de öyle verseydin haberi..."

Oturduğu yerden kalktı, Memedin yanına geldi, sertçe oturdu. Elini dizine vurdu:

"Bak kardaşım, sana hepiciğini bir bir anlatayım. Abdi yaralanmış. Keski yağlı kurşun yüreciğine gireydi de çıkmayaydı. Ayıkma toplamış yalancı şahitleri. Bir tek Topal Ali dinsizi, sizin izinizi süren kara dinli demiş ki, ben ıspatçılık edemem yalan yere. Topal böyle deyince keçi sakallı da onu köyden kovdu. O da çoluğunu çocuğunu almış, evini barkını yüklemiş, başını almış gitmiş başka yere."

Şahitlerin kimler olduğunu, Hatçenin kasabadaki mahpu-sanede tek başına bir odada yattığını uzun uzun, bir bir söyledi. Sonra, Hatçeyi yakında salacaklarını duyduğunu da ekledi.

Memedin gözlerinin içine o iğne ucu gibi parıltı geldi gene oturdu. Cabbar bu parıltıyı fark etmişti. Memedin gözlerine bu parıltı gelince yüzü değişiyor, yüz etleri geriliyor, avına atılmaya hazırlanmış bir kaplana benziyordu. Ağır ağır ayağa kalktı:

"Gelin arkadaşlar," dedi. "Şu Abdi Ağayla hesabımızı görelim."

Durmuş Alinin karısına döndü. Elini tuttu:

"Söyle," dedi, "teyze, anam da onlar öldürdü öyle rai?"

Kadının gözleri yaşla doldu. Konuşmadı.

240

'! Memed:

"Öyle mi?" diye yineledi.

Kadın sustu.

"Yürüyün arkadaşlar," dedi.

Memed önde, Cabbarla Recep Çavuş arkada karanlığa daldılar. Memed, tüfeğini yokladı.

Kurşunlan tamamladı.

"Tüfeklerinizi yoklayın. Kurşunları tamam değilse, doldurun. Bombaları da hazırlayın."

Recep Çavuş kadının anlattıklarına çok içerlemişti. Anlatırken, Memede bakıp bakıp başını bir o yana bir bu yana döndürüyordu.

Koşarcasına yürümekte olan Memedi kolundan tuttu, durdurdu:

"Bana bak," dedi, "çoluk çocuk, hiç kimseyi bırakmayacağız. Hepsini doğrayacağız."

Memed:

"Sen daha iyi bilirsin bu işleri Çavuş," dedi, kolunu elinden kurtardı, yürüdü.

Abdi Ağanın kapısına ne zaman, nasıl vardılar, kimse farkında olmadı.

Memed, Çavuşa:

"Sen çağır," dedi. "Misafir geldi de. Çok gerekli bir haber getirdi de."

Çavuş kapıyı üç defa hızlı hızlı çaldı. Geçerden bir kadın sesi geldi:

"Kim o?"

Çavuş:

"Aç kapıyı bacı! Misafirim. Selamı var. Bir haber getirdim. Hemen geri döneceğim."

Kadın, söylene söylene geldi kapıyı açtı.

"Dur kardaş şurada da çıralığı yakayım."

Recep Çavuşu kapının iç kısmında bırakıp içeri girdi. Bir kibrit çaktı. Geçerisi ışıldı. Bu sırada üçü birden ışığa doğru yürüdüler. Kadın ışıktaki üç kişi görünce afalladı. Azıcık bakışlarını Şaşkın şaşkın Memedin üstünde durdurdu. Sonra birden bir Çıglık attı. Recep Çavuş kadını hemen tuttu. Eliyle ağzını kapadı.

241

Memed:

"Abdi Ağa evde mi?" diye hışımla sordu.

Kadın:

"Yok," dedi. "O gayri eve gelmiyor tırnağına kurban olduğum Memedim. Abdi Ağa olmaz olsun."

Bu sırada evdekilerin hepsi de uyanmış titreyerek eşkiyalara bakıyorlardı. Abdi Ağanın iki karısı, iki oğlu, misafir bulunan başka köyden kadınlar...

Memed, Çavuşa emir verdi:

"Önüne düşsünler de evi ara. Abdiyi gördüğün yerde kafasına sık!"

Çavuş:

"Beş kurşunun beşini de kafasına boşaltırım. Parça parça ederim."

Kadını tüfeğinin dipçiğiyle dürttü:

"Bir ışık yak da düş önüme."

Kadın, hiç ses çıkarmadan bir çıralık daha yaktı. Çavuşun önüne düştü.

Memed, ortada dimdik, bir hışım gibi duruyordu. Küçücük gövdesi büyümüş, dev kesilmişti.

Korkunçlaşmıştı. Evdeki kadınlar ağlaşıyorlardı. Ğki çocuk rüzgardaki dal gibi titreşiyordu.

Ne kadar geçti belli değil. Çavuş geldi. Umutsuz umutsuz:

"Her köşe bucağı aradım, yok," dedi.

Kadın:

"Bir ay önce Çukurovaya gitti. Senin geleceğini biliyor, gözlerine uyku girmiyordu," dedi.

"Başını aldı da gitti."

Memed:

"Çavuş," dedi.

Çavuş:

"Buyur," dedi.

Memed, çocukları gösterdi.

"Bunların ikisini de dışarı çıkarın. Gerekeni yapın."

Önce kadın birden Memedin ayaklarına atıldı:

"Kurbanlar olduğum Memedim, benim sabilerimin ne günahı var? Yoluna öldüğüm

Memedim. O gavur dinliyi bul da onu da öldür. Benim yavrularımın ne günahı var?"

242

Çavuş çocukları tutmuş sürüklüyordu. Çocuklar direniyorlar, çırpıyorlardı. Cabbar, birini bileğinden tutup yere fırlatı-verdi. Çocuk, var gücüyle bağırdı.

Kadının birinden hiç ses çıkmıyordu. Memedin ayaklarının dibine uzanmış, kurumuş kalmıştı.

Öteki kadın boyuna yalvarıyordu:

"Memedim, Memedim, benim çocuklarım mı etti sana? Ne suçu var onların?"

Çavuş elindeki çocuğu bütün gücüyle yere atıp ayağının altına aldı. Tüfeği çocuğun kafasına dayadı. Memede döndü:

"Yani dışarda olması şart mı? Söyle ne duruyorsun, çökü-yüm mü?"

Yerde kuruyup kalmış kadın, bir şahin hızıyla çocuğun birini kapıya kadar sürüklemiş

bulunan Cabbarın üstüne atıldı, ellerine sarıldı. Cabbar bir eliyle belindeki hançerini çıkardı, kadına sapladı. Kadın, "Yandım/.' diyerek yere düştü.

Çocuğa, Çavuşun tüfeği dayandığını gören kadın:

"Memedim, Memedim kıyma yavruma. Hakkın var ama Memedim yavrumun ne suçu var?"

Memedin yüzü saniyeden saniyeye değişiyordu. Gözlerindeki o iğne ucu gibi ışık söndü. Baktı ki, Çavuş tetiğe basıyor. Olan olacak. Söylemeye vakit yok. Çocuğun kafasına dayalı namliya ayağıyla vurdu. Bir anda Çavuş tetiğe çökmüştü. Kurşun duvara saplandı.

Cabbara da:

"Koyver çocuğu," dedi.

Kadın, Memedin bir elini bırakıp birini, bir elini bırakıp öbürünü öpüyordu.

"Git Memedim. Git de o gavur dinliyi bul da öldür. Yerden göğe kadar hakkın var yavru.

Arkasından bir damla gözyaşı dökersem bana da Zeynep demesinler. Bul da öldür. Hakkın var yavru."

Memed, hiç ağzını açmadı. Ağır ağır, her bir yanı çürümüş, ulmuş gibi dışarıya çıktı.

Recep Çavuş kızmıştı. Ana avrat küfrediyor. Memedi kolundan tuttu. Öyle sıkıyordu ki, kıracaktı sanki:

"Sen bu yürekle," dedi, "ne eşkıya olabilirsin, ne de inti-

243

i

kam alabilirsin. Abdi seni adamlarına bir derede sıkıştırttırır öldürtür. Zaten şimdiden Deli Durdu gibi bir düşmanın var arkanda." Cabbar:

"Bana bak Recep Çavuş," dedi, "gevezelenme. Deli Durdu gibi düşmanımız varsa, Saçıkaraş aşireti gibi de koca bir aşiret dostumuz var şimdiden. Abdi yerine bu sabi çocukları mı öldürmeliydik!"

Recep Çavuş sustu.

Bağırtyı, çağırtyı duyan komşular don gömlek Abdi Ağanın evine birikmişlerdi. Kulaktan kulağa, "Memed ölmemiş, Memed ölmemiş," sözü dolaşıyordu. "Memed ölmemiş."

"Memed ölür mü hiç, Abdi dinsizini yemeden." "Memed öldürmedi çocukları." "Memedde deniz kadar merhamet var." Kapıya birikmiş kalabalığı yarararak avlunun dışına çıktılar.

Koskocaman kalabalık öylesine sessizdi ki gecede, soluk alışları bile duyuluyordu.

Memed, ilk kez konuştu. Sesi kırgındı. "Köylü haberlendi," dedi. "Rahat vermezler. Köyü dışarı çikalım." Cabbar:

"Çikalım," dedi. Recep Çavuş:

"Benim yaram azdı. Çok ağrıyor. Köyün dışma çikalım da ne yapalım? Acımızdan da öldük." Memed:

"Sonra geri geliriz."

Köyün dışına doğru yürüdüler. Arkalarında bir gürültü patırtı, hayhuy kaldı. Köyün içini köpek havlamaları doldurmuştu. Her bir taraftan telaşlı bir köpek sesi geliyor, uzun uzun havlıyordu.

Recep Çavuş, derin bir nefes alarak:

"Oturalım," dedi. "Ben yoruldum. Ben öldüm. Yaram da hiç durmuyor."

>

Cabbar:

244

"Sen de bre Çavuş," dedi, "sen de ne yaralanırsın, böyle hallerin var da."

Çavuş kızdı, ayağa kalktı:

"Ulan itin eniği," diye gürledi. "Ulan itin eniği. Bana bir daha ağzını açarsan kurşunu yersin.

Sana bu kadar söylüyorum-"

Cabbar kahkaha ile güldü.

Memed:

"Yapma Cabbar," dedi. "Başımıza bir iş açarsın."

Çavuş:

"Bu orospu dölünün yüzünden, elimden bir kaza çıkacak. Alimallah çıkacak."

Memed:

"Aldırma bre Recep Çavuş," dedi. "Şaka ediyor o."

Recep Çavuş:

"Etmesin. Ben can derdine düşmüşüm."

Memed:

"Cabbar gayri şaka etme," dedi.

Cabbar vardı, Recep Çavuşun ellerine sarıldı öptü.

"Kusura kalma. Bir daha şaka yok."

Recep Çavuş:

"Şeytan tüyü var bu pezevenkte," diye güldü.

Cabbar:

"Tövbeler olsun şaka yok."

Toprağa oturdular. Köyün içindeki gürültünün bitmesini, herkesin evlerine dağılmasını

beklediler. Bu arada hiçbiri de konuşmadı. Üçü de ayrı ayrı şeyler düşünüyorlardı.

Gürültü gittikçe hafifliyor, köpek havlamaları yer yer kesiliyordu.

Cabbarın bu sessizlikten canı sıkılmıştı. Kendini tutamadı:

"Recep Çavuş..." diye başladı.

Recep Çavuş:

"Ne diyorsun?"

Cabbar:

"Recep avuş," dedi, "Memed önüne geçmese o sabi çocuğu öldürecek miydin?"

Çavuş:

245

"Öldürme değil, canımı bile alacaktım. Ne var yani?"

Cabbar:

"Hiç sordum da..."

Recep avuş dişlerini sıkarak:

"Cabbar," dedi, "sizin köyün orospusu mutlak senin anandı. Pezevengi de baban."

Memed:

"Cabbar sus artık," dedi.

Cabbar:

"Sustum işte."

Köydeki bütün sesler kesilmiş, köy gene o eski ıssızlığına, karanlığına gömülmüştü.

Memed:

"Kalkın," dedi, "sabah olmadan bizim Durmuş Ali Emminin evine varalım."

Recep avuş:

"Gözünü seveyim Memed," dedi. "abuk varalım."

Kalktılar.

Köy, gene o ilk girdikleri zamanki gibi ıpıssızdı.

Durmuş Ali, ayak seslerini uzaktan işitip kapıyı açmıştı. Kapıda bekliyordu.

"Ben de uyumadım," dedi. "Sizi epeydir bekliyorum."

Recep avuş:

"Geldik işte kardaş."

Durmuş Ali:

"Size tavuk kestirip pişirttim. Açsınız herhalde."

Recep Çavuş:

"Sorar mısın bre kardaş!"

Recep Çavuşun bütün fişeklikleri, kemerleri, tüfeğinin kayışı gümüş savathıydı. Gümüşler usta kuyumcu elinden çıkmıştı. Recep Çavuşun sarkık bıyıkları kırmızıydı. Kınalardı bıyıklarını.

Oturur oturmaz, utangaç bir kız Memede gizli gizli gülerek sofrayı getirdi. Ortaya pilav geldi. Pilav sıcak sıcak tütüyordu. Bir sahanda da kızartılmış tavuk getirdiler.

"Ğşte bu pilav yaramın acısını alır. Bana böyle tüten, yağı burcu burcu kokan pilavlar gerek."

246

Cabbar:

"Bre Çavuş," dedi, "sen eşkıya değil, kalem efendisi olma-lıymışsın."

Çavuş bütün hiddetiyle:

"Kes!" diye bağırdı.

Memed Cabbar a:

"Dokunma Çavuşa," dedi.

Cabbar:

"Bir şey demedim ki," diye karşılık verdi.

Durmuş Ali, çoktandır Memede bir şeyler söylemeye hazırlanıyor, söyleyemiyordu. Ya araya laf giriyor, ya da o vazgeçiyordu. Memed bunu sezdi:

"Durmuş Ali Emmi," dedi, "ne diyeceksen de bre! Sabahtan beri ne yutkunup duruyorsun?"

Durmuş Ali:

"Ne yutkunayım bre oğluna," dedi. "Senin iyi bir adam olacağın daha çocukluğundan

belliydi zaten. Şu sabi çocukları öldürmediğine iyi ettin."

Recep Çavuş Durmuş Alinin bu sözlerine delicesine öfkelendi:

"Koca! Koca!" dedi, "senin aklın ermez böyle işlere. Őnsanın yüreğindeki öç alma duygusu nedir sen hiç bilir misin? Başından geçti mi senin hiç?"

Durmuş Ali boynunu bükerek:

"Yok," dedi.

Recep Çavuş:

"Ben olsam o Memedin yerinde, onun evinde canlı yaratık koymam. Keserim. Evini de yerle bir ederim. Anladın mı koca?"

Durmuş Ali Memede bakarak:

"Anladım," dedi.

Yemek boyunca, Memed, başını önüne eğmiş düşünceli düşünceli susmuştu.

"Durmuş Ali Emmi," dedi, "ziyade olsun. Yemeğini yedik."

Cabbar:

"Ziyade olsun."

Recep Çavuş: "Ziyade olsun. Canım yerine geldi."

247

Cabbar konuşmaya hazırlanıyordu. Memed suskundu:

"Durmuş Ali Emmi, sana bir soracağım var."

Durmuş Ali:

"Sor yavrum."

Memed:

"Topal Ali hangi köye taşındı ola? Biliyor musun?"

Durmuş Ali:

"Diyorlar ki Çağsak köyüne gitmiş. Çağsak buraya iki günlük yol."

Memed:

"Topalın orada olup olmadığını nasıl öğreniriz?"

Durmuş Ali:

"Kör Alinin bacısı orada, kocada. Daha iki gün önce geldi oradan. Gider ona sorarım."

Memed, Receple Cabbara döndü:

"Topal Aliyi mutlaka bulmalıyız. Eğer Çağsak köyünde ise, oraya kadar gideriz."

Cabbar:

"Olur," dedi.

Çavuş:

"Ya benim yaram?" diye sordu. "Azdıkça azıyor."

Memed:

"Sen gelme Çavuşum. Göstersen burada kal. Burada sana Durmuş Ali Emmi bakar."

"Bakarım kardaş," dedi. "Gyi de saklarım."

Çavuş, yıldırma uğramış gibi irkildi:

"Ben mi? Ben sizden ayrılamam. Anladınız mı? Ölüyorum gene ayrılamam. Ayrılamam ama, size de bir teklifim var. Adam gönderelim de o buraya gelsin."

Durmuş Alinin yaşlı karısı da ötelede oturuyordu. Söze karıştı:

"O yezid değil mi?" dedi, "Memedimi izleyip de başına bunca işleri açan, o yezid değil mi?"

Adam gönderirseniz kaçar. Başını alır yitirir. Dağlara düşer. O gavur gelir mi hiç?"

Durmuş Ali:

"Sen Topalı mı istiyorsun oğul?" diye Memedin gözlerinin içine bakarak sordu.

Memed:

"Topalı," dedi.

Durmuş Ali:

"Siz iki gün şu bizim ahırlıkta yatar mısınız?"

Memed, hiç düşünmeden:

"Bir hafta da yatarız."

Durmuş Ali:

"Şimdi ben, Kör Aliyi bindiririm ata. Seni Durmuş Ali istiyor diye, onunla haber gönderirim.

Bir iz var izleyecek der, Kör AH. Diyorlar ki, Topal Ali iz sürmekten vazgeçmiş, yemin etmiş

senin işten sonra. Benim için gelir Topal Ali. Ğzi sürmese de gelir. Sen ona bir kötülük

etmezsin ya, Memed?"

Durmuş Alinin karısı gene atıldı:

"Etsin. Alsın hançerin altına Memedim onu, kıyık kıyık kıysın. Memedimin başına bu işleri

hep o gavur çıkarmadı mı? Ormanın içinde, o olmasa kim bulabilirdi Memedimi?

Memedim!" dedi, "Durmuş Ali adam göndersin getirsin onu. Sen şu kapının önünde parça

parça et onu. Ben de köylüyü hep toplarım. Görsünler!"

Durmuş Ali:

"Deli deli söylenme avrat," dedi. "Topal Ali onu Memede kötülük olsun diye yapmadı. Ğz

sürerken o hiçbir şeyi düşünmez. Gözü dünyayı görmez. Ğyilik mi, kötülük mü yapıyor,

bilmez. Ğz dedin miydi, aklı başından gider. Ormandan geldikten sonra görmedin mi yüzünü?

Tüm kanı çekilmişti. Ölü yüzü gibiydi yüzü. Herkes ıspatçılık etti de, köyden kovulmayı,

yersiz yurtsuz kalmayı göze aldı da Hatçenin üstüne ıspatçılık etmedi. Yurdunu yuvasını

koydu da gitti. Memedim Topal Aliye bir şey yapma! Topal Ali kötü bir adam değil."

Kadın:

"Ğyi adam olsun, kötü adam olsun Topal Ali. Senin başına bu işleri getirdi ya, öldür onu

Memedim. Durmuş Ali adam gönderip getirtmezse onu, sen git, onu yılanın deliğindeyse de bul çıkar. Şu yanındaki koca hançeri var ya, sok karnına!"

Durmuş Ali kızdı.

"Bana bak avrat," dedi, "Allahım dinini seversen kanşma bu işlere."

249

Kadın:

"Durmuş Ali! Aklını çelme oğlanın. Yapacağımı yapsın."

Durmuş Ali:

"Yapsın," dedi. "yapacağımı yapsın da, öldürsün fıkaraı. O, iz sürmek delisi. Memedin başına öyle işler geleceğini düşünmedi bile. Düşünseydi, gene iz sürerdi. Ğz sürme delisi. Öldürsün fıkaraı Memed de, yüreği soğuşun."

Kadın:

"Bir yüreğim soğur ki," dedi, "buz gibi olur. Onun kanlı ölüsünü bir görsem!.."

Durmuş Ali:

"Bir şey yapmazsın öyle mi Memedim? Fıkaraı bir şey yapmazsın?"

Memed, ağır, tok bir sesle:

"Ben de ona iz sürdüreceğim," dedi.

Kadın:

"Ğzi sürdür. Sonra da hakla o gavuru. Seni bu hallere soktu. Hatçem de mahpuslarda, onun yüzünden çürür."

Durmuş Ali Memedin kulağına eğildi:

"Onun izini mi?" diye sordu.

Memed, gözleriyle "evet," yaptı.

Durmuş Ali:

"Ğşte buna sevindim Memedim. Çok sevindim. Kr Aliyi gider Şimdi yataktan kaldırım, yola düŐürürüm. Topal Ali, dağ demez, tepe demez koşarak gelir. Şimdi, sizin yatağınızı bizim ahıra yapsınlar, iki gün orada yatacaksınız."

Sonra Durmuş Ali:

"Avrat!" diye seslendi, "yle deli deli, dipsiz laflar edeceğine, ahıra yatak yapın da misafirler uyusunlar. Ben Kr Aliye gidiyorum."

Kadın:

"Git," dedi, "Cehennemini z_ıbarasma."

Ufak tefek, saçları sütbeyaz olmuş, dişleri tüm düşmüş, ağzı bir torba gibi büzülmüş, koyu esmer, çakır gzly bir kadındı. Memedin yanına yaklaştı. El ve kol iŐaretleriyle, çok önemli gizler söyleyecek bir tavır takınarak, "Gel! Gel! Yanına yaklaş/" dedi. Memedin kulağına eğildi:

250

I

"inanma bu namussuzlara, güvenme bunlara. Durmuş Ali Emmine de güvenme. Bunlar hep o gavur Abdinin adamları. Belki Şimdi, seni ahıra sokarlar, arkasından da gider candarmaya haber verirler. Ğnanma onlara. Durmuş Ali Emmine de güvenme. Onun için ben, gider, iki gün değirmenin orda beklerim. Candarmalar gelirken size haber ulaştırırım. Dışarı çıkar kaarsınız. Yaa Memedim sana kötülük gelmesini bir ben istemem bu köyde. Sen Dönemin bana teberiğisin. Senin baban ne iyi adamdı! Sen onun bana teberiğisin. Yatağınızı yaptırayım ahıra! Hemen yatar mısınız?"

"Uykusuzluktan ldm Hürü Ana," dedi Memed, "ldm.  günden beri..."

Hürü:

"Vay," dedi. "Benim gözüm önüme aksın. Vay!" dedi.

Kadınlara bağırdı:

"Gavurun kızları, gavurun kızları! Çocuklar uykusuzluktan oluyorlarmış da bizim haberimiz yokmuş. Ğneklerin eski ahırına yatak götürün. Samanların üstüne serin."

Recep Çavuş:

"Oyyy," dedi. "Oy anam!"

Memed:

"Ne oldu Çavuş?" diye sordu.

Çavuş:

"Baksana boynuma. Nasıl da şişti! Baksana! Omuzlarımın arası almıyor."

Memed:

"Ğlaç yaparız şimdi."

Hürü:

"Sana şimdi Hürü Anan bir ilaç yapar ki, hiçbir şeyciğın kalmaz."

Yataklar çabucak ahıra götürüldü. Misafirler de arkasından ahıra gittiler. Ahırın orta direğinde küçücük bir çıralk asılıydı, ipil ipil yanıyordu. Ahır yarısına kadar samanlarla doluydu. Saman kokusu insanın genzini yakıyordu. Saman kokusu bir hoş, tozlu bir kokudur. Bir tarafta da tezek yığılıydı. Tezekler de acı kokar. Ahırın tavamı örümcek ağlarıyla doluydu. Örümcek ağlarına saman çöpleri yapışmıştı, sarkıyorlardı. Binlerce

i 25i . ORHAtt KEMAL

I ĞL HALK KÜTÜPHANESĞ

saman çöpü... Kadınlar kapıyı kapayıp çıktılar. Küçücük pencereden alacakaranlığın ilk ışıkları sızıyordu. Şafak attı atacak.

Yataklar samanların üzerine yapılmıştı. Cabbar yatağın başında durmuş, gözleri kapalı esne babam esne ediyordu. Recep Çavuş, kaldırdı kendisini yatağın üstüne attı: "Ben yanıyorum

çocuklar," dedi. "Hepimiz uyumayalım. Birimiz nöbet tutsun." Memed:

"Siz uyuyun," dedi. "Ben nöbeti tutarım." Memed kederinden ölüyordu.

Cabbar, yatağa girer girmez uyudu. Recep Çavuş inliyordu.

Memed, tüfeğini almış samanlığın üst başına çıkmış, başını dizleri üstüne koymuştu.

Öğleye doğru Hürü, misafirlere yemek getirdi. Çavuş daha inliyordu. Bunu gören Hürü:

"Tüh," dedi, "unuttum." Memed:

"Neyi unuttun Hürü Ana?" diye sordu. Hürü Recebi göstererek: "Bu kardasın yarasının ilacım..." Hemen geri gitti.

Onlar, yemeği bitirmişlerdi ki, Hürü, elinde tüten bir kapla geldi.

"Bu ilacı babam yapardı. Vurulanları hemencecik iyi ederdi bu ilaç. Ben de kardaş için yaptım."

Recep Çavuşun yarasını çabuk çabuk çözmeye başladı. Elleri alışkın ellerdi. Sargılar yaraya yapışmıştı. Açmak kolay olmadı.

Hürü:

"Vay benim kardaşım," dedi, "yaran da azmış. Vay benim kardaşım!"

Recep Çavuş dişlerini sıkarak inliyordu. Hürü yarayı ilaçladı. Tertemiz sardı. Recep Çavuş:

"Ellerine sağlık bacı. Güzel ellerine sağlık," dedi "Rahatladım."

252

Cabbar Memede:

"Sen de yat kardaş," dedi. "Ben beklerim."

Hürü:

"Ben de değirmenin oraya gidiyorum. Bir gavurluk yapmasın bunlar. Candarmaları öteden görür görmez size haber ulaştırırım. Bu evde Memedime kimse kötülük edemez. Güzel

Dönemin oğluna... Varır değirmenin oraya giderim. Bakarım candarmaların yoluna."

Memed yatağa girdi ama, bir tŸrlŸ uyku tutmuyordu. GŸnlerdir uykusuz, gŸnlerdir yorgundu ama, gene de uyku tutmuyordu. Anasının ŸlŸmŸ, Hatçenin mahpusluğu çok koymuştu ona. Memed, bunca felaketlerin altında bunalmış gibiydi. Boğulacak gibi oluyordu bazı bazı. YŸređi ateş aleve kesmişti. Kendisini bir dŸřŸnceye kaptırıyor, bir daha kurtaramıyor-du. Neden olursa olsun, bazan kendisinden, insanlardan, arkadaşlarından, her şeyden ŸrkŸyordu. Ama içinden geçen hiçbir şeyi, hiç kimseye belli etmiyordu.

Gece yarısı olmuştu ki, Cabbar onu uyandırdı:

"Uykum geldi/" dedi. "NŸbeti al."

Memed zaten uyumamıştı. Kalktı. TŸfeđini kucağına aldı. Yataktan çıktı. Samanın tepesine gitti oturdu. Dizlerini gŸđsŸne doğru çekip, başını ŸstŸne koydu. DŸřŸncelere daldı gitti.

Sabaha karşı biraz dalmıştı. Samanlığın kapısı açılır açılmaz tŸfeđine davrandı.

Durmuş Ali:

"Ne o Ğnce Memed, beni mi vuracaksın?" diye gŸlŸmsedi.

Memed karşılık vermedi.

Durmuş Ali:

"Kör Ali, Topalı aldı getirdi. Evdeler. Uyandır arkadaşlarımı da eve gel. Topal Aliye işi anlattım. Çok korkuyor. Korkusundan ölecek. Bizim avrat da Topala etmediğini koymadı. Herifin üstüne atılıp yüzüne tükürdü. Seni Ğnce Memed öldürmezse, ben öldürürüm, dedi. Topalda öd kalmadı bunun üstüne. Beni öldürtmek için mi getirdin, diyor, tir tir titriyordu. Korkusundan ölecek."

Memed, Topal Alinin geldiğini öğrenince, yüzünde inceden bir sevinç dolaştı. Cabbar da uyanmıştı. Çavuşu uyandır-

253

mayalım diye düşündüler. Kızacağımı düşünerek uyandırdılar sonra.

Cabbar:

"Kalk," dedi, "Recep Çavuş. Kalk! Ünlü izci Topal Ali gelmiş. Onunla konuşmamız gerek."

Recep Çavuş boynunu tutamayarak: "Topal Ali mi?" diye hayretle sordu. "Topal Ali mi?"

Cabbar:

"Ğzci Topal Aliiiii..." diye uzattı. "Topal Aliiiii..." Recep Çavuş:

"Vay anasım," dedi. "Vay anasım! Demek geldi ha? Oy... oy... oyyy. Boynum kırıldı."

Cabbar:

"Noluyor Recep Çavuş? Etme canım!" Memed:

"Kalkın," dedi. "Varalım şunun yanına." Recep Çavuş:

"Bekleyin," dedi. Giyitlerini çırpmaya başladı. Gümüş savathlı takımlarını yerli yerince düzeltti. Bıyıklarını uzun uzun burdu. Gümüş tarağını çıkarıp, saçlarını düzgünce taradı.

Gönlü götürüp de ayaklarına bir türlü bakamıyordu. Ayak-kaplarının tabanı tamamen gitmişti. Fesinin tozunu koluyla aldı.

Cabbar dayanamayarak:

"Haydi Çavuş," dedi, "ayakkaplarımız azıcık kötü ya, ne yapalım?" Çavuş:

"Ne yapalım?" dedi.

Evden içeri girdiklerinde ocağın başında oturan Topal Ali ayağa kalkmaya uğraştı. Azıcık da kalkabildi. Sonra geri oturdu. Yüzü kül kesilmişti. Kör Ali:

"Getirdim Ali kardaşı," dedi. Memed: " *"

"Sağ ol," dedi.

Recep Çavuş dişlerini sıkarak Topal Alinin göçlerinin içine baktı:

254

I

"O izci deyyusu sen misin? Ulan hiç Allahtan korkmadın mı? Kuldan haya etmedin mi?" diye bağırdı.

Topal Ali, önüne, ocağın küllerine gözünü dikmiş kıpırdamıyordu.

Memed:

"Çavuşum sus," dedi. "Ben konuşayım Ali Ağa ile."

Çavuş hiddetle:

"Konuş bakalım! Sen konuş bu deyyus, namussuz, vicdansızla."

Memed, Topal Alinin yanına geldi, diz dize oturdu.

"Ali Ağa!" dedi, "sana işim düştü. Benimle azıcık dışarı çıkar mısın?"

Topal Ali olduğu yerde öylecene donmuş kalmış:

"Memedim, hiç böyle olacağı aklıma gelmediydi. Kıyma bana! Çoluk çocuğum var. Kıyma!" diye yalvardı.

Memed:

"Korkma! Dışarda sana gizli bir şey söyleyeceğim."

Topal Ali:

"Kıyma bana!" diye inledi. "Nolursun kıyma! Ben ettim, sen etme kardaş!"

Memed:

"Kalk ayağa da sana bir şey söyleyeceğim şu köşede."

Topal Alinin yüzünde bir damla kan kalmamıştı. Titriyordu:

"Nolursun," dedi, "kıyma bana! Öksüz koyma çocuklarımı. Tabanım altını öpeyim Memed kardaş. Ben ettim, sen etme!"

Recep Çavuş kızdı:

"Eeee," dedi, "Topal deyyus, kırдыңın ceviz kırkı geçti. Kalkma bakalım."

Yan tarafında asılı hañçeri çekti.

Memed:

"Çavuşum," dedi, "dokunma şu adama."

Çavuş:

"Dokunmayalım" diye başını salladı. "Dokunmayalım kardaş. Bize ne? Al da başına çiçek diye sok Topal Aliyi."

Hañçeri isteksiz isteksiz geri yerine soktu.

Memed:

255

"Korkma Ali Ağa," dedi, "sana hiçbir şey yapacak değilim. Seni vuracak olsam, oturduğum yerde de vururdum. Kulağına gizli bir şey söyleyeceğim."

Topal Ali:

"Çoluk çocuğumun vebaline kalma," diye ayağa kalktı. Topal ayağını arkadan sürüye sürüye damın karanlık köşesine gitti durdu. Onun arkasından Memed de kalktı, yürüdü, yanına vardı:

"Bana bak," dedi, "Topal Ali, bunca felaketi sen açtın başıma. Neyse. Yiğitlik de yaptın.

Onlar geçti gitti. Biz şimdiye bakalım. Sen bir iz süreceksin."

Topal Ali:

"Vallahi," dedi, "senin meseleden sonra ben iz sürmemeye yemin ettim. Öldür beni. Yemin ettim süremem. Elimi bir daha kana bulaştıramam."

Memed:

"Sürmezsen, seni o zaman öldürürüm işte."

Topal Ali, boynunu büktü:

"Bunu bana etme!" dedi. "Allah aşkına etme!"

Memed:

"Süreceksin," dedi, "hiç yalvarıp yakarma."

Topal Ali:

"Bu da ne izi?" diye usulca sordu.

Memed:

"Abdi Ağanın izi," dedi. "Onu bulacaksın. Yılanın deliğinde, kuşun kanadının altındaysa da bulacaksın. Onu bulmazsan... O zaman işte..."

Topal Ali:

"Ooooooh bre kardaş!" dedi, "bu muydu benden istediğin? Ğstedığın Abdi olsun. Cehennemde ise de bulur çıkarırım. Ya kasabada, ya Avşar köyünde, ya da Sarıbahçededir şimdi. Üç yerin birisinde... Gelin benimle Çukurovaya, elimle koymuş gibi bulayım onu. Bulayım da teslim edeyim o gavuru. O gavur benim evimi başıma yıktı. Yalana şahitlik etmedim diye. Çoluk çocuk aç kaldık, Çağşak köyünde. Elin içinde garip garip kaldım kardaş. O gavuru parça parça et. Onu bulmak için elimden ne gelirse yaparım. Eşkîya da olurum. Eşkîya olur seninle dağlarda gezerim."

Memed:

"Tamam," dedi. "Hadi gidip ocağın başına oturalım. Gerisini sonra konuşuruz. Söyleme kimseye. Durmuş Ali de çaktı jşi. Ama kimseye söylemez o."

Topal Ali:

"Ğsterse dünya duysun. Bana vız gelir. Şu adamın, köylüye, sana, Hatçeye, sonra da bana ettiği var ya yüreğime dağ gibi oturdu. Dünya duysun. Çok çok olmazsa alırım bir tüfek katılırim yanma. Vız gelir alimallah..."

Memed, ocağın başına geldi oturdu. Topal Alinin yüzü gülüyordu.

Durmuş Ali:

"Yüzün gülüyor Topal," dedi. "Yoksa yeni bir iz mi çıktı gene?" Topal:

"Yok," dedi, "Memed kardasın gönlünü aldım da ona seviniyorum."

Recep Çavuş, Cabbar, Topal Ali, Memed artık dört kişi olarak ahıra döndüler.

Samanlıktan çıkıp yola düştüklerinde daha gün doğmamıştı.

Memed:

"Sağlıcağlan kal Hürü Ana! Durmuş Ali Emmi, sağlıcağlan kalın cümleliz," dedi, yürüdü.

Köy yavaş yavaş uyanıyordu. Bir iki bacadan duman tüt-meye başlamıştı.

Hürü hışımla:

"Memed! Memed!" dedi. "O gavur Topalı kıyma gibi kıymazsan, o yezidi kıymazsan sana hakkımı helal etmem. Dönenin kemikleri de mezarında sızlar. Duydun mu dediklerimi?"

Durmuş Ali:

"Yolun açık olsun yavrum" dedi. "Bakma bu delinin sözlerine.

Topal Aliye döndü:

"Ali sen de kusura kalma. Avratların yaşlılığı da cip beter °luyor."

Köyün dışına çıktıklarında Topal Ali:

257

1

"O gavurun ölümünü gözümle göreceğim ha!" dedi, dudaklarını yaladı. Hoşuna gidecek bir iş olursa, hep dudaklarım yalardı.

"Beni iyi dinle Memed kardaş," dedi. "Sana çok kötülük ettim. Sana çok iyilik etmek isterim bundan sonra da. Bu gavuru temizledikten sonra da, sana yardım yapmak isterim. Sen merhametli, sen iyi bir çocuksun. Senin yerinde başkası olsaydı, beni çoktan öldürürdü. Sen anladın ki bunda benim suçum yok. Bak, bile bile yalan söyleyerek Hatçenin üstüne şahitlik etseydim, o zaman suçum büyük olurdu."

Recep Çavuş çoktandır söze karışmıyordu. Topala:

"Demek sen iyi iz sürersin?" diye sordu.

Topal:

"Sürerdim," dedi. "Sonra yemin ettim. Ğnsan izi sürmemeye yemin ettim."

Recep Çavuş:

"Hayvanlardan ne istersin öyleyse?"

Topal:

"Ağam," dedi, "geyik meyik izi sürerim gayri. Ava gidenlerle. Onu da yapmazsam ölürüm.

Ben iz sürmesem ölürüm."

Cabbar:

"Yaa!" dedi.

Recep Çavuş gene bir:

"Vay anam vay!" çekti.

Asılı kayanın düzlüğüne gelinceye kadar bir daha ağızlarını açmadılar.

Yollara çiy düşmüştü. Buradaki toprak kırmızıydı. Bir de koku geliyordu topraktan.

Çukurova kokusu gibi bir şey.

Recep Çavuş:

"Vay vay!" dedi. "Vay vay vay anam! Dizlerim kırılıyor.

Başımı tutamıyorum!" Cabbar: "Etme bre Recep Çavuş," dedi. "Ne oldu sana böyle?"

Recep Çavuş:

"Vay vay vay anam!" diye inliyordu boyuna.

Topal Ali:

"Yara çok şişmiş. Böyle olmaz. Gittikçe daha azar. Bir köye

258

inelim. Bu yakında Sarı Ümmetin evi var. Gösterseniz oraya gidelim- İyi adamdır."

Recep Çavuş:

"Olmaz," dedi. "Bir yara için evlerde kalamam. O gavurun arkasını bırakamam." Sonra da

kızdı. "Memed, Cabbar gelin buraya. Bu iz sürmede çetebaşılığı bana vereceksiniz. Ne

dersem emrinden çıkmayacaksınız. Kabul mü?"

Memed:

"Kabul Çavuş," dedi.

Cabbar:

"Nolacaksa kabul," dedi. "Ne yapacaksın bakalım?"

Recep Çavuş:

"Emrime kim karşı koyarsa vururum," dedi. "Babam olsa vururum."

Cabbar:

"Peki," dedi, "ne yapacaksın? Kimse emrinden çıkmayacak. Yapacağımı söyle."

Recep Çavuş:

"Karşıma gerisine," dedi, Topal Aliye döndü:

"Topal Ali," dedi, "sen iyi iz sürersin. Bu Abdi gavurunun yerini bulmaya söz verdin."

Topal Ali:

"Söz verdim," dedi. "Söz vermesem bile onu ben öldürmek isterim. Çiğ çiğ yemek isterim ben onu."

Recep Çavuş:

"Şimdi gel karşıma. Söyle bakalım, sence nerededir Abdi şimdi?"

Topal:

"Şimdi yerini bilemem. Ya kasabada, ya Avşar köyündedir. Belki de ta Yüreğire inmiştir. Arayacağımızı biliyorsa, mutlak Yüreğir düzlüğüne inmiştir. Yüreğire eşkiya inemez.

Düzlükte barmamaz."

Recep Çavuş:

"Peki, Yüreğire inmişse ne yapacağız?"

Topal Ali:

"Ben onu gözetlerim. Ne zaman Yüreğirden ayrılırsa, size haber veririm. Ben onun peşini bırakmam."

259

Recep Çavuş:

"Şimdi?" diye sordu.

Topal:

"Siz şimdi Sarı Ümmetin evinde kalırsınız. Ben Çukurova-ya iner, yerini bulurum onun.

Gelir size haber veririm. Haydi Sarı Ümmete gidelim. Bize uzaktan akraba gelir. O gavur dinliyi de hiç sevmez."

Ğkindine doğru Sarı Ümmetin ormanlık bir tepedeki tek başına, yapayalnız kalakalmış evine

geldiler.

Topal Ali Ümmete:

"Ğşte bizim Ğnce Memed bu," dedi, tanıttı.

Ümmet:

"Kardaş," dedi, "dağa çıktığımı duydum da çok sevindim. Seni görmeyi çok arzuluyordum."

Topal Ali, onları öyle, evin avlusunda bırakıp gerisin geri döndü, yürüdü.

San Ümmet arkasından:

"Bir kahve içip de öyle gideydin Ali kardaş," diye seslendi.

Topal Ali, dönmeden, kendi kendine söylenircesine:

"Ğşim var Ümmet kardaş," dedi. "Acele işim var."

Topal, ayağını ta arkadan sürüyerek hızlı hızlı, koşarcasına devrilip kalka kalka yürüyordu.

Gece, usuldan bir rüzgar esiyordu. Donuk bir ay vardı. Ağaçların arasından pare pare dökülüyordu.

"Kuşun kanadının altına saklanmışsa da bulurum onu," dedi kendi kendine.

Gözünün önüne, evinin yıkılışı geldi. Yıllar yılı çalışıp tertemiz yaptığı, donattığı evi bir saatin içinde Abdi Ağann adamlarınca yıkılmış, viraneye çevrilmişti. Bunun üstüne dişlerini sıktı.

Biraz daha hızlı yürüdü.

Kasabaya girdiğinde yeni yeni sabah oluyordu. Pazaryeri-ne geldi. Süpürgeci Muhacir Murat pazaryerini toz kaldırarak süpürüyordu. Muratın üşümüş bir hali vardı. Murata bir selam vererek kahveci Tefiğın kahvesine aynı hızla yürüdü. Kahve daha yenice açılmıştı. Bir çay istedi. Tüten bir çay getirdiler. Heyecandan içi içine sığmayarak dükkanlar açılıncaya kadar kahvede bekledi.

Günün ilk ışıkları kasabannın ak taşı kaldırımlarına dökülürken, Mustafa Emminin dükkanına gitti. Mustafa Emmi Ma-raşh, hoş, ak sakallı bir adamdı. Dükkanı daha açmamıştı. Ali dükkanın kapısına sırtını verdi oturdu. Bekledi. Önünden burnunu yere sürerek bir uyuz köpek geçti. Kör Hacının nal dövdüğü yer karşıdaydı. Az sonra Kör Hacı geldi, tezgahın başına geçti, türkü söyleyerek nal dövmeye başladı. Karşı duvarın dibindeki gübrelik buğulanyordu. Gün iyice değince, buğu çekildi. Sonra da yukardan aşağı Mustafa Efendinin geldiği görüldü. Mustafa Efendi dükkanının kapısında Topal Aliyi görünce sabah sabah, güldü:

"Ne o Ali," dedi, "ne o? Hırsızın izini bizim dükkanın içine mi getirdin?"

Topal Ali gerinerek doğruldu:

"Öyle oldu," diye karşılık verdi.

Mustafa Efendi dükkanını açıp içeri girdikten sonra:

"Gel bakalım Ali, nerelerdeydin bre kardaşım? Hiç görün-medin."

Ali:

"Sorma," dedi. "Felaket üstüne felaket."

Mustafa Efendi:

"Duydum."

Topal Ali:

"Duyduğun gibi."

Mustafa Efendi:

"Abdi bunu iyi etmemiş," dedi. "Beş vakit namazında niyazında ama, iyi etmemiş. Sana yaptığı insanlığa yakışmaz."

Topal Ali:

"Abdi Ağa burada imiş duyduğuma göre," diye Mustafa Efendiyi yokladı. "Ne geziyor ola?"

O buralardaysa ben gezmeyim kasabada. Sonra başıma iş getirir."

Mustafa Efendi:

"Korkma Ali," dedi, "o canının derdine düşmüş. O çocuk var ya, eşkıya çıkmış. Gözü pek bir çocukmuş. Kasabada bile duramıyor. Dün geldi benden sigara, kibrit aldı heybesine yerleştirdi. Atı dört nala kaldırdı. Aktozlu köyüne gitti. O köyden yer yurt alacakmış. Dinsizin hakkından imansız gelir. Sen te-

261

vekel ol yeter ki... O sana etti. Bak, el kadar çocuğun önünden bucak bucak kaçıyor."

"Aktozlu köyünde kimin evinde durur ola?" Çaktırmadan bir daha yokladı. Mustafa Efendi:

"Kimin evinde olacak," dedi. "Muhtar Hüseyinin evinde. O akraba gelir ona."

Topal Ali, Aktozluda olup olmadığını iyice sağlamlamak için:

"O," dedi. "Aktozlu köyünü hiç sevmez. Çukurovaya inince dayısının oğlunun evinde kalır Sarıbahçe köyünde." Mustafa Efendi:

"Ne diyorsun bre Ali?" diye çıkıştı. "Adamcağız sapsarı kesilip kehribara dönmüş, tüm kanı çekilmiş. Dayısı oğlu gibi mazlum bir adama canını güvenir mi hiç? Ne hin oğlu hindir o

Abdi! Duyduk ki, birkaç gün önce, o eşkıya çocuk Abdinin evini basmış. Çocuklarını

öldürecekmiş, sonradan merhamete gelmiş, vazgeçmiş. Bir candarma müfrezesi gitti eşkıya

çocuğun takibine. Adı Ğnce Memed miymiş ne. Bunu duyan Abdi çıkar mı Aktozlu

köyünden? Muhtar Hüseyin yiğit adam. Ölmeden evinden misafir vermez. O, ne hin oğlu hin

o! Hiç gider mi Sarıbahçe köyüne? Şimdi git, Hüseyinin ocağının başında bulursun onu.

Elinle koymuş gibi." Topal Ali:

"Eden bulur," dedi. "O, bana etti, Allah da ona... Daha çok sürüm sürüm sürünür inşallah el kapılarında. Daha çok ecel teri döker."

Mustafa Efendi:

"Sen tevekkel ol," diye söylendi. "Sen tevekkel ol. Eden bulur."

Abdi Ağanın yerini tam tamına öğrenmesine karşın gene içi götürmedi. Ğnceyi boş yere getiririm de, şu Çukurovanın düzündede başımı belaya sokarım diye düşündü.

Mustafa Efendiden biraz helva, karşiki fırından da bir ekmek aldı. Aktozlu köyüne doğru yola düştü.

Kasabayı çıkınca bir saat sonra Akçasazın bataklığı başlar. Bükler, orman misalidir. Pırıl pırıl Savrun çayı büklerin arasın-

262

dan kirlenerek geçer, Akçasazın çamuruna karışır. Aktozlu köyü Akçasazın kıyısındadır. Sıtmaya yakalanmamış insanı yok gibidir.

Yalnızdutun kamışlığında yolunu şaşırır gibi oldu. Orada burada iz aradı. Bir çakal izini sürmeye başladı. Ğz, bataklığa bataklığa gidiyordu. Ğzi bulduğuna hem seviniyor, hem kızılıyordu. Ğçinden, "çakal delirmiş," diyordu. Ama izi de bırakmıyordu. Çakala küfrede ede izisıra gitti. En sonunda iz onu kuraklığa çıkardı. "Bu köpoğlu çakalda iş var," dedi. "Bütün çakallar akıllı olur zaten..."

Uzun sözün kısası, ikinci gün kuşluk vakti, Aktozlu köyüne girdi. Köy, yirmi beş otuz evlik bir köydü. Köyün evleri tüm huğdu. Huğların üstünün otu yepyenydi. Bütün bataklık köylerinin huğlarının üstü yeni olur. Bataklık yanlarındadır. Biçive-rir sazları, bağlayıverirler evlerin üstüne. Bataklığa uzak köylerin huğlarının üstünün otları güneş yiye yiye seyreleşmiş, gü-müşlenmiştir.

Topal Ali Aktozlu köyünün ıssızlığına karıştı. Ortalıkta siniler sinek yoktu. Yalnız, çitleri bel vermiş küçücük bir huğun kapısından bir kadın başını uzatıp geri çekti.

Topal Ali:

"Bacı!" diye seslendi arkasından. "Hatun bacı, Hüseyin Ağanın evi nerede?"

Kadın, kapıya geri döndü. Köyün orta yerindeki yansı ot yarısı çinkoyla örtülü uzun bir huğu gösterdi. Ali, topal bacağını sürükleyerek, nefesi tutulacak kadar heyecanla eve doğru yürümeye başladı. Evin büyük kapısı açıktı. Bir an kapının önünde durdu. Geçerdeki uzun boylu adam kapının önüne gelerek:

"Ne istiyorsun kardaşım?" dedi.

Topal:

"Ben Abdi Ağanın köylüsü olurum. Ona bir haber getirdim," dedi.

"Gir içeri."

Uzun evi bir uçtan bir uca geçerek kilim döşeli, ocaklığı gürül gürül yanan bir odaya geldi.

Ocaklığın başında, ateşe doğru eğilmiş, usul usul tespah çeken, uyuklarcasına sallanan

263

Abdi Ağayı gördü. Odanın kapısında bir zaman bekledi. Abdi Ağa, gene öyle uykulu uykulu sallanıp duruyordu. Arkadan yetişen uzun boylu adam:

"Ağa," dedi, "sizin köyden biri gelmiş," Ağa, ağır ağır, orali olmayarak başını kaldırdı.

Gözlerini Alinin üstüne dikti. Ali, topal yanma devrilecekmiş gibi duruyordu. İlk Ağa Aliyi tanıyamadı. Gözlerini kirpiştirerek baktı. Tanıyınca rengi attı. Bir şeyler söyleyecek oldu.

Yarım kaldı. Ne dediği anlaşılmadı. Ali, onun yanına doğru yürüdü. Abdi Ağanın gözleri büyüdü. Elindeki tespah düştü:

"Gel bakalım yanma oğlum Ali," diyebilirdi. "Köyden bir haber mi getirdin?"

Ali, yanma, ocağın yakınına oturdu. Abdi Ağa:

"De bakalım, bir haber mi?" dedi.

Ali ayakta duran adama doğru bir iki göz attı. Abdi Ağa anladı. Adama:

"Gizli konuşacaklarımız var, Osman. Sen azıcık çık hele." Uzun boylu adam çıktı, kapıyı kapadı. Abdi Ağa, ona iyice sokularak:

"Ne haber Alim?" dedi, sonra yüzü değişti, korkunç bir hal aldı.

"Yoksa," dedi, "yoksa şimdi de benim izimi mi sürüyorsun?"

Topal Alinin yüzünde öyle acılı bir hal vardı ki, ha ağladı, ha ağlayacaktı. Kocaman adam şimdi boşanverecek.

"Ağam," dedi, "şu benim başıma gelmeyen kalmadı, şu iz sürme yüzünden. Yurdumdan oldum. Evimden barkımdan oldum. Canımdan olacağım şimdi de. Geldi beni Çağşak köyünde yakaladı Ğnce Memed, aldı sizin Değirmenoluğa getirdi. Diyordu ki, "Abdi Ağayı da yakalayacak, ikinizi bir arada öldüreceğim." Bir gece sizin eve girdi. Kapıyı kırdı. Evden bağırtı, şamata geliyordu. Bu arada ben kaçtım. Hösüğün evine gittim-Hösük arkama bağlı ellerimi çözdü. Hösüğe dedim ki, "Git git bakalım Ağamın evinde ne olup bitiyor?" Hösük gitti, geri geldi. "Ağa evde yok. Memed içerden kapıyı kilitlemiş, içeri kimse giremiyor, içerde kadınlar, çocuklar çığırıyor," dedi. Ğki eşkıya

264

da düşmüşler köyün içine beni arıyorlarmış. Yaa Ağam. Ben oradan kaçtım. Köy bir kıyamet yerine dönmüştü, ben dışarı çıktıktan sonra. Çığırtılar ta aşağı dereden duyuluyordu. Bir çare bul buna diye, ben de sana geldim."

Abdi Ağanın yüzü soldu. Türlü türlü hal aldı.

Topal Ali bu arada ağlamaya başladı. Hıçkırarak ağlıyordu.

"Çoluk çocuğum Çağşak köyünde kaldı, Ağam. Benim bir taksiratım var mı? Ben nasıl giderim bir daha yukarılara? Bana bir akıl ver Ağam. Seni de düşünüyorum. Bu Çukurova köylüklerinde nolacak senin halin, Ağam! Biz neyse ne, senin halin öldürüyor beni.

Koskocaman bir ağasın. Beş köyün ağasısm. Her yerde, bütün dağ köylüklerinde senin parmak kadar çocuktan kaçıp Çukurovaya saklandığın söyleniyor. Benim halim neyse ne Ağam. Senin haline ağlıyorum."

Abdi Ağanın yanakları, boynu kıpkırmızı kesildi, gözleri yaşardı:

"Ali yavrum," dedi, "sana kötülük ettim. Evini Çağşaktan getir köyüne. Sana bir kağıt vereyim, evden sana öküz, tohum versinler. Kusura kalma yavrum Ali. Var git evini getir köyüne."

Ali:

"Nasıl giderim yukarılara da, evimi köye getiririm? Öldürür o namussuz oğlu namussuz beni."

Abdi Ağa:

"Korkma ondan," dedi. "Çok yaşatmam onu dağda. Deli Durduyla arası açılmış. Deli Durduya haber gönderdim. Yakında Çiçeklinin çetesini de peşine takacağım. Korkma ondan. Onu keklik gibi avlatırım, canım sağiken. Hiç korkma."

Elini cebine soktu. Bir tomar kağıt para çıkardı. Ğçinden on kadar yeşil banknot çekti:

"Al oğlum Ali," dedi, "bunları da kendine harçlık et. Şimdi sana diyeceğim var. Sen doğru köye gideceksin. Eve söyleyeceksin. Koyun sürülerinden üçünü Çukurovaya çeksinler. Görünme o meluna. Ğstersen gece git. Kimse seni görmesin. Oradan yanaşmalardan birini kendi evine gönder. Çağşaktaki evini alsın getirsin köye. Sen de bana bizim çocuklardan bir haber getir. O melun ne yapmış bakalım çocuklara? Merak ediyorum! Bir yemek ye de düş yollara."

265

Topal Ali gene ağlamaya başladı:

"Etme Ağam/' dedi. "Beni yukarı geri gönderme. Elinden bir kurtuldum o melunun. Beni öldürür."

Abdi Ağa kızdı:

"Hemen düş yola! Dediklerimi yap! Korkma. Belki candar-malar şimdi onu yakalamışlardır."

O eşkıyalığı ne bilir!"

Ali:

"Varayım gideyim Ağam," dedi. "Doğrusun. O eşkıyahğj ne bilir!"

Ğçerden yemek getirdiler Aliye. Ali, yemeğı çabuk çabuk yedi, yola düştü.

"Varır giderim köye. Ağama bir haber getiririm."

Uçarcasına yol yürüyordu. Ayağının topallığını bile duymuyordu. Durup dinlenmeksizin bir buçuk günde Sarı Ümmetin evine vardı. Vakit gece yarısıydı. Usuldan bir ıslık çaldı kapıda.

Ümmet ıslığı tanıdı. Dışarı çıktı.

"Hoş geldin kardaş," dedi. "Usul konuş. Ğçeri candar-maylan dopdolu. Seninkinin takibine gelmişler. Oradan dönüyorlar. Uyuyorlar şimdi. Asım Çavuş deli oluyor. Seninki-ler de

samanlıkta keyfediyorlar. Onlara bir kuzu kestim. Senin şu Ğnce Memed de yaman, çelik gibi bir oğlana benziyor. Konuşmuyor. Hiçbir şeye karışmaz bir hali var ya, içi dolu olduğu belli.

Gözlerinden belli. Yamp yamp sönüyor. Göreceksin, o bu dağların en namlı eşkıyası olacak.

Gel seni oraya götür üyüm."

Samanlığa yürüdüler. Sarı Ümmet yerden iki taş aldı, üç kere çıt çıt ettirdi. Kapı hafifçe açıldı.

Topal Ali:

"Ben geldim," dedi.

Memed:

"Hoş geldin," dedi, içeri çekildi, girince kapıyı örttü. "Şu senin arkadaşın Ümmet yok mu Ali Ağa, çok yiğit bir adam. Çok iyi bir adam. Başkası olsa, çoktan bizleri ele verirdi. Can-

darmalarla çoktan aramızda bir hır çıkardı. Ğyi ki geldin."

Topal Ali:

"Kardaş," dedi, "buldum. Aktozlu köyünde Hüseyin Ağanın ocağının başında oturup

durur."

266

Memed sevincinden ne yapacağını bilemedi. Cebinden bir kibrit çıkarıp çaktı. Bu büyük bir yanıştı. Çıralık eşğin yanına konmuştu, buldu, yaktı.

Cabbarla Recep Çavuş köşede, ikisi bir yatakta uyuyorlardı. Usuldan vardı, Cabbarı dürttü.

Cabbar hemencecik sıçrarca-sına gözlerini korkuyla açtı, yanındaki tüfeğini kaptı. Memed, tüfeği eliyle tutarak:

"Bir şey yok Cabbar," dedi, "benim."

Cabbar:

"Ne var?" diye sordu. "Bir şey mi oldu?"

Memed:

"Ali geldi," diye karşılık verdi.

Cabbar:

"Ali mi?" dedi.

Memed:

"Ali."

Cabbar:

"Bulmuş mu?"

Memed:

"Bulmuş."

Cabbar:

"Ğşimiz iş desene."

Memed:

"Ğşimiz iş."

Cabbar:

"Hemen yola. Öyle mi?"

Memed:

"Hemen yola."

Cabbar:

"Hemen yola ya, Recep Çavuşun hali kötü. Boynunu dön-düremiyor. Öleceğim diye korkuyor."

Memed:

"Ne yapalım öyleyse?"

Cabbar:

"Burada bıraksak onu."

Memed:

"Kalmaz. Başımıza iş açar."

267

Cabbar:

"Çare yok, uyandıralım." Memed: "Uyandıralım."

Cabbar, Çavuşu dürttü. Çavuş uykulu uykulu solundan sağma döndü. Cabbar: "Çavuş kalk," dedi. Çavuş:

"Yahu ben ölüyorum," dedi. "Ölüyorum işte." "Kalk Çavuş, kalk canım. Yola düşmeliyiz hemen." Ellerinden tutup yataktan doğrulttu. Çavuş mızırdanıyordu:

"Etme bunu bana. Ben ölüyorum diyorum size, ölüyorum."

Cabbar:

"Kalk gözünü sevdiğim aslan Çavuşum. Hani sen çeteba-şıydım! Çetebaşılık böyle mi yapılır?"

Elini bırakınca Çavuş yeniden yatağa düştü. Uyumaya başladı.

Memed:

"Fıkara," dedi, "günlerdir ilk defa uyuyor. Çırpıp duruyordu."

Cabbar:

"Ne yapalım öyleyse? diye sordu. "Burada bırakalım mı?" Memed:

"Olmaz," dedi. Çavuşu bileklerinden tuttu kaldırdı. Kulağına eğilip birkaç kez bağırdı:

"Çavuş! Çavuş! Abdi Ağa Aktozlu köyünde imiş. Aktozlu-da, Aktozluda, Aktozluda... Ali şimdi geldi. Topal Ali geldi. Topal Ali."

Recep Çavuş gözlerini açtı.

"Nee?" diye sordu.

Memed:

"Abdinin yerini bulduk, Aktozluda."

Recep Çavuş:

"Topal Ali mi bulmuş?" dedi.

Memed:

268

"Topal Ali."

Recep Çavuş:

"Bulmasa onu vurmaya karar veriydim. Yakayı kurtardı," dedi, ayağa kalktı. Yüzünü ağı yemiş gibi buruşturdu. Boynunun ağrısını belli etmek istemiyordu.

"Çocuklar," dedi, "yola düşmeden şu yarımı bir daha ilaçlayın. Recep Çavuş ömründeki en iyi şeyi yapacak. Abdi gavurunu öldürecek. Şimdiye kadar ne günah işledimse Allah indinde affedilir."

Topal Ali:

|| "Durun," dedi, "yarayı ben ilaçlayım." p Recep Çavuşun dizinin dibine oturdu. " Recep Çavuş:

"Ulan Ali," dedi, "eğer bulmasaydım onu, işin dumandı. Vururdum seni."

Ali:

"Bulduk işte," dedi, "fakir fıkaranın düşmanımı. Verin cezasını."

Recep Çavuş:

"Öyle bir veririm ki," dedi. "Görürsün!"

Bir kundura boyası kutusundan merhem çıkaran Ali, yarayı onunla iyice sıvadı. Sonra da sardı.

Recep Çavuş:

"Haydi kalkın," dedi. "Çabuk olun. Dinsizin bir dakika yaşaması bile ziyanlı."

O hızla kapıya çıktılar. Ümmete "Allahısmarladık" demeyi bile unuttular, yola düştüler.

Cabbar:

"Bugünü de..." dedi.

Memed:

"Çok şükür bugünü de," dedi.

Ne yapacağını bilmiyor, içi içine sığmıyor. Tabana kuvvet önde uçar gibi yürüyordu. Topal

Ali de arkasında.

Topal:

"Bana on lira verdi," diye olanı biteni, kıvırdığı yalanı anla-hyor, onları güldürüyordu.

Yalnızdutun oraya geldiklerinde açlıktan bitmişlerdi. Se-

269

vinçlerinden hiçbir yerde durmamış, gündüzleri saklamp geceleri bayırlardan, büklerden yürümüşlerdi. Topal Ali:

"Korkmayın, size şimdi ekmek getiririm," dedi. "Bekleyin şu oyukta."

Yalnızdut köyüne girdi. Bir saat ötede, Anavarza kalesinin orada, Aktozlu köyü

görünüyordu. Yarım saat sonra bir torba dolusu ekmek, bir torba da yoğurtla geldi.

"Yoğurdu çaldım," dedi. "Evin direğine asmışlar, bizim evden alıyormuşum gibi aldım."

Yemeklerini yediler, birer de sigara sardılar üstüne. Recep Çavuşun yarasının durulmaz bir

halde olduğu yüzünden belli oluyordu. Ha bire dişlerini sıkıp yüzünü buruşturuyordu.

Durmadan da söyleniyordu:

"Çetebaşı benim. Eğer işime karışırsanız bunda, gerisini siz düşünün. Bunca kötülük işledim.

Bir de iyilik edeyim. Her dediğimi yapacaksınız anladınız mı?" Cabbara dönüyor: "Anladın

mı Cabbar?" Memede:

"Anladın mı Memed?" Cabbar: "Anladım." Memed: "Anladım." Recep Çavuş:

"Şimdi gece oluncaya kadar burada bekleyeceğiz. Gece olunca da köyün kıyısındaki bükün

içine girip saklanacağız. Siz hiç karışmayın. Ben buraları karış karış, taş taş bilirim.

Anladınız mı? Taş taş. Şu görünen yer Ceyhanın adası, Anavarza-nm ardında Hacılar var.

Hacılardan yukarı dağları tutarız, adamı öldürünce. En az bir bölük candarma gönderirler,

vukuattan sonra. Kurtuluş zor olur. Ama benim gibi buraları bilen kimse yoktur. Delik delik

bilirim. Zinhar dediğimden dışarı çıkmaya-sınız. Çolak birader dediğimi tutmadı da koca

çeteyi mahvetti-Kendi de vuruldu. Çukurova demek, Recep Çavuş> demektir-- Bunu da

aklınızdan çıkarmayasınız."

270

Buldukları yer bir sel yatağıydı. Seller sütbeyaz çakıltaşla-fjru, çam kabuklarını, kamış,

ağnağacı köklerini sürüklemiş buraya, hayıt çalılıklarının dibine yığılmıştı. Bundan sonra

gelen seller boyuna hayıt çalına gelip durmuşlar, onu sökemeyip, ne ge-tirdilerse dibine

bırakarak, üstünden atlayıp geçmişler, sığmayınca da yandaki tarlanın dibini oymuşlardı.

Ğşte bu oyuktaydılar.

Akşam oldu. Gün indi. Bir sini gibi düz ovamn yüzünü yaldızladı. Bulutların kenarları da ışıklandı. Ovanın öbür ucuna yapıştı kaldı.

Recep Çavuş:

"Çoktandır," dedi, "güneşin Çukurovada batışını görmedim. Toprağın üstünde bir zaman durur, kızarır orada, kıpkırmızı kan kesilir. Birden batıverir sonra da. Durun da seyredeyim. Ben öleceğim zaten. Durun, durun seyredeyim."

Cabbar güldü.

Çavuş: „

"Neye gülüyorsun bre it südüğü?" diye kızdı.

Cabbar:

"Topal Aliye," dedi.

Çavuş sustu.

Derken gün battı. Karanlık kavuştu. Çavuş ellerini beline dayamış, güne karşı dikilmiş heykel gibi duruyordu.

"Öleceğim ölmeye. Çukurovada günün batışını bir daha gördüm ya..." dedi.

Yalnızdut düzünü geçtiler. Sonra bir bataklığa saplandılar. Bataklıktan kurtulunca, Aktozlu köyünün huğlarının ışıkları gözüktü. Ancak, o da birkaç evden ölgün ışıklar sızıyordu. Geri yanı tüm karanlığa gömülmüştü. Çok yorulmuşlardı. Sırtlarını bir çalıya dayayıp oturdular.

Topal Ali bir cıgara yakacak oldu. hafif hafif inlemekte olan Çavuş gürledi:

"Topal deyyus," dedi, "şimdi yere sererim seni. Koy elindeki kibriti cebine!"

Topal hiçbir şey söylemeden kibriti cebine koydu. Recep Çavuş:

"Bir daha söylüyorum," diye keskin, sert söylendi. "Benim dediğimden dışarı her kim çıkarsa, babam olsa da vururum. Söylen çetebaşı ben miyim?"

"Sensin Çavuş," dediler.

Bunun üstüne Çavuş başını önüne eğdi bir yarım saat düşündü. Sonra başını kaldırdı.

Memede döndü, sordu:

"Bu Topal Ali sonra da senin işine yarayacak mı?"

Memed:

"Yarayacak," diye karşılık verdi.

Recep Çavuş:

"Bir eşkiyaya Topal Ali gibi adam her zaman gerek," dedi, gene sustu. Uzun zaman sustu.

Vakit geçiyordu. Cabbar dayanamadı:

"Ne o Çavuş," dedi, "uyudun mu?"

Çavuş buna çok içerledi:

"Ğtin eniği," diye dişlerini sıktı. "Bu ovanın yüzünde bir koca köyden adam alıp götürmek kolay mı? Uyumuyor, plan kuruyorum."

Gene daldı. Neden sonradır ki, uyanırcasına başını kaldırdı. Gözlerini teker teker herkesin karartısı üzerinde durdurdu. Yıldız ışığında hiçbirisinin yüzünü fark edemiyordu.

"Çocuklar," diye başladı. Sesi sıcak, bir ana şefkatindeydi. "Benim iş bitti bundan sonra. Bu yara beni iflah etmez, götürür. Bunu iyi biliyorum. Sizi düşünüyorum. Şu Ğnce Me-medi düşünüyorum. Onun yüreğinde iyilik var. Yıllar yılı, beş köyün erkeğinin içinden zalime kafa tutan, bir tek bu çıktı. Bunda iş var. Sağ kalırsam, onu gözüm gibi korurum. Ama öleceğim."

Topala döndü. "Sen," dedi, "Topal akıllı adamsın. Üstelik eşkiya da değilsin. Memede çok yardım yapabilirsin."

Topal:

"Memede elimden geleni yapacağım. Evimin yıkılışı, köyümden kovuluşum yüreğime değirmen taşı gibi oturdu." Çavuş:

"Şimdi işe gelince, gece yarıya doğru Hüseyin Ağanın evine varırız. Kapıyı açtırırız. Abdiyi içerde vurur çıkarız. Yalnız Topal Ali bizimle gelmesin." Memed:

"Zaten gece yarıyı buldu, Çavuş," dedi. "Hemen ^gidelim-Olur mu? Hemen."

272

Çavuş ayağa kalktı. Fişeklerini düzeltti. Tabancalarının ağzına kurşun verdi. Bombalarını yokladı. Ceplerini araştırdı.

"Topal kibritini bana ver," dedi. "Ver de buralarda durma. Düş yola, nereye gidersen git."

Topal, kibriti çıkardı, verdi:

"Gazanız mübarek olun," dedi, arkasını döndü, yürüdü.

Memed:

"Gene görüşürüz. Sağ ol Ali," dedi.

Ali:

"Görüşürüz."

O, gözden yitip karanlığa karışıp gittikten sonra, onlar da köyün içine doğru yürüdüler. Serin bir poyraz esiyordu. Poyraz, köyün ot evlerinin saçaklarında ışıklar çalıyordu.

Yarısı çinkolu evin önüne gelince durdular.

Çavuş:

"Kapıyı tıkırdat Memed," dedi. "Sen de Cabbar hazır ol. Yat sipere. Tümseğin ardına yat.

Bu eve doğru kim gelecek olursa vur. Bakma gözünün yaşına. Gördüğün karartıyı düşür."

Memed yerden bir taş alıp kapıyı dövmeye başladı. Evin çinkoları yıldız ışığında donuk

donuktu. Kapının tıkırtıları köyün ıssızlığını bozuyordu. Çok sonra, evin içinden bir erkek

sesi geldi:

"Kim o? Bu gece yarısı kim o?"

Recep Çavuş:

"Benim," dedi, "kardaş Abdi Ağanın köylüsüyüm. Aç kapıyı, haber getirdim."

Ğçerdeki ses:

"Git de sabahleyin gel."

Tam bu sırada köyün öteki ucunda bir köpek havladı.

Recep Çavuş:

"Çok acele işim var. Ağayı mutlak görmeliyim şimdi. Açı-ver kapıyı kardaş!"

Adamın kapıyı açmasıyla kapaması bir oldu. Kapadı, arkasından da sürgüledi.

Recep Çavuş:

"Ah şu yaram," dedi, "yoksa içeri girerdim. Ah yaram. Amma zarar yok. Şimdi ben onlara kapıyı açtırırım."

273

Bütün gücüyle içeri bağırdı:

"Ben eşkıyaların başı Recep Çavuşum," dedi. "Duymadınız-sa duyun. O gavur Abdiyi bana teslim edin. Etmezseniz siz bilirsiniz. Hüseyin Ağa filan tanmam. O gavur dinliyi teslim edin."

Memed de konuştu:

"Ben de Ğnce Memedim," dedi. "Anamn, nişanlımın intikamını almak için geldim," dedi.

"Köylülerimin intikamını almak için. Fakir fıkaranın intikamını almak için. Onu çıkarın dışarı. O içerden çıkmadan biz buradan gitmeyeceğiz."

Ğçerdeki ses:

"Abdi Ağa yok bu evde," dedi. "Varın işinize gidin. Yok

burada."

Çavuş:

"Bana Recep Çavuş derler. Eşkıyaların piri. Almadan gitmem Abdi dinsizini. Memed!" dedi

sonra da, "çıkar bombayı, koy kapının eşiğine. Kapıyı atalım."

Adam içerden bağırdı:

"Çoluk çocuk var içerde. Abdi yok evde."

Recep Çavuş:

"Öyleyse aç kapıyı."

Adam:

"Açamam."

Recep Çavuş:

"Memed," diye bağırdı. "Ateşle bombayı, koy kapıya."

Memed:

"Hazır Çavuşum," dedi. "Koyayım mı?"

Çavuş:

"Ne duruyorsun ya?" diye bağırdı.

Bu sırada içerden bir silah sesi geldi.

Çavuş:

"Yat Memed yere," dedi. "Yat! O dinsiz sıkıyor."

İçerden dışarı kurşun yağıyordu.

Çavuş:

"Memed, bombayı at," dedi. ^ *"

"Çoluk çocuğa kıymayın," diye bir ses geldi içerden. "Çıkıyoruz biz. Siz ne yaparsanız yapın.

Abdi Ağa, sen de sıkma. Biz çikalım da siz ne yaparsanız yapın."

274

İçerdeki kurşun durdu. Kapı açıldı. Uykulu çocuklar, don gömlek titreyen kadınlar dışarı döküldüler. Çabucak evden uzaklaştılar. En sonunda evden çok yaşlı bir adamla, iki delikanlı

çıldı.

Yaşlı adam:

"Ğşte içerde Abdi. Varın hesabımızı görün."

Bunu der demez içerden gene bir yaylım ateşı başladı. Abdi çok çabuk kurşun sıkıyordu.

Silah sesini duyan köylüler Hüseyin Ağanın evine doğru geliyorlardı. Ğlerinden biri:

"Eşkiyalar basmış," dedi. Bunu duyan köylüler evlerine doğru koşmaya başladılar. Bir

dakika içinde ortalıkta kimse kalmadı.

Çavuş:

"Memed," dedi, "al kapıyı. Ver et kurşunu."

Memed:

"Ne faydası var?" dedi. "Herif içerde. Üçümüzü de vurur."

Çavuş:

"Demek vurur!" diye alay etti. "Ben ona şimdi gösteririm. Sen kurşunla kapıyı. Söze

karışma. Ne diyorsam onu yap. Eksik etme kapıdan kurşunu."

Bütün sesini bir araya toplayarak, bağırdı:

"Demek Abdi, elime ayağıma düşmek dururken, kurşun atarsın bana? Saklamp evin içine,

kurşun atarsın. Ben sana gösteririm."

Evin poyrazdan yanma gitti.

Memed kapıdan kurşunu eksik etmiyordu. Çavuşun ne yapacağını da merak ediyordu.

Abdi Ağa da içerden onlara doğru kurşun sallıyordu. Cab-barsa yönünü köye dönmüş,

kımıldamadan yatıyordu. Memed, kapının yanma saklanmasaydı, çoktan kurşunu yemişti.

Ortalıkta ne kadın, ne ocuk hiç kimse kalmamıştı. Köy girdikleri zamanki gibi gene ıssız.

Aradan epey zaman geçti. Memed, ha bire kapıya kurşun sıkıyor. Bunun sonu neye varacak?

Çavuş gitti evin ardına, gelmedi. Bir ara Memed boş yere kurşun sıkmaktan bıktı, kesti. Evin

arkasından Çavuş bağırdı:

"Kesme kurşunu ulan. Orospu çocuğu kesme kurşunu."

275

Memed gönülsüz gönülsüz yeniden başladı.

Bu sırada dut ağaçlarının ardından bir ses geldi.

"Sabaha kadar kurşun yakın bakalım. Abdiyi dışarı çıkarabilir misiniz?"

Memed sordu:

"Sen kimsin?"

Ses:

"Ben Hüseyin Ağayım. Kürt Reşitten sonra Çukurovaya hiçbir eşkıya inmedi. Kürt Reşidi bile Çukurova yedi. Sabah olunca bu ovanın yüzünde sizi armut gibi düşürürler. Bırakın gidin."

Recep Çavuşun karıncalanmış, bozuk sesi bütün hıncıyla evin arkasından geldi:

"Cabbar! Cabbar! Söyletme şu yezidi. Kapa ağzını."

Cabbar dut ağaçlarının altını kurşun çemberine aldı.

Ğşte tam bu sırada olan oldu. Evin üstünden, yanından yönünden bir kırmızı yalımdır birden patladı. Belki bir saniye içinde bütün ev ateş içinde kaldı.

Recep Çavuş:

"Hüseyin Ağa, Hüseyin Ağa, koca deyyus," diye seslendi. "Kürt Reşidi avlarlar ama, beni avlayamazlar. Ben Recep Çavuşum. Çukurovanın kurduyum. Ya Abdiyi öldürürüm bu gece, ya da bu köyü yakarım."

Dutun altındaki adam bir çığlık kopardı, sonra kadınlar, çocuklar bir köy toptan çığırışmaya başladı.

Recep Çavuş:

"Memed," dedi, "kes ateşi de, o gavur bunalsm da kapıdan çıksın."

Memed ateşi kesti.

Poyraz, kavak boyu kalkan yalımları sağa sola savuruyordu. Evin yanındaki bir ev de az sonra ateş aldı. Daha sonra ateş üstteki eve geçti. On beş yirmi dakika içinde on kadar ev ateş almış yanıyordu.

Cabbarla Memed tam siper yatmışlar bekliyorlardı. Recep Çavuş evin yöresinde fırıl fırıl dönüyor, bağıriyordu:

"Çık abdi çık! Çatır çatır yanacaksın. Çık da Memedin eline ayağına düş. Belki canını bağışlar."

276

*** Geçerden ses şada gelmiyordu. Arada Recep Çavuşun kulağının dibinden cıv diye bir kurşun geçiyordu. Yalımlar, kıvılcımlar saçarak ta gökyüzüne çıkıyordu. Eğilip bükülüp kıvrılıyor, parça parça karanlık gökte uçuyor. Gökyüzü ışığa kesmişti. Gündüz gibi. Ortalık aydınlanıvermişti. Anavarzanın mor kayalıklarından, Ceyhan ırmağı kenarındaki bükülüğe kadar, beyaz bir ışık delmişti karanlığı.**

Beyaz don gömlekle yataklarından dışarı uğramış insan kalabalığı oradan oraya koşuyor, yanan evlerdeki eşyaları taşıyorlardı. Bir ana baba günü köyün içi.

"Abdi çık dışarı. Kebap olursun sonra, çık dışarı," diye ha bire bağıriyor Çavuş. Memede dönüyor:

"Evin kapıdan başka çıkılacak hiçbir yeri yok Memedim," diyor. "Sen hiç küsüm çekme. Şimdi dışarı çıkar o. Kapıda ge-bertiver." Memed: "Olur," diyor.

Yaşlı bir kadın dutların altından koşarak geldi. Yanan evin içine girdi. Recep Çavuş hiçbir şey söyleyemedi kadına. Kadın evin içinden kucağında bir döşekle çıktı. Döşeği koşa koşa dutların altına götürdü. Sonra bir ceviz sandık çıkardı. Tencereler, kilimler, sahanlar,

yorganlar çıkarıyordu boyuna. En sonunda dürüdü bir büyük yorgan çıkardı koltuğunun altında. Bundan sonra da yalımlar kapıyı sardı.

Memedle Cabbar oldukları yerde, Recep Çavuş da evin yöresinde bekle babam bekle ettiler.

Ne Abdi çıktı, ne bir şey oldu. Evin üstü yandı, çöktü. Açık kapıdan Abdi gene çıkmadı.

Beklediler. Duvarlar yandı, içeri doğru yattı, kimse yok.

Poyraz iyice hızlanmıştı. Yalımları huğdan huğa savuruyordu. Şimdi hemen hemen köyün

bütün evleri tutuşmuştu. Ortalık gündüz gibi. Sanki Çukurovanın, o kırmızı köz misali güneşi çökmüş ovaya. Ğşte her bir yer böyle aydınlık. Dut, söğüt ağaçlarının uzun gölgeleri düşüyor ıslak toprağa. Toprakta insan gölgeleri kaynaşıyor.

Esen poyraz değil, tüm yalım. Bir yerlerden, uzak bir yerlerden ha bire yalım fıskırtıyorlar sanki.

277

Memed:

"Kaçırdık eyvah," dedi. Cabbar: "Kaçırdık." Recep Çavuş:

"Çıkacak hiçbir delik yoktu," dedi. "Boyuna da evin dört bir yanını dolanıyordum. Bir yeri yarıp da kaçmasın diye. Çıkmadı. Ğçerde yanmıştır. Bizim elimize geçmektense yanmayı daha iyi bulmuştur." Cabbar: "Belki," dedi. Memed:

"Belki ama, ölüsünü gözümle görmek isterdim," diye içini çekti. Sonra: "Yazık," dedi. "O melunun yüzünden kocaman bir köy yanıyor." Cabbar:

"Yanıyor," dedi. Recep Çavuş:

"Yansın," dedi. "Bütün Çukurova taşıyla, toprağıyla yansın." Memed:

"Fakir fıkara nolacak ya?" diye acınarak sordu. Recep Çavuş:

"Zaten bir şeyleri yoktu. Evleri de olmayıversin ne çıkar. Onların durumunu hiçbir şey değiştiremez. Her zaman oldukları gibidirler." Memed:

"Eee Çavuşum," dedi, "böyle durup bekleyecek miyiz?" Çavuş:

"Bekleyecek miyiz?" Cabbar:

"Bekleyecek miyiz?" Memed:

"Kasabaya çoktan haber gitmiştir. Kıyamet kopar yarın." Recep Çavuş gürültüyle güldü:

"Bir köyü yaktılar diye Ankaraya tel çekerler. Kıyamet kopar. Şimdi Anavarzanın kayalıklarını tutmalıyız. Düzde bir yakalanırsak işimiz iş."

278

Yanan eve durup baktılar. Üçü üç yerden içlerini çektiler. Yanmakta olan köye arkalarını döndüler, yürüdüler.

Köyü çıkınca durdular, yönlerini köye döndüler. Bütün köy bir top ateşti, savrulan bir yalın dalgasıydı.

Memed:

"Vay," dedi, "bir tek ev bile kalmadı. Hep bu poyrazın yüzünden. Poyraz olmasaydı, bunlar olmazdı. Ölümümü isterdim de bunun böyle olmasını istemezdim."

Cabbar:

"Bir tek ev bile kalmadı," dedi. "Bütün köy ateşe kesti."

Memed:

"Biz köyden çıkarken çoluk çocuk, kadın erkek durmuşlar, öylecene taş kesilmişler gibi bize bakıyorlardı. Duydunuz mu? Hiç birisinin ağzından çıt çıktığını, duydunuz mu? Bize ne beddua ettiler, ne üstümüze taş attılar, ne sövdüler. Taş kesilerek öylecene baktılar kaldılar. Bunu görmeyeydim. Kendi ölümümü göreydim de bunu görmeyeydim."

Çavuş üsteledi:

"Oldu bir kere," dedi. "Oy oy boynum. Ben öleceğim artık. Oy oy boynum. Kesiyorlar, koparıyorlar boynumu. O oy boynum. Kesiyorlar, koparıyorlar boynumu. Oy oy boynum."

Yere oturdu. Yüzünü iki eli arasına aldı, öyle kaldı bir süre.

Memedle Cabbar ayakta, başında beklediler, sonra Çavuş birden yere serilerek kıvranmaya başladı. Cabbar onu kucağına almak istedi. Kocaman Çavuşu zaptedemedi. Çavuş yay gibi geriliyordu.

Köyün bu yanından bir çığrılı koptu. Kalabalık bir çığrılı.

Kuyrukyıldızı doğmuştu. Tam güneşin doğduğu yerin üstünde. Koca yıldız yalp yalp ediyor, döndürüyorlarmış gibi kı-vılcımlanıyordu.

Çığrılı onlara yaklaşıyordu.

Bir ses boyuna:

"Bu yana gittiler. Daha şimdi gittiler," diye durmadan konuşuyordu.

"Ne yana?" diye soran bir ses de duydular onun arkasından.

Memed Cabbara eğildi:

279

"Asım Çavuşun sesine benziyor," dedi.

Cabbar heyecanla:

"Odur o," dedi. "Kaçalım. Çavuş, Çavuş sarıldık. Kalk."

Kıvranmakta olan Çavuşu omuzuna aldı. Yürüdüler.

Koşuyorlardı. Ne tarafa gittiklerini bilmiyorlardı. Köyün ateşi de yavaş yavaş sönmeye yüz tutmuştu. Karanlığa doğru kaçıyorlardı.

Asım Çavuş:

"Bükün yolunu, Anavarzamn yolunu tutun," diye bağırdı.

Cabbar:

"Yandık," dedi.

Memed:

"Şu dinsizin öldüğünü bilsem, ölüm umurumda bile değil. Ah bir öldüğüne, orada çatır çatır yandığına yüreğim inansa..."

Cabbar:

"Çavuşun çirpınması durdu," dedi.

Memed:

"Ğndir hele. Belki bir şey olmuştur."

Cabbarın arkasından Çavuş inleyerek:

"Hiçbir şey olmadı," diye konuştu. "Geçti. Ğndir beni."

Cabbar, şaşkınlıklar içinde kalarak Çavuşu sırtından indirdi.

Çavuş:

"Nereye böyle?" diye sordu.

Cabbar:

"Asım Çavuş arkamızda," dedi.

Çavuş Cabbara:

"Beni ayağa kaldır," diye mırıldandı.

Cabbar onu iki koltuğundan tutarak kaldırdı. Çavuş ayakta sallanarak birkaç kere sağa sola döndü, yanına yöresine bakındı.

"Bana bakın," dedi. "Şimdi biz bükün yakınındayız. Ana-varzaya sığsaksak yüzde yüz kurtulurduk. Ona imkan yok. Yolda yakalarlar bizi."

Kulak kabarttı:

"Yakınımızdalar. Ğşitiyor musunuz sesleri?" ı ^ "

Memed:

280

"Heyye," dedi.

Cabbar:

"Heyye," dedi.

Çavuş:

"Bükte zor kurtuluruz. Yarın bu yakınlarda ne kadar köy varsa bizi aramaya çıkarlar büke.

Ama başka çare yok."

Memed:

"Çare yok."

Çavuş:

"Bükün arkası Ceyhan ırmağı. Kendimizi ona atarız. Akıntıya bırakırız kendimizi.

Kurtulursak kurtuluruz."

Memed:

"Ne yapalım?" dedi.

Çavuş:

"O iki dinliyi çatır çatır yaktık ya..."

Memed:

"Yaktık," dedi.

Cabbar:

"Benim şüphem var," dedi. "Belki kaçmıştır."

Bunun üstüne Çavuş deliye döndü, bağırmaya başladı:

"Ulan," dedi, "ulan iki dinlinin biri de sensin. Kurtulursa sevinirsin. Nasıl kurtulmuş, de

bakalım? Kapıda Memed, ben de evin her yanındaydım. Nasıl kurtulur? Evde tek bir tek

pencere yok. De nasıl kurtulur?"

Memed:

"Çatır çatır yandı o," dedi. "Bundan sonra ölsem de gam değil."

Çavuş:

"Ha şöyle," dedi.

Cabbar sustu.

Hışır hışır bir sürü ayak sesi gecenin içinde. Başkaca ses şada yok. Çallara, otlara, toprağa sürülen ayak sesleri. Geceye, kocaman bir deniz dalgası gibi yükleniyor.

Cabbar:

"Yakınımızdalar. Hiç konuşmuyorlar."

Memed:

"Öyle."

281

Çavuş:

"Büke," dedi. "Tutun elimden."

Elinden tutup büke doğru koşmaya başladılar. Arkalarındaki ayak sesleri hızlandı, keskinleşti, çoğaldı. Üstlerine doğru bir hışırtıdır akıyor. Gece hışırtıyla birlikte üstlerine yürüyor. Dağ, taş, çalı, ağaç üstlerine yürüyor. Öyle geliyor onlara.

Bu ova... Bir belalı ova. Ne kadar da çok düzlük!.. Vay anam vay! Gün doğunca, kalaylı bir siniye vurmuş gibi yalp yalp ediyor. Tepeler küçücük küçücük. Yiğma. Anavarzannın kayalıkları... Bir ulaşılsa, can kurtaran. Ötesi Ceyhan ırmağı. Bir karanlık, bir hızla akan sudur. Bazı bazı da ölüleşir. Yanları kara topraktır. Dökülür. Kıyısına basmaya gelmez. Kıyıları sazlıktır. Uzun bacaklı toyların yatağı... Püreni burcu burcu kokar. Yalnız bir dut ağacı vardır ovanın ortasında. Yaprakları toz içinde.

Kaçıp saklanacak, bu bükler de olmasa, ovanın ortasında dimdik, çırılçıplak kah vermek işten bile değil...

Büklüğün içinden bir bataklık kokusu yayılıyor dört bir yana... Ğçine girmeye korkulur

büklerin. Çok yerlerine, bu bükler, bük oldu olalı insan ayağı değmemiştir. Girilmez.

Hıırtı çoğalıyor. Ovanın yüzünü bir rüzgar gibi yalıyor. Bir yalım gibi koşuyor.

Recep Çavuş soluk soluğa:

"Şu yana çocuklar," diye inledi. "Az kaldı."

Önlerinden birden bir yaylım patladı.

Recep Çavuş:

"Yatalım," dedi, kendisini yere attı. "Tutmuşlar bükü. Ses çıkarmayın. Karşılık vermeyin.

Sürüne sürüne bükün içine. Tüfeklerin ağzındaki kurşunlan alm çocuklar. Hişt hişt,

kurşunları alın. Bir kurşun patlarsa öldük demektir. Her bir peliğimiz bir yerde kalır, şu

gelen köylü bizi didik didik eder."

Karşı taraf onları bir kurşuna tutmuştu ki, deme gitsin. Gece çakmak çakmak

aydınlamıyordu. Sonra birden ateş durdu.

Bir ses:

"Yoklar," dedi usuldan. "Olsalar karşılık verirlerdi."

Başka bir ses: ,

"Köylüler geliyorlar," dedi. "Onlar bilirler."

282

I

Köylüler yaklaşıyorlardı.

"Belki Anavarzaya."

"Mutlak Anavarzaya... Bir eşkıyanın Çukurovada büklüğe sığınması için deli olması gerek."

Kadınlı, erkekli, çocuklu köylü kalabalığı gelip candarma-lara kavuştu. Bir hayhuy... Her

kafadan bir ses çıkıyor. Geceyi büyük bir gürültü dolduruyor. Hınçlı, kinli insan kalabalığı

yerinde duramıyor. Kaynaşiyor. Bükün sınırında, tarlaların içinde dönüp duruyor. Kalabalık

oradan oraya çalkamıyor.

Az sonra Anavarzannın dibinden kurşun sesleri geliyor.

"Anavarzaya! Anavarzaya!" Haykırışmalar. Ovayı dolduran bir hışırtı, kalabalık

Anavarzaya akıyor.

Recep Çavuş:

"Kıpırdamayın," diyor. "Ğşimize yaradı kalabalık. Kalabalık şaşırtdı, deli etti candarmaları.

Aman kıpırdamayın."

Recep Çavuşun soluğu ateş gibi. Memedin kulağını, boynunu yakıyor.

Yanlarında çok çok on beş metre ötelerinde telaşlı telaşlı candarmalar dolaşıyor. Çalı dibine

sinmiş üç yürek birden, kütür kütür atıyor. Candarmalar durup dinleseler, belki de atan

yüreklerin gürültüsünü duyacaklar. Anavarzannın dibindeki ka-yırtı azıcık olsun dinmiyor,

durmuyor. Bu da işlerine yarıyor.

Dolaştılar dolaştılar, konuştular, gitmeye karar verdiler. Oradan ayrıldılar.

Recep Çavuş derinden bir:

"Ooooh!" çekti. "Oooh! Çok şükür. Bizi didik didik ederlerdi düşseydik o köylülerin eline.

Şimdi içerlere, derinlere..."

Ayağa kalktılar. Recep Çavuş bir iki adım attı. Durdu.

Memed:

"Ne var Çavuş?" diye sordu.

"Oy oy," dedi, "oy oy."

Memed:

"Ne yapalım söyle Çavuşum?"

Çavuş:

"Ğçeri," dedi. "Oy oy... içeri. Kuytuluklara..."

Bir koluna Memed girmişti. Ötekine de Cabbar girdi. Çavuşun ayakları sürükleniyordu.

Ölmüş insan ayakları gibi can-

283

sız. Şafağa kadar öyle yürüdüler. Şafakta, doğu tarafı, bütün büküğün üstünü bir turuncu ışık sardı. Bükün koyu yeşili turuncu ışığın içinde eriyor, mavi mavi tütüyordu. Bütün bükükten, ovidan ağır ağır bir duman kalkıyordu göğe yukarı.

Bacaklarını böğürtlen dikenleri yemişti. Memed çakırdi-kenliğı düşündü. Nedense kafasında birden sarı pirinç pırlıtsı bir şimşek hızıyla parladı geçti.

Çavuşu sık bir çalının üstüne yatırdılar. Her bir tarafı şişmişti. Kafası, boynu. Boynu omuzlarından fark edilemiyordu... Çavuş birkaç kere ağzını açıp konuşacak oldu, sesi çıkmadı. Eliyle Anavarzayı gösterdi. Bir de toprağı. Toprağa ısrarla bakıyordu.

Sonra Çavuşun gözlerinden damla damla yaş sızmaya başladı. Sonra da gözlerini kapadı.

Birden upuzun gerildi.

Azıcık da doğruldu, düşüverdi.

Memed:

"Vay Çavuş vay!" dedi.

Cabbar:

"Vay!"

Memed:

"Öleceğı hiç aklımdan geçmiyordu."

Cabbar:

"Söylüyordu," dedi. "Zaten her zaman söylerdi."

Memed:

"Muradına erdi mi ola?" diye sordu.

Cabbar:

"Onun neci olduğu, ne yüzden eşkıya çıktığı, nereli olduğu bilinmezdi. Bilmem muradına erdimi?"

Memed:

"Abdinin öldürülmesini bir istiyordu ki, benden çok. Ona neydi oysa. Düşman benim düşmanım. Sen Abdi yanmadı, kaçtı dediğinde seni parçalayacaktı az daha."

Cabbar:

"Çıkar hançerini de bir mezar kazalım garip Çavuşa."

Memed hançerini çıkardı, toprağa soktu, eşmeye başladı:

"Garip Çavuşa," dedi.

Bir saat içinde, bükün yaş toprağı kazdılar. Göğüs derin-

284

liğinde, geniş bir mezar yaptılar. Kalınca ağaçlardan saldıрма da kestiler. Sonra dikensiz çalı biçtiler. Çavuşu mezara giyitle-riyle uzattılar. Saldırmaları dayadılar, çalıyı üstüne attılar, toprakladılar.

Memed:

"Cabbar," dedi, "garip Çavuşun başucuna bir ağaç ister. Bir de ağaç dikelim."

Cabbar:

"Dikelim," dedi.

Bilek kalınlığında, araya araya, bir dut ağacı buldular bükükte. Getirip çavuşun başucuna diktiler.

Memed:

"Belki bu ilk mezardır bükükte."

Cabbar:

"Glk mezar," diye karşılık verdi. "Kim getirip de ölüsünü bükün karanlığına gömecek!"

Az sonra gün doğdu. Çavuşun mezarının taze toprağı buğulanarak ışıladı.

Gün ıştır ışmaz, köyden bu yana, Anavarzaya, büklüğe doğru bir çğrıntı gelmeye başlamıştı.

Cabbar:

"Çavuş ne dedi?" diye sordu.

Memed:

"Anavarzanın kayalıklarını gösterdi," dedi.

Cabbar:

"Ceyhan suyuna doğru gitmeliyiz. Bu bükü yarıp da Anavarzayı bulamayız."

Memed:

"Çavuşun dediğini yerine getirmeliyiz. O buraları çok iyi biliyordu. Bu köyü yaktığından da ne kadar memnundu, değil mi Cabbar? Bütün Çukurovayı yaksa, kül etse daha çok memnun olacaktı. Bir hoş bir adamdı şu Çavuş. Belki de şu Çukurova ona çok kötülük etmişti. Kim bilir?"

Cabbar:

"Onu bildim bileli Çukurovaya söverdi. Yanında hiç kimse Çukurova lafı edemezdi. Bazı dalar, hani şu kardaş türküsü var ya onu söylediler:"

285

**Çukurova yana yana ördölür Her sineğı bir alıcı kurdölür Sen ölürsen yüreğıme derdölür
Kalk kardaş gidelim sılaya doğru.**

Söyleyip bitirdikten sonra da ağzını açıp kimseye bir laf etmezdi uzun bir süre. Birkaç gün böyle yalnız dertli gezer, sonra açılırdı. Kim bilir ne derdi vardı fikarının. Kimse ne olduğunu bilemedi. Ğşte sonu. Anavarzanın büklüğünde kaldı. Son zamanlarda ne Çukurovaya kızıyor, ne de o türküyü söylüyordu. Öteki eşkıyalardan duydum, onlar

Çukurovaya indiklerinde, Çavuş inmez, onlar Çukurovadan dönünceye kadar, tek başına onları beki ermiş. Ğşte akıbeti bu. Gene Çukurova toprağına gömüldü."

Memed:

"Bunu istiyordu belki," dedi.

Cabbar:

"Yürüyelim Memed," dedi. "Biraz sonra büklük insanla, köpekle dolar."

Memed, Çavuşun mezarına döndü:

"Güle güle kal Çavuşum, güle güle," dedi, yürüdü. Göz çukurlarında büyücek birer damla yaş birikmişti.

Cabbar:

"Güle güle," dedi.

Sık, kaplan yaramaz çalıların içinden güçlkle ilerleyebiliyorlardı. Çavuşun tüfeğini, gümüş işlemeli takımlarını Cabbar almıştı. Bütün bu yükler, yarılmaz duvar gibi çalılar, bitiriyordu onu. Memede gelince Memed her zamankinden daha dinç, daha çevik... Yaramadığı çalıları hançeriyle buduyor. Cabbar eğilerek arkadan geliyor. Memed büyük bir cebelleşme içinde. Öğle sıcağı kızdırıyor. Ortalarda, çalıların çıtırtısından başka çıt yok. Geriye dönüp bakılacak olursa, Memedin çalılarını keserek uzun bir tünel açtığı görülür.

Anavarzaya iki saatlik yolları kaldı. Yalnız gökyüzünü görüyorlar. Bir de Anavarza kayalığının tepesini.

Bükün yarısına geldiklerinde, gün Anavarzanın tepesinden aşyordu:

286

Memed:

"Burada duralım, gece olsun da öyle çıkarız." Cabbar:

"Ben yorgunluktan öldüm," dedi, uzandı. Sonra Memed de uzandı.

Kayalıklar yakınlarındaydı. Kayalıklardan inen yüzlerce, binlerce ayak sesi geliyordu.

Memed ayağa kalkıp, baktı:

"Göremedim," dedi. "Köylüler bizi arıyorlar. Geçti. Arasınlar aradıkları kadar. Kurtulduk demektir." Cabbar uzandığı yerden doğruldu:

"Şimdi onlar bizi ne dağda, ne de bükte bulamayınca, Azaplı, Sumbas, kasaba kolunu tutacaklar, bizi pusuya düşürmek isteyeceklerdir." Memed:

"Öyleyse birkaç gün bekleriz/' dedi. Cabbar:

"Kozan üstünden çıkıncı biz de dağa," dedi. Memed:

"Sen o yolu bilir misin?" diye sordu.

"O yolu bilmem amma, o dağları bilirim. Anavarzaya çıkınca her taraf görünür." Memed:

"Haydi ortalık iyice kararmadan çıkalım." Cabbar:

"Ayak sesleri kesildi." Memed:

"Bükün kıyısında pusu kurmasıncı?" Cabbar:

"Yok canım," dedi. "Nereden akıllarıncı gelecek." Memed: "Yürü öyleyse."

Karanlık kavuşuyordu ki, Anavarzancı başına çıktılar. Bazı yerlerde ipil ipil yanan ışıklarıyla gece içinde uzanıyordu. Ceyhan suyu kara bir şerit gibi kıvrım kıvrımdı. Aktozlu köyü büyük bir duman çökmüşcesine karanlık karanlık tütüyordu. Memed gündeğü tarafını gösterip:

287

"Burası nere?" diye sordu.

Cabbar:

"Bozkuyu köyleri olacak," dedi.

Memed:

"Oradan gitsek mi," diye sordu. "Çok yakın."

Cabbar:

"Belki orayı da tutarlar. Ondan korkuyorum."

Memed:

"Oradan gidelim," dedi. "Gelecekleri varsa görecekleri de var."

Sonra Cabbar a döndü. Cabbar in yüzü karanlıkta hayal me-yal seçiliyordu. "Ne diyorsun

Cabbar kardaş," dedi, "öldümola o melun?"

Cabbar:

"Sanmam," diye yanıtladı. "Eğer içerde olsaydı, kaçmasay-dı, tutuşunca kendini dışarı atardı. Hiç olmazsa bağıırdı."

Memed:

"Belki birdenbire dumandan tıkamp ölmüştür."

Cabbar:

"Son zamanlara kadar kurşun sıkıyordu içerden. Tıkamp ölse onu yapamazdı."

Memed:

"Belki de birdenbire üstüne yanan bir duvar kepmiştir. Tavan çökmüştür."

Cabbar:

"Aaah keski öyle olsaydı," dedi. "Aaah keski... Bunca çektiklerimiz boşa gitmezdi."

Tepeden aşağı doğru inmeye başladılar. Adamakıllı da acıkmıştılar.

288

Eski Çukurovayı eskiler anlatırlardı. Ğnce Memedin eşkıyalığı zamanında doksanını geçkin bir Koca Ğsmail vardı. O söylerdi. Yemyeşil, çimen yeşili gözleri vardı Koca Ğsmailin. Çenesi bütün Türkmen çeneleri gibi ince, sakalı seyrekti. Geniş omuzları daha öyle, gençliğindeki gibi sağlam duruyordu. Gözleri, şahin gözleri gibi keskindi. Daha avcılığı bile bırakmamıştı. Beli iki büklüm, tüfeği omuzunda her zaman ava giderdi. Yanık Türkmen türküleri söyler,

aşiret kavgalarını anlatırdı. Ve her hikaye sonunda da kavgada aldığı yarayı övünerek gösterirdi.

Bazı köye sığmaz olur, ev, köy ona dar gelirdi. Türkmen-den kalan ne varsa saklamak, eski Türkmeni ömrünün her sa-atında yaşamak isterdi.

Bazı günlerde de tam coşardı. Sarhoşa dönerdi. Kendi eliyle bakıp büyüttüğü tor, al tayına biner, çamlı, kekik, yarpuz kokulu dağlara doludizgin sürerdi. Eski Türkmenden gelen bir rüzgar gibiydi. Göçü, sürgünü, Osmanlıyla büyük kavgayı söylerdi. Aynalı tüfek, derdi. Nakışlı dibek öter çadırlarda. Derim evleri al yeşil donanır. Al yeşil bir renk cümbüşüdür iner Çuku-rovanın düzüne...

"Bundan elli altmış yıl öncesine kadar," diye başlardı Koca ismail. Başlar susmazdı. Bir aşk gibi, bir türkü gibi konuşurdu. "Çukurova salt bataklıkta, büküktü. Yalnız tepe eteklerinde el kadamcık tarlalar... Çukurovada in yok, cin yok o zamanlar. Göç başlardı gürül gürül, Türkmen göçü... Çukurova bayramlığını giyerken. Yani soyunmuş ağaçlar, soyunmuş toprak, soyunmuş

289

dünya donanırken... Al yeşil, göç kalkardı, gürül gürül. Alırdık göçü, aşardık dağları, konardık Binboğanın yaylasına. Kış basarken de inerdik Çukurovanın düzüne. Büklerini, kamışlıklarını kaplan yaramaz. Bataklık. Düzlüklerinde yılın on iki ayında otlar dizde. Top top olmuş cerenler gezerdi. Sürmeli gözlü, ürkek cerenler... Cereni yavuz atlarla avlardık. Atın yiğitliği ce-ren avında belli olur. Kamışları kavak boyu uzar giderdi Çuku-rovanın. Göl kıyılarında, berdilerin tozıkları gün ışığı gibi ışık saçarak dökülürdü sulara. Bütün Çukurova tepeden tırnağa nergis açardı. Gece gündüz yelleri nergis kokardı Çukurovanın. Bir belalı işti Çukurova. Akçadeniz dalga vururdu. Akköpüklü. "Aşiretler konardı oba oba. Dumanlar tüterdi oylum oylum. Osmaniye Toprakkale düzünü, yani Ceyhan ırmağının

dağlara doğru düşen yukarı yörelerini, deniz gecesini Tecirli aşireti yurt tutardı. Onun alt yanını, Ceyhanbekirli, Mustafa-beyli, Ceyhan kazasını Cerit aşireti, Anavarzayla Hemite kalesi arasını Bozdoğan aşireti, Anavarza Kozan arasını Lek Kürtleri, Sumbas suyu Toroslar arasını Sumbaslı aşireti, şimdiki Ekşiler köyüyle Kadirli arasını da Tatarlı aşireti yurt tutardı. Bazı bazı yerlerini değiştirdikleri de olurdu. Bozdoğan Ceritin yerine, Cerit Bozdoğanın yerine geçerdi. En zorlu aşiret Avşar aşiretiydi. O, Çukurovada canının istediği yere konabilirdi. Önüne geçen olamazdı.

"Benim şöyle böyle aklıma geliyor. Osmanlıyla bir kavga oldu. Kozanoğlu derler bir Bey vardı. Şimdiki Kozanda otururdu. Başta o, bütün aşiretler Osmanlıyla dövüştü. Osmanlı yeğın geldi. Kozanoğlunu aldı götürdü. Avşarı da sürdü Bozoka. Darmadağın etti. Dadaloğlu türküsünü söyler aşiret bozgununun. Bir de Kozanoğlu üstüne yakılmış bir ağıt vardır."

Koca Ğsmail, burada susardı. Göz çukurlarına yaş dolardı. Dudakları titreyerek kaim gür sesiyle Kozanoğlu ağıdını söylerdi.

Çıktım Kozanın dağına Karı dizleyi dizleyi Yarelerim göz göz oldu Cerrah gözleyi gözleyi

290

Olur mu böyle olur mu Evlat babayı vurur mu Padişahın askerleri Bu dünya böyle kalır mı

Kara Çadır eğmeyinen Ucu yere değmeyinen Ne kaçarsın koç Kozanoğlum Beş yüz atlı gelmeyinen.

"Ğşte bundan sonra aşiretleri zorlan Çukurovaya yerleştirdi Osmanlı. Tarla verdi, tapu çıkardı. Yaylaya çıkmayalım diye de dağ yollarına asker dikti. Kimse yaylaya çıkamadı.

Aşiret Çukurovada dökülü dökülüverdi. Kimi sıtmadan kimi sıcaktan... Kıran girdi aşirete...

Aşiretin Çukurovada yerleşip kalmaya hiç niyeti yoktu. Osmanlının verdiği bağ

çubuklarının, ağaçların köklerini yakıp öyle dikiyorlardı. Ğşte bu yüzdendir ki, şimdi hiçbir köyde ağaç yoktur. Sonra baktı ki Osmanlı, aşiret tüm kırılacak. Yazın yaylaya çıkma izni

verdi. Sonra sonra aşiret de Çukurovaya yerleşmeye, yurt yerlerini köy yapmaya, daha sonraları da ekin ekmeye başladı. Ondan sonradır ki aşiret bozuldu. Töreler kalktı. Devir döndü. Ğnsan miskinleşti. Osmanlının dediği oldu."

Koca Ğsmail, aşiret lafı açıldı mı günlerce anlatır, yorulmazdı. Özgür bir dünyanın özlemini çekerti. Her sözünün başı, "Dadaloğlunu görmüş adamım ben," derdi. Bununla çok övünürdü.

Bin dokuz yüz on yedi, on sekiz, on dokuz, yirmi... Birinci Dünya Savaşı, Osmanlının yenilgisi. Bu sıralar Çukurova asker kaçakları, eşkıyalarla dolu. Toroslarda eşkıyadan geçilmiyor.

Fransız işgal kuvvetleri Çukurovaya gelmiştir. Eşkiya, asker kaçağı, yollusu yolsuzu, hırsızı hırsız, kötü süt emmisi, iyisi kötüsü, genci kocası, cümle Çukurova halkı birleşip düşmanı Çukurovadan atma savaşma katılıyorlar. Düşman kovuluyor. Bütün yurttan da düşman kovuluyor. Yeni bir yönetim geliyor, yeni bir çağ açılıyor.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, iskandan yıllarca

291

sonra, şartlar yavaş yavaş halkı toprağa bağlanmaya mecbur kılar. Toprak yavaş yavaş değer kazanır. Ğskana bir türlü dövüş kavga yanaşmak istemeyen Türkmenler, yaylaları bırakıp toprağa sarılırlar.

Taze Çukurova toprağı bire kırk, bire elli verir. Bu görülmemiş bir şeydir. Bin dokuz yüzdten sonraki yıllarda Çukuro-vaya şöyle bir bakacak olursak, bataklıkların az da olsa çekildiklerini, büklerin yakılıp tarla yapıldığını, bomboş Çukurova toprağının yarı yarıya değilse de, ona yakın ekilmiş olduğunu görürüz.

Yeni yönetim küçük derebeylerine, derebeyi artıklarına, onların sınırsız egemenliğine son vermeye çalışır. Zaten son yıllarda derebeylik kendiliğinden çökmektedir. Onların çocukları

toprağa, mümkün olduğu kadar bol toprağa sahip olmak için savaşırlar. Bunu başarırlar da. Fıkara halkın elinden tarlalarını almak için başvurmadıkları çare kalmaz. Kimisi kanun yoluyla, kimisi rüşvetle, kimisi de zora başvurarak. Halkla yeni zenginler arasında bir boğuşmadır başlar. Zenginlerin toprakları gittikçe büyür. İşte bu sıralarda, toprağı için canını dişine takıp vuruşan, hakkını arayan halka karşı dağlardaki eşkıyalar da bir zor silah olarak kullanılır. Bunlar dağlarda beslenir, yönetime karşı da korunurlar. Bu gerekli umara başvurmadık hemen hemen hiçbir ağa kalmaz. Dağlarda kendisine arka eşkıya bulamayan ağalar da, yeni eşkıyalar çıkarırlar dağa. Bu yüzden Toroslar eşkıyayla dolup taşar. Ovadaki ağaların çıkarları bu sefer de dağlarda biribirleriyle çarpışmaya başlar. Dağlardaki çeteler biribirlerine düşüp ha bire bi-ribirlerini, fıkara halkı öldürürler. Ağaların toprakları büyür. Ali Safa Bey fıkara düşmüş bir ağanın oğludur. Ağa, yoksul düşmesine karşın oğlunu önce Adana Sultanisinde okutmuş, sonra da İstanbul Hukuk Mektebi Âlisine göndermiştir. Her ne sebeptense Ali Safa Bey, Hukuk Mektebi Âlisini yarıda bırakmış, gelip kasabada avukathğa başlamıştır. Bir sürü işlere girip çıktıktan sonra, akli başına gelmiş, sonra da dört elle toprağa sarılmıştır.

Önce allem eder, kalem eder, yoksulluk yüzünden, babasının elinden çıkmış toprakları köylülerden geri alır. Toprak elde etmek hilesini bulmuştur artık. Doymaz.

292

Köylüler de ilk iskandaki, yahut ondan sonraların köylüleri değildir artık. Toprağın altın olduğunu anlamışlar, topraklarına dört elle sarılmışlardır. Köylülerle Ali Safa Bey arasında yıllarca süren bir savaştır başlar. Ali Safa Beyin it oğlu it zekası kendisini bu savaşta gösterir. Türlü dolaplar çevirir, toprağı köylünün elinden almak için türlü çareler bulur. Önceleri, işe yarar usulü, iki köyü, üç köyü birbirine düşman etmek, onlar biribirine düşmüşken, bir yanı tutup, onun yardımıyla, öbür yanın tarlasına el koymaktır. Bu, en kolaydır, çok da işe yarar.

Ama uzun sürmez. Biribirlerine düşmüş köylüler durumu anlayıp asıl düşmanlarının kim olduğunu bulurlar. Bulurlar ama iş işten geçmiş, topraklarının en az yarısı ellerinden çıkmıştır. Ali Safa Beyin çiftliği de iki üç köy arazisi kadar çoğalmıştır.

Yıllar yılı türlü usuller, türlü çareler bulur Ali Safa Bey. Her usul, her çare bir iki yıl içinde keşfedilir. Ama, her şeye karşın Ali Safa bey karlı çıkar. Her yıl, sonunda çiftliği biraz daha, biraz daha büyür.

Durum o kerteye gelir ki, sonunda Ali Safa Beyin bütün iplikleri pazara çıkar. Artık hiçbir köylü Ali Safa Beyin tuzağına düşmez. Bütün mümkünü, çareleri kesilmiştir. Ama Ali Safa Bey gene de bir umarını bulur.

Bu sıralar dağlarda eşkıyalar vardır. Asker kaçakları, soyguncular, kanlılar, başkaldıranlar... Ali Safa Bey bunlardan çıkar sağlamaya bakar bu sefer de. Dağdaki bir iki çetebaşıyla anlaşır. Bir iki adamını da dağa çıkarır. Eşkıyaları köylülerin başına musallat eder. Artık Ali Safa Beyin astığı astık, kestiği kestiktir. Yüreği varsa kımıldasın bir tek köylü bundan sonra!.. Bir gecede evi yıkılır, karısı kaçırlır, işkencelerle öldürülür. Bunları yaptırmanın Ali Safa Bey olduğunu herkes bilir. Ali Safa Beyin bu yüzden kılına bile hile gelmez. Candarmalar eşkıyaların peşine takılıp vurulurlar.

Ali Safa Beyin bu usulünü, olağandır ki, öteki ağalar da uygularlar. Bundan sonradır ki, Çukurova toprakları kana bula-nır. Önüne gelen, önüne geleni vurmaya başlar. Vuran vurunu... Dağlardaki eşkıyalar da ikiye, üçe, beşe, ona ayrılıp biribirlerine düşerler. Bir gecede birkaç çete birden ortadan kalkıp, birkaç Çete birden türer.

293

Yalnız Gizik Duran, Kürt Reşit, Cötdelek gibi kendi başlarına buyruk eşkıyalar, ağaların kışkırtmalarına aldırمامışlar, eşkıyalara ve ağalara karşı fakir halkı ellerinden geldiği kadar korumaya çalışmışlardır. Toroslarda ünlenmiş nice kanlının adı sanı unutulduğu halde

bunların türküleri, daha dilden dile dolaşır.

Ğnce Memedin dağa çıkışı bu zamana, ağaların çıkarları uğruna dağlarda eşkıyaların birbirlerini yedikleri, Çukurovada, toprağı zorla elinden alınmış köylülerin inim inim inledikleri zamana rastlar.

Ali Safa Beyin yirmi bin dönümlük toprağı ilk yıl otuz bin dönüme çıkar. Sonraki yıllarda ise durmadan artar. Otuz beş bin, kırk bin, kırk beş bin, elli bin... Elli bir bin... Topraksız kalan köylüler de, toptan, Ali Safa Beyin yarıcısı olurlar. Irgadı olurlar, kendi toprakları üstünde.

Ali Safa Bey uzun boylu, boyuna parlak çizmeler giyen, kaim kara kaşlı, is rengine çalan bir tuhaf esmer yüzlü bir adamdır. Elindeki gümüşlü kırbacıyla her zaman parlak çizmelerini döver.

Bugün günlerden salı. Kalaycı çetesinin cephanesi kalmadı diye haber gelmiş. Cephanenin Suriyeden gelmesine daha bir hafta var. Ali Safa Bey şaşkın, telaşlı. Büyük konağının içinde sinirli sinirli durmadan dolanıyor. Düşünüyor. Ama durmadan, zincirleme düşünüyor.

Birkaç yıl daha sabretmeli. Vay vay köyünün de topraklarını elde edinceye kadar.

Sabretmeli. Sonra Ankaraya tel üstüne tel, kasaba halkı hükümete isyan etti, dağları eşkıyalar aldı, hükümet yok mu? diye feryatlar... Hele bir iki yıl daha sabretmeli. Bre Kalaycı çetesi!..

Karısı sedirde oturmuş, kocasının geliş gidişlerine, gümüşlü kırbacını parlak çizmelerine vuruşuna hayran bakıyordu. Kızdığı zaman, içinde tutamadığı gizli sırlarını, planlarını karısına söyler, boşalırdı. Her zamanki gibi, gene yineledi:

"Hanım," dedi, "ne yapacağım biliyor musun?"

Hanım:

"Söyle."

Her zaman böyle başlardı.

"Ne yapacağım, biliyor musun? Usandım vallahi... Usan-

294

dım. Canımdan bezdim. Bunların elinden. Her Allahm günü cephane. Her Allanın günü

karakol... Usandım. Köylüler birleşmişler, dün, Kaymakama çıkmışlar, usandık

eşkiyalardan, malımız, canımız, ırzımız yerde bizim, demişler. Tel çekecek olmuşlar

Ankaraya... Ben gittim önlerine geçtim. Kasabamızı lekelemeyin dedim, büyüklere karşı.

Daha iki yıl sabretmeli, yoksa ben memnun muyum onlardan? Vayvay köyünü de geçireyim

bir ele. Ne yapacağım, biliyor musun avrat?"

Kadın başını "evet" makamında salladı.

"Toplayacağım köylüleri başıma, tel üstüne tel Ankaraya. Ğsyan çıktı diyeceğim. Dağlan

eşkiya aldı. Küçük bir eşkiya hükümeti kuruldu. O zaman hükümet bir alay, yahut bir dağ

fırkası gönderecek buraya, seninkiler tamam. Yakalayacaklar hepsini. Koca Kürt isyanını

bastırdı bu hükümet, iki çarık çürük eşkiyaya hele hele... Telgrafçıya tembih ettim, eşkiyalar

hakkında, kasabayı lekeleyecek hiçbir telgrafı çekmeyecek Ankaraya... Hiçbirisini... Amma

iki yıl sonra Vayvay toprakları geçince elime... Ben bilirim o eşkiyalara yapacağımı..."

Sustu, daldı. Bir zaman dalgın, başı yukarda, evin içinde dolaştı durdu.

Kapı açılınca, Ali Safa Bey dalgınlığından ayıktı. Kapıyı açan hizmetçi, hemen geri kapatıp

koşa koşa yukarı çıktı:

"Başı gözü sarılı bir adam," dedi. "Seni görmek istiyor. Sakalları uzun."

Ali Safa:

"Gelsin," dedi.

Başı gözü sarılı bir adam ofluyarak, kendisini getirdi sedirin üstüne attı:

"Selamünaleyküm Ali Safa Beyefendi biraderim," dedi.

Ali Safa:

"Aleykümselam."

Adam:

"Ali Safa Bey," dedi, "senin baban, benim en iyi arkadaşımı. Senin ocağına düştüm," dedi.

"Abdi senin ocağına düştü. Kurtar beni bu beladan. Bir koca köyü yaktı, gözümün önünde.

Ocağına düştü babanın arkadaşısı Abdi senin. Ocağına düştüm. Ali Safa Bey dedim de geldim.

Kurtar beni bu beladan. Ayakla-

I

295

rmı öpeyim, kurtar beni. Kurtar bu beladan. Babanla hukukumuz ileriydi, kardeş gibiydik,

kardeşten de ileriydik. Tabanlarımı öpeyim, kurtar beni."

Ali Safa gülümsedi:

"Bu telaşın ne?" dedi. "Hele azıcık yornuğunu al. Konuşuruz sonra."

Abdi Ağa:

"Daha telaşın ne, diye soruyorsun. Ben telaş etmeyim de kimler telaş etsin, Ali Safa Bey?

Herif başımın üstünde Azrailin kılına gibi dolanıyor. Benim yüzümden bir kocaman köyü

yaktı. Koskocaman Aktozlu köyünü. Ben telaş... Tabanlarımı öpeyim Ali Safa Bey kurtar

beni. Kurtar bunun elinden. Kurtar Ali Safa Bey. Abdi Emmin sana kurban olsun. Uyku

dünek yok bana. Herif Azrailin kılma gibi başımın ucunda. Yok bana. Uyku dünek yok."

Ali Safa Bey:

"Abdi Ağa," diye yarı alay, yarı ciddi sordu. "Duydum ki bu senin Ğnce Memed, el kadar bir çocukmuş."

Abdi Ağa:

"Yalan yalan," diye ayağına kalktı. "Yalan, kavak kadar uzamış şimdi. Evi yakarken gözümle gördüm. Ğkimiz kadar, kocaman. Yalan yalan! Çocukluğundaydı. Şimdi ikimiz kadar var. El

kadar adam bu işleri yapabilir mi hiç? Dev kadar, kocaman o melun."

Ali Safa Bey:

"Sen merak etme Ağa," diye onu yüreklendirdi. "Bir çaresini buluruz. Kahveni iç hele!"

Abdi Ağa hizmetçinin getirdiği kahveyi eli titreyerek aldı. Ortalığa tatlı bir kahve kokusu yayıldı. Höpürdeterek içmeye başladı.

Ali Safa Beyin karısı gelip, Abdi Ağanın yanındaki sedire oturdu:

"Geçmiş olsun Ağa," dedi. "Duyduk da sana yüreğimiz yandı. Neler de gelmiş başına! Vay

Abdi Ağa! Ali Safa Bey o gavurun hakkından gelir inşallah. Sen hiç küsüm çekme."

Köy yandı yanalı, Abdi Ağa bir hoş olmuştu. Boyuna konuşuyor, olayı, yangını anlatıyordu.

Ama önüne kim gelirse.

296

Dinlesin, dinle mesin ha bire anlatıyordu. Dinleyenler Abdi Ağaya acıyorlar, Ğnce Memedi

lanetliyorlardı. Kaymakamı, karakol komutanı, candarması, katibi, memuru, kasabalısı,

köylüsü, herkes Abdi Ağayla hemedert... Abdi Ağa başından geçeni öyle ağlayarak

anlatıyordu ki, acımamak elde değildi.

Kadını karşısında, kendini dinlemeye hazır görünce, içinden ılık ılık, sevince benzer, neşeye

benzer bir rahatlık geçti. Abdi Ağanın yüzü, geceyi anlatmadan önce öyle bir hale, öyle bir

perişan, öyle bir acıklı hale geliyordu ki, konuşmasına bile gerek kalmadan, olanı biteni insan

onun yüzünden okuyuveri-yordu.

Kadın:

"Hepiciğimizin yüreği yandı. Kaymakamın hanımı dün bize geldi. Dedi ki, Kaymakam

küplere binmiş... Ateş saçıyor-muş. Onu, demiş, mutlak yakalamak gerek. Bir koca köy

yakılır mı? Kaymakam Beyin hanımı seni görmeyi de arzuluyordu. Yangından kaçıp

kurtulan adam nasıl adam acaba diyordu. Hepiciğimizin yüreği yandı. Ali Safa Beyin şu

Vayvay köyü işi bitsin, onlara gösterecek. Bir tek eşkiya koymayacak dağlarda. Hepciğimizin yüreği yandı Abdi Ağam sana."

Ali Safa Bey, evin o duvarından o duvarına, gümüşlü kırbacımı parlak çizmelerine vura vura gidip geliyordu.

Abdi Ağanın yüzü gerildi, dudakları titredi:

"Aaah," diye başladı. "Aaah! Benim hatun kızım, şu benim başıma gelenler. Şu benim başıma gelenler kul olanın başına gelmemiştir. Aaah! Benim hatun kızım. Güzel kızım. Veli benim yiğenimdi. Fidan gibi, dal boyluydu Velim. Hatçe onun nişanlı-sıydı. Hatçeyi kaçırmış bu kafir. Varsın kaçırısın. Bize ne. Ğki gönül bir olunca samanlık seyran olur. Benim Velime kız mı yok? Elini sallasa ellisi. Ben beş köyün ağasıyım. Babam, dedem de ağası. Yiğenimin nişanlısını kaçırdı ama, gelsin gene köyde otursun, dedim. Kalmasın el aralıklarında. Benim köylümün hepsi benim oğlum demektir. Besle kargayı da gözünü oysun derlerdi. Ğnanmazdım. Merhametten maraz gelir, derlerdi, inanmazdım. Nene gerek senin. Akılsızlık bende. Kalsın kaçtığı yerde. Sürüm sürüm sürünsün el içinde. Aldım yılanı, can düşmanımı getirdim köye. Yiğenimin nişanlısını kaçırmanı affettim

297

de köye getirdim. Sonra yiğenimi öldürdüler. Beni de yaraladılar. Az daha ölüyordum. Şu benim yaptığım iyiliğe bakın. Onun kötülüğüne..."

Kadın:

"Vay Abdi Ağa, vay," dedi. "Bu insanlara iyilik yapılmaz. Bizim Safa Bey hiç mi hiç kimseye iyilik yapmaz."

Abdi Ağa:

"Yapmamalı, iyilik yapmamalı imişiz ama geçti. Beni vurduktan sonra o nankör, o ekmek bilmez, o yediği sofraya bıçak sokan, kaçtı eşkiyalara karıştı. Varsın gitsin dedim Allah

belasını versin. Eşkiya mı olur, kaçak mı, ne olursa olsun. Bir gün bir haber geldi ki beni öldürmeye ahdetmiş. Köye doğru çetesiyle geliyor. Yaa hatun kızım, çetesiyle geliyormuş. Benim için diyormuş ki, onun kanını şerbet gibi içeceğim diyormuş. Bak benim ettiğim insaniyetliğe, bak onun yaptığı melunluğu! Ne ister bilmem ki benim gibi ihtiyardan? Zaten ayağımın biri çukurda. Namazımda, ibadetimdeyim. Ben ne karışırım dünya işlerine. Baktım ki köye gelecek, o melun, beni öldürecek. O melundan her şey umulur. Kaçtım köyden. Evimi, yurdumu yuvamı bıraktım, kaçtım oradan. Aktozlu köyünden Hüseyin Ağa, bizim akraba olur, geldim onun evine sığındım. Keski sığınma-saymışım. Yüzümden koca bir köy yandı kül oldu."

Kadın:

"Keski," dedi, "keski bizim eve geleymişsin. Bu işler olmazdı."

"Ne bilirim kızım. Böyle yapacağı o melunun aklımdan bile geçmezdi. Aklımın köşeciğinden. Keşki... Kızıma deyim, koca köy yandı kül oldu. Fakir fıkara çırılçıplak açıklarda kaldı. O sersefil çocuklara adamın yüreği parça parça olur. Yiyecek ekmekleri yok. Giyecekleri yok. Aç kalacaklar bu kış. Öküzleri, hayvanları da yandı çoğunun. Benim yüreğim, hiç kimseye değil de sabi çocuklara yanıyor. Yanıyor işte. O çocukları, o fıkara köylüleri gördüm de kendi durumumu unuttum. Topal Aliyi köye gönderdim. Bu fıklaralara yiyecek buğday getirsin, diye. Bir yanıyor ki yüreğim, bu fıklaralara. Benim yüreğim hep fıklaralara yanar. Yanar işte! O gavur bizim köyü de yakar diye korkuyorum. Alıştı bir sefer. Yakar mı yakar. Yakar da kül bile

298

eder. Kül bile... Kızıma deyim, yerimi haber almış benim o canavar, almış çetesini, baktım gece yarısı bir ses geldi. Beni istedi. O olduğunu hemen anladım. Zaten bir gece evvel rüyasını görmüştüm. Bana ayan olmuştu. Yüreğime tıp etti. Hüseyin Ağa, beni vermedi dışarı. Verir

mi? Bunun üstüne, o melun kapıyı ele aldı, ver etti kurşunu. Hüseyin Ağaya, "Çoluk çocuğunu al dışarı çıkar," dedi. Hüseyin Ağa alıp çocuklarını dışarı çıktı, gece yarısı. Ne yapsın fıkara! Benim teslim olmamı söyledi. Olmadım, içerden kendimi korudum. Bu sefer eve ateş verdi. Koca ev gür gür yanıyor. Kapıyı üç kişi ele almış, kurşunluyorlar. Kapıdan çıkamam. Başka çıkacak delik de yok. Dumannın, ateşin içinde dört dönüyorum. Bir kere niyetlendim, kendimi dışarı atayım, yok dedim sonra, onun elinden gitmedense cayır cayır yanayım. Üstüme yalımlar düşüyor. Kırmızı yalımlar. Duman sardı. Dört yanımı... Kapıyı da göremiyorum gayri. Karanlık bir duman içinde kaldım. Boğuluyordum. Dört yanımı bir cayırtı aldı. Kendimi oradan oraya atıyorum, oradan oraya. Kurtuluş umudum kesildi. Başıma yalım, ateş parçaları yağıyor da yağıyor. Ölüm, dedim, ölüm. Çocuklarım dedim, köylülerim dedim. Ben olmasam beş köyün besindeki köylüler de acından ölürler. Fıkara köylülerim dedim. Sonracığıma, kızıma deyim, bir tarafım tutuştu. Başım yandı. Can havliyle kendimi attım yere... Ben böyle can telaşında dört dönerken ateşin içinde, kulağıma, "Abdi Ağa, Abdi Ağa!" diye bir ses geldi. Hüseyin Ağanın büyük karısının sesi bu. Yangında beni arıyor. "Buradayım bacı," dedim. "Gel," dedi, "şu çinkolu yere. Sarayım seni şu yorgana." Beni yorgana iyice sardı. Yorgan kocaman bir yorgan. Ben de ne kadarım zaten? Aldı koltuğunun altına çıkardı dışarı. O gavur da beni şimdi çatır çatır yandı biliyor. Hüseyin Ağanın büyük karısı olmasaydı çatır çatır yanardım. Cayır cayır... Görselelerdi vururlardı zaten beni. Akıl etmediler."

Kadının gözleri yaş ile dolmuştu:

"Ğyi ki akıl etmemişler Ağa," dedi, "yoksa seni öldürürler-miş o gavurlar."

Abdi Ağanın da göz çukurlarına yaş dolmuştu. Ha boşandı, ha boşanacak."

"Sonra da," dedi, "Hüseyin Ağanın evi yanmıncaya kadar

beklediler. Ev yandı kül oldu. Bu sefer de köyde ne kadar ev varsa teker teker dolaşp ateş verdiler. Hüseyin Ağanın evi neyse ne. Onu benim için yaktınız. Bir de Hüseyin Ağa zengin. Evinin yerine birkaç gün içinde bir ev dikiverir. Ya melunlar, ya dinsiz imansızlar öteki evlerden, fakir fıkaranın evlerinden ne istersiniz? Bu kış önu, çırlıçplak, evsiz barksız korsunuz fıkara-ları? Yaktınız Hüseyin Ağanın evini, savuşun gidin bre Allahsızlar. Fıkara kpylü size ne yaptı? Hiç kimseye değil de şu fakir fıkaraya yamyor yüreğim."

Kadın:

"Bu kış," dedi, "fıkaralar tiril tiril titreyecekler. Evsiz barksız. Yiyeceksiz de... Şu Vay vay köyü işi bitsin, Ali Safa Bey bir tek eşkıya koymayacak dağlarda. Tel üstüne tel çekecek Anka-rayaya... Ğsmet Paşaya... Tel üstüne tel... Kara asker gelecek. Böyle candarma değil... Hepsini birem birem toplayıp asacaklar. Köy yakarlar mı? Bizim halimizi hiç sorma Abdi Ağa. Yıllar yılı onları biz besleriz. Ali Safa Beyin kazandığının hepsi eşkıyaların. Cephanelerine gider. Şu Vayvay işi de bitsin!"

Ali Safa Bey dalgm dalgın daha gidip geliyordu. Karısının, "Şu Vayvay işi de bitsin," dediğini duydu. Birden ayıktı. Geldi kadının kolundan tuttu:

"Ne diyordun Ağaya?" dedi. "Ne diyordun?"

Abdi Ağa:

"Zarar yok Ali Safa Bey, biz yabancı değiliz," dedi. "Zarar yok. Senin baban benim kardeşimden de ileriydi."

Kadın:

"Ya," diye suçlu suçlu söylendi, "yabancı saysaydım Abdi Ağayı, söyler miydim öyle şeyleri hiç?"

Ali Safa Bey, pot kırdın, büyük bir hata işledin dercesine kadının gözlerinin içine baktı:

"Sen yürü odaya git," diye çıkıştı. "Bizim Ağayla gizli konuşacaklarımız var."

Kadın suçlu suçlu, pişman, kalktı başka bir odaya gitti.

Ali Safa Bey gülümseyerek, Abdi Ağanın yanına oturdu. Elini dizine koydu:

"Çok düşündüm Ağa," dedi. "Çok düşündüm. Bu Ğnce Memed, öyle yenir yutulur gibi değil.

Korkmakta hakkın var.

300

Hükümetten, köylüden korkmadan, bir koca köyü yakan adamdan korkulur. Bir haftadır, bütün dağlar candarmaya, adama kesti. Yok. Bulunmuyor. Aktozlu köyünden tam elli kişi peşinde. On beş tane köyden seçilmiş iyi silah kullanan adam var peşinde. Bulamıyorlar. Bu adamdan korkulur. Bu adamı ortadan kaldırmak zor."

Abdi Ağa renkten renge giriyor, bir kızarıyor, bir bozarı-yordu. Ali Safa Beyin eline sarıldı:

"Ne yaparsan yap da, bunun elinden beni kurtar. Yarın gelir Çukurovada ne kadar köy varsa yakar. Ne yaparsan yap."

Ali Safa Bey:

"Zor olacak Abdi Ağa, zor olacak, ama ne yapalım!"

Abdi Ağa:

"Ne yaparsan yap!"

Ali Safa Bey:

"Bu adamın çaresine bakmaya çalışırım. Ama senden bir isteğim olacak..."

Abdi Ağa:

"Ğsteğin başım üstüne. Canımı iste Ali Safa Bey. Canımı iste kardeşliğimin oğlu. Senin için vereyim," diye heyecanla ayağa kalktı.

Ali Safa Bey elinden tutup geri oturttu.

"Sağ ol Ağa," dedi. "Bilirdim beni sevdiğini. Sakın aklına bu iş için senden karşılık istiyorum"

gelmesin. Sakın ha! Gelecekse hiç söylemem. Ben Ğnce Memedin icabına bakacağım. Sakın aklına bunun karşılığı olarak gelmesin."

Abdi Ağa gene aynı taşkınlık, aynı heyecanla:

"Gelmez, gelmez," dedi. "Vallahi gelmez. Benim sevgili kardeşliğimin oğlu, Ali Safa Bey."

Ali Safa Bey bir zaman susup dűřündükten sonra, başını kaldırdı, Abdi Ağanın gözlerinin içine baktı:

"Biliyorsun ki Ađam benim de bařımda tűrlű tűrlű iřler var. Çok řűkűr son yıllarda gailem azaldı. Azaldı azaldı ama, řu Vayvay kűyű arazisi davası bana uyku uyutmuyor."

Abdi Ağa aynı heyecanla:

"Ben bilirim," dedi. "Vayvay kűyűnűn cűmle arazisi senin babanndı. Baban eker biçerdi. O öldűđűnde, sen mektepte-

301

din. Vayvay kűylűleri geldiler yerleřtiler. Senin elindeki tapu, daha evvel ben sana söylemedim mi, Vayvay kűyűnűn arazisini tűm içine alır. Bunu ben de, bizim beř kűyűn halkı da, Ak-tozlu kűyű de, herkes bilir. Sen onun için hiç kűřűmlenme. Abdi Emmin o iřin űstesinden gelir. Tarla iřlerini sen bana bırak. Altı ayda Vayvay tarlaları senin olacak."

Ali Safa Bey:

"Ağa," dedi, "sakın ha, aklına karşılık olarak istediğim gelmesin."

Abdi Ağa:

"Yok, yok," diye başını salladı. "Yok, yok."

Ali Safa:

"Tűműnű sűrgűn ettim kűyűden, korkularından kűye basamıyorlar. Hepsi Yűređir toprađına kaçtı. Gene de vazgeçmiyorlar."

Abdi Ağa:

"Sen onu Abdi Ağa Emmine bırak. Böyle işler, benim işim. Bak nasıl gelirim üstesinden!"

Ali Safa Bey:

"Bir hafta sonra cephane geliyor Suriyeden."

Abdi Ağa:

"Geline?"

Ali Safa Bey:

"Kalaya çetesine havale edeceğim onu."

Abdi Ağa:

"Abdi senin gözlerine kurban oğul," dedi, kalktı.

Ali Safa Bey misafir kalmasını istedi. Fakat Abdi Ağa bu sıralar onda misafir kalmayı matluba muvafık görmedi. Hatta:

"Bugünlerde el içinde biribirimizle konuşmayalım bile," dedi. "Ne olur, ne olmaz."

302

16

O gece sabaha kadar, durmadan, koşarcasına yürüdüler. Tanyeri ışıırken soluk soluğa

Akçaçamın kayalıklarını tuttular. Yol boyunca hiç konuşmamışlardı. Bir tek sözcük bile.

Akçaçamın kayalıklarına çıktıklarında, bir taşın üstüne oturup, doğan güne karşı bir duman içinde kalmış Çukurovanın düzüne baktılar. Duman usul usul açılarak, köyler, yollar, tepeler, parlayan kıvrım kıvrım ırmak, çaylar görüldü.

Kuşluğa doğru, ovada azıcık bir sis, bir buğu kalmadı. Ova pırl pırl, her ağacı, her taşıyla önlerine serildi. Tarlalar, ekilmiş ekilmemiş, renk renk, kara, kırmızı, boz topraklar yanlandıymış gibi açıldı.

Cabbar:

"Baksana Memed," diye sessizliği ilk olarak bozdu. "Dün akşam işte oradaydık."

Memed, başını ona doğru döndürmeden:

"Oradaydık."

Cabbar, Memedin bu durgunluğuna ne diyeceğini şaşırđı. Sustu. Ama, nedense hep konuşmak istiyordu. Geçinden bir şeyler dürtüyordu onu.

"Anavarzanm dibine bak! Ahacık şurası, şu kapkara görünen yer, bük. Şurası, üstünde bir şeyler uçuşuyor gibi duran yer de, Akçasazın bataklığı... Aktozlu köyünün daha dumanı tütüyor. Oylum oylum tütüyor. Ta göğe yükseliyor. Gördün mü?"

Memed, boynunu büktü:

"Görüyorum," diye bezgin bezgin karşılık verdi.

303

Cabbar çabuk çabuk heyecanla sordu:

"Ne düşünüyorsun Memed?" dedi. "Çok efkarlısım."

Memed:

"Yandı mola o gavur? O azılı? Onu düşünüyorum. Bir de Aktozlu köyünün fıkarasına kadirlik oldu. Ne yapayım, diye düşünüyorum."

Cabbar:

"Düşünme," dedi. "Olan oldu bir kere."

Memed:

"Olan oldu:"

Cabbar:

"Sarı Ümmete kadar gidelim. Bu gece orada kalalım. Yann dağlara çekiliriz."

Memed, gözleri parlayarak:

"Bir de ne düşündüm biliyor musun Cabbar?"

Cabbar:

"Yok."

Memed:

"Varacağım Dikenlidüzüne. Beş köyün yaşlılarını toplayacağım başıma. Diyeceğim ki, Abdi Ağa yok artık. Elinizdeki öküzler sizindir. Ortakçılık, mortakçılık yok. Tarlalar da sizindir. Ekin ekebildiğiniz kadar. Ben dağda oldukça, bu böyle sürüp gidecek. Vurulursam başımızın çaresine bakarsınız. Sonra köylüyü başıma toplayıp, çakırdikenliği yaktıracağım.

Çakırdikenliği yakmadan kimse çift koşmayacak."

Cabbar, gözleri yaşararak:

"Ğşte bu iyi," dedi. "Ağasız köy! Herkesin kazandığı, herkesin olacak."

Memed:

"Herkesin kazandığı..." diye gülümsedi.

Cabbar:

"Elimizde silah, topraklan bekleriz."

Memed:

"Bir şey daha yapmalıyız." "• *"

Cabbar:

"Ne yapmalıyız?" diye merakla, heyecanla sordu. "Ne yapmalıyız?"

304

Memed:

"Bilmiyorum kardaş ya," dedi. "Mutlaka bir şey yapmalı-yız."

Cabbar:

"Ne yapmalıyız?"

Memed:

"Şu Aktozlu köyünün fakir fıkarcasına kadirlik oldu. Mutlak bir şeyler yapmalıyız. Bizim

yüzümüzden evleri yandı."

Cabbar:

"Kadirlik oldu ama, ne yapmalıyız?"

Memed:

"Ne yapmalıyız?"

Cabbar, gerinerek ayağa kalktı. Uzun bacakları, geniş omuzlan çelik tel gibi gerildi. Memed de gerinerek kalktı. Yüzü iyice yanmıştı. Derisi kemiklerine yapışmış denecek kadar zayıflamıştı. Yüzünde hiçbir yorgunluk izi gözüküyordu. Yürüyüşünde, konuşmasında, her hareketinde bir sağlamlık, bir temkin, bir atiklik belli oluyordu. Eşkiya olduğundan beri çok değişmişti.

Ayağa kalkınca, kafasında, o sarı parıltı güneşten şavkıdı, çoğaldı, büyüdü.

"Cabbar," dedi, dudaklarını tatlı tatlı yaladı. "Herkesin kazancı kendinin olacak. Bekçisi de biz. Herkesin toprağı olacak."

Cabbar:

"Bekçisi de biz. Herkesin toprağı olacak!"

Kayanın doğu yanma inip, Memed önde, Cabbar arkada keçi yoluna düzıldüler.

Cabbar:

"Belki de candarmalar ardımızdadır."

Memed:

"Ardımızdadırlar. Onun için ormanlığa gireceğiz."

Cabbar:

"Ğyi olur."

Memed:

"Şu tarla meselesi aklıma geldi geleli, hiç ölmek istemiyorum."

Cabbar:

305

"Ölmek mi?" diye sordu. Sesinde bir ürperti vardı.

Memed:

"Ölmek," dedi. Recep Çavuş gözünün önüne geldi. "Şu Recep Çavuş," diye sözünü sürdürdü. "Onun ne türlü bir adam olduğunu bir türlü anlamadım gitti. Ölerken bile bize iyilik yapmak istedi. Köyün yandığına da seviniyordu. Bu adama bir türlü aklım ermedi.

Hem herkesi seviyordu. Hem de herkese düşmandı. Köy yandı, sevindi. Köye iyilik yapsak gene sevinirdi gibime geliyor."

Cabbarın burnu havadaydı. Havayı kokluyordu. Çam ağaçlarını kokluyordu. Ağzında bir çam çöpü vardı. Geveleyip duruyordu.

"Bana da öyle geliyor," dedi.

Memed:

"Yüreğim yerinden kopacak gibi. Bir hoşum. Başım dönüyor. Sevineyim mi, ağlayayım mı bilemiyorum. Arada kaldım. Şu toprak meselesi... Köylü buna ne der, kim bilir!"

Cabbar:

"Kim bilir!" dedi.

Usuldan esen yel, pınar kokulan, yarpuz kokuları getiriyordu.

Ümmetin evinin üst başına, ormandan, kayalıklardan yürüyerek geldiklerinde gün aşıyordu.

Memed:

"Gün batsın da öyle gidelim Sarı Ümmete."

Cabbar:

"Öyle gidelim."

Oturdular. Derin derin soluk aldılar. Tere batmışlardı.

Gün battı, ortalık karardı. Duman içinde kalmış Çukurova-nın üstüne kara bir perde indi. Gökyüzü yıldızlarla örtülüydü. Yıldızlar döşenmiş gibi üst üsteydiler. Doğudaki bir yıldız kümesi kıvılcımlanır gibiydi. Arada bir, bir yıldız akıyordu. Yıldızlar akıp, karşı dağın ardına gidiyorlardı çoğunluk...

Kalktılar, Sarı Ümmetin evine geldiler.

Memed, usul bir sesle:

"Ümmet kardaş, hişt! Ümmet kardaş."

Ğçerden uzun süre ses gelmedi. Sonra kapı açılıp Ümmet

306

dışarı çıktı. Karanlıktakilerin Memedle Cabbar olduğunu anlayınca şaşırdı, korktu. Bir şey söyleyemedi. Ağzında uzun zaman bir şeyler geveleyip durdu.

Memed:

"Merhaba Ümmet kardaş, ne var ne yok?" diye hatır sordu.

Ümmet:

"Susss!" dedi.

Memed işi anladı.

Ümmet kulağına eğildi.

"Düşün arkama," dedi. "Düşün arkama da sizi dağa götü-reyim. Burası dolu."

Cabbar:

"Acımızdan öldük Ümmet," dedi.

Ümmet:

"Az durun öyleyse," dedi. Ğçeriye girdi. Bir on dakika kaldıktan sonra geri çıktı:

"Haydi yürüyün, gidelim."

Ümmetin arkasından yürüdüler. Dağın doruğuna doğru kayalıklardan sekerek, ormanın

ağaçlarını yordamlayarak, bir, bir buçuk saat yürüdüler.

Ümmet bir ağaçlıkta soluk soluğa durdu:

"Bre ocağımız bata," diye başladı. "Bu olacak iş mi hiç? Koca bir Çukurova köyünü yakmışsınız! Böyle iş olur mu hiç? Buna Gizik Duran bile cesaret edemezdi. Nasıl yaptınız?"

Cabbar:

"Ne var ne yok, sen onu söyle hele Ümmet?"

Ümmet bir açıklıkta soluk soluğa durdu.

"Hiç! Ne olsun," dedi. "Dokuz on köyün silahlısı, belki bin kişi var. Bir bölük de candarma, iki günden beri dağı taşı sarmışlar, sığanın deliğine bile bakıyorlar sizi bulmak için. Bir ele geçerseniz bugünlerde bir parçanız bile bulunmaz. Sizi un gibi ufalarlar. Bir koskoca Çukurova köyü!.. Görülmüş iş mi bu? Haydi diyelim köyü yaktınız yakmaya..."

Ümmet burada sustu.

Memed:

"Yaktık yakmaya?.." diye sesi boğularak sordu.

Ümmet gene sustu.

307

Memed, gene sordu:

"Yaktık yakmaya?.."

Ümmet:

"Hiiiç, dedi. "Yaktınız yakmaya..."

Memed:

"Yaktık yakmaya?.."

Ümmet işin özünü kesin öğrenemediği için, lafı değiştirmeyi daha uygun buldu:

"Yaktınız yakmaya..." dedi, durdu. Bir yalan uyduramıyor-du. Birden kafasında şimşek gibi

çaktı: "Bari o dinsizi öldüre-bildiniz mi?"

Cabbar:

"Hüseyin Ağanın eviyle birlikte, o cayır cayır yandı."

Ümmet:

"Şurada mağara gibi bir kovuk var. Buraya kimse gelmez. Takipçiler çekilinceye kadar kalacaksınız. Buradan kıpırdamayın. Topal Aliyi sorarsanız, o Değirmenolukta. Yarın size yemek getiririm. Buradan çıkayım demeyin."

Çukurun başına geldi:

"Ğşte burası," dedi. "Girin içeri. Eğer takipçiler sizi bulurlarsa, aşağı yana, yani Çukurovadan yana kaçayım demeyin. Öldüğünüz gündür. Doruğa doğru çekilin. Doruğu aşınca, etekte Keşiş Çayına yetişirsiniz. Allahasımarladık."

Ümmet gittikten sonra onlar da, kovuğun ağzına oturup, yemeklerini çabuk çabuk yediler.

Cabbar:

"Ben kovuğa girip uyuyacağım," dedi. "Eğer dayanamayacak kadar uykun gelirse, beni uyandır."

Memed karşılık vermedi.

Memedin kafasında sarı ışıltı akıyor babam akıyordu. Sarı pırıltı, yalp yalp eden ışıltılı kıvrım kıvrım bir ırmak gibi Memedin kafasında mutlu bir çağıltıyla dolanıyordu.

Herkesin toprağı herkesindir. Abdi Ağa ölse de ölmese de herkesindir. Çakırdikenliği bir ateş almıştır. Ateşler, çakırdiken-likte son hızla koşuyorlardı. Ateşler, yüksek yerden akan suyun hızıyla, çakırdikenliğin düzüne akıyor... Kasırğa, bir top ateşi önüne katmış, gecenin karanlığında, düzlüğü dolanıyor. Diken-

ki, ateş sönmüş, bütün Diken-lidüzü kömür karasına kesmiştir.

Dikenlidüzünden türküler geliyor. Her bucaktan bir oynak türkü geliyor. Çiftçiler çiftleri koşmuşlar, bacaklarını ne çakırdikeni dalıyor, ne bir şey... Rahat...

Mutlak Değirmenoluk köyünde düğün olacaktır. Büyük bir bayram. Durmuş Ali, o töm töm haliyle, bir bacağını ta başının üstüne kadar kaldırıp tek ayağıyla bir acayip oyun oynayacaktır, alem gülecektir. Recep Çavuş duysaydı bu işi sevinirdi. Ne çare ki, şimdi Anavarzannın bükünde yatıyor.

Derken Memedin içine korkuya benzer bir şeyler girdi. Binden fazla köylü! Bu inanılmaz bir iştir. Binden fazla silahlı köylünün ne işi var bu dağlarda? Bu görülmüş iş değil. Bir köy yanmış. Yanmışsa onların neyine gerek? Bir bölük de candar-ma! Aldırma. Olursa olsun. Yüreğindeki korku silindi, geçti gitti. Şimdi öyle hissediyor ki, bin beş yüz olsun, iki bin olsun. Olsun oğlu olsun. Korku yok. Üzerinde de üç yüzden fazla kurşun var. Hiçbirisini boşa salmayacağından, yaşamakta olduğundan emin olduğu kadar emin.

Sabaha kadar az çok bunları düşündü. Hatçe de hiç aklından çıkmıyordu. Onu da düşündü. Mapusaneyi düşündü. Yüreği burkuldu. Bu kadar felaketin bir arada, bir insanın başına nasıl gelebileceğine şaşıtı. Çok az küfredirdi. Hışımla küfretti.

Cabbar uyandığında gün kuşluktu. Gözleri güneşte kamaşarak:

"Beni neden uyandırmadın Memed?" diye sordu.

"Uykum gelmedi."

Cabbar:

"Bir lokma ekmek yiyelim. Sen de uyu."

Memed:

"Olur."

Cabbar çıkını getirdi açtı. Peynirle taze soğan vardı. Peynirle taze soğanı yufkaya sarıp,

dürüm yaptılar. Ağır ağır yemeye başladılar. Yemeklerini yedikten sonra, karşıki kayanın altından bir su akıyordu, ona varıp, ağzı aşağı, yere serilircesi-ne yatıp içtiler.

309

Memed:

"Şuraya, güneşe yatayım," dedi.

Cabbar:

"Yat."

Memed, başını kor komaz gitti. Bir çocuk gibi. Yüzü bir çocuk masumiyetiyle rahattı. Gün gelip tepeye dikilince uyandı. Terlemişti. Gerindi. Kayanın dibinden kaynayan suda yüzünü yıkadı. Açıldı.

Cabbar:

"Bu Ümmet, bize bir iş etmesin?"

Memed:

"Bir iş etmesin?"

Cabbar:

"Kim bilir?"

Memed:

"Edemez, edemez ama, biz buradan gidelim. Değirmeno-luğu tutalım."

Cabbar:

"Pusuya düşersek?.."

Memed:

"Eşkıya pusuya düşmez. Eşkıya pusuya düşürür."

Cabbar:

"Ümmeti bekleyelim."

Memed:

"Bekleyelim. Haber vermeden olmaz."

Bir saat sonraydı ki aşağıda, çalılıkların arasından bir çıtırtı duydular. Kendilerini kayaların ardına attılar. Ses gittikçe büyüyordu. Çıtırtı yaklaştı. Çamın arkasından Ümmet çıktı.

Onları tam siper görünce gülümsedi. Memed de gülümsedi.

Ümmet:

"Umudu kestiler," dedi. "Dönüyorlar! Ben de onlara, dün Anavarzanın düzündeki vukuat çıkaran eşkiya, bugün Akarcanın dağı tutamaz dedim." *•

Cabbar:

"Ğyi söylemişsin Ümmet kardaş," dedi. ,

Ümmet Ğnce Memedin elinden tuttu:

310

"Seni," dedi, "canım kadar sevdim kardaş. Ğyi yaptın. Senin yoluna çoluğum çocuğum, karım, hepsi kurban."

Cabbar:

"Yaktık. Cayır cayır yaktık," diye övündü.

Ümmet buna karşılık, hiçbir şey söylemedi.

Memed:

"Ümmet kardaş, herkesin ektiği toprak, herkesin olursa nasıl olur?" diye sordu.

Ümmet:

"Çok iyi olur," dedi.

Memed:

"Herkesin çift sürdüğü öküz, kendisinin olursa nasıl olur?"

Ümmet:

"Ondan iyi şey dünyada bulunmaz."

Memed:

"Çakırdikenliği iyice yaktıktan sonra çift koşulursa nasıl olur Ümmet kardaş?"

Ümmet:

"Çok iyi..."

Ümmetin getirdiği ekmek çıkını Cabbar elinden aldı, beline bağladı.

"Sağlıcakla kal Ümmet," dediler.

Ümmet:

"Başınız daralırsa bana gelin. Sizi kardaşım gibi korurum. Seni çok sevdim Memed," dedi.

Memed:

"Sağ ol."

Önde yürüyen Memed durdu. Cabbar da onun yanına gelince durdu. Memed, sol eliyle

Cabbarın silahı tutan elini sıktı. Göz göze geldi. Durup, öylecene bakiştılar.

Memed:

"Kardaş," dedi, "bir seviniyorum, bir seviniyorum ki şu işe..."

Cabbar:

"Ben de..."

311

Karadut köyü Ceyhan ırmağının kıyısına düşer. Ceyhan ırmağı Karadut köyünün önünde ovaya yayılır, genişler, bir göl gibi büyür, durgun görünür. Buralarda, Ceyhan ırmağı on yılda, on beş yılda yatak değiştirir, sağa sola yalpa vurur. Gittiği yerlerde bolca mil bırakır. O yüzdendir ki buralar, Çukurova-nın öteki yerlerinden daha verimlidir. Toprağına paha biçilmez.

Ali Safa Beyin son ele geçirdiği çiftlik, Karadutla sınır sınıradır. Çiftliğin topraklarının

yarıdan çoğu Ermenilerden kalmadır. Gerisi de Karadut köylülerinden zorla, hileyle alınmadır. Karadut köylüleriyle Ali Safa Bey arasındaki anlaşmazlık yıllardır sürer gider. Birbirlerinin izlerine kurşun sıkarlar. Ali Safa Beyin verimli Karadut topraklarına musallat oluşu, hileyle epey toprağı da ele geçirişu uzun bir hikaye, daha doğrusu bir maceradır. Bu iş, Ali Safa Beyin hilekarlığının, ihtirasının ölçüsüz, engel tanımaz olduğunu gösterir. Bir avuç toprak için Ali Safa Beyin nelere kadir olduğunu da anlamış oluruz.

Sarı Bekir Karadut köyündendi. Köyün tek okuryazar adamıydı da. Kasaba mektebinde okuduğı sıralar, zekasıyla ün salmıştı. Yürekliydi, ataktı, doğruydı. Ağzından yalan namına yalan çıkmamıştı. Uzun boylu, sıırım gibiydi. Güleç yüzlü, çocuk gibi saf, temizdi. Bekir, Ali Safa Beyin karşısına dikilen bir engeldi. O olmamış olsaydı Ali Safa Bey Karadut köyünün tarlasının tümünü çiftliğine katabilirdi. Önüne dağ gibi dikildi. Kendi tarlasını, köylüsünün tarlasını savundu. Öteki köylülere hiç benzemiyordu. Köylüler onu çok seviyorlar, dediğinden

312

çıkıyorlardı. Uzun yıllar, Ali Safa Bey ona hiçbir kötülükte bulunamadı. Köylülerle arasındaki davalar sürüp gidiyordu. Köylü bir türlü alt olmuyordu. Vakta ki... Evet vakta ki...

Çetebaşı Kalaycı Osman, onun amcası oğlu olurdu. Ğşe yaramazın, serserinin biriydi. Üstelik de Ali Safa Beyin itiydi. Köyde ne olur, ne biterse Ali Safa Beye ulaştırıyordu. Köylü onu hiç sevmiyordu. Zaten çok çok da köyde kalmıyordu Kalaycı. Kalaycılığı da terk eylemiş, Ali Safa Beyin çiftliğine yanaşmıştı. Köylünün hayvanlarını çalıyor, ekinlerine ateş veriyor, her türlü namussuzluğu yapıyordu. Köylünün burasına gelmişti ama, ne yapsınlar, bir yanda Bekir Efendinin hatırı, bir yanda Ali Safa Beyin korkusu... Bir yanda da "ite bulaşma" sakıncası vardı.

Bekir Efendinin düğünü oluyordu. Davullar, zurnalar veryansın ediyordu. Köy dönüyordu.

Bütün köy halay çekiyor, türkü söylüyordu. Köydeki her ev, bir düğün eviydi. Bekir Efendisi evleniyordu köyün.

Düğünün son gecesiydi. Düğün evinin önünde üç el silah atıldı. Ortalık karıştı. Bekir Efendi vurulmuştu. Kalaycı vurmuştu. Gelini, eli kınalı kaldı. Kalaycı da karanlığa karışıp soluğu dağlarda aldı.

Kalaycının Sarı Bekir Efendiyi vurmasının türlü sebepleri üstünde duruldu. Ne olursa olsun, durup dururken, Kalaycının Bekir Efendiyi tam düğün gecesi vurması şaşılacak bir işti.

Bunu hiç kimse beklemiyordu. Köylüler hep bir ağızdan: "Kör olası, Bekir Efendi gibi adama kıyılır mı?" diyorlardı. "Kör olası..."

Türlü sebepler sayıp döküyorlardı. Kimisi, "Ali Safa Bey teşvik etti, para verdi, vurdurdu Bekir Efendiyi," diyordu. Kimisi, "Kızı seviyordu. Bekir Efendiyle evlenmesini götüremedi de ondan," diyordu. Kimisi, "Serserinin biridir, aklı öyle esmiştir, çekmiştir silahını vuruvermiştir, sırf Kalaycı, Bekir Efendiyi vurdu desinler diye," diyordu. Kimisi de, bunlar Kalaycı Os-manı yakından tanıyanlar, "Çocukluklarından beri Kalaycı Osman, Bekir Efendiyi çekemiyordu. Kalaycının Ali Safa Beye yardım etmesi bile Bekir Efendinin köylüyü tutması yüzündendi... Bekiri bir türlü çekememişti. Evlenmesi, köylünün de Beki-

313

ri bu kadar sevmesi, bu işi ona yaptırdı," diyorlardı. Her neyse, gerçekten Kalaycının Bekir Efendiyi vurması için hiçbir sebep yoktu. Yukardaki düşüncelerin hepsi birden Kalaycı için doğru olabilirdi. Kalaycının tıynetinde sayılanların hepsi de vardı.

Bundan sonradır ki Kalaycı, Ali Safa Beyin elinde bir korku, yıldırma silahı kesildi. Dağda ne kadar ipten kazıktan kurtulmuş varsa başına topladı. Bir bela, bir afet gibi, Çukurovada-ki Ali Safa Beye karşı gelen fıkaların başına çullandı. Ali Safa Beyin hasımlarının iflahını

kuruttu.

Her Şeye karşın, Ali Safa, Bekir Efendi vurulduktan sonra bile Karadut köyünden bir karış toprak alamadı. Kalaycı köye gelemiyordu. EŞkiya değil, her yanı ateş olsa, Karadut köylüsü adam yerine koymuyordu Kalaycıyı.  ekinmiyordu ondan.

Günlerden beri Çukurova çalkalanıyordu.  nce Memed adı, dilden dile dolaşıyordu. Köy yakan, ocaklar söndüren  nce Memed!  nce Memed, Aktozlu köyü yandıktan sonra dillere destan olmuştu. Aktozlu köyünü görmeye gelenin hesabı yoktu. Aktozlunun kadınları, çocukları biribirlerine, onları görmeye gelen y re köylülerine  nce Memedi anlatıyorlardı: "Dev gibi bir adamdı. Bir kocaman  am kütüğünü ateşleyip eline almış evden eve yakarak dolaşıyordu. Köyün içinde yel gibi dolanıyordu. Yaktığı evlerden birisi sönecek olsa, yetişip ateşi basıyordu. Bir görseydiniz  nce Memedi! Gecenin karanlığında gözlerinden ışıklar saçıyordu. Boyu, bir kavak gibi uzuyor, bir kısıalıyordu. Kurşun da geçmiyordu ona.  n ne gelen kurşun sıkıyor, kar ettiremiyordu."

Başka başka köylerde, başka başka biçimlerde, başka başka yorumlarla  nce Memed üstüne hikayeler anlatılıyor babam anlatılıyordu.

Ali Safa Bey, Muallimin Bağında, her zamanki buluştukları mağarada buluşup, Kalaycıya,  nce Memedi ortadan kaldırma önerisini yapınca, Kalaycı buna çok sevindi. Ama sevincini belli etmedi:

"Bu iş zor iş Ali Safa Bey," dedi. "Zor iş. Böyle-bir adamla başa çıkılmaz."

Ali Safa Bey:

" ukurovada  nce Memed adı dillere destan. Vuracaksan

314

böylesini vur da namın dünyayı alsın. Fırsat bu fırsat!  nce Memedi de ortadan kaldırırsan gayri Çukurova bizim demektir."

Kalaycı:

"Zor," dedi.

Ali Safa:

"Korkma," diye omuzuna vurdu. "Epey de ötekinden çıkacak."

Kalaycı:

"Zor ama, bir bakalım. Belki bir yolunu buluruz."

Ali Safa Bey:

"Bulmalısın mutlak. O ne kadar cesur olsa da daha yenidir. Dağların huyunu bilmez. Bir tuzığa düşürürsün, tamam."

Kalaycı:

"Bakalım," dedi.

Ali Safa Beyden ayrılıp arkadaşlarına gelince:

"Ğş çıktı," dedi. "Epey de yolu var. Kolay da..."

Arkadaşları Kalaycının gözlerine baktılar.

Kalaycı:

"Ğnce Memed derler biri türedi ya, hani Aktozlu köyünü yakan. Onu ortadan kaldıracamız.

Yolu açık. Ne kadar istersen o kadar."

Ğnce Memedi vurmak Kalaycı çetesi için ekmek yemek, su içmek kadar kolaydı.

Dağa çıktı çıkalı Kalaycının ortadan kaldırdığı çete üçü buluyordu. Sarı Bekir Efendi de içinde, vurduğu adamların sayısının kırkı geçtiği söyleniyordu.

Kalaycı Osman kısa boylu, yeşil, yılan yeşili gibi, yahut da çakıra çalan, bir tuhaf soğuk, ölüm gibi donuk gözlü birisiydi. Seyrek sakalları kirpi oku gibi dik dik, sarı yüzüne çakılmıştı.

Geniş omuzlarına bakarak, boynu inceydi. Bir de bütün boynu ateşte kızartılmış gibi

kıpkırmızıydı. Cepleri sırma işlemeli mavi şalvar giyiyordu. Sağlı sollu bütün bedeni

fişeklerle donatılmıştı. Bacaklarında bile fişeklik bağıydı. Fişeklikler de işlemeliydi. Ta uzaktan par par ediyordu. Sağlı sollu bir sürü sapı sedef tabancalar, kamalar, hançerler... Göğsünde de bir dürbünü vardı. Aynalı dürbün. Başındaki mor fesinin altında sarı kakülleri iki kaşın arasına dökülüyordu.

315

Atılgan değildi, cesur da değildi. Hilekardı. Çarpıştığı, takip ettiği hiçbir insanla yüz yüze çarpışmamış, her zaman arkadan vurmuydu. Onun yaptığı hilekarlık, kurduğu tuzak akla hayale gelmezdi. Ali Safa Beyin aleti gibi görünüyordu. Gerçekten aletiydi. Bir bakıma da Ali Safa Bey ona aletlik ediyordu. Şimdiye kadar candarmayla ancak bir iki kere karşılaşmıştı. Candarma, onun takibine çıktı mıydı, Ali Safa Beyin kurduğu haberci ağı derhal Kalaycıya yetişiyordu. Kalaycı kışlan da Ali Safa Beyin evinde, kendisi için yaptırdığı özel odada mükellef bir hayat sürüyordu. Yalnız odada sıkıldığı zamanlar, dağa çıkıyor, çetesinin başına geçiyordu. Çete de çok rahattı. Kar bastırıldığı zaman sarp bir dağ köyüne yerleşiyorlar, gelsin kuzu, gitsin kuzu keyif sürüyorlardı. Bunca serbestlik, bunca rahat hep Ali Safa Beyin yüzündendi. Bu yüzdendir ki Ali Safa Bey, öl desin ölürlerdi.

Kalaycı sordu:

"Ğçinizde Ğnce Memedi tanıyan var mı?"

Horalı belini bir ağaca dayayıp gözlerini yummuştu. Doğruldu:

"Ben iyi tanırım, Ağa," dedi. "Deli Durdu çetesinde beraberdik."

Kalaycı:

"Yanma gel öyleyse Horalı!" diye çağırırdı.

Horalı kalktı geldi. Kalaycı onu iki omuzundan tutup salladı:

"De bakalım, nasıl adamdır, bu Ğnce Memed?"

Horalı yutkundu, dudaklarını siler gibi yaptı:

"Şöyle bakarsan hiçbir şeye benzetemezsin. Kısacık, incecik, koca kafalı, büyük gözlü, yirmi yaşında gösteren, hep düşünceli duran bir çocuktur. Onun kurşun attığını görmeyen, bir çatışmada yanında bulunmayan kim olduğunu anlayamaz. Bir nişan atar ki, meteliği vurur. Çeteye geldiği gün -Deli Durdüyü bilirsin, ne kadar iyi kurşun attığını da bilirsin- Ğnce Memed, ondan iyi attıydı. Şimdi artık iğnenin deliğinden geçiriyordur. Çok atiktir. Yörük çadırı kavgasında istese Deli Durdüyü, hepimizi vururdu. Vurmadı. O böyle adam olmasaydı, Deli Durdu onun hakaretinin altında kalır mıydı? Deli Durdu korkuyordu ondan..."

Kalaycı:

316

"Amma da övdün Horali, övdün ha övdün. Seni övücü başı mı tuttu Ğnce Memed?"

Horali:

"Yok," dedi. "Anlat, dedin Ğnce Memedi, ben de bildiğimi gördüğümü anlattım. Ğşte böyle bir adam Ğnce Memed."

Kalaycı toprağa oturdu. Başını iki eli arasına aldı, düşünmeye başladı.

Bir saat mı, iki saat mı ne geçti, Horaliyi yeniden çağırdı.

"Beni iyi dinle Horali," dedi. "Ğnce Memed sana güvenir mi?"

Horali:

"Güvenmez."

Kalaycı:

"Niye?"

"Deli Durduya karşı koyduğunda, ben Deli Durdudan taraf çıktım."

"Bundan ne çıkar?"

"Güvenmez. Zaten o hiç kimseye, babasına bile güvenmez. Yanındaki Cabbara bile güvenmez."

Kalaycı:

"De sende," dedi, "dünkü eşkıyayı başımıza Gizik Duran ettin."

Horali:

"Bilirim onu."

Kalaycı:

"Bilmez ol," diye çıkıştı.

Sinirlendiği zaman burnunu karıştırır, burnundaki kılları çekerdi. Gene öyle yapıyordu.

"Sen demek istiyorsun ki, Ğnce Memed ne tuzağa düşer, ne vurulur?"

Horali:

"Öyle demek istemedim. Tuzağa düşmez adam olmaz. Ne de olsa Ğnce Memed, daha acemidir. Tuzağın biçimine bakar."

Kalaycı:

"Sana güvenirim Horali," dedi. "Sen her işin üstesinden gelirsin. Senin gibi de tecrübeli eşkıya kalmadı dağlarda. Bunu sana havale edeceğim."

317

Horali:

"Et ama Ağa, onlar iki kişi."

Kalaycı:

"Öteki kim?" diye sordu.

"Uzun Cabbar."

Kalaycı:

"Allah için Uzun Cabbar, temiz çocuk. Babayiğit çocuk."

Horali:

"Ne gelir elden? O da onunla gidecek."

Kalaycı:

"Gitsin," dedi.

Sonra birden:

"Bana bak Horali kardaş," dedi, "onun bulunduğu yeri buluruz. Sen gidersin onu bizim çeteye davet edersin. Bu olmazsa başka bir çaresine bakarız."

Horali:

"Belki davete gelir de bu işi kolayca hallederiz. Belki gelir. Tuzağı muzağı akıl etmez o."

Kalaycı:

"Tamam mı?"

Horali:

"Tamam."

Kalaycı:

"Yerini çabuk bulabilir miyiz ola? Belli bir yeri var mı?"

Horali:

"Daha yeni fikiracık," diye gülümsedi. "Nereden yeri olsun! Ama bulması kolay. Ben onu bulurum."

318

18

Günlerdir kaçta saklana, aç yol yürümüşlerdi. Ormanlıklı, kayalıklı dağlar aşmışlardı.

Yorgunluktan ölüyorlardı. Ğkisi de sırtlarındaki cephaneye yükünün altında iki büklümdü.

Elleri de titriyordu. Üşümüş gibi.

Karanlık, kapkara çökmüştü. Yıldızlar seyrekkti. Ğpileşiyor-du. Yıldızlar sabaha karşı üşürler.

Sabah yaklaşıyordu.

Gürültü birdenbire patlayınca Cabbar irkildi:

"Ne o?" diye şaşkınlıkla sordu.

Memed:

"Suyun gözü," dedi. "Hani ilk geldiğimizde..."

Cabbar:

"Bildim," diye karşılık verdi. "Öyleyse azıcık oturalım başında."

Memed:

"Olmaz."

Bütün yorulmasma, bitmesine bakmayarak birazıcık olsun bir yerde durmuyor, ha bire yol alıyordu.

Suluk soluğa:

"Ne var yani Cabbar kardaş," dedi, "işte geldik." Bir nefes alıyor, duruyor, sonra başlıyordu. "Ne var yani. Köye gidince dinleniriz. Köye şafak atmadan girmek gerek. Yaaa Cabbar kardaş. Bu kadar yol yürüdük de... Şimdilik varırız köye. Öyle değil mi Cabbar kardaş?"

Cabbar:

"Aldırma," dedi.

319

Bunun üstüne Memed de bir daha konuşmadı. Köye yaklaştıkça daha hızlı yürüyordu.

Cabbar da arkasından yetişmek için var gücünü harcıyordu.

Şafağın yerinde iğne iğne ışıklar belirirken, köye girdiler. Birkaç köpek gürültüyle onları karşıladı. Memed, oralı bile olmadı. Bütün hızıyla dimdik yürüyordu. Durmuş Alinin evine geldi:

"Durmuş Ali Emmi! Durmuş Ali Emmi."

Durmuş Ali hemen karşılık verdi:

"Sen misin Ğnce Memedim?"

"Benim."

"Geliyorum Ğnce Memedim. Hoş geldin yavrum. O gavuru niceyledin? Duyduk ki Aktozlu köyünü yakmışsın. O gavur da içinde çatır çatır yanmış."

Kapı açılınca Memed heyecanla sordu:

"Kim getirdi bu haberi size? Köylü hep duydu mu?"

Durmuş Ali:

"Hepiciĝimiz duyduk yavru. Eline saĝlık. Hepiciĝimiz sevindik. lme sevinilmez ya, hak etti. Avradı bile sevindi. Ettiĝini buldu, dedi. Bir damla yaş bile dkmedi. Gelin içeri yavrularım."

Birden, kendine geldi. Merakla sordu:

"teki arkadaşınızı, hani ihtiyarı nettiniz?"

Memed, içini çekerek:

"Sorma!..."

Durmuş Ali:

"Allah rahmet eylesin. Ben size şimdi ocaĝı yakarım. Açsınız herhalde."

Memed, sorusunu unutmamıştı:

"Durmuş Ali Emmi," dedi, "kim getirdi size bu haberi?"

Durmuş Ali:

"Duydun mu yavru?" diye sordu. "Duydun mu olan işleri, Topal Ali o gavurun adamı olmuş.

Ğşte o söyledi. Köy yanarken, o da buraya geliyormuş. Durmuş köyün dışında yangını seyretmiş. Köy yanmca içine girmiş. Bir içerden Abdinin kemiklerini çıkarmışlar.

Kemiklerinin bile oĝu yanmış."

Memed:

"Demek Topal Ali onun adamı olmuş?"

Durmuş Ali, ocaktaki közlerin üstündeki külü açarken:

"Öyle yavrum," diye kahırla söylendi. "Ğnsanoğlu bu. Çiğ süt emmiş."

Memed güldü.

Durmuş Ali:

"Ğnanmadın mı?" diye gözlerinin içine baktı.

Memed:

"Emmi," dedi, "sen de ne çabuk unutuyorsun."

Durmuş Ali:

"Ğhtiyarlık çökünce başa..." dedi.

Memed:

"Aldırma. Mesele değil," diye omuzlarını okşadı onun. Ocağın başına da oturdu. Cabbar da oturdu arkasından.

Durmuş Ali, üfüre üfüre ocaktaki ateşi parlattı.

"Eee?" dedi gülerek. "Daha ne var ne yok?"

Memed:

"Hiç," dedi.

Az sonra sabahın ışıkları pencereden sızmaya, yavaş yavaş ortalık ağarmaya başladı.

Durmuşun yaşlı karısı Memedin yöresinde dört dönüyor:

"Çatır çatır mı?" diye soruyordu. "De bakalım Memedim, çatır çatır mı? Ne iyi ettin şunu!

Çatır çatır öyle mi?"

Ocaktaki çorbayı indiriyor, yağı kızdırıp cızırtıyla üstüne döküyor. Evin içini bir yağ kokusudur alıyor.

"Çatır çatır ha? Kemikleri de yanmış diyorlar. Yansın. Aktozlu köyü kül olmuş, diyorlar.

Kül olsun."

Sofrayı getirdi ortaya attı, çorbayı da büyük bir sahana doldurdu, sofranın ortasına koydu.

Ama ağzı hiç durmuyor, ha bire söyleniyordu:

"Çatır çatır ha? Çatır çatır?"

Bir zaman, Memedin elinde kaşık kalakaldı. Ne çorbaya daldırabiliyor, ne de yere

koyuyordu. Öylecene, tutup duruyordu. Cabbar bunu az sonra fark etti. Cabbarla göz göze geldiler. Ortalıkta derin bir sessizlik oldu.

Durmuş Ali de durdu, bunların hallerine merakla bakmaya başladı. Neden sonradır ki,

Memed hızla kaşığı çorbaya dal-

321

dırıp, çabuk çabuk içmeye başladı. Gözlerine iğne ucu pırlıtısı geldi oturdu. Keskin. Mest olmuştu. Başı dönüyordu. Sarı pırlıtlar içinde şavkıyor, dönüyor. Çakırdikenlikte dağ gibi ateş yuvarlanıyor ha yuvarlanıyor. Yuvarlanıyordu...

Başını kaldırdı, dimdik durdu. Esmer yüzü, gözleri ışığa batmıştı:

"Sana bir şey söyleyeceğim Durmuş Ali Emmi," dedi.

Durmuş Ali, onun bu tavrına bir anlam veremedi, bomboş gözlerle bakarak sordu:

"Ne söyleyeceksin oğul?" dedi. "Sor!"

Memed, sesi titreyerek:

"O gavur öldü gayri," dedi sustu.

Sofrayı ortadan kaldırdılar. Ateşi ölçerdiler, yaktılar. Durmuş Ali iki kere dışarı çıktı, geri geldi. Evin çocukları ötede durmuşlar, kocaman kocaman açılmış gözlerle Memede bakıyorlardı.

Durmuş Ali, daha öldü gayrinin sonunu bekliyordu. Memed, "öldü gayri," derken öyle bir

hal takınmıştı ki, çok önemli bir şeyler söyleyeceği apaçık görünüyordu.

Durmuş Ali dayanamadı:

"Öldü gayri?" diye sordu.

Memed ağır ağır:

"Bir fikrim var," diye başladı. "Bilmem sen ne dersin bu işe?" Gene sustu. Sonra çabuk çabuk konuştu:

"Bu köyün, öteki dört köyün, tarlasını, tarlasının hepsini. Kim ne kadar... Ne kadar ekiyorsa. Hepsini... Ektiği kadar... Gerisini siz bilirsiniz. Ğşte böyle. Silahım elimde beklerim. Çakırdikenliğe de ateş..."

Durmuş Ali:

"Bre Memed," diye sözünü kesti. "Gözünü sevdiğim oğlum, yavaş konuş azıcık. Bir şey anlamadım."

Memed, heyecanını dizginledi:

"Demem odur ki Emmi, bu topraklar o gavurun babasının malı değil."

Durmuş Ali düşündü. Alnını kaşdı.

Memed:

"Bu topraklar herkesindir... Toprağı o gavur yaratmadı. Beş

322

köy köle gibi ona çalışır. Çukurovada Ağa da yok, bir şey de yok. Hasan Onbaşıyı bir dinleseydin!.."

Durmuş Ali:

"Bu topraklar da herkesindi eskiden. Bu gavurun babası çıkmadan. Allem etti kalem etti, toprakları elimizden aldı. Ondan evvel herkes canının istediği yeri canının istediği gibi

ekerdi."

Memed:

"Ėşte," diye parladı. "Ėşte gene öyle olacak. Tam öyle olacak."

Durmuş Ali, gene başını önüne eğdi, düşüncelere daldı.

"Gene öyle olacak. Tam öyle. Ne düşündün Emmi?"

Durmuş Ali:

"Keski öyle olsa," diye mırıldandı. Gözlerine yaş dolmuştu.

Memed:

"Olacak. Senden bir isteğim var. Beş köyün aklı yetenine haber gönderecek, buraya çağıracaksın. Konuşup, tarlaları dağıtacağım. Kölelikten kulluktan kurtulacaklar. Herkesin ektiği herkesin. Ellerindeki öküzler de kendilerinin olacak..."

Durmuş Ali:

"KeşkiiiiL" diye bağırdı. "Keski."

Memed:

"Sen haber gönder, gelsinler..."

Durmuş Alinin karısı, belini damın orta direğine dayamış, olanı biteni seyrederek ip eğiriyordu. Elinden kirmen düştü. Elleri yanlarına sarktı. Kendisini toparlayıp Memedin üstüne atıldı.

Ės tutmuş duvara bir örümcek ağını germişti. Geziniyordu.

"Kurban olduğum yavrum bu doğru mu? Bunu yapacak mısınız?" diye ellerini öpmeye başladı. "Yarısını, üçte ikisini kimseye vermeyeceğiz ha?"

Memed:

"Kulluk bitti," diye berkiştirdi. "Ölünceye kadar bu toprakları bekleyeceğim. Elimde silah. Ondan sonrasına da..."

Kadın:

"Öküzler?"

323

Memed: "Onlar da..."

Kadın, Memedin ellerini bırakıp, duvarın karanlıkça yerine çekildi. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Ağladıkça ağlıyordu. Durmuş Ali dışarı çıktı. Yüreği ikircikliydi. Geri girdi. Memede baktı. Yüzü, ona kaya gibi sert geldi: "Kimleri çağırmalıyım oğul?" diye sordu. Memed, başını kaldırmadan: "Kimin aklı yeter olduğunu sanıyorsan..." Durmuş Ali: "Olur..."

Pancar Hösüğün evine gitti. Meseleyi ona açtı. Pancar, Durmuş Aliye hiçbir şey söylemedi. O da ikirciklendi. Sonra köyde ne kadar adam varsa teker teker dolaşp, meseleyi anlattılar. Kimi sevindi birdenbire, sonra düşündü. Bütün köy ikircikliydi. Köylülerin bu olmaz işe inanası gelmiyordu.

Evlerin önünde çocuklu, kadınlı erkekli insanlar birikiyordu. Ğnsanlar, birikiyorlar, konuşmuyorlardı. Yalnız, korka korka biribirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Telaşlı insan kalabalığı, büyük bir sessizlik içinde, o evden o eve umutla taşınyordu.

Kalabalık bir zaman, sessiz sessiz köyün içinde çalkandı durdu. Sonra Durmuş Alilerin kapısına geldi dayandı. Kıpırdamadan beklediler. Süt çocukları bile seslerini kesmişlerdi.

Memed, dışardan bir sürü ayak sesi duydu. Durmuş Alinin karısına sordu:

"Dışarda ne oluyor ana?" Kadın gözyaşlarını silerek:

"Köylü hep toplanmış, kapıya gözlerini dikmişler. Bilmem."

Sonra dışarı çıktı. Bütün gözler onun üstüne dikildi. Bakışların altında ezildi. Kıvrandı.

Sinirlendi:

"Ne istiyorsunuz?" diye bağırdı. "Ne topladınız böyle?"

Kalabalıktan ses çıkmadı.

"Ne susuyorsunuz?"

En ufak bir kıpırtı bile olmadı. >

"Ğnce Memedi görmek istiyorsanız, içerde."

324

Gene hiç kimse istifini bozmadı.

"Kör olasıcalar, ne duruyorsunuz böyle? Ha ne duruyorsunuz? Her evden bir ölü çıkmış gibi yaşlı. Kör olasıcalar. Şunlara bakın! Şunlar da erkek!" Kadınlara döndü: "Siz de bunları erkek diye koynunuza alıp yatıyorsunuz ha! Vay vay sizin avrat-hğmıza. Bu sümsükleri ha!

Ne duruyorsunuz böyle taş kesilmiş? Oynayın, gülün, düğün yapın."

Kalabalık taş gibi donmuştu.

"Allah belanızı versin. Duymadınız mı? Ğnce Memed Abdi Ağayı çatır çatır..."

Kalabalık usuldan bir dalgalandı.

"Çatır çatır... Ak tozlu köyünü de baştan ayağa çatır çatır... Duymadınız mı? Dün de geldi bize. Şimdi içerde. Duymadınız mı? Gayri çalışıp çalışıp Abdi Ağaya vermek yok. Tarlalar da bizim. Cayır cayır... Öküzler de bizim... Cayır cayır. Aktozlu köyü de çatır çatır."

Kalabalık dalgalandı. Önce mırıltı halinde bir ses, kalabalığı baştan aşağı dolaştı. Mırıltı yükseldi, her ağızdan bir ses çıkmaya başladı. Köyü inanılmaz bir gürültüdür doldurdu.

Köpekler havlıyor, horozlar ötüşüyorlar, tavuklar bütün telaşları-yla oradan oraya kaçıyorlardı. Çocuklar ağlaşıyorlardı. Ahırda eşekler anırıyor, atlar kişniyordu.

Değirmenoluk köyü, Değir-menoluk oldu olalı böyle gürültüyü hiçbir zaman duymamıştır.

Az sonra köy, toz dumana karıştı. Köyün üstünü büyük bir toz bulutu kapladı.

Sonra birden köyün ortasından sevinç çığlıkları gelmeye başladı.

Davul zurna başladı. Türküler başladı.

"Bizim Ğnce Memedimiz."

"Bizim Ğnce Memedimiz."

"Onun böyle bir adam olacağı çocukluğundan belliydi zaten."

"Belliydi."

"Öküzler de bizim."

"Herkes ektiği tarlayı, istediği gibi ekecek. Üçte ikisini vermek yok gayri."

"Aç kalmak yok gayri, kış ortasında."

325

"Ğt gibi yalvarmak yok."

"Bizim Ğnce Memedimiz."

"Ğnekleri satmak yok."

"Zulüm yok."

"Herkes istediği yere gider."

"Herkes evine misafir bile alır."

"Dilediği..."

"Herkes kendi başına buyruk."

"Bizim Ğnce Memedimiz."

"Çatır da çatır."

"Çukurova korkusundan tir tir titriyor."

"Bizim Ğnce Memedimiz."

"Çatır da çatır."

"Hatçe hapisten çıkacak."

"Beş köy bir düğün kuracak."

"Bizim Ğnce Memedimiz."

"Memedin düğününü beş köy yapacak."

Ğki gün, iki gece davullar zurnalar durmadan çaldı. Öteki dört köy şenlik içindeydi. Koygun koygun davul sesleri geliyordu oralardan da. Geceleri bütün Dikenlidüzü ışık içinde kalıyordu. Çılgın bir neşe taşa toprağa, suya, ağaca işliyordu.

Beş köyün ileri gelenleri Durmuş Alinin evinde, Memedin yanındaydı. Bazan şüpheyle, bazan korkuyla, bazan minnetle, bazan da sevgiyle Memede bakıyorlardı.

Ğkinci günün akşamı Memed onlara bir öneride bulundu:

"Ağalar," dedi, "emmiler, kiminiz çift koştı şimdi, kiminiz de koştı koşacak. Sizden bir dileğim var."

Hep bir ağızdan:

"Dileğin baş üstüne Ğnce Memedimiz," dediler. Memed, sözünü sürdürdü:

"Tarlayı sürmeden önce çakırdikenini yakmayı neden akıl etmediniz?"

Birkaç kişi: ^ *•

"Düşünmedik."

"Yaktıktan sonra sürmek daha iyi olmaz mı?" ,

"Olur," diye karşılık verdiler.

326

Memed, ağır ağır ayağa kalktı. Bütün başlar da onunla birlikte yukarı kalktı.

"Çakırdikenliğe ateş vereceğiz. Ondan sonradır ki çift koşulacak."

Tüfeğini, fişeklerini teknil kuşanıp dışarıya çıktı. Arkasından köylüler de çıktılar.

Kel Mistik:

"Çakırdikenliğe," diye bağırdı. "Davul zurna çakırdikenli-ge..."

Durmuş Ali:

"Öküzlerin ayaklarını, çiftçilerin ayaklarını çakırdikeni kapmayacak gayri."

Memed, ağır, temkinli, köyün dışına doğru yürüyordu. Başını dimdik, gözleri yarı kapalıydı. Arkasından Cabbar, onun arkasından da köylüler geliyordu. Kadınlar, çocuklar onu görmeye damların başına çıkmışlardı. Davul zurna da susmuştu. Ortalıkta çık yoktu. Köyü çıktılar. Çakırdikenliğin içine daldılar. Güz yelleri efil efil dağlardan Dikenlidüzüne iniyordu. Ğnce Memed, ortada durdu. Öylece durdu kaldı. Köylüler onun küçük bir kımıldanışını bekliyorlardı. Memed başını arkaya çevirdi. Arkasındaki köylüler bir şey bekliyorlardı. Ondan bir kıpırtı.

Önünde, sütbeyaz olmuş çakırdikenlik uzanıyordu. Dikenlidüzüne kar yağmış gibi, sütbeyaz. Çıtırtilar geliyordu. Dikenlerin bedenlerine yapışmış, o küçük küçük sümüklüböcekler, dikenlerin dallarını, bedenlerini toprağa doğru eğiyorlardı.

"Cabbar!" diye çok hafif seslendi.

Cabbar çakırdikenleri yarararak yanına geldi:

"Söyle kardaş."

Memed:

"Ben çift sürerken de, çakırdikenliğe ateş verip, öyle çift koşsalardı, ne olurdu yani?"

Cabbar gülümsedi.

Bu sırada, arkadaki kalabalık karıştı. Birkaç kişi çakırdikenleri biçip ortaya yığmaya başladı. Buna ötekiler de katıldılar. Az sonra, çakırdikeninden büyük bir öbek meydana geldi.

327

Küçük bir tepe kadar. Öbek gittikçe büyüyordu. Ortaya atılan Durmuş Ali:

"Yeterin," diye heyecanla bağırdı. Cebinden bir parça çıra çıkardı yaktı. Kurumuş

çakırdikeni öbeğine soktu. Öbek yavaştan tutuştu. Sonra, bütün öbek yalımlar arasında kaldı. Yalımlar esen yelle savruluyordu. Köylüler yalımları savrulan öbeğin uzağına

çekildiler, yarım halka oldular. Bakmaya başladılar. Ateş öbekten düzlüğe atladı. Türküler, bağırmalar, coşkun bir sevinç düzlüğe yayıldı. Ateşle birlikte dolanmaya başladı. Halaylar çekiliyor, oyunlar oynanıyordu. Cabbar havaya ateş ediyordu.

Memed, gün batıncaya kadar susup çakırdikenliğin içinde bekledi.

Rüzgar büyük bir yığın halindeki ateşi önüne katmış doludizgin, ovada ha babam döndürüyordu. Ateş yığınının geçtiği yerler kapkara kömüre kesiyordu. Ateş güneşle birlikte günba-tıya doğru uçuyordu. Yanan çakırdikeninden çığlıklar geliyordu. Ateşin önünde kuş gibi ötüyordu dikenlik.

Gene aynı ağırlıkla Memed, köye doğru yürüdü. Yeşilli, kırmızılı, mavili, renk renk giyinmiş kadınlar, çocuklar, çakırdi-kenliğe toplanmış eğleniyorlardı. Onlar da Memedin arkasından köye yürüdüler.

O gece sabaha kadar, bütün gece ateş Dikenlidüzünde Kı-nalıtepeden Yıldıztepesine, suyun gözünden Kaba ağaca, öteki köylere, ta aşağılara, Çürükçmara kadar dolandı durdu. Koca bir aydınlık düzlüğü yalıyordu. Sonra Alidağın tepesinde bir top ateş gözüktü. Kocaman bir top ateş. Kuyrukyıldızı gibi dönen, kıvılcımlar saçan bir top ateş... Alidağın tepesi gün vurmüş gibi ağarıverdi. Apaydınlık. Köylüler bu işe şaşılar. Memed de şaştı. Orada, Alidağın tepesinde ilk olarak bir ateş görüyorlardı.

Bu sırada, Hatçenin üstüne tanıklık edenlerin yedisi de gelip Memedin karşısında durdular.

Konuşmadılar.

Memed: " *"

"Söylen," dedi.

"Biz ettik..." dediler.

Memed anladı:

"Oldu."

"Zorlan Ğnce Memedimiz."

Memed:

"Biliyorum."

Gözleri yaşarmış yedi kişi boyunları bükük, önünden sessizce çekildiler.

Gene sabaha kadar sevinçten, heyecandan, kederden, Memedin gözüne uyku girmedi. Keder Hatçenin kederiydi.

Değirmenoluk köyünün üstüne geniş, apaydınlık, taze, tertemiz, tüy gibi yeyni, ak bir gün açıldı. Değirmenoluk, pırl pırl bir düşün içindeydi. Ağaçlar, bir aydınlık içinde dönüyorlardı. Çakırdikeni daha yanıyordu. Ak ova, baştan ayağa karaya kesmişti.

"Yoldan Topal Ali geliyor," diye bir haber geldi. Memed, merakla bekledi. Topal Ali, topal ayağını yorgun yorgun sürükleyerek geldi, dikildi.

Memed gülümseyerek:

"Gel Ali Ağa, gel!" diye yanına yaklaştı, elini tuttu. Sevgiyle elinin üstünü okşadı.

Terlemişti. Kesik kesik soluyordu. Konuşmadı. Öyle yan yana kaldılar. Teri soğudu. Yüzü soluk, sapsarı, kırış kırıştı. Birkaç gün içinde belki on beş yıllık yaşlanmıştı.

Memed dayanamadı:

"Neden böylesin bre Ali Ağa?" diye sordu. "Çok durgunsun."

Topal Ali bitkin:

"Hiç sorma."

Memed, bu "hiç sorma" nın altında bir şeyler olduğunu sezdi. Öyle bezgin, öyle dertli, öyle içten içe bir öfkeyle söyledi ki...

Memedin kocaman gözleri biraz daha kocamanlaşarak:

"Bir kötü haber, bir şey mi var?" diye sordu.

Ali, biraz daha solarak, elleri titreyerek:

"Hiç sorma," dedi. "Hiç sorma."

Beni korkutma Ali Ağa!"

Ali:

"Olan oldu. Benim yüreğime iniyordu," diye inledi.

329

Memed, ona doğru uzanarak:

"Söyle!"

Ali:

"Gavur dinli..." dedi. "O..."

Memed:

"Eeee?"

Ali:

"Kurtulmuş!"

Memed:

"Neee!"

Yıldırım çarpmış gibi oldu. Sallandı. Gözleri karardı. Sonra kaskatı kesilip kaldı.

Ali:

"Ben onunla konuştum. Şimdi kasabada ev tuttu. Oraya yerleşecek. Beni de gönderdi."

Cabbar Memedin bu halini görünce korktu:

"Aldırma Memed kardaş," diye onu teselliye çalıştı. Elimizden kurtuluş yok. Kurtulamaz.

Bugün değilse yarın..."

Durmuş Alinin karısı bir çığlık attı. Damın karanlığına gitti. Dövünmeye başladı:

"Vay dertli başım vay! Bu da mı geliciydi başıma! Vay vay! Vay vay vay!"

Cabbar:

"Ne dövünüp duruyorsun bre teyze? Nasıl olsa, o bir daha bu köye ayak basamayacak.

Tarlalar sizin, öküzler de. Biz sağ oldukça..."

"Vay vay! Vay vay vay!"

Az sonra işi bütün köy duydu. Bunun üstüne köyün sokaklarında hiçbir insan kalmadı.

Evlere çekildiler. Gürültü birdenbire durdu. Köy ıvıssız oldu. köpekler havlamayı, horozlar

ötmeyi kestiler. Sanki köyde bir tek canlı bile yoktu. Biraz önceki büyük gürültü, büyük

sevinçle birlikte sanki bütün köy, bütün canlısıyla başını almış başka bir diyara göç etmişti.

Siniler sinek kalmamıştı.

Bu sessizlik aynı minval üzere, ta ikindine kadar sürdü. Durmuş Ali çökmüş, başını ihtiyar

omuzlan arasına gömmüştü. Kadının da avurdu avurduna geçmiş, bir köşeciğe büzül-

330

müşrü. Memed başını tüfeğine dayayıp oturmuştu. Düşünüyordu. Alını kırışık içinde kalmıştı.

Ğkindine doğru köyde hafif bir canlılık görüldü. Önce bir horoz gübrelüğün üstüne çıktı,

kanatlarını çırparak öttü. Horozun yeşil, kırmızı, mor tüyleri yağlı yağlı ışıldıyordu. Sonra

köpekler havlamaya başladı. Arkasından insanlar da evlerinden çıktılar. Oraya buraya

birikişmeye başladılar. Bir homurtu boydan boya köyü dolandı:

"Adam olmuş da..."

"Adam olmuş da dağın Ğnce Memedi."

"Sefil Ğbrahimin oğlu."

"Adam olmuş da Abdi Ağamızın tarlasını dağıtıyor."

"Boyuna bak, boyuna şunun."

"Gören yedi yaşında çocuk sanır."

"Sümsük."

"Tüfeği bile götüremiyor."

"Eşkıya olmuş da..."

"Eşkıya olmuş da köy yakıyor."

"Eşkıya olmuş da babasının malı gibi..."

"Babasının malı gibi bizim Ağamızın tarlasını, öküzlerini dağıtı veriyor."

"Adam olmuş da..."

"Ağamızın kapısında yallanırdı it gibi."

"Daha düne kadar."

"Sefil Ğbrahimin savsak oğlu..."

"Çalımdan da yanından geçilmez."

"Savsak domuz."

"Elin kızı da onun yüzünden çürür."

"Çürür mapusanelerde..."

"Hatçe çürür."

"Bak hele bak!"

"Çakırdikenliği de yaktırdı! Çift sürenlerin ayaklarını diken yemesin!"

"Ğncinmesinler!"

"Bak hele bak!"

"Gelmiş köye, Abdiyi öldürdüm deyi kabanr."

"Ağamızı..."

331

"Ağamız onun gibi yüz tane iti bir kurşuna dizer."

"Bizim Ağamız."

Sonra büyük bir kalabalık halinde köylü, Abdi ağamın avlusuna doldu. Abdi Ağamın

karılarını, çocuklarını kutladılar.

Homurtu, gece yarısına kadar sürdü. Köyün yarısından çoğu Memedi tutuyordu. Abdi Ağanın ölmemesine yanyorlardı. Onlar, evlerinden dışarı çıkmamışlardı. Durmuş Ali ölü gibiydi. Durmuş Alinin karısı hastalanmış, yatağa düşmüştü. Ağzını bıçaklar açmıyordu. Memedin de ağzını bıçaklar açmıyordu. Yalnız Cabbar ortaya düşmüş, ha bire konuşuyordu, köylüleri kandırmaya çalışıyordu.

"Abdi Ağa bu köye bir daha ayak basamaz. Onun için korkmayın. Yakında nasıl olsa ölecek. Mutlak ölecek. Vallahi de ölecek, billahi de ölecek. Ölecek. Böyle olmayın. Ölecek dedim, ölecek."

Kimse dinlemiyordu.

Daha gün doğmadan Durmuş Alinin evinden çıktılar. Memed başını yerden kaldıramıyordu. Başı göğsüne, cansızcasına sarkmıştı. Düşecekmiş gibi. Cabbar da yanında aynı sessizlikle ağır ağır yürüyordu. Köyü çıkarken bir iki köpek onlara ürdü. Memed duymadı bile. Cabbar köpekleri taşladı.

Çakırdikenlik yapıp bitmişti. Yarılmış toprak kapkara küllerle örtülüydü. Memed, ovanın ortasında dikildi kaldı. Cabbar da ona bir şey söylemeye cesaret edemedi. Bekledi bekledi. Memed yürümedi. O da vardı bir taşın üstüne, tüfeğini kucağına alıp oturdu. Gün doğdu. Memed, daha dimdikti. Kıpırdamıyordu. Gölgesi köyün üstüne doğru uzamıştı. Gün kuşluk oldu, Memed gene kıpırdamadı. Cabbar artık dayanamadı, vardı Memedi dürttü:

"Ne oldun bre Memed kardaş," diye sordu. Memed birden ayıktı. Gözlerini uykudan uyanırcasına kırıştırdı.

Cabbar:

"Aldırma Memed kardaşım," dedi. "Ğnsanoğlu çiğ süt em-miştir. Onu da nasıl olsa..."

Memed, dişlerini sıkarak: "Nasıl olsa..." diye bıçak gibi keskin söyledi. Sonra, uçsuz bucaksız

yanmış ovanın ötelere baktı.

332

Mersinlerin koyu yeşilleri, insana koyu, sarhoş edici, ama delicesine sarhoş edici bir içkiyi anımsatır. Sülemiş tepesi sırtları yerde göceklenmiş, pençe pençe toprağa yapışmış mersinlerle doludur. Keçi yollarından geçenler keskin, ağır bir koku duyarlar. Koku ağırlık, tembellik verir.

Sülemiş tepesinin alt yanı düzlüktür. Bir tane ufacık taş bile bulunmaz. Kum gibi ince, yumuşak toprağı vardır. Buraya bir uçtan bir uca nar ekilmiştir. Kimse bilmez ne zaman ekilmiştir. Al çiçekler açarlar. Buraya Narlı Bahçe derler. Al çiçeklerden bir örtüyle örtünür. Çiçeklere arılar çokuşur.

Narlı bahçenin alt yanından Savrun çayı akar. Savrun çayı yukarılarda, yani Toroslarda, oluktan akarcasına fişkirir. Ufacıktır. Burada durgundur. Ovaya bir göl gibi yayılmıştır. Ayak bileklerine kadar bile çıkmaz. Cipil cipil... Yayılan su, ortasında birçok irili ufaklı adacıklar bırakmıştır. Milli, kumlu adacıklar... Bu adacıkların çoğu büklüktür... Bükler sıkıdır. Duvar gibi... Adacıkların bir kısmı da yarı çıplaktır. Üzerlerinde ılık ılık kokan hayıt, bir de iğneyapraklı, mor gövdeli ilgin bulunur. Yalnız yalnız salınır dururlar. Su kıyılarında ağın ağaçları da kocaman, pembe çiçeklerini açarlar.

Yıllardan beridir, en büyük adalardan biri olan Bostancık adasına kavun karpuz ekilir.

Burayı Kürt Memo büyük tarlaları olan bir ağadan kiraya almıştır. Çukurovanın en iri kavunları, karpuzları Memonun Bostancığında yetişir.

Bostanın bekçisi Horalidir. Yıllardır Bostancık adasının ka-

333

vunlarını, karpuzlarını bekler. Çardağın dört bir yanı karpuz kabuklarıyla dolar.

Kabukların üstü arı oğul verir gibidir. O kadar çoktur ki arılar, kabuklar üzerine konan

arıdan gözükmez olur. Arılar da türlü türüdür, balarıları, kara arılar, boncuklu arılar.

Arıların rengi, parlayıp, güneşte yeşile döner. Çardağın yöresinin böyle kabuklarla dolu olması, Horalinin cömert gönüllü olduğunu gösterir. Çok cömert bir adamdı. Bostancığa kim gelse kavun, karpuz ikram ederdi. Bostancığa uğrayan kavun karpuz yemeden geri dönemezdi.

Bu Horalı nereden gelmişti, belli değildi. Bostancığa yakışıyordu. İlgınlar nasıl yadırgamadan Bostancıkta duruyorsa, Horalı de öyle duruyordu.

Horalı Bostancıyı sever miydi sevmez miydi belli değildi. Hiç de belli etmezdi. Bostancıkta biten ilgin sever mi sevmez mi yerini, belli değildir. Horali de öyle.

Bostancıktan geçimini iyiden iyiye sağlardı. Geçimden gayri, hoş tarafları da vardı

Bostancıgm. Yaz geceleri sıcaktan terlerken, onun çadırının altından küçük çığltılarla

Savrun çayı akardı. Ay ışığında çakıltaşları parlardı.

Bir bahar günü de bostan dikmeye geldiler Bostancığa. Ne görsünler! Bostancık yerinde yok.

Yerinden su akıyor. Seller almış götürmüş Bostancıyı. Bundan sonra Horali bir iki yıl

ortadan kayboldu... O zamanlar eşkıyalık moda gibi bir şeydi. Önüne gelen, karısına kızan,

bir tüfek bulup dağa çıkıyordu. Sonra birdenbire duyuldu ki, Horali eşkıyalara karışmış!

Duyanın parmağı ağzında kaldı. Ğşte bu Horali, o Horalidir.

Horalı, Ğnce Memedi tuzığa düşürmek için fellik fellik arıyordu. Ama bir şeyden rahatsız.

Yüreğinin gizlisinde bir sızı var. Sebebini bilmiyor.

Önce Değirmenoluklulardan sordu. "Mekanı Alidağı," dediler. Horali birkaç gün Alidağmda

dolandı durdu. Bulamadı. Deliye döndü. Dikenliğin düzünden yukarılara, Mazılığın düzüne

çıktı. Gene bulamadı. Kime, hangi köylüye sorduysa, önce alık alık yüzüne bakıyorlar, sonra:

"Ğnce Memed mi?" diye soruyorlardı. "Ğnce Memed mi? Biz onu ne gördük, ne de biliriz."

334

Ğnce Memedin adını duymadık, ona sevgi bağlamadık insan kalmamıştı dağ köylüklerinde. O

sebepten yerini bilseler bile, kimse haber vermiyordu. Vermezler de. Bu, ta eskiden beri

gelenektir. Sevilen eşkıyanın yerini hiçbir kimse kolay kolay bulamazdı.

Ama Horali umudunu kesmedi. O dağ senin, bu dağ benim. Ara babam ara! Sonraları bir de

usul bulmuştu. Önüne gelene:

"Ben Ğnce Memedin çetesindenim," diyordu. "Ğnce Memedin... Köy yandıktan sonra yitirdim

onları..."

Bu usul yavaş yavaş söktü. Horali Memedin asıl yerini öğrendi. Memed Savrun köyündeydi.

Orayı yurt edinmişti.

Bazı bazı köyde kalıyor, orada geceliyordu. Bazı da Savrun gözünün çamlıklarında...

Savrun gözü küçük küçük eşkiyalar, soyguncularla doluydu. Onlara hiç karışmıyordu.

Karışmadığı gibi, hiçbiriyle de konuşmuyordu. Böyle davranması, ona karşı eşkiyaların kinini, hasedini çoğaltıyordu. Gene bu yüzden ki, ondan korkuyorlardı. Savrun gözünde Ğnce Memed karanlık bir korku gibi dolanıyordu.

Köyde yatmadığı geceler, büyük çamlardan birinin dalını yatak etmişti. Orada yatardı.

Cabbar aşağıda nöbet beklerdi. Nöbet sırası ona gelince, gene yerinden inmeden tüfeğini kucağına alır orada otururdu. Cabbarsa, bir türlü ağacın başına çıkmazdı. Memed, orasını ev gibi düzenler, içini yumuşacık yapardı. Cabbara, "gel gör," derdi. Cabbar gitmezdi.

Gitmezdi ama, yukarısını da merak ederdi.

Horaliyi ulu çamın dibine, Memede yataklık eden bir köylü getirdi.

Cabbar onu görünce sevindi. Boynuna sarıldı:

"O yaradan kurtulduğuna bir sevindim ki Horali," dedi. "Bir sevindim ki... Şimdi neredesin?"

Memed de çamdan, alelacele aşağıya indi:

"Hoş geldin Horali kardaş," dedi, "seni çok merak ettik."

Bu kadar sevgi karşısında Horali afallayıp kalmıştı.

"Hiç," dedi, ne dediğini bilmeyerek. "Hiç!" Sonradan kendini toparlayabildi.

335

"Kalaycı çetesindeyim şimdi. Deli Durdu öldürüldükten sonra, oraya geçtim. Gezip duruyoruz işte. Nolacak. Öyle işte. Böyle yazmış yazan. Yazgı..."

Cabbar gülerek:

"Ne o bre Horali? Çok dertli görünüyorsun. Bu ne hal?"

Horali içini çekerek:

"Hiç sorma," dedi.

Ağaçlara bellerini verdiler, oturdular. Horali:

"Recep Çavuş nerde?" diye, gözleriyle dört bir yanı araştırarak sordu.

Cabbar:

"Sizlere ömür. Gitti," diye karşılık verdi. "O yara götürdü

onu."

Horali:

"Vaaaay Recep Çavuş," diye acındı. "Ğşte bu dünya böyle!"

Cabbar:

"Yalan dünya," dedi, kızdı. "Yalan dünya. Sonun kara toprak."

Memed dalgındı. Ayıktı:

"Deli Durdu işini duyduk ama, bir de sen anlatsana. Sen içindeydin."

Horali:

"Hiç sorma Memed kardaş. Onu hiç sorma," diye inledi. "Yazık oldu fidan gibi delikanlılara.

Çok yazık."

Cabbar:

"De anlat şunu Horali," dedi. "Sabırsızlandırma adamı."

Horali:

"Sizden ayrıldıktan sonra, Deli Durdu işi azittikçe azıttı. Bu sefer köylerden kadın da

kaçırmaya başladık. Kaçırıp dağlarda oynatıyorduk."

Cabbar:

"Bir eşkiya ne zaman bunu yapmışsa boku yemiştir. Kurtuluş yok."

Horalı:

"Bir bu olsa, al da çiçek diye başına sok. Bir bu olsa..."

Cabbar:

"Daha da ne?"

336

Cabbarın hayreti gittikçe artıyordu.

Horalı:

"Köyleri vergiye bağladı. Her köyden, her ev az çok ona bir vergi verecek. Zenginliğine, fakirliğine göre..."

Cabbar:

"Daha da ne!"

Horalı:

"Daha var," dedi.

Cabbar:

"Ne var?" diye gözleri kocaman kocaman açılarak sordu.

Horalı:

"Deveboynunun geçidinin üst yanına otururdu, oradan ne kadar canlı geçerse hayvanların sağ ön bacağına, insanların sağ kollarını vururdu."

Cabbar:

"Tam çıldırmış..."

Horalı:

"Sağ kolundan vurup da çolak koyduğu insan sayısı yüzü geçti. Bir kısmı da öldü."

Cabbar:

"Çok kötü. Sonra?"

"Sonrası... kardaşıma söyleyim. Bir gün Aksöğüt köyüne girdik. Evlerden karıları çıkarttık. Getirttik meydanlığa. Hepsini. Kocakarıları bile. Kardaşıma söyleyim. Oynattık. Fıkaracılar, koyun gibi biribirlerine sokulmuşlar, titreşiyorlardı. Korkularından bazıları bir iki göbek atıp, sonra kalabalığa kaçıp yumuluyordu. Ondan sonra da Deli Durdu köylünün anasına avradına sövüyordu. Boyuna sövüyordu. Erkekler evlerine kapanmışlar dışarı bile çıkamıyorlardı. Bir baktık, nasıl oldu nasıl olmadı, şimdi bile toparlayamıyorum. Ortalığı bir toz duman örttü. Toz duman içinde kaldık. Deli Durdu da yitti gitti. Ben bir damın üstünde buldum kendimi... Tüfeğim de yoktu yanımda. Bir yarım saat, ortalık toz duman içinde kaldı. Sonra açıldı. Kalabalık kaynaşıyordu ortada. Yorgun, ölü gibi bir kalabalık... Ben damdan indim. Korkumdan tir tir titriyordum. Neden damdan indim? Ben de farkında değildim. Daha da farkında değilim. Neden indim ola? Orada durdum, seyrettim kala-

337

balığı. Kalabalık yavaş yavaş dağıldı. Kimse beni görmedi. Belki gördüler de aldırmadılar. Mecalleri kalmamıştı. Meydana baktım, meydanda hiç kimse yoktu. Ölü mölü yoktu. Un ufak etmişlerdi Deli Durduyu, öteki eşkıyaları. Tozun içinde birkaç tüfek kundağı gördüm. Bir de Deli Durdunun çizmesinin tekini... Başka hiçbir şey görmedim... Ğşte böyle... Aklım başıma gelince kaçtım oradan."

Cabbar:

"Demek böyle ha?" dedi. "Demek?.. Hiç böyle anlatmamışlardı."

Memed:

"Olacağı buydu. O da bunu bekliyordu zaten. Biliyordu onu. Öyle olacağımı, başına böyle bir işin geleceğini biliyordu. Kendisini o yüzden kapıp koyuvermişti."

Cabbar:

"Senin Kalaycı da onun bir başka türlü... O da..."

Horalı:

"O Deli Durdu gibi değil," dedi. "Korkak, puşt, iki yzly bir adam. O kolay kolay yakayı ele vermez."

Cabbar:

"Sana kardaş oğd benden, o da eninde sonunda gidecek. Onun da akıbeti akıbet değil..."

Sen ondan irak ol arkadaş. Çok beladan geri kalırsın. Sana yanarım."

Memed, hiç söze karışmıyor gibiydi. Onları dinlemiyor gibiydi de. Döndü:

"Horalı! Sana yanarım," dedi.

Sonra Horalinin elini tuttu:

"Peki, neden? Ne için arayıp buldun bizi? Bir Şey mi, bir haber mi var?"

"Sizi Kalaycı davet etti. Görüşmek istiyor. Çok merak etmiş Ğnce Memedi. Görmek istiyor.

Benden sordu. Tanırım, dedim. Arkadaşımdır, dedim. Seni vdm. Kardaşımdır, dedim.

Giderim bulurum, alır gelirim, dedim. Sizi çok aradım."

Memedle Cabbar, "bunun altında bir Şeyler var," der gibisine biribirlerini süzdüler.

"Yaa?" dedi Memed. "Demek böyle?" Horalı:

338

"Böyle," dedi kekeleyerek.

Cabbar:

"Demek bizi çok aradın?"

Horalı:

"oook."

Cabbar:

"Kalaycı bizi ne yapacakmış?"

Horalı:

"Ben Memed kardaşı çok övdüm de... Git de bul getir, dedi. Madem bu kadar övdün."

Memed:

"Çok iyi ettin Horali kardaş," dedi. "Sağ ol."

Cabbar ona kızgın kızgın baktı.

Memed:

"Gidelim," dedi. "Ben de görmek istiyordum zaten onu. Hemen gidelim. Nerede bekleyecek bizi?"

Horali:

"Konurdağda..."

Memed:

"Olur. Onun davetini kabul etmeyeyim de kiminkini edeyim?"

Cabbar iyice şaşırđı.

Memed:

"Kalaycı davet eder de..."

Horali:

"Çok övdüm."

Cabbar, Horaliyi getiren adamı bir yana çekip sordu:

"Seni nasıl buldu, bu eşkıya?"

Adam:

"Önüne gelene soruyormuş. Bana getirdiler. Ben, dedi, Ğnce Memedin çetesindenim. Beni götür oraya. Ayrıldık, dedi. Bir daha da buluşamadık. Beni götür. Ben de aldım getirdim.

Çok yalvardı."

Cabbar:

"Anlaşıldı," dedi. "Sen git gayri."

Konurdağı buldukları yere çok uzaktı. Bir günlük yoldan bile fazla.

339

Adam giderken, geri dönüp dönüp bakıyordu.

Memed:

"Hüseyin kardaş," diye arkasından bağırdı. "Birkaç güne kadar geri döneriz. Sağlıcakla kal.

Arkadaşı getirdiğin için sağ ol."

Adam:

"Güle güle," dedi.

Öğleye doğru Sıyrmgacı buldular. Karanlık kavuşurken de Keşiş suyunu tuttular. Orada bir

köyden ekmek alıp yediler. Bir iki saat dinlendikten sonra, gene yola düştüler. Gün ışırken

Ak-kaledeydiler. Yosunlu bir pınardan su içtiler. Her zaman Memed önde, Horali ortada,

Cabbar arkada yürüyordu. Akkalenin üstündeki ak topraklı tepeye çıktılar. Orada

uyuyacaklardı. Nedense tepeyi çıkarırken Horali çok gerilerde kalmıştı. Cabbar bundan

faydalandı:

"Memed," dedi, "Memed kardaş biliyor musun?"

Memed:

"Biliyorum," diyerek gülümsedi.

Cabbar kabına sığamayarak:

"Neden gidiyoruz öyleyse?"

Memed:

"Anlamadın mı, kardaş?" diye sordu. "Beni tuzağa düşürmek için arkamsıra adam çıkarmış.

Beni tanıyan birini... Beni davet ediyor. Gitmesem olur mu? Korktu da gelemedi der. Aklınca

bana tuzak kurmuş..."

Cabbar:

"Tuzağa bile bile düşüyoruz öyleyse. Onlar on kişi kadar varlar."

Memed: 'Yüz kişi olsalar da başka çare yok.'

Cabbar:

"Horalıyı öldürelim öyleyse..."

Memed:

"Olmaz. Kalaycıyı görmeliyim. Ne çeşit bir adammış görmeliyim."

Cabbar:

"Görelim ama... Görelim haydi nolacaksa..."

340

Memed:

"Baksana Horalinin yüzüne. Dakkadan dakkaya değişiyor. Yüz, pişman bir adam yüzü..."

Ettiğinden pişman... Bana öyle geliyor ki birden boşanverip her şeyi söyleyiverecek.

Baksana, bir kerecik olsun, gözümüzün içine bakabiliyor mu? Kalaycının yanına gitmememiz

için belki de yüreğinden boyuna dualar ediyordur. Gelsin de bak gözlerine..."

Bu sırada Horalı yetişti. Onlar da sözü yarıda bıraktılar.

Memed:

"Eeee Horalı," diye omuzunu okşadı. "Demek böyle?"

Horalı dudakları titreyerek:

"Yaa, böyle," diye karşılık verdi.

Tepenin üstünde ulu birkaç ceviz ağacı vardı. Onların duldasına geldiler.

Cabbar:

"Siz yatın uyuyun," dedi. "Nöbeti ben beklerim."

Yattılar, uyudular.

Nöbetleşe uyudular, uyandılar. Uyandıklarında vakit akşama yaklaşıyordu. Akkaleden,

Andırınm doğusuna saptılar. Kayalıktı. Sonra çamlık bir yere düştüler. Çamları kaplan yaramazdı. Ortalık çam, yaban nanesi, yarpuz kokuyordu. Su çağlıları ortalığı dolduruyordu. Yusufçuk kuşu durup durup ötüyordu.

Cabbar:

"Şahinin kayasına geliyoruz herhalde," dedi.

Horali:

"Öyle," diye konuştu. "Yarın sabah Kalaycının ordayız. Konurdağmda, Göğcepınarm başında bekleyecekler bizi."

Memed, dişlerini sıkarak:

"Yaa?" dedi. Sonra kendisini tuttu.

Bir türlü, Kalaycının kendisine tuzak kurusunun sebebini bulamıyordu. Kafası karmakarışıkı. Abdi Ağa geliyordu aklına. Abdi Ağayla da Kalaycıyı bir araya getiremiyordu.

Kayranlının tepesinde bir ala gün açıldı. Sisler topraktan, ağaçlardan yavaş yavaş kalkıyordu ki Konurdağma geldiler. Horali:

"Siz dinlenin. Ben önden gideyim de haber vereyim."

341

"Sen git," dediler, bir ağaca bellerini verip oturdular.

Memed:

"Çete bize yaylım ateşi mi açacak dersin Cabbar?"

Cabbar:

"Yok canım," dedi. "Bize kuzular yedirtmeden öldürmezler."

Memed:

"Doğrusun. Cesaret edemez Kalaycı bizimle bir müsademeye. Duyduğumuz, bildiğimiz

Kalaycıysa o, tüfeğimizi alıp, bizi sofraya başında öldürmek ister. Kolay. Ama bizi neden öldürmek istediğini anlamıyorum."

Cabbar:

"Kolay," dedi. "O Ali Safa Beyin adamıdır."

Memed:

"Eeeee?"

Cabbar:

"Ali Safa Bey de..."

Memed:

"Yok canım," dedi.

Cabbar:

"Senin de aklına şaşayım Memed," dedi. "Onlar birbirlerinin itidir. Anladın mı?"

Memed:

"Anladım. Demek Abdi, ha?"

Cabbar:

"Başka türlü olamaz."

Öğleden az önceydi ki vakit, Horali döndü geldi.

Kalktılar. Göğcepmara doğru yürüdüler.

Göğcepmarın alt yanma vardıklarında, uzaktan Kalaya göründü. Yaklaştı. Kendini kolladığı belliydi.

Memed, kendini yere attı. Yere atar atmaz da Kalaycıya doğru kurşunu döşendi.

Arkadan, "vay anam," diye bir ses geldi. Memed, bir ara döndü, baktı ki Cabbar Horaliyi vurmuş, Horali tepinip durur, kanlar içinde belenin

Cabbar:

"Eyi ettim," diye bağırdı. "Sonuna kadar bekledim. Söylesin de tatlı canını kurtarsın, diye."

342

Memed:

"Kalaycı yitti," diye hayıflandı. "Acele sıktım. Vuramadım gibime geliyor."

Sonra sesinin var gücüyle bağırdı:

**"Kalaycı! Puştluk etme! Sende zerre kadar erkeklik varsa çık karşıma. Korkma. Ali Safanm
iti. Kasap! Puşt kasap! Çık karşıma."**

Cabbar da bağıırıyordu:

"Kaçar mı sandın bizi? Çıksana erkeksen."

O taraftan hiç ses şada gelmiyordu.

Az sonra, dört yandan gelen bir kurşun yaylını içinde kaldılar.

Memed gülerek:

"Yüreklendi Kalaycı," dedi. "Gösteririm ona."

Çarpışma, gece yarısına kadar sürdü.

343

20

**Abdi Ağayla Ali Safa Beyin isteği üzerine Kalaycının Ğnce Memede kancıkçasına pusu
kurduğu, Ğnce Memedin bu pusudan burnu kanamadan kurtulduğu, üstelik de Kalaycıyı
yaralayarak, iki arkadaşını vurduğu, Kadirliden Kozana, Ceyhandan Adanaya, Osmaniyeye
kadar bütün Çukurovada duyuldu.**

Çokurovada, Toroslarda Ğnce Memedin macerası büyütülerek dilden dile dolaşıyordu.

**Herkes Ğnce Memeden yanaydı. Dağlar halkı, yayılan macerasından dolayı Ğnce Memedi
bütün düşmanlarına karşı, her tehlikeyi göze alarak koruyabilirdi. Ama ne pahasına olursa**

olsun.

"Ğnce Memed mi?" diyordu. "Ğnce Memed dedikleri de bir sabi çocuk. Ama tepeden tırnağına yürek... Anasının kanını Abdi Ağada koymayacak. Ali Safa Beyde de Vayvay köyünün ahım koymayacak."

Ğnce Memedle Kalaycı kavgası daha çok etkisini Vayvay köyünde gösterdi. Haberin köye geldiğı gün vakit akşamdı. Herkes işini gücünü bırakıp meydanlığa toplandı. Köylü seviniyordu. Köylü, bir arka bulmuştu artık. Ğnce Memed gibi bir arka... Köylü coşmuştu. Herkes Ğnce Memed üstüne bir şeyler uyduruyordu. Az zaman içinde Ğnce Memed destanlaşiverdi. Öyle çok kahramanlıklar, öyle çok olaylar uydurdular ki Ğnce Memed için, on insan ömrü bunları yapmaya yetmezdi. Ama, köylü bunları düşünecek halde değildi.

Düşmanlarının, Kalaycının karşısında Ğnce Memed! Ğki yıldan beri Kalaycının korkusundan köyelerinden çıkamıyorlardı. Ali Safa Bey tarlalarını ha

344

bire ellerinden alıyordu. Kasabaya gidip haklarını koruyamıyorlardı. Altı ay daha geçse bütün tarlaları Ali Safa Beyin olacaktı. Köle olacaklardı.

Koca Osman, alanın ortasındaki mermer taşın üstüne oturmuş:

"Ğnce Memed, şahinim. Ğnce Memed, şahinim," diyor boyuna. Başka hiçbir laf etmiyor. Durup durup, "Ğnce Memed, şahinim!" diyor.

Koca Osman incecik, kısa boylu, köse sakallı, çenesinde ancak on beş kadar ağarmış sakalı olan, yeşil, çekik gözlü, seksen yaşında bir aksakaldı. On tane yetişkin oğlu vardı.

Oğulları, köylüler dört bir yanını almıştı. Ne söyleyeceğini bekliyorlardı. Koca Osman, son bir kez daha, "Ğnce Memed, şahinim!" dedikten sonra ayağına kalktı:

"Şahinim soygunculuk da yapmazmış, öyle mi?" diye sordu.

"Ğnce Memed soygunculuk yapar mı hiç?" diye konuştu köylüler.

Koca Osman:

"Atımı çekin oğullarım. Köylüler, siz de aranızdan para toplayın. Ben, şahinime gideceğim.

Şahinime dağlarda para gerek olur. Herkes ne kadar verebilirse, o kadar versin."

Gün ışıır, Çukurova toprağından çiylər kalkar, buğulanırken, Koca Osman atını mavi dumana batmış Torosa doğru doldurdu.

"Ğnce Memed, şahinim!"

Değirmenoluk köyüne üç günde ancak gelebildi. Köyde attan indiğinde bayılacak kadar yorulmuştu. Atının başını çekerek, topal topal köyün içine yürüdü. Sonra, köyün orta yerinde kan tere batmış atıyla durdu.

Derin derin soluk aldı. Şaşkın bir hali vardı.

Köyün çocukları oyunlarını bırakıp, orta yerde kalakalmış, boyuna soluyan yaşlı adama şaşkınlıkla baktılar. Koca Osman başını kaldırdı:

"Çocuklar," dedi, "gelir misiniz buraya?"

Çocuklar koşuştular.

Yaşlı adamın boynu köpük içinde kalmış atı, sağ ayağını karnına doğru çekmişti. Geri indirdi.

"Gül Alinin evi nerede?"

345

Çocukların en dikçesi atıldı:

"O çoktan ölmüş. Ben yokmuşum daha..."

"Ya Ğnce Memedin?"

Dikçe çocuk:

"Ohhooo bre emmi sen de!.."

Koca Osman kızıp gürlledi:

"Noolmuş, bre oğlum, bana?"

Çocuk:

"Ğnce Memed eşkıya oldu. Duymadın mı?"

Koca Osman:

"Ben, ne bileyim yavru! Ben Çukurovalıyım. Ğnce Memedin hiç akrabası, anası babası yok mu?"

Çocuk bir "cık" yaptı.

Koca Osman:

"Kime misafir iner köye indiğinde?"

Çocuk:

"Durmuş Ali Emmime."

Koca Osman:

"Demek eşkıya oldu Ğnce Memed?"

Çocuk:

"Eşkıya oldu ya. Ağamızı öldürdüm diye, geldi köye, babasının malını dağıtırmış gibi de Ağamızın tarlasını köylüye dağıttı. Yaa emmi! Çakırdikenliği de yaktırdı. Ağamız onu öldürtecek. Onu hiç kimse sevmez bu köyde. Bir Durmuş Ali Emminin avradı sever. Ağamız, onu da köyden kovacak."

"Durmuş Alinin evi nerede oğul?"

Çocuk başıyla işaret etti:

"Ğşte o!"

Koca Osman atının başını çekti, Durmuş Alinin evinin önüne gelince:

"Tanrı misafiri," diye bağırdı.

Don gömlek, yaka bağır açık Durmuş Ali, beli iki büklüm, dışarı çıktı. Sütbeyaz sakalı

dizlerine değer gibiydi:

"Tanrı misafiri hoş geldi," dedi. "Başım üstünde yeri var."

Atının başını tuttu, ahıra çekti.

Ğçerde büyük bir ateş yanıyordu. Ğçerisi saman, hamur, ^ zek kokuyordu.

346

Durmuş Ali geldi, karşısına oturdu.

"Merhaba bakalım," diyerek kocaman, paslı tabakasını Koca Osmanın önüne attı.

Koca Osman eğilerek:

"Beri gel! Beri gel hele. Kulağımı bana ver," diye Durmuş Aliye doğru uzandı. "Ğnce

Memeden haberin var mı? Nerelerde olur o?" diye yavaşça korkarak sordu.

Durmuş Ali gürültüyle güldü:

"Ne diye korkarak sorarsın Ğnce Memedi? Yok bir şey."

Koca Osman:

"Ğnce Memed," dedi, "benim şahinim. Ben ne bileyim. Ben onu aramaya geldim."

Sonra, onu niçin aradığımı, ne istediğini uzun uzun anlattı. Bu arada konuşmaya Durmuş

Alinin karısı da kulak misafiri oluyordu.

Koca Osman sözünü:

"Ğnce Memed, şahinim," diye bitirdi gene. Diline pelesenk etmişti bunu.

Kadın:

"Ğnce Memed, şahinimiz," dedi. "Görürsünüz, yakında o kel Abdiyi öldürür. Gelir tarlasını

da dağıtır. Bu namussuz köylü ne etti yavruma? Neler etti Ğnce Memedime kardaş! O günler

gelsin, çıkacağım meydan yerine, ağzımı açıp, yumacağım gözümü. O namussuz köylüye, o

yavrumu tedirgin eden eyilik bilmezlere ben bilirim söyleyeceğimi. Ben bilirim o zaman. Sen

de git kardaş, git söyle Ğnce Memedime. Benden de selam söyle. Öldürsün o Ali Safa Beyi de.

Öldürsün o gavuru da. Kalaycının da kellesini kessin, göndersin Çukurovaya. Teyzen böyle böyle söyledi de. Duydun mu kardaş?"

Durmuş Ali:

"Allasen avrat," dedi. "Dur azıcık, nolursun. Şu kardaşın işini görelim."

Kadın sertçe:

"Sen de!.." dedi.

Durmuş Ali:

"Ne sen de?.." diye sordu.

Kadın:

347

"Topal Ali zaten Memedin yanına gidecek. Çiçekli deresin-deymiş Memed. Kardaşı da yanına katarız."

Koca Osman:

"Uzak mı ora?" diye korkuyla sordu.

Kadın:

"Uzakça," dedi.

Koca Osman:

"Ben öyleyse, bu gece burada kalayım da, öyle gideyim."

Kadın:

"Bu gece kal kardaş," dedi. "Ben de Topalı bulduruyum. O, Abdinin kahyası oldu ya... Topal gene bizim. Olsun varsın."

Durmuş Ali, gözlerini belerterek karısına baktı. Kadın sustu.

Bir de baktılar ki, Koca Osman sırtını duvara iyice dayanmış, başı da bir yana sarkmış uyuyup durur.

Durmuş Ali gülümsedi. Kadın da gülümsedi:

"Fıkara ne kadar da yaşlı," dedi kadın. "Kim bilir kaç gündür at üstünde!"

Durmuş Ali:

"Kim bilir!" dedi.

348

21

Çiçeklidesinin tepesine doğru incecik bir çığirden çıkıyorlardı. Sabahtan beridir ki Koca

Osman boyuna Topal Aliye soruyordu:

"Şahinim nasıl bir adam?"

Her soruşunda da Topal Ali anlatıyordu:

"Kocaman ala gözleri var. Saçları diken diken. Yüzü acı. Çenesi ince, rengi yank, boyu orta, kurşunu iğnenin deliğinden geçirir, atık, yiğit. Korkmaz. Öleceğini bile bile yürür."

Koca Osman:

"Yaa?" diyor, sonra da düşüncelere dalıyordu.

"Peki," dedi, Koca Osman, "şahinim bu dağın tepesinde mi saklanır her zaman?"

Topal Ali:

"Yok," dedi. "Bu yıl burada kalacak herhalde. Kasabaya yakındır Çiçeklidesi..."

Koca Osman:

"Yaaa?"

Topal Ali:

"Hani Hatçe hapiste. Şahitler döndüler ya, hükümet gene bırakmadı Hatçeyi."

Koca Osman:

"Vay şahinim!"

Topal Ali:

"Öyle oldu işte."

Sonra yemyeşil bir alana geldiler. Alanı kırılmış gibi kısa-

349

cık otlar sarmıştı. Gökte güz bulutları kaynıyordu. Aklı karalı bulutlar.

Koca Osman:

"Şahinime daha ne kadar var?"

Topal Ali, bir yamacı gösterdi. Yamaç kayalık, ormanlıktı.

"Ğşte orada."

Koca Osman:

"Dünya gözüyle şahinimi görüyüm de..."

Topal Ali:

"Gör," dedi.

Akşama doğruydu ki, ormanı yarararak, bir yer damına geldiler. Topal Ali ay ışığını çaldı.

Cabbar, damın üstünde göründü.

Topal Ali:

"Cabbar!" diye bağırdı.

Cabbar içeriye seslendi:

"Memed kardaş, bak kim geliyor!"

Memed de damın üstüne çıktı.

"OhhoooL" Ali Ağa! Hoş geldin!"

Kucaklaştılar.

Ali:

"Kusuruma kalma Memedim," dedi. "Seni çok aradım. Verecek haberlerim vardı.

Yetiştiremedim. Kalaycının pususundan iyi ki kurtuldunuz. Demek o kahpe dölü Horali!..

Hiç um-mazdım ondan. Onu bostan bekçiliğinden bilirdim."

Bunlar böyle konuşurlarken Koca Osman arkada öyle dikilmiş, yüzünde bir gülümseme, duruyordu. Atı arkasmdaydı. Her zamanki gibi sağ ayağını karnına çekmişti. Atm tüyleri domur domur olmuştu. Islanmıştı.

Memed usuldan Topala sordu:

"Bu da kim?"

Topal:

"Ta aşağıdan, Vay vay köyünden olurmuş... Sana şahinim deyip durur."

Ğnce Memed, ona doğru ağır ağır yürüdü, yanına vardı, elini uzattı:

"Hoş geldin emmi!"

350

Koca Osman:

"Hoş bulduk yavru. Yoksa şahinim sen misin?"

"Kim?"

"Ğnce Memed."

Memed hafiften utanarak gülümsedi:

"Benim."

Koca Osman hızla, kendinden beklenilmeyecek bir çeviklikle Memedin boynuna sarılıp öpmeye başladı.

"Ğnce Memed, şahinim!"

Hem öpüyor, hem ağhyordu.

Cabbar geldi, ihtiyarı Memedden ayırdı. Ğhtiyar oracığa bir taşın üstüne oturdu, yüzünü elleri arasına aldı. "Ğnce Memed, benim şahinim!" Cabbar yeniden geldi, onu oradan kaldırdı, içeri götürdü. Ğçeriye boydan boya ayı postları serilmişti. Duvarlarda fişeklikler,

bombalar, mavzerler asılıydı.

Oturduktan sonra yaşlı kişi _duruyor duruyor:

"Ğnanamıyorum yavrum. Gözlerime inanamıyorum. Gerçekten şahinim sen misin?"

Memed her söyleyişinde kızarıyor, bozarıyordu.

"Gerçekten sen misin?"

Memed.

"Kusura bakma emmi. Dağbaşı. Kahve yok," dedi.

Koca Osman:

"Şahinimin camı sağ olsun."

Memed, biraz dolmuş, yanaklarına hafif bir kızılık gelmişti. Kara bıyıkları uzamıştı.

Ğncecikti. Yüzü daha sertleşmiş, her dakika dövüşe hazır, atıldı atılacak bir hal almıştı. Daha yanmış, kararmış, kavrulmuştu. Boyu da eskisinden daha uzun görünüyordu.

Topal Ali:

"Ben görmeyeli..." dedi.

Cabbar:

"Allah Çiçeklidersi köyünün yokluğunu vermesin. Besleyip duruyorlar bizi. Memed,

Çiçeklidersinin hem ağası, hem hakimi, hem hükümeti. Çiçekliderseliler hükümete

gitmiyorlar gayri. Her işi Memed görüyor. Memed de bir adil ki... Sen görmeyeli işler böyle işte."

351

ORHAN KEMAL ĞL H4LK KÜTÜPHANESĖ

Topal gülümsedi:

"Ğyi ki Kalaycıdan kurtuldunuz. Ben her şeyi öğrendim: Abdinin Ali Safa Beye gidip ayağına düştüğünü, Ali Safa Beyin seni öldürtmek için Kalaycıyı kasabaya çağırışını, her şeyi

öğrendim. Sana geldim ki, sen ortalarda yoksun. Vay, dedim, kendi kendime, vaaay dedim, Kalaycı yedi Memedimi. Düştüm yollara. Akkaledede duydum ki, Kalaycıyla karşılaşmışsın, sen Kalaycıyı yaralamışsın. Daha iki kişilerini de vurmuşsun. Şapkamı havaya atıp döndüm geldim köye. Bekle babam bekle! Bir ay sonra Çiçeklidesinden aldım haberini. Göde Duran söyledi onu da..."

Koca Osman:

"Şahinim," dedi, "ben Vay vay köylülerinin elçisiyim. Kalaycı, Ali Safanın iti. Bizde adam koymadı vurmamak. Ali Safa tarlalarımızı alır. Biz hakkımızı ararsak Kalaycıya vurdurur. Duyduk ki..."

Memed, Topal Aliye:

"Demek, bunlar hep Abdi Ağannın başının altından çıkıyor? Öyle ha? Bilmiştim böyle olduğunu zaten."

Koca Osman sabırsız:

"Duyduk ki şahinim, sen o gavuru yaralamışsın. Keski vu-raydm, öldüreydin kafiri. Ah keski..."

Memed, son derece durgun, telaşsız:

"Dün bir haber geldi. Aldığı yaradan iflah olmamış, birkaç gün önce cehennemi boylamış."

Koca Osman yerinden kalkıp, Memedin üstüne atıldı, ellerini öpmeye başladı:

"Doğru mu bu? Doğru mu, şahinim! Tarlalarımız bizim olacak gayri. Tarlalar bizim... Doğru mu, şahinim?"

Memed:

"Doğru," dedi. "Ben de nasıl oldu da Kalaycıyı öldürmedi o kurşun diyordum. Nişan alıp da sıkılmıştım."

Koca Osman:

"Allah ne muradın varsa versin. Amin..." dedi. *|

Sonra gitti, heybesini açtı. Ğçinden büyücek bir çıkın çıkardı. Memede verdi:

"Bunu köylü gönderdi, şahinim. Çok şükür yarabbi! Bana

352

müsaade. Ben yola düşeyim. Müjde vereyim köylüye... Düğün bayram yapsınlar."

O hızla çıktı, ağaçta bağlı atını çözdü. Üstüne bindi. Kapıya geldi.

"Sağlıcakla kal, şahinim. Şu haberi bir an önce yetiştireyim de... Seni arar Osman Emmin sonra. Eyvallah, şahinim!"

Atı üzengiledi.

Memed, azıcık şaşırđı Koca Osmana.

"Acayip," dedi.

Cabbar:

"Acayip."

Topal:

"Bre çocuklar, merak ettim. Nerden buldunuz bu Çiçekli-deresini Allahaşkma?"

Memed gülümsedi:

"Buluruz."

Cabbar:

"Buluruz."

Topal:

"Bizim köy nere? Burası nere?"

Cabbar:

"Burası bura," dedi.

Topal:

"Söyleyin, nasıl düştünüz buraya?"

Memed duvarı gösterdi. Gösterdiği yerde bir saz asılıydı.

Topal:

"Eeee?" dedi, "bundan ne çıkar?"

Cabbar:

"Türlü türlü ses çıkar."

Topal:

"Adama öykünme Cabbar!" diye çıkıştı.

Memed:

"Ali Ağa," dedi. "Bu sazın sahibi Sefil Alidir. Aşık Sefil Ali. Mazgaçta karşılaştık. Bir kayanın üstüne oturmuş saz çalıyordu. Tüfeğini de bir yanına yatırmış. Bize karıştı. Çoktan beri eş-kıyaymış."

Topal:

353

"Elde de neler var!" Cabbar:

"Sefil Ali iyi aşık amma! Herifte bir ses var. Deme gitsin."

Topal:

"Anladık. Sefil Ali eşkıya... Ğyi de aşık... Burası neden?"

Memed:

"Burası da Sefil Alinin köyü. Sefil Alinin dayıları da bu köyün en yiğit adamları. Anladın mı?"

Topal:

"Anladım," dedi.

Cabbar:

"Neredeyse gelir Sefil Ali. Şimdi tepenin sivrisindedir. Türkü yakıyor. Kim bilir ne üstüne? Dağdan gelir gelmez, soluk soluğa sazı çeker kucağına yumulur üstüne. Ğşte böyle bizimkisi. Düğün şenlik."

Memedede döndü:

"Bre Memed," dedi, "şu aksakalın getirdiğı çıkımı aç da, ne kadar para göndermiş bize Vayvaylar görelim."

Memed:

"Görelim."

Ağır ağır çıkımı açtı. Paralar deste desteydi.

Cabbar:

"Hepsi para mı?"

Memed:

"Hepsi..."

Cabbar:

"Zengin olduk," dedi.

Memed:

"Öyle."

Cabbar:

"Yaşa bre ihtiyar!"

Topal:

"Bununla kalsa iyi," dedi. "Bak göreceksin. O ihtiyar sizin yakanızı bırakmaz. Ğki aya bir, köylüden toplar toplar getirir size. Yaman bir adam o." Memed:

354

"Bağrı yanmış adamın. Kim bilir ne kadar zulmetti onlara Ali Safa, Kalaycı."

Topal:

"Siz paradan yana korkmayın. Arkanızda dağ gibi bir Vay-vay köyü var."

Cabbar:

"Dağ gibi," dedi.

Topal:

"Sen Koca Osmanm hoşuna gittin. Kalaycı o kadar zulüm bile yapmasaydı, gene getirirdi parayı... Bunlar böyledir. Sana şahinim dedi bir kere. Git evine çocuğunu al, kes, öldür gözünün önünde, sana hiçbir şey söylemez. Bunlar böyledir."

Cabbar:

"Bu gidişle kıyamete dek eşkıyalık yap. Burnun kanamaz."

Topal:

"Öyle deme Cabbar," dedi. "Ali Safa Bey boş durur mu? Kalaycı onun canıydı. Siz canını elinden aldınız. Bunu size koymaz."

Memed:

"Koymamaya çalışır."

Cabbar:

"Elinden gelirse..."

Memed:

"Siktir et bre Cabbar kardaş," dedi. "Sefil Alinin dediği gibi... Hangi günü gördük akşam olmamış."

Bu sırada tüfeğini çaprazlama boynuna takmış, sallanarak Sefil Ali içeri girdi. Doğru saza gitti. Duvardan aldı. Olduğu yere oturup saza düzen vermeye başladı. Birden bir türkü tutturdu. Kalın gür bir sesi vardı. Ses, Sefil Aliden çıkmıyor gibiydi. Türkü bin yıl öteden geliyor... Uzaktan dağlardan, Çukurovadan, denizden geliyor. Denizin tuzu, çamın sakızı,

yarpuzun kokusu bulaşmış. Öyle bir türkü. "Gel benim derdime," diyor, "bir derman eyle.

Alemler derdine derman olansın."

Bir an duruyor, bu sefer saz büyüyor. Saz tekrar ediyor: "Derman olansın." Sonra gene başlıyor Sefil Ali:

355

Her nere baktıysam yarimi gördüm.

Elleri duruyor. Sazın üstüne yumulmuştur. Uyumuş kalmış gibi. Birden başını kaldırıyor. Eli sazın üstünde uçuyor.

Dağlar taşlar uçan kuşlar.

Bir fırtına gibi çalıyor, söylüyor.

Adımı dersen de Sefil Aliyim Bir gün akıllıysam yüz gün deliyim Üstü köpüklenmiş bahar seliyim Başı pare karlı dağdan gelirim diyor, susuyor.

Sefil Ali olduğu yerde küçülmüş, tükenmiştir. Olduğu yerde, öylecene bir taş gibi kalakalmıştır. Donmuştur. Sazını usuldan, bir yana koydu.

Memed de donmuş kalmıştı. Bir ara gözüne ö çelik pırıltı gene geldi kondü. Sonra da kafasında bir top sarı ışık gene söndü, kıvılcımlandı. Bol ışıklı Çukurova düzü dalgalandı.

Topal Aliye usuldan sokuldu: "Ali ağam!.." dedi. Ali:

"Ne?" diye sordu.

Memed ona "dışarı çık" diye bir işaret yaptı. Topal ayağa kalkıp kapıya yürüdü. Arkasından

Memed de kalktı. Onlar dışarı çıktıktan sonra, Cabbar Sefil Aliye yaklaştı, dürttü. Sefil Ali kendine geldi:

"Bak, Ali," dedi Cabbar. "Bana bak..."

Ali:

"Noldu?"

Cabbar:

"Topalı dışarı götürdü Memed. Anladın mı?" " ^ *"

Ali güldü:

"Anladım."

Cabbar.

356

"Bu adam delirmiş. Aklı başından gitmiş bunun. Şimdi Topala ne söylüyordur biliyor musun? Ondan kasabaya gitmelerini istiyordur."

"Başka ne olacak? Her önüne gelene söylüyor. Bütün Çi-çeklidesi köyüne yayılmış.

Köylünün ağzında: Memed Hat-çemi dünya gözüyle bir daha görüyüm diyormuş. Allah o zaman canımı alsın, gidip mapusanede göreceğim, kasaba ateş olsa gene içine gireceğim, diyormuş. Köylünün dilinde hep bu!"

Cabbar:

"Bu adam kanına susamış. Ben önüne geçmeye çalışıyorum, bana da kötü kötü, sanki düşmanymışım gibi bakıyor."

Sefil Ali:

"Bırak sarhoşu yıkılana kadar gitsin."

Cabbar:

"Bırak sarhoşu ama, Memed yiğit adam, iyi adam. Bu dağlar Memed gibisini görmemiştir.

Bir daha göremez de. Nur parçası adam. Evliya..."

Poyraz savuruyordu dışarda. Deli Poyraz... Neredeyse kar yağacak. Dağların üstünden bir turna katarı geçti az önce. Kış geldi demektir. Havada kış kokusu...

Çamın dalları poyrazda dökülüyordu. Memed, Topalı çamın yanında tutup dibine doğru

çekti.

"Otur şuraya."

Topal, Memedin yüzüne bakınca hayretler içinde kaldı. Dudakları titriyordu. Merakla bekledi.

Memed geldi yanına çöktü.

"Ali Ağam," diye başladı, "sen akıllı bir adamsın. Bütün bu başıma gelenler senin yüzünden.

-Sen de biliyorsun bunları. Ama anladım ki bunda senin suçun yok. Sen iyi adamsın."

Topal Ali:

"Aman Memedim..." dedi.

Memed:

"Amanı mamamı yok Ali Ağa."

Topal Ali:

"De bakalım öyleyse..."

Memed, bir an durdu düşündü. Yüzü gerildi. Büyük bir acı içinde kıvrılır gibiydi:

357

"Ben," dedi. "Hatçeyi görmeye gideceğim yarın."

Topal şaşkına döndü:

"Nasıl, nasıl?" diye söylendi.

Memed, tok, sert bir sesle:

"Ben yarın Hatçeyi görmeye gideceğim." '

Topal:

"Eeee?"

Memed:

"Eeesi mesi yok. Gideceğim."

Topal elini çenesine verip duraksadı. Epeyi düşündükten sonradır ki:

"Zor," dedi içini çekerek. "Çok zor. Düpedüz ölüm demektir."

"Ölümü alınma aldım," dedi Memed, yüzü kırışarak, yüzü büyük bir acıyla gerilerek.

"Ölümü alınma aldım! Şurada tam yüreğimin ortasında bir yangın var. Oyuyorlar gibi yüreğimi. Gitmeliyim. Dayanamam gayri. Yarın şafaktan kalkıp yollara düşeceğim. Ben kasabaya..."

Topal sözünü kesti:

"Ya seni yakalarlarsa? Bütün umudum, bir köyün umudu sende."

Memed, köy lafını duyunca kapkara kesildi.

"Bir köyün bütün umudu mu? Bir köyün... Hangi köyün?"

Toprağa hışımla kocaman bir tükrük attı.

Topal Ali çok dingin:

"Celallenme kardaşım. Ğçi beni, dışı eli yakar. Sen köylüye gücenme. Korkularından ağayı tutar görünüyorlar. Yoksa yürekleri seninle bile... Bütün köyün, beş köyün umudu sende..."

Memed:

"Ben gideceğim," dedi, kestirdi attı. Topalın yanından kalktı. Dağa yukarı sarhoş gibi sallanarak yürüdü. Poyraz kokuyordu, kuru çam kokuyordu dağlar.

Topal, serseme dönmüş yerinden kalktı ve içeriye geldi.

Cabbar merakla, heyecanla Topala sordu: " *~

"Ne dedi sana Memed? Söyle Ali kardaş!"

Ali:

"Yarın şafaktan önce kasabaya gidiyor."

"Bu adam delirmiş," diye bağırdı. "Bağlamak onu. Tutacaklar öldürecekler onu. Bağlamak.

Şimdi nereye gitti o?"

Topal Ali:

"Dağa doğru yürüdü gitti. Sallanıyordu..."

Cabbar arkasından dağa doğru koştu. Poyraz, ormanın ağaçlarının dallarını kırıyordu. Kar yağacak gibi bir koku vardı havada. Bulutlar kararmış, kaynaşıyordu çökte. Birden ortalık karardı. Ğri taneli, sıcak damlalar düşmeye başladı.

Memedi ulu dallan yolunmuş bir çamın altında, çürümüş bir kütüğe oturmuş buldu. Yanına sokuldu. Dalgındı. Onun yanma geldiğinin farkında bile olmadı.

Usuldan yanına oturdu:

"Kardeş," dedi, "etme! Herkese de söyledin. Çiçeklidersi köyünde duymayan kalmamış.

Kasabada da duyulmuştur. Yakalarlar seni. Etme bunu!"

Memed başını kaldırdı, dik dik yüzüne baktı:

"Doğrusun. Haklısın Cabbar. Ama gel bana sor. Ğçerime sor. Yüreğimi iki el tutmuş sık babam sık ediyor. Edemem. Hatçeyi görmeden edemem. Görmezsem ölürüm. Öyle öleceğime, böyle ölüyüm... Sen bana son bir kardaşlık yapar mısın?"

Cabbar:

"Senin için yapmayacağım iş yok Memed! Biribimize kardaş dedik. Can dedik."

"Öyleyse bana eski püskü bir elbise... Senden istediğim bu."

Cabbar sustu, başı önüne düştü.

359

22

Koca Osman bir kuşluk vakti kasabaya doludizgin girdi. Atının kantarması köpük içindeydi.

Çarşının ortasında attan indi. Atının dizginini koluna doladı. Çarşının bir başından öteki

başına kadar çekti. Önüne kim gelirse gülümseyerek, "Merhaba!" diyordu yüksek sesle."

Merhaba!"

Kasaba Kalaycının ölümünü duymuştu. Koca Osmanın böyle kubara kubara dolaşmasının sebebini anlıyorlardı.

Sonra çarşığı bir uçtan öteki uca birkaç sefer gitti geldi. Gözleri birini arıyordu. Bulamadı.

Çarşığı bırakıp aşağı çaya doğru döndü. Tevfiğin kahvesi önüne geldi. Atının önünde kızarmış yüzüyle, titreyen elleriyle öylecene, bir heykel gibi dimdik durdu. Sonra kahvenin camlarına alnını dayayıp içeri uzun uzun baktı. Köşede gözüne Abdi Ağa ilişti. Buna sevindi. Atı meydandaki akasya ağacına bağladı içeri girdi. Vardı Abdi Ağanın başında durdu. Abdi Ağa başını kaldırıncaya Osmanı, kızarmış yüzüyle, titreyen elleriyle gördü. Göz göze gelince Koca Osman gülümsedi. Abdi Ağanın rengi attı. Koca Osman yüksek sesle bir, "Merhaba," dedi.

Abdi Ağa merhaba demeye kalmadan, arkasını döndü yürüdü. Abdi Ağa ağzı açık arkasından bakakaldı.

Koca Osman, atını akasyadan çözdü, üstüne atladı. Vayvay köyüne doğru doludizgin sürdü. Vayvay köyü kasabaya iki saat çekerdi.

Koca Osman kahveden çıkınca, Abdi Ağayı bir telaştır .aldı. Korkuyordu. Korkusundan hiçbir yerde duramıyordu. Beyaz

360

saplı nagant tabancası, sağ yanında kuşağının içine sokuluydu. Sağ eli her zaman üstünde dururdu. Tavla oynar, para sayar, yemek yerken her zaman üstünde. Görünmez bir düşmanla her an karşılaşmak üzereydi. Öyle sayıyordu.

O hızla kalktı, doğru arzuhalci Siyasetçi Ahmede gitti. Siyasetçi Ahmet bir tuhaf adamdı. Bir hoş, sanki ağzına bir çuval cevizi doldurmuşlar da çalkalıyorlar gibi konuşuyordu. Siyasetçi,

Deli Fahrinin can düşmanıydı. Ali Safa Beyin de has adamıydı. O da kasabada Kalaycının yüzü suyu hürmetine icrai sanat ediyordu. Kalaycı namına türlü türlü dolaplar çeviriyordu. Habere, o da çok yanmıştı.

Abdi Ağa o hızla dükkana girdi:

"Yaz," dedi, "Ahmet Efendi. Eğer hükümet hükümetse, hükümetliğini gösterebilirsin. Tam böyle yaz. Dağları belleri eşkiya almış. Her çalının dibi bir hükümet. İşte böyle yaz. On beş yaşında çocuklar bile dağda. Böyle yaz! Yaz! Köyleri yakıyorlar. Kasabayı bile basıyorlar.

Malımızdan canımızdan emin değiliz. Böyle yaz! Karılar bile silahlandı. İsyan var. Kasaba hükümetliğini ilan etti. Kanun kağıtlarda kaldı. Böyle yaz. İşte böyle yaz! Gelsin de kara asker, köklerini kazısın bunların."

Siyasetçi Ahmet Efendinin karanlık yüzü bir daha karanlıklaştı. Başındaki siyah tüylü fötrünü çıkarıp masanın üstüne koydu. Cebinden çıkardığı mendiliyle alnını kurulamaya başladı.

"Bu dediklerini mi yazacağım?" diye sordu.

Abdi Ağa:

"Tamı tamına, harfi harfine yaz dediklerimi. Bu candarmlar baş edemezler bunlarla. Baş edemezler. Anladın mı? Baş edemezler. Bu candarmaların bir alayı İnce Memedle başa çıkamaz. Ya gerisi!.. Yaz. Yaz da kara asker göndersin hükümet. Yaz ki isyan var. Bir eşkiya, yirmisinde bir çocuk. Benim kapımın yanaşması... İnce Memed adında... İşte böyle, söylediğim gibi yaz... İnce Memed tarlalarımı köylüye dağıtır. Beni köyden kovar, tarlalarımı köylüye, benim yanaşmalarına dağıtır. Beş köyümü... Ben korkumdan kasabada bile gezemem. Candarma dairesinin önünde ev tuttum. Pencerelerine kum torbalan koydum. Kurşundan dolayı. Bacasını ördürdüm. Bombadan dola-

yi. Beni candarma dairesinin önündeki evimin içinde vurmaya gelmiş geçen gün.

Haberlenmeseydik, nöbetçi olmasaydı, evi dinamitle uçuruyormuş. Kasabayı, diyormuş Ğnce Memed, tüm dinamitleyeceğim. Tüm. Ğşte, böyle tam yaz!

Siyasetçi:

"Ben," dedi ağlar gibi, "ben nasıl yazarım bunları? Elini keserler adamın. Haydi yazdık diyelim, şerefi var kasabanın. Gül adını pis etmeyelim kasabanın. Sonra da Kalaycı gittiye, camı sağ olsun Ali Safa Beyin. Bir çete daha kurar. Ali Safa Bey, hükümete böyle yazdığına razı gelmez."

Abdi Ağa köpürdü:

"Sen dediğimi yaz," dedi.

Siyasetçi:

"Yazamam."

"Sana yaz diyorum kardaş, yaz!"

"Yazamam."

Hışımlla ayağa kalktı:

"Ben de Fahri Efendiye yazdırırım," dedi.

Siyasetçi:

"Nereye istersen yazdır ya, hakkında hayırlı olmaz.."

Abdi Ağa doğru Deli Fahriye gitti. Deli Fahri onun ayak sesini çok uzaktan duydu, masadan başını ağır ağır kaldırdı.

362

Çiçeklidesinin beri yanı Şahinin kayası... Şahinin kayası sarp, yüce, dümdüz, göğe ağmış yosunlu bir kayadır. Şahinin kayası efsanelere karışmıştır. Destanlarda söylenir. Kayanın yüzünden aşağılara doğru bir pınar kaynar. Şahinkaya pınarı... Dört bir yanını yeşil, küçük

ağaçlar, kokulu yarpuzlar sarmıştır. Üç kavak boyu yukardan, sarptan kokular gelir.

Köpüklü su iner, kayanın duvar dibi yüzünden.

Şahin meraklısı bir genç varmış eskiden. Kayanın yüzündeki delikler, şahin yuvası.

Şahinlerin civciv çıkarma zamanı bir şahin yavrusu almak ister. Şahin yuvası duvar gibi düz

kayalığın orta yerinde. Ne alttan çıkılır, ne üstten inilir. Delikanlı uzun, kalın bir ip bulur,

tepedeki en kalın ağaca bağlar. Şahin yuvasına doğru sarkar. Yavruyu alır koynuna koyar.

Bu sırada ana şahin işten haberdar olur. Hışımlla gelir, kanadıyla ipe çarpar, ipi kılıç gibi

keser. Delikanlı, koynunda şahin yavrusu, aşağı düşer, parça parça olur.

Kaya bu yüzden Şahinin kayası olmuştur.

Geceden yola çıkan Memed, Şahinin kayasının dibinde durup dinlenirken, arkasından bir

çıtırtı duyup baktı ki, ne baksın, Cabbar, kendisine bakıp durur. Göğsünün kılları arasından

oluk misali ter sızıyor.

Uzun zaman Cabbar olduğu yerde durdu. Memed de önüne, toprağa baktı kaldı.

Sonra Cabbar geldi Memedin yanına oturdu. Elini usul usul uzatıp elini tuttu. Birkaç kere

sıktı. Memed aldırmadı. Önüne bakmayı sürdürdü.

363

Cabbar, sesi karıncalanarak, titreyerek: "Kardaş!" dedi.

Öyle candan, öyle dostça söyledi ki Memed başını ondan yana döndürmek zorunda kaldı.

Cabbar, ellerini elleri arasına aldı: "Kardaş etme!"

"Sen de anlamazsan dedimi Cabbar kardaş," dedi, "ben ölsem daha iyi." Cabbar:

"Memedim," diye inledi. "Ben senin derdini anlıyorum. Ama sırası değil bu işin. Dert

ikimizin." Memed:

"Öyleyse Cabbar kardaş, durma yoluma. Ben Hatçeye gideyim. Yakalanırsam kadere.

Yakalanmazsam..." Kızdı. Yüzü başkalaştı: "Kimse beni yakalayamaz," dedi. Cabbar:

"Bu senin yaptığın düpedüz ellerini kelepçeye uzatmaktır. Ya seni biri görür de tanır mı? Ya

Abdi Ağa? Kasabanın içinde ne yaparsın?" Memed:

"Kadere," dedi. Gözlerindeki pırıltı büyüdü. "Yakalanmam."

Cabbar:

"Var git git kardaş. Yolun açık olsun öyleyse." Memed: "Sağ ol." Cabbar:

"Seni burada üç gün beklerim. Kürt Temirin evinde. Üç gün içinde dönmezsen bilelim ki yakalandın." Memed:

"Bilin ki yakalandım." Kalktı yürüdü.

Cabbar arkasından, kendi kendine, gözden kayboluncaya kadar "Seni de yitirdik Ğnce

Memed, seni de," dedi. "Bu dağlar bir Ğnce Memed daha göremez. Vay!"

Ğnce Memed Çiçeklidesi köyünden yırtık bir çarık, bir de

364

on beş yaşında bir çocuk elbisesi buldurmuştu. Elbise el doku-masıydı. Pamuktan, tırtıklı.

Ceketi nar kabuğuna boyanmıştı. Şalvar beyazdı, kirliydi. Yırtıktı da. Elbise çok dar

geliyordu. Olduğundan bir misli küçülmüştü. Eline de kalın bir çoban değneği almıştı. Başına

siperliği yırtılmış, yağlı bir kasket geçirmişti. Tabancasını, tabancasının fişeklerini, içerden

bacağına bağlamış, ipleri beline sarmıştı.

Yolda uçarcasına yürüyordu. Yanını yönünü gözleri görmüyordu. Başı dönüyordu. Sanki bir

boşlukta yuvarlanıyordu. Dünya silinmişti.

Gece yarısına doğru kasabanın kıyısına vardı. Kenar mahallelerde köpekler ürüşüyorlardı.

Ne yapmalıydı? Bu vakitte kasabaya gitse, kasabada han bulamazdı. Belki yakalarlardı da.

Aşağıdan bir değirmenin şıkırtısı geliyordu. Döndü, değirmene doğru yürüdü. Değirmenin

gürültüsü adamın kulaklarını sağır edecek kadar çoktu. Çok ötelere sıcak un kokusunu

aldı.

Yarın Cumaydı. Hapisanenin ziyaret günüydü. Büyük bir bela vardı: Hatçenin anası... Abdi Ağa kasabaya yerleşti yerle-şeli, her Cuma Hatçeyi ziyarete geliyor, güya Memedden haberler getiriyordu. Memed hakkında akla hayale gelmez hikayeler uyduruyordu ona. Bu sefer Memedin kötülüğüne değil, iyiliğine. Tarla dağıtma, çakırdikenliği yakma işini de bire beş katarak anlatmıştı. "Memed," diyordu, "bir büyümüş, bir uzamış kalınlaşmış. Aynen minare gibi olmuş." Hatçe sevinçten uçuyordu. Hapisane hapisane değildi artık. Cennete dönmüştü. Saatte bir Irazın boynuna sarılıp öpüyordu. Irazda da aynı sevinç!

Çiçeklidesine yerleşti yerleşeli de Memedden iki güne bir haber, para geliyordu.

Tozlu un çuvalları sıra sıraydı. Dört ağır taş, bir yanlarına unları fıskırtarak dönüyorlardı.

Serpilen suyun, serpilircesine sesi geliyordu. Değirmenci kırçıl sakallı, gözü bozlu birisiydi.

Tepeden tırnağa una batmıştı. On beş kadar köylü değirmenin orta yerine bir ateş yakmışlar,

yöresine halka olmuşlardı. Memed vardı, bir "selamünaleyküm" çaktı, ötekiler yer açtılar.

Halkaya girdi. Sonra gene konuşmalarına daldılar. Bir zaman sonra Memedin farkında bile

olmadılar. Tarladan, üründen,

365

yokluktan, ölümden konuştular. Deve boynunda bir tüccarın soyulduğundan söz açtılar.

Birkaç tanesi bunu Ğnce Memedin yaptığını söyledi. Ğnce Memed lafı geçince, arkasından

toprak dağıtma meselesi akla geliyordu. Burada da öyle oldu. Yaşlıca bir köylü, "Toprağı

dağıtmış dağıtmaya ya, çakırdikenliği ne diye yaktırmış köylüye, bu deli köppoğlusu?" diye

merakla sordu. Ötekiler çakırdikenliğin yakılması üstüne akla hayale gelmedik laflar ettiler.

Memed hırsından kudurdu. Ğçinden küfretti. Esas meseleyi, sebebi hiçbirisi de söylemedi.

Akıllarına gelmedi. Siniri geçince içinden güldü. Çukurova köylüsü çakırdikenliği ne bilsin?

Ne mene bir beladır, ne bilsin!

Sonra adamlar oldukları yere kıvrılıverdiler. Memed de kıvrıldı. Uyandığı zaman gün

kuşluktu. Bir köylü başucuna durmuş, "Bre çocuk," diyordu, "gün kuşluk oldu. Yekin gayri.

Atların, eşeklerin ayakları altında kaldın. Kalk gayri."

Şaşkın şaşkın uyanan Memed hızla kalktı, kasabaya doğru koşarcasına yola düştü. O hızla kasabaya girdi. Çarşının ortasından geçti. Çarşı eski gördüğü gibiydi. Sarı güğümlü şerbetçi ortada dolanıyordu. Kör Hacı nal dövüyordu aşkla şevkle. Nala Kozanoğlu türküsü söyletiyordu Memed yanından geçerken. Kebap dumanları dükkanlardan dışarı fırlıyordu. Kara şalvarlı köylü kadınlar dükkandan dükkana girip çıkıyorlardı.

Memed korkarak, büzülerek, belediye bahçesinin yanında, yukarı doğru giden bir köylüyü durdurdu:

"Hapisaneye nereden gidilir?" diye sordu.

Köylü:

"Şu sokağı doğru çık, şu karşıdaki taş kapıdan içeri gir," dedi, yürüdü.

Memed kapıdan girdi. Bir bölük candarma dizilmiş, hazır-rol durumunda çavuşu bekliyordu.

Bir hoş oldu bu kadar can-darmayı bir arada görünce. Dönüp dağlara doğru kaçmak geçti içinden. Hiçbir zaman, hiçbir yerde bu kadar sıkılmamış, yüreği daralmamıştı.

Candarmaların ilerisinde, sağında basık, pen-ceresiz bir dam gözüküyordu. Damın duvarları yosun bağlamıştı. Önünde, iki üç köylü kadın bekleyip duruyorlardı.

Memed, belini iyice kamburlaştırdı. Büzüldü. Küçücük kaldı. Damın hapisane olduğunu, üstünde dolaşan nöbetçiden an-

366

ladı. Çok hapisane hikayesi dinlemişti. Bu da tıptıptına benziyordu. Ağır ağır dama doğru yürüdü.

O sinirli, Allahın belası gardiyan karşısına dikildi, sertçe sordu:

"Ne istiyorsun çocuk?"

Memed ağlamsı ağlamsı:

"Benim bacım burada mapus da..."

Gardiyan:

"Kim? Hatçe mi?" diye sertçe sordu.

Memed boynunu bükerek:

"Heye..."

Gardiyan içeri bağırdı:

"Hatçe! Hatçe, kardeşin gelmiş."

Kardeş lafını duyunca Hatçe şaşırıldı. Şaşkın şaşkın dışarı çıktı. Memede doğdu geldi.

Memedin yüzü bembeyaz olmuştu. Duvarın da dibine çökmüştü.

Gardiyan:

"Ğşte burada!"

Hatçe Memedi görür görmez, olduğu yerde kalakaldı. Dondu kaldı. Ağzından çıt çıkmadı.

Sendeleyerek geldi, duvara sırtını dayayıp oturdu. Bitmişti. Uzun zaman böyle yan yana

kaldılar. Dilsizmişler gibi. Öylecene birbirlerinin gözlerine baktılar. Iraz da geldi. Hatçenin

bitkinliğine şaştı. Konuşmadıklarına da bir anlam veremedi. Memede yaklaştı:

"Hoş geldin oğul."

Memed belli belirsiz ağzında bir şeyler geveledi. Iraz bundan hiçbir şey anlamıyordu.

Öğleye doğru gardiyan geldi:

"Yeter artık. Haydin yerlerinize," diye bağırdı.

Memed yine öyle ağır ağır büzülerek ayağa kalktı, cebinden para çıkımmı çıkardı. Hatçenin

kucağına attı. Arkasını döndü yürüdü. Büyük taş kapıyı çıkıncaya kadar Hatçe de durdu

orada, arkasından baktı.

Iraz:

"Bu ne kız?" dedi. "Bu da kim?"

Hatçe:

"Gel içeri Iraz teyze," diye inledi. "Gel de içeri..."

367

Ğçeri girdiler, Hatçe kendini yatağın üstüne halsiz attı. Iraz meraklandı: "Noldu sana?"

Hatçe:

"Ğnce Memed," dedi. Iraz:

"Ne?" diye hayretle bağırdı. Hatçe:

"Ğşte o çocuk Ğnce Memeddi." Iraz:

"Vay gözlerim kör olsun," diye dövündü. "Vay gözlerim.. Ğyice bakmadım da aslanımın yüzüne. Vaay gözlerim önüme aksın."

Sustular. Sonra iki kadın gözleri yaşararak, birden birbirle-rine sarılıp, sallanmaya başladılar.

"Bizim Ğnce Memedimiz."

Sonra yatağın üstüne yan yana oturdular. Biribirlerine gülümseyip duruyorlardı.

Hatçe:

"Yüreğir ovası..." dedi.

Iraz:

"Evimiz."

"Kınalı toprak çalacağım duvarlarına. Otuz dönüm de... Iraz teyzemin elini ılıktan soğuşa vurdurmayacağım."

Iraz karşı koydu:

"Ev, hepimizin evi. Hepimiz dört elle çalışacağız."

Şimdi yeni bir umut kapısı açılmıştı. Günlerden beri hapisane-nede af konuşuluyordu. Bilmem hangi mebus gelmiş de Ankara-dan, af çıkacağını söylemiş. Bu aylarda çıkacakmış. Hapisanede türküler çıkarılmıştı af üstüne. Gece gündüz hapisane af türkeleri ile inliyordu. Geçerde bir yaşlı Mustafa Ağa vardı. Herkese akıl verirdi. Akıllı, bilgili adamdı. Hatçe her Allahm günü ona:

"Mustafa Emmi, hapisaneler boşalınca, Memed de affa uğrar mı?" diye soruyordu.

"Değil Memed, dağdaki kurt kuş bile affa uğrar."

Hatçe buna seviniyor, sevinci bütün gün, bütün gece sürüp gidiyordu.

368

Yüreğir ovasının toprağı sıcak, verimlidir.

Hatçe içerdeki Yüreğiri bilenlerden köy köy, bucak bucak öğrenmişti. "Biz," diyordu,

"Karataşa yerleşiriz. Değil mi Iraz teyze?" Iraz: "Yaa oraya," diyordu. "Karataşa..."

Dışarı çıktı, erkekler hapisanesinin kapısına vardı bağırdı:

"Mustafa Emmi!"

Mustafa Ağa okşar gibi:

"Ne diyorsun deli kız?" diye kapıya doğru yürüdü. Hatçe-nin ne diyeceğini bildiği halde, gene de sorardı.

"Memed de?" dedi.

"Dağların kurdu kuşu bile... Af çıkarsa, öyle çıkar. Çıkacak da... Hükümetin şerefine çıkacak."

Hatçe:

"Ellerini öperim Mustafa Emmi."

Mustafa Ağa, her zaman:

"Deli kız," der gülümser, koğuşuna çekilirdi. Öyle yaptı.

Iraz:

"Çıkacak," dedi. "Bizi de Çarşamba günü Kozana götürecekler. Burası bize ceza kesemezmiş. Öyle karar vermiş mahkeme. Keski af çıksa da Kozana hiç gitmesek. Bir canım sıkılıyor ki."

Hatçe buna çok üzüldü:

"Keski..." dedi. "Memed de gelemiz Kozana. Keski konuş-saydım Memedlen. Nutkum tutuldu da konuşamadım."

Iraz:

"Ben bilseydim Memed olduğunu onun..."

Hatçe:

"Af yakında."

Iraz:

"Mustafa Ağa akıllı adam. O bilir. Ankarada adamı var."

Hatçe:

"Bugün Cuma. Çarşambaya ne eder?" Parmaklarını saymaya başladı. "Cumartesi, Pazar... Çarşambaya kadar beş gün var. Gideceğimizi Memede söyleseydim. Keski... Keski söyleseydim."

Iraz:

"Ben onun Ğnce Memedimiz olduğunu bilseydim, hemen söylerdim."

369

Hatçe:

"Af çıkacak mı teyze?"

Iraz:

"Mustafa Ağa akıllı adam. Ankarada da adamı var. Çıkacak. O bilmezse kimse bilmez."

Hatçe:

"Evimizin önündeki salkım söğüdün dallan toprağa değer."

Iraz:

"Değer."

Hatçe:

"Buzağlarımız olur, mor mor."

Hapisaneden ayrıldığında Memed uçar gibiydi. Başı dönüyordu. Yere düşecekmiş gibi gözleri

kararıyordu. Pazaryerine geldi. Kendisini ortadaki beyaz taşın üstüne zor attı. Az sonra

kendine geldi. Pazaryerinde portakallar öbek öbeği. Lahaneler ortaya yığılmıştı. Küçük

tepelere gibi. Taştan kalktı, pazaryeri-nin ortasına doğru yürüdü. Bir sürü adam gördü

Tevfiğin kahvesinin orada. Adamların üstlerinde aba, omuzlarında bel vardı. Kısa boylu,

boğazı ipek ipli bir adam onlara boyuna küfrediyordu. Buna şaşıtı. Ğçinden "burda da Abdi

Ağa var" geçti. Orada bekledi. Kısa boylu sövdü sövdü. Adamlardan hiç ses çıkmadı.

Başlarını yere dikmişler, kıpırdamıyorlardı. Sonra, küfreden adam birden yumuşadı,

"Kardeşler" demeye başladı. "Sizler benim canımdan azizsiniz." Buna haddinden ziyade

şaşırdı. Bir anlam çıkaramadı. Omuzu belli adamlar, başlan yerde, ağır ağır kımladılar,

çaya aşağı yürüdüler. Birkaç kişi, "Çeltik tarlalarına gidiyorlar," dedi. Memed buna daha

çok şaşırdı. Oradan çarşının ortasına vurdu. Ğlk geldiğinde kebab yediği dükkann

kapısından dumanlar fışkırıyordu dışarı. Ğçeri girdi. Kebab kokusu içini bayılttı. "Yelle!"

Memed:

"Çabuk kardaş!" dedi garsona. "Yelle!" dedi öteki, kebabçıya. - *|

Arkasına dönünce gözlerine inanamadı. Korktu. Gözlerini kırıştırdı. Gördüğü, tam

arkasında oturan Topal Aliydi. Hayal değil. Topal Ali ona hain hain gülümsedi. Memed

hiçbir şey

söylemedi. Bir anda kafasından yüzlerce kötü ihtimal geçti. Topal Ali durmuş, konuşmuyor, boyuna gülümsüyordu. Sonra yerinden kalktı, geldi Memedin yanındaki boş sandalyaya oturdu. Kulağına eğildi:

"Merak etme kardaş, hiçbir şey yok. Konuşuruz."

Kebaplar geldi. Yediler, dükkandan çıktılar. Sarı güğümlü şerbetçi bir uçtan bir uca çarşığı dolamıyordu.

Memed:

"Şerbetçi, bir şerbet," dedi.

Şerbetçi doldururken, o güğüme elini dokundurdu.

Şerbetçi buna güldü:

"Altından yapılmıştır oğul, altından," dedi.

Topal Ali:

"Senin kasabaya indiğini Cabbar söyledi. Bindim ata, sürdüm. Başına bir iş gelmesin diye...

Seni hapisane kapısında çok bekledim. Hatçe nasıl, eyi mi? JJlan deli, adam atsız hiç kasabaya iner mi? Başına bir iş gelecek olsa, kaçmak zorunda kalsan seni yakalayiverirler.

Onun için, at elimde peşinde dolaşıyorum. Bir tanıyan olur. Bir şey olur. Binersin ata, sürersin dağlara..."

Memedin gözleri yaş ile doldu:

"Sağ ol Ali Ağa," dedi. "Sağ ol!"

Ali:

"Sen Ğnce Memedsin. Sen sağ ol kardaş!"

Memed:

"Sana bir şey söyleyeyim mi Ali Ağa?"

Ali:

"Söyle."

"Hatçeyle karşı karşıya oturduk. Ğkimizin de nutku tutuldu. Bir laf bile edemedik. Onu orada görmeyi hiç içim götürmüyor. Ben bir daha gidemem. Gitsem de nutkum tutulur gene... Sen varıver yanına... Ne diyor Hatçe, sor."

Ali:

"Olur," dedi. "Sen beni pazaryerindeki kahvede bekle. At pazaryerinin öte ucundaki dutun altında bağı. Bir şey olursa... Atlarsın üstüne." Memed:

371

"Atlarım."

Bir tuhaf, bir anlaşılmaz, bir ürperti vardı içinde. Sirtında soğuk soğuk bir şeyler dolaşıyordu. Rahat değildi. Bir yerlere sığmıyor gibi bir hali vardı. Kaçmak, bir şeyler kırmak, parçalamak istiyordu. Kedere, korkuya benzer bir duygu içinde. Bir çırpınma.

Atın yanına kadar hızla yürüyerek geldi. Görenler, sersem sersem yürüyen köylü çocuğuna acayip acayip bakıyorlardı. Atın burnuna samanlar yapışmıştı. Yerden yeşil ot kopardı, atın burnunu sildi. At demirkır bir attı. Lekeleri maviye çalan büyücek lekelerdi. Sağrıya doğru kınalanıyordu. Atın başını okşadı, kahveye geldi. Bir çay söyledi. Çayı getirdiler. Hatçe geldi gözünün önüne. Hatçe çok değişmiş, yüzü sapsarı olmuştu. Gözlerinin altı çürümüştü. Yüzü şişmanla-mıştı ama, halsizliği, bitkinliği belliydi. Yüreği parça parça oldu. Gözlerinden masanın üstüne damlalar düşmeye başladı. Eğreti oturuyordu zaten. Çekinerek. Çayını içti, bitirdi. Merakla Aliyi beklemeye başladı. Gözleri Alinin geleceği yola dikildi.

Sokağın ucundan Ali göründü. Yüzü asılmıştı. Memed onu karşıladı. Atın olduğu yana döndüler. "Ne söyledi?" "Sorma." "Kötü mü?" "Ğyi de değil." Memed yüreği taşarak:

"Söyle söyle! Biliyordum zaten. Ğçimde bir dert vardı. Durdurmuyardı beni. Söyle!"

"Hatçeyi Kozan mahpusanesine götürüyorlar bu Çarşamba. Hatçe hakkını helal etsin, dedi.

Ağır cezalıymış Hatçe. Bura mahkemesi kararı öyle vermiş. İrazı da götürüyorlar beraber."

Bunu duyunca, ilkin yıldırımla vurulmuşa döndü. Az zaman sonra kendisine geldi. Aliyi

unutmuştu. Kendi kendine gülümsedi. Bütün Çukurova, ağacıyla, otuyla, taşıyla, toprağıyla

kasabasıyla sarı pırıltılara kesti. O, gülmesini sürdürüyordu. Sonra birden ata atladı. Bir an

içinde değışip, bambaşka bir Ğnce Memed olmuştu.

372

"Düş önüme Ali Ağa. Oldu."

Ali atın önüne düştü. Kasabayı hızla çıktılar. Binboğayı geçtiler. Dikirlinin üst başında şimdi

Karaçalı Osmanın portakal bahçesi bulunan yere geldiler.

Ali atın başını tutup durdu. Memedin gözlerinin içine bakarak:

"Ne var? Ne oldu? Bana da söyle!"

Memed attan indi. Gülümseyerek Alinin elini tuttu:

"Yolu bekleyeceğim. Hatçeyi candarmaların elinden alacağım."

Ali:

"Sen deli misin?" diye kızdı. "Çukurovanın ortasında, gündüz gözüne candarmaların elinden

kız almak!.. Sen deli misin?"

373

Kapıdan içeri bir top sevinç halinde girdi. Cabbar Memedi tanıdı tanıyalı hiç böyle

görmemişti. Sefil Ali de görmemişti. Memedi böyle sevinçten kanatlanmış görmek bir

hoşlarına gitti. Memed oynak türküler söylüyordu damın içinde dolaşarak:

Armut dalda beşimiş Tan yerleri ışımış Anası yorgan vermemiş de Ak memeler üşümüş.

Böyle bir türküyü Memedin ağzından duyacaklarını az önce birisi söyleseydi, imkanı yok

inanmazlardı.

"Sefil Ali," diye gürledi. Her zaman çok durgun, ölçülü konuşurdu. "Al sazı da oynak havalardan çal!"

Sefil Ali hiçbir şey söylemeden vardı, duvardan sazı indirdi, çok oynak bir hava çalmaya başladı. Hem çalıyor, hem söylüyordu. "Vardım baktım demir kapı sürgülü- Siyah saçlar sırmayılan örgülü..."

Memed de karışıyordu Sefil Aliye.

Bir ara kapıda durakalmış Topal Aliyi gördü, koluna girdi. Sefil Aliye de, "Bir halay havası çal," dedi. Sefil başladı çalmaya, ötekiler başladılar ortada dönmeye. Sonra Memed soluk soluğa, halayı bıraktı, arkasını duvara verip oturdu. Duramaz bir hali vardı. Parmakları oynayıp duruyordu. , - -

"Cabbar!" dedi.

374

Cabbar:

"Buyur Ağa,"

"Gün bugündür, kardaş."

"Nen var? Bir şey mi oldu?"

"Gün bugündür. Yiğitlik gösterecek gün..."

"Şaşırtma adamı, allasen."

Memed ayağa kalktı. Üstündeki çocuk giyitlerini çıkardı, damın bir köşesine attı, kendininkileri giydi.

Ayağındaki ayakkabının yüzü kalın Maraş derisindendi. Kırışık, koyu kırmızıydı. Tabanı da otomobil lastiğindendi. Şalvarı şayaktı. Kahverengi. Soydukları bir tüccardan almışlardı.

Memedle Cabbar Kalaycı dövüşünden dönerlerken birkaç hafta Maraş yolunu beklemişler,

adam soymuşlardı. Paralan, giyitleri, cepaneleri ondandı. Soygunculuklarından çok memnundular. Maraş yolunu tutmaya gene gideceklerdi. Kemerleri, tufeğin kayışları gümüş işlemeliydi. Çok güzel işlenmişti. Başından fesi atmış, yerine mavi bir ipek yağlık sarmıştı. şayak şalvarı benek benek karaydı. Tabancasını kabıyla birlikte, o yörük beyi göndermişti. Son derece güzel, kılaptan işlemeydi.

Fişeklikleri göğsüne, çaprazlama, çift sıra üstüne bağlardı. Onlar da kılaptan işlemeydi. Yörük beyinin hediyesiydi.

Cabbar merakla sordu:

"Ne var Memed? Söylesene!"

Memed:

"Gün bugündür."

Topal Ali kapının ağzında, belini duvara dayamış gülümseyerek duruyordu.

Cabbar:

"Topal, sen söyle!" dedi.

Topal:

"Çarşamba günü kasabadan Kozana götürüyorlar Hatçeyi. Candarmaların elinden alacak oluyor yolda. Ona seviniyor işte."

Cabbarın ağzından çıt çıkmadı. Yüzü asıldı. Sefil Ali de konuşmadı. Zaten karışmazdı bu işlere.

Memed işi çaktı. Oralı olmadı. Cabbarın yüzü aşılırsa asılsın. O kimseden yardım beklemiyordu. Ya herro, ya merro demişti.

375

Đlk tanıştıkları günlerde, Sefil Ali bir Köroğlu hikayesi söylemişti. Köroğlunun zuhuru. Günlerdir, Memedin kafasında o Köroğlu dönüyordu.

Şöyle rivayet ederlerkim: Vaktiyle Bolu şehrinde... der başlardı. Sokakta bir küçücük köpek görmüş Köroğlu. Köpek küçücük, el kadar. Dört beş kocaman kocaman köpek, araya almışlar küçük köpeği. Saldırırlar. Küçük köpek kaçmaz, kendini savunur. Savunduğu gibi, onları yener de... Her birini bir yana dağıtır, yoluna gider. Ğşte Köroğlu bunu görür. Bu dövüşü seyreder.

Demek, der Köroğlu, bir küçük köpek!.. Yürekli olunca... Ondan sonradır ki Köroğlu, Köroğlu olur. Korkmaz. Babasının başına da o iş gelince çıkar dağa.

Köroğlu, duydu duyalı, Memedi çok çekiyordu. Köroğlunu dinledikten sonra, bir daha yemin etmişti Ağayı öldüreceğine.

"Ne yüzünü ekşitiyorsun Cabbar kardaş?"

Cabbar:

"Hiç!"

Memed:

"Korkma, sana işim düşmeyecek."

Cabbar:

"Hiç!"

Memed:

"Ne hiçi?"

Cabbar:

"Hiç!"

Memed:

"Yaaa!"

Cabbar:

"Yanarım sana."

Memed:

"Bre Cabbar," diye öfkeleni. "Bana hep yanarsın sen zaten.'

Cabbar:

"Babayıgitsin. Yanarım."

Memed:

"Neden ola?"

Cabbar:

376

"Yanarım işte."

"Sebebini söyle!"

Cabbar bu sefer iyice öfkeleni, bağırmaya başladı:

"Çukurovanın ortasında, düzlüğünde, gündüz gözüne, o kadar köyün arasından candarmaların elinden insan alacaksın, öyle mi? Çukurova kapan demektir. Eşkuya kapanı.

Kim düşmüşse Çukurovaya çıkamamıştır dışarı. Yanarım sana. Üstelik sen Çukurovanın yolunu da bilmezsin. Yanında Recep Çavuş gibi biri olsa gene neysen ne! El yordamıyla Çukurovaya inilir mi?"

Memed kasıldı. Dimdik, bir kaya parçası gibi durdu:

"Sen şimdi benimle gitmeyecek misin? Onu söyle."

Cabbar:

"Ben gidip de kendi elimle kapana giremem."

"Açık söyle, kapanı mapanı bırak da. Gidecek misin, gitmeyecek misin?"

Cabbar:

"Gidemem."

Memed:

"Gyi. Sen söyle Sefil Ali, benimle gelecek misin?"

Sefil Ali:

"Ben ukurovayı bilmem ki kardaş, ben Çukurovadan korkarım. Benim sana bir faydam olmaz ki... Zararım olur. Gstersen gelirim de. Arkadaş için değil mi?"

Cabbar Sefil Aliye öldürürcesine bir bakış fırlattı.

Memed:

"Demek böyle!" dedi sustu.

O gece birlikte yemek yemediler. Her biri bir yana çekildi somurttu.

Gçlerinde, en sevinçlisi Topal Aliydi.

Uyku zamanı Cabbar:

"Siz uyuyun. Ben nöbetçi kalırım," dedi.

Ötekiler, Memed uyudu.

Gece yarısı, Cabbar Memede yaklaştı, dürttü. Memed öfkeyle kalktı oturdu. Uyumuyordu.

Sert sert:

"Ne istiyorsun benden Cabbar? Arkadaşlığımı yaptın işte! Daha ne istiyorsun benden?"

377

Cabbar:

"Kardaş!" dedi.

Memedin elini iki eli arasına aldı:

"Kardaş!"

"Yaptın arkadaşlığım," diye güldü öteki.

"Vazgeç bu işten. Hatçeyi nasıl olsa bırakacaklar. Şahitler hep ifadelerinden dönmediler mi?"

Hep Hatçenin tarafını tutmuyorlar mı? Hakime, Veliyi Memed vurdu demiyorlar mı?"

Bırakacaklar."

Memed:

"Döndüler ya, para etmiyor. Para etse Ağır Mahkemeye gönderirler mi Hatçeyi? Ağıra gönderiyorlar, Kozana. Anladın mı? Benim yüzümden sürüm sürüm sürünüyor mapuslarda. Ya ölürüm, ya kurtarırım. Sana gel, demem. Gelmesen daha iyi olur. Bu, yüzde doksan ölüm demektir. Akli başında bir adam kendini ölüme atmaz."

Cabbar:

"Senin için her şeyi yaparım Memed ama, bu düpedüz delilik. Göre göre kendini ateşe atmak demek. Yazık bize. Yazık sana. Senin için kardaş... Gel sözümü tut. Kırma beni. Nolursun Memed, kırma beni. Sen böyle bok yoluna gidersen yüreğime dert olur. Gel, etme bunu kardaş!"

Memed:

"Hiç söyleme Cabbar kardaş. Nefesine yazık değil mi? Söyleme. Yüzde yüz öleceğimi bilsem, gene gideceğim. Ben böyle yaşayıp da nolacak yani! Hiç söyleyip de nefesini tüketme."

Cabbar:

"Sen bilirsin," dedi. "Kendi düşen ağlamaz."

Elini bıraktı, köşeye çekildi.

Cumartesi, Pazar, Pazartesi Memedle Cabbar birbirlerinin yüzlerine bakamadılar.

Biribirlerinden kaçıyorlardı. Memed, çok erkenden kalkıp dağa çekiliyor, karanlık kavuştuktan sonra dama geliyordu.

Salı sabahı, daha gün doğmadan, Memed kalktr Topal Aliyi uyandırdı:

"Ben gidiyorum Ali Ağa." ,

Ali yataktan sıçradı:

378

"Bu iş yalnız olmaz," dedi. "Üstelik sen Çukurovayı bilmezsin. Ben de seninle geleceğim."

Güldü. "Kurşun sıkacak sanma beni ha! Sen sıkarsın, ben uzaktan seyrederim. Saklanırım bir yere, seyrederim. Sana iyi bir at bulacağım. Çiçeklidere-si köyünden. Ben de bineceğim bir ata. Sana haber ulaştıracağım. Dağa yakın bir yerde pusu kuracaksın candarmalara... Sırtın kamışlığında. Sen dur, ben Çiçeklidesine gideyim. Olur mu?"

Memedin sevinçten gözleri parladı. Topal Alinin boynuna sarıldı, öptü:

"Senin," dedi, "bu iyilikleriğin altından nasıl kalkarım Ali Ağa?"

Ali:

"Ne iyiliği bre kardaş," diye kederli kederli başını salladı. "Kırdığımı bitişirmeye çalışıyorum ben."

Hızla yürüdü gitti.

Bir iki saat sonra, gün değerken, damın kapısında bir patırtı oldu. Bir atın hızla, gürültüyle soluk alışını duyuldu. Memed dışarı çıktı:

"Ali Ağa," dedi gülerek, "yaşasın."

Ali:

"Düğün atı bu at. Süsledim."

Atın boynuna mavi boncuklar, renk renk kordelalar asılmıştı. Eyeri, dizgini sırma işlemeliydi.

"Düğün atı."

Topal Ali:

"Bir de yamçı getirdim. Büyük yağmur var. Hem yağmur için, daha çok da..."

Cabbar:

"Eeee?"

"Silahımı kimse görmez. Çekersin üstüne, yalnız başın görünür. Haydi vakit geçirmeyelim."

Memed ata atladı. Topal Ali de arkasından...

Cabbar kapının eşikliğinde durmuş, onlara kıpırdamadan bakıyordu. Sefil Ali de öyle.

Cabbarm yüzü, ölü yüzü gibi sararmıştı. Orada bir Hitit heykeli gibi donmuştu.

Memed atı kapıya sürdü. Cabbarın yüzüne bakmadan:

379

"Hakkımı helal eyle Cabbar kardaş," dedi sesi bozularak, "Sen de hakkımı helal eyle Sefil Ali!"

Cabbar hiç durumunu bozmadı. Gerçekten bir Hitit heykeli gibi, orada öylece kıpırdamadan kaldı.

Sefil Ali:

"Helal olsun kardaş," dedi.

Atları, bayırdan aşağı hızla sürdüler.

Cabbar uzun zaman olduğu yerde kıpırdamadan öyle kaldı.

380

Yağmur çiseliyordu. Güneşli bir yağmur. Bir zaman açıyor, sonra gene usul usul çiseliyordu.

Kamışlar ıslanmışlardı. Üstlerinden sular süzülüyordu. Sular yapraklarda kabarcıklanıyor, güneşte parlıyordu.

O zamanlar Sihrin alt yanında büyük bir kamışlık vardı. Yol kamışlığın üst başından, mersinle örtülü dağın eteklerinden geçirdi.

Kamışlığa Küçük Çınar köyü üstünden indiler. Gün batarken yağmur da dindi.

Topal Ali:

"Yamçıyı aldığımı iyi etmemiş miyim?" diye sordu.

Memed:

"Ğyi," dedi.

"Yağmur da durdu."

"Gene başlar."

"Çukurovada pusu kurmak için bu kamışlıktan iyi yer yok."

Memed:

"Bre Ali Ağa," dedi, "sen bu kadar çok şeyi nasıl belledin? Çukurovayı taş taş biliyorsun."

Topal Ali:

"Gençliğimde Çukurovadan at çalar, dağlara götürürdüm. Anladın mı şimdi Çukurovayı neden iyi bildiğimi?"

"Anladım. Bu yoldan geçecekleri muhakkak mı?"

Topal:

381

"Kozana iki yoldan gidilir. Biri Çukurköprünün yolu, biri de burası. Yağmur yağdığı iyi oldu. Çukurköprü yolundan çamurdan çıkamazlar, gömülürler. Bu yüzden, muhakkak buradan gelirler. Burası çok iyi. Buradan daha iyi pusu yeri bulunmaz. Yapacağımı yapar, hemen atarsın kendini dağa. Cabbar böyle olduğunu bileydi gelirdi."

Cabbar lafını duyunca Memedin yüzü gerildi.

Topal Ali:

"Vallahi de gelirdi," dedi. "O korktu. Dal gündüz, ovanın ortasında sarılacağımızdan korktu."

Memed gene sustu.

"Korktu," dedi. "Bir korktu ki... O ne hin oğlu hin o! Ne kadar eşkıya ovaya inmiş, ovada gezmişse, hepsinin öldürüldüğünü, bir tekinin bile dağa dönmediğini bilir."

Memed merakla sordu:

"Bir teki bile dönmedi mi?"

Topal:

"Bir teki bile."

Azık ıkınını açıp, yemek yemeye başladılar. Ağır ağır çiğneyerek yemeklerini yediler.

Topal:

"Ben gideyim de kasaba yoluna, onların arkasmca geleyim. Sen dağa ekil de uyu. şafaklaym kamşlığa gir. Atı orta bir yere bağla. Grnmesin. Sen de yolun ağzına gel! Ben gidiyorum. Yarı ikindiüstü onlar buradalar."

Topal ata bindi, doludizgin kasabaya sürdü.

Topal gözden yiter yitmez, Memed de ata bindi, dağa çekildi. Bir taşocağına indi. Taşocağma sular toplanmıştı ama, taşocağı siperliydi. Yağmur yağsa bile insanın üstüne düşmezdi, mağara gibiydi. Ocağın ukuru su doluydu. Çukura taş yığmaya başladı. Atı tam üstteki büyük meşe ağacına bağladı. Yamıya sarılıp, yığdığı taşların üstüne yumuldu. Bir zaman kendinden geçiyor, sonra hop diye ayıkıyordu. şafağı böyle etti.

şafaklaym ata atlayıp, kamşlığa geldi, atı, ta kamşlığın ortalarına sürdü, bir kamış köküne iyice bağladı.

Akşamdan beri bir hoştu. Bedeninin her yeri sızlıyordu. Büyük bir kamış kümesine sırtını dayadı, oturdu. Kamış küme-

382

sine sarıca arılar petek üstüne petek yapmışlardı. Örümcekler kamışlardan kamışlara ağlarını germişlerdi. Kamışlar prk-lenmişti. Prkler tozakıyordu. Kamışların prklerine gün vurdu derken.

Beklemek kadar zor bir şey yok. Bekledi. Ne zaman?.. ğle oldu. Bir ıslak sıcaklık okt ovaya. kindi oldu. Karşı dağların gölgeleri doğuya doğru uzadı. Bu sırada Memed, bir kamış köküne dayalı tüfeğini aldı, yol kıyısına yakın büyük bir kamış kökünün yanındaki çukura gitti. kide birde yolun ortasına çıkıp kasabadan yana bakıyordu. Görünürlerde kimsecikler

yoktu. Dişi dişini yiyordu. Döşen kurşunu yazıya yabana... Nereye olursa olsun. Döşen!

Kamışlığa, yola... Hırsından tepiniyordu. Her dakika bir yıl oluyordu artık.

Sonra hançerini çıkardı, çukuru kazmaya başladı. Bütün gücüyle kazıyor, toprağı avuçlarıyla dışarı taşıyordu. Soluk soluğa yola koştu, bir şey yok. Elleri yanlarına düştü. Öyle kalakaldı.

Ne gelen var, ne giden. Umudu kesti. Gitti çukurdan tüfeğini aldı, geldi yolun ortasına dikildi.

Gün neredeyse batacağı. Ta yolun ötesinden kımlıdan bir top karartı göründü. Karartı

gittikçe yaklaşıyordu. Yüreği hop etti. Buna karşın kamışlığa gene girmede. Az daha

yaklaşınca karartı, dört candarmanın önünde iki kadın olduğunu fark etti. Ağır ağır

kamışlığa çekildi. Karşı dağın üstündeki güneşin yarısı kalmıştı. Candarmalardan en

arkadaki uzun boylusunun bacağını nişan alıp tetiği çekti. Candarma bağırarak döndü, yere

kapaklandı. Memed makinah gibi tarıyordu, sağı solu. Candarmalar afallamışlardı.

Memed:

"Ulan karşınızda Ğnce Memed var. Bırakın o kadınları gidin."

Bir candarma daha düştü çığlık atarak. Öteki iki candarma da yolun kıyısındaki su dolu

hendeğe attılar kendilerini. Memede karşılık vermeye çalıştılar. Karanlık kavuştu, yağmur

da yeniden ufak ufak sepelemeye başladı. Kadınlar ortada öylece kalmışlardı. Ğkisini de

korkunç bir titremedir almıştı. Yolun ortasına, çamurların içine oturuverdiler sonra da.

"Ulan candarmalar varın işinize gidin. Uğraşmayın bizim-len. Bir tabur bile olsanız vız

gelirsiniz."

383

Vurulanların bağırtısı, iniltisi göğü tutuyordu.

"Alın da arkadaşlarımızı gidin. Alın da..."

Candarmalar bir ara ateşi kestiler. Kadınların da azıcık akılları başlarına geldi.

"Gözü kör olası haydi," dedi, "yavaş yavaş Memede gidelim."

Hatçe:

"Bu da mı gelecekti garip başıma?" diye inledi. "Gidelim."

Yol boyunca sessiz sessiz süründüler.

Hatçe:

"Memed!" dedi.

Memed:

"Geldiniz mi?"

Göz gözü görmüyordu karanlıktan. Memed çukurdan yola atladı, karanlıkta gölge gibi sallanan kadınlara doğru geldi. Ellerinden tuttu, kamışlığa, atın yanına çekti. Candarmalar oraya buraya daha kurşun sıkıyorlardı. At ayak seslerini işitince uzun uzun bir kişnedi.

Memed atı çözdü:

"Binin," dedi. "Binin de arkamdan sürün."

Kamışlığı çıktıklarında, candarmalar kurşunu kesmişlerdi. Yaralı arkadaşlarıyla konuşuyorlardı.

Eteğe doğru, nalları kıvılcımlanan bir atlı, taşları birbirine katarak, son hızla önlerinden geçti gitti. Biraz sonra da geri döndü. Topal Ali olsa gerek diye Memedin içinden geçti.

Bir ses geldi usuldan:

"Ğnce Memed! Ğnce Memed!"

"Buradayız Ali, gel!" diye bağırdı Memed.

Ali geldi yanlarında soluk soluğa durdu. Attan aşağı indi:

"Memed kardaş, al atı, bin. Sonra Çiçeklidesine teslim et. Bu eteklerde durma. Akçadağa çekil. Asım Çavuş ne kadar can-darma varsa çeker üstüne yarım. Yakayı ele verme. Ben sana ulaşırım. Bu gece ne yap yap Çiçeklidesini tut. Oradan da Akçadağı... Durma, doluduzgin.

Allah selamet versin."

Arkasını döndü karanlığa karıştı. ^ *|

Memed:

"Bu iyiliğini unutmayacağım Ali Ağa." , . -

Topal Alinin bıraktığı ata atladı.

384

"Hatçe öteki attan indi, geldi terkisine bindi.

Karanlıkta, dağlara yukarı, doludizgin atı doldurdu.

Birkaç kere yolu şaşırды. Sonra buldu. Gün doğmadan Çiçeklidesine yetiştiler. Doğru köyün içine sürdüler. Ortadaki herhangi bir evin önünde durdular.

Memed bağırdı:

"Dışarı çıkın hele!"

On sekiz yaşında gösteren bir delikanlı açtı kapıyı. Onları görünce gülümsedi, sevindi. Geldi atların başını tuttu. Ahıra çekti. Atlar köpük içinde kalmıştı.

Hatçeyle Iraz iki büklümdü. Titrer gibi bir halleri vardı. Yüzleri alacakaranlıkta kararsız, karmakarışık, şaşkın görünüyordu.

içeri girdiler. Evin kadınları ocağı yakmışlar, ocağın başına da döşekler sermişlerdi.

Döşeklere yorgun oturdular.

Memed:

"Ev sahipleri," diye konuştu, "ben iki günlük acım."

"Şimdi, şimdi Ğnce Memedimiz," dediler.

385

26

Abdi çökmüşdü. Zayıflamıştı. Avurdu avurduna geçmişti. Kahvede akşamlara dek kulağının dibinde Ğnce Memed lafı ediliyordu. Buna ifrit oluyordu ama, ne gelirdi elden. Elin ağzı torba

değil ki çeke bağlayasm.

Öfkesinden çarşıya sığmıyor, Maraşlı Mustafa Efendinin dükkanından Tevfiğin kahvesine, Tevfiğin kahvesinden Horoz Remzinin manav dükkanına, oradan arzuhalci Siyasetçi Ahmede mekik dokuyordu. Her oturduğu yerde kimsenin ağzını açtırmadan saatlarca konuşuyordu.

"Görün işte! Görün işte malınızı. Çocuk diyordunuz. Ben bilmez miyim onu? O ne yezid oğlu yezid. Şurayı iyi belleyin. Abdi demedi demeyin. O dağlarda hükümetini kuracak. Mutlak kuracak. Benim tarlalarımı, babamdan kalma tapulu tarlalarımı köylüye, düğün şenlik dağıtan adam, hükümet değil de nedir ya?.. Hükümetlik ilan edecek. Tel çektim Ankaraya belki bin tane. Ne cevap veren var, ne hal soran... Bir acayip iştir kar-daşlar, bu hükümet işi. Bu kadar vatandaşımı Torosun dağında bir eşkıyanın eline bırakmış. Gönder bir alay asker, kessin kökünü şunların. Haşa, sümme haşa! Hükümetimize dil uzatmıyorum. Uzatamam efendim. Amma neden kul eder bizleri birkaç eşkıyaya? Yazık değil mi? Günah değil mi?"

İkinci günü sabahleyin, yaralı candarmalar getirildi kasabaya... Mesele dilden dile dolaşıyordu. Herkes Memedden yanaydı.

Abdi Ağa da çarşının ortasına düşmüş, dört dönüyordu. Etekleri tutuşmuş. Konuşmuyordu.

Yalnız önüne gelene:

386

"Ben size demedim mi?" diyordu.

Kimi görse, tanıdık, tanımadık:

"Demedim mi?" diyor, geçiyordu.

Sonra vardı Tevfiğin kahvesine, başını bir masanın üstüne koydu, orada hareketsiz, öylece kaldı. Öğle yemeğini unutmuştu. O öyle uyuklarken bir yanaşma geldi.

"Ağam seni istiyor," dedi.

Abdi Ağa ağır ağır başını kaldırdı.

"Nee?" diye bezgin bezgin sordu.

"Ağam, bize buyursun, diyor."

Kalktı. Başını çatlayacakmış gibi ağrıyordu.

Ali Safa Bey onu kapıda karşıladı, koluna girdi:

"Gel Ağam, gel bakalım. Bizi unuttun gitti."

Başını kaldırdı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Uzun uzun Ali Safa Beyin gözlerinin içine baktı, sonunda:

"Demedim mi?" dedj.

Ali Safa Bey gülümsedi:

"Gir hele içeri gir! Konuşuruz."

"Demedim miydi?"

Merdivenleri dura dura, soluk ala ala çıktılar. Abdi Ağa "of, off!" çekerek, bitmişçesine kendisini sedire attı.

"Demedim mi?"

Kahve geldi. Fincan elinden düşüp kırılacakmış gibiydi. Kahve dudaklarından dökülür gibi...

Ali Safa Bey geldi yanına oturdu. Sakalını okşadı:

"Aman Abdi Ağam sen bu kasabayı yaktıracaksın. O arzuhaller ne öyle? Hükümet bir ordu gönderecek. Günah değil mi bizim kasabamıza? Yazık değil mi? Ğki sütsüz dağa çıkmış diye adı kötüye mi çıksın?"

Abdi Ağa derinden derinden içini çekerek inledi, başını salladı:

"Abdi ne yaptığını biliyor mu Ali Safa Bey oğlum? Ne yaptığını biliyor mu? O beni

öldürecek. Yaşatmaz beni o! Ne yapacağımı şaşırdım. Elim ayağım tutmuyor. Zoruma giden ölümüm değil. Zoruma giden, bir el kadar çocuğa kocaman hükümetin gücü yetmiyor.

Zoruma giden bu da değil. Sorma derdimi Ali Safa Bey! Sorma halimi. Zoruma giden

bunlann hiçbirisi değil. Gitmiş kö-

387

ye, tarlalarımı köylüye dağıtmış. Öldürdüm Abdiyi, yaktım Abdi Ağayı diye. Ğşte bu kahrediyor beni, bu öldürüyor. Bu korkutuyor. Ölümüne yaranıyorum Ali Safa Bey. Bir ayağım çukurda. Bugün değilse yarın. Dünyaya direk kakacak değilim. Yarın bir tane daha çıkar, o da senin tarlanı dağıtır. Öbür gün bir tane daha... Daha da daha... Daha!.. Ben bundan korkuyorum işte..."

Ali Safa Bey omuzuna vurdu:

"Yok, Abdi Ağa, yok. Müsterih ol sen. Onlar belalarını bulacaklar. Müsterih ol."

Abdi Ağanın gözleri parlayıp, sakalı gerildi. Yüzüne kan geldi:

"Bugün banaysa, yarın sana. Beni bu korkutuyor işte. Dağda eşkıya mı var, istediği kadar olsun. Eşkıya da nedir ki... Ama bu! Bu korkutuyor beni. Toprak meselesi... Bir aklına düşerse köylünün, önüne geçilmez. Öldürüleceğimden değil, bundan korkuyorum. Siz bilirsiniz Ali Safa Bey. Bana kalırsa, hemen, gün geçirilmeden ölmeli bu oğlan. Bu oğlan eşeğin aklına karpuz kabuğu düşürdü. Gün geçirip fırsat verme zamana. Aman oğlum. Karpuz meselesini aklından çıkarma. Vayvaylılar bile ona sığmıyorlar."

Ali Safa Bey aldırıyor, gülüyordu:

"Anlıyorum Ağam," dedi. "Anlıyorum ama, korkma. Bugün değilse yarın, onun kellesini getirip senin kapının önüne atarlar. Korkma! Bir bölük candarmayla Asım Çavuş, elli gönüllüyle de Kara Ğbrahim onun takibine gönderildi. Candarma-lar neyse ne ya, Kara Ğbrahim eski eşkıyadır. Eşkıyalığın yolunu yordamını, o dağları çok iyi bilir. Onlara dedim ki, kesin kellesini Ğnce Memedin, takın bir sırığa, getirin Abdi Ağanın evinin önüne dikin. Öyle yapacaklar."

Abdi Ağa:

"O bir gün daha yaşamamalı. Bir gün daha. Ğnşallah öyle olur. Dediğin çıkar."

Ali Safa Bey:

"Ğnşallahı da var mı? Mutlak öyle olacak. Sen Kara Ğbrahi-mi bilir misin?"

"Bilirim." , - -

"Ğşte o!"

388

Abdi Ağa az kendine geldi. Umut kapıları açılıyordu "Kara ibrahim onun hakkından gelir," dedi. "Güveniyorum ona. Sen Vayvay işini..."

Ali Safa Bey sözünü yarıda bıraktı:

"Kalaya öldü öleli işler kötü. Korkmuyorlar. Böyle giderse " Abdi Ağa:

,

"Şu ortadan kalksın bir kere hele " "Kalkacak."

389

Köylüler candarmaların elinden zar ağlıyorlardı. Memedin takibine çıkan candarmalar kesin emir almışlardı. "Ğnce Meme-di diri, ölü mutlak getireceksiniz. Yoksa!.." Yoksası da vardı.

Böyle emir alanlar hangi dağ köyüne girmişlerse, orasını bir anababa gününe

döndürüyorlardı. Sopadan geçirmedikleri kimse kalmıyordu. Çoluk çocuk, tam dağ

köylüklerinden ah vah geliyordu. Amansız. Kimse Ğnce Memedin yerini bilmiyordu. Kimse

onu aramaya çıkmıyordu. Yol gösterenler de yanlış yol gösteriyorlardı. Memedin suçsuz kızı

hapisten kurtarışı dağ köylüklerinde, Değirmenolukta destan üstüne destan olmuştu. Herkes

işini gücünü bırakmış, her yerde Ğnce Memed lafı... Hatçenin candarmaların elinden alınışı

üstüne, bir günde belki on tane türkü çıkarılmıştı.

Kamışlık olayından iki gün sonraydı ki Değirmenoluğa candarmalar girdiler. Yüzlerine

konan sinek kırk parça oluyordu. Öylesine asıktı yüzleri. Doğru Durmuş Alinin evine gittiler.

Ğhtiyarı kapının önünde yakalayıp sigaya çektiler. Ağzından bir laf alamadılar. Sordular soruşturdular, gözdağı verdiler, olmadı. Dipçiklerle dövmeye başladılar. Karısı Hürü dövülen ihtiyarın başında kuş gibi çığırarak dönüyor, ağzına geleni söylüyordu. Bir candarma dipçiği onu da susturuverdi.

Ğki ihtiyarı damın avlusunda, ala kan içinde bıraktılar, başka evlere gittiler. Akşama kadar bir sürü insana sıra dayağı attılar. Gece Abdi Ağanın evinde misafir kaldılar. Sabahleyin- erkenden kalkıp gene dayağa başlayacaklardı. Dayak atmaktan

390

bıkmış usanmışlardı. Hiçbirinde hal kalmamıştı. Her şeyin çaresi bulunur, köylüleri biribirine dövdürüyorlardı.

Böyle böyle, Ğnce Memed yüzünden dağ köylüklerinin üstünden bir işkence, bir candarma silindiri geçiyor, doruklara doğru yükseliyordu.

Ğnce Memed Alidağına çekilmişti. Alidağı korkunç sarp kayalıklıydı. Uzun boynuzlu, mor geyiklerin yatağıydı. Kayaları bıçak gibi sivriydi. Üstünde gezilmezdi, keserdi.

Çakmaktaşıdan bir dağ derler ya, işte öyle bir dağdı. Doruklara doğru ağaç azalıyor, doruğun çok aşağısında bitiyordu. Doruk çırılçıplak kayalıklardı. Yılın dört mevsimi, kar eksilmezdi. "Ala karlı Ali-dağm yücesi - Soğuk oldu yatılmıyor gecesı."

Memed bu Alidağmı, geyik avladığı zamanlardan taş taş, kaya kaya, mağara mağara bilirdi. Tam dorukta bir mağara vardı. Ama mağaraya yol yoktu. Beş yüz metre bir kayanın yüzüne tırmanarak, yapışarak yürümek gerekti.

Çiçeklidesinden çıktıktan sonra sıkıştılar. Dört bir yandan candarma kuşatıyordu. Kara Ğbrahimin takip ettiği haberini de getirdiler. Çobanı, çiftçisi, ağaççısı, herkes haber ulaştırıyordu Memede. Memed günü gününe olan biteni öğreniyordu. Irazla Hatçe çok

yorulmuşlardı. Ayaklan şişmişti. Bu yüzden Çiçeklide-resi dağında kalmışlardı. Kara Ğbrahim ve candarmalar Çiçeklide-resi dağını tarayarak yukanlara doğru geliyorlardı. Sefil Alinin dayısının çobanı Memede, 'Tam sarıldınız, kaçın, yoksa öldürölürsünüz,' diye haber getirdi. Kaçamadılar. Bir şafak vakti çarpışma başladı. Dört bir yandan saldınyorlardı. Memed kurşunlarını çok ölçülü kullanıyordu. Ancak, ilerlemeye çalışanları nişan alıp sıkıyordu. Asım Çavuş boyuna, 'Teslim ol!' diye bağınyordu. Memed, "Olur," diyor, arkasından da kurşunu yapıştınyordu.

Dağın yamacına kum gibi candarma yapıştı. Yerlerinden kıpırdayamıyordı. Memedin tüfeğı ateşe kesti ve ağzında kurşun kaldı. Tüfeğı açılış diye toprağa soktular. Tabancayla ateşi sürdürdü. Hatçe korkusundan tir tir titriyordu. Memed gülüyordu buna. Kapkara kesilmiş, kan tere batmıştı. Terler koltuklarından, kulunçlarından fışkırılmış köpürmüştü. Beyaz bir tuz bırakmıştı sırtında, kuruyan yerlerde.

391

Iraz Memede yardım ediyordu. Az zaman içinde tüfeğini soğutup, içindeki kurşunu çıkardı. Memed tüfeğini yeniden eline alınca sevindi. Akşama doğru nedense, ötekiler ateşi kestiler. Bu, Kara Ğbrahimin bir taktiğıydi. Onlar çekildi olacaklar, çarpışmadan vazgeçmiş gibi yapacaklar, sarılan da yerini terk edip kaçmaya çalışacak, onlar arkasından yükleneceklerdi. Memed bunu çaktı.

Onlar çekiliyorlardı. Sürünerek aşağı aktıkları belli oluyordu. Bozguna uğratmak gerekti onları. Çekilirken yüklenmek, karşı tarafın bozguna uğraması için birebirdi. Memed bağırarak olduğı yerden fırladı aralarına doğru. Hatçe arkasından feryadı bastı. Aldırmadı. Memedin arkasından geldiğini, kurşun yağdırdığını görenler tam bozguna uğradılar. Aşağı kaçışmaya başladılar. Gün batmıcaya kadar Memed arkalarından gitti. Geri döndüğünde gece yarıyı buluyordu. Memed gelir gelmez, Hatçe ağlayarak boynuna sarıldı. Ha bire

ağlıyor, durmuyordu.

Iraz onu tuttu hızla çekti:

"Ne derdin, kör olası? Kıyamet mi koptu? Ne var? Eşkıyalık bu! Eşkıya karısı her şeye katlanacak. Kes sesini. Kör olası seni. Çocuk kurtardı da seni başına bela mı aldı?"

Memed soluk soluğaydı:

"Size bir şey diyeceğim," dedi, dura dura.

Iraz:

"De!"

Memed:

"Burada kalırsak işimiz duman. Kaçmak, izimizi yitirmeli-yiz. Canınızı dişinize takın.

Alidağna kadar yüreyeceğiz. Dört bir yanımız candarma dolu. Çare yok. Bir haftalık

yiyeceğimiz var. Ğki günde Alidağmı tutarız. Bir evimiz olur. Ben bir yer biliyorum. Kimse de bilmez orayı. Geyik avlarken bir yaralı geyik düşmüştü de, ben de oradan biliyorum. Orada yaşarız. Ömrümüzün sonuna kadar yaşarız."

Hatçe:

"Ömrümüzün sonuna kadar değil, affa kadar Af çıkacakmış önümüzdeki yıl. Hükümetimizin kurulduğu gün. Affa kadar." , . !

Memed:

392

"Af mı?" dedi. "Yüreğir toprağı... Amma o işi görmeden olmaz ki..."

Durdu. Gecede çıt yoktu:

"O işi görürüm affa kadar."

Hatçe:

"Görürsün. Görmeden olmaz. Sıçanın deliğine girse de..."

"Olmaz," dedi Memed. "Kalkın yola düşelim."

Yola düştüler. Soğuktan üşüyorlardı. Gökyüzü aydınlıktı. Gökyüzü, yıldızlar buz tutmuş, cilalanmış gibiydi. Ormanın dalları ıslaktı. Süründükçe ıslanıyorlardı. Hatçe bir kere "of" dedi, sonra kendine geldi vazgeçti. Bir eşkıyanın karısı dişini sıkmalıydı. Ağır ağır, çıtırtı çıkarmadan, yere sakınarak basıyorlardı. Dallar yüzlerini yırtıyordu. Memed önde, onun arkasında Iraz, arkada da Hatçe... Çiçeklidağın indiler. Gün doğuyordu. Memedin yüzü yarı aydınlık, yarı karanlıktı. Hatçeyle göz göze geldiler. Iraz onları oldukları yerde bıraktı, hızla aşağı doğru uzaklaştı, kayalariffarkasında yitti.

393

i

28

Alidağınm doruğuna çıkmak zor oldu. Zımpara taşı gibi kayalar, ellerini ayaklarını yedi bitirdi. Başları dönüyordu. Aşağılar, Dikenlidüzü bulutlar arasında, küçücük el kadar kalıyordu. Dikenlidüzündeki beş köy küçücük birer nokta gibi kalmıştı.

Mağaraya varacakları uçurumun dibindelerdi. Memed on defa bile gidip gelebilirdi. Ama bu kadınlar, nasıl gideceklerdi? Zor.

Memed:

"Siz burada dinlenin. Ben sırtımızdaki öteberileri götürüp mağaraya yerleştireyim, sonra da gelir sizi alırım."

Gitti. Duvar gibi düz kayanın yüzünden yürüyüşüne hayran kaldılar onun.

Yarım saat kadar sonra geri geldi. Gözleri gülüyordu:

"Bir evden daha iyi. Daha sağlam. Yanında da kartalların yuvaları var. Kartallarla komşuyuz."

Hatçenin elinden tuttu kaldırdı:

"Sen gel, Iraz teyze beni burada beklesin. Seni kartallara yem diye götürüyorum."

Hatçe:

"Bu duvarı mı çıkacağım?" diye korkuyla sordu.

Memed:

"Sen duvardan değil, benden tutarsın. Yürü!"

Tırmandılar. Hatçe, gözleri kararıp bir iki kere çığlık attı. Memed tersledi. Çıktılar.

394

Iraz da Memedi beklemeden kalktı, kayaya tırmandı. Korktu. Elleri düşecekmiş kadar yoruldu ama Memed geri döndüğünde onu kayanın başında buldu.

"Sen ezelden eşkiyaymışsın Iraz teyze!"

"Ezelden."

Mağaranın ağzı büyük değildi o kadar. Üç insan gövdesi girecek büyüklükteydi. Mağara derindi. Uzundu. Tabanı un gibi yumuşak, kömür tozu gibi kara bir topraktı. Toprağın üstü kuş gübreleriyle doluydu. Duvarlar, damar damar ak çizgilerle örtülüydü.

Memed:

"Buraya insan ayağı basmamıştır," dedi.

Iraz:

"Daha iyi."

Hatçe:

"Bizim köyümüz."

Iraz:

"Bizim evimiz."

Hatçenin sevinçten, gözleri ıslak ıslaktı:

"Haydi evimizi temizleyelim."

Iraz:

"Ya," dedi.

Memed:

"Ben köye gidiyorum. Alın şu tabancayı! Evinize ne gerek?"

Hatçe:

"Bir ayna," dedi.

Iraz güldü:

"Hey gidi gençlik hey!"

"Ğki minder, iki yorgan. Bir çam bardak, bir tencere, bir sac, un, başka da can sağlığı, gerisini sen düşün."

Memed:

"Sağlıcakla kalın."

Gece yarısı Durmuş Alinin evine geldi. Kapıyı kadın açtı. Memed olduğunu anlayınca:

"Susss! dedi. "Susss!"

Memed içeri girdi usuldan.

395

"Ne var Hürü Ana? Noldu?"

Hürü:

"Susss!"

Memed bir daha ağzını açmadı.

Kadın çıralığı yaktı, pencereleri sıkı sıkıya kapadı, dışarıya çıktı. Damın arkasını dolandı.

Kimsecikleri göremedi.

"Yavrum," dedi, "sen nasıl oldu da geldin? Köyün içi can-darma dolu. Durmuş Ali Emmini

döve döve bir hal ettiler. Sakalından tuttular da sürüm sürüm sürüdüler fıkaraı. Köylüyü de

hep değnekten geçirdiler. Bunu hep o keçi sakallı ediyor. ldürmedin gitti. Durmuş Ali Emmine senin yerini sordular. Bilmem deyince, fıkarayı bir ettiler, bir ettiler ki, daha yatıyor. O günden beri yataktan çıkamadı. Beni de dövüder. Her yerlerim kara kara. ldürsene şu gavuru."

Memed:

"Topal Aliden ne haber?"

Kadın kızdı. Sesini yükseltti:

"Sen yok musun sen! Ah! Sana ne deyim? Seni kör bıçakla boğazlamalı. Eline düştüğünde, onu öldür demedim mi sana? Onu öldür. şimdi Ağanın adamı oldu. Sizin damı da Abdi Ağa ona vermiş. Ya, sözümü tutsaydın da geberseydin onu. Aaah! Seni. şimdi candarmaların önüne düşmüş dolaştırıyor. Senin izini sürüyor. Abdi Ağanın alacaklarını o topluyor.

Köylüyü dövüder babam dövüder ediyor candarmalara. Çok suçun var Memed, çok!"

"şimdi nerede yatıyor, o Topal?"

Kadın gürlledi:

"Nerede yatacak? Sizin evde. Dün evini getirdi yerleştirdi. Benim güzel Dönemin evine pis Topalın pasaklı karısı yerleşti. Ben de oturdum seyreyledim. Yüreğimden kan gitti. Öldüm.

Kurudum kaldım."

Memed:

"Ben oraya gidiyorum."

Kalktı.

Kadın:

"Orası candarma dolu. şöyle usturuplu var, öldür kafiri kaç."

396

Memed dışarı ıktı. Kendi evlerine vardı. Burnuna koyu bir süt, buzağı kokusu geldi. Bahar

otları kokusu geldi. Avucunun orta yeriyle yumuşacık yumuşacık bir şeyler okşadı.

"Ali Ağa, Ali Ağa!"

Sesi duyunca Ali yataktan hopladı. "Bu adam delirmiş," dedi, içinden. "Mutlaka delirmiş."

Telaşla dışarı çıktı. Eliyle ağzını kapadı. Yüksek sesle:

"Ğyi ki geldin. Sağ ol. Ğyi ettin kardaş. Ğnce Memed mi? Ak-çadağa mı gitmiş? Ğyi ki geldin.

Biz Akkaleye kadar yorulacaktık. Yaşasın."

Kulağına eğildi:

"Sen git Durmuş Ali Emminin evine. Ben şimdi gelirim."

Ğçeri girdi, candarmalara:

"Arkadaşlar, herif almış başını Akçadağa çekmiş. Orada onu keklik gibi avlarsınız. Şimdi bir adamın geldi. Ğşler kolaylaştı. Ğzini doğrulttuk Ğnce Memedin. O melunun. Onu Akça-dağda kısıvrak sararsınız. Öldü bitti. Ben şimdi gidip de haberi Abdi Ağanın karısına müjdeleyeceğim."

Çıktı. Gece karanlıktı. Memedin yürekliliğine hayran kaldı.

Topal içeri girince Hürü şaşırıldı. Memede ters ters baktı. Sende iş yokmuş dercesine baktı.

Memed:

"Hürü Ana konuşacaklarımız var," dedi.

Hürü:

"Konuşun," dedi. "Zaten o Topal domuzun pis yüzüne hasret değilim. Konuşun."

Topal güldü:

"Bu Hürü Hatun da nedense bana düşman. Ben ne yaptım ona?"

Hürü başını salladı. Dişlerini sıktı:

"Ben bilirim senin ne yaptığını. Ben bilirim senin... Topal domuz. Şimdi de candarmalarla bir oldun. Öyle mi? Şu Meme-dim olmasaydı burada... Ben seni sokar mıydım bu eve. Senin o

topal kafanı parça parça ederdim. Bir taş alır, parça parça..."

Çekildi.

Topal:

"Yahu Memed," dedi, "nasıl geldin bu kıyamette. Öyle mi?"

397

Memed:

"Geldik işte."

"Takibinde eşkiya Kara Ğbrahim var. Abdi gönderdi onu da. Abdi, Ali Safa Bey... Kara Ğbrahim gelir onun hakkından diyorlar. Çok güveniyorlar Kara Ğbrahime. Çok da para vermişler. Ama Kara Ğbrahim, eski Kara Ğbrahim değil! Tömtömüleşmiş! Bunamış. Bir yol tutmuş, başındaki adamlarla birlikte, Ğnce Memed geçecek de, tang diye vuracaklar. Sakın ha, o yoldan geçme! Kara Ğbrahim vurur seni. Sonra kardaşıma deyim, ben Abdi Ağann gözdesiyim. Varsa da Topal Ali, yoksa da Topal Ali. Her şeyi benden soruyor. Ölmedi melun. Keski o kadını sokma-saydınız içeri, ev yanarken."

Memed:

"Ne bilirdik! Telaş. Keski..." diye hayıflandı.

"Senin kelleni getirip, Abdi Ağann kasabadaki evinin önüne dikeceklermiş. Ali Safa Bey ona söz vermiş. Evi candarma kumandanlığıyla yan yana..."

Memed:

"Aldırma. Şimdi bana iki minder, iki yorgan, bir ayna, bir çam bardak, bir külek un gerek. Bunları bir ata yükle, ver elime. Tuz, biber, yağ..."

Ali:

"Kolay," dedi. "Ağamın camı sağ olsun. Evi emrimde. Ne istersen buluruz."

398

Asım Çavuşun emrindeki bir bölük candarına, Kara Ğbrahim ve avanesi, bir göz, bir kış dağlarda kaldılar. Dağ köylüleri ellerinden zar ağladı. Her köylü bir yer haber veriyordu. Akçadağ, Ggsn dağları, Beritdağ, Binboğalar, Aladağ, Kayranlı-dağ, Konurdağ, Meryemçil beli ara ha ara ettiler. Ne üstlerinde üst ne başlarında baş kaldı. Sıçanın deliğine bile baktılar. Ğnce Memed yok oğlu yok. Kayıplara karışmış. Kışın yarısını Değir-menolukta geçirdiler. Alidağmda, aramadık delik bırakmadılar. Alidağma geyik avına gittiler. Mağarannın yanına kadar çıktılar. Olmadı.

Topal Ali candarmaların önüne düşüyor, "Onu mutlak bulacağız," diye savuruyordu. Alıp Binboğalara götürüyordu... Güya iz sürüyordu. "Hani? Nerde kaldı senin meşhur izciliğin Ali?" diye soruyorlar, Ali, "Ğhtiyarlık, artık seçemiyorum," diye içini çekerek karşılık veriyordu. "Ğhtiyarladık artık. Geçti."

Topal Ali kocamamış, genleşmişti. Rüzgar gibiydi. Ğçinde bir umut ateşi yanıyor.

Bütün göz, bütün kış ayları dağlarda perperişan Ğnce Me-medinin ardında ora senin, bura benim dolaştıktan sonra, yorgun, bitkin kasabaya döndüler. Dağlarda iki tane büyük çeteyi de, bu arada, ortadan kaldırmışlardı ama, Ğnce Memed yoktu. Kasaba yas içindeydi.

Kara Ğbrahim on yaş daha ihtiyarlamıştı. "Ben böylesini görmedim," diyordu. "Bu adamda bir sır, bir hikmet var.

399

Kayboldu gitti. Ben böylesine rastlamadım. Ama onu bulacağım. Onunla karşı karşıya geleceğim. Buna çare yok. Onunla bir hesabım var. Göreceğim. Çiçeklidesinde tutuştuğumuzda, kafasıdır dedim, belki yüz kurşun sıktım. Bir şey olmadı ona. Ona kurşun geçmiyor. Yoksa onu bir kurşunda haklardım. Neyse!"

Bir an içinde, bütün kasabada, "Ğnce Memede kurşun geç-miyormuş," lafı yayıldı. Dillere düştü. Abdi Ağanın kulağına kadar geldi. Abdi Ağa eriyordu zaten. Bir deri bir kemik

kalmıştı. Ğnce Memedin lm haberini bekleye bekleye bir hal olmuştu. Ğkide bir Ali Safa Beye gidiyordu, "Hani oğlum Ali? Gzleye gözleye gözüm dört oldu," diyordu. "Dört de oldu, sekiz de. Hani, noldu?" Ali Safa Beyse, "Sabreyle emmi," diyordu, "sabreyle. Sabırla koruk helva olmuş. Sabreyle. Ben sana söz verdim. Onun kellesini getirip senin evinin avlusuna diktireceğim. Sabreyle."

Kurşun geçmez haberini de duyunca Abdi Ağa çılgına döndü. Bir koşu, soluğu Siyasetçinin dükkanında aldı. Meseleyi söyledi. Hemen, Ankaraya bir tel yazmasını istedi. Siyasetçinin aptal yüzü biraz daha aptallaştı, biraz daha dili ağzında büyüdü. Konuşamaz oldu.

Abdi Ağa:

"Yaz," dedi. "Yaz hükümete ki, bir şaki türedi dağlarda, kan içen... Çocukları ldryor. Genç taze kızları dağa kaldırıyor, ırzlarına geçiyor. Dağlarda hükümet kurmuş. Gittikçe nüfuzu büyüyor. Toprak dağıtıyor. Toprak dağıtmayı köylünün aklına düşürüyor. Ğşte bunu iyi yaz. Kafalarına iyi ak! Altına da bir çizgi ek buranın. Kaçırdığı kızların ırzına geçtiği gibi parça parça ediyor, ağaçlara asıyor her parçasını. Ma-raş-Adana yolunu çeteleri tutmuş, kimseyi geirmiyorlar. Yaz! Siyasetçi Efendi, yaz kardaşım. Ne kadar kudretin varsa, hepsini dk ortaya. Ankarada okuyanın parmağı ağzında kalsın. Ordu göndersin. Ben pul almaya gidiyorum," dedi ıktı.

Kasaba, biribirine girmişti. "Bir Ğnce Memed ha! Parmak kadar ocuk ha! Bu işleri yapsın da... Ele geçmesin!"

Abdi Ağanın önüne gelene yapıp yakılmaları, Ali Safa Be-

400

yin entrikaları da buna eklenince iş büyüyordu. Ağlayan ocukları, "Ğnce Memed geliyor!" diye avutuyorlardı.

Bunun üstüne candarma bölüğü kasabaya geldiğinin haftasında, takviyeli olarak, gene Asım

Çavuş kumandasında Ğnce Memedin takibine çıkmak zorunda kaldı. Kara Ğbrahim de ave-
nesiyle bunca, Ğnce Memedi yakalayacağına dair, Abdi Ağaya yemin üstüne yemin ederek
dağa çıktı.

401

Sarı çiğdem çiçeklerinin sapları, yok denecek kadar kısacıktır. Toprağa yapışmıştır.

Kayaların aralarına, sapsarı bir halı serilmiş gibi olur. Güneş rengi. Mor sümbüller diz
boyudur. Menekşeler ıslak, göz gözdür. Parıldar. Kırmızı çiçekler açar. Kırmızılarını hiçbir
kırmızıya benzemez. Billur kırmızısı... Tatlı, sıcak.

Yerden fışkırırcasına bir yeşil türer. Bir hoştur. Alidağından aşağılara bakınca yeşilin
yağmur gibi yağdığı sanılır. Bulanık. Kayalar, benek benek, türlü renkle nakışlanmıştır.

Hava burcu burcu çiçek kokar.

Eteklere doğru Alidağın kayalıkları kırmızılaşır, mora çalar. Ak bulutlar değip geçer,
Alidağı nennilenir.

Yamaçta, Binboğalara bakan yönden, seyrek çamların içinde bir pınar kaynar. Yeşil. Memed
sularını oradan getirir.

Ortalık günlük güneşlik. Dikenlidüzü ışığa boğulmuş. Her şey, ağaçlar, çakırdikenler, taşlar,
kayalar ışığa kesmiş. Erimişler. Bazı çiçekler de...

Hatçe mağaranın kapısında başını İrazın dizlerine koymuş. İraz da başının bitlerini kırıyor.
Bitler fazla.

Bütün kışı mağarada geçirdiler. Mağarayı ev gibi donattılar. Evleri zengin bir köylü ağasının
evinden daha da hoştu. Tabana peryavşan döşemişler, üstüne nakışlı yörük kilimleri
sermişlerdi. Bahar gibi tüten kilimler. Kilimleri de Saçıkaraalı aşireti ağası Kerimoğlu çeyiz
olarak vermişti. Mağaranın duvarları geyik postlarıyla kaplanmıştı. Ğri boynuzlu geyikler.
Boynuzlar ci-

lalanmış gibi. Duvarlardan sarkıyorlar. Tüpleri altın yıldız gibi. Işıltılı.

Kış zor olmuştu. Alidağın tepesinde boran savururken, tipi göz açtırmazken, mağarada sabaha kadar akeş yakmalarına karşın her gece donma tehlikesi atlatmışlardı. Memed, bir buçuk ay kadar çalışarak üstten kayayı delmiş, mağaraya bir duman deliği açmıştı ama, para etmiyordu. Duman içeriyi dolduruyor, karda boranda, tipide mağaranın kapısını açıp dışarıya çıkıp soluk almak zorunda kalıyorlardı. Üşüyorlardı. Donuyorlar, elleri ayakları düşecekmiş gibi oluyor, kendilerini dumana, mağaranın içine yeniden atıyorlardı. Üstlerine ne kadar geyik postu, yorgan, kilim varsa hepsini örtüyorlar, birbirlerine sarılıyorlardı. Sıkı sıkıya, birbirlerine yapışıyorlardı. Gün doğunca birbirlerinden ayrılıyorlar, Memed geyik avına gidiyor, kadınlar ekmeği pişiriyorlar, çorap örüyorlardı. Duvardaki postlar Memedin vurduğu geyiklerin postuydu. Etlerini yiyor, derilerini kurutuyorlardı. Bütün kış, bir gün bile etsiz kalmamışlardı.

Unlarını, yağlarını, tuzlarını Topal Ali getirip, etekte bir mağaraya koyuyor, Memed oradan yukarıya taşıyordu. Yerlerini Topal Ali bile bilmiyordu. Karda iz kalmasın diye de, mağaradan her çıktıklarında arkalarından büyük bir top kara çalı sürüklüyorlardı. Kara çalı, karda iz kalmasın diye başvurulan en iyi çaredir. Ğz ne kadar derin olursa olsun, kara çalı, üstünden bir silindir gibi geçer, izi yitirir. Kendi izi de yarım saat içinde yiter. Ne kadar arandıysa Alidağı, bu yüzden onların burnu kanamadı. Candarmalar nasıl şüphelensinler? Her bir yan lekesiz, dümdüz, el değmemiş kar...

Irazın dizindeki Hatçe:

"Hani ya teyze?" diye sordu. "Af çıkacaktı, Mustafa Ağa yalancı çıktı."

Iraz:

"Çıkacak," diye karşılık verdi. "Sabreyle kızım, sabreyle. Her tepeden bir gün doğar."

Zayıflamışlar, kapkara kesilmişlerdi. Derileri kemiklerine yapışmıştı. Gözleri büyümüş, bir gözün iki misli olmuştu. Gözleri sağlam, ışıltılıydı.

403

Hatçe:

"Güzel teyzem," dedi, "bir tepeden bir gün doğsun yeter. Bir tek gün doğsun... Başka istediğim yok."

Iraz:

"Sabreyle."

Hatçe:

"Dağbaşı," dedi. "Şu bizim de başımıza gelenler... Düş içinde dolamıyorum. Düş içinde. Bir türlü benim, ben olduğuma inanamıyorum. Memedin de Memed olduğuna..."

Boş kaldıkları günlerde, Memed bütün gün onlara nişan talimi yaptırmıştı. Irazm eli yatmış, iyice bir nişancı olmuştu. Hatçeyse bir türlü beceremiyordu. Tüfekten, kurşundan nefret ediyordu. Tüfeklere bakınca kusacağı geliyordu.

"Şundan bir kurtulsak..."

Iraz:

"Yeşil ekinler dizboyudur şimdi Çukurovada. Başaklar çıktı çıkacak. Karıncalar yuvalarından dışarılara, yollara dökülmüşlerdir şimdi. Güneşin altına serilmişlerdir."

Çukurova toprağı bu mevsim boydan boya güneş kokar. Irazm gözleri yaşardı.

"Adacanm toprağı..." dedi. "Şu af çıkmadan Memed öldürsün oğlumu öldüreni. Onu ben kendim elimlen öldürmeliyim... Sonra gider Çukurovanm toprağına yerleşiriz. Adacadaki toprağıımızı eker biçeriz. Rızanın babası o toprakla bizi gül gibi ge-çindirirdi."

Hatçe:

"Adacadaki toprak..." dedi. Gözlerini yumdu. "Adacada kayalıkların arasında top top nergis

biter, öyle mi?"

Iraz:

"Öyle."

"Adacadaki toprak bire kırk verir... Bir yılda, ev kurar insan. Ğnersek zaten ev kuracak paramız da var."

Iraz:

"Tapusunu da Memedimizin üstüne çıkarırız. Adacanm toprağı Memedimizin olur. Af çıkacak. Çıkmazsa da, biz başımızı alıp, bilinmeyen bir yere gideriz. Şu Abdiden bir vazgeçirebilsek Memedi. Şimdi gideriz. Adımızı değıştiririz. Bir gün

404

gelir Memed, Aliyi öldürüp kaçar. Yok yok, Aliyi ben elimle öldürmeliyim. Kurşun sıkmasını onun için belledim."

Hatçe:

"Bu işler," dedi, "ne de karışık!"

Iraz:

"Çok karışık. Bazı oluyor rahathyorum. Rızanın yerine Memed gibi bir oğul buldum, diyorum, vazgeçiyorum her şeyden. Bazı da oluyor ki kızım! Deli divane oluyorum. Rızanın süt emdiği memelerim sızlıyor. Gönül diyor ki, kap tüfeğini, in köye, öldür Aliyi, o zaman ne yaparlarsa yapsınlar. Dur hele kızım! O Aliyi kıyma gibi... Kör olası Ali! Fidanıma nasıl kıydın?"

Hatçe:

Her tepeden bir gün doğar, sabreyle teyze, sabreyle... Ben korkuyorum şimdi. Doğar ama..."

Iraz:

"Gene mi?" diye çıkıştı. Gözlerini belertti. "Gene mi? Sen oğlamı sağ sağ yiyeceksin. Sağ sağ

öldüreceksin."

Hatçe boynunu büktü.

"Gideli tam bir hafta oldu. O üç günden çok hiçbir yerde kalmazdı. Tam bir hafta... Ah şu eşkıyalık... Ah bu dağlar... Bir korku... Korkuyorum, teyzeciğim. Korkuyorum. Korkuyorum işte. Yüreğim daralıyor. Üç günden fazla kaldı mı dışarıda? Bir iş var başında Memedin. Ben varayım da köye gideyim. Yollara düşeyim. Yollara bakayım. Başında bir iş olmasa Memedin, çoktan gelirdi."

Hüngür hüngür ağlıyordu.

"Ben gideyim teyzeciğim."

Iraz kaşlarını çattı:

"Otur oturduğun yerde orospu," diye bağırdı. "Buradan bir adım atarsan seni vururum. Kimıldama. Başına bela olma oğlanın. Senin yüzünden vurulacak oğlan. Ona hiçbir şey olmaz."

Hatçe kalktı, koşa koşa mağaranın içine girdi, kendini ağzı aşağı yere attı. Sırtı inip inip kalkıyordu. Uzun zaman böyle ağladı. Az duruyor, sonra sırtı gene inip kalkıyordu.

Iraz vardı başucuna oturdu.

"Kızım kızım, güzel Hatçe kızım, neden kendini böyle yi-

405

yip bitiriyorsun? Kendini harap ediyorsun. Yazık sana. Memede hiçbir şey olmaz. Memed, yüz adamları baş eder. Sen neden böyle ediyorsun?"

Hatçe gözyaşlarını kurularken:

"Ah teyze, keski dediğin gibi olsa..."

Aşağıda Dikenlidüzün sisi kalkıyordu. Gökyüzünde bir parça kara bulut dönüyordu ki, Memed, eli yüzü kan içinde kalmış, terlemiş, soluyarak kendisini mağaranın içine attı. Bunu

gören Hatçe Memedin boynuna atıldı, tekrar ağlamaya başladı. Ağlıyor, ağlıyor durmuyordu.

Memed:

"Dur hele Hatçe," diyordu. "Dur hele, sana neler anlatacağım! Dur hele azıcık..."

Saçlarını okşuyordu.

Iraz kızdı. Kolundan tuttu, hızla çekti:

"Hiç mi görmedik," diye bağırdı. "Senin gibisini de... Oğlanın başını yiyeceksin sen bu gidişle..."

Memed:

"Durun hele," diye gülümsedi. "Neler geldi başıma. Keri-moğlundan gelirken beni Sarıcadüze pusuya düşürdü Kara Ğbrahim. Yaman adam şu Kara Ğbrahim. Hem yürekli, hem bilgili. Beni dağın tepesine kadar kovaladılar. Belki burayı da bulurlar. Tam üç gündür saklambaç oynuyorduk. Kaçıyor, kaçıyor önlerinden geri dönüyordum. Kovalıyordum Sarıcadüze kadar, geri dönüyordum. Bu sefer de onlar benim peşime düşüyorlardı. Bir oyun oynadık sormayın. Derdim, onlar Alidağımı öğrenmesinler. Sonra Cabbarın yardımıyla şaşırttım etekte onları. Geldim. Bir hafta buradan çıkmayacağız. Yaramı sarın."

Ğki kadın el ele verip Memedi soydular. Omuzundan yaralanmıştı. Kurşunu yaradan çıkarırlarken, Memedi bir ateş bastı. Dizlerini karnına dayayarak titremeye başladı.

Hatçenin aklı başından gitti. Divaneye döndü. Ne yaptığını bilmiyordu.

Memed, böyle ateş içinde bir hafta yandı. Yarası azmış, şişmiş, bir insan bedeni kadar büyümüşü. Ancak bir hafta sonradır ki, kendisine gelebildi. Olayı bütünüyle anlatmaya başladı.

"Sarıcadüze varmadan candarmalarla karşılaştık. Candar-' ma on kopardı. Başlarında da

Asım Çavuş vardı. Çarpışmaya

tutuştuk. Allah bilir ya, bu Asım Çavuşun ölümü benim elimden olacak. Öyle apaçık üstüme üstüme geliyordu. Asım Çavuş, dedim, bu ne? Sen canından mı vazgeçtin? Tüfeği doğrulttum. Beni yanı başında böyle görünce, bağırarak kendini yere attı. Korkma Asım Çavuş dedim. Senin bir suçun yok. Ben, isteseydim eğer, seni on defa vururdum. Var git yoluna, dedim. Hemen yattığı yerden kalktı, bana gülümsedi, candarmalarım aldı gitti. Bir tek laf etmedi. Sonra, Sarıcadüzde biri bana cephane verecekti. Kararlaştırdığımız yere vardığımda bir ateşle karşılaştım ki! Sormayın. Kara Ğbrahim yağmur gibi yağırdıyordu. Ğlk elde yaralandım. Dağa kadar iki gün, peşimden geldiler. Cabbarın sesine benzer bir ses duydum bir ara... Sonra anladım ki, nereden gelmişse gelmiş, beni kurtarmak için Cabbar onlara hücum ediyor. Onları geri sürdük. Geri ardından geldiler. Sonunda Cabbar üstüne çekti onları. Ben kurtuldum. Cabbarın ne yüzünü gördüm, ne bir şey... Cabbar gelir onların hakkından. Her neyse, biz buradan gitmeliyiz. Çok üstümüze düştüler. Şu Ali Safa Bey yok mu. Bu işler hep onun başının altından çıkıyor."

Bir hafta daha yattı. Dağın eteklerinden, iki güne bir, bir çarpışma sesi geliyordu.

Memedin yarası yavaş yavaş iyileşiyordu.

Güz geldi. Dikenlidüzünün insanları aşkla şevkle çalışıyordu. Bu toprağın verimi de iyi.

Başaklar dolu dolu, ağır.

Hürü Ana bir rüzgar gibi Dikenlidüzünü dolanıyor. Bir dilim yalın gibi. Ha bire konuşuyor,

küfrediyor. Söylüyor. Can-darmaların dayağından sonra sağ kaburgaları incinmiş. Kırık

gibi. Sakız vurmuş kaburgalarının üstüne. Soluk alırken yüzü buruşuyor, acılaşıyor.

"Gözleri çıkasicalar, ne istersiniz benim gibi bir kocakarıdan?"

Bundan sonra bütün acılığıyla başlıyor:

"Ey köylüler, Abdi Ağa köye gelmiyor. Gelemediğine göre de siz malın üçte ikisini ona vermeyeceksiniz. Verirseniz eşeklik etmiş olursunuz. Eşekliğin büyüğünü... Bu yıl ekin iyi olmadı dersiniz. Öyle değil mi? Olmadı. Hiç olmadı. Biz acımızdan ölecek değiliz. Olmadı. Yok. Canımızı mı alacaksın? Yok işte. Yok canım. Ekinler yandı. Kavruldu işte."

Değirmenoluktan öteki köye, oradan ötekine gidip geliyordu. Yolda kendi kendine söyleniyordu. Bir döven süren, bir ekin biçen görmesin, alıyordu karşısına:

"Dua edin Ğnce Memedime. Yatın kalkın dua edin. Anladınız mı? Dua edin işte. O olmasaydı Abdi Ağa tepenizde karakuş gibi dönerdi. Çok şükür köyde yok. Bir tane bile vermeyeceksiniz Abdi Ağaya. Vermeyeceksiniz. Taş attı da kolu mu yoruldu? Yan gelip yatıyor kasabada."

Adamlar düşünüyorlar, başlarını sallıyorlar, kasketlerini çıkarıp başlarını kaşıyorlar.

408

"Sonu neye varacak bunun bakalım?" diyorlar. "Sonu neye varacak bakalım?"

Hasat bitti, ürün evlere çekildi. Abdi Ağaya kimse bir tane buğday bile vermedi. Topal Aliyle Ağamın öteki kahyaları köyün içinde dört dönüyorlardı. Hangi köylüye gittilerse:

"Ağamıza canımız kurban. Ağamız gibi yok. Biz onu elin kasabasında öyle sersefil kor muyuz? Ama velakin... Bir tek tohum bile kaldıramadık topraktan. Yok. Yoktan ne çıkar? Gelecek yıl, inşallah... Allah bize verir, biz de Ağamıza... Ağamız gibi var mı bizim! O gavur Ğnce Memed, tedirgin etti gül Ağamızı köyden, Ağamız ona kor mu bunu? Ğnşallah gelecek yıl bir ekin olur, o zaman hepsi de Ağamızın olsun. Biz aç kalalım. Ağamızın olsun.

Dikenlidüzünde beş köy var. Ağamıza kurban olsun beşi de..."

"Dikenlidüzü, Dikenlidüzü oldu olalı böyle ekin olmadı onda. Ne yalan söylersiniz? Düpedüz, biz hak mak tanımıyoruz densene. Biz Ağaya zırmık bile veremeyiz densene."

Köylüler:

"Aaah!" diyorlar, "bizim gözümüz çıksın. Ağamız elin kasabalarında öyle sürünsün de biz ona hakkını vermeyelim, olur mu bu! Ağamıza can kurban. Ğnce Memed gebersin."

Hürü sevinçten uçuyordu. Bütün yaz yeldiği, çene çaldığı boşa gitmemiştii. Hiçbir köylü Abdi Ağaya bir zırnık vermemiştii. Vermiyordu.

Hürü ak saçlarını kınalamıştı. Başından yazmasını atmış, yerine genç kızların düğünde bayramda bağladığı al yeşil ipekliler bağlamıştı. Fistanı da ipektendi. Boğazına üç tane altın da takmıştı. Genç kızlığında taktığı boncukları da çıkardı sandığından. Taktı. Beline ipekli Trabulus kuşak bağladı. Yüzü hep gülüyordu. Evden eve türküler söylüyordu. "Hürü toy oldu," dediler. Açık saçık türküler... Türküleri duyan her genç kız kı-zarıyordu.

Köylülerin hakkını vermediğini duyan Abdi küplere bindi. Siyasetçiye gitti. Çok dokunaklı bir tel daha yazdırdı Ankaraya. Ağlaya ağlaya söyledi derdini. Ondan sonra düştü kasabanın içine... Kimi gördüyse olanı biteni anlattı. Kaymakama gitti. Candarma kumandanına gitti.

Ağladı sızladı. Kaymakam, can-

409

darma kumandanı köylülerin bu hareketlerine çok kızdılar. De-ğirmenoluğa candarma üstüne candarma gönderdiler. Candar-malar köylüleri sıkıştırdılar. Hürü Anayı bir dama hapsedtiler. Hürü Anayla köylülerin ağzından bir sözcük bile çıkmıyordu. Dayak yediler, küfür işittiler, koyunlar gibi top top oradan oraya sürüklendiler, ağızlarından çit çıkmadı. Beş koca köy çoluk çocuk dilsiz kesilmişti.

Ğş o kerteye geldi ki bucak müdürü Dikenlidüzüne gelmek zorunda kaldı. Ne yaptı, ne söylediye kimse konuşmadı. Boş gözlerle aval aval yüzüne baktılar durdular.

Ğlk olarak Topal Ali konuştu. Topal Alinin böyle konuşmasına cümle alem şaştı:

"Bizim Ağamıza canımız feda. O eşkıya, bir karış boylu Ğnce Memed de kim oluyormuş! Kim oluyormuş da biz onun dediğini yapacağız. Topraktan bir tane bile kaldırsaydık Ağamıza

verirdik. O Ğnce Memed iti de kim oluyormuş. Bu yıl kıtlık gitti. Biz hepimiz acımızdan ölmeseık çok iyi... Beni sorarsanız, ben Ağanın kahyasıyım. Ben de aç kalacağım. Bir tek tohum bile alsaydık topraktan, onu da Ağamıza verirdik."

Topal durdu, gözlerini koyun sürüsü gibi biribirlerine sokulmuş kalabalığın üstünde gezdirdi.

"Söyleyin," dedi, "topraktan bir tek tane bile kaldırsaydık, gül Ağamıza vermez miydik?"

Kalabalık usuldan kımlılandı, dili çözöldü:

"Verirdik."

Topal:

"Canımızı istese..."

Kalabalık:

"Verirdik."

Topal:

"Ğnce Memed köye gelirse..."

"Gelemez."

"Gelirse..."

"Öldürürdük..."

Bucak Müdürü buna inanmadı, köyü ev ev araştırmaya başladı. Hiçbir evde bir tek buğday tanesi bile bulamadı. Köylüler o kadar ürünü nereye saklamışlar, ne yapmışlardı? şaşılacak işti.

410

Kasabada Dikenlidüzünün olayları günü gününe duyuluyordu. Dikenlidüzü kapısını dünyaya açmıştı artık.

Abdi Ağa divaneye dönmüşti. Saçını başını yoluyordu.

Bütün bu işlerin Ğnce Memedin başının altından çıktığı besbelliydi. O mutlak ölmeliydi. Bir de tam bu günlerde Aktozlu-dan Hüseyin Ağanın gece, yatağında vuruluşu, işlerin üstüne tuz biber ekti. Hüseyin Ağayı kim öldürmüş olabilirdi? Ğnce Memed.

Asım Çavuş yiğit adam, iyi adam, dağların kurdu ama, bütün yürekliliği Ğnce Memedi yakalamaya yetmiyor.

Kumandandan azar üstüne azar işitiyordu. Asım Çavuş o hale gelmişti ki başını kaldırıp da çarşının içinden yürüyemi-yordu. Utanıyordu. Aleyhinde, öyle çok dedikodu oluyordu ki, bunların çoğunu kulaklarıyla duyuyordu.

"Ğnce Memed dedikleri de," diyorlardı, "el kadar çocuk. Parmağına takmış koca Asım Çavuşu, oyum oyum oynatıyor."

Asım Çavuş hırsından pathyordu.

411

Kayası, ağacı, otu, çiçeği, toprağıyla bütün Alidağmı kar örtmüştü. Gökyüzü bile, alabildiğine sütbeyazdı. Sonsuz bir beyazlık. Alidağından Dikenlidüzüne, oradan Akçadağa, Çiçeklidesine, Çukurovaya kadar uzanıyordu. Bu arada bir leke, bir nokta bile yoktu beyazlığı bozan.

Uçsuz bucaksız beyazlığa gün vuruyordu. Bazan bir bulut gölgesi bu sonsuz, bu bozulmamış beyazlığı gölgeleyip geçiyordu. Beyazlığa güneş vurunca milyonlarca ipilti göğe doğru sıçrayıp insanın gözünü alıyordu.

Mağaranın durumu kötüydü. Ne un, ne odun, ne yiyecek kalmıştı.

Memedin saçı sakalına karışmıştı. Iraz süzölmüş, kararmıştı. Hatçeyse, karnı burnunda: Gebe. Nerdeyse doğuracak. Iraz, bugün değilse yarın, diyor. Hatçe sararmış, boynu incelmıştı. Kara, ışıltılı saçları ot gibi karışık, soluk...

Asım Çavuş göz açtırmıyor, güzden beri Değirmenoluk köyünün yörelerinde, Alidağınm

eteklerinde dönüp duruyor.

Iraz Memedi dışarı çekti.

"Tipi yok bugün oğul," dedi. "Ne yapacaksan yapalım. Bu kız doğurdu doğuracak. Bir köye mi ineceğiz, yok burada tedarikini mi yapacağız, ne yapacaksak yapalım."

Memed küçücük kalmış, sakala gömülmüş yüzünü buruşturarak:

"Bir köye götüremeyiz. Ev ev geziyorlar. Ne yapacaksak" burada yapacağız."

412

Iraz:

"Hemen," dedi. "Çocuk geldi gelecek. Ne yapacaksak yapalım."

Memed bazı bazı dağdan köye iniyordu. Ama arkasından da kocaman, bir top kara çalı sürüklüyordu.

Ğçeri girdiler. Hatçe oturmuş, sırtını mağaranın duvarına vermiş, gözlerini ilerde bir yere dikmiş, kırpmadan bakıyordu. Gözleri donmuş gibi.

Memed:

"Hatçe, biz Iraz Hatunla köye iniyoruz. Sen tüfeğe kurşunu ver, bekle. Biz geceye geliriz."

Hatçe:

"Ben yalnız kalamam," dedi.

Memed:

"Ne yapalım öyleyse Hatçe?"

"Ben de gelirim."

Memed:

"Etme eyleme Hatçe!"

Hatçe:

"Öldüm burada."

Memed:

"Iraz Hatun da kalsın."

Hatçe:

"Olmaz."

Memed:

"Bu ne aksilik?"

"Ğşte böyle."

Iraz:

"Kal kızım."

"Kalamam."

Iraz:

"Sen dağa çıktm çikalı aksileştin."

Hatçe:

"Öyle."

Memed:

"Allah belanı versin."

Sustular. Memed vardı mağaranın taşma oturdu. Yüzünü

413

iki avucu içine alıp kötü kötü düşünmeye başladı. Üstlerinde bir kartal dönüyordu.

Kanatlarını germiş...

Memed öfkeliydi:

"Siz kalın," dedi, mağaradan aşağı inmeye başladı. Deli gibi, koşarak iniyordu.

Iraz Hatçeye çıkışıyordu:

"Kör olası," diyordu, "ne istiyorsun oğlandan? Oğlan zaten başı kayısı olmuş. Bir de senin

derdin. Candarmalar aman vermez. Bir de senin derdin..."

Hatçe ağzını açmıyordu.

Öğle sonu Iraz dışarı çıktı. Çıktı ki, ne görsün! Memedin bir top kara çalısı dışarda durup durur. Delicesine aşağılara, karlı ovaya, avazı çıktığı kadar bağırdı. Memed çoktan gitmişti.

Bağırdı bağırdı, Iraz içeri girdi, kendisini yere attı.

"Bir felaket," dedi, "bir felaket geliyor. Korkuyorum ki bir felaket geliyor. Çalıyı unutmuş.

Tipi de yok ki izini örtsün. Hava dupduru. Tipi de yok. Gideyim desem, izini kapatayım desem, ben onun geçtiği yerlerden geçemem ki..."

İkinci günün gecesini Memed geri geldi. Renk menk kalmamıştı. Getirdiği yükün altında ezilmişti.

"Çok korktum," dedi. "Çalıyı unutmuşum, bir aşağı indim ki... Geri dönüp izin üstünden çalı

çeksem, karanlık kavuştu kavuşacak... Sizi merak ettim, hemen döndüm. Topal Alinin yakasını candarmalar bir türlü bırakmıyorlar, iz sürdürüyorlarmış, benim izimi. Bundan

korkuyorum. Bir iz görürse dayanamaz. Alır getirir. Bana, aman kardaş çalı çek, dedi.

Anladım ki dayanamayacak. Korkuyorum. Hele şu zamanda... Ğş kötü."

Iraz:

"Bu gavurluğu yapmaz gayri Topal Ali. Korkma canım. Topal senin için canını verir."

Memed:

"Biliyorum verir ama, gene de iz görürse dayanamaz. Bu Topalı daha ilk günden vurmahmışım ama..."

414

33

Asım Çavuş canından usanmıştı. "Şu Ğnce Memed yezidi de başıma bela kesildi. Savuşsa gitse de başka yerlere, elinden kurtulsam," diyordu. "Şunun elinden bir kurtulsam..."

Candarmalar da yorulmuş bitmişlerdi. "Kış kıyamet her Allahm günü Torosun yamacında dolaş dolaş ne olacak böyle?" Nerde insan izine benzer bir iz görseler, nerde karı bozulmuş görseler, peşinden günlerce gidiyorlardı. Ğnce Memed yüzünden başka birkaç çete daha yakalamışlardı.

Bir aydır da Alidağın yöresinde dört dönüyorlardı. Çünkü dağda yakalayıp dayak attıkları bir çoban çocuk, Ğnce Me-medi Alidağında gördüğünü ağzından kaçırmıştı.

Alidağı dört bir yanına nöbetçi konmuş gibiydi.

Bu kış kıyamette Ğnce Memedin Alidağında yaşayacağım Asım Çavuşun akli bir türlü almıyordu ama, çobanın ağzından alınan laftan sonra da Alidağından vazgeçemiyordu.

Dikenlidüzünden karı yara yara gelen atlı candarma soluk soluğaydı:

"Çavuşum gördük," dedi. "Ğzinin üstüne çalı çekiyordu. Dağa yukarı çekiyordu. Bizi görünce kaçtı. Hiç kurşun sıkmadı. Ama izi yitmez. Çalı çekse de yitmez. Karın yüzünü buz bağlamıştır. Çalı çekmek para etmez. Ğze baktık, iz eski iz."

Asım Çavuş sevindi. Memede ilk kez doğru dürüst rasgeli-yorlardı.

Topal Aliyi çağırarak için Abdi Ağanın evine candarma gönderdi.

415

Topal geldi:

"Buyur Çavuşum."

Çavuş:

"Ğz var."

Topal:

"Karda gözüm almaz. Bana toprak gerek."

Oradaki köylüler hep bir ağızdan:

"Topalın karda gözü almaz. Karda iz süremez," dediler. "Sizi yanlış yere götürür," dediler.

Asım Çavuş gene de Topalın yakasını bırakmadı:

"Süremese de bizimle gelmeli," dedi.

Topal bunu duyunca yaprak gibi titremeye başladı.

"Tabanlarımı öpeyim Çavuşum, beni götürme bu soğukta."

Çavuş:

"Olmaz," dedi, kesti attı.

Topal boynu bükülü, sırtını bir duvara dayadı, öylecene kaldı.

Çavuş başındaki candarmasını Alıdağına doğru çekti.

Bir anda bütün köy çalkalandı: "Ğnce Memedin izi bulunmuş. Ğzi bulunmuş!"

Bütün köy, kadın erkek, çoluk çocuk, Alıdağın eteğine kadar candarmalann arkasınca yürüdüler. Orada, etekte, izin başında yığılıştılar. Gözlerini ize dikip, baktılar kaldılar.

Topal Ali izi görünce yüreği parça parça oldu. Şaşırdı. Konuştu. Konuştu ama ne konuştuğunu kendisi de bilmiyor. "Neden çalı çekmemiş bu it oğlu?" diyordu usuldan.

"Neden ola? Bulurlar. Apaşikar iz."

Asım Çavuş Topalı kolundan tuttu, izin başına götürdü:

"Ne ağzın kıpır kıpır ediyor öyle? Ne kıpır kıpır? Söyle, bu iz o mu?"

Topal:

"Yok," dedi. "Çoban izi bu. Üstelik de bir aylık."

Asım Çavuş kızdı, Topalı kolundan tutup, şiddetle karın içine fırlattı:

'Teres," diye bağırdı. "Topal teres. Hem Ağanın kahyalığını yapar, ekmeğini yersin, hem de

Ğnce Memedi iltizam edersin. Sizin hepiniz birer Ğnce Memedsiniz. Allah size fırsat vermesin."

"Ėzi takip edin."

Karda donarak, elleri düşerek, iki günde izi süre süre doruğa çıkardılar. Doruğu sardılar.

Köy yas içindeydi.

Topal boynunu büküp ağlamsı ağlamsı, "Buldular," diyordu. "Buldular Ėnce Memedimizi."

Bütün ihtiyatı elden bırakmıştı.

Hürü Ana kükrüyordu:

"Bulsunlar," diyordu. "Bulsunlar da, görsünler göreceklerini... Ėsterse bin candarma olsun.

Deler geçer Ėnce Memedim."

Akşama doğru ilk çatışma oldu. Candarmalar mağaraya giden yolu bulmuşlar, mağaranın

ağzını da görmüşlerdi. Ha bire bomba sallıyorlardı yukardan, mağaranın ağzına. Memed

onları mağaranın ağzına yaklaştırmamak için ilk karşılığı verdi. Asım Çavuşu bir ateş

çemberine aldı.

Kaçıp kurtulabilirlerdi. Kaçamadılar. Hatçe sancılanmış, doğuruyordu. Dışarda tüfek

seslerini duyunca ağlamaya başladı.

Iraz:

"Demedim mi ben size?" dedi. "Çalının yüzünden."

"Çalının yüzünden ama, gene bulamazlardı. Topal dayanamadı bence, gene izi sürdü. Onu

öldürmeliydim. Bir tipi çıksa, bunlar burada bir dakika kalamazlar, gidince de bir haftada

zor geri dönerler. Ah! Topal."

Asım Çavuş tatlılıkla söylüyordu:

"OĞlum Memed," diyordu, "teslim ol! Kapandasın bugüne bugün. Dört bir yan sarılı.

Çıkamazsın. Yakında af çıkacak. Gel teslim ol! Senin ölmeni istemem."

Memed hiç karşılık vermedi. Bir kurşun Asım Çavuşun önündeki taşı parçaladı.

Bundan sonra çarpışma kızıştı. Her iki yan da kurşun yağdırıyordu.

Asım Çavuş:

"Bir hafta, bir ay burada bekleyeceğim. Nasıl olsa kurşunun bitecek."

Memed, dişini sıkarak, karşılık verdi en sonunda:

417

"Biliyorum Çavuş, biliyorum," diye bağırdı. "Öyle olacak sonu. O zamana kadar da sizden bir kişi bile bırakmam. Hepinizi vururum. Biliyorum Çavuş. Ben teslim olmam. En sonunda benim ölümü çıkarırsınız bu mağaradan. Anladın mı çavuş?"

"Yazık sana. Yazık senin gibi bir adama. Hepimizi vursan bile yeniden candarma yetişir. Ne kazanırsın? Af çıkacak bu yıl. Gel teslim ol, Önce Memed!" Memed:

"Söyleme Çavuş," diye bağırdı. "Bunca seni vuracağım. Şimdiye kadar vurmadım. Bunca vuracağım. Bırakmadın peşimi."

Kurşun o kadar çoğaldı ki sesler konuşmalar duyulmaz oldu. Sustular.

Memedin yanı mermi kabuklarıyla dolmuştu. Öki torba mermisi daha vardı ama, korkuyordu. Çok çabuk yakmak zorunda kalıyordu.

Iraz Hatçeyle uğraşıyordu. Hatçe durup durup çığlıklar atıyordu. Iraz da:

"Ne kötü günde, ne kötü günde," diyordu. Hatçeyi bir an bırakıp, tüfeği kapıyor, Memede yardıma koşuyordu. Hatçe çığlık atıncaya kadar sıkıyordu. Sonra Hatçenin yanına varıyordu.

Hatçenin alnından damla damla terler süzülüyordu. Hatçe kıvranıyordu yerde. "Ah anam," diyordu. "Ah anam, beni doğurmaz olaydın anam."

Memedle Iraz da kapkara kesilmişlerdi. Mağaranın içi ekşi ter kokuyordu. Islak ıslak. Bir an

Memed:

"Yandım anam," dedi, sonra pişman oldu. Dudaklarını ka-natmcaya kadar ısırıldı.

Bu "yandım" üstüne yerde kıvranmakta olan Hatçe ok gibi yerinden fırladı, Memedin

yanında yeniden yere düştü.

"Memedim," diyordu. "Vuruldun mu? Ben öldürürüm kendimi."

Iraz vardı Memedi açtı:

418

"Omuzundan yaralanmışsın," dedi. Sarmaya başladı yaraya

Memed yaralı yaralı durmadan sıkıyordu.

Asım Çavuş bir adamda bu kadar çok kurşun olmasına şaşıyordu. Arkadaşlarından birkaç tanesi kurşunu yemişti. Yavaş yavaş umudunu kesiyordu.

Hatçe bir uzun çığlık daha attı. Iraz onu tuttu, yerden doğrulttu:

"Sık kendini sık!" dedi.

Hatçenin yüzü kırışıktan acıandı.

Birden bir çocuk viyaklaması duyuldu. Memed arkasına döndü. Kan içinde bir bebek gördü.

Hatçenin yüzü kağıt gibi olmuştu. Başını geri çevirdi.

Memedin elleri titriyordu. Elleri tutmadı. Tüfek elinden düştü. Iraz vardı tüfeği yerden aldı sıkmaya başladı. Hatçe ölü gibi yatıyordu. Memed az sonra kendisine geldi. Hafif bir sesle:

"Ver teyze," dedi, elini tüfeğe uzattı. Iraz verdi.

Iraz vardı, çocuğu sildi tuzladı.

"Oğlan," dedi.

Memedin yüzünde zehir gibi acı bir gülümseme dolaştı.

"Oğlan."

Ėkindiye kadar çarpışma sürdü. Memed tek elle idare ediyordu artık. Iraz dolduruyor, o bir taşı destek olarak alıyor, tek eliyle sıkıyordu.

Ėkindiüstü Iraz boynunu bükerek, bitkin:

"Kalmadı," dedi.

Memed kurşunu unutmuştu. Boğazlıyorlarmış gibi boğazından bir hırıltı çıktı. Tüfeğin üstüne düşüverdi. Geri kalktı sonra da. Gözleri yuvalarından fırlamıştı. Orada öyle şaşkın, kendinden geçmiş, durdu. Sağa sola sallanıyordu. Sonra salla-na sallana çocuğa vardı.

Yüzünü açtı. Şaşkınlıkla uzun uzun baktı. Mağaranın kapısına geri döndü. Gülümsüyordu.

Yerden tüfeği aldı. Cebinden mendilini çıkardı, bayrak gibi ucuna astı.

Iraza döndü. Iraz, büyük, sarkan bir kayanın altına oturmuş, için için ağlıyordu. Kurumuş kalmıştı.

"Iraz teyze," dedi.

419

Iraz başını kaldırdı, Memede baktı:

"Hatçe!" dedi. Hatçe kendinde değildi.

"Beni dinleyin. Bunlar beni sağ komazlar. Oğlumun adını Memed koyun."

Dışarı çıktı. Tüfeği havaya kaldırdı:

"Teslim," diye bağırdı. "Teslim oldum, Asım Çavuş!"

Asım Çavuş, iri yarı, palabıyıklı, büyük gözlü, babacan tavırlı, kalın dudaklı, yakışıklı bir adamdı.

Memedin teslim deyişine şaştı. Ğnanmadı.

"Teslim mi Ğnce Memed?" diye bağırdı.

Öteki ölü bir sesle:

"Teslim, teslim Çavuş," dedi. "Muradına erdin."

Çavuş candarmalara döndü:

"Siperlerinizden çıkmayın. Ben gideyim. Belki yalandır."

Az sonra, Çavuş mağaranın kapısında idi.

Vardı Memedi elinden tuttu. Gülererek:

"Geçmiş olsun Ğnce Memed!" dedi.

Ğnce Memed:

"Sağ ol."

Iraz köşede büzülmüş, küçülmüştü.

"Hala inanmıyorum senin teslim oluşuna Ğnce Memed!"

Memed sustu. Kelepçeye ellerini uzattı.

Iraz yerinden ok gibi fırladı.

"Çavuş, Çavuş," dedi. "Sen de Ğnce Memedi teslim mi aldım diyorsun?"

Köşeye gitti. Bebeğin üstündeki kilimi çekti. Bebek ortaya çıktı. Gözleri yumuktu.

"Ğşte bu teslim aldı Ğnce Memedi. Siz de erkeğim diye övünüyorsunuz."

Asım Çavuş bunu beklemiyordu. Bir Hatçeye, bir Iraza, bir Memede baktı. Gülümsemesi dudaklarında dondu kaldı. Elini Memede uzattı, kelepçeyi aldı.

"Ğnce Memed!" dedi, sustu.

Göz göze, öylece sustular kaldılar. " *-

"Ğnce Memed, ben de bu durumda seni teslim alacak adam değilim."

Belinden beş tarak fişek çıkarıp yere attı:

420

"Ben gidiyorum. Arkamdan ateş et," dedi.

Kendisini, bağırarak dışarı attı.

Memed arkasından ateş ediyordu.

Arkadaşlarının yanma gelen Asım Çavuş:

"O namussuz teslim olur mu hiç? Beni vurmak için yapmış o oyunu. Kendimi yere atmasam kurşunu yiyordum. Ğyi ki ihtiyatlı yürüyordum. Fırtına geliyor. Aşağı inelim. Hepimiz donar

ölürüz."

Candarmalar, yorgun bitkin, Memedin mağarasına dönüp baka baka aşağıya inmeye başladılar.

Kara bulutlar Alidağının tepesinde kayıyordu. Tipi neredeyse başlayacak. Ğlk kar sepelemeye başladı. Sonra çoğaldı. • Sonra da delice bir rüzgar savurmaya başladı.

Akşama doğru Alidağında kıyametler kopuyordu. Korkunç bir tipi kayadan kayaya savuruyordu.

Alidağı, Alidağının yöreleri ve gökyüzü sütbeyaz olmuştu. Bir beyazlık içinde dönüyordu.

421

34

Haber köye, köyden kasabaya bir anda yayıldı. "Ğnce Me-med vurulmuş. Alidağında tipi dinince ölüsü aşağı indirilecek."

Değirmenolukluların gözü Alidağmın boranlı doruğuna dikilmişti. Alidağı dağların dağı...

Alidağı gayetle heybetli. Ali-dağı yedi Ğnce Memedi.

Herkes evine kapanmıştı. Abdi Ağayı bekliyorlardı. Haber aldıysa nerdeyse gelecekti.

Vayvay köylüleri Ali Safa Beyden tarlalarını parça parça geri alıyorlardı. Koca Osman on beş yaşında gibi gencelmışti. Ali Safaya meydan okuyordu.

"Ğnce Memed, şahinim."

Vurulma haberi Vayvaya da geldi. Koca Osman haberi duyunca yerinden kalkamadı.

Kurudu kaldı. Ağzını bıçaklar açmadı bir zaman. Gözlerinden iplik iplik yaşlar süzülüyordu.

Sonra konuştu:

"Vay şahinim vay! Ne de babayıgitti şahinim. Bir gözleri vardı, kocaman. Kaşlar dersen...

Kalem parmaklar... Boy dersen öyle... Selvi gibi. Vay şahinim vay! Bana diyordu ki, Osman

Emmi, bir gün senin evine geleceğim, misafir kalacağım diyordu. Olmadı. Vay şahinim vay!

Karısı da yanındaydı. Ne yapar ola fıkaracık şimdi? Bana bakın köylüler, şahinim bizi kurtardı bu gavurların elinden, karısını köye getirip tarla verelim, besleyelim. Hapise düşerse orada da besleyelim. Olur mu?" .

Köylüler:

422

"Münasip," dediler.

Ali Safa korkusu geldi gene yüreklerine oturdu.

Abdi Ağa önce Ali Safa Beye koştı. Safa Beyi evde bulamadı. Safa Beyin karısı:

"Gördün mü Abdi Aşam, eden bulur. Gözlerin aydın."

Abdi Ağa:

"Aydınlık içinde kal kızım," dedi yürüdü.

Kaymakama gitti ve etek öptü.

"Allah hükümetin devletin zevalini vermesin Kaymakam Bey. Asım Çavuş bir kahraman adam. Yiğit adam. Can kurban öylesine."

Kaymakam:

"Gözlerin aydın Abdi Ağa. Hükümetten bu kadar şikayet ediyordun. Ali Safa Bey olmasa kasabanın adını rezil edecektin. Bereket Ali Safa Bey telgraflarını çektiirmemiş."

Abdi Ağanın gözleri faltaşı gibi açıldı, yuvalarından fırladı.

Kaymakam güldü:

"Yaaa, göndermemiş."

"Hiç mi? Bir tane bile gitmemiş mi?"

Kaymakam:

"Yaaa, gitmemiş. Gitseydi o telgraflar seni de asarlardı, beni de... Sen delirdin mi? Ankaraya telgraf çekilir mi?"

Abdi Ağa düşündü. Sonra kahkahayla gülmeye başladı:

"Ğyi ki gitmemiş Kaymakam Bey. Asabiyet. Kasabamızın gül adı beş paralık olurdu. Ğyi ki...

Ğnsanın gözü kızınca her şeyi unutuyor. Zoruma gidiyordu, koca bir hükümetin kel, parmak

kadar bir çocukla başa çıkamaması... Ğnan, çok ağrıma gidiyordu. Ne etmişim de öyle

telgraflar çekmişim. Delilik. Kusura kalma Kaymakam Bey. Afedersin."

Kaymakamdan, Candarma Kumandanına gitti. Ona da sevincini anlattı, teşekkürlerini

bildirdi. Asım Çavuşa bir hediye yapıp yapamayacağını sordu. Ğnce Memedin başının

buradaki evin değil de, köydeki evin kapısına dikilmesini rica etti. Kumandan da kabul eyledi.

Kasabaya haberi Topal Ali getirmişti.

Abdi ağaya gelmiş: . "Düşmanın ömrü bu kadar, Ağa," demişti. "Tamam.

423

Dağdan çoban indi. Ölüsünü gözüyle görmüş. Asım Çavuş kellesini kesiyormuş. Ağama haberi çabuk getireyim diye, bekle-yemedim koştum."

Abdi Ağa önce inanmamış, sonra sevincinden deliye dönmüştü. Topal Aliden sonra, üç gün içinde dağlardan kim indiy-se haberi doğrulamıştı.

Kumandandan sonra eve gelen Abdi Ağa, Topal Aliyi karşısına aldı:

"Asım Çavuş sana biraz kötülük ettiyse de aldırma canım. O kahraman, o yiğit bir adamdır.

Bak, düşmanımızı temizledi."

Sonra coştı:

"O köylü," dedi hınçla, "o köylü. O ekmeksiz, o nankör köylü. Ben bir yıl başlarından eksik olunca bana bir tek tane bile vermediler. Yarın bir gün varacağım köye, ulan namussuz, ekmeksiz, geçen yıl kıtlık mı oldu? Söyleyin kıtlık mı oldu da benim hakkımı vermediniz?

Ğnce Memede güvendiniz öyle mi? Alın Ğnce Memedinizi. Alın da ne yaparsanız yapın başım.

Gördünüz ya Ğnce Memedinizi! Şimdi ben size gösteririm kıtlık nasıl olur! Gösteririm."

Topalı elinden tuttu:

"Ali!"

"Buyur Ağam."

"Bu yıl ekin her yılkinden daha iyi oldu, öyle mi?"

Topal Ali:

"Her yılkinden iki misli!"

"Ali!"

"Buyur Ağam."

"Ben bu köylüye ne ceza vereyim?"

"Ağa canım bilir."

Abdi en yeni giyitlerini giydi. Tespihine koku sürdü. Gitti berbere, tıraş oldu. Ğçi içine sığmıyordu. Maraşlı Mustafa Efendiye gitti. Gülerek dükkana girdi.

Maraşlı Mustafa:

"Düşman dahi olsa ölüme sevinilmez Abdi Ağa," dedi. "Ne olup ne olmayacağı belli olmaz."

Bütün çarşayı dükkandan dükkana dolaşıp sevincini gösterip,-onlardan birer "gözün aydın" aldıktan sonra ata binmiş köye

424

geliyordu ki olan oldu. Kötü haber geldi. "Ğnce Memed, yaralı yaralı Asım Çavuşun elinden kaçmış kurtulmuş."

"Kim dedi?"

"Asım Çavuş dedi."

"Asım Çavuş nerde?"

"Geliyor. Şabaplınm orada gördüm."

Abdi Ağa atın başını gerisin geriye çevirdi.

Asım Çavuş candarmalarıyla yorgun bitkin, kasabaya girdi.

Abdi, evinin avlusunda düşercesine attan indi. Cansız gibi yürüyerek doğru arzuhalci Deli

Fahriye gitti.

"Yaz kardaş," dedi. "Doğrudan doğruya Ğsmet Paşaya yaz. Kaymakam, telgrafçı, Ali Safa

Bey, Candarma Kumandanı, Ğnce Memed eşkıyası hep birlik olmuşlar. Yaz, Paşam sana ne

kadar tel çektimse hiçbirini ulaştırmadılar de, yaz!"

Koca Osman:

"Şahinim, belini büktü ağaların. Ali Safa Bey daha dağa adam çıkarmaya çalışıyor. Çıkarsın çıkarabildiği kadar, şahinim hepsini yer."

Köyün orta yerindeki büyük dut ağacının altında toplanmışlardı. Güz yaprakları sararmış gibi. Nerdeyse dökülecek.

"Tarlalarımızın hepsini hak ettik. Tamam mı?"

"Tamam," dediler.

"Bu kimin yüzünden."

"Ğnce Memedin."

Koca Osman ayağa kalktı:

"Ankaradan Ali Saip Bey geldi," dedi.

Köylüler kulak kesildiler.

"Ğsmet Paşaylan konuşmuş. Bu güz bayramda... Yani hükümet bayramında büyük af çıkacakmış. Yani on beş gün, bir ay sonra... Ğnce Memed de affa uğrayacak. Çocuğu da olmuş. Ona tarla verelim. Bizim köye yerleşsin. Ne dersiniz?"

Köylüler hep bir ağızdan:

"Yerleşsin," dediler. "Başımız üstünde yeri var. Tarlamız da onun, canımız da... Öylesine yiğide!.."

Koca Osman köyün en verimli tarlalarından yüz dönümünü Ğnce Memede ayırdı. Bu yüz dönüm dul Eşenindi. Aralarında para topladılar. Eşeden tarlayı satın aldılar. Köylü hep birden, çift koşup bu yüz dönümlük tarlaya buğday ekti.

Koca Osman sürülmüş yumuşak toprağı karıştırdı. Parmaklarından su gibi topraklar

süzüldü:

426

"Ölürsem gözüm açık gitmez," dedi. "Ali Saip Bey yalan söylemez. Dediği mutlaka çıkacak.

Ğsmet Paşanın has adamı."

Ğşte bu sıralar kasabada gene kıyametler kopuyordu. Ali Safa Bey, Ğnce Memedin

yakalanmamasından dolayı Kaymakama, Candarma Kumandanına yapmadığını

bırakmıyordu. Onları, eşkıyaları himayeye itham ediyordu. Ankaraya tel üstüne tel

yağdırıyordu. Ankara, Kaymakama eşkıyaları yakalaması için şiddetli emirler veriyordu.

Yüzbaşı bizzat candarmaların başındaydı. Toros köylüklerine gma gelmişti artık. Eşkıyadan

değil candarmadan.

Ğnce Memed hiçbir köyde barınmıyor, günlerce aç susuz, bir de çocukla dağlarda kalıyordu.

Birkaç kere Yüzbaşı Farukun pususuna düşmüşler kurtulmuşlardı. Bugünlerde eğer Ke-

rimoğlu olmamış olsaydı, Ğnce Memedin hali dumandı. Nerede olursa olsun mermi, ekmek,

para yetiştiriyordu. Vayvay köyünden gelen paralar da Kerimoğlu yoluyla ulaşıyordu.

Bayramı Koca Osman kadar Kerimoğlu da dört gözle bekliyordu. Şunun şurasında ne kaldı.

Değirmenoluk, cümle Dikenlidüzü köylüleri af haberinden memnun değildiler. Memed

dağdan inince Abdi Ağa köye geri gelecekti. Ödleri kopuyordu.

"Af dediğin de neymiş yani. Eşkıya eşkıyaysa dağda gezer. Memedin yerinde olsam inmem.

Bizim gibi köylü olup da ne sürünecek. Alem ondan korkuyor."

427

Topal Ali:

"Duydun mu Ğnce Memed," dedi.

Memed gözleri apaydınlık güldü.

"Yook."

"Ne yok? Sen de..."

"Vallahi yok."

Ali:

"Dur öyleyse..."

"Söyle."

"Demedim miydi sana Çiçeklidesinde Koca Osmanı? Ali Saip Bey Ankaradan gelmiş, büyük bayramda af çıkacakmış. Bunun üstüne Koca Osman köylüyü toplamış başına, böyle böyle demiş. Ğnce Memed bizim şahinimiz. Gelsin köye yerleşsin. Köylüler, başımız üstünde yeri var demişler. Sana yüz dönümlük bir tarla satın almışlar. Koca Osman kendisi seçmiş. Bir de ev yapıyorlar. Koca Osman dedi ki Ali Saip Bey yalan söylemez. Aman kendisini iyi korusun. Böyle söyle dedi. Af haberini ben ulaştıracağım şahinime dedi. Eeee, işler nasıl?"

Memed:

"Şu yüzbaşidan dur durak yok. Öteki eşkıyaları bırakmış, kanlı katilleri, hep benim peşimde. Belki on kezdir çarpışıyoruz. Ne olursa olsun bir daha karşılaşsam vuracağım."

Topal:

"Af var, boş ver," dedi.

Memed:

428

"Çok geliyor üstüme. Vuracağım."

"Etme. Bekle az daha. Oyala."

Topal gitti.

Afı duydu duyalı Hatçenin gözüne uyku girmiyordu, sevinçten.

Alayarın kan gibi kırmızı toprağı vardır. Hani çok kırmızı bir karpuzu ortadan yarar, güneşe korsun. Ğşte öyle kırmızı.

Üç gündən beri Alayarın kırmızı topraklarına sığınmışlardı. Yüzbaşı Faruk başlarında alıcı kuş gibi dönüyordu ya, gene de mutluydular.

Hatçe, İraz türküler söylüyorlardı. Oğullarının adı Memed kalmıştı. Memed tombul tombul büyümüşdü. Bugünlerde de en güzel ninniyi dinledi. Hatçe Memedini havaya atıp atıp tutuyordu.

"İraz teyze," diyordu, "bak hele şu Allahm işine. Biz otuz dönüm diyorduk. Allah bize yüz dönüm verdi. Bir de ev üstelik."

Öyle şakalar, öyle çocukluklar, öyle aptallıklar yapıyordu ki, on iki yaşında kız çocuğu yapmaz.

Memede ikide birde:

"Aman Memed," diyordu, "af çıkıyor. Evimiz, tarlamız var. Neden yüzün gülmüyor? Gülsene azıcık."

Memed buna acı acı gülümsüyordu.

Gün doğmadan Alayarda Yüzbaşı Faruk tarafından sarıldılar.

Yüzbaşı:

"Ğnce Memed, ben Asım Çavuş değilim. Hizaya gel," diye bağıyordu. Memed karşılık vermiyordu. Candarmanın elinden nasıl kurtulunur, öğrenmişti. Aldırmıyordu bu yüzden.

Oyalama kurşunlan sıkıyordu. Gece olsun, aralarından süzülüp çıkacaklardı. İraz en namlı eşkiyadan daha atik, daha nişancı, daha yürekliydi. Tek başına üç gün bu candarmaları oyalayabilirdi. Yüzbaşı Faruk deli divane oluyordu. Bir tek adam, bir tek kadm! Üstelik de çocuk!

"Ğnce Memed, kurtulamazsın elimden."

Ğnce Memed niyeti arıtmıştı. Yüzbaşığı öldürmeye sıkıyordu. Onun için ta içlerine sokulmuştu. Böyle bir ihtiyatsızlığı ilk kez yapıyordu.

Arkadan:

"Yandım," diye Hatçenin sesi geldi. Memed olduğu yerde donakaldı, ama geri dönmedi.

Yüzbaşının bulunduğu yeri ateş çemberine aldı. Bunu da içi götürmedi, oraya bomba üstüne

bomba attı. Hışımla geride döndü, geldi Hatçenin yanına. Hat-çe upuzun uzanmış cansızdı.

Çocuk da yanındaydı. Hatçe güler gibi yatıyordu.

Memed deliye dönmüştü, makinalı gibi taratıyor, ha bire el bombalarını savuruyordu. Iraz

da bir taraftan.

Yüzbaşı yara içinde kaldı. Candarmalar dayanamadılar.

Iraz Hatçenin ölüsüne kapanmış ağlıyordu. Yüzü hapisa-neye ilk geldiği günkü gibi olmuştu.

Memed tüfeğini kucağına çekip oturmuş, başını eğmiş ağlıyordu.

Iraz ölüden başını kaldırdı. Göğe baktı. Ta yücelerden bir katar turna geçiyordu.

Hatçenin kanı, Alayarm kırmızı toprağına karışmıştı.

Sonra çocuk bir ağlama tutturdu. Memed, çocuğı kucağına aldı. Bağına bastırdı. Avutmak

için dolanarak ninni söylemeye başladı.

"Şu köye haber verelim de," dedi Iraz, "gömsünler Hatçeyi."

Iraz haber vermeye gitti. Memed, kucağında çocuk, yüz etleri korkunçlaşmış, gerilmiş, ölüye

gözlerini dikmiş, taş gibi kıpırtısız kaldı.

Haberi alan köylüler, kadın erkek, çoluk çocuk ölünün yanına geldiler.

"Vaaay," dediler, "vaaay Œnce Memedin talihsiz Hatçesi."

Memed muhtarı çağırđı. Eline para verdi:

"Şanlı şöhretli defnedin Hatçemi," dedi. Hatçeye uzun uzun baktı. Hatçe gülümsüyordu.

Çocuğı kucağına aldı.

"Yürü Iraz teyze," dedi.

Iraz arkada, o önde dağa yukarı çıktılar.

Dorukta bir mağara buldular. Kapısının taşına oturdular. Yandaki ağaçlardan yapraklar dökülüyordu. Bir kuş ötüyordu. Karşiki kayadan bir top ak güvercin kalktı. Bir kertenkele bir kütüğün üstüne çıktı. Bu sırada Memedin kucağında uyumuş kalmış çocuk uyandı. Sonra da bastı çığlığı...

430

Iraz geldi. Memedin sırça parmağından tuttu, gözlerinin içine baktı:

"Kardaş!" dedi. "Kardaş! Sana bir şey diyeceğim Ğnce Me-medim."

Memed kımıldamadan bekliyordu.

"Kardaş, şu çocuğu ver bana da başımı alıp Antep köylüklerine gideyim. Ölecek bu dağlarda.

Açlıktan ölecek... Rızamn kanından vazgeçtim. Rızamn yerine işte bu! Ver de gideyim.

Büyütüyüm sabiyi."

Memed kucağındaki çocuğu ağır ağır uzattı. Iraz aldı, bağrında sıktı.

"Rızam!" dedi. "Benim Rızam."

Bir eliyle de üstündeki fişeklikleri soyuyordu. Soydu. Hepsini bir yere yığdı.

"Sağlıcakla kal Ğnce Memed," dedi.

Memed vardı Irazı kolundan tuttu. Çocuk ağlamasını kesmişti. Uzun uzun çocuğun yüzüne gözlerini dikti baktı:

"Uğurola."

431

37 |

Sağrısı toparlak değil, uzun olacak. Yumurta gibi. Kulakları kalem, alını akıtma sakar, bacakları belinin uzunluğuna bakarak kısa, rengi ne al, ne doru, ne kula, ne de kır olacak, rengi pare pare benekli demirkır olacak.

At, Koca Osmanın evinin önünde bekliyordu. Kışıyor, eşiniyordu. Beli inceikti. Gözleri kız gözleri gibiydi. Işıltılı, kederli. Kuyruğu topuklarına kadar sarkıyordu. Süzülüyordu. Yalısı sağa yatmıştı. Koştuğu zaman dürülür, kaval gibi olurdu.

Büyük bayramla birlikte af da çıkmıştı. Dağdaki eşkıyaların çoğu, birkaçı hariç, hemen hepsi inip tüfeklerini teslim etmişlerdi. Candarma dairesinin avlusunda türlü türlü eşkıya... Bekleşip duruyorlardı.

Koca Osman atın yalısını okşayıp:

"Ğnce Memedime, şahinime de layık," dedi. "Oğluma da layık bu at."

Köylüler:

"Layık," dediler.

Koca Osman atın sırtına atladı:

"Ben şahinimle iki güne kalmaz gelirim. Gidin Endelin köy yerinden davulcuları çağırın.

Çifte, davullar dövülsün. Kasabada, Vayvay köyü Ğnce Memedi böyle karşılamalı. Herkesin eşkıyaları yaya gelir, bizim Ğnce Memedimiz Arap atlan..."

Koca Osman atın dizginlerine asıldı, doldurdu. Toroslar tüm maviye batmıştı. Morarıyordu.

432

Af haberini Ğnce Memede Cabbar getirdi. Ğki eski arkadaş uzun uzun kucaklaşıp konuşmadan yan yana oturdular.

Cabbar ayrılırken:

"Ben gidip teslim oluyorum," dedi.

Memed ağzını açmadı.

Değirmenoluğa bir öğleüstü girdi. Yüzü kararmış, gözleri çukura kaçmış, alnı kırış kırış olmuştu. Bir kaya parçası gibiydi. Küçücük kalmış gözleri bir inatçı pırıltıydı. Böyle dalgündüz ilk kezdir ki köye giriyordu. Sarhoşlar gibi yalpa vuruyordu. Kendinden geçmiş

gibiydi. Kapılardan kadınlar başlarını uzatmışlar şaşkınlıkla, korkuyla bakıyorlardı.

Çocuklar, arkasında, uzağından sessiz, korka korka onunla birlikte yürüyorlardı.

Ğnce Memedin köye girdiğini Hürüye haber verdiler. Hürü koşa koşa geldi onu alanda karşıladı.

Hışımınla yakasından tuttu:

"Memed! Memed!" diye bağırdı bütün sesiyle. "Hatçeyi yedirdin onlara da şimdi teslim olmaya mı gidiyorsun? Abdi Ağa gelecek gene köyde paşa gibi oturacak. Sen teslim olmaya mı gidiyorsun? Avrat yürekli. Dikenlidüzü bir bu yıl aç kalmadı. Bir bu yıl, bol bolamadı ekmek yedi. Gene Abdi Ağayı başımıza bela mı edeceksin? Nereye avrat yürekli Ğnce Memed? Teslim olmaya mı gideceksin?"

Bu sırada bütün köy halkı alana toplanmış, ölü gibi, sessiz, kımldamadan öylecene duruyorlardı.

"Avrat yürekli Memed! Bak şu kadar köylü, bak şu kadar insan senin gözüyün içine bakıyor. Teslim mi olacaksın? Abdiyi gene başımıza mı getirteceksin? Güzel Dönemin kemikleri sızlar mezarda. Güzel Hatçemin kemikleri..."

Memed sapsarı olmuş titriyor, toprağı bakıyordu.

Hürü yakasını hızla bıraktı:

"Git de teslim ol avrat yürekli herif," dedi. "Af çıkmış."

Bu sırada, Koca Osman doludizgin kalabalığı girdi.

"Ğnce Memed, şahinim," dedi. Kalabalığı yarararak, Memedin yanına geldi boynuna atıldı:

"Şahinim," dedi. "Evin yapıldı bitti. Tarlamı da ektirdim. Bu atı da köylü senin için aldı.

Öteki eşkıyalar gibi değil. Vay-

Alandaki kalabalık tepeden tırnağa homurdandı. Ortalık homurtuya kesti:

"Kör olası ihtiyar. Kör olası... Kör olası..."

Memed Koca Osmanın elinden atın dizginini aldı. Üstüne atladı. Kalabalığın öteki ucunda Topal Ali duruyordu, ona doğru sürdü. Bütün başlar o tarafa doğru çevrildi. Memed Topala başıyla, "düş önüme," diye bir işaret yaptı. Topal yürüdü. Memed atı doldurdu, bir top toz içinde köyden çıktı. Homurtulu kalabalık arkasından bakakaldı. Donup kaldı. Tutup kesseydi-niz, hiçbirisinden bir damla kan akmazdı.

Atın başını Şahininkayasmda çekti. Attan indi. Atı götürdü bir çınara bağladı. Çınar yaprağını dökmüş, yarı beline kadar altın sarısı, kırmızı damarlı yaprak içinde kalmıştı. Şahininkayası pınarının dört bir yanı yemyeşil olmuştu. Billur yeşili... Bir taşın üstüne oturdu. Başını da elleri arasına aldı.

Neden sonradır ki Topal Ali gelebildi. Soluk soluğaydı. Telaşlıydı. Yanına oturdu. Alnının terini şahadet parmağıyla aldı, silkti:

"Ah kardaş yorgunluktan öldüm. Soluğum çıkmıyor."

Soluğunu toplamak için bir süre sustu.

Memed başını ağır ağır kaldırdı. Gözleri gene öyle ışığa kesmişti. Kafasından sarı parıltı aktı, kaynadı.

"Ali kardaş! Gece yarısı evinde olur mola? Bulabilir miyim?"

"Bulursun. Elinle koymuş gibi. Korkusundan dışarı bir adım atamaz gece."

"Evi bir daha, iyice söyle hele."

"Hapisane var ya, var. Sen orayı bilirsin. Haa, işte onun sağında Candarma Dayırası var.

Candarma Dayırasını az geçince, sokağın öteki ucunda çivit boyalı bir tek ev var. Sen gece gideceğine göre, boyası gözükmez. Yalnız, bir tek ev. Uzun, minare gibi bir bacası var.

Oradan doğrultursun. Belli olur. Gözüne hemen çarpar. Uzun. Ğki katlı. Oradaki evler hep

bir kath. Abdi Ağa günbatıdaki odada yatar, tek başına. Alttaki büyük kapı

434

arkadan sürgülüdür. Bir yarık vardır. O yarıktan hançerini sokar, yukarı kaldırırın.

Açılır."

Memed, hiçbir şey söylemeden kalktı, ata doğru gitti çözdü, atladi. Doludizgin... Rüzgar gibi süzülüyordu at. Yahısı kaval gibi duruluyordu.

Kulağına aşağıdaki değirmenin şakırtısı gelince kendine geldi. Atın başını çekti. Azıak bir süre durdu. Kulak verdi. Sonra, atı ağır ağır sürdü. Tüfeğinin ağzına kurşun verdi.

Tabancasına da... Tekereklerin evinin orada at ürker gibi yaptı. Burada atı mah-muzladı.

Çarşının ortasından geçti. Kahvelerin lüks lambaları daha yanıyordu. Birkaç adam ona tuhaf tuhaf baktı. Bugünlerde silahlı adamlara o kadar şaşmıyorlardı. Olağandı. Boş verdiler. O,

adamları görmedi bile. Caminin yanındaki sokaktan yukarı sürdü. Uzun bacalı ev sola düşüyordu. Evin önünde attan indi. Atı avludaki büyük, karanlık dut ağacının yatık bir

dalma bağladı. Hançerini soktu, evin kapısını açtı. Yukarda ışık yanıyordu. Merdivenleri üçer üçer çıkü. Kadınlar, çocuklar Memedi görünce bir kıyamettir kopardılar. Doğru

günbatıdaki odaya gitti. Abdi Ağa, uykulu uykulu kollarını açmış geriniyordu. "Ne var?

Noluyor?" diye soruyor, geriniyordu. Vardı, kolundan tuttu, salladı:

"Ağa Ağa! Ben geldim Ağa!" dedi.

Abdi Ağa gözlerini açtı. Önce inanamadı. Sonra gözleri açık öyle kalakaldı. Gözlerinin karası bile apak kesildi.

Dışarda bir kıyamettir kopuyordu.

Memed elindeki tüfeği doğrulttu. Abdi Ağanın göğsüne üç el ateş etti. Kurşunların rüzgarından odadaki lamba söndü.

Yıldırım gibi merdivenlerden aşağı indi, ata bindi. Bu sırada candarmalann haberi olmuş, evi

boyuna kurşunluyorlardı. Atı doludizgin Torosa sürdü. Arkasından kum gibi kurşun kaynıyordu. O hızla kasabayı çıktı.

Gün doğuyordu ki köye girdi. Orta yerde atın başını çekti. At terden kapkara olmuş, göğsü körük gibi inip inip kalkıyordu. Boynu, sağrısı köpüğe batmıştı. Memed de çok terlemişti. Ter, kulunçlarmdan fışkırmıştı. Yüzü, perçemi ıpsıladı.

Gün bir adam boyu yekindi. Gölgeleler uçsuz bucaksız batıya doğru uzadı. Islak at tepeden tırnağa ışığa boğuldu. Her yanı pırıl pırıl. Öyle dimdik.

435

Köylüler, onu öyle orta yerde, at üstünde dimdik, kaya gibi gördüler. Yavaş yavaş, sessizce, çoluk çocuk, genç yaşlı dört bir yanını aldılar. Kocaman bir halka oldular. Ortalıkta çıt yoktu. Soluk alışları bile duyuluyordu. Gözlerini ona dikmişlerdi. Yüzlerce göz üstündeydi. Susmakta inat ediyorlardı.

Orta yerdeki dimdik, kaya kesilmiş atlı azıcık kımlıdadı. At bir iki adım attı sonra durdu. Atlı başını kaldırdı. Gözlerini kalabalığın üstünde gezdirdi. Hürü Ana sapsarı kesilmiş, kurumuş, kanı çekilmiş, gözlerini kocaman kocaman açıp üstüne dikmiş ondan bir söz, bir devinme bekliyordu.

Sonra at gene kımlıdadı. Memed atı Hürü Anaya doğru sürdü. Önüne gelince atın başını çekti.

"Hürü Ana! Hürü Ana!" dedi. "Oldu. Hakkımızı helal edin."

Alidağı tarafına doğruldu. Bir kara bulut gibi köyün içinden süzüldü, çıktı. Gözden yitti. Çift koşma zamanıydı. Dikenlidüzünün beş köyü bir araya geldi. Genç kızlar en güzel giyitlerini giydiler. Yaşlı kadınlar sütbeyaz, sakız gibi beyaz başörtü bağladılar. Davullar çalındı... Büyük bir toy düğün oldu. Durmuş Ali bile hasta haline bakmadan oyun oynadı.

Sonra bir sabah erkenden toptan ça-kırdikenliğe gidip ateş verdiler.

Önce Memeden bir daha haber alınmadı. Ömi timi bellisiz oldu.

O gün bu. gündür, Dikenlidüzü köylüleri her yıl çift koşmazdan önce, çakırdikenliğe büyük bir toy düğünle ateş verirler. Ateş, üç gün üç gece düzde, doludizgin yuvarlanır.

akırdi- kenliği delicesine yalar. Yanan dikenlikten çığlıklar gelir. Bu ateşle birlikte de

Alidağın doruğunda bir top ışık patlar. Dağın başı üç gece ağarır, gündüz gibi olur.

YAŞAR KEMAL

ince memed

2. Bölüm
(1969)

Kırlangıç yapar yuvayı, çamur sıvayı sıvayı..

Anavarza ovasının güneyinden Ceyhan ırmağı geçer. Irmak Hemite dağından Anavarza kayalıklarına kadar öyle büyük kıvrıntılar yapmadan düz iner. Bazı yerlerde sular toprağı derinden oymuştur. Altı oyulmuş toprak zaman zaman büyük gümbürtülerle suyun üstüne çöker. Bazı yerlerde kılıçla kesilmişcesine suya inen dik yarlar, çöküntülerden dolayı diş diş olur, ırmağın kıyılarında küçük, kumlu koyucuklar yapar. Bazı yerlerde de ırmak ovaya çakıltaşlarını sererek, geniş, yayılır. Buralarda sığ suyun aydınlık dibinden binlerce iri sazan balığı ışığa batmış, ardı ardına tir-kenmiş, oradan oraya dalgalanarak kayar. Bir de ırmağın kıyılarında, küçük sazlık vardır. Sazlıklarda çok iri yeşil kurbağalar, bulut rengi, uzun boyunlu balıkçılar dolaşırlar.

İlgın ağaçları, hayıtlar, söğütler, zincarlar, böğürtlenler yer yer kıyıları örerler. Sarıca arılar, kırmızı eşekarıları, boncuklu arılar, mavi yoz arılar peteklerini sıcakta büyütürler. Arı vızılısından büklük uğuldar. Ve sert bir böcek sırtına benzeyen uzun gagalarıyla mavi, yanar döner pırlıtlı gurruk kuşları gelir, kılıç gibi kesilmiş yarlara ince, uzun deliklerini günlerce oyar, yuvalarını ta toprağın dibine, derinine yaparlar. Hemite dağından Anavarza kalesine kadar, suyun bu kıyısında, yani Anavarza kalesi gecesinde, Hemite, Orhaniye, Selimiye, Endel, Kesikkeli köyleri vardır. Irmak zaman zaman yatak değıştirdiğinden ba-zan bu köylerden uzaklaşır, ta ötelere gider, bazan da evlerin içlerine kadar girer. Ulu sellerin köylerin yarısını alıp götürdüğü zamanlar da olur.

Ceyhan Anavarzanın yanında geniş bir büvet yapar. Ana-varza kalesinin dibi büyük bir göl gibi olur, suları durmadan dönen. Büvetin suları yüzlerce yerde küçük küçük, birer hortum gibi çukurlaşır kabararak, başdöndürücü bir hızla ince ince köpüklenererek durmadan döner dururlar. Büvete düşmüş bir dal parçası, bir yaprak, hiçbir yere akıp gitmeden, büvetten büvete geçerek suyun yüzünde dönerler. Ve sulara kelebek düştüğünde, suların üstünde

yüzbinlerce kelebek uçuştuğunda, bir insandan daha iri yayın balıkları geniş bıyıklı ağızlarını açarak suyun yüzüne fırlarlar. Bir kelebek yığınını kapıp sulara geri dönerler. Bu sıralar su sarı köpükten olur.

Anavarza kalesinin kayalıkları kuzeyden güneye uzanmış bir gemiye benzer. Üstündeki eskimiş, dökülmüş örenleri, yı-kmtlarıyla. Anavarza gemisi her zaman durgun bir denizde hiç sallanmadan ağır ağır ilerler.

Yüce, sarp, mor Anavarza kayalıklarına çıkıp yönümüzü gündoğuya dönersek, ilk olaraktan başı dumanlı Hemite dağı görürüz. Eğer tanyerleri ışımsa, dumanlar yücelere doğru ağ-mışsa, Hemite dağının tepesindeki top ağaçları, ermiş türbesini de görürüz. Hemite dağından sonra tepeler yassılır. Bozkuyu köyünün yöreleri çıplaktır. Boz topraklardır.

Uzaklardan apak gözükür. Cıgıcık köyünün oralarda toprak değişir, kararır, ormanın yeşili başlar, ortalık çiçeklenir. Cıgıcıkta tarlaların ortasında, bir tarla Bizans mozayığı vardır.

Yabanlı, büyük bir bahçe gibi ovanın ortasında çiçeklenir.

Kuzeyde Kadirli, Kadirlide Sülemiş tepesi... Sülemiş tepesinde tek tük mersin çaluları, ağır kokulu. Sülemiş tepesi çıplaktır ama hep yeşildir. Dibinden Savrun çayı kaynayarak ovaya iner. Anavarza ovasının kuzeybatısı Kozan yolu... Sumbas çayı Kozan yolunu ikiye biçip

Anavarza kayalıklarının önüne gelir. Sumbasın öte gecesi, Anavarza kalesinin batıdan yüzü, Hacılar köyü... Onun ötesinde de Aslanlı köyü... Aslanlı köyünde eskilerin alıcı kuş dedikleri Lek Kürtlerinin kalıntıları otururlar. Daha ötelerde yelkenlerini açmış son hızla Akdenize doğru uçarcasına giden Dumlukale... Dumlukale hep dumana batık olur. Sıcakta kırmızı kayaları tüter.

Ğşte bu ova verimli Anavarza ovasıdır. Anavarza ovasının

sazlıklarıyla Akçasaz bataklığı. Akçasaz bataklığının kıyılarına kurulmuş sazdan, kamıştan evleriyle Türkmen köyleri... Akçasaz bataklığı güneyde Savrunun Ceyhana kavuştuğu yerden başlar. Kuzeyde Vayvay köyünün tam altında biter.

Verimli Anavarz'a toprağı yılda üç kez ürün verir. Kara, yağlı, rahat ve doğurgan olan bu kütür kütür topraktan yılın her gününde başka türlü bir bitki fişkirir. Her bitki iridir. Başka topraklarda biten aynı bitkilerin iki, üç, beş misli olurlar. Çiçeklerinin, yeşilden patlamış otlarının, ağaçlarının renkleri de başkadır. Yeşilse yeşili billur yeşili, sarıysa sarısı sapsarı, kehribardır. Kırmızısı yalın yalın kıvılcımlanarak parlar, mavisini bin misli mavidir.

Böceklerinin, karıncalarının, kelebeklerinin, kuşlarının kanatları, kabukları, sırtları görülmemiş, büyüdü binbir renk içinde yalp yalp eder. Böcekleri, kelebekleri, kuşları, çekirgeleri ovada bir fırtına olur eser. Bir gün bakarsın, Anavarza ovasında binbir renk içinde balkıyarak, savrulur bir kelebekler fırtınası esmektedir. Ağaçlar, otlar, taş toprak, yeryüzü, gökyüzü kelebeğe kesmiştir. Sarı, kırmızı, yeşil, mavi, ak, her birisi bir kuş kadar kelebekler birbirlerine girmiş, binlerce, milyonlarca büyük bir kelebek hortumunda dönmekte, göğe ağmakta, dalgalanmakta, ovaya serilmekte, sonra birden kalkmakta, bulut bulut gene havalanmakta, dünyayı erişilmez, hayran, bambaşka, büyüdü bir dünya yapmaktadır. Bir gün bakarsın, iri, kırmızı atlı karıncalar, uzun bacakları üstünde yaylanarak ovaya düşmüşler doludizgin ovayı bir uçtan bir uca geçmektedirler. Bir gün bakmışsın rüzgarlar safi boncuklu arı esiyor.

Ovanın ateş böcekleri de çok iridir. Geceleri ova, Akçasaz yıldız yıldız ışık döşenmişcesine donanır. Sabahlara kadar otlar, ağaçlar, çiçekler, yapraklar, dallar yanar yanar söner. Ve çokturlar, üst üste uçuşurlar. Bir yıldız yalını fırtınası savrulur durur. Yeryüzündeki, gökyüzündeki yıldız yalımları taşar, kavuşur, birbirlerine girerler.

Yeşil sinekleri, çekirgeleri, sırtlarındaki nakışlı kabukları sert, yanar döner böcekleri, hep bir

fırtınada eserler.

Anavarza ovasında her şey, ot, ağaç, böcek, kuş, hayvan,

11

sonsuz bir çiftleşmede, döllemededir. Yaratıklar Anavarza ovasında başkadır. Verimli, sağlıklı, ışıltılı, büyümlü bir dünyanın yaratıklarıdır.

Akçasaz bataklığın kıyıları ta içlere kadar nergisliktir. Ve nergisler göbeğe kadar çıkarlar. Bir gül kadar da iri açarlar. Bütün bataklığın kıyıları firdolayı sapsarı nergis tarlalarıdır. İşte bu yüzden baharları Akçasaz bataklığından bataklık kokusu gelmez.

Yumuşak topraktan ılgıt ılgıt esen nergis kokusu, sıcağa, taşlara, otlara, ağaçlara, insanlara, böcekler, kuşlara siner. Baharları Anavarzada her şey, sinek, böcek, kurt, kuş nergis kokar. Gündüzleri, ılık güneşte nergis kokusu ağırdır. Baharları Akçasazm insanları sarhoş sarhoş yalpalar, başları döner. Anavarzada bütün yaratığın, kuşların, kurtların başı döner.

Çok eskilerden, Anavarza ovasını çölden gelen binlerce ce-renin doldurduğu günlerden kalmış üç sürmeli ceren ovayı yıldırım gibi koşarak, kelebek fırtınalarının, çekirge, böcek, arı, kuş fırtınalarının, nergis esen yellerinin içinden geçerek Hemite dağından Anavarza kalesine, Anavarza kalesinden Vayvay altına, Vayvaydan Hacılara, Dumlu altına, oradan Ceyhan kıyısına vurup, gece gündüz dolaşırlar. Anavarzada hiçbir yaratık, yılan çıyan, alıcı kuş, kartal, insan, kurt, çakal, köpek, hiçbir yaratık bu cerenlere dokunmaz. Onlar Anavarza ovasında son kutsal yaratıklar gibi özgür, istediklerinde gezerler.

Akçasaz bataklığın büküne kurşun işlemez, yılan giremez, öylesine sıktır. Bataklığın suları da bazı yerlerinde köpü-rerek, fıkır fıkır kaynar, yalım gibidir, içine parmağını sokamazsın, yakar. Bazı yerlerde su başkalaşır, o kaynayan fıkır fıkır suya hiç benzemez. Dibi çakıltaşlı, aydınlıktır. Bir de buz gibidir. Ta uzaklara kadar çakıltaşlarma vurmuş gün yansır. Bazı yerlerde de su bulanıktır, çürümüştür, kokar.

Bataklık toprağı da her yerde bir değıldir. Çok büyük ayrıcalıklar gösterir. Bazı uzun, birer ağaç gibi uzamış sazlar, bazı kısacık, bodur otlar, kısa, parlak kaya çiçekleri... Bazı dümdüz serilmiş bir çimenlik, som yeşil. Bazı sık, ulu ağaçlarıyla gök görünmez bir orman... Türlü, renkli ağaçlar, otlar... Sarmaşıklar. Gün doğarken sarmaşıklar iki el büyüklüğünde mavi çiçekler açar. Sık kamışlıklar, yabangülleri, nilüferler ki, her birisi bir

12

kucak, aydınlık sular da yüzen. Ve sazan balıkları, yayınlar, kaplumbağalar, iri yeşil kurbağalar... Sivrisinek bulutu. Kara yılanlar, su yılanları, kırmızı kuyruklu tilkiler, korkak çakallar, boz yeşilimsi, uzun bacaklı, uzun boyunlu binlerce su kuşu.

Toroslardan ovaya inince, ova alabildiğine sessizdir. Ne bir kuş, ne bir su, ne bir, insan sesi duyulur. Düz ova bütün sesleri yutar. Hele güneş varsa, sıcaksa, ovadan çıt işitilmez. Akçasazın yanına kadar bu böylece sürer. Sonra birden bir gürültü patlar, insanı şaşırır, kanını dondurur. Bataklıktan türlü, biribi-rine karışmış, alışılmadık sesler gelir. Çığlık çığlığa kuş sesleri, kurbağa vıraklamaları, bataklık sularının fokurtusu, tuhaf böcek sesleri, orman uğultusu, sazların hışırtısı, horoz ötmeleri, köpek havlamaları, çakal vıykırmaları sazlıkta birleşir, kıyıda top gibi patlar. Akçasaz, insanı korkutur. Ğşte bu yüzden insanlar Akçasazın içine kolay kolay giremezler.

Anavarza toprağı, binlerce yıllık ölü Anavarza şehri, sarp kayalığında kaleleri, delirircesine taşan Ceyhan ırmağı, Savrun, Sumbas çayları, kuşları, kartalları, çiçek azmanı çiçekleriyle, böcek azmanı böcekleri, bire bin veren tarlaları, Akçasazı, sarı sığının altında buz gibi aydınlık çaykaralarıyla, tozlu yolları, uçan balıklarıyla, verimli, doğurgan, durmadan doğuran bolluğuyla Çukurovanın ortasına, sığına serilmiş, sevdıyla, şehvetle, rahat gerinir. Gün Anavarza kayalığının üstünden batıya yıkılırken, bir kuş büyüklüğünde turuncu nakışlı bir kelebek, kanatlarını sırtında birleştirip, ayaklarıyla başını, gözlerini sıvazlayarak, bedeni

ince, tatlı bir titreme içinde, batan güne karşı aydınlığa boğulmuş, büyüdü, bir çeti dalına konmuş, öylece dimdik durur. Tam günün battığı o an, bütün Anavarza ovası, ağaçlar, sular, yeryüzü gökyüzü, silme bir maviye batar. Kelebek de mavi olur.

Anavarza toprağı toprak değil, altın. Bunun böyle olduğunu bir Ali Safa Bey bilir, toprağın tadını bir Ali Safa Bey yüreğinin ta derininde duyar. Herkesin başında iyi kötü bir sevdası vardır, herkesin bir tutkusu vardır. Ali Safa Beyinki kara sevda, onulmaz, beterin beteri. Ali Safa Beyin tutkusu Anavarzanın doğurgan kara toprağıdır. Ali Safa her gün doğuşunda ayakla-

13

rını kara toprağı sağlamca basıp, dünya uyanırken Anavarza ovasını tattan titreyerek gözler. Bu uyanışı, bu birbirine karışmış böcekleri, akan sağlıklı, besili yılanları, üst üste binmiş iri, yeşil, yeşilin en tazesinde parıldayan kurbağaları, hızlı kaplumbağaları, sert kabukları binbir renk cümbüşünde böcekleri, arıları, kuşları, cerenleri, çiçek azmanı çiçekleri, fışkırmış ekinleri, doymuş, yeşilden patlamış çeltik tarlaları, kelebekleri, suları, bataklıkları, çaykaraları, yolları, toz direkleri, döne döne yağın gümüş bulutları bu kaynayan, deliren, esen, savrulan, durmadan çiftleşip doğuran dünyayı bir kıyamet günü dehşetine döndüren dünyayı, dünyanın yeniden doğuşunu gözler, başı döner, kendinden geçer. Ve Anavarza ovasını iki kolunun arasına alıp kucaklamak ister. Anavarza ovasında bir karış toprağı yokken, çiftliklere sahip olmuştur, doymaz. Niçin Anavarza ovasının tümüne sahip olmasın? Ya da daha çok daha çok topraklarını niçin büyütmesin? Ali Safa Bey hayat savaştır diyordu. Daha çok, daha çok toprak. Hayat savaş değilse hiçbir şey değildir. Toprak savaşıysa, savaşların en kutsalıdır, insanoğlu bu dünyada bir de savaşmıyorsa, ne işe yarar? Ottan çöpten ne farkı olur?

Ama toprak savaşı da gittikçe güçleşiyordu. Bu toprağa, Çukurovaya, Anavarzaya, sığağa, sineğe, saz evlere, yerleşmeye düşman, toprağa zorla çakılmış iskan Türkmenleri gittikçe topraktan başka çareleri olmadığını anlıyorlardı. Elli dönümlük bir toprak parçasını beş kilo tuza, bir keçiye, on liraya, bir taya, bir ineğe aldığı günler çok uzaklarda kalmıştı. Bundan on beş, yirmi yıl önceleri üç bin liraya bir köy, yeriyle yurduyla satın alınır, köylüler de başka bir yere iskan edilebilirdi. Şimdiyse durum epeyce değişmişti. Şu saz evlerde oturanlar toprak için kan bile dökebilirdi. Ali Safa Bey bir şeye çok yanıp yakılıyordu, işini daha gizli görebilirdi. Tutkusunu hiç belli etmeyebilirdi. Hırısıyla, toprağa verdiği değerle, köylülerin gözlerini açan kendisiydi. Gözleri açılmış köylülerle savaşmak çok daha zordu, ama tatlıydı. Ğnsanlığa yaraşır bir davranıştı. Ve toprağı, bu kadar değerli bir şeyi elde etmek o kadar kolay olmamalıydı.

Anavarza ovasındaki köylerden birisi de Vayvay köyüdür.

14

Öteki köylere bakarak az daha büyüktür. Vayvay köylüleri Ali Safa Beyin karşısında dikilen bir engeldir. Ne eşkıya, ne hükümet korkusu, ne iyi, ne kötü söz para eyliyordu bunlara. Ölme-zotu gibi toprağa yapışmışlar, gelen bütün belalara karşı bağlarını açmışlar, dövüşüyorlardı. Ali Safa Bey bir Vayvay köyünün üstesinden gelse, gerisi kolaydı. Bütün Anavarza çorap söküşü gibi eline gelirdi.

Vayvay köyü Anavarza ovasının yukarı ucunda, Toprakte-penin yarım saat kadar aşağısında, Dedefakılı bükünün sağında, Savrun çayının çakıltaşlarını yayarak genişlediği yerdedir. Köyün evlerinin hepsi kamıştan, sazdan, çitten yapılmış huğdur. Anavarza düzlüğüne yukarlardan bakar.

Ceyhan ırmağından Sülemiş tepesine kadar Anavarza o kadar düzdür ki, bataklıkları, köyleri, hüyükleri, bükleri, küme küme ağaçlarıyla bile bir deniz gibi bembeyaz kesilir. Gün

doğmadan önce, Anavarza ovası da tıpkı deniz gibi bembeyaz kesilir. Ovadan çıt çıkmaz. Bu bir sesi bin ses eden toprak ıvıssız olur.

Daha ova beyazken, bir kuş büyüklüğündeki turuncu kelebek, bir çeti dalma konmuş dik kanatları titreyerek, başını ön ayaklarıyla sıvazlar, doğan güne karşı gerinir.

15

Karaçalı en güzel, en verimli toprakta biter. Boyu bir insan boyunu geçmez ama, bir kökten bir sürü çalı fışkırır. Genç karaçalı bal rengindedir. Çalı yaşlandıkça rengi de koyulaşır, baldan karaya kadar dönüşür. Baharda ilk tomurcuklanıp yapraklanan, sarı çiçeğini ilk açan karaçalıdır. Karaçalı yaprakları önceleri buğulu bir yeşildir. Sarı çiçekleri de buğulu bir sarıdır. Sonraları yapraklar koyu yeşil olur, karaya kaçan bir yeşil... Sarı çiçekler de yaza doğru turuncuya döner.

Çukurovada, Anavarza ovasında yüzlerce dönümlük karaçalı ormanları vardır. Balta girmemiş, kuş uçmaz, kervan geçmez alanlardır bunlar.

Karaçalı en sert dikenli ağaçtır. Bütün gövde tepeden tırnağa, en ince dallara kadar, kısa, üç köşe dikenlerle sıvalıdır. Karaçalı bal renginden karaya dönüşürken dikenleri de sertleşir, demir çivi gibi olur. Çalının kökleri bir tuhaf köklerdir, derinlere iner, kıvrım kıvrımdır. Bir karaçalıyı topraktan söküp atmak zor bir iştir. Yapışmıştır toprağa, ayrılmaz.

Karaçalılıkta atlar, eşekler, sığırlar, domuzlar, kurtlar dola-şamazlar. Köpekler giremezler. Yanlıp da girenler karaçalılıktan çıktıklarında kan revaridırlar. Tavşanlar, bir de porsuklar, küçük çakallar yatağıdır karaçalılık. Bir de karaçalılıkta arada sırada kuyrukları yolunmuş yalım renkli tilkiler görülür.

Bahar aylarında karaçalılık bir arı mahşeridir. Dallarda sert dikenlere tutturulmuş binlerce sarıca arı peteği, boncuklu, kara arı, eşekarısı peteği... Ve kovanlarından dışarı uğramış balarıla-

rı karaçalılığın üstünde oğul verir gibi, binlerce, milyonlarca ipiltiyle ipildeşir, savrulurlar. Örümcekler de karaçalılığa ağ gererler. Sabahlan, gün doğarken, karaçalılık incecik ak bir örtüye bürünmüş gibi olur. Esen seher yelinde, büyük, çalıdan çalıya gerilmiş ağlar sallanırlar.

Ğncecikten bir yağmur çiseliyordu, belli belirsiz, yağmur gibi, pus gibi. Hiç yel esmiyordu. Anavarza ovası bir buğu içindeydi. Gün doğuyordu. Doğuda, pusun ardında bulanık bir aydınlık görünüp yitiyordu. Adam, sırmalı abasına sarınmış, başını bir karaçalı köküne uzattığı tüfeğinin üstüne koymuş, dizlerini iyicene karnına yapıştırmış, büzülüp uyumuştı. Üstünden, tam karaçalılığın ucundan kıyameti koparan çığlık çağlığa bir kuş sürüsü geçti, adam gözlerini açtı, geri kapadı. Az sonra da doğruldu, gözlerini ovuşturdu, sağına soluna anlamsızca bakındı. Bedeni uyuşmuş, dizleri kırılıyordu. Gerinerek ayağa kalktı, ağzı acıydı, tükürdü. Tükürüğü bir örümcek ağını deldi, bir çalının budağına düştü. Eğildi, tüfeğini yerden aldı, omuzu-na astı. Gümüş savatlı, uzun Çerkeş hançeri sol kalçasının üstüne asılıydı, aşağılara, dizine kadar sarkıyordu. Onun yanına, kasiğının üstüne nagant tabancasını takmıştı. Kaim, el dokuması, alacalı bir ipek gömleğin üstüne üç koşar fişek dizmişti. Boynundaki kara, iri dürbünü el değmemişcesine yeniydi. Ğşlenmiş, kalın bir yünden yapılmış çarığı da yeniydi. Nakışlı yün çorabı dizlerine kadar geliyordu. Toros köylülerinin dokuyup giydiği, ceviz kabuğuyla boyanmış açık kahverengi yün şalvarının üstüne çekmişti. Üç yönden horoz sesleri, köpek ürüşmeleri geliyordu. Adam yönünü güneye döndü, hiçbir yeri kestiremedi. Uzun bir horoz sesi geldi güneyden. Batıda her şey bir uğultuydu. Gecedен kalma kurbağalar daha ötüyorlardı, yer yer. Doğudan da bir hoş bir uğultu geliyor, sonra kesiliveriyordu. Uzaklardan, karaçalılığın dışından uzun uzun bir ay ışığı geldi kulağına. Ortalık yapış yapış sıcaktı. Gün doğmuş, bir minare boyu kalkmıştı, pusun arkasından

gözüküyor, hayal meyal bir aydınlık buğulanıyordu, çiseleyen yağmurun ötesinde.

Doğuya yürüdü. Hali kalmamış, dizleri bükülüyordu. Dört

17

günden beri yoldaydı. Azıgını dün öğleyin bitirmişti ama, aç değildi. Açlık hiç aklına gelmiyordu. Dört gün önce onu askerler Savrungözünde kuşatmışlardı. Askerler çoktular.

Üstüne yağmur gibi kurşun yağmıştı. Bereket versin ki sarıldığında vakit akşamüstüydü.

Karanlık kavuşurken bir de yağmur başladı. Gece yarısına doğru bir kedi gibi, asker duvarını çit çıkarmadan aştı. Artık dağlarda yaşanmazdı. Dağı taşı asker almış, bir de taşlı sopalı, silahlı köylü kalabalığı onlara katılmış, çalı çalı, kovuk kovuk eşkıya avlıyorlardı. Bir hafta önce ulu, sarp bir dağın doruğuna sığınmış Koca Aliyi, dağa tırmanan binlerce köylü yakalamıştı.

Bir tek sığınacak yer, bir tek umut ışığı, kurtuluş yolu vardı, o da Vayvay köyü, Vayvay köyünde de Koca Osman. Ğkircikliydi, belki de daha köye varır varmaz Vayvaylılar onu hemen hükümete teslim ediverirlerdi. Belki de bir kardeş, bir oğul gibi bağrılarına basarlardı. Bir de Koca Osman çok yaşlıydı, bir ayağı çukurda... Ondan epeydir de bir haber alamamıştı. Ya ölmüşse, Vayvay köyünde kim tanırdı onu? Gelirken Sarı Ümmete uğramış, bir gece onda kalmıştı ama, Sarı Ümmetin de ödü kopmuştu. Ya Koca Osmanın da ödü koparsa? Koca Osman çok gün görmüş, çocuk yürekli yiğit bir yaşlıydı ama, insanoğlu bu, belli olmaz ki...

Düşünmek, kurmak para etmez, sonu ne olursa olsun Vayvay köyüne gidecek. Başka bir yolu, başka sığınacak bir yeri olsa gene Vayvaya gitmeye can atıyordu. Çok merak ediyordu.

Ona bu kadar dostça, candan davranan Koca Osman, Vayvay köylüleri şimdi nasıl davranacaklardı? Kendilerine hiç zararı dokunmamış, üstelik de faydası dokunmuş fıkara dostu, zengin düşmanı Öksüz Koca Alinin durumu ortada. Köylüler onu dorukta

yakaladıktan sonra döve döve, yüzüne tüküre tüküre alıp komutana getirmişler:

"Düşmanın ömrü bu kadar olsun paşa kumandan," demişler, sonra da üç gün üç gece toy düğün eylemişlerdi.

Köye girer girmez elinin kolunun Koca Osman tarafından bağlandığını, sonra Ali Safa Beye götürülüşünü gözünün önüne getiriyordu. Nasıl bir adamdır acaba Ali Safa Bey?

Dün gece karaçalılığa düştüğünde dikenler bacaklarını

18

yırtmışlardı. Yaraları sızladı. Yağmur belli belirsiz durmadan çiseliyor. Islanmış peteklerde büzülmüş, üst üste binmiş sarıca arılar...

Çalılar sık, bu yüzden o kadar çabuk yürüyemiyor.

Öğleye kadar böyle yürüdü, bir sel yatağına geldi. Sel yatağı baştan başa karaçalılığı ikiye biçiyordu. Dört sel yatağının birleştiği bir hüyükün yamacında üç tane kocaman ağaç gördü.

Ortadaki ağacın gövdesi çürümüş, iki adam sığacak kadar oyulmuştu. Ağacın kovuğuna girdi, sırtını dayadı. Abadan yağmur geçmemiş, bedeni ıslanmamıştı. Yalnız ayakları,

bacakları ıslaktı. Sık dokunmuş, geniş sırmalı aba ta dizlerine kadar geliyordu. Tüfeğini

çıkardı yana dayadı. Dürbününü, hançerini, tabancasını aldı tüfeğin yanına koydu. Gözlerini yumdu. Ğyice acıkmıştı, aldırmadı. Sarı Ümmet Vayvay köyünün yerini ona anlatırken,

"Aşağıdan Narlıkışladan Savrunu karşıya geçecek, karaçalılığa düşeceksin," demişti.

"Karaçalılıktan yukarı doğru yürü, bir hüyüğe varırsın. Hüyükün yamacında üç ağaç

göreceksin. Vayvay köyü oraya tam iki saat çeker. Vayvay köyüne gece gireceksin. Köyün orta yerinde ulu bir ağaç vardır, dibinde de yazılı apak bir mermer taş. Gecede bile parlak.

Şıkır şıkır ışık gibidir. Ağaca varınca ona sırtını dayayıp yönünü güneşe dön, yürü. Göz gözü görmez karanlık olsa da yürü. Bir kapıya varacaksın. Koca Osman diye seslen. Kapı hemen

açılır."

Ya kapı açılmazsa, diye aklından geçirdi. Ya kapı açılıp da içerde bütün köyün erkeklerini toplanmış bulursam, diye düşündü.

Yarı düş, yarı hayal içinde ağacın kovuğunda akşamı etti. Kovuktan çıktı.

Hava azıcık serinlemişti. Daha yağmur çiseliyordu. Pul pul aydınlıktı, puslu bir gece

düşüyordu karaçalılığın üstüne. Karaçalı çiçekleri tatlı, bayıltıcı bir kokuyla kokuyordu.

Tüfeğini, dürbününü, hançerini, nesi var nesi yoksa abasının altına aldı. Dışardan bakan hiçbir şey göremezdi. Yalnız abanın bir sakıncası vardı, o da Çukurovada aba giymezlerdi.

Aba dağ köylülerinin urbasıydı. Kim görecektir, köye geceleyin girecekti.

19

Ğlerde küçücük bir parlak ışık gözükte. Çok yorulmuş, ayaklarını sürüklüyordu. Yağmur çiseliyordu. Burnuna gübre kokusu gelince ayıktı. Karaçalılığı çıkmış, köyün ilk evlerine varmıştı. Kalın sesli bir köpek bütün heybetiyle havladı. Çok karanlık vardı. Artık hiçbir şey düşünmüyor, yalnız nedense yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Köye içeri girince karşısından bir adam geldi, o, hiç bozmadı. Adamın üstüne üstüne yürüdü. Selam verdi geçti. Adam da selamı aldı. Sesi tanımayan adam:

"Uğurola, nereden gelip nereye gidiyorsun yolcu?" diye sordu. "Bu gece vakti!"

"Dağlardan," diye karşılık verdi. "Narlıkışlaya gideceğim." Adam üstünde durmadı, usulca:

"Güle güle," dedi, "uğurola." "Sağ ol," derken kendinde olmadan titredi. Yol, köyü ortadan ikiye ayırıyordu. Sağda büyük bir ağaç kararıyordu. Vardı ağacın dibinde durdu. Yazılı ak

mermer taşı ötede ağarıyordu. Silme bir karanlık vardı. Hiçbir ışık yoktu evlerde, bir tek

ışıkta başka. Ölü sessizliği... Ağaca sırtını dayadı. Öyle yorgundu ki, bir süre ağaca dayalı

öyle kalakaldı. Yüreği hızlı hızlı atıyordu. Neresi güney, neresi batı, kuzey, doğuydu, yönü bir

türlü bulamıyordu. Başını dönüyordu. Yağmur çiseliyor, üstündeki ulu ağacın dalları

gürlüyordu. Doğruldu, ne olursa olsun diye düşündü yürüdü. Az sonra bir evin çitine tosladı,

el yordamıyla kapıyı buldu.

"Osman Ağa, Osman Ağa, oooo, Osman Ağaaa..." Kalın bir erkek sesi: "Kim o?" diye uykulu seslendi. "Tanrı misafiri." Kapı hemen açıldı.

"Buyur kardaş," dedi don gömlek bir adam. "Buyur da ışığı yakayım."

"Ben Koca Osman Ağann evini arıyorum. Burası Koca Osmanm evi değil mi?"

"Dur kardaş giymeyim de seni götüreyim. Geçeri buyur. Yağmur mu yağıyor?"

"Çiseliyor."

20

Adam hemen geldi, önüne düştü, konuşmadan Koca Osmanm evine vardılar.

"Osman Ağa, Osman Ağa, misafirin gelmiş, onu getirdim."

Kapı hemen açıldı. Bir kadın sesi:

"Hoş geldi, safalar getirdi konuk," dedi. "Tanrı misafiri. Sen de gel Veli. Daha erkek. Koca Osman semer onarıyor, gelin."

Adam:

"Benim uykum var," dedi gitti.

Kadın arkasından:

"Sağ ol Veli," dedi, konuğu içeriye çağırdı. "Buyur kardaş."

Koca Osmanm kalın sesi ocaklığın oradan geldi:

"Kimmiş o gelen?"

Kadın:

"Bildiğim tanıdığım yok. Bir Tanrı misafiri. Abalı. Dağlı olacak."

Koca Osman:

"Dağlı mı?" diye sordu. "Demek dağlı, dağlı ha? Eh, hoş geldi safalar getirdi. Gel gel şöyle

ocağın başına, gel gel şuradan otur. Yağmur mu yağıyor?"

"Çiseliyor."

Koca Osman, semeri bırakmış, ayakta dikilmiş kalmış yolcuya aşağıdan yukarı bakıyordu.

"Ne dikilmiş kalmışsın, otursana kardaş," dedi. "Allah Allah, otursana yahu. Ne oldu sana?"

Oturamıyordu. Otursa silahı gözükecekti.

Koca Osman ayağa kalktı, elini konuğun omuzuna koydu, çöktü:

"Otursana yavrum."

Oturmadı.

"Kamer, bir döşek getir de ser yere, kıymetli konuğumuza."

Kadın evin öbür ucundan karşılık verdi:

"Getiriyorum."

Koca Osman:

"Oğlum konuk, aban da çok ıslanmış. Nereden gelip nereye gidiyorsun?"

Sevinçli bir ses:

21

"Dağlardan gelip Koca Osmana gidiyorum," dedi. "Demek Koca Osmana gidiyorsun,

acayıp." "Acayıp," dedi konuk. Kamer Hatun döşeği getirdi, ocaklığın sol köşesine serdi.

"Buyur kardaş." Koca Osman:

"Otursana oğlum," diye gürlledi. "Çıkar şu abanı da otur. Misafirin de oturmazını ömrümde

ilk olarak gördüm." Ğkircikliydi, bir türlü abasına eli varmıyordu. Kamer Hatun Koca

Osmanın kulağına eğildi: "Bu çocuğun başında bir hal var," dedi. Koca Osman: "Ne ola ki?"

diye acınarak, küçümseyerek sordu. "Bir hal

mı var başında senin konuk?" Konuk gülümsedi: "Beni tanımadın mı Osman Emmi?" diye

sevgi dolu bir

sesle sordu.

Koca Osman iyice yaklaştı, omuzuna bastı, yüzüne baktı:

"Ğnce Memed, şahinim, yavrum! Yavruma, şahinime benzi-yorsun sen misafir!" dedi, Ğnce

Memedde sarıldı. Titriyordu. Tepeden tırnağa zangır zangır ediyordu. "Sen misin, sen misin

şahinim misafir? Tanrı misafiri sen misin? Sen o?" diye sevindi.

Memed bir tek sözcük söyleyecek durumda değildi. Tıkanmış kalmıştı. Tatlı bir düşünce içinde

uçuyordu.

"Kör olası Kamer gelsene, baksana gelen kim imiş! Gelsene

Kamer, gelsene!"

Kadın uzun evin öteki ucundan seslendi:

"Ne diyorsun Osman, ne?"

Koca Osman:

"Gel gel," dedi. "Gel gel, gel de gör kim gelmiş, kim gelmiş!"

Kamer:

"Kim gelmiş Osman?" dedi.

"Şahinim," diye bağırdı Koca Osman. "Şahinim, şahinim!"

Kamer.

"Bağırma," dedi, "deli zırrıkı, bağırma, oğlan kaçak. Ğnce

Memed sen misin yavru?"

22

Memed:

"Benim ana," dedi.

"Hoş geldin yavru. Şu deli senin yakamı bıraksa da otur-san. Kim bilir ne uzak dağlardan

geldin."

Koca Osman:

"Sus karı," diyordu. "Bırakmam onu, bırakmam. Bir iyice koklamadan şahinimi bırakmam."

Boynunu, omuzunu, sırtını kokluyordu.

Kamer Hatun:

"Çocuk yorgun," dedi. "Çocuk yorgun. Camı burnundan çıkmış."

Koluna yapıştı, onu Memeden ayırdı. Koca Osman bir süre hayran durdu Ğnce Memede baktı. Kamer Hatun Ğnce Meme-din abasını soymaya uğraşıyordu. Sonunda kendine gelen Ğnce Memed hemen abasını soyundu, tüfeğini, tabancasını, dürbününü, kamasını çıkardı duvara dayadı, kendi de az önce Kamer Ananın serdiği döşeğe oturdu.

Koca Osman da karşısına geçti oturdu. Hep onu seyreyli-yordu. Gözlerini yüzüne dikmiş, hayran, ayıramıyordu.

Memed gülümsüyor, Kamer Ana konuşuyor, Koca Osman öyle durmuş kıpırdamadan Memede bakıyordu.

"Gözüm yalan söylemiyor, öyle mi? Kulağım yalan söylemiyor, öyle mi? Demek sen şahinimsin? Seni bir daha dünya gözüyle gördüm ya... Gördüm ya, gördüm ya... Eee, hoş geldin bakalım."

Koca Osman yavaş yavaş kendine geliyordu.

"Demek böyle ha! Demek bir daha Ğnce Memedi de görmek varmış nasipte! Ulan talihlisin Koca Osman. Ulan seni kadir gecesi doğurmuş anan. Ulan mezara bile toy düğünle gidiyorsun. Ulan Koca Osman..."

Kalktı Memedin saçlarını okşadı, durdu baktı:

"Vallahi sen Ğnce Memedsin, şahinimsin," diye bağırdı.

Kamer Ana:

"Delirme, delirme," diye tersledi. "Deli herif, oğlan kaçkın, bir daha Ğnce Memed adını ağzına alma. Bağırma."

Koca Osman:

"Amman," diye bağırdı. "Aman aman!"

23

Kamer, Memed, ikisi birden telaşlandılar. "Oğlan acından ölüyor. Şahinim acından ölüyor, çabuk Kamer, çabuk." Kamer Ana: "Ödümü kopardın," dedi. "Şimdi ocağa pilav koyarım."

Memed:

"Telaşlanma Osman Emmi, öyle fazla acımdan öldüğüm yok," diye güldü.

"Çabuk, şahinim acından ölüyor. Önce peynir getir, yoğurt getir, bal da vardı değil mi, yağ da vardı, taze yağdı değil mi?"

Ğnce Memed:

"Kamer Ana," dedi, "pilava hacet yok şu gece yarısı. Hazırda ne varsa..."

"Ben sana şahinim acından ölüyor demedim mi? Şu tarhanayı ısıtsana."

Ocaktaki tencereyi gösterdi.

Kamer Ana hemen sacayağını koydu, tencereyi ateşe vurdu.

"Bende akıl koymadı ki bu adam. Şaşkına çevirdi."

Koca Osman:

"Azıcık dayan şahinim, şimdi ısınır. Güzel yapmış tarhanaya"

Ocağı ölçerdi, daha odun attı. Yalım patladı.

"Kurban olayım Osman," diye yalvardı Kamer Ana, "no-lursun durul... Azıcık kendine gel!"

Sofrayı Memedin önüne serdi.

Az sonra çorba ısındı. Kamer Ana büyük bir çorba tasına tarhanayı boşalttı, Memedin önüne

sürdü. Çorba uzun, kımltı-sız tütü. Çok da güzel koktu. Memed çorbayı hiç durmadan, konuşmadan çabucak içti bitirdi. Kamer Ana ballı yoğurt koydu sofraya, Memed onu da çabucak bitirdi.

Kamer Ana evde yenecek ne varsa birer ikişer sofraya taşıyordu, tereyağı, şeker, peynir, ceviziçi, elma, erik, dut kuruları...

Memed sonunda:

"Çok şükür, çok şükür, sofranıza Halil Ğbrahim bereketi,"

dedi.

24

Kamer Ana durmadan:

"Ye yavrum, ye yavru," diyordu. "Uzak yerden geldin, ulu dağlardan hem de..."

Memed:

"Çük şükür ana, çok şükür patlayacağım. Karnım davul gibi oldu, baksana," diye gülüyordu.

Memedi bir anda bir sevinç dalgası sardı. Koca Osmanın evinde böyle sıcakcana karşılaşısı ona bütün çektiklerini unutturdu, çocuklaştırdı.

"Kuş gibi yeynidim Osman Emmi senin evinde."

Kamer Ana hemen sofrayı kaldırdı, çok eski zamanlardan kalma, sapı kırılan bakır Türkmen cezvesini ocağa sürdü:

"Nasıl olsun kahven yavru?" diye sordu.

Memed şaşırđı. Ömründe çok az kahve içmişti, utandı, kızardı. Sonra sağ elini havaya kaldırdı:

"Nasıl olursa olsun ana," dedi.

Koca Osman:

"Benimki gibi olsun," diye söze karıştı. "Ğkisini bir pişir kahvelerin."

Kahveler pişinceye kadar hiç konuşmadan beklediler. Kocaman açılmış gözleriyle Memed hep gülümsüyordu. Kamer Ana kahveleri fincanlara boşaltırken taze kahve güzel koktu. Memedin, kahve kokusu çok hoşuna gitti. Fincanın kulpunu tutarken eli titredi, tabağın içine azıcık kahve döküldü. Memed, nasıl fincanı tutacak, nasıl içecek diye Koca Osmana bakıyordu. Onun da elleri .titredi ama kahve tabağa dökülmedi. Üstelik Memedin ellerinden daha çok titriyordu, titremekten uçuyordu elleri. Elleri titreyerek birden fincanı dudaklarına götürdü, büyük bir gürültüyle sümürüp hüpürdetti kahveyi. Memed de öyle yaptı ama, hüpürdetemedi, bir de ağzı yandı. Bir tuhaf acı tadı vardı kahvenin. Kahve azıcık soğuduktan sonra Koca Osman gibi azar azar içti. Bir daha ömrü boyunca bu tatta bir kahve içmeyecekti. Her kahve içişte Kamer Ananın kahvesi gelecekti aklına, ama ne o erişilmez tadı, ne o erişilmez kokuyu bir daha tadamayacaktı. Ömrü boyunca bu kahvenin tadını duyacaktı, her kahve içişinde bu kahveyi arayacaktı. Her kahveyi bu tada varmak için içecekti.

25

Koca Osman kahvesini bitirip fincanı ocaklığın kıyısına koyduktan sonra:

Dışarda soğuk mu var ola, üşüyorum," dedi.

Kamer Ana:

"Yağmur çiseliyor."

Koca Osman:

"Ğyi ki yetiştin yavru," dedi. "Hızır oldun da yetiştin, canımıza can kattın. Halimiz dirliğimiz hiç yok bu Ali Safa itinin elinden. Bu köyü bize bırakmayacak, bu belli. Bu benim gücüme gidiyor yavru, insanlığımıza dokunuyor. Memedim, şahin oğlum. On tane oğul büyüttüm, on ürkek tavşan. Ben de çok yaşlıyım, köylünün de gözü korkmuş, yılmış Ali Safadan. Yılgın adam kötü adam. Allah bin belasını versin yılgın adamın."

Çenesinde bir tutam uzun, ak sakalı titriyordu. Derin çizgilerle kırışmış yüzü yalımların ışığında bakırlaşmış, acı içinde seyiriyordu. Kalın ak kaşlarının altında gözükmez olan çekik yeşil gözleri bir açılıp ışıklanıyor, sonra büzülüyor, kendi kırışığı içinde yitip gidiyordu. Koca Osmanın her bir davranışında bir çocukluk vardı. Geniş geniş, her şeye şaşarak gülüşünde, kaşlarını kaldırıp hayran bakışında, insanlara, hayvanlara, bör-tü böceğe, kurda kuşa candan sarılışında, her tutumunda bir çocuksuluk vardı. Köylüler ona delikanlılığında, orta yaşlarında, bu huylarından dolayı Çocuk Osman derlerdi. Kim bilir nasıl ettiler de Çocuğu Kocaya çevirdiler? Bu iş ne zaman oldu bunu Koca Osman da bilemedi, hiç kimse de. Köyde ona Çocuk Osman dendiğini hiç kimse anımsamıyor. Yalnız bir tek insan unutmamıştı, o da Kamer Ana. Kızdığına ona hep Çocuk Osman diye bağırdı.

Kamer Ana öteden hışımla geldi:

"Neler, neler söylüyorsun öyle oğlana, daha çarığımı çıkarmadan, daha soluğunu almadan, ayağının tozunu silmeden, Çocuk Osman, Çocuk Osman!.." dedi. "Yüz yaşına da gelsen, bin yaşına da gelsen, sen akıllanmayacaksın Çocuk Osman! Oğlan ateşin, yangının ortasından çıkıp gelmiş, canını zor atmış buraya, canını zor kurtarmış, bir de sen daha soluk almadan... Baksana oğlanın haline, görmüyor musun, erimiş. Bir yaralı kuş gelmiş, bir çalıya sığınmış. Belki şimdi peşinde bin tane asker vardır, bin

26

tane ağa. Daha Ğnce Memed adından ödleri kopuyor ağaların. Onun Çukurovaya indiğini bilmezler mi? Çukurovada sana geldiğini de bulamazlar mı? Sen de daha fıkara soluk almadan başladın, halimiz dirliğimiz, halimiz dirliğimiz... Sana bir şey deyim mi Çocuk Osman, sen bu akıllan Ğnce Memedi ağalara teslim edersin. Ben bilmez miyim seni! Ağalar da alırlar Ğnce Memedi hükümetlerine götürürler, onlar da Ğncemizi asarlar. Ondan sonra ipin altında ağla, ağıtlar yak Çocuk Osman..."

Koca Osman bir fırsat buldu:

"Haklısın Kamer, haklısın. Sus. Sus anam sus!"

"Bu senin yaptığın ayıp. Köyün başına yıkılsın. Ali Safa Beyin cehenneme gitsin. Ne insanlık kalmış, ne töre... Daha soluğunu almadan... Sürgün ederse sürgün etsin Ali Safa. Sizin tavşan yüreklerinizden dolayı."

"Sus Kamer sus," diye bağırdı Koca Osman gür sesiyle. "Sus koca karı."

Memed çekişen karı kocayı gülerek, sevgiyle izliyordu.

"Sus koca karı sus, Memed bizim oğlumuz, hem de şahinimiz. Aaah, ah Kamer, köyün durumunu bilmesi iyi olmaz mı Memedimin?"

Kamer Ana azıcık yatışmış:

"Ğyi olur," dedi. "Öyleyse Zeyneli söyle. Köyün birinci durumu Zeynel. Kel Zeynel."

Koca Osman dudakları sarkmış, hüzünle.

"Şahinim," dedi, "durumlar çok kötü. Sen bugünlerde dağda barınamazsın. O dağ kollarının adamı azıcık yabansı olurlar. Hele bugünlerde kudurmuşlar. Ne Ğnce Memed tanırlar, ne Gizik Duran. Öz babalarımı bile kovalayıp hükümete teslim ederler. Şu Anavarzaya çıksan iki günde yakalanırsın. Şimdilik burada, bizde kalacaksın. Senin burada olduğunu bu koca karıdan başka kimse bilmemeli, oğullarım bile. Seni kimse görmedi buraya gelirken, Veliden başka öyle mi?"

"Kimse görmedi."

"Ğyi öyleyse. Bu koca karının oğulları bile bilmeyecek. Bir şu koca karı, bir sen, bir ben, bir de koca Allah..."

Kamer Ana başını salladı, beyaz başörtüsünün altından çıkan alnındaki altınlar sakırdadı:

"Ah sen," dedi. "Seni ben bilmem mi Çocuk Osman. Yarın sabah bütün köye söylersin."

Aaah, ben, ben seni, ben seni bilmem mi!"

Koca Osman öfkeyle ayağa fırladı:

"Mendebur karı benimle oynama," dedi. "Oynama benimle. Ben deli miyim, ben deli deli miyim? Gideyim birisine söyle-yim, o da gitsin başka birisine söylesin. O da ötekine. Ta Zeyne-lin kulağına gitsin. Zaten Zeynel köyde kuş uçurtmuyor. Zeynel de varsın ağasına, Ali Safa itine desin ki Ğnce Memed Koca Osmanın evinde, Vay vay köyünün içinde... Memedi de ipe çeksinler, öyle mi? Sonra da ağalar padişah olsun Memed ölünce, köyler de sürgün olsun, köyler de batsın."

"Tam böyle olacak Çocuk Osman."

"Memed, şahinim, şu koca karıya bir şey söyle. Şu Allahın gece yarısında beni dinden imandan çıkarmasın, zıddıma gitmesin."

Kamer Ana Koca Osmanın böyle çok öfkelendiği anlarda susardı. O susunca Koca Osman da sustu.

Kamer Ana:

"Şimdi gidelim de şu oğlana bir sığınacak yer yapalım."

Koca Osman:

"Yer yapalım da kimse göremesin, bulamasın. Yesin içsin yatsın orada şahinim. Şişmanlasın. Boyu da uzasın. Gülme Kamer, Ğnce Memed olduğuna bakma, daha çocuk o."

Kamer Ana:

"Allah bağışlasın," diye içini çekti. Anasına babasına diyecekti, sonra onun anasının babasının olmadığı aklına geldi. "Allah bağışlasın onu devlete millete," dedi. Bu da hoşuna gitmedi. Hükümet de, ağalar da onun düşmanıydılar. Bulsalar bir kaşık suda boğarlardı onu.

"Allah bağışlasın onu şu yüzü gülmemiş, zulüm altındaki fakire fıkara," dedi sonunda.

Koca Osman ocaklığın lambalığında duran çirahlığı aldı huğun öteki bölmesine geçti.

"Memed, sen de gel," diye seslendi. "Gel de Şu sana bir yer yapalım, sonra sabaha kadar konuşuruz Şahinim."

Memed de, Kamer Ana da vardılar, yüklüğün önünde durdular. Yüklük bu köşeden o köşeye uzanıyordu. Nakışlı, ta hu-

28

ğun tavanına kadar gelen, isten kararmış bir dev dolaptı. Koca Osman büyük kapağı açtı, yüklüğün içinde sıra sıra dizilmiş ağzına kadar dolu kilim çuvallar vardı. Çuvalların üstü geniş bir tahtayla bölünmüştü. Yukarısı ipekli, kuş tüyü yorganla, dōşekle doluydu.

Koca Osman:

"ĞŞte Memed," dedi, "burası senin evin. Öteki evine gelince... Şu koca karı adamı haline bırakmaz ki... Toprağına gelince... Hani söylü sana toprak aidiydi ya... Şu yerini yapalım da senin, sonra konuşuruz. Koca karı gene dövüş çıkaracak. Şu çuvalları dışarı çıkaracağız Şahinim. Al Şu çıralığı kız."

Çıralığı orada durmuş, kendilerini seyreden Kamer Anaya uzattı, kadın çıralığı kaparcasına aldı.

Az bir zamanda buğday dolu beş çuvalı çıkarıp duvara dayadılar.

"Siz durun gayri," dedi Kamer Ana. "Şimdi sıra benim. Memed yavru, Şu dōşeğı indir.

Kusura kalma, benim gücüm yetmiyor."

Koca Osman:

"Kocadı," dedi hemen.

Kamer:

"Kocadım. Sen dōşeğı indir yavru."

Memed dōşeğı indirdi. Kamer dōşeğı dolabın içine serdi.

"Şu yastığı, Şu yorganı da..."

**Yatak mis gibi sabun kokuyordu, sakız gibiydi. Memedin içi gitti, bıraksalar Şurada üç gün
Üç gece uyurdu, deli oluyordu uykusuzluktan.**

"Haydi Şimdi ocağın başına," dedi Koca Osman.

Kamer Ana:

**"Bırak oğlanın yakasını, kurban olayım Osman," dedi. "Görmüyor musun, fıkara ayakta
duramıyor."**

Koca Osman:

"Haydi Şahinim," dedi, "uyu yleyse, yarın konuşuruz."

29

**Sabaha kadar uyumayan Koca Osman horozlar öterken yataktan çıktı ocağı yaktı, kahvesini
ocağa sürdü. Bir hoş olmuştu, yerinde duramıyor, içi içine sığmıyordu... Ğki kere gitti dolabın
kapağını açıp uyuyan Memede baktı. Karanlıkta gözleri Memedi o kadar seemedi.**

**Kahvesini içtikten sonra gene Me-medin her yanma varıŐında yüreği kt küt atıyor, çoktan
beri duymadığı taze, tatlı bir heyecan içine düşüyordu.**

**Nakışlı ceviz sandıktan düğünlerde bayramlarda giydiği eski ama pırl pırl giyitlerini
ıkardı. Giyitin rengi laciverde kaçan koyu bir maviydi. Şalvarının cepleri, paçaları, yan
dikiŐlerinin üstü sırma işlemeliydi. Ceketini de yaşlı, kurumuş ince bedenine tıp tıpına
uyuyordu. Usta bir terzi elinden çıktığı belliydi. Giyindi. Ceket, Şalvar, som ipekten çizgili
mintan, lacivert yelek... Yeleğin üstüne saatinin ağır ağır yer yer savatlı gümüş kordonunu
sarkıttı. Kuşak yerine göbeğinin üstüne dedesinden kalma, ama yepyeni gümüş savatlı, altın
işleme kuburunu sardı, kuburun yanına gene altın işleme deri barut kesesini taktı, onun
yanına da yanar döner sapı sedef dolma tabancasını astı. Ayağına, uzun bir süre parlattıktan
sonra, siyah çizmelerini çekti. Başına, ince keçeden pişirilmiş, üstüne ipek poşu sarılmış
Şapkasını geçirdi. Evin içinde bir baştan bir başa sağlam adımlarla birkaç kez gitti geldi. Gün**

ışırken Memedin içinde uyuduğu dolabı açtı. Memed kıvrılmış, bir topak olmuş uyuyordu.

Tüfeği de başucunda.

Koca Osman içinden geçirdi: "Bu köpoğlusu çok yaman bir

30

adam arkadaş. Şu tüfeği ne zaman getirdi de başucuna koydu? Benim evimde bile kimseye güvenmiyor. Ulan bir topacık da adam, şöyle bir sıksam canını çıkarırım. Ğyidir," diye gülümsedi. "Ğnsanın yükte hafif pahada ağırı bizim oğlan. Umudumuz ışığımız. Dağlarda yemek bulamamış ki fıkaram boy atsın... Burada epeyce kalır da, yemek yer beslenirse belki boy atar, irile-şir, babayiğit olur." Gene onun yüzüne hayran, şefkatle, sevgiyle bakarak gülümsedi. "Varsın boy atmasın, irileşmesin. Bir kusur değil ki... Şahin de küçük ama vermez avını." Bu kez sesli güldü. "Herkes ne sanıyor Ğnce Memedi, gören de görmeyen de iri, iki adam boyunda bir adam azmanı sanıyorlar. Böyle daha iyi. Kimse bu fıkara oğlanın Ğnce Memed olduğuna inanmaz. Antlar içsek kimseyi inandıramayız. O da saklanır, zamani gelince de ağaları öldürüp, top top ışık patlayan Alidağına yürür, hem de ala karlı Düldülün sivrisine. Hem de doruğuna. Adamın küçüğü iyi olur, alıcı kuşun küçüğü gibi."

Ğçinden ılık bir sevgi taşıtı, usulca eğildi, Memedi saçlarından öptü, dolabın kapağını kapadı, gene evi bir uçtan bir uca yürümeye başladı. Bu sırada da Kamer Ana uyandı, ibriği aldı dışarı çıktı. O da oyali geniş beyaz başörtüsünü sandıktan çıkarmış başına sarmıştı. Koca Osmanı görünce durdu güldü. Sonra korkuyla:

"Osman, Osman," dedi, "böyle her zaman giyinmezsin. Millet sezmez mi bir başkalık olduğunu?"

"Millet batsın," dedi Koca Osman öfkeyle, yılgınlıkla. "Millette akıl olsaydı o kadar zaten iki üç ağanın oyuncağı olmazdı. Bak, bak var da bak, içerde dolapta bebecikler gibi uyuyor, dudağını sündüre sündüre... Hem de sümüğünü çeke çeke... Bir topak, bir avuç insan..."

Amma adamda yürek var, akıl var, insanlık var. Onda bu insanlık var da, işte bu sebepten ağaların da hükümetin de ondan d kopuyor. d, d kopuyor. Dağda beş yüz tane eşkiya vardı, eşkiya vardı da aldrmıyordu hükümet. Neden? O eşkiyalarda insanlık yoktu. Şimdi bir tek Ğnce Memed için bak bak, dağı taşı asker almış. Koca ağalar, ulu hükümet yer götürmez asker ile yürüyor şu fıkaranın üstüne... Bak bak!"

Hızla yürüdü, çizmeleri tok tok sesler çıkardı, vardı dolabın kapağını açtı:

31

"Bak, bebecikler gibi... Hükümet bunu böyle bir görse, hem utanır, hem de gle gle ölür."

Dolabı kapadı, ciddileşti, elini Kamer Ananın omuzuna

koydu:

"Kamer Ana," dedi en sıcak sesiyle, "güzelim Kamer Ana, hükümet şahinimi böyle görse,

ağalar Memedimi böylece görseler belki de daha çok korkarlar. Ummadık taş baş yarar

demezler... Bu ocuk böylesine baş kaldırırsa, ya ötekilerde azıcık yürek olsa, insanlık olsa ne

yapar demezler mi? Ğşte böyle güzelim Kamer Ana. Ğnsan olmak başka iş, insanlık başka iş."

Gene yürümeye başladı. "Ğnsan olmak... Ğnsan olmak... Ğnsan olmak," diyor, yürüyordu.

"Ğnsan olmak, Kamer Ana, insan olmak... Bak bir ayağım çukurda. En çok, en çok daha on

yıl yaşarım. Sonra frverirler, can kuşu kafesten uçar gider. Ğnsan olmak Kamer Ana,

insan olmak. Her işin başı bu. Korkudur insanı alçaltan, insanlıktan çıkaran. Bunu bilirim,

bunu söylerim."

Kamer Ana bir parça yufkayla, bir tas süt getirdi verdi onun eline. Koca Osman dişsiz

ağzıyla yufkayı çiğnedi, elindeki süt tasını başına dikti. Az bir sürede ekmeğini yedi, sütünü

içti.

"Kamer Ana, ben köyün içine çıkıyorum. şahin uyanırsa dışarı çıkarma, çorbasını dolaba

götür. Bir de teneke koy yanına, hacetini içine yapsın. Kimse görmeden götür de dışarı dk.

Yarın ahıra bir kapı açarım."

Çiseleyen yağmur durmuştu. Gökyüzünde azıcık bir bulut bile yoktu. Ğnce, ılık, belli belirsiz esen yel öteden, ovadan, Ak-çasazdan dalga dalga, güneşli nergis, püren, ot, bataklık, arı, kelebek, saz, çürümüş bataklık toprağı kokusu getiriyordu.

Koca Osman kapının eşiğine çöküp piposunu kaçak, kehribar gibi sarı tütünle doldurdu ateşledi, çekti. Üç kere köyün öbür ucundan duyulacak kadar öksürdü. Duyanlar:

"Koca Osman gene sevinçli günlerinden birinde," dediler.

Koca Osman ayağı kalktı, piposunu ağzının sağ yanına dişsiz çenesine sıkıştırdı, elini arkasına bağladı, dimdik durmaya çalışarak azıcık beli bükülmüş, azıcık kambur yürüdü.

Güzel yiğit bir Arap at üstünde durur gibi bir tavır takınmıştı.

32

Dünyaya tepeden bakan, bir büyük sır biliyor da söylemeyen... Evinden, köyün en ucundaki Selver Gelinin evine kadar böyle kurumlu, mutlu, gerilmiş, yarı gülen, küçük dağları yaratan benim ey köylü diyen bir tavırla gitti. Herkes Selver Gelinin evine gidecek, onunla konuşacak diye düşündü. Ama o, gene o kurumlu haliyle Selver Gelinin kapısının önünden geriye döndü.

Onun döndüğünü gören Selver dışarıya fırladı:

"Osman Ağam, Osman Ağam adam tam kapıya gelir de eşikten geriye döner mi?"

Selver Gelin de Koca Osmanın yaşındaydı. Kocası, çocukları hep askerliğe gitmişler, bir daha dönmemişlerdi. Kimsiz kimsesizdi, köyün ucundaki bu huğda tek başına yaşıyordu. Uzakta, öteki köyde yalnız bir tek torunu vardı.

"Bir kahvemizi iç de öyle git Osman Ağam."

Koca Osman durdu, gülümsedi, neden sonra:

"Selver Gelin," dedi o kurumlu, sır bilir de gizler haliyle, "kahve içecek zaman değil, sağ olası sen anam."

Daha da dikleşerek yürüdü. Ağzı kulaklarına varıyordu.

Koca Osmanın bu halini, bayram giyinişini, sevinçli yüzünü görenler onda bir hal olduğunu anladılar. Kadınlar, çocuklar, hastalar sayrılar, yaşlılar kapıların eşikliğine oturup köyün ortasında piposunu tütürerek, bu iki dirhem bir çekirdek gidip gelen Koca Osmana baktılar.

Ne olabilirdi ki Koca Osman böyleydi? Köyde hiçbir olağanüstülük yoktu.

Koca Osman tam öğleye kadar böyle gitti geldi, gitti geldi. Kimse ona bir şey soramıyordu.

Sormaya yanaşanlar da, tepeden, kurumlu, gözleri ışıklı, tatlı bir gülümsemeyle karşılaşıyorlardı. Elleri arkasında hem yürüyor, hem durmadan piposundan duman savuruyordu.

Koca Osmanın en büyük oğlu Hüsam hemen babasının evine, anasına koştu:

"Ana," dedi, "ne oluyor babama, ne var ana?"

Kamer Ana:

"Bilmem," dedi. "Ne bileyim ben o deli bozuğun ne yaptığını. Tatalgası tuttu, öyle gezinip durur işte. Osuruğu cinli."

Kamer Ananın hali de bir başkaydı. Hüsamı bu da çok kuşkulandırdı.

33

"Bir şey var ana ama, sen babamdan daha sıkı ağızlısın, öl-sen söylemezsin. Nasıl olsa babanı söyler. Baksana patlayacak... Ğki gün söylemezse patlar ölür. Bari sen söyle de bizi meraktan kurtar. Babam son yıllarda hiç böyle giyinip köyün içine düş-medi. Ğnce Memede gittiğinde bir böyle giyindi."

Ğnce Memed sözünü duyunca Kamer Ananın yüzü kül kesildi, elleri dudakları titredi. Bu da Hüsamm gözünden kaçmadı.

Hüsam köyün ortasındaki ulu ağacın altına geldi, köylüler toplanmışlar merakla onun getireceği haberi bekliyorlardı. Hüsam daha uzaktan:

"Hiçbir şey öğrenemedim. Babam söylemezse o söyler mi? Canınızı sıkmayın, iki üç gün içinde babam dayanamaz patlar. Yalnız şimdilik kimse ona bakmasın. Onu görmezlikten gelelim ki, öfkesi artsın da bir an önce söylesin... Haydi herkes eve..."

Koca Osman öğleyin eve girdi, dolaba gidip Memede bir merhaba dedi, oturdu çabucak yemeğini yedi dışarı fırladı, piposunu ateşleyip dumanını savurdu, gene yürümeye koyuldu. Hem yürüyor, hem göz ucuyla köylüyü, onların merakını kolluyordu.

Ortalıkta kimsecikleri göremeyince:

"Biliyorum kurnazlar," diye gülümsedi kendi kendine. "Ben bilirim sizi... Gizli gizli bakıyorsunuz bana biliyorum, patlayayım da çabuk söyleyeyim diye. Hiç yorulmayın, bu iş çatla-sam da patlasam da söylenecek iş değil."

Koca Osman sabahın köründen akşamın karanlığına kadar üç gün böylece yürüdü. Üçüncü günün akşamı kendini eve attı. Yüzü soluktu, elleri daha titriyordu, piposunu tutarken. "Yorulдум ulan, bittim ulan," dedi. "Üç gün bu! Üç gün sabahtan akşama kadar, can mı dayanır, öyle değil mi Kamer Ana? Kimsecikler ortada gözüküyor ama, ben bilirim, bilirim onları. Şimdi onlar çathıyor, pathyorlardır."

Önce Memede bile bakmadı, kahvesini bile içmedi, ocağın kıyasına oturur oturmaz içi geçti, horlamaya başladı. Ağzı açıktı, karanlık bir deliğe benziyordu.

34

Üst üste kurşun sesleri geldi Savrun çayının kıyısından. Daha sabahın horozları ötmemişti. Birden köyde bir gürültü, bir uğultu patladı. Köpekler hep bir ağızdan havladı, eşekler anırdı, sığırlar böğürdü, atlar kişnedi, bağırmalar çağrışmalar, çığlıklar ortalığı aldı. Islak gece, ıslak karanlık bir indi bir kalktı. Herkes dışarıya fırladı, don gömlek. Koca Osmansa hiç telaşlanmadı.

"Kamer Ana, Kamer Ana," dedi usulca, "köyde bir uygunsuzluk var. Gene bir bok yedi deyyus. Gene birisinin başına iş açtı."

Memed tüfeğini kapmış yüklükten fırlamış, kapının ağzına gelmişti. Dışarıya çıksam mı, çıkmasam mı, diye ikircikleniyor-du. Çıralık yanmca Koca Osman onu öylece gördü, yüzüne ters ters, alaylı baktı.

"Ne o Ğnce Memed, ne o şahinim?" dedi. "Ne o? Harbe mi hazırlandın?" Bağırđı: "Git otur yerine, git gir yatağına! Sana göre bir şey yok. Gene bir bok yedi koca deyyus. Bir fıkaranın, bir ağzı var dili yoğun ocağıni söndürdü. Bu köyde her gece böyle işler olur, git de gir yatağına. Bir terslik olursa ben sana haber veririm."

Koca Osman bir yandan giyiniyor, bir yandan durmadan konuşuyordu.

Gerginliğı geçen Memed elindeki tüfeğı yana indirdi, ucundan tuttu, ocaklığın yanma geldi.

Külün içinde akşamdan kalmış bir iki köz ışılıyordu.

35

Kamer Ana:

"Ne arıyorsun Allah aşkına Osman?" diye telaşlı telaşlı soluyarak aranan Koca Osmana sordu. "Ne arıyorsun Allah aşkına?"

Koca Osman öfkelendi hemen:

"Ölüyün körünü arıyorum Kamer Ana, ölüyün körünü," dedi. "Neyi arayacağım, saatimi arıyorum. Bir de senin derdini arıyorum Kamer Ana. Dışarda da kıyamet kopuyor. Kopar ya! Varsın kopsun! Hemi de bu köylüye, bu eşşek millete layık! Hemi de bin beş yüz kere layık! Oldu mu?"

"Ne yapacaksın bu gece yarısı saatini, şu kızılca kıyamet içinde? Ğşte al saatini! Al işte!" Koca Osman saatini aldı:

"Ölüyün körünü yapacağım Kamerce, ölüyün körünü," dedi. Dudaklarında inceden bir

gülümseme vardı.

Bunların böyle hep sevgiyle, birbirlerine kırılmadan dalaşmaları Memedi mutlulandırıyor. Bu iki yaşlı insanın kurdukları dünya sonsuz bir sevgi, bir hoşgörü dünyasıydı. Dışar-daki gürültü gittikçe büyüyordu. Memed şu iki çocuklaşmış insanı düşünüyordu. "Bütün insanlar böyle olsalar," diye geçirdi içinden. "Bütün insanlar böyle... Kim bilir ne güzel olurdu şu dünya, şu insanoğlu!"

Saati da takan Koca Osman şöyle bir gerildi, çizmelerine, kollarına baktı, hemen piposunu ocaktan aldığı bir közle ateşledi. Dışardaki gürültü hem artıyor, hem de eve doğru yaklaşıyordu. Koşarcasına evden çıktı. Evden çıkar çıkmaz da avluda durdu:

"Yaktı," diye bağırdı. "Yaktı deyyus. Biz adam olmazsak yakar ya... Bizi düdük eder de çalar ya... Hepimizi de öyle eder, eder ya... Dediğini yaptı köpoğlusu, Yobazoğlu Hasann evini ateşledi ya... Belki de Hasam öldürmüştür! Öldürür ya... Vay Hasan, yiğidim Hasan! Bektaşım, kızılbaşım Hasan! Öldürdüler fıkaraı. Yiğidin anası çabuk ağlar! Yiğidin anası... Köyde yiğit bir adam vardı, onu da öldürdü o it! Yiğidin anası..."

Yiğidin anası çabuk ağlar dediğine pişman oldu. Acaba Memed duymuş muydu bu söylediğini? Duymuşsa rezillik. Gelmiş de eve sığınmış yaralı bir kuş gibi. Bir de sen kalk da yi-

36

gidin anası çabuk ağlar diye bağır. Sersem sepet Koca Osman! Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olmuyor, kurt kocaymca köpekleşiyor. Koca Osman! Ğnşallah duymamıştır. Alınmış mı alınmamış mı, öğrenmek için gitti kapıyı açtı:

"Konuk, oğul," diye içeriye seslendi, "Başımı çıkar da dışarıya bak, yalımlar gökyüzünü tutmuş."

Memed içerden geldi eşiklikte durdu.

"Dışarı çıkmaca yok konuk. Göğe ağmış şu yalımlara bak, yalımları gör, sonra da git yatağına gir, bir güzelce uyu, şahinim konuk. Ğstersen çık dışarı da bir su dök dışarda. Belki canın dışarda su dökmeyi çekmiştir. Ama şu köşeden ayrılma, hem de daha ileri gitme."

Tutuşmuş eve doğru ilerledi.

"Ben birinde kaçaktım. Bir evde altı ay kaldım. En hasretlik çektiğim neydi, biliyor musun oğul konuk? Neydi, dışarda, yıldızların altında gerine gerine bir iyice işemektir. Evden çıktığım ilk gece durmadan işedim, yıldızların altında. Fırsat bu fırsat, sen de işe. Bir iyice, hem de gerine gerine. Ama şu köşeyi geçeyim deme."

Memed usullacık kapıdan dışarıya kaydı.

Yobazoğlunun yan yana olan üç huğu tutuşmuş yanıyordu. Baştaki huğ eviydi. Onun aşağısındaki ahırlık, en aşağıdaki de samanlıktı. Yangın bir anda komşu Deli Durakın evine de atlamıştı. Durakın evi de yalım içinde kalmıştı. Orta hızda bir poyraz esiyor, bu, yalımların bir minare boyu yükselmesine yetiyordu. Yükselmiş yalımlar kopuyor, gecede oradan oraya sav-ruluyordu.

Bütün köy, çoluk çocuk, genç yaşlı, hasta yatalak, kimi giyinmiş, kimi daha orada, yalımların ışığında giyiniyor, kimi don gömlek...

Yobazoğlu Hasan ellerini koynuna sokmuş iki yanına sallanıyor, gözlerini yanan evinden bir türlü ayıramıyordu. Karısı çocuklarını yanına almış ağıt yakarak yüksek sesle ağlıyordu.

Yakanlar huğların üçünü de kapılarından tutuşturmuşlardı. Bu yüzden içerden bir çöp bile almadan Yobazoğlu kendisini ve çocuklarını zor dışarı atmış, canını kurtarmıştı. Bir an daha gecikseydi içerde yamp kül olacaktı.

37

Ahırdan yeri göğü sallayan bir atın kişnemesi geliyordu. Uzun ahırın içindeki at bir uçtan bir uca koşuyor, durmadan, acı, uzun, çığlık çığlığa kişniyordu. Atın üstüne yanan huğun

çatısından parça parça ateşler düşüyor, atı delirtiyordu. Hiç kimse de bir şey yapamıyordu.

Delikanlılar, öteki erkekler öyle durmuşlar atın ölüm kişnemelerini dinliyorlardı.

Yaşlı Şefçe Kahya:

"Şu kapıyı açacak bir insan yok mu? Bir yiğit yok mu, bir kişi yok mu?" diye insan insan dolaşüyor, yalvarıyordu. "Kapıyı açarsanız, soylu bir attır o, kapıyı bulur çıkar. Ata acırım, hele böylesi soylu atlara. Soylu atlar insan gibidir. Bir konuşmaları eksik. Ağlarlar gülerler, düşünürler. En iyi dostlar atlardır. Bir yiğit, bir erkek yok mu? Aaaah yaşlılık, kapıyı açamam ki, açamam ki..."

Atın kişnemeleri gittikçe daha yükseliyor, daha yürek paralayıcı oluyordu.

Yobazoğlu Hasan birden kımıldadı, sonra kendi yöresinde topaç gibi dönmeye başladı, sonra yandaki huğun üstüne sermek için ıslattıkları kıl çulu delikanlıların elinden kaptı, çularındı, göz açıp kapayıncaya kadar cık bir sürede safi yalıma kesmiş ahıra daldı. Daldığı gibi de, atın yularından tutmuş geri çıktı. At dışarı çıkar çıkmaz şaha kalktı, yularını Hasanın elinden çekti aldı, köyün alanına koştu, az önce Hasanın yaptığı gibi kendi yöresinde bir süre döndü döndü, sonra ovaya aşağı aldı yatırdı, karanlığa karıştı gitti.

Huğlar gittikçe yalımdan gözükmez oluyor, bir ateş harmanı köyün kıyısında savrulup duruyordu.

Yobazoğlu sırtındaki çulu üstünden attı, gene ellerini koynuna soktu, gene gözlerini yalımlara dikti, ayırmadan öylecene baktı kaldı.

Herkesler de durmuşlar kımıldamadan yangını seyreyli-yorlardı. Huğlardan çatırtılar geliyordu. Çatılar, çit duvarlar çöküyor, çatırdıyordu. Geçerde kalmış son sığırın da böğürtüsü kesildi.

Donmuş kalmış insanlarda en küçük bir kıpırtı bile yok. Yüzleri uzamış, sapsarı. Yalnız Koca

Osman onlardan ayrılıyor, gidiyor geliyor, konuşuyor, piposu ağzında ellerini beline dayı-

38

yor, dudaklarında bir gülümseme, piposunun dumanını havaya savuruyor. Arada bir

Yobazoğlunun yanma varıyor:

"Geçmiş olsun arkadaş, bir musibet bin nasihattan iyidir," diyor, geriye dönüyor.

Yobazoğlunun onu duyup duymadığına aldırmıyor, gene geriye dönüyor: "Sen o işi iyi

etmedin arkadaş," diyor. "Senin yaptığım bir ayıplıktı. Tekmil köyü tehlikeye atan sensin.

Ğşte Belanı da buldun. Bundan daha iyi bela mı olur arkadaş? Neredeyse avradın, çocukların,

sen de içinde bir bir iyice yanacaktınız. Şükret arkadaş, şükret ki, bir musibet bin nasihattan

iyidir. Ben bundan gayri senden korkmam. Ölümlen karşı karşıya gelmiş adam azıcık daha

iyileşir, yiğitlesin Sen aslında yiğit bir adamdın ama, kafası dik bir deyyustun. Öyle değil

mi?"

Evlere gölgeler giriyor çıkıyor. Yalımların içine gölgeler giriyor çıkıyor. Yanmış et kokuyor.

Yün, kıl kokuyor. Taze bahar kokularına yanık kokuları karışmış.

Koca Osman en sonunda yürümekten yoruldu, vardı ışığın ortasında durdu. Sırtı yanan

huğlara dönüktü, sıcak vuruyordu sırtına. Başını havaya kaldırdı, gözlerini gülümseyerek

teker teker köylülerin üstünde gezdirdi. Kadın erkek, genç yaşlı, çocuk herkesin üstünde.

Sağma dönünce yanına gelen Şefçe Kahyayla burun buruna geldi:

"Bak," dedi, "bak Şefçe Kahya arkadaşım, bak! Şu yalımlar ne güzel yalımlar. Bahar

gecesinin karanlığına da ne güzel yakışmış." Gevrek gevrek güldü. Onun gülüşünü bütün

köylü duydu, şaşkınlıkla ona gözlerini diktiler, homurdandılar. "Yalım geceye ne güzel

uymuş, kurşun yüreğe ne güzel uymuş, eli kolu bağlı durmak bize ne güzel uymuş, kanı

kuruyup yangın karşısında, elimiz koynumuzda durmak bize ne güzel uymuş, ağıt sesi

gönlümüze ne güzel uymuş, karlıların donu başımıza başlık diye ne güzel uymuş, insanlık bize ne güzel uymuş! Bak Şefçe arkadaş bak! Bu yalımlar ne güzel, ne kırmızı yalımlar! Yel estikçe uzuyor, genişliyor, güzelleşiyor. Yangınlar büyüdükçe yüreğim de kabarıyor, genişliyor. Yüreğim demircilerin örsüne dönüyor. Örs de yüreğe ne güzel uymuş. Ali Safa Bey de bizim korkaklığımıza ne güzel uymuş. İnsanlık da bize ne güzel

39

uymuş! Bak Şefçe kardaş bak! Şu yalımlara bak, yalımlar gecemize ne güzel uymuş."

Şefçe Kahya onun bu gülen, sevinen haline, bu deli sözleri gibi bir anlam veremediği sözlerine baktı, boynunu o yana bu yana büke büke ondan uzaklaştı. Hem yürüyor, hem, "Allah Allah, Allah Allah" diyordu. "Allah Allah, bu adam gittikçe aklını oynatıyor. Eskiden hiç böyle değildi. Köy yanıyor, o durmuş yangının karşısında gül babam gül ediyor. Vay Koca Osman vay! Demek kocadın ha! Belin büküldü, gözünün güheri döküldü ha! Vay Koca Osmanım vay! Vay kartal gibi yoldaşım vay! Kocalık batsın. Bir insan kocaymca çocuk gibi oluyormuş meğer, hem de bebecikler gibi. Vay fıkara! Allah Allah! Allah da Allah!"

Şefçe Kahya, Koca Osmandan iki yaş büyüktü. Beli iyice bükülmüş, iki büküm olmuştu.

Koca Osmanla Şefçe Kahya köyde tuhaf huyları, ayrı görenekleri, gelenekleri olan, köylünün bilmediği, görmediği, anlamadığı törenler düzenleyen, bu törenlere tıptı tıpına uyan iki kişiydiler. Ğkisi de aynı biçim giyiniyor, ikisi de kubur takıyor, ikisi de bellerinden eski dolma tabancalarını eksik etmiyorlardı. Ğkisi de, kendilerini bildi bileli usturayla başlarını kazıtıyorlar, tam tepelerinde iki parmak kalınlığında çok uzun saçlar bırakıyorlardı. Şefçe Kahyanın tepesindeki bu saç öylesine uzundu ki, bıraktığı zaman kadın saçları gibi ta beline iniyordu.

Gece ağır ağır açılıyor, öbür köylerden de gürültüler, bağırtılar, derinden uğultular

geliyordu. Akçasazın içinden top patlamasına benzer sesler duyuluyordu. Yerin altında

patlayan boğuk top sesleri.

Yangın kokusuna karışmış batak, nergis, çiçek, bahar kokuları... Ortalıkta bir an derin bir sessizlik oldu. Bütün sesler birden kesildi. Sonra bir at uzaktan acı acı kişnedi, o da sustu.

Yangının çatırtıları çoktan durmuştu. Ortalığı yanık etin kokusu almıştı. Köylülerin burunlarının içi yanık etin kurumu, yağıyla doldu. Hep bir ağızdan öksürdüler.

Yahımlar usul usul kısaldı, küçüldü, sabaha karşı da ortada bir top köz kaldı. Gün doğarken kapkara tüten bir kömür yığımydı evler. Evlerin içinde eğilip bükülmüş, erimiş kap kaçak,

40

bir köten, birkaç saban demiri, kireçleşmiş bir yığın çakmak taşı... Yanan hayvanların kemikleri bile kalmamış. Ahırın arkasındaki hendeğe içerden bir yol kapkara yağ akmış.

Çocuklar, kadınlar uykulu, yaşlılar bıkkın, delikanlılar, orta yaşlılar terli, yorgun, doğan güne karşı ıslak toprağa çökmüş oturmuşlar. Başları yerde, yüzleri kederli ve umutsuz. Eğik

başlar kımldamıyor, fiüçbir yöne bakmıyorlar. Havada utanç gibi bir şey var. Başlarını kaldırsalar birbirlerinin yüzüne bakacaklar diye ödleri kopuyor. Çıt da çıkmıyor, çiçekten çiçeğe, yapraktan yaprağa uçup duran arıların vızıltısından başka ses yok ortalıkta.

Bir tek Koca Osman ayakta. Yönünü doğan güne dönmüş, gölgesi aşağıya ovaya upuzun serilmiş. Bir heybet gibi ilk ışıklar altında dikiliyor. Dudaklarında bir gülümseme. Bir süre böyle durdu, piposunun dumanını doğan güne karşı savurdu. Œnceden esen poyraz, dumanı

alıp uzaklara götürdü. Sonra da Koca Osman kımldadı, bin başlı uyumuş devin bir başı kımldar gibiydi. Oturmuş kalabalığın önünden, tüten yangın evlerinin aralarından gidip gelmeye başladı. Elleri arkasında, tüten piposu ağızda, başı dik... Köylüler başlarını ağırca

kaldırdılar ona baktılar. Onun böyle yangın yerinde sevinçle dolaşmasına bir anlam veremediler.

Gün kuşluk oluncaya kadar Koca Osman böylece dolaştı durdu, piposunun dumanını

savurdu. Sonra da kurumuş kalmış, yanan sağ eli şişmiş, kabarmış, sol eli koynunda, yüzü sapsarı olmuş, bir gecede on beş yaş yaşlanmış, yüzü pörsü-müş Yobazoğlu Hasanın önüne geldi. Gür, sevinçli, gümbür gümbür bir sesle:

"Yobazoğlu Hasan, Yobazınoğlu Hasan," dedi, "senin o baban rahmetli var ya, kızılbaş bir kişiydi, ama Kürt yiğidiydi. Mert adamdı. Tek başına bir adamdı ama, hiç kimse ona gözüyün üstünde kaşın var arkadaş diyemezdi. Bir çocuk gördüm, sabahleyin, geceleyin, akşamüstü. Gün gibiydi bu çocuk. Bir avuç adamdı bu çocuk işte. Safi yürekti ama. Bu çocuktan koca bir hükümet, hem de Mustafa Kemal, Yunanı, dünyayı alt etmiş sahan gözlü Mustafa Kemal korkuyordu. Hemi de ağalar onun önünde tir tir titriyorlardı. Titremekten donları tutmuyor-

41

du, Yobazoğlu. Anladın mı Yobazoğlu? Sana bir çift sözüm var, varsın Ali Safa evini yaksın.

Yaktı işte. Ğyi etti, hoş etti, güzel etti güzel, eline de sağlık yüreğine de... Varsın bizi de öldürsün. Hak ettik arkadaş. Bizler kepazeliği hak etmiş adamlarız arkadaş. Çok münasip, çok güzel eder. Varsın elinden geleni ardına koymasın o Ali Safa iti. Olur mu? Hemi de iyi olur. Sen yalnız hiç korkma arkadaş. Hiç mi hiç korkma. Yüreğine korkuyu uğratma.

Korkan yürek makbul bir yürek değildir. Sesi çabuk kesilir, Yobazım. Sen korkma arkadaş, korkma! Bütün bu işleri, seni korkutmak için getiriyor başına o gavur. Korkma yiğidim korkma! Sen yürekli bir adamsın, korkma! Ben sana korkma diyorum arkadaş. Çünküleyim ki korkan kişi hiçbir vakit, hiçbir yerde, havada, hem de karada, hem de denizde hiçbir vakit de iflah olmaz. Korkma, kaçan atın geriye gelecek, Ali Safa iti de belasını bulacak. Yangından kurtardığın at geriye gelecek, onu kurtarmak için yaktığın şu güzel kabarmış elini görecek, acıyor mu elin yavru? Acımaz mı? Varsın acısın, yanan eller iyi olacak. Atın geriye, geriye, geriye dönecek. Yangından kaçan at geriye dönmez ama, iflah olmaz ama, senin atın geriye

dönecek. Arkadaş, Yobazoğlu kızılbaş Hasan, Kürt Hasan sana diyorum, sana diyorum, sana diyorum..." sesini yükseltti, sesi olağanüstü bir sestti, kalındı, bir devden çıkar gibiydi, tok...

"Atın geriye dönecek. Arkadaş Yobazoğlu, her tepeden bir gün doğacak!"

Gülerek, kaim kaşların örttüğü gözlerini kalabalığın üstünde bir daha gezdirdikten sonra güvenli bir sesle, sözcüklerin üstüne bastıra bastıra:

"Her tepeden bir gün doğacak. Bir gün doğacak. Bir gün, bir gün, bir gün..."

Biçimsiz, boğumlu bir karaçalı köküne benzeyen şahadet parmağıyla güneşi gösterdi:

"Ğşte böyle," dedi, "işte böyle bir gün doğacak. Ğşte böyle güzel bir güneş. Sıcak. Hem de ılık.

Ğşte böyle... Her tepeden bir gün doğacak. Atın geri gelecek. Geri gelecek..."

Arkasını döndü, çabuk çabuk evine yollandı. Bütün başlar da ona çevrildi. Kalabalık o evine varıp da kapıyı kırarcasma kapatıncaya kadar gözleriyle onu izledi.

42

5

Gün doğuyordu. Yobazoğlunun atı ovanın ortasında dimdik kıpırdamadan duruyordu.

Gölgesi Anavarza kayalıklarına doğru uzanmıştı. Doğan güne karşı, binlerce kuş hep bir

ağızdan ötüşüyor, ortalığı bir kıyamet günü telaşına döndürüyordu. Atın başı havadaydı,

boynunu taze bir otu koklar gibi uzatmıştı. Kara gözlerinin akı iyice kanlanmıştı. Sağ

sağrısının üstünde bir yanık kabarcığı gittikçe büyüyordu. Az sonra kabarcığın üstünde

sinekler dönmeye başladı. At ilk olaraktan sinekleri kovmak için kuyruğunu salladı. Sonra

mucuklar, daha başka küçük kara sinekler atın gözlerine çokuştı. Kıpırtısız at başını arada

bir sallamaya başladı. Bir ara da gözlerine, sağrısmdaki yanık yerine çokuşan sineklere de

aldırmadı, hiç kıpırdamadı.

Ilık bir güneş doldurdu ortalığı. Kuşların sesleri kesildi. Arılar sıcakta uçuşrnaya başladılar.

Sonra sıcak daha çok arttı, terlemiş arılar, iri çiçeklerin içine girip saklandılar. Sıcakta ince

pırlıtlarla ortalığı doldurmuş, kanatları vızıldayan arılardan hiç kalmadı. Yalnız iri eşekarıları, onlardan daha iri, ince, uzun, nakış nakış, kırmızı, mavi mineli bocuklu arılar sıcağın altında dönmelerini sürdürüp gittiler. Orada burada, uzaklarda bir güneş parçası gibi havada çakıp yitiyorlardı. Sıcak yoğunlaştı, buğulandı. Otlar, ağaçlar, çiçekler, kuşlar hep bu fişkırان bahar sıcağı buğusunun içinde kaldılar. Bir kelebek bulutu savruldu geçti. Oğul vermiş bir arı bulutu, bir top, yandaki iri çınar ağacına ağıdı. Her şey güneşli bir tazelik kokuyordu. Güneşli yeni açmış çiçek, güneşli ot, güneşli taze toprak. Bu buğulu sıcakta

43

Anavarza toprağı şimdi, şu anda yaratılmış gibi gıcır gıcır taze kokuyordu.

Dimdik kıpırdamadan duran atm gözlerini mucuklar iyice doldurdu. Sağrıdaki yanık yeri de sinekten görünmüyordu. Kapkara sıvanmış. Bir kelebek atın uzun, tertemiz yelesinin üstüne konmuş, mavi kanatlarını açıp açıp kapatıyordu.

Yandaki Akçasaz bataklığının sularından dışarıya vuran bir parça şavk atın boynunun sol yanma vurmuş, parlatıyordu.

Ne oldu, ne olmadı birden at kımıldadı, başını salladı, birkaç kez çifte attı, sinekleri döktü, ovayı bir uçtan bir uca dönmeye başladı. Vayvaylı altından Tarsuslunun çiftliğinin oraya kadar koştu, sonra durdu. Öylesine koşuyordu ki ayakları gözüküyor derdin.

At Tarsuslunun çiftliğinin oralardan Narlıkışla yörelerine geldiğinde gün ikindin oluyordu.

Narlıkışlanın yanındaki bataklığın suları durmadan kabarıyor, köpükleniyor, fokurduyordu. Besili, uzun bir kara yılan otların arasından ağır ağır bataklığın kıyısına gidiyordu.

Deliginden yeni çıkmıştı, kanı yavaş yavaş uyanıyor, yılan kendine geliyordu. Kapkara sırtı güne geldikçe yeşillenip balkıyordu. Yılan tam atın ayaklarının dibinden, atın tırnağını yalayarak geçti. Bir iki böcek büyük gürültülerle bir karamuk ağacının yanında durmuş, atın başının dört bir yanında durmadan gürültülü halkalar çiziyordu. Atsa hiç aldırmyordu.

Birden, uzaktan, Akçasazın üstünde bir yalım parçası yandı söndü. At o anda kanathymış gibi göğe fırladı, bir daha, bir daha göğe fırladı, boynu uzadı, bacakları açıldı. Sonra şaha kalkmaya başladı. Sonra başladı koşmaya, sonra da büyük bir halka yaparaktan dönmeye başladı. Sonra da bir anda olduğu yerde dikildi kaldı. Havayı kokladı bir süre. Sonra gene kıpırtısız, dondu. Etini, kulaklarını kessen kıpırdamayacaktı.

Uzakta, çok uzakta, Kozan yolunda bir adam yürüyordu bu yana doğru. At onu gördü, görür görmez de başını bir çırttı, deli gibi kişnedi, aldı yatırdı. Öylesine koşuyordu ki karnı yere değiyordu. Gün kavuşuncaya kadar koştu. Köpük içinde kaldı, gene koştu. Anavarza kayalıklarını geçti. Dum-lukaleye doğru doğruldu. Orada, Hacılar köyü yöresinde çok

44

uzaktan gelen bir adam daha gördü, aynı hızla geriye döndü. Hacılar köyünün ışıkları yanmıştı. Işıkları görür görmez, bir ölüm kişnemesinde karanlığı yırttı. Sabaha karşı Topraktepe dolaylarına gelmişti ki, bitkin. Terden köpükten kapkara kesilmiş, körük gibi de soluyor. Bir adım atacak gücü kalmamış. Tanyerleri ışıırken ilk ışıklar onu kulakları düşmüş, başı toprağa doğru sarkmış, "sol art ayağımı karnına çekmiş, küçülmüş, porsumuş, yılmış buldu.

Yobazoğlu Hasanın atı soylu bir Arap atıydı. Ğnce, uzun, sallı, yağız bir attı. Donu karaya çalan bir yağızlıktaydı. Karaya çalan yağızlıktaki atlar çok ender olur ve soylarının en güzeli onlardır.

Yağız at bir yıl öncesine kadar Ali Safa Beyindi. Ali Safa Beye bu atı iki yaşında bir tayken, soyluk kağıdıyla birlikte çok sevdiği bir arkadaşı Urfadan göndermişti. Soyluk kağıdının yanına yağız atın soyunun olağanüstü maceralarını anlatan bir de menakıpname eklemişti. At geldiğinde dillere destan olmuş, Çukurovada onu görmek için Ali Safa Beye Kozandan, Adana-dan, Tarsustan ağalar beyler konuk gelmişlerdi. Ğşte bu yüzden de Ali Safa Bey yağız

atın üstüne titriyordu.

Ali Safa Bey bu at için ta Urfadan, bu soyun atlarına bakmış yaşlı bir seyis bile getirtti. Beye göre bu at insandan bile akıllıydı, bir konuşmuyordu. Bir de dili olsaydı... Her şeyi, her devinimi anlıyor, dostça, düşmanca, sevgiyle, iyilikle, kötülükle karşılık veriyordu. Ali Safa Bey üzülürken o da üzülüyor, iri kara gözlerini buğulu bir kederdir kaplıyordu. Ali Safa sevinç-liyse at bir sevinç kasırgası gibi esiyor, gözlerinden parça parça sevinç ışıkları dökülüyordu.

Ali Safa Bey:

"Ben onu severim candan ileri," diyordu.

Olağanüstü bir savaşta kendini yitirmiş Ali Safa Bey yağız ata binince kendine geliyor, dünyalar onun oluyordu. "Yağız atın binicisi Safa Bey!" sözü onu derecesiz bir kıvanca boğuyordu. Bu ata olan tutkusuna kendisi de şaşıyordu. Geçinden hep geçiriyor, "demek ki," diyordu, "o eski, yabancı Türkmen kanı damarlarımda daha aynı hızla dolaşüyor. Dolaşıyor demek! Arap atların soyu olur, insanlarda soy sop aranmaz, insanların

45

daha başka da hususiyetleri var, ata benzemez. İnsanlar at değildir ama, bu bendeki at tutkusu ne?"

Bir gün geldi ki, at tutkusuyla toprak tutkusu karşı karşıya kaldı. Damarlarındaki yabancı Türkmen kanı toprak karşısında yenilgiye uğradı.

Vayvay köyünde, Vayvayın yakınlarında küçük de olsa bir toprak parçası gerekti ona. Bir toprak parçası ki, Vayvay topraklarının kilidi olmalıydı. Uzun bir arama taramadan sonra kasabanın tapu memuru böyle bir toprak parçası buldu. Bir tapu ki, sınırları alabildiğine uzar, kısılır. Nereye götürür-sen oraya kadar gider. Bu tapu hem de Vayvay köyünün sınırları içindeydi. On yedi dönümlük bir tapuydu bu ve Yobazoğ-lu Hasanındı. Böyle bir

tapunun sınırları içine beş bin, on bin, on beş bin, hatta elli bin dönümlük toprak alınabilirdi.

Böyle bir tapuyu bulduğundan dolayı Ali Safa Bey sevincinden uçuyordu. Daha tapunun adını alır almaz, tapucuya hemen oracıkta beş yüz liralık bir bahşisi veriverdi. Üç gün sevincinden gözlerine uyku girmede. Üçüncü günün sabahı Yobazoğlu Hasanı çağırır:

"Şu tapuyu bana ver Hasan," dedi. Hasan hemen:

"Başüstüne Beyim," diye karşılık verdi. "Biz seninle baba dostuyuz. Senin babanla benim babamın bir içtiği su ayrı giderdi. Kardeşiz, hısımlız, senin tırnağın kesilse benim yüreğim acır. Et tırnaktan ayrılmaz Hasan..." "Başüstüne Beyim."

"Biz kardeşiz, dostuz, hısımlız ama dostluk başka alışveriş başkadır. Bu senin on yedi dönümlük tapuna kaç para verelim? Ya da başka ne istersin?"

"Cann sağ olsun Bey, bir avuç toprak değil mi, bir parça toprak değil mi? Cann sağ olsun Bey... Mademki istiyorsun, yarın kasabaya gidelim tarlayı hemen üstüne devredeyim.

Mademki baba dostuyuz, ne kıymeti var bir avuç toprağın. Hiçbir kıymeti yok Beyim. Senin gül gibi cann var olsun, Allah gölgeni üstümüzden eksik etmesin." Kıvançlı: "Etmesin ama, olmaz," dedi Ali Safa Bey gülerek, "Olmaz.

46

Azdan çoktan bir şey alacaksın. Olmaz. O zaman tarlanı istemem. Bir şey alacaksın azdan çoktan."

Hasan hep utangaç utangaç önüne bakıyor, bir karşılık vermiyordu.

"Olmaz Hasan, istemem tarlanı. Söyle ne istiyorsan. Önce sen iste, sonra ben kendim değerini veririm. Bir kuruş iste, bir öküz iste, bir keçi, bir koyun iste... Bir at iste..."

Hasan başını yerden kaldıramıyor, iyi ya da kötü bir söze yaramıyordu.

Ali Safa Bey içinden geçiriyor, kız gibi kalmış Yobazoğlu, kız gibi, diyordu. Başını kaldırıp da yüzümüze bakamıyor. Bu yaşa gelmiş daha genç kızlar gibi kızarıp bozuyor. Tarla için para

almamakta direniyor. Türkmen göreneği, bir büyüğünün önünde söze varamamak, hem de onunla pazarlık edememek. Ama zorla kabul ettirmeliyim ona. Sonra kilükali mucip olur. Bu on yedi dönümlük tarlanın altında çok şeyler yatıyordu. Bir şey vermeden tarlayı almak olmazdı.

"Söyle Yobazoğlu," diye en sıcak sesiyle söyledi Ali Safa Bey. "Söyle iki gözüm kardaşım. Söyle, insanların hası karda-şım. Ben de senin bu yiğitliğini hiçbir vakit unutmam. Mezar taşıma bile bunu söyler, bunu yazdırırım. Söyle şimdi."

Yobazoğlu başını kaldırdı, gözleri ışıltı içindeydi. Küçücük yüzü yaramaz, bıçkın bir çocuğun yüzüne benziyordu. Suç işlemeye hazırlanmış, atacağım sana kazığı diyen bir bıçkın yüze... Yobazoğlu başını kaldırınca Ali Safa Bey sevindi. Yola geldi çocuk diye içinden geçirdi. Yüzü yedi yaşında bir çocuğun yüzüne benziyordu. Benim bildiğim Hasan çok yaşlı. Nerdeyse aynı yaştayız. Hasan daha utangaç utangaç gülümsüyor, gözlerini Safa Beyin gözlerinden hiç ayırmıyordu:

"Beyim mademki çok direniyorsun..."

"Çok direniyorum Hasan. Karşılığımı istemezsen alimallah kabul etmem. Toprak değil, altın olsa gene kabul etmem."

"Mademki aslan Beyim..."

Bey derin bir soluk aldı, sırtından ağır bir yük kalkmışcası-na konuştu:

"Söyle Hasan, söyle canım. Dile benden ne dilersem."

"Senin yağız atı diliyorum Beyim. Ya at, ya da hiç. Atı bana

47

verir, tarlayı alırsın. Hem de senin bindiğın takımıyla birlikte isterim."

Beyin rengi attı, ama hiçbir şey söylemedi. Konuşsa dili diline dolaşacaktı. En sonunda:

"Öyle mi Hasan?" diyebildi. "Demek yağız Arap atımı istiyorsun?"

"Kusuruma kalma Beyim," dedi ayağa kalktı Hasan. "Ya at, ya da hiçbir şey."

Arkasına bakmadan dışarıya çıktı gitti.

O gittikten çok sonra kendine gelebilen Bey öfkeden deliye döndü. Konağın sofasında dolandı durdu, ne yapacağını düşündü durdu. Şimdi şu anda eline geçse Yobazoğlu, onu parça parça edebilirdi. Yobazoğlunun dileği o kadar ağrına gitmişti. "Nasıl ister, nasıl ister, benim atımı nasıl ister bir köylü parçası, bir köylü iti?" diye bas bas bağırıyordu Ali Safa Bey. "Nasıl, nasıl buna dili varır, hem de cesaret edebilir?"

Öfkesi uzun sürdü. Birkaç gün doluya koydu almadı, boşa koydu dolmadı. Araya kasabann gönlü kırılmaz kişileri girdi. Yakın köylerdeki ağalar girdiler. Herkes, herkes girdi. Bey, Hasana çok çok paralar, başka yerde dönüm dönüm tarlalar önerdi, Hasan bana mısın demedi.

"Ya Beyin yağız Arap atı, ya da hiçbir şey," diyordu. "Ya Arap at..." diye kuruluyor, "ya da hiç!"

Ali Safa Bey edemedi, başka hiçbir çaresi yoktu. Atım savatlı sırmalı takımlarıyla donataraktan Yobazoğlu Hasann evine gönderdi bir sabah vakti. Ğçindeki kin de, Yobazoğluna karşı büyüdükçe büyüdü.

Ğki gün içinde de tapu ona geçti.

Ali Safa Bey tapuyu eline alınca önce güldü, sonra dişlerini sıktı, yalım yalım gözlerle Hasana, orada bulunan Vayvay köylülerine baktı:

"Ğşte şimdi elimden çekeceğiniz var," dedi. "Atımı, canım kadar sevdiğim atımı elimden alır mısınız? Alır da şu çingeneyi üstüne adammış gibi bindirir misiniz?"

Hasan da, köylüler de onun bu kadar neye öfkelenildiğini anlayamadılar ama, içlerine korku düştü.

Ğçlerine korku düştü ama, korkunun ecele faydası olmadı.

Hasan atı aldıktan sonra ata bindi köy köy, kasaba kasaba dolaştı. Dolaştığı yerlerde:

"Bu at," diyordu, "Yobazoğlunun atıdır. On yedi dönümlük bir kıraç tarla verdim, ot bitmez, bu atı aldım. Ahmak herif..."

Yobazoğlu sonra sonra gittikçe azıttı:

"Ğstesem," diyordu', -"Ali Safa Bey atını değil, karısını da verecekti on yedi dönümlük bir kıraç tarla için. Merhamet ettim de karısını değil, atını istedim. Atını veren karısını vermez miydi, elinizi yüksek vicdanınızın üstüne koyun da söyleyin."

Türlü şaklabanlıklarla herkesi Ali Safa Beyin üstüne güldürüyordu.

Ali Safa Bey onun bu dediklerini günü gününe duyuyor, deliriyordu. Adamlarıyla birkaç kere Hasana haber yolladı: "Ağzımı kapatsın," diye. "Ağzımı kapatmazsa ben onun ağzına sıçıp kapatmasını bilirim," diye.

Hasan aldırmadı.

"Ben ağzımı hiç de kapatmam," diyordu. "Kapatmam," diyor kabarıyordu. "Ben ondan değil, onun feriştahmdan bile korkmam. Elinden geleni ardına koymasın. Geleceği varsa göreceği de var. Onun Kalaycı eşkiyası var ya, dağda olsaydı gene korkmazdım. O, on yedi dönümcük bir toprak parçasına, el kadar bir kağıda, bir avuç tarlaya şu gül gibi atı verdi mi vermedi mi, onun benim yanımda beş paralık adamlığı yok. Ğsterse beni öldürtsün. Gam yemem ki, beni bir it parçaladı derim. Bir avuç tarlam daha var, el kadar bir kağıdın üstüne yazılı. Onları da vereceğim, gelecek yıl Alinin karısını da alacağım, Arap atın terkisine atıp köy köy dolaştıracağım. Onun benim yanımda beş paralık haysiyeti yok. Öldürtsün beni."

Bir gün karaçalılığın yanındaki yoldan atla geçerken ona beş el ateş edip tutturamadılar.

Çünkü atın sırtmdaydı ve at yel gibi akıyordu. Kurşun tutmadı. Hasan her yerde, teknil ovada doludizgin dolaşıyordu. Birkaç kez daha onu kurşun yağmuruna tuttular. Hasana gene

bir şey olmadı. Yel gibi akıp gitti kurşun selinin içinden. Hiç aldırmadı, daha da azıttı, her yerde, düğünde dernekte açık açık konuşuyordu artık.

Karakola çektiler, ağızından burnundan kan gelinceye ka-

49

dar dövdüler, Hasan karakoldan sonra on beş gün kan işedi. Gene bana mısın demedi.

"Alacağım," diyordu, "onun karısını. Er geç alacağım. Arap atın terkisine atıp yayla yayla gezdireceğim. Elimde bir avuç tarlalık bir kağıt parçası daha var."

Üç kez atı çaldılar, Hasan gitti atı buldu getirdi.

"At ölse ne olur ki," diyordu. "Bir kere vermedi mi bana canından daha sevgili atımı, atını verip insanlıktan çıkışmadı mı? At ölse onun insanlığı mı onarılacak?"

Gökyüzü lacivert bir koyu karanlığa doğru iniyordu. Yıldızlar kayıyordu dökülürcesine.

Yağız atın burun kanatları büyük bir gürültüyle açılıp açılıp kapanıyordu. Koşuyor, koşuyor, bir ara durup uzun uzun havayı kokluyor, sonra geniş bir halkada kendi yöresinde dönmeye başlıyordu. Büyük bir harman-yeri kadar bir alanın otları, çiçekleri, böcekleri darmadağınk, toprağa yapışmış, ezilmiş...

Yağız at, uzun bir dönüşten sonra kayan bir yıldızla birlikte Akçasazın nergislerinin içine girdi. Nergisler karnına değıyor, ılık bahar havasında yoğun bir kokuyla kokuyorlardı.

Gökteki kayan, kıvılcımlanan iri yıldız, yağız atın çıplak sağrısında balkıdı. Sağrı geniş, şehvetli, güçlü ürperdi. Yağız at Akçasazın duru sularına daldı. Sularda büyük, geniş yapraklı nilüferler yüzüyordu.

50

Kapı çalındığında Ali Safa Bey yukarda konakta eli yüreğinde bekliyordu. Atlardan inen iki kişinin ikisi de tepeden tırnağa çamura batmıştı. Atlar da çamur içindeydi.

Ali Safa Bey hemen aşağıya koştu.

"Ne haber?" dedi. "Yangını gördüm. Güzel yanıyordu. Hasandan ne haber, attan ne haber?"

Murtaza:

"Adem kapıyı çalınca Hasan açtı. Öyle değil mi Adem?"

"Öyle," dedi Adem. Küçük, yamuk yumuk bir insandı.

"Ademe, yana çekil Adem, dedim. Adem yana çekildi, ben onun yana çekilmesiyle beş kurşunu da Hasanın üstüne boşalttım. Öyle değil mi Adem?"

Adem:

"Öyle," dedi. Yamuk yumuk başını havaya kaldırdı.

"Hasan yere düştü. Öküz gibi de böğürdü. Kapı üstüne kapandı hemen. Öyle değil mi Adem?"

"Öyle, kapı üstüne kapandı."

Murtaza:

"Ben elimdeki gazlı paçavraları ateşledim, yarısını eşikliğin üstüne, yarısını da huğun yelden yana gelen otlarının arasına soktum. Yalım birden patladı. Sonra ahıra gittim, ahırın kapısını da tutuşturdum. Yalım birden patladı. Geçerde at kişnedi. Poyraz esti. Yalımlar geceye dağıldı. Köylüler koşuşmaya, bağ-ışmaya başladılar. Biz kaçtık. Üç tane adam bizi sazlığın içine kadar kovaladı. Yanan huğun içindeki at deli gibi, acı acı, yal-

51

ĞL HALK

varır gibi kişniyordu. Kişnemesi yürek koymuyordu insanda. Üç adam sazlığın kıyısına kadar geldiler. Sazlığın içine giremediler. Üç adama üç kurşun salladık sazlığın içinden. Öyle değil mi Adem?"

"Öyle," dedi Adem. "Üç kurşunu ben salladım onların üstüne. Ama geceydi, karanlıktı, değmedi."

"At bir kişniyordu ki, sesi tüm ovada çınhyordu. At ağhyordu yanarken, sesi daha

kulaklarımda..." Adem:

"Yandı," dedi içini çekerek, "Yandı fıkara. Aynen insan gibi ağhyordu, yürek koymuyordu insanda."

"Biz sazlığa girdik, sağ selamet. Sonra uzun, çok uzun, bitmeyecekmiş gibi, üç gün üç gece sürecekmış gibi atın kişnemesi geldi. Sonra birden kirp diye kesildi kişneme." Ali Safa Beyin

yüzü acılı, öfkeli bir hal aldı: "Yansın," dedi, "o at. Yansın. Yansın kül olsun." Rahat bir soluk aldı. "Haydi gidin atları yıkayın. Giyitlerinizi de değiştirin. Zeynel nerede kaldı acaba?"

Asıl haber onda. Zeynel gelmeden hiçbir şey belli olmaz."

"Belli olmaz," dediler gittiler.

Gün doğmuş, kuşluğa doğru, buğular ağır ağır kalkıyordu. Kuşlar seslerini kesmişlerdi. Bir tekerlek izi yeşil otların üstünde ta Anavarzaya doğru gidiyordu. Bir adam ahırdan gübre taşıyordu dışarı. Başka bir tanesi, kahverengi yün şayak giymiş abalısı doru bir atı tımar ediyordu. Bir kelebek bulutu, bir renk cümbüşünde geldi önlerinde yğılıştı, sonra uçup gittiler. Ana-varzanın ak bir buğuya bürünmüş mor kayalıklarından göğe doğru mor, ışıltılı, aydınlık, duru bir bulut ağhyordu.

Murtazayla Adem yıkanmışlar geldiler. Hiç konuşmadılar. Beyin karşısında el pençe divan durdular. Beye karşı bir olumsuzlukta bulunmamak için tetikte olmanın çabası içindeydiler.

Hiç yüzüne bakmıyorlar, başlarını yerden kaldırmıyorlardı. Ali Safa Bey bazı bazı oturduğu

Türkmen kilimi döşeli sedirden kalkıyor, kırbacını sarı, körüklü çizmesine vura vura evin örtmesini öfkeli, sabırsız bir uçtan bir uca arşınıyordu. Murtaza: "Bak Beyim, şu aşağıdan gelen Zeynel değil mi?"

Bey ellerini gözlerine siper edip baktı. Aşağıdan, böğürtlenlikten gelen Zeyneli gördü,

kararmış yüzü ışıdı.

"Gelen Zeynel," dedi. "Ata ne oldu acaba?"

"At öldü," diye zaferle söylendi Murtaza. "Öyle değil mi Adem?"

"Öldü ki öldü. Hem de kemikleri çatır çatır yandı. Tüyü bile kalmadı."

Zeynel az sonra soluk soluğa geldi. Yüzü soluktu. Dudakları sarkmıştı. Bacaklarının titrediği belli oluyordu.

Biraz bozulmuş Ali Safa Bey:

"Otur şuraya, otur da biraz dinlen oğul Zeynel, kardaş Zeynel." Merakla yüzüne bakıyor, sabırsızlanıyordu. Zeynelin eğri çenesi biraz daha eğrilmiş sağa kaçmıştı. "Murtaza bir su getir Zeynele. Geçsin de kendine gelsin."

Zeynel oturdu, Murtaza suyu getirdi Zeynele uzattı. Zeynelin elleri titredi tası alırken, su yere döküldü.

"Söyle Zeynel, ne oldu?"

"Hiçbir şey olmadı," dedi Zeynel. "Hiçbir şey olmadı. Hasanın evi, bir de ahır, bir de samanlığı yandı... Hiçbir şey olmadı."

"Kendisi?"

"Burnu bile kanamadı."

"Ya at?"

"At yanıyordu. Ahırın da kapısı tutuşmuş. Hasan atı kurtardı. Az daha at uğruna kendi yanıyordu. Tutuşmuş kapıdan kendini kapıp koyverdi yalın kesmiş ahırın içine. Atı çekti çıkardı."

"Köylü nasıldı Zeynel? Yılgın mıydı, korkulu mu?"

"Yılgın, yılgın ki ne yılgın! Kurumuş kalmıştı her birisi, yapraksız ağaçlar örneği. Taşa toprağa, ağaca kuşa, bir korku sinmişti köye, soluk aldırılmaz."

"Aaaah, at ölmedi... Korkmaları çok iyi. Çok..."

"Yalnız birisi vardı. O da Koca Osman, hiç aldırılmıyordu. Galyeni ağzında boyuna duman püskürtüp yangının karşısında geriniyor, gülüyordu."

"Gene bir oyunu mu var Koca Osmanın? Gelmeyecek mi? Gelip bizimle konuşmayacak mı dersin Zeynel?"

53

"Ben onu bilirim Bey. Kılığını değiştirmiş, bin yıllık dolma tabancasını beline takmıştı.

Bunda bir iş var ama hiç kimse ne olduğunu bilmiyor."

"Belki bunadı," dedi Bey. "Seksenini çoktan geçti Koca Osman. Durun bakalım."

Zeynel:

"Hiç aklım kesmiyor," dedi. "Bunamaz o. Kara bulut gibi köyün içine ağmış dolanıp

duruyor. Geldi benim karşımda durdu, tepeden tırnağa uzun uzun beni süzdü süzdü,

galyenin-den göğe bir top duman koyverdi, ayağını yere üç kere vurdu. Bir bildiği var Koca

Osmanm. Dövüşe hazırlanıyor. Üç gün önce böyle değildi. Yılgın, ölü gibiydi, ayaklarını

sürüklüyordu."

Ali Safa Bey:

"Bu topraklar bizim öz malımız," dedi. "Altından kalkacağız. Koca Osman ne oyun kurarsa

kursun. Ben güçlüyüm. Güçlü ve de haklıyım. Atın kaçması iyi olmadı yalnız. Bir yara gibi

içimde. O atı yakalayıp vurmali."

Adem:

"Ben eski bir avcıyım Bey. O atı neredeyse bulur, bir iki gün içinde vururum. Ya da sana

yakalar getiririm."

"Bana getirme, vur," dedi Bey. "O atı vurmadan bana gelme. Haydi git vur o atı. Vur ki... Bu

at işi burada bitsin."

Zeynel:

"Ben çok güzel bir şey buldum," dedi. "Alimallah köylü evini barkını bırakır da arkasına bakmadan ta Akdenize kadar kaçar. Korkusundan ödü patlar."

Ali Safa Bey:

"Sen çok güzel işler bulursun, arkadaş, Zeynel," dedi. "Bilirim senin güzel hünelerini. Şu ovada senin de küçük, güzel, verimli bir çiftliğin olacak, senin de. Hele yemeğimizi yiyelim de yeni planımı anlattırırın."

"Anlatırım," dedi Zeynel. "Hem de ne güzel."

54

7

Yobazoğlu Hasanın yanan evinin önünde başlarını yere eğmiş oturmuş suskun kalabalığın üstüne çiy yağmıştı. Kalabalık üşümüş uyuşmuştu. Hiç kimsede en ufak bir kıpırtı bile yoktu. Kalabalık donmuş, kalıplaşmış" gibiydi.

Gün doğdu. Parlak, sevinçli bir gün. Ovanın bütün kuşları hep bir ağızdan ötüştü. Arılar ince kanatlarında pul pul ışık, vızıldamaya, uzun uzun uçarak gezinmeye başladılar. Köyün uzak evlerinden birkaç bebe viyaklaması geldi. Sonra küçük çocuklar onlara öykünüp ağlaştılar. İşte tam bu sırada yanan evin yerinden çıkan direk direk tütünlerin arkasından gölgeleri uzamış iki candarma gözüktü. Suskun kalabalığa gelip selam verdiler.

"Çavuşumuz, Yobazoğlu Hasanı istiyor," dediler. "Hem de şimdi."

Hep ağlamaklı, incecik yüzlü, incecik Seyfali upuzun ayağa kalktı:

"Evi yandı fikaranm," dedi. "İşte dumanı çıkıyor. Yandı kül oldu." Bir gelincik gibi boynunu büktü. "Hakka reva mı yani? Şuna bakın arkadaşlar şuna! Hayvanları da yandı. Kurşun da sıktılar fikaraya. Çocukları da, karısı da, atı da, o güzelim Arap atı da yanıyordu. Gitsin de Çavuşa söylesin derdini. Çavuş belki onun derdine bir çare bulur. Unu, bulguru, yağı da

yandı. Tavukları, yatakları da yandı. Bakın daha dumandı tütüyor. Çavuş sorsun ona, evini kim yaktırdı, diye. Yobazoğlunun evini kimin yaktırdığını bilmeyen yok. Alın götürün

Yobazoğ-

55

lunu. Ğyi ki geldiniz. Arap at yanıyordu. Yobazoğlu var ya, kendini ateşe attı da Arap atını kurtardı. Arap atı da başını aldı gitti. Aldı da gitti..."

Yobazoğlu donmuşluğundan ayağa kalktı. Sırtı inceden buğulanıyordu. Candarmalara doğru yürüdü. Candarmanın birisi hemen arka çantasından bir kelepçe çıkardı, Yobazoğlunun ellerini kelepçeledi. Seyfali:

"Bu da nesi?" diye sordu. Candarma:

"Sen karışma Muhtar," diye sert çıkıştı. Seyfali:

"Ben de geleyim. Geleyim mi?" Candarma:

"Ğstemez," diye bağırdı. "Düğüne gitmiyoruz." Yobazoğlunu önlerine düşürüp yürüdüler.

Yeni yeşermiş tarlaların içinden geçerek toprak yola çıktılar.

Ğyice kızdıran sabah güneşinde kalabalıktan ekşi bir buğu yükseliyordu, ter kokusuna benzer. Yobazoğlu gözden ıraym-caya kadar arkasından baktılar. Konuşmadılar.

Çavuş Yobazoğlunu beter karşıladı. Ağzı köpürmüş, bar bar bağıırıyordu:

"Ne hatır biliyorsunuz, ne gönül! Ne insanlık biliyorsunuz, ne kardeşlik! Ne büyük biliyorsunuz, ne küçük! Ne ağa biliyorsunuz, ne de bey! Ne Allah biliyorsunuz, ne Peygamber! Ne candarma biliyorsunuz, ne de Hükümet..."

Kendisini sonsuz bir öfkeye kaptırmış zangır zangır titriyor, kendinden geçiyordu.

Hasanın karnına üst üste tekmeler indiriyordu. Yobazoğlu kıvranıyordu. Kocaman elleriyle

Yobazoğlunu boynundan tutup karakolun boş odasına çekti. Candarmalar hemen kiraz

dalından sopasını getirdiler eline verdiler. Başı gözü, karnı, sırtı demiyor, neresi gelirse yerde

inleyip kıvranan adama indiriyordu. Var gücüyle. Hem indiriyor, hem de kudurarak

konusuyordu:

"Evini yakarsın değil mi? Kendi evini kendi elinle yakarsın, değil mi? Ben de yutarım öyle mi? Ulan insan hiç kendi evini kendi eliyle yakar mı? Ulan sen aklını mı oynattın? Şimdi seni bu-

56

radan tımarhaneye göndereyim mi? Hem de karakol karakol... Ulan yanan evin içinde çocukların, karın da yansaydı ya! Seni ipe çekmezler miydi? Ne diyorsun, niçin konuşmuyorsun? Neden evini yakıyorsun? Şu köylerde herkes sana öykünse de evini yak-sa neye varır bu hükümetin hali? De bakalım neye varır? Kötü örnek oluyorsun millete, evini yakarak yakaraktan..."

Boynu yüzü kıpkırmızı kesilmiş, ter içinde kalmış Çavuş halsiz kalıncaya kadar Yobazoğlunu dövdü, sonra yanında ha-zırol duran candarmaya sopayı uzattı:

"Kemiklerini kır şunun," dedi. "Bunlar kötü örnek oluyorlar. Bunlar Beye de, Allaha da, candarmaya da, Hükümete de bir gün olur karşı gelirler. Vur! Vur Allah aşkına! Vur şemşir aşkına. Vur ki vur, vur ha vur! Terbiyelerini iyi vermek gerek ki bunlar kendi evlerini yakıp, hem de içinde çocukları, millete kötü örneklik etmesinler. Vur ki vur!"

Candarma da başladı, aym"Çavuş gibi, ona tıptı tıpına öykünerek. Hem vuruyor, hem de konuşuyordu:

"Ulan köpek," diyordu dişlerini sıkarak, yüzü gerilmiş, gözleri pörtlemiş, bir Karadenizli ağzıyla, "ulan köpek, insan kendi evini kendi eliyle yakar mı? Hem de ahırını, hem de içindeki geyik gibi Arap atını, hem de içindeki gül gibi çocuklarını? Ulan köpek oğlu köpek..."

Yobazoğlunun hiç sesi çıkmıyordu. Ölüyü döver gibi dövüyorlardı. Karadenizli candarma da

yoruldu. Üçüncü candarma aldı sopayı. Yobazoğlu kendinden geçti. Her yanı uyuşmuştu.

Ağzından kan geliyordu. Sırtı da, elleri de, ayakları da kanamıştı. Her yerinden kan sızıyordu.

Çavuş:

"Şu köpeği götürün yol ağzına atın," diye emir verdi. "Ölürse kaçtı da vurduk dersiniz.

Silahlı çatışmada öldürüldü. Bey bizi kurtarır. Eğer kendine gelirse, ona söyleyin ki Vayvay köyünü bırakıp gitsin. Ali Safa Bey ona başka bir köyde, başka bir yerde ev de verdi, tarla da. Vayvay köyünde kalır da Beye bir daha karşı koyarsa onun bu karakoldan ölüsü çıkacak. Söyleyin ona delilik yapıp da evini bir daha yakmasın."

Çavuş kahvesini höpürdetiyordu.

"Yobazoğlu ayıldı," dediler. "Daha dövelim mi?"

57

"Dövmeyin, buraya getirin."

Kalın rendesiz tahtalardan çatılmış masanın üstünde yeşil, yırtık, yer yer yanmış bir çuha seriliydi. Arkada kırmızı bir bezin üstüne yapıştırılmış pirinçten altı ok duvarda duruyordu. Pirinç okların uçları kararmıştı. Yer yer daha parlayan okların her bir yerine de sinekler pislemişler, okları bir tuhaf nakışla-mışlardı. Pirinç okların üstünde Mustafa Kemal'in mareşal üniformalı renkli, ayakta duran, mavi mavi bakan hüzünlü bir resmi asılıydı. Elinde kırbağı vardı. Resimde doru bir atm başı, atın başının arkasında da bir göl belli belirsiz gözüküyordu.

"Gel karşıma! Dur şöyle hazırol vaziyetinde. Haaa, işte böyle. Şimdi köye git, karımı çocuklarımı al, Narlıkışla köyüne yerleş. Bey sana o köyde bir ev temin etti. Tarla da buldu. Siz Beylen baba dostu olurmuşsunuz. Onun için sana ev verdi. Sen Vayvay köyünde kalırsan, bir daha bu karakoldan ölün çıkacak. Bey öyle söyledi. Evini de bir daha yakarsan sen

bilirsin. Ev yakmanın benim kanunumda suç u idamdır. Bu seferlik seni Ali Safa Beyin ricası üzerine bırakıyorum. Gelecek sefer idam edileceksin. Evet, bu sefer ev yakma suçunu bağışladım, gelecek sefer seni öldürürüm. Haydi yürü, yolun açık olsun Yoba-zoğ lu Hasan Paşa!"

Hasanın yüzünden, ellerinden durmadan kan sızıyordu. Gözlerini de açamıyordu. Giyitleri parçalanmış salkım saçaktı. Kanlı bir paçavra yığımydı Hasan. Sendeleyerek yola düştü. Hiçbir şey düşünemiyor, yalnızca kendine acıyordu. Utanmasa kendi üstüne bağıra çağıra kadınlar gibi ağıt yakacaktı. Yalnız-dut köyünü geçti, dereye indi. Dere de onu iki atlı bekliyordu. Yakaladılar.

"Ali Safa Beyin sana selamı var," dedi bir tanıdık ses. Ama Hasan sesin sahibini çıkaramadı. Gözlerini açıp, yalvarırcasına sesin sahibine baktı:

**"Beni daha dövme yin," dedi. "Bey ne söylerse başım üstü-
ne.**

"Ali Safa Bey dedi ki gitsin Narlıkış la köyüne yerleşsin. Orada bir ev var, hazır kendisini bekliyor. Yalnız ona bir öğüdüm var, dedi Bey, bir daha o Arap ata binmesin. Bir daha da evini yakmasın. Ev yakmak Cumhuriyetin kanununda idamlık.

58

Bilsin ki, Cumhuriyet Hükümeti, ev yakılmasına hiçbir zaman izin vermez. Sen evinin içinde çocuklarını da yakacakmışsın. Bey dedi ki, sorun bakalım ona aklını mı oynatmış. Bey dedi ki, ona armağan olaraktan verdiğim atı da yakıyormuş, sorun bakalım aklını mı oynatmış. Köye varır varmaz çoluğ unu çocuğ unu alacak Narlıkış la köyüne gideceksin. Beye de, sana ev verdi diye, her sabah, her akşam dua edeceksin. Olur mu?"

"Olur," diye inledi Hasan. "Olur kardaş, siz beni dövmediniz ya, olur. Arap atma da binmem, evimi de yakmam bir daha."

"Yoksa Bey seni öldürtecek."

"Söyleyin de öldürtmesin."

Köye girdiğinde gece yarısının horozları ötüyor, hiç uyumamış köylüler Muhtar Seyfalinin evinde toplanmışlar, dört gözle onu bekliyorlardı. Yobazoğlu, Seyfalinin evinde ışık görüp doğru oraya gitti. Hiçbir şey söyleyemedi, onu karşılamak için ayağa kalkmış iki delikanlının ayaklarının dibine yığıldı. Kendine geldiğinde sabahtı ve yataktaydı. Köylüler sabaha kadar uyumamışlar, onun başını beklemişlerdi. Kamer Ana onun yaralarına yakı yapıyordu, dualar okuyarak. Koca Osman kendi eviyle Seyfalinin evi arasında mekik dokuyor, olanı biteni evdeki Ğnce Memede anlatıyordu.

Yobazoğlu ancak bir hafta sonra yataktan çıkabildi. Ölümünden kurtulmanın sevinci içindeydi. Bir sabah köyün bütün evlerini teker teker dolaştı, herkesle helallaştı. Önüne kim gelirse, genç yaşlı:

"Ben gider oldum kardaşlar," diyordu. "Hükümet beni sürgün etti. Hükümete güç mü yeter. Hükümet emretti ki bana, Narhkışlaya gideyim, orada yerleşeyim. Beni öldürdü hükümet. Öldürdü beni. Söyleyin, hükümetlen başa çıkılır mı? Çıkılmaz. Açık alınla çıktık on yılda her savaştan. Hükümetlen başa çıkılır mı? Bir daha Arap atına binmeyeceğim. Hiç binmeyeceğim. Evimi de yakmayacağım. Ben gider oldum, hakkınızı helal edin kardaşlar."

Yobazoğlu bir küskünlük, bir yılgınlık türküsü gibi köyün içinden çıktı. Ardından karısı, çocukları yola düştüler, ötelerde gözlerden ıradılar.

Gün kuşluktu.

59

8

Koca Osman:

"Bugün kapıyı kimseye açmayacaksın," diye Kamer Anaya askerce sert bir emir verdi.

"Bugün biz evde yokuz. Ahıra bir kapı açacağım ki şahinim bir iyice çatlayabilsin. Ğyi bilirim, kaçaklıkta en zor iş çatlamaktır. Rahat çatlayamazsan dünya başına zindan olur, hem de yıkılır. Ahıra bir kapı açayım ki Kamer Ana, şahinim rahat rahat çatlasın."

Kamer Ana kapıyı kilitledi, bir iyice de arkasından sürgüledi.

"Gel Memed," dedi Koca Osman, "yardım et bana. Yardım et de şu kapıyı açayım, sen de güzel güzel çatla. Yüklüklerde, evin içinde, tenekeler üstünde ıkınp durma."

Pencere aralıklarından kapı tahtalarının aralıklarından evin içinin alacakaranlığına oklar gibi aydınlıklar uzanıyordu. Işık yollarının içinde binlerce toz pırlıtsı kaynaşıyor, dönüp duruyordu.

Koca Osman yanına gelen Memede:

"Kapıyı şuradan açacağız," diye ocaklığın yanındaki çiti gösterdi.

Memed:

"Testere var mı?" diye sordu.

Kamer Ana:

"Var," diye atıldı. "Var yavru."

"Ğyi öyleyse, kolay," dedi Memed.

Kamer Ananın uzattığı testereyi, tahrayı, baltayı Memed onun elinden aldı çitin dibine koydu.

60

Koca Osman, elleri belinde, alacakaranlıkta onu seyreyli-yordu.

"Hiç gürültü çıkmayacak şahinim. Sonra evde olduğumuzu anlarlar. Zaten bir şeyler sezinliyorlar. Benim büyük oğlan gelmiş de anasına sormuş. Babamda bir hal var, nedir ola, di-

Memed güldü, baltayı kaptı:

"Şurası mı Osman Emmi?" diye bir adam boyu yerden çiti gösterdi.

Koca Osman:

"Buradan kes," dedi. "Ben de şu kapıyı onarayım. Göstersen şu kapıyı ölç, ona göre yap."

Memed eğildi, yanda duran eski, çatlamış, güneşten bozar-mış kapıyı ölçtükten sonra elindeki baltayla düzlemesine kesti. Sonra testereyi aldı eline, kesmeyi onunla sürdürdü. Az sonra çitten düzgün bir kapı açıldı. Memed'in elleri hünerliydi. Koca Osman'ın onardığı eski kapıyı da götürdü, açılan yere çaktı, kilitledi açtı, kilitledi açtı, tamamdı.

Öğle olmuş, horozlar tek tük ötüyordu. Bu arada iki kez kapı çalındı, açmadılar. Memed terlemişti. Baltayı, tahrayı, testereyi, çivi dolu çanağı Kamer Anaya uzattı.

Koca Osman:

"Eline sağlık, iyi oldu şahinim, yavrum," diye usulca sırtını sıvazladı onun. Sıvazlarken elleri titriyor, ürperiyordu. Sonra kulağına eğildi, usulca:

"Şimdi git de bir iyice, bir güzelce ahırda çatla. Kamer Ana, ibriği ver yavruma. Çatla da sonra gel bir güzelce yemek yiyelim seninle. Şöyle karşılıklı, hasretliğim var sana yavrum."

Memed ibriği Kamer Ananın elinden aldı, ahırın öteki ucuna köşeye gitti, yumuldu, bir iyice rahat çatladı. Koca Osman dediği doğrudu. Göşini tenekeye yapmak onu çok sıkıyordu. Bazı günler hiç çatlayamıyor, geceyi bekliyordu. Bu da zor oluyordu.

Memed ahırdan döndükten sonra, bir eliyle suyu dökerek ocaklıkta elini yıkadı. Kamer Ana onun eline su dökecek oldu, Memed istemedi. Kamer Ana da fazla üstelemedi.

"Ocağı yakamadım," diye yakındı Kamer Ana. "Ama mor

61

ineğin ağız var. Bir de şeker dökerim üstüne. Gösterseniz bal da var.

"Ballan ağız getir," dedi Koca Osman. "Yavruma iyi gelir. Ballan ağız insana güç verir.

Koca Osmanın bütün derdi günü bu çelimsiz, sıska oğlamı yedirip içirip heybetli bir insan haline getirmektir. Biraz da göz doldursa, şöyle boyu uzasa, omuzları genişlese, ensesi kalımlaşsa pehlivanlar gibi olsa, yüzünü gören korksa... Adam şunu, şu bir kımıcık çocuğu Ğnce Memed diye insan içine çıkarmaya utanır. Bunun Ğnce Memed olduğuna yemin billah etsen, Kurana el bassan kimseyi inandıramazsın. "Ben de tutmuşum da," diye içinden geçirdi, "şu bir karış adamı korkaraktan saklıyorum. Ğnce Memed köye geldi diye, salıver köyün içine, bunun Ğnce Memed olduğuna hiç kimseyi inandıramazsın. Şu Kamer Ana bile bu çocuğun Ğnce Memed olduğuna bir inanıyor, bir inanmıyor. Ğkide birde de kaş altından bana bakıp gözleriyle, inanamıyorum Koca Osman, inanamıyorum bunun şahin olduğuna, inanamıyorum, diyor. Ğnşallah yanılmıyorsundur. Gözlerinde kuşku Kamer Ananın. Ben de görmeseydim, ben de inanmazdım. Ğnce Memed dediğin de böyle olmaz ki... Bereket versin kimse yüzünü görmüyor. Görenler de onu böyle bebecikler gibi uyurken, dudaklarını sündüre sündüre uykuda burnunu çekerken görmüyorlar, çok şükür. Kamer Ana bir gün onu bebecikler gibi uykuda ağlarken görmüş:

"Oğlan ağlıyor Osman. Uykuda."

"Varsın ağlasın."

"Bebecikler gibi."

"Olsun Kamer Ana."

"Bu çocuğa tüfek hiç yakışmıyor. Bir parmak çocuk."

"Ne demek istiyorsun Kamer Ana?"

"Hiçbir şey demek istemiyorum. Bir avuç çocuk bu. Uykusunda çocuklar ağlar yalnız."

Kamer Ana inanmıyor, şu gözlerimle görmeseydim ben de inanmazdım. Abdi Ağayı öldüren bu mu, hem de varıp kasabanın ortasında, hükümetin içinde! Kalaycının canını alan, Asım Çavuşun başına işler getiren, cümle Toros dağlarının tir tir titrediği!..

"Çok ye, çok ye, lokmanı büyük tut, şahinim. Ağızlan bal adama çok yarar. Üç gün durmadan ağızlan bal yiyeceksin ki... Sonra yağlı yemekler yiyeceksin. Sen hiç yemek yememişsin ki... Kamer Anan sana..."

Memed hemen gülümsüyor, hem de Koca Osmanın gönlü olsun diye lokmalarını,iki üç misli kocaman yapıyordu.

"Bak şahinim, fırsat bulup da sana söyleyemedim. Köylünün sana aldığı tarlayı Ali Safa ele geçirdi. Senin tarlan yok gayri. Evine gelince, işte orada duruyor. Ğçinde de Seyran Kız oturuyor. Seyran Kız çok öfkeli. Kimseyle konuşmuyor. Tek konuştuğu Kamer Ana. Onu seviyor Seyran. Seyran her gece, ortalıktan el ayak çekilip de kurt kuş uykuya varınca başlıyor ağıt söylemeye. Bir sesi var, dağı taşı delip geçen... Köylü de onun türkü söyleyeceğı zamanı biliyor, uyumuyor, bekliyor. Dinliyorlar. Memedim, şahinim, Seyran Kız güzeller güzeli. Kul olanın başına gelmesin onun başına gelen... Düşman başına vermesin Allah onun başındaki derdi. Amma dayanıyor Seyran, yüzü azıcık solgun, kederli ama dindik... Öfkesinin içinde yalım gibi. Öfke daha da güzelleştiriyor onu. Yüzüne bakmaya kıyamazsın." Bütün Çukurova gibi Memed de Seyranın başına gelenleri biliyordu. Ğçini çekti.

"Bildin mi Seyranı sen de yavru?"

Memed, gözleri yaşarmış, yüzü gerilmiş, hüzünlü:

"Bildim Osman Emmi," diye karşılık verdi. "Bildim onu."

"Sana toprak aldık, ev yaptırdık diye, Ali Safa başımıza olmadık işler getirdi. Ğyi ki inmedin yavru, affa uyup da dağdan inseydin, Çukurova ağalan senin başına çok iş açarlardı. Seni yaşatmazlardı. Sen onların gözüne kocaman, sivri bir çelik diken gibisin. Düze insan de, dağda gezsene de, hapiste olsan da, yitip gitsen de, ölsen de sen onların gözüne batmış çelik bir dikensin. Varıp da kapılarına onlara kul olsan, onlar seni gene bağışlamazlar. Lokmanı

büyük yap, çok ye ağızlan balı..."

Memed başını kaldırdı, yüzü çok ciddiye. Kocaman bir lokmayı ağzına attı. Bir çelik pırlıtısı geldi göz bebeklerine oturdu:

"Yobazoğluna ne oldu?" diye bıçak gibi, ürkütücü bir sesle sordu.

63

Kamer Ananın içinden geçti: "Demek Ğnce Memed dedikleri, bu ses. Ocağın yana oğlan, bu ne öfkeli ses böyle! Bu ne!" Koca Osman: "Yobazoğlu helallaşıp gitti", dedi. "Küskün, yılmış, bitmiş.

Gitti. Ölüm halindeydi."

"Keski köyü terk etmeseydi," diye üsteledi Memed.

Koca Osman boynunu büktü:

"Keski," dedi. "Lokmanı büyük tut."

Sonra Koca Osman ayağa kalktı, pencerenin ışık sızan yerine gitti, toplu tabancasını

kınından çekti yağlamaya başladı. Uzun bir süre tabancayı yağlayarak sustuktan sonra:

"Bir yalım yeli gibi Değirmenoluk köyünden çıktın," diye başladı. "Uçtun gittin. Gözlerden

ıradm. Sen gidince Alidağm tepesinde bir kocaman minare boyunda ışık patladı, üç gün üç

gece yandı. Bütün köylü de hayran, üç gece ışığı uyumadan seyretti. Ben de seyrettim. Ondan

sonra o ışık her yıl senin yitip gittiğin günün gecesi yandı. Ortalık üç gün üç gece gündüz gibi

oldu. Ondan sonra?"

Memed:

"Ondan sonra ben..." dedi, sesi karıncalandı. "Ğşte Osman Emmi, altımda senin getirdiğin

at... Durmadan sürdüm. Bir gece ulu bir dağ başında uyudum, ikinci gün kıl çadırı bir

Türkmen obasıyla karşılaştım. Benim Ğnce Memed olduğumu hemen bildiler, beni öyle bir

karşılادılar, öyle bir ağırladılar ki... Onlara Kerimoğlunu sordum..."

"Can bir adamdı, çok yiğit bir adamdı Kerimoğlu," dedi Koca Osman, tabancasını kılıfına sokarken. Memed:

"Kerimoğlu gibi kocamış bir adamdı Türkmen obasının Beyi... Ben çadırına girerken havaya üç el ateş etti, sonra da bir koç kestirdi, hemen orada..."

64

"Adı Müslüm Beydi. Bir toy düğün... Sabaha kadar evinin önünde ateş yaktırdı. Çadırın önünde yanan ateş çadırın dört misliydi. Yalınlar göğe ağıyordu."

Müslüm Bey hiç sana kötülük eder mi yavrum, şimdi ben sana kötülük eder miyim? Sen çadırına indin diye Müslüm Bey övünmüş, övücünden başı göğe ermiştir. Adam ondan hiç korkar mı? Böyle adama hiç güvenmez mi insan? Bu konup göçerler yiğit, sert adam olurlar. Yerlilere bakarak törelerine daha sıkı sıkıya sarılırlar. Şu başımızdaki bir tutam uzun saç var ya, Sefçeyle benim basımdaki... Bu haramzadelerin, bu yumurtadan çıkıp da kabuğunu beğenmemişlerin taşkalası oldu. Türkmenleri dersin tüm kocaları böyledir. Hem de genç yiğitleri, hep böyle bir tutam uzun saçlı. Türkmenin bir töresi, sağlam bir töre. Bu töre insanlığın da, insan olmanın da bir töresidir. Sana birisi gelir sığınır, arkam sensin, kalem sensin, ocağına düştüm derse, sen o insana ne yaparsın? Korur musun, atar mısın? Sen iyi yapmamışsın, güvenmeliydin. Ğnsanoğluna güvenmeli.

"Çok karanlık bir geceydi. Karanlık duvar gibiydi. Otların kokusu, çiçeklerin keskin kokuları çadırın içine doluyordu. Yastık dağ nanesi kokuyordu. Ğki gündür Müslüm Beyin konuğuydum. Ğki gecedir gözüme bir damla uyku girmiyordu. Uyursam, Müslüm Bey beni uykumda öldürür sanıyordum. Her an tetikteydim. Böyle bir iş, böyle bir güvensizlik hiç başıma gelmemişti. Usuldan bir yağmur yağıyordu geceye. Kalktım çık-

65

tim yataktan. Soyunmamıştım. Tüfeğimi, kurşunlarımı, neyin var, neyim yoksa dürbünümü,

fesimi orada bıraktım, at da büyük çadırın kapısında bağıydı, onu da orada bağı bıraktım, düştüm yola..."

Bey seni bir at için öldürür mü hiç? Bir Türkmen ne kadar yozlaşır, yozlaşsın, bir at için obasına sığınmış bir adamı öldürmez. O gece saklandığın mağaradan öteki geceye kadar çıkamadım. Kendini çırılçıplak, desteksiz, dünyanın ortasında yapayalnız kalmış sanıyordun, değil mi? Eşkıyalığı bırakınca ayağının altındaki toprağın kaydığını sandın, değil mi?

Bun alıyor-dun, değil mi? Saklandığın mağarada da tir tir titriyordun. Benim de başıma geldi. Her insanın başına gelir. Bir insan ne kadar yürekliyse, o kadar korkaktır. Ya da bir insan ne kadar korkaksa o kadar yüreklidir. Bunun böyle olduğunu bir insan ancak seksenine gelince anlar.

Mağaranın taşları kırmızıydı. Çürümüş kırmızı taşlar dokununca ufalanıyordu. Kırmızı taşların üstünde çok tuhaf mavi, yozlaşmış, eğri büğrü, biçimsiz, hiçbir çiçeği, hiçbir yaprağı ötekine uymayan bir çiçek bitmişti. Mağaranın ağzını da su püreni örtmüştü. Taze taze kokuyordu.

İnsan hep kendisini yürekli sanır. İçine bir korku düşünce de bunu olağan saymaz.

Kahrından ölür, delirir. Neden korkuyorum diye, aklını oynatır. Korku insanoğlunun yüreğine işlemiştir, bunu bilmez. İnsanoğlu salt korkudur, bunu bilmez. Bilmez de kendine yediremez korkuyu... Su püreni çiçeği, çiçeklerin en güzel kokanıdır, en taze... İnsanın derisine, saçlarına, iliklerine kadar siner. Püren kokusu en kötü haldeki insanı kendine getirebilir.

Aşağıda, çok aşağıda uzayıp giden yeşil çayırları, kısa, ak, kırmızı, mor, keskin kokulu çiçekleri, sürü sürü koyunları, sel yatakları, tek tük bodur ağaçları, seyrek, top top çalılıklarıyla bir ova bulutlanıyordu. Ovada buğunun içinde salınarak telli turnalar dolaşıyorlardı, sürülerle.

Ötelerden kurşun sesleri geliyordu. Bir yerlerde bir savaş

olur gibiydi.

Gün batarken bir yangın rengi ovaya vurdu. Gökyüzü, dağlar, sel yatakları, ovanın dibinden görünmeden akan büyük

66

ırmak bir yangının yalımları gibi parlayıp aktılar. Bir yalım seli bir an ovayı doldurdu. Sonra her şey, dağlar, ağaçlar, kırmızı topraklar, sürüler, otlar, turnalar som maviye kesti.

"Hiç böyle bir şey görmedim ömrümde. Mağaradan dışarıya, yangına kendimi zor attım.

Dağlar taşlar üstüme yürüdü. Üç gün yangının içinde aç açına yürüdüm. Bir çoban yüzüme öldürecekmiş gibi ters ters bakarak adımı sordu. Kara Mistik, dedim. Üstüme güldü. Bir

parça ekmek, bir çanak süt verdi, deliler gibi bir dikişte sütü içtim, bir lokmada ekmeği

yedim. Ondan koşarak ayrıldım. Çoban arkamdan bana gülüyordu hep. Ğnce Memed, Ğnce Memed, diye bağıyordu. Karanlığa kadar koştum. Karanlık duvar gibiydi, karanlığın

üstüne yağmur yağıyordu."

Kurtlar kuşlar üstüne saldırıyordu, değil mi? Otlar, ağaçlar, böcekler... Sen hiç yılanı deri değiştirenken gördün mü, zor iştir. Öldürür yılanı.

Yılan önce yumuşak otlu bir yer bulur kendine. Bir süre orada otların üstünde döner durur.

Sonra yay gibi iki üç kez gerilir. Gerilir bırakır, gerilir bırakır. Sonuncusunda çok uzun

gerilir, bir top olur açılır. Bir de bakmışsın ki yılan o anda kavlamış, derisini upuzun,

bambaşka, bir çalı dibine bırakmıştır. Derisini bıraktıktan sonra yılan bir sersemlik, bir

korku içindedir, ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez. Oralarda sersem sersem dolanır

durur. Askerlikten döndükten bir yıl sonraya kadar bile ellerimi nereye koyacağımı

bilemedim. Şimdi her sabah kalk borusuyla uyanıyorum.

"Çoban, Ğnce Memed, Ğnce Memed nereye, nereye? diye bağırdı arkamdan. Ğşte bu

kulaklarımla duydum."

Kabuğundan sıyrılınca herkes bağıır. Herkes senin Ğnce Memed olduğunu bilir.

"Ne bilir?"

"Bilir işte. Sen söyle."

Fırat derler bir su akar. Yeşildir. Yosunu üstüne çıkar. Yaz bahar aylarında deniz gibi olur.

Deniz gibi köpürür. Köy Fıratın kıyısında, yeşil kayalıklı bir dağın dibindeydi. Toprak damların çatıları yeşil toprakla örtülüydü.

"Adın ne?"

67

"Kara Mistik."

"Çoban durur musun?"

"Dururum."

"Nereden olursun?"

"Uzunyayladan."

"Güzel atları olur Uzunyaylanın. Güzel atlar bir Urfada, bir de Uzunyaylada olur.

Uzunyaylanın atları dayanıklıdır. Hele donu doru olanlar."

"Adım Kara Mistik."

Bir düğün vardı. Herkes, çok yükseğe, biribirine eklenmiş iki uzun kavağın tepesine

bağlanmış nakışlı tozağa kurşun sıkıyordu. Genci yaşlısı, askerlik görmüşü, eşkıyalık

yapmışı, ünlü avcılarını, herkes küçücük tozağı kavakların ucundan düşürüp düğün

armağanını almaya uğraşıyordu. Çok kurşun yaktılar, çok öfkelenmişler, çok sıkıldılar,

utandılar. Tozak çok küçüktü, kurşun değmiyordu. Tozağı hiç kimsenin düşürememesi

düğüne uğursuzluk getirirdi. Bütün gözler tozaktaydı. Daha gelinliği içindeki gelinin,

güveyin, köydeki kızların, genç kadınların gözleri tozakta... Tozağın dört bir yanından vızır

vızır kurşunlar geçiyor. Tozağm pulları, batmakta olan güneşin son ipiltile-riyle pırıldıyor.

Çıkar kepenegini sırtından. Büzülmüş kalmışsın bir köşede, kimse yüzüne bile bakmıyor. Bir avuç adamsın. Üstelik de korku içinde. Gözlerin yuvalarında sincap gözleri gibi korkudan dön ha dön ediyor. Çıkar kepenegini sırtından Çoban Me-med, Çoban Mistik!

"Bir delikanlının elindeki Alaman filintasını aldım. Delikanlı bana ters ters baktı. Oradaki bütün erkekler bana ters ters baktı. Kızlar kadınlar üstüme güldüler. Elim ayağım zangır zangır titriyordu. Elimdeki tüfek uçar gibi titriyordu. Doğrulttum. Tozak düşüverdi." Döne döne düştü yere. "Adın ne?" "Kara Mistik."

Herkes Ğnce Memed dedi, tanıdı. Sen Kara Mistik diyordun, onlar Ğnce Memed diyorlardı. Oradan da kaçtın. Köyün ortasında çırılçıplak kaldım. Herkes her şeyi biliyordu. Ananın

68

ölümünü, Hatçenin vurulmasını, Asım Çavuşun seni mağarada yakalayıp da bırakışını, Abdi Ağayı öldürdüğün anı, Müslüm Beyin çadırında atımı da, silahlarını da bırakıp kaçışını, herkes her şeyi biliyordu. Çakırdikenliğin yanışını da, Aktozlu köyünü de, Recep Çavuşu da... Herkes her şeyi biliyordu...

"Ğnce Memed, Ğnce Memed, sarp kayaların geyiğinin avcısı Ğnce Memed."

Karanlık duvar gibiydi. Usuldan bir yağmur çiseliyordu geceye. Fırat suyunda en küçük bir kıpırtı bile yoktu. En küçük bir yel bile esmiyordu. Gece, sıcak yağmur buğulanıyordu.

Soyundu, suya girdi. Giyitlerini sol elinde tutuyor, sağıyla da yüzüyordu. Bir saat mı, iki saat mı Fıratla cebelleşti. Karşıya geçtiğinde tan yerleri işiyordu. Yorgundu, bitkindi. Yüzdüğü su, sızlayan bedeni, uzandığı kumluk püren kokuyordu. Giyindi, yola düştü.

Her köyde onu tanıyorlardı. Bir köyde bir aydan fazla du-ramıyordu. Birisinde, ben Ğnce Memedim dedi. Vallahi de billahi de benim o Ğnce Memed. Hiç kimse inanmadı. O kadar alay ettiler ki onunla, o köyde de duramadı. Karanlık duvar gibiydi. Gecenin üstüne yağmur

yağıyordu.

"Adını bağışla."

"Adım Kara Mistik."

"Hah hah! Ğnce Memed Kara Mistik mı?"

Başka aren kalmadı yavrum. Dumanlı Fırat dolaylarında, kartal rneği Dersim Krtlerinde, ak topraklı Birecik Trkme-ninde seni tanımayan yok. Yakalayıp seni kanlı hükümete teslim edecekler. Abdi Ağanın kanını detecekler sana. Ya Hatçenin kanı, ya ananın, ya Irazcanın, Rızanın, ya Recep avuşun kanı? Onların kanı ne olacak? Hükümet onların kanını kimseden sormaz. Abdi Ağanın kanını senden sorar. şu dünyada seni tanımayan yok. Her zaman, hep böyle olur. Senin gzn dağlarda kaldı. Ne yaparsan yap Ğnce Memedlik yakamı bırakmaz. Keski döndüğünde Müslüm Beye gzkseydin. Gece değil de, tüfeğini almaya gündüz gitseydin. Adam kendi tüfeğini gider de Müslüm Beyin evinden çalar mı? Vardın ki tüfeğin koyduğun gibi koyduğun yerde duruyor. Evde kadınlar seni iyi ağırlamadılar mı? Sen gittin gideli Bey senin atına kul olanı

69

bindirmedi demediler mi? lnceye kadar da senin atma Ms-lm Bey kimseyi bindirmez. On yıl gitmeseydin, on yıl silahlarına kimse dokunamazdı. Atımı Müslüm Beye veriyorum, binsin sarasını sürsün, dedin. Müslüm Bey senin emanet atına biner mi sanıyorsun?

"Geldim Meryemçil beline. Elimde tüfeğim, kurşunlarım. Temir geldi yanıma. Kcck, yürekli bir adam. Ğyi de bir adam. Bir orduyla başa çıkar. Geldim ki Kayranlıya, Düldül dağına, yeri göğü asker almış. Geldim Alıdağına, karnca gibi asker. oluğu çocuğu köylüsü de cabası..."

Hızarcıyı kuşatanlar, kırk kurşunla onu elek gibi yapanlar askerler değil, köylüler. Koca Memedin boğazına ipi takıp sürükleyenler askerler değil, köylüler... Seni yakalasalardı, seni

de öyle yaparlardı. Ya boğazına ip takarlar, ya kırk yerinden kur-şunlayıp elek gibi ederlerdi. Bu Ğnce Memed, fakir fıkaranın dostu demezlerdi. Yüzbaşı Faruğu da, öteki bir hükümet adamını da yakalasınlar, senden de, Hızarcıdan da, Koca Memed-den de beter ederler. Oyuncak ederler, oyuncak. Ama bilsinler ki sen güçlüsün... Güçlü değilsen yandın. Yalnız kaldın dağda, değil mi, dünyanın ortasında sipsivri, çırılçıplak... Öyle değil mi?

"Yalnız kaldım, Osman Emmi, çırılçıplak, sipsivri."

Karanlık duvar gibiydi. Geceye yağmur yağıyordu, ılık, buğulu...

70

10

Koca Osmanın dudakları hep kıpır kıpır ediyordu. Ahıra gidiyor, çıkıyor, uzun kaşlarını kaldırıyor, sıvazlıyor, dört bir yanına bir şeyler aranır mış gibi bakmıyor, arada eğiliyor çizmelerini sıvazlıyor, ahırdaki atı ryelesini okşuyor uzun uzun, sonra içeriye girip Memedin yanına varıyor, zorla gülümsemeye çalışarak: "Memedim, yavrum," diyor ağlamaklı bir sesle. Sesinde bir yas havası var. Dehşet bir acıma var.

Daha gün doğmamış, ortalık alacakaranlık. Sığırlar yaylıma gidiyorlar. Anavarza kayalıklarının üstünden ağır ağır karanlık bir duman yükseliyor.

Yağız at bir kayanın ucunda, donmuş bir kaya parçası gibi kıpırdamadan dikilmiş duruyor. Ne başını, ne de kuyruğunu sallıyor.

Muhtar Seyfalibir huğun arkasından çıktı. Koca Osmanın kaygılı yüzü bir açıldı, sonra kapandı. Az sonra da Seyfalinin arkasından Şefçe Kahya görüldü. Elinde bir top, her bir çiçeği bir gül iriliğinde nergis vardı.

"Kamer Ana, al sana nergis topladım," dedi. Çiçekleri, yanda inek sağan Kamer Anaya uzattı. Kamer Ana bir genç kız gibi kızardı, utandı:

"Sağ ol Şefçe Ağam," dedi gülümseyerek. "Beni düşünmüşsün."

"Bu gece uyumadım. Hep sazlğın kıyısında dolaştım. Yo-bazoğlunun deli atı sabaha kadar doludizgin ovada döndü durdu. Nergisler de diz boyu."

71

Çitin dibine çömelıştiler.

Koca Osman hışımla:

"Söz verdim ama, gitmeyeceğim. O bir ağaysa, arkasında da hükümeti varsa, ben de seksen yaşındayım. Benim de arkamda..." Sözüünü bitirmedi. Bir kere daha: "Benim de arkamda..." dedi. Ğçi içini yiyordu. Söyleyememekten dertliydi. "Benim de arkamda koca Allah var," derken Memedin içinde yattığı dolabın durduğu köşeye baktı. "Bizim de arkamızda kim var, onu da kimse bilmez. Kalaycı nasıl belasını bulmuşsa, Ali Safa da öyle belasını bulacak. Biz, buraya yerleştığımızda daha Ali Safa anasından doğmamıştı. Bizim de arkamızda..."

Sonra, Koca Osmanın en büyük oğlu Hüsam geldi. Sonra Reşit geldi. Birer ikişer, bütün köylüler Koca Osmanın evine geliyorlar, çömelışiyorlardı. Kadınlar da geldiler, sütünü sağıp süt kovasını eşikliğin yanına koymuş Kamer Ananın başına, avlunun bir köşesine kümeleştiler. Hiç konuşmuyorlardı.

Koca Osman bir ayağa kalkıyor, bağılıyor, sonra geri oturuyor, susuyordu. Arada bir şapkasını çıkarıyor, bir tutam saçını eline doluyor, sonra öfkeyle şapkasını başına geri geçiriyordu. Dolma tabancasının kabzasını da sert, tutuyordu:

"Lanet olsun o Yobazoğluna. Bir fiyaka için bütün köyü sattı. Bir at için. Ali Safaya iki kötü söz söylemek için. Şimdi çık bakalım işin içinden çıkabilirsen. Lanet olsun o Yobazoğluna. Kaçtı da gitti köyden en sonunda."

Yüzleri acıyla buruşmuş köylüler:

"Lanet olsun," dediler.

"Onun köyü bırakıp gitmesi bir daha belimizi kırdı. Şimdi Ali Safa yüreklenir, tepemizde

külünkle taş kırar."

Hep bir ağızdan:

"Taş kırar Ali Safa," dediler.

"Yobazoğlu köye gelmeli."

"Başka çare yok, gelmeli," dediler.

Şefçe Kahya:

"Osman oğlan, sen de bir daha şu domuza gitmelisin. Bakalım ne diyor."

Birkaç köylü:

72

"Sen de Osman Ağayla birlikte git Şefçe Kahya," dediler. "Belki bir şey diyecek."

"Ne diyecek?" dedi Koca Osman. "Ne diyecek, gene beni korkutmaya çalışacak. Gene

köyden çıkın, diyecek. Gene şunu bunu yaparım size, diyecek. Köyden çıkacak mısınız? Çıkıp

başka bir köy kuracak mısınız?"

Zeynel, kalabalığın en ucunda, eski Yunan yazısıyla bezeli dört köşe bir ak mermer taşının

üstünde oturuyordu.

"Bu köy bize hayretmez," dedi. "Beş kere bilirkişi getirdik, Kaymakamı, Yüzbaşını getirdik,

beş kere de köyün yerinin Ali Safa Beyin olduğu tebeyyün etti. Ve de tebeyyün etmiştir."

Kalabalıktan hiç kimse başını kaldırıp da Zeynelden yana bakmadı. Zeynel sözünü

sürdürüyordu:

"Gökyüzüne çivi çakmaktan vazgeçelim. Herkes Çukuro-vayı kapışıyor. Ali Safanın

köyünden çıkalım da tezelden kendimize bir yurt edinelim."

Koca Osman:

"Sen sus ulan köpek," dedi. "Sen Ali Safanın zaten bir itisin."

Zeynel gücenmiş:

"Bana öyle deme Osman Ağam," dedi. "Ben kimsenin iti değilim. Ama bu topraklar bundan böyle bize hayretmez. Elinde tapusu var. Arkasında hükümeti, dağda eşkıyası, bir koca köy de emmisi dayısı var. Bu köyden bizi çıkarır Ali Safa Bey. Erinde geçinde çıkarır. Daha vakit geçmeden, herkes Çukuro-vayı paylaşmadan biz kendimize bir yurt bulalım. Ali Safayla başa çıkamayız. Osman Ağam, geçende sen değil miydin bu topraklar bundan böyle bize hayretmez diyen? Sen değil miydin varıp Ali Safa Beylen konuşalım da kendimize başka bir köy yeri, başka topraklar bulalım diyen? Mademki şu Anavar-zayı Ali Safa Bey çok seviyor, bu bataklığı, bu sıtmayı, bu belayı bırakalım da narı çok Memetli köyü yörelerine, dağlar eteğine gidelim diyen sen değil miydin?"

Şefçe Kahya:

"Sendin Osman oğlan, sendin o. Şimdi neden cayıyorsun?" diye Zeynele arka çıktı.

Çok uzun boylu Kel Arif elindeki çöple toza tuhaf çizgiler Çiziyordu.

73

"Osman Ağam," dedi, "hakçası, senin de bir dediğin bir dediğini tutmuyor. Ya buradan çıkıp gidelim, ya da direnelim. Yıllardır böyle ikircik içinde, öldük bittik. Köylünün yarısı gitti. Ta Dumlukale ardına. Çorak topraklara. Sürünüyorlar. Bir dediğimiz bir dediğimizi tutmuyor bizim."

"Ğkimiz birlikte gideceğiz Ali Safa Beye. Bir daha konuşacağız," dedi Muhtar Seyfali. "Bu işi bir kazığa bağlamak gerek. Ğkircik öldürdü bizi."

Koca Osman soludu. Ğyice kızmıştı. Puposunu ateşledi, ayağa kalktı, avluda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

"Hükümetle bir oldu Ali Safa. Üstümüzdeki zulüm arttıkça arttı. Biz de pıstıkça pıstık.

Kalaycı öldükten sonra da başımızdaki kara bulut kalktı sandık. Öyle değil mi? Gene durmadı. Başımıza bin türlü işler açtı. Umudum kırılınca gidelim dedim. Kalaycı ölünce

hükümeti dikti karşımıza. Bu zulüm dağım. Ben ne yapayım ben. Bu ölüm dağım dikti karşımıza. Eli kolu uzun hükümetin mağrıptan maşrıka kadar. Bizi de sorarsanız pıstıkça pistik. Ben ne yapayım ben, burayı terk edelim dedim. Sarı nergisin sarvan kurup oturduğu, mor çiçekli yazpuz-ların üzengiye dövdüğü, bir tek tohum atınca yüz tane veren doğurgan dede toprağımızı bırakıp da gidelim dedim. Başka çaremiz kalmadı dedim. Köyden kaçıp gidenlerin yarısı korkudan, yarısı bıkkınlıktan, umutsuzluktan gitti. Ancak az bir kısmına Ali Safa beş on kuruş verdi. Bir kısmı da buradan gidince çok güzel topraklara düşeceklerini sandılar. Şimdi işler değişti. Çok güzel değişti. Sizin haberiniz yok ama, değişti. Gidip yerleşecek bir karış toprak da yok Çukurovada."

Hüsam babasının sonsuz öfkesini üstüne çekeceğini bile bile:

"Değişen ne baba?" diye sordu. "Dün Yobazoğlunun evini başına yıkıp fıkaraı sürgün etmedi mi Ali Safa? Candarmanın döve döve kan işettiği Yobazoğlu Hasan değil mi? Değişen ne baba? Bu mu? Git getirsene getirebilersen Yobazoğlunu köye. Getir de öldürsün Ali Safa..."

Babasının kendisine söveceğini sanıyordu. Koca Osman sövmedi, öfkelenmedi. Gitti geldi, düşündü. Pivosundan dumanlar savurdu, düşündü. Teker teker köylülerin yüzüne bak-

74

ti. Durdu, uzun uzun gözlerini köylülerin gözlerinin içine dikti baktı. Bir şeyler araştırır gibiydi. Çitin dibinden bir kök ısırğan kopardı, avucunda örseledi, toprağa fırlattı. Kendi kendine konuşur gibiydi. Yüzü bir açılıyor, bir kapanıyordu. Dudakları, tel tel sakalı titriyor, kaim kaşlarının altındaki küçücük mavi gözleri bir ıslayıp bir .sönüyordu. Sonsuz bir ikircik içinde olduğu besbelliydi. Konuşmaya başlayacakmış gibi yapıyor, hemen o anda vazgeçiyordu. Herkes bir şeyler seziniyordu. Koca Os-manın dilinin altında bir şeyler vardı ama, neydi? Herkes sabırsızlıkla Koca Osmanın bu dilinin altındakini bekliyordu.

Sonunda Koca Osman patladı:

"Gitmeyeceğim o köpeğe," dedi. "Nasıl atacaksa atsin bakalım bizi köyümüzden. Ne yapacaksa yapsın. Onun arkasında hükümeti, eşkıyası varsa, bizim arkamızda da... Var."

Bir ses:

"Bizim arkamızda kim var"?" diye sordu.

Koca Osman dikeldi, bükülmüş beli hışımla doğruldu:

"Var," diye gürlledi.

Sonra gene gezinmeye başladı. Hep ikircik içindeydi. Gittikçe de yoruluyordu. Yaşlı bedeni içindeki büyük cebelleşmeyi kaldıramıyordu.

Sağ ayağını öne attı, bir iki kere üstünde yaylandı. Sağ elini beline koydu, gülümsedi. Sonra yüzü karardı, gene gülümsedi:

"Bir dağ başıymış," diye söze başladı. "Uçsuz bucaksız Kafdağlarının başıymış. Silme bir karanlık varmış, kurşun geçmez. Yolcular yollarını şaşırmışlar. Hiçbir yerden bir damla ışık bile sızılmıyormuş. Hiç de sabah olmuyormuş. Kafdağları güm-bürdüyormuş. Hiç de sabah olmuyormuş. Gidemiyorlarmış karanlıkta. Karanlıkta soluk alamıyorlarmış. Umutlarını kesmişler. Kafdağlarında hiç sabah olmayacak demişler. Orada yığılıymış kalmışlar. Onları da, o yolcuları da kırk tane haramiyle bir harami başı kovalıyormuş. Gelmişler, başlarını karanlık duvarına çarpmışlar... Yaaa, çarpmışlar işte. Tam bizim gibi olmuşlar. Bir daha bu Kafdağında durmayalım, demişler. Yığılıymışlar, bizim gibi..."

Köylüler, ne diyecek, sözü nereye getirecek diye bekliyorlar, kulak kesilmişler. Kadınlar kalabalığında, o Kafdağı dedik-

75

çe fingirdeşmeler. Koca Osman da sözü bir türlü bir yere getirip bağlayamıyor, Kafdağı, Kafdağı, Kafdağmdaki kılıç kesmez karanlık diyor. Taş gibi ağır bir karanlık omuzlarımızda,

diyor. Bizim gibi, diyor. Konuşuğunun dibi başı belli değil. Sonunda Koca Osman iyice yoruldu, sözünü: "Ğşte bu karanlığın üstüne bir top ışık düştü," diye bitirdi. "Bu yüzdendir ki Kafdağmdaki yolcular yollarını buldular, karanlık duvarını aştılar. Bizim de karanlığımıza bir top ışık düştü."

Soluğunu topladı:

"Ğşte sözüm bu kadar. Ben Ali Safanm ayağına gitmeyeceğim, işte bu yüzden. Giden gitsin, ben gitmeyeceğim... Çünkü-leyim karanlığa..." dudaklarını yaladı. "Çünküleyim bir top ışık düşmüştür. Gecemiz gündüz olmuştur."

Şefçe Kahya yanındaki Hüsamın kulağına eğildi, usulca:

"Hüsam oğul," dedi, "şu senin baban bir iyice kocamış. Ne diyor, anladın mı?"

"Hiç anlamadım emmi," dedi Hüsam. "Epeydir babama bir şeyler oldu. Çok yaşlandı fıkara."

Köylüler ne yapacaklarını bilemeden birer ikişer oradan ayrıldılar.

Koca Osman son sözünü söyledi:

"Varın söyleyin o bey olacak Ali itine, ben onunlan konuşmayacağım. Geleceği varsa göreceği de var. Varın böyle söyleyin."

Ğçeriye girdi, arkasından kapıyı hızla kapadı. Memede koştu:

"Dinledin mi oğul konuştuğumu?" diye sordu.

"Dinledim Osman Ağam."

"Güzel konuştum öyle mi?"

Memed:

"Çok güzel," dedi.

"Anladılar mı karanlığa düşen ışığın kim olduğunu?"

Memed:

"Kim bilir, belki de anladılar," dedi, içini çekti.

76

11

Koca Osman kurşun sesleriyle yataktan fırladı, hemen dışarıya koştu. Kurşun sesleri bir sağanak gibi geldi geçti. Köyün dört bir yanından at ayaklarının tapırtıları geliyordu.

Durmadan köyün yöresini doludizgin dolanan atlar. Az sonra bir kurşun sağnağı daha boşaldı köyün üstüne. Kurşun sağnağı gelir gelmez de Koca Osmanın tam önündeki yazılı ak taştan beş el kurşun karşılık verdi. Ayağının dibinde patlayan kurşunlardan irkilip, üç adım geriye sıçrayan Koca Oman:

"Memed, yavrum, sen misin?" diye sordu. Hemen sonra da: "Korkuttun beni," dedi.

Memed duyulur duyulmaz bir sesle:

"Benim Osman Emmi," diye karşılık verdi.

"Hemen gir içeriye. Ben söylemeden de bir daha dışarıya çıkma. Keyfimi bozma. Topa tutsalar köyü sen aldırma, olur mu yavrum? Senin daha sıran değil."

Memed ak taşın ardından ayağa kalktı, içeriye girdi. Koca Osman onun ardından seslendi:

"Doğru dolaba gir. Gir de bir güzelce uyku çek..."

Sonra Memede sıcak bir merhametle acıdı.

"Sabahtan akşama kadar fıkara," dedi, "el kadar bir dolabın içinde. Benim evim ona mahpusaneden daha beter bir mah-pusane. Şahinim, Ğnce Memedim evime konuk geldi de, bakındı hele onu nasıl ağırladım. Kurt kocaymca köpeklere oyuncak olmaz. Kurt kocaymca köpek oluyormuş Koca Osman, köpek. Aşk olsun sana. Ğnce Memedi, dağlar kartalını, hem de şahinini

77

güzel karşıladın, iyi konukladım, aşk olsun sana aşk olsun," diye düşündü. "Bundan yirmi yıl

önce olsaydı sen yavrunu, şahinini böyle mi konuklardın? Kurtlar... Köpek... Aşk olsun
ulan."

Yaşarmış gözlerini sildi. Atlar durmadan köyün yöresini doludizgin dönüyorlar, kısa aralıklarla da köyün üstüne kurşun boşaltıyorlardı. Karanlıkta, usuldan da bir yağmur yağıyordu geceye.

Ğçeriye girdi, Kamer Ana ocağı yakmış, ocağın başına iki büklüm çömelmişti.

"Cann mı sıkılıyor, Kamer Ana, öyle iki büklüm olmuşsun?"

"Bu ne Osman, bu başımıza gelenler?" "Ali köylüyü korkutmak istiyor, ne olacak! Bu çok eski bir usuldür."

"Köylü ne yapıyor?" "Köylü uyuyor. Ortalıkta çıt yok."

Koca Osman giyindi, ocaklığın başına oturup dolma tabancasının her iki gözünü de vura vura doldurdu:

"Kamer Ana," dedi yiğitçe bir tavır takınarak. "Tabancanın her iki gözüne de domdom kurşunu doldurdum. Kime rastge-irse alimallah bu yanından girer, öteki yanından çıkar.

Karşıma gelenin vay haline! Vay ki vay, Kamer Ana! Bak elim de titremiyor eskisi gibi..."

Tabancalı sağ elini uzattı, bir gözünü kırptı, nişan aldı, gerçekten eli hiç titremiyordu. Çok yakından, huğun ardından kurşun sesleri geldi. Koca Osman:

"Köyün içine girdiler," dedi dışarı fırladı. Dışarda, karanlıkta, köyün üstünden şahlanmış atlar akıyordu. Bir an at ayaklarının sesi kesiliyor, bir kurşun sağnağı başlıyordu. Geceye ağır, iri taneli bir yağmur düşüyordu.

Koca Osman, "Bizim avluda olmaz," diye düşündü. "Bu itlerden birisini düşürürsem, candarma gelir bizim evi yoklar. Bir çuval inciri bok edersin, Koca Osman, Kocamış Osman. Zaten de öyle bir konukladık ki Ğnce Memedi, dolaba kilitledik fı-karayı. Bir de candarmaya teslim edelim, olsun bitsin."

Kendi avlusundan çıktı, oğlu Hüsamın avlusuna girdi, bu-

78

f^P

rada vurursam o itleri, Hüsamın evini ararlarken, bizimkini de ararlar, diye düşündü, bitişikteki Kürt Keremin avlusuna atladı. Atlılar doludizgin köyün sokaklarından geçiyorlardı. Koca Osman bir taşın arkasına çöktü, tabancanın namlusunu sokağa çevirdi, bekledi. Ğçine bir güven gelmişti. "Bir tanesini vurup düşürdüğümde kim bilir Ğncem, yavrum ne kadar sevinir. Osman Emmisinin kocaymca köpek olmadığını anlar. Her kurt kocaymca köpek olmaz. Yiğit kurdun kocamışı da yiğit kalır. Hele bir geçsinler önümden," diye düşündü. "Gösteririm onlara köyün üstüne at sürmeyi. Gösteririm onlara köyü kurşuna tutmayı..."

Kürt Keremin huğunun üstünden vızıl vızıl kurşunlar geçmeye başladı. At ayaklarının sesleri yaklaştı.

Koca Osman:

"Vay anasını," diye dişlerini sıktı. "Öteki sokaktan geçtiler."

Bir ara at ayaklarının sesleri kesildi, kurşunlar sıkılmadı, köy derin bir sessizliğe gömüldü.

Koca Osman kulak verdi dört köşeyi dinledi. Hiçbir yerden en ufak bir ses, bir kırırtı

gelmiyordu. "Hepsi ölmüş arkadaş, bunların hepsinin kanlan kurumuş. Yarın sabah

bunların hiçbirisini tutamazsın. Köyü bırakır bırakır giderler. Vayvay köyü sarı nergisli, mor

yar-puzlu dede yurdum bomboş kalır. Bak kimseden bir ses soluk çıkıyor mu? Ölmüşler

arkadaş. Bilseler ki, Ğncemin köyde olduğunu bilseler, hepsinin kanı şahlanır, ne Ali Safa

dinlerler, ne bir şey. Bir bilseler..." Kendi kendine güldü. "Ne oldu bu itlere," dedi. "Güzel giyitlerim de ıslanıyor. Gelseler de işimizi görsek. Bırakıp gittiler mi köyü acaba? Gitmez

onlar. Sabaha kadar kalırlar."

Az sonra köyün üstüne bir yayılım ateşi daha açıldı. Atlar kişnedi, doludizgin atlıların karartısı Koca Osmanın önünden süzüldü geçti. Atlılar o kadar çabuk geçtiler ki Koca Osman davranamadı. Elleri, tüm bedeni titriyordu. Gene gelirler diye içinden geçirdi. Düşündüğü de az sonra gerçekleşti. Tam atlıların karartıları önüne gelince, ayağa kalktı, kalkmasıyla dolma tabancasının tetiğine çökmesi bir oldu. Dehşet bir gürültüyü, karanlığı yırtan bir bağırma izledi. Atlıların karartıları bir anda

79

köyü çıktı. Koca Osmanın vurduğu atlının sesi daha bir süre uzaklardan, bataklığın oralardan geldi.

Sevinç içinde eve gelen Koca Osman karşısında giyinmiş kuşanmış, tam donanımlı Ğnce Memedi buldu. Dürbününü bile boynuna takmıştı.

"Duydun mu Ğncem?" "Duydum, eline sağlık."

"Öküzler gibi böğürüyordu. Neresinden vurdum ola?" Memed:

"Diz kapağından," dedi. "Diz kapağı çok acır, öldürür adamı. Böyle böğürenler diz kapağından, bir de omuzlarından kurşunu yiyenlerdir."

Koca Osman tepeden tırnağa Memedi süzdü süzdü de: "Ne o oğul," dedi. "Sefere çıkacak gibi giyinmişsin?" Memed:

"Kusura kalma Emmi," diye özür diledi. "Bu benim hu-yumdur. Bir yerde kurşun sıkılıyorsa ben giyinik olmalıyım." Koca Osman soluyarak:

"Yoruldum oğul, kocamışım oğul, bugün bunu iyice anladım. Az daha herifi vuramayacaktım. Az daha... Kim ola şu vurduğum, çok merak ediyorum. Kim dersin

Memed?"

"Kimdir ola?" diye kendi kendine sordu Memed. "Belli olur mu kim olduğu? Ali Safa olsaydı ne iyi olurdu." Ocağın başına varan Koca Osman:

"Ulan, amma da ıslanmışım. Bu giyitler var ya şahinim, ilk olaraktan yağmur yüzü görüyorlar. Yirmi beş yıldır," diye söylendi.

Sonra Memede döndü:

"Ali Safa buralara gelmez şahinim. O böyle yerlere itlerini gönderir. Gene de kimi vurduğumu merak ediyorum." Giyitlerini soyundu, Kamer Anaya sundu: "Kamer Ana, nolursun şunları ateşe tut da bir iyice kuru-sunlar."

Memed:

"Bir daha gelirler mi bu gece?" diye sordu.

"Ne yapacaksın?"

"Hiç!" dedi Memed. "Sordum."

"Bunlar sabaha kadar köyün yöresinde, içinde dışında dolanırlardı ama, ben yapacağımı yaptım. Bu gece bir daha gelmezler. Herifin böğürtüsü daha kesilmedi. Belki bir hafta bağırarak. Sen Kalaycıyı vurduğun yıl var ya, gene böyle, köyü akşamdan sabaha kadar kurşuna tutuyordu Ali Safa... Sen Kalaycıyı öldürünce boku yedi Ali Safa... Ğşte böyle. Yarın gece gene adam gönderir, gene köyü kurşunlatır Safa... Biz direndikçe, o türlü türlü oyunlar icat eder başımıza. Biz direnmedikçe, biz korktukça... Hem direnir, hem korkmazsak yılar Safa... Biz hem direnir, hem de korkarsak... Yarın bir tanesini daha vuracağım."

Çocuk gibi seviniyor, ellerini çırpıyordu:

"Kocamışım ama, karanlıkta ancak karartıları kıpırdıyordu, gene vurdum. Vurdum arkadaş. Yarın birisini daha vuracağım. Öbür gün bir tane daha... Ne kadar gelirlerse, her gün birisini yıkacağım. Tüketinceye kadar onları, bıktırıncaya kadar. Bu seferki diz kapağından olmuşa Ötekileri tam yüreciklerinin üstüne saplayacağım. Değil mi yavrum? Kan kusturdular. Bu köylü tabansız. Yarısı koyup da Dumlukaleye kaçmasaydı köylünün, bütün bunlar başımıza gelmezdi. Boşaltmasalardı köyü... Yobazoğlu da bırakıp gitmeseydi

bizi, bütün bunlar başımıza gelmezdi. Gidip Yobazoğlunu getirmeliyim, gidip Dumlu yöresinde sürgün köylüleri bulmalı, onlara bir daha köye dönmeleri için yalvarmalıyım. Olur mu?"

Derin düşüncelere dalmış Memed, olur der gibi başını önüne eğdi.

Koca Osman, şalvarı ocağa tutmuş kurutmakta olan, yüzü uykusuzluktan, kederden uzamış

Kamer Anaya:

"Ana," dedi, "ben çok yorgunum. Bana şu tabancamı uzat. Barut kesesini de ver. Azıcık da kuru çaput ver. Ver de aslanımı gene doldurayım. Yarın geceye gene ona iş düşecek."

Koca Osman vura vura tabancayı iyice sıkıladı.

Bir daha ne kurşunlar vızıldadı, ne de at ayağı sesleri geldi. Sabaha kadar Memedle karşı karşıya oturdular. Koca Osman söyledi, Memed dinledi.

80

81

12

Koca Osman daha gün ışımadan Seyfalinin evine geldi. Seyfali ocağın başına çökmüş, yanan ateşi bacaklarının arasına almış düşünüyordu. Koca Osmanı görünce ayağa kalktı. Uykusuz olduğu belliydi, sallanıyordu.

"Buyur Osman Aşam," dedi, büyük bir kedere gömülmüş. Sesi kısıktı, utangaçtı. "Gördün ya başımıza gelenleri, gene başladı."

Koca Osman ağız dolusu güldü:

"Daha ne bekliyordun Aliden? Oturup bize hayır dua edeceğini mi? Biz böyle karılar gibi evlere siner de çıt çıkarmazsak, köylünün yarısı korkar da Dumluya, Yüreğir toprağına kaçarsa, Yobazoğlu da bir yıl, iki yıl adamın atma biner zort atarsa, sonra da bir evi yanınca, iki de sopa yiyince başını alır da giderse, işte böyle eder Ali Safa..."

"Otur hele Osman Ağam, şöyle buyur."

Koca Osman ocaklığın öte gecesine, döseğın üstüne çöktü. Hep mutlu mutlu gülümsüyordu.

"Camını sıkma Muhtar," dedi, piposunu ocaktan aldığı bir közle ateşlerken. "Hiç canını sıkma. Kafdağmın gecesine düşen ışık bizim de gecemize yağmıştır. Düşmez kalkmaz bir Allah... Her tepenin başından yepyeni bir gün doğacak. Allah birdir ama, kapısı bin... Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez. Hızır babamız da bir ak güvercin donunda gelir. Gamlanma Seyfali, gamlanma, hangi günü gördün akşam olmamış?"

Seyfali güvensiz bir bakış attı Koca Osmanın yüzüne. Koca

82

Osman bu bakışı yakaladı, bu bakışa iyice içerledi. Sözcüklerin üstüne bastıra bastıra:

"Kaç geceyi gördün sabaha varmamış? Yavrum, Muhtarım, cücüğüm, öyle bakma bana," diye olanca sesiyle bağırdı.

Seyfali yumuşak, ürkmüş:

"Senin dilinin altında bir şeyler var Emmi," dedi. "Herkes, bütün köylü, çoluk çocuk meraktan çathıyor."

Koca Osman yayına basılmış gibi ayağa fırladı:

"Çatlasınlar," diye bağırdı. "Çatlasınlar da patlasınlar. Var ya dilimin altında bir şey, olmaz olur mu? Hızırın elini tuttum, olmaz olur mu? Dün gece bir kurşun patladı, olmaz olur mu?"

Bir ath öküz gibi böğürdü, duydun mu? Olmaz olur mu? Baksana şu köye bin yıllık bir mezara benziyor, olmaz olur mu? Söyle ne yapacağız, sen bu köyün Muhtarısın, olmaz olur mu?"

Bu sırada içeriye Ğmam Ferhat girdi. Uzun boylu, güneş yanığı, sağlıklı, uzun yüzlü, çoktızun kirpikli, otuzunda gösteren birisiydi. Yıllar önce gelmiş Vayvaya yerleşmişti. Yerleşmiş, buradan evlenmişti. Ğki kızı iki oğlu olmuştu, karısı Eşeden. Nereli olduğunu, nereden

geldiğini kimse bilmiyor, hakkında türlü söylentiler dolaşıyordu.

Seyfali Ferhat Hocayı görünce ayağa kalktı:

"Şöyle, şuradan buyur Hocam," dedi.

Koca Osman Hocayı görünce azıcık yumuşadı, yerine oturdu:

"Olmaz olur mu?" dedi son bir kere daha.

Ferhat Hoca yerine otururken: "Osman Ağa, nedir o olmaz olmayan?" diye sordu.

Koca Osman Hocaya baktı:

"Dilimin altındaki," dedi.

Ferhat Hoca:

"Gerçekten," diye yarı hayret, yarı merak içinde konuştu. "Günlerdir sende bir başkalık var.

Dilinin altında da bir şeyler olacak."

Koca Osman, oturduğu yerden dikeldi:

"Var," dedi. "Bir gece uyuyordum. Uykumun arasından bir ses duydum. Koca Osman, Koca

Osman, diyordu. Fırladım, kapıyı açtım. Ğçeriye gözleri birer damla ışık olan ak bir güvercin

83

süzüldü. O anda da güvercin donundan sıyrılıp Hızır oldu. Ak sakalları aydınlık. Elimi tuttu.

Ne uykudaydım, ne de düşte. Kafdağdaki sıkışmış yolcuların karanlığının üstüne de bir top

ışık düştü. Sen buna inanmazsın, sen mucizata inanmazsın, değil mi Hocam?"

"Ğnanmam," dedi Ferhat Hoca.

"Dilimin altındakine?"

"Ğnanırım," dedi güvenli bir sesle Ferhat Hoca.

Koca Osman:

"Aaah, Hocam," diye içini çekti. "Bir söyleyebilsem yüre-ğimdekini! Kaç gündür neredeydin

Allahını seversen sen Hoca? Gene kayıplara karıştın. Bu gece burda miydin?"

"Buradaydım."

"Ne yaptın?"

"Yatağımdan çıkmadım."

Koca Osman artık patlama haline gelmişti. Şu insanlar ne ahmak insanlardı. Anlatıyor anlatıyor, anlamıyorlardı. Koskocaman cin gibi Ferhat Hoca bile anlamıyordu. "Evimde Hızır var," diyordu. "Karanlığın üstüne, umutsuzluğumuzun üstüne bir top ışık düştü," diyordu. "Dilimin altında bir şey var," diyordu da, bir türlü anlamıyorlardı. Daha açık nasıl söylenir ulan bu? Düpedüz bir gece bizim eve Ğnce Memed geldi, diyemezdi ki! Demeli miydi? Söylemeli de köylüyü güçlendirip yüreklendirmeli miydi? Söylediğinde bir it çıkıp da bir

ağaya, ya da Hükümete haber verirse ne olurdu o zaman? Hükümet, ağalar ne kadar askerleri, candarmalan, adamları varsa salmazlar mı? Memedin vurulmuş, çocuk gibi büzülmüş bir topacık ölüsü geliyordu gözlerinin önüne. Kırk kurşunla delik deşik etmişler güzelim bedenini, sıcacık yüreğini... Giyindirip kuşandırıp, donandırıp duvarın dibinde Memedin ölü resmini aldıkları geliyordu gözünün önüne. Ağlayan, yas içinde, boyunları öksüzler gibi bükük köylü kalabalıkları geliyordu gözlerinin önüne. Ğlle de ağaların, beylerin gülüşleri geliyordu gözlerinin önüne. Memedi bir gözünden bir gözüne güvenmeyeceksin. Ama söylemese de olmaz. Şu Ferhat Hocaya, Kuran üstüne bir yemin ettirip söylemeli mi? Hocaya falan benzemiyor. Yiğit adam, Ferhat Hoca. Çok gün görmüş, çok geçirmiş. Bir kişi bilmeli ki... Aaah, bir kişi bilmeli ki...

84

Koca Osman ayağa kalktı:

"Azıcık benimle dışarı çık Hoca," dedi. Sesi kararlıydı.

Ferhat Hoca hemen ayağa kalktı, Koca Osmanın koluna girdi, dışarıya sürükledi.

"Hoca, Hoca, Ferhat Hoca," diye inledi. "Köylü köyü bırakıp gidecek. Dayanamayacaklar."

Ferhat Hoca:

"Bana da öyle geliyor. Birkaç ev daha yakıp, birkaç gece daha atlılar kurşun boşalttırlarsa köyün üstüne, kimse kalmaz köyde. Kaçan kaçana... Köylünün gidenleri tabansızlık ettiler.

Ne yurt bulmuşlar gittikleri yerde, ne de yuva, sürünüyorlar-mış. Burada Ali Safa var da gittikleri yerde Ali Safa yok mu? Her taşın altında bir Ali Safa var, Osman Ağa. Köylü bu Ali

Sa-falara ya direnir, ya da kul olur gider. Allah kulu kul yaratmış, kulu kimseye kul

yaratmamış. Diretmeyen insan Allaha karşı insandır. Şu dilinin altındakini söyle bakalım."

Koca Osman karşılık vermedi. Düşünüyordu. Söylemeye can atıyor, böyle bir sırrın

kendinde, yalnız kendinde oluşundan da sonsuz bir tat duyuyordu. Uzun uzun yürüdüler,

köyü çıktılar. Kars ağaçları ormanına geldiler. Çok ağır yürüyorlardı ama, Koca Osman soluyor, bir ikircik ateşinde yanıyordu. Ferhat Hoca ondaki değişikliği onun yüzünden andan ana okuyordu. Söylemeye karar veriyor, Ferhat Hoca söyleyecek diye bekliyor, bir an sonra da onun yüzünden söyleyemeyeceğini anlıyor, merakı büyüyordu.

En sonunda sabrı tükenen Ferhat Hoca:

"Yorma kendini Koca Osman, sen bu sırrı şimdilik kimseye söylemeyeceksin. Sen bu sırrını kendi gözünden bile esirgiyorsun. Yorma kendini."

Koca Osman:

"Esirgiyorum Hoca," dedi ağlamaklı, sonra durdu uzun uzun Hocanın gözünün içine baktı baktı: "Kurana yemin eder misin kimseye söylememeye Hocam?"

Ferhat Hoca:

"Ederim," dedi.

Koca Osman sustu. Gene gözlerini Hocanın gözlerinin içine dikti, baktı baktı. Koca Osman bir büyü, bir uyurgezer gibiydi.

85

Neden sonra:

"Kusuruma kalma, vazgeçtim, söylemeyeceğim. Yalnız şunu bil ki, Hızır bizim köyümüzdedir. Karanlığın üstüne top top ışık yağmıştır. Hem de büyük bir mucizat olmuştur," dedi, Hocanın gene koluna girdi yürüdüler. Koca Osmanı ikircik terletmiş, bütün bedeni terden su içinde kalmıştı. Köye girip Seyfali-nin evine geldiklerinde gün doğuyor, bahar toprağı inceden inceye buğulanıyordu.

Eşikte onları bekleyen Seyfalinin yanında Hüsam, Zeynel, Kamer Ana, daha bir sürü elleri koynunda, bu gece uyumadıkları yüzlerinden belli köylüler bekliyorlardı.

Seyfali:

"Şimdi beş altı kişi atlanıp karakola gidip şikayet edeceğiz. Karakoldan sonra da Kaymakama... Kaymakamdan sonra da Valiye tel çekeceğiz... Oradan da Mustafa Kemal Paşaya tel çekeceğiz," dedi.

Koca Osman bu sözlere uzun uzun, karnını tuta tuta, öksüre öksüre bir iyice güldükten sonra:

"Ulan Seyfali, saf olduğumu bilirdim ama, bu kadar saf olduğun da aklımın köşesinden geçmezdi. Ulan Seyfali, ananı belleyen kadı, kime şikayet edeceksin? Ananı belleyen kadı."

Ferhat Hoca ciddileşti:

"Gülme Osman Ağa, anamızı belleyen kadı olsa da, gene kadıyı kadıya şikayet etmeliyiz. Koca bir köy basılıyor, sabaha kadar kurşunluyorlar köyü, evleri yakıyorlar. Biz şikayet edelim de, onlar varsın aldırmasınlar."

"Edelim," dedi Koca Osman gülerek. "Anamızı belleyen kadı ne diyecek bakalım? Ne fetva çıkacak kadıdan?"

Az sonra atlandılar. Önde Koca Osman, onun arkasında Ferhat Hoca, Seyfali, Köy Ğhtiyar Heyetinden üç kişi, karakolun yolunu tuttular. Karakol köyün dışında, yolun kıyısında yapılmış çok uzun kerpiçten bir toprak damdı. Üstünde yarıya kadar yırtılmış, salkım saçak, solmuş bir bayrak dalgalanıyordu.

Karakolun önünde atlardan indiler, atları yandaki çite bağlayıp düğmelerini iliklediler, büyük kapıdan dama girdiler. Onları kapıda Dursun Onbaşı karşıladı. Muhtar Seyfali boynunu bükerek:

"Çavuşum içerde mi?" diye sordu.

Onbaşı biraz bozuldu, azıcık telaşlandı, hemen o anda karşılık veremeyip düşündü, sonra:

"Çavuşu dün gece vurdular," dedi. "Eşkıyalar vurdular."

Koca Osmanın kaşları kalktı, kaşların altından çıkan gözleri ışıladı:

"Yarası ağır mı?" diye sordu. "Neresinden yemiş kurşunu?" Sesinde dehşet bir merak vardı.

"Kurşun bir domdom kurşunu. Domuz kurşunu. Dizkapa-đını parça parça etmiş Çavuşun."

Koca Osman gülererek:

"Dün gece nerede görmüş de eşkiyayı Çavuş, kurşununu yemiş?"

Onbaşı buna iyice şaşırdı. Epeyi bir süre karşılık bulamadı. Sonra:

"Dün gece bir haber geldi, Anavarzaya bir eşkiya çetesi inmiş. Dağlardan, Yüzbaşı Faruğun önünden kaçıp düze inmiş. Ğşte Çavuşu onlar yaraladılar," dedi, sıkıntılı. Sesi titriyordu.

Koca Osman Ferhat Hocaya bir göz kırptı. Ferhat Hoca:

"Haydi kasabaya, Kaymakama gidelim. Ankaraya da tel çekelim," dedi, öfkeden kapkara olmuştu.

Onbaşı:

"Bir şey mi oldu?" diye sordu. Yüzünde tutamadığı bir alay vardı.

Koca Osman:

"Hiçbir şey olmadı yavrum, ne olacak? Sayenizde rahatız. Azıcık bu gece bizim üstümüze kurşun sıktılar da... Biz de bize kurşun sıkıyorlar sanıyorduk, demek eşkiyayla çarpıştıyormuş Çavuş. Sağlıcakla kal."

Koca Osman önde, ötekiler arkada karakoldan çıktılar. Atlara binip kasabanın yolunu tuttular.

Koca Osman yolda:

"Hocam," dedi, Ferhat Hocaya, "azıcık yanıma gelsene."

Ğki atlı geride kaldılar.

Koca Osman:

"Anladın mı?" diye sordu. "Çavuşun dizkapağını parçalayan, onu öküz gibi böğerden domuz kurşunu nereden çıktı?"

Ferhat Hoca:

"Anladım," dedi. "Eline sağlık."

"Hepimiz dün geceki benim yaptığımı yapsak, tavşan gibi pusacağımıza, bir daha köye uğramı Ali Safa dersin? Yoba-zoğlunun evi yandı, öteki gece Ali Safanın evi de yansaydı buna karşılık, ne olurdu? Bir daha gelebilir miydi üstümüze kimse?"

"Gelemezdi."

"Neden karşı durmuyor da köyü boşaltıp kaçıyoruz? Köyü boşaltmayanlar da her gece yağın kurşunlar altında eli kolu bağlı duruyoruz? Neden ki dersin Hoca?"

Hoca:

"Yılmış adam Allanın makbul kulu değildir," dedi. "Yıl-mış, korkmuş, ürkmüş insan kadar kötü bir mahluk halketme-miştir yaradan. Dünyada cehennemden hiç çıkmayacak, ebedi yanacak bir yaratık, yılmış adamdır. Allahm en edna kulu korkmuş adamdır, korkmuş adam insanlığın yüz karasıdır. Çok sevindim, Çavuş gitti. Bunu Kaymakama nasıl anlatırız? Nasıl anlatırız ki, köyümüzü basan Çavuştur?"

Koca Osman:

"Hiç anlatamayız. Benim Çavuşu vurduğumu da hiç kimseye söyleyemeyiz. Bu gece gene basacaklar köyü. Yarın gece birisini gene vuracağım."

Ferhat Hoca:

"Ğyi edersin," dedi.

Koca Osman:

"Hızır bana dedi ki, bu dövüşü kazanmak içi gidenlerin geri gelmesi gerek, dedi. Ben gidenlerin yanma bir kere daha gideceğim, köye geri dönün diyeceğim. Durumlar değişti,

diyeceğim."

Ferhat Hoca derinden bir ah çekti:

"Aaaah, aaah! Osman Ağam, aah!" dedi. "Getiremezsin onları. Orada sürünürler, ölürlere de bir daha buraya döndüremezsin onları. Hızır bana da onlar köye dönerse iyi olur, dedi. Aah, ah Osman Ağa..."

Kasabaya girdiler, Ali Safa Beyin düşmanı Tilkiöglü Halil Ağayı önlerine alıp Kaymakama çıktılar. Köyelerinin basıldığını,

88

sabaha kadar köyün kurşuna tutulduğunu söylediler. Kaymakam bir çare bulacağını söyledi. Arzuhalci Kozanoğlu Fethi Beye bir tel yazdırdılar. Ankaraya çektiler.

Kasaba çalkalanıyordu, Ali Safa Beyin gene Vayvay köyünü adamlarına bastırduğu, bu adamların içinde Remzi Çavuşun da bulunduğu, seksen yaşındaki Koca Osmanın dolma tabancasıyla karanlıkta Remzi Çavuşu vurup dizini parçaladığı herkesin dilindeydi.

Remzi Çavuş hemen o gün Adanaya Asker Hastanesine götürülmüştü.

Koca Osman önde, ötekiler arkada, çarşıdan geçerlerken dükkancılar, manifatura, bakırcı, ayakkabıcı, demirci esnafı, dışarı uğrayıp Koca Osmanı hayretle seyrettiler. Kadınlar, çocuklar da sokağa uğradılar. Koca Osmanı görmek için. Koca Osman kasabayı çıkıncaya kadar başını kaldırmadı. Üstüne dikilmiş yüzlerce gözün altında küçülüyor, eziliyordu. O gün kasabadan çok utandı.

89

Adem çok kısa boyluydu. Yuvarlak, hiç gülmeyen bir yüzü vardı. Boynu kısa, gözleri üç köşeliydi. İncecik dudakları sıkı sıkıya kapalıydı. Kolları, bacakları, elleri, parmakları, gövdesi, her şeyi kısa küttü. Elinde çok güzel bir Alaman filintası vardı... Yanık bir sarıya çalan saçları diken dikendi, kirpi oku gibi.

Adem bir köşeye, bir evsine oturur, hiç kıpırdamadan, yemek yemeden orada günlerce kalabilirdi.

Ali Saf anın yanına altı yıl önce girmişti. Ondan önce tavşan, keklik, turaç, toy, turna avlar, Anavarza ovasının ağalarına, beylerine götürür, bununla geçinirdi. Ovada yıl on iki ay kış demez, yağmur çamur, gece gündüz demez dolaşır dururdu. Görülmedik, tuhaf kuşlar vurduğu olur, bu tuhaf kuşlarını Ali Safaya getirirdi. Cimri bir kişi olan Ali Safa Bey, Ademin kendisine tuhaf kuşlar getirdiğini görünce sevinir, kesenin ağzını açardı. Gene bir gün bu tuhaf kuşlardan birkaçıyla Ali Safa Beyin çiftliğine geldi Adem. Kuşların rengi maviye çalıyor, maviden yeşile değişiyordu. Gagaları, bacakları çok ince, çok uzundu. Ali Safa Bey bu görmediği güzel kuşlara çok sevindi:

"Keski bunlardan bir tanesi diri olsaydı," dedi.

Gün batıyordu, Adem tüfeğini omuzuna vurdu ve Akçasa-za gitti. Sabahleyin de kucağında o uzun bacaklı kuştan bir tanesi vardı. Kuş Ademin kucağında, yuvasındaymış gibi rahat yatıyordu. Başında nakışlar vardı, gözleri de kırmızıydı. Bundan sonra Adem Ali Safa Beyin çiftliğinde kaldı. Ne Adem Ali Safa Beye, ben bu çiftlikte kalmak istiyorum, kalabilir miyim, diye sordu, ne Ali Safa Bey, senin burada kalman gerekiyor, burada kal, dedi. Adem çiftlikte, sanki orada doğmuş büyümüşü, öylece kaldı gitti. Çiftlik konağının arkasındaki iki göz bir huğ boşalmıştı. Kendi yapmış gibi hemen gitti oturdu. Birkaç ay sonra da yanında bir kadınla çıkageldi. Kadın tıpi tıpına Ademe benziyordu. Öyle kısa, her şeyi öyle güdük. Konuşmayan, iri, akı çok, çakır gözleriyle bakıp duran, düş içindeymiş gibi dolanıp duran bir kadındı. Adem onu çok seviyordu.

Bundan sonra Adem, Beyin birinci güvenilir adamı oldu. Adam korkutmaya, köy basmaya, eşkıyalara ulaklığa, eşkıyalığa, ne kadar zorla yapılacak işi varsa, Bey hepsine Ademi yolluyor, Adem de Beyinin bu güvenini doğruluyor, hangi işi üstüne almışsa, yüzünün akıyla

altından kalkıyordu. Az bir sürede avcı Adem Anavarza ovası köylerinin başına bir bela kesildi. Ademin elinden en çok çeken köy de Vayvay köyüydü. Yılmış, usanmışlardı.

Elinde çok güzel bir Alaman filintası vardı, attığını vururdu. Tüfeğini karısı kadar severdi. Sarıya çalan saçları diken dikendi.

Adem çok öfkeliydi. Yağız atın ardından günlerdir koşuyor, ona bir türlü bir kurşun atımı yaklaşıyordu. Sanki bu atın bin gözü, bin kulağı vardı. En küçük bir kıpırtıyı, karartıyı ta uzaklardan görüyor, en küçük bir çıtırtıyı ta uzaklardan duyuyordu.

Uzun bir süreden beri bu kamış kökünün içine sığınmış, yağız atın yakınlardan geçmesini bekliyordu. Atın ne geldiği vardı, ne gittiği... Ne de görüldüğü. Adem alışkındı, sabırlıydı, beş gün, bir hafta, on gün de kımldamadan burada beklerdi. Ama bu at onu çileden çıkarıyordu.

Ovada atla iki kez karşılaşmış, ikisinde de daha tüfeğini doğrultmadan at, ortadan silinivermişti. Ne olmuştu, nereye gitmişti? Adem kuşkulanıyordu, bu kadar çabuk, göz açıp kapayıncaya kadar ortadan yittiğine, siliniverdiğine göre bu atta bir şeyler vardı. Tuhaf bir attı bu. Ğnsan gibi de değil... Cin gibi, peri gibi... Büyülü bir şey. Ğçinden korkmaya başlamıştı.

Gece yansı bir at ayağı tapırtısı duydu, kamışın kökünden çıktı, çok ötelere bir at karartısı Topraktepeye yukarı süzülüp

90

91

gidiyordu. Kamışlığa yeniden girdi, gecelerdir uyumuyordu, başını köke koyar koymaz gitti.

Uyandığında gün doğuyordu. Akçasazm üstünü yarı pus, yarı bulut gibi bir duman

örtmüştü. Anavarza da bu dumannın ardında kalmıştı. Ancak hayal meyal seçiliyordu.

Toprağın üstündeki duman gittikçe çoğalıyor, yoğunlaşıyordu. Adem kamışlıktan çıkınca gözlerine inanmadı, at ötede, bir tümseğin üstünde, koyu bir pusun içinde kıpırdamadan

duruyor, pusun içinde bir görünüyor, bir yitiyordu. Ademin yüreği hop etti, ilk olaraktan at ona bir kurşun atımı yaklaşmıştı. Hemen o anda tüfeğine davrandı, nişanladı, tetiğe çöktü. Kurşun vızıldadı. Bir an her şey pusun ardında yitti. Adem atın durduğu tümseğe doğru koştu. Az sonra atın debelendiğini görecekti, bunu bekliyordu. Ve atın kellesini kesecek, doğru Ali Safa Beye götürecekti, düşmanlarının ömrü, Vayvay köyünün ömrü bu kadar olsun Beyim, diyecekti. Bey de onu memnun edecekti. Tarladan tarla, maldan mal, paradan para verecekti. On beş dönüm isteyecekti Beyden. Vermez miydi, neden vermesin, verirdi. Tümseğe geldi ki ne görsün, at, ta uzaklarda, sel yatağından Anavarza kayalıklarına doğru koşuyordu. Öylesine hızlı koşuyordu ki, sunuyor, karnı yere yapışıyordu. Adem orada durdu kaldı. Bir süre sel yatağından akan atı gözledi, at uçuyordu. Pus da yavaş yavaş kalkıyordu. At Anavarzanın dibinde bir küçücük nokta kalıncaya kadar onu izledi. Sonra at görünmez olunca, oraya, toprağa çöktü. Dişlerini sıktı. Öfkeden çıldırıyordu. Sonra korktu. Bu atta bir şey olmasın, diye düşündü. Bir peri, bir cin, bir iyi kimse at donuna girmesin! Bu kadar yakından bir atı vuramamak! Olacak gibi değil! Bir at bulmalı, hiç değilse yağız at kadar hızlı koşan, onunla kovalamalı, yaklaşınca öldürmeli. Başka türlü bu atı öldürmenin mümkünü yok, diye düşündü. Varıp gitmeli, Beyden iyi koşan bir at istemeli. Ama Beye, bir atı öldüremedim, diye nasıl söylemeli? Başkaca da bir umarı yok.

Ademin tabanı şişmişti. Şalvarının dizden aşağısını karaçalılar yemişti, şalvarın paçaları salkım saçaktı. Ellerini, yüzünü dikenler yırtmıştı. Çiftliğe doğru istemeyerek yürüdü.

Konağa

92

geldiğinde Bey daha yenice uyanmış, konağın örtmesinde elini yüzünü, genç bir kızın ibrikle döktüğü suyla yıkıyordu. Adem ötede durdu, dikildi kaldı. Bey onu görsün de, "ne var, ne

yok Adem," desin, diye. Bey onu görmedi, Bey onu görmeyince yürüdü merdivenden yukarı çıktı, merdivenin başında durdu. Bey uzun bir masaya birkaç kişiyle oturmuş kahvaltı ediyordu. Neden sonra merdiven başındaki Ademi gördü:

"Ne o, gel bakalım Adem," diye ona seslendi.

Adem masaya yürüdü. Beyin yüzüne hiç bakamıyordu. Bey onun atı vuramadığını anladı.

Yanıdakilere döndü:

"Size sözünü ettiğim avcılar başı Adem bu," dedi. "Elinden ne uçan kurtulur, ne de kaçan. Şimdi yüzünden anladım ki avcılar avcısı Adem atı vuramamış. Nasıl oldu bu Adem, anlatsana!"

Adem başını kaldırdı, gözleri dolu doluydu, dokunsan boşanacaktı. Sesi titreyerek:

"Bu atın bin gözü, bin kulağı var," dedi. "Bir tuhaf bir at. Yel olup akıyor, kuş olup uçuyor. Ancak bir kere yaklaşabildim. O da kendisi gelmiş başucuma dikilmişti. Kurşunu salladım. Her şey ortadan silindi. Ben onu vurdum sandım. Bir de baktım, ta uzakta Anavarzaya doğru gidiyor. Ben bu atı anlamadım. Belki de bu bir at değil Bey."

Ali Safa Bey iç geçirdi:

"O bir at Adem, o bir at," dedi. "O bir at ama, insanoğlundan daha akıllı."

"O bir atsa Bey, eğer at donuna girmiş bir peri, bir cin değilse, eğer büyülü değilse ben onu vururum Bey."

Bey ona karşılık vermiyor, masadakilerle birlikte gülüyordu boyuna.

"Yahu bu at seni bitirmiş Adem," dedi sonunda. "Bu ne hal?"

Adem:

"Bitirdi," dedi. "Bu at peri..."

"Yok Adem yok," diye sözünü kesti Bey.

"Kurşun tutmuyor Bey."

"Çok hızlı bir at. Bu kadar hızlı atları kolay kolay kurşun tutmaz Adem."

93

Adem başını yeniden yere eğdi:

"Bana bir at ver de Bey, onunla kovalayayım bu atı. Belki

yakalarım."

"Git tavlaya da beğendiğin atı al. Ama umudum yok Adem, atla yakalayamazsın bu atı. Gene de sen bilirsin."

Adem oradan süklüm püklüm ayrıldı, evine geldi. Beyin yumuşaklığı onu bitirmişti. Azıcık da alay vardı Beyin sesinde. Atla da yakalanmaz mıydı şu domuz? At değil peri. Peri olmasa... Bu Bey de ne periye, ne cine inanır. Büyülü değilse bu at, büyü...

Tavлада iki kır at var, ona binmeli, onunla kovalamalı yağızı. Allah kahretsin yağızı.

Ata karşı içinde bir korku... Belki ömründe vurmak isteyip de ilk vuramadığı yaratık bu attı.

O gece sabaha kadar uyuya-madı. Karısı da zaten kendisine hiçbir şey sormazdı.

Konuşmadılar.

94

Ferhat Hocanın kara, kıvrıkcık sakalları titredi. Yalın karası gözlerinden derin bir keder geçti. Uzun, güneş yanığı, güzel yüzü biraz daha uzadı, seyirdi. Koca Osmanın da kırış kırış yüzü acı içindeydi.

Yobazoğlu Hasan Narlıkışla köyünün en ucunda terk e-dilmiş, çitleri bel verip, çatısındaki sazları dökülmüş delik deşik bir huğa sığınmıştı. Ğçerde bir çam bardak, bir tek yatak, üç dört sahan, bir tek tencereden başka hiçbir şey yoktu. Üç çocuğunun üçü de hastalanmıştı. Huğun köşesinde bir hasırın üstüne uzanmışlar inleyip duruyorlardı. Yobazoğlu da zayıflamış, ufalmış, eriyip bitmişti. Ellerindeki, yüzündeki yaralar daha işleyip duruyordu.

Yobazoğlu gene de gülüyor, sanki hiçbir şey olmamış duygusunu uyandırmaya çalışıyordu.

Karıyla bir yas gibi dolanıyordu evin içinde. Bu yıkık eve alışmamış, yanan evini, o yangın gününü bir türlü unu-tamamıştı.

Koca Osman, boğazı düğümlenerek, titrekle sesiyle:

"Ferhat Hocayla sana geldik ki, yavrum Hasan, bu gurbet ellerde daha fazla sersebil olmayasm. Şu oturduğun eve bak! Gerin geçimin de yok herhalde. Ne demeye geldin buraya? Köylü sana ne yaptı? Burada acıdan da ölürsün. Ğnsan ölürse de kalırsa da emmisinin dayısının içinde ölüp kalmalı. Seni götürmeye geldik. Şuradan bir araba tutalım da bindirelim çoluk çocuğu, varıp gidelim köyümüze."

Hasan başını yere dikmiş Ferhat Hocaya da, Koca Osmana

95

da hiç bakmıyordu. Ne düşündüğünü de hiç belli etmiyordu. Yüzünde de hiçbir değişiklik olmuyordu.

Koca Osmandan sonra Ferhat Hoca konuştu: "Seni köye götürelim Hasan," diye bitirdi sözünü.

Hasan başını kaldırdığında yüzü tanınmayacak gibi olmuştu. Gözleri dolu doluydu. Çaresiz kalmış bir çocuğa benziyordu.

"Ben o köye gidemem," dedi.

Koca Osman:

"Gidersin," diye bağırdı. "Hem de eşşekler gibi."

Ferhat Hoca:

"Gidersin ki ya mecburi," diye Koca Osmanı destekledi.

"Gidemem," dedi Hasan, bir çocuk çaresizliğinde ellerini koynuna sokarak.

"Çavuştan korkma," dedi Koca Osman. "Çavuşu bizim köyde vurdular. Hem de

başparmağım kalınlığında bir domuz kurşunuyla. Hem de iki yüz elli yıllık bir dolma tabancadan çıkan kurşunla. Bizim köyü gece basmaya gelen çavuşu işte böyle vurup dizkapağımı parça parça eyleyerekten öküz gibi böğürttüler. Şimdi Adanada hastanede ağzı yukarı yatıp öküz gibi böğürüyor. Neden ki dersen Hasan kardaş, yalnız dizkapak-ları domuz kurşunuyla parçalananlar böyle bağırlar. Mustafa Kemal Paşaya da tel çektik ki, çok güzel bir tel. Ğşte Allanın güzel adamı Ferhat Hoca. Dinine imanına söyle Ferhat Hoca, tel nasıldı? Ne yazmıştı arzuhalci Kozanoğlu Fethi Bey, dinine imanına söyle, Fethi Bey çok okumuş bir adam değil mi? Bir yumuşak, iyice bir adam ama, yazısı taşa geçmez mi? Fethi Bey bir yumuşak adam ama Kozanoğlu değil mi? Göl yerinden eksik olmayan şu Fethi Bey değil mi? Ne yazdı Mustafa Kemal Paşaya, söyle Hocam, söyle de bilsin Hasan. Sen bu vatamı böyle mi kurtardın? Candarmalar, çavuşlar, hem de derebeylerin kalıntıları her gece köyümüzü basıp kurşunlasınlar, ırzımızı, namusumuzu payimal etsinler diye mi kurtardın? Ne yazdı ne, kim yazdı kim? Kozanoğlu Fethi Bey yazdı ki, Hükümetin ağaların arkasına geçip köyleri kurşunlamaları ayıptır. Onun için bir çare bulmak gerektir. Ne yazdı ne, kim yazdı kim? Kozanoğlu Fethi Bey! Dön köye Hasan. Sen bir Kürt oğlusun. Baban

96

da yiğitti. Hem de Kızılbaş oğlusun sen. Kızılbaşlar korkmazlar. Yüce dağların kartallarına benzerler. Türkü söylerler ki, çok yanık. Elalemin parmakları ağızlarında kalır, Kızılbaş türkülerini dinlerken..."

Koca Osman konuştu, sesi çıkmaymcaya kadar, dişsiz ağzından tükrükler saça saça söyledi. Sonra Kafdağı hikayesini, karanlığı, karanlık duvarına gelip kafalarını vurmuş, umutsuz yolcuları, sonra karanlığın üstüne bir kılıç gibi inen ışığı anlattı.

"Ne diyorsun Hasan?" diye sordu. Terlemişti, göğsünü açtı, ak, uzun kılları ıslak ıslak sıvazladı. Parmaklan ekşi ter koktu.

Sözünü:

"Yusufu kuyudan çıkaran Mevla, bir gün olur bize bakmaz mı dersin?" diye sürdürdü.

"Haa, ne diyorsun Hoca?"

Sonra sözü onun ağzından Ferhat Hoca aldı:

"Yusufu kuyudan çıkaran Mevla, hiçbir zaman iyi kullarını darda koymaz. Seni köye çağırıyorsak, elbet bizim de bir bildiğimiz var. Koca Osman ne dedi? Kafdağında yolunu yitirmiş, gelmiş de bir karanlık duvarına başını vurmuş, umutsuzluk duvarı önünde yığılıp kalmışlar. Gidecekleri yer yok. Ğşte durum böyle bir merkezde iken kılıç kesmez, soluk aldırılmaz karanlık duvarının üstüne bir top ışık düşmez mi? Bu yaşa gelmiş Koca Osman Ağa, bu ışığın ne ışık olduğunu biliyor, hem de bu ışığa inanmış. Bir de yolcular var, Yobazoğlu. Çölde susuz kalmış üç kişi bir seferinde... Susuzluktan ölecekler. Güneş de hiç batmıyor. Üç kişi dilleri bir karış dışarda dolanıp duruyorlar. Dolandıkları yerin ortasında bir kuyu var ki, yeşillikler içinde... Suyu da kar. Göremiyorlar kuyuyu. Kuyu bir yana gidiyor, onlar başka bir yöne. Sonra bir ak kuş görüyorlar havada. Yolculardan birisi Koca Osman Ağa gibi gün görmüş, her şeyi bilen bir kişi. Kuşun uçtuğu yere yürüyelim, eliyor. Yürüyorlar. Kuş doğru suya gidiyor. Kanatlarını sallayışma bakın kuşun. O da susuzluktan yanıyor. Kuşun izine düşmüşler, varmışlar bakmışlar ki, yeşillikler içinde bir su kuyusu... Ğçmişler ve de ölümden kurtulmuşlar. Ğşte Koca Osman ak kuşu görendir. Sana gelmiş diyor ki, ak kuş suya gidiyor. Sen ne diyorsun Hasan? Köye dönüyor musun, dönmüyor musun?"

97

Koca Osman:

"Bu ak kuş meselini iyi buldun Hocam," dedi sevinip gülererek. "Bundan münasibi bulunmazdı. Ğşte ak kuş havalanmış. Bak Yobazoğlu Hasanım, bak Kızılbaşım, ak kuş, suyun abıhayat akan kaynağına uçuyor. Dön köye."

Daha çok konuştular, çok meseller anlattılar. Yobazoğlunun gözü iyice yılmıştı, köye döndüremediler. Yobazoğlunun yıkık huğundan çok üzgün ayrıldılar.

Yolda atlarını yan yana sürüp, bir süre hiç konuşmadılar. Anavarzaya aşağı Dumlukaleye doğru gidiyorlardı.

Ferhat Hoca:

"Gelmezler," diyordu. "Gelmeyecekler. Canlarından korkuyorlar. Can korkusu girdi mi bir insanın derisinin altına, o adamdan hayır bekleme Osman Ağa."

Yol boyunca Ferhat Hoca konuştu söyledi, Osman Ağa sustu.

O geceyi Hacılar köyünde geçirdiler. Ferhat Hoca hep konuşuyor, Koca Osman susuyordu.

Gün ışıırken Dumlukaleye doğru yola çıktılar. Ferhat Hoca Hacıları çıkar çıkmaz sordu:

"Bir şey mi var, ne susuyorsun hep Osman Ağa?"

"Susuyorum, hem de düşünüyorum ki, sen bendeki ak kuşu ne bildin?"

"Sen söyledin Osman Ağa."

"Nerden gördün?"

"Görmedim Osman Ağa. Sen umutlusun, ben de umutluyum. Demek bir bildiğin var."

"Var Hocam. Hem de nasıl bir bildiğim var!"

Ğçi içini yiyor, aah, bir söyleyebilsem diye yüreği alıp alıp veriyor, kıvranıyordu. Yüzü bir kırışıyor, açılıyor, seviniyor, üz-günleşiyordu.

Sonunda:

"Bir ak kuş ki, ne ak kuş Ferhat Hoca! Görmelere seza. Bir ak kuş ki, aaaah Ferhat Hoca!

Bir ak kuş ki, ak bir şahin Ferhat Hoca!" dedi.

Sonra da pişman oldu. Ak şahini düşünürse Ferhat Hoca, ak kuşun kim olduğunu bilebilirdi.

Ferhat Hoca:

"Görmelere seza," diye dalgın onun sözlerini yineledi.

Ertesi gün Sarıçama vardılar. Köylüler kepir taşlı bir kesmeliğe yerleşmişler, kırık dökük birkaç huğ, birkaç küçük toprak dam yapmışlardı kendilerine. Bir bölümü eski kıl çadırlarda, bir bölümü derme çatma alacıklarda oturuyorlardı. Köylüler onları çok iyi karşıladılar.

Üstleri başları dökülüyordu. Hepsi zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştı. Çocukların hemen hepsi sıtmalıydı.

Koca Osman eski köylülerini bu halde görünce çok duygulandı, gözyaşlarını tutamadı.

Ferhat Hoca da bozuldu.

Azıcık kendine gelen Koca Osman tepeden inme girdi söze:

"Sizin bu kötü halinizi duyup ve de yüreğim ağzıma gelip, yanıma da Ferhat Hocamızı alıp, Allahm bu güzel adamıyla bir olaraktan sizi almaya, alıp da köyümüze götürmeye geldim."

Bir süre kimseden çıt çıkmadı. Sonra Abdurrahman konuştu:

"Evimiz yanmadı mı ki evimize gidelim? Tarlalarımız sürülmedi mi ki, kızlarımız kaçırılmadı mı ki, hayvanlarımız kesilmedi mi ki, insanlarımız öldürülmedi mi ki... O köyde oturulacak hal mi kaldı ki köyümüze bizi alıp götüreceksin Koca Osman? Ali Safa mı öldü, yoksa bize kardaş mı dedi? Hükümet bizden yana mı geçti, Ğnce Memed mi çıktı ortaya yeniden? Ne değişti de köye götüreceksin bizi?"

Koca Osman Ğnce Memed sözünü duyunca sevindi, umuda düştü ama, aaah, söyleyemezdi ki, aaah!.. Ferhat Hocayla göz göze geldiler bu an, anlamlı bakiştılar. Koca Osmanın gene içi kaynadı, söylesem mi?

Sözü aldı, uzun uzun konuştu. Yalvardı, tehdit etti, gürledi, öğüt verdi, okşadı, karanlık duvarını delen ışığı anlattı, döndürüp çevirip birkaç kere ayrı ayrı söyledi. Sonra ak kuşu da ballandıra ballandıra söyledi. Başka meseller bulup hepsini de söyledi.

Sonra sözü Ferhat Hoca aldı, o da söyledi. Çavuşun köyde vurulduğunu, bir daha artık

karakola gelemeyeceğini söyledi. Daha bir sürü meseller çıkardı ortaya. Ferhat Hocanın mevlut okumaya alışmış sesi çok dokunaklıydı. Hocayı dinleyenlerin gözleri doluyordu. Hoca güzel sesiyle Kurandan Arapça ayet-

99

ler okuyor, sonra açıklıyordu. Ayetler köylülerin topraklarına geri dönmesi düşüncesini destekliyordu.

Akşama kadar uğraştılar, köylülerin aklını Vayvaya dönmeye çelemediler. Akşamüstü Koca Osman yemeklerini kabul etmeyip:

"Lanet olsun sizin gibi insanlara," diye bağırp ayağa fırladı. Öfkesinden zangır zangır titriyordu. Yüzü kağıt gibi olmuştu. Ferhat Hoca onu yatıştırmaya çalışıyor, düşüp ölüverecek diye korkuyordu. Koca Osmanı azıcık yatıştırdıktan sonra atma bindirdi, kendisi de bindi. Bu kadar öfkeye şaşırıp kalmış köylülere doğru atını sürdü, ağır, tok, durgun bir sesle sözcükleri tane tane söyleyerek:

"Siz Allanın lanetine zaten uğramışsınız. Size diyorum ki, Allahın belasına da uğrayacaksınız. Varm geberin şu ot bitmez kepir taşın içinde. Geberinceye kadar. Yıktınız Vayvayı."

Köylüler hiçbir söze varamadılar. Yerlerinden kıpırdaya-madılar bile. Gün kavuşuncaya kadar orada öyle dikildiler.

Ay daha doğmamıştı, karanlıkta at sürüyorlardı. Gece yarısına kadar konuşmadan yan yana gittiler.

Koca Osmanın aklından Ferhat Hocanın Ğnce Memedi bilip bilmediği hiç çıkmıyordu. Bir, bilmeyen adam bu kadar mutlu olabilir mi, diye düşünüyor, az sonra, ne bilsin Ferhat Hoca, aslında yiğit adamdır, diye tam tersini aklından geçiriyordu. Sonra da, söylesem, Ferhat Hoca da Memedi görse, onunla konuşsa, diyordu. Ne icap eder ki... Ferhat Hoca haymlık etmez, diye güvenini tazeliyor, sonra da insanoğlu çiğ süt emmiştir, güven olmaz, diye vazgeçiyordu.

Dilinin ucuna ucuna geliyor, Ğnce Memed, diyecek oluyor, hemen vazgeçiyordu.

En sonunda dayanamadı:

"Ğnce Memed..." dedi durdu.

Ferhat Hoca:

"Ne olmuş Ğnce Memede?" diye sözün üstüne atıldı.

Koca Osman bir süre bocaladıktan sonra:

"Ferhat Hoca..." dedi, gene sustu.

Neden sonra:

"Ferhat Hoca," dedi... Bu Ferhat Hoca nereden gelmişti? Kimdi, kimin nesiydi? Vayvaydan evlenmiş, bir akraba kızını

100

almıştı ama, kimdi? Güvenilir miydi? Bir gözden bir göze güvenmek var mı?

"Ferhat Hoca!"

"Buyur Osman Ağa."

"Ferhat Hoca, Ğnce Memed şimdi sağ olsaydı..."

"Ğnce Memed ölmüş mü dersin, Osman Ağa?"

"Hani sözün gelişi. Ğnce Memed eskisi gibi dağda olsaydı, bize yardımı dokunur muydu dersin?"

Ferhat Hoca büyük bir imanla:

"O yiğit, iyi, temiz bir uşaktı, dokunurdu," dedi.

Koca Osman:

"Keski şu sıralar dağda olsaydı, ya da sağ olsa da yanımızda olsaydı, o karanlığa düşen bir top ışık gibi ışık olur muydu Ferhat Hoca?"

Ferhat Hoca:

"Olurdu," dedi.

"Ak kuş?"

"Böyle adamlar hep ak kuştur," dedi Ferhat Hoca. "Bunların işi hep ak kuş olmaktadır.

Kalaycıyı nasıl öldürdü, öldürdü de çarkına okuydu Ali Safanın, öyle değil mi?"

Koca Osman:

"Keski gene ortaya çıksa," dedi. "Çıksa da bu Ali Safanın canna bir daha okusa ki, muhkem. Belini doğrultamasa Ali Safa..."

101

»t HALK KÜTÜPHANESİ

Evi Seyran Kıza vermişler. Seyran Kızın başına gelenler, düşman başına gelmesin. Ev nasıl bir evdi kim bilir? Çıkıp görmeyi çok istiyordu Memed. Tarla nasıl bir tarlaydı, neredeydi?

Onu da Ali Safa almıştı. Ali Safa nasıl bir adamdı? Ne istiyordu, bu kadar tarlayı ne

yapacaktı? Padişahlık mı kuracaktı Anavarza ovasında? Koca Osman ne diyordu, şu

Anavarza kayalıklarının tepesinde Ermeni krallarının kalesi var, diyordu. Bütün Çukurova o

zamanlar Ermeni kralının buyruğundaymış. Ali Safa Bey öyle mi yapmak istiyor acaba?

Ğnsafsız, zalim, insanlığa yaraşmaz işler yapıyor Ali Safa. Hükümet de arkasında. Koca

Osman, onu dizinin dibine oturtmuş, üç gün üç gece Çukurovadaki ağaları, beyleri

anlatmıştı. Memed zaten artık bunları iyi biliyordu, ama Koca Osman daha iyi anlatmıştı.

Şimdi her şeyi apaçık görüyor, her şeyi çok iyi biliyordu. Gittikçe de kızgınlığı artıyordu şu

ağalara karşı. Bunların her birisi Abdi Ağadan daha beterdi. Hele şu Ali Safa Bey... Adını

andıkça ürperiyordu. Hepsi de toptan kendisine düşmandı. Çukurovada Abdi Ağayı

kanadının altına alan Ali Safa Beydi. Bunlar, bu ağalar beyler, birbirlerine ne kadar düş-

mansalar, o kadar dosttular. Abdi Ağanın ölümü onları deli etmişti. Bu yüzden çeteler

kurmuşlar, koca Toros dağlarını delik delik köy köy aratmışlardı. Eğer kaçıp kurtulmasaydı,

mümkünü yok öldüreceklerdi. Dağlarda ayağa kalkmış binlerce köylü, yüzlerce candarma, Koca Memedi, Hacı Duranı, Çete Durmuşu aramıyorlardı. Aradıkları, bulamayınca da deli divane oldukla-

102

rı, kendisiydi. Nereye gitse bulacaklar, öldüreceklerdi. Öldürülen Abdi Ağa değil, kendileriydi. Abdi Ağanın kişiliğinde öldürülen ağalardı. Bundan dolayı hiçbir zaman kendisini bağışla-mayacaklardı.

Şu Ali Safa Bey bu köylüye bu kadar zulmetmişti de bir tanesi çıkıp da ağzına bir kurşun neden sıkılmamıştı? Herkes yıldı. Çukurovanın "köylüsünün çoğu bugünlerde, yan yarıya zulümden göç etmişti. Ovada bir yer bulmak için dolanıp duruyorlardı. Vayvay köyü de yarı yarıya boşalmıştı. Ali Safadan o kadar gözleri yılmış ki, bir sabah gözünü açıp bakmışsın ki köyde kimse kalmamış, göç edip gitmişler. Yılgın köylünün gözü kaçmakta. Koca Osman yılgın köylüyü nasıl tutacak, bir türlü bilemiyor, çırpınıp duruyor. Koca Osman bir Akmezar köyü, Akmezar köyünde bir Ğdris Ağa anlatıyor ki, Ğdris Ağanın haline yürekler dayanmaz. Ğdris Ağayı pençesine alıp kıvrandıran Bey, Mustafa Kemal Paşanın yakın arkadaşı Arif Saim Bey. Otomobili de varmış. Çukurovanın tozlu yollarında hep otomobille geziyormuş Arif Saim Bey. Memed hiç otomobil görmemişti. Görmeye can atıyordu. Koca Çukurda bir tek kişinin altında otomobil varmış, o da Arif Saim Beyin. Köylüler, ağalar Arif Saim Beyden çok korkuyorlar. Ondaki Ali Safanın da ödü pathyormuş.

Memed karanlık huğun içinde köşeye oturmuş, tüfeği kucağında, kırık dökük bunları düşünüyordu. Kapalı tahta pencerenin yarığında içeriye uzun bir ışık yolu iniyor, huğun toprak tabanında bitiyordu. Işık yolunun içinde binlerce parlak toz parçacıkları kaynaşyordu. Memed birkaç kez sağ elini ışık yoluna tuttu. Işık içindeki eli büyüdü, güçlendi. Bir tuhaf bir duygu içindeydi Memed. Köylülerin yılgınlığı, umutsuzluğu yavaş

yavaş onu da içine alıyordu. O da köylüler gibi karanlık duvarına gelip başını vurmak üzereydi.

Ferhat Hocayı görmüştü kapı aralığından iki kez. Hiç Hocaya benzemiyordu. Kıvırcık abanoz sakalı, iri yalın karası gibi gözleri, kıvırcık saçları, kartal burnuyla güvenilir bir adama benziyordu. Koca Osmanın dediğine göre bir Ramazan günü yorgun, sırtında torbası, torbasının içinde kitapları, çamaşırları, Anavarza yönünden gelip köye girmiş, hemen o akşam boş bir

103

evi cami yapmış, köylüyü teravih namazına sokmuş, imam durmuştu. O gün bugündür köyün hocasıydı. Dinden hemen hiç konuşmaz, namazını kıldırır işine gücüne bakardı. Vayvay-dan bir kızla evlenmişti. Evlendiği kızın biraz da tarlası vardı. Ğmamlık ücreti almaz, tarlayı eker biçerdi.

Köylü önceleri ondan ürkmüş, çekinmiş, sonra yavaş yavaş alışmış, onu da köylüden saymıştı. Ama daha Ferhat Hocanın büyüü üstündeydi. Ona herkes daha bir büyülü kimseye bakar gibi bakıyordu. Koca Osman hem ona güveniyor, onu seviyor, hem de ondan çekiniyor, ondan ürküyordu. Çukurovanın ağaları da Vayvaya böyle bir hocanın geldiğini duymuşlar, önceleri onunla epeyce ilgilenmiş, sonra onlar da alışmışlar, zararsız bir kimse olduğunu öğrenmişler, unutmuş gitmişlerdi. Yalnız Ferhat Hocanın yakışıklılığı günden güne bütün Çukurova-ya yayılmış, kadınların diline düşmüştü. Uzak köylerden, Ada-nadan, Kozandan, Tarsustan, hatta Mersinden, Ğskenderundan muska yazdırmak bahanesiyle genç kızlar, kadınlar onu görmeye geliyordu. Ferhat Hoca yazdığı muskaların karşılığında da para almıyordu. Ve ünü gittikçe bütün Çukurovaya yayılıyordu.

Memed binbir karışık duygu içindeydi. Karanlık huğun içinde durmadan, durmadan her şeyi düşünüyordu.

Acaba bu köy kendisine mezar mı olacaktı? Vurulursa, neresinden vurulacaktı? Ölümü nasıl olacaktı? Ölüm gelirken nasıl gelecekti, bir karanlık mıydı ölüm, nasıl bir karanlıktı? Uyku gibi mi? Çok mu sızlardı ölüm yarası?

Bazı bazı ölürcesine korkuyor, ölümü, boşluğu ta yüreğinin başında duyuyor, titriyor, bedeni tepeden tırnağa bir ölümle ürperiyordu. Kendi kendini çoktan ölüme mahkum etmişti ama, ölümün nasıl geleceğini bir türlü kestiremiyor, dehşet de merak ediyordu.

Yakalanmayacak, candarmanın eline geçmeyecek, hapisa-neye girmeyecek, yargıç önüne çıkmayacaktı. Candarmayı, mahpusaneyi, yargıcı ona Hatçe anlatmıştı. Hatçe onları anlatırken, "Ölüme bin kere kurban olayım Memed," diyordu.

Memed bazı bazı bir öfkenin hışımıyla silkiniyor, "Dövüşerek öleceğim," diye bağıriyordu.

Ğçinde onulmaz bir öç alma

104

duygusu vardı. Bunu Abdi Ağa bitirememişti. Bu öç duygusunu bir yere yerleştiremiyordu.

Karakoldaki Çavuşa yönelmişti öfkesi, Yobazoğluna dayak atan Çavuşa... Hükümete, Ali Safa-ya, Arif Saim Beye... Öcü kişilerden kişilere gidip geliyordu.

Memed bazan görmediği, bilmediği Ali Safayla dövüşüyor, onu öldürüyor, kellesini getirip

Vayvay köyünün içine atıyor, çekip gidiyordu dağlara. Koca Osman ona, şahinim bizi

kurtardın, köylüye can verdin, diye ağlayarak sarılıyordu. Akmezar köylüleri de düğün

bayram ediyorlardı Arif Saim Beyin ölümünden sonra. Memed bunları düşünürken kurşun

sıkıyor, öldürüyor, kelleler kesiyor, kan ter içinde kalıyordu.

Sonra birden umutsuzluk duvarına başını vuruyordu. Koca Osmanın artık burasına kadar

gelmişti. Köye geldi geleli lisanı hal ile anlatmadığı kimse kalmamıştı köye geldiğini, evinde

olduğunu. Bir gün de patlayıverecek, herkese bağıra bağıra büyük sırrım söyleyecekti.

Söleyince ne olacaktı, ağalar, beyler, hükümet duyacak, olan olacaktı. Epeydir buradaydı.

Uzun kalmıştı. Gene de Koca Osman yiğit çıkmış, herkese geldiğini söylemeye can attığı halde, hiç kimse duymamış, öğrenememişti. Artık burada durmamalıydı.

Oturduğu yerden kalktı, kapıya geldi, kapının yarığından dışarıyı seyretti. Bir kürk tavuk, arkasından on beş, yirmi tane civciviyle avludaki tozların içinde yumak yumak san yuvarlanıyordu. Avlunun ardındaki yoldan kısa boylu, geniş kalçalı, kırk belikli saçları bütün kuluncuna yayılmış genç bir kız geçti. Bir köpek, kuyruğunu patancının arasına kıstırılmış, büzülmüş, duvarın dibine sinmeye çalışıyordu. Köroğlu geldi Memedin aklına.

Köroğlundan sonra anasını, Hatçeyi düşündü. Hürü Ana ne yiğit bir kadındı. Şu Çukurovadaki her köyde bir Hürü Ana olmuş olsaydı Ali Safa da, Arif Saim Bey de görürdü gününü. Sonra yaşlı iyi yürekli Durmuş Ali... Sonra Topal Ali. Becerikli, iyi dost Topal Ali... Recep Çavuş, Cabbar... Cabbar eşkıyalık günlerini unutmuş, köye yerleşmiş, büyük bir tarla da mısır ekmiş. Evlenmiş, iki de çocuğu olmuş.

Hatçe, anası, Abdi Ağa, dağlar, mağara, Kalaycı, hepsi kafasının içinde kopuk kopuk, aydınlık, belli belirsiz, karanlık, bi-ribirine karışmış, acı, tatlı, büyü, taş gibi sert bir düşünce dünyası-

105

1

sı... Kafasında dönüp duruyor. Bir seviniyor, bir derin kedere gömülüyor. Kapıda bir akasya ağacı yoğun, sıcak kokusunu yayıyor. Binlerce arı çokuşmuş, dolaşıyor akasya çiçeklerinin üstünde, yöresinde. Ağır, sıcak, yoğun kokudan sarhoş.

Ulu çınar ağacı geldi gözlerinin önüne. Bir büyük yelde akıyordu yaprakları. Gürlüyordu.

Mor kayanın ortasında kıpkırmızı keditaşağı çiçekleri bitmişti. Bir ocak, bir büyük top. Ğki kolunla kucaklayamazsm. Yalım gibi, keskin bir kırmızılık oturmuştu mor kayaların ortasına. Çok uzaklardan gözüküyordu. Keskin bir kırmızı geldi gözlerinin önüne, yandı,

durdu. Köy, en küçük taşı, suyu, damları, küçük çocukları, çiçekleri, arıları, dağları, kayaları, insanları, kuşlarıyla gözlerinin önündeydi. Burnuna tütüyordu. İçinde dayanılmaz bir istek duydu. Nasıl olsa bugünlerde öldürüleceğim, diye düşündü. Şu köyü dünya gözüyle bir daha göreyim.

Dağları candarmalar, köylüler tutmuştu. Karınca gibi tala-mışlardı teknil Torosu. Delik delik, mağara mağara eşkiya arıyorlardı. Köyden birisi çıkıp da söylemez miydi? Burada da söyler, diye düşündü. Her yerde söyler. Eşkiyayı uçan kuş söyler, yatan taş söyler. Eşkiyanın sonu erinde geçinde kurşundur. Ama iyi, tatlı, insanca, namuslu bir ölüm olmalı gelen, gelecekte...

"Koca Osman Ağa gelsin de iznini alıp bu gece yollara düşelim."

Kendi kendine böylece söylenir, düşünür dururken Kamer Ana eve doğru koşarcasına geldi.

Anahtarı sokup iki çevirişte kapıyı açtı. Kapının yanındaki Memedi gördü:

"Ne o yavru?" dedi. "Ne yapıyordun burada?"

Memed:

"Dışarıyı seyrediyordum Ana," dedi. "Canım sıkıldı da..."

Kamer Ana ona doğru uzandı, eğildi, usulca:

"Köylü biliyor," dedi. "Bizim evde bir şeyler olduğunu sezinliyorlar ama, senin evde olduğun akıllarına gelmiyor. Herkesin gözü bizim evde. Aaah, o çocuk Osman yok mu, netti eyledi de herkesin gözünü bizim evin üstüne çekti. Bizim çocukların hepsi beni bir sıkıştırdılar, bir sıkıştırdılar, söyle evde ne var, babamızın dilinin altındaki nedir, dediler. Ben de onları yatıştırdım ama inanmadılar. Bence evi ararlar bugün. Ya da evi

106

göz altında tutarlar, beklerler evi. Sen yüklükten çıkma Osman gelene kadar, olur mu?"

Memed.

"Olur," dedi ama, yüreğine de bir korku düştü. Şu Çukuro-vanın düzünde candarmayla çatırsa ne yapardı? Sonu ölümden başka bir şey değildi. Geceyi bekleyip, sonra sıvışmaktan başka çare yoktu. Geceye ne kadar zaman vardı? Kapının tahta yarığında güne baktı, gün yıkılmış gitmişti. Az kaldı diye sevindi. Gidecekti ama üzülyordu. Kendisini bu kadar candan seven bir insana sağlıcakla kal diyemedi, helallaşmadan nasıl giderdi? Koca Osman onu anası kadar, Hatçe kadar seviyordu.

107

16

Ali Safa Bey öfke içinde konağın sofasında gidip geliyor, söyleniyor, homurdanıyor:

"Attığın taş dediğin kuşu vurmuyor," diye hayıflanıyor. "Daha ne kadar sürecek bu savaş! Topraklar bomboş duruyor. Şu işe yaramaz köylüler ne toprağa kendileri bir şey yapıyorlar, ne de bizi bırakıyorlar."

Zeynel sofanın ucundaki kerevette büzölmüş oturuyor, Ali Safa Beyin öfkesinin iniş çıkışlarına göre değişiyordu. Üzülyüyor, seviniyor, umutsuzlanıyor. Ali Safa Bey gelip karşısında dikilip duruncaya kadar bu böylece sürdü gitti.

Ali Safa Bey alaycı, tepeden:

"Hani," diye gürlledi, "hani Zeynel? Hani, Vayvay köyü bu bahar göç edip gidecekti? Ne de bilirmişsin, ne de anlarmışsm! Hani, hiçbir şey olduğu yok. Ne olmuş, biliyor musun Zeynel, ne olmuş? Koca Osmanla Ferhat Hoca önce Yobazoğluna gitmişler, Vayvaya geri getirmek için, sonra da Sariçama... Yalvarmışlar yakarmışlar, onları köye getirememişler. Sen diyordun ki, bu bahara kimse kalmaz köyde. Ne oldu Zeynel?"

"Vallahi bilmem Beyim. Bilmem ki ne oldu? Düşünüyorum, araştırıyorum, bir türlü bulamıyorum. Yobazın evi yandıktan sonra, köyün üstüne her gece böyle yağmur gibi kurşun yağdıktan sonra köylüler köyde kalamayacaklardı ama, ne oldu? Anlamadım Beyim. Önce

Koca Osman dikildi köyün ortasına. Sonra Ferhat Hoca... Her şey birden değişti. Yılmış bitmiş köylü cana geldi. Vallahi bilmem Beyim, bir şey oldu ama, ne oldu?"

108

"Bu sümsük Kaymakam, Yüzbaşı, ya da Hükümetten başka biri onları üstümüze kışkırtmasın? Ama kim kışkırtacak, hepsi adamımız, hepsi emrimizde. Yoksa Arif Saim Bey... Arif Saim Bey olmasın! Arif Saim Beyse yandık. Arif Saim Bey göz dikmesin buralara... Göz dikip de Vayvaylıları üstümüze kışkırtmasın?"

"Arif Saim Beyî çok düşündüm, çok araştırdım. On yıl önce Koca Osmanla bir kere konuşmuş. Köyden başka hiç kimseyle şimdiye kadar görüşmemiş."

"Ferhat Hocayla?"

"Hiç."

"Bu Ferhat Hocaya ne oldu? şimdiye kadar etliye sütlüye hiç karışmıyordu."

"Çok öfkelenmiş diyorlar, en çok ata öfkelenmiş. Bir de köyün her gece kurşunlanmasına. Bir de Yobazoğlunun haline. Atı ovada dönerken görüyor," gözlerinden yağmur gibi döküyormuş. Çavuşu vuran Koca Osmandır diyorlar. Koca Osman eskiden böyle değildi. Köy kurşunlandığında başımı dışarıya çıkaramazdı, değil Çavuşu vurmak."

"Bence değişiklik Koca Osmanda. Arif Saim Bey... Bu kadar küçülmez. Bir de Vayvay köyünün topraklarına ihtiyacı yok. Bir de beni sever. Vayvayın topraklarını istiyorsa bana söyler... Yok, yok. Hiç kimseyi düşünemiyorum. Belki Ferhat Hocadan güç alıyorlar."

"Belki ama öğrenemedim. Biliyorum ki direnme Koca Osmandan başladı."

Uzun uzun Koca Osmandaki değişikliği anlattı. Bayramlık giyitlerini, piposunu, köyün içinde hiç kimseyle konuşmadan gülümseyerek üç gün gidip gelmesini, Yobazoğlunun evi yanarken gülererek pipo içmesini, her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlattı.

Ali Safa Bey sedire çökerken:

"Ben bu Koca Osmandan hiçbir şey anlamadım," dedi.

Zeynel:

"Çok cesur bir adam, diye karşılık verdi. "Gözüpek. On beş tane harbe girmiş çıkmış. Bedeni tüm yara içinde... Git gel akıllı bence... Bir, çok korkak oluyor, eline vur lokmasını al, bir,

109

çok cesur oluyor, öfkesinden yanına yaklaşılmaz. Bir de çok canını seven bir adam. Ben de bu adamı anlamadım gitti."

Ali Safa Bey elini çenesine verdi, çenesini, boynunu kaşdı: "Biz de çok harbe girdik çıktık ama, bu geberesice gibi herkesin hakkıyla oynamadık. Herkesin topraklarını işgal etmedik. Bu kocamış köpek gibi memleketin istikbaliyle oynamadık. Milletın Çavuşunu kurşunlamadık. Alacağı olsun o kocamış köpeğın. Bir de o ne idiğı belirsiz, hoca mı, imam mı, eşkıya mı işte onun. Alacakları olsun. Bindireceğiz Zeynel, bindireceğiz, bindireceğiz. Ta ki canları burunlarından gelinceye kadar, canlarından usanmıcaya kadar, Vayvay onlara cehennem oluncaya kadar. Ya topraklarını bırakacaklar, ya da bu dünya onlara cehennem olacak. Şimdi söyle, nereden başlayalım Zeynel?"

"Bir düşüncem var Ağam," dedi. "Yağmur Ağaya gidelim, söyleyelim ki köyde ne kadar at varsa hepsini çaldırırım."

"Ğyi akıl," dedi Ali Safa Bey, sevindi. "Üstelik her çalman at başına da bir lira vereceğim Yağmur Ağaya. Üstelik de adamlarım ona yardım ederler. Sen de yardım edersin Zeynel."

"Ederim Bey..."

"Şimdi atlar bir başlangıç olur. Ya dize gelirler, köyü, aman Allah diye bağırarak bırakır giderler, ya da... Ya da beklesinler. Belalardan bela beğensinler."

Zeynel gözlerini yumup dudaklarını tatla yaladı: "Bela beğensinler," dedi.

"Bu gece Yağmur Ağaya gidiyorum. Sen de Mehedinli köyüne git, bir de Çıkçıklara... Bizim

akrabalara söyle, bu gece köyü gene kurşunlasınlar. Kurşunlasmlar ki, her gece köyü basanın Çavuş olduğu anlaşılmasın."

"Şimdi gidiyorum Bey," dedi Zeynel, konaktan indi, ata bindi sürdü.

Ali Safa Bey düşünüyordu, eğer karşı koyma gücünü bunlara Arif Saim Bey veriyorsa, bu topraklara göz diktiyse onunla başa çıkmak zordu. Çok yakından tanıyordu Arif Saim Beyi.

Kasabada candarma üsteğmeniydi ve Bingöllü bir Kürttü. Atak, gözüpek, tutkulu bir kimseydi. Gözünü daldan budaktan sakınmazın biriydi. Adanayı Fransızların işgal ettiği sıralar Fransızlarla Kuvayi Milliyeciler arasında ikili oynuyordu. Çok

110

zekiydi. Bugün Ankara Hükümeti demek, Arif Saim Bey demektir. Mustafa Kemal'in en yakın adamıydı ve en gözde mebusuydu. Ğnşallah Arif Saim Bey değildir Koca Osmanı kışkırtan.

Başka kim olursa olsun, başa çıkılır. Yeter ki Arif Saim Bey olmasın karşıdaki... Arif Saim Bey olsa böyle alttan alta köylüleri kışkırtmaz, doğrudan doğruya işe karışır, köylülere dokunma Ali Safa, diye bir haber gönderir. Yiğitsen ondan sonra köylülere karış.

Kaymakam? Ya Kaymakam? Onda o yürek yok ama, gene de içten pazarlıklı, saman altından su yürüten birisine benziyor. Bu Kaymakamı tez günde buradan attırmak, daha mutemet birisini bulup getirmeli. Candarma Kumandanı Yüzbaşı... Onun etliye sütlüye karıştığı yok. Hiçbir şeyi anlamıyor, düş içinde dolaşır gibi dolaşır dünyayı fıkara... O kalsın. Ondan iyisi can sağlığı.

Ğcini gittikçe büyüyen bir sevinç dolduruyordu. Vayvaylı-lar bir sabah kalkmışlar bakmışlar ki köyde bir tek at kalmamış. Ata meraklı Vayvay köyü hep eşekli. Bir tek at kalmış Anavarza yazısında, o da yağız at... Adem onu vurabildi mi acaba? Yağız atı düşününce içi sızladı.

Sonra başka oyunlar, başka oyunlar. Gelip de: "Biz ettik Bey, sen etme! Bu tarlalar senin.

Biz sana kötülük ettik. Ğki gün daha izin ver de toparlanalım. Hemen çıkar gideriz,"

deyinceye kadar.

Gelmiş, konağın kapısına çoluk çocuk, genç yaşlı, yığılımış Vayvay köylülerine konağın balkonundan bakıyor: "Varın gidin, size iki gün izin. Ama iki gün. Ğki gün sonra sizi buralarda kimse görmeyecek.. Kendi topraklarımda kan kusturdunuz bana. Bir insana bu kadar haksızlık edilir mi, ey kardeşler? Ekip biçmediğiniz tarla sizin neyinize ki?.." diyor. Vayvaylıdan sonra... Şu karaçalılığı köklemek gerek. Karaçalılık beş bin dönümdür... Sonra yavaş yavaş Akçasazdan tarla kazanmak... Sonra çiftlikler... Çukurovada Anavarza toprağında büyük bir çiftliğe, çiftliklere sahip olmak, bir devlete sahip olmak gibi bir şeydir. "Ulan Vayvay köylüleri, ulan alçaklar, ulan dikildiniz karşıma şu yüce Aladağ gibi, şu yüce Düldül dağı gibi... Ulan yol verin. Bu benim için ölüm kalım savaşıdır, sizin içinse hiçbir şey... Ulan çekilin yolumdan... Çukurova boş topraklarla ağzına

111

kadar dolu. Ulan Yobazoğlu sen yaşayasın... En büyük iyiliği sen yaptın bana..."

Cüzdanından Yobazoğlunun ona devrettiği on yedi dönümlük tapuyu çıkardı, uzun uzun tapuyu elinde tutup seyretti, gülümsedi. Bu elindeki olmasa iş daha zor olacaktı.

"Veli," diye aşağı kata seslendi. Karayağız, uzun boylu, geniş şalvarı yalpalanan bir delikanlı çıktı.

"Veli, Vayvay köyünün yeri için keşif ne zaman?"

"Bu ayın on sekizinde."

"Ehlivukuflar tamam mı?"

"Tamam Beyim."

112

Elleri boş dönmüşlerdi ama, Koca Osman sevinçliydi. Bir sel yatağından ilerliyorlardı. Koca

Osmanın atı ilerleydi. Ferhat Hocanın atı geriden geliyordu. Ferhat Hocanın mümin yüzü, kıvrık, güneşte yeşillenen^kara sakalları bir derin düşünceye batmıştı. Gözleri yarı kapalı, bir derin düşüncede uyukluyor gibiydi. Bir sel yatağından yukarıya doğru çıkıyorlardı. Atların kulaklarına, gözlerine kapkara mucuklar sıvanmıştı.

Türlü türlü arılar, eşekarıları, boncuklu, kara, sarıca, bal arıları bataklığın kıyısındaki atların karnına değen nergislerin, yarpuzların, böğürtlenlerin, yaban güllerinin, püren çiçeklerinin üstlerinde oğul verir gibiydiler. Vızıltıları koskocaman Ak-çasaz bataklığında büyük, dalga dalga gelen bir uğultuya dönüşüyordu. Sel yatağından, atların tırnaklarına değerek bozca yılanlar akıyordu. Yemyeşil, serin kurbağalar taze taze, küçüklü büyüklü, karınlarını körük gibi şişirerek dallarda, güneşin ılıklığında soluklanıyorlardı. Atların her adım atışlarında bir sürü çekirge mısır patlağı gibi durmadan sıçırıyordu.

Koca Osman:

"Vay anam," diyordu. "Vay anam! Heriflerin bir gözü korkmuş, bir yılmışlar ki, vay anam vay!"

Ta ötelere Anavarza kayalıklarının oralardan bir turaç sesi geliyordu. Turaç ötüyor, ötüyor, sonra bir süre susuyor, az sonra gene uzun uzun ötmeye başlıyordu.

Ak bir bulut inceden Anavarza ovasının üstüne kara gölgesini bazı Akçasazın kaynayan sularına, bazı yeşilden patlamış

113

sazlara, bazı sulara serilmiş binlerce yaban ördeğinin üstüne, buğday tarlalarına, yabani büklere, tepeden tırnağa açmış yaban laleli düzlüklere düşürerek, bir duman gibi Sülemişten Ceyhan suyuna, Ceyhan suyundan Bozkuyunun kıraç yamaçlarına, oradan Öksüzlü üstüne yapayalnız dolaşıp duruyordu.

İnceden esen yel Koca Osmanın tel tel sakalını oynatıyordu.

"Vay anam vay! Amma da korkmuşlar. Vay ocağınız bata adamlar. Aç kalmışlar, nana muhtaç olmuşlar, sürünmüşler, gurbete düşmüşler ama gene yönlerini köye dönüp de bakamıyorlar. Gözü korkmuş adam, vay senin ocağın batsın. Bir insana hiçbir şey yapma! Bir kere gözünü korkut yeter. Ölünceye kadar, kıyamet kopuncaya kadar onu köle yap da kullan. Gözü korkmuş adam insan değildir. Öyle değil mi Ferhat Hoca?"

Ferhat Hoca karşılık vermedi. Duydu mu, duymadı mı hiç belli değil.

"Gözü korkmuş adam insan değildir. Ayrı, insandan başka bir mahlukattır gözü korkmuş adam. Gözü korkmuş adam batsın, öyle değil mi Ferhat Hocam?"

Ferhat Hoca gene karşılık vermedi. Koca Osman döndü ona, gene söyledi:

"Ne dersin Hocam, belki de sen yılmış adamı insan sayarsın. Yılmış, gözü korkmuş adam insandan başka mahlukat değil mi Ferhat?"

Koca Osman, Ferhat derken olanca sesiyle bağırmişti. Ferhat Hoca başını kaldırdı, tok, ağır, inandırıcı bir sesle, tane tane:

"Gözü korkmuş adam insandan başka bir mahluktur," dedi.

Koca Osman buna sevindi.

"Ama insanın yılmamışı da var. Ne yaparsan yap gözü korkmayanı da var. Öyle değil mi Hocam?"

"Var."

"Bir insan ki boyu küçücüktür. Cüssesi bir çocuk cüssesi kadardır. On iki yaşında bir çocuk cüssesi... Anasını öldürürler, gene gözü korkmaz. Sevgilisini, en sevdiğini öldürürler gene bana mısın demez. Hükümeti, köylüsü, ağası üstüne çullanır, kurşun yağmuruna tutarlar gene bana mısın demez. Dağlar ka-

demez. Demez Ferhat Hocam, demez. Köpekleşmez bizim gibi. Bin yıllık, iki, üç bin, on bin, yüz bin yıllık bir haksızlığın karşısına dev gibi dikilir."

"Mücessem haksızlığı yere serer, öyle mi Osman Ağa?" "Haksızlığın karnını deşer, yere serer Hocam. Sonra da gelir bir fıkaranın, seksen iki yaşına basmış, küffardan kalmış bir kocamış adamın evine atar kendini. Bir avuç çocuk, bir çocuk gelir kocamış bir adamın evine sığır. Bir avuç çocuk bilir ki kocamış adam onu iki gözünden de esirger."

Koca Osman böyle konuşurken dönüp dönüp Ferhat Hocanın yüzüne bakıyordu, yüzünde bir değişiklik oluyor mu, diye. Ferhat Hoca hiçbir şeyi belli etmiyor, hiçbir şeyi anlamamışcası-na yüzünde en küçük bir kıpırdama bile olmuyordu.

Koca Osman, "Eh gayri," diye düşünüyordu, "Ğnce Meme-din bizim eve geldiği bundarî da başka türlü nasıl söylenir! Bu Ferhat Hoca cin gibi bir adam. Leb demeden leblebiyi anlar, anlar ama bu kadar açık sözü nasıl anlamıyor. Küçücük, on iki yaşında bir çocuk kadar gösteren yürekli adam Ğnce Memed değil mi? Anası, sevgilisi öldürülen, dağların, gecelerin, insanların kabul etmediği safi yürek olan yiğit Ğnce Memed değil mi? Bu benim sevincim, Çavuşu vuruşum, yiğitliğim, bu bendeki değişme Ğnce Memed yüzünden değil mi? Ne anlamaz adamlar! Hiç kimse hiçbir şey anlamıyor. Bu insanlar zaten bu kadar ahmak olmasalardı, bu dünya bu kadar ahmak olmazdı."

"Bana bak, Ferhat Hoca, sen benim bunca zamandır konuştuklarımdan bir şey anlıyor musun Allah aşkına?"

Sel yatağından çıkarlarken Ferhat Hoca atını Koca Osmanın yanına sürdü. Yan yana gitmeye başladılar.

"Bir şeyler anladım Osman Ağa," diye karşılık verdi. "Bir şeyler anladım, diliyin altında bir şeyler var, söyleyemiyor, lisamı hal ile anlatmaya çalışıyorsun. Bir şeyler seziniyorum."

"Hem de karanlığın üstüne düşen ışık. Hem de çöldeki kuyu. Hem de umut... Hem de... Eve

varınca göreceksin. Görüp sevincinden deli olacaksın. Göreceksin ki Hızır Aleyhisselam evimizdedir. Sür atını."

Ferhat Hoca Koca Osmanın söylemek isteyip de söyleye-

115

mediği şeye, ışığa, Hızıra meraktan deli oluyor ama, üstüne varınca Koca Osman huyundaki insanların da iyice kapanacaklarını biliyordu. Böylesi hallerde Koca Osman gibisilerin üstüne varmayacaksın, onlar dillerinin altındakini nasıl olsa çıkaracaklar.

"Sür atını Ferhat Hoca, sür!"

Kendi de atını kırbaçladı. Heyecanından soluk soluğa kalmıştı. Altındaki at dörtneleydi.

Hoca da atını dörtnele kaldırdı. Yan yana at sürdüler.

"Evde bir oğul göreceksin ki çok kahr çekmiş. Evde bir şahin göreceksin ki Çukurovanın yakışığı. Evde bir arslan göreceksin ki safi yürek, evde bir yiğit göreceksin ki, insan ki insan.

Evde bir insan göreceksin ki dost... Hem de kardeş. Mor kayaların alıcı kartalma benziyor

Hoca... Yumuşak, pamuk gibi bir adam. Ondan Ğsmet Paşanın, bizim ordu kumandanı Yavuz

Ğsmetin bile ödü kopuyor. Yavuz Ğsmet yürekli adamdır, kimseden korkmaz. Mustafa Kemal

bile ondan akıl sorar. Ordunun akli Ğsmet, kılıcı Mustafa Kemaldir. Anladın mı Hocam,

bizim evde yatan kim?"

"Anlamadım ama çok merak ediyorum, Osman Ağa..."

"Ne dedin, ne dedin?"

"Çok merak ediyorum, çok. O adamı çok merak ediyorum. Meraktan deli oluyorum."

"Deli mi oluyorsun? Meraktan? Öyle mi?"

"Meraktan Osman Ağa, meraktan," diye bağırdı Ferhat Hoca.

"Öyleyse sür atını, kırbaçla da şahinimi bir an önce gör."

Ferhat Hoca altındaki atı kırbaçladı. Yan yana köye kadar doludizgin at sürdüler.

Avluda attan ilk inen Koca Osman oldu. Ayakları yere değer değmez Koca Osmanın dizleri büküldü, yere çöktü. Başı döndü ama hemen toparlandı, ayağa kalktı:

"Kamer Ana, Kamer Ana biz geldik," diye içeriye seslendi. Geçerden ses şada gelmedi.

"Kamer Ana, Kamer Ana, ocağı sönmeyesi Kamer Ana, Ferhat Hocayla birlikte geldik."

Ferhat Hoca da attan inmiş, atımı ilerdeki çite bağlamıştı.

116

di.

Koca Osman kapıya vardı, kapı kilitli değildi, içeriye dal-

I

"Kamer Ana, Kamer Ana! Neredesin?"

Hiçbir ses gelmedi, hiçbir yerden. Sonra hemen Memedin yerine, yüklüğe koştu, usulca:

"Memedim, şahinim, sen neredesin, ses ver," dedi, durdu dinledi. Hiçbir ses gelmedi bir yerden. Yüklüğün kapağını açtı, eliyle Memedin yatağını yokladı, kimsecikler yoktu. Ahıra gitmiştir diye ahıra koştu, usulca:

"Memedim, şahinim ses ver," dedi. "Gelen Ferhat Hocadır, yabancı değil."

Ortalığı dinledi, hiçbir yerden bir çıt bile çıkmadı.

"Ne oldu, ne oldu?" diye Koca Osman kendi yöresinde fır dönmeye başladı. Bu sırada Ferhat Hoca içeriye girmiş, Koca Osmanın haline bir anlam bulmaya çalışıyordu. Dönüp duran Koca Osmanın koluna girdi, ahrfdan eve girdi.

"Ne oldu sana?" diye soruyor, uğunan adamdan bir karşılık alamıyordu. Bir anda su gibi tere battı Koca Osman. Onu köşedeki döşeğe oturtan Ferhat Hoca, gitti fiçidan bir tas su getirdi, Koca Osmana içirmeye çalıştı. Çenesi, elleri titriyordu. Suyu içerken her yere döktü.

Bu sırada içeriye Kamer Ana girdi. Dökülüyordu. Öylesine kederli bir hali vardı ki, keder yüzünden akıyordu.

Koca Osman:

"Çabuk söyle, ne oldu?" diye inledi. "Ona ne oldu?"

"Hiçbir şey olmadı," diye karşılık verdi, ağıt söyler gibi kırgın bir sesle.

"Nerede?" diye sorarken Koca Osman azıcık açıldı. "Nerede şimdi?"

Kamer Ana bir Ferhat Hocaya, bir kocasına baktı, sustu.

"Söyle," dedi Koca Osman. "Ferhat Hoca bu yiten adamı biliyor ama, kim olduğunu, neci olduğunu bilmiyor."

"Köyünü göresi gelmiş," dedi Kamer Ana. "Köyüne gitti. Yalvardım yakardım, Osman Emmen gelsin de öyle git, dedim, durmadı. Köyüm burnumda tütüyor, dedi de başka bir şey demedi, gece yarısı giyindi kuşandı, başımı aldı da gitti. Sana çok selamı var, ellerinden öperim, dedi giderken. Onu dünya gö-

117

züyle bir daha göreceğim, dedi. Belki iki güne kalmaz gelirim de, dedi."

Koca Osman:

"Gelmez o, gitti o," diye inledi. "Kolumu kanadımı kırdı da gitti o..."

Ferhat Hocanın elini tuttu:

"Şahinimi görmemi çok isterdim" dedi. "Demek nasipte yokmuş."

Sustu, bir daha konuşmadı, biraz sonra da uyudu.

i

18

118

Yeşil başörtü bağlardı. Uzun boyluydu. Buğday benizli kara saçlıydı. Ğki kalın örgü saçları ta kalçasının üstüne kadar inerdi. Azıcık uzun yüzlü, gamzeli, büyük gözlerinde keder...

Dudaklarının ucunda tatlı bir kıvrıntı, uzun, kara, kıvrırcık kirpikleri... Kulağının az

altındaki küçücük, serpme üç beni... Yüzüne tuhaf, büyüleyen bir hava veriyordu. Seyran kutsal, başka dünyalardan gelmiş, dokunulmaz, yalnız, dünyada hiç eşi olmamış bir yaratığa benziyordu. Uzun bir süre kimse, kadın olsun, erkek olsun, Seyranın yüzüne bakamazdı. Hele hiç kimse Seyranın gözlerinin içine bakamazdı. Bir tuhaf, iç burkan, adamı bir yerlere, bir hüzne, bir dayanılmaz acıya alıp götüren hali vardı. Çok eski, hüzünlü, yumuşak, bazı da çok sert, büyüleyen, gecelerin, dağların arkasından gelen bir türküye benziyordu. Çok az konuşur, belki de hiç gülmezdi. Sesi de bin yıllık bir ağıt, bir keder gibiydi. Ve binde bir güldüğünde, ortaklık aydınlanır, dünya umutlanır, ışıqlanırdı. Gülünce ta canevinden güler ve bir kat daha güzelleşirdi. Yirmi beşle otuz arasında gösteriyordu. Kaç yıldır bu köydeydi, kimse farkında değildi. Burda doğmuş, burda büyümüşcesine toprağa yerleşmişti. Başından geçen büyük maceraya, belaya saygı duymayan kimse yoktu Anavarza toprağında. Bu köyde herkes onu evinin kızı sayıyor, öyle kabul ediyor, o da kendisini öyle biliyordu. Seyran Kız bu köyden gitse olmazdı, bu köy ayakta duramazdı. Onlara öyle geliyordu. Başına gelen görülmedik felaketten sonra Pazarcık dağlarından Seyranın kardeşleri, amca oğulları, akrabaları onu

119

almaya, memleketine götürmeye gelmişler, Seyranı Anavarza toprağından, Vayvay köyünden bir türlü sökmemişlerdi. Seyran hiç konuşmamış, susmuştu. Uzun yıllar da sustu. Onu Pazarcık dağlarına götüremeyen kardeşleri, akrabaları, analarının ağıdına dayanamayıp, büyük bir oymak halinde dağlardan inmişler, Vayvay köyünün bereketli topraklarına yerleşmişlerdi. Zengin insanlardı. Çok yiğit, güçlü, sağlıklı, iyi silah kullanan, iyi ata binen kişilerdi. Cömerttiler, sevgi doluydular. Onlar Çu-kurovanın Türkmenini çok sevmişler, büyük bir sevgide, cömertlikte, insan ilişkilerinin güzelliğinde geleneği olan Çukurova Türkmeni de yiğit dağlıları sevmişti. Birkaç yıl içinde Türkmenlerle dağlılar kaynaştılar, kız

alıp verdiler, kardeş gibi oldular. Ayrı huyda, yaratılıŖta insanlardılar ama bir sevgi, cömertlik, bir saygı geleneğinin güzelliğinde birleŖiyorlardı. Seyran Kız kardeşleriyle, akrabalarıyla, anasıyla bile hiç konuşmuyor, onları bağıŖlamıyordu.

Anası:

"Seyran Kız benimle ağızını açıp bir kere konuşsun, ana desin, ondan sonra alaca kanım, hemen o an toprağı saçılsın, razıyım," diyordu. Ama Seyran Kız bana mısın demiyor, ağızını açmıyordu. Ğlk konuştuğı insan Kamer Anaydı. Kamer Anayla Seyran Kızın sevgileri bir ana kızın sevgisinden de ileriye.

Seyran Koca Osmanın yatalara düŖtüğünü komşu çocuk Ğbrahimden duydu.

Ğbrahim:

"Eve gelmiş Koca Osman, eve gelince bir şey varmış evde bulamamış. Bulamayınca, işte o zaman da hasta olmuş. Yere düşüvermiş. Bir iyice hasta olmuş. Ferhat Hoca da bir iyice, çok şaşırmış. Cin çarpmış Koca Osmanı. Koca Osman var ya, yaralı Yobazmoğluna da, kaçan köylülere de iyicene küsmüş," diyordu. "Bir iyice. Yaaa..."

Seyran Kız Ğbrahimi daha fazla dinlemeden Koca Osmanın evine koştı. Kamer Ana Koca Osmanın yanına oturmuş, elini avuçlarının içine almış, hem okşuyor, hem de ağlıyordu.

Seyranı görünce:

"Osman Emmin ölüyor kızım," dedi. "Ölmezse de bu dert onu iflah etmez. Onuruna dokundu kızım. Osman Emminizin

120

onuruna dokundu. Son deminde bu da mı gelecekti basma fı-karanm?"

Koca Osman bu sırada gözünü açtı, sakalı titredi:

"Seyran Kız mı gelmiş, kızım mı gelmiş?" diye sordu.

Kamer Ana:

"Seyran geldi ya, kızım geldi ya," dedi. "Sen yataklara düşersin de Seyran Kızın seni yoklamaya gelmez mi hiç Osman?"

Seyran Kamer Ananın yanına çöktü, Koca Osmanın elini eline aldı:

"Geçmiş olsun Osman Emmi, geçmiş olsun," dedi, en sıcak, en şefkatli, en candan sesiyle.

Koca Osman azıcık doğruldu, Seyran Kızın yüzüne ak, gür kaşlarını kaldırarak uzun uzun baktı:

"Geçmeyecek güzel kızım geçmeyecek. Beni hiçbir şeycik-ler öldüremedi. Muharebeler, Yemenler, sıtmalar öldüremedi bu dert beni öldürecek."

Usuldan geri yattı, belli belirsiz ağlamaya başladı.

"Ben bir şahinim. Kocamış, kanatları kırılmış, telekleri dökülmüş, cırnağı, sayası aşınmış, uçamaz olmuş bir şahinim, kızım. Üstelik de yavrusunu yuvasından aldırılmış, şahinini elinden kaptırmış, umudunu, ışığını yitirmiş bir şahinim. Öldürecekler şahinimi, yavrumu, alemlerin yakışığını, gözümüzün ışığını öldürecekler Seyranım, kızım."

Seyranın ellerindeki eli seyirdi, ateşe kesti, titredi. Yaşlar durmadan gözlerinden duluklarına doğru sızıyordu. Seyran da onunla birlikte ağlıyordu.

Koca Osman sayıklar gibi:

"Gidin şahinimi bulun," dedi. "Gidin alemin yakışığını, gözümüzün ışığını, umudumuzu demidimizi bulun, öldürmesin canavarlar onu. Parçalamayın şahinimi kurtlara, dinsizlere.

Ferhat Hoca, sen hocalar hocasısın. Ğnsanlar insanı, yiğitler yiğidisin... Şahinim sana teslim, sana emanet ben ölürsem. Parçalamayın şahinimi alıcı kurtlara. Ben ona bir şey mi dedim de küstürdüm Kamer?"

Kamer Ana:

"Bin kere söyledim sana çocuk Osman, çocuk Osman," diye bağırdı. "Küsüp de gitmedi."

"Öyleyse beni neden beklemedi? Korktu. Onu ele veririm diye korktu. Güvenmedi bana, öyle mi?"

"Hiç de öyle değil," dedi Kamer Ama. "Oğlan bize çok güvendi. Güvendi ki evimizde kaldı bunca zaman. Sen de herkese ilan etmeyedin."

Yavaş, suçlu bir sesle:

"Kime ilan ettim Kamer, kime?"

"Kime ilan edeceksin, bütün köye!"

"Kime söyledim, ağzımı açıp da?.."

Kamer Ana iyice öfkeleni:

"Ağzımı açmadın ama," diye bağırdı, "en güzel giyitlerini giyip de, galyeni ağzına alıp da, tabancamı beline takıp da, gümüş kordonunu sallandırıp da, çizmelerini parlatarak üç gün köyün içinde Kozanoğlu gibi dolaşan sen değil misin? Köylü senin böyle dolaştığıym sebebi sormaz mı, düşünmez mi, çocuk da senin bu deli hallerinden korkmaz mı?"

Koca Osman:

"Sus Kamer, sus kurban olayım. Öldürme beni! Diri diri yeme beni. Kızım Seyran söyle de şuna bari beni ölürken rahat bıraksın," dedi, yalvardı.

Kamer Ana:

"Susmayacağım çocuk Osman," diye bağırdı. "Evine gelen, sana sığınmış çocuğu Ferhat Hocaya daha dün gösterecek sen değil miydin? Gelmiş, senin evine, senin köyüne sığınmış."

"Sus Kamer sus, kurban olayım! Seyran kızım, öldürdü bu kaltak beni. Diri diri yedi, sustursana şunu."

Kamer Ana:

"Sustum işte," diye hışımla ayağa kalktı.

Koca Osman:

"Ferhat, kardaş, Hocam bir şey yap, bul şahinimi," dedi, bir yanından bir yanına dönerken.

Ferhat Hoca, kara, kıvrıkcık, yeşillenen sakalı, sinirli:

"Sen canımı sıkma Osman Ağa, bir şey olmaz ona. Çok belalardan geriye kalmış bir kişidir o.

Başımı belaya sokmaz. Sen hiç üzülme, o geleceğim dediye gelir. Başına da hiçbir iş açmaz o.

Burada ya canı sıkılmış, ya da bir işi çıkmıştır. Yoksa se-

122

I

ninlen helallaşmadan bir yere gitmezdi, gelecek," diye muhkem söyledi.

"Sahi mi diyorsun," diye Koca Osman yerinden doğruldu, "Ferhat Hocam, ermişim, Allanın güzel adamı, ışık sakallım? Bak sakalların da yeşilleniyo. Ona bir şey olmaz değil mi?"

"Olmaz," dedi Ferhat Hoca güvenle.

"Ya gücendiyse'bana?"

"Gücenmez," dedi Ferhat Hoca aynı sesle.

"Gelir mola bir daha?"

"Gelir," dedi Ferhat Hoca.

"Bir görseydin yüzünü hiç kendisine benzetemezdin. Kendine benzemeyen bir adam. Aah, bir görseydin yüzünü."

"Göreceğim," dedi Ferhat Hoca. "Onu erinde geçinde göreceğim."

Sesi büyük bir iman ve güvenle cınladı.

Bu sesteki inandırıcı, umutlu hava Koca Osmanı usul usul kendine getirdi. "Gözlerini bir görseydin Hocam, çelik parçası gibi. Bakamazsın. Gözleri kendine benziyordu."

"Benzer."

Koca Osmanın oğullan, gelinleri geldi, Seyfali, öteki köylüler, Şefçe Kahya, Seyranın

kardeşleri, akrabaları, anası, Zeynel, Selver Gelin de geldi. Ğnce Memedin günlerdir Koca

Osmanın evinde saklı bulunduğunu, dün Koca Osman eve geldiğinde de onun gittiğini görünce yataklara düştüğünü duyan herkes geldi.

Koca Osmanın evinin avlusu büyük bir kaynaşma içindeydi.

Şefçe Kahya sevinçle:

"Demek bizim oğlan bunamamış. Demek dilinin altında bir şey varmış da kimseye söylemiyormuş. Çok şükür," diyor, eli arkasında gülerек keyifli keyifli dolaşıyordu.

Köylü, Ğnce Memedi duyunca önce bir sevinmiş, sonra şaşkınlığa düşmüş, şimdi de şaşkınlıktan sevince, sevinçten yılgınlığa gidip geliyordu.

Zeynel işi öğrenince bir an Koca Osmanın başucunda bekledi, onun elini sıktı, sonra kimseye belli etmeden, oracıktan sıvıştı. Ferhat Hoca onu izliyordu, Kürt Keremin evinin önünde arkasından yetişti, elini, ağır, omuzuna koydu:

123

"Bana bak Zeynel," dedi en tok, en sert, en ağır sesiyle. "Memedin köye geldiğini, hem de gittiğini kimseye, Ali Safa Beye söylemeyeceksin."

Zeynel durdu, dudakları titredi, ağlamsı bir hal aldı yüzü. Bir süre düşündü.

"Bak Hocam," dedi, uzun boynu biraz daha uzayarak. "Ben kimseye söylemem. Ama bütün köy biliyor. Yakın köylere, bütün ovaya yayılmıştır şimdiye kadar. Ali Safa Bey, öteki ağalar başkalarından duyarlarsa karışmam. Mesuliyet kabul etmem. Ğşte ben, gözünün önünde gitmiyor, geriye dönüyorum."

Ve Ferhat Hocanın arkasına düşüp Koca Osmanın avlusuna geri döndü.

O gün köylüler umutlu, kırık, kızgın, sevinçli, hep Ğnce Memedi konuştular. Birkaç genç kız, birkaç delikanlı Ğnce Me-med üstüne çıkarılmış türküler mırıldandılar.

Sonra Koca Osmana kızmaya başladılar. Ğnce Memed gelir de evine köylüye haber vermez, köyün içinde gert gert, ağzından duman savurarak Kozanoğlu gibi dolaşır. Onmayası ihtiyar!

Karnı yemez ki Ğnce Memedi köylüye haber versin, haber versin de herkescikler de Ğnce Memedi doya doya görsün.

Öfkeleri, küslükleri, kırgınlıkları, korkuları hep Koca Osmana dönüştü.

Ğnce Memedi en az yirmi kişi köye girerken, Akçasazın kıyısında, gece köyün içinde dolaşırken, bir kır ata binmiş yel gibi Anavarza kayalıklarına giderken görmüştü.

Remzi Çavuşu da vuran Ğnce Memeddi.

Ğnce Memed üstüne her aklına gelen aklına geleni uyduruyor, söylüyordu.

O gece Koca Osmanın başında Kamer Anayla Seyran Kız kaldı. Koca Osman ikisinden başka kimseyi istemedi, oğullarını, gelinlerini, herkesi evlerine gönderdi. Ferhat Hoca da kendiliğinden gitti.

Koca Osman Seyran Kıza Ğnce Memedi, onun yürekliliğini, gözlerini, saçlarını, gerçekten saçları nasıldı, sesini, konuşmasını, insanlara sevgisini, dost yüreğini, iyiliğini, yumuşaklığını anlatıyordu. Coşuyor:

"Benim korktuğumu sanmayın," diyordu. "O bir orduyla

124

i

dövüşür. Hem de tek başına. Aynen bir şahin gibidir o. Öyle atiktir ki, dövüşürken yüzünü göremezsin. Şimdi burdaysa, göz açıp kapayıncaya kadar ordadır. Yoksa bu kadar düşmanın içinde canını koruyamaz. Onun gibi eşkıyaya kurt kuş, ağaç, taş toprak, çalı, yılan çıyan, tekmil yaratıklar, bilumum düşmandırlar. Hem de gayetle..." diyordu.

Sonra duruluyor:

"Ya çevirmişlerse yavrumu Akarcanın dağında? Bir tabur candarma, bin tane eli değnekli alçak köylü, on beş adamıyla ağalar köpeği Kara Ğbrahim... Bir tek, o da bir avuç küçücük bir adam, nasıl baş eder onlarla, o kadar itlen?" diye kaygılanıyordu.

Sonra da Kamer Anaya dönüyor, binbirinci kez:

"Giderken karnımı bir iyice doyurdu mu?" diye soruyordu. "Yanına çok da azık verdin mi? Üç gün yetecek?"

Kamer Ana hiç bıkmadarf

"Karnımı basa basa doyurdu. Ceviz içi, hem de yağlı peynir, hem de kaynamış yumurta, hem de bir topak şeker, hem de katmer, hem de yeşil soğan, kocaman bir çıkmın yaptım, beline bağladım," diyordu. "Üç gün de yeter, beş gün de..."

Umudunu yitirmişlerin çırpışındaydı Koca Osman.

Sabaha karşı daldı, sonra da derin, uyudu.

Onun Koca Osmanın evine geldiği, Koca Osmanın evinde altı ay saklandığı, daha dün Koca Osmana küsüp dağlara çekildiği Vayvaydan Kesikkeliye, Kesikkeliden Hemiteye, Bozkuyuya, Akmaşata, Narlıkışlaya, Öksüzlüye, Çıyanlıya, oradan Hacılara, bütün Anavarza ovasına yayıldı.

Kimse Ğnce Memed sözünü ağzına almıyor, ya o, diye, ya da şahin, diye söz ediyordu.

Bütün Anavarza ovası, öteki Çukurova köylükleri, Kozan altı köylükleri günlerce onun adıyla, onun yiğitlikleri, efsanele-riyle çalkalandı durdu da hiçbir ağanın, hiçbir hükümet adamının bundan haberi olmadı. Ova köylükleri en kutsal sırlarını saklar gibi saklıyordu

Ğnce Memed adını. Koca Osman bunu bilseydi sevincinden deli olurdu.

125

Seyran Pazarcığın kırmızı kayalıklı Harmanca köyünden olurdu. Harmanca köyü sivri, bıçak gibi, ak, yeşil, mor, kırmızı çakmaktaşıdan keskinleşmiş, tuhaf, orman gibi bir kayalıktaydı.

Burada güzel atlar yetişirdi. Suları çakmaktaşı kayaların arasından kaynar, billur gibi şıkır şıkır, binbir aydınlıkta parlayarak ovaya inerdi. Harmanca köyünün üstünden yılda dört kez katar-lanmış turnalar, çok alçaktan geçerlerdi. Çakmaktaşıdan kayaların aralarında uzun

boyunlu, iri, keskin kokulu, keskin renkli çiçekler biterdi. Kayaların arasına serpiştirilen buğdaylar da çok sert, verimli, besleyici olurdu. Ğnekleri, atları, öküzleri, Harmanca köyünde yetişen tek mil yaratık ince, uzun, sert, güzeldi. Hele insanları insan güzeliydi. Maraş illeri, aşağı ova insanları Harmanca insanını salt güzelliğinden, yakışıklılığında tanırlardı.

Harmanca kuşları, böcekleri de uzundu, renkliydi. Öteki kuşlardan, böceklerden daha güzel öter, daha güzel parlarlardı.

Belki çok zengin değillerdi ama, tutumluydular. Yoksullukları belli olmazdı. Kendileri dokur, kendileri boyar, örer biçer diker giyerlerdi. Harmanca hiç kimsenin kirli, yırtık giyindiğini kimse görmemişti. Onurlarına düşkün, sert insanlardı. Harmanca çok kan dökülürdü. Harmanca kan dökülmesi bir gelenektir, onun için çok az kişinin yüreğine korku düşerdi. Havasının, suyunun, toprağının sertliğinden olsa gerek, orada her şey kütür kütürdü. Yumuşak, eğilen hemen hiçbir şey yoktu. Ğnsanlarının yüzü bakır rengindeydi. Ve çok iri gözlüdü kadını erkeği.

126

Seyran, Halil Mollanın kızıydı ve beş kardeşin en küçüğüydü. Halil Molla bu dağların en soylu adamı sayılırdı. Soyluk kağıdı ta yüzyılların ötesinden getirirdi onun soyunu. Ve Molla Halilin evi konuk yatağıydı. Ayrı bir görgüsü, ayrı bir geleneği vardı Molla Halilin evinin. Bir gün çok küçük bir çocuk düştü Harmanca köyüne. Beş, altı yaşlarında yavvar, ya yoktu. Bu çocuğun nereden gelip nereye gittiğini, hangi köyden olduğunu kimse bilemedi. Yalnız çocuk bir ipucu veriyordu. Nerede bir damla kan görse bağıracak başını alıp kaçıyor. Hele bir insanda görmesin kanı, bağırmaması, çırpınması uzun süre durmuyordu. Çocuk Köse Velinin evinde büyüdü. Köse Veli Seyranların komşusu olurdu. Bir ara çocuğun başı kel oldu. Çocuğun başının kelini ne etti eyledi de, türlü ilaçlar buldu da, türlü merhemler yaptı da Seyranın anası iyi eyledi. Köylü oğlanın adını Aziz koymuştu. Seyran Azizden iki yaş daha

büyüktü. Komşu oldukları için birlikte oldular hep. Seyran bu kimsesiz çocuğa bir ana gibi davranıyordu. Hiç kimseyi Azize dokundurtmuyordu. Ne bir çocuk, ne bir büyük, hiç kimse... Seyran Azize bir kötülük etmek isteyenlere, onunla alay edenlere karşı bir canavar kesiliyor, kıyameti koparıyordu. Seyran Harmanca'nın çakmaktaşı kayalıklarında dolaşan, sert, hışım gibi bir dişi parsa benziyor, yanındaki yavrusuna en küçük bir kötülük etmek isteyenlere bütün yabansılı-ğıyla saldırıyordu. Aziz sanki yabancı Seyranın doğurduğu çocuktur. Seyran, evinin sofrasında kendinin yiyip de Azizin yiyemediği ne varsa Azize taşıyordu. Yaşları ilerledikçe, dostlukları da ilerledi. Artık birbirlerinden hiç ayrılmıyorlar, içtikleri su ayrı gitmiyordu.

Seyran büyük kız, Aziz delikanlı olmuştu. Seyran uzun boylu, Aziz kısacık, küçüktü. Çok tath, kederli, hep güzel gülen bir yüzü vardı. Sol yanağından çenesine inen yara izi, onun yüzüne ayrı bir güzellik veriyordu. Yalnız, bütün küçüklüğüne karşın, Aziz de, Harmanca gibi sert yetişmişti. Onlar gibi ata binen, onlar gibi iyi silah kullanan, onlar gibi sarp kayalıklarda günlerce yürüeyebilen. Ve onlar kadar gözünü daldan budaktan sakınmayan, onlar kadar yürekli...

Seyran büyük kız, Aziz delikanlı olunca köyde dedikodu-

127

lar başladı. Bir delikanlıyla bir büyük kız artık bu yaştan sonra birlikte olamazlardı gece gündüz.

Dedikodular Harmanca'yı aşip öteki yakın, uzak köylere de yayıldı. Seyranın güzelliği dilden dile dolaşırken Azize olan sevdası da birlikte yürüyor, büyüyor, efsaneleşiyordu. Seyranın babası bir gün anasını bir köşeye çekip: "Konuşulanları duyuyor musun?" dedi. "Duydum," dedi ana. "Duydum ama Aziz Seyranın çocuğu gibi bir şey. Kardeşten de ileri bunlar." Molla

Halil:

"Biliyorum, çok iyi biliyorum. Ama elin adamına nasıl anlattırırın. Kıza söyle de Azizden uzak dursun."

Ana Seyrana olanı biteni söyledi. Seyran buna çok şaşıtı. Böyle bir şeyin başına gelebileceğini hiç düşünmemişti. Şaşkınlığı geçince güldü. Sonra da kederlendi. Anasıyla babasıyla uzun tartıştılar. Bir keresinde Azizi üç gün görmedi. Az daha acıdan ölüyordu. Acıdan ve meraktan.

Anası, babası, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları, bütün köy günlerce üstüne düştüler. Seyran, Aziz olmadan yapamıyor, ekmekten sudan, gülmekten ağlamaktan kesiliyordu. Azizi başka yerlere, başka köylere yolladılar, Seyran gitti buldu getirdi. Seyranı öteki köyden çok yakışıklı bir delikanlıya nişanladılar. Delikanlı atı, sürüsü, toprağı bol Hurşit Beyin oğluydu. Seyran delikanlıyı bir gece, kendisini öpmek istedi diye az daha vuruyordu.

Seyran iki yıl köylüyle, akrabalarıyla cebelleşti. Anasından emdiği sütü burnundan getirdiler. Bir gün Aziz ortadan yitti. Çukurovaya, uzaklara, adı sanı duyulmadık ellere gitmiş, dediler.

Bir gün Seyran da, Azizin geleceğinden umudu kesince, babasının tavlasından bir at çekip bindi, yollara düştü. Aradı taradı, sordu soruşturdu, Seyranı kim görürse eli ayağı çözülüyor, güzelliğine hayran kalıyordu, Azizi Vayvay köyünde buldu. Aziz Muhtar Seyfalinin yanına sığınmıştı. Molla Halil Seyfalinin babasının dostuydu. Azizi onlara göndermişti. Seyfali de babası da Azizi iyi karşıladılar. Seyranla Azizin bitip tükenmeyen sevdaları Çukurova Türkmeninin diline düştü. Türkmenler gelenekleri görenekleri gere-

128

ğince kara sevdahlara ellerinden gelen yardımı yaptılar. Sevdalılar dünyanın mutlu sevdahlarıydılar. Seyranın güzelliğı dillere destan oldu. Ğşte bundan sonradır ki sevdalılardan başına umulmadık bir bela geldi.

Ali Safa Beyin kendisinden büyük bir kardeşi vardı. Kardeşinin de üç oğlu vardı. Bunlar

çiftlikte oturuyorlardı ama okumuş kişilerdi. Kasabaya bulaşmışlar, Türkmen geleneğine göreneğine sırt çevirmişler, kötüleyip insanlıktan çıkmışlardı. Kumar oynuyorlar, köylerde kadın oynatıyorlar, içki içiyorlardı. Bunlar, Türkmenin şimdiye kadar görmediği, böyle de insan olur muymuş diye şaştığı insanlardı. Bunlar hırsızlık yapıyorlar, insan da öldürüyorlardı.

Bunlar Vayvay köyündeki Seyfalinin evindeki Seyranın güzelliğini duydular, ondan sonra Vayvaydan ayrılmadılar. Sabah Vay vay da, akşam Vayvayda. Köylüler, Seyranı göz hapsine almış bu kötü adamlara karşı öfkeleniler. Bunlarla köylüler arasında birkaç kez de kavga çıktı. Bir de bunlara karakolun çavuşu Zülfo Çavuş da katıldı. Köyde dolamp duruyorlar, Seyrana bir türlü yaklaşamıyorlardı. Seyran çok güzeldi, kimsesizdi, Aziz bir çocuk kopardı ama gene de Seyrana yaklaşamıyorlardı. Seyran onlara yüz vermek değil, suratlarına bile bakmıyordu. Edemediler, bir gece Seyfalinin evini bastılar, gece sabaha kadar kurşun yaktılar, köylülerden de onlardan da yaralananlar oldu ama Seyranı alıp kaçırdılar. Onlar Seyranı kaçırdıca, Seyran üstüne çok şey söylendi. Kimi dedi ki Ali Safanın büyük yeğeni Seyrana sevdalanmış, sevdadan ölüyormuş, Seyran ona teslim olmamış, kimi dedi ki, başta Zülfo, sonra sırasıyla ötekiler Seyranın üstünden her gece geçiyorlarmış. Ne olduysa oldu, işin gerçeğini hiç kimse bilemedi, bundan sonra da hiçbir zaman bilemeyecek.

Karısı kaçırıldıktan sonra Aziz deliye döndü, ne yaptı eyledi, çok güzel bir Alaman filintası buldu. Hep mermi alıyordu. O kadar mermi aldı ki, kuşandığı fişekliklerin ağırlığı altında kıpırdayamıyordu bile.

Bir gün sabaha karşı Aziz, Zülfo Çavuşu, üç kardeşi, daha birkaç kişiyi Bozkuyu köyünde bir toprak damda yakaladı. Kapıyı açtı, eşikliğe çöktü, teker teker oradakileri öldürmeye baş-

vardı Seyran elinden tuttu, ayağa kaldırdı, uzun uzun gözlerini onun gözlerine dikti baktı, sonra da uzandı onu alnından öptü, döndü Bozkuyu köyünden aşağılara koşarak indi.

Karakola geldiğinde öğle oluyordu. Karşısına çıkan ilk candarmayı vurdu. Öteki candarmalar karakolun kapısını kapatıp çarpışmaya başladılar. Çarpışma üç saat sürdü. Sonra Aziz çok soğukkanlı ayağa kalktı, uzakta duran bir köylüden kibrit, gaz, paçavra istedi, adam hiç karşı koyamadı, gidince de gelmemezlik edemedi, az sonra Azizin istediği paçavrayı, gazı, kibriti getirdi, büyülenmiş gibiydi, Azize verdi. Aziz aynı soğukkanlılıkla gitti karakolun kapısına ateş verdi, karakolun kapısını da tuttu. Az sonra candarmalar kendilerini dışarıya attılar, Aziz kapıdan kim dışarıya kendini atmışsa hemen kurşunladı, öldürdü. Son candarmayı da kurşunlamıştı ki, kasabadan olayı duyan bir candarma müfrezesi Azizi çevirdi. Uzun bir çarpışma oldu, sonunda çok candarma vuruldu, Aziz kurşunları bitince yattığı hendekten ayağa kalktı, candarmaların üstüne yürüdü, vurulup düştü, bedeni delik deşikti. Kaç kurşun yediğini kimse bilemedi.

Azizin ölüsünü kasabaya götürdüler, candarma komutanlığının önünde iki gün halka teşhir ettiler. Halk hayranlıkla, sevgiyle baktı Azizin küçücük, bir avuç ölüsüne. Ölünce daha da küçülmüş bedenine, bir ermişe bakar gibi bakıyorlardı.

Seyranı hapse atmışlardı. Azizin ölüsüne sahip çıkacak kimse yoktu. Candarmalar ölüyü kasabanın dışındaki bir çukura atıp, üstünü birkaç kürek toprakla örttüler. Baş, ayakları dışarda kalmıştı. Candarmalar çekilip gittikten sonra halk geldi, Azizin ölüsünü çukurdan aldılar, camiye götürüp yıkadılar, büyük bir törenle götürdüler mezarlığa gömdüler.

Kara haberi, olaydan birkaç gün sonra Seyranın babası Molla Halil duydu. Olan biten onu o kadar etkiledi ki hemen hastalandı. Hastalandıktan birkaç gün sonra da öldü.

Seyranın anası, kardeşleri, akrabaları Çukurovaya indiler, hapisanedeki Seyrana geldiler.

Seyran ne anasına, ne de kardeşlerine ağzını açıp da tek bir sözcük söylemedi.

Az bir süre sonra Seyranı bıraktılar. Seyran hapisten çıkar

130

çıkamaz kasabann üstbaşındaki tepede, mersin çalıları arasındaki Aziz'in mezarına gitti.

Güzel sesiyle Aziz'in mezarının başında en güzel, en sıcak, en candan, duyanı deli eden ağıtlarını söyledi. Seyran birkaç gün kasabada kaldıktan sonra, Vayvaya, Seyfalinin evine gitti. Anası, kardeşleri, akrabaları onu Har-mancaya götürmek istediler. Seyran aldırmadı, duymadı, onları görmedi bile. Arta; kardeşler, akrabalar eli boş yurtlarına döndüler. Bundan sonra her üç ayda bir Seyranı götürmek için geldiler gittiler. Seyranın dağlara dönmeyeceğini iyice anlayan ana, bir gün tası tarağı toplayıp Vayvaya geldi. Onun arkasından kardeşleri, akrabaları da gelip Vayvaya yerleştiler. Paraları vardı. Atlarını, sürülerini de sattılar, Akçasazm kıyısındaki Türkmenlerden kendilerine toprak aldılar. Çok sert adamlardı, azdılar ama, kimse onlara gözünüzün üstünde kaşınız var di-yemiyordu.

Seyran onların evlerine gitmedi, onlardan hiçbir şey kabul etmedi, anası da içinde hiçbirisiyle konuşmadı. Onların oturdukları evlere doğru dönüp bakmıyordu bile.

Dağ adamları Çukurovanın havasına, suyuna zor alıştılar. Seyran da, ötekiler de sıtmadan ilk yıl kırıldılar. Sonra yavaş yavaş onlar da Çukurun sıcağına, sineğine alıştılar.

Seyran her ayın ilk cuması kasabaya, Aziz'in mezarına gitti, mezarın başında, kuşlar gibi sabahlara kadar çığırđı, en güzel sesiyle ağıtlar söyledi.

Seyran ayrı bir evde tek başına yaşıyor, kendi kendine çalışıyor, ırgatlık ediyor, kimseden bir şey kabul etmiyordu.

Aziz'in ölümünden sonra Seyrana hiç kimse evlenme teklif etmedi. Seyran o kadar güzeldi ki, Çukurova köylüleri kutsal bir yaratığa bakar gibi bakıyorlardı ona. Ona kadın gözüyle bakmak kimsenin aklına gelmiyordu.

Kalaycının ölümünden, Memedin yitişinden sonra köylü Memedin boş evini Seyrana, dayayıp döşeyip verdi. Seyran da Memedin boş kalmış, sahipsiz kalmış evini kabul etmemelik etmedi. Aziz'in üstüne yaktığı en güzel ağıtlarını bu evde, sabahlara kadar kuşlar gibi öterek söyledi. Ve köyün genç kızları bu evin köşelerinde sabahlayıp uykusuz kalarak bu ağıtları

bellediler. Ağıtlar bütün Çukurovada söylendi.

131

Seyran Aziz vurulduktan sonra bir tek kez gülümsedi. O da Ğnce Memedin Kalaycıyı vurduğunu duyduğu andı. Vayva-ya geldi geleli hiçbir Şeyi, hiçbir kimseyi görmeyi istememiş, merak etmemişti. Kalaycıyı vurduktan sonra ta yüreğinin derininden Ğnce Memedi görmeyi istemişti...

Bir de Şimdi kaçırdığı fırsata yarıyor, içinden alıp alıp veriyordu. "Biliyordum, sezmiŐtim Koca Osmanın evinde bir Şey olduğunu. Kamer Ana durmadan kıpır kıpır ediyor, bir yerde duramıyor, hep evine doğru, evinin kapalı kapısına bakıyordu. Keski eve girseydim," diyordu. Birkaç kez eve girecek olmuş, sonra da nedense bundan vazgeçmişti. ĞŞte buna yarıyordu. Nasıl bir adamdı acaba? Ğnce Memed nasıl bir kimseydi?

Koca Osman da onun bu merakını sezmiŐ gibi, uyanır uyanmaz, hemen Ğnce Memedi ona gene anlatmaya başlamıştı.

"Bir gözleri var, iri, kocaman. Yüzüne bakınca iri, ışıl ışıl, yalıp yalıp eden gözden başka bir Şey göremezsin. Oyle sert ki gözleri, uzun bir süre gözlerine bakamazsın, yüreğin hop eder. Onu kimse vuramaz ya, vurulursa yanarım. Hem de yaşayamam, lrm. Hem de onun tetikteki parmağı oyle bir işler, oyle bir işler, parmak uğunur, göremezsin, ona kurşun geçmez. Gene gelecek."

Gene gelecek derken, Ferhat Hocanın gözlerinin içine yalvarırcasına gözlerini dikti, bekledi.

Ferhat Hoca da yüreğindeki bütün inancı sesine toplayıp, ona karşılık gerdi:

"Gene gelecek."

132

20

Çok güneş vardı, çok sıcak. Atın koyu gölgesi, yanı başında durduğu bir kuyu gibi derin,

yemyeşil göleğin üstüne düşüyordu. Gökyüzünün çok uzağında, yücesinde ak bulutlar yığını, apaydınlık, ışığa batmış-'dolaşıp duruyordu. Ak bulutun gölgesi nereye düşmüş, bulutun gölgesi ortalarda yok.

Yeşil göleğin kıyısında bitmiş sığırkuyruğu otlarına, böğürtlenlere, bir mavi yarpuz çiçeğine arılar peteklerini kurmuşlar. Binlerce arı yeşil göleğin üstünde vızıldaşıp duruyorlar. Bir de çok iri yeşil sinekler... Bir de örümcekler geniş ağlarını güneşe germişler.

Yollarda kırık cam ışıltıları. Uzaktaki Ceyhan ırmağının yanan şavkı ovaya vuruyor. Ovada keskin bir ışık bir kılıç gibi bir parlıyor, bir sönüyor.

At taş gibi. Hiç kıpırdamıyor. Gözlerine parça parça ışık dilimleri vuruyor, sönüyor. At sağ küreğinin üst derisini ha bire oynatıyor. Oraya da durmadan kara sinekler konuyor.

At başını kaldırdı, burun deliklerini genişletti, bir iyice gerdi, sıcak havayı uzun bir süre kokladı, sonra başını toprağa indirdi, toprağı da, tozları burun deliklerinden salverdiği soluklarla püskürterek kokladı. Dört beş sefer başını havaya kaldırdı, havayı içine çekti, sonra gene yere indirdi. Başının yöresinde büyük bir sinek vızıltılarla dönüyordu. Biraz sonra yağız at başını, burnuna sinek kaçmış gibi çırpmaya, sallamaya başladı. Sonra ne oldu, ne olmadı, şaha kalktı. Şaha kalkmış olarak kendi yöresinde iki kez döndü. Sağrısı çukurlaştı.

Yeşil göleğin yö-

133

resini doludizgin üç kez döndü, sonra durdu, uzun uzun, bütün ovayı dolduran, uzun, çınlayan bir sesle kişnedi. Kişnedik-ten sonra gene öyle dimdik göleğin kıyısına dikeldi kaldı.

Hiç kıpırdamadı. Büyük, kara gözlerinin akı kanlanmıştı. Sağ ayağındaki biçimli, bilezik gibi takılmış sekili otlardan gözüküyordu. Ğki arka ayağının nalını atmıştı.

Ğnce bir yel çıktı. Uzaklarda bir de küçücük, ama hızlı gelen bir toz direği parladı. Atın kürek kemiğinin üstü seğiriyordu, sinek falan yoktu. At esen yelle, parlayan toz direğiyle birlikte

kuyruğunu da usuldan sallamaya başladı.

Kır atın üstündeki Adem üç gündür onu arıyordu. Bakmadığı delik, girmediği bük kalmamıştı. Yağız atı hiçbir yerde görememiş, içindeki korku azmıştı.

Adem:

"Hiç mümkünü yok, bu atta bir şeyler var," diyordu kendi kendine. Ve kafasından bu düşünceyi atamıyor, üstelik de bu düşünce gittikçe onun bütün devinimlerini içine alıyordu.

"Üç gündür arıyorum, ovada aramadık hiçbir yer bırakmadım. Sazlığın girilebilecek her yerine girdim, yok yok yok..."

Adem o geceyi, Yobazoğlunun huğuna, yağız atın ahırına ateş verdikleri o geceyi olduğu gibi gözünün önüne getiriyordu. Ateş verir vermez, huğ birden kor gibi alış vermişti. Hem de yalımlar bir anda bütün kapıyı alivermişti. Bir mucizat olmamış olsaydı, bu atın o yangından kurtulmasının hiçbir mümkünü yoktu. Nasıl kurtuldu yangından yağız at? Şimdi üç gündür nasıl görünmüyor? "Bunda bir hikmeti hüda var."

Bir an inanılmaz bir korku dalgası geliyor, tüm yüreğini, bedenini sarıyor, eli ayağı kesiliyordu. Bu atı vuramam, diye düşünüyordu. Kimse de vuramaz. Vurursam elim kolum çont olur.

Atı vurursa başına büyük belaların geleceğine inanıyordu. Bir yandan atla hiç karşılaşmak istemiyor, bir yandan da onu görmeye can atıyordu.

Bindiği kır atın önünden firt firt durmadan kırlangıçlar geçiyordu. Şimdi Kerimli altından Tarsuslunun çiftliğine doğru gidiyordu. Burada, Akçasaz bataklığının kıyısında kamışlar göğe ağmışlar, her birisi bir ağaç kalınlığında... Burası kamış ormanı.

Adem, şu kamışlığın içine gireyim, diye düşündü. Kamışlığın orta bir yerinde tümsekte

soğuk, çakıltaşlı bir çaykara olacaktı, diye ansımaya çalıştı. Attan indi, atı bir söğüt ağacına bağladı, kamışlığa yürüdü. Kamışlığa gelince durdu. Gene korku gelmiş yüreğini bürümüştü. Kamışlığın kıyısı firdolayı suydu. Çarıklarını çıkarmadan, şalvarını çemremeden suya girdi, bir süre kamışlığın içinde yürüdü. Kamışlıkta çok eşekarısı peteği vardı, çok sarıca arı. Örümcekler çok da ağ germişlerdi. Ayağı, uzun oklu birkaç yumulmuş kirpiye çarptı. Çok uzun bacaklı bir kuşun yanından geçti. Kuş nerdeyse Ademin boyu kadardı. Adem tam yanından geçti, elini uzatsa tutacaktı, kuş hiç aldırmadı, kıpırdamadı bile. Yalnızca kapalı gözlerinden birisini bir an için açtı, hemencecik de kapadı. Kamışlığın içi serindi, karanlıktı. Adem dikkatli yürüyordu. Kamışlıkta zehirli yılanlar çok olurdu.

Adem:

"Burada da değilse bu at nerededir?" diyordu. "Göge çekilmedi ya bu zikkımın kökü. Elbet bir yerdedir."

Çaykarayı buldu, suyun ağzına uzandı, dudaklarını suya soktu, emer gibi içmeye başladı.

Neden sonra derin bir soluk alarak çaykararan başından doğruldu, dizleri çamur olmuştu, çırpı.

Bu at bulunmaz. Bulunsa da vurulmaz. Vurulsa da, o atı vuran iflah olmaz. Belki ölmez ama yılın yılın sürünür, ölmekten beter olur. Ölüme can kurban, yetiş güzel ölüm, diye bağırrır.

Kamışlığı aradı, korktu, sevindi, ta öteki ucuna, bataklığa kadar gitti geldi. Hep o

kıpırdamayan kuşlardan görüyordu. Kamışlığı dışarıya çıktığında gün aşağılara inmiş

gitmişti. Çok iri bir çiçek gördü. Turuncuya, mora çalıyordu. Üst üste açmıştı. Bir kuşa da benziyordu.

Yağız at, kuş donuna girendir. Kırlangıç olup önümüzü kesendir. Önünü kestim, bıyığına sıçtım Adem, diyendir.

Boyuna üst üste, durmadan içinden tekrar ediyordu: Kırlangıç donuna girdim. Bir kırlangıç,

iki, üç, beş, on kırlangıç donuna girdim, önünden geçtim, bıyığına sıçtım.

Bir türlü bu tekrarlamann Önüne geçemiyor, öfkeleniyor, deliriyor, ama içi ha bire tekrarlıyordu: Önünden geçtim, bıyığına sıçtım.

135

Bir ara daldı, bir uykuda gibi dolaşıyordu. Şu uzun bacaklı yeşil kuş yağız at olmasın.

Tüfeğini yeşil kuşa doğrulttu, korktu geri indirdi. Gene doğrulttu, daha fazla korktu bu sefer.

Eli maki-na gibiydi, bir nişan alıyor, bir indiriyordu. Devinimleri öyle ça-buklaştı ki, sanki

Ademin eli uğunuyordu. Birden tüfek patladı. Tüfek patlar patlamaz da yeşil, uzun bacaklı

kuş cansızmışcana yere düştü, hiç kıpırdamadan oracığa serildi. Adem vardı, kuşu tuttu

kaldırdı, kuşun çok uzun, Ademin boyunun iki misli uzun kanatları açıldı. Adem kuşu yere

fırlattı, çabuk çabuk kamışlığı çıkmaya başladı. Çabuk çabuk da düşünüyordu. At gözlerinin

önünden aynı hızla geçiyordu. Yağız at silkinip incecik, kapkara, kederli gözlü bir ceren

oluyordu, ağcaceren. Ağcaceren silkinip bir kız oluyordu, hem de bir peri kızı... Sonra kuş

oluyordu at. Bir üveyik. Üveyikten bir gurruk, yani bir yağmurcuk kuşu donuna dönüyordu,

güzel, biçimli gagalı, som mavi. Mavi yağmurcuk kuşundan sonra som mavi bir duman

örtüyordu Anavarza ovasının üstünü. Duman oluyordu at. Sonra toplanıyor duman, bir

kavak ağacı oluyordu, tellice kavak. Tekbaşma, düz ovanın ortasında... Kavak su oluyor,

toprağın üstünde apaydınlık yuvarlanıyor, su mor çimenli bir kuru oluyor, kuru bulut oluyor,

bulut Anavarza kalesinin üstüne ağıyor, bir ejder oluyor. Adem dehşet korktu ejderden.

Ejder yetmiş iki dilini uzatmış, kıpkırmızı, yalımdan, üstüne üstüne geliyor. Koşarak

kamışlığı çıktı. Aydınlık yüzüne taş gibi çarptı, keskin. Gözleri kamaştı. Bir süre gözlerini

yummak zorunda kaldı. Açtığında kır at az ilerisindeydi. Kır ata atladı, doludizgin sürdü.

Kırlangıçlar gene firt firt yüzlerce önünden geçmeye başladılar. Önünden geçtim, bıyığına

sıçtım... Adem atı kırbaçlamaya, üzengilemeye başladı. Hakkı inkar edilmez, kır at da beter

koşuyordu. Koşuyordu ama, kırlangıçlar da gene sürülerce önünden geçiyorlardı. Ve içindeki ses boyuna tekrar ediyordu. Kır at bir sel yatağına düştü. Sonra bir göl çukuruna. Bir büklüğe girdi, birkaç hendek atladi. Gittikçe de yavaşladı, sonra kendi boyunca bir hıltanlığa girdi. Hıltanlığı sökemedi, orada durdu.

Yağız at kuş oluyordu. Önünden geçtim... Kırmızı bacaklı bir leylek. Bıyığına sıçtım. Altın gözlü, kocaman kanatlı bir koca kartal, incecik bir tazı oluyordu. Önünden geçtim... Bir kara

136

yılan oluyordu. Ulu bir çınar ağacının gövdesine dolanmış. Çınar ağacının ta tepesindeki kuşun yuvasındaki civcivleri yemek için tepeye doğru çıkıyordu. Başını yuvaya uzatıyor, kıpkırmızı yalım gibi, çatal dili civcivlerin tam üstünde. Adem işte tam bu sırada davranıyor, bir kurşunda yılan ta ağacın üstünden aşağılara sarkıyor, ölü. Amma da uzun! Önünden geçtim... Adem felç oluyor. Titrek Ğsmail gibi durmadan eli ayağı titriyor. Eli bir yana, ayağı, başı, gövdesi bir yana gidiyordu. Titrek Ğsmail dehşet nişancı, yakışıklı bir gençmiş. Uçan turnayı gözünden vu-rurmuş. Bir gün av avlarken karşısına bir geyik çıkmış, ince, nazlı bir geyik. Ğsmail içinden geçirmiş, vurma şunu Ğsmail. Otlar, çiçekler, taş toprak dile gelmiş, amanın ha, vurma Ğsmail. Ğs-mailin tetikteki parmağı duramamış. Bir de bakmış Ğsmail, geyiğin yerinde bir el kadar, çok parlak bir duman! Tüfek elinden düşüvermiş bu anda da. Başlamış titremeye, ağzında dili de kö-pürerek titremiş.

Adem gözlerine inanamadı. Elini gözüne siper etti, bir daha baktı, gene inanamadı. Ama öyle kıpırdamadan, güneşe gerilmiş duran, başı da dimdik yağız attan başkası olamazdı. Bir an ne yapacağımı şaşırıldı. Tüfeğini doğrulttu, at çok uzaktaydı ama, gene tetiğe bastı. Eli ayağı, bütün bedeni titriyordu. Bir an içinden geçti, Titrek Ğsmail gibi oldum. Atın bulunduğu yere baktı, at şaha kalkmış, gerilmiş, ön ayaklarını göğe yukarı uzatmış, göğe ağmıştı. Sanki göğe tırmanıyordu. Kanatlarını göğe uzatmış bir efsane kuşuna benziyordu. At bu halde, göğe

ağmış ne kadar kaldı, Adem de farkında değil. At, ön ayaklarını bir yere vuruyor, sonra yeniden göğe ağıyordu. Bir tuhaf, görölmedik at oyunu oynuyordu. Bacakları, uzun, ince, soylu gövdesi geriliyor, uçuyor, sonra rahatlıkla çözölüyordu.

Adem tüfeğe bir daha davrandı, ata bir daha ateş edecekti, eli o kadar titriyordu ki tüfeği düz tutamadı.

At bir daha şaha kalktı, indi. Sonra, uzun, çın çın bir sesle kişnedi.

Kişneme bütün Anavarza ovasında çınladı, Anavarza kayalıklarında da uzun bir süre yankılandı. Sonra yağız at, gün-batıya, Anavarza köyüne doğru aldı yatırdı. Onu gören Ademin altındaki kır at da aldı yatırdı. Yoksa, Ademin yağız atı ko-

137

valayacak hali yoktu. Öndeki yağız at öylesine bir koşuyordu ki, upuzun oluyor, sanki karnı yere değiyordu. Ademin altındaki kır at da iyi koşuyordu. Ve koştukça rüzgar yapıyor, bu esen yel yavaş yavaş Ademi kendine getiriyordu.

Yağız at az bir sürede Anavarza kayalıklarının ardına, Ana-varza köyünün oralara indi, sonra yönünü Hacılar Kamışlığına döndü. Hacılar Kamışlığını aynı hızla döndü, Akçasaza vardı. Gittikçe hızı kesiliyordu ama, kır atı da epeyce aralamıştı.

Yağız gitti Akçasazın kıyısındaki top söğütlerin orada dimdik durdu. Onun orada durduğunu gören Adem sevindi. Ne eli titriyordu, ne bir şey. Birden iyice inşan aldıktan sonra tetiğe çöktü. Baktı ki yağız at ortalıkta yok. Sırrolmuş gitmiş. Öfkelendi, korktu, kendine acıdı.

Günlerdir bir atın ardındaydı. Ğn mi cin mi, peri mi şeytan mı bir atın ardındaydı. Ğtler gibi sürünüyordu. Bu atı vuramadan dönerse adamlığı bitecek, ekmeği kesilecek. Karısı da kendisi de ırgatlıkta sürün ha sürün edeceklerdi. Bütün mutlulukları şu atın vurulmasına bakıyordu.

Bir de zoruna gidiyordu. Bir at cin de olsa, peri de olsa, ermiş de olsa, yüz dona da girse nasıl

vuramıyordu? Bunca yılın pireyi sektirmez Ademi...

Atın durduğu top söğütlerin yanına geldi, kır attan indi, bir ağaca bağladı. Puslu bir alacakaranlık çökmüştü, eğildi yağızın durduğu yerin toprağına baktı, kan var mı diye.

Sonra yağızın izini sürerek bataklığa yürüdü. Az sonra önüne fokurdayan sıcak, derin sular çıktı. Birden, arkasında karanlığı yırtan bir kişneme duydu. Tam elli adım ötesinde. Geriye döndü, sazlardan başka bir şey göremedi. Koşarak çıktı. Bağlı kır atla yağız at koklaşıyorlardı. Bu fırsat kaçırılmazdı, hemen diz çöktü, nişan aldı, tetiğe bastı. Kurşunun sesinden boşa gittiğini anladı. Arka arkaya dört el daha ateş etti. Bir de baktı iki at yan yana koşuyorlar. Kır at da yularını koparmış, yağızla birlikte Narlıkışlaya doğru süzülüyorlar. Adam orada, bataklığın kıyısında, çiçek açmış yarpuzluğun içinde durdu kaldı. Atlar Narlıkışla altından geriye kırdılar, tam Ademin önünden süzülüp geçerlerken deliye dönmüş Adem diz çöktü, bir iyice gözledikten sonra tetiğe bastı. Beş kurşunu da ar-ka arkaya boşalttı. Atlardan birisi düştü. Birkaç kez ince ince kiş-nedi. Uzun belendi, karanlıkta...

138

21

Puslu, yapış yapış, ağır bir geceydi. Gökte çok parlak olmayan bir iki yıldız ışıyordu. Sağda solda, yamaçlarda çoban ateşleri yanıyordu. Memed gittiği yolu çok iyi biliyordu. Küçücük, kayalıklı bir keçi yolu vardı. Sarı Ümmetin evine çıkardı. Orman uğulduyordu. Ortalıkta çit yoktu başkaca. Memed üstündeki büyük ağırlığın altında bile bir yere dokunmuyor, yürürken hiç ses çıkarmıyor, kayar gibi, ayakları yere değmiyormuş-cana gidiyordu. Oysa ağırlığı çoktu. Bedenine üç koşar fişek bağlamıştı. Ğki koşar fişegi de sağlı sollu omuzlarından geçirmişti. Tüfeği, kaması, dürbünü, bombaları, tabancası, bir hayli ağırlık. Memed yürümeye, böylesine küçük patikalardan keklik gibi kaymaya alışkındı.

Ğki gündür dağlardaydı. Çok çabuk yol alıyordu. Hiçbir askerle, candarmayla, köylüyle

karşılaşmamıştı ama, kuşkulanmış-tı gene de. Havada bir şeyler vardı. Bir pusula, bir bekleme. Ta aşağılarda Nürfetin oralardan geçerken kulağına tüfek sesleri gelmişti. Belki küçük bir çarpışmaydı. Çok uzun sürmediğine göre pusuya düşen eşkıya ya vurulmuş, ya da teslim olmuştu. Memed onun için çok tedbirli yürüyor, sapa yollardan gidiyordu. Büyük ağaçlı bir ormandan yürüyordu. Usul esen yelde bile sallanan ağaçlar gıcırıyorlardı. Ümmetin evine yaklaşmıştı. Vakit gece yarısını geçiyordu. Ümmetin evinin oralardan iri çoban köpeklerinin ürüşmesi geliyordu. Gecenin bu vaktinde köpek ürüşmesi hayra alamet değildi.

139

Memed üst baştaki yamaçtan Ümmetin damının üstüne kayıverdi. Yavaşça ayağını damın toprağına üç kez vurdu. Sarı Ümmet uykuda da olsa bu sesi duyar, hemen dışarıya çıkardı.

Eğer dışarıya çıkmazsa, bilinmeliydi ki ya evde yoktur, ya da çok büyük tehlike vardır.

Memed sabırsızlandı, ayağını üç kez daha sert vurdu dama. Az sonra bir ayak sesi duydu, ama çok yavaş. Karartı duvarı dolandı, sürünerek yamaca tırmandı, yamaçtan kayarak

dama indi: "Yat Memed," dedi. Memed hemen usulca yere uzandı. Sarı Ümmet:

"Evin içi asker dolu. Ahırda da Kara Ğbrahimin çetesi..." dedi. Ağzını Memedin kulağına yapıştırmış konuşuyordu. "Seni arıyorlar... Ev ev, delik delik, köy köy seni arıyorlar. Senin

Torosa döndüğünü duymayan kalmamış. Kim gördü seni Allah aşkına?" Memed:

"Bilmem," dedi. "Kim gördü bilmem ki... Herhal gören olmuştur."

"Bu sefer seni öylesine, canlarını dişlerine takmışlar arıyorlar ki sorma... Ali Safa Bey, öteki ağalar başına para bile koymuşlar. Yüzbaşı Faruk konuşurken duydum. Birkaç ay Toros-tan

silin. Ararlar ararlar bulamazlar, sonra da bıkarlar. Bu fırtına dininceye kadar sen

buralardan uzaklaş. Dur burada bekle, sana mermi buldum. Belki giderken dövüşürsün."

Sarı Ümmet damın duvarından aşağı kaydı, az sonra bir elinde bir torba mermi, bir elinde de

bir azık çıkmıyla geldi.

"Al bunları," dedi. "Sizin köye de hiç uğrama. Ğki aydır candarma sizin köyün üstünde dövünüyor." Memed:

"Bizim köyde ne var, ne yok?" derken Sarı Ümmet sözü ağzından aldı:

"Daha fazla durma burada, sizin köye gelince olduğu yerde olduğu gibi duruyor. Amanın, hiç uğrama, tuzığa düşersin. Dağı taşı asker talamış, mukayyet ol. Bu köylüler kudurmuşlar, babansa, kardaşınsa da gözükme. Tez günde Torosları bırak. Haydi güle güle."

140

Karanlıkta elini uzattı, Memedin buz gibi olmuş elini sıktı, damın duvarından aşığı kayıverdi.

Memed de bir anda yamacı tırmandı, ormana karıştı gitti, bildiği çok gizli bir keçi yolunu ayak yordamıyla buldu. Çok hızlı yürüyor, yüreğindeki korku büyüyordu. Ğçi karmakarıştı.

Dört karanlık duvarı arasında kimsiz kimsesiz, dostsuz, yapayalnız öyle kâlâkalmıştı. Bir dünya da asker. Bir de köylüler... Dağ taş, asker, köylüler, ağaç, ot, uçan kuş, yerdeki karınca, herkes, her canlı da düşman.

Dehşet bir umutsuzluk dünyasını karartıyordu.

Gittikçe de içindeki, köye karşı hasreti artıyordu. Gitse başına gelecekleri biliyordu. Sağ kurtulmasının hiç mümkünü yoktu. Ama çok, deli gibi merak ediyordu. Köylü ne olmuştu?

Çakırdikenliğe daha toy düğünle ateş veriyorlar mıydı? Durmuş Ali Emmi yorgun yaşlı bacağına havaya kaldırarak halay çekiyor muydu? Hürü Ananın kızgınlığı geçmiş miydi acaba? Amma da öfkeli bir kadındı. Öfkesinden toprak titriyor, yer gök sarsılıyordu.

Herkesin öküzü herkesin miydi, herkesin sürüp ektiği toprak? Çok çok şey öğrenmişti bu birkaç yılda. Ama çok... On ömür yaşasa bir insan şu Memedin öğrendiklerini zor öğrenir.

Ali Safa Bey, Arif Saim Bey, öteki Çukurova ağaları... Memed uzun bir süre Çukurova

ağalarının kendisine niçin düşman olduklarını anlayamamıştı. Abdi Ağayı öldürmüştü, Abdi Ağa onların akrabası değildi ki... Memed onlara ne yapmıştı da, salt kendisi için bütün Torosu candarmayla doldurmuşlardı? Daha da bunun sebebini o kadar anlayamıyordu ya doğrusu. Niçin öteki eşkiyalara bu kadar düşman değillerdi? Üstelik de birçok eşkiyayı da koruyorlardı? Ağaları, beyleri anladık, diyelim, köylülere ne oluyordu? Nereye giderim ben, diye düşündü. Bütün Fırat dolaylarını, dil bilmez Kürt ellerini dolaştım geldim, sığınacak bir yer bulamadım. Bu dünya bana dar geldi. Gene döndüm koca Torosa. Kimse bilmez nerde kalır ölümüz. Ben Torosa ölmeye geldim. Baba toprağıma. Ölüm burnuma burcu burcu kokuyor. Bir eşkiya adamı, Ğnce Memed olmuş birisini, ağaların beylerin horladığı dünya kabul etmiyor Sarı Ümmet Ağa. Yeryüzü gök-

141

yüzü kabul etmiyor. Nereye giderim, Ümmet Ağam? Bir kanadı kırık kuşum ki, el kadar da olsam, beni hiçbir çalı kabul etmiyor.

Gidecek, kaçacak bir yer düşünüyor, bulamıyor, köpürü-yordu. Koca Osman dedik, evine sığındık, iyi adam, has adam, baba adam, can adam, ama çocuk adam. Herkese evinde olduğumu söylemek için can atıyordu. Bereket Kamer Anaya... Çu-kurovanın düzünde candarmaya bir yakalanırsan kurtulmanın mümkünü yok. Artık Çukurova ağaları bayram edip sevinirlerdi.

Ormanın içinde, keçi yolunda, gecenin ortasında dikildi kaldı. Yönünü nereye dönse, gidecek hiçbir yeri yoktu ki, Yönünü nereye dönsün? Bir süre öyle gecenin altında, ayakta dimdik durdu kaldı. Çok şeyler düşündü. Düşünceler kafasına inanılmaz bir hızla geliyor, çokuşuyorlardı. Anası geliyordu gözlerinin önüne, Hatçe, çocuğı, Iraz Hatun, Koca Süleyman... Koca Süleyman deyince içinde bir sıcak, aydınlık umut ışığı çaktı. Bir de Kerimoğlu vardı. Bir de Cabbar vardı. Yiğit oğlandı, dost oğlandı Cabbar... Evlenmiş, iki de

çocuğu olmuş, biri kız, biri oğlan. Cabbara gitse? Cabbarı boş bırakmazlar, Koca Süleymanı da... Kerimoğlunu da. Dağlarda iş yok. Ama nereye?

Yakınlarda bir mağara olmalıydı. Sabaha az kalmıştı. Ner-deyse ortalık ağaracak. Yönünü mağaraya döndü. Ortalık ıştır-ken ulu bir kayalıktaki mağaraya vardı. Mağaranın deliğinin ağzında iki kartal duruyordu. Ve deliğin her iki yanında birer sakız ağacı bitmişti. Ağaçları mavi çiçekli sarmaşıklar sarmıştı. Memed mağaraya çıktı, yorgun kartallar istemeyerek kanatlarını açtılar, uçup az ileriye kondular.

Memed tüfeğini çıkardı, kayışını eline doladı, yere koydu. Elindeki mermi torbasını da tüfeğin üstüne koyar koymaz uyudu.

Uyandığında gün batıyordu. Susamış, acıkmıştı. Ortalık peryavşan, kekik kokuyordu.

Mağaranın önü inanılmaz bir kırmızılıktaki keditaşığı çiçekleriyle bezeliydi. Kırmızı keditaşak-ları mağaranın ak, kara, yeşil benekli mor kayalıklarına sarvan kurup oturmuştu.

Memed bu kadar çok açmış, bu kadar yalım yalıma, ta ötelerden bile parladığı görülen bir kırmızı çiçek yı-

142

ğınını hiç görmemişti. Tüfeğini taktı, mermi torbasını eline aldı, dışarı çıktı. Sabahki

kartallar gene gelmişler, mağaranın kapısına konmuşlardı. Ğstemeyerek uçtular, on adım ileriye bir kayanın sivrisine yan yana kondular. Çok yaşlı kartallardı.

Aşağıda bir pınar inceden çağıldıyordu. Memed gitti pınarın başına, uzun, mor çiçekli

yarpuzların üstüne çöktü. Sarı Ümmetin verip de-beline bağladığı çıkını açtı. Azıkta üç baş soğan, altı yumurta, bol çökelek, bir parça Türkmen peyniri, bol bol kömbe ekmeği vardı.

Birkaç da bazlama. Ğştahla yemeğini yedi. Bu azık ona daha iki gün yeterdi. Memed o kadar boğazlı değildi her zaman. Hele canı sıkıldığı sıralarda yemek hiç aklına gelmezdi.

Ayağa kalktı, yönünü kuzeye döndü. Köyüne gidiyordu. Köyü gözünde tütüyor, içine bir

özlemlik ateşi düşmüş onu yakıp kavuruyordu. Biliyordu, ölüme gidiyordu ama, duramazdı. Köyünü görmeliydi. Ya köyü görmeden ölürse? Koca çınarı, Kulaksızı, Kulaksızın değirmenini, koca çınarın büvetini, kınalı yolu, çakırdikenli Dikenlidüzünü, ağaçlan, çalları, devediken-lerini, köyün tavuklarını, hele kürk tavuk ardında dolaşan yumak yumak sarı civcivleri... Her şeyi, her şeyi göresi gelmişti. Durmuş Aliyi, onun ılıcık, şefkatli, dost gözlerini, sevgi dolu, merhametli, çok insan... Hürü Ana daha insan, daha çok... Sert, inatçı, herkesten çok insan. Sevdikleri için canını verir. Bir gün uykuda saçlarını okşamıştı... Memed unutamamıştı o sıcak, ana, bacı, dost, kardaş elinin sıcaklığını, dostluğunu, ılıklığını, yumuşacıklığını... Hürü Ana bir insanı böyle candan okşasm, insan salt bunun için canını verir... Gösterse okşamasın, bir candan, ta yüreğinin derininden bir yavrum, Memedim deyişi vardır ki, bin can eder. Nasıl karşılayacaktı acaba? Deli, deli olurdu sevinçten. Ne yapacağını, ne edeceğini bilemezdi. Mustafa Çocuk, Hösük Emmi, Hösük hep şaşkın şaşkın durur, ellerini birbirine sevinerek kavuşturur, kavuşturur açardı, "Memed, azıcık daha büyümüş," derdi. "Büyüsün. Görkemli adam daha iyi eşkiyacılık eder. Elalem ondan korkar, herkes bizim Memed-den çok korkuyor ya, daha çok korkar şimdi," der övünürdü. Mustafa ne yapardı, ne düşünürdü? Korkar mıydı? Belki de korkardı. Gider candarmaya haber verir miydi? O da evlenmiş,

143

1

onun da bir çocuğu olmuştu. Cabbar duyunca gelir miydi? Me-med gülümsedi, büyük bir inançla, "Gelir," dedi. Ya Topal Ali? Kurnaz tilki gözlü Topal Ali? Ölünecek dost, ölünecek arkadaş, ölünecek insan... O nasıl karşılayacak acaba? Başını arkaya atıp gülecek, gülecek. Durmadan akan bir su gibi gülecek. Eli kolu, yüzü gözü, bedeni, başı her şeyiyle gülecek. Topal ayağı bile gülecek. Topal sevincinden deli divane olacak...

Memed de bir sevinç kasırgasında sevgiyle dolup taşmış, uçuyordu. Öyle çabuk yürüyordu ki, sanki ayaklarına kanat takılmıştı. Kötü şeyler hiç aklına gelmiyordu. Köyün candarma-larla dolu olduğu, öldürüleceği hiç hiç aklına gelmiyordu. Öl-dürülmese bile kötü durumlarla karşılaşacağı da aklının köşesinden geçmiyordu. Bir de türkü tutturdu. Çok az türkü söylerdi. Türkü söylemeye vakti olmamıştı ki... Tatlı bir sesi vardı.

Gün işiyordu ki Uzunoluğun başına geldi. Uzunoluğun göbeğinde kırmızı benekli alabalıklar üst üste yüzerdi. Elini uzatsan tutabilirdin. Uzunoluğun balıklarına nedense hiç kimse dokunmazdı. Balıklar da çoğaldıkça çoğalırdı. Oluğun başına oturdu, azık çıkımını çıkardı, bir soğan yumrukladı, çökelekle yemeye başladı. Arada sırada da ekmek kırıntılarını balıklara atıyor, balıkların ekmek kırıntılarına, üst üste, alt alta ko-şuşlarına bakıyordu. Yemeğini ağır ağır yedi, balıklara baktı, rahattı, oracığa uzandı. Bu oluk çocukluğunun oluğuydu, buralarda nedense korkmak aklına gelmiyordu. Korkusuz, kuşkusuz, çocukluğunda nasıl uyursa öyle uyudu. Eşkiya olup da dağa çıktığından bu yana böyle derin, böyle deliksiz uyku uyumamıştı. Uyandığında buna kendisi de şaştı. Ama buraları baba toprağıydı, bildik topraktı. Ğçindeki sevinci kabarıp kabarıp geliyor, bir an önce gecenin inmesini bekliyordu. Karanlık kavuşur kavuşmaz köye inecek, Hürü Ananın kapısına varacak, usuldan, Ana, Ana diyecekti, ben geldim. Bakalım sestem tanıyacak mı? Tanımaz mı o? Ne cindir!

Ormanın içinden kayarak köyün üst başındaki yamaca indi. Uzun kayanın dibine oturdu, köyü seyretmeye başladı. Köyü seyrettikçe anıları da depreşiyordu.

Çocukluğunda, anasına küsüp evden kaçtığında da bura-

ya, bu kayanın dibine gelir, belini isli kayaya dayar, köyü seyreder düşünürdü. Bu uzun kaya hep isli dururdu, Memed kendini bildi bileli. Köylüler, çobanlar kayanın dibine ateş yakmayı

çok severlerdi.

Köyün içinde candarmaları gördü. Gidiyor geliyorlardı. Sonra damlar arasında kendi damlarını seçti. Damın toprağı kırmızı, yeşil, rrravi, turuncuydu. Cam kırıkları gibi yanan ak sıcakta ışılaşıyordu. Babası ta uzaktan getirmişti bu toprağı, dam akmasın diye. Güzel, yumuşacık, sıcacık, sevgi dolu anası geldi gözünün önüne, ömründe duymadığı yaman bir yalnızlık duydu. Dört yanda, uzun uzun çiriş çiçekleri açmıştı. Türlü türlü arılar, binlerce, ak sıcaklarda uğuldayarak, ak sıcaklar demek Memedin hoşuna gidiyordu, çiriş çiçeklerinin yörelerinde dolaşıyorlardı. Ğnce, dimdik, uzamış gitmiş çirişiklerine binlerce ak düğme büyüklüğünde çiçek yapışmıştı.

Hatçelerin evine bakamıyordu. Evlerinin önündeki, o ulu ağacı göremiyordu.

Sonunda kendisini yenemedi, ağaç geldi gözünün önünde durdu. Bir gece gibi gerildi önüne.

Delikanlı yüreğı küt küt atarak divlik kuşu gibi öttü. Deli gibi bir bekleme kasırgasında delikanlı bekledi. Yumuşacık, sıcacık, sevgi taşan kız geldi. Memedin boğazına bir şeyler tıkanı, iki damla yaş gözlerinden aşağıya yuvarlandı indi.

Memed, bu havadan çıkmak için gözlerini Abdi Ağann evine dikti. Abdi Ağann evinin bacasından gür bir duman çıkıyordu. Memedin öfkesi şahlandı: "Kesemedim dumanı," dedi.

"Kesemedim, kesemedim, kesemedim." Sesi inler gibiydi. Ğçinde büyük bir acıyla kalktı yürüdü, sonra kendine geldi, gülümsedi, dalgündüz candarmayla ağzına kadar dolu köye girmeye kalkıyordu. Uzun kayanın dibine dönerken, ötede, çalının dibinde iki ışıl ışıl çocuk gözü gördü. Gözler faltaşı gibi açılmışlar, şaşkın, hayran kendisine dikilmişlerdi.

Çocukluğunda Memed de buraya gelir, o çalının dibine siner, uzun kayanın dibinde olup bitenleri seyrederdi. Bir seferinde Süleymanla Topal Anşacanın kızını sevişirlerken bu çalının dibine saklanmış, gö-zetlemişti. Bu çalının içinden hiç eşkıya gözetlememişti. Kim bilir ne hoş olurdu, boynunda dürbün, koşar koşar fişekliklerin

altında iki büklüm, gümüş savatlı kayışlara uzun Çerkeş hançerleri, bombalar takılı küçücük bir eşkiyayı seyretmek.

Memed orada durmuş çocuğa sevgiyle bakıyordu. Çocuk, eşkiyanın kendisini gördüğünü anlamış, ne yapacağını iyice şaşırılmış, kıpır kıpır ediyordu.

Memed gülen bir sesle, yumuşak şefkatli:

"Çocuk kardaş," dedi, "nolursun beni gördüğünü candar-malara söyleme, ben Ğnce Memedim."

Çocuğun onu böylesine seyredişi öylesine hoşuna gitmişti ki, gidip haber vereceği umurunda bile değildi. Memed köyü görünce bir hoş olmuş, eşkiyalığını, Ğnce Memedliğini, koskocaman bir Hükümetin kendisini yakalamak için dağları candar-mayla dolduruşunu, ağaların adamı Kara Ğbrahimin nasıl kannı susamış bir bela olduğunu, her şeyi her şeyi bir anda unutmuş, içinde çocuksu, güzelim bir umut, bir sevgi, bir sevinç doğmuştu. Ilık ılık bir ince sevgi yüreğini alıyordu. Birden aklına geldi: "Ben bir kuş öldüremem," dedi. "Bir karıncayı eze-mem. Ğncinir diye bir arıyı, bir kelebeği, bir kuşu tutamam." Şu anda, belki dünyada en çok elindeki tüfeğe, belindeki hançere, bedenindeki koşar koşar fişeklere şaşıyordu. Kendine bakıp bakıp gülüyordu.

Bu sırada Memedin bakışlarından kurtulmuş çocuk çalıdan çıktı, sinmiş bir tilkiye benziyordu. Yata yata çalıdan azıcık uzaklaştı, sonra aldı yatırdı. Hem koşuyor, hem de dönüp Memede bakıyordu. Çocuğun bu hali Memedi daha çok sevindirdi. Bu çocuk kimindi acaba? Kimlere benziyordu? Çocuğa iyice bakamamış, onun için kimlerden olduğunu çıkaramamıştı.

Gittikçe sabrı taşıyor, gün bir türlü batmıyordu. Abdi Ağannı bacasından durmadan duman tütüyor, candarmalar durmadan evlerin aralarında oradan oraya gidip geliyorlardı. Dı-şarda

ne kadın, ne de erkek, hiçbir köylüyü görememişti. Hepsini hapis mi etmişlerdi acaba?

Kafasını Abdi Ağanın evinden çıkan dumana takmıştı. Onun yüzünden kendi köyüne bile giremiyor, baba yurdunda bile dolaşamıyordu. Dişlerini sıktı: "Bu dumanı söndüreceğim," diye bağırdı. "Bir tekini bırakmayacağım, bırakmayacağım. Bir tekini bile..."

146

Kayanın dibine kendini hızla savurdu. Beli kayaya küt diye vurdu.

Karanlık basmış, kuzeyden bir yel çıkmış, gündüz sıcaktan yanmış yaban naneleri, kekikler, peryavşanlar esen yelle ağır kokuyordu.

O geceyi düşündü. Recep Çavuşun Abdinin çocuklarını öldüreceği geceyi, tam da tetiğe çökecekken tüfeğe vurmuş, çıkan kurşun başka bir yöne gitmiş, çocuk ölmemişti. Acaba öldürse miydi? Ne günahı vardı çocukların? Onlar da büyüyünce babaları gibi milletin başına bela olmayacaklar mıydı? Hele olsunlar da görelim. Belki babalan gibi olmazlar.

Eskiden de kurt eniği kurt olur. Epeyce yanlış bir söz. Eski üstüne, Abdi Ağa üstüne, Asım Çavuş, Yüzbaşı Faruk üstüne daha çok şeyler düşündü. Yüzbaşı Faruk öldürmüştü Hatçeyi. Yüzbaşı Faruk deyince içi ağı gibi acı bir kinle doluyor, tüyleri diken diken oluyordu. Yüzbaşı Faruğu öldürmeden, Hatçe-nin kanını almadan bu dünyadan gitmeyecekti. "Allah," dedi, "Koca Allah şu Faruğu öldürmeden bana ölümü nasip eyleme."

Ayağa kalktı, sarhoş gibi yalpalayarak köye aşağı inmeye başladı. Birden gene içini bir sevinç sardı. "Bu güz köye geleceğim," diye düşündü, "köye geleceğim, köylünün toprağa saban attığı gün, toy düğün olurken çakırdikenliğe ilk ateşi ben atacağım. Hürü Anayla birlikte..."

Köye yaklaştıkça sabırsızlanıyor, yüreği daha çok, daha çok çarpıyordu.

Kapıda durdu, kapının duvarına dayanmasa ayakta duramayacak, yere düşecekti. Soluğu taşarak, kırık kırık bir sesle:

"Hürü Ana, Hürü Ana!" dedi.

Hürü Ana içerde tek başına uyukluyordu. Kulaklarına inanmadı, düş görüyorum sandı, bir gözünü açtı geri kapadı.

Memed, Hürü Ana beni belki de ölmüş biliyor, diye düşündü.

"Hürü Ana, Hürü Ana!"

Hürü Ana gene düş görüyorum sandı. Bir gözünü açtı, dualar okuyarak geri yumdu.

"Hürü Ana, Hürü Ana, benim, ben. Ben geldim."

Allah Allah! Hiç düşe müşe benzediği yoktu, bu ses kapı-

147

nın ardından geliyor, Memedin sesine benziyordu. Ama nasıl olurdu?

"Hürü Ana, Hürü Ana!"

Hele bir çıkayım da kapıya, bakayım. Ayağa kalktı, yarı uykulu, yarı uyanık, eline yanmakta

olan çam çirasını aldı, kapıya vardı, ikircikli bir sesle: "Kimdir o?" diye seslendi. Memed,

usulca, duyulur duyulmaz: "Benim ana, Ğnce Memed, Dönenin oğlu. Aç kapıyı." Hürü Ana

kapının ardındaki sürmeyi çekti, kapı açıldı. Eşikte dikilmiş kalmış Ğnce Memeddi. Ağzı dili

kurudu, bir tek söz söyleyemedi. Bir süre karşı karşıya öyle durdular kaldılar. Sonra Memed

Hürü Ananın koluna girdi evin içine götürdü. Elindeki çam çirasını duvara soktu, Hürüyü

yandaki döşeğin üstüne oturttu. Uzun bir süre karşılıklı sustular. Neden sonra kendine gelen

Hürü Ana, çok ciddi:

"Hoş geldin yavrum, Memedim," dedi. "Ğyi ki geldin. Biz de seni yitmiş gitmiş, kayıplara

karışmış sanıyorduk. Hoş geldin safalar getirdin yavrum. Köy candarma dolu." Memed:

"Biliyorum," dedi. "Seni gelirken kimse görmedi ya?" "Bir çocuk gördü."

Tam bu sırada da Uzun kayanın dibinin oralardan kurşun sesleri gelmeye başladı.

"Candarmalar kurşunu bana sıkıyorlar, ana. Çocuk beni Uzun kayanın orada gördü de..."

Hürü Ana gülümsedi:

"Sıksınlar dursunlar, şu gavur hükümetin, şu ağaların kurşunlarını boşa yaksınlar, yaksınlar bakalım!" Memed de gülümsedi.

Hürü Anaya bir şeyler sormak istiyor ama, bir türlü dili varıp da soramıyordu. Durmuş Ali Emmi nerde, diye soracaktı. Nereye gitmişti acaba? Acaba ölmüş müydü? Ölmüşse Hürü Ananın başında neden kara çatkı yoktu? Çakırdikenliği yakmışlar mıydı her yıl? Kimse karışmadan toprakları ekip biçiyorlar mıydı, o gün bugündür. Sorulamazdı. Bir kötülük olmuş

148

olmasın diye Memedin ödü kopuyor, bir tek soru soramıyordu. Burada bir ay bekler, böyle soru dolu gözlerle Hürü Ananın yüzüne bir ay bakardı da gene Hürü Anaya bir tek soru soramazdı.

Hürü Ana onun sabırsız, soru dolu gözlerini anlıyor ama, kötü haberleri söylemeye bir türlü dili varmıyordu. Fıkara zaten yıkılmış, erimiş bitmiş, diyordu içinden. Anası öldürülmüş, sevdiceği öldürülmüş, biricik yavrusunu bile doya doya kokla-yamamış, nerede olduğu bellisiz olmuş, bir de bu kötü haberleri duyarsa neye varır fıkaranın hali? Neye varır Hürüce, neye, neye varır?

Bir de gözünün içine bakıyor ki, melil melil, melil de mahzun. Ğnsan söylememelik de edemez. Şuna bakın, kurbanınız olayım, şunun yüzüne bakın, ağzından memesi alınmış bir bebeciğe benziyor, nerdeyse burnunu çeke çeke ağlayacak.

Söylerim yavrum, söylerim. Şu Hürücenin yüreciği taştan demirden oldu. Söylerim yavrum, söylerim. Şu olan bitenlere demir olsam dayanamazdım, erirdim, çürürdüm. Taş oldum da dayandım. Bu kadar acıların, belaların üstüne sen nasıl dayanacaksın? Sen nasıl, sen nasıl? Keski gelmeyeydin yavru. Güzelce başım almış, köyün içinden bir karaca bulut gibi süzülüp gitmiştin. Neden geldin yavru? Kimi seni Kırklara karışmış sandı. Kimi Mustafa Kemalın

yanına gitmiş de, başkumandan olmuş Kemale, dedi. Kimi koca bir kuş donuna girip her gece anasının mezarına gelip sabaha kadar Dönemin mezarının üstünde döner, kuş dilince dualar okumuşsun, dedi. Hatçenin de mezarında... Anana, güzelce Döneğe, güzel Hatçeye nasıl dayandın Memedim? Niye geldin yavru? Sana nasıl söylerim olanı biteni. Bak saçlarıma, bir tek kara saç var mı? Bak yüzüme, kırışmamış birazıcık yeri kalmış mı? Sen giderken ben böyle miydim Memedim?

Memedin yüzüne gözlerini dikmiş, içinden konuşuyor, konuşuyordu. Sanki Memed içinden geçenleri duyuyordu. Öylesine el kol sallıyor, yüzünü buruşturuyor, açılıyor, kapanıyordu. Nasıl olsa duyacak, diye geçirdi içinden. Bunca acıya dayanan buna da dayanır. Çocuk değil ya, koskocaman Ğnce Memed.

149

Söylemeye karar verince çoktan beri içinde zorla tuttuğu ağdına başladı. Hem ağlıyor, hem de ağıt yakarak konuşuyor, derdini söylüyordu. Her sözünü de, demir olsam çürürdüm, toprak oldum dayandım, sözleriyle bitiriyordu. Döneğe ağladı, Hatçeye ağladı, Durmuş Aliye ağladı, çocuklarına ağladı, ağıt yaktı.

Memed taş gibi, duvar gibi olmuş, yüzünde en küçük bir kıpırtı olmadan Hürü Anayı dinliyordu. Dışardan kurşun sesleri geliyordu. Sanki duymuyorlardı.

Ağlamayı, ağdını bitiren Hürü Ana gözlerini, burnunu başörtüsüyle sildi, ayağa kalktı:

"Ben batayım yavrum," dedi. "Uzak yollardan geldiğini unuttum seni görünce. Kara yazılı Hürü batsın. Seni aç koydum."

Hemen gitti sofrayı getirdi Memedin önüne serdi. Güzel nakışlı pamuktan dokunmuş bir sofraydı bu. Bir çanak yoğurt, bir çanak cıvık pekmez getirdi. Azıcık bal, azıcık da peynir getirdi.

"Ye yavrum," dedi. "Hürü Anan sana kurban olsun. Eee, nerelerdeydin bakalım, yitti yiteli?"

Nerelere gittin?"

Memed karşılık vermiyor, dalmış gitmiş, yüzü taş gibi.

Yufka ekmeği lokma yaptı, önce pekmeze, sonra yoğurda batırdı, lokmayı ağzına attı, çiğnedi çiğnedi, yutamadı. Lokma bir türlü boğazından aşağı gitmiyordu. Durmuş Ali ölmüş değil, öldürülmüştü, nasıl öldürülmüştü, ağıttan bir türlü anlayamamıştı. Köylü hep Hürüceye düşman olmuş, köylülerin evi yağma edilmişti. Ağıt böyle söylüyordu ama, kim yağma etmişti?

Lokmayı yutamazsa Hürü Ana çok üzülecekti. Çiğnedi çiğnedi zorlan yuttu ama, kendisini de dinmeyen bir öksürük tuttu. Öksürüğü geçtikten sonra:

"Ana," dedi Memed, onun ateş gibi olmuş elini tuttu. "Olara biteni bana söyle. Ne yapalım, başa gelen çekilir. Boğazımdan geçmiyor, kusura kalma. Senin ekmeğini ağı olsa da yerdim ama, geçmiyor boğazımdan. Kusuruma kalma, güzel anam, çok çekmişim."

Hürü Ana sakin, hiçbir şey olmamış gibi durgun:

150

"Yavrum, Memedim," diye başladı. "Sen köyün içinden süzülüp çıkınca... Köylü sevindi. Sonra korktu. Abdiyi ölmemiş sandı. Sonra öğrendik ki ölmüş, hem de domdom kurşunu onun yüreğini parça parça eylemiş. Köylü çok sevindi. Sonra Dikenlidüzünün beş köyü bir araya geldi. Bir toy düğün yaptılar, dünya dünya olalı böyle bir toy düğün görmedi. Genç kızlar en güzel giyitlerini giydiler. Yaşlılar sakız gibi, sütbeyaz başörtü bağladılar. Davullar çalındı, çifter çifter. Durmuş Ali Emmin bile, hasta haline bakmadan oyun oynadı. Sonra bir sabah gün ışıırken beş köyün kadını erkeği, hastası sayrısı, çoluğu çocuğu çakırdikenliğe gittik, dikenliğe ateş verdik. Böyle bir sevinci insan olan insan tatmamıştır. Bir iki yıl böyle gitti. Her şey bol bolamadı. O gün biz Çakırdikenliğe ateş verince, o gece Ali-dağın tepesinde bir top ışık patladı. Alıdağın tepesi üç gece bal-kıdı durdu. Üç gece Alıdağın tepesi gündüz

gibi oldu. Köylü buna daha çok sevindi. Böyle'bir yıl geçti. İkinci yıla girerken daha güzel, daha şenlikli bir toy düğün oldu. Çakırdikenlik daha güzel yandı. Dağın tepesindeki bir top ateş daha güzel patladı. Üçüncü yıld. İkinci yıldan daha güzel, daha şenlikli... Bir toy düğün... Durmuş Ali Emmin hem oynuyor, bilirsin çok güzel oynardı, hem de elinde çam çırası yalmlanıyor, Çakırdikenliğe ateş vermeye gidiyordu. Birden ötelere üç el silah sesi duyuldu, o yöne baktık. Bir atlı doludizgin tozutup gelir. Geldi, atını ilk önce çakırdikeni yığını yanındaki Durmuş Ali Emminin üstüne sürdü. Durmuş Ali yere düştü. Atlı Durmuş Aliyi atma iyice çığnett. Onun arkasından silahlı on atlı daha geldi, çoluk çocuğun üstüne at sürdüler, kurşun sıktılar. Çok insan yaralandı. Beş çocuk öldü, ikisi kız. Durmuş Ali Emmin iki gün daha yaşadı. Sana selam söyledi. Söyleyin oğluma, dedi, sonu iyi gelmediyse de, iyi bir iş yaptı. Gene de iyi bir iş yaptı. İşte o yıl çakırdikenlik yanmadı. Alidağın başında da bir top ışık patlamadı. Durmuş Ali Emmin öldü. Son solukta hep seni andı. Bu gelen atlı kimmiş, bildin mi? Kel Hamza vardı ya, Abdinin kardaşı Kel Hamza. Abdi onu köyden kovmuştu ya, dağlara gelemezdi Abdinin sağlığında. Bildin mi Kel Hamzayı Memed?"

"Bildim Ana."

151

ORHAN KJEtFAL Ğt HAUİ KU

"O Kel Hamza köye yerleşti. Başında silahlı adamları, adamlarından başka candarmalar, candarmalar... Kel Hamza muflan arattı Abdiyi... Geldi köye yerleşti."

Hürü Ana durmadan, yanık yanık, köylünün Kelden çektiğini bir anlatıyor, anlatıyor, anlatıyor, duruyor, bir uzun uzun Memedin yüzüne bakıyordu.

Kel Hamza Abdinin ana bir, baba bir öz kardeşiydi. Abdi onu hiç sevmezdi. Bu yüzden de daha on beş yaşında onu De-ğirmenoluktan kovmuş, Dikenlidüzüne girmesini yasak etmişti. Kel Hamza ömründe bir tek kere Dikenlidüzüne girmiş, onda da yakalanmış, Abdi Ağaya

getirilmiş, Abdi Ağa da üç gün üç gece ona sopa çekirmiş, yarı ölü Hamzayı bir atın sırtına yüklemiş, Dikenlidüzünün dışına götürüp, kardeşini it ölüsü gibi attırmıştı. Bu korkunç dayaktan sonra Kel Hamza uzun bir süre kendisine gelememiş, bir zaman, onu öyle yoldan bulan, iyileştiren Yörüklerin yanında çobanlık etmiş, sonra da Çuku-rovada, Telkubbe yakınlarında bir çiftliğe yanaşma durmuştu. Öyle Abdi Ağa gibi kısacık, çelimsiz değil, uzun boylu, kaim enseli, güçlü kuvvetli birisiydi. Kardeşinin ölümünü duyunca çok sevinmiş, sevincinden ne yapacağını bilememiş, çiftlikte üç gün sarhoşlar gibi dolaşmış, her önüne gelene kardeşinin öldürüldüğünü söylemiş, sonra da olayı unutup gitmiş, yanaşmalı-ğın sürdürmüştü.

Bir gün Dikenlidüzünden çiftliğe, onu görmeye Pıtırakoğlu geldi. Ağzı çok kalabalık bir adamdı.

Ona yekten:

"Sen ne ahmak adamsın, duymadın mı kardeşinin öldürüldüğünü?" diye sordu.

"Duydum, deli gibi de sevindim onun geberdiğine," dedi Kel Hamza.

"Ğyi yaptın sevindiğine. Toprakları köylünün paylaştığını duydun mu?"

"Duydum," dedi Kel Hamza.

"Her yıl toy düğünle çakırdikenliğe gidip ateş verdiklerini?"

"Duydum."

"Alidağın tepesinde patlayan bir top ışığı?"

152

"Duydum."

"Abdinin iki karısının ikisinin de dul kaldığını?"

"Duydum..."

Pıtırakoğlu:

"Öyleyse burada, bu yanaşmacılıkta ne duruyorsun köpek!" diye bağırdı. "Dikenliğe ağa olmak, padişah olmak dururken burada yanaşmalık öyle mi? Akılsız köpek."

Pıtırakoğlu çok yaşlı bir adamdı.

Kel Hamza:

"Doğrusun," dedi.

"Doğruysam, sen de bana Dikenlinin beğendiğim yerinden, beğendiğim, su altı bir tarlayı verirsin."

"Veririm," dedi Kel Hamza.

Hemen o gün orada hazırlık yaptılar. Kel Hamza yanaşma-lıktan biriktirdiği bütün paraya bir çift çizme, bir güzel şalvar, ceket, bir şapka, bir de borca çok güzel dört yaşında uzun boylu, İngiliz kan bir at aldı. Bir de Alaman filintası aldı, yüz mermisiyle birlikte, borca. Beş on tane de ipten kazıktan kurtulmuş hergele topladı başına, Pıtırakoğlu önde, onlar arkada, çıktılar Dikenlidüzüne. Birkaç hafta aşağılarda beklediler. Her işi Pıtırakoğlunun öğüdünce yürütüyordu Kel Hamza.

Köylüler Çakırdikenliğe ateş verirlerken... İşte böyle korku-tulurdu köylünün gözü. Bir de Hükümetle. Hükümet sonra...

Köylü ne karşı koydu, ne bir şey. Kuzu gibi boyun eğdi. Üstelik çoğu da gitti özür diledi. Önce Memede attılar tuttular. Babasının kemiğine sövdüler.

Kel Hamza aynı gün Göktefikli Hocayı çağırıp, Abdinin iki karısının ikisine de birden nikah kıydırdı. Akşam birisiyle, sabaha karşı da ötekiyle yattı. Kadınlar Kel Hamzadan derecesiz memnun kaldılar.

Sonra Kel Hamza köye candarmalar getirdi. Çavuşlara, onbaşılara her gün kuzular kızartıp rakılar içirtti.

"Kurban olduğum Memedim, yavrum, bundan gerisini ne ben söyleyeyim, ne sen duy. Kel

Hamza köylüye haber gönderdi, üç yıl ektiniz biçtiniz, beylik hakkını, toprak hakkını vermediniz. Üç yıl evinizde neyiniz varsa alacağım. Önünde bir çavuş, on candarma, ev ev dolaştı köyü, evlerde ne

153

varsa, un, buğday, yağ, at, inek, eşek, hepsini hepsini aldı götürdü, yığı Abdinin ambarına. Köylü o yıl aç kaldı. Aç kurtlar gibi sızılaştılar. Yakın köyler duydular da halimizi bize birer ikişer ekmek getirdiler. Köylünün çoğu yakın köylere gitti... O kış acından on beş kişi şişti şişti öldü. Dışarda hiç köylü görebildin mi gelirken? Göremezsin yavru, hepsi yarı çıplak... Dışarı çıkamıyorlar."

"Topal Ali?" diye sordu Memed. Sesi yok gibiydi.

"O, Hamzanın iti oldu. Köylünün malım o taşıdı ambara... Ben sana onu öldür demedim mi? Şu koca hançeri karnına sok da öldür demedim mi?"

Memed, sallanarak, ölü gibi ayağa kalktı. Ayakta duramadı, direğe yapıştı. Yalpalayarak dışarı çıktı. Sarhoşlar gibi Dikenlidüzüne aşağı yürüdü. Dişleri kenetlenmişti. Tir tir titriyordu.

Sabahın ilk ışıkları onu Dikenlidüzünün ortasında, dimdik dikilmiş, donmuş, hiç kıpırdamaz buldu. Yüzü bembeyazdı ve donmuştu. Gölgesi upuzundu.

Öğle oldu Memed kıpırdamadı, gölgesi toplandı, ayağının dibine geldi bir kara yuvarlak oldu. Ğkindi geldi geçti.

Hürü Ana gittikten sonra ardından çıkmış, koşarak onu aramaya başlamıştı. Sabaha kadar aramadığı bir yeri bırakmadı ovada. Gün doğduktan sonra da aradı. Ğkindiye doğru düzlüğe bakmayı akıl etti. Baktı ki, ne görsün, Memed düzlüğün ortasına dikilmiş durur.

Düşe kalka, koşa yürüye yanına vardı. Baktı ki Memed bitik, dişleri kenetlenmiş.

"Öldürdüm yavrum seni. Haydi çabuk, candarmalar görecektir, birisi görecektir."

Koluna girdi, yakındaki dereye doğru onu sürükledi, bir hayıt çalısmın içine yatırdı. Yüzüne su serpti, ona diller döktü, sevindi, oynadı güldü. Neden sonra Memed kendine geldi:

"Anam," dedi, "güzel anam, anaların en yiğidi. Size çok kötülük ettim."

Uzandı Hürünün elini aldı dudağına bastırdı, öptü. Sonra gülümsedi.

"Ana," dedi, "Topal Aliye söyle de gelsin."

154

Hürü Ana karşı koyacaktı, sonra vazgeçti

"Olur yavru," dedi, boynunu büktü. "Şimdi gider bu gece sana onu gönderirim. Kurban olayım Memedim, o gavura güvenme. Başına bir iş açar sonra. Köy candarma dolu. Onun da candarmayla, Kel Hamzayla içtiği ayrı gitmiyor. Kurban olayım kendine mukayyet ol... Bir sen kaldın..."

Demir olsam*çurürdüm, toprak oldum dayandım... Toprak toprak, toprak oldum da dayandım. '

155

22

Ğdris Bey otuzunda gösteriyordu. Ğnce, uzundu. Sarı gözleri, kartal gagası burnu, uzun yüzüyle bu dünyada yaşamayan, nasılsa bir kere uğramış, yırtıcı, yabanıl bir yaratığa benziyordu. Büyülü, kutsal bir yaratığa... Uzun bıyıkları düşmüştü. Parmakları çok uzundu, güzeldi. Onunla ilk karşı karşıya gelen ne bedenini, ne altın gibi güzel gözlerini, ne sarı pırıltılı uzun bıyıklarını, ne saçlarını görürdü. Onunla ilk karşılaşan insan yalnızca onun uzun, güzel parmaklarını görür, hayran kalırdı.

Bir Çeçen beyi olan babası Osmanlı devrinde ili aşiretiyle birlikte Kafkaslardan gelmişti, Anavarza kalesinin karşısına, Ceyhan ırmağının güney gecesine yerleşmişti. Kurdukları köyün adına Akmezar demişlerdi. Ğlkönceleri Çukurovada sinekten, sıtmadan, sıcağın

hastalanmışlar, kırılmışlardı. Üç dört yıl içinde Çukurovaya alışmışlardı ama, sayılan da yarıya inmişti. Kafkaslardan getirdikleri atları da, öteki hayvanları da kırılmıştı.

Çukurovaya alışan Çerkesler Çukurova cinsi güzel atlar yetiştirdiler sonra. Ektiler biçtiler. Çukurova o zamanlar meyve bahçesi nedir bilmezdi, güzel, bakımlı meyve ağaçları diktiler Çukurun sıcağına. Evleri ottan Türkmen köylerinin yanına ahşaptan ve taştan, ikişer katlı güzel evleri olan, caddesi, sokakları olan bir köy kurdular.

Bereketli topraklar üstünde mutlu bir yaşama düzeni kurdular. Bütün ovaya güzel atları, iri meyveleri, yiğit davranışlarıyla ün saldılar. Öteki Torostaki Çerkesler gibi at hırsızlığı da

156
yapmadılar. Beylerinin bir dediğini de iki etmediler. Geleneklerini, göreneklerini de Karkastaki gibi korudular.

Mutlulukları, düzenleri, yepyeni, siyah, Ford marka bir otomobilin gelip son beyleri Ğdris Beyin kapısında duruncaya kadar, yıllarca sürdü. Otomobil toza batmıştı. Ğri, toz altında kalmış gözleri Çukurova güneşi altında parlıyordu. O güne kadar Akmezar köylüleri, askerliğe gitmiş birkaç kişinin dışında, hiç otomobil görmemişlerdi. Köylüler, yaşlı genç, kadın erkek, çoluk çocuk, korkuyla, şaşkınlıkla, hayranlıkla bu koca, ışık gözlü tuhaf yaratığa baktılar. Kiminin yüreğine acı bir uğursuz korku girdi, çörelendi. Kimisi de bu tuhaf yaratığı gördüğüne sevindi.

Otomobilden iki kişi indi. Bir tanesi iri, kaim, kara kaşlıydı. Karaları içindeydi. Kara bir siyah lenger şapka giymişti. Ğri, kaim kara kaşlı adamın göbeğinin üstündeki bir deste altın kösteği ışıltı içindeydi. Dimdik, gerilmiş, arkaya doğru kaykılmış duruyor, yöreye yan gözle çok alçaltıcı bakışlar fırlatıyordu. Dağların taşların, cümle mahlukatın yaratıcısı sanki oydu. Yöreye öyle bir hava veriyordu her davranışıyla. Ğdris Bey de onu bir tuhaf karşıladı. Bu yarı tanrı yaratığın önünde iki büklüm eğildi. Yaşlı Çerkesler hem bu işe çok şaşırdılar, hem de

çok kızdılar. Kara giyitli adamın arkasından otomobilden inen boz gi-yitli adam da onun önünde ceketinin düğmelerini boyuna ilikliyor, eli ceketinin düğmesinde, arkasından geliyor, pür tetikte, ne diyecek diye bir alıcı kuş gibi hazır bekliyordu.

Çerkesler bunun yepyeni, çok büyük, Çar gibi bir adam olduğunu anlamakta gecikmediler.

Neydi, kimdi acaba?

Ğdris Bey biraz şaşkınlık, daha çok korku, merakla onu konağa çağırdı. Konuk hiç konuşmuyordu. Konağa girince iri konuğun arkasındaki adam Ğdrisin kulağına bir ad fısıldayıverdi. Ğdris Beyin yüzü soldu, telaşı birkaç misli arttı:

"Hoş geldiniz, hoş geldiniz, hoş gelip safalar getirdiniz Beyim. Bizim köyümüze şerefler bahşettiniz Beyim. Büyük şerefler..."

Ğri adam tumbul elini bir daha ağır ağır Ğdris Beye uzattı, idris Bey ele sarıldı ama öpmeydi.

Ğri adamın yüzünde bu yüz-ien bir hoşnutsuzluk belirdi. Ğdris Bey bunu gördü, sezdi,

157

üzüldü. "Bizim soyumuz hiç kimsenin elini öpmemiştir, padişahın, çarın bile," diye içinden geçirdi. "El öpmeyi hiç kimse bizden beklemesin."

Otuz yaşlarında gösteren iri yarı adam, ilk bakışta dehşet bir mücessem korku heykeline benziyordu.

Hiç konuşmuyordu. Karşısındaki elpençe divan, elleri ceketinin düğmesinde dikilmiş kalmış

adama, gene karşısına dikilmiş, çok terbiyeli Ğdris Beye bir baş sallamayla, oturun emrini verdi. Berikiler onun karşısındaki sedire şöyle ilişip ellerini dizlerine koydular. Uzun boylu,

genç, sarışın, çok güzel, uzun boynu kuğular gibi bir genç kız gümüş bir tepsi içinde kahve

getirdi. Ğri adam, yan gözle kızı şöyle bir süzdü. Yüzündeki heybet azıcık açıldı, sonra hemen

gerisin geri kapandı. Cebinden ağır ağır altın tabakasını çıkardı, açtı, parmaklarının ucuyla

içinden bir sigara çekti, gene aynı ağırlıkta çıt diye tabakayı kapadı, cebine koydu. Ğdris Bey

telaşlandı, çakmağını, akmak taşını çıkarıp kavı üstüne yerleştirip akmcaya kadar, konuk gene aynı ağırlıkla cebinden benzinli çakmağını çıkardı, hemen sigarasını yaktı. dris Bey o zamana kadar benzinli akmak görmemişti. Türkiyede birkaç kişide ancak vardı bu akmaktan. akmak da altındı.

akmağın hemen yalım yalım yandığını gören dris Bey utangaç gülümsedi. ri adamın da yüzünden şöyle bir gülümsemenin gölgesi geçti:

"Paşanın hediyesi," dedi. "Paşa arkadaşlarına çok güzel, kıymetli hediyeler yapmayı sever. Paşaya da bunu ngiliz Sefiri getirmiş."

Kahvesini, sigarasını hiç konuşmadan bitiren iri adam, biraz daha oturdu. Sonra dimdik, olanca heybetiyle, ayağa kalktı, elini çok uzak uzatarak gerdi, ucunu dris Beye tutturdu, iki kez salladı, çok gr bir sesle:

"Allahısmarladık," dedi. Hiç yanına yönüne bakınmadan dimdik merdivenleri indi, gene dimdik otomobile yürüdü. şoför, iki büklüm, otomobilin kapısını açmış bekliyordu. Dimdik bindi. Otomobil alışıyordu. Boz giyitli adam da şoförün yanına bindi oturdu. Otomobil yürüdü. ri bey dris Beye bir daha dönüp bakmadı bile.

158

Otomobil bir toz bulutu içinde, dingillerine kadar yolun tozlarına gömülerek köyden çıktı gitti.

dris Bey başına birikmiş köylülere:

"Kozan Mebusu Arif Saim Bey," dedi.

Köylüler onun adını çok duymuşlardı.

Yaşlı, gün görmüş, savaşlara girmiş çıkmış bir erkeş:

"Mustafa Kemerı Paşanın sağ kolu o," dedi. "Mustafa Kemal Paşanın silahşoru bu. Onun

paşaylan içtiği su ayrı gitmez. Diyarbekirde bunun astığı adamları gördüm, şehrin bir ucundan öteki ucuna kadar sallandırmıştı. Büyük Mahkemenin en büyük reisi bu... Çok gençmiş. Otuz yaşında bile yok."

Bütün Çukurova Arif Saim Beyi iyi, çok iyi biliyordu.

Fransızların Adanayı işgalinde Siste candarına kumandanıydı. Fransızlar Adanayı işgal edince önce Fransızlarla anlaşmış, sonra bakmıştı ki Fransızlarda iş yok, bunlar kalıcı değil, yönünü Mustafa Kemale dönmüş ve Mustafa Kemal'in en güvendiği adam olmuştu az bir günde.

Bingöllüydü ve fıkara bir Kürdün oğluydu. Zar zor okuyabilmiş, Harbiyeyi binbir müşkülle bitirebilmişti. Okuryazarlığa öyle çok hevesi yoktu. Silah kullanmayı çok seviyordu. En büyük övücü tabancayla çok uzaktan gümüş paraları vurma-sıydı.

Mustafa Kemal Paşa onu Kozandan alıp bir güney iline, Fransızlara karşı halkı teşkilatlandırmaya gönderdi. O, oraya gitmeden aylar önce, halk Fransızlara karşı teşkilatlanmış, çarpışmaya başlamıştı bile. Yer yer de Fransızları bozguna uğratmıştı. Ğlin yiğit halkı hiçbir yerden yardım görmeden Fransızları çöle doğru sürüyordu. Arif Saim Bey bu halk güçlerinin başına geçti ve Fransızlar, bütün güney illerinde yenildiği gibi, bu ilde de bozguna uğradı ve memleketi bırakıp gitti. Arif Saim Bey de, bütün savaşa katılmış zabıtlar gibi Ğstiklal Madalyasıyla taltif edilip, kahraman ilan edildi ve Mustafa Kemal Paşanın has adamlarından birisi oldu. Ğlk olarak da candarına komutanı bulunduğu yerden mebus seçtirildi.

Arif Saim Bey mebus olup Ankaraya yerleşince ilk işi bir otomobil almak oldu. Sonra mal mülk edindi. Cumhuriyetin kuruluş devirleri geçip de ortalık durulunca, ilk işi çok yakın-

dan tanıdığı Çukurovaya gelmek oldu. Çukurovanın altın toprakları onun en büyük

tutkusuydu. Kurtuluş Savaşı olmasaydı eğer, bu toprakların bir avucuna bile sahip olmayı düşünemezdi. Bu toprakların büyük bir kısmı Sultan Abdülhamidin, dere-beylerin, Mısırlı dedikleri Arapların, bir de Ermenilerindi.

Arif Saim Bey Çukurovaya gelirken otomobiline bir de tarım, toprak uzmanı almıştı. Ğşte beraberinde Akmezar köyüne getirdiği boz giyitli, eli hep ceket düğmesinde olan kişi bu ziraat uzmanıydı. Adı da Ahmet Beydi. Ahmet Bey öğrenimini Budapeşte Yüksek Ziraat Okulunda yapmıştı. Memleketteki birkaç uzmandan birisiydi.

Ankaradan çıkarlarken Arif Saim Bey:

"Kardeşim Ahmet Bey," demişti, "sizi bana büyük bir toprak mütehassısı diye tavsiye ettiler. Şimdi sizinle Çukurovaya gideceğiz, altımızda otomobil, Çukurovayı adım adım dolaşacağız. Siz toprağın kalitesine bakacak, bana Çukurovanm en verimli toprağını tespit edeceksiniz, ben de tespit ettiğiniz bu toprağı alacak, buraya Türkiyenin en büyük, en modern çiftliğini kuracağım."

Önce Yüreğir ovasını, Tarsus yörelerini dolaştılar. Karataşa, Ağba bataklığına indiler.

Ahmet Bey toprağı bakıyor, bitkilerini inceliyor, köylülerle konuşuyor, ölçüyor biçiyor, defterine yazıyor, "Evet efendim, gidebiliriz," diyor, başka bir söze varmıyor, sadece düğmelerini ilikliyor, boyun kırıyordu. Ödevini çok iyi yaptığı, yapacağı her halinden belli oluyordu. Ağbadan Yumurtalığa geldiler, Yumurtalıkta üç gün kaldılar. Arif Saim Bey otomobilini Yumurtalıktan Aptioğlu çiftliğine sürdü. Bir eski maarif vekili mebus arkadaşı Aptioğlu çiftliğine sahip olmuştu. Bu onu çok kıskandırmış, deli etmişti. Aptioğlu çiftliğine sahip olan mebus halbuki hiçbir cepheye gitmemiş, onlar gibi kelleyi koltuğı almamış, Ankarada yan gelmiş yatmıştı. Bu çiftliğe nasıl, niçin sahip olmuştu? Ne hakkı vardı?

Aptioğlu çiftliğinin toprağını inceleyen mütehassısa dişlerinin arasından çıkan ıslık gibi bir sesle sordu:

"Nasıl?"

"Mükemmel," dedi Ahmet Bey.

"Bana bulacağınız toprak bundan daha iyi olacak."

160

"Başüstüne Beyim."

"En güzel topraklar benim olacak. Benim hakkım. Cephede kanı döken benim. Kelle koltukta ben dövüşürken, o karısının koynunda uyuyordu."

"Evet Beyim, bulacağız Beyim."

"Tabii bulacaksın."

Hafif bir Kürt aksanıyla konuşuyordu.

Aptioğlundan Ceyhana vurdular. Kozana, Dumluya çıktılar. Dört gün de Osmaniye dolaylarında dolaştılar. Kadirliye vardılar, Akçasazın kıyılarını dolandılar. Ahmet Bey Akçasazın kıyısında çok güzel bir toprak buldu:

"Bey, bu toprak ölümsüz bir toprak," dedi. "Kıyamete kadar bire elli verir, bire yetmiş beşe kadar da çıkarılabilir verimi."

Arif Saim Bey sordu:

"Bire elli, bire yetmiş beş vermek ne demek?"

Ahmet Bey karşılık verdi:

"Toprağa bir tek tohum atarsanız, elli tohum alırsınız."

"Ortalama, ya da kötü bir toprak?"

"Kötü bir toprak bire bir, bire iki, bire üç, en çok bire beş verir."

"Nerde var bu topraklardan?"

"Bütün Orta Anadolu böyledir."

"Hazin."

"Orta toprak bire on, bire on beş verir."

"Çok iyi... Ölümsüz toprak ne demek?"

"Toprak fazla kullanılırsa yavaş yavaş verimini yitirir, gücü azalır. İşte bu ölümsüz toprak dediğim toprağın gücü hemen hemen hiç azalmaz. Böyle topraklar aşınmazlar. Kendi kendini besleyen, safi mil, yağma, bataklık toprağıdır ölümsüz toprak."

"Bu toprak ölümsüz toprak mı?"

"Ölümsüz."

Ahmet Beyin bulduğu ölümsüz toprak bir eski çiftlikti. Eski Türkmen beylerinden Akhocaoğullarınındı. Bugünlerde Ak-hocalar darmadağınktı. Büyük toprakları parçalanmıştı. Ahmet Beyin beğendiği topraksa Selim Beye düşmüştü. Selim Bey

161

çiftlikle, toprakla uğraşmıyordu. Yağmur Ağanın at hırsızlığı çetesine girmiş at hırsızlayıp duruyordu. Arif Saim bunu böyle öğrenince çok sevindi. Kasabaya gidip hemen Mal Müdürünü huzuruna çağırttı.

Mal Müdürü dedi ki: "Selim Beyin toprağı Hazine malı değildir, fakat o yakınlarda üç yüz dönümlük bir Hazine toprağı var, Ermenilerden kalma. Bu üç yüz dönümlük tapu Selim Beyin çiftliğini de içine alır."

Ve nasıl alabileceğini de açık açık anlattı. Arif Saim Beyin aklı yattı.

"Hiç kimsenin haberi olmadan hemen satışa çıkarın."

O gün o toprağı hemen satışa çıkardı Mal Müdürü Mazlum Bey. Toprak açık artırma ile satılacaktı. Açık artırmannın günü geldi doldu. Hiç kimse katılmadı açık artırmaya. Üç yüz dönümlük tapu yirmi üç liraya Arif Saim Beyin üstünde kaldı.

Arif Saim Bey çiftliğinin sınırını çizer, bu sınırın içine at hırsız Selimin çiftliğini de alırken, Akhocalar soyu haberlendi. Akhocaların en yaşlısı, gün görmüşü, uzun, ak bıyıklısı Aziz

Ağaydı. Aziz Ağa durumu öğrenince ateşlendi. Toprak gidiyordu. Toprak kendisinin değildi ya, Arif Saim Bey bu biçimde Akhocalar toprağını alırsa, ellerinde bundan sonra bir avuç toprak bile tutamazlardı. Onun için gayrete geldi, atma atladı, Adana-daki eski, büyük, köklü derebeylere gitti. Bu derebeylerden birisi iktidardaki tek partinin, Halk Partisinin Genel Sekreteriydi. Bu iki köklü soy çok eskiden beri dosttular. Çıkarları birbirine uzun yıllardan bu yana bağlıydı.

Genel Sekreter durumu öğrenince doğru Paşaya gitti, Arif Saim Beyin tutumunu ona hikaye etti. Paşa bu işe ne dedi, ne söyledi, onu kimse bilemedi. Yalnız Arif Saim Bey Selim Beyin çiftliğinden el çekti, bir daha da oranın semtine bile uğramadı. Yirmi üç liraya aldığı üç yüz dönümü de unuttu gitti.

Başına gelen bu korkunç olaydan sonra Arif Saim Bey Ahmet Beyle birlikte Dörtüola gitti. Dörtüolda bir hafta kaldılar. Dörtüolda büyük portakal bahçeleri vardı. Arif Saim Bey Dörtüolda kaldığı süre içinde oranın zenginleri, ayan ve eşrafiyla konuştu. Dörtüolda da Hazineye kalmış Ermeni mülkleri ve

162

1

portakal bahçeleri vardı. Arif Saim bu mülklerden ve bahçelerden en güzelini Paşaya hediye ettirdi.

"Ne demek!" diyordu. "Bu yurdun kurtarıcısının burada bir bahçesi olmasın! Olur mu?"

Öfkeden köpürüyor, utançtan yerin dibine geçiyordu.

Zaten zenginler, ayan ve eşraf Mustafa Kemal Paşaya böyle bir hediye yapmak için can atıyorlardı. Fakat Kumandanın tepkisinin ne olacağını kestiremiyorlar, korkuyorlardı.

Padişahlara toprak, bahçe, köşk hediye ekmek Osmanlıların son yıllarında derebeylerin gelenekleri arasına girmişti.

Arif Saim Beyin teklifine derecesiz sevindiler.

Arif Saim Bey bundan sonra toprak yağmacılığına bir kulp bulmuştu. Çukurovada döndürdüğü dolapları eğer Paşa duyar da kızarsa:

"Paşam," diyecekti, "halk çalışmalarımıza bir cemile olarak bana, aynen size yapılan hediye gibi birazıcık bir toprak parçası hediye etti. Derebeyler beni çekemediklerinden dolayı size şikayet ettiler. Halkın bu cemilesini nasıl kabul etmeyebilirdim!"

Ahmet Beyin Çukurovada en çok beğendiği ikinci toprak Akmezar köyünün yakınındaki bir küçük çiftlik oldu. Ermeniler kaçarlarken, bu küçük çiftliğin sahibi Ermeni çiftliğini bir Türkmen dostuna satmış oldu. Türkmenle Ermeni can arkadaşlıklar.

Ermeni dedi ki:

"Eğer döner gelirim kardeş, toprağımı bana geriye verirsin. Geriye dönemezsem çiftlik senin olsun. Anan sütü gibi ye iç, kullan, helal olsun."

Arif Saim Bey Ahmet Beye tekrar tekrar soruyordu:

"Ölümsüz toprak mı, Selimin toprağından da iyi mi?"

Büyük bir güvenle Ahmet Bey:

"Evet," diyordu "Selimin toprağından da iyi. Bu kadar güzel bir toprak parçası ancak dünyanın birkaç ülkesinde vardır. Nil kıyılarında bile böylesi bir toprak zor bulunur."

Arif Saim Bey hemen o gün kasabada bir araştırma yapıp çiftliğin macerasını öğrendi.

Fıkara Türkmeni çağırıp önüne on lira attı:

"Şu Ermeni çiftliğini bana devret," dedi.

163

Arif Saim Beyin huzuruna otomobile bindirilip, iki candar-mayla apar topar getirilen fıkara Türkmenin ödü kopmuştu. Yolda getirilirken öldürüleceğini, hapsedileceğini, en azından sürgüne gönderileceğini kuruyordu. Arif Saimin ününü bütün Anadolu'da duymayan

kalmamıştı ki... Onun karşısına çıkan sağ kalamazdı.

Türkmen asılmak yerine, dayak yerine önünde bir de on liralık görünce gözlerine inanamadı.

Bir on liraya, bir kalın kara, çatık kaşlı Arif Saim Beyin sert yüzüne bakıyordu. Altından bir çapanoğlu çıkmasın diye, kuşkulu gözleri bir süre Arif Saim Beye, Arif Saim Beyden onluğa gitti gitti geldi."

"Al, al Mahmut," dedi Arif Saim Bey, anlayışlı. "Bu para senin hakkın."

Mahmut, Beyin kendisine adıyla seslenmesine sevindi, azıcık yüreklendi.

"Al diyorum sana Mahmut, al! Al kardeş, senin hakkındır. Ne kadar zamandır koynunda taşıyorsun bu tapuyu?"

Mahmut:

"On yıldır," diye bağırdı.

Arif Saim ağır ağır on lirayı iki parmağıyla, tiksindir gibi yüzünü buruşturarak yerden aldı

Mahmuda uzattı:

"Al," dedi. "Bu tapuyu on yıldır cebinde taşımışın, her yıl için bir lira."

Mahmut parayı aldı, koynuna soktu, hemen yere yatıp Beyin ayaklarına kapandı.

Yanıdakiler Mahmudu yerden kaldırdılar. Bey ağır ağır cebinden bir beş liralık daha çıkardı, Mahmuda verdi. Mahmudun davranışı onu çok duygulandırmıştı.

"Sen hiç asker oldun mu Mahmut?"

Mahmut hemen hazıröl durumuna geçip, Arif Saim Beyin karşısında dimdik durdu. Çivi gibi, yere saplanmış dimdik duruyor, kıpırdamıyordu. Gözlerini de bir noktaya dikmiş, kırpmıyordu.

"Oldum Kumandanım," dedi, bir çırpıda künyesini saydı.

"Harbettin mi?"

"Ettim Kumandanım." "Nerelede?"

Mahmut, soluksuz bir çırpıda saydı:

164

"Galiyada, Çanakkalede, Kütülamarada, Yunanda..."

"Hiç yara aldın mı?"

"Aldım Kumandanım."

"Nerenden?"

"Boynumdan, kasığımdan, kolumdan, ayağımdan."

"Gazisin ha? Madalyan var mı?"

"Yok Kumanda'hrm."

"Mahmut!"

"Buyur Kumandanım."

"Yakında çiftliğı ihya edeceğim. Seni sevdim. Gelir çiftlikte çalışır mısın?"

Tapu memuru defter elinde bekliyordu. Tapu devri muamelesi hemen orada başladı, bitti.

Mahmut parmak bastı, Bey şatafatlı imzasını binbir kurumla attı. Mahmutla el sıkıştılar.

Mahmut, Beyin yanından deli gibi bir sevine ıktı. Köyüne giderken topukları arkasını dövüyor, bir sevinç türküsü gibi esiyordu.

Ğşte böylecene Türkmen Mahmudun çiftliğın tapusunu Arif Saim Beye devretmesiyle

Akmezar köylülerinin de maceraları başlamış oldu. Genç Ğdris Beyin başına olmadık işler işte bu günden sonra açıldı.

Arif Saim Beyin beğenip satın aldığı çiftliğın tapusu ancak iki üç bin dönümü kapsıyordu.

Arif Saim Bey gibi cephelerde kan dökmüş, Paşaya en yakın bir arkadaş olmuş, milli kahraman payesine ulaşmış bir insana bu kadar toprak yeter miydi? Gerçekten ayıptı. Bu pay dilenci payıydı. Bir milli kahramanı insan kendisi de olsa bu dereceye düşüremezdi.

Akmezar köylülerinin de toprakları çoktu. Çeçenler ne anlarlardı topraktan, at yetiştirsinler

onlar, varsınlar Yağmur Ağann çetesine girsinler, at hırsızlasınlar.

Arif Saim Bey gülüyordu:

"Bıraksınlar toprağı topraktan anlayanlara, onu sevenlere, kendileri de sevdikleri işi icra etsinler. Baba mesleklerine dönsünler."

Akmezarlılardan önceleri toprak almak kolay oldu. Kolay oldu çünkü genç Milli Mücadele kahramanımızın bir hayata uyma, koşullardan faydalanma zekası vardı. Akmezar Çerkes-165

leri üstünde uzun, ciddi araştırmalar yaptı. Tutkularını öğrendi. Yaşlılar, ikinci, üçüncü kuşak da olsalar, daha Karkası, Kaf-kasm geleneklerini seviyorlardı. Karkastan kopup gelmişlerdi ama Kafkas onlar için bir düş dünyası, bir düş cennetiydi. Her sözlerinin başı Karkastı, memleketti. Ve ellerinde Kafkastan kalmış kutsal bir emanetti at. Atı Kafkastakinden de daha çok seviyorlardı. Bey bunu öğrenince Yağmur Ağayı çağırdı, onu bir gece evinde konukladı. Uzun uzun eski günleri konuştular. Arif Saim Bey kasabada candarma kumandanı olduğu günlerden tanıyordu Yağmur Ağayı. Onu çetesiyile birlikte beş kere yakalamış, beş keresinde de bırakmıştı.

Kendisi, Yağmur Ağayı bırakışını salt onu sevdiği sebebine bağhyordu ki, yalandı. Yağmur Ağayla bazı işlerde işbirliği yapmıştı. Bu işbirliğini şimdi söylemek ne Yağmur Ağann işine geliyor, ne de Arif Saim Beyin işine... Karışık işlerdi. Ağızlarına bile almıyor, birbirlerinden bile utanıyorlardı.

Bir keresinde Yağmur Ağa boş bulundu:

"Bey, biz Fransızlarla..." diyecek oldu. Bey hemen onun sözünü kesti.

"Ne Fransızları!" diye bağırdı.

Yağmur Ağa her şeyi anladı. Aralarında da olsa Arif Saim Bey, milli kahraman, Fransızlarla işbirliği yaptığını konuşmak istemiyordu. Bir daha hiç konuşmadılar. Ama bütün Çukurova

bu işbirliğini biliyordu.

"Eee Yağmur Bey, çete gelişt mi? Günde kaç at çalınabili-yor?" diye Arif Saim Bey çok ciddi soruyor, öteki de aynı ciddiyetle karşılık veriyordu:

"Çete çok büyüdü sayenizde Bey," diyordu. "Cumhuriyetimizin sayesinde. Şimdilik çetenin çok tecrübeli hırsızlardan müteşekkil üç yüz otuz altı kıymetli mensubini var. Bir de onların yardımcıları var. Yardımcılarının da yardımcıları var. Bin beş yüz kişilik bir cemiyetin şimdilik başıyız Bey."

"Bir ordu."

"Evet Bey, şimdilik bir ordu. Kafkasyada, Ğranda çok güzel atlar var. O atları alıp, Karadeniz kıyılarında satıyoruz. Kafkaslarda, Ğranda biraz zor oluyor at hırsızlığı ama, en usta hırsızları, bilhassa Çerkesleri oralara gönderiyorum. Karadenizden çal-

166

dırdığım atları ise Doğuya, Dördüncü Orduya gönderiyorum. Fazla iklim değişikliği atları yaşatmıyor. Bir yıl Kafkasta üç yüz at indirdim Çukurovaya, hepsi öldü. Sinekten, sıtmadan yaşamadılar. Suriye, Irak, Urfadan aldığımız atları Garbi Ana-doluya, Ğzmire, Aydın, Denizliye, Manisaya gönderiyorum. Savaş oralardaki at neslini tüketmiş. Garbi Anadolu da at çok pahalı ve saydığım-yerlerden gelen atlar Garbi Anadolunun iklimine iyi intibak ediyorlar. Garbi Anadolundan çaldırdığım atları Orta Anadoluya geçiriyorum. Sanıyorum ki atçılığı geliştirme teşkilatımızı Ğrana, Afganistana, Hindistana kadar yayabileceğim. Öyle bir plan üstünde çalışıyorum."

"Bu büyük gayretinizi, Yağmur Ağa, Paşaya söyleyeceğim. Sanırım ki seni bir mebuslukla taltif ederler. Türk milletine hizmetiniz büyük."

Böyle çok ciddi yüzlerle, çok ciddi konuşurlarken birden basıyorlardı kahkahayı. -

Ğyice güldükten sonra, at hırsızlığı çetesiyile alay ettikten sonra, ciddi işlere geliyordu sıra...

Yağmur Ağa at hırsızlığını çok seviyor, her yıl onun sayesinde yüzlerce, hatta binlerce at bölgeden bölgeye, memleketten memlekete taşınıyordu. Yağmur Ağa Ortaşarkta at neslini ıslah için elinden geleni yapıyordu. Yakında Uzunyaylanın Çer-keslerinin tümü, Çukurovahlarm büyük bir kısmı Yağmur Ağa çetesine girerse hiç şaşmamalıydı.

Yağmur Ağanın eski, büyük çiftliğinde eski, ünlü, büyük at hırsızları, yeni, genç at hırsızlarına at hırsızlığı dersleri veriyorlar, gözlerinin tuttuklarını Yağmur Ağaya götürüp, al tepe tepe kullan Bey, diyorlardı. Seksenlik, güçlü, yiğit at hırsızı Üzeyir, çiftlikte istidatlı hırsızlara bukağı açma, bukağı kırma, bukağılı at hırsızlama talimleri yaptırıyordu.

Yağmur Ağanın bu durumunu Çukurovada, Türkiyede bilmeyen yoktu. Bu büyük, güçlü şebekenin gizlisi saklısı yoktu, işini apaçık, herkesin gözü önünde görüyordu.

Geçen yıl bir Iraklı Arap şeyhinin çok güzel bir atı çalındı. Şeyh atına deli gibi tutkundu, düştü yollara, soluğu Yağmur Ağanın çiftliğinde aldı. Derdini iki gözü iki çeşme Yağmur Ağaya anlattı. "Atım bulunmazsa ben yaşamam Yağmur Ağa,"

167

dedi. Bir kese altın çıkardı. "Bunun hepsini al ama atımı bana bul," dedi. Yağmur Ağa mert adamdı, şeyhin parasını almadı. Haline çok acımişti. Elinden tutup tavlaya götürdü. Şeyh şöyle uzaktan atlara bir göz attı. "Bu atların içinde atım yok," dedi.

Yağmur Ağa onun yanma namı hırsızlardan birisini verdi: "Şeyhin atını bulmadan gelmek yok," dedi.

Altı ay sonra şeyhin atını Marmarisin bir dağında bir Yörük Beyinde buldular, Yağmur Ağanın selamını söylediler, Yörük Beyi atın parasını bile almadan atı şeyhe geri verdi.

Arif Saim Bey:

"Yağmur Ağa," dedi, "bana iki ay içinde en az yüz tane, Çukurova iklimine dayanıklı at bulacaksın."

Yağmur Ağa:

"Baş üstüne. Hepsi aynı don mu olsun?"

"Türlü donda olmasını tercih ederim. On tane doru, on tane kır, beş tane al, kula, ebeş..."

Ğki ay içinde yüzden fazla at geldi Arif Saim Beyin çiftliğine.

Arif Saim Bey önce Çerkeş Yakubu çağırdı. Yakup çok yaşlı, hala attan inmez, tiridi çıkmış, parlak çizmeli, kızıl sakallı bir Çerkeşti. Ğdris Beyin babasının değil de kendi babasının Bey olduğunu, Ğdris Beyin babasının da kendilerinin kölesi olduğunu her gittiği yerde söylerdi.

Arif Saim Bey:

"Yakup Bey," dedi, "kaç dönüm tarlan var?"

"Yüz yirmi dönüm."

Arif Saim Bey onu elinden tuttu, atların doldurduğu tavlaya götürdü.

"Tarlanın tapusunu bana vereceksin, buradan da beğendiğin iki atı alacaksın."

Yakubun gözleri faltaşı gibi açıldı:

"Doğru mu Bey? Ama bunlar çok asil atlar."

"Seç seç! Asil atlar olsun. Daha iyi ya!"

Çerkeş Yakup bir hafta tavlaya, atların arasına karışıp kendisine iki at seçti. Gerçekten iki çok güzel, üçer yaşlı kır at seçmişti. Bir hafta uğraşmaya değer. Köye vardı, her şeyi anlattı.

Birkaç kişi hemen atlarına atladı Arif Saim Beye koştular: "Bi-

168

zim de tarlamız var Bey," dediler. Bey tarlalarının dönümünü sordu, her birisine tarlasının çokluğuna göre bir, iki, üç, beş, yedi at verdi.

Birkaç ay içinde Arif Saim Beyin tavlasında çok az soylu at kalmış, Akmezar köyünde de çok kişi atlanmıştı.

Bu minval üzere önceleri Akmezarlılardan toprak almak çok kolay oldu.'Sonra işler gittikçe

sarpa sardı. Arif Saim, Çeçenleri korkutma yolunu seçti. Bunda da biraz başarı kazanıp, biraz daha toprak elde etti. Başta Ğdris Beyle köylünün bir kısmı dayattılar, topraklarından Arif Saim Beye bir avuç toprak bile vermemeye yemin ettiler. Köylerini bırakıp nereye, ne yana gideceklerdi? Bunu Ğdris Beyin kafası bir türlü almıyordu:

Arif Saim Bey:

"Nereye isterseniz, sizi oraya iskan ettiririm," diyordu.

Arif Saim Beyin siyah, Ford marka, büyük gözlü otomobili diz boyu tozlara bata çıka Ğdris Beyin evine çok gitti geldi. Çok cebelleştiler. Arif Saim Bey Ğdris Beye çok yerinde, güzel önerilerde bulundu. Hatta: "Paşaya söyler seni mebus bile seçtiririm," dedi. Ğdris Bey gene ona bir karış toprak vermedi. Arif Saim Bey tehditlerde bulundu, Ğdris Bey bu tehditlere karşı:

"Boynumuz kıldan ince Beyim," diyordu da bir şey demi-yordu. "Ne yapalım Beyim, boynumuz kıldan incedir."

169

Ademin içini onulmaz bir korku sarmıştı. Dün geceden beri ayakta, Akçasazm kıyısına gidiyor, bataklıkın sularına ayaklarını sokuyor, sonra geriye, dibinde durduğu çınar ağacına geliyordu. Çok sivrisinek vardı. Islık çalar gibi vızıldıyorlar, Ademin yüzüne, boynuna, ellerine ayaklarına sıvanıyorlardı. Sırtından, kalın mintanından, gömleğinden bile geçiriyorlardı hortumlarını. Adem dalgındı. Acaba vurduğu kendi bindiği kır at mıydı, yoksa yağız at mı? Yağız atı vurduğum gibi geliyor bana, diye içinden durmadan tekrar ediyordu. Yere düşerken kapkara bir ağaç gibi devrildi. Kapkaraydı. Kır at olsa güneşte parlardı. Beyaz bir bulut gibi. Bunları kuruyor, seviniyor, yarın Beye gideceğim, yağız atm kellesini götürüp avluya atacağım, düş-manıymın ömrü bu kadar olsun Beyim diyeceğim. Ğstersen Yoba-zoğlunun, Koca Osmanm da, Ğnce Memedin de kellesini getireyim. Ğstersen Kemal

Paşanın da... Kendi kendine gülüyor, karanlıkta atm bulunduğu yere uzun uzun bakıyor, atın kapkara karartısını görüyor. Bak, diyordu kendi kendine, bak, bak! Kapkara uzanmış oraya. Yağız at dedik de nişan aldık. Şimdiye kadar hiç kurşunumuz boşa gitti mi? Nergislerin arasına giriyor, çiçekleri eziyor, gidiyor çaykaradan soğuk bir su içiyor. Bunu da başardık, diyordu. Bu işin altından da yüzümüzün aklıyla çıktık. Sazlıktan çınarın dibine geliyor, ama ağaçtan ileriye bir adım bile atamıyordu. Varayım bakayım, diyor, atm ölüsüne doğru bir adım atıyor, içine bir korku düşüyor, öteki ayağımı kaldıramıyor, geriye dönüyordu. Birden aklına düşüyor, ya

170

vurduğum kır atsa, Bey ölünceye kadar yüzümüze bakmaz, bakmaz, bakmaz, diye içinden inliyordu. En güzel atımı vurduk fıkaranın... Tavlasının en güzel atımı seçip aldık, sonra da beş kurşunda... Gidip atın ölüsünü görmek, bu korkunç işkenceden kurtulmak...

Geceye ağır, yapış yapış bir pus çökmüş. Sinekler, yanan elleri, giyitleri, kasketi, ayakları ıpslak pustan. Yapış yapış. Durmadan da terliyor. Hiç mi hiç bir yel esmiyor. En küçük bir fi-silti bile yok. Boğucu bir sıcak. Adem yakasını bağrını yırtarca-sına açtı. Sıkıntıdan çatlıyor. Yerinde duramıyor.

Bir ara uyumak istedi, başını bir tümseğe koydu, uyku bana mısın demedi. Oysa eskiden, daha dün bile, başını yastığa koyar koymaz uyurdu. Bir süre debelendi durdu, sonra kalktı, Ana var za kalesine aşağı yürüdü. Kırlangıçlar gecede bile önünden firt firt geçiyorlardı. Atın ölüsünden uzaklaştıkça içi hafifliyor, yüreğine inceden, ılık -bir sevinç doluyordu. Sabaha kadar böylece yürüdü. Gün işiyordu ki durdu, geriye döndü, dün akşamki atı vurduğu yere baktı, atın ölüsü gözüküyordu ama, uzun çınar ağacı, geniş dallarıyla kararıyordu. Çınar ağacının az ötesinde, göğün uzağında da bir kartal sürüsü dönüyordu.

Adem bir süre orada kımldamadan çınar ağacını, aşağı doğru inen kartal sürüsünü seyretti.

Ellerini havaya açtı, bir çocuk saflığı, bir çocuğun yürekte istemesiyle:

"Vurduğum yağız at olsun, Allahım," dedi. "Vurduğum yağız at değilse ben kimsenin, insan olanın yüzüne bakmam Allahım. Karımı da, onu candan ileri severim, sen tanığım Allahım, onu da bir daha göremem."

Karısını dehşet özlediğini anladı. Onunla yattığı son günü getirdi gözünün önüne. Sıkı, iri memeleri çok sıcaktı.

"Yağız at değilse ölen, ben ölürüm Allahım. Bana yardım et!"

Çınarın oraya durmadan kartallar gökten süzülüp geliyor iniyorlar, kanatlarını açıp toprakta sekiyorlar, sonra otların arasında gözden yitiyorlardı.

Atın ölüsüne doğru koşmaya başladı. Çınara varınca gözünü yumacak, tam atın ölüsünün oraya varınca açacaktı.

Çok sıcak vardı. Kızgın bir güneş düşmüş Anavarza ovasının düzüne, kasıp kavuruyordu. Güneş ateş kusuyordu. Orta-

171

da hiçbir canlı kalmamış, at, eşek, kurt, kuş, arı, böcek, örümcek, yılan hepsi gölgeliklere, serinlere sığınmışlardı.

Suluk soluğa çınara geldi. Öyle bir yorulmuştu ki, ayakta kalamadı, çınarın kökünün dibine yığılıverdi. Uykusuzluktan da ölüyordu. Bitmişti. Başını çınarın köküne koydu. Göz ucuyla da gökten sağılıp gelen kartallara bakıyordu. Kartallara dalmışken uyudu. Tüfeğini sağ eliyle sıkı sıkıya kavramıştı.

Gökten kartallar indiler, yüzlerce sağıldılar. Dört bir yamı kartalların kanat şapırtıları aldı.

Kara, boz, turuncuya çalan kartallar. Yaşlı, genç akbabalar. Akbabalar atm ölüsüne yaklaşamıyorlar, uzaklarda duruyorlar, kartalların çekilip gitmesini bekliyorlardı.

Atm ölüsünün başında bir kanat karmaşası, bir kartallar kaynaşması bir süre sürdü,

kartallar atm ölüsünün üstünde üst üste bindiler, biribirlerinin üstüne yığılıştılar. Kanatlar savruldu. Durmadan gökten kartallar süzülüp iniyorlardı. Atın ölü-süyle Ademin altında uyuduğu çınarın arası, çınarın altı, Ademin yanı yöresi kapkara, kanat çırpın kartala kesti. Sonra kartallar ikindine doğru çekilmeye başladılar. Son kartal da atın ölüsünden bir damla koparacak et bulamayıp çekildi gitti. Ortada bir baş, azıcık kuyruk kaldı. Azıcık da yele. Apak bir iskelet yığını kalmıştı attan.

Kartalların arkasından birkaç cılız köpek geldi. Atm iskeletini ortadan alıp sazlığın kuytusuna, bir söğüdün derinine çektiler, orada rahat yalamaya başladılar.

Ademin üstüne gün geldi. Adem günün altında yandı kavruldu. Çıpıldak tere battı. Sonra da uyandı. Uyandığında ilk olaraktan baktı ki, atm orada ne kartal var, ne bir şey... Atın kemikleri nerede? Yalnız orada kemiklerin yerinde üç dört çok yaşlı, kanatları düşmüş akbaba dolaşıp duruyor. Bunun böyle olduğuna Adem sevindi. Ğçinden, anasını satayım öldürdüm yağız atı, dedi. Hem de kartallar yedi etini. Hem de kemiklerini köpekler aldı götürdü.

Atın olduğu yere vardı. Attan en küçük bir işaret bile kalmamıştı. Toprakta, otların üstünde bir kan lekesi, bir yular, belleme parçası bile kalmamış. Kartallar, köpekler hepsini sümürmüşler. Böyle olacağımı Adem iyi biliyordu.

172

"Çok şükür Allahım sana," dedi. "Bu beladan da kurtardın beni. Yağız atı öldürmeyi de bana nasip eyledin. Sana çok şükür. Eve varınca sana bir tellice horozu kurban keseceğim. Ama şu kır atı nasıl bulacağım? Ya yağız atm kellesi? Beyi, öldürdüğüme nasıl inandıracağım?"

Çok acıkmıştı. Bataklığın aşağıda bir yar vardı. Yarın dibinde çok yarpuz bitmişti. Bir de dut ağaçları vardı oralarda. Çay-karası soğuktu. Oraya gitti, belinden azığını çözdü. Azığının

bezi islanmış, suya batmıştı. Ter ta ekmeğe kadar işlemişti. Ekmek kurumuş, taş kesilmişti.

Ğçeriye işleyen ter bile bu taş gibi ekmeği yumuşatamamıştı.

Adem ekmeği çaykaraya soktu, kapkara balçık gibi ekmeği bir süre soğuk suda tuttu, ekmek azıcık yumuşadı, kemirmeye başladı. Kemirerek kara balçığı bitirdi. Azığımdaki çökeleği de avuç avuç ağzına attı. Sonra yola düştü. Akşam serinliği çıkmıştı. Garbi yeli esiyor, güneyde, uzaklarda ak yelken bulutları kabarıyordu. Yollar tozuyor, tozdirekleri güneyden kuzeye döne döne yürüyorlardı.

Eve gidemezdi. Beye ne söyleyecekti? Kır at çiftliğe varmış mıydı?

Birden kartallara kızdı. Pis mendeburlar. Bırakmazlar ki insan öldürdüğü atm ölüsünü görsün. Kemiklerini bile yerler. Ulan pis kuşlar, kuş hiç kemik yer mi? Siz kuş değil, köpeksiniz be... Köpoğlu köpek. Ulan köpoğlu köpekler. Ğtler. Sürüngenler. Leş yiyiciler. Ulan gösteririm size. Yürüdükçe öfkesi büyüyor, taşıyordu.

Anavarza kayalıklarına gelince alacakaranlık çöktü. Kayalıktaki yöresi kırmızı deliğin üstünde dört beş kartal kanatlarını kısmışlar, boyunlarını içlerine çekmişler öyle duruyorlardı. Tüfeğini doğrulttu, en kocamanına nişan aldı, tetiğe bastı. Nişan aldığı kartal tenger menger kayalıklardan aşağı yuvarlanmaya başladı. Adem vardı, yarı yere kadar inmiş kartalın yanına tırmandı. Daha ölmemiş, kayalıkları çırmalayan kartalın kanadının ucundan tuttu, arkasından sürüklemeye başladı. Aşağı indi.

Hiçbir şey düşünmüyor, içindeki öfke taşıkça taşıyordu. Yolda öfkesinden ayağının ökçesiyle can çekişen kartalın başını bir iyice ezdi.

173

Ayakları onu aldı, dosdoğru Anavarza köyündeki askerlik arkadaşı Kürt Seferin evine götürdü. Birden başını kaldırdı ki Seferin evinin kapısında.

Sefer onu görmüş, çardağın merdiveninden aşağı iniyor.

"Hoş geldin Adem kardaş, ben de seni bizi unuttun sanıyordum. Bak çocuklar ne kadar büyüdüler!"

Ademin kanadının ucundan tutup sürükleyerek getirdiği kartalı gördü.

"Ne o? Bu ne? Bize kartal mı getirdin?"

Adem sürükleyerek getirdiği kartala şöyle bir göz attı, hemen elindeki kartalın kanadını bıraktı.

"Yolda gelirken vurdum da, çocuklar oynasmlar diye," dedi.

"Gel hele çardağa yukarı. Yorgun görünüyorsun."

Karısına seslendi:

"Çabuk bir ibrik getir. Doldur da bir iyice yüzünü yusun Adem. Bak kim gelmiş!"

Adem bir iyice ellerini, yüzünü yıkadı, kuruladı. Çardağa çıktı. Toga çorbası vardı, yarpuz doğranmış. Adem günlerdir sıcak yemeğe hasretti, çorbayı sümürdü. Sonra yastığa köskelip, olanı biteni, yağız atla arasındaki dövüşü, kartalları Sefere uzun uzadıya anlattı.

"Ne diyorsun Sefer? Bana bir akıl ver," diye de sözünü bağladı.

Sefer düşünüyordu. Adem bir soru daha sordu Sefere:

"Öldürdüğüm yağız at mıydı dersin?"

Sefer:

"Bilemem," diyordu. "Kimse de bilemez. Kır at sağsa onu, yağız at sağsa onu arayacak, birisinden birisini göreceksin. Böyle eli boş Ali Safa Beye gidilmez. Rahatın bozulur. Elalemin de oyuncağı olursun. Atı kartalların yediğini, bu yüzden atı göremediğini de kimseciklere, avradına bile söyleme. Elalem seni düdüğe koyar da öttürür."

Adem o gece çardakta sabaha kadar uyumadı, kurdu durdu. Daha gün ışımadan çardaktan indi, yola düştü. Bereket Seferin karısı azığı geceden hazırlamıştı da, onu aldı. Yoksa azık düşünecek hali yoktu.

Ceyhan ırmağının kıyısını dolanarak doğuya yöneldi, Ana-varzanın ucunu geçti, öte yana dolandı. Bir ses geldi kulağıma, nal sesine benzer, başımı kaldırdı, yağız atla burun buruna

geldi. Tam kayanın ucuna dikilmiş, usul usul kuyruğunu sallıyordu. Adem ne yapacağını şaşırdı, dizinin bağı çözüldü, oraya yığıldı kaldı.

At az sonra kımlıdadı, kayadan aşağı korkusuzca süzüldü indi, kendi yöresinde birkaç kez döndükten sonra Kesikkeli üstüne aldı yatırdı.

Adem:

"Ben ne bileyim ben," diyor, oturduğu yerden kalkmaya çabalıyordu. Sağ elini toprağa bastırması: "Ben ne bileyim, ben," diyordu. "Aaah, ben ne bileyim ben..."

175

24-

Köylüde gözle görülen bir değişiklik olmuştu. Herkes canlanmıştı. Evden eve gidip gelmeler, gülmeler.

Koca Osmandan yakınmalar: "Kör olası Koca Osman, kıskandı da bize göstermedi onu. Kör olası, kör olası ha nolurdu azıcık da biz görseydik gül yüzünü onun," diyorlardı. "Yalnız kendi görecektir. Haset koca."

"Hiç karnı yer mi başkası da görsün?" "Ėnsanlar kocadıkça nekes olurlar zaten..." "Üç gün ağzında galyeni kurula kurula köyün içinde bir dolaşması vardı, Sultan Süleyman belliyordu kendini, öyle kurumlu."

"Onmayası koca... Şahini yuvadan uçurunca yataklara düştü."

"Düşsün!" "Düşsün de gebersin."

"Ömrü kesilesi koca, azıcık köylü de görse güzel yüzünü onun ne olurdu?"

"Seni bilmiş, seni diye gelmiş evine..."

"Kıskanacak ne var köylüden?"

"Yataklara düşmüş, inşallah kalkamaz."

"Kim bilir nasıl bir adamdı!"

"Kim bilir nasıl iyi bir yüzü vardı!"

"Diyorlar ki savaşa girince o, tüfeği yirmi kulaç uzuyormuş."

"Diyorlar ki, ona hiç kurşun geçmezmiş."

176

"Diyorlar ki Asım Çavuş bir gece uyurken onu yakalamış."

"O, öylece uyuyormuş..."

"Hiçbir şeyden haberi yok fikaranm."

"Aynen bebecikler gibi."

"Asım Çavuş bir manga askerine emir vermiş: Boşaltın kurşunları şunun karnına..."

"Boşaltmışlar."

"Bir de bakmışlar ki..."

"Ne görsünler!"

"Kurşunlar ona geçmiyor."

"Geçmiyor!"

"Geçemez."

"Geçmeyecek..."

"Ömrü kesilesi nekes Koca Osman, Ağamızı bize göstermedi ki..."

"Canımızı..." •

"Yavrumuzu..."

"Şahinimizi..."

"Gülümüzü..."

Gene de kıvançlıydılar. Koca Osmana kızıyorlar, öfkeleni-yordular ama, gene de o köylerine gelmişti ya, yeterdi. Bir de haberleri olsa birazıcık yüzünü görselerdi, ne olurdu yani?

Ğçlerine bir güven girmişti. Ali Safa korkusu dört beş gündür silinip gitmişti. Böyle bir adam var mıydı yok mıydı unutup gitmişlerdi. Ğçten ie bir düğün, bayram havası köyü sarıyor, onları cana getiriyordu.

"Osman Ağa neden haber vermedin onun köye geldiğini bize?"

"Korktum yavrularım, çok korktum."

"Biz ne yapardık ona?. Onu gözümüzden bile esirgerdik."

"Köylü sana ks. Baksana o gittikten sonra bile cana geldi köylü. Gidip gelmesi bile..."

"Syleyemezdim kimseye. Bir ağa, ya da hükümet duysaydı... Sararlardı köyü, öldürürlerdi şahinimi. Cesaret edemezdim."

"Biz onu şaha, padişaha vermezdik. Canımızı almadan onu bizden kimse alamazdı."

177

"Ne bilirdim, ne bilirdim, bir kuş gelmiş, bir çalıya sığınmış."

"Ona kurşun geçmez ki..." "Bir orduya karşı durur o." "Gencosman o."

"Ne bilirdim, çocuklarım, ne bilirdim!" "Olur mu, burnunun ucunu gstermedin bize."

"Kendi istemedi. Arkasında bir ordu candarma vardı. Aylarca hiç yemek yememiş, bir deri bir kemik kalmış. Beni bu halimde köylüye gösterme Osman Emmi, dedi bana." "Biz ona yemek yedirir, yağ balla beslerdik." Uzun bir süre köylü onu görmediğine hayıflandı. Koca Os-mana beddualar ettiler, onu sorgulara çektiler. Niçin, niçin görmemişlerdi onu? Böyle bir fırsat bir daha ele geçer miydi? Yakın köyler de Koca Osmanı kınadılar. Kırıldılar, kstler. Sonra onu Vayvayda, teki köylerde görenler ıktı. Onu nasıl gördüklerini ortalığa düşüp anlatmaya başladılar. Koca Osman hasta yatağında unutuldu gitti. Onu her gören kendine göre bir hikayeyle anlatıyordu.

nce Veli işe girişti, onu Koca Osmanm evine götüren: "Kan uykularda, yorgun

uyuyordum," diye başladı. "Bir dş görüyordum, hayrola, bir su akıyordu, çok aydınlık, gün

ışığı akıyordu su değil. Suyun içinden uzun boylu, çaprazlama fişek takmış, yemyeşil yanan tüfekli bir adam çıkıyordu. Bir ses geldi kulağıma: Osman Ağa, Osman Ağa! Hayalde miyim, düşte miyim derken uyandım. Baktım ki kapıda birisi, açtım kapıyı. Bir adam, bir uzun boylu adam, üstünde başında kurşundan iğne atacak yer bulamazsın, öyle bezenmiş. Dürbünü altın, parıl parıl... Tabancasının, kamasının sapı da altın. Her yeri altın. Geçeriye buyur ettim. Geldi, ışığı yaktım, oturdu, duvara sırtını verdi. Bir gözleri vardı, azıcık durup da bakamazsın, içine bir korku düşer. Çakmak çakmak gözleri. Alıcı kurt gözü gibi. Namaz kıldı. Elleri bileklerine kadar yemyeşil oldu namaz kılarken. Yemek çıkardım, yemek yedi. Hiç konuşmuyor, hep düşünüyordu. Adımı bağışla, dedim. Üç kere söyledim, aldırmadı. Duymamışcılığa vurdu. Sonra ayağa kalktı, başı huğun otlarına değıyordu. Bizim kapıdan iki büklüm olarak çıkıyordu, öyle

178

uzundu. Bizim kapıdan Seyfali geçer de, hem de dimdik, başının üstünde iki karış da boşluk kalır. Kapıya doğru yürüdü. Seni Osman Ağaya götüreyim, dedim. Sen onun evini bana göster, dedi. Bir de bana dedi ki bu köy zulüm altında inliyormuş. Ğnsanlar bu kadar zulme layık değildir, dedi. Koca Osmanın evini gösterdim. Yağmur çiseliyordu. Merak ettim, kapıda bekledim. Koca Osmanın kapısında dev gibi bir ateşböceğı çaktı durdu, yandı söndü. Sonra, o günden sonra Koca Osmanın evinin eşiğinde o ışık yandı durdu."

Veli her gün, yeni, güzel bir hikaye anlattı onun üstüne. Sonra onu Selver Hatun görmüştü. Öteki köyden Molla Mustafa, Anavarza köyünden Cabbar, Hacılardan Kör Ahmet, Narlıkışladan Kürt Cimşit, Vayvaydan Zeynel, Kürt Temir, Öksüzlü-den Muttalip görmüştü. Onu orada, Koca Osmanın ahırında, athlar köyü gece bastığında, Kürt Keremin avlusunda köyü basanlara kurşun sıkar, Çavuşu vurur, öküzler gibi bağırtırken çok gören olmuştu.

Bir de gecenin karanlığında Akçasazm kıyılarını, Anavarza Kalesini dolaşırken onu çok

gören olmuştu. Bir kayanın üstüne oturuyor, başını elleri arasına alıyor düşünüyordu.

Yanında yöresinde yüzlerce kartal uçuşuyor, kartallar gelip yanına, dizinin dibine konuyorlardı. Ğri kartalların sırtını okşuyordu, kuzu sırtı okşar gibi...

Bir keresinde onu, iri, çok iri bir kır atın üstünde görmüşlerdi. At öyle hızlı koşuyordu ki, ayakları yere değmiyordu. Yelesi bulutlar gibi.

Ğş oraya vardı ki, Vayvayda, öteki köylerde Memedi görmeyen çok az kişi kaldı.

Onun köye geldiğini duyan Sarıçama sığınmış Vayvay köylüleri de hayıflandılar. Keski köyde olsaydık da onun gül yüzünü, mübarek yüzünü görseydik dediler. Ne dedik de Koca Osmanın sözünü tutmadık! Tutmadık da köye dönmedik! Yo-bazoğlu da yaptığı sersemliğe yanıyordu.

Geldi Koca Osman-dan özür diledi: "O zaman dönmediğime itler gibi pişman oldum," dedi.

"Ne bilirdim? Söylemedin ki..."

Köyün bütün çocukları da görmüştü onu. Aralarında sabahlardan akşamlara kadar onu anlatıyorlar, onu yaşıyorlar,

179

onun oyunlarını oynuyorlardı. Onlar da büyükler gibi onun adını ağızlarına almıyorlar, oyunlarında ona türlü türlü adlar takıyorlardı. Oyunlarda ağalar, candarmalar çok korkuyorlar, tir tir titiyorlardı. Onun önünde duramayıp yere düşüyor, yalvarıyorlar, ayaklarını öpüyorlardı. Kıvranarak, burunlarını silerek, hıçkırarak yerde bir sürüngen oyunu oynuyorlardı.

Yerden biter, gökten iner gibi her gün bir türkü de çıkmaya başladı, onun üstüne. Yanık ağıtlar, heybetli destanlar, gülünçlü türküler, oyun türküleri... Çocuklar bile onun için türkülü bir oyun yaptılar.

Köylülerin ona karşı bu davranışları Koca Osmanı son derece kıvançlandırdı, onu cana getirdi. Başka türlü olsaydı Koca Osman düştüğü bu yataktan bir daha kolay kolay

kalkamazdı. Öylesine bir kederle düşmüştü yataklara.

Köylünün kıvancı, sevinci az sürdü. Üç gecedir köyü kur-şunluyordular ama, köylü bana mısın demiyor, korkmuyor, aldırılmıyordu. Varsınlar kurşunlasınlar, kurşunlasınlar kurşunla-yabildikleri kadar. Gelecekleri varsa, görecekları de var. Titrek bacakları üstüne ancak dikilebilen Koca Osman, atlılar geceleri köye kurşun yağdırırlarken, dışarıya çıkıyor, dolma tabancasının her iki gözünü de birden:

"Gelin köpekler gelin, kurşunlaym köpekler kurşunlaym, geleceğiniz varsa göreceğiniz de var," diye bütün gücüyle bağıarak boşaltıyordu.

Köyün geceleri basılmasını köylü artık bir oyun, her gece yenilenen Ali Safa Beyin bir oyunu saymaya başlamıştı.

Bir sabah uyandılar ki ne görsünler, şaşkına döndüler. Gözlerine, kulaklarına inanamadılar.

Köydeki bütün atları gece alıp götürmüşler. Bir tekini bile bırakmamasıya. Her şey akıllarına gelirdi de bir bu gelmezdi akıllarına. Eee, bu köylü atsız ne yapacak?

Sevinçleri, kıvançları kursaklarında kaldı. Şimdi ne yapacaklardı? O gün akşama kadar hiçbir şey yapmadan, hiçbir şey konuşmadan köyün içinde dolaştılar durdular. Kimsenin ağzını bıçaklar açmıyordu.

İkinci günün sabahı korkunç bir haber köyü bir baştan bir başa dolaştı, hırsızlar gece yaşlı atları götürmemiş, öldürmüş-

180

ler, Çıkçıklar deresine doldurmuşlardı. Uzaklara baktılar, Top-raktepenin oralarda kartallar dönüyordu. Oraya koştular, vardılar baktılar ki ne görsünler, bir sürü at ölüsü yan yana yatıyor.

Bu olay üstüne hemen o sabah iki kişi evini yükleyip, ver elini Sarıçam deyip çekti gitti. Çok kişi gidecekti. Ferhat Hoca önlerine geçti:

"Zulme karşı koymamak kafirliktir," diyordu. "Çocuğunun rızkını, baba yurdunu korumamak, bırakıp gurbet ellere düşmek kafirliktir. Zulme karşı koymamak zalime ortak olmaktır. Korkmak, korkudan dolayı yılmak kafirliktir."

Yoksa köy yarı yarıya boşalıyordu.

"Allah bize de bir sahip gönderecek," diyordu. "Bakın o nasıl geldi köye, onu tutamadık. Şahini biz elimizden uçurduk. O burda olsaydı, bütün bu işler başımıza gelir miydi?"

Zeynel hem Ferhat Hocayı dinliyor, hem:

"Hiç," diyordu. "Bu başlangıç daha. Daha neler gelecek başımıza. Daha neler, neler, neler de neler! Korkmak kafirlik mi değil mi, korkma da görelim Ferhat Hoca!" diyor, meydan okuyordu.

Ferhat Hoca ona hiç karşılık vermiyor, yalnız:

"Allah yoksulunu yalnız bırakmayacak," diyor, büyük imanını sesinde topluyordu. "Allah zulme karşı koyanlarla her zaman birlik olmuştur. Yoksa yeryüzünde zulüm bu kadar azalır mıydı?"

Seyfalinin evinde toplandılar, uzun bir tartışmadan sonra atları istemek için Yağmur Ağaya gitmeye karar verdiler. Bütün dünya biliyordu ki bir köyün bütün atlarını ancak Yağmur Ağa çaldırabilir. Ferhat Hoca, Seyfali, Şefçe Kahya atlandılar, doğru Yağmur Ağanın çiftliğine gittiler. Yağmur Ağa Şefçe Kahyanın yakın tanıdığıydı. Seferberlikte ikisi de Torosta asker kaçağı olarak birlikte dolaşmışlardı. Tam üç yıl. Yağmur o zaman çok gençti.

Şefçe Kahya attan iner inmez:

"Ulan Yağmur," dedi, "ayıp değil mi bu senin yaptığın? Bütün dünyanın atlarını çaldırıyorsun, çaldır. Ama bizden ne istedin? Ulan oğlum ite köpeğe uydun da neden çaldırdın atlarımızı?"

Konağın merdivenlerinde onları karşılayan Yağmur, Şefçe Kahyanın sözlerine hep gülüyor:

"Kim çalmış, kim çalmış senin atı?" diyordu. "Atın çalınmış da altındaki at kimin?"

Şefçe Kahya:

"Ulan it," diye bağırdı, "bu atları sana gelmek için Narlı-kışladan Memidik Ağadan istedik.

Anladın mı? Köyde bir tek at koymamış, kör, topal, uyuz, hasta, hepsini çaldırmışsın.

Yaşlıları da öldürtmüşsün. Ulan uyuz..."

"Gelin hele, gelin yukarı da konuşalım."

Sedire oturdular, kahve içtiler, yemek yediler, Yağmur Ağa onlara çok saygı gösterdi, ama

atları vermedi. Yalvardılar, tehdit ettiler, kızdılar, köpürdüler, atları alamadılar.

Ferhat Hoca:

"Yusufu kuyudan çıkararak Mevla, bir olup bize bakmaz mı dersin?" diye Yağmur Ağaya

sordu. "Allah bize de bir sahip göndermeyecek mi dersin, Yağmur Ağa?"

Şefçe Kahya onun sözünü tamamladı:

"Allah bize sahibi gönderdi ama, biz onu, gözümüzü kör ettik de tutamadık. Yoksa senin

hırsızların köyün yakınından geçebilirler miydi?"

Yağmur Ağa gülüyordu. Onları gülererek uğurladı.

Boynu bükük, kırılmış köye döndüler.

182

Ali Safa Bey pencereden dışarıya baktı, ötede, avlunun dışında üç atlı karartısı duruyordu.

Bir tanesi çok uzun boyluydu ve atın üstünde dimdikti. Ötekilerden bir at boyu ilerdeydi.

Atlılar epey bir süreden beri orada duruyorlar, hiç konuşmuyorlardı. Pencerenin

arkasındaki Ali Safa da dalmış gitmişti.

Odamın eşikliğinde duran yanaşma:

"Ne söyleyim Ğdris Beye?" dedi. "Çoktan beri orada bekliyor."

Ali Safa düşünüyordu. Ğdris Beyle görüşse mi görüşmese mi? Ğdris Bey ısrar ediyordu. Bu, bir ayda onun çiftliğine altıncı geliyordu ve her seferinde de yok dedirtmişti. Şimdi düşünüyordu. Arif Saim Beyle ilişkilerinde işe yarayabilir miydi? Onu düşünüyordu. Arif Saim Bey belli olmazdı ki, sert bir adamdı. Belki de Ğdris Beyi çiftliğe aldı da, konuştu, diye kızabilirdi.

Gün inmiş, neredeyse batacak. Alacakaranlık ağır ağır ovada yürüyor. Ğdris Beyin tüfeğinin, hançerinin, fişekliklerinin, dizgininin gümüşüne son ipitiler vurmuştu.

"Ne dedi Ğdris Bey?" diye adama yeniden sordu.

"Safa Beyi görmeliyim diyor. Çok önemli bir işi varmış, öyle söyledi."

Ali Safa Bey biraz daha düşündü. Biraz daha dışardaki atlı, silahlı üç Çerkese baktı. Ğdris Bey pırlıta içinde kalmıştı.

Son ışıklar da ağır ağır siliniyordu.

"Çağır gel Ğdris Beyi," diye emir verdi. "Saygıda kusur etmeyin."

183

Üç adam atlardan indiler. Ğdris Bey önde, arkadaşları arkada ağır ağır merdivenleri çıktılar.

Ali Safa Bey onları merdiven başında bekliyordu.

"Hoş geldiniz, hoş geldiniz kardeşim Ğdris Bey," diye karşıladı. Kucaklaştılar.

Arkadan gelen Ğdris Beyin adamlarıydı. Onlara da şöyle bir başıyla hoş geldiniz dedi.

Ğdris Bey önde, Ali Safa Bey arkada odaya girdiler. Ali Safa Bey adamları odaya çağırmadı.

Çerkeş göreneğini azıcık biliyordu, silahlı adamlar beylerinin yanında oturamazlar, kapıda ayakta beklerlerdi.

Ğdris Bey, saf, mert, çocuksu haliyle:

"Çok geldim size Safa Bey. Belki on kez. Hiçbirisinde bulamadım. Uzaklardan, hem de kaçak

size kadar gelebilmek benim için ne demek, biliyor musunuz? Yüzde yüz ölüm demek. Ölümü göze aldım."

"Oturun, oturun hele, sonra konuşuruz. Oturun canım, bir kahve için. Siz çok tehlikeli işler yapıyorsunuz, güpegündüz dolaşıyorsunuz Çukurovada, olmaz."

Ğdris Bey sedire otururken:

"Gece bir kurt gibi de ovaya inmek ağrıma gidiyor. Bir ay ön-j ce candarmayla Bozkuyunun altındaki dereye karşı karşıya gel-1 dik. Çarpışma dört saat sürdü. Bereket gece indi de kurtulduk. Kurtulduk, size geldik ki gene evde yoksunuz. Kürt Ali Ağaya gittik, orada bir hafta kaldık. Bizi iyi sakladı Ali Ağa," dedi.

Ali Safa Bey:

"Bunun sonu neye varacak diye düşünüyorum," dedi acı-maklı bir sesle.

Ğdris Bey, her şeyi göze almış bir sesle, gülerek:

"Sonu malum," dedi. "Sonu o kadar malum ki benim için... Arif Saim Bey için de sonu malum olmalı. Size bunu söylemeye geldim işte."

Arif Saim Bey kuduruyor, deliriyordu. Ne demek, ne demektir bu. Bir Çerkeş parçası gelsin de Çukurovada karşısına dikilsin. Hem de otuz yaşında olmayan, dil bilmez bir Çerkeş parçası...

184

"Ulan sana gösteririm Çerkesoğlu," diye kendi kendine basbas bağırdı. "Ulan seni gerisin geri Kafkasyaya, Bolşeviklerin içine sürmezsem bana da Arif Saim demesinler."

Paşaya da çok kızılıyordu. "Aaah ah! Paşa," diyordu. "Bu ne biçim anlayıştır. Ğnsan da bu kadar kendisini vatana millete verir mi? Ğnsan da bu kadar idealist olur mu? Biz kanımızı bunun için mi, aç susuz sürünelim, şöyle bir Çerkesoğluna oyuncak olalım diye mi akıttık? Kellemizi koltuğa alıp bunun için mi bu vatani kurtardık? Kanun, nizam... Anladık, iyi güzel.

Çocuklarımız aç kalacak, dileneceğiz Paşam, dileneceğiz. Ulan Çerkesoğlu, sana bir kahramanı yedirmeyeceğim. Paşa da isterse kellemi kessin. Paşa da bizi yanında kara gözlerimiz için tutuyorsa, bıraksın bizi, bize ihtiyacı yoksa bıraksın. Ğnsin omuzlarımızdan. Biz de başımızın çaresine bakalım."

Akmezar köylülerinden diretenleri teker teker çağırıyor, bir yana biraz para koyuyor, bir yana da bir yığın kızılık sopası: "Seç bakalım, Ğdris Beyin kulu. Ya parayı, ya sopayı seç." Kimi parayı, kimi sopayı seçiyordu. Sopayı seçenler korkunç dayak, küfür yiyordu. Ölümüne. Dayağı yiyenler yarı canlı, bir çıplak beygirin üstüne atılıyorlar, Akmezar köyünün ortasına bırakılıyorlardı.

Çiftlik konağının önünde büyük bir karaçalılık vardı. Arif Saim Bey sonunda dil bilmez Çerkesleri soyup, arkalarında eli kırbaçlı beş kişiyle bu karaçalılığa salıvermeye başladı. Bir yandan Çerkeslerin sırtlarında kırbaçlar saklıyor, bir yandan da dikenler köylülerin çıplak bedenlerini yiyordu. Bedenler kıpkızıl kana kesinceye, "tapu da senin olsun, toprak da Bey," deyinceye kadar işkence sürüyordu.

Böylelikle Arif Saim Bey çok tarla aldı. Ğdris Beyin, akrabalarının, ona uyup diretenlerin tarlaları kaldı. Arif Saim Beyin tarlaları Akmezarın inatçı köylülerinin tarlalarını çepeçevre sardı. Ğdris Beyin, ona uyanların tarlaları Arif Saim Beyin toprakları ortasında bir ada gibi kaldı. Şimdi vermesin Ğdris tarlaları... Vermesinler bakalım!

"Vermesinler köpekler," diye bağıyordu Arif Saim Bey. "Sürsünler bakalım nasıl süreceklere tarlalarımı, eksinler bakalım."

185

Kara Ford bir kere daha geldi Akmezar köyünde Ğdris Beyin kapısında durdu. Toz toprak içindeydi ve dingiline kadar tozlara gömülmüş, kocaman gözleri biraz daha kocamanlaşmıştı.

Köylüler ve Ğdris Bey onu eskisinden daha büyük saygıyla karşıladı. Arif Saim Bey gene eskisi gibi kuruldu, konuşmadı, yalnız ayrılırken:

"Ğdris Bey," dedi çok yüksekten, "sizin ve bir kısım arkadaşlarımızın toprakları benim tarlalarımın içinde kaldı. Tarlalarımı çiğneyip geçemezsiniz. Buna izin vermem. Tarlalarımın ortasında kalan bu tarlaları bana satmaz mısınız? Ne düşünüyorsunuz?"

Ğdris Bey son sözünü sert söyledi: "Ben ve arkadaşlarım, topraklarımız içinde kalan..."

"Ortasında."

"Ortasında kalan tarlalarımızı satmayacağız efendim." Arif Saim Bey ona elini uzatırken:

"Çok genç, çok yiğit, çok mert bir insansınız, sizinle dost olmak isterdim ama, geçti," diye acı acı gülümsedi. "Allahısmarladık."

Arif Saim hemen on kişiyi silahlandırdı. Onlara özel bekçi giyitleri giydirdi. Yeşil. Ve:

"Tarlalarımın içinden kim geçerse, topraklarımı kim çiğnerse vurun," emrini verdi.

Sonbahardı, çift sürme zamanıydı, genç bir Çerkeş olan Fehmi öküzlerini, sabanını almış tarlasına gidiyordu. Arif Saim Beyin bekçileri Fehmiye geri dön, dediler, Fehmi aldırmadı, yürüdü. Bekçiler başka bir şey demediler, kurşunladılar. Fehminin ölüsü üç gün Arif Saim Beyin tarlalarında kaldı. Ğdris Bey şikayet etti. Arif Saim Beyin bekçilerinden birisini aldılar, götürdüler hapse attılar. Bekçi hapiste üç ay kaldı. Arif Saim hemen atladı Sivasa gitti. En büyük mahkeme Sivastaydı o zamanlar. Bekçiyi beraat ettirdi, sonra da vardı, adamın elinden tutup hapisten çıkardı, çiftliğe getirdi, onu orada bekçilere baş yaptı.

Sonra o yıl, Arif Saim Beyin topraklarını çiğneyerek kendi topraklarına geçmek isteyen üç kişiyi daha vurdular. Çerkesle-

rin ölülerine kimseler yaklaşamadı günlerce. Ölüler Arif Saimin topraklarında koktular.

Onları vuran da ancak üç ay kaldı hapiste. Bir Sivas yolculuğu daha her şeyi çözümlendi.

O yıl Arif Saim Beyin toprakları ortasında kalmış topraklar sürülüp ekilemedi. Ertesi yıl da öyle oldu. Ekilemiyordu ama, bu topraklar çiftliğin ortasına bir ur gibi, süreli, kanayan bir yara gibi duruyordu. "Gelecek yıl Çerkesler gene sürmeye gelecekler, gene öldürüleceklerdi. Sonunda Paşa duyacak, çocuklar bu ne kepezelik diyecekti. Paşadan çok korkuyordu. Paşaya da, başımda böyle böyle bir hal var, köylüler, gerici köylüler bana zulmediyorlar, diyemeyecekti. Şu kanayan yarayı tez günde iyi etmeliydi.

Kara Ford, gözleri biraz daha kocamanlaşmış, Ğdris Beyin kapısında bir daha durdu. Arif Saim Bey daha şişmanlamış, heybetlenmişti. Çerkesler ve Ğdris Bey onu gene aynı saygıyla karşıladılar. Arif Saim bu sefer yukarı, konağa çıkmadı.

"Ğdris Bey, şu tarla işini konuşmaya geldim. Böyle, topraklarımın içinde ada gibi kalmış tarlalar ne işinize yarayacak?"

Ğdris Bey:

"Ben ve arkadaşlarım, topraklarınızın içinde kalan..." Çok sertti sesi.

Arif Saim ona elini uzatırken acı acı gülümsedi:

"Ne yazık, çok gençsiniz," dedi. "Sizinle dost olmalıydık."

Ve Kara Ford Akmezar köyüne bir daha uğramadı.

Kasabada Noterlik ödevini Mahkeme Başkatibi Fazlı Bey görüyordu. Ufak tefek, hileci, korkak, sarhoş bir kişiydi. Osmanlı kalıntısı olduğu için yeni hükümetten, onun adamlarından ödü pathyordu.

Arif Saim onu çiftliğe çağırttı.

"Fazlı Bey," dedi, "biliyorsunuz, senedi siz yapmıştınız, hani Akmezar köyünden Ğdris Beyden yüz elli bin lira alacağım vardı."

"Evet efendim, biliyorum efendim, yoksa senedi mi kaybettiniz efendim?"

Arif Saim Bey elini babacan bir gülümsemeyle, kıvançla Fazlının omuzuna koydu:

"Bu senet için ne kadar masraf gider?" diye sordu.

187

Fazlı bir hesap yaptı, parmaklarını saydı:

"Ğki yüz on bir lira iki kuruş," dedi. "Şahidi mahidi hepsi içinde. Pulu da dahil..."

"Al sana üç yüz lira... Nereyi istersen, hangi mevkii istersen de bana söyle..."

"Memnunum efendim," diye telaşlandı Fazlı. "Ben bu kasabadan, bu kasabanın ekmeğinden, suyundan, kasabından, fırıncısından, insanlarından memnunum," dedi.

Ğdris Beyin yüz elli bin liralık borç senedi üç gün sonra geldi. Ve Arif Saim Bey borcunu ödemediğinden dolayı Ğdris Beyi derhal mahkemeye verdi. Ğdris Bey bunu duyunca:

"Bekliyordum," dedi. "Böyle bir şey yapacağımı biliyordum. Onunla mahkemede hesaplaşacağız. Senedin sahte bir senet olduğunu ispat edeceğim ve onu rezil kepaze edeceğim."

Yıllardır Ankaraya, Paşaya, vekillere, tanıdığı mebuslara her olayda tel çekiyordu. Gene birkaç tel attı Ankara kuyusuna. Tellerin hiçbir tepkisi olmuyordu, olmuyordu ama, alışmıştı.

Arif Saim Bey, Ğdris Beyin sözlerini duydu:

"Ne yazık, çok genç," dedi. "Onunla dost olunabilirdi."

Hemen o gece Arif Saim Bey Hıdırnoğlunu çağırttı. Hıdırı-' noğlu bölgenin en azılı itlerinden birisiydi.

"Bugünlerde Akmezardan, Ğdrisle arası açık olan, ona hasım olan birisini bulabilir misin Hıdırnoğlu?"

"Sen yeter ki emreyle Bey, bulmak değil, yaratırım. Sana can feda."

"O adamı öldüreceksin."

"Öldürürüm Beyim."

"Öldürüp Ğdrisin konağının avlusuna, kapısına, içine bir yerine gömeceksin."

"Gömerim Bey."

Birkaç gün sonra candarmalar Ğdris Beyin ahırında arama yaparlarken ölüyü buldular. Ğdris

Beyi hemen tutukladılar. Ğdris Bey kasabaya götürülürken candarmalann elinden kaçtı. Hı-

dıroğlu her şeyi Arif Saim Beyin isteğince düzenlemişti. Her şey yerli yerince uygulandı.

Arif Saim Bey tam bunu, böyle istiyordu. Alacak davası çok uzun sürmedi. Ğdris Bey kaçak

olduğundan dolayı gelip de

188

senedin sahte olduğunu kanıtlayamadı. Ğdris Bey yüz elli bin lirayı yüklendi.

Sonra Ğdris Beyin vurduğu adamın davasını büyük avukatlar aldı üstüne. Ğdris Bey adamın

ölümünden altı ay sonra yirmi dört yıla mahkum oldu.

Ğdris Bey bütün olandan bitenden günü gününe haber aldı. Kudurdu, deliye döndü. O kadar

öfkeleni ki, bir gece kasabaya indi, benzinciden teneke teneke benzin aldı mahkemeyi yaktı.

Mahkeme yanıp kül oluncaya kadar da yapının yanına kimseyi sokmadı. Mahkeme yapısı

zaten eski bir yapıydı. Az bir sürede yandı kül oldu. Mahkeme yanıp kül olunca, öğleüstüy-

dü, Ğdris Bey ve üç adamı candarmayla savaşa savaşa kasabayı çıktılar, dağa çekildiler.

Ğdris Beyin kasabadaki Ağır Cezayı yakmasını en ince ayrıntısına kadar bütün gazeteler

yazdı. Arif Saim Beyin de bütün istediği buydu.

Mahkemenin yandığını duyunca:

"Ne yazık, çok genç," dedi. "Onunla dost olunabilirdi..."

Artık Toroslarda Ğdris Bey bir sarışın kurt olmuştu. Bir deli, bir kudurmuş kurt...

"Sizden bir şey rica etmeye geldim. Bütün dünya biliyor ki, ona yüz elli para bile borcum

yok. Dünya biliyor ki adamı da ben öldürmedim. Mahkemeyi ben yaktım, cezam ne ise

çekerim. Tarlamın da bir avucunu vermem Arif Saim Beye. Söyleyin ona, borç senedini

yırtırsın, ona yüz elli para bile borcum yok. Beş para bile. Ben bir karıncayı bile öldürmedim.

Bunu herkes de, bütün ova da, beni mahkum eden hakimler de biliyorlar. Öyleyse beni beraat ettirsin. Bu dediklerimi yapmazsa Arif Saim, sonu malum. Akıbetinin ne olacağını o herkesten, benden de daha iyi biliyor. Siz onun yakın dostusunuz, varın bunu ona böylece söyleyin."

Hemen ayağa kalktı, merdivenlere yürüdü.

"Allahısmarladık Ali Safa Bey..." dedi. "Söyleyeceğim bu kadardı."

Ğdris Bey Çukurovada, Torosta önüne kim çıkarsa, Arif Saim Beye aynı sözlerle aynı haberi gönderiyor, sabırla ondan ge-

189

lecek karşılığı bekliyordu. Beklediği karşılık da bir türlü gelmiyordu.

Arif Saim Beyin kulağına Ğdris Beyin sözleri birkaç kez ulaştı. Arif Saim kasıklarını tuta tuta güldü. Ğdrisin ve adamlarının tarlalarını çoktan çiftliğine katmıştı.

Ali Safa Beyin bu geliş işine yaradı. Hemen atına atladı, Arif Saim Beye gitti. Hem Ğdrisi, hem de kendi işlerini konuşacaktı.

Bir akşamüstü çiftliğe geldi. Arif Saim Beyin hiç Türkçe bilmez, iri, iki adam karartısında bir babası vardı, Zeko Bey. Zeko Bey gençliğinden bu yana uzun, çangal bıyıklarıyla övünürdü.

Harput çarşısında tellallık yapardı. Oğlunun büyük adam olması onu son derece mutlulandırmış, hemen Harput çarşısındaki camı gibi sevdiği işini bırakmış, oğlunun yanına koşmuştu.

Çiftlik konağının kapısının önüne sandalyasını atmış oturmuştu. Ceplerinin kenarı, paçalarının ağzı sırmalı, bol bir mavi şalvar giymişti. Som ipekten yeşil mintanının üstüne sarkıttığı saatinin altın kordonu üç parmak kalınlığındaydı.

Tarladan yorgun, paçavralar içinde, bir deri bir kemik, kurumuş, sıtmadan dudakları

çatlamış ırgatlar geliyorlar, sağ dizlerini yere koyup, Zeko Beye niyazda bulunuyorlar, üç kez elini öpüyor, başlarına götürüyor, evlerine öyle gidiyorlardı.

Bu, ırgatların el öpme töreni günde bir sabah, bir akşam iki kez yapılıyordu. Zeko Bey elini ırgatlara öptürmek için daha gün doğmadan uyanıyor, nargilesini yakıyor, kahvesini pişirtiyor, çiftliğin kapısına geçip oturuyor, gözlerini büyük bir şehvetle yumup elini ırgatlara uzatıyordu. Önünden bölük bölük ırgatlar onun elini öpüp geçiyorlar, öpüp geçiyorlardı.

Zeko Bey, Ali Safa Beyi görünce daha bir zevklendi. Gözlerini yumup daha bir hazla elini ırgatlara uzattı.

Bir ara:

"Guro hesbe bigırın," dedi. Sesi kalın, güm güm öten bir sestti.

Birkaç iri adam, atın başını tutmak için Ali Safa Beye koştular. Ali Safa Bey attan indi, Zeko Beye koştı. Zeko Bey bacaklarını germiş, ayaklarını uzatmış, iri göbeğini çıkartmış, gerdanını kabartmış, ağzı kulaklarında bütün altın dişleri ışıklar saçıyor,

190

öpmesi için elini Ali Safa Beye çevirmiş, bekliyor. Ali Safa Bey eli aldı, diz çöküp niyazda bulundu, üç kez öpüp başına koydu.

El öpme töreni bittikten sonra Zeko Bey ona:

"Lavo Ali Safa, bu serseran hati, sercavan hati, vira rune!" dedi.

Ali Safa Beyi yanına oturttu:

"Çayani?"

Yanıdakiler:

"Nasılsın diye soruyor," dediler.

"Du hati bal Bege?"

"Beyin yanına mı geldin diye soruyor."

"Beg vıraye!"

"Bey burada diyor," dediler.

Zeko Bey bir yandan gelen ırgatlara elini öptürüyor, bir yandan bu minval üzere Safa Beyle konuşuyordu. Konuşmaları, Arif Saim Bey Safa Beyi, yukardan görüp sesleninceye kadar sürdü.

"Beybaba müsaade edersen Safa Bey yukarı çıksın. Onunla görüşülecek mühim işlerimiz var."

Zeko Beye oğlunun sözlerini çevirdiler. Yüzü gerildi, dudakları sarktı ama, gene de sertçe elini uzattı:

"Here lavo jore," dedi.

Ali Safa Bey gene sağ dizini yere koyup niyaza durdu, kendisine doğru uzatılmış iri, uzun parmaklı tombul eli üç kez öpüp başına koydu.

Çki dost, iki yeni toprak sahibi, iki eski Milli Mücadeleci yemeği birlikte yediler. 'Sofrada türlü türlü av etleri vardı. Turaç, üveyik, keklik, tavşan... Dört usta avcı her gün sabahlardan akşamlara kadar Arif Saim Bey için av avlıyorlardı. Taze av etle-riyle nefis Fransız şarapları içtiler.

Ali Safa Bey bir yolunu bulup Ğdrisin tehditlerini söyledi. Buysa Arif Saim Beyi çok neşelendirdi. Kasıklarını tuta tuta güldü. Ali Safa Bey de onun sevincine katılıyor, o da onunla birlikte gülüyordu.

En sonunda Arif Saim Bey gülmesini kesti, yüzünde gerçek bir acımayla, içini çekerek:

"Yazık," dedi, "ne de genç. Onunla dost olunabilirdi."

191

26

Memed yavaş yavaş kendine geliyor, bir şeyler, bir tehlike seziniyordu. Başına gelenleri

ansımaya çalıştı. Kafasının içinde her şey karmakarıştı. Uzaklarda bir sarı ışık dönüyor, karanlıklara karışıyor, bir yerlere pul pul yağıyordu. Bütün bedeni de sızlıyor, yanıyordu. Ayağa kalktı, elini gözlerine siper ederekten köyden yana baktı. Köy çukurda kalmıştı. Köyün üstünde uzayıp göğe ağın birkaç dumandan başka bir şey göremedi. Her şey çok durgundu. En küçük bir fisilti bile yoktu. Bahar toprağı güneş altında geriniyor, topraktan ince ince çıtırtılar geliyordu. Üstünden, yükseklerden bir kelebek yığı geldi geçti. Önündeki iri mavi çiçeğe kapkara, kanatlarının ucu kırmızıya çalan bir kelebek konmuştu. Memed kara, iri bir kelebeğı ilk olaraktan görüyordu. Ğçine korkuya, acıya benzer bir şey çöktü. "Sonun göründü," dedi kendi kendine. Sonra da: "Daha iyi," dedi. "Ne yapalım kader böyle imiş. Hatçeyi de öldürdüm, anamı da... Ben de dağlara düştüm. Köylüyü de, işte böyle perperişan koydum. Zulüm altında inleyip duruyorlar. Benden önce herkes kendi halinde yaşayıp gidiyordu. Ben olmaz olayım. Ben batayım."

Her şey kasabaya gittikten, Hasan Onbaşıyla han odasında konuştuğundan sonra olmuş, başına bu işler gelmişti. "Keski ayaklarım kırılıyaydı da kasabaya gitmeseydim. Gözlerim kör olsaydı da Hasan Onbaşıyı görmeseydim. Kulaklarım sağır olsaydı da onun sözlerini duymasaydım. Köyün perişanlığına bak! Şu haline gününe, şu dirliğine bak!"

192

Çakırdikenliğe gittikleri gün düştü aklına. Dağ taş, insanlar fırdönüyordu sevinçten. Çakırdikenliğe düşmüş ateş bile düzlükte dönerken kendince bir sevinç halayı tutturmuş, sevinçten kabarıp taşıyordu. Durmuş Ali geldi gözlerinin önüne, iki büklüm Durmuş Ali, yaşlı bacaklarını ta havaya savurarak eski, çok eski bir Türkmen oyunu oynuyordu. Düzlükte dolanan ateşin yanında, ateşle birlikte eğilip kalkıyor, oynuyordu. Ateşle Durmuş Ali birbirlerine karışmışlardı.

Gene böyle ateşle kucak kucağına oynarken Kel Hamza dayanamayıp atına çığnetmiş olacaktı

onu.

Memedin göz çukurlarına iki kocaman yaş damlası geldi oturdu. Memed kendi kendine güldü. Sonra ayağa kalktı, tüfeğini omuzuna astı, yukarı, koyağa doğru çıkmaya başladı. Koyağın bittiği yer kayalıktı. Sırtını ulu kayalara vermeliydi. Sinerek, sakınarak koştu. Koyağın ucuna gelmişti ki tüfekler patladı. Koyağın ucunda büyük, dibindeki renkli çakıltaşları ışıldayan bir pınar kaynıyordu. Memed ağzı aşağı uzandı, buz gibi sudan kana kana içti. Üstünden, epeyce yukarisından vızıldayarak kurşunlar geçiyordu. Bir anda kendisini mor, benekli bir kayanın arkasına attı. Üst başlar tutulmamışsa kurtuldu demektir. Ötelerden çığlık çığlığa Hürü Ana geliyor, ellerini kollarını sallayarak:

"Kaç Memedim, o kafir Topal seni ele verdi. Öldür onu, öldür, demedim mi?" diye bağıyordu.

Memed kendisini kayanın ardına atınca rahatladı. Şöyle bir geceye ulaştıracak, önden de arkadan da kapalı bir yer aradı, gözüne kestirdiği yere sürünerek geldi, sırtını kayaya dayayıp bir süre soluk aldı.

Aşağıdan çok candarma, çok kurşun geliyordu.

Sıkı bir çarpışma başladı. Memed çok soğukkanlı, sağını solunu kollayarak, yavaştan alıyordu. Bu çarpışmada kimsenin burnunun kanamasını istemiyordu. Ğsteseydi şu azıcık bir süre içinde on candarmayı vurabilirdi. Açıktan, hiç korunma almak gerekliliğini duymadan geliyorlardı. Memed korkutma, oyalama kurşunları sıkıyordu. Candarmalar kayalıkların dibine kadar geldiler. Başlarında Yüzbaşı Faruk vardı. Memed Yüzbaşını bir gördü, sonra gözden yitirdi. Sonra elinde tüfikle Topal Ali bir ta-

193

şm ardında duruyordu. Telaşsızdı, yüzünde uzaktan belli belirsiz bir gülümseme seçilir gibiydi. Ya da Memed öyle görüyordu. Hürü Ana uzaktan geliyordu. Durmadan elini kolunu

sallıyor, bir çıglık yeli gibi esiyordu. Bir ara durdu, elini beline koydu, bir süre taşların arkasına yatmış Memede kurşun döşeyen candarmalara baktı:

"Candarmalar," dedi, "ana kuzuları, Memedime kıymayın. Bak o size hiç kıyıyor mu?"

Ğsteseydi şimdiye hepinizi öldürürdü. Bakın siz neredesiniz, o nerede? Memedime kurşun geçmez ki... Candarmalar, kuzular, boşuna gayret ediyorsunuz. Bırakın yavrumu da, engel olmayın ona da yoluna gitsin. Yoksa canınızı yakar ha... Memedimin daha çok işi var. O çok öfkeli, çok. Çok canı sıkıldı olan bitene. Yaa, candarmalar, yavrular, ana kuzuları siz de zulüm altında inleyensiniz. Uymayın Yüzbaşıya, dinsize, o Osmanlıya... Osmanlıda iman olmaz, din olmaz. Güven olmaz ha!"

Sağma soluna kurşunlar düşüyor, o hiç aldırmıyordu: "O neee!" dedi bir ara. "O ne, gavur dölleri, beni mi vuracaksınız?"

Kayalıklara doğru yürüdü. Çok şiddetli bir ateş başlamıştı. Memed duruyor duruyor, bekliyor, sonra üstüne yağın kurşunlara çok şiddetli bir karşılık veriyor, sonra gene susuyordu.

Hiç korkmadan ayakta ateş eden Payaşlı dedikleri candar-mayı bacağından vurdu.

Yanına yönüne, kayalıklara değen kurşunlar kayıyor, kayalıklardan duman çıkıyordu.

Kayaların yüzü, değen kurşunlardan duman içindeydi.

Hürü Ananın sağında solunda kurşunlar vızıldıyor, kulaklarının dibinden geçiyordu.

"Vurun bakalım, öldürün bakalım beni itler. Elinize ne geçecek bakalım!"

Payaşlı yerde kıvranyor, acısından toprağı çirmahyordu. Hürü Ana onun başına geldi:

"Vay ana kuzusu vay," dedi. "Bir bokluk yapmasan Meme-dim seni vurmazdı. Hiç korkma, sana yakı yapar, iki günde iyi ederim seni köye dönünce. Sen de bir daha Memedime kurşun sıkamazsın."

Candarmayı orada bırakıp ilerledi.

"Ana, ana," diye bağırın sesini, telaşlı sesini duydu Meme-din. "Ana, otur durduğun yere.

Bu kafirler seni öldürecekler. Ana!"

Hürü Ana:

"Hah," dedi, "öldürsünler yavru, bundan sonra yaşamışım ki ne olacak... Öldürsünler yavru, ben senin yanma geliyorum."

Kurşunlar vızır vızır. Hürü Ana sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi, bir yürüyüşe, buzağı gütmeye çıkmış gibi yürüyordu.

Yüzbaşı Faruk yanındaki Asım Çavuşa sordu:

"Bu deli kadın da kim?"

Asım Çavuş:

"Memedin Hürü Anası. Hani Topal Alinin can düşmanı. Hani sizin yüzünüzü görmek istemeyen."

"Amma cesur insan," dedi. "Deli mi?"

Asım Çavuş güldü:

"Çok akıllı."

Hürü Ana tökezledi, yere kapaklandı. Memedin ödü koptu. Ana hemen geri kalktı, gene yere kapaklandı. Memed bağırdı:

"Eğer Anayı vurdunuzsa bir tanenizi sağ bırakmam. Bir tekiniz bile bu koyaktan sağ çıkamazsınız."

Ana ayağa kalktı:

"Canımı sıkma Memedim," dedi. "O itler beni vuramazlar. Ben ölmeden seni göreceğim.

Allahıma yalvardım, seni bir daha koklamadan, güzel yüzünü görmeden Allah beni öldürmeyecek."

Memed kurşunu kesti. Candarmalar da kestiler. Aralarında, Hürü Ana ortadan çekilinceye

kadar, sessiz bir anlaşma oldu.

Yüzbaşı Asım Çavuşa sordu:

"Yakalayabilecek miyiz?"

"Sanmıyorum Yüzbaşım. Yılan gibi kayar o. Öylesine kayar ki göz görmez onu. Şimdi isteseydi burada hepimizi vururdu. Kayalığı tutmadan onu aşağıda, sel yatağında çevirebilseydik belki teslim alırdık."

"Payashıyı neden vurdu?"

"Hep ayaktaydı, meydan okuyor, bir de küfrediyordu."

195

"Sen de ona meydan okusan, küfretsen seni vurmaz değil mi?"

Büyük bir inatla:

"Vurmaz," dedi Asım Çavuş.

"Hiçbir şekilde?"

"En sıkışık zamanlarında üstüne gittim gene vurmadı. Ölümle karşı karşıya kaldı, beni gene vurmadı."

"Sebebi ne acaba Çavuş?"

"Bilmem ki Yüzbaşım."

"Payashıyı köye götürsünler."

"Götürüyorlar Yüzbaşım."

Hürü Ana soluk soluğa Memedin yanına geldi. Elleri ayakları yırtılmış, kan içinde kalmıştı.

Yeni fistanı da kuşağından aşağı parçalanmıştı.

Memed:

"Ana," dedi, "ana, ana bir şey mi oldu sana?" Ayağa kalktı ona doğru yürüdü.

"Yerine," diye bağırdı Hürü. "Yerine kara gözlüm."

Memed gülümsedi, onu elinden tuttu, bir kayanın kuytusuna çekti.

"Bir şeyin yok öyle mi? Buradan kıpırdayım deme. Kıpırdarsan beni öldürürsün."

"Kıpırdamam. Sen durma, sık kurşunlan. Topal Ali orda bak, ağacın ardında. Devir, devir, devir şunu. Fırsat bu fırsat. Ben batayım, ben batayım," dedi sonra da. "Burada da basma bela oldum ya... Nasıl bilersen öyle yap yavru. Başla. Sık... Durma! Gün geçirip fırsat verme zamana..."

Memed başladı. Karşıdan da başladılar. Kayalara gelip degen kurşunlardan dolayı ortalık toza toprağa bulamıyor, kayalardan çıkan parçacıklar kurşun gibi vızıldıyor, oraya buraya yağıyordu. Bir de kayalara gelen kurşunlar kulakları sağır eden bir ses çıkarıyordu.

Zaman geçtikçe Yüzbaşı Faruk Asım Çavuşa soruyordu:

"Eeee Çavuş, ne olacak böyle? Biz yüz seksen kişiyiz, karşımızdaki bir tek... Hücuma geçelim mi?"

"Çok sarpta Yüzbaşım. Kayalıkları çıkıncaya kadar hepimizi vurur. Bir tekimizi koymaz."

196

1

i

"Akşam oluyor. Gece iner inmez kaçacak."

"Kaçacak Yüzbaşım. Çok kötü durumda karşılaştık. Boyuna kurşun yakıp duruyoruz, faydasız. Çok da mermisi var Memedin."

Yüzbaşı zaman geçtikçe kızırıyordu. Nasıl, nasıl kaçırmıştı bu fırsatı? Bir yarım saat daha erken davransalarmış... Bir yarım saat daha efken... Yüzbaşının bu ikinci karşılaşmasıydı onunla. Hatçeyi vurmuşlardı birincisinde.

Bir kurşun geldi Yüzbaşının başının bir karış ötesine toprağa saplandı. Aynı yere bir kurşun

daha...

Asım Çavuş:

"Bizi çoktandır görüyor."

Yüzbaşı:

"Saklanalım."

"Hiçbir yere saklanamayız. Ğstediği an bizi vurur. O da bunu söylemek istiyor."

"Halbuki biz onun karısını... Vurmuştuk..."

Asım Çavuş:

"Bir acayip huylu bir oğlan. Eşkiyaya hiç benzemiyor. Cin gibi, peri gibi, melek gibi bir insan. Evliya olacağına eşkiya olmuş."

Bu sırada:

"Yandım anam," diye bir ses duydular. Onu bir başkası, bir başkası izledi. Memed dört candarmayı da bacaklarından vurmuştu.

"Nasml!" diyordu Hürü Ana. "Nasıl! Kel Hamzaya güvenmeyin, o hiç demedim mi?"

Sonra Memede açığıdaki bir candarmayı gösteriyordu:

"Haydi, çabuk..."

Ve Memed kurşunu yapıştıırıyordu. Karşıdaki kurşunu yiyip bağırtıyı basınca, Hürü Ana çocuklar gibi el çırpıyordu.

Memed terlemiş yüzü kapkara olmuştu.

Güneş aşağılara yıkılmış gitmişti. Az sonra batacağı. Battı batacak. Ortalık kararmaya yüz tutmuştu. Memedin tüfeği de kızmıştı. Onun için tek tük sıkıyor kurşunu. Candarma yaralayıp zaman kazanıyor, tüfeğini soğutuyordu. Bir gözü de aşağı sarkmış, battı batacak güneşteydi.

Birden candarmalar kurşunu kestiler. Bir şaşkınlıkla Me-med de kesti. Sonra Asım Çavuşu gördü. Eline bir ak mendil almış sağ kolunu ta yukarılara kaldırmış, bağırarak geliyordu:

"Memed, yavrum sana geliyorum. Teslim ol! Ölmeni istemiyorum."

Çavuş yukarı, Memede doğru dimdik yürüdü.

"Çavuş gelme."

"Memed yavrum, hükümetlen başa çıkılmaz. Dağ taş asker dolu. Ya vurulacak, ya da yaralanacaksın. Yüzbaşım seni bağışlatacak."

Memed bütün sesiyle bağırdı:

"Çavuş gelme!"

Sesinde korku, umarsızlık, umutsuzluk vardı.

"Nolursun Çavuşum gelme!"

"Vur onu! Bitir işini! Görsün gelme deyince gelmek nasıl olurmuş. Vur şunu."

Çavuş geliyordu, dimdik, fütursuz.

"Çavuş gelme nolur. Vururum seni. Çavuşum bunu yaptırma bana. Çavuşum bu kötülüğü yapma. Çavuşum elini ayağımı öpeyim, kıyma bana." Sesinde korkunç, deli bir yalvarma vardı. "Asım Çavuş, Çavuş, Çavuşum, sende hiç insanlık, hiç din iman yok mu?"

Çavuşun mendil tutan sağ eli havada, dimdik. Yürüyor:

"Teslim olacaksın bana. Hem de bugün. Bilirsin dünyada bir tek insanı candan severim, o da sensin."

"Bilirim Çavuşum, vallahi bilirim. Kıyma bana. Ğşim var." Sesini yükseltti. Sesi kayalıklarda cınladı, yankılandı. Ses tümüyle değişmişti. "Çavuşum, sana söylüyorum, beni iyi dinle. Sana şimdi teslim olurum ama... Bütün dediklerin doğru, haklısın. Beni öldürecekler, biliyorum.

Ama ölmeden azıcık bir işim var Çavuşum. Ğşim olmasa sana kıyamazdım Çavuşum. Kusura kalma. Bir can için olsa, canım için olsa, canımı sana kurban ederdim. Geri dön Çavuşum."

Ğki kurşun Çavuşun kulaklarının dibinden geçti, Çavuş aldırmyor yürüyordu. Memed, Çavuşun üstüne iki tarak fişek boşalttı. Çavuş aldırmyordu.

Memedin bütün bedenini bir titreme aldı:

198

"Yüzbaşı," diye bağırdı, "işim var benim. Yoksa bir can için Asım Çavuşa kıymazdım, emir ver de dursun."

Nişan aldı, titremesi de durdu. Tetiğe bastı. Asım Çavuş bağırdı. Ak mendili, yukardaki sağ eli düştü. Mendil kızıl kana bulandı.

Yüzbaşı:

"Dön Çavuş," diye emir verdi.

Çavuş durdu, acı acı gülümsedi, karanlık kavuşuyordu. Ağır ağır geriye döndü.

Memed inler gibi:

"Kusuruma kalma Çavuşum," dedi. "Öldürdün beni. Keski öldüreydin de bunu başıma getirmeseydin."

Yüzbaşı emir verdi, candarmalar yaylın ateşine geçtiler. Memed karşılık vermedi. Hürü Ananın elini öptü. Ana da onu kucakladı.

"Ana hakkımı helal et."

"Anan sütü gibi helal olsun, yavru. Topal Aliyi unutma, öldür onu. Bütün bu belaları başına açan odur, biliyor musun?"

Memed karanlıkta bir sansar gibi kaydı, göz açıp kapayıncaya kadar karşiki, ormanlıklı, sarp kayalıklı koyağa geçti. Buralarını avucunun içi gibi biliyordu. Değil bir bölük, bir alay candarma bile gelse bu dağlarda bir daha onu yakalayamazlardı.

Candarmalar daha kurşun yakıyorlardı. Memed onlardan o kadar uzaklaşmıştı ki, kurşun seslerini ancak duyabiliyordu.

Hürü Ana olduğu yerden kımıldamamış, büyük bir mutluluk içinde kıvranyor:

"Yakın yakın hükümetin kurşunlarını! Yakın kafirler," diyordu. "Yakın bakalım, kuş yuvadan çoktan uçtu."

Sonra da ekliyordu:

"Gelirsiniz, gelirsiniz, bana şimdi gelir, yaramıza merhem yap Ana, Hürü Ana dersiniz, öyle mi? Yavrum olmasa, yavrumdan korkmasanız beni öldürürdünüz kafirler. O zaman bizim yaramızı kim emleyecek diye düşünmezsiniz. Hah, hah-hah... Memed vursun sizi, ben de sizin yaralarınızı emleyim, öyle mi? Olur, oluuuur, olur yavrucuklarım."

199

Yeşil, iri, dilleri yalın yalın dışarda yılan başları. Dağdan aşağı binbir gümbürtüyle iniyor. Bir de bir kara bulut iniyor düze. Kara bulutun içinden kırmızı gözleri mercan yılan başları çıkıyor, uzun kuyruklarını yere vuruyorlar. Kuyruklarını yere vurdukça tozlar fişkırtıyorlar. Yüzlerce mercan gözlü, ıslıl ıslıl yanan çatal dilli başlar.

Bir kılıç değıyor başlardan birisine, yerine iki baş çıkıyor. Daha iri, daha yalın dilli. Diller gerilmiş, dışarda. Keskin bir kılıç geliyor, o iki başı da kesiyor. Dört baş çıkıyor. Başlar kesiliyor, başlar büyüyor, dökülüyor. Bin başlı evran. Evranın başları gittikçe büyüyor, çoğalıyor. Kılıçlar yağıyor evranın başına. Bir bulutun içine girip gökyüzüne ağıyor evranlar. Sonra yollara iniyorlar. Kara, ak, boz, turuncu, sırmalı top top bulutlar toprağı, yollar boyunca tozan ovalara iniyorlar. Bir sürü eller kılıçlar üşürüyor, binlerce... Bulutların içindeki başlara. Başlar düşüyor, başlar çoğalıyor.

Kafdağmm arkası, ulu kayalıklar, iri, uçak kadar kartallar, tren uzunluğunda evranlar.

Güneşler, aylar, karanlıklar.

Memedin kolu uyuşmuş. Tüfeğinin namlusu daha yeni yeni soğuyor. Ay ışığı var. Ay ışığı

Memedin tüfeğinde, fişkliklerinde yansıyor. Memedin dizi de ağrıyor, bir kayaya çarpmıştı.

Elleri kanyor. Yaralandım sanmıştı ilk önce. Sonra yaralanmadığımı anlıyor. Yalnızca elleri kanyor. Kan çabuk kurur.

Ötelerden, uzaklardan daha kurşun sesleri geliyor. Candar-malar durmadan kurşun yakıyorlar. Belli ki onlara karşılık ve-

200

ren birisi var, kim ola ki? Topal Ali olmasın, diye düşündü Me-med. Kurnaz Topal, diye düşündü. Memed, heriflerin karnına, yüreklerinin içine girmiş.

Memed rahattı. Koşmaktan vazgeçti. Sarp kayalıklardan bir keçiyoluna düştü. Topal Ali şimdi bir taşın dibine yatmış, candarmaların üstüne ver ediyordu kurşunu.

Yüzbaşı Farük'yanmdaki Asım Çavuşa soruyordu:

"Çavuşum, işte karanlık da çöktü. Neden bu adam daha kurşun yakıyor, bırakıp gitmiyor?"

Asım Çavuş:

"Bilmem," diyordu. "Belki onu arkadan da çevirdik sanıyor."

"Bu gece de kalırsa çemberde onun ölümü olur."

"Kim bilir Yüzbaşım, kim bilir ne düşünüyor?"

"Delirmiş mi dersin?"

Üstlerinden durmadan vızır vızır kurşun geçiyordu.

Asım Çavuş:

"Ben bütün ömrümde böyle bela, böyle soğukkanlı, atik bir adamla karşılaşmadım. O, gözden sürmeyi çeker derler ya, öyle hünerli. Bir soğ yılan gibi sessiz kayar, bir kuş gibi uçar... Bir düşündüğü var."

"Ğstese bizim yarımızı vururdu. Ne olabilir düşündüğü?"

"Sesi yıldı. Ölüme karar vermiş bir sestti."

"Ben de seni onun için geriye döndürdüm. Seni vuracaktı Çavuş."

"Vuracaktı," dedi Asım Çavuş içini çekerek. "Bir tuhaf olmuş bu çocuk," diye de içinden geçirdi. "Bu çocukta bir şey var."

Topal Ali, Memed kaçsın, saklansın diye, onun bulunduğu yerin sağına kaymış, siperlenmiş, candarmaların üstüne yağdırıyordu kurşunu. Dudaklarında tuhaf, deli bir gülümseme. Gün ışıncaya kadar candarmaların üstüne kurşun yağdıracaktı. Gün ışmadan önce kurşunu kesecek, candarmaların arasına karışacak, onlarla birlikte, şu sabaha kadar kurşun yağdıran Memedi, kayalıklarda arayacaktı.

Yüzbaşı:

"Asım Çavuş," dedi heyecanla, "yaralanmış olmasın. Yaralanmış kaçamıyordur."

201

"Olabilir Yüzbaşım." '

"Asım Çavuş?"

"Buyur Yüzbaşım."

"Bir arkadaşımı artçı bırakmasın?"

Asım Çavuş:

"Memed onu yapmaz. Bilir ki artçı kalan arkadaşı ya yakalanacak, ya vurulacaktır bu durumda. Memed kimseye kıymaz."

"Yaralanmıştır öyleyse."

Çavuş:

"Olabilir."

Yılanlar iniyorlardı, sıcak bir ovaya. Her evranda karmakarış yüzlerce baş.

Memed:

"Kurnaz Topal," diye gülümsedi. "Candarmaların üstüne yağdıracak yağdıracak kurşunu, sabah gün doğmadan kesecek. Candarmalar sabahleyin, belki de bir gün, iki gün benim

ölümü arayacaklar kayalıklarda, bulamayacak, içlerine korku düşecek, bu adam ermiş mi, büyü mü, diyecek içinden her can-darma. Topal bu işe çok gülecek. Bir de yakalarlarsa Topalı... Bir de yakalarlarsa... O zaman işte, topal bacağımı bir iyice kırarlar, un ufak ederler..."

Topalla candarmaların sıktıkları kurşunu ayırt edebiliyordu.

Ulu çınar ağacına sırtını dayayıp bir süre oturdu. Sıkılan kurşunların sahiplerini seçmeye çalıştı.

Kafası karmakarışık. Kel Hamza, Çukurova, kaçan at, yangın, Ğdris Bey, Ğdris Beyi de ona Koca Osman anlatmıştı. Hürü Ana, ne güzel, dost, şefkatli, candan bir yüzü vardı Hürü Ananın, Topal Ali, ne biçim adamdı Topal, anlaşılmaz, Akçasaz bataklığı, Seyran, diyorlar ki dünyaya Seyran güzelliğinde birisi daha gelmemiş, yılgın, korkmuş köylüler. Yaşlıları çok yürekli, Hürü Ana, Koca Osman... Yaşlılar daha onurlu... Hele kadınlar, erkeklerden bin kere daha yürekli, atak... Haksızlığa karşı koyuyorlar. Deli Durdu... Deli Durdunun öldürülmesi... Bin başlı evran... Bin başını kesiyorsun, yerine bir baş ormanı he-

202

men çıkıyor, onu kesiyorsun, yerine ondan daha büyük bir orman... Birden Deli Durdunun üstüne, çoluk çocuk, yüzlerce, kartallar gibi iniyorlar, sonra o anda kalkıyorlar. Deli Durdu ortada yok. Yalnız bir ayağı, çizmeli bir bacağı tozların içinde kanyor. Çukurovada çok insan, dağlarda çok insan, dünyada çok insan, az ağa var. Niye öyleyse ağaların başına kartallar gibi ço-kuşmuyorlar? Çokuşunca ne olacak, diye soruyordu Memed. Bin başlı evran, bir ulu bulut... Bir kılıç bin başlı evranı kesiyor, durmadan kesiyor, kılıç eskiyor, yoruluyor, evranın başı kesildikçe daha çoğalıyor.

Karmakarışık... Anavarza kalesinde Kral Torosun sarayı... Bir zamanlar bütün Çukurovaya...

Önünde, burnunun dibinde bir karartı. Memed birden korkuyla irkildi. Bir tilki toprağı koklaya koklaya kendisine doğru geliyordu. Memed kıpırdayınca uzun kuyruğunu savurup döndü, kaçtı. Memedin yüreğı küt küt atıyordu.

Bir süre dinlendikten sonra ayağı kalktı, bütün bedeni sızlıyordu. Bir adım daha atacak gücü kalmamış, çökmüştü. Kel Hamzanm işleri, Durmuş Ali Emminin ölümü, Hürü Ananın hali, Değirmenoluğun durumu, çakırdikeni, tarlalar, zulüm, aç kalmış köylüler, bin başlı evran... Koyaktan aşağı yürüdü. Koyak gecede derinleştikçe derinleşiyor, karardıkça kararıyordu. Sağ baştaki orman uğulduyor, ay ışığında kara bir sağnak gibi gökten yere iniyordu. Bütün koyak gümbürdüyor, uğulduyor, bir açılıp bir kapamıyordu. Ağaçlar, sular, kayalar... Kavuşup kavuşup, açılıyorlar. Orman üstüne üstüne geliyor, yağıyor, uğulduyor... Memedin başı dönüyor. Orman, koyak, sular, kuşlar, çiçekler, çalılar, sıcakta yanan mor ipiltili Anavarza kalesi, Alidağı, ışıklar, yangın, boyuna kendi yörelerinde dönen atlar... Atlar, koyaktan aşağı gürültülerle atlar iniyorlar, akıyorlar. Memedin başında karmakarış bir dünya dönüyor, kulakları uğulduyor, kulaklarında kurşun sesleri... Memed, korkunç bir selde yuvarlanıyor. Koyağın dibine dibine birisi onu, ayaklarından tutmuş çekiyor. Burnuna bir çiçeğin acı kokusu geldi. Sonra ortalık daha acı, barut koktu. Sonra da barut kokusu ter kokusuna karıştı.

Ay battı, karanlık daha da uğuldadı, Memedi sardı. Kurt-

203

lar, kuşlar, çakallar, ayılar, sürmeli cerenler, parsılar, evranlar, atlar, yabaml, evcil bütün yaratıklar karanlıkta koyağın karanlık dibine çıglık çıglığa indiler. Memedin başı dönüyor, gözleri kararıyordu. Yıldızlar, orman çalkamıyor, koyağın dibine, karanlığına akıyorlardı. Memedin ayaklarının altından taşlar yuvarlanıyor, taşlar yamaçtan aşağı bir sel gibi akıyor. Memed de akan taşların üstünde akıyor.

Kel Hamzayı ansımaya çalışıyor, gözlerinin önüne getiriyor, sonra birden yitiriyordu. Kafasında yaralar vardı, onu ansıyor. Bir de kolları çok uzundu, dizlerinin oraya kadar inerdi, onu ansıyor. Bir de bir köşeye, güneşe oturur, hiç kimseyle konuşmaz, güneşte inadına yanar, terler dururdu. Kış olsun yaz olsun, yanardı. Yüzü kösele gibiydi. Kaim, manda derisi gibi kalın bir derisi vardı. Köylüler, "Bunun derisinden kurşun geçmez," derlerdi. Abdi Ağa onu ne zaman, niçin kovmuştu, Memed burasını ansımıyordu. Büyük bir suyun yüzü yanyordu. Evranlar, bulutlar akıyordu suya aşağı... Ak, ak bulut yığınları... Çok ak, ışıklar içinde yanan...

Birden bütün uğultular, gümbürtüler durdu. Memed kendini inanılmaz bir sessizlik içinde birdenbire buldu. Dünya sessizlikten çın çın ötüyordu. Memed bir tuhaf oldu. Yöresindeki her şey, karanlık, gece, ışıklar, orman, bastığı toprak, düşünceleri, her şey silinmişti. Kendisi de yok gibiydi. Memed derin derin soluk aldı. Sessizlik bitmiyordu. Yanma yönüne bakındı, dümdüz bir karanlıktı. Ğki adım attı. Ğnceden bir ses geldi kulağına, çıtırtı gibi. Sonra bir öksürük sesi gibi bir şey duydu. Bir kapı açıldı, bir ışık demeti dışarı fıskırdı. Memedin gözleri kamaştı. Bir ses duydu. Bir insan onu kolundan tutup içeriye çekti.

Ak, uzun bir sakal gözlerinin önünden bir su gibi aktı:

"Ne oldu sana böyle yavrum?" dedi ak sakal.

Bir kadın onu okşadı. Çok sıcak bir sesi vardı. Ninni söyler gibi konuşuyordu. Memed ne söylediğini duymuyor, kendini sesin tadına vermiş dinliyor, kendinden geçiyordu.

"Kan içinde kalmışsın yavru," dedi kadının tatlı sesi. "Üstün başın kan."

204

Memedin dişleri kenetlenmişti. Açmaya uğraşıyor, çabalıyor, dişlerini bir türlü birbirinden koparamıyordu. Çok üzüldüğünde hep böyle olurdu, huyuydu.

Memed şimdi artık çok uzaktan gelen konuşmalar duyuyordu.

"Yatıralım oğlanı."

"Vurulmuş mu?"

"Yarası yok."

"Ne olmuş buna?"

"Kim bilir..."

"Nereye saklayalım?"

"Burasını ararlar mı candarmalar?"

"Daha çocuk."

"Hiç de büyümemiş."

"Bu kanlar ne?"

"Kaya yırtmış, bir çalıya takılmış... Kurşun yarası yok."

"Ğyice bak hele."

"Hiçbir yerinde bir yarası yok."

"Bu halde, nasıl bulmuş ola burayı?"

"Bizim evi nasıl bulmuş ola?"

"Bu halde?.."

Sesler duyulmaz oldu- Memed sağından soluna birkaç kere döndü, inledi, bir şeyler söyler

gibi yaptı, dişleri açılmadı. Bir süre sonra dişleri çözüldü. Sayıkladı. "Evrان..." dedi. "Kara Hamza... Kel... Ne olacak?" dedi. "Ne, ne olacak? Kamer... Sey-ro..."

Sustu. Uyudu. Uykusu rahattı. Rahat soluk alıyordu.

Ğkindiye kadar uyudu. Sonra birden sıçradı, yanındaki tüfeğini kaptı, sendeledi, bu sırada

Süleyman onu yakaladı. Memed gözlerini açtı. Süleymanı görünce gülümsedi, çözüldü, şaşkın

şaşkın yanma yönüne bakındı. Süleymanm yaşlı karısı geldi, hiçbir şey olmamış gibi:

"Hoş gelmişsin yavru," dedi.

Memed ninni gibi yumuşak, tatlı sesi duyunca her şeyi ansıdı.

Süleyman:

"Eee, hoş gelmişsin koca oğlan! Biz de senin aklına hiç dü-

205

çer miydik? Serçe kuşu kadar canımız kaldı. Çok şükür seni gördük koca oğlan," dedi, karısına döndü. "Ne duruyorsun bre avrat, çocuk şimdi aç. Acından ölmüşdür fıkarada..."

Kadın:

"Tarhana var ocakta. Hazır ettim," dedi. Süleyman Memedi kucaklamış:

"Koca oğlan, benim koca oğlum, bunca zamandır nerelerdeydin?" diye onu sıkıyordu.

"Nerelerdeydin, nerelerde?"

Kadın çabucak sofrayı serdi. Süleyman, "Otur koca oğlan," dedi, Memedi bıraktı. Memed hemen sofranın başına geçti oturdu. Derin sahandaki çorbanın yüzü kızarmış yağ ve kırmızı biberlen bezenmişti. Bir de bol nane atılmıştı. Bir de sarımsak. Çorba buğulanıyor, uzun bir mavi ince duman evin tavanına doğru yükseliyordu. Tatlı bir tarhana kokusu ortalđı almıştı.

Kadın kaşığı Memedin eline verdi:

"Çabuk iç!" dedi. Bakalım Memed bunu anlayacak mıydı? yıllar önce de onun önüne bir sahan tüten tarhana çorbası koymuştu. Memed ona gülen gözlerle, tatlı baktı. Çok eskiyi, çocukluğunu ansıdı.

"Çabuk içerim," dedi.

Koca Süleyman da kakkahayla gülererek:

"Ğnce Memed," dedi, "sen gene beni dinle. Çorba sıcak, o kadar çabuk içme, ağzın yanar ha!"

Memed:

"Benim ağzım hiç yanar mı?" diye sevindi.

Memed, Koca Süleyman, kadın biribirlerine bakıp gülüm-süyorlardı.

Koca Süleyman sonra ciddileşti:

"Bak," dedi, "Ğnce Memed, hiç canını sıkma. Bu sabah iyi bir sordum soruşturdum. Topal Ali candarmaları almış, senin izini süre süre Çiçeklidersi yönüne götürmüş. Onun için çorbanı düz iç."

Memed gene güldü:

"Düz içerim."

Koca Süleyman, Memedin yüzü gülmüşken, tatlı sözleri sürdürdü:

206

"Eee, konuğum, nereden gelip nereye gidiyorsun?"

Memedin gözleri kıvılcımlandı, sapsarı bir deste ışık kıvılcımlanarak savruldu kafasında balkıdı. Gözlerine de geldi, o çelik pırlıtsı oturdu. Boynunu büküp:

"Değirmenoluktan gelip o köye gidiyorum Emmi," dedi.

"Değirmenoluğu biliyorum ama, o köy nerede?"

Memedin içini sbnsuz bir hüüzün sardı ama bozmadı, Koca Süleyman üzülmesin diye.

"O köye gidiyorum işte," dedi. "O köye gidip o adamı bulacağım Emmi."

"Bulabilir misin oğul?"

"Bulacağım," dedi Memed inançla.

Değirmenoluğun halini biliyor muydu acaba?

"Değirmenolukta kimi gördün oğul?" diye sordu Süleyman.

"Hiç kimseyi, hiçbir şeyi görmedim Emmi, Süleyman Emmi," dedi, gözleri doldu.

Süleyman anladı ki Memed her şeyi biliyor, üstelemeyip sözü değıştirdi.

"Ğnşallah o köye gider, o adamı bulursun."

Memed:

"Bulurum."

Koca Süleyman, o köy bulunmaz, diyordu içinden. Ben yetmiş yıldır o köyü arıyorum. O köydeki o adamı da... Bu dünyada o köy yok, yok yavrum. Ara bakalım. Bir de sen ara. Dünya kurulduğundan bu yana herkes o köyü, o köydeki o adamı arıyor.

Memed tüten tarhana çorbasını içti bitirdi:

"Ooh," dedi, "karnım davul gibi oldu.

Sonra aralarında bir sessizlik oldu. Kadın sofrayı kaldırdı, sessizlik sürdü gitti. Koca Süleymanın oğulları, gelinleri geldiler, Memede korkuyla baktılar. Dün akşamki savaşı duymuşlardı. Memed yere bakıyordu. Koca Süleyman da onu bekliyordu.

Neden sonra Memed başını kaldırdı. Gözleri ışı ısıldı, soru doluydu. Başladı konuşmaya.

Durmadan anlattı, ne duyuyor, ne düşünüyorsa, hepsini açık açık, soğukkanlılıkla anlatıyordu. Koca Osman, Vayvaylıları, Seyranı, Akmezarlıları, Ğdris Beyi,

207

Ali Safayı, Arif Saim Beyi, Hürü Anayı, Kel Hamzayı, her şeyi anlattı, boşaldı.

"Abdiyi öldürdük. Zalim, imansız bir adamdı. Anam gitti, Hatçe gitti. Ben de dağlara düştüm. Ölümün ardınca yürüyorum. Ne oldu? Kel Hamza geldi. Hiç aklıma gelmezdi Kel Hamzanm gelip de köye çökeceği... Toprağı geri alacağı, köylüyü beterin beteri hallere sokacağı. Hiç aklıma gelmezdi... Şimdi Kel Hamzayı öldüreyim, diyorum; yerine bin beter bir Kel Hamza daha gelecek. Ne diyorsun, Süleyman Emmi, bana bir akıl ver."

Koca Süleyman:

"Bu dünya böyledir," diyordu. "Sular hendeğine dolar. Ğnsanlar doğar ölür, gün doğar batar. Ağaçlar büyür çürür. Sular akar, bulut ağar. Ağayı öldürürsün, ağa gelir yerine. Bir daha öldürürsün, bir daha gelir."

Memed:

"Bir daha, bir daha öldürürsün, bir daha gelir. Bir daha, bir daha gelir. Abdi gider, Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir," diyordu sayıklar gibi. "Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir..."

Koca Süleyman:

"Hamza gelir!" dedi bağırarak. "Dinsiz Hamza."

Ayağa fırladı, geri oturdu. Uzun ak sakallan dalgalandı.

208

28

Topal Ali iz sürüyordu. El dokuması, ceviz kabuğuyla boyanmış kahverengi, çizgili yün şalvarını çekmişti. Belinde kara bir kuşak dolalıydı. Kuşağın arasına çıplak bir tabanca sokmuştu. Topal ayağını ta arkalardan sürükleyerek yürüyordu. Ve böylece iz sürerek Kesme köyüne doğru gidiyordu. Memedin o yöne gittiğini herkes biliyordu. Topal Ali de bunu biliyordu. Üstelik Topal Ali Memedin Süleymanın evinde olduğunu da biliyordu. Alinin yanında çok ünlü bir izci daha vardı. Bu izci Elbistanlıydı. Adına Yel Musa derlerdi. Yaşlıca, ince uzun, derisi kemiğine yapışmış, kapkara tenli birisiydi. Topal Ali bir gün bakmıştı ki, bir sabah Yüzbaşı Faruğun yanında bu adam. Yüzbaşı Yel Musayı ta eskiden tanırmış. Bu Ğnce Memed işi çıkınca Elbistana haber salmış, Yel Musayı getirmişti. Yel Musa Çuku-rovada, Maraş, Antep yörelerinde çok ünlü bir izciydi. Ünü varıp Halebe kadar dayanmıştı. Topal Aliyiye Dikenlidüzü köyleri, bir de Toros köylüklerinin bir bölüğü tanırdı. Yel Musa çok konuşan bir adam değildi. Ali onun usta, çok usta bir izci olduğunu çoktan anlamış, ondan korkmaya başlamıştı.

Ğz sürmeye Memedin dün saklandığı kayalıklardan başlamışlardı. Aydınlık bir gündü. Bahar sığağı çökmüş, çiçekler kokuyordu. Seher yeli gibi ince bir yel esiyor, çiçekten çiçeğe uçan arıların kanatlarını titretiyordu. Kayalıkların aralarında çok ye-Şil, kısa çimenlerin arasında

kısa boylu çok parlak renkli sarı çiğdem, menekşe, salep çiçeği, kırmızının en sert, ustura gibisi

209

keditaşağı açmıştı. Bir de uzun çiriş çiçekleri. Çiçeklere arılar çokuşmuştu. Taze kekik de kokuyordu ortalık. Ovaların, dağların, tarlaların, pınar başlarının, sel yataklarının, ormanların kendilerine göre ayrı bitkileri, ayrı kokuları vardır. Kayalıkların çok ayrı bitkileri, çok ayrı bir kokuları vardır. Kayalıklarda bahar nennileniyordu. Kayalık kokuları renkleri insanı sevince boğar. Hele baharları. Hele aydınlık, sıcaksa gün, hele inceden seher yeline benzer bir yel esiyorsa. Hele ılgıt ılgıt bir koku geliyorsa, keskin. Ğncecik, belli belirsiz bir buğu kayalıkların üstünü sarmışsa... Hele bahar böylesine nennilenmişse...

Gür otların çeşitli çirişlerin, çiçeklerin, renklerin arasında kayalıklar bir başka türlü güzelleşiyordu. Bir de kaya püreni kokuyor, koku esen yelle bir geliyor sonra gidiyordu. Çiçeklerin altında tuhaf renkli, küçücük kuşların yuvaları vardı. Bir de çiçekten çiçeğe, çiçekli çiriş sapından çiriş sapına küçücük, mavi, kırmızı, parlak bir yeşilde örümcekler, binlerce el kadar ağlarını kurmuşlar, bahar güneşine, ağın bir köşesine serilmişlerdi. Küçücük, ak kaya mantarları bulgur gibi kaya toprağının bir yanını yarararak dışarı çıkmışlardı.

Topal Ali korkuyordu, çok kaygılıydı. Şu köpoğlusunu Yel Musa dehşet iz sürüyordu. Hiç sapıtmadan. Memedin izini bulmuş alıp götürüyordu. Böyle giderse bu izler Koca Süleymanın kapısının önünde son bulacaktı.

Bir iki kez onu yanıltmaya, izi alıp başka yöne götürmeye çalıştı, Yel Musa ona öyle bir bakış fırlattı ki, öyle küçümseyen, taş olsa erirdi. Ali sustu. Başka bir çareye başvurdu. Hiç umut kalmamıştı. Bu namussuz herif Memedi bulacaktı. Yüzbaşı Faruk, Asım Çavuş, Hamza Ağa, candarmalar, aşağıdan bir keçi yolundan ilerliyorlardı.

Topal Ali bu güzel bahar gününde, kokular, güneşler içinde durmadan terliyordu. Ömründe böylesine müşkül bir durumda kalmamıştı. Bir tek yolu vardı, o da Koca Süleymanın evindeki Memede bir haber ulaştırmaktı. Orta bir izci olsaydı Yel Musa, onu yanıltmak, başka bir yöne çekmek, geceyi bulmak, gece olup onlar uyuyunca da varıp Memedi Koca Süleymanın evinden almak... Artık bu mümkün değildi. Yel Musanın gözünden hiçbir iz kaçmıyordu.

210

Bir ara, geniş bir kaya harmanının ortasında izler çoğaldı, izler burada dört bir yana dağılıyordu. Yel Musa uzun bir süre bu izlerin başında bocaladı. Yönleri, izleri ölçtü biçti. Ali de fırsat bu fırsattır, diye ona dağa doğru çıkan bir izi gösterdi. Yel Musa da, nedense Aliye uyup dağa tırmanmaya başladı. Alinin sevinçten yüreği duruyordu az daha.

Yel Musa izi ak bir kayanın dibindeki un gibi ince, hiç ot bitmemiş, kahverengi topraklara kadar sürdü. Bu toprağın üstünde yüzlerce iz vardı. Ali izleri teker teker ayırıyordu. Kurt, tilki, çakal, at, pars izi... Kartal, güvercin, sansar, akbaba izi. Yumuşak toprağı yüzlerce iz damgalamış. Yel Musa burada da durdu. Bir insan izi geliyor, ak kayanın sivrisine çıkıyordu.

Ali durmadan konuşuyor, Memedi, Memedin çocukluğunu, yiğitliğini, Abdi Ağayı, onun zulmünü, Abdi Ağayı nasıl öldürdüğünü, Hatçeyi, İrazı, çakırdikenliğini, Alidağının tepesinde patlayan ışığı, Memedin kayıplara karışmasını bir bir anlatıyor, onu serseme çeviriyordu. Ali biliyordu ki bu kadar serseme çevirmese Yel Musayı, Yel Musa gibi bir izci böylesine şaşırmasın, dağın doruğuna doğru iz sürmezdi.

Ali, Yel Musa izi yekpare ak kayanın sivrisine doğru sürer, binbir güçlükte taşa tırmanırken hiç konuşmasını kesmiyor, soluğu taşarak Memedi anlatıyor:

"Ona şu kadarcık bir kötülük edenin hiç onduğu görülmemiştir. Mutlak belasını bulur. Ben ondan korkarım arkadaş," diyordu. "O ermiş gibi bir adamdır. Kolay kolay bulunmaz,

kayıplara karışır ya, kimse ona bir kötülük edemez ya, birisi kötülük ederse boş bulunup, yani onun koruyucuları görünmezler boş bulunup, birisi ona kötülük etme fırsatını bulursa, işte o adam zinhar iflah olmamıştır, hem de olamaz. Osmanca neden iki gözden oldu arkadaş, sen bunu biliyor musun, neden? Çün-küleyim ki... Yani çünküleyim ki Alidağının tepesinde ışık patlayıp da üç gün üç gece yandığında, Osmanca Memedi Keşişin Gözünün oralarda görmüş, görünce gelmiş Yüzbaşıya haber vermiş. Haber verince Yüzbaşı Memedi kuşatmış, ala kanını kara toprağa akıtmış, Memed yaralanmış azıcık. Osmanca sabahleyin kalkmış ki, ne görsün, iki gözü de kapanmış. Bir de Sessiz Duranın işi var. O da Memedin yerini Yüzbaşıya haber

211

verenlerden. O haber verince Memedin avradını, Hatçesini vurdu candarmalar. Ala kanı kara toprağa karıştı Hatçenin. Vuran candarmanın hemen oracakta canı çıktı. Hemen o anda Alida-ğının başından bir kara boran kalktı. Şimşekler, yıldırımlar biri-birine karıştı. Yeryüzü gökyüzü karman çorman oldu. Alidağı indi indi kalktı, gürlendi, zangırdadı. Hışım gibi, görülmemiş bir yağmur yağdı, seller taşıtı. Bir duyduk seller Sessiz Duranı, akrabalarını, konuştuklarını almış götürmüş, sığırlarını, beygirlerini de sel almış götürmüş. Ölülerini bile bulunmadı. Bir de benim işim, bu Memed kız kaçırmış, Abdinin yeğeninin nişanlısı bunun sevdiği imiş, almış, kaçmış ormana. Bir yağmurluk gün. Bana haber geldi. Ğz sürülecek, diye. Başladım izi sürmeye, şu karşı kayalıklarda. Kayalıkların ortasından karşıma Pancar Hösük derler büyük bir ulema çıktı, bir Hoca ki, nefesi kılıç gibi keskin. Bana dedi ki Pancar Hösük Efendimiz, amanın Ali, amanın ha, Memedi bulayım, sevdalıları ayırayım deme! Bu çocuk, Ğnce Memed dedikleri hiç tekin bir adam değildir, sonra senin başına bir iş açar. Bunu söyler söylemez Pancar Hösük Efendimiz gözden yitti gitti. Dinler miyim, serde gençlik var. Sürdüm, buldum onları... Memed Abdiyi vurdu, yaraladı, yeğenini vurdu, öldürdü. Ben

oradan dönerken, daha yolda, ayağıma bir sızı girdi. Görülmedik, çekilmedik bir sızı...

Avazım göklere çıkar. Kuşlar gibi, gece gündüz, bir ay bağırdım. Pancar Hösük Efendimiz benim feryatlarıma dayanamadı da geldi okudu üfledi, acılarım dindi. Ama işte ayağım da böyle total kaldı. Ben Ğnce Memedin izini sürmem. Onun çok zapartasını yedim. Sürmem ama hükümet yakamı bırakmıyor ki, ben de onun izini sürer görünürüm. Görünürüm de, Memed bu yöne gitmişse, ben alır izi başka yöne götürürüm. Memed hiç tekin değildir. Alıdağm başında... Üç gün üç gece... Bir koca top ışık... Bir minare boyunda... Patladı ki, ortalık gündüz gibi oldu. Bütün Toros köylükleri de bunu gördü. Bu Memed çocuk hiç tekin değildir hiç!.."

Yel Musa vardı, ak kayanın sivrisine çöktü başını elleri arasına aldı. Yüzü sapsarı kesilmiş, dudakları titriyordu. Ali de soluk soluğa kalmıştı, konuşmaktan. O da vardı, Yel Musanın karşısına oturdu, total ayağını da Yel Musanın önüne, burnu-

212

nun ucuna uzattı. Yel Musa çaktırmadan bir Aliye, bir total bacağa bakıyordu:

Ali:

"Yorulduk," dedi. "Belki bu oğlan şu dağın sivrisindedir. Akşam dağın doruğuna yaklaşıyoruz.

Eğer Memed oradaysa bu akşam çok güzel bir çarpışma görürüz. Eğer Allah bir yanımızı göçürmezse bizim de... Çünküleyim Ğnce Memed çok yiğit, çok güzel dövüşür, aslanlar gibi...

Candarmalar dağdan aşağı nasıl kaçıyorlar görürüz. Osuruklarına sapantaşı ulaşmaz. Ğşte bunu görürüz."

Yel Musa Aliye öyle tepeden, öylesine küçültücü baktı ki, Ali ne yapacağını, neleyeceğini şaşırıldı. Ellerini bir dizine, bir kayaya koydu, olmadı, bir çiçek kopardı, yoldu, ayağa kalktı, geri oturdu. Yel Musanın yüzüne baktı. Onun yüzünde gene o sinsisi, alaycı bir gülümsemeyi gördü. Başını öne eğdi. Sonra birden sel gibi konuşmaya başladı. Yel Musa hayretle onun

yüzüne bakıyor, konuşmuyordu.

Şalvarı tırlıktı. Kirden rengini yitirmiş, boz bir renk olmuştu. Kırmızı Maraş ayakkabısının yüzü soyulmuş, çapar bir yüz gibi delik deşikti. Uzun, kırçıl seyrek sakalları dalgalıydı. Yüzü, derindeki gözleri, uzun kıvrık burnuyla, çekik kaşları, sivri çe-nesiyle tuhaf bir kuşa benziyordu Yel Musa. Düşünen, yaşlı, hüznü bir kuşa...

Kuş gibi iki üç kere kollarını çırpı ayağa kalktı. Ali onun bütün devinimlerini gözünü dikmiş izliyordu. Yel Musa önce yönünü dağın doruğuna döndü, sonra kayalıktan aşağı indi. Ali az daha sevincinden ölüyordu. Etekleri zil çalarak o da arkasından indi. Yel Musa gözlerini dağın doruğuna dikmiş, ak bulutlu doruğu süzüyordu. Doruğa baktı baktı, ilerde bir ağaç kadar büyük, her çiçeği kocaman bir sığırkuyruğu çiçeği sararı-yordu. Yel Musa yukarı doğru birkaç adım daha attı, sonra hemen aşağıya döndü, hızla, koşarcana dağdan aşağı inmeye başladı. Alinin yüreği ağzına geldi. Güne baktı, daha ancak öğle olmuştu. Bu adam gün kavuşmadan izi sürer, Koca Süleymanın kapısına götürürdü.

Öldürürüm bu adamı, öldürür Memedi kurtarırım. Girerim hapse. Memed de gelir beni hapisten alır, çıkarım dağlara.

213

Ben de eşkıya olurum. Bir izci eşkıya olsun da görsünler, diye düşündü. Bir de, her şeyi şu adama açsam mı, diye düşündü. Açıp yalvarsam, yakarsam mı? Para eder mi? Önce yalvarırım, her şeyi açarım, eğer izi sürerse ondan sonra onu çeker vururum. Bir de kıskançlık süsü veririm. Bir de izi yanlış sürdüğünü, Œnce Memedin adamı olduğunu söylerim.

Yel Musa kayaların harman yeri gibi olduğı yere indi, bir baktı, izi doğrulttu, önüne kattı, dibi kararan koyağı doğru sürdü. Çok hızlı gidiyordu. Uzaklardan, aşağıdan yüzbaşı onları çağırırdı:

"Ğzciler, izciler! Buraya gelin, sűrdüğünüz iz yeter. Gelin de yemek yiyelim. Ğzi sonra sűrersiniz," dedi.

Yüzbaşı çağrısını birkaç kez yineledi. Yel Musa duymadı, ya da duymamazlıktan geldi. Ali buna kudurdu, vardı onu kolundan tuttu, hızla çekti:

"Sen emir dinlemez misin?" diye bağırdı. "Ne biçim izcisin sen! Yüzbaşı çağırıyor."

Yel Musa durdu, onun gözlerinin içine öldürecekmiş gibi inatla baktı, bir silkelendi, kolunu onun elinden kurtardı:

"Bulacağım Ğnce Memedi," dedi. "Öleceğimi bilsem, çont olacağımı, gözümün kör olacağımı, kan kusacağımı bilsem Ğnce Memedi gene bulacağım."

Topal Ali hiçbir şey söylemedi, kurudu kaldı.

Ğçinden, sen de Ğnce Memedi bulmadan, ben de seni öldürürüm, geçti. Bunu böylece bil, izciler başı.

Yel Musa önde Topal Ali arkada candarmaların tüfek çatıp oturdukları yere indiler. Yel Musa önde koşarcana yürürken uçan uzun bir kuşa benziyordu. Kollarını da bir kuşun kanatları gibi çırpıyordu yürürken.

Yüzbaşı, Asım Çavuş, Hamza, bir eski eşkiya, dördü çam ağaçlarının altındaki pınarın başına oturmuşlar rakı içiyor, yakındaki tepeleme köz dolu ocakta bir candarmanın pişirdiği şişi yiyorlardı.

Yüzbaşı:

"Gelin bakalım, kuşun kanadının izini süren izciler! Neler yaptınız?"

Yel Musa hazırol dikildi, askerce bir selam çaktı:

214

"Ğzi doğrulttum kumandanım, akşama kalmaz alıcı kuşu bulurum."

Ali onun olup biteni Yüzbaşıya söyleyeceğini sanıyordu. Yel Musaysa göz ucuyla ona bakıyor.

Oturdular, közlerin üstünde et piŐirmeye başladılar. Yel Musanın her Şeyi  abuk.  abuk yürüyor, çabuk yiyor, çabuk pişiriyor. Öyle bir çabuk konuşuyor ki... Sözcükler ağzından yuvarlanıyor. Yemek yerken Ali de ona uymaya çalıştı. Lokmalarını  iğnemededen yutuyor.

Yel Musa lokması ağzında ayağa fırladı:

"Bin bereket," dedi. "Sofranıza Halil  brahim bereketi. Ziyade olsun."

Yola düştü, yürüdü. Topal Ali de arkasından yola düştü ama, ona yetişinceye kadar kan ter içinde kaldı:

"Ne koŐuyorsun?" diye bağırdı. "Arkandan atlı gelmiyor ya! Kelle mi götürüyorsun ulan?"

Azıcık yavaşla da yetişeyim."

Olduğu gibi toprağa çıkmış izin yöresinde Musa birkaç kez döndü, sonra başladı yürümeye.

Beş adım ötede gene öyle kalıp gibi bir iz gördü. Yosun tutmuş, göbeğe kadar gelen bir kayanın dibindeydi iz.

Sonra gölgeler büyüdü. Gölgeler geldi gitti. Güneş parladı. Musanın çorapsız ayağının üstünden, Őalvarla ayakkabı arası, kırışmış, yırtılmış, kan kurumuş,  ırl ıplak... Yel Musa iki büklüm oluyor, doğruluyordu. Bir ak taşın dibinde durdu. Ak taşın üstünde bir k  c k  am bitmişti. Ne toprak, ne bir Şey.  amın kökleri dışarda. Ak taşı bir iyice kavramış. Musa hızla koyağı geçiyor, aŐaĐlara iniyor. Bu gece candarmalar Kesme köyünde geceleyecekler.

Yüzbaşı, " zciler başı sizi orada bekleyeceğiz. Bir iz bulursanız bize haber verirsiniz," demişti.

Yüzbaşı hiç aldırılmıyor.  nce Memedi bulmak gayreti sana mı düştü köpek?

Ali aŐaĐlara, köye doğru inen izleri süren Musanın önüne geçti, gözleri kan çanağına dönmüştü.

"Musa," dedi, "dinle beni. Dinle Musa.  z ormana gidiyor. Bu izin yönü doğru ormana.

Yoksa  nce Memed seni  ont eder diye korktun da yanlış iz mi sürüyorsun?"

Yel Musa karşılık vermedi. Değneğini toprağa oyulmuş bir çizginin üstüne koymuştu.

Yürüdü.

215

Topal Ali titremeye başladı.

"Ormana, kurban olayım Yel Musa, nolursun ormana... Ğz ormana gidiyor."

Yel Musa gene aldırmadı. Bildiğince yürüdü.

Köyün üstüne geldiklerinde gün kavuşuyordu. Candarma-lar daha köye gelmemişlerdi.

Ormanda içiyorlar, diye düşündü Ali. Kesme köyü sessizdi. Candarmalar gelselerdi köy uyanır, bu kadar sessiz olmazdı. Bacalardan dumanlar tütüyordu.

Ali:

"Şu Süleymanın evi, bacasından da gür bir duman çıkıyor. Bizim delioğlan da şimdi keyfinde, gep gep geriniyordur. Benim çektiklerimi bir bilse..." diye mırıldandı. Neredeyse ağlayacaktı.

Yel Musa iki yüz adım daha aşağı inerse iş işten geçecek... Belinden tabancasını çekti, ağzına kurşun verdi, nişan alacakken inanılmaz bir atiklikle Musa arkaya döndü. Yüzü allak bullak:

"Kıyma bana Ali, çoluk çocuğum var," diye ellerini yukarıya kaldırdı. "Kıyma bana... Ğzler ormana doğru gidiyor. Bilmiyordum bu kadar olduğunu. Beni atlatıp Ğnce Memedi sen bulacaksın sanıyordum. Ğzler ormana çıkıyor bak. Tamam mı?"

Ali tabancasını beline soktu. Ğkisi de karşılıklı bir süre titrediler durdular.

Sonunda Yel Musa:

"Ali," dedi, Koca Süleymanın evini gösterdi, "Ğşte Memed bu evde."

Topal Ali:

"Bu evde," dedi.

Koca Süleymanın evine doğru yan yana ilerlediler. Yürürken duruyorlar, birbirlerine bakıp

bakıp gülüyorlardı.

216

Kaymakam şişman, katmer katmer gerdanlı, şiş, patlak gözlü, soğuk, morarmış kalın dudaklı, büyük kulaklı, kaim kaşlıydı. Kaşları alında büyük bir kıvrıntı yapardı. Kısa boylu, soğuk mu soğuk bir adamdı. Tam bir Osmanlıydı. Başından fesi daha dün atmış, şapkayı eğreti giymiş gibi ter-ü taze bir Osmanlıydı.

Mustafa Kemale içten içe deli gibi kızıyor, kızgınlığını da açığa vuramadığı için kudurmuşluğu arttıkça artıyor, Mustafa Kemale asker oldular, Yunanı denize döktüler, Padişahı kovdular diye köylülere de çok kızıyor, bütün hıncını onlardan alıyor, bazan gözünün kestiği, Mustafa Kemale düşmanlığını bir iyice anladığı bir yobaz geçirirse eline içini ona bir döküyor, bir döküyor, saatlarca konuşuyor, Osmanlıyı, Abdülhamit Hanı, Vahidettin Hanı anlatıyor, bu mavi gözlü şeytandan bir gün kurtulacakları üstüne imanını tazeliyordu.

"Yavuzun, Kanuninin, Fatihin güzel vatanı bunlara kalmayacak," diye bağıırıyordu. "Bu ne idüğü bellisiz kişilere... Bu eşkıyalara, bu Bolşeviklere kalmayacak... Bu günler arızı günlerdir. Düşmez kalkmaz bir Allah... Kalmayacak! Bu yeşil gözlü, sarıbaş yılan mahvolacak. Bu toprakları Ğngilizler, Fransızlar, Amerikalılar gelip işgal edecekler. Onlar, o Bolşevikler, o ayaktakımı, o sürüngen alçaklar bu vatanda hükümran olamayacaklar. Bu kafirler."

Mustafa Kemal düşmanlarına sonsuz umut dağıtıyordu. Beş vakit namazını hiç kazaya koymuyordu.

217

Köylülerden nefret ediyor, mümkün mertebe onların pis suratlarını görmek istemiyordu. Nerde bir köylü görse, yüzünü buruşturuyor, bir şeytan savma duası okuyor, yere kocaman

bir tükürük atıyor:

"Bir köylü görmüyor muyum karşımda, sanki o sarıbaşı görüyor gibi oluyorum, ürperiyorum efendim, elimde değil, ürperiyorum nuru aynım," diyordu.

Arif Saim Beyin önündeysen binbir takla atıyor, onun en az beş adım arkasında yürüyor, ağzını açsa bir top gibi hemen fırlıyordu.

Arif Saim Beyin bütün pis işlerini pişirip kotaran oydu. "Bunlar, bu aslanlar, bu alçaklar yıkacaklar sarıbaşı," diyordu. "Onda çok Arif Saim var. Her birisi de Arif Saimden daha yaman, daha alçak. Onlar yıkacaklar sarıbaşı. Hele bir bekleyelim, Mevlam neyer, neylerse güzel eyler. Bir tek Arif Saim bir sarıbaşı yıkar. Ama bin Arif Saim, tozunu attırır sarıbaşım. Hele bekleyelim."

Gece yatağına girince, yarın sabah uyandıığında sarıbaşım düşmüş olduğu, yerine Vahidettin Han efendimizin geldiğı haberini alacağını hayalliyor, büyük bir mutluluk içinde sırmalı giyitler, kordonlar, madalyalar hayalliyor, öyle rahat uyuyordu. "Muhteşem Al Osman ülkesinde bunlar payidar olamaz. Aslan yatağına çakal giremez."

Her gece, her gece yarın sabah paşa olacağı inancıyla uyuyordu. Daha da çok Ğngilizlere güveniyordu. Bu Bolşevik ipsizlerine güneş batmayan imparatorluğun ali mensupları hiç Ana-dolunu bırakırlar mıydı? Ğşte bütün Arabistanı işgal etmişler, Peygamberimizin evlatlarını taht üzere payidar kılmamışlar mıydı?

Bu yolsuz, susuz, evsiz, ışıksız mezbeleden, çamur içindeki haşa huzurdan bu levse boğulmuş kasabadan tez vakitte ayrılacaktı. Sarıbaşım iktidarı pamuk ipliğine bağılıydı.

Kaymakam Ramiz Bey sıkıntıdan pathyor, gece gündüz içiyor, derebey kalıntılarıyla kumar oynuyor. Ğskenderundan orospular getiriyor, sabahlara kadar vur patlasın çal oynasın... Kasabaya geldi geleli hiçbir köye çıkmamıştı. Çıkamazdı da. Bir kere köylülerden çok korkuyordu. Bir de sarıbaşım as-

kederini görmeye dayanamıyordu. Ama bunların hepsi bahaneydi. Çok derinde, yüreğinde bir köylü korkusu vardı. Bu korkuyu belli etmemek için türlü bahaneler uyduruyordu. Ali Safa Bey ona çok ricalarda bulundu. Bu Ali Safa iti de sarıbaşın adamlarından birisiydi. Milli Mücadelede Torosa çıkmış, kendisine Tayfun adını takmış, dağlarda Fransızlara karşı dolaşmış, sırf dağlarda Fransızlara karşı dolaştığından dolayı sarıbaş onu madalya ile taltif

etmişti. Sarıbaşa teneke madalya çoktu. Önüne gelene de veriyordu. Ali Safa Bey sarıbaşın azat kabul etmez bir itiydi, sahtekardı, rezilin birisiydi ama, sarıbaşın efendilerine, o namussuz, akılsız, sürüngen askerlerine, yani efendim köylülere kan kusturuyordu. Geçen gün Yağmur Ağaya onların ne kadar atları varsa, hepsini çaldırtmıştı. Köylerini her gece bastırıyor, kurşun yağmuruna tutuyor, canlarından bıktırıyor. Çürüyor, çürüyor, çürüyor efendim. Yedi yüz yıllık bir sahibül mülkü kevar mısınız aziz yurdundan, işte böyle olursunuz, iki gözüm efendim. Al Osman toprağı Yağmur gibi birisini hiç görmüş müydü efendim, yedi yüz yılda?"

"Eğilmiş seyrediyordum efendim, derin abın içindeki yeşil yılanın eşkalini, nuru ayınım. Boğulmaktadır, suda çürümekte-dir iki gözüm. Bir tuhaf şımarmış ademdir sarıbaş. Burnu bu azim çürümenin kokusunu alamamaktadır efendim."

"Çok Yağmur Ağalar zuhur edecekler, çok Arif Saim Beyler, çok Tayfunlar... Çürütecekler, çürütecekler."

Ali Safa Bey:

"Siz gelmezseniz Kaymakam Bey, olmaz," diyordu. "Topraklarımı fuzulen işgal eyleyip evler kurdular. Ottan, kamıştan pis evler. Biz bunun için mi kan döktük? Allah sizi inandırсын Kaymakam Bey, şu Torosun her kayasında bir parçam kaldı. Haçında çarpıştım. Antep'te Şahin Beyle, Karaisalıda Sinan Paşayla beraberdim. Biz çarpışır, biz ölürken bu benim tarlamı işgal etmişler. Asker kaçağıydılar. Arkamızdan bizi kurşunluyor-dular. Şimdi de efendimiz oldular. Bu vatanın efendi-i aslisi oldular. Lütfen geliniz, kendi gözlerinizle görünüz, görünüz ki ne biçim zulümler altında inliyoruz. Şahit olunuz. Ne biçim insanlarla mücadele ederekten bu vatana hizmet ediyoruz, görünüz, görünüz. Fransızlara karşı dövüşmek daha kolaydı. O

düşmandı. Şimdi düşman vatanın bağına sapsamış hançerini. < 1 Sizi köye götürmek için

Arif Saim Beyin otomobilini de rica et-] mistim. Şoförüyle kapıda bekliyorlar sizi."

;

Kaymakam masada oturuyordu, hemen ayağa fırladı, önünü ilikledi:

"Arif Saim Beyin otomobilleri mi bekliyorlar beni? Hemen, derhal gidelim. Benim için mi istemiştiniz Beyden?"

"Sizin için."

"Otomobillerini fazla bekletmedik ya?.."

"Bekletmedik efendim."

"Katip, candarmalar, Başçavuş?"

"Onlar akşamdan köye gittiler efendim. Her şeyi hazır ettim." '

Otomobile bindi. Çok sevinçliydi. Kim bilir belki bir şeyler olurdu. Kim bilir... Otomobiline binmişti. Otomobile kuruldu, sigarasını yaktı. Gerdanını bir iyice taşırdı. Şoföre ters yolu gösterdi:

"Burdan sürün evladım," dedi.

Kalın, uzun kehribar ağızlığını ağızında tutuyor, kuruluyordu.

Şoför ters yöne sürdü otomobili. Otomobil çarşımın içinden geçti. Şoför üç kez korna çaldı. Bu

Kaymakam Beyin daha çok hoşuna gitti. Tüm esnaf dükkanlardan dışarıya uğramışlar, yarı bellerine kadar eğilmişler Kaymakamı selamlıyorlardı. Ali Safa Beyin de bu hoşuna gitti.

Halkın onu Arif Saim Beyin otomobilinde, Kaymakamın yanında görmesi onun nüfuzunu da

on misli artıracaktı. Bir taşla kaç kuş vuracağını Ali Safa Bey çok önceden hesaplamış, Arif

Saim Beyin karşısında binbir şaklabanlıklar yapmış, arzusunda da muvaffak olmuştu.

Şoför de Kaymakamın arzusunu anlamış, çarşımın başında yeniden geriye dönmüş, esnafın

hayran bakışları içinde çarşımın öteki ucuna varmıştı.

"Bir daha döneyim mi Kaymakam Bey?"

"Dön evladım."

Bu fırsat, Arif Saim Beyin otomobiline binmek talihi bir.da-ha eline geçmezdi. Utanmasa Ali

Safa Beyden rica edecek, sabahtan akşama kadar otomobilin içinde böyle kurularak çarşı-

220

nm ortasından esnafın hayret dolu, hayranlık, korku dolu bakışları arasında gidip gelecekti.

Akşamlara kadar.

Ğkinci kez dönerken dışarı çıkmış, ayakta, durmadan ceketlerini düğmeleyenlere gülerekten

eliyle teker teker selam verdi. Sonra da içini çekerek:

"Çek yavrum, çek bakalım köye," dedi.

Vayvay köyüfie kuşluklayın vardılar. Köylüler çoluk çocuk, genç yaşlı, Kaymakamı köyün

dışında karşıladılar. Seyfali bir de davulcu, zurnacı getirmişti. Bir yanda da davul zurna

çalıyordu.

Kaymakam kalabalığın üstüne şöyle bir bakış fırlattı:

"Ne sefalet," dedi. "Bunlar müstahak ama..."

"Müstahak," dedi Ali Safa Bey. "Mahvettiler beni. Onların yüzünden iflas ettim. Tarlalarımı

ne ekiyorlar, ne de bana ektiriyorlar. Tarlalarımı bana verseler, kendileri de çiftliğimde ırgat

olsalar gül gibi bakardım onlara. Ne sefalet kalır, ne bir şey."

"Anlamazlar iki gözüm. Bunlar insan değil ki... Mustafa Kemal Paşa Hazretleri de bunlara

efendimiz diyorlar!"

"Efendimiz?"

"Gelseler de efendimizin şu hali pür melalini görseler."

"Efendimiz insandan başka, başka çeşit bir mahluk..."

Bir paçavra yığımydı insanlar. Her birisi bir kuru değneğe benziyordu. Yeşil bir sarının

ölülüğündeydi yüzleri.

Otomobil Vayvay köyünün ortasındaki ulu ağacın altında durdu. Köylüler elpençe divandılar. Boyun kırmışlardı.

Kaymakam, sert, gümbür gümbür bir sesle:

"Ehlivukuflar burda mı?"

"Burda," dedi Ali Safa Bey.

Kaymakam:

"Susun," diye bağırdı, durup dururken.

Sinek vızlasa sesi duyulur oldu ortalık. Herkes soluğunu korka korka alıyordu.

"Katip tapuyu oku."

"Baş üstüne Beyim."

"Ali Safa Bey, sizin ehlivukufunuz kim?"

"Çıkçıklar köyünden Sürmeliolu Mahmut."

Ğki büklüm, uzun ak sakallı, yeşil gözlü, büyük yüzlü, iri

221

kafalı, kafasını dik tutamayıp yana yatıran birisi geldi ortaya. Şalvarı liyme liymeydi. Ak bir kuşak sarmıştı beline. Kuşağın üstüne bir kubur bağlamış, kuburla kuşağın arasına bir dolma tabanca sokmuştu.

"Çıkçıklar köyünden Durak Hacı."

Durak Hacı da yaşlıydı. Çok uzun boylu, köse sakallıydı.

"Topraktepeden Abdurrahman Hoca."

O da yaşlıydı. Çok esmerdi. Değirmi ak sakallıydı.

"Çankazadan Kölemenolu."

Kölemenolu da öne çıktı. Ğki büklümdü. Bir deri bir kemikti. Titriyordu.

"Muhtar, sizin ehlivukuflar?"

Şefçe Kahya, Koca Osman, Molla Memet, Ali Onbaşı çıktılar.

"Katip oku!"

Katip okudu:

"Ali Safa Beye ait on yedi dönümlük tapu.. Cenuben Tariki am..."

"Neresi?"

Köyün altını gösterdiler. Uzaklarda ak bir yol ağarıp duruyordu. O yolu gösterdi

Sürmeliolu:

"Biz hep oradan geçerdik. Otuz yıldan beri..."

Şefçe Kahya, Koca Osman, Ali Onbaşı, Molla Memet, köyün solundaki uzak yolu gösterdiler.

Bunun üstüne bilirkişiler arasında sert bir tartışma başladı. Kaymakam tartışmayı hemen

kesti:

"Sarkan Yalnızdut deresi..."

Ali Safa Beyin bilirkişileri köyün üstündeki sel yatağını gösterdiler. Vayvaylıların bilirkişileri

de uzaktaki Yalnızdut köyünü...

"Şimalen Akçasaz..."

Bilirkişiler gene ters yönleri gösterdiler.

"Garben Yazılıtaş."

Ta aşağıları, Anavarzanın altına doğru bir yeri gösterdiler.

Bilirkişiler arasında gene uzun bir tartışma başladı, sürdü. Kaymakam susuyordu.

"Bitti mi konuşmalarımız?" diye sert sordu.

222

Sustular.

"Ehlivukufların sözlerinden anlaşıldı ki Ali Safa Beyin tapusu Vayvay köyünü de içine alıyor.

Ehlivukufların şahadet ettiklerine göre, çok az bir zaman önce Vayvay köylüleri gelip Ali Safa Beyin elindeki tarlalara çalıdan, otlardan sayfiye evleri inşa etmişlerdir. Vayvay köylülerinin Ali Safa Beyin tarlalarını fu-zulen işgal ettiği anlaşılmıştır. Ğşgallerinin refine, Vayvaylıların çerden çöpten ev dedikleri sayfiyelerinin kaldırılmasına karar verilmiştir."

Sonra köylülere döndü:

"Hükümete karşı çıkıyorsunuz. Adamın tarlasını fuzulen işgal etmişsiniz. Şu çerden çöpleri kurmakla. Kimsenin tarlasını elinden alıp da sizlere veremem. Size bir aylık mühlet veriyorum. Bir ay içinde burasını boşaltıp gitmezseniz, candarma gönderirim, şu otları sizin başınıza yıkarım. Sizler sunardınız, ne büyük, ne hükümet, ne de-Allah tanıyorsunuz. Ne hak hukuk, ne de adalet..."

Köylüler:

"Bu köyün ne zaman kurulduğunu kimse bilmiyor. Dedemizin dedesi kurmuş, ta Fırka-i islahiye zamanında," dediler.

Kaymakam:

"Bana karşı mı koyuyorsunuz, bana itiraz mı ediyorsunuz, beni yutar mı sanıyorsunuz? Bu köy yüz yıllık olur mu? Ali Safa Beyin tarlasını zapt etmek için iki gün önce kurmadınız mı bu evleri? Kime yutturuyorsunuz? Yüz senelik, on senelik, on günlük köye hiç benziyor mu bu köy? Köy mü bu?" diye bas bas bağırdı.

Bağırdıkça bağırdı. Ağzı köpürdü. Şişindi. Kendinden geçti, gözleri döndü. Ayaklarını yere vurdu. Elini kolunu salladı.

"Yalancılar, sahtekarlar, alçaklar, dinsizler, imansızlar! Bir ay içinde köyü boşaltıp gitmeyin bakalım. Ezeceğim sizi, ezeceğim, karınca ezer gibi..."

Ayağını var gücüyle toprağa vuruyor, sürtüyordu:

"Ğşte böyle, yılan başı gibi, sizin de başınızı eze... eze... eze... Ezeceğim başınızı."

Köylüler korktular, sindiler, büzüldüler.

Kaymakam nerdeyse öfkesinden çat diye çatlayacaktı.

223

"Size Cumhuriyet Hükümetinin faziletlerini öğreteceğim." Zangır zangır titriyor, ulu ağacın altında yürüyor, dolanıyor, bağırıyor, alay ediyor, küfrediyor, emirler yağdırıyordu.

Sonunda Ali Safa Beyle birlikte Seyfali ona yaklaşabildiler. Ali Safa Bey:

"Bey," dedi, "köylüler sizin şerefinize bir koç kurban etmişler. Muhtar Seyfali diyor ki, öğle oldu, yemeye buyursunlar, kusura bakmasınlar, diyor."

Kaymakam durdu düşündü, sonra birden var gücüyle bağırdı:

"Köpekler yesin onların kurbanlarını, köpekler! Yalancılarım, utanmazların kurbanlarını..."

Şu köyü utanmadan yüz yıl önce atalarımız kurdu diyorlar, utanmıyorlar, beni

kandırıyorlar. Şu ot yığınını... Dinleyin köpekler, doğru söyleyin, şu ot yığınını kaç gün önce

yığdınız? Eğer bu otlar yüz sene önce yığü-mışsa buraya, yüz yıldır bu ot yığını içinde

yaşıyorsunuz diye, size hakaret etmeli, yüzünüze tükürmeli. Sizin kurbanınızı köpekler

yesin."

Ali Safa Beyin kolundan tuttu, otomobile doğru sürükleyip onu içeriye soktu, kendi de girdi.

"Çalıştır makinayı evlat," dedi yumuşak. "Köylülere böyle kızdığımı da Arif Saim Bey, çok rica ederim evladım, duymasınlar. Malum ya, onlar köylülerimizi çok severler. Biz de severiz ama, yalan söylemeyenleri, tarla gasp etmeyenleri..."

Öfkesi geçmemiş, daha zangır zangır titriyordu.

Şoför kolu üç çevirişte motoru çalıştırdı, geldi bindi, otomobil hareket etti.

Kaymakam Bey elini uzattı, Ali Safa Beyin elini tuttu:

"Bunlara, bu alçaklara böylesi gerek, değil mi iki gözüm?" dedi, var gücüyle onun elini sıktı.

"Sizden bir ricam var."

Ali Safa Bey hemen toparlandı:

"Buyurun efendim."

Kaymakam onun kulağına ağzını dayadı:

"Sizden çok, çok rica ediyorum. Şoför Beyefendi bugünkü hareketimizi, benim haklı öfkemi Arif Saim Beye ağızlarından kaçırlırsa... Çok çok rica ederim... Onun ağzını kapatmanın bir yolunu bulamaz mısınız?"

224

"Siz bu hususta hiç merak etmeyin Ramiz Bey. Kaçırılmaz."

Kaymakam bir türlü inanamıyor, korkusu gittikçe büyü-yordu. "Vaziyeti Arif Saim Bey duyarsa... Ya şoför Arif Saim Beyin bir casusuysa?"

Kulağına iyice ağzını yapıştırıp:

"Ali Safa Beyciğim, bu arkadaş bey, ya hususi surette bizim hareketlerimizi kontrol için yollanmışsa? Bizim köylüye karşı nasıl hareket ettiğimizi öğrenmek için... Olamaz mı?"

Ali Safa Bey kesinlikle:

"Olamaz," diyor, onu bir süre için inandırıyor ama sonra Ramiz Beyin korkusu gene büyüyordu. Köylüye böyle muamele ettiğimi duyarlarsa beni, beni, beni azlederler...

Küfrettiğimi, hakaret ettiğimi, diye içinden geçiriyordu.

Gene Ali Safa Beye eğildi:

"Şu köylüler, köylerinde kalsalar olmaz mı? Bir yolunu bulsanız. Yahut da ben karışsam da siz kendi tedhiş usulü-nüzce köylüleri kaçırsanız?"

Ali Safa:

"Olmaz," dedi. "Bir kere ok yaydan çıktı. Sonra Hükümetin otoritesi sarsılır. Payimal olur.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine bunu yapamazsınız. Onun asil bir kaymakamına tükürdüğü tükürüğü yalatamazsınız."

Kaymakam karar vermişti:

"Yalatırım Ali Safa Bey, yalatırım. Hem de bal gibi. Kaymakama değil, Valiye, Vekile yalatırım, hem de Baş..."

Ėleri gittiğini anladı:

"Ben kendi hesabıma yalarım," diye düzeltti.

Arif Saim Bey gibi bir insan kendi özel otomobilini niçin versin beş paralık bir ağaya, o ağa da gelsin bir kasaba kaymakamını bindirsin, birlikte köy kaldırmaya gitsinler? Hem de şoförüyle birlikte. Olacak iş mi? Normal mi efendim? Hem de cin gibi bir adam bu şoför, Emniyeti Umumiyeden bir müdür olabilir.

"Avrupada mı tahsil buyurdunuz Beyefendi biraderim?" Şoför duydu ama aldırmadı. "Size diyorum, Avrupada mı tahsil buyurdunuz?" Şoför yarım döndü, gülümsedi, koyu bir Laz şivesiyle:

225

"Avrupalayı hiç görmedim," dedi. "Hiç okumam yazmam yok."

Kaymakam bu karşılığa daha kuşkulandı. Saklıyor, diye düşündü. Sağlam Emniyeti Umumiyeden. Arif Saim Bey gibi bir adamın şoförünün hiç okuması yazması olmaz mı? Hiç Avrupa görmemiş olur mu? Kendini iyice ele verdi. Ne güzel de Laz taklidi yapıyor. Bravo, bu hainler polislerini iyi yetiştiriyorlar. Vahidettin Efendimizin de elinde bu kabil insanlar olsaydı Mustafa Kemal kim olduğunu anlamaz mıydı? Ver yanına akıllı, cin gibi bir yaver, bütün efalini iki günde anlayıve-rirsin.

"Beyefendi, çok güzel kullanıyorsunuz otomobili. Ancak Avrupada tahsil etmiş bir kimse bu kadar nazik, nazenin kullanabilir bir otomobili."

Şoförün ağzı kulaklarına vardı, dehşet bir kahkaha kopardı, otomobil sarsıldı:

"Bizim usta, Erzurumlu Halil Usta, çok Avrupa gezmişti. Bana derdi ki, Cemal, senin gibisi

Avrupada da yok. Sen maki-nanın Allahısın."

"Beyefendi, siz Karadeniz şivesini çok güzel konuşuyorsunuz."

"Konuşurum. Ana lisanımdır."

Vallahi adamlara bravo! Bravo... Çok iyi yetiştiriyorlar. "Cemal Beyefendi, siz köylüleri seversiniz değil mi?" "Çok severim. Köylü benim ana vatanımdır. Kim ki anavatanını sevmez, o ki haramzadedir."

"Ben bugün köylülere çok sert davrandım değil mi?" "Yok Beyim, ne sertti, çok yumuşak, çok insanca davrandınız. Bizim Arif Saim Bey onları dayaktan geçirir. Arif Saim Bey der ki köylü kısmı yalnız be yalnız dayaktan anlar. Bey Akme-zar köylülerine çok kızdı. Çoğunu vurdu vurdu öldürdü." "Münasiptir."

Laz şivesi daha da koyulaştı: "Münasiptir onlara."

Alay ediyor diye geçirdi içinden Kaymakam. Mahvoldum. Nasıl akıl etmedim, Beyefendinin şoförünün bir Emniyet men-subini olacağım!"

226

"Cemal Beyefendi bu gece birlikte içsek? Bir iki kadeh. Rica etsem? Beni mahzuz, beni şerefyab ederdiniz."

"Seni şerefyap yapardım ama, Beyefendi duyarsa anamı beller."

Alay ediyor, alay ediyor köpoğlusı... Böyle bir ahmağı bulsam, benim gibi bir akılsızı... Ben de alay ederdim.

"Rica ederim Beyefendi. Arif Saim Bey duymaz."

"Duyurmayız Cemal, sen hiç üzülme," dedi Ali Safa.

Kaymakam köpürdü, endazesiz eşek, diye geçirdi içinden, bir müdüre sen diye hitap ediyor!

Anlamıyor ki kim olduğunu! Görsün o! Verdiğim kararı geri alacağım. Evet, Vayvay köyü yüz senedir bu çamurun, bu batağın, bu sineğin, bu cehennem içinde ikamete memur

edilmiştir. Tarih okuyanlar bilir. Hükümetin otoritesini Ali Safa gibi bir köpeğe alet etmeyeceğim. Kendisi, hususi usulleriyle nasıl kovarsa kovsun köylüleri, o bizi Hükümet olarak alakadaf etmez.

"Cemal Beyefendi, ben de çok severim köylüleri. Bizim de ecdadımız köylüdür."

Otomobil bir çukura düştü, sarsıldı, sonra çıktı. Kasabann kırmızı kiremitleri, toprak damlan, ikinci güneşinde yanan camları onu tuhaf, yanan bir peri şehrine benzetmişti. Dağın eteğine yapışmış. Yukardan uzaktan.

227

Topal Ali Koca Süleymanın kapısını çaldı:

"Oooo, Süleyman Ağa, Süleyman Emmi açsana kapıyı, ben geldim, ben. Topal Ali," diye içeriye seslendi.

Koca Süleymanın ak, gür kaşları yukarı kalktı, dikeldi.

"Ben, benim, Topal Ali."

Koca Süleyman:

"Vay köpek vay, vay Kel Hamzannın iti vay, o olunca kapıyı açacağımı sanıyor. Vay vicdansız alçak vay! Vay topal bacağına sıçtığım vay! Değirmenoluk köylüsüne kan kusturan zulüm uşağı vay!" diye evin içini dolandı.

"Süleyman Emmi, biliyorum içerdesin, aç kapıyı. Acele işim var. Konuğunu görmeliyim."

Koca Süleyman yüklüğe gitti, yüklükten çok eskiden kalma ama güzel tüfeğini aldı, yavaşça tüfeğin ağzına kurşunları verdi.

"Konuğumu görecekmış topal köpek! Ğzini sürmüş demek ki... Şimdi sana gösteririm konuğumun nasıl görüleceğini."

Kapıya yanaştı. Kapının dudak deliğine tüfeğin ağzını koydu, kendi de tahta yarığından

baktı, nişan aldı, geriye çekildi, tam tetiğe basacaktı ki, Memed arkadan geldi:

"Dur Emmi," dedi, kolundan tuttu çekti. "Kapıyı aç, Topal benim adamım."

Koca Süleyman bundan bir şey anlamadı.

"Kapıyı aç Süleyman Ağa, ben burada onu bekliyordum."

"Eee, ben onu vuruyordum ya..."

228

"Yanlış bir iş olacaktı."

"Sen Topalı tanımyorsun. Hiç de yanlış bir iş olmayacaktı..."

Koca Süleyman kapıyı açmaya gitti homurdana homurda-na. Memed de arkaya...

Kapı açılınca Topal önde, Yel Musa arkada içeriye girdiler. Memedle Topal Ali

ıkucaklaştılar.

Koca Süleyman bir onlara bakıyor, bir:

"Şu bizim oğlanda iş var," diyordu. "Eşkıya değil erkanıharp oğlan..."

Topal Ali çabucak durumu anlattıktan sonra, onlara Yel Musayı tanıttı. Koca Süleyman da

Memed de Yel Musanın adını duymuştu.

Koca Süleyman gülererek:

"Sor Memede, ulan topal köpek seni öldürüyordum," dedi. "Seni Kel Hamzanın iti bilip

öldürüyordum. Allah billah aşkına öldürüyordum. O zaman şu dünya bir kafirden

temizlenirdi. Şu dünya bir tek Yel Musaya kalırdı. Bu dünyada bir tek olmak hem de Yel

Musanın hakkı..."

Topal Ali:

"Gördüm, inandım, iman ettim ki hakkı..."

Memed:

"Bir dakika daha gecikseydim yüreğinin başından yiyor-dun kurşunu," diye hayıflandı.

"Deli misin sen? Şu köylerde öyle bir ün yapmışsın ki, köylü seni eline geçirse havada pişirecek. Neden salıveriyorsun kendini?"

Koca Süleyman:

"Bir de kapının ağzına gerilmişti ki, şimdi topal bacağı havadaydı, Memed yetişmeseydi."

"Yaptığım iyilikler karşına durdu da canımı kurtardı," dedi Topal.

Bir süre şakalaştılar.

Koca Süleyman:

"Musa Ağa," diye sordu, "şu senin için anlatılanlar doğru mu? Gün doğarken Maraştan kalkar, gün batarken Adanada olurmuşsun, doğru mu? Kuş kanadıyla bu kadar yolu alamaz, gerçekten doğru mu?"

229

Yel Musa güldü:

"Doğru," dedi. "Açıkçası doğrudu, yaşlandım Süleyman Ağa."

Koca Süleyman sonsuz bir meraktaydı:

"Önüne katıp da sürüp bulamadığın hiçbir iz olmamış, doğru mu?"

Yel Musa bir çocuk gibi utandı, çekindi, ne yapacağını bilemedi:

"Bir seferinde," dedi, "eskiden Yarsuvat derlerdi, şimdi Ceyhan diyorlar, işte orada, biz iz sürdüm, sürdüğüm iz başka bir eşkiyanın iziymiş. Benim sürdüğüm izin sahibi Anavarza kayalıklarına saklanmış meğer. Sonradan onun da izini sürüp yerini buldum ama bir kere yanılmışım."

Topal Ali:

"Ben gördüm, hem de Yel Musadan korktum. Yolda o kadar yanıltmaya çalıştım onu, Memedin izini sürdü de bu kapıya kadar getirdi. Memed kardaş, sen benim hayatımı kurtardın ama, ben de seninkini kurtardım."

Yoldaki durumu, Musayı öldürmeye karar verişini en ince ayrıntısına kadar anlattı. O anlattıkça Yel Musanın yüzü sararıyor, gözleri büyüyordu:

"Sahi beni vuracak mıydın?" diye şaşkınlık içinde, yüzü allak bullak olmuş soruyordu.

Topal Ali:

"Söyleyin bakalım, başka ne yapabilirdim? Başka ne gelirdi elimden?" Koca Süleyman gösterdi: "Ğşte bu da beni vuruyormuş, hiç suçum sudurum yokken."

Koca Süleyman:

"Vallahi vuruyordum," dedi. "Ğyi de olurdu ya. Neyse gelecek sefere, şu Topalın canını cehenneme göndermek boynumun borcu olsun."

Yemek yedikten sonra, Topal Ali Memedi bir köşeye çekti:

"Bu köyü, ev ev arayacaklar," dedi. "Yüzbaşı Faruğun bir huyu var, hangi köye girse baştan aşağı köylüleri dayaktan geçiriyor. Yaşlı demiyor, genç kadın, çocuk demiyor. Sen hemen bir ata bin de düş yola."

Memed:

230

"Nereye gideyim?" diye sordu.

Topal Ali:

"Dağ taş candarma dolu. Bir de çeteler hiç aman vermiyor. Bir de Kara İbrahim bilmem ne istiyor senden. Ben onun kanına susadım diyor da başka bir şey demiyor. Sen ne yaptın ona?"

Memed: v -

"Köpek," diye bağırdı. "Ne yapacağım, tavla tavla yilkılarını sürdüm, harman harman ekinlerini yaktım. Karısının, gelinlerinin, kızlarının ırzına geçtim, ne yaptım bilmem ki ona? Şimdi ben nereye gideyim?"

Ali düşündü kaldı:

"Burada kalamazsın. Muhtara. Senin Koca Süleymana geleceğini herkes bilir. Ormana kaçamazsın. Sıkışır acından ölürsün. Şimdi seni kim görürse haber verir. Eski Ğnce Memed yok oldu gitti. Hele Değirmenoluktan birisi seni görmesin, bir ellerine geç, Değirmenoluklular seni parça parça ederler."

"Nereye gideyim Ali?"

Ali düşünüyor, düşünüyor bir şey söyleyemiyor.

"Şu sıralar dağlarda yaşamann hiç mümkünü yok. Keski saklandığın yerden, daha bir iki yıl hiç çıkmasaydm da kendini iyice unuttursaydın."

Memed:

"Çukurovadaydım," dedi, oraya damn köşesine oturdu. Çukurovayı, Vayvayı, Ali Safa Beyi, Arif Saim Beyi, Ğdris Beyi, öteki Çukurova ağalarını, Seyranı Aliye bir bir anlattı.

Ali:

"Keski dağlara gelmeseydin şu sıra. Koca Osman, Çukurova köylükleri seni ele vermezlerdi. Sıkışmışlar, senden imdat umuyorlardı. Bütün o köylükler tümnden kırılmadan kimse seni ele vermezdi. Ya buralar... Görseler bir kaşık suda boğarlar seni. Sen Koca Süleymana bakma. O seni seviyor da... Dağlardan kurtulmanın çaresi? Benim aklıma hiçbir yer gelmiyor Sarı Ümmetten başka. O senin için canını verir. Sen gittin de aylarca yas tuttu, iki gözü iki çeşme ağladı. Ama onun oralar candarma dolu, saklayamaz."

Koca Süleymanı çağırıldılar, ona da sordular, o da çok dü-

231

şündü, Memede bir sığınca bulamadı. Yel Musa duruyor, duruyor: "Aaah, Maraş elleri," diyordu. "Alimallah bir Ğnce Memedi değil, bir orduyu saklardım."

Dört usta, dört eski kurt baş başa verip gece yarısına kadar düşündüler. Bu arada

candarmalar çoktan köye gelmişler, yemeklerini yemişler, uyumuşlardı bile Yüzbaşı, Hamza,

Asım Çavuş da Muhtarın evinde keklik kızartmasıyla rakı içiyorlardı, onlardan Koca

Süleymana her an haber geliyordu. En sonunda Memed:

"Buldum," diye bağırdı. "Buldum. Kulaksız Ğsmailin değirmenine giderim, kimsenin aklına gelmez." Topal:

"Gelir ama başka çare yok. Birkaç gün kal bakalım orada da biz düşünelim. Şimdilik en uygun yer orası." Koca Süleyman:

"Orası," dedi. "Biz sonra Topallan düşünürüz." Memed derin düşüncelere dalmış, ocağın başında düşünüyor, Süleymanm oğullarına, gelinlerine: "Atı hazırlayın, bol azık koyun. Bal da, yağ da koyun, kavurma da koyun," dediğini duyuyordu bile.

Neden sonra başını kaldırdı:

"Ali kardaş beni iyi dinle," dedi. Yel Musaya döndü: "Sen de iyi dinle koca," dedi. Koca Süleymana döndü: "Sen de gene iyi dinle Süleyman Emmi," dedi.

Yutkundu, hazırlandı. Çok önemli bir şeyler söyleyecek, vasiyet edecek bir hal takındı:

"Sizler," dedi, "ellerinin, gözlerinin, akıllarının hüneri çok kişilersiniz, çok şeyler görmüş geçirmiş, çok ömürler yaşamışsınız. Üçünüz bir aradasınız."

Gene sustu. Kafasını toplamaya çalıştı. Ali onun gözbebek-lerinde o çelik ışıltısını gene gördü.

"Benim başıma gelenleri hepiniz biliyorsunuz," diye başladı. "Benim başıma gelen kul olanın başına gelmedi diyemem, kul olanın başına akıl hayal almadık işler gelmiştir. Ama benim de başımdan dayanılmaz işler geçti. Hepsini biliyorsunuz. Sonunda Abdi Ağayı öldürdüm, fakir fikara kurtulsun deydi. Kurtuldu da... Abdi Ağa öldükten sonra millet şadlık şadımanlık

232

etti, olmaya gitsin. Toprağı paylaştı. Köylü de ben de hep böyle gidecek sandık... Sonra ne oldu? Sonra Kel Hamza geldi, Abdi-den bin beter. Eli kanlı. Kan kusturdu millete. Eee,

bunun sonu ne olacak? Abdi gitti, Hamza geldi. Bir Hamza, bin Abdi etti... Eeee, benim emeklerime, çektiklerime ne oldu, nereye gitti? Büyük aklınız, büyük hüneriniz var, çok gün görmüşlüğünüz var, söyleyin bakayınVben ne yapayım? Bir akıl verin bana."

Koca Süleyman:

"Ben söyledim sana," dedi sert. "Sular aşağı doğru akar hep. Akçadenize doğru. Sularm yukarı doğru aktığını gördün mü hiç?"

"Abdi gidip Hamza gelecek hep, öyle mi?"

"Öyle," dedi Koca Süleyman sakalı titreyerek, kızgın, çaresiz, umutsuz.

Yel Musa:

"Ağa gidecek, ağa gelecek Her yerde bu böyle. Allah böyle yaratmış. Kuşlar kanatlarıyla uçarlar. Yel kanatsız eser. Ğnsanlar iki ayakları üstünde yürürler. Ay da, gün de doğar batarlar."

Memed yüzü darmaduman onun da sözünü kesti:

"Abdi gidecek Hamza gelecek, öyle mi?"

Yel Musa:

"Öyle," dedi, boynunu büktü.

Topal konuşmuyordu. Belliydi ki bu işi çok düşünmüştü.

"Sen gittikten, Kel Hamza geldikten sonra hep bunu düşündüm. Geceleri uyku girmedi gözüme. Bir çaresini bulamadım." Derinden içini çekti: "Çok çok düşündüm, bir yere vardıramadım, bir kazığa bağlayamadım."

"Abdi gidecek, Hamza gelecek, Hamza gidecek, Süleyman gelecek, Ali gidecek, Veli..."

Koca Süleyman:

"Hep öyle oldu," dedi. "Ali gitti, Veli geldi. Deden gitti, baban geldi. Baban gitti, sen geldin.

Sen gideceksin, oğlun gelecek..."

"Öyleyse niye uğraşyoruz, canımızı dışımıza takmışız, sen, ben, Ali, Yel Musa?"

"Uğraşyoruz," dedi güvenli. "Uğraşmak haktır."

At çoktan hazırlanmış kapıda bekliyordu, Memed ayağa

233

kalktı, teker teker üçünü de kucakladı. Yüzünde ağrı gibi yeşilimsi alaycı bir acı donup kalmıştı, gülümseyen bir acı...

"Sağlıcakla kalın," dedi, dışarı çıktı, ata atladı. "Uğraşmak, dövüşmek, canını kanını vermek... Boş yere... Uğraşmak haktır..."

Kafasındaki bu soru onu gittikçe çökertiyordu. "Uğraşmak, hiçbir şey değilse uğraşmak, nasıl hak olur?" Şimdiye kadar tatmadığı ayrı bir duygu içindeydi. Düşünmenin tadını şehvetle bütün bedeninde duyuyor, çaresizlikle kıvramıyor, çöküyordu.

Değirmene varmış, kapısında durmuş, attan inmek aklına düşmüyordu. Ha bire bir şeyler kuruyor, düşünüyordu. Bir şaşkınlığa düşmüştü ki, kurtulmanın mümkünü yok. Başını bir türlü alamıyor, kendine gelemiyordu. Ğdris Beyin macerası iyice onun kafasını karıştırıyordu.

Kendi milleti için kellesini koymuş, dağa çıkmıştı Ğdris Bey. Ölüm onu adım adım izliyordu.

Gün doğuşunu çok severdi. Dağların başı mavi bir çizgide koyulaştı, duruldu. Sonra mavinin altı üstü sırmalandı. Dağlar ıslak ıslak parladı, sonra sise gömüldü. Kuyrukyıldızı üşümüş bir güneş gibi parladı söndü, parladı söndü, balkıdı. Sonra ortalık aydınlandı. Memedin haberi

bile olmadı. Sirtına çiy yağmış, atın üstünde kaskatı kesilmişti. Sirtına gün vurup, boynunu yakınca kendine geldi, hemen attan indi, değirmenin kapısına doğru yürüdü, ayağıyla kapıya dokundu, kapı aralandı, tıkırtıyı duyan bir ses, içerden, uzak bir karanlıktan uykulu

seslendi: "Kim o?" Memed:

"Ğsmail Emmi sen misin?" diye sordu. Ölgün, kırık, uykulu ses:

"Benim," dedi. "Benim kardaş, sen kimsin? Un öğütmeye mi geldin? Nerden buldun ki

buğdayı? Hamza mı insafa geldi? Geliyorum. Dur, şalvarımı giyeyim de geliyorum."

Şalvarımı çekiştir çekiştir kapıya geldi. Güneşe gelince gözleri kamaştı. Bir süre gözlerini uğuşturdu. Sağ elini gözlerine siper edip Memedi azıcık görebildi. "Bir yolcu musun?" diye sordu. Memed:

234

"Ğsmaail Emmi ben Memedim," dedi.

Kulaksız Ğsmaail azıcık kendine geldi, silkindi.

"Hangi Memedsin?" diye sordu, yumuşacık. "Hangi Me-medsin sen?"

Memed:

"Ben geldim Ğsmaail Emmi, ben. Ğnce Memed."

"Neee! Ğnce Memed mi? Hangi Ğnce Memed?"

"Kaç Ğnce Memed var Ğsmaail Ağa?" dedi Memed.

Kulaksız Ğsmaail alttan yukarı ona bakarak:

"Şu eşkiyacılık yapan Ğnce Memed mi?"

"O benim işte," dedi Memed.

Kulaksız Ğsmaail durdu ona baktı, baktı hemen geriye döndü, elinde bir sopayla dışarı çıktı:

"Seni kafir," diye Memedin üstüne saldırdı. "Seni kafir oğlu kafir! Sıçtın ocağımıza, öldürdün, aç kodun beş köyü de daha ben Ğnce Memedim diye -buralarda, buralarda, buralarda geziyorsun?"

Memed onu hemen yakalayıp sopasını elinden almasaydı, başı gözü yarılacaktı.

Bileklerini Memedin elinden kurtaramayan Kulaksız Ğsmaail avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

"Ğmdaaat, imdaat, can kurtaran yok mu, eşkiya Ğnce Memed değirmenimi bastı. Beni öldürüyor, imdaat, imdaat! Can kurtaran..."

Memed bileklerini bırakmıyor, öteki ortalığı çınlatıyordu. Sıtma görmemiş sesi dağdan dağa gidiyor, kayalıklarda yankılanıyordu.

Kulaksız bağılıyor, çırpıyor, Memed ancak:

"Deli mi, deli mi oldun Ğsmail Emmi, aklını mı oynattın?" diyebiliyordu.

"Ğmdaaat, öldürüyor! Öldürüyor, öldürüyor..."

Kulaksız kendisini yere atmış, çırpıyor, debeleniyor, kıyameti koparıyordu.

Memed kızdı, tepesinin tası attı, yerdeki Kulaksıza zorlu bir tekme attı, tabancasını çekti:

"Seni," dedi, "kara dinini imanını... Kes sesini! Ya kes, ya şimdi ben senin sesini keserim.."

235

Kulaksız Ğsmail hemencecik, kirp diye sesini kesti. Hiç ses çıkarmadı. Orada öyle, yerde, samanların, kurumuş fişkılının üstünde kıvrıldı kaldı. Zayıflamış bitmiş, boynu daha da uzamış, kırışmıştı. Yalın ayaklarının altı parmak girecek kadar yarılmıştı. Üstü başı paramparçaydı. Her yerinden kırış kırış olmuş, büzülmüş eti gözüküyordu. Ağarmış, kirli, uzun sakalı isten sapsarıydı.

Memed ona baktı baktı, yüreği kabardı, boğazına bir şeyler tıkanı. Vardı, onu yerden kaldırdı, içeriye götürdü. Çam bardağı aldı, bir iyice yüzünü yıkadı. Sonra dışarda öyle durup duran atı içeriye çekti, bağladı.

Kulaksız Ğsmail, belini duvara vermiş ağlıyordu. Bir yandan hem hıçkırarak ağlıyor, hem bir yandan konuşuyordu:

"Kim dedi sana sümüklü Ğnce Memed, kim dedi sana ağamızı öldür de bizi Kel Hamzanın zulmüne bırak? Kim dedi sa-

na...

"Ağlama Ğsmail Ağam, ağlama. Bak ne diyeceğim sana."

"Ğstemem... Ğki yıldır bu değirmenin boğazından bir tane girmedim. Ne bir buğday, ne bir

mısır, arpa, darı tanesi, bir tane öğütmedi bu değirmen. Ğşte bu hale getirdin sen bizi. Dikenli-
düzünün köylüleri iki yıldır dileniyor. Hepsi de çırılçıplak... Ya, sen bizi bu hale getirdin
işte..."

"Ağlama Ğsmail Ağam, ağlama! Bak sana ben ne diyeceğim, bak!"

"Ne diyeceksin kafir, dinsiz, kanlı... Ğki elin güzel, vicdanlı, aslan, merhametli Ağamızın kızıl
kanna bileklerine kadar batmış da, daha bana ne diyeceksin kafir? Çocuklar açlıktan kuru-
dular kumdular öldüler. Kel Hamzanın ambarları, kuyuları, tahıl almadı. Köylünün elinde
ne varsa aldı, ya, hepsini aldı. Bir tek tane bile bırakmadı, hem de arpa, hem de darı, hem de
mısır tanesi, bir tane bırakmadı. Herkes acından öldü. Kırfacana döndü millet. Dağlarda ot
toplayıp yedik. Ağaç kabuğu, madımak, kuzukulağı yedik. Ne bulduysak yedik. Ne kadar
sığırımız, öküzümüz, keçimiz, koyunumuz, atımız, eşeğimiz varsa elimizde, Kel Hamza
hepsini aldı. Hükümet zoruyla aldı. Bir hafta kendi adamlarıyla dövüyor, sıradan geçiriyordu
köylüyü, bir hafta candarmalara dövürüyordu. Dövüle dövüle milletin

236

sırtı yağar oldu, nasır bağladı Memedim, eşkıyam, yüce dağların alıcı kartalı! Söyle, ben
ağlamayayım da kimler ağlasın! Altı aydır boğazımdan doğru dürüst bir yemek geçmedi.
Hep senin yüzünden... Söndürdün ocağımızı, harap ettin hanemizi. Viran eyledin köyümüzü.
Ğncir diktin ocağımıza. Batırdm bizi. Kim dedi, kim, kim, kim söyledi sana gül Ağamızı,
gözümüzün bebeğini öldür de bizi böyle öksüz koy diye, kim, kim, kim söyledi sana!"

Abdi Ağayı övmeye başladı. Hem ağlıyor, hem Abdi Ağa üstüne ağıtlar söylüyordu. Yanık,
yürekten, Abdi Ağayı, onun merhametini, insanlığını göklere çıkaran ağıtlar.

"Ağlama Ğsmail Ağam, yeter," dedi Memed. "Gel de bir iki lokma bir şey yiyelim."

Heybeden azık çıkını çıkardı, açtı. Azığın ortasında, yufka ekmeğe sarılmış, kızarmış
kocaman bir tavuk duruyordu.

Kulaksız Ğsmail azığa Şöyle bir göz ucuyla baktı, ayağa kalktı, değirmen taşının oraya gitti, çarpa çarpa yüzünü yıkadı geldi.

"Buyur Ğsmail Ağam," dedi Memed.

Kulaksız Ğsmail aç kurt gibi saldırdı tavuğa. Memed durmuş onun korkunç bir iştahla tavuğu yutuşunu seyrediyordu. Kulaksız Ğsmail iki eli, ağzı, burnu, çenesi, gözleri kaslarıyla yumulmuş yiyordu. Az bir sürede tavuk bitti. Kulaksız, kemikleri yalamaya başladı. Birisini yalıyor yalıyor, ötekini alıyordu. Azıkta ne varsa az zamanda hepsini sümürdü Kulaksız Ğsmail. Üstüne uzun uzun bir su içtikten sonra:

"Oooh," dedi. "Ooooh! Cana geldim. Ölmüşlerinin ruhuna... Oooh, karnım doydu. Kusura kalma yavrum. Babanı çok severdim. Dünyanın en iyi insanıydı. Etliye sütlüye karışmazdı.

Eline vur ağzındaki lokmayı al! Sen bu işi iyi etmedin Memed. Bizi perişan eyledin.

Kusuruma kalma yavrum. Eeee, hoş gelmişsin bakalım! Bir de sigara olsaydı şimdi...

Nerelerdeydin kardaş? Eeee, hoş gelip safalar getirmişsin bakalım."

237

O gece dehşet bir yağmur başladı. Sanki göklerden ırmaklar boşaltılıyordu. Yeller esiyor, savuruyor, kırıyor, döküyor, çatılar uçuyor, ağaç dalları, uzun kavaklar kırılıyordu. Göğün uzağında üst üste şimşekler çakıyor, durmadan gökler gürlüyor, dağlardan ovaya, ovalardan tepelere, koyaklara yankılanıyordu. Belalı Çukurova yağmurlarından birisiydi.

Yağmur sabaha karşı yavaşladı. Dereler, koyaklar taşmış geçit vermez olmuştu.

Gün doğarken yağmur da dindi. Islak, yapış yapış, buğuya batmış sıcak, yakıcı bir güneş doğdu. Güneş buğunun arkasından hayal meyal gözüküyordu.

Tuvarasmda, Zalanmoğlunun sekiz kişilik çetesini candar-malar, eski eşkiya Kara Ğbrahimin de yardımıyla kurşundan geçirmişlerdi. Zalanmoğlu on yedi yaşında, uzun boylu, yakışıklı, kartal burunlu bir gençti. Babasının elinden tarlasını döverek almış bir kasabalıyı vurmuştu.

Anası onu çok sever, çocukken dizinin dibinden ayırmaz: "Zalanın biricik oğlu, biricik oğlu," diye severdi. Köylüler de ona bu yüzden Zalanmoğlu dediler. Ve bütün köy onun adının ne olduğunu unuttu gitti.

Zalanmoğlunun babası yumuşak, iyi bir adamdı. Çınarlı köyünde sulak, çok güzel tarlaları vardı. Kasabadan Abdulla-hoğlu bu tarlaya göz koymuş, orayı bahçe yapmak düşünüyordu. Zalanmoğlunun babası tarlayı satmadı. Ötekiyse uğraştı, allem etti kalleme etti tarlaya kondu. Üstüne üstlük kasaba

238

külhanbeylerine birkaç kuruş verip adamı iyice dövdürdü. Zalanmoğlunun babası kasabaya inemez olmuştu. Kasabaya ne zaman inse dehşet bir dayak yiyor, kan revan içinde köye dönüyordu.

Zalanmoğlu güzel bir Alaman filintası buldu. Çok hızlı bir ata bindi. At komşularınmdı.

Doludizgin kasabaya sürdü. Ab-dullahoğlu bir aya'kkabıcı dükkanında oturuyordu.

Zalanmoğlu bunu biliyordu. Ayakkabıcı dükkanını eliyle koymuş gibi buldu. Tüfeğini

Abdullahoğluna doğrulttu, tam beş el ateş etti. Abdullahoğlu cansız yere serildi. Zalanmoğlu da atını dağlara sürdü.

Ölüleri çıplak beygirlere atmışlardı. Ayakları atın bir yanında başlan öteki yanında

sallanıyordu. Zalanmoğlunun uzun boynu sarkmış, sallandıkça başı atın karnını dövüyordu.

Ölüleri getirip candarma komutanlığının büyük avlusuna attılar. Sekiz ölü kuşluklayım

sıcakta, öyle yattılar kaldılar. Hemen birkaç iri yeşil sinek geldi, ölülerin başlarının yöresinde

vızıldamaya başladılar. Sıcak güneş buğulanıyordu. Gökyüzü bombozdu, yanıyordu. Tuhaf

bir buğulu yanma.

Zalanmoğlu kara bir şayak şalvar giymişti. Bir de gene güzel kara bir kaçak İngiliz

kumaşından ceket giymişti. Ceketin üstünden üç koşar fişeklik geçirmişti. Fişeklikler savath

gümüŖle kaplıydı. ÇerkeŖ iŖi. Sapı gümüŖlü ÇerkeŖ hançeri uzağına düŖmüŖtü. Bir kayıŖla belindeki palaskaya bağlıydı. Dürbünü küçük, kahverengiydi. Ayağında, altı çok kalın köseleden bir kırmızı MaraŖ ayakkabısı vardı. Altına nakıŖlı bir kurt çorabı çekmiŖti. Tabancasının sedef sapı gözüküyordu.

Avlunun ortasına atılmıŖ öteki eŖkıyalar da aŖađı yukarı böyle giyinmiŖlerdi. Ölülerden birisinin baŖı keldi, dımdızlak... Ünlü Yel EŖkıya dedikleri bu olsa gerek...

Candarma komutanlığının avlusuna kasabalılar dolmaya baŖladı. Duyan geliyordu

Zalanmoğlunu görmeye. Zalanmoğlunun köylüleri de duydular. Onlar da, önde

Zalanmoğlunun anası, ağıt yakarak, kadın erkek yola düŖtüler. Kasabanın yakınındaki

köyler de yollara düŖtüler. Zalanmoğlunun ölüsünü görmeye geliyorlardı.

Candarmalar Zalanmoğlunun anasını, babasını, akrabalarını-

239

m, köylülerini ölüye yaklaŖtırmadılar. Öteki eŖkıyalara da kimseyi yaklaŖtırmıyorlardı. Bir karmaŖalık, bir hayhuy sürüp gidiyordu. Ağıt sesleri kasabanın göklerini çınlatıyor, kadınlar dövünüyorlardı.

Zalanmoğlu upuzun uzanmıŖ, baŖını sağ yüzünün üstüne yatırmıŖtı. Puslu güneŖin bulanık aydınlığında terlemiŖ gibiydi. Yüzünde çocuksu bir gülüŖ donmuŖ kalmıŖtı. Islak giyitleri biçimli bedenine yapıŖmıŖtı. Ötekilerin de... Buğular fıŖkırıyordu giyitlerden gün kızdırdıkça.

YeŖil sinekler çoğaldı. Ölülerin üstüne inip kalkıyorlardı.

Zala yaklaŖamadıđı oğlunun ölüsü yöresinde bir kuŖ gibi çırpınarak dönüyor, "Zalanm

biriciği, Zalanın biriciği, nasıl kıydılar sana, Zalanın biriciği! Sinekler konuyor ağzına

yüzüne, Zalanın biriciği... Ben öpmeye kıyamazdım Zalanın biriciği, belemiŖler kızıl kana...

Ben öpmeye kıyamazdım, atmıŖlar toprağın çamurun içine. Ne yatarsın Zalanın biriciği,

kuŖluklayın ısıcakta? Candarma dayırasının önünde? Ne yatarsın?" diye ağıtlar yakıyordu.

Zala sesi kısılmıca, halsiz düşünceye kadar söyledi, dövündü durdu.

Sonra Fotoğrafçı Camgöz Emin geldi. Önce Zalanınoğlunu kaldırdılar, duvarın önüne dikmeye çalıştılar. Zalanınoğlu o kadar kurşun yemiş, bedeni öylesine hurdahaş olmuştu ki... Giyitleri kanlı çamura belenmişti. Çırtılar.

Zala:

"Ğncitmeyin, incitmeyin biriciğimi," diye son kalan sesiyle bağıyordu.

Ğki güçlü kişi sırtı duvara dayalı Zalanınoğlunu ayakta tuttular. Bir candarma geldi, püsküllü fesini başına geçirdi. Camgöz Emin fotoğrafını çekti. Öldürülen tüm eşkıyaların fotoğrafını o çekmişti. Fotoğrafı çekildikten sonra adamlar Zalanınoğlunu bırakıverdiler. Ölü duvarın dibine yığılıverdi. Boynu da sol omuzuna düştü. Öyle gülümsedi kaldı.

Zala bir çığlık daha kopardı.

Sonra Yel Eşkiyayı getirdiler. Onun da sırtını duvara verip, kollarından tuttular.

Candarmalar onun da fesini getirip başına oturtular. Buna orada bulunan herkes güldü.

Fotoğrafın çekil-

240

mesi bitince Yel Eşkiya da yığıldı duvarın dibine. Başı göğsüne sarktı.

Eşkiyalar avluda iki gün daha kaldılar. Sıcakta koktular, şiştiler, giyitlerine sığmaz oldular.

Tellal Kambur Ahmet, yakasına madalya yerine fincanını takmış sabahtan akşama kadar bağıyordu:

"Duyduk duymadık demeyin millet!" diyordu. "Zalanı-noğlunun çetesi candarma kumandanlığının kapısında yatıyor. Bir ibret levhasıdır. Gidin görün... Gidin görün ki, neler doğurmuşlar analar... Ancak bir gün daha kalacak Zalanınoğlu orada, kokuyor, şişiyorlar..."

Duyduk duymadık demeyin millet!"

Zala, üç gün, üç gece yemeden, uyumadan orada, candarma komutanlığının avlusunda

gözlerini oğluna dikmiş, bir to-pacık olmuş oturdu kaldı. Onu oradan kimsecikler koparamadı.

Üç gün sonra ölüyü Zalaya teslim ettiler. Bir yaralı kartal gibi oğlunun üstüne atıldı Zala. Onun kokmuş, şişmiş ölüsünü kokladı kokladı...

Yedi eşkıya ölüsünü sahipleri aldılar. Yel Eşkıyanın kimsesi yoktu. Onun da ölüsünü candarmalar kasabanın dışındaki eski kireç kuyusuna attılar. Ölüsünü köpekler yedi.

Gedikli Çavuş Hanefi çok yaşlıydı. Saçları apaktı. Ğnce Me-med diye Zalanmoğlunu vuranlardan birisi de oydu. Kasabanın çarşısına düşmüş, eski bir destancı coşkunluğuyla olayı anlatıyor:

"Ğnce Memedi sardık diye seviniyorduk. Tuvarası deresinde sarılan Ğnce Memed, Ğnce Memed de olsa kurtulamazdı. Her yan, yer gök kayalık," diyor başlıyordu. "Kayalığın dibinde de eşkıyalar. Çarpışma bir saat sürdü. Bir de baktık Ğnce Memed, bir mendili tüfeğinin ucuna bağlamış bize doğru, teslim teslim, diye bağırarak geliyor. Arkasında da adamları... Yüzbaşı, durun, dedi, ben Ğnce Memedi teslim almam. Yaklaşsın ateş edelim... Hepsini öldürdük. Bir Yel Eşkıya teslim bayrağını açmamıştı. Akşama kadar çarpıştı. Sonra mermisi bitti. Onu da yakaladık, öldürdük. Ğnce Memedi yakaladık diye sevindik. Köylüler baktılar, bu Ğnce Memed değil, Zalanmoğlu dediler. Yüzbaşı kederinden ölüyordu. Bu Ğnce Memedde ne var, ne var ki yakalanmaz," diyordu.

241

Bu kasaba çok teslim olan eşkıya ölüsü görmüştü. Bundan birkaç yıl önce Hükümet dağlara haber salmıştı: "Dağda kim varsa gelsinler teslim olsunlar. Teslim olanlar affedilecek." Ve eşkıyalar teslim olmuşlardı. Bu teslim olan eşkıyalardan otuz kadarı Kozan hapisanesinde yatıyorlardı. Ünlü eşkıya Hacı Veli de içinde. Bir sabah bu eşkıyaları kol kola halatlarla bağladılar, Adanaya götürüyoruz diye, yola çıkardılar. Adana Kozan arasında Sarıçam diye

bir yer vardır. Bodur ağaçlı, kıraç bir yer. Sarıçam deresinde bu otuz kadar eşkıyayı kurşuna dizdiler. Sonra da kaçtılar da vurduk diye bir rapor uydurdular. Ölülerini de Sarıçamın deresine gömdüler. Olamı biteni o yörenin bütün köylüleri böylece görüp duydular.

Kaymakam bu olup bitenlere çok seviniyordu: "Kanunsuzluklar, kanunsuzluklar yapsınlar, bu onları daha çabuk yıkar," diyordu. "Zulüm hiçbir zaman payidar olamamıştır. Çok genç olduklarından naşi, Cumhuriyetin efendileri bunu bilmiyor, bir zulüm kılıcı gibi halkın üstünde esiyorlar. Bir zulüm kılıcı, iki gözüm efendim."

Şu Ğnce Memedi de bir merak ediyordu ki... Kimdi, neydi, nenin nesiydi? Çok genç bir adammış, diyorlardı. Epey bir zaman ortadan çekilmiş, şimdi gene meydanı cenge girmişti. Onun da cesedini yakında kasabaya getireceklerdi.

"Cumhuriyetimiz çok kuvvetlidir, onu da teslim alıp kurşuna dizecekler pek yakında. Onu da göreceğiz, iki gözüm efendim. Onu da göreceğiz pek yakında," diyor, zevkle gözlerini yumuyor, ellerini ovuşturuyordu.

Ve kasabada onun üstüne konuşulanları biraz taaccüp, biraz korkuyla dinliyor, Ğnce Memed üstüne mütalaalarda bulunuyordu.

"Çok zalim, insafsız, insandan başka bir mahluktur bu, efendim, iki gözüm ciğerparem.

Ğnsandan ayrı, bambaşka bir mahluk, Türk köylüsü, efendim. Ellerine bir fırsat düşmeye görsün, babalarının gözlerini oyarlar," diyordu.

Ğnce Memed bir gece bir zengin ağanın evini basmış Taşo-luk köyünde. Ağa param yok, demiş. Memed öyle mi, diye sormuş. Adamlarına kapıyı kapayın da bekleyin, demiş. Ağanın üç kızı varmış, on altı, on sekiz, yirmi üç yaşlarında. Önce on

altı yaşındaki kızı yatırmış konağın ortasına. Babasının, anasının, kardeşlerinin gözleri önünde ırzına geçmiş. Hem gülüyor, hem ırzına geçiyormuş kızın. Babası, anası, kardeşleri

elleriyle yüzlerini örtmüşler. Sonra kızını adamlarına terk etmiş. Onlar da kızın ırzına geçmeye başlamışlar. Memed ortanca kızını yatırmış sonra, onu da bir iyice kirletmiş. Sonra da büyük kızını... Büyük kız onu çok sevmişti ben senden ayrılmam Memed, demiş. Me-medine ardına düşmüş.

Memed, ağaya bu muamelelerden sonra, eğer paraları çıkarmazsan, seni de feci yaparım, demiş.

"Zulüm, iki gözüm, nuru aynım, zulüm. Türk köylüsü zulüm makinası..."

Adam, nesi var nesi yoksa çıkarmış, altın, gümüş, elmas... Hepsini aldıktan sonra, hoşça kal, demiş, yürümüş. Büyük kız da bu kafire sevdalanmış ya, düşmüş ardına. Dağa çıkmışlar, Memed bakmış ki arkasına, 6 kız, büyük kız, onlarla birlikte gelmiş. Sevdalı. Çevirmiş tüfeğini vuruvermiş.

"Belasını bulacak o... Cumhuriyet Hükümetimiz Yunanın, koskoca Düveli Muazzamanın hakkından geldi ki, bir eşkıya parçasının gelemeğe, iki gözüm sultanım! Az zamanda bekleyin. Zulüm makinaları..."

Bir eve girmiş, bakmış ki, kimse yok evde, yalnız beşikte bir bebecik uyuyor. Meleklerle güldü, gülümsüyor. Bu kafir ne yapıyor, hançerini çıkarıyor çocuğun başını kesiveriyor:

"Olamaz, olamaz iki gözüm! Mersi, daha fazla anlatmayın. Facia... İnsan kalbi dayanamaz buna sultanım. Yürek paralanır. Ancak Türk köylüsünden sadır olur böyle zulümler.

Efendimizden... Kati istihbarattır bu söylediklerim. Hilafım yok."

Büyük bir köye girmiş on kişilik çetesıyla. Bütün köylüyü kadın erkek, çoluk çocuk, genç yaşlı, hasta sayrı, yatalak kötü-rüm, köyün orta yerindeki alana toplamış. Emir vermiş herkes evindeki sacayağını, saban demirini getirsin, diye. Herkes gitmiş evindeki sacayağını, saban demirini getirmiş. Önce Memed kafiri emir vermiş ki, köyde ne kadar odun varsa şu alana yığın, demiş. Onlar da yığmışlar. Yakın odunları demiş, onlar da yakmışlar. Odunlar

yanmış köz olmuş. Büyük köz yağının içine saban demirlerini, sacayaklarını atın, demiş.

Onlar da atmış.

243

Demirler kıpkırmızı kor gibi olunca, demirleri çıkarın, demiş, çıkarmışlar. Sacayaklarını boynunuza geçirin, saban demirlerinin de üstüne çıplak ayaklarımızla basın, demiş. Bir iki kişi tereddüt edecek olmuş, hemen oracıkta onları vuruvermiş, cesetlerini de yarı canlı yanan közlere attirmiş. Bir cızırtı, bir yağ kokusu almış ortalığı. Bunu gören köylüler sacayaklarını boğazlarına derakap geçirmişler, çıplak ayaklarıyla da köze basmışlar. Bir cızırtı, bir yanık et kokusu almış köyü. Aradan haftalar geçti, köy hala yanık insan eti kokusuyla kokuyor. "Ğnanılmaz bu anlatılanlara iki gözüm sultanım. Ğnanılmaz. Fakat kati istihbaratımızdır efendim. Zulüm... Türk köylüsü zulüm makinasıdır. Velakin insanoğlu bu kasabada olup bitenlere inanamaz. Zulüm..."

Kaymakam ve kasaba daha da azıttı. Elbirliğiyle Ğnce Memed üstüne aklın hayalin alamayacağı bir kara efsaneyi ördüler, kasabadan öbür kasabalara, Adanaya, Ankaraya kadar yaydılar. Yalnız kara, karanlık efsaneleri Çukurova, Anavarza köylüklerine işlemiyor, köylerin kapısına gelip orada kalıyordu. Kasabaya gelen köylüler Ğnce Memed üstüne çıkarılmış efsaneleri dinliyorlar, dinliyorlar, susuyor, hiç renk vermeden, "Acayip," diyorlar, içlerinden kasabalılarla alay ediyorlardı:

"Ödünü koparmış bizim delioğlan ırzı kırıkların," diyor, seviniyorlardı.

"Ğnce Memed dedikleri de kim, nasıl bir adam? Adı Ğnce onun, zebella gibi, kaba, iri, domuz gibi, çirkin, patlak gözlü bir adam. Böyle çirkin adam ne şu dünyaya gelmiş, ne de gelir."

"Bir kolları var Ğnce Memedin, dimdik durduğunda bile yerleri süpürüyor. Burnu tüm ağzını örtmüş. Gözlerine kan oturmuş. Çapaklı, çipil gözlü."

Ğnce Memedin görünüşü üstünde en çok Ali Safa Beyin karısı duruyordu. Gün doğuşundan

gün batışına kadar kasabayı ev ev dolaşıyor, Ğnce Memedi çeşit çeşit, biçim biçim anlatıyordu.

Dehşet bir korku sinmişti, ışısız, karanlık, çamur içinde, sokaklarından pislik akan, gübre kokan, yarı yıkık kasabanın üstüne. Bu kasaba ölü gibiydi. Bir dedikodu yuvası, bir cadıkazandı. Herkes, herkesin en gizlisini biliyor, herkes herkesin

244

en küçük sürçmesini bağışlamıyordu. Her gün binlerce dedikodu yaratılıyordu. Dedikoduya kurban gitmeyen, dedikoduyla yöresini sindirmeye çalışmayan hiç kimse yoktu. Durgun, sıkıntılı kasabada herkes biribirinin gözünü oyuyor, kuyusunu kazıyordu.

Eşkıyalık olayları da olmasa kasabalılar sıkıntıdan patlayacaklar, biribirlerini kasabanın ortasında birikmiş gübreli, kokar göleklerde boğacaklardı. Şu eşkıyalar vurula vurula bitecek diye ödleri kopuyordu. Ğnanılmaz bir şehvetle konuşuyorlar, durmadan, durmadan konuşuyorlar, dedikodu yapıyor, her gün tepeden tırnağa kasabada kim varsa çekiştiriyorlar, korkuyla, şehvetle biribirlerine eşkıyaları anlatıyorlardı. Kasabanın erkekleri konuşma, dedikodu babında beterdiler ama, kadınları da bin beterdiler. Hiç mi hiç ağızları durmuyordu. Eşkıyacılık bahsinde erkeklerin başını Ali Safa, kadınlarınıkini de Ali Safa'nın karısı çekiyordu. Ğnce^Memed için uydurduğu hikaye şöyleydi:

"Kocaman, zebella, yarma gibi dağlardan bir köylü çocuğu Beye gelmiş. Bey sormuş bu adam azmanına, çalışmaya mı geldin, demiş. O da yok, demiş, eşkıya olmaya geldim. Dağda her ağanın bir eşkıyası var, hükümetin bile eşkıyaları var, ben de senin eşkıyan olayım. Dediğinden çıkmam, kimi istersen öldürürüm, demiş. Safa Bey de demiş ki ona, vazgeç bu sevdalardan, güçlüsün kuvvetlisin, bak dağ gibisin, gel de bizim çiftlikte çalış. O, burun kıvrımış. Ğstersen sana eşkıya olurum, demiş, diretmiş. Bizim Bey de eşkıya istemem, demiş. Ben Cumhuriyeti kuran bir adamım, ona karşı eşkıya kullanamam. Kocaman köylü de, bir

dev gibiymiş, çirkin mi çirkin, beli de kambur, Beyin yanından uzaklaşmış. Ğki gün sonra gene gelmiş Beye, pişman olacaksın Bey, demiş. Ben bir kurşun atarım ki, gökteki meteliği vururum. Herkesin dağda bir eşkıyası var, ben de senin eşkıyan olayım. Sana kim karşı koyarsa hepsini öldürürüm. Elime bir tüfek ver, sal dağa da bak... Bizimki istememiş. Bir ay gelmiş gitmiş, bizimki gene istememiş. O da Safa Beye düşman olmuş, çekmiş gitmiş. Ğyi ki Safa Bey onu eşkıya olarak tutmamış. Onu eşkıya olarak tutan Abdi Ağanın sonu neye vardı, gördük. Oradan dağlara

245

Abdi Ağaya gitmiş. Abdi Ağa saf bir adam. Peki demiş, ol benim eşkıyam ki, dağları muhkem, hem de sıkı dolaş. Hangi köylü benim aleyhimde konuşursa, onu vur öldür, demiş. Eline çok tüfek, o da yepyeni, çok kurşun vermiş. Abdi Ağa ona çok da para vermiş. Bu da dağa çıkmış. Dağda ünlenmiş. Ünlenince adı Ğnce Memed olmuş. Ğnce Memed olduktan sonra köylere gidiyor, kim Abdi Ağanın aleyhinde konuşmaz, onun karılarına sövmezse onu öldüreceğim, diyormuş. Köylüler de hep bir ağızdan Abdi Ağaya küfrediyorlarmış. Besle kargayı gözünü oysun. Onu gören köylüler ta uzaktan Abdi Ağaya sövüp öyle geçebiliyorlarmış yanından. Koynunda büyüüt de yılanı, önce seni saktun. Onun korkusundan dağlarda köylüler selam yerine Abdi Ağaya sövüyorlarmış, birbirlerini gördüklerinde. Abdi Ağa buna haber göndermiş, etmesin eylesin diye. O da kızmış, Abdi Ağanın evini basıp ateşe vermiş. Ğki karısı varmış, ikisini de bir odaya kapatmış, kocaman adam bir onun ırzına geçermiş, bir onun. Sabahlara kadar kocaman adam kadıncıkların ırzına geçmiş, yan yana yatırıp. Abdi Ağa bir fırsatını bulmuş bize geldi. Yaprak gibi titriyordu zavallı. Safa Bey onu bizim evde bir hafta sakladı. Bir gün duydum ki Ğnce Memed Ağayı arıyormuş. Aman, dedim, Bey sav şunu. Belki bizim evi de basar şu zebella. Bey, Abdi Ağaya karakolun yanındaki evi tuttu. Tuttu ama gene kurtaramadı Abdi Ağayı. Herkes biliyor, Ğnce Memed

bir gece bastı onun evini. Her gözüne bir kurşun sıktı. Bizim Bey diyor ki, iyi ki Ğnce Memedi eşkıya diye tutmamışım. O bir medeniyet, insanlık düşmanı, diyor. Vayvay köyünü topraklarımdan bir çıkartayım, diyor Bey, hiçbir eşkıya kalmayacak dağda... Yağmur Ağayı bile, o hırsızı bile deliğe attıracağım."

Ali Safa Beyin tombul karısı hikayeyi türlü türlü anlatıyor, anlatırken pembe yanakları biraz daha kızarıyor, onun Abdi Ağayı Çukurovada köy köy nasıl kovaladığını, zavallı ihtiyarın can havliyle kendisini evden eve atışını göz yaşartıcı bir sesle ağlar gibi en ince ayrıntılarına kadar söylüyor, bazan da kendini tutamıyor, ağlıyordu. Sözünü de:

"O da hak etti," diye bitiriyordu. "Senin neyine gerek öyle bir kocaman eşkıya tutmak, dev gibi. Kan içici. Bizim Bey dün-

246

yanın cesaretlisi, o bile korkmuş da Ğnce Memedi eşkıyacılığına alamamış. Hak etti Abdi Ağa, hak etti. Kendi başını yedi, milletin de başını bu canavarla belaya soktu."

Acayip haberler geliyordu dağlardan kasabaya. Candar-malar her gün üç kez çembere alıyorlarmış onu, o da bir yılan gibi çemberden çıkıyormuş, kuş olup uçuyormuş. Onu gören candarmanın, insanların korkularından dudakları çatlıyormuş. Çatlıyor da onu görenin eli bir türlü tetiğe varamıyormuş. Bir gözleri varmış, baktığı adamı olduğu yere çiviliyormuş. Onu görenin korkudan ödü pathyormuş. Fıkara candarmaların titremekten elleri tetiğe varamıyormuş ki...

Bir gece Kaymakama gelmiş, gırtlığına sarılmış, "Ben Ğnce Memedim," demiş, "benimle uğraşma, ben şu dağlarda, şu Çukurda ne kadar ağa, efendi varsa hepsinin kökünü kurutacağım," demiş. Kaymakam da onunla uğraşmayacağına yemin etmiş. Bunun için işte... Anasını, karısı Hatçeyi, çocuğunu candarmaların eline geçmesin diye öldürmüş. Babasını da öldürmüş diyorlar ya, yalan. Babası daha önce ölmüş, bu Ğnce Memed öksüz büyümüş. Bir

kardeşi varmış, o da diyar diyar kaçıyormuş. Onu yakalarsa, onu da öldürecekmiş.

Kaleboyuna oturmuş, o yoldan geçen kadınların ırzına geçiyor, erkeklerin sağ ellerini kesiyormuş.

Mustafa Kemal Paşaya haber yollamış, üstüme gelme, senin temizleyemediğin ağalan, hocaları ben temizleyeceğim. Derebeylerinin kellesini ben kesip kara vagonlara dolduracağım, sana yollayacağım, diye. Mustafa Kemal Paşa da ona dokun-muyormuş.

"Sana dokunmak yok. Var yürüt hükmünü eski Çukurovada, ulu Toros dağlarında," diye ona ferman yollamış.

"Biz başımızın çaresine bakalım, kardeş. Başımızın çaresi-
ne.

Umuda kapılıyorlar, umutsuzluğa düşüyorlar, korkuyorlar, yürekleniyorlardı. Sıkıntıdan pathiyorlar, konuşuyorlar, olmadık hikayelere inanmaya can atıyorlardı.

Bir gün Ğnce Memed de bir çıplak atın sırtında kasabaya böyle, yağmurlu bir gün getirilirse... Nasıl davranacaklarını bilemiyorlardı. Sevinsinler mi, ağlasınlar mı?

247

Yağmur yağıyor, toprak buğulanıyor, bir akarsu Çukurova-nm üstünden Akdenize doğru uçuyor, şimşekler çakıyor, ortalık selsele gidiyor, güneş açıyordu. EşkİYaların mahzun, kimsesiz ölüleri candarma komutanlığının avlusunda ak mermer taşının yanında... Sırt sırta ıslanıyorlar.

Yağmur yağıyor, güneş açıyor.

248

Kaymakam gelip gittikten sonra hiçbir olay olmadı. Ali Safa Bey iki kez atla köyün içinden sağına soluna dikkatle bakarak, her gördüğü insana gözlerini dikerek gelip geçti.

Kaymakamdan sonra köylülerin içine korku düştü. Korku azaldı, çoğaldı, taştı. Her gün Ali

Safa Beyden bir olay beklediler, bir şey olmayınca bomboş kaldılar.

Bu arada Ğdris Bey, arkasında iki atlısıyla köye gelip Koca Osmanın evine indi. Koca Osmana hayranlığını, sevgilerini, saygılarını söyledi. Ali Safa Beyin karşısındaki davranışları hoşuna gidiyordu. Yürekliliğini övdü.

"Biz," diyordu, "Arif Saim Beyin karşısında dayanamadık, kendimizi sattık. Ğşte sonucunda da bu hale düştük. Ğşte böylece dağlara düştük."

Ğçini çekiyordu. Genç, yakışıklı yüzü solmuş, gözleri çukura kaçmıştı.

"Ama biz de bir şeyler yapacağız. Arif Saim Beye haberler gönderdim. Tarlalarım dokunma, dedim. şu yirmi dört yılı sen uydurdun, yüz elli bin liralık borç senedi gibi.

Uydurduğun gibi kaldır, dedim. Bekliyorum. Sonra yapacağımı ben bilirim. Bunu her önüme gelene söyledim. Sonuna kadar ona bu haberi göndereceğim, eğer Arif Saim aklım başına almazsa, işte o zaman başka şeyler konuşacak... Kürt Ali Ağa diyor ki, Arif Saim Bey düşünüyor. Hem de çok ciddi düşünüyor. Düşünsün bakalım. Ben sabırlıyım. Siz de sabırlı olun."

249

Ğdris Beyin Koca Osmanın evine indiğini duyan köylüler eve koştular. Seyfali, şefçe Kahya, Ferhat Hoca da geldi.

Ğdris Bey köylüleri görünce gözleri yaşardı. Dayanamadı konuştu:

"Size gıpta ediyorum," dedi. "Ali Safa size büyük zulümler ediyor. Arif Saim Beyin bize ettiğinden daha çok. Bizimkiler, biz dayanamadık, birer birer ata tarlalarımızı Arif Saime sattık. Korktuk sattık. Benim gibi eşkıya olduk, sattık. Ahmaklık edip, sattık. Ğşte böyle dağlara düştük. Sizlere hayranım, dayatıyorsunuz. Bir ağaç ne kadar ulu, ne kadar güçlü, ne kadar sağlam olursa olsun, onu toprağından çıkaracak olursanız kurur. Bizi toprağıımızdan çıkardılar, biz kuruyacağız. Size hayranım."

Köylüler de onun bu güzel konuşmasına, güzel, bir boğanın gözlerine benzeyen iri gözlerine, uzun, kemiş parmaklarına hayran kaldılar. Ona çok da acıdılar.

Ğdris Bey atına binip köyden ayrılırken içlerinden bir şeyler koptu, bir acı. Ğdris Beyin sonu yoktu. Bunu biliyorlardı. Üstelik de çoğu zaman, at üstünde, ovada geziyordu. Onu yakında keklik gibi avlayıverirlerdi.

Ğdris Bey onlardan ayrıldıktan az sonra geriye dönmüş, Koca Osmana:

"Benimle köyün dışına kadar az yürü Osman Ağa," demiş, atından inip Koca Osmanın koluna girmiş, köyün dışına çıkınca: "Ben niçin bu köye geldim Osman Ağa, biliyor musun?" diye sormuştu. "Ğnce Memedin bu köye geldiğini, size indiğini bana söylediler. Onu görmeye geldim. Onunla görüşmek benim için de iyi olur, onun için de."

Koca Osman düşünmüş kalmıştı, ne söylese. Ğçinden, köylüler Ğnce Memedi buna duyurduklarına göre bu iyi bir insandır, güvenilecek bir insandır diye geçirdi. Ona her şeyi olduğu gibi anlatmalıydı öyleyse.

Bir ağacın dibine oturdular, Koca Osman olanı biteni bir bir Ğdris Beye söyledi.

Ğdris Bey onun elini öpüp ayrılırken:

"Sen hiç merak etme Osman Ağa, ben onu sana bulacağım," dedi, atma bindi, ovaya sürdü.

Ğdris Bey gittikten hemen sonra köye candarmalar geldi.

250

Ğdris Beyin az önce köyden çıktığını anlayınca durmadılar, ardınca gittiler.

Ğki gün sonra da Anavarza kalesinde candarmalarla Ğdris Beyin çarpıştığı duyuldu.

Çarpışma çok uzun sürmüş, Ğdris Bey öyle yiğitçe, öyle gözünü daldan budaktan sakınmamacası-na dövüşmüş ki, candarmaları bozmuş, dalöğlen de atına binmiş oradan uzaklaşmış gitmişti.

Yaz geldi, sarı sıcaklar çöktü. Akçasazın suları fokurdadı. Yüzlerce tozdireği göğe ağmış,

ovada bir tuhaf devler gibi doludizgin dolaşmaya başladı. Leylekler, öteki göçmen kuşlar, balıkçılar, ibibikler, üveyikler, binlerce türlü türlü kuş Akçasazm göğünü, bataklığı doldurdular. Yelken bulutları uzakta, güneyde Akdenizin üstünde yığın yığın kabardılar. Garbi yelleri esti. Dağlardan ovaya besili, iri yaban domuzları sürülerle indiler, uzun azı dişleriyle ovanın sıcak toprağını sürdüler. Çekirgeler büyüdü. Toprak, bitkiler, kuşlar, böcekler, her şey sonsuz bir berekette yavruladı. Anavarza toprağı daha da canlandı, kaynaştı, her şey iki üç misli çoğaldı. Örümcekler, örümcek ağları, arılar, arı petekleri birkaç misli çoğaldı, genişledi, büyüdü. Anavarza toprağı taze bir canlılar kaynaşmasının hızında, kıyametinde uğundu.

Bu yıl Vayvayın ekinleri gür, bol oldu. Buğdaylar insan boyunu geçti. Çok yerde ekinler ağır başaklarını götüremeyip yattı. Karpuzlar görülmedik bir irilikte olgunlaştı. Kavunlar sapsarı, iri, sıcakta ağır, ballı bir kokuda koktu. Kavun tarlalarının çok uzağından geçenler bile havaya, toprağı sinmiş ağır kavun kokusunu duydular. Uzun uzun bayıltıcı bir tatta havayı kokla-dılar. Ğri, beyaz yaz kelekleri tıpkı kuşlar gibi göğün uzağında uçmaya başladılar. Ğri, parlak kara karıncalar tok, ağır buğday tanelerini, sıralanmışlar binbir güçlkle birkaçı birden ancak taşıyabiliyorlardı. Atlı karıncaların ancak yedi sekizi bir araya gelerek, nakışlı, sert kabuklu, binbir renkte, pırlıta yanan bir böcek ölüsünü zorlukla taşıyabiliyorlardı. Örümcek ağlarına sıvama sinek yapışmıştı. Besili, şişmiş örümcekler, köşelerine çekilmişler, bu sonsuz bereketteki sofralarının başında sindirim uykularına yatmışlardı. Ve uyuyan örümceklerin önüne sinekler yağıyor, ağlar gün geçtikçe sinekten ağırlaşıyor, ol-

gun meyveler gibi dallardan aşağılara sarkıyorlardı. Bazan ağlar o kadar ağırlaşıyorlardı ki, ortaları çöküp sarkıyor, delinip parçalanıyorlardı. Ağlan berekettten, ağırlıktan parçalanan

örümcekler de hemen büyük bir gayretle, çabuklukla ağlarını yeniden geriyorlar, gerer germez de ağlarının kapkara sinekle sıvandığını görüyor, köşeciklerinde yeniden derin uykularına dalıyorlardı.

Petekleri de dallar taşıyamıyordu. Karaçalılıkta, Akçasaz büklüğünün toprağında yüzlerce petekli dal toprağa sarkmış çürüyordu. Peteklerde arılar milyonlarca, üst üste binip ipiltili kanatlarını sırtlarına yatırmışlar, tembel tembel bekliyorlardı.

Koca Osman yatmış, iri başakları toprağa sarkmış karakıl-çık, sert Çukurova buğdayını biçerken:

"Hay maşallah," diye destesini havaya kaldırıyor, "böyle bereket... Harmanlar, ovalar bu yıl buğdayı alamayacak. Harmanlar, ovalar taşacak," diye bağıyordu. Hay maşallah... Yaradana kurban olayım."

Koca Osman sevinçten taşıyor, sevincini her önüne gelene, kurda kuşa, yılana çiyana, insana aşıyordu. Bütün Vay-vay köyü de aşağı yukarı böyle bir sevinç sıcaklığında dönüyordu. Çok kişi sıtmalıydı, bataklıktan bulut bulut sivrisinek geliyor, geceleri kimse doğru dürüst uyuyamıyordu ama sevinçleri de gittikçe büyüyor, köy bir düğün havasına dönüşüyordu. Canlı, iştahlı, umutlu ekinleri biçip harman yapıyorlardı. Kötü günleri, zulümleri çoktan unutup gitmişlerdi. Çalınan atlarını, Kaymakamın kötü davranışını, Allahın gecesi köyün üstüne yağdırılan kurşunları unutup gitmişlerdi. Döğeni atlarla sürerlerdi. Bu yıl döğeni neyle sürecektlerdi, onu bile düşünmüyorlardı.

Ali Safa Beyi de bu yılki bereket sevinçten deli etmişti. Yalnız o verimli, doğurgan toprağa bakıyor, bakıyor, dişlerini gıcırdatıyor, yumruklarını sıkıyordu:

"Ah, köpekler!" diyordu. "Aaah, köpek köylüler! Göstereceğim size! Bekleyin!"

Ğdris Beyin verdiği haber doğruydu. Ğnce Memed gene dağlarda ortaya çıkmıştı. Artık her gün dağlardan ovaya Ğnce Memed üstüne haberler geliyor, bir anda da bu haberler Kozan

köylüklerinden Ceyhana, Ceyhandan Osmaniye, Kadirli köylüklerine, oradan Bulankbahçeye yayılıyordu.

Vayvay köyünde tarladan tarlaya türküler atılıyordu. Ğnce Memed üstüne, ağalar, beyler, candarmalar üstüne. Ğnce Memed üstüne söylenen türküler hayran, sıcak... Ağalar, beyler, candarmalar üstüne söylenen türkülerse alaycı, meydan okuyan...

Türlü hikayeler de dağlardan ovaya iniyordu. Türlü türlü, akıl almaz hikayeler.

Bölük bölük candarmalar, yeri göğü almış köylüler düşmüşler Torosa, delik delik, taş taş

Ğnce Memedi arıyorlar. Onu zorlukla bir yerde yakalayıp kuşatıyorlar. Memed bir insan duvarı ortasında umutsuz kalıyor. Ama her seferinde de bu duvarı yıkıp kurtuluyordu.

Bir sabah Memedin Tuvarasında, Savrüngözünde, Babikli-de, Kızılcadağda sarıldığı haberi geliyor, Anavarza köylükleri soluklarını tutup haberlerin sonuçlarını bekliyorlardı. Aşı ekmeği, uykuyu unutup bekliyorlardı. Gelecek haber Memedin zafer haberi idi ama, bundan hiç küşümleri yoktu ya, gene de gözlerine uyku girmiyordu.

Memedin kuşatıldığı haberlerini kim getiriyor, kim yayıyordu, sonra da kurtulduğu haberi o anda Çukurovaya nasıl ulaşıyordu, kimsenin bir şey bildiği yoktu. Her iki habere de aynı gönül tazeliğiyle sahip çıkıyorlardı.

Haberler, bir adamdan, bir yolcudan, bir çocuktan, kadından, bir yerlerden çıkıveriyordu.

Hiç kimse de araştırmıyordu. Sorup araştırmak akıllarına bile gelmiyordu. Bir yerden bir haber gelsin de nereden, ne biçim gelirse gelsin. Kimse orasına karışmıyordu. Köylere Ğnce

Memed haberinden yoksun kalmasın da, nasıl bir haber olursa olsun, onun orası kimseyi ilgilendirmiyordu.

Candarmalar arkasında Memed önde. Memed dağa yukarı kaçıyor. Candarmalar çok... Ğğne atsan candarmadan yere düşmez, öylesine çok. Bir de köylüler, gözü kör olası, ocağı sonesi,

ahmak, eşek köylüler... Siz ne istersiniz Ğnce Memeden behey ahmaklar, size ne yaptı Ğnce

Memed, behey kafasız eşekler, bre

253

eşek köylüler? Dağın yamacını talamışlar. Dört bir yandan dağın yöresini sarmışlar, kovalıyorlar Memedi. Memed de can havliyle kaçıyor. Kurtuluş yok. Memed dağın doruğuna kadar kaçacak. Oradan sonra uçacak değil ya... Arkasından Yüzbaşı Faruk gülererek bağıyor, az kaldı Ğnce Memed, diyor, az kaldı Ğnce Memed. Dağın doruğuna az kaldı. Aşağıdan biz geliyoruz. Dağın doruğundan öte de yol yok. Seni yakalayacağım, boğazına ip bağlayacak, köy köy dolaştıracak, maymun gibi oynatacağım seni, diyor. Köylüler de, size ne zıkkımlar, size ne oluyor? Köylüler de gülüyorlar. Memed terliyor. Boyuna tökezliyor. Dağın doruğunda bir kayanın ardına sinmiş, ver ediyor kurşunu. Candar-malar aşağıda, Memed dorukta iki gün iki gece sürdü dövüş. Fı-kara Memed üç gündür ağzma bir lokmacık bile koymamış. Çok acıkmış. Can telaşı, açlığı bile aklına gelmiyor. Memed candar-maları da vurmuyor. Köylülere de hiç kurşun sıkıyor. Aaah, ah! O alçak köylülerin yüreklerinin başına saplasaydı, aaah! Alçak da namussuz köylülerin. Keski. Sonra Memedin kurşunları da bitti. Ne yapsın fıkara Memed bu kadar insana karşı, tek başına... Kurşunu yok, bir şey yok. Birden akıl etti, başladı taşları yuvarlamaya tepeden aşağı. Başka çare var mı? Taş taşı yuvarladı... Taş taşı, taş taşı... Bir kıyamet koptu dağın doruğunda, yamaçlarında. Bir taş seli durmadan aktı, durmadan. Candarmalar, köylüler soluğu dağın eteğinde aldılar. Kaçar mısın kaçmaz mısın! Taş taşı yuvarladı, taş taşı... Candarmadan köylüden yaralanmayan kalmadı, ooh, alçak köylüler, ooh olsun. Yüreğim soğudu. Yerler gökler birbirine karıştı, gök gürleri gibi patladı ortalık. Bütün bir gece dağdan aşağılara bir taş seli aktı durdu. Memedle candarmalar çarpışıyorlarmış. Memed gene sıkışmış. Memed sonunda kuşatmayı yarmış çıkmış. Sabahtan az önceymiş, gün doğdu doğacak. Memed çok hızlı kaçarmış...

Candarmalar da hemen izinde. Gün doğarken bir çığirden iler-liyormuş. Bir de bakmış çok yaşlı bir kadın... Candarmalar dün eşeğini öldürmüşler. Kadın değirmenden geliyormuş, torunlarına un öğütmüş de... Eşek bir yana düşmüş, un çuvalı bir yana... Yaşlı kadın elleri koynunda ölü eşeğinin başında ıgranıp durur.

"Adımı sorarsan adım Zeynep, köyümü sorarsan ta şu kar-şiki köyden olurum. Anasız babasız beş torunum var. Ondan bundan buğday topladım. Komşunun da eşeğini aldım, değirmene gittim öğüttüm, değirmenden dönerken işte eşeğimi burada candarmalar vurdular. Neden vurdular, onu da bilmem. Köye nasıl giderim, komşuya ne söylerim? Halim yaman. Çocuklar da evde 'aç aç bekleşir. Nolursun eşkıyalar başı sen de beni vurup öldürme. Candarmalar eşeğimi vurdu, eşkıyası da beni öldürür. Öldürme beni oğlum."

Memed un çuvalını sırtına yüklenmiş.

"Kalk ana, haydi gidelim," demiş. "Eşeğin sahibine ben parasını veririm," demiş.

Yaşlı kadın ikide birde Memedin eline yapışıyor, in misin cin misin, yoksa Hızır Aleyhisselam mısın, diyormuş. Memed yükün altında iki büklüm, bir de yürüyormuş. Bir de candarmalar yandan yönden kurşun sıkarak onu arıyorlarmış.

Yaşlı kadın candarmaların aradığı adamın, kurşun sıktığı adamın bu olduğunu anlamış.

Bunu anlayınca da başlamış dövünmeye:

"Bırak benim un çuvalımı. Kurban olayım yavrum eşkıya, bırak da kaç. Candarmalar şimdi gelirler de seni öldürüverirler, benim eşeğim gibi," diyormuş. "Çocuklara bir şey olmaz.

Acından ölmezler... Ğyi eşkıyam, güzel yavrum, ölme benim yüzümden, kaç!" Yalvarıyormuş.

Memed aldırmamış. Un çuvalının altında iki büklüm, köye kadar varmış. Eşek sahibine de parasını vermiş. Dağ köylükleri onun Ğnce Memed olduğunu anlamışlar, yakalayıp hükümete teslim etmek istemişler. Memed de onların yüzüne tükürmüş:

"Tuu, yüzünüze köppekler," demiş. "Ne gördünüz hükümetten de beni ona teslim

edeceksiniz? Tuu derim size! Tükürürüm yüzünüze," demiş, ağzına geleni söylemiş.

Onlar da pişman olmuşlar, utanmışlar. Memed de küsmüş onlara, bir lokmacıklarını bile yememiş.

Yumuşacık bir adammış, pamuk gibi. Uz konuşurmuş. Utangaçlığından başını kaldırıp da kimsenin yüzüne baka-maz, hep önündeymiş başı. Konuşurken kızlar gibi kızarır-

254

255

mış. Ötelerden, uzaktan bakınca dağ gibi olur, heybetlenir-miş. Gözlerinden ateş saçılmış.

Yanma varınca, eğer durgun bir zamanındaysa çocuklar gibi küçücük olurmuş.

Öfkelendiğinde tüyleri dikilir diken gibi olurmuş. Saçları da diken gibi dikilirmiş.

Öfkelendiğinde yakınında da olsan Memed kocaman olurmuş. Kederliymiş çoğu zaman. Çok

sevinçli olduğu da olurmuş. Bir de ona kurşun geçmezmiş. Muskalıymış, du-alıymış,

afsunluymuş. Bir de onu bıçak kesmez, ateş yakmaz, su boğmazmış. Abdi Ağayı öldürüp de

köyüne vardığında köylüsünü çekmiş Dikenlidüzüne bir dağ gibi bir ateş yaktırmış

çakırdikenlikte. Ateşin içine girip ortasına oturmuş. Bunu görenler, "Çki gözümüz önümüze

aksın ki bu gözlerle gördük," dediler.

"Bir tek yerine kurşun işlermiş onun. O da açıksa, gözlerine... Eğer açıksa gözleri, gözlerine

kurşun, bıçak, ateş işlermiş." "Memedin gözlerine bir çare."

"Hiçbir çaresi yok. Kurşun sıkarken gözlerini açmasa olur mu? Nişan aldığı yeri görür mü?"

"Memedin gözlerine bir çare." "Gözlük desen kırılır. Bir kurşunda tuz buz olur." "Memedin gözlerine bir çare."

"O zaman işte ona güç yetmez. Ordularla dövüşür, orduları bozar."

"Memedin gözlerine bir çare."

"Kalkar ayağa, orduların önünde açıkta, saklanmadan, onların şaşkınlıkları arasında

dolaşarak, ordulara kurşun sıkar. Ona gelen kurşunlar sapır sapır, pamuk atıyorlarmış gibi yere dökülür."

"Memedin gözlerine bir çare."

"Bindiği atlara da kurşun geçmezmiş. Atların da yalnız gözlerine kurşun geçermiş. Memed al bir Arap atının üstünde orduların önünde at oynatıyor. Atın üstünde dimdik bir şıvga-cık dal gibi. Ğnsan güzeli. Ordular ona hayran, paşalar, zabitan-lar ona hayran, cinler periler, görünmezler, iyi kimseler ona hayran. Atının üstüne gün vurmuş... Doğan gün, açan çiçek, yağın yağmur ona hayran."

"Memedin gözlerine bir çare."

256

"Ana kuzularına kıyamaz Memed. Canına kastedenleri bile bağışlar."

"Memedin gözlerine bir çare."

"Atının üstünde, iri, güzel, al atının üstünde dağdan dağa uçar Memed."

"Memedin gözlerine bir çare."

"Saçları alınna düşer kıvrılır. Kara perçemi yalp yalp eder. Ğri gözleri Arap taylarının gözlerine benzer, kapkara, büyük, dumanlı, kederli..."

"Memedin gözlerine bir çare."

"Her zaman üstünde bir şahin uçar. Yücesinde. Memed üstündeki şahini görür, sevinir. Bilir ki o şahin üstünde uçtukça ona hiçbir canlıdan zarar gelemmez. Bir gün çok sıkışmış, kurşunları bitmiş, sarmış onu candarmalar. Yanında da arkadaşı Cabbar varmış. Cabbar tamam arkadaş, bizi yakalayacaklar, teslim olalım, demiş. Memed başını kaldırmış bakmış. Bakmış ki ötede, uzakta, göğün ucunda şahini dönüyor. Geç arkama demiş Cabbara. Beni kendine siper et. Bize hiçbir şey olmaz. Kurtulmuş. Şahin onun üstünde döndükçe ona hiçbir şey olmaz. Onun tılsımı, üstünde kanat açmış dönen şahindir."

"Aaah, Memedin gözlerine bir çare. Aaaah..."

"Ğşte Memed böyle bir Memedir."

Çocuk uyuyordu. Daha yeni uyumuştı. Kasabadaki bütün ışıklar da sönmüştü. Öteki mahallede bir iki köpek ürüşüyor, bekçi düdüklerinin sesleri geliyordu. Memed altı aydan beri bu kasabadaydı. Şemsi Beyin iki katlı evinin altına sığınmıştı. Kimse farkına varmasın diye ona yemeğini, suyunu, öteki gereksinimlerini Şemsi Ağanın kız kardeşinin öksüz oğlu sekiz yaşındaki Mustafa götürüyordu. Memedin yanında Cabbar da vardı. Mustafa onlara hem yemeklerini götürüyor, hem de onlarla dostluk ediyor, dışarda olan bitenleri, duyduklarını, gördüklerini, onlara güzel güzel anlatıyordu. Bu üç insan birbirlerini çok sevmişlerdi. Çocuk uyuyordu. Memed çocuğu uyandırdı: "Sağlıcakla kal Mustafa," dedi. Mustafa ona sarıldı.

"Geri dönersem sana ne getireyim Mustafa," diye sordu Memed.

257

Mustafa gülüşeftali kırmızı Maraş ayakkabılarını hep düşünde görürdü. Mustafa hep yalınayak gezerdi. Çağdaşları hep bu ayakkabıdan giyerlerdi.

"Dönersem sana ne getirmemi istiyorsun Mustafa?" Mustafa bu kadar uykulu, düş içinde olmasaydı Memed-den bir şey istemezdi. Düşünü söylencesine:

"Memed Ağa," dedi, "bana Maraştan bir Maraş ayakkabısı al da getir. Gülüşeftali..."

Uyudu.

Memed dağlara çıktı. Memed savaştı. Başına türlü işler geldi. Aç kaldı, susuz kaldı, hastalandı, kaçtı kovaladı ama Musta-fanın ayakkabısını unutmadı. Ayakkabıyı kimseye ısmarlayıp getirtmedi de, gidip ulu Maraş bedesteninden Mustafanın ayakkabısını kendi elceğiyle alacaktı. Ayakkabıyı almak için Berit dağından ta Maraşa gitti, alıp döndü ve bu ayakkabıyı aylarca bir kutsal emanet gibi yanında taşıdı. "Ğşte Memed böyle bir Memedir."

Sonra bir gün candarmalar onun ardına düştüler. Kırksuda sardılar onu. Tuvarasına kaçtı.

Yanında Cabbar bir de Recep Çavuş derler, çok yaşlı bir eşkiya vardı. Bir de Hızarcı katıldı onlara. Tuvarasında bir daha kuşatıldılar. Ğnce Memed çetesi, Çukurovaya aşağı, Akarca üstlerine sürdü indi.

Akarcada konakladıkları Duran Hasanın evinde Memed: "Ben bu gece kasabaya inip geri döneceğim," dedi, tutturdu.

Duran Hasan:

"Değil eşkiya, yılan bedeni, kuş kanadıyla giremez kasabaya... Kasaba ağzına kadar candarmayla dolu. Dün seyyar can-darma alayı kasabaya geldi, kasabanın içi dışı candarma dolu. Kuş uçurtmuyorlar. En küçük bir karartıya ateş ediyorlar." "Bu gece kasabaya gideceğim." Recep Çavuş:

"Ulan sömelek," diye bağırdı. "Baksana adam ne diyor, dinlesene... Sende hiç akıl yok mu?"

"Kasabaya gideceğim." "Dün gece kasabaya giren iki yolcuyu kurşunlamışlar. Bu

258

candarmalar çok sert. Gelir gelmez de on altı kişilik Hacı Osman çetesini öldürüvermişler."

Recep Çavuş:

"Ulan bu gece o kasabaya kimse giremez. Giren de sağ çıkmaz," diye gene bağırdı.

"Kasabaya gideceğim. Sağ çıkmasam da olur."

Daha çok/uzun bir süre tartıştılar. Ama Memede laf dinletemediler. Giyindi kuşandı, o gece

kasaba yolunu tuttu. Kasabaya girdi. Kasaba bir ölü sessizliğindeydi. Şemsi Ağanın evini

karanlıkta buldu. Memed kasabanın bu ağır sessizliğinden dehşetli korktu. Mustafa

uyuyordu, onu uyandırmaya kıyamadı, ayakkabıyı başucuna koydu, onu öptü, oradan

ayrıldı.

"Ğşte Memed böyle bir Memedir."

Memed dönerken Akarcanın altında candarmalar onu karşıladılar. Çarpışma çok sert oldu. Ğşte Recep Çavuş burada yaralandı. Memede çok sövdü. Candarmalar onları Akarcadan kova kova Çukurovaya düşürdüler. Akçasaza saklandılar. Memed Akçasazda sıtmalandı. Recep Çavuş ona çok sövdü. Cabbar da sıtmalandı. Güneş altında, üşümekten ölerək toprakta belendi durdu. Recep Çavuşun boynundaki yara şişti şişti, koskocaman oldu. Recep Çavuş boynunu döndüremedi. Sıtmalandı. Akçasazın sıtmalı toprağında debelendi şişti, şişti. Ağzı gözü gözükmez oldu. Recep Çavuş dünyanın bütün ayakkabılarına, Mustafa çocuklarına, dünyanın bütün Memedlerine sövdü. Memed ona güldü. Recep Çavuş sonra öldü. Akçasazın toprağına gömdüler Çavuşu. Memed, "Vay Çavuş," dedi, çok ağladı. "Ğşte Memed böyle bir Memed."

Ali Safa, Ğdris Beyi çağırđı:

"Senden bir dileğim var," dedi. "Ğnce Memed gene çıkmış ortaya..."

Ğdris Bey:

"Çıksın," dedi.

Ali Safa Bey:

"Demem o değıl. O, dağlarda ortaya çıkınca, buradaki köylüler zil taktılar oynadılar.

Onların güvenci de o... O, ortadan kalkmadan bize rahat yok. Ne sana, ne bana. Hiç kimse-

259

ye. Açık söyleyeyim sana Ğdris Bey kardeşim, Abdi Ağanın tabiriyle o, eşeğın aklına karpuz kabuğı düşürüyor. Hiçbir şey değıl bu Ğnce Memed, zavallı, biraz kan içici, zalim, korkak bir tip. Köylüler onu koruyor, onu saklıyor, onunla avunuyorlar. Onu Mustafa Kemal Paşanın karşısına bir kuvvet olarak dikiyorlar."

Ğnce Memed dağda görüldüğünden bu yana Ali Safa Bey dışarı çıkamıyor. Çıksa da yanında altı tane silahlı muhafızıyla çıkıyor. Ödü, ödü kopuyor. Düşlerine giriyor Ğnce Memed

korkusu, can telaşına düşmüş ne yapacağını bilemiyor, kıvranıp duruyor. Ankaraya, amanın yetişin Ğnce Memed dağlarda gözüktü, canımız, malımız tehlikede, amanın yetişin diye tel üstüne tel çekiyormuş. Bir tabur gönderin, olmaz olmaz, bir alay, olmaz olmaz, bir fırka, olmaz olmaz, bir, bir... Çok asker gönderin... Bütün Çukurovanın alçak köylüsü onun arkasında. Amanın elinizi çabuk tutun, yılanın başı küçükken ezilmeli. Bunlar bir ayağa kalkarsa karıncalar gibidir bunlar, başa çıkılmaz. Amanın ha amanın!

Evinin pencerelerine, kapılarına kum torbaları koydurmuş, kapısında sabahlara kadar silahlı nöbetçiler bekliyorlarmış. Gene de Ali Safa Beyin gözüne uyku girmiyor, sabahlara kadar can telaşında dört dönüyormuş.

"Memedim, yiğidim, şahinim, aslanım." Bu adam korkusundan kendisini asacak, diyorlar.

"Evet Ğdris Bey, bütün Çukurova ağaları, toprak sahipleri, köy, kasaba sahipleri toplandık, bir karara vardık, eğer sen Ğnce Memedi öldürürsen, biz de Arif Saim Beye toplamp gideceğiz, senin haklarını ondan alacağız. Sen de bir Beysin, düşmez kalkmaz bir Allah, bakarsın senin köylülerini de baştan çıkarmış bu melun. Onun hakkından Çukurovada bir sen gelersin. Eğer Ğnce Memedi öldürürsen bütün Çukurova ağaları, beyleri, hem de Hükümet sana minnettar kalacak. Ğsmet Paşa geçen gün bu yılanın başı ezilmeli, demiş. Ğnce Memedi öldürdüğünü duyan Ğsmet Paşa sana ne yapmaz! Biz de destekleriz. Çok kötü, çok alçak bir adam. Onun için kasabada söylenenleri bir duysan... Onun yaptıklarını bir sana anlatsalar! Ğnsan olmanın tüyleri diken diken olur."

260

"Öldürme Memedi kafir Ğdris, sen de Memed gibisin. Kıyma ona!"

"Ğnce Memed senin için bir fırsat. Bu fırsatı da kaçırsan, artık bundan sonra seni iflah etmez hükümet, Ğdris Bey."

"Hele bir düşüneyim Safa Bey."

"Ğnce Memedi öldürmek bir su içmek kadar kolay... Senin için."

"Hele bir düşüneyim Safa Bey."

"Ğnce Memedi öldürmek ne demek! Ğnce Memedi öldüren bir kahraman olur."

"Hele bir düşüneyim Safa Bey."

"Beyler karar verdiler, ya Ğnce Memedin kellesi, ya da... Ğdris Bey senin durumun da parlak değil. Kılıç ağzında yürüyorsun."

"Hele bir düşüneyim Safa Bey."

Ğdris Bey düşündü taşındı, araştırdı, ölçtü biçti, anladı ki, ya Ğnce Memedin kellesi, ya kendinin kellesi... Eğer Ğnce Memedi öldürmezse şu ovada yaşayamazdı. Öldürürse, durumu eski durumundan da daha iyi olacaktı. Memed de saf bir oğlandı. Onu vurmak da o kadar zor değildi.

"Düşündün mü Ğdris Bey?"

"Düşündüm."

"Dağlara yolculuk ne zaman?"

"Bu gece."

Tuvarasının kızılca kayalıklarında iri kertenkeleler olur. Tu-varasının toprağı yanar döner mordur. Tuvarası derin koyaklardır. Derin, kıraç... Kırmızı keditaşağından başka çiçek açmaz koyaklarında. Her koyağının toprağının rengi başkadır. Yeşil, sarı, koyu yeşil, ince kırmızı çizgiler, parça parça maviler. Türkmenler bu toprakları boya edip kullanırlar.

Nakışlı çekirgeleri olur Tuvarasının. Bir de Tuvarası, dağlar gibi olmaz, sıcak olur. Sarp, kırmızı kayalar yalınlanır. Keskin olur kayası. Ğri gözlü puhular, kırmızı renklidir burada, kayanın renginden ayırt edemezsin.

Memedle Ğdris Bey Tuvarasmda derin bir kayalar koyağında buluştular. Memedin arkasında, kayanın ardında üç arkadaşı bekliyordu. Eller tetikte. Memed, Ğdris Beyin ne için

çok iyi biliyordu. Onu öldürecek, kellesini götürüp Ali Safa Beyin konağına atacaktı.

El sıkışmadan karşı karşıya oturdular. Memed Ğdris Beyi çok sevdi. Ğçinden, ne yakışıklı adam dedi. Bir de çocuk kadar saf. Nasıl olmuş da bunca zaman eşkıyalık edebilmiş! Böyle saf adamlar dağda üç gün bile kalamaz, öldürülürler. Memed, Ğdris Beyin başına gelenleri en küçük ayrıntısına kadar biliyordu. Yüreği yanıyordu Ğdris Beye ama, kendisini öldürmeye gelen adamı bağışlamazdı, öldürecekti. Memedin kederli gözleri daha da kederlendi.

Konuşmaya başladılar. Memed ona kendisiyle niçin görüşmeye geldiğini soruyor, Ğdris Bey bir türlü bir şey uydurup söyleyemiyordu. Sonunda:

"Buradan geçiyordum, şöyle bir Ğnce Memede uğrayayım dedim. Ne biçim bir yiğitmiş, ben de göreyim dedim," dedi.

Memed onun beceriksizliğine de, bu kadar saflığına da şaştı.

Dağ eşkıyalığı, ova eşkıyalığı üstüne konuştular. Konuşuyorlar, Ğdris Bey dinlemiyor, çok uzaklardan bir şeyler söylüyor, elinin titremesi boyuna artıyordu. Sonra dudaklarının kamı çekildi. Sonra da bütün yüzü bembeyaz oldu.

Gökteki şahin şimşek gibi yere iniyor, kayalıklara bir insan boyu kalınca da aynı hızla geriye, gökyüzüne dönüyordu. Bu işlemi durmadan yapıyor, gökle kayalık arasında kapkara iplikler dokuyordu. Şahinin böyle öfkeden delirdiği sıralar Memedin çok tehlikede olduğu sıralardır.

Memed de konuşmasını kesti. Ğdris Bey onun konuşmasını kestiğinin farkına bile varmadı.

Sağ yanağı seğiriyordu. Kendinden geçmiş, eliyle koluyla bir şeyler yapıyordu. Alnı kırıştı.

Ayağını hızla titretmeye başladı. Sağ ayağı uçuyordu. Memed bir süre bu karşısındaki titremeler, seyirmeler içindeki adamı seyretti. Sonucu bekliyordu. Birden adamın

rahatladımı, titremelerinin durduğunu, yüzüne yavaş yavaş kan geldiğini gördü. Gökteki şahin de kanatlarını germiş, yönünü güneyden esen yele vermiş, durgun, gökte rahat salınıp uçuyor, küçük kara gölgesi, belli belirsiz, kırmızı kayalıkların üstünde kayıyordu.

Ğdris Bey başını kaldırdı. Gözlerini Memede dikti uzun uzun baktı. Sonra birden ayağa kalktı, Memed de ayağa kalktı. Ğdris Bey hançerini belinden çekti, çeker çekmez de şahadet parmağını kanattı, sonra Memedin de elini aldı, kanattı. Memed gülümsedi. Ğdris Bey kestiği yerden çıkan Memedin kanını yaladı. Kendi kanamış parmağını da Memede uzattı. Memed de onun parmağına şöyle bir dilini dokundurdu.

Ğdris Bey coşkun bir çocuk saflığıyla Memedi kucakladı:

"Ben seni öldürmeye gelmiştim, kardaş," dedi. "Ğşte şimdi de kardaş olduk."

Memed de:

"Ben de beni öldürmeye geldiğini biliyordum. Ona göre de hazırlanmışım. Sen beni öldürmeden ben seni öldürecektim. Bak," diye kayaların ardına işaret verdi. Kayaların ardından üç kişi çıktı. Pırıl pırıl silahlıydı üçü de.

"Nasıl Ğdris Bey kardaş, beğendin mi?"

Ğdris Bey:

"Beğendim," dedi. "Ğşte bunu çok beğendim. Yalnız sana şunu söyleyeyim ki, seni gören, seni tanıyan adam sana el kaldıramaz, sana kıyamaz. Ben seni bilmiyor, tanımyordum. Halbuki sen beni tanıyordun. Sana insan olan insanın kıyamayacağı bilmeliydim."

Memed elini uzattı, usuldan onun sağ elinin serçe parmağını tuttu, sıktı.

Gökteki şahin havada rahat süzülüyordu, sivri kanatlarını germiş, uzatmış. Bir bulutun üstüne yapıştırılmış gibi.

Tuvarası kayalıkları top top, mavi, dikenli, pembe, mine çiçekli kevenlerle donanmıştı, keditaşaklarından başka...

Ğdris Bey olanı biteni bir bir Memede anlattı. Memed de ona birtakım öğütler verdi. Onun ovada yaşayamayacağını, dağlara gelmesini söyledi.

Ğdris Bey ondan ayrılırken:

"Şimdi gidiyorum, Çukurovada bir işim var, işimi görüp sana yakında gelirim kardaş. Kan kardaşım değil misin, seni bir daha ölünceye kadar bırakmam."

Memed ona av etlerinden Tuvarası pınarının başında güzel bir yemek yedirdi.

263

Ayrıldılar.

Memed onu bir daha hiç göremeyeceğini sanıyor, ömründe gördüğü bu en saf, en temiz, sert insana yürekten acıyor, içine koyu, ağır bir ağıt çöktükçe çöküyordu.

Gökteki süzülen şahin de kanadını düşürmüş, kara bir ağıt gibi Ğdris Beyin ardından gidiyor, onu uğurluyordu.

Yaz güzel geldi, verimli geldi. Sevinçli, umutlu haberler getirdi. Koca Osman yirmi yaş daha gençleşti. Ferhat Hoca açıldı. Çok iyi ekin biçerdi, bu yıl kendi ekininden başka komşularının da ekinini biçti. Olgun taneli başaklar kucağından kayıyor, harmanlara akıyordu. Sıtma kırıp geçiriyordu. Sıtmadan güneşte titreyen kadınlar, çocuklar, yaşlılar... Ama her şey bu yıl vız geliyordu. Torosun dağında bir ulu kaya... Bu yıl Çukurova, geçen yıllar kadar sıcak da değildi. Bu yıl sıcak, yanan Çukurova bir başka olmuştu. Bu zulüm toprağı, bir başka don giymişti. Çukurova bayramlığını giymişti.

Gökyüzü bastırıyordu, yoğun bulutlar Çukurova toprağına bütün ağırlıklarıyla çökmüşlerdi.

Yıldızsız, fisiltisiz, yapış yapış bir geceydi. Birden uzun, geceyi, bulutları yırtan uzun bir çığlık Anavarza ovasını kılıç gibi kesti. O anda ovaya bakanlar ovada yer yer durmadan

ateşlerin patladığını, büyüyüp dağıldığını gördüler. Şimdi Vayvay köyünün tek mil

harmanları yanıyor, köylüler ellerini bellerine vermişler, köyün kıyısındaki hendeğın uzayıp

giden tümseğıne sıralanmışlar, konuşmadan ovayı seyrediyorlardı. Vayvaym altından Akça-

saza, Akçasazdan Karaçalılığa, Karaçalılıktan sel yatağına kadar Anavarza ovası yanıyordu.

Harmanlar, firezler, dikili mısır sapları, kurumuş otlar yalın düşmüş yanıyordu. Yalınlar dolana dolana köyün altındaki hendeğe kadar geldi. Ğnce ince ıĝlıklar geliyordu tarlalardan. Böcekler, yılanlar, örümcekler, kuşlar, kaplumbağalar, çakallar, tilkiler, teknil hayvanlar kaçıyorlar, yanıyorlardı.

Köylüler ovada dolanan, büyüyen yangını sabaha kadar seyrettiler. Konuşmadılar, of demediler, düşünmediler, öylece durdular kaldılar, etlerini kesseydiniz hiçbirisinin bir damla kanı akmazdı.

264

Sabaha karşı bir de yel çıktı. Yalınları Anavarza kalesinin altına doğru sürdü götürdü.

Koca Osman ağrımış belini tuta tuta evine doğru yollandı: "Olsun," diyordu. "Varsın elinden geleni ardına koymasın." '

Arkasından birkaç kişi ölü bir sesle, onunla alay ettiler: "Koymasın," dediler. "Koymasın ya, bu kış ne yiyeceğiz?" Gavurdağların başı ağarıyor, karanlığa, kapkara yalın toprağına pul pul ışıklar dökülüyordu, tuhaf, dalgalanan, bir yanı solan, bir yanı kararan bir alacakaranlıkta.

265

I

33

Hamzanın sabah atımında çıkıp gelmesi, çakırdikenliğe ateş verenlerin üstüne at sürmesi, sonra hemen kardeşinin kanlarıyla evlenmesi köylülere önceleri oyun gibi geldi. Hamza, Abdi Ağann kanlarıyla evlenirken düğün yaptı. Şölenli, büyük çağrılı düğün... Düğünde bütün coşkunluklarıyla Değirmeno-luk köylüleri oyunlar oynayıp marifetlerini gösterdiler. Düğüne bir tek insan katılmadı, o da Hürü Ana. Hürü Ana kocasının öldürülmesini bir türlü unutamıyor, Hamzanın şölenine, düğününe katılan köylüleri de bağışlamıyordu.

Düğüne katılan, Hamzaya dostluk gösteren, onun hemen emrine giren köylüye bir iyice garaz bağlamıştı. Hiçbirisinin yüzüne bakmıyor, evlerinin önünden bile geçmiyordu. Köyde, ıssız bir çölde kalmış gibi, tek başına kalmıştı. Ğn cin yok, kim-siz kimsesiz. Geliyorlar, yalvarıyorlar, ona sokuluyorlar ama Hürü Ana ağzını sıkı sıkıya kapatmış açmıyordu. Köyün sabi çocuklarının, kuşunun, karıncasının bile yüzüne bakmıyordu. "Öldürsünler," diyordu. "Ğsterlerse alaca kanımı şu toprağı akıtsınlar, onların bu yaptıkları köpekliktir, itliktir. Öldürsünler beni. Onlar gibi alçakların yanında yaşamaktansa, varır Durmuş Alimin, Ğnce Memedimin, güzel Dönemin, Hatçemin yanına giderim."

Köylüler arada sırada onun yanından geçerken: "Neden şikayet etmiyor ola, Durmuş Aliyi öldürenleri? Korkuyor mu acep? Ağamızın hışmından mı çekiniyor?" diye laf atıyorlardı.

Hürü Ana da:

"Korkuyor," diye karşılık veriyor. "Korkmasın da ne yapsın, beş koca köy dolusu köpeğı var Hamzanın, Kelce Hamzanın. Bir de ardında hükümeti var Hamzanın, yedi saray dolusu. Hükümet Hamzaya ne diyecek, eline sağık Hamza diyecek. Ayıp değıl mi yaşlısını öldürmüşsün? Adam elini bulaştırınca şu köylülerin akıllısını, yiğıdini gencini öldürmeli... Ğki yüzünü, beş yüzünü öldürmeli. Köylü milleti öldürmekle tükenir mi, diyecek. Korkuyor, yaaa, korkuyor. Korkmasın da ne yapsın!"

Köylünün alaylı, umutsuz bakışı, Ğnce Memed üstüne söyledikleri iğneli sözler Hürü Ananın yüreğine ağılı bir hançer gibi saplanıyor, deli ediyordu onu. Bu sözler ona kocasının ölümünden de ağır geliyordu.

"Ğnce Memed de geliyor. Geliyor ha geliyor."

"Binmiş de Düldülün üstüne."

"Hazreti Ali gibi geliyor."

"Kızılgedikten de görülmüş."

"Bıyığı vızlatmış geliyor."

"Ağamızın toprağını fakir fıkara ne de güzel dağıtmış geliyor!"

Bu sözleri duyan Hürü Ana bir gün, iki gün sabrediyor, içine atıyor, sonra da birden pathyor, başlıyordu köyün içinde dolanarak bağırmaya.

Mavi, tertemiz dolaması rüzgarda uçuyor, başörtüsünün altından fırlamış pamuk aklığindeki saçları ak bir bulut gibi yüzünden aşağı dökülüyordu, kıvrım kıvrım. Bakır yanığı, kırış kırış yüzüne saçları yakışıyordu.

"Gelecek," diyordu. "Beklerim, bekliyorum," diyordu. "Ben şu gözlerimi yummadan, üstümü kara topraklar örtmeden gelecek. Doru atlara binip, hem de Kızılçagedikten görünecek," diyordu. "Beklerim, Yusufu kuyudan çıkarın Mevla bir gün olur bize bakmaz mı dersin! Bir gün olup bizim üstümüze de bir gün doğmaz mı dersin?"

"Gelecek... Ğnce Memed gelecek. Bir gelecek ki, hem de güzel güzel gelecek... Doru atlara binmiş bir küren yiğit ilen gelecek. Gelecek, anasının, Hatçenin öcünü yerde koymadı, Durmuş Alinin de kanını yerde koymayacak. Şu sürüngen, solucan

266

267

yapılı köylünün de yüzüne yüzüne tükürecek. Tu derim size, tükürürüm yüzünüze...

Hamzanız da sizin, kaçacak delik arayacak... Hem de hükümetiniz... Memed nasıl gittiye gene öyle gelecek. Hem de nasıl gittiye gene öyle gidecek."

Köylülere Hürü Anaya aldırıyorlar, onu duymuyorlardı bile.

"Eden bulur," diyorlardı. "Durmuş Ali etti de buldu. Yeter," diyorlardı. "Bunca yıl

adamların toprağını ektik biçtik. Şimdi Hamza Ağamız, toprağın sahibi geldi, geri aldı

topraklarını. Gene de Allah razı olsun, ambarlarımız tahıl dolu, ineklerimiz çifte buzağılı,

peteklerimizden ballar taşıyor, öküzlerimiz, atlarımız çifter çifter... Ağasız köy olur muymuş,

başsız beyinsiz kaldık, birbirimize düştüydük. İyi ki geldi Hamza Ağa, azıcık daha gecikseydi

birbirimizin gözünü oyacaktık, iyi ki tez günde ulaştı Hamza Ağa da dizginleri eline aldı."

Köylü hep böyle gidecek, Hamza böyle yumuşak, dost olacak samiyordu. Çifter çifter öküzler,

atlar, bal dolu petekler... Önce bir manga candarma geldi köye. Arkasından bir manga

daha... Başlarında uzatmalı bir Çavuş. Çavuş ak saçlı, çok sert görünen birisiydi. İyi ki üç gün

köyde hiç kimseyle konuşmadan, dolaştı. Hamza Ağa ona her gün bir koyun kesiyor,

kavurmalar, şişler, rakılar, mantarlar... Çavuşun keyfinden yanma yaklaşılmıyordu.

Çavuş bir sabah köylüleri huzuruna çağırdı, en başta da Topal Aliyi sorguya çekti:

"Siz," dedi, "Abdi Ağayı katleylemiş, bütün mallarına el koymuşsunuz. Topraklarına,

buğdayına, arpasına, alacaklarına, evine, köyelerine, her şeyine el koymuş, onun neyi var, neyi

yoksa gasp etmişsiniz. Beş Dikenlidüzü köyünün beşi de hırsızlıktan ve de katillikten

suçludurlar. Gel bakalım Topal Ağa, bu söylediklerim doğru mu?"

Bir iki adım öne çıkan Topal Ali:

"Doğru," dedi.

Sonra köylülere dönen Çavuş:

"Siz ne diyorsunuz?"

Onlar da:

"Doğru," dediler.

268

"Öyleyse aldıklarınızı geri iade edeceksiniz. Türkiye Cumhuriyet Hükümetinde artık gasp

devirleri kapanmıştır. Önce adamı öldürmek, yani büyük Ağa Abdi Beyi, sonra onun

varlığını gasp etmek idamlık suçtur. Sizi şimdi çoluk çocuk, oğlan uşak götürüp de

darağacına çekmiyorsam, o da Hamza Beyimizin insaniyetliğinden ötürüdür. Bir suç

işlemiştir bilmeden diyor, şimdilik "üstlerine varmayalım. Şimdi ilkönce ne kadar büyük baş,

hem de küçük baş hayvanımız varsa, iki gün içinde getirip bu kapıya koyacağız."

Bir iki kişi karşı çıkacak oldu:

"Biz öldürmedik Abdi Ağayı, Ğnce Memed öldürdü," diye... Candarmalar hemen onları yakalayıp evin arka odasına çektiler, dövmeye başladılar. Hamza Ağa hemen arkalarından yetişip:

"Yapmayın," dedi, "onlar cahildirler, akılları ermez. Ne kanun bilirler, ne de bir şey.

Kanunun, kaçmış gitmiş Ğnce Memed yerine kendilerini mahkum edeceğini bilmezler.

Bırakın onları, o akli ermezleri."

Köylülere de döndü:

"Ağayı öldürdükten sonra Ğnce Memed bu köye gelmedi mi, sizlere müjde getirmede mi, getirdi. Siz de onun her dediğini yapmadınız mı, yaptınız. Ğşte işler böyle olunca, Hükümet nazarında Ğnce Memedin suçunu üstünüze almış oluyorsunuz, almadınız mı? Ama ben yetiştim, Hükümete dedim ki, onların bir suçu yok. Onlardan Ağam Abdinin hırsızladıkları mallan geri alacağım. Köylülerimin hepsini asarsanız, benim topraklarımda kim çalışır, dedim. Hükümet de bana hak verdi."

Köylüler dağıldılar. Şaşkınlık içindeydiler. Hamzaya bir hak veriyor, bir vermiyorlardı.

Hamzanın adamları iki gün içinde köyde ne kadar hayvan varsa hepsini topladılar,

Hamzanın evine getirdiler. Köyün bütün sığırları, beş köyün bütün hayvanları Hamzanın

oldu. Bir anda köye, at, öküz, inek, koyun, keçi tüccarları doluştular. Hamza beş köyün

malını bir uçtan tüccarlara köylülerin gözleri önünde satıyordu.

Sonra Hamzanın adamları, köylülerin boş bulunup saklaya-madıkları tahılları taşıdılar.

Hamzanın ambarları, kuyuları dolup taşıtı. Kasabadan katır kervanlarıyla tahıl tüccarları

sökün etti.

Hamza başlamış durmuyordu. Köylülerin nesi var, nesi yoksa evine taşıyordu.

Köylüler bir türlü bu soyguna inanamıyorlar, onlara Ham-zanın, Çavuşun bu yaptıkları oyunmuş gibi geliyordu.

Hamza köylülere toprağı sürecekleri öküzleri, tohumları vermişti yalnız. Çift sürme bitince Hamza Ağa öküzlerini de onların elinden geri alacaktı.

"Ağam öldükten sonra çıkan ürünleri, bir tanesini bile Ağamın çocuklarına vermeden hepsini siz aldınız. Beş yıl da size bir tek tane vermeden ben alacağım ki hak yerini bulsun."

Köylüler:

"Doğru," dediler, "hak yerini bulsun. Ölmüş Ağamıza çok haksızlık ettik."

Şaşkınlık kış gelip de kar yağınca, evlerdeki yiyeceklerin hepsi tükeninceye kadar sürdü.

Yiyecekler bitince, bir gün Hamza Ağamın evinin kapısına doluşup boyun büktüler:

"Biz ettik, sen etme," dediler. "Bize ne yaparsan yap yerden göğe hakkın var. Bizi bu kış aç koyma da ne yaparsan yap."

Hamza da parası olandan para aldı, olmayanlara, hoşuna gidenlere borç verdi. Hoşuna gitmeyenleri de kapıdan kovdu.

Köylüler bütün kış kapısında elpençe divan durup, boyun büktüler, ona yalvardılar.

Köylülerin bu halleri Hamzayı derecesiz sevindirdi. Bütün kış böyle yalvartacaktı köylüleri, ne güzel!

Marta doğru köyde ölümler başladı. Çocuklar, yaşlılar birer birer ölüyorlardı. Köylüler bir deri bir kemik kalmışlar, cansızlıktan yürüyemiyorlardı bile. Köy köy oldu olalı böyle bir kış geçirmemişti. Uzatmalı Çavuş, Hamza Ağadan aldığı paralarla kasabada bir ev yaptırdı.

Yoksullaştıkça köylüler sınıyor, sindikçe köşelerine çekiliyorlar, konuşmuyorlardı. Belki de dünyanın en çok konuşan insanları Toros köylüklerindedir, kimsenin ağzını bıçaklar açmıyordu.

Onların kötü durumlarını duyan yakın köyler, onlara bir şeyler, bir yardım yapmaya çalışıyorlar, ötekiler aldırıyorlardı bile. Kimsenin yüzü gülmüyordu. Herkes herkese küsmüştü.

270

Herkes taşta toprağa, ormana, ağaca, buluta, kuşa kurda küsmüştü.

Bahar her yıl onların imdadına zor yetişiyordu. Baharda yeşil otlara dalıp yoksulluklarını unutuyorlardı. Bu yıl da bahar onların imdatlarına yetişti. Hem de nasıl! Her yılkinden bin kere daha cana can katan... Küskünlükleri ne zaman bitti, ne zaman konuşmaya başladılar kimse bilmiyordu. Öyle bir konuşuyorlardı ki kimse kimseyi dinlemiyordu. Önüne gelen önüne gelene bir şeyler söyleyip geçiyordu. Konuşmaktan bıkmıyor, yorulmuyorlar, uykusuz geceler geçiriyorlar, konuşuyorlardı.

Bir ara bütün konuşmaları Memed üstüne çevrildi. Memed için neler neler söylemediler.

"Çarpık Memed."

"Kır ata da binmiş..."

"Kır atın üstünde de bir sinek gibi."

"Yamuk Memed." -

"Ateş yakın köylüler. Ağamızı öldürdüm. Topraklar sizin!..."

"Kuruma bak kuruma!"

"Eşşek kafa, ahmak köylüler!"

"Çekin bakalım."

"Ulan müstahak, müstahak ulan. Size müstahak... Düşer misiniz bir sarış boylu..."

"Bir Karış boylu da sümüklü Memedin peşine!"

"Bayram eder misiniz, Ağamız öldüğünde?"

"Hem de toy düğün..."

"Eden bulur."

"Etme bulursun, yatma ölürsün."

"Ağamız bize ne yaptı, iyilikten başka?"

"Onun zamanında kimin burnu kanadı?"

"Sonra çıktı bir oğlan..."

"Adı da Ğnce Memed!"

"Ğnceye de kurban olsun!"

"Sana da bana da..."

"Sefil Ğbrahimin oğlu..."

"Öldürdü gitti gül yüzlümüzü."

"Ğki gözümüzün ışığını..."

271

"Dünyanın yakışığını..."

"Ağamızı."

"Abdi Ağamızı."

"Ne yaptı bize de öldürttük fıkaraı? Bir karış boylu çocu-

ğa..."

"Ğnce Memed..."

"Vay boyu devrilesi, vay ocağı sonesi!"

"Vay eli kanlı katil..."

"Vay gözleri çıkası..."

"Vay ölmeyip de sürünesi..."

"Yılın yılın sıtmalar tutası..."

"Vay yilancıklar çıkarası."

"Ciğerleri çürüyüp de ağzından parça parça dökülesi."

"Nasıl kıydın Ağamıza? Elin nasıl vardı fakir fıkaranın ekmeğine?"

"Elin nasıl vardı da kıydın gül yüzlümüze?"

"Öksüz koydun Dikenlinin beş köyünü..."

"Sende hiç din iman yok mu?"

"Hiç vicdan, merhamet... Hiç insanlık yok mu sende?"

"Karanlık geceye benzersin."

"Ölmüş sıçana benzersin."

"Yalın kılıca benzersin."

"Kanlı."

"Çaldın bölük bölük böldün sen bizi."

"Ölümün soğuk yüzüne benzersin."

"Zelzeleye benzersin."

"Aç çocukların, açlığına benzersin."

"Eciş de bücüş."

"Cin çarpmışa benzersin."

"Sürüngen solucana benzersin."

"Ne dedin de kıydın Ağamıza?"

"Seher yeline benzerdi."

"Sıcacık ekmeğimize..."

"Düğünümüze derneğimize..."

"Çağşaklı pınarların ak suyuna..."

"Adı güzel Muhammedin ak soyuna benzerdi."

"Aaah, ağamız Abdi Ağa!"

"Ağaların ağası, yiğitlerin yiğidi!"

"Mezarına ışık yağası."

"Nasıl kıydı sana bir..."

"Bir kanı ciğeri beş para etmezin birisi..."

"Yiğide kıyan kötüdür kötü..."

"Kabeye inen nura benzersin."

Birdenbire" yıllar sonra Abdi Ağa üstüne ağıtlar yakıldı, türküler çıktı. Sonra düşlere girmeye başladı Abdi Ağa. Yaşlıların, gençlerin, çocukların düşlerine girdi.

"Dün gece düşümde gördüm. Gülüyordu Ağamız. Ben, beni öldüren Memedi bağışladım, diyordu. Benim yandığım sizin durumunuz. Mezarımda sizin kötü haliniz için gözyaşı döküyorum. Köylülerim, canlarım. Sizin de suçunuz var benim ölümümde... Böyle diyor, bir top ışık içinde eriyip yitiyordu."

Uzun bir süre herkes Abdi Ağa üstüne binbir düş anlattı. Sonra bir ata binmiş, dikişsiz bir ak libasa bürünmüş Abdi Ağa, uçarak köyün üstünde dolaşırken görüldü. Ayaydınhk gecelerde, karanlık gecelerde, gece yarıları, tanyerleri ıştırken Abdi Ağa atının üstünde Alidağından bu yana süzülüp geliyordu. Bazı geliyor, kır atla evinin önündeki tümseğin üstünde duruyor, tan yerleri ıştırken kır at Alidağma yukarı ağıp gidiyordu.

Kır atlı Abdi Ağayı köyde hemen hemen herkes gördü. Hürü Ana, Pancar Hösük, Hüseyincik, bir de Mustafa inat etmişler, bütün köyün gördüğü Ağayı bir türlü göremiyorlardı.

"Ağamız onlara darılmış, küsmüş, onların gözüne gözüküyor," diyorlardı. "Hürü gitse de türbeye bir horoz kesse Ağamızın ruhu için, belki o zaman onu da bağışlar Ağamız, onun da gözüne gözükür. Yoksa iflah etmez Hürüyü mübarek adam."

Sonra düşler de, kır atlı Abdi de, Memed de unutuldu. Köylü gittikçe yoksullaşıyor, Hamzanın baskısı gün geçtikçe artıyordu. Dikenlidüzü köylüleri artık onun elinin oyuncağıydı. Çalış, diyor, çalışıyorlar. Yat, kalk, otur, uyu diyor, bir dediğini iki etmiyorlardı. Küskün karanlıklarına da gittikçe gömülüyorlar, vurdumduymaz, hiçbir şeyle ilgilenmeden, gülmeden ağlamadan, öfkelenmeden, sevinmeden bir tuhaf havanın içinde yuvarlanıp gidiyorlardı. Umut ettikleri hiçbir şey yoktu. Umut edememenin boşluğundaydılar.

272

273

Bir gece Memedin köye geldiği haberi bir uçtan bir uca bütün köyü bir anda dolaştı. Hiçkimse aldırmadı, kimsenin tüyü bile kıpırdamadı. Memedin geldiğini yalnız ağızları söylüyor, kulakları duyuyordu. Bir uykuda, bir hoş düşteydiler.

Bir ara canlanır gibi oldular. Ğçlerinde sevince benzer, umuda benzer bir şeyler kıpırdadı söndü, kıpırdadı söndü. Sonra içlerindeki sevinç bir anda büyüdü. Ağız dolusu gülmeye başladılar. Köy bir süre gülüşmelerle çınladı. Köyde yıllardır duyulmadık bir gürültü patırtı başladı. Herkes gülüyor, konuşuyor, küfrediyor, ağlıyor, seviniyor, coşuyordu.

Ğkindiüstüydü ki görülmedik bir öfkeye kapıldılar. Değnekler, silahlar, eski kılıçlar, baltalar ortaya çıktı. Hürü Ananın evine saldırdılar. Memedi orada bulamayınca da Hürü Ananın ağılımın kapısını, tek penceresini kırdılar. Memedlerin damı boş duruyordu, dama yüklendiler. Bir anda duvarı kapısı, damı ağaçlarıyla evi bir yığın haline getirdiler.

Sonra da öfkelerini alamadılar, taşlarla, sopalarla birbirle-rine giriştiler. Kiminin kolu, kiminin bacağı, kiminin başı kırıldı. Kıyasıya bir dövüş oldu. Önüne gelen önüne gelene vuruyordu. Dost, arkadaş, ana kız, baba oğul, kimsenin gözü kimseyi görmüyordu.

Candarmalar, Hamza Ağa bir köşeye sinmişler, korkuyla köylünün kudurmuş öfkesine

bakıyorlar, onlara yaklaşmaya bir türlü cesaret edemiyorlardı.

Dövüş gece yarısına kadar sürdü. Kırılmadık dökülmedik bir şey kalmadı köyde. Dayak yemedik, yaralanmadık da kimse kalmadı.

Gece yansı dövüş nasıl bitti, bunu kimse bilemedi. O gece yataklarına giren köylüler, yıllardır uyuyamadıkları rahat, deliksiz bir uykuyu uyudular.

274

Ğkindüüstü değirmeni Kara Ğbrahimin çeteleriyle candarmalar sardılar. Memede teslim ol diye bağırdılar, Memed bir kurşunla karşılık verdi. Memede güldüler. Bu sefer kötü yakalanmıştı, artık hiçbir kurtuluşu yoktu. Az sonra bu yakınlarda ne kadar köylü varsa gelecek, değirmeni saracaktı. Memed düşünüyor düşünüyor, bir çare bulamıyordu.

Değirmene sağdan soldan yağmur gibi kurşun yağıyordu. Kara Ğbrahim ikide bir gür sesiyle bağıyordu: "Boşuna kurşun yakma Ğnce Memed, değirmenden sağ çıkamazsın."

Memed hiç karşılık vermiyor, değirmenin penceresinin yanına sinmiş, duman çıkan yerleri o da kurşunluyordu. Değirmen toprak bir damdı, acaba üstünü delip içeriye yukardan ateş edebilirler miydi? Akıl ederlerse, buradan gerçekten de Memed sağ çıkamazdı.

Arka pencere, yan pencere, kapı arasında mekik dokuyordu. Bir ön pencereden beş on kurşun, bir arka pencereden, bir kapıdan... Bu dövüşü ne kadar sürdürebilirdi. Önce bir umutsuzluğa düştü. Sonra mütevekkil, kendi kendine güldü. "Kurtuluş yok," dedi birkaç kez. "Bize artık kurtuluş yok..."

Kulaksız Ğsmail değirmenin kuytusuna gitmiş, tam köşeye çökmüş oturmuş, sanki olandan bitenden hiç haberi yokmuş gibi, sessiz, telaşsız orada oturup duruyordu. Dizlerini göğsüne dayamış, iki koluyla da dizlerini kucaklamış, başını da dizinin üstüne koymuştu. Gözlerini kırıştıırıyordu.

Kara Ğbrahim bir ara kızdı:

f

"Bombalayalım şu değirmeni, eğer kaçmazsa, taşların altında kalsın ölsün acemi deyyus," dedi. "Böyle eşkiyacılık mı yapılır, eşkiya dediğin eşkiya böyle de bir kafese sıkıştır da kendi kendini öldürtür mü?"

Memed onun bu konuştuklarını duyuyordu. Hemen kurşunu kesti, bekledi. O kurşunu kesince nedense hemen ötekiler de kestiler.

Memed bu pencereden o pencereye mekik dokurken dışarıya da bakıyordu. Taşın arkasındaki Kara Ğbrahimi gördü. O da durmuş, dört bir yanı dinliyor, Memedin ne hazırladığını bulmaya çalışıyor, düşünüyordu. Çok esmer, avurdu avurduna geçmiş, dişsiz çenesi iyice içeriye göçmüş birisiydi. Yaşlanmıştı artık. Memed onu çok eskilerden, onun eşkiyalık yaptığı zamanlardan tanırdı. Kara Ğbrahim o zaman Torosun astığı astık, kestiği kestik en namlı eşkiyasıydı. Sonra bir afta düze inmiş, eşkiyalığı bırakmıştı. Geçimini dağdaki ağalara düşman eşkiyaları avlamakla sağlıyordu.

Memed Ğbrahimi görünce yüreği hop etti. Bir yanlışlık olmasın diye düşündü. Ğyice baktı. Ğbrahim bir bombayı eline almış evirip çeviriyor, kuşkulu kuşkulu yanma yönüne bakmıyordu. Memed, bu adam beni hiçbir şey saymıyor, dedi. Yoksa bu kadar usta bir eşkiya böyle bir açıklıkta çarpışmaz, dedi. Belki de Kara Ğbrahim değildir. Sonra baktı baktı, sarkık bıyık-larıyla oydu. Bu aralarda sarkık bıyıklı adamlar azdı.

Memed tüfeğini doğrulttu, bu sıra ötekilerin de değirmene ateşleri başlamıştı, Kara Ğbrahim solundan sağma dönüp değirmene ateş etmek isterken tetiğe bastı. Kara Ğbrahim, gerilmiş yay üstündeymiş gibi havaya fırladı, düştü. Memed o anda birkaç kurşun daha yapıştırdı. Kara Ğbrahim korkunç, yeri göğü inleyen bir bağırtyla topraklan, kayaları çırmalamaya, otları, ağaçları dişlemeye başladı sonra da, az bir süre sonra bir kayanın dibine birden

yıgılıverdi. Bir an bir sessizlik oldu. Memed birkaç çetenin, candarmaların kaçtığı görüdü.

Şimdi çıkıp kaçabilir miydi? Kaçamazdı. En korkak bir candarma, çete, onu kaçarken vurabilirdi. En iyisi değirmende kalıp ölümü beklemektir. Karanlık az sonra basacaktı. Basacaktı ama Kesme köyündeki Yüzbaşı Faruk, Asım Çavuş da değirmene karanlık kavuşmadan ulaşacaklardı.

276

Memed hem değirmende dönüp duruyor, hem de pencereden ikide birde Kara Ğbrahimin kayanın dibine kıvrılmış kalmış ölüsüne bir göz atmaktan kendisini alamıyordu. Az sonra kendisi de şuraya, şu örümcek ağlarıyla bezenmiş, şu isli değirmenin duvarının dibine tıpkı öyle yıgılıverecek, her şey bitecekti. Birden aklına, "Abdi gitti, Hamza geldi, Abdi gitti, Hamza geldi," sözü düştü." Ğçinden ha bire bunu söylemeye başladı. Bunu gerçekten öğrenmek istiyordu. Neydi bu, ne demektir? Hep böyle mi gidecekti? Her şey boş muydu? Hiçbir çıkar yolu yok muydu? Bir ara elleri durdu, kurşun sıkılmaz oldu. Öyle kalakaldı. Dalmış gitmişti. Ne acayip, o durulunca dışardakiler de değirmene kurşun sıkılmayı kesiyorlardı. Kara Ğbrahimin ölüsüne bir göz attı. Üstüne gölge düşmüştü. Başı göğsünde idi, şöyle yana doğru savrulmuştu. Sarkık bıyıkları daha da sarkmıştı. Dudaklarının ucunda bir alaylı gülümseme var gibi geldi Memede. Çok terlemişti, teri usul usul soğuyordu. Az sonra bedenini soğuk bir su gibi bir şey sardı, onu üşütmeye başladı. Bedenini inceden de bir titreme aldı. Gözüne Kulaksız Ğsmail erişti. Yerinden hiç kıvıldamamış, karanlık köşede bir baykuş gibi, gözleri yuvalarında hızla dönüyor, ışılıyor. Kulaksız Ğsmaile gülesi geldi. Birden de şu değirmende sarılı olduğu, belki de az bir süre sonra öldürüleceği aklına düştü, üşüyen bedeninden şimşek gibi bir ürperti geçti. Ölmek istemiyordu. "Abdi gitti, Hamza geldi," diye mırıldandı, pencereye giderken dehşet bir gürültü geldi dışardan. At kişnemeleri kurşun seslerine, kurşun sesi gök gürültüsüne karıştı. Değirmenin altından akan suyun şarılısı

büyüdü. Memed dışarda bir kayanın altına sığınmaya çalışan bir karartıya ateş etti. Bu karartı da, kulakları sağır eden bir çığlıkla top gibi havaya fırladı. Karanlık kavuşuyordu. Gökler gürledi, şimşekler çaktı. Ortalık iyice karardı. Memed, Asım Çavuşun sesiyle birlikte bir de emir duydu:

"Şu kapıya iki bomba sallayın!"

Az sonra kapı, kapının duvarları gümbürtüyle çöktü. Orada kocaman bir yarık açıldı.

Memed hemen orayı ateşe aldı ama, pencereler, abaranın üstündeki delik boşta kalmıştı.

Asım Çavuş:

"Sen akıllı adamsın Memed. Yüzbaşım senin ölmeni iste-

277

miyor. Yüzlerce kişiyle sardık değirmeni. Kurtuluşun yok. Gel teslim ol! Yüzbaşı senin canını bağışlatacak. Yüzbaşı her şeyi biliyor. Bombalarla değirmeni başına yıkacağız," diye bağırdı.

Artık karanlık basmıştı. Yağmur gittikçe artıyor, ortalığı sel sele veriyordu. Atlar durmadan, kaç at varsa yörede Memed kestiremiyordu, kişniyorlardı. Yağmurun altındaki candarmalardan inanılmaz bir kurşun seli akıyordu değirmenin çökmüş kapısına.

Asım Çavuş:

"Suyu değirmenin üstüne çevirin," dedi bağırarak.

Böyle bir şey olamazdı. Memed, Çavuşun kendisini korkutmak için bağırdığını anladı.

Karanlık olmasa Yüzbaşığı vurabilirdi. Ya da Yüzbaşığı bir tutsaklayabilse ona sorardı:

Abdi gitti, Hamza geldi. Bu ne demektir? Koskocaman, üç yıldızlı bir yüzbaşığıdır. Belki

bilebilirdi. Elleri makina gibi işlemeye başladı. Tam bu sırada yıkık kapının çökmüş yerinin yan duvarına bir iki bomba daha atıldı. Duvarla birlikte toprak dam da çöktü. Tam bu

sırada da bir el onun omuzunu tuttu, Memed hemen ayağına fırladı. Kulaksız Ğsmail kısık bir sesle: "Azıcık dur da beni dinle," dedi. Yüzünü hayal meyal seçiyordu. "Kel Eşığıya bundan

üç ay önce silahını yüz elli mermiyle bana bıraktı da gitti. Bir hafta sonra gelir alırım, dedi, gelmedi. Şimdi ben o silahı ambardan almaya gidiyorum. Sen teslim olma. Sen teslim olmamalısın Memedim," dedi. "Sen teslim olursan hiç olmaz. Sen ölürsen de olmaz. Şuraya sığın," diye bağırdı. "Eşşek herif, bir de eşkıya olacak! Karşımdakiler de senin gibi eşşek olmasalardı bu değirmende seni çoktan avlardı."

Memedi kolundan tuttu, bir ağaç kemerin altına götürdü.

"Şimdi istedikleri kadar bomba savursunlar itler," dedi.

Memed karanlığa kurşun sıkıyordu artık.

Asım Çavuş bir şeyler bağıyor, konuşuyor, şakır şakır yağın yağmurdan, at kişnemelerinden, vızıldaayan kurşun seslerinden hiçbir şey duyulmuyordu.

Kulaksız Ğsmail elindeki yepyeni Alaman filintasıyla geldi, tüfeğin ağzına kurşunu verdi, karanlığa iki el ateş etti:

"Çir gibi tüfekmiş Kelin tüfeği de," dedi, Memedi gene kolundan tuttu. "Ben burada bu itlerle sabaha kadar dövüşürüm.

278

Sen şuradan suya gir, korkma bir yere takılmazsın. Bırak kendini akıntıya... Korkma, suyu ben korurum, kimseyi yaklaştırmam. Suyla birlikte ak git. Sen git... Başka türlü kurtulamazsın. Sen gittikten sonra ben teslim olurum."

Kulaksız yağmurdaki candarmaların üstüne kurşun döşeniyor, Memed değirmenin ortasında durmuş kalmış, düşünüyor, bazı da bir sevinç dalgası geliyor, tüm bedenini sarıyor, onu uçuruyordu. Bazı bir hüznün geliyor, sızı gibi, ağrı gibi bir hüznün, boğazına bir şeyler gelip tıkanıyordu.

Kulaksız:

"Ne duruyorsun ulan sümüklü?" diye bağırdı. "Duracak zaman mı? Yürü git."

Duymuyordu. Büyülenmiş, bu hengamenin ortasında kendinden geçmiş dikeliyordu.

Kulaksız:

"Ulan dikilme! Ulan git... Yavrum, oğlum, Ğnce Memedim, öyle dikilme orada, git! Korkma!"

diyordu. Bir yandan yağmura, karanlığa kurşun sıkıyor, bir yandan da Memede yalvarıyordu:

"Gözünü sevdiğim oğlum, yavrum, Memedim, seni yağmur kurtardı. Şu yağmur olmasaydı çoktan bu değirmeni başımıza yıkmışlardı. Nolur git, Kulaksız Ğsmaail sana kurbanlar olsun git! Seni yağmur kurtardı. Allanın bu nimetini tepme, git!"

Dışarıyı, geceyi kurşunluyor, kurşunluyor, sonra geliyor:

"Git kardaş, git! Seni yağmur kurtardı, git! Ben onları sabaha kadar burada tutarım, git!"

Senin ölmeyin sırası değil, git! Bir iyice düşündüm, derin fikirlere daldım, bu sıralar sen ölmemelisin, git! Yağmur yağdı da kurtuldun, git!" diyor yalvarıyordu.

Hemen koşuyor, iki üç tarak fişek daha sıkıyor, geri geliyor:

"Git bre ahmak eşkiya, git! Bu ahmaklığından değil midir ki kastın kavurdun bizi, git!" diye çıkışıyordu.

Baktı ki olmayacak, koluna yapıştı, onu çekmeye, değirmenin alt deliğine götürmeye çalıştı, yerinden kıpırdatamadı bile.

"Vay ananı avradını herif," dedi. "Amma da zorluymuş-sun."

Sonra da orada Memedin yanında durdu kaldı:

279

"Ben ne yapayım, ben," diye söylenmeye başladı. "Gitmiyor işte. Eşşek olmuş, ahmak olmuş da gitmiyor işte. Göz göre göre de kendini öldürtecek. Ey Ümmeti Muhammet, böyle de bir eşek hiç dünyaya gelmiş mi? Sefil Ğbrahimin oğlundan da bu kadar adamlık olur işte!"

Tam bu sırada yıkık kapıdan giren bir demet kurşun yandaki duvara, ayaklarının az ilerisine

yere yapıştı:

"Al işte, al! Var da gitme! Ğkimizi de öldürecekler burada. Git yavrum, yazık sana, tabanlarıym altımı öpeyim öldürülme! Yağmur yağdı kurtuldun. Öldürülme, öldürülme. Memedim, elini ayağımı öpeyim, öldürülme, git. Ulan anasımı eşeğin tepelediği pezevenk deyyus, git, öldürülme!"

Asım Çavuşun gene sesi duyuldu. Memed duymadı, Kulaksız da ne dediğini anlamadı. Kulaksız kapının yıkılmış iri bir çinke taşının arkasına kendini atmasaydı gelen kurşunlar onu biçiyordu. Dışarda silahların ağzından çıkan ateşler, durmadan yer yer kayalıkları, yağmuru, ağaçları, suları, yıkık değirmeni yalımlıyor, aydınlatıyordu. Yağmur da yavaş yavaş diniyordu.

Kulaksız: "Ne yapayım, ne edeyim de şuradan göndereyim şunu? Bu oğlan çok çekti," diye düşünüyordu. "Ben de onu hiç iyi karşılamadım. Ayıp ettim oğlana, köylünün işvasma kapıldım. Bir de doğrusu açlık aklımı başımdan almıştı."

Büyük, gökleri yırtan bir şimşek çaktı. Bir an ortalık gündüz gibi oldu, gün doğmuş gibi. Memed bir sarsıldı, düşecekti, kendini tuttu. Birden tüm bedenini bir ter bastı. Saçlarının ucu bile terledi. Bir anda da ter soğudu, kurudu, titremeye, üşümeye başladı. Dişleri birbirine vuruyordu.

"Yavrum, Memedim, seni öldürmesinler. Bak yağmur kesiliyor. Yürü git!"

Memed, Kulaksız Ğsmaile iki adım attı, onu kucakladı, hüzünlü, sıcak, ağıt söyler gibi bir sesle:

"Sağ ol, var ol Ğsmaile Emmi, sağlıcakla kal! Gene geleceğim," dedi. "Ben yarım saat içinde buradan uzaklaşırım. Sen fazla kurşun yakma. Hemen kes. Tüfeğini de sakla. Güzel bir tüfek. Sağlıcakla kal..."

Daha konuşamadı, deliğe doğru gitti, Kulaksız da arkasın-

daydı. Memed delikten suya süzülürdü. Suya inerken hiç mi hiç bir ses, bir çıtırtı çıkarmamıştı.

Kulaksız karanlığa ver ediyordu kurşunu, keyifliydi. Me-medin kurtuluşu onu ta derinden sevindirmişti. Bir sevinçle dolup dolup taşıyordu. Ver ediyordu kurşunu.

Kulaksız, ne olur ne olmaz, diye kurşunu sabaha kadar kesmedi. Yağmur dinmişti.

Tanyerleri işiyordu. Karanlığa alaca gölgeler düşmüştü. Yüzbaşı Faruk elinde ne kadar silah varsa, hepsiyle değirmene saldırdı. Bombalar, kurşunlar yağdı değirmene. Bu, bir on dakika kadar sürdü. Değirmenden ses şada gelmiyordu. Beklediler, ses gelmedi. Uzun, sabırları taşıran bir bekleme oldu. Asım Çavuş değirmene bağırdı. Hiçbir karşılık alamadı. Me-medin bir oyunundan korkuyorlardı. Var güçleriyle bir daha saldırdılar değirmene, kurşun, bomba yağdırdılar, değirmenin ön duvarını baştan ayağa yıktılar. Değirmenin bir yanı bir taş toprak yığını oldu, değirmenden çıfçıkmadı. Asım Çavuş konuştu, Yüzbaşı Faruk konuştu, taşta ses var, değirmenin içinden ses yok. Asım Çavuş:

"Vurduk," dedi. "Çok acıdım bu delikanlıya Yüzbaşım." Yanaklarından boynuna iki iri damla yaş süzüldü aktı. "Yazık!" Yüzbaşı:

"Bu kadar mı severdin onu?" diye sordu. "Bilmem."

Gene de sabırsızdılar. Günün doğmasını bekliyorlardı. Gün doğdu. Asım Çavuş bağırdı. Ses gelmedi. Asım Çavuş ayağa kalktı. Bacakları titriyordu. Yürürken yalpalyordu. Adımlarını korka korka, üzüntüyle attığı ta uzaktan belli oluyordu. Memedin ölüsünü görmeye dayanamayacaktı. Değirmenden ses kesildiğinden bu yana belki on beş yaş kocalmıştı.

Yüreğinden kan gidiyordu. Ağrı gibi bir hüçün çökmüştü yüreğinin başına. Değirmenin on adım ilerisinde durdu, "Memed" diye bir daha ona seslenmek istedi. Ağzını açamadı. Dişleri kenetlenmişti. Orada durmuş kalmıştı, bir adım atamıyordu ileri. Biliyordu, Memed yalnızdı.

Kurşunlar kesildikten sonra da bir yere kaçabilmesinin mümkünü yoktu. Memed ölmese karşılık verirdi. Demek ki vurulmuştu. Asım Çavuş: "Ğnşallah yaralanmıştır," diye içinden geçirdi.

281

Arkadan Yüzbaşı:

"Ne o, korkuyor musun Asım Çavuş? Memedin ölüsünden de korkuyoruz, öyle mi?" diye sordu.

Asım Çavuş ona döndü, sonra değirmene girdi, yüzünde geniş bir kıvanç, bir gülümseme belirdi:

"Vurulmuş Yüzbaşım, ölmüş," diye seslendi. Yüzbaşı koşarak geldi, "Ama Memed değil vurulan."

Kulaksız Ğsmail yere diz üstü çöküvermişti. Eli tetikteydi. Tüfeğin kundağı sağ göğsüne, namlusu da yere dayanmıştı. Kurşun Kulaksız Ğsmailin sol göğsünden girmiş, sırtından çıkmıştı. Kulaksız Ğsmailden çok az kan akmıştı. Az ilerisinde bir yığın boş kovan üst üste yığılmış duruyordu.

282

35

Anavarza at oynağı Kana bulanmış gömleği Kıyman aşiretler kıyman Kör karının bir değneğf

Atı öldürdüğünden bu yana Adem çiftliğe bir daha gidemedi. Ali Safa Beyle karşılaştığında ona ne söyleyecekti? Karısını da çok özlemişti. Bazı geceler içine dayanılmaz bir sevgi, bir özlem düşüyor, gizliden çiftliğe gidip karısını görmek istiyor, bir türlü yapamıyordu. Yağız atı vurmadan köye nasıl varacak, karısının, Ağasının, insanların yüzüne nasıl bakacaktı?

Bunca yılın attığı attık, vurduğu vurduk bir avcısı nasıl olur da Anavarza yazısının ortasında

bir atı vuramazdı! Elalem böyle bir avcının, böyle bir,Ademin yüzüne tükürmez miydi? Sanki o bilmiyor muydu ki şimdi Adanadan Mersine, Tarsusa, Ceyhan-dan Kozana, Kadirliye, Osmaniye'den Dörtiyola, Payasa, Gavur-dağlarından Aladağa kadar tüm köyler, şehirler onu konuşuyor, Ali Safa Beyin avcılar başı Adem bir atı vuramadı, yazıklar olsun ona, demiyorlar mıydı? Bilmiyordu sanki... Ğnsanlar bir göz kesilmişler onu gözlüyorlardı. Böyle bir avcı koca bir ovada koşup yürüyen bir atı vuramasm! Olacak iş mi? Bu at afsunlu, bu ata kurşun geçmiyor, bu atı kurşun tutmuyor, millet ne bilsin? Yağız ata attığın kurşun geriye dönüp senin altındaki kır atı vuruyor, millet ne bilsin? Ancak konuşuyorlar, arkandan gülüyorlar. Yüksek ağalar, beyler, Arif Saim Beyler, Ali Safa Beyi

283

aralarına alıp hep Ademi soruyorlar, ondan bir karşılık bekliyorlardı. Ali Safa Bey ne karşılık versin, fıkara hık mık ediyor, bir şeycikler söyleyemiyor, yutkunuyor. Ne desin fıkara, bizim Adem gitti de gelmeyiverdi mi desin? Belki bir şeyler uyduruyordun Çok sıkılğan, yalan dolan beceremeyen bir adamdır. Bela olduk adamın başına.

Kendi kendisine kızgınlığı gittikçe de artıyordu. Ya yağız at bulunacak, ya da Adem işte böyle Anavarza ovasında sırtında bir filinta dolaşıp duracak.

Yağız at sırrolup gitmişti. Adem günlerdir onu aramadık yer koymamış, bir türlü bir yerde izine rastlayamamıştı. Adem ovanın ortasına, yakan günün altında saatlarca dikiliyor, terliyor, kavruluyor, düşünüyordu. Sıcağın altında sabahlardan akşamlara kadar öylesine dikiliyor, oradan oraya gün altında öylesine seğirtiyordu ki, giyitleri göğünüyordu. Yer yarılmış yağız at yerin dibine girmişti. Acaba Urfaya, kendi vatanına mı gitti, diye düşünüyordu Adem. Kuş donuna, yılan, böcek, kelebek, tilki donuna girip Ademin burnunun dibinde mi dolaşıyordu? Kırlangıç donuna girip firt firt burnunun altından geçen o olmasın? Anavarza kayalıklarında durmadan dönüp duran, iri, tek kartal o olmasın?

Bir gece uyanmış bakmıştı ki, bir kocaman hayvan yüzünü yalıyor, domuza, kurda, köpeğe, sığıra, hiçbir hayvana benzemiyor. Apak, iri, bir attan da daha iri bir hayvan. Adem başucundaki tüfeğini kaptığı gibi Anavarza kayalıklarında soluğu almıştı. O acayip hayvan da bir süre arkasından gelmiş, sonra vazgeçmişti. O olmasın?

**Ovada bir yangın patlamıştı. Yangın çıktığında Adem uyuyordu. Birden düşünde kendisini bir köz harmanın içinde buldu. Hemen sıçradı. Ne görsün, az daha, uyanmasaymış ya-
nıyormuş. Yalımlar bir anda üstüne atıldı. Adem bir oraya koştu, bir bu yana. Her yönden yalımlar saldırıyordu. Bir yalım çemberinde kaldı. Yalım çemberinin içinde dört dönüyordu. Yalımlar ovayı bir uçtan bir uca yalayıp geliyordu. Adem yalım çemberinde kendinden geçmiş, dört bir yanı dinliyordu. Çığlıklar, hayvan, böcek sesleri dolduruyordu ovayı... Kuşlar, yılanlar, böcekler ötüşüyordu, karmakarış. Yalımların örttüğü toprağın sırtı kabarıyor, yanıyor, inliyordu.**

284

Birden bir bulut gibi yağız at, bir gölge gibi önüne indi. Önündeki gölgeler çoğaldı, bin türlü biçimde gölgelendi yangın yeri. Gölgeler genişliyor, uzuyor, kısalıyor, yağız atın yöresinde oynuyorlardı. Yağız at da hiç yerinden kıpırdamadan genişliyor, uzuyor, irileşiyor, inceliyordu.

Bir yalım dalgası geldi. Ademin üstünden geçti. Adem kendisini o anda az "ötedeki bataklığa atmasaydı yanıp kül olacaktı. Adem bataklığın içinde, yanında yalımlardan kaçıp bataklığı doldurmuş, inleyen, öten, bağırان, yüzen, çırpınan binlerce hayvanın ortasında sabaha kadar dolandı durdu. Göbeğine kadar batağa batmıştı gün ışığında.

Adem her şeyi unuttur da ömründe bu yangın gecesini unutamaz.

Bütün Anavarza kalesinin kayalıklarını delik delik aramıştı. Bütün Akçasazı köşe bucak, sazlık büklük, ormanlık, bataklık, düzlük bir bir taramış, yağız atla günlerdir karşılaşmamıştı.

Bir an umudu kesiliyor, utancından yerin dibine geçiyor, Anavarza yazısına, güneşin altına gene dikiliyor, atın nerede olabileceğini düşünüp duruyordu.

Öğleden bu yana bir sel yatağının içinde dikilmiş kalmıştı. Nerede olabilirdi şu yağız? Eğer ovada olmuş olsaydı, insan ona bir kez olsun rastgelmez miydi? Ulan gideyim, diye düşünüyordu, başımı alayım da gideyim. Karısı da batsın, Ali Safa Beyi de, avcı başlığı da... Başımı alayım şu Yüreğir toprağına gideyim, bir ağanın seyisi olayım. Eskiden benden daha iyi attan anlayan, ata bakan kimse yoktu. Seyis olmam belki de... Bu mendebur yağız yüzünden...

Tozlu yoldan arkalarında birer ince bacaklı, güzel gözlü tayla iri iki doru kısarak geçiyordu. Geniş, besili sağırları güneşte parlıyordu. Taylar ağır ağır tozlu yolda ilerleyen kısrakların yöresinde koşuyorlar, sıçırıyorlar, dönüyorlar, analarıyla oynuyorlardı.

Bu sıcakta, şu yağız at, şimdi serin bir kuytuluktur. Canını çok sever o. Bir de ayağının dibinde soğuk, buz gibi, dibi ça-kıltaşlı, güneşli akar bir su, ya da bir çaykara olmalı. Nerede olabilir? Adem bütün kuytulukları gözünün önünden geçiriyor, birisine karar veremiyordu.

285

Kaçıp gitmeli. Gitmeli ama, her şeyi bırakmalı ama... Her şeyi, karısını, Ali Safa Beyi, yurdunu yuvasını, Anavarza ovasını, bu ova olmazsa, başka yerde yaşayamam gibi gelirdi ona, her şeyi, her şeyi bırakıp gidiyor, başını alıp gidiyor, Ceyhanbe-kirliedeki sala biniyor, öteki yana geçiyor, sonra gerisin geri Anavarza ovasına dönüyordu. Bir şey onu ayaklarından, ta yüreğinin kökünden tutmuş geriye çekiyordu.

Uzun bir süre bu vazgeçemediği şeyin ne olduğunu anlayamadı. Bir gün, gene böyle dikilmiş, sıcağın altında şakır şakır terler, yağız atın yerini düşünürken, aklına tıp etti. Yağız attan vazgeçemiyordu. Her şeyi bırakıp gidiyor, ele geçiremediği bu yağız atı böyle, Anavarza yazısında koyup gidemiyordu. Geçindeki bu duyguyu önceleri anlamadı. Bırakıp giderim ulan,

diye bağırdı. Bu at benim anam babam, kolum bacağım, gözüm mü? Bırakıp giderim ulan.

Ceyhan ırmağının salma bindi öte geceye geçti, gidemedi, geriye döndü. Ğki günde bir Ceyhan ırmağının salına binip öteye geçiyor, sonra geri dönüyordu.

Yatmaya kaya gölgesi eğer şahmeran olmasa, sevmeye güzel kisası eğer fitnekar olmasa.

Atlar şahmerandan korkmazlar ki...

Kim demiş korkmazlar diye! Anavarza kayalıklarının dibinden bir yel parladı, bir toz direği dikildi, sonunda da hemen söndü.

Çok sıcak var. Bu sıcakta kaya gölgesinde mi olur yağız at, kayalıklarda mı?

Kayalar sıcaktı, yanyor tütüyordu. Kurumuş kekik kokuyor, her bir yan. Kaya kovukları, bodur ağaçlar, çiriş çiçeklerinin kurumuşları, sümüklüböcekler kekik kokuyordu. Her şey kurumuştı. En küçük bir can, bir yeşil yoktu kayalarda. Mor, boz, açık mavi, kırmızı, sarıca kayalar çatlıyordu. Adem bir kayanın dibindeki toprakta bir at izi gördü. Ğzi sürdü. Ğlerdeki mağaraya gidiyordu. Umudu yoktu ama, gene de sevindi. Ğçine bir de korku düştü. Elleri titredi. Ayaklarını kayalıklar yemiş bitirmişti. Kayalar yanyordu. Üstüne basamazsın.

Ğnsanın ciğerine işler. Adem dişlerini sıkıyordu. Gözlerine ter dolmuş, gözleri yanyordu. Ğz onu aldı mağaranın kapısına götürdü. Kaya

286

I

i

aralarında keskin dikenler bitmişti. Ğğne gibi. Mağaraya gelirlerken sağa sola akan boz, ağılı kaya yılanları gördü. Kovuğun kapısında ince, kahverengi yarı tozlanmış toprağın üstünde kuş ayaklarının izleri üst üsteydi. Büyüklü küçüklü bir sürü ayak izi. Kuş izlerinin yanında yöresinde de çakal, tilki izleri... Tam orta yerde de bir atın ayak izleri. At, ayaklardaki nalın üçünü atmıştı.'

Adem izlerin üstüne basıp kovuğun kapısına geldi. Kovuğun ağzının yöresinde sakızlık ağaçları bitmişti. Kovuğun içindeki at gölgesi yoğunlaştı, belirlendi, sonra usul usul silindi. Adem oraya, bir taşın üstüne oturdu, tüfeğinin ağzına kurşun verdi. Mekanizma sakırdadı. Adem kovuğun dibine doğru beş el ateş ettikten sonra tüfeğini bir daha doldurdu. Kovuktan dışarıya üç tavşan atladı, yokuştan aşağı indiler, gözden ıradı-lar. Ğzlerin üstüne ağır ağır akarak bir yılan geldi, başını kaldırdı, yöresine baktı. Adem onun başını nişan aldı, yılanın başı darmadağın oldu. Bütün Anavarza kayalıkları kurşun sesinden bir kalktı, bir indi. Alacakaranlıkla birlikte bir serinlik de usulcana iniyordu. Garbi yeli çıkmış, sıcak kekik, kurumuş ot, yanmış toprak, kaya kokularını dört bir yana saçıyordu, ağır. Boz bir bulut gibi yağız at çıktı kovuktan. Kovuğun ağzından genişledi, uzadı, Ademin üstünden geçti, Ademin eli daha tetiğe varmadan at dağıldı, incelmiş, ortadan silindi. Adem onun arkasından beş el daha ateş etti aşağılara... Kayalıklar yankılandı. Kurşun seslerini kayalıklar kayalıklara ilettiler. Adem bir süre yankılanmaları dinledi. Esen garbi yeli hızlanmış, kayaları boş küpler gibi öttürüyordu. Ademin yüreğindeki korku azalıyordu. Çok da acıkmıştı. Şimdi buradan Seferin evine gitmeliydi. Ondaki utandıran, yerin dibine geçiyordu. Geceleri gidip de yorgun insanları uykudan uyandırıp, yemek yaptırmak var mı? Arkadaşın değil, babanın evi olsun... "Aaah," dedi, "Aaaah, yağız at, seninle kozumu pay edemedim gideceğim. Gideceğim yağız at, gideceğim. Beni ele aleme, dostu düşmana beş paralık ettin yağız at! Cinsen de, periy-sen de, insansan, atsan da yıktın beni. Ulan alacağın olsun."

Bas bas bağırıyordu da ancak içindeki onulmaz korkuyu

atabiliyordu. O da bir anlık... Sonra atın korkusu geliyor, gene yüreğinin başına çörekleniyordu. Elini ayağını kesen, onu çont eden bir korku.

"Ulan gideceğim," diyor, kayalıklardan aşağı bir adım atıyor, duruyor, sonra da: "Ulan gitmeyeceğim, seni öldüreceğim," diyor, kayalıklara bağıyor, sesinin gürleşen yankılarını dinliyordu.

"Ulan gideceğim, Anavarza kayalıkları sana kalsın. Ana-varza, Akçasaz sana kalsın. Ulan, hepsi senin olsun. Beni yurdumdan yuvamdan ettin. Evimden barkımdan, Ağamdan ettin.

Ekmeğimden aşımdan, dostumdan düşmanımdan ettin. Kuşlarımdan, arılarımdan ettin.

Gideceğim, gideceğim ulan... Aaaah, sana belanı bulduramadım. Var gönen sonuna kadar.

Yendin, bitirdin beni. Yere gelmemiş sırtımı sen yere getirdin. Ver elini Yüreğir toprağı..."

Yenilgiyi kabul ediyor, kayalıklardan yönünü güneye dönüyor, ipiltiye boğulmuş ova gözlerini kamaştırıyor, yakıyordu.

Sonra birden dönüyor, coşuyor, meydan okuyor, daha gür bir sesle kayalıklara bağıyor, sesinin yankıları büyüyor, yankılanıyor, onu yüreklendiriyordu:

"Ulan gitmeyeceğim!"

Kayadan kayaya çarpa çarpa biten sesini dinliyor, sonra gene:

"Ulan gitmeyeceğim!" diye bağıyordu.

Bu oyunu, sesi kısılıncaya kadar sürdürüyordu. Sonra da durmadan usul usul mırıldanıyordu kendi kendine.

"Ulan gitmeyeceğim. Ulan ya sen beni öldüreceksin, ya ben seni. Birimizden birimiz, birimizden birimiz... Ulan sen bir peri, cin değil, bir görünmez kimse değil, bir beni hayvan olsaydın, ya da bir beni adem... Birimizden, birimizden birimiz..."

Gün gölgesini batıya doğru uzatıyor. Ğncecik kambur, yırtık pırtık bir gölge. Adem kendi gölgesini bırakmıyor. Sabahın pusu usuldan buğulanıyor, gün kızdırdıkça da ortadan çekiliyor. Kuşluk vakti Anavarzanm yanmış, kapkara kesilmiş ovası, Anavarza kayalıkları ipileşiyor, göz kamaştırıyor. Güneş buğulanıyor, Anavarza kayalıklarından iplik iplik

tütüyor.

288

Adem, ulan, diyor içinden, her yerde ot kurudu. Bir tek Akçasazın ortasındaki çimenlik düzü var. Taze, yemyeşil otlarıyla. At orada olamaz mı? Çimenlik düzü aklına gelince sevindi. Anavarzada, Akçasazda atın bulunabileceği, atı aradığı her belirli yere bir ad takmıştı. Bir sıcak bataklık suyunu geçti. Altı kumdu. Su dizkapakları-na kadar geliyor, bacaklarını yakıyordu. Kaynamış su gibi. Mandalar yatmış kaynamış suya, hiç kıpırdamıyorlardı. Sıcak suyu geçti. Mor çiçekler açmış, üstü kurumuş, bastıkça kırığı gibi çatır çatır kırılan bir toprağa geldi. Toprak kırıldıkça ayakları cıvık bir çamura gömülüyordu. Kurumuş toprağa yapışmış mor çiçekler silme, karşıdaki kapkara kesilmiş berdiliğe kadar uzanıyordu. Berdiliğe vardı. Bu berdilik tehlikeliydi. Berdi köklerinin arasında su yeşildi. Suyun yüzü yeşil yosundan kaymak bağlamıştı. Kaymağın üstünde renk renk kuş tüyleri uzun kısa, irili ufaklı yüzüyordu. Adem her zaman bu sudan korkmuştu. Derin kuyular vardı içinde. Ğnsanı çeker götürürdü. Onun için Adem bu suyun içinde yürürken hep berdi köklerine tutunurdu. Berdiliği zor bela öğleye kadar geçebildi. Akçasazın Gökbi-tiren büküne girdi. Bu adı bu büke Adem mi takmıştı, yoksa eskiden beri buraya Gökbitiren bükü mü derlerdi, bilemiyordu. Gerçekten göğe yukarı bakınca gök gözüküyordu. Büküğün içi büyük kaplumbağalar, yılanlar, tilkiler, domuzlar, türlü kuşlarla doluydu. Her dalda, sarmaşıқта bir yuva vardı. Her bir büyük arı peteğinin yanında bir yuva. Burasını da geçti. Ğkindi olmuştu. Ulu bir çınar ağacına vardı. Ağacın tam tepesinde kocaman bir leylek yuvası vardı. Öteki dallar da büyüklü küçüklü yüzlerce yuvayla bezeliydi. Yuvalardaki yavrular, başlarını dışarı uzatmışlar, büyük sarı ağızlarıyla her daldan budaktan binlerce kıyameti koparıyorlardı. Adem çınara belini verip orada azıcık yornuğunu aldı. Belindeki azık çıkımında göçmen köyünden aldığı kocaman somununa daha dokunmamıştı. Bataklıkta

incirler vardı. Bir incir ağacı bulup, sapsarı kesilmiş iri, ballı incirleri ekmeğine katık edecekti. Yuvalardaki civcivler o kadar fazla ses çıkarıyorlardı ki, Ademde baş beyin kalmadı. Gülümseyerek dallara baktı, yüzlerce baş, kocaman açılmış sapsarı ağızlarla basıyorlardı şamatayı.

289

"Vay ocağınız bata vay, bu ne biçim bağırma! Yeri göğü bi-ribirine katıyorsunuz," dedi Adem.

Çimenlik düzüne yaklaştıkça sabrı tükeniyor, yüreği tatlı bir heyecanla çarpıyordu. Birkaç kere bu çınarı görmüş ama ad koymayı akıl etmemişti. Bu çınarın adını da, "Kuşluk Tarlası" koydu. Burada da kuş bitiyor, diyordu kendi kendine. Burası da Kuşluk Tarlası. Ekin gibi kuş yavrusu bitmiş, kocaman sarı ağızlı. Kuşların açılmış gülünç ağızları onu ta içten güldürüyordu.

Karanlık çukuru geçti. Bir kuytu gibi, kapkara yosun bağlamış küçük bir göldü. Bir seferinde atın kapkara büyük hayalini bu kara suda görmüştü. Su kara, at kara...

Biribirlerine karışıp gitmişti. Adem de suyun ortasına ortasına, ürpererek kurşunları sallamıştı. Öyle kalın, yarı çamur bir suydu ki, kurşunlar bir damla su fışkırtmamışlardı dışarıya.

Karanlık çukurundan sonra birden karşısına çimenlik düzü çıkıverdi. Taze, yepyeni, gıcır gıcır çimenler, yeşil serilmişti. Hiçbir çiçek, arı, kelebek, kuş yoktu çimenliğin üstünde. Sade, lekesiz bir inceden yeşillik. Çok yorulmuştu, çimenliğin ucuna oturdu. Gün görünmüyordu ama, ışıkların çekilişinden Ana-varzanın ardına doğru sarktığı belli oluyordu. Çimenliğin bir kısmına bir ışık düşüyor, bir kısmı da gölgede kalıyordu. Gölge alan uzadıkça uzuyor, genişledikçe genişliyordu. Çimenliğin göğünden bir kuş bile uçmuyordu.

"Burada da yok," diye söylendi. Adem içini çekerek, "Halbuki ata benzer bir at bu çimenliğe

gelmemeli mi? Eeeee, kuşlar da gelmiyor, arılar da... Hiçbir yaratık gelmiyor."

Yornuğunu alınca ayağa kalktı, çimenliği firdolayı dolaşmaya başladı. Çimenliğin kıyısından şıkır şıkır, dibi kumlu, aydınlık bir su akıyordu. Aydınlık ayak bileklerine kadar çıkıyordu. Suyun içinden yürüdü. Hiçbir iz yoktu. Ne at izi, ne kuş, ne kaplumbağa, ne herhangi bir hayvan izi. Adem döndü, suyun kıyısındaki kendi izine baktı. Sonra çimenliği bir uçtan bir uca yürüdü geçti. Çimenliği geçerken burnuna keskin bir su püreni kokusu geldi, aradı bulamadı. Öteki kıyıda da oturdu biraz. Sonra, gün kavuşmadan Kuyruksuz ağacı tutayım, belki yağız at oraya gelmiştir, diye düşündü. Kuyruksuzun altından güzel,

290

soğuk bir çaykara kaynardı. Adem terlemiş, dört yana ekşi bir ter kokusu fışkırtıyor, alışkın olan burnu bile bu ter kokusunu duyuyordu.

At Kuyruksuzdadır. Başka türlü olamaz. Orada, Kuyruksuzun dibinde iri çiçekli gülün yanında, sağ art ayağını karnına çekmiş duruyordun Yanına yönüne iri gözlerini daha da açmış bakmaktadır. Kuyruksuzda değilse, Kel Mıstıktadır. Kel Mıstık-ta değilse, Kürt Kızmdadır, orada değilse Kirmen Çiçeğindedir. Hiçbirisinde değilse yağız at göğe çekilmiştir. Bir ömür araşan da bulunmaz. "Ulan bir ömür olsa da arayacağım seni! Ulan yağız at, gözümün ferî çekilinceye, ak sakalım dizlerimi dövün-ceye, dizlerime kara su ininceye kadar, son soluğumu verirken bile seni arayacağım. Ulan seninkisi yiğitlik de, inat da, bizimkisi tavşan boku mu? Bizde de var o kadar adamlık."

Gün kavuşuyordu ki Kuyruksuzda geldi. Kuyruksuzda ne at, ne de onun gölgesi vardı. Suyun başına yorgun çöktü. Bir iki çökelek kırıntısıyla, somunundan büyük bir parçayı yedi. Büyük bir sivrisinek bulutu içinde kalmış, sinekler başının yöresinde uğulduyordu. Son lokmasını daha yutmamışken orada uyudu kaldı. Uyandığında üstüne gün düşmüş, ter içinde kalmış. Sıcak derin, koyu, ipil ipil, tüten, sapsarı, yapış yapıştı.

Gözlerini ovuşturdu. Doğru Kel Mıstığa yollandı. Kel Mistik her zaman yakasına bir kuru yaprak takardı. Bataklığın ortasındaki bu tepenin yamacında da Kel Mistik gibi, tepesi kurumuş yapraklı, alt dalları yeşil bir ağaç vardı. Onun için Kel Mıstığa benzetiyordu burasını. Kürt kızı dediği yer karmakarış çiçekli bir yerdi. Orada çiçekler renk renk, boy boydu. Bir Kürt kızı görmüştü eskiden, bu yer gibi nakış nakıştı.

Bugün bulacağım diyordu. Tünel gibi uzun büklere, büklerin altına girdi. Nilüferli bir su onu dibine çekti. Suyla birlikte fıkır fıkır kaynadı. Kel Mıstığa, Kürt Kızma uğradı. Deli Ağaca uğradı, Sümbül Tekesine üç kez uğradı. Atın imi timi yoktu. Çok iri, bacakları uzun, kalın, insan boyunda boz yeşili bir kuş gördü Sümbül Tekesinde. Buraya neden Sümbül Tekesi adını koymuş bilmiyordu. O anda aklına o ad gelmiş, söyleyivermiş-ti. Kuşun yanma vardı, kuş uçmadı. Uzun boynuna elini koydu, kuş oralı olmadı. Bir kanadı düşmüştü. Yarasına baktı,

291

kurtlanmıştı. Torbasından tuz çıkardı, kurtlanmış yaraya ekele-di. Kuş can havliyle bir sıçradı elinden kurtuldu, uzağa indi. Tek kanadıyla, sekerek epeyce gitmişti.

"Ulan bu atı bugün Kurtlar Oymağında bulacağım."

Ğçindeki umut koygunlaştıkça sevinci artıyor, oynar gibi yürüyordu uzaktaki Kurtlar Oymağına doğru. Orada, orada, yağız at orada... Filintasını omuzundan aldı, yokladı, kurşun ağzmdaydı. Bıçağına baktı, o da yerli yerinde duruyordu. Bugün yağız atın kellesini kesecek, karısına dönecekti. Öfkeleniyor, seviniyor, Kurtlar Oymağına yaklaştıkça karısını daha çok özleyiyor, bir şehvet ateşinde yanıyordu.

"Orada," diye mırıldanıyordu. "Orada olmasa, içime böylesine doğmazdı. Orada, orada!"

Kurtlar Oymağına gelirken gözlerini kapadı. Açtığı zaman da ileriye değil, yere önüne baktı.

Çok sıcak vardı. Sıcak gittikçe de koyulaşiyor, dumanlanıyordu. Kurtlar Oymağına gelince

ortada durdu, tüfeğini sağ elinde tarttı, yanma yönüne, arkasına baktı. Bir süre kendi yöresinde döndü. Hiçbir şey, bir gölge bile göremedi, güneş buğusunun içinde. Yere çöküverdi:

"Yüreğir toprağına gitmeliyim," dedi usuldan. "Bu kafirin bulunup bulunacağı yok."

Kafir derken de içine bir korku düştü. Kutsal bir şeye sövmüş gibi. Azıcık da rahatladı.

"Kafir, kafir," diye içinden geçirirken dişlerini sıktı, dişleri çatırdadı. "Sıçtın çarkıma...

Elale-min içine çıkamaz ettin. Kimsenin yüzüne bakamaz ettin. Bir ömür boyu süründüm, bir lokma ekmek buldum, onu da sen aldın elimden. Yerimden ettin, evimden... Gül yüzlü avradımdan ettin."

Boğazına bir yumruk geldi tıkandı. Ağlasa, boşansa kurtulacaktı. Bir süre sıcağın altında kımıldamadan, terleyerek orada uğundu kaldı. Sırtından, yüzünden, bacaklarından su gibi ter akıyordu.

Sevinçle ayağı fırladı. "Mutlak Gülfatmadadır!"

Bolu dağlarında candarmalık ederken, çok iri, güzel, bir insan boyunda bir çiçeğe rastgelmiş, çiçeğe hayran kalmıştı. Bu kadar iri bir çiçeği Akçasazda da görmemişti. Köylülere bu çiçeğin adını sormuş, gülfatma demişlerdi. Çiçeği bir kucak, sal-

292

kımsaçaktı. Gülfatma adını taktığı yerde de o çiçeklere benzer iri, daha da iri salkımsaçak çiçekler görmüştü.

Gülfatmada çiçekler boyunu aşıyor, Adem çiçeklerin içinde yitiyordu. Bir gün karanlık çöküyordu. Bir hoş, gün ışırkene benzer bir karanlık... Gecenin bir ucu aydınlanıyor, gecenin bir ucunda aydınlıklar yoğunlaşıyor, öteki ucunda karanlıklar genişliyordu. Adem en çok bu tuhaf karanlıktan korktu, ödü patladı. Ğşte tam bu anda da atın ayağının tapırtısını duydu.

At, çiçeklerin üstünden süzüldü geçti. Bir anda dağıldı, ortadan silindi, bir duman gibi

inceldi, Adem tüfeğine davranmçaya kadar, at yitti gitti.

"Bugün gene gelecek," dedi Adem. "O alıştığı yeri çok sever. Gülfatmaya bayılır o. Bayılır."

Sıcak, taş gibi ağır, omuzlarına oturdu. Soluk alamıyordu ama, yürüyordu.

Gülfatmadaki iri çiçekler, buğulu sıcağın içinde belli belirsiz daha da güzelleşiyorlardı.

293

Yarı beline kadar çamura batmış Memed, Kürt Keremin kapısında duruyordu.

Gavurdağların ardından güneşin yarısı görünmüştü ama, bıçak gibi keskin bir sıcak vardı.

Evlerin arasına alaca gölgeler düşmüştü. Memed, Kürt Keremin kapısından ayrıldı.

Yalpalıyordu. Köyün ortasındaki yoldan, ayak bileklerine kadar tozlara batarak Selver

Gelinin kapısına kadar gitti, bir an orada durdu, sonra geriye döndü. Evleri hayal me-yal

görüyordu. Burasını, Vayvay köyünü gecenin karanlığında, bu halinde nasıl bulmuş,

nereden, hangi yollardan, candarma-lara yakalanmadan, kimselere gözükmeden nasıl

gelebilmmişti? Bunu hiç bilemiyordu. Yoksa değirmenden kendini suya atıp da aktığında

ayakları mı, kendinde olmayarak, alınış onu buraya atmıştı? Bir içgüdü mü getirmişti onu

buraya? Yoksa Sarı Ümmet mi? Sarı Ümmeti hayal meyal ansıyordu.

Seyfalinin evinin kapısında da bir an durdu. Boş gözlerle bakıyordu her şeye, bakıyor

görmüyordu. Sonra ulu ağaan yanına geldi durdu. Belinden aşağı bataklık çamurları

akıyordu. Tüfeğinin kundağı da çamura batmıştı. Alaca gölgeler çekildi, kızgın güneş bir köz

yığını gibi Vayvay köyünün bozarmış otlarına, tozlu yoluna, yanmış, kavrulmuş gibi duran

evlerinin üstüne düştü.

Tüfeği, dürbünü, kaması, koşar koşar bağlanmış fişeklikleri, başındaki püsküllü kırmızı

fesiyle Memed eşkıyacılık oynayan şöyle irice bir çocuğa benziyordu. Önce, Memedi köyde,

gün doğmadan az önce birkaç kadın, birkaç erkek görmüş aldırmanın, üstünde

durmamışlardı.

Ulu ağacın altında duran Memed gene yürüdü. Başiboş, öyle köyün içinde dolanıp duruyordu.

Memedi önce Ğbrahim çocuk gördü. Hüsam gördü. Hüsam, Ferhat Hocaya:

"Köyün içinde, çocuk gibi, silahlı birisi dolanıp durur, kim ola ki?" diye sordu.

Ferhat Hoca evinin kapısında duruyor, somurtuyordu. Harmanların yanması onun belini bükmişti. Ne yapacağını bilemiyordu. Dışarıya şöyle bir göz attı. Silahlı, pusatlı, çamur içindeki, küçücük, kamburu çıkmış, yumularak yalpalayan adamı gördü. Adam toz içindeki ayaklarını ölü gibi sürüklüyordu. Hemen Seyfaliye gitti:

"Seyfali, Seyfali çık hele dışarı. Çık hele, bu ne biçim iş... Şu adama baksana!"

Ferhat Hocayla birlikte oraya gelen Hüsam:

"Ğşte böyle, köyün içinde-epeydir dolanıp duruyor. Varıyor, bir kapının orada azıcık duruyor, sonra yürüyor. Ğşte böyle."

Seyfali uzun boynunu kıvırdı kıvırdı, köyün tozları içinde uykuda gibi sallanarak yürüyen adama baktı:

"Bir hoş, bir tuhaf," dedi. "Adam tam teçhizat. Ne ola ki?"

Sonra öteki köylüler duydular, bir anda ağacın altı mahşer oldu. Soluklarını tutup, uyurgezer gibi köyün içini dolanan adama korkuyla, merakla baktılar. Adam gitti geldi, durdu yürüdü.

Kendi kendine konuştu, kalabalığın burnunun dibinden birkaç kez geçti. Hiç kimseyi görmedi, hiçbir şeyi duymadı. Ta ki Koca Osman kalabalığı görüp, değneğine çöke çöke ağacın dibine gelene kadar. Koca Osman ağacın dibine geldi, sağ kaşını eliyle tutup yukarı çekti, köylülerin baktığı yöne doğru baktı. "Amanın!" dedi. "Amanın, düş mü, düş mü görüyorum? Düş mü? Hayal mi görüyorum, düş mü?"

Elleri ayakları titredi. Değneği elinden düştü. Sağ kaşını yukarı çekti, baktı: "Amanın,

amanın bakım hele, bu adam silahlı mı?"

"Silahlı," diye bağırdılar, heyecanla.

Koca Osman topallayarak, soluğu taşarak Memede doğru koştu, vardı ona sarıldı:

"Yavrum," dedi, "hoş gelmişsin. Dar günde yetişenim. Bili-

295

yordum geleceğini. Bu dar günde bizi yalnız koymayacağını biliyordum. Yaktı," diye inledi

Koca Osman. "Yaktı da kül etti. Harmanlarımızı, yiyeceğimizi, tüm Anavarza ovasını cayır cayır yaktı. Bu ne hal?"

Bu sırada yanlarına Ferhat Hoca geldi. Koca Osman, Ferhat Hocanın elinden tuttu bir eliyle.

Bir koluyla da Memedi kucaklamış tutuyordu:

"Gel," dedi. "O, şahinim. Gelmiş. Ben sana demedim mi? Demedim mi? O bizi kara günlerimizde tek başına koymaz, demedim mi?"

Kalabalık geldi, yanlarını yönlerini sardı. Kadın, genç kız, yaşlı, çocuk kalabalığının ortasında kaldılar bir süre. Ne yapacaklarını bilemediler. Memed donmuş, bomboş gözlerle kalabalığa bakıyor, yüzünden hiçbir şey belli olmuyordu. Yüzünde en küçük bir kıpırtı yoktu.

Kalabalık susuyordu. Kimseden çıt çıktığı yoktu.

Ferhat Hoca konuştu:

"Koca Osman," dedi, "Bunun başında bir hal var. Baksana oğlana, çamur içinde. Giyitleri de paramparça olmuş."

O zamana kadar Koca Osman, Memedin halinin farkında değildi, bir çığlık attı, onun koluna girdi:

"Şahinim, yavrum, ne olmuş sana? Bu ne hal? Yiğidim, şahinim... Hocam, kurban olayım sana, iyi bak, yaralı olmasın şahinim..."

Memedin bir koluna da Ferhat Hoca girdi, onu Koca Os-manm evine sürüklediler.

Bundan sonradır ki kalabalığın dili açıldı. Konuşmaya başladılar. Hiç kimse Ğnce Memed sözünü ağzına almıyor, herkes ya şahin diyor, ya o diyordu. Konuşuyorlar, ne konuştukları üstünde durmuyorlardı. Onu ilk görüşleri büyük bir hayal kırıklığı oldu. Ona bakıyorlar bakıyorlar, içlerinden, bu mu Ğnce Memed, diyorlardı. Bu küçücük, perişan, kamburu çıkmış, kendinden geçmiş çocuk mu Ğnce Memed?

Kalabalık geldi Koca Osmanm evinin önüne yığılıştı. Gene sustular. Bir süre ayakta dikildikten sonra fırdolayı çitlerin dibine oturuştular, sırtlarını çitlere dayadılar, gene sustular. Çocuklar bile konuşmuyor, bebeler bile ağlamıyorlardı.

296

i

Ğçerde Ğnce Memedi Ferhat Hoca kendi eliyle soydu, çamurlu şalvarını "hemen yıkayın," diye Kamer Anaya verdi. Bütün bedenine bir bir baktı. Sağ baldırında bir kurşun yarası gördü. Yara derinde değildi. Bacakları da yer yer yırtılmıştı. Başka bir şeyi yoktu.

Memede boyuna sorular soruyor, karşılık alamıyorlardı. Memedin dişlerinin kenetlendiğinin farkına Ferhat Hoca neden sonra vardı.

Yeniden:

"Osman Ağa," dedi, "bu çocuğun başına büyük işler gelmiş. Gelmiş ki dişleri kenetli. Onu bu hale düşürmüş. Onun başına gelen ölüm korkusu, candarma çatışması değil. Daha beteri gelmiş. Baksana görmüyor, duymuyor."

Kamer Ana bir çocuk yıkar gibi onun elini ayaklarını, yüzünü bir güzelce sıcak suyla, sabunla yıkadı. Memede bir yatak serdiler hemen. Ferhat Hoca onu kendi eliyle yatağa yatırdı. Memed başını yastığa koyar koymaz uyudu.

Gün öğle olmuş, sıcağın altındaki kalabalıktan çit çıkmıyordu. Güneş yakıyordu. Koca

Osmanın avlusunun tozları fırın külü gibi dokunanı yakıyordu. Güneş tepede kaynıyordu.

Birden Deli Muslu ayağa kalktı. Çok uzun boylu, koyu esmerdi. Uzun bacaklarıyla bir taziya benziyordu. Uzun kollarını sallayarak:

"Ne demek istiyorsunuz?" diye bağırdı. "Akılsızlar! Şahin de küçük ama vermez avını.

Dağlarda bir orduyla çarpışmış, bir koca ordunun canına etmiş de oradan geliyor. Ne

pustunuz öyle? Ne umudunuzu kırdınız? Geldi ya... Vayvay köyü dedi de geldi ya. Yetiştirdi

imdadımıza. Şahin de küçük ama, onunla kartallar dövüşemez. Ocağı batası umutsuzlar!"

Kalabalık kıpırdadı, gene her ağızdan bir ses çıkmaya başladı. Koca Osmanın evinden az

sonra bir uğultu yükseldi. Önüne gelen önüne gelenle konuşuyor, içlerindeki umut, sevinç

gittikçe büyüyordu. Az sonra, önce kadınlar, sonra erkekler, çocuklar ağız dolusu gülmeye

başladılar. Köyün üstündeki yas havası bir anda dağıldı. Üstlerindeki boğucu kara bulut

kalktı.

"Uyumuş," diyorlardı. "Başıma büyük bir iş gelmiş de uyumuş. Dağda bir orduylan

dövüşmüş, orduyu bozmuş, azıcık

297

bacağından yaralanmış. Başına olmadık işler gelmiş, kimse bilmiyor. İşte bunun için

böyleymiş. Uyurgezer olmuş da uyumuş."

Yavaş yavaş dağıldılar. Cana geliyordu köy. Usuldan, görülür görülmez cırnağını çıkarmış

bir kartala benziyorlardı. O gün bütün evlerde en güzel yemekler pişti. Evden eve şakalar

atıldı. Şakayla karışık, yakası açılmadık küfürler çınlattı ortalığı. Akşama doğru olanı biteni

duymuş Abdal Aşır davulunu çekmiş, zurnacı oğluyla birlikte köye düştü. Halaylar başladı

hemen. Gece de sinsin oynandı. Yaz gecesinin yapış yapış sıcaklığında, bir harman yeri

büyükliğindeki ateşin yöresinde sıcaktan terleyip dönerek, bu köyde, belki de ilk oynanan

sinsindi bu. Yazın düğün dernek olmaz, olsa da yaz geceleri sinsin oynanmazdı. Narlıkışla,

Yalnızdut, Öksüzlü, Akmaşat, Şihmemet-li, Dedefakılı köyleri de duydu Memedin Vayvaya geldiğini. Hemen o gün onlar da atlara, arabalara binip Vayvaya geldiler, şenliğe katıldılar.

Gelemeyenler de köylerinde sevindiler.

Düğün dernek sevinç bittikten sonra, yediden yetmiş köy- j lülerin içine bir ikircik düştü. Bu ikircik Memedin Vayvayda olduğunu bilen bütün köylülerin de içine düştü.

"Ne var yani," diyorlardı. "Gece girse de kimse görmesey-di onu. Dalgündüz köye de girmek yiğitlik mi yani? Varsın yiğitlik de geriye kalsın."

"Ya bir ağa duyarsa?"

"Ya bir ağa iti?"

"Ya bir candarma görürse?"

"Olur mu bu kadar da tedbirsizlik?"

"Olur mu, böyle olur mu?"

"Dalgündüz! Elini kolunu sallaya sallaya..."

"Adam da köye girer mi?"

"Ğnsan safi yürek olsa, gene de dalgündüz, bir eşkıya bir köye girer mi?"

"Babasının evi de olsa, bir eşkıya bir köye böyle gelir mi?"

"Kurşun geçmese de bir eşkıya Çukurovanın düzünde böyle de gezer mi?"

"Ğnsan şahin de olsa..."

"Şahin de olsa, Hükümete böylesine meydan okur mu?"

298

Böyle konuşuyorlar ama, böyle konuşmalarıyla bir çeşit övünüyorlardı. Memedin dalgündüz köye girmesinden ne kadar kaygılanıyor, ne kadar korkuyorlarsa o kadar da seviniyor, övünüyorlardı.

"Biraz boyu kısa ama varsın olsun," diyorlardı. "Adamda yürek var ki, nah bu kadar,

demircilerin örsü gibi."

"Ğnce Memed dediğin de böyle gelir bir köye," dedi Selver Gelin.

Bütün köylüler gözlerini belertip öfkeyle Selver Geline baktılar. Selver Gelin anlaşmayı bozduğunu anladı:

"Yani o," dedi. "Yani şahinimiz de böyle gelir."

Baktı ki köylülerin bakışları onu bağışlamadı. "Kocalık batsın," diye yerindi. "Kocalık batsın. Kusuruma kalmayın, bir daha hiç ağzıma almam. O, şahinimiz Çukurovaya böyle dalgündüz girer, kimsecikler de onun kılma dokunamaz. O, şahinimiz."

Muslu ortaya atıldı. Ev ev dolaşüyor konuşuyordu:

"Nereye gitti, Zeynel nereye gitti?" diyordu. "Haydi bakalım Zeynel nereye gitti? Geldiğini görmedi mi? Ağacın altında değil miydi biz ona bakarken? Koca Osman onu kucakladığında yanında değil miydi? Boynunu uzatmış, yiyecek gibi bakmıyor muydu?"

Deli Muslu, başına altı tane daha askerliğini yapmamış genç topladı, konuşarak Akçasaza doğru yürüdüler. Bir buçuk saat sonra sazlığın kıyısına varıp, büklüğe girip bir kamışlığa oturdular, Zeyneli konuştular. Zeynel onun köyde olduğunu Ali Safa Beye söyledirdi. O da emrindeki köylülerini, candarma-larmı Vayvaym üstüne çekip onu yakalarlardı. Zeynel hakkında karara varıp büklükten ayrıldılar.

Zeynel, Memedi görür görmez bir koşu, yüreği küt küt atarak Ali Safa Beye yollanmıştı. Heyecanından yürürken ayakları ayaklarına dolamıyordu. Hem koşuyor, koştukça da içinde dayanılmaz bir ağırlık duyuyordu. Pişmanlık gibi belli belirsiz bir şey içine dolup dolup geri boşalıyordu. Şu Ğnce Memed de bir tuhaf adamdı. Canından bezmiş, dünyasından geçmiş bir hali vardı. Anasını, Hatçesini öldürmüşler, çocukcağızı dağlara düşürmüşlerdi. Dediklerine göre onu Asım Çavuş ko-

ruyormuş. Arkasında Asım Çavuş olmasaymış, onu çoktan öldürürlermiş.

"Çoktan öldürürlerdi. Bir avuç da adam. Tut boynundan sıkıver. Camı çıkıversin."

Konağın avlusuna geldi, orada çakıldı kaldı. Ğçindeki pişmanlık gittikçe ağırlaşıyordu.

Kendini suçlamaya, küçümsemeye başladı. Ğnce Memeden dolayı onun da içinde küçük de olsa bir umut ışığı yanmıştı. Sevince benzer bir şeyler alıyordu arada pişmanlığının yerini.

"Hey büyük Allahım, beni bu dertten kurtar," diye mırıldandı Zeynel. "Ne oluyor bana böyle? Söyleyemeyecek miyim?"

Ne var bu çocukta? Bir büyü, bir keramet mi var? Şimdiye kadar Zeynelin başına böyle bir iş gelmemişti. Sevdim mi, diye düşündü. Bu piç kurusunu sevdim mi? Hiç de sevmemişti. Peki, içindeki bu olan biten neydi? Acıyor muyum acep ola bu eli bileklerine kadar kızıl kana batmış bir karış boylu oğlana? Kendini yokladı, hiç acı mıyordu. Yalnız onun adını andıkça içini usuldan bir sevinç, bir güven dolduruyor, içinde küçücük bir umut ışığı yanıp sönüyordu. Allah Allah, bu da ne ki? Ha? Bu da ne?

Zeynel, geri dönsem mi, konağa çıkıp Ali Safa Beyi görsem mi, diye düşünürken, yukardan, konaktan Ali Safa Beyin sesi geldi:

"Ne o Zeynel?" diye gülüyordu. "Ne durdun kaldın öyle? Amma da uzun düşündün! Gel bakalım yukarı."

Zeynel başını yukarı kaldırdı. Karmakarış bir yüzle Ali Safa Beyine gülümsedi. Ali Safa Bey

Zeynelin yüzünü hiç böyle görmemişti, ürktü. Eli sedef saplı nagant tabancasına gitti:

"Ne var, ne oldu Zeynel?" diye onu merdiven başında karşıladı.

Zeynelin içinden bir an söylemeliyim diye geçti. Şimdi köyü sarar yakalarlar, Ğnce Memed belası insanların başından böylece kalkar. Sonra, olmaz olmaz olmaz, diye bağırırcaşma içinden geçirdi, olmaz olmaz!

Zeynel geldi, Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülümsüyor, konuşuyor, kendini toparlamaya

çabalıyordu.

300

"Harman yangınından sonra köylünün beli bıkmı kırıldı. Bittiler," dedi. "Bir sabah baktım, köylü nesi var nesi yok torla-mış toplamış gidiyor. Evlere de köyden çıktıktan sonra ateş verip yakacaklar. Aralarında öyle konuşuyorlar. Ben de evi topladım, denkleri kapının ağzına koydum. Nereden çıktıysa Ferhat Hoca çıktı geldi, köylünün ağzından girdi burnundan çıktı. Burnundan girdi ağzından çıktı, millet öğleye doğru denkleri içeri taşıyıp çözdü, vazgeçtiler. Bu Ferhat Hoca bir bela. Koca Osman bile kapısının önünde denklerin üstüne oturmuş, boynunu bükmüş, dualar okuyor, kader böyle imiş, diye söyleniyor, Narhkışladan arabayla gelip kendisini alacak akrabalarını bekliyordu. Bu adamda şeytan tüyü var. Herkese, her istediğini yaptırıyor."

Ali Safa Bey, Zeynel konuşurken kıpkırmızı kesilmiş, yay gibi gerilmişti. Fırladı ayağa kalktı:

"Ben," diye gürledi, "ben, ben..." Ayaklarını yere vurarak delice bir yürüyüşe geçti. Ayağının altındaki taban tahtaları zelzeleye tutulmuş gibi titriyordu. "Ben, ben yaparsam yaparım ona. Bir imam parçası! Nereden geldiği, ne olduğu ne idüğü belirsiz bir hoca parçası... Bana, bana... Ben de o köylüyü anasından emdiği süte pişman ederim. Anasından doğduğuna, doğacağına pişman ederim. Dinle beni Zeynel, ya bu kış buradan bu köy kalkmış olacak, ya da onların başına yeryüzünün görmediği bir belayı getireceğim. Satın aldığım, en değerli şeyimi uğruna verdiğim, atımı vererek aldığım topraklarımda daha fazla oturamazlar o köylüler. Buna müsaade edemem. Bu dünyada hak, hukuk, insanlık kalmamış. Şu hükümet, şu Kaymakam da çok zayıf... Bir insanın hakkını koruyamıyorsa hükümetlik yapmasınlar, yapmasınlar, onları zorlayanlar mı var efendim?"

Dişlerini gıcırdatıyor, yüzünün etleri geriliyor, kulağının altı seğiriyordu. Çipil gözleri açılıp açılıp kapanıyordu. Çizmelerini elindeki boğa aleti kamçıyla dövüyordu.

"Onlar beni bilmiyorlar. Benim daha neler yapabileceğimi akıllarına bile getiremiyorlar. O hükümet olacak Hükümet benim hukukumu müdafaa etmezse... Ben, ben, ben kendi hukukumu müdafaa eylemeyi çok iyi, çok güzel bilirim. Ben gölge-

301

mi bile adama çiğnetmem, gölğemi, gölğemi bile. Ben o köyü... O köyü... Az beklesinler..." Konuştu, köpürdü, gitti geldi, Koca Osmana, Ferhat Hocaya sövdü. Köylüyü topraklarından tez günde nasıl atacağını binbir kez söyledi. Yerine ter içinde yorulmuş çökerken, can çekişir gibiydi.

"Kan kusturacağım onlara, kan kusturacağım," diyordu. "Kan, kan, kan kusturacağım, kan kan, kan kan... Fital fital burunlarından getireceğim o Vayvaylılarm... Fital fital, fital fital... Bana yaptıkları kötülüklerin bedelini çok ağır ödeyecekler. Ağır, ağır, ağır ödeyecekler. Kan kan, kan kan kusturacağım!"

Cebinden sigarasını çıkardı, itinayla sarı kehribar ağızlığına taktı, Zeynel hemen gitti, küçük bir maşayla ocaktan köz aldı getirdi, Bey gelen köze bastıra bastıra sigarasını yaktı.

"Eee, Zeynel," dedi, "aslan kardeşim, sen de başa çıkama-dın o akılsızlarla... Değil mi? Halbuki senin düşünceni kabul etseler de köyü boşaltsalardı, şimdiye köy sahibi, ev bark sahibi olmuş gitmişlerdi. Ne var ne yok? Dün gece sizin köyün oralardan, uzaklardan koygun koygun davul sesleri geliyordu. Harmanları yandı diye düğün bayram mı ediyorlar, bu utanmaz alçaklar? Ne o?" Zeynel:

"Bizim köydeki dağlılar var ya, onların oğlu mu gelmiş askerden, ne olmuş, şöyle bir duydum, ona düğün kurmuşlar herhalde. Bir şey değil..." diye önemsemez konuştu. Üstünde sanki hiç durmuyordu.

"Ben, ben," dedi gene Ali Safa Bey, "o dağlılara da göstereceğim. Benimle birlik olun dedim o köpeklere, teknil ovayı zapt edelim. Akılsız deyyuslar, akılsız deyyuslar, akılsız..."

Aldırmadılar bile. Ben, ben onlara... Bana dört beş gün sonra gel Zeynel. Şu işe bir son verelim artık. Bir ömür boyu şu sümsük heriflerle uğraşamam. Kati darbeyi bu günlerde Vayvaya indireceğim."

"Baş üstüne Beyim."

"Sen de kurtulursun, ben de."

"Baş üstüne Beyim."

"Vayvay köyüne bugünlerde biraz daha göz kulak ol. Oralarda bana bir şeyler dönüyor gibi geliyor. Harman yangınından sonra durmayıp gitmelilerdi. Ğyi dayandılar. Yalnız Ferhat Hoca değil... Başka şeyler de var. Dehşet diretiyorlar. Bir araştır. Köylü korkaktır, böyle direktmez sonuna kadar. Anla bakalım neymiş. Göz kulak ol. Şimdiki aldığım tedbirleri iki üç yıl önce almış olsaydım, ya da alabilseydim, malum ya, Hükümet o zaman şimdiki gibi değildi, bizi daha çok sıkıyor, elimizi kolumuzu bağlıyordu, bu hayvanlara efendimiz diyordu, bunlar da şişin ha şişin ediyorlardı, onun için yalnız rahmetli Kalaycı eşkiya bunlarla uğraşıyordu. Bir tek Kalaycı eşkiya bunların yarısını köyden uğrattı. Şaşılacak iş, şimdi bu kadar tedbire bana mısın demiyorlar! Atları almıyor, köyleri kurşunlanıyor, harmanları yanıyor, candarmalar onları öldürünceye kadar dövüyorlar gene bana mısın demiyorlar. Bir göz kulak ol Zeynel... Nereden geliyor bunların bu direnmeleri? Bu yılgınlarm, korkakların?"

"Baş üstüne Beyim." "

"Ben çok araştırdım, bulamadım Zeynel. Kim kışkırtıyor onları?"

"Ben bulurum Beyim."

Ğçerden kızarmış av etleri, tarhana, kavrulmuş soğan kokusu geliyordu.

"Bir iki kadeh atalım mı Zeynel?"

"Baş üstüne Beyim."

Zeynel daha belalı bir ikircik cehenneminde yanıyordu. Söylesem mi, söylemesem mi?

Başkası gelir de Bey'e söylesen? O zaman Bey ne derdi? Bunca emeciklerim gözüne dizine dursun Zeynel demez miydi? Beyim, derim, köy benden kuşkulandı. Köydeki olan biten her şeyi benden saklıyorlar. Önce Meme-di de sakladılar. Ben ne yapayım, ben!

302

303

37

Muslu, bir de Sarı Süleyman, bir de Ahmet, üç kişi karaçalılıktaki sel çukurunun üst başındaki ağacın altına oturmuşlar alçak sesle konuşuyorlardı. Muslu askerlikte çavuş olmuştu. Yirmi sekiz yaşlarındaydı. Geniş omuzlu, ince uzun, çarpık bacaklıydı. Bir taziya benziyordu. Gözleri bir tazının uzun, çekik gözleriydi. Kadife pantolon, körüklü çizme giyerdi. Köydeki atlar çalınmadan önce güzel, yarım kan al bir Arap ata binerdi. Hali vakti yerinde bir ana babanın tek çocuğuydu. Arap atma biner, köy köy Anavarza ovasını dolaşırdı. Evlenmemişti, köyün bu yaşa gelmiş tek bekar erkeğiydi. Sert huylu, kırıcı bir adamdı. Gözüpek bir adam olarak Anavarza ovasında nam salmıştı. Ali Safa Beyin işlerine, köye yaptığı zulümlere hiç karışmamış, şimdiye kadar Ali Safa Bey ne yapmışsa, "cık cık" yapmış geçmişti. Al atı çalınınca birkaç gün kızdı, sövdü saydı, sonra da vazgeçti. Muslu umutsuzdu. Nasıl olsa Ali Safa Vay-vay köyünü buradan çıkaracaktı. Uğraşmak boşunaydı. Bu yüzden de hiçbir şeye karışmıyor, yalnızca olanı biteni uzaktan, hiçbir şeyi kaçırmadan izliyordu

Sarı Süleymanla Ahmet yirmi, yirmi bir yaşlarındaydılar. Onlar da şimdiye kadar hiçbir şeye karışmamışlar, köyü boşaltacakları günü sabırsızlıkla beklemişlerdi. Onlar da Muslu gibi düşünüyorlardı. Ali Safa Beyin arkasında koskocaman bir Hükümet vardı. Bütün candarmalar emrindeydi. Bir de Ali Safa bir sürü silahlı it besliyordu evinde. Bir de

yin akrabaları oluyordu Çıkçıklar köyü. Bütün bunlarla nasıl başa çıkılırdı? Erinde geçinde nasıl olsa boşaltacaklardı köyü. Bu üç kişinin karışmaz tutumları onun köye geldiği güne kadar sürdü. Memedi görür görmez Muslu kendinden utandı ve ilk olarak, Koca Osmann avlusunda kendi umutsuzluğuna karşı çıktı.

Muslu: »! -

"Sarı kardeş" dedi Süleymana. "Sarı kardeş, arkamızı vereceğimiz, dayanacağımız bir kale bulduk. O geldi işte. Çukuro-vann ortasına yüce dağlardan düştü. O, orada dursun. Sırasını beklesin."

Ahmet:

"Beklesin," dedi.

Süleyman:

"O, orada beklesin," dedi.

Muslu:

"Önce onun başını sağlama bağlamalıyız. Ağalar, bir de Hükümet onun bizim köyde olduğunu duymamalı."

Ahmet:

"Nasıl duymaz? Dalgündüz bizim köye geldi."

Süleyman:

"Dalgündüz."

Muslu:

"Ğyi yaptı. Hiçbir köylünün ağzından, çoluğun çocuğun, yüz yaşında kocanın ağzından, etlerini kesseler, hiç kimsecikler bir söz alabilirler mi?"

Süleyman:

"Alamazlar."

"Kıyık kıyık kıysalar bütün köyü, kimse, o bizim köyde demez."

Muslu:

"Bir tek kişiden başka."

Ahmet:

"Zeynelden başka..."

Süleyman:

"Zeynelden..."

Muslu:

305

"Şimdi biz burada üç kişiyiz. Önce onu kurtaralım. O bize gerek."

"O bize çok gerek," dedi Ahmet.

Süleyman:

"Ne aslan o!"

Muslu:

"Aslan," dedi, güldü. "Ğşte onu kurtarmak gerek. Zeynel onu gördü mü?"

Süleyman:

"O, köyün içinde dolanıp dururken Zeynel yanımdaydı. Koca Osman gelip de köyün içinde dört dönen adamın kim olduğunu söyleyince... yüzü sapsarı kesildi Zeynelin. Bir baktım Zeynel yok. Yer yarılmış da yerin dibine gitmiş."

"Söyledi mi dersiniz Ali Safaya?"

"Söyemez mi?"

"Ğşi söylemek."

"Belki daha söylememiştir, söyleyecek."

"Ali Safayı belki bulamamıştır, bulacak."

"Söyleseydi, şimdiye bizim köyü candarmalar sarardı."

"Ali Safa kasabaya gitmiştir."

"Dönecek."

Muslu:

"Candarmalar sarmadan, onu bulmadan..."

Süleyman:

"Onu bulmadan."

"Biz Zeyneli bulmalıyız."

"Söylememişse...?"

"Bugün söylemez, yarın söylemez. Günün birisinde..."

"Söyler."

"Biz Zeyneli bulmalıyız."

Musluya çok sert huyundan, bir de çok az konuşmasından, her şeyi açık açık söylemesinden,

her kusurunu konuştuğu adamın yüzüne yekten vurmasından ötürü deli diyorlardı. Deli

Muslu ince, uzun bacaklı bir tazıya benziyordu. Yüzü de bir tazımın uzun yüzü gibiydi.

Koşunca da çok hızlı, tazı gibi koşardı.

Sağlam karar verdiler. Bir hançer çıkarıp hançerin üstüne el

306

koyup ant içtiler. Sonra ayağa kalktılar, Çıkçıklar deresinin ovaya inen ucuna yollandılar.

Orada Zeynelin yolunu bekleyeceklerdi. Zeynel nasıl olsa bu yoldan geçecekti. Ali Safaya

giderken, ondan dönerken derenin ucundaki yoldan mutlaka geçecekti.

Derenin ucunda geniş bir kamışlık vardı, uçsuz bucaksız. Uzun uzun kamışlardı her birisi...

Bir orman gibi.

Ögleüstü kamlığa girdiler yolun üç dört adım yukarisına, bir kamlış oylumunun içine saklandılar.

Seyfali Ferhat Hocaya geldi:

"Zeynel köyde yok," dedi. "Zeynel gitmiş."

Ferhat Hoca:

"Ğşte bu kötü," diye içini çekti. "Onun da hali hal değil. Hastalanmış fıkara. Vurgun yemiş gibi. Parmağımı tetiğe değdi-recek gücü yok. Nasıl çarpışır-candarmalarla? O kadar candarmayla?"

Seyfali:

"Nasıl saklarız?"

Ferhat Hoca:

"Kötü zamanı seçti. Bu sıralar Çukura inilecek sıralar değil. Değil ama, fıkara insanlıktan çıkmış. Dişleri kenetlenmiş. Daha yeni açıldı. Ne yiyor, ne içiyor. Nasıl saklarız onu dersin?"

"Nasıl saklarız?"

Koca Osman da duydu, Seyran da... Köyde, Zeynelin ortadan hemen yittiğini bir anda herkes duydu. Onun yitince nereye gideceğini de herkes biliyordu. Köyü bir telaş aldı:

"Nereye saklarız?"

"Nereye?"

"Candarmalar geldi gelecek..."

"Köyü bastı basacaklar."

"Vay şahinim vay!"

"Vay kadersizim vay!"

"Doya doya yüzünü bile seyredemediğimiz..."

"Kim bilir nasıl konuşur?"

"Tatlı dilini bir kez olsun duyamadığımız..."

"Kara günlerimiz..."

"Bir kuşcağız da gelmiş bir çalıya sığınmış."

"Alıcı kuşların cırnağından yavruyu alamadığımız."

"Beraber ağlayıp, beraber gülemediğimiz."

"Nereye saklarız?"

"Nereye?"

"Nerede bulamazlar?"

"Nerede?"

"Hiç mi insanlık yoktu yüreğinde Zeynel?"

"Hiç mi adamlık?"

Koca bir köy bir baş olmuş düşünüyor, üzüyor, kahrolu-yor, gelecek candarmayı bekliyordu, şaşırmış. Ona bir sığınacak yer arıyor, bulamıyor, umutsuzlanıyor, umuda düşüyor, kırılıyor, bozuluyor, yüreklenip karşı koyuyor, korkup siniyordu.

"Nereye saklamak, nereye?"

"Nereye?"

Koca Osman:

"Durun bre ocağı batasılar, durun hele..." dedi, başka bir şey demedi.

"Candarma ne bilir hangi evde olduğunu?"

"Bu evi ararlarsa ötekine kaçırırız."

"Bu evi..."

"Durun bre ocağı batasılar, durun hele..."

"Kemiklerimizi kırsınlar..."

"Un ufak eylesinler..."

"Dövsünler öldürsünler..."

"Onun yerini kimse söylemez."

"Dilsiz kesilir bütün köy."

"Atı iti, kurdu kuşu..."

"Atı yok."

"Kuşu karıncası..."

"Durun bre ocağı batası, durun hele..."

"Akçasaza saklayalım."

"Anavarza kalesine götürelim."

"Öksüzlünün adamı iyi olur."

"Dost olur."

"Anavarza kalesinin arkası Hacılar."

"Anavarza kalesinin arkası Lek Kürtlerinin yurdu."

308

"Lek Kürtleri kartallara benzerlerdi."

"Lek Kürtleri türkülerde kaldı."

"Nasıl saklarız?"

"Nereye?"

"Eşkiya Kürt Reşit vardı. Girerdi Anavarza kayalıklarının içine, kimse bulamazdı onu."

"Bir ormandı bu yöreler eskiden, bir ordu girse içine kaybolurdu."

"Netsek neylesek?"

"Bin arayıp da bir bulduğumuz."

"Yoluna kurban olduğumuz."

"Durun hele, durun ocağı batasılar. Durun hele, her tepeden bir gün doğacak. Durun hele,

azıcık sabırlı olun hele."

Öbek öbek toplanıyorlar, Zeynelin üstüne konuşuyorlar. Zeynelin karısını kadınlar aralarına almışlar, ona ha bire sorular soruyorlar. Onu Ali Safi Beye söyleyecek mi, söylemeyecek mi?

O, kıvrılmış ocağın yanındaki yatağın içinde, uyuyor. Hiç kıpırdamadan, dudaklarını sündüre sündüre uyuyor.

Evden eve gitmeler gelmeler. Çocuklarda, yaşlılarda bir keder, bir bekleme, bir telaş. Herkes sinirli, herkes ateş üstünde oturuyor.

O gece köylüler sabaha kadar gözlerini kırpmadan, köye gelecek candarmayı, kurşun seslerini beklediler, gerilmiş. Ne gelen oldu, ne giden. Sabaha yorgun, mutlu çıktılar.

Bütün gün, bütün gece beklediler. Hiçbir yerden çıt çıkmadı. Zeynelin nerede olduğunu, nerede olabileceğini araştırdılar. Zeynel ortalıkta yoktu. Candarmalar gelmediklerine göre Zeynel nerede?

"Ona bir yer bulmalı."

Bütün Çukurovada, Anavarza ovasında, şu düz yazının yüzünde ona bir sığınacak yer arıyorlar, bulamıyorlardı. Buluyor, güvenemiyorlardı. Onu gözlerine, kardeşlerine, analarına, babalarına, güvenemiyorlardı.

Deli Muslu ince, uzun bacaklarıyla bir taziye benziyordu. Uzun yüzü, basık burnu, çekik gözleriyle toprağı koklayan bir tazi gibiydi. Yoldan beş atlı, yedi yaya geçti. Bir çoban kamışlık-

309

tan sürüsünü geçirdi. Zeynel gelmedi. Gün indi, gölgeler uzadı. Zeynel gelmedi. Gençlerinden birisini nöbetçi bırakıp uyudular, uyandılar Zeynel gelmedi. Sonra yoldan geçen bir ayak sesi onları yerlerinden sıçrattı:

"Dur yolcu," diye yolun ortasına dikildiler. Yolcu durdu.

Muslu:

"Merhaba Zeynel," dedi.

Zeynel:

"Merhaba!"

"Seni bekliyorduk Zeynel, geç kaldın."

Zeynel:

"Hah?" dedi.

"Geç kaldın."

Zeynel yere yığılıverdi.

"Kalk Zeynel bizimle gel," dedi Muslu.

Zeynel gün ışığıncaya kadar toparlanıp ayağa kalkamadı. Gün doğarken Muslu:

"Kalk Zeynel, kalk," dedi. "Sana bir şey yapmayacağız. Kalk Zeynel kalk."

Süleymanla Ahmet onun koluna girdiler, kaldırdılar. Zeynelin ayakları ayaklarına dolamıyor, zor yürüyordu.

"Zeynel korkma," dedi Muslu. "Başa gelen çekilir. Her insan ettiğini bulur. Hiç korkma.

Olur mu? Korkunun bir faydası olmaz ki..."

Öğleye doğru Akçasazı tuttular. Karanlık zincar büküne girdiler. Zincardan gök gözüküyordu.

Muslu:

"Yoruldu mu, otur Zeynel," dedi, bir sigara sardı ağzına tutuşturdu. Zeynelin dudakları titriyordu. Yere oturdu.

"Öldürmeyin beni," dedi. "Ben çok şey biliyorum. Bundan sonra size faydam olacak. Beni buraya öldürmeye getirdiniz, biliyorum. Nolur öldürmeyin."

"Öldürmeye getirdik," dedi Muslu.

Zincarlar, gök, bataklık, çiçek, Muslu, ötekiler hep birbirine karıştı. Kocaman turuncu bir

kelebek bir böğürtlen dalma konmuş, kanatlarını dikip birbirine yapıştırmış, ayaklarıyla kocaman mavi başını, pörtlek gözlerini sıvazlıyor. Zeynel yalnız tu-

310

runcu kelebeği, onun gözlerini sıvazlamasını, ince ayaklarını görüyordu. Kelebek de hiç uçmuyordu. Rahat, orada öyle duruyordu. Kelebek de bir ara silindi. Her şey karman çorman oldu. Pembe bir böğürtlen çiçeğinde arıya benzer, uzun, çelik yeşili, sokan bir sinek kaldı. Sineğin mavisi gittikçe çelikleşiyor, parlıyordu.

"Öldürmeyin beni."

Muslu tabancasını çekti, Zeynelin kafasına iki el ateş etti. Zeynel olduğu yere devriliyordu. Süleyman da Ahmet de ikişer el ateş ettiler.

Turuncu kelebek tabancaların sesinden havalanmış, bir sı-ğırkuyruğuna konmuş, oradan da kalkıyordu. Konuyor kalkıyor, konuyor kalkıyordu. Sonra iyice havalandı, yükseğe, bükülüğün üstüne çıktı, yükselip alçalarak günbatıya doğru uçtu gitti.

Muslu:

"Geberdi," dedi.

Ahmet:

"Ėstediği buydu."

Süleyman:

"Yolcu yolunda gerek."

Bataklığın ucuna, çamurlu suyun kaynadığı yerin az ötesine bir derin çukur kazdılar, Zeyneli olduğu gibi çukurun dibine atıp üstünü toprakladılar.

Muslu:

"Önümüzdeki, bahara biz bile bulamayız Zeyneli. Kaynar sular örter onu."

Yorgundular. Köye girdiklerinde ayakta duracak halleri kalmamıştı.

Muslu ince, uzun bir tazıya benziyordu. Azıcık kamburu çıkmış...

Süleyman Musluyu uyandırdı:

"Zorlu bir garbi esiyor, haydi geç kaldık Muslu," dedi.

"Ahmet nerede?"

"Burada, çardağın altında bekliyor," dedi Süleyman.

Muslu hemen uyandı, giyindi, yola düştüler.

311

Ali Saf anın harmanları daha çekilmemişti. Ancak, dünden beri birisinde batos çalışıyordu.

Muslu:

"Sen yukarıki tarlaları yakacaksın Süleyman. Önce harmanları, sonra firezleri ateşleyeceksin. Sen de Ahmet, Mistikö-lene doğru inecek, oradaki harmanlara, firezlere ateş vereceksin. Ben de batosu yakacağım."

Gece yarısına doğru Ali Safa Beyin çiftliğinin harmanlarında yalımlar patladı. Akşam sert başlayan garbi yeli durmamıştı. Harmanlardaki yalımları aldı tarlalara serpti. O gece sabaha karşı Ali Safa Beyin bütün tarlaları yalıma kesmiş, yanıyordu. Ovanın düzünde bir yalım gölü çalkanıyordu.

Vayvay köyü, öteki yakın köyler:

"Ali Safanın harmanları yanıyor," diye uykularından fırladılar. Kimi çardaklardan, kimi damlardan, kimisi de ağaçlara çıkıp gün ışığıncaya kadar yanan tarlaları seyrettiler.

Koca Osman kabına sığmıyor, içeri giriyor, dışarı çıkıyor, dolma tabancasını dolduruyor, beline sokuyor, geri çıkarıyor:

"Ğşte böyle Ferhat Hocam," diyordu. "Allahm güzel adamı, sen doğru söylüyorsun. Eden bulmalı. Ğşte böyle Ferhat Hocam, şahinim geldi böyle oldu. Ğşte böyle eli top ışıklım, Hocam, ermişim, işte böyle... Daha neler, neler olacak şahinim burada uykudayken. Yeter ki onun

gölgesi eksik olmasın Çukurova düzünün üstünden. Gösterse kıyamete kadar böylece, sümüğünü çeke çeke uyusun. Onun gölgesi bize yeter. Eden bulacak. Yeter ki toprağımıza bir şahin gölgesi düşsün. Bir gölge... Yeter ki millet, onun ayağının Çukurova düzüne bastığını bilsin. Yeter. Dağları deler yol eyler. Köylü milleti ne kadar korkaksa, o kadar yiğittir. Yeter ki sırtını dayayacak bir şey bulsun, çavdar sapı da olsa olur. Eden bulur."

Gün kuşluğa gelirken başka bir haber de yayıldı köylere. Bu gece, harmanlar yanarken Ali Safa Beyin konağını da kurşuna tutmuşlar, tavlasında da ne kadar atı varsa alıp gitmişler. Haber doğrudu. Ali Safa bu geceki başına gelenleri hiç beklemiyor, kuduruyor, "Ben, ben, ben," diyor. "Hanım ben, ben, ben ne yaptım bu insanlara, bu nankörlere iyilikten başka?" diyor, saçını başını yoluyordu.

312

Hanım yarı ağlamsı:

"Ne gelir bizim elimizden iyilikten başka... Ne gelir, ne gelir," diye kocasına karşılık yetiştiriyor, köylülere beddualar ediyordu.

"Koymayacağım bunu onlara. O Vayvay köylüsüne, o kudurmuşlara... Ben de bensem, ben de bensem, koymayacağım."

313

Ali Safa Bey gördüklerine, duyduklarına bir türlü inanamıyor: "Benim," diyordu. "Benim harmanlarımı nasıl yakar, atlarımı nasıl çalarlar? Nasıl, nasıl, nasıl olur? Kimden alıyorlar bu cesareti?"

Karısı:

"Kimden alacaklar," diye ona yardım etmeye çalışarak konuşuyordu. "Kimden alacaklar? Var bir güvendikleri, var bir arka verip oturdukları çınarları. Var bir..."

"Düşünüyorum, düşünüyorum bulamıyorum. Kim var arkalarında? Bir korkup siniyor,

köyü bırakıp gidecek oluyorlar, derken, bitmiş yılmışken, ne oluyor ne olmuyor, hemen ayağa kalkıveriyorlar, cana geliyorlar. Dikiliyorlar karşıma, hem de nasıl bir dikilme!

Harmanlarımı yakıyorlar. Neredeyse konağımı kurşunlayıp beni öldürecekler. Bunlar, bu alçaklar, nankörler, ekmek bilmezler, ekmek yediği sofraya bıçak sokanlar, bir gün de utanmadan beni öldürmeye kalkarlarsa şaşmayacağım."

"Öldürürler bu gavurlar, iyilik bilmezler. Sen olmasan bu ovada Arif Saim Bey Akmezar köylüsü gibi ederdi hepsini. Vara edeydi, vara önüne geçmeyeydin. Aaah, iyilik! Aaah, insanın insana iyiliği..."

"Zeynel de gelmedi. Ne oldu adama? Zeynel böyle günlerde beni bırakmaz, bana bir haber getirirdi. Ne oldu acaba adama, korkuyorum. Kim, kim, kim yapar bunu bana? Bu alçakları kim kışkırtır? Atlarımı çalacak, harmanlarımı yakacak kadar

314

kimden alırlar bu cesareti? Ferhat Hoca dedikleri Allahsızın, dinsizin buna gücü yetmez.

Koca Osman bunağı da bir araba laftan ibaret. Kim, kim, kim?"

"Birisi olacak," dedi karısı gerdan kırıp, ciddileşerek. "Birisi olacak. Bizi kimse çekemiyor Bey. Keski bu ovaya düşmeyeydik. Kimse ne çektiklerimizi, burada sıtmanın, sıcağın, sivrisineğin içinde nasıl ölüp ölüp dirildiğimizi, süründüğümüzü kimse bilmiyor.

Çekemiyorlar, gözleriyle yiyecekler bizi. Ali Safa Beyin çiftliği diyorlar da başka bir şey demiyorlar, demiyorlar, aaah, demiyorlar. Unutuyorlar, sen adımı değiştirip Tayfun Bey olurken, çelik göğsünü Toros kayalıklarında Fransıza siper ederken, düşmanı denize dökerken, kırk kişilik çakmaklı tüfekli çetenle Karboğazında Menil taburunu esir alırken, o günleri unutuyorlar, unutuyorlar aaah... Sen, sürerim sürerim gitmez kadana, Fransız kurşunu geçmez adama derken, canını bir çöp kadar bile nazara almazken, onlar neredeydiler? Ğki dönüm toprağı sana çok görüyorlar, sen koskoca vatan toprağını kanılla

kurtarmışken... Aaah, canıyla kurtarmışken... Onlar, bizi çekemeyenler, Fransızlar bu vatanın harimi ismetine yürürken dağlara kaçıyorlar, deliklere giriyorlar, çalıların içine yatıyorlardı... Hepsi, hepsi, hepsi öyleydi. Geçen gün kasabada, Fincancıların kızı gene mi çiftliğe, diye imalı sordu. Gene çiftliğe dedim. Yaaa, gene çiftliğe... Sonra açtım ağzımı yumdum gözümü, kızım kızım, dedim, senin baban Adanada Fransız bayrağı altında Fransız kumandanına göbek atıp, onun önünde kalça kıvrırken, benim Ali, Safa Beyim, koskocaman Tayfun Beyim Fransız askerlerine kurşun atıyordu. Kurşun atıp kan döküyordu. Ğki dönümlük toprağı çok mu görüyorsunuz bir Ğstiklal kahramanına, bir Tayfun Beye? Kızım kızım... Bir sustu, o kadar hanımın içinde kuyruğunu, o kocaman bacaklarının arasına kıstırıp bir dişi köpek gibi gitti. Ğyi yapmış mıyım?"

Ali Safa Bey dalıp gitmişti. Onu duymuyordu bile.

Kadın:

"Ğyi yapmış mıyım?" diye üst üste birkaç kez daha sordu. "Bey, Tayfun Bey, iyi yapmış mıyım?"

Kendine gelen Bey, çabuk çabuk:

"Ğyi yapmışsın Hanım," dedi. "Ğyi, çok iyi yapmışsın."

315

"Herkes bize düşman. Bizim çiftlik mızrak olmuş da bütün Çukurovanın gözüne batıyor. Suç sende zaten. O kadar söyledim sana. Yaz Mustafa Kemal Paşaya, olup bitenleri anlat ona.

Ama bir bir anlat. O da onları, asker kaçaklarını da vatan hainlerini, gözü yemezleri, istiklal düşmanlarını çeksin ipe, çeksin ipe... Sana o kadar söyledim, Ğstiklal Harbi günlerinde bize,

senin Tayfununa bir şey yapamayanlar şimdi dişlerini çıkardılar, çıkardılar Paşam, diye yaz dedim. Aaaah, sen iyisin, yumuşak yüreklisin, dağdaki kurdun, yerdeki karıncanın, sürünen ağılı yılanın incinmesini istemezsin, aaah, istemezsin."

Ağlamaya başladı. Kalın pembe beyaz bacağını kasiğına kadar açıp kocasına gösterdi:

"Bak şu halime. Baksınlar halime. şu bacaklarıma, şu gl gibi tenime baksınlar. nsanın yüreği dayanır mı buna! nsan olup da şu halimi görüp de yrecikleri parça parça olmaz mı?"

Sinekler yediler, yediler, paraladılar beni."

Bacak ptr ptr olmuş, sinek yeniği içindeydi. Sinekler Meliha Hanımı yemişler, bütün bedenini yara bere içinde koymuşlardı.

Ali Safa Bey vardı, karısını saçlarından öptü:

"Ağlama Meliha," dedi. "Ben bunun da altından kalkarım. Fransızı bu topraklarda nasıl perişan ettimse, dşmanlarımı da öyle, hem de bin misli perişan edeceğim. Hakkımız olan bu ova, bu topraklar bizim olacak."

Meliha Hanım, iri çekik gözlerini silerken:

"Arif Saim Bey yağdan kıl eker gibi erkeş kynn nasıl sürdü çıkardı iftliğinden! Yaşasın Arif Saim Bey. Biz şu Vayvay kynnn laf anlamaz alaklarına takıldık da takıldık. şimdiye kadar vatanımız bir çiftlik kazanacaktı ki aleme numune olacaktı."

"Ağlama Meliha," dedi Ali Safa Bey. "Ben eski bir savaşıyım. Ben zorlukları severim. Arif Saim Bey gibi de arkamda Türkiye Cumhuriyeti yok. Ben tenezzül etmem, hükümeti kendi işlerime karıştırmaya... Biz stiklal Harbimizi kendimiz için yapmadık. Bir bulabilsem.. Bu kyllleri kişkırtanı bir... Çok tesirli, kylllerin güvendiği, inandığı birisi var bu işin arkasında. Ama kim? Kim, kim, kim, kimdir bu adam Meliha?"

316

I

"Herkes," dedi Meliha. "Kimse bize acımıyor. Kimse şu halimizi bilmiyor. Ben böyle mi olacaktım? Babam beni Anavarza ovasında sineklere yensin, pis, beş paralık kyllleri her akşam her sabah karşısında görsün, onlarla konuşsun diye mi bu kadar okuttu? şu halime

bakın, bunun için mi?"

Yine bacağını kasiğine kadar açtı, kocasına gösterdi.

"Ağlama Meliham ağlama, ben onlara yapacağımı bilirim."

Salonu bir uçtan bir uca gene yürümeye başladı. Meliha Hanım onun huyunu bilir, o yürümeye başlayınca susar, hayran gözlerle bıkmadan yorulmadan kocasının gidip gelmelerine bakar, yalnız o sorular sorunca konuşurdu.

Sarı çizmeleri tozlanmıştı. Çizgili kahverengi külot pantolonu çizmenin ağzını kapatıyordu.

Kırbacını küçük küçük, üst üste çizmesine vuruyor, hafif bir davul sesine benzer bir ses çıkarıyordu. Yıllar yılı yürüyerekten, bu sesi çıkararak düşünmeye alışmıştı.

Bir de Ğnce Memedin gene Toroslarda görüldüğü söyleniyordu. Geçenlerde Zeynel köyde genç bir kızın Ğnce Memed üstüne çıkarılmış bir türküyü söylediğini duymuş. Sahi Zeynele ne oldu? Bir aratmah.

"Murtaza!"

Merdivenin altından bir ses:

"Buyur Beyim."

"Yukarı çık."

Murtaza, koşar koşar kuşandığı fişekliklerin ağırlığı altında yüzünü buruşturarak, şimdiye kadar hiç bu kadar kurşun taşımamıştı, yukarıya çıktı:

"Buyur Beyim."

"Murtaza yavrum, bak kaç gündür Zeynel gelmedi. Ne oldu acaba adama? Başına bir hal gelmesin! Zeynel arayı bu kadar açmazdı. Bir şey yapmış olmasınlar zavallıya? Git de

Vayvay köyüne bir bakıver bakalım, ne olmuş. Belki de hastalanmıştır."

"Silahlı mı gideyim, silahımı bırakayım mı?"

"Bırak silahını."

Murtaza gitti.

Ğnce Memed Toroslarda görününce bu köylüler cana geli-

317

yorlar. Ğnce Memed ne zaman namlanmışsa Torosta, burada bunlar kudurmuşlardır. Bu geceki ayaklanmanın sebebi bu olmasın? Atları Ğnce Memed sürmesin?

Ali Safa Beyin is sürülmüş gibi esmerlenen yüzü bir açılıp bir kapanıyordu.

Dağdaki bir adamın verdiği güç bunlara bu rezaleti yaptırabilir mi? Bu insanoğlu, bu reziller belli olmaz ki... Bir yaprak kıpırdasa korkarlar da, üstlerine top güllesi yağsa korkmazlar...

Şu Ğnce Memedi Arif Saim Bey tutuyor. Yoksa çoktan öldürürlerdi onu. Candarmalar yakalayıp yakalayıp geri bırakıyorlar.

Arif Saim Beye çok içerliyordu. O, istese koca Çukurovanın bütün toprağını alabilir, bir

tanesi karşısına dikilip de, ne yapıyorsun Bey, diyemezdi. Dağlarda eşkıyaların dolaşması, düzenin bozuk olması onun işine yarıyor. Arif Saim Bey gibi kurtlara bulanık hava gerek.

Bulanık hava yoksa, Arif Saim Bey gibi güçlü kurtlar bulanık hava yaratırlar. Ve Arif Saim Beyi çok da kıskanıyordu.

Döndü, karısına vardı, eğildi, onu alından öptü:

"Üzülme Meliha," dedi. "Ben bunun da üstesinden gelirim. Şimdi bizim Çıkçıklar köyüne, akrabalara gidiyo um. Ğnsanlarsa insanlıklarını gösterebilirler varsınlar. Bu karanlık günlerde de günlerini görmezsem, ne zaman göreceğim, değil mi?"

Meliha Hanım gülerken dolgun yüzünde gamzeleri çukurla-şarak:

"Başka ne zaman günlerini..." dedi gülümsedi. Ğçten, aydınlık. "Kurban olayım Tayfun Bey, yanına çok adam al. Bu alçaklar sana her şeyi yapabilirler. Harmanımızı yakanlar, insanların rızkını, rızkımızı, atlarımızı çalacak kadar alçakanlar, tarlalarımızdan çıkmayanlar bize her bir alçaklığı, kötülüğü yaparlar. Kurban olayım Tayfun Bey kendine dikkat..."

Ali Safa Bey baş salladı, koşarak merdivenleri indi, avluda beklemedi, atını çekmişler, tutuyorlardı. O ata binerken, onunla birlikte üç kişi de atlara bindiler.

Çıkçıklar Ali Safa Beyi daha köyün dışında karşıladılar. Ali Safa Beyin babası Hacı Kahya onların büyüğü, fıkara bir ağaydı. Oğlunu borç harç içinde ancak okutabilmişti. Ali Safa Beyinse Hükümette Çıkçıklara çok yardımcı dokunuyordu. Katillerini

318

Hükümetin elinden çekip almıştı. Bu yüzden onu çok severler, onunla övünürler, onun bir dediğini iki etmezlerdi.

Daha merhaba demeden:

"Geçmiş olsun Bey," dediler. "Allah kerim. Bizim de elimiz kolumuz armut toplamıyor ya..."

Ali Safa:

"Sağ olun," var olun, sizden, siz akrabalarımın çok memnunum. Musa Kahyayı göndermişsiniz, geldi, gönlümüzü hoş eyledi. Onun yangın sabahı hemen gelmesi bana dünyaları bağışladı. Şimdi iş daha da ciddileşiyor. Fakat arkamda dağ gibi sizler varken..."

Çıkçıklar:

"Evelallah," dediler.

Çıkçıklar, Torosun eteğinde, Çıkçıklar koyağının içinde, yalnız hırsızlıkla, eşkıyalıkla uğraşan bir köydü. Kadınları bile at hırsızlardı. Ğnsanları yedi yaşında tüfek kullanmaya başlıyorlardı.

"Sen hiç küsüm çekme Bey," dediler.

"Çukurovada atının ayağının bastığı yer senin olacak."

"Allah seni başımızdan eksik etmesin."

"Canımız da malımız da sana kurban Ağamızın oğlu."

"Senin tırnağına değen taş, bizim yüreğimizi parçalar."

Ali Safa Bey kıvanca batmış, ağzı kulaklarında ellerini ovuşturuyor, "sağ olun, var olun" dan başka söz söyleyemiyordu.

Bir yaşlı:

"Ne oldu böyle sana Ali?" diye çıkıştı. "Seni Vayvay köyünün ağzına atıp da biz yukardan seyir mi edecektik? Ne bozuldun öyle? Bütün bu köyü senin ayaklarının tırnağına kurban ederim. Var git konağına, rahatına bak. Bu yıl Vayvay köyü senin topraklarını bırakıp gidecektir. Vayvay köyü senin topraklarını bırakıp gitmezse, biz bu köyü bırakır gideriz. Bir daha insan içine de çıkmayız. Anladın mı dediklerimi, duydun mu Ağamızın oğlu? Var git işine. Bize bırak Vayvaylıları. Hemi de canını hiç sıkma."

Ali Safa Bey gözleri yaş içinde, sesi boğularak:

"Sağ ol Hacı Veli Emmi," dedi. "Beni mesrur eyledin."

319

I

Hacı Veli:

"Öyle ol da, rahat ol," dedi.

Ali Safa Beyin şerefine hemen bir keçi kestiler. Büyük bir ateş yaktılar, közde et kızarttılar.

Rakı da buldular. Ali Safa Bey öğle yemeğini köyde yedi. Yemekten sonra da Dursun

Durmuşu çağırdı:

"Oğlum Dursun Durmuş," dedi. "Gün bugündür. Ne yapacaksın Vayvaya?"

"Ne dersen."

"Ellerinde hiçbir şeyleri kalmadı. Atları gitti, harmanları yandı. Sığırları, öküzleri, inekleri kaldı. Bir de ördekleri, kazları, tavukları... Dursun Durmuş, Vayvayda hayvan namına hiçbir canlı kalmayacak. Hepsini öldürüp firdolayı Vayvay köyünün yöresine dizeceksiniz."

"Baş üstüne Ağam."

"Öteki işler sonra..."

"Vayvaylar çok korkak. Ellerine vur, lokmalarını ağızlarından al!"

Ali Safa Beyin aklını şu Ğnce Memed işi hep kurcalıyor ama çok önem veriyor görünmemek için bir türlü kimseye sormuyor, köylünün Ğnce Memed konusunu açmasını bekliyordu.

Bekledi, oturdu, konuştu, hiç kimse bir türlü Ğnce Meme-din sözünü etmiyordu. Ali Safa Bey sonunda, kendisi Ğnce Me-medi sormak zorunda kaldı, şöyle tepeden:

"Hani," dedi, "bir zamanlar dağlara bir eşkıya çıkmıştı. Bir çocuk, adı neydi hele? Hani bizim Abdi Ağanın katili."

"Ğnce Memed," dediler.

"Duydum ki gene dağlarda görünmüş."

Hacı Veli:

"Aslan o," dedi. "Kara Ğbrahimi de geçenlerde vurmuş. Bir candarma ordusuyla üç gün üç gece çarpışmış da sonunda orduyu yarmış çıkmış. Yaman adam o, yaman. Sonra da..."

Bütün başlar öfkeyle Hacı Veliye döndü... Hacı Veli içine düştüğü hatayı hemen anladı:

"Sonra da," dedi, düzeltmeye çalıştı. "Sonra da Mustafa Kemal Paşaya tel çekmiş, bu fakir fıkara'yı başıma gönderme, yiğitsen sen gel karşıma," demiş.

320

Ali Safa Bey sorduğuna pişman oldu. Bu köylülerde, bu eşkıya çocuğa karşı derin bir sevgi, saygı vardı. Nereden geliyordu bu? Anlaşılmaz. Bıraksaydı eğer Hacı Veliyi, Ğnce Memedi bir anda bir efsane kahramanı yapıp çıkacaktı.

Herkes, herkes için tehlikeli bir adamdı Ğnce Memed. Vay-vayı kışkırtsa da kışkırtmasa da çok tehlikeli bir adamdı. Vücudunun ortadan kalkması elzemdi.

Ğnce Memed hakkında çok deli şeyler düşünüyor, korkuyor, ürperiyordu. Acaba bu oğlan bir halk kahramanı mıydı? Bir halk kahramanı olabilmek için zavallı, yaşlı bir küçük köy

ağasını öldürmekten başka ne yapmıştı? Bu çocuğu bu hale getirmelerinin asıl sebebi neydi acaba? Ğnce Memed sözü geçince, kendi akrabaları, kanı ciğeri, köylüleri bile nasıl susmuşlardı? Hacı Veli, geveze yaşlı, o da konuşmasa kimse konuşmayacaktı. Bir büyü, bir keramet mi?

"Korkuyor muyum?" 3iye kendi kendine sorarken ayağa kalktı:

"Kasabaya yetişmeliyim."

Atını getirdiler, bindi.

"Korkuyor muyum? Ben onların atlarını çaldırdım, onlar da benimkini... Ben onların harmanlarını yaktım, onlar da benim... Ben onların sığırlarını kestireceğim, onlar da... Ben onları öldürteceğini... Ferhat Hocayı belki de... Onlar da beni?.. Olabilir mi?.."

Ürperdi. Ğlk defa ölümü çok derinden, yüreğinin başında duyuyordu. Bu köylüler acaba onu öldürecekler miydi? Buna cesaret edebilecekler miydi? Bu mümkün müydü?

Kendi kendine gülmeye başladı. Korkuyorum, dedi. Bütün gece harmanların yanması sinirlerimi bozdu. Harmanları yakabilirler, anladık. Ama atları çalacak adam yok ki Vayvayda...

Gelip gelip Ğnce Memed takılıyordu aklına. Bütün bu işler Ğnce Memed yüzünden olmasın? Haa! Yok canım. Bugün gözükür dağlarda, yarın kaybolur, on yıl ortadan silinir... Bir acayip bir eşkiyadır bu. Belki de Hamzayı öldürmeye gelmiştir. Onu öldürecek, gene kaybolup gidecektir. Gene köylüler onun şerefine Dikenli ovasına ateş verecekler, gene dağların tepesinde ateşler yanacak. Ne garip! Bu köylüye çok zulmediyormuş... Ağasının öcü falan ama, ortaçağda değiliz ki! Böyle şiddet, işte

321

böylesi bir neticeyi doğurur. Tatlı canını kurtarsın bakalım

Hamza.

Ğnce Memedin Hamzayı öldürmek için Torosa geldiği düşünce si akla çok uygun geliyordu.

Ğnce Memed Hamzayı öldürecek, kaybolup gidecek, köylüler de gene onun arkasından ateşler yakacaklardı. Korkulacak bir şey yok. Yok ama...

Böyle düşünerek kasabaya girdi, atını eve çekti, adamlarından birisini yanma aldı çarşıya indi.

322

39

"Yaman adam," diyordu Yüzbaşı. "Yaman ve yiğit."

Hamza, gözleri faltaşı gibi açılmış:

"Hiç mi yakalanmayacak?"

"Eşkiyanın yakalanmazı olmaz ama, bakalım ne zaman?"

Asım Çavuş söze karıştıyordu:

"Nerden, nasıl vuracağını bilmiyorsun ki! Suda balık gibi... Ğnsanın elinden kayı kayıveriyor."

"Şimdi nereye gitti dersin Çavuşum?"

Belli olmaz ki... Bir batıyor, nereden çıkacağı belli olmuyor ki... Bugün Çukurovadadır dersin, bir de bakmışsın ki adam yarın Aladağda. Bugün Aladağda dersin, bir bakmışsın ki devresi gün Çukurovada! Bu adam hiç belli olmuyor. Üç gün üç gece, dinlenmeden, uyumadan, yemeden içmeden rüzgar gibi yürüyor. Ğsterse gözüküyor, isterse gözüküyor. Bir tuhaf adam."

Asım Çavuş biraz da Memedle övünüyordu. Ondan söz ederken gözleri parlıyor, sesi daha candan, daha sıcak oluyordu.

"Demek hiç yakalanmayacak?"

"Yakalanacak," dedi Yüzbaşı. "Ama canımızı aldıktan sonra... Bizi peşinden sürükleyip

perperişan eyledikten sonra. Yakalanmaz olur mu? On dört yıl Osmanlı ordularını bozan

Ça-kırcalı Efeyi bile vurdular. Yakalanmaz olur mu?"

Hamza gittikçe bozuluyor, kaygılarını, içinde gittikçe büyüyen korkuyu belli etmemeye çalışıyor, Çavuşa, Yüzbaşuya durmadan sorular soruyordu.

323

Sonunda anladı ki bu Ğnce Memedle başa çıkmak o kadar kolay olmayacak.

Asım Çavuş coşmuş anlatıyor:

"Bir gün gene karşılaştık onunla," diyordu. "Aşağı Andıranda. Bir çeltik tarlasının içinde üç kişi yürüyorlardı. Bir tepsinin içinde yürür gibi, tarlanın yeşilinde, ortada yürüyorlardı. Sabahtı. Biz ateşe başladık. Bir de baktık, çeltik tarlasında bir duman. Az sonra duman açıldı, ortalarda kimsecikler yok, sırrolmuşlar. O gün çeltik tarlasını, bütün yöreyi binden fazla köylü ve bir bölük candarmayla taradık. Yok olmuşlardı. Ertesi gün onu ve çetesini Sarıbahçede görmüşler. Araştırdım, doğruydu. Bu kadar yolu bir gecede insan nasıl alır? Ğşte hiçbir zaman buna aklım ermedi. Yakalanmaz demiyorum ama, bize kök söktürecek. Ben çok eşkiyayla karşı karşıya geldim, bu kadar ayağına, eline çabuk bir adamı daha görmedim. Bir kere gördüm onu. Küçücük de bir adam. Bütün köylü, ne hikmetse, onu tutuyor. Bunca yıldır eşkiya kovalarım, böylesine sevilen bir adam da görmedim. Ğnce Memedi köylünün elinden almak zor."

Hamza:

"Bizim köylü ona can bir düşman," dedi. "Ona diş biliyorlar. Ellerine geçse onu bir kaşık suda boğacaklar. Meğer diyorlar, biz Ağamızı ne kadar severmişiz! Abdi Ağam için gece gündüz gözyaşı döküyorlar. Hakları var, Abdi Ağam melek gibi, ermiş bir kimseydi. Şimdi de köylüler onu bir kır ata binmiş ışık içinde balkıyaraktan köyün üstünde uçarken görüyorlarmış. On beş gece sabahlara kadar bekledim, göremedim onu. Kızmış bana

gözükmedi..."

Asım Çavuş, Hamzanm bu sözlerine güldü. Yüzbaşı Faruk da...

Hamza günlerdir içinde sakladığı korkusunu titreyen, ağ-lamsı, çaresiz, umudunu yitirmiş bir sesle söyleyiverdi.

"Ama o beni de öldürecek. Ben biliyorum. O beni duydu da buraya geri döndü. Beni öldürmek için döndü. Bilmez miyim ben! Keski Çukurovadan gelmeseydim. Baba ocağım kör kaldı, ha ocağımız sönmesin dedim de geldim. Ğşte tatlı canımdan da oldum. Öldürecek beni."

324

I

Öldürecek beni derken teker teker Asım Çavuşun da, Yüzbaşının da gözlerinin içine bakıyor, onlardan bir imdat, bir çare, bir umut ışığı sözü bekliyordu.

Asım Çavuşun da, Yüzbaşının da yüzlerindeki gülümseme silinmiş, yüzleri duvar gibi olmuştu. Onlar, Memedin Hamzayı öldürmek için dağlara geri döndüğünü daha Memedin geldiğini duydukları gun aralarında konuşmuşlardı. Asım Çavuş:

"Hiç çaresi yok, Memed onu öldürecek," demişti. "Hamzayı öldürmeden Memed yakalanmaz."

Çarpışmada da Memed, işim var Çavuşum, diye yalvarırken, işinin ne olabileceğini herkes anlamıştı. Memed işini mutlaka görecekti.

"Beni öldürecek değil mi Çavuşum? Bunun önüne hiç kimse, sen de, Arif Saim Bey de, Mustafa Kemal Paşa da, koca Allah da geçemez öyle mi?"

Çavuş karşılık vermiyordu.

"Öyle mi Yüzbaşım?"

Yüzbaşı duymamış gibi onun yüzüne boş gözlerle bön bön bakıyordu.

"Öldürecek, öldürecek Yüzbaşım. Diliniz varmıyor değil mi?"

Karşılıklı büyük kütüklerin yandığı ocağın ötesine oturmuşlar, çatırdayan ateşe gözlerini dikmişler, bir söze varamı-yorlardı.

Hamza birkaç kez:

"Of, ooof, of!" dedi ayağa kalktı, yıldızsız gecenin içine, dereye aşağı yürüdü.

"Tanrım şu taşa bir can ver. Ölmüşe bir can ver. Ocaktaki kıpkırmızı kesilmiş demire bir can ver. Kurumuş ağaca yaprak, kör göze ışık ver. Işık ver..."

Bin pişmandı. Ğt gibi pişmandı. Şu Pıtırakoğlu, aah şu Pıtı-rakoğlu! Kocamış köpek! O aldı, o aldı tatlı canımı elimden.

"Ölmeden o Pıtırakoğlunu öldüreceğim," diye bağırdı geceye.

Ölümü düşündükçe Pıtırakoğluna öfkesi artıyordu.

"Ulan namussuz, nereden aklına geldim? Gitmiş Çukuro-vada kendi kendime iyi kötü yaşayıp gidiyordum. Ğki dönüm

325

tarla kazanmak için kıydın bana. Kıydın tatlı canıma. Ne yapayım ben, ne yapayım şimdi? Şu Yüzbaşı da o kadar tuzumu ekmeğimi, o kadar kuzularımı, yağımı balımı yedi. Şimdi de durmuş da benim halime gülüyor. Asılmış bir adama bakar gibi bakıyor bana. Ulan Pıtırak, ben ölmeden, senin kuş boynu gibi incelmış yalancı boynunu sıkıp da seni öldürmez miyim? Senin yüzünden... Her şey senin yüzünden!"

Küçük bir su çağıldıyordu. Farkına varmadan suyun içine girdi, gene farkına varmadan suyun öte yanma geçti. Silme bir karanlık vardı.

"Bu gece bitmeyecek," dedi. "Karanlık da benimle bile yürüyor. Bitmeyecek..."

Geceye karışmış, dert bela içinde, nereye gittiğini bilmeden, sormadan dolaşıyordu. Sonunda kendisini Topal Alinin evinin kapısında buldu. Evde ışık vardı daha. Belli ki Topal Ali de uyumamıştı bu gece.

"O da, o fıkara da can telaşında," diye düşündü. "Onun başını da ben belaya soktum."

Kapının budak deliğinden içeriye baktı. Ali bir köşeye büzülmüş, bacaklarını kollarıyla sarıp, çenesini dizinin üstüne koymuştu.

"Ali kardaş, Ali kardaş," dedi. Ali hemen sıçradı kapıya geldi açtı.

"Öldürecek," oldu ilk sözü. "Bizi öldürecek, öldürecek. Bizim için gelmiş dağlara.

Öldürecek!"

"Öldürecek," dedi Ali, boynunu büktü. Ali şimdiden ölmüş gitmişti. Öyle bir hali vardı.

"Benim için gelmiş."

Ali:

"Bizim için."

"Keski Çukurovadan dönmeseydin. Seni de yaktım Ali. Seni de... Sana da ben kıydım. Bana da Pıtırak sebep oldu. Keski..."

"Keski," dedi Ali. "Başkası ağa olur Dikenlidüzüne, başkası ölürdü."

"Başkası..." dedi Hamza.

"Ellerinden nasıl kaçırdılar onu? Derede sardılar, kaçırdı-

326

lar. Kulaksızın değirmeninde sardılar, kaçırdılar. Bir tek adama bir bölük candarma..."

"Balık gibi," dedi Hamza... "Ele avuca gelmiyor. Bir de uçan kuş gibi, şimdi burada, az sonra Çukurovada. Yel Musa gibi... Ondan da beter!"

"Yel Musa diyor ki, bu adam benden de çabuk. Yel Musa diyor ki ben her şeyin izini sürdüm, diyor. Uçan kuşun, kaçan cerenin, sarıca karıncanın, kırkayağın, yaşayan her bir yaratığın izini sürdüm de bu adamın izini süremedim, hem de çıkaramadım, diyor. Bu adamda bir hikmet var ki, muhkem bir hikmet."

"Ne yapalım Ali? Bir şey düşün Ali. Bir düşün de şu tatlı canımızı kurtaralım."

"Öldürecek," dedi Ali. "Aaah, öldürecek. Ne yapalım?"

"Bir yere kaçalım. Adı sanı duyulmadık ellere."

Ali:

"Bulur o, bulur o," diye ^nledi. "Yılanın deliğine girsek, kuşun kanadının altına sığınsak gene bulur o, bulur bizi. Öldürür ikimizi. Kan kustur a kustura öldürür ikimizi. Söndürür ocağımızı, ıSSIZ koyar yuvamızı..."

"Cand armalar onu öldüremeyecek mi, Çukurova ağaları, Arif Saim Bey?"

"Onu hiç kimse öldüremez. Kurşun geçmez ki ona. Bir gözlerine kurşun geçer onun, diyorlar. Bir gün bir dağda yağmura tutulmuş. Uzun Cabbar, Recep Çavuş da yanında. Bir ulu ağacın altına sığınmışlar. Ağaca durmadan yıldırım düşüyormuş. Ağaç duman içinde kalyormuş. Ağacın altından kaçmışlar, yandaki bir kayanın altına sığınmışlar. Durmadan yıldırım sağlıyormuş ağacın üstüne, ağaç gittikçe büyüyor bir ışık yuvarlağının içinde kalyormuş. Işık gittikçe de parlıyor, kimse ışıktan yana bakamıyormuş. Birden Memedin, büyük bir yıldırım ağacın üstüne sağılırken, kayanın dibinden ağaca doğru fırladığını görmüşler. Az sonra da elinde bir düğme kadar, bakınca gözleri kör eden, öyle parlak bir şeyle geldiğini görmüşler. Memed, işte bu yıldırım, demiş. Yıldırımı yakaladım, demiş. Yıldırımı muskasının içine saklamış. Haydi Recep Çavuş bana bir ateş et, demiş. Recep Çavuş ateş edememiş. Çavuş, sen bana ateş etmezsen, ben sana ateş ederim, haydi, demiş, ant iç-

327

miş. Çavuş bakmış ki Memed kendisini öldürecek, ne yapsın, Memed orada nişan gibi duruyor, durmadan haydi Çavuş, diyormuş. Çavuş, ne yapsın, nişan almış, şu deli boku öldürmeyim diye bacağına ateş etmiş, gözlerini yumup... Gözünü açmış ki ne görsün, Memed gülüyor. Vuramadım, demiş, bir daha, bir daha, bir daha ateş etmiş. Bakmış ki kurşunlar

Memedin bedenine değip tapir tapir yere dökölüyor, geçmiyor. Yalnız bedende pire ısırığı gibi bir iz bırakıyor. Memed, Çavuş demiş, ben yıldırım yakaladım. Yıldırım kimin üzerinde olursa ona kurşun geçmez. Yıldırım Çavuşa takmış, başlamış kurşunlamaya... Kurşunlar Çavuşa da değmişler dökölmüşler, değmişler..."

Hamza:

"Doğru," dedi. "Yoksa o kadar candarmanın elinden öylesine çembere alınmışken, nasıl kurtulurdu? Doğru. Öldürecek. Hiçbir yolu yok mu bu adamın elinden kurtulmanın Ali? Bir yere saklansak, bir diyara kaçsak... Demirden odalara girsek..."

Ali:

"Öldürecek."

"Yalvarsak yakarsak, eline ayağına düşsek..."

"Öldürecek."

"Hiç mi bir kurtuluş yok?"

"Var," dedi Ali. "Var ama küçük bir umut. Ğğne ucu kadar bir ışık."

"O da ne?" diye azıcık cana geldi Hamza.

"O da Hürü Ana. Hürü Ana gider de Memede bağışla Hamzayı derse, belki seni bağışlar.

Hürü Ana belki senin için Memede söyler, ama benim içim... Ölse de ağzını açmaz."

"Haydi gidelim Hürü Anaya. Hele beni bağışlatsın... Gerisi kolay. Köyün birisini Memede

verir, seni de bağışlatırım. Haydi, haydi, kalk yürü," dedi Hamza.

Kalktılar, Hürü Ananın evine yürüdüler. Kapısını usul usul çaldılar.

Hürü Ana:

"Dur yavrum," dedi, "dur yiğidim, geliyorum. Çıralığı yakayım da geliyorum. Duydum, duydum, perişan etmişsin o dinsizleri. Yaralıları şu kapıda üç gün inledi kafirlerin. Azıcık bekle, Hürü sana kurban olsun Memedim. Sana kurşunlar da

geçmezmiş. Neden söylemedin de Hürü Anana, rahatça uykular uyuyaydım, gül gibi? Haram oldu uykular bana, sen dağda gezdikçe... Adam hiç söylemez mi anasına?"

Kapıyı açtı, açmasıyla:

"O neee!" diye kapaması bir oldu, elindeki çam çirası da yere düştü. Çam çirasını yerden alırken: "Kimsiniz siz?" diye bağırdı. ' |

Topal Ali Hamzanın kulağına eğildi:

"Sen konuş, beni de hiç söyleme," dedi. "Konuş."

"Ben Hamzayım, Hamza Ağa," dedi Hamza.

Hürü Ana:

"Ğt," dedi, "sen nereden ağa oluyormuşsun, hele önce köpek ol da, insan değil, it ol da ondan sonra ağa ol! Ne istiyorsun bu gece yarısı bakalım?"

"Azıcık konuşmak istiyorum Ana."

"Benim seninle hiçbir konuşuğum olamaz. Erimin kanlısıy-la, iki eli kollarına kadar kana batmış bir zalimle... Var git kapımdan."

"Ana bir şey söyleyeceğim. Çok gerekli."

"Var git kapımdan! Senin pis yüzüne bakamam. Çocukları açlarından öldüren sensin. Böyle bir kafirin yüzünü göremem."

"Ana kurban olayım."

"Var git kapımdan köpek! Köylüyü nan ekmeğe muhtaç eden sensin."

"Ana ayaklarımı öpeyim aç kapıyı."

"Var git Kelce Hamza, var git, açamam kapıyı. Koca Toro-sun on bin, on beş bin, on altı bin, bir bin bin, dünya kadar insanımı üstümüze güldüren sensin."

"Bak anam sana ne diyeceğim, bir haberim var ki sana bir haberim... Haber derim ona."

Duyunca, duyunca bir sevinecek, deli olacaksın, güzel anam. Deli deli olacaksın."

"Var git Kelce Hamza, var git kapımdan. Senin kanlı ayakların, haram gövden bu eşikten içeriye atlayamaz. Var git yoluna, var git Kelce. Haberin senin olsun. Beni cana getirecekse de, dünyayı bana bağışlayacaksa da senin haberini istemem. Beni öldürsen bile senin yüzüne bakamam, pis yüzüne..."

Hamza yalvardı, Hürü Ana, var git, dedi de başka bir şey

329

demedi. Hamzayla Topal Ali orada, Hürü Ananın duvarının dibinde sabahı ettiler. Hürü Ana da uyumadı. Sabaha kadar yatağın içinde döndü, kendi kendine konuştu durdu.

Ėlk ışıklar köyün üstüne dökülürken kapıyı açtı. Kel Ham-zanın yanındaki Topal Aliyi tanıyıp bağırdı:

"Demek can telaşına düştünüz, öyle mi, Memedimden ödünüz koptu öyle mi?" dedi.

Hamza ayağa fırlayıp ellerine sarıldı onun:

"Ana benim bir suçum yok. Söyle Memede de öldürmesin beni. Sana üç tane, on tane fistan alırım. Çok alırım. Altın küpe de alırım. On tane de beşi biryerde alırım."

Hürü Ana tiksintiyle ellerini silkti onun elinden aldı:

"Var git işine Kelce," dedi. "Var git! Ben de gelin olurum, öyle mi? Senin bana getirdiklerini takar takıştırır, ben de gelin olurum, öyle mi? Gelin olur da Durmuş Alinin mezarında göbek atarım, öyle mi?"

Topala döndü, güldü:

"Can telaşına düştün öyle mi? Can telaşına düştünüz? Memed benim hiç kimsem olmaz. Ben de Memedi göremem. Görürsem de sözümü dinletemem. Topal bilir ki Memed sözümü dinleseydi, şu Topal burada olmazdı şimdi, kara topraklarda çürürdü. Varın gidin işinize yavrucaklar, varın gidin. Benden size hayır yok. Benden size imdat olmaz. Olsa olsa... Olsa da

olsa..."

Kapısını kilitledi köyün içine yürüdü. Aliyle Hamza orada, duvarın dibinde kalakaldılar.

Hürü Ana bu sabahtan sonra bir öfke kasırgası halinde köyün içinde döndü durdu. Köyün her insanına nefretle bakıyordu. Hürü Anayı gören her köylü de, onu görünce başını yere eğiyor, yüzüne bakamıyorlardı.

Hamzayla Topal Alinin Hürü Ananın kapısına gelip, ona sabaha kadar yalvardıklarını Dikenlidüzündeki beş köyün insanı da duydu. Haber korkak fısıltılarla usul usul bütün Torosa yayıldı.

Hürü Ana onlara kapıyı açmamış:

"Varın gidin bu kapıdan köpekler," demişti. "O Ğnce Memed sizi öldürmezse, ben sizi öldürürüm. Şu ellerimle boğa-

330

I

rım. Ben bu günü, bu günü bekliyordum yezitler. Ben bu güzel günü... Anladınız mı? Bu eşikten içeri kızılca kayanın kaplanı, Akçasazın ejderhası, Yılankalenin yılanları, Kırksuyun hortlakları girer de siz giremezsiniz. Memed de tez günde sizi öldürmezse, ben de ona hakkımı helal etmem... Etmem. Etmem, anladınız mı?"

Köylüler Hürü Ananın sözlerini sadece, bire bin katarak, konuşuyorlar, ya iyi ya da kötü hiçbir yorumda bulunmuyorlardı. Seslerinin havasından, yüzlerinin deviniminden de hiçbir şey anlaşılıyordu. Daha doğrusu artık olaylara karşı nasıl davranacaklardı, onu bilemiyorlardı.

331

Kara Ğbrahimin ölüsünü de çıplak bir atın üstüne atıp kasabaya getirdiler ve kasaba mezarlığına gömdüler.

Kasaba dağların eteğinde, bir koyağın ucunda, ovanın bittiği yerdeydi. Batısında bir çıplak tepe vardı ve tepenin dibinden Savrun çayı apaydınlık akıyordu. Çayın üstündeki ak ke-fenk taşlarından yapılmış köprü, yeşilin, mavinin üstüne yapıştırılmış, güzel bir oyuncak köprüye benziyordu. Ermenilerin bırakıp gittikleri mahalle yıkıntıya yüz tutmuştu. Burada şimdi Doğu Anadolundan göç etmiş Kürtler oturuyorlar, kasabadaki en küçük bir olayla bile ilgilenmiyorlardı. Toprak damlı Ermeni evlerinde oturan Kürtlerin mahallelerinden durmadan Kürtçe bağrışmalar geliyordu. Mutlaka her gün akşamüstü Kürtler taşlarla sopalarla birbirlerine giriyorlar, kollar kırılıyor, başlar yarılıyor, bütün kasabayı bir bağrışmadır dolduruyordu. Kasaba artık bu dövüşmelere alışmıştı.

Eski Ermeni mahallesinde ulu zeytin ağaçları, incir ağaçları sıcakta toz içinde kalmış, kavruluyorlardı. Yıkık Ermeni mahallesinde yıkıntılar arasında nar bahçeleri, nar bahçelerinde sevi-şirlerken ocaktaki demirler gibi kıpkırmızı kesilen kaya yılanları, uzun uzun...

Narların çiçek açımında mahalle donanıyor, arıların, kelebeklerin, kırmızı yılanların cümbüşü nar çiçekleri dökülünceye kadar sürüyordu.

Kasabanın üstünü boz bir bulut gibi, her ikindiüstü gittikçe kabaran, genişleyen, soluk aldırmayan bir toz bulutu örtüyor-

332

du. Evlerin, dükkanların içi, insanların giyitleri, iri çakıltaşla-rmdan örülmüş ak kaldırımlar kaim bir toz tabakası altında kalıyordu. Şöyle uzaktan bakınca, kasaba, kırmızı kiremitleri, çiçek açmış nar bahçeleri, zeytin, incir, ulu çınar ağaçları, pencerelerindeki camlan, köprüsü, yarpuz tarlalarıyla apak, lekesiz bir aklıkla gözüküyordu.

Ağızları, burunları toz içindeki insanlar durmadan konuşuyorlar, birbirlerini çekiştiriyorlardı. Memurlar, ağalar, beyler Nazifoğlunun lokantasında kafayı çekip veryansın

ediyorlardı söze. Daha az varlıklılarsa, esnaf, zanaatkarlarsa Tevfiğin kahvesinde oturup çay içiyorlardı. Bir de pazaryerinde aylak aylak dolaşan köylüler...

Herkes, herkesin her şeyini biliyordu. Gizli kalmış hiçbir şey yoktu bu kasabada. Arif Saim Beyle Ğdris arasındaki savaşı, Arif Saim Beyin tutkusunu, Ğdrisin kötü durumunu şimdiye kadar belki binlerce kişi konuşmuştu. Bu savaşı bir destan gibi yaşıyorlardı. Ali Safa Beyle Vayvay savaşını da en küçük ayrıntısına kadar izliyorlar, her iki savaşın da sonunu büyük bir heyecanla bekliyorlardı. Arif Saim Bey karısının kardeşini bir gün karaçalılığa, tarlalarını vermeyen Çerkeslerle birlikte sürmüş, kırbaçlaya kırbaçlaya öldürmüştü.

Sebebini kimse bilmiyordu. Kimi Çerkeslere acıyıp karşı koymak istemiş, Arif Saim Bey de merhametli efendi, al işte, demişti. Kimi de ortada bir kadın meselesi var, diyordu. Türlü türlü sebep söylüyorlardı. Ama ortada bir gerçek varsa, o da delikanlının Arif Saim Beyin kırbacı altında, karaçalılığın dikenleri içinde can verdiğiydi.

Ali Safa Bey bundan sonra Vayvaylılara ne yapacaktı? Şimdi de hangi yıldırma yöntemini kullanacaktı? Kimi şöyle, kimi böyle, diyordu. Ve bundan sonra ne yapacağı, köylülerin de buna karşı nasıl davranacakları büyük bir zevkle tartışılıyordu.

Köylülerin son davranışları herkesi çok şaşırtmış, kasabadaki hiç kimse bu olaylar üstüne bir iki gün hiçbir yorumda bulunamamıştı. Ali Safa Beyin harmanlarının yamışı, atlarının çalınması yeni davranışlardı. Köylülerin böyle bir davranışta bulunacak ne güçleri, ne de gelenekleri vardı. Bu neydi, ne!

Ğnce Memedin yeniden dağlara dönüşü de bir acayip işti. Şimdiye kadar çok eşkiya işini gördükten, istediğini yaptıktan

333

sonra başını almış gitmiş, ortadan silindikten sonra bir daha dağlara dönmemişti. Yıllar sonra belki de bu eşkiyalardan bir ikisi dönmüştü ama, hiç kimse onların yüzüne bakmamış,

dönen eşkıyalardan en kabadayısı dört beş gün, en çok on beş günde vurulmuştu. Bu ince Memedse dağlara bir kartal hış-mıyla inmiş, Kara Ğbrahim gibi bir eski eşkıyayı ilk çarpışmada öldürmüş, bir sürü candarmayı da yaralamış, gene ortadan silinmiş gitmişti. Ali Safa Beyden başka herkes Vayvay köylüsünün dirilişini, karşı koyusunu Memeden biliyor, Memed üstüne türlü rivayetler çıkarıyorlardı. Ama ne Çukurovada, ne de dağlarda Memedi, Asım Çavuştan başka gören olmamıştı. Asım Çavuşsa Memedin baş adamıydı. Ona dokunamazdı. Ne malum, belki dağdaki Memed değildi. Memed adı altında şekavet yapan birisiydi. Ama Memed olmasa böylesine savaşıabilir, bir bölük candarmayı önüne katıp böylesine Torostan Çukura kadar kovalayabilir miydi?

Tüfeklerini, pabuçlarını dağlarda bırakmış, kaçmaktan imanları gevremiş candarmalar, can havliyle, "Yandık Allah," diye kasabaya dolmuşlardı. "Yandık Allah şu Ğnce Memedin elinden."

Ğnce Memed beş kişi, on kişiyle birlikte gelmiyordu candar-maların üstüne... Yerden biter, gökten yağar gibi yüzlerce insan yürüyordu onunla birlikte. Bir de bir top yıldırım varmış onun koynunda...

Ali Safa Bey kasabada, Tefiğın kahvesinden Nazifoğlu-nun lokantasına, oradan candarma dairesine, oradan kaymakamlığa, davavekili Siyasetçi Ahmete, Siyasetçi Ahmetten postaneye mekik dokuyup duruyor, yüreğindeki korku da gittikçe büyüyordu. Köylülerin şu ayaklanmalarının sebebini de bir türlü bulamıyordu. Hiçbir sebebe parmak basamıyor, hiçbir sebep onu kandırmıyordu. Ğnce Memed mi? O, en sonuncu ihtimal... Bu işi gene yapsa yapsa Arif Saim Bey yapabilirdi. Arkasında Arif Saim Bey olmayan köylü bütün bunları beceremezdi.

"Bizim köylümüz," diyordu, "arkasında sağlam bir güç olmadan hiçbir harekette bulunamaz. Hiç kimseye güveni yok-

I

tur. En evvel kendisine... Bir Ğnce Memede güvenip benim harmanlara ateş veremezler, atlarımı çalamaz, adamlarımı öldüre-mezler. Arkadaşlar, çok dikkatli olmalıyız. Hükümet bence yeni bir siyaset takip etmeye başladı. Ğlk oyununu da benim başımın üstünde oynuyor. Arkadaşlar, dikkat edelim, bu işi Arif Saim Bey düzenliyor. Şimdi anlıyorum onun Çukurovada çiftlik sahibi olmasını... Ne ihtiyacı var onun çiftliğe, mala mülke... Bütün Türkiye onların değil mi? Şimdi anlaşılıyor Cumhuriyetin adamlarının toprak sahibi olmalarının sebebi... Şimdi anlaşılıyor. Mudanyada zeytinlikler zaptetmenin, Egede çiftlikler kurmanın sebebi... Şimdi, şimdi anlaşılıyor. Ğnkılap bitmemiştir. Cumhuriyetin adamları Anadoluya türlü bahaneyle dağıldılar. Tetkik buyuruyorlar. Ondan sonra büyük darbelerini indirecekler, köylüyü efendi yapacaklardır. Ğnkılap büyüyor, geliyor. Bu işler Arif Saim Beyin başımın altından çıkıyor. Ğnce Memed bile onun eseri."

Dinleyenler Ali Safa Beyle hiçbir tartışmaya girmiyorlar, susuyorlardı. Ali Safa Bey haklı olabilirdi. Cumhuriyet yeniliklere yöneliyordu, bu belli. Belli belirsiz, yeni inkılap kokuları esiyordu Ankaradan. Bu da belli.

Birkaç gün içinde Ali Safa Bey kendini de, kasabadaki ağaları, beyleri de bu işin Arif Saim Beyin başımın altından çıktığına inandırdı. Arif Saim Bey bunu niçin yapıyordu? Yukardan bir emirle mi, yoksa kendi başına mı? Ğşte buna bir karar veremiyorlar, kulaktan kulağa fısıldaşıyorlar, ölü lambaların ışığında sabahlara kadar uyumuyor, konuşuyorlardı.

Tam bu sırada kasabaya Arif Saim Bey geldi. Kasaba sindi, korktu. Ağalar, beyler ödleri koparak, elpençe divan, ancak, onun huzuruna varabildiler. Arif Saim Bey kasabadaki bu ağır havayı, korkuyu sezmekte gecikmedi:

"Ğnce Memed mi?" diye güldü. "Bir zavallı çocukmuş. Ondan bu kadar korkacak, çekinecek

ne var? Cumhuriyetimiz çok kuvvetlidir. Bir Ğnce Memed değil, binlerce Ğnce Memedi bir fiskede yıkar. Aldırmayın canım."

Toplantıda bulunan Karadağlıoğlu Murtaza Ağa:

"Sinek pis deęil amma mide bulandırır. Bu Ğnce Memed bir Őey deęil ama, eŐeęin aklına karpuz kabuęu dūŐuruyor. Kōylü-

335

yü kışkırtıp bizim Őstümüze salıyor. Kōylüyü ayaklandırıyor. Ağalarımız, beylerimiz, koruyucumuz Hükümetimiz Őstüne. Kōylü ondan öğrendi ağaların atlarını çalmayı, harmanlarını yakmayı, adamlarını vurmayı. Eğer sen doğru dürüst, sahici bir çiftlik kuruyorsan, bugün bize... Yarın sana..." dedi, sonra dili diline dolaştı.

"Ya ne kuruyorum?" diye gürledi Arif Saim Bey.

"Hani, hani... Hani dedim ki belki tetkik... Belki muvazaadır."

"Ne? Siz deli misiniz? Ben bir servet dōktüm o topraklara. Çiftçilik mi oynuyorum sanıyorsunuz?"

"Hani... Hani... Bağışla Bey, yanlış anlaşıldı... Arz edemedim..."

Oradakiler de:

"Murtaza Ağadır bu, hiçbir zaman, hiçbir Şeyi arz edemez," dediler.

Ali Safa Bey:

"HaŐa! Sizin çiftliğiniz dūnyanın en modern çiftliği olacaktır. Çukurova asırlar boyunca sizin bu asil hizmetinizle Ğstiklal Harbindeki kahramanlığımız kadar övünecektir. Asil bir evladını böylece de bağrına bastığından dolayı..."

Arif Saim Bey bir kōŐeye sinmiş kocaman Murtaza Ağaya sevgiyle baktıktan sonra:

"Teşekkür ederim, bu asil iltifatınıza teşekkür ederim Ali Safa Bey," dedi. "Demek Murtaza Ağa?"

Murtaza Ağa ayağa fırladı, geldi Beyi omuzundan öptü:

"Haşa huzurdan," dedi. "Haşa yüksek huzurlarından! Ben de şu Ali Saf ann dediğini demek istemiştim... Hani var ya, hani o... Hani... Hani..."

Gene dili diline dolaşıp Murtaza Ağa kıpkırmızı kesildi.

Oradakiler Murtaza Ağanın haline gülüştüler.

Arif Saim Bey onu yatıştırmak için:

"Telaş buyurmayın Murtaza Bey, ne demek istediğinizi anladım," dedi.

Murtaza Ağa:

"Çok memnun oldum anladığına," dedi. "Anlamasan olmazdı. Yandıydım. Yoksa ocağım battıydı. Senin beni bir yanlış

336

anlaman beni öldürür, evimi yurdumu yuvamı yıkar. Var ol, sa-ğ ol Bey, ellerinden öperim."

Gitti rahatça yerine oturdu. Geçinden bir daha böyle öfkeli devlet adamlarıyla konuşmamaya antlar içiyordu. Bunlar hep kazı koz anlarlar, diyordu kendi kendine. Ah, bu Ali Safa deyyusu yok mu, nasıl da çevirdi sözü!

Arif Saim Bey, kasaba ileri gelenlerini bir şaşkınlık içinde bırakıp gitti. O gidince, berikilerin telaşlan, korkulan arttıkça arttı. Niçin gelmişti kasabaya Arif Saim Bey? Elbet bir sebebi olacaktı, elbeet!

Dağdan inmiş, günlerdir kasabada dolaşan Hamza Ağanın da hali yürekler açışıydı. Girecek bir delik, canını kurtaracak bir sığınma arıyor, kasabada dört dönüyordu. Davavekili Siyasetçiden, Kozanoğlu Fethi Beye, ondan Deli Fahriye dolaşıp duruyor, her gün Ankaraya tel üstüne tel çekiyor, avuç avuç para döküyordu kasaba çarşısına. Arkasında Topal Ali, postanenin önünden bütün gün ayrılmıyor, önüne gelene:

"O beni öldürecek, o kafir. O benim için ininden çıkıp da dağlara geri geldi. Ne yapayım?"

diyordu. "Bir akıl verin bana din kardeşleri. Ben ne yapayım?"

Ve içini, ayaküstü, bir çırpıda döküveriyordu:

"Ben ne yaptım, ben ne yaptım köylülerime, başsız kalmışlardı, baş oldum onlara. Gözünüz üstünde kaşınız, omuzunuz üstünde başınız var demedim. Beni bir sevdi köylü, bir sevdi, deme gitsin. O da, o karnı yemez kıskanç adam da bunu duymuş, köylülerin beni baba gibi, can gibi, çocukları gibi sevdiğini duymuş, saklandığı delikten çıkmış, gelmiş. O köylüyü hiç sevmez. Köylümüzün can bir düşmanı. Aman Allah ağalarımıza da düşman. Hele Hükümetimize! Ben, diyormuş, o Hükümete yapacağımı bilirim. O, köylüyü de hiç sevmez, köylü bir iyi gün görsün istemez. Ğşte bu sebepten de beni öldürür. Çün-küleyim ben köylüye gün gösteririm. Benim ağalığımda köylünün bir eli yağda, hem de bir eli baldadır. Ğşte bu sebepten, köylüye düşmanlığından o beni öldürecek..."

Arkasındaki Topal Ali de ağlamsı ağlamsı onu onaylıyor:

"Öldürecek," diyordu, "aah, o kafir Ağamızı öldürecek. Beni de..."

337

Bir gün de kasabaya Vali geldi. Ağaları, beyleri, memurları Hacı Halil Ağamın evinde başına toplayıp bir konuşuk yaptı. Ankaraya çekilen teller üstüne konuştu. Zinhar bir daha böyle işler yapılmamalıydı. Ankara bu tellere çok kızıyordu.

"Bu kasabayı topa tutarım," diye bağırdı Vali. "Hepinizi sürgün ederim. Hem de ta Fizana... Şu Ğnce Memed mi nedir, birisi türemiş. Onu da sizden isterim. Yakalayacaksınız. Ağalar himaye etmezse dağda eşkiya yaşayamaz. Anladınız mı?"

Gene Murtaza Ağa ayağa kalkıp söze karıştı:

"Anladık ama, biz himaye etmiyoruz. Vallahi de billahi de etmiyoruz. Şimdiye kadar biz de öyle bilirdik. Biz himaye etmeden dağda eşkiya yaşamaz sanırdık. Vali Bey, gel gör ki, biz de şaştık, yaşıyor, yaşıyor işte. Hem de nasıl! Kasabamızın gül adını beş paralık ederek. Yaşıyor,

yaşıyor ki yaşıyor. Hepimizi de öldürecek," dedi, gene dili diline dolaşıp ter içinde kaldı.

Vali:

"Siz," dedi, "adınız ne?"

"Murtaza Ağa."

"Siz açık sözlü, mert bir adamsınız."

"Mert..." dedi Murtaza.

"Bu Ğnce Memedi yakalamann çaresini söyleyin bana."

"Vali Bey, bu itoğlu yakalansa da yakalanmasa da olan oldu zaten. Kurdun ağzına kan değdi.

Hem de eşegin aklına karpuz kabuğu düştü. Bundan sonra bizi de, Hükümetimizi de iflah etmez bu köylüler," dedi Murtaza. "Bu Ğnce Memed yüzünden."

Vali:

"Ben böyle açık sözlü adamları severim," dedi.

"Ğyi yaparsın, has yaparsın, münasiptir," diye övündü Murtaza. "Ben hep doğru sözlü olurum, iç gibi..."

"Gelin şöyle yanma oturun."

Murtaza gitti onun yanındaki sedire çöktü, ellerini de dizlerinin üstüne koydu.

"Vali Bey," dedi, "sana bir hikaye daha anlatayım da sonra varayım gideyim işime."

Vali:

"Anlatın bakalım. Rica ediyorum."

338

"Ğnce Memed üstünedir. Bu böylece biline. Hiç kimse alınmaya. Yılanı küçükken ezmek gerek. Ğnce Memed büyüdü. Belki şu dağdaki yeni türeyen eşkıya belki de asıl Ğnce Memed değildir. Artık Ğnce Memedi hiç öldüremeyiz. Ğnce Memed ölmez. Durun bakalım, anlatayım. Yılanı bilir misin, kocaman yılanı? Benzetmekte hata olmaz."

"Bilirim," dedi Vali.

"Yılan nasıl ölür bilir misin?"

"Bilmem," dedi Vali.

"Başını bir taşla ezersen, ölür. Bu bir!"

"Ölür," dedi Vali. "Bu bir."

"Bir de boğarsın yılanı, bu iki. Bir de kurşunlarsın yılanı, bu üüüç! Yılan türlü türlü ölür bir de... Hastalanır ölür, leylek yer ölür, şöyle ölür böyle ölür. Bir de nasıl ölür, bilir misiniz?"

Valinin hoşuna gidiyordu Murtazanın konuşması.

"Bir de nasıl ölür?"

"Bir de nasıl mı ölür, sorduğu şeye bak Vali Beyimin! Bir yılan iğne ucu kadar bir yara alırsa... İğne ucu kadar bir yara ne ki! Bir insan, bir hayvan iğne ucu kadar bir yara alırsa ne olur? Hiçbir şey olmaz, düşünmeyin, hemen iyi olur. Halbuysam ki bir yılan iğne ucu gibi bir yara alırsa ölür. Nasıl ölür dersenez, işte onu siz görmediniz, bilmezsiniz. Ben bilirim. Yılan iğne ucu kadar da olsa bir yara alınca, sarıca karıncalar o yaraya üşüşürler. Bir gün içinde yılanı yer bitiriverirler. Anladın mı şimdi Vali Bey?"

Vali onun gözlerinin içine gözlerini dikmiş düşünüyordu:

"Evet," dedi. "Sözünüzü bitirin."

"Ğşte Ğnce Memed yilandaki açılan bu iğne ucu kadar yaradır."

"Evet."

"Efendime söyleyim ki, Ğnce Memed Abdi Ağayı öldürdü, toprağını köylüye dağıttı, bu yarayı açtı. Şimdi sarıca karıncalar bedene üşüştüler. Ğnce Memed ölse de yaşasa da gayri ne biz, ne de bu Hükümet kolay kolay iflah olamayız. Başımız dertten kurtulmaz. Köylü sarıca karıncalar gibidir, akılsız, yolsuz yordamsız. Amma velakin bir yerde, iğne ucu kadar bir yara açılmasın, yer bitirirler. Bizi işte bu Ğnce Memed yüzünden

önce teker teker, sonra toptan yiyip bitirecekler. Sizi de bizi de Vali Bey. Ben köylüyüm ve de köylü milletimizi de gayetlen iyi bilirim. Bendeniz efendim, köylü milletin ciğerini ışık gibi, derinden okurum. Sizler akıllısınız ve çok akıllı, okumuş yazmış büyük kişilersiniz. Ben hayatımda, bunlar da bilirler ki, hiçbir şeyden korkmadım, işte bu Ğnce Memeden ödüm pathyor. Ölüsünden de, dirisinden de..."

"Mübalğa ediyorsunuz Murtaza Bey."

"Sen öyle san, var sen öyle san Vali Bey. Ben şimdiden kendimi ölmüş sayıyorum. Sarıca karıncalar bedenimde dolaşmaya başladı."

"Mübalğa ediyorsunuz."

Murtaza Ağa bağırmaya, ellerini kollarını geniş geniş sallamaya başladı:

"Vallahi de billahi de, vallahi de billahi de Ali Safa Beyin başına gelenler Ğnce Memed yüzünden. Sanca karınca işi... Ali Safa Bey ne derse desin, nasıl düşünürse düşünsün, sarıca karınca işi."

"Murtaza Ağa, senin yüreğini ulu bir korku sarmış," dedi Ali Safa Bey. "Mübalğa ediyor, bir zavallı çocuğu gözümüzde büyütüyorsun."

"Sen öyle bil," dedi Murtaza. Ter içinde kalmış, boynunun damarları şişmişti. "Sen öyle bil. Yakında bütün çiftlikler yakılır, bütün ağalar öldürölür, varımız yoğumuz yağma edilirse, görürsün. Sen öyle bil. Hem de sarı karıncalar..."

Akşama kadar konuştular, gülüştüler, bir anlaşmaya vardılar. Vali artık bu kasabadan Ankaraya hiçbir şekilde asayiş üstüne tel çekilmemesini, arzuhal, mektup gönderilmemesini istiyordu. Ağalar, beyler bir daha böyle bir şeyin olmayacağını Valiye söylediler. Ona sağlam, namus sözü verdiler.

Vali:

"Gözünüzde büyütmeyin şu zavallı çocuğu. Bu memleket Çakırcalıyı görmüştür," dedi. "Bu Toros dağlan Gizik Duranı, Karayılanı, Yozcuyu, Cötdeleği, Kürt Reşidi görmüştür. Pek yakında Ğnce Memedin ölüsü bu kasabann caddelerinde sürüklenecektir."

Otomobiline binip toz duman içinde kasabadan ayrıldı.

340

Kaymakam hemen o akşam Hamza Ağayı çağırdı:

"Derhal köyünüze gidecek, bir daha da yakın zamanlarda kasabaya gelmeyeceksiniz.

Kasabann kuvvei maneviyesini kırılıyorsunuz. Nedir o, her gün Ankaraya tel çekiyor,

büyüklerimizin başını ağrıtlılıyorsunuz! Bir daha da hiçbir şekilde Ankaraya tel çekmek yok."

Hamza bitkirt:

"Ya beni öldürecek," dedi. "Kaymakam Bey, o beni öldürecek. Aaah, ben nerelere gideyim, o beni öldürecek."

Kaymakam başını salladı, Hamzann acısına ortak oldu:

"Öldürecek," dedi. "Biliyorum, seni öldürmek için kayıplardan geriye döndü. Biliyorum ama, ne gelir elden. Hükümetimiz daha çok zayıf. Biliyorum ama... Vali de onu yakalamaya söz verdi ama, hiç zannetmiyorum efendim, iki gözüm, sultanım Hamza Bey... Kadere rıza deyip köyünüze dönecek, bekleyeceksiniz. Ola ki bir mucizat görüle..."

"Aaah, öldürecek..."

Hamza o gün atına bindi, arkasından Topal Ali dağların yolunu tuttu.

Ğkindiüstüydü, kasaba bir toz bulutu altında kalmış, dağlara doğru sarımtırak bir toz esiyordu.

Kırmızı, tozlu nar çiçeklerine çokuşmuş anlar... Bir yaşlı nar ağacının bedenine sıvanmış üst daldaki iri bir kelebek ölüsüne doğru çekilen binlerce sarıca karınca...

Çok sıcak vardı.

"Koca Osman kurban şahine."

Galyeni ağzında, sağ eli dolma tabancasının üstünde Koca Osman dimdik, on beş yaşında delikanlı gibi köyün içinde dolaşüyor, önüne gelene birkaç söz söylüyor, saçlarını okşuyor:

"Koca Osman kurban Memede, kurban alıcı kurda, kurban şahine. Kurban kurumuş ağaca can verene, yaprak döktürene. Koca Osman kurban Memede," diyordu.

Köy de Koca Osmanın sevincine katılıyordu:

"Vayvay köyü kurban Memede. Anavarza yazıları. Çukurova köylükleri kurban Memede."

Vayvay köyünün Ali Safa Beye aynıyla karşılık vermesi, harmanlarını yakıp atlarını çalmaları bütün Anavarza yazısını cana getirmişti. Herkes bu işi Memeden biliyordu.

Neredeyse Muslu da bütün işleri Memedin yaptığına inanacaktı. Memed üstüne hikayeler, rivayetler, efsaneler, türküler gene almış yürümüştü.

"Hikmeti hüda," diyordu Koca Osman, Ferhat Hoca. **"Bu köylü milleti anlaşılmaz ki!**

Sabahtan akşamlara kadar şahinimiz dillerde, ana ne Hükümet duyuyor, ne bir tek ağa, ne bir tek bey. Olacak iş mi? Hiç mi adamları, akrabaları yok şu köylülerin içinde ağaların, beylerin, Hükümetin?"

Var ama köylüler bir ağız olup, onlara, işte böyle bir ağız olup, ağızlarını da dikmişler. Onun üstüne bir tek söz sızıyor yabana.

Ferhat Hoca, Koca Osman bu geveze köylülerin böylesine

ketumluğunu anlamıyorlardı. Şimdi candarmalar herhangi bir köylüyü yakalayıp derisini yüzsele, gözlerini oysalar ağzından onun üstüne bir tek söz alamazlardı.

Koca Osman:

"Bu insanoğluna bir var, çöpünü, sineğini güvenemezsin, bir var, canını kaldır at önlerine,

cam gibi korur," diyordu.

Köylüleri 'sevinçten deliye döndüren başka bir şey daha oluyordu. Her gece, tam gece yarısı

Ali Safa Beyin çiftliği, aynen Vayvaylı köyü gibi kurşuna tutuluyordu.

Şefçe Kahya:

"Kaçacak," diyordu. "Ali Safa çiftliğini bırakıp Anavarza yazısından kaçacak."

Candarmalar, Ali Safanın adamları her gece çiftliği bekliyorlar, tam gece yarısı olunca,

karanlıkta, nerden geldiği belirsiz kurşunlar çiftliğin üstüne yağıyor, sonra kurşunları

sıkanlar yer yarıyor, yerin dibine geçiyorlardı. Arıyorlar tarıyorlar, bir türlü onları

bulamıyorlardı. Safa Bey şaşkına dönmüş, üç kere Arif Saim Beye gitmiş, başına gelenleri

anlatmıştı. Arif Saim olanı biteni dinlemiş dinlemiş, sadece gülmüştü.

Ali Safa Bey:

"Köylüler ayaklandılar," demişti. "Düpedüz ayaklandılar. Bir irticai hareket hazırlıyorlar."

Arif Saim Bey gene gülmüş:

"Köylüler ayaklanamazlar. Türk köylüsünde öyle bir kabiliyet yoktur," diye ona karşılık

vermişti. "Ayaklanamaz. Onda öyle bir gelenek yok."

Ali Safa Bey: "Ya benim yanan harmanlarım, ya çalınan atlarım, ya her gece kurşunlanan

çiftliğim?" diyememişti. "Bütün bunları yapan Türk köylüsü değil de siz misiniz Arif Saim

Bey? Belki de sizsiniz. Köylüler bir büyük yerden kuvvet alıyorlar. Sırtlarını çok sağlam bir

kayaya dayamışlar. Yoksa bu ölümler etlerini kessem, şu yaptıkları için bir tekine cesaret

edemezlerdi. Bu kuvvet siz olabilirsiniz Arif Saim Bey. Bu kuvvet Paşa olabilir. Emniyeti

Umumiyenin ajanları olabilir," diyememişti.

Büyük bir şaşkınlığa düşmüştü. Ğs bulaşmış gibi esmer yüzü domur domur ter içinde

kalıyordu. Durmadan gece gündüz düşünüyor, terliyordu. Köylere bir sürü adam salmış, bu

işin

ORHAN KEMAL

ĞL HALK KÜTÜPHANESİ

aslımı astarını öğrenip gelin, demişti. Hiçbirisi akla uygun bir şey getiremiyordu.

"Kırklar dağından kırk ermişler çekilmiş gelmiş, Ali Safa Beyin harmanlarını yakmış, atlarına binmiş gitmişler. Bir de yedi tane ermişi orada bırakmışlar, her gece yarısı, Ali Safa Bey çiftliği boşlayıp gidinceye kadar orayı taşılayacaksınız, demişler. O dinsizin konağını... Onlar da, o görünmezler de konağı her gece taşıyorlar, görünmeden çekip gidiyorlarmış."

Ali Safa Bey öfkesinden kuduruyor:

"Saçma, saçma," diye bağıyordu. "Yakında, yakında konağımı kim kurşunluyor, bulacağım, bulacağım, bulacağım, atlarımı kim çaldı, harmanlarımı kim yaktı pek yakında bulup ortaya çıkaracağım. Köylüleri kim ayaklandırıyor, kim kışkırtıyor, hepsini tespit edeceğim, ondan sonra da Ankaraya gideceğim, görür onlar. Evimi kurşunlayan ermişler irticai bir hareket değil de nedir? Ankarada soracağım, soracağım. Biz bu vatani bunun için mi kurtardık, evimizi kurşunlayan görünmezleri de düşmanla birlikte denize döktük sanıyorduk. Soracağım, hepsini soracağım."

Neydi bu başına gelen? Kozana, Osmaniye, Ceyhana, Payasa kadar gitti. Önüne gelen ağaya başına geleni anlatıyor, sebebini soruyordu. Hiç kimse onun yüreğine su serpecek bir söz söyleyemiyordu. Yalnız bir tek ağa, Ceyhanbekirli çiftliği olan yaşlı Türkmen beyi Kürt

Ali Ağa akla yakın bir sözler etti:

"Ali Safa oğlum," dedi. "Sen köylüleri çok sıkıştırmışsın. Bir odaya bir kedi yavrusu koy, hem de durmadan üstüne git, sonunda kedi yavrusu senin gözünü oyar. Kedi yavrusu kedi yavrusu iken... Ğnsanoğlu kedi yavrusu değildir. Ne kadar kor-kaksa, o kadar da yiğittir.

Başka sebep arama, bu budur."

Ali Safa Bey buna da inanamıyordu. Çünkü köylüleri avu-cunu içi gibi biliyordu. Ne kadar sıkıştırırsan sıkıştır, sıkıştıkça pusarlardı. Bunu Kürt Ali Ağaya söylemedi. Arkasında sağlam, büyük bir güç olmadan, Türk köylüsü böylesine ayaklanamazdı. Delice ihtimalleri biribiri arkasına kafasında sıralıyordu.

Köylülerin direnişinin nedenini bulamadıkça öfkeleniyor, öfkelendikçe kuduruyor, dengesini yitiriyordu. Atma biniyor,

344

Anavarza köyelerine çıkıyor, köylerin ortasında atının üstünde dimdik duruyor, başına biriken köylülere:

"Kan kusturacağım o Vayvay köyüne, kan, kan, kan," diyor, atını üzengiliyor, bir öfke kasırgası gibi doludizgin Anavarza ovasını dolanıyordu.

"Şu hayvan misali köylülerde ittifak var da, her gece evimi kurşunluyorlar da,' ayaklanmışlar da, bizde ittifak yok. Hiçbir ağa, bey, hem de Hükümetimiz, halin nice dir Ali Safa Bey, diyor mu? Atmışlar tek başıma beni aslanın dişleri arasına... Bugün bana yarın onlara değil mi? Görsünler? Ben burada mağlup olayım da, görsünler onlar... Bütün Çukurova yağma edilecektir."

Kafası durmadan işliyor, köylüye yapılacak kötülükleri pişirip kotarıyordu. Akla hayale gelmedik korku çeşitleri buluyor, icat ediyordu.

Köylüler de Ali Safa Beyin şaşkınlığının, perişanlığının, çaresizliğinin farkındaydılar.

"Koca Osman hayran şahine... Ala gözlüme, yiğidime, alemlerin yakışığına, Muhammedin güzel ışığına..."

Koca Osmanın evine gece olsun, gündüz olsun onu görmeye uzak köylerden insanlar geliyordu:

"Yok," diyordu Koca Osman. "O bir şahindir, güzel kanatlı. Geldi Anavarza çölüne bir

kondu, sonra da uçtu gitti.. Alici şahin düz ovada ne gezer! Çekti gitti kayalıklarına. Onu bulana aşk olsun. Onu doğuran anaya, gören göze, onun bastığı yola, içtiği pınara, onun üstüne düşen ışığa, yağan yağmura, doğan güne, bulaşan geceye aşk olsun..."

Ve insanlar boyunları bükük, bütün istekleri içlerindex kalmış köyelerine geri dönüyorlardı. Bir tek Sarı Sefer geri dönmemişti. "Göreceğim de, göreceğim şahini," diye dayatmış, üç gündür Koca Osmanın evinin eşikliğine oturmuş bekliyordu.

Sarı Sefer Narlıkışladan kimsesiz, onun bunun kapısında çalışan, dudakları çatlamış, boz kirpikli, saçları kirpi oku gibi dimdik, on dokuz yirmi yaşlarında gösteren bir delikanlıydı. "Onu göreceğim," diyordu. "Bıktım canımdan. Beni kabul ederse onun çetesi olacağım."

345

Koca Osman, ne yapıyor, ediyor, onu kapının eşiğinden ayıramıyordu.

"Varma üstüme Osman Ağa, ben zaten canımdan bezmişim, hem de diriymen ölmüşüm, ya öleceğim bir iyice, ya da onu göreceğim."

"Göremeyeceksin," diye bağıırıyordu Koca Osman. "O burada yok."

Bir gece çamura batmış Deli Muslu geldi Koca Osmana. Ferhat Hocayı da çağırıldılar. Ferhat Hoca sarılıp Musluyu iki gözlerinden öptü. Süleymanı, Ahmedini de öptü:

"Ğyi yaptınız çocuklar," dedi. "Allah yanında mübareksiniz."

Zeyneli sordu. Onlar Zeynel üstüne hiçbir şey söylemediler. Zeynelin ortadan silinişine köyde herkes, Zeynelin karısı bile sevinmişti.

"Zeynel şahinin Çukurovaya indiğini Ali Safaya, Hükümete söylediler," dedi Koca Osman.

"Bugün söylemez, yarın söylemez, dayanamaz öbürsü gün söylediler."

Muslu Memedi görmek istediğini söyledi. Ferhat Hoca:

"Onun hali kötü Muslu," dedi. "Köyünü perişan görmek onu yıkmış. Hiç kendinde değil, sayıklayıp duruyor. Ne söylediğini, ne düşündüğünü kendi de bilmiyor. Onu görmeseyiz daha

iyi olur."

Muslu:

"Onu mutlaka görmeliyim. Görmesem olmaz. Neden böyle olmuş, görmeliyim," diye dayattı.

Koca Osman:

"Görsün," dedi. "Belki bir soracağı var Muslunun ona. Musluya el veren şahinim değil mi?"

El verip de Ali Safanın üstüne bir yıldırım yalım gibi süren?"

Sabaha kadar tartıştılar. Bu yüzden, o gece yarısı Ali Safa Beyin konağı kurşunlanmadı.

Sonunda Ferhat Hoca:

"Beş altı gün sonra gel, Kamer Anayla Seyran seni ona götür-sünler. Onlar bakıyorlar şahine. Yarasını ilaçlıyorlar," diye yumuşadı. "Belki beş altı gün içinde yarası iyileşir de çocuk kendine gelir. Ama ben onun halinden ürküyorum. Onu iyi görmüyorum."

346

"Ona bir şey olmaz," dedi Muslu.

Bütün Anavarza köylükleri bir göz olmuşlar bekliyorlardı. Ali Safa Bey bu başına gelenlerin altında kalacak bir kişi değildi. Durun bakalım, ne karşılık verecekti. Ferhat Hoca bunu

Musluya sordu.

Muslu:

"Ne karşılık' verirse versin, on mislini, yüz mislini alacak. Yanımızda, köyümüzde o var ya..." diye gürlledi.

Sıcaklar çöktü, sinekler yaz gecelerini büyük bir uğultuyla doldurdu. Aşağı yukarı köyün bütün çocuklarını, erginlerin de yarısını sıtma tutuyordu. Köylüler sarı sıcağın altına, köz gibi kızmış toprağın üstüne yatıyorlar, sabahlardan akşamlara kadar üşüyerek tir tir titriyorlardı. Sıtma bile her yılki gibi onlara koymuyordu. Yanarken, üşürken içlerindeki kıvanç onları hiç bırakmıyordu. Ali Safa Beyin konağından her gün onlara haberler

geliyordu. Haberler-'Vay vay köyünden bir anda bütün Anavarza ovasına yayılıyordu. Onun da nereye gittiğini, nerede durduğunu bilmiyorlardı ama, ondan da haberler eksik olmuyordu. Bir bakıyorsun Kayranlının dağında bir zalimin evini basmış, bir bakmışsın Haçın dağlarında bir bölük candarmanın önüne katmış, Çukurovaya kadar sürmüş. Bu arada iki üç kere de Ğdris Bey geldi köye. Anavarza çarpışmasından sonra artık bir kurt gibi geceleri iniyordu Çukurovaya.

Oda:

"Ğlle de şahini göreceğim," diyor da başka bir şey demiyor-du.

Koca Osman, Ferhat Hocaya soruyor, o da:

"Mümkünü yok, olamaz, şahini bu adam göremez," diyor dayatıyordu. "Ne idüğü belirsiz, üstelik de bir bey."

"O kötü bir kişi olsa, ağa olsa, bey olsa, hükümer olsa köylü ona güvenir miydi? Güvenir de şahinin ovada olduğunu Ğdris Beye söylerler miydi? Bu adam iyi, dost bir adamdır. Varsın görsün onu," diyor, Ferhat Hocaya karşı çıkıyordu. "Ğyi bir adam, has bir adam. Belki şahinime bir diyeceği var."

"Bir diyeceği olamaz onun," diye bağııyordu Ferhat Hoca. "Bu adam Memedi görmeyecek.

Anladın mı Osman Ağa? Ne

347

olduğu belirsiz bir adam. Hangi akılsız köylüden öğrenmişse öğrenmiş onun yerini."

Sonunda Ğdris Beye:

"Biz onu ne gördük, ne de biliriz," karşılığını veriyorlardı. "O hiç ovaya iner mi, deli mi o? O dağlarda gezer," diyorlardı.

Ğdris Bey inanmamış, atma biniyor, gecenin içine sürüyordu.

Selver Gelinin uzakta, Endel köyünde bir torunu vardı. Bu çocuk varı yoğu, canı ciğeriydi

Selver Gelinin. Bütün kış yemez, içmez, eline ne geçerse biriktirir, torununa saklardı. Ğri narlar, olgun kavunlar, karpuzlar, Maraş dağlarından gelen bastıklar, kuru dutlar, üzüm, her şey, her şey torunu içindi. Bir de bir kocaman kovan arısı vardı. Ak petekler her yıl balı götüremez olur, petekler kovandan taşardı. Herkesin arısı vardı ama Selver Gelinin kovanı başkaydı. O, başka türlü bakardı arılarına, onun balı safi püren kokar ve apak olurdu.

Arıları da öteki arılara bakarak daha besili, daha parlak renkli, iriydi.

Balmı kesmiş, peteklerini süzmüş, büyük nakışlı bir hızma-na doldurmuştu. Torununa götüreceği günü bekliyordu. Hız-manı duvara asmış, zevkle seyrediyordu. Her yıl böyle yapar, torununun balından bir parmak bile alıp ağzına sürmezdi. Sandığı da kokulu dağ elması, armut, kuru incir, üzüm, bastıklar, kuru dut doluydu.

Balı sağdıktan, hızmana doldurup duvara astıktan sonra uzun bir süre balı seyretti. Bu yıl eli varıp da bal hızmanını duvardan alamıyor, bir türlü torununa götüremiyordu. Bir şeyler, ağrına giden bir şeyler vardı, bu yıl bal hızmanının duvarda duruşunda.

Selver Gelin bir sabah dayanamadı, bal hızmanını duvardan aldı, sandıktaki çerezleri de bir kilim heybeye boşalttı, aldı Koca Osmana götürdü:

"Al Osman," dedi. "Çok düşündüm taşındım, bu yıl bunları torunuma götüremedim. Elim varmadı, gönlüm gail olmadı. Bu yıl bunu ona ver. Çok sefillik çekmiş, hiç ekmek yememiş. O dağlarda ne olur ki yesin fıkara... Kurumuş kalmış, boy atamamış. Daha tazecik fıkara, iyi yer içerse belki boy atar, kendine

348

gelir. Bunu ona götür. Anasının sütü gibi helal olsun. Söyle ona Selver Gelin sana kurbanlar olur, de, e mi?"

Koca Osman kabardı, üstüne renkli elişlerinden türlü nakışlar yapıştırılmış bal hızmanını okşadı.

"Olur," dedi, "güzelim Selver Gelin, olur. Söylerim. Sana bunu güzelim Selver Gelin gönderdi derim. Ye iç güçlen. Dağlar gibi ol! Seni görenler heybetinden de ürksünler. Şahin de küçük ama vermez avını ya, gene de sen heybetlen derim. Selver Gelin akıllı bir anadır, öyle istiyor, derim."

Selver Gelin ciddileşti:

"Öyle söyle, öyle istiyorum," dedi kıvançlı gülümsedi.

Koca Osman bal hizmetini okşuyor:

"Hızmana da ne güzel nakışlar vurmuşsun Selverce," diyordu. "Ne de parıl parıl. Dünyayı, Cenneti getirmişsin de bu hizmetin üstünü donatmışsın. Eline sağlık."

Hızmanın karasının üstünde çok mavi, iri bir tüfek vardı elişinden. Tüfeğin yanında da bir el duruyordu, azıcık yumulmuş.

"Osman kurban şahine, yavrusuna, aslanına, yiğidine, iki gözünün ışığına, alemlerin yakışığına," dedi. "Güzel elinin tasvirine de..."

Selver Gelin çok sevindi Koca Osmanın bunu böyle anladığına.

"Selver Gelin de kurban..." dedi.

349

Savrun çayı Akçasazın yukarı ucuna doğru yayılıp çakıl-taşlarını yayıyor, sonra da çakıltaşlarının arasından ince ince çağıldayarak ikiye ayrılıyor, ortada etekleri kumlu bir tümsek bırakarak Akçasaz bataklığına iniyor, bataklığın kaynayan çamurlarına bükülüğün altından geçerek kavuşuyordu. Her bitki yeşilden patlamıştı. Bataklığa doğru adanın kuzeyini yaşlı söğütler bir perde gibi çeviriyordu. Doğuda, adanın başladığı yerde de küçücük bir çınar ormanı yükseliyordu. Savrun çayı çınarların dibine yer yer çakıltaşlarını yığmıştı. Güneyde zıncırları, berdileri, kamışlarıyla perde perde bir de bükülük yükseliyordu. Batıdaysa uçsuz bucaksız Akçasaz bataklığı... Bükülük bir kuş cennetiydi. Yılın her gününde

büklüğün ağaçlarına başka bir cins kuş kümelenirdi. Büyüklü küçüklü yüz binlerce çeşit kuş... Sabahları gün doğmadan önce, tan yerleri ışıırken binlerce kuş birden ötmeye başlıyordu. Büklüğün üstüne bulut gibi kuşlar konuyor, kara bulutlar gibi kuşlar kalkıyordu. Bu ada Seyfalinindi. Babasından, dedesinden bu yana onlar buraya bostan dikerlerdi. Çukurovanın en iri karpuzları, en ballı kavunları bu mil toprağında yetişirdi. Bir de belki dünyanın en iri kadife çiçekleri, çal gibi büyük reyhanları olurdu bu bostanda. Yazın sıcağında ta uzaklardan kokuları duyulurdu. Altı yıldır bu bostanı Halilcik bekliyordu. Bir gün Seyfaliye çok uzun boylu, azıcık öne doğru bükülmüş, boynunu da omuzlarının arasına çekmiş patlak gözlü, kaşsız kirpiksiz, yaşını hiç belli etmeyen, bumburuşuk yüzlü bir köse gelmiş:

350

"Ben bu hayattan bıktım arkadaş, Seyfali Ağa," demişti. "Bana şu bostanı ver de bekleyeyim. Boyunca sevaba girersin. Biliyorum, bu bostanı bekleyenler ancak üç yıl dayanabilirler, sonra cartayı çekerlermiş. Zehirli sıtma bostan bekçilerini alır alır götürürmüş."

Seyfali de:

"Peki arkadaş," demiş, o yıl bostanın bekçiliğini Köse Hali-le vermişti.

Köse Halil ölmek değil, sıtmalanmamıştı bile. Netmiş ney-lemiş sıtmalanmamıştı. Soranlara,

"Ben sineğe karşı afsunlandım," diyor, boğazındaki büyük, nakışlı muskayı gösteriyordu.

Köse Halil her bahar, bostan dikiminde geliyor, her güz bostan bozumunda ortadan çekilip gidiyordu. Nereden geldiği, nereye gittiği hiç belli değildi.

Memedin köye geldiğinin üçüncü günüydü, Seyfali bostana indi:

"Halilim," dedi, "sana canımı, malımı, ırzımı, namusumu güvenebilir miyim? Sana şu koskoca fıkara milletinin gözünün ışığını güvenebilir miyim?"

Halil hemen işi çaktı, gülmeye başladı:

"Uzun söze ne hacet Seyfali Ağa, o benim de iki gözümün ışığıdır," dedi. "Benim şu kötü canım, şu kara topraklara gömülmeden onun kılma hile gelmez. Ona öyle bir yer yaparım ki, onu insan olan göremez, bulamaz."

Başka konuşmadılar. Memed o gece Köse Halilin iki söğüt ağacının dallarına kurduğu geniş çardakta serin, rahat uyudu. Köse Halil sazları ince ince dokumuş, cibinliğe benzer bir şey yapmıştı. Sazlardan örülmüş cibinliğe öyle hava delikleri uydurmuştu ki hem içerisi serin oluyor, hem de sinek giremiyordu. Ve dışarda bulut gibi sivrisinekler uğulduyor, bir tanesi olsun sazlardan dokunmuş cibinliğin içine giremiyordu. Altı yıldır Halilin sıtmalanmamasının nedeni işte buydu.

Ay ışığı vardı. Halil o gece hiç uyuyamamış, sabaha kadar Memedin soluk alışını dinlemiş, bu küçücük adamın macerası üstüne derince düşünmüştü. İşte bu küçücük adam şimdi yaralıydı, yorgundu. Dünyasından geçmişti.

Köse Halil bu arada Memedin yarasını ilaçlayan Kamer

351

Anaya, Seyran Kıza, Ferhat Hocaya, Koca Osmana elinden gelen yardımı da yaptı. Kamer Ananın merhem için arayıp da bulamadığı otları, çiçekleri, sakızları sazlıkta, Anavarza kayalıklarında, dağlarda aradı buldu. Kamer Ananın, Seyranın ilaçları, Halil olmadan, Memedin yarasını on beş güne varmadan iyi-leştiremezdi. Yarası iyileşen Memed gittikçe içine kapanıyor, kimseyle konuşmuyor, kimsenin yüzüne bakmıyordu. Halil, Kamer Ana, Seyran Kız bir şeyler soracak olsalar duymuyor, görmüyor, karşılık vermiyordu. Önüne koydukları yemekleri görmeden, tadını almadan büyük bir çabuklukla yiyordu. Yemeğini yiyor, Halilin onun için yaptığı, bir tünel gibi oyarak kokulu mersin dallarıyla döşediği kovuğuna giriyor, yatıyordu. Kovuğundan çıktığında da bostanın, Savrun çayının içinde ayakları taşlara, karpuz kavun teveklerine takılarak, uyrgezer, düşe kalka yürüyordu. Öyle bir haldeydi ki görmüyor, duymuyordu.

Köse Halil onu soranlara, Seyran Kıza, Kamer Anaya, Koca Osmana, Ferhat Hocaya:

"Onu cin çarpmış," diyordu. "Ben çokook cin çarpmış adam gördüm tıpkı bunun gibiydiler.

Tıpkı tıpkı... Bizim köyde bir Ala Mustafa vardı, bir gün... gece..."

Ve Ala Mustafanın hikayesini, onu nasıl cin çarptığını en küçük ayrıntılarına kadar anlatıyordu. Ala Mustafa cinler düğün yapar, şölende yemek yerlerken, ne bilsin, üstlerine işemiş, cinler de onu böyle serseme çevirivermişler. Halil ant içiyordu ki Memed de bir dağda, bir mağarada cinlerin üstüne işmişti. Hoca, doktor para etmezdi. Ancak, onu böyle yapan cinler merhamete gelip iyileştirebilirlerdi.

Koca Osman gözleri yalım yalım, bir eli tabancasının kabzasında, bir eli de Köse Halilin boynunda:

"Bana bak Köse," diye bağııyordu. "Anam avradım olsun ki seni öldürürüm. Onu cinlerin çarptığını kul olana söylersen senin kanını içerim."

Köse soğukkanlı:

"Söylenir mi hiç Osman Emmi," diyordu. "Hiç söylenir mi? Söylenir de milletin şevki kırılır mı? Köylüler duysa ki o bu halde, çöküverir de köyü bırakıp kaçarlar. Hiç kimseye söylenir

352

mi? O kadarlığımı biz de biliriz emmi, ohhooo sen de! Biz kaçın kurası Köse Haliliz! Biz bu sakalı değirmende ağartmadık."

Köse Halil bir gün Seyrandan büyük bir kazan, bir kalıp sabun, bir kat da yepyeni çamaşır istedi. İkinci gün Seyran istenileni getirdi. Sabun pembe, kokulu bir sabundu. Ta Harman-cadan bu yana bohçasında taşımış, kullanmaya kıyamamıştı. Halil hemen oracıkta bir ateş yaktı, su ısıttı, Memedi bir kamış kökünün arkasında soydu, onu bir kalıp sabunla çocuk gibi ovo ova yıkadı, kuruladı, giydirdi. Koca Osman ona bir yeni kara şalvar, bir de çizgili Maraş inanişından mintan yaptırmıştı. Bir de arkası basık Adana ayakkabısı almıştı. Halilin giydirdikleri Memede yakıştı. Yeni, alışmadığı giyitlerin içindeki Memed biraz küçülmüş, biraz da çocuk gibi kalmıştı. Uzamış kıvrıcık sakalı da olmasa, şu çocuğun Ğnce Memed

olduğuna bin tanıkla kimseyi inandıramazsın.

Halil, "Elim değmişken .şunu bir de güzelce tıraş edeyim," dedi.

Çakısını uzun uzun kılavladı, keskinleştirdi, ikindi serinliğinde de Memedi bir güzelce de tıraş etti, karmakarış saçlarını da şöyle yana özenle taradı. Bir ara Memed Halile baktı, ona gülümsedi, elini tuttu sıktı. Halil koşarak çınarların altında oturan Seyranın yanına geldi, heyecandan tıkanıyordu:

"Seyran Bacı, Seyran Bacı," dedi, "gördün mü olam? Cana geldi, cana geldi! Vallahi billahi elimi sıktı. Hem de bana bir iyice güldü."

"Güldü mü?" diye sordu Seyran. "Sahi güldü mü?"

Ayağa kalktı, Memede doğru yürüdüler.

Memed ayaktaydı. Gelenlere bakıyordu. Bir hoş, hiç görmemiş gibi, gözlerini iyice açmış hayretle bakıyordu. Bakıyor, gülümsüyordu.

Seyran onun elini tuttu, yüzü yalımlandı, kıpkırmızı kesildi:

"Geçmiş olsun kardaş," dedi.

Memed hayran hayran Seyrana bakıyor gülümsüyordu.

Halil:

"Tamdın mı ağam?" dedi. "Bu kız Seyran Kız. Kamer Anayla birlikte senin yararı bu kız iyileştirdi. Ben de Köse Ha-lilim. Bu bostanın bekçisiyim."

353

Halil Memedin bir şeyler arandığını sezdi. Bir acayip boşlukta kayıyor gibiydi:

"Ne arıyorsun kardaş?" diye sordu Halil.

Memed yanını yönünü yokluyordu.

"Tüfeğini mi arıyorsun? Ğște burada."

Elinden tuttu, çardağın altına götürdü. Çardağın altındaki ot yığınını bir yana çekti. Yığının

altındaki çukur meydana çıktı. Çukurun ortasına durulmuş bir hasır uzatılmıştı. Halil eğildi hasırı açtı. Tüfek, fişeklikler, dürbün, tabanca, ne var ne yoksa oradaydı. Memed Halilin elini var gücüyle bir daha sıktı.

Hep gülümsüyordu.

Söğüdün altında oturup bellerini söğüt gövdelerine dayadılar. Seyran gözlerini Memeden ayıramıyordu. Ğçinde ılık ılık, sıcak bir şeyler kaynıyordu. Bu duyguyu uzun bir süredir unutmıştu. Memedin yüzüne baktıkça içine uzak bir yerlerden sıcak bir şeyler damlıyordu. Seyran gözlerini yere indiriyor, sonra bir de bakıyor ki gözleri Memedin yüzünde... Seyran ne yapacağını bilemiyordu. Bir tuhaf duyguya düşmüştü. Ğkide birde göz ucuyla bir şeyler anlamış mı, diye Halile bakıyordu. Halil oralı bile değildi. Bu, Seyranın yüreğine su serpiyor, dalıyor, doya doya Memedin yüzüne bakıyordu. Ğçinde bir şeylerin kıpırdadığını, bir başka duygunun yeşerdiğini seziniyor, merhamete, sevgiye, analğa, dostluğa benzer karmakarış duyguların içinde çalkamıp duruyordu.

Halil iki üç kere bostanı dolaştı, iki deste kadife gülüyle reyhan kopardı, birisini Seyrana, birisini Memede verdi. Memed çiçekleri kokladı, kokuyu derin derin içine çekti. Hiç çiçek koklamamış bir hali vardı.

Garbi yeli çıkmış, tozlu yollarda Anavarza kalesinin oraya aşağılarda uzun toz direkleri koşturuyorlardı. Seyran hemen ayağa kalktı:

"Bir ateş yakayım da," dedi, "size sıcak bir çorba yapayım."

Çalı çırpı toplamaya başladı. Halil de ona yardım etti, hemen bir ateş yaktılar. Ocağa koydukları tencerede yağ cızırda-dı, soğan koktu.

Seyran çarçabuk sofrayı serdi, sahanları koydu:

Memedle Halil bağdaş kurdular oturdular.

Memed ilk olarak bugün dura dura, sindire sindire çorbasını rahat içiyordu. Gözlerini yumuyor, çorbann bütün tadını çıkarırcasına, kendinden geçmiş, kaşığı ağzına sokuyordu.

Bu, Halilin gözünden kaçmadı.

Çorba birince Memed yanma yönüne birkaç kere bakındı. Ağır ağır büyüü çözülen, sonsuz bir uykudan ayılan, büyük bir düş dünyasından bir gerçek dünyaya düşen bir insanın inanamaz hayretindeydi. Sonunda gözleri geldi Seyranın üstünde durdu. Bir an göz göze geldiler. Seyran gözlerini kaçırdı.

Memed konuştu:

"Eline sağlık bacım, hiç böyle bir çorba içmedim," dedi. Sesi Seyranı tepeden tırnağa ürpertti. Bütün bedeninden, bir insanın ancak ömründe bir kere duyabileceği bir çıngışma geçti. Eli ayağı çözüldü. Memedin sesi çok uzaklardan, başka bir dünyadan geliyordu. Acayip bir büyüden.

Akşamın alaca gölgeleri düşmeye başlamıştı. Gölgele içinde bir an Memedin yüzünü yitirdi, ayağa kalktı, sağa sola yürüdü, vardı söğüdün köküne asılmış hızmanı aldı getirdi:

"Bal," dedi. "Sana Selver Gelin gönderdi. Ğyi bal. Kimseye vermez. Bir sana verdi."

Alelacele yıkadığı Memedin sahanına balı akıttı.

Memed:

"Sağ ol bacı," dedi. "Yaramı ne çabuk iyi ettiniz."

Seyran utandı, kızardı, sesi titredi:

"Kamer Ananın soyu hep cerrah. Kamer Ana yukarı dağlardan, Sarıtanışmanlıdan olur.

Onlar kurşun yarasına ilacı iyi bilirler. Ben de dağlardan olurum. Bizimkiler hep kurşunla yaralanırlar," dedi, sustu. Konuştuğuna da bin pişman oldu. Hep eli ayağı zangır zangır titriyordu. Memedle Halil de bu halini sezerler diye ödü pathyordu. Bereket versin gün

batmış, karanlık kavuşmuştu. Bulut bulut sivrisinekler kulaklarının dibinde, başlarının üstünde ötüyorlardı.

Seyran hem buradan hemen kaçmak, hem de hiç ayrılmamak istiyordu. Şimdiye kadar hiç bu kadar da karanlığa kalmamıştı. Artık Memedin yüzünü de karanlıkta iyi seçemiyordu.

355

Hemen ayağa kalktı. Memed de Halil de onunla birlikte kalktılar.

Seyran:

"Geç kaldım," dedi. "Sağlıcakla kaim."

Memed:

"Bu gece yarısı... Tek başına..." diyecek oldu.

Halil güldü:

"Ohhooo, Memed kardaş," dedi. "Sen Seyran Kızı bilmiyorsun. O şimdi bu gece bir ordunun içine girer. O hiçbir şeyden, hiç kimseden korkmaz ki..."

Seyran koşarcasına uzaklaşmış, Savruna varmıştı bile. Ayaklarını çıkarmış suyu geçiyordu.

Suyu hemencecik geçti, ayakkabılarını ayağına geçirdi, tozlu yola düştü. Yıllardır unuttuğu bir duygunun içinde ürperiyor, eriyor, daha da titriyordu. Bazı kendisini büyük bir coşkunluğun içinde buluyor, bazı rahat bir sevince kaptırıyordu.

356

43

O gece Seyranın gözüne hiç uyku girmedi. Sevincinden içi içine sığmıyor, dolup dolup boşanıyordu. Bir tatlı, büyümlü, yumuşacık, sıcacık bir düş içinde yüzüyor, ağır, kokulu, ılık bir şeyler, sevgiye, şefkate, merhamete, dostluğa benzer bir şeyler damarlarında hızla dolaşıyor, kamı çektiği acılardan temizleniyor, rahathyordu.

Seyran gün doğmadan yataktan çıktı. Bütün bedeni, saçları, derisi tırnakları, gözleri

kulaklarıyla doğan güne karşı gerindi. Sonsuz bir mutluluk düşünüyordu. Bostan, ayak bileklerine kadar gelen, çakıltaşlarının arasından cıgıl cıgıl akan su, söğütler, mavi bir bulut gibi gelip sazlığın yeşilinin üstüne inen kelebekler, çınarlar, kuşlar. Köse Halil, her şey, her şey bir mutluluk kıvılcımında onun yöresinde kımıldanıyordu.

Sonsuz bir ürpermede gerinirken, bazı bütün bedeni yalın kesiyor, ateşler içinde kalıyordu. Dokunsan elini yakan.

Doğudaki dağların başı ağardı. Şimdiye kadar gün doğmadan önce dağların başının ağardığını hiç görmemişti. Gün doğmadan önce usuldan seher yeli esiyor, toprak buğulanıyordu. Kuşlar ötüşüyorlardı. Ğri, kanatları ıslanmış gözükten mavi, sarı, mor, kırmızı kelebekler uçuşuyorlardı. Arılar, çekirgeler, karıncalar uyanıyorlar, yuvalarından dışarıya, ıslak toprağın üstüne çıkıyorlar, doğan günü bekliyorlardı. Yeryüzü, gökyüzü, ağaçlar, sular, çiçekler, hayvanlar, kuşlar, böcekler sabırsız bir uyanmanın telaşında, doğacak günün sevincindeydiler. Her şey güzeldi, her şey sevinçten uçuyordu. Az sonra gün doğdu. Seyran

357

günün doğuşunu da böylesine hiç görmemişti. Gökyüzü açıldı, hayal meyal tatlı bir mavide. Tertemiz, pırl pırl, yunmuş arınmış, gıcır gıcır bir gökyüzü. Gökyüzünde hiçbir bulut yoktu. Bir tek kuş bile geçmiyordu.

Seyran Savruna doğru yürüdü. Söğütler arasındaki büvete koştu. Bir anda anadan doğma soyundu, kendini kaldırdı Sav-runun büvetine attı. Yüzdü. Harikulade biçimli, ince uzun bedeni çakıltaşlarının aklığında, sereserpe... Bütün sevinciyle yatıyordu. Soluk soluğaydı. Bir gören olur diye hemen giyindi. Hiç böyle güzel bir su, hiç böyle doğan güneş, hiç böyle bir gökyüzü görmemişti. Hiç böyle bir dünyaya doğmamıştı. Bütün dünya bir dost kıvancı içinde kaynaşıyordu. Pul pul bir sevinç yağıyordu dünyanın üstüne.

Köy de uyanmıştı. Islak saçlarını öreerek köye girdi. Karşısına ilk olarak Ali Ahmet çıktı.

Beli genç iken bükülmüş, yetmişlikti. Durdu, Seyranın yüzüne baktı baktı:

"Ne olmuş sana böyle kız?" dedi. "Gülüyorsun kız. Bir de meleklerle benzemişsin. Ne oldu sana?"

Seyran vardı onu omuzlarından kucakladı.

"Deli kıza, hele hele deli kıza! Ne oldu sana böyle? Ne de güzelleşmişsin! Seni hiç kimse böyle görmedi. Amma da güzel-mişsin sen Seyran Kız! Hürü melek var mı senin soyunda?"

Ali Ahmedin yüzü de, kınalı sakalları, kambur sırtı, çapaklı gözleri de ne güzel! Öfkeli, sabahtan akşama kadar çocukları döven Ali Ahmet ne iyi adam!

Seyran evine girdi, sandığını açtı. Dışarıya dağ elması, kadife çiçeği, kurumuş reyhan, nergis, yarpuz kokusu karmakarış fıskırdı. Sandıktan şimdiye kadar yalnız bir kez giydiği, en sevdiği kızlık fistanını çıkardı, giydi. Bu fistan çok sevmiştir. Bu fistan böyle değilse de, bir hoş, bir sevinç gününün fistanıydı. Boynuna yıllardır unuttuğu mercan, gümüş, altın karışığı gerdanlığını taktı, parlak kundurasını ayaklarına geçirdi, beline la-huri şal kuşağını doladı.

Kulaklarına altın küpelerini, bileklerine altın bileziklerini taktı, aynalara baktı. Baktı, baktı.

Amma da güzelleşmişti. Köyün içine çıktı. Onu böyle ilk olarak Sel-ver gelin gördü:

"Aboov kız!" dedi. "Bu ne güzellik! Yüzün gülüyor kız,

358

haberini var mı Seyran, senin yüzün gülüyor. Yüzün gülünce de sen ne kadar güzel olurmuşsun meğer! Seyran yüzün gülüyor kızım."

Uzun kirpikleri, gözleri, yüzü pırıl pırıldı.

Aboov, ne güzelmişsin meğer Seyran."

Seyran onun da omuzlarına sarıldı, boynundan öptü, sıcacık. Seyranın içinden öpmek

geliyordu. Taşıyor, coşuyordu. Önüne gelen insanı, dostu düşmanı, ağacı, böceği, arıyı öpmek istiyordu. Bütün dünyayı öpse doymayacaktı. Yıllar yılı coşkun, sıcacık sevgisini içine tepmiş,

çıkaramamıştı. Şimdi içindeki sevgi bendini yıkmış taşıp gidiyordu. Onu görenler, onun elini tutanlar ılık ılık bir sevginin onun elinden ellerine, gözlerinden gözlerine aktığını duyuyorlardı. Duyuyor, bir sevgi havasında rahatlıyorlardı.

Seyran gülüyor, okşuyor, öpüyordu.

Bir ara yüzünü inceden bir keder örttü. Bir anda da Seyran yüzündeki kederi silkti attı.

Köyün öteki mahallesindeki anasının, kardeşlerinin evlerine yürüdü. Anası onun eve doğru geldiğini duymuş dışarıya, onu karşılamaya çıkmıştı. Kardeşleri, kardeşlerinin karıları, akrabaları, çocuklar, kadınlar, kim varsa Seyranı karşılamaya yola dökülmüşlerdi. Seyran gülerek geldi anasına sarıldı, sonra da aldı elini öptü. Anası durmadan ağlıyor, kızının saçlarını, yüzünü durmadan öpüyor, onu kokluyor-du.

"Demek bizi bağışladın, Seyranım," diyor, ağlamaktan boğuluyordu. "Keski baban sağ olaydı da bu günümüzü göreydi. Baban son soluğuna kadar senin hasretini çeke çeke öldü. Şimdi babanın kemikleri mezarında rahatladı. Biz sana çok ettik kızım. Sen gene insanlık edip bizi bağışladın."

Ana durmadan yağmur gibi döküyordu.

Kardeşler, çocuklar, akrabalar Seyranla kucaklaştılar. Gençlerindeki büyük dert bugün onmuştu. Bunun sebebi neydi, Seyrana ne olmuştu? Gülmeyen yüzü, gözleri yaş dökerken bile, neden durmadan gülüyordu? Bunu soracak, düşünecek sıra değildi.

Ana, kardeşler, gelinler bayram ediyorlardı. Seyranın yüzü gülmediği sürece onlar da pek öyle ahım şahım gülmemişlerdi.

359

Nedeni ne olursa olsun, bunca yıl yalvardıkları, onu azıcık görebilmek için yurtlarını yuvalarını terk edip ardınca yanan Çu-kurovaya düştükleri, onlara bir kere olsun bir tek söz söyleme-yen, hiç gülmeyen, yüzlerine bakmayan Seyran, işte gülerek kendi gönlüyle, hem de

bir mutluluk içinde gelmişti.

Ana evin ortasında duruyor, şaşırmış ne yapacağını bilemiyor, hayran olmuş, güzel kızından bir türlü gözlerini ayıramıyordu.

Seyranı bu bile dindirememişti. Anasının, kardeşlerinin, çocukların sevinci bile boşaltamamıştı. Tam tersi gittikçe doluyor, taşıyordu. Birden dışarı fırladı, gülerek: "Ben gene gelirim," dedi gitti.

Ondan sonradır ki anası, kardeşleri bu coşkunluğun, bu hiç beklemedikleri bağışlanmanın sebebini düşünmeye başladılar. Düşünüyorlar, hiçbir şeye, bir nedene yoramıyorlardı.

Ana:

"Düşünmeyin," diye bağıyordu. "Ne olursa olsun başım üstünde yeri var. Ne yaparsa yapsın Seyran. Son günlerimde yüzümü güldürdü ya. Güzelim kızım, Seyranım."

Kardeşleri de cana gelmişlerdi. Seyranın hali Çukurovaya geldi geleli onların yüreğini paralyor, yüzlerine bakmaması, onları bağışlamaması ve felaketini onlardan bilmesi hepsini kahrediyordu. Babalan bu yüzden içine ata ata ölmüştü. Çuku-rovada kardeşler, akrabalar salt Seyran yüzünden yılgın duruyor, hiçbir işe karışmıyorlardı. Bugün onlara bir gün doğmuştu. Seyranın yüzü gülmüştü. Herkese de can vermişti Seyran.

Seyran koşarak Kamer Anaya gitti. Kamer Ana onu korkuyla karşıladı:

"Ne oldu sana kızım?" dedi. "Ne oldu sana? Köylü hep seni konuşuyor. Takmış takıştırmış, anana gitmişsin, öyle mi? Ne oldu sana?"

Seyran, yanakları çukurlaşarak, tatlı bir düş içinde çocuksu sevincinde daha da güzelleşerek gülüyordu.

"Ne oldu kız sana?"

Kamer Ana onun saçlarını okşadı, yüzüne uzun uzun baktı:.

"Seyran kızım, sen ne güzelmişsin meğer, kimsecikler farkında değilmiş. Ne oldu sana?" diye

sordu.

360

Seyran gözlerini yere dikmiş karşılık vermiyordu. Neden sonra başını kaldırdı, yüzü ateş içinde kalmış, kıpkırmızıydı.

"Kamer Ana..." dedi, arkasını getiremedi. "Kamer Ana..."

Kamer Ana sabırsızlandı:

"Söyle kız, hörtük. Ne o, adımı mı belliyorsun? Kamer Ana, Kamer Ana!"

Seyran yeniden başını yere dikmişti.

Kamer Ana yumuşacık, şefkatle:

"Söyle kızım, başındaki hali bana. Senin başında bir iyi hal var. Söyle anana..."

Seyran gene başını kaldırdı, iri, kara gözleri ışıltı içindeydi. Tüm göz sevgi olmuş bakıyordu.

"Ana," dedi. "Ana, oraya gidelim, gel de seninle, bostana."

Kamer Ana sevindi, güldü:

"Demek öyle ha! Demek senin yüzünü güldüren... Deli kız," dedi, onu candan kucakladı.

"Amanın kimsecikler duymasın, sezmesin. Deli kızım, deli kızım, deli kızım."

Hem deli kızım diyor, hem de sırtına usul usul vuruyor, kucağındaki Seyranın saçlarını öpüyordu.

"Deli kızım şimdi hemen oraya gidersek, herkes her şeyi anlar. Bütün köy zaten seni konuşuyor. Ne oldu bu Seyrana, yüzü güldü, diyorlar. Bir yolunu bulur, gideriz."

"Duramıyorum Ana... Duramıyorum. Bana yardım et Ana, başıma da hiç böylesi gelmediydi."

Kamer Ana güldü:

"Hep böyle olur," dedi. "Bu işin sağlamı adamı yerinde durdurmaz. Hep böyle olur. Adamın kanını yakar."

Seyranın elini tuttu sıkıldı.

Seyran:

"Ana kurban olayım, gidelim," diye yalvardı. "Ana sen halimden anlarsın. Ana, Kamer Ana ölüyorum. Ğlk gördüğüm günden beri."

Ğçeriye Koca Osman girdi, Seyranı görünce:

"Kamer Ana," dedi sevinerek, "ne olmuş bu bizim deli kıza, gülmüş. Bütün köy onu konuşuyor. Gülmüş de anasına, kardeşlerine gitmiş. Ne olmuş dersin?"

Kamer Ana sert:

361

"Hiçbir şey yok," dedi. "O köylü de batsın, işleri güçleri kalmamış da kızın güldüğünü mü konuşuyorlarmış? insanoğlu bir kararda durmaz ki... Güler de ağlar da... Değil mi Koca Osman? Bunda konuşacak ne var? Bu köylü batsın. Kötü mü, kızcağız anası, kardeşleriyle barışmış. Kötü mü?"

Koca Osman:

"Ateşlenme bre Kamer Ana, köylü Seyranı konuşuyor diye Vayvaym da köylünün de tekmilini kurşundan mı geçireyim? Seyranda bir değişiklikler görmüşler, sebebini konuşuyorlar. Bunda alınacak, kızacak ne var Kamer Ana! Kötü bir şey düşünmez ki köylü Seyran Kız için. Seviniyorlar onun bu haline, bu gününe," dedi.

Kamer Ana:

"Bir de kötü mü düşüneceklerdi Seyran için! Daha da nesi!" diye sert çıkıştı.

Koca Osman:

"Seninle konuşulmaz şimdi Kamer Ana," dedi yumuşacık. "Tam yalımın üstünde."

"Üstümde," dedi Kamer Ana. "Ne olacakmış!"

Sonra kapıya yürüdü. Seyranı da elinden tutmuş ardısına sürüklüyordu.

"Koca Osman, sen bu akşam git oğullarında yemeği ye. Ben bu akşam evde olmayacağım. Seyranla şuna aşağı sazlığa gideceğiz," dedi yürüdü.

Hemen evin arkasına, yola kayıverdiler. Yol tozluysa. Toz ayak bileklerine kadar çıkıyor, köz gibi tozlar ayakkabılarının içine doluyor, ayaklarını yakıyordu. Arkadan gelen güneş sırtlarını, boyunlarını yakıyordu. Yolun kıyısındaki otların, çiçeklerin yaprakları apak toz altında kalmış, buruş buruştu. Sığırkuy-ruklarına, yangında yanmamış yaş çalılara tepeden tırnağa ak, düğmeler gibi sümüklüböcekler yapışmıştı. Seyran sümüklüböcekleri hiç sevmezdi. Şimdi onlar bile gözüne güzel gözüküyordu.

Seyran önce koşarcasına yürüyor, Kamer Ana da ona var gücünü harcayarak yetişmeye çalışıyordu. Kamer Ana soluk soluğa kalmıştı. Bir de su gibi durmadan terliyordu. Sonunda Seyranın arkasından bağırdı:

362

"Dur kızım, dur! Arkandan yetişemiyorum, dur!" dedi.

Seyran arkasına döndü ki Kamer Ana çok gerilerde kalmış. Halinden utandı. Durduğu yerde Kamer Anayı bekledi. Kamer Ana ayaklarını sürükleyerek ağır, bitkin ona epey bir zaman sonra ulaşabildi. Tıkanyordu.

"Sana yetişeyim diye öldüm kızım, ölüyorum. Vay dizlerim vay! Yaşlılık batsın."

Seyran Kız bu dalgınlığından utanmış, Kamer Ananın yüzüne bakamıyordu.

Kamer Ana havayı yumuşatmak için:

"Kızım," diye güldü, "acelen ne? Nasıl olsa varacağız bostana. Hem de gün batmadan..."

Seviniyor gülüyordu.

Daha yornuklarını almadan, oturur oturmaz Seyran ayağa kalktı dikildi. Bir türlü oturamıyor, yerinde duramıyor, sabrı taşıyordu. Kamer Ana daha fazla oturamazdı. O da ayağa kalktı. Sıcığın altında gene düştüler yola. Seyran az sonra gene daldı, Kamer Anayı

yolda bırakıp aralaştı gitti. Kamer Ana artık ona bağırmadı. Seyran tozu dumana katmış uçuyordu. Az sonra gözden iradı, yitti.

Kamer Ana neden sonra bostana geldi. Seyran onun yüzüne bakamıyordu.

Köse Halil:

"Ana," diye ona doğru koştu, "iyi ki geldiniz. Bugün iki tane turaç avladım. Birisini bize pilav yap, birisini de Osman Emmime götür, olur mu? Turaçlar bir de yağlı ki..."

Memed de koştu geldi Kamer Ananın elini aldı öptü. Kamer Ana baktı, Memedin yüzüne kan gelmişti. Gözleri de, o ölü gözü halinden çıkmış, azıcık parlıyordu.

"Ana hoş geldin. Seni göreceğim geldi. Osman Emmim nasıl? Köyde ne var ne yok?"

Kamer Ana:

"Ğyilik," dedi.

Göz ucuyla da Seyranı süzüyordu. Seyran heyecandan kıpkırmızı kesilmiş, soluğu daralıyor, göğsü inip inip kalkıyor, titriyordu. Memedse oralı bile değildi. Bu hal Kamer Ananın gözünden kaçmadı. Ğçinden, "Vay kızım, kınalı kızım, demek haberi bile yok! Demek senin işin böyle imiş. Şu güzel güzel yü-

363

züne, şu suna boyuna, şu ala gözlerine bile bakmıyor, şu giyim kuşamını bile görmüyor o.

Yaprak gibi karşısında titriyorsun, onun bile farkında değil... Yanakların al al olmuş, domur

domur terlemişsin, onun bile farkında değil... Kadersizim, Seyranım, gene yanacaksın. Ben

böyle olduğunu bilmiyordum ki... Onun haberi var sanıyordum. Aaah, kınalı kızım aaah!

Aaah, gün görmemiş aaah! Şimdi ne yapacaksın sen? Köse Halil bile farkına varmış da, o

farkında bile değil, gül kızım, kadersizim," diye geçiriyordu.

Seyransa onun farkına varıp varmadığını düşünmüyordu bile. Büyülenmiş, gözlerini

Memedin yüzünden ayırmıyordu, hayran. Konuşmuyor, duymuyor, başka hiçbir şeyi

görmeden yalnızca ona bakıyordu.

Ğkindiye kadar söğütlerin serininde oturdular. Memed azıcık kendine gelmişti ama, gene konuşmuyor hep düşünüyordu. Korkutucu bir dalgınlıkta. Kamer Ana, insan böyle delikanlı olur, genç olur, bekar olur, Seyran gibi bir güzeli, giyinmiş kuşanmış, gözlerinin içine bakar bulur da, hiç yüzüne bakmaz mı, farkında olmaz olur mu? Bu adamı periler çalmış, cin çarpmış, diye düşünüyordu. Akli başında bir adam, yanı başında Seyran gibi bir kız durur da hiç farkında olmaz mı? Vay Memedime vay! Vay da aslanıma vay! Dağlar beller, açlıklar yokluklar, dinsiz ağalar, imansız candarmalar fıkarda hal bırakmamışlar ki...

Seyrana bir acıyor, bir acıyor, yüreği parçalanıyordu. Allah bir insanı ondurmazsa ondurmaz. Önce Aziz sevdası, onmamış, başa kadar gitmemiş bir sevda. Sonra Memed sevdası... Yanacak kız, ölene kadar yanıp tutuşacak, bomboş. Fıkara Seyran, nasıl da bakıyor yüzüne! Hayran, deli, kendinden geçmiş. Nasıl da görmüyor öteki...

Memed birden başını kaldırdı, gözlerini Kamer Ananın gözlerine dikti:

"Ana," dedi heyecanlı, titrek bir sesle, "sen akıllı, gün görmüş bir anasın. Sana bir şey soracağım."

Başından geçenleri, anasını, Hatçeyi, çocuğunu, şu aşağıda Akçasazın batağında yatan Recep Çavuşu, Cabbarı, Topal Aliyi, Koca Süleymanı, Durmuş Aliyi, Hürü Anayı, Hamzayı, köyün

364

şimdiki durumunu, Kulaksız Ğsmaili, her şeyi, her şeyi bir bir, bir çırpıda saydı döktü.

Sonunda da gene:

"Ana," dedi, "sen ömür görmüş, gün geçirmiş altın yürekli bir anasın. Söyle bana ben ne yapayım? Abdi gitti, Hamza geldi. Hamza gidecek Bekir gelecek. Ali Safa Bey gidecek..."

Kamer Ana:

"Kenan gelecek," dedi.

"Vayvay köyü de bana düşman olacak, üstüme lanet yağdıracak, her cuma da Ali Safanın ruhuna mevlut okutacak..."

Kamer Ana düşündü kaldı. Çok düşündü, sonunda:

"Benim buna aklım ermedi Memedim," dedi. "Kusuruma kalma."

Memed Seyrana döndü:

"Bacı," dedi, "sen ne diyorsun bu işe? Seyran bacı?"

Seyranın güzelliğinin ilk olarak farkına vardı. Giyiminin kuşamının da farkına vardı. "Bu kadar da güzel insan olur mu," diye içinden geçirdi. "Bu kadar da, bu kadar da güzel insan olur mu?"

Seyran titredi, konuşamadı. Alı al, moru mor, terledi. Elleri uyuştı, ağzı kurudu.

"Sen ne diyorsun bacı? Koca Süleyman, uğraşmak, dövüşmek, zalime karşı durmak haktır, dedi. Sen ne diyorsun? Hiçbir sona varmayacaksa, zalimle dövüşmüşsün, onu alt etmişsin kaç para eder? Sen ne diyorsun bacı?"

Seyranın çok söyleyeceği vardı ama, söyleyemiyor, tıkanıyordu. Konuşsa sesi onu ele verecekti. Ödü kopuyordu bundan da. Edemedi, gözlerini yere dikip:

"Bilemem kardeş, bilemiyorum," dedi usulca. "Hiç bilemiyorum. Sen hepimizden, herkeslerden daha iyi bilirsin. Sen Ğnce Memedsin."

Kamer Ana kalktı, hemen oracığa bir ateş yaktı. Halil bulgur torbasını, kalaylı tencereyi getirdi Kamer Ananın yanına koydu. Köse Halilin tenceresi tertemiz, pırl pırlıdı. Kamer Ana şu Kösenin tenceresinin temizliğine imrendi. Tuz, yağ, yolunmuş yağlı, bir tavuk kadar iri turaç... Kamer Ana keyifle pilavı pişirdi, yağı pişmiş pilavın üstünde cızırdattı. Usuldan dalga dalga bir garbi yeli esiyordu. Garbi yeli pilavın kokusunu çok uzaklara götürdü.

Seyran oturduğu yerden hiç kimildamamış, orada, gözleri Memedde öyle kalakalmıştı.

Memed derin derin, "ooh," diyerek pilavın kokusunu içine çekti. "Eline sağlık Ana," dedi.

"Böyle güzel kokan pilavları işte böyle iyi analar yaparlar."

Kamer Ana, Seyrana:

"Kalk kız," diye çıkıştı. "Ne oturdun kaldın orada. Kalk da sofrayı ser."

Seyran hemen fırladı, sofrayı çardaktan aldı getirdi, ötedeki çimenliğin üstüne serdi. Çam bardakta soğuk su da vardı. Halil az önce uzaktaki çaykaradan getirmişti.

Dördü de sofranın başına bağdaş kurup oturdular, turaçlı pilavı bir güzel yediler. Yemek yişiğine bakarsan Memed iyice kendine gelmişti. Kendine gelmişti de, şu yanan tutuşan güzel kadından niçin haberi yoktu? Bu oğlanda bir şey, bir eksiklik vardı ama, ne?

Yemek yiyip bittikten sonra Kamer Ana bulaşıkları yıkamak istedi, Halil izin vermedi.

Kendisi yıkayacaktı.

Gün kavuşacaktı nerdeyse, alaca gölgeler çoğalıyordu. Güneş Anavarzanın arkasına sarkmış, bir ucu ovaya değdi degecek. Seyran Kız dalmış gitmiş, gözleri Memede. Allah kimsenin başına vermesin böyle bir karasevdayı. Kamer Ana kalkacak oluyor, Seyranın haline bakıp vazgeçiyordu. Azıcık daha görsün sevdiğinin yüzünü fıkara, diye düşünüyordu.

Derken gün battı, karanlık kavuştu. Memedin yüzü hayal meyal ancak gözüküyordu ama, Seyran daha gözünü ondan ayıramıyordu.

Kamer Ana, artık ne görecektir, diye düşündü. Oğlanın haberi bile yok. Haberi olsa ne olur ki, kefeni boynunda bir eşkiya... Ne yönden ele alsan, bir çıkar yolu yok.

"Hadi kalk kızım, geç kaldık," diye Kamer Ana birden ayağa kalktı, yürüdü. "Sağhcakla kaim yavrular. Bir isteğiniz olursa, biz yarın öbür gün gene geliriz."

Memed koşarak çiçekliğe gitti, iki deste reyhanla karışık kadife gülü kopardı, birisini getirdi

Kamer Anaya, ötekini de Seyrana verdi.

Yola düştüler. Seyran arkasına dönüp dönüp bakıyordu.

Bir, bir adım atıyor, bir dönüp bakıyordu. Karanlık basmış, ay doğmuştu. Değil Memed, koskocaman bostanlık bile gözükmüyordu. Ama daha Seyran dönüp dönüp bakıyordu. Ayaklan onu geri geri çekiyordu. Bu sefer de Kamer Ana çabuk gidiyor, bakıyor ki çok aralaştılar, duruyor, Seyranın gelmesini bekliyordu. Böyle dura yürüye köye yaklaşmışlardı ki Seyran:

"Dur Kamer Ana, dur," dedi arkadan. "Korkuyorum."

Kamer Ana durdu. Onun yanına gelmesini beklemeden:

"Neden korkuyorsun?" diye sordu.

Seyran geldi onun koluna yapıştı.

"Öldürecekler," diye inledi. "Onu öldürecekler Ana. Bir eşkiyanın başa kadar gittiğini hiç gördük, duyduk mu? Gizik Duranı bile öldürdüler. Öldürecekler onu Ana."

Kamer Ana susuyordu. Öteki durmadan konuşuyor. Kamer Ana hiçbir karşılık vermiyordu.

Sonunda:

"Ağzımı hayra aç kızım," diye konuştu Kamer Ana. "Hayra aç ki hayırla karşılaşasın. Kim öldürecekmiş onu?"

"Herkes, herkes," dedi Seyran. "Ağalar, candarmalar, Hükümet. Onu herkes öldürecek."

Kamer Ana şaşkına dönmüştü. Böyle bir konuşmayı hiç beklemediği için hazır değildi. Bir de tam Seyran gibi düşünüyordu. Bir eşkiyanın uzun bir süre yaşadığı görülmüş müydü? Hele önce Memed gibi bir eşkiyayı yaşatırlar mıydı hiç? Dağ taş, kurt kuş silah olur da üstüne yürürdü. Ağalar beyler...

"Ona kurşun geçmez ki... Onun koynunda yıldırım var, muskası var. Hızır da sırtını sıvazlamış."

Kamer Ananın can kurtaran olarıktan sarıldığı bu sözler etkili olmalıydı, ama o dinlemiyor,

aldırmyordu ki...

"Öldürecekler onu. Onu öldürecekler," diyordu boyuna.

"Yıldırım var onun yaaa... Yaaa, yıldırım var."

Kamer Ana buna kendi de inanmyordu.

"Gözlerinden başka yerine kurşun geçmez."

Seyran onun koluna girmiş köye sürüklüyordu.

"Kurşun geçmez ki ona. Bir gözleri... Gözlerini de korur..."

367

44

Ali Safa Bey düşündü taşındı, baktı ki hiçbir yerden bir umut yok, başının çaresine kendi bakmaya karar verdi. Kaymakam da, Vali de Vayvay köyünü yerinden kaldırmaya yanaşmyorlar, ne olur ne olmaz diye korkuyorlardı. Kaymakam Vay-vayda verdiği kararı, Vayvaydaki sözlerini çoktan yalamıştı.

Ali Safa Bey onlara tepeden bakıyor:

"Hadi canım," diyordu. "Bu da hükümet mi? Şu adamlarına bakın, şu Kaymakama, şu Valiye! Ulan onları şu çiftliğe yanaşma diye bile almam! Vallahi de almam, billahi de. Paşa da, Arif Saim de hükümet kurduklarını sanıyorlar da gep gep geriniyorlar, öyle mi? Böyle bir hükümeti bizim Karadağhoğlu Murtaza da kurardı. Hem de daha akıllıca."

Çıkçıklarm yiğitlerini, beceriklilerini, eli silah tutanlarını çağırmyş, gece gündüz onlarla Vayvay köyüne son darbeyi indirmek için planlar kuruyordu. Bir de çiftlik konağını bir müstahkem mevki haline getirmişti. Yepyeni Alaman filintaları, sandık sandık mermiler, tabancalar, kamalar, dürbünler, kırmızı fesler, asker giyitleri... Kapılara, pencerelere de kum torbalan yığdırmıştı. Zeynelin, Ademin kaybı onu çok korkutuyordu. Şu Vayvaylılar iyice azıtmışlar, cana kastetmeye başlamışlardı.

Zekeriya:

"Aramadık yer, sormadık insan bırakmadım, ne Zeynelden bir iz var, ne Ademden... Zeyneli köylüler, karısı da içinde, boğmuşlar, Akçasaza gömmüş, imini timini bellisiz eylemişler, Ademi de Yobazoğlu öldürmüş diyorlar. Çok aradım, ikisinin

368

de ne ölüsünü, ne de dirisini bulabildim," diye haber getirmişti.

Safa Bey uyandığından bu yana hazırlıktaydı. Vayvay köyüne bugün için, beklesinler geleceğim diye haber yollamıştı.

Bugün Zekeriya özenle pırl pırl boyattığı sarı çizmelerini, Ğstiklal Savaşı günlerinden kalma daha yepyeni haki zabit pantolonunu" giyecekti. Yıllardır hiç takmadığı altın kordonunu takacak, başına da büyük, kara lenger şapkasını geçirecekti.

Giyindi kuşandı, bıyıklarını burdu, sapı fildişi nagant tabancasını sol kasığının üstüne astı, ince sırma işleme fişekliği de beline bağladı. Parmaklarına da iri altın yüzüklerini taktı.

Köylü altına, silaha, bir de askere saygı duyardı. Bacağında asker pantolonu, sarı çizmesinin koncuna sokulmuş gümüş savatlı kılıcı, Ğstiklal Madalyası, tabancası, kara şapkası, kordonuyla göz kamaştırıcı bir heybet gibi baktı kendine aynada. Bu kılık yeteri kadar ürkütücüydü. Köylüler bu kılığın etkisinde kalırlar, saygı duyarlardı. Köylü milletinin hiçbir zaman akli olmamıştır. Akıl suni bir şeydir. Köylünün her zaman bakmaya gözü olmuştur.

Yapabilse, Arif Saim Beyin duymayacağını bilse, baştan aşağı zabit elbisesi giyer, köylülerin karşısına öyle çıkardı. Şu Arif Saim de Çukurovanın başına bir bela kesilmişti ki ne bela.

Dursun Durmuşu asker giyiti giydirdi. Zekeriyanın da külot pantolonu hakiydi. Onunla birlikte Vayvaya gidecek on sekiz adamının her birisinde küçük de olsa askerliği ansitan bir işaret vardı. Kiminin şapkasında bir candarma yıldızı, kiminin bacağında bir tozluk, kiminde bir kasatura, kiminde bir palaska, ceket, apolet...

Çalman atlarının yerine baba dostu Yağmur Bey ona on beş kadar güzel, dört beş yaşlarında at göndermiş, bir kuruş da para istememişti. Yağmur Beyin gönderdiği atlar gerçekten çok güzel, soylu atlardı.

Ali Safa Bey atlara binmeden önce adamlarına son talimatı verdi:

"Ben köylüyle konuşurken hepiniz arkamda ayakta duracak, gözlerinizi bir noktaya dikecek, sağ elinizi tüfeğinizin namlusunun ağzına koyacak, hiç kıpırdamayacaksınız," dedi.

369

Atlara bindiler sürdüler. Köylü onları ulu, dallan dev kanatlar gibi açılmış dut ağacının altında bekliyordu. Hepsinde bir sabırsızlık, gözle görünen bir heyecan vardı.

Ali Safa Bey ve ardındaki atlılar bir toz duman içinde köye doludizgin girdiler. Ali Safa Bey atının hızını daha iyice kesmeden ağacın altında atından aşağı atlayıp:

"Selamünaleyküm," diye bağırdı.

Köylüler kendilerini tutup, yumuşacık, heyecanlarını göstermemeye çalışarak:

"Aleykümselam," dediler. Sonra da Ali Safa Beyi bir ucu ağacın gövdesine çivilenmiş, üstüne bir kalın döşek atılmış, döşegin üstüne de bir Türkmen halısı serilmiş kerevete buyur ettiler.

Ali Safa Bey, önünde açılarak kendine yol veren kalabalığa gülümseyerek, gitti kerevete ayak ayak üstüne atıp oturdu. Ceketinin düğmesini de, sapı fildişi tabancası, tabancasının sırma işleme fişekliği görünsün diye açtı. Herkesle teker teker merhabalaştıktan sonra sustu.

Adamları da gelmiş, tek sıra halinde, karın içeri, göğüs dışarı, gözler bir noktaya dikili, sağ elleri tüfeklerinin namlu ağzında, sol elleri de işleme pırl pırl fişekliklerine takılı, put gibi duruyorlar, hiç mi hiç kıpırdamıyorlardı.

Uzun bir süre başını önüne eğip düşünen Ali Safa Bey başını kaldırdı, yalın gözlerini teker teker köylülerin üstünde dolaştırdı. Tamdığı bütün köylüler buradaydı. Seyfali elini koynuna sokmuştu. Korkudan titrer gibiydi. Buna sevindi. Koca Osman olup bitene fütursuzca durura

benziyordu ama, çocuk yüzünden hiçbir şey belli olmuyordu. Çok ağır deneylerden geçmiş bir yüzdü yüzü. Sayılamayacak kadar kırışik içinde. Bu kadar kırışik içindeki bir yüzden hiçbir şey anlayamazsın ki... Ferhat Hoca boynunu sağa yatırmış, iki eli göbeğinde kenetlenmiş, gözlerini kapayıp kendisini Allahm lütfü keremine bırakmış, mütevekkil, sakin duruyordu.

Şefçe Kahyada bugün bambaşka bir şeyler vardı. Bir acayip giyinmiş, şu yaz gününde bacaklarına kaim, çok nakışlı dizle-me yün çoraplar çekmiş, şayak bir şalvar giymiş, sırma işleme iki tane kuburu üst üste beline bağlamış, dolma tabancasını da iki kuburun ortasına sokmuştu. Çizgili manıs mintanı çivit mavişiydi. Başına da keçeden ak bir lenger şapka geçirmişti. Uzun

370

saçını iki parmak kalınlığında örmüş, şapkasının altından ensesine doğru çıkarmış, apak gümüş örgülü beline aşağı sarkıtmış-tı. Kalabalığın ardında, dudaklarını sarkıtmış, kendi kendine homurdanarak gidip geliyordu. Selver Gelin de oradaydı. En beyaz, bulut gibi ak başörtüsünü bağlamıştı. Seyran sağ yanda, güzeller güzeli, yeşiller içinde, yüzünde sonsuz bir mutluluk balkıyıp duruyordu.

Ali Safa Beyin şaştığı, midesini bulandıran, onu korkutan, Seyrannın kardeşlerinin, akrabalarının da toplantıya gelmiş olmalarıydı. Bu dağlılar gözüpek adamlardı. Hem de okumuş yazmış. Şimdiye kadar köyün hiçbir şeysine, girdisine çıktısına karışmamışlar, bir konuk gibi, bugün var yarın yok gibi Vayva-yın dışında yaşamışlardı. Onlar Vayvay işine karışmış olsalardı, durum çok başka olur, Ali Safa Bey daha büyük zorluklarla karşılaşabilirdi. Şimdi durum öyle gösteriyordu ki bunlar da işe karışmaya karar vermişler. Ali Safa Bey sustukça, köylülerin yüzüne baktıkça kendisini dayanılmaz bir kızgınlığa kaptırıyordu. Başka zaman olsa Ali Safa öfkesinin önüne geçmeye çalışır, öfkesini yenerdi.

Şimdiyse kendisini kapıp koyvermişti. Öfkeli bir sesle konuşmak, köylüler üstünde daha büyük bir etki yapardı.

Boğazını temizledi, öksürdü. Herkes bir beden kesilip öksürüğün sonunu bekledi.

Ali Safa Bey:

"Ben bu köye adımımı atmazdım," diye başladı. "Bana bu kadar kötülük yapıldıktan sonra. Sizin hiçbirinizin yüzüne bakmazdım, beni böylesine Çukurovanın diline düşürdükten sonra. Size son bir sözüm var da onun için geldim. Günah benden kalksın diye geldim. Suç benden gitsin diye geldim. Sonra, Ali Safa Bey, Tayfun Bey söylemedi demeyesiniz diye geldim. Emmiler, kardeşler, size emmi, kardeş demeye de dilim varmıyor ama, neyse... Bana çok kötülük ettiniz, altınlar dökerek, biricik atımı vererek elde ettiğim tarlalarımın inat edip çıkmadınız. Neden? Başka yerde boş tarla mı yok? Bu sinekli, bu pis, bu her sineği bir alıcı kurt olan toprağı inadına seçtiniz. Köy kurulacak, yurt edinilecek o kadar verimli, o kadar hali toprak var ki Çukurovada, daha üstüne bin tane köy kurulur. Siz kanunsuz-

371

luk yaparak, hükümetimizin kanunlarını çiğneyerek, gücünüze güvenerek topraklarımdan çıkmadınız. Söyleyin, neden çıkmadınız? Bu mülk benim değil mi, tapusu elimde değil mi?"

Delici bakışlarını köylülerin üstünde gezdirdi. Köylüler susmuşlar, dalmışlar dinliyorlar, başkaca en küçük bir harekette bulunmuyorlardı. Ali Safa, işte bu kötü diye içinden geçirdi. Bu işte bir bokluk var.

Şefçe Kahya:

"Senin değil yavrum, Ali Safa Efendi. Bu mülk bizim, bu köy bizim, bu yurt bizim kışlağımız dedemizin dedesinden bu yana. Sen nereden çıktın? Tayfun Bey olmadan sen neredeydin yavrum?"

Eli arkasındaydı. Daha fazla konuşmadı, arkasındaki elini çözüp galyenini ağzına yine

yerleştirdi, gidip gelmeye başladı.

Ali Safa Bey bunu hiç beklemiyordu. Őefe Kahyanın bu davranışı onun fkmesini, öfkesiyle birlikte korkusunu da bir kat daha artırdı:

"Söylenmesi benden," diye bağırdı. "Yüz elli yıllık Őeceresi olan atımı Yobazoğluna vererekten bu toprakları alan ben değil miyim? Bu topraklar benim hakkım değil de köylünün yarısı neden bıraktı da köyü gitti? Yobazoğlu neden gitti?"

Gidip gelmekte olan Őefe Kahya gene zıncı diye durdu. Bükülmüş belini doğrulttu, bir an dimdik durdu:

"O gidenler," diye bağırdı, "o gidenler sütü bozuklardır. Korkularından gittiler.

Yobazoğlunu da öldürünceye kadar dvdrdn. Garip bir kızılbaş, dayanamadı da kaçtı:

Ali Safa:

"Sen kaçma," diye bağırdı. "Var sen kazık ak şu dünyaya. Topraklarıma iftlik kur. Zeytin ağacı dik ki meyvelerini yiye-sin."

"Kaçmam," dedi Őefe Kahya. Kalın dudakları titriyor, köpürmüş gibi ağzından, deve ağzından saçılır gibi köpükler saçılıyordu.

Gidip geliyor, gidip gelirken durmadan içinden konuşuyordu. Alsın Koca Osman, boynu uzun Seyfali, kara gözlü Ferhat Hoca! Hiçbirisi böyle aslanca konuşabilir mi Ali Safanın karşısında, deyin bakalım, konuşabilir misiniz? Vallahi, zaten

372

benim bir ayağım çukurda... Adamın ocağına incir dikerim. Dek dur oğlum Ali Safa Efendi, hem de kahraman Tayfun Bey! Dek dur oğlum.

"Hem de zeytin ağacı dikerim. Hem de ınar dikerim. Gllce portakal, allıca kiraz dikerim. Adam diker, insan yetiştiririm."

Ali Safa Bey sinek kovar gibi:

"Ne yetiştirirsen yetiştir," dedi, elini salladı. "Bana ne? Ben buraya bir insanıyetlik için geldim. Size haber vermeye geldim. Harmanlarımı yaktınız, sustum. Harman yakmak insanlıkta, hem de Müslümanlıkta mı var? Atlarımı çaldınız, her gece evimi de üstüne üstlük kurşunluyorsunuz, bütün bunlar Türkiye Cumhuriyeti kanunlarında, İslamlık, insanlık kanunlarında var mı? Ben sabrettim, bağırma taş bastım. Sabırtaş oldum, sabırta-şı. Bütün bu kötülöklere katlandım, karşılık vermedim. Korktu sandınız. Ha ben insanlık bozulmasın, emmi dayı arasına kötölük girmesin, dedim, siz bunu anlamadınız. Hiç anlamadınız. Ayaklanmakta direttiniz, devlete millete isyana devam ettiniz. Sizin yaptığımız düpedüz Şeyh Said isyanıdır. Ben bunu hükümete bildirmedim. Olduğu gibi bildirseydim, şimdi her biriniz ipte olurdunuz, sallanırdınız."

İki parmağını aşağı doğru sarkıttı, bir sallanan bacak işareti yaptı.

"İşte böyle. Sonra efendiler kendinize geliniz. Efendiler!"

Sesi çm çm ötüyor, ta uzaklara kadar gidiyordu. Sıcak ipili-yordu. Ulu dutun gölgesi serindi.

Safa Bey gene de ter içinde kalmış, ter koltuk altlarından, kuluncundan fıskırmıştı.

"Sonra Efendiler siz..."

Sesinin etkisini ölçtü.

"Siz efendiler siz, sonra ne yaptınız?"

Gene sustu, gözlerini belertti. Boyun damarları parmak parmak şişmişti. Gözlerini köylülerin gözlerine dikti geçti, dikti geçti.

"Siz, siz, sizler, hepiniz cinayet işlediniz. Adamlarımı öldürdünüz. Evveet, adamlarımı öldürdünüz. Efendiler, Zeynel-le Ademi öldürdüğünüzü bütün Çukurova biliyor.

Cinayetinizi Adanadaki Vali, Ankaradaki Hükümet, yanı başımızdaki Arif

Saim Bey de biliyor. Dostumuz, kardeşimiz Arif Saim Bey. Ve buna deli divane oluyor. Adem

size ne yaptı, Zeynel size ne yaptı da zavallıları öldürdünüz? Üstelik Zeynel sizin köylünüz olur. Üstelik beş de çocuğu yetim kaldı. Efendiler, efendiler, efendiler bu cinayetleri sizin yanınıza bırakmayacağım. Adamlarımın kanını yerde bırakmayacağım. Eğer bu memlekette hak hukuk, kanun varsa, onların kanı yerde kalmayacak."

Birden ayağa fırladı, deli gibi elini kolunu sallamaya, ayaklarını küt küt yere vurmaya başladı.

"Kalmayacak, kalmayacak! Bu can bu tende durdukça kalmayacak. Siz arkanızdakine güveniyorsunuz. Arkanızdaki kim olursa olsun, benim arkamda da koca Allah var."

Arkasına döndü, dimdik donmuş kalmış adamlarını gösterdi. Sesini alçaltıp:

"Ğşte bunlar da var," dedi duyulur duyulmaz. Göz kırpar gibi de bir işaret yaptı.

"Kimseye güvenmeyin. Güvenip de haksız işler yapmayın."

Sesi perde perde iniyordu.

"Sizi kanunun pençesinden hiçbir kuvvet kurtaramaz."

Sesi iyice inmişti. Kuru, tok, kararlıydı.

"Şimdi diyeceğime gelelim. Size on günlük bir mühlet veriyorum. On gün içinde bu köyü boşaltıp gideceksiniz. Boşaltıp gitmezseniz sizinle canalıcı mücadeleye karar verdim. Bu köy benim. Bu köyün toprakları benim. Hakkımı kimseye yedirmem. On gün içinde köyü boşaltıp gitmezseniz, size karşı bütün varımı ortaya koyacağım. Sizi zorla topraklarımdan dışarı atacağım. Öldürürmüşsünüz beni, varın öldürün. Kan dökülecek, hanumanlar sönecekmiş, varsın sönsün. Evler yakılacak, imamlar, hocalar sakallarından ateşe verileceklermiş, verilerek-ten öyle canları çıkacakmış, varsın çıksın. Evleri gece basacaklar, avratları, kızları dağa kaldıracaklarmış, varsın kaldırsınlar, köyleri ateşe vereceklermiş, varsın versinler.

Gözümü kırpmam. Üstüme gelen ateş, su olsa da, ecel olsa da, ejderha olsa da, hükümet olsa da gözümü kırpmam."

Arkasına döndü, kasılmış kalmış, put gibi dikilmiş adamlarını parmağıyla gösterdi:

374

"Ğşte bunlar da, üzerlerine gelen, kapkara ölüm olsa da gözlerini kırpmazlar."

Dursun Durmuş:

"Evelallah," diye bağırdı.

"Evet efendiler, bu on gün içinde topraklarımı bırakıp gitmeyecek olursanız daha akla hayale gelmez işler olacaktır. Bu köy Kerbela olacaktır. Kulak verin bana, kulak verin de beni can kulağıyla dinleyin, bu köy Kerbela olacaktır. Kerbelayı duydunuz mu, bilir misiniz? Ğşte öyle, bu köy tıpkı Kerbela gibi Kerbela olacaktır. Kerbela..."

Köylü susuyor, yüzlerinden hiçbir şey belli olmuyordu. Demek çok kararlıydılar. Şefçe Kahyaysa gidip geliyordu durmadan. Dişsiz ağzında galyeni. Hem de tütünsüz. Ali Safa Beyin onun haline gülesi geldi. Şu ihtiyarcık acaba neden kuruluyor böyle? Boynu da çöp kadar ince, on yaşında hasta bir çocuk gibi olmuş. Kubarıp duruyor. Yüz yaşını da aşkın gösteriyor.

"Ğşte efendiler, bugün buraya size bütün bunları söylemeye, esecek fırtınayı, olacak zelzeleyi, gelecek tufanı size bildirmeye geldim. Ya on gün içinde köyümü boşaltır gider, ya da mücadeleyi, arkanızda kim varsa, ona güvenerekten kabul edersiniz. Dövüş bu sefer kıran kırana olacaktır. Ta ki..."

Gidip gelen Şefçe Kahyaya baktı, bir karşılık verecek diye bekledi, Şefçe Kahya da başını kaldırmadı. Ali Safa Bey sedire oturdu, kırmızı, pırl pırl, üstünde büyücek bir inci bulunan altın iğneli kravatını gevşetti, ak mendiliyle boynunun, yüzünün terini sildi, mendil suya batırılmış gibi ıpslak oldu.

Şefçe Kahya ona kaş altından bakıyor, köpeksiremiş, diyordu içinden. Köpeksiremiş, yılmış. Gözü korkmuş. Gözü korkmuş da yalvarıyor. Bu da yalvarmanın başka bir çeşidi. Bir de onun burda, köyümüzde olduğunu bilseydi, ödü bokuna karışırdı deyyusun, ödü bokuna

karışırđı deyyusun, ödü bokuna, ödü bokuna...

Durdu, uzun uzun, belli ederekten Ali Safayı süzmeye başladı. Şimdi varsam, diye düşünüyordu, şimdi varsam da ona, o ite, o Ali Safaya, ulan Ali, Ğnce Memed Çukurovada, hem de bizim köyümüzde, hem de şu anda, şimdi, şimdi benim evimde... Ödü, ödü, ödü bir iyice bokuna karışırđı.

375

Gidip gelmeye başladı gene, kendi kendine mırıldandı: Söyleyeceğim, onun Çukurovaya bir boz şahin gibi indiğini Ali Safaya duyuracağım. Korkusundan gebersin namussuz. Bu iyiliği ona yapacağım. Bakalım Çukurova ona nasıl dar gelir! Bakalım hele şu koca ovada saklanacak delik bulabilir mi?

Kurnaz, kısılmış, gülen gözlerle hala yüzünü kurulamakta olan Ali Safaya durup bakıyor, onu süzüyor, sonra yürüyordu.

Ona varıp diyeceğim ki, bir gece yarısı, ben senin dostunum Ali Efendi. Baban da benim arkadaşımđı. Ğnce Memed burada, Çukurovada saklanıyor. Köylüler ondan güç alıyorlar. Ğnce Memed de seni öldürmeye hazırlanıyor. Araştırıyor, kurşun nerenden girerse, sen en çok acı çekermişsin, onu bulmaya çalışıyor.

"Nerede, nerede, nerede, nerede Ğnce Memed? Nerede saklanıyor?"

Ali Safaya baktı, bir iyice güldü. Kahkaha attı. Ali Safa ona doğru döndü, baktı. Ne oluyordu bu ihtiyara? Aklım mı oynatıyordu? Köylüler de baktılar.

Şefçe Kahya bir daha güldü:

"Ğşte orasım bilmem," dedi, gene yürüdü.

Haber vermemeliyim, onun burada olduğunu varıp da Ali Safaya söyleyeceğimi Koca Osmana, Hocaya, Seyrana, kul olana, kimseye haber vermemeliyim. Önüme geçerler.

"Nereye saklanıyor emmi?"

"Ėşte orasını bilmem Ali Safam," diye bağırdı Şefçe Kahya...

Orasını bilsem, kulağından tutar da o eşkıya çocuğu, alır sana getirirdim.

"Koca Ėukurovada nasıl bulmalı onu? Adam yitiği öküz yitiğine benzemez ki... Nasıl bulmalı, nerede?"

"Orasını bilmeem."

Seyfali, ellerini önüne bağlamış, boyun kırarak Ali Safa Beye yaklaştı:

"Bey," dedi, "öğlen oluyor. Senin geleceğini öğrenince bir koyun kestirdim de... Bir yemeğimizi yiyin de öyle gidin."

Ali Safa Bey, şaşkın bakışlar arasında ayağa kalktı, atına doğru yürüdü. Bir delikanlı atını tutuyordu, üzengiye sarıldı. Ali Safa Bey ata atladıktan sonra:

376

"Sizin yemeğiniz... Ėstemez!" diye bağırdı.

Adamları da atlara atlamışlardı. Büyük bir toz bulutu kaldırarak köyün içinden doludizgin çıktılar.

Koca Osman arkalarından baktı baktı da:

"Bu adamda hiç insanlık kalmamış," dedi. "Ėnsan ellik gavurunun bile yemeğini yer... Bin yıllık düşmanın bile..."

Köylüler de ona katıldılar:

"Kalmamış... Ėnsanlık..." dediler.

Seyran Kız bir mutluluk, bir güzellik yeli gibi kalabalığın önünden esti, bir anda o da köyü çıktı, bostanın yolunu tuttu.

377

45

Aşağıdan, Anavarza kalesinin altındaki yoldan uzun bir göç yolu tozutarak geliyordu.

Köylüler, Koca Osman, Ferhat Hoca umuda kapıldılar. Bu gelenler köyü bırakıp gidenler olmasınlar? Kuşluğa kadar merakla beklediler. Kuşluklaym köye doludizgin bir atlı girdi. Bu bir delikanlıydı, adı da Çekirge Sül-lüydü. Bindığı at çıplaktı, yularsız, bellemesiz.

"Canımıza tak dedi gurbetlik," diye başladı. "Onun da köye geldiğini duyunca yıktık evleri, torlandık toparlandık düştük yollara. Elle gelen düğün bayram. Dedik ki, köylümüz ölürse biz de beraber. Aç kalırsa, biz de beraber. Evlerimiz, harmanlarımız beraber yansın."

Öğleye doğru da göçün ucu köye girdi. Gelenler çok mahcuptular, kimseciklerin yüzüne bakamıyor, konuşmuyorlardı. Halbuki köylü gelenleri büyük bir coşkunlukla karşılamıştı. Herkes yükünü götürdü kendi evinin önüne çözdü. Ğkindiye kadar köylülerin de yardımıyla herkes evine yerleşti. Akşam yemeğini ulu dutun altına çulları serip hep birlikte yediler. Her ev bir çeşit yemek yapıp dutun altına taşımıştı.

"Çok çektik," diyorlardı.

"Allah kimsenin başına vermesin gurbetliği."

"Gurbetlik dersin de ölümden beter."

"Bir yer ki aman Allah..."

"Cennet olsa da yaramaz."

"Cenneti istemem, bana ana baba yurdumu verin."

"Çok çektik ki, ne çektik."

378

"Dost yok, akraba yok."

"Hiç kimse yok."

"Daha erken gelirdik, neden gelemedik, utancımızdan yüzünüze nasıl bakardık!"

"Çaremiz kalmadı da, nah buramıza geldi de, düştük yollara..."

"Biz ettik, siz etmeyin kardaşlar."

"Bizi iyi, bizi dost karşıladınız."

"Bizi dost..."

"Olmaz olsun böyle gurbet."

"Gurbet dedikleri de bir rezillik..."

"Yerin dibine batsın gurbet el."

"Hem de cehennem dibine."

"Batsın."

"Bizi korkuttular."

"Bizi kandırdılar."

"Hükümet korkusu."

"Hükümet zor."

"Dedik ki varalım, dedik."

"Dedik ki varalım gidelim köyümüze de, öleceksek elimizle obamızla birlikte ölelim, dedik."

"Düştük de tozlu yollara geldik."

"Yüzümüz yok yüzünüze çıkmaya."

"Gözümüz kör gözünüze bakmaya."

"Hükümet zor. Korkusu büyük."

"Başa çıkılmaz Hükümetlen."

"Hükümet beterin beteri."

"Hükümet onun arkasında, eşkıyalar onun. Ağalar beyler onun arkasında, kasabalılar

onun... Zengini onun arkasında, fi-karası..."

"Bunaldık."

"Bunaldık da yurdumuzu yuvamızı bırakıp kaçtık. Ğyi yapmadık."

Akrabalar, dostlar, bir pişmanlığın, özlemin, kavuşmanın tadındaydılar. Dutun altında gece

yarısına kadar oturdular, konuştular.

Koca Osman, Ferhat Hoca köylünün gelişine şaşmışlardı.

379

O kadar yalvarmış yakarmışlardı da o zaman niçin getirememişlerdi?

Koca Osman:

"Bunun, bu şahinin de, bu boz kuşun da adında bir keramet var. Hem de büyük bir keramet," diyordu.

Ferhat Hocaysa alttan alta gülümsüyor, Koca Osman, ötekiler ne söylerse hiç karşı koymuyor başıyla onaylıyordu. Bu gelenlerin atları da vardı.

Gelenler o gece uyumadılar, köylülerin de bir bölümünü birlikte uyutmadılar. Merakla onu soruyorlar, bıkip usanmadan onun hakkında ne söylerlerse dinliyorlardı. Aynı hikayeyi belki beş altı adamdan duyuyorlar, gene de hikayeyi dinlemiyorlar yutuyorlardı.

"Nasıl, nasıl bir adam?"

"Gözleri, elleri ayaklan?"

"Saçları nasıl, kaşı kirpiği?"

"Sesi nasıl, nasıl konuşuyor?"

"Boyuna poşu?"

Köylüler onun ne boyuna poşunu, ne konuşmasını, hiçbir şeyini söylemiyor, "Yiğit, şahin, alıcı kuş gibi, kurşun geçmez ona, yıldırım çiçeği var onda. Muskasının içinde..." diyor geçiştiriyorlardı.

Daha çok kadınlar, daha da çok genç kızlar durmadan onun boyuna poşu, gözü kaşı üstüne sordular da, onu görenlerden doğru dürüst bir karşılık alamadılar. Kimsenin dili varıp da:

"Onu görseniz, bir çocuk kadar küçücük, yüzü de yalnız kocaman bir çift göz," diyemiyordu.

"Elleri de küçücük," diye-miyordu. Oysa Memedin elleri küçücük değildi. Omuzları da dar

değildi. Ama onlara Memedin her şeyi küçücük geliyordu.

Sesi için de, konuşması için de bir şey söyleyemiyorlardı. Sesini, konuşmasını hiç duymamışlardı ki... Yalnız Kamer Ana duruyor: "O, adamın hası," diyor, ağız dolusu, mutlu gülüyordu. Gülüyor, yanında duran tepeden tırnağa sevda kesilmiş Seyrana bir göz atıyordu. Birkaç gün içinde köy eski haline geldi. Sanki bu köyün yarısı göçüp de yıllarca Sarıçamın kepirinde yaşamamıştı. Sanki hiç kimse hiçbir zaman bu köyden ayrılmamıştı.

380

Yalnız azıcık hayal kırıklığına uğramışlardı. Köye gelir gelmez, karşılarında pür silah, burma bıyıklı, dağ gibi Memedi bulacaklarını sanıyorlardı. Oysa onun kimse yüzünü bile göremiyor, kimse yerini bile bilemiyordu. Birkaç gün sonra da köye Yobazoğlu geldi, karısı, çocuklarıyla. Onun evi yanmıştı, yükünü ulu dutun altına indirdi. Hemen bir ahır boşaltıp Yobazoğ-lunu da yerleştirdiler. Yobazoğlu, çocukları, karısı perişandılar. Hemen ona yardım ettiler, eksiklerini elden geldiğince tamamladılar.

"Hükümet değil, candarma, ağa değil, Azrail gelse yurdumdan bir yere bir daha ayrılmam. Öldürsünler beni. Boynumu kılıçlarının altına uzatırım, boynum kıldan incedir, vurun, vurun ki kanım baba yurdumun toprağına saçılsın derim," diyordu.

Durmadan ah vah ediyor, Koca Osmandan, Ferhat Hocadan özür üstüne özürler diliyordu. Olanı biteni Ali Safa Bey duydu. Önce inanmadı, güldü geçti. Sonra Vayvaya en güvendiği adamlarını Zekeriyayı, Dursun Durmuşu gönderdi. Onlar da olayı doğruladılar. Ali Safa Bey küplere bindi, ağzı köpürdü. Bir gün sabahtan öğleye kadar konağın sofasında:

"Ben ben, ben ben, ben ben," diye gitti geldi. "Ben ben, ben yaparsam yaparım onlara!

Demek meydan okuyorlar? Demek meydan... Ben ben... Ben ben, ben ben... Görecekler o köppek-ler... Köppekler... Köppekler! Ben ben..."

Yoruldu. Bedeni çözüldü. Gözleri yaş içinde kaldı:

"Yarabbi," diye mırıldanmaya başladı, "benim ne taksiratım var? Hulusu kalple memlekete bir çiftlik kazandırmaya çalıştım. Halbuki onların bu topraklara hiçbir ihtiyaçları yok. Ğnat ediyorlar. Halbuki ben onlara bu topraklardan bin kat daha iyi bir toprak bulurdum. Ne yaptım onlara da benim başıma yıllardır bu işleri açıyorlar? Hakkımı gasp ediyorlar.

Çiftliğim güdük kaldı yıllardır onların yüzünden. Eşek kuyruğu gibi ne uzuyor, ne kısalıyor...

Ğstanbulda, Ankarada bir işe girip, yan gelip yatmak dururken, canımı dişime takmışım, memleketim, asil vatanım için... Anlamıyorlar, insanlıktan anlamıyorlar, anlamıyorlar bu köylüler, anlamıyorlar. Anlatamıyorum. Sürünüyorum, sü-

381

rünüyorum Melihayla birlikte. Kadını da getirdim bu cehenneme kilitledim. Bütün bedeni çıban içinde."

Karısının yara bere içindeki tombul bedeni gözünün önüne geldi:

"Zulüm," diye inledi. "Şu köylülerin bana yaptıkları işkence. Zulüm.. Ğnsanlığa yakışmaz hakaretler. Çekemiyorum insanlar, artık taşıyamayacağım bu yükü, bu ağır zulüm altında inliyorum, inliyorum, inliyorum a dostlar, a can dostları, a kavga arkadaşları, a dostlar a! Kaldıramıyorum, götüremiyorum bu ağırlığı artık. Şu dünya dünya olalı şu benim başıma gelenler, şu bana yapılan alçaklıklar hiçbir mahlukata yapılmamıştır."

"Senin yumuşaklığından, insaniyetliğinden, merhamet dolu yüreğinden dolaydır başıma gelenler..."

Başını kaldırdı, yandaki sedire çökmüş karısının yaş içindeki gözlerini gördü. Kirpikleri de top top olmuş, yüzü ıpsıaktı.

Eteklerini gene göbeğine kadar açtı:

"Bunun için mi babam beni o kadar yüksek mekteplere gönderdi, Ğstanbullarda okuttu?

Bunun için mi canım Safa Bey, bunun için mi? Yakında bu etler çürüyüp parça parça

dökülecek."

Bacakları sivrisinek ısırıklarının yerinden başka da simsiyah kesilmişti.

"Bütün bunlar için mi bu Vayvay zalimlerinin bize zulmü, işkencesi? Haberleri yok mu halimizden, çektiklerimizden? Bu topraklar inşallah onlara mezar olacak, inşallah, hepsine, çocuklarına, karılarına, hepsine mezar olacak!"

Ali Safa Bey karısının haline candan acımişti. Yüreği kan ağlıyordu.

"Olacak!" diye bağırdı. "Bu toprakları onlara mezar edeceğim, mezar, mezar... Ben, ben, beeeen! Ben yaparsam yaparım onlara... Senin şu döktüğün her damla yaş için onlardan bir can gidecek. Bir can! Bu yaptıkları zulmü, bana ve de sana... Yanlarına koymayacağım. Bütün mukaddesatımın üstüne, milletimin, vatanımın kutsal başı üstüne yemin ediyorum ki, bu aşağılık zulümlerini onların yanlarına bırakmayacağım. Bin misliyle ödeteceğim."

382

Meliha Hanıma doğru yürüdü, saçlarını okşadı, en şefkatli, sevgi dolu sesiyle:

"Afedersin Meliham," dedi. "Seni bu vahşete getirdim. Tabiatın ve insanların zulmünün içine getirdim hapseyledim. Kusuruma kalma. Ama görüyorsun ki epeyce de başarılı oldum. Zapt ettiğimiz toprak az buz değil, milyonlar eder. Asimi sorarsan biraz da memnunum. Bu kadar kıymetli bir şey öyle kolay elde edilmemeli ki bir kıymeti olsun. Hayat savaştır. Hayat savaş değilse hiçbir şey değildir Meliham. Savaşların en kutsalı da toprak savaşıdır. Bir çiftlik kazanmak bir vatan kazanmakla birdir. Hiç farkı yoktur. Ağlama Meliham, daha çok genciz, önümüzde geniş, büyük bir hayat var. Şimdi ben gideyim de şu Vayvaydan, şu senin güzel gözlerinin intikamını alayım. Her damla yaş için onların başına bir tane bela çorabı öreyim. Analarından doğduklarına da doğacaklarına da onları bin pişman edeyim."

||

Eğildi, saçlarını kaldırıp karısını ekşi ekşi kokan terlemiş ense kökünden öptü.

"Meliham, sevdiğim, bu vahşete getirip de süründürdüğüm, perişan eylediğim, bütün bu Çukurova senin bir tırnağına değer mi ki! Ne yaparsın ki hayat... Mücadeleye mecburuz."

Merdiven başına yürüdü. Kendine gelmişti artık. Zekeriya-yı, Dursun Durmuşu çağırdı:

"Yanınıza birkaç adam alın da gelin. Mutemet adamlar olsunlar. Kasabaya gideceğiz."

Atlandılar. Kasabada herkes köylülerin Vayvaya döndüğünü duymuştu.

"Zavallı Ali Safa Bey," diyorlardı. "Kimsiz, kimsesiz, arkasız. Köylüler gene gelip tarlalarını işgal etmişler."

Ali Safa Bey kasabaya ulaştıktan az sonra da ortalığa başka bir söylenti yayıldı. Herkes konuşuyor, Safa Bey'e daha çok acıyorlardı.

"Bir adam zavallı olursa, talihsiz olursa Ali Safa Bey gibi olur. Vayvay köylüsüne yemedi yedirdi, içmedi içirdi. Bir hastaları olsa hemen doktor, hoca başlarında. Tırnaklarına taş değse Ali Safa Beyciğin yüreği paralanırdı. Ali Safa Beyin tüm kazancı, varı yoğu Vayvay köylüleri içindi. Etme bunu Ali Safa

383

Bey, başına sığırma bu köylüleri, sonra kötü olur diyenlere, yo-ook, diyordu, onlar iki gözümdür, kardeşlerimdir, onlar bizim efendimizdir, diyordu. Koynunda besledi ki yılanı, yüreğinden soksun. Besledi ki kargayı gözünü oysun. Vay fıkara Ali Safa... Köylüler bir gece çiftliğini basmışlar, ver etmişler kurşunu. Ğki adamını da yakalamışlar, ağaca asıp, diri diri derilerini yüzmüşler. Sonra parça parça doğrayıp parçalarını Ali Safa Beyin konağına atmışlar."

Ademle Zeynelin türlü türlü hikayeleri, öyle acıklı öyle candan anlatılıyordu ki... Kasaba kadınları dövünüyorlar:

"Vay Meliha Hanım vay," diyorlardı. "Bu akılsız Ali Safa yüzünden onun da başına çok, daha çok belalar gelecek."

"Ėnsan hiç köylülere güvenir mi? Bu canavarlara!"

"Bu ekmek yedikleri sofraya bıçak sokanlara..."

"Bu kan iicilere!"

"Bu cellatlara!"

"Bu vahŐet-i mŐekkellere!"

"Ėnsan hiç güvenir mi?"

"Hükümette de iş yok."

"Vay Meliha Hanım vay! Kadersiz, garip, kimsesiz."

Kasaba bir merhamet kesilmişti. Herkesin gözü yaşlı. Kasaba pazarında dolaşan köylülere iğrentiyle, korku, ürküntüyle bakıyorlardı. Bakıyor, bu paçavra yığınını gibi, boyunlarını söndürmüş, alık alık dolaşan canavarlara diş gıcırdatıyorlardı.

Ali Safa Bey olayı nce candarma komutanını Yüzbaşı Faru-ğaa en acıklı, gücününün yettiğini, dilinin döndüğü kadar acıklı anlattı. Yüzbaşının yüzü duyduğ korkunç canavarlık

karşısında allak bullak oldu. Akşam olup Nazifoğlunun lokantasında iki kadeh attıktan sonradır ki olayların ağır etkisinden kurtulup ancak kendine gelebildi. Savcılarını, hakimlerin hali de Faruk Beyden beterdi. Yalnız Kaymakam Bey ellerini ovuşturuyor, büyük bir kıvanç içinde: "Ėyi, güzel, memnuniyet verici bir hal," diyordu. "Yesinler birbirini, yesinler bu kafirler. Padişahımız efendimizin saltanatları devrinde böyle canavarlıklar olur muydu efendim, nur-i aynım?"

Ali Safa Bey Siyasetçiye, Fethi Beye, Deli Fahriye, Adana-ya, Ankaraya tel üstüne tel yazdırdı. Köylüler ayaklamıyor, çift-

kanla sulanyordu, kanla!

Vali de ne derse desin. Bütün bu yazdıkları gerçek değil miydi?

Hemen o gün Vayvay köyüne bir manga candarma gönderildi. Candarmalar Ademin katili olarak Yobazoğlunu, Zeynelin katili olaraktan "da Ferhat Hocayı yakaladılar. Ali Safa Beyle Savcı açık açık, her şeyi kardeş kardeş konuşmuşlar, katillik için bu iki kişiyi daha münasip bulmuşlardı. Hasanın Çukuro-vada kimi kimsesi, arkası akrabası yoktu. Ferhat Hocanın da nereden geldiği bellisizdi.

Savcı:

"Safa Bey," dedi. "Bu Hoca esrarengiz bir adam. Bir de bunun casusluğunu ortaya atabiliriz, tutar. Onun casusluğuna Vayvay köyü bile inanır. Haydi kolları sıvayın. Sağlam deliller bulun casusluğa ait. Ferhat Hocayı idam ettirebilirim. Ferhat Hocayı çok iyi seçtik.

Unutmayın ki o bir hocadır ve Ankarada herkes hocalardan ürker. Hele bugünlerde... Safa Bey, tam attık, turnayı gözünden vurduk."

Ali Safa hararetle Savcının elini sıktı:

"Çok isabet buyurdunuz Müddeiumumi Bey. Hoca ve Kızılbaş... Beli kırılacak köylülerin, alçakların. Siz mizansenı bana bırakın," dedi kasabaya daldı.

Vayvay köylüleri elleri kelepçeli Ferhat Hocayla Yobazoğlunu köyün dışına kadar uğurladılar:

"Tez günde gidin, tez günde gelin," diye alkışlar ettiler. "Koca Allah yardımcımız olsun."

Yobazoğlu köyün dışında durdu:

"Bile bile geldim. Böyle olacağımı bile bile. Ama şuna inanın ki, insan öldürmek kötüdür, kimse inanmayacak, bari siz inanın, ben Ademi öldürmedim," dedi. "Çocuklarım hepinize emanet."

Ferhat Hoca önce konuşmak istemedi. Sonra nedense acı acı gülerek köylülere döndü, göz

çukurlarında yaşlar:

"Siz benim kim olduğumu biliyorsunuz," dedi boğulan bir sesle. "Söylemeye hacet yok. Ben bir daha köye dönemeyeceğim. Beni asacaklar. Hakkınızı helal edin kardeşlerim."

Kapkara, yalın karası gözleri, gün vurdukça yanar döner

385

yeşil olan sakallan bir pırıltıda şimşeklendi, parladı. Ferhat Hoca dudakları kıpır kıpır dualar okuyordu, yüzünde aynı acı gülümsemeyle.

Kasabaya ertesi gün, kuşluk vakti girdiler. Ferhat Hocanın güzel gözleri mosmor şişmişti.

Yüzü de mosmordu. Bütün çenesinde kan kurumuştı. Paramparça olmuş giyitleri de kan içindeydi. Şalvarı liyme liyme edilmişti. Ayakkabıları kim bilir nerde kalmıştı. Ayaklarından, bacaklarından yolun kül gibi tozlarına kan sızıyordu.

Yobazoğlunu dersen Hocadan bin beterdi. Bakılacak hal bırakmamışlardı. Bir kanlı paçavra yığımıydı.

Kasabaya yaklaşırken her ikisinin boğazına da birer kara, kalın kıl örme taktılar. Kasabada ellerinde karpuz kabukları, pislik, çamur, sopa, taş, çürük yumurta, çürük domates, kova kova ekşimiş ayran, büyük bir kalabalık onları bekliyordu.

Dereden aşağıdan başlan gözüdür gözükmeyen bağırmalarla karşılandılar. Kabuk, çamur, çürük yumurta, taş, yağmur gibi yağdı üstlerine. En ağıza alınmayacak sövgüler, aşağılamalar...

Ferhat Hoca önde, başı önüne iyicene sarkmış, Yobazoğlu arkada, o da öyle, görmüyorlar, duymuyorlardı. Bağıran, söven, taşlayan kalabalığın arasında önce pazaryerine getirildiler.

Tellal Kambur Ahmet burada caniler üstüne, insanlık, kan üstüne uzun bir nutuk çekti, gözleri yaşartan. Sonra taş, pislik, çamur, küfür yağmuru gene başladı.

Boğazlarında ip, arkalarında yüzlerce kişi Ferhat Hocayla Yobazoğlu bütün kasabayı

dolaştırıldılar. Kambur Ahmet her mahallede bir iki kere durdu dehşet nutkunu tekrarladı.

Mahpusaneye getirildiklerinde ikisi de ayakta duracak halde değildi. Yarı baygın duvarın dibine yığılışıverdiler.

Ali Safa Bey o gece Nazifoğlunun lokantasında kasabanın adli ve mülki erkanına büyük bir rakı ziyafeti çekti. Ziyafette Zeynelin ve Ademin ne kadar iyi, dost, sadık insanlar olduklarını söyledi. Onların insanlıklarını, faziletlerini saydı döktü. Onlar böylesi alçakça, rezilce, canavarca bir ölüme layık insanlar değillerdi.

Ali Safa Bey öyle candan, öyle güzel konuştu ki bu gece herkesi dilhun eyledi.

386

Daha günün doğmasına çok vardı ama ortalık ağarmış gibiydi. Cığıl cığıl akan Savrun suyunun çamurlu kıvrımının kıyısında bitmiş mavi çiçekle sıvanmış yarpuzların yaprakları terlemişti. Çiçeklerdeki bal arıları, öteki arılar kanatlarını sırtlarına yatırmışlar uyuyorlardı. Arada sırada da anlar şöyle bir ürperiyorlar, titrer gibi yapıyorlardı.

Bostan çardağının dibi, yöresi karpuz kabuklarıyla doluydu. Kesilmiş, kemirilmiş, parçalanıp hiç dokunulmamış karpuz kabukları... Çürümüş karpuzların kokusu bütün bostana, yöreye sinmişti.

Memed çoktan uyanmış bostanın içini dolaşıyor, düşünüyordu. şu başıma gelenler diyordu kendi kendine. Bütün başından geçenler teker teker gözlerinin önünden geçiyordu. Nereden başlamış, nereye varmıştı. Koskoca Hükümet, Çukurova ağaları canlarını dişlerine takmışlar, onu arıyorlardı. Bölük bölük candarmalarını üstüne yolluyorlardı. Bir de eşkıya gibi eşkıya olsa kim bilir ne olacaktı! Ne istiyorlar benden, diye içinden geçiriyordu.

Koca Osman birkaç gün önce bir mutluluk halinde bostana düşmüş:

"şahinim," demişti, "bu işin üstesinden geldik artık, Ali Safanın belini kırdık. Senin adını duyan köylüler, kaçmışlar da korkmuşlar, senin burada olduğunu duyar duymaz yüreklerine

bir yiğitlik ateşi düşmüş, duramamışlar, koşmuşlar köye geldiler. Yobazoğlu da geldi. Sen burada, şu durduğun yerde dur-

387

dukça köylü dağları düz edecek. Ali Safa bugünlerde erinde geçinde belasını bulacak. Deli Muslu oğlan iyi çalışıyor. Herkesler de Deli Muslu oğlanın yaptıklarının senin başının altından çıktığını biliyor. Doğru, sen olmasan, sen bize yürek vermesen biz avratlar gibi Safanın altına pısdardık. Doğru doğru, dosdoğru. Anavarza binekleri, kurda benzer sinekleri, Memed sana oğul demem, yıkmayınca konakları..."

Bu ağıdı Koca Osman ağzından kaçırmış, sonra da pişman olmuştu.

"Yani yani konakları biz yıkacağız. Sen işte böyle burada duracak, yiyip içip yatacak, bize gölge olacaksın. Bes, bu kadar-lığı bize yeter. Sen burada dur, biz kendi işimizi kendimiz görürüz."

Koca Osman ciddileşmişti, gözlerinde umutsuzluk, korku:

"Şahinim," demişti, "şunu bil ki, hiç aklına küsüm düşmesin, senin Çukurovada olduğunu tüm Anavarza ovası biliyor. Ama nerede olduğunu kimse bilmiyor. Senin Çukurovaya indiğini de hiçbir köylüden hiçbir ağa, hükümet adamı duyamaz. Köylü milleti sırasında taş gibi ketumdur. Taş gibi oğul. Sen burada rahat et."

Memed bunların da kendisinden çok şey beklediğini, hele Koca Osmanın söylediği ağıttan sonra iyice anlamıştı. Onu ne sanıyorlardı acaba? Birkaç yıl dağda gezmiş, zorla dağa itilmiş, başına olmadık işler açılmış, yıkılmış, köy köy, dağ dağ dolaşmış, başını sokacak bir delik bulamamış da gelmiş buraya sığınmış birisiydi.

Memed yanında yöresinde olanı biteni anlamaya çalışıyor, sabahlardan akşamlara, akşamlardan sabahlara kadar kafa yoruyordu. Olanın bitenin birtakımını geçirdiği deneylerden dolayı anlıyor, bir kısmına da hiç akıl erdiremiyordu. Şu koca Osman boşuna

yeliyor uğraşıyordu. Ali Safa Bey onları köylerinden sürecekti. Arkasında Hükümet, yanında ağalar, başında bir sürü silahlı adam. Koca Osmanın da güvendiği kendisi, Ğnce Memed! Bir tek adam. Koca Osman bilmiyor muydu ki candar-malar bir haber alsalar, burada, Akçasazm bataklığında sıkıştır-salar, bir bölük candarmayla onun Ğnce Memedini keklik gibi avlardı?

388

"Teslim olmayacağım, öldürecekler beni," diye gülümsedi.

Ali Safayı öldürdüler diyelim, daha kötü bir Ali Safa çıkmayacak mı karşlarına? Hem de beterin beteri. Hamzanın De-ğirmenoluk köylüsüne yaptıklarını kılı kılma öğrenmişti. Bir iş yapalım, bir iyilik edelim derken zulüm olduk fıkaraalarm başına. Köylü ne kadar bana küsse, sövse, beni yerse hakkı var.

Bir daha diye düşünüyordu, bu Çukurdan diri çıkamayacağım. Şu bostanda rahatlıkla ölümü bekliyorum. Ğdam fermanımı boğazıma takmışım, Anavarza ovasında dolanıp duruyorum.

Abdi gidince Hamza gelirse iş kolay... Bir Abdi gidiyor bin Hamza geliyor. Her dövüş boşa.

Koca Osmanın, Vay vay köyünün de dövüşleri boşa. Tez günde burasını bırakıp başka bir yere yerleşseler... Başka bir yerde de karşlarına başka bir Ali Safa çıkmayacak mı?

Güze varmadan beni burada candarmalar yakalayacaklar. Hem de Vay vay köylüsü 'yerimi haber verecek Yüzbaşıya. Ala kanım Akçasazm çürümüş toprağına saçılacak.

Burada uyuşmuş, yarı uykulu, yarı ölü yaşamaktan başka çare yok. Köse Halilin yanında.

Köse Halille durmadan da, giden Abdinin yerine gelen Hamzayı konuşuyorlar, kafa yoruyorlar, bir çıkar yol bulamıyorlardı. Bir kaçacak, sığınacak delik de bulamıyorlardı.

Nereye gitsen ağa var, candarma var. Nereye gitsen Ğnce Memedi tanır. Hay Ğnce Memed batsın. Hem de yerin dibine. Burada durup ölümü bekleyecekti. Nereye gitse, başını hangi taşa vur-sa ölüm ardından gelecekti.

Köse Halil canlı, terütaze bir adamdı. Gözüpek. Ha desen Ali Safanın konağına bir anda yürüyecek yüreklilikteydi. Memed, Halile hayranlıkla bakıyor, Halilse onun yılgınlığını, yitmişliğini, burada oturmuş ölümü tevekkülle beklemesini bir türlü anlamıyordu. Böyle de Ğnce Memed mi olurmuş, diye düşünüyordu. Kim bilir, zaar Ğnce Memedler de böyle olurlarmış. Evvelsi gün Ferhat Hocayla Yobazoğlunu candarmaların alıp götürdüklerini duydukları an, Memedin yüzünü gören Halil onun hakkındaki düşüncelerini değıştirdi. Memedin yüzü, gözleri, elleri, sesi, her şeyi birden değışivermişti. Bedeninin yapısı bile bir anda değışmişti. Köse Halil kendi ken-

389

dine, işte Ğnce Memed dedikleri de bu olsa gerek, demiş, sevinmişti.

Ferhat Hocanın, Yobazoğlunun başına gelenleri en küçük ayrıntılarına kadar onlara Seyran anlatıyordu. Ellerindeki ağır zincirleri, kasabadaki aşağılamaları... Memed susuyordu. Halil birden onun yüzünün bambaşka olduğunu, keskin bir bıçağın ağzına benzediğini gördü. Gözlerinde bir iki kez küçücük ışıklar çaktı. Sonra bir çelik ışıltısı geldi gözbebeklerine oturdu.

Seyran birden konuşmasını kesti, bir tuhaf, gözlerini daha şimdi görüyormuş gibi Memede dikti. Şimdi şimdi, bu adam yitiklerden gelmiş gibiydi. Gözlerindeki çelik pırıltı oraya çakılmış kalmıştı.

Ortalıkta derin bir sessizlik vardı. Derin, korkulu... Sinek kanatlarının sesleri duyulur. Sıcaktı. Her şey bir kamaştırıcı ışılda yanıyor, eriyor, akıyordu.

Memedin başında sarı ışıklar çakıyordu. Kıvılcımlanıyor, saçılıyor, büyük bir hızla gözleri kör eden sarı ışıklar savruluyor, dönüyorlardı. Dünya sapsarı kesilmiş, savrulan, akan, uğunan, saçılan, kıvılcımlanan sarı ışık içinde balkıyıp duruyordu.

Memed sendeleyerek çaykaraya kadar yürüdü, başını çay-karanın buz gibi suyuna daldırdı

çıkardı, daldırdı çıkardı, sonra hızla bostanın içinde yürüyerek, bastığı yeri bilmeyerek, ayakları teveklere takılarak yürümeye başladı. Şimdi ortadan her şey silinmişti. Otlar, ağaçlar, Anavarza kayalıkları, su, toprak, Akçasazın bükleri, karşıdaki yatık dağlar, her şey silinmiş, ortada yalnız bir öfke heybeti gibi Memed kalmıştı. Halil, Seyran ondan gözlerini ayıramıyorlardı. Memed uzun bir süre gitti geldi, gitti geldi. Sonra bostanın ortasında dikildi kaldı. Dimdik. Yere saplanmış keskin bir kılıç gibiydi.

Halil onun yanına vardı:

"Kardeş," dedi, "Memed, burada dikilip kalma. Çok sıcak var. Sonra güneş çarpar, hasta olursun."

Çardağın altına geldiler. Karpuz kabuklarının üstüne ço-kuşmuş binlerce kırmızı eşekarısı, sarıca arılar, balarıları, boncuklu arılar, karaca arılar havalandılar. Saydam kanatları ağır güneşte binlerce titreşimde ipileşti.

390

Memed, Seyrana baktı, onu gördü. Bu sefer yüzü daha başka oldu. İlk, dost, tatlı, bir hoş bir yüz. Gülümsedi.

Çardağın altına otururken:

"Vay Ferhat Hoca vay!" dedi. "Aslan gibi de adamdı. Ben hiç böyle bir hoca görmedim.

Koca Süleyman ne dedi, biliyor musun Halil?"

Halil:

"Yook," dedi.

"Koca Süleyman bana, Abdi gider de yerine Hamza gelirse, dedi... Ğşte öyle dedi. Dünyada boş olan, işe yaramaz olan hiçbir şey yok, dedi. Uğraşmak haktır. Savaşmak haktır.

Dövüşmek, boş olmaz, haktır, dedi."

Yüzü azıcık güldü, sonra kapandı.

Burayı bırakıp gitmeli, nereye gitmeli? Zararım oluyor fı-karalara. Ferhat Hoca içerde, boş yere belki fıkarayı asacaklar. Onlar benim yüzümden karşı çıkınca Ali Safa da atının başını çekmeyecek, bindirecek. Kıyasıya bir dövüş başlayacak. Sonu neye varacak bunun sonra, hiç! Vay vay köyünün ezildiği yanına kar kalacak...

Ama nereye, ne yana gitmeli? Dağlar, köyler, insanlar, çalılar kabul etmez oldu bizi.

Derin derin içini çekti.

Şu Koca Osman ona çok Şeyler anlatmıştı. Cin fikirli bir adamdı. Ali Safa Beye de yenileceklerini avucunun içi gibi biliyordu. Ali Safa giderse onun yerine Kenan Safanın geleceğini de biliyordu. Tepelerine bin misli bir bela, bir hışım gibi ineceğini de... Ama gene cebelleŐmekten geriye kalmıyordu, ölümlü de göze alarak. Yaşlıların canı kıymetli olur, Koca Osmana canı da vız geliyordu. O olmamış olsaymış, bu köyde değil insan, siniler sinek bile kalmayacak, Ali Safaya çoktan teslim olacaktıymıŐ.

Binlerce ceren gelirmıŐ güneyden, çölden her Őubat uku-rovaya, Anavarza yazılarına. Sürü sürü dolaŐırlarmıŐ yazıda. Ceren sürüsü üstünde sivri kanatlı, hızlı karakuŐlar... KarakuŐlar cerenlerden de hızlı uarlarmıŐ. Varır cerenlerin sırtına konar, arkadan gagalarını cerenlerin gözlerine sapırlar çıkarır yerlermiŐ.

391

Koca Osman diyordu ki:

"Kör cerenlerin hali yürekler aıŐıydı. Anavarza yazısında yüzlerce kör olmuş, çaresiz ceren döner dururdu, bizim gençliğimizde. Kör cerenleri kimse tutup kesmeye de kıyamazdı. Öyle ölür giderlerdi."

Kör cerenleri düşünmek, sonra da sesli: "Ben bir kör cere-nim, Anavarza yazısına düşmüş," demek hoşuna gidiyor. "aresiz bir kör cerenim karakuŐun pençesinde..."

Anavarza yazıları ağarıyordu. Bir insanın göbeğine gelecek kadar koyu bir pus çökmüştü

toprağa. Ağaçlar pusun üstüne gövdesizlermiş gibi oturmuşlardı.

Alacakaranlıkta, söğütlerin bu yanma, tümseğin üstüne karartı gene geldi usulca kondu.

Memed bir haftadır gelip buraya konan karartıyı artık iyice tanıyordu. Gecede, uzaktan uzağa bir yakınlıkları olmuştu.

Bu at yağız donlu bir Arap atıydı.

Yağız at bütün gece Narlıkışlanın altındaki düzlükte koşuyor, yayılıyor, kişiyor, bir ışık görürse kendi yöresinde topaç gibi dönüyor, sonra da tanyerleri ışımadan çok önce bostana geliyor, usulca, hiç ses çıkarmadan, söğütlerin önündeki tümseğin üstüne çıkıyor, orada öylece hiç kıpırdamadan duruyordu. Memed de at gelmeden çok önceleri Halilin yaptığı sinek sarayından çıkıyor, ötelerden, uzaktan her gece aynı zamanda bostana gelen atı seyreyliyordu.

Yağız at gittikçe çoğalan sabah ışığında usul usul ortaya çıkıyordu. Gün doğarken ışık içindeki at bir güzellik oluyor, bu görülmedik güzellik karşısında Memedin yüreği atıyor, gözünü güzel attan ayıramıyordu.

Gene gözleri attaydı. Onun karanlığın içinden ağır ağır sıyrılışını soluğunu tutmuş, hiçbir ayrıntısını gözden kaçırmadan izliyordu. At, ışık içinde kalıp da tam belirince gene yüreği çarpmaya başladı. Bir güzellik karşısında uzun yıllardan bu yana yüreği böyle çarpmamıştı.

Bu at soyu insan soyundan da güzel, diye konuşuyordu kendi kendine, her gün atışında.

Uzun beli daha da incelmışti. Kalem kulaklarını dikmişti. Uzun, gür, ta ayak bileklerine kadar inen kuyruğunu belli belirsiz sallıyordu. Uzun yelesi sağa yatmıştı. Düz, cilalanmış gibi

392

yatmış, tertemiz tüyleri yıldırıyordu. Yağız atın donu ışıktan ışığa değişiyor, bazı gümüş gibi oluyor, bazı da kapkara kesiliyordu. Işığa göre. Gergin derisinde, üstüne sinekler konmadığından dolayı, seğirmeler olmuyordu.

Şimdi az sonra, güneş kızdırırken yağız at kımıldayacak, başını bir sağa bir sola güçlüce sallayacak, sonra upuzun, belki boyunun iki mislr uzayacak, bostanın üstünden bir bulut gibi akacak, uzayacak, genişleyecek, büyüyecek, Akçasazm üstüne ağacak, donu ağır ağır gümüş rengine dönecek, gittikçe açılacak, açılacak gözden silinecek, havaya, büke, suya, ağaçlara karışıp gidecekti.

Memed bu her sabah gördüğü atı Köseye söylememişti. Ha şimdi, ha birazdan Köseyi uyandırayım da atı ona göstereyim derken unutuyor, bu arada at da akıp gidiyor, Akçasazda bir anda ortadan siliniyor, sazlara karışıyor gidiyordu.

Koşarak çardağa vardı, kısık bir sesle, heyecanlı:

"Halil, Halil," dedi, "uyan!"

Halil hemen ayağa fırladı, iki yumruğunu gözlerine götürdü, uykusundan uyandırılmış, dudaklarını sundurup ağlamaya hazırlanmış bir çocuk gibiydi. Sonra donunu çekiştirmeye başladı.

Memed:

"Gel Halil," diye onu kolundan tutup ardınca sürükledi. "Burada duralım."

Azıcık kendine gelen Halil:

"Ne var, ne oldu?" diye uykulu sordu.

Memed parmağıyla atı gösterdi:

"At," dedi, "orada..."

Beklediler. Kendine iyice gelen Halil, gözleri karanlığa alışınca:

"Biliyorum," dedi, "bu atı. Çok yakından tanıyorum."

Sustu sustu. Bir daha konuşmadı. Yan yana atı seyretmeye başladılar. Ğkisi de ne olup biteceğini biliyordu.

Günün ucu gözüktü. Yağız at bütün güzelliğiyle ortaya çıktı, kımıldadı, uçacakmış gibi ön

ayaklarını iki üç kez havaya kaldırıp şahladı, sonra da söğütlerin altından Akçasaz üstüne süzüldü, aktı, bükülüğe karıştı.

393

Halil:

"Ben bu atı tanıyorum," dedi. "Bu at..."

Atın macerasını Memede anlatmaya başladı.

Memed:

"Bu atı yakalayalım Halil," dedi. "Ben de bu atı biliyorum. Yobazoğlunun evi yandığı gece köydeydim, Vayvayda... Şu atı bir yakalayabilsek..."

Köse Halil kestirdi attı:

"Bu atı kimsecikler yakalayamaz," dedi. "Hiç kimse bu atın yanına bile yaklaşamaz. Bir hoş bir at bu. Bakıyorsun bir batmış, günlerce ortada yok. Bakıyorsun hiç beklemediğin bir anda karşında. Nereye gittiğini, nereden geldiğini kimse bilemez."

Memed:

"Aaah, bu atı bir yakalayabilsek," diye iç geçirdi.

Halil:

"Onu aklından çıkar," dedi. Ve atın hikayesini sürdürdü.

394

Memed yeni uykuya dalıyordu ki yeri göğü sarsan bir at kişnemesiyle uyandı. Kişnemenin ardından üç el kurşun sesi geldi. At durmadan, delicesine üst üste korkmuş bir atın kişnemesiyle kişniyordu. Memed çardaktan aşağı indi, giyinmeden alelacele tüfeğini aldı Savrunun kıyısına vardı, karşıya geçip yarın ardına siperlendi. Halil de don gömlek arkasından gelmişti. Halili böyle görünce Memed kızdı.

"Gel buraya," diye ona seslendi. Halil geldi, yanına diz çöktü. Uzaktan iki el daha ateş edildi,

atın kişnemesi daha büyüdü, daha delileşti. Gene çın çm öttü.

Memed karşıdaki tüfeğin yalımını nişanladı, beş el boşalttı. Gece yarısı bilmediği bir tüfeğin yalımına ateş etmek onu bir tuhaf eylemişti.

Az sonra önlerinden, burunlarının ucundan doludizgin sünmüş bir at karartısının geçtiğini

gördüler. Memedle Halil bir süre orada beklediler. Atın karartısı gözden yitti gitti, ta uzaklardan ayaklarının güpürtüsü geliyordu. Güpürtüyü dinlediler. Güpürtü uzaklaştı uzaklaştı, sonra da duyulmaz oldu.

Toprağı dinliyorlardı. Bu kurşun sesleri neydi? Acaba Me-medin yerini candarmalar bulmuşlar mıydı? Bulmuşlarsa kim haber vermişti? Burasını bir Kamer Ana, Koca Osman, Ferhat Hoca, bir de Seyran biliyordu. Bir de boynu uzun Seyfali... Hiç kimse de, öldürseler burasını candarmalara haber vermezdi. Belki mahpusanede Ferhat Hocayı sıkıştırmışlardı da o söylemişti.

395

Ya Halil? Memed ay ışığına döndü, Halilin yüzüne uzun bir süre baktı. Halil haber verir miydi?

"Kim haber verdi dersin yerimizi, Halil?"

Halil:

"Bilemiyorum," dedi. "Bilen yok ki birisi haber versin. Bilenleri de kesseler söyletemezler."

"Seyfali?"

"Bakma onun kaz boynu gibi uzun boynuna. Çok yiğit bir adamdır Seyfali."

"Burada sarılırsak kurtuluş yok Halil. Burası dağlara benzemez. Dağlarda insanı her kaya, her çalı saklar. Bu ovada her şey insanı ele verir. Çukurovaya güven olmaz. Hadi kalk Akçasaza girelim. Ğstersen sen burada bekle."

"Ben de seninle geleceğim," dedi Halil. "Ah bir de silahım olsaydı."

"Git de çardağın altından benim tabancamı al, gel!"

Halil koşarak çardağa gitti, elinde tabancayla hemen geriye döndü.

"Bak," diye Memed eğildi. "Bak orada... Bir karartı geliyor."

Halil baktı:

"Tüfeği var ama, bu bir candarma değil," dedi.

Adam üstlerine geliyordu.

Memed:

"Ben şuraya kamışların içine gideyim, sen geleni karşıla. Merak ettim. Kimmiş bakalım?"

Savrunu geçti, kamış kümesinin içine girdi, oturdu.

Birden aşağıdan at ayaklarının güpürtüleri gene gelmeye başladı. Bunu duyan karartı bir an durdu, sonra da hemen bir tümseğin arkasına yattı. Oradan kulaklarına bir mekanizmanın şakırtısı geldi.

Atın ayaklarının güpürtüleri gittikçe yaklaşıyordu. Tümseğin arkasından arka arkaya üç yalım parladı, kurşun sesleri geceyi yırttı. Arkasından da var gücüyle at kişnedi. Atın ayaklarının sesi de az sonra duyulmaz oldu.

Karartı Halilden iki yüz adım kadar uzaklıktaydı. Halil onun ayağa kalktığını gördü. O da kendinde olmadan karartı-

396

la birlikte ayağa kalktı. Karartı Halili gördü. Halile doğru birkaç adım attı, sonra nedense durdu, sonra da arkasına dönüp geldiği yöne doğru aldı yatırdı.

Halil:

"Ağam, Memed Ağam," dedi, "adam kaçıyor, ne yapayım?"

Memed kamışlıktan çıktı, koşarak Halilin yanına geldi. Karartı bir sel çukuruna girmiş, gözükmez olmuştu.

Ay Anavarza kayalıklarının üstüne iniyordu. Anavarza kayalıkları uzaktan, ay ışığında gümüşten, donatılmış pırıltılı bir büyük gemiye benziyordu. Duman içinde ağır ağır ilerliyor, altındaki Akçasaz bataklığı da bükleri, kamışlıkları, sazlarıyla kapkara, dumanlı, dalgalı bir denize benziyordu.

Az sonra ay batacak, uzaktaki Anavarza kayalıkları karanlığın içine gömülecek, belli belirsiz bir gölge gibi akıp gidecekti.

Memed:

"Hiçbir şey yapma," dedi. "Gördün mü kurşunu nereye sıkıyordu?"

Halil:

"Gördüm," dedi. "Altın güpürtülerinin geldiği yöne döndü, sıkı." "

Memed:

"Atın binicisi var mıydı?" diye sordu. "Ben göremedim."

Halil:

"Ben de göremedim," dedi.

"At hangi yöne gitti? Bizim at olmasın?"

Halil kesinlikle:

"Bizim at," dedi.

Gece sıcaktı. Zor soluk alıyorlardı. Bir tuhaf bir kuş sık sık sık ötüyordu. Ğnsanın tüylerini ürperten uğursuz bir sesle. Gece ci-kiliyordu. Sivrisineklerin sesinden gece ötüyordu. Bulut bulut çullanıyorlardı Memedle Halilin üstüne.

Memed:

"Şaştım," dedi. "Bu Çukurova bir hoş bir yer. Gecenin karanlığında bir adam bir ovaya düşmüş bir atı kurşunluyor. Olacak iş mi? Üstelik de avı vuramıyor, olacak iş mi?"

Halil gene kesinlikle:

397

"Bizim atı," dedi.

Konuşarak çardağa geldiler, sinek saraylarının içine girdiler. Ay battı. Yıldızlar çoğaldı, büyüdü. Yıldızlar bir mavide çakıyorlardı. Gökyüzü yıldız döşeliydi. Ğğne atsan yıldızdan

göge düşmezdi. Hiç yıldız da akmyordu, durgun, esintisiz bir geceydi, silme.

Savrunun ince çığıltısı kulaklarına geliyordu.

Kulaklarına at ayaklarının güpürtüsü gene gelmeye başladı. Ama at çok uzaklarda olmalıydı.

Güpürtü gittikçe de yaklaşıyordu.

Memed sinek sarayından çıktı, çardaktan aşağı indi:

"Halil kardaş," dedi, "çok merak ettim. Acep bizim atın üstünde birisi mi var?"

Halil:

"Ben de geliyorum," dedi, çardaktan atladı. Gene eski yerlerine vardılar, yarı siper aldılar.

Atın güpürtüleri gecede yaklaştı, büyüdü, at önlerine geldi, tam geçerken onları gördü, ürktü.

Arka ayakları üstüne dikildi. Göge doğru birkaç kez atın karartısı uzadı uzadı söndü. At

gözden iradı gitti, uzaklardan güpürtüsü geldi.

"Bizimki," dedi Memed.

Halil:

"Bizimki..."

"Birisini öldürmek istiyor atı."

Halil:

"Ali Safa Bey."

Memed:

"Belki."

Çardağa çıktılar, sinek sarayına girdiler. Bütün gece boyunca seher vaktine kadar atın

güpürtüsü uzaklaştı küçüldü, yaklaştı büyüdü.

Kuyrukyıldızı çıktı. Gece serinledi. Kuyrukyıldızı çok parlaktı. Dört beş yıldız

büyükliğündeydi. Bazı bir güneş gibi parlıyor, bazı ışığı donuklaşıyordu. Bazı ışığı sapsarı

oluyor, bazı aklaşıyordu. Dönüyor, büyüyor, yalp yalp balkıyor, buz gibi donuyordu.

Çardaktan indiler, söğütlerin oraya varıp bir kamış kökü-

398

nün ardına sindiler. At yavaş yavaş, tırnaklarının ucuna basar-casma uzun adımlarla yürüdü, geldi eski yerinde durdu.

Ortalık usul usul ağardıkça at da ortaya çıkıyordu. Terle-mişti, boynunda, sağrısında köpük izleri vardı. Yağız at kapkara kesilmiş, ıpslak, günün ilk ışıklarında parlıyordu. Yorulmuş, boynu düşmüştü, uyuklar gibiydi.

Halil:

"Şuna yaklaşayım mı?" diye sordu. "Belki bana gelir. Hayvanlar benden kaçmazlar. En yabanılları bile. Çakallar, tilkiler bile."

Memed sustu.

Halil ayağa kalktı, ayakkabılarını çıkardı, kayar gibi ata doğru ilerlemeye başladı, ata yaklaştı. Ata yaklaşırken, cuk cuk cuk yapıyordu. Atsa hiç durumunu bozmuyordu. Halilin ata yaklaştıkça umudu büyüyor, Memed olanı biteni can gözüyle izliyordu. Halil ata yaklaştıyaklaştı, üç adım yanına kadar geldi. Tam üstüne atılıp tutacakken at kulaklarını dikti, Halile döndü, bir insan gibi baktı, başını kaldırdı, birden gerildi, Memed onun upuzun uzadığını, ta buradan oraya kadar uzadığını gördü. At bir anda bostanın içinden süzüldü, kaydı gitti. Bostanın üstünde, boşluğunda upuzun kara bir gölge bir süre Me-medle Halilin gözlerinde salındı kaldı.

399

KEM öl

11 MAI

48

"Ana, Ana," diyordu Seyran. "Kamer Ana, böyle de iş mi olur, yanıyorum. Başım dönüyor,

ayakta duramıyorum. Korkuyorum Ana!"

Kamer Ana anlayışlı, mutlu mutlu gülüyordu. Yüzünde bir acı. Muradına erememişim, dünyanın en güzel yaratığı, gene yolunu sarpa sürdün. Korkun boş değil. Ğnce Memed dedikleri bir eşkiya. Eşkiyayı dersin de bugün var yarın yok. Gene yangının, yalının yüreğinde kalacak, güzeller güzelim, diye düşünüyor, içindekini Seyrana söyleyemiyordu. Azizden sonra Memed... Güzellerin talihi güzel olmaz. Analarından kötü kaderleriyle doğarlar. Yıllardır ona şu köyde vurulmayan erkek kalmadı da hiçbirisine bakmadı, Azizin yatağına erkek giremez dedi de... Sonunda varıverdi Memede sevdalandı. Sevdanın böylesi, umutsuzu beter olur. Oğlanın da, Memedin de ona hiç aldırdığı yok. Kız günlerdir yanıp tutuşuyor, gözünün içine bakıyor, ne yapıp yapıyor, bir yolunu buluyor, gece olsun gündüz olsun onu görüyor, sesini duyuyor, fırsatını bulunca da oturup akşamlara kadar gözlerini yüzüne dikip seyrediyor. Bunu bir erkek anlamaz mı, hele Memed gibi cin bir adam? O da anlıyor da, bu sevdanın sonu olmadığını biliyor da, kızı daha çok üzmemek için aldırılmaz görünüyor belki...

"Üzülme kızım," diyordu ona Kamer Ana. "Senin yüzünü gören her erkek sana vurulur. Mümkünü yok vurulur. şu koca köyde sana vurulmayan kaldı mı? Genç olsun koca olsun, hasta sayrı olsun, sana vurulmayan erkek kaldı mı? Sana gökteki ku-

400

şun, yerdeki karıncanın, yılanın erkeğı bile vurulur. Bu Memedin başındaki hal büyük. Baş kayısı olmuş fıkara."

"Bakmıyor Ana, hiç yüzüme bakmıyor. Benden haberi bile yok. Oralı bile değil. Yüzüme baktığında da hep bana soruyor. Abdi gitti Hamza geldi, bunun bir yolu yok mu? Başka hiçbir şeyi düşünmüyor. Bu düşünce onun başını almış gitmiş, aklından çıkaramıyor. Belki de Hatçeyi düşünüyor hep. Hatçe benden güzel miydi ki?" diye yakınıyordu.

Köyün içini dört dönüyor, boyuna da köyün dışına çıkıp bostandan yana bakıyor, ancak azıcık böyle rahatlıyordu. Ya haberi olur da beni hiç sevmezse, sevmediğini söylerse, ölürüm, öldürürüm kendimi, diye gözüpek bir duyguda kıvranıyordu. Yüzü, çocuksu erkek bedeni hiç gözlerinin önünden gitmiyordu.

Onu görmek isteği saçlarının köküne kadar bütün bedenini sarınca, yerinde duramaz olunca

Kamer Anaya geliyor:

"Ana ölüyorum, Ana bir şey bul da ona götüreyim," diye yalvarıyordu. Kamer Ana gülüyor:

"Deli kız," diyordu, "bostana taşıya taşıya evde bir şey bırakmadın ki..."

Gene de Seyranın bostana götüreceği bir şeyi buluyordu.

"Deli kızım, güzeller güzelim, kadersizim, kimsesizim, umutsuzum, ne olacak senin sonun?"

Seyran başını sonunu hiç düşünmüyor, yalnız Memedi düşünüyordu. Ona bir şey olmasın, onun tırnağına taş değmesin de Seyran varsın ölsün. Sevdadan ölsün, üzüntüden, Memedin başına gelecek kötülüklerin korkusundan ölsün...

Seyran bir sabah Kamer Anaya gene geldi, o gece sabaha kadar gözlerine bir damla uyku girmemişti:

"Ana duramıyorum. Ana bir şey bul da ona götüreyim."

Aradılar, düşündüler taşındılar, bir şey bulamadılar. Ne varsa köyde, ne buldularsa evde hepsini bostana taşımışlardı. Süt, tereyağı, bal, çorap, mintan, teşbih... Seyran her gün bir şey götürme bahanesiyle ancak bostana gidebiliyordu.

"Bu sefer de bir şey götürmeden git. Daha iyi olur. Bir şey götürmeden gidersen her gün neden bostana geldiğini daha iyi anlar. Birkaç gün de eli boş git, bu kız her gün niçin böyle geliyor, diye düşünür."

Seyran bunu yapamıyordu. Eli boş, bahanesiz bostana gitmek onun için ölüm gibi bir şey

olurdu. Gururunu inciten bir şey vardı eli boş gitmede. Memedin karşısına çırılçıplak çıkacakmış gibi bir duyguya kapılıyordu.

Evin içini epeydir arıyor, tarıyor düşünüyorlar, bir şey bulamıyorlardı. Sonunda Kamer Ana:

"Buldum," diye bağırdı, hemen oymalı ceviz sandığa gitti, alelacele sandığı açtı, arandı, hemencecik de aradığını buldu. Sarı kehribar emziği elinde sallayarak getirdi Seyrana verdi: "Al," dedi, "bugünlük bu yeter. Yarına Allah kerim. Başka bir şey buluruz. Bu emziği biz yeni evlendiğimizde Osman Emmine Yörük Ağası Kerimoğlu getirmişti."

Seyran, Kamer Ananın boynuna sarıldı, onu öptü.

"Kurban olurum Kamer Anama, insanlıkları Anama, altın yüreklime," dedi, sonra birden, daha sözünü bitirmeden yüzü kederlendi. "O sigara içmiyor ki," diye elindeki emziği Kamer Anaya uzattı.

"Deli kız," dedi, "biz ne bilelim onun sigara içmediğini. Al götür."

Seyranın aklı yattı, hemen yola düştü. Sıcakta toz toprak içinde kalmış, hızla, yarı koşar yarı yürüyerek yola düştü. Soluk soluğa kalıyor, terliyor, terler giyitlerinden dışarıya fişkırıyor, o bir an önce bostana yetişmeye can atıyordu.

İkinci gün de bir tavuk kızarttılar. Üçüncü gün kaymak götürdü Seyran...

Sonra Seyran, Kamer Anaya gitmekten utanır oldu. Akşam basar, gün kavuşur kavuşmaz

Seyran usulca kimseye gözükmeden evden çıkıyor, bostana geliyor, gözünü Memedin uyuduğu çardağa diyor, gün ışımcaya kadar orada öylece bekliyordu.

Sivrisinekler yığın yığın üstüne geliyor, Seyranın sinek kovmaktan kolları yoruluyordu.

Sinekler hortumlarını giyitlerinin üstünden bedenine bile geçiriyorlardı.

Bir gece Seyran olanca gücünü yüreğinde topladı, sürünerek çardağın altına geldi, gece boyunca Memedin soluk alışını dinledi, rahatladı.

Bostanın yöresinde sabaha kadar silahlı bir adam dolaşı-

402

yordu. Kısa boylu, yere bastığında hiç ses çıkarmayan bir adam. Arada sırada çardağın yanına geliyor, kulak verip çardağı dinliyor, sonra da Narlıkışla üstüne doğru koşarak uzaklaş-yordu. Seyran bunu Memede söyleyemiyordu. Bir de, bu silahlı adamdan dolayı kendini Memedin koruyucusu sanıyordu. "O uyusun, yiğidim, aslanım, ben onu beklerim," diyordu.

Silahlı karartı bir gece geldi, geldi tam çardağın karşısında Savrunun kıyısında durdu, sonra da yardan aşağı ayaklarını uzatıp oturdu. Kısa boylu bir adamdı. Seyran onu karanlıkta hayal meyal seçiyordu.

Ayağa kalktı, adamın üstüne yürüdü, adam hemen ayağa fırladı, arkasını döndü, kaçmaya hazırlandı. Seyran:

"Dur," dedi. "Kimsin sen?"

Adam bir kadın sesi duyunca durdu, bekledi. Seyran suyu geçip karartının yanına vardı, sert sordu:

"Kimsin sen? Ne arıyorsun burada her gece?"

Adam:

"Ben Ademim," dedi. "Ali Safa Beyin seyisbaşısı... Bir atı kaçırdık da, Bey bana dedi ki... Bey bana dedi ki... Atı yakalamadan gelme. Kaç ay oldu bilmem."

Seyrana azıcık yaklaştı:

"Bacı," dedi, "biliyor musun bu at, at değil... Yaaa, hiç at değil. Bu at cin... Bu at bir iyi kimse, bir peri, bir görünmez... Bir bakıyorsun karşında, bir bakıyorsun kayboluvermiş."

Seyran şaşkınlığını üstünden atıp:

"Hani seni öldürdülerdi? Sen öldürüldün diye Yobazoğlu-nu mahpusa attılar."

"Bilmem," dedi Adem. "Ben hiçbir şey bilmem. Bu at cin, peri..."

Arkasını döndü, var gücüyle sel yatağına doğru koşmaya başladı. Onların konuşmalarına uyanan Memed, çardaktan aşağı atladı:

"Kim o?" diye bağırdı.

Seyran hemen titreyerek yere yattı. Memedin sesini duyunca eli ayağı boşanmıştı.

Memedle Halil seslendiler, bostanın kıyısını baştan aşağı araştırdılar, kimseyi bulamadılar.

403

Seyran dağların başı ağarınca, kuyrukyıldızı gözükünce-ye kadar yattığı yerden

kalkamadı. Orada eli ayağı boşanmış titredi kaldı. Sıcak toprak şehvetli, yalın kesmiş bedenini daha da kızdırıyordu.

404

49

Derin uykularından silah sesleriyle uyandırıldılar. Köy kuşatılmış, köyün her yanından silah sesleri geliyordu. Köylüler bunu hiç beklemiyorlar, bu işler bitti sanıyorlar, rahat rahat uyuyorlardı. Kurşun sesleri-gittikçe yaklaşıyordu. Az sonra köyün içinde duyulmaya başladı.

Bir yaylım ateşi bir süre köyün içini taradı. Sonra birden kadın çığlıkları doldurdu geceyi.

Atlar kişniyor, köpekler ürü-şüyor, horozlar ötüyor, kadınlar bağılıyor, çocuklar ağlaşıyorlardı. Kurşun sesleri sustu. At güpürtüleri çekildi, uzaklaştı gitti.

Sabaha karşı bir kurşun sağnağı daha geldi. Gene atlar kiş-nedi, köpekler ürüştü. Uzun kadın çığlıkları köyü, ovayı doldurdu. Kadın çığlıkları gittikçe uzaklaştı, gecede söndü.

Köylüler evlerden dışarıya döküldüler. Köye yeni gelenlerden üç kızı saçlarından sürükleyerek almış kaçırmışlardı. Kızların anaları, öteki köylü kadınlar ulu dutun altına gelmişler, yanaklarını yolup dövünüyorlardı. Dövünüyorlar, Ali Safaya beddualar ediyorlardı.

Gece köyü basanlar köyde ne kadar sığır varsa sürmüşler, yeni gelen köylülerin de atlarını çalmışlardı.

O gün köylüler hiçbir şey yapmadan, konuşmadan, kolları yanlarına düşmüş, köyün içinde dolandılar durdular.

İkinci gece atlılar gene geldiler, köyü kurşunladıktan sonra üç huğa ateş verdiler.

Ertesi sabah Ali Safa Bey Durmuşu köye gönderdi.

405

"Yetmedi mi?" diye sordu Seyfaliye Dursun Durmuş. "Bey diyor ki, eğer yetmediyse, eğer daha köyü bırakıp gitmeyecek-lerse bizim de daha birçok düşündüğümüz var. Hani biz size kardaş dedik, akraba dedik..."

Dursun Durmuş elinin birini beline koydu, Safa Bey gibi arkaya kaykıldı, onun gibi konuşmaya başladı. "Bir köy, beş köy, şu Adana Vilayeti bizimlen başa çıkamaz. Şunu bilin ki köylüler, vatandaşlar, hem de kardaşlar, bir hafta içinde bu köyü bırakıp buradan gitmezseniz, hem de diretirseniz, bu köyü yok bilin. Geçindeki adamları, çocukları, kuşları, kırlangıçları, tekmil canlıları yok bilin. Bir gece köyü kuşatacağız. Köyü kuşattıktan sonra, rüzgarlı bir gecede hem de, köye ateş vereceğiz. Köyden hiçbir canlı dışarı çıkamayacak. Çıkmaya uğraşanları vurup ateşe atacağız. Ne vicdansız köylülermişsiniz siz, alçaklar.

Herkesin tarlasını neden bırakıp gitmiyorsunuz?"

Atına atladı gitti.

Az sonra köyü büyük bir heyecan sardı. Kaçırılan kızlar bitkin, çırılçıplak, memeleri kan, bedenleri çürük içinde köyün dışına bırakılmışlardı. Kızlar bir elleriyle önlerini, bir elleriyle de kanlı memelerini kapamaya çahşaraktan sürüne sürüne köye gelmeye çalışıyorlardı.

Üstlerine çarşafı örtüp evlere aldılar. Kızların üstünden sayısını bilmedikleri kadar erkek geçmişti. Üçü de hastaydı.

Karakoldan candarmalar geldiler. Köylüler candarmalara hiçbir olayın geçmediğini, hiçbir şikayetleri bulunmadığını söylediler.

Şefçe Kahya kendi kendini yiyordu. Ne dedim de söylemedim ona Memedin burada olduğunu, diye öfkeden kuduruyor-du. Geceyi bekledi. Oğlu, kızları, torunları, evde kim varsa hepsi uyuduktan sonra yataktan usulca sıyrıldı, giyinmesinin gerekliliği yoktu, akşamdan giyinmiş yatağa öyle girmişti, hemen yola düştü. Çiftlik de köye ne kadar uzaktı? Sabaha kadar oraya varabilir miydi acaba?

Gün doğduğunda daha yarı yoldaydı. Düşe kalka ancak ikindiye doğru Ali Safa Beyin çiftliğinin konağına varabildi. Ali Safa Bey evdeydi. Şefçe Kahyayı görünce onda bir iş olduğunu anladı.

406

Şefçe Kahya:

"Yorgunum, ölüyorum, açım, bitkinim Ali Efendi yavrum," dedi. "Seninle konuşacaklarım var. Hele kendime geleyim."

Çok sıcak vardı. Şefçe Kahya ancak akşama kendine gelebildi. Ona soğuk, buzlu ayran, türlü, bir de turaç pilavı ikram ettiler:

Şefçe Kahya yemeği yiyip bitirdikten sonra:

"Konuşacaklarımız gizli," dedi. "Benim buraya geldiğimi de bizim köyden kimse duymayacak. Yoksa beni öldürürler, hem de o canavarlar beni parça parça ederler. Ben şu ömrümde canavar gördüm ama şu bizim Vayvay köyü gibi canavar görmedim. Allah onlara diş versin de tırnak vermesin. Tırnak versin de diş vermesin."

Ali Safa Bey onu elinden tuttu kaldırdı, öteki odaya götürdü. Çok sıcak vardı.

"Söyle Ağam," dedi Ali Safa. "Seni dinliyorum."

"Sen beni tanımazsın Ali Efendim," diye başladı Şefçe Kahya. "Senin baban benim en yakın"

bir dostumdu. Bir sıralar ikimiz de kahyaydık. Ben Vayvayda, baban Çıkçıklarda... Kahya demek, yani şimdiki muhtar demek. Siz çocuksunuz yani, kahyalık devrine yetişmediniz. O devirler Al Osmanın dünyayı zapt ettiği devirlerdi. Ğşte şimdi senin başında büyük bir tehlike var. Onu haber vermeye geldim."

Ali Safa Bey heyecanla:

"Söyle emmi," dedi.

"Seni öldürecekler."

"Kim?" ' "

"Hem de tez günde."

"Kim?"

Telaşsız bir sesle:

"Ğnce Memed," dedi Şefçe Kahya. "Seni Ğnce Memed öldürecek Ali Efendim."

"Ğnce Memed nerede, ne zaman, ne oldu, kim, kaç kişi?" diye telaşlandı Ali Safa Bey.

Korktuğu başına geliyordu.

"Çok düşündüm, iki aydır düşündüm. Söylemeyeyim dedim ama dayanamadım. Ölümünü istemedim. Ğşte şimdilik de senin evine geldim, hem de kara haberi veriyorum."

407

"Anlamıştım," dedi Ali Safa Bey. "Arkasında böyle birisi olmasa köylü bu kadar diretemezdi. Şimdi anlaşıldı."

"Anlaşıldı ya..."

"Onlar nerede şimdi, nasıl, ne yapıyorlar?"

"Dur Ali Efendi, sabırlı ol! Bir geceydi. Ğki mi, üç ay mı ne önceydi. Ğnce Memed köye gelmiş dediler. Dut ağacının altına vardım ki, ne görürsün, ortalık mahşer... Kalabalığı yardım, yanlarına vardım. Ortaya ateş yakmışlar. Halılar, kilimler sermişler dutun altına. Seyfali üç

koyun kesmiş. Konuşuyorlar. Ğnce Memed dedikleri bir ince, sırk gibi uzun adam. Allah boy vermiş ki, boy vermiş. Kavaklar gibi ıĝranıp durur. Niye geldin diye sordu Seyfali, hoş gelip safalar getirmişsin ya, hacetin ne diye sordu Seyfali. Uzun boyunlu Seyfali. O da Ali Safayı öldürmeye geldim dedi. Köylülere zulmettiğini duydum, onu öldürmeye daĝlardan Çukurovaya indim, dedi."

"Demek böyle dedi ha?"

"Böyle de dedi, daha çok şeyler de söyledi. Bana Memed demesinler, yıkmaz isem konakları, dedi. Abdiyi öldürdüm, dedi, Abdi hiç, Ali Safayı öldüreceksin ki dünyaya, tekmil daĝlara, Ankaraya kadar namın yürüyecek. Güldü, çok güldü. Şimdi onun, o Ali itinin hiç haberi yok, diyordu. Öleceğinden, onun Azrailinin daĝlardan indiğinden hiç haberi yok, diyordu."

"Desin," dedi Ali Safa. "Ben ben, ben ben ben... Kaç kişiydiler?"

"Çok, çok... Hepsi de silahlıydılar, sırma fişeklik kuşanmışlardı. Çok kişiydiler. Gözleri çelik gibiydi. Yemin ediyordu boyuna. Korkmayın köylüler, diyordu. Ben yaşadıkça korkmayın. Ben sağiken şaha sultana eyvallah etmeyin. Hepsinin hakkından gelirim. Elleri kocamandı. Bir elleri vardı, alıcı kuşun pençesine benziyordu. Ben bir Ali Safayı öldüremedikten sonra ne demeye Ğnce Memed olmuşum da daĝlara düşmüşüm, diyordu. Daĝlar şahini olmuşum. Ona, yanındakiler bir de ad takmışlar. Ğnce Memed demiyorlar ona, hep şahin diyorlar."

"Şimdi nerede, köyde mi?"

"Ne kurnazdır o, ne kurnaz! Köyde kalır mı hiç o? Bizim köyde bile bir o gece kaldı. Ben, diyordu, zaten bu Çukurovada kalmayacağım. Ğşimi göreyim, tez günde şu Ali Safanın kanını

408

ıçeyim de şu yaz sıcakında yüreğim soğuşun da daĝlarıma çekileyim. Eşkıya adamın bir yanı daĝda, bir yanı bağda olmalı. Onu öldürünceye kadar Çukurovadan çıkmam, diyordu da başka bir şey demiyordu."

"Şimdi nerede olabilir, bir duymuşluğun var mı?"

Sesi iyice titriyordu.

"Var," dedi Şefçe Kahya. Aaah, diye geçiriyordu içinden, aaah! O gün, köye geldiğini söyleseydik, Ğnce Memedin Çukurovaya indiğini... Bu mendebur bütün bu işleri, korkar da başımıza getiremezdi. Ali Safa Beyin is karası yüzü gittikçe yeşile dönüyor, Şefçe Kahya da bundan dolayı sevinç içinde kalıyordu.

"Şimdi o, bir, Hemite dağında olabilir. Hemite dağında top ziyaret ağacının altında... Ğki, Anavarza kalesinde olabilir. Üç, Karatepeye doğru geçebilir. Onu bu ovada aramamalı. Çok kurnaz bir eşkiya bu ince, uzun herif."

Ali Safa Bey durdu, düşündü, gözleri parladı. Bütün bedeni bir sıtmada yandı, is bulaşmış gibi kararmış yüzü kızardı. Sonra da soğuk terler döktü.

Şefçe Kahya:

"O kan içici öldürecek seni," dedi. "Mukayyet ol. Bir de diyordu ki, benim arkamda çok büyük bir adam var. Ali Efendi ne bilsin benim arkamdakini, diyordu. Benim sırtımı dayadığım adamı Ali iti bilse, diyordu, haşa huzurdan, Ali iti, diyordu! Ali itinin dudağı çatlar da korkusundan, sizin köyü değil, şu Çukurovayı, Anadolu toprağımı bırakıp da Akçade-nizin ötesine kadar kaçar. Ama duymasın, kaçar da onu öldü-remem. Amanın, amanın, amanın ha duymasın! Bu itler korkaktırlar, bu alçaklar tavşan gibidirler, yüreksizdirler. Amanın kaçar, duymasın. Her şeyi duysun da bes bunu duymasın, diyordu."

Ali Safa hemen atıldı, gözleri yerlerinden dışarıya fırladı:

"Söyledi mi?" diye bağırdı. "Kimmiş o?"

"Söylemedi," dedi Şefçe Kahya gerinerek. "Ne kurnazdır o! Hiç söyler mi? Ama çok büyük bir adam olduğunu, Ankara-da oturduğunu duydum."

"Biliyorum," diye ayağa fırladı Ali Safa Bey. "Biliyorum."

Sonra geldi Şefçe Kahyanın karşısında durdu, yaşlı adamın elini aldı öptü, başına koydu.

"Sen hayatımı kurtardın babamın arkadaşı," dedi. "Her şeyi tahmin etmiştim ama, Ğnce Memedin beni öldürmek için Çu-kurovaya indiği aklıma gelmemişti."

Şefçe Kahya:

"Sen haksızlık ettin," diye onun elini tuttu okşadı. "Sen çok haksızlık ediyorsun insanlara Ali Efendim. Haksızlık hiçbir zaman iyi değil."

Ali Safa elini ondan çekti aldı, sözün sonunu neye bağlayacak diye taş kesilip bekledi.

"Yobazoğluyla Ferhat Hocayı hapsettirmekle iyi etmedin. Birisi Allahm has adamı, öteki fıkara bir garip. Zeynelle Ademi de onlar öldürmediler, Ğnce Memedin çeteleri öldürdü.

Senin evini de her gece kurşuna tutanlar onun çeteleri. Bizim köyün de kızlarını kaçırıp ırzlarına geçirdiğin iyi değil... Yapma bir daha Ali Efendim. Seni öldürürler. Bu gece de iyice saklan. Bu gece değilse yarın gece konağını uçuracaklar. Duydum ki Ğnce Memed yüz kişilik bir çeteyle gelip senin konağını basacakmış. Ferhat Hocayı bıraktır. Atlarımızı, ineklerimizi geri ver."

Ali Safa:

"Vermem!" diye bağırdı. "Ya Vayvay köyünü topraklarımdan kaçıırım, ya da ölürüm."

Sonra döndü, odanın kapısını açıp aşığıya bağırdı:

"Atları çekin!"

Şefçe Kahyaya gene geldi. Şefçe Kahya ayaktaydı, onu kucakladı.

"Sağ ol, var ol," dedi, fırladı. Aşığıda atlar hazırđı. Sekiz kişi birden atlara atladılar, kasabamın yolunu tuttular.

Ğnce Memedin Anavarzada görüldüğü, başında otuz kişisi olduğu bir anda bütün kasabaya, kasabadan da bütün Çukuro-vaya birkaç gün içinde yayıldı. Haber geri Ali Safaya

ulaştığında değişmiş, bambaşka olmuştu. Memedin başındaki çetesi otuz dört kişi değil yüz seksen dört kişiydi. Memed Anavarzada görülmüş değildi yalnız, oraya karargah da kurmuş, bütün ağalara beylere, hükümete meydan okuyordu.

Diyormuş ki, "Benim canım sağ oldukça şu fakir fıkarayı,

410

tüyü bitmemiş yetimleri şu hükümete, kan içici ağalara beylere yoldurmayacağım, icap ederse de onların hepsini ortadan kaldıracağım. Ağalara son!"

Ağalar, beyler korkmaya başladılar. Şu yoksul köylüler, bu canavarlar sürüsü zaten bir kıvılcım bekliyordu. Ağaların beylerin ta derinlerdeki, açığa vuramadıkları ezeli korkularıydı bu. ' •

Ğnce Memed der ki diye başlayan türküler de gelmeye başladı kulaklarına. Halk bir şeyi türküye sokarsa, çok bir tehlikeliydi bu. Şu Çukurovadan çıkmam, yıkmayınca konakları...

Ğnce Memed der ki dağlar başında, candarmalar koç yiğidin peşinde, gece gündüz ağaların düşünde, beyler korkar yüce dağda kartaldan.

Ali Safayı bu türküler daha korkuttu.

Vayvay köylüleri seviniyorlardı. Helal olsun Ğnce Memede, şahine, yüce dağ kartalına, helal olsun. Canımız, varımız, çolu-ğumuz çocuğumuz ona kurban olsun, diyorlardı.

Kızlarının namusu gitmiş, sığırları sürülmüş, atları çalınmış, evleri yanmış, adamları hapsedilmişti ama, vızgelir, Ğnce Memed Anavarza kayalıklarına çıkmış meydan okuyordu ya... Ali Saf anın canını almaya ahdetmişti ya... Gerisi ne olursa olsun. Dağlar kartalı, şahinler şahini.

Ğnce Memed üstüne çıkan türkülerin en güzelleri, en dilden düşmeyenleri Vayvay köyünden geliyordu. Kim yakıyordu bu türkülerini hiç belli değildi.

Koca Osmansa, Allah Allah, diyordu, kaç tane Ğnce Memed var şu dünyada acep? Bizim

bildiğimiz Ğnce Memed bostanda yatıyor, Köse Halilin yanında. Gündüz külahlı, gece silahlı mı acaba bizim oğlan?

Bir sabah Anavarza kayalıklarında candarmaların Ğnce Me-medi kuşattıkları duyuldu. Yer gök candarmayla dolmuş, Ğnce Memede kurşun düşüyorlardı. O gün Ğnce Memed bu kadar candarmayla tek başına dövüşmüş. Adamları da yanında yokmuş. Kozan üstüne gitmişlermiş. Memed onlara siz gidin demiş, başınıza bir hal gelmesin. Ben bunlarla bir başıma dövüşürüm. O gün candarmaları kayalıklardan Ceyhan ırmağına kadar tek başına üç kez ovaya sürmüş Ğnce Memed.

411

Anavarzada savaş sürüyor, durmadan da köylere böyle güzel, umutlu, iç açıcı haberler ulaşıyordu.

Vayvaylılar o gece sabaha kadar uyumayıp Anavarzadan haber aldılar. Memed bütün gece de tek başına candarmalara karşı koydu. Analarından emdiği sütü burunlarından getirdi. Memed ağalardan başka insan öldürmezdi. Yoksa isteseydi bu candarmaların hepsini öldürürdü.

Bostandaki Ğnce Memede de Koca Osman, Seyran olanı biteni bir bir haber veriyorlardı. O da sabaha kadar gözünü kırpmadan Anavarzada yüzlerce candarmayla dövüşen Ğnce Memedin akıbetini bekledi.

Sabahleyin candarmalar bütün Anavarzayı ele geçirdiler. Silahlar susmuştu. Savaşanlar da vurulmuşlar, ya da kaçmışlardı. Candarmalar Anavarza kalesinin kayalıklarında her deliği, her kovuğu aradılar, hiçbir canlıyla karşılaşmadılar. Bir yılan, bir kertenkele bile görmediler. Aradılar taradılar, Torosun kalesinin içinde birbirlerine sokulup titreyen iki delikanlıyı buldular. Candarmalarla dövüşenler bunlardı. Yandan yönden başka tüfek sesleri de duymuşlardı ama kim olduklarını bilmiyorlardı.

Delikanlılar ilk gün candarmalara karşılık vermişler, sonra kaçmış buraya sığınmışlar, burada bir ölüm kalım titremesine tutulmuşlardı. Üstlerine, yanlarına yönlerine bir buçuk gün durmadan kurşun yağmıştı. Aşağıya bağladıkları dört atın dördü de vurulup ölmüş, işte orada yatıyorlardı.

Sarışın, uzun boylusu konuşuyor, esmer olanı bir titremeye tutulmuş, dişleri birbirine çarpıyordu.

Sarışın delikanlı:

"Biz," diyordu, "Yüzbaşım, Yağmur Ağanın hırsızlık çetesine iki ay önce girdik. Bizi bir usta hırsızın yanına verdi Yağmur Ağa, talim ettik. Bu atları Endel köyünden hırsızladık, gelirken yolda candarmaları uzaktan gördük, kayalıklara sığındık. Tövbe bir daha at hırsızlığına. Bin tövbe."

"Bu silahları size kim verdi?"

"Yağmur Ağa."

Yüzbaşı Faruk, konuşan delikanlıya bütün gücüyle bir tokat attı.

412

"Yağmur Ağanın adını bir daha ağzına alırsanız sizi öldürürüm," dedi.

Yüzbaşı Faruk deliriyordu. Bu Ğnce Memedi nasıl, nasıl ele geçiremiyor, her seferinde kaçırıyordu? Çukurovamn ortasındaki, şu ada gibi kayalıklarda da bu adam böyle elden kaçır giderse. .. Demek ki hiç yakalanmayacak.

Yüzbaşı," şu yaz sığağında, tozun toprağın içinde Çukuro-vada dört dönüyor, Hemite dağından bir haber alıyor, oraya koşuyor. Karatepeden, Kazmacadan, ta Nurhak dağlarından, Akdenizin kıyısındaki Payastan bir haber alıyor, oralara koşuyordu. Onun Çukurovada bu koşuşturmaları bir tek işe yarıyordu, o da Memed hakkında türlü efsanelerin çıkmasına...

Her çarpışmadan sonra, kayalıklardan bir ak şahin fırlıyordu göğe, ışık gibi parlak, apak bir şahin... Çok hızlı uçuyordu, kurşun ulaşmaz, göz görmez.

Bütün bu efsaneleri bostandaki Memed de duyuyordu.

Bu arada Yüzbaşı, Memedi arar, onunla çarpışırken, on sekiz tane at hırsızı, altı tane de küçük eşkıya yakaladı.

Memedi bir türlü bulamayan, karşılaştığı zaman da onu elinden kaçırın Yüzbaşı Faruk çileden çıktı. Memed efsanesi de gittikçe büyüyordu. Bu da onu daha çok çileden çıkarıyordu.

Bundan dolayı da önüne gelen köylüyü yatınıyordu dayanın altına.

Ğki gün iki gece Anavarza kalesinin dibindeki Anavarza köyünde kaldı. Köylülerin hepsini, genç, yaşlı demedi, sıra dayalından geçirdi. Ve iki gün sonra candarmalarıyla köyden ayrıldığında hiçbir köylü yere basamıyor, ayaklarını havaya dikmişler durmadan oflayıp iniyorlardı.

Memedin yerini bilseler söylerlerdi, bilmiyorlardı ki... Ama Yüzbaşı inanmıyordu. Bu asi, bu alçak köpeklerin hepsinin, hepsinin haberleri vardı, onun nerede olduğundan. Ona tapıyorlar, onu ilahi bir güç haline getirmişler. Onun hakkında her gün, onun insan üstü bir yaratık olduğunu gösteren bir hikaye uyduruyorlardı.

Yüzbaşı, Memedin tepesinin üstünde dolanan şahin hikayesine, yıldırım muskasına kahkahalarla gülüyor, hiçbirisine inanmıyordu ama, gene de Memedle çarpışmaya başladığı yerlerin göğünde gözleri bir ak şahin arıyordu.

413

"Ğnce Memed nerede?"

"Ne gördüm, ne bilirim, ne de adını duydum."

"Adını da mı duymadın?"

"Duymadım."

"Yatırım şunu!"

Adamı yatırıyorlar. Ayakları kan içinde kalıyor, yüzünde gözünde çizme yaraları...

Bedeninde süngü izleri...

"Duymadım. Hiç, hiç bilmem."

Tozlu köyü, Mecidiye göçmenleri, Öksüzlü Türkmenleri, Narlıkışla köylüleri, Dedefakılar...

Hiçbirisi ne Ğnce Memedi görmüşler, ne de onun adını duymuşlardı.

En sonunda sıra Vayvay köyüne geldi. Yüzbaşı Faruk Vay-vay köyünde bir hafta kaldı.

Herkesi birkaç kez sopa altına çekti. Çocukları, kadınları bile dövdü. Koca Osman bir hafta

kan işedi. Ölecek diye korktular. Bir hafta sayıkladıktan sonra ancak kendine gelebildi.

Yüzbaşı Seyfalinin tırnaklarını kendi eliyle söktü.

Köyde bir tek kişiyi, yalnız Şefçe Kahyayı dövmediler, yalancıkta olsun ona bir tek fiske bile

vurmadılar. Köylü bundan hiçbir şey anlamadı.

"Ya Ğnce Memedin yerini bana haber vereceksiniz, ya da sizin hepinizi döve döve

öldüreceğim."

"Ğnce Memedi ne gördük, ne biliriz, ne de adını duyduk."

Köylüler ağlıyorlar sızlıyorlar, çırpıyorlar bağıyorlardı ama ağızlarından da bundan

başka bir söz çıkmıyordu.

"Ğnce Memed, şahinim."

414

Her sabahki gibi bu sabah da gün açılırken Halil eline bir tutam yeşil ot alıp ata doğru

ayaklarının ucuna basa basa gitti. Yeşil otu ta ileriye uzatmış, gözü attı... At hiç

kıpırdamıyor. Her şeyden habersizmiş gibi sağ art ayağını karnına çekmiş duruyor.

Kulaklarını düşürmüş, yelesi taranmış gibi düzgün, kuyruğunun bir kısmı sağrısının üstünde

kalmış. Bugün her günküden daha çok teslim olacağı benziyor. Memed soluğunu tutmuş

bazı duran, bazı ata doğru yürüyen Halile bakıyor. Halil, geh geh, geh, diye elindeki otu usul usul ata doğru sallıyor. Bir adım atıyor, duruyor, atın yeşil ota gelmesini bekliyor. At bakmıyor bile.

Halil vardı vardı, sağ elindeki otu soluna geçirdi, atın bir adım ötesinde durdu, elini uzattı, atm boynuna dokundu. Uzun, parlak, düzgün yağız boynu okşamaya başladı. At başını Halile çevirdi baktı. Halil, kendini ata beğendirmek için olacak, geniş geniş, ağzı kulaklarına vararak ata güldü. Biraz da dalkavukça bir gülüştü bu. Memed de onunla birlikte ata güldü. Halil o bir adımı da atıp yeniden atm boynunu okşamak isterken at birden doğruldu, kulakları dikildi, tam bu sıralar Halil onun yelesinden yakalamıştı, at iki üç kez şaha kalktı. Halil iki kolunu boynuna kenetlemişti, at birkaç kez var gücüyle silkindi, Halili düşüremedi. Kendi yöresinde fırladık gibi dönmeye başladı bütün hızıyla. Halilin ayakları, gövdesi havada uçuyordu. Atın hızına, gücüne Halilin gücü daha fazla dayanamadı, kolları çözüldü, ta uzağa fırladı, yere düştü. Baldırı acıdı. At biraz

415

daha kendi yöresinde döndükten sonra durdu, yerden kalkmaya uğraşan Halile bir göz attı, sonra bostanın ortasından, ayakları yumuşak toprağa gömülerek geçti gitti yemyeşil, taze, yumuş arınmış sazların içinde durdu. Sazlar onun karnını, sağrısını örtüyor, yalnız dik, uzun boynu, dikilmiş kuyruğu dışarıda kalıyordu. Sabah aydınlığında, koşmuş atın sırtı da inceden buğulanıyordu.

Köse Halil bitkin, soluk soluğa geldi.

"Bugün teslim oluyordu, teslim olmuş gitmişti ama gözüne bir şeyler ilişti de korktu.

Burnunu gördün mü Memed," dedi, "amma da kocaman açılıyor, körük gibi soluyordu."

Memed gülüyor:

"Teslim olacak," diyordu. "Usul usul alışıyor, ilk günler böyle miydi? Belki yarın

yakalarsm."

Halil:

"Yakalayacağım," diye geriniyor, köse çenesini okşuyor. "Yarın sabah onu yakalayacağım.

Bak uzağa da gitmedi bugün, orada duruyor, gel Halil beni yakala diyor. Yağma mı var!

Yaka-lanacaksa ayağıma gelsin. Bu hayvan milleti var ya, beni bir sever, bir severler... Hepsi.

Bana yılan bile dokunmaz. Yılan bile."

Memed:

"Sivrisinekler bile," diye güldü.

Halil çok ciddi:

"Bana sivrisinekler bile dokunmaz. Ben cümle mahlukatın derdinden anlarım.

Memed:

"Dilinden de... Sultan Süleyman gibi."

"Süleyman gibi," diye tekrarladı Halil. "Süleyman gibi... Her adamın bir hüneri var. Beni de kurt kuş sever. Benim hünerim de bu."

Kendi kendine konuşarak çardağa gitti, çardağın direğinde asılı palaskasını çividen aldı, bir

ince söğüdün gövdesine iyice bağladıktan sonra cebinden Elbistan çakısını çıkardı,

hayranlıkla bakıp: "Halis çelik," dedikten sonra çakıyı açtı, palaskaya bir iyice tükürdü,

kılavlamaya başladı.

Bir haftadır Halil her sabah kalkıyor, önce atla cebelleşiyor, sonra da bıçağını akşama kadar

kılavlıyordu.

416

"Bugün kazıyacağım sakalını, az sonra," dedi Memede. "Öyle bir keskin oldu ki değmeyecek

bile. Bir de sabun buldum, kokulu. Seyran bacının getirdiği kolonyayı da süreceksin."

Memedin sakalı uzamış, kaşınıyordu. Çok sakallı gezmişti, ister istemez. Ama bugünler hiç

sakallı olmak istemiyordu. Bu lanet Köse de bir'türlü çakısını keskinleştiremiyordu ki... Bu gidişle çakının kılavlanması bir yıl sürebilirdi.

Köse tam kuşluk vakti: "Tamam," dedi. "Oldu ki, çir gibi oldu."

Memedi çardağın merdivenine oturttu, boynuna bir havlu bağladı, su zaten ılıktı, sabunladı yüzünü, sabunladı köpürttü. Usta bir berber gibi çakıyı iki parmağı arasına aldı, yukarı kaldırıp baktıktan sonra başladı. Memedin uzamış sakalının bir parçasını, yüzü hiç incitmeden götürdü.

Memed: --

"Yaşa Halil kardaş," dedi. "Eline sağlık. Çok çalıştın ama, ne de keskin yaptın, duymuyorum bile. Elin çok hafif."

Gözlerini kapayıp kendini Halilin keskin çakısına bıraktı.

Halil az sonra bütün yüzü kazıdı bitirdi, yıkadı sildi. Seyranın getirdiği kolonyadan da bol bol sürdü.

"Kalk artık, geçmiş olsun arkadaş," dedi.

Memed:

"Sağ ol Halil," dedi. "Ne de güzel. Hiç duymadım."

Yürüdü. Sonra aklına düşmüş gibi arkasına döndü:

"O adamı bugün gördün mü?" diye sordu.

Halil:

"Gördüm," dedi. "Gece yarısına doğru çok uzaktan geçti, yukarıya doğru gitti."

Memed sorusuna karşılık aldığı halde yürümüyor, duruyordu.

Halil onun neyi beklediğini anladı:

"Seyran bacı bu gece gelmedi," diye çabucak söyledi. "Bugünler köyün başında çok işler var.

Bu gece onu göremedim."

Adem at bostanlığa dadandı dadanalı her gece sabaha kadar bostanın yöresini uzaktan dolamp duruyor, bostana bir türlü yaklaşamıyordu. Atın her gün tanyerleri ışımadan bostana

417

gelip, orada ağaçların altında durduğunu biliyor, gene de bostana yaklaşamıyordu.

Bostandan ölümden korkar gibi korkuyordu. Adem bütün hayatında bostandaki adam kadar nişancı bir adamla karşılaşmamıştı. O kadar uzaklıktan neredeyse tüfeğin yalımına ateş eden adam onu vuracaktı. Kıl payı kurtulmuştu. O gün bugündür de bu adamın kim olabileceğini izliyor, bulamıyordu. Birisi Köse Halildi. Onu yıllardır tanıyordu. Ötekisi bir yabancıydı. Çocuk kadar cüssesi vardı ama, kurşunları sıkın Köse Halil olamazdı. O yabancı turnayı gözünden vurur bir bela adamdı.

Merakı Ğnce Memedin Çukurovada olduğunu duyduğu güne kadar sürdü. Sonra düşündü. Böylesine belalı bir nişancı olsa olsa Ğnce Memed olabilirdi. Bu adam Ğnce Memed de olsa, Adem de gitse onun yerini Ali Safa Beye söylese, candarmalar da bir gece bostanı sarsalar, yakalasalar onu, işte o zaman bu cin, peri soyu, bu pis atı kovalamaktan da kurtulur, eski itibarını gene kazanır, karısının hasret kaldığı sıcak koynuna, çiftliğin rahatına gene kavuşurdu. Ya bu adam Ğnce Memed çıkmaz da candarmalar boşu boşuna gelir de bostanı sarar, eli boş dönerlerse, işte o zaman seyreyle sen gümbürtüyü. Bir de kadın vardı bu bostanın yöresinde her gece dönüp duran. Bir tuhaf bir şey bu bostan. Korkulu bir yer. At da gidiyor oraya sığmıyor.

Adem ikircik içinde günlerdir kıvranıyor, korkuyla bostanın yöresini sabahlara kadar uzaktan dolaşiyor, oraya iki adım daha yaklaşmaya cesaret edemiyordu.

Memed Savrun çayının başına gitti, bir yaşlı söğüdün köküne sırtını verdi oturdu. Su aydınlıktı. Küçük ipiltiyle ak çakıl taşlarının üstüne serilmiş akıyordu. Memed gözünü bu

aydınlık içindeki suya dikti. Su ancak ayak bileklerine çıkacak kadardı. Yarısı dışarıda kalmış iri çakıltaşlarının sırtları kurumuştı. Yalnız Memedin önündeki yer dahaca bir derindi. Altı da çakıltaşlarıyla değil, kalın, renkli kumlarla döşeliydi. Küçük balıklar suyun dibinde daha aydınlamp ışıklanarak yukarılara doğru arka arkaya ürkek kayıyorlardı. Suyun yüzünden önce bir yaprak geçti. Sonra çok iri kırmızı bir eşekarısı ölüsü... Sonra da kocaman bir turuncu kelebek, bir kuş kadar, kanatlarını suyun yüzüne indirip sermiş, öylece

418

geçti. Turuncu kelebek ölü değildi. Ya da Memede öyle geldi. Suyun dibine düşmüş gölgesi kendisiyle birlikte akıyor, aşağıda, ak çakıltaşlarının üstünde büyüyor, küçülüyordu. Çok güneş vardı, ağır bir sıcak ovayı kasıp kavuruyordu. Göz açıp da kimse uzun bir süre bu toprağı eriten sığağa bakamıyordu. Yol yol, iplik iplik çekilen, değdiği yeri eriten bir sıcak çökmüştü. Az sonra şu akan su duman olup uçacak, çakıl-taşları eriyip çatlayacak, suyun toprağı yarık yarık olacaktı, sıcaktan... Bu su böyle aydınlık, böyle güzel, şu hayal meyal gözüken dağlardan geliyordu. Kayalıkların, çamların, gürgenlerin, ulu sedirlerin arasından süzülüp kaynayarak, durgunlaşıp coşarak, köpüklenerek, düzlüklerce çakıltaşlarını yayıp, derin koyaklarda sıkışarak...

Memed bu Savrun suyunu çok iyi tanıyordu. Eşkıyalık, çocukluk günlerinde bu suyu boydan boya izlemişti. Suyu bakıyor hayal kuruyordu. Günlerdir de ilk olarak hayal kuruyordu.

Abdi gitti Hamza geldi, günlerdir ilk olarak aklından çıkmıştı. Bir burgu gibi beynine işleyen bu düşüncenin aklından çıktığının farkına varsa kim bilir ne kadar şaşardı.

Seyran onu seviyordu. Bunun farkına daha ilk gününden varmış, birkaç gün ikircik içinde kalmış, sonra da onun kendisini sevdiğine bir iyice inanmıştı. Kız yanıp tutuşuyor, deli oluyordu. Bu kadar onurlu bir kız kendisini verse verse ancak bu kadar ele verebilirdi.

Sabaha kadar gelip bostanın yöresinde dolaşması Memedin çok hoşuna gidiyor,

damarlarındaki kanı coşturuyordu. Seyranı düşündükçe delirmiş kanı damarlarında koşturup duruyordu.

Seyranın bostanın yöresinde döndüğünü, hem de kendisi için, sevdadan dört döndüğünü gördüğü geceden beri de uyumuyor, gözleri karanlık yollarda onun karartısını arıyor, bulunca da tattan mestoluyor, kendinden geçiyordu. Bir de Seyran için çok korkuyordu.

Fıkaranın başına çok işler gelmişti zaten, bir de bu gecelerde ona bir şey olmasa bari.

Bir gece Seyrana gözükme, onun elini tutmak... Bunu deli gibi istiyordu ama bir türlü de yapamıyordu*. Sevilmek duygusu onu bambaşka bir insan etmişti. Şimdi o da yalnız Seyranı düşünüyordu. Kadife gibi yumuşak, lacivert gözlerini... Böyle-

419

si sıcak, yakıcı, sevgi dolu, dost, insan, saf bir gözü insan soyu görmemişti. Yüzü, gamzesi, dudakları, inanılmayacak kadar güzel teni... Uzun boyu, yürüyüşü, salmışı... Sanki toprağa basmadan yürüyordu.

Seyran gözünde büyüyor, daha da güzelleşiyordu. Her gece uyanıyor, Seyranın ayak seslerini dinliyor, içi içine sığmıyor, sonsuz bir sevginin sıcaklığında kendinden geçiyor, çardaktan iniyor, ona varmak, elini tutmak istiyor, bir türlü yapamıyor, sığındığı ağacın kökünün orada büzüldükçe büzülüyor, bir sevgi fırtınasına tutuluyor titriyordu, usuldan, için için, ılık ılık...

Seyrana nasıl dokunulur, öyle bir güzelliğin nasıl eli tutulurdu, Memedin bir türlü aklı almıyor, onu düşündükçe de hep başı dönüyordu. Bir de Seyrana çok acıyordu. Onu, onun sevgisini düşünüyor, gözleri yaş içinde kalıyordu. Nasıl olsa bir gün öldürülecekti.

Öldürmeseler de uzun bir süre burada kalamazdı. Bir başkaldırmanın ateşinde kavruluyor, kafası, yüreği, elleri ayakları, saçları, bütün bedeni bir ateşte zangır zangır sarsılıyordu.

Böyle zamanlarında bir sıtmanın hummasında bedeni yalın kesmişken o çelik pırlıtlı geliyor gözlerine oturuyor, kafasında da sarı altın, güneş pırlıtları savrulup duruyordu.

Anavarzannın üstünde bir gökyüzü gördü. Bir de hiç kımldamayan bir ak bulut... Gök ne kadar mavi, bulut ne kadar aktı... Eğildi elini suya daldırdı, su parmaklarından süzüldü. Su ne kadar aydınlık, su değildi akan, ışıktı. Köse Halil bostanın içinde yürüyor, teveklerin kökünü kazıyor, dolduruyordu. Köse Halil ne iyi, ne dost, ne can adamdı.

Yüzbaşı Faruk, Anavarza savaşı... Savaşta üstlerinde dönen ak şahin, Yüzbaşının Çukurovada kayadan kayaya, dağdan dağa koşması... Sonra köylüleri sopanın altına yatırıp kan işletmesi... Kendi yüzünden. Koca Osmana adam kıyar mı? Belki yüz yaşında var. Bunları düşünmeyi hiç istemiyordu. Yüre-ğindeki acının bazı günler derisinin altından dışarıya taşığını duyuyordu.

Bun alıyor, çaresizlikle kıvrıyor, Köse Halilin duyacağına bile aldırmadan bas bas bağıyordu:

"Öldür beni, öldür beni, öldür beni de kurtar," diyordu.

420

"Ya bana bir çıkış yolu göster, ya da beni öldür yarabbi. Beni içine attığın bu cehenneme dayanamıyorum. Çatlayacağım."

Koca Osmanın yediği dayağı ta yüreğinde duymuş: "O kocayı dövmeselerdi de beni, beni öldürselerdi. N olur, n olur beni öldürselerdi," diye sabaha kadar inlemiş, toprakta debelenmiş-ti.

Birden gecede delice ayağa fırlıyor, tüfeğini kapıyor, koşarak bostanı çıkıyor, Anavarzaya aşağı gidiyor, sonra birden aklına, Abdi gitti Hamza geldi düşüncesi saplanıyor, eli ayağı çözülüyor, çaresizliğin toprağına, ateşine oturuyor, orada kalakalıyordu. Böyle kaçtığı gecelerde onun arkasını bırakmayan Halil, onu bir çukurda, bir çalı dibinde yumulmuş, kendinden geçmiş buluyor, koluna girip bostana geri getiriyordu.

Tıraşlı çenesine aynen Köse Halil gibi eliyle dokundu. Gölgesi suyun dibine düşmüştü.

Gölgesinin üstünden bir balık sürüsü geçti. Gölgeden çıkan balıkların uçan gölgeleri aydınlık çakıltaşlarının üstüne serpildi. Ortalık hayıt koktu. Çukurovaya indi ineli Memedin burnu ilk olarak da bugün koku alıyordu. Kokuya hasret kalmıştı. Hayıt kokusunu doya doya içine çekti. Belli belirsiz esen bir yel dalgası bir su püreni kokusunu da getirdi hayıt kokusunun ardından. Çocukluğu geçti hayal meyal gözlerinin önünden. Kulaksız Ğsmailin değirmeninin oralarda çok su püreni olur, güzel kokar, anası su püreni çalınsından süpürge yapardı.

Memed, Kulaksız Ğsmailin vurulduğunu daha duymamıştı. Hep yakaladıklarında Kulaksıza ne yaptıklarını düşünmüştü. Kulaksızın onu karşılayışını, sonraki davranışını düşündükçe, şu insanoğlu anlaşılmaz bir yaratık diyordu. Kulaksızı düşündükçe mutlanıyordu.

Sonra ortalık pıtırak koktu. Pıtırak Çukurova kokuşuydu. Sıcakta Çukurova hep acı acı pıtırak kokardı. Bu yangın toprağı...

Ayağı kalktı, yönünü köye döndü, usul usul tozutan yola baktı, kimse gelmiyordu. Şimdi şöylece yola düşse, Seyranın evine varsa "Ben geldim Seyran," dese ne olurdu? Seyran ne yapardı? Yanakları al al olur, yüzüne bakamazdı. Güzel gözlerini yere diker, bir daha kaldırmazdı. Uzun, güzel boynu...

Oturup gözlerini gene suya dikti. Seyran karşısındaydı.

421

Seyranın yüzünden başka hiçbir şey görmüyordu. Seyranın yüzü türlü türlü oluyor, ağlıyor, gülüyor, bağılıyor, öfkeleniyor, yumuşuyor, sertleşiyordu. Memed hayran, yalnız bu gözleri görüyor, başka hiçbir şeyi düşünmüyor, konuşmuyor, duymuyordu. Bir yumuşak büyüde kendini yitirip, sonsuz bir tatta ılık ılık sevgisinin dibine çöküyor, bir düştten büyüye, bir büyüden düşe gidip geliyordu.

Dayak yiyenleri, Koca Osmanı, beklediğı Topal Aliyi, Ali Safanın zulmünü, candarmaları, Abdiyi, Hamzayı, ölümü, ayrılığı, her şeyi unutmuş gitmişti.

Karşıda, otların arkasında uzun, kırmızı bacaklarıyla salla-na sallana leylekler dolaşıyorlardı.

O gün akşama kadar kalktı kalktı köyden yana baktı, geldi suyun başında oturdu, suyun aydınlık dibini, suyun üstünde akıp gidenleri izledi. Akşamı dar etti. Seyran akşamları gelmiyordu. Çoğu zaman gece yarısından sonra bostana geliyor, oraya her zamanki yerine büzülüp uyuyordu.

Memed o gün Köseyle de hiç konuşmadı. Köse Halil Me-medini bu halini anlıyordu.

Yatağa girdi uyuyamadı. Yataktan çıktı, bostanı dolaştı. Köyün karanlık yollarına döndü döndü baktı. Anavarzanın üstüne doğru sarkmış ay, daha batmamıştı ama, neredeyse kayalıkların arkasına inecekti. Bostanın dışına çıktı, Ademin dolaştığı gibi oralarda dolaşmaya başladı. Bazı geceler bu vakitlerde at doğu yönünden doludizgin gelir, Anavarzaya aşağı akardı. Sonra şafağa karşı da bostanı birkaç kere dolandıktan sonra, suyun derinleştiği çınarın altında durur uzun uzun sulanır, sonra da gelir ilerdeki ağaçların yanındaki tümseğin üstünde dikilirdi.

Adem gene dolaşmaya çıkmıştı. Memed onu görmeden çok önce o Memedi görmüş kaçıyordu bile.

Adem uzaklarda, solup giden ay ışığında çok uzun bir adam göründü Memedin gözüne.

Derken ay battı. Memed gündüz oturduğu yere vardı oturdu. Ayaklarını da suyun içine soktu. Su azıcık serinlemişti. Ğkindiüstü çıkan garbi yeli daha usul usul esiyordu. Arada bir duruyor, sonra gene usuldan esiyordu.

422

Memed bir ayak sesiyle irkildi ama yerinden kıpırdamadı. Seyranı ürkütebilirdi. Seyran usulca geldi, suyu geçti, vardı her zamanki oturduğu yerde büzüldü. Yıldız ışıkları az önceki fersiz ay ışığından güçlüydü ya, Memed, Seyranın karartısını ancak hayal meyal görüyordu.

Seyranın ayak sesini duyar duymaz eli ayağı, bütün bedeni boşanmış, yüreği küt küt atıyordu. Birkaç kez ayağa kalkıp Seyrana gitmeye yeltendi, yüreği öylesine çarpıyor, öylesine bir titriyordu ki, kalkmışken gerisin geri oturmak zorunda kaldı. Neden sonradır ki zar zor kalkabildi. Seyrana yürüdü. Seyran kendine doğru geleni gördü, ağaç gövdelerinin arkasına ayağa kalkmadan kaydı, suya doğru sürünerek çekildi.

Memed ona bir şey söyleyecek oldu, sesi bozuldu. Ne söylediğini kendi de bilmedi, sustu.

Seyran sesi tanıdı durdu. Memed heyecandan uçarak vardı, Seyranın elini tuttu. Seyranın eli kızgın demir gibi yanıyordu. Memed onu kaldırdı, kendine çekti. Seyran kendisini Memede yumuşacık, cansızmışcasına bıraktı, göğsüne doğru sağıldı. Memed onu kucakladı, boynundan öptü. Dudakları yanar gibi oldu.

Bir anda geceyi, ağaçları, gelip yanlarında duran atı, dünyayı unutmuşlardı. Ne zaman soyundular, iki beden ne zaman bir yalında birbirine kenetlendi farkında bile olmadılar. Ne yörelerinde vızıldayarak bulut gibi dönen sivrisinekleri işitiyorlar, ne çıplak bedenlerini yolan dikenlerin, pıtırakların acısını duyuyorlardı. Bir sevişmenin değil, iki hasret bedenin bitişmesinin ateşinde, tadında, büyüsendeydiler.

Birkaç kez suya girdiler çıktılar. Bedenleri hiç ayrılmaya-cakmış gibi sonsuz bir yalında birleşti. Bir birleşmede toprak gibi, ışık gibi, gelişen büyüyen hayat gibi zengin bir tattaydılar. Dünyanın ortasında tek başlarına kalmış, dayanılmaz bir özlemde, sevgide birleşmiş insan soyunun ilk kadınına erkeğine benziyorlardı.

Dağların başı ağarırken Memed kendine geldi. Seyran daha soluk soluğa, ağzı yukarı suyun kıyısındaki kumların üstüne serilmiş yatıyor, topuğunu sular yalayıp geçiyordu. Memed onu elinden tutup kaldırmasa böyle delice bir istekte soluyarak gün kızdırmcaya kadar yatıp kalacaktı.

Suya daldılar. Aynı ayrı yerlerde, birbirlerine kaş altından bakarak aptes alıp, giyitlerine koştular, telaşla hemen giyindiler. Birbirlerinin yüzüne bakmadan suyun kıyısından aşağılara yürüdüler, sonra geriye döndüler. Memed bostana daldı, olmuş bir karpuz kopardı, kırdılar kemirerek yediler. Karpuz serindi. Seher yeli esiyordu. Serinlikten, bir de doymuşluktan ürperip usultan titrediler.

Ortalık ağarıp da göz göze gelince birden gülüştüler. Birbirlerine bakıyor bakıyor, hayran bir şaşkınlıkta, bir büyüde, mucizede gülüşüyorlardı.

Atı gördüler. Gene olduğu yerde duruyordu. Sağ arka ayağını da karnına çekmiş, kulaklarını düşürmüştü. Seyran ata doğru gitti. Sanki bin yıllık dostmuş gibi ona yaklaştı, boynunu okşadı, sonra da yelesinden tuttu çekti getirdi. At arkasından kuzu kuzu geliyordu.

Memed çardağa bağırdı:

"Halil, Halil, Halil!"

Halil, yarı uyur yarı uyanıktı. Gözlerine inanamadı. Düş mü görüyorum diye kendi kendine söylendi.

"Halil, Halil, bak!"

Halil gözlerini ovuşturdu bir daha baktı.

"Allah Allah!"

Seyran atı çekti getirdi, çardağın yanına bıraktı. At yerinden kıpırdamadı. Seyran atın boynunu, sağrısını, alnını durmadan okşadı. Yüzünü yağz atın yüzüne dayadı, bir süre atla yüz yüze kaldılar.

Memed düşündü, bu dostluk geceleri kurulmuş olsa gerek, dedi kendi kendine. Geceleri yan yana durmuşlar, böyle sarmaşmışlar da at onun kokusuna alışmış. Yoksa bir anda bir atla bir kadın dost olamaz. Ya da Seyran başka bir insan.

Halil hemen bir kalın ip getirdi atın boynuna taktı. Sonra da ipin bir ucunu götürdü, yandaki

ağaca bağladı.

424

Ali Safa Beyin çiftliğine doğru durmadan koşan Adem:

"Vallahi de o, billahi de o," diyordu. "Billahi de o!"

Kurtulduk. Atı vurmaktan da, kır atın ölümünden de kurtulduk. Bey beni artık^yere göğe bastırmaz. Kim bulabilirdi ki böyle bir adamın yerini, kim haber verebilirdi ki...

"Vallahi de o, billahi de o."

Az sonra, daha gün ışımadan candarmalar, başlarında Yüzbaşı, bizimkilerin başında Ali Safa Bey, bir o kadar da köylü... Çevirecekler bostanı, daha o tüfeğine bile davranamadan...

Teslim teslim, teslim diye bağırarak.

Ya o değilse?

Ayakları zıncı diye duruyordu. Gecede dönüp dönüp bostana bakıyor, adını duyuydum, diyordu, onun adını da. Ama böyle ünlü bir eşkıya gelir de Kösenin yanında karpuz bekler miydi aylar ayı? Hiç mi işi gücü yoktu onun? Sazm sineğin içinde bir de... Beyi öldürecekmiş de. Öldürecek adam onun yolunu beklemez mi? Bu yerinden bile kıpırdamıyor. Beyi öldürecek adam hiç yerinden kıpırdamaz mı? Œnce Memed hiç yerinden kıpırdamaz mı?

"O değil, o değil..."

Ter içinde kalmıştı. Geceye ekşi ekşi ter kokusu yayarak geri dönüyor, sallanarak ağır ağır yürüyordu.

Bey kandırılmayı hiç sevmez. Yalan söyleyenin tırnaklarını söker. O, gecedeki güzel sesli kadın ne demişti hele? Sen demişti, sen öldürüldün Adem. Kim öldürdü beni? Öldürse öldürse

425

I

beni bu yağız at öldürür. Yağız at öldürdü beni, canımı aldı. Cin bu! Peri bu! Büyülü bu! Beyim vallahi de billahi de büyü. Vurulmaz. Kimse vuramaz onu. Ğnsan olan, kul olan vuramaz onu. Hiç vuramaz. Vuranın eli çont, gözü kör olur. Yüz elli yıllık soyluk kağıdı var onun. Hiç yalan değil, peri soyundan, iyi kimselerden olduğunu gösteren soyluk kağıdı olacak o. Sen yanlış görmüşsün Beyim. Çok yanlış görmüşsün de beni bu atm ardı sıra göndermişsin. At değil bu.

Karısı, onun iri memeleri, hep ıslak, kalın kırmızı dudakları, durmadan gerinmesi gözünde tütüyordu. Bu at var ya, Ademin yurdunu yuvasını yıkmıştı. Karısı aklına geldikçe bütün çektiklerini, yorgunluklarını unutuyor, tepeden tırnağa şehvet kesiliyor, karısının sert, ıslak kalçaları hiç aklından çıkmıyor, gözlerinin önünden gitmiyordu. Karısının kalçası gözünün önüne gelince elleri yanıyordu.

"Vallahi de o, billahi de o."

Geriye dönüyor, gene çiftliğe doğru koşuyordu.

O Köse Halili de öldürecekler. Ğnsan sıcaktan yanar ağzı kurur da yıllardan bu yana tanış olan bir adam, gel arkadaş şu bostandan bir karpuz al, kır ye de yüreğin soğusun demez mi?

Köse Halili de öldürecekler. Nekes! Varsın öldürsünler.

Sabaha kadar ovada bir çiftliğe yürüdü, bir sazlığa. Gün ışığında ovanın ortasında daha dönüp duruyordu.

Tam üç gün üç gece, çıkınındaki azığı bitinceye, matarasın-daki suyu tüketinceye kadar bir çiftliğe, bir sazlığa, bir çiftliğe, bir sazlığa yürüdü. Üç gün üç gece bir ikircik cehenneminde yandı. Bir gece yarısı kendisini Beyin merdiveninin altında buluncaya kadar.

Merdivenin basamağına oturdu, sabahı, Beyin uyanmasını bekledi.

Konağın nöbetçileri gün ışıırken, "Kimsin sen?" diye bağırarak onun üstüne yürüdüler.

Adem hemen ayağa fırladı, "Benim," dedi. "Bey uyandı mı?"

Bey de tam bu arada onu görmüştü. Merdivenleri hışım gibi indi. Onu gören Adem, "Beyim, Beyim," diye söylendi. "Beyim, Beyim... Ben..."

Ali Safa Bey:

426

t

"Dursun Durmuş, oğlum, gelsene," dişlerinin arasından ıslık gibi bir ses koy verdi. Dursun Durmuş oradaydı.

"Buyur Beyim," diye karşısına dikildi.

"Gel, gel," diye merdivenlerden yukarı yürüdü. Merdivenin başına gelince durdu, aşağıda kalakalmış, durmadan gözlerini kırıştıran, şalvarı dizlerine kadar yırtılıp salkım saçak olmuş, elleri, yüzü, ayakları bacakları kerme bağlamış, yara içindeki, bu insanlıktan çıkmış, görülmemiş bir yaratığa benzemiş Ademi gösterdi.

"Dursun Durmuş oğlum," dedi, "bu öldürülmemiş miydi? Bunun için insanlar hapiste yatmıyorlar mı, hem de idam talebiyle? Ne yapacağız bunu şimdi?"

"Ne yapalım Beyim?"

Bir süre gözlerini Ademe diktiler, tiksintiyle onu süzdüler. Ali Safa Bey durgun, telaşsız bir sesle:

"Dursun Durmuş oğlum," dedi, "bu kadar düşünecek ne var, bu zaten öldürülmemiş miydi?"

"Biz öldürmedik ya bunu. Değil mi?"

"Öyle Beyim."

"Öyleyse kimse farkına varmadan bunu Akçasaza bir götü-rüver. Kazma kürek de al kimseye fark ettirmeden. Yanma kimseyi de alma, tek basma gör bu işi. Öyle göm ki bataklığa kimse bulamasın. Yerini de belle. Belki bir gerekliliği olur."

"Baş üstüne Beyim."

"Kusura kalma oğlum Dursun Durmuş, seni böyle ufak tefek işlerle yoruyorum ama, bunun sağ olduğu bir duyulsa, kasabadaki itibarım sığra iner. Durup dururken Şimdi nerden çıktı da bu mendebur başımıza iş açtı? Bunlarda insan mı?" diye söyleniyordu. "Aylarca görünmezler, sonra bir gün bakmışsın ki... Ğğreniyorum, öğreniyorum bunlardan, ben ben, ben ben, ben! Haydi oğlum, kusura bakma, başa gelen çekilir. Daha, çok bu akılsız köpeklerin belasını çekeceğiz."

"Çekeceğiz Beyim, sen sağ ol Beyim."

Merdivenleri indi, Ademin tüfeğini, fişekliklerini aldı, oradaki bir adama verdi:

"Gel arkamdan," diye sert emir verdi Ademe.

Adem:

427

"Dursun kardeş/" dedi, "Beyi görmeliyim. Ona bir müjde getirdim."

"Müjden batsın, gel!" diye bağırdı Dursun. "Başımın belası..."

"Beyi görmeliyim."

"Sus," diye bağırdı Dursun. "Bey seni görmek ister mi sanıyorsun? Düş önüme."

Adem onun önüne düştü, yürüdü:

"Gidelim," diyordu. "Gidelim de gözlerinle gör, sen de gör. Bak bakalım bu ata kurşun değiyor muymuş? Ğyi oldu. Atın yerini de biliyorum. Şimdi varınca elimle koymuş gibi bulurum onu. Ona kurşun değmiyor ki, değerse de geçmiyor ki. Benim diyeceğim başka...

Hani Ğnce Memed var ya, işte ben onu gördüm. Bir de kız... Ğstersen sen de bir tek kurşun sık yağıza, bakalım vurabilecek misin? Onu kimsecikler vuramaz, peri soyu o. Ğyi kimselerden...

Hani demem o değil. Ğnce Memed var ya, ben onu gördüm işte. Atı göstereyim sana, ondan sonra da onun yerini göstereyim sana. Bey seni de sever, beni de sever bunu duyunca, öyle değil mi Dursun kardeş?"

Dursun Durmuş bu sayıklar gibi hım hım konuşan adama kızmış, ifrit olmuştu zaten. Durup dururken elini kana bulayacaktı, şu pisin yüzünden. Bunlar da öldürülmeyi öyle hak ediyorlardı ki, öyle bir... Dursun onu dinlemiyordu bile.

Adem atın önünde yürürken durdu, gülümsedi:

"Öyle değil mi Dursun kardeş, yerini Beye gösterirsek Bey seni de çok sever," dedi, "beni de, beni de..."

Dursun:

"Çok sever," dedi. "Yürü" diye de bağırdı.

Gün kavuşurken Akçasaza girdiler. Adem:

"Dursun kardeş," dedi, "Az sonra at gelir, doludizgin tam şuradan geçer. Bekleyelim. Sen de bir dene, belki vurabilirsin. Amma hiç ummam. Senin emeciklerin de benimki gibi boşa gidecek. Biz buradan sonra bostana gidelim. Bir kez de sen kendi gözlerinle gör, olur mu?"

Sen Ğnce Meme..."

Sözü ağzında kaldı, bir kurşun göğsünü deldi geçti.

"Dursun kardeş öldürme beni. Neden? Avradımı göremedim ki..."

428

Sallandı yere düştü. Dursun yerde kıvranan Ademe üç el daha ateş etti. Ademin sol bacağı durmadan bir süre seğirdi seğirdi, sonra da kaskatı kesildi.

Adem yüzükoyun uzanmış, kollarını bacaklarını açmış serilmişti. Çenesinin altına doğru da kan göllenmişti.

429

Temmuz sıcakları Çukurovada beter olur, yeryüzü, gökyüzü yalıma keser. Toprak yarılr, otlar sararır, dünya yanık bir sarıya dönüşür. Sümüklüböcekler, kurumuş, yanmış çöplere sıvanırlar. Böceklerin renkli sert sırtları renklerini yitirip bir ak pırıltılı yalımda parlarlar.

Arılar, sinekler, tek tük bahardan kalmış kelebekler kocamanlaşır, kartlaşırlar, bir böceğin, sineğin, kelebeğin birkaç misli olurlar. Kuşlar bile öyle keyifli uçamaz-lar temmuz sıcağında. Hele öğleleri sıcakta, havada bir tek kuş bile gözükmez. Kuşları havadan alan, tap diye yere düşüren sıcaklar derler bu sıcaklara.

Dağlar tepeler bir sıcak, ışık sisinde tüter, erir gibi olurlar. Bomboz kesilmiş gökten yere binlerce milyonlarca ancak gözün görebileceği kadar ince iplikler sağılır. Ovayı çepeçevre sarmış yatık Toroslar, Hemite dağı, Nurhak, Gavurdağları, Yılkale, Dumlukale, Anavarza kalesi, irili ufaklı yüzlerce tepe, hüyük uzaklarda hayal meyal, bir sıcak, ışık dumanının içinden ancak seçilirler. Belli belirsiz, bir tül ardından gözükür gibi.

Bütün ova sabahtan ikindine kadar çatır çatır eder, ortalıkta pek canlıya benzer bir yaratık gözükmez. Ğnsan bu sıcaklarda durmadan terler. Terlemesiyle de kuruması bir olur.

Toprak, kaya, taş buğulanır, erir gibidir. Yalnız büyük sıcaklarda sular buğulanmazlar.

Durgun, donuk sıcağın altında öylece serilir, aktıklarını belli etmeden süzülür dururlar.

Memed böyle bir sıcağı ilk olarak görüyor, bazı boğulacak bir duruma geliyordu. Köse

Halilse alışmış hiç aldırımı-

430

yor, "Memed kardaş, zor değil, zor değil alışacaksın," diyordu.

Ğkindi üstleridir ki Anavarza ovası canlanıyordu. Uzakta Akdenizin üstünde ak yelken bulutları kabarıp göğe doğru ağıyor, ağan bulutlarla birlikte de serinletici garbi yeli esmeye başlıyordu. Yel önce bir esiyor, sonra kesiliyor, esiyor kesiliyor, sonra birden boşanıyordu. Akdenizin oralarda, yollarda bellerde uzun kavaklar gibi dönerek toz direkleri ovayı dolaşıyorlardı. Şurada patlayıp, burada söner, büyüyüp küçülerek, uzayıp kısalarak ovayı dönüp duruyorlardı. Birden bütün yollar beller, tepeler hüyükler, yeryüzü gökyüzü büyük bir toz bulutuna gömülüyor, koca ova uzun bir süre bu bulutun içinde kalıyordu. Tozdan

hiçbir yeri, burnunun ucunu bile göremiyordun. Bazan da garbi yeli öylesine esiyordu ki bir damla toz kaldırmıyordu. Bir yağmur sonu yeli gibi...

Bazı öyle sıcaklar olurdu ki arılar peteklerinde, kuş yavruları yuvalarında, kaplumbağalar çanaklarında, çiçekler tomurcuklarında, karıncalar körelerinde kuruyup kalırlardı. Yangın toprağının ayrı bir kokusu, kuru, acı, buruk, ayrı bir tadı vardı. Hıltanlar, kurumuş, acı pıtıraklar, su pürenleri çatır çatır eden dökülen kurumuş kokularıyla kurumuş Çukurova toprağının hoş bitkileriydi.

Temmuz ayında Akçasazm batağı da kaynardı. Öylesine sıcak olurdu ki bataklık, parmağının ucunu sokamazdın içine. Kaynayan bataklıktan fokurtular gelirdi. Bir kazanda sular nasıl fokur fokur kaynarsa, bataklık suyu da öyle fokurtularla gece gündüz kaynar, bir ulu dev gibi derinden derinden sarsılarak, büyük gürültülerle soluk alırdı. Bataklığın soluklamışı, durmadan fokurdayarak kaynaması, bu ağır, derinden gelen gümbürtü buralarını yaşamamış bir kişiyi ürkütür, hele geceyse, hele karanlıksa tüylerini diken diken ederdi.

Yanında Halil gibi bu toprakların ustası bir kişi olmasaydı Memed Anavarza toprağını, Akçasaz bataklığını bu kadar kolay yaşayamazdı.

Her zamanki gibi Memed gene erkenden uyandı, suya gitti, yıkanacaktı. Gözlerine inanmadı. Düş mü görüyordu? Ortalıkta su falan bir şey gözüküyordu. Eğildi suyun yerine do-

431

kundu. Kumlar, çakıtaşları eline geldi. Acaba yanlıyor muyum diye sağa sola, aşağı yukarı seğırtti. Tanıdığı, suya girdiği yerlere baktı, yanılmıyordu. Su çekilip gitmişti. Ama akıp dururken bir kocaman su nereye çekilip giderdi? Kim bilir, bu Çu-kurovanm da huyu böyle diye düşündü. Sonra Halili uyandırıp sormak aklına geldi:

"Halil, Halil, Halil," diye bağırdı, "su kurumuş, Halil."

Halil uyanmıştı:

"Ne olmuş?" diye sordu.

Memed:

"Su kurumuş," dedi.

Halil koşarak geldi, suya baktı. Su yoktu.

"Her zaman bu su böyle kurur mu?" diye sordu Memed.

Köse Halil:

"Bazı, bazı," dedi düşünceli. "eltik ekerler. Ama böyle kökten kesildiğini hiç görmedim."

Suyun kıyısına oturdular, bacaklarını kk yardan aşağı sarkıttılar. Konuşmadan gün doğuncaya kadar yan yana öyle düşündüler kaldılar.

Ağır, bir kz yığını gibi doğdu güneş. Hemen yileri bir anda kurutup ortalığı kavurdu.

Savrunun yatağının ıslak toprağı da o gün öğleye kadar kurudu. Dik yerler kk, örümcek ağları gibi yarıldı da.

kindiye doğruydu ki, heyecan içinde, alı al moru mor, saçları, kaşı kirpiği, eli ayağı toza batmış, yalnız dişleri ışılayan Seyran geldi. Koşmuş, soluk soluğaydı.

"Kesti," dedi. "şte şimdi ne yapacağız? Ali Safa suyumuzu kesti. Her şeye dayandık, şimdi ne yapacağız?"

Memed anlamadı. Koca bir su nasıl kesilirdi? Seyran anlattı. Yıllar önce ovaya bir Maraşlı gelmiş. Adı da Pişmanoğlu Mustafaymış. Savruna arklar açıp bentler yapmış, ovayı bataklık eyleyip pirinç ekmiş. Ama hiçbir zaman suyu kurutamamış-tı. Az da olsa, pirinç tarlalarından geçip sapsarı da kesilse bir değirmenlik su akmış gelmişti.

Seyran:

"Dn," dedi, "köye  atlı doludizgin girdi. Başlarında Dursun Durmuş. Dursun Durmuş köylüyü başına topladı. Bey-

den haber getirdim dedi. Safa Beyin selamı var, toprağımdan çıksınlar, köyümü bıraksınlar diyor. Onlar eğer köyümü bırakıp gitmezlerse, o sümüklü Ğnce Memede güvenip de topraklarımdan çıkmazlarsa, açlıkla, ırlarıyla terbiye edemedim onları, susuzlukla terbiye edeceğim. Kerbela gibi olacak Vayvay. Hem de öteki köyler. Onların yüzünden öteki köyler de yandı ama, ne yapalım yansınlar. Suç bende değil. Vayvay köyünde. Gelsinler, susuz kalan öteki köyler kozlarını Vayvaylılarla pay etsinler. Çıkarsınlar Vayvayı toprağımdan, suları hazır. Bey dedi ki, inat etmesinler, her şeye dayanılır da susuzluğa dayanılmaz. Çocuklara bataklık suyu da içirmesinler. Hepsi kırfacan gibi kırılırlar. Ben böyle söylüyorum işte, suç benden kalktı. Dursun Durmuş böyle dedi, sonra atına bindi, çekildi gitti."

Seyran suçluymuş gibi Memedin yüzüne hiç bakamıyordu.

Birkaç gün sonra iş iyice anlaşıldı. Ali Safa, Pişmanoğluna gitmiş, "Mustafa Bey," demişti, "bütün Savrunun suyunu keserseniz, bu yüzden de Vayvaylar topraklarını bırakıp giderlerse, size çeltik ekmeniz için üç yıl topraklarını kirasız veriyorum."

Pişmanoğlunun canına minnetti. Hemen gitti, bentleri biraz daha kalımlaştırdı, bentlerden aşağı bir damla su bile akıtmadı.

Ali Safa Bey gülüyor:

"Ben ben, ben ben, ben işte böyle yaparım, yaparsam adama. Güvensinler bakalım o hayali Ğnce Memedlerine," diyor övünüyordu.

Çünkü Yüzbaşı Faruk ovayı aramış taramış, Ğnce Memedin izine rastlamamış, köylülerin bir hayali Ğnce Memed yarattıklarına inanmış, inancını da herkese söylemişti. Söylemiş değil, rapor olarak Vekaletle bildirmişti.

Ali Safa Bey, Yüzbaşuya inanmıştı ama, tedbirli olmakta da kusur etmemiş, çiftliğin idaresini az bir süre için, şu Ğnce Memed muamması çözülmüncüye kadar Dursun Durmuşu bırakmış,

kendisi de kasabadaki evine çekilmişti. Hayal meyal, ne olursa olsun, canını tehdit eden bir bela vardı ve bu bela da başının üstünde dönüp duruyordu.

Suyu kesmeyi akıl etmekle köylüye karşı şimdiye kadar

433

f

bulduğu en iyi yıldırma biçimini bulmuştu. Bundan dolayıdır ki çok kıvançlıydı. Hem de temmuz ayında, dayansınlar bakalım...

Birinci, ikinci, üçüncü gün göleklerden içtiler. Bir hafta sonra gölekler de kurudu.

Çaykaralar açtılar, köylüler çaykaraların başında kuyruk olup akşamlardan sabahlara, sabahlardan akşamlara dek beklediler. Az bir sürede çaykaralar da kurudu. Çayın yatağında, yarlarında açtıkları çukurlar bir damla su vermedi.

Kuyular açtılar. Köylerin toprağının bir kulaç aşağısı çakıllı kum çıkıyor, ne kadar kuyu açarlarsa açsınlar hemen, bir iki kova su almadan çöküyordu. Kuyu kazmaktan köylülerin ellerinin içine kan oturdu, yara oldu. Vayvay köyünde bir günde sekiz çocuk ölüsü birden kalktı.

Köylerin üstüne sıcak, sarı bir toz durmadan yağıyor, evlerin içlerine, en kuytu yerlerine kadar, insanların derilerinin altına kadar işliyordu.

Bir damla su için Aşağıçıyanlıda birisi en yakın arkadaşını vurdu, öldürdü.

Memed sabahtan uyanıyor, suyun yatağına düşüyor, saat-larca yukarı doğru, kasabanın altına kadar yürüyor, geri dönüyordu. Suyun yatağı gün geçtikçe daha çok yarıyor, yarıklar büyüyordu. Yatağın bazı yerleri kül gibi sıcak toza dönüşmüştü. Bazı yeşillenmiş, kokmuş gölekler, yarılmış toprakta balık ölüleri, kaplumbağa ölüleri...

Yeşillenmiş, pis, balık ölüleriyle kokuşmuş bir gölekten umutsuz bir kaplumbağa susuzluktan ölmek için çabalıyor, başını çamurlu sudan dışarı çıkarıp dört bir yana bakmıyor,

umutsuz başında çamurlar kuruyordu.

Memed bu suyun ölüsüne, sevdiği bir insanın ölüsüne acır gibi acıyordu. Perperişan kokuşmuş, ölmüş, milyonlarca yarıkla parça parça bölünmüş bir su yeri. Memed bu suyun yatağını her gün bir ağıt gibi dolaşıyordu. Köylülerin durumlarını hiç düşünmek istemiyor, onları kafasından kovuyor, yalnız içini çekerek:

"Bela kesildik adamların başına" diyordu. "Bela."

Aşağıçıyanlı, Kümbet, Amberinarkı köylüleri bir araya ge-

434

liyor, buna bir çare bulmaya çalışıyor, bir türlü işin içinden çı-kamıyorlardı.

Eğer Ali Safa Bey Memedden korkup da kasabaya çekilmiş olmasaydı belki Vayvay köyü bir öğle sığağında, susuzluk imanlarına tak dediğinde, bir yılgınlık anında ayağa fırlarlar, köyü boşaltıverirlerdi. Öteki köylerden, ne Çıyanlıdan, ne De-defakılıdan, ne de Narlıkışladan bir tek kişi çıkıp da:

"Arkadaş siz de terk ediverin şu köyü de biz de şu susuzluk belasından kurtulalım," demedi.

"Siz de kurtulun, biz de kurtulalım," demedi, "bak çocuklarımız kırfacana tutulmuş gibi kırılıyorlar," demedi.

Her köyden bir adam alıp birkaç kez Kaymakama gittiler, durumlarını, kötü hallerini, çocuklarının ölümünü uzun uzun anlattılar. Kaymakam her seferinde de yapma bir acımanın altındaki büyük bir kıvançla ellerini ovuşturdu:

"Çok üzüldüm, geçmiş olsun, geçmiş olsun, başınız sağ olsun... Çok üzüldüm. Ama ne yapalım çeltik ekmiş Pişmanoğlu Mustafa Bey... Milli servet, kurutamayız ki..." dedi.

"Peki biz ne yapalım?"

"Çok üzüldüm, çok üzüldüm, bir çaresine bakın efendim. Bir çaresini bulun. Size su mu taşımamı istiyorsunuz, ben Kaymakam mıyım sucu muyum?" diye köylülere bağırdı.

"Mahsustan, bizi kaçırmak, topraklarımıza oturmak için Ali Safa Bey mahsustan yaptı. Suyun aktığı yerde çeltik yok ki... O yanda da başka köyler su içinde kaldılar. Çamur içinde..."

"Karışmam," diyordu Kaymakam. "Karışmam efendim, hele Ali Safa Beyin işlerine hiç karışmam. Ben kahyası mıyım, yoksa yoksa bir kanun adamı mı? Gidin Ali Safa Beyle anlaşın, sonra bana gelin. Ali Safa Beyle anlaşmak dururken bana niçin geldiniz? Ali Safa Beye gidiniz, oraya, evine. Hem siz çamur içinde kalan köylülerin avukatı mısınız? Bir şikayetleri varsa bize gelsinler. Hem şurada ne kaldı ki Ağustos, Eylül... Dayanın efendim. Dayanmak vücudu mukavim kılar. Az su içmek sıhhate daha faydalıdır efendim. Çok üzüldüm, susuzluğunuza çok çok üzüldüm. Bu sizin memleket de çok sıcak, çok sıcak, insan bir an terden ibaret kalıyor iki gözüm. Kemiklerim bile ter olup akacak. Çok sıcak, çok sıcak," diyordu.

435

Ankaraya, Adanaya teller de çektiler, hiçbir karşılık gelmedi, hiçbir tepkisini duymadılar. Memedle Halil de arada sırada susuz kalıyorlar, Halil ne edip ne eyliyor bataklıktaki bir çaykaradan soğuk sular bulup getiriyordu. Her zaman taze ve soğuk...

Seyran fırsat buldukça Memede geliyor, geceleri Savrunun kuru yatağında gene öyle ateşli, candan sevişiyorlardı.

Köylü hafiften de olsa Memedin aleyhine dönmüştü. Konuşanlar, yılmışlar, çaresizler sözlerinin arasına istemeden de olsa Memedi yeren birkaç sözcük sıkıştırıyorlardı. Seyranı bu sözler ta yürekten yaralıyordu. Memede toz kondurmak istemiyordu. Elinden geldiğince de köydeki bu durumu Memede sez-dirmemeye çalışıyordu. Bu laf arasındaki iğneli sözlere karşı Koca Osman köpürüyor, küplere biniyor, sözü söyleyeni anasından doğduğuna bin pişman ediyordu. Ediyordu ama elin ağzı torba değil ki çeke bağlayasm.

"Ne oldu yani Ğnce Memed ukurovaya indi de?"

"Yedi bitirdi bizi Ali Safa."

"Adını duyduk da geri döndük köye."

"Adı batsın."

"Ondan da bir umut olur sandık."

"Umudu batsın."

"Atımız gitti."

"Malımız gitti."

"İrzımız gitti."

"Canımız gitti."

"Adını duyduk da köyü bırakıp gitmedik."

"Adı batsın."

Köyde susuzluk, hastalık arttıkça da Koca Osmana, Ğnce Memede yüklenmeler artıyordu.

"Fıkara Ferhat Hoca da, Allahın adamı da hapislerde çürür, onların yüzünden..."

"Onlara uymasaydı..."

"Asacaklar fıkarayı..."

Bütün bunların Memedin kulağına gitmemesi, bu ağır havayı Memedin sezmemesi gerekti.

Bütün bunlar Seyrana zor geliyordu. Memed gene de bir şeyler seziniyor, bir şeyler kuru-

436

yor, sinirleniyor, kahroluyordu. Bu, durmadan Seyranın ağzını aramasından belliydi.

Onun bütün bu rahatsızlıklarına sebep belki geçen gün Kamer Ananın ağzından kaçan

sözlerdi.

Kamer Ana:

"Bre oğlum Memed, burada yattın kaldın, hiç canın sıkılmıyor mu?' Suyun, hem de soğuk

suyun var değil mi? Biz köyde yandık. Bir damla su için can veriyoruz," demişti.

Kamer Ana belki de bu sözleri kötü bir niyetle söylememişi ama, gene de bu sözler düz bir söze benzemiyordu. Altında kızgın bir taş vardı. Kamer Ananın sözleri Memedin yüreğine kurşun gibi saplandı.

O da bu sözleri söylediğine bin pişman olmuştu ama bir kez ok yaydan çıkmıştı.

O gün bu gündür Kamer Ana bostana uğramıyordu.

"Adamların basma bela olduk. Susuz koyduk, aaah! Aç koyduk. Perişan eyledik, aaah!

Irzlarını ayakaltına aldırдық, umutlarını kırdık, güvenlerini aldık yüreklerinden. Aldık, aaah, ah ki aaah!"

437

53

Ğdris Bey geceleri bir alıcı kurt gibi Çukurovada dolaşüyor, üstüne ne kadar candarma gelirse gelsin bozuyordu. Böylesine gözüpek bir adamı bu ova çok az görmüştü. Onun yiğitliğini, gözünü daldan budaktan sakınmazlığını, ölümü hiçe saydığını bilen candarmalar da ona pek öyle yaklaşamıyorlardı. Ğdris Beyin bu yanda olduğunu duyunca onlar öteki yana gidiyor, Ğdris Beyi oralarda arıyorlardı. Bir de onun başına gelenleri herkes biliyor, bundan dolayı da ona saygı duyuyorlardı.

Ğdris Bey uçan kuştan car umuyordu. Çukurovada gitmedik ağa, bey, hatırlı kişi

bırakmamıştı. Ta Antepteki çok koyunlu Kürt Hurşit Beye bile gitmişti. Hurşit Bey,

"Tanırım tanırım Arif Saimi, onunla birlikte savaştık ama çok şımarmış, ne oldum delisi

olmuştur. Ona insan sözü anlatmak zordur," demişti. "Senin şimdiki söylediklerin ona hiç anlatılamaz."

Gene de atma binmiş ta Antepten Arif Saim Beye gelmiş, Ğdris Beyle barışması dileğinde bulunmuştu.

Arif Saim Bey ona da ötekilere verdiği karşılığı vermiş, onu da eli boş çevirmişti.

Daha kışın Çukurova kışlağı, yazın Toros yaylağı olan, üç eteğini çıkarmamış Türkmen Beyi saygıdeğer Kürt Ali Ağayı da üç sefer Arif Saim Beye gönderdi. Onurlu Ali Ağa her gidişinde eli boş döndüğü halde Ğdris Beye dayanamamış, ona üç sefer gitmişti.

Sonra Kozandaki okuryazar Kurdoğlu gitti. Soyu ta Osmanlıya, Kayıhanlıya çıkardı. O da eli boş döndü.

438

Koca konağının içinde tek başına yaşayan, yoksul, soyu büyük Payaslıoğlunu da gönderdi. O da eli boş döndü.

Adanadaki Ramazanoğlu, atçılar başı Yağmur, Karamüftü-oğlu Tevfik Ağa, Çokaklı uzun bıyıklı Ahmet Efendi, oğlu çok, cin fikirli boynu eğri Bolat Mustafa da gitti. Bunların hiçbirisi Ğdris Beyi kıramıyor, boş döneceklerini bile bile Arif Saim Beye uğruyorlardı. ' •

Arif Saim Bey bütün bu barış elçilerine aynı karşılığı veriyor:

"Demek sonu kötü olacakmış, hele şunun sonunu bir görelim," diyor, başkaca konuşmuyordu.

Arif Saim Bey Ğdris Beye çok acıyor, ona yüreği paralanıyordu, ama ne yapsın. Bu adam bu çağda soyu tükenmiş saf, mert, yiğit kişilerden birisiydi. Böyle bir düşmanı olmak bir insan için ne şerefti. Arif Saim Bey, Ğdris Beyin düşmanlığıyla gerçekten övünüyordu.

"Yazık yazık, ama ne kadar yazık, şu dünyada yalnız onunla dost olunabilirdi."

Başvurmadık insan bırakmayıp umudunu iyice yitiren Ğdris Bey bir akşamüstü Koca Osmanın evine geldi, atından inmeden içeriye seslendi:

"Osman Ağa, Osman Ağa!"

Koca Osman onu Çerkeş şivesinden tanıdı, dışarıya çıktı. Ne için geldiğini de biliyordu.

"Haydi gidelim," dedi, Ğdris Beyin atını çardağın merdivenine çekip, merdivenden onun

terkisine atladı. "Sür," dedi.

Bostana vardıklarında Memed daha uyumamıştı. Attan indiler. Karanlıkta Memedle Ğdris Bey kucaklaştı.

"Hele bir ateş yakın da biribirimizin yüzünü görelim."

Hemen kurumuş hiltan sapı topladılar, bir büyük ateş yakıp uzağına oturdular.

Ğdris Bey hemen söze girdi. Memede bakmıyormuş gibi davranıp onu kaş altından durmadan süzüyordu: Memed de bu bakır yüzlü yakışıklı adamın hiçbir davranışını gözden kaçırmıyordu. Çok güven verici bir hali vardı. Ğdris Bey de Memedi tam anlattıkları gibi bulmuştu. Ama biraz saf, çocuksuydu yüzü. Elleri ayaklan bir yaramaz çocuğun ellerine ayakları-

439

na benziyordu. Az önce topacını, oyuncaklarını kırmış da koşarak buraya gelmiş bir çocuğun ellerine... Memedin hiçbir hali Ğdris Beyi şaşırtmadı.

"Memed kardaş," dedi, "seninle işbirliği yapmak istiyorum. Sana bunu teklife geldim. Senin emrine girmek istiyorum. Çünkü sen çok ünlü, çok yiğit, temiz, soylu bir insansın. Senin kumandan altında düşmanlarla savaşmak benim için şeref olur."

Çok uzun konuştu. Memedin hiç duymadığı sözler kattı sözlerine, Memedi övdü, sevdi.

Memed susuyor, hiç karşılık vermiyordu. Gece yarıya doğruydu ki, onun sürekli ısrarlarına dayanamadı, Abdi gitti Ham-za geldi meselesini uzun uzun, en küçük ayrıntısına kadar anlattı, sözlerini de:

"Hatçenin kanı, anamın ölümü, benim dağlara düşmem işte buna yaradı," diye bitirdi. "Abdi gitti Hamza geldi."

Ğdris Bey:

"Hamzayı da öldür," dedi.

Memed, Ğdris Beyin saflığına gülümsedi.

"Gene Hamza gelecek. Ğlde Hamza çok. Hamzanın kökünü kurutmak yok mu?"

Ğdris Bey:

"Onu bilmem," dedi. "Ben önce Hamzayı ortadan kaldırım, gelecek Hamzayı da geldiğı zaman düşünürüm."

Koca Osman, Halil, öteki Çerkesler hiç söze karışmadan onları dinliyorlardı. Memede de hak veriyorlardı. Birisini öl-dürsen yerine bini çıkıyordu. Hepsini toptan öldürsen, onların yerine gene toptan geleceklerdi.

Memed sözünü:

"Ğşte benim elimi kolumu bağlayan, beni öldüren bu. Çabamın hiçbir işe yaramaması, işe yaramaması değil, sonun daha kötü olması, beterin beteri olması, işte beni kahreden, bana uykuları haram ettiren bu. Ben kaş yapayım derken göz çıkardım. Hem de kocaman bir köyün gözünü. Benim yüzümden köylülerim zulüm gördüler, açlıktan şişerek öldüler, benim yüzümden... Benim yüzümden gül gibi kızların ırzına geçtiler. Ğşte elimi kolumu bağlayan bu," diye bitirdi.

440

Ğdris Bey, Memedin derdinden hiçbir şey anlamamıştı.

"Şimdi ben gidiyorum," diye ayağa kalktı. "Ğki gün sonra geleceğim. En mühim işimi görüp geleceğim. Şimdi vakit yok. Ben geldikten sonra dağa çıkarız, orada bana bütün bunları yeniden iyice anlattırısın. O zaman ben de anlar, senin yarana merhem olurum."

Memed hiç karşılık vermedi. Ğdris Bey atma atladı:

"Allahısmarladık," dedi: "Ğki gün sonra..."

Memed:

"Güle güle..." diye söylendi, onun ardından tuhaf bir hüzünle baktı.

Koca Osman, Memedin yüzüne hiç bakmıyordu. Ona hiç şahinim dememişti. Gözlerinde derin bir acı, bir güceniklik vardı. Yüzüne ağı gibi bir keder çöreklenmiş oturmuştu.

Kırıklıklar daha çoğalmış, üst üste bindirilip karıştırılmış bir örümcek ağı yığımına benziyordu yüzü.

Sabahleyin bostandan ayrılırken:

"Memed oğlum," dedi Koca Osman, "bu Safa bizi bitirdi, yıktı, ona bir şey yapmak da elimizden gelmedi." Döndü, arkasına bakmadan, yürüdü gitti.

Çürümüş, yıkılmış bir ağaç gibi çürüklerini döke döke, acı bir türkü gibi sıcağın altında yuvarlanıyordu.

Memedin boğazına bir şeyler tıkanıp kaldı.

Ğdris Bey ertesi sabah daha gün ışımadan Arif Saim Beyin konağına vardı. Konağın silahlı bekçileri onu gördüler. Dur diyemediler. Ğdris Bey atını sürdü, avlunun ortasında konağın yirmi adım ötesinde durdu:

"Arif Saim Bey, Arif Saim Bey," diye bağırdı. "Ben Ğdris, ben Ğdris. Ğşte geldim."

Arif Saim Bey yatağından fırladı, pencereye geldi, perdeyi araladı dışarıya baktı. Ğdris Bey arkasındaki üç adamıyla atının üstünde dimdik, sarı saçları, savath gümüş takımları, kara kalpağının altından taşmış altın sarısı saçları, bir yırtıcı kuşun gözlerine benzeyen mavi ışıklı gözleriyle bir onur, bir yiğitlik heykeli gibi duruyordu.

"Arif Saim Bey, Arif Saim Bey, ben Ğdris. Geldim işte."

Arif Saim Bey pencereyi açtı:

441

I

"Buyurun Ğdris Bey," dedi en yumuşak, en sıcak, dost sesiyle. "Buyurun yukarı, hemen giyiniyorum."

"Yukarı gelemeyeceğim Arif Saim Bey, siz aşağı buyurun. Hem de tabancanızı alıp öyle buyurun. Siz bir askersiniz. Sizinle çarpışmaya, kozumuzu pay etmeye geldim. Tabancanızı alıp buyurun aşağı..."

Arif Saim Bey pencereyi kapadı, içeriye çekildi.

Ğdris Bey orada atının üstünde sabırsızlıkla duruyor, gözleri konağın kapısında, gelecek Arif

Saim Beyi bekliyordu. Bekledi bekledi, sabırsızlandı. Güneşin ilk ışıkları ovayı yaladı geldi.

Gün bir kavak boyu yükseldi, Ğdris Bey daha bekliyordu. Sonunda dayanamadı:

"Arif Saim Bey, Arif Saim Bey..."

Sözünün arkasını getiremedi, arkadan gelen bir kurşun ensesinden girdi, boğazını parçalayıp çıktı. Ğdris Bey atının üstünden yere usulca cansız süzülüverdi. Kalpağı yana, başının az ötesine kaydı, sarı saçları toza serildi, karıştı. Kanı omuzlarının yanına göllendi, saçlarına kadar geldi, bulaştı.

Arkadaşları atlarından indiler, kalpaklarını çıkardılar, kalpaklı sağ ellerini göğüslerine bastırıp Beylerinin huzurunda bir süre sessiz durdular. Sonra ödevlerini yerine getirdiler. Sonra da ölüyü incitmekten korkarak atının üstüne koydular, oradan sessizce uzaklaştılar.

Arif Saim arkalarından baktı baktı:

"Yazık," dedi. "Çok yazık. Onunla dost olunabilirdi."

Ğdris Beyin vurulma haberini Memede Topal Ali getirdi. Memed Ğdris Beyin öldürülmesine ne kadar üzülüyse Alinin gelişine de o kadar sevindi.

442

54

Bir sabah daha ortalık yeni işiyordu ki Anavarza kalesinin kuzeyindeki ovadan bir bölük insan doğuya doğru yürüdü. Ne için yürüdüklerini, nereye gittiklerini kimse bilmiyordu. Sonra Savrun üstü köylerinden, Çiyanlıdan, Narlıkışladan, Dedefakı-lıdan köylüler geldiler bu kalabalığa katıldılar. Kovanlarından uğramış arılar gibi köyler boşalıyor, çoluk çocuk, kadın erkek, hasta sayrı, genç yaşlı kalabalığa katılıyorlardı. Azaplı köyü yörelerinin de köyleri yürüyen kalabalığı duyup gördüler, onlar da köylerinden dışarı uğradılar. Şimdi kalabalığın nereye, niçin gittiği belliydi. Kasabaya doğru uzun, geniş bir toz bulutu çekiliyordu. Bu uzun bulut gittikçe de uzuyor, genişliyordu. Halil bir ağacın tepesine çıkmış,

kalabalığı izliyor, aşağıdaki Memede olanı biteni söylüyordu. Az sonra alelacele ağaçtan indi,

Memede:

"Saklan," dedi. "Bir bölük insan da bizim köyden bu yana geliyor."

Vayvay köyü de yola düşmüştü. Önde kadınlar, arkada çocuklar, daha arkada da erkekler, geldiler bostana girdiler, her birisi bostandan birer, ikişer karpuz koparıp koltuklarına aldılar, durmadan, konuşmadan geçtiler gittiler, az ilerdeki büyük kalabalığa katıldılar. Halil de onlara karışmıştı.

Kalabalığın yarısı çamur içindeydi. Tepeden tırnağa kadar, Pişmanoğlu suyu arklarından aşağı ovaya salıvermiş, bir sürü köyü su altında bırakmıştı.

"Nedir bu hal ey Pişmanoğlu?" diye soranlara, "Ne yapa-

443

yım bu kadar suyu, içecek değilim ya, elbet bir yere bırakacağım," diye gülerekten karşılık veriyordu. Pişmanoğlu kocaman göbekli, hep gülen bir adamdı.

"Varsın şu yaz gününde bir iyice suya doysun teresler," diyordu. "Ya susuzların yerinde olsalar ne yapacaklardı? Millet aşağıda bir damla su için can veriyor, bu teresler de ayaklarına gelmiş nimeti tepiyorlar. Basacağım suyu, basacağım üstlerine. Bu sıcakta gözleri suya doysun."

Durmadan kasabada çarşı çarşı, dükkan dükkan böylece konuşuyor, milleti güldürüyordu.

Daha da çok onun sözlerine Ali Safa Bey, Kaymakam, Yüzbaşı Faruk kasıklarını tuta tuta gülüyorlardı.

Uzun, geniş, gittikçe de uzayan, genişleyen toz bulutunun içindeki kalabalık kasabanın altındaki kubbeye gelince bir an durdu. Azıcık karıştı ortalık, büyük bir gürültü ta kasabaya kadar ulaştı. Buraya gelinceye kadar kalabalıktan çıt çıkmamış, susmuşlardı.

Savrun boyu köylüleri, su altında kalmış çamur içindeki Azaplı yöresi köylüleri elleri

ayaklan, yüzleri gözleri, saçları, tüm bedenleriyle bir toz deryasına batıp çıkmışlar, tozdan adam olmuşlardı.

Kasabalılar, köylüler kubbenin oraya gelip durduktan, dünyayı gürültüye boğduktan sonradır ki ancak, büyük öfkeli bir köylü kalabalığının kasabaya doğru yürüdüğünü duydular. Önce şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzlerine baktılar, inanmadılar. Bir sessizlik oldu. Sonra güldüler, şakalaştılar. Sonra bir de baktılar ki kubbenin altındaki gedikten görülmemiş, bitmeyen tükenmeyen bir kalabalık sükün etti. Hemen gürültüyle kepenkler indirildi, herkes evine kaçtı sığındı. Kapılar kapatılıp ardından muhkem sürgülendi. Yüzbaşı Faruk ne yapacağını bilemiyordu. Kaymakam, öteki memurlar, ağalar, candarma komutanlığına sığındılar.

Yüzbaşı sonunda candarmalara sert:

"Süngü tak," emrini verdi.

Bu bir ayaklanma mıydı? Ağaların çoğu tir tir titriyordu. Hepsinin de yüzleri ölü yüzü gibi.

Kaymakam yere, bir duvarın dibine yığılmış, teşbihini çıkarmış, dudakları kıpır kıpır durmadan dualar okuyor dört bir yana üflüyordu.

444

Kalabalık tepenin dibindeki, kasabanın ayakucundaki ak taştan örülmüş güzel, büyük köprüyü görünce koşmaya başladı. Bentler köprünün altındaydı. Pişmanoğlu Savrunun suyunu buradaki bentlerle kesmişti. Kalabalık geldi, bentlerin başında durdu, geldi durdu, geldi durdu. Çıt çıkmıyordu. Gelenler geliyor, gözlerini bentlerin üstündeki göllenmiş sulara diyor bekliyordu. ' |

Birden hiçbir şey olmamış gibi kalabalık ağır ağır suya indi. Bir anda da ortalık karıştı.

Suyun içinde insandan başka bir şey gözükmedi bir süre. Kalabalık açıldığı zaman bentlerin yerinde en küçük bir şey, bir taş, bir tahta, bir çalı bile kalmamıştı. Kalabalık kapkara bir

kapanmış, bir açılmıştı.

Sular aşağı doğru çağlıyordu. Suların çağlamasıyla birlikte de bir sevinç gümbürtüsü koptu kalabalıktan. Sesler öylesine gürdü ki, kasaba sarsıldı, titredi. Çağlayıp aşağı akan sularla birlikte aşağı doğru köylüler de aktılar, sonra toptan suya eğilip köpüklenen akan sudan içtiler. Suyu birlikte aşağılara iniyorlardı. Bir zaferin deli sarhoşluğundaydılar. O kadar gülüyorlar, eğleniyorlar, o kadar gürültü yapıyorlardı ki, kimse kimsenin ne dediğini anlamıyordu. Kulakları sağır gibi olmuştu.

Çağlayıp akan su böyle birkaç kilometre aynı hızla aşağılara indi, sonra yavaşladı durdu. Suyun yatağı, insan bacağı girecek kadar binlerce yarıkla yarılmıştı. Sular geliyor yarıklara doluyor, yarıkları doldurduktan sonradır ki akıyor, başka bir yarığa gelince gene duruyor, onu dolduruyordu. Kalabalık gözünü dikmiş yürümeyen, akmayan bu lanet suyu izliyordu. O gece uyumadan sabaha kadar suyun başını beklediler. Su akşamdan sabaha kadar ancak bin, bin beş yüz adımlık bir yol alabilmişti.

Su geliyor, geliyor, hoor diye gürültülerle yarıklara doluyordu.

Kasabalılar işin aşını anlayınca sevinç içinde dışarı fırladılar, onlar da geldiler, durmadan gelip yarıkları dolduran, ak-mamakta ayak direyen suyun başına birikiştiler. Köylüler gibi gözlerini suya dikip beklediler.

Kaymakam o kadar korkmuştu ki, haberi alınca çok öfkelenmişti:

"Bunların hepsini tevkif etmeli," diye bağırdı. Ali Safa Be-

445

yin can attığı bir şeydi bu, Kaymakamı kıskırttı. Yalnız Yüzbaşı Faruk buna razı gelmedi.

Adamlar susuz kalmış, gelmiş bir kişinin bendini bozmuştu. Bunda ne vardı?

Ali Safa Beye göre bu bir ayaklanmaydı. Köylü ayaklanmış, kasabanın üstüne yürümüşü.

"Bunlar, bu hareket cezasız kalırsa, çok ağır bir şekilde cezalandırılmazsa, neticede çok

büyük hadiseler olur. Bu bir ayaklanmadır. Bu harekete katılan bütün köylüler tevkif edilmelidir," diye ayak diretti.

Savcı orada öyle duruyor, söze hiç karışmıyordu. Ali Safa Bey onu köşeye çekti, kulağına bir şeyler söyleyip eline şişkin bir zarf tutuşturdu.

Biraz sonra savcı:

"Bunların hepsini tevkif için mahkemeye yazıyorum," dedi. "Az sonra tevkif için karar çıkacaktır."

Yargıcın koluna girdi, dışarıya çıktılar.

İkinci günün ikindisiydi. Garbi yeli esiyor, ortalığı toza boğuyordu. Bir bölük candarma, başlarında Yüzbaşı Farukla geldi, gözlerini yarıklara dolan, bir türlü ilerlemeyen suya dikmiş kalmış bekleşen köylülerin üstüne, havaya ateş etti. Köylüler birbirlerine sokuştular. Candarmalar bir daha ateş etmek gerekliliğini duymadılar. Köylüleri topladılar candarma komutanlığının avlusuna doldurdular. Orası almadı camiye, cami avlusuna doldurdular. Orası da almadı, Ala Camiye götürdüler... Ğlkokula, Ermeni örenine doldurdular. Kasabanın boş avluları köylülerle doldu taştı. Başlarında birer ikişer candarma, sıcağın altında aç susuz piştiler. Susuzluktan, açlıktan kıvranan köylülere kimse yaklaşip bir damla su, bir lokma ekmek veremiyordu.

Bu sırada Ali Safa Bey durmuyor, Vayvaylılara haber üstüne haber yolluyordu:

"Köyümü bırakır giderseniz sizi affettiririm, yoksa Hükümete isyan bayrağı açtığınızdan dolayı ileri gelenleriniz asılacak, ötekiler de on beşer yirmişer yıl hüküm giyecektir."

Köylüler birkaç gün daha direttiler, razı gelmediler. Ama açlık, susuzluk öyle bir hal aldı ki susuz çocukların bağırları, kadınların inlemeleri sabaha kadar kasabayı çınlattı. Bu çığırş-

malara dayanamayan kasabalılar sabaha karşı mahpuslara su, ekmek verdiler.

Koca Osman Ali Safanın karşısına çıkmadı.

"Ölürüm de o herifin pis yüzüne bakmam," diyordu.

Dahası yarası iyi olmayan boynu uzun Seyfali, Koca Osman'ın oğlu Hüsam, bir de Veli, Safa Beyin konağına gittiler. Savcı, Kaymakam da "oradaydı. Kafayı çekiyorlardı. Gittiler, köşeye bir sedirin üstüne oturup terbiyeli iki ellerini dizlerinin üstüne uzattılar, öyle durdular.

Başları önlerindeydi.

Savcı:

"Siz," dedi, "çok kötülük yaptınız Ali Safa Beye. Zulmediyorsunuz adama."

Seyfali:

"Haşa," diye ayağa kalktı. Başını tavana değiyordu.

Savcı:

"Sus!" dedi, "Otur yerine. Daha bu gece sizden beş delikanlı Safa Beyin çiftliğini yakarken yakalandı."

Ali Safa Bey söze karıştı:

"Deli Muslu, öteki birisinin adı da Süleyman. Beş kişi," dedi. "Benden ne istiyorsunuz arkadaşlar, ben ne yaptım size?"

Seyfali ayağa kalktı:

"Bırakın bizi, Vayvayı bırakıp gideceğiz. Ğskandan beri baba toprağımızı... Ne yapalım, kader böyle imiş," dedi, sesi ağıt söyler gibiydi. "Baba toprağımızı..."

"Ne zaman?" diye heyecanla sordu Ali Safa Bey.

Gene ağıt söyler gibi bir sesle:

"Hemen," dedi Seyfali. "Bizi bırakır bırakmaz. Başımızı alıp gideceğiz."

Savcı:

"Haydi gidin öyleyse, yarın sabah serbestsiniz," dedi.

Köylüler çekildiler gittiler ve sabahleyin erkenden de bırakıldılar.

Vayvaylılar dilleri boğazlarına akmış, suskun, köyelerine dönerlerken Savrun çayı boyunca yürüdüler. Su ancak Amberi-narkı köyüne kadar yürümüştü. Amberinarkmm altında su daha hooor diye yarıkları dolduruyordu.

447

55

Kafasındaki sarı pırıltı genişledi, çoğaldı, iplik iplik uzaklardan geldi, sağıldı, sonsuz bir hızla döndü, savruldu, kıvılcımlandı, saçıldı, sonra da derinden derine balkıdı.

Çok sıcak vardı. Memed çayın kuru yatağına baktı, incecik bir su gelmiş yarıklara sessiz doluyordu. Demek Vayvay köyü göç ediyor ha, diye düşündü. O çelik ışıltısı gene geldi gözlerine oturdu, gözbebeklerine çakıldı kaldı. Koca Osman, Seyran, boynu uzun Seyfali, güzel gözlü Ferhat Hoca, inatçı Yobazoğlu, Kamer Ana, Selver Gelin geldi gözlerinin önüne. Demek artık bunların hepsi Vayvayı bırakıp gideceklerdi. Ya da çoktan çekip gitmiş, Vayvay köyünü bomboş bırakmışlardı. Seyran da iki gündür uğramamıştı. Son geldiğinde de söz söylememiş, ama öylesine bir gücengin bakmıştı ki, Memedi iliklerine kadar ür-pertmişti. Yenilmişlik, yılgınlık damgasını Seyranın da alınına vurmuştu. Er geç onu da çürütecekti. Topal Ali orada duruyor, topal ayağını altına çekmiş, söğüt dalından bir tuhaf bir düdük yapıyordu. Köse Halilse çayın kıyasına gitmiş, suların yarıkları dolduruşunu seyrediyordu. Ali neden sonradır ki başını kaldırdı Memedin yüzüne baktı, bakar bakmaz da gözlerindeki ışıltıyı gördü. Yüzünden sevinçle acı, gülmekle ağlamak arası bir hava geldi geçti. Memed kalktı oraya gitti, Alinin yanı başında durdu. En dost bakışlarla ona baktı. Elini de omuzuna koydu. Bir süre kaldırmadı. Sonra çardağa gitti, bohçasını yatağın altından çekti aldı. Üstündeki şalvarı mintanı çıkardı bir yana koydu, kendi giyit-

448

lerini de çabucak, göz açıp kapayıncaya kadar giyindi. Tabancasını, hançerini, dürbününü taktı, fişekliklerini bağıladı. Filintasını omuzuna astı, üstüne de sırmalı Maraş abasını geçirdi. Fesini elinde bir süre evirip çevirdikten sonra giymeyip abasının içindeki cebe koydu. Çorapları dizine kadardı. Ayakkabısı kurumuş, azıcık sıkıyordu ama açılırdı. Şimdi kılığı Çukurovaya nasıl gelmişse öyleydi.

Topal Alinin önüne geldi durdu. Gözlerindeki parlaltı daha parlayıp büyümüştü. Kafasındaki sarı ışık seli durmadan akıyor, yarıklara doluyor, balkıyordu.

"Sağ kalsa da, bin yıl yaşasa da bu korku Hamzayı iflah etmez. Efendime söyleyim hiç etmez.

Böyle bir korku hangi adamın kanına girmiş, yüreğine işlemişse, o adam bitmiştir arkadaş. Efendime söyleyim, dağdan taştan uçan kuştan can umuyordu Hamza. Üstünde bir kuş kanadı görse, bir arı vızıltısı duysa sıçrayıp ayağa kalkıyor, Memed geliyor, diye bağıarak dışarı uğruyordu. Sonunda evlere, damlara, köye sığamaz oldu. Dağlara düştü. Her gün bir mağarada, bir kovukta saklanıyordu. Gidiyor kovuğun en karanlık yerine gizleniyor, yemek yemeden, su içmeden, uyumadan orada büzülüp kalıyor, birden sıçrayıp dışarıya fırlıyor, 'geliyor Ali, beni kurtar, geliyor,' diye var gücüyle bağıyor, bana sarılıyordu. Böyle böyle, günlerce Alidağında bir kovuk, bir tek mağara koymadık, dolaştık. Senin Çukurovaya indiğini bir çobandan duyduğu sabahı tarif edemem. Bir seviniyor, bir seviniyordu dille anlatılamaz. Bayağı yüreğim acıdı Hamzaya."

"Yüreğin mi acıdı Hamzaya?" diye sordu Memed.

"Vallahi yüreğim acıdı" dedi Topal Ali. "Duruyor duruyor, o Çukurovadan sağ çıkamaz diyordu, Çukurova eşkıyanın ölüm fakıdır. Kurtulsa bile yarı canlı kurtulur, burada da benim elime düşer, ben de Ğnce Memede hiçbir şey yapmam. Canımı bağışlarım, iki de köyümü ona veririm, o da benim canımı bağışlar, diyordu. Başımı yastığa koyar koymaz uyudu, üç gün uyanmadı, uyanır uyanmaz da beni çağırdı, çabuk ol Ali, dedi, çabuk çabuk ol,

bin benim atıma hemen in Çukurovaya, yardım et Ali Safa Beye, Yüzbaşıya, sen olmazsan onun izini kimse sürüp de koca Çukurovada bulamaz... Ğnce Memedi, o şeytanı...

449

Ata bindim geldim Çukurovaya, Ali Safa Beyin evine indim. Böyle böyle dedim, Hamza Ağamın selamı var, mübarek ellerinden öpüyor. Bey beni çok sevdi, günlerce yanından ayırmadı, beni padişah konuklar gibi konukladı. Bana izciliğin sırrını anlattırdı durdu.

Sonunda ben ona, Bey ağam, dedim, ben buraya vazifeyle geldim, gideyim de şu Ğnce Memed mendeburunun izini süreyim de size şu iflahsız yakalattırayım. O sağ oldukça bize rahat yok, dedim. Ğşte geldim, hem de efendime söyleyim ki, şu Ğnce Memed rezilinin izini de sürdüm buldum."

Memedin yüzünü Ali hiç böyle acılı, kaya gibi de sert görmemişti. Gözlerine çakılmış kalmış çelik ışıltısını da böyle görmemişti.

Ğkindiyi geçiyordu. Uzakta, güneyde, Akdenizin üstünde ak yelken bulutları usul usul kabarıyor, göğe doğru yükseliyordu. Az sonra sert bir garbi yeli dalgası geldi, ortalık birazıcık serinledi. Sonra durdu. Bir süre durdu esti, esti durdu. Sonra yelken bulutları iyice kabarıp yükseldiler, yükseldikçe de ışıklanıyor, büyüyorlardı.

Derken garbi yeli bütün hızıyla başladı, tozu dumana kattı. Toz direkleri yer yer yollarda patladı, güneyden Toroslara doğru akmaya başladılar.

Memed, Topal Alinin elini tuttu, gözlerini de gözlerinin içine dikti sustu.

Ali:

"Ğyi," dedi kendi kendine konuşur gibi.

Memed:

"Ben Vayvaya bir uğrayacağım..."

' Ali:

"Öyleyse seni kasabann dışında beklerim," dedi. "Bak, beni iyi dinle, kasabann dışındaki kuru dereyi bilirsin."

"Bilirim."

"Ėşte tam yolun sağında, dereyi aşağı inerken çok eski ko-camış bir sakızlık ağacı var. Dibinde de bir tek mezar. Bu ağaç zifiri karanlıkta bile gözükür. Seni onun altında beklerim."

Memed ıplak ata atladı. Halilin günlerce örerek yaptığı yuları tuttu çekti. Köse dalmış gitmiş daha yarıklara dolan sulara bakıyordu.

450

"Hakkımı helal et Halil," dedi Memed, atı sürdü, bostann içinden ıktı. Bir toz bulutunun içine daldı, biraz sonra da atin başını Vayvay köyünün ortasında, ulu dut ağacının altına çekti.

Koca Osman hastalanmış, yatalara düşmüştü. Yatağını da evine değil, ulu dut ağacının altındaki sedirin üstüne yaptırmıştı. Kamer Anayla Seyran onun başını bekliyorlardı. Koca Osmanın ayaklarının oraya doğru da başka bir sedirin üstüne Seyfalinin yatağını sermişlerdi. Çınarın altına geçen gün yakalanan Deli Muslunun anasıyla Seyranın anası da gelmişti. Köyde bunlardan başka kimsecikler kalmamış, köylü ardına bile bakmadan nereye olursa olsun başını almış gitmişti.

Seyfali diretmış, gitmem de gitmem. Ben baba toprağında leceğim. Başka yerde ölmekten korkuyorum, demiş ağlamıştı. Karısı da çocukları da onu böyle hasta hasta bırakıp gitmişlerdi.

Bir de 'dağlılar, yani Seyranın kardeşleri, akrabaları çıkmamışlardı evlerinden. Ferhat Hocann karısı da onlara sığınmıştı.

Memed attan indi Koca Osmana doğru yürüdü. Koca Osman onu görünce yastıktan başını

ağır ağır kaldırdı, baktı, sonra başını yastığa geri koydu gözlerini yumdu.

Yüzü solmuş, her zamankinden daha çok kırışmıştı. Kırıştıktan gözleri bile gözükmiyordu.

Memed geldi, onun elini tuttu avuçlarının arasına aldı. Koca Osman zorla gözlerini açtı,

Memede baktı. Memed onun gözlerinde bağışlamaz bir güceniklik okudu.

"Nasılsın Emmi, geçmiş olsun," dedi kırık bir sesle.

Koca Osman 'ona karşılık vermedi. Memed bekledi bekledi Koca Osmandan bir ses çıkmadı.

Yeniden:

"Nasılsın diyorum Osman Emmi sana," dedi, Koca Osman gene karşılık vermeyince Kamer

Ana araya girdi:

"Osman, Osman," dedi, "bak Memed seninle hellalaşmaya gelmiş, çocuk gidiyor. Sana nasılsın diyor."

Koca Osman gözlerini açtı Memedin yüzüne dikti, baktı kaldı. Neden sonradır ki duyulur duyulmaz bir sesle:

"Kocadım Ğncem kocadım," dedi. "Yoruldum Memed yoruldum, yenildim oğul yenildim..."

451 ORHAN KE»ML

Ğt HALK KÜTÜPHANESĞ

Gözlerini yumdu. Memed anladı ki Koca kendisine bir iyice küsmüş. Eğer gücenmemiş olsaydı ona şahinim derdi.

Memed, Seyfalinin de yanma vardı, ona da geçmiş olsun dedi. Seyfalinin uzun boynu biraz daha uzamış, yüzü gözü yara bere içinde kalmış, şişmiş, morarmıştı.

Ayağa kalktı, bomboş kalmış, ıpıssız köye şöyle bir göz gezdirdi. Bakışları geldi Seyrann üstünde durdu. Sonra gene Koca Osmana yürüdü, vardı onun elini yeniden tuttu, iki eli arasına aldı, okşadı öptü. Ağlamsı, bozuk bir sesle de:

"Hakkını helal et Osman Emmi," dedi.

Koca Osmanın dudakları kıpırdadı. Memed Kamer Anaya gitti, aldı onun da elini öptü.

Kamer Ana da onu kucakladı boynundan öptü: Memed teker teker orada bulunan herkesle helal-laştıktan sonra geldi Seyranın yanında durdu. Bir türlü başını kaldırıp Seyranın yüzüne bakamıyordu. Seyranın sağ yanına sarkmış elini usulca tuttu sıkı. Sonra gene usulca, incitmekten korkarmışcasına Seyranı kucakladı, başı yerde atma atladı, doldurdu, doludizgin bir toz bulutu içinde köyden uzaklaştı gitti. Seyran ona güle güle, uğur ola diyemedi, arkasından bakamadı, ağlayamadı, gülemedi, orada öyle koca dutun yanı başında, güneşin altında kurudu kaldı.

Kasabanın kıyısındaki sakızlık ağacına vardığında gün çoktan batmıştı. Ali onun savrulup gelen karartısını daha uzaktan görmüş, yoluna çıkmıştı.

Memed:

"Ali," dedi.

Ali:

"Benim."

Memed atın başını çekti.

Ali:

"Şimdi gideceğiz, Bey evdedir. Evde değilse de sen yukarı çıkıp Beyi bekleyeceksin.

Diyeceksin ki beni çiftlikten Dursun Durmuş gönderdi, diyeceksin. Unutma, Dursun Durmuş."

Memed:

"Unutmam," dedi.

"Senden hiç şüphelenmezler. Onlara her gece senin gibi silahlı çok adam gelir gider."

452

Kasabanın ışısız, karanlık sokaklarını geçtiler, yüksek bir avlu duvarının kapısı önüne

geldiler. Kapı büyük ve kemerliydi. Ali atından indi tahta kapıyı açtı. Kapı gıcırdadı. Memed atı içeriye sürüp yere atladı.

Ali atın başını tutup ona az ilerdeki merdiveni gösterdi. Memed koşarak merdivenleri çıktı, kapıyı çaldı, içerden bir kadın:

"Kim o?" diye sordu.

Memed soğukkanlı:

"Benim," dedi. "Çiftlikten geliyorum. Dursun Durmuş Ağa gönderdi. Bey evde mi?"

Kadın:

"Bir adam geldi. Çiftlikten geliyormuş. Dursun göndermiş," diye içeriye Beye seslendi.

Memed, Beyin: "O adamı içeriye al," dediğini duydu, ilk olarıktan soğukkanlılığını yitirip yüreği çarpmaya başladı. Bey yataktaydı, elinde bir gazete tutuyordu. Memed içeriye girince kapıyı usulca arkasından kapattı. Bey gazeteden başını kaldırıp:

"Ne var, ne oldu gene?" diye umursamaz sordu.

Memed:

"Benim adım Ğnce Memed," dedi birden. Tok, meydan okuyan bir sesle. "Beni bilebildin mi?"

Ali Safa Beyin elindeki gazete düştü, yatakta yarı doğrulmuş öyle kalakaldı. Yüzü apak oldu, gözlerinin karası bile aka kesti. Dudakları titredi. Ağzını birkaç kez açtı açtı kapadı, sesi çıkmadı.

Memed elindeki filintasını ona doğrulttu, üç el ateş etti. Kurşunların yelinden odadaki lamba söndü. Hemen o anda konağın içinde bir kıyamettir koptu. Memed ağır ağır merdivenleri indi, Alinin elindeki atını aldı, atladı doludizgin kasabayı çıktı. Bir süre gittikten sonra atın başını çekti, kulak verdi kasabayı dinledi. Kasabadan koygun bir uğultudan başka hiçbir ses gelmiyordu. Ne bir kurşun sesi, ne de başka bir ses... Atını yeniden doldurdu.

Gün doğuyordu ki Değirmenoluk köyüne girdi. Doğru Abdi Ağanın evine sürdü, kapıda

durdu:

453

"Hamza Ağa, Hamza Ağa," diye bağırdı. Sesi duyan Hamza dışarıya fırladı, Memedin yanına geldi, Memed tabancasını çekip yumuşak bir sesle ona:

"Düş önüme," dedi.

Hamza durdu, bir süre gözlerini kirpiştirerek atın üstündeki adama baktı, onu tanıdı, sonra da köyün içine doğru, "Öldürüyorlar, öldürüyorlar," diye bağırarak aldı yatırdı. Boğazlıyorlarmış gibi bir sesle durmadan, "Ğnce Memed beni öldürüyo-oor, öldürüyooor, öldürüyooor!" diyor, bağırarak oraya buraya koşuyor, başını kapıdan kapiya vuruyor, kapılar açılmıyordu. Memed de biraz uzağından atın üstünden onu izliyordu. Bir çığlık, bir umutsuzluk, bir ölüm kasırgası halinde Hamza bir süre var gücüyle koşarak düşe kalka köydeki her kapiya vardı:

"Öldürüyorlar, öldürüyorlar, kurbanınız olayım öldürüyorlar," diye yalvardı.

Kendi evinin kapişma bile vardı. Yalvardı. Kendi evi de yüzüne kapanmıştı, açılmadı.

Saçlarına kadar terlemiş, gözleri görmez olmuş, başı kesilmiş tavuk gibi yönsüz, oradan oraya koşuyor, çırpıyor, bir vardığı kapiya bir daha bir daha gidiyor, çaresiz, bitkin köyün içinde dört dönüyordu. Bir an durdu, azıcık düşündü, sonra var gücünü toplayıp köyün dışına doğru koşmaya başladı. Köyü dışarı çıkıncaya kadar belki on kez tepesi üstü yere kapaklandı kalktı, kapaklandı kalktı.

Memed hiç soğukkanlılığını bozmadan, arayı açıp kapamadan, o hızlanırsa hızlanarak, yavaşlarsa yavaşlayarak ardınca at sürüyordu. Ğşte böylece Hamza önde Memed arkada köyün yöresini üç kez döndüler. Hamza bir ara durdu, döndü, boş gözlerle Memede baktı. Sonra birden gene delicesine koşmaya başladı. Köyün içine saptı. Ayakta duracak hali kalmamış, her iki üç adımda bir kez yere düşüyor, toprağı boylu boyunca seriliyor, sonra

büyük bir çabayla geri kalkıyor, kaçmaya uğraşıyordu. Memed onu böylece süre süre köyün alanına kadar getirdi:

"Dur burada," diye bağırdı.

Ortalıkta kimsecikler yoktu. Hiçbir canlı da gözükmiyordu. Ne kedi, ne köpek, hiçbir canlı...

Ne de gökten bir kuş geçiyordu.

454

Hamza son bir gayretle:

"Yetişin öldürüyorlar, öldürüyorlar," diye bir daha bağırdı, sonra da olduğu yerde durdu.

Sağa sola sallamıyor, yaprak gibi titriyordu.

Dışleri biribirine çarpa çarpa:

"Beni öldürme efendim," dedi. "Şu köyün beşini de sana vereyim. Allaha'skma."

Sözü ağzında kaldı. Memed onun kafasına tabancasındaki kurşunları boşalttı. Hamza hemen ölmedi, toprağı pençeleriyle çirmalamaya, yırtmaya başladı. Kendi yöresinde fır dönüyor, toprağı yırtıyordu.

Memed omuzundan ağır ağır filintasını aldı doğrulttu, bir tarak fişeğı daha Hamzannın üstüne boşalttı. Hamza olduğu yere yüzüstü yumuldu kaldı. Memed at üstünde onun yöresinde dönüyor, filintasını doldurup doldurup yumulmuş kapkara yatan ölünün üstüne boşaltıyordu. Ölünün yöresinde deli gibi at sürüyor, gidiyor geliyor, hırsını alamıyor, onun üstüne bir tarak daha kurşun boşaltıyordu.

Dışardan Memede bakanlar onun bir acayip, bir eski at oyunu oynadığını sanıyorlardı.

Memed sonunda yoruldu, atının üstünde alanın ortasında, ölünün yanı başında dimdik durdu. Terlemiş, ter kara perçemlerinden şıp şıp diye atın boynuna damlıyordu. Sirtından, abasının dışına da ter fişkırmıştı. At da köpük içinde kalmış, yağız at biraz daha kapkara kesilmiş, kömür karası olmuştu.

Köylüler birkaç kez evlerinin kapısından, pencerelerinden korka korka başlarını dışarıya uzatıp geri çekildiler. Onu öyle atı üstünde dimdik, kaya gibi gördüler.

Yağız at daha körük gibi soluyor, üstündeki Memed de öyle dimdik, dalıp kalmış kıpırdamıyordu.

Gün bir kavak boyu yükseldi. Kara perçemi, yüzü su gibi ter içinde kalmış Memedi, köpüğe batmış uzun boyunlu, büyük gözlü yağız atı ışığa boğdu. Gölgeler çekildi. Köyden hiç çıt çıkmıyordu. Bir sinek uçsa kanadının sesi duyulurdu. Her yan ıpsızdı. Bu köy kuruldu kurulalı sanki buraya hiçbir canlı uğramamıştı. Ortalık sessizlikten öylesine çm çm ötüyordu.

Bir yağız at, bir de üstündeki Memed, bir de aşağıda yumulmuş

455

kapkara yatan ölü... Başkaca, dünya bomboş kalmıştı. Bir kuş bile ötmüyor, bir arı bile vızıldamıyordu. Uzakta, ötede kabarıp soluklanan masmavi Dikenlidüzüydü. Dikenlidüzü apaydınlık serilmiş yatıyordu. Ve gittikçe güzelleşen yağız atın sağrısına pul pul düşen ışıklardı...

Memed atının üstünde durmuş kalmış, gözleri bir atmacanın gözleri gibi köyün ev aralarını dolaşüyor, bomboş alanlarda boşu boşuna bir kıpırdanma, bir ses arıyordu. Bir kapı, beş kapı, on kapı açılacak, köyün bütün kapıları açılacak, insanlar ha şimdi, ha birazdan şu alana doluşacaklardı. Memed bunu niçin bekliyordu, kendisi de bilmiyordu ama bekliyordu. Uzun bekledi. Köy daha ıssızlaştı, daha boşaldı. Ne gelen vardı ne giden. Memed bir çıtırtı duymaya bile can atıyordu.

Birden, usul usul uzaklardan gelen bir ayak sesiyle irkildi. Başını yana çevirince giyinmiş kuşanmış, ak başörtüsü bağlayıp, küpelerini, mercan gerdanlığını takmış, renk renk ipekli Tarabulus kuşağını özenle beline dolamış yukardan aşağı gelen Hürü Anayı gördü. Atının başını onun geldiği yöne çevirip sürdürdü. Az sonra karşı karşıya kaldılar. Memedin yüzü açıldı,

gölümsedi, bakiştılar. Sonra başlarını çevirip yerde yumulmuş yatan ölüye baktılar. Hürü

Ana da gülümsedi. Sonra bakışları bir süre köyün içini taradı durdu, geldi gene ölünün üstünde durdu. Ölünün yanında yattığı taş çukura kanı dolmuş, göllenmiş-ti. Kannın üstünde şimşek gibi bir yeşil sinek çaktı.

Bir daha göz göze gelip bakiştılar. Memed atını Hürü Anaya doğru iki adım daha yürüttü.

"Ana, Ana," dedi, "Hürü Ana, hakkını helal et."

Başka bir şey söylemedi. Hürü Ana da konuşmadı. Atının yularını çekti, başını Alidağına doğru çevirdi, doldurdu. Yağız at yıldırım gibi köyden çıktı. Alidağmdan yana bir kara ok gibi aktı, bir anda da gözden iradı kayboldu gitti.

Hamzanın ölüsü yattığı yerde, orada taş çukurunun yanı başında iki gün öylece yumulmuş kaldı. Köylüler evlerinden dışarı çıkmadılar. Sadece, o da çok meraklılar, başlarını evlerinin kapısından dışarıya çıkarıp, görebildikleri kadar alanın ortasındaki ölüye bakıp başlarını hemen içeriye geri çektiler. Üçüncü günün sabahı Pancar Hösük evinden elinde bir iple

456

çıkta, alanın ortasına geldi, ipi ölünün ayağına bağıladı, ölüyü köyün dışına sürükledi, uzaklara götürdü, Kulaksızın değirmenin altındaki uçurumdan aşağı yuvarladı.

"Müstahakmı buldun teres," dedi, arkasından da güldü. "Kel kafir. Aradığımı buldun işte.

Var git şimdi de kel kerkezle-re yem ol!"

Bundan sonra köylüler bir süre hiçbir şey yapmadan, ellerini ılıktan soğuşa vurmadan, birbirleriyle hiç konuşmadan, korkarak köyün içinde tembel, aylak, ellerini kollarını sallaya sallaya dolaştılar...

Sonra bir gün usulca vardılar Kel Hamzanın kilerinin kapısını açtılar. Hamzanın karıları hiç ağızlarını açmadan uzaktan kileri açan köylüleri, oralı değilmişcene seyredip durdular. Kiler hızman hızman yağ, bal, pekmez, sandık sandık kuru üzüm, badem, ceviz, incir, kuru dut,

armut, elma kurularıyla, balkabaklarıyla ağzına kadar doluydu. Bütün köyün gözünün önünde kileri, hiçbir sızıltıya meydan vermeden kardeşçe paylaştılar. Bir pay da Hamzanın karlarına ayırıp, "Alın bu da sizin payımız," dediler.

Sonra da, kiler paylaşmasından uzun bir süre sonra da Hamzanın evinin önüne yığılıp karlarından paraları istediler. Kadınlardan birisi ağzına kadar basa basa doldurulmuş bir torbayı getirdi onlara verdi. Oturup onu da kardeşçene pay ettiler. Bir pay da Hamzanın karlarına verdiler. Sonra herkes Kel Hamzanın bir çoğunu satamadığı, atını, eşeğini, keçisini, öküzünü, ineğini gidip Hamzanın evinin kapısından aldı evine getirdi. Sonra yıllardır buğday, arpa, darıyla doldurulmuş ambarları açıp onu da kardeşçe pay ettiler. Bir payını da Hamzanın karlarına verdiler.

Bütün bunları çok sessiz, azıcık korkarak, çekinerek, azıcık da utanarak, çıt çıkarmadan uslu uslu yaptılar.

Güz geldi çattı, hiç kimsede bir kıpırdanma olmadı. Soğuk yeller esti, gölgeler yayılıp soldu, çakırdikenliği kurudu, çatır-dadı gene hiç kimsede en küçük bir kıpırdanma olmadı. Neredeyse çift koşma zamanı da gelip geçecek, gene köylüler ellerini arkalarına bağlamış, geriye doğru kaykılmış, birbirlerinin gözlerinin içine bakarak köyün içinde dolaşıp duracaklardı.

457

Eğer Abdaloğlu Bayramın tan davulu imdatlarına yetişmesey-di.

Bir sabahtı, daha gün ışınamıştı ki kulaklarına köyün ortasından bir tan davulu sesi geldi.

Davul ağır, güvenli, koygun koygun ötüyordu.

Davulcunun Abdaloğlu Bayram olduğunu hemen anladılar. Zurnayı da oğlu Cüme

çalıyordu. Onu da bildiler. Çünkü Torosta hiçbir Abdal böyle bir davul çalamazdı.

Abdaloğlu Bayram oğluyla birlikte davulu vur ediyor, yatıyor, kalkıyor, sıçırıyor, kükrüyor, çığlıklar atıyor, dolanıyor, oynuyordu. Kendini büyük bir coşkunluğa kaptırmış, bir sevinç

kasırgası olmuş köyün ortasında uğunuyordu. Abdaloğlu Bayram kendini bildi bileli böyle bir coşkunluk içine düşmemişti.

Kuşluk zamanıydı ki, köylüler teker teker alana geldiler. Tertemizdiler, yunmuş arınmışlar. En güzel bayramlık giyitlerini giyinmişler.

Yaşlı kadınlar sütbeyaz başörtü, genç kızlarsa başlarına al vala bağlamışlardı. Alından, yeşilinden, morundan donanmışlardı. Hürü Ana bugün öylesine çiçek gibi olmuştu ki, bu kadar kalabalığın içinde bile seçiliyordu.

Geldiler, toplandılar, köyün alanına doldular. Alanda insandan iğne atsan yere düşmezdi. Az sonra kalabalık da Bayramla Cümeğin oyunlarına katıldı. Köyün alanında büyük bir sevinç uğuntusunda döndüler durdular, sonra da oynayarak çakırdikenliğe doğru çekildiler.

Bayramın davulunun sesini öteki Dikenlidüzü köylüleri de duymuş, oralarda da davullar dövülüyordu. Onlar da çakırdikenliğe doğru çekildiler. Beş köyün beşi de çekilip geldiler, doğuda, çakırdikenliğin ucunda Alidağının eteğinde buluştular. Delikanlılar tırpanlarını çektiler çakırdikenlerini biçtiler, genç kızlar biçilmiş çakırdikenlerini topladılar büyük öbekler yığdılar. Bayram davuluyla bir öbeğin üstüne fırlayıp, köylülerin şimdiye kadar hiç görmedikleri bir oyuna başladı. Uzuyor, kısalıyor, dönüyor, ellerini kollarını kıvrarak bir eski zaman oyunu oynuyordu. O oynarken, köylüler, onun bir işmarı üstüne altındaki öbeği tutuşturdular. Bayram bir süre de yalımların ortasında, yalımlara uyarak oynadı.

458

Dalgalandı, esti. Sonra dimdik ateşin içinden çıkıp geldi kalabalığa karıştı.

Yalımlar diken öbeklerinden ovaya atladı. Kurumuş çakırdikeni ovası tepeden tırnağa bir anda yalıma kesti. Bir de poyraz esiyordu. Yalımları aldı, saçarak, döküp savurarak ta güneye götürdü. Çakırdikenlikten çatırtilar geliyor, çığlıklar geceyi dolduruyor," yalımlar bir uçtan bir uca ovada koşturuyordu. Sabaha karşı bütün Dikenlidüzü yalıma kesti, ova bir

yalım selinde çalkalandı.

**Bir daha Ğnce Memeden haber alınmadı. Ğmi timi bellisiz
oldu.**

**O gün bu gündür, Dikenlidüzü köylüleri her yıl toprağa saban atmazdan önce çakırdikenliğe
gelir, büyük bir toy düğünle dikenlere ateş verirler. Yalımlar üç gün üç gece bir sel gibi
düzde dolanır, akar durur. Ova bir yalım fırtınasında çalkanır, yanan dikenlikten-çığlıklar
gelir. Bu ateşle birlikte de Alidağının doruğunda bir top ışık patlar. Dağın doruğu üç gece
ağarır, apaydınlık, gündüz gibi olur.**

YAŞAR KEMAL

ince memed

3. Bölüm
(1984)

Ateşi yandıran kavdır, demiri dövdüren tavidir..

Kimi yıllar Çukurovaya bahar birdenbire iner. Çiçekler tomurcuklar, kuşlar, arılar, böcekler, otlar birdenbire bastırır. Ilık güneş, apaydınlık ortalığı doldurur. Kurdu kuşu, börtü böceği, yılanı karıncasıyla bütün yaratık yuvalarından dışarıya uğrayıp şaşkın, telaşlı, yeni, taze bir dünyaya kavuşmanın sevinci içinde yumuşacık toprakta gezinirler. Akdenizin üstünden yekinen parça parça ak bulutlar, ovanın toprağına koyu, pul pul gölgelerini bırakarak Toros dağlarına giderler. Ve birdenbire, nereden geldiğı belirsiz yağmurlar yağar. Ortalığı seller götürür. Sular taşar, yörelerine sapsarı milleri yayarak Akdenize deli bir hızla akarlar, mavi suyu kırmızıya boyarlar. Keskin, mor kayalıkların aralarında ışıltılı sarı çiğdem çiçekleri açar, sarvan kurmuş sarı çiğdemlerin bir ulu bahçesi olur dağlar. Ve binbir çiçekle, kokuyla nennilenirler. Turaç sesleri gelir durmadan, kuytulardan, bucaklardan. Ovanın insanları, bahar böyle birdenbire patlayınca küskün, kınalı cerenleri beklerler. Eskiden, aşağıdan, çölden, bahar gelince binlerce kınalı ceren akardı ovaya, kırmızı yalınlar gibi sünererek, Anavarzadan Kozan altına, oradan Tarsus düzlüğüne, Yüreğir toprağına, oradan Payasa, Osmaniye altına, oradan Dumluya sürülerle dolaşırlardı. Ve Çukurovalı-lar, atlarını ceren kovarak denerlerdi. En soylu at, binicisine en çabuk ceren yakalayan attı. Çukurovanın kır atları ta Asurlular-dan bu yana soyunu korumuş, ününü getirmişti. Çukurovaya böyle birdenbire gelen baharlarla birlikte Akdenize de taze, pırıl pırıl maviler inerdi. Baharla birlikte denize inen bu ışık mavisi göğe, ovaya, ak bulutlara vurur, çiçekten, yeşilden, ışıktan patlamış verimli toprağın üstünden ağır ağır yürüyerek Toros dağlarına kavuşurdu. Koyaklarına mor gölgeler düşmüş, ovayı bir yarım ay gibi kuşatmış dağlar birdenbire maviye batar, ağacı, kuşu, kayası, suyu, ormanıya bir mavide yıldız yıldız ışıyarak savrulur, kaynaşarak dönerdi. Ilık güneş, esen yeller deniz kıyısından, bulutlar gibi ak çiçekler açmış portakal, limon, turunç bahçelerinden kokular getirir ve ovadaki tek mil

yaratıklar bir tapınma sevincinin esrikliğinde kendilerinden geçerlerdi.

Böyle baharın birdenbire bastırıldığı yıllarda yaz da birdenbire çöker, sansıcaklar kurşun gibi inerdi insanların tepelerine. Erken gelen baharın sevinci kursaklarda kalırdı. Güneş bir kocaman köz yığını gibi, yöresine kıvılcımlar fışkırtarak, toprağı, otları, çiçekleri yakar, suları buğuya döndürüp alır götürür, küçük çayların yatakları parça parça yarılr, uçsuz bucaksız büyük bir örümcek ağına benzerdi toprak. Türküler söylenirdi bu birdenbire çöken sıcak üstüne. Çukurova yana yana ördölür, her sineğı bir alıcı kurdölür, diye başlayan... Baharın bütün görkemini, esrikliğini yaşayan ova insanları bu başlarına birdenbire bir keskin kılıç gibi inen sarısıcağın altında neye uğradıklarını bilemezler, gözlerini yakan ışıkların karanlığında kalıp ortalıkta yordamlayarak yürürler, yordamla-yarak çalışırlardı bir süre, bu ışık karanlığına alışmıcaya kadar. Yeller artık kokular yerine toz bulutları getirirdi. Köyler, kasabalar, evler, otlar, ağaçlar, insanlar apak, kalın bir toz tabakasının altında kalırlardı. Tozlarla birlikte de sivrisinek akınları, sıtma salgınları da başlardı. Kasabalarda, köylerde, tarlalarda, yollarda bellerde sıtmaya yakalanmışlar titreşir dururlardı. Çocuklara kıran girer ve köy mezarlıkları küçücük, taze toprak yığınlarıyla dolardı. Bataklıklardan, sazlardan, çeltik salaklarından bulut bulut gelen sivrisinekler insanlara, hayvanlara saldırır, onları yerlerdi. Ve bedenleri kıpkızıl kana keserdi insanların, hayvanların.

Eskiden yaz gelince, yazdan da önce, baharın ucu gözükünce Çukurun insanları sıcağı, toza, sineğı yakalanmadan göçlerini yükletip yaylaya, o mavi dağlara göçer, mavi, soğuk

10

suların başına çadırlarını, alacıklarını kurarlardı. Şimdi dağlar yitirilmiş bir cennet, bir acı özlemdi. Yarpuz kokulu serin pınarlar, yediveren dağ çiçekleri, alageyikler, her evin önünde bir çatala kondurulmuş alıcı kuşlar, beli uzun büyük gözlü, kız yeleli Arap atlar ve ince uzun

bacaklı tazılar onlar için artık erişilmez bir eski düştü. Dededen kalma kıl çadırlar ottan, kamıştan yapılmış evlerin köşelerinde, ahırlarında, samanlıklarında çürümeye bırakılmışlardı. Baharın ucu gözüküp, ilk çiğdem kayalıkların arasında sarı sarı parlamca ve dağlara giden ilk Yörük göçleri gözükünce samanlıklarda çürümeye bırakılmış çadırlar yerlerinden çıkarılıp yıkanır, temizlenir, yeniden yerlerine konurdu. Her Çukurovalının gönlünde, bir gün gene eski yaşama dönmenin yalını parlardı. Dağlara giden Yörüklere imrenerek, öfkelenerek, biraz da sevinerek bakar, Çukurun sıtmasında, sa-rısıcağında, kan gibi ılık suyunda, pıtıraklı tarlalarında çalışmanın acısında eski günlerin bir gün geri geleceğine inanarak kendilerini avuturlardı.

Çukurova insanların yüreklerinde ne kadar mor gölgeli dağların, o yitirilmiş cennetin özlemi varsa, dağ insanları da onlar kadar, belki onlardan da daha çok aşağının, Çukurun, bu bire bin veren verimli toprakların özlemini çekerler, kayalıklardan, ormanlardan, inanılmaz yoksulluklarından kurtulmanın, oralarda, Akdenizin kıyılarında yumuşacık, sıcacık tarlalara kavuşmanın bir yolunu ararlardı.

Verimli, milli düzlüklerden sonra Torosun kıraç, kepir taşlı etekleri başlar. Ovanın en bereketsiz, verimsiz yerleridir buralar. Bu kepir taşlığin köylüleri hem Çukurun sıcağının, sineğinin, hastalığının, belasının içindedirler, hem de toprakları ot bitirmez verimsizliktedir, Anavarza, Yüreğir, Tarsus ovaları, Osmaniye düzlüğü, Kozan altı onların erişmek istedikleri yerlerdir. Uzun yıllardan bu yana, buralara köy kuran dedelerine karkışlar yağdırırlar.

Karkışlarla birlikte düşünmeye de başlamışlardır, iskandan sonra, verimli Çukurova toprağı kabarmış, bor, kızıoğlan kız, çalışacak insanını, sabanını, pulluğunu beklerken bunlar burayı ne demişler de yurt tutmuşlar, diye. Bu yıllar, Çukurovada verimli topraklar pay edilirken, eteklerde de bir kaynaşma başlamıştır.

T".

Eteklerden sonra birdenbire gür ormanlar, yarpuzlu pınarlar, bol otlu küçük düzlükler başlar. Bu düzlüklere birer ikişer ev kurulmuştur. Bu, ormanlar, keskin kayalıklar arasındaki küçük toprak parçaları ancak bir, iki, en çok da üç evi besleyebilir. İşte bu yüzden Maraştan Antalyaya kadar, Akdenizi çevreleyen dağlardaki köylerin evleri çok dağınıktır. At yürüyüşüyle çoğu köylerin ilk evinden son evine üç, beş, altı saat çeker. Bu küçük toprak parçaları da ekile ekile zaman geçtikçe verimlerini yitirmişler, üstündekileri besleyemez bir duruma gelmişlerdir. Ya-maçlardaki düzlüklerin birçoğunun toprağını seller almış götürmüş, buraya yerleşmiş evler de kayalıkların taşlıkların aralarında dirliksiz, üç beş keçileriyle baş başa kalmışlardır.

Dağlardan yukarılara çıkıldıkça ormanlar seyrelir, daha yükselince de kısa boylu meşelere, onların ardından da bodur, yerle bir çallara gelinir. Çalılardan sonra artık dağlar doruklarına kadar çırılçıplaktır. Bu çırılçıplak yerlerin en göze batan bitkisi de keven dikenidir. Güz aylarında sert çiçekleri kuruyup da diken parlaklığını yitince kevenlerin içine yüzlerce, binlerce uğurböcekleri dolar. Diken öbekleri, uzaktan bakıldığında günün kimi saatlarında bir yalın gibi gözükür.

Çukurovaya bahar birdenbire indiği yıllar, dağlara da birdenbire yağmurlarla, sellerle, fırtınalarla gelir. Çayları taşırın, kuru dereleri, koyakları dolduran seller, inanılmaz bir hızla ya-maçlardaki, koyaklardaki küçücük düzlükleri toprağı sökerek aşağılara, ovaya, Akdenize alır götürür. Ve dağ insanları bu erken gelen bahardan sonra, birdenbire binbir rengiyle fişkırın çiçeklerin, kokuların, yunmuş arınmış yıldızların, nennilenmiş dağların esrikliğinde kalırlar, ne yapacaklarını, ne edeceklerini bilemezler. Ve Çukurovaya çöken sığağı, öldüren sivrisineği, kan gibi ılık, içeni ağılayan suları bilirler. Ve gene de Çukurova-yı varılmaz, ulaşılmaz bir cennet olaraktan düşerler. Ama onlar Çukurovadan gene de korkarlar.

Ovalıların son yıllarda dağlardan korktukları gibi.

12

Keven dikenini ağaçsız kıraç yüksek yamaçların, tepelerin bitkisi olduğu kadar, uçsuz bucaksız Anadolu bozkırlarının da bitkisidir. Her birisi üç karışla beş, altı, yedi karış çapında yuvarlak öbeklerdir. Bu öbekler ağaçsız, çalısız yüksek dağ tepelerinde, yamaçlarında, derin bozkırlarda, yaylalarda küme küme biterler. Bazan beş, on, elli, yüz öbek bir aradadır. Bazan da ağaçsız, çalısız toprak silme kevenle döşelidir. Kimi zaman öbekler sık, üst üste biterler, kimi zaman da öbekler seyrek, aralıktır. Aralıklar bir adımdan on, on beş adıma kadar çıkar. Her öbekte binlerce yaprak diken bulunur. Bu dikenlerin en az otuzu kırkı bir sapın üstüne yıldız gibi biçimlice sıralanmıştır. Ana kökten, böylesi saplardan yüzlercesi toprağın üstünde örülerek, keleşlenerek yuvarlak, yumru bir öbek oluştururlar. Kevenin çiçekleri ise uzun saplara bu diken yaprakların üstüne çıkarlar.

Baharın ucunun gözükmesiyle yüksek yamaçlardaki, boz-kırlardaki keven dikenlerinin yumuşak, ılık, incecik yeşili de ortalığı alıverir. Bu sıralar bozkıra, yüksek yamaçlara, belli belirsiz, tüten uçuk yeşil bir bulut inmiş gibi olur. Bu incecik yeşildeki diken yapraklar da yumuşaktır. Gittikçe koyulaşan yeşiliyle birlikte bu yaprakların uçları da sertleşir, diken olgunlaşır, iğneleşir. Bitkiler koyu yeşildeyken keven öbeklerinden çiçekler fışkıverir. Bu sefer de gene bozkırın, ağaç bitmez yüksek tepelerin, yamaçların üstünü, belli belirsiz, içlerinde mavi çelik kıvılcımlar çakan pembe bulutlar örter. Öbeklerden, yıldız

13

yıldız diken yaprakların aralarından yükselen çiçek saplarının uzunluğu beş santimden yirmi beş santime kadar olur. Her saptada on, on beş, yirmi, otuz çiçek bulunur. Bunlar çok koyu, maviye kaçan pembe çizgili, içlerine bir karıncanın, küçücük bir arının girebileceği kadar küçücük pembe çiçeklerdir. Öylesine sıklırlar ki bu mavi kıvılcımlı çiçekler uçsuz bucaksız

bozkırda ve dik yamaçlarda, yaylalarda uzun bir süre pembe pembe balkırlar. Öbeklerin altı, kümelerin araları bozkır ve yayla böceklerinin, küçücük kuşların, hayvanların sığıncasıdır. Değirmenoluktan doludizgin çıkan atlı, atını önce geniş bir düzlükten karşıdaki moraran dağlara sürdü. Kararan bir ormana girdiğinde ortalığa alaca gölgeler düşmüştü. Ormanın ucunda atın başını bir süre çekip bekledi. Orman hışırdıyor, derinden de uğulduyordu. Çok uzaklardan da, aralıklarla bir kuşun sesi geliyordu. Atlı bu ormanı eskiden beri biliyordu ya, ikircikliydi. Onu izleyen candarmalar, içerde yoluna pusu kurabilirlerdi. Ormanı geçince belki de işler biraz kolaylaşırdı. Geçeriye girmeyip sola, aşağıya sapsa, orası da tehlikeliydi. Oralarda ne bildiği bir köy, ne de tanıdığı bir insan vardı. Sağ yanda, gün-doğusunda da kimseyi tanııyordu. Bir bellisize atını süremezdi. Ormanı geçip de yaylalara ulaşırsa Yörük çadırlarına, belki de Kerimoğlunun obasına varabilirdi. Yörüklere kavuşmak onun için kurtuluş demektir. Topal Ali de onu Yörüklerde bulabilirdi. Bir ara dönüp Koca Süleymanın köyüne gitmeyi düşündü. Ama orası çoktan candarmalarca sarılmıştı. Bundan hiçbir kuşkusu yoktu. Faruk Yüzbaşı, Asım Çavuş onun Yörüklere gideceğini de bilirlerdi ya, belki daha ormana ulaşamamışlardı. Altındaki at köpüğe batmış, göğsü inip inip kalkıyor, burun delikleri açılmış seslice soluklanıyordu. Ormanı doludizgin çıkabilmek için Kırk suyun yolundan başka bir yerden geçemezdi. Sık ormanlara, kayalıklara, çalılıklara at işleyemezdi. Atı bırakıp yaya olaraktan girse ormanın içine, bu ormanı çok iyi bildiği halde, dışarıya birkaç günde bile zor çıkabilirdi. Atından inip onu bir çalıya bağladı, sırtını bir çınar ağacına verdi oturdu. Ormanın uğultusu gittikçe artıyor, o kuşun boğuk sesi aralıklarla uzaklardan ormanı aşır çıtırtılarla, başka seslerle birlikte geliyordu. Adam kulağını yere dayayıp bir süre ormanın derinlik-

çok uzaklardan belli belirsiz bir çan sesi geldi kulağına. Çan üç kere öter gibi oldu, sonra da sustu. Adam kulağı yerde, çan seslerini bir daha duyabilmek için bekledi bekledi, ama bir daha o sesleri duyamadı. Bu çan sesleri bir devenin, bir katırın, bir sığırın çan sesleri mi, yoksa bir tekenin, bir keçinin çanının sesi miydi, sesler o kadar uzaktan geliyordu ki ayırt edemedi. Sesler biraz yakın olsaydı bunu ayırt etmek çok kolay olurdu. Çan sesi bir duyulur gibi olmuş sonra da hemen sönmüştü. Doğrulup yukarıdaki çınarın geniş, yaygın dallarına baktı. Ağacın yapraklarında en küçük bir kıpırtı yoktu. Ve en kalın, en uzun daldan aşağıya bir kırmızı karınca katarı yol yaptıkları gövdeye iniyor, oradan da çam pürlerinin öbek öbek yığıldığı bir başka ağacın altına doğru akıyorlardı. Küçük, yumru, kırmızı sırtlarında son ışıklar ipi-liyordu. Sırtını yeniden gövdeye dayayan adamı birden bir uyku bastırdı. Kısılmış gözlerinin önündeki yorgun at sağ art ayağını karnına çekmiş, tüyleri de domur domur olmuş, donu yağızdan karaya dönmüştü. Başını da uysal, yorgun yere sarkıtmış, uzun yelesi toprağa degecek kadar aşağılara dökülmüştü. Adamın gözlerinin önünden Kel Hamzanın uzayıp safran sarısı kesilmiş, gerilmiş, bir ölüm çığlığına dönmüş yüzü durmadan geçiyor, kocaman, ardına kadar açılmış ağzı, pörtlemiş gözleriyle yalvarıyordu. Uçan kuştan, dosttan düşmandan, yerdeki karıncadan car umuyordu. Adam yarı uykuda, yarı düşte, bir insan canının ne kadar tatlı, vazgeçilmez olabileceğini, kimi insanların, belki de büyük bir insan çoğunluğunun canlarını vermemek için ne kadar alçalabileceklerini ilk olarak düşünüyordu. İnsan canı bu kadar alçalmaya değer miydi? Ne pahasına olursa olsun insan yaşamını sürdürmeli miydi? Sıtmalar, hastalıklar, zulümler, buyruklar, açlıklar, yoksulluklar insan soyunun yaşama direncini kıramamış, insanoğlu kıyımlardan, aşağılamalardan, sakatlıklardan, kırımlardan sonra bile yaşamını sürdürmüştü. Bu korkunç güç, bu sonsuz direnç, bu yaşamak için katlanılan en aşağılık durumlar neydi, ne içindi? Kel Hamza, atının önüne düşmüş köyü, bütün bedeniyle korkuya kesmiş dolanırken, arada bir durup ona öyle

bir, öyle köpekçesine yal-

15

varışla bakıyordu ki insan yüreği dayanamaz. Onu öldürmemek için kendisiyle çok savaşmış, sonunda da, böylesine insanlıktan çıkmış bir insanın yaşaması haramdır diye düşünmüştü. Ali Safa Bey de onu görünce, "Benim adım Ğnce Memed, beni bilebildin mi Ağa?" deyince, yüzü gerilmiş, kocaman olmuş gözleri inanılmaz bir korkuda açılmış açılmış kapanmış, bir ara, bir göz açıp kapayınca kadarki bir sürede gözleri namluya inanılmaz bir yalvarışla dikilmişti. Bu bir anlık yalvarışta da belki insan soyunun düşebileceği en beter aşağılanma, alçalma vardı. Bu kadar alçalmaya değer miydi bir can? Can bu kadar, her şeyden değerli miydi? Örneğin Hürü Ana böyle bir ölüm karşısında kalsaydı bunca alçaltır mıydı kendi kendini, canını bağışlayacaklarını da yüzde yüz bilse? Ya Topal Ali? Topal Ali deyince ikirciklendi. Sonra da birden pişman oldu Topal için böyle düşündüğüne. Topal hiçbir zaman, hiçbir koşulda kendisini alçaltamazdı. Benim canım söz konusu olunca da yalvar-maz mı, diye düşündü, o adama, beni öldürecek olana? Burada ikircikliydi, kesin bir şey düşünemedi. Ah, şimdi Ferhat Hoca olsa da bütün bunları ondan sorsaydı... Mahpustaki Hocayı düşününce yüreği sızladı. Hocacık, o yumuşak, ipek gibi adam şimdi ne yapıyordu acaba orada, onu aşağılıyorlar mıydı, Yoba-zoğlu içerde ona gereğince hizmet edebiliyor muydu, Seyran onlara giyecek, para, yiyecek götürebiliyor muydu? Hoca içeri girer girmez sigarayı terk etmişti, oysa o sigara içmeyi ne kadar çok sever, bir sigaraya sarılıp dumanı içine çekerken gözlerini yumup kendinden öyle bir geçerdi ki... Niçin sigarayı bıraktı acaba? Şimdi Hoca içerde o güzel sesiyle gürül gürül Kuran okuyor, bütün ayetleri de bir bir mahpuslara açıklıyordu. Hoca için bu dünyada akıllı, deli, büyük küçük yoktu. O, herkesle yürekten konuşur, akıllı da, deli de, yaşlı da, çocuk da ondan nasibini kendi yeteneğince alırdı. Ferhat Hoca duyunca ne derdi acaba, o gene iki kişiyi öldürmüş, gene dağlara düşmüş,

gene ölümle karşı karşıya gelmişti. Ama o öldürdükleri şimdi onun ardındaydılar ve kanma susamıştılar. Neyi halletmişti? Vayvay köyü kurtulmuş muydu, Ali Safanm yerine bir başkası gelmeyecek miydi, Kel Hamzanın da yerine? Öyleyse bu savaşım ne içindi? Bundan sonra ne olacaktı, şu anda gideceği bir

16

yer bile yoktu. Ve candarmalar şimdi onu belki dört bir yandan kuşatmışlardı. Köylüler, onun parmağının ucunu görseler hükümete haber vermezler miydi? Uzak yemyeşil ince bir yoldan, çelik mavisi kıvılcımlı pembe çiçekleri bir bulut gibi ağmış kevenlerin arasından, yukardan aşağıya, sırtlarında filintalar, arka arkaya, karınca katarları gibi sıralanmış köylüler iniyorlardı, sayısız. Ğnıyor, Alıdağmın önündeki düzlükte toplanıyorlardı. Ferhat Hoca bir tepenin üstüne çıkmış Kuran okuyor, ardından da açıklıyordu. Sonra da boynunu uzatarak, gırtlak kemiği inip kalka kalka insanlara yürekten, kendi sözlerini söylüyordu. Ve diyordu ki, hiçbir umarsızlık elimizi kolumuzu bağlamamalı. Savaşmak haktır. Sonra da kalabalık seller gibi Toroslardan, ormanlardan, kayalıklardan, sel yataklarından aşağıya, Çukurova düzüne iniyordu. Ğnıyor, Anavarza ovasını, Yılankaleyle Dum-lu arasını, oradan Kozan altını, oradan Misisi, Ğncirliği, oradan da Akdenize kadar o ovaları dolduruyordu. Kalabalık koca Çukurova düzünde sessiz bir deniz gibi dalgalanıyor, susuyordu. Anavarza kalesinden Ferhat Hoca gök gürleri gibi konuşuyor, güzel, akıllı, kanath sözler söylüyordu. Onun büyüüne kapılan kalabalık da şehirler üstüne yürüyordu. Ferhat Hoca durmadan konuşuyor, onları yüreklendiriyor, kalabalık da bir sele kapılmışçasma durmadan akıyordu. Bütün Çukurovanın göğünü bir toz bulutu kaplamıştı. Kalabalık şehirleri, köyleri içine alıyor, şehirler, köyler kalabalığın içinde yitip gidiyordu. Yüce bir dağın yamacında yanan, köz gibi bir sığağın içinde kalan Memed, yukardan kopan bir sele kapılıyor, kökünden sökülmüş ağaçlar, kayalar, taşlarla birlikte sürüklenerek aşağıya hızla iniyor, sular onu

yutuyordu. Ferhat Hoca da, "Kurtarın, kurtarın o sellerin alıp götürdüğü kişiyi, Œnce Memedir o, amanın kurtarın onu," diye bağıyor, kimsecikler de onun bağımasına çağırmasına aldırmyordu. Kalabalık donmuş kalmıştı. Faltaşı gibi açılmış gözlerle ona bakıyorlar, yerlerinden kıpırdamıyorlardı. At ayaklarının tapırtıları geliyordu çok uzaklardan. Ferhat Hoca kulağını yere dayamış dağların arkasını dinliyordu. At ayaklarının tapırtısı gittikçe yaklaşıyor, çoğalıyordu. Atlılar geldiler geldiler, Memedin başının üstünden doludizgin geçtiler. Atlılar geliyorlar geliyorlar, Memedin üstünden doludizgin

17

akıp gidiyorlardı. Memedse başını bir türlü kaldıramıyordu. Ortalığı kurşun geçmez bir karanlık basmış, göz gözü görmüyor, soluk da aldırmyordu. Atlılar bir dursa da Memed bir başını kaldırabilseydi... Karanlığın üstüne kırmızı sası sası kokan bir kan şorluyor, Ali Safadan, Kel Hamzadan şorlayan kan hiç durmuyordu. Kanın altından candarmalar ve Faruk Yüzbaşı çıkıyordu. Öfkeli gözleri, kırmızı çizmesi, yalım gibi saklayan kırbacıyla... Birden, üstünden geçen at ayaklarının sesi kesildi, kalabalık çekildi gitti, karıncalar da yuvalarına çoktan dönmüşlerdi, kan yağmuru durdu, Ali Safa Bey, Kel Hamza gözleri, ağızlan kocaman kocaman açılmış öyle ortalıkta kalakaldılar. Sessizlikten de beter, çm çm öten bir sessizlik ortalığı alıverdi. Memed, uçsuz bucaksız, mağrıptan maşrıka kadar silme bir düzlüğün ortasında kalıverdi. Üstüne çok mavi bir gök bütün ağırlığıyla usul usul iniyordu. Memed o yana kaçıyor, üstüne inen yoğun, mavi bir mermer taş gibi ağır gökyüzünün altından kurtulamıyordu. O yana kaçıyor kurtulamıyor, bu yana kaçıyor, sağa sola... Ortalıkta dört dönüyor, bu, ovanın üstüne kapaklanmış gökyüzü ona soluk aldirtmyordu. Gökyüzünün bir yanı denize iner, derin suyu bütün ağırlığıyla ezerken, tepeler, dağlar, kayalar, ağaçlar dümdüz olurken, orman titredi, sallandı, ağaçları yattı yattı kalktı, büyük gıcirtılarla. Dünya çatırdamaya, yer yerinden oynamaya başladı. Memed de

oturduğu yerden tam bu anda ayağa fırladı. Az ilerisindeki at kulaklarını dikmiş, başını kaldırmış, ormanın derinliklerine bakar gibiydi. Sonra birden eşinmeye başladı. Ardından şaha kalktı. Fokurtularla burnundan soluyor, eşiniyor, tepmiyor, yularını koparıp kurtulmaya uğraşıyordu. Memed, yarı uykulu, yarı uyanık, yarı düşte kulak verip ormanı dinledi. Karanlık iyice çökmüş, orman koygun koygun uğulduyor, o tek başına uzaklarda öten kuşun sesi gene geliyordu. Ortalıkta atı böylesine tedirgin edecek hiçbir şey yoktu ya, böylesi soylu atlar kırk günlük yolda yaprak kıpırdasa sezerler, burun delikleri alabildiğine açılırdı. Tetikte olmak gerekti. At da gittikçe azgmlaşıyor, yerinde dura-mıyordu. O eski, kendi yöresinde dönme deliliğine iyice kapılıp gitmişti. Şimdi yularından kurtulsa varır şu alanda durur, kendi yöresinde bir topaç gibi döner dururdu. Biraz daha vakit

18

I

geçerse azgın ata yaklaşmanın hiçbir olanağı kalmayacaktı. Me-medın apış arası, bacakları koparcasma ağrıyordu. Günlerce yol yürüdüğü halde bacakları hiçbir zaman böylesine hamlamamış, bedeni hiç böyle taş gibi ağırlaşmamıştı. At gittikçe azgmlaşıyor, yuların çevresinde dönüyor, ön ayaklarıyla havayı dövüyor, burnundan, fokurtusu ta uzaklardan duyulacak biçimde soluyordu. Memed artık hiçbir şey düşünemezdi. Birden yerinden fırlayıp yuları çalıdan çözdü ata atladı, geldiği yöne dönüp Alidağma doğru sürdü. Hızla giden at, bir sel yatağını geçerken ürküp olduğu yerde direkledi. Memed az daha yere düşüyordu, zor kurtuldu. Atın başını ormana çevirdi, ormana hızla girdi. Yanından yönünden su gibi orman akıyor, gittikçe hızlanan atın yeli onu bir hoş üşütüyordu. Kulağının dibinden de kurşun seslerine benzer, cıv cıv, birtakım sesler geçiyor, üstüne yapraklar dökülüyor, bazan yumuşak, bazan da sert, onu sarsacak, öbür yana yatıracak kadar sert dalları sıyrıyordu. Kulaklarındaki uğultu artarken uzaktaki kuşun sesi de yaklaşıyordu. Kısılmış gözlerinin

ucuyla yanda bir ışık gördüğünü sandı, bir anda da orayı geçti. Bir ışık, ardından bir ışık daha, bir, bir ışık daha... Belli belirsiz ışıkları ardı ardına geçiyor, ışıklar biribiri üstüne yıkılıp karman çorman oluyordu. Ğncecik bir çığirden gittiğini, üst üste küçük suları geçtiğini biliyor, nerede olduğunu az çok kestiriyordu. Belinin ortasına az önce giren sancı da onu kıvrandırıyor. Bir süre sonra sancının geçtiğini anlayınca sevindi. Atı tekmelemenin hiçbir gerekliliği yoktu. At, boynunu alabildiğine uzatmış, burnundan gürültülü sesler koyvererek yönünü doğrultmuş gidiyordu. Atın da, kendisinin de ter içinde kaldığını anladı. Gittikçe bütün bedeni uyuşuyor, atın böğürlerini sıkan bacakları feldirdiyordu. Böyle uyuşmuş, atı ne kadar sürdüğünü bilemeden gidiyor, at küçük suları, hendekleri, önüne gelen kütükleri, küçük kayaları, sel yataklarını atlarken yanına, başına, sırtına dallar sert sert vururken altındaki atm farkında oluyordu. At biraz yavaşlayıp da ayaklarında da bir suyun serinliğini duyunca, ormanı çıkmakta olduğunu farkına vardı. Birdenbire de, binlerce kuşun hep bir ağızdan vıcırdıştığını duydu. Demek tanyerleri ışıdı ışıyacaktı. Suyu geçerken doğu sandığı yöne başını çevirip baktı. Yıldızlar

19

a».

silinmiş, gök belli belirsiz ağarmaya başlamıştı. Kuş vıcırtılan da gittikçe, kulağını sağır edercesine, artıyordu. Sığircıklar, diye gülümsedi kendi kendine. Önlerine büyük bir kaya çıkınca at bir an durdu, bekler gibi edip sonra da koşmasını sürdürdü. Kayanın yanı yönü, ağaçları göğe ağmış, her ağacın gövdesini üç adam el ele verse çeviremez eski bir ormandı. Memed bu ormanı çalı çalı biliyordu. Burada geçen eski günleri olduğu gibi gözlerinin önüne gelince gevşedi. Ğçinden ince bir umut, bir sevinç ışığı geldi geçti. Az sonra ormanı çıkacak, uçsuz bucaksız, ağaçsız yamaçtaki pınarların başına konmuş Yörük çadırlarına varacaktı. Çoğunlukla Kerimoğlunun obası konardı buralara... Kerimoğlu obası daha da çok dağın

gündoğusundaki geniş, doruğu kılıç gibi keskin kırmızı mor kayalığın dibindeki gür kaynağın başını yurt tutardı. Ya Kerimoğlu obası başka yerdeyse, ya onu öteki Yörükler yakalarlar da candarmaya teslim ederlerse? Ya?.. Bu anda kendini düşünmüyor, bileğindeki kelepçelerle güzel, hüznü gözlü, ince, kıvrık kara sakallı Ferhat Hoca gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. At biraz yavaşlamış, Me-medin düşünceleri de daha açılmış, atın ayağının düzgün tapırtılarına uymuştu. Şimdi Ferhat Hoca olsaydı-, ya da Koca Süleyman, ona yol gösterirler, Yörüklere güvenilip güvenilmeyeceği-ni ona söylerlerdi. Ğçini dehşet bir korku sarıp atın başını birden geriye çevirip, köpük içinde kalmış atı daha hızlı geldiği yöne sürdü. Biraz önce geçtiği çayın serin suyu ayağına değince kendine geldi. At çayın içinden geriye döndü. Gene o kayaya geldiler. Kuşlar daha çok, bütün ormanı doldurmuş binlerce, on binlerce dallara üst üste konmuşlar vıcırdaşıyorlardı. Atın başını çekti, gökyüzü usuldan ağanyordu, ince bir mavi gökyüzünün oralarda uçuşuyordu, at yorulmuştu, kendiliğinden durur gibi oldu. Azıcık sonra Memedin içindeki korku büyüdü, onu kılıçla çarpar gibi çarptı, derinden sarstı. At yeniden geriye dönüp çaya geldi. Çayın suyunun serinliği onun ayaklarına, ayak bileklerine değmeden önce o çayı gördü. Hayal meyal suya benzer bir koyu karanlık önünden akıyor, ormanın kuytusunda yitip gidiyordu. Aşağılardan da bir çağıltı geliyor, küçücük bir çağlayanın çığıltısını duyuyordu. At bu sefer de kendiliğinden geriye döndü. Böyle bir süre gidip geldikten sonra kayalığın

20

tam ucunda bitmiş, dalları gürleyen ulu bir ağacın altında durdu. Memed hiçbir şey yapmıyordu. At da, kendisi de bitmişti. At az sonra kulaklarını düşürüp sağ arka ayağını karnına çekti. Memed de atm boynuna doğru eğilmiş, onun boynundan fışkırmış köpükleri koklar gibi öyle kalakalmıştı. Bir süre durumlarını bozmadan öylece oldukları yerde kaldılar. Atm terli boynundan acı bir koku geliyordu. Birden sert bir sesle irkilen at ürker gibi yaptı,

kulaklarımı dikip ortalığı dinledi, sonunda da aldı yatırdı. Çıldırımı gibi cıvıldaayan kuş seslerinin arasından geçtiler, geniş, iki yanında pespembe ağın ağaçlarının çiçeğe durduğu çakıltaşlı kuru bir dereye indiler, çıkarlarken sol yandaki ağaçların arkasından gelen bir yaylın ateşiyle karşılaştılar. At bir yassıldı, ardından da sağa vurup çakıltaşların üstünden kayarak koşmaya başladı. Öndeki kıvrımı, küçük burnu dönerlerken Memed, sağ küreğinin altında acıya benzer bir şey duydu. Acının az altında ona benzer bir acı daha... Bir de kalçasının tam üstünde daha da belirli bir başka acı... Atın boynuna yatmış, at onu dereye yukarıya götürüyor, Memedin sırtındaki acılar belli belirsiz artıyordu. Arkadan da bir ses durmadan, "Ğnce Memed, Ğnce Memed, bu sefer elimden kurtulamazsın, bu sefer elimden, elimden, elimden..." diye yineliyordu. "Bütün orman sarıldı, sarıldı." At yumulmuş çalılarının arasından, sık ormanların içinden geçiyor, çakıltaşlı kuru dereye iniyor çıkıyor, Memedin burnuna kuru yarpuz, çamsakızı kokusu, bir de yaş bir odunun duman kokusu geliyordu. Arkalarda, kayalığın ardında kalanlar da ateşlerini kesmemişler, ha bire kurşun yakıyorlardı. Tanyerleri ışımaya, ağaçlar, otlar, çiçekler seçilmeye başlamıştı. At bir düzlüğe çıktı. Bir sürü çan sesi, insan sesiyle karşılaşınca bir an durdu. Ayaklarının dibinden dağın doruğuna kadar, çıplak yamacı içinde çakan mavi kıvılcımlarıyla balkıyan pespembe açmış keven dikenleri baştan aşağı sarmış, doldurmuş, tanyerlerinin dumanları içinde tütüyordu. Memed ortalığı dinledi, kurşun sesleri kesilmişti. Atı ormana döndürecek hali yoktu. Karşıdaki kırmızı, mor, doruğu kılıç gibi keskin ipileyen kayanın ardından birkaç mavi dumannın havaya süzül-düğünü görür gibi oldu. Başında dünyanın bütün kuşları vicir-daşıyordu. Omuzundan göğsüne, oradan da karnına ılık bir ka-

nın aktığını duydu. "Eyvah Ferhat Hoca," diye söylendi, "kader böyle imiş." Sonra birtakım insan sesleri geldi kulağına. Yukardan aşağıya da kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu sessiz,

ayaklarının ucuna basa basa, çıt çıkarmadan bir kalabalığın indiğini gördü. Önlerinde de, başını önüne eğmiş Ferhat Hoca... Bütün bedeni tepeden tırnağa sevince kesti. Gözlerini iyice açıp keven dikenlerinin balkıyan pembe bulutu arkasından dingin, ağırbaşlı gelen Hocayı bir daha görmek istedi ama, gözlerini bir karanlık perdesi örttü. Tam bu sırada da atın üstünden kayarcası-na yere sağıldı, boylu boyunca çoban yastığı da dedikleri keven dikenlerinin üstüne uzandı.

Bir süre onun başında bekleyen atın gözlerine doğru ötelerden bir yalın sünüp geldi. Yalın uzadı, kısaldı, çoğaldı. Sesler, gürültüler, ayak tapırtıları da arttı. Kulaklarını dikip bir süre bekleyen at birden ileriye fırladı. Keven çiçeklerinin üstünde, bir harman yerinde döner gibi halkalar çizerek, çizdiği halkaları da gittikçe küçülterek dönmeye başladı. Bir süre de topaç gibi kendi yöresinde döndükten sonra görkemli, büyük gözlü başını, güzel kulaklarını dikerek kaldırdı dağın doruğuna baktı, ardından da doludizgin oraya doğru aldı yatırdı.

22

Dün gecedен bu yana, daha kurşun sesleri duyulur duyulmaz Ali Safa Beyin avlusu insanla dolmuştu. Kara haber en uzak köylere kadar ulaşmış, yakın köylerin ağıtçı kadınlarının bir kısmı çoktan gelmişler, işlerine başlamışlardı bile. Ali Safa Beyin kanlı ölüsü başında ağıtlarını söyleyerek ığramıyor, ölüyü göklere çıkarıyorlar, onun görkemli yaşamını, iyi niteliklerini, insanlığını sayıp döküyorlar, onu öldüren eli kanlı, yüreği kara Ğnce Memedi de yerin dibine batırıyorlardı. Memedi candarma-lar az sonra yakalayacaklar kasabaya getireceklerdi. Arif Saim Beyle Taşkın Bey onu caminin avlusundaki çınar ağacına bağlayacaklar, Ali Safa Beyin hatununun, kardeşlerinin, akrabalarının, tüm kasabanın gözlerinin önünde onun diri diri derisini yüzeceklerdi. Onu, o kan içiciyi, o din düşmanını bu kartal gibi beyler yaşatırlar mıydı hiç? Kesmez, doğramazlar mıydı onu? Bari Ali Safa gibi bir yiğidi, bir çiftlik sahibini, hükümetin gözünün bebeğini de öldüren de keski bir insan

olsaydı. O, Ğnce Memed dedikleri de fıkaraya, yalınayak, kabak yiye yiye karnı şişmiş, boyu bir karış da, boynu çöp gibi ince, gözleri pörtle-miş, karıncadan ürken bir öksüz köylü. Böyle bir yiğidi, Ağayı, adamoğlu adamı da vuran, fakir fikaranm sığıncasını da öldüren bir adam olsa, bir sümüklü de bir sürgün oğlan... Ğnsan gibi bir insan olsa Ali Safa Beyi öldüren de insanın yüreği yanmaz...

Avludaki kalabalık bir anda çoğalmış, avludan yola, yoldan da aşağıya, caminin avlusuna taşmıştı. Kalabalık öğleye doğru bütün çarşığı, çarşının altındaki alanı doldurmuş, ora-

23

î | ĞV

dan da suyun kıyısına kadar inmeye başlamışlardı. Atlar, arabalar, kağnılar suyun kıyısındaki pazaryerini doldurmuşlardı.

Ölüyü bir kısım akrabaları, kasaba ileri gelenleri hemen gömdürmek istiyor, Safa Beyin karısıyla, Karadağlıoğlu Murta-za, Çoymakzade Bekir, Taşkın Halil Bey, Muallim Rüstem Bey buna razı geliniyorlardı. Ötekiler, yazıktır, hava sıcak, ölü daha şimdiden şişti, koktu, diyorlar, berikilerse, koksun, şişsin ama, onun kanlı ölüsünü cümle alan görsün, böyle kutsal bir ölünün cenaze törenine bütün insanlar katılımlar, diye dayatıyorlardı.

Karısının dediği oldu ve ölü ertesi gün bile gömülmedi. Kasabada ne kadar kolonyaya bulmuşlarsa, çarşıda, evlerde hepsini getirmiş, Ali Safa Beyin kutsal ölüsünün üstüne bir güzelce boşaltmışlardı. Ölü gene de şişmiş, davul gibi olmuş, kokusu da evden, avludan taşıp ta aşağılara, çayın kıyısına, pazaryeri-ne kadar ulaşmış, şişmiş ölü kokusu suya, ağaçlara, toprağa, insanların bedenlerine sinmişti. Bu arada cenaze törenine de milletvekili Arif Saim Bey, candarma alay komutanı, Adana Vali yardımcısı, öteki ileri gelen memurlar, Ali Safa Beyin Adanada-ki büyük çiftçi arkadaşları, Kozandan, Osmaniyyeden, Ceyhan-dan eski Türkmen Beyleri, daha bir sürü insan gelmişlerdi. Karadağlıoğlu Murtaza Ağa ortalığa

düşmüş dövünüyor, inliyor, önüne gelenle konuşuyordu.

"Öldürdü," diyordu, "öldürdü bir karış boylu da, armut boyunlu öksüz Ğnce Memed, Ali Safa Bey gibi bir aslan. Öldürdü arkadaşlar, akrabalar, hısımlar. Öldürdü koca Ğstiklal Savaşı yiğidini, Tufan Paşanın, Doğan Paşanın arkadaşımı. Buna yürek nasıl dayanır. Kokuttu ölüsünü de bu sarısıcakta. Buna da yürek hiç dayanmaz. Daha önce de Abdi Ağamızı öldürmüştü. Beş köyün ağasını, dinimizin direğini. Onu da böyle, kasabamızı basarak öldürmüştü. Fıkarayı ala gözlerinden kurşunlayarak... Daha kimleri, kimleri öldürmedi bu Ğnce Memed... Han-çeriyle Ağa kadınlarının karnını deşip bebeklerini dışarı çıkarıp, ölü bebekleri de nişan tahtası yapıp kurşunluyormuş. Zenginlere böyle yapıyormuş, o neysem ne, ya fıkaraalara ne diyelim, onların da kızlarının, karılarının ırzlarına bir iyice geçtikten sonra kellelerini kesip kazıklara çakıyor, onları da yollar boyunca diziyormuş. Şimdi buradan dağlara gitmiş, Çiçeklidere-

24

sine, Ğstiklal Mücadelesi kahramanımız Çiçekli Mahmut Ağayı öldürmeye. Ahdetmiş o Ğnce Memed, işte bu söylüyor, bu. Bu namlı Topal Ali ki, gökte uçan kuşun yerdeki izini sürer. Bu Topal Ali ki Abdi Ağanın has bir adamıydı. Bu Topal Ali ki, o kafir bunun eline bir geçerse etini kebab edecek. Ğşte bu Topal Ali ki, bu bile onunla başa çıkamadı."

Eliyle önüne gelene gösterdiği, övgülere boğduğu Topal Ali başı önünde, derin kederlere gömülmüş, onun sağ başından bir adım gerisinde, gözleri yaş içinde kalmış yürüyor, övgülere ilgisizmiş gibi yüzünde en küçük bir kıpırdama, değişiklik olmadan Ağasını dinliyordu.

"Candarmalarımız yetişmezse oraya, o Çiçeklidesine gidene kadar, Çiçekli Mahmut Ağa da, Ğstiklal Mücadelesinin göğsünü düşmana karşı tunç siper etmiş yiğidi de ölecek. Öteki tunç siper göğüslü Ağalar da... Kadınlarımız, vay kızlarımız... Sonra Ğnce Memed arkasına taktığı ipten kazıktan kurtulmuş, ipe kazığa müstahak canavar kişilerle dağlardan incek,

önce bizim kasabamızı basacak, sonra Adanayı, Mersini, Kozam, tüm Çukurovayı alacak...

Hepimizin bir bir derimizi yüzüp, kelleimizi kesecek. Vay avratlarımıza, vay kızlarımıza, vay tarlalarımıza... Vay vay vay başımıza gelenlere... Biliyorum, o bütün Çukurovayı alsa da, biz gene Ğstiklal Mücadelemizde olduğu gibi Fransızları bu vatanın harimi ismetinde, Toros dağlarında nasıl boğmuşsak bunu da, bu Ğnce Memedi de öyle, öyle boğacağız."

O böyle konuştukça Topal Ali bir duruyor, bir tuhaf tilki gözleriyle kaşlarını yukarıya kaldırıp ona yandan şöyle bir bakıyor, hemen o anda da yürümeye başlıyordu.

Karadağhoğlu Murtaza Ağanın durumu gerçekten kötüydü. Bütün bu söylediklerine yürekten inamıyor, Ğnce Memeden ödü kopuyor, bu kan içici, bu canavar adamdan dolayı gözlerine uyku girmiyordu. Hele Ali Safanın öldürüldüğünü de duyunca iyice zıvanadan çıkmış, kendisini bir ölüm korkusuna kaptırmıştı. Tek sığmcası, güvenci, sarıldığı tek dal Topal Aliydi. O da olmamış olsaydı Karadağhoğlu Murtaza Ağa çoktan korkudan çıldırmış, dağlara düşmüştü. Topal Aliyi yere göğe koyamıyor, onu bir an için bile olsa yanından ayırmak istemi-

25

yordu. O yanında olmayınca bir korku karanlığının, boşluğunun içine yuvarlanıyordu. Aliye inamıyordu. Eğer Ali candarma karakoluna vardıdağında, "yetişin, yetişin, Ğnce Memed Ali Safa Beyi öldürmeye gidiyor," diye bağırdıdağında candarmalar harekete geçmiş olsaydı, Ali Safa Bey şimdi yaşıyor olurdu, aaah, yaşıyor olurdu... Topal Ali ağlamış, inlemiş, kendini paralamış, candarmaları bir türlü yerinden kıpırdatamamıştı. O elinde çıplak filinta, çıplak ata binili Ğnce Memed de gitmiş Ali Safa Beyi öldürüvermişti. O sebepten Topal Ali bir yiğit, bir fedakar kişi, bir güvenilir adamdır. O her şeyi, dağları, ovaları, kurdun kuşun yattıkları yeri, tekmil insanların yüreklerini bilir.

"Ben yılanın başi daha küçükken ezilmelidir, diye çok söyledim. Ğște ezilmedi. Ğște, koskoca

yedi düvelle, on beş devlet-ül azimeyle dövüşmüş ve hem de onların ocağına incir dikmiş koskoca Türkiye Cumhuriyetini parmağına takmış oynatıyor. Parmağına, parmağına, ve hem de parmağının ucuna... Şimdi eğer biz bir orduyla yarımdan tezi yok dağları sarmazsak ve hem de o Ğnce Memedi ve hempalarını derakap yakalamazsak bu iş büyüyecek, bütün dağlara, oradan da tüm Anadoluna yayılacak, ondan sonra da bu baldırıçiplaklarla hiçbir zaman başa çıkılamayacak. Yoktan var ettiğimiz, düveli muazzamanın o kokmuş ellerinden aldığımız gül gibi vatanımız yok olacak. Ğşte bu, işte bu izci Topal Ali yiğidimiz olmamış olsaydı, zaten bu vatan çoktan elimizden uçmuş gitmiş, kellelerimiz dahi sırıkların ucunda köy köy dolaştırılmıştı."

Murtaza Ağa dudakları uzayarak, titreyerek, ter içinde kalarak konuşuyor, yırtınıyor, bağıyordu. Arzuhalci Siyasetçiden Kaymakama, Kaymakamdan Taşkın Halil Beye gidiyor geliyor, kasabanın içinde, kalabalığın arasında dört dönüyordu.

Arzuhalci Siyasetçi önünde daktilosu, başında da Ağalar, durmadan Adanaya, Ankaraya telgraflar yazıyor, posta müdürü de bekletmeden o telgrafları üst üste Adanaya, Ankaraya çekiyordu. Siyasetçi hem telgrafları yazıyor, hem de bir yandan dili diline dolaşarak konuşuyordu:

"Ancak bir alay bu adamla baş edebilir. Bir tümen asker. Şimdi Torosta her çalı bir Ğnce Memed olmuştur. Murtaza Ağa efendimizin hakkı alisi var ki var derim size."

26

Ve bunu her söylediğinde de Murtaza Ağa onun cebine gizliden bir on lira atıyordu. O da yalnız Murtaza Ağa gözükünce dükkanının önünde, ne konuşursa konuşsun, hemen sözünü kesiyor, "Murtaza Ağa zatıalilerinin dağlar kadar hakkı var, Torosta her çalı bir Ğnce Memed oldu daha şimdiden," diye bağıyordu. "Bu vatanı onlara, o çarıklı köylülere payimal ettirmeyeceğiz. Değeri bin altın eden her adamımızı boğazlıyorlar, o ayak yalınlar,

ama görecekler, Ankaradan bir alay gelin-

ce...

Bir yandan da ter içinde kalarak ardı arkası gelmeyen arzuhallerini yazıp başında bekleyen adamlardan birisine veriyor, para pusulasını yazıp masasının çekmecesine, içinden Ğnce Memede dualar ederek atıyor, yeni bir arzuhale de hemen başlıyordu.

Arzuhalci Deli Fahriyeyse Ağalardan hiç kimse uğramıyor-du. Deli Fahri de, dükkanı fabrika gibi işleyen Siyasetçiye yan gözle bakıyor, Ağalara, Siyasetçiye basıyordu küfürü.

"Gelmezler, gelmezler bana. Onlar bana düşman oldular. Çünküleyim ki ben Ğnce Memedin Hatçesini bir arzuhalle mahpustan kurtardım. Çünküleyim ki gül yüzlü, Allah adamı, mahpusanedeki adı güzel, kendi güzel Ferhat Hocanın arzuhalini yazıyorum. Çünküleyim ki, benim mermer taşa geçen arzuhallerim onu kurtaracak. Yalan, Ferhat Hocanın adam öldürdüğü... Ğftira ediyorlar Allahm ermişine... Yalan, Ğnce Memedin adam öldürdüğü..."

Dükkanın önündeki kalabalık kaynaşınca da Deli Fahri çok ileri gittiğini anlıyor, sözünü değiştirir gibi ediyor, sonra kendini yenemiyor, yeniden veryansın ediyordu.

"Belki, belki," dedi, "Ali Safa Beyi öldüren Ğnce Memedir, belki. Belki Safa Beyin hakkını yediği bir ırgat, belki de tarlasını elinden aldığı bir köylü öldürmüştür. Nedir bu şamata, bu rezalet... Bir insan için Ankaradan bir ordu çıkarmışlar, bir insan için kocaman bir orduyu buraya getirmek günah değil mi? Bir koca ordu bir tek Ğnce Memedi nerede bulur ki? Çok insanın, çok fıkara köylünün canını yakacaklar, çok..."

Tam bu sırada Murtaza Ağanın başı dükkanın kapısının ardından çıkıverdi:

27

"Ulan köpek, deli köpek," diye bağırdı. "Şu parmağımı, şu iki gözüne sokunca pörtletiveririm." Parmağını bir ok gibi onun gözüne uzattı. Fahri sakmınsaydı Ağanın parmağı onun gözünü çıkaracaktı, öyle sert, hızlı gelmişti parmak onun gözüne doğru. "Sus

köpek."

Deli Fahri sapsarı kesilerek:

"Aman Ağam sustum," dedi. Sonra da boynunu büküp: "Ben ne dedim ki," diye ekledi.

"Ne dediğinin hepsini duydum köpek," diye gürlendi Mur-taza Ağa, öfkeden boyun damarları şişerek... "Ulan bu konuştuğularımı bir hükümet adamı duysa seni ipe çekerler ulan, hem de derakap... Hem de şu meydandaki şu ağaca, derakap. Ulan senin o sarhoş kulakların ne dediğini hiç duymuyor mu ulan?"

Deli Fahri ayağa kalkıp boyun bükmüş, iki büklüm olup ellerini de göğsüne kavuşturmuştu.

"Aman Ağam, aman eline ayağına düştüm, elaman Ağam... Tövbe, tövbe... Siz de bana hiç arzuhal yazdırmıyorsunuz ki... Hep Siyasetçi, hep Siyasetçi... Zengin oldu Siyasetçi...

Sabahtan beri hep o yazıyor, hep o..."

"Sus! Daha konuşuyor uyuz köpek, sus!"

"Sustum Ağam... O kafir Ğnce Memed diyordum Ağam, bu akşam değil de, yarm akşam dağdan yüz on bir adamıyla incek, bizim gül kasabamızı yakacak, diyordum. Sor sor, işte şun-ların hepsi duydu." Dükkanın önündeki köylülere yalvarırcasına baktı. "Söyleyin kardaşlar, ben öyle demiyor muydum?"

Murtaza Ağa:

"Neee?" diye telaşlandı. "Sen nerden aldın bu haberi?"

Deli Fahri rahatladı:

"Ben duyarım, hem de çok sağlam yerlerden."

"Dur öyleyse," diye yöresine bakındı Murtaza Ağa. Gözüne kestirdiği yaşlı köylüye: "Sen gel buraya," dedi. Köylü onun yanma doğru kalabalığı yarararak yürüdü.

"Buyur Murtaza Ağa."

"Sen şimdi Fahri Efendinin yazacağı telgrafı Ankaraya çekeceksin. Okuryazarlığın yoksa

parmak basacaksın."

Fahri hemen sandalyasına çöküp kağıdı makinaya geçirirken:

28

"Sen hiç küsüm etme Ağam," dedi. "Ben telgrafı bir donatırım ki, Ankaranın dağı taşı ve de Mustafa Kemali ve de ordusu, candarması hep dile gelir."

"Ne yazacaksın?" diye yumuşayarak sordu Murtaza Ağa.

"Aman Murtaza Ağa Efendim, aman yüksek Beyim, Deli Fahri ne yazacağımı bilmez mi?"

"Ne yazacaksın?" diye gene sertleşti Murtaza Ağa. "Ne yazacaksın?"

Fahri yeniden ayağa kalkıp elpençe divan durdu, telaşlı, kanlı gözleri yuvalarında korkuyla dönerek.

"Ne yazacaksın?"

"Ğnce Memedin bütün dağları adamlarıyla tuttuğunu... Bütün yolları belleri... Kızların, gebe kadınların... Yetmiş yaşında kocakarlıların..."

"Yok olmaz. Onlar hep yazıldı. Başka, başka, başka... Çalıştır kafanı..."

"Ğnce Memed bu gece emrindeki üç yüz atlısıyla gelerek... Kasabamızı..."

"Oldu," diye güldü Murtaza Ağa. "Ğşte şimdi oldu. Şimdi sen on kişi daha bul, her birisine bir telgraf yaz, önlerine de düşüp telgrafhaneye götür. Bizim orada hesabımız var, telgraf müdürüne ver o kağıtları... Parmak bastırmayı da unutma. Şu parayı da al..." Eline epeyce yüklü bir para sıkıştırırken de: "Deli kavat," dedi, "az daha, ben yetişmesem, bu deli kafanla sen ipi boyluyordun."

"Baş üstüne Ağam, var ol Beyim, Allah sana zeval vermesin."

Fahrinin paraları tutan eli titriyordu.

Murtaza Ağa oradan hızla uzaklaştı. Arzuhalci de kapıdaki birikmiş kalabalığa bağırdı:

"Ğçeriye gelin," dedi, "sen sen, sen... Kaçmak yok... Bu telgraflara parmak basmayanın cezası

çok büyüktür. Sonra hepimiz cunhali düşeriz. Bakın, işte şimdi gözünüzün önünde oldu. Az daha ipi boyluyorduk."

On beş kadar sessiz köylü geldiler, küçük dükkana sığıştılar, kağıdı daktiloya geçirmiş Deli Fahri de çatır çutur yazmaya başladı.

29

"Pişman oldular," diye konuştu. "Pişman olup sonunda bana geldiler. O Siyasetçi ne bilir telgraf yazmayı, telgraf yazıp da Ankarayı tavlamayı. Benim telgrafımı Ankarada okuyan her kişi iki gözü iki çeşme ağlamazsa..." Önündeki eski, dökülen makinayı kaldırdı, "Ben de bu makinayı, işte böyle kaldırır taşa çalar paramparça ederim. O Siyasetçi ne bilirmiş arzuhal yazmayı... O, götünün deliğini bile bilemez. Onun arzuhaline eğer Ankara bir tek candarma bile gönderirse, ben de ona anlı şanlı güzel Ankara demem. Şimdi görün bakalım, yarın, ve hem de yarından da daha yakm ordumuz nasıl geliyor da çullanyor şu Torosların üstüne..."

Yaratarak, gülümseyerek yazıyordu. Arzuhallerinin o yüksek yerlerdeki büyük etkisini çoktandır biliyor, bununla da övünüyordu. Şimdi ne kadar bulabilirse o kadar parmak bastıracaktı. Ve de çok şükür, bu kasabada parmakları olan çok adam vardı. Bir yandan telgrafları özenle yazıyor, bir yandan da eksilen adamların yerine yenisini bulup oturtuyordu. Bu minval üzere Fahri Efendi durmadan akşama kadar yazdı. Eğer Murtaza gelip de:

"Yeter bre Fahri Efendi biraderim, yeter artık, ocağımızı ba-tırdm. Senin bugün yazdığın telgraflara giden parayla alimallah ben bir çiftlik alırdım. Yeter bre Fahri Efendi kardaşım, hiç din iman, insaf denen nesnenin zerresi yok mu sende?" demeseydi, hızını almışken sabahlara kadar yazacaktı.

Fahri Efendi onun bu sözlerine çok kızdı. Geçinden, bunlar nankör adamlar, diye geçirdi.

Bunlar iyilik bilmezler... Başımı kaldırdı, kanlı gözleriyle ona gücenmiş bir köpeğin hüznü gözleriyle baktı, yorgun bir sesle de yumuşacık:

"Benim bu yazdığım telgrafları acaba Adanadaki, Ankara-daki, İstanbuldaki bütün avukatlar bir araya gelseler yazabilirler mi? Ben canımı, yüreğimi, ciğerimi koydum bu telgraflara." Küskün, başımı geri indirdi.

Murtaza Ağa söylediklerine pişman oldu:

"Tamam," dedi gülererek, "tamam Fahri Efendi arkadaşım. Ne de alıngansın bre ulan..."

Sırtına okşarcasma bir tokat indirdi, ardından da usul usul sıvazladı. "Gücenme bre kardaşım."

Fahri:

30

"Ben gücenirim arkadaş," dedi. "Ben çünküleyim ki işimin erbabıyım. Çünküleyim ki şu benim kalemimin üstüne... Bizi mahveden bu sarhoşluk, sarhoşluk..." diye ekledi arkasından.

Dudakları büzüldü, yüzü gerildi, gözlerine yaş doldu. "Aaah, sarhoşluk..."

"Bak arkadaş, sana da hiç şaka edilmiyor. Bak arkadaş, şimdi Ankarada yeryüzü gökyüzü senin telgraflarına kesti. Şimdi bütün Ankara o senin her birisi taşa geçen, insanları dil-hun eden o yüce telgraflarından dolayı feryadı figan içinde. Elin dert görmesin, sağ ol, var ol..."

Yarın da, daha gün ışmadan, aynı faaliyeti hulusu kalbile sürdürmelisin. Ne kadar gücün varsa o kadar yaz. Sen ki bu kasabanın birinci, hem de baş birinci, her arzuhali çeliğe işler arzuhalcisi Fahri Efendisisin, ne kadar biliyorsan o kadar yaz ki, şu Ğnce Memedin ölüsü bir eşeğin üstüne atılmış kasabaya getirilene kadar yaz. Yaz ki yaz... Ve hem de benim

şakalarım gücenme. Ğnsan hiç ağası Murta-zaya gücenir mi?"

"Gücenmem," diye güldü Deli Fahri. "Ben senin sözlerine hiç alınır mıyım? Ben hiçbir şeye gücenmem muhterem Kara-dağlızade Murtaza Ağaefendi. Ben sana, velinimetim Efendime,

Ağalar sultanına hiç gücenir miyim ki, Allah benim, sana nankörlük edersem, şu iki gözümü önüme akıtmaz mı ki... Ğyi oldu, çok, çok iyi oldu yazdığım arzuhaller, bu sefer senin yüzünden ve hem de gül yüzünden dolayı birer arzuhal numunesi oldu ki, okuyanın dili boğazına akar şaşkınlığından. Ğşte bana böylesi arzuhalleri sen, sen yazdırdın. Sana hiç insan gücenebilir mi ki, ağaların sultanı?"

Ayağa kalktı, söylev çeker gibi sağ kolunu ileriye uzattı:

"Bu gece, bu gece, benden arzuhal bekle," diye bağırdı. "Geceler altın sabahlara gebedir. Ve hem de altın arzuhallere... Şimdi ben bu gece hayatım boyunca yazdığım en güzel, en tesirli, en usta arzuhalleri bulacağım, bir de büyük üstatların yazdıklarını göz önüne alarak, akla hayale gelmedik arzuhaller yaratacağım ki okuyanın karnını çatlata. Ve de o Ğnce Memed canavarını tutalar, ve hem de o kan içiciyi ve de onun ala gözlerine mor sinekler çokuşmuş ölüsünü uyuz eşeklerin ve hem de Çıplak ve uyuz eşeklerin sırtına ataraktan kasabaya getireler. Ve

31

hem de ve de altmış yedi köyün ortasında onun derisi yüzülmüş ölüsünü ve hem de Kozanda, Kadirli ve hem de Adana vilayetinin tüm köylerinde, Ankaranın, Ğstanbulun içinde dolaştıralar, sonra da oturup Büyük Millet Meclisinin önünde keskin kasap bıçaklarıyla güzel güzel derisini yüzeler."

Fahri Efendi bütün bu güzel, kanatlı ve de görkemli sözleri yaratırken şimşekler çakan gözlerini Murtaza Ağanın gözlerine dikmiş onun beğenisini bekliyordu. Murtaza Ağaysa biraz alaycı, biraz kederli bir yüzle onu dinliyor, arada bir de usuldan, belli belirsiz başını sallıyordu. Fahri Efendi soluyarak yerine oturunca Murtaza Ağa konuşmak zorunluğunu duydu:

"Evet," dedi, "yerden göğe kadar haklısın. Ğnşallah dediğin olur da şu Ğnce Memedin derisini

yüzerler de ötekilere de ders olur."

"Ders olur," diye ayağa fırladı Deli Fahri, sonra da gene yorgun, soluyarak yerine oturdu.

Ardından da hayıflı hayıflı başını sallayıp, "Ah, ah," dedi, "aaah, ah! Ben böyle olacak adam mıydım, ben arzuhalci kalacak kişi miydim... Felek gözün kör olsun, evin yıkılsın Felek...

Yerin dibine gömül sarhoşluk ve hem de yoksulluk... Her kötülüğün başı yoksulluk..."

"Kader böyle imiş Fahri Efendi, ne yapalım, kader. Ğnsanın elinden her kötülük gelir,

arkadaş. Bak işte kamı ciğeri on para etmez bir ayağı yalın köylü çocuğu bizim Milli

Mücadelemizin en yiğit kahramanını gözünü kırpmadan öldürüyor, sonra da elini kolunu

sallaya sallaya dağlarımızda dolaşıp duruyor." Murtaza Ağa bunları ona acımış, sevgi dolu

bir sesle söylerken sırtını da usul usul okşuyordu. "Bu kasaba senin bu büyük iyiliklerinin

altında kalmayacak. Seni mükafatlandıracak. Sen yeter ki çalış kasabamız için ve de Ankara üstüne ateşe devam."

"Devam!" diye gürlledi Fahri Efendi. "Devam ki devam. Ve hem de havan topu ateşle ve hem de dağlar aşırı... Yangın yerine çevireceğim Ankarayı."

"Evet arkadaş, çevir ki çevir yangın yerine dünyayı. Senin, benim, vatanımızın ve bilcümle halkımızın, toprağımızın, tekmil mahlukatımızın hayatı büyük tehlike içinde."

Karadağhoğlu ona biraz daha para uzattıktan sonra kaykı-larak yürüdü, köprü başına doğru gitti. Onu gören köylüler

32

saygılıca hazır ola geçer gibi yapıyorlar, bir köşeye çekilip geçmesini bekliyorlardı. O da

göğsü ilerde, başı dik önünden geçtiği köylülere tepeden bir selam verip geçiyordu. Topal Ali

de sessizce onun üç adım arkasından geliyordu.

Köprünün üstüne gelip bir süre çok aşağılarda akan çayın sularına baktı. Suyun içinden

birbirleri arkasına tirkenmiş kıvrak, ürkek balıkları görünce sevindi. "Daha gözlerim

gençliğimdeki gibi görüyor," diye kendi kendine söylendi. "Ğşte bu iyi," diye de bıyıklarını burdu. Böyle sevinerek bir süre aşağıdaki suya baktı. Ğnce Memedi düşünüyordu. Niye böylesine düşman kesilmişti bu çocuğa, bu kadar mı korkuyordu ondan, ne gelirdi böylesi kimsiz kimsesiz, üstelik de öksüz, dediklerine göre de boyu küçücükmiş onun, küçücük, okuryazar bile olmayan bir çocuğun elinden? Ateş olsa cirmi kadar yer yakardı. Yakardı ya, bütün dağların, bütün köylüleri tutuyorlardı onu. Ğşte Ali Safa Bey bu yüzden gitmedi mi? Vayvay köylüleri saklamadı da kim sakladı Ğnce Memedi, kim öldürttü ona Ali Safa Beyi? Ğnce Memedin Ali Safayla ne ilgisi olabilirdi ki, durup dururken niçin öldürmüştü adamcağızı? Demek, demek bütün Ağalara düşmandı o. Demek Çukurovadaki her iyi insanın kanına susamıştı. Belki beni de, diye düşünürken Murtaza Ağa, tepeden tırnağa ürperdi. Demek ki benim de kanıma susamış o Ğnce Memed. O yalınayak köylüler hepimizin kanına susamıştır. Bu Ğnce Memed eğer o dağlarda bir yıl daha kalırsa olmaz, olamaz. Alıştırır köylüleri. Bize düşman olmaya da alıştırlarsa köylüler, işte sen o zaman seyreyle gümbürtüyü. Yıkmadık ev, söndürmedik ocak koymazlar Çukurovada. O köylüler, o dünyanın en ikiyüzlü insanları ellerine bir fırsat geçmesin, derimizi havada yüzerler. Ankarayı böyle telaşa vermek iyidir ve de gerçektir. Yılanın başı küçükken ezilmeli dedik. Söyleye söyleye dilimizde tüy bitti. Ğnce Memed köylüye önder oldu, yetişin imdada dedik, kimsecikler inanmadı. Amanın vatan gidiyor, dedik, kulak asan bile olmadı. Bir oğlancık dediler geçtiler. Alın size oğlancı,

alın işte Ali Safa Beyi de öldürdü. Daha da kimleri öldürecek... Ve kendi öldürülüşünü getirdi gözünün önüne. Soysuz adam, insanlıktan nasibi olmayan bu canavar kurbanlarının tam gözlerinin bebeğine sıkıyormuş kurşunu. Zavallı Ab-

33

!...«:

di Ağayı da böyle öldürmüştü. Hem de üç saat yalvartarak, Abdi Ağaya ayaklarını öptürerek, yalatarak, onu yerde yılanlar gibi süründürerek. Ali Safa Bey de ona çok yalvarmış, yakarmış, çiftliklerim, malım mülküm, şu dünyada neyim varsa senin olsun, demiş, bir tek canımı bağışla Ğnce Memed... Çok ağlamış, zarlamış, diller dökmüş, yerlerde onun ayaklarının dibinde sürünmüş, çarıklarının altını yalamış, o pis çarıklarının, öteki Nuh demiş de Peygamber dememiş. Onu bir gece sabaha kadar yalvarttıktan sonra, tam şafağın yeri ışıırken, şu doğan güne bak Ağa, demiş, bir daha göremeyeceksin. Tüfeği gözüne dayamış, çökmüş tetiğe, Ali Safanın da başı bin parça olmuş, başının etleri kemikleri de, dilim dilim, odanın duvarlarına yapışmış. Ğşte bir tek bunu duysa, Ankara kıyameti koparır, bu vatan batmış der. Öyle köylü telgraflarıyla olmaz bu iş. Bu vatanın altı oyuluyor, şimdi bir tane Ğnce Memed, yarın iki öbür gün üç... Sonra sonra yüz, iki yüz, üç yüz, bin... Ğki bin, on bin, yüz bin... Çık çıkabilirsen başa! Her köylü bir Ğnce Memed kesilir... Böyle düşünerek köprüden aşağıya doğru yürüdü. Yöresindeki köylü kalabalığına korkuyla, öfkeyle, biraz da iğrenmeyle bakıyordu. Allah bunlara kel versin de tırnak vermesin, diyordu. Dosdoğru, koşarcasına Taşkın Halil Beyin konağına vardı, konağın avlusunda otomobiller duruyordu. Buna çok sevindi, yüksek Beyler daha gitmemişlerdi. Onlara söyleyeceği, yürek paralayıcı çok sözleri olacaktı. Taşkın Halil Bey, sen çok konuşma Murtaza, demişti ya, varsın desin. Konuşmamıştı da, kibar konuşmuştu da ne olmuştu? Ğşte Ali Safa Bey öldürülmüştü. Daha da çok kişi bu canavarın gözlerine sıkığı kurşunlarla can verecekti.

"Sen burada bekle," dedi Aliye. Avlu kapısının yanındaki zeytin ağacını gösterdi. Biraz çekinerek, yüreği çarparak Taşkın Halil Beyin büyük kapısı açık duran konağının merdivenlerine tırmandı. Halil Bey onu merdivenin çıktığı salonun ortasında karşıladı: "Aman ha aman Murtaza," dedi, "sen sen ol, Arif Saim Bey, Vali Muavini, Candarma Albayı bir şey söylemezlerse Ğnce Memed lafını açayım deme. Aman ha aman, Arif Saim Bey dün akşamdan bu yana yağıp gürlüyor, adam deli divaneye dönmüş. Ankara bunu duyarsa bütün Çukurovayı yaktırır, diyor da başka bir şey demiyor. Amanın Murtaza, aman ha usul ol."

"Olur," dedi Murtaza Ağa suratını asarak. "Peki bu Ğnce Memed ne olacak?"

"Arif Saim Bey onu iş edindi, onun işi tamam artık. Bugün değilse yarın... Sen onun için hiç korkma. Dağlar candarmayla doldu."

"Korkuyorum Halil," dedi Murtaza Ağa. "Ben çok korkuyorum. Hani geçen sefer de Abdi Ağa öldürüldüğünde de tamamdı bu oğlanın işi?"

"Bu sefer tamam," dedi Taşkın Halil Bey. Ğçeriye girdiler. Murtaza Ağa ceketinin düğmelerini ilikleyip iki büklüm olaraktan önce Arif Saim Beye koşup ellerine sarıldı. Bey elini hızla çekmeseydi öpecekti. Sonra Vali Muavinine geçti. Ardından da Albaya. Odada tanımadığı birkaç adam, üç de candarma yüzbaşısı vardı. Onların teker teker ellerini sıktıktan sonra köşeye geçip büyük pencerenin altındaki ak patiskadan kırmızı gül işlemeleri olan sedire gitti oturdu. Odada ceviz ağacından oymalı boş birkaç koltuk vardı ya, Murtaza Ağa kocaman milletvekilinin oturduğu koltuk gibi bir koltuğa oturamazdı. Böylesi bir davranış saygısızlık olurdu.

Arif Saim Beyin yüzü azgındı. Hep önüne bakıyor, konuşmuyordu. O konuşmayınca ötekiler de konuşamazlardı. Derken Molla Duran Efendi, onun arkasından Mustantık Rüştü Bey, arkasından da Kozanoğlu Fahri Bey ve Tapucu Zülfü geldiler. Arif Saim Bey hiç kimseye

başını kaldırmadı, ellerini uzatanların ellerini iki parmağıyla tutup bıraktı. Tapucu Zülfü gelince ki ayağa kalkıp boynuna sarıldı ve gülümseyerek de sordu:

"Nerdesin be kardeşim Zülfü, ne alemdesin? Çoktandır senden bir haber alamadım. Bizim hanım da üzülüyor, geçen gün Zülfüye ne oldu, diye sorup duruyordu. Sahi, ne oldu sana Zülfü be?"

"Ğyiyim Bey, bir kederimiz yok Beyim," derken Zülfü onun gösterdiği gül kabartmalı ceviz ağacından koltuğa oturdu, ayak ayaküstüne attı. "Eeee, sen nasılsın Bey arkadaşım. Bizim burada durumumuz iyi. Senden başka bir kederimiz olur mu ki..."

34

35

Derdimiz günümüz siz Bey kardeşimizi düşünmektir. Hanımefendiye selam söyle, onun mübarek ellerinden öperim. Onunla birlikte diktiğimiz nar ağaçları büyüdü. Ğnsan başı kadar çok pembe narlar verdi. Narlar o kadar kocaman ki incecik dallar o narları götüremiyor da altına destek koyuyorum. Yakında büyük bir sepet nar göndereceğim ona ki hiçbir narı kesmeye kı-yamayıp Hanımefendi, karşısına koyup onları günlerce seyredecek. Bir parıltılı pembe ki narların her birisi, böyle bir pembe, şafağın yerinde, günün batımında bile yok. Gönderdiğim incirleri aldı mı Hanımefendi kardeşim?"

Gülerek, sevinerek:

"Aldık," dedi Arif Saim Bey. "Aman Allah ben hayatımda böyle incirler görmedim. Eve Aydın mebusu arkadaşımız gelmişti, incirleri gördü, o da hayretinden öyle kalakaldı. Ne Aydında, ne de Ğzmirde ben böyle incirleri görmedim, dedi. Aman efendim, aman efendim, çok memnun oldum. Hanım da sevincinden göklere uçtu. Bizim Hanım bu Zülfüyü kardeşi gibi sever. Kardeşi ne demek, çocuğu, anası, babası gibi sever. Evet efendim, biz gelelim incirlere. Nah, her birisi bunun kadar." Yumruğunu sıkıp gösterdi. "Ğşte bunun kadar.

Afedersiniz her birisinin kışından, afedersiniz kışından şıp şıp bal damlıyor. Bal damlaları ki, her birisi ışıltılı, sarkmışlar sarı, kehribar incirlerin afedersiniz kışlarından, afedersiniz kehribar. Ğşte bu bizim Zülfü hergelesi böyle incirler yetiştirir. Narları da göreceğiz, göreceğiz ki ne Fransa, ne Almanya ne de Ğngiltere böyle narlar yetiştirmemiş, ne de yetiştirebileceklerdir."

"Ne de Ğtalya," diye onu tamamladı Tapucu Zülfü.

"Ne de Ğtalya," dedi Arif Saim Bey sevinç içindeki yüzüyle.

Arif Saim Beyin bu Tapucu Zülfüyle hukukları çok eskiydi. Zülfü küçük bir kasaba tapucusuydu ama, anasının gözü bir kişiydi. Sırasında bir kaymakam, bir vali, bir milletvekili kadar etkiliydi. Ğttihatçılarla çalışmış, sonra Çukurovanın işgalinde Fransız askerleriyle birlikte Adanaya girmiş, Fransız kumandanının yanına bir yaver gibi kaplanmış, işte bu sırada da Adananın bir ilçesinde candarma kumandanı olan Arif Saim Beyi tanımış, onunla kardeş olmuşlardı. Fransızların Çukurovadan çekileceklerini bütün ovada ilk anlayan Zülfü olmuş, işbirliği

36

yaptığı arkadaşı Arif Saim Bey'e bunu anında bildirmişti. Kozanda üç gün üç gece oturmuşlar, uyku uyumadan, yemek yemeden konuşmuşlar, sonunda da Kuvayı Milliyecilerin saflarına katılmışlardı. Uzun bir süre Fransızların buyruğunda çalıştıktan sonra, her ikisi için de Kuvayı Milliyecilere katılmak kolay olmamıştı. Ama Zülfünün cin gibi aklı her bir zorluğu yenmiş, bunlar da Mülkilerle birlikte savaşa katılmışlardı. Arif Saim Bey almış yürümüş, Başkumandan Paşanın en güvendiği üç adamından birisi olmuştu. Zülfüye gelince o, devletten hiçbir şey istememiş, salt ilçe tapuculuğunu ona yeniden vermelerini istemişti. Ve başta Arif Saim Bey olmak üzere, Toros dağlarında müstevliye karşı kanlarını akıtmışlara, kanlarının karşılığı, her avucu bir kan eder toprakları büyük bir uzmanlık

rahatlığıyla pay etmişti. Bu kan pahası topraklardan en büyük pay da Arif Saim Beyle cam biraderi Zülfüye düşmüştü. Fransızlar Çukurovadan çekildikten, Kurtuluş Savaşı bitip yeni hükümet kurulduktan sonra o kadar çok kişi kahraman kesilmişti ki, bunların toplamı Toroslarda çarpışanların belki de on mislini geçmişti. İşte burada da Zülfü, Arif Saim Beyin, yeni kurulan devletin yardımına yetişmiş, kim Toroslarda çarpışmış, kim askerden kaçmış, inanılmaz bellek gücüyle, onları bir bir ayırmıştı. Ve öyle de bir hüneri vardı ki Zülfünün, kim savaşa katılmış, kim yalan söylüyor hemencecik ayırt ediyordu. Eğer Zülfü isteseydi şimdiye çoktan milletvekili, dahası da bakandı. Ama Zülfü bunların hiçbirisini istemiyor, şu küçücük üç bin beş yüz kişilik kasabannın küçücük tapucusu olmayı üne, bütün onurlandırmalara yeğ tutuyordu. O, öyle bir adamdı ki, Arif Saim Beyin bütün yakarlarına, dayatmalarına karşın Ğstiklal Madalyası için bile başvurmamış, bunu ona Arif Saim Bey bizzat Başkumandana söyleyerek verdirtmişti. Onun bir tek derdi vardı, o da topraktı. Bu verimli topraklarda dünyanın en güzel meyvelerini, çiçeklerini yetiştirecekti. Pamukçulukta da ovada devrim yapacaktı. Ahdetmişti. Bunun üstesinden kesinlikle gelecekti. Bu Arif Saimde de öyle sanıldığı kadar da iş yoktu. Paşanın gözünün bebeği olduğu halde gönderdiği, afedersiniz, kıçlarından kehribar gibi ballar damlayan, afedersiniz her birisinin kıç-landaki damlaların üstüne bakanların sureti çıkar, işte böyle

37

incirleri azıcık yüreklilik gösterip de Paşaya ulaştıramamıştı. Zülfü bu incirleri Paşaya öyle yaranmak, bir şeyler koparmak için göndermemişti Allah bilir, salt, ülkemizde de böyle cennet meyveleri yetişiyor demek için, bu ulusun en büyüğü yürekte sevin sin diye göndermişti.

"Asmalar diktim beyler, her asmayı teker teker aşıladım. Sonra Ğspanyadan turunç getirip limon aşılattım. Limon, portakal aşılama tecrübe isteyen işlerdir, kendime güvenemeyip ta

Rodos adasından usta aşıcılar getirttim. Sonra efendim, narları da kendim aşıyorum.

Yakında bütün Akdenizi dolaşıp... Aaah Arif Saim Bey aaah, ah kardeşim, o incirleri Paşaya bir ulaştırsaydın, Paşa Çukurovamın ballı incirlerini bir tatsaydı, ya da o ballı incirleri, afedersiniz, şeylerinden kehribar bal damlayanları hiç olmazsa bir görseydi, belki de bu ülkenin başı olaraktan mutlu olurdu."

Arif Saim Bey sapı altın bastonunu üç kere yere vurarak:

"Paşa senin incirlerini münasip bir zamanda görecek," dedi. Sözleri kesindi. Zülfü buna çok sevinip bahtiyar oldu. "Belki de Paşayı senin bahçelerine, çiftliğine getireceğim. Paşa böyle müteşebbis adamları görüp tanıyınca bahtiyar olup sevincinden gözleri yaşıyor. Hele bu müteşebbis insanlar onun cephe arkadaşları olunca sevincinden ne yapacağını bilemiyor. Seni tanıyor Zülfü." Göbeğini hoplata hoplata güldü. Göbeğiyle birlikte elindeki altın başlı bastonu da hopluyordu. "Seni, seni tanıyor."

Arif Saim Bey sonra ciddileşti, kaşlarını çattı, dalıp pencereden görünen Sülemiş tepesine bir süre baktı. Karadağlı Mur-taza onun yüzündeki bu değişikliğe sevindi. Şimdi artık Ali Safa Beyin ölümüne gelecek, Ğnce Memeden söz edecek, diye düşündü. Yüreği ağzında, Arif Saim Beyin konuşmasını bekliyordu. O meseleyi açınca artık konuşmak onun için farz olurdu. Şu namussuz, Allanın belası Zülfü de bir türlü açmıyor ki Ğnce Memed sözünü. Ulan deyyus, bir kerecik olsun Ğnce Me-med desen, Ali Safa Beyi gözbebeğinin tam ortasından vurdular, kızıl kanlara belediler onu, diye söylesen ne olur. Öfkeden deliye dönmüş, dişi dişini yiyor, içi alıp alıp veriyor, ulan iki bin yüzlü Zülfü, ben ne bilirdim senin Beyle bu kadar laubali

38

olduğunu, diye düşünüyordu, yoksa seni Erciyesin ejderhası gibi kuşatır, sana Ğnce Memedin şu fıkara millete yaptıklarını bir bir ezberletirdim, sen de onun yüksek huzurlarında şimdi bülbüller gibi öterdin. Aaah, bir yanılıp yazılsa da surdan bir tanesi bir Ali Safa Bey lafı

açsa... Ğşte sen o zaman gör Karadağ-hoğlu Murtaza Ağayı ki, ne sözler söyler

Başkumandanın öz bir arkadaşına ki söz derim sana.

Arif Saim Bey daldığı karşıki tepenin doruğundan gözlerini içeriye getirdi. Bir süre gene dalgın, amaçsız yöreye bakın-dıktan sonra birden anımsamış gibi durdu, bastonunu yerden bir karış kaldırdı:

"Hazır ol Zülfü," dedi, "önümüzdeki bahara hazır ol. Seni bir ziraat heyetinin başında Avrupaya göndereceğim. Gider misin?"

"Gider misin de ne demek," diye güldü Zülfü. "Gider misin de ne demek, can atarım."

"Öyleyse hazır ol Zülfü."

"Hazırım."

"Herkesi, bütün savaşa katılan kahramanları bu millet mükafatlandırdı. Bir tek kişi, bir alçakgönüllü kahraman bu mükafatlardan payını alamadı, o da benim canı azizim Zülfü

biraderim, kahramanım. O da şurada gördüğünüz işte bu kişi, bir kasaba tapucusu. Onu

Tapu Genel Müdürü yapsak, Ziraat Vekili yapsak, Zülfü bunların hiçbirisine tenezzül etmez.

Ğşte bu adamdır o. Ğşte bu canı azizim olan Zülfüdür. Paşa beni ne zaman görse sorar,

Zülfüyü gördün mü, Zülfü nerde, Zülfü ne yapıyor diye... Ğncirleri, afedersiniz her birisinin

kehribar renkli kıçından bal akan incirleri Paşa Hazretleri, vatan kurtarıcı ulu insan bir

görse, deli olur. Ğşi gücü bırakıp doğru Çukurovaya koşar."

Karadağhoğlu içinden söylendi, gelsin de görsün Çukuro-vayı. Gelsin de Zülfü deyyusunun

portakal bahçesi dediği o çalılığın içinde iki gözbebeğinin ortasından Ğnce Memedin

kurşunlarını yesin. Yesin de aklınız başınıza gelsin. Ulan Arif Saim Bey, ulan dürzü, ulan şu

meymenetsiz Zülfüden bile beter ikiyüzlü, bekle bakalım bekle. Altı ay sonra Ğnce Memed

gelip de Ankarayı basmazsa ben de o ayağı yalın, götü açık Ğnce Memed Çocuğuna Ğnce

Memed demem. Senin iki kaşının arasından

i

vurmazsa... Ğnce Memed seni gözbebeğinden değil de iki kaşımın arasından vursun ki, seni kim öldürdü göresin.

"Evet Paşamız böyle işlere çok meraklı. Kendileri Dörtyol-da bizzat bir portakal bahçesi kurdular. Kendileri toprağa çok meraklıdırlar. Şimdiye kadar binlerce dönüm toprak aldılar. Kendileri toprağı ne yapacaklar, salt numuneyi imtisal olmak için fertlere, bunu yaptılar. Ve bizler de numuneyi imtisal olmak için alıyoruz toprakları."

Zülfüye döndü, ona sevgiyle, sevecenlikle gülümsedi:

"Sen daha toprak alıyor musun?"

"Hiç almaz olur muyum Bey! Tabii alıyorum. Ben de bu Çukurova köylülerine canlı, gözlerinin önünde, öyle bir numuneyi imtisal oluyorum ki... Şu portakal, şu nar, şu incir bahçelerini kurarakdan öyle bir numuneyi imtisal olacağım ki... Pamuk çiftliklerini kurup Avrupalıların gözlerini kamaştıracağım. Sen sağ olasın, var olasın Bey. Allah senin sayini üstümüzden eksik etmesin."

"Teşekkür ederim Zülfü. Hele seni bir Avrupaya gönderelim de, ilmini artırarak oradan bir dön de..."

"Çok şeyler öğreneceğim Beyim yüksek sayenizde... O kadar, o kadar çok ki... Ne, ne yapıyorum biliyor musun Bey?"

"Ne yapıyorsun Zülfü?"

"Şimdi Bey, beni iyi dinle, beni iyi dinledikten sonra da bana delisin deme."

"Demem."

"Bütün kasaba bana deli diyor."

"Desinler. Ben demem."

"Şimdi ben... Biliyor musun, bütün paramı zeytin fidanlarına harcıyorum. Köylülere dağlardan zeytin fidanları söktürüp getiriyor ve de diktiriyorum. Çukurova bir de sayenizde bir büyük zeytinlik olacak. Ne kadar çok zeytin fidanı diktim biliyor musun, çoğu da tuttu?"

"Ne kadar?"

"Otuz bin."

"Ğşte Cumhuriyet bizden böyle yenilikler istiyor. Sen ne dilerseñ dile Paşadan, senin için yok yok."

"Biliyorum Beyim ya, burada çok dedikodu yapıyorlar."

40

Onlara göre ben bütün bu yaptıklarımı vatanın hayrı için değil de salt toprak almak için yapıyormuşum."

Arif Saim Bey göbeğini hoplata hoplata uzun uzun güldükten sonra:

"Hay Allah," dedi, "senin ne ihtiyacın varmış böylesi uydurmalara ki... Bütün Çukurova senin. Dilediğin yerde dilediğin kadar büyük çiftlik kurabilirsin. Bu beyler bunu bilmiyorlar mı? Bu vatani biz kurtardık. Azıcık, bir çiftlik kadar toprağın da hakkımız olduğunu bilmiyorlar mı? Aldırma sen onlara. Ğşine bak. Ne kadar toprak istersen, beğendiğin yerden o kadar toprak alabilirsin, bu kasabalılar bunu bilmiyorlar mı? Bunun için kimse sana bir şey söyleyemez. Bu yüzden sana bir tek kelime söyleyeni vatan haini ilan eder ve hem de astırırım. Sen kimsin sen, bunlar seni bilmiyorlar mı? Sen de bunu bilmiyor musun?"

"Biliyorum Beyim."

Murtaza Ağa karşıda, sedirin üstünde hırsından çatıyor, Taşkın Halil Beye, Molla Duran Efendiye, ötekilere kaşla gözle, elleri ayaklarıyla işaretler yağdırıyordu Ğnce Memeden söz açılın diye. Ötekiler put kesilmişler, derin bir huşu içinde Zülfüyü dinliyor, hayranlık dolu gözlerini bir an için olsun Arif Saim Beyden ayıramıyorlardı. Murtaza Ağaysa içinden alıp

alıp veriyor, Arif Saim Beyi, oradakileri baştan aşağı kalaylıyor, öfkesinden patlayacak gibi oluyor, sonra birden Ali Safa Bey, Ğnce Memed sözünü biri açacak diye umutlara düşüyor, bekliyordu. Ötekilerse hiç oralı olmuyorlar, arada sırada da öfkeyle Murtaza Ağaya bakıp boyun kıvrıyorlar, içlerinden de bu adam bizi Beyin huzurunda rezil rüsvay edecek, diye geçiriyorlar, korkuyorlardı.

Öğleyi az geçe odanın ortasına birkaç masa getirilip birleştirildi, üstlerine de ak patiskadan turuncu iri gülle işlenmiş örtüler atıldı. Rakılar, şaraplar getirildi karla doldurulmuş kovaların içinde. Tandır kebapları, ayranlar, pilavlar, öteki kebaplar, bahçede eşkıya kebabı bile yapılmıştı, türlü türlü yemekler aşağıdaki mutfaktan sofraya taşınıyordu. Getirilen yemeklerden, rakısını içen Arif Saim Bey şöyle bir tadıyor, çiğnerken duruyor, düşünüyor, eğer yüzü azıcık asılmışsa, önündeki kalaylı sahan hemen kaldırılıp yerine bir başkası konuyordu.

41

Öğle yemeği tam akşama kadar sürdü. Arif Saim Bey eşkıya kebabını çok sevmiştir:

"Yahu Taşkın Ağa," dedi, "yahu biz Toroslarda düşmana karşı çarpışırken, sen o dağlarda bize eşkıya kebabını niçin hiç yapmıyordun?"

Taşkın Ağa sevinç içinde güldü:

"Dövüşmekten yemek yemeye fırsat mı bulabiliyorduk, sen söylesene Bey?"

"Doğru, doğru," diye güldü Arif Saim Bey. "Yerden göğe kadar hakkın var."

Murtaza Ağa içinden veryansın ediyordu, şu deyyuslara bakındı hele şu deyyuslara,

düşmanla öylesine çarpışmışlardı Toros dağlarının doruklarında ve hem de kovuklarında

yemek yemeye fırsat bulamamışlar! Yalancının o güzel avradını cümle alem düdüklesin mi?

Hem böyle düşünerek sövüyor, hem de oradakilerin gözlerinin içlerine anlamlı anlamlı

bakıyordu. Oradakiler onun yüzünden epeyce tedirgindiler. Bir ara Murtaza, elleri karnında

iki büküm yerinden kalkıp Zülfünün yanına geldi, kulağına eğildi:

"Ulan Zülfü," diye fısıldadı. "Ulan ocağın bata bre ulan senin. Ulan zeytin çiftliklerinin sırası mı? Ülkenin asayışı bozulmuş. Ğnce Memed önüne geleni gözbebeğinin tam ortasından kurşunluyor. Dağlar taşlar eşkiyayla, insanları tam gözlerinin bebeklerinden vuranlarla doldu, amanın Zülfü, amanın oğlunu öldürdüm ocağına düştüm, amanın bu ne haldır, söyle Beye ki, bir alay, bir fırka, bir kolordu göndersin ki... Dağlar taşlar, tüm köylüler hali isyanda..."

"Sus ve git," diye kaşlarını çattı Zülfü. "Ğnşallah Bey duymadı bu konuştuğlarımızı."

Beyse pencereden dışarıya bakıyor, eşkiya kebabından bir parçasını gövdeye indirdikten sonra uzun uzun parmaklarını yalıyordu. Yalamayı bitirince de kadehine yapışıp gözlerini kapatıp rakısını bir tapınmada mest olarak içiyordu.

"Gidiyorum Zülfü," diye inledi Murtaza. "Gidiyorum ama sen de bunu unutma."

Odadan dışarıya çıktıktan sonra kapının yanına çekilip orada durdu. Arif Saim Bey onu saklandığı yerde göremiyordu.

Öteki de canını dişine takmış işaretlerle Zülfüyü çağırıyor, yanına gelmesini istiyor, ona önemli, çok önemli bir şeyler söyleyeceğini anlatmaya çalışıyordu. Zülfüyse gelmemekte diretiyor, yüzünü buruşturuyor, onu elleriyle kovuyordu.

Aralarındaki sessiz tartışma uzun sürdü. Sonunda Murtaza öyle bir işaret yaptı ki Zülfü artık yerinde kalamazdı, hemen yerinden fırlayıp kapıya vardı:

"Ne istiyorsun be Allahm belası kafasız herif, senin elinden hiçbir yerde bize rahat yok mu?" diye dişlerini sıkarak yılan gibi fısıldadı. "Söyle ne istiyorsun benden?"

Murtaza gözlerini belerterek:

"Farkında değil misin Zülfü kardeşim, biz hepimiz ölüyüz. Bugün Ali Safaya, yarın bana, öbür gün de sana. Kurdun ağzına kan bulaştı. Toros dağlarını tuttu Ğnce Memed. Dağlar hali

isyanda. Yılanın başını daha küçükken ezmeysek, bir Ğnce Memed iki, iki Ğnce Memed dört, dört Ğnce Memed... Çok kalabalık var şu dağların arkasında, şu kocaman Anado-lunda, çok insan, çok insan... Amanın gün geçirip fırsat vermemeli zamana. Aman ha... şimdi söyle Beye ki... Halimiz duman... şimdi bizim halimiz duman, altı ay sonra da onların... Ğnce Memed altı ay sonra Ankaranın kapısına dayanmazsa..."

"Suuusss," diye onun ağzını kapattı Zülfü. "Sus, Bey bunu duymasın, seni ipe çektirir. Kim oluyormuş Ğnce Memed de Ankaranın kapısına dayanıyormuş. Sus, kimsecikler duymasınlar bunu, suuus!"

"Ama biz öldük."

"Kimseye bir şey olmaz, sus, delirme."

Murtaza Ağa yalvardı yakardı, Zülfünün ayaklarının altını öptü, o aldırmadı. O konuştuğa, öteki gülüyordu.

"Kendi düşen ağlamaz," diye sonunda merdivenlere atıldı Murtaza Ağa. Koşarak dışarıya çıktı. Topal Ali onu zeytin ağacının altında bekliyordu. Ali Safanın evine yürüdüler. Ev, avlusu, salonu, balkonu, odalarıyla ağzına kadar uzaklardan gelen konuklarla zıncazınc dolmuştu.

"Ne kadar çok insan, ne kadar çok insan," diye şaşkınlığını söyledi Murtaza Ağa.

42

43

"Ne kadar çok da seveni varmış," diye karşılık verdi Topal Ali. "Aboooov!"

Murtaza Ağa bir süre durdu, düşündü:

"Ali Safa eceliyle ölse, onun cenazesine bu kadar insan gelir miydi Ali?"

"Gelmezdi Ağam!"

"Gelmezdi Ali, gelmezdi. Pekiyi Ali, sen bu dünyanın en akıllı adamısın, malım da sana

kurban, canım da... Sana bir sual soracağım, amma sen korkmadan benim bu sualime karşılık vereceksin."

"Veririm Ağam."

"Eğer Ali Safayı Ğnce Memed değil de başka birisi öldürmüş olsaydı, bu cenazeye bu kadar kalabalık gelir miydi?"

"Gelmezdi."

"Gelmezdi yaaa. Bunun yüzde biri bile gelmezdi. Ğnce Memed sayesinde Ali Safa Bey Ğran Şahı gibi gömülüyor."

Avlu kapısından döndüler.

"Çok kokuyor Ali."

"Kokuyor."

"Koku burnumun direğini kırdı."

"Benim de," dedi Ali.

"Ali!"

"Buyur Ağam."

"Gayret dayıya düştü. Kurda ne demişler?" Gözlerini ok gibi Alinin gözlerinin içine dikti baktı.

"Demişler ki, senin boynun niye böyle çok kaim, bu değil mi Ağam?"

"Kurt da demiş ki Ali, kendi işimi kendim görürüm de... Onun için Ali biz kendi işimizi kendimiz görmeliyiz. Ne can-darmadan, ne Ankaradan, bize hiçbir yerden bir hayır yok."

"Yok," dedi Ali.

"Bundan sonra Ğnce Memed kimi öldürecek?"

"Kimi olacak Ağam, elbette seni."

"Keski bulaşmayaydım bu kadar bu Ğnce Memede."

"Keski," diye içini çekti Ali."

"Bundan sonra sıra bende."

"Sende," dedi Ali.

44

"Onun için ne yapip yapmalı Ğnce Memedi öldürtmeliyiz."

"Öldürtmeliyiz."

"Bu geceden itibaren evde de kalmamalıyız. Her gece başka bir yerde... Seni de öldürür mü Ğnce Memed?"

"Senden sonra da beni öldürecek."

"Ne biliyorsun?"

"Bilirim. O Ğnce Memed var ya... O, bela bir adamdır."

"Bilirim beladır."

"O her şeyi görür, bilir. Şimdi bizim burada ne konuştuğumuzu bile görür, duyar. Onun her yerde gözü, kulağı vardır. Ona her şey ayan beyandır. Gökteki uçan kuş, yerdeki yürüyen karınca bile bu dünyada ne olup bitiyor, ona ulaştırır. O, şu dağın arkasına baksın, gözleri dağı deler geçer ve arkasında ne var, görür."

"Şimdi bizim burada şu konuştuğumuzu bile duymuş mudur?"

"Duymuş mudur da ne demek, elbette duymuştur. Onun duymadığı bir şey olamaz. Şu ağaçlardaki yapraklar onun gözüdür. Şu akan sular, biten otlar, yağın yağmurlar, esen yeller onun kulağıdır."

"Tevatür. Tevatür değilse de biz yandık."

"Biz yandık Ağa. Biz ölmüşüz de üstümüze ağıt yakan yok."

"Tevatür. Böyle bir insan bu dünyaya gelmemiştir."

"Hayır, hiç gelmemiştir."

"O zaman işte, o her şeyi duyuyor, görüyorsa, biz de bir kapalı yere sığınıp işaretlerle konuşalım, gene de duyar mı?"

"Onun orasını bilemeni Ağa."

"Tevatür."

"Tevatür Ağa."

Kasabayı çıkmışlar Kabasakıza doğru yürüyorlardı. Uzun bir süre konuşmadan yürüdüler.

Murtaza Ağanın alnı kırışmış, derin düşüncelere dalmıştı. Arada bir de durup tepeden

tırnağa, üç adım arkasından gelen Topal Aliyi süzüyordu. Kimi hayranlıkla, kimi de

küçümser bakıyor, Ali onun aklından nelerin geçtiğini bir türlü anlayamıyor, o da Ğnce

Memedi düşünüyordu. Acaba kaçmış kurtulmuş, selamete erişmiş miydi,

45

yoksa candarmalar onu yakalamışlar vurmuşlar mıydı? Ya da bir kovukta aç susuz, kimsiz

kimsesiz sıkışmış kalmış mıydı? Doğrusu Ali çok endişe ediyordu. Dağ taş candarmayla

dolmuştu. Bir de Memedin sığınacak belli bir yeri yoktu. Çok deneysiz bir çocuktü. Onunla

gitmediğine kimi zaman bin pişman oluyor, kimi zaman da seviniyordu. Bundan sonra bu

kasabada Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın yanında Ğnce Memede çok yardım edebilir, onu çok

belalardan kurtarabilirdi. Ama işte bu günler kötü günlerdi. Memed bu günleri bir

atlabilse gerisi kolaydı. Ğnşallah Yörüklerin içine düşmüştür. Yörükler Kerimoğlundan

dolayı onu severler. Belki onlar candarmaya vermezler Memedi. Kim bilir, insanoğlu belli

olmaz ki, belki de bütün bu dağların adamları gözlerinin bebeği imişçesine korurlar onu.

Belki de hemencecik yakalar candarmalara veri-verirler onu. Ğçinde onulmaz bir acı, bir

pişmanlık, ne demişti de onunla birlikte dağlara gitmemiştü... Birlikte olsalardı, onları şu

koskocaman dağlarda kim yakalayabilirdi. Onun şu mor dağlarda bilmediği kovuk, delik,

mağara, tanımadığı insan mı vardı...

Az daha durmasa, önüne gelmiş dikilmiş, tepeden tırnağa onu süzen Murtaza Ağaya çarpacaktı. Murtaza Ağa gözlerini sert, dimdik onun gözlerine dikmiş bakıyordu.

"Söyle Topal Ali," diye bağırdı. "Bana doğruyu bir bir söyleyeceksin ki..."

Alinin birden yüreği cızz etti, acaba bu Murtaza Ağa her şeyi biliyor muydu, biliyor da kendisiyle eğleniyor muydu, böyle eğlene eğlene şu ilerde kendisini öldürecek miydi? Bir daha da Ğnce Memedi hiç göremeyecek miydi? Alinin üstünde tabancası yoktu. Bir küçücük hançeri, bir çakısı bile yoktu. Tetik bulunmalıydı, o tabancasını çekince belki elinden alabilir, onu vurabilirdi. Böylelikle Ğnce Memed bir Ağa daha öldürmüş olurdu.

Yay gibi gerilmiş Topal Ali:

"Buyur Ağa," dedi. "Zatına her şeyi bir bir söylerim." Sesi bir meydan okumaydı.

"Söyle bakalım, sen Ğnce Memede niçin bu kadar düşmansın?"

46

Topal bunu hiç beklemiyordu. Sevinmesiyle çözülmesi bir oldu. Sendeledi. Hemencecik de kendine geldi.

"Ağama bak hele Ağama, kara gözlü de yiğit, cömert Ağama, sen benim Ğnce Memede niçin düşman olduğumu bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Bil öyleyse. Abdi Ağa, o gül yüzlü, mezarında ışıklar içinde yatası, fıkara babası, insanlar cömerdi, yüreği insanlık dolu, o, dünyamızın biriciği, o Hazreti Ali ayarı Ağa kimin ağasıydı, kimin gözünün bebeği, yüreğinin bağıydı, benim... Onu öldüren, dört kitaptan murtat, dört kitapta katli vacip olan kim, Ğnce Memed... Yeter mi?"

"Yetmez," dedi, başını kaldırmış, gözlerini onun gözlerinin içine dikmiş Murtaza Ağa.

"Ağamı öldürdüğünü yetmez mi, ekmek kapımı, çoluğumun çocuğumun, benim sıtaramı

öldürdüğü yetmez mi?"

"Yeter," diye güldü Murtaza Ağa.

"Şimdi de canımı alacağı yetmez mi?"

"Yeter," dedi Murtaza Ağa, kendine bir ortak bulduğuna sevinerek.

"Yıllardır ölüm korkusundan, Allah düşmanımın başına vermesin ölüm korkusunu, dünyada bir şey vardır her şeyden beter, ölümden de zalim, o da ölüm korkusu, ben ölüm korkusundan ölmüşüm, tükenmişim, ölmüşüm. Benim kıymetli Ağam Abdi Ağa öldürülmeden çok önceleri zaten ölüm korkusundan dolayı ölmüş gitmişti."

"Öyleyse, biz de Abdi Ağaya, Ali Safa Beye benzemeden Ğnce Memedin hakkından gelmeliyiz. Sen bundan sonra benim öz bir kardaşımsın, oğlunsun, gözümün bebeğisin.

Demek bunca yıl bu kadar korktun?"

"Korkudan öldüm ve hem de ölüyorum."

"Ben de..."

"Bu adamın vücudu ortadan kalkmadan..."

"Bize bu dünyada yaşamak haram."

"Haram," dedi Topal Ali.

Geriye dönüp ağır ağır kasabaya yürümeye başladılar. Gün Çok aşağılara inmiş gölgeler uzamıştı. Kasaba evlerinin camla-

47

ndan bir ışık, bir parıltı seli çağlıyor, evler, ağaçlar, tepeler bir aydınlığın ortasında, buğusunda dönüp duruyorlardı.

"Ali!" Sesi yumuşacık, sevecendi.

"Buyur Ağam?"

"Ali sen bu izciliği kimden öğrendin?"

"Hiç kimseden Ağam."

"Sen anandan izci mi doğdun?"

"Doğmadım ama, ona benzer bir şey."

"Ne demek ona benzer bir şey, ya doğdun, ya doğmadın."

"Hem doğdum, hem doğmadım."

"Peki nereden öğrendin sen bu hüneri?"

"Baka baka..."

"En çok neye baktın?"

"En çok izlere baktım."

"Ğzlerde ne gördün?"

"Ğzler sahiplerine benzer. Bir at izine baksam, üç aşağı beş yukarı o atın nasıl bir at olduğunu anlarım. Yelesini, kuyruğunu, boyunu boşunu sana gerçeğine yakın söyleyebilirim. Hele insan izlerini... Ğzlerden insanların yüreğini okurum. Hangi yöne gitmişler, ne düşünerek, nasıl düşünerek gitmişler bilirim. Sevinçli mi, öfkeli mi, küskün mü, kederli mi, içi karanlık mı bilirim. Aydınlık mı, dost mu, düşman mı bilirim."

"Tevatür."

"Tevatür değil Ağam."

"Ğzime bak öyleyse. Bak ve ne düşündüğümü söyle."

Ali hemen gerisin geri dönüp eğildi, izleri inceleye inceleye sel yatağına kadar geldi:

"Öyleyse şimdi beni dinle Ağa," dedi. "Bak, önce kuşkulusun. Ğnce Memeden daha çok benden korkuyorsun, doğru mu?"

"Doğru..."

"Gittikçe korkun azalıyor. Sonra, ne Ğnce Memeden korkuyorsun, ne de benden. Ğçinde şahlanmış bir yürek. Bütün dünyayla tek başına cenk edebilirsin. Arkasından birden gene

onulmaz, dehşet bir korkunun içine düşüyorsun. Birileri seni aşıyor, sen susuyor, yutuyorsun bunu. Sonra yalvarıyorsun ona. Sonra da öfkeden deliriyor, patlıyorsun. Birden yanındaki

48

adama kanın kaynıyor, o, ben olacağım, gönlün sağ yana doğru Ş/ bütün kuşkuların bitiyor, ona kardeş gibi bağlanıyor-
sun."

Birden Topal Ali olduğu yerde durdu kaldı. Sarı çiçekli bir

dikenin dibindeki ize takıldı, yüzü sapsarı kesildi. Ağzı kurumuştur, zor konuştu, sözler ağzından yarım yamalak döküldü.

"Ğşte bu izde beni öldüreceğin yazılı." Doğrudur, yalvara-rak Murtaza Ağanın gözlerinin içine baktı. "Beni niçin öldürmeye karar verdin Ağa?" diye sordu. "Ben ne yaptım sana?"

Murtaza Ağa telaşlandı, çabuk çabuk konuştu:

"Doğru, amennah... Korkuyorum senden. Şimdi bile. Ben Ğnce Memeden değil, senin o gözlerinin dibindekilerden korkuyorum. Doğru, seni öldürmeliyim ben."

"Öyleyse ben gideyim Aşam," diye boynunu büktü Topal Ali. "Adam adamdan korkar, anlarım. Adam benden hiç korkar mı?"

"Korkar korkar, adam senden korkar ya, sen bir sonraki izlere bak... Seni öldürmekten vazgeçtiğimi görürsün."

Ali öteki izlere bakınca sevindi:

"Ğşte böyleee," dedi, Ağanın kolundan sevgiyle tuttu. "Ğşte burada kardeş olmuşuz." Bir izleri araştırıyor, bir Murtaza Ağanın yüzüne durup bakıyordu.

"Vazgeç Ali," dedi Murtaza Ağa. "Bundan böyle sen benim can bir kardaşımın."

"Kardaşımın."

"Anamsın, babamsın."

"Bu kadar da korkma Ağa Ğnce Memeden. Bundan sonra yanında ben varım."

Ağa, sevinç içinde kalmış gülüyordu:

"Ali sen kuşun kanadının izini..?"

"Evelallah."

"Sudaki balığın izini..?"

"Evelallah!"

"Ali sen Arif Saim deyyusunun izini..?"

"Evelallah!"

"Yahu Ali kardaşım, böyle de insanlık olur mu? Koskocaman, Ali Safa Bey gibi bir Milli Savaş kahramanı öldürölmüş..."

49 ;;-..

Alinin kolundan tuttu. "Şimdi herkes, Zölfü bile, Arif Saim bile milli kahraman, fıkara, korkak, karıncadan ürken Ali Safa neden kahraman olmasın... Kim bilir Ğnce Memedi görünce ne kadar da korkmuştur fıkara... Daha tüfeğini görünce Ğnce Meme-din, daha Memed tetiğe basmadan canı çıkıvermiştir fıkaranın, korkudan. Eşkiya da ölüye sıkmuştır kurşunu. Gittim gördüm ölüsünü, bir damla kan çıkmamış. Kafası parçalanmış, odanın duvarlarına yapışmış, dediğim gibi, tevatür. Ölülere kurşun sıkarsan bir damla kanları çıkmaz."

"Bilirim, çıkmaz," diye onu onayladı Topal Ali.

"Ğşte bu zavallı, karıncadan ürken fıkaraı kurşunlamadan öldürmüş de Ğnce Memed, onlar da oturmuşlar onun cenazesi üstüne keyfediyor, rakı içiyorlar. Ulan bir tanesi, yazık oldu şu karıncadan ürken Ali Safaya demiyor, bu nasıl insanlık?"

"Bu nasıl insanlık?"

"Ama gelecekle Ğnce Memedler, koyunlarından önce karılarını alıp daĝa kaldıracaklar.

Buna sevinirler."

"Sevinirler," dedi Topal Ali.

"Ardından da gelecekle, mallarını mülklerini yağma edecekler."

"Ardından da," dedi Topal Ali, "kellelerini kesecekler."

"Öyleyse şimdi gülsünler onlar Safanın mezarının üstüne. Duvarlara yapışmış beyniyle alay etsinler... Gene de şu fakir fı-karaya bak Ali, sanki her birisinin kardaşı ölmüş, sanki her birisinin evinden bir ölü çıkmış gibi yas içindeler. Ağıt yakıp ağhyorlar. Eeee, fırsat bulunca da bizi bunlar parçalamayacaklar mı?"

"Parçalamazlar Ağam."

"Ne dedin, ne dedin, parçalamazlar mı?"

"Parçalamazlar. Onlar insana kıymazlar. Onlar insana kıy-salardı bu dünya böyle olmaz başka türlü olurdu. Onlar çok yumuşaktırlar, tıpkı ipek gibi."

"Ğpek gibi," diye derin, rahat bir soluk aldı Murtaza Aĝa. "Demek onlar günü gelince bizi parça parça doğramazlar?"

"Doğramazlar," dedi Ali göğsü kabararak, kıvançla.

Murtaza Ağanın yüzü ışıdı, olduğu yerde durup Alinin yanına gelmesini bekledi:

i

50

esi

"Ben de biliyorum Ali," dedi, "onlar bizi doğramazlar. Doerasalardı zaten bu dünya böyle olmazdı." Sesini hemencecik kesti, başını yere dikip derin düşünelere daldı. Epeyce sonra başını yerden kaldırdığında yüzü keder içinde kalmıştı. "Sen Kuyucu Murat Paşa diye birisini duydun mu?"

"Duymadım," dedi Topal Ali.

"Bir zamanlar, belki bundan iki yüz yıl önce şu Toros dağları azmış, gene böyle baş kaldırmıştı. O senin kimseyi öldürmez dediğin, benim de öyle bildiğim baldırıçıplaklar konaklar yıkıyor, evler yakıyor, kelleler kesiyor, azgınlaştıkça azgınlaşı-yordu. Başlarında gene böyle boyu bir karış Ğnce Memedler, gene böyle Ferhat Hocalar. O Ferhat Hoca var ya, ne idiği bellisiz bir kişi. Belki de casus. Onu astracak Arif Saim Bey. O asılacak ki biz rahat edelim. O, Ğnce Memedin akıldanesi imiş, doğru mu?"

"Doğru," dedi Ali.

"Ğnce Memedi Ağalara karşı o kışkırtıyormuş."

"Biliyorum, doğru."

"Sen Ğnce Memedi görse tanır mısın?"

"Tanırdım."

"Şimdi tanıyamaz mısın?"

"Bilmem ki, ben onu bildiğimde küçücük bir şeydi. Sümüklü bir çocuktü. Diyorlar ki şimdi koskocaman olmuş, boyu kavak gibi uzamış. Yüzüne bakılamıyormuş korkudan."

"Öyle diyorlar. Ben de öyle duydum. Sen demek Kuyucu Murat Paşayı duymadın?"

"Duymadım," diye sıkılarak söyledi Topal Ali.

"Gene bunlar gemi aزیya almışlar. Gene Ğnce Memed, Ferhat Hoca başlarında, gene teknil Toros dağları, Urum toprakları ayağa kalkmışlar. Kızgın millet, öfkeli, kızgın boğalar gibi düşmüşler ovaya, taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmamışlar. Kimse de bu durumu Padişahımıza söyleyemiyormuş. Padişahımız gazaba gelir diye ürküyorlarmış. Sonunda bunlar öylesine azıtmışlar ki Ğstanbulu almaya, Padişahımızın kellesini kesmeye ant içip Ğstanbula yönelmişler. Padişahımızdır ki olamı biteni duymuş... Ben bunları büyük tarihlerde okudum Ali Ağa kardaşım."

"Biliyorum Ağam, senin yüksek okumuş olduğunu, aklının her bir şeye erdiğini. Yalnız ben değil, bütün cümle alem biliyor senin ne kadar akıllı bir kişi olduğunu. Ne kadar okumuş..."

"Sağ ol Ali kardaş, var ol Ali kardaş. Ğşte bunu duyan Padişahımız çok korkmuş. Ğstanbulun üstüne yürüyen bir kişi, iki kişi değil ki, yüz bin, yüz milyon kişi. Ğşte o zaman Padişahımız seraskeri Murat Paşayı çağırılmış, ya Murat, demiş, bu ne haldir, koca Toros dağları, Konya, Sivas ovaları, Akçadeniz, Karadeniz kıyıları ve Van gölü üstümüze yürümüş ki yer götürmez insan ile. Tez hazırlan, doludizgin git Torosa. Yılanın başı oradaymış, var git oraya ve de oradaki yılanın başını ez! Ğnsaf, merhamet yok. Bütün Torosu yediden yetmişe kılıçtan geçir."

Topal Ali:

"Tevatür."

"Kuyucu Murat Paşadır çekmiş ordusunu, gelmiş Torosa, çıkmış dağlara. Önce birkaç gün yatıp dinlenmiş ordusuyla çamların altında, ak çağşaklı, yarpuz kokulu pınarların başında. Kestirmiş emlik kuzuyu, yemiş kebabı. Murat Paşadır bu, seksen, doksan yaşındadır. Tecrübeli bir adamdır ki, Osmanlı Ğmparatorluğunu kurtaran. Üç gün sonra orduyu ayağa kaldırmış, ellerine kazma kürekler vermiş, nerede bir düzlük görmüşse oraya kuyular kazdırmış. Bunu gören, duyan millet de şaşırılmış, Padişah da... Amanın şu ihtiyar Murat Paşa aklını kaçırılmış olmasın? Paşa durmadan kuyu kazdırıyormuş. Torosta kuyu kazdırmadık yer bırakmamış, bir iki hafta durmadan kuyu kazdırmış. Sonra da orduyu çekmiş asilerin üstüne. Asileri dağların doruklarına kadar kovalamış, hepsini de yakalamış. Başlamış çoluk çocuk doğramaya, doğrayıp kazdırdığı kuyulara doldurtmaya. Başkaldıran insan o kadar çokmuş ki, kazdırdığı kuyular yetmemiş. Yeni kuyular kazdırmış, o da yetmemiş.

Kumandanları demiş ki, kıymetli seraskerimiz, bu kadar insanı kuyulamakla nasıl başa

çıkartırız? Murat Paşadır, dini bütün Müslüman bir adam, buna çok öfkelenmiş, bağırır, bağirtısından, öfkesinden taşlar sallanmış, toprak çatlamış, ben, demiş, hiçbir Müslümanın ölüsünü açıkta bırakıp kurda kuşa yem edemem. Orduyu ikiye ayırmış bundan sonra, yarısı kuyu kazıyor, yarısı da çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın kız demeyip

52

Müslümanları doğruyormuş. Murat Paşa elhamdülillah Müslüman adam, dini bütün adam, o savaşta, tepeden tırnağa kana batmış çıkmışken bile bir kerecik olsun namazını kazaya bırakmamış- Murat Paşa öyle dini bütün bir Müslümanmış ki bir kuyuya kadını erkeği bir arada gömdürmezmiş. Müslümanlıkta kadınla erkeğin bir arada, üst üste yatması var mı?"

Alinin gözlerinin içine baktı.

Ali:

"Yok," dedi.

"Ğşte dini bütün Murat Paşamız da doğradığı Müslümanların bebelerini ayrı bir kuyuya, çocuklarını, kızlarını, kadınlarını, yaşlılarını, gençlerini de ayrı ayrı kuyulara gömdürmüş. Sonra da başlarını yakalamış asilerin, sormuş, niye yaptın sen bunu, demiş. O da zulüm gördük biz, demiş. Bize Müslümanlık harici işler yaptılar, sipahiler, Padişahın adamları dinimize tecavüz ettiler, son meteliğimize, son koyunumuza, son kadınıma kadar elimizden aldılar, kızlarımızın da ırzlarına geçtiler. Murat Paşa sormuş, vay ocağın yıkıla, siz bunun için mi baş-kaldırdınız? Bunun için demiş asilerin başı. Sen Padişah olmak için başkaldırmadın mı? Adam çok yakışıklı, büyük ela gözlü, gençten birisiymiş. Çok da utangaçmış. Adam şaşkın şaşkın, ben nasıl Padişah olurum, ben Padişah efendimizin kemter bir kuluyum. Benim Padişah olmak aklımın köşesinden geçmez. Benim Paşa olmak bile aklımdan geçmedi. Bize zulmettiler, biz de ayaklandık. Kuyucu Paşa efendimiz de bunu duyunca bir aah çekmiş ki dağlar inlemiş. Vah, demiş, vah benim kara başım, bu kadar

insanı ben bunun için mi kuyuladım, vah, vah bana ki vaaah! Ocağım yıkıla ki benim, bu kadar insanı kuyuladım. Çok acımış, çok zarılamış ama dini bütün Murat Paşamız, iş işten geçmiş. Yanma almış asiler başını Padişaha götürmüş, hal keyfiyet böyle böyle Padişahım, demiş. Toros dağlarında insan, kurt kuş, börtü böcek hiçbir canlıyı bırakmayıp kuyuladım ama, iş başkaymış. Olanı biteni Padişaha anlatmış. Padişahtır gözlerinden kanlı yaşlar dökerek zarılamış, oy vatandaşlarım, kuyuların içinde yatan vay vatandaşlarım, demiş. O kadar üzölmüş ki, cennet mekan Padişahımız, asiler başını çağırıp iki gözlerinden öpmüş. Duydun mu Ali kardaş?"

53

"Duydum," dedi Topal Ali. "Ğki gözlerinden öpmüş."

"Öpünce de, oğlum asiler başı, sana üç değil, yedi değil, dokuz tuğlu vezirlik verdim ve de seni hem de Anadolu üstüne, bilcümle Urum üstüne Beylerbeyi yaptım, demiş. Ğşte böyle bu dünya kardaşım, öz bir kardaşım Topal Ali. Urum dediğı de o Kayseri, Sivas yöreleri."

"Böyle," dedi Topal Ali boyun kırarak. "Tam böyle."

"Sonra ne olmuş?"

"Ne olmuş?" diye sordu Ali.

"Sonra da efendim, o asiler başı var ya, ordulara serasker olmuş, o da Van dağlarında başkaldıranların üstüne yürümüş. Varınca Van dağlarına ne yapmış dersin?"

"Ne yapmış?"

"Ne yapacak, o da ilk önce kuyu kazdırmış. Şimdi Ankara duyacak bu işi, Ğnce Memedi...

Nasıl olsa duyacak, bütün To-roslar ayağa kalkınca. Ğsmet Paşa da, Deli Sinan Paşa kumandasında, Deli Sinan Paşa buraları çok iyi bilir, bir kucak da sakalı vardır. Sen hiç onun adını duydun mu?"

"Duydum," dedi Ali.

"Sen onun ne deli bir bela olduğunu biliyor musun?"

"Biliyorum," dedi Ali yüzünde en küçük bir değişiklik olmadan.

"Ğşte bu delinin kumandasında bir büyük, yer götürmez orduyu gönderecek Ğsmet Paşa Torosa. Deli Sinan Paşa ne yapacak, önce kuyular kazdıracak."

Ali:

"Allah göstermesin!"

"Allah gösterecek," diye göğsünü kabarttı Murtaza Ağa. "Böyle giderse, Ğnce Memed de dağlarda padişah olursa, bu vatanın altını oymaya devam ederse Deli Sinan Paşa gelecek ve hem de en önce bin tane kuyu kazdıracak."

"Allah göstermesin!"

"Yılanın başı küçükken ezilmeyince Allah gösterecek."

"Ölüyü ne zaman gömecekler Ağam?"

"Hemen olmaz," diye dönüp yürüdü Murtaza Ağa. Ham yolda rugan kunduraları toza batıp çıkıyor, yöreye sıcak tozlar fışkırtıyordu. "Hemen olmaz Ali kardaşım. Beklemeli ölü. Ale-

54

gün,

mi ibret için ölüyü bilcümle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları görmeliler, duymalılar."

"Ölü kokuyor, hava çok sıcak."

"Koksun varsın. Onun ölüsü beklemeli, bekleyecek. Üç

, bir hafta..."

"Kasabada kokudan kimse duramaz. Ölü bugün de kalırsa hepimiz ölü kokusundan dolayı soluğu dağlarda alırız. Ölü kokusu kötüdür. Ölü yarına kalırsa bu kasabada kokudan kuş, böcek, karınca, köpekler bile duramaz. Çok sıcak var."

Murtaza Ağa durdu, havaya, yolun kıyısındaki kavrulmuş, toz altında kalmış otlara, bitkilere

baktı, birden de ceketini çıkarıp koluna aldı.

"Amma da terlemişim. Gerçekten de çok sıcak var." Sonra da tepeden tırnağa, ilk olarak görüyormuşçasına Aliyi süzmeye, ikircikli, kuşkulu, korku dolu gözlerle ona bakmaya başladı. Önce parmağını Alinin başına dayayıp: "Bu böyle olamaz Alim, kardaşım," dedi.

"Sen benim öz kardaşım mısın, bunu kabul ediyor musun?"

Ali hemen toparlanıp hazır ola geçti.

"Ne demek ola ki... Senin ayağının vardığı yere bizim başımız varamaz. Zatınız bizi kardaşlığa kabul ettikten sonra..."

"Ğşte ol sebepten Ali Efendi kardaşım, Karadağhoğlu, Ğstiklal Savaşının gözünü daldan budaktan esirgememiş, göğsü tunç siper kahramanı Murtazanm kardaşmm başında böyle yırtık bir takke olamaz."

"Ne yapayım Ağam, fıkarahk..."

"Şimdi, derakap sana bir fötür şapka alacağız ki, o Arif Sa-im alçağı bile giymemiş ola."

Sonra da onu yırtık, bir zamanlar sırmalı olan çizgili, yarım kollu Maraş abasının kolundan tuttu: "Bu ne?"

"Abadır Ağam."

"Bu da olmaz. Benim kardaşım... Hemen şimdi çarşıya... Doğru terziye." Gözlerini şalvara indirince bir iyice öfkelendi. Sonra da acıyla güldü: "Ğşte bu hiç olmadı Ali kardaşım. Benim can bir biraderim böyle el dokuması, bir iplik çeksen bin yama dökülür bir şalvarı nasıl giyer?"

"Ne yapalım, fıkarahk, evi yolu yıkılsın fıkarahğm."

55

"Bundan sonra sen fıkara olamazsın, değilsin. Söyle, değil-sm.

Alinin yüzü soldu:

"Değilim..." Dili diline dolaştı. "Sayende değilim, değilim, olmayacağım da..."

"Doğru terziye. Bu mintan, Maraş inanışından, benim yanaşmalarım bile bunu giymiyorlar.

Olur mu Ali?"

Ali artık konuşmuyor, susuyordu.

"Peki, bu kırmızı postallar nedir Ali? Ayağımı kaldır bakalım, kaldır hele, allalem bunların dibi de delik! Göster, göster hele tabanlarımı. Utanma göster bakalım."

Ali utanarak önce topal, eğri, yamru yumru olmuş ayağını gösterdi. Postalın altından yumruk gibi kocaman bir nasır parçası gözüktü. Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın gözleri yaşardı:

"Vay kardaşım vay," dedi, "biz ne düşüncesiz adamlarmı-sız, vay kardaşım vay... Ben böyle Avrupadan hususi getirilmiş giyitler içinde gezeyim, sen de çıplak gez... Ben böyle İstanbul-da hususi surette yapılmış kunduralar giyeyim de ayağıma, sen postallarla dolaş, böyle kardaşlık olur mu? Doğru çarşıya!"

"Yalnız Aşam..."

"Ne yalnızı?"

"Ben postallardan başkasını giyemem. Bu ayağıma hususi postal gerek."

"Şimdi gideriz köşker kocamana, akşama kadar sana bir postal diker, hem de Maraşta bile görülmemiş."

Çabuk çabuk yürüyerek çarşıya geldiler, kumaşçıya gittiler, kumaşçı çok yaşlı, bir deri bir kemik, beli kırmızı göçmen kuşaklı bir adamdı.

"Çabuk çabuk, bir kat elbiselik, benim öz bir kardaşıma. Bak, bak Ali, beğen beğen beğendiğini al. Bak bak, ne kadar çok kumaş var."

Bir yandan topları gözden geçiriyor, bir yandan Alinin yöresinde dönüp kumaşları

gösteriyor:

"Bunu mu istersin?" diye soruyordu.

Ali suskun, dili boğazına akmış, hayran kumaş toplarına bakıyor.

"Bunu mu?"

56

Ali konuşmuyor.

"Bunu mu Ali kardaş, bak, çizgileri mor, halis yün." Ali susuyor, öteki boyuna gösteriyor.

Sonunda dükkancı baktı ki bunlar doğru dürüst bir kumaş seçemeyecekler, en üstteki kumlu,

koyu mavi kumaş topunu

indirdi.

"Kumaş arıyorsanız, işte bu. Ben Murtaza Ağa gibi bir soylu Beye bu kumaştan başkasını bu

dükkada layık göre-

mem."

Murtaza Ağa dükkancının bu davranışına sevindi:

"Beğendin mi, beğendin mi Ali Kardaş," diye onun yöresinde birkaç kez döndü.

Ali bir çocuk gibi utanarak kızarak:

"Beğendim," dedi. "Beğendim ama ne zahmet. Yazık değil mi bir çuval paraya?"

Kumaşçı:

"Ağa, sen paraya bakma," dedi. "Murtaza Ağada para ton kadar."

Murtaza Ağa da onu onayladı başını sallayarak:

"Hiçbir kıymeti yok."

Kumaşı alıp dükkandan çıktılar. Murtaza Ağa kumaşı alırken para vermemiş, salt, "Yaz

deftere," demişti kumaşçıya.

Terzi dükkanı iki dükkân ötedeydi. Hemen oraya vardılar. Terzi posbıyıkları ağarmış kısa

boylu, yuvarlak yüzlü, küçük gözleri fıldır fıldır yuvalarında dönen birisiydi.

"Hemen, hemen, hemen yarın isterim bu elbiseyi terzi başı. Hemen yarın. Paraya pula bakma, hemen yarın. Bu benim öz bir kardaşım Ali Ağadır. Böyle bir adam şu Çukurova toprağına şimdiye kadar gelmemiş, bundan böyle de hiçbir zaman gelmeyecektir."

"Aman Ağam, buyruğun baş üstüne ama, yarın akşama yetişmez."

"Yetiştireceksin."

"Yetişmez."

"Yetişecek."

Terzi bir anda yumuşadı, uzun uzun Topal Aliye baktıktan sonra:

57

"Olur Ağa," dedi. "Ne yapalım, bir elbise için senin hatırını kıracak değiliz ya... Gece sabaha kadar uğraşır bitiririz."

"Sağ olasın, var olasın," diye coşan Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, terzinin sırtına bir tokat indirdi.

Oradan köşkere uğradılar, sonra gömlekçiye. Ustalar yarın akşam biltekmil her şeyi vereceklerdi.

Murtaza Ağa önde, Ali arkada çarşığı birkaç kere bir uçtan bir uca geçtiler. Koca çınarın altındaki nalbantın yanında bir süre durdular. Murtaza Ağa saraca Aliyi, "Şu Çukurova ülkesine böyle bir adam gelmedi, bundan sonra da kıyamet kopsa gelemez," diye tanıttı.

Saraç, "Vasuphanallah," diye hayretini gizleyemedi.

Bunun arkasından camiye gidip, uzun uzun aptes aldıktan sonra namaza durdular.

Namazdan sonra da ölü evine uğradılar. Ölü evi sessizdi, ne ağıt sesi, ne de herhangi bir ses.

Ortalıkta çıt yoktu.

Kasabanın içindeki köylü kalabalığı da çekilmiş, ortalık bomboş kalmıştı.

Ali:

"Demedim mi?" diye Murtaza Ağamın gözlerinin içine baktı.

"Neyi?"

"Kokuyu... Bak, kokla Ağam, koku dünyayı almış, bütün kasabayı sarmıştır. Yarın sabaha kadar da... Vay Allah vay..."

Murtaza:

"Ğnşallah Arif Saim Beyin burnuna gider de bu koku, inşallah, Ali Safa Beyin, Ğnce Memedin lafı açılır. Ğşte o zaman da Deli Sinan Paşa..." Alinin gözlerinin içine uzun uzun baktıktan sonra: "Bunlardan bir hayır gelmez ya Ali," dedi, "gelir mi?"

"Gelmez," dedi Ali.

"Sinan Paşa da çok yaşlandı. Belki de tekaüt olmuştur. Hiç adı geçmiyor. Belki de asmişlardır. Delinin biriydi zaten."

"Ben de duydum, ağaçlara talim ettirir, hazır ola geçmeyen ağaçları kırbaçlatırımış."

Murtaza Ağa güldü:

"Belki de asmamışlardır. Belki de Ğsmet Paşa onu gönderir. O bir gelirse Toroslara Kuyucu Paşaya rahmet okutur. Sen Faruk Yüzbaşayı tanıyor musun?"

58

"Görmüşlüğüm var."

"Ğnce Memedi yakalayabilir mi?"

"Yakalayamaz."

"Neden?"

"O köylüye çok zulüm ediyor."

"Haaa, doğru... Böylesi zamanlarda köylüye zulmetmeyeceksin, değil mi?"

"Köylü hakareti, zulümü hiç sevmez..."

Gene yürüdüler. Murtaza Ağa durup durup ona bakıyor, sonra gene yürüyorlardı.

Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Köprüye kadar ayaklarının ucuna bakarak yürüdüler.

Köprünün korkuluğuna yan yana durup aşağıya, suya baktılar bir süre. Murtaza birden sordu:

"Senin şimdi üstünde silahın var mı?"

"Yok."

"Şimdi Ğnce Memed gelse de önce seni, ardından da beni öldürmeye kalksa ne yaparsın?"

"Hiçbir şey yapamam."

"Peki, düşman sahibi adam hiç silahsız dolaşır mı?"

"Katiyyen dolaşmaz."

"Peki sen?"

"Gözü çıksın, fıkarcılık."

"Sen iyi bir nişancı mısın?"

"Sayılırız Aşam," diye alçakgönüllü boynunu büktü Ali.

"Tabanca mı, mavzer mi?"

"Ğkisi de..."

"Peki, Ğnce Memed mi iyi atış yapar, sen mi?"

Topal Ali utandı, kıvrandı, gözlerini aşağıdaki suya dikti, gülümsedi, Ağaya baktı, Ağa bekliyordu.

"Söyle, söyle, gerçeği söyle, ben kardasın gerçeği bilmeliyim."

"Ğnce Memed..."

"Eeee, ne olmuş Ğnce Memede?"

"Demem o ki..."

Gene utangaç sustu, başını öte yana çevirdi, suya baktı, gözlerini karşıdaki bahçenin uzun,

telli kavaklarına dikti.

"Söyle, ne diyorsun?"

59

"Œnce Memed daha dünkü çocuk... Bize gelince, biz ki izci Topal Aliyiz..."

"Haydi eve gidelim. Sen bundan sonra bizde kalacaksın. Beğendiğın tabancayı, filintayı sana vereceğim. Tabanca na-gant. Zinhar naganttan başkasını kullanmayacaksın. Ötekiler tutukluk yapar."

"Doğru."

"Sapı fildişinden on dört tabancam var, beğen, beğendiğini al.

"Sağ ol Ağam."

"Kundağı işlemeli Alaman filintalarıyla bir orduyu donatırım, her birisi yeni fabrikadan çıkmış. Onlardan da seç."

"Seçerim Ağam."

"Sandık sandık da mermi..."

"Sağ ol Ağam."

"Kaç yıldır silah kullanmıyorsun?"

"Yirmi bir yıldır."

"Elin alışkanlığını yitirmiştir."

"Yitirdi Ağam."

"Yarın öbür gün, cenaze kalktıktan sonra atlara binip Akarcaya çıkacağız. Orada atış talimleri yapıp, elimizi alıştıracacağız."

"Haklısın Ağam."

"Şimdi eve."

"Olur Ağam."

"Çoluk çocuğun?"

"On bir kölen var."

"Allah bağışlasın. Onlar orada mı kalsınlar, dağda, yoksa bizim çiftliğe mi indirelim?"

"Onlar orada kalsınlar. Onlar düze inince Ğnce Memed benden kuşkulandır."

"Doğru. O Ğnce Memed senden korkar mı?"

"Azıcık çekinir."

"Sen var iken yanımda bana dokunamaz mı?"

"Beni öldürmeden dokunamaz."

Murtaza Ağa ona gene dönüp uzun uzun, onun gözlerinin içine baktı, ardından da alelacele beline davranıp tabancasını bel kemerinden çıkardı Aliye verdi.

60

"Al " dedi, "ne olur ne olmaz, benim tabancam eve varın-va kadar sende dursun.

Gözlerinden öperim Ali Ağa karda-ırri/ şu kuş gibi canım sana emanet."

"Hiçbir küsüm çekme kıymetli ve de ala gözlü Ağam. Senin canın bundan sonra benden sorulur."

"Doğru mu, yürekten mi söylüyorsun bunu Topal Ali Ağa?"

"Yürekten söylüyorum ki, hem de ne yürekten."

"Gene de korkuyorum senden. Senin o gözlerinin altında bir şeyler saklı."

Murtaza Ağa gitti bir kerpiç bahçe duvarının üstüne sekilendi. Topal Ali de vardı onun yanına sokuldu.

"Benden korkuyorsun da ne demeye tabancamı bana verdin?" Ali bu sözleri yumuşacık, sevecenlikle söyledi.

"Nasıl olsa sen beni öldüreceksin, ya şöyle, ya da böyle. Sen Ğnce Memedin adamısın."

Bir süre aralarında bir sessizlik oldu. Ğkisi de başını yere dikmiş ayaklarına bakıyorlardı.

Sonra Ali yerinden çok dingin, aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi kalktı, onun karşısına geçip gözlerini onun gözlerine dikti, uzun bir süre büyülenmiş gibi böyle kalakaldılar.

Murtaza Ağa:

"Sen Ğnce Memedin adamısın, bunu bu dünyada bir ben bilirim. Sen Ğnce Memed için canını verirsin. Çünküleyim sen en akıllı köylüsün. Bir de Ğnce Memedin başına bu işleri sen açmadın mı?"

"Ben açtım," diye güldü Ali. Gülüşü içtendi.

"O yüzden ona canını verirsin."

Ali susuyordu.

"Niçin konuşmuyor, bir söze varmıyorsun Ali? Ğnce Memed isterse beni öldürmez misin?"

Söyle Ali."

Ali karşılık vermiyor, yüzü uzamış, kırmızı bıyıkları iyice sarkmıştı.

"Öldürmem Murtaza Ağa. Ben adam öldürmeyi sevmem. Allah verdiği canı ancak kendi alır.

Adam öldürmek kötü bir şey."

"Kötü," diye sevindi Murtaza Ağa. "Ama Ğnce Memed öldürüyor."

61

"O başka," dedi Ali gür, kendine güvenmiş bir sesle.

"O başka mı, o başka mı? Demek o haklı, öyle mi?"

Birden tepeden tırnağa korkuya kesip gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Demek sen beni öldürürsün, o başka... Ğnce Memed beni öldürür, o başka..."

Korkusu gittikçe artıyor, Topal Ali de onun bu elle tutulur, gözle görülür ölüm korkusunu onunla paylaşıyordu.

Ali elini beline atıp:

"Ağa," dedi, "al şu tabancanı. Sende bu korku, bende bu doğruluk varken biz bir araya

gelemeyiz. Sen bana hiçbir zaman güvenemeyecek, hep korku içinde yaşacaksın. Al şu tabancamı da ben gideyim. Gideyim de başımın çaresine bakayım." Alinin uzattığı tabancayı Murtaza Ağa bir türlü alamıyor, gözlerini onun gözlerinin içine dikmiş bekliyordu. "Al Ağa tabancam."

Murtaza Ağa sapsarı yüzüyle, merak dolu gözleriyle, bütün canını, duyarlığını, sezgilerini gözlerine toplamış, çok uzaklardaki iğne kadar bir ışıltıyı görecekmış gibi boynunu uzatmış Aliye bakıyordu.

Alinin sesi bu sefer kesin ve inatçıydı:

"Al Ağa tabancam!"

Murtaza Ağa gene elini uzatmadı. Ali de elindeki tabancayı onun yanına koyuverip geriye döndü, köprüye aşağı yürüdü.

"Dur Ali, dur!" diye can havliyle bağırdı Murtaza Ağa. "Dur bre kardaşım. Biz sana kardaş dedik, biliyorum beni öldüreceksin. Ama öldürürse de kardaşım öldürsün beni. Dur ve de hemen geriye dön!"

Birkaç adım atıp sertçe onu kolundan tuttu, kendine çekti, buyuran, sert bir sesle:

"Al o tabancayı oradan. O tabanca benim sana armağanım-dır. Şimdi beni iyi dinle Ali, benim hayat sana bağlı. Al, ne yaparsan yap! Göster öldür, ister kaldır. Göstersen götür de Ğnce Memede teslim et. Ama bundan sonra sen sen ol, beni bırakıp da bir yerlere gitme."

Ali gitti usulca tabancayı oradan aldı, beline takıp Ağanın yanına geldi.

62

"Kusuruma bakma Murtaza Ağa."

"Ne kusuru Ali. Kusur bende. Haydi eve gidelim."

Eve vardıklarında gün battı batacaaktı. Işıklar evlerin camlarına bütün görkemiyle vurmuş, sırtını bu zeytin ağaçlı yamaca dayamış kasabayı bir peri sarayına çevirmişti. Bu saatlarda

kasaba uzaktan, Anavarzanm bu yanından bakınca yerden savrulan renk renk bir ışık yumağında döner, yöreyi ta uzaklara kadar tarifsiz bir aydınlığa boğardı.

Murtaza Ağa, Türkmen Beylerinden birinin oğluydu. Babası buralarda çok sayılan Kekeme Adem Ağaydı. Cömert, sofrası yerden kalkmayan bir adamdı. Eski kışlaklarını çiftlik olarak kapatmış, tapusunu da üstüne yaptırmıştı. Ğleriyi gören bir kişiydi. Belki bu kasabada ilk sağlam tapu onundu. Tapusu yedi bin dönümlüktü ama, tapu sınırları içinde belki kırk bin dönümlük tarlalar kalıyordu. Öyle ötekiler gibi hazinenin, ya da Ermenilerin topraklarına konmamıştı Murtaza Ağa. Ve hem de bununla övünürdü. Yalnız, şimdi bu oturduğu konağı, kaçarken ona Ermeni dostu Karabet Keklikyan vermişti. Herkes konağın Karabetten zorla alındığını söylüyordu ya, Murtaza Ağa bu iftiraya cin ifrit oluyordu. Hayır, o, bu görkemli konağı gasp etmemiş, Ermeni dostu Keklikyana çil çil altınlar sayarak satın almıştı.

Konakları gasp edenler Zülfüydü, Taşkın Halil Beydi, Molla Duran Efendiydi, Mustantık Rüştü Beydi. Ötekilerdi. Bir kuruş vermeden, ne devlete ve ne de konakların sahiplerine, onlar gidince, babalarının malları gibi gelip oturmuşlardı.

Murtaza Ağa kapının tokmağını üç kere hızlı hızlı vurdu. Kapı hemencecik açıldı. Konak iki katlıydı ve on dört odası vardı. Bir oda da çatı katındaydı ve tavan arasından küçük bir merdivenle çıkılır, icabı hal, başka, gizli bir merdivenden de sokağa varılırdı. Kasabanın en güzel, beyaz badanalı, büyük yapılarından birisiydi. Karabet Keklikyan, ustayı ta Sivastan getirmişti. Konak yapıldığında hem Ermeniler ve hem de Türkler arasında dillere destan olmuştu. Her odasının duvarı nakışlı ak dişbudak ağacından işlenmişti ki, hiçbir odanın yapısı ötekine benzemiyordu. Birinci katın tabanı çakıl taşlarıyla renk renk döşenmiş, döşemenin tam ortasına da Anavarzanm oralardan

yerleştirilmişti.

Pırl pırl bir tahta merdivenden yukarıya çıktılar. Karşılarına gelen duvarda gene Anavarzadan getirilmiş büyük bir mozaik daha vardı. Bu mozaikse bir kuş cenneti. Bir bataklıkta yürüyen leylekler, uçan turnalar, kırmızı bir yılan, kınalı keklikler... Ali büyük salonun ortasında dikilmiş kalmış, hayran hayran bu mozaiğe bakıyordu.

"Ne bakıyorsun Ali?"

"Tevatür Ağa! Kim yapmış ola?"

"Küffardan kalma. Karabet bunu yerin altından çıkarttırmış, çok kıymetliymiş. Öyle dediler. Bundan, odalarda üç tane daha var."

"Tevatür! Tıpkı canlı gibi. Yılan da akıyor."

Merdivenin tam karşısındaki büyük cumbaya gidip firdolayı işlemeli yastıklarla çevrilmiş sedirlere oturdular. Ortalık yahni kokuyordu.

"Amm da acıkmışız," dedi Murtaza Ağa.

"Acıktık," dedi Ali.

"Soğan yahnisi sever misin?"

"Bir kere yemiştim bir seferinde, tadı daha damağımda."

"şehriyeli pirinç pilavı, taze yağlı?"

"Kim sevmez ki," diye güldü Ali.

"Ardından da püren balı."

"Bizim yaylada çok olur," dedi Ali. "Ağama en hasmı, süt gibi apağını getirtirim. Ama biz çok az tadarız."

"Var ol Alim, kardeşim."

Ortalıkta kimsecikler gözükmiyordu. Tam bu sırada odalardan birisinden iriyarı, geniş kalçalı, memeleri dışarıya taşmış, çizgili, ayaklarını örten bir fistan giymiş, beline yeşilli

kırmızılı püskülleri sarkan bir kuşak dolamış, ayağında rugan kundura, başında yeşil bir ipekli başörtü, büyük kara gözlü, dimdik yürüyen, boynu çok uzun, kırmızı dudaklı, azıcık da soluk yüzlü bir kadın geldi:

"Hoş geldin Ali Ağa kardaşım," dedi.

Ali, "Hoş bulduk," derken yere bakıyordu.

64

I

"Vay, vay, vay," diye başladı kadın ardından da. "Ölüsü davul gibi şişmiş Ali Safa Beyin.

Yatağa yorgana sığmıyormuş, Hüt dağı gibi olmuş. Bir de kokuyormuş. Bu gece bütün kasaba vı sarar bu koku, diyorlar. Bu gece biz kokudan kasabayı terk ederiz, diyorlar."

Hüsne Hatun Murtaza Ağanın ilk karısıydı ve otuz altı yaşındaydı. Ğskenderun yörelerinden bir Türkmen Beyinin tek kızıydı. Onu almak için Murtaza Ağa her şeyi yapmış, elinde avucunda ne varsa onun uğruna harcamıştı. Onu, ondan sonra evlendiği öteki genç karılarından daha çok severdi her zaman. Hüsne Hatun ona üçü erkek beş çocuk doğurmuştu. Öteki genç kadınlarmsa altışar çocukları vardı, daha da doğuruyorlardı.

Öteki kadınlar Aliye, hoş geldine, gelmediler. Töreye göre, eve gelen yakın akraba ya da çok yakın dost, bildik tanıdık değilse onlar yüze çıkamazlardı.

"Varsın koksun," dedi Murtaza Ağa. "Nasıl olsa bir gün gömülür. Toprak bütün kokuları örter."

"Örter," dedi Hüsne Hatun, "örter... Ne olmuş o Ğnce Memede, ondan hiçbir haber yok mu Ağa?"

"Yok," dedi Murtaza.

"Kim bu adam, ne bu adam, cin mi, peri mi, var mı, yok mu, kartal gibi ağaları, beyleri öldürüyor da ona kimse bir şey yapamıyor."

"Biz adam değiliz ki," dedi Murtaza Ağa. "Biz adam olsak o Abdi Ağayı bile öldüremezdi. Arif Saim Bey burada, Halilin evinde, korkularından ona kimse bir şey söyleyemiyor, benim de ağzımı kapattılar, sanki şu bizim Arif Saim Tanrının öz bir vekili... Ödleri kopuyor herkesin ondan, donlarına sıcıyorlar korkularından. Ali Safa da gitti gider. Bundan sonra sıra bizde. Bizden sonra da Arif Saimde. Arif Saimden sonra da..."

"Hüt dağı gibi şişti fıkaranın ölüsü, kokuyor," dedi gene Hüsne Hatun. "Yemeğinizi yiysin de..."

"Hamamlığı yakın Hatun, büyük bir kazan su ısıtın. Ali kardaşım çok uzaklardan geliyor, bir iyice yunsun arınsın. Bir kalıp da kokulu sabun verin. Bir kat da benim donumdan, gömleğimden verin. Ali kardasın yatağını da benim odama se-

65

rin. Bundan böyle biz aynı odada yatacağız. Bu Ğnce Memed azıttı, hiç belli olmaz ki..."

"Hiç belli olmaz," dedi Hüsne Hatun içini çekerek. "Bu azgın insanların ne yapacakları hiç belli olmaz. Küçükaliöğluna, dağlar kartalma ne yaptılar, evini basıp onu paramparça ettiler. Ben işte şu gözlerimle gördüm olamı biteni. Hem de parçalayanlar yabancılar da değil, kendi eli aşireti. Ğnsanlar azgın, azgın... Ali kardası ben çok duydum. Yemek gelsin mi?"

Murtaza Ağa Topal Aliye baktıktan sonra:

"Gelsin," dedi.

Hüsne Hatun Topal Aliyi tepeden tırnağa süzerek yerinden kalkıp mutfağa ağır ağır, salınarak gitti, az sonra da genç bir kız koskocaman, işlemeli bir bakır sini, bir cicim sofrayla geldi, cicimi kilimlere serip siniyi üstüne koydu. Ardından da yufka ekmek dürümleri, bakır sahanlarda yahni, pilav, yoğurt, kızartılmış keklik eti geldi. Sofraya bağdaş kurup başladılar tüten yemekleri kaşıklamaya. Yemek uzun sürdü. Yemekten sonra gene aynı kız ibrik, leğen ve boynuna atılı apak bir havluyla geldi, Alinin eline su döktü.

"Su ısındı mı?" diye bağırdı içeriye Murtaza Ağa.

Ğçerden Hüsne Hatunun, "Hazır" diyen sesi geldi.

Kız, Alinin önüne düşüp hamamlığı gösterdi. Ali alelacele soyunup yıkanmaya başladı.

Yatak odasında büyük bir gaz lambası yanıyordu. Şişesi de pırl pırl parlıyordu. En küçük bir is bulaşmışlığı yoktu. Lambanın karpuzu koskocamandı ve pembesine mavi çiçekler işlenmişti.

Murtaza Ağa yer yatağına girmiş, ipekli ak ince bir çarşafı boğazına kadar çekmişti. Ali, uzun bir süre sonra Ağanın gömleğini, uzun paçalı donunu giymiş, odaya büzülmüş, sıkılmış girdi. Bütün bedeni kokular içindeydi. Anadan yeni doğmuş gibi olmuştu. Hemencecik Ağanın yanma serili yer yatağına girip o da ipek çarşafı boğazına kadar çekti. Ömründe hiç böyle bir yatak görmemişti. Birden aklına düştü, Ali Safa Bey de, şu Hüt dağı gibi şişmiş adam da bütün ömründe böyle yataklarda mı yatmıştı? Böyle sakız gibi, böyle yumuşacık, böyle ipeği insanın tenine değince ürperten...

66

"Demek Ali sen her yaratığın izini bilirsin, arıların bile?"

"Az çok Ağam."

"Nereden belledin bütün bunları?"

"Kendiliğinden, meraktan, avcılıktan..."

"Hiç ustan muştan yok muydu, örnek aldığın bir adam?"

"Vardı. Adına Kel Hacı derlerdi. Gökteki turnanın, uçan sineğin, yerdeki yılanın izini bile sürerdi. Allah vergisi... Ve hem de her izi tanırđı. Ben önce onu tanıdım, babamın çok bir can arkadaşıydı. Ondan sonra ben keklikleri çok severim. Keklik palazlarının izini sürmeye başladım ilk olarıktan. Bir iyice öğrendim kekliklerin huyunu suyunu. Ğzlerini sürerek yuvalarını bulurdum. Yılda belki beş yüz keklik palazı yakalar, büyütürdüm. Ğşte böyle. Kel

Hacıya gelince hünerini kimseye öğretmedi, oğluna bile. Yanma da hiç çirak almadı. O nerdeee, biz ner-deee... Öyle bir izci bu dünyaya ne geldi, ne de gelir. Biz onun yanında çocuk kalırız. Yel Musa bile onun eline su dökemez."

"Tevatür."

"Tevatür," diye yineledi Ali.

Ondan sonra da Ali öteki kuşlara merak sarıyor, sarp, üç kavak boyu bir kayalığa, şahin yavrusu almak için tırmanırken düşüp ayağı kırılıyor, bundan dolayı da işte böyle topal kalıyor, ama gene de kuşların izini sürmeyi bırakmıyor. Ğzlerin ardınca dağ taş, bayır demeyip dolaşiyor. Bir iz gördü mü bir yerde, o izin ne izi olduğunu ölüyor, bitiyor, tükeniyor ama gene de o izi buluyor, öğreniyor. Kuşlardan sonra da yabani hayvanların izlerine merak sardırıyor, bundan dolayı koyak, kaya, doruk, yamaç demeyip şu koca Torosu dolaşiyor. Sonra küçük böceklerin, karıncaların, kelebeklerin, sümüklüböceklerin izlerini öğreniyor. Ardından da insanların... Alinin bu dünyada işi bu, hüneri bu. Yeryüzünde çok az ölümlüye nasip olmuştur böyle bir hüner. Bu iz merakından dolayı Ali suların, ağaçların, sudaki balıkların, her bir şeyin huylarını öğrenmiştir. Ali bir seferinde karşısına çıkan bir yılanla karşı karşıya, göz göze gelmiştir. Ne o ondan gözünü ayırabilmiş, ne de bu... Büyülenmiş gibi böylece bir gün akşama kadar gözlerini birbirlerinin gözlerinden çekmeden, gözleri birbirlerine kenetlenmiş kalakalmışlardır. Böyle bakışlırlarken Ali

61

yılanın yüreğinin içindekini, aklından geçenleri okumuş, yılan da Alinin içinden geçenleri... Sonra gün batarken yılan başını yere indirmiş, arkasını dönmüş, çingırağını öttürmeden akmış gitmiş, neden sonradır ki, ta uzaklardan onun sevinç içindeki çingırağının sesi gelmişti. "Ali, sen kayıptan da haber verirmişsin."

Ali o anda yatağının içinde doğruldu, korkuyla:

"Yok, haşa! Biz kim, kayıptan haber vermek kim.. Yok, ha-şa..."

"Ben öyle duydum da..."

Ali Torosta dolaşırken tilkilerin, kurtların, yabanıl parsların, vaşakların, yabankedilerinin, ayıların da izlerini sürüp onların yuvalarını, inlerini buluyordu. Birkaç gece kış uykusuna yatmış ayıların mağarasında, ayılara sarılarak yatıyordu. Çok çok yağmurca, çok sığın, çok karaca, çok susamuru, çok sansar vuruyordu. Şahinlerin, kartalların, doğanların yuvalarını buluyordu izlerini sürerek... Çiçeklerle de konuşuyordu. Ğnce Me-med, şu dünyadaki yaratıkların en soylusuydu. Ğnce Memed onun iki gözünün bebeğiydi.

"Çoluk çocuğunu da dağlardan getirmelisin Ali."

"Sana daha önce de söyledim ya Ağam, ben evi dağdan alır da ovaya indirirsem Ğnce Memed bundan kuşkulanır. Anladın mı?"

"Anladım," dedi Murtaza Ağa, hiçbir sebep yokken içini çekerek. Ardından da ekledi, "aaah, Ali, aaah," diye ciğeri sö-külürcesine soludu, "aaah. Şu kafirin pis bedeni bir ortadan kalksın, bak ben sana neler yapacağım, ne iyilikler..."

Ali başını ona doğru döndürmüş ona bakıyor, bekliyordu.

"Buyur Ağa."

"Bak sana ne yapacağım, seni senin köye gönderip evini barkımı aldırıp getirteceğim. Sana çiftlikte, istersen kasabada, kasabada olsun daha iyi, seni ölünceye kadar yanımdan ayırmayacağım da, bir ev yaptıracağım. Çiftlikten tarlalar vereceğim, altına da bir Arap at çekeceğim ki, Çukurovada böyle bir at bir tane olsun." Coşmuştu: "Ali!"

"Buyur Ağam."

"Yarın senin altına bir at çekeceğim Çerkeş eyerli, bir Arap

Hem de yaşı dört, donu da demirkır. Ğnce Memed duysun da çatlasın. Çatlasın, değil mi?"

Ali:

"Çatlasın," dedi.

"Uyuyalım öyleyse. Unutma, yarın senin giyitleri alacağız. Yarın akşama. Fötür şapkayı da unutma. Yarın bambaşka bir insan olacaksın. Bir de aaah, bir de ayaklarına postal değil de kundura, hem de parlak kundura olsaydı... Sen benim karda-şım değil misin, Mustafa Kemal Paşa gibi giyinmelisin. Hiç ömründe ceket pantolon giymedin, başına da fötür şapka takmadın, değil mi?"

"Takmadım."

"Haydi uyuyalım... Kokuyor..."

"Ölü kokuyor."

Ali hemen uyudu. Murtaza Ağanınsa sabaha kadar gözlerine uyku girmedi. Birkaç kere de Alinin uykusu ağır mı, hafif mi, diye denedi. Alinin uykusu kuş uykusu gibiydi, en küçük bir çıtırtıda hemen uyanıp yastığının altındaki tabancaya o anda hemen el atıyor, ses çıkarmanın Murtaza Ağa olduğunu anlayınca da gülümseyerek başını yastığa koyuyor, koyar koymaz da uyuyordu.

Sabahleyin uyandıklarında ikisi de sevinç içindeydi. Ali gittikçe Murtaza Ağayı sevmeye başlıyordu. Ve bu onu korkutuyordu.

Hüsne Hatun bu sabah çok güzel bir kahvaltı hazırlamıştı muteber konuğuna. Bir top, daha ayran kabarcıkları üstünde tereyağı, ak petekli bal, taze kaymak, süt, çay, kendi eliyle yoğurup pişirdiği fırın ekmeği, peynirler... Kahvaltı sofrasında bir kuşsütü eksikti. Gene akşamki gibi hiç konuşmadan kahvaltılarını bitirdiler. Bu sabah Hüsne Hatunda da bir hafiflik vardı, içi, her nedense pırıl pırıldı.

"Haydi gidelim Ali, belki azıcık yalnız bulurum da Arif Sa-im dedikleri dümbüğü, asker kaçağını, Fransız casusunu da şu ince Memed belasını onunla konuşmak yolunu bulurum. Bu

yılanın nasıl bir ejderha olduğunu belki ona anlatabilirim. Bir ay daha geçerse Kuyucu Murat Paşa Hazretleri Efendimiz de gelse, artık onunla şu Torosun kayalıklarında başa çıkamayacağımı

69

bir bir ona anlatırım da onlar da akıllarını başlarına toplarlar. Dur bakalım, bu kanlı katil de derdimizi Ankaraya anlatabilecek mi?"

"Anlatır," diye inançla konuştu Hatun. "Yeter ki sen onun yakasını bir kez eline geçir, kurban olduğum Ağam."

Murtaza Ağa hızla merdivenlere atıldı. Siyah fötr şapkası elindeydi. Bugün lacivert bir takım elbise giymiş, ak bir gömleğin üstüne de kırmızı çizgili mor bir kravat takmıştı. Rugan pabuçları pırl pırlıdı. Yakasında da kırmızı bir mendil sokuluydu. Büyük gözleri her zamanki gibi bir korkudan, bir telaştan fıldır fıldır dönüyordu. Yüzü uzun, yüz çizgileri derindi. Alnı, gözlerinin kenarları kırışmıştı. Güldüğü zaman çıkık elmacık kemikleri, derin çizgileriyle cana yakın, sıcak, dost bir insan oluyordu.

O önde, Ali arkada merdivenleri inip Taşkın Halil Beyin konağının yolunu tuttular, oraya vardıklarında Murtaza Ağamın sevinci arttı, Beyin otomobili avluda yunmuş arınmış, silinmiş taptaze duruyordu.

"Dur orada," diye otomobile konuştu Murtaza. "Dur orada ki Murtaza Ağa senin kara gözlerini öpsün." Ardındaki Aliye döndü. "Sen de şu ağacın altında bekle, bekle ki, koca Tanrı belki yüzümüze güle. Oooof bu koku da ne, burnumun direği kırılacak. Neredeyse bayılacağım. Tabancan yanında mı?"

"Yanımda."

"Ğyi öyleyse, kokuyla sen nasılsın?"

"Ölüyorum."

"Gyi, öyleyse bekle. Ölüdür kokar. Çok sıcak var. Ölüdür, katlanacağız."

Kapı açıldı, ikirciksiz içeriye girip merdivenleri çıktı. Taşkın Halil Bey onu merdivenin başında karşıladı.

"Yaktın bizi, mahvettin Murtaza," dedi öfkeyle. "Rezil ettin dünyaya. Nedir o telgraflar, Ankarayı topa tutmuşsun. Sen delirdin mi, ne oldu sana? Küçücük bir eşkıya çocuk bir adam öldürmüş dağa kaçmış. Daha yakalanıp yakalanmadığı da belli değil, sen sanki bütün dünya ayaklanmış gibi kasabadaki her kişiye telgraf çektirmişsin, sen delirdin mi? Bey şimdi uyanır da bunları duyarsa... Onun mebus olduğu bir bölgede böyle

70

vişsizük olsun, Bey bunu bir duyarsa, elbette duyacaktır, h hiç karışmam, seni çengele asar, ya da otomobilinin arkası-bağlar Adanaya kadar bir parçan kalmaz."

Ötekiler de şaşkın şaşkın onlara bakan Murtaza Ağanın yöresini sardılar, onlar da Halil Beyden daha sert konuştular. Bereket Bey uyuyordu da seslerini fazla yükseltip bağırıyorlardı. Ama her sözleri Murtaza Ağanın yüreğine bir ağılı hançer gibi saplamıyordu. Ne yapacağımı, kendini nasıl savunacağımı bilemez, ortada kalmış gözlerini kirpiştirip duruyordu. Sonunda:

"Kokuyor," diye bağırdı, "amanın ne kadar da çok kokuyor. Amanın ölüsü batsın, dirisi de, telgrafı da batsın, her şeyi de... Amanın burnumun direği kırıldı kokudan. Amanın ha... Bey uyanmasın. Ya Bey uyanırsa bu koku içinde yandık. Ne yapalım?"

"Ne yapılabilir, ölü evi burnumuzun dibinde. Gerçekten koku dehşet... Ne yapılabilir?"

"Ölüyü Bey uyanmadan evden alıp hemen camiye götürmeli."

"Götürmeli," dedi Mustantık Rüştü Bey.

Kaymakam da gelmişti:

"Derhal götürmeli/"

Savcı:

"Hemen şu anda... Bey bir uyanır da..."

Emekli yargıç Hüdai telaşlandı:

"Kolonya, kolonya..." diye.

"Bütün kasabadaki kolonyaları ölü evine taşıdılar."

Birden içerden böğürür gibi bir ses duyuldu.

"Uyandı," dedi Halil Bey. "Bu kokuyu Beyin burnunun almamasının mümkünatı yok."

Hemen odaya koştu.

Bey uyanmış ortada don paça dönüyor, pijamasını çıkarıyor, yeniden giyiyor, pantolonunu, gömleğini arıyor, bulamıyor. Şaşkın, perişan...

Kendine azıcık gelince bas bas bağırmaya başladı:

"Kokuyor, kokuyor, dayanamayacağım, kokuyor! Bu böyle kokan şey nedir? Kokan, kokan..? Bu koku ne kokuyor? Pantolonum nerede?"

71

"Ğşte, işte burada... Buyurun Bey."

"Kokuyor."

"Buyurun ceketinizi."

"Kokuyor."

Çabuk çabuk, elleri ayakları titreyerek giyinen saçlı sakalı karmakarış Arif Saim dışarı fırladı.

"Aman Beyler kokuyor! Ben ömrümde böyle bir kokuya rastlamadım. Bütün dünya kokuyor. Kokudan öleceğim. Kolonya, kolonya... Bir şey... Ne olursa olsun kokuyor. Ne kokusu bu?"

"Ölü kokusu..."

"Ölü mü, kimin ölüsü?"

"Ğnce Memed eşkıyası," diye atıldı Murtaza Ağa, "Birkaç gün önce Ali Safa Beyi öldürdü de, şimdi de dağa kaçtı. Dağdaki köylülerin hepsini de öldürecekmiş. Köylülerimizi kazığa çakacakmış. Yılanın başı... Aman Beyim... Kuyucu Murat Paşa... Yakında bu yılan ejderha olacak..."

"Kolonya... Kokuyor..."

"Ğnce Memed... Yılan... Öldürdü... Kokuyor..."

"Kokuyor... Şoför... Derhal..." Arif Saim bel kemerini bağlarken merdivenlere atıldı. "Çabuk çalıştır otomobili oğlum. Kumandan Bey, Vali Bey, arkadaşlar çabuk olun, vedalaşmanın sırası değil. Ben öldüm bittim, bayılacağım..."

Ötekiler hemen gelip otomobile doluştular.

"Çabuk, sür!"

Ve otomobil var hızıyla avludan dışarıya atılıp, ortalığı bir toz bulutu içinde bırakarak kasabayı çıktı gitti.

"Kurtulduk," diye sevindi Arif Saim Bey," kurtulduk."

Otomobilin arkasından bakakalan kasabalılara Murtaza Ağa:

"Söyledim," dedi övünerek, "anlattım. Yakında bir büyük orduyu çeker gelirler. Kuyucu Murat Paşa örneği."

O konuşurken, yöresine bir baktı ki kimse kalmamış. Herkes bir yana almış yatırmış.

"Ali," diye bağırdı, "Ali, haydi biz de gidelim. Her şeyi Beye söyledim. Ölünün koktuğu iyi oldu, yoksa şu köpekler bana ağızımı açtırmazlardı. Haydi koş, buradan kaçalım, kasabanın dışına çıkalım."

Köprüye aşağı koşmaya başladılar. Köprüyü geçtikten son-kumlukta, hayıtların içinde durdular. Koku çayı geçememiş, öte yanda kalmıştı.

"Gördün mü Ali, kasaba bomboş kalmış. Bütün köylüler kaçmışlar. Kim gömecek ölüyü dersin?"

"Bulunur Ağa."

"Dur bakalım. Biz gitsek olmaz mı Ali?"

"Olur ama, gitmeyelim Ağa."

"Beğendin mi tabancayı?"

"Çok beğendim Ağa."

"Benim tabancam."

"Sağ ol Ağam."

"At da yarın çiftlikten geliyor. Bana öyle geliyor ki, bu yavşak hükümet Ğnce Memedle başa çıkamayacak, gayret bize düşecek Ali kardaş."

"Kim bilir, belli olmaz."

"Bize düşerse?"

"O zaman da düşünürüz Ağam."

"Düşünür müyüz?"

"Düşünürüz Ağam."

Murtaza Ağa gözlerini Topal Alinin gözlerinin içine dikmiş, çok derinlerde, uzaklarda bir şey ararcasına gene bakıyordu. Aliyse onun ne aradığını biliyor, içinden gülüyordu.

"Ğçinden bana gülüyorsun Ali."

"Vazgeç Ağam."

"Neden vazgeçeyim."

"Aramaktan. Ğnsanoğlu hiç belli olmaz Murtaza Ağam. Bugün böyleyse, yarın şöyle. Ğnsan her gün yeniden doğabilir isterse Ağam. Ama her sabah anadan yepyeni, başka bir insan olarak doğabilir. Ğyi de doğabilir, kötü de... Şimdi bu baktığın, gördüğün benim, Aliyim,

yarın bir iş yaparım ki senin de, benim de aklımızın köşeciğinden geçmemiş ola. Onun için tevekkül ol, daha çok arama, üstüne varma. Ğnsanoğlunu anlamak o kadar kolay değil. Kuşlar da, böcekler de göründükleri gibi değiller. Bu dünyada her canlının bir huyu vardır, insanın da yüz bin huyu vardır. Bak Ağam, dünyada bir insanı, karımı, kardeşlerimi, kızımı oğlumu, anamı babamı tanıdım dersen yalandır."

73

"Biliyorum, yalandır."

"Ğnsan, tanıdığımı sandığı insanı kendisine benzeterek ta-
nır.

"Doğrudur, benzeterek."

"Bir insan ne kadar sana benzerse, o kadar da benzemez. Hiçbir insanın bir başka benzeri yoktur."

"Yoktur," diye düşündü Murtaza Ağa, "olamaz da..."

"Öyleyse beni öğrenmeye çalışmaktan vazgeç."

Murtaza Ağa güldü:

"Al işte vazgeçtim gitti," diye sağ kolunu savurdu. "Vazgeçtim ama, seni kimsin, nesin diye de bir merak ediyorum ki... Ben senin gibi bir adamı hiç görmedim. Şu dünyada senin gibi bir adam yok."

"Var," dedi Topal Ali, "hem de çok. Bir hüner bir kişide varsa her insanda da var demektir. Yeter ki merak et, yürekten merak et, insanoğlunun elinden hiçbir şeyin kurtuluşu yoktur."

"Ben şimdi yürekten isteseydim senin gibi bir izci olabilir miydim?"

"Olurdun, candan yürekten sarılınca, merak edince olurdun."

"Sen neden bu işe merak sardın da, bütün ömrünü şu izciliğe verdin de başka bir şeye vermedin, şu izcilik, bu kadar bir hüner ya, ne işe yarıyor, yarayacaktı ya da... Hiç düşündün

mü? Bu işe başlarken, izciliği yani, yeni öğrenirken, bu hünerin hiçbir işe yarayıp yaramayacağını hiç düşündün mü?"

"O zaman hiç düşünmemiştim. Şimdilerde, yaş kemale erince düşünmeye başladım."

"Ne düşünüyorsun, neye yaradı şu senin hiç kimsede olmayan ince hünerin?"

"Çok düşündüm, uzun bir süredir buna bir cevap bulamadım."

"Sonra?"

"Sonra birden aklıma geldi..."

"O gelen ne?"

"Yaşamak ne işe yarıyor diye sordum kendi kendime. Yaşamak ne işe yarıyor, söylesene Murtaza Ağam?"

Murtaza Ağa sustu bir süre, gene gözlerini gözlerinin içine

74

H'kti uzun uzun baktıktan sonra yürekten gülererek Alinin koluna girdi:

"Sahi bre Ali, yaşamamız, ölmekten bu kadar korktuğumuz, yaşamak ne işe yarıyor? Uğruna bu kadar alçaldığımız, zulmettiğimiz, haram yediğimiz, insan öldürdüğümüz yaşamak ne işe yarıyor? Sonunda işte böyle ya bir kasabayı, ya da küçücük bir mezarlığı kokuyla dolduruyoruz. Vay babam, insan ölüsü de ne kadar kokarmış böyle, it leşinden de beter. Ben de böyle kokacak mıyım?"

"Haşa."

"Kokarım, kokarım... Belki bundan da beter... Ali!"

"Buyur Ağam."

"Benden sana vasiyet, beni Ğnce Memed öldürürse, beni hemen, derakap gömsünler."

"Ğnce Memed seni öldürmeyecek."

"Öldürecek," diye inatlaştı Murtaza Ağa, hem de üç kere ayağını yere vurdu, ayağının dibinden kumlar fıskırdı. "Öldürecek!"

"Orasını ben bilmem Aşam."

"Doğru sen bilmezsin. Bilmezsin ya öğreneceksin. Şimdi bu kasabada sıra bende. Keski onunla o kadar uğraşmasay-dım."

Ali susuyordu.

Uzun bir süre çayın kıyısında, portakal bahçelerinin içinde dolaştılar. Aşağıdaki köye inip Murtaza Ağanın portakallarını, limonlarını, narlarını gördüler. Dallardaki portakallar daha küçücük, yemyeşildi. Her birisi bir güvercin yumurtası kadar. Murtaza Ağa söylemiyordu ya, bu bahçe de ona Ermeni dostundan kalmıştı.

Uzaktan öğle ezanını duyunca oldukları yerde durdular. Kasabanın camlarına gün vurmuş, ortalığı ışıltıya boğmuştu. Yalnız kasaba değil, yöreleri bile ta uzaklara, yukardaki ormana kadar bu ışıltılardan ipiliyordu.

"Sela okunuyor."

"Az sonra Ali Safa Beyi gömecekler."

Ali Safa Beyin ölüsünü camiye kadar köylüleri, akrabaları z°r taşımışlar, bir ikisi salacayı taşırken bayılıp yerde kalmıştı.

75

Zar zor camiye getirilip musalla taşıma yerleştirilen ölüyü imam yıkamak istememiş, yanaşmalardan yaşlı Hürük Ağa tabancasını çekip imamın ayağının dibine üç el ateş etmiş, bunun üstüne titreyerek ölünün yanma giden imam Ali Safa Beye birkaç maşrapa su döküp işi bitirivermişti. Namazı altı kişi kılmış, mezarlığa üç kişi gitmişti.

Kasabanın pencereleri, kapıları sıkı sıkıya kapatılmıştı. Kasaba ıpıssızdı onlar kasabaya girdiklerinde. Ortalıkta ne bir kedi, ne de bir köpek vardı. Ortalık o kadar sessizdi ki,

burasını sanki bin yıl önce şu bitip tükenmeyen kokudan ötürü bütün yaratıklar terk edip gitmişlerdi.

"Koku daha duruyor."

"Duruyor Ağa."

"Azalmış ama..."

"Azalmış."

"Senin giyitleri yarım alırız."

"Yarım Ağam."

"Atı da çiftlikten yarım getirirler. Şimdi adam gönderirim çiftliğe."

"Var ol Ağam."

76

4

On dört yaşındaki çoban çocuk Müslüm dün gecedan beri bu yamaca oturmuş kimi üykleyarak, daha çok da uyanık burada öylecene kendi kendine bekliyordu. Ğşlemeli kızılıık değneğini önüne, ayaklarının ucuna uzatmış, göğsünde turuncu bir güneş nakısı olan kepenęini de yanına, bir keven çiğeğinin üstüne sermişti. Yandaki kayanın dibinde de sarı kocaman çoban köpeği büyük başını uzattığı ön ayaklarının üstüne koymuş uyukluyordu. Boynundaki tohtun dikenleri bir hançer gibi uzundu. Koyunlar, aşığıdaki tek tük ağaçlar bitmiş yemyeşil düzlükte uyukluyorlardı. Buradan dağın doruğuna kadar pespembe keven çiçekleri yamacı örtmüştü. Doğan güneş bütün bolluğuyla ışıklarını ortalığa salıvermiş, ormanı, kayaları, gökyüzünü pembe bir aydınlıkla doldurmuştu.

Çoban çocuk Müslüm hiç de rahat değildi, arada bir ayağa kalkıyor, günbatısındaki uzun kayanın tepesine çıkıyor, gündo-ęusundan kıvrılarak akan ince suyu, aşığıdaki binbir yeşilde kaynaşan, dalgalanan ormanı, günbatıdaki karşı dağın çıplak yamacına tırmanıp öte yüze

aşan yolu gözlüyor, sonra gelip gene kepeneğinin yanına uzanıyordu. Yüzü de durmadan renkten renge giriyordu. Dün gece, ormanın içinden, oradaki yüksek kayalığın ardından yaylın ateşleri gelmiş, sonra da kesilmişti. Sabaha karşı da şu koyunların yayıldığı düzlüğün alt yanında bir bağırtı olmuş, bağırtının ardından da üç el kurşun atılmıştı.

Çoban Müslüm Sarıkeçili obasından olurdu. Oba her za-

77

manki yaylağına dağın gündoğusundaki büyük Kızılkartalh koyağına kurulmuştu. Yemyeşil koyağın tam ortasından bir değirmen döndürecek kadar, dağın tam doruğunun altındaki ulu kayanın dibinden ak köpükler saçarak bir su kaynardı.

Obada dün gecedan beri bir sessizlik vardı. Herkes fısıltıyla konuşuyor, çadırdan çadıra gidip gelmeler, bir telaş, biraz korku, daha çok sevinç. Çoban Müslüm her şeyi biliyor, koyunlarını buraya çekmiş dün akşamdan beri bekliyordu. Obadaki korkuyu da, sevinci de ta yüreğinin başında duyuyordu. Ona hiçbir kimse bir şey söylememişti ve hem de, hay Müslüm çocuk sen şöyle yap, böyle yap dememişlerdi. Çimeni yeşil gözleri bir ışıklı sevinç, bekleme içindeydi.

Ara sıra yüreğine de bir korku, ardından da bir acı çökmüyor değildi. Ama o ne yapması gerektiğini biliyordu. Şu aşağıdan, Çukurovadan, kim nereden gelirse gelsin, işte şu ormanın içindeki, o küçük çayın dolandığı yeşil yosunların tepeden tabana kadar örttüğü kayalığın dibindeki yoldan geçecek, koyunların yayıldığı düzlüğün ortasındaki yola gelecek, oradan ya Kızılkartal koyağına, ya da uzaktaki dağı aşan yola vuracaktı. Ve Çoban Müslüm yolların ağzını tutmuştu. Ğçi alıp alıp veriyor, yüreği durmadan atıyordu.

Uzun bir süre olduğu yerde keven çiçeklerinin ardında yattı. Diken öbeklerinin altı, kırmızı kara benekli uğurböcekleriyle kaynaşıyordu. Bu yamacın keven çiçekleri çok pembe olduğu gibi, dikenler bir billur ışıltısında çakararak gün ışığı altında yanar söner, fişkirirlerdi, buranın uğurböcekleri çok kırmızıydı, bir yalım gibi kırmızı kırmızı çakarlardı.

Çoban Müslüm sabırsızlanmaya başlamıştı. Gözleri uzak bir karartıda, kulakları ufak bir çatırtıdaydı. Koyunlar aşağıdaki düzlükte rahat otuyorlardı. Köpekse yanda uyuyordu. Biraz da acıkmıştı ya, sabırsızlığından karnını doyurmak aklına gelmiyordu. Sonunda belindeki çamçağını alıp aşağıya, koyunların yanına indi, mor büyük bir koyunu yakalayıp sağmaya başladı. Çamçağı sıcak, köpürmüş sütle dolunca geriye güneşli kepeneğinin yanına geldi, dağarcığından ekmeği çıkarıp kokulu sütü içmeye başladı. Bir ak bulut ormanın üstünden yukarı doğru ağıp geliyordu. Ğncecik bir yel esti söndü. Ğlk güz güneşi

78

'kce aydınlığı artırıyor, orman, pembe keven dikenlerinin | ekleri derin bir yeşilde, yoğun bir pembe de birbirlerine ka-srılmış tütüyorlardı. Orman, buradan dağın yamacından ta aşağılara, belki de Çukurovanın ucuna kadar inip gidiyor, çıplak amacı bürümüş keven çiçekleri de ormandan dağın doruğuna kadar balkıyarak, ışıkları savurarak, bir sırma ışığında, pembe, morda, kırmızıda yukarıya çıkıyordu. Çok uzaklardan birtakım uğultuya benzer sesler geliyor, yücelerde kanatlarını iyice germiş iri kartallar uçuyor, yerlerinden hiç kıpırdamıyor, göğe yapışmışlar gibi oldukları yerde süzülüyorlardı. Uzun boyunlu, kırmızı salkımıyla -bir çiçek, bir çalılığın ortasından güneşe doğru uzanmıştı. Kısacık mavi, mor, sarı çiçekler kevenlerin aralarını doldurmuşlardı. Kaim, kara, güçlü arılar çok sesli, gürültüyle vızılayarak çiçekten çiçeğe uçuşuyorlardı. Küçücük, bir başparmak kadar küçücük, renkli kuşlar kevendən kevene konuyorlardı. Karnını doyuran Müslümün canı sıkılıyordu. Oysa onun canı hiç sıkılmazdı. Bir küçücük kuşa, bir karıncaya, bir arıya, böceğe, kartala dalar, onların yaşamına katışır, kendini unuttur giderdi. Gökyüzü de onun için bir tuhaf, kocaman mavi bir çiçek, koskocaman, kanatlarını açmış bir kuştı. Karnını doyurduktan sonra hep çiğdem soğanı çıkarmaya gider, çiğdem çiçeklerinden, yeraltındaki en kocaman soğanları bulur çıkarırdı. Solgun, kurumuş çiçeklerin soğanları büyük ve çok sütlü olurdu. Müslüm

kökücüyle bir abanmada bir kökü dışarıya alıverirdi. Bu işte çok ustalaşmıştı. En iri çiğdemler de taş dipleriyle çalı aralarında, kevenlerin altlarında biterlerdi. Koyu sarı, kısa saplı çiçekleri göz kamaştırırdı. Öylesine parlak, öylesine sarı. Müslüm çiğdem köklerini kazarken hiç bilmediği taze, buğulu bir kokuyla toprak kokar, onun başını döndürür, sarhoş ederdi.

Çiğdem çıkarması epeyce uzun sürdü. Günbatıya yıkılıp gitmiş, o çiğdem çıkarma telaşesinden her şeyi unutmuştu. Torbası soğanlarla dolunca, birazıcık ağrımış belini doğrulttu aşağılara ormana, ardından da yukarıya, dağın doruğundaki süzülen kartallara baktı. Sonra da oturdu, somurtarak çiğdem soğanlarını soymaya başladı. Soğanların üstünü zar gibi açık kahverengi bir ağ kaplardı. Ağı soğanın üstünden sıyrıp alınca iri

79

bir nohut tanesinden biraz daha iri soğan apak ortaya çıkardı. Çiğdem çiçekleri ister çiğ, ister sütle kaynatılıp yenirdi. Her derde deva sayılır, kokusu uzun bir süre insanın genzinden gitmezdi.

Müslüm bir yandan usul usul çiğdemlerini soyuyor, bir yandan da ağır ağır çiğneyerek yiyordu. Yüzü terlemiş, keven çiçekleri gibi pespembe olmuş, çimeni yeşil gözleri kartal gözleri gibi yöreyi araştırıyordu durmadan. Bir ara köpeğinin başını kaldırıp, kulaklarını diktiğini gördü. Ayağa kalktı, bir yandan soyduğu çiğdemleri avuç avuç atıştırıyor, bir yandan gözleri ormanı, yöreyi araştırıyordu. Sonra köpek ayağa kalkıp ormana doğru ürmeye başladı, sonra da koyunlara doğru üreerek koştu. Tam bu sırada da ormanın içinden ilk candarmanın şapkasının altındaki pirinç ay yıldızı parlayıp söndü. Ardından da kır bir ata binili Faruk Yüzbaşı çıktı. Yüzü azgındı. Onun ardından da tüfeklerini omuzlarına asmış candarmalar gözüktü. Düzlüğün sağ yanındaki pınarın orada Yüzbaşı atından indi.

Göğsündeki dürbün ilk anda göze çarpıyordu. Tabancasını manevra kayışının tam altına

bağlamıştı, kocaman bir tabancaydı. Parlayan çizmeler giymişti. Bıyıklarını da sipsivri burmuştu. Bu bıyıklar ona heybet veriyordu. Giyitleri yeni ütuden çıkmış, az önce giyilmiş gibiydi. Candarmalar da pınarın üst başına tüfeklerini çatıp sırasıyla çam oluktan mataralarını doldurup su içtiler. Onlara üren köpeğini durdurmak için Müslüm yıldırım gibi koşmuş, düzlüğe inip köpeğini tutmuş, bomboş, şaşkınlık dolu gözlerle orada dikilmiş kalmış, onlara bakıyordu.

Onbaşı Kertiş Ali, çoban çocuğu Yüzbaşıya gösterip:

"Bir çoban," dedi, "ilk olarak buralarda bir insanla karşılaşyoruz."

Yüzbaşı az ötedeki çocuğa başını kaldırıp baktıktan, elindeki sapı gümüş savatlı kırbacıyla oynadıktan sonra, başını önüne geri indirdi:

"Bu bir çocuk," dedi yavaşça.

Kertiş Ali, şu karşiki kıraç dağların koyağına yerleşmiş, ot bitmez, verimsiz, fıkarcılıktan canı çıkmış bir köyden olurdu-Askere gidince tezkere bırakmış, uzatmalı olmuştu. Birçok karakolda komutanlık yaptıktan sonra kendi kasabasına atanmış-

80

Cok kıvançlıydı bundan. Burada karakollardaki gibi fazla şvet alamıyorsa da, şimdiye kadar kazandıkları yeterdi de ar-rdı bile. Daha şimdiden kasabaya büyük, Ermenilerden kalma bir bahçe içerisine bir ev yaptırmıştı. Kendisini göstermek, köyündeki ününe ün katmak, bütün Çukurovaya namını salmak istiyordu. Onun için para pul hiçti. Onun naçizane düşüncesine göre insana nam gerekti. Bu nam için de onun Ğnce Me-medi yakalaması, ya da vurması gerekti. Ğnce yakalansa, ya da vurulsa bütün nam Yüzbaşının olurdu ya, küçük de olsa ona da bir pay düşerdi. Asım Çavuşu dersin, o ne nam istiyordu, ne de şan. O zaten canından bezmişti. Üstelik de Ğnce Memede, o kan içiciye, Abdi Ağamızı, Hamza Efendimizi, Ali Safa Beyimizi, çiçeği burnundaki Cumhuriyetimizin daha nice kıymetlisini gözlerinin yaşına

bakmadan ta göz bebeklerinin ortasından kurşunlamış, beşikteki bebekleri süngülemiş, ben Ağayım, ben Beyim diyenlerin dillerini kökünden kesmiş, ardından da bu insan insanlarımızı kazığa oturtmuşsa hayrandı. Şu dağlar eşkiya doluydu. Kertiş Ali Onbaşı iyi biliyordu ki, dağlardaki birçok eşkiya çetesine dokunulamazdı. Mustafa Kemal Paşa benzeri Yüzbaşı Faruk Bey değil, Ğsmet Paşa bile dokunamazdı. Çünkü onların birçoğu aşağıdaki Çukurova Beylerinin, Ağalarının adamlarıydılar. Bir de kimsesiz eşkiyalar vardı. Ğnce Memed namlıydı, onu gene fakir fıkara, köylüler tutuyorlar, canları gibi, onu göz bebekleri gibi koruyorlardı. Ya ötekiler, hiç kimseye yar olamamışlar... Ne Beylere, ne köylülere... Ğşte onları kırıp geçiriyorlardı. Onlar da o kadar çoktu ki dağlarda, her ay beş onunu öldürüyorlar, gene bitiremiyorlardı. Kertiş, eşkiya öldürmekte, kurşunu gözlerinin içine sıkmakta ün yapmıştı. Ona daha şimdiden, eşkiya kasabı Allahsız Kertiş Ali diyorlardı. Şu candarmalar içinde köylüleri dövmekte de onun üstüne yoktu. Hele dağ köylülerini... Karakollarda öyle bir dayak uzmanı olmuştu ki, Ankaradakileri on yıl okuturdu. Onun karşısında kurt kuş, yılan çıyan, taş bile dile gelirdi, değil köylü yaratığı. "Bu köylüler sadece dayak atılmak, donlarına işeyinceye, altlarına sıncıncaya kadar dövülmek için kurban olduğum yüce Tanrı tarafından halk edilmişlerdir," derdi. Birkaç yılda uzatmalı onbaşılıktan istifa edecek, Anavarza ovasında Akçasaz yakınlarım-

81

da bir çiftlik sahibi olacaktı. Daha şimdiden yolunu yapmıştı. Bunun için de Zülfü Efendiye, Arif Saim Beye yanaşmak gerekti.

"Çocuklar bu iş için daha iyidir Yüzbaşım," dedi Kertiş Ali. Yüzbaşımın karşısında taş kesilmiş dimdik, göğüs ilerde, karın içerde, başı yukarda hazır olda duruyordu. "Çocuktan al haberi."

"Çağır öyleyse..."

Kertiş Ali koşarak Müslümün yanına gitti. Çocuk daha orada durmuş, köpeğinin tohtundan tutmuş candarmalara bakıyordu. Kertiş Alinin koşarak kendisine doğru geldiğini görünce çok sevindi ya sevincini belli etmemeye çalıştı.

"Çabuk gel! Bırak o köpeği de gel, Yüzbaşım seni istiyor." Alın kırışmış, boyun damarları şişmişti. "Kov o köpeği de çabuk gel."

Müslüm boynundan tuttuğu köpeği bırakıp koyunlara doğru saldı. Köpek onun buyruğunu dinleyip sürünün yanına gitti.

Kertiş önde, Müslüm arkada Yüzbaşının yanına vardılar.

Yüzbaşı başını kaldırdı, tepeden tırnağa Müslümü süzdükten sonra:

"Sen buralarda ne yapıyorsun?" diye orahı olmayarak sordu.

"Çobanım," dedi Müslüm kıpkırmızı kesilip eli ayağı titreyerek.

"Nerede oturuyorsun, hangi kabiledensin?"

"Sarıkçili oymağmdanım."

"Kimin oymağı o?"

"Bizim oymağımız."

Yüzbaşı gülümsedi.

"Sen ne kadardır buradasın?"

"Bir gece, iki gündüz oluyor."

"Buradan geçen bir atlı, bir adam, bir silahlı, bir yaralı kişi gördün mü?"

"Hiç kimseyi görmedim. Buralara hiç kimsecikler gelmez ki... Ben burada hiç adam görmem, kaç yıldır koyun güderim burada. Siz adam arıyorsanız o aşağılardadır."

82

"Anladım Yüzbaşım, bu it yalan söylüyor."

Yüzbaşı elindeki kırbacı ona doğru, sus, diye kaldırdı.

"Sen bu gece hiç kurşun sesi duydun mu?"

"Duymadım."

"Nasıl olur, nasıl duymazsın, bütün orman kurşun sesinden birbirine girdi, çarpışma oldu, nasıl duymadın?"

"Uyuyordum. Benim uykum ağırdır."

"Sen nasıl bir çobansın ki uyuyorsun, koyunları kurt kapmaz mı?"

"Kapamaz," diye övündü çoban çocuk. "Sen o sarıyı görüyor musun, on tane kurdu yer. Onun gibi bir köpek yok."

Onun köpeği, o sarı tıpkı insan gibiydi. Her şeyi bilir, anlar, düşünürdü. Bir tek konuşamıyordu. Meram etse belki de konuşurdu.

"Benim bu sarı var ya, hiç çobana bir gerek olmadan bu sürüyü alır bir hafta, on gün, bir ay dağlarda güder. Benim bu sarı var ya, küçücük tehlike olsun, bir yılan, bir akrep, bir insan, ben de uyuyor olayım, gelir beni usulca kolumdan tutar uyandırır."

"Bu gece seni uyandırmadı mı, kurşun seslerini duymadı mı?"

"Kurşun seslerini duysa o beni uyandırırdı."

"Uyandırmıştır," diye bağırdı Kertiş Ali, "ama o duymadım diye yalan söylüyor."

"Uyandırırdı," diye karşılık verdi Müslüm. "Demek ki duymamıştır. O kurşun seslerini bilir. Eşkiyayı, candarmayı, iyi adamı, kötü adamı birbirinden ayırır. Geçenlerde bir adamın boynunu kaptı şu aşağıdaki ormanda az daha adamı boğuyordu. O adam var ya, bir kızın başına çöktükten sonra da onu parçalamışmış. Ya benim sarı öyle bir sarıdır. O, köpeklerin ağası, piridir."

"Çok mu seversin köpeğini?"

"Herkesten çok... O benim arkadaşımdır."

"Anasıdır Yüzbaşım, babasıdır," diye alay etti Kertiş Ali.

Müslüm de ona sert çıktı. Onun kim olduğunu iyi biliyordu. Onbaşı olunca on beş candarmayla kendi köyüne git-miŞ, bütün köyü üç gün üç gece sopadan geçirmişti.

"Ne sandın ya..."

83

"Yalan söylüyor Yüzbaşım. Bu adam Ğnce Memedin ne yana gittiğini biliyor. Şunun ifadesini alayım."

"Al," dedi Yüzbaşı soğukkanlı.

"Burada mı, ormanda mı?"

"Burada," dedi Yüzbaşı. "Şu aşağıda. Bakalım bu deyyusu nasıl konuşturacaksınız?"

Kertiş, Müslüme yumuşacık, sevecenlikle yaklaştı:

"Bak yavrum," dedi, "dün sabah ortalık ışıırken, bir yağız ata binmiş, hem de çıplak bir yağız ata, doludizgin önünden geçen tüfekli adamı görmedin mi? Atın üstündeki adam senden az irice... Söyle yavrum, tam ormandan çıktı, senin üstüne geldi, at ayaklarının tapırtısından da sen uyandın, ya da seni köpek uyandırdı. Sen de uyanınca o doludizgin atlıyı gördün. Hangi yana gitti o atlı?"

"Görmedim."

"Görmedin mi?"

"Hiç görmedim."

"Yavrum, senin adm ne?"

"Müslüm."

"Müslüm yavrum, söylemezsen senin için iyi olmaz."

"Hiçbir atlı görmedim."

Dört candarma çoktan hazırlanmışlar bekliyorlardı. En iri-yarısının elinde kaim bir sopa vardı.

"Yıkın şunu."

Hemencecik Müslümü yıkıp tüfeğin kayışını ayaklarına geçirdiler.

"Çıkarın çarıklarını."

Çabucak çarıklarını, çoraplarını çıkarıp öteye, bir keven öbeğinin üstüne attılar.

"Başla."

Ğriyarı candarma bütün gücüyle sopayı Müslümün ayaklarına durmadan indiriyor, çocuktan hiçbir ses şada çıkmıyordu. Yüzbaşı gözlerini şaşkınlıkla açmış bu tansık işe bakıyordu.

"Devam, daha sert."

Yüzü gözü ter içinde kalmış Müslüm salt dişlerini sıkıyor, sopa her indikçe bedeni bir geriliyor, hopluyor, ardından da çözülüyordu.

84

Aradan epey bir süre geçti, Müslümden çıt çıkmadı. Yüzsüzlerini faltaşı gibi açmış şaşkınlıkla ona bakıyor, o ses çı-

başı d ^-11-1

karmadıkça öfkeleniyordu.

"Ali, sen al sopayı eline," diye sert bir komut verdi. "Bu da nasıl bir iş böyle!"

Ğriyarı candarmadan sopayı eline alan Ali, bütün gücü, hüneri ustalığıyla abandı çocuğun üstüne. Müslüm, gene gık de-miyordu.

Köpek de gelmiş az ilerde, dört bir yanını mavi çiçekli yarpuz almış pınarın ayakucunda duruyor, kaygılı gözlerle yere yıkılmış, ayaklarına boyuna sopalar inen Müslüme bakıyordu başını dikmiş, tetikte bir hali vardı. Ama Müslümden en küçük bir çıt, bir işaret gelmiyordu.

Yüzbaşı dayanamadı, yerinden kalktı, gitti çoban çocuğun başucunda durdu. Kertiş Ali kapkara kesilmiş, dişlerini sıkmış, kaim sopayı kaldırıyor, bütün gövdesiyle abanarak indiriyor, çocuktan, hoplayıp gerilmekten başka en küçük bir tepki gelmiyordu.

Sonunda çocuğun ayaklan kanamaya başladı.

Yüzbaşı:

"Olamaz Ali Onbaşı, olamaz. Sen hiç böyle bir mahlukata rastlamış mıydın?"

Soluk soluğa, ter içinde kalmış Kertiş Ali, "Yok," diye karşılık veriyordu ona, var gücüyle,

hıklayarak sopasını indirirken, "yok Yüzbaşım, ben ömrümde böyle bir bela görmedim."

"Söyle oğlum, sen Ğnce Memedi gördün, değil mi?"

Müslümün dişleri kenetlenmişti, açılmıyordu.

"Söyle oğlum, yoksa bu Ali Onbaşı seni öldürecek. O, böyle döve döve çok adam

öldürmüştür."

"Çok öldürdüm, çok öldürdüm," diye bütün bedeni gerilmiş, boyun damarları şişmiş Kertiş

Ali, Yüzbaşını onaylarken, ayağa inen kalın sopa sanki bükülüyordu. Ve ayaktan kanlar

fışkırıyordu. Sopa bir anda kıpkırmızı oldu.

Gözü bir ara orada dikilmiş kalmış köpeğe ilişen Yüzbaşı Faruk:

"Dur," diye sevinç içinde buyurdu Kertiş Aliye, "dur Ali Onbaşı."

85

Ali Onbaşı derin bir soluk alarak durdu.

"Kaldır onu."

Kertiş Ali çocuğu elinden tutup zorla ayağa kaldırdı. Müs-lüm ayakta duramayıp boylu

boyunca yere serildi.

"Kaldır şu köpeği."

Kertiş Ali çocuğu yerden kaldırdı, koluna girdi. Çocuğun öteki koluna da bir candarma girdi.

Çocuk aralarında cansız-mışcasma sallamıyordu.

Asım Çavuş başından beri olanı biteni boş gözlerle seyretmiş, sonra ayağa kalkıp yanlarına

gelmişti.

"Bu çocuk ölüyor Yüzbaşım. Bakın, can çekişiyor."

"Bunlar yedi canlıdır, bir şey olmaz bunlara," diye sert çıktı ona Yüzbaşı. "Görmedin mi, bu kadar sopa yedi de of bile demedi."

"Yedi canlıdır," dedi Kertiş.

"Ben onu konuşturmasımı bilirim," dedi Yüzbaşı. Tabancasını belinden çıkardı, orada durup kalmış köpeğe çevirdi: "Aç gözlerini şimdi çoban bey, aç da şimdi az sonra ne olacak onu gör!" Sesi bıçak gibi keskindi, öfkeli, utkulu bir sevinç doluydu.

Çocuk ağır ağır gözlerini açtı, bir tabancaya, bir Yüzbaşıya, bir köpeğe baktı.

"Şimdi söyle," diye gurledi Yüzbaşı. "Eğer şu anda doğruyu hemen söylemezsen köpeğini öldüreceğim."

Çocuk gözlerini kirpiştirdi, çabucak bir köpeğine, bir güneşten menevişlenen Yüzbaşının tabancasına, bir uçları titreyen Yüzbaşının bıyıklarına baktı:

"Söyleyeceğim," dedi. "Sarıyı vurma. Hemen söylerim. Ğnce Memedi gördüm."

"Ha şöyle," diye güldü Yüzbaşı. "Getirin şunu..."

Gitti eski yerine bir sekinin üstüne çöktü. Çocuğu karşısına getirdiler oturtular.

"Ne bildin Ğnce Memed olduğunu onun?"

"Tüfeği vardı."

"Başka?"

"Altındaki at yağızdı."

"Başka?"

"Altındaki at çıplaktı."

86

"Başka?"

"Benim kadar bir çocuktum."

"Başka? Hangi yana gitti?"

"şu yana..." Gnbatıyı gösterdi. "Ben onun gittiği yeri de biliyorum..."

"Nereye gitti?"

"Bakırgeği var ya, işte oradaki mağarada Kel Eşkiya var, dokuz kişisiyle. Ğnce Memed işte onlara karışmaya gitmiş."

"Ne biliyorsun bütün bunları?"

"Onlar konuştu."

"Kim?"

"Dn Kel Eşkiya burada, şu pınarın başında konuşurken, Ğnce Memed geliyor, dedi, ondan haber geldi. Onu Bakırgeği-đindeki mağarada bekleyeceğiz. Sonra da gittiler. Başlarında kırmızı fesleri vardı."

"Peki, daha önce nićin söylemedin bunları?"

"ćok korktum."

Yüzbaşı ayağa kalktı, gerindi, bacaklarının üstünde birkać kere yaylandıktan sonra, önüne getirdikleri atma atladı ve hareket emrini verdikten sonra, atımı orada dikilmiş kalmış köpeğe doğru sürüp tabancasını ćıkardı, köpeğe doğrultmasıyla tetiğe asılması bir oldu. Köpek derinden bir venilledi, kıvrandı, kendi yöresinde dönmeye başladı. Yüzbaşı tabancasındaki bütün kurşunları üstü üste köpeğin başına boşalttı. Bir anda kan golne batıp ćıkan köpek oraya, yeşil ćimenlerin üstüne cansız serildi. Kurřun sesini duyan Mslmn kalkmasıyla köpeğe koşması bir oldu ya, köpek ćoktan ölmüş, kevenlerin arasına bir insan gibi upuzun serilmişti.

Candarmalar ćekilip giderlerken Müslüm köpeđini kucaklamıř, kanlı bařını kucađına almıř, bir l ćocuđa ninni söyler gibi ıđranıyordu usul usul...

Yağız at uzakta, açık kahverengi keskin çakmaktaşıdan kayalığın üstünde duruyor, usul usul da kuyruğunu sallıyordu.

Kertiş Ali Onbaşı:

"Yüzbaşım," diye bağırdı, "işte o at, Ğnce Memedin atı. Ali Safa Beyin atı. Demek Ğnce Memed buralarda. Çoban çocuk doğru söylemiş. Demek Ğnce Memedi Bakırgediği mağarasında sıkıştıracağız."

"Bu atı vur," diye bağırdı Yüzbaşı.

"Çok uzakta," dedi Kertiş Ali Onbaşı. "Ama onu vurmalı."

Kayalığa doğru koşmaya başladı.

Yüzbaşı arkasından:

"Dur," diye bağırdı. Kertiş Ali Onbaşı olduğu yerde durdu. Yüzbaşı atını üzengiledi, onun yanına vardı. "Ver tüfeğini bana. Sen oraya yetişinceye kadar o at gider." Yamaca doğru atını doldurdu. Yamaç kepir taşlıktı ve bu kepir taşlıkta Yüzbaşımın atı zor koşuyor, durmadan tökezliyordu. Yüzbaşı birkaç kere attan düşme korkusu geçirdi ama düşmedi.

Kayalığın dibine gelip durduğunda atı köpüğe batmıştı, körük gibi de soluyordu. Yağız at bal rengi, pul pul ışıltılı kayalığın sivrisinde duruyor, daha usul usul kuyruğunu sallıyordu.

Yüzbaşı aşağıdan yukarıya bir iyice nişan aldıktan sonra tetiğe bastı, o tetiğe basar basmaz da yağız at ortadan o anda yitti gitti. Yüzbaşı bu işe çok şaşırdı, sağa sola bakındı, attan bir iz bulamadı.

Onu bekleyen askerlerine döndüğünde çok öfkeliydi:

"Vuramadım," dedi. "Nasıl olur?"

Ktiş Ali Onbaşı:

"Yüzbaşım," dedi, "ben buradan iyice baktım, siz daha tüfe-"" doğrultur doğrultmaz o at

gözükmez oluverdi. Ne oldu, nere-2itti göremedim. Köylülerin dedikleri gibi bu at büyüdü."

Yüzbaşının alını kırışıp bıyıkları titredi:

"Ne büyüdü, ne bir şey," dedi yere tükürerek. "Vuramadım gitti. Çoktan beridir mavzer kullanmıyorum. Keski benim yerime Asım Çavuş ateş etseydi."

Asım Çavuş gülümsedi:

"Haşa Yüzbaşım," dedi, "haşa, sizin vuramadığımızı ben hiç vuramazdım. Ali Onbaşının da dediği gibi, siz daha tüfeği ona doğrulturken, o, bir sündü, upuzun bir çizgi oldu, bir anda boşluğa aktı gitti. O çok kurnaz, hem de deli bir at. O öldürülen Ademi, Yobazoğluyla Ferhat Hoca bunun için öldürüyorlar, bu at için..."

"Fıkara Adem, bu at yüzünden gitti. Rahmetli Ali Safa Bey anlatırdı, o, dünyanın en büyük avcısı, nişancısıymış. Öyle bir adam bu atın ardından yıllarca dolaşmış da onu vuramamış..."

Sonunda da Ferhat Hocayla atın sahibi Ademi..."

"Ferhat Hocayla Yobazoğlu asılacak, değil mi?"

"Asılacak ya, Ağırceza Reisi çok sert bir adam."

"Kılı kırk yarıyor."

"Giyseler giyseler on sekiz yıl giyerler, diyorlar."

"Onlar asılacaklardır."

"Keski tez günde asılsalar. Başımıza çok iş açacaklar."

"Ne işi?"

"Ğnce Memed..."

"Ğnce Memed mi?" Yüzbaşı güldü. "Az sonra onu yakalayacağız."

"Ben bu Ğnce Memedden bu sefer korkuyorum. Çok deneylerden geçti. Eğer bu sefer onu elimizden kaçırsak, başımıza Çok bela açacak."

"Atı gibi, öyle mi Çavuşum?"

"Atı gibi Yüzbaşım," diye çekinerek gülümsedi Asım Çavuş.

Yüzbaşı atını sürdü. Asım Çavuş sağ yanında, Kertiş Ali Onbaşı solunda, candarmalar da arkadan yürüyorlardı.

89

"Çoban çocuk sence doğru mu, Asım Çavuş?"

"Bilemem," dedi Asım Çavuş. "Bunlar hiç belli olmazlar. Belki de bizi Ğnce Memeden uzaklaştırmak için..."

"Peki ya, o kadar dayağı niçin yedi?"

"Bizi inandırmak için."

"Az daha ölüyordu..."

"Ölürdü de... Dedim ya Yüzbaşım, bu sefer Ğnce Memedi elimizden kaçırsak işimiz zor."

"Kaçtırmamalıyız," dedi Yüzbaşı.

"Kara Ğbrahimi de bulmalıyız."

"Onun köyünden geçelim mi?"

"Adam gönderip onu köyün dışına çağıralım bu gece. 0 bilir Ğnce Memedin yerini."

"Bilir," dedi Asım Çavuş.

"Bakın Yüzbaşım," diye onların konuşmalarını kesti Kertiş Ali Onbaşı.

Yüzbaşı başını çevirip onun gösterdiği yere baktı, yağız at orada bal rengi, pul pul ipiltili çakmaktaşı kayalğın sivrisinde duruyor, kuyruğunu da usul usul sallıyordu. Yüzbaşı onu görür görmez:

"Ali ver mavzerini," dedi, onun elinden mevzeri kapar kapmaz da atını üzengileyip yokuş yukarı kepir taşlık yamaca sürdü. Kayanın dibine gelir gelmez de tüfeği doğrultup tetiğe çökmesi, onun tetiğe çökmesiyle de atın yitip gitmesi bir oldu.

Yüzbaşı bal rengi kayalğın dibinde bir süre bekledikten sonra aşağıdaki candarmaların

yanına ağır ağır atını sürdü.

"Ne oldu, bu sefer vurabildim mi?"

Kertiş Ali Onbaşı başı yerde susuyordu.

"Al şu tüfeğini. Bu at bizimle alay ediyor..."

Gün batarken Üçoluklara geldiler. Üçoluklar mor kayalıklı, kayalıklarda üst üste kevenler bitmiş, her keven de sikirdim gibi çiçeğe durmuş, sarp bir yamaçtan kayınıyordu.

Oluklardaki sular üç yerden bu kayalığın dibinden köpürerek fışkırır, mor bir topraktan geçer, ardından da kırmızı çizgili ak bir gediği üç yerinden aşar, büyük çam ağaçlarından oyulmuş oluklara dökülürdü. Olukların altı, yöresi yarpuzlu bir gölcüktü. Gölcüğün dümdüz kıyılarını çok yeşil çimenler kaplamıştı. Yılım on iki

90

nda, karda kışta kıyamette bile bu çimenler hep böyle yem-esil kalırdı. Tüfekleri, içinde binlerce kırmızı benekli alabalık vüzen gölcüğün kıyısına çatıp dinlenmeye geçtiler.

Dinlenmeye geçmişler, Yüzbaşı oturmuş sırtını oradaki bir kayaya* dayıyordu ki Kertiş Ali Onbaşının sesi duyuldu:

"Yüzbaşım, Yüzbaşım, işte orada."

Yüzbaşı başını kaldırıncaya karşıdaki çıplak tepenin üstünde, batan günün son ışıklarıyla kapkara bir elmas taş gibi ışılayan atı gördü:

"Bunu vurmalyım Asım Çavuş," diye ayağa kalktı. "Bu at..." Sözünün gerisini getiremedi, bu sırada da Kertiş Ali Onbaşı mavzerini ona uzattı. Tüfeği alan Yüzbaşı aşağıdaki derin dereye indi. Dere kıvrılarak atın durduğu tepenin tam arkasına iniyordu.

Yüzbaşı, bu sefer de gez, göz, arpacık bir iyice nişan aldı, kurşun vızıldadı, ama gene at bir anda ortadan silindi. Yüzbaşı yorgun argın Üçoluklara dönmüştü ki, tepenin ardından bir at kişnemesi geldi, karşı kayalıklarda uzun uzun yankılandı. Yüzbaşının atı da ona bir

kişnemeyle karşılık verdi.

Karşidan, aşğıdaki düzlükten, derenin kıyısındaki ince yoldan bir atlı doludizgin tozu dumana katarak geliyordu.

"Kara Ğbrahim bu gelen Yüzbaşım," dedi Kertiş Onbaş.

"Ne bildin?"

"Ben o kadar uzaktan bile onun gelişini bilirim. Üstelik de bize mühim bir haber getiriyor."

"Mühim," dedi Asım Çavuş. "Bizim buralarda olacağımızı biliyordu."

"Yaman adam."

"Çok yaman adam bu Ğbrahim, Yüzbaşım. Her kaya, her Çalı, her ağaç onun gözü kulağı."

Yüzbaş sustu. Onlar da susup Kara Ğbrahimin gelişini beklediler.

Atından gölcüğün kıyısında yere atlayan Kara Ğbrahim hemen Yüzbaşya koşup, hazır ola geçip bir selam verdikten sonra:

"Sana haberim var Yüzbaşım," dedi. "Tam dokuz kişiler. °en kendim teker teker saydım onları."

91

"Ğnce Memedi de gördün mü, içlerinde mi?"

"Bilemem, ben Ğnce Memedi tanımıyorum Yüzbaşım, belki de içlerinde. Ona benzer bir adamı gördüm."

"Nasıl bir adam?"

"Ğnce Memedin tarifine uygun... Geniş omuzlu, kısa boylu, kaln kaşlı... Bir de Maraş abası giymişti. Bir de dizleme çorapları vardı bacaklarında. Püsküllü fesini sağ yana yıkmıştı. Dört koşar fişeklik bağlamıştı. Silahı da Alaman filintasıydı. Sol kolu omuzuna asılıydı, hem de öne eğilerek bir hoş, yaralı gibi yürüyordu."

"Ne dersin Asım Çavuş?"

"Bilmem, ben onu görmedim ki Yüzbaşım. Görmedim ama, bu tarif Ğnce Memed tarifine uyuyor."

"Uyuyor, odur," dedi Kertiş Ali. "Ben onu vurdum, bunu iyi biliyorum."

"Ne dersin Ğbrahim?"

"Yakalanınca o mudur, değil midir belli olur. Üç adam şimdi onların izini sürüyor. Bu gece nereye sığınarlarsa sığınsınlar, onlar avucumuzun içindeler."

"Erat yemek yesin, istirahatata geçsin. Sabaha karşı onları kuşatalım Yüzbaşım."

"Olur Çavuş," dedi Yüzbaşı Faruk. "Şafağa karşı onlar uykudayken."

"Orasını siz bana bırakın Yüzbaşım," dedi Kara Ğbrahim. "Onların yerini ben bu gece elimle koymuş gibi bulurum. Çok uzakta değiller ve de candarmayı beklemiyorlar."

Yüzbaşı:

"Kara Ğbrahim," diye onun omuzuna yavaşça, okşarcasına elini koydu, "eğer bu dokuz eşkıyanın içinde Ğnce Memed varsa, işte o zaman dile benden ne dilersem. Çukurova ağaları seni zengin, Karun ederler. Hele bir etmesinler."

Ve daha tanyerleri ışımamış, ortalık ıhırcık karanlıktı. Eşkıyaların nöbetçi koydukları iriyarı, fesli olduğu alacakaranlıkta bile belli olan eşkıya bir kütüğün üstüne yumulmuş oturmuştu. Uyuklar gibi bir hali vardı.

"Ben bu adamı tanıyorum Yüzbaşım," dedi Kara Ğbrahim-"Benim öz bir dayımın oğlu olur.

Eşkıya olmadan yiğit oğlandı-

92

i sonu buymuş, ne yapalım. Su testisi su yolunda kırılır. Ne oayım, kader böyle imiş. Onu canım kadar severdim."

Yüzbaşı:

"Hazır mısınız Asım Çavuş?" diye sordu.

"Hazırız Yüzbaşım."

"Ben işaret verince toptan yaylım ateşi başlayacak. Ben gnûr vermeden de durmayacaksınız, isterse hepsi öldürülmüş olsun eşkıyaların."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"AH Onbaşı!"

"Buyur Yüzbaşım."

"Ğlk kurşun senden!"

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Şu kütüğün üstündekini ilk atışta..."

"Ğlk atışta Yüzbaşım..."

Kara Ğbrahim içini çekti:

"Vay dayım oğlu vay, vay kadersizim, kimsesizim, vay gün görmemişim vay, az sonra öyle mi? Hay benim iki gözüm çı-kaydı da bu günleri görmeyeydim, hay," diye kendi kendine söylendi durdu bir süre.

Ve ilk kurşunu Kertiş Ali Onbaşının sıkmasıyla kütüğün üstündeki yumulmuş iri adam havaya sıçrar gibi oldu, sonra da kütüğün bu yanma düşüp cansız yere serildi. Kurşun sesleriyle birlikte de Yüzbaşımın atı uzun uzun kişnedi, kayalıkların ardından başka bir at da yankılanan kişnemesiyle ona karşılık verdi.

93

Çiftliğe gönderilen yanaşma Ğngiliz kırması al bir atı alıp gelmişti. At, beş yaşında, dayanıklı, bineği iyi, rahat bir attı. Murtaza Ağa gerçekten, kendi bindiği attan sonra bunu severdi, iyi de koşan bir attı. Aliyle birlikte avluda duran atın yöresinde dönüyorlar, ata hayran bakıyorlardı. Demek Ali bu ata binecekti... Ali gözlerine bir türlü inanamıyordu. Parlak güz güneşinde atın tüyleri pırıl pırıldı. Alın sakar, sağ ayağı dize kadar sekili at onlar yöresinde

dönerlerken keyifli kuyruğunu sallıyordu.

"Çerkeş eyeri mi Ali, Türkmen eyeri mi, hangisini seversin?"

Ali sıkıldı, ellerini ovuşturdu, başını yere dikti, yüz etleri gerildi.

"Sıkılma bre Ali, sen benim kardaşımın."

"Ağam bilir."

"Git içeriye, içerde bir oda dolusu eyer var, hangisini beğenirsen al."

"Ağam bilir. Sen hangisini münasip görürsen."

Murtaza yanaşmanın elindeki atı aldı:

"Git de içerden kaşı gümüş savath Çerkeş eyerini getir," dedi.

"Baş üstüne Ağam."

Eyer gelince Ali gözlerine inanamadı. Eyer, çok değerli bir eyerdi, attan bile değerliydi.

"Ali, eyeri atına sen vur."

94

Ali, yanaşmanın elindeki eyeri elleri titreyerek aldı, ata git-sta bir binici gibi alışkın, eyeri

atın sırtına yerleştirip kolunu

' i 1 J

bir iyice

sıkıladı.

Bin ata da şöyle köprüünün ötesine, dün gittiğimiz yerlere

sür.

Ali kıpkırmızı kesilmiş, terlemiş, elleri titriyor, konuşamıyor yerinden de kıpırdayamıyordu.

y "'BinAli."

En sonunda Ali kendini zorladı, konuştu:

"Binemem Ağam."

"Neden imiş o?"

"Çünküleyim ben kimim ki Ağamın şu görkemli atına bineyim. Ben kim oluyorum..."

"Sus," diye bağırdı Murtaza Ağa, "sus! Sen benim öz bir kardaşım değil misin, bu at da senin değil mi? Derakap ata bin!"

Ali ne yaptığını bilmeden kendini atın üstünde buldu.

Murtaza Ağa geriye çekilip gerindi, bir ata bir Aliye baktı:

"Vasüphanallah, Allah nazardan saklasın! Demek yiğidin yakışı da at imiş... Ali!"

"Buyur Ağam," hafif bir ses çıkardı Ali, atın boynuna doğru yumulmuş.

"Giyitlerini yarın alacağız. Belinde nagant tabanca, elinde de Alaman filintası, başında fötür şapka..." Sevinçle bağırdı: "Haydi şimdi sür ve de yel gibi kasabayı çık da geri gel, işimiz var."

Ali atı üzengiledi, al at avlu kapısından dışarıya bir uzun yalım gibi sünüp gözden yitti.

Murtaza Ağa arkasından:

"Aliye de pıravo, kardaşıma," diye bağırdı.

Hüsne Hatun, öteki kadınlar, çocuklar, evdeki konuklar, konağın balkonunda durmuşlar onları seyreyliyorlardı.

Murtaza Ağa avludan ayrılmamış, bir duvardan bir duvara gidip gelerek giden athı

bekliyor, başını önüne eğmiş düşünüyordu. Arada sırada da yüzünü avlu kapısına çevirip bir süre duruyor, sonra gene yürümesini sürdürüyordu. Ali gittiği yerden döndüğünde onun haberi bile olmamıştı. Öylesine dalmış

95

gitmişti. Ağamın kendisini görmesini, attan in, demesini bekleyen Ali konak kapısının önünde atın üstünde dikilmiş duruyor gidip gelerek kendi kendine konuşan Ağaya bakıyordu.

Hüsne Hatun yukardan balkondan seslendi sonunda:

"Ağa, Ağa, Ali geldi, duymadın mı?"

Murtaza Ağa başını kaldırdı, şaşırmış, Aliye bir baktı. Az sonra da sert, gerilmiş yüzü yumuşadı:

"Alim, kardaşım geldin mi," dedi. "Nasıl atın iyi mi?"

Ona doğru yürüdü.

Ali attan ineyim mi, inmeyeyim mi diye ikircik içindeydi. Murtaza Ağa birkaç adım ötede durdu, bir ata gözlerini dikip uzun uzun bakıyor, bir Aliye. Ali de ona gözlerini dikmiş buyruğunu bekliyordu.

"Çok güzel, çok münasip," diye gülümsedi sonunda Murtaza Ağa. "Ve de uygun. Ve de başka türlü olamaz. Dünyalar izcisi Aliye ve hem de Murtazanın öz bir kardaşma yakışsa ya-kışsa böyle soylu bir at yakışır."

Hayran hayran, sevgi dolu gözlerle Aliye bakıyor, ona attan in demek aklına gelmiyordu.

Yukardan gene Hatun seslendi:

"Ağa, buyur da Ali Efendi kardaşımız attan insin, senin buyruğunu bekliyor."

"Ne, ne?" diye kendi yöresinde telaşla dönen Murtaza Ağa bağırdı. "Estağfurullah, haşa! Ğn kardaşım Ali..." Yanaşmaları çağırdı: "Çocuklar, neredesiniz, Ali Ağanın atının başını tutun..."

Ğki yanaşma birden koşup attan inmiş Topal Alinin elinden atın dizginini aldılar. "Çarşıya çıkalım Ali Efendi kardaşım, önce Hacı Ğsmaile gidelim, sana oradan bir fötür alalım, hem de mebus fötürü."

Ali sıkılmış, başını yere dikmiş, korkarak konuştu:

"Ağam ben fötür giyemem ki... Ben hiç giyemedim ondan... Beni bağışla gözünü sevdiğim Ağam."

"Olmaz," diye gürledi Ağa. "O sana ismarladığım takım elbise fütürsüz giyilmez. Beni ele aleme rezil mi edeceksin Ali, el ne diyecek, söyle, ne diyecek? Murtazanın kardaşının fütür şapkası bile yok, diyecekler. Düş önüme!"

96

Murtaza Ağa önde, Ali arkada avlu kapısından çıktılar. Ağa çabuk çabuk yürüyor, hem de durmadan konuşuyordu:

"Olur mu, olur mu böyle işler, kardaşım? Hem takım elbise ek, soylu İngiliz atına binecek, beline fildişi saplı, sapı altın kaplı nagant tabanca takacaksın, bir de Karadağlıoğlu Mur-za Ağanın büyük hünerli, dünyada bir tanecik usta olan, izci-1 r başı olan, ve de izciler şahı olan, er lakabıyla anılır, gözümüzün bebeği ve hem de tüm Çukurovanın umudu Topal Ali olasın, ondan sonracağıma da sen fütür şapka giymeyesin, olamaz kardaşım olamaz."

Durdu, geriye döndü, gene gözlerini bir şeyler arayarak çivi gibi Alinin gözlerinin içine dikti, ardından da:

"Olamaz kardaşım olamaz. Böyle bir adam Arap atsız, fütür şapkasız, nagantsız ve hem de Alaman filintasız, ve hem de Ali Efendi kardaşım, fütür şapkasız olamaz. Hem de öyle bir fütür şapka ki yalnız be yalnız onu ancak mebus beyler ve hem de emekli büyük paşalar giyer. Oldu mu?"

"Baş üstüne Aşam, sen nasıl buyurursan öyle olsun."

"Hah, böyle işte." Yürümeye başladı. Bir, hızla coşkuyla yürüyor, bir, durup Aliyle konuşuyordu. "Yarımdan tezi yok Ali kardaş, şu Sülemiş tepesinin öte yamacına nişan talimine gideceğiz. Elimiz alışsın. Bakmışsın ki Ğnce Memedle karşı karşıya gelmişiz, o daha tetiğe basmadan, biz ikimiz iki yerden basacağız tetiğe." Gene durdu: "Ali!"

"Buyur Aşam?"

"Ali sen bir insanı gözünün bebeğinden vurabilir misin?"

"Eskiden vurabilirdim Ağam."

"Mavzerle, uzaktan?"

"Uzaktan Ağam."

"Ğnce Memedle karşılaşırsak..."

Ali de durmuş, o da çivi gibi gözlerini onun gözünün içine dikmişti. Murtaza Ağa gözlerini onun gözlerinden kaçırıyor, yere, sağa sola bakıyor, nereye bakarsa baksın Alinin gözleri onun gözlerine yapışmış bir türlü bırakmıyordu.

Sonunda Ağa dayanamadı bağırdı:

"Söyle Ali, söyle kardaşım, söyle benden ne istiyorsun?"

Ali de sesini yükseltti:

"Ağa, Ağa," dedi, "sen bana iyi bak, ben Topal Aliyim. Öyle Ğnce Memed, Mince Memed benim yanma yaklaşamaz. Mademki sen bana kardaş dedin, bu kadar itibar ediyorsun bana Ğran Şahım ağırlar gibi ağırlyyorsun, sen artık gerisine karışma Senin yanma hiç kimse yaklaşamaz. Değil Ğnce Memed, Mustafa Kemal Paşa bile yaklaşamaz. Mademki biz kendimizi Topal Ali olarak bilmişiz, sen bundan sonra kimseden korkmadan çekinmeden rahat uyu." Sesini biraz daha yükselterek: "Bir daha da beni denemeye kalkma, olur mu? Mademki biribirimize kardaş dedik. Var mı bundan ötesi?"

"Yok," diye gözleri sevinç içinde kalmış Murtaza onun koluna girdi, yürüdüler. "Yok, ben ayıp ediyorum. Can korkusu, ne varsa bu canda, nasıl olsa ölecek değil miyiz, insan gene de korkuyor, korkup zıvanadan çıkıyor. Kusura kalma kardaşım, sana ta başta kardaş dediğimde güvenmeliydim."

Murtaza Ağanın ayakları sevinçten uçuyor, Topal Aliyi kolundan yakalamış sürüklüyordu.

"Koktu," dedi, "çok koktu."

"Kokar," dedi Ali.

"Şiştî."

"Şişer," dedi Ali, "güz günü de olsa, Çukurova çok sıcak."

"Ali!"

"Buyur Ağam."

"Sen saata bakmasını bilir misin?"

"Bilirim."

"Sana bir de altın ve hem de bir okka altın köstekli Longi-nes marka saat gerek."

Ali susuyordu.

"Evet ve hem de evet, sana böyle bir saat yakışır gelir... Saati yeleğin bir cebine, kösteğin ucunu da yeleğin öteki cebine sokarsın, bir okka kösteği de göbeğinin üstüne sarkıtırsın..."

Kendi saatini gösterdi, "Ğşte böyle, işte böyle gece gündüz ışıldar durur."

"Sağ ol Ağam, kardaşım."

Ne giyitler, ne at, ne tabanca, ne mavzer, hiçbir tanesi saat kadar etkilememişti Topal Aliyi.

Saat sözünü duyunca heyecanlandı, yüzü sarardı, dudakları titredi, ayakları feldirde-

98

Alideki bu değişiklik de Murtaza Ağamın gözünden kaçmadı-

"Evet ve hem de bin kere evet, sana bir altın saat yazıp du-

Ve hem de altının parıltısı yüzüne vurup durur."

Hacı Ğsmaelin dükkanının önüne gelmişler, orayı çoktan geçmişler, Murtaza Ağa, Alinin saat işine çok sevindiğini anla-vınca, veryansın ediyordu saatlar üstüne. Alinin koluna iyice eirmiş, uzun gövdesiyle ona abanmış, kendinden geçmiş, alacağı saatm ne biçim bir saat olacağını, onu Ğsviçreden doğrudan doğruya saatm fabrikasından getirteceğini söylüyor, saati, taşlarını, nakışlarını, kösteğinin ağırlığını, minelerini bir bir sayıp döküyordu.

"Yiğide dört şey gerek. Bir yiğit dört şeysiz olamaz. Hem de senin gibi bir yiğit. O dört şeyden birincisi saat, ikincisi güzel, kalın sağırlı avrat, üçüncüsü silah, dördüncüsü yavuz, kulağı kalem gibi, tüyleri yıldırdayan attır."

Çarşığı dışarıya çıktılar gittiler, Murtaza Ağa coşmuş konuşuyordu. Neredeyse kasabayı çıkacaklardı.

Murtaza:

"Ali!" diye gene durunca, farkına vardı ki neredeyse kasabayı dışarı çıkacaklar. "Kasabayı çıkmışız Ali, dönelim."

Döndüler, Hacı Ğsmaelin dükkanına geldiler. Hacı Ğsmael onları yerden temennanla karşıladı:

"Buyur, buyur, buyur karagözlü, soylu Ağam benim. Seni görmeyeli... Gözleyi gözleyi gözümüz dört oldu. Şu Ğnce Memed işi de... Duydun mu karnı Hüt dağı gibi... Kokusu daha kasabayı dolamp durur, ağaçlara, toprağa, duvarlara sinmiş çıkmıyor..." Hemen kasadan kolonya şişesini çıkardı, önce Murtaza Ağanın üstüne, sonra Topal Aliye, ardından da dükkana, sonra da kendine sepeledi. "Kokuyor. O Ğnce Memed zavallı Ali Safayı tam gözünün bebeğinden..."

"Gözünün bebeğinden," dedi Murtaza. "Ğnce Memedin merakıdır, vurduğu kimseyi vurunca tam gözünün bebeğinin orta yerinden, yıldızından vuruyor, öyle değil mi Ali?"

Ali:

"Huyudur," dedi.

"Evet huyudur. Bundan sonra da bu kasabadaki Ağaların

99

hepsini gözlerinin bebeklerinden vuracakmış. Haber göndermiş, ahdetmiş, ant içmiş, Peygamberin başı için, Allahın adı üstüne, ben Çukurovada, diyormuş gözbebeğinden vurmayağım ağa bırakmayacağım, hem de domdom kurşunuyla. Ğsterse hacı olsun, hoca

olsun, benim için fark etmez..."

"Allah göstermesin, aman Allah göstermesin, aman Alla-aah... Musibet, felaket, bela...

Demek Allahın bir gazabı... Buyurun, oturun..." Ğkisine birer sandalya uzattı. Kendi de

titreyerek oturdu. Çember sakalının üstündeki yanakları kıpkırmızı olmuştu. "Musibet..."

Hacı latasını savurarak oturduğu sandal-yasmı onların karşısına çekti. "Demek yemin etmiş,

ant vermiş Allahın adı üstüne? Hiçbir kimseyi... Öyle mi? Gözbebeği demek..." Hacı dualar

okuyor, ardından da: "Lain," diyordu, "şeytam lain, demek bütün ağaları?"

Murtaza gülerek Alinin kulağına fısıldadı:

"Bir ben kalacağım, gözbebeğinden kurşun yemeyecek, o da senin yüksek sayende,

kardaşlığının yüzü suyu hürmetine."

Ali de gülmeye başladı:

"Evet Hacı Bey, hiç kimse aldırıyor ama, bu musibet, bu şeytam lain bence bir şeyler yapacak."

Hacı okuyup üfleyerek:

"Yapacak," dedi. Ardından da gene okuyup üfleyerek: "Bir emriniz mi?"

Murtaza, Aliyi anlatmaya başladı Hacı Ğsmaail Efendiye.

"Biliyorum Ali Ağa kardaşımızı," dedi Hacı Ğsmaail. "Öyle bir ünlü kişiyi kim bilmez ki..."

"Kimse bilmiyor," diye gene başladı Murtaza Ağa. Alinin bütün marifetlerini, izciliğini,

gökteki kuşun, sudaki balığın bile izini sürebildiğini bir bir söyledi. Anlattıkça coşuyor,

coştuk-ça Alinin akla hayale sığmaz marifetlerini sayıp döküyordu, sonunda sözünü: "Ğşte bu

adam benim öz bir kardaşımdır. Şu darı dünyada tek şeyim budur. Ğşte bu kardaşıma bir

fötür şapka istiyorum ki mebus şapkası olacak ve de Arif Saim Beyin şapkasına benzeyecek."

"Baş üstüne, öyle bir şapka var, var," diye ayağa fırladı sevinçle Hacı Ğsmaail. "Sakladım,

kıymetini bilmezler görüp de almasınlar diye bu güzel şapkayı. Ğnşallah Ali Ağanın başına

uyar-'

100

DükKann ardiyesine girmesiyle elinde büyücek bir bohça

çıkması

bir oldu. Bohçayı masanın üstüne koydu, kırılıp dökü-

i ekmişcesine parmaklarının ucuyla incitmeden açtı. Şapka •mSiyah, sol yanında kırmızı

tüyüyle ortaya çıktı. Gerçekten göz kamaştırıyordu.

Murtaza Ağa hemen ayağa kalktı:

"Ne güzel," dedi. "Ğnşallah Ali Efendi kardaşımın başına

uyar."

"Uyar," dedi Hacı ismail, şapkayı masadan iki eliyle usulcana aldı, yavaş yavaş Alinin yanına

geldi: "Lütfen Bey karda-şım serpuşunuzu çıkarır mısınız?"

Ali hemen takkesini başından alıp dizinin üstüne koydu. Doğruldu, başını dikti, Hacı Ğsmail

gene usulca getirdi şapkayı onun başına koydu. Koyduktan sonra da şöyle bir baktı:

"Tam oturdu," diye de ellerini çıırttı.

Murtaza Ağa çok ciddi bir yüz takınarak Aliye yaklaştı, uzaklaştı, baktı, eğildi, doğruldu,

sağdan soldan gözden geçirdi:

"Oldu," dedi. "Sağ ol. Ceremesi ne kadar?"

Hacı:

"Kıymeti yok," dedi. "Hele siz şapkayı alın götürün, ben deftere yazarım."

Çaylar geldi, içtiler, dükkanda biraz daha oturdular. Ali daha öyle dimdik, kaskatı kesilmiş

duruyor, sağına soluna bile bakmıyordu.

"Bir de aynada kendinize bakmaz mısınız efendim?" diye onu elinden tutup baldırdı Hacı

Ğsmail. Ali, gene dimdik, kaskatı, bir kalıp gibi ayağa kalktı. Aynanın önüne gittiler. Ali

aynanın önünde hazır olda gibi kaskatı durdu kaldı. Eğer Murtaza Ağa, "Ali kardaş işimiz var, haydi gidelim," demeseydi, belki de Ali sonuna kadar kıpırdamadan aynanın önünde öyle dikilip kalacaktı.

Oradan köşkere gittiler. Köşker çok güzel bir deriden kırmızı, uzun konçlu postalı hazırlamıştı. Ali postalı giyip dükkanın içinde şöyle bir dolaştı.

"Gyi mi, ayağına iyi geliyor mu Ali kardaş?"

"Gyi geliyor," dedi Ali. "Sağ ol Aşam."

101

"Öteki, hele öteki, öyle olan ayağına da? Hani şahin yuvasından düşüp de..."

"Ona da, ona da çok iyi geldi."

Murtaza Ağa köşkere çıkardı parasını verdi.

"Sağ ol Aşam, Allah ziyade etsin. Efendi kardaşımıza bir postal diktim ki üç yılda eskitemez."

"Sağlıcakla kal. Haydi gidelim Ali."

Ali bekliyordu.

"Haydi Ali, ne duruyoruz?"

"Ağa," dedi, durdu Ali.

"Söyle!"

"Eski postalım nerede acaba?"

"Ne yapacaksın eski postalı, altları delik, paramparça olmuş."

"Gerek olur Aşam."

"Haydi canım, ne gereği olacak o eski postalı, bizim canımız sağ iken!"

Ali başında fötr şapkası, ayaklarında kırmızı postalıyla köşker dükkanının ortasında dikilmişti. Sonunda köşker eski postalları getirip eline tutuşturdu.

"Yok," diye bağırdı Murtaza Ağa, "olamaz, bu eski paramparça postallarla çarşıda dolaşamayız. Zinhar, böyle bir şey olamaz! Elalemi üstümüze güldürme kardaşım Ali."

Alinin elindeki postalları alıp dükkanın bir köşesine fırlattı, koluna girdi dükkandan çıktılar.

Doğru terziye gittiler, terzi onları epeyce uzaktan görmüş karşılamaya çıkmıştı. Sevinç içinde onları karşıladı, dükkana geldiler.

"Kumaş çok güzel," diye konuşuyordu terzi. "Böyle güzel kumaş geçecek ki insanın eline, işte böyle güzel elbise dike... Demek bu kardaş namlı izci Topal Ali Ağa? Böyle bir adama elbise dikmek benim için şereftir Ağamız."

"Sen izciler başı Topal Ali Ağayı nereden biliyorsun?"

"Onu kim bilmez ki Ağamız? Onun namı yedi düveli tutmuştur. O öyle bir izciymiş ki, kara taş üstünde kara karıncanın izini karanlık gecede sürer imiş."

Ağa kahkahalar atarak güldü. Sevinç içindeydi.

"Tevatür, tevatür," diyordu durmadan, "hem de ne teva-

102

|| " Gülmesi geçince: "Bak, terzibaşı," dedi, "senin o dediğin yanlış-"

Terzi uzuldu:

"Neymiş o yanlış olan Ağam, bir kusur mu işledik?"

"Her şey doğru da, haşa, ne kusur olacak terzibaşı, haşa... Yalnız o karınca içinde bir hata var. O kara taşın üstünde karanlık gecede kara karıncanın izini süren Ali kardaş değildir.

Kara karıncayı gören Allaktır, öyle derler. Ali kardaş gökte uçan kuşun bile izini sürer."

"Karıncanın da," dedi terzi. "Bütün Çukurova, bütün Türkiye onu tanıyor. Hem de Avrupa gazeteleri onun için yazılar yazıyorlar. Dünya da tanıyor onu."

Murtaza Ağa ciddileşti:

"Ėşte bunu duymamıştım, demek Avrupa gazeteleri onun fotoğrafını basıyor?"

"Basıyor," dedi terzi. "Ėşte şu kulaklarımla öğretmen Zeki Beyden duydum. Tam şu kulaklarla. Zeki Bey yedi düvelin gazetelerini okur mu okumaz mı?"

Murtaza AĞa yüzünü buruşturarak:

"Okur ama, o bir zındık," dedi.

"Bütün dünyayı bilir mi bilmez mi?"

"Bilir ama, zındık..."

"Zındık olsun," dedi terzi. "O diyor ki, Ali gibi bir adam Avrupada olsa onu baş tacı ederler. Karun kadar da zengin olur, diyor. Böyle bir hüner yeryüzünde kimsede yokmuş. Ama, diyor Zeki Bey..."

"Ne diyor, ne diyor?" diye telaşlandı Murtaza AĞa.

"Diyor ki, çok yazık, diyor, Ėnce Memed onu yaşatmaz, diyor. Ėnce Memedin başına gelenler bu Ali Ustanın yüzünden-miş."

"Hiçbir şey yapamaz Ėnce Memed," diye gürlledi Murtaza AĞa. "Onun, o Ėnce Memedin bizim üstümüze geleceği varsa, göreceği de var. şu Avrupanın Karun işine gelince, Ali kardaş yakında burada da Karun olacak. Sen tapucu Zülfüyü biliyor musun, onun Arif Saim Beyle nasıl konuştuğunu gördün mü? Selam söyle Zeki Beye, Ali kardaş burada da Karun olacak. Burada da onu baş tacı edeceğiz." Elini terzinin omuzuna pat, di-

103

ye indirdi: "Bak," dedi, "iyi bak Ali Kardasın şu başındaki fötür şapkaya, böyle bir şapkayı Arif Saim Bey, Mustafa Kemal Paşa giymiş mi?"

Terzi, Topal Alinin yöresinde birkaç kere döndükten sonra, saygılıca:

"Ustam," dedi, "şu başındaki şapkaya bakabilir miyim?" sesinde hayranlık vardı.

Topal Ali öyle dimdik, değnek yutmuş gibi duruyor, gözlerini bir noktaya dikmiş donmuş

kalmış, hiç kıpırdamıyordu. Sağ eliyle, al, dercesine işaret etti. Terzi şapkayı Alinin başından usulcana aldı, sağma, soluna, üstüne, içine baktı, birkaç kere hafifçe fiskeledi:

"Aboov Ağam!" dedi ardından da. "Bu İtalyan şapkası, aboov, bu bir kucak para... Bunu Adanadaki Deli Memet bile giyemez."

"Giyemez ya," diye övündü Murtaza Ağa.

"Elbiselerini şimdi burada mı giyecek Ali Ustamız, evde mi, bohça yapayım mı?"

"Evde," dedi Murtaza Ağa. "Ancak ev münasıptir böyle bir elbiseye."

Terzi elbiseleri hemen bir bohça yapıp Aliye uzattı:

"Buyur ustam, hayırlı olsun, güle güle giy."

"Yaz deftere."

"Baş üstüne, baş üstüne Ağam."

Murtaza Ağa önde, Topal Ali arkada terziden çıktılar. Konağa doğru gelirlerken:

"Avrupaymış, kadir kıymet bilirmiş Avrupa, deyyus zındık Zeki Bey, biz sanki bilmiyormuşuz gibi. Değil mi Ali kardaş?"

"Öyle Ağam."

"Muallim zındık Zeki gelsin de şu fötürü, şu elbiseyi görsün, Avrupada böylesini giymişler mi bakalım, söylesin. Dillerine pelesenk etmişler, Avrupa da Avrupa! Aaah, ayağındaki şu kırmızı postallar da olmasaydı, o zaman işte, kim kadir kıymet biliyor, kim bilmiyor bütün dünya görürdü."

Avluyu geçip konağın kapısına geldiler. Yukardan, balkondan Hüsne Hatun onları gülümseyerek, sevinerek izliyordu. Aliyi sevmiştii. Gençeliğine, davranışına, insanlığına hayran kalmıştı.

"Aldınız öyle mi giyitleri? Şapka da ne güzel! Hayırlı olsun, hayırlı olsun..."

"Büyük, aynalı oda açık mı?"

"Açtım," dedi Hüsne Hatun. "Açık ama beni bekleyin kamda azıcık." Hemen çabucak gidip elinde bir bohçayla geriye döndü. "Bu da Ali kardaşa benim hediyem. Ğki kat don gömlek, üç çift Ç°raP' mendiller... Buyur Ali Efendi kardaş."

"Gel!" Murtaza Ağa kapıyı iteleyip Aliyi içeriye soktu. "Sen giyin, ben geliyorum. Donunu gömleğini de değiştir. Çorap da giy- Sonra da berbere gideceğiz."

Kapıyı kapadı, onu balkonda beklemekte olan Hatunun yanına gitti:

"Sağ ol," dedi. "Bu adamı el üstünde tutmalıyız. Onu herkes tanıyor. Muallim Zeki Bey diyormuş ki, onu dünyanın gazeteleri yazıyormuş. O zındık okumuş. Ğnce Memeden bizi korursa bu adam korur. Millet gittikçe azgınlaşıyor. Koskocaman Bey öldürüldü de kimsenin tüyü kıpırdamadı. Korktuğuy-la kaldı Ali Safa Bey..."

"Öldüğüyle kaldı," diye öfkelendi Hüsne Hatun. "Fıkara-nın ölüsünü de it ölüsü gibi kokuttular. Allah Ali Safa Bey gibi kimseyi etmesin. Bu adam iyi bir adama benziyor."

"Ğnce Memedin de adamı..."

"Ne biliyorsun?"

"Ben biliyorum, anlıyorum. Ama yavaş yavaş bizim tarafımıza geçiyor. Bir hain, bir kafir, ama bir insan yanı var bu adamın. Ekmek yediği sofraya bıçak sokuculardan değil. Ğçtiği bir kahvenin hatırını kırk yıl sayıcılardan..."

"Becerikli, akıllı. Ğnsan böylesi insanlara güvenmeli."

"Sağ ol Hatun, ona sen de hediyeler yaptın. Biliyordum zaten. Hele ben gideyim bakayım bakalım, giyinmiş mi bizim Ali Ağa!"

içeriye girdiğinde Ali giyinmiş, aynanın karşısına geçmiş kendisine şaşkın şaşkın bakıyordu.

"Gel Hatun, gel!" diye dışarıya bağırdı Murtaza Ağa, "gel de Ali kardaşımızı gör. Gel gör de

ne biçim yiğit, yakışıklı bir adam olmuş bizim kardaşımız, gör!"

105

Hatun koşarcasına odaya girdi, aynadaki Aliye uzun uzun baktı, çok ciddi bir yüzle:

"Ne güzel bir elbise yaptırmışsınız," dedi. "Çok da yakış, mış Ali kardaşa, tıpkı mebus gibi olmuş. Hayırlı olsun. Güle güle eskit Ali kardaş."

Alinin "Sağ ol," diye sesi ancak duyulabildi.

Murtaza Ağa da Alinin yöresinde dönüyor, şapkaya, elbiseye, gömleğe bakıyor, Aliyi tepeden tırnağa inceliyordu. Sonunda dingin bir sesle:

"Ğyi, münasip, güzel," dedi. "Yalnız bel kemeri eksik, onu unuttuk. Hatun, benim bel kemerlerinden birisini al da getirse-ne."

Hatun hemencecik çıktı geldi:

"Al," dedi, "bunu daha yeni getirmiştin Adanadan."

Murtaza Ağa kemeri aldı, kendi eliyle Alinin pantolonuna geçirdi, tokayı sıktı.

"Ğstersen gevşeteyim."

Ali başıyla, iyi işareti yaptı.

Murtaza Ağa geriye çekildi, yana gitti, öne geçti Aliye baktı. Aynanın içinde onu seyreyledi.

Pencerenin önüne ışığa götürdü bir süre de inceledi orada onu:

"Oldu," dedi. "Ali kardaşı böylece al götür Büyük Millet Meclisine, orta yerine oturt, herkes Başkan geldi sanır. Aaaah, şu postallar da olmasa... Yakışmıyor, üstte fötür, Ğtalyan malı, altta da kırmızı dağlı çarığı, yakışmıyor."

"Yakışıyor," dedi Hatun, "hem de bir güzel... Postal bizim geleneğimiz, göreneğimiz değil mi, hem de dede yadigarımız, Mustafa Kemal Paşa da onu istemiyor mu?"

Murtaza Ağanın gözleri parladı:

"Doğrusun Hatun," dedi. "Geleneğimiz, göreneğimizdir bizim kırmızı postal. Orta Asyadan

bu yana dede yadigarımız-dır. Mustafa Kemal Paşa bunu duysa, bilse, kendisi de bizim Ali Ağa gibi bu postalı giyer, Büyük Millet Meclisinin içinde zort zort gezinirdi... Sen sağ ol hatun. Teşekkür ederim, konuğuma, hem de bana iyi davrandım. Asil azmaz, yol tezikmez, demişler. Sen ki bu dünyanın, koca Türkmenin en soylu Beyinin kızıydın... Biz şimdi Ali kardaşlan berbere gidiyoruz."

106

"Güle güle," dedi Hatun, onlar oda kapısından çıkarlarken-

Ali dimdikti, gerilmişti. Kaskatı yürüyor, önüne bakamadı-

„ n£jan bastığı yeri görmüyordu. Merdivenleri inerlerken ner-Hevse yuvarlanıyordu.

Murtaza Ağa onu kolundan muhkem kavradı da Ali yukardan aşağıya tepetaklak düşüp bir yerini

kırmadı.

"Güle güle gidin. Akşama gelecek misiniz yemeğe?"

"Dur Hatun dur," diye telaşlandı Murtaza Ağa. "Az daha unutuyordum. Ali Ağanın partallarını ateşe at da gözüm görmesin kardaşım Alinin böyle paramparça giyitler giydiğini... Amanın ihmal etme Hatun, derakap yak!"

"Olur, Ağa, olur, hemen şimdi," diye yukardan aşağıya konuştu Hatun.

Ali boğazlanmaya götürülen birisi gibi derinden inledi:

"Elini ayağımı öpeyim Aşam, oğlunu öldürdüm ocağına düştüm, yaktırma benim partalları.

O şalvarı bizim köroğlu dokumuştı yedi yıl önce kendi eliyle. Ğpliğini kendi eğirmiş, boyasını kendi boyamış, kendi elceğiziyle dokumuş, biçmişti, dikmişti. Ayağımı öpeyim Aşam, yakmayın benim partallarımı."

"Olmaz," diye kükredi Murtaza Ağa. "Olmaaaz, benim gözüm bir daha göremez senin, kardaşımın, o eski halini anımsatan partalları. Dayanamam, göremem, duramam. Yakın

onları, yakın!" Sesi konağın içinde çın çm öttü.

"Hemen," diye kesin konuştu Hatun. "Hemen şimdi, ocak yanıyor zaten."

Ali sustu, bir imdat arar gibi sağa sola bakındı, Ağa onun koluna girmiş dışarıya sürüklüyordu.

Çarşığı böylece geçtiler, dut ağacının altındaki berber dükkanına girdiler. Geçerde berberden başka kimsecikler yoktu. Murtaza Ağa Alinin başındaki fötrü alıp duvardaki çiviye as-hktan sonra:

"Ali Ağayı saç sakal... Bir güzel tıraş edeceksin ki..."

"Baş üstüne Ağam..."

Murtaza Ağa orta yerde durmuş kalmış Aliyi kolundan çekerek götürdü koltuğa oturttu.

Berber:

107

"Demek izci Ali Ağayı da tıraş etmek bize nasip olacakmış Allah bu güzel günü de bize gösterecekmiş..." Beyaz önlüğünü özenle bağladı. Makas şakırdamaya başladı.

Murtaza Ağa biraz öteye, kirli koltuğa dört köşe olup oturmuş, ünlü izci kardeşi Topal Alinin tıraşının bitmesini bekliyOr. du, kendi kendine övünerek.

7

108

Dağların doruklarına gün vurmıştu. Ortalıkta çıt yoktu. Silah sesleri kesileli epeyi olmuştu. Aşağıdaki bir çalının dibinden bir inilti geliyor, Kertiş Ali Onbaşı oraya bir kurşun sallıyor, inilti kesiliyor, bir süre sonra da gene başlıyordu. O başlar başlamaz da Kertiş Ali Onbaşı gene öfkeyle silahını çalıya doğrultuyor, bir kurşun daha sallıyordu oraya.

Candarmalardan hiç ölü yoktu. Yalnız Dörtlyollu Muhsin kolundan bir yara almış, kurşun sol bilek kemiğini paramparça etmiş, Yüzbaşı da onu aşağıdaki Çiçeklidere köyüne yollamıştı.

Onlar da Dört yollunun kolunu köydeki cerraha sardırmişlar, bir ata bindirip kasabaya yollamışlardı.

Gün yavaş yavaş aşağılara, dağların yamaçlarına iniyor, ışıltılı bir keven çiçeği pembesi usuldan, ince bir bulut kalkar gibi buğulanıyordu. Yüzbaşı bir kayanın üstüne oturmuş sigara içiyor, düşünüyor, bıyığının da bir ucunu, sigarayı dudaklarından aldıkça ağzına götürüp çiğniyordu. Ithırcık karanlık kalk-roiŞ/ ortalık seçilmeye başlamıştı. Çalının dibindeki inilti daha geliyor, inilti duyuldukça da hemen arkasından Kertiş Onbaşı bir el ateş ediyordu.

Biraz sonra gün iyice açıldı, aşağıdaki düzlükte, kayaların, kevenlerin aralarında, kütüklerin arkalarında birtakım insanlar karılmışlar yatıyorlardı.

"Asım Çavuş!"

Asım Çavuş derin bir uykudan yeni uyanmışcasına yorgun

109

ayağa kalktı, geldi Yüzbaşının karşısına selamı çakıp ayakta di. kildi.

"Asım Çavuş, bu çete kimin çetesiydi?"

Bilmiyorum Yüzbaşım. Benim bildiğime göre buralarda çe. te falan yoktu. Buralarda çete barınamaz. Üstelik de bu kapana hangi eşkıya gelir de kısılr, anlamıyorum. Bu, yeni bir çete olacak."

"Bunların, bu imha ettiklerimizin arasında Ğnce Merried olabilir mi?"

"Bence olabilir Yüzbaşım. Çünkü o da çok tecrübesiz bir eşkıya."

"Ğnce Memedi öldürdük diye mi bu kadar üzüntülüsün, belki öldürememişizdir. Ne diyorsun?"

"Bence öldürdük Yüzbaşım."

"Ali Onbaşı!"

"Buyur Yüzbaşım!"

"Ğnce Memed şunların arasında mı?"

"Onların arasında."

"Ne biliyorsun?"

"Çünkü Yüzbaşım, bir çoban çocuk ancak Ğnce Memed için o kadar dayağı yer, başka hiçbir eşkıya için ölmeyi göze alma? bir Yörük."

"Köpeğini Ğnce Memeden çok seviyormuş demek ki."

Asım Çavuş:

"Onlar köpeklerini analarından da, babalarından da, kardeşlerinden karlılarından da, bu dünyada herkesten de çok severler."

"Öyleyse bundan sonra işimiz kolay Çavuşum."

"Kolay..."

"Sen bir köpeğin bu kadar olduğunu biliyordun demek?"

"Biliyordum Yüzbaşım. Ama herkes bu çoban çocuk gibi değil. Bu çocuk köpeğine karasevda bağlamış." Sözüünü bitirir bitirmez, "Bak Yüzbaşım," diye de karşı kayalığın doruğunu gösterdi.

Yüzbaşı başını kaldırıp oraya bakınca gözlerine inanamadı-Kekeleyerek:

"O mu, o at mı?" diye kendi kendine söylendi. "Ne tuhaf-Demek Ğnce Memedin ölüsünü görmeye gelmiş."

110

Asım Çavuş:

"Çok tuhaf. Köylüler bu at için türlü şeyler söylüyorlar. Sö-zümona bu ata kurşun değmiyormuş, değse de geçmiyormuş."

Yüzbaşı güldü:

"Bir kere daha deneyelim öyleyse."

"Uzak," dedi Asım Çavuş. "Kurşun yetişmez."

"Ali Onbaşı, şu ata ne diyorsun?"

"Bir deneyelim Yüzbaşım."

"Boş ver," dedi Yüzbaşı. "Şunları çok merak ediyorum, öldürdüklerimizi... Acaba Ğnce Memed aralarında mı?"

"Aralarında Yüzbaşım."

"Sen hiç Ğnce Memedi gördün mü Ali Onbaşı?"

"Görmedim..."

"Sen Asım Çavuş?"

"Ben bir kere gördüm gibi ama, tanıyamam."

"Köylüler?"

"Onlar tanrlar Yüzbaşım."

Köylüler de yavaş yavaş, aşağıdaki koyağın dibindeki düzlüğe toplanıyorlardı ama yukarıya, candarmaların yanlarına çı-kamıyorlardı.

"Haydi eratı alalım da aşağı inelim, bakalım içlerinde sağ, yaralı bir kimse var mı?"

"O inleyen de sesini kestim Yüzbaşım."

Aşağıya indiler, o çalının ardındaki inleyen adam ağzı yukarı serilmiş, daha ölüsü soğumamıştı. Bıyıkları yeni terlemiş gencecik birisiydi. Sadece belinde bir tabanca gözüktüyor, o da kabından çekilmemiş bile. Başında fes bile yok.

"Bu Ğnce Memed olamaz," dedi Yüzbaşı. "O daha yaşlı olacak."

"Daha yaşlıdır," dedi Asım Çavuş. "Bu genç Kara Ğbrahi-min yiğeni olmasın?"

"O nerede?" diye sordu Yüzbaşı.

"O gitti. Yiğenin ölüsünü görmemek için, son inilti kesimce atına bindi de gitti."

Ölüleri teker teker dolaştılar, hepsi de dokuz kişiydi. O

**SenÇ, ölüsü daha soğumamış kişiden başka hepsinin başında
a fes vardı. Hepsi de koşar koşar fişek bağlamışlar ve iyi gi-**

111

**yimliydiler. Ellerindeki mavzerler de yepyenydi, fabrikadan dün çıkmış gibi. Sabah ışığında
namluları menevişliyordu.**

**Kuşluk oluncaya kadar ölülerle uğraştılar, saçlarına, gözlerine, boylarına boşlarına baktılar,
Ğnce Memedir, diye bir kişi. nin üstünde karar kılamadılar. Şu yandaki çukurda yatan,
daha parmağı tetikte olan, gözleri ardına kadar açılıp öyle kalmış, sırtındaki sırmalı abası
yepyeni kişi Ğnce Memed olabilirdi.**

"Benziyor mu Ğnce Memede Çavuşum?"

**"Bu olabilir Yüzbaşım. Ğnce Memedin tarifine uyuyor. Omuzları geniş, boyu kısa, avurtları
çökük, bıyıkları gösterişsiz, gözleri büyük, dizleme çoraplar, Çerkeş hançeri..."**

"Uyuyor bütün bunlar ona, öyle mi?"

"Tıpkı, uyuyor."

"Bu olabilir öyleyse." Yüzbaşı kahkahalarla gülüyordu. "Hala orada duruyor..."

**"At sabahın gür ışığında ipileyen kayaların üstünde dimdik durmuş, salt arada bir
kuyruğunu sallıyordu. O da olmasa bu at kayadan bir parçadır denebilirdi.**

**Köylüler de yavaş yavaş gelmişler, koyağın yarlarının üstüne sıralanmışlardı. Çıt
çıkarmadan, soluk bile almadan, onlar da oralarda dikilmiş kalmışlardı.**

Yüzbaşı onlara seslendi:

"Ğçinizde Ğnce Memedi tanıyanlar, görenler, bilenler var mı?"

Yüzbaşı sorusunun karşılığını bir süre bekledi, kalabalıktan çıt çıkmıyordu.

"Hiç kimse Ğnce Memedi görmedi mi içinizden?"

Kalabalıktan gene bir ses çıkmadı.

Bu sefer Kertiş Ali Onbaşı bağırdı:

"Yahu siz nasıl adamsınız, içinizde eşkıya Ğnce Memedi bir gören yok mu? Nasıl olur? Hacı

Musa sen, sen görmedin mi Ir>' ce Memedi, gel buraya."

"Sen de gel ihtiyar," diye öfkeyle bağırdı Yüzbaşı. "Ne haindir bunlar. Hepsi tanır Ğnce

Memedi bunların, ama söylemezler. Ben de onlara gösteririm."

Yaşlı kişi, Hacı Musa uzun ak sakalını savurarak yokuşta11 aşağıya indi, ölülerin yanına

vardı:

112

W

"Buyur Yüzbaşım."

Boynu incecik, bir deri bir kemik kalmış, sakalları ta göbeğine kadar inmiş yaşlı adam, teker

teker ölülere bakmaya başladı.

"Bunu," dedi, "bunu tanıyorum. Bu Köstebek Bekirin kel

oğlu. Buna Kel Eşkıya derler, yılımı unuttum, çoktan beri dağlardadır. Öldürmüşler işte."

Yüzbaşı onu elinden tutup gözleri faltaşı gibi açılmış eşkıyanın yanına götürdü:

"Bu Ğnce Memed değil mi?"

Yaşlı adam eğildi kıvrılmış yatan eşkıyanın yüzüne uzun uzun baktı. Eşkıya kurşunu

karnından yemiş, kurşunlar onun belden aşağısını parçalamış, bacakları bir kan göleği içinde

kalmıştı.

"Bilemedim ama bu Ğnce Memede benziyor."

Yukardan bir delikanlı hızla indi geldi:

"Ben tanıyorum onu," dedi. "Çiçeklidesinde ona azık götürmüştüm."

"Öyleyse bu adam mı o?" Gözleri faltaşı gibi açılmış adamı gösterdi Yüzbaşı.

Delikanlı eğildi, uzun uzun karnı parçalanmış adamı inceledi:

"Bu değil," diyerek doğruldu.

"Bak bakalım şunlara, hangisi Ğnce Memed bunların?"

Delikanlı hemen o nöbette olan, uyurken ilk kurşunu yiyen iriyarı adamı gösterdi:

"Ğşte Ğnce Memed bu, azık götürdüğüm adam. Ğşte o boyu kavak kadar olan Ğnce Memed bu."

"Ğyi biliyor musun? Yoksa elimden kurtulamazsın. Kemiklerini kırarım."

"Bu Yüzbaşım. Ben Çiçeklidesinde üç gün üst üste azık götürdüğüm Ğnce Memedi bilmez miyim... Konuştuğum, üç gün yanında oturduğum Ğnce Memedi tanımaz mıyım. Ğşte bu adam Ğnce Memedir."

Asım Çavuş:

"Allah Allah," dedi, "demek bize Ğnce Memedin eşkalini kendi köylüleri yanlış vermişler."

113

"Vay alçaklar/" dedi Kertiş Ali Onbaşı.

"Bu Ğnce Memedse, ben de o Değirmenoluk köylülerine ya. pacağımı bilirim. Zaten hepsi bir olup Hamza Beyi linç etmiş, ler, onu da Ğnce Memedin üstüne atmışlar. Bunun hesabını, Ğnce Memedin de hesabını ben onlardan soracağım."

Yağız at daha orada, kayanın doruğunda, sabahın güneşi vurmuş, pırıltılar içinde bir heykel gibi şavkıyarak duruyordu.

"Ğçinizde Ğnce Memedi gören, tanıyan, bilen başka bir kişi var mı?"

Yukardan genç bir kadın:

"Yüzbaşı Efendi, Yüzbaşı Efendi," diye bağırdı, "bak aşağıdan Çiçeklidesinin köylüleri geliyorlar, onların hepsi Ğnce Memedi tanır."

"Çavuş, Mahmut Ağa Çiçeklidesinin Ağası değil miydi, o buraya gelirse..."

"O burada yok Yüzbaşım, ovaya indi, çiftliğinin başında."

"Hani gürleyip duruyordu, o Ğnce Memed de kimmiş, kimmiş, diye..."

"Gürler Yüzbaşım."

"Bekleyelim Çiçeklidesi köylülerini de Ğnce Memedi bir iyice teşhis edelim de, ondan sonra kasabaya haber ulaştıralım. Yanlış bir iş yapmayalım. Yoksa bütün dünyaya rezil olduğumuzun resmidir."

Hem konuşuyor, hem de başını kaldırıp orada dikilmiş kalmış ata bakıyordu.

Az sonra Çiçeklidesi köylüleri geldiler, yokuştan aşağıya öteki köylülerle birlikte döküldüler, ortalıkta derin bir sessizlik vardı.

Çok yaşlı, tel tel ak sakalları uzun, beli iki büklüm biri ortaya çıktı, eğilerek, uzun uzun inceleyerek, bütün eşkıyalara baktı, "cık" etti, "Bunların arasında Ğnce Memed yok," dedi.

Ellerini göğe açtı, "Çok şükür koca Allahıma," diyerek dua ettikten sonra kalabalığa karıştı.

"Gel bakalım ihtiyar," diye Yüzbaşı komut verir gibi bağırdı. "Şunu al getir Ali Onbaşı."

Ali Onbaşı yaşlı adamı kalabalığın arasından buldu çıkardı, Yüzbaşının önüne getirdi.

114

"Ne dedin, ne dedin?" diye bağırdı Yüzbaşı. "Bunların aranda Ğnce Memed yok mu, dedin?"

Bir de dua ettin öyle mi?"

"Ğnce Memed yok," diye yaşlı adam kendisinden beklenmeyen bir sesle gürledi. "Ben Ğnce Memed oğlumu severim."

"Sever misin o kafiri, o kanlı katili?" diye var gücüyle bağırdı gene Yüzbaşı. Yumruklarını sıkmış ayağını yere vuruyordu-

"Ne bağıryorsun?" diye başını kaldırıp Yüzbaşına baktı

yaşh. "Niye öyle yırtmıyorsun yavrum, sen daha belekteyken ben Çanakkalede, Sarıkamışta,

Yunanda düşman kurşunlarını yiyordum. Sen öyle bağırmasana. Bana kim derler biliyor

musun, bana Sarı Çavuş derler, hiç adımı duydun mu?"

"Seni şimdi Ali Onbaşıya bir teslim edersem..."

"Et bakalım et! O dinsiz imansız Kertişe, ben de Mustafa Kemal Paşaya bir telgraf çekeyim

de, bakalım o size ne yapar... Kertişi de, seni de bir güzelce... Çanakkaledede ben onun neyi olurdu bir sorsana Yüzbaşı Faruk Efendi..." Uzun sakalını tuttu kaldırdı. "Çok şükür, çok şükür ki Allaha bunların içinde Ğnce Memed yok. Sen mi kaldın, bu Kertiş mi kaldı Ğnce Memedi öldürecek..." Asım Çavuşa döndü, sevgiyle baktı: "Buna sözüm yok," dedi. "Bu Asım Çavuş değil mi? Buna sözüm yok. Bu Asım var ya, yiğit adam, has adam, taşağı dört okka adam. Haydi teslim etsene beni Kertişine, o soysuz celladına, Mustafa Kemal de bunu bir duysun da..."

Yüzbaşı:

"Bu adam bunamış," dedi gülererek. "Bunak ihtiyar! Alın götürün şunu."

"Bak bak Yüzbaşı," diye bağırdı Sarı Çavuş. "Bak Ğnce Me orada." Kayalıktaki atı gösterdi.

"Yiğit isen onu yakalasa-

na.

Yöredeki köylüler:

"Onun kusuruna kalma Yüzbaşım," dediler. "O çok buna-di. Ne gözü görüyor, ne de kulağı duyuyor."

"Eskiden böyle miydi bu Sarı Çavuş?"

"Bir zabıt görse ta uzaktan hemen sıçrayıp ayağa kalkar esasa geçerdi."

"O hiç böyle konuşur muydu kumandanın karşısında..."

115

"O bunadı."

"O, eskiden olsa hiç böyle konuşur muydu..."

"Ğnce Memed ölmedi diye dualar okur muydu..."

"O, Ğnce Memedi yakalar, elini kolunu bağlar, Yüzbaşısı^ teslim ederdi."

"O böyle beli bükülmüş bir adam mıydı ki, o bir diz çökerdi, mavzerini şöyle doğrulturdu

göge, bir kartal havadan ten-ger menger yere düşerdi."

"Kusuruna kalma Sarı Çavuşun Yüzbaşım..."

"O Ğnce Memedi hiç görmedi. Görse bile tanımaz ki..."

Sarı Çavuşun kalabalığın arasından daha sesi geliyor, ama söyledikleri anlaşılıyordu.

"Susturun şu bunağı," diye bağırdı Yüzbaşı.

Sarı Çavuşun sesi bir daha duyuldu, kolunu ötedeki ata doğru uzattı:

"Ğşte Ğnce Memed orada düdüğüm, yiğit isen onu vursana. Bak, aslanlar gibi, gün parçası gibi orada yıldırdayıp duruyor, vurabilirsen vursana onu."

Bundan sonra da susturuldu.

Bozulmuş, ikirciklenmiş Yüzbaşı gülümsemeye çalışarak boynunu kıvrıp duruyordu.

"Şimdi söyleyin bakalım bana, Ğnce Memed hangisi?"

Köylüler arasında bir tartışma çıktı, birbirlerine düştüler. Uzun bir süre aralarında tartıştılar. Sonunda ortaya mavi dola-malı, kapı gibi, iri bir yaşlı kadın atıldı.

"Ne biribirinize düştünüz bre ulan köylüler..." Eşkiyaların başında teker teker duruyor:

"Bre ulan köylüler şu adam Ğnce Memed olabilir mi, bakınsana şuna, boynu armut çöpü gibi ince, bir gözü de yılık, kıvrılmış yatar, bacaklarını da karnına çekmiş."

"Olamaz," dediler köylüler.

Öteki eşkiyanın başucuna vardı. Bu uzun yüzlü, san sakallı birisiydi. Kurşun kafatasını almış götürmüş, beyni görünüyordu.

"Ya bu, ya bu sarı çıyan, böyle bir Ğnce Memed gördünüz mü siz hiç?"

"Görmedik," dedi on beş, yirmi köylü hep birden. "Böyle bir Ğnce Memed olamaz."

"Suna bakın çocuklar, eli de tetikte daha... Korkusundan k kurşun sıkamamıştır. Bakın bir ayağı da topal..."

Bu geniş omuzlu, kısa boyunlu eğri bacağının birisi kısa, ker pantolonu giymiş, azıcık kambur birisiydi. Bir çukurday-, j_jer bir yanı da kan içinde kalmıştı.

"Ulan köylüler, Allah billah aşkına söyleyin şu topal gibi bir Ğnce Memedi siz hiç gördünüz mü?" Burun kıvrıldı. "Ya bu kel Kel Eşkiyayı bu yörelerde bilmeyen var mı?"

"Yok," dediler hep bir ağızdan kadın, erkek, çoluk çocuk bütün köylüler.

"Köylere gelir, çok güzel türküler söyler, Köroğlu hikayeleri anlatır, Vezir Kızır oyunu oynar, bütün köylüleri gülmekten kırar geçirirdi. Bir elinde sazı, bir elinde tüfeği... Biz ona eşkiya eözüyle bakmazdık ki... Vay Kel Eşkiya kardaş vay..."

"Uzun etme," dedi Yüzbaşı sabırsızlıkla.

"Dur Yüzbaşı," diye dikeldi kadın. "Dur bacım, dur Yüzbaşım. Dur ki sana şu Kel fıkaraya yazık ettiğini söyleyeyim. Biz yayla zamanı gelince dört gözle Kel Eşkiyanın gelmesini beklerdik. O geldi miydi, bütün köyler obalar şenlenirdi."

"Geç otur."

"Dur Yüzbaşı Ağam, dur, sarı yavrum dur! Bu Kel Eşkiyanın hiç kimse karıncayı bile incittiğini duymadı, görmedi. O bir ahır zaman ermişiydi. Öyle değil mi köylüler, elinizi yüreğinizin üstüne koyun da söyleyin, o bir ermiş değil miydi, söyleyin?"

"Ermişti, ermişti," diye kalabalıktan sesler yükseldi. Bu sırada Asım Çavuş kadının yanına geldi, sevecen bir sesle:

"Emiş Hatun," dedi, "dur senin ermişinin hünerini ben sana göstereyim."

"Göster bakalım Asım Çavuş Ağam," diye dikeldi Emiş Hatun.

Asım Çavuş eğildi Kel Eşkiyanın önündeki kapçık yığını gösterdi:

"İşte bu kadar kurşunu o sıktı bize, candarmaya. Bak, hiçbir eşkiyanın önünde bu kadar çok kapçık yok."

Emiş Hatun ona pek aldırmadı, gene köylülere döndü:

"Bu ermiş yapılı, eli sazlı, güzel türkü söyleyen, tatlı adam hiç Ğnce Memed olabilir mi?"

"Olamaz," dediler.

"Ya bu çocuk? Daha bıyıkları yeni terlemiş. Bir tek kurşun bile sıkamamış. Önünde hiç kapçık yok..."

"Hangisi Ğnce Memed, burada Ğnce Memed var mı yok mu, biz sana onu soruyoruz Emiş Hatun."

"Burada Ğnce Memed var," diye derin derin içini çekti Emiş Hatun. "Bizim ocağımız battı da söndü Çavuşum, burada, bu ölüler arasında Ğnce Memed var Çavuşum. Bu dünyaya bir daha böyle bir Ğnce Memed gelir mi ki..." Gitti, o iriyarı, sağ yanına yatıp kıvrılmış, kütüğün üstündeki ilk kurşunu yiyince bö-ğürerek havaya fırlamış, sonra da yöreyi çirmalayarak, ancak altı kurşun yedikten sonra zorla can vermiş eşkiyanın yanına diz çöktü: "Vay Ğnce Memedim vay," diye ığralanmaya, ağıt yakmaya başladı usul usul. Öteki köylü kadınlar da geldiler, ölünün yöresine halkalandılar, usuldan ağlamaya, ağıt söylemeye başladılar.

"Muhtar kim?" diye kalabalığa bağırdı öfkelenmiş, tir tir titreyen Yüzbaşı.

"Benim Yüzbaşım."

Yüzbaşı kadınları gösterdi:

"Bu ne, ne oluyor bu köyde, bir eşkiyaya, bir katile böyle ağlamak?"

"Bizde kim olursa olsun, gelenek görenektir, ağlarlar, ağıt yakarlar."

"Yerin dibine batsın böyle bir gelenek görenek! Gel yakına."

Muhtar Yüzbaşının karşısına gelip hazır ola geçti: "Emret komutanım."

Bu sırada Yüzbaşının gözüne kayalıktaki at ilişti: "Senden üç gün içinde bu atın kellesini

isterim." "Emret Yüzbaşım, baş üstüne Yüzbaşım... Üç gün içinde." "Şimdi beni dinle

Muhtar, dokuz tane beygir bulacaksın, bulabilir misin?"

"Bizim köyde yalnız üç beygir var Yüzbaşım. Ama yakın

köylerde çok at var, isteriz."

118

"Hemen buluruz beygirleri Yüzbaşım..." dedi Kertiş Ali.

"Birkaç saat içinde isterim. Beygirler çıplak gelecek."

"Anladım Yüzbaşım, baş üstüne Yüzbaşım."

"Bir de Ğnce Memedin öldürüldüğünü en erken kasabaya nasıl ulaştırırız, Asım Çavuş, sen söyle."

Asım Çavuş hüzünle, dokunsalar boşanacak yüzüyle Yüzbaşımın karşısında çoktandır dikilmiş duruyordu, taş gibi.

"Buralarda çok hızlı giden at bulunur mu?"

"Öyle at bulunmaz Yüzbaşım. Bulunsa da sarp kayalıkları aşamaz atlar."

"Ya ne yapacağız?"

"Mutlu haberimizi en erken ancak ayağına çabuk bir kişi ulaştırabilir kasabaya."

"Böyle bir kişiyi tanıyor musun?"

"Biliyorum."

"Kim o?"

"Tazı Tahsin."

"Burada mı?"

"Kalabalığın arasında gördüm."

Yüzbaşı elini çenesine verip bir süre durduktan sonra mağaranın ağzındaki çınarların altına yürüdü. Asım Çavuş da arkasından gitti. Ulu çınarın gövdesinin altına döndüler. Yüzbaşı

yavaşça sordu:

"Bu eşkıya Ğnce Memed mi gerçekten, onun bizdeki eşkaline hiç benzemiyor. O küçücük bir adam, buysa dev gibi."

"Anlamadım," dedi Asım Çavuş. "Bunca yaş yaşadım, feleğin çemberinden geçtim, otuz yıldır bu dağları dolaşırım, ben bu işi anlamadım. Bu adam Ğnce Memed değil bence, ama ağıt yakıyorlar."

Yüzbaşı o yöne doğru baktı, ölünün başındaki kadınlar çoğalmışlar, belki birkaç köyün kadını bir araya gelmişler hün-gürdeşiyor, ağıtlar söylüyorlardı. Ğnce Memedin yiğitliğini, inceliğini, yakışıklılığını, sevdasını, Hatçesini, Abdi Ağayı öldürüşünü, köylüleri kurtarışını, gökteki meleklerin onu alıp götüreceklerini, cennetin kapısının daha o uzaktan gözükünce açılacağını, onun yeşil donlu Kırk Ermişlere daha şimdiden katıldığını söylüyorlardı.

119

"Başkasına, başka eşkıya ölüsüne ağıt yakmazlar mı?"

"Bakın, görüyorsunuz Yüzbaşım, sekiz tane daha eşkıya yatıyor orada, hiçbirisine bakıyorlar mı, ermiş dedikleri Kel Eşkıyanın ölüsü bile köpek ölüsü gibi olduğu yerde kaldı. Bakın bakın, üstünde dolaşıyorlar öteki ölülerin..."

"Çiçeklidesinde kaldı, değil mi, Ğnce Memed?"

"Ben onu orada kuşattım da kıl payı elimden kaçırmadım mı Yüzbaşım? Hani saz çalan bir aşık vardı, o Sefil Aşık dedikleri Çiçeklidesinden olurdu. O da sonunda kaybolmuştu ya, hatırladın mı?"

"Hatırladım," dedi Yüzbaşı gülererek, gözleri sevinçten parlayarak. "Evet, anlaşıldı, bizdeki eşkal ne olursa olsun, bu ince Memedir." Çizmelerini kırbaçladı. "Şimdi bana Tazı Tahsini çağır."

Kalabalığa doğru yürüdüler. Yüzbaşımın sonsuz sevinirken birden öfkelendiğini gören Asım

Çavuş, bunu bir şeye yoramıyor, bekliyordu. O, Yüzbaşısını çok iyi tanırđı, böyle çizmelerinin üstünde her adımda yaylanarak yürürse, demek ki o çok öfkelenmiştir. Ğşte o zaman seyreyle gümbürtüyü.

Yüzbaşı kalabalığın ucunda zıncı diye durdu. Kadınlar gittikçe çoğalarak, Ğnce Memedin yöresinde ağıtlarını sürdürüyorlardı. Olayı duyan öteki köylüler de yollara bellere dökülmüşler, genç yaşlı, kadın erkek, çoluk çocuk daha bir uçtan geliyorlardı. Kayalıklarda öyle durmuş kalmış yağız at da Yüzbaşının sinirini bir iyice bozuyordu.

"Asker, hazır ol!"

Komut sesi kayalıklarda yankılandı. Kadınların ağıtları sürüyor, kayalıklardaki at da dingin dingin kuyruğunu sallıyordu.

"Kadınlara hücum! Onları dağıtın."

Candarmalar kadın kalabalığına saldırdılar ya, kadınlar karşı koydular, candarmalar önce bir insan duvarına çarpıp sonra kadınların arasında yittiler. Bağrılıtlar çağrılıtlar kayalıklarda yankılandı. "Sizin ananız yok mu, sizin bacınız, sizin avradınız, nişanlıınız yok mu, kafirler!" sözleri de gürültü arasından duyuluyordu.

Yüzbaşı baktı ki kadın kalabalığı bölüğünü yu tu verdi.

120

"Süğü tak!"

Muhtar:

"Aman Yüzbaşım," diye onun yanına koştu. "Bir vukuat çıkmasın, candarmayı geri çek. Biz erkekler dağıtırız onları."

Yüzbaşı komut verdi, candarmalar gelip önünde hizaya girdiler. Onlar da öfke içindeydiler.

Muhtar koşarak erkeklere gitti, onları toplayıp konuştu. Bu sefer oradaki erkek kalabalığı saldırdı kadınlara, kimi karısını, kimi kardeşini, anasını yakalayıp sürükleyerek Ğnce

Memedin ölüsünün başından uzaklara götürüyor, onların ellerinden kurtulan kadınlar da gene gelip Ğnce Memedin başına diz çöküp oturuyorlardı. Diz çökmüş kadınlara erkekler gene saldırıyorlardı.

Yüzbaşı:

"Bu ne haldir Çavuşum?" diye Asım Çavuşa şaşkınlığını söyledi.

"Bu böyledir, Yüzbaşım."

"Asi insanlar. Bunlara çok kötek gerek."

"Çok kötek yediler ama Yüzbaşım, yüzyıllardan bu yana, uslanmıyorlar."

"Uslanmayacaklar da... O tazı mı nedir, o nerede?"

"Tazı Tahsin... Burada Yüzbaşım."

Tazı Tahsin hazır ola geçmiş çoktan beridir orada duruyordu.

"Sen misin o?"

"Benim Yüzbaşım."

"Çok, çok, çok çabuk kasabaya gidecek, benim sana vereceğim pusulayı Kaymakam Beye ulaştıracaksın. Ne kadar çabuk gider de Ğnce Memedin ölümünü o kadar çabuk kasabaya ulaştırırsan, kasaba Ağalan seni paraya boğar, seni zengin ederler. Ne kadar zamanda ulaşırsın kasabaya?"

"Bilemem ama, en çabuk..."

Muhtar:

"O bir attan daha hızlı koşar," dedi.

Yüzbaşı bir taşın üstüne çöktü, cebinden bir kalem, defter çıkarıp çabucak pusulayı yazdı

Tazı Tahsine verdi.

"Göreyim seni Tahsin, bu akşama kadar..."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Tazı Tahsin yel gibi koşarak kalabalığın içinden sıyrılıp! çıktı, bir anda da gözden iradı yitti gitti. 1

Erkekler daha kadınlarla cebelleşiyor, ağlaşmalar, kargışlar ortalığı almış sürüp gidiyordu ya kadınların inatları da yavaş yavaş kırılıyordu. Bir anda her şey duruluverdi. Ortalıkta ne ses, ne şada kaldı. Çıt bile çıkmıyordu. Kadınlarsa başlarını önlerine eğmişler, karşı, pembe pembe ışığı savrulan yamaca akıp gidiyorlardı. Ak bir başörtüsü denizi aydınlığın içinde dalgalanıyordu.

"Ne oldu Muhtar?" diye sordu Yüzbaşı. "Ne oldu bu kadınlara da böyle süklüm püklüm yamaca çıkıp gidiyorlar?"

Muhtar, Ğnce Memedin soyulmuş ölüsünü gösterdi. Kadınlar ölüünün donundan gömleğinden, bir de tüfeğinden başka her şeyi almışlardı.

"Bu ne demek?"

"Efendim, bir ölü önlerinde olmazsa, kadınlar ölüünün giyitleri üstüne de, tıpkı ölü önlerindeymiş gibi ağıt yakarlar, şimdi öteki koyağa ağıt yakmaya gidiyorlar."

"Bela," dedi Yüzbaşı.

"Bela," dedi Asım Çavuş.

"Bela," dediler Kertiş Ali Onbaşıyla Muhtar.

Tazı Tahsin koşuyordu. Sevinç içindeydi. Kasabaya bir haber ulaştıracaktı, isterse Ğnce Memedin kara haberi olsun. Bunun karşılığında da kim bilir ona ne armağanlar vereceklerdi. Belki Çukurovada bir çiftlikte ona bir iş de bulurlardı. Böylesine at gibi koşmasını göz önüne alarak, belki de çok başka, güzel bir iş verirlerdi. Belki de asker olduğunda onu candarma yazarlar, o da Kertiş Ali Onbaşı gibi bir uzatmalı olur, belki de Çavuş olup şu dağlarda padişahlığını ilan ederdi. Önünde birkaç dağ vardı, eğer yüksek

dağları aşmak olmasa Tazı Tahsin alimallah gece yarısına doğru kasabaya varırdı.

Tazı Tahsin yemek yemeden, su içmeden, bir an için olsun dinlenmeden, bütün gün, bütün gece koştu. Kasabaya girdiğinde ayaklarını zorla sürüklüyordu ya, kıvanç içindeydi. Onun bu kadar tez bir sürede haberi kasabaya, böylesine çaba harcayarak, ta Bakırgeçidi mağarasından buraya kadar bir gün, bir

122

ecede geldiğine kimse inanmayacaktı. Bereket Kaymakamlığı imliyordu, onun için hiç aranmadan doğru oraya varabilecekti. Kaymakamlığın merdivenlerini çıkarken gün kuşluk oluyordu, rtık soluk alıp verecek hali bile kalmamıştı. Merdivenin basma geldiğinde tükenmişti. Yüzbaşının verdiği kağıdı elinde tutuyordu. Kapıdaki odacıya bir şeyler söyledi ama, anlaşılmadı. Elini adama uzattı, uzatmasıyla da boylu boyunca oraya, tahtaların üstüne düşmesi bir oldu. Kendinden geçmişti. Gürültüyü duyan Kaymakam odacıyı çağırdı:

"Ne oluyor?"

"Bir adam kapının önüne geldi düşüverdi. Suya batmış çıkmış gibi... Her bir yanından ter fişkırıyor. Elinde de bir kağıt var. Sımsıkı tutmuş, bırakmıyor."

Kaymakam, biraz şişmanca, inek gözlü, gerdanlı, dazlak kafalı, gözleri yuvalarında fıldır fıldır dönen, feleğin çemberinden geçmiş birisiydi. Cumhuriyetten önce de kaymakamdı. Tam otuz üç ilçede kaymakamlık yapmıştı şimdiye kadar. Merakla dışarıya fırladı. Tazı Tahsin kapının önüne boylu boyunca serilmiş yatıyor, göğsü körük gibi inip inip kalkıyor, oluk oluk da terliyordu.

"Ölüyor mu?"

"Ölmüyor," dedi odacı. "Çok koşmuş, uzak yerlerden uzun koşarak gelmiş."

"Elindeki kağıdı al bakalım, neymiş."

Odacı Tazı Tahsinin yumulmuş elini açıp kağıdı almaya çalıştı, bir türlü eli açamadı.

"Açılmıyor."

"Allah Allah, nasıl olur da açılmaz, gayret et!"

Odacı diz çöküp Tazı Tahsinin elini iki elinin arasına aldı, çabaladı çabaladı, gene açamadı.

"Olacak gibi değil!"

Kaymakam kendisi eğildi, o da denedi. El kenetlenmiş bir türlü açılmıyordu.

"Allah Allah, çok merak ettim, nedir acaba?"

"Bu kadar, böyle ölürcesine koştuğuna göre çok mühim bir ĞŞ olsa gerek. Açılmıyor..."

"Açılmıyor," dedi Kaymakam. "Derhal doktoru çağır. An-

123

lat ona. Gelsin de bir iğne yapıp, şu adamın elini açsın. Ölüyor mu?"

"Ölmüyor Efendim," dedi odacı merdivenlere doğru koşarken. Bu sırada Tahrirat Katibi,

öteki memurlar da haberlenmişler, merdivenin altında birikişmişlerdi. Korkularından

yukarıya, Kaymakamın katma çıkamıyorlar, yukarıda bir şeylerin döndüğünü anlıyorlar,

ama ne olduğunu bilemiyorlardı. Önlerinden merdivenleri üçer üçer atlayarak inen odacı da

onlara bir şeyler söyleme fırsatını bulamamıştı.

Az sonra yakında, karşı sokakta olan Doktor, çantası elinde koşarak geldi. Hiçbir şey

sormadan diz çöküp uzanmış yatmış adamı, göğsünü açıp dinlemeye başladı.

"Bir şeyi yok," dedi. "Şimdi kendisine gelir."

"Eli açılmıyor," dedi Kaymakam.

"Nasıl olur?" diye şaştı Doktor. Güçlü bir adamdı, kendisi de denedi açamadı. "Bekleyelim,"

dedi. "Az sonra kendine gelir."

"Bir iğne yapsana."

"Lüzumu yok Kaymakam Bey. Az sonra... Bekleyelim."

"Buyurun," dedi Kaymakam, Doktoru odasına çağırdı. "Ne olabilir ki? Bir kahve?"

"Sade."

"Anlamadım."

"Bir şok olabilir."

"Nereden geliyor, nereye gidiyor, belli değil... Elindeki kağıt... Durmadan da terliyor, bakmsana..."

"Şimdi kendine gelir."

Dışardan:

"Gözlerini açtı," diye bağırdı odacı.

Kaymakamla Doktor kapıya çıktılar. Tazı Tahsin gözlerini açmış, şaşkın şaşkın yöresine bakıyor, gözleri bir Kaymakamın, bir Doktorun, bir odacının üstünde gelip duruyor, soru dolu bakışlarla onları izliyordu. Sonra da ağır ağır doğruldu. Birden eline baktı, kağıdı gördü. Kağıdı görünce her şeyi anlayıp ayağa fırladı:

"Kaymakam Bey, Kaymakam Bey yetiştim," dedi. "Yetiştim! Bir gün bir gecede..."

124

"O elindeki ne?"

"Yüzbaşı Faruk Bey... Ğnce Memedi öldürdü."

"Neee?" diye bir çığlık attı Kaymakam. "Kim? Ğnce Memed mi? Yüzbaşı Faruk... Ver o kağıdı."

Tazı Tahsin elini Kaymakama uzattı, eli açılmıyordu.

"Ver o kağıdı bana!"

Tazı Tahsin daha soluyordu:

"Açılmıyor," diye boynunu büktü. "Dur Beyim, ben onu şimdi açarım." Bir yandan elini açmaya uğraşüyor, bir yandan da soluk soluğa anlatıyordu: "Bakırgeğiği mağarasında çevirdi Yüzbaşım, sabaha karşı. Gün ışımncaya kadar müsademe ettiler. Yüzbaşı, Ğnce

Memedi kendi eliyle öldürdü. Ğnce Memed de öyle Ğnce Memed değil, senin benim gibi dört adam eder, çam yarması gibi bir şey. Yüzbaşım tam iki kaşının ortasından vuru-vermiş."

Tazı Tahsin sonunda elini açabildi: "Açtım," dedi sevinçle, kağıdı Kaymakama uzattı.

Kaymakamın, Doktorun, odacının ağzı kulaklarındaydı.

Kaymakam durup durup elindeki pusulayı bir daha bir daha okuyordu.

"Bu Ğnce Memed başımıza çok gaile açacak sanmıştım, eh, o da halledildi. Şimdi rahatız.

Öbür eşkıyaların hiçbir ehemmiyeti yok. Asıl canavar olan buydu. Halk bunu tutuyor, koruyordu. Ankara da, Adana da bizi çok sıkıştırıyorlardı. Evet, bu iş de bitti. Kasaba eşrafı da bu çocuktan çok korkuyorlardı. O, Ali Safa Beyi öldürdükten sonra uyumamaya başladılar. Sanki Ğnce gelecek, hepsini teker teker gözlerinden kurşunlayacak... Hele Murtaza Ağa, o ne gece, ne gündüz yerinde duramıyor, hep Ğnce Memed gelecek de onu gözbebeğinden kurşunlayacak sanıyordu. Şimdi tamam."

Tazı Tahsin ayakta dikilmiş kalmış sallanıyordu. Kaymakamın gözü ortada kalakalmış

Tahsine ilişti:

"Demek Ğnce Memedle birlikte Yüzbaşı Faruk Beyin öldürdüğü eşkıya sayısı dokuz, öyle mi?"

"Tam dokuz tane. Hepsi de ölü. Yüzbaşım bana dedi ki ulan Tazı, kuş kanadıyla uça bu haberi senden daha çabuk Kaymakamıma ulaştıramaz. Yarın sabah bu haberi

Kaymakamımıza yetiştirmeni senden dilerim, dedi. Ben de düştüm yola,

125

bir at bile, Beylerin Arap atları bile benden daha çabuk koşamaz, dört günlük yoldur

Bakırgeğiyle kasaba arası, ben de koşup bu haberi zatına ulaştırdım. Benim adım Tazı

Tahsin. Asker olurken beni candarma yazmanı ve hem de beni uzatmalı onbaşı, istersen de

çavuş yapmanı zatından dilerim. Ğşte o zaman gör eşkıyaların kökü nasıl kazınmış. O Kertiş

Ali var ya, o vizzo... Onun köylüyü dayağa çekmekten, karakola her düşenden rüşvet almaktan başka bir bildiği yok. Çok da korkak... Ben rüşvet de almam, beni uzatmalı onbaşı yaparsan. Göstersen de bütün köylüyü, anamı babamı bile öyle bir sopadan geçiririm ki, Kertiş Ali Onbaşı da, Yüzbaşım da, Mustafa Kemal Paşa da yanımda vız kalır."

"Adım ne, adım ne demiştin?"

"Tazı."

Kaymakam önündeki kağıda yazdı.

"Tazı ne?"

"Tazı Tahsin derler bana. Ben bu dağlarda attan daha hızlı koşarım. Bir keresinde çocukluğumdaydı, bir tavşanı koşarak yakaladım da işte ol sebepten benim namıma Tazı dediler, Tazı Tahsin. Adımı da imam koymuş Tahsin diye, yüzbaşısının adıymış."

"Gidebilirsin."

"Buyur?"

"Gidebilirsin."

"Gidebilir miyim?"

"Gidebilirsin."

"Buyur, ya muştuluğum, ya müjdem?"

"Gidebilirsin."

Tahsinin ağzı açık kaldı. Bir şeyler daha söyleyecekti ki odacı onu kolundan tutup dışarı çıkardı.

"Yüzbaşım bana... Muştuluğunu... Seni, dedi, altına, gümüşe, tarlaya takıma boğacak Ağalar, Beyler, dedi..." Boynunu büktü. "Ben öldüm yahu. Az daha canım çıkıyordu. Görmedin mi şu gözlerinle kardaşım? Ben ölmüyor muydum? Bırak kolumu kardaşım."

Odacı onun kolunu ancak aşağıda, Hükümet konağının avlusunda bıraktı:

"Çek git buradan," dedi. "Ulan hayvan, Hükümetin koskoca Kaymakamına böyle konuşulur mu?"

"Buyur?"

"Dedim ki Hükümetin koskoca bir Kaymakamına böyle konuşulmaz."

"Buyur?"

"Sen bilmiyor musun ki Kaymakam onbaşından da, yüzbaşından da daha büyüktür?"

"Buyur? Ya benim muştuluğum?"

"Bre ulan sersem sepet, mankafa, hiç Kaymakamdan muştuluk istenir mi?"

"Buyur?"

"Şimdi sen buralarda durma beni dinlersen, buralarda başına bir iş açacaksın sen."

"Buyur?"

Odacı onu orada bırakıp yukarıya çıktı, Tazı Tahsin de gidip konağın avlusunda işlemeli antika iri bir mermer taşının üstüne oturdu.

Odacı Tazı Tahsinin eli açılır açılmaz, Kaymakam, Yüzbaşının pusulasını okuyup da iş muhkemleşince hemen aşağıda, merdivenin dibinde bekleyen memurlara koşmuş, memurlar da bu mutlu haberi hemen dışarıya yetiştirmişlerdi. Kasaba bir anda bu inanılmaz haberle çalkalanmaya başlamış, dükkanını kapatan pa-zaryerine, pazaryerindeki Tevfiğin kahvesine koşmuşlardı.

Murtaza Ağa haberi duyduğunda konağında Topal Aliyi karşısına almış, ona gelecekteki tasarımlarını anlatıyor, onu zengin, Karun, çiftlik sahibi edeceğini söylüyordu. Bu sabah da ona tam yüz lira vermişti. Bu yüz lirayla beş altı tane kırmızı, ay boynuzlu öküz alınabilirdi. Küçük bir tarla bile alınabilirdi. Ali içten içe, gerçekten Murtaza Ağayı sevmeye başlamıştı. O, görüldüğü kadar saf, temiz, doğrucu bir adam değil, hinoğlu hin, kurnaz, dalkavuk, kan

ıçici, çıkarıcı, yalancı, berbat bir ki-Şiydi, bunu Ali birkaç günde iyice öğrenmişti ya, onu gene de sevmeye başlamıştı. Bu mendebur, bu aşığılık adamı sevmek istemiyordu, ıçinden, derinden gelen bir duyguyla da onu sevmekten kendini alıkoyamıyor, bu yüzden kendinden, kendi insanlığından utanıyordu.

127

Haberi getiren kebabçı Nusretti.

"Doğru mu ulan bu getirdiğin haber?" diye ayağa fırladı Murtaza Ağa. Boynu kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları şişmişti. "Doğru mu getirdiğin haber?" Kebabçıya bir sarılıyor, onu öpüyor, soluk soluğa kalmış soruyordu: "Doğru mu bu haber? Doğruysa seni Murtaza Ağan... Murtaza Ağan seni... Sana yeni bir dükkan açarım. Ne istersen yaparım. Muştuluğun başım üstüne, dile benden ne dilersem..." Kendinden geçmiş, durmadan da doğru mu, doğru mu, diye soruyor, ardından da: "Murtaza senin kara gözlerine kurban ve hem de hayran olsun, kebabçı Nusret Efendi," diyordu. "Murtaza senin güzel dillerine..."

Bu sırada odalardaki kadınlar, yanaşmalar, hizmetçiler de salona döküldüler.

Hüsne Hatun yere diz çökmüş:

"Çok şükür, çok şükür Allahım senin bu gününe, bu dirliğine, bu düzenine. Şu adamın bize ölü yüzünü gösterdin ya, bizi bu adamdan kurtardın ya çok şükür, çok şükür sana büyüklerin büyüğü Allahım," diyor, ardından da dudakları kıpır kıpır dualar okuyordu.

"Onun ölüsünü şu gözlerimle görürsem, sana çifte kurbanlar keseceğim Allahım... Sen bana onun ölü yüzünü gösterdin ya..."

Murtaza Ağa en sonunda kebabçıya sormayı akıl etti:

"Kim getirmiş haberi, nasıl olmuş bu iş, kebabçım, Nusre-tim? Bu haberi bana sen getirdin ya, muştuluğun baş üstüne. O dükkanı sana alacağım, mülkiyeti senin muştun olacak. Hiçbir kıymeti yok bizim ıçin. Kim, kim getirmiş haberi?"

"Bir köylü. Bakırgeği mağarasından dün sabah yola düşmüş, bu sabah, az önce, kuşluklaym Kaymakama, odasına gelmiş, canı çıkmış. Avucunda bir kağıt varmış, zorlan ölünün avucunu açmışlar, Murtaza Ağama söyleyim, içinden bir mektup çıkmış. Mektupta Yüzbaşı yazıyormuş ki, Ğnce Memed de içinde dokuz eşkiyayı çevirip bir mağarada sabaha karşı hepsini teker teker geberttim, diyormuş. Yalnız Ğnce Memed bizi bir iki saat uğraştırdı, otuz kurşun yedi adam, bana mısın demedi/ diyormuş. Diyormuş ki, sonunda onu yaralı yakalayıp tam göz bebeğinin ortasına ben kendim ateş ettim, diyormuş."

128

Murtaza Ağa ellerini havaya açtı:

"Çok şükür koca Allahım sana," dedi, "bu günü de bana gösterecek miydin?"

Hemen odaya koşup en güzel, düğünlerde bayramlarda, Ankaralara, Adanalara gittiğinde giydiği lacivert Ğngiliz kumaşı giyitini giydi. Kırmızı da bir kravat taktı. Yaka cebine de kravatın rengine bir mendil soktu. Yeni Ğtalyan fötrünü de bugün ilk olarak giyiyordu, Ğnce Memedin ölümü onuruna. Ğstanbul-dan getirttiği kundurayı da ilk olarak giyiyordu. Murtaza Ağa odadan çıktığında iki dirhem bir çekirdekti.

Hemen cüzdanını çıkardı, kebaşçı Nusrete bir deste uzattı:

"şimdilik bu kadar, bu kadar... Sonra, sonra o dükkanı, çalıştığın kebaşçı dükkanı senin mülkiyetine geçireceğim. Sen bana bu hayırlı haberi verdin ya..."

Merdivenlere atılıp ikişer ikişer indi basamakları. Ayakları sevinçten uçarak avlu kapısından dışarıya dimdik, büyük meydan savaşı kazanmış kumandan gibi çıktı.

Haberi duyduğundan bu yana bir kere dönüp de, arkasından ona yetişmeye çalışarak gelen Alinin yüzüne bakmamıştı. Ali ona ulaşabilmek için arada bir koşmak zorunda kalıyordu.

Çarşıyı hızla geçip Kaymakamlığa geldiler. Avluya girince Murtaza geriye dönüp ona şöyle bir tepeden baktıktan sonra:

"Ulan Topal," dedi, "dur bakalım burada."

Haberi duyduğundan bu yana Alinin bir yumruk gelmiş boğazına tıkanmıştı. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Murtaza Ağadan çekindiğinden, hiçbir kimseden çekindiğinden değil, dosta düşmana karşı ağlamak istemiyordu. Ğnce Memed öldükten sonra onun Murtaza Ağaya ne gereksinmesi kalırdı ki... Bu alçak köpeğe de, şunun sevincine de bak... Herkes nasıl da seviniyor... Haberi bir anda duyan kasaba çiçeğe durmuş ulu bir ağaca benzemişti. Herkes gülüyor, şadımanlık ediyordu. Ya da Aliye öyle geliyordu. Hükümet konağının avlusunda yapayalnız kalmıştı. Dünyanın ortasında da kimsiz kimsesiz kalmıştı. Farkında olmadan gözlerinden iri iri damlalar dökülmeye başladı. Ağladığını dosta düşmana göstermek istemeyen Ali, gitti avlu duvarının bir köşesine çömeldi, başını da önüne eğdi.

Onun ağladığını gören Tazı Tahsin, bu ağlayan kelli felli

129

adamın yanına gelip karşısına dikildi. Fötr şapkalı adam tıpkı dağ köylüleri gibi omuzları sarsıla sarsıla ağlıyordu. Adama içi kaynadı, ona doğru azıcık eğildi:

"Ağlama emmi," dedi. "Ne diye ağlıyorsun ki? Ne oldu, bir hal mi geldi başına?"

Bu sözleri duyan Ali ayağa kalktı, tıpkı köylüler gibi mavi kumaş ceketinin yeniyle gözlerini sildi. Ama bir türlü kendini tutamıyordu.

Tazı Tahsin akıl etti:

"Yoksa Ğnce Memede mi ağlıyorsun sen emmi?" dedi. "Öldürdüler onu." Birden o da ağlamaya başladı: "Kim ağlamaz ki Ğnce Memede," diyordu, "öyle bir babayiğide. Bir kolları vardı, benim gövdem kadar. Yedi köyün avratları da onun ölüsünün başına toplamp ağıtlar yaktılar. Bunu gören Yüzbaşı da süngü taktırıp candarmasını avratların üstüne hücum ettirdi. Avratlarla candarmalar arasında yaman bir cenk oldu. Köylerin erkekleri de candarmaların tarafına geçip avratları hep bir olaraktan püskürttüler Ğnce Memedin ölüsü

başından. Ğşte o zaman avratlar ne yaptılar, ne yaptılar, avratlar da Ğnce Memedi bir iyice soyup giyitlerini, silahlarını aldılar, onun giyitlerinin üstünde ağıt yakmaya Kmalıkoyağa gittiler. Ben buraya gelirken avratlar Kınalıkoyağa birikmişler ağıt yakıyorlar, ağıtlarından dağlar, taşlar inliyordu. Ağa emmim ağla, Ğnce Memed gibi bir babayiğide, aslan parçasına kim ağlamaz ki..."

Kendisi de gözlerinden sel gibi yaşlar döküyordu.

Az sonra kendini toparlayan Topal Ali, karşısında ağlayan dağlı delikanlısını tepeden tırnağa bir süzdü:

"Sen nereden olursun kardaş?" diye sordu.

"Çiçeklidesinden olurum emmi."

"Sen niye geldin de bu Hükümetin içinde duruyorsun ki, sana kim derler, güzel adını bağışla."

"Bana Tazı Tahsin derler," diye gözlerini sildi delikanlı. "Ben var ya, bana Yüzbaşı pusula verdi, amanın, dedi, Ğnce Memedin ölüm haberini çabuk ulaştır ki kasabaya, seni göreyim- Kaymakam, Ağalar, Beyler sana bir muştuluk verirler ki, seni askercilikte uzatmalı onbaşı, istersen çavuş da yaparlar, sana da çok para verirler. Ben de burada muştuluğumu bekliyorum."

130

"Seni bize öldü dedilerdi de..."

"Ölür gibi oldum. Kaymakamın odasının önüne öldüm de düştüm. Sonra eli çantalı Doktor geldi de beni diriltti."

"Derdin neydi de böyle koştun?"

"Yüzbaşı dün kuşluklayın bana dedi ki, bu kuşluklayın sen eğer haberi kasabaya

ulaştırırsan, dile benden ne dilersem, ben de dün kuşluklayın Bakırgediğinden çıktım."

"Ne? Bakırgeğiğinden mi, nee?"

"Bakırgeğiğinin mağarasından... Ğnce Memedin atı da mağaranın kayalığının yuce doruğuna dikilmiş öyle kartal gibi duruyordu, kıpırdamadan, yağız bir at."

"Ğnce Memedin ölüsünü sen şu gözlerinle gördün mü?"

Alinin gözyaşları kesilmişti.

"Gördüm."

"Nasıl bir adamdı dedin?"

"Kocaman, iri gözlü, kara çangal bıyıklı, uzun..." Kulacımı açtı. "Ğşte bu kadar geniş göğüslü, altın dişli..."

"Sen Ğnce Memedi daha önce görmüş müydün?"

"Görmemiştim."

"Yüzbaşı da Ğnce Memed mi, dedi, o çangal bıyıklı, altın dişli eşkıya için?"

"Öyle dedi. Sevincinden deli oluyordu. Bir de o kayalıkta duran atlan, avratlara öfkeleniyordu. Bütün Çiçeklidesi köylüleri de baktılar onun yüzüne, vay vay, dediler, zarıladılar, Ğnce Memede yazık oldu, dediler."

"Öteki eşkıyalara da baktın mı?"

"Teker teker baktım, hele birisi vardı, bıyıkları daha yeni terlemiş on altısında bir şey..."

Topal Ali Tazı Tahsini kolundan tuttu, işlemeli antika mermer taşın oraya götürdü. Yan yana taşa oturdular. Topal öldürölmüş eşkıyaları Tazı Tahsine en ince ayrıntılarına kadar anlattırdıktan sonra:

"Bre Tazı oğlum," dedi, "sen Yel Musadan da yaman bir adammışsın. O kadar yolu nasıl geldin?"

"Geldim ama, öldüm de dirildim. Beni o eli çantalı Doktor diriltti."

Ali gülmeye başlamıştı. Bütün bedenini bir sevinç almış,

bıyıklarından, gözlerinden, ellerinden, giyitlerinden, topal ayağından sevinç fişkınıyordu.

Onun bu sevinci Tazı Tahsine de geçmiş, delikanlı da duruyor duruyor, kahkahalarla gülüyordu. Topal Ali:

"Bekle burada," diyordu Tazı Tahsine. "Bekle de muştuluğunu al. Şimdi içerden Murtaza Ağa çıkacak, ben onu sana gösteririm, muştuyu ben getirdim, diye ona söyle... Öteki Ağalara da söyle. Sana çok para verirler. Vermezlerse, buradan bir yere ayrılma. Az daha ölüyordun."

"Ölüyordum değil emmi, ben öldüm; öldüm de öbür dünyaya gittim geldim."

Kasabann ileri gelenleri, birer ikişer, güzelce giyinmişler, şakalaşarak, kahkahalar atarak geliyorlar, Hükümet konağına çıkıyorlar, yukardan da ha bire sevinçli bağırmalar, kahkahalar geliyordu. Ali de onlar kadar sevinçliydi ya, içini bir ikircik kurdu kemiriyordu. Midesini şu kadınların yaktıkları ağıt bu-landırıyordu. Bu ağıt işi de olmasa, şimdiye kadar çoktan sevincinden kanat takıp uçmuştu.

Duruyor duruyor, düşünüyor, keskin gözlerini Tazı Tahsine diyor, ona bakıyor, inceliyor, ardından da soruyordu:

"Sen Ğnce Memedi hiç görmüş müydün?" diyor, ardından da bütün eşkıyaların eşkalini inceden inceye ona anlattırıyordu. "Biz Ğnce Memedi hiç görmedik," diye başlıyordu Tazı Tahsin. "Görmedik ama biliriz onu biz. Onu bütün Toros dağlan da bilir..."

Ondan sonra öldürülmüş öteki eşkıyalara geçiyordu. "Nasıl bir adamdı, bir daha söylesene Ğnce Memedi." "Ben onu iyice görmedim. Yüzbaşı pusulayı elime verince düştüm yola, üç günlük yolu bir gün, bir gecede geldim. Az daha ölüyordum. Öldüm de. Doktor diriltti. O da bir işe yaramadı. Muştuluğumu verirler mi?" "Kim bilir, belki de verirler."

"Ğnce Memed var ya, dağ gibi, çangal bıyıklı bir adammış-Alnının ortasında bir ben varmış,

Peygamber mührü. O sebepten ona kurşun geçmez imiş." "Nasıl geçmiş öyleyse?" "Onun orasını bilemem, onu ancak koca Allahımız bilir-

132

neki de ölmemiştir. Bizim köylülerimiz diyor ki, öteki köylüler Ae o kayanın doruğunda bekleyen at Ğnce Memedin atıymış. O at da Köroğlunun atı gibi ölümsüz bir atmış. Dünyada bir tek at varmış Kırk Ermişlere, Ölmezlere karışmış, o da Köroğlunun atı imiş- Bengisu içmiş de o, Köroğlu içememiş, at bu suyu içince Kırk Ölmezlere karışmış. Ondan sonra da Köroğlu Kırk Ölmezlere katışmış. O da fakir fıkara yapıtığı iyiliklerden dolayı. Ğnce Memedin atı o yüce dağın kayalıklı doruğunda Ğnce Memedin ölüsünü bekliyormuş, onu alıp sırtına Kırk Ölmezlere götürecekmış. Ben ne bileyim ben, bütün köylü öyle söylüyor."

Önde Kaymakam, yanında Belediye Başkanı, yargıç, savcı, sorgu yargıcı, arkalarında Zülfü, Taşkın Halil, Murtaza Ağa, Molla Duran Efendi, avukat Kozanoğlu, kasabanın öteki ileri gelenleri Hükümet konağının kapısından çıktılar. Hepsi de ziller takınmış gibydiler, gülüyorlar, bağırarak konuşuyorlar, şa-kalaşıyorlardı. Belki de hiçbirisi ömründe böylesine utkulu, mutlu bir günü yaşamamıştı. Ali onların arkalarından giderken Tazı Tahsine: "Bak işte Murtaza Ağa şu," dedi. "Şu yakasında kırmızı mendil olan. Onun yanma var, korkma, hakkımı iste, muştuluğunu versinler."

Onlar cümbür cemaat Hükümet konağının kapısını çıkmışlardı ki, Tazı Tahsin onların yolunu kesti, geldi Murtaza Ağanın karşısına dikildi:

"Benim adım Tazı Tahsin," diye hazır ola geçip selam durdu. "Ğnce Memedin kara haberini ben getirdim size. Ğstersen şuna sor." Orada durmuş gülümseyen Kaymakamı gösterdi. "Üç günlük yolu bir günde aştım da koşarak geldim. Hiçbir Arap ah benim gibi koşamazdı. O kadar çok koştum ki, işte bu adamın kapısına gelince ölüverdim. Ğşte bu iyi adam Doktor getirtmiş de beni diriltmiş." Kaymakamın yanına kadar gitti, bu sefer de onun önünde hazır

ola geçti. "Doğru değil mi Kaymakam Ağam?"

Kaymakam gülererek:

"Doğru," dedi.

Bu sefer Murtaza Ağamın önüne geçti Tazı Tahsin:

133

"Şimdi anladınız ya, benim ölüp dirildiğimi, onun için benim muştuluğumu verin. En çok muştuluğu da senden isterim Murtaza Ağa."

Ötekiler orada durmuşlar, bu incecik, çita gibi dağlı delikanlısına sevgiyle bakıyorlardı.

"Şu adam var ya..." Sağ elini uzatıp en geride durmuş sevinç içinde dişleri, gözleri ışılayan

Topal Aliyi gösterdi. "Ğşte bu adam sizin her birinizin deve dişi gibi çok büyük adam

olduğunuzu söyledi. Her biriniz Mustafa Kemal Paşaya yamaç, Gi-zik Duran gibi birer

büyük adammışsınız." Gene sağ eliyle Murtaza Ağayı gösterdi: "Ğlle de bu Ağa, çok büyük

bir ağa imiş. Öyleyse hemen ne demeye benim muştuluğumu vermiyorsunuz?"

Oradakilerin hepsi kahkahayla güldüler. Önce Murtaza Ağa, arkasından ötekiler,

Kaymakam bile, ellerini ceplerine atıp cüzdanlarını çıkardılar.

Önce Murtaza Ağa cüzdanından bir yüzlük çekip Tazı Tah-sine uzattı, Tahsin gözleri faltaşı

gibi açılmış parayı onun elinden aldı:

"Bunun hepsini bana mı veriyorsun güzel Ağam?" dedi. "Hepsini sana veriyorum, ne şaşkın

öyle?" "Ben şaşmayım da kimler şaşsın Ağam... Ben üç yıl Yüreğir toprağında yanaşmalık

yaptım da bunun yarısını vermediler..." Belediye Başkanı:

"Yavrum Tazı Tahsin, Murtaza Ağa gibi bir ağayı sen Yüreğir toprağında, koca

Anadolunda, bu dünyada var mı sandın?" diye laf attı.

"Amenna yokmuş..." dedi Tazı Tahsin. Ötekiler de beşer onar sıkıştırdılar Tazı Tahsinin

eline. Taşkın Beyle Tapucu Zülfü de yüzer lira verdiler. Buna Murtaza Ağa çok içerledi.

Onlar kim oluyorlardı da Ğnce Memedin ölüm haberine muştuluk olarak onun kadar para veriyorlardı. Çok öfkelenmiş, onların bu davranışı onurunu kırmıştı. Birisi nereden geldiği belirsiz bir tapucu, ötekiyse Ğstiklal Mücadelesinde dağlarda saklanmış, bir köstebek gibi çalı diplerinden başını çıkaramamış, bunun karşılığı da Ğstiklal Madalyası almış, kabak yiye yiye acından ölmüş, sözümona bir köy ağasının oğluydu-

134

Ayıp ettiler, diye düşündü Murtaza Ağa, bana karşı derecesiz

ayıp

ettiler...

Tazı Tahsin ellerinde sıkı sıkıya tuttuğu paralar, gözleri şaşkınlıktan faltaşı gibi açılmış, ne yapacağımı bilemez, ortada öylece kalakalmış, bir imdat ister gibi, karşıda tek başına ağzı kulaklarında duran, tekerlek şapkasını gözlerinin üstüne indirmiş, ona bütün iyilikleri eden Topal Aliye bakıyordu.

Murtaza Ağa, Tazı Tahsini sert çağırdı:

"Gel buraya oğlum."

Tazı Tahsin korktu, ikircikli, birkaç kere Topal Aliye baktı, bu sert adamın ellerindeki parayı geri alacağımı sandı. Gözleri bir Kaymakama, bir Aliye, bir Belediye Başkanına korkuyla gitti geldi. Şuradan alıp yatırsa arkasından kurşun bile yetişemez, bir de dağları tutunca onu bir daha şeytan bile arasa bulamazdı. Tazı Tahsin tam kaçmaya hazırlanırken Murtaza Ağanın sesini bir daha duydu ve de elindeki cüzdanı gördü. Murtaza Ağa elinde iki yüzlük daha tutuyor, içten, sıcacık, sevecenlikle ona gülümsüyordu:

"Gel yavrum gel, sana o kadar az para layık değil. Sen ki, o canavarın, o ırz, o millet, o vatan düşmanının ve de öz bir, can bir kardeşimiz Ali Safa Beyin katilinin ölüm haberini ilk olarak sen haber verdin, hem de ölümün pahasına..."

Taşkın Halil Beye, Belediye Başkanına şöyle meydan okurcasına gerinerek parayı Tazı Tahsine uzattı. Tazı Tahsin o anda dondu kaldı, elleri titredi, yüzü sarardı, paralar ellerinden yere döküldü. İşte o zaman Murtaza Ağa sert, tepeden düşmancası-na Aliye baktı. Ali koştu yerdeki paraları toplayıp Tazı Tahsine verdi.

Murtaza Ağa:

"Yavrum Tazı Tahsin," diye onun omuzunu okşadı, "bundan sonra bir hacetin olursa doğru bana geleceksin. Murtaza Ağa diye sor, benim konağı sana gösterirler. Sen de kendi evin-miş gibi gel. Asker olunca da..."

Tazı Tahsinin dili tutulmuştu, konuşamıyordu, yalnız göğsü heyecandan inip kalkıyordu.

"Demek Yüzbaşı Faruk Ğnce Memedi yakaladı, tam gözbebeğinin ortasından vurdu. Var olsun vatanın ortadireği, Cum-

135

huriyet çocuğu, kahraman, hem de milli kahraman... Söyle yavrum, tam gözbebeğinin ortasından mı?"

Tazı Tahsin yutkunuyor, söyleyemiyordu.

"Şu paraları cebine koysana."

Aliyi gene düşmanca tepeden tırnağa süzdü. O da hemen koşup Tazı Tahsinin elindeki paraları düzelterip şalvarının cebine koydu. Dalkavukça da:

"Söyle Ağamıza," dedi, "söyle de Ağamız sevinsin, Yüzbaşı Ğnce Memedi nasıl öldürdü..."

"Ğki gözünün ortasından, Peygamber mührünün tam üstünden vurmuş Yüzbaşı Ğnce Memedi."

Murtaza Ağa Alinin sesindeki alayı fark etti ama, şimdilik aldırmadı.

"Tam ortasından," diye gürlledi. "Haydi gidelim." Topal Aliye de öldürücü bir bakış fırlattı.

Kinli, soğuk. Bu bakışla çok şey söylemek istiyordu.

Kaymakam önde, ötekiler arkada Belediyeye gittiler. Burada Yüzbaşını karşılama töreni hazırlıklarını konuşacaklar, bu büyük haberi Ankaraya, Adanaya, Arif Saim Beye bildireceklerdi. Bir de mutlu haberi herkes duysun diye, kasabada duymayan kalmamıştı ya, çarşıya tellal çıkaracaklardı.

Belediyede ilk olaraktan tellal Kambur Ahmedî çağırdılar. Ona söyleyeceği sözleri bir bir ezberlettiler. Ezberletmenin hiçbir gerekliliği de yoktu ya, Kambur Ahmet öyle bir tellal çağırırdı ki, bu Çukurovada hiçbir aşık, Aşık Torun Paşa bile onunla boy ölçüşemezdi.

Topal Ali Belediyenin dış merdivenlerinde kalmış, gene dışarda Ağasını bekliyor, başına gelecekleri düşünüyordu. Çarşının köşesinde durmuş kalmış Tazı Tahsin de onu gözlüyordu.

Sonunda bütün yürekliliğini topladı, Topal Aliye koştu:

"Ben gidiyorum Ağam," dedi. "Sağ ol. Bu iyiliği bana sen ettin. Adını bağışla bana, olur mu?"

"Benim adım Topal Ali..."

Tazı Tahsin onun sağına baktı, soluna döndü baktı:

"Yani," diye sordu, "ünlü izci Topal Ali sen misin, hani gökte uçan kuşun izini bile süren?"

"Benim," dedi Ali.

136

"Aboov," diye şaştı Tazı Tahsin. "Sen böyle ne kılığına girmişsin böyle aboov, vay vay babam vay! Ben varayım da gideyim, belki akılları başlarına gelir de paramı elimden geriye alırlar. Ben bu paraylan on çift öküz bile alırım değil mi, istersem?"

"Alırsın. Beş de at alırsın. Bir de gelin getirirsin eve. Dört de inek, bir sürü de koyun..."

"Hele ben yola düşeyim, yolcu yolunda gerek... Aboov, Topal Ali Ağam sen de ne hallere girmişsin. Sen eskiden de böyle miydin yoksa?"

"Böyle değilim," dedi Topal Ali yüzünü buruşturarak.

"Sağlıcakla kal. Senin bu iyiliğini unutmayacağım."

"Güle güle..."

Tellal bağırmaya daha Belediyenin önünden başlamıştı. Kambur Ahmedin öyle bir sesi vardı ki neredeyse Alinin kulaklarını patlatacaktı.

"Eeey ahali, duyduk duymadık demeyin, bugün, az önce Yüzbaşı Faruk Beyden gelen bir habere göre Ğnce Memed namlı kan içici eşkiya öldürülmüştür. Eeey ahali, ilan olunur."

Elindeki büyük çanı çalarak, aynı sözleri söyleyerek çarşının başına kadar vardı. Orada bir süre durup kendine çekidüzen verdikten sonra, birkaç kere öksürdü, ardından da daha gür bir sesle bağırmaya başladı.

"Eeey ahali, duyduk duymadık demeyin, Ğnce Memed dün gece tanyerleri ıştırken Yüzbaşı Faruk Bey kumandasındaki candarmalarca sekiz kişilik çetesiyle birlikte imha edilmiştir.

Bunun için Yüzbaşı Faruk Bey ve müfrezesi için büyük karşılama merasimi yapılacaktır. Her dükkan bayrak asacak, bütün çarşı süslenecektir, tıpkı Cumhuriyet Bayramlarında olduğu

gibi. Eeey ahali, duyduk duymadık demeyin, o kan içici, o yediden yetmişe eline geçen

kadının ırzına geçen ırz düşmanı, o gebe kadınların karınlarındaki bebeleri kurşunlayan, o

yaşlı kimselerin gözlerini kızgın demirleri sokarak oyan, o genç kızların ırzına geçtikten

sonra derilerini yüzen, o Ğnce Memed, gözlerinin bebeğinden kurşunlanarak öldürülmüştür.

Onun ve de adamlarının leşleri yarm değilse öbür gün kasabamıza getirilecektir. Ve her

vatandaş o canilerin leşlerine tükürecektir ve de bu kan içicilerin, hususiyetle Ğnce Memedin cesedine kim tü-

137

kürmekten imtina ederse cezalandırılacaktır. Hem de en ağır bir cezayla... Eeey ahali,

Yüzbaşı Faruk Beyimizle müfrezesi kasabamız ve köylülerimiz tarafından büyük, muzaffer

bir kumandan, Ğstiklal Mücadelesini kazanmış bir kumandan gibi karşılanacaktır. Eeey

ahali, duyduk duymadık demeyin."

Tellal Kambur Ahmet çarşığı bırakmış, mahallelere dalmış, oralarda da, elindeki çanı sallayarak, var gücüyle bağıyordu. Ğnce Memedin zalimliği, kan içiciliği üstüne neler, neler söylemiyordu. Her duyanın tüyleri diken diken oluyordu.

Topal Ali Belediyenin geniş merdivenleri üstüne oturmuş, içerden çıkacak Murtaza Ağasını bekliyor, bir de onun, bundan sonraki kendisine karşı alacağı tavrı merak ediyordu. Bir de şu Tazı Tahsini düşünüyordu. Başına devlet kuşu konmuştu. Şimdi o, iyi biliyordu, o kadar aç, yorgun, bitkin olduğu halde, geldiğinden daha hızlı koşuyordur, hem de arkasına dönüp baka baka, birisi arkamdan geliyor mu, diye. Gelip de elimden para-cıklarımı alırlar mı, diye.

Tazı Tahsin tıpkı onun düşündüğü gibi yapmış, koşarak yola düşmüş, bir anda da kasabayı çıkmış, dağların yolunu tutmuştu. Canını dişine takmış, ne olursa olsun bir an önce kasabadan uzaklaşmaya, ormana varmaya çalışıyordu. Bir ulu ağaçlı ormana ulaşırsa, artık onu değil Hükümet, izci Topal Ali bile bulamazdı, on yıl arasa...

Kaymakam önde, Belediye Başkanı ve ötekiler arkada gülüşe şakalaşa Belediyeden çıktılar. Bu sırada da pazaryerinden davulların sesi gelmeye başladı. Topal Ali de on beş, yirmi adım geriden onları izliyordu. Hepsi doğruca kasabanın tek içkili lokantası olan Nazifoğlunun lokantasına gittiler. Nazifoğlu bütün hazırlıklarını yapmış onları epeydir bekliyordu.

Lokantaya girince Murtaza Ağa Kaymakamdan izin istedi:

"Bir saata kalmaz eve gider gelirim Kaymakam Bey, bir işim var da."

Ali lokantanın karşısındaki dut ağacının altında onu bekliyordu. Murtaza Ağa Alinin yüzüne bile bakmadı, ama Ali ne yapsın gene onun ardına düştü.

Murtaza Ağa önce pazaryerindeki Deli Fahriye uğradı, onun omuzlarını okşadıktan sonra:

arzuhal derim sana. Çok teşekkür eder ve de yüksek hürmetlerimi sunarım zatına."

Deli Fahri ayağa kalkmış, ceket düğmesini iliklemiş, eli düğmenin üstünde:

"Aman efendim, aman efendim, hiçbir kıymeti yok. Zatınız için, şerefi aliniz için değil mi, biz değil Ankarayı, arzuhalle yedi düveli donatırız, ve hem de ayağa kaldırırız. Yüksek zatınız yeter ki emir buyursunlar."

"Artık kestini değil mi?"

"Tabii kestim efendim," diye önünde boyun büktü Deli Fahri, hacıyatmaz gibi de birkaç kez eğildi kalktı.

"Şimdi senden bereketli ve de kamil, taşa, çeliğe işler kaleminden bir ricam daha var."

"Baş üstüne efendim, emir buyurula efendim, emriniz derakap yerine getirilecektir."

"Şimdi beni iyi dinle, Dahiliye Vekaletine, bir, Adana Valiliğine, iki, Büyük Millet Meclisi

Reisliğine, üç, bir de pek muhterem mebusumuz Arif Saim Beyin çok ali zatına tebrik,

teşekkür telgrafları yazılacak, bu telgraflarda büyük sergerde Ğnce Memedin imha edildiği ve

hem de sekiz hembasıyla birlikte. Ve hem de büyümeden, Yüzbaşı Faruk Bey ve müfrezesi

tarafından yılanın başının ezildiği... Burada Faruk Beyi göklere çıkaracaksın ki, o minval

üzere işte. Öyle göklere çıkaracaksın ki onun ayakları hiçbir yere değmeye... Binbaşı ola,

kaymakam, miralay ve hem de paşalığa kadar pervaz vurarak, yani kanat açarak yüksele..."

"Pervazın ne olduğunu, haşa huzurunuzdan, biliriz efendim."

Deli Fahri yerlere kadar birkaç kez daha eğildi.

"Biliyorum, sen her şeyi, şeytanın yattığı yeri bile bilirsin. Ol sebepten işte biz de Siyasetçiye

gitmeyip, böyle mühim işler için zatı devletlerine geliyoruz."

"Estağfurullah efendim."

Hacıyatmaz birkaç kere daha eğilip kalktı.

"Evet, kıymetli arkadaşımız Fahri Efendi, arzuhallere şunu da ilave edeceksin, Ğnce Memed

sergerdesinin itlafından dolayı

139

bütün Çukurova ve hem de bütün Toros dağlarının halkı, düğün bayram ediyorlar, diye yazacaksın. Ve hem de bu düğün kırk gün kırk gece süreceğe benzer. Olacaktır deme, süreceğe benzer demek lazım. Faruk Yüzbaşı ve hem de müfrezesinin bu sergerdeyi, yılanın başını ezmesi tüm milleti sevince gark eylemiştir ki, onların sevinçlerini görmeye sezadır."

"Baş üstüne. Yüce zatınza... Yüce zatınız var olsun, sağ olsun... Bende öyle telgraf örnekleri var ki ta Ğstiklal Mücadelesi günlerinden kalma. Okuyanı hüngür hüngür ağlatır. Sen hiç küsüm çekme."

"Ğlk telgrafları ben imza edeceğim, yani benim adımlı yazıp ilk telgrafları ben çekeceğim. Benim çekeceğim telgraflar çok başka, çok yüksek kelimelerle olacak."

"Biliyorum."

"Bilirsin tabii... Şimdi beni dinle."

"Baş üstüne, seni dinliyorum Ağam." Deli Fahri hazır ola geçmiş put gibi duruyordu.

"Bundan sonra buraya köylerden çok kalabalık gelecek. Kaymakam bütün muhtarlara emir gönderdi, yediden yetmişe kim varsa, Ğnce Memedin ölümü bayramına gelsinler diye. Ğşte sen o zaman tuttuğun köylüye telgrafların altına parmak bastıracaksın. Çocuk olsun, kör, sakat olsun, sen aldırma, yeter ki adını yaz, parmağını bastır."

"Çok gelecek. Zaten köylü emir vermeseydi de Kaymakam, kendiliğinden Ğnce Memedin ölüsünü görmeye gelecekti. Göreceksin, bugün yarın yer gök insan olacak. O kadar insan gelecek ki kasaba o kadar insanı almayacak, dolacak taşacak."

"Tamam. Yaz sen. Şu parayı da al. Postacıya para vermek yok. Bu sefer bütün paraları Taşkın Halil Beyle Molla Duran Efendi ödeyecekler. Onun için dayan, bir hafta gece gündüz demeyecek, fabrika gibi telgraf yetiştireceksin."

"Baş üstüne Beyim. Siyasetçiyi de kendime yardımcı alı-

rim.

"Ne yaparsan yap... Yap da Ankaraya dolu gibi telgraf yağsın yeter ki..."

"Başvekile de çekmek lazım değil mi, yavuz Ğsmet Paşa-ya?"

140

"Amman ha, az daha yavuz Ğsmeti unutuyorduk. Amman ha, unutma onu."

Arkasına dönünce, ilerde akasya ağacının altında dimdik, utkulu bir kahraman gibi duran, yüzünden gözünden, giyitlerinden, tırnak uçlarından bile sevinç fişkırان Aliyi gördü. Onu küçümseyerek, dudaklarını büzüp aşağılayarak baştan ayağa süzdü. Sonra da tükürür gibi başıyla yürü, diye bir işaret çaktı. Bu işaret altında çok şey yatıyordu ya, Alinin umurunda değildi. Onun derdi Ğnce Memed öldürülmüş müydü, değil miydi. Tazı Tahsine bakarsan öldürülmemişti, anlattığı kişilerin hiçbirisinin kıbalı Ğnce Memede benzemiyordu. Ya kadınların ağıt yakmaları, ya yaşlı adamların onu tanımaları? Çiçeklidesinin insanları Ğnce Memedi tanırlardı. Ya onların tanıklıkları? Ğkircik içinde kıvranıyor, kahroluyordu. Doğruca, koşarcasına yürüyerek eve geldiler. Avluya girince Murtaza Ağa öfkeli, küçümseyen, onu aşağılayan bir yüz ve sesle:

"Topal oğlan, sen burada azıcık bekle bakalım," dedi.

Ali avlu duvarının dibine çömelip cebinden bir sigara aldı yaktı. Başka zamanlarda sigara içmek aklına gelmezdi. Böyle ikircikli zamanlarda sigara içmese deli olurdu. Sigarann birini söndürüp birini yakıyordu.

Biraz sonra onu bir yanaşma balkona çıkıp çağırđı.

Ali ağır ağır merdivenleri çıktı. Yukarda beş tane iri adam ayakta durmuş, bekliyorlardı.

Murtaza Ağaysa bir aşağı, bir yukarı gidip geliyordu. Bir süre öfkeyle böyle gidip geldi. Yüzü de gittikçe azgmlaşıyordu. Hüsne Hatun odanın kapısında durmuş, kocasının gidip gelişini

endişeli bir yüzle izliyor, bir eli başındaki ak başörtüsünde sınırlı sınırlı oynuyordu.

Murtaza Ağa geldi, adamların biraz ilerisinde dikilmiş kalmış Topal Alinin karşısında durdu:

"Eeee Topal Ağa, söyle bakalım, Ğnce Memedin geberdiği-ne çok sevindin öyle mi?" diye sordu.

Ali usulca:

"Ağam bilir," dedi.

"Ağan bilir ya, yukardan baktım ağzın kulaklarına varıyordu. Demek bu kadar sevindin.

Canın kurtuldu, değil mi?"

141

"Kurtulduk Ağam."

"Yüzbaşı Faruk Bey..."

"Yiğit adammış, pıravo."

"Pıravo ki pıravo... Yılanı gebertti. Eee Topal Ali Ağa, biz seninle ne yapacağız şimdi? Ğnce Memed de öldü artık."

"Allah rahmet etsin öldü."

"Neee, neee, Allah rahmet mi etsin diyorsun o köpeğe?"

Murtaza Ağa, ayaklarını yere vurarak, bütün konağı zangırdatarak, tüyleri diken diken eden bir sesle avazı çıktığı kadar bağıırıyordu.

"Yani, yani..."

"Ulan Topal köppek, ne yani yani... Ne demek yani yani?"

"Yani Müslüman da, her Müslüman ölüsü için, Allah rahmet etsin derler de... Allah rahmet etsin."

"Sussss, sussss, sussss Topal köpek sus! Kapımda beslediğim bir uşak bile... Kardaş deyip de yatak odamı paylaştığım birisi ona rahmet okursa..."

"Yani Müslüman dedik de... Yani, yani... Yani Kuranda yazar da... Her kim olursa olsun...

Müslüman da..."

"Ulan Topal köpek sen hiç yılandan Müslüman gördün mü? Domuzdan, canavardan, sırtlandan, ejderhadan, kan içici keneden Müslüman gördün mü?"

Topal Ali başını önüne eğmiş artık karşılık vermiyor, öteki de durmadan:

"Ejderhadan, sırtlandan, Anavarza ejderhasından..." diye bağıyor, ortalığı çımlatıyordu.

Boyun damarları şişmiş, ter içinde kalmış, yüzü mosmor olmuştu.

Hüsne Hatun onun koluna yapışmış yatıştırmaya çalışıyor:

"Aman Ağa dur, dinginle azıcık. Topal Ali Ağa ağzından kaçırdı. Dur, bu kadar öfkelenme, sana bir şey olacak."

Uzun bir süre Murtaza Ağa bağırdıktan sonra kendi kendine dinginledi, geldi, başı yerde

Topal Alinin karşısında durdu:

"Ulan Topal köpek," dedi, "sen kim oluyordun da benim baba yadigarı tabancamı alıp beline takıyordun, ulan, ulan.-ulan köpek, bu tabanca senin gibi bin tane kanı ciğeri beş para etmez kanımı değmez mi? Söylesene ulan, sen kim oluyordun da Karadağhoğlunun tabancasını beline takıyorsun, söylesene

142

düdüğüm?" Gülüyordu, sesi öldürücü bir alaydaydı. "Topal Ali Ağa, şimdi çıkar bakalım belindeki o tabancayı."

Ali, başı önünde beline davranırken, oradaki üç kişi birden Ağayla onun arasına girip perde oldular. Ali tabancayı çıkarır çıkarmaz en baştaki çok iri adam tabancayı hızla kapıverdi.

Ardından da Ağaya uzattı.

Ağa tabancayı alıp şöyle bir havaya kaldırdı, kolunu birkaç kere salladıktan sonra:

"Ulan Ali Ağa," dedi, "ne de güzel bindin de Karadağhoğlunun küheylanma zort atarak

çarşıda geziyordun, lenger şapkayı da, mebus şapkasını da başına geçirmiş... Ulan o şapka senin gibi bin itin kanını değmez mi?"

Durdu alay ederekten gene onu baştan aşağı süzdü: "Şuna bak, şuna," diye kahkahalarla güldü. "Şuna bak şuna, daha o şapkayı başında tutuyor, utanmadan da... Ulan sende hiç utanma arlanma yok mu, ulan adam, senin gibi bir adam, kıyamet kopsa da öyle bir şapkayı giyebilir mi?"

Geriye çekildi:

"Teh," dedi, "amma da yakışmış mebus şapkası dağlı Topal Aliye... Eşeğin sikinin üstündeki gül, kelebek gibi..."

Kahkahalarla gülüyor, ha bire de yineliyordu, "eşeğin zekerinin üstündeki gül, üstündeki gül!"

Oradakiler de gülüyorlardı. Yalnız Hüsne Hatun, salonun ortasında dimdik durmuş kalmış, başı önünde kıpırdamadan duruyor, başörtüsünün bir ucu ağzında çiğniyordu.

Murtaza Ağa birden gene öfkeyle, pencereleri zangırdatarak bağırırdı.

"Çıkar o şapkayı başından. Daha, daha gözümün önünde o kılıkta duruyor, dahha, dahha..."

Ali sağ elini zorla, tükenmiş bir adamın eli gibi kaldırdı, Şapkayı başından alırken yere düşürdü, hemencecik de eğildi, yerden aldı, gözlerini kırıştıtarak yalvarırcasına oradaki adamlara baktı. Bir yerlerden bir imdat ister gibiydi. Gene tabancayı alan adam uzandı şapkayı aldı götürdü sedirin üstüne koydu.

"Şuna bakın allahaşkma, daha durmuş orada tilki gibi bakıp duruyor. Ne utanmaz adamlar varmış şu dünyada..." Gene

143

f

bağırırdı: "Çıkar o üstündekileri..." Sesi gene aşağılayıcı, alaycı bir hal aldı. "Şuna bak şuna..."

Şuna da bak Topala da ne yakışmış Ğngiliz kumaşından elbise! Daha da durmuş bakıyor!

Çıkar onları, Toppal köpek. Ğnce Memede Allah rahmet eylesinmiş! Çıkar..."

Ali hemen sırtındaki ceketı çıkardı yere koydu.

"Verdiğim paralar cebinde mi?"

Ali usulca ceketı yerden aldı, cebinden çakmağı, tütün tabakasını, mendilini, çakısını çıkardı, sol eline aldı, parayı da ceketin üstüne koydu.

"Çıkar!"

Ali yere oturup postalları çözdü. Ötekiler durmuşlar, bir hoş gözlerle, biraz da alaycı gülümseyerek ona bakıyorlardı. Yalnız Hüsne Hatunun daha başı önündeydi. Sararmış yüzünde hiçbir kıpırtı yoktu.

Ali postalı çözdü, çıkardı ceketin yanına koydu.

"Çıkar!"

Ali yalvarırcasına oradakilere bir daha imdat istercesine baktı. Ardından da Hüsne Hatuna baktı. O hiçbir şeyi duymuyor, görmüyor gibiydi. Edemedi pantolonu da çıkardı. Arkasından da mintanı çıkarıp öteye fırlattı.

"Çıkar!"

Birden Hüsne Hatun:

"Yeter, yeter!" diye bağırdı. "Bir insana bu kadarı da yapılmaz." Aliye döndü: "Yürü git kardaşım," dedi.

Ali don gömlek, yalınayak başı kabak merdivene doğru gitti, sonra da arkasına dönüp

Murtaza Ağaya baktı, göz göze geldiler, Murtaza Ağa onun bu bir anlık bakışından ürperdi, tepeden tırnağa titredi.

Ali merdivenin başında durmuş kalmış, bir şeyler söylemek istiyor, ardından da

vazgeçiyordu. Birkaç kere ağzını açtı açtı kapadı. Sonra vakur, ağır, merdivenlere yürüdü,

kapıyı açtı çıktı gitti.

144

8

Topal Ali, böyle don gömlek, yalınayak başı kabak çarşının içinden geçmemek için, Murtaza Ağann konağından yukarıya teneke mahallesine saptı, bir ev aralarına sinerek, bir koşarak kasabayı soluk soluğa çıktı. Kan ter içinde kalmıştı. Kuru derede bir kovuğa sığınıp terinin soğumasını bekledi. Ğlerdeki köyde tanıdıkları vardı ama oraya bu kılıkta gitmek istemiyordu. Sabahtan bu yana ağzına bir lokma koymamıştı. Karnı zil çalıyordu. Daha ikircik içindeydi, durmadan Ğnce Memedi düşünüyor, bir türlü bir karara varamıyordu, acaba o vurdukları adamlardan bir tanesi Ğnce Memed miydi? Yolda getirilen ölüleri beklemeli, önünden onlar geçerlerken görmeliydi. Candar-maların hangi gün gelecekleri belli değildi. Ya bugün gelebilirlerdi, ya da iki gün sonra. Ölülerin iki gün içinde kasabaya ulaşacakları kesindi. Bütün hazırlıklar yapılmış, köylere kadar buyrultular çıkarılmış, kasaba onları tez günde bekliyordu. Yüzbaşı Faruk da bunun böyle olacağını bilirdi. O da şimdi kasabaya bir an önce varabilmek, yaptığı büyük işin tepkilerini bir an önce görebilmek için can atıyordu.

Bakırgeği mağarasından Çukurovaya iki yol inerdi, birisi yukardaki dereboynunun yolu, öbürü de çay boyunca inen yoldu. Çay boyunca inen yol, uzundu ama düzdü. Dereboynu yolu ise yokuşlu inişliydi ya, keseydi. Şimdi candarmalar yorgundurlar, bunlar aşağı yoldan inerler, diye düşündü Topal Ali. Ardından da Yüzbaşı şimdi sevincinden çathyordur, inişli yokuşlu, sarp kayalık olsa da kese yolu yeğler diye aklından geçirdi.

145

Bu iki düşünce arasında bir süre gitti gitti geldi, sonunda da yorgunluk, bitkinlik, insan ne kadar hırslı olursa olsun, onu ye-ner, dedi, aşağı yolda beklemeyi yeğledi. Gene de içi rahat

değildi. Aaah, yanında Ğnce Memedi tanıyan bir kişi daha olsaydı, yani Sarı Ümmet şu anda yoldan çıkıverip gelseydi...

Teri kurumuştu, yola çıktı. Hem hızlı hızlı yürüyor, hem de elini gözüne siper edip uzun uzun bir arkasına, bir önüne bakıyordu, bir tanıdık gelmez mola, diye. şimdi buradan Sarı Ümmete gitse, onu alıp hemen dönse, yolun birisini o, birisini de kendisi beklese nasıl olurdu? Olmaz, diye öfkeyle yere tükürdü. O gidip dönünceye kadar, candarmalar geçip gitmiş olabilirlerdi. Ulan, Topal Ali, ulan o köpeğın bütün aşağlamalarını yutan köpek, kasabanın kıyısında bekleşene, diye kendine sövdü. Ulan hırpo, ince Memed öldürölmüş olsa bile, sen de bunu onun, o Murtazanm yanına bırakabilecek misin, böylesi bir alçaklık elinden gelebilecek mi? Amma da gözbebeklerinden korkuyor, diye kendi kendine güldü. Murtazayla karşılaştıkları am gözlerinin önüne getiriyor, yolun üstünde durmuş kendi kendine gülüyordu. Elinde sapı fudisinden bir tabanca... Böyle bir tabancayı ne edip, ne yapıp bulacaktı. Başında o lenger şapkanın, sırtında da o mavi giyitin tıpkısı, ayağında da gene öyle bir kırmızı postal. Oda, Murtaza Ağayla yattıkları oda... Odaya çıt çıkarmadan nasıl girilir, çok şükür onu bir iyice öğrenmişti. Murtaza onu görür görmez sapsarı kesilir, dili boğazına akardı, korkudan ağzını açıp konuşamaz, en küçük bir ses bile çıkaramazdı. Belki de kurşunu yemeden ölüverecekti. Aman ölmesin. "Ağa, Ağa, Murtaza Ağa, işte ben geldim, Ğnce Memed değil de ben geldim. Bir al Arap atma bindim de geldim, cebimde de bin altın var. Aç, aç, aç gözlerini, tam gözbebeğinin ortasından..." Kurşunlar arka arkaya patlayacaktı. Murtazanm hiç sesi soluğı çıkmayacaktı. Sonra soğukkanlı dışarıya çıkacak, Hüsne Hatunla, ötekilerle karşılaşacak, Hüsne Hatuna utanarak bakacak, sonra da, "Hüsne Hatun," diyecekti, "hak etti değil mi, elimde olsa senin hatırın, hem de gül hatırın için Murtaza Ağayı öldürmezdim, çok cebelleştim kendimle senin gül hatırını üzmemek için, ama kendime güç ye-tiremedim. Sen olsaydın benim yerimde başka türlü sü elinden gelir miydi?"

ata atlayacak, candarmalar konağı sarmışlardır, atı dolduracak, ateş yağmuru altından kayıp çıkıp gidecekti.

Kimse de geçmiyor yoldan, vay senin yol gibi ananı avradını.•• Kasabanın girişinde beklese olmaz mı? Bu kılıkla mı? Kim bilecek bu kalabalıkta kim olduğunu... Ama bunlar, bu candarmalar kesinlikle aşağı yoldan geçeceklerdir. Bunlar, bu candarmalar, körün değneğini bellediği gibi, bildikleri, her zaman gittikleri yoldan giderler. Bir candarmanın kesedir, diye, yukarı yoldan şimdiye kadar gittiği hiç görülmuş müdür?

"Şimdi giderim," diye kendi kendine konuştu, "giderim de o ağın ağaçlarının arasına yatarım. Oralarda bostanlar olurdu eskiden, belki bir bostancı bulurum. Karnımı da bir güzelce doyururum."

Murtazayı öldürmeden, bir iyi yalvartmalı, tabanlarımın altını öptürmeli miyim? O çok şeyi hak etti. Dur hele dur, şu Ğnce Memed işi bir hallolsun...

Birkaç adım attı aşağıya çaya doğru. Çay uzaktan bir ışık seli gibi şavkıyıp, kıvrılarak ovanın üstünden akıp gidiyor, kasabanın altında yeniden ortaya çıkıyordu, daha incelerek, kıvrımlarını düz ovaya daha geniş sererek, bir ışık buğusu içinde yalp yalp yanarak...

O gün akşama doğru, karanlık kavuştu kavuşacak, çayın kıyısındaki yola vardı. Ağın ağaçları bir orman gibiydi, pembe, ak, koyu kırmızı çiçeklerini güneşin altına sermişlerdi.

Ğnceden inceye de esen ılık yelde kokuyorlardı. Yol boyunca, ağın ağaçlarının arasından yukarılara doğru yürüdü. Karanlık çökünce de yolun üstündeki iri bir çınar ağacının altında durdu. Daha yukarılara yürüyecek hali kalmamıştı. Yarım saat daha yürüse ormanı tutacaktı ya, ne gereği vardı. Çınarın kaim gövdesine sırtını verip uyudu. Günün olayları onu yürümekten daha çok yormuştu. Biraz sonra başı önüne düşüverdi. Ğzci Topal Ali Çoktan

uyumuştı. Tanyerleri ıştırken bir çakalın az ötesinde pavkırmasıyla hemen ayağa sıçradı, uyku sersemi sağma soluna bakındı, yanında Murtaza Ağayı aradı, o anda da kendine geldi. Doğuya baktı, ıhırcık karanlık kalkıyor, dağların başı usuldan aydınlanıyordu, tanyerlerine belli belirsiz bir morla, bir pembelik çökmüş gibiydi.

147

1

"Geçtilerse?" diye söylendi kendi kendine. Gene kendi kendine güldü. "Ulan, sen Topal Alisin," dedi, "Örümcek ağın-da yürüse sen duyar hemen uyanırsın."

Çaya indi, suyu avuçlarıyla alıp yüzüne çarpa çarpa yundu.

Karnı çok, çok acıkmıştı. Gün doğdu, ortalık kızdırdı. Yoldan bir geçen olmadı. Öğle oldu, gene bir Allahm kulu ortalıkta gözükmedi. Ali çay boyunca, bir bostan bulurum, bir çobanla karşılaşırım umuduyla ikindine kadar yürüdü, kimseyle karşılaşmadı. Bir zmcırlıkta durmuş ne yapacağını düşünürken, ilerde, yemyeşil, bir insan boyundan da yüksek, sazlara karışmış, geniş bir alana yayılmış bir böğürtlenlik gördü. Kör kurdun kısmetini veren Allah, diye böğürtlenliğe seğirtti. Oraya varınca çok sevindi, her bir böğürtlenin üstü parmak kadar, parmak kadar kara böğürtlenlerle sıvalıydı, üzüm salkımı...

"Allah benim şu akılsız başımı koparsın," diye konuştu. "Nasıl oldu da bu böğürtlenliği daha önce akıl edemedim!"

Böğürtlenler tatlanmışlar, bir kısmı da kurumuştı. Ali, diken, tevek, dal demiyor avuç avuç böğürtlenleri sıyırıp ağzına dolduruyordu. Ağzında tadına erişilmez bir lezzetle, insanı mest eden bir koku kalıyordu.

Böğürtlen yiye yiye taa zmcırlıgım içine kadar girmiş, karnı da bir iyice şişmişti. Susadı, böğürtlenliği çıkıp çayın kıyasına geldi, çay kan gibi ılık akıyordu, içmedi. Kıyıya oturup yarın dibindeki çakıl taşlarının arasından, eliyle bir çaykara açarak, kaynayan buz gibi suya

ağızı aşağı yatarak doya doya içtikten sonra da birden ayağa fırladı: "Amannın ocağın bata Topal Ali, sen karnına daldın, ya candarmalar geçip gitmişlerse..."

Yola çıkıp koca çınarın altına geldi. Akşama kadar orada bekledi. Yoldan gene bir Allahm kulu geçmiyordu. Karanlık kavuşunca gene sırtı çınarın gövdesine dayalı başı önüne düştü. Uyandığında tanyerleri ışımsı. Gün doğuncaya kadar bekledi, gene bir gelen giden yoktu. Bunlar öteki yoldan gidecekler, dedi kendi kendine. Böğürtlenliğe inip bir karnımı doyurayım da... Koşarak böğürtlenliğe indi, çabuk çabuk böğürtlenleri iki eliyle birden avuç avuç tıkmarak yedi, doydu. Dün açtığı çaykara kapanmıştı, kolayca yeniden açtı, soğuk sudan doya doya içti.

148

Yolun ortasında durmuş bekliyor, bir karara varamıyordu. Yukarı yoldan gidiyorlar diye kendisini kesinlikle inandırıp oraya doğru koşmaya başladı. Bir büyük kayalığın üstüne çıkıp oturdu. Buradan, Çukurovanın önüne serilmiş düzü, köyleri, sararmış ekin yerleri, bükleri, bataklıkları, hüyükleri, Anavar-za, Yılankale, Dumlukalesiyle, her birisi birer ışıltıya kesip ovaya yayılmış kıvrım kıvrım uçan sularıyla gittikçe mavileşerek, dumanlanıp düzleşerek Akdenize doğru iniyor, oralarda, Ak-denizin kıyılarından ağır ağır yükselen, kabaran ak bulutların altında kalıyordu. Yollar da durmadan tozुकuyor, toz direkleri dönerek buralara doğru ipileyerek geliyor, yakınlarda bir yerlerde söniyorlardı.

Yoldan öğleye kadar kimse geçmedi. Öğleyi az geçince izci Topal Alinin kulakları çok uzaklardan gelen bir ıslık sesini seçti. Beklemeye başladı. Doğrusu geleni merak ediyordu. Bu bir çoban ışığı, bir ağaç kaçakçısı, bir candarma, bir köylü ışığı olamazdı. Avcılar da böyle ıslık çalmazlardı. Yörükler, dağlılar, Çukurovalılar, kasabalıların da ıslıkları başka başkaydı. Her kavim, her soy, her millet başka başka çalarlardı ıslıklarını ve Topal Alinin kulakları çok ıslık duymuştu. Duymamışsa bile hangi ıslığın hangi dudaktan çıktığını şavullayabilirdi. O

böyle düşünürken, o kestiremediği ıslık sesi iki kere daha geldi. Bu ıslıklar bir insan ıslığına değil de, duyulmadık görülmedik bir kuşun sesine benziyordu. Topal Ali merakından deli olacaktı. Her şeyi, Ğnce Memedi, Murtaza Ağayı unutmuş, şu yaklaşıp gelen ıslığı düşünüyordu.

Yolun kıvrımından önce bir eşek başı gözüksü kocaman kulaklarıyla. Sonra eşek bütünüyle ortaya çıktı. Bu iri, kapkara, besili, tüyleri yıldırdayan bir eşektir. Bu bir Yörük eşeği diye düşündü Topal Ali, ancak Yörükler bu kadar iyi bakarlar eşeklerine. Eşek yüklüdü ve yükün ağır olduğu eşeğin yürüyüşünden anlaşılıyordu. Birinci eşeğin arkasından bir ikincisi, bir üçüncüsü çıktı. Sırtlarındaki dolu kilim çuvalların altında belleri bükülüyordu. En arkadan da çok genç üç kadm geliyordu. Zülüf biçimlerinden, başlıklarından üçünün de genç kız oldukları anlaşılıyordu.

Ali yola indi. Kızlar karşılarında don gömlek birisini görünce gülümsediler.

149

"Durun güzel bacılar," diye önlerine geçti Ali.

Kızın birisi öndeki eşeği durdurmak için ıslık çaldı, eşek de zınk diye ıslığı duyar duymaz yerinde kalakaldı.

"Ne akıllı eşeğin var bacım," diye güldü Ali.

"Soyludur," diye şakalaştı kız. "Soyu Arabistandan gelir, bu da Arap eşeğidir."

"Hangi obadan olursunuz?"

"Sarıkçili oymağından..."

"Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?"

"Kasabanın pazarına peynir götürüyoruz."

"Halimi görüyorsunuz kızlar, burada bekliyorum. Karnım da aç. Burada da çok bekleyeceğim daha. Bana azıcık peynir ekmek verir misiniz?"

Kızlardan birisi hemen öndeki eşeklere koştı, çarçabuk birkaç bazlamayla bir tekerlek peynir aldı geldi:

"Al kardaş."

"Sağ ol bacım, Allah kötü gün göstermesin size."

"Burada ne bekliyorsun kardaş? Herhalde başından çok işler geçmiş olacak."

Ali bu Yörükleri, hele Sarıkeçili oymağını iyi tanırdı. Bunlara Ğnce Memedi beklediğini söylemesinin hiçbir zararı yoktu. Kimseye bir şey söylemezlerdi.

"Ğnce Memedi vurmuşlar kızlar," dedi Topal Ali. "Aaaah, ah, içim yanıyor kızlar.

Candarmalar Ğnce Memedin ölüsünü çetesiyle birlikte getiriyorlarmış da, ben onu gözlüyorum işte. Ğnce Memedin ölüsünü göreceğim."

Kızlardan üçü de üç yerden, bir çiçek gibi açarak, içten gülmeye başladılar.

"Kızlar, ne gülüyorsunuz? Ğnsan Ğnce Memedin ölüsüne güler mi kızlar, siz ne biçim kızlarsınız?"

"Ğnce Memed senin neyin olur da bekliyorsun ölüsünü?"

"Hiçbir şeyim olmaz kızlar, hiçbir şeyim," diye inledi Ali. "Hiçbir şeyim kızlar... Ama yüreğim yanıyor Ğnce Memede kızlar."

Baştaki hiçbir şey söylemeden ıslığı çaldı, öndeki kara eşek ıslığı duyar duymaz yürüdü, kızlar da gülüşerek yürüdüler. Ali gitti somurtarak kayasına oturdu, uzaklaşıp giden kızla-

150

rın sevinç dolu gülüşlerini daha duyuyordu. Önce kızlara, "Orospular, Aydınli orospuları, ne olacak," diye söven Ali, onların gülüşleri uzaklaşıp gittikten sonra kendine geldi, "Bunda bir iş var," diye düşündü. "Bu gencecik kızlar ne diye gülsünler Ğnce Memedin ölüsüne?"

Peynir ekmeği biraz yedikten, "çok şükür" diye ayağa kalkıp gerindikten sonra kayalıktan indi, aşağı yola koşmaya başladı, çınara geldi. Elindeki peynir ekmeği geniş yapraklara iyice

sardı, çınarın kovuğuna yerleştirdi. Kovuğun ağzını da kocaman bir taşla kapadı, suya indi, bir aykara açıp su içti.

Çınarın altında uyudu, uyandı, yolu gözledi, içi götürmedi, yukarı yola çıktı, sonra aşağı indi.

Sonra gene yukarı ıktı. Candarmaların her iki yoldan da geçtiği geçeceği yoktu.

Çınarın kovuğundan son kalan peynir ekmek parçasını da çıkarıp yedi, üstüne de çaykaradan su içtikten sonra kasaba yolunu tuttu. Nasıl olsa nce Memedin ölüsünü kasabaya getireceklerdi.

Daha kasabaya çok bir yol varken, oralardan koygun koygun gelen davulların sesini duydu, bacakları titredi, yakındaki bir kayanın üstüne oturdu. Kayanın yöresini firdolayı sarmış, st üste açmış iğdem çiçeklerini gördü, gözlerinden yaşlar kendiliğinden dökülmeye başladı:

"Eyvah Topal Ali," dedi, "eyvah ki sana! şimdi kasabaya gidip de şu düğün bayrama mı katılacaksın... Ocağın batsın da sönsün senin Topal Ali, şimdi kasabaya varıp da nce Memedin ölüsünü m göreceksin, eyvah Topal Ali..."

Aşağıda, yamacın dibine yapışmış, camlarına gün vurup dünyayı bir tuhaf ışıltıya boğmuş kasabadan koygun koygun gelen davul sesleri Alinin yüreğini burkuyordu. Gene de kendini yenemedi, gözlerinin yaşını yeniyle silip yola dzld. Ne olursa olsun nce Memedin ölüsünü görmeliydi.

"Buna dayanabilir misin Topal Ali, nce Memedin ölüsünü görmeye? Onun ölüsünü görünce lmez misin? Ya lmemişse, sevincinden ıldırılmaz mısın?"

Kasabaya indiğinde bir köylü kalabalđını yola çıkmış, kylrine dönerlerken gördü, yanlarına yaklaşarak sordu:

151

"Nereden geliyorsunuz köylüler, nce Memedin ölüsünü m gördünüz?"

Ona, onun bu yarı çıplak haline tuhaf tuhaf bakan köylülerden bir tanesi:

"Niye soruyorsun Ağa, sen de mi görmeye gidiyorsun onun ölüsünü? Biz onun yüzünü göremedik. Dokuz tanelerdi, her birisini çıplak bir atın sırtına yüzükoyun atmışlardı. Baştaki eşkıyanın, eğer Ğnce Memed oysa; babayığit bir adam, attan sarkmış elleri neredeyse yere degecekti. Öteki yüzdeki ayakları da öyle. Onun ağırlığından altındaki beygirin beli çökmüştü. Yüzünü göremedik. Diyorlar ki Ğnce Memedin tam alnının ortasında Peygamber mührü varmış. Bütün millet o mührü görmeye koştuk ama, yüzü ata dönük olduğundan göremedik. Sonra da candarma dairesine götürdüler. Tüh, göremedik onun o mübarek gül yüzünü. Sen niye böyle çırılçıplak kaldın karda-şım? Yoksa seni eşkıyalar mı soydu?"

"Yok kardaşım, yok," dedi Ali, onlardan hızla uzaklaştı.

Köylüler bölük bölük kasabadan ayrılıyorlardı. Topal Ali hangi köylü kalabalığına sorsa aynı karşılığı alıyor, kasabann yöresinde dönmesini sürdürüyor, o kadar istediğı, can attığı halde kasabaya giremiyordu. Gün atıncaya kadar kasabann yöresinde dolaştıktan sonra, yorgun, bitkin gitti büyük bir bahçenin içindeki su değirmenine canını zor attı. Değirmenci, bütün kasaba halkı gibi onun başına gelenleri, Murtaza Ağann, Ğnce Memedin öldürüldüğünü duyunca, kardaş diyerek-ten donattığı, altına boğduğu adamını nasıl kovduğunu duymuştu. Apak uzun sakallı, çok uzun boylu, küçük ela gözlü, uzun yüzlü birisiydi. Esmer yüzündeki elmacık kemikleri çıkıktı.

"Cuk cuk cuk," yaparak, boynunu kıvratarak Aliyi karşıladı. "Duyduk," dedi, "başına gelenleri. Aldırma, üzülme, insan olanın başına akla gelmedik iyilik de gelir, kötülük de... Ğnsan olanın başına her türlü alçaklık da gelir, yiğitlik de. Ğnsan, insandan her şeyi beklemeli Ali Ağa. Demek Ğnce Memed seni de Ali Safa Bey gibi öldürecekti, sen de dağlardan kaçıp geldin de Murtazaya sığındın, o da senin başına bunları getirdi, öyle mi?" Onu kolundan tuttu, yandaki unlu, bir sedire benzer uzun

sandığın üstüne oturttu. "Ben değirmi durdurayım da öyle konuşalım."

Gitti değirmi durdurup geldi. Ortalıkta pervanelere çarpan suyun sesinden başka ses kalmadı.

"Bre Ali Ağa, sen de ne saf adamsın, adam bu alçaklara inanır güvenir mi? Adamı böyle rezil ederler işte. Bütün kasaba onun sana bu yaptıklarıyla çalkalanıyor. O da önüne gelene, izci Topal Aliye şöyle yaptım da, böyle yaptım, diye övünüyor-muş."

"Övünsün," dedi Ali içini çekerek. "Övünsün bakalım, daha ne kadar övünecek..."

Gelip onun yanına oturan değirmenci Kara Hasan Ağa:

"Bak Ali Ağa, sana yarın sabah bir ceket, bir şalvar, mintan, bir de postal alır getiririm. Köşker senin şu öteki ayağının ölçüsünü biliyor herhalde. Murtaza deyyusu sana postalı orada yaptırmış. Ben bu akşam haber salarım, yarın öğleye kadar o, sana postalımı hazır eder. Dört oğluyla birlikte çalışıyorlar. Ölse de benim hatırım kırmaz."

"Sağ ol, var ol," diye onun ellerine yapıştı Topal Ali. "Ben senin bu iyiliğinin altından nasıl kalkacağım, nasıl ödeyeceğim bütün bunları?"

"Sen Topal Alisin," dedi Hasan Ağa. "Sen ödersin. Ne zaman ödeyebilirsen o zaman öde. Ğstersen hiç ödeme. Sen izci Topal Alisin."

Alinin boğazına bir yumruk gelmiş tıkanmış, çabalıyor çabalıyor konuşamıyordu.

Kara Hasan Ağa sonunda akıl etti:

"Vay benim ocağım batmaya!" diye bağırdı. "Yemeği unuttum. Sen şimdi acından ölüyorsunuz."

Hemen koştu, ocağın üstündeki isli bakır tencereyi aldı getirdi, yana, uzun sandığın üstüne koydu. Ğki tane de taze köm-be getirdi, kaşığı birisini Alinin eline tutuşturdu, tencerenin kapağını açtı. Kapak açılınca ortalığı mis gibi bir türlü, av eti, tereyağı kokusu aldı.

Yemeği yiyip bitirdikten sonradır ki Alinin dili açıldı:

"Hasan Ağam, söyle bana," dedi, "sen Ğnce Memedin ölüsünü gördün mü?"

153

"Gördüm. Dn sabah onu Şu yoldan, önümden geçirdiler. Ama yüzünü göremedim. Çıplak beygirlerin sırtlarına atmışlardı onları. Ğnce Memedin tam alının ortasında Peygamber mührü varmış, Faruk Yüzbaşı tam oradan vurmış. nkle-yim ki Ali Efendi kardaşıma söyleyim, Ğnce Memede orasından, o mühürden başka yerden kurşun geçmezmiş."

"Sen Ğnce Memedi hiç görmüş müydün, Hasan Ağa?"

"Bu değirmene gelmiş, bir gece de burada yatmış, benim kl kmbemi yemiş, tıpkı senin gibi, senin oturduğun yere oturmuş, ama ben onu görememiştim, her ne hikmetse."

"ldrdler mi acep?"

"ldrmez olurlar mı, öyle bir düğün bayram kurdular ki Ağalar, yle bir şenlik şadımanlık, ancak Ğnce Memed ldrlnce böyle bir şenlik şadımanlık olur. Kusura kalma Ali kar-daş, o Ğnce Memed senin düşmanın ya, oğlum ölmüş gibi yanıyor yüreğim ona."

"Benim de..." diyebildi Topal Ali, ardından da boşandı, gözlerinden yağmur gibi dökmeye başladı.

"Ağlama," diyordu değirmenci Hasan. "Ağlama ala gözlü Ağam. Aaah, Ğnce Memed, yiğitler yiğidi Ğnce Memed, ona düşmanları bile ağlıyor, Mustafa Kemal Paşa bile duysa ağlar ona.

Kim ağlamaz ki bu babayiğide? Yedi lkelik koca Toros dağları bile ağlıyor yiğide, ana kuzusuna. Ağlama kardaşım ağlama, kader böyle imiş. O sağ kalsaydı seni öldürecekti. Onun yüzünden köyünü, evini barkını, on bir çocuğunu bıraktın da gelip böylesi alçakların, Ağaların avucuna düştün, düştün de insanoğlunun gördüğü en büyük hakarete uğradın.

Ondan sonra da düşmanına yağmur gibi gözyaşları dökerek ağlıyorsun. nkleyim ki, insanoğullarının en soylularından birisisin. Senin kanma susamış düşmanın yiğitse, ağlarsın.

Ağla kardaşım ağla. Ğnce Memed için akan gözyaşı boşa gitmez. Ne mutlu Ğnce Memede

ağlayan, kanına susamış bir yiğide ağlayan kişiye!"

Değirmenci Kara Hasan son sözleri yarım yarım, boğazı tıkanarak ancak söyleyebildi, ondan sonra o da ağlamaya başladı.

Ğkisi böyle epey bir süre ağladıktan sonra, değirmenci kalktı, değirmene yol verip abaraya bir çuval buğdayı boşalttı. De-

154

girmen gürültüyle işliyor, konuşmalar bile artık öyle kolay kolay birbirlerini duyamıyorlardı.

Yüzbaşı Faruk Bey ve onun kahraman müfrezesini gözleyenler, onları Yanık Cevizde

bekliyorlardı. Gelecekleri yolu öğrenmişlerdi. Topal Alinin sandığı gibi de onlar çayın

kıyısındaki alt yolu yeğlemişlerdi. Uzaktan, candarmaların, at üstündeki Faruk Yüzbaşının,

beygirlerin üstlerine atılmış ölümlerin karartıları gözükür gözükmez gözcüler atlarına

atladıkları gibi kasabanın yolunu tuttular. Haberi bir an önce kasaba Ağalarına yetiştirmek

için atlarını çatlatırcasma sürdüler.

Kasabada her dükkan, her ev bayrak asmıştı. Çarşıya da üç tane zafer takı kurulmuştu.

Zafer taklarının direklerini murt dallarıyla sarmışlar, bu koyu yeşil dalların aralarına

kırmızı, sarı, ak kasımpatılar sokmuşlardı. Her takım üstüne de, büyük, yere kadar sarkan

bayraklar asılmıştı. Pazaryerine de gene bayrağa sarılı bir kürsü kurulmuştu. Burada önce

Kaymakam, sonra Belediye Başkanı, ardından da öğretmen Sami Turgut konuşacaktı. O, her

Cumhuriyet Bayramında kürsüye çıkar, öylesine kahramanca konuşurdu ki, halkın iki gözü

iki çeşme olurdu. O olmazsa Cumhuriyet Bayramlarının hiç tadı tuzu olmazdı.

Kızlar en güzel giyitlerini giyinmişler sokaklara dökülmüşlerdi. Dün gecedan beri de

bayramlıklarını giyinmiş köylüler durmadan, dağlardan, ovadan şehire akıp geliyorlardı.

Pazar-yerinde dört beş davulcu zurnacı durmadan çalıyorlar, köylü delikanlılar da ortalarda

halaylar çekiyorlardı. Herkes sevinç içindeydi. Sabırsızlıkla Ğnce Memedin ölüsünü

bekliyorlardı. Haberciler gelir gelmez, Kaymakam, yanındaki Ağalara:

"Haydiyin beyler," dedi, "artık geliyorlar. Onları çok uzaklardan karşılamalıyız."

Yepyeni, daha bir kere, o da geçen Cumhuriyet Bayramında giydiği smokinini giymiş, beyaz eldivenlerini sağ eline, fötr şapkasını da sol eline almıştı.

"Hamza Dayımın otomobili kapıda bekliyor efendim," dedi odacı.

Kaymakamın bugün olağanüstü inceliği üstündeydi. Odacıya bile teşekkür etti. Önde

Kaymakam, arkada Molla Duran

155

Efendi, en arkada da tapucu Zülfü, Hükümet konağından çıktılar, Hamza Dayımın

otomobiline gene sırayla bindiler. Murtaza Ağa, bir iri İngiliz safkan ata binmiş, onları

pazaryerinde bekliyordu. Bugün çok başka giyinmişti. Bacaklarında pırl pırl körüklü bir

sarı çizme, çizmede altın kaplama olduğu söylenen mahmuzlar, lacivert külot pantolon,

pantolonun üstünde çok kıymetli bir yeşil kuşak, çizgili mavi ceket, yemyeşil bir cep mendili,

kuşağın renginde de bir kravat... Başına da pırl pırl yanan Rusyadan getirilmiş astragan bir

kara kalpak. Kalpağını sağ yana yıkmış, sağ elindeki sapı altın işleme kırbacını dizinin üstüne

koymuş, sol eliyle de dizgini tutuyordu. Böylece, atının üstünde avını kapmaya hazırlanmış

bir kartala benziyordu. Hiç kıpırdamıyor, yüzünde en küçük bir çizgi bile oynamıyordu.

Belki gözlerini de kırpmıyordu.

Önde Kaymakamın otomobili, arkada Murtaza Ağa, onun arkasında da her Cumhuriyet

Bayramında milis giyitleri giyerek atlarına binen öteki kasabalılar, her birisinin elinde birer

bayrak, onların arkasından da davulcular, davulcuların önünde halay çekerek ilerleyen köylü

gençleri, onların arkasında da kadınlı erkekli, genç yaşlı, çoluk çocuk halk kalabalığı, ağır

ağır kasabanın dışına doğru ilerliyorlardı.

Bu büyük, ucu bucağı gözükmeyen kalabalık kasabayı ancak bir saatte çıktı. Öğleye doğru

yukarı değirmenin üst başında durup beklemeye başladılar. Derken Yüzbaşı yukarıdaki gedikten gözüktü. Atının üstünde dimdik duruyor, palaskasının tokasına vuran güneş şimşek şimşek yansiyordu. Onun arkasında da, ayağı çarıklı köylülerin başlarını çektikleri çıplak atların üstlerine atılmış ölüler, onlardan sonra da candarmalar geliyorlardı.

Yüzbaşı, kalabalığa yaklaşınca kalabalıktan gök gürler gibi bir "Yaşasın" sesi yükseldi.

"Yaşasın Faruk Yüzbaşı! Yaşasın onun kahraman candarmaları... Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti. Kahrolsun Ğnce Memed..."

Kalabalığın önünde öğretmen Sami Turgut kalabalığa ne söyleyeceklerini bu birkaç saat içinde ezberletmiş, o elini kaldırdıkça, bağırarak bağıyorlar, elini indirip susunca susuyorlardı. Sami Turgut kan ter içinde kalmıştı ya, daha da canını di-

156

sine takmış, boyun damarları şişerek hem bağıyor, hem de bağırtıyordu.

Yüzbaşı, çıplak atlardaki ölüler, candarmalar, Kaymakamın karşısına gelince durdular.

Yüzbaşı atından inerken davul zurna, bağırma bir den kirp diye kesiliverdi. Yüzbaşı gitti

Kaymakamın önünde selama durdu. Kaymakam onu vardı kucakladı, alnından üç kere

öptükten sonra koluna girip otomobiline götürdü. Otomobilde yan yana oturdular. Hamza

Dayı gaza bastı. Otomobil önde, ötekiler arkada yavaş yavaş, alkışlar, yaşa, var ol sesleri arasında kasabaya girip, doğru Belediyeye gittiler. Yolda, kasabanın içinde kurbanlar kesildi.

Üç boğa, on bir koyun, altı da keçi... Üç boğayı da Murtaza Ağa kestirmişti. Koyunların bir kısmı Taşkın Halil Beyden, bir kısmı da Molla Duran Efendidendi.

Çıplak beygirlere atılmış ölüler, Ğnce Memedin ölüsü başta, sokak sokak bir süre

dolaştırıldıktan sonra pazaryerine getirildiler. Candarmalar ölülerin yöresini çevirip halka olmuşlar, kimseyi yaklaştırmıyorlardı.

Önce Kaymakam çıktı kürsüye:

"Bu bir büyük muzafferiyettir," diye başladı. "Sergerdenin başı Ğnce Memed sekiz kişisiyle

birlikte Yüzbaşımız Faruk Bey tarafından imha edilmişlerdir. Ve böylece de devletimiz

büyük bir gaileden kurtulmuş bulunmaktadır. Ğşte görüyorsunuz, devletimize, öz bir

milletimize başkaldıranların sonu budur." Eliyle beygirlere atılmış, elleri, boyunları cılız

beygirlerde yere doğru sünmüş ölüleri gösterdi: "Ğşte budur, işte böyledir."

Kaymakam daha birçok şey konuştu. Dağdaki bütün eşkıyaların da akıbetlerinin bu olacağını söyledi, Ğnce Memedin akıbeti bu olduktan sonra, dedi. Göğsünü kabartarak, fötr şapkası elinde, halkı selamlayarak kürsüden indi. Ardından da Belediye Başkan kürsüye atladı.

"Eeeey, muhterem Türk milleti," diye gür sesiyle başladı. Boynu uzuyor, kısalıyor, söylediklerinden pek bir şey anlaşılıyordu önceleri. Sonra birkaç kere pantolonundan çektiler, o da kendine geldi, heyecanını yenip tane tane konuşmaya başladı. "Bu vatanı," dedi, "hiç kimse şimdiye kadar alt edememiştir- Bundan sonra da alt edemeyecektir.

Milletimizin harimi is-

157

. metine tecavüz eden Ğnce Memed nam eşkıyalar gibilerin işte sonu budur. Selçukilerden beri bu millet çok eşkıya görmüştür. Bütün başkaldıranlara! akıbeti bu olmuştur. Bu vatan, bu din, bu millet düşmanları her zaman Faruk Yüzbaşı gibi kahramanları, vatan evlatlarını karşılarında, tunç bir göğüsle bulmuşlardır. Evet, kahraman Yüzbaşı Faruk Bey, çelikten göğsünü, bu canavarlara her zaman tunç siper edip, işte onları bu hale getirmiş, onların ölülerini birer boş çuval gibi uyuz, yağır beygirlerin sırtına atmıştır. Faruk Bey Yüzbaşıya binbaşılık yazılıp gelir... Yok, yok, böyle kahramanlara binbaşılık, miralaylık, paşalık bile az gelir. Çünkü onlar, bu vatanı nice musibetlerden kurtarmış ve hem de kurtaracaklardır."

Belediye Başkan durdu, öksürdü, kürsünün üstündeki suyu alıp lıkır lıkır sonuna kadar içti, kollarını birkaç kere açıp kapadı, şahin gözlerini baştan sona kadar alanı hıncahınc doldurmuş kalabalığın üstünde dolaştırdı, kaşları çatılıp alını kırıştı:

"Evet, ve de bin kere evet! Yüzbaşı, Faruk Bey gibi bir kahramanı doğurup bu vatana armağan bırakan analar var olsun, bin yaşasın."

Gene sustu, gözlerini kalabalığın üstünde dolaştırdı. Yüzbaşı Faruk utangaç, başını önüne eğmiş, elindeki kırbacını usul usul çizmelerine vuruyordu.

"Haydi hep birden, ben söyleyince haydi hep birden... Yüzbaşı Faruk Bey gibi kahramanlarını, böyle fedakar, tunçsi-per yiğitleri doğuran analar bin yaşasın. Haydi hep birden, bin yaşasın..."

Kalabalık hep bir ağızdan: "Bin yaşasın!"

"Ğnce Memed gibi bu vatanın nam nimetiyle büyüyerekten, bu vatanın kıymetli evlatlarını hançerleyip, gözlerini oyaraktan onları öldüren Ğnce Memedler kahrolsun!" "Kahrolsun!"

"Lanet olsun!" "Lanet olsun!"

Belediye Başkanı üç kere daha kalabalığa lanet olsun dedirttikten sonra kürsüden soluyarak indi. O iner inmez de sabrı

158

tükenmiş Sami Turgut atladı kürsüye. Çok soğukkanlıydı. Kürsüde bir süre bekleyerek, bir sağa, bir sola, bir arkaya döndü, halkı gözden geçirdi. Hiç kimseden ses çıkmıyor, yalnız ölülerin beygirleri kuyruklarını durmadan sallayarak sinekleniyorlardı.

"İrkımız," diye bir ses ortalığı çınlatınca herkes derinden ürperdi, "kahraman ve hem de yüce, yüceler yücesi ırkımız, yiğitlerimiz, yiğidin harman olduğu ülkemiz... Arı bir pınar suyu gibi temiz kanımız. Bütün damarlardan üstün can damarımız. Orta Asyadan buralara kadar kıl çadırlarda gelen ırkımız. Bütün dünyaya kan saçan, her kıl çadırı muhteşem bir saray yapan ırkımız. Ğnsanlığın bayrağını yükselten bir ırktır bizim ırkımız. Eğer biz olmasaydık, olmasaydık, olmasaydık..."

Ellerini kollarını büyük bir hızla sallıyor, eğiliyor, kalkıyor, sağa sola dönüyor, kürsüde kendini paralıyordu. Kıpırmızı da kesilmiş, ter içinde kalmıştı. Sesi gittikçe azgımlaşıyordu. Sanki kalabalığa değil de taa şu uzaktaki perde perde moraran Alada-ğa konuşuyordu.

"Biz olmasaydık bütün dünya ışıktan, yiğitlikten mahrum kalırdı. Dünyayı adam eden şanlı soyumuz... Biz olmasaydık, insanlık kötürüm kalırdı... Orta Asyadan savlet edip Ön Asya-ya kadar gelen soyumuz... Biz tarihlere adımızı altın harflerle yazdık. Kayalara, gökyüzüne yıldızları, ayı biz kazdık. Tanrı-dağlarından attığımız ok Alp dağlarının bağrını deldi de öte yana geçti. Demir bilekli pehlivanlar saldı yeryüzüne. Kükremiş aslanlar misali, muhteşem yelelerimizi savurarak, sallayarak dolaştık yeryüzünü. Yolumuza çıkanı ezdik. Aman dileyenin kılma dokunmadık. Mağrıptan maşrıka kadar dünyayı zapt ettik. Çelik donlu kaplanlar dolaştı dünyayı, alınları ay ve yıldızlı. Ğşte arkadaşlar, siz böyle bir soydansınız. Bu soydan, Ğnce Memed nam keferre gibi kefereler nasıl çıkar, çıkarsa da işte o kanı bozuk köpekleri, işte, işte bu hale koyarlar... Bakın işte orada uyuz bir beygirin sırtında biruh ve bimecruh yatıyor. Ve hem de sarkmış başı, uzamış boynu ve elleri nerdeyse toprağa değecek. Boyu devrilsin leşin, leş oğlu leşin! Onlar kim olursa olsunlar, kanlan ne kadar bozuk olursa olsun, onların bu vata-na güçleri yetmeyecektir. Onlar Ali Safa Bey gibi kanı temiz,

159

kan Orta Asyadan bulanmadan gelmiş vatan evlatlarını ne kadar çok öldürürlerse öldürsünler, onlar bitmeyeceklerdir. Bir Ali Safa Beyi öldürecekler, soylu kanımız bin Ali Safa Bey, on bin, yüz bin, yüz milyon Ali Safa Bey yetiştirecektir. Biz, biz, biz bu batmış devletin temelini kanımızla yuğurduk. Daha dün harimi ismetimize, tıpkı bu Ğnce Memed gibi elini kolunu sallayarak giren hain düşmanları kanımızın ebediyete kadar sönmeyecek ateşinde boğduk ve hem de kıyamete kadar boğacağız. Biz, bugün imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz. Bizim eşitliğimizi bozan Ğnce Memed nam kafir gibisileri de kanımızda, alın terimizde boğacağız..."

Birden sözlerini kesti, gözlerini kısıp halka bir süre baktı. Kürsüde yelesi kabarmış, kafeste kükremeye hazır bir aslana benziyordu. Kollarını ağır ağır yana açtı, ardından da yukarı

kaldırıldı:

"Ölmez bu vatan," diye bağırdı. "Ölmez ölmez ölmez bu vatan... Ölse de, ölse de, ölse de hatta... Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi, cesimi, cesimi... Çekmez, çekemez, çekemez," derken bir Kaymakama, bir Murtaza Ağaya, bir Yüzbaşıya bakıyordu.

Kürsüden, bir kuş gibi kollarını açarak iki üç metre uzağa fırladı, geldi Kaymakamın önüne düştü. Hazır ola geçip onun önünde eğildi.

Kaymakam:

"Seni candan tebrik ederim Sami Turgut Bey. Ben Ankara-da bile senin gibi bir hatip görmedim. Hamdullah Suphi Bey bile, Ömer Naci Paşa bile söz söylemekte senin eline su dökemezler."

Oradakilerin hepsi de buna benzer sözlerle kutladılar öğretmen Sami Turgutu. Yalnız

Murtaza Ağa onun kulağına eğilip bir şeyler söyleyince büyük hatibin yüzü güldü.

Az sonra büyüklerin gitmesiyle candarmalar da beygirlere atılı ölüleri kuşatıp candarma komutanlığına götürdüler, eşkıyaları beygirlerden alıp karakol duvarının dibine yan yana dizdiler. Ğnce Memedin don gömlek kalmış ölüsü en baştaydı ve sırtını iyice duvara dayamışlardı, başı da sağ yana düşmüştü. Öteki eşkıyalara gelince, onları da oturtmuşlar,

160

sırtlarını duvara dayamışlar, ayaklarını da uzatmışlardı, tıpkı Ğnce Memecf gibi. Her birisinin de başı yana, omuzlarının üstüne düşmüştü. Candarmalar eşkıyaların tüfeklerini de kucaklarına koymuşlardı. Fişekliklerine dokunmamışlar, kimisinde çaprazlama, kimisinde belden bağlama öyle duruyorlardı. Kimisinde kama, kimisinde tabanca, dürbün vardı. Kel Eşkıyanın da önüne kocaman bir bomba koymuşlardı, tüfeğinin kundağı yanma...

Kaza candarma kumandanlığı eski bir yapıydı ve çok geniş, bir metre kadar yüksekliği olan bir taş duvarla çevriliydi. Tek katlı hapisane damı da bu geniş avlunun içindeydi.

Kumandanlık avlusunda üç tane de antika, üstü işlemeli büyük mermer taş duruyordu. Çok eskiden, eski eserlere meraklı bir Osmanlı yüzbaşı, bu yapıtları Anavarza kalesinin yakınındaki bir hüyükten kağnılarla getirtmişti. Birisinin üstünde, caddeye bakan yüzünde çok güzel, düz burunlu bir kadının resmi vardı. Ötekiler asma yaprakları ve koyun başları, beş yapraklı, birbir-lerine benzeyen çiçeklerle bezeliydi.

Caddeyi bir anda büyük bir kalabalık doldurmuş, avlu duvarının üstünden, orada yan yana dizilmiş eşkıyaların boynu bükük ölülerini seyreyliyorlardı. Kasabanın tek fotoğrafçısı Gözlüklü Rahmi hemen makinasını kapmış, Yüzbaşidan izin almış, içeriye girmiş, eşkıyaların resimlerini çekiyordu. Resim çekerken de eşkıyaların başlarının dik durmasını istiyor, ne yaparsa yapsın bir türlü onların başlarını dikleştiremiyordu. Sonunda onların başlarını dik tutması için bir candarmanın kendisine yardım etmesini Yüzbaşidan istedi, Yüzbaşı da Kertiş Ali Onbaşıya emir verdi.

Bu sırada olayı baştan sona kadar yaşayan Vayvay köyünden Muslu Çavuş köye gidip olayı onlara da haber vermeyi akıl etti. Duvarın dibine yan yana dizilmiş ölülere, kalabalığın arasından bir daha baktı sonra yola düştü. Ğnce Memed dedikleri adamı burada da, pazaryerinde de epeyce yakından görmüştü. Bu adamı hiç mi hiç Ğnce Memede benzetememişti. Az önce avlu duvarının oradan baktığında sağdan üçüncü kişinin ince Memede benzediğini fark etti. Demek candarmalar o ze-bella gibi adamla Ğnce Memedi karıştırmışlar, diye düşündü. Ya

161

da kendisi yanlış görmüştü, Ğnce Memed diye onu göstermişler de, o zebella gibi adamı anlamıştı.

Köye gün kavuşurken girdi. Köyden çıt çıkmıyordu. Ne bir kedi miyavlıyor, ne bir köpek ürüyor, ne de bir kuş ötüyordu. Doğru muhtar boynu uzun Seyfalinin evine gitti:

"Duydun mu Seyfali Emmi başımıza gelenleri? Ğnce Me-medin ölüsünü dağlardan bugün getirdiler," diye kara haberi ona ulaştırdı.

Boynu uzun Seyfali boynunu uzatarak:

"Suuusss!" dedi. "Sus Muslu Çavuş, sus ki ocağımız battı. Sus ki Koca Osman bunu bilmiyor, duyarsa oluverir. Seyran da bilmiyor, yoksam bütün köy biliyor. Bir yas çökmüş köyün üstüne... Sus oğlum sus! Koca Osman duyarsa oluverir. Nasıl ederiz de ona bu kara haberi duyurmayabiliriz? Seyran da perişan olur ya, o genç, sağlam."

"Mümkünü yok," dedi Muslu Çavuş, "bir gün nasıl olsa duyacak Osman Emmi."

"Duyacak, duyar duymaz da canı oracıkta çıkıverecek. Vay Koca Osman Emmi vay. Vay ki vay, akıbeti bu mu olacaktı, dağlar gibi Koca Osmanın, başına böylesi işler de mi gelecekti? Allah düşman başına vermesin böyle bir felaketi..."

Muhtar boynu uzun Seyfaliyle Muslu Çavuş o gece uyumadılar, sabaha kadar konuştular.

Köydense çıt çıkmıyordu. Sabah oldu, gün kavuştu, gene köyde çıt yok. Bütün ova da öylesine bir sessizliğe bürünmüştü ki, ortalık çm çm ötüyordu. Sanki köydeki, bütün ovadaki canlıların üstünü bir ölüm uykusu örtmüştü. Toprağın altında bir tohum çatlasa sesi duyulacaktı.

Gün kuşluk olunca Muslu Çavuş, Seyfalinin evinin kapısından dışarıya bir iki adım atıp hemencecik de geriye döndü. Köyün sokaklarında hiçbir canlı yoktu. Böylesine bir sessizlikten ürkmüştü.

Gene karşı karşıya geçip oturdular, sabaha kadar her şeyi konuşmuşlar yorulmuşlardı.

Ellerinde birer çöp önlerindeki ocağın küllerini karıştırıyorlardı. Uzun, bu yoğun sessizliği yır* tan bir çığlıkla irkilip ayağa fırladılar. Çığlık öylesine uzun, ustura gibi keskin bir çığlıktı ki, sanki göğu ikiye biçmiş, geriye dönüp susmuştu.

"Eyvah Muslu Çavuş," dedi Seyfali, "bu çığlık Seyranın çığı- Şimdi artık Koca Osman duyar, bir cenaze daha kaldırırız yarın öbürsü gün. Haydi Seyranın evine gidelim."

Seyran evinin duvarının dibine çökmüş, oraya yumulmuş, gözleri kapalı, kıpırtısız duruyordu cansızmışcasına. Taş gibi devinimsizdi.

Eve her gelen Seyranı bu halde görünce hiçbir söze varamıyor, bir köşeye büzülüp oturuyor, gözlerini de Seyrana dikip kalakalıyorlardı. Seyranın evinin önü gittikçe kalabalıklaşıyor-du.

Gene yoğun sessizlik olduğu gibi sürüp gidiyordu. Ortalıkta ağır, öldürücü bir hava vardı.

Kuşluklaym aşağı yukarı köyün bütün insanları Seyranın evinin önüne gelmiş çömelmişlerdi. Yalnız Koca Osmanla Kamer Ana yoktu ortada. Herkes de onları bekliyordu. Bu ağır hava daha fazla süremezdi. Ğşkenceden de ölümden de öte bir şeydi.

Köyün göğünden geçen bir ak bulutun gölgesi üstlerinden geçti. Üstlerindeki dut ağacından karşı salkım söğüde birkaç kuş uçtu. Tam bu sırada da ortalığı sevinç dolu bir gülüş çınlattı.

Köylüler başlarını çevirince öteden, en güzel giyitlerini giyinmiş, gümüş kösteğini, savatlı, işlemeli kuburunu beline bağlamış, dizleme nakışlı çoraplarını çekmiş, ayağındaki kırmızı postalları parlayan Koca Osmanla, gene bayramlıklarını giyinmiş, burnuna altın hırızmasını takmış Kamer Anayı gördüler.

Koca Osmanın sesi çınladı:

"Şunlara bakın hele şunlara," dedi. "Mezar taşları gibi ne çökmüş kalmışsınız öyle? Uzun boyunlu Muhtar, seni ben de akıllı bir adam sanırdım. Tuh senin adamlığına!"

Seyranın yanma gitti durdu, onun başucunda biraz bekledikten sonra, sert, buyurucu bir sesle:

"Kalk kız ayağa," dedi. "Ahmak avrat, ne öyle oturmuş kalmışsın bir yas evinde gibi? Sen de bu ahmak köylüye, bu akılsız Seyfaliye uymuşsun. Kalk! Yoksa ayağımın altına alırım seni.

Kim öldürebilirmiş ki benim şahinimi, Ğnce Memedimi, oğlumu? Yılda kaç kez öldürür o

kasabalılar, o Ağalar aslanımı. Hk kez mi duyuyorsunuz onun ölüm haberini?"

Kahkahayla gülüyor, çömelip kalmış köylülerin arasında dolaşıyor, eğleniyor, şakalaşyordu.

163

"Hahhaaah, tuzlayım da kokmasın o Faruk Yüzbaşı, o vuracaktı benim şahinimi ha?"

Hahhahhaaah! Kim bilir kimi hangi zavallı eşkıyayı vurmuştur da Ğnce Memed yerine, onunla övünüyordur ödle Faruk Efendi."

Olduğu yerde durdu, sert, ayağını yere vurdu: "Bre ahmaklar, deli insanlar, böyle yas tutacağımıza, böyle kanınız kuruyarak mezar taşı kesileceğinize, biriniz gidip de candarma kumandanının kapısında eşkıya ölülerine baksaydınız ya, içinde şahinimin ölüsü, ağzımdan yel alsın, tu, tu, tuuu, ağzım dilim kurusun, ölüsü var mı yok mu diye baksaydınız ya... Bu köylüden başka kim tanır, kim bilir ki şahinimi, kim, kim, kim... Sağ adamın yası tutulmaz, haydin kalkın."

Sesi o kadar buyurucuydu ki herkes ayağa kalktı. Bu sırada da Seyran yola düşmüş kasabaya doğru koşuyordu.

"Bırakın gitsin," dedi Koca Osman onun ardından gülümseyerek. "Aklı başına geldi fallığın. Şimdi gidip de görecek." Kamer Anayı kolundan tuttu:

"Haydi, çabuk eve gidelim de ben bir iyice karnımı doyurayım," diye çekti götürdü. Bundan sonradır ki köylüler açılmaya, birbirleriyle konuşmaya başladılar.

Seyran karaçalılıkların, kamışlıkların aralarından geçiyor, küçük bölüklere düşüyor, altın sarısı firezli tarlalardan koşuyordu. Kasabaya yetişmek için en kısa yolları arıyor, çukur, tepe, ark demiyor, gözü hiçbir şey görmeden gidiyordu.

Kasabanın önünden geçen çaya ne zaman vardı farkında değildi. Bacakları, elleri, yüzü bile yırtılmış, kanamıştı, bunun da farkında değildi. Akarsuya gelince bir an kıyısında durduktan sonra, yere oturdu ayakkabılarını çıkarıp eline aldı. Ayağa kalkınca öylece bir an daha

düşündü, sonra da suya vurdu, karşıya geçti. Orada ayakkabılarını giyerken, ya az sonra Ğnce Memedin ölüsüyle karşılaşsam, işte o zaman ne yaparım, diye düşündü. Köye doğru birkaç adım attı. Kumlardaki kendi ayak izlerini gördü. Topaç gibi bir kara arı delirmişcesine, mosmor açmış bir hayıt çiçeğinden öbür hayıt çiçeğine vızıldayarak, dönerek, uğunarak, bir uçak gibi sesler çıkararak gidip geliyor, bir kuş kadar büyük, mavi benekli turuncu bir kelebek de bir sığırkuyruğunun üstünde durmuş süzülüyordu. Sarıca ka-

164

çalar yaldızlı, yaprakları sararıp tepesi tozaklamış bir kamışın gövdesinden yukarıya dizilmiş, kamışın tozağma doğru çekiliyorlardı. Bir koskocaman sarı örümcek, bir karaçalıdan ötekine gerdiği bir kulaç genişliğindeki ağının köşesine sinmiş avını bekliyordu. Ağında hiçbir sinek yoktu. Ya ağın daha yeni kurmuştu örümcek, ya da düşenleri hemen yiyordu. Seyran orada durup bir an bekledi, ağa bir sinek düşmüştü, küçücük, ak bir sinek, kocaman, yabanıl sarı örümcek köşesinden yıldırım gibi çıkıp sineğin üstüne atladı. Atlamasıyla birlikte de köşesine çekilmesi bir oldu. Küçücük sinek yerinde yoktu... Ağır ağır yola çıktı, bokböcekleri, önlerindeki yuvarlaklarını tozun içinden yukarıya doğru sürüyorlardı. Onları geçince çok sarı, başı da mavi bir küçük kuşla karşılaştı, kuş sanki üç kere başının yöresinde döndükten sonra çekti gitti. Kulaklarında incecik kanat şapırtıları kalmıştı. Kuş önünden uçuyor, bir çalıya konuyor, o yaklaşınca gene uçup biraz ilerdeki bir çalıya tünüyordu. Karşıdan çok uzun bir toz direği geldi, tozularak, dönerek, savurarak... Kuş bir ara tozların içinde kaldı, onu gördü hemencecik de. Ardından da yitirdi. Az sonra toz direği gelip onu da içine aldı, kasabaya doğru çekti gitti, çayın kıyısında da söndü. Seyran kuşu bir süre göremeyince içine ağır, acı gibi, sızlayan, yürek söken, ağı gibi bir acı çöktü. Sonra kuş geldi tam karşısında ince ince kanat çırparak uçtu.

Seyran geriye döndü, bugün değilse yarın, yarın değilse öbür gün, öldürülmüşse eğer Ğnce

Memedin ölüsünü görmeyecek miydi? Az sonra akarsuyun kıyısındaydı, yere oturmuş ayaklarını çıkarıyordu. Ayağa kalkıp karşıya geçti. Kuş da onunla birlikte uçuyordu. Karşıda azıcık durdu, bekledi, hemen de, gene kuşla birlikte geriye döndü. Gene bir an bekledi, gene döndü.

Oradan geçenler, o gün, gün yıkılıncaya kadar, uzun boylu, yank tenli, ela gözlü, incecik bir kadının, mavi başlı küçücük bir kuşla birlikte çayı durmadan bir o yana, bir bu yana geçtiğini gördüler, şaşıldılar ama, buna bir anlam da veremediler.

Gün suları kızartırken Seyran birden sudaki kendi suretini gördü. Başının sağında da, bir karış yanından, küçücük kanatlarını sallayarak o kuş uçuyordu.

165

"Nasıl olsa öldürülmüşse göreceğiz onun ölüsünü değil rru küçük kuş?" diye yanındaki sarı kuşa sordu. Kuş kanatlarını uğundurdu.

Kasabaya koşmaya başladılar. Seyran candarma komutanlığını biliyordu. Sokaklarda vakit öldürmeden oraya vardı. Avlu duvarının berisinde öyle çok büyük bir kalabalık yoktu. Bir çocuk sürüsü, otuz kırk kadar beyaz başörtülü kadın, yedi sekiz erkek oraya dizilmişler, kederli gözlerle komutanlık duvarının dibinde, sırtları duvara dayalı eşkıya ölülerine bakıyorlar, hiç de konuşmuyorlardı. Dalmışlar gitmişlerdi. Gözlerini de ölülerden ayıramıyorlardı. Seyran da geldi avlu kapısının önünde durdu, kuş gitti, o antika mermer taşlardan birisinin üstüne kondu, cikilemeye başladı. Ortalığı burun direklerini kıran bir ölü kokusu almıştı. Bütün kasaba taşı toprağı, insanıyla kokuyordu.

Seyran yerinden bir türlü kıpırdayamıyor, gözlerini kocaman kocaman açmış, taa buradan Ğnce Memedin ölüsünü tanımaya çalışıyor, oraya gidip de, ölüleri yakından görmeye bir türlü cesaret edemiyordu. Zaman geçiyor, mermer taşın üstüne konmuş sarı kuş, taşın üstünden kalkıyor, konuyor, vıcırdayıyordu, Seyransa bir türlü yerinden kıpırdayamıyordu. Kuş gene

geldi başının üstünde dönmeye başladı. O kadar yakınında dönüyordu ki başının kuş, kanatları neredeyse kulaklarına, burnuna çarpacaktı.

Kuş gitti gene mermer taşın üstüne kondu, ne vıırdıyor, ne kanat çırpıyor, kabartma kadm başının yukarısında durmuş bekliyordu. En sonunda Seyran yavaş yavaş, dimdik, yüzü gerilmiş, avlu kapısından içeriye daldı, ölümlere doğru yürüdü. Kuşun konduğu taşın yanından geçti, taşın üstündeki kadın başı kabartmasını gördü, tıpkı kendisine benziyordu taştaki kadm, öyle burnu düz, çenesi çukurdu. Ölümlere yaklaşınca durdu. Nöbetçi candarma ona, yasak, burada ne işin var, diyecekti, Seyranın yüzünü görünce sözleri ağzında kaldı, konuşamayıp/ olduğu yerde dikildi kaldı. Biraz daha yaklaştı. Hızla, ölümlere teker teker baktıktan sonra yüzü bir aydınlık sevinçle parladı, gülümsemeye başladı. Onun sevinci orada durup kalmış can-darmaya da geçti, o da onunla birlikte gülümsedi.

166

Seyran ölümlerin yanından ayrılırken, gülümsemekten utanarak gene gülümsüyordu. Avlu duvarının üstüne dizilmiş çocuklar da ona gülümsediler, onun bu utanmış halini görünce.

Kadınlar da, yaşlı erkekler de...

Kadınlardan birisi sordu:

"Bacım, bacım," dedi, "seninki yok mu içlerinde? Çok kokuyorlar."

Seyran iri, kapkara, bir sevinç ışıltısında yanan gözlerini sevgiyle ona çevirdi:

"Yok," dedi, "yok, kurban olduğum teyzem, benimkisi içlerinde yok. Çok şükür yok. Çok da kokuyorlar."

Feldirdeyen dizleri onu çekemeyip oraya oturdu, sevinç gözyaşları dökmeye başladı.

Kadınlar onun başına biriktiler:

"Ağla kızım ağla," diyorlardı, "Ölüye yastan ağlamaktan-sa, diriye sevinçten ağlamak...

Ağlamak kadınların yazgısıdır. Kokuyorlar."

Sarı kuş üstlerinde dönüyor, yukarlarda geniş, altın sarısı halkalar çiziyordu.

Seyran ayağa kalktı, yeniyle gözyaşlarını sildi: "Sağlıcakla kalın analar, bacılar, kardeşler," diye mutlu mutlu söylenerek köye doğru yürüdü. Gün kavuşuyor, küçük kuş kimi zaman onun önünden gidip bir çalıya konuyor, çalıda onu bekliyor, o gelince de uçuyordu. Kimi zaman da gelip başının ucunda bir süre dönüyordu. Seyrannın kulaklarında küçücük kanat sesleri.

"Küçük kuş, küçük kuş. Seyran sana da kurban olsun, küçük kuş!"

167

9

Önce o bıyığı yeni terlemiş eşkiyanın anasıyla babası geldi. Ana oğlunun ölüsünü görünce çığlık atarak vardı ona sarıldı. Baba susuyor, öyle, kam çekilmiş, sapsarı durmuş kalmış boş gözlerle karısına bakıyordu. Candarmalar anayı zorla oğlunun üstünden aldılar. Önce Memedin ölüsünün biraz uzağına, duvarın dibine oturtular. Ananın sanki kam kurumuştur, ondan da en küçük bir ses çıkmıyordu.

Candarmalar, babayı alıp Yüzbaşıya götürdüler. Bitişik odadaki Asım Çavuş babanın ifadesini alıyor, bir candarma da daktiloyla yazıyordu.

Bıyığı yeni terlemiş delikanlı, ekinlerine sığırlarını salıvermiş kapı komşuları Pehlivanı vurmuştu. Pehlivan köyün baş belası birisiydi. Köyde herkese söver, herkesi döver, aşağılardı. Bütün köyün gözünü korkutmuş, delikanlının anasını da, ölümünden birkaç ay önce köyün ortasında, onun gözünün önünde ağzından burnundan kan getirinceye kadar dövmüş, kimse de ona ses çıkaramamıştı. Bu olaydan sonra bıyığı yeni terlemiş delikanlı iflah olmamış, insan içine çıkamamış, herkesten, her şeyden utanmış, yemeden içmeden kesilmişti. O gün bu gündür, başını kaldırıp da anasının yüzüne bakamamıştı.

Evlerinde çok eskilerden kalma bir tabanca vardı. Onu almış uzaklara gidip tabancayı

denemişti. Tabancanın kurşunu kalın, yaş bir ağacın bir yanından girmiş, öbür yanından çıkmıştı. Kocaman, karadağ dedikleri cinsten toplu bir tabancaydı. Delikanlı tabancayı bir daha yanından ayırmamıştı.

168

Pehlivanın sığırları onların ekinlerine aşağı yukarı her gün giriyor, bıyığı daha yeni terlemiş delikanlı da her gün koşarak gidiyor, tarlalarından Pehlivanın sığırlarını çıkarıyordu. Bir gün Pehlivanla karşılaştılar, Pehlivan ona bağırdı:

"Sen ne hakla benim sığırlarımı tarladan çıkarıyorsun? Sen bilmiyor musun ki benim sığırlarım hür ve serbesttir? Yarın atlarımı, eşeklerimi de sizin ekine bırakacağım."

Delikanlı bir şeyler söyleyecek olmuş, Pehlivan onu kaptığı gibi yere fırlatmış, ayaklarıyla yerdeki genci çiğnemeye başlamıştı. Delikanlı koltuğunun altındaki tabancayı çekememişti. İkinci gün atlar, eşekler, sığırlar dolmuşlardı gene ekinlerine. Böyle giderse bütün ekin bitecek, onlar da tarladan bir buğday tanesi bile alamayacaklardı.

Muhtara, köyün büyüklerine gittiler, kimse Pehlivanın sığırlarını durduramıyordu.

Hayvanlar her gün tarlaya salıveriliyorlar, delikanlı da her gün onları çıkarmaya gidiyor, kemikleri kırılıncaya kadar dayak yiyerek geriye dönüyordu.

Bir bayram sabahıydı. Herkes giyinmiş kuşanmış, köyün alanında toplanmıştı. Delikanlı da giyinmiş kuşanmıştı. Bir yeni yetme kadar değil de, daha çok bir çocuğa benziyordu.

Kalabalığın karşısında durup şöyle bir baktıktan sonra:

"Bana bak orospu avratlı Pehlivan," dedi. "Korkak köpek..."

Gülüyordu.

Pehlivan kalabalığın ortasından hışımla ona doğru atladı. Delikanlı usulca tabancayı çekti, soğukkanlı, eli titremeden doğrulttu, tetiğe bastı. Pehlivan havada bir perende attı, geldi ayaklarının dibine boylu boyunca serildi. Çocuk gene soğukkanlı, tabancasında ne kadar

kurşun varsa hepsini de Pehlivanın üstüne boşalttı. Pehlivan her kurşunu yedikçe sırtı usulca kalkıp iniyordu.

Sonra çocuk kalabalığa döndü:

"Kusura kalmayın, mübarek bayramınızı kana buladım... Hakkınızı helal edin, ben gidiyorum," dedi, çekildi gitti.

Ne arkasından bir koşan, ne de ona bir tek söz söyleyen oldu.

Sonra onun dağa çıktığı, daha sonra da Kara Osman çetesine girdiği duyuldu.

169

1

Baba, komutanlığın merdivenlerinden gene öyle donmuş kanı çekilmiş, uyurgezer indi.

Oğlunun ölüsünü sırladı, avlu kapısında bekleyen at arabasına götürdü. Sonra döndü orada kalakalmış anayı aldı, arabaya, oğlunun yanına koydu. Ova köylüklerinden olurlardı, atları kırbaçladı.

Onlar daha gitmeden, kadın erkek bir köylü kalabalığı can-darma komutanlığının avlusunu doldurdu. Soldan üçüncü yanık yüzlü adam için gelmişlerdi. Bu eşkıyanın adı Ökkeşti. Tam otuz yıldır dağdaydı. On beş yaşından bu yana yol kesiyor, topladıklarının bir kısmını köylüsüne veriyordu. O hiç kimseyi öldürmemiş, bir Ağanın işlediği bir suçu üstüne almıştı.

Suçunu üstüne aldığı Ağanın öldürdüğü de başka bir Ağaydı ve ölenle öldüren kardeş gibiydiler. Öldürülen Ağanın çok akrabaları vardı. Ökkeş hapiste bir ay bile kalsaydı, kesinlikle öldürülürdü. Belki suçunu üstüne aldığı Ağanın da yardımıyla hapisten kaçtı.

Dağdan başka hiçbir yerde yaşayamazdı. Düşmanları o kadar güçlüydüler ki nerede olursa olsun onu bulup öldürürlerdi. Tam otuz yıl çeteden çeteye geçerek, dağdan dağa kaçarak onların ellerinden kurtuldu. Dağa çıkar çıkmaz adım hemen değiştirmiş, basma kırmızı fesi giyer giymez adıyla sanıyla başka bir adam olmuştu. Bir çeteden çıkıp başka bir çeteye

girişinde, bir dağdan öbür dağa geçişinde de ad değiştiriyordu.

Köylülerden birisi yukarıya çıkıp Asım Çavuşa ölüyü alacaklarını söyledi. Candarmalar ölünün üstündeki silahları aldılar, Ökkeşi de köylülere teslim ettiler.

Onların arkasından da bir gelin geldi. On sekiz yaşlarında gösteren, uzun boyunlu, ceren gözlü, iyi giyinmiş, boğazına taa göbeğine kadar inen beşi biryerdeler takmış, kirpikleri kıvrıkcık güzel bir kadındı. Biraz hüzünlü, biraz da gülüyor gibi bir hali vardı. Kadın geldi soldan ikincinin, Ğnce Memedin ölüsünün yanındaki ölünün önünde durdu, bir tuhaf uyur gibi başı önüne düşmüş eşkiyaya baktı kaldı. Yüzü hiç değişmiyordu. Candarmalar onu oradan Asım Çavuşa götürmeseler, sonuna kadar ölüye bakıp duracaktı.

Güzel gözlü kadın komutanın yanından indikten sonra geldi gene ölünün karşısına dikilip ona gözlerini kırpmadan bakmaya başladı. Bu eşkiyanın adı Kerimdi. Anavarza ovası-

170

nın verimli topraklarında büyük bir çiftliği vardı. Komşu çiftliğin oğlu karısının ırzına Akçasazın bükünde zorla geçmişti. Kerim de adamı yakalamış, Anavarza kalesine çıkarmış, elini kolunu bağlamış, üç gün üç gece ona işkenceler yaparak öldürmüştü.

Dışarda Hamza Dayının otomobili bekliyordu. Ğki adam geldi, Kerimi aldılar, otomobile taşıdılar, arkaya, koltuğa yerleştirdiler. Güzel gözlü kadın da öne, Hamza Dayının yanına bindi. Ölü çok kokuyordu, şişmişti.

Ğkindiüstüydü ki altı kişi geldi, altısı da yepyeni lacivert gi-yitliydi. Ayaklarında körüklü siyah çizmeler, bacaklarında da gene ceketin kumaşından külot pantolonlar vardı. Hepsinin başındaki de biribirinin tıpkısı fötr şapkalardı. Bıyıkları da biri-birinin bıyığının tıpkısıydı.

Kapkara, uzun ve uçları özenilerek burulmuştu. Geldiler, Ğnce Memedin karşısında durup teker teker eğilip onun yüzüne baktılar.

Dışarda, avlu duvarının ardında çocuklardan başka kimse kalmamıştı. Çocuklarsa, kuşlar

gibi duvarın üstüne çıkıp sıralanıp oturmuşlar, meraklı gözlerle eşkıyaların gelen alıcılarına bakıyorlardı.

"Ğnce Memedin önünde durdular," dedi birisi. "Bunlar da Ğnce Memedin akrabaları."

"Yok," dedi en iriceleri yıllık gözlü Aşık Mustafa. "Ğnce Memedin hiçbir kimsesi yok. Onun bir anası vardı, onu da Abdi Ağa öldürdü."

"Yalancı."

"Ne yalamı, biz geçen yıl onların köyüne yaylaya çıktık."

"Hiş, bakmsana be, bunlar Ğnce Memedin önünde durdular, eğilip eğilip bakıyorlar. Ğnce Memedin kimsesi yok da bunlar neci ya?"

"Arkadaşları," dedi Aşık Mustafa.

Lacivert giyitli altı kişi hep birden yukarıya, Yüzbaşının yanına çıktılar.

"Biz geldik Yüzbaşım," dediler.

"Hoş geldiniz ya ne istiyorsunuz?"

"Kardeşimizin ölüsünü almaya geldik."

"Ğyi ya, gidin de alm. Önce Asım Çavuşla konuşun." Ğçeri-

171

ye bağırdı: "Asım Çavuş, bir eşkıyanın daha sahipleri çıktı. Bu kokudan kurtulacağız."

"Bakalım Yüzbaşım."

Yüzbaşı lacivertli altı kişiyi Asım Çavuşun yanına gönderdi.

"Kim kardeşiniz?"

"Kara Osman."

"Hangisi o?"

"En baştaki, don gömlekle kalmış olanı."

"Öteki eşkıyaların hepsi giyimli de bizimkisi neden böyle yarı çıplak?"

"Vurduğunuzda böyle miydi?"

"Silahı bile yok muydu?"

"Böyle ayağı yalın başıkabak mıydı?"

"O adamı, aşağıdaki iriyarı adamı söylüyorsanız, o Kara Osman değil."

"Ya kim?"

"Ğnce Memed."

Ölünün kardeşleri öfkeleniler:

"Bizim kardeşimiz Kara Osman nasıl Ğnce Memed olur?"

"Nasıl olmaz, beş köyün halkı gördü. Hepsi de bu Ğnce Me-meddir dedi..."

"Bizim kardeşimiz Kara Osman nasıl Ğnce Memed olur Çavuşumuz?"

Asım Çavuş masasından fırlayıp birkaç adımda Yüzbaşının karşısına geldi dikildi, olayı ona nasıl söyleyeceğini bilemiyordu. O anda da alını boncuk boncuk terlemişti.

"Ne var, ne oluyor Asım Çavuş?"

"Bunlar Ğnce Memedi istiyorlar."

"Neyi olurlarmış bunlar Ğnce Memedin?"

"Kardeşleri."

"Allah Allah, Asım Çavuş Memedin hiç kimsesi yoktu ki, bunlar kardeşleri olsun..."

"Ğnce Memed, Ğnce Memed değilmiş Yüzbaşım..."

"Ya kimmiş?" diye ayağa fırladı Yüzbaşı.

Asım Çavuş odasında durmuş beklemekte olan kardeşleri çağırdı:

172

"Gelin buraya." Sesi çok sertti. "Siz kimin ölüsünü istiyorsunuz?"

"Kardeşimiz Kara Osmanın... Ğşte orada, aşağıda, don gömlek...",

"Olamaz," diye bağırdı Yüzbaşı.

"Olur," dedi kardeşlerden büyüğü, "çünkü o bizim kardeşimiz Kara Osmandır."

"Olamaz! Onun Kara Osman olduğu ne malum? O Ğnce Memedir."

"Nasıl olamaz Yüzbaşım? Hiç insan kardeşini tanımaz mı? Biz Ğnce Memedin ölüsünü alıp da ne yapalım, ne tanırız, ne de onu biliriz."

"Belli olmaz," diye' gene bağırdı Yüzbaşı. "Sizler hangi köyden olursunuz?"

"Çok uzaklardan," dedi büyük kardeş. "Düldül dağının dibinden, Meryemçil belinden."

"Bu işte bir iş var Asım Çavuş. Ğnce Memedi Kara Osman diye alacaklar, dağlarda bir şeyler çevirecekler. Bütün köyler ve bütün kasaba halkı, onu tanıyanlar, görenler, bilenler, bu Ğnce Memedir demediler mi?"

"Dediler Yüzbaşım."

"Kadınlar ağıt bile söylemediler mi, ah Ğnce Memed, vah Ğnce Memed diye?"

"Söylediler."

"Bunda bir oyun var!" Yüzbaşı altı kardeşe dönüp ayağını yere vurarak, sert çıkıştı: "Sizin hepinizi hapsederim, yalancılıktan, hilebazlıktan."

"Yüzbaşı öyle deme. Bir hançer de sen vurma yaramızın üstüne. Bir tuz da sen ekme yaramıza. Zaten dağ gibi kardeşimizi yitirmişiz, zaten bok yoluna gitmiş."

"Bu kişi sizin kardeşiniz olamaz. Ğnce Memedir o."

"Nasıl olur Yüzbaşım, biz yedi kardeşiz, bütün Toroslarda, Maraşta, Göksunda, Andırında herkes bizi tanır, bizim yedimiz de biribirimize benzeriz. Şöyle baksana alıcı gözle bize. Bize bütün Toroslarda yedi kardeşler derler. Ğnelim aşağıya istersen, Osmanın ölüsünün başında yan yana dizilelim, bakalım onu ölü olduğu halde birimizden ayırabilir misin?"

173

"Olamaz. Kokuyorlar."

"Olur Yüzbaşım olur. O bizim öz bir kardeşimiz, ana bir baba bir kardeşimiz Osmandır. Al

istersen bak nüfus cüzdanlarımıza. Bu benim, bu Osmanın, bu da öteki kardeşlerimin. Bak, Osmanın kafa kağıdında fotoğrafı da var. Ğn aşağıya, fotoğrafla ölüyü karşılaştır, bak bakalım, Osman mı değil mi? Koksun, o bizim kardeşimizdir."

Yüzbaşı öfkeyle aşağıya indi, bir kafa kağıdındaki fotoğrafa, bir ölüye baktı, tıpkısıydı.

Fotoğraf yeni çekildiği için, ölü hemen hiç değişmemişti.

Yüzbaşı merdivenleri çıkarken: "Olamaz, olamaz, olamaz," diyordu. "Baktın mı

Yüzbaşım?"

"Baktım," dedi Yüzbaşı öfkeyle. "Siz böyle bir hileyle bizden Ğnce Memedin ölüsünü almak istiyorsunuz?"

"Biz ne yapalım Ğnce Memedin ölüsünü? Ğnce Memed bizim kimimiz değil, kimsemiz değil."

"Ben bilemem ne yapacağınızı. Ben size Ğnce Memedin ölüsünü Kara Osman diye veremem."

"Ver ölümüzü bize de varsın Ğnce Memed olsun." "Ğnce Memedle akrabalığınızı ispat edeceksiniz." "Nasıl edelim, akraba değiliz ki Ğnce Memedle. Biz onun köyünün nerede olduğunu bile bilmiyoruz. Yalnızca adını duyduk."

"Veremem."

"şimdi bu ölü burada, candarma kumandanlığının duvarının dibinde böyle kokacak mı?

Zaten şimdiden şişmiş, davul gibi olmuş, kokuyor da... Ne yapacaksınız ölüyü." "O seni alakadar etmez."

"Yarın öbür gün kokudan şu kasabada bir tek canlı duramaz. Daha şimdiden..."

"O seni alakadar etmez."

"Yüzbaşım, biz de hakkımızı arayacağız, icap ederse, kardeşimizin ölüsü için her şeyi yapacağız. Onu mezarsız bırakamayız. Biz yedi kardeştik, altı kardeş kaldık, öleceğiz de gene kardeşimizin ölüsünü alacağız. Eğer biz Osmansız dönersek eve, anamızla babamız kederinden ölürler.

Yüzbaşı bu kadar, onları dinleyecek kadar yumuşak bir adam değildi. Karşısında böylesine kafa tutan, dangul dungul kişileri derhal sopanın altına yatırır, analarından emdikleri sütü burunlarından getirir, onları doğduklarına bin pişman ederdi, gir, bunların kılıklarından huylanmıştı. İkincisi, konuşmaları öyle köylü möylü konuşmasına benzemiyordu. Her birisinin yeleğindeki bir uçtan bir uca sarkıtılmış altın saat kordonları, belki iki avuç gelirdi. Bunlar çok çok zengin bir soydan olmalıydılar. Üçüncüsü, Yüzbaşının içine bir ikircik ateşi düşmüştü. Bu adam koskocaman, çam yarması gibi bir adam, söylediklerine göre Ğnce Memed küçücük, bir çocuk gibi bir şeydi. Ama onu tanıyan Çiçeklidesi köylülerine ne oluyordu, niçin bu adam Ğnce Memedir desinler de ağıt söylesinlerdi üstüne? Eğer bu adam Ğnce Memed değilse, bütün Türkiyeye Ğnce Memedin öldürüldüğü bildirilmiş, onun ölümünü boy boy resimler basarak gazeteler bile yazmışlardı. Hayır, bu adam Ğnce Me-medden başkası olamaz, diye düşündü.

Asım Çavuşu, Kertiş Ali Onbaşığı çağırđı, yandaki odaya kapandılar. Uzun uzun bu işi tartıştılar, sonunda da kesin bir sonuca varıp dışarıya çıktılar.

"Ben Ğnce Memedin ölüsünü Kara Osmandır diye size veremem. Nereye isterseniz oraya başvurabilirsiniz."

Yüzbaşı sert, kesin konuşmuştu. Kardeşlerin yapacakları hiçbir şey yoktu. Şaşırmışlar, ne yapabileceklerini tartışarak çarşıya indiler. Bir dükkancıdan arzuhalciyi sordular, o da eliyle pazaryerindeki Deli Fahriyi gösterdi, "Ğşte bunun kaleminden kan damlar, yazdığı arzuhaller taşa demire bile geçer. On avukat bile onun eline su dökemez. Böyle yaman bir adamdır.

Arzual yaza yaza koca Ğnce Memedi de öldürten budur," dedi.

Uzaktan onların geldiğini görünce Deli Fahri hemen anladı bu kişilerin arzual yazdıracak kişiler olduklarını, onları dükkanının dışına kadar çıkararak karşıladı.

"Buyurun, buyurun, içeriye buyurun efendim." Önde ge-'en en büyük kardeşin kolundan tuttu: "Zatı devletleriniz şöyle buyursunlar," diye ona eski koltuğu uzattı.

Adamlar ona başlarına geleni anlattılar, bir Savcıya, bir de

175

Kaymakama dilekçe yazmasını istediler. Valiye de, Ankaraya da telgraf çekeceklerdi.

Telgrafları da ona yazdıracaklardı. Fahri Efendi onları uzun uzun dinledikten sonra: "Hele

siz birer çay için. Arzuhal falan yazmaya hiç gerek yok. Siz burasının yabancısısınız

herhalde. Soylu duruşunuzdan sizin kıymetli kişiler olduğunuz anlaşılıyor. Sizin işinizi benim

arzuhsiz halletmem gerek... Kahveci... Siz çayımızı içince-ye kadar ben gelirim. Siz hiç

telaşlanmayın. Ben ölünüzü onların ellerinden alırım... Yazık, yazık, yazık," dedi ve koşar

adım oradan uzaklaştı. Çarşıdan geçerken de birkaç dükkana olayı anlatmadan edemedi.

Anlatmasa çatlar ölürdü. O, Murtaza Ağanın evine varıncaya kadar olayı bütün çarşı

öğrenmişti, az sonra da bütün kasaba her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilecekti.

Murtaza Ağa:

"Ne oldu, gene ne var Fahri Efendi?" diye onu telaşla karşıladı.

Fahri Efendi, sedire oturdu. Konuşacak durumda değildi. Ağzını bir kuş yavrusu gibi sonuna

kadar açmış, göğsü inip inip kalkıyordu. Epeyce sonra kendine gelip soluğunu toparladı:

"Felaket Ağa. Büyük felaket. Mahvolduk. Tarih, tarih olalı böylesi bir rezalete şahit

olmamıştır." "Beni korkutuyorsun Fahri..."

"Kork Aşam kork. Ne kadar korkarsan o kadar hakkın var. Kork Aşam kork. Felaket!"

"Söyle, çabuk!" Onu kolundan tutup sarstı. "Ğnce Memedin altı kardeşi geldi benim

dükkana. Her birisinin göbeğindeki saat kordonu bir okka gelir."

"Ğnce Memedin altı kardeşi mi varmış?" diye sordu gülümseyerek Murtaza Ağa.

"O Ğnce Memed dedikleri Ğnce Memed değilmiş." "Ya kimmiş?"

Deli Fahri sorunu olduğu gibi Murtaza Ağaya aktardı. Murtaza Ağanın etekleri tutuğu. Ne yapacağını bilemiyor, salonda gidiyor geliyor, "Felaket, felaket, büyük felaket," diye kendi kendine söyleniyordu. "Ben öldüm, ben yandım, aaah

176

Topal Ali kardaşım aaah! Ben bundan sonra da yaşayabilir miyim acaba, aaah, aaaah, ah! Kadrini kıymetini bilmediğim öz bir kardaşım Topal Ali. Kusura kalma Ali Efendi kardaşım, insan küçük kardaşına böyle şakalar, küçücük şakalar yapmaz mı? Hani seni bir sınamak istedim. Adam kardaş dediğı, can dediğı, bir ömür boyu ırzını, namusunu, canını, malını teslim ettiğı bir adamı sınamak istemez mi?"

Dalmış gitmiş, salonda dört dönüyor, kendi kendine delicesine mırıldanıyordu. Deli Fahri onun sözleri arasından yalnız Topal Ali, kardaşım Topal Ali sözlerini seçebiliyordu.

Ayağa kalkıp:

"Ağa," dedi, "hemen bir şeyler yapmalıyız. Onlar bir Ankaraya, Adanaya telgraf çekerlerse biz, hepimiz, sen, ben, Yüzbaşı, bütün kasaba yandık."

Hüsne Hatun odanın birinin kapısında durmuş, merakla Murtaza Ağaya bakıyor, yüzü solmuş gitmiş bekliyordu ya, kocasına bir şey soramıyordu. Bir ara onu gören Murtaza Ağa: "Yandık, yandık, felaket, büyük felaket. Ben artık ölüyüm, eyvaaah, Topal Ali," diye ona koştu. Sorunu çarçabuk anlattı. 'Topal Ali, Topal Ali kardaşımı buldur bana Hatun. Ben Belediyeye gidiyorum. Adamlar çıkar kasabaya, daha buralardadır o. Yerdeyse de gökteyse de onu bana bulsunlar. Ne kadar adam bulursan, o kadar adam çıkar kasabaya, dağlara köylere, Ali kardaşımı, yılanın deliğine girmişse de, kuşun kanadının altına saklanmışsa da bana bulsunlar. Ben onu sınıdım. Adam kardaşım sınamaz mı?"

Hüsne Hatun derinden içini çekti:

"Aaah Ağa ah," dedi. "Aceleci Ağa. Senin bu acelen yok mu..."

"Sınadım. Kardeşimi sınadım."

"Bir daha Topal Alinin, öyle sanıyorum ki yüzünü göremezsin..."

"Görürüm, görürüm," diye ceketini giyerek merdivenlere yürüdü Murtaza Ağa. "Ona tarlalar veririm kan pahası, çiftlikler hediye ederim, o benim kardeşim değil mi, bana gücenmez. Hemen çıkar adamları..."

Belediyeye geldiğinde Kaymakamı, Savcıyı, sorgu yargıcı-

177

m, yargıcı, öğretmen Sami Turgutu, Molla Duran Efendiyi, Yüzbaşığı, Taşkın Halil Beyi, tapucu Zülfüyü, yani bütün erkani orada hazır buldu. Yüzbaşı candarma göndermiş, herkesi Belediyeye çağirtmişti. Durumu gözden geçiriyorlar, bu işin altından nasıl kurtulacaklarını düşünüyorlardı.

Candarma gönderip altı kardeşi de getirttiler. Molla Duran Efendi bunları hemen tanıdı.

Babalan onun çok yakın arkadaşı olurdu. Gençliğinde bunların köydeki konaklarında kalmıştı. Yedi kardeşlerin ocağı, at hırsızlığı ocağıydı. Bunlar taa babadan, dededen, sülaleden bu yana at hırsızıydılar. Suriyeden, Iraktan, daha aşağılardan, Yemen çöllerinden bile at hırsızlarlar, Bulgaristana, Yunanistana, Ğrana, Rusyaya soylu atlar satarlardı. Ğşte Molla Duran Efendi gençliğinde bu ocağın kapısında at hırsızlığı yapmıştı. Kara Osmanın eşkıya olmak için hiçbir sebebi olamazdı, kanlı katil de olsa, yüz kişiyi de ktır ktır doğ-ramış bulunsa, Kaplan Ağa dedikleri, gerçekten kaplan gibi bir adam olan Ağa, oğlunu değil mahkemenin elinden, Ğsmet Paşanın elinden bile alırdı.

Molla Duran Efendi, Kaplan Ağayı, soyunu sopunu orada-kilere en ince ayrıntılarına kadar anlattı. Bu ocağın dedeleri Halep Valisine, Ğstanbul Padişahına, Arap şeyhlerine her yıl bir sürü soylu atı armağan olarak gönderirlerdi. Bu soy öyle bir soydu ki, bütün Toroslarm şahı bunlardır, derdin.

Demek ki böyleydi. Bu adamın da Ğnce Memed olmadığı anlaşılmıştı. Altı kardeşe Kara Osmanı vermekten başka çare kalmamıştı. Ama nasıl vermeliydi, işte en büyük sorun buradaydı.

Molla Duran Efendi:

"Orasını bana bırakın," dedi. "Ben orasını hallederim. Ben gelirken gördüm, kasaba çoluk çocuk haberi duymuşlar, cemmi gafur kumandanlığa gidiyorlardı. şimdi gidin bakın kumandanlığın önü ana baba günüdür. Onun için Beyler bir teklifim var."

Kaymakam:

"Buyurun efendim, Duran Bey, sizi dinliyoruz."

"Bu delikanlılar ölülerini gece, sabaha karşı alacaklar, ortalıkta kimsecikler yokken... Bir çula, hasıra saracaklar... Gerisine siz karışmayın. Bundan sonrasını artık ben hallederim."

178

"Ya Ğnce Memed yerine başkası için düğün bayram?" diye ayağa kalktı Taşkın Halil Bey.

"Bence bu işin altından kalkmak müşkül."

"Müşkül," dedi tapucu Zülfü.

"Korkmayın, ben her şeyi hallederim. Gene öldürölen Ğnce Memed olur, sonra da ölüsü kaybolur. Siz bana inanın ve hem de güvenin."

"Ya Ankarayı, Adanayı ne yapacağız?"

"Onu da bana bırakın. Ğnce Memedin yerine başka bir zatın öldüröldüğünü onlar duyamazlar, duymayacaklar. Bu da benden."

Yüzbaşı ayağa kalktı, utangaç:

"Hepinize teşekkür ederim Beyler," dedi. "Gerçekten büyük bir yanlışlık oldu. Eğer Ğnce Memed sağsa, ben de Yüzbaşı Faruksam, onun yakında ölüsünü pazaryerinde göreceksiniz.

Ya da benim ölümü."

Dışarı çıkan Duran Efendi Belediyenin bir odasında, alçakgönüllü oturmuş kalmış

kardeşlerin yanına gitti:

"Gözünüz aydın oğullarım," dedi. "Babanıza selam söyleyin. Bu gece de bize gelecek, akşam yemeğini bizde yiyecek, sabaha karşı da gizlice ölünüzü alıp götüreceksiniz."

Kardeşler, "Sağ ol amca," diyerek onun teker teker elini öptüler.

"Sahi çocuklar, niye eşkıya çıkar da böyle candarma kurşunuyla ölür, Kaplan Ağa gibi bir kaplanın oğlu?" diye de bir soru sormaktan kendini alamadı Molla Duran Efendi.

Kardeşler birbirlerine bakiştılar, gene büyük kardeş verdi karşılığı ona:

"Bilmiyoruz amca," dedi. "Bunun sebebini hiç kimse de bilmiyor. Bir ara onun eşkıya olduğunu duyduk, aradık taradık, hiçbir yerde onun izine bile rastgelemedik. Ğki gün önce de Çiçeklidesinden babamın eski bir adamı, Osman onun elinde büyümüştü, o, Osmanı çocuklarından da çok severdi, yolda iki at çatlatarak kara haberi bize ulaştırdı."

Molla Duran Efendi içeriye girip bütün olanı biteni erkana anlattı. Yüzbaşı bu işe şaşırıp kaldı. Kara Osman nasıl Ğnce Me-d olmuştu, buna hiç aklı ermedi. Çiçeklidesi köylülerine

179

öfkeleniyordu. Onu onlar bu rezil duruma düşürmüşler, onuruyla oynamışlardı. Hele o ağıt yakan kadınlar... Bu olaydan sonra Çiçeklidesi köylüleri onun elinden zor kurtulurlardı artık. Ğşkencelerden işkence beğensinlerdi.

Belediyeden çok üzgün çıktılar. Hele Yüzbaşı bitmiş tükenmişti. Başı yerdeydi ve başını kaldırıp kimsenin yüzüne bakamıyordu. Bir de Murtaza Ağanın hali beterde, yüzü sapsarı kesilmiş, bacakları feldirdiyordu. Sağa sola, fır fır dönen gözlerle korku içinde bakıyordu. Kolları yanlarına düşmüştü. Yuvalarında fır fır dönen gözleri de olmasa Murtaza Ağaya tam bir canlı cenaze derdi insan. Ayaklarını sürükleyerek topluca can-darma komutanlığının önündeki caddeye çıktılar. Komutanlığın önü her zamankinden de daha çok bir kalabalıkla

dolmuştı. Ğnce Memedin, Ğnce Memed değil de Kara Osman adında başka eşkiya olduğunu duyan gelmişti. Haber kısa denecek bir sũrede kũylere kadar bile yayılmıştı. Bũtũn kasaba alkalamıyordu.

O gece, sabaha karşı, daha tanyerleri işimadan, altı kardeşler ũlũlerini çok gũrkemli çıplak bir kır atın ũstũne atıp gũtũrdũler. Hepsi de, gũrkemli, uzun bacaklı kır atlara binmişlerdi. Ertesi gũnũn sabahı candarma komutanlığının duvarlan ũnũnde Kel Eşkiyadan başka hiçbir eşkiyanın ũlũsũ kalmamıştı. Avlu duvarının dışındaki kalabalık çekilmiş, yalnız çocuklar kalmışlardı. Onlar da, kimler gelip de Kel Eşkiyanın ũlũsũnũ alacaklardır, diye meraklarından bekleşiyorlardı.

Kel Eşkiyanın duvarın dibindeki yalnız ũlũsũ, ũyle mahzun, kederli, başı bir yanına dũřmũř bekleyip duruyordu. Deşet de kokmaya başlamıştı. ũnũnden geçen candarmalar, burunlarını tutup hızla uzaklaşıyorlardı. Nũbeti de taa uzaklarda dolaşıyordu, burnunu tutmuş. Sonunda, ocuklar bir de baktılar ki Kel Eşkiyanın da ũlũsũ duvarın dibinden yok olmuş.

180

10

Kasabadaki çalkantı bir tũrlũ durulmuyor, hemen hemen her yerde Ğnce Memeden başka bir Şey konuşulmuyordu. Konuşmaların odak yerlerinden başlıcası berber Kũr Salihin dũkkanı, onun ardından Tefiğin kahvesi, ondan sonra da Deli Fahrinin arzuhalci dũkkanı, pazaryeri, kũprũbařı geliyordu.

Ğnce Memedin ũlũsũnũn candarma kumandanlığının ũnũnden sırra kadem bastığı gecede olan bitenlerdi en çok ũstũnde durulanlar. O gece on iki yeşil libaşlı kişi gelmişti kasabaya. On ikisi de birbirinin tıpkısı... Giyimleri kuşamları, ağızları burunları, hepsinin de iri gũzleri, saçları, elleri ayakları, boyları, duruşları tıptı tıptına birbirine benziyordu. Hepsi de

birbirinin tıpkısı kır atlara binmişlerdi. Atların koşumları da, dizginleri, eyerleri, üzengileri aynıydı. Atlarına benzer bir kır atı da yedeklerinde getirmişlerdi. Yalnız bu kır at çıplaktı.

Bu yeşil donlu adamlardan altısı kasabaya girmişler, Ğnce Memedin ölüsünü candarmaların gözlerinin önünden almış, çıplak kır atın üstüne atmışlar, candarmalar hiçbir şeyi görmemişlerdi. On ikiler ölüyü Kırklar dağına götürüp Kırk Ermişlere teslim etmişlerdi.

"Sıkıştılar köpekler, yalancılar... Ğnce Memedi öldürdük, diye de dünyaya ilanat verdiler."

"Ne çıktı altından, ne çıktı?"

"Altından, at hırsızlarının padişahının oğlu Kara Osman Çıktı."

"Kardeşleri geldiler, onun ölüsünü aldılar götürdüler."

181

"Kırk Ermişler gelmiş de..."

"Yeşil donlu Kırk Ölmez..."

"Almışlar da ellerinin üstüne, uçurmuşlar Ğnce Memedi Düldül dağının doruğuna..."

"Doruğunun tam üstüne."

"Ğnce Memed de orada, yeşil donlu da, ela gözlü Kırkların ortasında, bir has bahçenin de içinde gözlerini açmış da, ben neredeyim erenler, bana ne oldu, diye sormuş da..."

"Erenler de demişler ki..."

"Ne demişler, ne demişler... Sen öldün de dirildin, demişler."

"Sen öteki dünyaya gittiydin de, seni oradan, kanadımıza aldık da biz getirdik."

"Ğnce Memed de ne demiş..."

"Sağ olun var olun, siz olmasaydınız, hele o bindirdiğiniz kır at olmasaymış, ben şimdiye çoktan kara toprağın altında yılanlara çıyanlara yem olmuşum. Var olun, sağ olun Kırk Ermişler, demiş."

"Sizi düzenbazlar sizi, ne olacak şimdi?"

"Nasıl saklarsınız şimdi?"

"Ğnce Memed yarın dağlardan iner de, gene birinizin tam gözbebeğinin ortasından çivilerse ne dersiniz ha, ne dersiniz?"

"Ğnce Memed Kırk Ermişlerin sarayından kurtuldu da Düldül dağının tepesinden indi de..."

"Ne dersiniz ne?"

"Bütün bunlar o karnında kırk tilki dolaşan Molla Duran Efendinin başı altından çıkıyor..."

"Ödü kopuyor Ğnce Memeden..."

"Ğnce Memed bir gün önce ölsün de..."

"Gerisi ne olursa olsun."

"Ğsterse yalancıkdan ölsün..."

"Hahah, hahaaah..."

"Zülfü de korkuyor."

"Belli etmiyor ya, korkuyor."

"Ya Murtaza?"

"Topal Aliyi fellik fellik arıyormuş da bulamıyormuş."

"Deliye dönmüş korkudan, aramaktan."

182

"Ağaçoğlu çetesi de Ğnce Memede katılmış."

"Aydınlı Temir de..."

"Horoz Veli çetesi de ona katılmış."

"Yakında hepsi birleşip..."

"Yürüyeceklermiş kasabanın üstüne..."

"Korkmayıp da ne yapsınlar fıkaraalar."

"Can bu!"

"Can dediğin bostan tarlasında bitmez ki..."

"Belki bu kasabayı bırakırlar da giderler."

"Belki büyük şehirlere kaçarlar."

"Önce Memed onları orada da bulur."

"Orada da bulur."

"Orada da..."

Değirmenci Kara Hasanın çırağı Çolak Sabri kasabadaki konuşulanları saati saatına ustasıyla, geldi geleli değirmenden dışarıya adımını atmamış Topal Aliye ulaştırıyordu. Her gelen haber Topal Aliyi biraz daha sevindiriyordu. Kara Hasan da onu tepeden tırnağa bir güzel donatmıştı. Kırmızı postal, kara şalvar, çizgili mintan ve bir de çok güzel, çizgili bir kasket... Yakında Topal Ali dışarıya çıkacak, çarşığı bir uçtan bir uca dimdik geçecekti. Artık kendine iyice gelmişti. Arada da Murtaza Ağayı düşünmeden edemiyor, değirmenciye soruyordu:

"O alçak ne yapıyor Ustam, şimdi o alçak korkusundan keçilerin tümünü kaçırap dağlara düşmeyecek mi?"

Kara Hasan gülümsüyor, karşılık vermiyordu.

Değirmenci çırağı Sabri bir haber daha getirdi değirmene.

"Biraz geç gelmiş kulağıma nedense. Ne oldu bu kulaklarıma da hep geç duyar oldum, Ali Ağa, bu günlerde?"

"Bazan öyle olur," dedi Ali. "Sen söyle haberin neymiş?"

"Haberim çok güzel," dedi Sabri.

"Söyle Sabri, söyle kardaşım. Söyle iki gözüm. Şu geç haberini söyle."

Önem verdiği haberlerde Sabri hep böyle nazlanıyor, Topal Aliyi çatlatıyordu.

"Seyran kim."

"Ğnce Memedin kadını."

"Nerede oturur?"

183

"Şu aşağıda Anavarza ovasında. Vayvay köyünde."

"Ğşte o gelmiş Ğnce Memedin ölüsünü görmeye. Çok güzel-f miş."

"Çok güzeldir," dedi Ali, "Seyran bacım."

"Dünya güzeliymiş."

"Öyledir. Şu dünyadaki, oradaki dağlardaki kadınlar içinde bir tane Seyran daha yoktur.

Yürekli de... Ğnce Memed gibidir o..."

"Ğşte o gelmiş candarma kumandanlığına, usulcana, korka korka ölülere yaklaşmış, teker teker hepsine baktıktan sonra..."

"Sonra?"

"Efendime söyleyim, orada durmuş, ellerini beline koymuş, gülmeye başlamış. Ölülerin başında durmuş, gül babam gül ediyormuş. Öyle bir gülüyormuş ki, gülüşüne oradaki seyirci kalabalığı da katılmış. Candarmalar bir bakmış bütün millet gülüyor, onlar da gülmeye başlamışlar. Sonra çarşıya da geçmiş buradaki gülmeler. Çarşıda da kim varsa, karınlarını tuta tuta gülmeye başlamışlar, neye güldüklerini bilmeden. Oradan evlere de geçmiş. Bereket versin ki Seyran Hatun gülmekten yorulmuş da millet de ölülere gülmekten kurtulmuş."

Seyranın Ğnce Memedin başına gelmesi Topal Aliyi kıvanca boğdu.

"Ulan Sabri," dedi, "bu haberinden sonra sana... Ulan ahdim olsun, seni ben de gümüşletmezsem... Demek öyle gülmüş ha, sevincinden..."

"Sevincinden," dedi Kara Hasan.

"Bütün kasabayı da, köyleri de güldürmüş."

"Böyledir," dedi değirmenci. "Bir kişi bütün dünyayı sevincine katar da güldürür, ağıdına"

alır da ağlatır. Böyledir bu. Bir tuhaf yaratıktır şu insanoğlu."

"Çok tuhaf," dedi Ali.

"Ben gidiyorum," dedi Sabri.

"Haydi git," dedi Ali. "Aman ha kulağımı dört aç. Bakalım Ğnce Memeden başka bir haber var mı..."

Sabri çıktı, biraz sonra da bir yığın haberle geriye döndü. Ğnce Memedin atı, azıcık uzaktan, kayalıklardan giderek Yüzbaşıyı, candarmaları izliyormuş. Yüzbaşı da ne biliyorsa bunun

184

Ğnce Memedin atı olduğunu biliyormuş. Onları izleyen atı öldürmek istiyormuş. Kurşunu sıkıyor, sıkıyor, at orada, olduğu yerde kuyruğunu sallıyormuş.

"Ğnce Memedi tanımayan Yüzbaşı, o yağız atın Ğnce Memedin atı olduğunu nasıl biliyormuş?"

"O ünlü bir attır," dedi Topal Ali. "Ali Safa Beyin cinli atıdır. Yani afsunlu. Ona kimse kurşun değdiremez. Ben bile, Ğnce Memed bile."

"Sonra da Yüzbaşı yataklara düşmüş..."

Yüzbaşı o günden sonra gerçekten yataklara düşmüştü. Asım Çavuştan başka kimseyle konuşmuyor, uyumuyor, doğru dürüst yemek bile yemiyordu. Karısı, çocuklarıyla Ankaraya, bir albay olan babasının evine gitmişti. Bu kasabayı beğenmiyor, insanları çok kaba, yalancı, deli buluyor, fırsatını buldukça çocukları kaptığı gibi soluğu baba ocağında alıyordu.

Kocasının Ğnce Memedin karısını öldürmesini bir türlü yutamamış, o günden bu yana onu küçümsemeye başlamıştı. Yüzbaşı da bunu biliyor, karısıyla bile arasını açan Ğnce Memede deli oluyordu.

"Asım Çavuş..."

Sesi çok usul çıkıyordu, duyulur duyulmaz.

"Buyur Yüzbaşım."

"O at Ğnce Memedin atıydı, değil mi?"

"Evet Yüzbaşım. O atı iyi tanyorum. Senin atını nasıl tanırsam. Kendimi, karımı, kızımı nasıl tanırsam."

"Ben de tanyorum o atı, unutamam."

"Unutulmayacak bir at.

"O zaman niçin öyle başıboş bırakılmış o at? Ormanda vurduğumuz Ğnce Memed olmasın?"

"Ben de vurduğumuzu sanıyordum."

"Nereye gitti öyleyse?"

"Orada Yörük obaları var. Belki de yaralandı."

"Köyler yok mu?"

"Köyler de var, aşağıdaki düzlükte."

"Köylüler, Yörükler bizim vurduğumuz Ğnce Memedin ölüsünü saklayamazlar mı?"

"Saklarlar."

185

"Ğnce Memed bizimle alay etmek için Bakırgeğiğini oyununu bize oynayamaz mı, köylüleri kışkırtıp?"

"Ğnce Memed böyle oyunlara düşmez."

"Kasabalılar da Ğnce Memedi çok büyüttüler. Sanki Viyana-yı almışız gibi bizi karşıladılar. Ankaraya da Ğnce Memedin öldürüldüğü üstüne çok da telgraf çekilmiş. Şimdi de Ğnce Memedi Kırk Ermişler almış götürmüşler!"

"Ben kulağımla duydum."

Murtaza Ağa, Zülfü Bey, Molla Duran Efendi, Taşkın Halil Bey, ötekiler Yüzbaşını görmeye, ona geçmiş olsun demeye geldiler. Yüzbaşı hiçbirisini istemedi.

Murtaza Ağa zaten öfkesinden deli oluyor, yay gibi gerilmiş, zangır zangır titriyordu.

"Ulan Yüzbaşı," dedi yılan ışığı gibi bir sesle, "ulan Yüzbaşı, yaktın bizi, mahvettin. Ulan Yüzbaşı seni kahramanlar gibi karşıladık. Ulan Yüzbaşı, Mustafa Kemal Paşa bile Ğstiklal Mücadelesini kazandığında Ankarada, dokuz eylülde Ğzmirde böyle karşılanmadı. Ulan Yüzbaşı, Napolyon gibi girdin kasabaya. Ulan, niye söylersin bu yalanı da, bizi bütün dünyaya, Ğs-tanbula, Ankaraya rezil edersin? Ulan bütün gazeteler yazdı Ğnce Memedin öldürüldüğünü, şimdi bunun altından nasıl kalkacaksın?"

"Onlar kalkar," dedi Taşkın Halil Bey. "Ğt iti ısırılmaz."

"Isırır," dedi Molla Duran Efendi. "Isırır ya, biz ne yapacağız bu Ğnce Memed belasıyla? Yüzbaşı ölse de gitse de o bizi ilgilendirmez, yalnız biz bu belanın elinden nasıl kurtulacağız?"

"Kurtulamayacağız," dedi Halil Bey.

"Bir duruşu vardı muhterem Yüzbaşımızın, başparmağını çenesine koyuyor, sağ ayağını ileriye atıyor, azıcık da belini kamburlaştırıyordu, tam Kocatepedeki Mustafa Kemal Paşa gibi. Vay ocağm bata vay senin Yüzbaşı gibi! Koca bir kasabayı yaktı da ocağımızı söndürdü. Biz böylesine iri bir yalanlardan sonra iflah olur muyuz?"

"Olamayız," dedi Zülfü kesinlikle. "Sende de kabahat var Ağa. Sen de çok heyecanlandım."

"Heyecanlanırım ya, heyecanlanmaz mıyım, hem heyecanlanırım, hem de sevinçten deli olurum. Bakın ne olmuş, nasıl

186

bir olay olmuş, bir halk, bir vatan, bir aile düşmanı, bir Mustafa Kemal Paşa düşmanı, başı fesli bir hainin öldürüldüğünün haberi gelmiş ve hem de... Sen olsan sevincinden delirmez misin, en yakın arkadaşımı tam gözbebeğinin ortasından vurup da, beynini duvarlara yapıştıranın ölüm haberini... Siz olsanız benim yerimde ne yapardınız, Zülfü Bey?"

"Ben olsam daha soğukkanlı davranırdım, Murtaza Ağa."

"Ben davranmam Zülfü, davranmam. Bak, şimdi de ne yapıyor, bizi, bu büyük kasabanın eşrafını kabul etmiyor. İşte ben buna dayanmam. Çünkü bizim yanımızda bu götü boklu adam kim oluyor?"

"Kim oluyor?" diye onu onayladı Molla Duran Efendi.

"Afurundan tafurundan yanından geçilmiyordu. Şimdi de yataklara düşmüş milli kahramanımız!"

"Düşer, sen olsan, sen de düşerdin."

"Bu yalandan sonra, kasabamızın gül adını beş paralık ettikten sonra o bu kasabada kalabilir mi, kalsın mı Zülfü Bey? Zati devletleriniz Arif Saim Beyefendiye bunun aslına astarını anlatmayacak mısın, bu kadar yardımı olsun kasabamıza, çok mu göreceksin?"

"Bu Yüzbaşı Faruk Bey çok yakında Ğnce Memedin hakkından gelecektir!" Zülfü Beyin sesi çok kızgındı. "Ben, ben, ben bu Yüzbaşı Faruk Beye çok güveniyorum."

"Var sen güven! Sana mübarek olsun böyle bir yalancı."

"Çok onurlu bir delikanlı. Bak, onurundan yataklara düştü. Kimsenin yüzüne bakamıyor. Bir kalkarsa yataktan..."

"Vay başına gele Çiçeklidesi köylülerinin! Hepsinin kemiğini kıracak, un ufak edecek. Vay gele başına şu koskoca To-ros dağları köylülerinin..."

"Köylü yalnız dayaktan anlar," diye gene kesin bir sesle konuştu Zülfü.

"Sen öyle bil," diye kızarak onlardan ayrıldı Murtaza Ağa. Evine geldi. Daha kapıdan girer girmez sordu: "Ne haber? To-palAli..?"

Hüsne Hatun:

"Hiçbir haber yok," dedi.

"Onu bulmalıyım. Başka hiçbir çarem yok. Hiç kimse anla-

miyor bundan sonra neler olacağını. Ğnce Memed onların evlerini başlarına yıkacak, haberleri yok. Bir tek, meseleyi Molla Duran Efendi anlıyor. Onun da başında bir eşkıyalık belası var da ondan. Oğlunu öldüren Ağaçlı çetesi Toros dağlarının kayalıklarında kılıcını keskinleştirip durur, onu da boğazlamak için Şimdi anlaşıldı ki Hükümetten hiçbir fayda yok. Yüzbaşımız yarın bize Ğnce Memedir diye bir yabandomuzu ölüsü getirirse hiç şaşmamalıyız Hatun. Getirir de, aaah, ben Ğnce Memedi vurmuştum, yolda gelirken, çıplak atın üstünde, Kırklar Yediler Ğnce Memedi yabandomuzuna çevirmişler, derse, şaşmam."

"Vilayet candarma kumandanı geliyor mu?" "Yarın öğleden evvel burada." "Konuş onunla, her şeyi anlat."

"Anlatırım. O eski bir adam, baba adam. Belki derdimizi anlar. Şu Zülfüye deli oluyorum."

"Ne yaptı gene?"

"Arif Saim Beye, öteki Ağalara Beylere, bu, şu koskocaman ovaları verdiği, kendisinin de bir dünya kadar çiftliği, bahçeleri aldığı yetmiyormuş gibi, bir de benim tekerime taş koyuyor."

"Ne diyor, ne diyor o sümsük köpek, o adama benzemez?" "Bu işi sen büyüttün, Ğnce Memedi sen bu hale getirdin, diyor. Sanki Ğnce Memed işi küçükmiş gibi! Aaah, Topal Ali aaah!"

"Onun gibi başka bir adam bulamaz mısm?" "Bulamam, bulamam, aah bulamam.

Bulabilsem, bulabil-sem o köpeğe hiç bu kadar müdahane eder miydim, o Topal ite. O Ğnce Memedin düşmanı, Ğnce Memeden de daha yürekli bir adam. Ğnce Memed ondan korkuyor. Ben kendi ocağımı kendi elimlen yıktım. Ben kendi idam fermanımı kendi elimlen kendi boğazıma taktım." "Belki bulunur."

"Aaah, gözüm onun gözünü bir görse, ne yapar yapar suçumu ona bağışlatırım. Aaah, onu bir kerecik, bir an için göre-bilsem... Ben ona büyük suçumu bağışlatmasını bilirim. Ben onu

smadım vallahi Hatun. Ne bilirdim ben onun onuruna bu kadar düşkün birisi olduğunu, aaah ne bilirdim! Keski sınamaz olaydım."

188

"Bulacağız onu. Bütün kasaba onu on dört koldan arıyor."

Ali kardaşı bulana bir armağan mı versem, bin lira gibi bir para mı koysam onu bulana..."

"Acele etme Ağam, bugün yarın bulurlar onu. Sen Vilayet candarma kumandanına her şeyi, bir yolunu bul da anlat."

Murtaza Ağa o gece hemen hemen hiç uyuyamadı, uyuduğunda da olmayacak düşler gördü. Bir sürü insanı arka arkaya tirkemişler, bir ırmak boyunca dolaştırıyorlardı. Hepsinin de gözlerinden, oluk gibi kanlar akıyordu. Akan kanlar süzülüp gidiyor ırmağa karışıyor, ırmak kıpkızıl oluyordu. Bütün bu insan sürüsünün en önünde de Murtaza Ağa, kendisi, gözbebeklerinden kurşunu yemiş, kurşunlar ensesinden çıkmıştı.

Sabahleyin doğru Kaymakamlığa gidip Ğl Candarma Komutanı olan Albayı Kaymakamla birlikte beklemeye başladılar. Komutan fazla gecikmedi. Albayın otomobili ilçe konağının önünde durunca, ikisinin de gözleri penceredeydi, hemen koşarcasına aşağıya inip onu karşıladılar.

Murtaza Ağa boşandı, bu halkın eşkıyalardan çektiklerini bir bir, dili döndüğünce anlattı. Babacan bir adam olan Albay çok duygulanmıştı. Neredeyse ağlayacaktı.

"Bu çocuğa da çok üzülüyorum. Kahrolmuştur Yüzbaşı. Gençler böyle işlere hiç dayanamazlar. O yüzden hasta olmuştur. Demek ki eşkıyalar, bu Ğnce Memed halkımıza bu kadar zulüm ve işkence ediyorlar?"

"Bu kadardan da fazla."

"Bizim gençliğimizde," diye güldü Albay, "candarma kumandanlığına her gün bir Çakırcah Efe ölüsü getirirlerdi. Halk bizi aldatırdı. Ben o zamanlar çok çok gençtim. Bir gün bizim

Yüzbaşı, Çakırcah yerine bir kaçakçıyı öldürmüş, ölüyü de köylülere göstermiş, onlar da amenna, bu kişi Çakırcalıdır, demişlerdi. Yüzbaşı İzmirde gelip de ölünün Çakırcalı olmadığını anlayınca kendini öldürmeye kalkmıştı. Hay gençlik hay! Bizim Yüzbaşı Faruk Bey nasıl, onun hastalandığını duydum da, meseleyi hemen anladım ve de koştum geldim."

"Kimseyle görüşmüyor," dedi Kaymakam.

"Dün biz, kasabanın eşrafı, on beş, yirmi kişi toplandık, ona geçmiş olsuna gittik, bizi kabul etmedi."

189

"Edemez, edemez," diye gene güldü Albay. "Daha o, bir süre de kimsenin yüzüne bakamaz. Ben kalkayım da onu görmeye gideyim de..." Ayağa kalktı: "Yine görüşürüz." "Baş üstüne Miralayım."

Yüzbaşı evinde giyinmiş kuşanmış, tıraş olmuş Albayı bekliyordu. Albayı aşağıda, kapının önünde, çakı gibi selama durarak karşıladı. Albay:

"Geçmiş olsun Yüzbaşım, evladım," dedi. O önde Yüzbaşı arkada, onun da arkasında Asım Çavuş yukarıya çıktılar. Albay salonda bir koltuğa çöktü oturdu. Epeyce şişman bir kişiydi, merdivenleri çıkarken soluk soluğa kalmıştı. Ayaktaki Yüzbaşıyla Asım Çavuşa:

"Buyurun oturun," dedi. Oturdular.

Albay gülmeye başladı: "Geçmiş olsun," dedi gene. "Sağ olun kumandanım."

"Böyle işler her candarmanın başına gelir Yüzbaşım." "Köylüler beni kandırdılar."

Kandırlılar Yüzbaşım. Siz daha çok İnce Memed öldüreceksiniz, çok İnce Memedi yakalayacak, teslim alacaksınız. Bu bizim işimizde yasadır. Halkın sevdiği, koruduğu bir eşkiyayı ele geçirmek, öldürmek zordur." "Biliyorum komutanım."

"Halk şimdiden bu adamı ermiş mertebesine çıkarmış. Bizim İzmirde Çakırcalı Mehmet Efe hala bir ermiştir. Onun mübarek mezarını ziyaret edenler, mezarının toprağından bir tas

suya koyup içenler cümle hastalıklarından piripak olurlar. Bu sizin Ğnce Memed de..." "Evet komutanım." "Anlattıkları doğruysa... Ermiş..."

"Doğrudur komutanım ya, ben onun kellesini size, zatınıza getireceğim."

"Ğnşallah Yüzbaşım. Ama siz böyle küçük olaylara bu kadar çok üzölür seniz... Biz çok şeyler gördük Yüzbaşım. Size bir

190

I

bölük candarma, üç tane zabıt gönderiyorum. Ne kadar gedikli çavuş isterseniz o kadar da gedikli gönderirim. Bütün bu bölgenin mesulü sizsiniz, gönderdiğim bölük de sizin emrinizde-
jjr " Ayağa kalktı. "Geçmiş olsun, üzölmeysin Yüzbaşım."

"Sağ olun komutanım."

Albay ağır ağır merdivenleri indi:

"Allahısmarladık," dedi, otomobiline bindi.

O gider gitmez de Yüzbaşı cana geldi, dirildi, daireye koştı, masasına otururken:

"Kan kusturacağım o Çiçeklidesi köylülerine," dedi dişlerini sıkarak.

Öğleyn Albayla birlikte Kaymakamın evinde yemek yerlerken, kapı çaldı, Murtaza Ağanın adamlarından birisi gelip karşılarında durdu. Murtaza Ağa her şeyi anlamıştı, kalktı, ayakları biribirine dolanarak ona gitti.

"Buldunuz mu?" diye sordu.

"Bulduk."

"Neredeymiş?"

"Kara Hasanın değirmeninde."

"Onu hemen alıp eve götürün. Ben Miralay gider gitmez evdeyim. Hatuna selam söyle. Ali kardaşıma iyi baksın, ben gelene kadar."

Murtaza Ağa döndüğünde onun yüzünde birdenbire açan sevinç yemektekilerin ilgisini çekmişti.

"Buldum," diye şakıdı Murtaza Ağa. "Onu buldum. Topal Aliyi! Ğnce Memedin can bir düşmanını. Topal Ali kardaşım candarmamıza çok bir yardımcı olacaktır. Ona küçük bir şaka yapmıştım. Ne onurlu adammış! Onu snamıştım, anlamayıp hemen evi terk etmişti."

Albaya Topal Alinin kim olduğunu coşmuş anlatıyordu. Önündeki yemeği unutmuş gitmişti. Anımsayıp da önündeki-leri görüp de bir lokma bile almıyordu. Onun izciliğini, yerdeki karıncanın, gökteki bulutun izini bile sürebildiğini, izine bakıp "ir insanın ne düşündüğünü, ne yaptığını, ne yapacağını ve na-Sll bir adam olduğunu, onun bilgeliğini, nişancılığını, uçan tur-nay! gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vurduğunu, onun claha nice hünerlerini sayıp döküyordu.

191

"Tevatür diyeceksiniz ya, tevatür değildir. Onun hünerine yalnız bu kasaba değil, biltekmil Toroslar şahittir."

"Evet," diye onu onayladı Kaymakam, "doğrudur."

"Vardır," dedi Albay gülererek, sevinerek, "vardır böyle on parmağında on hüner adamlar.

Böyle adamların bizimle işbirliği yapmaları çok iyi olur."

Ayağa kalktı. Murtaza Ağayı bugün daha yakından tanımış, daha çok sevmişti. Bunun için Kaymakama teşekkür etti.

Albayın otomobili daha kalkmadan o, evinin yolunu tutmuş koşuyordu. Soluk soluğa kalmıştı. Merdivenleri hızla çıktı:

"Nerede, nerede, nerede benim kardaşım? Özürler dilerim yahu. Hani sen de ne onurluymuşun bre kardaşım! Narıbeyza imişsin, yani beyaza kesmiş ateş, yalım gibi imişsin. Biz seni snamaya kalkmadan..." Odalara giriyor çıkıyordu: "Hüsne, Hüsne," diye bağırdı,

"Hüsne, sen nerelerdesin böyle, Hüsne-ee!"

Hüsne Hatunla, ötekiler salona bir anda doluştular. Yanaşmalar, seyisler, katipler, çocuklar da geldiler. Hepsi de öyle süklüm püklüm, sus pus duruyorlardı.

"Ne susuyorsunuz öyle? Nerede Ali Ağa kardaşımız?" "Gelmedi," dedi Hüsne Hatun.

"Sabahtan beri ona göndermedik adam komadım, gelmiyor. Giden hiçbir adamla da, ağzını açıp bir tek sözcük konuşmuyormuş."

"Allah Allah, ne demek bu, niyeymiş o, Allah Allah! Ne olacak şimdi?" Sedire oturdu, başını önüne eğip düşünmeye başladı. "Siz gidin," dedi ayakta duran ev halkına. "Hüsne, sen kal!"

Hüsne Hatun geldi onun yanına oturdu. Yan yana, öyle bir süre kaldılar, hiç konuşmadılar.

"Ne diyorsun Hüsne, ben mi gideyim o Topal ayağına sıçtığımın ayağına, her şeyi bütün kasaba biliyor, onu giydirip kuşattığımı, sonra da nasıl kovduğumu şu kasabada duymayan kaldı mı? Kalkar da onun ayağına gidersem, şimdi bütün kasaba üstümüze gülmez mi?"

"Varsın gülsünler," diye gülümsedi Hüsne Hatun. "Varsın gülsünler, kim onlar, bir sürü baldırıçıplak. Can pazarı bu. Bizim canımız sırat köprüsünde. Biz kılıcın ağzı üstünde yürüyo'

192

-uz. O baldırıçıplaklara da ne oluyor? Duydun mu sen, duydu mu hiç/ Ğnce Memed ne olmuş?"

"Allah belasını versin onun."

"On iki yeşil donlu, on iki kır ata binip gelmişler. Onun ölüsünü bir yeşil ipekliye sarıp gene yeşil bir kır ata bindirmişler alıp gitmişler. Bütün bu işler olurken de candarmalar bakıp kalmışlar, ağızlarını bile açamamış, öyle lalüebkem oldukları yerden kıpırdayamayıp onları seyretmişler."

"Yalan. O iş başka..."

"Biliyorum yalan, yalan ya... Ğnce Memed Düldül dağındaki Kırk lmezlerin arasına götürülmüş. Çok değil, yakında, yalınkılıklı, yeşil donlu bin kişiyle zuhur edecek... Zuhur ve huruğ edecek, inecek Ėukurovaya, bütün Ėukurovayı ele geğirecek. Malı çok olandan alıp, malı olmayanlara verecekmiş. Zuhur ve huruğ ettikten sonra Ėukurovada, ve hem de koca Toroslarda kurt ile kuzu birlikte yayılacakmış. Herkes ćalıřacak, herkes eřit kazanıp, eřit yiyecekmiş. Kimsenin kimsede gözü kalmayacakmış. O Ğnce Memed zuhur ve de huruğ edince değil insanın insanı en kćk bir bićimde incitmesi, en kćk bir bićimde de kimse kimsenin gönlünü bile kırmayacakmış. O, zuhur ve huruğ edince insan değil insanı, yerdeki karıncayı bile incitmeyecekmiş... O zuhur..."

"Yeter, sus allahaşkına, sus Hüsne Hatun, yalan, bütün bunlar kllyen yalan... O Molla Duranın başının altından ćıkıyor bütün bunlar. Ona uydur dedik ya, bu kadar da demedik. Adam şimdiden Ğnce Memedi bir de ermiş ederse, yandık bittik. Bir eşkiya yetmedi de, bir de biz ermişle mi uğraşacağız? Hay Allah belanı versin Molla Duran, vur dedik diye bu kadar da öldür demedik! Durumumuzu biraz kurtaracak bir řey uydur da halkın ağzına ver, dedik. Bakın hele şimdi... Biz ne söyledik, o ne yapmış!"

"Dođru," dedi Hüsne Hatun. "Bütün bu söylediklerim doğru. On iki yeşil donlu, kır atlı, birbirinin tıpkısı, hepsi de birbirinin burnundan düşmüş gibi, hepsi de Ğnce Memede benziyorlar. Ğnce Memede de... Ğstersen ćađır da bizimkilere sor, onlar gözleriyle görmüşler. Bizimkiler niye yalan söylesinler, hem de sabaha karşı, ihırcık karanlık yiter, tanyerleri ışırken... Bir iyice görmüşler."

193

"Yalan!"

"Yalan olamaz, kurban olduğum Murtazam. Yalan olamaz bu. Ėldeki devekuşu gibi

başımızı kuma sokmayalım. Molla Duran Efendi, taaa Mısırlarda okumuş, o diyormuş ki, Ğnce Me-med zuhur ve huruÇ edecekmiş." "

"Allah bin belasını versin o Molla Duran... şimdi biz bu Topal Ali işini ne yapacağız, sen onu söyle bana?"

"Bir adam daha gönderelim. Ğstersen hatırlı birkaç adam gönderelim. Ğstersen cami imamını gönder."

"Ben onu biliyorum, tanıyorum, kimi gndersek gelmez."

"yleyse sen git de gönlünü al!"

"Olur mu, bu yaştan sonra nasıl giderim o ayağına sığtığım itin topal ayağına? Aaah, ah, ah," diye dişini sıktı, Ėenesi Ėatır-dadı. "Yazık, Ėok yazık ki Topal Aliden başka Ėaremiz yok. Ne yapmalı?"

"O senin kardasın değil mi, kardaşını sen gcendirmedin mi, büyük de olsan onun ayağına gitmelisin."

"Ağırırma gidiyor Hatun, ağırırma gidiyor, o Topal bokun ayağına gitmek. lsem daha iyi."

"Allah göstermesin."

"Görenler bana ne diyecekler? Bütün kasabanın diline düşeceğim. Buradan kaÇıp gitsek de, bu beladan sıyrılsak mı? BirkaÇ yıl Adanada otursak mı, şu Ğnce Memed belası ortadan kalkana kadar, ne diyorsun Hatun?"

"Sen bilirsin."

"Ya bu işler, bu atlar, bu Ėiftlikler... Herkes dünya kadar tarla kapatır, şu ovayı yağma ederken ben ne olacağım? Başka Ėaresi yok... Aliyi geri getirmekten başka mümkünümüz Ėaremiz yok. O benim canımı korurdu. Ne gereği vardı, onu sınamanın, böyle bir şakayı yapmanın, her adam her şakayı kaldırabilir mi?"

Susup başını önüne eğdi, uzun bir süre öylece kaldı. Hatun da yanında öyle kalakalmış, o da

düşünüyor, Ğnce Memedin zuhur ve huruç edeceğine, bir gün gelip hanumanlan söndüreceğine inanıyordu. Kızlığında, babasının evindeyken, yeşil donlu bir ermiş bir gün ortaya çıkacağını, doğruluğu, iyiliği, eşitliği, kardeşliği yayıp pekiştireceğini, kimsenin kimsede hakkının kalma-

194

yacağını, kısa çöpün bile uzundan hakkını alacağını, herkesin, dünyadaki her yaratığın mutlu olacağını, yüzü gülmeyen kişinin, yaratığın kalmayacağını, bütün dağların, ovaların, köylerin, kasabaların, şehirlerin ağzına kadar çiçekle dolacağını, bütün dünyanın bir çiçek bahçesine döneceğini, ölümden başka hiçbir kaygının kalmayacağını, bu adam sayesinde, çok duymuştu. Neden o adam Ğnce Memed olmasındı? Kanlı bir kişiden, yeşil donlu ermiş olur mu, diye sormaktan da alamıyordu kendini. Beş köyün üstüne kendini tanrı yapar da Abdi Ağa gibi, beş köyün insanına da zulüm ederse, her kim ki o Abdii öldürürse ermiş olur ya... Ali Safa Bey gibisini... Ermiş olur ya...

"Ermiş olur ya..."

"Ne diyorsun?" diye sordu Murtaza Ağa, yüzü allak bul-laktı.

"Sen git Topal Aliye. Çok düşünme öyle. Nasıl olsa gideceksin."

"Doğru, gideceğim." Ayağa kalktı. "Alinin giyitleri, postalı, fötür şapkası nerede?"

"Bir tek postalı evde, ötekilerin hepsini sen seyis Şaban Ustaya vermedin mi?"

"Eeee şimdi ne yapacağız, o sevinçle amma işler yapmışız ha!"

"Canın sağ olsun, geçer."

"Geçer," dedi Murtaza. "Geçer ya şimdi ne yapacağız şu giyit işini?"

"Şaban Usta burada, aşağı evde çalışıyor, şimdi ben bir adam gönderir o giyitleri aldırır getirtirim. Şaban Ustaya da bunun tıpkısı giyit, şapka alırsın. Kundurası da caba."

"Hemen," dedi Murtaza Ağa, sevindi.

Hüsne Hatun bir yanaşma çağırıldı. Şaban Ustaya gitmesini, giyitlerini alıp gelmesini, usul usul, en ince ayrıntısına kadar anlatarak buyurdu. Biraz sonra giyitler, kırmızı postal, fötr şapka ipekli bir bohçaya sarmalanmış, Murtaza Ağanın yanına konmuştu.

"Başka hiçbir mümkünüm çarem yok, benim bu Topal ırzı kırığına ölüm gidiyor, ama ne gelir elimden? Söyle de atımı Çeksinler."

195

11

"At hazır, kapıda seni bekliyor."

"Sağ ol Hatun."

"Allah sözünü geçkil, kılıcını keskin eylesin."

Değirmen kapısında onu saygıyla Kara Hasan Ağa karşıladı, atının başını tuttu, Murtaza attan inince atı götürdü çınar ağacının altına bağladı.

"Hoş gelip safalar getirmişsin Murtaza Aşam, değirmenimize."

"Sağ olasın," dedi Murtaza Ağa, ama bir türlü de değirmene doğru bir adım atıp da yürüyemiyordu. Pervanelere dökülen su, dönen taşlar, şakıldaklar inanılmaz, kulakları sağır edici bir gürültü çıkarıyorlardı. Hasan Ağa onun söylediklerini bir türlü anlayamıyor, ötekiyse avazı çıktığı kadar bağıyordu.

Hasan Ağa edemedi:

"Dur Aşam," dedi, "şu değirmeni durdurayım da geleyim."

Değirmene koştu, o korkunç gürültü de kirp diye kesildi. Ortalığı derin bir sessizlik sardı. Bu sessizlik daha çok ürküttü Murtaza Aşayı.

"Diyordum ki..." diye kekeledi. "Hani diyordum ki, bizim deli oğlan, kardaşım Ali buradaymış..." Konuşurken gülmeye çalışıyor, gülemiyordu.

Kara Hasan Ağa:

"Çerde canm, ierde o. Keyfi yerinde ya, geldi geleli hiç dışarıya çıkmadı."

"Nasıl çıksın fıkaraya," dedi Murtaza Ağa. "Ben öyle bir bok yedim ki, o da şakamı anlamadı.

Benimkisi de eşek şakasıydı-Yaaa, eşek şakasıydı."

Orada dikilmiş duruyor, ieride bir türlü yürüyemiyordu. Kara Hasansa undan apak olmuş

değirmenin kapısını açmış, "Buyur Ağa," diyerek onu bekliyordu.

"Buyur Murtaza Ağam."

Murtaza Ağa sanki onu duymuyordu.

Belki böyle yarım saatten fazla kapıda durdu kaldı. Güldü gülemedi, konuştu konuşamadı.

Kara Hasana abuk sabuk bir şeyler sordu, ondan, bir kulağından girip ötekinden çıkan

karşılıklar aldı. Birazıcık kendisine gelince gülebildi. Baktı ki duru-

196

^m iyice. Birkaç kere daha gülmeyi denedi, bayağı gülebiliyordu, hemen gülerek ieride girdi, sevinçli bir sesle bağırarak:

"Ben geldim Ali kardaş. Dağ Musaya gelmezse Musa dağa gider. Ğşte ben geldim. Nasılsın, iyi

misin, gül yüzlü kardaşım Ali? Yahu adam Ağasına bir hoş geldin de mi demez? Bak hele

«una, şuna bak, Hasan Ağa. Doğru, hakkın var. Beni affetmeni, bağışlamamı dilemeye geldim

senden. Özür dilemeye geldim. Beni eylediğim kusurlardan dolayı camı yürekten bağışlamamı

dilemeye geldim, muhterem ve hem de yüce gönüllü kardaşım. Ben seni sınamak istediğim,

keski sınamaz olaydım da, dilim ağzımda çürüyeydi. Hani dedim ki, şu yiğit kardaşımızı bir

sınayalım, mademki bir ömür boyu kardaş olduk. Aboov, denemez olaydım da, boyum

devrileydi. ABoov kardaş, sen ne onurlu adammışsm öyle, beni, şakamı gerçeğe alıp o

giyitleri çıkarıp üstümüze atınca, ben bir oldum ki, ben bir oldum kardaş, senden bunu hiç

beklemiyordum, çoluk çocuğumun iinde, hatunlarımın önünde ben öyle oldum ki, dondum

kaldım. Eğer ki, bir haçeri alıp da yüreğimin başına sapsaydın bir damla kanım çıkmazdı.

Ben öyle perişan, öyle perişan oldum ki... Bütün çarşı, kasaba bu senin bana yaptıklarımı duymuşlar da, herkes bana acımış, Murtaza Ağa bir kardaş bulduydu kendisine, onu da bok yoluna elinden kaçırıp, şu darı dünyada tek başına, bir başına gene kimsiz kimsesiz kaldı, demişler."

Elindeki mavi ipekten giyit bohçasını görünce anımsadı.

"Kalk," diye sertçe buyurdu. "Kalk da çıkar o üstündekileri, bunları giy de eve gidelim. Kapıda atın seni bekliyor."

Arkaya döndü, Kara Hasan kapıda bekliyordu:

"Bu giyitleri kardaşıma sen mi aldın?"

"Ben aldım Aşam, ben ne yapayım, değirmene geldiğinde çırılçıplaktı."

"Ğyi yapmışsın. Kardaşıma gösterdiğin bu konukseverlikten dolayı sana candan ve hem de yürekten teşekkür ederim. Ve hem de hürmetlerimi sunarım."

"Sağ ol Aşam. Ben de zatına bin kere hürmet ederim, o mübarek ellerinden öperekten..."

"Kaç para verdin bu giyitlere?"

"Hiçbir kıymeti yok Aşam."

197

"Ne demek kıymeti yok? Sen fıkara bir adamsın. Ne demek ola ki..." Hemen cüzdanını çıkardı. "Ne demek ola, ne demek ola ki... Sen benim iki gözümünden de aziz kardaşımı böyle ağırlamışsın, al, al, al şunu."

Ona bir elli liralık uzattı.

"Aman Aşam, bu çok... Hem de o kadar çok ki... Ben bu parayı bir yılda kazanamıyorum, aman Aşam, kulun kurbanın olayım, ben ne yapacağım bu kadar parayı?"

"Çocukların var. Al ve cebine koy o parayı."

Sesi sert ve buyurucuydu. Kara Hasan onun buyruğundan dışarıya çıkamazdı. Elleri

titreyerek, örme bir kese çıkarıp elli lirayı dürdü büktü, içine koydu.

"Kalk Ali kardaşım, çıkar o partalları da kendi giyitlerini kuşan."

Alinin başı önündeydi. Sanki taştan bir adamdı. O ne söylerse söylesin hiçbir tepkide bulunmuyordu.

Murtaza Ağa, Kara Hasana gözlerini dikti, uzun uzun ona baktı. Ondandır bir imdat ister gibiydi, sonunda vazgeçti:

"Sen dışarı çık temiz ve hem de saf, iyi yürekli Hasan Ağa. Senin için Molla Duran Beyefendiye de söyleyeceğim, bu yıl kirayı senden almasın olur mu?"

"Sağ ol Aşam."

Bu değirmen Molla Duran Efendinin, öyle değil mi?"

"Onun Aşam."

Murtaza Ağa başıyla kapıyı kapa da git, diye işaret etti. Öteki çıkarken:

"Buralardan da ayrılma," dedi. "Çağırınca duyacak bir yerde ol."

"Olur Aşam."

"Bak Ali kardaşım, biliyorum, seni çok gücendirdim, o gülden nazik, ipekten ince, ışıktan hafif, o güzel yüreciğini kırdım. Biliyorum, yürek bir sırça çiçektir. Bir kere kırılınca o çiçek bir daha öyle bir çiçek olur mu, olmaz, biliyorum olmaz, ama kar-daşların sırça gönülleri birbirlerine öylesine sıcağıdır ki, kard aşlık yüzünden sırça bile birleşip, ne kadar kırılırsa kırılınsın, un ufak olsun, eski haline gelebilir. Her sabah taze, mavi bir sarmaşık çiçeği gibi yeniden açabilir. Yaaa kardaşım..."

198

Alinin tam karşısına geçip durdu, alttan eğilip yüzüne baktı:

"Ne oluyor sana, niye böylesin kardaşım? Rica ederim bir söze var. Çok çok rica ederim, yalvarırım sana. Oğlunu öldürdüm, ocağına düştüm senin. Ayaklarının altına öpeyim Ali,

**bana bir Şey söyle. Bir kcck kuŖum ben, bir alhya sıgınmıŖım, o çalı da sensin Ali kardaŖ,
kırma beni, gel kendi evine... Bundan daha çok bir insan bir insana yalvarabilir mi Ali?"**

Son sözleri çok kızgın çıkmıştı. Gittikçe de kızıyor, eli ayağı usuldan da titremeye başlamıştı.

"Söyle Ali," diye gırtlığı yırtılırcasma bağırdı, "söyle konuşmayacak, bir söze varmayacak mısın, ulan dinsiz imansız, Allahsız kitapsız Topal, bir can için de olsa bir insan bu kadar yalvartılır mı?"

Değirmeni bir uçtan bir uca gidip geliyor, ayaklarını yere vuruyor, kollarını açıp kapatıyor, avurtlarını şişiriyor, bir o yana, bir bu yana boynunu kıvrıyordu.

"Ulan Topal," diye avazı çıktığı kadar gene bağırmaya başladı, "ulan Topal bacağına sıçtığımın deyyusu, sen iki iz sürmekle kendini bir bokum mu sanıyorsun? Ulan yabandomuzu, domuz taşacağı uyuz Topal, ulan sen adam mısın sen..."

Ne kadar küfür varsa arka arkaya sıralıyor, küfürleri de bir türlü bitip tükenmiyor, Topalsa olduğu yerde, olduğu gibi taş kesilmiş, soluk bile almıyor, en küçük bir biçimde kıpırdamıyor, gözlerini bile kırpmıyordu.

Sonra Murtaza Ağa biraz ileri gittiğini anladı, sesini indirdi yumuşattı:

"Bak Ali kardaşım," diye yeniden yumuşacık, kadife gibi bir sesle konuşmaya başladı. "Bak Ali kardaşım, bu kardasın Murtazaya bir iki söz söyle de, öldürme beni. Ğstersen kendi evine gelme. Böyle küs durma, ne olursun, yüreğimi, benim bu ince, çocuksu, yiğit yüreğimi ve hem de Topal Alinin öz bir kar-daşınm yüreğini dilhun ediyorsun, yani kan ağlatıyorsun ve hem de paramparça ediyorsun. Bir tek sözcük söyle kardaşma Ali. Aliii, Aliiii, Aliiii... Bir şey söyle bana da hiçbir şey yapma."

Önüne vardı, gene eğildi, yüzüne baktı, sevinçle doğruldu: "Yüzün yumuşadı, o güzel, o gül yüzün yumuşadı! Murta-

za kurban olsun o gül yüzlere, Murtaza hayran olsun! Yumuşadığıma göre demek konuşacaksın ha? Bekleyeyim bakalım. Biraz bekleyeyim. Hay kurban olduğum Allah, bu

güzel günün de mi varmış, Ali kardaşım konuşacak. Çok şükür, çok şükür Allahıma, çok şükür Alimi konuşturana..."

Kapıdan değirmen taşlarına, taşlardan kapıya yürümeye başladı.

"Bekliyorum, bir tek sözcük söyle, o da, Murtaza, diye söyle. O kadar, senden başka bir şey istemiyorum."

Köşeye atılmış, eski, aşınmış bir değirmen taşının üstüne oturdu. Kan ter içinde kalmış, gözlerini de Aliye dikmişti. Kızmaya başlıyor, boğazına bir yumruk geliyor tıkanıyor, Alinin üstüne atılıp onun boğazını sıkmak istiyor, sonra da büyük diretme gücüyle kendisini yeniyordu.

Ğçini çekerek ayağa kalktı:

"Benimle konuşmayacaksın ha? Ben ne yapayım öyleyse? Ali, bana bak..." Sesini iyice yumuşattı, kendisi de bir iyice kendi sesini dinledi. Sesi sıcaktı, içe işleyici ve yürektendi, sevecendi. "Bak Alim, oğlum, kardaşım, iki gözüm, gözlerimin bebeği, bak, sana söylüyorum, on bir çocuğun ve hem de bir tek avradın var, olur mu, daha gençsin, iki tane gül gibi karı daha alabilirsin. Sana yüz dönümlük bir çiftliği daha şimdiden verdim. Üstüne tapusunu yarın çıkartmazsam anam avradım olsun. Ğşte Ali, bundan büyük yemin olur mu? Bak Alim, bak oğlum, bak iki gözümün çiçeği, istersen sana bir de ev alacağım. Alacağım değil, aldım! Muhacir Muradın iki katlı konağını... Yüz otuz liraya satıyormuş, onu da sana aldım. Anan sütü gibi sana helal olsun. Yarın onun da tapusu elinde olacak... Bak oğlum Ali, tapu senin elinde olursa ne evi, ne de tarlayı kimse senin elinden alamaz. Al atın da kapıda bekliyor. Evde de yeni fabrikadan çıkmış bir Alaman filintası, kız gibi. Ne diyorsun Ali? Seni maaşa da bağlayacağım/ altın kakmalı tabancamı, altın kordonlu, bana Ğsmet Paşanın hediyesi saati da sana vereceğim."

Onu usulca omuzlarından tutup sarstı, sırtını sıvazladı. "Haydi kardaşım kalk evimize

gidelim," dedi. "Çok geç oldu. Hatun seni ne kadar sever biliyorsun, kardaştan da ilen,

200

simdi bizi gözleyi gözleyi gözleri dört olmuştur. Ne diyorsun Ali, gelmiyor musun?"

Yorulmuştu, köşedeki taşa gitti. Körük gibi soluyordu. Tozlu, örümcek ağı tavana

kırlangıçlar kocaman bir yuva yapmışlar, yuvada da sarı sarı kocaman ağızlı yavrular, kefli ağızlarını açmışlar, kıyameti koparıyorlardı.

Murtaza yerinden kalktı, dinginlemişti. Elini havaya kaldırdı, parmağıyla yuvayı gösterdi:

"Bak şunlara Ali kardaş," diye güldü. "Bak şunlara, kuş yavrusu kuş yavrusu iken bak

ağızlarını açmışlar, yem getirecek analarını, babalarını bekliyorlar. Ya senin o dağlardaki on

bir yavrun, on bir tane ciğerparen, ne üstte üst, ne başta baş, aç susuz, senin yolunu

gözlüyorlar. Onları niçin kurtarmak istemiyorsun?" Sesini yükseltti: "Ğşte ben sana, hem de

öz bir kardaşın, elimi uzatıyorum, bu eli geri çevirme."

Uzatılmış eli öyle havada, Alinin burnunun dibinde duruyordu. El bekledi, bekledi, sonunda

da usuldan titremeye başladı.

"Demek bu eli kabul etmiyorsun? Pekiyi kardaşım." Sesini gene yumuşattı, sıcacık, içtendi.

"Olur kardaşım, sen bilirsin kardaşım."

Elini indirip dışarıya çıktı.

Alinin içi gidiyordu. Bu adam bu sefer her dediğini yapacaktı ya, Alinin onunla konuşmak,

onun yüzüne bir daha bakmak içinden gelmiyordu. Hele dağdaki perperişan çocuklarını

annca Alinin yüreği cızz etmişti. Çocuklarını o korkunç yoksulluktan kurtarabilirdi. Onun

çocukları da şu Çukurovada okuyabilir, yanaşmalıktan, çobanlıktan, ırgatlıktan

kurtulabilirlerdi... Az daha ayağa kalkıp Murtaza Ağanın boynuna sarılacak, sen benim öz

bir kardaşım Murtaza Ağasın, ben, senin beni sınıdığını anlamıştım, diyecekti. Çalıştı

çalabaladı, yapamadı. Yüreği götürmedi. Kendini yenemedi. Ğşte Murtaza Ağa da gitti- O da

ömrünün en büyük fırsatını kaçırdı.

Topal Ali içerde kendisiyle böyle cebelleşirken, Murtaza Ağa Kara Hasanın elinden tutmuş içeriye girdi, gürleyerek, sevinçli bir sesle:

"Şuna bir akıl ver Kara Hasan," dedi. "Seni Allahm huzu-

201

runda yemin edeceğim için şahitliğe çağırdım. Ben şimdi ne söylüyorsam, Kurana el basarım ki ve de Allahm büyük adı üs_ tüne yemin ederim ki, şu söylediklerimin hepsini Topal Ali nam kardaşıma vereceğim."

Vereceklerinin hepsini bir bir saydıktan sonra Kara Hasana sordu:

"Saydıklarımın hepsini aklında tutabilir misin?"

"Tutabilirim Aşam."

Murtaza Aliye döndü, elini sırtına koydu. Ağlamaklı bir sesle:

"Konuş Ali," dedi. "Kalk da evimize gidelim."

Elinin altındaki Alinin sırtının ürperdiğini sezinledi. Ardından da onun titrediğini anladı.

"Haydi Ali, Hüsne Hatunun zatını gözleyi gözleyi gözleri dört olmuştur."

Konuşmasını sürdürdü. Yalvardı, kızdı, sövdü, bağırdı, çağırdı, sızlandı, yumuşadı, bir su gibi sesi aydınlandı. Ali taş kesilmiş konuşmuyordu.

Açık kalmış kapıdan ok gibi giren kırlangıcı görünce sesini kirp diye kesti. Kuş gelmiş yuvasının yöresinde dönüyor, yavrular da ağızlarını kocaman kocaman açmışlar, yaygarayı basarak, analarının vereceği yemi bekliyorlardı.

Aliye vardı, kocaman elleriyle onun başını tutup hızla yukarı kaldırdı:

"Bak şu kuşa," dedi, "bak şuna... Bak bak şuna... Bak yavrularına nasıl sevinerek yem getirmiş de veriyor, bak! O bir hayvan, sen de insansın. Ğyi bak!"

Alinin kararmış yüzü terlemişti, gözleri de ıpsıladı.

"Haydi Hasan Ağa, biz dışarıya çıkalım, o da şu kuşa baksın da insanlığından utansın.

Utansın da aklı başına gelsin. Ben az sonra gene geleceğim."

Ali onun arkasından koşmaya çalıştı, ayağa kalkamadı, konuşmak istedi, ağzında dili dönmedi. Sanki dili şişmişti. Gözlerini de gidip gelen, yavrularının ağzına bir şeyler koyan kırlangıçtan ayıramıyordu.

Murtaza Ağa geriye döndüğünde onu öyle bıraktığı gibi başı havada, gözleriyle yavrularını doyuran kuşu izler buldu.

202

"Konuşmayacak mısın Ali?"

Alinin başı gene önüne düştü.

"Konuşmayacaksın demek Topallar Topalı Ali... Ben de senin başına bir işler getireceğim ki felek de maşallah desin! O Adanadaki candarma Miralayı kim, benim canı azizim, ve hem de öz bir biraderim değil mi, işte ben sana yakında bir kulp takacağım ki kulp derim sana. Beni iyi, iyi dinle Topal Ali, Ferhat Hocayla Yobazoğlunun bir suçları var mı, neden yatıyorlar içerde? Ferhat Hoca gibi bir Allahın mübarek adamı hiç adam öldürür mü, fıkara Ademi öldürüp ne yapsın o, neden öldürsün Ademi o, bir sebebi ve de bir sebebül hikmeti var mı? O şimdi içerde, belki de onu asarlar. Neden bu hale getirdiler onu, çünkü biz bir istihbarat aldık ki o, Ğnce Memedi himaye ediyor. Bir de o, ne olduğu belirsiz bir kimsedir, casus mu, Bolşevik mi, nereden geldiği belirsiz bir kişidir. Onun pis vücudunun tezelden, derakap ortadan kalkması gerek. Ya Yobazoğlu? Neden yatıyor, o fıkara bok yoluna, o, Ğnce Memedin bindiği Ali Safanın atı yüzünden yatıyor. Ali Safa Beyin ölümüne de o sebep oldu. Hepimizin ölümüne, kasabamızın adının şu koskocaman Türkiyede kötüye çıkmasına o sebep oldu. Onu, Ğnce Memede at verdiği için dolayı meydanda ortasında asacaklar. Bak Ali, Miralay kardaşım sana iş teklif ediyor, demek ki sen yüce bir devlet memuru olacaksın. Ve biz Ağalar,

Beyler, hepimiz senin yanına şapkamız elimizde salavatla varacağız. Miralayım bana dedi ki, mademki senin kardasın Topal Ali Efendi böyle hünerli bir adamdır, yeryüzünün en büyük izcisidir, yerdeki karıncanın, ağındaki örümceğin, gökteki kuşun izini sürer, biz de onu devlet memuru yapıp ölünceye kadar maaşa bağlayacağız. Ve hem de yüzbaşı maaşına, öyle uzatmalı kel onbaşı maaşına değil. Sen öldükten sonra da çocukların alacaklar bu maaşı. Seni hükümet izcisi yapacağıma, maaş bağlatacağıma da Kurana, o yüce kitabımıza el basarak ant içerim. Miralay dedi ki senin izci kardasın sayesinde bu dağlarda ne eşkıya kalacak, ne de hırsız... Ğzlerini sürüp yerini derakap bize bildirecek, biz de..."

Geldi elini Alinin omuzuna koydu:

"Kalk," dedi, "kalk da gidelim ala gözlü kardaşım. Kalk,

203

kul kusursuz olmaz, demiş atalar. Bir kusur işledik diye beni de, kendini de, çocuklarını da mahvetme. Bak o kırlangıcı gördün ya... Ğşte, bir küçücük hayvanı, senin ancak bir parmağın kadar var o kırlangıç, ondan örnek alalım da biz insanlığımızdan utanalım. Bir kırlangıç, küçücük bir kırlangıçken, bak nasıl da bakıyor yavrularına."

Sevindi, gülümsedi.

"Sen hiç uçarken gördün mü kırlangıçları, görmez olur musun, gökte bir inerler, bir çıkarlar, ok gibi bir süzülür, bir göğe ağırlar, ne yaparlar böylece, söyle, sen herkesten daha iyi bilirsin, söyle, ne yaparlar?"

Biraz geriye çekilerek onun sorusuna karşılık vermesini bekledi. Belki kendinde olmadan ağzından bir sözcük kaçırdı bu inatçı, alçak adamın.

"Söyle, söyle, söyle ne yaparlar?"

Baktı ki bu oyuna düşmedi Topal Ali, bağırmaya başladı:

"Söyle Topal mendebur, topal bacağına sıçtığım, ne yaparlar, sinek toplayıp yavrularına

getirmezler mi, söyle topal bacağına sıçtığımın, topal sineği... Ulan sen kimsin, bir sinekten de kıymetsiz bir mahlukat değil misin?"

Kapıya koştu, açacaktı vazgeçti, geriye döndü.

"Bak sana son sözümü söylüyorum, iyi dinle beni, günah kalktı benden. Yakında bu değirmenin kapısında bir adam öldürülecektir. O da tam göz bebeklerinden kurşunlanarak, işkence edilerek, derisi yüzülerek, bir çuvala koyularak şu değirmenin abarasma atılacaktır. Bunun cezası idamdır. Sonra beş adam gelecek, amenna, biz kendi gözümüzle gördük, bu adamı Topal Ali öldürdü diyecekler. Bu şahitlerden birisi de sana iyilik eden, burada günlerdir karnını doyuran değirmenci Kara Hasan olacak, isterse şahitlik etmesin, bu değirmenin sahibi kim biliyor musun, Molla Duran Efendi. Anladın mı şimdi? Seç şimdi ikisinden birisini, ya asılmak, ya da devlet memurluğu, ya da çiftlik sahipliği, seç birisini..."

Sesini son perdesine kadar yükseltti:

"Ben şimdi gidiyorum. Konuş, konuş Aliiii..." Sanki kilometrelerce öteye bağıryordu. Ali sözcüğünü öylesine uzatıyordu, "Ğşte ben gidiyorum. Bundan sonrasını artık sen düşün.

204

Elimden de kurtulacağımı hiç sanma." Güldü. "Dağa çıksan çıkamazsın, orada Ğnce Memed, ovada da ben... Ben de şimdi gidiyorum, demek eve geliniyorsun?" Dişlerinin arasından ıslık gibi bir ses çıkardı: "Sen görürsün!"

Kapıyı öylesine hızla çarptı ki, bütün değirmen sallandı, Aliyi de irkiltti.

Az sonra da kapıyı yavaşça açarak geriye döndü:

"Bak Alim, kardaşım, ne geldi aklıma, beni şimdi iyi dinle, bundan sonra sana Topal Ali demeyecekler. Belki, alışkanlık, sana Topal Ali diyecekler ya, sen topallamayacaksın. Neden ki dersin, Alamanın payitahtı Berlinde ayak gibi ayak yapıyorlarmış, etten kemikten. Ben sana Alaman kardaşlarımızdan, Ala-man bizim kardaşımız değil mi, bir milyona da olsa bir

ayak getirtip taktıracağım. Yok, ille ayağı biz ancak Alamanyada takarız derlerse, biz de seninle Alamannın payitahtına gider, yeni ayağını orada taktırırız." .

Bu buluşuna çok güveniyordu. Buna da hayır diyebilirse bir insan, artık o insandan daha aşağılık birisi olamazdı.

"Sen de bundan sonra yeni ayağınla taşların kayaların üstünden, ağaçların tepesinden, dağların doruğundan keklik gibi sekersen. Sekersen de ne izler sürersin, değil mi kardaşım?"

Sözünü kesip, birdenbire bir sevinç çığlığı koparttı: "Bak, bak Ali kardaş, bak! Kırlangıç gene geldi, bak bak, bak Ali kardaş, yavrular ağızlarını nasıl açtılar bak, kafam girer ağızlarına, sarı sarı, boyunlarını da nasıl uzatıyorlar, bak, bir karış, kerataların boyunları kopacak..."

Ali onun, bak bak, demesiyle başını kırlangıç yuvasına çevirmiş, gülümseyerek kıyameti koparan yavrulara, onların yöresinde uçarak dönen ana kırlangıca bakıyordu.

"Ali konuş!"

Ali hemen başını gene önüne indirdi. Bu sefer Murtaza Ağa tam zıvanadan çıkıp kendini paralamaya başladı:

"Ulan senin derini yüzdüreceğim ulan," dedi. "Ulan seni kazığa oturtacağım, yaptırılmaz

sanyorsun, değil mi, seni ayağına, bacağına sıçtığımın Topalı seni! Ulan biz Ğstiklal

Mücadelesini kazanmış kişileriz. Bir Topal Ali, topal bacağına sıçtığım aŞağıhk mahlukat vız gelir."

205

Artık köpürmüş, kenldini kapıp koyvermişti, ağızına ne gelirse söylüyordu.

Alinin karşısında böyle, değirmenin içinde dört dönerek ne kadar sövdü saydı, kendi de, Ali de, değirmenci Hasan da farkında değildi. Bu ara değirmene gelenler, içerdeki sesi, şamatayı duyuyorlar, bahçenin bir köşesine çekilip sınıyorlardı.

Sonunda:

"Ağızına sıçtığımın total deyyusu, sana insanlık değil, ölüm, zulüm layık," dedi, kapıdan bir ok gibi çıkıp atma yürüdü. Değirmenci Kara Hasan hemen koştu, atın başını tuttu, üzengiye yapıştı. Atına atlayan Murtaza Ağa, kapkara kesilmiş bir yüzle birazıcık eğildi, yavaşça:

"Söyle ona," dedi, "çok öfkelenim inadına, ahmaklığına, kardaşı değil miyim, elbet de öfkelenirim. Söyle ona, Vali onu Hükümetin maaşlı başizcisi yapacak, ben onun total ayağına yeni bir ayak taktıracağım, eskisinden daha iyi olacak ayağı. Kara Hasan, eğer Ali kardaşımm gönlünü eder de evime gön-derirsen, ben de bu değirmeni alır sana veririm. Sen de bana taksit taksit ödersin. Bilirsin, ben sözümün babayiğidi bir kişiyim. Onu bu gece evde bekliyorum."

Değirmenden içeriye ok gibi süzülen kırlangıcı Kara Hasana gösterdi:

"Bak," dedi, "bak, şu kuşa bak, yavrularına yem getiriyor."

Atını sürdü.

206

11

Çocuklar kasabanın üst başındaki yamaçta, murt çalsının dibinde, bir Roma mezarının önünde aşık oynuyorlardı. Çirişiklerinin üstlerinde kurumuş çiçekleri daha dökülmemişlerdi. Çalılar, dikenler, otlar, baştan ayağa küçücük, düğme kadar, düğme kadar, sümüklüböceklerle apak kaplıydılar. Türlü türlü, kırmızı, mavi, yeşil, san, hepsi de güneşe gelince çakan, büyüklü küçüklü arılar, gürültülerle vızlayarak dalaşıyorlardı.

Aşık oyunu, koyunların, keçilerin, danaların aşık kemiklerinden çıkarılan kemiklerle oynanırdı. Bir biçim bir zar oyunuydu. Büyüklerin kumar aracı olan bu kemikler küçüklerin de oyun aracıydı.

Aşık Mustafa daha işe başlamadan:

"Neyine oynayalım?" diye sordu.

Öteki çocuklar bu soruya karşılık vermeye hazır değildiler. Çoğu kez çiğdemine oynarlardı.

"Çiğdemine," dedi Veysi çocuk. Daha sekizini sürüyordu ya, okula gitmiyordu. Ğnat etmişti, hiçbir zaman da o okul dedikleri şeye gidip, o mengeneye sıkışmayacaktı.

"Daha çiğdem çıkarmadık ki," diye onu yanıtladı Aşık Mustafa.

"Ğncirine."

"Ğncir nerede be?" diye sordu Mustafa. "Bakın dallara bir fek incir kalmış mı, üveyikler yemiş bitirmişler."

"Arısına."

207

Ğpliklerle bellerinden bağlanmış anlar sağlarında, sollarında uçuşuyorlardı.

"Ben ütülürsem bile," dedi Aşık Mustafa, "arılarımı vermem, kimsenin arısını da istemem. Bakın bakın," diye az ilerde uçan arılarını gösterdi. Her birisi parmak kadar, parmak kadardı, güneşe geldikçe de sapsarı, bir altın bilye gibi şavkıyıp sönüyorlardı. "Siz hiç böyle arılar yakaladınız mı, buralarda hiç böyle arı gördünüz mü? Bu arıları kimseye de vermem, bir kişiyi sokunca, hemencecik orada, hık dedirtmeden öldürüyor."

Tartışma uzun sürdü. Sonunda anlaştilar, kim ütülürse, ütenler onun sırtına binecekler, kara incire kadar gidip geleceklerdi. Bunu da Veysi hiç istemiyordu. Çünkü aşık oyununda şimdiye kadar bir kerecik bile olsun kazanamamış, bu çocukları sayısız, sırtında eşekler gibi taşımıştı. Oysa Veysi çocuk arı, kuş, sinek yakalamakta birinciydi. Şu kasabada onun üstüne bir avcı daha yoktu. Bir keresinde yaylada bir şahin yavrusu bile yakalamış, büyütmişti, şahin ona öylesine alışmıştı ki, nereye gitse, onunla birlikte onun bir kulaç üstünden uçarak oraya gidiyordu. Ne yapsa, bir çalıya, bir dala, bir duvara konup onu bekliyordu. Sonra bir gece onun şahini ortadan yitti gitti. Ne olduğunu, nereye gittiğini kimse bilemedi. Veysi çocuk

bütün kasabayı, kasabanın bütün yörelerini aradı taradı günlerce, kuşunu bulamadı.

Sonunda işi anladı, ya kuşu çalmışlar, ya da babası geceleyin şahini birisine satmıştı. Zaten babasını, o adamı hiç sevmezdi. Bunun üstüne de ona iyice bir düşman kesilmişti, büyümeyi bekliyordu.

Her zamanki gibi gene Veysi ütüldü, çocuklar onun sırtına teker teker binip kara incire kadar gittiler geldiler. Veysi güçlü, sağlıklı bir çocuktuydu ya, bu kadar çocuğu sırtında taşıyınca çok yoruluyor, kan ter içinde kalıyordu.

Oyun bitince arılarını dikenlerden, otlardan çözdüler, ellerine alıp uçurarak, çalılık yamaca yürüdüler, ellerinde sivri uçlu meşe köküşleri vardı, bunlarla çiğdem soğanlarını kolaylıkla çıkarıyorlar, şalvarlarının kocaman ceplerini bunlarla dolduru-yorlardı.

Topraktan çiğdem çıkararak, arılarını bağladıkları yerden çok uzaklara gittiler, bir dere aştılar, kuru pınarı geçtiler, bahar-

208

,ja bu pınarın çam oluğundan şakır şakır sular akardı, alıçlığa vardılar, burada bodur meşelerle alıçlar karmakarış bitmişti. Bundan sonra da gene bodur, yaban zeytinleri başlıyordu. Zeytinlikler arasındaki kuru derenin yamacında, şimdiye kadar görmedikleri incir ağaçları gördüler. Her incir ağacının üstü olmuş, her birisi yumruk kadar iri incirlerle doluydu. Çocukların hepsi her yerden incirlere saldırdılar.

Aşık Mustafa:

"Çok yemeyin, karnınız ağrır," dedi. "Kimseye de haber vermeyelim, arada sırada gelir yeriz. Bakın, bu ağaçları kuşlar da bilmiyor. Gagalanmış hiçbir incir yok."

"Yok," dedi Gülbahar kız.

O, hiçbir zaman erkek çocuklardan ayrılmıyor, kızlarınsa aralarına hiçbir zaman girmiyordu. "Çok da tatlı incirler, bal akıyor."

Karnlarını doyurduktan sonra yarın üstüne sıralanıp ayaklarını aşağıya sarkıttılar. Hepsi de şu aşağıdaki mahalleden olurlardı. Bu mahallenin bütün halkı da, toptan, kadın erkek, çoluk çocuk tarlalarda ırgatlık yaparlardı. En çok da pamuk tarlalarında çalışırlardı. Yakında bütün mahalle pamuk toplamaya aşağıdaki ovaya ineceklerdi. Çocuklar pamuk toplamayı çok seviyorlardı. Çünkü her pamuk tarlasında, pamukların arasında karpuz tevekleri, domates fidanları olurdu. Her tevekta beş on ballı karpuz, her domates fidanında da yüzlerce kırmızı domates... Çocuklar saldırırlar, domatesi, karpuzu kapışırlardı. Bir de kuş yuvaları olurdu pamukların dibinde, içlerinde küçücük yavrular, ya da palazlar...

Aşık Mustafa pamukta, geceleyin iş bitip de ırgatlar dinlenmeye çekilince sazını eline alır, onlara türküler söylerdi. Söyledikleri türkülerin bir kısmı belenmiş eski türkülerdi, bir kısmını da düpedüz kendi uydururdu. Bir Allah vergisi. Büyüyünce bir hak aşığı olacaktı, tıpkı Dadaloğlu gibi. Daha şimdiden saçı sakalı ağarmış aşıklarla karşılaşılıyor, bir o, bir yaşlı aşık söylüyor, hiç bile mat olmuyordu. Bir coşmaya, ardından da bir titremeye başlayınca, sözler ağzından şu pınarlardan akan çağıl Çağıl sular gibi boşanıyordu. Eşkiyalara da çok meraklıydı. Onlar üstüne çok türkü çıkarmıştı. Ğnce Memed üstüne de türküle-

209

ri vardı. Şu ölen dokuz eşkiya üstüne de üç ağıt yakmıştı ya, daha kimseye söylemiyordu. Hele dursundu hele, bu yıl pa_ mukta kalabalık çok olacaktı. Dağlardan, her şeyden çok türküyü seven insanlar ineceklerdi. Ğşte Aşık Mustafa da ilk olarak onlara söyleyecekti dokuz eşkiyanın ağıtlarını.

"On iki yeşil donlu adam," dedi Veysi. "On ikisi de biribirinin tıpkısı, gece yarısı gelmişler..." "Yalan," dedi Gülbahar. "Yalan," dedi Ğsmet. Mustafa susuyordu.

"Ğnce Memedi öldürememişler ki... Babam söyledi. Bilmiyorsunuz yani, benim babam bekçi. Görmediniz mi, nah bu kadar tabancası var, karnının üstüne asılı. Ğşte babam dedi ki... O

Ğnce Memed değil başkasıymış. Babam dedi ki, Ğnce Memede kurşun geçmezmiş, bes alındaki Peygamber mührü..." diye bilgisiyle övündü Fevzi. "Benim babam hem de bekibaşı... Boyu da aşağıdaki kavak kadar."

Oradaki bütün çocuklar, bir şey söylesin diye Aşık Musta-faya baktılar.

Aşık Mustafa, ciddi, kendine güvenmiş, türkü söyler gibi bir hal aldı, dudaklarını uzattı:

"Doğru," dedi, "o Ğnce Memed dedikleri kişinin, Ğnce Memed olmadığı doğru. O

başkasıymış. şimdi ben size bir şey söyleyeceğim ya, kimseye söylemeyeceksiniz."

Gözlerini teker teker herkesin üstünde gezdirdi, sonra da sesini alçalttı:

"Ğnce Memed, ölmemiş, yaralanmış. Alnında Peygamber mührü varmış, bu doğru, oradan yalnız kurşun geçermiş ona... Belki de oradan yaralanmıştır... Yaralandığı doğru, hem de gün gibi ortada. Geçen gece dağlardan bir Aydınlı Yörüğü geldi bize... Hiç kimseye söylemek yok.

Amcamlan fısır fısır, çok gizli konuşurlarken, ben uyumuşçuluğa vurdum, onlar ne konuştu-

larsa duydum. şimdi hepsini size anlatacağım. Eğer bir kimseye ağzınızdan bir tek söz

kaırırsamz, Yüzbaşı da bunu duyar, giderler yaralı yaralı Ğnce Memedi orada kıştırıp

yakalarlar, onu getirip pazaryerinde de asarlar, kellesini de kesip Ankara-ya, Mustafa Kemal

Paşaya yollarlar. Ğşte böyle Ğnce Memed Ali

210

Safay1 öldürünce dağa kaçmış. Ali Safa çok zalim bir adammiş. Köylüye kan ağlatıyormuş.

Ğnce Memed de onu gözbebeklerinin vurmuş, dağa kaçınca candarmalar ona pusu

kurmuşlar, Ğnce Memedi de vurup atından düşürmüşler. O atı da onu almış, dişleriyle

candarmaların arasından çıkarmış. Candarmalar ata kurşun yağdırmışlar ama,

vuramamışlar. O at afsunluymuş, ona hiç kurşun değmiyormuş. At da almış onu dağın

tepesindeki bir mağarasına götürmüş. ıkmış dağın kayalık doruğuna, oradan kişnemiş,

kişnemiş. Bir kanatlı ejderha inmiş bir ak bulutun içinden... At sevinmiş, onu mağaraya

götürmüş. Ğnce Memed ejderhayı görünce korkmuş. Ejderhadır, onun yaralarını kırmızı dilleriyle yalamış, dokuz tane, dokuz yalımdan dili varmış. O saatte hemen Ğnce Memedin yaraları iyileşmiş. Benim Yörük kocasından duyduğum bu. Yalan mı?"

"Hiç yalan olur mu," dedi Fevzi, "benim babam da duymuş bunu. Hiç yalan olur mu, Yörük kocasının bir yığın, nah bu kadar ak sakalı varmış."

"Sakalı bir kucaktı," dedi Mustafa. "O kadar sakalla insan hiç yalan söyler mi?"

Oradan kalktılar, dereyi geçip kireç ocaklarına vardılar. Orada çok tavşan yavruları olurdu.

Bir tanesini bir yakalarlarsa... Mustafa bir tanesini iki yıl önce yakalamış ve büyütmişti.

Tavşan büyüyünce amcası onu kesmiş de yemişlerdi. Mustafa da çok ağlamıştı. Amcası da tavşanı kestiğine köpekler gibi pişman olmuştu. Şimdi bir daha tavşan yavrusu yakalarsa

Mustafa, amcası onu hiç kesmeyecekti.

Kireç ocaklarına çıktılar. Bunlar yan yana kazılmış, yörelerine yarı yanmış yığın yığın ak taşlar atılmış derin kuyulardı.

Kuyulara yaklaşırlarken daha uzaktan burunlarına keskin bir koku geldi. Orada, oldukları yerde durdular beklediler. Yukardan esen ince yel dalga dalga kokuyu onlara getiriyordu.

Aşık Mustafa:

"Bulduk," dedi.

"Neyi?" diye sordu Fevzi.

"Neyi olacak," dedi Ğsmet. "Kel Eşkıyanın ölüsünü. Demek kireç kuyularına atmışlar onu."

211

"Ben korkuyorum, ben ölüden çok korkarım, dönelim, kaçalım," diye telaşlandı Veysi.

"Olmaz," diye kesin konuştu Aşık Mustafa. "Olmaz. Hepimiz hep birlikte oraya gideceğiz."

"Korkma Veysi," dedi Fevzi. "Biliyorsun, sen kendi gözlerinde görmedin mi, benim babamın tabancası var, hem de kocaman, hem de karnının üstünde asılı."

"Korkacak ne var," diye çıkıştı Mustafa, "sen erkek değil misin?"

"Haydi gidelim," diye kireç kuyularına yürüdü Gülbahar. "Dur sen kız!" diye bağırdı

Mustafa. "Böyle işlerde hep erkekler önde gider."

Önde Mustafa, arkada ötekiler, burunlarını tutarak kireç kuyularına kadar koşular. Bir

kuyunun başında durup baktılar.

"Burada değil," dedi Mustafa. "Arayalım." Karşıda kuyuların üstündeki çıplak düzlükte bir

sürü köpekle, bir sürü akbaba karşı karşıya durmuşlar bekliyorlardı. Köpekler kocaman

çoban köpekleriydiler, akbabalarsa yaşlı, uzun kanatlıydılar. Köpekler yerlerinden hiç

kıpırdamıyor, gözlerini akbabalara dikmişler tetikte duruyorlardı. Akbaba kalabalığına

arada bir, birkaç akbaba, büyük kanatlarını sallamadan yere iniyor, sekerek geliyor, akbaba

topluluğuna karışıyorlardı.

"Burada," diye bağırdı Veysi. "Bu ocakta. Burası çok kokuyor. Ölü görünmüyor ya, burası

çok kokuyor, burada."

Çocuklar o kuyunun üstüne toplandılar. Kuyudan çok koku geliyordu ya, kireç ocağını

ağızına kadar, silme mavi kelebekler doldurmuşlardı. Aşık Mustafa:

"Kel Eşkiyanın ölüsü burada," dedi bilgiç bilgiç. "Kelebekler, bir güzel çiçeklere, bir de iyi

kimselerin ölülerine çokuşur-lar."

Ocaktaki yüz binlerce, üst üste yığılmış uçan mavi kelebeklerden dışarıya, yukarıya bir ışık

yayılıyor, bütün yöreyi bir mavi, duman gibi aydınlığa boğuyordu.

Bir ara, bir hortumda yükselircesine kelebekler burgulana-

212

rak, ocaktan dışarıya uğrayıp gerisin geri indiler, çocuklar da bu sırada ölüyü görebildiler.

Ölü çırılçıplaktı. Kel, dazlak başın ortasında bir kan bulaşığı görülüyordu. Bacaklarından

birisi kopmuş ortalıkta gözüküyor, öbürü de soyulmuş, ortada bir uzun ve ak kemik

kalmıştı. Kel Eşkıyanın gözlerinden bir tanesi açık kalmış, canlı, alaycı çocuklara, az önce havaya uçan kelebelere, gökte dönen uç akbabaya bakıyordu.

Kelebekler inince Mustafa ocuklara:

"Haydi gidelim, çok kokuyor," dedi.

Aşağıya yorgun argın inip arılarını bağladıkları yerden aldılar. Mustafanın hiç keyfi kalmamış, suratı da asıldıka asılıyordu. Bağladığı çalıdan teker teker aldığı arılarının ipliklerini çözüyor havaya bırakıyordu. Öteki ocuklar da onun gibi yaptılar.

Mustafa arıları uçup gidince olduğu yere, çalının dibine çöktü oturdu. Yüzü sararmıştı, konuşamıyordu. Öteki ocuklar da onun gibi sararmış yüzlerle geldiler onun yanına sıralandılar. Onlar da ağızlarını açacak durumda değillerdi. Böylece aradan uzun bir süre geçti. Neredeyse ikindi olacaktı.

Sonunda Mustafa göğsüne düşmüş başını kaldırdı, gözleri yaş içinde kalmıştı. Kendini tutmasa hıkıracaktı. Sesi boğularak:

"Demek Kel Eşkıyanın kimi kimsesi yokmuş. Dedikleri doğruymuş, candarmalar da onu getirmişler buraya atmışlar." Sustu. Az daha konuşsa boşanacaktı. Biraz bekleyince kendine geldi: "Bu gece bu ölüyü köpekler yerler. Köpekler geceyi bekliyorlar. Gece olunca akbabalar uçup gidecekler, l de köpeklere kalacak."

"Sabaha kadar bekleyelim," dedi Fevzi. "Babamın bir tabancası daha var..."

"Bekleyemeyiz," dedi Mustafa, "ama bir Şey yapmalıyız."

"Ben artık ölüden korkmuyorum," diye kendi kendine sy-lenircesine konuştu Veysi. "O da işte, l gibi l işte."

"Onu köpeklere bırakmak olmaz."

"Olmaz," dedi Cemal.

Sustular, derin düşüncelere daldılar.

Mustafa:

213

"Akşam oluyor."

Ğsmet:

"Ne yapalım?"

Mustafa ayağa kalktı, ötekiler de onunla birlikte ayağa kalktılar.

"Ne yapalım, biliyor musunuz," diye konuştu Mustafa güvensiz bir sesle. Sonra daldı.

"Ne yapalım?" diye sabırsızlandı Cemal.

"Şu koyun damını görüyor musunuz?"

Hep birden, kireç ocaklarının biraz aşağısındaki dama baktılar.

"Ölüyü oradan şimdi alabilsek, oraya götürebilsek..."

"Allooooş," diye hep birden bağırarak oraya koştular. Önce Mustafa, ardından Veysi, onların ardından da ötekiler ocağın dibine indiler, kelebeklerin arasından zorla ölüyü seçebildiler.

"Çıkarabilir miyiz?"

"Benim belimde bir kocaman kıl örme var," dedi Cemal. "Belki on kulaç. Benim anam..."

Ağzına burnuna kelebekler doluyordu. Eliyle kelebekleri kovdu. "Benim anam beni ipsiz hiçbir yere göndermez. Şimdi anladım." Beline dolanmış ipi dönerek açtı, Mustafaya verdi:

"Ölüyü bağla," dedi, "biz de dışarıya çikalım, oradan çeker çıkarırız."

O kadar heyecanlıydılar ki, burunları bu korkunç kokuyu bile duymuyordu.

Ölüyü sürüyerek koyun damına getirdiklerinde gün batmış, karanlık kavuştu kavuşacaktı.

Kapıyı bir iyice orada buldukları telle muhkem bağladılar. Akbabaları bırakan iri, azgın

köpekler gelmişler, kıçlarının üstüne oturup gözlerini koyun damının kapısına dikmişlerdi.

Çocuklar onlara aldırmadılar, istedikleri kadar beklesinler. Gece iyice bastırmadan, bir koşu

evlerini buldular. O akşam hiçbirisi ne bir lokma yemek yiyebildi, ne de bir damla uyudu.

Daha tanyerleri ışımadan koyun damının altındaki sakızlık ağacında toplandılar. Ğlk önce Veysi, kucağında sakız gibi, sabun kokan iki apak patiska çarşıafla gelmişti. Çarşıafları, telgrafçının dul karısı Kadriye Hanımdan çalmak o kadar kolay olmamıştı. Veysi çarşıafların yerini, kadının uyuduğı odayı, evlatlık

214

kızın yattığı yeri iyi biliyordu. Eve de kolaylıkla, bir kedi gibi çit çıkarmadan girdi, gel gör ki, kahpe feleğın ettiğı oyuna bak, Kadriye Hanım uyumuyordu. Veysi, bir insan uyuyor mu uyumuyor mu soluk alışlarından bilirdi. Geceleri biraz hırsızlık ettiğı, yiyecek bir şeyler aşırıldığı için soluk alıp verişlerin ustası olmuştu. Öylesine bir soluk dinleme ustasıydı ki Veysi, bir insanın düş gördüğünü, düşünde de neler gördüğünü soluk alışlarından bilebilirdi...

Kadriye Hanım hiç uyumuyor, düşünüyordu. Veysi onun soluk alışlarından ne düşündüğünü de biliyordu ya, ayıptı, kimseciklere söylenmezdi. Veysi evin küçücük balkonuna sinmiş bekliyordu. Yani, şimdi şu mikrop karı uyumazsa ne olacaktı, Kel Eşkiya kefensiz mi kalacaktı, zaten fika-ranm kel başına gelmeyen kalmamıştı... Ama sonunda da mavi kelebekler onun üstünü örtmüşler, onun ölüsünü köpeklere, akbabalara, yılanlara çıyanlara yedirmemişlerdi. Küçücük küçücük mavi kelebekler, her birisi mine çiçekleri kadar, ufacı-cık... Çünkü, neden, çünkü Kel Eşkiya, anası ne söylüyordu, hak aşığı imiş. Bir elinde saz, birisinde de mavzer, mavzeri hiç kullanmamış... Hep saz çalar, türkü söylemiş dağlarda. Karıncayı bile incitmemiş. Öyle bir sesi varmış ki, o türkü söyleyince dağlar taşlar, kurtlar kuşlar dile gelir, bütün kızlar da, onun kel başına bakmayıp, ona karasevda bağlarlarmış. Bu Kel Eşkiya öyle bir ermiş olmayıp da başka birisi olsaydı, bu kadar kelebeğın o çukurda ne işi vardı, her birisi de ipil ipil, ışık gibi yanan mavi kelebeğın... Hiç böyle kelebek görülmüş müydü, şu dünyada? Ğşte böyle bir adam olan Kel Eşkiya kefensiz kalmamalıydı. Yaaa

Allahım, diye, sindiği yerden ellerini göğe açarak yalvardı Veysi, şu mendebur, erkeğe doymaz kariyı bir uyutuver. Yarın çarşafların çalındığını anlar anlamaz Kadriye Hanım teyze, kıyamet kopacaktı ya, varsın kopsun. Utanmadan da Veysi-nin üstüne atacaklardı çarşaf hırsızlığını. Mahallede de herkes onu belki de ilk olaraktan savunacaktı. Söyleyin, söyleyin, söyleyin bakalım, Veysi çarşafı ne yapacak, şeker değil ki yesin, para değil ki alsın.. Sabaha karşı, az önce, dalmış gitmiş Veysi Kadriye Hanım teyzenin soluğunu dinleyince, az daha sevincinden uçacaktı. Hemen çamaşır sandığına koştu. Sandığı açar açmaz da yüzüne ılık

215

bir dağ elması kokusuyla sabun kokusu çarptı. Ya Allah, dedi kendi kendine, şu Kel Eşkiya senin bir iyi, ermiş kulunsa turuncu gül, mavi menekşe işlemeli, ha, kelebeklerin her birisi mavi, mor birer menekşeye benziyordu, çarşafardan geçsin elime. Ve elini uzatır uzatmaz, eli koskocaman bir gülün üstüne geldi. O çarşafı çekti aldı. Bir kedi gibi sessiz, rahatlıkla merdivenin korkuluğundan kayarak indi, avlu kapısının altında, her zaman yatarak geçtiği bir açıklık vardı, oradan, elindeki çarşafı yere değdirip kirletmeden kaydı, sakızlık ağacının altına geldi. Çarşaftaki öteki işlemeyi araştırdı alacakaranlıkta el yordamıyla, onlar da mor menekşeydi. Her şey iyiydi ya, burada tek başına ödü kopuyor, koyun damından yana da hiç bakamıyordu. Şu çocuklardan bir tanesi gelseydi, her şey o zaman daha kolay olur, iki kişi olunca daha az korkarlar, belki de hiç korkmazlardı. Gittikçe korkusu artıyordu. Neredeyse, bir çıtırtı duysa tabanları yağlayacaktı.

Arkasında bir patırtı duyunca, hemen kulakları dikildi, kaçacaktı ki, gelen karartının Gülbahar olduğunu anladı. Onu yolda karşıladı. Kız soluk soluğa kalmıştı. Elinde kocaman, kiloluk bir kolonya şişesi tutuyordu. Ağacın altına geldiler. Ortalık ışıdı ışıyacaktı. Yakından bakınca, her bir şeyleri çocuk gözleri seçebilirdi.

"Ne o elindeki Gülbahar?"

"Hiç," dedi Gülbahar, "kolonya."

"Nereden kaldırdın?"

"Nazlı Ablanın çeyizinden. Onda böyle on beş tane kolonya daha var. Kokuyor, üstüne serperiz."

"Ben de ona kefenlik buldum, yolda gelirken..."

"Güzel mi?"

"Çok güzel," dedi Veysi, "işlemeli. Ğyi ki düşürmüşler. Ben de yolda gelirken..."

"Ben hiç bulamadım, ben hırsızladım," diye üzüntülü bir sesle konuştu Gülbahar.

"Olsun. Böyle hırsızlık hırsızlıktan sayılmaz, kıymeti yok," dedi Veysi. "Bütün ölümlere kolonya dökerler, bizim eşkıyamız neden kolonyasız kalsın."

Bu sırada birisi oflayarak poflayarak yokuşu çıkmaya uğraşıyordu.

216

"Kim var orada?" diye korkulu bir sesle sordu gelen insan.

"Ben varım," dedi Veysi, "Bir de Gülbahar."

"Buraya gelin, getiremiyorum, yoruldum."

Veysi:

"Cemal, sen misin?" diye sordu. "Sen burada kal," dedi Gülbahara. Aşağıya indi.

Cemal, bir hasırı ucundan tutmuş sürüklüyordu. Bir elinde de bir kazma vardı.

Az sonra da Fevzinin sesi duyuldu. Onlar hasırı ağacın altına getirmişlerdi ki Ğsmetle

Mustafa da geldiler. Ardından da Fevzi gözüktü. Fevzinin elinde de kocaman bir sabun kalıbı vardı. Ğsmet de bir kürek bulmuş getirmişti. Mustafa da bir orak taşıyordu elinde, bir kürekle birlikte.

Tanyerleri ıştırken çocuklar, önce kireç ocaklarının oraya gittiler. Bütün kireç ocakları

ağızlarına kadar, menekşe menekşe, ıslayan, sırtları ıslak kelebeklerle dolmuştu. Oradan aşağıya koyun damına indiler. Akbabalar, kartallar koyun damının üstüne konmuşlar, kanatlarını düşürmüşler, kartallar bir yanda, akbabalar öbür yanda karşı karşıya durmuşlar bekliyorlardı. Köpeklerse koyun damını çevirmişler, yan yana kışlarının üstüne oturmuşlar, gözlerini de damın duvarlarına dikmişlerdi.

Mustafa:

"Buraya boş yere geldik. Önce mezarı kazmalıydık."

"Ölüyü götürelim de mezarlığa öyle kazarız," dedi Fevzi. "Hem mezarlığın yanında su da var. Ölüyü yıkarız da. Ben bir kalıp sabun getirdim."

"Bir gören olursa ya..."

"Görsünler," dedi Ğsmet. "Mezarlıkta ölü olur. Görseler ne derler ki..."

Uzun tartıştılar, Mustafa sonunda ötekilerin isteklerine uydu, koyun damının kapısını açar açmaz öylesine bir koku çarptı ki onlara, hepsi birden sersemlediler. Gülbahar hemen yetişip ölünün üstüne çeyizlik kolonyanın yarısını boca etti. Ölüyü bir anda dışarıya çıkardılar. Kolonyanın, açık havanın etkisiyle koku azıcık eski gücünü yitirdi. Akbabalar, kartallar, köpekler ölüyü gördükleri halde yerlerinden kıpırdamadılar. Oysa çocuklar, ellerinde taş, sopa onlara karşı tetikte ve hazırlıklıydılar.

217

Ölüyü hasırın üstüne yatırıp mezarlığa kadar y getirdiler. Bu arada Gülbahar, ölünün üstüne serpe serpe kolonya şişesini bitirdi. Kel Eşkiyayı getirip mezarlığın yanındaki bir hendeğe, çalılarının altına yatırdılar. Onlarla birlikte, köpekler, akbabalar, kartallar da gelmişlerdi.

Köpekler gene koyun damındaki gibi kışlarının üstüne oturup ölünün yöresine hal-

kalandılar. Kartallar, akbabalar, ağır ağır sekerek, kocaman kanatlarını gerip mezarların arasına indiler. Kartallar bir yana, akbabalar bir yana çekilip beklediler.

Mustafa:

"Murt alı sı kesmeye gideceğiz. Kim benimle gelecek, kim burada kalıp ölüyü bekleyecek?"

Gölbahardan başka hepsi Mustafayla birlikte gitmek istedi.

"Veysi, sen Gölbaharla burada kal, ölüye de iyi mukayyet olun. Köpekleri, kuşları yaklaştırmayın ona," diye Mustafa buyurdu.

Murtluk kireç ocaklarının az üstünden başlıyor, Akarcaya, çam ormanlarına kadar gidiyordu. Mustafa bu işleri iyi biliyordu, az bir sürede bir mezarlık murtu biçti. Her çocuk kucağında bir kucak çalıyla mezarlığa döndüler. Kartallar, akbabalar, köpekler daha yerlerinden kıpırdamamışlar, oldukları yerlerde öyle duruyorlardı. Çalıları üst üste koydular, çok koyu yemyeşil bir yığın oluştu oracıkta, mezarların arasında. Murtların keskin kokusu neredeyse ölünün kokusunu bastırıyordu.

Murtu getirdiklerinden dolayı kıvançlıydılar. Burada hiçbir ölü murt çalı sı gömülmezdi,

Fevzi:

"Bunu iyi yaptık," dedi. "Murtsuz ölü ölüden sayılmaz. Kel Eşkıyanın ölüsü ölü gibi ölü. Bir de yıkamalıyız."

Mustafa:

"Olmaz," diye diretti. "Nerede buluruz kazanı, suyu ısıtmak gerek... Olmaz. Yapamayız. Üstelik de camide yıkamamız gerek onu."

"Mezarlıkta da olur," dedi Fevzi. "Evlerde de yıkanır ölü."

Ortalık karıştı, her ağızdan ayrı bir söz çıkıyordu. Ölüyü yıkamak mı, ya da yıkamamak mı üstüne bir türlü anlaşamıyorlardı. En sonunda gene işi Aşık Mustafa kestirdi attı:

"Size soruyorum," dedi. "Ğsterseniz en bilgili hocaya gidin"

218

sorun, şehit olan ol kişileri yıkamanın hiç gereği yoktur. Yüce Tanrının melekleri, o mübarek

kişiyi yıkayıp pirüpak eylemişlerdir. Söyleyin bakalım, Kel Eşkıya şehit değil midir? O şehit değil de o kireç ocağındaki onun üstünü örten kelebekler, hem de mavi, hem de ufacık ufacık, hem de ipil ipil... Nedir öyley-

rt/t

ser

Aşık Mustafa bunları söyleyince akan sular durdu. Bunun üstüne karşı gelebilecek sözü kim söyleyebilirdi ki... Fevzi somurtmuş, elinde kocaman bir kalıp sabunla az ilerde, şaşkın, kalakalmıştı.

"Peki, ya duasız ölü gömülür mü?"

Mustafa soğukkanlı, dingin:

"Duayı ben okurum," dedi. "Benim bildiğim dua kadar duayı kim bilebilir ki... Ben şimdi Kel Eşkıyaya duayı okuyup, onun ruhuna gönderiyorum. Haydiyin şimdi bir mezar yeri bulalım da kazalım."

Bu da uzun süren bir tartışma konusu oldu. Sonunda mezarlığın ortasındaki dut ağacının altını seçtiler, ama orasının toprağı kurumuştur, taş gibi sertti. Kazmak zor oldu. Mezarı kazıp bitirdiklerinde kan ter içinde kalmışlar, yorgunluktan kıpırdayacak halleri kalmamıştı. Ölüyü ağacın dibine getirdiler, Kadriye Hanımın turuncu güllü, mor kelebeklere benzeyen menekşe işlemeli çarşafına sardılar, onu incitmeden, yavaşça mezara indirdiler, üstüne de murt çalılarını yumuşacık yumuşacık serdiler. Sonra da toprakladılar. Ağacın altında taptaze, uzun bir toprak yığını oluştu.

"Durun, bekleyin," diye koşmaya başlayan Fevziyi ister istemez beklediler. Fevzinin dönmesi uzun sürdü. Mezar taşlarına oturdular. Fevzi elinde boyu kadar bir salkımsöğüt fidanıyla döndü.

"Kökünden çıkardım," dedi. "Bu kurumaz. Hele derin gömersek hiç kurumaz."

Buna sevindiler. Elbirliğiyle derin bir de çukur kazdılar mezarlığın başucuna.

"Ben bu salkım sgd büyüyünceye kadar, her gün gelir sularım da," dedi Gülbahar.

"Ben de her gün Glbaharla birlikte gelirim," dedi Veysi.

219

"Bu salkımsgt büyüyünce de kelebekler gelirler üstüne konarlar," diye onlara katıldı Aşık Mustafa.

Çocuklar bir süre mezarın yöresinde sessizce durdular Mustafa, dudakları kıpır kıpır, dua okur gibi bir şeyler yaptı Ortalıkta hiçbir ses yoktu, bir arı vızıltısı bile duyulmuyordu.

Ortalığa apaydınlık bir güneş okmş, iki ocuk eli büyüklüğünde masmavi, kanatlarının uçları yaldızlı bir kelebek de karşıdaki mezar taşının bu yanında sıcaaktan kavrulmuş bir çiçeğin dalma konmuş, kanatlarını durmadan açıp açıp kapatıyordu.

Sonra ocuklar, bir mezara, bir biribirlerine baktılar, ardından da hep birden, "Allooooş," diye bir sevinç çığlığı koyverip kasabaya doğru koşmaya başladılar. "Allooooş, allooooş!"

Onların bu şakıyan sevinç çığlıklarını duyan köpekler kaçıştılar, kartallar, akbabalar, geniş, ağır, kanatlarını açarak havalandılar.

220

12

ukurovadaki köy evleri genellikle sazlarla kamışlardan, bir de cilpirti dedikleri çalılardan kurulur, huğ denilen bu evler dikdörtgen biçiminde, uzunlaması en çok yirmi beş, otuz adım, enlemesi on adımla on beş adım arası olurdu. Yan duvarları ka-mışsa, kamışlar, uzatılmış kalasların üstüne dikine dizilirdi, it-se, dikilmiş kazıkların arası ince cilpirti çubuklarıyla rlrd. Duvarın ykseklėđi iki buçuk metreden fazla olamazdı. Kamış çitlerin de, cilpirti çitlerinin de içi toprakla kalınca sıvanır, bu sıvaların üstü de Hemite dağı yörelerinden getirilmiş mavi, sarı, yeşil, kırmızı topraklarla boyanır, süslenirdi. Huğların st çoğunlukla

sazlarla örtülürdü. Yalnız çok zengin insanların evlerinin, o da çok seyrek, duvarları taştan örülür, damları da çinkoyle, kiremitle örtülürdü. Bu yörede yalnız Talip Beyin iki katlı konağının duvarları taş, damı kiremit, pencereleri de camlıydı. Ve bu konak düz ovanın ortasında apak parıldayarak yeni dikildiğinde uzun bir süre dillerde dolaşmış, salt bu konağı görmek için uzak köylerden, dağlardan meraklı konuklar gelmişlerdi.

Bu yöre köylülerinin Anavarza altından Kozana, Kadirli altına, oradan Osmaniye, oradan da Ceyhana kadar evlerinin kamışları, sazları yalnız Akçasazdan elde edilebilirdi. Akçasaza da Türkmen Beyi Talip Bey sahip çıkmış, Akçasazın her yanına eli tüfekli, boğa aletinden kırbaçlı bekçiler koymuştu. Gereksinimleri olan köylülere Akçasazın kamışlarını, sazlarını satıyor, dediklerine göre de sandıklara kese kese altın dolduruyordu.

221

Akçasaza sahiplendiği gibi Anavarza ovasının büyük bir kısmına da sahip çıkıyordu. Bu ovada yilkı yilkı atları, koyun, tosun, inek sürüleri yayılıyordu.

Ovanın her yıl bir kısmını Yöröklere satıyor, her nasıl ediyorsa bazan ikinci yıl, bazan da birkaç yıl sonra sattığı yerleri zorla onların ellerinden geriye alıyordu.

Bu ovada Talip Beyin elinden çekmeyen kalmamıştı ya, Homanlı Yörök obasının başına gelenler bin beterdi. Bu oba çoktandır yerleşmek istiyordu. Koyunu keçisi, sığırı, atı, devesi bol, çok zengin bir obaydı. Derlerdi ki, Homanlı Beyinin çadırının direği som altındandır.

Bunu ovada gözleriyle görenlerin olduğu da söylenirdi.

Ğşte Talip Bey bu aşirete sahip çıktığı topraklardan bir kısmını sattı. O nasıl sattı, tapucu Zülfü ne yaptı, bunu kimse bilmiyor, yalnız birkaç yıl sonra başlayan yargılamada Homanlı obası bütün toprağı yitirdi. Obanın elinde avucunda hiçbir şey kalmamıştı. Neleri var neleri yoksa, hepsini satıp satıp parasını Talip Beye vermişlerdi. En soylu atlarını, develerini, sürülerini, kilimlerini, keçelerini, ta dededen kalma işlemeli, sedef, gümüş, altın kakmalı

beşiklerini bile satmışlardı. Evlerinde neleri kalmışsa onu da mahkeme, avukat parası olarak vermişler, ipipullah sivri külâh kalmışlardı.

Oba dağılmamıştı ya, çok perişan olmuştu. Eğer dayanışmayı, geleneğini daha yitirmemiş öteki Yörük obaları olmamış olsalardı, Homanlı oymağı çoktan dağılmış, ya da açlıklarından kırılmış gitmişlerdi. Ovada Talip Beyin adamlarının dayağını yememiş köylü mumla aranacak kadar azdı. Akçasaza girdin, yat boğa aletinden kırbacın altına, Talip Beyin toprağına bastın, gir Talip Beyin konağının yanındaki özel hapisanesine de orada gözlerin ışılayarak, üç gün üç gece aç kalaraktan, tuzlu su içerekten kal da aklın başına gelsin. Bu Talip Bey dayak faslında zaptiyeden de, candarmadan da bin beter bir kişiydi.

O sabah, erkenden, kasabaya Talip Beyin öldürülme haberi geldiğinde kimsenin bu habere pek inanası gelmedi. Onu, o kartal gibi adamı kim öldürebilirdi ki... Onun yüzlerce koruyucu silahlı adamı, dokuz oğlu, şu kadar akrabası vardı. O, devlet

222

I

içinde devlet, hükümet içinde hükümetten de daha güçlü hükümetti.

Öğleye doğru her şey açık seçikti ve gerçekten Talip Bey öldürülmüştü. Ğnce Memedden başka da kim öldürebilirdi bu Anavarza kaplamı Talip Beyi? Talip Bey de Ğnce Memedin eliyle öldürülünce kasabanın beli kökünden kırılmıştı. Böyle kaplan gibi bir beyi de öldüren Ğnce Memed çetesiyle artık başa çıkılamazdı. Ne Hükümet, ne de bir şey... Koskocaman düveli muaz-zamayı yenen ordu bile gelse Ğnce Memedle başa çıkılamazdı.

Ğnce Memed dün gece, tanyerleri ışıırken, on bir tane tepeden tırnağına ak libaslar giymiş kişisiyle Talip Beyin köyüne gelmiş, hepsinin de altında birer kır at ki, Köroğlunun Kıratı örneği, ellerinde Alaman filintası gıcır gıcır, ay ışığında parlayan... Heybeleri fişeklerle, bombalarla dolu... On iki ak libaslı adam basmışlar köyü, Talip Beyin adamlarının ellerinden

silahlarını alıp, onları muhkem bağlayarak domuz topu etmişler. Sıra konağa gelmiş, teslim ol, ya Talip, demişler. O da, ben teslim olmam, demiş, yiğit adam, Osmanlı adam, kurşuna kurşunla mukabele etmiş. Dokuz oğlu, Ğnce Memed adını duyar duymaz, korkularından çükleri düşüp, elleri başlarının üstünde hemen orada konaklarının önünde Ğnce Memede teslim olmuşlar. Ğnce Memedir, "Ey arkadaşlar," demiş, "benim sizinle hiçbir davam olamaz, benim davam Talip Bey dedikleri kan içici zalim-len. Şimdi sizin ikinizi geri bırakıyorum, gidin, onu bana yakalayıp getirin, çünküleyim ki ben, soylu Beyimiz Talip Beyi, ne kadar zalim, ne kadar ırz düşmanı, her ne kadar şu ovada zorla ırzına geçmediği güzel kadın bırakmamışsa da ben onu öldürmeyeceğim. Eğer o teslim olmaz, böyle direnirse, ben de onu öldürmek zorunda kalacağım. Çünkü bana kurşun geçmez, bense onu eleğe çeviririm. Eğer siz de gider geri gelmezseniz, onun iğvasma uyup da, ben de şu domuz topu ettiğim kardeşlerinizi ve hem de adamlarınızı, akrabalarınızı toptan gözbe-beklerini oyarak öldürürüm," demiş. Çocuklar da gitmişler babalarının yanına, böyle böyle demişler. Talip Bey gene teslim olmamış. Ğnce Memed de bağırmiş, "Konağı gaz döküp de yakıyorum," diye. Talip Bey de, "Yak ulan," demiş, "senin gibi bir Puştun elinden öleceğime, konağımın içinde yanarım onurum-

223

la ölürüm, daha iyi. Çık ortaya da, çık ortaya da seni göreyim bre Ğnce Memed," diye bağırmiş. "Çık ortaya da, bakalım sana nasıl kurşun geçmiyormuş, bir anlayalım." Bunun üstüne Me_ meddir, ak libaslar içinde, bir mermer direk gibi gelmiş avlunun ortasına dikilmiş, her bir yanından ışıklar fışkırıyor, ortalığı onun ışıkları apaydınlık ediyormuş. "Buyur Bey, yüksek bir huzuruna geldim," demiş, "başla taramaya beni." Talip Beydir, bir tarak kurşunu onun üstüne boşalmış, o da bağırmiş, "Al Talip kurşunlarını," bedeninden aldığı beş kurşunu da Talip Beye atmış. Ne yapsın Talip Bey, bu işe çok şaşırmiş ama gene de

ateş etmeyi sürdürmüş. Ğnce Memedir, artık sabrı tükenmiş, "Yakıyorum konağı" diye bağırmış. Çocuklardır, hileyle Talip Beyin yanına yaklaşmışlar, onu kısıvrak yakalayıp Ğnce Memede getirip teslim etmişler. O da ortaya bir ateş yaktırıp, yere bir kazık çaktırıp ucunu kılıç ucu gibi sivriltilmiş, Talip Beyi evladü eyalinin gözleri önünde kazığa geçirmiş. Talip Beydir çok zarılamış, gözlerinden kanlı yaşlar dökmüş. Öldürün beni, hemen öldürün, diye yalvarmış. Öldürün de beni evladü eyali-min karşısında bana bu kötülüğü etmeyin.

Öldürmemişler, o kazıkta, güneşin altında, üç gün üç gece inlemiş durmuş. Su istedikçe tuzlu su, yemek istedikçe gene tuzlu su vermişler. Talip Bey tam ölecekken Ğnce Memed gelmiş, tabancasını çekmiş, onun her iki gözünü de kurşunlamış. Koskocaman Türkmen Beyi Talip Bey de işte böylece rahmeti rahmana kavuşmuş.

Talip Beyin Ğnce Memedce bu biçimde öldürölme haberi, gelen haberlerin hepsi tıpatıp doğru olmasa da, her haberde az da olsa bir gerçek payı vardı. Bu haberler, bu sefer yalnız Murtaza Ağayı korkudan çıldırtmamış, öteki Ağaları, Beyleri de, en çok da o soğukkanlı görünen, her şeye gülüp geçen tapucu Zül-füyü can telaşına düşürmüştü. Talip Beyi öldüren Ğnce Memed bile olmasa, daha kötüsü, o, neyin nereden geldiğini iyi biliyordu. Tez elden asayışı düzeltmeli, şu canileri ortadan kaldırmanın yolları bulunmalıydı. Kasabada herkesten önce kolları o sıvamış, Murtaza Ağayla işbirliğine geçmişti. Telgraflar çekiyor, mektuplar yazıyor, Kaymakamla, Yüzbaşıyla konuşuyor, önüne gelenden düşüncesini soruyordu. Bu Ğnce Memed artık çok olmuştu, ortadan kalkmalıydı.

224

Hemen, o sabah öğleye kadar, daha haber bütün çıplaklığıyla yayılmadan beş kişilik bir delege oluşturdular. Delegeler o gün yola çıkacaklar, trene binip Ankaraya gidecekler, Ğnce Memedi, onun ülke için nasıl bir çıban başı olduğunu Ğçişleri Bakanına bir bir anlatacaklardı.

Murtaza Ağa bu durumdan dolayı çok mutluydu. Önüne gelene:

"Nasıl, nasıl?" diyordu. "Herkesin canı herkes için kıymetli. Pezevenk Zülfünün kendi canı canken bizimki pathcandı. O zaman gözleri bebeklerinden kurşunlayan, Beyleri kazıklara oturtan Ğnce Memed bir çalı kakıcı, masum bir köylü çocuğuydu. Ğş kendi canına gelip dayanınca, işbirliği yaptığı Talip kar-daşı kurşunlanınca derakap Ankaraya heyet, kendi de başında... Oooh... Gitsin bakalım."

Beş kişilik heyetin içinde başta Taşkın Halil Bey, avukat Kozanoğlu, emekli yargıç Hüdai Bey, Türkmen Beyi Kaplanoğ-lu Halis Bey de vardı. Başta Zülfü, bunlar ağzı laf yapan dirayetli kişilerdi. Ne yapar ederler, elleri boş dönmezler, en azından bir alay askerle şu Torosların üstüne bir hışım gibi yürürlerdi. Dağda eşkıyaları olan Ağalar, Beyler, eğer adamlarını kayırıyorlar, seviyorlarsa, onları artık Toroslardan başka yere göndersinler, hiç olmazsa bir süre için izlerini yitirttirsinlerdi.

Bu arada Murtaza Ağa birkaç kere değirmene daha gitti, Topal Ali yoktu. Nereye gittiğini değirmenciye söylememiştir. Ğşte şimdi şapa oturmuştu. Bu anlatılanların yarısı bile doğruysa, Zülfü bile can telaşına düştüğüne göre durum gerçekten vahimdi, sıra kesinlikle ona gelmişti. Şu alay gelinceye kadar canını saklayacak bir yer bulabilseydi. Aaah, Topal Ali, aaaah! O, Ğnce Memedin her huyunu suyunu biliyordu...

Çarşıda bir ara Molla Duran Efendiyi gördü, o tilki adam ona görünmemek için saklanmak istedi. Murtazanın hiç gözlerinden kaçır m, vardı, hemen onu saklandığı dükkandan çıkardı. Molla Duran Efendinin, bu dünya kurnazı, Camiyül Ezherde okumuş bu dünya allamesinin bile, dünya yansa vurdumduymazın bile yüzü sapsarıydı. Konuşurken sesi titriyordu.

Onun koluna girdi, çarşayı çıktılar, konuşa konuşa köprüye aşağıya indiler.

"Ne yapacağız?"

"Vaziyet feci. Çok acıdım haline Talip Beyin. Hem kazığa çakmışlar konağının içinde, hem de gözlerinin önünde evladü eyalinin, gencecik kızlarının, gelinlerinin üç gün üç gece ırzlarına geçmişler."

"Ğntikam, intikam, intikam alıyorlar ayak yalınlar bizden..."

"Biz böyle olur da, gece gündüz biribirimizin kuyusunu kazarsak elbet de alacaklar. Biz birlik olmazsak... Ali Safa Bey öldürüldüğünde hepimiz senin gibi, soylu bir gayreti, Karadağlıoğlu Murtazanın güttüğü gayreti gütseydik, belki de şimdi, şu anda Talip Bey böyle feci bir şekilde öldürülmez, yanımızda olurdu."

"Gözbebeklerinden vurmuş. Bu vaziyet bu işin Ğnce Meme-din işi olduğuna hiçbir şüphe bırakmıyor."

"Evet, evet, evet," diye kaşlarını çattı Molla Duran Efendi. "Evet insanları gözbebeklerinden kurşunlamak o kafirin huyudur, zavallı Abdi Ağayı da böyle öldürmüştü, değil mi?"

"Böyle..."

Ğkisi de düşünceye dalmışlar, kendilerini düşünüyorlar, bu işin altından nasıl kalkacaklarını hesap ediyorlardı. Ankara bu eşkıya işini ciddiye almıyor, kös dinliyordu. Niçin ciddiye alsınlar, tehlikede olan kendi canları değildi ki...

Molla Duran Efendi başını kaldırdı, Murtaza Ağanın yüzüne baktı, bir şey soracak gibi oldu vazgeçti. Aynı hareketi birkaç kez daha yapınca Murtaza Ağa:

"Sor," dedi, "ne soracaksın, Molla Duran Efendimiz?"

"Şeyi soracaktım..."

"Neyi?"

"Hani şu Topal Ali meselesini... Dünden bu yana çarşıda, kasabada, şu Talip Bey haberi gelinceye kadar bu konuşuluyordu. Sen gitmişsin de Topal Alinin ayaklarını öpmüşsün,

yalvarmış yakarmışsm, çiftlikler vaat etmiş, konaklar yaptırarak olmuşsun ona..."

"Doğru," dedi Murtaza Ağa. "Sana hayatını bağışlayan bir adama, sen ne vermezsin ki, Hocam?"

Topal Aliyi, onun izciliđini, Ğnce Memede dűřmanlıđını/

226

onun Ğnce Memeden daha niřancı, daha yiđit, daha yűrekli, becerikli bir kiři olduđunu bire bin katarak ona da bir daha anlattı.

"Biz bir bűyűk kusur iřledik, Hocam, ona karřı, ve kendimizi bađıřlatamadık. O çok onurlu bir zat. Adamođlu adam o... Bir gűn kendimizi, kusur iřlediđimiz űz bir kardeşimiz zata kendimizi bađıřlatabilirse ne mutlu bize."

Deđirmen olayından sonra nereye gitse, kimi gűrse Aliden sűz açma fırsatını kaçırmıyor, kendi hakkındaki bu kanatlı, iyi sűzleri duyar da imana gelir diye, onu gűklere çıkarıyordu.

"Demek Topal Ali Efendi bűyle bir insan? Ben zatlariyla hiç muřerref olamamıřtım. Ne yazık..."

"Yazık, yazık," dedi Murtaza Ağa.

Bu sırada onlara doğru koşarak birisi geliyordu. Gelen delikanlı çok heyecanlıydı.

"Műddeiumumi Bey gűnderdi beni. Ğlle de Murtaza Ađayı bul getir, dedi. Durum çok nazik, amanın iki eli kandaysa da hemen bana yetiřsin."

"Demek durum bu kadar nazik..."

"ok nazik, çok nazik," dedi delikanlı.

"Demek durum bu kadar nazik, birlikte gidelim seninle Molla Duran Efendi. Zatının yűksek tecrűbelerinden műstefit oluruz."

Birlikte Savcılığın yolunu tuttular.

Savcı ak bıyıklı, okűk avurtlu, dalgalı ak saçlı, zayıf, gırtlak kemiği dışarıya fırlamış orta

boylu birisiydi. Ğnsan ona baktığında ilk olarak gırtlak kemiğini, sonra da uzun boynuyla kırışık içinde kalmış alnını görürdü. Her zaman sinirli, telaşlı bir hali vardı ve çabuk çabuk konuştuğundan söylediklerinin bir kısmı hiç anlaşılmaz, bir kısmı da zor anlaşılırdı.

"Ğyi ki çabuk geldiniz Beyler," diye konuştu Savcı. Odasındaki kanepelerin üstüne çökmüş dokuz kişiyi gösterdi. Bunlar yaş sırasına göre kanepenin üstüne sıralanmış oturmuşlar, ellerini de dizlerinin üstüne koymuşlar, gözlerini karşıdaki Atatürk resminin gözlerine dikip öyle kalakalmışlar, hiç kıpırdamıyorlardı. Hepsinin de elmacık kemikleri çıkıktı. Az çok birbirleri-ne benziyorlardı. Hepsi de buğday benizli, büyük kulaklıydı.

227

"Ğyi ki, iyi ki çabuk geldiniz. Yoksa vaziyet nazik ve vahim. Çok vahim. Bu Beyler bir arzuhal getirdiler, bendeniz bunu kabul edemezdim. Hayatı memuriyetimde böyle bir şey gelmedi bendenizin başına... Bu kasaba çok tuhaf bir yer... Güya babaları Talip Beyi Ğnce Memed değil de başkaları katletmişler... Ben de onlara olamaz böyle bir şey, dedim, babanızı Ğnce Memed nam canı ve şaki katletmiştir, bundan başkasını biz mahkeme olarak kabul edemeyiz. Bu kasaba, hayatı memuriyetimde gördüğüm en acayip yerdir. Muhterem Beyefendilere rica ediyorum ki babanızı kanunen Ğnce Memedden başkası katlemez, anlamak istemiyorlar sözlerimi... Acayip, acayip, acayip..." Bundan sonra konuşmasını o kadar çabuklaştırdı ki, kimse bir şey anlayamadı. Soluk soluğa sözlerini bitiren Savcı: "Ğşte hal ve keyfiyet bu minval üzeredir Beylerim, Ağalarım," dedi. Tilki gözleriyle bulanık, biraz şakacı, biraz da kendisiyle alay eden, babacan, dünyaya boş veren, bıkmış biri gibi Murtaza Ağaya baktı.

Murtaza Ağa her şeyi anlamıştı:

"Başınız sağ olsun kardaşlarım," dedi.

Ötekiler hep bir ağızdan:

"Sağ ol, sağ ol," diye toparlandılar.

Murtaza Ağa yüzüne ağlamsı bir hal vererek:

"Yandı yüreğimiz, kökten yandı Anavarza kaplanı Talip Beye. Demek onu da öldürdü, o kan içici canavar, demek Talip Bey gibi bir kaplana da kıydı! Vay kafir vay! Demek onu da gözbebeklerinden vurdu, vay alçak vay! Üzülmeyin çocuklar, kardaşlarım, benim acılı oğullarım. Bilirsiniz biz Talip Beyle kardaştan da ileriydik. Kasabaya gelir de beni görmez olur muydu hiç! Hiç üzülmeyin oğullarım, bundan sonra artık sizler benim oğularım."

Atmm üstünde, soylu kır atının üstünde onun bir kasabaya girişi vardı, Arabistan çöllerinden boşanmış bir kaplan sanırdın. Öyle dimdik, kırbaçlı eli sağ dizinin üstünde, gözler ilerde, göğüs kabarık... Sizler de tıpkı babanıza benziyorsunuz. Başımız sağ olsun. İnşallah her biriniz o babayiğidin, o dünya soylusunun yerini doldurursunuz. Ve dolduracaksınız.

Çünküleyim ki göl yerinden hiçbir zaman su eksik olamaz. Bir de Ğnce Memed işini... O Anavarza kaplanını öldü-

reni...

228

Büyük oğul epeydir yutkunuyor, bir şeyler söylemek istiyor, ama Murtaza sözün arkasını bırakmıyordu ki...

Sonunda büyük oğul canını dişine takarak Murtaza Ağanın sözünü keserek konuştu:

"Bizim babamızı Ğnce Memed öldürmedi ki..." dedi.

"Ne? Ne, sen ne diyorsun ne?"

"Bizim babamızı öldüren Ğnce Memed değildir. Biz babamızın katilini biliyoruz. Bütün Anavarza yazısındaki köylüler de biliyorlar."

"Olamaz, olamaz, Ğnce Memedden başkası olamaz. Kanunen yasaktır. Biz hemen bir heyet hazırlayıp, Ğnce Memedin tenkili için Ankaraya gönderdik bile. Bu hadise, Anavarza kaplanı Talip Beyin öldürülmesi üzerine..."

"Babamızı Aslan köylülerle Yörükler birleşip öldürdüler. Katiller ortalıkta dolaşip duruyorlar. Saklanmıyorlar, kaçmıyorlar bile."

"Kaçmazlar, kaçamazlar, niçin kaçsınlar, çünkü Anavarza kaplanını onlar öldürmemişlerdir. Çünküleyim ki o kan içici Ğnce Memed öldürmüştür. Başkası olamaz, kanunen yasaktır. Ğlle de Anavaıza kaplanı babamızı alelade bir köylü öldürdü demekte ısrar ederseniz pişman olursunuz. Pişmiş aşı soğuk su katmayın, hazır heyetimiz Ankara yolundayken. Ğnce Memed işi hallolunduktan sonra biz o köylülerin de, Yörüklerin de icabına bakarız. Değil mi, Müddeiumumi Bey?"

"Olur efendim, arz edeyim efendim. Siz bu arzuhali mevki tatbik koymayın efendim. Doğru arz ediyorlar kendileri... Murtaza Ağa Beyefendileri, kendileri... Ben size arz etmedim mi daha önce, Ğnce Memeden başkası bu ovada, bu dağlarda, yani Çukurovada bugünlerde, kendileri ifna edilinceye kadar, hiç kimse, hiçbir insanı öldüremez. Muhterem babanızı da Ğnce Memed kendileri katleylemişlerdir. Meselenin tatbik biçimi, muhterem pederinizin kaçırılması biçimi, kendilerinin kazığa oturtulup gözlerinden kurşunlanması, muhterem ve kıymetli babanızın katli şekli gösteriyor ki babanızı Ğnce Memed katletmiştir. Anavarza kaplanı ve de muhterem..."

"Babamızı gözlerinden kurşunlanmamışlar ki..."

"Olamaz," diye ayağa kalktı Murtaza Ağa," olamaz! Çün-

229

kuleyim, alınan istihbarata göre babanız, Anavarza kaplanı Talip Bey gözlerinden katledilmiştir. Bu da yalnız Ğnce Memed nam caninin işi olabilir."

"Böyle bir fiili yalnız be yalnız Ğnce Memed işleyebilir."

"Yok," dedi heyecanla büyük oğul, "yok. Babamızın ölüm biçimi başka, durum da, çok rica ederim anlatayım da... Çünkü bu iş böyle kalırsa, çok büyük hadiselere sebebiyet verilecektir."

Ben bu çocukları, akrabaları, obamız köylülerini zor zapt ediyorum. Ben olmasaydım, bugün çoktan kan gövdeyi götürmüştü. Biz çok kuvvetliyiz ya, Aslan köyün köylüleri de, Aydınli Yörüğü de çok yürekli, gözü kanlı insanlar."

Bundan sonra, ister istemez Murtaza Ağa sustu, büyük oğul da olayı olduğu gibi anlatmaya başladı. Başta Aydınli Kerem, Aslan köyden Kürt Zaro, Kısacık Hacı, Deli Kenan, daha üç kişi Talip Beyin yolunu günlerce bekleyip onu pusuya düşürmüşler Kozan yolunda, öldürmemişler, onu Akçasaz bataklığının en kuytu, insan ayağı basmamış, kaplan giremez, zincarından, ağacından, kamışlarından gök görünmez bir yerine götürmüşler, çok da yalvartmışlar. Önce bir kulağını kesmişler, arkasından burnunu, sonra da kollarını... Göğsünün derisini yüzmüşler. Dudaklarına, gözlerine bir şey yapmamışlar. Gözleriyle olanı biteni görsün de, diliyle yalvarmış diye... Sonra kazığa çakmışlar, ondan sonra da Talip Beyi yarı canlı oradaki söğüt ağacının en sağlam dalma ayaklarından çırılçıplak asmışlar. Bütün bedenine de bal sürmüşler, arılar, sinekler çokuşsun-lar da, onu ölmeden yiyip bitirsinler diye.

"Bizim Ğnce Memede ne düşmanlığımız vardı ki babamızı böyle öldürsün?"

"Ali Safa Beyin ne düşmanlığı vardı ki onu gözlerinden kurşunlasın?" Murtaza Ağa içini çekti. "Vah Talip Bey vah, insan soyu canavar olmuş da bizim haberimiz yok..."

"Ğşte bu sebepten bizim arzuhalimiz mevkii muameleye konacaktır. Eğer bu kasabada bu işi başaramazsak Ankaraya, Adalet Vekaletine kadar gidip meseleyi en büyük merciye arz edeceğiz. Yoksa çok kan dökülecek, Anavarza ovasında sonu gelemeyecek bir muharebe başlayacaktır, eğer hükümet babamızın katillerini bulup asmazsa..."

230

"Babanızın katili Ğnce Memedir."

"Değildir," diye kesinlikle konuştu büyük oğul.

Murtaza Ağa sıkışmıştı. Bu dokuz ahmak oğul bir çuval inciri neredeyse berbat edeceklerdi.

Ğmdat ister gibi orada susup kalmış Molla Duran Efendiye baktı, ona bir de, konuş, diye, gizlice çimdik attı.

"Dur Murtaza Ağam, dur," dedi Duran Efendi usulca.

"Ne durması be kardaş!" diye inler gibi bir ses çıkardı Murtaza Ağa. "Önce Ğnce Memedin yakalanma yalanı, şimdi de bunlar, Ankaraya çıkacak yüz bırakmadı bizde. Şimdi ben ne bok yiyeyim ben!"

"Sus!" dedi Molla Duran Efendi. "Dirayetli Müddeiumumimiz her şeyin üstesinden gelirler, her belanın altından kalkarlar."

Bu sırada yargıçlar girdiler odaya, arkasından da Yüzbaşıyla Asım Çavuş. Savcının odası gittikçe doluyor, ayakta duracak yer bile bulamıyorlardı son girenler.

Yüzbaşı Savcıya bir selam çaktıktan sonra:

"Muhterem Müddeiumumi Bey, Belediye Reisimiz sizi orada bekliyorlar, hepimizi daha doğrusu. Kaymakam Bey ve öbür zevat da gelecekler."

Murtaza Ağa buna çok sevinip hemen ayağa kalktı. Molla Duran Efendiye de kaldırdı.

Molla Duran Efendi çember sakalını sıvazlayıp bir an düşünerek:

"Siz gidin, ben sonra gelirim," dedi, sonra da onun kulağına eğilip: "Nasıl olsa siz orada uzun kalacaksınız. Ben sonra gelirim. Ben dönünce öyle zannediyorum ki her şey bir miktar yoluna girmiş bulunacak."

"Çabuk gel Molla Duran Efendi."

"Mümkün mertebe."

Ötekiler de cümbür cemaat Belediye yoluna düştüler.

Belediyenin salonu geniş, oturacak yeri de çoktu. Kaymakam da çoktan gelmiş, orada onları bekliyordu. Kardeşleri görünce onların hepsini sert sert bakarak, tepeden tırnağa teker teker

süzdükten sonra:

"Başınız sağ olsun Beyler," dedi. "Sizin babanızı feci bir şe-

231

kilde öldüren Ğnce Memed bizim de düşmanımızdır, yani Cumhuriyetimizin de... Merak etmeyin, çok yakında o Ğnce Memed nam sergerdenin cesedi bu kasabada halka teşhir edilecektir. Ali devletimize başkaldıran hiçbir sergerde dokuz yüz yıldır payidar ve muvaffak olamamış, Selçukiler ve Osmanlılar, şimdi de son Türk Devletinin sığındığı Anadoludaki asil kanlı Cumhuriyetimiz Ğnce Memed denilen sergerdenin hakkından gelecek, asil babanız Türkmen beyi, Anavarza kaplanı Talip Beyin de intikamı pek yakında alınacaktır."

"Babamızı Ğnce Memed öldürmedi, Aydınlı Kerem, Kürt Zaro, Kısacık Hacı, Deli Kenan, daha başkaları onu kaçırarak işkenceyle öldürdüler."

"Ya onu gözlerinin bebeğinden kim kurşunladı?"

"Doktorla Müddeiumumi Bey otopside de göreceklersiniz ya, babamızda hiçbir kurşun yarası yok. Kurşun yarası almamış bir insan nasıl olur da gözbebeklerinden kurşunlanır? Ğsterseniz şimdi gidip görelim, olduğu yerde asılı duruyor, gözleri faltaşı gibi..."

Tartışma uzun sürdü, kardeşler diretiyorlardı babalarını Ğnce Memedin öldürmediğinde. Babalarını öldürenler Aydınlı Yö-rükleriyle Aslan köylülerdi. Yukarda adları verilen kişiler, babalarını yüzlerce kişinin gözleri önünde kaçırıp büklüğe götürüp işkenceyle öldürmüşlerdi.

"Olamaz," dedi Kaymakam.

"Olamaz," dedi Yargıç.

"Ben her şeyi bütün teferruatıyla tetkik ettim, olamaz," dedi Savcı. "Onlar Ğnce Memedi Aydınlı Kerem olarak görmüşler. Bu Ğnce Memed bir şeytan, bir cin taifesi... Her an başka bir dona giriyor. Bizi de aldatmadı mı?"

"Aldattı," diye onu onayladı Yüzbaşı. "Ğnce Memed diye biz Kara Osman çetesini yok ettik."

Büyük oğul sonunda öfkelen-di:

"Siz beni deli mi sanıyorsunuz?" diye bağırdı. "Ben de yarın Ankaraya gidiyorum. Babamın da ölüsü o bataklıkta, ben dönünceye kadar öyle gözleri faltaşı gibi açılmış kalacak. Merak etmeyin, bizden başka da babamızın yerini kimseler bulamayacak."

232

"Ğnce Memeden öğreniriz yavrum," diye güldü Murtaza

. Onun ardından da ötekiler hep birden gülüştüler.

Bu sırada da içeriye yorgun argın, asık bir yüzle Molla Duran Efendi girince herkes sustu, bütün başlar ona çevrildi.

Molla Duran Efendi tecvitli sesiyle:

"Beyler," dedi mübarek çember sakalını sıvazlayarak, "zannediyorum ki Ğnce Memed işinde sizler bir sonuca vara-mamışsınızdır."

"Talip Beyin muhterem oğullan katil Ğnce Memed değildir diye diretiyorlar. Bu şekilde de bizim bütün planlarımız altüst olmuş bulunuyor," diye üzüntüsünü belirtti Murtaza Ağa.

"Üzölmeyin Kaymakam Bey," dedi aptes alır gibi kollarını sıvarken Duran Efendi. "Ortada bir yanlışlık olacak. Delikanlı Beyler yanılıyorlar. Kul olan yanılır, bes Allah yanılmaz.

Peygamberimiz Efendimiz demişler ki..." Peygamberimiz Efendimizin dediğinden vazgeçti o anda. "Boş bir oda var mı burada?" diye de sordu.

Belediye Başkanını ayağa fırlatarak yandaki bir odanın kapısını açtı, "Buyurun," dedi.

Oğullar hemen oturdular. Yüzleri allak bullaktı.

Molla Duran Efendi öne uzanıp boynunu bir leylek boynu gibi de uzatmıştı. Sağ elindeki tespihini hızla çekiyordu.

"Ulan deli misiniz siz?" dedi. "Öyle ne ısrar edip duruyorsunuz? Ulan aklınız mı yok sizin?"

Ulan hepten söndürecekmiş ocağımı Anavarza kaplanı Talip Beyin." Kolunu birkaç kez

daha çemredikten, aptes alır gibi yaptıktan sonra: "Size," dedi, "birkaç küçük sualim var, doğru cevap vermeniz sizin menfaatinize olur."

"Buyur," dedi büyük oğul.

"Bir, babanız Aslan köyden, daha ergen altı kızın ırzına, kızları adamlarına kaçirttıp geçti mi, geçmedi mi?"

"Geçti," dedi büyük oğul.

"Kızları da adamlarıyla sonradan evlendirdi mi evlendirmede mi?"

"Evlendirdi."

"Bu duruma çok kızan Aslan köylü Hurşit Ağayı Akçasaza

233

götürüp orada işkenceyle, kulağımı, burnunu, hayasını keserek öldürdü mü öldürmedi mi?"

"Öldürdü."

"Ğşte şu Müddeiumumi babanızı bu beladan kurtardı mı kurtarmadı mı?"

"Kurtardı."

"Demek bu Müddeiumumi sizin dostunuz?"

"Çok para alır ama, gene de dostumuz."

"Peki, Yörükleri perişan edip, donlarına kadar babanız onları soyup, sattığı tarlaları bir hilesini bulup, ellerinden geri aldı mı almadı mı?"

"Amenna aldı," dediler, oğulların dokuzu da dokuz yerden.

Molla Duran Efendi gözlerini belertmiş, korkunç bir hal almış, tespihli sağ elini beline dayamıştı.

"Şimdi asıl mühim sualime geliyorum." En küçük oğulu gösterdi. "Sen kalk ayağa bakalım.

Kalk ve gelip karşımda dur."

Delikanlı kalktı onun karşısına dikildi. Epeyce de utangaçtı, yüzü kıpkırmızı kesildi. Usuldan

da terliyordu.

"Söyle bakalım, sen evlendiğinde, dünya güzeli bir kızla, baban kaç gün düğün dernek yaptı?"

"Yedi gün," dedi utangaç delikanlı yere bakarak.

"Düğüne bütün Çukurovanın Ağalarını, Beylerini çağırdı mı?"

"Çağırdı."

"Birkaç ay sonra da baban, senin güzel karını elinden alıp yedinci karısı yaptı mı?"

"Yaptı," diye fısıldadı, kıpkırmızı, oluk oluk terleyen yüzünü gizleyerek delikanlı.

"Sen de kendini Anavarza kayalıklarından aşağıya atmaya kalkmadın mı, tam sen kendini uçuruma fıldırıp atarken bu," büyük oğlu gösterdi, "bu da seni kolundan tutmadı mı, sen de bundan dolayı ona ateş etmedin mi?"

Durdu, soluğu taşmıştı. "Git yerine otur," diye buyurdu delikanlıya.

Delikanlı da ayağı ayağına dolanarak gitti yerine bir külçe gibi çöktü.

| 234

"Şimdi babanızın sizlere yaptıkları üzerine birkaç sorayım mı? Çünkü babanızın size yaptıklarını, aramızda kalsın, siz benden de, şu koca ovadakilerden de, şu dağlardan da çok daha iyi bilirsiniz, sorayım mı?"

"Sorma," dediler.

"Gördünüz, az önce çarşıdan geldim. Bütün çarşı neyi konuşuyor, biliyor musunuz? Sizi konuşuyor. Sizin babanızı, sonunda onun yaptıklarına, insan aklı almaz zulümlerine dayanamayıp, Akçasazm büküne götürüp onu işkenceyle öldürdüğünüzü konuşuyorlar. Şu anda çarşıda sizin Talip Beyi bağırtı bağırtı büklüğe götürdüğünüzü gören tam yirmi kişi dolaşüyor. Yirmisiyle de konuştum. Şimdi söyleyin bana, babanızın katili Ğnce Memed mi, Aydınlı Kerem mi?"

Oğullar susmalarını sürdürüyorlardı, başlan yerde.

"Şimdi ben dışarıya çıkıp, ortada bir yanlışlık olduğunu, on iki ak libaslı kişiyi, başlarında Ğnce Memed, sizin de gördüğünüzü söyleyeceğim."

Dışarıya çıktı, haziruna her şeyi anlattı. Oğullar da onun arkasından geldiler ve herkes onları yürekten, şen şakrak, sevinç içinde kutladılar.

"Bu gece bizde misafirsiniz," dedi Duran Efendi. "Allah bin rahmet eylesin, mekanı nur olsun, Peygamber Efendimiz onu şefaatten mahrum etmesin. O ki iyi kimselerden, ermiş gibi bir adamdı, Allah indinde şehit olmuştur. Son Türk Devletinin temel direklerinden birisiydi, Allah ona bin rahmet eylesin. Benim de canı azizim ve de içtiğimiz su ayrı gitmeyen bir güzel dostumdu. Ol sebepten bu gece siz baba dostunuzun evinde misafir kalacak, yarın da Müddeiumumi ve Doktorla Akçasaza gidip zabıt tutacaksınız. Belki sizinle birlikte muhterem Karadağlıoğlu Murtaza Ağa Beyefendi de gelirler."

Ve işi mutlu bir sonuca bağlayıp Belediyeden cümbür cemaat çıkararak soluğu Nazifoğlunun lokantasında aldılar. Bu gece bütün masraflar Murtaza Ağadandı. Elbirliğiyle bir vartayı daha atlatmışlardı ve Ğnce Memed delegeleri de Ankara yolunu tutmuşlardı. Murtaza Ağa çok mutlu olacaktı, hem de çok mutlu, şu Topal Ali işini de bir halledebilseydi. Ama yakında hiç

235

i

kimseye bir gereksinme kalmayacaktı, bir alay asker Ankara-dan Toroslara doğru yola çıkınca...

Ertesi sabah Hamza Dayının otomobiliyle Savcı, Doktor, Candarma Komutanı, bir de Murtaza Ağa yola çıktılar. Candar-ma Komutanı gitmek zorunda değildi ya, bu olayı çok merak etmişti. Bir de bu Ğnce Memed canisinin cinayetlerini, cinayeti işleyiş biçimlerini

görmek, teker teker incelemek istiyordu.

Çiftlikle kasaba arasındaki toprak yol, bugünlerde hava kurak gittiğinden epeyce iyiydi.

Otomobil de her zamanki huyundan vaçgeçip bozulmadığından çabuk vardılar. Molla Duran

Efendinin evinden erken uyanıp atlarına binen oğullar çoktan yerlerine ulaşmışlar, konağın

avlu kapısında durmuşlar onları bekliyorlardı.

"Bir kahvaltı yapalım da öyle gidelim vaka mahalline," dediler.

Yukarıya çıkıp hazırlanmış kahvaltıyı hemencecik yaptılar. Aşağıda herkesin bineceği atlar

hazır bekliyordu. Atlara bindiler, Akçasaza yöneldiler. Tam öğle sıcağında girdiler Akçasaza.

Sık çalılarda görülmemiş irilikte örümcekler, çalıdan çalıya büyük örümcek ağlarını

germişler, köşeye çekilmiş avlarını bekliyorlardı. Koskocaman sarıca arı petekleri dallara

asılmışlar, asıldıkları dalları, o kadar iriydiler ki, çökertmişlerdi. Yolda her adım başında

oradan oraya akan kara, yeşil, mor, kırmızıya çalan boz yılanlarla karşılaşıyorlardı. Her

yandan kuş sesleri, onları görünce havalanan kuş kanatlarının şapırtıları geliyordu

kulaklarına. Dallarda, havada, çalılıklarda yüzlerce biçim biçim kuş yuvaları, havada uçan

cins cins kuşlar... Savcı bu bataklıktan epeyce ürkmüştü ya, epey de kıvançlıydı. Ğkide birde

de yanındaki Yüzbaşıya:

"Ne harikulade ve korkunç," diyordu.

Bir ara sık, yüksek bir kamışlığa düştüler, Savcı artık buradan hiç çıkamayacaklarını

sanarak dehşete uğradı. Bereket ki oğullar, büklüğü çok iyi biliyorlardı da, kamışlıktan

kolaylıkla ve çabucak çıktılar, az sonra da bir açıklığa geldiler. Küçük bir alan taptaze

incecik, yeşil bir çimenle kaplıydı. Çimen öylesine ince, taze bir yeşildi ki, sanki az önce

topraktan fışkırıvermişti. Düzlüğün ortasında kaim, görkemli, dalları yöreye yayılmış bir

söğüt ağacı yükseliyordu. Gündoğusundaki uzun, yatık, kalın dalında da çırlıçiplak, uzaktan

kapkara gözüken bir insan asılıydı. Başı topraktan üç karış yukardaydı. Söğüte yaklaşınca

bir arı, sinek uğultusuyla karşılaştılar. Ölüye tepeden tırnağa, üst üste arılar çokuşmuşlar, ölünün teninden iğne ucu kadar gözükür bir yer bırakmamışlardı. Talip Beyin bir tek, ela gözleri sonuna kadar açılmış, şaşkınlıkla, hayretle öyle bakıyorlardı. Gözlere değil arı, bir tek sinek bile konmuyordu.

"Rahmetli babanızı oradan indirin," dedi Savcı. Bir süre oğullardan hiçbirisi bu anlı, sinekli babaya yaklaşmadı. Ölüye sıvanmış arılardan başka, bir arı kümesi de, tıpkı arı oğul verir gibi ölünün yöresinde uğuldayarak dolaşıyorlardı. Balarıları, eşekarısı, sarıca, kara, kırmızı, alaca arılar, türlü türlü, hiç görülmemiş arılar karman çorman olmuşlar, azgılaşmış, kaplan kesilmiş her birisi, uğuldayarak söğüdü sarmış dolaşıyorlardı.

Onlarla birlikte ölüyü götürmeye gelen çiftlik adamları tedbirli gelmişler, arıcıların bal keserken kullandıkları elek başlıklardan getirmişlerdi. Başlarına onları takıp söğüte yürüdüler, bir süre arıların içinde kalıp bocaladıktan sonra ölüye varabildiler. Ve ölüyü söğütten alıp çıplak bir atın sırtına attılar.

Çiftliğe ölünün üstünde oğul veren, uğuldayan arılarla girdiler. Orada onları yakın köylerden gelmiş, gelip yolun kıyısına sıralanmış, büyük çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın erkek meraklılar kalabalığı bekliyordu.

Tutanağı orada, Talip Beyin konağında tuttular. Tutanakta, Talip Beyin her iki gözünden de kurşunla vurularak öldürüldüğü, öldürüldükten sonra da kulaklarının, burnunun kesildiği, sonra da üzerine bal sürülerek Akçasaz denilen nam mahalde bir söğüt ağacına asıldığı yazılıydı. Doktor daha birçok şey, bilimsel birçok terim kullanmıştı. Bu tür, gözlerden kurşunlayarak öldürmenin, bu ovada ve hem de Toroslarda, yalnız be yalnız bir kişinin, Ğnce Memed nam eşkiyanın marifeti olduğunun da eklenmesi unutulmamıştı.

Konakta av etlerinden, gerçekten de hiçbir yerde yenemeyecek kadar lezzette pişirilmiş yemeklerini yediler, gün daha kavuşmadan da kasabaya ulaştılar. Kaymakam, Belediye

Başkanı ve öteki zevat rakı sofralarını kurmuşlar, çiftlikten gelecek

236

237

konuklarını bekliyorlardı. Hemen masaya çöküp Talip Beyin şerefine içmeye başladılar.

Yüzbaşı her kadehe asıldıkça:

"Feci, feci bir manzaraydı," diyordu da başka bir şey demi-yordu. "Ben de o kan içici Ğnce

Memedi... Tıpkı... Aynı..."

Murtaza Ağaysa sevinçten uçuyordu. Bugün büyük bir iş başarmışlar, işte Savcı, işte Doktor,

işte köylüler, Talip Beyin de aynen Abdi Ağa, Ali Safa Bey gibi gözbebeklerinden

kurşunlandığını görmüşlerdi. Eğer Belediye Başkanının söylediği bir söz onun midesini

bulandırmamış olsaydı, bu sevinci belki de bir hafta sürecekti.

"Rica ederim Reis Bey, lütfen bir daha söyle."

"Efendim, senin Topal Aliyi Molla Duran Efendi çağirtmiş, büyük paralar vererek onu

kendisine başmuhafız tutmuş."

Murtaza Ağanın sevinci iğne sokulmuş bir balon gibi sönu-verdi. Hemen kalkıp Molla Duran

Efendiye gitmek istedi ya, bunu da yapamadı. O gece o kadar içti ki, herkesin, özellikle Molla

Durannın ikiyüzlülüğü, kalleşliği hakkında o kadar konuştu ki sonunda onu kimse

dinlememeye başladı. O da bunu anlayınca azıttıkça azıttı.

Gece yarısına doğru artık kendinden geçmiş Murtaza Ağa, kollarına girmiş iki adamın

yardımıyla, ayaklarını sürükleyerek evine gidiyordu.

Talip Beyin çiftliğine gidenler otomobile biner binmez Molla Duran Efendi de hemen evine

koşmuştu. Adamlarına:

"Çabuk," diye bağırdı, "bana Topal Aliyi bulun, yerdeyse de gökteyse de bana onu hemen

bulacak getireceksiniz. Ğzciler başı Topal Aliyi. Kara Hasanın değirmeninde diyorlar. Orada

değilse Kara Hasan onun nerede olduğunu bilir. Söyleyin ona Topal Aliyi bana kulağından tutup getirsin. Söyleyin ona, hemen şimdi Topal Aliyi ondan isterim. Hemen şimdi."

Aradan bir saat geçmemişti ki Kara Hasan Topal Aliyi almış gelmişti.

"Buyur Efendi," dedi, "izciler başı Topal Ali budur."

Molla Duran Efendi sedirde oturmuş, gözlerini yummuş, tespihini çekiyordu. Usulca gözlerini açtı. "Topal Ali mi dedin?"

238

"Topal Aliyi istemişsin, ben de zatınıza onu getirdim."

"Ėyi, gelsin bakalım."

Elindeki doksan dokuzluk tespihi Topal Aliye doğru salladı, "Ali, gel otur şuradan bakalım."

Karşısındaki ceviz sandalyayı gösterdi. Değirmenci Hasana da, "sağ ol Kara Hasan, sen de git," dedi.

Hasan hemen dönüp giderken Ali de vardı sandalyaya çöktü, dizlerini kavuşturup iki elini de çok saygılı üstüne koydu.

"Rahat otur," dedi Molla Duran Efendi.

Ali birazıcık kıpırdandı.

"Bre Ali, ocağın batmaya, senin izciliğini anlata anlata bitiremiyorlar. Hele Murtaza Ağa seni yere göğe koyamıyor, Topal Ali kardışım diyor da başka bir şey demiyor. Bir de Ėnce Med senin can bir düşmanmmış, bre Ali, nasıl ettin de öldüre-medin onu? Senin gibi bir adamın fendi, öylesi dünkü çocuğu havada yer, değil mi?"

"Öldüremedik Efendi..."

"Niçin, neden?"

"O çok yüreklidir Efendi."

"Ya sen?"

"Onun yanında biz kimiz Efendi..."

"Ona kurşun geçmez diyorlar. Sen de buna inanıyor musun?"

"Ėnanıyorum Efendi. Onu Kırkgöz Ocağının Anacık Sultanı afsunlamış, Efendi. Bir de ben kendi gözümle gördüm, onda yıldırımın içinden çıkmış ateş gibi yanan, bakınca gözleri kör edecek kadar kamaştırıran bir taş var."

"Ne işe yararmış o taş?"

"O taşı üstünde taşıyanlara kurşun değmezmiş, değse de geçmezmiş. O taşı, yani yıldırım taşını üstünde taşıyanları kılıç kesmez, ateş yakmaz, su götürmezmiş."

"Tevatür," dedi Molla Duran Efendi. "Sen buna inanıyor musun?"

"Herkes inanıyor."

"Ben böyle zırvalara inanmıyorum dersem, ne dersin?"

"Sen bilirsin, sen de nefesi taşı eriten ulularımızdan bir büyük hocasın."

239

"Estağfurullah... Ėnce Memed mi iyi nişancı, sen mi?" "Karşılaşmadık hiç, karşılaşırsak ya Allah ona verir, ya bana..."

"O seni nasıl etti de öldüremedi, o kadar çok istediği halde?" Ali güldü:

"O daha dünkü çocuk, bizimle aşık atamaz, cebinde yıldırım taşı da olsa..."

"Anladım. Onun yakında işi tamamdır, ne olursa olsun. Ama köylüler onu çok tutuyorlarmış. Onu bir ermiş, keramet sahibi büyük bir alim seviyesinde yükseltmişler. O bu kadar iyi adam mı?"

"Ėyi bir adam."

"Ėyi bir adam da seni neden öldürecek, hem de on bir tane çocuğunu öksüz bırakacak?"

"Ben ölümü hak ettim de..."

Molla Duran Efendi tespihini hızlı hızlı çekmeye başladı, biraz şaşırmış, çenesini öne uzattı,

birkaç kez lahavle dedikten sonra sakalını birkaç kez de sıvazladı:

"Demek sen ölümü hak ettin, nedenmiş ki o?" "Onun başına bütün bu belaları ben sardım.

Onun izini sürerek Abdi Ağaya yakalattım." "Ha, ha, ha, hikaye malum." "Ğşte böyle

Efendi." "Ğnce Memedi çok mu seversin?" "Çok severim, hem de canımdan ileri." Ali!"

"Buyur Efendi." "Ben seni çok sevdim." "Sağ ol Efendi."

"Şimdi sen benim yanımda çalışacaksın." "Senin yanımda çalışırım Efendi."

"O Murtazanm sana yaptığı ayıp, gayri insani bir hareket. Önce seni giyindirip kuşattı, sonra

da elbiselerini elinden alıp/ ayak yalın başı kabak dışarıya attı, öyle mi?" Topal Ali başını

önüne eğip sustu.

"Sonra da üç gün üç gece değirmene gelip yalvardı, ayaklarının altını öptü. Sen de onunla

tenezzül edip konuşmadın."

240

Ali, üzgün, başını kaldırdı, hızla tespihini çekmekte olan Molla Duranın gözlerinin içine

baktı:

"Konuşmadım, konuşmak elimden gelmedi, dilim tutuldu."

"Benim yanımda çalışmak için ne istersin Ali?"

"Bir fötür şapka ilk önce. Bir de takım elbise. Bir çift de kundura... Ondan sonra da soylu bir

al at. Bir de Alaman filintası, bir de sapı fildişinden, yepyeni, menevişlenen toplu bir tabanca.

Giyitlerin parasını hemen şimdi isterim. Aylık olarak da sen söyle, on bir çocuğum var dağda,

getiremiyorum, ne verirsen çalışırım, senin vicdanına kalmış."

"Benim vicdanıma kalmışsa iş kolay," diye gülümsedi Molla Duran Efendi, elini kuşağının

altına soktu, oradan eski, yıpranmış, koskocaman bir cüzdan çıkardı. "Şu parayı al Ali,"

dedi, "çarşıya git kendine, çocuklarına, karına istediğini al. Bu parayı deftere yazıyorum.

Sonra azar azar maaşından keserim."

"Sağ ol Efendi."

Parayı alan Topal Ali önce şapka satan adama gitti, öteki şapkamn tıpkısı olan bir şapkayı aldı. Sonra kumaşçıya, oradan terziye gitti. Terziye ısmarladığı takımın pantolonu külot olacaktı, tıpkı süvari subaylarımın pantolonu gibi. Ardından da kunduracı Cafer Ustayı buldu. Cafer Usta onun ayağına baktı baktı:

"Ben bu ayağa nasıl kundura yaparım?" diye kendi kendine söylendi.

"Köşker nasıl postal yapıyorsa, sen de öyle bir çift çizme yapacaksın."

"O köşker..."

"Sen de ünü bütün Çukurovayı tutmuş bir kunduracısın. Ferasetin elinden hiçbir şey kurtulmaz."

Cafer Usta tepeden tırnağa onu şöyle bir süzdükten sonra, yüzü güldü:

"Sen," diye sordu, "ünlü izciler başı Topal Alisin, değil mi?"

"Ben Topal Aliyim," dedi Ali.

"Öyleyse sana bir çift çizmeyi yaparım, hem de seve seve." Kağıtlar çıkardı, ölçüler aldı, hesaplar yaptı, ölçtü, biçti: "Tamam," dedi. "Üç gün içinde gel. Biliyorum, senin işin ivedi."

241

Bir hafta sonra Ali giyinmiş kuşanmış, çizmelerini çekmiş, topallamamaya çalışarak çarşının ortasından yürüyor, bana bakıyorlar mı diye de kaş altından yöreyi dikizliyordu.

Birkaç gün içinde al at da, filinta da, tabanca da gelmişti. Bütün bunlara Molla Duran Efendi bir de çok keskin bir Ala-man dürbünü eklemişti ki, gece karanlığını bile aydınlatan. Bunları hep Alinin hesabına yazmıştı.

Murtaza Ağa, Alinin böyle al bir at üstünde, boğazında da dürbün, üstelik de konağımın önünden zort atarak geçtiğini görünce küplere bindi, bundan önce kendini zor tutmuştu ama

tutmuştu. Aliyi böyle görünce kendisini son derece aşağılanmış saydı, doğru Molla Duran Efendinin evine gitti.

"Hoca, Hoca," diye bağırdı, "yaktın beni. Ocağımı söndürüp üstüne incir diktin. Böyle de iş olur mu, Topal Ali benim elimden alınır mı?"

Hoca yumuşak gitti, onun ağzından girip burnundan çıkıp yatıştırdı. Aliye ondan daha çok kendisinin gereksinmesi olduğuna inandırmaya çalıştı.

Murtaza inanmış görünerek onun evinden ayrılırken, içinden de, bunu Molla Duran Efendinin yanına bırakmayacağı üstüne yeminler ediyor, Kurana el basıyordu.

242

Değirmenoluk köyü daha gün doğmadan karıştı. Evden eve sessizce gidip gelmeler, fısıltılar, anlamlı bakışlar... Biraz sonra da, gün dağların yamaçlarını aydınlatırken köy derin bir sessizliğe büründü, ortalık ıpıssız kaldı. Ğnce Memedin ölümünü duyduklarında da böyle olmuş, ağlayan bebekler bile susmuştu. Vurulan eşkıyanın Ğnce Memed olmadığını duyunca da bir sevinç kasırgası birden patlamıştı.

O zaman da, ne yapıp etmişler, Ğnce Memedin ölümünü Hürü Anaya bildirmemişlerdi. Hürü Ana çok görmüş geçirmiş, esen yelden hile sezen bir kişiydi ya, köydeki sessizlikten kötü bir anlam çıkarmamış, hiç üstüne alınmamış, kimseye de bu sessizliğin sebebini sormamıştı. Köy, Ğnce Memedin vurulmadığını duyup da, bir sevinç kasırgasında dönerken de Hürü Ana fazla coşkunluğa kapılmadan, salt, "Biliyordum," demiş, o da onlarla birlikte kendini sevinç seline kaptırılmış gitmişti. Yalnız, o da bir kerecik, yüreğinin başı cızz etti, o da kocası Durmuş Aliyi anımsadığında. O, şimdi sağ olsaydı, diye düşündü, hasta haline bakmadan, bir ayağını taa havalara kaldırarak, o eski zaman oyununu büyük coşkunlukta eserek oynardı.

Şimdi bu sessizliğe gene aldırılmıyordu. Ama içinde azıcık da olsa, belli belirsiz bir acıyı, kuşkuyu taşıyordu. Benim oğluma hiçbir şey olmaz, diyordu kendi kendine, o fakir fıkaranın ekmeği, güvencesi, tek umududur, diyordu. Onun üstünde çok kişinin duası var. Koca, ala gözlü, güzel, ak sakallarından yeryüzüne ışık saçılan, yerin göğün yaratıcısı ne demeye

sın onu... Ona kurşun geçmez, onu ateş yakmaz, onu su boğmaz. Koca Allahımız kimi cam yürekten kayıracağını, koruyacağını bilmez mi?

Toprak damının gündün yanına oturmuş, Ğnce Memedine dizleme bir çift çorap örüyordu, çorabın da bitmesine az kalmıştı. Bu çorap öyle güzel bir çorap olacaktı ki bitince, hiçbir ana on yıldır askerdeki, yüzüne hasret kaldığı oğluna, karasevdalı bir kız, ölümüne özlem duyduğu yavuklusuna, bir gelin ateşinden yandığı gurbetteki kocasına böyle bir çorap yapmamış olacaktı. Masmavi çiçeklerden büyüklü küçüklü nakışlar işlemişti çoraplara. Bu çorapları taa uzaktan Ğnce Memede görenler, ağzına kadar çiçekle dolmuş bir tarlanın yürüdüğünü sanacaklardı. Böyle bir çorabı şahlar, padişahlar, koçyiğit Kö-roğlu bile giymemiş görmemişti.

Güz güneşi kızdırıyor, az ilerde uzun boyunlu mor bir çiçeğin yöresinde çakıp sönerik dolaşan bir kırmızı, mavi arı da çiçeğe konuyor, hemencecik de kalkıyordu.

Hürü Ana arada bir başını çoraptan kaldırıyor, gözlerini kırıştırarak başını köyün içine çevirip bakıyor, sonra da mor çiçeklerine dalıp gidiyordu. Ğnce Memed bu çorabı giyince koca Allah onu daha da çok kazalardan belalardan koruyacaktı. Neden korumasmdı, Hürü Ana kime ne yapmıştı? Şu dünyada Al-lahm hiçbir yaratığına bir kötülüğü dokunmamış, onun bir kelebeğini, bir karıncasını bile incitmemişti. O dinsiz Topal Alinin dışında, hiçbir kulunun da gönlünü yıkmamıştı. O da hak etmişti, o kafir de. Ğnce Memed de, o öteki ayağı da kırılışı Topalı bir adam sayıyordu da, işte Hürü Ana da buna cin ifrit oluyordu. Topal Aliye yüz veren, onunla konuşan hiç kimseyi de bağışlamıyordu. Ama Ğnce Memede gelince, ona toz kondurmuyordu. O, işini bilirdi. Zaten şu kadarcıkken, ufacık bir çocukken bir yürekliydi o! O da koca Allahımızm, ala gözlü de ışık sakallımızın bir karıncasını bile

incitme mişti.

Köylünün böyle içine kapanmasına, günlerce susmasına da kızılıyordu ya, susuyordu. Ne olacak, ahmak köylü, diyordu. Ahmak, hem de nankör... Abdi Ağayı öldüremedi diye köylünün Ğnce Memed hakkında atıp tuttuklarını, onu köyden kovduklarını hiç unutamıyor, kızılıyordu. Şimdi Kel Hamza da git"

244

mis" ya, oooh, artık rahatları. Bol bolamadı toprakları vardı, ekinleri de harmanlardan taşacak, inekleri, kısırakları, keçileri koyunları çiftler çiftler doğuracaktı. Bu ahmaklar bilmiyorlardı ki, bu onların başına konmuş devlet kuşudur, Ğnce Memed bereketidir. Bakın hele şunlara bakın, onlara bunca iyilik eden Ğnce Memedin bir tek anası, Hürücenin yanına da hiç uğruyorlar

mı:

Çorabımı öğleye kadar ördükten sonra, azıcık bir şey kalmıştı zaten, azıcık daha çalışırsa belki akşama bitirecekti, Hat-çeyi anımsadı, ona üzüldü, ne iyi bir kızdı diye aklından geçirdi, o da Ğnce Memede böyle çoraplar yapardı, karasevdasını belli etmek için, o ölmüşse, Ğnce Memed çorapsız mı kalacaktı, çok şükür onun Hürüce Anası daha yaşıyordu, hem de turp gibiydi, şişleri, yün yumaklarını, çoraba sarıp eve götürdü, usul-lacık ocaklığın yanındaki iskemlenin üstüne koydu, belini iyice doğrultup çatırdattı, köyün içine çıktı.

Ev aralarında kimseyi göremedi. Onu görenlerin saklanır, kaçır gibi bir halleri vardı. Varsın kaçsınlar, kaçsınlar. Varsın sussunlar, sussunlar... Gene bir hal mi geldola Ğncemin başına?

Bu domuz köylüler de benim yavrumu ölmeden öldürecekler, tu, tu, tu... Ocaklardan, evlerden irak...

Vardı Hösüğün evinin önünde durdu, kapı kapalıydı, buna öfkelenip bağırdı:

"Ne oldu böyle gözü çıkasılar, ne var gene? Köyün her evinden bir ölü çıkmış gibi..." Sesini

sertleştirdi. "Beni duymuyor musunuz hörtüklerden gidesiler, açm kapıyı!"

Pancar Hösüğün evinin kapısı açıldı, Hösük dışarıya çıktı, gözleri kızarmıştı.

"Ne o, ne var?" diye gürlledi Hürü Ana.

"Bir şey yok," dedi kollarını yana açarak Hösük. "Sen hele buyur hele Hürüce Bacı."

"Bir şey var," diye yüzü öfkeden gerilmiş konuştu Hürü

Ana.

Pancar Hösük daha da yumuşak:

"Gel hele, gel hele şöyle içeri de..." diye onu yumuşacık kolundan tutup çekti.

"Gene Ğnce Memedi mi öldürdünüz, varsm ölsün," diye

245

meydan okudu Hürü. "Varsın vursunlar, Ğnce Memed ölünce dünya durulur mu sandılar.

Analar daha nice Ğnce Memedler doğurur. O, Ğnce Memed ölmez. Ğnce Memed ölür ölür

dirilir. Ölmüşse Ğnce Memed canımız sağ olsun. Ölmüşse o, düşmanın karşısında düğün

bayram ederim, hem de göbekler atarım, anladınız mı?"

"Gel hele Hürüce Bacı, içeriye gel hele."

"Ğnce Memed öldürülmüşse göbek göbek atarım," diye bu sefer arkaya dönüp bütün köye

bağırđı Hürü. "Ğnce Memed bir sefer ölür, bin sefer dirilir. Analar sağ olsun, analaaar,

ahmak köylü beni dinleyin, analaaar. Ğnce Memed bizim köyden değil miydi, Sefil Ğbrahimin

oğlu değil miydi, ya anası, eline vur ekmeğini elinden al fıkarcık Döne değil miydi, nedir bu

böyle, evlere kapamıp her biriniz bir mezar taşı olmuşsunuz."

Hösük sesini daha indirerek:

"Gel bacım, sen azıcık içeriye gel de yornuğunu al da..."

Hürü kolunu onun elinden kurtarıp köyün ortasına doğru, bağırarak çağırarak yöneldi, geldi

küçücük alancıkta durdu. Köylüye, candarmaya, yüzbaşıya, kim aklına gelirse, Ğnce Me-

medden başkasına veryansın ediyordu.

O, orada o kadar çok bağırdı çağırdı ki, köylüler meraktan birer ikişer evlerinden çıkıp, alancıkta, onun yöresinde birikiş-meye başladılar. O da köylüler kalabalıklaştıkça azittikçe azıttı. "Siz erkek değil misiniz, insan değil misiniz, Ğnce Memedin de iki gözü, iki eli, iki kulağı var, sizin de... Ğnce Memed vurulursa vurulsun. Koçyiğit Köroğlu yitti gitti de, bir daha gelmedi, Kırklara karıştı da dünya duruldu mu, Demircioğlunu delikli demir deldi de dünya Demircioğlusuz mu kaldı, Gizik Duranı vurdular da ne oldu, dünya padişaha mı kaldı, öldürsünler Ğnce Memedi, öldürsünler..."

Öldürsünler derken, her öldürsünlerle birlikte onulmaz acısını da dile getiriyordu. Her öldürsünler derken, kendi de bir kere ölüyordu.

Sonra sustu, dinginledi, köylü biltekmlil çocuk, yaşlı gelmişler, onun yöresinde halkalanmışlar, bu acıdan, öfkeden taş kesilmiş yaşlı insana bakıyorlardı.

Hürünün susması uzun sürdü. Ellerini beline koymuş,

246

gözlerini Alidağmın doruğuna dikmiş, dalmış gitmişti. Gittikçe çözüldüğü, bir iyice yaşlandığı, çöktüğü belli oluyordu. Kendini bıraksa, dizleri ağırlığını çekemeyip oracığa çöküverecekti. Bunun farkına varınca, kendine geldi, acısını, merakını içine itip gene dikeldi, gözlerini kalabalığın üstünde dolaştırdıktan sonra:

"Gene ne oldu Ğnce Memede?" diye sordu, tepeden, alaylı, gülümseyerek. "Onu gene ala gözlerinden kurşunladı mı Yüzbaşı Ağa? Ne oldu? Onu gene kancıkladı mı soyu tükenesi Topal Ali? Varmış da uşak olmuş Molla Durana... Oooh, çok şükür Allahıma, benim ahım yerde kalmaz, koca Allahım da ala gözlüm, onu daha kötü, daha beter edecek, uşaklıktan da beter edecek..." Ellerini havaya açtı, dudakları kıpır kıpır etti, "Çok şükür Allahıma," diyerek ellerini gene beline indirdi. "Bana haber vermiyorsunuz Ğnce Memedin ölümünü,

değil mi, Hürüce Ana yaşlandı, dayanamaz, dayanamaz diye, öyle mi?"

Sustu, gözlerini gene kalabalığın üstünde dolaştırdı, iki üç kere el çırpıtı, oynar gibi birkaç kere sallandı.

"Dayanırım yavrularım, dayanırım," dedi. "Ben bilmez miyim, kurban olduklarım..."

Sesi acıdan titriyordu.

"Ben bilmez miyim ki eşkıya dünyaya payidar olmaz? Sultan Süleymana kalmayan dünya, o Süleyman kuş dilini bilirdi, Kaftan Kafa hükmederdi, işte ona kalmayan dünya, hiç kimseye kalmaz. Biliyorum, Ğnce Memed de bir gün ölecek, ya da Köroğlu gibi, Köroğlu Ürüşan Ali gibi, o da yitiklere karışacak..."

Kırklara diyecekti, dilini tuttu, o, Ğnce Memedin, ölse de yitse de sonunda Kırklara karışacağına, koca Allahına ne kadar inanyorsa o kadar inanyordu. Şimdi şu köylülerin dilini açarsa, nasıl olsa açacaktı, o köylülerin bin çeşit huyunu suyunu bilirdi.

"Dayanırım yavrularım dayanırım. Eşkıyanın sonu yoktur, bilirim yavrularım bilirim.

Bilirim, bilirim de gene de yüreğim yanar, demircilerin köresi gibi."

Sesi gene gürlledi:

"Susmayın, konuşun," diye buyurdu. "Ben Ğnce Memedin Hürü Anasıyım, ben dayanırım."

247

Sesini indirdi, şimdi sesi sevecen sınısıcacaktı: "Demir olsaydım çürürdüm, toprak oldum da dayandım, toprak oldum da dayandım, toprak oldum da..."

Birden dikleşti. Sanki az önceki yumuşacık, ipek gibi yumuşacık, okşayan sesli kadın değildi.

"Söyleyin bakalım gene ne geldi Ğnce Memedin başına?" Kalabalık başını önüne indirmiş, taş gibi donmuş susuyordu.

"Ne susuyorsunuz hörtükler?" diye bağırdı. Sonra da gene öfkelendi, ağzına geleni kalabalığın üstüne kustu.

Bir şeyler olmuştu, bir şeyler ya, bu hörtüklerden gidesiler susuyorlardı. Ğçine düşmüş kurt onu gittikçe kudurtuyordu. Ya gerçekten Ğnce Memede bu sefer bir şey olmuşsa, toprak oldum da dayandım ya, demişti de övünmüştü, bu sefer dayanamazdı. Durmuş Aliden on dört çocuğu olmuş, hepsini de kara topraklara koymuştu, koymuştu da toprak olup dayanmıştı, Ğnce Memede taş olsa da, gökyüzü olsa da dayanamayacak, çürüyecekti, ölmese bile.

Tam önünde süklüm püklüm, ellerini karnının üstüne kavuşturmuş Kısacık Mahmudu görünce, içinde bir umut uyandı. Kısacık Mahmuda, anası o bir yaşındayken ölmüştü, o bakıp büyütmüş, evlendirmişti. Onun huyunu suyunu bilirdi.

"Gel yanına Mahmut," diye buyurdu.

Mahmut geldi, onun önünde durdu.

"Söyle, ne oldu Ğnce Memede? Bana bir daha sordurma!"

Sesi öylesine buyurucu ve kesindi ki Mahmut değil, kim olsa onun sorusuna karşılık vermemezlik edemezdi.

Mahmut:

"At," dedi sustu.

"Ne atı?" diye kaşlarını çattı Hürü.

"Ğnce Memedin atı, bindiği at... Hani, o gün..."

"Anladım, kara at. Ne olmuş ona?"

"Orada... Orada duruyor," dedi Mahmut.

"Üstünde binicisi var mı?"

"Çıplak," dedi Mahmut.

Hürü sapsarı kesildi, çıplak sözünü duyunca. Birkaç kere sallandı, bu çok az sürdü, kendini toparladı.

"Nerede?"

"Orada, kayalarda."

Hürü yürüdü, Kısacık da arkasından. Kalabalık sessizce aralandı, ona yol verdiler.

Hürü hızlandı, yürüdükçe hızı artıyor, uğunuyor, Kısacık Mahmut arkasından zor yetişiyordu. Kayaların dibine gelince durdu. Göğsü körük gibi alıp alıp veriyordu. Başını kaldırdı, yağız at sarp kayalığın tam doruğunda duruyordu. Yönünü güneşe döndürmüş, başını dikmiş, kuyruğunu usul usul bir sağa bir sola sallıyor, dünyayı ağzına kadar doldurmuş bol ışığın altında tüyleri yıldırıyordu.

Hürü bir kayanın üstüne çöküp, gözlerini attan hiç ayırmadan yornuğunu aldıktan sonra ayağa kalktı:

"Sen burada bekle Mahmudum," dedi, kayalığa tırmanmaya başladı. "Birkaç سوالim var şu kara attan, bakalım o ne söyleyecek, ben ne dinleyeceğim."

Kayanın tepesine çıkan incecik bir çığır buldu kendine. Al-lalem, bu da buradan çıkmış tepeye, diye düşündü. Hem dinlene dinlene çıkıyor, hem de atla konuşuyordu. Güzelim elma gözlü, kız suratlı yağız at. Keklik sekişlim de ceren bakışlım. Sırma yelelim de ipek kuyruklum, sen Köroğlunun Kıratına benzersin, kanat takarsın da göğe uçarsın, yedi günlük yolu, bir göz açıp kapayıncaya kadar aşarsın. Senin binicine kurban olsun Hürüce, sen onu neyledin nettin, söyle bana, nolursun? Onu alıcı kuşlara, yırtıcı kaplanlara, yedi dilli yılanlara mı kaptırdın, söyle sana kul olayım, sen ne yaptın binicini? Söyle bana binicini, bir haber ver ondan, Hürüce Ana da kurban olsun sana, hem de tırnaklarına, onu bir derin yardan mı uçurdun, derin derin sulara mı düşürdün, onu gittin de azılı, kurt dişli candarmanm kurşununa mı teslim ettin, söyle elma gözlü, kız suratlı yağız at... Sen Hazreti Alinin Düldülüne benzersin. Yüz bin kılıç içinden de süzülerek çıkarsın, söyle bana ne yaptın

binicini, yangınlar mı onu elinden aldı, hasta mı, sayrı mı oldu, söyle ona ne oldu? Sen, adı güzel, kendi güzel Muhammedin Burağma benzersin, pervaz vurup gökyüzüne uçan. Hızırım Benlibozuna benzersin, yedi denizler üstünde yürüyen, söyle bana binicini şu moraran yüce dağlara mı verdin, kara çadırı,

249

çimeni yeşil gözlü Yörüklere mi teslim ettin, iyi yürekli, tez canlı köylüler mi kaptılar senin üstünden onu, söyle bana, kurban olsun Ğnce Memedin anası Hürüce sana. Söyle ne yaptın binicini, tüyleri yıldır yıldır gün altında yanan yağız at?..

Böyle, atla konuşa konuşa atın yanma kadar çıktı, onun birkaç adım berisinde durdu. At yerinden hiç kıpırdamıyor, öylece kuyruğunu sallayıp duruyordu. Bundan yüreklenen Hürü atın yanma kadar yanaştı, sağ elini kaldırdı yelesine dokundu, okşadı usul usul, çekinerek. "Kurban olsun Hürüce senin sırma yelene, söyle nereye götürdün binicini sen, sağ mı, hasta mı, sayrı mı, iyi ellerde mi, başı darda mı?"

Yağız at tam bu anda kıpırdadı, arkasından da şaha kalktı, ön ayakları havayı dövüyordu, Hürü onun birden kayalıklardan aşağıya süzüldüğünü gördü. Olduğu yerden az daha çekilmeseydi Hürü, yağız at onu kayalıklardan aşağıya yuvarlayacak, o da bin parça olacaktı.

"Boyu devrilesi de elma gözleri çıkasınca şeytanın öz bir oğlu kara domuz, sen insanlıktan, atlıktan ne anlarsın, delirmiş de aklını oynatmış imansız, merhametsiz! O senin gibi pise...

Ğncemde de akıl mı var sanki, onda hiç akıl olsaydı, can bir düşmanı, hem de kurdun kuşun, dünyadaki tek mil canlıların düşmanı, Molla Duranın da kölesi Topal Aliyi hiç yaşatır mıydı?

Ben de sana koç Köroğlunun Kıratı, dedim! Var da sen kurban ol Köroğlunun, o kıyamete kadar yaşayacak bengisu içmiş Kıratının tırnaklarına. Sana adı güzel kendi güzel Muhammedin Burağı dedim, var sen de..."

Ata kızmış veriştiriyordu. Öfkesi biraz geçince kayalardan indi.

"Nereye gitti o huysuz, kötü yağız?" diye Kısacık Mahmu-da sordu.

"Köye," dedi Mahmut.

Yan yana, ağır ağır köye yöneldiler. Hürü Ana başını önüne eğmiş, hiç konuşmuyordu.

Böylece eve geldiler.

Hürü:

"Kısacık," dedi, "şimdi gitme de bu akşam sana bir güzel

250

yemek pişireyim. Ğstersen sana bir horozlu soğan yahnisi yaparım. Çocukken ne kadar severdin, aklında mı?"

Kısacık Mahmut güldü:

"Senden sonra ben hiç horozlu soğan yahnisi yemedim, Ana."

"Şimdi bugün ye işte," dedi Hürü.

Dışarıya oturup sırtlarını duvara verdiler. Onlar daha otururlarken at doludizgin, süzülerek, bir yel gibi önlerinden sü-nerek geçti gitti. Hürü onu görünce başını çevirdi:

"Ne yaparsa yapsın, o kara domuzlan bir daha konuşmam," dedi. "Onun bir daha da yüzüne bakmam, o boyu dev-rilesinin."

Aradan çok geçmemişti ki at gene süzülerek önlerinden geçti, kayalıklara doğru gitti. Onun yüzüne bakmamaya ant içmiş Hürü, o gözden ırayıp yitinceye kadar özlemle arkasından baktı.

Gün yıkılıp gitmişti, önce Hürü Ana ardından da Kısacık Mahmut ayağa kalktılar.

Hürü:

"Mahmudum," dedi, karşıda eşinen iri, apak ışılayan, açık sarı telleri sarkan horozu gösterdi, "şunu yakala da kes, kes de sana..."

Kısacık Mahmudun koşmasıyla, horozu kesmesi bir oldu. Başı kesik horoz oradan oraya

sıçramaya başladı.

"Kısacık, ocağı batasınca Kısacık," diye bağırdı Hürü Ana, "böyle de horoz kesilir mi, haydi git de yakala onu. Eziyet çekmesin fikara. Yakala da üstüne kestiğin bıçağı koy, kıpırdamaz o zaman horoz."

Kısacık Mahmut koştu, horozu yakaladı, yere yatırıp, üstüne bıçağı koydu, horoz kıpırdamadı.

Hürü Ana kolları sıvayıp gün batmcaaya kadar Kısacık Mahmuda bir yahni yaptı ki kokusu bütün köyü doldurdu. Karşı karşıya geçip horozu bir güzel yediler. Hürü Ana bu güzel yemeğin üstüne bir de çay pişirdi.

Bir at ayağı tapırtısı duyup Hürü Ana dışarıya fırladı, eşikte bir süre durup alacakaranlıkta uçan bir kuş gibi yumuşacık akan atı seyretti.

251

Ğçeriye dönünce:

"Mahmudum," dedi, "biliyor musun, bu Ğnce Memed ölmedi, daha sağ. Sağ ama başında da bir hal olduğu besbelli. Onun başında bir hal olmasaydı, bu at böyle başıboş dolaşmaz-dı buralarda. Vurulmuş olsaydı gene dolaşamazdı."

"Doğrusun Ana."

"Şimdi ben onun nerelerde olduğunu biliyorum. Bu at bize haberci geldi. Keski ben de ona o kadar sövüp, kargış etmeseydim. Ğnce Memed beni istiyor. Benimle gider misin?"

"Giderim Ana. Giderim ya, ben senin için cehenneme desen de giderim ya, Ğnce Memedin yeri uzak mı yakm mı?"

"Epeyce uzak," dedi Hürü Ana.

"O zaman bu kadar yolu sen nasıl gidersin?"

"Ben giderim," diye dikleşti Hürü Ana. "Yeter ki sen yorulma."

"Bizim eŒeđi de alırım yanma. Semerini de daha yeni yapmıŒtım. Üstüne de bir minder atarım, yorulursak bineriz. Benim eŒek at gibidir, Ana. Şu Ğnce Memedin atı bile onun kadar yürüyemez."

"Olur," diye güldü Hürü Ana. Ardından da ekledi: "Yürüyemez. Yarın gece yarısı yola çıkarız, kimse bilmesin nereye, ne yana gittiğimizi. Sen de karına kasabaya gittiğimizi söyle, olur mu?"

"Olur," dedi Kısacık Mahmut.

Kısacık Mahmut tam gece yarısı Hürü Ananın kapısının önündeydi. Hürü Ana da bütün gece uyumamıŒ onu bekliyordu. Elinde büyücek bir bohça ve bir sepetle dıŒarıya çıktı.

"Ğnce Memedime de incir kuruttuydum, Delice koyağın narından da ona nar sakladıldım. Ğnce Memedim taa çocukluktan bu yana Delice koyağın narlarını sever. O narların her birisi pespembe olur da, insanın yüzüne gülen, adam kafası büyüklüğünde her birisi... Ğşte bu bohçada da ona don gömlek, bir de mintan, birkaç tane de dizleme çorap götürüyorum. Bu gece Şimdiye kadar oturup ördüm de mavi çiçekli çorabı bitirdim-Dönünce sana da yaparım yavru, bu çoraplardan, üstüne de ce-renler işlerim."

"Sağ ol Ana. EŒeđe binsene."

"Dur hele, dur Mahmut, dur hele köyü bir çıkalım."

Hürü Ana önde, yedeğindeki eŒeđiyle Kısacık Mahmut arkada, köyü usullacık çıkıp Alidağı yoluna düŒtüler. Alidağma ay vurmuŒ, dağ bir ay dumanı içinde kalmıŒ, bir mavi, incecik, ardından gökyüzü gözükten bir bulutmuŒcasma Dikenlidüzüne inmiŒti- Ay ışığında bir ortadan siliniyor, sonra da ardından ay ışığında apak kesilerek, inceden de mora dönüŒerek yeniden ortaya çıkıyordu. Hürü Ananın elleri üŒümüŒ, o da ellerini koynuna sokmuŒ, üstüne de yumulmuŒtu.

"Ana binsene eŒeđe."

"Binerim ya, üşüyorum, soğuk var, hele biraz, gün doğuncaya kadar yürüyeyim."

Tam Alidağın dibine varmışlardı ki gün doğdu. Hürü Ana dağın dibinde durup uzun uzun dağa şöyle bir baktı. Çıplak dağ baştan sona çiçeğe durmuş, kısa boyunlu masmavi çiçekler dağı gökyüzü mavisine boyamıştı. Alidağının kırmızı, mor, tüten kayalıkları mavinin içine bir batıyor, bir çıkıyorlardı.

Hürü Ana yolun üst başında, kayayı yarıp çıkmış koskocaman, turuncu, uzun boyunlu, ipileyen bir çiçek gördü.

"Bak Kısacığım, bak," dedi. "Şu Allahm işlerine, şu güzel çiçeğe bak, ne de güzel ipiliyor, ışığın içine batmış da..."

"Ğpiliyor," dedi Kısacık Mahmut.

"Onu oradan usulca kopar getir de Ğnce Memedime götü-reyim, solar ya biz onun yanma varana kadar, varsın solsun. Ğnce Memedim Alidağımızm çiçeğini belki de çok özlemiştir."

Mahmut koşarak gitti, çiçeği köküyle birlikte kaya yarığında söktü çıkardı.

"Şu bohçayı al da eşeğin üstünden içine koy. Kokuyor mu?"

Kısacık Mahmut çiçeği uzunca burnunda tutarak kokladı.

"Kokuyor Ana," dedi. "Hem de ne güzel kokuyor, Çukurova nergisi gibi."

Getirdiği çiçeği Hürünün eline verdi. Hürü de çiçeği incitmeden uzun uzun kokladı.

"Kokuyor," dedi, "çok da güzel. Solsa bile Memedimin çamaşırları burcu burcu kokacak."

Mahmut bir kayanın üstüne koyup bohçayı çözdü, Hürü

252

253

Ana da turuncu, güzel kokulu çiçeği, Memede kendi eliyle diktiği Maraş inanışından kırmızı çizgili mintanın içine koydu usulca, incitmeden, mintanı katladı, bohçayı da eskisi gibi bir güzel bağladıktan sonra eşeğin semerine astı.

"Bin artık Ana, gün de doğdu. Benim eşeğim marzıman, benim eşeğim Kıbrıs eşeği."

Eşeğini övüyor, yere göğe koyamıyordu. Hürü Ana da onu hoşgörülle dinliyordu. Eşeğinden başka hiçbir şeyi yok ki fika-racığm, varsın övsün, diye içinden geçiriyordu. Üstü düz bir taşa gelinceye kadar övmesini sürdürdü Kısacık Mahmut. Düz taşın önünde durup arkadan gelen Hürüyü bekledi. Hürü hiçbir şey söylemeden taşa çıktı, oradan da eşeğe atladı.

**"Oooh, yorulmuşum," diye eşeğin yularına yapıştı. "De-
eeh..."**

**Eşek Mahmudun övdüğünden de iyiydi, at gibi gidiyor,
Mahmut arkasından zor yetişiyordu.**

Öğleye doğru ormanın ilk ağaçlarına ulaştılar. Buralarda ağaçlar seyrek ve kısaydı. Bir pınarın başında durdular, Hürü Ana eşekten atlayarak indi. Mahmut onun huyunu iyi bildiğinden, onun ne eşeğe binışine, ne de inişine yardım edebiliyordu.

Pınar apak çakıltaşların altından kaynıyor, dibine gün vurmuş suyun içinde küçücük küçücük balıklar ışıldayarak oradan oraya dolaşıyordu. Sular pınarın altında uzun, geniş bir çam oluktan dökülüyor, aşağıdaki dereye çamların arasından akarak gidiyordu. Yöreyi, mosmor açmış, diz boyu yarpuzların keskin kokusu, ılık güneşte biraz daha keskinleşerek dolduruyordu.

Hürü Ana dağarcığı sırtına bağlamıştı, onu oradan aldı, pınarın başına çöküp oturdular.

Dağarcıktan kalın, kızarmış, yer yer de yanmış, dilim dilim kesilerek üst üste konmuş soğanlı kömbe çıktı.

Mahmudun ağzı sulamp yutkundu. Derin derin, daha yeni ılmaya yüz tutmuş kömbenin kokusunu içine çekti:

"Ne güzel Ana," dedi, "ne güzel kokuyor kömbe!"

Kömbeden bir parça aldı ısırıldı. Hürü Anaya baktı, o yemi-yordu. Mahmut elindeki parçaya

yumulmuş, dünyayı gözü görmüyordu. Karnını bir iyice doyurduktan sonradır ki, ancak yeniden Hürüye bakabildi, o daha ağzına bir lokma atmamıştı-

254

"Niçin yemiyorsun Ana?" diye sordu.

Hürü Ananın gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Ben batayım ben," dedi. "Hürü Anan batsın da şu kara topraklara gömülsün. Benim kömbe boğazımdan geçer mi ki, sen bilir misin hay oğul, hay Mahmutcuk, eşeği güzel yiğidim, Ğnce Memed de çok severdi soğanlı kül kömbesini. Ben de ona taa çocukluktan bu yana kömbe yapardım.

"Gene yaparsın Ana, üzülme."

"Yaparım," dedi Hürü, "üzülmem..." Pınara eğildi, dudaklarıyla sudan kana kana içti.

"Kalk gidelim," dedi. "Belki Allah bize Ğncemin izini gösterir."

Mahmut önde, eşeği yedeğinde, en arkada da Hürü Ana, gene yola düştüler. Mahmut yol kıyısında iri bir kütük görünce eşeği çekti, gene onun önünde durdular, Hürü Ana kütüğe çıkıp eşeğe atladı. Eşeğin semeri yeniydi. Semerin üstüne Mahmut, daha yeni yapılmış bir pamuk minder atmıştı, Hürü Ana bu yüzden çok rahat ediyor, ikide birde de arkasına dönüp

Mahmuda:

"Sana," diyordu, "köye döner dönmez, bir çorap yapacağım ki Ğnce Memedime yaptığım çoraba da benzer."

Ormanda on bir tane Yörük kadınıyla karşılaştılar. On birinin de çocukları işlemeli kırmızı kolanlarla sırtlarına bağlanmıştı.

"Durun hele kadınlar," dedi Hürü.

Yörük kadınları durdular, eteklerinde kabuklu yeşil ceviz vardı.

"Bereketli olsun Yörük kadınları."

"Sağ ol Ana," dediler.

"Size bir سوالım var, iyi düşünün de öyle konuşun. Siz, dün, ya da öncesi gün, ya da bir hafta, on gün önce burada bir at gördünüz mü, bir yağız at, eyersiz, dizginsiz, pusatsız, belle-mesiz, cırılçıplak..."

Kadınlar hiç konuşmadılar, bir süre ona, Kısacık Mahmuda baktıktan sonra ormanın içine kaçarcasına çekildiler gittiler. Hürü onların ardından bakakaldı. Sonra eşeğini tekmeledi:

"Deeh!" Sesi sevinçliydi. "Gördün mü başımıza gelenleri, bu işin içinde bir iş var, Ğnce Memedim sağ... Yoksa biz atı sorunca onlar niçin kaçsınlar..."

255

Bundan sonra ormanda kime rastgelmişler, kime atı sor-muşlarsa, hepsi de onlara bu kadınlar gibi davranmışlar, önce onları tepeden tırnağa süzdükten sonra ormana kaçıp gözden ırayıp gitmişlerdi.

Hürü Ana artık kızmaya başlıyordu:

"Bu da ne, bu da ne, bu Yörükler dil bilmiyorlar mı, bunlar akıllarını mı oynatmışlar?"

Ğyi ki yağız atı soruyor Hürü Ana, bir de Ğnce Memedi sor-saymış, bunlar ne yapacaklarmış acaba?

"Nereye kaçılıyorsunuz, nereye, ben adam yiyici değilim..."

Eskiden olsa, yüreğinde de acısı olmasa Hürü bunlara, kasıklarımı tuta tuta bir güler, bir gülerdi ki akli başından gidene

kadar.

Geceyi iri bir sedir ağacının altındaki pınarın başında geçirdiler. Kısacık Mahmut gece yarısı ormanın içine şöyle girivermiş, birkaç tane irice, yağlı, ağır kuşla gelivermişti. Oluğun alt başına, çimenlerin üstüne bir ateş yakmışlar, kuşları yolup yıkamışlar, tuzlayıp közlerde bir güzelce pişirmişlerdi. Hürü ömründe bu kadar yağlı, güzel kokulu, lezzetli et yememişti.

"Bre ocağın batmaya Kısacık, sen bu kuşları nasıl yakaladın?"

"Yakalarız biz Ana."

"Bre Kısacık, bu kuşlardan bizim Dikenlidüzünde de var mı?"

"Bizde de çok olur Ana."

"Köye döner dönmez, senden bu kuşları isterim, hem de beş tane."

"Ohhooo Ana," dedi Kısacık, "istersen sana her gün on tane de tutarım."

"Ğnce Memed eve geldiğinde de..." "O zaman elli tane iste Ana, şu benim gözümünden."

Parmaklarını yaladıktan sonra, sırtlarını biraz ağaca verip kestirdiler. Eşeği az ilerdeki çalıya örklemişler, bol çimende o da iştahla yayılıyordu.

Hürü Ana uyandığında ay daha tepedeydi:

"Kalk yürü Kısacık," dedi. "Uyan, yolcu yolunda gerek."

Kısacık sıçrayıp uyandı.

256

"Yolcu yolunda gerek Ana, yolcu yolunda," diyerek eşeğe eitti, onu çalıdan çözdü. "Bin Ana," dedi.

Hürü güldü.

"Haydi, haydi tut ayağımdan bineyim. Bu gece yarısı binit kütüğünü nerede bulacağız."

Gün burnuna ormanı çıktılar. Keven dikenlerine gün vurmuş, bir pembe ışık bulutu yamaçlarda savruluyor, tozuyor-du. Ormanın üstünden de yer yer, yeşil, sarı dumanlar kalkıyordu.

"Baksana Kısacık, şu karşı dağın ardından bir duman yekiniyor gibi. Benim gözlerim iyi seçemiyor, ocak dumanı mı o, yoksa yekinen bulut mu?"

Kısacık sağ elini gözlerine siper edip baktı:

"Bu duman ocak dumanı Ana," dedi. "Dikine tütüyor."

"Ğyi."

Eşegi tekmeledi.

Yemyeşil bir küçük koyağa indiler. Koyağın ortasından incecik bir su çakıltaşlarını yuvarlayarak akıyordu. Aşağıda, tek ağacın dibinde birçok kadın karartısı gördüler.

Kadınlar ya yere çömelmişler, ya oturmuşlardı, buradan belli olmuyordu.

"Oraya gidelim."

"Gidelim Ana," diye eşegin önüne düştü Kısacık Mahmut.

Onlar yaklaşınca kadınlar hep birden ayağa kalktılar.

"Selamünaleyküm kadınlar."

"Aleykümselam," dedi kendi yaşında bir kadın.

"Kolay gelsin, yunak mı yuyordunuz?"

"Yunak," dedi yaşlı kadın.

Bunların Yörük kadınları olduğu uzaktan bile belli oluyordu. Başlarına taç başlık dedikleri işlemeli bir gümüş tas kapatıyorlar, onun da yöresini incik boncukla, zenginleri altınla, inciyle donatıyorlardı. Önlükleri de köylülerin önlüklerinden başkaydı. Çok renkli, çok işlemeliydi.

"Hangi obadan olursunuz?"

"Sarikeçili," dedi Yörük kadını.

"Ben de Hürüyüm, bu da Kısacık Mahmut. Ben büyüttüm bunu, yani bu da benim doğurmadığım oğlumdur."

Kadınlar gülüştüler.

"Ğkimiz de şu aşağıdan Değirmenoluk köyünden oluruz. Size bir şey soracağım ama,

kaçmayacaksınız, sorduğum şeyi duyunca herkes başımı alıp yitiyor da..."

Kadınlar gene gülüştüler.

Biraz önceki, iriyarı yaşlı kadın:

"Belki biz de kaçırız. Sen bize de hiç sorma istersen."

"Sormasam olmaz."

"Sor öyleyse bacı, belki de kaçmayız."

"Siz buralarda yağız bir at gördünüz mü, dün ya da öncesi gün, ya da on günden bu yana.

Yağız, görkemli bir at, azıcık deli. Kimse onu yakalayamaz, kimse onu vuramaz. Bir kişiden başka, kimse onun üstüne binemez. Bir yerlerde başıboş gezer durur."

Az önce konuşan yaşlı Yörük kadın:

"Ben de kaçıyorum bacı," dedi. "Kusura kalma. Böyle bir şeyi ne sen bize sordun, ne de biz sana bir şey söyledik. Sağlıcakla kal."

Gerçekten de ormana aşağı yürüdü gitti.

Hürü eşeğinden indi, bir yere sekilenip konuşmaya başladı. Kadınlar orada, suyun başında taş kesilmişler çıt çıkarmıyorlardı. O konuştuğuça ötekiler biraz daha başlarını önlerine eğip susuyorlardı. Hürü de bendini yıkmış sel gibi konuştuğuça konuşuyordu.

En sonunda yoruldu, dayanamadı:

"Aboov, analarım," dedi, "siz de ne biçim kadınlarmışsınız, altı üstü bir at, varın söylemezseniz söylemeyin! Biz o atı görmedik deyin ne olur."

Ayağa kalktı, kadınlara tepeden, küçümseyerek baktı, Mahmut eşeği onun önüne kadar getirmişti, öfkeyle bindi.

"Bunda bir iş var Mahmut," dedi.

"Var Ana."

Koyağı yukarıya çıktılar. Uzakta sivri, çakmaktaşıdanmış gibi ipileyen bir kayalık

gözüküyor, kayanın altına doğru bir yerden göğe uzun dumanlar ağıyordu. Sarı yeşil bir çalılığı geçince alt çukurun içinde küçük bir koyun sürüsü gördüler. Sürüyü küçük bir kız çocuğu otlatıyordu, on, on bir yaşlarında.

Hürü Ana kız çocuğunu görünce:

258

"Mahmut," dedi, "baksana şuna, şu kız çocuğuna, onun yanına gidelim."

Kızın yanına indiler, sürünün genç köpeği hışımla onları karşıladı. Küçük kız hemen köpeğin önüne geçti.

"Benim küçücük kızım," diye eşekten indi Hürü, "sırma saçlı da çimeni yeşil gözlüm. Benim bu güzel, kırk örgülü saçlı da elma yanaklım Sarıkeçili oymağından olur, öyle mi?"

Utangaç kız, pespembe yanakları kızararak:

"Biz Sarıkeçiliyiz," dedi.

"Kurban olam senin güzel dillerine, ne güzel de konuşuyor benim gül kızım. Sen kimin kızı olursun, benim sürmelicem?"

"Aslanoğlanın kızıyım."

"Ben bilirim Aslanoğlanı."

"Sen gördün mü babamı?"

"Görmez olur muyum hiç, bizim evimize gelir, bana Ana der. Kocaman, çimeni yeşil gözlü bir adam."

"Sen şakacıktan söylüyorsun, değil mi teyze, benim babam küçücük." Kısacık Mahmudu gösterdi. "Ğşte bunun kadar."

Hürü hemen toparlandı:

"Ya, ya, şakacıktan söylüyorum."

Utangaç kız sıkılmış, yüzü ter içinde kalmıştı.

"Ben de kızıma neler getirdim, Aslanoğlanın kızına. Senin adın neydi hele?"

"Fatmalı."

"Yaaa, ben de güzel Fatmalıma nar getirdim ki, bal akıyor içinden... Ğncir getirdim ki, kendi elimlen kuruttum. Mahmut!"

Mahmut eşekten bir kocaman narla, bir avuç incir almış getiriyordu.

"Al kızım al!"

Kız utanıyor, zırlı zırlı da terliyordu. Sonra birden gülmeye başladı, gülerek:

"Ben de seni tanıyorum teyze," dedi.

"Teyzen sırma saçlarına kurban olsun," diye onun saçlarını usul usul okşadı Hürü. "Ye, ye bakalım incirleri."

Kız bir ona, bir Mahmuda baktı, sonra da sırtını onlara dönüp ağzına bir incir attı.

Döndüğünde gözleri ışıyordu.

Az öteye çekilip düzlüğün yamacına yan yana oturdular.

259

Kız bir yandan incirleri atıştırıyordu. Bir Hürüye sevgiyle, gözleri parlayarak bakıyor, bir atıştırıyordu. Ğncirleri bitirdikten sonra:

"Bu narı çadıra götürsem de Müslüme versem olur mu teyzem? Ben yemesem de Müslüm yese. O hasta da..."

"Mahmut, bir nar daha getir."

Mahmut bir nar daha getirdi kızıya verdi. Kız sevincinden uçuyordu.

"Bunu da evde kesip yesek olur mu? Anam babam da yer."

"Olur," dedi Hürü onun saçlarını okşayarak. "Olur güzel kızım, Fatmalım benim."

Küçük kız ona minnetle baktı, sırtından dağarcığını çıkardı, iki narını da güzelce dağarcığa yerleştirip yeniden sırtına bağladı.

"Müslüm hasta," dedi.

"Müslüm senin kimin olur?"

"Ağam olur," dedi. "Onu hasta etmişler. Sen buralarda ne arıyorsun teyze?"

"Bir at arıyorum," dedi Hürü Ana. "Bir at, kara, yağız... Güzel bir at arıyorum. Sen buralarda öyle bir at gürdün mü hiç?"

"Gördüm," diye heyecanlandı Fatmalı, yüzü de yeniden kızardı. "Görmez olur muyum hiç, o at işte... Her gün uçarak gelir, şu kayanın tepesine konar, orada hiç kıpırdanmadan durur.

Yaaa, bir de kuyruğunu sallar. Sonra kartallar gelince, kartallar da onun üstünde çok çok dönünce o da ışığa karışır gider." Birden kuşkulandı, gözlerini Hürünün gözlerinin içine dikti uzunca baktı. "Sen o atı niye arıyorsun teyze?"

"Oğlumun atı da, oğlum da..."

"Sen yalancıkta böyle diyorsun, değil mi teyze?" diye gü-lerekten sordu Fatmalı. Daha öyle gözlerini Hürünün gözlerine dikmiş kuşkuyla bakıyordu. "O atın hiç sahibi yokmuş ki. O at cinli bir at imiş. Diyolar ki o Köroğlunun Kıratı imiş. Babam diyor ki Köroğlunun atı hiç ölmez imiş. Ğşte bu yaşlanınca böyle kara olmuş. Babam diyor ki Köroğlunun o hiç ölmeyen atı, yaaa... Babam diyor ki dondan dona da girer imiş."

"O ata birisi biniyormuş," dedi Hürü Ana.

260

"Yok, yok," diye telaşlandı Fatmalı. "Olur mu hiç? O at var ya, çok yıllardan beri, ben doğmadan önce, babam da doğma-mışmış, sen benim dedemi biliyor musun, ak sakalı var, nah bu kadar." Kollarını açtı. "Ğşte böyle bir kucak... Bu at o doğmamışken bile bu kayalığa gelirmiş, orada da öyle dururmuş. Kartallar onun can düşmanymış, kartallar gelince de o kaçarmış. Yaaa..." Daha kuşkuyla bakıyordu Hürüye. Sonunda gülerek: "Yalancık," dedi, "sen o atı aramıyorsun. Benim ağam Müslü-mü dövüldü de o hasta şimdi. Ben de onun

yerine çobanlık ediyorum."

"Kim dövdü?"

"Kim dövecek, Kertiş Ali Onbaşı... Sen biliyor musun teyze, o Kertiş var ya, bir döverse adamı kemiklerini kırıyormuş. Müslümü bir dövmüş, bir dövmüş..."

"Niye dövmüş ki?"

Fatmalı elini çenesine dayadı, başını önüne eğdi, bir süre böylece düşündükten sonra Hürüye baktı, gene başını eğdi önüne.

"Niye dövmüş ki onu?"

Fatmalı gene ona karşılık vermedi. Sanki soruyu hiç duymamıştı. Birden başını kaldırdı, karar vermişti, gözleri sevinçten parlıyordu.

"Ğnce Memedi sormuş" dedi. "Sen Ğnce Memedi biliyor musun?"

"Hunim," dedi Hürü, elini başına götürdü, "öyle bir adı duymuşluğum var."

"Sen yalancıkdan söylüyorsun," dedi Fatmalı. "Ama ben gene de sana konuşacağım."

"Senin sırma saçlarına kurban olsun Hürü Ana."

"Senin adın Hürü değil mi?"

"Hürü..."

Bir süre de bunu düşündü Fatmalı, elini çenesine koyarak.

"Müslüm ne yapmış?"

"Müslüm de Ğnce Memedi görmedim demiş. Onu gene dövmüşler. O gene söylememiş.

Mahsustan, yalancıkdan söylememiş. Çok dövmüşler, kemiğini de kırmışlar, Müslüm gene de söylememiş. Sonra da köpeğini öldürecek olmuşlar, Müslüm

261

de, işte o zaman, gene yalancıkdan Ğnce Memedin yerini söylemiş. Müslüm Ğnce Memedin yerini..."

Dudaklarımı ısırarak sustu.

"Sonra ne olmuş Fatmalı?"

"O kırbaçlı adam var ya, Ğnce Memedin Hatçesini öldüren... Ğnce Memed de onu öldürecekmiş..."

"Eli kırbaçlı?"

"Hah, işte o, Müslüm Ğnce Memedin yerini ona söyleyince, gene de itini öldürmüş. Müslüm yaralarına, hastalığına ağlamıyor da gece gündüz itine ağlıyor. Yaaa, Müslüm onları şaşırtmış. Müslüm o kadar kötü yedikten sonra Ğnce Memedin yerini söyleyince... Onlar da inanmışlar."

Sonra Fatmalı birden öfkeleni:

"Ben hiçbir şey bilmiyorum," diye bağırdı. "Ne biçim bir Hürüceymişsin sen..."

Ayağa fırladı, dağarcığına davrandı, "Al, al istersen narlarım da," dedi. "O at deli... Ğnce Memed yok. Onu Bakırgediğin-de vurdular, sen duymadın mı?"

"Yok güzel kızım yok," diye ayağa kalktı Hürü Ana. Hemen de eşeğe binip sürdü. Biraz uzaklaştıktan sonra geriye dönüp: "Sağlıcakla kal, benim gül yüzlüm," deyip eşeği tekmeledi.

"Sana, verdiğin güzel muştundan ötürü neler, neler alacağım, sen hele azıcık bekle." Bu son sözleri Fatmalı duydu mu, duymadı mı, aldırmadı. Fatmalı küçük köpeğiyle birlikte olduğu yerde durmuş kalmış onların gidişlerine bakıyordu.

Ğkindiye doğru kayalığın yanına vardılar, önlerindeki tümseği dönünce Yörük çadırları gözüktü. Yolda hiç konuşmamış-lardı. Fatmalı kız birçok şey söylemişti ama, dilinin altında da birçok şey vardı.

"Söyle bakalım Kısacık, Ğnce Memedi bulabilecek miyiz?"

"Vallahi bilemem Ana," dedi Mahmut. "Şu küçük kıza bak, o bile kök söktürdü bize.

Bunların çok sıkı ağızlı olduğunu bilirdim de bu kadar oldukları aklımın ucundan bile

geçmezdi."

"Gene de Ğnce Memedin yolunu doğrulttuk. Şimdi kime gidelim, obanın Ağasına mı, yoksa Aslanoğlanın çadırına mı?"

"Battal Ağaya gidelim daha iyi."

262

"O çok iyi bir adam imiş. Sarıkeilinin büyük başı da o imiş- Onu çok eskilerden bilirim."

AŞağıya indiler. Kara kıl çadırlar, koyağın her iki yanına, ortadan akan suyun kıyısına karşılıklı sıralanmışlardı.

"Şu adır olacak Beylik adırı, bak Mahmudum, beş direkli. Yanında da derimevi. Mademki derimevi var Beylik çadırının yanında, bu ev her obada olmaz, biz de orada kalırız."

Beş direkli çadıra yaklaşırlarken Mahmut uzaktan bağırdı:

"Battal Ağa, Battal Ağa köpeklerle sahip olun, tanrı konu-gu..."

Dışarıya çok uzun boylu bir adam ıktı:

"Buyurun, buyurun," diye bağırdı. "Köpekler bağlı..."

Hürü Ana beş direkli çadırın kapısında eşekten indi. Çadırdan birkaç kişi daha çıkmıştı konukları karşılamaya. Genten birisi eşeğin yularını tutup çadırın köşesindeki kazığa bağladı. Mahmut gidip eşekten bohçayı, heybeyi, öteki öteberileri aldı getirdi.

"Hele içeriye buyurun."

"Sen Battal Ağa mısın, Sarıkeilinin soylu Beyi?"

"Battal benim."

"Ğyi," dedi Hürü Ana, içeriye girdi.

Çadırın içi çok grkeimliydi. Hürü Ana Şaşırdı, ağzı açık baktı kaldı. Böyle kilimleri, çuvalları, keçeleri, çadır direklerini, böyle eğmeleri Şimdiye kadar hiçbir yerde görmemişti.

Hor-zumlu oymağı Beyinin adırı bile böylesine grkeimli değildi.

Onu ipekli bir döşegin üstüne buyur edince Battal Ağa, kendine geldi, vardı döşeğe bağdaş kurdu oturdu. Ayakkabılarını daha eşiklikte çıkarmıştı.

"Aboov," diye güldü Hürü Ana, "demek daha böyle Yörük çadırı kalmış ha! Bana dedilerdi ki Yörükler bitti tükendi, fıkıraladı. Böyle bir çadırı görünce sevindim Battal Ağa."

"Sağ ol bacım."

"Benim adım Hürü. Adımı hiç duydun mu Battal Ağa?"

Adam sıkıldı, ellerini uğuşturdu, tel tel uzun sakalı sallandı.

"Senin adını duymadım bacı," dedi sonunda da.

"Bana Değirmenoluk köyünden Hürü Ana derler. Ğnce Memedin Hürü Anası benim işte."

263

Battal Ağa epeyce yaşlı görünüyordu, çok da iyi giyinmişti. Açık kahverengi yün şalvar, dizleme çorap, kırmızı postal, en iyi Maraş manısmndan çizgili, yakasız bir mintan, belinde de bir Trablus kuşak... Parmağında da yeşil kaşlı, üstünde alkış kazılı altın bir yüzük...

Kokusu bütün çadırı doldurarak, bir kız elinde bir gümüş tepsi içinde kahveler getirdi, önce Hürü Anaya, sonra Mahmu-da, arkasından da Battal Ağaya tuttu. Sonra da, orada oturanlara fincanları sıradan dağıttı.

Kahveyi içerken Hürü Ana:

"Bana bak Battal Ağa, ben Sarıkeçiliyi iyi bilir, iyi tanırım. Sarıkeçilinin ününü namını çok duymuşluğum vardır."

Sustu, çadırın içinde şöyle bir göz gezdirdi. Orta yerde bir çatalın üstünde irice bir şahin duruyor, çakmak çakmak gözleriyle fıldır fıldır Hürü Anaya bakıyordu. Ocağı batasınca kuş, diye geçirdi içinden Hürü Ana, benden ne istiyor ki bu, benimle ne alıp veremediği var ki...

Her yan, çadırın içi çok değerli, her birisi bir Arap at, çift hörgüçlü bir deve eden değerli kilimlerle döşeliydi. Hürü Ana kilimci birisi olduğundan, onun üstüne kilim dokuyan yoktu

şu koca Binboğalarda, ne Kürtte, ne Kürdis-tanda, ne de şol koca çöl Arabistanda, öyle söylerlerdi, Hürü Ana bile bu çadırdaki kilimlere hayran kaldı. Kırmızılar, sarılar, kahverengiler biribirine karışmış, çadırın içinde uçuşup yanıyordu.

Hürü Ananın gözleri işlemeli direklerden kilimlere, oradan şahine, oradan da Battal Ağaya gidip geliyordu.

Battal Ağa, Hürünün niçin susup çadırın içini inceden inceye gözlediğinin sebebini çaktı, odadakilere gözleriyle dışarıya çıkın, bunun gizli bir söyleyeceği var, dedi. Hürü Ana da bilirdi, bu gözlerle konuşmayı, eğer dil icat edilmemiş olsaydı, bu Yörükler gözleriyle gene şimdiki gibi, belki şimdikinden de daha iyi konuşurlardı, diye düşündü.

Adamlar ayağa kalkıp, Hürü Anaya hoşça kal deyip çıktılar.

Onlar çıkınca Hürü Ana gözlerini Battal Ağaya çevirdi, bakışlarını onun üstünde bir süre tuttu.

"Bu çadırlar yedi direkli olur Battal Ağa, bunun iki direği nerde?"

264

Güldü. Battal Ağa da güldü, çok yakışıklı, güzel, taa içten, sıcacık gülen bir adamdı. Çimeni yeşil gözleri büyüktü, dünyaya sevgiyle bakıyor, onun gözlerinden yayılan sevgi, sıcaklık, güzellik dünyayı bir anda sarıveriyor, onun yanma gelen insan sevgiyle, sıcaklıkla yunup arınıyor, içinde kinden, hasetten, kıskançlıktan, cümle kötülüklerden hiçbir şey kalmıyordu.

Böyle insanlar var bu dünyada, diye düşündü Hürü Ana, onun gam-zeli yanaklarına, yüzündeki derin çizgilere, kırmızı tel tel uzun sakalına, çıkık elmacık kemiklerine, uzun yüzüne bakarken. Böyle bir yüzü gören, adam öldüremez, hiçbir yaratığa kötülük yapamaz, yoksulun acısına dayanamazdı.

"Hürü bacım," dedi Battal Ağa, "artık bizim gücümüz yetmez oldu yedi direkli çadıra. Yedi direkli çadırı taşımak için dört deve gerek. Bizde ne deve kaldı, ne de Arap atı... Bizi

bitirdiler Hürü bacım, bizim iflahımızı kestiler. Çadır da beş direğe indi. Gelecek yıl üç direğe, ötekisi yıl da bir direğe inecek..."

Yüzü hüznülenip sakalı titredi, güzel, çimeni yeşil gözleri de dumanlandı. Ve sustu, artık konuşamazdı bir süre, çok dertliydi Battal Ağa, kendini tutmasa, şu yaşlı kadının önünde yerlere kapamp hüngür hüngür ağlayacaktı.

O konuşmayınca Hürü başladı. Battal Ağanın haline çok yüreği yanmıştı. Çukurovada onların başına şu yeni yetme Ağaların neler getirdiklerini biliyordu.

"Yaa kardaşım, Battal Ağa kardaşım, başınıza gelenleri biliyorum. Eskiden yayla dönüşü Yörükler Dikenlidüzüne konarlardı. O zaman o dinsiz Abdi Ağa yoktu, onun babası zamanında. O gavur Abdi Ağa, sen de bilirsin ya, etek etek para aldı da Yörüklerden, ondan sonra onlar da konmaz oldular Dikenlidüzüne."

Yörükler konduklarında Dikenlidüzü bir seyran yerine dönerdi. Yeşil atlas, kutnu kumaş giymiş, başı altın varaklı Yörük kızları salınırdı düzlükte. Yüzlerce kız, delikanlı bir arada semah dönerlerdi. Mengiye belki bin kişi dururdu, kadın erkek, insanların güzel seslerinden dağlar dalgalanırdı. Büyük toy düğünler kurulur, günlerce şölenler sürerdi. Yeğın atlarla cirit oynarlardı. Buradan Alıdağın dibine kadar koşan atlar, dağın yöresini bir günde döner gelirlerdi. Döner döner, dönemeyen

265

atlar çatlardı. Yüzlerce Dede gelirdi sedefli sazlarıyla Dersim dağlarından, Orta Anadolundan, Kazdağından, Hacıbektaş Velinin Suluca Karahüyüğünden. Gece sabahlara kadar sazlar çalınır, ulu destanlar söylenirdi.

"Ğşte ben bu günlere yetiştim Battal Aşam. Ne yapalım, işte bu günlere de kaldık. Devir döndü Battal Aşam, insan azgm-laştı. Ğnsan insanlıktan çıktı. Bundan sonra biz iflah olur muyuz ola? Bundan sonra herkes kendini düşünüyor. Eskiden bir tek insanın tırnağına taş

değse, bir oymağın, bir aşiretin, bütün şu dünyadaki insanların yüreğine değmiş gibi olur, herkesin yüreği sızlardı. Şimdi ya, şimdi herkes biribirisinin ölüsüne basıp geçiyor, basıp geçiyor, basıp geçiyor."

Hürü Ana boşanmış, coşkun bir sel gibi, öfkelenmiş konuşuyordu.

Çok konuştu, çok ilendi, çok köpürdü, en sonunda öz konuya geldi:

"Hay Yörükler Yörükler," diye başladı. "Hay Aydınlar Aydınlar, hay Sarıkeçililer Sarıkeçililer sizin kulunuz kurbanınız olayım, sizin eskiden yedi direkli çadırlarımız olurdu içi padişah sarayları, otağları gibi. Arap atlarımız olurdu ceren kovan. Tor şahinleriniz olurdu, her birinizin elinde gökte uçan turnayı, toyu kapan... Hay Yörükler Yörükler, sizin eskiden sofralarınız yerden kalkmazdı, bir ay, iki ay... Hay Sarıkeçililer Sarıkeçililer, size kanlılar, katiller sığınırdu, padişah gelse, yer götürmez orduyla üstünüze atılsa, siz, hepiniz kırılırdınız da, size sığınmış gene kimseye vermezsiniz. Siz böyle bir soy, böyle bir kavimdiniz. Göl yerinden su eksik olmaz Battal Ağa. Söyle bana..."

Battal Ağa güzel, aydınlık, çimeni yeşil gözleri, apak inci gibi dişleriyle gülüyordu.

"Bir dileğin olacak senin bizden Hürü bacı, söyle dileğini, korkma, ne ise dileğin, can baş üstüne."

Hürü Ana oturduğu yerden şöyle bir doğruldu dikeldi:

"Ben Ğnce Memedin Hürü Anasıyım. Beni iyi dinle, Hacı-bektaş Veli donlu Battal Ağa, bak şunu..." Eliyle orada yumulup kalmış Kısacık Mahmudu gösterdi. "Ğşte bunu bir yaşındayken, anası öldü de ben aldım büyüttüm. Ğnce Memedin anası ölmediydi ya, ona da çok emeğim geçti. Ben onun bu sebep-

ten dolayı öz bir Hürü Anasıyım. Kurban olayım sana güzel gözlü, gül yüzlü Battal Ağam, bana Ğnce Memedimden bir haber ver."

"Ben ondan sana nasıl haber vereyim Hürü bacım, o dağda gezen bir eşkıya."

"Bak, beni kandırma Battal Ağam, ben onun izini süre süre aldım buraya kadar getirdim. Şu aşağıda atından inmiş. Söyle bana Battal Ağam, ben onun öz anasıyım, analık batsın yüreğim yamıyor, sen ondan bana haber söyle, o ölü mü inmiş atından, diri mi?"

Gözlerini Battal Ağanın gözlerinin içine dikmiş, alnında domur domur olmuş terler, bekliyordu.

"Ölü mü, diri mi?"

Battal Ağanın yüzünden durmadan ikircik gölgeleri geçiyordu.

"Söyle ala gözlü Battal Ağam, ben onun anasıyım, diri mi, ölü mü?"

"Diri," dedi Battal Ağa çok düşünceli, ikircikli bir yüzle. "Ğnce Memed diri Hürü Hatun."

"Yaralı mı?"

Battal Ağanın güzel gözleri hüznünlendi. Yüzündeki sevinç bir anda yitip gitti.

"Yaralı," dedi, "hem de o ağır yaralı bacım." Sesi yumuşacık, bir ağıt yakar gibi acımağlıydı.

Hürü gene dikleştı:

"Canım sıkma koca Battal," dedi, "analar daha nice Ğnce Memed doğurur, daha... Hiç sen üzölme ona. Ğnce Memedir bu, ölür ölür dirilir. Hazreti Ali gibidir. Mehdi örneğidir o. Hiç cerrah merrah getirdiniz mi?"

"Getirdik," dedi Battal Ağa.

"Onu görmeliyim. O beni, Hürü Anasını görünce düzelir."

"Onu bugün göremezsin. Bana bile söylemiyorlar yerini. Onun yerini bir tek kişi biliyor, o da bizim Temir."

"Eşkıya Temir mi?"

"Eşkıya Temir," dedi Battal Ağa.

"O beni tanır, onu hemen çağirt bana koca Battal."

"Burada yok. Yarın sabaha kadar sabredeceksin."

267

Başka çare yoktu, Hürü Ana sabredecekti. Battal Ağa ayağa kalktı, öteki odalara geçti. Onun oraya gitmesiyle de bir sürü kadın, kız, gelin, çocuk Hürünün yanına geldiler, ona hoş geldin deyip elini öptüler.

Akşam yemeğinde sac kavurması, pirinç pilavı, petekli balla ağız yediler.

Çadırın en son odasında ona yatak yaptılar. Hürü Ana ömründe hiç bu kadar yumuşak bir yatakta yatmamıştı. Başını yastığa koyar koymaz uyudu. Çok yorulmuştu.

Sabahleyin çan sesleriyle, bir hayhuyla uyandı ki dipdiriydi. Çarçabuk giyindi orta odaya geçti. Battal Ağa cezveyi ateşe sürmüş onu bekliyordu, gülererek karşıladı:

"Ğyi uyudun mu Hürü bacım? Hele bir kahvaltı et de, seni bekliyorlar geceden bu yana. Senin Mahmut Efendi burada kalacak."

Oturdular, sofraya hazır. Bir tasta da süt dumanlanıyordu. Tatlı bir taze ekmek, süt kokusu doldurmuştu çadırı. Ortada üstü ayran kabarcıklı bir tereyağı topu duruyordu. Bazlama el yakacak kadar sıcaktı.

"Hele bir kahve içelim seninle karşılıklı."

Battal Ağa kahveyi kendi eliyle koydu onun fincanına.

Konuşmadan kahveyi içip kahvaltıyı yaptılar.

Hürü ayağa kalkıp:

"Yolcu yolunda gerek, öyle değil mi Ağam?" dedi.

Battal Ağa hep gülüyordu.

Dışarıya çıktılar, dişlerine kadar silahlanmış, başında mor püsküllü bir kırmızı fes, ilk bakışta, sarı posbıyıkları göze çarpan kısa boylu birisi, elinde görkemli, Çerkeş eyerli bir atla onu bekliyordu.

"Bu işte Temir," dedi Battal Ağa içini çekerek. "Benim emmim oğlu olur. Güvenilir adamdır."

Temir, Hürü Anaya yaklaşıp onun elini öptü.

"El öpenlerin çok olsun oğlum Temir."

"Temir senin gözlerini bağlayıp öyle götüreceğim seni gideceğin yere, kusura kalma," diye özür diledi ondan Battal Ağa.

Binek taşma kadar gittiler. Hürü Ana taşta bir atlayışta çıktı, Temir de üzengiye tutmuştu, ata usta bir binici gibi bindi.

268

Battal Ağaya:

"Sağlıcakla kal," diyerek yola düştüler, develerin, koyun, keçi sürülerinin, at gibi iri, boynu tohtlu köpeklerin, güzel giyimli kadınların arasından geçtiler. Her çadırın önünde de bir çatalda tünemiş bir şahin vardı. Bir hayhuy içinden, çocuk ağlamaları, çoban bağırmalara arasından geçerek obayı çıktılar. Aydınla Temir atın önünden yel gibi gidiyordu. Yemeden içmeden, bir an olsun dinlenmeden bir suya vardılar, onun arkasından da yapraklan altına kesmiş bir ormana girdiler. Temir ne arkasına bir kere dönüp bakıyor, ne de bir tek sözcük konuşuyor, gittikçe de hızlanarak atın önünden gidiyordu. Ormanı çıktılar, bir dümdüz, göz alabildiğine uzanan bir çayırığa düştüler. Burada her şey öylesine yeşildi ki, gökyüzüne bile aydınlık bir yeşil vurmuştu. Çayırığı geçmek epeyi bir zaman aldı. Atın önündeki Temir fesinin püskülleri rüzgarda uçuşarak uğunup gidiyordu. Derin bir çukura indiler. Çukuru çıkınca, kayaları çakmaktaşıdan çok yüksek, sarp bir dağla karşılaştılar. Kayalığın dibinde çok ulu bir sapsarı kesilmiş ağaç gürüldüyordu, onun dibinde durdular.

Aydınla Temir atın yanına gelerek:

"Hürü Ana, kusuruma bakma benim, gözlerini bağlayacağım," dedi utanıp sıkılarak.

Cebinden ipekli, köşelerine mavi menekşe işlenmiş bir büyük mendil çıkardı. "Al Ana," dedi, "bununla gözlerini bağla. Sıkıca bağla ki, hiçbir yanı göremeye-sin. Bizim göreneğimiz budur. Eşkıyaların..."

Hürü Ana gülümseyerek, kendi elleriyle, içinden eşkıyalara, özellikle, şu kendini bir şey sanan Aydınlı Temire söverek kendi elleriyle kendi gözlerini bağladı.

Temir atın dizginini tuttuktan sonra:

"Ana," dedi, "sen dizgini bırak da eyerin kaşına yapış."

Hürü onun dediğini yaptı. Temir atı çekti götürdü.

Çekerim, diyordu Hürü Ana, her bir şeyciği de çekerim... Kör gibi de şu sarı bıyığına itlerin işediği Temirciğin de peşine işte böyle düşerim. Oğlum için, şahinim için, gül yüzlüm için değil mi, benden ne isterlerse onu yaparım. Şimdiye kadar gözü bağlanmamış Hürücenin gözlerini bağlayanlar, bana güvenmeyenler alacağınız olsun. Bundan sonra da ben Hürüce karıy-

269

sam, bunu, bu bana yaptığımızı fitil fitil burnunuzdan getirmez miyim, ulan sümüklü Temir! Ben kimim, ben kimim, sen beni biliyor musun sümüklü Yörük, ötürüklü Temir, ben böyle gözü bağlanacak bir kişi miyim, o Ğnce Memedi de bir gözüm görürse, ben de ondan bunu sormaz mıyım, onun ağzına şu parmaklarımı takıp da yırtmaz mıyım, o köpeğin... Ğnce Memed olmuş da daha dünkü çocuk, Sefil Ğbrahimin oğlu, benim gözlerimi kapattırıyor, bana güvenmiyor da... Ulan hırpo, sen neci, neci oluyorsun da bana bunları ediyor, başıma bu işleri açıyor da, beni şu dağları görmekten mahrum ediyorsun? Şimdi şu kör gibi gözlerim seni görünce sen de öpmek için elime sarılacaksın değil mi, seni şu Hürücenin o gül ellerine seni ben kurban etmez miyim ben! Beni o candarmalar yakalayacaklar da, senin yerini benden öğrenmek için beni dövecekler de, ben de Ğnce Memed işte şurada, şurada diyeceğim,

öyle mi? Öyle mi benim aslan yavrum, öyle mi şahin yiğidim, öyle mi benim deli atın binicisi sıçanım, adam mı oldun sanıyorsun bir kötücük Abdi Ağayı öldürmekle, kendini Koroğlu mu sandın serçe yürekli Ali Safayı gece uyurken vurmakla? Ulan ben Durmuş Alinin avradı, yedi köyün Hürü Anası Hürüce değil miyim, ulan benim derimi yüzsel de candarmalar, düşmanlarımız, ben değil senin yerini şu bıığına itler sıçası Temirin bile yerini söyler miyim, etimi didik etseler de, kellemi süyenlere geçirip köy köy dolaşırsalar da, gözlerimi oysalar, daha iyi olmaz mıydı... Bundan sonra hay Ğnce Memed, sen benim yüzüme nasıl bakacaksın, ben senin yüzüne nasıl bakacağım, hay dört kitaptan kovulmuş kafir, zındık Ğnce Memed! Dilim varmıyor, dillerim çü-rüsün inşallah, sen, sen, sen Topal Aliden de kötü bir yaratıksın, ondan da ikiyüzlü bir domuzsun.

Şu anda gözlerindeki bağı çözüp gerisin geri köye dönmek, bir daha da o Ğnce Memedin adını ölünceye anmamak istiyordu ya, yapamıyordu.

Çok sarp bir yola düşmüşlerdi, bunu atın ayağının altından aşağılara doğru akan taşlardan, bir de atın durmadan tökezlemesinden biliyordu. Eyer kaşına sıkı sıkıya yapışmıştı-Öndeki Temirin atla birlikte körük gibi soluduğunu duyuyor, geber, geber, gözlerimi bağlayan pis Aydınlı geber, diyordu.

270

Şu sağ yanda derin bir uçurum olsa, atın da ayağı kayıver-se, Hürü de atla birlikte yuvarlansa gitse uçurumun dibine de paramparça olsa, sen de gelsen hay Ğnce Memed, uçurumun dibinde onun kanlı ölüsünü görsen, uçuruma inemeyip onun ölüsünü bile kaldıramasan, kartallar da gelip üleşini parçalasa-lar, o zaman ne yaparsın sen Ğnce Memed? De bana, söyle bana, zil takar da anam ölmüş, diye ağlar mısın, hiç de ağlamazsın, o seni doğurmaz olasıca Dönenin öldüğünü sana ben söyledim de ağladın mıydı?

Geldiğine bin pişman olmuştu. Bu Sefil Ğbrahimin oğlundan da hayır mı çıkardı... Öfkeden

sonunda o hale geldi ki, şurada, şu sümüklü pis Yörükten utanmasa oturup hüngür hüngür ağlayacaktı.

Temirse at üstündeki yaşlı kadının homurtularını duyuyor, arada çırada da,dönüp baktığında onun gerilmiş, öfke içindeki yüzünü görüyor, onun öfkesine bir anlam veremiyordu.

Öfkeden eyere öylesine sıkı sıkıya yapışmıştı ki Hürü Ana, kaskatı kesilmişti. At bir yerde durunca bir uykudan uyanırca-sına gfeildi. #

"Geldik Ana, gözlerini aç..."

Hürü var öfkesiyle bağırdı gözlerini açarken:

"Gelmez olaydık... Ben ona şimdi yapacağımı bilirim."

Temir onu attan indirmek istedi.

"Yaklaşma bana, sürme elini. Ben kendim inerim."

Attan atlayıp, kapısında silahlı babayiğit bir kişi duran mağaranın büyük ağzından hışım gibi içeriye daldı. Dalmasıyla mağaranın ortasında zınk diye durması, ardından da onun üstüne atılıp kucaklaması bir oldu.

"Memedim, yiğidim, aslanım, yavrum, nasılsın?"

Memed gözlerini açtı, gözlerini sevecenlikle ona dikti, baktı, gülümsedi:

"Çok şükür dünya gözüyle seni gördüm ya Ana," dedi, bundan sonra ölsem de gam yemem.

Bütün istediğim buydu. Allahıma hep yalvarıyordum, Anamın yüzünü bana göstermeden öldürme, diyordum. Ğşte Allah da..." Gözlerinden boşanan iki damla yaş yanaklarına doğru akıyordu.

"Sus, köpek," diye bağırdı Hürü. "Anan sana kurban ol-

gibi mızırdanırsan hemen şimdi buradan başımı alırsan da giderim. Göster, göster bana

yaralarımı benim gül yüzlüm."

Memed gülümseyerek yaralarımı gösterdi, yaraları güzelce sarılmıştı. Hürü ilk olarak onun yatağına bir göz attı, bu yatak dün gece yattığı yatağın tıpkısıydı.

"Yaraların sızıyor mu?"

"Azıcık."

"Demek ki çok sızıyor." Ayağına kalktı, mağaradan dışarıya çıktı, Temiri arandı, kapıdaki adama: "Nerede o Temir, hani benim gözlerimi bağlayan?" diye sordu.

"Çerçerde Ana," dedi o iri adam gülümseyerek.

Hürü mağaraya geri döndü, Temir yatağın başucunda ayakta duruyor, dalmış düşünüyordu.

"Cerrah getirdiniz mi yavruma?"

Temir:

"Üç tane," dedi, dışarıya yürüdü. Hürü Ana anlamıştı, o da onun arkasından dışarıya çıktı.

Bir kayanın duldasına varıp

çömeldiler.

"Söyle Temir, oğlum iyi değil mi?"

Temir üzüntülü bir sesle:

"Çyi değil Ana," dedi.

"Cerrahlar ne dediler?"

"Kurşunları çıkaramadılar. Cerrahlardan ikisi Yörükler-dendi. Birisi de şu aşağıdaki köyden."

"Demek benim yavrum ölecek?"

"Onun orasını Allah bilir Ana."

"Benim yavrum ölmeyecek. Onun orasını gene de koca Al-lahımız bilir ya, Hürücenin

yavrusu düşman kurşunundan ölmez."

"Ğnşallah Ana, Allah ağzından duysun Ana..."

Hürü içeriye girip Memedin başucuna oturdu, saçlarını, alnını okşamaya, onu öpmeye başladı. Onunla sıcak, yürekten, yumuşacık konuştu. Onu Memedin başında böyle görenler, bu tepeden tırnağa sevecenlik, sevgi kesilmiş kadının o olduğuna bir türlü inanamazlardı.

Memedin ateşi vardı ya, o kadar da değildi. Bir ara gözlerini açtı, Hür üye baktı, gülümsedi:

"Sen geldin ya, dünya gözüyle seni bir daha gördüm ya, artık iyileşirim."

"Ğyileşeceksin," diye sert, kesin konuştu Hürü. "Ğyileşme-rnek olmaz. Ben sana şimdi bir çorba pişireceğim ki..." Dışarıya çıktı, Temire:

"Çorba yapacak bir şeyleriniz var mı?"

"Her şey var Ana, ne istersen... Ama o ağzına günlerdir bir şey koymuyor ki..."

"Ben pişirirsem koyar. Sen şuraya bir ateş yak bakalım. Tencereyi de getir. Bol da nane topla şuralardan."

"Buraya ateş yakılmaz ki anam."

"Nedenmiş o?" diye çıkıştı Hürü.

"Dumanını görürler."

"Mağaranın içinde de olmaz. Dumanı bunaltır oğlumu."

Temir düşünüyordu.

"Düşünme o kadar, duman gözükmeyen bir yer bul."

"Şurada küçük bir mağara/daha var, olur mu Ana?"

"Olur," dedi Hürü. Sevinmişti. İlk olarak açılmış, yüzü ışı-mıştı. "Naneli çorba onu açar."

Kollarını sıvadı, küçük mağarada oğluna özene bezene naneli bir çorba pişirdi ki, içen kaşığı da birlikte yutar. Hem de küçük mağaranın dışına bir damla duman salmadı, ne etti eyledi de...

Günlerdir ağzına bir lokma koymamış Memed kocaman bir sahan çorba içti.

"Demedim mi ben sana Ana, sen gelince ben iyileşirim..."

"Ğyileşeceksin."

O gece sabaha kadar Memed inledi. Hürü uyumuyor, onun inlemelerini, soluğunu dinliyordu.

Hasta iki üç kere de uyudu, hem de uzunca. Ğşte bu iyiye alametti ya, ateş, bir de inlemeler onun gözünü korkutmuştu. Sabah olunca Hürü bir güzelce çorba daha pişirdi, bu da yoğurtlu dövme çorbasıydı. Çorbann içinde gene bol bol taze nane vardı. Memed bu sefer de çorbayı içti bitirdi.

Çorbadan sonra elini Memedin başına koydu, ateş öyle du-

272

273

ruyordu. Bu olmaz olası ateş... Buna bir cerrah gerekti ki, öyle böyle cerrah değil... Dışarıya çıktı, kapının ağzındaki bir taşın üstüne oturdu, düşünmeye başladı. Gün yeni doğmuş, dağların yamacına vurmuş, ortalığı bir ışık seline boğmuştu. Aşağıda, uzakta, ta Çukurovaya kadar uzanan ormandan dumanlar yekiniyordu. Mağaranın yanından akan gözün altı apaydınlıktı, ıslayarak küçücük balıklarla birlikte bulutlar geçiyordu ak çakıltaşlarının üstünden. Hürü bir ara orada suyun dibinde, bulutların üstünde kendi suretini görünce birden şaşırdı:

"Ocağı batasınca Hürüce karı," dedi, "amma da kocamışsın."

Oradan kalkıp başka yere oturdu. Ardından da Temiri çağırdı:

"Gel hele Temir."

"Buyur Ana."

"Bu oğlan şimdilik iyi ya, dayanıyor ya, böyle giderse uzun bir süre bu oğlan ölür."

"Ne yapalım Ana?"

"Ben bir şey düşünüyorum. Kırkgözün Ocağı buraya çok mu uzak?"

"Epeyi uzakta Ana."

"Sen Kırkgöz Ocağını hiç duydun mu?"

"Kim bilmez ki Ana..."

"Kırkgöz Ocağının postunda şimdi Anacık Sultan oturuyor değil mi?"

"O oturuyor."

"Sen biliyor musun ki o Anacık Sultan yüreğinden yağlı kurşun yemişi, yüreği parça parça olmuşu kurtarır?"

"Herkes bilir Ana."

"Kurşundan ölmüş ölüyü bile kurtarır. Kan ocağıdır o. Yeter ki bir yerden kan çıksın, Kırkgözün Ocağı onu sağaltmamış olamaz, görülmüş duyulmuş değildir."

"Biz de düşündük Kırkgöz Ocağını, Battal Ağa da... Ğnce Memedi biz bu halde oraya götüremeyiz ki... Anacık Sultan da, o ocağın huyu öyle imiş, hiç yerinden kıpırdamazmış."

"Ben onu kıpırdatırım."

"Çok yaşlıymış o, belki de yüz yaşında, buraya nasıl çıkar ki?"

274

"Sen Ğnce Memedi aşağı indireceksin, olur mu, şu dağın dibine... Candarmalar daha başlarının telaşesindeler. Orada, aşağıda bir Yörük obasında... Ben Anacık Sultana gidiyorum. Sen beni Sarikeçiliye şimdi hemen götür, şimdi... Memedin yerini Battal bilir değil mi?"

"Bilir."

"Onu aşağı indir, ölürse de aşağıda ölsün, burada dağ başında boku bokuna değil. Benim yaptığım çorbayı ihmal etmeyin. Ona her gün sabah, öğlen, akşam bu çorbadan yapın. Başka bir şey isterse de verin."

Ğçeriye girdi, uzun uzun Memede sarıldı, onu öptü kokladı:

"Ben gidiyorum oğul," dedi. "Kırkgözün Anacık Sultanına gidiyorum. Ben dönünceye kadar dişini sık, dayan, ölme. Ben Anacık Sultanı alıp gelince, kirp der yaraların sağalır. Bir de seni ona afsunlatırım ki, sana kurşun değmez, değse de geçmez. Top bile işlemez sana Anacık Sultandan sonra... Dişini sık yavrum, dayan yiğdim. Şu fıkaraya, şu dünyada kimsesiz, elsiz ayaksız kalmış Hürüce için dayan, ölme, ben dönünceye kadar."

Mağarannın kapısının önünde durmuş hayranlıkla, sevgiyle, içi ığıl ığıl ederek ona bakıyor, bir türlü adımını atıp da dışarıya çıkamıyordu.

"Allahım," dedi, dudakları kıpır kıpır etti, ellerini havaya açtı, bir süre öyle tuttu. "Allahım, koca Allahım, adı güzel Mu-hammed aşkına, uzun kılıçlı Ali aşkına, Kırkgöz Ocağının bütün pirleri, ermişleri aşkına, oğlumu bana, fakir fıkaraya bağışla..."

Çıkarken onu bir daha göremeyecekmiş gibi dönüp dönüp baktı. Onun o gül yüzünü, ermişlere has o yumuşacık yüzünü gözlerinin içine, derinine, hiç unutmamacasına nakşediyordu.

Temir atı çekmiş kapıda onu bekliyordu.

"Oğlum," dedi Hürü yalvarırcasına, "benim gözlerimi no-lursun bağlama. Ben Ğnce Memedin anasıyım, derimi yüzselar bile..."

Temir:

"Olur Ana," dedi, onu kucaklayıp ata bindirdi.

Hürü ona şöyle atın üstünden eğilip baktı:

275

"Anan sana kurban olsun," dedi. "Anan senin şu altm gibi yalp yalp eden güzel bıyıklarına hayran olsun. Ğyi ettin de gözlerimi bağlamadın. Şu senin yoldaşım Memed var ya, ölmeyecek..."

Şen şakrak, atını kayaların arasından sürdü. Sol yanma baktı ki, abooov, ucu bucağı gözükmeyen bir uçurum...

"Onu buradan nasıl çıkardınız yavru?"

"Sorma Ana," diye içini çekti Temir.

Yokuş aşağı gidiyorlardı. Neredeyse at tepesinin üstüne dikilecek, Hürü de şu uçurumdan aşağı uçacaktı.

"Keski gözlerimi gene bağlasaydın!"

Gülüştüler.

276

Kırkgöz Ocağı orada, çakmaktaşıdan apak kayalıkların arasında, iri, yaşlan belirsiz ağaçların yanında, Türkmenin Horasandan geldiği yıllardan bu yana durup durur. Eski, çakmaktaşıdan örülmüş eve üç tane kemerli kapıdan girilir. Kapılar meşedendir ve sağlamdır. Üstüne türlü çiçekler, kuşlar, böcekler, Kurandan ayetler işlenmiştir. Her kapının işlemeleri arasında bir giz, bir afsun gizlidir. Bu ocak Horasandan bu yana bütün dertlere deva, hastalara şifadır. Yoksullar, düşkünler, başı dara gelmişler dertlerine çareyi bu ocakta ararlar. O ulu ağaçların altından apak da bir su kaynar, kayaları, köpürerek, gürül-deyerek dolandıktan sonra yamaçtan aşağılara doğru inanılmaz bir hızla taşlan oyarak iner. Kimileri, bu suyun, böyle sonsuz bir hızla akarken birdenbire olduğu yerde durduğunu, durmakla kalmayıp gözüne doğru aynı hızla gerisin geri aktığını gördüklerini söylerler. Toroslarda bunun böyle olduğu tartışılmaz, tartışmak imansızlığı, zındıklığı kimsenin aklından bile geçmemiştir şimdiye kadar. Bahar inince Kırkgöz Ocağının apak, çakmaktaşıdan keskin kayalıklı dağlarına, bir gece sabaha kadar kayalıklardan çatırdılar gelir, bu gece bütün kuşlar, böcekler, kurtlar, kaplanlar, bilcümle yaratık ayaktadır. Ve sabah açılınca, o sabah, gökyüzünde bir damla bulut bile olamaz, ortalığı göz kamaştıran bir aydınlık doldurur, bu

aydınlıkta, bütün ak kayaları, geceleyin sarı çiçeklerin yarararak çıktığı, bütün çatırtıların çiçeklerin kayaları yarma sesleri olduğu anlaşılır. Bütün dünya, yeryüzü gökyüzü, gürüldeyerek koşan su sa-

277

riya keser. Dünya ardından aydınlanmış san bir billur gibi şavklanarak döner. Güz gelince de bakarsın ki, o sarı çiçekler bir gecede yok olmuş gitmişler. Dünya gene sütbeyaza keser. İlk gün günlerinin gecesi gündüzü gene inanılmaz, lekesiz bir aklık içinde döner. Gökyüzü, toprak, ağaçlar, otlar, tek mil çiçekler apaktır. Uçan kuşlar bile apak olurlar. Bir gece gene dünya çatırdamaya başlar, dağlar sallanır, sabah olup da gün açınca insan şaşar kalır, bu sefer de ak kayalıkları mavi çiçekler yar-mıştır, her şey ince, yumuşak, dokunsan bozulacakmış gibi duran, uçuşan, sımsıcak bir maviye kesmiştir. O mavinin içine bir kere giren cümle dertlerinden, karanlığından, karamsarlığından sıyrılıp apaydınlık bir maviyle dolar, anasından doğmuş gibi olur. Ölünceye kadar da içi pır pır ederek, başına ne gelirse gelsin, ömrünün sonuna kadar, hiçbir insanın erişemeyeceği bir çocuksu sevinçle mutlu olur. Ölmeden, ömrünün her saniyesinde bir cennet coşkunluğunu, aydınlığını, sevincini yaşar. Buna erişmek, bu mavinin içine girmek, mavi sevincinin tapınmasını yaşamak o kadar kolay değildir. Zulüm edenler, insanları aşağılayanlar, kanlılar, hak yiyenler, sömürenler, çalışmamışlar, hazır yiyiciler buraya gelemezler, gelseler de bu mavinin içine giremezler, girseler de öylesine sevinemezler, yürekleri bir sevincin sıcaklığında, esrikliğinde, kendinden geçmişliğinde pır pır edemez.

Hürü Ana bir buçuk gündür yoldaydı. Altındaki at sağlamdı ve yanındaki delikanlılar da, birisi sağında, birisi de solunda ata ayak uydurarak, yorulmadan çevik yürüyorlardı. Coşku ve korku içindeydi. Coşuyordu, Kırkgöz Ocağına yüz sürecekti, korkuyordu, Kırkgöz Ocağının postunda oturan Anacık Sultan, Ğnce Memedi iyi etmeye yanaşmazsa... Ğşte o zaman

ne yapardı bu Hürüce, elsiz ayaksız, kimsiz kimsesiz kalırdı. O dünyalar kaplamı oğulcuğu da gözlerinin önünde can çekişe çekişe ölürdü. Ğşte o zaman da haşa huzurdan Hürüce bu Kırkgöz Ocağına... Haşa haşa, dilleri çürüyesi Hürüce, bütün bunları sen nasıl aklından geçirirsin? Allah da biliyor ki, bütün kullan da biliyorlar ki Kırkgöz Ocağı kan ocağıdır. Kurşun yemişi ölüyse de bu ocağı ulaştırdınca dirilir. Hele yaralıy-sa, bu kapıdan yaralının ölü çıktığı, sakat kaldığı ne görülmüş

278

ne de duyulmuştur. Hürüce o maviyi de görecek, o mavinin de içine girecek, bin yaşında da olsa Anacık Sultanı kandırarak, onu Ğnce Memedin başına götürecekti. Yaşlı olsun varsın, ermişler' Kırklara karışmışlar, yaşlanıp çökerler mi hiç! Kırkgö-zün Anacık Sultanı şimdi on sekiz yaşında gibidir. Yeni filizlemiş bir şıvgacık dala benzer. O her sabah yediveren bir gül, her seher, her sabah yeniden açar.

Geyikler gelirler ona her sabah, boynuzlarında tan ışıklarının ipiltisi, tüylerinde sabah güneşinin yıldırması... Kırkgözün bacıları da onları sağlarlar. Sonra da her ay bir erkek geyik çöker kapıya, üç gün üç gece boynunu büküp, gözlerini ocağı diker bekler. Üçüncü gün onu keserler, postunu da kurutup Anacık Sultana getirirler. Anacık Sultan da o postu, dünyanın bir yerindeki bütün, kirlerden, kötülüklerden, zulümlerden arınmış bir kişiye gönderir. Bu kişi kadın, ya da er kişi olabilir.

Orada, Kırkgöz Ocağının tam üstünde de, içine ışık doldurulmuş gibi şişmiş duran bir bulut kaynar, oradan başka hiçbir yere kıpırdamaz. Bulutun altında da ak güvercinler... Yaratıklar içinde de en zavalı kuş, bu ak güvercin dedikleridir.

Kırkgözün Ocağına varmak, eşiğine yüz sürmek, Kırkgöz Ocağının postunda oturanın yanına varmak o kadar kolay değildir. Eskiden Kırkgöz Ocağında kırk kazan kaynar, buraya gelen hastalar sayrılar, dertliler, yaralılar doyaya yemek yer, geyik sütü içerlermiş. Avşar,

Kürt, Türkmen Beylerine, Ğran Şahlarna, Osmanlı Padişahlarına kılıcı bir Konyadaki Hünkar Dede, bir de buradaki Kırkgöz Ocağı kuşatmış. Bir kılıç kuşatsın diye, bu kapıda aylarca, yıllarca bekleyen, bekleyip de Kırkgözün pirini göremeden dönen çok Bey, çok Şah, Padişah var imiş. Fakir fıkaraaya açılan kapılar bu zalim Beylere, Padişahlara kapanırmış. Kırkgöz pirlерinin kırk tane gönül gözleri olurmuş, biriyle mağribi, birisiyle maşrıkı görürlermiş. Birisiyle cenneti, ötekiyle cehennemi, birisi iyi insanda, birisi zalimdeymiş. Biri geçmişte, biri gelecekteymiş. Birisi karıncada, birisi kuştaymış. Yağmurda, bulutta, suda, ateşte, yıldızlardaymış... Birisi insan yü-reklerindeymiş. Bu kapıdan içeriye, bu kapı olduğundan beri kötülük, haram, zulüm girememiş. Ğşte şimdi de insan azıp,

279

dünya kirlenince bu kapıdan artık kolay kolay girilemiyormuş. Anacık Sultan, o da çok gençliğinde yakışıklı genç bir zalim Beyin direnişini kıramamış, onun adımını eşikten içeriye attırmış da, geyikler yedi yıl onun semtine uğramamış, bulut o durduğu yerden çekilmiş gitmiş, güvercinler bir daha o yörelerde kanat çırpmamışlar, su tersine akmamış, kayalar çatırdayıp sarı, mavi çiçekler çakmaktaşlarını yaramamışlar.

Hürü Ana korkuyordu, kırk gözle bütün dünyayı gören, her insanın, bu iyi mi, kötü mü, diye içini okuyan Kırkgözün Anacık Sultanı onu içeriye almazdı belki. Bir kötülük yaptım mı, bir günah işledim mi, diye bütün yaşantısını gözlerinin önünden geçiriyor, bazan umutlanıp seviniyor, bazan da korkuyordu. Acaba günahı mı, ya da sevabı mı daha çoktu? Düşündükçe hep sevabı ağır basıyordu. Gençliğinde, daha Durmuş Aliyle yeni evliyken, o da askerdeyken, başka birisiyle değirmende... Acaba Anacık Sultan bu kadar eski bir şeyi anımsar da, onu içeri almaz mıydı? Çok eski, çok eski, diye düşündü, Anacık Sultan da çok yaşlı.

Sağ yanında giden delikanlıya sordu:

"Sen Anacık Sultanı gördün mü, yavru?"

"Gördüm," dedi delikanlı.

"Çok mu yaşlı?"

Delikanlı şöyle bir, tepeden tırnağa Hürüye baktıktan sonra:

"O senden genç."

Hürü buna çok bozuldu.

"Nasıl olur, nasıl olur yavrum," dedi alaylı, dudakları titreyerek. "Nasıl olur yavrucuğum, o

Mustafa Kemal Paşaya kılıç kuşattığında, o zaman daha Yunan munan işi ortada yoktu, ben

küçücük bir kız, o koskocaman bir avrat idi."

"O senden genç Ana. Demek ki pirlar kocamıyorlar."

"Kocamıyorlar yavrum, aaah onlar kocamıyorlar."

Şimdi oraya varınca, kayalar yarılp da mavi çiçekler ortalığa çıkınca her şey anlaşılacaktı.

Yoook, onu kayalar apak karşılar da hiçbir şey olmazsa, işte o zaman şu kara başlı Hürü Ana

da yanmıştı, kör talihli Ğnce Memed de...

"Yavru, sen buraya geldiğinde, o kayaları çatır çatır çatlatacak çıkan mavi çiçekleri gördün

mü?"

280

"Kayaların çatırdadığını görmedim ya, çiçekleri gördüm. Kayaların yarıklarından

fişkırmışlar, yazıya yabana bir mavi kilim gibi döşenmişlerdi."

"Ben de görür müyüm?"

"Sen niye görmeyesin Ana?"

"Sen harama hiç uçkur çözdün mü yavrum?"

Delikanlı bir tuhaf baktı ona.

"Ben hiç uçkur çözmedim ki harama uçkur çözeyim."

"Hiç adam öldürdün mü?"

"Öldürmedim."

"Sen hiç birisini dövdün mü?"

Delikanlı sustu, karşılık vermedi.

"Sana diyorum," diye dikleşti Hürü Ana. "Sen hiç adam dövdün mü?"

"Dövdüm."

"Köpeklere vurdun mu?"

"Vurdum."

"Hiçbir hayvan öldürdün mü?"

"Öldürdüm."

"Kuş?"

"Kuş da öldürdüm."

"O zaman sen Kırkgözün Anacık Sultanını nasıl gördün?"

"Demek ki hiç günahım yokmuş Hürü Ana."

"Hımm."

Hürü Ana sevindi, o değirmendeki işi şimdi kendisi bile hayal meyal anımsıyordu. Onlar, o

eski değirmene onunla üç gün üç gece kapanmışlar, içerden kapıyı kilitleyip soluk bile

almadan, uyumadan, dinlenmeden sevişmişlerdi, ama geçmiş zaman, o günleri hep

anımsamak, yeniden o tatları yaşamak istiyor, bir türlü o eski tadı bedeninde bulamıyordu.

Amaaan, kırk gözü değil de, bin gözü bile olsa Anacık Sultan o kadar eskiyi nasıl görecekti?

O değirmen bile yıkılmış, yerinde yeller esiyordu. Ama başka günahları da vardı Hürü

Ananın... Pekiyi ya, Anacık Sultanın hiç mi günahı yoktu, insan olur da, kadın olur da hiç

günahı olmaz olur muydu? Onu ateşle mi yıkamışlardı yani? Kim bilir bu iş nasıl bir işti, akıl

sır ermez. Ğşte gidiyordu oraya, belki de mavi çiçekleri görüverirdi. Belki de daha kapıya

varmadan Anacık Sultan onu yüz geri ederci. Hele durun bakalım, azıcık daha sabretmeli, azıcık daha dişimizi sıkmalı. Ak göt, kara göt geçitte belli olur.

Sultan Murad da yiğit, gözünü daldan budaktan esirgemez bir padişah imiş. Bağdat üstüne sefer eylemeye karar vermiş. O kavli kararında olsun, Muradın anası bir gün Padişah oğlunu huzuruna çağırmiş, "Oğlum Murad," demiş, "sefere gidiyorsun Bağdat üstüne, hayırlı uğurlu, kademli olsun. Osmanlı büyük bir devlet, senin de yer götürmez askerlerin var, var ama Bağdat da yenir yutulur lokma değil, karşıdakiler de epeyce güçlüler. Onun için sen sefere giderken, yolunun üstündeki Kırkgöz Ocağına uğramadan, onların desturunu almadan gitme. Kırkgöz Ocağından kime destur çıkmışsa onun kılıcı keskin, bahtı ak olmuş. Unutma bu öğütümü. Şunu da unutma, sen bir büyük padişahsın, gurura kapılırsın, Kırkgöz Ocağının eşiğine giderken, Allah huzurunda nasıl olursan, orada da öyle dur. Ocağı girerken yedi kez toprağı öp. Üç eşik vardır ocakta, üçünde de niyaza dur..."

Sultan Muraddır, anasının hayır duasını aldıktan sonra elini öpmüş, askerini hazırlamış, birkaç ay sonra da sefere çıkmış. Sefere çıkmış ya, o telaşe içinde her şeyi unutmuş, orduyu çekmiş taa Diyarbakıra kadar gelmiş. Diyarbakırda uzun bir süre kalmış. Oradan da bir türlü ayrılamıyormuş. Orduda dedikodu başlamış, amanın ha, biz Bağdada sefere mi, yoksa Diyarbakıra oturmaya mı geldik? Padişahın bütün bunlar kulağına gidiyormuş. Gidiyormuş da bir türlü de yola çıkamıyormuş. Unuttuğı bir şey varmış gibi boyuna düşünüyor, kimseyle konuşmuyor, araştırıyormuş. Bir gün birden, hak demiş, çok şükür Allahıma buldum.

Hemen seraskerini, vezir vüzerasını çağırmiş, amanın Kırkgözün Ocağını pirini bana bulup getirin, demiş. Seraskeri, vezirleri, olamaz Padişahım, Kırkgöz Ocağının piri ocağından çıkıp da hiçbir yere, çıkıp da kimsenin huzuruna varamaz, demişler. Senin padişah baban, dedelerin hep onun huzuruna gidip kılıç kuşanrlardı. Konyada Molla Hünkar neyse Kırkgöz Ocağının pirleri de odur. Ve hem de ondan da bin beterdirler. Sultan Muraddır, gidin getirin,

diye buyurmuş, ben Kırkgöz, bin göz dinlemez. Vezirler vüzeralar derin konuşmalara dal-

282

mışlar' Padişaha birkaç kez daha gidip yalvarmışlar, Padişah'tır direktmiş. Vezirler ne yapmışlarsa olmamış, çarnaçar kalkmışlar Kırkgöz Ocağına gitmişler, pire çıkmışlar, pir onlara demiş ki, ne için geldiğinizi biliyorum, Sultan Murada söyleyin, kim oluyor da babasının, dedelerinin yüz sürdüğü ocaktan yüz çeviriyor? Vezirler bu sözler, bu keramet üstüne şaşır kalmışlar, dönüp Padişaha gelmişler, işte Padişahımız hal keyfiyet böyle böyle demişler. Sultan Muraddır, azgın mı azgındır, ben de onun üstüne ordu çekerim, demiş, varın söyleyin, pir midir nedir, ona.

Vezirler daha son kapıda niyaza durmuşlarken pir gülmüş, gencecik de bir adammış:

"Söyleyin Sultan Murada, ne kadar ordusu varsa, çeksin gelsin ocağımız üstüne," demiş.

"Onu çok deneyen oldu, hiçbirisi de iflah olmadı."

Padişah'tır öfkelenmiş, yeri göğü inletmiş, Bağdat ordusunu çevirmiş Kırkgöz Ocağının üstüne. O gün gökyüzünden bir tufan boşanmış, Nuh tufanı yanında yaz yağmuru gibi kalır. Aman Padişahım, yaman Padişahım, Padişah'tır, gittikçe öfkeleniyor, yağmur dinmedikçe kuduruyormuş. Sonunda bir sabah yağmur durmuş, ordu da Kırkgöz pirinin üstüne harekete başlamış. Uzun bir ova geçmişler, karşılıklarına görkemli bir dağ çıkmış, ala karlı, sivri başlı, güzel, ceren gibi süzölen bir dağ.

Vezirler, bu dağı aşarsak, Kırkgöz Ocağı onun arkasında demede olsunlar, dağ bir gürlemiş, bir gürlemiş, ovaya aşağı ateşler saçarak yürümeye başlamış. Padişah'tır bunu görünce yere kapanmış, Kırkgözün piri, ben ettim sen etme, demiş. Tam bu sırada da ak bir güvercin önüne konmuş. Dağ durunca güvercin de uçmuş gitmiş.

"Ordu dönsün Diyarbakıra, ben tek başıma Kırkgöz Ocağına gidiyorum," demiş Padişah.

Tebdili kıyafet olarak, yanında seraskeri, sevdiği vezirleri Kırkgöz Ocağının yoluna

düşmüşler.

Onlar ocağın aşağısına gelince bir çatırtıdır almış dünyayı, bir de gözlerini açıp bakmışlar ki, yer gök, dağlar taşlar, kayalar, mavi çiçeğe durmuş. Padişahı atından inip yukarı doğru akan sudan aptes almış, ardından da yere kapanıp üç kez top-

rağı öpmüş. Dış kapıya kadar yedi kez aynı şeyi yapmış. O kapının önüne varınca kapı kendiliğinden açılmış. Muraddır hemen niyaza durmuş. İkinci, üçüncü kapıda da aynı işi yapmış.

Kırkgöz Ocağı piri:

"Yaaa Sultan Murad kalk ayağa, sen gel şu yanımdan otur. Vezirlerin de dışarda oldukları yerde kalsınlar."

Sultan Murad, ben tebdil bir adamım, sen nasıl oldu da benim sultan olduğumu bilebildin, diye sormamış. Ne kadar da gençmişsin pirim, daha bıyıkların yeni terlemiş, diyememiş.

"Bağdadi fethetmek sana nasip olmuştur Sultan Murad, ne mutlu sana."

"Sağ ol pirim," diye Sultan Murad bir daha toprağı öpmüş.

"Yalnız sana bir diyeceğim var, bu dediğimden dışarı çı-karsan olmaz. Bu gece burada kalacaksın, yarı sabah erken yola düşeceksin, şu aşağıda Çukurovada Karaburçlu köyünde bir dul kadının oğlu vardır, Osman adında, daha bıyığı terlememiş. İşte sen bu Osmanı alacak orduna katacaksın. Osman sana karşıdır, dağlarda gezer, zenginden alır fıkara verilir. Dertlilere derman, çaresizlere güman olur. Bağdat zulüm elin-deymiş. Fakir fıkara kan ağlıyormuş. Osmanı alıp da orduna katmazsan Bağdadi zulüm elinden kurtaramazsın."

Padişah:

"Ben nerede bulabilirim ki dağlarda gezen asi bir Osmanı? Ben onu aramaya gitmesem olmaz mı?" diye ricada bulunmuş.

"Sen gitme," demiş pir de, "ben onu sana gönderirim."

Sonra pir durmuş Padişahın gözlerinin içine dikmiş gözlerini. Gözleri öylesine etkiliymiş ki, Padişah gözlerini ondan ka-çırmasa, gözleri onun şavkından yarıp kör olacakmış.

Vezirler vüzeralar da gelmişler pirin huzuruna. Bu anda da dağdan çangal boynuzlu bir

kırmızı geyik inmiş.

Kırkgözün piri:

"Sizin bu akşamki kısmetiniz bu imiş. Bağdat seferinin de kurbanıdır bu. Hoş kurbandır, kendi gelendir, gönüllüdür. Murat kendi eliyle kesecektir," diye buyurmuş.

Geyiktir kendiliğinden yere yatmış, Murat geyiğin boynuna çalmış bıçağı, başı bedenden ayırmış ya, bir damla kan akmamış.

284

Geyiği avlunun ortasında yanan köz harmanında kebab edip yemişler, Padişah padişahken bile ömründe böylesine lezzetli, teknil dağların çiçeklerinin rayihasını taşıyan bir et yemişmiş.

O gece orada, kuru yerde, közlerin yöresinde uyumuşlar. Orada uyuyanlar, kuştüyü kutnu yataklarda uyuyanlar, böylesine tatlı bir uykuyu şimdiye kadar hiç uyumamışlar.

Sabah erkenden tanyerleri ıştırken geyik sürüleri gelmiş her günkü gibi, bacılar onları sağıp

Padişaha sıcak sıcak ikram etmişler. Hiç kimse ömründe insanı böylesine esrikleştiren, sevinçten uçuran bir içkiyi içmemişmiş.

Padişaktır düşünmüş, böyle koskocaman, ülkelerin, dünyanın tek padişahı olacağıma, bu ocakta hizmetkar olsam daha iyi olmaz mıydı, hey koca Allahım, demiş. Gözlerinden kanlı yaşlar dökerek, kaderdir başımızdaki, yazgıdır alınımızdaki, diyerek yola revan olmuş.

Gelmişler Diyarbakıra, onlar Diyarba-kıra ulaşmadan üç gün önce Osman Diyarbakıra varmış.

Osmanı görünce vezirler dudak bükmüşler:

"Bu bir çocuk, ne kadar da genç, Padişahım," demişler. "Biz bıyığı tarak tutmayı nasıl orduya alır da Bağdada götürürüz?"

Osmandır:

"Bana bir tarak verin," demiş, tarağı alınca üstdudağının üstüne saplamış. "Tarak tutuyor, gördünüz ya," diye gülmüş.

Padişah onu orada iki gözlerinden öpmüş.

Bağdada vasıl olmuşlar böylece. Savaş da Bağdat kapısında başlamış. Osmanın adı orduda Genç Osman olmuş. Ve ordunun önünde, yayından atılmış bir ok gibi savaşılmış. Surların hendeğini ilk atlayan, kalenin kapısını ilk açan o olmuş. Kır atının üstünde durmadan usanmadan kılıç sallamış. Bir öğle vakti de, güneş Bağdat çarşısını yakarken, savaş kızışmış, kanlar ortalığa saçılırken bir kılıç gelmiş Genç Osmanın başını koparmış. Genç Osmandır, eğilmiş başını yerden almış, kellesi kucağında üç gün savaşılmış. Onu böyle görenler, dost düşman korku içinde kaçışmışlar. Sonunda Bağdat düşmüş. Padişah kelle kucağında dövüşen Genç Osmanı, üç gün Bağdat kalesinin burçlarından seyretmiş, savaş kesilince, bulun bana Genç Osmanı, de-

285

miş. Aramış taramışlar, ne Genç Osmanı, ne de onun atını bulabilmişler. Yalnız, onun kellesinin düştüğü yerde, rayihası dünyayı tutan her gün bir başka cins gülün açtığını görmüşler. O güller bugün de, orada, Genç Osmanın kellesinin düştüğü yerde her sabah gün doğarken açarmış. Kıyamete kadar da açacakmış, Bağdadın ortasında.

Genç Osman Bağdat düşer düşmez, kellesi kucağında yola düzülmüş, doğru Kırkgöz Ocağına gelmiş, kapıda durmuş öyle, atının üstünde dimdik. Kellesi yokmuş ki niyaza dursun. O da öyle durmuş orada, kalmış... Bu sırada pir işi anlamış dışarıya çıkmış:

**"Gazan mübarek olsun Genç Osman," demiş, "var git yoluna. Bundan sonra bu ocak senin yüzü suyun hürmetine kan ocağı olacaktır, ölümcül yaralılar, can çekişenler bile gelse sağa-
lıp gideceklerdir."**

Genç Osman bu sözler üstüne atını üzengilemiş, Kırkgöz Ocağının kapısından fırlamış

çıkılmış, şu yüce dağların mor dumanına karışmış gitmiş. Ğşte o gün bu gündür Genç Osmanın kır atı bu dağlarda dolandır durur derler.

"Burası mı?" diye sordu Hürü Ana yanda yürüyen delikanlıya. "Kırkgözün Ocağına geldik değil mi?"

"Geliyoruz Ana. Ğşte şu yukarıdaki tepeden parlayan ev," dedi delikanlı.

Apak, çakmaktaşıdan keskin kayalıkların arasından yukarıya çıkıyorlardı. Yokuş çok dikti ve altındaki at güçlü olmasına karşın kendini zorluyordu. Hürü Ananın gözleri yöreyi bir alıcı kuş gözleri gibi tarıyor, kayalıkları yarmış çıkmış mavi güz çiğdemlerini arıyordu.

Buralarda, bu kayaları çatır çatır yararak çıkan mavi çiçekler o kadar üst üste olurlardı ki, taşlar, kayalar çiçeklerden gözükmezdi.

"Bu kayaları çatlatıp çıkan çiçekler nerde?" diye yandaki delikanlıya düş kırıklığına uğramış bir sesle sordu Hürü Ana.

"Ben öyle çiçek miçek görmedim Ana hiç."

"Buraya kaç yıldır gelir gidersin?"

"Kendimi bildim bileli."

"Kayaları işte şu kayaları çatlatıp çıkan hiçbir tane bile mavi çiçek görmedin mi?"

286

Delikanlı boynunu büktü:

"Görmedim Ana..."

"Allah Allah!" diye boyun kıvırdı Hürü Ana. "Demek eskiler yalan söylemişler bize."

"Yok Ana, yook," diye telaşlandı delikanlı, "eskiler yalan söylememişler. O çiçekleri var ya, yalnız iyi kimseler görürler-miş. Şimdi bile o çiçeklerle sıvalıdır şu ak kayalar. Üstelik de masmavidirler. Biz onları görmüyoruz."

"Hımm..."

Yandaki su köpürerek akıyordu keskin kayaların aralarından, üstlerinden. Su aşağı doğru ak köpükler fışkırtarak uçuyordu. Bu doğru, diye sevindi Hürü. Yukardaki damın üstüne baktı, acaba damın üstünde ak bir bulut salınıp duruyor muydu? Damın üstünde öyle salınıp duran bir bulut yoktu ama, arkadaki dağın sivri doruğunun sol yanında, mavi, duru, ışıklı göğe yapışmış gibi duran küçücük ak bir bulut vardı. Hürü Ana buna da sevindi, demek, dedi içinden, fıkara küçük bu-lutçuk burada dura dura yorulmuş da, oraya azıcık yornuk çıkarmaya gitmiş.

Hürü Ana yanında soluk soluğa yokuş çıkan delikanlıya:

"Şu bulut," diye gösterdi dağın doruğundaki küçük bulutu, "Kırkgöz Ocağının bulutu değil mi, ne demeye başını almış da o dağa çekilmiş gitmiş, yorgun mu, küskün mü?"

Suluk soluğa yokuşu tırmanan delikanlı güldü:

"Bulut küser mi Ana, kime küsecek o bulut?"

"Küser," diye çıkıştı Hürü Ana. "Neden küsmesin. Uçmasını biliyor da, orada çakılıp kıpırdamadan durmasını biliyor da küsmesini neden bilmeyecekmiş?"

Delikanlı Hürü Ananın bu kadar öfkeleneneğini bilememiş gülmüştü. Güldüğüne pişman:

"Ben ne bileyim Hürü Anam, belki de küsmüştür," dedi.

"Küsmüştür," diye kestirdi attı Hürü. Bu Kırkgöz Ocağını gözü hiç tutmamıştı. Böyle mi olurmuş Kırkgözün Ocağı, diye öfkesini sürdürüyordu. Bulut küsmüş gitmiş, orada dağın doruğunda duruyor, ne sarı çiğdem var, ne de mavi, kayaları çatlatıp çıkan... O kümbet nerede acaba, o kümbet? Şu dama da bak, bizim fıkara Kel Alinin damı da bundan iyi...

287

MHĞ

Biraz yukarıya çıkınca kayalıkların aralarındaki topraklardan fışkırıp masmavi ortalığa serilmiş mavi güz çiğdemlerini görünce neredeyse sevincinden kanatları uçacaktı.

"Gördüm, gördüm çocuklar," diye bağırdı. "Mavi güz çiğdemleri bakın serilmiş yatmışlar toprağa çimen gibi."

"Gördüm," dedi deminki konuşan delikanlı. Öte baştaki delikanlı hiç konuşmuyor, başını önüne eğmiş düşünüyordu.

"Demek kayalıklarda da var."

"Olmaz olur mu, var," dedi delikanlı keskin bir imanla.

Yukarda, ulu ağaçların altında kümbeti görünce biraz daha sevindi Hürü Ana.

Ğmansızlığından, güvensizliğinden dolayı da kendi kendine kızdı.

"Bu kümbet her gece sabaha kadar, yöresine inen bin tane yıldızlan birlikte sabahlara kadar dönermiş, değil mi?"

Delikanlı bir tuhaf, korkuyla baktı Hürü Anaya.

"Bin yıldızla birlikte her gece... Gökten inene... Şuraya..." Kubbenin yöresini gösterdi Hürü.

"Yıldızlar sabaha karşı dönerler dönerler. Sabah olunca şu suyun içine girerler, suyu, kayaları, göğü, bütün dünyayı keskin, ısıtarak taa Çukurovaya kadar, ormanları, dağları, geçtiği yerleri aydınlığa boğarak akarlarmış." Hürü Ana gene kızmış, işkillenmişti: "Sen duymadın mı bütün bunları?"

"Duydum, duydum," diye çabuk konuştu delikanlı. "Dünyayı, ormanı, çiçekleri ışığa boğarak akarlarmış."

Ocağın kapısına kadar durum iyi gitti. Kümbet, ağaçlar, küsmüş bulut, mavi çiçekler, her şey, o kendinin sandığı gibi görkemli değilse de gene de her şey yerli yerindeydi. Ama toprak damın karşısına varıp durunca, bütün sevinci kursağında kaldı. Düş kırıklığından da öte bir karamsarlığa düştü. Damın önünde bir uyuz köpek yatıyor, köy evlerinin avlusu gibi ocağın avlusunda da tavuklar eşiniyorlardı. Ortalıkta ne üç kapı vardı, ne de bir kapı. Yandaki büyük kemerin yarısı çökmüştü. Herhalde kapının birisi bu olacak, diye içinden geçirdi

Hürü. Damın sol üst başındaki gene yer yer yıkılmış geniş bir örenin içinde de gübre, kül, moloz tepcikleri gözüküyor, kül yığını yarmış çıkmış uzun bir mor çiçeğin yöresinde de bir kuş kadar büyük mavi bir kelebek, geniş kanatlarını açıp kapatarak dola-

288

sıyordu. O kadar bozulmuştu ki Hürü Ana kelebeğe bile aldırmadı. Hiçbir şeye değil de bu kutsal ocağın kapısındaki uyuz köpekle tavuklara çok bozulmuş, atın üstünde, ineyim mi döneyim mi, diye ikircik geçirmeye başlamış, orada öylece durup kalmıştı. Ocağın kapısıyla, ancak bir çocuk girecek kadar geniş olan penceresi de kapalıydı. Ortalıkta da hiçbir adam yoktu.

"Kırkgözün Ocağı burası mı," diye kırılmış, ölümcül bir sesle sordu Hürü Ana.

"Burası..."

Hürü Ana yorgun, bitkin, atın boynuna doğru uzanmış, kanı çekilmiş, dizgin elinden düşmüş, orada yıkık kapı kemerinin karşısında durmuş kalmıştı. Delikanlılar da aşağıda, başları önlerinde, kemerin bir büyük taşının yanına dikilmişlerdi. Ne o konuşuyor, ne de ötekiler bir şey söylüyorlardı. Aralarındaki sessizlik çok uzun sürdü.

Neden sonradır ki delikanlılar Hürü Ananın sesiyle irkildi-ler:

"Geliyor, geliyor, dağın üstündeki bulut bu yana geliyor."

Başlarını kaldırdılar ki, doruktaki küçük bulut bu yana geliyor.

Hürü Ana hemen attan indi, yıkık kemerin ortasını, burası eşiktir diye şavullayıp eğildi öptü.

Delikanlılar da atı yandaki ağaca bağladıktan sonra onun gibi yaptılar. Hürü Ana ağır

temkinli yürüyordu. Avlunun ortasına gelince, burada da eğilip bir ak taşı öptü. Açık

kapıdan içeriye baktı, içerisi karanlıktı. Delikanlılar kapıda kalmışlardı. Bir adımda geniş taş

eşiği geçti. Karşısına çok uzun boylu, sarışın, sarkık bıyıklı, el dokuması bir kahverengi yün

şalvar giymiş, bacaklarına da işlemeli dizle-me bir çorap çekmiş genç bir adam çıktı.

"Buyur Hatun," diye incelikle, saygıyla onun önüne düştü. Büyük bir oda geçtiler, burası daha aydınlıktı, yere, tahtaların üstüne nakışlı keçeler sermişlerdi. Bir oda daha geçtiler. Hürü Ananın gözlerine burada çok büyük, her yanı tahta işlemeli bir ocak ilişti. Ocakta, yanmamış iri kütükler. Üçüncü oda apaydınlıktı. Dört yanı da apak, turuncu işlemeli patiska örtülerle kaplanmış sedirlerle çevrilmişti. Uzun odanın köşesindeki gene büyük, ceviz ağacından, oymalarla süslenmiş ocağın sağ yanın-

289

daki döşeğe serilmiş postun üstünde, ilk bakışta Anacık Sultan olduğu anlaşılan bir kadın bağdaş kurmuş oturuyordu. Hürü Ana onun önünde vardı durdu, sonra da hemen sağ dizini yere koyup niyaza vardı, Anacık Sultanın eline yapışıp öptü. Anacık Sultan onu elinden tuttu kaldırdı sağ yanına oturttu. Ğri, güzel, çimen yeşili, içinde mavi kıvılcımlar çakan gözlerini sevgiyle Hürü Anaya çevirip:

"Hoş geldin Hürü Hatun," dedi okşayan, sıcak, candan bir sesle. "Hoş gelip safalar getirmişsin sen Kırkgözün kutlu ocağına. Hiç üzülme, senin oğlun Ğnce Memed o yaralardan ölmeyip kurtulacaktır."

Hürü Ananın gözleri parladı, yüzü allak bullak oldu, ne yapacağını şaşırđı, konuşmak istedi konuşamadı, o anda da onun eline sarılmak geldi aklına. Anacık Sultanın bir elini bırakıp birini öpüyor, bir elini bırakıp öbürünü öpüyordu. Sonunda dili çözölüp konuşabildi:

"Hürü senin o kerametli dillerine kurban olsun, Hürü senin o bastığın kutlu toprağına hayran olsun."

"Yarın sabah erkenden seninle yola düşeceğız, ben şimdi haber salarım Battala, Sarıkeçili obasına, Ğnce Memedi onlar Kı-zılkartallıya indirirler. Ben de onun yaralarına bakarım."

"Hürü senin o kutlu tabanlarının altını öpsün."

Anacık Sultan alçakgönüllü gülümsüyor, sağ eliyle usul usul onun omuzlarını sıvazlıyordu.

Hürü Ana da artık susmuş, konuşamıyor, onun apak saçlarına, ince çenesine, sevgi kıvılcımları kaynaşan gözlerine, uzun kuğu boynuna, çıkık elmacık kemikli, değirmi, nurlu yüzüne, gözleri yaş içinde kalmış hayranlıkla bakıyordu. Eğer, o az önceki genç adam bir gümüş tepsinin içinde tüten, kokusu bütün odayı birden saran kahvelerle gelmemiş olsaydı, Hürü Ana daha ona öyle lalüebkem bakıp kalacaktı.

Kahveyi alan Hürü titreyerek bir fincanı dudaklarına götürüyor, bir odayı seyrediyordu. Karşı duvarda uzun, belki de üç kulaç, bir ak ipekten bayrak asılıydı. Bayrağın üst köşesine bir taç işlenmişti, iki el büyüklüğünde, tacın altından da öteki uca kadar yeşil bir yazı yazılmıştı, Arap yazısıyla. Bayrağın sağ yanında altın ışıltılı bir Kuran duruyordu. Sonra duvarlara boylu

290

boyunca yaldızlı, bir tuhaf, hiç görülmemiş kara çerçeveli hatlar, sedefli sazlar, fildişi, gümüş, altın kakmalı tefler, keşküller, altın yaldızlı teberler sıralanmışlardı. Ocağın öbür yanındaki duvarının ortasına da, tek başına murassa bir kılıç konmuştu. Yerdeki kilimler çok eskiydi ya, renkleri baş döndürücü bir güzellikteydi.

"Ğnce Memedi gördün mü Hürü Hatun."

"Gördüm Anacık Sultan. Çok yanıyordu. Kendinde değildi. Benim şu iki gözüm kör olsun da önüme aksın Anacık Sultan, ben ona üç tane çorap örmüştüm veremedim. Ğncir kurutmuş, Delice Koyaktan nar devşirmiştım yediremedim."

"Yakında yedirirsin."

Hürü yavaş yavaş kendini toparlıyor, yüzü açılıyor, ellerindeki titreme duruyordu. Artık düşünebiliyordu da... Beni şimdiye kadar ne duydu, ne de gördü Anacık Sultan, öyleyse benim ben olduğumu ne bildi? Ğnce Memed için geldiğimi bir yerden duymuş olamaz, kimse bilmiyordu ki... Kapı da kendiliğinden nasıl açıldı, ben kapıya gelir gelmez...

Anacık Sultan yumuşak, iyilik dolu, öyle durmadan incecik gülümsüyordu. Doksan dokuzluk, içi altın çekirdekli uzun kara taneli tespihini toparlayıp yana koydu, ayağa kalktı, otururken heybetli görünüyordu, oysa ufacık tefecik bir kadınmış, Hürü Ana bu işe şaştı kaldı. O önde, Hürü Ana arkada dışarıya çıktılar. Dışarda büyük, bahçe gibi bir yerde mezarlar vardı. Mezar taşları bir tuhaf, sert mor taşlardandı. Düzgünceydi taşlar da... Ama hiçbir mezar taşının üstünde ne bir yazı, ne de bir işaret gözüküyordu. Bahçenin günbatı ucunda başka uzun bir dam daha vardı. Ve damın önünde, dalları bütün yapıyı örtmüş ulu ceviz ağaçları yükseliyordu. Ceviz ağaçlarının oraya gittiler. Onlar daha kapıya varmadan evden kadınlı erkekli bir sürü kalabalık çıkıp Hürü Anaya, hoş geldin, dediler. Bunlar Kırk-göz Ocağının bekçisi Mülayim Babanın çocuklarıydılar. Mülayim Baba tam seksen dokuz yaşındayken Anacık Sultana gelmiş, ya Kırkgözün Anası, demiş, bana destur, benim artık gitmek zamanım geldi, ben gidiyorum. O da var git Mülayim Baba, diye onu uğurlamış. Mülayim Baba da esasına dayana dayana dağların yücesine doğru yürümüş. Onu geçen yıl, ak sa-

291

kah dizlerinde, bir dağın yücesinde esasına dayanmış, bir geyik sürüsüne çobanlık ederken görmüşler. O tam, bu ocağa yetmiş beş yıl hizmet etmiş bir kişidir, başka türlü de nasıl olurdu zaten. O da Yunus gibi bu ocağa eğri odun bile sokmayan bir kişiydi. Ona da, neden odunlarının hepsi ok gibi doğru, diye soruyorlardı, o da, bu ocağa odunun bile eğrisi giremez karşılığım veriyordu gülerek.

Mülayim Babadan altı çocuk, sayısız torun ve kendi eliyle diktiği bu ceviz ağaçları kalmıştı. Dağın yamacına, büyük düz bir taşın üstüne gelip durdular. Aşağısı baş döndürücü uçsuz bucaksız, dibi başı olmayan bir derinlikti. Ve bir ulu kuyu gibi ormanlar, dağların ortasındaki, çok aşağılarda kalan düzlüğe kadar iniyor, yamaçlarda, düzlükte, sararmış, kızarmış, koyu yeşilde sallanan ağaçların üstünde bir altın tozu fırtınası eser gibi oluyor,

kırmızı, sarı, altın tozları ormanın üstünde savruluyor, karşı yüce dağa kadar hortumlarda dönerek çıkıyordu. Sonbahar ormanı uğulduyordu, derinden, dağlan belli belirsiz sallayarak.

Ak taşın üstüne karşı karşıya oturdular.

Anacık Sultan birdenbire Hürü Anaya sordu:

"Bu akşam geyikleri bekliyorsun, değil mi?"

"Bekliyorum," dedi Hürü Ana, hiç şaşmamış.

"Geyikler gelecekler kapıya duracaklar, biz de gidip onların sütünü sağacağız. Sabah olup da tanyerleri ışıymca geyikler dağlarına çekilip gidecekler. Onların aralarından bir geyik, biz onu keselim de yiyelim diye kapıda kalacak, öyle mi?"

"Kalacak," dedi Hürü Ana. Bunu ne diye soruyordu ki Anacık Sultan, bunda ne olağanüstülük vardı ki...

"Geyikler bu kapıya uğramayalı yüz yıl oldu."

"Uğramasmlar," diye öfkeleni Hürü Ana. "Uğramasmlar! Hürüce senin kutluca ocağının taşma bile kurban olsun."

Her yıl Köroğlunun Kırklara karışmış, ölümsüz Kıratı bir bahar gününde, genç, tüyleri yıldırdayarak gelir bu kapıda dururdu. O da geyikler gittikten sonra gelmez oldu. Diyorlar ki Kırat dünyanın bir köşesinde iyilik, kardeşlik, eşitlik, özgürlük için hala savaştaymış. Hazreti Alinin Düldül atı da Kafdağla-

292

rından ötede bir yerde savaştaymış. O da bu kapıyı bilmiyor yüz yıldır. Yalnız Genç Osmanın Arap atı, üstünde kellesi kucağındaki binicisiyle buralarda, şu aşağıdaki ormanda, o dağ senin bu dağ benim dolaşmış. Geçen yıl bir çoban bir mağaranın kapısında görmüş, kesik başlı genç adam daha kanlı kılıcını elinde tutuyormuş. O da uğramayalı çok oldu Kırkgöz Ocağına...

"Hürüce senin güzel kerametine, tatlı dillerine hayran olsun. Varsın gelmesinler, bir gün gelir yorulurlar, ocaklarına gene düşerler."

Gün battı, dağların dibine ağır, taş gibi bir karanlık çöktü, ormanın üstünde savrulan altın tozu yitip ortadan silindi gitti. Yalnız karşıki dağın doruğu bu çöken karanlık içinde, altınla kaplanmışcasına, gözleri yakan bir parlıltı içinde kalıp balkımasını sürdürdü. Anacık Sultan ayağa kalkarken, yüce dağın ışık içindeki keskin doruğunu gösterdi.

"Ğşte bir bu kaldı bu ocağa eskilerden, her şeyi bitti. Ğşte bu dağın doruğu uzun bir süre böyle, dünyayı karanlık basmışken, yalp yalp eder durur. Kayalar da çatırdamıyor, mavi çiçekler de çıkmıyor, sular da ters akıyor," diye yakındı Anacık Sultan. "Kimseye inandıramıyorum, bu ocağın kerametinin kalmadığını."

Hürü Ana ona gittikçe öfkeleniyordu. Elini sertçe, bir ışık yalımı içinde kalmış yanan doruğa uzattı:

"Ya bu ne Anacık Sultan, Hürüce senin ala gözlerine kurban."

"Elimizde bir o kaldı Hürü Hatun. Bu ocaktan bir o kaldı. Fitne ficurla dolmuş bu dünyaya fıkara Kırkgöz Ocağının gücü yeter mi?"

"Bir gün gelecek, yetecek," dedi Hürü Ana, bütün imanı güveniyle.

Ğçeriye girdiler. Anacık Sultan onu büyük bir odaya aldı. Odayı eski, mavi karpuzlu bir gaz lambası ısıtıyordu. Odada küçük testiler, hızmanlar, küpler, tuhaf, renk renk şişeler raflara yan yana dizilmişlerdi. Ğşte yarın Ğnce Memedi iyi edecek ilaçlar bunların arasındaydı. Ğşte bu ocakta tam bin yıldır bu ilaçlardan kaynatılırdı. Binboğaların, Aladağın, Düldül dağının,

293

Erciyesin, Hasan dağının, Çukurovanın, bozkırın bütün şifalı çiçekleri, otları bu ocağa getirilir, ocakta da bin yıldır bunların özleri çıkarılırdı.

"Hürüce senin kerametine kurban olsun." "Hürü Hatun, Hürü Hatun," diye Anacık Sultan

elini onun omuzuna koydu, "benim de, bu ocağın da hiçbir kerameti yok, keramet toprakta, ağaçta, suda, insanlarda, böceklerde, kuşlarda... Ğyi bak şunlara..." Önündeki raftan koyu kırmızı bir şişe aldı, kapağını açtı, kokladı. Ortalğa Hürü Ananın hiçbir zaman duymadığı, insanın içini okşayan incecik bir koku yayıldı. "Ğşte bütün keramet bunda. Kırk yıldır ben bu işi iyi anladım. Keramet sende bende değil, keramet toprakta, insanlıkta."

Şişeyi yerine koyup oradan çıktılar, büyük akarsuya gidip aptes aldılar. Su köpürüyordu. Ak kayaların ışığı suya, geceye vurmuştu. Ğncecikten, insanı esrikleştiren bir koku yayılmıştı havaya. Namazlarını Anacık Sultanın büyük odasında geyik postlarından namazlıklar üstünde kıldılar.

Mutfak çok büyüktü, yan yana bir sürü ocak isler içindeydi. Büyük kazanlar konmuştu ocaklara ve kapakları kapalıydı. Ocağın bir tanesi yanıyordu. Anacık Sultan: "Sana bir bulamaç yapayım Hürü Hatun." Hürü Ana bir yere sekilendi, onun bulamaç yapışını seyretti. Elleri çok hünerliydi. Bu Anacık Sultan hiç evlenmiş miydi acaba? Kim bilir gençliğinde ne kadar güzel bir kadındı, şimdi bile yumuşacık, güzel yüzünden, tatlı gülüşünden insanın içine sevinç doluyor. Yıllardır, Kırkgöz Ocağının pirleri savaşa gidip dönmediklerinden bu yana da bu Anacık Sultan işte bu mutfakta teknil dağların çiçeklerini kaynatır, özlerini çıkarır, hem de kendi eliyle. Onun bir tek yardımcısı vardı, salt onun yardımını kabul ederdi, Mülayim Babanın... Onun çocukları, torunları, karısı, gelinleri bile şimdiye kadar bu mutfağın yüzünü görmemişlerdi. Ğşte bu Mülayim Baba da gitti geyiklere çoban durdu...

Anacık Sultan ilaçlarından, her birisi pırl pırl yanan, çok eskilerden kalmış insanları kesip biçen aletlerinin hünerinden, ölüyü diriltten çabalarından, şimdiye kadar kimseden hiçbir ücret almadı. Ölüyü bile diriltse, bu ocağın geleneği, bunun karşılığında hiçbir şey almamaktı. Bütün ömrü boyu bulamaç içen

Anacık Sultan da yıllardır kimseden bir kuruş almamıştı. Onun bu durumunu bilenler, kendisine biraz bulamaç sağlansın, Mülayim Babanın çocukları bu dağ başında aç kalmasınlar diye, aşağıdaki ceviz ağacının kovuğuna, o da gizlice beş on kuruş koyuyorlardı. O da onlara yetiyordu da artıyordu bile. Geyiklerin yüz yıldır bu kapıya uğramaması onların bir kap bulamaca muhtaç olacak kadar yoksullaşmalarına sebep olmuştu.

Ğşte bu dünya güzeli Anacık Sultan, eline erkek eli değmeden, ocağını sürdürmek için bu dağ başını kendine mekan tuttu. Ona geyikler uğramadı. Köroğlunun Kıratı, Alinin Düldülü, Genç Osmanın Arabi onun semtine uğramadı, kayalar çatlayıp çiçekler fişkırmadı, o inat edip ocağından ayrılmadı.

Çorbalarını sahanlara koyup büyük odaya geldiler. Cicim sofra serilmiş açık duruyordu. Ortasında da bir dürüm yufka ekmek. Çorbalarını konuşmadan içtiler. Konuşmadan da yatsı namazına kadar yan yana oturdular.

Yıllardan bu yana bir kartal kadar büyük, tüyleri yemyeşil, gagası şahin gagası gibi kıvrık, gözleri kıpkırmızı billur gibi bir kuş, her akşam gün batar, karşı dağın başı ışığa keserken gelir kalkar, koca kanatlarını açarak uçar gelir ocağın üstünde üç kere döner, ardından da karşı moraran dağın üstüne yukarı süzülürdü.

Namazı kıldılar, ötedeki odada yatak serilmişti, Hürü Anayı, Anacık Sultan odasına kadar götürdü: "Allah rahatlık versin," diye onu orada bıraktı. Hürü Ana yatağa girdi. Yatak dağ çiçeği kokuyordu.

Sabahleyin uyandığında tüy gibi hafifti, içi öylesine pır pır ediyordu ki, anasından yeni doğmuş gibi. Yataktan hemen çıkıp giyindi, kuşağını beline sardı, doğruca Anacık Sultanın odasına gitti, orada bir kız çocuğu elinde ibrik, havlu, önünde leğen, sabun bekliyordu. Kız su döktü, Hürü Ana elini yüzünü yudu. Anacık Sultan ocağın yanındaki postuna oturmuş,

gözlerini yummuş, usul usul tespih çekiyor, dudakları kıpır kıpır dualar okuyordu.

Hürü Ana yıkanmayı bitirince Anacık Sultan gözlerini açtı, tespihini yanına bıraktı:

"Sana bu sabah da sütlü dövme çorbası yaptım," dedi.

295

Odanın ortasındaki yerde, sofranın üstündeki sahanlarda çorbalar tütüyordu. Hemen oturdular.

Kahvaltı bitince Anacık Sultan ayağa fırladı.

"Yolcu yolunda gerek," diye dün akşamki şişelerin bulunduğu odaya gitti. Hürü Ana da onu

izledi. Anacık Sultan vardı, üstüne kabartma güller işlenmiş bir ceviz sandığı açtı. Sandık

açılırken çm çınnn öttü. Anacık Sultan sandıktan bir ipekli yeşil kadife kese aldı, kesenin

kimi yerleri eprimiş, havı dökülmüştü. Büzgülü keseyi açtı, içinden çıkardığı incecik, ısl ısl

makasları, bıçakları, daha başka bir sürü aletleri, gene işleye işleye aşınarak parlamış

küçücük şimşir çubukları, büyük bir merceği teker teker gözden geçirdikten sonra torbaya

geri koydu, ağzının da büzgüsünü sıkı sıkıya çekti. Ardından da küçücük bir sandığı raftan

aldı. Sandığın içinde de büyüklü ufaklı, renk renk bir sürü şişeler, kundura boyası kutuları,

el kadorcık hız-manlar vardı. Bu oda öylesine güzel, binbir dağ çiçeğinin kokusuyla

kokuyordu ki, Hürü Ana buraya girer girmez bir çeşit dağ sarhoşluğuna tutuluyordu.

Anacık Sultan Ğnce Memedi iyi etmeye gidiyordu. Mümkünü çaresi yok, onu iyi edecekti.

Hürü Ana ondan bir şey daha isteyecekti ya utanıyordu. Ğlaç odasının kokuları onu

yüreklendirdi:

"Anacık Sultan," diye yüzü sapsarı, sesi titreyerek başladı, "senden bir dileğim daha var.

Onu da benden esirgeme de şu darı dünyada gözüm açık gitmesin. Bu kutsal ocağın içinde

bunu senden isteyim de..."

"Buyur Hatun."

"Şu Ğnce Memedimi bir de afsunlayiver de ona kurşun geçmesin. Bunu da benden esirgeme."

Anacık Sultan onun bu isteğine karşılık vermedi:

"Haydi çıkalm," dedi, kendi de önden çıkıp yürüdü, avluya gitti. Hürü Ana da bozulmuş ardından geliyordu. Bir de sıkışmıştı ki, dün geceden beri, o kadar sıkıştığı halde hacetini göremiyordu, neredeyse çatlayacaktı. Böyle kutsal bir yerde o işi yapmanın çok saygısızlık olacağını düşünüyordu. Dışarda, kendini getiren delikanlılar, dün ocakta onu karşılayan uzun boylu adam ellerinde atlar onları bekliyorlardı.

Onları kapıda gören delikanlılar saygıyla toparlanıp koştular,

296

lar, Anacık Sultanın önünde sağ dizlerini yere koyup niyaza durdular. Anacık Sultan onları ellerinden tutup kaldırdı. Uzun boylu adam elinde bir halı heybe tutuyordu, daha kapıda Anacık Sultanın elindekileri almış heybenin gözlerine koymuştu.

Atlara bindiler, yokuştan aşağıya sürdüler. Günün yeri ıştır-ken dört yol ağzına indiler.

Kadim zamanlardan beri bu yollardan kervan geçerci. Bir yol güneyden gelir kuzeye, Öbürü doğudan gelir batıya giderdi. Ğşte bu yollar burada da kesişirlerdi. Yoldan geçen hiçbir kervancı da yukardaki Kırkgöz Ocağına uğramadan, oranın eşiğine yüz sürmeden geçmezdi. Buraya uğramadan geçenin başına uğursuzluklar yağardı.

Hürü Ana:

"Durun," diye bağırdı. Onun atını yedekleyen delikanlılar atı durdurunca Hürü attan fırladığı gibi ormana daldı, bir ağacı dulda edip hemen donunu sıyırıp oraya, çimenlerin üstüne çatladı.

Anacık Sultan yolun ortasında durmuş onu bekliyordu. Bir süre sonra Hürü Ana başı yerde, donunu bağlayarak ormandan çıktı geldi. Anacık Sultan her şeyi anlamıştı. Çok kişi o kutsal Kırkgöz Ocağında o işlerini yapamazlardı. Bunu düşünmeliydi. Gene de tath tath gülüyordu

Hürü Anaya, şakacı. Atına binen Hürü Anayı onun bu gülüşü yüreklendirdi. Kızmıştı da: "Anacık Sultan," diye sert bir sesle konuştu, "bunu esirgeme benden, Ğnceme, oğluma bir afsun yap ki ona kurşun geçmesin. Yıldırım taşı bile kar etmedi de ölüyordu işte."

"Ben afsun bilmem," dedi Anacık Sultan. "Keski bilsem."

"Nasıl olur da bilmezsin, hay Anacık Sultan? Beni mi kandırıyorsun? Sen Kırkgöz Ocağı olası da... Şimdi gidince benim oğlumu kurtarınca da..." Heybeyi gösterdi. "Ya oradakiler ne?"

"Ben onları bin yıldır dağlardan toplarım, ben onları bin yıldır kaynatıp özünü çıkarırım. Ben onları bin yıldır insanlara dağıtırım," dedi. Anacık Sultan dingin, güvenli. "Bak oraya," diye de dağları gösterdi. "Her şey oralarda. Her şey çiçekte, her şey otta. Bütün tılsım şu şırlayarak gelen ışıkta. Kusura kalma bacım, böylesi kerametler benim elimden gelmez. Keramet şu durmadan doğuran toprakta."

297

Tazı Tahsin dağlardan ormanlardan saklana saklana Çiçek-lideresi köyüne kadar gelmiş, köyün üstündeki mağaranın önünde oturup kalmıştı. Korku içindeydi. Koynundaki bu kadar parayı bir coşkunluk anında ona veren Murtaza Ağa sonradan pişman olup ardına çoktan atlı çıkarmıştı. Ğyi ki yoldan gelmemişti. Yoldan gelmiş olsaydı, ne kadar koşarsa koşsun, mutlaka atlılar onun arkasından yetişecek, paralarını elinden alacaklardı. Kim kime bir Ğnce Memed muştusu için bu kadar parayı verirdi...

Tazı Tahsin mağaranın önüne oturmuş şimdi de köye giremiyordu. Acından da ölmüş, karnı, bağırsakları birbirine geçmişti. Ğner miydi hiç köye, şimdi Murtaza Ağanın adamları çoktan köye gelmişler, o imansız, kan içici muhtarın evine on beş candarmayla inmişler, onu bekliyorlardı. Kim kime bir çiftlik alacak kadar parayı bir muştusu için bağışlardı? Murtaza Ağanın parasını kaçırdı diye de candarmalar onu yatırırılar sopanın altına, kan iştinceye

kadar onu Muhtarın evinde döverlerdi. Allah kulunu Kertiş Ali Paşanın eline düşürmesin!

Kertiş Ali Onbaşı ıssızda yakaladığı köylüleri, Onbaşı Ali Paşa, Onbaşı Ali Paşa, diye bağırıyordu. Acıdan ölse de Tazı Tahsin, işte bu mağaranın önüne gömülse de, burada da onun ak kemiklerini bulsalar da köye uğrayamazdı. Aaah, anası da hiç evden çıkmazdı ki...

Bir yanılsa da buralara bir çıksaydı, ona ne güzel sıcak bazlamalar getirirdi... Kimseye de görünemezdi. Onun bu kadar parayı alıp kaçtığını herkes biliyordu. Tazının bu kadar

298

parası var diye şimdi köy biribirine girmiş, başlarında da Muhtar, dört gözle onun yolunu gözlüyorlardı. Mahmut Ağaya bile haber göndermişlerdi.

O gece mağarada yattı. Korkuyordu da. Mağaranın içi ka-yışkanat doluydu, her birisi kocaman kocaman, hem de kan içici. Bu kayışkanatlar var ya, insanın gırtlığına gagalarını bir saplar, damarlarında ne kadar kan varsa sömürüp bitirinceye kadar bırakmazlarmış.

Yatarken parasının üstüne yatıyordu. Kayışkanatlar bütün kanını sömürsünler de yeter ki paracıkla-rına dokunmasmlardı. Bu parayla neler, neler alacaktı. Ğki çift kırmızı, ay boynuzlu öküz, bir pulluk, dört sütlü inek, koyun, keçi, bir de doru bir at, o doru atları severdi, doru atın alını da akıtma sakar olacaktı, bir de Topal Alinin şapkası gibi tüylü bir lenger şapka, bir de tıpkı Topal Alinin pantolonu, ceketini gibi bir ceket, sonra da kenarları sarı kordonlu kırmızı, ateş gibi yanan bir çift postal... Atma binip köyün bir başından bir başına akşama kadar gidip gelecekti, lenger şapkası yana yıkılmış... Haaa, hep bunu unutuyordu, o da korktuğundan, Tazı Tahsinin tüfekten, tabancadan, hançerden bile, kan çıkaran ne varsa hepsinden ödü kopardı, bir de Alaman filintası takacaktı omuzuna, tabii içi boş, o deli miydi, hiç filintasına kurşun koyar mıydı? Ğçinde kurşun yoksa, o gene tüfekten korkardı ya, o kadar çok korkmazdı.

Sabaha karşı azıcık uyudu, bir uyandı ki, başucunda azman bir yaratık. Bağırarak dışarıya

uğradı. Dışarda da oban Veliyle gğs göğse geldi. Onu tanıyamadı, hemen mağaraya döndü, mağarada o kocaman yaratık öyle duruyordu, dışarıya kaçtı. Bir süre böyle mağaradan dışarıya, dışardan içeriye gitti geldi. Sonunda Veliye bakınca onu kepeneğinden tanıdı.

"Veli..."

"Ne var," dedi Veli, "ne oldu sana?"

"Gerde..."

"Gerdeki benim köpek. Seni tanıdı da sesini çıkarmadı. Ben de şuradan geçiyordum az önce, mağaradan bir inilti duydum, korktum içeriye giremedim, oraya köpeği saldım."

Tazı Tahsin dizleri çözülmüş yere çöküverdi. Bir süre göğsü inip inip kalkarak öyle kalakaldı.

299

"Ne oldu Tahsin, ne var, söyle bana?"

"Candarmalar," dedi Tahsin can ekişircene. "Murtaza Ağanın adamları... Mahmut

Ağamıza da haber salmışlardır. O da benim kemiklerimi un ufak eder eline geçirirse beni."

Olanı biteni olduğu gibi Veliye anlattı. "Eğer bu dediklerimi de bir tek kişiye, anana, babana bile söylersen seni boğar öldürürüm. Bunu böylece bil," dedi.

Veli on altısında ya var, ya yoktu, ablak yüzü dinlediği büyük maceranın heyecanından kıpkırmızı kesilmişti.

"Tahsin Ağam ben bunu hiç kimseye söyler miyim! Ben Mahmut Ağayı bilmez miyim, o yeter ki bir adamın elinde para görmesin, hemen alıverir. O da yetmez, ardından da insanın kemiklerini kırar, un ufak eyler. Mahmut Ağa da köye geliyormuş. Demek bunun iinmiş."

"Sylemeyeceğine yemin edeceksin."

"Neyin üstüne?"

"Ananın başı üstüne."

"Anamın başı üstüne ben hiç yemin etmedim. Sonra anam ölür ya..."

"Ğyi işte, o zaman da sen kimseye söylemezsin."

"Anamın başına yemin edemem."

"Edeceksin. Etmezsen ben de seni burada öldürürüm. Öldürür de kaçırım. Kim bilecek..."

"Öldür ama anamın başı için bana yemin içtirme. Sonra ölür fıkara. Başka neyin üstüne dersin ederim."

Tazı Tahsin direniyor, öteki öldürseler de, anası üstüne yemin etmeye bir türlü yanaşmıyordu. O kadar tartıştılar, konuştular ki ikisi de yoruldu, sesleri de çıkmaz oldu, biri bir yana düştü, biri bir yana, ıslık gibi çıkıyordu artık sesleri.

Tazı Tahsin duyulur duyulmaz:

"Bana ekmeğ ver," dedi, "git biraz da süt sağ."

Veli ona ekmeği verdi, vermesiyle keçilerin içine girmesi, oradan da köye aşağı alıp yatırması bir oldu. Tazı Tahsin o kadar açtı ki onu kovalayıp yakalamak aklından bile geçmedi. Velinin köyü nasıl velveleye vereceğini biliyor, önündeki yemeği bir anda bitirmeye çalışıyordu.

Sonunda sabredemedi, azık çıkını da alıp yukarı ormana, pınarın başına çekildi. Susamıştı,

ORHAN KEMAL 300 ĞL HALK KÜTÜPHANESĖ

ağzını ak çağşaklı pınara dayadı, kana kana yarpuz kokulu sudan içti.

Bir önündeki Velinin azığından yiyor, bir pınara eğilip su Ğçiyordu. Çıkındaki son kalıntıyı da bitirince ayağa kalktı, yu-karlarda daha rahat yerler, küçücük çimenli bir alanın ortasında uzun, üstü de düz bir kayalık vardı, oraya gidecekti, ayağa kalkar kalkmaz sallandı, gözleri karardı, düşecekti, bir dala yapıştı. Gene de dal onu taşıyamadı, yere düştü, düşer düşmez de onu bir uyku bastırdı, taş gibi uyudu kaldı.

Bütün Çiçeklidesi köyü, Ğnce Memedin ölüm haberini kasabaya götüren Tazı Tahsinin zengin olduğunu, Ağaların, Beylerin ona verdikleri muştı parasını da onun elinden almak için Mahmut Ağanın onun arkasına on bir atlısıyla düştüğünü duymuş, ortalık allak bullak olmuştu.

"Onun elinden alır Mahmut Ağa bu parayı." "Ona verdikleri paraylan on bir öküz, dokuz at, yüz keçi, otuz beş koyun alınmış..." "Zengin oldu da gitti."

"Korkmasın da ne yapsın, o kadar paranın onda olduğunu eşkıyalar bir duyarlarsa..."

"Kertiş Ali Onbaşı Paşa bir duyarsa..." "O parayı onun elinde bırakırlar mı hiç, Tazıcık Tahsinin!" "Para değil, başına bela aldı Tazıcık Tahsin." "Mahmut Ağayı bela aldı, kartal bakışlı." "Ya bizim Muhtar? Onun elinde bırakır mı o parayı..." "Kertiş Ali Onbaşıyla bir olup..."

"Mahmut Ağa kimseye bir zırnık koklatmaz o paradan..." "Vermesin bakalım parayı onlara Tazı Tahsin." "Ğnce Memedi öldürenler Muhtarla Kertiş Ali Paşa... Onlar parayı..."

"Parayı alan da burnu sümüklü Tazıcık Tahsin." "Birazıcık koştı diye bir insana o kadar parayı verirler mi?" "Mahmut Ağa derisini yüzer onun." "Onbaşı Kertiş Ali Paşa gözlerini oyar onun." "Yiğitse gelsin köye..."

"Mahmut Ağa binmiş al atma, filintası boynunda, kuş gibi bu yanlara geliyormuş."

301

Tazı Tahsinse ormanda uyuyor, bir tuhaf düşler görüyordu.

Üstüne günün değmesiyle uyandı. Uzaklarda bir kurt uluyordu. Kurt uluması uğursuzluğa alamettir. Tazı Tahsinin tüyleri diken diken oldu. Eli koynundaki parasının üstündeydi. Ödü koptu. Şimdi Veli gitmiş her şeyi köyde anlatmıştı. Köylü de... Kim bilir... Kızlar da ona ne biçim bakacaklardı, zengin bir adama o biçim baktıkları gibi. Köyün içinde, tıpkı Onbaşı Ker-tiş Ali gibi göğsü içerde, kıcı dışarda koç gibi dolaşacak, herkes bu Tazı Tahsin ne biçim

zengin adammış diye, ona bakacaklardı.

Kurt korkusu, köyde zenginliğinin tadını çıkarma düşüncesi onun ayaklarını aldı köyün üst başındaki kayanın üstüne götürdü. Karanlık kavuşuncaya kadar burada saklanacak, karanlık kavuşunca da bir sansar gibi köye inecek, anası da köyde olanı biteni ona ulaştıracaktı. O da... Köyde parasını öyle bir yerlere saklardı ki bin yıl arasa kimse bulamazdı. Köyü hemen görmek istiyor, burada sabırsızlıktan ölüyordu. Görsünlerdi o köylüler mırmırık çorbası içe içe karnı şişmiş Tazıcık Tahsini, görsünlerdi...

Daha fazla dayanamadı, gizlendiği kovuktan dışarıya çıktı, altında saklandığı kayanın üstünde gezinmeye başladı. Şimdi bir köylü onu burada göğsünü şişirmiş böyle gezerken görmeliydi ki, bütün zenginler göğüslerini işte böyle şişirirlerdi. Ya köye gelmişlerse Mahmut Ağayla adamları, ya da Murtaza Ağa, işte o zaman da Tazı Tahsin alır yatırırda dağlara öte.

Yakalasımlar yakalayabilirlerse, şu kayalıklarda o koşarken arkasından kurşun sıksalar ulaşamazdı. Köye gidecek, parasını almaya gelen birisi varsa, ver elini dağlar, çok da azık alacaktı yanına... Tuz da, keskin bir bıçak da... Acıkınca bir çobanın sürüsünden bir oğlağı...

Çamlar arasında, yarpuzlu pınarların başında harmanlamış közlerin üstünde kebab ettiği oğlak etlerini, dudaklarının kıyısından yağları akıta akıta yiyecekti. O it oğlu Velinin, hele Velinin yiye yiye keçilerini bitirecekti. Onlar Tazıcık Tahsini ne samyorlardı, o Tazıcık Tahsin öyle becerikli bir hırsızdı ki uyurken gözlerinden kirpiğini çalar da kimsenin haberi olmazdı. Niçin bu Çiçeklidersi köyünde hiç horoz yoktu, bu köydeki bütün horozları çalıp da yi"

302

ven, hem de yarpuz kokulu pınarların başında, kimdi? Kim-jjr o ki, Kalealtınm mağarasında köyden çalınmış bütün horozların başını saklayan, Tazıcık Tahsindir. Pekiyi, on yıldır, o kadar horozu çalanın, köydeki horoz soyunu kurutanın kim olduğunu köylü bilebildi mi?

Köydeki bütün çocukların adı horoz hırsızına çıktı da, bir Allahm kulu çıkıp da, ey millet, bu kadar horozun kökünü kurutan Tazıcık Tahsindir, diyebildi mi, bunu bir tek kişicik akıl edebildi mi? Gerekirse on yıl dağda kalır da Tazıcık Tahsin, kendisine Tazıcık demeye bayılıyordu, bütün bu yakın köylerin taze oğlaklarını ve hem de kuzularını bitirir de, gene de şu alınının öz bir teriyle kazandığı paracıklarını kimseye kaptırmazdı.

Karanlık usul usul çöküyor, Tazı Tahsin kayanın üstünde deliler gibi oradan oraya yürüyor, fır dönüyordu.

Gün batınca öylesine bir sevindi ki havaya hoplayarak bağırdı kendinde olmayarak. Bundan da ödü koptu, koşarak gitti kayanın altındaki kovuğa saklandı. Keskin kulaklarıyla bir süre yöreyi dinledi, baktı ki ortalıkta çıt yok, usul usul, temkinli kayadan indi, bir sansar gibi sessiz, sinerek köye aşağı kaydı. Evlerine vardığında yüreği güm güm atıyordu.

"Ana, ana, kapıyı aç!"

Anası kapıyı açtı, içerde ocak yanıyordu, ateş ışığında anası onun yüzüne bakınca bir şaşkınlık çığılığı attı:

"Aboov oğlum, sana ne oldu böyle?"

Hemen içeri girip kapıyı kapatan Tazı Tahsin:

"Bir şey olmadı anam, ne var ki... Dur şimdi sen... Şu sorduklarımı dinle, bugünlerde buraya kasabalı adamlar geldiler mi, beni aradılar mı, köyde hiç Topal Ali adında topal bir adam gördün mü? Mahmut Ağa nerede?"

"Yook, yavrum, hiç kimse gelmedi köye, ne topal ne kör ne de sağlam... Kimse de seni aramadı. Mahmut Ağa daha gelmedi ya gelecekmiş."

"Hiç kimse, hiç kimse, öyle mi?"

"Hiç kimse oğlum, bilmiyor musun sen, bu köyde sinek uça benim haberim olur."

"Ana zengin oldum."

"Duydum yavrum, duydum," diye anası şaşkın şaşkın

303

onun yüzüne bakıyordu. "Velicik çoban köyü velveleye verdi. Köy senden başka hiçbir şey konuşmuyor."

"Zengin, zengin oldum, ana, gel!" Anasını kolundan çekip ocağın yanına götürdü, elini koynuna sokup mendiline sardığı paraları çıkardı: "Bak ana," dedi, "Bu bir, yalnız buna iki çift öküz alınır. Köye hiç, hiçbir yabancı insan gelmedi, değil mi?"

"Hiç, hiç gelmedi."

"Bu iki, buna da bir at, bir mavzer, bir de pulluk alınır. Ğşte şuna da... Sana iki inek de alacağım. Ğşte şuna da... Bol bolama-dı süt içeceğiz, yoğurt, yağ, kaymak yiyeceğiz. On bir tane de yavrulu keçi alacağız... Sen de peynir yaparsın. Ana, köye hiç kimse gelmedi mi, hiç, hiç? Uzun bir adamla, Mahmut Ağa da mır

"Gelmedi, hiç, hiç, hiç!"

"Zengin oldum, ana."

Ananın gözleri ardına kadar açılmış, Tazı Tahsinin yere yan yana dizdiği paralara bakıyor, paralara, gözlerine inanamıyor-du. Tazı Tahsin de bir yandan olanı biteni anlatıyor, Murtaza Ağadan, Topal Aliden söz ediyordu.

"Pişman olmaz mı o adam bana bir Ğnce Memed muştusu için verdiği paraya?"

Ananın yüzü birdenbire sararıverdi.

"Bilmem ki yavrum."

"Pişman olmaz, pişman olmaz," diye güldü Tazı Tahsin. Bu endişeli bir gülüştü. "Ben ona Ğnce Memed gibi bir adamın ölümünü muştuladım. Bana bu para az bile."

"Yaaa yavrum, az bile," diye ayağa kalktı anası. "Sen şimdi acından ölmüşsündür."

"Öldüm," dedi Tazı Tahsin. "Öldüm ne demek, üç gün üç gece bir lokma ekmek aşmadı boğazımdan... Az bile bana bu para, değil mi ana?"

"Az bile."

"Nereye koyalım da bu parayı, kimse..."

"Sen bana ver o parayı, ben koyacağım yeri bilirim. Mustafa Kemal Paşa gelse bulamaz."

"Veremem ana, ben saklayacağım."

Anası gücendi:

"Senin paran değil mi, sen sakla! Ama Kertiş Ali Onbaşı paşayla, bir de Muhtar derini yüzerlerken, sen paranın yerini söylemez misin?"

"Söylerim..."

"Öyleyse sen bilirsin yavrum."

"Sen sakla ana," diye heyecanlandı Tazı Tahsin, "Beni döve döve öldürseler bile paranın yerini söyleme onlara. Beni kıyma gibi etseler de... Gözlerini, kulaklarını kapa, söyleme.

Mahmut Ağa seni atma çiğnetse bile."

"Söylemem."

"Yemin et!"

"Neyin üstüne?"

"Benim üstüme."

"Ettim gitti."

Eğer Tazı Tahsinin bağırmalarına dayanamayıp, ana paranın yerini söylerse onlara, Tazı Tahsin o anda hık deyip ölecekti. Buna da, ölür de anası razı gelemezdi. Kertiş Ali onu döve döve öldürürdü, o başka.

Tazı Tahsin paraları anasına teslim ettikten sonra:

"Çorba koy ana, ölüyorum," dedi.

Ana çorbayı koydu sofraya tencereyle. Tazı Tahsin büyük bir tahta kaşıkla çabuk çabuk içmeye başladı. Biraz sonra da ter içinde kaldı.

"Oğlum ben gidiyorum."

"Git ana, git de... Paraları da sıçan yemesin."

Ana çıktı gitti, döndüğünde Tazı Tahsini ocağın önünde kıvrılıp uyumuş buldu.

Sabahleyin ana oğul sevinç içinde uyanıp mor ineklerin, soylu atların, koyunların, keçilerin, pullukların, kaplan giremez ekin tarlalarının inanılmaz düşünün tadını çıkara çıkara öğleye kadar konuştular. Konuştukça da konuşuyorlardı. Tazı Tahsin köyün içine çıkmak için o kadar acele etmese ana oğul bu konuyu durup dinlenmeden üç gün üç gece konuşurlardı. Tazı Tahsin hem anasıyla birlikte ilerdeki zenginliğinin mutluluğunun düşlerini iliklerine kadar tadını çıkararak kuruyor, bir yandan da köylünün kendisini görmesini istiyordu. Parasını sağlama almıştı. Dünya dünyaya girse, onu elinden alacak bir güç yoktu şu dünyada.

304

305

Dayanamadı, sonunda köye çıktı, çınarın altına geldi. Çınarın altından gür bir pınar kaynıyordu. Onu gören çocuklar evlere koşmaya başladılar, bir anda da çınarın altı kadın erkek, çoluk çocukla doldu. Önüne gelen nasıl zengin olduğu üstüne Tazı Tahsi-ne soru soruyor, o da bıkmadan usanmadan, buradan koşarak kasabaya nasıl gittiğini, kasabada kendisini davul zurnayla nasıl karşıladıklarını, Kaymakamın odasının kapısına kadar gidip orada nasıl kendinden geçtiğini, uyandığında Doktoru, kasabanın ileri gelenlerini başında bulduğunu, uzun boylu çok zengin bir adamla, lenger şapkalı topal bir adamın kendisine durmadan para verdiklerini, paralan almak istemeyince de ona çok öfkelenmiş- j lerini sayıp döküyordu. Sonra ona zorla para veren adam onu evine götürmüş, onuruna kuzu kesmiş, peteklerden bal sağmış, ona gül kokulu şerbet verip, gül kokulu yataklarda yatırmıştı.

"Sonra o uzun boylu adam dedi ki... Ğnce Memed o adamı mümkünü yok ldrecekmiş.

Onbaşı Kertiş Ali Paşa da Ğnce Memedi öldürünce, ben de muştuyu ona götürünce, o da bana dedi ki dile benden ne dilerse, başım üstüne her bir dileĝin. Ğstersen seni, bu kasabanın gl kokulu kızlarıyla evlendiririm, dedi. Ben de istemem, dedim. O da beni uĝurlarken, sen benim oĝlumsun Tahsin, dedi, bu ev senin evin. Ne zaman başın sıkışırsa gel, attan at, silahtan silah, seni çok sevdim, yakamdan geçirip evlat edindim, paradan para, tarladan tarla, kızıdan kız beĝen... Ne dileĝin varsa baş üstüne... Mademki benim düşmanımın ölüm muştusunu sen getirdin bana, ölüp dirilerek... Ben de seni... Ben de ona, saĝ ol Aĝam, dedim."

Kalabalık gittikçe oĝalıyordu ki, bir al ata binili Muhtar ařaĝı yoldan gözüktü. Kasabadan geliyordu. Susup onu bekletiler. Tazı Tahsinin gözleri fildır fildır dönüyor, Muhtar gelmeden şu kalabalıĝın arasından sıyrılıp, bir an önce daĝın yolunu tutmak istiyordu ya, yapamıyordu. Muhtarı görür görmez bütün bedenini bir titreme almış, dizlerinin baĝı zlp oraya, çeşmenin taşma kvermişti. Birkaç kez de kalkmayı denemiş, bir türlü de ayaĝa kalkamamıştı.

Muhtar geldi, kalabalık ikiye ayrıldı, o da gelip çeşmenin yanında atından indi, atı bir delikanlıya verip, "Bunu eve götür," dedi.

306

"Ne o, ne var, böyle toplanmışsınız?"

"Ne olacak, bizim Tazı," dediler.

"Zengin olmuş."

"Ğnce Memed onu zengin etmiş."

Olanı biteni baştan sona kadar ona anlattılar. Muhtar güldü. Ardından da, "Ğşler kötü,"

dedi. "Yüzbaşı bizim köye çok kızıyor, o köyü yerle bir edeceĝim, diyor. Aldık başımıza

belayı. şu avratlar bizim köyümüzü yaktı. Bir de Mahmut Aĝa duyarsa... Duymaz inşallah,

köye gelmez inşallah."

"Ne olmuş, ne olmuş bizim köyümüze?"

"O ölen Ğnce Memed değilmiş."

"Kim imiş ya?"

"Kara Osman imiş." Derin bir soluk aldı. "Bizim avratlar da Ğnce Memed diye ağıt yakınca, hah işte Ğnce Memed budur, öldürdük onu diye Ankaraya tel çekmişler. Aslı çıkmayınca da rezil olmuşlar. Yüzbaşı, o avratlara kazık sokacağım diyor da bir şey demiyor. Ğnşallah Mahmut Ağa kızmaz."

"O, kazığı avradına soksun!"

"O köyü sürgün edeceğim, yakıp da yerine darı ekeceğim, diyor da başka bir şey demiyor Yüzbaşı. Ğnşallah Mahmut Ağa köye gelmez..."

"Yaksın bakalım..."

"Ben canımı zor kurtardım. O da gene Ğnce Memed yüzünden. Bana kıymayın, beni dövmeysin, beni hapislere sokmayın, dedim onlara, ben size Ğnce Memedi getiririm, yerini bulur size haber veririm, dedim de canımı ellerinden zor kurtardım. Hiçbir şeye değil de o avratların ağıt yakmalarına deli oluyor, yağıyor gürlüyor Yüzbaşı, o Çiçeklidesi avratlarının alacağı olsun, diyor. Ğnşallah Mahmut Ağa..." Kadınlara döndü, gözlerini belerterek:

"Ne vardı yani, elin eşkıyasına Ğnce Memed diye ağıt yakmanın ne gereği vardı yani?"

Koskoca kasabada köyümüzün gül adını boka çıkardınız, ben ne yapayım şimdi ben... Aaaah şu avratlar aaah... Elin eşkıyası size ne? Ne der de ağıt yakarsınız bre fallikler? Yakarsınız da..." "O Allahın kulu değil mi?" "Ölü, it ölüsü gibi gömülür mü?"

Muhtar var gücüyle bağırdı:

"O Ğnce Memedin ölüsü değil."

"Ğnce Memedin ölüsü değilse insan ölüsü değil mi?"

"Ölüye ağıt yakılır."

"Biz atadan dededen böyle gördük, ölüye ağıt yakılır."

"Her önünüze gelene mi?"

"Her insan olana..."

"Öyleyse Muhtar..."

"Sen ölünce Muhtar, sana ağıt yakmayalım."

"Senin ölünü it ölüsü gibi atalım çukura."

"Ğster misin?"

Muhtar kızdı, bağırdı, sövdü dellendi. O sövdükçe kadınlar da sövüyorlardı. Sonunda

Muhtar kadınların erkeklerini çağırđı, onlar da kadınları susturamadılar. Muhtar evine

kaçmak zorunda kaldı ya, kadınlar çınarın altına birikmişler Muhtara, Yüzbaşıya, Ankaraya

ağza alınmadık küfürlerle sövüyor, sevinçli türküler söyleyerek Ğnce Memedi övüyorlardı.

Onun ölmediğine o kadar sevinmişlerdi ki, Yüzbaşı değil, atına adam çığneten Mahmut Ağa

bile onlara vız gelirdi. Köyün içini sevinç türküleri doldurmuş, çınarın altı bir düğün evine

dönmüşdü. Muhtar, yanında da birkaç yaşlı, saçlarını başlarını yoluyorlardı. Sevinç

türküleri, kahkahalar gece yarısına kadar sürdü.

O sevince Tazı Tahsin de kendini kaptırmıştı. O, başka bir şeye, Ğnce Memedin ölmemesine

herkesten daha çok seviniyor, sevincinden ne yapacağını bilemiyor, boyuna bağıırıyordu.

Evlerine geldiklerinde:

"Ana," dedi, anasının boynuna sarıldı, "anam benim, şimdi iyice zengin olduk. Bak ne

yapacağım, Muhtar değil, ben arayacağım Ğnce Memedi, izini sürüp onu bulacağım, gidip o

Ağaya haber vereceğim, o Ağa da bana bu sefer daha çok, daha daha çok para verecek. Bu ev parayla dolacak. Nah, bu kadar!"

"Sus, hörtüklerden gidesi, ben para istemem. Onlar da Ğnce Memedi öldürecekler, öyle mi?"

"Öldürsünler," diye dudak büktü Tazı Tahsin. "Ğnce Me-med benim babamın oğlu mu?"

Yarın sen bana çok azık hazırla, ben gidiyorum."

308

16

Bütün muhtarların listesi Murtaza Ağanın cebindeydi. Bir gece atına atladığı gibi Adananın yolunu tuttu. Ramazanlı Beyinin evine vardığında gece yarısını çoktan geçiyordu. Bey yaşlı bir adamdı, çoktan da uyumuştı. Kapıyı çalar çalmaz bir uşak kapıyı açtı. Yarı uykulu Bey başında takkesi, sırtında gecelik entarisiyle hemen uyanmış, aşağıya inmişti.

"Kimdir o?" diye sordu. Sesinde korkudan çok bir şaşkınlık vardı.

Kapıyı açan uşak köşede duruyor, içeriye giren bu uzun boylu, lenger şapkalı, kuşağının altına çifte tabanca sokulu, daha önceden tanıdığı bu Ağaya bir tuhaf bakıyordu.

Murtaza Ağa:

"Benim Bey," dedi, "ben Murtaza kulun. Bu gece yarısı seni rahatsız ettim ki... Kusura kalma..."

"Canım, gel hele, gel yukarı da sonra konuşuruz."

Yukarda gidip gelmeler... Konağın ışıkları çoktan, Bey daha merdivenlerden inerken yakılmıştı.

Yan yana sedire oturdular. Onlar oturur oturmaz da kahveler geldi.

"Hayır ola Murtaza Ağa..."

Murtaza Ağa bütün olanı biteni, Ğnce Memedi, Ali Safa Beyin öldürülmesini, Yüzbaşı Faruk Beyin yalanını, kendisini Ramazanlı Beyi gibi kasabada karşılatışını, Talip Beyin Ğnce Me-

medce feci bir biçimde katledilişini bir bir anlattı:

"Ğşte," dedi, "hal keyfiyet bu minval üzeredir, Bey... Arif

309

Saim dedikleri o adam da her şeyi, kendi götünden korktuğu için bütün bunları olmamış gibi gösteriyor Ankaraya. Ankara bütün olamı biteni duyacak olursa, onu bir daha buraya mebus tayin etmez. Bu yüzden de dağlar eşkıyalarla doldu. Bu can düşmanı, ırz, mal düşmanı Ğnce Memed de kendisini bilumum Toros dağları üstüne hükümdar ilan etti. Ğnce Memedi bundan sonra ne bir bölük, ne bir tabur, ne de bir alay durdurabilir. Bütün halk tabakası ve de bilumum baldırıçıplak, ayağı yalın taifesi onun buyruğunda. Şu düşmana karşı kurtardığımız vatani payimal ettiler. Duyduğuma göre de yakında Adanayı işgal edecekler, bütün şehri yağmalayıp taş üstünde taş, kelle üstünde baş bırakmayacaklar..."

Ramazanlı Beyi Arif Saimin can bir düşmanıydı. O milletvekili olacakken, Ankara bu ne idiği belirsiz candarmayı onun yerine milletvekili tayin etmişti. Oysa bu Adana yedi yüz yıldan bu yana onlardan, Ramazanlı Beylerinden sorulurdu. Yedi yüz yıl bu topraklara hükmetmiş Ramazanoğulları Cumhuriyet devrinde külahın bir parçasını başkalarına kaptırmışlardı. Bu da onlar için yenir yutulur bir bela değildi. Hiçbir çağda Ramazanlı Beylerinin başına böylesine bir bela gelmemişti, taa Mem-lüklerden, Selçukilerden bu yana... Bir tek milletvekilleri vardı, o da sarhoşun birisiydi ve ancak yarım Ramazanlıydı.

"Haklısın Murtaza Ağa," dedi Ramazanlı Beyi. "Bunu, bu ayaklanmayı bir yolunu bulup Ankaraya bildirmemiz gerek. Yalnız nasıl bildireceğiz? Dahiliye Vekilinin yanına varılmıyor. O kendisini sadrazam sanıyor. Paşaya ulaşmaksa Toros dağlarını denize indirmekten daha zor."

Sabaha kadar, kılı kırk yarararak konuştular, sonunda da Murtazanm düşüncesinde, önerdiği yolda gitmeyi kararlaştırdılar.

"O Arif Saimin başka işleri de var Bey..."

"Nedir o?"

Murtaza Ağa güldü:

"Ben yavaş yavaş tespit ediyorum ya, şimdilik ispat edecek durumda değilim. Bir ispat edecek duruma gelirsem eğer, işte Arif Saim, işte o zaman toz olacak."

Bey heyecanlandı:

310

"Söyle, nedir o?" Gözleri büyümüştü.

"Benim anladığıma göre Arif Saim küçücük bir mebuslukla, vekillikle, başvekillikle yetinecek bir adam değil. Onun gözü yükseklerde... Her konuşmasında Paşayı ben idare ediyorum diyor da başka bir şey demiyor."

"Bunu biliyoruz."

"O gizli gizli konuşuyor."

"Kiminle?"

"Yukarı dağlardaki Çerkeslerle anlaşmış durumda... Onun için de dağlara, bütün dağlar ayağa kalksa da ilişmek istemiyor. Duyduğuma göre..."

"Söyle duyduğunu."

"Çerkesler ona kuryelik yapıyor, Suriyedeki Fransızlarla, Iraktaki İngilizler arasında. Daha tespit edemedim. "Ayağa kalktı, kollarını salladı, bir ara ayakta düşündü. "Dilim varmıyor Bey," dedi, yerine oturdu. "Ne yapayım benim bu sözü söylemeye dilim bile varmıyor."

"Varsın," diye bağırdı Ramazanlı Beyi.

"Sana bir şey soracağım Bey."

"Sor."

"Şu tarihler, şu eski toprak, şu koca Osmanlı ülkesi şimdiye kadar bir Mustafa Kemal Paşa

daha yetiştirebildi mi?"

"Onun orasını bilemem," diye yüzünü astı Bey. "Sen ne oluyor, onu bana söyle."

Murtaza Ağa bozuldu, birkaç kere yutkundu. Ömründe ilk olarak, Mustafa Kemal Paşa hakkında böyle soğuk bir bilemem sözüyle karşılaşmıştı. Şaşkınlığı sürüp gidiyordu. Neden sonradır ki kendini toparladı.

"Arif Saim Beyin Mustafa Kemal Paşaya bir suikast hazırladığı, hatta bunun için de Ğnce Memedin, öteki bilumum eşkiyanın Toros dağlarında kuvvetlenmesini istediği halk arasında dolaşan yaygın bir şayiadır. Ne buyrulur?"

Ramazanlı Beyi buna uzun uzun güldü:

"Yanlış bir şayiadır bu, Murtaza Ağa. Yanlış. Arif Saim buna cesaret edemez."

"O gözü kanlı bir çete reisidir Bey, eder."

"Edemez."

311

"Bütün halk bunu konuşuyor."

"Yanlış konuşuyor."

"Yakında görürsünüz."

"Keski," diye ağzından kaçırdı Bey.

"Olamaz," diye ayağa kalktı Murtaza. Tüyleri diken diken olmuş, korkudan kaçacak delik aramaya başlamış, bir anda da ter içinde kalmıştı. "Olamaz!"

Bey ayağa kalktı, ödü kopmuş Murtazayı dinginleştirdi. Bir daha da ne o, ne de öteki bu konuya dokunmadı.

Daha gün ışıırken konağa avukat Hamurcuzade Sabit Bey geldi. Genç bir adamdı. Hırslı gözleri yuvalarından fırlamış dönüyordu. Murtaza avukatı görünce ürperdi. Kısa boylu, çekik gözlü, çıkık elmacık kemikleri yüzünden dışarıya kaçmış bir tuhaf kişiydi. Gözleri de

tam burnunun üstünde birleşmişti. Yerinde duramaz bir hali vardı ve çabuk çabuk konuşuyordu.

"Bu Sabit Beyin," dedi Bey, "kaleminden kan damlar. Değil Adanada, bütün Türkiyede Sabit Beyin üstüne işbilir bir avukat daha yoktur. Ol sebepten bugün sana Murtaza onu takdim ediyorum."

Murtaza Ağa ister istemez Sabit Beyle işbirliği yapacaktı. Yoksa Beye ayıp olacaktı.

Geldiğine de geleceğine de bin pişman olmuştu avukatı görünce.

Oturdular, baş başa, öğle yemeğine kadar çalıştılar. On altı muhtar Ğçişleri Bakanına on altı mektup yazacak, otuz üç muhtar da telgraf çekecekti. Mektupları, telgrafları Sabit Bey bütün gece çalışarak, yarm öğleye kadar hazır edecek, sonra da Murtaza Ağaya okuyacak, onayını alacaktı.

Güzel bir öğle yemeği yediler ve Sabit Bey, yemeği yer yemez çantasını kaptığı gibi çıktı gitti.

O gittikten sonra Bey:

"Ateş gibidir, vallahi ateş gibidir Sabit Bey oğlumuz, şimdi Ankarayı bir ateşe tutacak ki ne Dahiliye Vekaleti kalacak, ne Başvekalet, Ğsmet Paşa belki de buraya bir ordu gönderecek."

Murtaza Ağa öğleden sonra şehire çıktı, Seyhan kıyısına gitti, çocuklar şekerkamışı somuruyorlardı, uzun bir şekerkamışı aldı, nehrin kıyısına, dönme dolapların kuytusuna çekilip gizli gizli kamışları somurmaya başladı. Kerhaneye gidecekti. Taşçıkanm kapısına kadar geldi, bir süre bekledikten sonra vaz-

312

geçti. Gençliğinde her Adanaya gelişinde kerhaneye giderdi. Şimdiyse Ramazanlın evine konukluğundan mıdır, nedir, yapamadı. Ğçinde bir tuhaf korku, acı vardı. Bu

Hamurcuzadeyi hiç tutmamıştı. Halleri biraz öğretmen Sami Turgutun hallerine benziyordu.

Bir de bu adam onu soyup soğana çevirecekti. Bu işi, bu Ğnce Memedi bu kadar kafasına

takmamalıydı. Ne yapmıştı ki Ğnce Memede? Ona bir Şey yapmamıştı ki onu öldürsün. Bütün bunlardan vazgeçse de Ğnce Memedi Molla Duran Efendinin üstüne sevk etse olamaz mıydı, Molla Duran Efendiyi Ğnce Memede öldürtmenin bir yolunu arasa da bulsa... Ğnce Memedin can bir düşmanı Topal Ali de Duran Efendiye çırak durmuştu. Ğkisini birden... Ama o Topal gerçekten Ğnce Memedin düşmanı mıydı, hiç de öyle gözüküyordu. O, Ğnce Memedin kasabadaki bir kolu, adamı olamaz mıydı? Eğer öyleyse yandım diye, dizlerini dövdi Murtaza.

O gün akşama Ramazanlı konağına döndüğünde Murtaza allak bullaktı. Bey onu güler yüzle, taa merdivenin başında karşıladı, elinden tutup sedire oturttu. Beyin Hatunu bile gelip, ona, hoş geldin, dedi. Konak Seyhan kıyısında, iki katlı, ahşap, her katı on bir odalı, büyük balkonlu, görkemli bir konaktı. Bu konakta Beyin babası olan paşa oturmuştu ilk olarak. Ve konağı Ermeni ustalar yapmışlardı. Marangoziyesi için de dağlardan, ağaçtan adam yapan Rıza Ustayı getirmişlerdi.

"Farkında değil misin," diye üzüntülü bir sesle konuştu Bey. "Hiç mi farkında değilsin koca Türkmen Ağası Murtaza, bunlar Çukurovayı paylaşıyorlar. Kimi Elazığdan, kimi Manisadan, kimi Afyondan, Maraştan, Urfadan gelmişler, baba, dede yurdumuz, kışlağımız Çukurovayı paylaşıyorlar, yağma ediyorlar. Böyle bir talanı ne Selçuk, ne Osmanlı, ne de Mısır Valisi Memet Ali Paşanın oğlu Ğbrahim devrinde gördük. Köy köy, ova ova paylaşıyorlar. Biz de elimiz kolumuz bağı durmuş bunların kudurmuşcasına toprağımızı parçalamalarını seyrediyoruz. Sen ne diyorsun Murtaza Ağa, biz tükendik, biz bittik artık." Ramazanlı Beyi çok dertli, çok öfkeliydi. Şu Ulu Camiyi, Şu koca taş köprüyü, hanları, hamamları onlar yapmışlardı bu şehire. Bu Adanayı onlar var etmişlerdi. Çukurova onların hü-

kümranlığmdaydı belki sekiz yüz yıl... Bu adam, bu Bey tepeden tırnağa öfkeye kesmez de ne olurdu. Koskoca Ramazanlı kuyunun dibine atılmış bir taş gibi köşeye fırlatılmış atılmıştı. Murtaza Ağa çok üzölmüş, neredeyse ağlayacaktı. Sonra birden kendisine geldi. Bilgilerini yokladı. Bundan yıllar önce, en yakın arkadaşlarından birisi Ramazanoğullarından olurdu. Onun işi gücü Ramazanlıyı, onun görkemli tarihini, Yüreğirli Beyi olaraktan Çukurovaya gelişlerini anlatmaktı. Ramazanlı-lar tarih boyunca hiçbir zaman yönetimden düşmemişlerdi. Şu anda bile yönetimde hatırı sayılır ağırlıkları vardı. Daha da olacaktı. Göl yerinden hiçbir zaman da su eksik olmamış, olmayacaktı. Yakında Ankarayı gene Ramazanlı soyu dolduracaktı. Arif Saim Beyi, öteki yeni yetmeleri Bey yutamıyordu. Doğruydu, haklıydı ya, azıcık da sabır gerekmez miydi? Doğru, şu anda bu çarık çürük, nereden geldikleri bellisiz, soylarının neci oldukları bile bilinmeyen kişiler bile mebus olmuşlar, Çukurova-da cirit atıyorlardı da, şu koskoca Bey köşesine çekilmiş, kuyunun dibindeki taş gibi kalmıştı. O öfkelenmesindi de kimler öf-kelelensindi...

Ğkinci gün tam öğleüstü Avukat Sabit Bey konağa geldi. Çantası ağızına kadar kağıtlarla dolmuştu. Mektupları, telgrafları teker teker Murtaza Ağaya okudu. Ağa ömründe bu kadar dokunaklı, bu kadar etkili hiçbir sözler duymamıştı, avukata hayran kaldı.

Okuma bittikten sonra Bey:

"Sizi temin etmeliyim, Karadağhoğlu Murtaza Ağa, Sabit bey bizim öz bir evladımızdır. Ona verdiğimiz sırlarımız hiçbir yere çıkamaz. Bundan müsterih olabilirsiniz," dedi.

Sabit Bey çekik gözlerini Murtaza Ağaya dikerek kesin bir dille konuştu:

"Bize tevdi edilen sır kellemiz gidene kadar bizde kalır. Bunu bilmelisiniz."

Murtaza Ağa bu sözler üstüne gene sevincinden uçmaya başladı.

"Telgraflar bugün öğleden sonra Ankaraya çekilecek ve mektuplar postaya verilmiş bulunacaktır."

küçük bir şey için para almamakta, Murtaza Ağa da, onu överek göklere çıkarıyor ve para almasında diretiyordu. Sonunda Sabit Bey, Murtaza Ağanın yalvarmalarına yakarmalarına dayanamayıp, o küçük ücreti söyledi. Söyler söylemez de Murtaza Ağanın dudakları uçukladı. O küçücük ücret bir servetti ve Murtaza Ağanın cebinde şu anda o kadar para yoktu.

Pişkin pişkin gülererek:

"Evden gönderirim," dedi, azıcık sıkılmış, utanmış.

"Hiçbir kıymeti yok," diye çabuk çabuk kağıtlarını toplayan Sabit Bey basamakları ikişer ikişer atlayarak konaktan indi.

Kasabaya dönen Murtaza Ağa her şeye karşın mutluydu. Çarşığı bir uçtan bir uca savaş kazanmış bir kumandan kabar-masıyla, başı dik, göğüs ilerde dolaşüyor, her önüne çıkanla se-lamlaşıyor, konuşuyor, yarenlik ediyor, şakalaşıyordu. Bir tek Topal Aliyi görünce cinleri başına üşüşüyor, yerin dibine de geçiyordu. O değirmendeki yalvarmaları da gözlerinin önünden hiç gitmiyor, bu Topalı yaşatmayacağı üstüne yemin üstüne yemin ediyordu. Önce onun topal ayağını gözlerinin önünde, eline bir kasap satırı alıp kökünden kesecek, sonra yavaş yavaş derisini yüzerek, gözlerini oyarak onu öldürecekti. Hele şu Ğnce Memed belası ortadan bir kalksındı hele. Şunun, şu topal ayak-larındaki parlak çizmelere bakındı hele.

Kabzası fildişi tabancaya, altındaki Arap ata, başındaki lenger şapkaya da bakındı hele. Seni uşşak oğlu uşşak seni! O Molla Duran Efendi, o sahtekar yalancı, o alçak, o da görecekti. O Arif Saim, o Yüzbaşı da görecekti. Şu avukatı gözü çok tutmuştu. Onun o istediği küçücük ücreti de kardeşine vermiş, daha kasabaya ayak basar basmaz göndermişti. Çünkü bu avukatta çok iş ve istikbal vardı. Yakında mebus, vekil, her ne isterse onu olacak, ol sebepten

de Murtaza Ağanın işine yarayacaktı. Murtaza da ona elinden geleni esirgemeyecekti. Evet, bu Arif Saim Bey Mustafa Kemal Paşayı öldürmek istiyordu. Varsın kimse inanmasın. Avukat Hamurcuzade Sabit Bey isterse bütün dünyayı buna inandırır, Mustafa Kemal Paşa da bizzat Arif Saim Beyi kendi gözleri önünde astırırdı. Artık geceleri rahat uyuyordu. Ğnce Memeden de hiç ses şada gelmiyordu dağlardan. Belki de öldürülmüştü. Belki de

315

f

ölüsü şu kireç ocağına atılan eşkıya Ğnce Memeddi, Ğnce Me-meddi de korkusundan onun ölüsüne kimse sahip çıkamamıştı. Ama şu Ğnce Memedin başka bir huyu daha vardı, duruyor duruyor, bir yerlerde gizleniyor, ardından da düşmanın üstüne hiç umulmadık bir sırada hışım gibi iniyordu. Ali Safa Beyi de böyle öldürmemiş miydi?

Eşkıya Bayramoğlu onun dostu olurdu. Affa uğrayıp da düze inince ömründe bir kere bile olsun kasabaya uğramamış, Adanaya gitmemişti, vekiller, paşalar onu çok görmek istedikleri halde, o hiç köyünden çıkmamıştı.

Osmanlı devrinde on dört yıl dağlarda gezmiş, Maraşı, Adanayı, Antebi titretmişti. Çok genç, on altı yaşlarında dağa çıkmış, hükümet onun için durmadan aflar çıkarmasına karşın o kabul etmemiş, hiçbir zaman da dağdan inmemişti. Kurtuluş Savaşı gelip çatınca da çetesini toplamış, düşmana karşı Toros-larm bir kanadını tutmuş savaşa girişmiş, böylelikle de dillere destan olmuştu. Savaş bittikten sonra köyüne çekilmiş, tüfeğini, fişeklerini, altın kabzalı hançerini, dürbününü, değerli tabancasını satmış, bir ev yapıp evlenmiş, bir çift de öküz almış, babasından kalan birkaç dönümlük tarlada çiftçiliğe başlamıştı. O gün bugündür de o destanlar kahramanı, türküler yiğidinin adı unutulmuş, imi timi bellisiz olmuştu. Dünyaya onun kadar kurnaz bir eşkıya gelmemiş, tam on dört yıl koca Osmanlıya, üstüne gönderilen

taburlara, alaylara kafa tutmuş, ne bir kurşun yarası almış, ne burnu kanamıştı. Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz, demişlerdir ya, Bayramoğlu dağda dolaştığı on dört yıl süresince dünyaya hükümdar olmuştu. Ğnce Memedin hakkından gelse gelse, bu eski kurt gelebilirdi. Murtaza Ağa bu eski kurdu kimseye, Yüzbaşıya, Arif Saim Beye sonuna kadar söylemeyecekti. O yerinde dursundu hele. Yakında, o değilcikten onu bir ziyaret edecek, halini hatırını soracak, ona armağanlar götürecekti. Eğer Ğnce Memed ortaya bir daha çıkacak olursa işte o zaman, buyur Bayramoğlu meydan senin, diyecekti. Dile benden ne dilerse...

Ertesi sabah çarşıya çıktı, dükkancılara uğrayıp Bayramoğ-luna bir şeyler bulmaya çalıştı. Ona bir kaput, bir takım elbise, bir Halep kuşağı, kırk düğmeli bir Halep yeleği, bir fötr şapka,

316

gömlek almalıydı. Ama onun boyu ne kadardı bilmiyordu ki... Birden Kürt Rüstem geldi aklına. Kürt Rüstem bütün gün, kış ortalarına kadar sırtında pırıl pırıl yanan güğümüyle çarşıda zillerini çalarak meyankökü şerbetini satardı.

Kurtuluş Savaşında Bayramoğlu çetesinde dövüştüğü söyleniyordu. Kürt Rüstem her Cumhuriyet Bayramında haki, buruş buruş çete giyitlerini giyer, bacağına örümcek ağı gibi yarılmış, tabanı paramparça çizmelerini çeker, başına büyük, görkemli kuzu derisinden kara kalpağını geçirir, kayış yerine bir yün ip takılmış eski, kundağı çentik çentik tüfeğini omuzuna asar, göğsünde koskocaman madalyaya benzer kırmızı kordonlu eski zaman parasıyla komşusu sucunun karnı karnına geçmiş, kemikleri fırlamış yağır beygirine biner, çok süslü kırbacını eline alır, törenlere katılırdı. Her katıldığı törende de, halkın onunla alay etmesine katlanamaz, bir olay çıkarır, bağırarak, söverek evine döner, ondan sonra da bir hafta evinden dışarıya adım atmaz, kendi kendisiyle konuşur, savaşta aldığı yaralan bir el

aynasında, "Bak, bak Kürt Rüstem, iyi bak, bunlar hiçbir işe yaramadı, halbuy-samki kurşun sesini duyunca kaçacak delik arayanlar kahraman, zengin olup, çiftliklere kondular, bak bak, iyi bak Rüstem, sen bir bok olamadın," diye kendi kendine gösterirdi.

"Oooo, merhaba Kürt Rüstem Ağa."

Rüstem şehrin dışında, mezarlığın bitişiğinde kendi eliyle tenekelerden, atılmış tahtalardan, çalılardan yaptığı evinde altı küçük çocuğu, genç karısıyla oturuyordu.

"Buyur Bey, buyur Ağa," diye onu dışarıya koşarak avluda karşıladı. "Buyur Ağa, buyur!"

Kürt Rüstemin evine de böyle büyük Ağalar gelirler miymiş? Vay babo vay!"

Murtaza içeriye girmedi. Yandaki bir mezar taşının üstüne oturdular. Rüstem onu ele geçirdiğinden dolayı mutluydu. "Bana bak Ağa..." dedi.

Murtaza Ağa başına gelecekleri biliyordu. Çaresiz katlanacaktı.

"Buyur Rüstem..."

"Allahım seversen, sen ne zaman dağa çıktın da, düşmana bir tek kurşun attın da sana madalya verdiler? Söyle, söyle..." t "Eeeeh, biz de karınca kararınca..."

317

"Düşman bizim kasabaya girdiğinde, biz de kasabayı düşmanın elinden aldığımızda ben seni samanlıkta, samanlara gömülmüş, başında yüz elli tane civcivle bir sürü kürk tavuk dolaşırken görüp de oradan elinden tutarak çıkarmadım mı?"

"Çıkardın, ne yapalım, can tatlı..."

"Hahhaaah, can tatlı öyle mi, öyleyse o madalyayı kim verdi sana, başında dolaşan civcivler mi, kim?"

"Ne var yani, ben aldım."

"Peki, bana niye vermediler?"

"Sana haksızlık ettiler."

"Peki, seni geçtik, o Taşkın Bey?.. Savaş süresince bir kere olsun evinden çıktı mı, elini vicdanına koy da söyle."

"Çıkmadı."

"Niçin verdiler öyleyse ona o kadar tarlayı? Ya Zülfü köpeği, o Fransızların adamı, köpeği değil miydi?"

"Köpeğiydi."

"Ya Arif Saim? Bir gün tebdili kıyafet dağlardan kasabaya indim..."

"Ėndin."

"Ėnince beni candarmalar yakaladılar Arif Saime götürdüler. O da beni Kemal Paşanın adamıdır, diye, yatırdı sopanın altına... Üç gün üç gece beni öldürdüler. Ben de dil bilmiyorum gibi, lala diyerek ahraz gibi gösterdim kendimi, tatlı canı kurtardım. Şimdi o..."

Kasabada kim varsa, Kurtuluş Savaşında kim kaçmış, kim kaçmamışsa, Kürt Rüstem bir bir saydı döktü. Boyun damarları oklava gibi şişmiş, yüzü, boynu boncuk boncuk terlemişti.

"O zaman benim ayağıma kapananlar, göreyim de selamlarımı alayım diye yolumu kesenler şimdi benimle alay ediyorlar, bir tas meyan şerbetimi bile içmiyorlar, ikramımı bile kabul etmiyorlar."

"Ėnsanođlu çiğ süt emmiştir."

"Emmiştir," diye, boşalmış, dinginleşmiş Kürt Rüstem gülümsedi. Yıllardan beri Ağalardan kimi, nerede ele geçirse Rüstem, onların korkaklıklarını, ikiyüzlülüklerini yüzlerine karşı böyle sayar dökerdi. Ne olursa olsun, Rüsteme ses çıkaramazlar, ondan çekinirler, ne söylerse söylesin yutarlardı.

318

"Buyur Ağam, kusura kalma, bin yılın başı bir sen gelmişsin evime, hoş gelmiş safalar getirmişsin, benim iki gözüm çık-sın, ben de sana ileri geri konuşurum. Buyur, ne emredersen

emrin başım üstünedir, ünü büyük Murtaza Ağam."

Murtaza, bu Kürdü nasıl da candan severim, diye içinden geçirdi.

"Sen, Rüstem, Bayramoğlunu tanırsın, değil mi?"

"Tanımam mı Ağam," diye övünerek ayağa kalktı, geri oturdu Rüstem. "Ğşte bir tek yiğit, yürekli, çocuk gibi temiz, mert bir adam vardır şu Çukurovada, şu dağlarda, o da Bayramoğludur. O hiç yalan söylemez, kimseye tepeden bakmaz, çocukla çocuk, büyükle büyük bir kişidir. Ben onunla beş yıl dağlarda gezdim, iki yıl da düşmana karşı dövüştüm, bu dünyaya geldim geleli ben çok adam gördüm tanıdım, öyle bir adam görmedim. Şimdi öyleyse sen bana söyle, ben neden o şerbet güğümünü dağlardan indim ineli sırtımda taşıyorum, kimin yüzünden?"

"Kimin yüzünden?"

"Kimin yüzünden olacak, Bayramoğlunun yüzünden... Savaş bitince bizi başına topladı, sizi, dedi, bağışladı hükümet. Şimdi sizler düze inip kendinize birer iş bulacak, harama el sürmeyecek, kimseye karışmayacaksınız. Çünkü, neyise o, tarihe geçtiniz, milletin gözbebeği oldunuz, dedi. Ğşte bu yalanı, bir kere yalan söyledi Bayramoğlu, o da bu yalanı... Biz de, o da, milletin de, kimsenin de gözünün bebeği olamadık."

"Duyduğuma göre durumu çok kötüymüş."

"Çok kötü," dedi Kürt Rüstem. "Hem de nasıl kötü... Kendisi, çocukları, karısı her yıl pamuk toplamaya, çeltik biçmeye, ot vurmaya Çukurovaya inerler. Yoksa açlar. Ben ona her yıl, her bayramda..." Ğyice, karnını tuta tuta güldü. "Her Cumhuriyet Bayramından sonra ona giderim. Ben ona gidince, o da beni görünce şenlik şadımanlık eder. Ben de ona armağanlar götürürüm, çay, şeker... O, çayı çok sever. Dağda bile çaydanlığımı yanında taşırdı. Şeker olmasa da olurdu. Çay da bulamazsak dağ otlarını içerdi. O, her otu bilirdi."

"Onun boyu poşu ne kadar?"

Kürt Rüstem bir şeylerden kuşkulandı, sevindi.

319

"Sen ne yapacaksın Ağa, onun boyunu poşunu? Anladım," diye de arkasından inci gibi dişlerini göstererek güldü. "Sen ona armağanlar yapacaksın?" Ayağa kalktı: "Bak bana, aha boyu işte bu kadardır. Muharebede, baskınlarda kimi zaman biri-birimizin çarıklarını giyerdik. Ben Kürt, o Türkmen, Allah bizi ölçmüş biçmiş bir yaratmış!"

"O zaman kalk gidelim de terziye ölçünü ver. Kunduracıya da... Çizme sever mi o?"

"Severdi ya, şimdi fıkara bir köylü o, sen ona kırmızı postal alırsan daha çok sevinir. Pantolon giymez. O, Topal Ali gibi pantolon da giymez, lenger de takmaz."

"Anladım."

"Vay sen sağ olasıñ Ağa... Ben bilirim, senin gibi bir Ağa da yoktur bu Çukurovada. O tabanca da, silah da, at da istemez."

"Anladım."

"O, bes çay, şeker ister."

Murtaza Ağa önde, Rüstem arkada ayakları heyecandan birbirine dolanarak çarşıya yürüdüler.

"Sen aslan çıkmışsın böyle Karadağlının oğlu! Senin yaptığını kimse, Mustafa Kemal Paşa bile yapmamıştır. Bu dünyada Bayramoğlunun adını duymayan kalmış mıdır ki Mustafa Kemal Paşa kendi yürekli askerinin adını duymasın... Vay sen sağ olasıñ! Kadir kıymet bilen kişi adamlar içinde adam, insanlar içinde insandır."

Kürt Rüstem çarşıya kadar bir çocuk gibi sevinerek Murtaza Ağayı severek, ona inanarak, onun gösterdiği hak bilirlige hayran kalarak göklere çıkardı. Sonra çarşının ucunda durdu, gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Dur Ağa," dedi, "dur da bana bak. Madem sen bu insanlığı Bayramoğluna gösterdin, bundan sonra da aha, bu can burada sana fedadır ve hem de yoluna kurbandır. Ğste benden ne istersen bundan sonra."

Birkaç gün sonra Murtaza Ağa, Rüstemin ona Bayramoğluna götürmesi için getirdiği bir paket çayla yarım okka şekeri heybesine, Bayramoğluna gidecek armağanların bulunduğu göze yerleştirdi, yola çıktı. Sevinç içindeydi. Artık Kürt Rüste-

320

mi, Bayramoğlunu, bu unutulmuşları anımsadığı için, istediği dbi kullanabilirdi.

Bayramoğlunun köyünü çok eskiden, belki de çocukluğunda bir kere görmüştü. Köyün yolunu da çok iyi bilmiyordu. Atının dizginini bırakmış, kendi de derin düşüncelere dalmıştı. Bayramoğlu, bu adının duyulduğu her yerde selama durulan Ğçişini niçin böyle yapmış, Kurtuluş Savaşı biter bitmez niçin bir daha çıkmamak üzere köyüne çekilmiş, bir çift öküzün ardında, yoksulluk içinde seyirtmiş durmuştu? Oysa, o isteseydi Çu-kurovanın en büyük çiftlikleri onun olabilirdi. Arap atların üstünden inmez, çocuklarını Avrupalarda okutabilirdi. Ne olmuştu ona da, dünyadan böyle elini eteğini çekmiş, etliye sütlüye karışmaz olmuştu? Dehşet merak ediyordu onu. Nasıl bir adamdı acaba, Ğnce Memed üstüne de ne düşünüyordu?

O gece bir Yörük çadırında konuk kaldı. Yörükler eski imrenilecek, görkemli yaşamlarını yitirmişlerdi ama, gene de onu iyi konukladılar, altına üç döşek serip üstüne atlas yorgan örttüler. Yatak peryavşan kokuyordu. Başını koyduğu kuştüyünden yastık o kadar yumuşaktı ki hemen uyudu. Sabahleyin erkenden köpek ürüşmeleri, çan sesleri, koyun melemeleri, bir hayhuy içinde uyandı. Gözlerini açar açmaz da başucunda, elindeki gümüş tepside sütlü kahvesi tüten çok genç bir kız buldu. Fincanın mahfazası altından örülmüştü. Yatağından çıkmadan kahvesini aldı, hüpürdeterek içti, ardından da giyindi, çadırın dışına

çıkıktı. Biraz önceki genç kız elinde ibrik, omuzunda kar gibi apak bir havlu, önünde leğen onu bekliyordu. Dereye aşağı inip bir kayayı siper etti ve önünde akan pınarın ayağında yıkandı. Döndüğünde kızı olduğu yerde onu bekler buldu, yüzünü sabunlayarak yıkadı. Kız ona çok ölçülü döküyordu suyu.

Oba başıyla kahvaltıya oturdular. Sofrada bembeyaz bir petekli bal vardı ve bal hiç bilmediği çiçeklerin kokusuyla kokuyordu. Obanın başı onu, babasını çok yakından tanıyordu. Eski günleri, iskandan önceki yaşamı konuştular.

Kahvaltı bittikten sonra obanın başı ona bir şahinle, bir ce-ren postu, bir de halı heybe armağan etti. Her çadırın önündeki çatalların üstünde birkaç şahin vardı. Şimşek gibi çakan gözleriyle ışıyıp gelen tanyerlerine bakıyorlardı.

321

Atma bindi, koyunların, develerin, çok güzel, renk renk giyinmiş kadınların arasından geçti. Obanın her bir çoban köpeği birer at büyüklüğündeydi. Hiçbir tanesi ona ürmedi. Yörüklerin köpekleri bile Çukurova insanından daha saygılı oluyor, diye düşündü.

Karşısındaki Düldül dağı usul usul sivri doruğuyla dumandan sıyrılıyor, bakır rengi ağırlığıyla sıra sıra dağların arkasında, üstünde, bambaşka bir dünyanın bir büyüğü parçasıymış gibi yükseliyordu. Derken gün vurdu Düldülün başına, dağın doruğu ışığa battı, bir yıldız gibi savrulurken parladı. Elindeki şahin kanatlarını geniş geniş açarak geriniyor, şimşek gözleriyle yöreyi kolaçan ediyordu. Bu şahinden dolayı çok onurlanmıştı. Yörükler, şahinlerini ancak çok değerli saydıkları konuklarına armağan ederlerdi. Murtaza Ağa o kadar kıvançlıydı ki, eğer bu kış Yörükler Anavarza yöresine incek olurlarsa, onları, hayvanlarını metelik almadan çiftliğinin geniş otlarında barındıracaktı. Bunu oba beyine söyleyememişti, şahini aldıktan sonra ona böyle bir öneride bulunmak onu aşağılamak olurdu. Ama Murtaza Ağaydı o, gün görmüş, devran geçirmiş bir soyun çocuğuydu, obayı

çiftliğine incelikle çağırmanın bir yolunu nasıl olsa bulurdu.

Karşısında görkemli Düldül dağı, yukarılara doğru tırmanıyordu. Altındaki at güçlü bir attı, bu kadar yokuşu tırmanıyor, bana mısın demiyordu.

Yolda, ellerinde baltalarla sık ormanların içinden çıkan adamları gördü. Birkaç kişiye

Bayramoğlunun köyünü sordu, hiç kimse ne Bayramoğlunu, ne de onun köyünü bilemedi.

Yolda, bir büyük, yeşil, ortasından pınarlar kaynayan düzlükte bir obaya daha saptı, onlar hem Bayramoğlunu, hem de köyünü biliyorlardı, yolu gösterdiler.

Ğkindiüstü köye girdi. Köy birkaç evlikti ve hepsi de yığma taşlardan yapılmış toprak damdı.

Her evin önünde koskocaman, dalları evlerin üstüne kadar uzamış çınarlar vardı. Çınarların altından da birer gür pınar kaynıyordu.

Karşısından gelen bir yaşlı kadına Bayramoğlunun evini sordu. Kadın atının başını tutup çekerek onu Bayramoğluna götürdü.

322

"Heeey Bayramoğlu, gözün aydın, eli tor şahinli konuğun geldi," diye onu kutladı.

Bayramoğlu onun sesini duyar duymaz dışarıya çıktı:

"Buyur Ağam," diye onun atının başını tuttu. "Hoş gelip safalar getirmişsin:"

Murtaza Ağa atın terkisindeki heybeyi aldı, yere koydu. Bayramoğlu da atı çekip ilerdeki çit ağıla bağladı. Sonra, genç bir insan gibi Murtaza Ağaya koştu. Şahini onun elinden alıp ilerdeki ağacın budağına koyup bağladı.

"Hoş gelip safalar getirmişsin."

Ğçerden birkaç kadın birden dışarıya döşekler taşıyor, çınarın altındaki peykelerin üstüne seriyorlardı.

"Hele buyur, buyur hele otur. Kahve nasıl olsun?"

"Orta."

"Ğki orta," diye bağırdı içeriye Bayramoğlu. Oysa o kahveyi hep sade içerdi. Konuğa ayıp olmasın diye o da orta söyledi.

Murtaza Ağa oturduğu peykeden, göz ucuyla tepeden tırnağa Bayramoğlunu süzerken, bir yandan da Düldül dağına bakıyordu. Yıllarca bu dağları, şu ovaları titretmiş kişi, bu kemikleri dışarıya fırlamış zayıf, üfürsen yıkılacak kişi miydi? Bayramoğlunun gür kaşları vardı. Bu salkım saçak gür, ak kaşlarının altındaki çukura kaçmış kıvılcımlı yeşil gözleri tıpkı şu ilerdeki budağa konmuş şahinin gözlerine benziyordu. Bu uzun, tel tel ak sakallı, incecik kişinin elleri insanı korkutacak kadar kocaman ve güçlüydü. Bacaklarındaki solmuş, eprimiş el dokuması şalvarının paçaları, cep ağızları dökülmüş, liyme liyme olmuştu. Ayağındaki ham çarığı belli ki kendisi dikmişti. Çizgili mintanı tertemiz gözüküyor, sabun kokuyordu.

"Bana Karadağlıoğlu Murtaza derler..." dedi Murtaza Ağa alçakgönüllü, adını söylemekten utanır bir havayla. "Geçende bizim Kürt Rüsteme seni konuşuyorduk Bayramoğlu. Ben de o anda içime doğdu, ulan, dedim Rüsteme, bizim gözümüz kör olmuş da dünyayı görmüyoruz, dedim, savaş bittikten sonra, o yiğidi biz, dedim, kuyunun dibindeki taş gibi unuttuk gittik, dedim. Bu hakka reva mı, bu, insanlığa sığar mı, dedim. Ben, dedim, işte o unuttuğumuz ulu yiğit, gazi Bayramoğlunu görmeye gidiyorum, dedim."

323

"Sağ ol Ağa."

Bayramoğlu bir tuhaf, sorular sorarcasına Murtaza Ağanın gözlerinin içine bakıyor, Murtaza Ağa da gözlerini ondan kaçırmak zorunda kalıyordu. Onunsa gözleri, Murtaza gözlerini nereye çevirirse çevirsin gelip onun gözlerini buluyordu. Bayramoğlu biliyordu ki bu Ağalar bir çıkarları olmadan, bir gördürecekleri bulunmadan, onun yanına uğramazlardı. Murtaza da onun bu duygusunu anlıyor, bu seferlik onun üstüne varmak istemiyordu. Ğnce

Memed işini ona bu kez açmayacak, eğer o açarsa, Œnce Memede hiç önem vermez gözükecekti.

Kahveler geldi, dumanlı, kokuları temiz havaya yayılarak...

Eski günlerden, Kurtuluş Savaşından, Kurtuluş Savaşına katılmış eşkıyalardan,

Karayıldan, Kürt Süleymandan, Gizik Durandan konuştuılar.

"Ben," dedi Bayramoğlu alçakgönüllü, ağırbaşı, "ben Karayılanı da, Kürt Süleymanı da, Gizik Duranı da tanıdım. Karayılan yiğit, yürekli, düşünmesi kıt bir kişiydi. Kürt Süleyman onun bacısı Haneyle evliydi. Asıl akıl, asıl eşkıya Kürt Süley-mandı. Karayılanı Fransızlara karşı dövüşe götüren oydu. Koca Fransız ordusunu perişan eden... Gizik Duran akıllı bir adamdı ama kurnazlığının kurbanı oldu. O sağ kalsaydı, bütün Çuku-rovayı şimdiye kadar alır, kendisine çiftlik yapar, kendisini de bu çiftliğin başına hükümdar ilan ederdi. Arif Saim onun yanında çocuk oyuncağı kalırdı. Arif Saimi de iyi tanırım. Ben Fransızların tarafına geçeyim diye bana yapmadığını koymadı."

"Bayramoğlu," diye sordu Murtaza, "sen niye bu dağlara çekildin kaldın?"

Bayramoğlu usuldan güldü.

"Bir eşkıya ya sonuna kadar eşkıya kalır, ya da benim gibi ölür. Savaş bittikten sonra ben kendi kendime dedim ki... Birlikte savaştığım kişilere karşı eşkıya olup dövüşemem. Ben Mustafa Kemal Paşanın emrinde düşmana karşı dövüştüm, o başa geçince ben ona karşı gelemedim. Gittim Doğan Beye, ben köyüme çekiliyorum... O bana, iyi yaparsın, dedi, o beni, o benim ne dediğimi anladı. Ama bu Arif Saimle Kılıç Ali yakamı

324

turakmadılar. Aman sana çiftlik, aman sana mülk... Aman ha aman..."

"Niçin kabul etmedin ki?"

"Bu da bir çeşit eşkıyalık olurdu, başka biçimde bir eşkıyalık... Niçin veriyorlardı bana o

malı mülkü, ben ne yapmışım]<i... Birkaç kurşun yakmışım Fransıza karşı öyle mi, bizim can-darmalara karşı yakacağımız o birkaç kurşunu düşmana karşı yakmışım. Benim işim eşkıyalıktı, ha şuna sıkmışım kurşunu, ha buna..."

"O kadar da değil Bayramoğlu."

"O kadar, o kadar," diye diretti Bayramoğlu. "Onlar, çiftlikleri, paralan, malı mülkü eşkıya Bayramoğluna veriyorlardı. Bak, Murtaza ağa, beni dinle, sen de bugün bana, benim için gelmedin, eşkıya Bayramoğlu için geldin. Sağ ol, var ol ama, konuğumsun, başım üstünde yerin var, ben eşkıyalığı, elimden tüfeği bıraktığımdan bu yana, Kürt Rüstemin dışında, çete arkadaşlarım da içinde, o gün bugündür bana kimse uğramadı... Ğlk sen uğradın, söyle ne istiyorsun?"

Murtaza Ağa köşeye sıkışmıştı. Ğçindeki söylese bütün tasarıları yatar, Bayramoğlu bir daha onun yüzüne bakmazdı.

"Ben bir şey istemiyorum," diye kesin konuştu Murtaza Ağa. "Yalnız be yalnız seni görmeye geldim. Senin gibi bir adamı, benim gibi bir adam merak etmez mi? Düşmana bir tek kurşun atmamışlar, düşman gelince karılarının eteklerinin altına sığınmışlar kahraman, gazi oldular, dünyanın malını mülkünü aldılar da senin gibi bir adam da, hiçbir mecburiyetliği olmadığı halde ırgatlığa soyundu. Sen dağdan indiğin, hiçbir şeyi kabul etmediğin sıralar, senin hakkında neler neler söylemediler. Senin Düldül dağında bir saray hazinesi kadar hazinen olduğunu biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Senin Çukurovaya ırgatlığa yalnız be yalnız hazineni örtmek, kendini beş parasız göstermek için gittiğini de biliyor musun?"

Bayramoğlu ince, çocuksu bir gülüşle gülüyordu.

"Biliyorum."

"On beş yıl, bizim Kürt Rüsteme de inanmadılar, onun sır-

çıkarmak hazinesini Kürt Rüstem, ha gelecek yıl çıkarmak da hanlar hamamlar, çiftlikler alacak derken, aradan yıllar geçti ve Kürt Rüstemin sırtından meyan şerbeti güğümü inmedi. Kürt Rüstem onları umut kırıklığına düşürünce de, onun hazinesinden umutlarını kesince de fikiraya bir düşman oldular, bir düşman oldular, nereye gitse, ne yapsa onunla durmadan alay etmeye başladılar. Kürt Rüstem de aldırmadı, o da onların alaylarına katılıp kendi kendisiyle alay etmeye başladı."

"Biliyorum Ağa. Yiğit adamdır, sağlam, güçlü adamdır Rüstem. Ben onunla yıllarca dağda gezdim, onun hiçbir zorluğun altında kalmadığımı gördüm. Böylesine ermiş huylu, iyi, yürekli, akıllı adamı bu yaşıma geldim daha görmedim. O istese bir kasabannın yarısını bir gecede doğrar. Öyle çevik, öyle attığını vurur bir adamı da görmedim daha. Söyle Ağa ne istiyor-sun '.

Gözlerini gene onun gözlerinin içine dikti. Öteki gözlerini kaçırıyor, kaçırıyordu ama, bir türlü başaramıyor, Bayramoğlu-nun çelik gözleri sonunda geliyor, onun gözlerine yapıştıyordu.

"Ğnce Memedi mi soracaktın bana Murtaza Ağa?" diye yumuşacık, anlayışlı, hoşgörülü sordu Bayramoğlu.

"Yok," dedi sapsarı kesilerek Murtaza. Onu nasıl da yakalamıştı bu hin oğlu hin, insanın yüreğinin içini okuyordu... Birden kendini toparladı: "Topal Aliyi duydun mu?" diye sordu. Bu da, sözü başka yöne çekmesi de para etmedi.

"Bilirim onu," dedi Bayramoğlu. "Ben eşkiyayken benim öyle bir adamım olsaydı, bütün dünyaya eşkiya değil, padişah olurdum."

"Eyvah!" diye inledi Murtaza Ağa. Ardından da çabuk çabuk, bir solukta Topal Aliyle olan macerasını olduğu gibi, ne bir eksik, ne bir fazla anlattı.

"Ona iyi davranmamışsın," diye üzüntüsünü belli etti Bayramoğlu. "Öylesi insanlar bu dünyaya bir kez gelirler. Hiç böyle insanlara kıyılır mı?"

"Kıydık işte," diye inledi Murtaza.

"Bak Murtaza, olmuş bir kere, benden bir öğüt istiyorsan,

326

mademki bu dağ başındaki evime zahmet edip gelmişsin, sana bir öğüt vereyim de sözümü iyi dinle, sen Ğnce Memeden korkma, bundan sonra, tatlı canını seviyorsan Topal Aliden sakın.

Molla Duran Efendi de canını sakınsın ondan. Ğnce Memede gelince..."

Murtaza Ağa kulak kesilerek bekledi. Bayramoğlundan Ğnce Memedi dinlemeye can atıyordu. Bu umut etmediği bir fırsattı.

"Ğnce Memedi görmedim ya, duydum. Ben ona şaşıyorum Murtaza Ağa. Dediklerine göre küçük de bir çocukmuş. Ben kendimi bildim bileli bu adam kadar milletin tapındığı bir insan görmedim. Bu millet ne Köroğlunu, ne Çakırcalıyı, ne Gizik Duranı, ne Kırkgözün şehit ermişlerini, hiç, hiçbir kimseyi bu kadar sevip böylesine ermiş mertebesine yükseltmedi. Şaşıyorum, ne var bu çocukta, ne yaptı da millet onu bu kadar sevdi, anlamadım. Yaşlı, bir ayağı çukurda Abdi Ağayı öldürdü, o da iş mi?"

Biz, diyecekti, biz böyle kaç tane... Vazgeçti.

"Duydum ki, yıllarca bir delikte saklanmış saklanmış da geçende Ali Safa Beyi öldürmüş, sonra da gene yitiklere karışmış gitmiş. Ne oluyor, ne bitiyor anlamıyorum. Benim bildiğim bir eşkiya elinden silahını bırakır bırakmaz ya öldürülür, uzun süre yaşayamaz, ya da Kürt Rüstem gibi, benim gibi elin diline pelesenk olur, ırgat olur, ırgatlıkta da rahat bırakmazlar, maskara olur. Ben bu küçücük çocuktaki sırrı hikmeti anlamadım gitti."

Bayramoğlu, Ğnce Memedi çok merak etmiş, onun yaşamını, eşkiyalık macerasını baştan sona kadar öğrenmiş, onun gizinin içinden bir türlü çıkamamıştı.

"Çakırcalıyı biliyor musun?"

"Biraz duydum."

"On dört yıl dağlarda koca Osmanlı ordusuna karşı dövüştü. Ordular yendi. Padişah onu dört kez bağışladı, düze indirdi. Çakırcalı Efe düzde, her inişinde iki yıl kalamadı, dağa çıktı. Millet onu rahat bırakmadı. Çakırcalı eşkıyalık yapmak istemiyor, eşkıyanın bir gün, önünde sonunda bir kurşundan gideceğini biliyordu. Onun için de en küçük bir fırsatta düze iniyor,

327

ardından da gene dağa çıkmak zorunda kalıyordu. Eşkıya dün- j yaya hükümdar olmaz, onun sözüdür derler. Ya da kadim sözdür. Doğrudur. Dağda her an bir çalının dibinden, bir candarma kuşatmasından, ya da bir arkadaşından kurşun beklersin. Ğnsan dağdayken her an kelle koltuğundadır. Eğer ben silahı elimden bıraktığımda Çukurovaya inseydim, bir çiftlik, mal mülk sahibi olsaydım, millete karışsaydım, birkaç yıl içinde dağa çıkmak zorunda, erinde geçinde kalırdım. Düzde kalıp da doğru dürüst yatağında ölmüş eşkıya da yoktur. Ben düze inseydim, insanlara karışsaydım, bir kişi bir kişiye haksızlık etmez miydi, ederdi. Ğşte o zaman milletin gözü de benim üstüme dikilirdi. Bir candarma bir köylüyü dövmez miydi, milletin gözü senin üstünde olurdu, al başına belayı. Bu dünya zulüm dünyası oldukça, böylece de kaldıkça milletin gözü eşkıyalığa bulaşmış, haksızlıklara, zulme dayanamadıklarına inandıkları kişilerin üstünde olur her zaman. Şu beş evlik köyde bile kocasından dayak yiyen kadın, anasından gözü korkmuş çocuk, candarmadan korkan delikanlı hep gelirler, hiç konuşmadan benim gözümün içine bakarlar. Bu köyde bile dayanamadım, belki on kere tüfeği alıp dağa çıkmaya davrandım, günlerce kendi kendimle cebelleştikten sonra şeytana lanet edip oturdum yerime. Şimdi artık rahatım. Şimdi yaşlandım. Şimdi artık kimse gelip de melul mahzun gözlerimin içine bakmıyor. Benden umutlarını kestiler. Sen sorsana Kürt Rüsteme şimdiye kadar kaç kere tüfeği alıp dağa

çıkılmaya kalkmış. Bir keresinde bana geldi, tam karar vermiş, üç gün üç gece ona diller döktüm de ancak yolundan döndürebildim. Üstelik o bir şerbetçi, onun kim olduğunu kasabada bilmiyorlar, üstelik de çok dayanıklı bir adam o... Gene de..."

"Ğnce Memed?" diye sordu Murtaza sıkılarak, bir açık vermemeye çalışarak.

"Onun işi bir tuhaf. Benim bu çocuğa aklım ermedi. Gidiyor, yitip yitip yeniden ortaya çıkıyor. Bir eşkıya, benim bildiğim, hiçbir yere saklanamaz. Bu çocuk nereye saklanıyor, kim saklıyor onu? Kimse bir eşkıyayı ondan bir şey beklemeden saklamaz. Gitti bir yere çoban durdu diyelim, eşkıyalığa alışmış, hele Ğnce Memed gibi ermişlik mertebesine çıkarılmış bir
328

Ğçişini kendisini silip de bir köşede kalamaz. En küçük bir yanlışlıkta, falanca kediye taş attı diye, kapar tüfeğini, soluğu dağda alır. Ğnsanlar insan gibi bir eşkıyayı düzde bırakmazlar.

Sana bir şey söyleyim mi, bu Ğnce Memedin, Ğnce Memed de olsa sonu yok. Her eşkıya da, ne kadar yürekli olursa olsun, sonunun olmadığını bilir. Geçende de Ali Safa Beyi vurmuş, dağa kaçmış ortadan da yitmiş gitmiş."

"Bir daha ortaya çıkmayacak mı dersin?"

"Çıkılmamak için her şeyi yapacak."

"Rahat bırakmayacaklar mı dersin?"

"Benim anladığıma göre bu Ğnce Memed öyle bir adam ki kendi kendini rahat bırakmayacak."

"Yani ne olacak?"

"O Ali Safayı tanır mıydı?"

"Sanmıyorum."

"Onu öldürmesi için bir sebep var mıydı?"

"Bilemem. Benim bildiğim yoktu. Belki öldürdüğü ana kadar onun yüzünü görmemişti bile."

"Böyle adamlar vardır, onlar mecburdurlar."

"Sen?"

"Ben onlardan değildim."

"Onlar..?"

"Onların içinde ayrı, bambaşka bir ateş yanar. Mecbur ateşidir o. Ğnce Memed dağa çıkmaya, Abdi Ağayı, Ali Safayı öldürmeye mecburdu. Sonuna kadar gidecektir. Bari acele etmese..."

"Neye acele etmese?"

"Dağa çıkmaya... Dağda teşkilat kurmadan bir eşkıya yaşayamaz."

"Halk ona tapıyor ya..."

"Tapsın... Yüz bini tapar, bir tanesi düşman olur, işte o zaman yandı. Bir eşkıyanın bütün otlar, çiçekler, kuşlar, her çalı, her yaprak gözü olmalı. Kırk günlük yolda yaprak kırırdasa, o burada duymalı, hile kapmalı. Köroğlu böyleydi de sonuna kadar yaşadı."

"Onun da Topal Alisi var," diye Bayramoğlunun ağzını aramak için konuştu Murtaza, tepeden tırnağa dikkat, onun hiçbir hareketini kaçırmayarak.

329

Bayramoğlu dingin, azıcık düşündükten sonra:

"Onda bir Topal Ali varsa eğer, Topal Ali gibi bir insan onu eğer tutuyorsa, Ğnce Memede hiç kimsenin gücü yetmez."

O gece sabaha kadar uyumadan konuştular. Sabah olup da gün açılınca Murtaza Ağa getirdiği armağanları heybeden çıkardı.

"Bunlar Kürt Rüstemin," dedi, yüzüne baktı Bayramoğlu-nun. Bayramoğlu Rüstemin armağanlarını gülerek, gözleri yaşararak aldı. "Bunlar da benden..."

Bayramoğlu bu kadar güzel giyitlere, kırmızı postala çok sevindi. Çok mahcup olmuştu.

"Ne zahmet, ne zahmet," diyordu da başka bir şey demi-yordu.

Kasabaya dönen Murtaza Ağanın içi alıp alıp veriyor, bir ölüm korkusundan güvene, bir güvenden ölüm korkusuna düşüyordu. Şunu iyice anlamıştı ki, Bayramoğlu kolay kolay Ğnce Memedin takibine çıkmayacaktı. O, hiçbir şeyi istemiyordu, köyünde rahat ölmekten başka. Ama gene de belli olmazdı böyle adamlar. Bir bakmışsın tüfeği kaptığı gibi tutmuştur dağların yolunu.

O biliyordu ki insanın içinde bir kurt varsa, o kurt kolay kolay ölmez, uyur uyur uyanırdı.

Bayramoğlunun içindeki kurdun da ölmediğini gözlemlemiştı. Göz insanın aynasıdır.

Bayramoğlunun gözlerinin çok derinlerinde bir şeylere özlemi, yitirilmiş cenneti görür gibi olmuştu. Belki de yanılmıştı. Ama onun gözleri insanı pek öyle de yanıltacağa benzemiyordu.

Bir insan ölmeden, kendisini, her şeyiyle böyle nasıl öldürebilirdi, bunu Murtaza Ağa hiçbir zaman anlayamayacaktı.

Başımı önüne eğmiş, yanma yönüne bakmadan, sanki yöresinde hiç kimse yokmuşçasına çarşyı bir uçtan bir uca gidip geliyordu. Tanıdığı bir sesle irkildi:

"Ne o Murtaza Ağa, ne bu hal, dalmış gitmişsin, üç seferdir önümden geçiyorsun, gözün dünyayı görmüyor."

Karşısında durmuş ona bakan eli kırbaçlı adam Çiçeklide-resinden Mahmut Ağaydı.

"Vay Mahmut Ağa, sen misin? Ben de günlerdir nerededir

330

jvlahmut kardaşımız diye seni düşünüyordum. Halil Beyin evinde seni bir gördüm, o hayhuy içinde bir yitirdim. Nerelerdesin kaç gündür?" Koluna girdi, köprüye aşağı yürüdüler.

"Duydun, gördün olanı biteni. Ne oluyor, neler oluyor böyle? Bu adam, bir ayağı çarıklı köylü çocuğu almış başını açmış kanatlarını yıkıp yakıyor, adamlarımızı öldürüp gidiyor. Bu gidişle bu kasabada adam bırakmayacak. Önce Abdi Ağa, ardından zavallı Ali Safa, onun

arkasından Anavarza kaplanı Talip Bey, ne olacak bu böyle, Talip Bey gibi bir kaplan nasıl öldürülebilir, arkasında bu kadar eli aşireti, yanında kaplan gibi cengaverleri, ordusu varken?"

"Öldürülür. Bir insan o kadar zalim, ırz düşmanı, oğullarının bile karılarına sülük ederse öldürülür. Onu öldürmekten de beter etmemişlerse yanlış etmişler. O kendisini Anavarza kaplanı değil de, Anavarza Allahı ilan etmişti, öldürülür."

"Bu baş belası, bu Ğnce Memed ne olacak, o bizi, dağlardan insin de teker teker öldürsün diye, böyle bekleyecek miyiz kurbanlık koyunlar gibi?"

"Kim, kim?"

"Ğnce Memed."

"Eeee, ne olacak Ğnce Memed?"

"Ğnce Memed işte... Hepimizi öldürmeye ahdetmiş. Seni bile öldürecekmiş."

"Beni mi, nasıl?"

"Bayağı. Abdi Ağa, Ali Safa Bey, Talip Bey gibi gözlerinden, hem de tam gözbebeğinin ortasından kurşunlayarak... Ben Talip Beyin, o Anavarza kaplanının ölüsünü gördüm, iki gözü de paramparçaydı. Her iki gözünden de birer kurşun girmiş, ensesinden çıkmıştı. Aman Allah... Aman Allah göstermesin böyle bir ölümü, düşman başına vermesin. Ali Safamın da beyni duvara yapışmıştı olduğu gibi."

Mahmut Ağa onun sözünü kesti:

"Dur Murtaza," dedi. Durdular, karşı karşıya geldiler. "Talip Beyi Ğnce Memed öldürmedi. Bunu böyle bil."

"Ya kim öldürdü?"

"Oğullan... Bir de Kerem. Köylülerle bir olup babalarını öldürdüler. Bunu da herkes biliyor. Bütün köylüler, Anavarza

ovasında övünüp duruyorlar, kaplamı öldürdük diye. Sizin de korkunuzdan işinize geliyor Ğnce Memedin üstüne atmak. Kim Ğnce Memed de onun üstüne atıyorsunuz her şeyi, büyütüyorsunuz. Ali Safa Beyi de Ğnce Memed öldürmedi."

Murtaza Ağa pantolonunu çekiştirdi, bıyıklarıyla oynadı:

"Sen, sen, sen ne diyorsun Mahmut Ağa? O Ğnce Memed ki... Ben Talip Beyin ölüsünü gördüm, tam iki gözlerinden... Bunu yalnız Ğnce Memed yapar, huyudur. Bu da mı yalan?"

"Yalan," dedi Mahmut Ağa soğukkanlı. "O Ğnce Memed dediğiniz bir çocuk. Eşkriyalık nerde, o nerde, bir gariban o."

Murtaza Ağa öfkeleniyor, öfkesini belli etmemek için de elinden geleni yapıyordu.

"Yahu, yahu Mahmut Ağa, sen nasıl bir sözler söylüyorsun öyle? Ağzından çıkanları

duyuyor musun öyle? Bütün kasaba, bütün Adana, şu dağlar, ovalar, o canavarın

korkusundan uyu-yamıyor. Herkes yedisinden yetmişine can telaşesinde, sen ne diyorsun..."

"Siz korku hastalığına tutulmuşsunuz."

Murtaza Ağa artık ona kızdı, ağzına geleni söyledi. Mahmut Ağa da onun kızgınlığına ondan

daha da sert bir öfkeyle karşılık verdi. Biribirlerine ağza alınmayacak sözler söyleyerek

köprünün üstüne kadar geldiler.

Köprünün üstüne gelince sustular, korkuluktan eğilip aşağıdaki suya baktılar. Murtaza Ağa

yavaş yavaş yatışıyor, kızgınlığı diniyordu. Mahmut Ağa da ona, bu can telaşındaki adama

acımişti.

"Gerçekten sen bu adamdan bu kadar korkuyor musun?"

"Herkes korkmalı ondan sağdıçım, yılanın başı küçükken ezilmeli. Yoksa iş büyüyecek. Bu

adam yarın öbür gün başına ipten kazıktan kurtulmuş ne kadar adam varsa toplayacak...

Bütün dağlar, bütün ova yoksulluktan, açlıktan kırılıyor, aç köpekler de fırınları yıkarlar,

sen bunu bilmiyor musun?"

"Bilirim."

"Benim korkum, benim derdim bu işte. Ben her zaman derim ki yılanın başı daha küçükken ezilmeli."

"Bu yılan Ğnce Memed değil, o bir hiç, bir zavallı, başı belaya girmiş bir adamcık."

332

"Öyleyse Kozan mahpusanesinin kapısını bir gece açıp da bütün mahpusları dışarıya kim salıverdi, salıverdi de arkasından mahpusaneyi kim ateşledi?"

"Ğnce Memed olamaz." <|

"Ya kim?"

"Onun orasını sen bilemezsin."

"Kim?"

"Yakında kim olduğunu sana öğrenirim."

"Demek sen Ğnce Memedi hiçbir şey saymıyorsun?"

Mahmut Ağa onun koluna girdi, okşarcasına, dingin bir sesle:

"Yahu Murtaza, siz aklınızı yitirmişsiniz korkudan. Dağlar eşkıya dolu. Her birisi kaplan gibi adamlar. Her birisi bin Ğnce Memed eder, siz varsa da Ğnce Memed, yoksa da Ğnce Memed... Yanlış, olmaz, olmaz böyle bir şey."

Kasabaya yöneldiler, taş köprüünün yokuşundan ağır ağır aşağıya indiler. Mahmut Ağa hep asık suratlı, zamanından önce kırışmış, uzun yüzlü, çok konuşmayan bir kişiydi. Onun yüzünü ilk görenler bir ürperti geçirirlerdi.

"Bak Murtaza, sana bir şey söyleyim mi, şu Ğnce Memed var ya, şimdi ata biner, yanıma da kimseyi almadan dağa çıkar, onu yarın kulağından tutar alır sana getiririm."

"Ne? Doğru mu söylüyorsun?"

"Niye şaşım o kadar?"

"Şaşım. Çok şaşım hem de."

"Neden?"

"Dünya biribirine girdi. Ankara karıştı. Adana ayağa kalktı, Yüzbaşı yataklara düştü, Arif Saim Bey bile bunun için kasabaya geldi, candarma alay kumandanı bile... Günlerdir Türkiye'de Ğnce Memeden başka bir şey konuşulmuyor, neredeyse ordu çekilecek Toroslara, sen de tutmuşsun, Ğnce Memedi yarın kulağından tutar alır getiririm diyorsun!"

"Alır getiririm, hem de yarın."

"Öyleyse niye alıp getirmedi şimdiye kadar?"

"Yapma Murtaza," dedi Mahmut Ağa. "Yapma be karda-Şirn, hiç olmazsa sen böyle söyleme. Bir gün olsun beni anımsayıp da, bu Ğnce Memedi işi ne olacak diye bana bir Allanın kulu

333

sordu mu? Ben mi gidip onlara yalvaracaktım, Ğnce Memedi kulağından tutup getireyim diye? Şu kasabada bir haftadır dolaşıp duruyorum, bir kişi geldi de bana bir şey sordu mu Ğnce Memedi hakkında, söyle?"

"Sormadık. Demek bu Ğnce Memedi işi bu kadar kolay." "Bana bak Murtaza," diye onun kolunu tuttu Mahmut Ağa, "sen beni taa eskilerden tanırsın, daha çocukluktan... Babamla sizin eve geldiğimiz günlerden bu yana. Söyle, şimdiye kadar ben hiç zort attım mı?"

Murtaza Ağa biraz düşündü. "Hayır, haşa... Sen..."

Kasabaya geldiler, çarşının ucunda durdular. "Sen bu gece bizde kalacaksın. Hüsne Hatun seni yemeye bekliyor. Bizde geceleyeceksin. Atın nerede bağlı? Atını da al getir. Hem konuşur, hem de dertleşiriz. Sen haklısın. Biz seni hiç düşünmedik. Biz adam olmayız. Korku bizim hepimizi delirtmiş. Sen duydun mu hiç Arif Saim işini?" "Ne olmuş Arif Saime?"

"O, Paşayı öldürecekmiş. Öyle bir hazırlık içindeymiş. Dağlardaki Çerkeslerle birleşmiş, İngilizlerle, Fransızlarla anlaşmış. Olacak iş mi bu? Sen Arif Saimi yakından tanırsın, böyle bir işi yapabilir mi?"

O hiç gülmemiş, gülme nedir bir kere bile bilememiş adamın yüzünden bir gülümseme gölgesi geçti:

"Geç," dedi, "kim bilir, hangi düşmanı uyduruyor bunu Arif Saimin... Akşama konuşuruz."

Elini Murtaza Ağaya uzattı, arkasını döndü, az ilerdeki saracın dükkanına girdi.

Murtaza Ağa, Çiçeklidereli Mahmuda karşı takındığı tavırdan dolayı kıvançlıydı. O, Ğnce Memedi kulağından tutup yarın sana getiririm, dediğinde coşmamış, onun üstüne gitmemiş, soğukkanlılığını yitirmemişti. Doğruydı, bu kasabada Ğnce Me-medin işini bitirecek bir kişi varsa o da Mahmuttu. Şimdiye kadar onu niçin hiç kimse, o cin fikirli Zülfü bile akıl edememişti? Oysa böyle bir yiğit, gözü kanlı bir kişi karşılarında durup duruyordu. Hem de haphazır Ğnce Memedi öldürmeye, şanına şan katmaya gönüllü.

334

Eve vardığında Hüsne Hatun onu merdiven başında karşıladı:

"Hoş geldin Ağa... Ğyi haberler mi?"

Yüzü rahatlamıştı. Son günlerde de Hüsne Hatun onu hiç böyle dingin görmemişti. Odasına girdi, sedire yayıldı. "Ğyi haberler Hatun."

Derin bir soluk aldı. Neredeyse dinginliğinden uyuyuverecekti.

"Biz eşeğiz Hatun. Gözümüzün önündeki koskoca dağı görmüyoruz da, gidip Arabistan çölünde çöp arıyoruz. Yaprığı görüyor da ulu ağaçlı ormanı görmüyoruz. Biz eşeğiz. Hem de eşeçoğlu eşekleriz..." "Ne oldu Ağa?"

"Biraz önce Çiçeklidesinden Mahmutla konuştuk. Ğnce Memedi o, bir kibrit çöpü kadar bile görmüyor. Bu kadar korktuğumuzdan dolayı bizimle alay ediyor. O Ğnce Memed mi,

diyor, yarın giderim dağa, kulağından tutar alır getiririm, diyor."

"Alır getirir." "Bize gücenmiş." "Gücenir, hakkı da var."

"Ben hiç oralı olmadım, üstüne de varmadım. Anladım ki Ğnce Memedi öldürmeye, namna nam katmaya can atıyor. Biz istemesek de o Ğnce Memedi yakalamaya gidecek. Anladığıma göre hazırlıklarını bile yapmış. Onun dağda iki de eşkıya çetesi var, öl dediği yerde ölen, kal dediği yerde kalan. Anlamıyorum Hatun, bu adamlar bu işleri nasıl beceriyorlar. Üstelik Mahmut Ağa benden de, bu kasabada herkesten de çok mürekkep yalamış bir kişi."

"Onlar doğduklarından bu yana can pazarındalar. Ğşleri bu, adam öldürmek, adam korkutmak. Ona göre yetişmişler. Bilmiyor musun şimdiki çiftliğini nasıl aldığını. Kim yapabilirdi bu ovada onun yaptığını."

"Öyleyse bu adam için iyi hazırlan. Öyle bir şölen çekelim ki ona, gözleri kamaşsın."

"Ğnce Memeden de ona hiçbir söz etmek yok, öyle mi? Kendi açarsa onun lafını, ne ala, öyle mi?"

335

"O duramayacak, kendiliğinden açacak. Can atıyor Ğnce Memedi öldürmeye."

Mahmut Ağa Toroslarm en soylu ocaklarından birisinden olurdu. Babası onu okusun büyük adam olsun diye, Adanalara, Ğstanbullara göndermişti. O da elhak okumuştı. Kasabada hiç kimse onun Toroslara, bu çetin yaşayışa, bu kadar okuduktan, büyük şehirlerde yaşadıktan sonra döneceğini hiç sanmıyordu. Oysa, babası ölür ölmez o hemen köyüne dönmüş, aradan bir hafta geçmeden de arkasından dişlerine kadar silahlanmış on beş atlısıyla kasabaya inmişti. Daha o gün kasabada, babasının mezarına sövdüğü söylenen birisini atına çığneterek öldürmüş, hiçbir şey olmamış gibi de atını sürmüş, kasabadan çıkmış gitmişti. Bu olay kasabada hiçbir zaman unutulmamış, bundan sonra o, atına adam çığneten Mahmut Ağa olarak anılmıştı. Atına adam çığneten Çiçeklilereli Mahmut Ağaya babasından çok para, çok

mal mülk kalmış, o da bunların üstüne, babasından da, dedesinden de çok servet yığmıştı. Zenginliğini babasından, dedesinden gelen ekonomik düzene borçluydu. O, bu düzeni daha da geliştirerek sürdürmüştü. Bu düzen ovada, özellikle Akdeniz kıyılarında pek bilinmeyen bir düzendi. Örneğin, Ağa bir köylüye genç bir kısrak veriyordu. Anası ölmez, karı yarıya oluyordu. Köylü kısraka bakıyor, yemiyor, tımar ediyordu evinde. Diyelim ki bu kısrak zamanla altı tay kulunluyordu, bu altı tayın üçü köylünün üçü de Ağanın oluyordu. Anası da her zaman Ağanındı. Ana kısrak öldü, diyelim. Köylü bunu ödemek zorundaydı. Böylelikle Ağa, bir sürü köye, yüzlerce, binlerce kısrak, inek, koyun, keçi dağıtıyordu. On yıl, on beş yıl sonra Ağanın köylerde at yıkları, koyun, inek, keçi, tosun sürüleri oluşuyordu. Köylü kendi payına düşeni de Ağadan başka kimseye satamazdı. Ağanın istediği pahaya ona vermek zorundaydı.

Mahmut Ağa, okumuş adam, bu düzeni geliştirmişti. Köyler üstünde düşünmüş, nerede en güzel at yetiştiriliyor, o köylere kısrak vermiş, nerede en güzel keçi, koyun, inek yetiştiriliyor, oraya keçi, koyun, inek vermişti. Ondan önce babasının, dedesinin devrinde işler başkaydı ve kısraklar, inekler, keçiler karmakarışık dağıtılıyordu. Böylelikle Mahmut Ağa soylu atlar, 336

boğalar, inekler, keçiler yetiştirmişti. Dağlarda, Çukurovada yıldı yıldı atları, koyun sürüleri, inek sürüleri vardı. Ve her yıl bu sürüler Halebe, Adanaya, Ğstanbula götürölüp satılıyor, altın olarak da Mahmut Ağanın kasasına dönüyordu.

Bu ovada en soylu atlara binen, en çekinilen, en cömert kişi oydu. Astığı astık, kestiği de kestikti. Atma adam çignetmeyi huy edinmişti. Bundan dolayı da kimse ondan hesap soramazdı. Ğsterse, öldürdüğü kişinin karısına, çocuklarına, akrabalarına bir kan pahası öderdi.

Sonra Adana Valilerinden birisi onun bu ününü duymuş, Mahmut Ağayı, bu nasıl bir

adamdır diye, yanına çağırılmış, o da gitmemişti. Vali, isteğini birkaç kere yinelemiş, Mahmut Ağa aldırmamıştı. Buna çok kızan Vali de, bir Yüzbaşının komutasındaki candarmalan Çiçeklidesine göndermiş, o da evde Mahmut Ağayı bulamamıştı. Yüzbaşı dağlardan Adanaya dönerken bir konakta Mahmut Ağa onu çevirmiş, yakalamış, "Buyur Yüzbaşım, ben Mahmut Ağayım," demişti. Yüzbaşığı birkaç gün yanında alkoymuş, ona görülmedik şölenler düzenlemiş, biraz da cebine dış kirası koyarak, "Vali Beye selam söyle, ben Devlete asi değilim, kendi isterse buraya gelsin, birkaç gün bu cennet dağlarda konuğumuz olsun, başım üstünde yeri var," demiş yollamıştı.

Bundan sonra da Vali Adanadan ayrılmış, bu iş de burada kalmıştı. Ama Mahmut Ağa bir kere kuşkullanmış, bundan sonra hep tetikte kalmış, bir subayı, tahsildarı, hükümet adamını, kuşkulandığı kişileri öyle kolay kolay dağlara sokmamıştı. Birinci Dünya Savaşına kadar kendi dağlarında, kendi halinde yaşamını alçakgönüllü sürdürmüştü.

Birinci Dünya Savaşında çok zorluk çekti Mahmut Ağa. Az bir sürede dağlar asker kaçakları, eşkıyalarla doldu. Bunlar köyleri basıyor, talan ediyor, karşı gelenleri öldürüyorlardı. Bu yüzden Mahmut Ağa adamlarını çoğaltmak zorunda kaldı. Bunun için de çok para gerekiyordu, bir kısım adamlarını ayırıp, Çok yazık ki, hiç istemediği halde soygunculuk yaptırdı. Bu işten sıkılıyordu ya, ne yapsın... Adamları Maraş, Kayseri, Çukurova yörelerine kadar sarkıp ona çok ganimetler getirdiler.

Köylülerle de başı belaya girmişti. Kimi köyler, ellerindeki

337

keçileri, koyunları, sığırları yemiş bitirmişler, onu da asker kaçaklarının üstüne atmışlardı. Mahmut Ağa, geniş bir araştırma yaptırdı. Eşkıyalar, kaçaklar birkaç hayvan almışlardı ya, onun hayvanlarını yiyenler çoğunlukla aç kalan kendi köylüleriydi. Bu olaylar düzenin bozulması demekti, bu da onu deli divane ediyordu. Sorunu kökünden kesmek gerekiyordu.

Bir gün atma bindi, arkasındaki silahlı adamlarıyla dağların yükseklerinde bir koyağa kurulmuş ormanlık Sakızlı köyüne gitti. Köye girdi, köy sanki bomboş, onu ne bir kimse karşılamaya çıktı, ne de bir kimse köyün içinde gözükiyordu. Köy yıllar önce bırakılmış gibiydi. Sakızlı köyü soylu keçiler yetiştiren bir köydü. Mahmut Ağa buranın kırmızı, uzun tüylü keçilerinin damızlığını taa uzaklardan, kucak dolusu paralar dökerek getirtmişti. Her birisi iri, çok sütlü keçilerdi. Ve köylüler bütün bu değerli keçileri kesmiş yemişler, bu güzel, altın rengindeki keçilerin kökünü kurutmuşlardı.

Köyün ortasındaki büyük kamalak ağacının altında atından indi, ağacın dibinden kaynayan suyun kıyısındaki bir kayanın üstüne oturup filintasını kucağına aldı. Yüzü cehennem gibi olmuştu.

"Bana Muhtar Musayı alın getirin."

Muhtar Musa iki silahlı adamın ortasında süklüm püklüm, ellerini karnının üstünde kavuşturup öne bükülmüş geldi. Ağanın, hiç kimsenin yüzüne bakamıyordu. El dokuması şalvarı yama içindeydi, mintanının yırtıklarından kolları dışarıya fırlamıştı. Ayağındaki çarıkta yepyenyeydi ve kırmızı keçi derisinden yapılmıştı.

"Köyde hiçbir keçi kaldı mı, bir tane bile?"

Musa başını kaldırmadan büzülmüş, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Kalmadı," dedi.

"Bir tane bile?"

"Kalmadı."

"Hepsini siz mi yediniz, benim keçilerimin?"

"Biz yedik."

"Eşkıya, kaçak?"

"Sayende bu köye kimse uğrayamaz."

"Niçin yediniz?"

"Çok dayandık yememek için. Aç kaldık. Bir ay, iki ay, üç ay dayandık. Sonra bir tane kestik..."

"Ondan sonra?"

"Gene acıktık."

"Sonra?"

"Gene kestik."

"Sonra?"

"Bütün keçiler tükendi. Son keçiyi de üç gün önce kestik."

"Şimdi?"

"Açız."

Mahmut Ağa ayağa kalktı, oradakiler onu atma binecek, Muhtar Musayı çiğneyerek öldürecek sandılar. Oysa, hiç öyle olmadı. Mahmut Ağa yumuşacıktı, ne kadar yumuşak olabilirse böyle bir adam, o kadar yumuşaktı. Usulca yerinden kalktı, Musanın yanına gitti.

"Başını kaldır!" diye buyurdu soğuk bir sesle.

Musa korkuyordu, usul usul başını kaldırdı.

"Bugün, bu köyden çıkıp gideceksiniz. Bir tek kişi kalmayacak. Yarın gene geleceğim, eğer bir tek kişi bile kalmışsa bu köyde atıma çiğneterek öldüreceğim. Anladın mı?"

"Ağam kıyma bize. Bizi yerimizden yurdumuzdan etme. O keçileri yetiştiren bizdik. Gene yetiştirir, bir keçinin yerine üç keçi veririz. Bağışla bizi."

"Yarın bu köyde kimseyi görmeyeceğim."

Buyruğu kesindi.

Mahmut Ağa üç gün sonra köye döndüğünde köy bomboştı. Adamlarına evleri teker teker

arattı. Köyde üç yaşlı köpekle, yaşlılıktan ayağa bile kalkamayan bir karıkocayı köyün dışındaki keçi ağılma sığınmış buldular. Ağaya getirdiler.

"Siz niye gitmediniz?"

Büzülmüş, çok da temiz giyinmiş karıkoca, ona hiç karşılık vermediler.

Mahmut Ağa üstelemedi. Bu yaşlı kişilere çok acımış, gözleri dolmuştu.

"Bunları alın, atlara bindirin, bizim köye götürün. Yolda ihtiyarları inciteyim demeyin. Ğyi bakım onlara. Şu köpekleri

339

de götürün. Köpeklere de acıdım. Aç kahlılar burada zavallılar."

Mahmut Ağann yaşlı karıkocaya, üç köpeğe gösterdiği iyilik, yumuşak yüreklilik birkaç gün içinde bütün dağ köylüklerine yayıldı, kasabada bile duyuldu. Herkes ondan övgüyle söz etti. Sakızlı köyünün sürülmesi üstüne, hiçbir köy, hiçbir kişi bundan sonra, açlarından da ölseler, bir daha değil sığır, keçi, bir tavuk bile kesip yemediler.

Muhtar Musa köylülerinin önüne düşüp onları Çukurova-ya kadar indirdi. Zor olmuştu onları köylerinden, ata mezarlarının bulunduğu yerden koparıp almak. Ama başka hiçbir umar yoktu, gitmeliydiler. Direnmeye çalışan birkaç kişinin de direncini bütün köylüler bir olup kırdılar. Ve çığlık çığlığa yollara düştüler. Ağıtlardan dağlar yankılandı.

Kasabaya geldiklerinde bitkindiler. Köprünün altına kondular. Onların maceralarını duyanlar, ellerinden ne gelirse undan un, yağdan yağ, bulgurdan bulgur yardım ettiler.

Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Genç erkeklerinin hemen hepsi savaşa gitmişlerdi. Muhtar Musa gibi yaşlılar da bu beladan nasıl kurtulacaklarının yolunu düşünüp duruyor, bir çıkar yol bulamıyorlardı.

Köprünün alt başındaki hayıtların arasında ancak on gün kadar kalabildiler. Kasabada iş yoktu. Muhtar Musa, çok eskilerde Çukurovaya yanaşmalığa inmişti. Anavarza ovasındaki

çalıştığı köyü anımsadı, göçlerini ovaya çektiler, o köyü buldular. Köylüler onlara samanlıklarını verdiler. Çok yağmur yağdı o yıl. Çok yoksulluk çektiler. Ovanın durumu da iyi değildi. Çok çocukları öldü.

Köyün yakınında, buradan Ceyhan ırmağına kadar karaçalılık, kamışlık, zıncarlık bir toprak parçası uzanıyordu. Orada bir açıklık bulup ilk huğlarını, Talip Beyin onlardan hiçbir para almayarak verdiği kamışlarla, otlarla kurdular. Neleri var, neleri yoksa sattılar. Kazma kürek, orak, tahra, balta aldılar, kök sökmeye başladılar. Çoluk çocuk, yediden yetmişe, dişleriyle tırnaklarıyla işe girişmişlerdi. Bir dev çalışmayla karaçalılıktan o yıl ekecekleri kadar bir tarlayı çıkardılar. Köylülerin de yardı-

340

myla ektiler biçtiler. O yıl, hemen hepsi sıtmaya yakalandı. Dağ insanları öyle kolay Çukurovanın insanı eriten sıcağına da-yanamıyorlardı. Yaşlıların epeycesi sıtmadan öldüler.

Ama dayandılar. Her yıl karaçalılıktan, zıncarlıktan, kamışlıklardan tarla çıkarmayı sürdürdüler. Çukurova insanları kendilerini bildi bileli böylesi çalışkan insanları görmemişlerdi. Şaşkınlıktan parmaklarını ısırıyorlardı. Köylerinin adını Yalnızyurt koydular. Yalnızyurdun köylüleri büyümüş, çentik çentik olmuş elleri, yırtılmış kapkara kesilmiş, avurdu avurduna geçmiş yüzleriyle öteki köylüler arasında hemen belli oluyordu.

Karaçalılıktan kurtarılmış bor toprak bire otuz, kırk veriyordu. Buğday, arpa, soğan, sebze, pamuk ektiler. Her köylü bu kurtarılmış toprakta utku kazanmış bir kahraman gibi dolaşıyordu. Atlar, inekler, koyunlar aldılar. At yetiştirmekte Çukuro-vada üstlerine kimse çıkmadı. Urfadan getirttikleri damızlık kısraklarla soylu atlar yetiştirdiler. Ve ovadaki köyler içinde de ilk taştan evleri onlar yaptılar. Öteki köylerde sokak, alan yokken, bunlar düzgün sokaklar yapıp, köyün ortasına bir de alan açtılar. Ova köylerinin hemen hiçbirisinde cami yoktu. Yalnızyurt köylüleri alan ortasına, hem de kerpiçten bir de cami diktiler. Yaz gelince,

yaylaya da gitmeye başladılar. Hasat günleri Çukurovaya erken inerdi, Yalnızyurtlular imeceyle ürünlerini erken kaldırdılar, köylerini bomboş bırakıp yaylaya Meryemçil beline çıktılar. Öbür yana, kendi köyleri yörelerine Mahmut Ağanın korkusundan gidemiyorlar, onun başlarına bir iş açacağından korkuyorlardı. Erkeklerinin çoğu savaştan dönmemişlerdi. Dönenler de sakat, yarım, hasta kişiler olarak gelmişlerdi. Dönmeyenlere çok ağıtlar yakıldı. Yalnızyurdun kadınları büyük bir direnç gösterdiler. Güzel kadınlardı, kimi asker kaçaklarıyla, yakın köylerin, yaylaların delikanlılarıyla evlendiler. Az bir sürede ovalı gibi ovalı olup, ovanın kurallarına Çukurovah-lar gibi uydular.

Mahmut Ağa da bu sıralarda dağlarda yel gibi esiyor, Çukurovaya çıkmış Fransızlara, onlarla işbirliği yapmış Ermenilere karşı dövüşüyordu. Başına çok adam, çok eşkiya toplamıştı. Dağlardan ovaya kadar iniyor, düşman güçlerini Mercinde, Osmaniye altında bozguna uğratiyordu. Ünü de gittikçe büyüyor-

341

du. Bir gün bir çarpışma dönüşü, düşmanı bozmuş, adamlarıyla Kozana çekilirken yolu Yalnızyurt köyüne düşmüştü. Muhtar Musa onu taa köyün dışında çoluk çocuk, genç yaşlı bütün köyle karşıladı. Onların eski Ağaları değil miydi bu kahraman kişi, Karboğazında kırk kişiyle bir Fransız taburunu tutsak ettiği söylencesi buralara kadar gelmiş, onun ününe ün katmış değil miydi?

Mahmut Ağa, Çukurovada bir köyün böyle yediden yetmişe kendisine karşıcı çıkışından kıvanç duymuştu. Bu köyde birkaç gün kalmaya, bu güzel orta yerinde camisi bile olan köyde dinlenmeye niyetleniyordu. Adamları arasında birkaç da yaralı vardı.

O, atının başını çekmiş, kendisini köyün dışına kadar karşılamaya çıkmış bu daha çok kadınlı kalabalığa sevgiyle bakıyordu ki, karşısına Muhtar Musa çıktı:

"Köyümüze hoş geldin Ağamız," dedi. Mahmut Ağa Musayı hemen tanıdı: "Ne o, Musa,"

dedi, "senin ne işin var bu köyde?" "Bu köy bizim köyümüz Ağamız. Hoş geldin, buyur."

Mahmut Ağa konuşmadı, başını önüne eğip atını üzengile-di, köyün içine bile girmeden, yandan çekti gitti.

Kasabada sordu soruşturdu. Onun keçilerini yemiş kişilerin böyle, çok verimli topraklarda bir köy kurduklarını, ovanın da en çalışkan adamları olduklarını öğrendi.

Fransızlar, Ermeniler ovadan çekilip gittiler, Kurtuluş Savaşı bitti. Düşmana karşı savaşmış yiğitler silahlarıyla kasabalara indiler. Artık yeni bir devlet kuruluyordu. Bu yeni devletin temelinde de taş onlar olacaktı. Ovanın paylaşımına giriştiler. Bu paylaşım kimi yerlerde çok kolay, kimi yerlerde de zor oluyordu. Uzun bir süre Mahmut Ağa bu işlere karışmadı, seyirci kaldı. O çok şey istemiyordu, onun her şeyi vardı, dağlardaki düzen dedesi zamanından beri olduğu gibi, üstelik de gelişerek sürüp gidiyordu. Ama bu böyle sürüp gidemezdi de... Ovaya inmesi gerekti. İstediği yerden, istediği kadar toprak alabilir, çiftlikler kurabilirdi. Yeni bir dünya başlıyordu. Mahmut Ağa bunu sezecek, bilecek kadar okumuş, dünyayı öğrenmiş bir kişiydi. Bir sabah adamlarını çağırdı, "Atlanın," dedi. Adamları

342

atlandılar. Yönleri Anavarza ovasıydı. Yalnızyurt köyüne geldiler. Köylüler onun köyelerine geldiğini haber alınca, köyün alanına, caminin önüne toplandılar. Ağanın onları köyelerinden kovduğunu sanki unutmuş gitmişlerdi.

Muhtar Musa sevinerek:

"Buyur Ağa, in, hoş geldin köyümüze," diye onu sevgiyle karşıladı.

Öteki atının üstünde azgın suratını biraz daha asmış hışım gibi duruyordu.

"Buyur, in Ağamız. Hoş geldin. Bizi ziyadesiyle sevindirdin köyümüze gelmekle, dünyayı bağışladın."

Mahmut Ağa, atının üstünden azıcık eğilip:

"Musa," dedi, "bu köyü yarın boşaltacaksınız."

Buyruğu kesindi.

"Ağa, Ağamız, Mahmut Ağa..."

Mahmut Ağa atını sürdü, uzaklaştı.

İkinci gün adamlarını köye gönderdi. Köylüler yerinden kıpırdamamıştı. Üçüncü, dördüncü gün de... Mahmut Ağa sabrediyordu. Sabrı on gün sürdü. Demek bu köylüler, bu sümsük alçaklar, sürüngenler ona, Milli Savaş kahramanına karşı koyuyorlardı. Atına bindi Yalnızyurda geldi. Hiçbir köylü yoktu ortalıkta, herkes evine sığınmış, olacakları bekliyorlardı.

İki adam Muhtar Musayı evinden sürükleyerek aldılar, Ağamın huzuruna getirdiler.

"Niçin çıkmadınız köyümden Musa? Ben bu köyü yediğiniz keçilerimin karşılığı olarak sizden alıyorum. Karşı koyarsanız olacağı siz bilirsiniz."

"Nereye gidelim Ağam? Biz bu köyü dişimizle, tırnağımızla... Bak ellerime, şu eller hiç de ele benziyor mu? Bak yüzüme, bedenime, hiç insan yüzüne, bedenine benzer yeri kalmış mı? Bak köylüye, kadına, erkeğe, hiç insana benzer bir yerleri var mı? Kolay mı oldu sanıyorsun Ağa, karaçalılıktan bu tarlaları Çıkarmak?"

Azgın yüzlü Mahmut Ağa atının üstünde bir heybet gibi kasılmış duruyordu. Adamlarına buyurdu:

"Ateşe verin köyü."

Mahmut Ağa böyle poyrazlı bir günü beklemişti. Köyün

343

her bir yanından birden yalınlar patladı. Köylüler ağlayarak dövünerek alana doluştular. Öteberilerini bile dışarıya taşımayı akıl etmemişlerdi.

"Yarın burada, bu köyde bir tek canlıyı görmeyeceğim."

Atının üstündeki Mahmut Ağa, ardındaki bir kısım adamlarıyla kalabalığı yardı, köyü çıktı gitti.

O gittikten sonra da köylülerle Mahmut Ağanın adamları arasında bir dövüş başladı.

Köylülerden çok kişi yaralandı. Atların ayakları altında çiğnendiler. Bu arada Yunan Savaşından silahıyla yeni dönmüş Kasım, Mahmut Ağanın küçük kardeşi Salih bir kurşunda atından cansız yere düşürdü. Köylüler önüne geçmeselerdi, sığındığı hendekten adamların hepsini öldürecekti.

İkinci gün Mahmut Ağa Yalınzyurda döndüğünde köyde hiçbir canlı, ayakta da hiçbir ev kalmamıştı. Birkaç evin daha dumanları tütüyor, kerpiç cami ovanın ortasında, dumanların arasında dimdik duruyordu tahta minaresiyle.

Mahmut Ağa Kasımı yakalamak, öldürmek için bütün dağ yollarını tutturdu. Dağlardaki tanıdıklarına, adamlarına, eşkiyalara haberler yolladı. Kasımın ya ölüsünü, ya da dirisini derdest edip göndermelerini istedi. Aradan aylar geçti, hiç kimse Kasımın hiçbir yerde en küçük bir izine bile rastlayamadı. Yalınzyurt köylülerinin de imi timi bellisiz olmuştu, o günden sonra, ne kadar araştırdıysa da, onlardan bir daha bir haber çıkmadı.

Mahmut Ağa, Murtaza Ağanın evine biraz geç, gün battıktan sonra geldi. Yanaşmalar avlu kapısında onu bekliyorlardı. Avlu kapısından içeriye atıyla girdi. Onun geldiğini balkondan gören Murtaza aşağıya indi, atının başını tuttu. Atından çabucak atlayan Mahmut Ağa: "Estağfurullah," dedi, "bu nasıl iş."

Atın dizginini onun elinden aldı, yanda beklemekte olan yanaşmalardan birisinin eline tutuşturdu. Yanaşma atı, avlunun içindeki uzun, çinkolu ahıra çekti. Ötekiler de kol kola yukarıya çıktılar. Kurulmuş masanın önünde Hüsne Hatun onları karşıladı:

"Hoş geldin Mahmut Ağa kardaşım," dedi güleç bir yüzle. "Bizim evimizi şereflendirdin."

Mahmut Ağayı Murtaza Ağa kolundan tuttu masanın başına oturttu. Masada mezeler, karlı su, bir billur çanakta da tepeleme kar bekliyordu.

"Çoktan beri ağzıma içki koymamıştım. Bu iyi oldu."

Murtaza Ağa onun kadehini doldurdu.

"Biraz kar, su?"

"Evet," dedi Mahmut Ağa.

Hem içiyor, hem de eski günlerden söz ediyorlardı. Ne o, ne de öteki Ğnce Memed konusunu bir türlü açmıyorlardı. Bu durum gece yarısına kadar sürdü. Hüsne Hatun neredeyse sabırsızlığından patlayacaktı. Odaya giriyor çıkıyor, mezeler, yemekler getiriyor, ne Mahmut Ağa, ne de Murtaza o konuya bir türlü dokunmuyorlardı. Sonunda dayanamadı:

"Bu Ğnce Memed de başımıza, milletin başına bela oldu," diye patladı.

Murtaza Ağa, bir çuval inciri berbat ettin dercesine ona gü-cengin baktı.

"Sen de, Mahmut Ağa da, bütün bu kasaba ileri gelenleri de bu Ğnce Memed işini küçümsüyorsunuz ya, hiç de öyle değil. Bizim oralarda, babamgilin memleketinde böyle bir Ğnce Memed çıksa da bir Ali Safa Beyi değil, Ali Safanın sineğini öl-dürseydi, bütün Amik ovası ayağa kalkar, o sineği öldürmüş adamı yakalar, başını keserlerdi."

Çok heyecanlanmış, elleri titriyordu. Yüzü de kıpkırmızı kesilmişti.

Mahmut Ağa ona bir tuhaf bakıyordu.

"O kadar küçük iş değil bu iş. Ğnce Memed yarın bir gün kalkar da, o yitip gitmiş Yalmzyurt köylülerini başına toplar da..."

Murtaza Ağa ona öyle bir baktı ki, Hüsne Hatun sözünü kirp diye kesmek zorunda kaldı.

Bunun üstüne Mahmut Ağa konuşmasa olmazdı.

"O Ğnce Memed bir hiç Hatun," dedi, sustu.

Hüsne Hatun, bir hiç de bu yaptıkları ne ya, diyecekti, Murtaza Ağanın gözleriyle

karşılaşınca sustu.

Bir tek daha atan Mahmut Ağanın azgın yüzü biraz açıldı.

"Onun hiçbir kıymeti yok Hüsne Hatun. Yarın öbür gün

345

atıma binerim, giderim dağa ve hem de onu kulaklarından tutup sana, ve hem de öz be öz senin için onu kulaklarından tutarım, bu konağa, bu odaya, sana getiririm. Yoook, onu sağ iste- , miyorsan eğer, onun kellesini, gene kulaklarından tutar getirir senin önüne atarım. Şimdiye kadar, Murtaza Ağayla bugün çarşıda karşılaşınca kadar Ğnce Memed sözünü kimseden duymadım. Kimse de bana, başımızda böyle bir gaile var, bunun altından nasıl kalkarız, diye bir şey sormadı. Kimse benden bir şey istemedi. Artık kimse bizi adamdan saymıyor. Bana Yalnız-yurt işinden dolayı garaz bağlamışlar. Bilmiyorum ki benden ne istiyorlar? Adamlar bütün keçilerimi yediler, kardeşimi, adamlarımı öldürdüler, altınlarımın, tarlalarımın üstüne oturdular, benim etek etek para döküp ormanları hopur edip çıkardığım tarlalarımın... Ben de mülküme sahip çıkınca, dünya alem, Ankara bile, diz dize, yan yana çarpıştığım, düşman kurşunları altında, ateş içinde birlikte çalıştığım arkadaşlarım bile bana düşman oldular. Yemin ederim size, eğer o Yalnızyurt köylülerinden bir tekini bulabilselerdi, Yalnızyurt çiftliğini elimden alırlar, o köylülere verirlerdi. Biz şu dağlarda vatanımız için ala kanımızı boşuna akıtmışız. Çalı diplerine tavşan gibi sinip de bir daha başlarını çıkaramayanlar, Zülfüleri, Arif Sa-imler, Taşkın Haliller başımıza kahraman kesildiler. Bizse... Bereket versin ki tarlalarımı gasp eden Yalnızyurtlular kaçtılar, utançlarından bir daha ortaya çıkmadılar, terki diyar eylediler de bizim çiftliğimiz elimizde kaldı."

"Çekemeyenler, düşmanlar," dedi acılı bir yüzle Hüsne Hatun, "Biz seni bilmiyor muyuz Ağa, senin gibi var mı? Sana da, Murtazaya da bütün bunlar düşman. Ğkinizi de karınları

yemiyor. Çünkü sen de, Murtaza da, ikiniz de daldan eğme değil onlar gibi, sizler kökten sürmesiniz. Bizler Osmanlıya kız vermiş, kız almış bir soydanız. Bu yabanıllar bizi çekebilirler mi ki? Onlar ellerinden gelse, seni de, Murtazayı da Ğnce Memede öldürtürler. Belki de öldürtecekler."

"Yağma değil," diye soğukkanlı söylendi Mahmut Ağa.

Bir süre durdu, arkası arkasına kadehini başına dikti. Murtaza Ağa meze tabağını ona uzattı.

Öteki, gözleriyle ona teşekkür etti. Sağma soluna, duvarlara, sedirlere bakındı.

346

"Ğşte bu mümkün değil. Birkaç gün sonra, sırf senin gül hatırın için o Ğnce Memedin kellesi senin şu güzel ayaklarının dibinde olacak."

"Düşmanlar da kıskançlıklarından tam orta yerlerinden çatlayacaklar," dedi Hüsne Hatun,

"o kadar korktukları Ğnce Memedin başı benim ayaklarının dibine düştü diye. O sümsük Yüzbaşı da gene yataklara düşecek, belki de kahrından ölecek. Duyduğuma göre karısı ona dayanamamış, çocuklarını aldığı gibi miralay babasının yanına gitmiş."

"Gider," dedi Murtaza Ağa. "Böyle bir korkak adamla ne yapsın kadıncağız..."

Mahmut Ağa bundan sonra, arada bir birkaç sözcük söyleyerek ağır ağır gün atıncaya kadar içti. Çok konuşmuştu. Oysa, onun çapındakiler, onun soyluluğundaki kişiler Ğnce Memed gibi bir kuştan ürken gariban için bu kadar söz etmezlerdi. Zararı yok, diye kendini teselli etti, bunlar yabana sayılmazlar. Bunlar da hane halkından olurlar. Ğnanmıyorlar, diye de düşünüyordu, bunlar benim Ğnce Memedin kellesini yarın, öbür gün getireceğime, getirip de ayaklarının dibine atacağıma inanmıyorlar.

Bu Arif Saimin de Paşayı öldürme girişimi nereden kaynaklanıyordu? Ortalık karışıyor muydu? Ğyi ki bu sorunu ko-nuşmamışlardı. Ğçinden, kendi kendine epey bir süre sevindi.

347

Murtaza Ağa ağız kulaklarında çarşığı bir baştan bir başa sonuna kadar gidip geliyor, önüne gelen köylüyle, kasabalıyla konuşuyor, Tevfiğin kahvesinde başına toplananlarla tartışıyor, şakalaşıyor, eski Kurtuluş Savaşı günlerini anlatıyor, Mustafa Kemal Paşanın Toroslari örgütlemek için gönderdiği genç subaylardan, Doğan Beyden, Tufan Beyden söz ediyordu. Her gittiği yerde bir sevinç, bir mutluluk rüzgarı estiriyordu.

Kasabalılar onun daha dün sokaklarda boynu bükük, yüzünden düşen sinek kırk parça olur, can çekişir halde dolaşırken bugün böyle birdenbire bir sevinç fırtınası olup esmesine bir anlam veremiyorlar, şaşırıyorlardı. Onun sevinci, ona ne kadar şaşarlarsa şaşsınlar, bütün kasabaya da geçmiş, tasalı kasaba halkı dört kol bir çengi oluvermişti. Herkes öldürülen eşkıyaları, Ali Safa Beyi, Ğnce Memed belasını unutmuş gitmişti. Pa-zaryerinde, ortada fol yok yumurta yokken, Abdal Cümele durup dururken davulu çekmiş gelmiş, delikanlılar halaya durmuşlardı. Nereden gelmişse bir de cambaz kumpanyası zuhur etmiş, köprünün alt başındaki alana, mavi çiçek açmış, güzel kokulu hayıtların arasına, çok yükseğe tellerini germişler, davul zurna eşliğinde sabahtan akşamlara kadar, üç kadın bir erkek iplerin üstünde göbek atıyor, birikmiş kalabalıktan para topluyorlardı. Hele kalabalığa Murtaza Ağayla kasaba ileri gelenleri katılınca da, alana sandalyalar atılıyor, koltuklar getiriliyor, yüksek tellerin üstü bir göbek cümbüşüne dönüştürülüyordu.

348

Pehlivan güreşleri, at koşuları için de hazırlıklar yapılyordu. Velhasıl bütün kasaba yedisinden yetmişine kadar Murtaza Ağanın sebebi bilinmeyen sevinç dalgasına kapılmış gidiyordu.

Şeytan, yıllık bakışlı, feleğin çemberinden bin kere geçmiş berber Kör Salih, sırtında da otuz dokuz gözü olan ve de bu kasabada ne olup bitiyorsa malumu bulunan kişi, önüne çıkana: "Olamaz, olamaz," diyordu. "Bu Murtaza gibi bir adam bu dünyaya gelemez! Güldüğü

zaman bütün kasaba onunla birlikte gülüyor, ağladığında bütün kasaba ağlıyor, korktuğu zaman da onunla birlikte saklanacak sığın deliği arıyor. Olamaz, olamaz... Böyle bir adam bu dünyaya bir daha gelemez."

Ve feleğin çemberinden bin kez geçmiş Kör Salih bunun sebebini, bu geveze insandaki sırrı hikmeti arıyor bulamıyordu. Bir hin oğlu hin yanı yok değildi bu adamın. Bir de çocuk kadar saf görünüşlüydü. Bu adam için, içi dışı bir kişidir dersen, o da değildi, alimallah şeytana külahını ters giydirirdi. Sevinince tam yürekten, iliklerine kadar seviniyor, korkunca da eli ayağı çözüyor, ölüp tükeniyordu. Herkes de onun sevincine, korkusuna katılmak zorunda kalıyordu.

"Bu deyyus ölünce," diyordu Kör Salih, "bütün kasaba da onunla birlikte öleceğiz. Yahu, kırk yıldır her Allamn günü kavga ettiğim karımla bir haftadır ne dövüş, ne kavga, ne gönül kırıcı en küçük bir söz... Ğnşallah bu deyyus hep böyle bir sevinç yeli olaraktan eser de..."

Onun sırrı hikmetini bir tek kişi biliyordu bu kasabada, o da Kürt Rüstem. Önüne gelene soruyordu:

"Ne oldu böyle Murtaza Ağaya, ne oldu?"

"Ne oldu Rüstem?"

"Çünküleyim o Kabeye gitmiştir."

"Yahu Rüstem, ne zaman Kabeye gitti de geldi o?"

"Ben bilirim."

Rüstemin dilinin altında bir şeyler vardı ya, söylemiyordu, inatçı Kürt, öldürseler de söylemezdi.

Son günlerdeki Rüstemle Murtaza Ağa arasındaki yakınlık kimsenin de gözünden kaçmıyordu ya, ne olduğunu bir türlü anlayamıyorlardı.

Murtaza Ağadaki, kasabadaki bu sevinç dalgası Arif Saim

Beyle Vali kasabaya gelinceye kadar sürdü. Bir sabah önde Arif Saim Beyin yepyeni, toza batmış çıkmış Ford arabası, arkada da Valinin uzun siyah, bayraklı otomobili çarşıdan geçtiler, doğru Kaymakamlığa gittiler. Çarşıdan geçerken otomobilinin içindeki Arif Saim Beyin yüzünü görenlerin ödleri koptu. Orada, otomobilin arka kısmında, toza batıp çıkmıştı, başı dimdik, gözleri kapalı, yüzü gergin oturuyor, ne sağa ne de sola bakıyordu. Vali, onun yanında oturan babacan candarma alay komutanı da öyleydi. Kaymakam bu tepeden tırnağa toz içinde kalmış, tozdan yalnız gözleri ve dişleri ışıl原因an kişileri Kaymakamlığın önündeki sokakta karşıladı. Eli ayağı titriyor, ne yapacağını bilemiyordu.

"Kaymakam!"

"Buyur Beyim."

"Taşkın Halil Bey, öteki Ağaları, Beyleri, Zülfü Beyi, Hakimi, Müddeiumumiyi derhal buraya çağıracaksınız..."

"Baş üstüne."

Kaymakamın kasaba ileri gelenlerini çağırmasına gerek kalmamıştı. Onların geldiğini duyanların bir kısmı daha şimdiden Kaymakamlığın avlusuna birikmişlerdi bile. Geriye kalanlara da haber ulaşmış, onlar da koşturmaya başlamışlardı.

"Hoş geldiniz," diye önce Arif Saim Beyin, sonra da sırasıyla Valinin, Candarma Komutanının eline sarılan Taşkın Halil Bey, "bize buyurun efendim," dedi, "bizim evde daha rahat buyurursunuz. Rica ederim efendim."

"Olur," diye onun yüzüne bakmadan gürlledi Arif Saim Bey. "Yüzbaşı nerede?" Öfkeli gözlerle yanına yönüne bakındı. "Onu derhal Halilin evine getirin!"

Otomobillere yeniden bindiler, Taşkın Halil Beyin evine yollandılar.

Konağa çıktıklarında ellerinde fırçalarla dört beş kişinin onları beklediğini gördüler.

"Yollar çok tozlu efendim," diye özür diledi Taşkın Halil Bey. "Daha Cumhuriyetimiz yeni, ham toprak yol... Toza toprağa bulanacağımızı bildim de... Sizlerin çektiği de bu vatan için, insanın yüreği taş olsa da erir, dayanamaz. Sizin şu halinize çok üzülüyorum efendim, ceketinizi de lütfeder misiniz, tozlarını çırpayım efendim."

350

Arif Saim Bey ceketini çıkartırken:

"Mübarek tozlarını diyeceksin Halil," diye güldü, "mübarek tozlarını..."

"Mübarek tozlarını efendim..."

Arif Saim Bey çıkardığı ceketini elinde fırça tutan baştaki adama uzattı. Taşkın Halil Bey mübarek tozlu ceketini alabilmek için can havliyle uzandı, Arif Saim Bey gözlerini belerterek onu ellerinden tuttu:

"Halil," dedi, "Halil yapma, biz seninle silah arkadaşı sayılırız, yapma!"

Taşkın Halil Bey bozuldu.

Arkadan gelen Vali de ceketini bir fırçacıya uzattı. Albay, bir fırçacıdan fırçayı kendi alıp merdiven başında ceketini, pantolonunu sırtında kendi fırçalamaya başladı.

Ğçeri girip koltuğa çöken Arif Saim Bey öfkeyle:

"Miralay," diye bağırdı, "lütfen ceketini ver de onlara, buraya gel!"

"Baş üstüne Beyefendi." Çabucak ceketini çıkaran Albay, odaya koştu. "Buyurun Beyefendi."

"Rica ederim, geç de karşıma otur, şuraya, şuraya, Vali Beyefendinin yanına."

Hemen karlı şerbetler geldi. Bu anda da kasaba ileri gelenleri içeriye doldular. Her gelen, itiş kakış, sol elleri ceket iliklerinde, iki büklüm, "Hoş geldiniz," diyor, önce Arif Saim Beyin, sonra da Valinin, Albayın ellerini sıkıyor, gene iki büklüm durumlarını hiç bozmadan, sol

ellerini ceketlerinin düğmelerinden çekmeden gidip bir köşeye büzülüyorlardı. Hepsi de ter içinde kalmışlardı. Bir tanesi de küçük bir yüreklilik gösterip alındaki boncuk boncuk teri silemiyordu.

Arif Saim Beyin bu da gözlerinden kaçmıyordu. Şu koskocaman adamlara, burada, karşısında süklüm püklüm duran bu canavarlara, "çıkarmın mendillerinizi, çıkarın da şu alınlarımızda-ki teri silin," diye emir veremezdi. Hepsinin gözü de Arif Saim Beyin yüzüne dikilmiş, ağzından çıkacak kutsal kelamı tetikte durmuş bekliyorlardı.

Sessizlik uzun sürdü. Ne Vali, ne Candarma Komutanı, ne de Arif Saim Bey konuşmuyorlardı. Arif Saim Bey önüne, git-

351

tikçe asılan bir yüzle bakıyor, bastonuyla usul usul, gittikçe sinirlendiğini belli ederek oynuyordu. Yüzbaşı gelmiş, onun önünde çakılmış kalmıştı. O geldiğinden beri de Arif Saim Bey başını bir kere kaldırıp onun yüzüne, soğuk şerbetlerini alırken bile bakmamıştı. Bal, ekşi elma, nar suyu şerbetleri gümüş tepsilerde gelip gelip gidiyordu. Konuklar, kutsal tozlan alınmış ceketlerini alıp giyerlerken bile orada çakılmış kalmış Yüzbaşının yüzüne bakmamaya özellikle özen gösteriyorlardı.

Sessizlik son sınırına vardıkdan sonra Arif Saim belermiş gözlerini odadakilerin üstünde teker teker dolaştırıp, bastonunu sertçe yere vurdu, pencerelerin camları zangırdadı. Odadakiler de bir ürperti geçirdiler.

"Burası kokuyor."

Yüzünden öfkeli mi, alaylı mı, hüznü mü olduğu belli ol- 1 mayan bir gülümseme geçti.

Sesini biraz daha yükseltti: 1

"Size diyorum ki bu kasaba kokuyor."

Tapucu Zülfü yalışarak:

"O geçen seferdi Beyefendi," dedi, "ölü kokmuştı, zatıali-niz..."

"Sen içindesin de farkında değilsin Zülfü, kokuyor. Hala kokuyor. Bana öyle geliyor ki Zülfü, bu kasabalar çürümüş, kıyamete kadar da böyle kokacaklar."

Zülfü:

"Hakkı aliniz var Beyefendi," dedi gücenmiş, "ne yapalım, biz kokuyoruz."

"Kokuyorsunuz." Gittikçe öfkesi kabarıyordu. "Arabadan çantamı getirin."

Az sonra çanta geldi.

"Kaymakam Bey, şunları okuyun."

Kaymakam bir çanta dolusu telgrafi, mektubu, önce kekeleyerek, ardından da düzgün, rahat okumaya başladı. O okudukça ayaktaki Yüzbaşı yaprak gibi, yüzü sapsarı kesilmiş, titriyordu. Neredeyse düşecekti.

"Git Yüzbaşı, oraya, hah işte oraya, karşıma otur, sakın oradan kıpırdayayım deme.

Kaymakam, sen de devam et!"

Mektuplar, telgraflar okunup bitince Arif Saim Bey üzüntülü, yürekten bir sesle:

352

"Ğşte böyle arkadaşlar," dedi, "kokuyor."

Odadakilerden çıt çıkmıyor, parmaklarımı bile kıpırdatmıyorlar, gözlerini kırpamıyorlar, belki soluk bile almıyorlardı.

Arif Saim Bey dingin bir sesle, öfkesiz, üzüntüsüz, alaysız sözlerini sürdürdü:

"Ben buralarını, kendi seçim mntıkamı çok iyi bilirim. Ben buralarda, şu genç adamdan daha gençken candarma kumandanlığı yaptım. O zaman da buralarda sizin gibi ağalar vardı.

Ben şu genç adamdan daha gençken..." Yüzbaşmayı gösterdi bastonunu uzatarak, "Eşkıyaların ardında şu Toros dağlarında basmadığım taş, girmediğim kovuk kalmadı. Ben şu genç adamdan daha genç bir kişiyken, Ğnce Memedlerle, öylesi çalı-kakıcılarla değil, Bayramoğlu,

Gizik Duran, Dirgen Ali, Kürt Reşit gibi dağ padişahlarıyla çarpıştım. Hepsini dize getirdim diyemem ama, dize de gelmedim. O zaman da sizin gibi ağaların dağlarda eşkıyaları vardı. Ama böylesine, alçakçasına telgrafları kimse aleyhime yazmamıştı. Hepsini biliyorum, bu kasabayı, şu Torosları insan insan, ev ev biliyorum, hey Ağalar Beyler sizin de ciğerinizde kaç damar var, biliyorum. Hepinizin dağlarda, istediğinizi yaptırdığınız bir çeteniz var.

Kokuyor."

Sustu, sorusuna bir karşılık arar gibi gözlerini teker teker kalabalığın üstünde dolaştırdı.

Herkes başını önüne eğmişti.

Zülfü gene yılışarak başını kaldırdı:

"Benim yok, eşkıyam yok Saim," dedi.

"Biliyorum senin eşkıyan yok Zülfü," dedi Arif Saim Bey. "Senin eşkıyaya ihtiyacın da yok."

Zülfü sözü onun ağzından kaptı:

"Olamaz da..."

"Niçin olsun Zülfü," diye güldü Arif Saim Bey. "Senin arkanda ben varım, biz varız, yetmez mi?"

Zülfü başını önüne eğdi.

"Biliyorum," diye sözünü sürdürdü Arif Saim, "eşkıya işi kolay bir iş değil, bir umumi asayiş, bir devlet meselesidir... Ve Şarki Anadolunun dışında da yalnız benim seçim mntıkamda eşkıya var... Mustafa Kemal Paşanın kulağına kadar bu giderse hiç de iyi olmaz. Bir küçücük eşkıya işini, evet, bir küçücük, siz pireyi deve, ve dahi habbeyi kubbe yaparaktan Ankaraya tel

353

üstüne tel, telgraf üstüne telgraf çekerekten ne kazanıyorsunuz? Söyleyin, kim yaptı bu işi?"

Gözlerini Zülfünün gözlerine dikti, baktı, Zülfüden bir karşılık bekliyordu. Zülfü kıvrandı,

bir şeyler konuşacak oldu beceremedi.

"Bana bir şey olmaz Zülfü. Şu Toroslar, şu Çukurovadaki bütün insanlar yediden yetmişe eşkıya olsalar, sen de biliyorsun Zülfü, bana bir şey olmaz ve de olamaz. Paşa beni çağırıp da böyle küçücük işler için bana bir şey sormaz. Olan, bu gül gibi Çukurovaya, bu Vali Beyefendiye, bu muhterem Miralaya, şu genç Cumhuriyet çocuğu Yüzbaşıya olur Zülfü, sen biliyorsun."

"Biliyorum muhterem Beyefendi."

"Beni dinle Zülfü, sen bu kasabada iken, evet, senin gibi bir kolum ve kanadım bu kasabada iken, ben bu kasabadan böyle şeyler beklemezdim. Bak bana Zülfü, ben Ankarada iken, bu Beyefendilerin de kıllarına hile gelemez. Ben Ankarada Valimi de, Miralayımı da, Yüzbaşımı da, sen de bilirsin müdafaaya muktedirim."

"Muktedirsiniz efendim."

"Ğnce Memedi bile müdafa edebilirim. Onun için isterseniz hususi af çıkarttırıp, Çukurovada da ona sizin çiftliklerinizin beş misli, on misli büyüklükte bir çiftlik tahsis edebilirim. O da sizin başınıza bir bela olur ki, şu Molla Durandan da daha beter."

Molla Durana bastonuyla bir işaret çaktı:

"Kalk ayağa ve buraya gel."

Molla Duran elindeki doksan dokuzluk tespihini alelacele cebine koyarak, şapşal, geldi onun önüne dikildi.

"Söyle Duran, sen ne zaman Camiyülezhere gittin de orada din tahsil eyledin, söyle!"

"Elini ayağımı öpeyim Beyim..."

"Söyle, sen ne zaman okudun da, okuryazar oldun, söyle! Sen elifi görse mertek sanmaz mısın?"

"Beyim, Beyim..." Boynunu bükmüş yalvarırcasına ona bakıyordu.

Arif Saim acı acı güldü:

354

"Molla Duran Beyefendinin altını daha çok karıştırmayacağım, sonra bir çapanoğlu çıkar ki onun altından, hepinizin parmağı ağzınızda kalır."

Bastonuyla ona dokundu:

"Yaklaş, yaklaş, yaklaş bana Duran."

Molla Duran ona, ayakları biribirine dolanarak yaklaştı:

"Eğil!"

Molla Duran iki büklüm olaraktan, elleri karnına bağlanmış eğildi, Arif Saim ağzını onun kulağına dayayıp usulca:

"Ulan Duran, bu işler senin o kopası başının altından çıkabilir, söyle sen mi çektirdin telgrafları? Sen mi yazdırdın mektupları?"

"Yok vallahi Beyim, yok billahi Beyim. Tabanlarının altını öpeyim, kıyma bana."

"Peki, kim bu adam öyleyse, ya da adamlar?"

"Vallahi bilemiyorum Beyim, billahi bilemiyorum." Murta-za Ağaya belli belirsiz bir göz attı, ötekiyse onun gözünü yiyince bütün bedeni tepeden tırnağa çıngıştı. "Ėsterseniz kim olduğunu araştıırım."

"Araştır ve bul. Bulamazsan gerisini sen düşün. Şimdi git yerine otur! Yüzbaşı!"

"Buyur Beyim."

"Bu kasabada bir gazeteci olacaktı, neydi adı hele? Muallim miydi ne..."

"Evet efendim..."

"Onu buraya çağırın."

"Baş üstüne Beyim."

Nedense Duran Efendiyle konuşunca Arif Saim Beyin keyfi yerine gelmişti.

"Böyle bir sahtekar, yani şu bizim Duran gibi bir alçak, korkma, sırrımı faşetmem Duran..."
Göbeğini sallaya sallaya güldü. "Böyle bir deli, şeytan şu yeryüzüne gelmemiştir. Ğşte ben de, hep birinci adamları sevdiğimden Durana bunun için hayranım. Şuna bakın, gerçekten, sakalı, saltası, bir başında yeşil sarığı eksik, ayaklarındaki mestleriyle Camiyülezhher müderrisine benziyor. Bizim Duran, bizim Duran bin yüzlü, iki bin, üç bin yüzlü değil on bin yüzlüdür. O Ğnce Memed çocuğunun

355

üstüne candarma yollayacağınza, madem ondan o kadar korkuyorsunuz, bu Duranı yollayın, yağdan kıl çekercesine, tutsun onu kulağından size getiriversin. Ğnanın bana..."

"Haşa Beyefendim, haşa huzurdan!"

"Bakındı hele Durana, haşa kelimesini de öğrenmiş! Ulan Duran..."

Ona baktı, bekledi. Yüzü sevinç içindeydi, gülüyordu.

"Sayenizde efendim, öğrendik Beyefendim..."

"Ğşte bu üfürükçü Allahsız gibi bir de Ankarada var. Müdürü Umumi o efendim. Ne Müdürü Umumisi, Başvekil o, o, her şey Ankarada. Bir gece yarısı baktım bizim kapı çalıyor, açtım kapıyı, baktım bizim Müdürü Umumi kapıda süklüm püklüm, çantası koltuğunda süt dökmüş kedi gibi duruyor."

Artık bunları anlatırken durmadan gülüyor, kendi kendine eğleniyordu.

"Önce tanımadım onu. Yüzü bir felaket habercisinin yüzü, sanki Gazi Paşanın başına bir hal gelmiş, öyle perişan. Gel içeriye gel, dedim. Ğçeriye korkarak girdi. Oturttum, bir kahve söyledim, buyurun muhterem kardeşim, dedim, saygıyla huzurunda eğildim. Ğstersen eğilme, o isterse beni de, Ğsmet Paşayı da bir anda toz eder... Siz beni dinleyin, şu adam var ya..."

Bastonunun ucuyla gösterdi: "Ğşte bu adam da isterse bu kasabayı, şu To-ros dağlarını, şu Çukurovayı toz eder. Ben korktum da bugün onun üzerine daha fazla varamadım, isterse

beni de toz eder. Hahhaah... Ama ben onun çok, çok, çok eski dostuyum, bana kıyamaz... İşte bizim Müdürü Umumi çantasını açtı, şu size getirdiğim, az önce de okuduğumuz kağıtları bana verdi ve bunları sizin için hıfzettim Beyefendi, dedi, bunlan benden başka da kimse görmüş değildir. Bu dünya böyle işte..."

Bu sırada öğretmen Zeki Bey içeriye girdi.

"Gel bakalım gazeteci Bey... Senin adın neydi hele?"

"Gazeteci Zeki."

"Sen muallimsin de değil mi?"

"Muallimim."

"Otur bakalım."

Zeki Bey saygılıca, ellerini dizlerinin üstüne koyarak oturdu, boynunu alçakgönüllü büktü.

356

"Buradan İstanbul gazetelerine haberler veriyor, muhabirlik yapıyormuşsunuz."

"Yapıyorum efendim."

"Eveet, hangi haberleri verdiniz şimdiye kadar?"

"Efendim, geçen gün dokuz eşkiyanın öldürülme haberini verdim. Çok da iyi yazdım.

Yüzbaşımızı merasimlerle nasıl karşıladığımızı, İnce Memedin nasıl bir adam olduğunu çok güzel tasvir ederek bildirdim."

"Başka?"

"Efendim, eşkiyaların o köyü bastıklarını, ve de altı kızın ırzlarına geçerek, dağa kaldırarak, ardından da bütün köyü yakarak..."

"Böyle bir şey oldu mu?"

Yüzbaşı:

"Bizim haberimiz yok," dedi.

"Peki, başka?"

Öğretmen Zeki Bey bir yıl içinde yazıp gönderdiği bütün haberleri coşkuyla saydı döktü.

"Murtaza Ağa Beyefendi çok vatansever bir kişidir," dedi. "Öyle bir muhterem zattırlar ki kendileri, her şeyden beni haberdar ederler."

"Sonra, sonra, sonra ne oldu?"

"Efendim," diye iki büklüm oldu Zeki Bey, sıkıldı, elinden oyuncağı alınmış bir çocuk gibi üzüldü, dudaklarını sundurdu. "Efendim ben şikayetçiyim," dedi. "Size şikayet ediyorum."

"Neyi, kimi?"

"Size bilumum İstanbul gazetelerini şikayet ediyorum, efendim, bütün bu özene bezene yazdığım, bu feci haberlerin hiçbirisini neşretmediler. Anadolu batsa, toptan yansa, düşmanlar gelse de bizim buralarını işgal eylese gene yazmayacaklar. Bize efendim, bize sinek kadar ehemmiyet vermiyorlar. Ğnce Memedi, Ğnce Memedi bile neşretmediler muhterem efendim, onun ölümünü bile... Şikayet ediyorum efendim. Ğyi ki beni çağırдыңız da, ben de zatınıza bütün bunları söyleyebildim."

"Hiçbir haberiniz çıkmadı mı şimdiye kadar gazetelerimizde?"

"Çıktı," dedi bir çocuk gibi sevinerek Zeki Bey. "Çıkarma-yalardı da, ben de göreydim onları."

357

"Neydi o haber?"

"Zatı devletlerinin kasabamızı teşriflerini bildirmiştim, başsayfadan onu verdiler, sizin resminizle birlikte."

"Bunun için bir ücret falan?"

"Efendim?"

"Ücret falan, dedim."

"Ne için?"

"Haber için."

"Almadım efendim. Ğstemiyorum da... Yeter ki kasabamızın adı gazetelere geçsin, ben başka bir şey istemiyorum."

"Zeki Bey!"

"Buyurun efendim."

"Sen muallimsin değil mi?"

"Sayenizde Beyefendi."

"Şimdi size bir teklifim var."

"Baş üstüne efendim."

"Muallimliği bırakacaksınız."

"Yapamam efendim," diye inledi Zeki, "çoluk çocuğum, ihtiyar anam babam açlarından ölürler."

"Öyleyse gazeteci Bey, o gazetelere haber vermeyi derhal kesecek, bir daha da hiçbir yere tek satır yazmayacaksınız. Eğer duyarsam... Şimdi gidebilirsin. Eğer bir daha duyarsam..."

Zeki ayağa kalktı, milletvekilinin ellerine sarıldı, o, elini çekti, öteki zorla onun elini öpüp, sallanarak merdivenlere yürüdü, hem yürüyor, hem de, "Duymayacaksınız efendim, hiçbir zaman duymayacaksınız, duymayacaksınız, duy... duy... duymayacaksınız," diyordu.

Bütün çarşı boyunca "Duymayacaksınız" sözünü yineledi. Yöresini görmüyordu, köprüye kadar kendinde olmayarak yürüdü.

"Zavallı çocuk," diye arkasından üzüldü Arif Saim Bey. Üzüntüsü içtendi. "Verdiği hiçbir haberi çıkmıyor, o gene de göndermekte ısrar ediyor. Zavallı küçük idealist muallim!"

Gözleri Taşkın Halil Beyi aradı: "Nerede bu Halil Bey?" "Şimdi gelecek efendim." "Buraya gel Yüzbaşım..."

Yüzbaşı hazır ola geçti.

"Buradan hiçbir haber sızmayacak dışarıya.

"Postaneye el koydum efendim. Bu kasabadan dışarıya bizim haberimiz olmadan, çoktandır hiçbir şey çıkmıyor. Ne mektup, ne de telgraf..."

"Adanayı muhterem Vali Bey ele alıyor."

Vali rahat, kendine güvenmiş konuştu:

"Arif Saim Beyin emrettikleri gibi olacak."

"Yüzbaşım, siz de artık ne yapılması gerektiğini biliyorsunuz elbet... Üzülmeiniz. Ğnce Memed vakası da canınızı sıkmasın. Ben Bayramoğlunu dokuz kere öldürdüm. Her öldürdüğümde de köylüler, işte Bayramoğlu budur, diyorlardı. Ğnanın, beni aldatmak için söylemiyorlardı bunu. Yalan da söylemiyorlardı. Her iriyarı, pos bıyıklı kişiyi Bayramoğlu sanıyorlardı. Ölünce bütün insanların yüzü değişir. Köylüler de her öldürdüğümüz kişiyi Bayramoğlu sanıyorlardı. Siz Ğnce Memedi daha bir kere öldürdünüz. Biliyorum, şimdi gözünüze uyku girmiyor, yemekten içmekten kesilmişsinizdir. Ben de Bayramoğlunu ilk kez öldürdüğümde böyle olmuşum. Bayramoğlunu üçüncü öldürüşümde artık alışmış, onu bir dördüncü kez gerçek öldürmeyi soğukkanlılıkla beklemeye başlamıştım. Onu dokuzuncuda bile öldüremedim. Dokuzuncuda öldürdüğümüz kişi, ne yazık ki, on yedi yaşında bir at hırsızı çıktı. Bu daha bıyığı terlememiş çocuk, şimdi Mecliste birlikte olduğumuz... Neyse..."

Arif Saim Bey onun üstüne konuşmak istemedi. Burada oturanların hepsi de olayı ve Mecliste olan o kişiyi biliyorlardı.

Dayanamadı gene konuştu:

"Mecliste birlikte çalıştığımız, o, bütün yeryüzünün atlarını bir zamanlar ıslaha kalkmış, bu yüzden de bütün atları geceleri ahırlarından aldırarak... Son Bayramoğlu, işte onun

kurbanıydı."

Taşkın Halil Bey kolları çemrenmiş içeriye girdi:

"Eşkiya kebabı hazır Beyim," dedi.

"Boğma rakı da var mı?"

"O da hazır."

Odanın ortasında, dört masa yan yana getirilerek bir sofraya kuruldu.

359

Murtaza Ağa yemeğe kalmak istemiyordu. Camı çok sıkılmıştı. Bu işlerin kendi başı altından çıktığını burada bilmeyen yoktu. Molla Duran Efendi de ona öyle ne biçim bakmıştı... Taşkın Halil Beyin arkasından dışarıya kaydı, merdivenleri inerken Halil Bey onu kolundan yakaladı:

"Ahmak adam, ahmak adam," diye yılan ısığığı gibi bir sesle kulağına fısıldadı. "Ahmak adam, sen şimdi buradan kaçacak olursan, şimdi senin arkandan Arif Saim Bey'e neler söylemezler ki... Bütün bu pislik senin üstüne yıkılmaz mı? Dön geriye."

Murtaza sessizce geriye dönüp eski yerine oturdu.

Taşkın Halil Beyin evindeki boğmalı, eşkiya kebablı cümbüş sabaha kadar sürdü. Konuklar o gece hiç uyumadan, sabahleyin tanyerleri ısırken yola düzıldüler.

Zülfü onları uğurladıktan sonra, çabuk çabuk evine gitmekte olan Murtaza Ağanın arkasından yetişti, hızla onun kolundan tutup koparırcasına çekti:

"Ulan alçak, korkak köpek, sırf korkundan başımıza sen getirdin bu işi. Beni mahvettin, ocağımı söndürdün. Gördün mü, ayrılırken Arif Saim, o benim adam edip de Meclislere gönderdiğim kişi, elimi sıkmadığı gibi, yüzüme de bakmadı. Yaktın beni Murtaza. Ben de seni yakacağım ki, küllerini yelde savuracağım. Anladın mı, benim istikbalimi yok, yok, yok ettin! Şimdi bekle beni, az sonra kozunu, onun da istikbalini söndürdün, Yüzbaşı Farukla,

Valiyle, Arif Saimle pay et!"

Kolunu itip arkasını döndü gitti. Bir süre olduğu yerde donmuş kalmış Murtaza, onun arkasından koştu, önüne geçti:

"Benimle oynama Zülfü," dedi. "Sen beni tanıyorsun. O güvendiğin dostlarına, o Molla Duran sahtekarına sor, beni sana söylerler. Ben son sözü ilk söyleyen kişiyimdir, şu mektuplar, telgraflar yüzünden eğer başıma bir iş gelecek olursa seni katiiyetle öldürtürüm."

Zülfü gülmeye başladı, ardından da onun koluna girdi:

"Be ahmak adam," dedi, "ben senin Adanaya, Ramazanlı Beyine gittiğini, onun avukatına bu mektupları yazdırdığını bilmiyor muyum?"

"Ne!" diye bağırdı Murtaza Ağa. "Sen bütün bunları nereden öğrendin?"

360

"Ben öğrenirim ama, benden kimseye, Arif Saim kardeşime de bir söz çıkmaz. Ama sen de bundan sonra bana sormadan bir iş yapayım deme."

"Söz!"

Kol kola girip konuşa konuşa köprüye kadar gittiler.

Yüzbaşısya, candarma komutanlığındaki odasına zor yetişip, Arif Saim Beyin getirdiklerini masasının üstüne yaydı, teker teker okumaya başladı. Okudukça bir tuhaf oluyor, kendinden geçiyordu. Ğkindiye kadar her mektubu, telgrafı birkaç kere döne döne okudu. Sonra da avazı çıktığı kadar bağırdı. Asım Çavuş, Kertiş Ali Onbaşı hemen koşup odasının kapısında hazır ola geçtiler.

"Buyur Yüzbaşım."

Yüzbaşı kendinden geçmiş, gözü hiçbir şeyi görmüyor, bağıırıyordu:

"Şimdi şimdi, artık bundan sonra benim kim olduğumu öğrenecekler o ikiyüzlü sümüklüböcekler! Benim istikbalimle oynar, beni bu hale koyarlar mı, beni mahvederler mi?"

Ben bundan sonra insan içine nasıl çıkar, komutanlarımın, büyüklerimin yüzüne nasıl bakarım?"

Kapıdaki astlarını hazır olda görünce azıcık yatıştı:

"Ben gidiyorum. Okuyun şunları..."

Yalpalayarak, sarhoş gibi odadan çıktı, evine gitti, bütün bedeni havanda dövülmüş gibi acıyordu, soyunmadan yatağının üstüne uzandı, az sonra da uyudu.

Sabahleyin erkenden komutanlığa gelen Yüzbaşı, Asım Çavuşu, Kertiş Ali Onbaşığı, öteki çavuşları, onbaşılı yazıcıların odasında önlerindeki masada mektuplar, telgraflar, toplanmışlar, tartışır buldu. Onların yüzlerine bile bakmadan, çok sert bir suratla gitti masasına oturdu. Bu sabah tıraş bile olmamış, saç başı dağınık, ayakkabıları tozlu, komutanlığa böyle perişan gelmişti. Gözleri de çukura kaçmıştı. Bir süre kendi kendine masasında uğraştıktan, bir şeyler yazıp karaladıktan, kağıtları karıştırdıktan sonra Asım Çavuşu çağırıldı.

"Kim bu Çankazık köyü muhtarı Kenan?" diye sordu. "Ben onu tanıyor muyum?"

"Tanıyorsunuz kumandanım."

361

"Nasıl bir adam?"

"Bizim muhbiri hasımız. Hani bütün at hırsızlarını takip ederek bize yerlerini bildiren, kısa boylu, cin gözlü zayıf adam..."

"Tandım," dedi Yüzbaşı. "Ne de hoş bir adama benziyordu. Benim aleyhime Ankaraya nasıl böyle bir mektup yazdırabilir, ha ne dersin Asım Çavuş?"

"Ğnsanoğludur, insanoğlu belli olmaz Yüzbaşım. Bir ağaç bin damardır, damarlarının dokuz yük doksan dokuzu yeraltında, ancak bir tanesi dışardadır. Ğnsanoğlu da böyledir.

Saniyorum ki o yazmamıştır bu mektubu, ona yazdırmışlardır."

"Ben de öyle zannediyorum. Yazdıram bize söyler, değil mi?"

"Söyler Yüzbaşım, o bizim muhbiri hasımızdır, sizi de canı gibi sever."

"Ben de öyle bilirdim. Kenan nasıl yaptı bu işi bana? O mektupları okuyunca kendimden geçtim, insanlığımdan utandım. Daha da kendime gelemedim. Eğer o kendim olduğunu unutup, şu Yüzbaşımı yakalayıp ifna mektuplardan bir tanesi kumandanlığın, Dahiliye Vekilinin eline geçmiş olsaydı, mutlaka katlime ferman okunurdu. Mektuplar o kadar tesirli ki, ben bile bir ara, kendim olduğunu unutup, şu Yüzbaşımı yakalayıp ifna edeyim, diye düşündüm. Benim gibi bir insan için, uydurma da, yalan da olsa böyle şeyler yazılır mı, nasıl kıymışlar bana, şu insanoğlu çok gaddar, Asım Çavuş, çok gaddar... Ben, bilerek, salt beni merasimle karşılasınlar, bana madalya versinler diye, Kara Osmanı Ğnce Memed yaparak öldürmüşüm... Öldürdüğümüz dokuz kişinin de hiçbir suçları yokmuş! Biz onları Bakırgeğinde yakaladığımızda at otlatıyorlarmış, köylü delikanlıları imişler. Olamaz."

"Olamaz ama, olur," dedi Asım Çavuş. "Bekleyelim Yüzbaşım, bu çift çarşısı kasaba daha ne işler açacak başımıza."

"Haklısın," dedi Yüzbaşı, "bekleyelim ve çok müteyakkız olalım..." Acı acı güldü. "Ali Onbaşımı çağır."

Ali Onbaşı kapıda bekliyordu. Gözleri yaş içinde içeriye girdi.

"Buyur Yüzbaşım," dedi ölgün, bitkin bir sesle:

"Kenanı derakap bugün burada isterim."

362

"Burada," diye övündü Ali Onbaşı. "Onu dün gece buraya derakap getirttim. Aşağıda bekliyor."

"Üzülme Onbaşım."

"Ben üzülmem de kim üzölsün... Sen git, can pazarında canımı haraç mezat et... Bu kadar

köylüyü dayaktan geçir... Bak Yüzbaşım," ellerini açtı, "bak Yüzbaşım şu ellerime, dayak ata ata köylülere bu hale geldi. Buna can mı dayanır? Ellerim ayaklarımdan daha büyük. Böyle insan eli olur mu, keski köyümde kalsaydım da ırgat olsaydım. Bu hadiseden sonra ben yaşayamam, ya istifa ederim, ya da kendimi döve döve öldürürüm. O mektuplarda hep bize cellat diyorlar, biz cellat mıyız, Yüzbaşım, biz vazifesini bihakkın yapan vatansever Cumhuriyet çocuklarıyız. Biz, vazife icabı olmasa kimsenin tavuğuna kış eder miyiz? Ben ölmeyim de bu hadiseden sonra kimler ölsün..." Kertiş Ali Onbaşı dokunsan ağlayacaktı. Ğyi yürekli Yüzbaşı onu nasıl teselli edeceğini bilemiyordu.

"O Kenanı al getir."

"Onun kemiklerini kırıp un ufak edeceğim..."

Onbaşı aşağıya koştu, Kenanı yaka paça, dişlerini sıkmış gıcırdatarak getirdi. Kenan neye uğradığını bilemiyor, korku içinde paniklemiş, Yüzbaşının gözlerine bir köpek uysallığıyla yalvararak bakıyordu.

"Dur orada!"

"Şu mektubu oku ona Asım Çavuş."

Asım Çavuş tane tane mektubu Kenana okudu, bitirdi.

"Gel buraya!"

Kenan şaşkın, Yüzbaşının masasının önüne geldi.

"Bu mektubu sen mi yazdırdın?"

"Haberim yok."

"Bak bu imza senin değil mi?"

Kenan, iki eli de ceketinin ilikleri üstünde kenetli, eğildi mektuba baktı.

"Benim değil efendim."

"Peki, bu mühür? Mühür belli olmasın diye de kıvratmışsın."

"Benim değil Yüzbaşıım. Ben hiç zatınız için böyle şeyler söyler miyim?"

363

1

Yüzbaşı hışım gibi yerinden fırladı, fırlamasıyla da tokadı var gücüyle Kenanın yüzüne indirdi. Kenan sallandı ya, düşmedi. Yüzbaşı buna daha çok öfkelendi. Bir tokat, bir, bir daha. Muhtar Kenan kendisini yerde buldu. Kertiş Ali onu alıp gene olduğu yere dikti.

Kenanın ağız burnu kan içinde kalmıştı. Yüzbaşı yerine otururken derin derin soluyordu.

"Söyle sana bu mektubu kim yazdırdı?"

"Ben böyle bir mektup yazmadım ki..."

"Kim yazdırdıysa söyleyeceksin!"

"Ben..."

"Ali Onbaşı, al onu, söylet bu köpeği... Söyletinceye kadar... Ğstersen bunu dereye de götürebilirsin."

"Yüzbaşıım, beni ona teslim etme," diye yalvardı Kenan. "Kimi isterseniz yazın onun adını da imza edeyim. Ben senin adamın değil miyim?"

"Ben hakikati istiyorum."

Kertiş Ali Onbaşı onu sürükleyerek odadan çıkardı. Yüzbaşı yatışmış gülümseyerek onların arkasından bakıyor, az sonra da onun hakikati söyleyeceğine inanıyordu.

Aradan uzun bir süre geçti, Kertiş Ali Onbaşidan bir ses şada çıkmıyor, Yüzbaşı da sabırsızlanıyordu.

"Demek dayanıyor, Asım Çavuş. Ali Onbaşıya bir insanın bu kadar dayanması için o insanın çelik kadar sert olması gerek, değil mi Çavuşum?"

"Öyle Yüzbaşıım, onlar, o Ağalar, bu ülkenin düşmanları, bizim düşmanlarımız böylesi tehlikeli işleri yaptırarak adamları bilirler. Denenmiş adamlarına yaptırırlar."

"Aaaah, bir söyletebilsem Őu muhtarları... Peki, yirmi üç muhtardan hićbirisi söylemez mi?"

"Çoću söyler YüzbaŐım. Bizim Ali OnbaŐıya dayanacak adam çok azdır Őu dünyada."

"Çok azdır ama..." diye ićini çekti YüzbaŐı, "Őunu çağirt da bir soralım bakalım, vaziyet ne alemde imiŐ."

Az sonra KertiŐ Ali OnbaŐı elleri kan ićinde, kürekkemikle-rinden ter fiŐkırmiŐ, yüzü kararmıŐ öfke ićinde geldi.

"Konuşmuyor Yüzbaşım."

"Ne söylüyor?"

364

"Kasabada ne kadar Aća varsa, baŐta Karadaćloćlu Mur-taza Aća, hepsinin adını veriyor."

YüzbaŐı, aŐaćıdaki KertiŐ Ali OnbaŐıyı her saat baŐı yanına bir kere çağırıp rapor alarak sonucu gece yarısına kadar bekledi.

"KonuŐmuyor YüzbaŐım. Bu sefer de adını bildići Aćaların, Beylerin hanımlarının adını söylemeye baŐladı. Arif Saim Beyin hanımının da adını söyledi. Bütün mektupları o yazdırırsıymıŐ Zülfünün isteći üzerine."

"Ali götür onu dereye," dedi YüzbaŐı, kendi de uyumaya gitti. "Ećer dereye itirafta bulunacak olursa beni uyandırırısın, bekliyorum."

Muhtar Kenan, gözleri baćlanınca her Őeyi anladı, KertiŐ Ali OnbaŐımın ayaklarına kapandı:

"Kimi istiyorsan söyleyim Ali OnbaŐı PaŐam," dedi. "Kırma bana boş yere, çoluk çocućum var, daha her birisi küçücük küçücük... Anam babam da çok yaŐlı."

Bir saat sonra Muhtar Kenan, kollarına girmiŐ iki candar-manın arasında kuru derenin çakılları üstünden yukarıya doćru sürükleniyordu.

Sabah erkenden YüzbaŐı daireye geldi, hić uyuyamamıŐ, vicdanı çok rahatsız olmuŐtu.

Mektuplardaki imzaları, eczacıdan aldıćı büyük bir lupla inceliyordu. Mühürlerin hićbirisi

okunmuyordu, hepsi döndürülerek basılmıştı. Ğmzalara gelince, işte burada işler karışuyordu. Ğmzalar sahte olsalardı, hepsinin bir ya da iki, üç elden çıkması gerekmez miydi? Her mektuptaki imza başka bir insanın elinden çıkmıştı, hepsi de köylü yazısıydı. Muhtar Kenanın imzasını elindeki evraklarda bulunan onun imzasıyla karşılaştırmış, beş aşağı beş yukarı imzaları aynı bulmuştu. Öyleyse bu adam, canı pahasına da olsa niçin konuşmuyordu? Ğçindeki umut sönmemişti daha. Dereye götürüp de Ali Onbaşının konuşturamadığı bir insanı şimdiye kadar görmemişti. Ali Onbaşuya da çok acıyordu. Zavallı adam çocukluğundan bu yana doğru dürüst bir gün görmemiş, anası babası, kardeşleri hep açlıktan, sıtmadan ölmüşler, o da yedi yaşında öksüz kalarak gaddar insanların kapılarında ölürcesine çalışarak yaşamını ancak sürdür-

365

rebilmişti. Büyüyünce asker ocağı onun imdadına yetişmiş, 0 da çalışarak, bihakkın vazife görerek bu mertebeye erişmiş, uzatmalı onbaşı olmuştu. Ama gel gör ki bu vazifesine düşkün kişi, bir canavar halkın içine düşmüş, gece gündüz durmadan, ölürcesine dayak atmak zorunda kalmıştı. Onun yaşamı çekilir bir yaşam değildi. Şimdi az sonra dereden bitkin, yarı ölü bir durumda, perperişan kendisini buradaki sıcak ocağına atacak, günlerce de kendisine gelemeyecekti. Ğnsanlarla uğraşmak hiç de kolay değildi. Bir de bu fedakar, saygılı, vazifesi için kelle koymuş adamın adını cellat koymuşlardı! Eşkiyalarla savaşırken görmelilerdi Ali Onbaşuyu... Bir orduya bedel bir askerdi o. Kertiş ne demek, diye düşündü bir ara, kertişin kertenkelenin büyüğü olduğunu sormuş öğrenmişti ya, Ali Onbaşının neresi kertişe benziyordu? Sonra da her şeyi, bütün dertlerini unutup güldü, gerçekten Ali Onbaşı kocaman, mavi damarlı acayip burnuyla, hep kafasını aşağı yukarı indirip kaldırmasıyla bir kertişe benzemiyor muydu?

"Ali Onbaşidan ne haber Asım Çavuş?"

"Daha hiçbir haber yok. Şimdi gelir o. Őşini gün ışığına koymaz o."

"Konuşturmuş mudur?"

"Konuşturmuştur."

"Kim olabilir bu mektupları yazdıranlar?"

"Hiç beklemediğimiz birisi."

"Mesela?"

"Mesela Molla Duran Efendi."

"Sen ondan mı şüphe ediyorsun?"

"Hayır."

"Kimden?"

"Bence bu kasabada iki kişi var, birisi Zülfü, birisi de Mur-taza Ağa."

"Nasıl olur? Birisi Arif Saim Beyin en yakın arkadaşı, ötekisi de benim... Olamaz."

"Ben ikisinden başkasını düşünemiyorum."

"Bunu bana niçin yapsınlar?"

"Onun orasını ben bilemem artık. Zatınız düşününüz."

"Bizim Ali Onbaşıya kertiş diyorlar, biliyor musun?" diye

366

sözü başka yere çeldi Yüzbaşı. Zülfü Bey de, Murtaza Ağa da olamazdı. Niçin olamazdı, çünkü olamazdı da ondan...

Yüzbaşı makaraları koyvermiş gülüyordu. Epeyi bir süre güldükten sonra:

"Kertiş büyük kertenkele demektir. Hani başını kaldırır kaldırır indirir ya bizim onbaşı, büyük burnuyla kertişe benziyor değil mi?"

"Benziyor," diye gülererek ona katıldı Asım Çavuş. "Çok benziyor. Başını tıpkı öyle yapıyor. Çok sinirli bir onbaşı."

"Yazık bu adama," dedi Yüzbaşı. "Ona çok acıyorum, bir adı da cellat."

"Evet cellat... Zavallı."

"Nerede kaldı acaba?"

Yüzbaşı acaba sözünü daha bitirmeden Kertiş Ali Onbaşı odaya girdi, hazır ola durdu, dökülüyor, alında da boncuk boncuk terler... Kulunçlan, koltuk altları da ıpsıladı. Göbeğe

kadar da çamura batıp çıkmıştı. Giyitleri de buruş buruş...

Onu görür görmez önce Yüzbaşı, arkasından da Asım Çavuş, kasıklarını tuta tuta gülmeye başladılar. Bir başını kaldırıp kaldırıp indiren Aliye bakıyorlar, bir gülüyorlardı. Onlar güldükçe Ali hazır olunu pekiştiriyor, başını daha çok indirip kaldırıyordu.

Sonunda Yüzbaşı zorla gülmesini tutabildi:

"Konuştu mu?"

"Konuştu kumandanım."

"Sence gerçeği mi konuştu?"

"Bence gerçeği konuştu."

"Kimlermiş?"

"Zülfüyle Murtazaymış ya..."

"O da nesi?"

Kertiş Ali kıvrandı, bir şeyler söyleyecekti, beceremedi.

"Yoksa öldü mü?"

"Az biraz."

"Ne demek az biraz..."

"Çok dayandı, ben de dayandım... Can çekişirken bu iki ismi ağzından aldım. Hemen, onu candarmalara bırakıp koştum."

367

"Demek öldü?"

"Az biraz."

"Otur da bir çay iç..."

Kapıdaki er koşup hemen sıcak bir çay ulaştırdı Ali Onbaşıya. Ali Onbaşı çayı içerken bile yarı hazır oldaydı. Yüzünde mutlu insanların rahathğı, iyi bir iş görüp de yorulmuş

insanların dinginliği vardı.

"Evet Onbaşım, Muhtar Kenan ölmüştür."

"Az biraz..."

"Ölmüştür Ali Onbaşı!"

"Baş üstüne Yüzbaşım, ölmüştür Yüzbaşım. Hani ben Ke-nana çok acıdım da... Ölmüş, ölmüştür Yüzbaşım."

Biraz sonra da candarmalar Muhtar Kenanm ölüm haberini getirdiler.

"Gidip orada, ölünün başına zabıt tutacaksınız. Ğsterseniz Müddeiumumiyi de, Doktoru da götürebilirsiniz. Daktiloya geç Asım Çavuş, sen, bizzat... Yazıcıyı istemem. Benim söylediklerimi aynen yazacaksınız. Bana Kenanın künyesini getirin."

Çankazık Muhtarı Kenanm künyesi zaten dün akşamdan beri masanın üstünde duruyordu.

Ali Onbaşı onu oradan kaptığı gibi Yüzbaşıya uzattı.

"Buyurun Yüzbaşım."

"Teşekkür ederim. şimdi sen git istirahat et, Asım Çavuş zaptı bitirinceye kadar."

Daktilo şakırdamaya başladı. Bu, çok eski, büyük, hantal, bir kısım harfleri basmayan, ama Asım Çavuşun eline geçince şıkır şıkır işleyen bir makinaydı.

"Evet... Ğnce Memed nam sergerde, dün gece kasabanın kıyısındaki kuru dereye kadar inerek, hükümetimize çok kıymetli faydaları dokunmuş bulunan, bütün at hırsızlarının yerlerini haber vermekle hırsızları yakalatmış bulunan, dağlardaki bütün eşkıyaların yerlerini senelerce takip ederek bize göstermiş bulunan Çankazık köyü Muhtarımız Kenanı darbeyleyerek kat-leylemiştir. Ve Muhtarımızın yanında bulunarak bu feci sahneleri bize anlatarak, bu feci durumu bize duyurmuş bulunan gene Çankazık köyünden Süleyman oğlu Haydar nam köylü, bu

feci manzarayı bize şöylece arz eylemiştir. Ğnce Memed nam sergerde adamlarıyla..."

Asım Çavuş birden tuşlardan elini çekti:

"Yüzbaşım," dedi, "bu ifade çelişik bir ifade olmuyor mu?"

"Ne demek o?"

"Hem Ğnce Memed kayıp, yok, diyoruz ve hem de kasabaya kadar indi, diyoruz."

Yüzbaşı Faruk güldü:

"Asım Çavuş," dedi, "bu zabıt bizde kalacak, sonra Ğnce Memed ifna edilince de bütün onun yaptıkları sahneye dökülecek. Anladın mı?"

"Anladım Yüzbaşım."

"Bütün bunlar sonra bizim sicilimize yazılacak. Devam."

Adamlarıyla gelerek Muhtarımız Kenanı evinden alarak, kasabanın kenarındaki kuru dereye getirerek, kasabamız eşrafından Karadağhoğlu Murtaza Ağanın yerini sormuşlardır.

Sergerde Ğnce Memed maktul Ali Safa Beyle birlikte Murtaza Ağayı da öldürmek isteyerek onun evine de gitmişse de o tarihte Murtaza Ağa evinde bulunmamakla bu badireden canını

zor bela kurtarmakla, ölümü atlatmıştır. Onu ille de katleylemek isteyen sergerde kasabaya

kadar inmek cesaretini kendinde bula-raktan, mücehhez olaraktan Çankazık Muhtarı

maktul Kenanı gece buraya yatağından alıp getirmekle, Muhtara Murtaza Ağanın yerini

sormakla Muhtarımız da canını gözüne alarak Murtaza Ağanın bilmekte olduğu yerini

söylememekte direnerek ve Ğnce Memed nam sergerde de ve adamları da onu darbeyleyerek,

sabaha kadar işkence ederek öldürmekle ve de işbu zabıt mahallinde şahitler huzurunda

tespit edilerek...

"Ğyi mi?"

"Çok güzel Yüzbaşım."

"Cenazeyi hemen ailesine teslim edin. Cenazeyi kasabann içinden geçirmeden alsınlar gitsinler. Sen de Ali Onbaşıyı, birkaç candarmayı, şahitleri... Şahitler hazır mı?"

"Ali Onbaşı çoktan hazır etmiştir şahitleri. Böylesi işlerde o Şahitsiz, bir yere bir adım bile atmaz."

"Doktoru, Müddeiumumiyi..."

"Beş dakikada her şey hazırdır."

369

Cenaze ikindiüstü Çankazıktan gelen ailesine, köylülere teslim edildi. Köylüler kasabann üstünden dolanarak ağlaya-madan, çıt çıkaramadan ölülerini alıp sessizce çekilip gittiler. Haberi duyan Murtaza eli ayağı boşanmış, soluk soluğa candarma komutanlığına geldi, merdivenleri ikişer ikişer çıkararak Yüzbaşının odasına girdi:

"Aldığım haber doğru mu Yüzbaşım? Demek Ğnce Memed nam serderge bu gece dereye kadar inmiş, demek zavallı Kenan evladımızdan benim evimi sormuş, o da aziz canından vazgeçerek benim evimi ve de yerimi, çünkü benim yerimi, ben her zaman evde yatmam, o sergerde Ali Safa biraderimizi katlettikten sonra ben, her gün, her gün değilse de birkaç güne bir başka bir hanede kalırım ya da bir köye azimet ederim... Demek, benim yerimi Kenan evladımız kimseye söylememiş, aziz canımı vererekten, beni kurtarmış? Ben de onun evlatlarına, babalarını arattırmam. Babasını anasını kimseye muhtaç etmem. Demek bu hadise doğru ha?"

"Maalesef doğru."

"Demek kasabaya kadar inmiş ha?"

"Ğnmiş."

"Demek ben şimdi yaşamıyor bulunabilirdim."

"Maalesef..."

"Demek..."

"Maalesef..."

"Şimdi ne yapacağım ben?"

"Siz hiç korkmayın, ben tedbirimi aldım. Gördünüz ya benim adamlarımı... O Kenan bizim muhbiri hasımızdı. Sizin için canını verdi."

"Var olsunlar, var olsunlar öyle vatan çocukları. Bu vatan onların naçiz omuzlarında yükselecek, arşu alaya ulaşacaktır. Sizin ve onun gibi genç yiğitlerin." Ayağa kalktı: "Bana müsaade..."

Ve çarşıya düştü, Ğnce Memedin kuru dereye kadar gelerek, kendi evini maktul ve mağfur Kenandan sorduğunu, o da canı pahasına, babasından değerli saydığı Murtaza Ağasının evini onlara göstermeyerek, ekmek yediği sofraya bıçak sokmadığını canını vererek gösterdiğini, önüne gelene yanıp yakılarak, övünerek anlatmaya başladı.

370

"Ğnce Memed nam kafir adem, yakalamış bizim Kenanı, söyle Murtaza Ağanın yerini, o bilmiyorum, demiş. O bilmiyorum dedikçe ötekiler basmışlar değneği, hayasını burmuşlar, bizim Kenan da ölürüm, ölürüm de Murtaza Ağanın yerini söylemem, ben onun evinde dünyaya, dosta da düşmana da açık sofrasında yemek yedim, demiş. Pıravo, bin pıravo aslanıma da, şehit evladım Kenanıma..."

Kasaba olayı daha o Yüzbaşıya ulaşmadan çok önce duymuş, berber Kör Salihin Nazikler adlı dükkanı, arı kovani gibi işlemeye başlamıştı.

Yalnız Murtaza Ağa kasabada hem dolaşıyor, hem de korkuyordu. Adanaya gitmeden önce Muhtar Kenana bir mektup yazdırıp Ankaraya, Adanadan attırtmıştı. Acaba Arif Saim Beyin getirdiği mektuplar arasında bu da var mıydı? O zaman o mektuplar arasında Muhtar Kenanın iki tane mektubu olması gerekti. Birisi avukatın Adanada yazdığı, öteki de

Müddeiumuminin bizzat kendi eliyle daktilosunda donattığı mektup... Ulan Müddeiumumi Bey, bir de mektup yazıyor ki, ulan oğlum allameyi cihan mısm, her satırını yiyen köpek kudurur, vay vay! Eğer iş böyleyse kıymetli kahraman Muhtar Kenan, Ğnce Memedin değil de Kertiş Alinin sopalan altında can vermiştir. Bunu Yüzbaşidan öğreneceğim, hem de bu gece, dedi kendi kendine. Öğrenmezsem merakımdan ölürüm.

Gece yarıyı iple çekiyordu. Belki de gelen Ğnce Memedir... O ki, bu kasabada Ağa bırakmamaya ant içip yemin vermiştir. Niçin ilk öldüreceği kişi Murtaza Ağa olmasın, bu kasabada ondan görkemli, ondan yiğit, ondan zengin kim vardır ki? O, Murtaza Ağanın nur içinde yatası babası Adanadan bu yana biltekmil toprakları tapulayan kişi değil midir? O Murtaza ağanın her gece mübarek mezarında yatası babası bu kasabaya Maraşlılarla birlikte ilk çeltik eken, ilk pamuk yetiştiren kişi değil midir? O Murtaza Ağanın soylu Türkmen Beyi babası değil midir ki, bu kasabanın ovalarını koyun sürüleri, inek, boğa sürüleri, yilkı yilkı atlarla doldurmuş kişi?

Onun soylu, gök gibi gürleyen dedesi değil midir ki... Murtaza Ağa buraya gelince duruyor, dedesinin yaptığı büyük işleri kendi kendine bile söylemekten ürküyordu. Ama o ne yap-

371

sın, ne yaparsa yapsın, bütün kasaba onun dedesini, dedesinin neler yaptığını biliyordu. Her neyse bütün kasaba onun dedesini bilsinler de hükümet adamları bilmesinler, ne olur ne olmaz. Onun dedesi Fırkayı Islahiyede Kozanoğluyla birlikte olup Sumbas kolunu tutmuş, koskocaman Kozanoğlu Osmanlıya pes ettiği halde, onun dedesi Osmanlı ordusu karşısında bir adım bile gerilememiş, Fırkayı Islahiyeyi kırmış geçirmişti.

Dedesinin Türkmen tarafından çok ayıplanan, Osmanlı tarafından da çok övülen bir davranışı daha olmuştu. Kozanoğlu yenilince Torosa kaçmış, yanında da Aşık Dadaloğlu, Toroslar-da köy köy, dere kovuk gizlenmiş, ama onları dağlar kabul etmemiş, Kozanoğlu

Ahmet Paşa da Karadağlıoğlunun yedi göbekli çadırına sığınmıştı sonunda... O gece Dadaloğlu sabaha kadar, sazı kucağına çekmiş, yenilginin türküsünü söylemiş, bütün Türkmen eli de onunla birlikte ağlamışlardı. Sabah olunca da o soylu Karadağlıoğlu olan dedesi, Kozanoğlu Ahmet Paşanın ellerini arkasına bağlayarak götürmüş, Osmanlı kumandanı Derviş Paşaya "Paşa, al sana Kozanoğlunu getirdim, getirdim ya, sen onu öldürmeysin, yoksa bu dünya başına yıkılır," demişti. Ama Aşık Dadaloğlunu Osmanlıya teslim etmeye içi elvermemişti ya, buna karşın bile, Türkmen onun soylu dedesinin Kozanoğlunu Osmanlıya teslim edişini bağışlamamış, bunu insanlığa, törelere aykırı bulmuş, obadan aşiretten, bir sabah bir de bakmıştı ki, yöresinde bir tek kişi kalmamış, ondan sonra da soylu dedesinin aşiretinden bir tek kişi, kardeşleri, akrabaları bile yanma uğramamıştı. Hala eski Türkmenden kalan kişiler, onun dedesinin adını anarlarken, şeytana lanet okurlardı.

Gece yarısı olana dek dedesini, babasını düşündü nedense... Ne yapıyor, ne ediyorsa bu gece dedesini, babasını düşünmekten kendisini alıkoyamıyordu. Ama dedesi Kozanoğlu Ahmet Paşayı teslim etmişti de hükümete, Aşık Dadaloğlunu teslim etmemiş, onu korumuştur. O koruduğu, canını kurtardığı Dadaloğlu bile, o günden sonra ona sırtını dönmüş, bir daha evine ne uğramış, ne de yüzüne bakmıştı.

"Hüsne Hatun," dedi, çoktan beridir konuşmadan, onun yüzüne bakıp düşüncelerini okumaya çalışan karısına, "dedemi düşünüyorum. O iyi ki Türkmen Beyi olarak kalmamış. O,

372

Türkmen Beyi olarak kalsaydı, biz de bugün öteki baldırıçıp-lak, açlıktan nefesi kokan Türkmen Beylerinin çocukları gibi olurduk. Böyle yarı göçebe, yarı aç yarı tok... Ğyi ki, iyi ki..."

Karısı ona karşılık vermedi ve bir tuhaf baktı. Çünkü karısının soyu o yarı aç yarı tok dediği Türkmen Beylerindendi.

Derviş Paşadır, cömert adam, yiğit adamdır, haza Osmanlıdır, dedesinin Osmanlıya yaptığı bu iyiliğin karşılığı olarak, dile benden ne dilersem, istersen atının ayak basabildiği kadar toprak senin olsun, demişti. Dedesidir, Derviş Paşanın huzurunda kıyama varmış, kanlı yaşlar dökerek, ben ne yapayım malı mülkü, ben ne yapayım dünya malını, elim aşiretim beni bir cüzzamlı gibi bu dünyada yek başıma bırakarak gittikten kelli, demişti. Derviş Paşadır, onu teselli etmiş, şu Ceyhan ırmağının bu yanı senindir diye bir ferman yazıp eline vermişti. Bozgunda Türkmenden kalan sürüler, atlar, develer, çadırlar, altınlar da dedesinin olmuştu. Babasına gelince o da bu malları iyi idare edip malının üstüne mallar katmıştı. Gün geçmiş devir dönmüş onları yalnız bırakmış aşiretleri biraz toprak, biraz otlak için onların ayaklarına düşmüştü. Fakat onun soylu babası Nuh demiş de Peygamber dememiş, onları bırakıp giden aşiretini bağışlamamış, onlardan bir tekinin bile yüzüne bakmamıştı. Ama Murtaza Ağa öyle mi, Murtaza Ağa sıcakkanlıdır, eline aşiretine düşkündür, elsiz aşiretsiz hiçbir şeyin yürümeyeceğini, kaba ağacın dal ile gürlendiğini bilendir.

"Babam yanlış yaptı Hatun, öyle değil mi?"

"Yanlış," dedi Hüsne Hatun.

"Elin aşiretin olmayınca servetin hiçbir kıymeti yok."

"Olamaz," dedi Hatun sevinerek.

"Şimdi elimiz aşiretimiz yanımızda olsaydı, biz de eller gibi... Bak Bozdoğanlılara, kimse gözün üstünde kaşın var diyebiliyor mu? Onlar fıkaraadrlar, benim servetimin binde birisi onlarda yok ama, alem onlardan korkuyor."

"Korkacak."

"Onların hiç kimsesi, hiçbir şeyleri yok ama, aşiretleri var. Ha deyince yüz kişi ve hem de bin

kişi Bozdoğanlı Beyi için ölür."

"Ölür," dedi Hatun.

373

"Bir Ğnce Memed daĝa çıkınca benim gibi can telaşına dūřup bir sıçan deliğini bin altına aramazlar."

"Aramazlar."

"Ben varayım da Yüzbaşıya gideyim bakayım devran ne gösterecek... Bence Muhtar Kenan Kertiş Ali Onbaşı öldürdü."

"Belki Ğnce Memed öldürmüştür, hiç belli olmaz."

"Hiç belli..." Murtaza Aĝa saatına baktı, merdivenleri indi.

Daha uzaktan Yüzbaşının gaz lambasını görünce sevindi. Bu anda da içi Yüzbaşıya kaynadı. Ğyi ocuktı, mert adamdı. Tam bir Cumhuriyet zabitiydi. Hilesi hurdası, yalamı dolamı yoktu, dobra dobra bir adamdı. Ama ne yazık ki, Zülfüye ta-pınmıştı. Zülfü de onun kuyusunu kazıyordu. Bu anda onun için yazdırdığı mektuplara çok pişman olmuştu. Yazık değil mi, diye düşünüyordu, böylesi bir gence, gecesi yok, gündüzü yok, yıl on iki ay eşkıyaların ardında, hem de kurşun yağmurları altında. Bu alçak köylüler onu aldatmışlarsa, kadınlar onun yolunu Ğnce Memedden çevirip de Kara Osmanın üstüne döndürmüşler, Kara Osman öldürölünce de ona Ğnce Memedir, diye ağıt yakmışlarsa ne yapsın...

Kapıyı çaldı, bir er:

"Kimdir o?" diye sordu.

"Yavrum benim, ben Murtaza Aĝa, Yüzbaşıya haber ver."

Kapı açıldı, er:

"Yüzbaşım seni bekliyor," dedi.

Yukardan Yüzbaşı kıvançlı bir sesle:

"Ben bilirim, ben adamımı bilirim," diye gülüyordu. "Seni bekliyordum Ağa. Çay da hazırlattım. Geç kaldın."

"Geç kalmadım, tam gece yarısı, ortalıktan el ayak çekilsin de dedim hani."

"Hoş geldin, iyi yaptın. Zülfü Bey de burada."

Zülfüyle kucaklaştılar.

Çay hazırды.

Zülfü hemen konuya girdi: |

"Şu mektup ve telgraflar... Arif Saim Bey deli oluyor bu işe. Gördün ya, benim yüzüme bile bakmadı. Mektupları yazamı istiyor. Dün de bir dedikodu geldi kulağıma, tuh tuh, ocaklardan uzak, güya ki Arif Saim Bey Mustafa Kemal Paşa-

374

miza, yerine geçmek için suikast hazırlıyormuş, Çerkeslerle birlikte. Düveli muazzamayla işbirliği içindeymiş. Böyle şey olabilir mi hiç?"

"Olamaz, haşa!" diye bağırdı Murtaza Ağa. "Amanın Arif Saim Bey bunu duymasın, bu kasabayı yıkar. Ateşe verir de yakar."

"Dur heyecanlanma Ağa," dedi Zülfü, olgun, gün görmüş ağırbaşlı haliyle. "Dedikodunun menşei bizim buralar değil, Adanada dolaşan bir dedikodu bu. Onun için bizi pek o kadar alakadar etmez. Ama ne dehşet bir dedikodudur bu ki, Arif Saim Bey..."

"Haşa, bin kere haşa..."

"Evet, iyi konuştun Murtaza Ağa, haşa. Evet, ne biçim bir dedikodudur ki bu çıkan, Arif Saim Bey Allahtan önce Mustafa Kemal Paşaya tapar. Ben bilmez miyim, tapar. Mustafa Kemal Paşa, Allah göstermesin, şimdi ölse, Arif Saim Bey de duyduğu anda onun ölümünü çeker tabancasını kendi ağzına boşaltır. Korkuyorum Murtaza Ağa, çok korkuyorum, bu dedikodunun altından bir şey çıkar diye."

"Korkma," diye güldü Murtaza Ağa. "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, diye korkma.

Biz öyle insanlarız ki ateş olmayan yerden duman çıkarırız. Bunu da dünyalar kahramanı, akıllı, o güneş başlı Paşamız bilir. Bilmez mi?"

Zülfünün gözlerinin içine gözlerini dikip bir süre delici bakışlarla ona baktı, o susuyordu.

"Bilir," diye bağırdı Murtaza.

Yüzbaşı masanın bir köşesine oturmuş, bir yandan onlara çay dolduruyor, kuşkulu, rahatsız bir ona, bir ötekine bakıyor, endişeli bir yüzle onların konuşmalarını dinliyordu. Murtaza Ağa da sözü değiştirmek için kıvranyor, bu da Yüzbaşının gözünden kaçmıyordu.

Bir ara, uzun bir sessizlik oldu. Kimse sessizliği bozamıyor, öz konuya kimse dokunmak istemiyordu. Sonunda Yüzbaşı:

"Bu gece buraya ne için toplandığımızı üçümüz de gayet iyi biliyoruz," diye söze başladı.

"Edindiğimiz gizli malumata göre bu mektupları, haşa huzurunuzdan, sizin ikinizin yazdığı tebeyün etmiş bulunuyor. Ben sizlere toz kondurmadığımdan

375

dolayı bunu sizlere sormak lüzumunu bile duymadım. Siz bunu duyarak zahmet ederek buraya kadar geldiniz."

"Duydum," dedi Zülfü gülümseyerek.

"Duydum," dedi Murtaza Ağa çok üzgün.

"Gene de size bir şey sormak benim haddim değil. Siz Zülfü Bey, Arif Saim Beyin cephe arkadaşısınız, böyle işleri yapmanızın lüzumu yok. Siz de Murtaza Ağa, benim en yakın dostumsunuz, ağabeyimsiniz, siz de bana..."

"Haşa, haşa, bin kere haşa... Siz benim en kıymetlimsiniz. Arif Saim Bey için Mustafa Kemal Paşa neyse, siz de benim için osunuz."

"Sizden benim ricam, üçümüz, hep beraber bu mektupları kimin yazdığımı bulacağız. Ben

de bu adamların cezalarını kendi çapımca, elimden geldiğince verdikten sonra Arif Saim Beye bildireceğim. O artık ne yapacağını kendisi bilir. Yalnız benim elimde kati deliller gerek. Ben yarından tezi yok yirmi köyün Muhtarlarını sorguya çekeceğim. Belki onlar bir itirafta bulunabilir. Arzuhalci Deli Fahri şu anda nezarete, bana telgrafları Murtaza çekti, diyor. Siyasetçi, Ali Onbaşımın elinde, o dayanıyor."

"Yüzbaşı, bırakın o adamları, o, ilk telgraflardı, Ali Safa Bey maktul düştüğü gün çekilen... Ben sizin iyiliğiniz için size kuvvet gönderilsin diye yazdırmıştım. Siz de biliyorsunuz. Yazık demek Siyasetçi dayanıyor, rica ederim Yüzbaşım onu Ker-tiş Alinin elinden alınız. Öldürür o, o garibi şimdi."

"Öldürmeyecek."

Murtaza Ağa üzgün, boynunu büktü:

"Benim bildiğim Kertiş Aliyse onu çoktan öldürmüştür."

"Bana söz verdi, öldürmeyecek."

"Eğer sen onun imdadına beş dakika daha ulaşmazsan, yarın sabah buyurun cenaze namazına... Rica ederim Yüzbaşım, çok rica ederim. Siyasetçinin çok çocuğu var. Siz onu bırakırsanız, ben de size söz veriyorum, mektupçuları bulacağım."

Yüzbaşı hemen ayağa kalktı gülümseyerek, aşağıya bir şeyler söyledi, kapının oralardan tüfek şakırtıları geldi.

"Tamam. Şimdi bırakılacaklar." Sandalyasma oturdu, çay-

376

ları tazeledikten sonra: "Yarın yirmi üç Muhtarın ifadesini alacağım. Ne yazık ki bu yirmi üç Muhtardan birisini Ğnce Memed katleyledi, döve döve..."

Zülfü anlamlı anlamlı güldü:

"Demek kasabanın içine kadar gelebilmiş, çok cesur bir adam olacak bu Ğnce Memed."

"Çok cesur, delicesine cesur," dedi Yüzbaşı.

"Benim evi sormuş."

"Sormuş."

"Kenan oğlum da söylememiş..."

"Sizin uğrunuzda canını vermiş. Halbuki Kenan bilseydi ki siz her gece başka bir yerde yatıyorsunuz... Sizden ne istiyor bu adam?"

"Benden çok istediği var. O biliyor, benim ona ne yapabileceğimi, o biliyor benim..."

Yüzbaşım, bilmelisiniz ki bu eşkıyaların her yerde gözleri, kulakları vardır. Onlar, hele Ğnce Memed, Bayramoğlu gibi çalışanlar..."

"O kadar büyötmeyin Murtaza Bey..."

Murtaza Ağa boynunu büktü, somurttu:

"Ben de sandımdı ki Muhtar Kenanı Onbaşımız Ali öldürmüştür. Eğer Ğnce Memed öldürmüştse... Ben öldüm, hakkınızı helal edin."

"O kadar değil Murtaza Ağa."

"Şimdi gelir, isterse beni şu anda burada öldürür."

"Rica ederim Murtaza Ağa."

"Öldürür," diye inledi Murtaza.

Zülfü bir yolunu bulup masanın altından onun bacağına bir tekme vurdu. Murtaza da sözünü değiştirdi.

"Ben kimden şüphe ediyorum bunu size açıkça söylemeliyim."

"Buyurun Zülfü Bey..."

"Ben o molla bozuntusu, yalan kumkuması Duran Efendiden şüphe ediyorum."

"Doğrudur," diye ayağa fırladı Murtaza Ağa. "Çok doğru, o saman altından su yürütendir."

"Bu kasabada, muhterem Yüzbaşım, sizin aleyhinize böyle mektupları yazacak bir tek kişi

vardır, o da..."

377

"O Molla Duran karıncayla cima edip belini incitmeyenler-dendir."

"Doğru..."

"Delil gerek arkadaşlar."

"Bulunur," dedi Zülfü.

"Buluruz," dedi Murtaza Ağa. "Ama onu derdest edip de mahkeme huzuruna çıkartmak, üstelik de böylesi muhataralı günlerde, kimin işine yarar?"

"Ben kimseden çekinmem," diye gürlledi Yüzbaşı. "Yarın onun ifadesini alacağım." Ayağa kalktı, beli ağnımişti, gerindi. "Taşkın Halil Bey?" diye sordu.

"O çok tehlikelidir," dedi Zülfü. "Onun ifadesini lütfen almayın Yüzbaşım."

"Neden?"

"Olmaz Yüzbaşım. Başınıza iş açarsınız."

"Ben kanundan başka kimseden korkmam."

"Onun da sırası gelecek."

"Zülfü Beyi dinleyelim Yüzbaşım. Yanlış bir iş yapmayalım. Ğnce Memed..."

"Siz ondan hiç korkmayın Murtaza Ağa. Bir daha o bu kasabanın kıyıcığma değil, o Torosun kıyıcığına bile gelemeyecek. O yakında..."

Yüzbaşı öylesine kesin, öylesine kendine güvenmiş konuştu ki, Murtaza Ağa içinden, senden önce Çiçeklilereli Mahmut Ağa, diye onunla alay etti.

Bundan sonra da kasaba ileri gelenlerini, kim bu mektupları yazar, ya da yazamaz, diye teker teker gözden geçirdiler. Sabaha karşı da bir olumlu sonuca varamadan dağıldılar.

Zülfü dışarıya çıkar çıkmaz:

"Ahmak," diye Murtazanm kulağına bir yılan ıslığı gibi fısıldadı. "Ulan ahmak adam,

anlamadın mı, Yüzbaşı Kertiş Aliye Muhtar Kenan öldürmüş, anlamadın mı, Kenandan da bizim adımızı almış, anlamadın mı, Kertiş Ali koşarak bana geldi, her şeyi anlattı, anlamadın mı? Ğnce Memed nerede, eşkıyalar nerede, sen hiçbir eşkıyanın döve döve adam öldürdüğünü duydun, gördün mü be ahmak adam, bunu, bu kadarcık şeyi anlamayacak ne var?"

378

"Anlamıştım," dedi Murtaza sıkılarak. "Anlamıştım ya, gene de ne olur, ne olmaz diye..."

"Haydi sana gidelim. Sen Hüsne Hatunu uyandır."

"O uyumamıştır. O bizi bekliyordur şimdi."

"Katmerli, yağlı ballı bir kahvaltı yapalım. Taze tereyağı istiyorum, hem de bu sabah yayılmış. Hem de üstünde ayran kabarcıkları olan. Ğnce Memedi de takma o kadar kafana. Altı üstü zavallı bir köylü. Bu ateş gibi Yüzbaşı onun hakkından gelir yakında."

"Yapma Zülfü, alay eyleme. O, dağ gibi Ali Safa Beyi yedi. Seni de, beni de... O bizim kanımıza susamış. O Ğnce Memedin akıbetini yakında göreceksin. O Yüzbaşı bir hiç."

"Yakında görürsün Yüzbaşıyı. Belki de öldürülmüştür Ğnce Memed. Belki de öldürülen dokuz eşkıyanın arasındaydı. Benim dağlardan aldığım istihbarata göre, dağlarda şu anda böyle bir eşkıya, Ğnce Memed yok. Bu istihbaratım yanılmaz, katidir."

"Öyleyse nerededir bu şeytan?"

"Yakında öğreniriz."

"Ne zaman, ne zaman? Tez ol aman Zülfü. Benim uyku dü-nek gördüğüm yok. Şu anda bile bir yerden gelecek kurşunu bekliyorum. Ğnce Memed yakında öldürülecektir. Gene de korkuyorum."

"Korkma!"

Kol kola Murtaza Ağann konağına döndüler. Neredeyse gün ışıdı ışıyacaktı. Hüsne Hatun onları konağın alt kapısında karşıladı:

"Hoş geldin Zülfü kardaşımız," dedi, "sen de olmasan... Murtaza Ağanın bir tek dostu var bu kasabada, o da sensin. Gün geçmez ki Ağa bir kere senin o güzel adını ağzına almasın, Zülfü Bey kardaşım şöyle de, böyle, diye..."

Yüzbaşı onların ardından, hiç beklemeden doğru Candar-ma Komutanlığına koşmuştu.

Düşünceli, öfkeli, gergindi. Eşkıyalar kolaydı da, bu hin oğlu hinlerle nasıl başa çıkacaktı. Her Şeyi biliyorlardı. Zülfü ona, Ğnce Memed sözünü edince, onu küçümseyerek, nasıl da yüzüne bakmış, ben böyle saçmalıkları yutar mıyım, hey kumandan bey, demek istemişti.

Öldürttür-

379

dün Kenanı, onun ağzından da bizim adımızı aldın ya, sana helal olsun, değer, diye anlamlı, öldürücü gülümsemişti.

Kertiş Ali Onbaşı onu daha, o eski kabartmalı taşın yanın-dayken karşılamıştı.

"Gel Ali, işler karıştı ki arapsaçına döndü. Gel odama da konuşalım."

Odada, masanın üstünde tüten semaver onu bekliyordu.

Yüzbaşı:

"Yaşa be Onbaşı," diye sevindi, "çayı da hazırlamışsın. Ne biliyordun geleceğimi?"

"Bilmez olur muyum Yüzbaşım..."

Yüzbaşı ince belli kadehe tavşan kanı çayını doldurdu, şekeri atıp arkasına kaykılarak koltuğa dayandı.

"On dokuzunu itiraf ettirdim Yüzbaşım."

Yüzbaşı tepeden tırnağa onu süzdü. Kertiş Alinin gözleri şişmiş, kan çanağına dönmüştü.

Pantolonu düşmüş, yüzü sarkmış, gömleği de yırtılmış, elleri kan içinde kalmıştı. Yüzbaşı ona acıdı. Nedense bu adama sonsuz bir acıma duyuyordu. Bir de onun enerjisine olağanüstü hayrandı.

"Kimse ölmedi ya."

"Ölmedi. Bunlar sağlam çıktı."

"Keski Kenan da ölmeseydi..."

"Ölmezdi Yüzbaşım ya, Kenan çok yalınkat bir adammış. Hem yalınkat, hem de inatçı.

Oluverdi."

"Keski ölmeseydi. Bütün kasaba onu bizim öldürdüğümüzü sanıyor. Zülfü de, Murtaza Ağa da öyle sanıyorlar. Ğtiraf edenler ne diyorlar?"

"Önce direndiler, sonra da bülbül gibi öttüler. Kenan o kadar yalınkat çıkıp da ölmeseydi, bunlar bir iki sopada hiç itiraf ederler miydi sanıyorsunuz? Bu gece en az beş kurban vermiş olurduk."

"Ne diyorlar?"

"Ne desinler Yüzbaşım, Zülfü Bey, Murtaza Ağa diyorlar da başka bir şey demiyorlar. Bir kişi Taşkın Halil Beyin, bir kişi de Molla Duranın adını verdi. Gerisi Zülfü de Murtaza da... Murtaza da, Zülfü de..."

"Biliyorum, biliyorum onlar," dedi Yüzbaşı, "ama bir şey

380

gelemez ki elimizden. Ne yapabiliriz ki onlara?" diye derinden çaresizlikle içini çekti, ellerini umutsuzlukla açarak. "Keski Kenanı öldürmeseydin."

"Yalınkat çıktı Yüzbaşım. Öldürmek kastı mahsusum yoktu biliyorsunuz, kendiliğinden öldü."

"Biliyorum Onbaşım, ama gene de... Bir daha..."

Başını önüne eğdi Yüzbaşı, önündeki çay bardağı tütüyordu, uzun bir düşünceye daldı.

Başını kaldırdığında gözleri bulanmış, yüzü allak bullaktı:

"Çok yalnızız Onbaşım, çok," dedi. "Dört bir yanımızdan kuşatmışlar, her şey onlar, biz de..."

Bırak şu muhtarları da gitsinler... Demir çemberlerle sarmışlar her bir yanımızı, yalanla dolanla. Bunlarla nasıl başa çıkarız ki... Bırak o adamları. Üzülüyorum, kahroluyorum. Can pazarındayız Onbaşı, biliyor musun? Bırak o zavallıları gitsinler..."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

Kertiş Ali Onbaşı her şeyi anlamış, öfkesi tepesine çıkmış, Yüzbaşısına o da yüreği paralanarak acımişti. Sevgi dolu gözlerle, onu tepeden tırnağa okşayarak süzdü. Az daha beklese, çocuklar gibi hüngür hüngür ağlayacaktı, dışarıya kendini dar attı. Ulan Ğnce Memed hakkın var oğlum, yerden göğe kadar hakkın var. Keski ben de senin yanında olsam da şu Ağaların soluğunu kessem de, her gün beş onunu... Sıküğü dişleri ağzında çatırdadı.

381

18

Ğnce Memed birkaç haftadan beri iyiydi. Dağdaki mağarasından ormana inmiş, ormanın en kuytu yerinde küçük bir çadırda yaşıyor, Kasımla Temirin obalardan ona getirdikleri yeni sağılmış taze sütleri içiyor, tereyağlarını, balları, kızarmış av etlerini yiyordu. Obalar sanki yarışa girişmişlerdi. Her önüne gelen kadın, genç kız ona bir yiyecek pişiriyor, ne yapıp ediyor, sıcak sıcak ona ulaştırıyorlardı. Küçük kara çadır bir gelin evi gibi kilimlerle, keçelerle döşenmiş, işlemeli çuvallar, heybeler, atlas yorganlar, kuştüyü yastıklar, yün döşeklerle donatılmıştı.

Ğnce Memedin iyileşmesi obalarda bitip tükenmeyen bir bayram sevinci yaratmıştı. Herkes işi gücü bırakmış, bu olağanüstü sevgi seline kaptırmış kendisini. Varsa da Ğnce Memed, yoksa da Ğnce Memed...

Kırkgözün Anacık Sultanının verdiği merhemler, içirdiği iksirler, daha ilk günden etkisini göstermiş, bir hafta içinde de onun ateşini düşürmüş, yaralarını sağaltmaya başlamıştı. Hürü Ana onun başında kuşlar gibi dönmüş, geceleri uyku yüzü görmeden onun başını beklemişti.

Yaralarını merhemlemiş, iksirlerini, onu gece yarları bile uyandırıp içirmişti. Sonunda Ğnce

Memed gözlerini açıp gülümseyince de, onun saçlarını okşa-mış:

"Hürü Anan senin kara gözlerine kurban olsun," demişti. Ğnce Memed ayağa kalkınca da,

"Şimdi artık bana izin Ğnce oğlum," diyerekten eşeğine binmiş, Kısacık Mahmutla birlikte

köyün yolunu sevinç içinde tutmuştu.

382

O Ğnce Memedin de, onun gözlerini bağlatarak yanma öyle götürttüğünü bir türlü

unutamamıştı. Hele daha iyileşip de eşkıyalığa başlamıştı hele, Hürü Anacık da şu dünyanın

kaç bucak olduğunu ona gösterirdi.

Ğnce Memed iyileşip de, Hürü Ana yola düşünce görenler onu tanıyamamışlardı. Belki yirmi

yaş gençleşmiş, yüzündeki kırışıklıklar yitmiş, gözleri genç kızların gözleri gibi parlamıştı.

Yüzüne mutlu bir gülüş yerleşmiş, sütbeyaz dişleriyle Hürü Ana bir sevinç gülü olup açmıştı.

"Seni daha bırakıp gitmezdim ama Ğnce Memed, benim daha çok işim var köyde..."

Uzun uzun birbirlerine sarılmışlardı...

Köye geldiğinde, bir akşamüstüydü, hiç yorulmamış, Kısacık Mahmudun eşeğinden, daha

eşeği durdurmadan, yere usta, genç bir binici gibi atlamıştı. Eve vardıklarında da Ğnce

Memedin yağız atını kapısının ağzında öyle dimdik durur bulmuştu. At başını kapıya dayar

gibi etmiş, düşünceli, sessiz öyle durmuş kalmıştı. Onu gören köylüler evden eve koşuşarak

haberi herkese bir anda ulaştırmışlardı. Kapısının önü de, daha o eve girmeden ana baba

günü olmuştu.

"Hoş geldin Hürü Ana, Hürü Ana hoş geldin," sesleri köyü bir anda doldurmuştu. Bu kadar

kalabalık bile bu yağız atı ürkütemiyor, at, olduğu yerde kıpırdamadan duruyordu.

"Üç gündür bu at burada Hürü," dedi Hösük. "Üç gündür gece gündüz bu at ne yiyor, ne de

içiyor, burada böyle bekleyip duruyor."

Hürü Ana kalabalığı yardı, atın yanına doğru çekilerek, "Yol verin, yol verin," diye yürüdü, "benim ona söyleyeceklerim var, o üç gündür beni neden böyle kıpırdamadan bekliyor, ben onu biliyorum işte."

Köylü kalabalığı soluksuz kesilip sustu. Hürü Ana atın yanına usul usul yanaştı, elini kaldırdı onun yelesini korkarak usul usul okşadı. Kulağına da eğilip, "Güzel at, yağız at," dedi, "sen Hazreti Alinin Düldülü, Köroğlunun Kıratı, Genç Osma-nın Arabi, Peygamberin Burağı soyundansın. Sen soyluların soylususun. Yoksa burada üç gündür yemeden içmeden durur da beni bekler miydin... Dur şimdi..."

383

At huysuzlanmaya, kuyruğunu hızlı hızlı, sağa sola sallamaya başlamış, başını kaldırmış kulaklarını dikmişti. Hürü Ana şimdi ancak onun göğsüne yetişebiliyor, heyecanlanmış, elleri titreyerek ancak oralarını okşayabiliyordu. Kalabalık da durmuş onları büyümüş gözlerle seyreyliyordu.

"Şimdi beni iyi dinle," diye duyulur duyulmaz bir sesle konuştu Hürü Ana. "Başını azıcık indir de kör olası, bak sana ne güzel sözler söyleyeceğim, beni dinle."

Elini çekti, yukardaki atın gözlerine bakmak istedi, at gittikçe huysuzlanıyordu, onun gözlerine gözlerini rastlatamadı. "Var dinleme beni, verme kulağımı bana. Göstersem ben de sana onu söylemem işte!"

Ata söyleyeceğini seslice söyleyemezdi, şu mendebur kalabalık duyabilirdi. At da bir hoş oluyordu. Şu at kaçıp gitmeden de iyi haberini ona bildirmeliydi ki, o da duysun, mademki fı-kara üç gün üç gece burada onun yolunu gözlemişti, varsın se-vinsindi.

Atı bırakıp kalabalığa döndü:

"Şimdi siz azıcık uzaklaşın bakalım, ben bu huysuz, deli ata gizli bir şeyler söyleyeceğim.

Haydin kurban olduklarım, haydin güzel köylülerim. Kusuruma bakmayın, gülden nazik

gönlünüz de incinmesin. Ben bu atı savdıktan sonra teker teker evlerinize gelirim."

Kalabalık küskün, çıt çıkarmadan arkasını dönüp oradan uzaklaştı. Hürü Ana, kalabalığın iyice ortadan çekilmesini bekledikten sonra atın yanına vardı:

"Sana bu güzel haberi vermezdim ama, bu huysuzluğundan, deliliğinden dolayı, ama neyleyim ki iyi kimselersin sen, sihirbaz bir atı, bir de üç gündür yolunu gözlüyorsun."

Kalabalık çekilince at biraz dinginleşmiş, başını biraz indirmişti.

"Ğyi dinle beni, Ğnce Memed iyileşti, iyileşti, iyileşti."

Biraz öteye çekilip atın gözlerine baktı, onun tepineceğini, sevineceğini, başını göğe kaldırıp dünyayı inleterek kişneyeceğini sanıyordu. Atta hiçbir değişiklik görmeyince de kızdı, ona yaklaşmadan, olduğu yerden bağırdı:

384

"Ğyileşti, iyileşti, duymadın mı beni Allahm bin belası, gözü kör olup da boyu devrilesi, iyileşti, iyileşti..."

At gene aldırmyordu.

"Hay sen Köroğlunun Kıratına, Alinin Düldülüne, Peygamberin Burağına kurban olasın..."

Hay benim de, Ğnce Meme-din de tırnaklarımıza kurban olasın..."

Öfkesi tepesine çıktı, kendini yitirip bağırdı:

"Ğnce Memed iyi oldu, kurtuldu, iyi oldu, kurtuldu, onu Anacık Sultan sağalttı, duydun mu?"

Köylüler onun "Ğnce Memed sağaldı" sözlerinin kendilerine söylendiğini sanarak hemen gerisin geri koşarak, sevinerek gürültüyle döndüler.

Hürü Ana da atın ön ayağına bir tekme attı, o anda da at şaha kalktı, uzun uzun kişnedikten sonra Alidağına döndü aldı yatırıldı, bir top kara bulut gibi köyün içinden süzüldü çıktı.

"Ğnce Memede ne olmuş, ne olmuş ana?" diye sordular.

"Yaralı mıymış?"

"Hasta sayrı mıymış?"

Bu kör olası at yüzünden ok yaydan çıkmış, olan olmuştu.

"Ğnce Memed yaralıydı, iyi oldu," dedi Hürü Ana. Yanını yöresini bir iyice keskin gözleriyle bir daha araştırdıktan sonra, "Ğnce Memed çok şükür Allahıma iyi oldu," dedi. "Ağır yaralıydı, iyi oldu. Ğyi olmayıp da ne bok yiyecekti, elbette iyi olacaktı. Ben gittim ona, kuruttuğum incirlerle, Delice koyağın narlarını yedirdim ona. Elceğizimle götürdüğüm çorapları giydirdim ona. Ğyi olmayacaktı da ne yapacaktı o Ğnce Memed! Kırkgöz Ocağının Anacık Sultanını ocağından aldım da, ata bindirdim de, bin yaşındaki o kutlu kadını onun ayağına götürdüm. Kim olsa onun yerinde iyi olurdu. O Kırkgöz Ocağı ki, kılıçlarla iki şak olmuş insanı biribirine yapıştırarak diriltmiş ocaktır. O Kırkgöz Ocağı ki, kelle kucağında Genç Osmanı üç gün üç gece Bağdadın içinde savaştıran ocaktır. O Kırkgöz Ocağıdır ki, kendi şu iki gözümle gördüm, duvarında Alinin Zül-fikarının asılı durduğu ocaktır. O kılıcı var ya, yedi bin yedi yüz yetmiş yedi kişi gelse o duvardan söküp alamaz. O kılıcı var ya, yere düşse, dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz kişi gelse de yerden kaldıramaz, ama bir Anacık Sultan gelir, bir

385

kuştüyünü kaldırır gibi onu yerden alverir de yerine asar... O Ğnce Memed iyileşmesin de ne yapsın!"

Hürü Ana coşmuş, atı, öfkesini, kendisini unutup Ğnce Me-medin başından geçenleri bir eski zaman hikayecisi gibi, evinin önündeki taşın üstüne çökmüş anlatmaya başlamıştı. Köylüler de oldukları yere oturmuşlar onu dinliyorlardı.

Hürü Ana taa baştan, Ali Safa Beyin öldürülmesinden işe başladı. Candarmaların, Ğnce Memed kasabadan çıkarken üstüne yağmur gibi kurşun yağdırdıklarını söyledi.

Değirmenoluk köyünü geçiyorum, dedi, siz onun orasını benden de iyi biliyorsunuz, Kel Hamzanın köpek yemiş, kartallara pay olmuş leşinin kemikleri daha aşağıda duruyor. Orasını geçti. Ormanı, ormana girerken işte bu yağızın ürktüğünü, ormana girmek istemediğini, Ğnce Memedinse bu kutlu, sihirli atı zorladığını, ormanın içinde candarmaların pusuya yattıklarını, gene atın kulaklarını dikip direkleyip durduğunu, Ğnce Memedinse bunu anlamadığını, gene atı sürdüğünü, sürünce tam candarmaların ortasına düştüğünü, gecenin karanlığında atın yere yatarak, karnının üstünde sürünerek onu kurtardığını, ama o akılsız, at sözü dinlemez Ğnce Memedin tam yedi tane kurşun yarası aldığını, eşkıyaların nasıl gelip onu kurtardıklarını bir bir anlattı. Eşkıyalar onu almışlar götürmüşler yüce dağ başındaki mağaralarına, cerrah çağırmışlar, cerrahlar onun kanını durdurup yaralarını sarmışlar ya, Ğnce Memedi de, yedi kurşun yemiş, kolay mı bu, bir ateş almış, fırın gibi yanmaya başlamış. Hürü Ana da onu aramış. Aramış aramış da kimse onun yerini ona söylememiş. Hürü Ana her şeyi en ince ayrıntısına kadar her şeyi anlatıyordu da ne bir yer adı veriyor, ne de Yörüklerden söz ediyordu. Sonra onun yerini bir hayır sahibi eşkıyadan öğrenmiş. Eşkıyalar da onu Ğnce Memede götürürlerken gözlerini bağlamışlar. Hürü Ananın kim olduğunu bilememişler de bu haltı o sebepten karıştırmışlar. Hürü Ana da buna o kadar kızmış ki, o Ğnce Memed sümüklüsünü hasta halinde tepelemeye kalkmış. Ğyi olunca da bunu onun yüzüne vurmamış ya Allah kerimdir, o sümüklünün yakası bir daha eline geçerse, yakası, Hürücenin, işte o zaman görürmüş dünyanın kaç bucak olduğunu...

386

Gün battı, karanlık kavuştu, yatsı oldu Hürü Ana şen satır anlatıyordu. Yeni Kırkgözün Ocağına gelmişti.

"Yoruldum," dedi. "Kırkgöz Ocağını da yarın öbürsü gün anlatırım. O Kırkgöz Ocağı kırk gün kırk gece anlatmakla bitmez ki... Yalnız onu söylemeden edemem, Kırkgöz Ocağının

karşısında ak çakmaktaşıdan yüce, sivri doruklu bir dağ var, gecede gündüzde, yağmurda karda bile başından gün eksik olmuyor, kurşun geçmez karanlıkta bile dağın doruğu yalp yalp ediyor. Ğşte böyle."

Komşular onu o akşam yemeğe alıp götürdüler. Hürü Ana kimsenin evinde yemek yemek istemezdi ama, ne yapsın, çok geç olmuştu, ister istemez bir kerecik olsun, başka yerde yemek yemeyi kabul etti.

Sabahleyin uyandığında daha bir sevinçliydi Hürü Ana. Hemen ocağa bir kazan su koydu, su ısınca hamamlığa geçti, sandığından çıkardığı bir kalıp kokulu sabunla bir iyice yundu arındı. Komşu kızı çağırıp saçlarını ördürdü, beliklerinin arasına da birer küçük gök boncuk koydurdu. Ğnce Memedin Hürü Anasına nazar değmesin, diyerek güldü. Sandıktan, gençliğinden bu yana giymediği kutnu fistanını, parlak kundurasını, ince, yalnız şehirli karıların giydiği çorabını çıkardı. Başına da yeşil pullu ipeklisini bağladı. Burnuna Durmuş Alinin askerden dönerken Arabistandan getirdiği altın hırızmasını taktı. Ayak bileklerine halhallarmı bağladı. Beline Trablus kuşağını sarıp püsküllerini dizlerine kadar sarkıttı, giyindi kuşandı, ardından da uzun uzun şöyle bir aynaya baktı. Sonra da, aynayı yerine koyarken, "Vay bre insanoğlu," diye kendi kendine söylendi, "sen ne biçim yaratıksın böyle, bir gecede bin yaş kocuyor, bir günde bin yaş genceliyorsun."

Salınarak köyün içine yürüdü. Her eve giriyor çıkıyor, herkesi seviyor okşuyordu.

Bir evden çıkmış, dudaklarında gülücükler köyün ortasına geliyordu ki karşısına bir atlı çıktı. Atlının bindiği at, Ğnce Memedin yağızı gibi soylu, görkemli al bir attı. Binicinin ayaklarında çizmeler, başında da tüylü bir lenger şapka, bacağına kılıç gibi ütülenmiş bir külot pantolon, sırtında bir yepyeni, çarktan çıkmışçasına kırışksız bir ceket vardı. Atlının omuzunda

da pırl pırl, menevişli bir Alaman filintası asılıydı. Yan yana geldiklerinde atlı atının başını çekip durdu: "Hürü Ana," dedi.

"Hürü Anan sana kurban olsun, buyur yavru," diye sevindi Hürü Ana. "Sen kimsin de beni böyle hemencecik tanıdın da, Hürü Ana dedin bana yiğidim?" "Ben Topal Aliyim, Ana," dedi atlı.

"Neee? Sen Topal Ali misin? Benimle taşkala etme yavrum. Topal Ali senin tırnaklarına kurban olsun aslanım. O bana hiç Hürü Ana der mi, o beni eline geçirse kanıma ekmek doğramaz mı?"

"Vallahi billahi ben Topal Aliyim, Ana." Hürü Ana ona kurnaz kurnaz, gülümseyerek, sen benimle eğleniyorsun dercesine baktı.

"Ana sen de bugün giyinmiş kuşanmış üç günlük geline dönmüşsün, ne oldu böyle sana, bir şey mi var?" Hürü Ana buna karşılık vermedi.

"Hürü Ana sana kurban olsun atlı," dedi, "senin o Topala hiç benzer bir yerin var mı?"

"Ana istersen, şu yana geç de topal ayağıma bir bak..." Hürü Ana kuşkulanmıştı. Öbür yana geçti, Alinin üzengiye sıkıştırılmış, bir top yumruk gibi topal ayağını gördü. Görür görmez de yerlere saldırdı, bir taş kapıp:

"Seni topal ayağına sıçtığımın topal domuzu seni..." diye taşı hızla ona fırlattı. Taş Topal Aliye değmedi.

Hürü Ana, taşı ona değmeyince çıldırdı, yerde ne kadar taş bulduysa Topalın üstüne yağdırmaya başladı. Toprakta dönemiyor, atın üstünde şaşırılmış kalmış Topal Aliye basıyordu kalayı...

"Seni Çukurova zağarı seni. Başına da lenger şapka giymiş, adam olmuş da... Seni kapıların yal köpeği seni! Seni de can-darmaların boku seni! Senin o lenger şapkanın içine çatır çatır sıçarım da, doldururum da sen de giyersin, seni! Ğnce Memedi ölmüş sandın da bu köye

geldin, öyle mi, seni! Ğnce Memed ölmedi, ölmedi. O Ğnce Memed de seni öldürmeyince ben de gözü açık gitmez miyim seni!"

"Ğnce Memed iyi mi Ana? Çok şükür Ana... Müjden başım üstüne... O sağ olsun da..."

388

Daha fazla konuşamadı, ensesine yediğı bir taşla sallandı ama yere düşmedi.

"Seni de bütün köpeklerin ağzına sıçtığı da, bütün eşeklerin burnuna işediğı... Seni Çukurova zağıarı da seni... Ğnce Memed ölmez ya, ölür mü, ölür mü, ölür mü o hiç, sizin gibi daha bin tane kokarcayı öldürmeden ölür mü?"

"Etme Ana, sana sözüm var," diye yalvarıyordu Ali.

Bir yandan da gelen taşlardan kendini sakınmak için çabalar harcıyordu.

"Omuzuna mavzer takana da bakın köylüler, sakalına, bıyığına da çocukların bokunu sürdüğüme de bakın, Ğnce Memedi öldü sanınca tüfekler kuşanıp, Arap atlara binip köye gelene de bakın, kurbanınız kulunuz olayım. Ğnce Memed öldü diye de gerp gerp gerinene de bakın! Ğnce Memed ölmedi, ölmedi..."

Hürü Ananın şamatasını duyan köylüler dışarıya uğramışlar, Hürü Ananın bu güzel giyimli athya yaptıklarına üzülen bakıyorlardı.

Sonunda Hürü Ana eline oralardan uzun bir süğen geçirdi. Alinin ona dönük sırtına gelha eyledi. Topal Ali sarsıldı, atını sürmese ikinci süğeni yiyip yere düşecekti.

"Kaç," diye arkasından gürlledi Hürü Ana, "kaç topal ayağına sıçtığı, kaç. O Ğnce Memed de bu sefer seni de öldürmez-se, ben de ona hakkımı helal etmem."

Hırsını alamamıştı ondan, elinde taşlarla onun arkasından bir süre gitti ya ulaşamadı. Evine vardı, damının üstüne çıktı, yönünü Alidağımdan yana döndü, yağız atı çağırmaya başladı:

"Gel, gel, gel yağız atım gel. Kalem kulaklı da, ince de bellim, elma gözlüm gel. Gel de şu

Topalı ayaklarının altında ezi-ver. Ğnce Memedi ölmüş biliyor da köye geliyor, gel! Köroğlu-

nun Kıratı, Peygamberin Burağı, Alinin Düldülü soylum, gel! Gel ha gel! Hürü Anan seni çağırıyor, soyunda küheylanlık, soyunda azıcık adamlık, mertlik, yiğitlik varsa gel! Önce Memed uzaklarda, onun yerine sen varsın, gel! Gel de Şu uyuz, Şu ha-yın Topalı ayaklarının altında çiğne de, un ufak eyle, gel!"

Ellerini havaya açtı, dualar okumaya başladı. Hem dualar okuyor, hem yağız atı çağırıyordu. Az sonra Alidağının önündeki çakırdikenli düzlükten ko-

389

pan at, süzüldü geldi Hürü Ananın evinin önünde durur gibi etti, sonra da gündeğudaki kayalıklara doğru doludizgin, kuyruğu havada çekildi gitti.

Atı görür görmez Hürü Ananın nutku tutulmuş, olduğı yere damın üstüne dizlerinin bağı çözümlere oturmuştu. Yüreğı, korkusundan, Şaşkınlığından hızlı hızlı atıyordu.

"Komşular," diye kısılmış, ürkmüş bir sesle aşağıdakileri çağırđı, "gelin de beni buradan indirin, bu at benim halimi bırakmadı."

Öki delikanlı merdivenleri ikişer ikişer çıkıp onu alıp aşağıya indirdiler.

"Amanın komşular, amanın köylüler, amanın kardaşlar, bacılar, amanın bu atın işi de nasıl bir iş, hiç dünyada böyle bir şey görölmüş mü, Şu dünya dünya olalı beri?"

Yorulmuş, yüzü gerilmiş, dudakları kağıt gibi olmuş, ter içinde kalmıştı.

"Ana azıcık yornuğunu al!"

Onu içeriye götürdüler, yere döşek serip, sırtına yastıklar koyup oturtular. Hürü Ana gözlerini kapatıp bir süre öyle kaldı. Biraz kendine gelince, gözlerini açıp sordu:

"Dışarıya bakın bakalım, o at kapıda duruyor mu?"

Baktılar, içeriye dönüp:

"O at görünürlerde yok," dediler.

"O domuz, kafir nereye gitti?"

"Abdi Ağanın evine indi," dediler.

"Ėnsin bakalım," diye Hürü Ana gülümsedi. Ardından da gene eski sevincini buldu, yanındakilerle şakalaşmaya başladı. Onlar evlerine dağılıp giderlerken de arkalarından seslendi:

"Amannın millet, ben bu Ėnce Memedin atından korktum," dedi.

Topal Aliyi unutmuş gitmişti. Kafası hep Ėnce Memedin atıyla uğraşıyordu. Bu at cin miydi, peri miydi, bu yaşa gelmiş böyle bir işle karşılaşmamıştı. Belki de Köroğlunun don değiştirmiş ölümsüz Kıratı buydu. Kıyamete kadar sırtında çok Kö-roğlu, çok Ėnce Memed taşıyacaktı...

Dışlerini sıkarak:

"Öldür Topal Aliyi öldür!" dedi hırsıyla.

390

Atı, gece yarısına kadar, dışarı çıkıp çıkıp gözledi ama at bir daha gözükmedi. Hürü Ana, at Ėnce Memede gitmiştir, diye düşündü. Ėnce Memed de ona binecek, daha Topal Ali köyden cehennem olup gitmeden yetişecek, o topal hayınımı öldürecekti. Hele gelsindi, hele, hele bir de Topal Aliyi öldürmesindi, Hürü Ana o, gözlerini bağlatıp da kendisini kör gibi dağlardan aşır-ıran o sümüklüye gösterecekti.

Ėnce Memed sabah erkenden kalktı, şalvarını, kanlı abasını giyindi. Hürü Ananın onun için ördüğü çorabı ayaklarına çekti, çarığı bir güzelce bağladı, fişekliklerini kuşandı, dürbününü boynuna astı, fesini, öteberilerini heybeye koydu, tüfeğini omuzuna taktı:

"Haydiyin arkadaşlar," dedi, "oba Çukurovaya inmeden gidip onlarla bir helallaşalım."

Memed önde, Kasımla Temir arkada incecik orman yolundan yürüdüler. Ormanı çıktıklarında öğle olmuş, sisler ormanın üstünden kalkmıştı. Bir süre yürüdükten sonra Kızılkartallı koyağına vardılar. Battal Ağa onları taa aşağılara kadar inerek karşıladı.

Memedin yüzü asıktı ve alnı kırışmıştı, gözlerine de o parlak ışık gelmiş yerleşmişti. Battal Ağa, "O dedikleri ışık bu olsa gerek," diye kendi kendine mırıldandı eşkiyaların önünde Beylik çadırına doğru yürürken.

Çadırda yemekler çoktan hazırlanmış, açık sofralar onları bekliyordu. Çadırların önlerinde çatallara oturtulmuş alıcı kuşlar bugün çok telaşlıydılar, kanatlarını açıyor, çırpınıyor, uçmak için kendilerini zorluyor, bağlı oldukları yerden kurtulmak için iplerini gagalıyorlardı. Memed bu kuşların, böylesi durumlarının sebebinin çok iyi bilirdi. Göç hazırlıklarına başladığında bunlar hep böyle olurlardı. Ğnsanoğlunun bilemediği, hayvanlarda tuhaf bir önsezi vardı.

Yemeklerini hemen hiç konuşmadan yediler, bitirdiler. Sofra kalktı, kahveler geldi. Kahve gelince Memed çok sevindi. O, ömründe çok az kahve içmişti ya, Yörüklerin pişirdikleri kahveye bayılıyordu. Yörük kahvesinin tadı, kokusu uzun bir süre damağından gitmiyor, nereye gitse onunla birlikte geliyordu.

391

"Yarın değilse öbürsü gün gidiyoruz biz çocuklar," dedi Battal Ağa. "Bundan sonra artık bizim işimiz zor. Baba kışlağımıza gene etek dolusu para vereceğiz. Ne elimizde kaldı, ne avucumuzda, şu Molla Duran Efendi olacak adam baba dede kışlağımızı çiftlik yaptığı yetmiyormuş gibi her yıl da bizden altın para istiyor, kağıt para olursa olmuyor. Şimdi aşıya inince Adanaya gidip altın para bulacağım. Biz bittik, biz tükendik. Şu Molla Duran Efendi gibi bir firavun yok şu Çukuro-vada. Yakında bu yaylağa da sahip çıkarsa hiç şaşmayacağım. Şimdi de Topal Aliyi kendisine kahya yapmış. Diyorlar ki..." Memedin gözlerinin içine gözlerini dikip, bir şeyler bekler gibi baktı. "Diyorlar ki bu Topal Ali de bin beter, ondan da insafsız bir adammış. Elinden çekeceğimiz var. Molla Duran Efendi o Topal Alinin altına bir at çekip omuzuna bir mavzer vermiş."

Memed kendinde olmayarak güldü, bu da Battal Ağanın gözlerinden kaçmadı.

"Sanırım ki bu Topal Ali, Abdi Ağanın adamı izci Topal Alidir."

"Odur," dedi Memed gülererek, sevinerek.

"Ğyi bir adam mıdır?" diye sordu Battal Ağa ortaya.

"Çok iyi adamdır," dedi Memed. "Onun gibi yiğit, yürekli, akıllı bir adamı daha analar doğurmamıştır."

"Öyle de diyenler var," dedi Battal Ağa. "Her neyse bizim işimiz artık zor. Bizi şu Çukurovalılar soya soya bitirdiler. Keri-moğlunun da başı belada."

"O nasıl?" diye sordu Memed. "Onu yıllar var ki göremedim. Şu dünya gözüyle onu bir görsem de elini öpsem. Allah ölmeden bunu da bana nasip eder inşallah."

Memed Kerimoğlundan söz ederken utangaç suçlu bir çocuk gibiydi.

"O da," dedi Battal Ağa Memedin içinden geçenleri sezerek, "seni çocukları kadar, canı kadar seviyor."

Memed biraz daha sıkılıp önüne baktı. Kerimoğluyla karşılaştıkları günleri hiç anımsamak istemiyordu.

"Onun obası da perişan oldu. Onların da kışlaklarına birisi, yeni yetme bir Ağa sahip çıkmış. Kışlaklarının yanından bile geçirmiyormuş onları o Ağa... Durun hele, ne idi onun da adı?"

392

püşünceye daldı, alını kırıştı, bıyıklarıyla oynadı. "O da bir Ğstiklal Harbi kahramanıymış.

Kılıcının hakkı olarak, ona da Kerimoğlunun kışlağını vermişler. O da, onları kışlağın yanına yaklaştırmıyormuş. Molla Duran gene insafılı, altın alıyor ya gene de bizi

kışlağımızdan kovmuyor." Durdu, bıyıklarıyla oynadı: "Hah," dedi, "onun adı da Sabit Bey.

Hiç duydunuz mu böyle bir adamı?"

"Duymadım," dedi Memed boynunu bükerek.

"On yıla kalmaz artık biz biteriz. Bizim oba şimdiden bile dağılmaya başladı." Gözleri doldu.

"Ben ölürsem," diye kekeledi, "Yörüğün mezarlığı olmaz ya, mezarı da olmaz ya," acı acı güldü, "beni getirin de şu pınarın başına, o ağacın altına gömün."

"Allah geçinden versin," dedi Memed, onun da gözleri dolmuştu.

"Buradan başka bizi kabul edecek toprak yok. Bari tez günde öleyim de, burası da elimizden gitmeden şu pınarın başına gömüleyim."

"Ağa etme," dedi Memed sesi titreyerek.

Bu sırada genç kızlar, gelinler, yaşlı kadınlar, küçük, büyük nakışlı bohçalar getirip çadırın eğmesinin dibine koyuyor, durmadan, Memede bir göz atıp gidiyorlardı. Bir delikanlı da birkaç sırmalı fişeklikle, bir Alaman filintası getirdi, işlemeli çuvalların dibine koydu, ayakta, elpençe divan durup bekledi. Arkasından bir dürbün, iki Çerkeş hançeri, bir nagant tabanca getirildi, sapı fudisinden... Memed bütün bu gelenlerin ne için olduğunu anlamıyor, şaşkınlıkla bir filintaya, bir bohçalara bakıyordu.

Battal Ağa uzun, ince boyuyla ayağa kalktı, çimeni yeşil gözleriyle bir erkek güzeliydi, birinci bohçayı aldı, açmadan Memedin önüne koydu. Sırasıyla öteki gelen bohçaları da Memedin önüne dizdi.

"Bunlar sana Ğnce Memed. Bunlar obamızın sana çamsakızı çoban armağanıdır.

Kusurumuza kalma sana karşı bir kusur iş-ledikse..."

"Kusur bizde," diye toparlandı Memed. "Aman ne zahmet..."

393

Şaşırmış, ne yapacağını bilemeden önündeki bohçalara bakıyordu.

"Aç onları," dedi Battal Ağa. "Bunlar sana obamız kızlarının..." Çuvala dayalı filintayı, onun yanındaki fişeklikleri, tabancayı gösterdi. "Bunlar da sana obamızın armağanıdır."

Kıpkırmızı kesilen Memed ancak bir "Sağ olasınız" diyebilirdi. Boğazına bir yumruk gelmiş

tıkanmıştı. Kendisini tutmasa katıla katıla ağlayacaktı. Elini bir türlü bohçalara süremiyordu.

Sonunda Battal Ağa dayanamadı, bohçalardan en büyüğünü açtı. Bohçanın içinden el dokuması açık kahverengi, ceplerinin ağzı, dikiş yerleri, paçaları sırmayla işlenmiş bir şalvar çıktı. Şalvarın bağının püskülleri de simle karıştırılmıştı. Gene bohçadan simle işlenmiş yepyeni bir aba çıktı. Bir ipekli mintan, mintanın yakası gene ipekli ipliklerle çok ince işlenmişti, üç çift işlemeli, dizleme çorap, üç tane köşelerine çok mavi menekşe kondurulmuş ipekli mendil, bir çift de kırmızı Maraş postalı duruyordu orada, paçalı patiska donun altında.

Memedin şaşkınlığı geçmiş, büyümüş gözlerle ona yapılan armağanlara hayranlıkla bakıyor, o parlak iğne ucu gibi ışık gelmiş gözlerine gene yerleşmişti, konuşamıyordu.

Battal Ağa, Kasım, Temir mutluluktan uçarak gülümsüyor-lardı.

"Al bu bohçayı da şu yandaki bölmeye git de giy... Korkma üstüne tıpatıp gelir. Bizim hatun kişiler seni iyi tanıyorlar."

Bu öneri Memedin imdadına yetişti, bohçayı kaptığı gibi yan bölmeye geçti, daha oraya varır varmaz da boşandı. Hem ağlıyor, hem de bir yandan soyunuyor, eski, kanlı, candarma kurşunlarının delik deşik ettiği partallarını bir yana koyuyordu, düzgünce dürüp katlayarak...

Çarçabuk yeni giyitlerini giyindi, eline çoraplardan birisini aldı, çorap çok güzeldi ya, Hürü Ananın çorapları daha güzeldi, elindeki bohçaya geri koyup eski çorabını ayağına geçirdi. Postal ayağına iyice oturdu, bağlarını özene bezene bağladı, içeri girecekti ama, ağlaması durmuyordu ki... Ğpekli mendillerden birisini aldı, gözlerini uzun bir süre kuruladıktan sonra bölmeden çıktı.

"Demedim mi sana, demedim mi, hay yiğen," diye gürlledi sen şakrak Battal Ağa. "Her şey nasıl uydu sana... Bizim Yörük kadınları bu işi iyi bilirler, taa Köroğlundan bu yana."

Köroğlu sözünü duyunca Memedin yüreği sızladı.

"Koç Köroğlunu da bizim Türkmen hatunları savaşa çıkmadan önce böyle donatırlarmış, ata dede göreneğiymiş bu. Bizim eskiler böyle söylerler... Aşık Yeşil Köroğlunu anlatırken, onun giyimini kuşamını bir gün bir gece söyler de bitiremezdi."

Memed en sonunda konuşabildi. Hep önüne bakıyor, ıslak gözlerini görmesinler diye kimseyle göz göze gelmek istemiyordu.

"Ğyi oldu," diye duyulur duyulmaz bir sesle konuştu. "Bu iyi oldu işte Ağa. Ben dağları bırakıyorum. Buradan başımı alıp adı bilinmedik diyarlara gideceğim. Oralarda kendimi yitireceğim. Bu işin sonu yok. Bu işin sonu, beş para etmez birisinin sıktığı kör kurşundur."

Ötekilerin yüzüne baktı, onların yüzlerinde en küçük bir şaşkınlık izi görmedi.

"Yoksa benim böyle yapacağımı biliyor muydunuz?" diye Memed, şaşkınlığını yenemeyerek sordu.

"Benim bildiğim," diye Battal Ağa gün görmüş, olgun konuştu, "benim bildiğim hiçbir eşkıya sonuna kadar dağda kalmak istemez. Dağda yaşlanan hiçbir eşkıya görülmemiştir ya, sonunda eşkıya bir kurşundan gitmezse, dağda yaşlanırsa, elden ayaktan düşer, eşkıyalık yapamaz. Onun için sen bunu iyi ediyorsun oğlum Memed. Ğyi ediyorsun ya, senin gibi bir eşkıyanın da kendisini kaybedip sonuna kadar düzde kaldığı da görülmemiştir. Ya düzde şu sebepten bu sebepten öldürülmüş, ya da en küçük bir haksızlığa dayanamayıp dağa çıkmıştır.

Beni yanlış anlama Memed, sana dağda kal demiyorum, atadan dededen gördüklerimi,

duyduklarımı söylüyorum, bir eşkıyanın kendisini kaybedip düzde yaşaması dağda

yaşamından daha zordur. Ben şimdiye kadar düze inmiş de eceliyle ölmüş, ya da yeniden

dağa çıkmamış bir eşkıya daha görmedim. Çalı-kakıcıları demiyorum, senin gibi nam sahibi,

Ğnce Memed olmuş, Koroğlu olmuş eşkıyadan sız ediyorum."

395

"Ğşte Bayramoğlu, Bayramoğlu çekilmiş köyüne yaşıyor, göl gibi..."

"Bayramoğlu öldü," dedi Battal Ağa. "O kendini öldürdü. Kürt Rüstem de kasabada, sırtında şerbet güğümü onun bunun maskarası olarktan her gün ölüyor. O Kürt Rüstem ki, Bayramoğlu bile onun mertliğinin, yürekliliğinin, insanlığının yanına varamaz, onun eline su dökemezdi."

"Ben de ölürüm," dedi Memed.

"Ben sanmıyorum ya inşallah üstesinden gelirsin," dedi Battal Ağa. "Ben seni azıcık tanıyorsam, senin içindeki bu kurt var iken, böyle de depreşip durur iken, sen mecbursun. Koroğ-lu da mecburdu."

"Biliyorum mecburum, biliyorum duramam, biliyorum Ğnce Memed yitince ben buna dayanamam. Biliyorum kendimi, biliyorum ya kaç para eder... Biliyorum, biliyorum, biliyorum."

Battal Ağa çimeni yeşil gözlerini onun gözlerine dikmiş, Memed artık gözlerini saklamıyordu, onun gözlerine gelmiş oturmuş o çelik ışıltısına bakıyor, vay insanoğlu vay, diyordu içinden, az önceki şu halim selim, şu, giyitleri görünce bir çocuk gibi utanarak sevincinden, iyiliğinden çocuk gibi ağlayan adama bakın, bir şu kaplan kesilmiş, tüyleri diken diken olmuş deve bakın.

"Biliyorum Ağam... Beni iyi dinle, içimi yakamı söylüyorum sana. Ben ölümden korkmuyorum. Ölüm bizim, bugün değilse de yarın er geç yolumuzdur. Ondan korkan insan olamaz. Ben kurşunla ölmekten korkmuyorum. Benim derdim başka..."

Battal Ağa düşünceli, uzun parmaklarını çenesinde dolaştırıyor, onu can kulağıyla, her sızüne önem verdiğini belli ederek dinliyordu.

"Benim derdim büyük dert. Allah kimsenin başına vermesin böyle bir derdi. Düşman başına bile... Ben Abdi Ağayı öldürdüm, onun yerine Kel Hamza geldi. Onu da öldürdüm, bakalım kim gelecek... Ali Safa Beyi öldürdüm. Şimdiye kadar onun yerine birisi gelmiştir, onu da öldürdüm diyelim, bak Ke-rimoğlunun da başına Sabit Bey konuvermiş, hem de gökten inmiş. Senin başında da Molla Duran Efendi var... Benim bütün

396

bu öldürmelerim neye yaradı, bunu desene bana Battal Ağam? Binini öldürsem, iki bini gelecek..."

Battal Ağa kahkahayla gülünce Memed bir tuhaf oldu. "Şimdi anladım senin derdini," dedi Battal Ağa. "Bir iyice anladım." Hem konuşuyor, hem de gülüyordu. "Sen de beni iyi dinle Ğnce Memed..." Diz üstü çöküp sesini dikleştirdi. "Ğnce Memed öldürülecek onun yerine Ali Memed gelecek, o da öldürülecek onun yerine Hasan Memed gelecek... O da öldürülünce Veli Memed gelecek... O da, o da, o da... Sen ne sanıyorsun oğlum Memed, Ğnce Memedler bitecek mi sanıyorsun? Her insanın içinde bir mecbur kurdu, bir Ğnce Memedlik, bir Köroğ-luluk kurdu var. Köroğlu gitti Ğnce Memed geldi. Ğnsanoğlunun içinde bu kurt oldukça insanoğlu ne olursa olsun yenilmeyecek. Sen insanoğlunun içindeki kurtsun, ne olursan ol, nereye gidersen git. Ğşte insanoğlunun içindeki bu kurt yiterse, insanlık da işte o zaman insanlıktan çıkar. Ğnsanoğlu içindeki bu kurdunu yitirmeyecek, ona kıyamete kadar gözü gibi, yüreği gibi bakacak. O kurt insanoğlunun şahdamarı, atan yüreğidir. Senin içindeki kurt da, işte insanlığın bu kurdudur."

O gün Ğnce Memed onlara, hakkınızı helal edin, ben gidiyorum diyemedi bir türlü. O gece sabaha kadar tartışılar. Battal Ağa dünya üstüne, insanlık üstüne çok şey biliyordu. "Bir Ğnce Memed giderse bin, on bin, yüz bin Ğnce Memed gelir, Ağalar biter de Ğnce Memedler bitmez," sözü onun içine işlemiş, bu söz onu tepeden tırnağa sarsmıştı. Sözü etkisinden bir

türlü kurtulamıyordu.

Sabah oldu gün açıldı, Ğnce Memed düşüncesini değiştirmiyordu. Zaten yaraları da iyi olmamıştı daha. Son olarak da bunu söyledi Battal Ağaya.

Battal Ağa, ne söylesen söylesin, sonunda ona hak veriyordu. O da insandı, o da çoluk çocuğa kavuşacak, rahat edecekti. Bunu biliyordu. Ama insanın içindeki o kurdu da biliyordu. Bu kurt onu rahat bırakmayacaktı, bunu da çok iyi biliyordu.

Sabahleyin gülererek, sevinerek bir kahvaltı ettiler. Gün kuşluğa doğru Ğnce Memed ayağa kalktı:

"Ben gitmeliyim," dedi, "hakkınızı bana helal edin, belki de kıyamete kadar bir daha görüşemeyeceğiz."

397

Hançerini, dürbününü, tabancasını, fişekliklerini aldı Bat* tal Ağanın önüne koydu.

"Bunlar obada kalsın, belki bir gün bir Ğnce Memed daha düşer bu obaya. Bunlar öteki yitip gitmiş, imi timi belirsiz olmuş Ğnce Memedindir diyerekten ona verirsiniz."

Dün akşamdan bu yana oldukları yerde duran obanın ona armağan ettiği filintayı gördü, vardı onu da fişekliklerle, tabancayla, hançerlerle birlikte yerinden aldı, getirdi Battal Ağanın önüne koydu.

"Bu da ondan sonra gelecek Ğnce Memedin olsun," dedi gülümseyerek. Öteberilerini, armağanlarını heybesine tıka basa doldurup omuzuna attı, dışarıya çıktı. Dışarda bütün oba çadırın önüne birikmiş onu bekliyorlardı.

"Hakkınızı helal edin," dedi Ğnce Memed onlara minnetle, sevgiyle bakarak, yürüdü. Başta Battal Ağa, yanında Kasımla Temir, obanın öteki ileri gelenleri, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, bütün oba onu buldukları, keven dikenlerinin pespembe tüttüğü yere kadar uğurladılar.

Ğnce Memed ormana kadar, arkasına bakmadan geldi, oradaki, vurulduğu yerdeki kayalığın

arkasını döndü, dereye bir taşın üstüne oturdu, heybesinden Hürü Ananın ona getirdiği Delice koyağın narından bir tanesini çıkardı, narı okşadı, kokladı. Pembe narın kabukları incelmış, biraz da kurumuştur. Dişleriyle kabuktan bir parça ayırıp yere tükürdü, yavaş yavaş soyarak mayhoş, iri, ışıltılı taneli narın bir tanesini bile yere düşürmeden yedi. Elini derenin suyunda yıkadıktan sonra, geldi eski yerine oturdu, düşüncelere daldı. Nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu. Nereye gitse, bu eli kolu uzun Mustafa Kemal Paşa onu bulamaz mıydı, bulup da asmaz mıydı? Bir de Battal Ağanın o söylediği söz hiç aklından çıkmıyordu. O sözlerin etkisine kendisini o kadar kaptırmıştı ki, neredeyse geriye dönecek, gece yarısı Battal Ağayı uyandıracak, "bir Ğnce Memed giderse bini gelir," diyecek, tüfeğini alıp yürüyecekti. Bu söz onu cana getirmiş, daha şimdiden bambaşka bir insan etmişti. Acaba, bu söze Ferhat Hoca ne derdi, diye düşündü. Ferhat Hoca da mı Battal Ağa gibi düşünürdü? Hürü Anaya da gidip hakkını helal ettirecekti. Acaba onun eşkiyalığı bırakıp git-

398

peşine Hürü Ananın tepkisi ne olacaktı? Heybesinden bir nar daha çıkarıp düşünceli düşünceli yedi. Ardından bir nar daha çıkardı. Geride üç narı daha kalmıştı, onları hiç yemeyecek, Hürü Anaya gösterecekti.

Yörükler heybeye epeyi azık koymuşlardı, ona iki üç gün yeterdi. Birden ürperdi, sırtından soğuk terler döküldü, yanına yönüne bakındı, inanılmaz bir boşluk içinde kaldığını duydu.

Bir şeyler arandı yöresinde, bulamadı. Sonra birden aklına tıp etti, tüfeği yoktu yanında.

Korktu. Ya şimdi eşkiyayla, candar-mayla karşı karşıya kalırsa, ne olacaktı... Hem de açıklıkta oturmuş, ahmak ahmak nar yiyordu. Ayağa kalkmasıyla ormanın içine dalması bir oldu. Artık gece yol alacak, gündüz bir kuytuda saklanacak, bir gece yarısı da Hürü Ananın, o gül anasının kapısını çalacaktı. Biliyordu, o, Hürü Anasını çok iyi biliyordu. Gözlerini belerterek üstüne yürüyecek, "Seni avrat yürekli Ğnce Memed," diye bağıracaktı, "bu fakir

fikarayı, Seyranı, Koca Os-manı, şu umutsuzları nereye bırakıp gideceksin, bir iş yaptın bari sonuna kadar götür şunu," diye kükreyecekti.

399

Ğnce Memed yatsı namazında köyün üst başındaki kayalğa geldi, serince bir yel esiyordu, azıcık üşüdü. Birden köyün oradan burnuna çok alışık olduğu bir koku geldi. Çoktandır, köyün kokusunu unutmuştu. Şimdiye kadar hiçbir yerde onu böylesine yatıştıran bir koku duymamıştı. Kokuyla birlikte anasını, Hatçeyi, Seyranı anımsadı. Çocuğu nereyeydi, Iraz Ana onu nereye götürmüştü, o gün bugündür, ne etmiş eylemişse de onların izini bir türlü bulamamıştı. Köyden tek tük köpek sesleri geliyordu. Bir kayanın kovuğuna sığındı. Hem yelden korunacak, bu köyde candarma, gammaz eksik olmazdı, hem de kem gözlerden saklanacaktı.

Gökyüzü silme yıldızla döşeliydi. Bir süre yıldızlara daldı. Gökyüzü oya gibi işlenmişti. Çocukluğunda bu kayalğa fak kurmuş, karlı gecelerde donarak sabahlara kadar burada fakını beklemişti. Ğlk yakaladığı sansarı da elinden Abdi Ağa almıştı. O kocaman, gözleri fıldır fıldır sansarını fakla birlikte köye götürmüş, bütün köylü de sansarın başına birikmişti. Sansar çok korkmuş, fakta titriyordu. Sonra Abdi Ağa fakıyla birlikte sansarını elinden almış, kürkünü de kaputunun yakasına diktir-mişti. O kadar istediği halde fakını da geri vermemişti. Abdi Ağayı düşünürken içinde bir boşluk daha duydu. Hatçeyi, çocukluğunu, anasını anımsadı. Ğçindeki boşluk gittikçe genişliyordu. Seyran geldi gözlerinin önüne, incecik, dal gibi boyu, büyük ela gözleri, iki yanağındaki gamzeleriyle, yiğit, candan v0£f|^|dtj oĞ£te:&<Ğ¥du. Memedin içine onu çıldırtan bir öz-

ĞL HALK KÜTÜPHANESİ

lem geldi oturdu. Şimdi şu anda, şurada, şu delirmiş yıldızların altında Seyran burada olmalı, onun elini sıcacık tutmalı, ona sarılmalydı. Seyran onu bu kadar özlüyor muydu acaba? Kim

bilir, belki de onu ölü sanıyordu. Hürü Ana ona bir haber salmıştır nasıl olsa, diye sevindi. Gitmeden Seyranı da görecekti, onu da birlikte alıp götürecekti gittiği yere. Ama Seyrana nasıl gidecekti, onların evini, Vayvay köyünü candarmalar hiç boş bırakırlar mıydı, candarmaların eşkiyaları avlama biçimlerinden başlıcası da sevgili evleri beklemektir. Eşkiyalar ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, insandır bu, beklendiklerini yüzde yüz bildikleri halde kendilerini yenemiyor, eninde sonunda bir gece soluğu sevdiklerinin evlerinde alıyor, daha sevgililerinin yüzlerini bile göremeden, sevgililerinin gözleri önünde kan içinde yere seriliyorlardı. "Seyranı görmenin bir yolunu bulacağım," diye mırıldandı. Düşündükçe Seyrana özlemi artıyor, şimdi, şu anda yola düşüp Vayvay köyüne, her şeyi göze alarak gitmek istiyordu. Candarmalar bugünlerde onu Vayvayda aramazlar, Seyranın evini beklemezlerdi. Silahının olmadığını düşününce... Silahı olsaydı, Seyrana gitmenin tam sırasıydı. Belki de gene gidebilirdi kılık değiştirerek. Çukurovalılar gibi bir kara şalvar giyer, çorapsız ayağına da arkası basık bir kara yemeni geçirirdi. Bir de kasket takardı başına, kasketin siperini de tam gözünün üstüne indirirdi. Kim bilecekti onun Ğnce Memed olduğunu... Ğnce Memed olduğu alında yazılı değildi ya... Bıyıklarını da kestirirdi. Hiçbir bıyıksızın eşkiya olduğu görülüş müdür? Seyran önce korkacak, küsecek, sonra da sevincinden deli olacak, ona kemiklerini kırarcasına sarılacaktı. Sonra da onların kayalık köylerine başlarını alıp gideceklerdi. Ğnce Memed ölecek, çok da çocukları olacaktı. Acaba, şimdiye kadar Seyranın niçin çocuğu olmamıştı? Yoksa hiç mi çocuğu olmayacaktı, kısır mıydı? Varsın olsun, kısır olsun Seyran, diye gülümsedi, onun çocuğu vardı ya... Bir gün, nerede olursa olsun, nasıl olursa olsun oğlunu bulacaktı. O bulamazsa da çocuk onu gelecek bulacaktı. İraz ona iyi bakmıştır, hem de gözü gibi. Bundan hiç kuşkusu yoktu. Gece yarısının horozlan ötüp sustuktan sonra kovuğundan dışarıya kaydı, hava daha da soğumuştur. Bildiği kuytu yollar-

dan köye girdi, bir kedi gibi çıt çıkarmadan Hürü Ananın kapısına geldi. Küçük takadan baktı, Hürü Ananın çıralığı daha yanıyordu. Ana da ocağın önüne oturmuş közleri bacağına arasına almış, başını da önüne düşürmüş dalmış gitmişti. Belki de öyle uyumuş kalmıştı. Usuldan takayı tıkırdattı. Hürü Ana tıkırtıyı duyunca ayağa kalktı, şaşkın şaşkın sağma soluna bakmaya başladı. Memed bir daha tahtaya vurunca Hürü Ana kapıya koştu açtı. Onu görünce:

"Biliyordum, biliyordum da bugün geleceğini, oturmuş bekliyordum," dedi. Kucaklaştılar.

"Gir içeri."

"Ne biliyordun?"

"Bilmez olur muyum hiç, senin deli at var ya, ne bileyim ben, o atı herkes senindir diye biliyor, yağız, görkemli bir at."

"Benim atım o."

"Ğşte o olmaz olası at, üç gündür, sabah, öğlen, akşam kapıya geliyor, orada boynunu büküp duruyor, ben de ona su, arpa vereyim diye çırpınırken, kuyruğunu kaldırıyor, uçup gidiyor.

Ondan biliyorum senin geleceğini."

"At mı söyledi?"

"Taşkala etme köpek," diye Hürü Ana sevinçle onun sırtına bir yumruk indirdi. "Senin o deli atın batsın.

"Ne olmuş atıma?"

"O atın batsın, batsın... O kadar yalvardım da..."

"Ne istedin de yapmadı?"

"Ne isteyeceğim o kara suratlı domuzdan, Topal Ali buradaydı, dedim ki ata, bu senin

sahibin Ğnce Memedin bař, birinci dūřmandır, ayaklarının altına al da ez onu, un ufak eyle, dedim de o kara suratlı yūzūme bile bakmadı. Sonra da piřman olup kapımdan ayrılmadı. Ben de senin hatırın için ona su, arpa verdim, ellerden bularak ne suyu içti, ne yemi yedi." "Sen bir hoř olmuřsun Ana, at ne anlar ki," dedi Memed onun sırtını okřayarak. "Anlar, anlar o," diye kulađına eđildi Memedin, bir Őeyler sūyledi. "O her Őeyi anlıyor, anladın mı?"

402

"Anladım," dedi Memed, Hūrū Ananın ocađın ōnūne serdiđi dūēeđe yorgun okūverdi.

"Topal Ali burada mı?"

"Onu ōldūrecek misin?" diye gūzleri iřlayarak sordu Hūrū. "ōldūreceksin, deđil mi?"

"Ben eřkıyalđı bıraktım Ana. Topal Ali burada mı?"

"Dūne kadar buradaydı. Duydun mu, Abdi Ađanın evini, bir kucak para dōkerek satın aldı.

O, kasabada bir adamın çift-ibařısı olmuř. Ayađında izme, bařında lenger Őapka, omuzunda aynalı mavzer, altında da Arap at... Kōyūn içinde, benim bađrıma basarak gort gort dolařtı beř gūn. Kūuk dađları ben yarattım, būyūkleri de babamdan kaldı, diyor da bařka bir Őey demiyordu."

"Abdi Ağanın çocuklarına ne oldu?"

"Sūrgūn oldular kōyden, her Őeyciklerini bırakıp kasabaya gōtūler, orada dūkkan açmıřlar fıkaraalar, koca, dađ gibi gūrle-yen Abdi Ađanın ocukları. Yūređim yandı onlara. Kōyden, bizden ayrılırlarken fıkaraalar, sana sūylemeyi unuttum sen hastayken, iki gūz iki eřme ađladılar. Būtūn kōylū de onların arkasından ađladı. Onların evini de bu Topal Ali alınca, kōylūnūn yūređine de hançerler saplandı. Koca Abdi Ađanın evi Topal Alinin oldu, Topal Alinin oldu, duydun mu Memed, duydun mu?"

"Duydum Ana," dedi Memed. "Bir iyice duydum."

"Topal Alinin de o pasaklı avradı, on bir tane sümüklü çocuğuyla bizim gül gibi Abdi

Ağamızın evine yerleşti. Bunu da duydun mu Memed?"

"Ğyice duydum Ana..."

"Bir dükkan açıldı köye. Bir Darendeli geldi. Çok da iyi adam, adı da Göde Mevlüt. Mevlüt Efendinin bir göbeği var, nah senin kadar. Yaaa, öyle iyi bir adam ki, dükkanı da ağzına kadar dolu. Basmalar, kutnu kumaşlar, cıncık boncuk, boyalı şekerlemeler, ayakkabılar, tuz, biber, şeker, ne istersen var. Mevlüt Efendinin dükkanında olanlar kasabada bile yok. Bir de iyi adam ki, taa beni uzaktan görünce, buyur Ana, diye karşılıyor, beni dükkanına çağırıyor, kendi elceğiyle bana kahve pişiriyor, kimseden para da istemiyor, parası olanlar veriyor, olmayanları da deftere yazıyor. Dükkanı an kovanı gibi işliyor.

403

Taa dağlardan bile köylüler, Yörükler gelip ondan alışveriş ediyorlar."

Memedin kulağına eğildi:

"Kimsecikler duymasın," dedi usulca. "Bir sen bil. Onu Hükümet senin için buraya göndermiş diyorlar. Ben de ondan şüphelenmiştim zaten. Gözleri velfecir okuyor. Ben böylesi çok gülen, herkesin suyuna giden, yaltakçı adamlardan korkarım. Topal Ali gelince de gece gündüz fısır fısır konuştular. Ğşte ondan sonra da benim ondan sıtkım sıyrıldı. Bir de önümde kuyruk sallayarak, o değılcikten seni sordu. Ben de, neee, dedim, o Ğnce Memed mi, o yok ki buralarda. O, Halebe gitmiş diyorlar, dedim. Bunu duyunca da o bir düşünceye daldı, bir düşünceye daldı, işte onun Hükümet adamı olduğunu, hele Topal Aliyle fiskos edince de senin kanına susadığını bir iyice anladım."

"Topal Ali gene gelecek mi?"

"Gelmez olsun da, arkasının üstüne gelsin! Gelecek zaar. Onu öldüreceksin değil mi?"

"Ana ben eşkıyalığı terk ettim, diyorum sana... Bak tüfeğim, silahım var mı?"

Hürü Ana durdu, ona uzun uzun baktı, ardından da:

"Demek sen silahsız pusatsız geldin köye? Seni öldürüve-rirler şimdi. Sen Allahtan korkup, Peygamberden utanmıyor musun da böyle geziyorsun? Ulan seni böyle çırılçıplak iki yaşındaki çocuk bile öldürüverir!"

Hürü Ana telaşlanmış, ne yapacağını bilemiyor, evin içinde dört dönüyor, eline ne geçerse kapının ardına yığıyordu. Kütük, yorgan, döşek, ekmek tahtası, kaşıklık, kap kaçak...

"Ana ne yapıyorsun?"

"Ne yapıyorum görmüyor musun ahmak herif, kapıyı muhkemleştiriyorum."

Götürdü bir yastığı da küçük pencereye tıkadı:

"Buradan da ışık sızmasın."

"Ana gel otur hele yanımdan, güzel anam."

"Geldim oturdum Memed Ağa," dedi alaylı bir sesle Hürü Ana. "Geldim oturdum işte, kanma susamış Memed Ağa. Sen buraya gelirken hiç kimse görmedi ya?" "Görmedi," dedi Memed.

404

"Ah, ben ne yapayım yarabbim, ben ne yapayım şu Sefil Ğbrahimin oğlunun elinden..."

Bunların adamlığı bu kadar işte, tutmuş da silahsız gelmiş köye! Ben şimdi nereden bulayım bir torba fişekle, bir mavzeri... Hay koca Allahım, her şey verdin de şu öksüz Memede, hay ala gözlerini sevdiğim güzel Allahım, neden azıcık akıl vermedin? Kendini koyun gibi boğazlatmaya gelmiş köye..."

Geliyor, Memedin yanına oturuyor, söylenerek kalkıyor, evin içinde dönüyor, kapının arkasına bir şeyler yığıyor, pencereye gidip yastığı aralayıp dışarıyı dinliyor, yeniden geliyor, yeni tanıyormuş gibi Memedin yüzüne uzun uzun bakıyor, yeniden kalkıyor evin içinde dolanıyor, yerinde duramıyordu.

"Ana, dur, Ana vallahi bir şey olmaz. Ana benden kimsenin haberi yok."

"Seni ahmak adam, ahmak adam," diye yılan ışığı gibi ses çıkarıyordu Hürü. "Sen değil misin benim gözlerimi bağlatıp da, beni dağlardan aşırta, kör gibi aşırta... Ulan ben mi kaldım, Anan Hürü mü kaldı senin yerini candarmaya haber verecek? Ulan sümüklü Memed, ben unuttum mu sanıyorsun bana bu yaptığımı? Bre boyu devrilesi Memed, diyeceksin ki, candar-malar seni yakalarlar da derini yüzerler, sen de diyeceksin ki Hürü Ana dayanamaz derisinin yüzülmesine de benim yerimi söyler. Ulan sümüklü, ben Hürü Anayım, Hürü..."

Kendi göğsüne küt küt yumrukları indiriyordu.

"Ben Hürüceyim Hürüce, etimi dirhem dirhem kerpetenle koparsalar da, gözlerimi oysalar da, ben seni, oğlumu, bir tek gözümün ışığını ele verir miyim?"

"Ana ben yapmadım, senin gözlerini ben bağlatmadım."

"Onlar yoldaşın değil mi senin?"

"Değil Ana, nerden yoldaşım olacak. Ben vurulunca, kendimden geçince onlar beni orada bulmuşlar. Göz bağlamak da Yörüklerin töresiymiş."

"Vay onların böyle törelerinin içine sıçayım!"

"Sıç Ana, sıç!"

"Şimdi, şimdi, şimdi ne olacak, ya şimdi candarmalar evi sarmışlarsa?"

Memed düşündü, onu nasıl etse de, bu gece ona bir şey

405

olmayacağına inandırırsa. Candarma yok, dedi. Kimse benim buraya geldiğimi bilmiyor, dedi. Candarmalar kendi canları telaşmdalar, dedi, bin dereden su getirdi, olmadı. Ne söylerse söylesin Hürü Ananın korkusu güvensizliği artıyor azalrmı-yordu.

Memed ne söyleyeceğini, ne yapacağını şaşırmişti ki, birden aklına geldi, yüzünde içten bir

gölümseme dolaştı:

"Ana," dedi.

"Söyle ahmak herif."

"Ana, ben hiç kendimi ateşe atar mıyım, güzel anam benim?"

"Ya ne bok yersin?"

"Çık dışarıya da bak anam, işte atım orada, damın arkasında bekliyor, arkadaşlarım da yukarıki kayalıktalar... Bir şey olunca... Ben ata atladığım gibi... Tüfeğim de orada..."

Hürü Ananın birden yüzü değişti, yatıştı, sanki az önceki telaşından kıyameti koparan o değildi:

"Öyle desene yavrum, yiğidim, Memedim, Ğncem," dedi. "Öyle desene Anana kara gözlüm, güzel Dönemin teberiği."

"Yoksa Ana ben öyle bomboş köye iner miyim?"

Hürü Ana bir ara öyle ayakta durdu kaldı, sonra da:

"Vay benim gözüm çıksın da iki elim yanıma gelsin, şimdi sen açsın oğlum."

"Açım Ana," dedi Memed kıvançlı.

"Gel bana yardım et de şu kapının ardındakileri yerlerine koyalım."

Hürü Ana o telaşla kapının ardına o kadar şey yığmıştı ki, onları alıp yerlerine koymak bir hayli zaman aldı.

Ocağa çorba koyan Hürü Ana:

"Yağ yakmayacağım yavru," diye özür diledi. "Yağ kokusunu bu gece yarısı alırlar da köylüler, Hürücenin evine birisi gelmiş, derler."

"Peynir ekmek yok mu?"

"Bal da var," dedi Hürü Ana.

"O zaman yarım yaparsın çorbayı. Senin tarhana çorbanı özledim."

"Olur."

406

Hürü Ana tencereyi ocaktan indirip sofrayı getirdi Meme-din önüne serdi:

"Kaymak da var," dedi. "Bu sabah yapmıştım."

"Sağ ol Ana."

Memed yemeği yiyip bitirinceye kadar konuşmadılar.

"Ana, ben bundan sonra eşkıyalığı bırakıyorum."

Hürü Ananın, bu sözleri duyunca yakasına yapışacağını, "Nereye, nereye avrat yürekli Ğnce

Memed, nereye?" diyeceğini umuyordu. O da o zaman onun bu sözlerine dayanabilir miydi?

Abdi Ağayı öldürmeden önce öyle olmamış mıydı?

"Ana buralardan başımı alıp gideceğim, adı sanı bilinmedik ellere, çoluk çocuğa karışacağım.

Ğnce Memed ölecek, adımları da değiştireceğim."

Hürü uysal, dingin, hiçbir tepki göstermeyerek, karşısına oturmuş onu dinliyordu.

"Ana, Abdi Ağa öldü yerine Kel Hamza geldi. Kel Hamza öldü yerine... Ali Safa Bey öldü,

çok Ağa var."

Hürü onu sessiz sessiz dinliyordu.

"Ğnce Memed ölünce Ana, yerine çok Ğnce Memed gelecek. Ağalar az, Ğnce Memedler çok.
Bir

Ğnce Memed ölürse bin, iki bin, on bin, yüz bin Ğnce Memed gelecek. Ben olmasam da olur."

Ona kaş altından bakıyor, tepkisini ölçüyordu, oysa taş gibi susmuş, yüzü kıpırtısız onu dinliyordu.

"Eninde sonunda eşkıyalığın sonu kurşun değil mi Ana?"

Ondan bir söz bekliyor, Hürü Ana susuyor, ne bir söze varıyor, ne de en küçük bir harekette bulunuyordu.

"Gidip uzak bir köyde bir tarla alacağım, azıcık param var, bir ev yapacağım, adımlı da Kara Ğbrahim, Sefil Ğbrahim koyacağım, iyi mi, çocuklarım olacak. Anladım ki eşkıyalık bana göre değil, ben de babam gibi, eline vur ekmeğini elinden al, yumuşak bir kişiyim. Adam öldürmek benim işim değil. Çok düşündüm, Allanın yaptığı yapıyı yalnız Allah yıkmak."

Hürü başını önüne eğmişti.

"Su istiyor musun?" diye sordu ona.

"Sağ ol Ana. Senin nasıl Abdi Ağannın ölümüne yüreğin ya-mıyorsa..." Hürünün yüzüne baktı, hiç olmazsa onun bu sözlere

407

bir şey diyeceğini bekliyordu. Hürü Ana gene oralı olmadı. "Benim de Abdi Ağaya, Ali Safa Beye yüreğim yanıyor."

Hürü Ana:

"Sus köpek," diye gözlerini belertti. "Benim Abdi Ağaya yüreğim yanıyor demedim. O, Abdi de, Ali Safa da Allahın yaptığı yapı değil, şeytanın yaptığı yapıdır. Şeytanın yapısını da insan bozar, hem de insanoğlu insan..."

"Ğşte ben de Ana, şimdi buradan aşağıya, Çukurovaya ineceğim, Seyranı alıp yanıma gideceğim, o adı bilinmedik diyara, Sefil Ğbrahim olacağım."

"Dünya Sefil Ğbrahimle ağzına dopdolu oğlum, ondan kolay da, Sefil Ğbrahim olmaktan kolay da bu dünyada hiçbir şey yok yavrım."

"Biliyorum Ana, yok."

Hürünün sözleri onu taa yüreğinden kavramış, allak bullak etmişti. Gerçekten de dünya babası Sefil Ğbrahim gibi etliye sütlüye karışmayanlarla dopdoluydu.

"Sana bir şey deyim mi oğlum, Memedim, bir şey deyim de bana gücenme, olur mu, ben seni doğurmadım ama, sende anandan da, o baban Sefil Ğbrahimden de emeğim çok, onun için

bana küsme, bir Ğnce Memedin ölüsünün tırnağına yüz bin, yüz bin yüz Sefil Ğbrahimi değışmem."

"Öyleyse sen bana eşkıyalığı bırakma diyorsun Ana."

"Öyle bir şey demedim," diye öfkelendi Hürü. "Can senin oğlum." Elleri titriyor, yüzü seğıriyordu. "Var git yolun açık olsun."

"Çukurovada..."

"Anladım, sen bir kızla evlenmişsin, öyle mi? Topal söylemiş komşulara. Çok güzel bir kızmış. Babası, kardeşleri de kaplan gibi kişilermiş."

"Evlendim Ana."

"Allah hayırlı kademli etsin. Ne zaman ineceğim, ne zaman ineceğim, dedin Çukura?"

"Yarın öbür gün Ana."

Hürü sustu, tüyleri diken diken oldu, sesi sertleşti:

"Ne zaman, ne zaman?"

Dudakları kıvrıldı, çarpıldı. Memed onun bu huyunu bilir-

408

di. Hürü Ananın ağzı çarpılınca kaplan kesilirdi. Şimdi artık patlayacaktı ama, nedense susuyordu. Memed onun patlamasını bekliyor, Hürüyse usul usul dinginliyordu.

Düşman bekler onun kapısının eşiğini, görünmez düşman yavrum. Böyle de iş olur mu? Göz gözü görmez, karanlık gecede yağmur çiseler, sen hiç kimse beni görmüyor dersin, iliklerine işlemiş çiseleyen yağmurun altında aklına hiçbir şey getirmeden kendi tuzağına yürürsün.

Sarılmıştır Seyranın evi, bin göz seni beklemektedir, sessizce. Yağmurdan ıslanmış gelirsin,

Çukurovanın evlerinin çitleri kemiş, damlarının üstü ottur, bin kurşun yağar üstüne, daha

Seyran bile diyemeden canın çıkıverir. El kızıdır ağlar ama, yanarsa anan yanar, ağlarsa

anan ağlar Memedim. Bu yaşında bunu da mı getireceksin başıma... Var git nereye istersen,

var git. Göstersen Sefil Göbrahim ol, Lapacı Veli ol, ne olursan ol da ölme, beni arkandan

ağlatma yavrum. Anandan da babandan da daha çok benim hakkım var sende... Sen de iyi

bir adamsın. Biliyorum, karıncayı incitmez senin yüreğin, ben seni bilmezsem kim bilir gül

yüzlüm? Senin alına yazılmış Abdi Ağayı öldürmek, Ali Safayı öldürmek. Alına yazılmışsa,

ne gelir elden, var git de, yolun açık olsun, kendini yitirt, yitirt de tuzağa düşme.

"Ana konuşmuyorsun. Ne mırıldanıyorsun öyle kendi kendine?"

"Kuş beyinli," diye mosmor kesildi Hürü Ana, ayağa kalktı. "Ne olacak, bundan da adam çıkar mı Allahım... Elin oğulları yaşlandıkça akıllanır, bizimki de işte böyle olur. Böyle sersem, böyle ne dediğini bilmez."

"Ana ne oldu?"

"Ölüyün körü oldu. Sefil Ğbrahim olacakmış kazboku, Sefil Ğbrahim hiç olmazsa kendi halinde bir adamdı, senin gibi de kuş beyinli değildi. Sen kurban ol o güzel adına Sefil Ğbrahimi."

"Dur Ana, anlamıyorum, neden kızdın, dur Ana, elini ayağımı öpeyim nolursun söyle bana, gel şuraya otur da..."

"Bir de eşkiya olacak ötürüklü de, götü boklu Memed! Sen donunun bağımlı bağla da ondan sonra eşkiyacılığa kalk. Ğyi ediyorsun ölmeklen."

409

"Ana kurban olayım, ne oldu?"

Hürü Ana onun ağzına öykündü, "Ana ne oldu, ne oldu," diye gülerken. "Ana ne oldu? Ne güzel de bellemiş ne oldu sözlerini benim aslan yavrum!" "Ana ne oldu?"

Hürü Ana sesini iyice yükseltti, bağırmaya başladı. "Ana sus, Ana sesini dışardan duyacaklar, bu gece yarısı diyecekler..."

Hürü ellerini beline koydu:

"Duysunlar, inşallah duysunlar da candarmalar gelip seni öldürüversinler de ben de senin elinden kurtulayım. Şimdi sen o fallik Seyran için Çukurovaya ineceksin, değil mi, candarmalar onu boş bırakırlar mı sanıyorsun? Sen oraya varır varmaz, pusudakiler, daha Seyranın yüzünü görür görmez, tılsımlı yıldırım taşı mı var sende, gördük taşımlı, Kırkgözün Anacık Sultanı yetişmeseydi imdadına sen işte o zaman Abdi Ağannın yanma sağlam gitmiştin,

ben de sana Abdi Ağanın mezarının yanında güzel bir mezar yaptırırdım, onun mezarına işemeye gelenler, sana da işerlerdi, seni öldürürler, kalbura çevirirlerdi. Beklemiyorlar mı sanıyorsun Seyranın evini?"

"Anladım Ana, elini öpeyim Ana sus!" "Susmam," diye bağırdı Hürü Ana.

"Ana vazgeçtim. Ana vallahi gitmeyeceğim Çukurovaya. Vallahi dediğini anladım Ana..."

Hürü geldi onu yanına diz çöktü, saçlarını okşamaya başladı.

"Demek anladı benim akıllı eşkıya, Ğnce Memed oğlum? Şu dağlar da, şu millet de sana Ğnce Memed diyorlar öyle mi, bakındı hele, bakındı benim güzel yavruma..." Sesi bir bebeğe ninni söyler gibiydi. "Akıllı da yürekli oğlum, anlayabilmiş benim güzel de, eşkıya oğlum da..."

"Ana vallahi anladım, gitmiyorum Çukurovaya. Sus da Seyranı bulmanın, ona ulaşmanın bir yolunu bulalım."

"Senin şu damın arkasındaki deli atımı göndeririz ona," dedi Hürü Ana. "Ğstersen o it boku, bin yüzlü Topal Aliyi de göndeririz, o da sizin izinizi sürer. Sen de bu sefer Abdiyi değil de onu öldürür, yeniden dağa çıkarırsın."

410

Hürü Ana yatışıyordu usul usul. Hakkı da vardı ya, neden bu kadar öfkelenmişti. O, gözlerinin bağlanmasını bir türlü yu-Ğ tamıyor, diye gülümsedi kendi kendine Memed.

"Ana taşkala etme nolursun, sana geldik ki..." Boynunu büktü. O böyle öksüz çocuk gibi boynunu bükünce Hürü Ananın yüreğinden kan gitti.

"Ben sana ulaştırırım Seyranı. Sen onu bana bırak. Sen daha hemen gitmiyorsun ya..."

"Hemen gidiyorum Ana."

"Oğlum, sana hemen nasıl yetiştireyim Seyranı?"

"Nasıl yetiştirirsen yetiştir."

"Dur şimdi, sabah olsun. Ben Kısacık Mahmudu bulurum. O da Seyranı bulur... Sen de onu

bir yerde beklersin."

"Ben nereye gideyim o zamana kadar, ben artık eşkıya değilim ki..."

"Sen Cehennemine dibine git, olur mu?"

"Olur Ana!"

"Şimdi ben Kısacık Muhmudu yarın sabah bulurum... Sen de... Sen de..." Hürü Ana

düşünüyordu. "Gözü kör olmayası Memed," diye onun omuzuna vurdu. "Sen de Kırkgözün

Anacık Sultanına gitsene." Gözleri parladı. "Hem onun, seni cana kavuşturduğundan dolayı

elini öper, hem de ondan bir tılsım alırsın da bir daha kurşun değmez. Oraya gider onun elini

öpersen sana bir tılsım verir, belki de seni afsunlar... Sen de Genç Osman gibi kesik kellen

kucağına düşse ölmezsin."

"Bana ne gerek tılsım Ana, bundan sonra?"

"Her insana, her zaman gerektir Kırkgöz Ocağının tılsımı. Bu dünyada da, öteki dünyada

da..."

"Olur Ana, bugün tanyerleri ışımadan yola çıkayım."

"Olamaz. Yarın gece, ilk akşamdan. Karanlık kavuşunca..."

Sabaha kadar oradan buradan, Ğnce Memed Ğbrahim olunca neler edeceğinden konuşular.

Tatlı düşler kurdular. Hürü Ana onun çocuğu olunca, ne edip eyleyecek, onları bulacak,

ölünceye kadar çocuklarına bakacak, büyütecekti.

"Çok seviniyorum Memed," dedi Hürü Ana. "Cenazemi sen, bir de Seyran, bir de çocukların

siz kaldıracaksınız, görkemli. Ben senin evinde ölürsem, evin neredeyse de, buraya ge-

411

tireceksin benim cenazemi, Durmuş Ali Emmiyin yanma gömeceksin."

"Olur Ana."

"Dur," diye bir genç kız gibi sevinerek ayağa fırladı Hürü Ana. "Sana güzel bir börk

örmüştüm, keçilerin tüyünden, yumuşacık, işlemeli. Bir yıl göz nuru döktüm ona. Sana gelirken unutmuşum. Giy bakalım."

Yeşil sandığın çingırağını açarak renk renk bir bohçadan börkü çıkaran Hürü Ana, onu Memedin başına koydu:

"Yakıştı," dedi. "Ğşte sen bu börkü giyince de seni kimse tanımaz. Nerdeyse tanyeri ışıyacak. Ben senin tarhananı ocağa koyayım."

Tarhanayı ocağa koydu, kendi de gitti gene sandığı açtı, Memedin önünde üstündekileri çıkarıp Yörüklerden köye geldiği günkü giydiklerini giydi.

"Bunları giydim senin yanından geldikten sonra. Bugün de giyeceğim."

"Sağ ol Ana," dedi Ğnce Memed. "Şu bana yaptığın iyiliklerin altından kalkabilir miyim ki..."

"Git canını kurtar, çocukların olsun."

Dışarıya çıktı, damın arkasına dolandı, orada, uzakta, küçük kayalığın üstünde atın karartısını görünce sevinçle içeriye koştı:

"Atın orada duruyor," dedi.

412

20

Ğnce Memedle Tazı Tahsin Keklikbelinde karşı karşıya geldiler. Hışım gibi bir yağmur yağıyor, damlalar yere pat pat diye düşüyordu. Dağlardan, koyaklardan sarı, köpürmüş seller, taşları, ağaç gövdelerini sürükleyerek gümbürtüyle yukarlardan aşağılara iniyordu. Şimşekler çakıyor, yakındaki ormanın ulu ağaçlarının doruğuna yıldırımlar düşüyordu. Tazı Tahsin Ğnce Memedi görünce korkusundan önce ne yapacağını, bir suçlunun, suçüstü yakalanmış bir kişinin telaşı içinde nereye kaçacağını bilemedi. Yüzü sapsarı kesilmiş, eli ayağı çözülmüş, orada, üstünden oluk oluk aşağı inen yağmurun içinde yolun ortasında durup kalmış, gözlerini Ğnce Memede dikmiş bakıyordu. Ğnce Memed de durmuş onu

süzüyordu. Bu adam bu kadar niçin korkmuştu, kendisini görünce?

Bir süre sonra Tazı Tahsin kendisini toparlayıp Ğnce Memede gülümsedi:

"Uğur ola Ğnce Memed Ağam," dedi utangaç, özür dileyen bir sesle.

"Kim, kim, kim dedin sen?"

"Ğnce Memed Ağam dedim..."

"Bana mı?"

"Kime olacak, sana ya Ağam. Senden başka bir Ğnce Memed var mı bu dünyada?"

Ğnce Memed yakalanmıştı. Ğstediği kadar kendini yadsısın, bu adam onu tanımıştı. Hem de onu çok yakından biliyordu.

"Adını bağışla," dedi.

Ğ

413

"Adıma Tilki Tahsin derler." "Hangi köydensin?" "Çiçeklid eresinden."

"Bir de Tazı Tahsin var o köyde, tanır mısın?" "Tanırım. O tazi, ben tilkiyim."

Ğnce Memed güldü. Yandaki kayanın kuytusuna çekildiler, burasını yağmur tutmuyordu.

"Nerden gelip nereye gidiyorsun?"

"Senden saklı değil ya Ağam, sigara kaçakçılığı yapıyorum." Cebinden balmumuylan

yapılmış bir kaim keseden, ellerini toprakta kurularak, tütün kağıt çıkarıp sigara sardı,

Memede uzattı. Memed onun uzattığı kavli çakmağı da aldı, bir çakışta kavı tutuşturdu. Dağ

havasında yanan kav güzel koktu.

"Çoktandır cigara içmiyordum Tahsin kardaş. Eşkiyacılık-tır bu. Bir gün cigara bulursan

beş gün bulamazsın. Bir de adama çok zarar veriyor bu meret."

"Ben de her zaman içmiyorum," dedi Tazı Tahsin. Ama Tazı Tahsin çok tedirgindi.

Korkuyor, ardından da hemencecik seviniyor, dalıp Memedin gözlerine bakıyor, Memed ona

bakınca da gözlerini kaçırıyor, bir türlü tünediği taşın üstünde rahat edemiyor, yerinde duramıyor, bu da Ğnce Memedin gözünden kaçmıyordu. Bu çocukta bir iş vardı ya, acaba neydi, bunu anlaması gerekti.

"Ben vurduğumda Bakırgeğinde miydin?" "Oradaydım Ğnce Memed Ağa. Senin o atın var ya, o da oradaydı, yağız. Bir kayalığın en yüce sivrisine dikilmiş, kıpırdamadan orada öyle duruyordu."

"Ben vurulunca kadınlar bana ağıt yakmışlar." "Yaktılar. Yüzbaşı senin ölünü onların elinden, süngü tak, alınca, onlar da seni çırılçıplak edip giyitlerini aldılar, çekildiler koyağa, sana üç gün üç gece ağıt yaktılar."

"O Ğnce Memed bana hiç benziyor muydu?" "Şimdiki sana mı, şimdiki sana hiç benzemiyordu. O, iki metre boyunda, boğa gözlü, kaim kaşlı, yanık yüzlü, çam yarması gibi bir adamdı."

"Çiçeklidersi köylüleri beni yediden yetmişe tanır, bilir, nasıl yanıldılar?"

414

"Kimse yanılmadı ki Ğnce Memed Aşam, ben bile o adamı Ğnce Memed sandım, bu işte hiç yanılma yok, o adamı Ğnce Me-med bildiler, o kadar.

Memed güldü:

"Çok acayip bir iş," dedi.

"Çok acayip," dedi Tazı Tahsin, "çok acayip ya, o adam senden çok benziyordu Ğnce Memede, anladın mı?"

"Anladım," dedi Ğnce Memed gülümsemesini sürdürerek.

Bir şimşek çaktı göğü bir uçtan bir uca biçerek, gürültüsü dağları çatırdatarak, ortalığı velveleye vererek.

Ğnce Memed onu bir süre yokladıktan, el altından inceledikten sonra:

"Bak Tahsin kardaş," dedi. "Beni iyi dinle, candarmaları görür de beni sana sorarlarsa o gitti dersin. O bir daha eşkıyalık yapmayacak, dersin. O, başını almış gidiyordu, ben gördüğümde, dersin. O günahlarımı bağışlatmak için Kabeye gidiyordu, dersin, olur mu? Bak silahım da yok."

"Olur," dedi Tazı Tahsin, kovuktan hemen çıktı, yağmura koştu. Memed onun arkasından bir süre baktıktan sonra, bu adamda bir şeyler vardı ama, neydi, diye düşündü. Yolu değiştirmeliyim. Gözleri kötüydü, hem de korku doluydu. Böylesi, her şeyden, en küçük gölgeden, kıpırdayan yapraktan korkan kişilerden korkulur. Bunların insanlara yapamayacakları kötülük yoktur.

Tazı Tahsin gözden irilip yitip gidince o da kendini kovuktan dışarıya atıp yönünü yalçın kayalıklı dağın yamacına çevirdi, yolu bırakıp. Biliyordu, böylesi gözleri olan adamlar ilk gördükleri adama, ilk gördükleri candarmaya onu gördüklerini söylerlerdi. Belki de şu anda canını dişine takmıştır, bu tilki mi, çakal mı olacak zıknabut, topukları kışına değerek koşuyordu kasabaya, Yüzbaşıya. Onun için bu bölgeden hemen uzaklaşmak gerekti. Tazı Tahsin gittikçe üstündeki korkuyu, heyecanı atıyor, içindeki sevinç büyüyordu. Günlerdir dağ taş koymamış onu aramış, sonunda bir çoban çocuktan onun buralarda dolaştığını öğrenmiş, buralardan ayrılmamış, şu yolları belleri mekan tutmuştu. Tazı Tahsin şu köylü milletin, hele şu Yörüklerin ağız-

415

larınm ne kadar sıkı olduğunu biliyordu. O, köylüyü konuşturmasını da bilirdi ya, ona buralarda rastlamak onun için kolay olurdu. Şimdi Ğnce Memed silahsız pusatsız nereye gidiyordu, onun yerini bir iyice bulmak, saptamak gerekti. Geriye döndü, bıraktığı kovukta onu bulamadı. Ğzlerine baktı, o, dağa yukarı gitmişti. Her şeyi anlayınca, sevincinden yüreği duracaktı. Ğnce Memed Kırkgözün Ocağına gidiyordu. Yoksa bir eşkıya, ahmak değilse,

eşkıyalığı bıraksa bile bu dağlarda silahsız pusatsız ge-zemezdi, ancak Kırkgözün Ocağına giderken bir kişi yanına en küçük bir silah alamazdı. Bir çakı bile. O ocağa çakıyla bile yaklaşan iflah olmaz, belasını bulurdu. O ocakta da bir eşkıyayı, mahkumu, kim olursa olsun, ocağın çatısı altına sığınmışsa oradan onu kimse alamazdı. Bu ocağa gelen padişahlar, beyler bile bir günlük yolda silahlarından arınıp ancak ondan sonradır ki ocağın eşğine yüz sürebilirlerdi.

Ğnce Memed de bir günlük yolda silahlarından arınmış, dervişler gibi heybesi boynunda yaya yapıldak yola düşmüştü. Hemen yetişip o adama haber vermeli, o da ona para vermeli, ondan sonra da Yüzbaşıya gitmeliydiler. Yüzbaşı, candarmalar silahlı ocağa giremezler ya, ocağın yollarında pusu kurup da Ğnce Memedi pusuya düşüremezler mi? Tez, çabuk, daha Ğnce Memed Kırkgöz Ocağına yetişmeden candarmalar yollan tutmalı. Ya da o Kırkgöz Ocağından dönerken...

Tazı Tahsin geriye döndü, canını dişine takmış koşmaya başladı. Kasabaya bu gece sabaha karşı varmalı, candarmayı yola çıkarmalıydı. Ama o adamı nasıl bulacaktı? Görünce o uzun boylu adamı tanırdu. Tarif edince de onu herkes bilirdi. Büyük bir Ağaydı o. Bir de o Topal Ali vardı, izciler başı. Hiç kimseyi bulamazsa onu nasıl olsa sorar soruşturur bulurdu.

Yağmur göz açtırmıyordu. Çarığı su içindeydi. Başka bir ayakkabı olsa bu yağmura mümkünü yok dayanmazdı, kırmızı postal, çift sürme ediği... Ğnce Memed de postal giymişti. Bu da iyiydi. O, ayağındaki kırmızı postalla bu yağmurda iki günde varamazdı Kırkgözün Ocağına. O kırmızı postallar öyle çok su çekerlerdi ki, şişerlerdi. Belki de Ğnce Memedin heybesinde çarığı vardı. Eşkıya milletinin ayağı muhkem olmalı, bu atalardan kalmış bir sözdür.

olsaydı, titremekten dişi dişini yer, buyar da ölüdü. Gittikçe de hızlanıyordu. Bu hızla düzlüğe indi. Düzlük silme çayırıldı, ortasından da dibi çakıl taşlı bir pınar kaynıyordu. Pınarın akarağı sel sularıyla birleşmiş, taşmış, yanı yöreyi almıştı. Az aşağıdaki orman uçsuz bucaksız taa Çu-kurovaya kadar kararıyor, üstünden, bu yağmurun altında bile, azıcık dumanlı, top top ak bulutlar yükseliyordu. Sağ yanda da, düzlüğün ortasından tek başına bir kayalık yükseliyordu. Kayalığın bu yanında da yaşlı, dalları yöreyi örtmüş bir sedir ağacı duruyordu. Kayalık, ak bir bulutun içindeydi. Tazı Tahsin olduğu yerde durmuş, ormanın yolunu ararken, ortadaki kayalıkların üstünde, bulutların içinden bir at başı görür gibi oldu. At başı yitip yitip ortaya çıkıyordu. Sedir ağacına kadar, düş mü görüyorum, hayal içinde miyim, diye yürüdü. Koskocaman bulut hızla kayalığın sivrisinde savrularak dönüyordu. Ağacın altında durdu bekledi. Yağmur gittikçe artıyor, çakan şimşekler, düşen yıldırımlar dağları çatırdatıyor, sallıyordu. Uzun, dünyayı ışığa boğan bir şimşek çaktı, bulutların içindeki at bir süre için ortaya çıktı yitti. Tazı Tahsin Ğnce Memedi gördüğünden de daha çok sevindi ata. Hemen kayalığa tırmanmaya başladı. Hem Ğnce Memedin haberini daha çabuk ulaştıracaktı kasabaya hem de atı götürecekti, o cömert, zengin adama verecekti. O zengin, o cömert adam da onu altına, paraya gark edecekti. Birden anımsadı, Murtaza Ağaydı adı... Bu dimdik, duvar gibi kayaya çıkması çok zordu. Hele yağmur da durmaz yağarken, insan yağlı direğe tırmanmış gibi oluyordu. Bu at nasıl çıkmıştı buraya? Belki de bu bir at değil bir cin peri, bir şeytandı. Korktu ama, atın yanına da gitmekten kendini alamadı, gözlerini hırs bürümüştü. Yağmur yukardan atkuyruğu gibi sağılıyordu.

Tazı Tahsin doruğa çıktığında elleri kan içinde kalmıştı. Bir şimşek çaktı, gökler gürledi, çok yakma çatırtıyla bir yıldırım düştü, altındaki kaya beşik gibi sallandı, at simsiyah bir yalbirdadı, onun üstüne doğru bir şahlandı, Tazı Tahsin atın karnının

I altında kaldı, her nasılsa, korkusundan kendisini taşların aralığına atabilmiş, at da gelmiş

üstünden süzülerek geçmiş gitmiş,

417

aşağıda, ağacın yanında dikilmiş kalmıştı. "Yakalayacağım onu," diye söylendi Tazı Tahsin.

"Onu yakalayıp karşılığında bir çiftlik alacağım. Ben olmasam kim yakalayabilirdi ki bu atı!"

Hızla kayalıklardan aşağıya inen Tazı Tahsin bir çalının dibinden yeşil otlar kopardı, eline aldı, ata seslenerek ona yaklaşmaya başladı. Ata gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça da yüreği göğüs kafesini yaracakmış gibi gümbürdüyordu. Yaklaştı, yaklaştı, elini uzattı, yelesinden tutacakken, ne oldu ne olmadı, Tazı Tahsin kudurmuş, gözleri pörtleyip dışarıya uğramış, dişleri ıslıl ıslıl bir kılıç gibi parlayarak atın onun üstüne ancak saldırdığını görebildi, ardından da kendisinin bir top gibi yerden yere vurulduğunu, savrulduğunu gördü.

At onu yere çaldıktan sonra çavmış, uzağa, pınarın yanına kadar kendini yenemeyerek gitmiş, ancak orada durabilmiş, birkaç kez de kendi yöresinde fir dönmüş, ardından da Tazı Tahsinin üstüne doğru sünererek, horlayarak, köpüklü ağzı, dışarıya fırlamış dişleri, gerilmiş boynu, pörtlemiş gözleriyle saldırıya geçmişti.

Tahsin az daha yerinden kalkamayacak olsaydı, atın dişleri arasında parçalanacak, ayakları arasında can verecekti. At daha ona yüz metre kalmadan Tazı Tahsin canını ağacın gövdesinin arkasına zor attı. Bu sefer yağız uzaklara çavıp gitmeden hemen horlayarak, gözlerinden ateşler saçarak Tazı Tahsine döndü, dişleriyle uzandı, ağacın gövdesinin arkasına sinmiş Tahsinin kolunu kaptığı gibi, ceketinin yenini aldı götürdü. Bereket versin ki Tahsin kolunu daha at başını uzatmadan çekmiş de onun dişleri yalnız cekete ulaşabilmişti.

Artık atla Tazı Tahsin arasında bir ölüm kalım savaşı başlamıştı. At, dişleri, çiftesi, bütün gövdesiyle Tazı Tahsine saldırıyor, öteki de ağacın gövdesini dönerek kıl payı canını kurtarabiliyordu ya, sonunda at o kadar çok saldırdı ki, Tazı Tahsin yoruldu, gözleri

kararmaya, başı dönmeye başladı. Az sonra yere düşecek, hiçbir kurtuluş umudu kalmayacaktı. Atsa gittikçe hızlanıyor, saldırısını artırıyor, Tazı Tahsini yakalayamayınca da hırsından ağacın gövdesini dişliyordu. Tahsinin artık bir tek kurtuluş umudu kalmıştı, o da ağaca tırmanıp canını kurtar-

418

mak... At çavıp gidince acele ağaca tırmandı yatık ilk dala kadar çıktı. At onu orada ağacın dalında görünce çılgına döndü, şaha kalktı, eğer at şaha kalkıncaya kadar Tazı Tahsin ağacın öbür yanma dönmeseydi, azgın canavar onu kapacaktı. Tahsin daha yukarıya, daha yukarıya, ağacın doruğuna kadar tırmandı. Bütün bedeni cezbeyle kapılmış gibi titriyordu. Yağmur ağacın gövdesinden, dallarından, yapraklarından seller gibi boşanıp aşağıya iniyordu. O, doruğa çıktıktan sonra at gene durmadı, ardı ardına, bir yerlerden imdat beklercesine, sert, keskin, uzunlu kısıklı kişneyerek şaha kalktı, birinci dala kadar uzandı geri düştü. Bu hareketini bir süre yineledikten sonra durdu, bir süre de kızgın, kanlı gözlerle ağacın altından Tazı Tahsine öfkeli baktı. Sonra da ağacın gövdesine yanını vererek, kulaklarını, kuyruğunu düşürmüş, sol art ayağını karnına çekmiş orada kaldı. Ğşte şimdi yandım, diye düşündü Tahsin. Ğşte şimdi bittim... Ya bu at bir hafta buradan ayrılmazsa, ben de burada ağacın başında açlıktan, uykusuzluktan ölür de giderim... Ölmezsem de üç günden fazla dayanmam, atın ağızına düşüveririm. Bu at da kıyamete kadar burada, ağacın altında durur bekler. Ne demiş de başına şu işi açmıştı... Ne demişti de bu deli, bu afsunlu atı yakalamaya kalkmıştı da tatlı canından olmuştu... Artık onun için kurtuluş umudu yoktu ve canavar ağızını açmış onu bekliyordu. Belki silahlı öteki eşkıyalar, çobanlar, köylüler gelirlerdi de onu kurtarırlardı. Gece yarısına kadar böyle düşündü. Yağmur daha dinmemişti. Tazı Tahsinin dişleri üşümekten birbirine vuruyor, bütün bedeni zangır zangır ediyordu. Eğer bu gece burada kalacak olursa, atın onu parçalamasına hiç gerek yoktu,

donar ölürdü bu ağacın başında. Yarın sabah da kartallar üleşini parçalarlardı.

At bilmişti onun Ğnce Memedi haber vereceğini de öldürmeye kalkmıştı. Yoksa bu at, insanı görünce, insanları kendisine yaklaştırmadan alıp yatırıyor, yitip gidiyordu. Kendisine böyle ölürürcesine saldırmasının bir sebebi olmalıydı. Ve hem de vardı. Demek ki bu at, ermişler gibi her şeyi biliyor, anlıyordu. Acaba ona yalvarsa, Ğnce Memedi kimseye söylemeyeceğine söz verse onu bırakır mıydı, bırakmazdı bu kara domuz.

419

Onu burada, bu ağacın başında dondurup öldürecekti.

Korkarak doruktan aşağı alt dallara indi, titremekten uçuyordu. Daha uzun bir süre burada duramayacak, olmuş armut gibi atın ağzına düşecekti. Alt dalda sırtını kaim gövdeye dayadı. Buraya daha az yağmur geliyordu. Yağmur dursa çok daha kötü olacaktı. Ayaz çıkacak, ayaz da onu bu ağacın üstünde daha çabuk öldürecekti.

Allahım, diye titremekten uçan ellerini göğe açtı ama, fazla tutamadı, koca Allahım şu atı al da başka bir yere götür de ben de buradan ineyim. Nolursun Allahım, vallahi billahi de ben bu gece burada kalırsam buyar ölürüm. Koca Allahım, eğer sen de bu atı şu altımdan alırsan da götürürsen, ben de sana kocaman, bir tellice horoz kurban ederim. Eğer sen de bu atı şuradan alırsan da uzaklara götürürsen, ben de bir toklu çalıp sana kurban keserim. Sonra hırsızlık malın kurban olamayacağımı akıl etti. Allahım, satın alırsan da keserim, dedi. Baktı ki at yerinden kıpırdamıyor bile, sol art bacağını karnına çekmiş, olduğu yerde durup duruyor. Bir ay da oruç tutarım, üç ay da sana namaz kılarım, diye yalvardı Tazı Tahsin. Köydeki ebeye de etli kömbe yaparım, hem de sığircık etinden. Ebe var ya, o, etli kömbe için can verir de ölür bile. Ğstersen keklik etinden yaparım kömbeyi, soğanlı, yağlı, biberli. Şakırdamaktan bir hal olan ağzı sulandı. Karnı da dehşet acıkmıştı. Yavaş yavaş donuyor, kamı çekiliyor, titremiyordu bile. O ebe var ya, dünyada ondan daha ermiş bir karı yoktur. Bu dünyada

güzel, türkü söyler gibi dua etmekte de onun üstüne yoktur. Ben ona keklikli kömbeyi pişirip verince de, güzel kokulu, o da yiyince de, ardından da sana bir gün bir gece, istersen de üç gün üç gece dua eder, kurtar beni şu attan.

Başımı çevirdi, aşağıya baktı, at olduğu yerde, tüyleri domur domur olmuş, o da üşümüş duruyordu.

Bir süre yalvarmasının etkisinin sonucunu yukardan, ata bakarak bekledi. At oralı bile değildi. Yağmur da gittikçe azıtıyordu.

Bu sefer, Tazı Tahsin baktı ki Allahtan umut yok, ata dönüp yalvarmaya başladı.

At, at güzelce at, o senin sahibin var ya, Ğnce Memed, ben

420

onunla konuştum, biliyor musun, o Ğnce Memed ki bir güne bir gün eşkıya olsa silahsız pusatsız gezmezdi, onu silahsız pusat-sız gördüm, demek ki Kırkgözün Ocağına gidiyordu.

Kırkgö-zün Ocağına hiç kimse silahlı giremez. Taa kadim zamanlardan kalmış bir görenektir bu. Padişahlar, sadrazamlar, beyler, paşalar bile Kırkgöz Ocağına bir günlük yolda silahlarından arınıp, kılıçlardan, hançerlerden üryan olaraktan, öyle varıp eşiğini öperlerdi.

Yılanlar, ejderhalar dişlerini söküp, akrepler, ağılı arılar iğnelerini atıp ol huzura öyle çıkabilirlerdi. Senin görkemli sahibin Ğnce Memed de silahlarından arınmış gidiyordu, nereye gidiyordu böyle, üryan, nereye gidecek, Kırkgözün Ocağına gidiyordu. Onun o yiğit, onun

Hazreti Ali, onun o gül cemalini gördüm. Bırak beni gideyim. Bu ağacın üstünde vallahi billahi donuyorum. Ölürüm de kanlım olursun. Bir atın da kanlı olması hiç iyi değil. Sen hiç kan işlemiş at gördün mü, duydun mu? Bir at kan işlerse, o at bir daha da kıyamete kadar iflah olmaz. Kırklara da kavuşup ermiş mertebesine yetişemez. Sen de orada sabaha kadar kalırsan da ben de burada buyar ölürüm. Sen de benim kanlım olursun. Git oradan ne

olursun, Ğnce Meme-din başı için benim yakamı bırak da burada ölmeyeyim. Ğnce Memedi de

candarmaya, o Ağaya haber vermeyeceğim. Ğstersen adı güzel, kendi güzel Muhammedin adına, görkemli, yüce Allanın adı üstüne yemin ederim, git de oradan, aşağıya ineyim de canımı kurtarayım.

Yağmur kabarmış, yağdıkça yağıyor, dört bir yandan kulağına sel çağlıtları, yuvarlanan iri taşların sesleri geliyordu. Şimşek ışıkları uzun süre ortalığı aydınlatıyor, ağacın altındaki at kulaklarını düşürmüş, boynunu yere doğru sarkıtmış, yelesi, perçemi dökülmüş, aşağıda uyuyordu kıpırdamadan.

Bak güzel, soylu at, güzeller güzelsin. Sen de beni buradan azat edersen, ben de Ğnce Memedin yerini... Bağırmağa başladı. Üşümekten sesi istediğı gibi çıkmıyordu. Kimseciklere, kimseciklere, kimseciklere söylemem, söylemem, ne üstüne dersin yemin ederim. Haydi çekil oradan.

Baktı ki elleri ayakları uyuşmuş, donuyor, ağacın doruğuna çıkıp inmeye başladı. Az sonra da ısındı, dişlerinin şakırdaması da biraz azaldı. Ulan gitmezsen gitme, köpek, diye bağır-

421

di. Sen at değil, deli bir uyuz köpeksin. Köpeksin, köpeksin... Durmadan da ağacın doruğuna çıkıyor iniyordu.

Ortalık azıcık ışıdığında da artık tükenmiş, kıpırdayacak hali kalmamış, bacakları, kolları da sanki yerinde yoktu, kopmuştu. Aşağıya hüüzünle baktı, az sonra gücü sonuna gelecek, atın ayağının altına buradan sağılıverecek, at da onu ayakları, dişleriyle paramparça edecekti.

"Ğmdaaat, imdaat! Can kurtaran yok mu?" diye var gücüyle bağırdı. Kulak verdi dört köşeyi dinledi, akan sellerin çağlıtısından, yuvarlanan taşların seslerinden başka hiçbir ses duyulmuyordu. Arada da uzak dağlara düşen yıldırımlar, gürleyen, çatır çatır eden gökler dünyayı beşik gibi sallıyordu. Ortada bir tek canlı yoktu, ne kuş, ne böcek, ne sırtlan, ne domuz, ne çakal, ne de ayı... Ğşte şu atla, şu aşağıda bekleyen gözü dönmüş canavarla

dünyanın ortasında yapayalnız, bir başına kalmıştı.

Bak güzel at, diye gene yalvarmaya başladı, beni bırak da, bağışla da gideyim, ne olursun.

Biliyorum, ben kötü bir adamım, Ğnce Memedi Yüzbaşıya haber vermeye gidiyordum, sen karşıma çıkmasaydın, koca Allah seni karşıma çıkardı da bana bu kötülüğü yaptırmadı... Ğşte ben de vazgeçtim. Beni bırakacaksın, değil mi?

"Bırakmayacak mısın?"

"Neden bırakmayacaksın, Ğnce Memedi gidip de haber mi verdim?"

"Biliyorsun ki vermedim. Sen çıktın karşıma. Verecektim. Ne mi alacaktım?"

"Ölümünü haber verdim de... Ben de dedim ki, ölüsü bu kadar para eden adamın dirisi ne kadar eder ki? Düştüm yollara, günlerce, günlerce aradım onu."

"Kimse onun yerini bana haber vermiyordu. Ğnsanoğlu, kurt kuş, yol sapak, aylar çakallar, tüm dünya dilsiz kesilmişler onun yerini bana söylemiyorlardı. Sonra koca Allah onu benim karşıma çıkardı. Kırkgözün Ocağının yolunda..."

422

"Yok, yok, yooook! Allah çıkardı onu benim yoluma. Ben o yolu tutmuş günlerdir bekliyordum. Başka yoldan Kırkgözün Ocağına gidemezdi ki... Mecburi oraya gidecekti." hısın."

"Çok akıllıyım ya... Ama sen yakaladın beni. Sen daha akıl-

"Akıllısın, çok akıllısın.... Bak bir garip dul anam var benim. Benden başka onun dirliğı düzenliğı yok. Beni öldürür-sen, canım çekiliyor zaten, anam kahrından ve hem de acından ölür. Bana acımaz mısın?"

"Biliyorum, vicdansız bir atsın, ama sen soylu bir atsın, soylu atlar da ölümsüzdürler, sonra kıyamet kopunca da cennete giderler. Onlara orada Peygamber, huriler, melekler binerler. Ama bugün burada bir kan işler de, Allanın yaptığı güzel yapıyı yıkarsan Allah da seni, senin

gibi bir kanlı cennetini sokar mı? Sen cennetini, bir beni öldüreceksin diye cehenneme çevirme. Cehennem yerinde hiç ateş yoktur, isteyen ateşini buradan götürsün. Sen kendi ateşini buradan götürme."

"Neee, bütün atlar cehennemlik mi, hele yağız atlar? Yok! Kim söyledi bunları sana, Ğnce Memed mi?"

"Kırkgözün Anacık Sultanı mı? O öyle bir şey söylemez, bütün soylu atlar cennetlidir, ben de bunu ondan duydum."

Tanyerleri usul usul aydınlanıyor, aşağıdaki ormanın üstünden yağmura yukarı apak dumanlar ağır ağır yükseliyordu. Yağmur azıcık bir süre yavaşlıyor, ardından da gökler gürleyerek çatırdıyor, arkası arkasına şimşekler çakıyor, yıldırımlar düşüyor, gökten yere ırmaklar boşaltılıyordu.

"Bak, cennetini cehennem etme."

"Bak, ben de buradan kurtulursam, senin başına yemin için ant veriyorum, sana harmanlardan çalıp bir kuyu arpa doldururum mağaralara, sen de kışın aç kalmazsın."

423

"Ğnce Memedin de yerini..."

"Yok, yok, iki gözüm yerinden çıksın ki... Kimseye haber vermem! Kurana da el basarım."
Sert bir yel esti, ağacın dalları birbirine girdi, ağaçtan bir kuş sürüsü gibi kopan yapraklar havalandı, aşağıya, ormana uçtu. Yağmur kırbaç gibi sağdan soldan veriştirdi, at orada durmuş olana bitene aldırıyor, yere sarkıtılmış boynunu bir kere olsun havaya kaldırarak yöresine bir kezcik olsun bakmıyordu.

"Amma da, amma da inatçısın."

Artık sesi çıkmıyor, ancak ağzını açıp kapatabiliyordu, o da bin güçlkle. Yağmur, dağlardan gelen soğuk yel öylesine artmıştı ki ağacın üstünde kendisini zor tutuyordu.

Çok yakınlara bir yıldırım düştü, yıldırımın şavkı öylesine sert, ustura gibi keskindi ki gözlerini kapamasa o anda kör olacaktı. Birincisinden daha sert bir yıldırım onlara biraz daha yaklaştı. Üçüncü yıldırım atın üstünde durduğu o uzun sivri kayalıkta patladı. Artık arka arkaya şimşekler çakıyor, sağda solda, yakınlarda yıldırımlar pathyor, şimşekler birer ağ gibi birbirlerine dolaşmış dağlardan aşağıya akan sellerle birlikte sünüp geliyor, ormana aşağıya dökülüp gidiyordu. Dağdan, ortalığı sarsarak inen son yıldırım geldi ağacı dört kere dolandı, bir ışıktan halka yaptı, at bir sıçradı halkanın dışına çıkmak istedi, çıkamadı. Yıldırım ağacı bırakıp atın yöresinde dolanmaya başladı. At yıldırım halkasının ortasında kalmış koşuyor, halka da savrularak onun yöresinde dönüyordu. Atla yıldırım Kızılkartallı koyağına yukarı böylece birbirinin yöresinde dönerek, savrularak, birbirlerine dolanarak, görülmemiş bir yoğun ışık, at oyununda gözden ıradılar gittiler. Bu sırada da ağacın üstündeki Tazı Tahsin gövdeden akan sularla birlikte yere akıverdi. Bir süre gövdenin dibinden kalkamadı, gözleri yörede yıldırıma karışmış gitmiş atı korkuyla arıyordu. At bir kez daha döner gelirse, artık kurtuluşu yoktu. Ne bir daha ağaca tırmanacak hali kalmıştı, ne de kaçıp koşacak... Sürünerek yokuş aşağı inmeye, hareket ettikçe de ısınmaya başladı. Ormanın üstünde bir yerlerde şimşekler çakıyor, bir büyük top ışık ormanı,

424

dağları aydınlatıyor, Tazı Tahsin bu ışıpta her şeyi en ince ayrıntısına kadar, kayalıklardaki en küçük, iğne ucu kadar çakan ipiltileri, çalılarda yağmurun bozduğu küçük damlaların sarkıtığı örümcek ağlarını, en küçük yaprağın damarlarına kadar her şeyi görüyordu. Başını kaldırıncaya ormanın ucundaki çadırları gördü. Bunların Yörük çadırları olmadığını hemen anladı. Dışarda ne hayvan, ne insan, bir çadırın önünde bir çatalın üstüne tünemiş iri alıcı kuştan başka hiçbir canlı gözüküyordu. Bağırmaq istedi, sesi çıkmıyordu. Korkuyla yöresine bakmıyor, geliyor mu diye de atı aranıyordu. Çadırlar yakındı ama, çenesi

kenetlenmiş, bütün bedenini seğirir gibi inceden ince gelen bir titreme almıştı. Elleriyle ayaklarıyla yere dokundukça da çamura giriyordu. Az bir sürede de çamurdan adam olup çıkmıştı. Yağmur gittikçe de artıyordu. Önü alıcı kuşlu çadırdan dışarıya kırmızı önlüklü bir kız çıktı, hemencecik de dışarda hiç durmadan içeriye geri girdi. Kızı görünce Tazı Tahsin içine doğan sevinçle çabaladı. Sürünmeye başladı. Kuşun tam yanında gözleri kararırken, ala şahinin şimşek gibi çakan gözlerini, açılmış esneyen ağzındaki kıpkırmızı dilini, kıvrık keskin gagasını gördü, kendinden de geçti.

Az önceki kız bir daha, hışım gibi inen yağmurun altına, dışarıya çıktı, onu gören kuş kanatlarını açtı, çırpındı, yöresine ağır damlalar fıskırttı, kız da dışarda hiç durmadan gerisin geri çadıra girdi.

"Dede," dedi, "kapıda bir ölü var, uzanmış yatıyor."

Dede kepenegini sırtına alıp dışarıya çıktı. Çok uzun boylu, çok ak sakallı, çok uzun parmaklı bir adamdı. Tazı Tahsinin yanına kadar geldi, sağ elini onun göğsüne koydu:

"Bu adam bizim Tazı Tahsin," dedi gülümseyerek, "ölmemiş. Hiçbir şeyi de yok. Azıcık donmuş, çok da korkmuş."

"Neden korkmuş dede?"

"Bilmem, korkmuş."

Dede, torun Tazı Tahsini içeriye taşıdılar.

"Babanın donunu, gömleğini, çorabını, giyitlerini getir. Bir de havlu getir. Sen de ateşi bir iyice gürllet. Bunun çenesi kenetlenmiş. Ölmemiş ya Tazı Tahsin, durumu o kadar da iyi değil. Bir de çay kaynat."

425

Tazı Tahsini yandaki boş bölmeye çekti. Bu sırada Tahsin gözlerini bir kere açtı kapadı:

"Amann geliyor, geliyor, geliyor yetişin," diye de dişlerinin arasından mırıldandı duyulur

duyulmaz. Yaşlı adam onun ne dediğini anlayamadı.

Kız dedesinin istediklerini getirdi yanma koydu. Keçenin üstüne uzanmış yatmış Tahsinin üstünden başından boşanan sular keçenin üstünde göllenmişti. Yaşlı adam becerikli ellerle Tahsini çarçabuk soydu, havluyla onu yavaş yavaş kuruladı, giydirdi, kilimlerle sarmalayıp ocağın başına taşıdı. Bu sırada Tahsin iki kere daha gözlerini açtı kapadı.

"Her şey kolay da şu Tahsinin kenetlenmiş dişlerini açmak zor. Bu kadar üşümüş insanların kenetlenmiş dişleri kolay kolay açılmaz."

Kız ateşi gürelettikçe güreletiyor, çadırın içi ısınıyor fırın gibi oluyordu. Kız ikide birde de dışarıya çıkıp içeriye girmeseydi çadır daha çok ısınacaktı.

"Dede, kuş da dışarda Tazı Tahsin gibi donacak. Tüyle kabarmış, tüyle domur domur olmuş. Onu içeriye alayım mı?"

"Bir şey olmaz kuşa," diye sert, kesin konuştu dede.

"Ama dede..."

"Bir şey olmaz," diye kalın, püskül püskül ak kaşlarını çattı dede. "Kuşların tüyelerinden onlara su geçmez. Kuşlar üşümezler."

"Üşümezler de dışardaki kuş niye öyle kabarmış da büzülmüş?"

"Huylarıdır, kuşlar öyle çoğu kez kabarırlar soğuk, yağmurlu, karlı havalarda..."

"Ama dede..."

"Eeee, al getir içeriye istersen kuşu," diye kızdı dede.

Kız dışarıya çıktı, kuşu çatalıyla birlikte aldı getirdi, çatalı ocağın yanma çakıp kuşu üstüne kondurdu.

"Ğşte şimdi, az sonra büzülmekten kurtulur, gözleri cin gözleri gibi oynar," dedi kız.

Kuşun gözlerine perde örtülmüş, tüyle domur domur olmuş, sağ ayağını karnına çekmiş, uykusunda ürperiyordu arada sırada da.

Bir süre ısıdıktan sonra, önce kuş, sonra da Tazı Tahsin gözlerini açtılar, bir tuhaf, bir şeyleri anımsamaya çalışarak önce kıza, ardından da dedeye baktı. Konuşmak istedi, çenesi açılmadı.

Ocakta çay fokurdayarak kaynıyordu.

"Ağzımı açıp da bir çay içersen, karnına sıcak bir şey girince hiçbir şeyin kalmaz." Dede sesini yükseltip onun kulağına eğildi, kulağı az duyanlarla konuşur gibi bağırdı: "Sen çok korkmuşsun, sen çok," dedi. "Sen çok korkmuşsun sen, çok, sen çok..."

Öteki, gözlerini açıp, ona bir süre anlamsız, boş gözlerle baktıktan sonra yeniden kapadı.

"Seni kim kovaladı da böyle korkuttu, yavrum Tazı?"

Tazı Tahsin gözlerini bir daha açtı, bu sefer gözlerinden bir ışık belirtisi geçti.

Isınmış kuş da kanatlarını geniş geniş açıyor, geriniyor, ardından da çırpıyordu hızlı, sert.

Gözleri de keskin, yuvalarında dönüyordu.

Tazı Tahsin usuldan titremeye başladı. Dede sevindi:

"Kendine geliyor Tazı," dedi.

Çaydanlıktan ince belli bardağa tavşan kanı bir çay koydu, çay tüttü. Tazı Tahsin gözlerini dumanlanan çay bardağına dikmiş ayıramıyordu.

Dede, elindeki bardağı karıştırdığı kaşıkla birazıcık çay aldı, başını dizinin üstüne aldığı

Tahsinin ağzına kaşığı boşaltmaya çalıştıysa da Tahsin ağzını açmadığından çay

dudaklarının kıyısından boynuna aşağı aktı gitti. Yaşlı adam bunu birkaç kere yineledi.

Sonunda Tahsinin ağzı azıcık açılıp hasta dudaklarını diliyle yaladı. Bunun üstüne de dede

çay bardağını doldurup onun ağzına dikti. Tahsin zorla da olsa çayı yutuyor, yuttukça da

kendine geliyordu. Böyle böyle Tahsin kısa bir sürede tam on bir bardak çay içti, kendine

geline de irkildi.

"Geliyor," diye inledi. "Yetişin geliyor, geliyor. Geliyor, yetişin ümmeti Muhammed..."

"Kim geliyor Tahsin?"

Tahsin ayağa kalktı, sendeleyerek geri oturdu.

"O geliyor o. At." Yüzü gerilmiş, seğiriyor, gözleri korku

427

içinde açılmış, dört bir yanına bakmıyordu, yandaki kuşun kuşkulu gözlerinin tıpkısı.

"Vahap Dayı, sen misin?"

"Benim Tahsin."

"Ben kurtulacak mıyım Vahap Dayı? Beni öldürdü o."

"Kim?"

"O yağız at."

"Ne yağız atı Tahsin? Şimdi sen sus, sana balla yağ gerek."

Dede kalktı, bir kulplu tavaya bir hızmandan bal, bir hız-mandan da tereyağı döktü, ocakta

kaynatmaya başladı. Yağ, balla birlikte eridi, ortalığı keskin, güzel yanmış bir koku aldı.

Sanki bütün çiçeklerin kokuları yakılarak bir araya getirilmişti. Öyle kokuyordu.

Vahap Dayı dolu tahta kaşığı Tahsinin ağzına dayadı:

"Aç ağzını, iç şunu."

Tahsin bir kurbağa ağzı gibi kocaman açtı ağzını.

"Bunu içersen şimdi kendine gelirsin."

Tazı Tahsin tavadaki bal yağ karışımını sonuna kadar içti bitirdi, yüzüne kan geldi,

yanakları pespembe oldu.

"Gördüm," dedi, "Ğnce Memedi gördüm. Gidiyordu, silahsız pusatsız. Bir insan silahsız

pusatsız nereye gider, ancak Kırkgözün Ocağına gider, ben de onu gördüm, kasabaya haberi

iletmek için koşuyordum ki..."

Ğnce Memedi, atı, eski, hastalıktan yeni kurtulmuş anlatmaya hasret kalmış bir destancı gibi bıkmadan usanmadan, anlatmaya doymadan anlatıyordu.

"Nasıl, nasıl bir adam dedin Ğnce Memed, nasıl kıbalda bir adam?"

"Nasıl olacak, boyu benim kadar, avurdu da avurduna geçmiş, boynu ince armut sapı gibi, gözleri de çukura kaçmış, koskocaman elleri benim ellerimin iki misli, bıyıkları sarkık... Ğşte öyle, bir çocuk kadar Ğnce Memed."

Bunları duyunca önce kız, onun ardından da Vahap Dayı koyverdi makaraları. Tazı Tahsin aptallamış, onların yüzüne alık alık bakakalmıştı. Vahap Dayı hem gülüyor, hem de dizlerine vuruyor, "Vay anasını Tazı Tahsin, vay, vay anasını," diyordu. "Demek Ğnce Memed parmak kadar bir çocuk, demek atı

428

II

da yıldırıma sarılıp, dolanıp başını da aldı gitti, vay be Tahsin oğlum, vay benim yavrum, senin başına neler gelmiş de..."

"Ne gelmiş Vahap Dayı?"

"Olan olmuş sana yavrum, öyle Ğnce Memed mi olurmuş hiç, Tahsin oğlum? Amanın bunu kimseye söyleme, seni taşka-laya alırlar da bir daha milletin dilinden kurtulamazsın. Aman ha aman! Atı da burada söyledin, başka bir yerde söyleme, amanın ha, sen sen ol da... Senin dediğin gibi bir Ğnce Memed olamaz."

"Olur Vahap Dayı olur, ben onu şu gözlerimle daha dün gördüm."

"O senin gördüğün Ğnce Memed değilmiş Tahsin oğlum. Ğnce Memed on bir yaşındayken bile o kadarcıktı, şimdi o, ben onu geçenlerde gördüm Değirmenolukta, atının üstünde dimdik, uzun, yakışıklı, bir sıvgaca dal gibi duruyordu. Öyle iriydi ki, altındaki o seni yiyecek olan atın belini çökertiyor, iki kat ediyordu. Amanın Tahsin oğlum, bu sözleri, atın da seni

yiyeceği, seni yağmurda üç gün üç gece ağacın altında beklediği tevatürünü kimsecikler duymasın, olur mu, senin için hiç iyi olmaz. Sen kapı gibi Ğnce Memedi bir sabicik çocuk yaptın da çıktın, Tahsin oğlum, bunları başkalarına anlatıp da elalemi üstüne güldürme."

"Ama Vahap Dayı, vallahi de, billahi de..." Kız daha gülmesini kesmemiş, Tazı Tahsin direttikçe o gülmesini artırarak sürdürüyordu. Sonunda çaresiz kalan Tahsin:

"Varın siz inanmayın," dedi küskün. "Ne gelir ki elimden." "Hiçbir şey gelmez," dedi Vahap Dayı. "Şimdi beni iyi dinle Tazı oğlum. Ğyi adamsın, hoş çocuksun, baban da senin gibiydi ya, o da çok korkaktı. Sen de çok korkmuşsun."

"Çok korktum. O at beni yiyordu. Beni yemek için kocaman ağzını açıp ağaca tırmanıyordu. Bir düşseydim ağaçtan, benim bir parçamı bırakmazdı. Silah var mı evde?" "Var, ne yapacaksın?"

"Şimdi gelir o... Geline de üçümüzü de yer o. Paramparça eder üçümüzü de... Nereye gitsem o benim kokumu alır. Bir tabanca alacağım kasabaya gittiğimde. O benim kokumu alarak beni bulduğunda da çekeceğim tabancayı..."

429

"O ata kurşun geçmez," diye güldü Vahap Dayı. "Sen de onu vuramayınca, vay gele senin başına... Ğşte o zaman yağız at seni didik didik edecek..."

"Doğru, ona kurşun geçmez," diye boynunu büktü Tazı Tahsin. "Peki ben ne yapayım, nerelere gideyim bu atın elinden de canımı kurtarayım, bana bir akıl ver Vahap Dayı."

"Bak Tahsin, sen bundan sonra ağaç olmayan yerde dolaşma. Senin başka çaren yok."

"Yok," dedi Tazı Tahsin. "Kızgın eşekarılarımın yuvalarına çomak sokmayacaksın. Sokunca işte böyle olur, eşekarılarımın da elinden kurtulamazsın."

"Kurtulamazsın," dedi daha için için gülmekte olan kız.

"Hiç kurtulamazsın," dedi Vahap Dayı.

"Ya Şimdi gelirse, ben ormana kaçayım mı?"

"Gelmez," dedi Vahap Dayı.

"Gelirse?"

"Gelirse bu kuş ne güne duruyor, ben bu Şahini yalnız av avlamak için mi aldım sanıyorsun?"

Bu kuşu o atın üstüne salıverdim mi, tamam."

Kız karnını tuta tuta, uğunarak gülüyordu.

"Kuş gider, onun başına, kulaklarının arasına konar, bir gagada bir gözünü, öbür gagada da öteki gözünü oyar Şuraya atı-verir. Ğki gözü kr at seni arasım da bulabilsin."

Tazı Tahsin gülümsedi, yatıştı, arkasına yaslanıp gözlerini kapattı, biraz sonra da olduğu yerde uyudu kaldı. Çocuklar gibi rahat, dudaklarını sndrerek soluk alıp veriyordu.

Uyuduğu da iyi olmuştu, az sonra Vahap Dayımın çadırına  gündür beklediği kaçakçılar geldiler. Heybeleri ipekliyle, saatla, altınla doluydu. Malları Suriyeden alıp Malatyaya götürüyorlardı.  kaakımın üçünün de atı doruydu. Eyerleri, dizginleri kılaptan işleme, heybeleri halı, silahları Alman filintasıydı. Lacivert ceket, külot pantolon giymişler, ayaklarına parlak çizmeler çekmişlerdi. Mintanları ipeklidendi. Kasketleri pahalı Ğngiliz kumaŐındandı. Ceketlerinin altına gene kılaptan işlemeli fişekliklerini üst üste çaprazlama bağlamışlardı.

Vahap Dayı kaçakçıları sevinerek karşıladı.

430

I

" gündür, geceli gndzli gözlerim yollarda sizi bekliyordum. Başımıza bir iş geldi sanıyordum."

Kaçakçılar hiç ıslanmamıŐlardı. Geniş, sugeirmez ince erkeŐ yamıları onları dizlerine, atları da sağrılarına kadar örtmüş korumuŐtu. Heybelerini, teberilerini çabucak çadıra

taşıdılar.

"Üzülme senin oğlan Halepte kaldı, durumu iyi Vahap Dayı," dediler.

Vahap Dayı oğlunu sormak istiyor, korkusundan, başına bir iş gelmiştir diye soramıyordu.

"Ne yapacaktı Halepte?"

"Bizi bekleyecek, gelecekte birlikte döneceğiz. Duyduk ki Ğnce Memed yeniden dağa çıkmış, ortalığı kasıp kavuruyor-muş."

"Hele oturun, hele azıcık ısının hele. Bir de çay için..."

"Öteki çeteler neredeler?"

"Hele oturun hele!"

Vahap Dayı onların sırmalı, yağmuru yiyince kaskatı kesilmiş yamçılarını, yün başlıklarını öteki odaya götürdü geldi, ateşin dört yanına döşekler serdi:

"Buyurun," dedi, "oturun."

Ğnce belli bardaklara kız çay dolduruyordu. Kaçakçıların üçü de pos bıyıklıydılar. Baştaki en uzun boylu olanı cebinden küçük bir altın maşallah çıkarıp kıza uzattı:

"Al," dedi, "bu senin hediyen."

Vahap Dayının gözleri parladı.

Ötekiler sıcak çayı ağır, usturuplu içiyorlardı. Kız dolduruyor, onlar birer parça şekeri dişleriyle kırıyor gırtlama yapıyorlardı.

"Şu yatan babayiğidi de sorarsan, bunun adına Tahsin derler, Tazı Tahsin. Bu Tazı Tahsin bu dağlarda üç günlük yolu bir günde gitmekle, üç koca dağı da iki günde aşmakla namlıdır.

Soylu Arap atlar bile onunla yanşamazlar... Amma velakin başına bir iş gelmiş ki Tazı

Tahsinin Allah düşman başına vermeye."

Baştan sona kadar onun başından geçenleri, Ğnce Memedin Bakırgeçtiğinde nasıl vurulduğunu, köylü kadınların Ğnce Me-

mede nasıl ağıt yaktıklarını, Ğnce Memedin vurulma haberini Tazı Tahsinin nasıl bir gün bir gecede kasabaya ulaştırdığını, kasabalıların bayram ettiklerini, Tazı Tahsini de nasıl paraya pula boğduklarını, sonra öldrlen eşkiyanın Ğnce Memed değil de başkası olduğunu, bundan sonra da Tazı Tahsinin Ğnce Memedi aramaya çıktığını, onu gördüğünü, arkasından da Ğnce Memedin yağızını yakalamaya çalıştığını, atm da onun başına ne işler açtığını bir bir anlattı.

"Bu at işi doğru mu?" diye sordu kaçakçı başı.

"Niçin yalan olsun, o at öyle bir attır. Onu Ğnce Memedden başkası yakalayamaz, onun yanına kimse yaklaşamaz. Çok denendi, o ata kurşun da geçmiyor."

"Peki şu yıldırım işi, atın bir yıldırım halkasının ortasında koşması, yıldırım ışığına sarınıp gitmesi, bu da mı doğru?"

"Neden doğru olmasın?" dedi Vahap Dayı. "Alinin Düldülü, Köroğlunun Kıratı böyle değil midir?"

"Bu atı yakalamanın hiç mümkünü çaresi yok mu?"

"Yok," dedi Vahap Dayı. "Görmüyor musunuz, bu haymı ağacın tepesinde buydurup ldryormuş. Yıldırıma şkretsın."

"Koca Dursun etesi buralarda mı?"

"Akadağdaydı nceki gün."

"yleyse daha bir haftada buraya gelemez o. Bizi pusuya düşüremez ya?"

"Geleceğinizi kimse bilmiyor."

"Candarmalar?"

"Onların gözü Ğnce Memedden başkasını görmüyor, dağları eşkiya almış, onlar için varsa da Ğnce Memed, yoksa da Ğnce Memed. O da ortalarda yok. Saklanmış bir kaya kovuğuna çıkıyor ortaya."

"Bir tuhaf eşkıya."

"Hem de ne tuhaf! Ben böyle bir eşkıyayı şimdiye kadar ne gördüm, ne de duydum. Bir süre ortadan çekiliyor, yitiyor, adı sam, imi timi bellisiz oluyor, bir bakmışsın ki bir gün ortaya çıkıvermiş, dünyayı birbirine katıp karıştırıvermiş. Yakında dağların üstüne büyük asker güçleri yürüyecek. Ğşte o zaman bir süre siz buralara uğramayacaksınız. Dün Çiçeklioğlu bütün çe-

432

tesiyile buradaydı, ona tez günde başımı alıp bu dağlardan başka yere gitmesini öğütledim."

"Bu at işini aklım almadı."

"Yüzbaşı bu atı köylülerden istedi, buyurdu, köylüler onu yakalamak için dağ bayır ardına düştüler, yakalayamadılar." "Şimdi yollar açık mı?"

"Yollar açık, Kürt Kerem çetesi de sizi Kırkgözün dört yol ağzında bekliyor. Siz bu dağlardan aşana kadar sizinle beraber olacak."

"Haydi bir yemek yiyelim."

Tazı Tahsinin yatağını öteye, çadırın eğmesinin dibine çekmişler, o uyuyordu. Alıcı kuş da çatalının üstüne tünemiş, gözlerine perdeyi indirilmiş, bir kanadını da taa ayağının yanına düşürmüş kestiriyor, arada sırada da perdenin arkasında kalmış gözleri oynuyordu.

Yemeklerini yediler, yolcu yolunda gerek deyip atlarına atladılar, yamçılarını üstlerine çektiler hışım gibi yağın yağmurun altına vurdular.

Onlar gittikten sonra Vahap Dayı yatsı namazına kadar kaval çaldı, kız dinledi. Yatsı namazından sonra pekmezli yoğurt yiyip uyudular.

Tazı Tahsin uyandığında daha sabaha epeyi vardı ya dinlenmiş, dincelmişti. Ocaktaki büyük kütükler köze dönüşmüşler, neredeyse külleneceklerdi. Kıl çadırın içi sıcacıktı. Kızla dedesi derin uykudaydılar. Tazı Tahsin gözlerini bir iyice uğuş-turduktan sonra, geceden bu yana

ocağın başındaki çakıltaşla-rına serilmiş kuru giyitlerini aldı giyindi. Çarıklarını da çekti. Dışarıya çıkıp yürümeli, kasabaya ulaşmalı, güzel haberini o uzun adama vermeli, ondan da gene bir kucak para almalıydı. Geç, geç, çok geç kalmıştı zaten. Kim bilir, şimdiye kadar Ğnce Memed Kırkgöz Ocağından çıkmış, nerelere gitmişti... Dışarda yağmur yağıyordu daha hışım gibi. Varsın yağsın, dedi kendi kendine Tazı Tahsin, gitmeli, kasabaya ulaşmalı, muştuyu o uzun boylu Ağaya vermeli, muştuluğunu da almalıydı. Dışarıya çıktı, çıkmasıyla da geriye dönmesi bir oldu. Dışarda, tan-yerlerinin oralarda ağartıya benzer bir şeyler balkıyordu. Atın karartısı da ormanın üstüne koskocaman bir bulut gibi çökmüş

433

oturmuştu. Karartı karanlığa yapışmış boyuna kabarıp şişiyor-du. Ne olursa olsun, at onu öldürse de Tazı Tahsin yola çıkacaktı. Ocağın yanındaki çatalna tünemiş alıcı kuşu, gözlerinde közlerin ışığı, kendisine bakar gördü. Hah, diye, tepeden tırnağa bir sevinç ürpertisi geçirdi, hah, şimdi kuşu alacak, at da gelirse kuşu onun üstüne bırakacak, kuş da onun gözlerini oya-caktı. Ama Vahap Dayının kuşu alınamazdı ki... Vahap Dayı bu dağlarda Ğnce Memeden de, atından da daha cana kıyıcıydı. Dağdaki bütün eşkıyalar, kaçakçılar ondan sorulurdu. Onun bilmediği, tanımadığı, yönetmediği eşkıya yoktu bu dağlarda. Ğstediğini öldürtür, istediğini sürdürür, istediğini kurtarırdı. Böyle bir adamın kuşunu kim çalabilirdi ki... Şu dağın başında yanında bir çakı bile olmadan, işte böyle hiç kimseden korkmadan uyuyabiliyordu o. Allahtan sonra eşkıyalar ona taparlardı. Tazı Tahsin onu gördüğünde, dişleri kenetlenmemiş bile olsaydı, dili tutulurdu. Oysa ne de iyi bir adamdı. Onun canını kurtarmıştı. Kuşu istese, bir günlüğüne vermez miydi? Uyandırmak için üstüne eğildi, sonra birden, ya vermezse, diye vazgeçti, dışarıya çıktı, ortalık neredeyse aydınlanacaktı. Yağmur daha olduğu gibi veriştiriyordu. Sellerle dolmuş koyaklardan suların gürültüleri geliyordu. Vahap Dayı sabahleyin uyanınca, bir de bakmış ki kuş yok. Herkes

bilir, o, kuşlarını canından çok sever. Bilir Tazıcık Tahsinin aldığı, hiç öfkelenmez, çağırır oğullarından, eşkıyalarından birisini, yakalayın şu haym Tazıyı, nankörü, ekme yediği sofraya bıçak sokanı, kellesini kesin de bana getirin, der. Yeter bu kadarı da. Bunları da düşündükçe eli ayağı çözülyordu. Ama kuşuz da bir yerlere gidemezdi Tazı Tahsin, at ormanın ucunda durmuş, gölgesini de dağ gibi ormanın üstüne, karanlığa düşürmüş bekliyordu.

Vahap Dayı sağından soluna dönerken homurdandı, kulakları kocamandı, Tazı Tahsin böylesine bir kulak görmemişti ömründe. Gülmesi geldi. Bu anda da çatalın üstündeki kuşu kaptığı gibi dışarıya çıktı. Durmadan yokuş aşağı, çırpınan kuşun başını koltuğunun altına sıkıştırmış, göbeğine kadar gelen hızlı selleri, keven dikenini öbeklerini, kayaları aşarak koşuyordu. Ormanın ucuna vardığında ulu bir sedir ağacının dibinde durdu, ağacın altı öyle fazla yağmur tutmuyordu. Kalın yap-

434

raklı dalların altlarındaki kimi tümsekler yer yer tozlu ydu bile. Bir tümseğin üstüne sekilenip oturdu. Kuş artık çırpınmıyordu ya, çok sarsılmıştı. Şimdi geçer, diye düşündü. Doğru ydu, az sonra kuş kendine geldi, çırpınmaya, onun ellerini gagalamaya başladı.

Biraz dinlendikten sonra Çukurova yolunu buldu, artık Tazı Tahsinin keyfine diyecek yoktu.

Kuş da artık ona alışmış, çırpınmayı, ellerini gagalamayı bırakmış, yatışmıştı.

Poyrazoluğa gelince yağmur dindi, ortalık açtı, güneş çıkıverdi, ıslak kayalar ışıladı, Tazı Tahsinin de, kuşun da gözleri kamaştı, kuş gene çırpındı ya, öyle eskisi gibi huysuzluk etmedi, az sonra da dinginledi.

Tazı Tahsin kasabaya ertesi sabah girdi. Üstü başı çamur içindeydi. Elindeki kuş da çamur içinde kalmış, kanatlarını düşürmüş kolunda uyuyordu. Halsiz düşmüş, ne çırpıyor, ne de herhangi bir harekette bulunuyordu. Kasabanın ilk evlerine gelince Tahsin kuşa uzun uzun

baktı, kuş canını attan kurtarmış, onun yüzü suyu hürmetine korkusuz buraya kadar gelmişti. İnşallah kuşa bir şey olmayacak, o da ilk fırsatta kuşunu götürüp Vahap Dayıya teslim edecekti.

Pazaryerinde, taa on beş dükkan öteden burnuna yoğun bir kebab, sumak kokusu geldi.

Acından ölüyordu. Hemen kebabçıya koştu. Kuş da ondan betardı.

"Ğki kebab, bol soğanlı, domatesli... Bir parça da çiğ kıyma, kuşa."

Kebabçı ocağa çifte kebabı söyledi. Gitti bir avuç da kıyma aldı getirdi. Tahsin daha elini açıp uzatmadan kuş onun elindeki kıymaya saldırdı. Gagasını onun avucundan hiç çekmeden canlanmış gözleriyle, hiçbir yöne bakmadan kıymaları yuttu. Çabuk çabuk kıymaları yiyip bitiren kuş onun gözlerine, aç bir köpek gibi bakmaya başladı.

"Bir bu kadar kıyma daha."

"Bu kuş kıtlıktan çıkmış."

Ğki misli daha kıymayı bir top yapıp kebabçı getirdi Tahsi-ne verdi. O da gene kuşa yedirmeye başladı. Kuş bu sefer öyle eskisi gibi başını kaldırmadan yemiyor, bir yiyor, bir süre yöreyi seyrediyor, yutkunuyor, üst üste, gagasını bacağına tük-

435

lerinde temizliyor, sonra gene keyifli keyifli yemeye başlıyordu.

Kebablar geldiğinde kuş kıymasını bitirmiş, kanatlarını açmış, uzun uzun geriniyordu.

Yaşlı kebabçı geldi, o kebabını yerken karşısına oturdu. Dükkada başka kimse yoktu.

"Nedir bu halin arkadaş?" dedi Tazı Tahsine. "Senin başında bir hal var. Bak, bak tepeden tırnağa çamura batıp çıkmışsın. Cıçıgın çıkmış..."

"Çok yağmur yağdı."

"Elindeki kuş bile çamur içinde."

"Bütün gece koştum, yürüdüm."

"Derdin neydi bre arkadaş?"

Tazı Tahsin hem çabuk çabuk kebabını yiyor, bir yandan da ona laf yetiştiriyordu.

Kuşun önüne bir parça kebab attı. Kuş kanatlarını açarak masanın üstünde koştu, muşambadaki parçayı kapıp yuttu. Tahsin bundan sonra bir kendi ağzına atıyordu kebabı, bir kuşun önüne... Kuş kanat uçları titreyerek önüne düşen kebab parçasını üç yutkunmada yutuyordu.

"Ğnce Memedi gördüm arkadaş, onu çok aradım, sonunda da yerini buldum, kendisiyle konuştum. Onu da buraya, o uzun adama haber vermeye geldim. O uzun adam dedi ki... Adımı unuttum onun."

"Bu kasabada epeyce uzun adam var."

"Bu çok zengin bir Ağa, ben Ğnce Memedin ölüm haberini getirince ona, o da bana çok para verdi, ben zengin oldum. Hah, buldum, onun adı Murtaza Ağaydı, öyle değil mi?"

"Şimdi de dirim haberini mi?"

"O Ağa dedi ki bana, eğer sen bana Ğnce Memedin yerini bulur da haber verirsen seni altına, paraya boğarım. Ben de bütün dağları aradım buldum onun yerini."

"Şimdi de haber vermeye geldin öyle mi?" "Öyle."

"Ğnce Memed nasıl bir adam?"

"Ğnce, uzun, dal gibi... Nah benim iki mislim, utangaç, akıllı, yürekli, büyük kara gözlü, kara kaşlı, çekik bıyıklı, sırmalı

436

aba giyinmiş bir tuvana delikanlı. Öyle de yakışıklı ki yüzüne bakmaya kıyamazsın. Onu bir görünce de yanından ayırlamaz, yüzüne bakmaya doyamazsın."

"Şimdi sen de onu haber vermeye geldin o Ağaya, o Ağa sana para verecek, candarmalar da gidip Ğnce Memedi öldürecekler, öyle mi?" Kebapçı birden sertleşti: "Seni casus köpek," diye

dişlerini sıktı. "Kalk oradan, zıkkımlandığın yeter. Kalk, kalk da siktirol, cehennem ol da git.

Seni uyuz oğlu uyuz, casus oğlu casus... Kalk..."

Tazı Tahsin şaşırmış kalmış, yüzü allak bullak olmuştu. Orada lokması ağzında, öyle kalakalmıştı. Ne ağzındaki lokmayı çiğneyebiliyor, ne de dışarıya atabiliyordu.

"Kalk, kalk, seni anasını avradını... Kanı ciğeri beş para etmez uşak seni... Beş on kuruşa Ğnce Memedi öldürttüreceksin, değil mi, kalk! Al kuşunu.

Kuşun ipini sandalyadan çözdü, Tahsinin başına attı onu. Tazı Tahsin bir süre kuşla cebelleştikten sonra, kuşu yakalayabildi.

"Kalk, defol git buradan, senin gibi pis bir adamın parasını da istemem, haydi kalk, zıkkım olsun sana..."

Tazı Tahsin neye uğradığını bilemiyor, aval aval, bir yerlerden bir imdat umar gibi dört bir yana bakmıyordu.

"Kalk ulan dedim sana," diye iriyarı kebabçı kuşandığı ak önlüğü savrularak onun koluna yapıştı, "de yallah!" Onu dışarıya sürükledi. Kuş onun omuzuna konmuş, Tazı Tahsin de varmış karşı duvara dayanmıştı. Daha ne olup bittiğinin farkında değildi. Öfkeden kudurmuş kebabçı daha onu duvara dayanmış, orada bekler görünce üstüne zorlattı. Tazı Tahsin baktı ki, o dev gibi adam delirmiş üstüne geliyor, kebabçının boynuna doğru uzanmış kocaman çemrenmiş, kaim kollarının altından kaydı uzaklaştı, çarşının ortasından yukarıya doğru gelişigüzel koştu. Caminin avlu kapısına gelince durdu, içeriye girdi. Bir kısım adamlar şadırvanda aptes alıyorlardı, bir musluğa varıp ağzını dayadı, kana kana içti. Bu adam ona niçin böyle yapmıştı, Tazı Tahsin bir türlü anlayamıyordu. Bir yandan da seviniyordu, enayi, nedense o kadar çok öfkelenmişti ki kebab parasını bile almayı unutmuştu. Bu şehirlerde çok tuhaf insanlar vardı, canım...

Belki de Ğnce Memedi yanş tarif ettim, o yüzden kızmıştır, diye dūřündü. Dođru tarif edeyim de benim ũstüme gülsünler, değil mi, gülsünler de beni taşkalaya alsınlar, öyle mi? Hahhah, yağma mı var! Bu delifişek, osuruğu cinli adamın kudurmasına başka türlü bir anlam vermenin mümkünü yoktu.

şadırvanın taşında oturmuş, o uzun, zengin adamı dūřünürken, gözüne yaşlı, çember sakallı, yumuşak görünüşlü bir adam ilişti, iřte bu adama o uzun zengin kiři sorulabilir, diye içinden geçirdi, yanına çekinerek yanaştı:

"Sana birisini soracağım..."

"Sor bakalım," diye gülümsedi eli tespihli, çember sakallı, yumuşak tavırlı adam.

"Hani bir adam var, çok uzun boylu, çizmeli, çok da zengin. Ben ona Ğnce Memedin ölüm haberini verince, o da bana çok para verdi. O adamı işte, onu arıyorum."

"Adı yok mu o adamın?"

"Bilemiyorum ama, adı Murtaza Ağa olacaktı. Zengin bir adam. Parlak çizmeleri de var."

"Ne yapacaksın o adamı sen?"

Tazı Tahsin bir an dūřündü. Hiç bir daha Ğnce Memedin sözünü eder miydi, yalanını kıvırdı:

"O bana iş verecek de... Çiftliğinde de..."

Adam dūřündü, dūřündü, kendi kendine birkaç ad saydı:

"Bilemiyorum, çıkaramadım kim olduğunu," dedi. "Ben tanımiyorum Murtaza Ağayı."

Sonra da tuhaf tuhaf onun yüzüne baktı. Bu delikanlıdan kuşkulanmıştı.

"Sen niye böylesin çocuk?" diye sordu. "Çamura batmış çıkmışsın. şu kuşu benim elime ver de, sen de git şu şadırvanda arın."

Tazı Tahsin kuşu ona güvenip vermeden şadırvana gitti, önce kuşun çamurlu kanatlarını, gagasını, başını bir güzelce sildikten sonra omuzuna kondurdu. Kendi de ayaklarından başlayarak, bacaklarına, göğsüne, kollarına kadar çamurlardan arındı.

"Sen böyle ıpslak üşür, sathıcan olur ölürsün," dedi çember sakallı adam. "Bir ocakbaşı bul da kurun."

"Olur dayı," dedi Tazı Tahsin. "Hani bir de topal bir adam

438

vardı, izciler başı... Lenger şapkalı, boğazı yularlı, yuları da som kırmızı, yalım gibi, sen onu da mı bilmiyorsun? Topal Ali olacaktı onun da adı."

"Onu biliyorum," diye güldü yaşlı adam. "Ğzci Topal Aliyi arıyorsun, değil mi?" "Onu arıyorum işte."

Yaşlı adam Molla Duran Efendinin evini ona bir güzel tarif ettikten sonra:

"Ğşte Topal Ali Ağa orada," dedi. "Git onu bul da, o da sana bir ateş bulsun da kurun."

Tazı Tahsin camiden çıkmadan az önce yağmur yeniden yağmaya, çok iri tanelerle dökülmeye başlamış, sokaklarda kimsecikler kalmamıştı. Aldırmadı, yağmurun altında, sırtında kuşu, Topal Aliye rastgelirim umuduyla çarşığı bir uçtan bir uca gidip gelmeye başladı. Yağmur da gittikçe ağırlaşıyor, kuzeyden de omuzundaki kuşun kanatlarını savuran sert, soğuk, keskin bir poyraz esiyordu.

Kasabanın tek çöpçüsü Göçmen Murat bu omuzu kuşlu çocuğu, bir yere ulaşacakmışcasına yağmur altında hızla çarşığı gidip gelmesine acıdı, başında bir hal mı var acaba fikarının, diye düşündü.

"Hişşt kardaş, haçan sen, bakarım ha böyle böyle gider gelirsin durmadan. Haçan de bana, var mı bir derdin?"

Tazı Tahsin onu duymadı, yürüyüşünü sürdürdü.

"Hişşt, hişşt, oğlum hişşt!"

Kolundan çekti onu durdurdu. Göz göze geldiler. Göçmen Murat sorusunu yineledi. Öteki de Molla Duranın evindeki lenger şapkalı izciler başı Topal Aliyi aradığını söyledi.

"Haydi seni ona götüreyim," dedi Göçmen Murat, onun koluna girdi. "Kuşun da çok güzel ya be evlat, ıslanmışsınız ikiniz de, cıçığınız çıkmış. Ğkiniz de hasta olursunuz."

Molla Duran Efendinin evine çabuk geldiler.

"Molla Duran Efendi, a be Molla Duran Efendi, Tanrı misafiri geldi sana."

Göçmen Muradın sesi üstüne Topal Ali çıktı balkona.

"A be bu çocuk seni arar be Ali Efendi. Ğzciler başı Ali Efendi der de çarşıda döner durur bütün gün."

439

Topal Ali Tazı Tahsini hemen tanıdı:

"Geliyorum," dedi, "sağ olasın Murat Efendi."

"A be bir şey değil, sağ olasın sen de..."

Aşağı inen Ali:

"Ne oldu sana Tahsin, nereden böyle?"

Tazı Tahsinin bedenindeki bütün kan çekilmiş, yüzü kağıt gibi olmuştu.

"Gel hele, gel yukarıya."

Onu yukarıya çıkardı, bir kat çamaşır getirdi önüne koydu:

"Şu odada soyun, kuşunu oraya koy da..."

Molla Duran Efendinin kadınları, evdeki evlatlıklar, hizmetçiler gidiyorlar geliyorlar, bu kuşlu oğlam Topal Aliden soruyorlardı. Sonunda Duran Efendi de geldi, o da omuzunda bir kuşla bir çocuğun evine gittiğini daha çarşıda duymuştu.

"Kimmiş o Ali?"

"Ğnce Memedin bize ölüm haberini getiren o koşucu çocuk."

"Hani şu koşmaktan bayılan çocuk mu?"

"O," dedi Topal Ali. "Bence onda bu sefer de bir iş var. Gene koşarak gelmiş, yağmur altında

hem de. Şimdi içerde giyiniyor."

Mutfığa gidip bir de şalvar aldı getirdi, Tazı Tahsine verdi.

"Bunu da giy"

Tahsin şalvarı da ayağına geçirdi, dışarıya çıktılar.

"Ğşte bu çocuk, Efendi."

Molla Duran:

"Tamdım," dedi. "Gel bakalım."

Önde Ali, arkada Tazı Tahsin, omuzunda da kuşu Molla Duran Efendinin açtığı kapıdan büyük bir odaya girdiler. Sedirler apak, dizi dizi güller işlenmiş, sabun kokan patiska beziyle kaplanmıştı.

"Bir çay Ali," dedi Molla Duran Efendi. "Belki çocuk acıkmıştır da... Belki çok uzun yoldan geliyordur."

"Haber getirdim size," diye sevindi Tazı Tahsin. Yemek yediğini, kebabçıyı anımsadı, yüzü değişti. "Yemek yedim," dedi, "kasabaya gelince, bir çay olursa üşümem geçer."

Ali kalktı, mutfaktan bir gümüş tepside, büyük bardaklara konmuş üç tane çay aldı getirdi.

440

Tazı Tahsin çayını içinceye kadar konuşmadı, sonra da çenesi açıldı. Olayı olduğu gibi, baştan sonuna kadar, en ince ayrıntısına kadar anlattı bitirdi.

"Ğşte," diye gösterdi köşedeki sandalyanın üstüne bağlanmış kuşu, "O attan bu kuş beni kurtardı. Eğer ben bu kuşu Va-hap Dayıdan çalmamış olsaydım, şimdi ben burada olmazdım, o at beni paramparça ederdi."

"Tam, şu iki gözünle gördün mü Ğnce Memedi?"

"Tam. Yalan söylüyorsam şu iki gözüm önüme aksın ki... Ğnce Memedi gördüm, Ğnce Memedi... Ben onu görünce, o da Ğnce Memed olduğunu bildirmek istemedi."

"Sen onu daha önce nereden tanıyordun?"

"Dayıma da bak hele, ben onu köyüneyken de tanırdım, eşkıyalığında da bizim köyde kaldı, her gün görürdüm onu."

"Peki, nasıl bir adam Ğnce Memed?"

Tazı Tahsin Topal Aliye baktı, o başını önüne eğmiş susuyordu. Söylese miydi acaba, bu Ğnce Memedin tarifinden de her zaman bir kötülük çıkıyordu da...

"Ğnce Memed nasıl bir adam oğlum, bana anlat bakalım."

"Sen onu gördün mü Duran Ağa?"

Duran Efendi güldü:

"Görmez olur muyum hiç," dedi.

"Öyle bir adam işte."

"Nasıl bir adam?"

Tazı Tahsin sıkışmıştı, bir şeyler söylemek zorunda sayıyordu kendisini."

"Kocaman, öküz boynuzu gibi bıyıkları var, iki adam omuzunun üstüne bağdaş kursa otursa yerimiz dar demezler. Gözleri de at gözleri kadar büyük. Kolları ağaç dallan gibi."

Molla Duran Efendi gülmeye başladı:

"Bre ocağın yana Tahsin," dedi, "sen Ğnce Memedi değil, Kör Aşığın anlattığı Köroğlunu söylüyorsun."

"Hah, işte Ğnce Memed o Köroğluna benziyor işte."

Topal Ali de gülüyordu.

Molla Duran Efendi Aliye:

"Alim," dedi, "bu çocuğun elbiseleri kurusun da sen onu Murtazanm konağına kadar götür de ona teslim et. Belki çocu-

ğā birkaç kuruş verir, bak fıkarā ne kadar çok zahmet çekmiş. O deli at da fıkarayı

öldürüyormuş, bereket versin şu kuş..."

"Öldürüyordu," diye derin derin içini çekti Tazı Tahsin. "Ya bu kuş olmasaydı, ben de o çadırdan buraya hiç bir tek adım atabilir miydim!"

"Allah korumuş seni Ğnce Memedin atından Tahsin kar-daş," diye onun sırtını sıvazladı Topal Ali.

"Allah korudu..."

Molla Duran Efendinin mahkemede bir işi vardı, onlara allahaısmarladık deyip dışarıya, daha da şiddetlenmiş yağmura çıktı, paltosunu giyip şemsiyesini alarak.

Onlar yağmur azıcık hafifleyinceye, giyitler kuruyuncaya, ikindine kadar o odada oturup konuştular, sonra da Ali aldı onu Murtaza Ağann konağına götürdü, işte burası diye de görkemli yapının kapısını gösterip döndü.

"Murtaza Ağa, Murtaza Ağa," diye bağırdı avlu kapısına varan Tazı Tahsin. "Murtaza Ağa, ben geldim. Ben geldim."

Balkona çıkan Murtaza Ağa:

"Vay sen hoş gelmiş safalar getirmişsin, sen kimsin?" diye gülererek aşağıya bağırdı. "Açın kapıyı çocuklar, bakın bakalım bu gelen kişi kimmiş bu yağmurda."

Yanaşmalar Tazı Tahsini bir iyice sorgudan geçirdikten sonra onu yukarıya çıkardılar.

Onun omuzundaki kuşu gören Ağa:

"Sen avcı mısın, avların nerede?" diye merakla sordu.

"Ben avcı değil, Tazı Tahsinim. Hani ben size Ğnce Memedin ölüm muştusunu vermiştim de, sen de bana para vermiştin... Ben de şimdi sana bir haber getirdim ki... Ğnce Memedi gördüm, yerini de biliyorum."

"Nerede?" diye gözleri parladı Murtaza Ağann. "Vay senin dillerine hayran olsun Murtaza

Ağan! Ben de seni paraya, altına, tarlaya boğmazsam, ben de seni dört kez evermezsem... Ben de seni... Gel, gel, gel içeriye de anlat bana... Hiçbir şeyi kaçırmadan."

Odaya girdiler. Tazı Tahsin adamını bulunca böyle olacağını biliyor, sevincinden uçuyordu.

Sağlam bir güven geldi içine oturdu. Kuşu köşedeki sandalyanın üstüne bağladıktan sonra

442

geldi Murtaza Ağanın karşısına oturup onun gözlerinin içine sevgiyle baktı.

"Ben senden parayı aldım ya, hemen kaçtım. Kaçınca sen adam gönderip benden parayı geriye istemedin Ğnce Memed ölmeyince... Ben de dedim ki, bu güzel Ağanın bu büyük iyiliğinin altında kalamam, dedim. Ona Ğnce Memedi bulayım da bari bu sefer de onun dirisini haber vereyim. Haber vereyim de Yüzbaşım da, Onbaşı Kertiş Ali Paşa da onu yakalasınlar da assınlar..."

Tazı Tahsin başından geçenleri bu sefer daha derinlere, ayrıntılara inerek ağır ağır anlattı bitirdi. Ardından da:

"Ğşte," dedi, "bu burada olmasaydı, şimdi ben burada olmazdım. Beni bu kuş kurtardı. Eğer bu kuş yüzünden de Va-hap Dayı benim gırtlığımı kesmezse..."

"Kesemez," diye onun sözünü kesti Murtaza Ağa. "Yarından tezi yok, ben Vahaba bir atlı gönderip sana bu kuşu satın alacağım. O Vahap ha, o ha, benim sözümünden çıkamaz."

"Ğnşallah," diye boynunu büktü Tazı Tahsin.

"Bre Tahsin Efendi," diye onun omuzuna vurdu Murtaza Ağa gülererek, üst çenesindeki ön altın dişleri ışılayarak, "bre Tahsin Efendi sen her şeyi anlattın da söyledin, bir güzel hatmettin de Ğnce Memed nasıl bir adammış, boyu poşu, saçları burnu, hiç söylemedin."

Tazı Tahsin bu belayı atlattım sanıyordu. Ğşte gene çatmıştı. Ne demeli, nasıl demeli, diye bir hayli düşündükten sonra sevinçle:

"Senin gibi o," dedi. "Senin gibi güzel, yakışıklı bir adam. Onun da ağzında seni gibi altın

dişleri ışııyor. O da senin gibi cömert. O da senin gibi bana altın verdi de, eşkıya parasıdır diye almadım. Ğyi yaptım mı, eşkıya parası haramdır alınmaz, değil mi?"

"Keski alaydın," diye onun omuzlarını okşadı Murtaza ağa. "Domuzdan bir kıl çekmiş olurdun."

"Ğstemez," diye onun elini tuttu Tazı Tahsin. "Ben eşkıyaların parasını istemem, benim dağ gibi Ağam var. Ben de Ğnce Memedi yakalattırırsam, o da beni Karun edecek."

"Ederim," dedi Murtaza Ağa koltuklan kabarak. "Şimdi

443

kalk da hemen Yüzbaşıya gidelim. O da hemen askerlerini Kırkgözün Ocağına çekip Ğnce Memedi imha eylesin."

Murtaza Ağaya yamçısını getirdiler, bir yamçı da Tazı Tah-sine verdiler. Dışarda, göğün dibi delinmişcesine bir yağmur dökülüyordu.

"Hiç durmuyor," dedi Tazı Tahsin. "Şu dağlar, ormanlar hep deniz oldu da çıktı. Ğyi ki bu yağmurda yetişebildim sana."

Yüzbaşı Tazı Tahsinin geldiğini, Ğnce Memeden haberler getirdiğini duymuş, epeyi bir süreden beri onları bekliyordu, yanında Asım Çavuş, Kertiş Ali Onbaşıyla birlikte. Onları ayakta, kapıda karşıladı. Tazı Tahsine çay ısmarladılar.

Yüzbaşı:

"Anlat bakalım, delikanlı," dedi okşayıcı bir sesle. Yüzbaşı onunla konuşunca, hem de doğrudan doğruya, Tazı Tahsin çok onurlandığını taa yüreğinin başında duydu. Bu sefer en baştan başladı. Ğnce Memedin nasıl yaralanıp atından düştüğünü, Yö-rüklerin onu alarak dağda sakladıklarını, o ölmekteyken, hemen o gün Delice koyağın narıyla Hürü Ananın ona nasıl ulaştığını, oradan Kırkgözün Anacık Sultanına gidip onu getirdiğini, onun da Ğnce Memedi merhemlerle, iksirlerle iyileştirdiğini, bütün bunları Ğnce Memedi ararken ondan

bundan, özellikle küçük çocuklardan öğrendiğini söyledi. Oradan ata, attan Va-hap Dayıya,

Vahap Dayıdan kuşa geçti:

"Ğşte Şu kuş benim canımı kurtardı. Yoksa Ğnce Memedin atı beni yiyordu. Ağam da bu kuşu

Vahap Dayıdan bana satın aldı."

"Ğyi biliyor musun Şimdi Ğnce Memed Kırkgözün Ocağında mı, Şimdi, bu anda?"

"Orada," dedi Tahsin. "Nereye gidecek bu yağmurda? Öyle bir yağmur yağıyordu ki ben gelirken dağlara, ağaçları, kayaları kökünden söküyordu. Bir yere çıkamaz o. Sıkıştı kaldı orada."

"Demek silahı da yoktu, sen onu gördün, onunla konuştun, öyle mi?"

"Gördüm, konuştum."

"Niçin silahı yoktu onun dedin?"

"Çünkü Kırkgözün Ocağına hiç kimse, Mustafa Kemal Paşa bile silahlı giremez."

444

"Girerse ne olur?" "Giremez."

Murtaza Ağa sözü aldı, uzun uzun Kırkgöz Ocağını, onların afsunlarını, kerametlerini saydı döktü. Ocağı Yüzbaşı da, Asım Çavuş da çok iyi biliyorlardı.

"Bu cahil halk tapıyor onlara," diye de sözünü bitirdi Murtaza. "Bu irtica, bu hurafeler ruhuna işlemiş bu koyun sürüsü halkın. Daha, daha bin yıl ister bu cahil halkı bu hurafelerden kurtarmak için. Onlar da halkı istismar ediyorlar, soyuyorlar sömürüyorlar, bir horozu, bir tek keçisi, koyunu olan da çekiyor onları seve seve götürüyor ocağa bađıŐlıyor."

"Erkek yok Şimdi ocakta," dedi Asım Çavuş. "Pir postunda bir kadın oturuyor. Ve bütün Toroslar, Maraş, Kayseri, Antep yöreleri ona tapıyorlar."

"Çok erkek vardı onlarda Ğstiklal Harbine kadar."

"Ne oldu onlara?" diye sordu Yüzbaşı. "Biraz biliyorum ya, siz gene anlatın."

Murtaza Ağa heyecanlandı:

"Gönüllü yazıldılar," dedi, "on altı erkeğin on altısı da Ğstiklal Harbine gönüllü gitti. Hepsi de bir günde yan yana Dum-lupmarda şehit düşmüşler. Yunanlılar diyorlarmış ki bizi Türk Ordusu yenmedi, ordunun önünde eli kılıçlı, ak libaslı, yeşil sarıklı, uzun boylular yendi, diyorlarmış. Onlar bize aman vermediler. Hurafe... Bizim halk da buna inanıyor."

Yüzbaşı:

"On altı pirin de harbe gittikleri doğru mu?"

"Doğru," dedi Murtaza Ağa. "Bütün kasaba o zamanlar dağlardaydı. Hepimiz asker kaçaklarıydık, ben sonra Kuvayı Milliyeye karıştım. Onların on altısını bir arada, torbalan sırtlarında askere giderlerken gördüm. Onlar yolda yürürlerken bütün bu cahil halk da onların bastıkları toprakları öpüyorlardı. Hurafe..."

"Demek hiçbirisi dönmedi harpten?"

"Dönmediler," dedi Murtaza Ağa.

"Demek yerlerine bu kadın bakıyor?"

"O bakıyor," dedi Asım Çavuş. "Yaşlı bir kadın. Çok sert, kimseyle konuşmuyor."

445

"Kurtulamayacak demek bu halk uzun bir süre daha bu irticadan, yalanlardan, istismardan," diye içini çekti Yüzbaşı. "Nereye gitsek karşımıza bunlar çıkıyor. Demek Ğstiklal Harbinde Türk ordusunun önünde bunlar çarpışmış."

"Bunlar, bunlar," dedi coşkuyla Tazı Tahsin. "Herkes biliyor, onları askerin önünde dövüşürlerken, Kırk Ermişlermiş onlar, bütün askerler görüyorlarmış onları. Bizim köyden Kız Ali var ya, o da görmüş onları siperlerinin önünde. Düşmanlar yağmur gibi kurşun yağdırıyor, onlar ellerini kollarını sallayarak yürüyorlarmış düşmanın üstüne. Düşman da

yeşil sarıklılar geliyorlar diye korkularından deli oluyor alıp başlarını yiti-riyorlarmış."

"Şimdi Ğnce Memed şu anda Kırkgöz Ocağında, öyle mi?"

"Orada."

"Şimdi biz gidersek, onu orada elimizle koymuş gibi buluruz, öyle mi?"

"Bulursunuz."

"Ya at, yani Ğnce Memedin azgın atı bizim de yolumuzu keserse, keser de bizim hepimizi yerse?"

"Ben de kuşu size veririm," dedi Tazı Tahsin.

Yüzbaşı, Murtaza Ağa kahkahayla güldüler. Tazı Tahsin onların neye bu kadar yürekten güldüklerini anlamadı, o da güldü, onlar güldüğü sürece.

"Peki, sen Ğnce Memedi gördün, üstelik de konuştun diyorsun, değil mi?"

"Konuştum."

Onlar geldiğinden bu yana Ali Onbaşı bir şeyler söylemek istiyor, fırsat bulamıyordu. Bu oğlanı hiç gözü tutmamıştı. Ker-tiş Ali köylüydü ve de köylülerin yüreklerinde kaç damar var, beyinlerinde kaç bin tilki dolaşiyor, o bilirdi. Bunlar böyle saf görünürler, Yüzbaşılar, Murtaza Ağalar da onlara inanırlardı.

"Bir şey mi söylemek istiyorsun Ali Onbaşı?"

"Evet Yüzbaşım."

"Söyle öyleyse."

"Bence Ğnce Memed büyük işlere hazırlanıyor."

"Ne demek istiyorsun?"

Sözü Asım Çavuş aldı:

"Ali Onbaşı demek istiyor ki bu Tahsin Efendinin bize söyledikleri hep uydurmadır."

"Yok vallahi billahi," diye sapsarı kesildi Tazı Tahsin. "Niye tevatür edeyim? Bakın şu ayaklanma, ben o Ğnce Memedi şu Ağamın hatırı için dağ tepe o kadar çok aradım ki, belki beş kez ölüyordum da Allah kurtardı. Niye uydurayım ki? Ağa bana çok para verdi, ben de ona iyilik yapayım da Ğnce Memed de benim Ağamı öldürmesin, o da ölmeyince bana çok para, çok çok tarla versin de, ben de... Ben de evleneyim de çoluk çocuğa karışayım. Yaşım da geldi geçiyor. Anam da diyordu ki geçenlerde, sen hiç evlenemeyeceksin... Ğşte bu adı güzel, kendi güzel Ağa çıktı da, ben de ona Ğnce Memedin ölümünü ulaştırınca, o da bana çok para verdi. Ğnce Memedin ölümü yanlış olunca da, ben de duydum ki Ğnce Memed hep Ağaları öldürüyormuş, ben de kendi kendime dedim ki, Ğnce Memed işte o iyi Ağayı öldürmeden, ben de Ğnce Memedi bulayım da, yakalattırayım da, Ağam da kurtulsun da..."

Murtaza Ağa kıvançlı, gözlerinin içi gülererek Tazı Tahsine bakıyordu sevgiyle.

"Sen Ğnce Memedi gördün diyorsun, değil mi?" diye sordu Yüzbaşı."

"Gördüm."

"Onun eşkalini bana anlat bakalım. O Ğnce Memed dedikleri de ne kıbal bir adammış, biz de bilelim."

Tazı Tahsin ikirciklendi, sonra ürktü, kıvrandı. Murtaza Ağamın gözlerine baktı ondan bir car umarcasma, Murtaza Ağa neşesini bulmuş gülüyordu. Hangi Ğnce Memedi söyleseydi acaba, hangisini söylese hepsinin de altından bir çapanoğlu çıkıyor, insanlar ona ya inanmıyor, ya da onunla alay ediyorlardı. Her şeyi tutturmuştu da şu Ğnce Memedin kıbalını bir türlü tutturamamıştı. O Topal Ali çok iyi, çok akıllı, anlayışlı bir kişiydi. Keski ona şu ince Memedi, şu insanlara nasıl anlatayım diye sorsaydı, o da ona bunların nasıl bir Ğnce Memed istediklerini söylerdi.

"O Ğnce Memed, o Ğnce Memed var ya, tıpkı... tıpkı..."

Sustu. Acaba burada bunu söylemek yakışık alır mıydı? Murtaza Ağayla göz göze geldiler,

onun gözleri, söyle, der gibiydi.

447

"Tıpkı bu Murtaza Ağama benziyor, parmakları onun parmakları, gözleri de öyle. Onun kulakları biraz büyücek ya, kulakları da, boynu da, boyu poşu da işte bu Ağama benziyor. Ağzını açınca, onun ağzındaki üç tane altın diş de bunun dişi gibi şavk veriyor. Onun da burnu böyle şahin gagası gibi kemerli. O da böyle güzel, yumuşak gülüyor. Onun yaşı da..."
Burada durdu düşündü.

"Onun yaşı da... Onun yaşı azıcık daha genç. Bir de o, çabuk, tazı gibi yorulmaz bir kişi. Ğşte bu. Ayağında kırmızı postal, dalında Maraş abası, hem de sırmalı... Mintanının yakası da işlemeli, tıpkı oya gibi, ipekli. Parmağında da bir tane altın, kırmızı kaşlı yüzük var. Ona Kırkgöz Ocağından vermişler."

"Sus!" diye öfkelendi Ali Onbaşı. "Böyle Ğnce Memed mi olurmuş, sus."

"Ya nasıl olurmuş?" diye boynunu büktü Tazı Tahsin.

"Şimdi bunun kim olduğu anlaşıldı mı Yüzbaşım?" diye sordu Onbaşı.

Yüzbaşı susuyor, düşünüyordu.

"Ğnce Memed bir oyunlar çeviriyor, dikkatli olmalıyız Yüzbaşım," diye çok ciddi konuştu Asım Çavuş. "Kırkgöz Ocağı da bu işe niçin karıştırıyor, o da üstünde ciddiyetle durulacak bir meseledir. O, bir harekata hazırlanıyor, bizim de dikkatimizi böyle elemanları vasıtasıyla başka yöne çekmek istiyor." Murtaza Ağaya döndü: "Siz söyleyin Murtaza Ağa," dedi, "çok görmüş geçirmiş, feleğın çemberinden geçmiş bir kişisiniz, hiçbir köylü bu delikanlı gibi gönüllü olarak gelir de Ğnce Meme-din yerini bize söyler mi?"

"Söylemez ama, bu..."

"Kim olursa olsun Murtaza Ağa... Sen söyle Ali Onbaşı, şu dağlarda kaç kişiyi döve döve, derilerini yüze yüze, tırnaklarını söke söke cansız, sakat bıraktın da ağızlarından gene Ğnce

Memed üstüne bir söz alabildin mi?"

"Ohhooo," dedi Kertiş Ali Onbaşı, başını kaldırdı indirdi, "Yüzlerce, binlerce... Doğruyu söylemedikleri gibi son kertesinde, ölürlerken bile, bizi şaşırtmak için, işte bu adam gibi tevatür atarlar." Yüzbaşıya döndü: "Götüreyim mi?"

Yüzbaşı:

448

"Kusura kalmayın Murtaza Ağa. Bundan bir şeyler öğrenebiliriz."

"Ama Yüzbaşım, bu saf bir çocuk. Ben sanıyorum ki..." Sonra da korktu. Bu köylüler böyle saf görünürler ya, hiç de belli olmazlar, diye düşündü. Her birisinin karnında yüz tilki vardır.

"Biz biliriz," diye kesin konuştu Yüzbaşı.

"Belki de haklısınız, haklısınız. Ama ne yazık, ne de hoş, iyi yürekli bir çocuktur. Yüzü hiç de casusluk yapacak bir yüze benzemiyordu. Belli olmaz ki, bu köylüler belli olmazlar ki, bunlar yalnız dayaktan..."

Tazı Tahsin onun gözlerine yalvararak, kurbanlık koyun gözleriyle bakıyordu.

"Müsaadenizle... Şimdi onun kim olduğunu anlayacağız. Ali Onbaşı, götür."

"Beni öldürmeyin," diye inledi Tazı Tahsin. "Ben anamın bir tanesiyim, nolursunuz beni öldürmeyin. Size o Ğnce Meme-din atının gözünü oyan bu kuşu da veririm." Ali Onbaşı onu sürüklerken, öteki direniyor. "Ağam, Ağam," diye yalvanyor-du, "bütün bunlar senin ettiğin o iyilik yüzünden başıma geldi. Keski bu kasabaya gelmeseydim, gelip de seni görmeseydim.

O Ğnce Memed de arkasının üstüne ölseydi. Paranı pulunu istemem Ağam. Beni öldürtme.

Her şeyi söyleyeceğim. Beni yeter ki öldürtmeyin. Şu Kertiş Alinin elinden alın."

"Bakın Murtaza Ağa, şimdiden itirafa başladı bile..."

Murtaza Ağa, altın dişlerini ışılatarak gülüyordu.

Kapının ağzında Tazı Tahsin Ali Onbaşının elinden bir ara boşanıp koştu Murtaza Ağamın

ellerine yapıştı:

"Beni verme ona. Derimi yüzer o, öldürür beni. Ne isterseniz söyleyeceğim. Ğnce Memed öldü, öldü, öldü. Ölüsünü şu gözlerimle gördüm."

Onbaşı geldi onu güçlü elleriyle kavradı, çırpınmalarına, dövünmelerine kulak asmadan, aldı götürdü.

Arkalarından Murtaza Ağa:

"Onu öldürmeyeceksin Ali Onbaşı," diye üzgün bir sesle bağırdı.

Ali Onbaşı gittikten sonra Yüzbaşıyla Murtaza Kurtuluş

449

Savaşı günleri üstüne derin bir sohbeta daldılar, Asım Çavuş da kulak kesilmiş onları dinliyordu. Murtaza Ağaya göre şu altın madalyalıların hepsi asker kaçağıydı. O karanlık günlerde onlardan bir teki bile bir silahın tetiğine dokunmamıştı. Ğçlerinde silah görmemişlerse çoğunlukta ydı. Savaş süresince dağda bir kuytuya çekilmişler, savaş bitince de ortaya kahraman olarktan çıkmışlardı. Asıl yiğitliğı gösterenler Gizik Duran gibi, Bayramoğlu, şerbetçi Rüstem gibi eşkıyalar, ya da öteki fıkara köylülerdi. Onlarsa ortada yoklardı. Ötekiler düşmüşler yazıya yabana, Ermenilerin çiftliklerini, Yörüklerin kışlaklarını, öteki Hazine tarlalarına pay ediyorlar, bir türlü de gözleri toprağı doymuyordu. Taşkın Halil Bey, Zülfü, emekli yargıç Hüdayi, Mustafa Rüstü Bey, bunların hepsi hepsi birer sahtekardı. Hepsi, Ça-muroğulları, Tazıgiller, Yiğitoğulları üç beş yılın, Cumhuriyetin şişirdiğı kenelerdi. Bu Çukurovada iki kökten sürme soy vardı, birisi Ramazanoğulları, birisi de Karadağhoğullarıydı. Kara-dağhoğulları Ramazanlıdan daha soyluydular. Çünkü bu Karadağlıların soyları Dulkadiroğullarından geliyordu. Osmanlıya kız vermişler, kız almışlardı. Dulkadiroğullarının devleti zamanında Maraştan Malatyaya, Harputa, oradan da Sivasa kadar uzanırken Osmanlılar daha Söğütte emekliyorlardı. Alçakgönüllü Murtaza Ağa

ne bu şanlı soyunu kimseye söylüyor, ne de altın yıldızla yazılmış soyağacını kimseye gösteriyordu.

"Söyledi," diye alı al moru mor içeriye girdi Ali Onbaşı. Terlemiş, ter kulunçlarından dışarıya fıskırmıştı. "Evet ben hak-lıymışım. Onu buraya Ğnce Memed göndermiş. Ğnce Memed dağlarda büyük bir çete kurma hazırlığmdaymış, yakında da, sebebini bir türlü

öğrenemedim, Tazı Tahsin söylemiyor ya da bilmiyor, kasabayı basacakmış. Ancak bu kadarını ağzından alabildim onun."

"Anlaşılmıyor, anlaşılmıyor," diye ellerini havaya açtı Murtaza Ağa. "Şu bizim köylüleri anlamak mümkün değil. Siz olmasanız ben de bu çocuğu yutmuş gitmiştim. Durumu nasıl, hali dirliği?"

"Turp gibi," dedi Ali Onbaşı. "Bıraksam yürür bile. Şimdiden ayağa kalkıp gözlerini bile açtı." "Ğyi," dedi Yüzbaşı.

450

"Bu yalınkat değil, sağlam çıktı," dedi Ali Onbaşı. "Böylesi sağlam insanlar geçmeli ki insanın eline, kırk gün kırk gece dö-ve de bana mısın demeye. Ğnce Memed de amma seçme adamlar buluyor ha... Bakmayın öyle pısırık gözüktüğüne onun, turp gibi. Ne yapacağız şimdi onu Yüzbaşım?"

"Bana bağışlayın, ben getirdim onu buraya," diye ricada bulundu Murtaza Ağa. "Bana verin de onu, ben kazanayım. Böyle bir sağlam köylüyü Ğnce Memede armağan edeceğimize, onu ben eve götüreyim, yaralarını sarayım da gönlünü kazanayım."

"Ama o bir hain..."

"Bir haini de bana verin, rica ederim."

"Getirin," diye buyurdu Yüzbaşı.

Az sonra iki candarma, Tazı Tahsinin koluna girmiş getirdiler. Tazı Tahsinin bacakları birbirine dolanıyordu. Gözleri kapalıydı. Boynundan, yanaklarından, alından kanlar akıyordu. Dudakları da yarılmış, tüm giyitleri paramparça olmuştu.

"Bırakın, onu duvara dayayın."

Duvara dayadılar. Tazı Tahsin bir süre sırtı duvara dayalı olduğu yerde sallandı, ardından da yere sağlıverdi cansızcası-

na.

"Şimdi, az sonra kendine gelir," dedi Yüzbaşı. "Ben de böyle bir şeyi bu çocuktan hiç beklememiştim. Kasabayı nasıl koruyacağız Ğnce Memeden, elimizde çok az candarma var, bir kısmı da acemi. Bir şeyler düşünecek misiniz Murtaza Ağa?"

"Yarıdan tezi yok, bütün kasaba ileri gelenleri bir konuşı-ğa oturmalı, bir çare bulmalıyız Yüzbaşım. Bu, böyle olmaz."

"Daha on beş, yirmi gün vaktimiz var Ağa... O daha çetesini kuramaz. Belki de bir ay... Bir ay içinde de biz..."

Bu arada Tazı Tahsin üç kere gözlerini açtı açtı kapadı.

"Tazı Tahsin oğlum, gözlerini açtın, farkında mısın?"

Tazı Tahsin gözlerini yeniden açtı, gülümsemeye çalıştı çarpılmış dudaklarıyla.

"Ğyi misin?"

"Ğyiyim," dedi Tazı Tahsin, gene gülümsemeye çalışarak. "Sağ olsun Kertiş Ali Onbaşı beni öldürmedi. Sen de sağ ol Aşam. Keski bana o iyiliği etmeseydin..."

451

21

Ğnce Memed ormanın açıklığında, kayaların arasında durdu. Ğlerdeki apak kayanın dibinden bir göz kaynıyor, aşağıda, altındaki çakıltaşları görünen bir gölek oluşturuyordu. Göleğin içindeki küçük, kırmızı benekli balıklar, bir taştan bir taşta savrularak uçuşuyorlardı.

Kayaların arasından yer yer, mor çiçekli yarpuzlar fışkırmıştı. Hızlı yağmur suyun yüzünü dövüyor, göleğin üstü çapar bir yüze benziyordu. Yukardan hızla akıp gelen seller, bir an için göleği bulandırıyor, küçük balıklar, çakıl taşları gözüküyor, sonra da geçip gidiyorlardı.

Ortalık kaya, ıslanmış kekik, su, dağ toprağı kokuyordu.

Yorulmuş Memed, yağmurun altında, bir süre bir taşın üstüne sekilenip sırtını bir taşta

dayadı oturdu. Sırtındaki yün, tiftik karışımı sırmalı abasının gözenekleri yağın yağmurdan sıkışmış, su geçirmiyordu. Yol boyunca hep Hürü Anayı düşünmüş, bu da onu mutlu etmişti. Onun sevgisi bitip tükenmiyordu. Şu pınarın suyu gibi apaydınlık kaynıyor, onun yöresine kim gelirse, insanı, kurdu kuşu, dostu düşmanı aydınlatıyor, ısıtıyordu. O Hürü Ananın yüzünü gören, sıcak sevgisinden tadan mutsuz olamaz, adam öldüremez, kötülük yapamazdı. Memede, taa çocukluğundan bu yana güç olmuş, sevgi kaynağı olmuş, en karanlık günlerinde, Hatçenin ölümünde bile onun sevgisi, kendinden umudunu kesmişken bile, onun sıcaklığı, aydınlığı içini ağartmış, onu yaşama döndürmüştü. Bir de şu Battal Ağanın sözü yok mu, artık bundan sonra ölse de gözü açık gitmeyecekti. Bir Ağa gidince bin tanesi gelirse, bir Ğnce

Memed gidince, on bin, yüz bin, yüz yüz bin tanesi gelecekti. Ağalar az, fıkara çoktu. O günden bu yana Ğnce Memed bu sözleri diline pelesenk etmiş yineleyip duruyordu. O bu sözleri yineledikçe içi aydınlanıyor, sevgiyle dostlukla doluyor, dağları, bulutları, şu akan azgın selleri, gürleyen şimşekleri, yıldırımları gözleriyle okşuyor. O küçük, kendisini kancıklamak için kasabaya koşan o adamı da sevmişti. Kim bilir, onu kancıkla-yınca ona ne kadar para vereceklerdi. O küçük adamın gözleri sırmalı gibi yıldır yıldır yanıyordu. Onu görür görmez önce korkmuş, eli ayağı çözülmüş, sonra da sevincinden göklere uçmuş, tabanları yağlamıştı. Şimdiye çoktan kasabayı bulmuş, kasaba Ağalarından, candarma Yüzbaşısından muştuluğunu almıştı. Candarmalar, Memed uzun deneyleriyle biliyordu, böylesi havalarda kasabadan burunlarını bile dışarıya çıkarmazlardı. Onun için rahattı. Şu burada yağmur tutmayan bir mağara, kovuk bulacak, acıkmıştı, karnını doyuracak, ondan sonra da ver elini... diyecekti. Ver elini diyecekti ya, nereye gidecekti, onun için bütün dünya bir tuzaktı. Her taşın altında, her köşede, her çalının içinde onu bir uğursuzluk bekliyordu. Seyranı nasıl köyden alacak, onunla birlikte şu dağları nasıl aşacaklar, nereye

sıgımacaklardı? Eşkıyalığa da alışmıştı, bundan sonra başka bir işi nasıl yapacak, üstelik de ne iş görebilecekti? Bir Ağanın yanma yanaşma dururum, çift sürerim, diye kendi kendine gülümsedi. Belki de Çukurovaya, Adanaya, deniz kıyısına, Dursunun köyüne iner, gerçekten Dursunun köyünün adı neydi, orada portakal bahçelerinde bahçıvan dururum. Seyranla ikimize portakal bahçelerinin içinde bir küçücük ev yaparım, yıllar sonra da Hürü Ana gelir, o da çocuklara bakar. Portakal bahçelerinin üstüne, bahar gelip de ortalık ılıynca aydınlık, bol güneşle birlikte, ak bulutlar gibi çiçekler çöker. Limon, portakal, turunç çiçeklerinin kokuları insanları, arıları, kuşları, kelebekleri, yılanları, kurbağaları esrikleştirdi. Turunç kokularını alan bilcümle yaratık bir sarhoşluk döngüsünde kendilerinden geçerler, savunmasız, kendilerini doğanın insafına bırakırlardı. Ğnce Memed bir keresinde baharda, portakal bahçeleri ak bulutlar gibi dalgalanır, dünyayı, taşı toprağı kokuyla kendilerinden geçirirken, bir gece ay ışığında bir bahçede

453

kalmak zorunda olmuş, üç gün üç gece oradan ayrılamamış, kendinden geçmiş, o ağaçtan bu ağaca dolamp durmuştu. Seyran portakal çiçeğı kokacaktı, çocukları, yağın yağmur, esen yel, tozan toprak hep hep portakal çiçeğı kokacaktı. Koca dalgalı Akdeniz portakal çiçeğı kokuyordu. Bir çift de ak güvercin alacaktı, hani o gökte on sekiz takla atanlardan... Bir de şahini olacaktı, tülek, küçücük, ak badanalı evinin önüne ak bir çatalın üstüne konduracaktı. Çukurovada deniz kıyısında çok bildircin olurdu. Kuşunu, sabah erkenden ava çıkacak, çalılardan kaldırdığı bildircinlere bırakacaktı. Hürü Ana dişsiz ağzıyla, çenelerinden yağ akıta akıta yumuşacık bildircin etini yiyecek, şu darı dünyada hiç gün görmemiş Hürü Ana, onun evinde gün görecekti. Seyran hep gülecekti. O güldüğü zaman dünyalar güzeli olurdu. Bir süre oturduğu yerde aydınlık suya bakarak Seyranı düşündü, onun yüzünü getirdi gözlerinin önüne, gamzeleri insanın içini ılıtan, sevgiyle, aşkla dolduran, incecik bir kıvrılıyla

çukurlaşıyorlardı. Esmer, tatlı yüzünden ılık, insanı aşktan delirten incecik bir kokuyla karışık bir yel esiyordu. Dehşet özlemişti onu. Hemen elini çabuk tutmalı, Kırkgözün Ocağına gidip geri dönmeli. Seyranı oradan almalı, sonra da adı sanı bilinmedik ellere... Bu adı sanı bilinmedik eller sözünü çok seviyordu. Karacaoğlan da öyle demiyor muydu, adı sanı bilinmedik ellere gitmeyince gönül yardan ayrılmaz... Bir de oraya, o bayıltıcı portakal çiçeği kokulu eve taşındıktan sonra, Seyran da, çocuklar da çalışırlardı, bir tek Hürü Ana çalışmazdı. Doğruca Anavarzaya gelecek, Recep Çavuşun mezarını bulacak, orasını bir türbe gibi yapacaktı. Onun mezarını da Ğnce Memed türbe gibi yaptırınca, herkes ne bilirdi onun eşkıya olduğunu, köylüler de, Yörükler de gelecekler, onun türbesinde kurban kesecekler, ağacına çaput bağlayacaklardı.

Yağmurun dağlardan sürüklediği taşların gürültüleri geliyor, şimşekler çakıyordu. Seyranı anımsayınca bütün bedeniyle çıldırtan bir şehvette geriniyor, tepeden tırnağa da bir çımğışma içinde kalıyordu.

Ayağa kalktı, burnunda portakal çiçeklerinin kokusu, başında bir ak sarhoş kelebek bulutu, yöresinde apak esriklemiş, gökte üst üste yığılarak yalpalayan kuşlar, bir iki adım attı gö-

454

leğin yanma doğru. Göleğin içinden, çakan şimşekle birlikte kırmızı ışıltılı bir balık atladı, kırmızı ışığını suyun yüzüne bırakarak dibe indi. Ğnce Memed gülümsedi mutlulukla. Şu eşkıyalığı, sonu ne olursa olsun bıraktığı iyi olmuştu. Top kayayı dönünce az ilerdeki her yanı isten kapkara olmuş mağarayı gördü. Adımlarını sıklaştırıp oraya vardı. Mağaranın içi çakıltaşlarıyla döşeliydi. Çok eskiden bu mağaranın içinden bir pınarın kaynakıldığı belliydi, bu çakıltaşları o eski günlerden kalmaydı. Nereye çekilip gitmişti bu su?

Azığını çıkardı, heybenin içine de su geçmemişti. Bu Yörükler bu işi iyi biliyorlardı. Onların dokuduğu işlerden çok azından su geçiyordu. Yufka ekmeğini, peyniri çıkardı, bir baş

soğanını da kırdı, bir iyice karnını doyurdu. Karnını doyurunca kendine geldi, durmak gerekmez, diye düşündü. Bu dağlardan ne kadar olursa, o kadar çabuk kurtulmalı, portakal bahçelerinde soluğu almalıydı. Seyranın adı ne olmalı, diye gülümsedi kendi kendine. Ona ne ad yakışır, anasının adı Döneydi. Kızı olursa, ne ad koyardı, Gazel, dedi, Gazel ne güzel bir ad... Abdi Ağadan sonra dağlara, Kürtlerin arasına çekilmişti bir ara. Çok güzel, suna gibi bir kız görmüştü, adı Gazeldi. Seyranın adı Gazel olacaktı. Bir de kızları olursa onun adını da Gazel koyarlardı. Anası da Gazel, kızları da Gazel... Dağlı Kürtler, içinde Gazel adı geçen uzun, çok güzel bir de türkü söylemişlerdi. Gazel ona bir kere, taa derinden kara gözleriyle bakmış, o da bir kere, azıcık, onu tepeden tırnağa ürpertmişti. Seyrana benziyordu tıpkı... Portakal bahçeleri, kokusu, Gazel, Seyran birbirlerine karıştı. Gazelle Akçasazın kıyısında bir gece sabaha dek, dize çıkmış, gürelemiş sarı gözlü nergislerin arasında dolaşmışlardı. Sabaha kadar ılık esen yeller nergis kokmuştu. Seyran bir ceren gibi kayıyordu, kokudan esriklemiş nergislerin arasından. Durmadan, hoş sesli bir kuşun sesi geliyordu bataklığın içinden... Kuşun sesini dinleye dinleye... Seyran uyuyuvermişti orada dizlerinin üstünde. Çok yorulmuş, çok belalardan geriye kalmış, çok yaralanmıştı. Candarma görünce de bir hoş oluyor, yüzü çarpılıyor, gözleri dalıyordu. Ğçinde candarmaya dehşet bir öfke duydu. Hatçeyi öldürmüşler, Seyranı da, ölünceye kadar onulmayacak bir biçimde yaralamışlardı. Uyuyuverdi.

455

Uyandığında yağmur yavaşlamış, seller azalmıştı. Çok uzaklarda şimşekler çakıyor, uzak dağlara yıldırımlar düşüyordu. Mağaradan çıktı, postalı ayağını sıkıştı, bağlarını gevşetti. Kırkgözün Ocağına vardığında gün doğuyordu. Gölgeler upuzundu. Islak ak kayalara vurmuş güneş karanlık ormanın ağaçlarının başını aydınlatıyordu. Büzülmüş mavi güz çiğdemleri kaya aralıklarında, çalı, ağaç diplerinde yumulmuşlar mo-rarıyorlardı. Bir

düzlükte kündükü, pespembe bir hoş laleler gördü, boyun bükmüşler, üst üste bitmişlerdi.

Köpürmüş bir su, çakmaktaşı kayalıkların arasından son hızla akıyordu. Kar-şiki dağın başı bakılamayacak kadar aydınlıktı. Memed, dağın karşısında bir süre durdu. Allalem, bütün yıl gece gündüz başından ışık eksilmeyen ulu dağ bu, diye içinden geçirdi.

Yıkık avlu kapısından içeriye girdi. Kutsal ocağın avlusundaki ak kayalar yunmuş arınmış, ortalık ışığa kesmişti. Eğildi toprağı öptü. Orta yere gelince bir daha eğildi. Ğçini, şimdiye kadar hiç bilmediğı korkuyla, sevgiyle karışık bir duygu kapladı. Eşiğe kadar vardı, diz çöktü orada, eğildi üç kere eşiğı öptü. Kapı birden açılınca irkildi. O uzun boylu adam, kapının kanadı elinde, bekliyordu. Ayağ a kalkıp ona gülümsedi. Adam onun önüne düştü. Bir karanlık yerden geçip, başka bir karanlık yere düştüler. Üçüncüde, aydınlık geniş bir salondaydılar. Ocağın yanındaki sedirde, apak giyinmiş, postuna oturmuş, doksan dokuzluk tespihini önüne yığmış Anacık Sultan onu bekliyordu. Gitti, onun önünde niyaza durdu. Anacık Sultanın elini aldı üç kere öpüp alına götürdü. Anacık Sultan onu elinden tutup çekti, yanına oturttu. Az sonra hoş kokulu bir kahve geldi. Memed bir türlü kahvenin kulpunu tutamıyor, elleri titriyordu. Bu, Anacık Sultanın gözünden kaçmadı. Fincanı aldı tepside on a uzattı, bu da onu daha çok allak bullak etti.

"Seni bekliyordum Ğnce Memed. Hoş geldin yavrum, iyi mısın r

"Ğyiyim anam," dedi Ğnce Memed, bir çocuk sıklıganlığıyla. Yüzüne kan basmış, yanıyordu. Odada kılıçtan başka da hiçbir şey görmüyordu. Çocukluğundan bu yana bu kılıç üstüne çok şey işitmişti. Türkücüler, aşıklar, hikayeciler bu dağlarda yıllar yılı şu duvarda asılı kılı-

456

cin macerasını anlatmışlardı. Bu kılıcın üstüne altınla dokuz yüz doksan dokuz ayet, hadis yazılmıştı. Tılsımlıydı. Ocaktan istiklal Harbine giden on altı kişiden hiçbir tanesi de bu kılıcı

kuşanıp gitmemiş, hiçbirisi de geriye dönememişti. Bu tılsımlı kılıcı niçin almamışlardı? Belki de kılıcı almış olsalardı, hiçbirisinin de burnu kanamazdı. Hepsi de geriye, ocaklarına dönebilirlerdi. Hasan Beyin kutsal kılıcını ocakta taşıyacak erkek kalmamış, duvarda mahzun, küskün öyle durup duruyordu. Ne kadar iyi bir insan olursa olsun Ğnce Memed bu kılıcı taşıyamazdı. Hasan Beyin soyundan gelenler bile, hakkı olanlar bile kılıcı duvardan alarak kuşanıp savaşa gitmek yürekliliğini gösterememişlerdi. Ocak, bu tılsımlı, kutsal kılıcı kuşanamayacak kadar bozulmuş muydu, kim bilir. Ğşte bir tanesi de Ğstiklal Harbinden dönememişti.

"Ne düşünüyorsun Ğnce Memed, yavrum, gözlerini kılıca dikmişsin de?"

"Niçin savaşa giderken pirllerimiz bu kılıcı alıp da öyle gitmediler, diyorum."

"Güçleri yetmedi Hasan Beyin kılıcına. Babam, kardaşla-rım, amcalarım, Hasan Beyin kılıcıdır o... O kılıca herkesin gücü yetmez ki derlerdi, o kılıçtan korkarlardı."

Padişah Eyüboğlu Selahaddin armağan eylemişti Hasan Beye kutsal kılıcını. Bu kılıç onun elinde Kudüsü, Şam-ı Şerifi korumuştur demir donlu, boyunlarında haç asılılardan. Ve kutsal beldeler uğruna şehit düşmüştü. Bir sabah, uykudan yorgun uyanan Eyüboğlu Selahaddin Padişah Hasan Beyi yanına çağırılmış, şu doğan güneşin, balkıyan ışığın, dönen çarkı feleğin, çölün, kutsal Kudüsün, bereketli toprağın, yeşil çimenlerin yüzü suyu aşkına, bu kılıç bundan sonra senin elinde o demir donlulara karşı savaşacak, kimseye de teslim olmayacaktır. Al kılıcı, al askerlerini ko git, günün battığı yere. Hasan Beydir kutsal kılıcı eline almış, yarenlerine, haydin gazaya demiş, iş başa düştü, Anadoluna, Rum toprağına gidelim. Konya ovasında demir donlu, boğazlarında haçlar asılı uzun kılıçlılarla karşılaşmışlar. Gelenler kalabalık, demir don-lular deniz kadar, ısıltılar, şangırtılar içinde, Hasan Beyin ordusu azlık. Öbürleri onun, otuz katı.

Kıyasıya bir cenk başlamış Konya ovasında. O gün Hasan Beyin on beş bin kişisinden on bini gitmiş. Konya ovasında kartallar, kuzgunlar insan etine doymuşlar. Ertesi gün, Hasan Beyin ordusunun geriye kalanları da kırılmış. Hasan Bey kırk kişisiyle arkalarındaki alımlı dağa sığınmış. Düşmanlar kalabalık, dört bir yanından ulu, sivri, görkemli dağı kuşatmışlar.

Hasan Bey gün akşam oluncaya kadar, bu dağı karıncalar gibi sarmış demir donlularla dövüşmüş, gün kavuşunca da dağın doruğunda üç kişi kalmışlar. Doruğa gür bir ateş yakıp dinlenmeye geçmişler. Yaktıkları ateşin ışığı bütün ovayı aydınlatmış. Sabah açılmış, Hasan Bey düşman ordusunun içine, koyun sürüsüne dalan bir kurt gibi dalmış. Düşmanlar onu sağ yakalamak istiyorlarmış. Hasan Bey üç arkadaşıyla tam öğleüstü şehit düşmüş. Düşmanlar sevinçlerinden bağırılmışlar. Komutanları, "Onun kılıcını bulun bana," diye buyurmuş.

"Bizim kökümüzü o kılıç kesti, ocağımızı söndürdü." Kılıcı aramışlar taramışlar, yok. Geriye dönmüşler, komutana, hal keyfiyet böyle böyle demişler. Komutan da "Bunda bir iş var, amanın kılıcı bulamadı-nızsa Hasan Beyin ölüsünü bulun da kellesini kesin," demiş. Demir donlular varmışlar ki ölüler de yok.

Ertesi gün köylüler gelmişler, bakmışlar ki kırk ölü de yan yana uzanmışlar, dudaklarında gülümsemeler, hiçbir yerlerinde en küçük bir kan damlası yok, yatar dururlar, derin uykularda. Onları yıkamışlar, ak kefenlere sararak gömmüşler. Bir de görmüşler ki ne görsünler, Hasan Beyin kılıcı gelmiş mezarının başucuna dikilip kıyama durmuş. Kılıcı almak istemişler, el uzatmışlar, köylüler el uzatır uzatmaz kılıç çekilmiş yerin altına girmiş. Onlar çekilince gene yerin altından ağır ağır çıkmış, gene kıyama durmuş. Ötekiler kılıcı ne kadar oradan almak iste-mişlerse kılıç onlara teslim olmamış. Bu sırada bir er peydah olmuş, "Destur," diye bağırmış, "destur ümmeti Muhammed, bu kılıcı buradan hiç kimse koparıp alamaz. Vakta ki Hasan Beyin soyundan bir er buraya gele, bu dağa çıka, adı da Hasan ola, ancak o er Hasan Beyin kutsal kılıcını yerinden ala... Ondan bu yana, o kılıcı yerinden

koparmaya hiçbir er muktedir olama-ya..."

Aradan yıllar, yüzyıllar geçmiş, o kılıç orada, Hasan Beyin,

458

onun yiğitlerinin başında türbedarlık yapmış Kırkgöz Ocağına Hasan adında bir pir gelinceye kadar. Pir günlerden bir gün, on yedisinde tuvana bir delikanlı imiş, dağa yürümüş, Hasan Bey dedesinin türbesine gelmiş kılıcı görmüş. Ürküntüsünden oraya yaklaşmamış. Kılıçtır, ona doğru yürümüş kabzasını delikanlının eline vermiş. O da almış onu ocağa getirmiş.

O günden sonra o dağın adı Hasan dağı olmuş. Ve o gün bugündür, güneş her sabah doğduğunda Hasan dağının doruğuna gelir, orada bir süre oturur, ardından da göğe yükselir. Akşam oldu, Anacık Sultan, namazını kıldıktan sonra mutfağa gitti, ona hoş kokulu bir çorba pişirdi. Çorbadan sonra yan yana oturdular, gece yarısına kadar öyle durdular, konuşmadılar.

Sonunda Anacık Sultan sessizliği bozdu:

"Konuşmuyorsun Ğnce Memed, bir derdin mi var oğlum senin?" diye sordu.

"Dağlardan iniyorum Anacık Sultan," dedi Ğnce Memed. "Eşkıyalık bana göre değil. Hiçbir işe yaramadım şimdiye kadar. Ğnce Memedi öldüreceğim. Onu sana sormaya geldim."

"Ğçin neyi istiyorsa onu yap!"

"Onu yapayım da, nereye gideyim, ne yapayım? Bir de benim başımda külfetim, karım var, aşağıda Vayvay köyünde yolumu gözlüyor."

"Hiçbir gidecek yerin yok mu?"

"Yok Anacık Sultan. Ğnce Memed ölünce yerine çok Ğnce Memed gelecek. Fakir fıkaraalar çok, ötekiler az. Ben nereye gitmeliyim?"

Sustular düşüncelere daldılar. Ğnce Memedin gözleri kutsal kılıca takılmış ayrılmıyordu. Bu

kılıç sahipsiz kalmıştı, bundan sonra onu oradan alabilecek bir kişi çıkacak mıydı?

"Gitmesem, bu dağlarda kalsam, olmaz mı Anacık Sultan, ömrümü burada bitirsem, bir kurşunla da lsem..."

Ondan destur istiyordu düpedüz nce Memed, gitme, eřkıyalđını sürdür, senin yazgın da bu imiş, alın yazını silemezsin, demesini bekliyordu. O bunu söylerse, bundan sonra iş tamamdı.

"Gönlünün istediğini yap."

459

"Olur Anacık Sultan..."

Anacık Sultan ayağa kalktı, cebinden bir sürü anahtar çıkardı, bir sandığın önüne oturup ın diye açtı. Oradan kadifelerin içine sarılmış bir mühür yüzük aldı getirdi:

"Bu," dedi, "ocağın mhrdr. Benden sonra bu ocak sönüyor, al sende kalsın. Malatyaya gidersen, Ağuien Ocağına var, bunu onlara göster, seni saklarlar. lnceye kadar da, parmağına taktığım bu yüzüğü yanından ayırma. Belki sana bir faydası olur. Bu ocak sönerken, bu yüzük iyi bir kimsenin parmağında olsun."

Sağ elini tuttu yüzüğü ortaparmağa usulca, incitmeden geçirdi. Yüzük sanki nce Memedin parmağına göre yapılmıştı, tıpatıp uydu.

"Bu kılıç da senin hakkın ya, benim gönlümce, o kılıcı ben kimseye veremem. Ben öldükten sonra o kılıç kendi başının çaresine kendisi bakar."

nce Memed onun huzurunda niyaza durup elini üç kere öpüp başına koydu.

"Bana destur Anacık Sultan," dedi sevinç içinde, ışık içinde kalmış, bedenine yepyeni bir g gelmiş, yeniden anasından doğmuş gibi olmuştu. i öylesine yunmuş arınmıştı.

"Bir orba daha pişireyim de sana, ondan sonra seni şu doğan güne teslim edeyim."

Gün burnuna çorbayı da aynı tasta birlikte içtiler.

nce Memed uğunan bir ışık içinde kalmış, yukardan aşağıya kanat takmışcasına iniyordu.

Sağ yandan da, ormanın içinden bir kalabalığın ağıt sesleri geliyordu.

Dört yol ağzına gelince durdu, ağıt seslerine kulak verdi, merak etmişti, bir taşın üstüne oturdu, bekledi. Ağıt sesleri gittikçe yaklaşıyordu.

Önce salacayı gördü. Salacanın üstüne genç, bıyığı yeni terlemiş bir delikanlıyı uzatmışlardı.

Ölünün yüzü balmumu gibi olmuştu. Kolları salacadan aşağıya sarkmış sallanıyordu.

Salacayı taşıyanlar da genç adamlardı. Altısının da yüzleri donmuş gibiydi. Geldiler, Ğnce

Memedin önünde durdular. Onu görmüyorlardı. Ürkek gözlerle sağa sola bakındılar,

omuzlarındaki salacayı yakınlarındaki bir ak kayanın üstüne yerleştirip, ölünün

460

sarkmış kollarını da toplayıp göğsünün üstünde birleştirdiler. Az sonra da ağıtçı kadınlar,

köylüler kalabalığı sükün etti. Geldiler, ölünün yöresinde halkalandılar.

Memed ayağa kalktı, önündeki ak sakallı yaşlı kişinin yanında durdu:

"Başınız sağ olsun," dedi usulca. "Ne olmuş ki bu delikanlıya?"

"Gözü kör olsun, ocağı sönsün o Ğnce Memedin," dedi yaşlı adam, "köyümüzü bastı dün gece,

bizi soydu, kızlarımızın başına çöktüler. Bizi perperişan ettiler."

Bu sırada onu gören kalabalık birer ikişer onların yanlarına gelmeye başladılar.

Ağlamaktan sakalı ıpslak olmuş yaşlı adam: "Bu benim en küçük oğlumdu. Hiçbir sebebi

yokken, onu kurşunlayı verdiler."

"Kör olası Ğnce Memed," dedi bir ikisi. "Kör olası..." Salacanın başucuna oturmuş bir kadın ırganarak ağıdını usul usul sürdürüyor, Ğnce Memedi de yerin dibine batıp çıkarıyordu.

Memed bir hoş oldu, dünya başına yıkıldı, gözleri karardı, ayakta duramadı, az önce kalktığı

taşın üstüne kendisini zor atıp başını elleri arasına aldı, yumuldu.

Onun bu üzüntülü hali oradakilerin gözlerinden kaçmadı. Ölünün yöresindekiler de orayı

bırakıp onun yanına geldiler.

Yaşlı adam:

"Sen onu, oğlumu tanır mıydın yolcu?" diye sordu. "Benim aslanım senin de mi yoldaşındı, onun yoldaşı çoktu."

"Ona bütün dünya yandı."

"Ocağı sönsün o Ğnce Memedin."

"Yağlı kurşunlardan gitsin."

"Leşini itler parçalasın."

"Ğnşallah mezar yüzü görmez de kartallara yem olur."

Ötekiler konuşuyor, o, bir türlü kendine gelemiyordu.

Yöresine birikmiş kalabalığın ilenmeleri, Ğnce Memede küfürleri uzun sürdü. Sonunda kalabalığın içinden uzun boylu, ötekilere bakarak daha iyi giyinmiş, saat köstek takınmış, beli tabancalı birisi çıktı, geldi Memedin kolundan tuttu:

461

"Başını kaldır arkadaş," dedi. "O Ğnce Memed değil feriş-tah da olsa Hasanın ölüsünü biz yerde komayız, biz altı kardeşiz, öcümüzü alırız. Sen nereden tanırdın Hasanı?"

Memed başını yerden kaldırdı, o çelik ışıltısı gelmiş gene gözbebeklerine oturmuştu ya, gene de çok perişandı.

"Nasıl bir adamdı bu sizin Ğnce Memed dediğiniz adam?" diye yumuşacık sordu. "Bu Hasanı öldüren?"

"Yüzü batsın," diye atıldı bir sakallı. "Sarı bir çiyana benziyordu."

"Ğnce Memed sarı bir çiyana benzemez." "Ya neye benzer?"

"Ğnce Memed senin benim gibi bir adamdır." "Sarı bir yılanı benziyordu." "Çakır gözleri soğuktu." "Suratı ölümün suratıydı." "Bir yanlışlık olacak."

"Bir yanlışlık yok oğlum yolcu, ben tanırım, o Ğnce Me-meddi."

"Sen Ğnce Memedi hiç görmüş müydün?" "Ben onu iyi tanırım."

"Ğnce Memed böyle genç, yakışıklı bir Hasana kıyamaz. Ben de bilirim onu."

"Biz hepimiz de tanırız Ğnce Memedi." "Kim bilmez Ğnce Memedi..."

"O zalim Ğnce Memeden başkası olabilir mi, yolcu?" Kadınlar da, kızlar da geldiler Memedin başına. Onlar Ğnce Memedi erkeklerden de daha çok tanıyorlardı. Onu taa çocukluğunda, Değirmenoluk köyünde keçi güttüğü günlerden biliyorlardı.

"Ğnce Memed Hasanı öldürmez."

Kalabalık gittikçe öfkeleniyordu. Memed baktı ki hiçbir çaresi yok, ayağı kalktı, başı önünde kalabalığın arasından sessizce sıyrıldı çıktı, yokuş aşağıya yürüdü gitti. Arkasından da ağıtlar yeniden başladı.

Hiçbir şey düşünemiyor, öfkelenemiyor, üzüleliyordu-Sağ küreğinin altındaki yara yerinin sızılmasını bile duymuyordu. Bütün bedeni donmuş gibiydi. Ormanın ucundaki pına-

462

rın yanına kadar yürüdü. Ancak pınarı görünce ki susadığı, acıktığı aklına geldi. Oluğı ağızını uzatıp soğuk suyu içti. Pınarın başındaki iri sedir ağacına sırtını dayadı, daldı. Ölü delikanlının yüzü ona çok dokunmuştu. Onu bir yerlerden tanıyordu ya, nereden, çıkaramıyordu.

Hürü Ananın dağarcığına koyduğu azığını çıkardı, gönülsüz gönülsüz yemeye başladı. Tam bu sırada da yukarılarda bir kıyamettir koıtu. Başını çevirip o yana baktı. Kara bulut gibi bir kuş sürüsü biraz ötesinde çalkamp duruyordu. Kuş sürüsü son bir hızla bir toprağı iniyor, toprağı değıcekken birden ça-vıyor, az ilerden gene geriye dönüyor, ardından ormanın üstüne çavıp, oradan aynı hızla geriye geliyordu. Memed, sürünün içine ok gibi girip çıkan alıcı kuşu görünce her şeyi anladı.

Bu, o kadar da büyük bir alıcı kuş değildi. Yalnız kanatlarının ucu hançer ucu gibi sivriydi.

Alıcı kuş, sonsuz bir devinimdeydi, sürüye bir dalyor, kuş bulutunun arasında bir ara yitip gidiyor, sürü çekilince de, bir anlık, toprağa bir karış kalmış, neredeyse yere çakılacakken toparlanıyor gene aynı hızla saldırıyordu. Memed ayağa kalkmış, kuşların en küçük bir devinimlerini kaçırmıyordu.

Kuş sürüsüyle alıcı kuşun cebelleşmesi uzun sürmedi. Sonunda, gökten inanılmaz vıcırtilarla yere inen sürü dağılınca toprakta debelenen alıcı kuşu gördü, yanma koştu, kuşun bir kanadı bir çalya, bir dikene, dala değmiş olacak ki düşmüş yerde sürünüyordu. Alıcı kuşa yaklaştı, kuş onu görünce kanat açıp uçmaya çalıştı, azıcık havalandı, birkaç adım sonra geri düştü. Memed ona yaklaştıkça, o son bir gayretle uçuyor, ardından da düşüyordu. Memed ona elini uzattığında, artık uçmaktan umudunu kesmiş kuş onun ellerine saldırdı. Sert gaga başparmağını yaraladı.

"Seni yakalayacağım," diye güldü Memed. "Sen bir acemi kusmuşsun. Usta olsaydın ne kanadın kırılırdı, ne bir şey... Şimdi bir de kuş kapmış, yüksek bir dala çekilmiş yemeye başlamıştın."

Memed ellerinin sıyrık içinde kalmasına karşın uzun bir cebelleşmeden sonra onu yakaladı.

Kuş yorulmuş, bitmişti ya, gözleri canlıydı. Yuvalarında hırsla dönüyor, teslim olmayı ak-

463

lından bile geçirmiyordu. Ah, diye düşündü, şimdi Anacık Sultanın merhemleri yanımda olmalıydı ki senin kanadına sürmeliydim, sürmeliydim de o güzel kanatçığını bir güzel sağaltmalıydım."

Kuşu kucağına aldı:

"Acemim, güzel gözlüm, bu dünya böyle işte. Hiç acemiliğe gelmez. Senin kadar hırslı, öfkeli olmaya da gelmez."

Onu okşarken, kuş sert bir gaga daha attı elinin üstüne, deriyi bıçak gibi yardı. Memed

kanını yaladı, pınar suyunda yıkadı.

"Dostunu düşmanımı buseydin zaten başına bu iş gelir miydi..."

Kuşun macerası onu iyice keyiflendirmişti. Heybeden kestiği bir parça iplikle onun ayaklarını bağladı, bir keven dikeninin yanına koydu. Yarım bıraktığı yemeğini yemeye başladı. Pınara gitti, oluğa ağzını dayadı, içti, keven dikeninin yanındaki kuşu aldı yola düştü. Seyrana götürürüm, dedi kendi kendine. Seyran ona bakar, kanadını sağaltıp sonra da bu acemiye Ana-varza kayalıklarına bırakır. O da Recep Çavuşun mezarının üstünde, bir daha böyle acemilikler yapmadan döner durur, belki de gider onun mezarının başucundaki ağaca konardı. Kuşun ayaklarındaki ipi çözdü. O, Ğnce Memedin öldürdüğü Hasanı hiç düşünmek istemiyordu. Ölü çocuk, ağıtçı kalabalığı aklına geldikçe ya Hürü Anayı, ya Ferhat Hocayı, ya da Seyranı düşünüyordu.

Bir koyağa indi. Bu koyakta bir şeyler anımsıyordu ya çıka-ramıyordu. Burasının kevenleri öbek öbek sarı, çok pembe, som kırmızı bitmişti. Kırmızı kevenlerin dikenleri bile kıpkırmızıydı. Koyağın yamaçlarına kırmızı, yalım yalım ocaklar açılmış, közleri ışılar gibiydi. Yanı başında bir atın gürültüyle soluklandığını duyunca olduğu yerde dikildi kaldı. Yağız at yirmi, yirmi beş adım kadar ötesindeydi, durmuş ona bir tuhaf bakıyordu. Elindeki kuşu yere koydu, ata doğru gitti, yanına yaklaştı, elini tam ona uzatırken at sündü, başının üstünden akarak uzaklaştı gitti. Biraz zayıflamıştı. Gitti, sivri bir kayanın üstünde durdu, üst üste üç kere kişnedikten sonra, yönünü güneşe döndü kulaklarını dikti. Memed yerdeki kuşu aldı, ata özlemlerle baktı:

464

"Ğbret al gönlüm," dedi, "eğer sende azıcık adamlık kalmışsa bu attan, bu kuştan ibret al."

Elindeki kuşun başını okşadı: "Sen de ibret al alıcı kuş," dedi. "Bak o at atken bile, ağzı dili yokken bile kimseye teslim olmuyor. Olmayacak da... Bu dağlarda ölecek, kemikleri un ufak

olacak ama, o da Koroğlu-nun atı gibi teslim olmayacak. At atken, ağzı var dili yokken bile...

Ėbret al deli gönlüm, bu kuştan, bu attan."

Kızılkartallı koyağına çevirdi yönünü. Ėnşallah Sankeçili oymağı daha kalkmamıştı.

Koşarcasına yürüyordu, kucağında yaralı alıcı kuşuyla. Alıcı kuş artık dinginlemiş, Memedin kucağında yatışmış, ona uysal gözlerle bakıyordu.

Önündeki tepeyi aşınca obayı görecekti. Görmüş geçirmiş Battal Ağa onu görür görmez her şeyi anlayacak, yumuşacık, dudaklarının ucuyla gülümseyecekti. Memed ona ne söyleyeceğini, nasıl davranacağını bir türlü bilemiyordu.

Tepeye çıkınca oymağın yerini gördü, göç kalkmıştı, bir iki ocak da daha incecikten tütüyor, dumanlar ormanın üstüne doğru iniyordu. Bir süre olduğu yerde durup orayı seyretti.

Ayakları onu aldı koyağa götürdü. Battal Ağanın çadırının yerinde kıl çulların, kilimlerin izleri olduğu gibi duruyordu. Bir çift eski çocuk çarığı, nakışlı bir çorap eskisi, bir sipsi, bir kırık kamış gördü. Sipsiyi yerden alıp çalmaya başladı. Çocukken güzel sipsiler yapar, çok da güzel çalardı. Bir taşın üstüne oturup eski, çocukluğunda çaldığı havaları çaldı. Hatçeye sipsi çalmasını öğretmeye çalışmış, bir türlü becerememişti. Kızlar bir türlü kaval çalmasını, sipsi öttürmesini öğrenemiyorlardı. Kuşların çatalları çadırların önünde daha dikili duruyordu.

Ėlerdeki bir çadır yerinde boş bir hızman yan yatmış duruyor, hızmanm yöresinde bir arı sürüsü dolanıp duruyordu. Bir çadırın önünde de kıpkırmızı bir öbek keven dikenini bitmişti, terü taze ışıyordu. Sapı kırık bir çakı bir çadır direğinin çukuruna düşmüştü. Karınca katarları oymağın ortasından yukarıya, yana, aşığılara ince yollarından, ağızlarında tohumlar çekiliyorlardı. Önündeki çatala bir küçücük kuş geldi kondu. Memed, bu kuşu bir taşla vurmali, etini de elindeki alıcı kuşa vermeli, diye düşündü. Yerden aldığı taşı kuşa nişanladı, küçük kuş öylesine renkli, ince, güzeldi ki atmaya kıyamadı taşı, aldığı yere usulca

geri koydu. Ğçine bir hüzin çöktü, elindeki yaralı kuşun da gözleri hüzin doluydu. Kuşu göç yerine bıraktı. Alıcı kuş bir sıçrayışta çatalın üstündeki küçük kuşun yanına vardı. Öteki havalandı, birkaç kere alıcı kuşun yöresinde döndükten sonra, zikzaklar çizerek ormanın üstüne uçtu gitti. Memed de onun arkasından ormana indi, candarmayla ilk karşılaştığı kayalığa, yaralandığı yere geldi. Kayalığı döndüğünde bir candarma bö-lüğüyle hapahap kaldı. Bir an ikircik geçirdikten sonra yolun kıyısına çekilip bölüğün geçmesini bekledi. At üstündeki Yüzbaşı onun karşısına gelince atının başını çekti, bu sırada onun arkasındaki bölük de durdu.

"Gel bakalım buraya köylü," dedi Yüzbaşı.

Astsubaylar, çavuşlar, onbaşılar da hemen yanlarına koştular.

Memedin yüzü bir an sararıp sonra eski haline döndü.

"Bu elindeki ne kuşu?"

"Yaralı," dedi Memed, "ne kuşu olduğunu bilmiyorum." Kuşun macerasını kısaca anlattı.

"Demek yakalayamadı, bir tek kuş bile alamadı o kadar kuşun içinden?"

"Alamadı."

"Şimdi sen bu kuşu ne yapacaksın?"

"Köye götürüp bakacağım, iyi olunca da ormanına bırakacağım."

"Güzel. Senin adın ne?"

"Ğnce Memed."

"Allah Allah," diye güldü Yüzbaşı, "bu dağlardaki herkesin adı da Ğnce Memed."

"Ğnce Memed," diye gülümsedi Memed.

"Bir de eşkiya Ğnce Memed var, sen onun adını duydun mu, Ğnce Memed?"

"Kim duymadı ki onun adını?"

"Nerede o şimdi, biliyor musun?"

"Biliyorum," dedi Memed boyun bükerek, alçakgönüllü. "O şimdi Akçadağda."

"Çete kuruyormuş..."

"On altı kişilik bir çete kurmuş."

466

"Bütün köylüler biliyor."

"Onun yerini bana söylerler, değil mi?"

"Söylerler."

"Öyleyse ben de onu yakalarım."

"Yakalarsın, Faruk Yüzbaşım."

"Ben Faruk Yüzbaşı değilim. Ben Maraş Candarma Kumandanlığına bağlıyım. Ğnce Memedi ben yakalayacağım Fa-ruktan önce."

"Meramın elinden hiçbir şey kurtulmaz, Yüzbaşım." "Sen Ğnce Memedi gördün mü?"

"Gördüm Yüzbaşım." "Nasıl bir kişi?"

Memed başını önüne eğdi, bir süre düşündü, gözlerinin içine gözlerini dikip:

"Senin gibi babayiğit bir kişi. Senin gibi iri gözlü, karaya-ğız, uzun parmaklı... Sen onu görersen çok seversin."

Yüzbaşımın yüzü biraz daha yumuşadı.

"Sen şimdi nereye gidiyorsun böyle?"

"Kasabaya gidiyorum."

"Onun yerini sen bana gösteremez misin?"

"Ben şu yakın yerlerden olurum Yüzbaşım, Akçadağı hiç bilmem."

Yüzbaşı atını sürdü:

"Sağlıcakla kal Ğnce Memed."

"Güle güle Yüzbaşım."

Memed yolun kıyısına çekildi. Bölük geçinceye kadar orada bekledi. Bölük geçtikten sonra halsiz oradaki bir kütüğün üstüne çöküverdi. Yüreği küt küt atıyordu. Çok korktum, diye kendi kendine söylendi. Œnce Memed de korkar mıymış, diye de alay etti. Gerçekten bir hoş olmuştu, ayağa sallanarak kalktı, bir iki adım attı, ayakları biribirine dolanıyordu, geriye dönüp kütüğe yeniden oturdu. Kucağındaki kuş gözlerini ona dikmiş şaşkınlıkla bakıyordu. Kuşun başını avucunun içine aldı, kuş çırpınmca vazgeçti. Kuşu yere koydu. Kanadı sarkmış yerde sürünüyordu. Kuş bir iki sıçradı, uçmaya çalıştı, tek kanadıyla uçamayıp bir yana devrildi. Bomboş, yalnız, ortada kalakalmış Memed hemen gitti kucağına aldı onu, kuş da içindeki boşlu-

467

ğu, korkuyu dolduramadı. Bir eksiklik duyuyordu, kolu, bacağı, başı yokmuş gibi geliyordu ona. Candarmaların arkasından baktı, son candarma da çalının karartısında yitince ayağa kalktı, koşmaya başladı. Sanki Yüzbaşı geriye dönmüş, horlayan atıyla onu kovalıyor, atın soluğunu ensesinde duyuyordu. Mor kayalıklı Süleymanlı yokuşunu indi, yokuşun dibinden küçük bir dere akıyordu, taşlara basa basa karşıya geçti, çınarların duldasına girdi. Ağaçlar daha kırmızı yapraklarını dökmemiş-lerdi. Çalıların arasından kendine korkuyla bakan bir tilkiyi gördü. Tilki onu görür görmez uzun, yalın gibi kuyruğunu sallayarak yamacın yüzünden koşarak yabangüllerinin arkasında yitti.

Œçindeki boşluk büyüyor, onulmaz bir korku bütün bedenini usul usul sarıyordu. Sankeçili oymağı uzaklarda olamazdı. Yurt yerindeki ocaklar daha tüttüğüne göre, oba, kuyrukyıldızı tanyerinde görüldüğünde yola çıkmıştı. Ve uykulu çocukların elleri, yüzleri üşümüştü. Yayla dönüşü onlar da daha şafak atmadan kuyrukyıldızı doğar doğmaz yola düzülürler, Memedin elleri yüzü üşür, Hürü Ana onun ellerini elleri arasına alırdı.

Ormanın ortasında yeşil bir düzlük vardı. Yörükler her zaman oraya konarlar, yeşil

düzlüğün ortasından kaynakayan ak çağşaklı pınarın başında birkaç gün konaklardı. Ğkindiüstü düzlüğe yaklaşırken kendini tüy gibi bir boşluğun içinde uçarken buldu. Şu kucağındaki kuş da olmasa kendinin var olduğuna bile inanamayacaktı. Bir şeyi, çok alıştığı bir şeyi yitirmişti ya neydi, bir türlü de o yitirdiği şeyin ne olduğunu bulamıyordu. Uzaktan kulağına bir oymak kalabalığının sesleri geldi. Sandığı gibi oba yeşil düzlüğe konmuştu. Burada birkaç gün kalırlardı. Önündeki kayalığı dönüp de uzun sedir ağaçlarının arasına girince çadırların tepelerini gördü, ilerleyemedi. Şimdi obaya nasıl girecek, Battal Ağaya ne söyleyecekti? Sağa kırdı. Eğreltiler göğsüne kadar geliyor, ıslak orman reçinesi, toprağı, yarpuzu, daha yeni açmış güz çiçekleriyle keskin, acı kokuyordu. Ormanın kokusu onu azıcık kendine getirdi, kuşa baktı, o gözlerinin perdesini indirmiş uyuyordu, sıcacık. Oymağına girmek için geceyi bekledi. Obanın çoban köpek-

468

lerinden korkuyordu. Her birisi at gibi köpeklerdi. Gece bir yabancıyı görmesinler, parçalarlardı.

Yeşil düzlüğün çevresini dördüncü kez dönmekteyken bir çobanı gördü. Yanında boynu tohtlu kırmızı alalı köpeğı bir pınara eğilmiş, kollarını çevremiş, pınarın göleğinden elini sokup sokup ustalıklı alabalıkları yakalayarak çimenlerin üstüne atıyordu.

"Çoban!" Çoban onu tanıdı:

"Buyur Memed Ağam." Hemen köpeğıyle onun yanına geldi.

"Battal Ağa oymakta mı, Kasımla Temiri gördün mü?" "Oymaktalar."

"Haydi git obaya da Kasımla Temiri çağır. Beni söyleme. Sizi bir yoldaşınız istiyor diye söyle.

Al buraya getir."

Çoban gitti. Biraz sonra Kasımla Temir omuzlarında tüfekleri, çaprazlama fişeklikleri tam tekmil düzlüğün ucundan gözüksüler. Memedi görünce hiç şaşırmadılar, gülümseyerek ona

koştular, sarıldılar. Temir:

"Battal Ağa seni bekliyordu," dedi. "Az sonra gelir, diyordu. Kahven ocakta hazır."

"Ne biliyordu?"

"O çok Şey bilir. Eski bir soydur. Yörük Yörükken bütün bu dağlar, bütün o aşağıdaki Çukurova bizimdi. Yörük kalmadı artık. Bizi kötü köylü, bizi perişan, bizi nan ekmeğe muhtaç ettiler."

Bu çok az konuşan Temirin böyle konuşması Memedin işine işledi.

"Haydi gidelim," dedi Kasım. "Seni bekliyor Battal Ağa. Seni görünce çok sevinecek. Sen gittin gideli yalnız seni konuştu. Senden başka ağzına başka söz alamıyordu. Ne konuşursa konuşsun, sözü döndürüyor dolaştırıyor sana getiriyor, her gün de sabahlardan akşamlara kadar tepeye çıkıp senin yolunu gözlüyordu. Ben her Őeyde yanılırım da adamda yanılmam diyordu. YanılmamıŐ. Haydi."

Kasım önde, Memed onun arkasında, en arkada da Temir

469

obaya yürüdüler. Battal Ağa onları düzlüğün ucunda karŐladı. Memedi kucakladı:

"Hoş geldin Ğnce Memed," dedi.

Battal Ağamn ellerinden, gözlerinden, tüm bedeninden öyle bir sevgi taşıyordu ki Memedi ürpertti. Onu bir tek Hürü Ana böyle karşılar, onu bir tek Hürü Ana böyle severdi.

"Seni gittiğin günden beri bekliyordum."

"Neden?"

"Kurdunu iyi biliyorum senin."

"Nasıl bir kurtmuŐ ki o acep?"

"Şimdi o kurdu sen benden daha iyi öğrendin, gördün, tamdın, bildin, bana mı soruyorsun?"

Çadıra geldiler.

"Biz bu düzlüğe hiç konmazdık, seni Kızılkartallıda bekledim, bekledim umudu kesmedim ya, keser gibi ettim, göçü yükledik, buraya gelince de içim götürmedi, çözün yükü dedim. Seni, sen gelinceye kadar, kışa kadar burada yolunu gözleyecektim."

"Size Çukurovaya gelirdim."

"Çukurova olmaz, eşkıya tuzaktadır orası. Ölümdür. Yüzbaşıyla yolda karşılaştın mı?"

"Karşılaştım, bana adımı sordu, ben de Ğnce Memed dedim. Bu kuş kurtardı beni. Hiç kucağı kuşlu eşkıya olur mu?"

"Olmaz," dedi Battal Ağa.

Çadıra döşekler, sofraya serilmiş konuğu bekliyordu. Önce tüten bir çorba getirdiler.

"Anacık Sultanın çorbasından," dedi Battal Ağa.

"Ne biliyorsun?"

"Parmağmdaki yüzük ocağın yüzüğüdür. Bunu ocakgiller-den başkası takamaz. Sana nasıl verdi ki? Seni pir saymıştır. Ğşte bunu unutma. Bu yüzük parmağındayken seni bütün kazalardan belalardan korur."

Oturdular, büyük tastaki çorbayı kaşıklaymaya başladılar.

Bu sırada da o güzel genç kız Memedin tüfeğini, fişekliklerini, obanın armağanı tüfeği, fişeklikleri getirdi onun yanına koydu.

Memed:

470

"Kurt," dedi. "Kimin içine girmişse, ölünceye kadar..."

"Ölünceye kadar," dedi Battal Ağa. "Ğnsan her şeyden kurtulur da içindeki kurttan kurtulamaz."

Bundan sonra yemek bitinceye kadar konuşmadılar. Yemek bittikten sonra Memed Hürü

Anayı, Anacık Sultanı anlattı.

Battal Ağa:

"Hürü senin içindeki kurdun birisidir."

Memed:

"Öteki de Anacık Sultan," dedi. Atı, alıcı kuşu da anlattı.

"At da senin içindeki kurdun birisidir."

"Kuş da," dedi Memed.

Battal Ağa elini onun sırtına koydu:

"Memedim, oğlum," dedi sevgi dolu gözleriyle, "yiğidim, benim içindeki en büyük kurt sensin."

"At," dedi Memed, gülüştüler.

Daha yatsı namazı olmadan Memed:

"Ben uyuyacağım," dedi. "Battal Ağam, bu kuş da sana teslim. Şu kuşun kanadına bir bak hele. Ğyi olur mu olmaz mı? Çukurovaya inmeden iyi olursa onu bırakırsın. Beceriksiz bir şey fıkara..."

"Kurdunu," dedi Battal Ağa.

"Kurdumu," dedi Memed.

Kız geldi:

"Memed Ağamın yatağını serdim."

Memed:

"Sağ ol bacım," dedi, sonra Kasıma döndü. "Kasım bu gece yarısına kadar nöbet sende. Gece yarısından sonra da Temir bekler. Kusura kalmayın, ben bugün çok yorgunum."

Kalktı yatağa gitti, soyunmadan yorganı üstüne çekip tüfeğini, fişekliklerini yanına uzattı, başını yastığa koyar koymaz da uyudu.

Temir ona tanyerleri ışımadan seslendi. Memed epeydir uyanmış Temiri bekliyordu.

Yataktan çıktı, kapıdaki ibriği aldı, dereye indi, orada çatladı. Geldiğinde sofrayı hazır buldu. Çorba, tereyağı, bal, sıcak bazlama. Battal Ağanın yüzü bu sabah ışık içindedi, sevinçliydi. Kahvaltıyı çabuk yapıp helallaştılar.

471

Battal Ağa onu üç kere kucaklayıp alnından öptü. Daha oba uyanmamıştı. Orman dumanlanıyordu. Gün ışıncaya kadar ormanın içinden yürüdüler, bir kayalığa gelince Memed durdu:

"Çetebaşmı seçeceğiz çocuklar."

Kasım:

"Sensin," dedi. . Temir:

"Sensin."

Memedin tüfeğini taşın üstüne uzatıp ellerini üstüne koydular, onun her buyruğunu yerine getireceklerine Kuranı Kerimin, adı güzel kendi güzel Muhammedin, Hazreti Alinin, Kırkgöz Ocağının, Hasan Beyin kılıcının, Kırklara karışmış Köroğ-lunun üstüne ant içtiler.

Ğnce Memed yolda gördüğü, eşkıyaların öldürdüğü Hasanı anlattı:

"Biz bu Ğnce Memedi bulmalıyız," dedi. "Yoksa bu dağlarda yaşamamız müşkül."

Köylülerin ona söylediği o sarı yılan gibi eşkıyanın kim olabileceğini sordu.

Kasım:

"Biz onu tanıyoruz," dedi. "Temir de, ben de onu iyi biliriz. O da bizi bilir."

Temir:

"Şimdi ben onu neredeyse elimle koymuş gibi bulurum. Onun saklandığı bütün yerleri biliriz.

Ona Sançıyan Abdik derler. Yakalayınca öldürecek miyiz?"

"Öldürmeden yakalayacağız."

Ğki gün geceli gündüzlü yol aldılar dağlara doğru. Çok kayalık bir yere geldiler.

Memed:

"Kusura kalmayın ben daha hamım, yorgunluktan öldüm. Yemek yemek bile istemiyor canım," diye onlardan özür diledi, kendini yere attı.

Kasım:

"Biraz bekle," diye onu ayakta tutmaya çalıştı. "Şimdi, yere kuru ot serelim de..."

Hemen Temirle ikisi kuytulardan kuru otlar toplayıp kovuğun içine serdiler, Memed kendini otlara attı.

472

i

"Temir seni bekleyecek, ben de Sarıçıyanı bulacağım. Burada adamlarımız var, onlar onu bulurlar."

Kasım gün doğarken geldiğinde Memed uyanmış, bazlamasının içine sardığı peyniri yiyor, Temir de ona hayran bakıyordu.

"Buldun mu?"

"Buldum. Az ilerde, yanlarında da altı tane kız keyfediyor-larmış."

Memed:

"Tamam," dedi. "Onlar bu gece uyumamışlardır, sersem sersem, kuşatacağız onları.

Sarıçıyanı vurmak yok. Ötekileri, Allah ne kısmet etmişse..."

"Ya teslim olmazsa Sançıyan?"

"Teslim olacak."

Yamaçtan aşağıya bir kedi sessizliğiyle indiler. Sançıyan çetesi korunmasız bir aralıkta, tabak gibi ortadaydılar.

"Bunlar eşkıya değil, çalıkakıcı," dedi Memed. "Eşkıya olan bir eşkıya böyle yerde konaklar mı?"

"Eşkıya olan bir eşkıya böyle elin ırzına dokunur mu?"

"Ölüm fermanlarının altına bunlar kendi elleriyle basmışlar mührü."

"Temir sen şu yana geç! Kasım sen de şu kayanın üstüne çık! Ben de şu taşın arkasına geçeceğim. Ğlk önce ortada dolanana ateş edeceğim. Öldürmeye değil. Kısmeti varsa..."

Ğlk kurşun atıldığında o ortada dolanan zayıf eşkıya bağıarak yere düştü, sonra kalktı, elindeki tüfeğiyle kendi yöresinde döndü. Az sonra da elindeki tüfek fırladı gitti. Ğnce Memed, Kasım, Temir hiç ses çıkarmadan ardı ardına ateş ediyorlardı. Neden sonradır ki oradan bir karşılık geldi. Sonra onlar da ateş etmeye başladılar. Kızlar oraya buraya koşuyorlar, kendilerini taştan taşa atıyorlar, ilk kurşunda vurulmuş eşkıya yerde debelenip duruyordu. Memed, omuzu gözükken bir tanesini daha vurdu. Vurulan kişi ayağa kalkıp yokuştan aşıya aldı yatırdı. Temir onu iki bacağından da biçti. Bir kişi daha tüfeğini bırakıp kaçmaya başladı. Temir onu da devirdi, arkasından da:

"Seni kara dinini..." diye sövdü.

"Teslim ol Sançıyan, teslim ol Abdik," diye Memed gür, et-

473

kili, kayalıklarda uzun uzun yankılanan bir sesle bağırdı. "Sarıldınız, ya teslim olun, ya da hepinizi öldüreceğiz."

"Sen kimsin?" diye sordu Abdik.

"Ben Ğnce Memedim," dedi Memed.

"Eğer senin Ğnce Memed olduğun doğruysa teslim olurum."

"Ne bileceksin doğru olup olmadığını?"

"Ğnce Memedi tanıyan bir arkadaş var içimizde."

"Öyleyse sal da gelsin."

Kayalığın ardından küçücük bir adam çıktı. Tepeden tırnağa bütün bedenine fişeklikler

bağlamıştı. Yaklaştı.

"At tüfeğini yere. Tabancalarını da..."

Adam bir anda silahını, tabancalarını yere attı, fişekliklerinden soyundu, ellerini havaya kaldırdı, gülünç bir hal aldı. Tir tir titrediği daha uzaktan belli oluyordu.

"Gel bakalım buraya."

Adam uzandı, Ğnce Memedi gördü, bir an dondu kaldı, sonra da aşağıya doğru delicesine bağırarak:

"Bu Ğnce Memed, Ğnce Memed!" diye koşmaya başladı, kendini Sarıçıyanın yanına dar attı.

"Ğnce Memed, Ğnce Memed... Ğnce Memedi gördüm."

"Teslim oluyorum," diye ortaya çıktı Sarıçıyan. "Söz ver, canıma kıyma!"

"Söz veriyorum, canına kıymayacağım."

Sarıçıyan Abdik tüfeğini atmış, onlara doğru geliyordu.

"Temir dışarıya çıktı, Sarıçıyanı yakaladı, tabancalarını alıp bir anda soydu.

"Siz de çıkın."

Kayalığın dibinden altı kişi daha çıktılar. Temir hepsini soydu.

Kasım da, Memed de yerlerinden çıktılar. Memedin sert, öfkeli yüzü ter içinde kalmıştı. Hiç konuşmadan Sarıçıyanın yüzüne onu aşağılayan bir bakışla baktı. Kızlar da bir araya toplanmışlar, koyun gibi birbirlerine sokulmuşlardı.

"Kızlar, gidin de şu yaralıların yaralarını sarın," dedi Kasım.

Kızlar koşular, fistanlarını yırtıp yaralıların yaralarını sardılar.

474

Memed Kasımın kulağına:

"Bunların hepsini de anadan doğma soyun."

Kasım kızlara baktı.

Memed:

"Ne yapalım," dedi. "Uzun bir ip bulun."

Kasım:

"Kızlar, bunları bağlayacak uzun ipleriniz var mı?"

Kızlar kuşaklarını çıkarıp birbirine uladılar.

Kasımla Temir eşkıyaları anadan doğma soydular, kuşaklarla onları birbirlerine tirkediler.

"Siz Hasanın köyünden misiniz?"

"Oradanız."

"Düşün önümüze."

Köy o kadar uzak değildi, ikindiüstü vardılar. Köylü çoluk çocuk, genç yaşlı olanı biteni duymuşlar, köyün orta yerine toplanmışlar, konuşmuyorlardı.

O yolda Ğnce Memedle konuşan yaşlı adam kalabalıktan ayrıldı, Memedin karşısına geldi:

"Ben seni tanıdım, sen Hasanın yoldaşı değil misin?" dedi.

"Benim."

"Sen mi yakaladın bunları?"

"Biz."

"Sana kurban olayım," diye ayaklarına kapandı onun yaşlı adam. "Bu Ğnce Memedi sen ne yapacaksın şimdi?"

"O Ğnce Memed değil," dedi Memed. "Ona Sarıçıyan Abdik derler." Sarıçıyana döndü:

"Söyle bakalım Sarıçıyan, Ğnce Memed kim?"

Abdik başını önüne eğmiş susuyordu.

"Söyle, Ğnce Memed kim?"

O karşılık vermiyordu.

"Kim?"

Kasım sert bir dipçikle onu yere düşürdü.

"Söyle, Ğnce Memed kim?"

Sarıçıyan gözlerini kırıştırdı. Korkudan dili dönmüyor, sesi çıkmıyordu, Ğnce Memedi omuzuyla gösterdi.

"Ağalar, kusura bakmayın, Ğnce Memed benim."

Kalabalık dalgalandı, homurdandı.

475

"Sen misin Ğnce Memed?" diye ona sarıldı yaşlı adam. "Oğlumun öcünü aldın."

Bir kadın gelip Ğnce Memede sarıldı, onu ellerinden öptü. Kalabalık o homurtudan sonra bir ses daha çıkarmadı.

Ğnce Memed:

"Size bu adamları böyle çırılçıplak köyünüze getirdim diye bana gönülenmeyin. Benim onlara vereceğim ceza budur. Şimdi ben onları size teslim ediyorum, tüfekleri, fişekleri, öteberileri, giyitleri de aşağıda, onları alın, bunları da alm ne ceza vererseniz verin. Haydi bize allahısmarladık."

Köylüler onların yolunu kestiler, "Bir yemeğimizi, bir çayımızı içmeden biz Ğnce Memedi hiçbir yere göndermeyiz," dediler.

"Size ben gücendim," dedi Ğnce Memed.

"Söyle kusurumuzu," dedi Hasanın babası.

"Siz bana ilendiniz."

"Oğul acısı..." dedi yaşlı adam.

"İrzımız payimal oldu," dedi bir yaşlı kadın.

Ğnce Memed sesini yükseltti. Çok öfkeli olduğu belliydi.

"Siz beni yaraladınız."

"Biz sana ne yaptık, Ğnce Memed?"

"Ğnce Memed hiç Hasan gibi çiçeği burnunda bir genci öldürür mü, daha evlenmemişti bile, değil mi?"

"Evlenmemişti..."

"Ğnce Memed böylesi bir insana kıyar mı?"

Karşılık vermediler.

"Ğnce Memed hiç ırza geçer mi, bunu neden hiç düşünmediniz?" Bakın Ğnce Memed bu eli kanlı ırz düşmanlarını, kendi adını beş paralık edenleri bile size teslim ediyor, benim öcümü de siz bunlardan alın."

Kalabalık donmuş kalmış, kimse bir söze varamıyor, öne düşmüş başlarını kaldıramıyorlardı.

Onlar geçerlerken kalabalık ortadan ikiye ayrıldı, önde Ğnce Memed, arkada Kasımla Temir köyün içinden ağır ağır çıktılar gittiler.

"Bu köyün adı ne?"

"Bu köye Çamlıyol köyü derler."

476

22

Ümmetin sofrası her zaman herkese açıktı. Bu dağ başında, bu yörelerde onun evinden başka ev yoktu. Onun için yolda belde, karda kışta kalanlar oraya sığınırldı. Eskiden orta halli bir kişiydi Ümmet, bir yıl içinde zenginleşivermiş, değişmişti. Evi üç gözlü bir toprak damdı. Şimdi o toprak damın yerinde çatısı kırmızı kiremitli, pencereleri, kapıları kemerli iki katlı, yirmi üç gözeli bir konak yükseliyordu. Konak yüksek mazgallı duvarlarla çevrilmişti. Yapı ormanlıklı, kayalıklı dağın yamacına yapışmış, çok uzaklardan bile apak parlıyor, avlusundaki çınarın altından da gür bir pınar kaynıyordu. Söylentiye göre Ümmet eşkıya

Keklikoğlu yüzünden zengin olmuştu. Kekli-koğlu tam otuz yedi yıl üç kişisiyle bu dağlarda gezmiş, evler basmış, yollar kesmiş, ocaklar söndürmüştü. Ümmet onu taa çocukluğundan beri tanır, ona yataklık, ulaklık ederdi. Gene söylentiye göre Keklikoğlu otuz yedi yılda sandık sandık altınlar biriktirmiş, bu biriken altınları da, çok güvendiği, canı kadar sevdiği Ümmete emanet etmiş, bundan sonra da ortadan yitip gitmişti.

Onu Ümmetin öldürdüğünü, hem de ne biçim öldürdüğünü herkes biliyor, olayı da gözleriyle görmüşler gibi anlatıyorlardı. Bir gece Keklikoğlu yorgun argın, elinde bir torba altınla Ümmete gelmiş. Eşkıyaların üçü de yorgunluklarından ayakta uyuyor-larmış. Onları böyle görünce Ümmettir çok sevinmiş, önceden hazırladığı deliceli ekmeği de onlara yedirince yaşlı eşkıyaların üçü üç yerden, daha sofradan kalkmadan, oldukları yerde tırla-

477

mışlar. Ümmet onların üçünü de katırlara atmış dağın doruğuna götürmüş, üçünü de yan yana yatırmış basmış kurşunu. Kendilerinden geçmiş eşkıyalar debelenememişler bile.

Bu söylentiye kimi inanıyor, kimi de hiç inanmıyordu. Ümmet onu tanıyan, gören bütün insanlara güvenilir bir adam duygusu veriyordu. Bütün bu Keklikoğlu söylentilerine karşın herkes ona eskisinden de daha çok güveniyordu. Söylentiler, en küçük bir biçimde de olsa, onu hiç etkilememişti. Bu dağ başında, bu dört yol ağzında eşkıyaların da, candarmaların da ona gereksinmeleri vardı. O da, her insanın, her başı dara gelmişin yardımına koşuyordu.

Eşkıyaları izlemeye çıkmış candarmaya ne kadar yürekten yardım ediyorsa, izlenen eşkıyalara da o kadar, belki ondan da çok canı gönülden yardım ediyordu. Bir eşkıyanın yakalanması onun için ne kadar bir sevinçse, o kadar da bir üzüntüydü. Ümmet bir tuhaf bir adamdı işte.

şimdi soylu atlar besliyordu tavlasında. Urfadan, Ğskende-rundan, Halepten seyisler getirtmişti atları için. Sürü sürü keçileri, boğaları, inekleri otliyordu aşağıdaki düzlükte,

yeşil alanda. Bütün bu yörede avuç içi kadar bir düzlük de olsa Ümmet tapusunu üstüne çıkarmıştı. Her zaman gülüyordu, hep sevinç içindeydi. Konağın bittiği gün de eve üç tane birbirinden güzel kız getirmişti, tam bir hafta süren bir de toy düğün düzenlemiş, Maraştan, Andırından, Adanadan, Antepten çağrılılar gelmişlerdi düğüne. Bütün bu dağların eşkiyaları da, kanlı bıçaklı olanlar da toplanmışlardı düğüne. Güleç yüzlü Sarı Ümmet gelinleri sıraya bindirmiş, her gece birisiyle gerdeğe girip üç gecede işini tamamlamıştı.

Sarı Ümmet bir de dağdaki bütün ceviz ağaçlarını alıyordu. Her ağaca bir sahip uyduruyor, uydurduğu sahiplerden de ağaçları satın alıp kestiriyordu. Evinin arkasındaki koyak ağzına kadar ceviz kütükleriyle dolmuştu. Ümmet yakında bu kütüklerin üstünü çinkoyla örttürecekti. Ğşte ondan sonra da ağaçlar beklesin dursunlardı. Bu ağaçlardan o küpler dolusu altın kazanacaktı. Ne kadar beklerse o kadar iyiydi. Cevizlerin pahası her gün artıyordu.

Ğnce Memedle arkadaşları bir gece yarısı indiler Sarı Ümmetin evine. Memed konağı görünce şaşırıldı kaldı:

478

"Bir yanlışlık olacak arkadaşlar," dedi. "Bizim Sarı Ümmetin damı tam buradaydı geçen yıl ya, bu konak burada yoktu." Kasım:

"Bu konak Sarı Ümmet Ağanın konağıdır, hem de senin bildiğin toprak damın yerine yapılmıştır."

"Vay anasını," diye şaştı Memed. "Bu kadar parayı nereden bulmuş, hem bir yılda bu konak nasıl yapılır?"

"Sivastan, Kayseriden, Göksundan çok ustalar getirmiş, namlı, hünerli ustalar... Buralarda taş da, ağaç da çok." "Ya bu kadar para?"

"Keklikoğlunun bütün altınları ondaymış. Öldürmüş Kek-likoğlunu, altınlar da ona kalmış."

"Ümmet kimseyi öldürmez, kancıklamaz. Ümmete parayı yaşlanınca Keklikoğlu kendisi vermiş, sonra da başını alıp gitmiştir. Bir yıl içinde de böyle bir konak yaptır demiştir.

Ümmet de ne yapsın, kolları sıvamıştır."

"Ğnşallah," dedi Kasım.

"Ğnşallah," dedi Temir.

"Öyledir," diye kesin konuştu Memed. Yerden bir taş alıp büyük kemerli avlu kapısına vurdu: "Ümmet, Ümmet! Hay Sarı Ümmet!"

Kapıyı silahlı iki kişi açtı.

"Ümmet Ağa konakta," dedi öndeki silahlı adam çok sert bir sesle. "Kim diyeyim?"

"Ğnce Memed dersin."

Kısa bir süre bir sessizlik oldu, sert sesli adam yumuşacık bir sesle sordu:

"Sen Ğnce Memed misin?"

"Ğnce Memedim."

Adam Ğnce Memedin üstüne eğildi, onun yüzüne baktı, yıldız ışığında pek seçememiş olacak ki:

"Kusuruma kalma Ğnce Memed. Ağaya bir haber vereyim."

"Ver," diye buyurdu Ğnce Memed.

Az sonra yukardan aşağıya Sarı Ümmetin gülüşü çınladı.

"Ğncem, Ğncem, Ğnce kardaşım hoş gelmişsin. Bu bizim sersemeler de seni konağın kapısında bekletiyorlar."

Ğki eski arkadaş kucaklaştılar.

479

Ümmet önde, Memed arkada yukarıya çıktılar. Konağın koskocaman bir sofası vardı, at meydanı gibi. Odalar yan yana sıralanmışlardı. Ümmet en uçtaki odanın kapısını açtı.

Ortadaki, her yanı işlemeli tahtalarla çevrilmiş büyük ocakta kütükler yanıyor, ocağın tam altına asılmış bir büyük, karpuzu pembe işlemeli, mavi gaz lambası ortalığı ısıtıyordu. Oda firdolayı yumuşacık, renk renk halılarla örtülmüş sedirlerle çevrilmişti. Sedirlerde şişkin halı yastıklar...

"Aç mısınız?"

"Ağamızın konağına geldik, tok olacak değiliz ya! Ben bu gece yarısı, gece yarısı da olsa kuzu isterim böyle bir konak Beyinden."

"Ben de kuzuyu şimdi kestiririm Ğnce Memedime. Yeter ki o beklesin."

"Beklerim," dedi Ğnce Memed. "Sen azıcık peynir ekmek bulursan... Şu ocağa da çay da koyarsan..."

"Daha, daha? Başka bir isteğın var mı, benim yakışıklı oğlum, Ğnce Memedim?" diye

şakalaştı San Ümmet. Ardından da bağırdı: "Kızlar, çocuklar..." Odaya iki kız, birisi

delikanlı üç kişi girdiler. "Hemen bir kuzu kesin, oğlum, kızartın, çabuk olsun. Kızlar, siz de yağ, bal, peynir, ne varsa evde böylesi şeylerden hemen getirin, çay da yapın, demli olsun.

Benim dünya kardaşım gelmiş ki, sevinçten deli olmamak eldeyse olma bakalım..."

Gerçekten de Sarı Ümmet sevincinden yerinde duramıyor, gidiyor geliyor, onu kucaklıyor, öpüyor, konuşuyordu.

"Ölüm haberini bile duyduk..."

"Az daha ölüyordum."

"Anacık Sultan olmasaydı..."

"Kurşunun bir tanesi sağ küreğimin altında duruyor." Anacık Sultanı, Hürü Anayı anlattı.

Şimdiye kadar başından ne gelip geçmişse Sarı Ümmete baştan sona söyledi.

Sarı Ümmetin sevincinden ağzı kulaklarına varıyordu.

"O Yüzbaşı var ya, hani senin dağda karşılaştığın, onun adına Şevket Yüzbaşı derler, Faruk

Yüzbaşının can düşmanı. Biribirlerini hiç çekemiyorlar. Şevket Yüzbaşı Maraş Vilayeti

Candarma Kumandanlığı emrinde. Ama o gene Ğnce Memedin

480

ardında. Ğnce Memedi ben yakalayacağım diyormuş da başka bir şey demiyormuş. Faruk Yüzbaşı da avucunu yalayacak, ele aleme rezil kepaze olacak. Ğki Yüzbaşı biribirlerine takışmışlar ki kan gövdeyi götürüyormuş."

"Sen şu konağın işini anlat hele bir kere. Ben bu işi anlayamadım. Bir gecede periler mi kondurdu onu buraya."

"Periler kondurdu dersen ben de inanırım, öylesine göz açıp kapayıncaya kadar çıktı bu konak ortaya... Eşkiya Kekli-koğlu var ya..." Sustu, sonra da gözlerini Kasımla Temire dikti.

Memed onun ne demek istediğini anladı: "Konuş," dedi. "Bu Kasım, bu da Temir. Bunların yanında her şeyi konuşabilirsin. Bu arkadaşlar senin bildiğin kişilerden değil, anladın mı, benim canımı güvendiğim kişiler. Bunlar olmasalardı, ben şimdiye kadar çoktan kara toprağın altında olurdum. Senin de bu güzel konacığmı göremezdim."

"Anladım/' diye güldü Sarı Ümmet. "Şimdi beni iyi, can kulağıyla dinle öyleyse.

Keklikoğlunu çok eskiden, çocukluğumdan, babamın sağlığından bu yana tanırdım. Babam onu çok severdi. Babam öldükten sonra ne yapar eder, iki eli kanda da olsa yılda birkaç kez bana uğrar bir hafta, iki hafta kalır dinlenirdi. Biz onunla, babam öldükten sonra baba oğul gibi olduk. Ğki arkadaşı vardı, üçü de aynı gün eşkiya olmuş, dağa çıkmışlardı. Bir gün, şu taşın arkasından bir ıslık sesi geldi, hemen Keklikoğlunun geldiğini anladım. Ben de ıslığı çaldım. Dokuz kişi birden avluya girdiler. Keklikoğlu, kardaşlığımın oğlu, diye bana sarıldı.

Şu dünyada senden başka kimsem yok. Eğer adam çıkarsan da sensin, çıkmazsan da... Şimdi bir koç boğazla da bize, seninle sonra konuşuruz, dedi. Koç kolay, Keklikoğlu, dedim. Sen koçu kesilmiş bil, biz babamızın arkadaşımı ağırlamasını iyi biliriz, dostu düşmanı

ağırlamasını bildiğimiz gibi..."

Keklikoğlu yanındakileri Sarı Ümmetin damına gönderdi, siz içerde dinlenin, çok yorgunsunuz, dedi. Onlar içeriye çekilince, bunlar da gidip şu çınarın dibinden kaynayan suyun başına oturdular.

"Kardaşlığım oğlu, beni iyi dinle," diye konuştu Keklikoğlu. Kaşları çatılmıştı. Onun sakal bıraktığını bu anda fark

481

etti Sarı Ümmet. Keklikoğlunun sütbeyaz, uzun bir sakalı vardı. "Yaşlandım Sarım, oğlum, artık bir dağdan ötekine bir günde ulaşamıyorum. Benim eşkıyalığım bitti ya namımız iş görüyor. O nam da bir gün, iki gün iş görür, üçüncü gün de deriyi tuzlarız. Ben eşkıyalığı bırakıyorum. Söyle bana, ömrümün sonuna kadar yaşayacak param var, çok altm biriktirdim, ben nerede saklanabilirim?"

O gün akşama kadar kafa kafaya verdiler düşündüler, Kek-likoğluna rahat yaşayacak bir yer aradılar. İkinci günü de düşünerek, tartışarak geçirdiler. Üçüncü gün Keklikoğlunun gidip saklanacağı yeri buldular. Keklikoğlu kıvançlıydı.

Bir zamanlar Kürt Resul Paşa Çukurovaya, kasabaya sürgün gelmişti. Kürt Resul Paşa sürgüne gelirken dokuz karısını, bin kadar atlısını, çocuklarını, elinin, aşiretinin bir kısmını da getirmişti. Yaz gelince Çukurovanın korkunç sıcaklarına, sineğine dayanamayan Kürtler kırılmaya başlamışlar, hükümetten izin alarak yaylaya çıkmışlardı yüzlerce kara çadırla.

Şte bu sırada genç bir adam olan Keklikoğlu da onun adamlarına karışmış, karıncayı gözünden vuracak kadar atıcı olan Kürtlerden nişancılığı öğrenmişti. Onun nişancılığına Resul Paşa bile parmak ısırılmıştı. Gel zaman git zaman Paşa Urfaya döndü. Bütün Harran ovası, Ceylanpınarı taa Abdülaziz dağlarına kadar onun toprağıydı. Keklikoğlu da Resul Paşayla birlikte Urfaya gitmişti. Paşa onu bütün adamlarından daha çok seviyor, onu

yanından ayırmıyordu. Keklikoğlu az bir sürede Kürtçe de öğrenmişti.

Paşa Urfada gene rahat durmadı. Doğrusu bu kadar geniş, verimli toprakların üstünde bir devlet kurulabilirdi. Paşa başkaldırdı. Çarpışmada yenildi ve Halebe kapağı dar attı. Araya Halep Beyleri, Valisi, Paşası girdi de Padişah Resul Paşayı bağışladı. O da Halepte oturmaya, topraklarından gelen gelire geçinmeye razı oldu. Yanından da, nereye giderse gitsin, koruyucusu Keklikoğlunu ayırmıyordu. Paşa sürmeli gözlü, ceren bakışlı, geniş alınlı, uzun yüzlü, ince, dal gibi bir kişiydi. En soylu, en güzel atlara bütün Arabistan ülkesinde o binerdi. Keklikoğluyla aynı yaştaydılar, birbirlerine de kardeş gibi ben-ziyorlardı. Bir seferinde Halep Valisi, Resul Paşanın yerine Keklikoğlunun boynuna sarılmış onu öpmüştü.

482

Bir gün, çok canı sıkılan Keklikoğlu, o sonuna kadar başkasına koruyuculuk, bekçilik yapacak bir adam değildi, elindeki tüfeğin hakkını verebilecek bir kişiydi, "Destur Paşam ben gidiyorum," dedi.

"Etme eyleme Keklikoğlu, sen benim kardaşımsm, karda-şımdan da ilerisin bu gurbet elde benim için... Sen benim için Torosun en yüce doruğunun üstünde açmış bir güneş gülüsün, beni bırakmak sana yakışmaz."

Keklikoğlu, Resul Paşa ne söyledi, ne yaptıysa onu dinlemedi, ondan ayrıldı ve üç arkadaşıyla yıllarca Antep, Urfa, Halep yollarını tuttu. Gözü pek, sert, yürekli bir adamdı. Az bir sürede bütün güneyde Urfadan Adanaya, Halebe, Musula kadar ünlendi. Ve yıllarca bu yollarda altın, elmas, inci, yakut ve yeşim topladı. Arap, Kürt, Türkmen Ağalarının, Beylerinin evini bastı. Onun adını duyan, ne istiyorsa hemen çıkarıp veriyordu. Bedeninde yaralanmadık yer kalmadı. Yedi canlı bir kedi gibiydi ve canı çıkmıyordu.

Yükünü tutunca onun için daha güvenceli bir yer olan To-roslara döndü. Dağlar eşkıyaların en büyük sığıncaıdır. Burada da boş durmadı, yollar kesti, evler bastı, altınlarının üstüne

altın koydu. Ama bir kerecik olsun, yanlıp yazılıp da bir fıkaradan bir iğne bile almadı. Orta halli olduğunu bildiği kişilerin bile bir ipliklerine dokunmadı. Onun şu ovada, şu dağlarda soymadığı hiçbir Bey, Ağa yoktu. Sanki bütün Ağaları, Beyleri vergiye bağlamıştı. Zamanı gelince herkes, Keklikoğlunun gönderdiği adamına vergisini veriyordu. Vermeyenler de birkaç gün içinde, isterse yılanın deliğine girsin, kuşun kanadının altına saklansın öteki dünyayı boyluyordu. Toroslar, Toroslar oldu olalı böyle kurnaz, akıllı, çevik bir eşkiya görmemişti. Yıllarca bölükleri, taburları, alayları ardına takmış oyum oyum oynatmıştı bu dağlarda. Herkes onun elinden el aman demişti. En büyük özelliği bu gece buradaysa, öbür akşam Çukurovada oluşuydu. Onun bu kadar çabuk devinme gücüne kimsenin aklı ermiyordu. Bir bakmışsın Aladağda, iki gün sonra da bir bakmışsın Düldülde... Bu kadar uzaklığı, bu kadar az sürede kuş bile uçamazdı.

Toroslarda, Çukurovada, adının geçtiği her yerde herkes onun yığıdığı altınlardan söz ediyordu.

483

Halepteki Paşa daha sağdı. Sarı Ümmetle üç gün üç gece düşünüp buldukları saklanacak yer Paşanın yanındı. Paşa onu görünce çok da sevinecekti. Duyduğuna göre Paşanın o kadar, eskisi gibi hali vakti de iyi değildi. Hem ona bir yardımı da dokunurdu.

"Bu iş tamam, Paşanın yanına gidiyorum. Başka bir isteğim daha var senden Sarı Ümmet, bunu da yerine getirirsen gözüm açık gitmez."

"Buyur amca, isteğin neyse başım üstüne."

"Burasını bana satacaksın. Ustaları birlikte getirdim, onlar nasıl bir konak yapacaklarını biliyorlar. Resul Paşanın çöldeki konağını onlara gösterdim, tıpkısını dikecekler buraya. Bu konak bir yıl içinde bitecek. Ben gelip göreceğim. Şu çınarın dibine, suyun üstüne, kayalığın içine de mezarımı yapacaksın, ben nerede ölürsem öleyim, benim mezarımı alıp buraya

getireceksin. Paraya gelince, yakında göreceksin ya, Sultan Süleymanın hazineleri kadardır benim altınlarım, onları sana vereceğim. Ben de Halepte yaşayacak kadar yanıma altın alacağım, insan halidir, yetmezse sen bana getirirsin."

Bir gece yarısı üç katır alıp Keklikoğlunun altınlarının saklı olduğu sarpa gittiler. Gerçekten burası kimsenin aklına gelmezdi. Gelse de kolay kolay bu sarpa çıkmayı kimse göze alamazdı. Altınlar çelik kasalardaydı.

"Konak bittikten sonra Keklikoğlu geldi gördü mü?"

"Gelmedi."

"Duydu mu?"

"Duydu."

"Gelecek mi?"

"Gelecek."

"Ne zaman?" diye heyecanlandı Memed. "Gelince bana da haber verir misin?"

"Veririm."

"Paşayla arası nasıl olmuş?"

"Paşa çok fıkara düşmüş, Keklikoğlunu görünce çok sevinmiş. Keklikoğlu da onun ayaklarının altına altınları sermiş."

"Sen artık zenginsin."

"Zenginim."

484

"Bu konak senin."

"Benim. Ama onun gelip de dünya gözüyle onun için yapılan konağı görmesini öyle bir istiyorum ki..."

"Niçin hemen gelmedi?"

"Çok korkuyor o," dedi Sarı Ümmet.

"Keklikoğlu mu?"

"Keklikoğlu."

"Ne tuhaf!"

"Yaşlanınca insan korkak olur, ejderha da olsa."

"Bunu bilmiyordum. Bir yaşlının önünde ne kadar zaman kalmış ki..."

"Bir gün bile kalmışsa, o, bir güne bin yılmış gibi dört elle sarılır. O yüzden yaşlılar kadar korkak bir yaratık gelmemiştir bu dünyaya. Delikli demiri görünce, bir delikli demir de kendi almayı akıl etmemiş, dağlardan kaçmıştır koç Köroğlu. Neden? Korkaklığından. Yaşlı olmasaydı kaçarmıydı Köroğlu?"

"Kaçmazdı..."

"Ğşte bunun için Keklikoğlu bir daha buraya gelemez. Ölünce onun ölüsünü buraya ben getireceğim. Bana inanıyor."

"Sana nedense herkes inanır. Herkes senin Keklikoğlunu öldürdüğünü söylüyor ya, gene de sana güvenmeden edemiyorlar, sana kıyamıyorlar."

"Keklikoğlunun ölmediğini biliyorlar da..."

"Bir resimci bulsan..."

"Konağın resmini çektirip Keklikoğluna göndersem, diyorsun. Ğyi bir akıl. Boşuna Ğnce Memed olmaz ki adam..."

"Ne yaptım da Ğnce Memed oldum? Ğşte buna da akıl sır ermiyor ki... Köroğlu da benim gibiydi herhal." "Tıpkı senin gibi..." "Ğşe yaramaz... Boş yere..."

"Bak," dedi Ümmet, "sana bir şey deyim de beni iyi dinle... Bu millet sana Ğnce Memed demişse, bunda bir şey vardır, sende bir şey bulmuştur. Millet, insanı herkesten iyi anlar, dünya kurulduğundan bu yana insanoğlu insanoğlunu tartmıştır. Ğnsanoğlu, insanoğlunu

bildiği kadar hiçbir şeyi bilmez." "Benim aklım ermiyor." "Ersin."

485

"O senin insanoğlun var ya, en çok da insanda yanlış yapıyor."

"En çok da insanı tanıyor. Keklikoğlu geldi de bu kadar insan içinde beni nasıl buldu?"

Biliyordu ki dünya dünyaya geçse, ben bu konağı yaptırırım, onun da ölüsünü şu kayalığa gömerim. Başucuna da yabangüllerini dikerim. Hem de kara gözlü nergis, hem de mor saçaklı sümbül..."

Kuzu kızartması sabaha karşı ancak yetişti. Bir güzel karınlarını, hiç konuşmadan doyurdular. Kasımla Temir, Memedin gözüne baktılar, uykusuzluktan ölüyorlardı.

"Siz gidin uyuyun, biz Ümmet kardasımla nöbeti bekleriz."

Ötekiler kalktılar, Sarı Ümmet onları götürdü yataklarına yatırıp geldi.

"Şimdi söyle bana, elinde güvenilecek eşkıyaların var mı, yiğit, yürekli, becerikli..."

"Var."

"Kim?"

"Sinemoğlu çetesi."

Memed güldü.

"Neye güldün?"

"Sinemoğlu daha çocuk."

"Genç Osman da çocuktur. Sen de çocuksun."

"Anladım, anladım," dedi Memed.

"Sana da... Evvel Allaha, sonra da sana tapıyor. Çok konuştum onunla. Söyle bakalım ne işine yarayacak?"

"Kasabayı basacak."

"Nasıl?"

"Karşı tepeye, bağlara gelecek, mitralyozun başına oturacak, kasabayı taradıktan sonra sabaha karşı dağlara çekilecek."

"Sen şu düşündüklerini baştan sona anlatsana."

Memed ne düşünüyorsa, ne kurmuş, ne yapacaksa Ümmete teker teker anlattı.

"Gitme Çukurovaya," diye ona yalvardı Ümmet. "Bu sefer Çukurovadan sağ çıkamazsın. Çukurova kırk bin hayın göz olmuş seni bekliyor."

Uzun uzun tartıştılar, Sarı Ümmet Memedi yolundan çevi-

486

I

remedi, Nuh diyor da Peygamber demiyordu.

"Yazık olacak sana Memed. Sen soluk aldıkça fakir fıkaranın umudusun, istersen hiçbir şey yapma. Sen eşkıyalığı bırakacak cinsten bir insan değilsin, buna hiç umutlanma. Sen içinde başkaldırma kurduyla doğmuşsun, başka türlü yapamazsın."

"Ölmek istemiyorum," dedi Memed, "kurşunlardan gitmek istemiyorum."

"Kurşunlardan gitmek senin yazgın. O parmağımdaki yüzüğü sana niçin verdi Anacık Sultan, biliyor musun?"

Gün doğarken konaktan çıkmışlar, gelmişler Keklikoğlu-nun çınarının altındaki kayalığa tünemiş oturmuşlardı. Suyun dibine bütün çakıltaşlarını tek tek gösteren bir ışık çökmüştü tanyerleri ıştır ışımaz.

"Kendi kendini yenemeyeceğini bildiğin için."

Ümmetin bu sözlerine bir yandan kızmış görünüyor, bir yandan da için için, kendi bile farkında olmadan seviniyordu.

"Demek Topal Ali, Molla Duran Efendinin yanına girdi?"

"Görme Topal Aliyi! Adana Valisi gibi lenger şapka başında. Bir de kırmızı kartal tüyü

sokmuş lengerin kuşağının içine. Topal ayakta çizmeler... Geçenlerde bir al Arap ata binmiş, kucağında Alaman filintası... O da delirmiş."

"Ne olmuş da delirmiş?"

"Murtaza Ağayı öldüreceğim diyor da başka bir şey demiyor."

"Asıl yüreğinde kurt olan insan odur işte. Onun yüreğindeki kurt yırtıcı bir kaplan kadardır. Bunca yıl bu düzene, bu gidişe, bunca kötülüğe, zulme nasıl dayandı bu adam, şaşıyorum. Demek ki bu adamda kırk aslan yüreği varmış."

"Onu da istiyor musun?"

"Onun akli olmazsa, işte o zaman Çukurovadan çıkamam ben."

"Başka adam gerek mi sana?"

"Sağ ol Ümmet kardaş, biz üçümüz yeteriz."

Ğki gün içinde Ümmetin adamları Sinemoğlunu buldular getirdiler. Altı kişiydiler. Altısı da aynı yaşta, gepgenç gösteriyorlardı. Sinemoğlu Memedi görünce hemen önünde niyaza

487

Ğm

gelip elini aldı, üç kere öptükten sonra alınna götürdü. Ötekiler de onun gibi yaptılar.

Karşıya geçip diz üstü oturdular, ellerini de kucaklarına aldılar. Karşıdan, doruğuna gün vurmuş görkemli bir dağa bakar gibi bakıyorlardı ona, hayran.

Sarı Ümmet, bu arada Sinemoğlu çetesini anlatmıştı Memede. Çetedeeki eşkıyaları ona teker teker söylemişti. Şaşılacak iş, hepsinin de macerası aynıydı, bütün bu dağların, ovanın insanların da macerası aynıydı. Öyleyse, niçin yalnız bu altı kişi çıkmıştı dağa? Onların içindeki kurt daha mı başka bir kurttu ki...

Sinemoğlunun dedesi savaşa gitmiş dönmemişti. Söylediklerine göre dedesinin babası, onun da babası savaşa gitmişler gelmemişlerdi. Dedesi, babası, üç amcası, yedi dayısı da savaşa

Arabistan çölünde, Yunan Savaşında kalmıştı. Çetedeeki öteki delikanlıların babaları, dedeleri de savaşlardan dönmemişlerdi. Bunların altısı da, askerlik zamanları gelince kafa kafaya vermişler, düşünmüşler taşınmışlar dağa çıkmışlardı.

"Bir af çıkarsa incek misiniz?"

"Ğnmeyeceğiz."

"Ölünceye kadar savaş içinde olacaksınız, savaştan korkup askere gitmediniz ya..."

"Eşkiryalık savaştan iyidir."

"Kim bilir," dedi Memed. Sonra da gözlerine o çelik ışıltı-sındaki ışık geldi çakıldı. Sapsarı güneşler başında döndü, sa-çakladı, harmanladı. "Bir yer bulsak kendimize, bir portakal bahçesi, deniz kıyısında. Portakallar çiçek açmış, kokuları insanın başını döndüren... Siz hiç portakal bahçesi gördünüz mü?"

Sinemoğlu ellerini gösterdi, elleri tırmık içindeydi.

"Bak ellerime, portakal bahçelerinde ırgatlık edenin elleri böyle olur. Ben yedi yaşımdan bu yana Dörtyolda portakal topladım."

"Şimdi büyük bir bahçemiz olsa, o da çiçek açsa, güzel koksa, siz gene inmez misiniz düze?"

"Ğnmeyiz."

Akşamüstü al atının üstünde Topal Ali geldi. Memed onu) görünce gülmeye başladı. Topal attan indi geldi Memedi, Um- j meti kucakladı, o, iki kat olmuş daha Topal Aliye bakıp bakıp gülüyordu.

488

Topal Ali kızmış gibi yaptı, kaşlarını çattı: "Neye gülüyorsun oğlum sümüklü Memed, bir açık yerimi mi gördün?"

"Yok yok... Şu lenger şapkasına bakın şunun... Lenger, len-ger..."

Memed gülmekten neredeyse boğulacaktı. Sinemoğlu, Kasımla Temir, Ümmet, öteki

eşkiyalar da Memede katılmışlar, onlar da gülüyorlardı.

"Ne var ki oğlum bu lengerde bu kadar gülecek?"

"Çıkar şunu Ali."

"Çıkarmam oğlum, senin gibi görgüsüz bir eşkiya parçası Ağaların, Beylerin, hem de Paşaların giydiği lengerden ne anlar. Sen biliyor musun ki bu tüylü lenger, senin gibi bir köylünün üç kanı pahasıdır."

Topal Ali lengerini çıkardı, kırmızı kartal tüyünü okşadı, tozunu almak için fiskeledikten sonra şöyle usturuflu başına geçirdi.

"Şimdi anladın mı oğlum Memed bu lenger nasıl giyilir-miş?"

"Anladım," dedi Memed.

Üç eski arkadaş sarmaş dolaş oldular. Topal onlara sabaha kadar kasabayı, onların korkularını, Murtaza Ağayla arasında geçenleri anlattı. O anlattıkça Memed gülüyordu. Karnı, kasıkları gülmekten ağrıyordu.

"Öldürdün beni gülmekten, beni Ali kardaş."

"Yarın Faruk Yüzbaşıyla karşılaşırsan böyle gülmeyi unutursun."

"Unutmam."

"Ben Murtazayı öldürüp de dağa çıkınca sen gülmeyi iyice unutursun."

"Sen bunu bana yapmazsın. Sen Çukurovada olmazsan ben ne yaparım?"

"Sen ne yaparsan yap, ben kendi elimle öldüreceğim Murtazayı."

"Sen onu öldürmeden, ya onu ben öldürürsem?" Alinin gözleri yuvalarından fırladı, dudakları titredi, yumruklarını sıktı:

489

"Bütün o hakaretleri senin için yuttum. Murtazayı sen benden önce öldürürsen, Kuran üstüne, Allanın adı üstüne ant veriyorum ki ben de seni öldürürüm..."

"Aboooov Ali!" dedi Memed, Topal Aliyi hiç böyle görmemişti, "bu ne öfke böyle!"

Topal Ali Memedi üzdüğünü anladı:

"Kusura kalma Memedim," dedi. "Biliyorsun sen ne dersen o olur ya, böyle aşağılık bir adamın bu dünyada bir damla su içmesi, bir lokma ekmek bile yemesi haram. Bizim şu dünyamız ne kadar kötü olursa olsun, böyle bir adamın yaşamasına layık bir dünya değil."

"Ali Ağam," diye boynunu kıvırdı Memed, "şu dünyaya kim bilir ne kötü, ne alçak, tanıyınca ne kadar utanacağımız insan gelmiştir, kim bilir?"

"Bunun gibisi gelmemiştir," diye kestirdi attı Topal Ali. "Ben onu kendi elimle öldüreceğim."

"Öldür," diye güldü Memed.

Sabahleyin atına binen Topal Ali kaykılarak, lengerin tozunu fiskeleyerek yola düştü. O gözükmez oluncaya kadar da Memed onun arkasından güldü.

"Bize üç at gerek Ümmet."

"Ohhooo, attan çok ne var konakta..."

"Neden o kadar çok atın var?"

"O Kürt paşası var ya..."

"Var..."

"O Urfalıymış, söyledim ya..."

"Söyledin."

"Urfanm küheylanları dünyanın güzel atları."

"Bunu herkes biliyor."

"O Kürt Paşasının da Urfada tavla tavla Arap atları varmış."

"Sen bu atları Urfadan mı getirdin?"

"Ay otuz, hafta yedi, bir hafta, bir ay geçmiyor ki Keklikoğlu bir at göndermesin, bir kaçakçıyla, bir Kürt eşkiya, bir seyisle..."

"Çok mu at var ahırda?"

"Say sayabildiğin kadar. Hepsi de eyerli, her bir eyerin, dizginin, üzeninin değeri belki de yüz altın."

490

"Ğnşallah Keklikoğlu korkusunu yener de gelir görür bütün bunları..."

"Ğnşallah," dedi Sarı Ümmet.

Gün kavuşurken atları çektiler, bindiler. Sarı Ümmet her birisine de birer sırmalı Kabartay Çerkesi işi yamçı verdi, silahları görünmesin diye.

"Siz gidin, ben de arkanızdan geliyorum. Ben de silahlı ineceğim kasabaya."

O gece sabaha kadar at sürdüler ya Vayvay köyüne ulaşamadılar. Gün burnuna Azaplının altındaki büklüğe vardılar, atları sazların, kamışların içine çekip geceyi orada beklediler.

Memed sabırsızlanıyor, hemen dışarı çıkıp Vayvaya gitmek istiyordu. Uzaktaki yoldan at arabalarının sesleri geliyordu. Soğuk bir poyraz esiyor, büklükteki kamışları güneye doğru yatırıyor-du. Ova bir tuhaf hışıltı içindeydi. Poyrazın önüne düşmüş kuşlar hızla Akdeniz üstüne, kanatları savrularak akıp gidiyorlardı. Çürümüş ot, kök, yaprak, çiçek kokusu

ortalığı almıştı. Anavarzanın üstündeki bulut oraya çakılmış gibi kıpırdamadan duruyordu. Memed gözlerini kapatmış, yöresindeki dünyayı unutmuştu. Delice koyaktaki çiçek açmış nar ağaçları al bir bulut gibi yukarıya, dağın doruğuna yukarı ağıp gidiyordu. Kıpkırmızı bir yol oradan buraya kadar bütün ovayı kuşatıyordu. Kıpkırmızı bir kuş, gözleri de bir köz gibi yanarak büklüğün üstünde kanatları yalazlayarak dolanıyordu. Sararmış başaklar,

ikindiüstü yeliyle sırtları ıslayarak, altın sarısında şavk-lanarak doğudan yana yatıyorlardı. Seyranın güneş yanığı yüzü, saçları buğday, acı çiçek, gün ışığı kokuyordu. Sıcak toprakta onu deli eden bir koku vardı. Sarı güz yaprağı, yağmur sonu toprağı kokuyordu Seyranın

bedeni. Islak, sıcak... Memed durmadan bataklıktan dışarıya kayıyor, Vayvay köyünden yana

gidiyor. Memed durmadan bataklıktan dışarıya kayıyor, Vayvay köyünden yana

gidiyor. Memed durmadan bataklıktan dışarıya kayıyor, Vayvay köyünden yana

gidiyor. Memed durmadan bataklıktan dışarıya kayıyor, Vayvay köyünden yana

bakıyor, açılmış geniş burun delikleriyle havayı kokluyordu. Her yer Seyranın gün ışığı kokusuyla kavrulmuş kokuyordu. Seyranın kokusu kayaya, kanadı yaralı alıcı kuşa, çalılardan dibindeki menekşeye, dibi çakıltaşlı, kıyıları yarpuzlu pınara sinmişti. Kasım da, Temir de Seyran kokuyorlardı. Memed sonunda dayanamadı: "Atları çözün arkadaşlar," dedi, "gidiyoruz."

491.

Kasım çok deneylerden geçmiş bir kişiydi, Memedi anlıJ yordu.

"Gidelim," diye ayağa kalktı.

Memed çoktan ata binmiş bükklüğü dışarı çıkmıştı bile.

Doludizgin köye girdiler.

Koca Osman bir türlü gözlerine inanamıyor, kapısının önünde durmuş bu üç atlıya yaklaşp yaklaşp bakıyor, tanıya-mıyordu. Atlar, atların koşumları, binicileri ona bir şeyleri anımsatıyordu ama, o gidiyor geliyor, bakıyor, bir türlü çıkara-mıyordu.

"Osman Emmi, Osman Emmi benim ben, Memed."

"Ğnce Memed şahinim!" diye ona koştu Koca Osman, gitti atın dizginine sarıldı. Öylesine heyecanlanmıştı ki ata tutunma-sa yere yuvarlanacaktı. Memed attan inip onu kucakladı eve götürdü. Kamer Ana kapıda durmuş onları bekliyordu.

"Siz de inin yavrular."

Kasımla Temir de indi.

Bir anda avluyu bir köylü kalabalığı doldurdu. Atları tavlaya çektiler. Memedin köye girdiğini, daha o doludizgin gelirken görmüş Seyran da koşarak Koca Osmanın evine geliyordu. Çok öfkelemiş, korkusundan yüreği ağzına gelmişti. Bu ahmak adam ölümünü arıyordu. Dalgündüz, hem de atlı... Bu köy ihbarcı doluydu. Vay akılsız Memed vay, bir bulup da bir yitirdiğim...

O gelinceye kadar Koca Osmanın büyük avlusu ağzına kadar insanla dolmuştu. Bir yandan da duyan geliyordu, duyan geliyordu. Seyran geldi, kalabalığı yardı, kapının ağzında durdu. Sapsarı kesilmiş tepeden tırnağa titriyordu.

Memed onu görünce bir hoş oldu, yerinden kıpırdayama-dı. Seyrandan baş döndürücü bir koku fişkırıyor, bütün dünyayı dolduruyordu. Memedin gözü karardı, sendeledi, Seyrana

doğru yürüdü.

"Kendini öldürtmeye mi geldin Memed?"

Seyranın sesi sert, soğuktu.

Memed kendine geldi. Ona yaklaştı, kucaklamak istedi. Seyran onun elini silkeledi attı.

"Buralarda candarmalar cirit atıyor, Çukurova ağzına ka-

492

dar askerlen doldu. Her çalı, her böcek, her ağaç, her kuş da ihbarcı oldu. Sen kendini öldürtmeye mi geldin?"

Memed konuşamıyordu.

"Bin atına hemen çekil dağlara."

Seyran bir kaya parçası gibiydi, gözleri kıvılcımlanmış.

"Ben seninle evlenmeye geldim bugün."

"Ben böyle, senin gibi kanına susamışlarla evlenemem. Bin atma da hemen çekil git!"

"Seyran!"

"Konuşma benimle. Ben böyle ne oldum delisi olanlarla konuşamam. Bir de Ğnce Memed olacak! Söyleyin bana ey millet. Ğnce Memed gibisi böyle de bir iş yapar mı?"

Arkasına döndü, kalabalığı yardı çıktı, evine yollandı. Öylesine çabuk, öfkeli, kendinden geçmiş homurdanarak yürüyordu ki, babası, kardeşleri ardından yetişemiyorlardı.

Konaklarının avlusunda babası Seyranın kolundan tuttu, kardeşleri de yetişti.

"Ne oldu, ne var kızım, Seyran?"

"Onu öldürecekler baba."

"Kim öldürecek kızım?"

"Yüzbaşı, candarmalar... Onlar üç kişi, candarmalar bin kişiler. Baba, gönder onu dağlara.

Kurban olayım baba. Şimdi, onu gören Feleksiz Fazlı kasabaya yetişmiştir bile. Yetiş oraya, onu kurtar baba. Bu ovanın yüzünde Ğnce Memed değil, kuş olsa kurtulamaz candarmaların elinden. Köylüler de candarma-larla bir olurlar, baktılar ki Ğnce Memed naçar, yalnız kalmış."

"Feleksiz Fazlıyı bulun."

Seyranın kardeşleri bir anda köyün içine daldılar.

"Feleksiz Fazlı..."

"Feleksiz Fazlı!"

"Şimdi gördüm, az önce şu evin duldasındaydı."

"Şaşkın şaşkın Ğnce Memede bakıyordu."

"Gözlerini dikmiş."

"Feleksiz Fazlı, Feleksiz Fazlı..."

Köylüler dağıldılar, herkes Feleksiz Fazlıyı arıyordu. Biraz sonra Feleksiz Fazlının bir ata binmiş, kasaba yolunu tutmuş olduğu haberi geldi.

493

Koca Osman:

"Yetişin, yakalayın onu. Altındaki atını vurun, olmazsa kendisini de vurun. O kasabaya yetişirse biz Memedi kurtara-mayız."

Boynu uzun Muhtar Seyfali:

"Muslu, sen koş, binbir ata sen git. Feleksiz Fazlı sana teslim. Yanına kaç kişi alırsan al! Ama o kasabaya varamasın."

"Seyranın kardeşleri de yola çıkmışlar."

"Onlar yakalarlar Feleksizi."

"Öldürsünler," diye gürlüyordu Koca Osman. "Onu öldürüp ölüsünü Akçasaza gömsünler."

"Kim bu Feleksiz?" diye çırpınıyordu Ğnce Memed. "Niçin bu kadar telaşlandınız?"

Ona kimse karşılık vermiyor, herkes Feleksiz Fazlıyla uğraşıyordu.

En sonunda boynu uzun Muhtar Seyfali:

"Bu," dedi, "Memedim, bu Feleksiz Fazlı öksüz, Yüzbaşının adamı. Sen gittikten sonra gece gündüz Seyranı gözlüyordu. Nereye gitse, ne yapsa gölge gibi onun ardındaydı. Şimdi de seni görünce, Yüzbaşının ona verdiği ata binmiş, doludizgin sürmüş gitmiş, telaş bu!"

"Seyran buna mı kızdı?"

"Neye kızacak ya," diye çıkıştı Kamer Ana. "Senin ölüm haberin geldi de, o az daha kendini öldürüyordu. O koca konakta sabahlara kadar çığırıştı. Sonra da, ölenin sen olmadığını görünce sevincinden uçtu. Bütün dünya da, gökteki kuşlar, sudaki balıklar, yerdeki karıncalar, çöllerin cerenleri, dağların kartalları kurtları, ağaçlar da, sular da onunla bile dört döndüler sevinçlerinden."

Gökteki yıldızlar, çiçekler, ay, güneş sevinç açtılar, sevinçten ışık saldılar. Bütün dünya gülüyordu. Şu ovanın tek mil insanları da katıldılar sevincine Seyranın. Senin ölmediğini öğrenince ova, bebeler bile ağıtlarını kestiler, sevinç mırıltıları koy-verdiler.

"Seyran korkuyor."

"Bana bir şey olmaz. Bak!"

Parmağındaki yüzüğü gösterdi.

494

"Bu ne?"

"Kırkgöz Ocağının mührü bu, tılsımlı mühür. Anladın mı"

"Seyran bunu bilmiyor."

"Bunu Anacık Sultan verdi bana. Bundan sonra..."

"Anladım," diye sevindi Kamer Ana. "Sana kurşun geçmez."

Bu sırada Seyranın amcası içeriye girdi. Geniş omuzlu, kurumuş yüzlü, ak sakallı, güzel giyinmiş, yanağında bir yara izi, sert bakışlı bir adamdı.

"Bizim çocuklar onu kasabaya varmadan yakalarlar."

Memed sevindi. Bu iri, güvenli, güleç yüzlü adamı çok sevmiştir. Kasımla Temire:

"Siz dışarda nöbete durun, kalabalığa da söyleyin dağılsınlar. Benim Ağalarla konuşacaklarım var. Şöyle odaya buyurun."

Önde Seyranın amcası, arkada Seyfali, Hüsam, öteki köylüler odaya girdiler.

Memed Koca Osmana:

"Emmi, sen kal," dedi.

Koca Osman kaldı.

"Şimdi biz içeriye girince sen, Allanın emri Peygamberin kavliyle Seyranı amcasından bana isteyeceksin. Köyde imam var mı?"

"Var."

"Ondan sonra da Seyrana gidilecek, nikah orada kıyılacak."

"Bu çok güzel," diye sevinçle şakıdı Koca Osman. Hemen içeriye girdi, kızı istedi.

"Verdim gitti," dedi Seyranın amcası. "Onları Allah yazmış biribirine. Benim elimden ne gelir ki..."

Hüsam imama koştu, Seyfali, Koca Osman tanık oldular. Seyran, önde imamı, arkada

Memedi, Koca Osmanı, Seyfaliyi görünce her şeyi anladı ya öfkesi geçmedi, sertleştikçe korkuyor, korktukça sertleşiyordu.

Kısa bir sürede nikahı kıydılar, Memedle Seyranı odada bıraktılar çıktılar. Az sonra Koca

Osmanın avlusunda davullar dövülmeye, zurnalar ötmeye, halaylar çekilmeye başladı.

Memed, çekinerek, ağır ağır, ortada taş gibi donup kalmış Seyrana yaklaştı, gülümsedi, öteki

öyle buz gibi duruyordu.

"Seyran," dedi. Taş kesilmiş Seyranın kirpikleri bile oynamadı. Memed onu kucakladı, sıktı, öptü, Seyran bir ağaç kütüğü gibi cansız, bütün kanı çekilmiş, ayakta ölmüştü sanki. "Seyran ne oluyor?"

Seyran durumunu hiç bozmadı. "Etme Seyran..."

Uzaktan, davulun sesinin altından, Akçasazdan birtakım sesler geliyordu.

"Ölü müsün Seyran?"

Memed uğraştı, yalvardı yakardı, Seyranın inadını kıramadı.

"Öldürdün beni Seyran. Bir şey, bir söz söyle bana." Seyran kocaman, küsmüş gözlerini şaşkın, sevgi dolu onun yüzüne dikti bir süre, gözlerinin içine baktı:

"Bin atma git Memed," dedi. "Sen ölürsen ben yaşayamam. Sen git, ben seni neredeysen tez günde bulurum. Bin atına!"

Sesi o kadar hüznüydü ki Memedi yürekten yaraladı. "Hemen gidiyorum Seyran," dedi.

"Şu anda." Kucaklaştılar. Seyran onu yanağından, incitmekten korkar-mış gibi usulcana öptü.

Memed merdivenleri birer ikişer koşarcasına indi. Seyran da onu izledi.

"Haydiyin arkadaşlar, gidelim." Koca Osman onu yakaladı:

"Olmaz," dedi kesin bir sesle. "Düğün yemeğimizden yemedem seni bir yere göndermem. Ğşte asıl uğursuzluk bundan gelir."

Memed gülererek Seyranı gösterdi. Koca Osman:

"Kız," dedi yumuşacık, "ne istiyorsun benim şahinimden? Ğnce Memed benim şahinim.

Herkes seni öldü sandı da..." Elini Memedin omuzuna koydu: "Söyle Seyran, yalan mı, ben, benim şahinim ölmez, dedim. Söyle, söyle yalan mı?" Sonra gitti Seyranı kucakladı: "Ulan," dedi, "ulan kız, adınız Seyran da ol-

sa avrat milleti değil misiniz, bak kızım Seyran, Feleksiz Fazlı kasabaya yetişse bile, haydi yetişti diyelim, candarma hazırlanacak da, buraya yetişecek de... Sen deli misin kızım, bırak da şahinim yemeğini, hem de düğün yemeğini rahat rahat yesin. Ona düğün yahnisini Kamer Anası pişirdi." Sağına Seyranı, soluna Memedi aldı. Ak sakallan sevinç içinde gülüyordu.

"Bu düğün üç gün üç gece sürecek, sen şimdi çekip gitsen de... Sen kimsesiz, öksüz bir çocuk değilsin, senin evin var, Koca Osman gibi baban var. Şu ovada kim varsa, yarından tezi yok okuntu gönderilecek, pehlivanlara, aşıklara, halaycılara..." "Sağ ol Emmi..."

Odaya geçtiler. Seyran kapıda kaldı. Bir süre Memedi, onun güzelliğini hayran seyrettikten sonra ayrıldı, alacakaranlıkta köyün yöresinde dönmeye başladı. Keskin kulakları en küçük bir sesi, bir çıtırtıyı kaçırmıyordu. Feleksiz Fazlıyı aramaya çıkanlar bir türlü daha dönmemişlerdi. Bir yandan evlendiğine, Memedin canını da göze alıp ona geldiğine seviniyor, içinde ılık ılık kaynayan, aydınlık bir su gibi içine çöken bir sevgi, bir yanda da onulmaz bir korku... Şimdi elinde olsa da Memedi bir kuş yapıverse de onu havaya atıverseydi. Allahım, diye kollarını göğe açtı. Gökte yıldızlar üst üsteydi ve sevinç içindeki yıldızlar gün vurmuş, balkıyan sarı bir ekin tarlası gibi dalgalanıyordu. Allahım, sen koru Memedimi.

Kasabaya doğru yürüyor, dereye gelince geriye dönüyor, kulağını yere dayayıp uzaklardan sesler dinliyordu. Topraktan, uğuldayan, patlayan bataklık seslerinden başka hiçbir ses alamayınca da yüreğine bir güven geliyordu. Ve düşünüyordu, bundan sonra bütün yaşamı hep böyle geçecek, bir ömür boyu, ya da Ğnce Memed de vurulana kadar eli yüreğinin üstünde olacaktı. Memedin elinde bir yüzük görmüştü, üstünde yazılar olan o eski yüzüklerden birisine benziyordu. O koruyucu yüzüklerden... Heyecanlandı. Ama şimdi nasıl gider de, o kadar adamın içinde ona, Memed, bu parmağındaki yüzük ne, diye sorabilirdi.

Köye doğru koştı, Koca Osmanın avlusuna geldi, Kasımı buldu, bu adamı gözü tutmuştu:

"Ben Seyranım," dedi.

497

"Bildim bacım."

"Ğçeriye gir de, onun kulağına, kimse duymasın, benim onu burada beklediğimi söyle."

Kasımın içeriye girmesiyle Memedle birlikte çıkması bir oldu.

"Seyran..."

"Daha bir gözükür yok ortalıkta. Ben yollan gözlüyorum. Kasım, Temir kardaş da burada.

Sana bir şey soracaktım da, onun için..."

Sesi sıkılğan, utangaçtı.

"Sor Seyran..."

"Hani demem o ki..." Kekeledi.

Memed güldü:

"Benden mi utanıyorsun?"

"Hani dedim ki..."

"Ne dedin Seyran, Seyran, Seyran," diye Memed onu kucakladı. O yanık güneş, ışık, ekin, ot, insan kokusunu içine çekti. Başı döndü. Ğçi sevgiden doldu taştı.

"Hani... O parmağmdaki..."

"Yüzük mü? Onu işte benim yaralarımı sağaltan Kırkgöz Ocağının piri Anacık Sultan verdi.

Bu yüzüğü yalnız ocağın soyu takabilirmiş, ilk olarak ben takıyorum... Ölümünden, kurşundan, hastalıklardan, yıldırımdan..."

"Biliyorum Memed. Sen var git yoluna. Yolun açık olsun, Allah seni sonuna kadar

gönendirsin. Seni tez günde arayıp bulacağım. Artık senin üstünde bu yüzük varken hiç korkmuyorum."

"Korkma," dedi Memed. "Bak sana bir şey söyleyim mi, bir Abdi ölünce yerine Kel Hamza

gelir, o ölünce yerine, on Kel Hamza... Ali Safa ölünce, yüz Ali Safa gelir... Öyleyse benim çabam niye?"

"Niye," diye sordu Seyran. Memedin bu kadar konuştuğunu görmemişti. Herhalde çok önemli bir şey söyleyecekti, durup dururken, gecenin yarısında böyle sorular sorduğuna göre. Avlunun ortasında büyük ateş yanıyor, ateşin yöresinde delikanlılar eski, ağır bir halay çekiyorlardı, durgun bir su gibi dingin.

498

"Ğnce Memed ölünce..." Sesi ışık gibi çınliyordu.

"Allah göstermesin."

"Ğnce Memed ölünce on bin, yüz bin, yüz yüz bin, bin bin, milyon Ğnce Memed gelecek. Neden ki dersin fakir fıkara lar çokluk, zenginler azlık... Sonunda tükenecekler."

"Anladım," diye onu kucakladı Seyran. "Bir iyice anladım. Sonunda kınla kınla soyları tükenecek. Sen şimdi gir içeri de yemeğini ye... Kaç gündür açsın, kim bilir."

Memed içeriye girdi, Seyran da köyün yakınındaki tepeye yollandı. Tepe o kadar yüksek değildi ya gene de tepe sayılırdı. Birden anımsadı ki çalınan davullar, bu kurulan düğün onunla Ğnce Memed için...

Tepeye çıkıyor, iniyor, çalman davulla halaydan halaya geçişini dinliyor, yanan ocağın durmadan ölçerilişini izliyor, düğününü düşünüyor, Anacık Sultanın yüzüğünü aklından çıkarmıyor, ama gene de korkudan kurtulamıyordu. Şu adam, şuradan, başına bir hal gelmeden kurtulsa gitse diye Tanrıya yalva-rıyordu.

Ama Ğnce Memedin bütün yaşamı böyle, bugünkü gibi geçmeyecek miydi, buna can mı dayanırdı. Derin, kaygan, umutsuz bir karanlığın içine yuvarlandı. Dayanamayıp ıslak toprağa oturdu, ardından da başını elleri arasına aldı.

Sonra birden kendine geldi. "Orospuya bak," dedi gülererek kendi kendine. "Şu korkak,

ahmak orospuya bak... Hep böyle korkacaktım. Oğlan ne dedi, hiç anlamadım mı, hey ahmak kafa Seyran, sümüklü, Ağalar az, fıkarcılar çok... Kınla kınla tükenecekler. Dünya kurulduğundan bu yana berikiler kırıldılar, kırıldılar tükenmediler. Bu sefer de ötekiler..." Koca Osmanın avlusuna geldiğinde gençleri yeni bir halaya durmuş buldu. Köyün kızları, gelinleri, kadınları da en güzel bayramlık, düğünlük giyitlerini giymişler, takmışlar takıştırmışlar birer bahar çiçeği gibi açmışlardı. Seyranı aralarına aldılar, geniş sofalı bir eve götürdüler, eski, sevinçli güzel türkülerine başladılar. Bunun bir oyun değil, gerçek bir düğün olduğunu daha yeni anlamışlardı. Az bir sürede Seyrana çok güzel bir gelin başı yaptılar. Gece yarısına doğruydı ki doludizgin gelen atlı Koca Os-

499

manın avlusunda, yanan ateşin yanında durup atından atladı, koşarak içeriye girdi, onun telaşını gören davulcular da seslerini kestiler beklemeye başladılar.

"Kasabanın altında, köprüye bir sigara içimlik yerde ulaştım Feleksiz Fazlıya. Atını doludizgin sürüyordu. Bir kurşunda atmı vurdum. At devrildi. At devrildiği yere vardım. Baktım ki Fazlı yok. Onu aramaya başladım oralarda, çalıkların içinde, kamışların köklerinde, ağaçların üstlerinde. Ben onu aramakta olayım, bir baktım, köprüde bir kalabalık. Bir baktım, candar-malar. Bir baktım, başlarında Yüzbaşı Faruk, yanında Teğmen Habip, Kertiş Ali, Feleksiz Fazlı... Ben de atı doldurdum, buraya yetiştim."

Memed, soğukkanlı, hiçbir şey olmamış gibi ayağa kalktı, gülümsüyordu:

"Bu iyi oldu," dedi, oradakileri teker teker kucakladı, dışarıya çıktı, halay çekenlerin yanına vardı. "Sağ olun çocuklar, ne güzel de halay çekiyordunuz, neden durdunuz?"

Davullar hemen çalmaya başladı.

Seyranı sordu, yol gösterdiler, gelin başlı Seyranı görünce gözleri doldu:

"Sağlıcakla kal Seyran," dedi.

"Selametle git."

Aşağı yoldan, Amberarkının oradan kasabaya doğru çıktılar.

Kabaağacın altında yanında atı, sigaranın birisini söndürüp birisini yakıyordu Topal Ali.

Memed:

"Kasım bak," dedi, "orada, o ağacın altındaki ipiliyen ağara Topal Alinin."

"Ne biliyordu ki bizim geleceğimizi?"

"Bilse de, bilmese de o bekler."

Biraz sonra ağacın yanında atlarının başım çektiler.

"Selamünaleyküm Topal Ağa."

Topal Alinin karartısı onlara doğru birkaç adım attı.

"Memed Ağa, buyurun, inin bakalım, bir cıgaramızı için."

"Ğçeni severiz," dedi Kasım.

"Ğçeni severiz," dedi Temir.

CfIHAFc.KHN?&l

Ğ 500

"Sar bir tane okkalı," diye güldü Memed. "Biliyor musun Topal Ağa, ben evlendim."

"Biliyorum. Allah bir yastıkta kocatsın.

"Düğün var Vayvay köyünde."

"Biliyorum. Allah şenliğimizi eksik etmesin."

"Faruk Yüzbaşı da takım taklavat düğüne gidiyor."

"Biliyorum."

"Senin de bilmediğin hiçbir şey yok Topal Ağa. Sinemoğlu ne alemde?"

"Allah göstermesin, bir bela o... Dün gece yarısından sabaha kadar mitralyozu şu tepeye koydu, tıkırdattı. Kasabada hiç kimse, ne candarma, ne de Asım Çavuş burunlarını dışarıya

çıkaramadılar. Şimdi, az sonra da başlar."

"Öyleyse Faruk Yüzbaşı onu bıraktı da nasıl gitti Vayvaya?"

"Seni yakalayacak. Feleksiz Fazlı onun has adam, büyük casusu. O ihbarı yapınca iş tamam demiştir."

"Hocayı gördün mü?"

"Hocayı gördüm, çok sevindi, seni gözlerinden öpüyor. Nöbetçi de tamam. Yobazoğluna gelince, ben buradan çıkmam da çıkmam diyor."

"Desin o, tüfeğin ucunu görünce... Şimdi seninle Molla Duran Efendinin evine gidiceğiz, ondan sonra da biz Ferhat Hocayı gidip alacağız. Sarı Ümmet nerede?"

"Çarşıda... Görme onu sen. Şimdi o geçerken bütün çarşı ayağa kalkıp onu selamlıyorlar. Ağalar, Beyler bile o geçerken, Sarı Ümmet bir selam versin diye can atıyorlar."

"Demek işler yolunda."

"Yolunda ya, sen benim Ağam Molla Duran Efendiyi ne yapacaksın?"

"Sen benim Ağam Murtazaya ne yapacaksan..." "Etme eyleme Ğnce Memed bunu bana. Kendime güzel, iyi, insanlıklı bir Ağa bulmuşum, onu da sen elimden alma."

"Sen beni ona götür. Ama daha önceden senin elini bağlayacağım."

"Bağlama," dedi Ali. "O cin gibi bir adam. Her şeyi, seninle benim dostluğumuzu, kardaşlığımızı biliyor. O bizden birisi... Ağalara, Beylere öfkesinden deli oluyor."

501

"Daha iyi ya... Haydi gidelim öyleyse."

"Ona bir kötülük..."

"Haydi gidelim Ali."

"Dur bre adam, şu sigaramı bitir."

"Bitmiyor ki... Çok kaim sarmışsın." Üst üste elindeki sigarayı birkaç kere çekti tüketmek

İçin, sonra yere, uzaklara attı. "Haydi kalk..."

Topal Ali kalkarken, karanlıkta bile lengerini fiskelemeyi unutmadı.

Topal Ali yampiri yampiri merdivenleri çok hızlı çıktığından soluk soluğa kaldı.

"Ne oldu Ali, ne var?"

"Bir yanlışlık, uygunsuzluk yok. Ğnce Memedi getirdim."

"Neee?"

"Ğnce Memedi."

Duran Efendi onu karşılamak için ayağa kalktı.

"Buyurun, buyurun Ğnce Memed evladım, ben de seni görmeyi çok arzu ediyordum. Seni gördüğüme çok sevindim. Benim Peygamber sıfatlım, Hazreti Ali Efendimizin, Köroğlu dedemizin kılıcı oğlum, Ğnce Memedim, tüyü bitmedik yetimlerin intikamı... Senin kılıcına suyu Allah vermiş, senin sırtını Hazreti Hızır okşamıştır. Kılıcını nereye uzatırsan kesecek, meydan muharebesinin ortasında kalsan sana kurşun değmeyecektir. Buyur hele buyur, bir kahvemizi için."

Bu yaşlı adam sevincinden dört kol bir çengiye dönmüş, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor, Ğnce Memedin yöresinde dönüp duruyordu.

"Öldürdün o dinsizi, öldürdün o Ali Safayı. Ğnşallah geriye kalanımı da öldürürsün. Allah bundan sonra ne ömrüm kalmışsa alsın sana versin. Otur, dinlen yavrum, aç mısın, susuz musun, burası senin evin, babanın, kardaşmın evi..."

Boyun damarları şişmiş, yüzündeki damarlar kıpkırmızı kesilmişti.

"Kahveler gelene kadar, sana bir sigara sarayım ki kokulu, kehribar bir tütünden..."

Sigarayı sararken güldü:

"Şu Topal var ya, şu Topal, Allah bunun gibi bir adamı

düşman başına vermesin. Dedim ki ona, günlerdir diyorum ki ona, bana açıldığı günden bu yana, ulan, diyorum, bizim Ğnce eşkıya adamdır, dağda belde adamdır, onun arkasında benim gibi bir adam gerek. Git sor, paraya pula, silaha cephaneye, yatağa, adama bir ihtiyacı var mı, yerini bilmiyorum, diyor da Topal şeytanı lain başka bir şey demiyor. Kimseye, kendi gözüne bile güvenmiyor."

"Sana çok güveniyor Efendi."

"Şimdi anladım güvendiğini."

"Ferhat Hoca işini de sana söyledi mi?"

"Söyledi."

"Daha nasıl güvensin sana Efendi?"

"Güveniyor."

Memed başını önüne eğdi, bir süre daldı gitti. Arada bir başını kaldırıp bir Kasıma, bir Temire bakıyor, sonra geri indiriyor, dalıp gidiyordu.

"Söyle Memed oğlum, bir zorun mu var, benden bir isteğin mi var?"

Memed başını kaldırıyor, bir onun yüzüne, bir Kasıma, bir Temire bakıp geri indiriyordu.

"Söyle arkadaş içindekini, sıkılma, beni baba, ağabey bil. Ne istersen bana her şeyi açık açık söyle. Hiçbir boka yaramadım şu dünyada para biriktirmekten başka, her şey, bütün öfkem içimde kaldı. Şu kasaba Ağalarına baktıkça kusacağım geliyor, şu insan müsveddelerine, merhametsiz, yalancı, korkak canavarlara... Gittikçe ben de onlara benziyor, onlar gibi hileci, belki onlardan da bin beter yalancı, ikiyüzlü, kendime, evime, çocuklarıma, dostlarıma, sana, Aliye bile ikiyüzlü oluyorum, onlar gibi... Gözünü seveyim, benden ne istiyorsan söyle. Açık konuş benimle."

"Yörüklerin kışlaklarını ver onlara," diye sert, bıçak gibi konuştu Ğnce Memed. Sesinin böyle

gür, keskin, buyurucu çıkmasından da utandı, başını önüne eğdi.

"Veremem."

"Vereceksin," diye öfkeleni Ğnce Memed. Molla Duranın "Veremem" diye sert çıkması işine yaradı. Artık o da ondan daha sert olabilirdi.

503

"Kimseye malımdan, tapulu toprağımdan, canım gitse de bir avuç veremem. Ğki gözüm Ğnce Memede bile. Ben onları nasıl kazandım sen biliyor musun, bir can için, canımdan korkup da ben toprağımi birisine verir miyim sanıyorsun Ğnce Memed?"

"Durun," diye söze karıştı Topal Ali. "Ortada bir yanlışlık olacak. Ğnce Memed senin tarlalarının tapusunu istemiyor, Yörükler gene eskisi gibi konsunlar da para vermesinler, diyor. Yörükler çok fıkara düştüler. O topraklar onların..."

"Allahım," diye güldü Molla Duran Efendi. "Onlardan da ben çil çil altınları sayarak aldım. Söyle Yörükler gelsinler otursunlar. Sen yaşadığın sürece, dağda da olsan, düzde de olsan, yatalak hasta da olsan onlardan otlakiye, toprak bastı parası almayacağım."

"Sen sağ ol Molla Duran Efendi."

"Sen de sağ ol Ğnce Memedim, oğlum, yiğidim. Allah seni dağlarımızdan eksik etmesin.

Bundan sonra ne ömrüm varsa Allah onu benden alsın da sana versin."

Önce Topal Ali, sonra eşkiyalar ayağa kalktılar, Molla Duran Efendi onları konağın kapısına kadar uğurladı.

"Dinle beni Ğnce Memed, bu ovada her ne hacetiniz varsa tarafımızdan görülecektir. Sizden de bu Molla Duran Efendi hiçbir şey istemeyecektir. Bes, kimse tarafından ben sağ iken, topraklarıma el bile sürülemezcektir. Canımı koyarak aldığım o topraklar da benim insanlığımdır, Ğnce Memedlik nasıl senin insanlığınsa... Allah yardımcınız olsun ve de kılıcınız keskin... Ferhat Hocaya selam söyleyin."

Ali o sırada, onlar Duran Efendiyle konuşurlarken kılığını değiştirmiş eski köylü donuna girmişti.

Onlar ev aralıklarından hapisaneye doğru yürürlerken, tepeden de Sinemoğlunun cayırtısı başladı. Yalnız mitral yozu takırdatmakla yetinmiyorlar, beş mavzer de beş yerden durmadan ateş ediyordu kasabanın üstüne.

Duvarın üstündeki nöbet yerindeki candarmanm yere yattığını, "parola, yasak," dediğini duydular. Topal Ali bir kedi gibi duvara tırmanıp nöbetçiyi mengene gibi elleriyle tuttu: "Susulan Sivashlı," dedi, "bana Sinemoğlu derler, kanımı içerim senin."

504

"Kıyma canıma Sinemoğlu!"

Topal Ali candarmanm tüfeğinin mekanizmasını çıkardı aldı.

"Bunu hapisanenin kapısının yanına koyarım giderken. Kötü bir şey yapmıyoruz, iftiraya uğramış Allahm adamı Ferhat Hocayı kurtarmaya geldik, sana ne oluyor?"

Duvardan kayarak aşağıya indi.

"Aç gardiyan kapıyı."

Gardiyan kapıyı açtı.

Bu sefer yukardan, candarma komutanlığından etkili, bilinçli bir ateş başladı. Altı yedi kişi kadar vardılar.

"Asım Çavuş," diye bağırdı Memed, "kasabayı kırk kişiyle sardım. Faruk Yüzbaşıyı da Vayvaya gönderdim, kötü bir şey yapmıyorum. Sen de biliyordun Ferhat Hoca adam öldürmedi. O, karıncayı bile incitmez. Onu alıp götürreceğim, ne var bunda... Eğer kurşun sıkmayı sürdürürsen, şimdi seni de alır dağa götürürüm. Anamın ve hem de Hatçenin ruhu, Kırkgöz Ocağının başı için söylüyorum ki, bilirsin beni, seni alır götürürüm. Sen de koca

Çavuş, dosta düşmana rezil olursun."

Asım Çavuş kurşunlarını kesti.

Gardiyan Ferhat Hocayla Yobazoğlunu içerden aldı getirdi Ğnce Memede teslim etti.

"Sizi gördüğüme çok sevindim Ğnce Memed Bey. Sizi görmek beni saadete gark eyledi. Hoca Efendiye karşı hürmette kusur etmedik zannedersem. Kendileri bizden zannedersem memnundurlar..." Eğildi Ferhat Hocanın elini öptü. "Güle güle Hocam, geçmiş olsun. Bakın, ne güzel, Ğnce Memed Bey sizi bihakkın tahliye ettiler. Ben size, buraya düştüğünüzden bu yana hiçbir suçunuz yok, kurtulacaksınız demiyor muydum, kurtuldunuz işte, gözünüz aydın. Biz de sizin sayenizde Ğnce Memed Beyefendiyi tanımış, görmüş olduk. Güle güle efendim. Kusurumuz olmuşsa, biz kulunuzu bağışlayınız efendim..."

505

Feleksiz Fazlı Yüzbaşıya şikayet ediyordu.

"Ben bu köyde kalamam Yüzbaşım. Beni öldürmediler, dövmediler bile ya, öldürmekten beter ettiler, benimle köyde hiç kimse konuşmuyor, kimse yüzüme bakmıyor, köyün köpekleri bile. Anam, kardeşlerim bile benimle konuşmuyorlar. Kertiş Ali Onbaşımız, köyde dayaktan geçirmediği kimse bırakmamış, anamın bile kaburga kemiklerini kırmış. Köylü dayak yediğine, zulümlere, aşağılanmalara kızmamış da düğünlerinin bozulmasına kızmış. Ben ne bileyim onun kimin düğünü olduğunu. Ben kasabaya koşarken köyde düğün müğün yoktu. Sonra da öğrenemedim bu düğünün nereden çıktığını, kimse benimle konuşmuyor ki, kime sorayım da öğreneyim o düğünün nereden çıktığını? Ben Ğnce Memedi bilmez miyim, onu senden de, kardaşımdan da, anamdan da daha iyi tanırım. Şu gözlerimle gördüm. Köylü onu yitirdiyse suç benim mi Yüzbaşım?"

"Suç senin," diye gürledi Yüzbaşı. "Köylü seni bilmemeliydi. Öğrendikten sonra, sen de ortadan kaybolunca Ğnce Memed de kaçtı. Sen bana başka adamı göndermeliydin."

"Adam bulamıyorum Yüzbaşım. Hepsi, yediden yetmiş bütün köylüler, Çukurovalılar ve hem de dağlılar onu ermiş eylemişler de bastığı toprağı öpüyorlar. Onun geldiğini size haber verdim diye anam bile konuşmuyor benimle. Bir şey yap Yüzbaşım, ben o köyde yaşayamam artık."

"Peki, yerine adam buldun mu?"

506

"Bulamadım."

"Köye gideceksin."

"Gidemem."

"Emrediyorum."

"Gidemem Yüzbaşım. Œnce Memed bir daha köye gelirse ilk işi beni öldürmek olur."

"Köye gelemez o bir daha."

"Gelir Yüzbaşım. O hiçbir şeyden korkmaz. Hem gelir, hem de beni öldürür."

"Sen köye gideceksin, o kadar. Haydi çık şimdi, benim işim var. Murtaza Ağaya git, sana para versin. Sen bugünden tezi yok köye git ve benim emrimi bekle. Seyrandan da gözlerini ayırma."

Feleksiz Fazlı boynunu büktü ve yavaş yavaş Yüzbaşımın odasından çıktı.

"Söyle Asım Çavuş," diye masasından, palaskasına parmaklarını sokmuş Yüzbaşı kalktı.

"Söyle, bu gece de gelecek mi o mitralyozlu eşkıya kasabayı kurşunlamaya?"

"Gelecek Yüzbaşım."

"Œnce Memed mi bu adam?"

"Œnce Memed olamaz Yüzbaşım. O ciddi bir eşkıyadır."

"Sen seviyorsun onu, değil mi?"

"Severim Yüzbaşım. O da beni sever."

"Biliyorum Asım Çavuş. Düşman ama..."

"Düşmanın yiğidine can kurban."

"Bu kim olabilir?"

"O küçüklerden, nam yapmak isteyenlerden birisi olabilir. Ğnce Memed ondan kasabayı bir gece basmasını istemişse..."

"O da meydanı boş bulup... Onu bu gece pusuya düşürelim de... Şu işi bitirelim. Kasabann eşkıyalarca basıldığı Anka-rada bir duyulursa... Ferhat Hocayı, Yobazoğlunu da kaçırdı Ğnce Memed mahpusaneyi basarak, bu da duyulursa seninle ben ondan sonra ancak bir iş görebiliriz, o da Belediye, Muhacir Muradın yerine çöpçü yazılabiliriz."

"Doğru Yüzbaşım, ben çarşıya insan içine çıkamaz oldum. Herkes bizimle alay ediyor gibime geliyor."

"Alay ediyorlar. Görmedin mi Vayvay köyünü, herkes bi-

507

zimle alay ediyordu. Bunlar, bu köylüler bize ne kadar düşmanlar böyle... Korkuyorlar bizden. Sadece korkuyorlar. Bizi hiç sevmiyorlar. Eşkıyadan da korkuyorlar ya bizi hiç sevmiyorlar. Ne yapacağız şimdi?"

"Ferhat Hocanın kaçması?"

Kasaba hiç konuşmuyordu. Sanki hiçbir şey olmamıştı. Üç gecedir, eşkıyalar geliyorlar, kasabayı kurşunluyorlar, sabaha karşı da çekip gidiyorlardı. Murtaza Ağa bile telaş etmiyordu. Ğki gündür de ortalıkta yoktu. Yüzbaşı soruyor, adamlar çıkarmış araştırıyor, onu kimse bulamıyordu. Kaymakam da, Belediye Başkanı da sus pus olmuşlardı. Zülfü Beyinse ağzı kulaklarındaydı. Emekli yargıç Hüdai Beyin dilinin altında bir şeyler vardı da söylemiyor, konuşmuyorlardı. Ğnce Memed, Molla Duran Efendinin evini basmış, onun adamı Topal Aliyi yakalamış, elini ayağını bağlamış, öldürecekken, Molla Duranın yalvarması

üstüne vazgeçmişti. Topal Ali de bu utanç verici olaydan sonra evden çıkmıyordu. Onurlu adamdı Topal Ali. Ğnce Memed gibi bir çocuğun onu yakalaması çok ağırına gidiyordu. Böyle bir adamın bu hale düşmesi, aşağılanması onun biraz da ölümü demekti. Bundan sonra Molla Duran ona niçin iş versindi.

"Topal Ali bize bundan sonra yardım edebilir, onu iz sür-j mekte kullanabiliriz, değil mi Asım Çavuş?"

"Benim bu adamı hiç gözüm tutmadı Yüzbaşım. Bana bı adam her zaman el altından bir şeyler çeviriyor gibi geldi. Ğki-1 yüzlü bir adam. Ya da Ğnce Memeden çok korkuyor."

"Herkes bu adamdan çok korkuyor ya, ben onu kendi elimle öldüreceğim."

"Şevket Yüzbaşı da onun ardmdaymış."

Yüzbaşı güldü.

"Ardında," dedi. "O hiçbir zaman beni çekemedi, şimdi de Ğnce Memedi elimden alacak. Biz onunla sınıf arkadaşız. O kadar eşkıya temizledi, yakaladı daha doymuyor."

"Bazı insanlar doymaz," dedi Asım Çavuş.

"Ağır Ceza Reisiyle görüşmeliyiz."

"Sert bir adam Yüzbaşım..."

"Ferhat Hocanın hiçbir suçu yoktu ki... Biliyorsun Adem kayboldu gitti. Kim öldürdü Ademi biliyor muyuz? Belki de öl-

508

memiştir. Biz sırf Ali Safa Beyin hatırı için onu tevkif ettirdik. Adil bir mahkemenin onu beraat ettirmesi gerekti. O korkak, ağlayan inatçı adamın adı neydi?"

"Yobazoğlu."

"Hah, o. Adam öldürebilir mi?"

"Oldüremez."

"Öyleyse beraat etmeleri gerek."

"Adil bir mahkeme onları çoktan beraat ettirmeliydi, delil kifayetsizliğinden."

"Taşkın Halil Beyin..."

"Siz kendiniz gidin Ağır Ceza Reisine, her şeyi anlatın. Kaçmış değil de, beraat etmiş de bırakılmış gibi."

"En iyisi bu ya... Ya Ferhat Hoca da eşkıya olursa?"

"Onu da sonra düşünürüz."

"Bir de başımızda imam, eşkıya imam! Bir acayip iş."

Akşamüstü candarmalar tam teçhizat hazırlandılar. Domuz tepesindeki çalılıkta pusuya yatacaklar, bu gece kasabayı kurşunlamaya gelen eşkıyaları pusuya düşüreceklerdi.

"Topal Aliyi de yanımıza alalım."

"Alalım Yüzbaşım. Onu bir de böyle deneyelim. Belki bir faydası dokunur."

Bir candarma gitti Topal Aliyi Molla Duran Efendinin yanından aldı getirdi.

Odaya giren Topal Ali, elinde lenger şapkası, çizmeleri, külot pantolonuyla hazır ola geçti.

Yüzbaşı ona otur demeden doğrudan doğruya soruna girdi:

"Şimdi, bu gece Asım Çavuşla pusuya yatacak kasabayı kurşunlamaya gelen eşkıyaları yakalayacaksınız. Otur."

Topal Ali yandaki boş sandalyaya ürkek, sağına soluna ba-kınarak çöktü. Şapkasını dizlerine geçiriyor, ellerini bacaklarının üstüne koyabilmek için, şapka bir türlü dizlerinde durmuyor, düşüyordu. Asım Çavuş yerdeki şapkayı aldı sonunda, duvardaki çiviye astı.

"Sağ ol Çavuşum."

Çavuşun elindeki yara izi Alinin gözlerinden kaçmadı. Önce Memed onu demek ki bu elinden vurmuştu. Bu Asım Çavuş

kadar akıllı, yürekli bir adamı görmedim, diye düşündü. Bu Çavuş böyle candarma olup sürüneceğine eşkiya olmuş olsaydı eğer şu dağlarda Ğnce Memeden de daha çok nam verir, adı dillere destan olur, bütün Türkiye Cumhuriyetinin candarmaları bir araya gelseler onu yakalayamazlar, vuramazlardı.

"Ğnce Memed sana çok kötülük etti mi?"

"Etmedi. O beni öldürecek. O bana kötülük etmez. Molla Duran Efendiyi, din adamıdır ya, saydı da beni öldürmedi."

"Kimler bu kasabayı kurşunlayanlar, hiçbir fikrin var mı?"

"Bence küçücük, genç çocuklar bunlar. Akli başında kimseler bunu yapmazlar."

"Ğnce Memedin parmağı var mı bu işte?"

"Var. O, Ferhat Hocayı kurtarmak için candarmayı kasaba dışına çıkarmak istedi..."

Bunların da kasabayı kurşunlamak hoşlarına gitti. Durmadan kurşunluyorlar her gece.

Çocuk dedim ya... Nam için. Yakında kim olduklarını dünyaya ilanat verirler."

"Eğer bu gece biz onları yakalamazsak... Bu gece gelirler

mır

i?"

"Eğer öteki çeteler onların önüne geçmezlerse..."

"Kasabamız için yüzkarası."

"Öyledir Yüzbaşım."

"Sen ne diyorsun, gelirse yakalayabilir miyiz?"

"Asım Çavuş geliyor mu?"

"Geliyor."

Ali gülümsedi:

"Öyleyse yakalarız. Ben de bir silah alabilir miyim?"

"Alabilirsin. Hem de kendi silahını..."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

"Ben kasabada kalıyorum bu gece. Siz istediğiniz kadar candarma alın yanınıza."

Ali sevindi.

O gece Domuz tepeye gizlice çıktılar, çalıkların arasına yerleştiler, sabaha kadar beklediler, kimseler gelmedi.

Gün doğunca Ali eşkıyaların izlerini sürdü bir süre.

"Bunlar altı kişiler," dedi. "Altısı da acemi çaylak. Bugün de gelmelilerdi, niçin gelmediler?"

Öteki eşkıyalar ya onları vurmuş, ya da kulaklarını çekmiş olacaklar."

510

"Keski onları yakalaysaydık," dedi Asım Çavuş. "Senin için de, benim için de iyi olurdu." "Ğyi olurdu," dedi Ali. "Bu Ğnce Memedi ne yapacağız?" "Onu yakalamak zor."

"Zor ama yakalamalıyız. Yüzbaşı kederinden ölecek. Ğnce Memed diyor da başka bir şey demiyor." "Herkes bir Ğnce Memed." "Atını bile evliya ilan ettiler."

"Ben biliyorum o atı," dedi Topal Ali. "Ali Safa Beyin soylu atı. Ğnce Memedin değil ki..."

"Bütün dağlara emir verdik, yakalayın da getirin diye, kimse yaklaşmıyor o ata, niçin anlamıyorum. Vuramıyorlar da..."

"Attan korkuyorlar. Bizim köylüler böylesi hayvanlardan ürkerler. Onu yakalar, onu vururlarsa başlarına bir felaketin geleceğinden korkarlar."

"Sen de korkar mısın?"

"Korkarım. Ğnce Memedi vururum da o atı vuramam." O gün Asım Çavuş, Topal Ali candarmalarla birlikte yakın köylere kadar çıkıp geriye döndüler, kasabayı basanların kim olduklarını köylerde herkes biliyordu. Kasabaya geldiklerinde bütün kasabanın da bildiğini gördüler. Ğnce Memedin, üstelik de kasabayı bastırarak Ferhat Hocayı hapisten aldığı halde

adından kimse söz etmiyordu. Varsa da eşkıya Sinemoğlu, yoksa da eşkıya Sinemoğlu.

Asım Çavuşla Topal Ali kasaba yöresinde bir hafta daha pusuya yattılar, o yörelerde kuş bile uçurtmadılar, ne gelen oldu ne de giden.

Yüzbaşı Asım Çavuşa:

"Ğşler karıştı Asım Çavuş. Ağır Geza Reisine, çok düşündüm, ben gidemedim. Hiç kimse de Ferhat Hocanın kaçırılışı üstünde durmuyor. Murtaza Ağa uğraşiyor şimdi bu işlerle...

Bundan sonra seninle biz halledeceğiz bu işi. Ğşler de çok karıştı. Bir izci daha bulduk. Zülfü Bey de Ğnce Memedin bir arkadaşını getirecek bana. Onu Ğnce Memede göndermemizi istiyor. Kancıklayarak Ğnce Memedi öldürsün diye. Biliyorsun Çavuş,

511

ben bunu yapamam. Biraz ağınma gider bu iş. Yıllardır ben Ğnce Memedle karşı karşıyayım. Onu ben yakalamak, öldürmek isterim. Ğnce Memed de benden bunu beklemez."

"Beklemez Yüzbaşım."

"Çok acayip bir insan bu Ğnce Memed."

"Bir eski zaman adamı."

"Çok da genç. Ölümün ötesine geçmiş. Belki de yiğitliği, temizliği, mertliği bundan. Zülfü Beyin çiftliğinde çalışan eşkıyanın adı Cabbar. Onu sen hatırlıyor musun?"

"Hatırlamaz olur muyum..."

"Af çıktığında ilk teslim olanlardan birisi. Hani hep Ğnce Memedi anlatmıştı da bize, kendisinden hiç söz etmemişti. Deli Durduyu da söylemişti. Ğnce Memedi niçin sevdiğini de... Biz Ğnce Memed çetesini çok sanıyorduk, sadece iki kişi olduklarını ondan öğrenmiştik. Hoş bir adamdı, temiz, çocuk yüzlü. Şimdi Zülfü Beyin çiftliğinde çalışıyormuş. Bugün de Reise Taşkın Bey gidecekti. Diretiyor Reis. Varsın diretsin. Ama suçsuz Ferhat Hocaya acıyorum. O da çok hoş bir adam. Adalet yerini bulsun istiyorum. Yoksa öbür kısmını, biliyorsun kolay

hallettik. Bu Murtaza yaman adam. Kasabayı istediği gibi konuşturuyor, istediği gibi herkesi dűşündürűyor, inandırıyor. Kaymakam çok pasif. Müddeiumumi ateř gibi. Ben Cabbarm Ğnce Memedi kancıklamasını nasıl kabul ederim? Biliyorum başımıza bela."

Taşkın Halil Bey, o gece Ağır Ceza Başkanının evine gitti. O da eski bir hukukçuydu.

Gençliğinde mahkemelerde çalışmış, sonra da kasabada bir süre davavekilliği yapmıştı. Ceza Reisiyle de sevişirlerdi.

"Buyurun Halil Bey, hoş geldiniz."

Çok ince, saygılı bir adamdı Başkan. Dazlak kafalı, zeki görünüşlü, parlak gözlü, çok görmüş olduğu her halinden belli olan bir kişiydi. Kartal burnu, güçlü, geniş çenesi ona sert bir insan görünümű veriyordu. Babası da, dedesi de yargıçtı. Yargıç olmakla, bir yargıç soyundan gelmekle övünürdü. Babasının yargıç cűppeli karakalem resmi evinin duvarında asılı tek resimdi.

Halil Bey, gevşemiş eski taban tahtalarını gıcırdatarak gitti

512

yargıcın gösterdiği çok eski, kumaşı solmuş, eprimiş bir koltuğa çöktü. Bu evdeki tek koltuğun yıllardır, ülkenin birçok ilini, kasabasını dolaştığı belliydi. Ağaç kısımlarını da yer yer kurt yemişti.

"Ne haber Halil Bey, çoktandır görüşemiyoruz?" "Ğşler," dedi Halil Bey. "Memleket yeniden kuruluyor, işler başımızdan aşkın. Hem memleket işleri, hem şahsi işlerimiz. şu çiftliği biraz yenileyelim, şu yıllardır boş kalmış toprakları biraz işleyelim, bir traktör, birkaç makina alalım dedik, mahsul hiç para etmiyor. Pamuklar da ambarlarda yığıldı kaldı, kimse satın almıyor. Adanadaki fabrikalar daha yeni yeni açılıyor. Ziraat Bankasının kasaları tamtakır, bir kuruşluk kredi vermiyor. O boş topraklara baktıkça yüreğim sızlıyor. Bir hasta, sakat

İşsizler ordusu ki ovada sürünüyorlar aç susuz. Tekmil ovada sıt-malanmamış bir tek kişiye rastlayamazsınız. Millet açlıktan yıllardır ot yiyor. Ot da olmamış olsaydı halimiz dumandı. Sapır sapır dökülüyor insanlarımız. Ğşler karmakarışık, ne yapacağımızı bilemiyoruz. Bir de başımızda bu eşkıyalar... Kasabayı bile keyifleri için basıyorlar, kurşunluyorlar. Murtaza Ağannın bu kadar korkmakta hakkı varmış, geçen gün Ğnce Memed sergerdesi Molla Duran Efendinin evine gelmiş, onun yeni bir adamı var, Topal Ali, onu öldürmek istemiş, Molla Duran Efendi rica etmiş de adamın canını kurtarmış. O da hapisaneden Ferhat Hoca nam kişiyi kaçırmış. Yüzbaşı Faruk Bey benden..."

"Yapamam Halil Bey!" Yargıç kızdı. "Hiçbir zaman böyle bir şey yapmadım, gene de yapamam..."

"Ama hiçbir suçu yokmuş Ferhat Hocann." "Hiçbir suçu yoktu da peki niçin adamı idamlık iddialarla karşıma çıkardılar, kati surette böyle bir şey yapamam. Adaleti oyuncak haline getiremem. Biliyorum, çok tecrübem var, bundan sonra bu kasabada beni rahat bırakmazlar ama ne yapalım, ben dededen bu yana hakim olan bir ailedenim, benim için adalet mübarektir, hiçbir şekilde onu kirletemem. Ferhat Hoca suçluydu da kaçınca mı suçsuz oldu? Bırakın bunları Halil Bey. Siz bu memleketin halasına kanıyla iştirak etmiş bir kişisiniz.

Bunu benden istememeliydiniz. Eğer adalet zedelenirse biz bu memleketi zor ayakta tutarız. Bu Müddeiumumi-

513

yi de benim gözüm hiç tutmuyor. Hiç suçu olmayan bir adamı benim karşıma nasıl, nasıl getirirler deliller uydurarak, şahitler göstererek? Kederimden kahroluyorum Halil Bey... Biliyorum, memleket yeni kuruluyor, çok hatalar oluyor, ama adalet fikri, insan vicdanı çok eskidir. Ben onların arzularını maalesef yerine getiremeyeceğim. Ferhat Hoca, benim önüme getirilen delillerle mahkum edilecekse edilecek, beraat edecekse edecektir."

Yargıç o kadar sert, kesin, inanmış konuşmuştu ki bir anda ter içinde kalmıştı. Ğkide birde de mendiliyle alnını siliyordu.

Karısı:

"Bu kadar öfkelenme Bey, kendini öldürüyorsun," diye ona bir bardak su getirdi, sevecenlikle onun omuzuna okşarca-sma dokundu.

"Kahroluyorum Hanım, şu memleketin haline kahroluyorum. Biliyorum, bu günleri de atlatacağız ama... Çok zor olacak... Karşıma gelen, suç işlemiş köylüleri bir görseniz, kendimden, insanlığımdan utanıyorum."

"Zor meslek sizinki," dedi Halil Bey. "Çok zor. Allah yardımcınız olsun."

"Lor" dedi kıpkırmızı kesilmiş Yargıç. "Şimdi ben önüme getirilen delillere bakarak Ferhat Hocayı cezalandırıyordum, ne olacaktı? Şimdi de aynı adamlar karşıma gelmişler, suçu yok, diyorlar. Ben ne yapayım ben? Ben kanun adamıyım. Biz mesleğimizde babamızdan, dedemizden böyle gördük. Kahroluyorum Halil Bey... Beni anlıyor musunuz? Ğnsanın içindeki adalet duygusunu köreltirse, insanın insana saygısı kalmaz. Ğnsanın insana itimadı, hürmeti kalmayınca da bir yerde insanlık çok şey kaybeder, hayat çirkinleşir."

Yargıç coşmuş konuştukça konuşuyordu.

"Biz yeni bir memleket kurarken çok adil olmalıydık."

Başını kaldırdı, bir tuhaf Taşkın Halil Beye baktı.

"Şimdi bu Ferhat Hoca eşkıya mı olacak?"

"Belki de," dedi Halil Bey. Çok utanmıştı, elini koyacak yer bulamıyordu, yanma, koltukla bacağına arasına sakladı elini.

"Şimdi adam eşkıya olur da bizden görmediği adaleti kendisi dağıtmaya çalışırsa, köylüler de Ğnce Memed gibi onu evli-

ya mertebesine yükseltirlerse biz ne yapacağız, bu adam haksız mı, diyeceğiz?"

Halil Bey bilgiç bir tavırla:

"Bu adam eşkıya olacak, hem de kanlı bir eşkıya."

"Biz onu beraat ettirsek de... Bu duruma göre suçsuz olduğu anlaşılıyor, gene eşkıyalıkta devam eder mi?"

"Belli olmaz ki insanoğlu, belki de hiçbir şekilde eşkıya olamaz."

Yargıç bir su daha içerek düşüncelere daldı. Sonra da güldü.

"Bu insanoğlu hiç belli olmuyor. Şu Yüzbaşıya da doğrusu acıyorum. Burada, bu kadar eşkıyanın, asker kaçağının karşısında tek başına bırakılmış. Bir de karşısında bu kasaba canavarları... Küçücük bir menfaatleri için, Halil Bey, yapmayacakları yoktur. O da öfkelendikçe, sıkıştıkça öfkesini köylülerden alıyor. Karşıma getirilen köylülerin hallerini görüyorum, görüyor ve de kahroluyorum."

Taşkın Halil Bey ayağa kalktı, o da terlemişti.

"Kasabayı bile bastılar, üç gece mitralyozla taradılar. Durumumuz müşkül."

"Müşkül," dedi Yargıç. "Allah yardımcımız olsun."

Taşkın Halil Beyi kasaba ileri gelenleri, Kaymakam, Belediye Başkanı belediyede bekliyordular.

Altın dişli, yakışıklı, eski bir kunduracı olan Belediye Başkanı onu daha yolda karşıladı.

"Ne oldu?"

"Ne olacak, Reis yağdı gürlendi, ağzına geleni söyledi ama Ferhat Hocayı beraat ettirecek."

"Ğsterse ettirmesin," dedi Murtaza Ağa. "Ferhat Hoca yok. Ne hapse girdi, ne de çıktı. Hiç kimse bilmiyor bunu, bilmeyecek de... Kasabayı da kimsecikler basmadı. O kurşun sesleri var ya, candarmaların kaçakçılarla giriştikleri müsademelerin kurşun sesleriydi. Bunları da bugün öğrendik."

Molla Durana döndü, onu omuzundan tuttu:

"O senin eve gelen de Ğnce Memed değildi, öyle mi?"

"Değildi."

"O Ğnce Memed de yakında yakalanacak, şu kasabanın or-

515

tasında o Ferhat Hocayla birlikte asılacaktır. şimdi Zülfü Bey kardaşımızı dinleyelim."

"Dinleyelim," dedi Kaymakam.

"Ğnce Memedin bir eşkıyalık arkadaşını buldum, adı da Cabbar. Uzun Cabbar diye tanınıyor. Afta Ğnce Memedle birlikte dağda gezerken düze inmiş. Tesadüfen öğrendim. Bizim çiftlikte çalışıyor. Sessiz, etliye sütlüye karışmayan bir kişi. Eşkıya demeye bin şahit ister. Köylüler onun çok cesur, namuslu, Ğnce Memedi Ğnce Memed yapan kişi olduğunu söylediler. Ben de düşündüm ki, onu Ğnce Memede eşkıya gibi gönderelim, o da uyurken Ğnce Memedi bir gece öldürüversin. Bunu Yüzbaşıya söyledim, kabul etmedi. Ğlle de Ğnce Memedi ben yakalayacağım, ben öldüreceğim, diyor. Bencil..."

Murtaza Ağa:

"Ya Ğnce Memed, kasabayı basan, hapisaneden adamlar kaçıran, Vayvay köyünde düğün kuran Ğnce Memed, Yüzbaşı onu yakalayamadan, ya o bizim hepimizi öldürürse? Hep birlikte Yüzbaşıya gidelim onu ikna edelim."

"Ben çok rica ettim."

Belediye Başkanı:

"O beni sever, beni dinler."

Kaymakam:

"En kolayı Cabbar formülü. Yüzbaşının bunu kabul etmesi gerek. Ama Cabbara sordunuz mu, kabul etti mi, yiğit bir adam diyorsunuz, öylesi bir adam arkadaşını kancıkça öldürmeyi

kabul eder mi?"

Zülfü Bey kahkahayla güldü:

"Sormadım ama kabul eder. Ben ona kabul ettiririm. Daha küçücük küçücük üç çocuğu var."

**"Siz Yüzbaşya kabul ettirin yeter ki, ben Cabbara kabul ettiririm," dedi güvenle Murtaza Ağa. "Ben de duyardım Cabba-
di.**

**"Biz de bu iyiliğinin altında kalmayacağız, Yüzbaşım," de-
ri.**

Yüzbaşyla ertesi sabah konuşmaya karar verdiler.

Sabah erkenden Kaymakam, Belediye Başkanı, Taşkın Halil Bey Belediyede buluşup

Yüzbaşya gittiler. Ve Yüzbaşy bir süre direttikten sonra kabul etti.

Eski komitacı Taşkın Halil Bey:

516

"Ne gibi?"

"Eğer Cabbar onu öldürürse, biz de Ankaraya, Adanaya, bütün dünyaya Ğnce Memedi senin öldürdüğünü ilan edeceğiz."

Kaymakam:

"Çok güzel bir fikir."

Belediye Başkanı coşkun bir adamdı, ayağa kalktı, Yüzbaşımın elini yakaladı, ardından da onu kucakladı:

"Sizi şimdiden tebrik ederim Yüzbaşım. Ha siz öldürmüşsünüz Ğnce Memedi, ha böyle bir tertiple öldürtmüşsünüz, gene şeref sizin."

"Ben bunu kabul edemem. Ben bu sahtekarlığı... Bu adam ortadan kalksın da onu kim

öldürürse öldürsün. Ama onu ben öldürmek isterdim, o adam benimle çok oynadı, onurumla benim. Onu yakalamak, konuşmak sonra da onu öldürmek isterdim. Ardında gençliğimi tükettim. Ne yapalım, şimdi de onu tertiple, kancıklayarak öldürteceğiz. Ne yapalım... Ben düşmanıma böyle bir oyun oynamak istemezdim. Düşmanıma, hem de düşmanı biamanıma..."

"Teşekkür ederiz Yüzbaşım."

"Hürmete şayan bir insansınız."

"Murtaza Ağa Cabbarla konuşacak, ona kabul ettirecek."

Yüzbaşı içini çekti:

"Ğnşallah kabul etmez," dedi kederden kahrolan bir yüzle. "En büyük düşmanıma bile bunu yapmak, onu en yakın arkadaşına öldürtmek istemezdim, ne yapayım ki çaresizim. Önümüz de kış, hiçbir harekatta bulunamam. Onun da tezelden imhasını herkes istiyor, herkes o adamdan niçin bu kadar korkuyor, anlamıyorum."

"Korkuyoruz, ben bile ondan korkmaya başladım Yüzbaşım," diye onun sözünü kesti Taşkın Halil Bey.

"Siz de mi?"

"Ben de Yüzbaşım."

"Ğnşallah kabul etmez Cabbar ya, ben bu köylüleri yakından bilirim. Korkusundan, hele üç çocuğu da varsa ırgat Cabbarın, zarurettten kabul edecektir."

517

"Üzülmeğiniz Yüzbaşım, neticeden çok memnun kalacaksınız."

Yüzbaşı onları merdiven başına kadar uğurladı. "Asım Çavuş, duydun mu?" "Duydum Yüzbaşım."

"Kabul edecek mi Cabbar?"

"Kabul ettirecekler."

"Cabbar bu işi becerebilecek mi?"

"Onu iyi tanırım, mert, kendi halinde, çok iyi bir adamdır. Teslim olduğunda, Ğnce Memedi bıraktım geldim dağlarda, diye çok üzölüyordu. Kendine yediremiyordu arkadaşımı tek başına dağlarda bırakıp indiğini. Ben onu teselli etmeye çalışmıştım. Demek Zülfü Beyde çalışıyormuş ha? Belki de Ğnce Memedi öldürebilir."

"En yakın arkadaşımı öyle mi, ah bu bizim köylüler..."

"Böylesi eşkıyaları çoğunlukla arkadaşları..."

"Hiç mi arkadaşlık... Arkadaşlık bir insanın canından daha değerli değil mi? Belki de Cabbar gider de Ğnce Memed çetesine girer, her şeyi ona anlattıktan sonra."

"Olabilir..."

"Böyle bir şey olursa çok sevineceğim."

"Ben de," dedi Asım Çavuş.

"Biz şimdi, Cabbar ona yetişmeden, Ğnce Memed daha toparlanmadan bir harekate girişsek..."

"Önümüz kış, Torosta da yağmurlar başladı."

"Kaç kişisi varmış yanında, dedin?"

"Fazlının söylediğine göre üç kişilermiş."

"Bahara kadar toparlanırlar."

"Toparlansınlar. Biz de toparlanırlar."

"Cabbar?"

"Belli olmaz," dedi Asım Çavuş. "Beceremezse ölüsü de gelir."

"Ğnce Memed en yakın arkadaşımı öldürür mü?"

"Öldürür," dedi Asım Çavuş.

Zülfü Bey o gün çiftliğe Cabbarı alsın gelsin, diye bir adam gönderdi. Cabbarla Murtaza Ağa konuşacaktı.

Murtaza Ağa:

518

"Eğer," diyordu ellerini kıvançla ovuşturarak, "eğer Cabbar bu işin altından kalkamazsa, elimde bir kozum daha var ki koz derim size. Değil Ğnce Memedi öldürmek, bütün dağlardaki eşkıyaların tozunu attırır. Ama ben, doğrusu bu Cabbara da çok güveniyorum. Ulan şu Zülfü yok mu, şu Zülfü, eğer onun üstüne bir adam daha varsa şu Çukurovada, ben de şu iki elimi ve hem de şu bıyıklarımı kökünden keserim."

Cabbarı sabırsızlıkla bekliyor, onun nasıl bir adam olduğunu çok merak ediyordu. Teslim olduğunda onu karakolda görmüştü, öbür eşkıyaların arasında, Ğnce Memedin arkadaşıdır, diye azıcık üstünde durmuştu, o günden bugüne çok bir zaman geçmişti, ancak büzülmüş, iki kat olup oturmuş çok uzun boylu bir adamı şöyle böyle anımsıyordu. "Yüzbaşı çok üzülecek."

"Üzülün," diye güldü Murtaza Ağa. "Ona ne oluyor? Biz gönderiyoruz Cabbarı. Ona, bunu haber vermenin bile lüzumu yoktu. O kendi işine, kasabayı Ğnce Memede bastırdığına karışsın. Ğnce Memed herhangi bir şekilde öldürülürse mesulü o mu olacak? Gene bize şükretsin o Yüzbaşı, beceriksiz, Ğnce Memedi Cabbara biz öldürteceğiz, ya da başkasına, parsayı o toplayacak. Eğer bu Cabbar da bu işin üstesinden gelemezse, bende de bir adam, bir adam, bir adam var ki Ğnce Memedi su gibi içer. Yalnız şimdilik, ince bir taktik icabı onun adını kimsecikler öğrenemeyecekler. Ben adamımı Ğnce Memedi öldürmeye gönderdiğimde de bunu ne kimseye söyleyeceğim, ne de kimseye bir şey soracağım, ne de muhterem Yüzbaşı Faruk Beyden icazet dileneceğim. Hele Cabbarı bir deneyelim. Ben, maşa dururken közü elimle tutmak, kendi adamımı zahmete koşmak istemiyorum. Çünkü o

kahraman insan, o bana, bu kasabaya her zaman lazım olacak bir cesur, gözü kanlı kişidir.

Öyle kişiler ancak bir asırda bir kere gelebilirler bu Çukurovaya ve hem de biltekmlil Toros ve hem de Binboğa dağlarına. Bende de bu adamlardan bir değil, iki alıcı kuş var."

"Şimdi anladım sendeki değişikliğin sebebini," diye güldü Taşkın Halil Bey. "Ağzın kulaklarında. Ğnce Memeden de hiç korkmuyorsun."

"Onun için Ğnce Memed çantada keklik."

519

"Ne sandın ya oğlum Zülfü?" diye gürlledi Murtaza Ağa. "Tabii Ğnce Memed çantada keklik.

Beni Ali Safa mı sandın? O Ğnce Memed benim için bir içimlik su bile değil... Onun benim için bir karınca kadar bile hükmü yok. O Ğnce Memed mi ne kı-zılıkurt, o, ayağı yalın, çıplak köylü mü ne, o öksüz... Öylesi bin eşkıya benim için bir kuru çöp bile değil. Onu bağrılarına basan köylülere de bu muhterem Türkiye Cumhuriyetinin bir sözü olacak, Yüzbaşıya da..."

Arif Saim Bey de diyecekti ya sustu. Öyle durup dururken ortaya attığı o söz ortalığı velveleye vermiş, Adana, Ankara ve hem de Ğstanbulu çalkalamıştı. Aldığı son haberlere göre, Arif Saim Beyin Mustafa Kemal Paşaya suikast yapacağı haberi bütün ülkede bomba gibi patlamıştı. Ankarada yüksek rical Mecliste, rakı sofralarında, gazete matbahanelerinde hep bunu konuşuyorlardı. Kasabada da bu suikast işini herkes biliyordu ya, hiç kimse öyle uluorta konuşamıyordu. Ateş olmayan yerden duman çıkmazdı. Belki de doğruydu, Murtaza Ağa böyle mühim bir hadiseyi kendi işkembeyi kübrasmdan çıkaracak değildi ya... Nasıl olsa Mustafa Kemal Paşanın da kulağına gidecekti bu hadise. Ğşte o zaman gör sen, Zülfüyü ve işte gör sen Arif Saim Bey adındaki milli kahramanı! Boğazında ip, göğsünde yafta, ipte sallanan Arif Saim Bey ve de Zülfü ve hem de yandaşları...

Zülfü onun birkaç kere ağzını aramış, Murtaza Ağa hiçbir şey duymamış gibi davranmış, oralı bile olmamıştı. Biliyordu ki, Zülfü bir gün bu meseleyi onunla açık açık konuşacaktı.

Şimdiden ödü kopmaya başlamıştı.

Cabbarı gördüğünde, Murtaza Ağanın gözü onu hiç tutmadı. Ayağında çiftçi edikleri, bacağına solmuş, yırtık bir kara şalvar, başında siperliği kırılmış bir kasket, süklüm püklüm, soluk yüzlü bir adam, utangaçlığından da kimsenin yüzüne bakamıyor.

Konağa geldiğinde çok erkendi. Murtaza Ağa, aba altında er yatar, diye düşünerek onu iyi kabul etti, kahvaltıya çağırdı. Cabbar kahvaltıda şaşkındı, çayı içerken, tabaklardan peyniri, zeytini alırken bir kere olsun başını kaldırmamış, onun yüzüne bakmamıştı. Elleri de titriyordu. Sofradaki bala, tereyağına elini bile sürememişti.

520

"Evet Cabbar Efendi, demek sen Ğnce Memedin arkadaşıydın?"

Cabbar sıkıldı, utandı, bir şeyler söylemek istedi söyleyemedi.

"Demek öyle ha, sen dağda Ğnce Memedle mi gezdin, birlikte mi başladınız eşkıyalığa?"

"Daha önce ben Deli Durdu çetesindeydim, Deli Durdu Kerimoğlunu dövünce... Evini de soyunca ben de, bir de Recep Çavuş ondan ayrıldık, Ğnce Memedle birlikte dolaştık. Recep Çavuş da Akçasazda ölünce biz Memedle birlikte kaldık."

"Hep iki kişi miydiniz?"

"Ğki..."

"Sen neden eşkıya çıkmıştın?"

"O adam anamı çok dövdü de... Anam ölünce de ben... Ğşte onu..."

"Sonra?"

"Sonra af çıkınca ben indim. Ğnce Memed dağda kaldı, dağda kalınca da Abdi Ağayı öldürdü, sonradan da ortalıktan yitti gitti, imi timi bellisiz oldu. Bir de baktım, Ali Safa Beyi öldürmüş, dediler. Ayrıldığımızdan sonra ben onu hiç görmedim."

"Şimdi Ğnce Memed dağda, geçen gün de kasabayı bastı, Topal Aliyi öldürecekti, Molla

Duran Efendi de onu elinden aldı, yalvararak yakararak. Sen biliyor musun Ğnce Memedin

Topal Aliye niçin düşman olduğunu?"

"Biliyorum, Ğnce Memed söylemişti bana."

"Niçin?"

"Topal Ali, Ğnce Memed Hatçeyi kaçırdığında onun izini sürüp onu yakalatmış da, Ğnce Memed onun yüzünden eşkiya olmuş da, bir de Hürü Ana var ya, ona, ille de Topal Aliyi öldür, diyor da, o da Hürü Anayı hiç kıramaz da..."

"Nasıl bir adam bu Ğnce Memed, çok mu yürekli?"

"Yürekli de söz m, deli o. Kendisini ateşin içine kapıp koyuverir. Yeter ki gözlerindeki o ışık bir kez yanmasın."

"Nasıl bir ışık o?"

"Nasıl bir ışık olduğunu bilemem. O çok kızar da, bir şey yapmaya kalkarsa gözlerinde iğne ucu gibi ışıklar akar. Ğşte o ışıklar akınca da Ğnce Memedi bir daha kimse zapt edemez."

521

"ok mu kurnaz, çok mu akıllı?"

"O çok akıllıdır, bir ocuk kadar da iyidir, azıcık da kurnazdır. O, karıncayı bile incitemez.

Herkes de inanır, bir ocuk gibidir, dedim ya."

"Sen onu çok mu seversin?"

"Ğnsan arkadaşını sevmez mi?"

Murtaza Ağa gözlerini Cabbarm gözlerinin içine dikti, Cabbar gözlerini ondan kaıramadı.

Böyle göz göze bir süre

kaldılar.

"Seni şunun için buraya çağırdım ki, sen... Sen..." Cabbarı yokluyordu. "Sen Ğnce Memedi öldüreceksin."

Sanki Cabbar böyle bir öneriyi bekliyordu, yüzünde hiçbir değişiklik olmadı, bir söze de varmadı.

"Hükümet bu Ğnce Memedin üstünde çok duruyor. Anka-radaki Ğsmet Paşa, öteki büyükler, bu Ğnce Memedin vücudu ortadan kalkmalı diyorlar da başka hiçbir şey demiyorlar. Bizi burada çok sıkıştırıyorlar. Biz de Ğnce Memedi ortadan kaldıracak bir gözü pek, yiğit kişi ararken Zülfü Bey de seni söyledi. Ben de münasiptir dedim. Ğnce Memedi öldürmek şerefi de onun en yakın arkadaşının olsun, dedim. Ğnce Memed gibi bir yiğidi, cömert, iyi, arkadaş canlısı, Hazreti Ali emsali yürekli bir kişiyi de kanı ciğeri beş para etmez birisi öldürmesinde, onun yakın arkadaşı şerefli Cabbar öldürsün, dedim. Ğnsanın gönlü Ğnce Memed gibi bir adamı bir kötünün öldürmesine razı gelmiyor. Ğnce Memed erinde geçinde nasıl olsa öldürülecek. Hiçbir eşkıyanın, Ğnce Memed gibi bir eşkıyanın sen sonunda kurşundan gitmediğini gördün mü?" Durdu, sorusuna karşılık bekledi. Cabbar:

"Anlamadım," dedi. "O, Abdi Ağayı öldürdükten sonra eşkıyalık yapmayacaktı. Bunu ben biliyordum. Ali Safa Beyi öldürdüğünü duyunca inanamadım."

"Herkes biliyor Ali Safa Beyi onun öldürdüğünü." "Ğnanamam. Onun derdi Abdi Ağaydı, onu da öldürünce kaçıp gidecekti. Ben dedim ki, Ali Safa Beyi başka birisi, bir düşmanı, başka bir köylü Öldürmüştür de Ğnce Memedin üstüne atmışlardır. Ben öyle dedim."

522

"Topal Ali var ya, o şimdi Molla Duran Efendinin yanında çalışıyor, daha önce de benim yanımda çalışıyordu..."

"Duydum."

"Sen onu da iyi tanır mısın?"

"Tanırım."

"Ğşte o Topal Ali, Ğnce Memedi Ali Safa Beyi öldürürken gözüyle görmüş."

Cabbar ilk olaraktan yüzünde bir değişiklik oldu, elle tu-tulurcasına bir şaşkınlık belirdi, bu da Murtaza Ağanın gözünden kaçmadı.

"Şimdi Ğnce Memed dağda. Bu kati ve eşkıyalık yapıyor, adam öldürüyor, yol kesiyor."

"O yol kesmez," diye kesin konuştu Cabbar.

"Önce dediler ki, Ğnce Memedi Topal Aliye, Kürt Rüsteme, daha başkalarına öldürtelim.

Zülfü Bey de senin adını söyleyince, ben de işte Ğnce Memedi öldürmek böylesi bir adama

yakışır dedim. Bak, ben harbi adamım, lafı öyle evelemesini, gevelemesini bilmem, kurşunu

adamın alınına alınına sıkarım. Onun için iyi dinle beni ve hem de kulaklarını bir iyice

açarıktan. Sen Ğnce Memedi öldürünce, Zülfüyle, öteki Ağalarla Beylerle konuştuk, sana üç

yüz dönümlük, beğendiğin yerden bir tarla vereceğiz. Bir çift beğendiğin at, dört öküz, iki

pulluk, tohumluk, bir de ev yaptıracağız sana. Bir de sana, ne kadar gerekliyse aramızdan

toplayarak para vereceğiz. Paran Molla Duran Efendide kalacak. Ğnce Memedi öldürüp

döndüğünde de para senin olacak. Ğnsan halidir bu, eğer sen gider de, sen Ğnce Memedi değil

de, o seni öldürürse bütün para, sana söylediklerim, tarla marla karına, çocuklarına

verilecek. Eğer sen bizim şimdi bu dileğimizi kabul etmezsen, hem Ğnce Memede ve hem de

bize kötülükte bulunacağın için, seni bu Çukurovada yaşatmayacağız. Önce seni Zülfü Bey

çiftlikten atacak. Bu da olmadı öyle mi, seni bu dünyada hiçbir yer kabul etmeyecek, bizim ve

hem de Hükümetimizin eli kolu uzundur taa arşa kadar, seni nereye gitsen bulacağız. Bana

hiçbir şey de mi yapamazsınız diyorsan, yaparız, öldürülmüş bir adamı senin üstüne atarız.

Ya dağa çıkar Ğnce Memede karışır, gene de kurşundan gidersin, ya da içeriye girersin,

hapisanede çocuklarının yüzünü göremeden ölürsün. Ya da asılırsın şu kasaba

meydanında..."

"Etme bunu bana Ağa," diye onun ellerine sarıldı. "Bunu yapma, kıyma bana. Beni Ğnce Memede öldürtme."

"O ne bilecek senin ona niçin geldiğini? Eşkıya çıktım dersin, senin dağa çıktığımı duyunca, o da sana inanır."

"inanmaz o. Bilir beni o. Benim bir daha eşkıya çıkmayacağımı da bilir. Kendisini öldürmeye geldiğimi de bilir, etme bunu bana. Küçük, küçücük çocuklarım var, kıyma bana."

"Tamam! Başka söz istemem. Ğnce Memedi senden isterim. Ve hem de tüm kasabamız ve hem de bilumum Hükümetimiz böyle bir şerefi sana layık gördüler de... Sus! Al tüfeğini, çık dağa... Senin bu kasabaya geldiğini, bizimle görüşüğünü kul olan bilmeyecek. Yolun açık, gazan mübarek olsun."

Cabbar bundan sonra ne kadar inledi sızladı, yalvardı ya-kardıysa da Murtaza Ağaya, onun ağzından bir tek söz alamadı. Murtaza Ağa taş kesilmişti de dil vermiyordu.

Sonunda:

"Bana on gün izin," dedi Cabbar. "Bir düşüneyim, taşınayım."

"Gene eşkıya çıkmaya kalkma, alimallah yanarsın..."

"Eşkıyalık nerde, biz nerde," diye acı acı gülümsedi Cabbar.

Upuzun boyuyla ayağa kalktı, sendeliyordu.

"Sana on beş gün izin, düşün taşın."

524

Molla Duranın köyü şu uzak mor dağların arkalarında kayalık, ormanlık keskin bir koyağın kuytusundaydı. En yakın köy bir buçuk, en yakın kasabaysa üç günlük yoldaydı. Köyü dünyaya sarp dağları aşan incecik bir çığır bağlıyordu. Yılın yedi ayı da köyün bütün dünyayla ilişkisi kesiliyordu. Tarlaları yoktu. Kaya aralıklarında buldukları avuç içi kadar topraklara ekinlerini kuzma ile ekiyorlardı. Ve çok keçileri, az koyunları, hemen hemen hiç

inekleri yoktu. Bu sarpta katırdan başka da binit işlemedi. Duran gözünü açtığından beri bol bol kabak, bol bol mantar biliyordu. Ekmeği bile çok seyrek görüyordu. Ekşi ayran, imansız çökelek bile onun özlem duyduğu yiyeceklerdendi. On iki yaşına kadar boynu çöp gibi inceydi. Gözleri yuvalarından fırlamış, yüzü kurumuş, kavrulmuştu. Bacakları, zayıflıktan birbirine dolanıyordu.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında köy ilk yabancıları gördü. Bunlar, kimisi daha bıyığı terlememiş genç, kimisi de orta yaşlı kişilerdi. Kimisi silahlı, kimisi silahsız, kimisi yarı çıplak, kimisi de koyunları altın dolu, çok güzel giyinmiş, altın kordon takınmış, parlak çizmeli kişilerdi. Birkaç yıl içinde köydeki insan sayısı üç katına, Kurtuluş Savaşı günlerinde de beş katına, yedi katma çıktı. Köye sığınanlar daha çok okumuş yazmış kişilerdi. Gençlerinde eşkıyalar, yol kesiciler, kaçakçılar da vardı. Bu asker kaçakları, kaçakçılarla birlikte de kurulduğundan bu yana tekdüze yaşamını sürdürmüş olan Sarıasma köyü birden başkalaştı, birkaç ay içinde köylülerde gözle görülür bir biçimde deği-

525

siklikler oldu. Köylülerin kılıklarında bile farklar görüldü. Kaçakların bir kısmı bu kuytu köye ev bile yapıp, karılarını getirdiler. Ve burada bütün gözlerden, baskılardan uzak kıvanç içindeydiler.

Durannın babası savaşa gitmiş Sarıkamışta kalmıştı. Künyesi daha gelmemişti ya, babasının onun yanında can verdiğini bir asker arkadaşı köye kadar gelerek haber vermiş, kendisi de bir daha asker ocağına dönmemişti. Durannın anası güzel, güçlü, gösterişli bir kadındı.

Babasının ölümüne ağlamamıştı bile. Köydeki asker kaçaklarından Ğmam Hüseyin Hocayı çoktan evine almıştı. Ğmam Hüseyin kırmızı yüzlü, kara çember sakallı, geniş omuzlu, kaim dudaklı, iri gözlü, lacivert külot pantolonlu, körük çizmeli, gümüş savatlı kuburunun içi altın dolu, altın köstek saatli bir hocaydı. Hep ağzı kıpır kıpır dualıydı da. Yepyeni bir Alman

filintasını da hiçbir zaman cüppesinin altından eksik etmiyordu. Çaprazlama bağladığı fişeklikleri sırma işlemeliydi. Ve her işleme bir tılsıma işaretti.

Hüseyin Hoca köyde ne kaçaklarla, ne de yerli hiç kimseyle konuşmuyordu. Varsa da yoksa da ev, hem de Duranın anası. Hoca, hiç uyumadan her gece sabaha kadar onunla sevişiyor, ilk günlerde Duranı uyutmuyorlardı bile. Duran da ne yapsın onları her gece dinlemek zorunda kalıyordu. Çok da hoşuna gidiyordu ya uykusuzluğa fazla dayanamıyordu.

Hocadan Duranın üç tane kız kardeşi oldu. Bu arada Duran da semirdi, boy attı. Hoca onu seviyordu. Yalım gibi kara gözlerinde derin, hırslı bir ışık vardı. Bu da Hüseyin Hocanın gözünden kaçmadı. Az bir sürede ona okuryazarlık, dualar öğretti. Birlikte namaz kılmaya, Kuranı bile birlikte ezber okumaya başladılar. Hüseyin Hoca öğrencisinin başarısından dolayı kıvançlıydı ve onunla övünüyordu.

Bir gün Duran, Hocanın hazırlandığını, köyü, anasını, çocuklarını bırakıp kaçacağını anladı, onu izlemeye başladı. Bir gece yarısı, anası derin uykudayken, Hüseyin Hoca yataktan kalktı, giyindi, filintasını aldı, yastığının üstüne bir kese bırakıp dışarıya çıktı. Duran çoktandır bu anı bekliyordu, giyinikti. O da az sonra onun arkasından dışarıya fırlayıp uzaktan Hocayı izlemeye başladı. Bahardı, ılık bir yel esiyor, hışırdayan orma-

526

nın üstüne de yoğun bir ay ışığı dökülüyordu. Köyü çok hızlı çıktılar, Hocaya birkaç köpek havladı, öteki aldırmadı. Yardaki keskin kayalıklı, yüksek gediği aştılar, gün burnuna derinliği birkaç kilometre, kuyu dibi gibi bir uçurumun dibine indiler. Yolda Hoca birkaç kere kuşkulanmış, arkasından birisinin geldiğini anlayıp durmuş yöreye bakınmış, dinlemiş, kimseyi göremeyince de yürümesini sürdürmüştü. Derin koyağı yukarı çıkarken, tam ögleüstü Hoca bir pınarda aptes almış, büyük zekerini tutup bir süre oynamış, sonra da namaz kılıp oturmuş yemeğini yemişti. Duran da acından ölüyor, karnı gurulduyor, Hoca

yemeğini atıştırırken onun ağzının suyu akıyordu.

Yemekten sonra azıcık kestiren Hoca, sağına soluna kuşkuyla bakındı, gözleri birilerini arıyordu. Kesinlikle bir şeyleri sezinlemişti ya, Duran onun ardınca öylesine gizli, ürkek bir kuşmuşcasına yürüyordu ki öteki bir türlü, ne kadar kuşkulanırsa kuşkulansın onu göremiyordu.

Hoca akşam yemeğine oturuncaya kadar Duranın durumunda öyle pek bir değişiklik olmadı.

Biraz bacakları feldirdi-yor, başı dönüyordu ya gene de Hocayı izleyebiliyordu.

Hoca bir yaylanın düzündeki, tek bir ağacın altından kaynayan oluğun başında durdu, azık torbasını gövdenin dibine yerleştirdi, sağa sola şahin gözleriyle bir bakıp namaza durdu.

Duran artık dayanamadı, bir kedi gibi sürünerek, çıt çıkarmadan ağacın dibine geldi, elini azık torbasına uzattı, tam bu sırada da Hüseyin Hocanın sert pençesi onun bileğini kavradı.

"Biliyordum mendebur köpek, biliyordum senin benim peşimde olduğunu. Acıktın değil mi?" diye gülümsedi. "Seni mendebur seni. Dur namazımı bitireyim de sonra konuşuruz seninle, bekle."

Yeniden namaza durdu, bir rekattan sonra duasını topladı.

"Gel bakalım Molla Duran Ağa, şöyle bir karnımızı doyuralım. Ondan sonra..."

Torbada çok peynir, çok soğan, çok katı yumurta, çok patates, çok ekmek vardı. Bu kadar büyük hazırlığı kimsenin haberi olmadan Hüseyin Hoca ne zaman, nerede yapmıştı, Duran bu işe gerçekten şaşırıyordu.

"Daha fazla ben o köyde kalamazdım, Duran oğlum. Ana-

527

na gelince, o daha genç, çok da güzel. Ben de ona epeyce altın bıraktım. Bir haftaya kalmaz, genç, beğendiği birisiyle evlenir. Beni çoktan unutmuştur bile. Yalnız, o seni benim kaçırdığımı sanır, bana düşman kesilir. O sensiz yapamaz. Benim ondan olan kızlarımı

kendisinin saymıyor. Sen döneceksin köye."

Duran çok dingin:

"Dönmeyeceğim," diye kesin konuştu.

"Peki, nereye gideceksin?"

"Sen nereye gidersen oraya."

Yemeği çabucak bitirdiler. Hüseyin Hoca olukta ellerini yıkadı, döndü. Duran azık torbasını topluyordu.

"Sen benimle gelemeyeceksin."

"Geleceğim."

"Sen benim başıma bela mısın?"

"Ne var, belayım..."

"Bak Duran, seni çok severim bilirsin. Kızlarımdan da, anandan da seni fazla severim. Ama şimdi hemen dönmezsen geriye seni öldürürüm." Filintasının mekanizmasını şakırdattı, namluya fişek sürdü, tüfeği omuzuna dayayıp Durana çevirdi. "Derhal geriye dönmezsen yersin kurşunu."

"Dönmeyeceğim."

"O üç kız çocuğuna kim bakacak, sen gidiyorsun, ben de..."

"Onlar kendilerine bakarlar, anam da üç güne varmaz evlenir."

"Ulan mendebur, dön diyorum sana, şimdi tetiğe bastım basacağım."

"Bas," diye soğukkanlı konuştu Duran.

"Öldürürüm seni," diye dişlerini sıktı Hüseyin Hoca.

"Öldür."

"Al öyleyse..."

Durannın ayağının dibine bir kurşun salladı. Çocuğun yüzü azıcık sarardı ya başkaca

durumunu hiç bozmadı. Hüseyin Hoca bir kurşun, bir kurşun daha salladı, öteki hiç aldırılmıyor, gözlerini bile kırpmıyordu. Hüseyin Hoca bu çocuğun bundan da daha gözü pek bir çocuk olduğunu biliyordu ya onu geriye döndürmenin de bir yolunu arıyordu. Kurşun para etmeyince onu kan-

528

dırmayı denedi. Ölümü göze almış bir kişi birkaç söze kanar mı? Yalvardı yakardı, türlü diller döktü, oğlan aldırmadı bile, orada öyle ağaç gibi dikilmiş kalmıştı. Paralar önerdi, gene olmadı.

"Ben de senden daha inatçıyım, sana kıyamadım, buna güvenme, sen benimle uzun bir süre kalamayacaksın. Bunu böyle bil de başının çaresine öyle bak."

Hüseyin Hoca önde, Duran arkada yola düştüler. Çukuro-vaya kadar yalnız yemeklerde bir araya geldiler ama, bir tek sözcük konuşmadılar. Önde güçlü kuvvetli Hüseyin Hoca, arkada ayakları şişmiş, boynu sönmüş direnen Duran, Akdenizin kıyısındaki ak badanalı evleri portakal ağaçlarının arasındaki bir köye geldiler. Burada Hocayı herkes tanıyordu. Karısı, çocukları onu ağlayarak, sevinçten deli olarak karşıladılar. Köyde kimse gözlerine inanamıyordu. Hocanın üç yıl önce Sarıkamış-tan künyesi gelmişti.

Hoca hiçbir şey olmamış gibi evine yerleşti, çoluk çocuğuna karıştı, Durana da bir yatak verdiler, hiç kimse de neci olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini sormadı. Köye geldiklerinden bir hafta sonra Hüseyin Hoca bir dükkan açtı, dükkanda tozlanmış kavanozlar, boş kutular, telis çuvallar, çuvalların hepsi de sabun kokuyordu, büyük büyük sandıklar... Kolları sıvadılar, sabahtan akşama kadar dükkanı sildiler süpürdüler, yıkadılar ovdular, dükkan pırıl pırıl oldu. Ama hiç konuşmadılar. Konuşmak değil, Hüseyin Hoca bir kerecik başını kaldırıp da onun yüzüne bakmadı.

İkinci gün, boğazlarına mavi boncuklu ziller takılmış iki birbirisinin tıpkısı doru at

koşulmuş yeşil, nakışlı, koşumları pırl pırl, yağ kokan yepyeni bir arabaya binip kasabaya indiler. Çok alışveriş ettiler.

Dükkan açılır açılmaz bütün köylü saldırdı. Birkaç kez kasabaya gene gittiler, köylü mal almaya doymuyordu. Savaş içinde öteki köyler ne kadar fıkaraşmışsa, bu köy o kadar zenginleşmişti. Bir yandan kaçakçılık yapıyor, Suriyeye sığır, keçi, koyun götürüyorlar, bir yandan da Ğskenderundan gelen teknelere portakallarını yüklüyor, az da olsa yetiştirdikleri pamuklarını gene aynı teknelerdeki tüccarlara veriyorlardı. Köylülerin tümü de Girit göçmeniydiler.

529

I

Molla Duran tam üç yıl kaldı Hüseyin Hocanın yanında. Üç yılda bir tek sözcük bile konuşmadılar. Üç yılda bir kere olsun göz göze bile gelmediler. Ğkisi de Allahın belası iki çetin cevizdi.

Üç yıl doluncadır ki bir gün kasabada bir kebabçı dükkanında karşılıklı oturmuş sumaklı kebab yerlerken, Molla Duran Hüseyin Hocanın gözlerine dostlukla bakarak ilk olarak konuştu:

"Gidiyorum Hocam," dedi. "Beni başımdan da büyük gö-nendirdin, sağ olası. Senin bu iyiliğini ölünceye kadar unutmayacağım. Hakkımı helal et." Sesi karıncalanmış, elleri de usuldan titriyordu.

"Helal olsun ne hakkım geçmişse sana Duranım. Sen de var ol, sağ ol... Artık gideceğini biliyordum." Elini koynuna soktu, büyük bir cüzdan çıkardı. "Üç yıldır dükkandan kazandığın paraları bile hazırlamıştım. Al paranı." Cüzdandan kalın bir deste para çekti, kıvançlı, gülümseyerek Durana uzattı. "Al!"

Duran parayı aldı, boğazına asılı kesenin büzgüsünü açıp desteyi oraya güzelce yerleştirdi,

ayağa kalktı. "Sağlıcakla kal Hüseyin Hocam," dedi, çıktı gitti.

Hoca onun arkasından sevgiyle baktı. Bu çocuk çok hırslı, diye düşündü, öyle bir adam olacak ki bütün Çukurovanm şaşkınlıktan parmağı ağzında kalacak.

Molla Duran hemen, gün geçirip fırsat vermeden zamana pazara gidip görkemli, at gibi bir Kıbrıs eşeği satın aldı, bir çift de camekan uydurup içini cıncık boncukla doldurdu, hemen o gün de köylere çıktı.

Gittiği köylerde hem öteberilerini satıyor, fırsat buldukça da imamlık ediyor, namaz kıldırıyordu. Nereye gitse, dağ başında da olsa bir vakit için namazını geçirmiyordu.

Altı ay sonra eşeği satıp yerine bir at aldı. Atıyla kaçak mal satmaya başladı. O da yetmedi, yanma dört beş kişi uydurup Halepten kaçak mal getirdi. Bu kaçak mallarla Antep'te, Kiliste dükkanlar açtı. Bu da yetmedi, büyük bir kaçakçı şebekesinin başı oldu. Ğşi olağanüstü bir beceriyle yönetti, çok para kazandı. Kaçakçılığın da sonunun olmadığını biliyordu. Her şeyi, şe-

530

bekeyi, dükkanları yüzüstü bırakıp sandık sandık altınlarla kasabaya geldi. Köprü'nün üst başını oldum olası severdi. Otuz dönümlük bu büyük bahçeyi üç altına aldı. Bir yıl içinde kasabada büyük bir ün yaptı. O, yedi yaşındaki Hafızı Kuran olmuş, bunu duyan Adana Valisi de onu Mısır'a Camiyülezhre okumaya göndermişti. O da orada öyle bir tahsil yapmıştı ki değme din bilgini onun eline su dökemez. Ankarada ona Diyanet Ğşleri Başkanlığını önermişler, o bütün önerileri geriye çevirmiş, hiçbir şey kabul etmemişti... Bundan sonra onun büyük aşkı tarla olmuştu. Zülfüyle anlaşmış, hazinenin açık artırmaya çıkardığı toprakları birkaç altına bir uçtan almaya başlamıştı. Birkaç yıl içinde hazineden, köylülerden o kadar çok tarla almıştı ki tapularının sayısını kendi de unutmuştu. Ğlk karısı babası ölmüş bir Ağanın kızıydı, ondan da binlerce dönümlük çiftlikler gelmişti. Aldığı en

güzel tapu da on yedi dönümlük, bir köylüden iki buçuk altına düşürdüğü bir tapuydu. Bu tapu Torosun tam ovadan başlayan, en gür ormanlı, her ağacının gövdesini iki adam el ele verse çe-viremez bir yamacını tutuyordu. Bu on yedi dönümlük tapunun sınırları öylesine sünekti ki bir yanı ovadan başlıyor, dağların ilk tepelerine kadar gidiyordu. Batıdan doğuya da kilometrelerce uzuyordu. Molla Duran bu tapuyu alınca kendisini mahkemeye verdirmiş, mahkeme yıllarca sürmüştü ama, o da kazanmıştı. Bu sefer de Yargıtaya göndermişti kendisini, o da yetmemiş Genel Kurulca da tapusunun sınırı kesinleştirilmişti. Ve orman sedir ormanıydı. Sedir ağacı değerli ağaçtı ve Mersin limanında yabancı bandıralı gemiler, bu değerli sedir ağaçlarını bekliyorlardı.

Molla Duran Efendi bu güzel, büyük ormana bin baltayla birlikte girdi. Acele ediyordu. Hükümet bir kendine gelirse, bu ağaçları ona yedirmezlerdi. Birkaç yılda sınırlarının içinde dikili bir fidan bile kalmadı. Bu yüzden de öylesine bir zenginleşti ki parasını koyacak yer bulamadı. Ormanın kökünü sökmek çok zor oldu. Bereket ki bütün ova, bütün dağlar işsizdi. Gündeliği on kuruşa, boğazı tokluğuna adamlar çalıştırdı. Ormanın yerinden inanılmaz verimlilikte bir toprak çıktı. Çukurovanın Akdeniz kıyısında, Yüreğir ovasında bile böyle bir toprak yok-

531

tu. Molla Duran Efendi karasevda bağlamıştı bu toprağa. Bu zamana kadar karıyı üçlemişti ya onlarla fazla ilgilenemiyordu. Varsa da yoksa da orman toprağı... Kasabaya giren birkaç traktörden üçü de onundu. Bir batöz, bir sürü de orak makinaları almıştı. Makinaya çok meraklıydı.

Aldığı topraklar içinde dört Yörük obasının kışlakları da kalmıştı. Önceleri Yörükler direttiler, baba dede kışlakları için bir de para mı vereceklerdi? Sert, dişli, gözü kanlı adamlardı. Ama kim olurlarsa olsunlar Molla Duran Efendinin karşısında kısa bir sürede pes

etmek zorunda kaldılar, kuzu kesildiler. Molla Duranla başa çıkmak her adamın harcı değildi. Ve Molla Duran, Yörüklerden otlakiye parası olarak kağıt para değil de altın istiyordu. Yörükler de her yayla dönüşü kadife keselerde ona altınlarını biltekmlil sunuyorlardı.

Topal Ali:

"Battal Ağa geldi, Molla Efendi."

"Atımı tavlaya çektiniz mi?"

"Çektik."

"Buyursun gelsin."

Molla Efendi Battal Ağayı ayakta karşıladı. Onu seviyordu. Böyle hem ölüp giden, hem de kuyruğu dik gidenlere oldum olası hayranlığı vardı. Yörükler bitmişler tükenmişler, açlıktan da ağızları kokuyor, obalar da gün geçtikçe tükeniyor, her gün bir, birkaç çadır obalardan ayrılıp buldukları yerlere gidip yerleşiyorlar ama Battal Ağa kılığı kıyafeti, çadırının görkemi, elindeki şahiniyle eski halini olduğu gibi sürdürüyordu. Buraya bile şimdi elinde şahiniyle gelmişti.

Battal Ağa burulmuş bıyıkları, Halep işi, siperliği geniş şapkası, cepleri sırmalı kumaş şalvarı, lacivert ceket, çizmeleri, ipekli mintanıya bir erkek güzeliydi. Kucaklaştılar.

Kahveler geldi, ilk yudumdan sonra Battal Ağa cebinden kırmızı kadife keseyi çıkartıp Molla Efendiyle kendi arasına, sedirin üstüne usulca koydu.

"Bizimkilerin güçleri bu yıl bu kadar," dedi.

"Al onu oradan," diye güldü Molla Duran Efendi.

"Al ve de koynuna olduğu gibi koy."

"Ama... Nasıl olur... Bu... Kışlak parası..."

"Al ve cebine koy!"

Battal Ağa şaşırmişti. Elinde tuttuğu keseyi bir türlü ne yapacağını bilemiyordu.

"Biz sana bir şey yapmadık. Ne oldu, Efendi? Sen bizden, biz de senden hoşnutuz..."

"Al ve de cebine koy!"

"Bunun ne olduğunu bana söylemeden... Belki seni gücendirdik. Öyleyse, insan halidir, kusura kalma. Ne oldu, kulun olayım söyle?"

"Ğnce Memed geldi."

Battal Ağanın yüzü sapsarı kesildi.

"Vallahi onu biz sana göndermedik, Efendi."

"Biliyorum haberiniz yok. Ona bir iyilikte mi bulundunuz?"

"Yaralanmış, bizim obanın yanında atından düşmüş, yarası çok ağırmiş, bizimkiler de almışlar onu kurtarmışlar."

"Ğyi yapmışsınız," diye onun omuzunu okşadı Molla Duran Efendi. "Ğyi yaptınız ki, ben yerden göğe kadar memnun oldum. Onun gibi insanlar bizim bu dünyamıza gerek. Bu kadar kötülük, pislik, ikiyüzlülük ve hem de zalimlik dolu dünyamıza böyle ışıklı pınar suları gibi temiz olan insanlar gerek ki bize, azıcık soluk alalım. Onu kurtardığınıza iyi yaptınız ya, o da beni çok kızdırdı. Gelmiş buraya, bana Yörüklerin eski kışlakları Yörüklerin olacak, diyor."

Birden parladı, bu sözler onu yüreğinden yaralamıştı. Onun tepkisiydi. Yoksa Molla Duran Efendi soğukkanlılığını hiç yitirmez, yitirdiği zamanlarda da burnuna esrikleştirci portakal çiçeklerinin kokusu gelir, onu dingin-leştirirdi. "Ulan Ğnce Memed, bir daha söyle hele bir daha, sen eşkıya oldun diye kimin malını alıp da kime veriyorsun, dedim. Ben kızınca o da indirdi. Yörüklerin ata kışlağıymış benim tarlalarım, hem de bin yıllık. Olsun, bana ne, ben çil çil altınları sayarak almadım mı o toprakları? Yörüklerin aklı yok muydu, niçin benden önce akıl edip de kendi kışlaklarının tapusunu almadılar? Ben kızdıkça o indirdi, o

indirdikçe ben kızdım... Sonunda anlaştık. O benim tapuma karışmayacak, ben de sizden, ben ölünceye kadar otlakiye almayacağım."

"Vallahi billahi, Kuran üstüne yemin ederim, buraya Ğnce

533

Memedin geldiğinden haberimiz olmadı, yoksa göndermezdik."

"Cebine koy o keseyi!"

Battal Ağa kuşkulu, onun gözlerinin içine bakarak, altından bir çapanoğlu çıkmasını diye çekinerek keseyi koynuna soktu.

"Bizi bilen bilir. Biz gökteki kartallarla dövüşerek, dişimizle tırnağımızla bu hale geldik. Bizi Allahtan başka kimse yolumuzdan çeviremez. Ğnce Memed gibi çocuklar bize bir lokma bile olmazlar. Lokma olmazlar da ne demek, dişimizin kovuğuna bile girmezler. Ama öyleyse ben niçin sizden bundan sonra ölünceye kadar otlakiye, kışlak parası almayacağım? Söyle neden?"

"Allah seni inandırсын ki onu biz buraya göndermedik. Bize gücenme ve de kusurumuza kalma..."

"Neden mi, çünkü siz Ğnce Memed gibi bir yiğidi kurtardınız. Kurtarıp da bu mübarek vatana iade ettiniz. Bundan dolayı ben de size minnetimi bildirmek için... Bundan sonra siz benim için Ğnce Memed gibi bir ermiş, kahramanı kurtarmış kişisiniz. Başım üstünde her zaman yeriniz var."

Battal Ağa ikircik içindeydi, bu adam Ğnce Memedi gerçekten seviyor mu, diye düşündü. Böyle adamlar dünyada kendilerinden başka da hiç kimseyi sevmezler, dedi kendi kendine. Böylesi canavarlar öyle kolay kolay da korkmazlar.

Molla Duran Efendi onun ne düşündüğünü anlamış gibi, biraz acı, biraz alaylı gülümsedi:

"Bir insan ne kadar yürekli olursa olsun Ğnce Memeden korkmalı. Çünkü o, ölümün ötesinde yaşıyor. Bu ne demektir, biliyor musun?"

"Biliyorum ya, Ğnce Memed öyle değil."

"Doğru, her zaman değil. Çoğu kez herkes gibi bir adam. Yumuşak, iyi huylu, küçük bir çocuk gibi nazlı... Kimisinde de..."

"Korkulur," dedi Battal Ağa.

Molla Duran Topal Aliyi çağırdı.

"Ali, şöyle otur hele. Ğnce Memedi konuşuyorduk."

"Duydum Efendi. Doğru konuştunuz ikiniz de. Onu iyi ta-

534

nyorum, çocukluğundan bu yana, bir iş yapmaya kalkıştı mı gözlerine önce bir çelik ışıltısı gelip yerleşiyor. Ğşte o zaman o ölümün ötesine geçiyor. Ğşte o zaman ondan korkulur."

"Benden de korkulur," dedi Molla Duran Efendi. "Biz onunla aynı demirdeniz."

"Anladım," dedi Ali. "Ğkinizi bir arada görünce hemen anladım. Ğkinizin de gözlerine o ışık geldi aynı anda yerleşti."

"Ben bir karış kışlağı vermem deyince, bu toprakları benden alacak yürekli bir kişi varsa gelsin de görüşelim deyince, o anladı ki olmayacak. Ben de ona otlakiyeyi hediye ettim. Bir de onu kurtardığınız için size... Bir de Aliyi bağışladı benim hatırım için. Belki Ali onun adamdır, o başka. Ali onun, dedikleri gibi düşmanı da olsa benim için bağışlardı."

"Bağışlardı," dedi Ali, kıvançlı.

"Size bir gizlim var, ama adamım Aliye güvenemiyorum. Bilsen ki bu adam Ğnce Memedin adamı rahat edeceğim."

"Bana sen güvenmelisin. Ğnce Memed de güvenmeli. Benden de korkulur."

"Bunu biliyorum işte. Sen hepimizden betersin." "Siz ayda, yılda bir ölümün ötesinde

gezersiniz. Bana gelince ben her gün ölümün ötesindeyim. Benden ben bile korkuyorum. Ama Ğnce Memedle sen bana güvenmelisiniz."

"Dinleyin öyleyse, birkaç gün önce eşkıya Kuzgun Veli bana haber salmış. Diyor ki, Ğnce Memedi ben öldürürsem, beni bağışlatır da düze indirtir misiniz? Bu adam kafasına koymuş, bu işi yapacak. Ben önyak olmasam bile başkasına, Taşkın Halil Beye, Zülfüye, Murtazaya başvuracak. Onların da Ğnce Memeden o kadar ödleri kopuyor ki onun her istediğini kabul edecekler. Şimdi size söylüyorum, Kuzgun Veli feleğin çemberinden geçmiş bir kişidir, otuz otuz beş yıllık eşkıyadır. Yanında da gün görmüş, turnayı gözünden vurur sekiz kişisi var. Belki de, gaflete getirip Ğnce Memedi avlayabilir. Ğşte o zaman da ben kendim de ölmüş, yenilmiş gibi olurum. Topal Ali de öyle olur. Ben onun ölümüne dayanamam. Bunu şakacıktan değil, taa yüreğimin kökünden söylüyorum. Bir çare..." Sustu, yüzü kararmıştı, başını önüne eğdi, bir süre düşündü. "Tek çare, bunu Ğnce Memede ulaştırmaktır. Temkinli ol, üstüne gelen Kuzgun Ve-

535

lidir diye. O Kuzgun Veli ki, pis bir adamdır, öldürdüğü insan elliye geçer. Bunu ona kim ulaştıracak, Battal Ağa sen mi, izci Ali sen mi?"

Aliyle Battal Ağa biribirlerine bakiştılar, Battal Ağa çabucak:

"Ben," dedi, "ben, ona bu haberi ulaştırırım. Sağ ol Molla Duran Efendi. Senin de bize bir emrin olursa..."

"Estağfurullah..."

Battal Ağa ayağa kalktı, yanına yöresine bakındı. "Ali Ağa, benim heybem nerede?"

"Kapının arkasında, getireyim mi?"

"Zahmet olmazsa."

Ali kapının arkasındaki halı heybeyi aldı getirdi onun önüne koydu. Battal Ağa cebinden bir

anahtar çıkardı halı heybenin kilidini açtı. Kilit üç kere çınm etti. Heybeden büyücek bir külek çıkardı.

"Bunda arı sütü var," dedi. "Ğnsanı gençleştirir. Arıların yuvaları en yüce dağın doruğunda bir çakmaktaşı, cam gibi bir kayanın kovuğundadır. Ğşte bu bal oradandır." Bir külek daha çıkardı. "Bu da tereyağıdır. Bu yağı sen de, sen de iyi bilirsiniz." Üçüncü külek biraz daha büyüktü. "Bu da mor peynirdir, otlarla yapılır. Yalnız bizim Yörükler yapmasını bilirler. Yiyince rayihası on gün insanın bedeninden gitmez. Hoş, deli, esrik bir koku içinde dolaşır insan. Bir de her derde devadır. Bana izin."

Molla Duran onu cümle kapısına kadar uğurladı, kucaklaştılar.

"Ğnce Memede haberi ulaştırmayı unutma."

"Bu gece."

Ali onu bahçenin dışındaki yola kadar uğurladı.

Battal Ağa atın üstünden ona eğilip yavaşça:

"Sana yarın Müslüm çocuğu yolluyorum buraya. O, Ğnce Memedi neredeyse bulur."

Molla Duran yatsı namazını kılmış, duasını topluyordu, aşağıdan biraz telaşlı gelen Topal

Ali:

"Geldiler," dedi.

"Al getir."

536

Kepenekli üç çoban girdi odaya. Molla Duran ayaktaydı, Kuzgun Veliyle kucaklaştılar.

"Bu dünyada bir tek sana güvenirim Molla Duran. Malımı, mülkümü, karımı ve hem de canımı. Sen de çiğ süt emmiş bir insanoğlusun ya, sana şu insanlar içinde en çok güvenirim."

"Sen otur hele otur, şu kepenegini çıkar da... Sana çobanlık eşkıyalıktan daha çok yakışıyor."

Öteki eşkıyalara döndü. "Siz de kepeneginizi çıkartın."

Kuzgun Veli, ötekiler kepenekleri üstlerinden atınca altından pırıl pırıl, menevişli silahları çıktı. Göğüsleri çaprazlama fişeklikten gözüküyordu. Dürbünleri, tabancaları, hançerleriyle dişlerine kadar silahlanmışlardı.

Kuzgun Veli çok uzamış gitmişti. Bir zenci kadar yanık yüzlüydü. Yaşını hiç göstermiyordu. Molla Duran onu tanıdığı günden beri o hep otuzundaydı. Onuncu yıl affında Ğnce Me-medle birlikte affı kabul etmeyerek dağdan inmeyen eşkıyalardan birisi de oydu. Niçin düze inmiyorsun diyen dostlarına, daha yükümü tutmadım, birkaç kuruşla düze ineyim de Çukurovada onun bunun oyuncağı mı olayım, demişti. O zamandan bu yana da soymuş, öldürmüş, yol kesmiş, evler basmıştı. Dört karı, bir çiftlik almış, çiftliği atlar, soylu boğalar, koyun sürüle-riyle doldurmuştu. Hepsi de kendisine benzeyen çok çocuğı olmuştu. Urfadan, Maraştan, Halepten, Malatyadan, Kayseri-den bu yana birçok zengin in ocağına incir dikmişti.

"Artık yaşlılık geldi kapıya dayandı. Dinlenmenin de sırası geldi. Ölüme ne kadarcık günümüz kaldı ki Duran Efendi... Çok insan öldürdük Duran kardaş, çok ocaklar söndürdük. Al-laha çok şükür çiftliğimiz de, her şeyimiz de var. Sen benden iyi bilirsin, sandığımızdaki altınları saymaya kalksak üç gün üç gece sürer sayması. Bundan sonra bir kör kurşundan gitmek de var. Şimdiye kadar kimse bize yaklaşamadı ama yaşlılığımızı anlayınca yaklaşırlar. Otuz beş yıldır çete başıyım, ölümü göze almazsan kimseyi ölüme gönderemezsin. Öldürme de öyle... Kocadım artık, can tatlılaşıyor insan kocayınca, artık ölümü göze alamıyorum. Öldürmekte de yüreğim yumuşadı. Kolay kolay adam öldüremiyorum. Eskiden olsa insanı bir kasabın bir koyunu doğradığı gibi gözümü kırpmadan doğradım. Çok da

doğradım. Ölümlü, öldürmeyi göze alamayanı da dağda yaşatmazlar, öldürürler. Ben tez günde dağdan düze inemezsem, uzun yaşayamam artık, beni öldürürler. Şu iki kişi, bak başlarını önlerine eğmişler, öyle duruyorlar, insan insanın yüreğinde-kini her zaman okur, onlar bilsinler ki benim içime en küçücük bir korku gelmiş yerleşmiş, bunlar bile beni öldürürler."

Adamlar durumlarını hiç bozmadılar. Dizlerinin üstüne koydukları tüfeklerine sıkı sıkıya yapışmışlardı. Çünkü Kuzgun Veli de öyle yapmıştı.

"Ben kendimi iyi biliyorum, benim içime korku düştü. Bir insana bir kurşun sıkarken de ellerim titriyor. Ben bundan sonra iflah olmam. Ben artık dağdan yüze inmeli, çiftliğime yerleşmeli, çoluk çocuğumun arasına karışmalıyım. Artık kuru toprakta da yatamıyorum, sırtım, belim tutuluyor. Çiftliği kale gibi yaptım. Ben düze inince kimseye bulaşmazsam kimse bana karışamaz. Her şeyi, düze inmek için her şeyi yıllar yılı ona göre hazırladım. Hiç olmazsa ölmeden önce birkaç yıl rahat yaşamak, bir Arap ata binip şöyle korkusuz, gece de olsa dolaşmak istiyorum. Bunu göremeyeceğim diye de korkuyorum. Bunun için çok çok insan öldürdüm, çok zulmettim, hakkım değil mi birkaç yıl dinlenmek?"

Karanlık bir kuyu gibi derinde olan, gökyüzü düşmüş bir kuyu aydınlığındaki gözlerini Duran Efendinin gözlerinin içine dikti baktı, ondan bir umar bekliyordu.

"Çarem sensin Molla Duran Efendi. Benim halimden bu kasabada yalnız sen anlarsın.

Anamla Çukurovanın sarısıcağın-da başak topladığımız günleri, susuzluktan kavrulup da bir damla su bulamadığımızı, sıtmal, kurtlu, kan kesilmiş çeltik sularını içtiğimizi, ben anamla sıtmadan titrerken köylülerin bizi tarladan tarlaya kovaladıklarını..."

Çki eski arkadaş, uzun yıllar önce aşağı yukarı haftada bir iki kere ya dağda, ya kasabada buluşurlar, dertleşirler, birbirlerine çocukluklarını anlatırlardı. Kuzgun Veli, Molla Duranın acı yaşamına ağlar, Molla Duran da ötekinin..."

"Yalnız sen bilirsin. Ölüm korkusuz bir tek günü yaşamak istiyorum, bir tek geceyi güzel bir yatakta rahat uyumak istiyorum. Allahtan daha fazla bir şey istiyorsam, o koca Allah bin belamı versin."

538

Sonra güldü:

"Bir şey daha istiyorum, Hacca gidip, Allahımıza günahlarımı da bağışlatmak istiyorum."

"Hacca birlikte gideceğiz. Kavli kararımız öyle değil miydi?"

"Hani aklında mı, oraya, Akdeniz kıyısına, seninle birlikte giderken mübarek Hacca gideceğimize de birbirimize söz vermiştik. Sen o adamdan çok korkuyordun, Hüseyin Hocadan."

"Doğru, çok korkuyordum."

Molla Duran Hüseyin Hocanın portakal bahçesinin içindeki evini eliyle koymuş gibi bulmuştu bunca yıl sonra. Hüseyin Hoca onu görünce önce deliler gibi sevinmiş, sonra da yüzü sapsarı kesilerek titremeye başlamış, salt, o da bir kere, "Beni öldürmeyeceksin, değil mi," diye sormuştu.

Hüseyin Hoca çok zengin olmuştu. Portakal bahçesinin sınırını taa Akdenize kadar götürmüş, birkaç tane de gemi almış Akdenizde yüzdürüyordu. Portakal ağaçları sikirdim gibi çiçek açmıştı ve dünya kokudan deliriyordu. Ğki arkadaş Hocayı almış al köpüklü, yüksek dalgalı, büyük denizin kıyısına götürmüşlerdi.

"Son sözün Hocam?"

Molla Duranın sesinin titrediği Kuzgunun gözlerinden kaçmamıştı.

"Beni tanyerleri ıştırken vuracaksınız. Böyle olacağını, senin bir gün geleceğini biliyordum.

Anandan, çocuklardan bir haber var mı?"

Molla Duran karşılık vermedi. Sabaha kadar denizin sesini dinleyerek dingin beklediler.

Tanyerleri ışıdı ışıyacak Molla Duran sapı fildişi tabancasını çekti, Hüseyin Hocanın karşısına geçti.

"Daha var," dedi Hüseyin Hoca. "Tanyerleri az sonra ışıyacak, o kadar acele etme canım..."

Molla Duran elinde tabanca onun karşısında bir süre bekledi.

"Tamam mı, bak ortalık ağardı."

"Tamam," dedi Hüseyin Hoca. Yüzü kül gibi olmuştu.

Molla Duranın tabancasından çıkan üç kurşun doğru gitti Hüseyin Hocanın yüreğine saplandı. Hüseyin Hocanın çok

539

kanı aktı. Hoca son soluğunu verinceye kadar başında beklediler.

"Nasıl da soğukkanlı, hiçbir şey olmamış gibi, tanyerleri ışıırken öldürmüştün onu... Sonra da çiçekli bir portakal dalı kırmış doya doya koklamıştın. Birlikte Hacca gidip günahlarımızdan arınacağız."

"Arınacağız," dedi Molla Duran Efendi.

"Şimdi senden isteğim, ben Ğnce Memedi yakalamaya, ya da öldürmeye geldim." Konuşurken Topal Aliye gözü ilişti.

"Bu mu?" dedi Molla Duran. "Bu izci Topal Alidir. Ğnce Memed bunun kanına susamıştır. Geçen gün öldürüyordu Aliyi, onun elinden zor aldım. Bana ne kadar güvenirsen, ona da o kadar güven."

"Ben Topal Aliyi bilirim," diye güldü Kuzgun Veli. "O da beni bilir."

Topal Ali biraz yakma gelip ona elini uzattı:

"Hoş geldin," dedi.

"Hoş bulduk Ali kardaş. Korkma, o Ğnce Memedi öldüreceğim. Dünkü çocuk o."

"Ğnşallah."

"Ğnce Memedi öldürmek için bir tek şey istiyorum, o da bağışlanmam. Anladın mı, Molla Duran Efendi?"

"Anladım."

"Ben Ğnce Memedi öldürdükten, ya da yakaladıktan sonra, elimde bana bir şey yapılmayacağı üstüne, en büyük yerden bir söz kağıdı olacak. Bunun üstesinden gelersen ben de sana..."

"Haydi şimdi biz uyuyalım. Gün açıla, hayır ola..."

Molla Duran Efendi sabahleyin Taşkın Halil Beye giderken, Topal Aliden talimatını almış çoban Müslüm de dağlara Ğnce Memedi aramaya gidiyordu.

Gece kasabann ileri gelenleri Molla Duran Efendinin konağında toplandılar. Kuzgun Veli, Ğnce Memedi yakalamak ya da öldürmek için, bu işi yaptığında onu affeden yazılı bir söz istiyordu. O da Arif Saim Beyden.

Zülfü:

"Ben bu kağıdı sana iki gün içinde alır getiririm. Arif Saim Bey şimdi Adanada. Beni de çağırmış."

540

"Ben de sana böyle bir kağıdı Validen alırım," dedi Murta-za Ağa. "Ben seni iyi tanırım. Gelsen gelsen bu işin üstesinden sen gelirsin."

"Ben de candarma komutanından alırım," dedi Taşkın Halil Bey. "Askerler mert olurlar, hem de sözlerinin eri..."

Kuzgun Veli çetesi bir hafta sonra cebinde kağıtları Molla Duran Efendinin bahçesinden, suyun kıyısındaki ılgınların arasından, Ğnce Memedi aramak için dağlara çekiliyordu.

Bundan Kaymakamın, Yüzbaşının, öteki hükümet adamlarının hiç haberi olmamıştı. Kuzgun Veli, işini sağlama almak için bunu Ağalardan, Beylerden özellikle istemişti.

Ğnce Memeden korkulur, ona göre kendini sakın, demişti Molla Duran. Kuzgun Veli düşünüyordu. Acaba ne demek istiyordu Molla Duran? Ğnce Memed kimdi, küçücük, zavallı, ağzı süt kokan, zorlan eşkıyalığa itilmiş, tek başına dağlarda gezen, ne yapacağını bilemeyen bir kişiydi. Allah ondan razı olsun. Eğer o bu kasabalıları bu kadar korkutmamış olsaydı, yıllardır beklediği düze inme düşü gerçekleşmezdi. Ğnce Memed onun başına konmuş altından bir devlet kuşuydu. Onu öldürmek istemezdi ya, ne yapsın, o öldürülmek için karşısına çıkmış, bunun için ona devlet kuşu olmuştu. Ne kadar istemezse istemesin onu öldürecekti.

Sevincinden uçuyor, kendi kendine türkü söyleyerek, oynuyordu yürürken arada bir de... Gençliğinde de bir adam öldürdüğünde, yol kesip altın keseleri koynuna koyduğunda, ev bastığında da hep böyle keyiflenir, sevincine sınır olmazdı. Tez, tez günde öldürmeli bu Ğnce Memedi, güzel çiftliğine yerleşmeliydi.

O kadar çabuk yürüyordu ki öteki eşkıyalar, en gençleri bile arkasından yetişemiyorlardı.

Kale boynunu bu minval üzere aştıktan sonra Kuzgun Veli geriye döndü:

"Bu böyle olmayacak çocuklar," dedi. "Yürümele ona yetişilmez hemen. Birer at bulmalıyız, yukardaki Çerkeslerden."

Öğleye doğru atlar hazırlanmış, çınarın dibinde onları bekliyorlardı.

Bir dağlan tutarlarsa, gerisi kolaydı ve Ğnce Memed avuçlarının içindeydi.

541

"Bizi asacaklardı, biliyor musun Memed," dedi Ferhat Hoca. "Ğyi ki yetiştin de kurtardın bizi."

Tam on gündür bu sarp, kuytu köydeydiler. Köye yalnız bir tek yoldan gelinebilirdi, o yol da cırlıçılak gözlerinin önünde idi. Yoldan karınca geçse köyden gözüküyordu. Köyde bir eski zaman kalesi kalıntısı, kalıntılarda da yabanıl aslan kabartmaları vardı. Buradaki bütün

insanlar da Ferhat Hocayı tanıyor, onu seviyorlardı. Kimse bir şey söylemiyordu ya, Ferhat Hocanın her ne sebeptense burada birkaç yıl kaldığı belliydi. Memed, Hocayı çok yakından tanıdığı için, bu köyde hangi sebepten kaldığını merak bile etmiyordu.

Yobazoğlu onlardan daha yolda, nereye gideceğini, ne yapacağını söylemeden ayrılmış gitmişti.

"Ğnsanın bu kadar korkağı da..."

Ferhat Hoca en çok Yobazoğluna şaşıyordu. Diline pelesenk etmişti, "Ğnsanın bu kadar korkağı da..." diyordu da başka bir şey demiyordu.

Memed Ferhat Hocayla birlikte olduğundan hem çok mutluydu, hem de ona büyük bir güven duyuyordu.

O gün bugündür de Ğnce Memedle Ferhat Hocanın tartışmaları sürüyordu.

Hoca:

"Ğnsanın yolunu Allah çizer. Allah benim yolumu çok eskiden çizmişti de ben anlamamıştım.

Ben, sen eşkıyalığı bırakıp gitsen de ben bu dağlarda kalacağım. Bunun bir mümkünü ça-

542

resi olmadığını anladım. Benim sonum kurşun. Bunu düşümde de gördüm. Hapisten

kurtulacağımı, dağlara geleceğimi de düşümde görmüştüm. Ğnsan hem kendi yolunu kendi

çizer, hem de Allah çizer. Ben dağda kalmamak için her şeyi yaptım, ama baktım ki alnıma

yazılmış, kaderin önünden kaçamıyorum. Dağda bir tek eşkıya kalmasa da ben dağda

kalacağım. Böylesi benim için daha iyi. O sığındığım köyde Allah seni boş yere karşıma

çıkarmadı."

Hoca sonunda çok kesin konuşmuştu, Memed üstelemedi. Çoktan da atıcılık talimlerine

başlamıştı. Her sabah erkenden kalkıyor, namazını kıldıktan sonra:

"Haydiyin çocuklar, benimle gelen var mı?" diyor, yanma kim takılırsa onunla köyün

arkasındaki düzlüğe çekiliyor, atışlara başlıyordu. Bir de durmadan dağ tırmanıyor, yürüyor, koşuyordu.

Memed, Hocanın her şeyine şaşırıyordu ya, onun atıcılığına hayran kalmıştı. Gözünün gördüğü neye nişan alıyorsa onu vuruyordu. Memed böyle bir nişancıyı ömründe ne görmüş, ne de duymuştu.

Köyde bir ay kaldılar. Memed anladı ki bu köylüler, yakın köyler Hocayı bir ermiş eylemişler, onu kutsuyorlar. Sebebini de öğrendi.

Ferhat Hoca kıtlık yılında üç arkadaşıyla bu köye sığınmış, yol kesmiş, Kayseriden, Develiden, Sivastan, köylerden zengin evleri basmış, sürüler talan etmiş getirmiş bu köylerin aç insanlarına dağıtmıştı. Gücünün yettiğince de buralardaki aç asker kaçağı sürülerinden onları korumuştur.

Çşte bundan dolaydır ki Ferhat Hocanın buralarda yeniden gözükmesi düğün bayram karşılanmıştı.

Memed:

"Hocam," dedi, tüfeğini onun önüne uzattı, "ben senin emrindeyim. Çetebaşı sensin, bundan önce olduğu gibi, ben de senin çetenim."

"Köylüler mi söyledi bunu sana?" "Köylüler söylemediler. Ben öğrendim." Ferhat Hoca onun öğrendiklerini bura köylülerinin hiçbir zaman, hiç kimseye söylemeyeceklerini biliyordu. Onun mace-

543

rasını, buralara geldikten sonra, bir yabancından, saf bir çobandan cin gibi Memedin öğreneceğini de biliyordu.

"Bir gün sana her şeyi, bütün başıma gelenleri en küçük ayrıntısına kadar anlatırım. Al tüfeğini önümden. Çetebaşı sensin."

"Alamam. Kabul edemem."

"Al onu önümden. Ben kimin çete başı olacağımı bilirim."

"Ben de bilirim Hocam."

Hoca kızdı:

"Al onu yerden. Eski köye yeni adet çıkarma."

"Çıkarırım."

"Başıma bela mısın sen?"

"Belayım."

"O zaman arkadaşları çağıralım, hemen şimdi, çete başını seçelim. Sen olduğun yerde kal.

Çocuklar gelin."

Kasımla Temir onları biraz ötede durmuşlar izliyorlardı, yakma geldiler.

"Çete başını seçeceğiz. Memedi isteyenler?"

Üçü de Memedi istediler...

Memed bu oldubittiye bir düşte, bir yarı uykuda gibi küskün bakıyor, bir şey söylemiyordu.

Üçü de silahlarını aldılar, götürdüler Memedin ayaklarının dibine koydular. Memed birden

duygulandı, gözleri yaşardı, hemen vardı Ferhat Hocanın elini kaptı altına götürdü.

Köylüler olanı biteni görmüşler, duymuşlardı. O gece Memedin onuruna büyük bir şölen

verdiler. Yakındaki köyden davulcular, aşıklar, türkücüler, kavalcılar geldiler. Köyün

ortasındaki alana büyük bir ateş yakıldı, orman, kayalıklı yamaçlar sabaha kadar

aydınlandı.

Bir hafta sonra Memed:

"Çok küflendik buralarda," dedi, onun akli fikri hep Seyrandaydı. Bir gün önce Seyramı alıp

bilinmeyen yerlere, üstelik de portakal bahçelerinin olduğu deniz kıyılarına gitmek istiyordu.

Bunun için de birazıcık olsun paraya gereksinmesi yok muydu?

"Çıkalım buradan. Yalnız burasını unutmayalım. En kötü günlerimizde... Buranın

köylülerini teker teker kesseler, bizi kimse ele vermez."

544

"Biliyorum, vermezler Hocam." "Burası bizim kalemiz..."

Köylüler, kadın erkek, çoluk çocuk onları aşağıdaki gediğe kadar uğurladılar.

Ferhat Hoca köylülerden ayrılıp tepeyi çıkınca, gökte uçan kartallardan birisini gösterdi:

"Memed," dedi, "şuna iyi bak. Bu benim ilk avım, eğer vu-rabilirsem talihim yaver gidecek."

Tüfeğini kaldırdı, tetiğe çöktü, kurşunun sesinden kayalar yankılandı ve kartal tıngır mıngır

gökten düşmeye başladı. "Demek ki talihim yaver gidecek." Hoca buradaki yolları, köyleri

avucunun içi gibi biliyordu, akşama doğru bir küçük, ortasında tek parça kırmızı bir

kayadan adacığı olan bir gölün kıyısına kurulmuş bir köye geldiler. Köylüler öteki köyden

daha büyük bir sevgi, coşkuyla karşıladılar Ferhat Hocayı. "Hocam seni ölmüş biliyorduk.

Candar-malar seni öldürmüşler diye çok haberin geldi, çok şükür bu günümüze Hocam,"

diye sevinerek onu karşıladılar. Hocaya kurbanlar kestiler, onları orada bir hafta ağırladılar.

Gölde alabalık vardı. Ferhat Hoca bacaklarını çemreyip göle girdi, eskiden olduğu gibi

elleriyle kovuklardan çok alabalık yakaladı.

Bu köyde çok güzel soylu atlar yetiştirirlerdi bilinen zamandan bu yana. Köyün atları

Urfanın, Arabistanın soylu atlarından da daha ünlüydü. Ğnce Memedin bindiğı Ali Safa Beyin

atının ünü buralara kadar da gelmişti.

"Kimi atlar böyledir, bir tezikmeyegörsünler, onları kimsecikler yakalayamaz. Ğnsana

düşman kesilirler. Yangın onu çok korkutmuş, bir daha ölünceye kadar kendine gelemez."

Ferhat Hocayla Memedi iki katlı, güzel bir eve konuk etmişlerdi. Ev gölün üst başındaki

kayalığın uçundaydı. Aşağıdaki göl som maviydi. Ortasındaki kırmızı kayalığa tanyerleri

ışyıp da gün vurunca göl de, o yörelerdeki ağaçlar, toprak, otlar da som kırmızıya kesiyor,

gün yükselince de kırmızı kaya ışıltılara boğulup göl maviliyordu.

Hocayla Memed yan yana serili yataklarında sabahlara kadar konuşuyorlardı. Memed soruyor, öteki karşılık veriyordu. Hoca şu dünya üstüne, insanlar üstüne çok şey biliyordu.

Ğnsa-

545

ran bir gözlerinin içine bakmayagörsün, yüreğinin en derin yerini bile okuyordu.

"Sen kafana takmışsın Memed, sana söz, öğüt para etmez. Al Seyranı yanma, git o deniz kıyısına, portakal çiçeklerinin arasına... Ama bil ki sen gene uzun süre oralarda kalamayacaksın, dağlara geri döneceksin. Senin mayanda dağlar var. Ğnşallah portakal bahçelerinde başına bir iş gelmez. Oradan çabuk kurtulursun... Bir insan Ğnce Memed olunca, Ğnce Memedlik insanın sırtına en büyük yüküdür. Bir insan Ğnce Memed olunca başka hiçbir şey olamaz. Portakal bahçelerinin içinde bir gün, iki gün, bir yıl ancak kalabilir. Bir yıl ancak, o da en çok karısının koynunda kalabilir, bundan sonra bağlasalar hiçbir yerde duramaz."

"Bayramoğlu otuz yıldır nasıl durdu?"

Ferhat Hoca güldü:

"Ben onun çetesinde kaldım," dedi, "hem de uzun bir süre. Ondan boyuna haber alırım. O her gün, her sabah silahını kuşanır, karşı dağa kadar gider geriye döner. Onun silahını bir gün elinden alsınlar, bir sabah silahını kuşanamasm, gör sen ondan sonra Bayramoğlunu.

Bayramoğlu bir gün dağa gene çıkacak. Belki de son soluğunda, ama çıkacak. O, yatağında osu-ra osura ölecek adam değildir. Sen Abdi Ağayı öldürdüğünde kaybolup gitmiştin, niçin döndün, kim zorladı seni, kim tanırdı seni?"

"Döndüm..." dedi Memed.

"Gene döneceksin. Senin de mayanda onların mayasında olandan var. Köroğlunun, Pir

Sultan Abdalın, Sakarya Şeyhinin..."

Birisi aşık, hem pir, hem aşık. Güzel türküler söyler. Alevi, Kızılbaş, asi. Şahın adamı, Şah Alinin, hani Düldül atının sahibi Hazreti Ali var ya, onun adamı. Bu yüzden de padişaha düşman, ona asi.

Bir sabah yanında çalışan Hıdırı çağırır, ben bu gece bir düş gördüm Hıdır, der. Düşümde Ğstambula gidiyormuşsun, orada Vali olup Sivasa geliyor, beni burada Sivas çarşısında ası-yormuşsun. Haydi güle güle. Yazgının önüne geçilmez. Hıdır-dır, pirin ellerine, ayaklarına düşer, aman pirim, yaman pirim,

546

ben seni nasıl asarım, yeter ki Vali olayım. Pir Sultandır, yürü git Hıdır, der, onu yolcu eyler. Hıdır gider, aradan yıllar geçer, Sivasa bir Vali gelir Hızır adında. Bir gün Valinin aklına gelir ki onu düşünde görerek, himmet edip Ğstambula yollayan piri Yıl-dızelinin Banaz köyündedir. Hani o Vali olup beni asacaksın demişti ya, ben ona büyük, misli görülmemiş bir şölen çekeyim de görsün, der. Sivasla Banaz arası üç günlük yol. Şölen gününü hazırlar, Sivasın ileri gelenlerini, Beylerini, Ağalarını da çağırır ki pirine nasıl bir saygı gösteriyor Vali, Vali olduğu halde. Sivasla Banaz arası üç günlük yoldur, Vali adamlarını gönder-tip Pir Sultan Abdal sarayına getirtir, o şölen yerine gelirken huzurunda niyaza varır. Pir buna derecesiz sevinir ya içinde de bir kuşkusunu vardır. Bu Hıdır Hızır olmuştur ve hem de Osmanlı... Bir kişi Osmanlı olmuşsa ona güven olmaz. Bir de düşünüyormüşdür pir. Derken şölen başlar. Sofrada türlü yemekler vardır, buralarda görülmemiş, bilinmemiş. Sofrada kuş sütü eksik. Herkes yemeği yemeye başlamış, Pir Sultan öyle elleri kolları bağlı gibi durup durmuş. Hızır Paşanın bu gözünden kaçmaz. Buyur pirim, yemek ye. Pir karşılık vermez, herkes iştahla yemeğini yerken o el bile sürmez. Aman pirim... Pir Sultan başını kaldırır, gözlerini oradaki Ağaların, Beylerin, yüksek devlet adamlarının üstünde teker teker

dolaştırır, ben bu yemekten yi-yemem, der, çünkü bu yemekte tüyü bitmedik yetimlerin hakkı, kan ter içinde çalışanların kanı var, bu yemek zulüm yemeğidir, ben bu yemeği yiyemem, haramdır. Bu yemeği ben değil, köpeklerim bile yemez.

Hızır Paşa çok kızar, saçını başını yolar, öfkeden delirir. Durumunu birazıcık kurtarmak, bu Beylerin önünde daha fazla rezil olmamak için, çağır köpeklerini, pirim, der, bakalım yemeyecekler mi... Pirdir, hemen buradan Banaza el eder, köpekler yola düşüp gelirler. Buyur Paşa, işte köpekler. Yemekler Pir Sultanın köpeklerine sunulur, köpekler, yemekleri şöyle uzaktan, burunlarının ucuyla koklarlar, Paşanın adamları ne yaparlarsa yapsınlar yemezler.

Paşa bu kadar insan önünde çok bozular. Bu aşağılanmayı nasıl yutacaktır, durumunu kurtarması gerekir.

Düşün gerçek çıkıyor, pirim, der Hızır Paşa. Yalnız sana pi-

547

rim olduğun için bir kapı daha açıyorum, bu bana yaptıklarına karşılık seni çoktan sallandırmayıydım. Şimdi sen, şu insanların huzurunda üç deme söyleyeceksin, bu üç demede de Şah adı geçmeyecek. Böyle yaparsan seni bağışlarım. Yoksa seni bu sabaha karşı şehrin meydanında en yüce ağaca astıracağım.

Pir Sultan sazı kucağına çeker, ilk demesini söyler. Başta Paşa, ortadakiler donar kalırlar.

Pir Sultan şiirinin her dizesinde bir kere Şah demiştir. Şölendekiler ikinci demeyi beklerler.

O da baştan aşağıya Şahla doludur. Üçüncü deme de öyle.

Hızır Paşa, pirim, düşün gerçekleşti, der, asesler piri alırlar Sivas meydanında asarlar. O

yüzden Sivasm adı kanlı Sivas kalır. Kıyamete kadar da bu şehir böyle anılacaktır.

O sabah güne birlikte bütün Sivasta Pir Sultan Abdalın bu minval üzere asıldığı konuşulur.

Bir tanesi der ki, ben ala şafakta Pir Sultanı ak libaslara bürünmüş Kayseri kapısından çıkıp

giderken gördüm. Ötekisi, ben de onu Tokat kapısında gördüm, der. Kimi onu şehrin doğu, kimi batı kapısında görmüştür. Kimse pirin asıldığına inanmamaktadır. Kuşkuda olanların bir kısmıysa, Halep oradaysa arşın buradadır, derler. Haydi meydana gidelim de görelim, Pir Sultan asıldıysa oradadır. Şehrin alanına gelirler ki ortalıkta hiç kimse yok. Yalnız bir kalın, uzun ip bir ağacın dalında sallanır durur...

Ferhat Hoca güzel sesiyle Pir Sultanın o üç, her dizesinde Şah adı geçen şiirini söyledi.

Memed:

"Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi bir aşıkmiş. Hak aşığı..." "Dadaloğlu gibi," dedi Ferhat Hoca.

"Pir Sultanın atı yokmuş, öyle mi?" "Yok," dedi Ferhat Hoca.

Sakarya Şeyhini sorarsanız Sultan Dördüncü Murat devrinin Mehdisidir. Mehdi olaraktan Sakarya dağlarında zuhur ve huruç eylemiştir. Padişah üç kere üstüne ağır asker göndermiş/ Mehdi üç keresinde de Osmanlı askerini birkaç bin kişisiyle püskürtmüştür.

Sultan Murat ordusunu çekmiş Bağdat seferine giderken ordu Konyada konaklamış. Bu arada serasker, sadrazam, vezirler, aman biz ne yapıyoruz, diye ayıkmışlar, Padişaha gitmişle1"

548

Padişahım, biz böyle ne yaptık, biz askeri aldık Bağdada gidiyoruz, o melun Sakarya Şeyhi nam Mehdi de Ğstanbulun burnunun dibinde, bizim altmış bin kişilik ordumuzu yenen beş bin kişilik orduyla kaldı. Ya Ğstanbulu işgal ediverirse? Sultan Murattır, düşünmüş, demiş ki, gidin benden selam söyleyin Şeyhe, ona bir soylu at, bir hilat kürk, bir de vezirlik tuğu gönderiyorum. Bağdadin fethine, Kızılbaş üstüne gidiyorum, ordusunu alsın gelsin, sevaptır, o da Bağdadin zaptına katılsın. Serasker, sadrazam, vezirler almışlar armağanları gelmişler Sakarya dağlarına. Buldurmuşlar Şeyhi.

"Padişah sana vezirlik ihsan eyledi hem de üç tuğlu. Bu atı, bu hilatı da yolladı. Kızılbaş

üstüne seferim var, sevaptır, o da ordusunu çeksin gelsin de birlikte fethedelim Bağdadi, dedi."

"Kabul edemem."

"Ne? Ne, vezirliği mi kabul edemezsin?"

"Edemem."

"Nasıl edemezsin?"

Serasker, Sadrazam şaşırmışlardı. Karşılarında uzun boylu, çökük avurtlu, kara abanoz sakallı, solgun, yanık tenli, yalın karası ışıltılı, keskin gözlü bir genç adam kaya gibi duruyordu.

"Edemem."

"Edemezsen biz de seni burada, İstanbulun burnunun dibinde bırakamayız."

"Biliyorum."

"Senin beş bin kişin var, Bağdat ordusunun yekunu neredeyse üç yüz bin kişi..."

"Biliyorum."

"Bu orduyu geriye döndürüp seni hallettikten sonradır ki ancak biz Bağdat seferine gidebiliriz."

"Biliyorum."

"Bu ordu seni yenecek. Sen yakalanınca Konya çarşısında bir eşeğe ters bindirilip çırılçıplak dolaştırılacaksın."

"Biliyorum."

"Derdin ne öyleyse?"

"Zuhur ve huruç etmeye mecburum."

Ve mecbur adam, Sakarya Şeyhi kapıda duran kır atına atladi mor dağlara doğru uçtu gitti.

Ve Sultan Murat Bağdat ordusunu onun üstüne çekti. Sakarya dağlarında mübalağa cenk olundu. O gün akşama kadar Şeyhin ordusundan hemen hemen kimse kalmadı. Ve akşamüstü Şeyhi yakaladılar. Yalın karası gözlerinde korku, soluk, güzel yüzünde keder yoktu.

Konya şehrinde onu bir eşeğe ters bindirip cellada teslim ettiler. Cellat onun derisini ağır ağır yüzdü, mafsallarını kanır-dı. Onun yüzünde en küçük bir sızlanma gözükmedi. Cellat boynunu uçurmadan: "Eriş ya Dede Sultan," dedi.

Sabaha karşı biraz uyumuşlardı. Memed hiç uyumak istemiyor, günlerce, gecelerce Hocayı dinlemeye can atıyordu. Bu Ferhat Hoca da ne çok şey biliyordu... Ğnsanı, ağacı, otu, çiçeği, yıldızları, şu dünyada ne var ne yoksa, tekmil gizleri ondan sormalıydı. Bu dağlarda niçin bu kadar çok dolaşmıştı, eşkıya desen eşkıyaya, imam desen imama, kaçakçı desen kaçakçıya, asker kaçağına, şehirliye, köylüye benzemiyordu. Memed şaşkınlık içindeydi, bu yaşa gelmiş buna benzer hiçbir adamı görmemişti.

Tanyerleri ıştırken, bütün bir gece uyumuşlar gibi dipdiri kalktılar, giyinip gölün kıyısına indiler. Sabahın sisi içindeki gölün dibinin aydınlığında yıldırım hızındaki kırmızı benekli alabalıklar oynuyorlar, bir anda bir yere toplanıp, bir anda da ortalığa kıvılcımlar fıskırtarak kayıyor yitip gidiyorlardı. Suda balıkların ışıkların oyunu karmakarıştı.

"Eriş ya Dede Sultan, demiş, başka bir şey dememiş öyle mi, cellat palayı çalarken öyle deyişi, kellesinin kanlar saçarak yere düşmesi olduğu gibi gözlerimin önünde. Bu gece düşümde Pir Sultan oturmuş bir ak taşın üstüne türkü söylüyor, Şeyh de durmadan, eriştin mi bana Dede Sultan, diyor, ışık gibi arı, gökyüzü gibi duru gülüyordu."

"Bu dünya işte onlardaki mayanın yüzü suyu hürmetine duruyor, onlar olmasa bu dünyayı zulüm, kötülük, pislik alır götürürdü çoktan."

"Götürürdü," diye onu onayladı Memed. Gözlerini suya dikmiş çok derin, etiyle kemiğiyle,

saçlarının köklerine, tırnaklarının uçlarına kadar bütün bedeniyle düşünceye kesmiş dü-

ORHAN KEMAL 550 Ü. HALK KÜTÜPHANESİ

sunuyordu. Suyun dibindeki çakıltaşlarının üstünde ışıklar dalga dalga genişleyerek kıyıda tükeniyorlardı.

"Demek kellesi uçarken, eriş ya Dede Sultan, demiş, başka bir şey dememiş, ne yalvarmış ne de yakarmış, başkaca hiçbir şey dememiş?"

"Dememiş," dedi Ferhat Hoca gülümseyerek.

Kaldıkları eve döndüklerinde çoban Müslümü eşige oturmuş kendilerini bekler buldular.

Onları görünce ayağa kalktı:

"Beni bildin mi Ğnce Memed?" diye sordu.

"Bildim. Hani sen o Yüzbaşının köpeğini öldürdüğü çoban çocuk değil misin, kan işeyen?"

"Benim," dedi Müslüm. "O Kertiş Aliyi de, o Yüzbaşığı da öldüreceğim."

"Dur hele," diye gülümsedi Ferhat Hoca. "Dur hele, onları sonra öldürürsün, şimdi sen buraya niçin geldin, onu söyle?"

"Amma da bulunmaz adamlarmışsınız siz de, hay yiğen. Sizi araya araya ayaklarım şişti, çarığım delindi," diye gücenik konuştu Müslüm.

Ayağının altını gösterdi. Çarığının bütün tabanı aşınmış gitmişti.

"Sana yeni bir çarık alırım. Buraya niçin geldin?" "Beni sizi bulmaya Topal Ali Ağa

gönderdi." Ferhat Hocaya, eğil işareti yaptı, bu adamı Ğnce Memedden daha çok gözü tutmuştu. Ferhat Hoca eğilip kulağını onun ağzına dayadı: "Bakın, beni buraya Topal Alinin gönderdiğini sizden başka kimse bilmeyecek. Bilirse olmaz. Dünya ağzı gevşek adamlarla doludur. Olur mu?"

"Olur," dedi Ferhat Hoca doğrulurken. "Sen getirdiğin haberi söyle."

Çoban Müslüm kuşkulu gözlerle yanma yönüne bakındı, kimseyi göremeyince, alçak sesle:

"Kuzgun Veli çetesi sizi öldürmeye geliyor." Sesini daha alçaktı. "Topal Ali Ağa dedi ki, kasaba Beyleri ona çok para vermişler sizi öldürsün diye. Bir de onun suçlarını bağışlayacakmış Hükümet, o da gidip çiftliğinde yan gelip yatacakmış ölene kadar. Topal Ali böyle dedi işte."

551

"Sağ ol Müslüm," dedi Ferhat Hoca, onu kucakladı. Ardından da bir dua okuyup onun üstüne üfledi.

"Bildim," diye güldü Müslüm. "Sen Ferhat Hocasın. Hıı-ım... Sen ne yaman adamsın sen..." Müslüm onu tanıdığına sevinmişti.

"Sen beni nereden biliyorsun?"

"Ben seni bilirim, hem de çok iyi," diye övündü Müslüm.

"Sen bizi nasıl buldun Müslüm?" diye merakla sordu Me-med.

"Ben bulurum," dedi Müslüm. "Sen onun orasına karışma-san iyi edersin. Üzümünü ye bağını sorma. Şimdi ben Kuzgun Veliyi kovalamaya gidiyorum." Sesini alçalttı, sağma soluna bakındıktan sonra: "Topal Ağa bana dedi ki, haberi ver onlara, sonra da Kuzgunun yerini bul, onlara bildir dedi. Ben gidiyorum, bir diyeceğiniz var mı, sizi neredeyse ben bulurum..."

"Bir yemek yeseydin ya Müslüm."

"Azığım var belimde. Cebimde de param var." Bir iki topallayarak yürüdü. "Ğşte o dedi ki bana, gün geçirip fırsat verme zamana. Sağlıcakla kalın." Yürüdü, bir elli altmış adım gittikten sonra döndü: "Senin at var ya, senin at? O delirmiş yahu Memed Ağa. Çok bela bir at olmuş. Onu geçen gün Karsavuran düzünde gördüm. Kendi kendime, bu Ğnce Memedin atıdır, dedim, yanına varayım da azıcık boynunu okşayım, dedim, aman varmaz olsaydım, az daha beni öldürüyordu. Yüzbaşı da emir vermiş, o at demiş, görüldüğü yerde, Ğnce

Memeden de önce vurulacaktır, demiş. Yaaa, duydun mu Memed, onun hakkında da vur emri var. Benim köpeğimi de öldürdü o Yüzbaşı. Ben de onu öldüreceğim. Senin atını öldürürse de... Köylüler de senin atma yaklaşıyorlarmış. Köylüler dediler ki, o ata yaklaşınca at görünmez oluyormuş. Olmaz olsun öyle at, iyi huylu bir şey değil. Vururlarsa hiç üzülme. Aaah, benim köpeğim öyle miydi ya..."

Ğçini çekti.

552

26

Yağız at yel gibi uçarak geldi geniş yeşil çayırlığın ortasında durdu. Başını kaldırıp kulaklarını dikti. Düzlüğü çepeçevre sarmış orman uğulduyordu. Sarı yapraklar yer yer yeşili örtmüştü. Uzaktaki yarı puslu dağın koyaklarına sabahın gölgeleri düşmüştü. Dimdik at kımlıdadı, gerindi, sağrısı ince ince kırıştı. Bedeni upuzun uzamış, karnı yere degecek kadar gerilmişti. Bir süre böyle durdu. Dikeldiğinde kuşkuyla sağa sola bakındı, bir kayalık ayna gibi arada bir şavkıyor, ışıklar atın gözüne geldikçe at bir irkiliyor, kulaklarını dikip sağa sola bakmıyordu.

Çayırlığın ortasından yöresini mor çiçekli yarpuzlar almış, dibi ak çağşaklı üç pınar kaynıyordu. Pınarlardan suların yüzündeki kaygan böcekleri son hızla oradan oraya kayıyorlardı.

Yağız at çok ağır, yürümez gibi en yakınındaki pınara yürüdü, eğildi, kuyruğunu usulca sallayarak suyu içmeye başladı. Başını sudan bir türlü çekmiyordu. Yukarda, gökte atmacalar, göğüslerini esen yele vermişler, öyle süzülüyorlardı. Pınarın başına üç tane ardıc kuşu kondu. At bundan ürker gibi oldu, başını kaldırdı, sonra geri indirdi. Az sonra bir ak bulut gibi bir kelebek sürüsü geldi, pınarların yöresindeki mor yarpuzlara kondu. At, çayırılık, bir süre ak kelebek bulutu içinde kaldı. At huylandı, başını aşağı yukarı, kuyruğunu

yana yöreye hızla salladı. Kelebekler bir uçuyorlar, sonra gerisin geri yarpuzlara konuyorlardı. Bir ara geliyor, at kelebeklerden gözüküyordu. Durmadan başını silkeleyen, kuyruğunu da daha hızlı sallayan

553

at aldı yatırdı. Kelebekler onu bırakmıyorlar, onunla birlikte, onu sarmışlar uçuşup gidiyorlardı. Güneşte çok ışıltılı, saydam, pul puldular.

At çayırılığı bir uçtan bir uca kelebeklerle gidiyor geliyor, duruyor eşiniyor, çifte atıyor, alıyor yatırıyor, saha kalkıyor, kelebeklerden bir türlü kurtulamıyordu.

Düzlüğün ortasında yorulmuş, teslim olmuş durdu. Ak kelebekler üstünde kaynaşıyorlar, o inatla öyle durmuş hiç kıpırdamıyordu. Üç pınarın üçünün de suyu taşı, fokurdadı, ak köpükler kabardı yeşil çimenlerin üstünden çağıldadı. Atın dizlerine kadar çıktı sular.

Kelebekler atın üstüne sıvanmışlardı. Sular ormana çekildiler gittiler. Güneş pınarların dibine vurdu. Atmacalar orada, göğün mavisine yapışmış daha öyle duruyorlardı.

Aşağıdaki ormanın içinden bir yalın patladı sündü, at yalını görür görmez olduğu yerde bir süre pisti, karnı yere yapıştı, kulaklarını indirdi, perçemi başının ucundaki sarı çiçekli çalıya değdi. Üstünde kelebekler, nereden geldikleri belirsiz gittikçe çoğalıyorlar, at da

gözüküyordu. Güneş ortalığı kavurdu, gözleri kör eden tozlu bir sarı sıcak aldı ortalığı, otlar, pınar, mor çiçekli yarpuzlar kurudu. Bir toz tabakası ormanı, otları, çiçekleri, suları

kapladı. Kar yağmış gibi her yer tozlar altında kaldı. Yağız at silkindi, tozlar, kelebekler döküldü. Bir ara Hürü Ana elinde bir urgan, bir tutam ot ata yaklaştı. Bir yalın patladı

aralarında at şahlandı ileriye sıçradı, yöresini sarmış yalımlarla birlikte kendi yöresinde hızla döndü. Hürü Ana, atın ötesinde durmuş yalımlarla birlikte dönen atı seyreyliyordu.

Ormandan elleri urganlı, bir tutam otlu bir sürü köylü çıktı. Yalımlarla birlikte dönen ata doğru geldiler, Hürü Ananın arkasında döndüler. Ormandan çıkıp geliyorlar, çıkıp geliyorlar

Hürü Ananın arkasında toplanıyorlardı. Sonra ortada yalımlarla dönen atın yöresinde halkalandılar. Kalabalık büyüyordu atm yöresinde. Yalımlar söndü. At gene ak kelebek bulutu içinde kaldı. O döndükçe de kelebekler savruluyor ama onu bırakmıyorlardı. Urganlar sağıldı ata doğru. At döndükçe atılan urganlara dolanıyordu. Dizlerinin üstüne çöktü. Bu anda da gözden yitti gitti. Köylüler şaşırıldılar. Atın döndüğü yere geldiler. Otlar bir

554

harman yeri kadar ezilmişler, at izleri toprağı çakur çukur etmişti.

Sert bir yel esti, sarı yaprakları savurdu. Köylüler yaprakların altında kaldılar. Hürü Ana gülererek, ata söverek yaprakların altından çıktı elindeki urganla. Köylüler de yaprakları yarararak onu izlediler. Hürü Ana bir kayanın üstündeki atı görünce ona koştu. Köylüler de onun arkasından... Kayalığı çevirdiler. At hiç aldırıyor, kayanın sivrisinde, yönünü güneşe dönmüş, uzun gölgesi kayayla birlikte toprağı serilmiş orada dimdik duruyordu. Köylüler kayalığı tırmanmaya başladılar. Dik kayayı yarıya kadar tırmanıyorlar, oradan öteye bir karış bile çı-kamıyorlardı. Kaya sallandı, tırmanan köylülerin hepsi yere döküldüler. Eli mavzerli, kara yüzlü bir adam çıktı ortaya, durun siz, dedi. Diz çöküp toprağı, ata nişan aldı, arka arkaya beş el ateş etti, at yerinden kıpırdamadı bile. Onun ardından Yüzbaşı Faruk geldi kayanın dibine, köylüler süklüm püklüm, elleri karınlarının üstüne kavuşturulmuş yana çekildiler. Azgın yüzlü Yüzbaşı Faruk ata bakınca yüzünü geniş bir gülümseme kapladı, yere diz çöktü, ata nişan aldı, arka arkaya beş kere ateş etti. At hiç aldırmadı. Yüzbaşı Faruk mavzerini çabucak doldurdu, gene beş kere tetiğı bastı. At hiç oralı değildi. Yüzü güneşe dönük, olduğu yerde öyle durdu kaldı. Yüzbaşı tüfeğini doldurup doldurup boşaltıyordu. Hiç de yorulmuyordu. Bir kelebek bulutu geldi, atı sardı. At kendi yöresinde kelebekleri savurarak döndü, ardından da kayanın doruğundan, kelebeklerle birlikte, tam Yüzbaşının üstünden bir kuş gibi süzülerek, uzaktaki çayırılığı indi. Seyran onu yelesinden tutmuş

çekiyordu. Yüzbaşı köylülere döndü, Ğnce Memedin canı bu attadır, sizden bunun ölüsünü ya da dirisini istiyorum, dedi. Eğer tez günde bunun ölüsü ya da dirisi bana gelmezse siz bilirsiniz. Köylüler, gözümüzden iste bu atı Yüzbaşım, dediler. Asım Çavuş orada, kayanın dibine sinmiş, çömelmiş, tüfeği kucağında üst üste sigara içiyor, üzgün düşünüyordu.

At yeşil çayırılığın ortasında duruyor, yelesini sarkıtmış, kuyruğunu sallıyordu.

Ayaklarındaki dört nalı da attığı, tırnaklarının genişlemesinden belli oluyordu. Biraz zayıflamış, tüyleri de domur domur kabarmış, uçları güneşten solmuştu. Atma-

555

çalar gökyüzünde oldukları yerde, mavi göğe yapışmışcasına süzülüyorlardı.

Bir sürü kuş, hepsi de ak, ormandan top top çıkıp çayırılığa kondular. Yağız at, çayırılığın aklılığının üstünde bir kara leke gibi kaldı. Uzaktaki dağdan bir ak bulut ko-ptu geldi, atın tam üstünde durdu. Bulutun gölgesi ak kuşların, yağız atın üstüne düştü. Bir mavi, küçücük gölekte atın yansıması gün ışığıyla birlikte çalkalanıyordu. Yağız atın yansıması gölün aydınlığında bir kırılıyor, kayanın doruğuna çıkıyor, ardından süzülerek iniyordu. Altın pırıltısındaki balıklar atın üstünde dolaşıyorlardı.

Gök, çayır, mor yarpuzlar, sarı yaprakları esen yelde uçan orman, at, her şey silindi, her şey ak, saydam bir ışığa kesti. Ormanın üstündeki ışık şırılıyor, dünyanın öteki ucu gözüküyordu.

Portakallar çiçek açmış, kokuları taa Akdeniz kıyılarından dalga dalga dağlara kadar vuruyordu.

Kırmızı, pembe, ak, sarı keven dikenleri birer yalın öbeği gibi yanıyordu uzak dağın yamacında. Gün ışığında dönüyorlardı. Tanyerleri ince, bulutlu işiyordu. At, upuzun uzatmıştı bacaklarını, gerince karnı yere değdi değecek. Gözleri dışarıya fırlamış, gözlerinin akında kırmızı damarlar, boynu kuğu boynu gibi uzun, güzeldi. Dağın

doruğundan ışığa batmış, keven dikenlerinin cümbüşüne karışmış, ayağının altındaki taşları

yuvarlayarak kır, güzel, ince boyunlu, nazlı bir kısrağın geldi yağzın biraz ötesinde durdu, otlamaya koyuldu. Yağzı sanki hiç görmemişti. Yağz yeni gelene başını kaldırdı baktı, o da onun gibi, onu görmemişcesine atlamaya başladı. Aralarında vızıldayarak, ondan ona gidip gelen yeşil, bir parmak büyüklüğünde ışığa gelince çakıp sönen bir arı mekik dokuyordu. Yağz at, usulca kısrağa yaklaştı. Öteki orali olmadan, karşı koyağa otlayarak ilerledi. Koyakta insan boyu kadife kırmızı çiçekler el büyüklüğünde, el büyüklüğünde buradan ormana kadar sık, yılan giremez açmışlardı. Kısrağın çiçeklerin arasına daldı ve ilk olarak yağza baktı. Yağz ona koştu. Onunla koklaşmak istedi. Kısrağın birden onun yelesine bir diş attı, yağz geriye sıçradı. Kısrağın, az aşağıya, koyağın dibine çekildi, yağz onu bırakmadı, burnunu kuyruğunun dibine götürdü. Kısrağın, sert

556

bir çiftle onu durdurdu. Yağz kızmıştı. Sağında solunda dönüyor, kokluyor, öteki ısırıyor, beriki aldırmyordu. Kısrağın, geriliyor, arada bir bacaklarını açarak işiyordu. Yağz onun işemi-ğini kokluyor, başını göğe dikeyiyor, burun deliklerini alabildiğine açarak havayı kokluyordu. Öteki duruyor, işiyor, yağz koklayarak onun yöresinde dönüyordu. Kısrağın durdu, arkasına döndü, yağza baktı, yağzın burun delikleri titriyor, açılıp kapanıyordu. Aletini çıkarmış, dikmiş, karnına yapıştırıp yapıştırıp indiriyordu. Kısrağın bacaklarını açmış, gerilmiş, sağrısı ince bir titreşimde bekliyordu. Yağz ön bacaklarını açtı, uzattı, kısrağın üstüne attı, dişleriyle onu boynundan kavradı, tutturamadı indi. İkincide de tutturamadı. Üçüncüde artık dişleri kısrağın yelesini bırakmadı, kısrağa aştı. Sağrısı gerildi, önce çabuk çabuk, sonra yavaştan devinmeye başladı. Atın üstündeki ön bacakları, baldırları, sağrısı uğunan bir titremeydi. Bu sırada ak bir kelebek bulutu ortalığı ışığa boğarak geldi, onların üstlerini örttü. Yağz, kısrağın üstünden inince de kelekler, geldikleri gibi ışıdayarak, top top savrulurak, havada zikzaklar çizerek çekildiler gittiler.

Yağızla kır kısrağın orada, oldukları yerde kulaklarını düşürmüş, başlarını toprağa sarkıtılmış kaldılar.

Doğudan bir yalım parçası sündü geldi, çiçeklerin arasından geçti, atların yöresinde halkalandı. Yağız bir sıçrayışta yalımları aşip yönünü dağa döndü, bir anda da keven dikenlerinin kırmızı, sarı, pembe dumanının arkasında yitti gitti.

Bir koyanın diz boyu taze çayırlarının ortasındaydılar. Yağızla kısrağın, kıtlıktan çıkmışçasına, başlarını yerden kaldırmadan otluyorlardı. Uzakta, ormanın üst yanında bir yerden gür bir duman tütüyor, yamaca doğru yayılarak ağıyordu. Atmacalar, göğüslerini yüksekte esen serin yele vermişler, alabildiğine kanatlarını açmışlar, bomboş, duru gökte salmıyorlardı. Çalının arkasından turunculara bürünmüş, uzun kara belikleri kalçalarına kadar inmiş bir kız çıktı, yayılan atlara doğru yürüdü, kır kısrağın yanına geldi. Yayılan kır kısrağın kızı görünce başını kaldırdı, baktı, kızı bekledi. Kız onu yelelerinden tuttu, üstüne bindi sürdü.

Yağız bir süre kır kısrağın kuyruk altını koklayarak onların arkasından gitti, kız atı doldurunca yağız

557

olduğu yerde kaldı. Ötekiler uzaklaştılar. Yağız uzun uzun üst üste birkaç kere kişnedi, arka ayaklarının üstüne dikilerek, onların arkasından, onlar gözden ırılınca kadar baktı.

Mahzun geriye dönüp yeniden otlamaya koyuldu.

Yağız at tanyerleri ışıırken o çok mavi gölün kıyısındaydı. Suyun üstü dumanlanıyordu.

Ormanın sarı yapraklarının üstünden bulutlar kalkıyordu. Kır kısrağın karşı kıyıda kişniyor, eşiniyor, bacaklarını gerip işiyor, yağız da burun deliklerini açarak derin derin, bütün havayı içine çekiyordu.

Yağız dayanamadı, kendisini mavi sulara bıraktı, öbür kıyıya doğru suları köpürterek yüzmeye başladı. Kır kısrağın da kendisini suya attı, ortada buluştular. Yağız onu dişleriyle

boynundan yakaladı, kısarak kurtulmaya çalıştı, çabaladı, sonunda da kurtuldu. Birlikte kıyıya çıktılar. Kısarak sırtından sular akarak bacaklarını alabildiğine gerip işemeye başladı, çırpındı, üstündeki suları döktü. Yağız onun yanına geldi, aşmak istedi. Yörelerini urganlı, silahlı köylüler alıverdiler. Kısarak huysuz-landı, kişnedi, arkasını döndü yağıza çifteler yağdırdı. Yağız şahlandı, kişnedi, kudurdu. Eli urganlı köylü kalabalığı gittikçe kalabalıklaşarak üstlerine geliyorlardı. Aralarına nereden geldiği bilinmeyen bir yalın düştü, patladı, sündü, üstlerine bir ak bulut indi, yağız kalabalığın üstünden göle süzüldü, yüzerek karşıya geçti. Kır kısarak da arkasından geldi. Gölü çıktılar, çırpınıp sularını döktüler, ormana daldılar.

Güzel bir bahar ılıklığında toynakları yumuşacık toprağa gömülerek, ak çiçekler açmış portakal bahçelerine düştüler. Esen yel, dalga dalga şimdiye kadar hiç bilmedikleri bir koku getiriyordu burunlarına. Portakal bahçelerini geçtiler. Irgatlar iki büklüm olmuşlar, tarlalarda çalışıyorlardı. Aralarından sıyrıldılar. Çalışan adamlar o kadar işlerine vermişlerdi ki kendilerini, önlerinden geçen atları görmediler bile... Kıyılarına vardıkları uçsuz bucaksız serilmiş büyük deniz minare boyu dalgalarla köpükleniyordu. Birbirlerine sokularak yan yana denizi beklediler. Ğkisinin de gölgesi kumlara düşmüştü. Bir incecik yel çıktı, sonra durdu. Kısa aralıklarla yel bir fisiliyor, bir duruyordu. Çok sıcak vardı. Sıcakta deniz duruldu, üstü dümdüz oldu, kırışksız. Denizin ortasından bir aygır başı gözüktü, bu

558

yana geliyordu. Kır kısarak huylandı, kaçmaya davrandı. Portakal kokuları denize doğru esti. Kır kısrağın burun delikleri titredi. Denizdeki at başı gittikçe yaklaşıyordu. Geldi geldi, tam önlerinde denizden çıktı. Lekesiz kır, iri, gözleri büyük, kulakları kalem, yeleleri mavi boncuklu bir aygırdı. Silkindikten sonra kır kısrağa yaklaştı. Onu kokladı. Kısarak hiçbir şey yapmıyor, hiçbir devinimde bulunmuyordu.

Yağız şaşırmış, kır kısarak ne yapacak diye bakıyordu. Aygır onun her bir yerini kokluyordu.

Denizden kıpkırmızı bir yalın sağıhverdi kıyıya, yağız şahlandı, aygıra saldırdı. Kır kısarak bir yana çekilmiş bu biribirine girmiş azgın atlara bakıyordu.

Dövüşleri uzun sürdü. Kuyruk, yele kılları havada uçuşuyor, keskin dişlerin yaraladığı bedenlerden kanlar akıyor, atlar kırmızıya boyanıyordu. Sonunda ikisinde de kıpırdayacak bir durum kalmadı ya, yağız biraz daha canlıydı. Aygırı önüne kattı, tarlalardan, portakal bahçelerinden onu dağlara sürdü. Aygır ormanda yitinceye kadar arkasından kovaladı. Döndü denizin kıyısına geldi. Kır kısarak onu orada bacaklarını açmış bekliyordu. Yağız yorgunluğuna bakmadan ona aştı. Bu sırada da bir kelebek bulutu gelip pır pır üstlerini örttü.

Bulut dağılnca eli urganlı köylü kalabalığını karşılarında buldular. Bu sefer çok daha kalabalıktılar. Hep birden onları yakalamak için urganlarını attılar. Bir yalın patladı. Yağız kendi yöresinde üç kere döndükten sonra denize atladı, kır kısarak da arkasından...

Kalabalığın bağirtısı, şamatası az sonra gerilerde kaldı. Ğki at yan yana uçsuz denizde sonsuza doğru yüzüyorlardı.

559

Gediği aşınca Sakızlı köyü karşılarına çıktı. Köy bir koyağın üst ucundaki düzlükteydi. Sırtını mor kayalıklı Kekilli dağına vermişti. Evlerin çoğu yarı yarıya yıkılmış, duvarların taşları arasından yaban otları, eşek incirleri, çiçekler fişkırmış, köyün dışındaki ağaçsız küçük mezarlığın da bütün hece taşları devrilmişti.

Kasım köyün üst başına gelince durdu, bir taşın üstüne sekilendi.

"Şu ev bizimdi," dedi kaşlarını çatarak. Koyağın karşı yamacındaki, yığma taşlardan geniş bir avlusu olan iki katlı, sıvaları dökülmüş, bağdadi kirişleri görülen bir evi gösterdi. "Köy sürüldükten sonra buraya bizim köyden tek gelen insan benim. Ne yapalım, bütün keçilerini

yemiştik ieklidereli Mahmut Ağanın. Açlık bu. Dini imanı, vicdanı yok açlığın..."

Konuşkan bir adam olmayan Kasımın dili özölmüştü.

"Benim yutamadığım, bizi buradan kovdu anladık, keçilerini yemiştik. Ama ukurovadaki köyümüzü neden elimizden aldı? Biz o toprakları canımızı vererek çıkarmıştık."

Ellerini gösterdi. Ellerinde alı yırtmamış, orak, tahra, balta kesmemiş azıcık bir yer bile kalmamıştı. Elleri bir tuhaf hayvana benziyordu.

"Öldürdüğün Mahmut Ağanın küçük kardeşiydi, değil mi?" diye onun yanına çömelmiş Ferhat Hoca sordu.

"Bir kurşunda başı paramparça oldu, taşa düşmüş karpuz gibi."

560

"Senden başka, öteki köylüler hiç mi diretmediler?"

"Diretmediler. Diretseler de hiçbir şey gelmezdi ellerinden. Mahmut Ağanın başında çok silahlı adam vardı. Bir de Hükümet arkasında. Çok da gözümüzü korkutmuştu bizim

Mahmut Ağa. Bu kadar korkan insanlar hiçbir şey yapamazlar."

"Sen nasıl yaptın öyleyse?"

"Ben onların on misli, yüz misli korkuyordum da ondan. Nasıl yaptım, ben de bilmiyorum. Parmağım tetiğe dokunuver-miş."

"Ya şimdi Kasım?"

"şimdi o kadar çok öldüm ki, korkuya alıştım."

"Duyduğuma göre senin Sakızlı köylüleri, yani Yalnızkurt köylüleri başlarını almışlar, uzak, adı sanı duyulmadık diyarlara gitmişler. Ğmleri timleri belirsiz olmuş."

"Antakyaya, Amik ovasına gittiler. Orada saklanıyorlar. O kadar korkuyorlar ki Mahmut Ağadan, orada da gelir kendilerini bulur diye, delik delik kaçıyorlar. Böylesine bir korku görölmüş değil. Böylesi bir korku ölümden de beter."

"Beter," diye onu onayladı Ferhat Hoca. "Bir aşabilselerdi içlerindeki o korku dağı, bir kırabilseler o zinciri bir daha kimse o köylüleri zapt edemez. Ne kadar güçlü olursa olsun Mahmut Ağa toz ediverirler onu. Ama gel gör ki..."

Ğnce Memed de Ferhat Hocanın yanına tıpkı onun gibi çömelmiş, elindeki bir çöple toprağı karıştırıyor, hiçbir söze varmıyor, salt dinliyordu. Temirse aşağıdaki çitlembik ağacının altına oturmuş, sırtını gövdeye dayamıştı, boynunu uzatmış ıpissız köye bakıyordu.

Kasım içini çekti:

"Bir daha dönmeyecekler bizimkiler bu köye, Çukurovaya da... Çöl Arabistanda yitecekler." Ayağı kalkıp köye aşağı yürüdü. Ötekiler de onu izlediler. Kasım vardı evlerinin avlusunun önünde durdu, orada bir süre bekledi.

"Ne o Kasım, eve girmeye korkuyor musun?"

"Ben bu evde doğdum da, büyüdüm de..." Başını kaldırdı Ferhat Hocaya, Memede, Temire baktı, evi baştan aşağı süzdü. "Giremeyeceğim," dedi, arkasını döndü, koyağın dibinden, su-

561

yun kıyısından yokuş aşağı yürümeye başladı. Ötekiler onun ardından zor yetişiyorlardı.

Yıkık köy, ortasındaki çıplak, uzun kavak ağacıyla gözükmez oluncaya kadar bu minval üzere yürüdüler. Memed varıp da Kasımı tutup kolundan durdurma-saydı onun duracağı yoktu. Soluk soluğa kalmışlardı.

Bir taşın üstüne çöken Ferhat Hoca tabakasını çıkardı, kalın bir sigara sardı, iri demirci çakmağını çaktı, ortalığı güzel bir kav kokusu aldı.

"Köyün neresinde saklandın Kasım, kendi evinizde mi, kaçak olduğun sıralar? Mahmut Ağa seni fellik fellik aradığında boş köyden korkmadın mı?"

"Korkuyordum," dedi Kasım. "Ama burada, boş köyde gizlendiğim sürece beni kimse ele vermezdi. Bir de benim gelip de boş köyde sığınacağım Mahmut Ağanın aklına gelmezdi."

"Boş köylerden, eski örenlerden insanlar kadim zamanlardan beri korkarlar, şimdi az önce Kasımın kendi evinden korkup da kaçtığı gibi."

"Korktum, ürktüm," diye Ferhat Hocayı onayladı Kasım. "Ölülerden çok korktum."

"Köyde saklandığın sıralar yemek için ne yapıyordun?"

"Glk günlerde Çiçeklidesine gidiyordum yemek yemeye. Herkes bana sofrasını açıyordu. Az bir sürede bütün köyler benim boş köyde barındığımı öğrendi. Ben hiç korkmadım. Bir keresinde Çiçeklidesinin içinde Mahmut Ağayla karşı karşıya geldik. O beni tanımazdı ya bütün adamları beni görmüşlerdi, tanıyorlardı. Korkumdan dizlerim çözüldü, ileriye bir adım atamadım. Onların karşısında sararmış yaprak gibi titreyerek öylece kaldım. Ne onlar beni yolun ortasında bırakıp gidiyorlar, ne ben yerimden kıpırdayabiliyordum. Sonunda Mahmut Ağa bir şeylerden kuşkulanmış olacak ki beni yanma çağırıdı, sen kimsin, nereden gelip nereye gidiyorsun, bu halin nedir, niçin böyle yaprak gibi titriyorsun, diye sordu. Ben de ona, Ağamı, Mahmut Ağamı görünce böyle oldum, deyince onun hoşuna gitti, gülmeye başladı, ardından da atını sürdü, bana daha başka bir şey sormadan çekildi gitti. Mahmut Ağanın adamları giderlerken, atlarının üstünden bana dönüp dönüp bakıyorlardı. Onların bakışlarından Mahmut Ağa hilelenir de geriye dö-

562

ner diye ödüm koptu. Yolun az ötesindeki dama canımı zor attım. Çok tuhaf değil mi, Mahmut Ağanın adamlarından hiçbirisinin beni ele vermemeleri? Oysa aylardır dağ taş beni arıyorlardı."

"Ferhat Hoca, sen ne dersin bu işe?"

"Ğnsanoğlu yiğit yaratıktır," dedi Ferhat Hoca. "Ğnsanoğlu mert, onurlu yaratıktır. Kasımın o kadar korktuğunu görünce kimse onun aradıkları Kasım olduğunu söylememiştir Mahmut Ağaya. Bunu küçüklük, alçaklık saymışlardır. Herkes insanların kötü, alçak yanlarını

görüyor da bu yanlarını görmek istemiyorlar."

Kasım omuzundan tuttu:

"Söyle oğlum," dedi, "sen boş köyde kalırken bütün bu yöre köylüleri, Çiçeklidesi de içinde senin orada kaldığını yediden yetmiş biliyorlardı, biraz önce öyle demiştin, değil mi?"

"Biliyorlardı. Biliyorlar, şu tepedeki ağacın dallarına getirip benim için yiyecek asıyorlar, çıkımı dala bağladıktan sonra da bir ay ışığıyla bana haber veriyorlardı. Bazan gece ben uyurken ay ışığını duyuyor, yatağımdan çıkıyor, bir köylü de bir yatak bırakmıştı bir seferinde ağacın dibine, ağaca geliyor, daha sıcacık yemek çıkımını daldan alıyordum, bir gecede üç kez ılık sesi duyduğum da oluyordu. O kadar çok yemek geldi ki bana, sonunda köyden hiç çıkmaz oldum. Ardından da Temir düştü köye." Temir:

"Buradan, şu karşıki yoldan yaylaya gidiyordum," diye söze karıştı. "Bir ılık duydum. Bir adamın da ağaca bir çıkın bağladığını gördüm. Köyün bomboş kalmış bir köy olduğunu, başından da neler geçtiğini biliyordum. Bir çalının içine saklanıp bekledim, baktım Kasım çıktı köyden, geldi çıkımı daldan aldı, oracığa, ağacın altına çöktü, çıkımı açtı atıştırmaya koyuldu. Sonra ben çıktım ortaya, Kasımın yanına geldim, afiyet olsun arkadaş, dedim, sağ ol, dedi başını kaldırıp, buyur... Ben de gidip onun yanına çöktüm, birlikte yemeği yedik."

"Mahmut Ağa bütün bu olan bitenleri duysaydı, önce Çiçeklidesi köylülerini, sonra da bu dağların köylüklerini Sakızlı köyü gibi sürgün ederdi, değil mi?"

563

"Ederdi."

Yöreyi çepeçevre çevirmiş dağların doruklarını bulut almıştı. Bir de batıdan, Aladağ üstünden kapkara bir bulut yığını kabararak geliyordu. Ortalık da usuldan kararıyordu. Yalnız Sakızlı'nın ortasındaki alana bir harman yeri büyüklüğünde çok parlak bir ışık düşmüştü uzun, çıplak kavağın tam üstüne.

"Yağmur geliyor."

"Gelsin," dedi Memed. "Biz de Sakızlıya sığırız. Kasımın evi olduğu gibi duruyor."

"Ben gitmem," dedi Kasım. "Yağmurdan boğulsam da, beni seller alsa götürse de ben o köye bir daha girmem. Mahmut Ağanın elinden bir daha kaçsam da, katlime ferman çıksa da, ben de bu köye girince yüzde yüz kurtulacağımı bilsem de o köye bir daha giremem. Siz girin köye yağmur gelince, ben sizi burada oturur, beklerim."

"Haydi kalkın," dedi Ferhat Hoca. "Burada da daha fazla kalmayalım. Ortada kum gibi candarma kaynıyor. Durup dururken bir çatışmaya girmeyelim."

Yamaca yukarı yürüdüler. Soğuk yağmur yelleri esmeye başlamıştı. Yağmur yeli kimi çok sert, sağdan soldan aşağıdan yukarıdan esiyor, kurumaya yüz tutmuş keven çiçeklerini çatırdatıyor, kırıyor, savuruyor, kimi yumuşuyordu. Yamacı çıkınca iri, ağır damlalar da pat pat diye toprağı dövmeye başladı. Aşağıdaki yolda atını bir oraya, bir buraya süren, arada bir de durup yöreyi araştıran, dinleyen bir yolcu gördüler.

Kasım:

"Tamdınız mı şu athı?" diye yolu gösterdi. "Çoban çocuk o. Ne de güzel at sürüyor, atının üstünde oynuyor."

"Bizi arıyor," dedi Memed, "o şeytan."

Temir koşarak, bağırarak aşağıya indi. Yolcu atının başını çekti, Temiri bekledi.

"Merhaba Müslüm. Ne var, ne yok?"

"Ğyi haberler var."

"Dur, bekleyelim, ötekiler gelsinler de..."

Müslüm attan indi, atı götürdü yolun kıyısındaki çam ağacına bağladı.

"Yaralarım daha sızılıyor. Kertiş Ali beni dövmüştü ya..."

Yağmur yağınca yaralarım sızılıyor."

"Çok yağmur yağıyor..."

"Siz ne biçim eşkıyasınız?" diye çıkıştı Müslüm. "Eşkıyanın yamçısı olur ki Çerkesden gelme.

Top güllesi bile işlemez, değil yağmur."

"Bizim yok. Biz fıkara eşkıyayız."

"Zengin olun. Dağlar taşlar zengin adamlarla dolu. Ben çıkmalıyım ki bir dağa, o zaman görün siz! Bütün bu dağları, ovaları, zenginleri soyarım."

"Onlar da seni öldürürler."

"Öldürsünler, ölüm haktır. Ölümden korkup da sen geri durma, yiğidin alınna yazılan gelir."

Yağmur hışım gibi iniyordu. Eşkıyaların da, Müslümün de cıvığı çıkmıştı. Ortalık da gittikçe kararıyor, yalnız karşıda düz bir kayanın üstü pul pul ışıyordu.

"Hoş geldin Müslüm."

"Hoş bulduk Ğnce Memed."

"Sende iyi haberler olacak."

"Var," dedi Müslüm. "Beni size Hıdır gönderdi."

"Kimmiş o Hıdır?"

"Sen onu tanıyormuşsun. Bir Hasan varmış, hani senin ar-kadaşınmış. Onu Sarıçıyan öldürmüş de, ben de Ğnce Meme-dim, demiş. Ğşte bu Hıdır o Hasanın babasıymış. Anladın mı?"

"Bildim," dedi Memed.

"Ğşte bu Hıdır bana dedi ki tez ulaş Ğnce Memede... Onlar benim senin ulağım olduğumu biliyorlar nasıl bellemişlerse... Bir onlar mı biliyor," diye övündü Çoban Müslüm, "bütün dağ köylükleri biliyor."

"Bir de candarmalar bilirse kemik koymazlar sende..."

"Bilemezler, bilseler de beni bulamazlar, bilsalar da yakalayamazlar, yakalarlarsa da ellerinden kaçırlar, kaçırmazlarsa da hapsedemezler, asamazlar. Ben çok kurnazım, hem de akıllıyım."

"Anlaşıldı. Şimdi sen Hıdır Ağa ne dedi, onu söyle bana."

"Hıdır Ağa dedi ki, ölmüş Hasanın babası, Kuzgun Veli onların köyüne gelmiş. Bu Kuzgun Veli Hükümete söz vermiş, seni öldürecekmiş. Hükümet de onun için af çıkarmış. Hıdır Ağa
565

dedi ki, o senin kanına susamış. Hıdır Ağa dedi ki, amanın Ğnce Memede söyle, bu gece Çamhyol köyüne ulaşsın. Biz Kuzgun Veliye bu gece delice ekmeği yedireceğiz, o da iki gün iki gece baygın düşecek. Gelsin de kellesini kessin."

"Bu gece nasıl yetişiriz Çamhyola? Atla bile gitsek oraya yetişmenin mümkünü yok."

"Hıdır Ağa bir de dedi ki aman temkinli olsunlar, Çiçekli-deresinden Mahmut Ağa da otuz adamıyla onun ardmday-mış."

"Ohhooo, dünya bizim ardımıza düşmüş," diye güldü Ferhat Hoca. "Biz de hapisaneyi basmasaydık, kasabayı kurşunlat-masaydık. Daha da çok adam yollayacaklar üstümüze. Her şey iyi de Mahmut Ağaya ne oluyor, onu anlamıyorum."

"Ben onu çok yakından tanırım," dedi Memed. "Onun gibi nam düşkünü bir adam yoktur bu dağlarda, şu aşağı ovada."

"Ğnce Memed bu kadar ünlendi ya, ondan pay kapacak teres," diye öfkesini belli ederek konuştu Kasım. "O benim kurşunumla gidecek. Allah..." Ellerini havaya açtı: "Ğnşallah," diye de indirdi.

"Önce şu Kuzgun Veliyi ortadan kaldırmalıyız." "O kolay," dedi Ferhat Hoca. "Kuzgun bizi bir karınca kadar bile görmüyor. Bu yüzden onun işi kolay. Onu çabuk avlarız. Ben Mahmut Ağadan korkuyorum. Bir, başında çok adamı var. Ğki, şu dağlarda onun yandaşı olan epeyce

de çete çıkar. Üç, candarmaları da alır yanma. Dört, köylülerin de hepsi onun kulu. Kasımın işine bakmayın. O bir kere olur. Yoksa köylüler, salt Mahmut Ağanın gözüne girmek için, hepimizin derisini, babaları, anaları, çocukları olsak da derimizi yüzerler. Söyleyin şimdi ne yapacağız?"

"Çamlyola gideceğiz. Ne yapıp edeceğiz bu gece, sabaha karşı da olsa oraya ulaşacağız. Hadi sen yola çık Müslüm." "Nasıl ulaşırız Memed?"

"Ulaşırız Hocam. Ben kese yolları biliyorum. Şu dağı aşınca Çamlyolun üstüne düşeriz. Yolumuz çok sarptan geçiyor ya, ne yapalım."

Müslüm atının başını çevirdi, doludizgin kırbaç gibi inen yağmurun altında gözden uzaklaştı.

566

Ötekiler kayaların arasından yer yer çamlar, çalılar çıkmış ege gibi pütürlü, çarıklarını dolayan dağa vurdular. Durmadan yağmur biteviye usul usul yağıyordu. Tüfeklerinin ağzını yere çevirmiş eşkıyalar dik yamacı tırmanıyorlardı. Memed en öndeydi ve bir geyik gibi sekiyor, ötekiler onun ardından zor ulaşıyorlardı.

Gece ortalık göz gözü görmez bir karanlıktı. Hiçbirisi nereye bastığını, ne yaptığını, ne yöne gittiğini bilmiyordu. Gün açılıncaya kadar Ferhat Hoca iki kere sele kapıldı. Birincisinde onu zor kurtardılar. İkincide Hoca bir dala yapışmış avazı çıktı-ğmca bağıırıyordu, yerini kolay buldular. Kasım da bir uçurumun kuyu gibi derin dibine düştü. Ondan umudu kestiler. Bir yarım saat sonra düştüğü yerden çıkageldi. Düştüğü yer yumuşacık bir dere yatağı, kumlukmuş, azıcık sol bacağı incinmişti.

Kaya, çalı, orman, dağ, su demiyor, önlerine düşmüş Memed kedi gözleriyle karanlık demiyor ilerliyordu. Gediğe geldiklerinde ortalık azıcık ışımıştı. Aşağıdaki köyün birkaç evinin de bacaları tütüyordu.

"Geldik," dedi Memed.

"Geldik ya, öldük," diye karşılık verdi Ferhat Hoca.

Memed:

"Temir," dedi, "köyün şu en ucundaki eve gidecek kadar halin kaldı mı?"

"Kaldı," dedi Temir. "Ğstersen bir bu kadar daha yürürüm."

"Öyleyse o eve git, evde kim varsa, kadın, erkek, çocuk Hı-dırın evine gönder. Hıdırı al buraya gel."

Temir koşarak, sanki bu kadar yolu o yürümemiş, gecenin karanlığında, yağmur altında o çalılıklara düşmemiş, ağaçların gövdesine o toslamamış gibi yamacı aşağı indi. Berikiler, büyük bir sedirin duldasında oturdular. Burasını hiç yağmur tutmamış, sular biribirinin üstüne yapışmış geniş dalların üstünden kayıp gitmişti.

"Bir ateş yaksak mı?" diye sordu Kasım. "Kururduk. Ben titriyorum."

"Hepimiz titriyoruz," dedi Ferhat Hoca.

567

"Dört bir yandan kuşatıldık Kasım," dedi Memed. "Farkında değil misin, nasıl ateş yakarız?"

Kasım üstelemedi.

Bundan sonra hiçbirisi bir daha konuşmadı. Başlarını önlerine düşürüp daldılar gittiler.

Aşağıdan bir çatırtı duyuncaya kadar da öyle kaldılar.

"Geldik," dedi Temir. Koşarak yokuşu çıkıyor, ardından da, çok gerilerde kalmış Hıdır Ağa geliyordu. Ağacın altına geldi, daha soluğunu toparlayamadan: "Konuşmuyor," diye yakındı,

"bu Hıdır mıdır nedir, ağzını açmıyor. Bir şeyler dönmüş olacak bu köyde ya ben bir şey anlayamadım. Gelsin hele."

Gitti, sırtını ağacın gövdesine dayadı.

"Buyur Hıdır Ağa," diyerek Memed Hasanın babasını yolda karşıladı, koluna girdi sedirin

altına getirdi. Ferhat Hoca da, Kasım da onu biraz aşağıya inerek karşıladılar.

"Hoş gelmişsiniz Ağalar. Bu kardeş Ferhat Hoca mı?"

"Odur," dedi Memed.

"Biz Hocamızı bu dağlarda çok severiz. O, Allahm bir ermişidir. Uzun yıllar biz onu Hızır sandık. Sonra da anladık ki o Ferhat Hocaymış."

"Hızırdır," dedi Memed. "O Hızırdır da bizi Ferhat Hoca donuna girmiş kandırıyor."

"Kandırمام," diye güldü Ferhat Hoca.

"Buyurun eve gidelim öyleyse. Sıcak çorba sizi bekliyor evde. Hem de dumanı üstünde."

"Kuzgun Veli nerede?"

"Boş verin Kuzgun Veliye de siz eve gelin."

"Hani bu gece?"

"Geç kaldınız, kaçırdık onları. Merak etmeyin, bir daha gelecekler."

Arkasına döndü yürüdü, ötekiler de onu izlediler.

Köye girdiklerinde bütün köylülerin dışarıya dökülmüş, onları beklediklerini gördüler.

Aralarından geçip Hızır Ağann evine, konuk odasına geldiler. Konuk odası çok geniş, büyük

pencereleri aşağıdaki çok derin, bakınca baş döndüren uçuruma açılmış, damı kırmızı

kiremit döşeli, bütün duvarları tahta oymalı, tabanı seçme kilimli, çinke taşından örülmüş

büyük

568

ocaklı, iki duvarına boydan boya karşılıklı sedirler konmuş bir odaydı.

"Çok ıslanmışsınız, soyunmaz mısınız?"

Hızır dilinin altında bir şeyler olduğunu Memed çoktan anlamıştı. Yoksa bu sabahın

erkeninde, daha gün yeni doğdu doğacakken, kırbaç gibi indiren yağmurun altında bütün

köylüler dışarıya dökülüp niçin onları beklesinlerdi? Bu köyde bir şeyler dönmüştü ya, acaba neydi? Ferhat Hocayla kiminde göz göze geliyorlar, bir şeyler döndüğünü gözleriyle konuşuyorlardı ya, ne olduğunu çıkaramıyorlardı.

"Soyunuruz," dedi Memed.

Biraz sonra Hıdır Ağa elinde dört kat çamaşırıla geldi.

"Bunları giyin. Çocuklar giyitlerinizi ateşe tutup hemen kuruturlar siz çorbanızı içerken."

Teker teker yan odaya girip soyundular, kuru çamaşırları giyinip çıktılar. Onlar giyininceye kadar da büyük bir bakır sini gelmiş ortaya konmuştu. Sinide üstü yağlı, kırmızıbiberli, sarımsaklı tarhana çorbası tütüyordu. Hıdır Ağa da uzun, ağzı geniş tasları ortadaki büyük kaptan tarhanaları kepçeyle alıyor dolduruyordu.

"Buyurun hele..."

Ocak gürlüyordu. Dört aç kaşık dört yerden tarhana taslarına saldırdılar. Ardından tereyağı, ak petekli, püren kokan bal geldi. Bir iyice karınlarını doyurdular. Bir genç kızla bir delikanlı geldiler siniyi, tasları, kapları kaldırdılar.

Memed kendini bırakmış, ocağın sıcağına kendisini kaptırmış gitmişti. Hocaysa tetikteydi.

Çorba içerken bile tüfeğini kucağından ayırmamıştı.

Sofra kaldırılır kaldırılmaz, önce yaşlılar, ardından da ötekiler birer ikişer odaya gelmeye başladılar. Her gelen, "merhaba, hoş geldiniz," diyor, bir yere oturuyordu. Oda iyice dolup da yükünü alınca Hıdır Ağa eşkıyaların kurumuş giyitlerini getirdi. Gene teker teker öteki odaya gittiler giyinip geldiler.

Kırmızı çizgili, ağızları geniş, kulpsuz fincanlarda kahveler geldi. Sıcak odanın içi ağır bir kahve kokusuyla koktu. Adamlar kahveyi içerlerken Hıdır Ağa:

"Getirin," dedi.

Ğki delikanlı önlerinde çırılçıplak, zayıf, zayıflıktan kasık kemikleri dışarıya fırlamış, çok uzun boyunlu, yamık tenli, gözlerinin ferisi sönmüş, elleri arkasına bağlanmış bir adamı odaya getirdiler. Adam korkulu gözlerle yöreye bakıyor, öne eğilmiş hayasını bacağının arasına alıp saklamaya çalışıyordu.

"Buna Kuzgun Veli derler. Çetebaşısıdır. Ğnce Memedi öldürmek için buraya, bizim köye kadar gelmiştir. Buyurun, biz de onu Çamlıyol köyü olarak size teslim ediyoruz."

"Sağ olun," dedi Ğnce Memed.

"Ötekileri de getirin."

Delikanlılar öteki çıplak eşkıyaları da getirdiler. Hepsinin de kolları arkadan bağlanmıştı. Hepsi de öne eğilmişler hayalarını saklamaya çalışıyorlardı.

"Beni niçin öldürecektin Kuzgun Veli?"

"Şunun için ki Ğnce Memed, seni öldürürsem beni affedeceklerdi. Ben de şu dağlardan bıkmıştım. Aşağıda ovada çiftliğim, varlığım, karılarım, çocuklarım, her bir şeyim vardı. Kırk yıldır bu dağlara nasıl dayandım, bilmiyorum. Kırk yıl her gün her gün öldüm. Ömrüm kalmışsa bir yılcık da, bundan sonra ölünceye kadar da rahat yaşayayım, dedim, her gün ölmekten-se... Nasip değilmiş. Bu alçak, insanlıktan çıkmış köylüler beni al ile avladılar. Bir kurtulabilsem şimdi, hiç umut yok ya, bu köylülere yapacağımı bilirim ben. Hiç yerinme, sevinme Ğnce Memed, senin sonun da benim sonum gibi olacak. Sen temiz bir çocuksun. Bu köylüler seni de benim gibi yakalayacaklar, üstelik Ğnce Memede değil de candarmaya teslim edecekler. Şimdi benim azıcık da olsa bir umudum var. Senin hiç olmayacak."

"Neymiş o senin azıcık umudun?"

"O da sensin. Sen azıcık yiğit bir eşkıyaysan beni bırakırsın. Çünkü hiçbir eşkıya böyle eli kolu bağlı bir hasmını öldürecek kadar küçülmez."

"Sen benim hasmım değilsin."

"Ben kim olursam olayım, seni öldürmeye geliyordum. Bu yüzden de şimdi ben senin eline düştüm, beni öldüreceksin. Silahsız, çırılçıplak, o da şu alçak köylülerin yakaladığı bir düşmanımı öldüremezsin. Bu insanlığa yakışmaz. Eğer be-

570

ni öldürürsen, azıcık mertlik kalmışsa sende, ölünceye kadar kendini bağışlamazsın. Ben ölürken senin insanlığımı, yiğitliğini, cömertliğini, içinde ne güzel şeyin kalmışsa onun hepsini de alıp götüreceğim. Beni bırakmak zorundasın. Beni bırak, ver silahımı elime, seninle karşı karşıya, teke tek dövüşelim."

"Haklısın," dedi Ğnce Memed. "Dur da Ferhat Hocaya sorayım."

"Kuzgun Veli haklı," dedi Ferhat Hoca. "O bizim düşmanımız."

"Hoca," diye bağırdı Memed, "sen yanlışsın. Ben onu kendim için, o, beni öldürmeye geldi, diye öldürecek değilim. Şimdi teke tek biz onunla vuruşursak, o da beni öldürürse bu köylüler ne olur? Kuzgun canavarı bütün bu köyleri yakmaz mı, taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakır mı? Benim derdim bu. Yoksa ben böyle zalim, böyle bir kan içiciyi, yol kesiciyi, fakir fıkaraı soyucuyu karşıma alır da konuşturur muydum."

"Ben fakir fıkaraı hiçbir zaman soymadım. Sen beni bırakırsan eğer, belki seninle bir daha hiç karşı karşıya gelmem ama bu köylüleri senin dediğinden de beter ederim."

"Söyle Hocam, buna ne diyorsun?"

"Ben söyleyeceğimi söyledim Memed."

Köylüler susmuşlar, olanı biteni seyrediyor, düşünüyorlardı.

Hıdır Ağa olduğu yerden ayağa kalktı:

"Bırak gitsin Kuzgun Veliyi Ğnce Memed," dedi. "Bizim içinse sen hiç küsüm çekme. Biz de senin o bildiğın adamlardan değiliz. Eşkıya Sarıçıyan bizi gafil avlamıştı. O zaman köyümüzde üç dört tüfekten başka tüfek yoktu. Şimdi köy bir cephanelik gibi. Bizim de

gözümüz açıldı. Sen bırak Kuzgun Veliyi istiyorsan. Bizi düşünme, onun bu köye bir daha geleceği varsa, göreceği de var." Köylülere döndü: "Ğnce Memed bıraksın mı Kuzgun Veliyi?"

Köylüler hep bir ağızdan:

"Bıraksın," dediler.

"Getirin şunların giyitlerini, silahlarını da..."

57i

Delikanlılar eşkıyaların silahlarını, giyitlerini getirip önlerine koydular. Hıdır Ağa, Kuzgun Veliyi elinden tuttu yandaki odaya götürdü. Öteki eşkıyaları da oraya soktu.

Ferhat Hoca allak bullak bir suratla ayağa kalktı dışarıya çıktı. Memed de onu izledi.

Dışarıya çıkınca Hoca gözden yitti. Memed, gözleriyle onu aramaya başladı. Yağmur dinmişti. Sırtını, avludaki iki adam el ele verse çeviremez ceviz ağacının gövdesine verdi.

Merak ediyordu, Hocaya böyle ne olmuştu, böyle allak bullak olmuş bir yüzle nereye gitmişti?"

Uzun bir süre ağacın altında bekledi. Hoca bir türlü bir yerlerden çıkıp da gelmiyordu.

"Allahısmarladık Ğnce Memed. Ğnşallah, Allah seninle beni bir daha karşı karşıya getirir."

Kuzgun Veli onun yanından, arkasında yedi adamıyla geldi geçti. Ğçerdeki köylüler, Kasımla Temir de dışarıya çıkmışlar Kuzgun Velinin gidişini seyreyliyorlardı.

Kuzgun Veli yığma taş avlu duvarını aşınca ayağı kayar gibi oldu, bu sırada da tüfeği patladı, kurşun Memedin abasını deldi, omuzunu sıyırdı geçti. Ardından da Kuzgun:

"Ateş," diye emir verdi adamlarına. "Hepiniz Ğnce Memede... Ateş!"

Memed kendini ağacın arkasına çoktan atmış, o da ateşe başlamıştı.

Kuzgun Velinin adamları öyle, açıkta dimdik durmuşlar, hiçbir şeye karışmadan, olanı biteni seyreyliyorlardı. Kuzgun Veli taş yığınlarının üstünden ağacın arkasındaki Memede

kudurmuş gibi ateş ediyordu. Dehşet nişancıydı. Ğlk kurşunda Ğnce Memedi tutturamaması, onun yapamayacağı bir işti. Kırk yıldır da başına böyle bir iş gelmemişti.

Kuzgun, Memedin ağacın arkasından gördüğü en küçük bir parçasına ateş ederken, arkadan, kayaların arasından Ferhat Hoca şalvarının bağına bağlayarak çıktı. Kuzgun Velinin çıldırması önünde tabak gibiydi.

"Kuzgun Veli!"

Kuzgun Veli Ferhat Hocanın sesine döndü, dönmesiyle de, tam alının ortasından kurşunu yemesi bir oldu, taş yığınının üstüne ağzı yukarı serildi.

572

Tam bu sırada da aşağıdan bir çoban kan ter içinde kalmış, boyun damarları şişmiş, körük gibi soluyarak geldi:

"Köy sarıldı," dedi.

Ferhat Hoca yaklaştı, Kuzgun Velinin adamlarının önünde durdu:

"Bakın çoban kardaş ne dedi, köyü sarmışlar. Siz bize katılıyor musunuz, yoksa gidiyor musunuz?"

Öndeki kısaca boylusu:

"Bir yere gidemeyiz zaten, sarıldık," dedi.

"Memed..."

Sapsarı kesilmiş Memed:

"Adam bizi öldürüyordu. Sen mahsustan dışarı çıkmıştın Hocam, bunu bilerek."

"Ben Kuzgunu yakından tanırım."

Karşı yamaçtan köyün üstüne bir yaylın ateşi açıldı, ardından da kesildi.

"Teslim ol, Ğnce Memed!"

Memed:

"Kasım, sen yanma iki kişi al, şu kayanın altına sığın, orayı tut. Temir sen de iki kişi al, şu aşağıyı tut... Hocam sen de şu karşıya..."

Ortada kısacık adam kalmıştı.

"Sen de yanma."

Bir yaylın ateşi daha başladı.

"Yere yatın. Köylüler, sizler de evlerinize..."

Yaylın ateşi sürüyordu.

"Teslim ol Ğnce Memed, kurtuluşun yok. Her bir yerden sarıldın."

Köyün dört bir yanından gelen yaylın ateşine bakarsan büyük bir kalabalıkça sarılmışlardı.

Kurtulmaları olanaksızdı hemen hemen...

"Hocam söyle ne yapacağız?"

"Çarpışacağız."

"Böyle kaç gün dayanırız?"

"Köyde de çok cephane var, belki üç gün, dört gün. Bilemedin beş gün."

"Üç gün içinde bütün yöremiz yüzlerce, binlerce askerle

573

dolar. Bugün bu kuşatmayı, en çok da bu gece yarıp çıkamazsak bizden hayır bekleme

Hocam, hepimizi teker teker keklik gibi avlarlar."

"Ne düşünüyorsun?"

Ğnce Memed Hocayı elinden tuttu, uçurumun başına götürdü. Üstlerine kurşun yağıyordu, taş

yığınlarının ardında durdular. O kısa boylu eşkıya da yanlarındaydı. Az sonra, nereden

çıktıysa, çoban Müslüm de geldi aralarına.

"Ben şu uçurumdan aşağı insem de, bu gece onları varsam da arkalarından kuşatsam, onlar da..."

Ferhat Hoca uçurumun ucuna geldi, aşağıya baktı:

"Aboov, ocağın yana Memed," dedi, "bakamadım bile, dibini bile göremedim uçurumun!

Sen buradan nasıl aşağı ineceksin? Bir düşersen bin parça olursun."

"Ben çok indim böyle uçurumlardan. Eskiden, geyik avlarken."

"Bu uçurumdan inemezsin. Kuş kanadıyla, yılan beliyile de inemez."

"Ya inerim, ya da burada hepimiz candarmalara yem oluruz. Candarmalar bizi yakalarlarsa sağ mı bırakırlar sanıyorsun."

Memedle Ferhat Hoca arasındaki tartışma uzayıp gidiyor, köyü saranların yayılım ateşi de gittikçe çoğalıyor, Kasımla Te-mir de yanlarındaki Kuzgun Velinin adamlarıyla aynı yoğunlukta onlara karşılık veriyorlardı.

"Senin Kasım iyi dövüşüyor."

"Gece yarısına kadar onları arkalarından..."

"Bu uçurumu inemezsin. Baksana, uçsuz bucaksız, bir de duvar gibi dimdik."

Bu sırada orada durmuş bekleyen, bir kızarıp bir bozaran çoban Müslüm:

"Ben Memed Ağamı buradan indiririm," dedi.

"Nasıl indirirsin?"

"Ben yolunu biliyorum. Önce ben önlerinden inerim, sonra da onlar benim ardımdan gelirler. Eğer bana da bir tüfek verirseniz..."

"Sen tüfeği ne yapacaksın?"

"Ben de işte onlara..." Köyün dışından ateş edenleri eliyle

574

gösterdi. "Ben de... Bana tüfek vermezseniz, ben de burada kalırım. Ben bir çoban çocuğum, kimse bana bir şey yapmaz."

Ferhat Hoca duvarların dibine sinerek Kuzgun Velinin ölüsüne kadar gitti. Müslümün bu

tüfeğe göz koyduğunu anlamıştı. Eşkıyanın üstündeki bütün silahları, kurşunları, bir de onun kuburunu aldı geldi, "Al," dedi çoban Müslüme verdi. Çoban Müslüm, elleri ayakları birbirine dolanarak silahları kuşandı.

"Memed, sen de bu kuburu al... Ağzına kadar altın dolu. Sana bir gün para gerekebilir."

Memed hiçbir söze varmadan, gümüş savatlı, çok güzel bir deriden işlenmiş, gül, ceren, at başı kabartmalı kuburu aldı beline bağladı. Kubur çok ağırdı ve ancak altın bu kadar ağır olabiliyordu.

Ferhat Hoca, "Ben gidiyorum, adamlar bizimkileri çok sıkıştırıyorlar. Böyle giderse akşama kadar dayanamayacağız," dedi, yanındaki iki kişiyle köyün sol yanına, uçurumun öteki ucundaki kayalığa kaydı.

"Hoca orayı tutarsa bir gün de, iki gün de dövüşür, karşısında bir ordu da olsa."

Az ilerde durmuş kalmış Kuzgun Velinin kısa boylu çetesi hiçbir söze varmıyordu.

"Senin adın ne?" diye onun varlığının farkına varan Memed sordu.

"Sahan."

"Ğnebilir miyiz dersin buradan aşağıya parçalanmadan?"

"Ğneriz."

"Öyleyse Müslüm, düş önümüze."

Müslümün yüzü kıpkırmızı olmuş, suratı asılmıştı. Olağanüstü bir işe hazırlanmış insanların temkinindeydi. Yönünü gündoğuya döndürdü, uçurumun kıyısındaki uzun, hendek gibi bir çukura indi. Çukurun içini keven dikenleri, çalılar, kurumuş otlar ağzına kadar doldurmuştu. Memedle Sahan da onu izlediler. Müslüm, kiminde göbeğe kadar suya batıyor, ama hendekten çıkıp da dışarda yürümeyi nedense düşünmüyordu, ateş etkisinin dışına çıktıkları halde. Ğster istemez Memedle Sahan da, bir şey söylemeden onun arkasından gidiyorlardı.

Sık ağaçlıklı, ağaçlarının her birisinin gövdesini iki kişi çe-viremez bir ormana geldiler. Bir sel yatağı ormanı çok derin ikiye biçmişti.

"Ğşte, inerek buradan, bu sel yatağından aşağı inebiliriz. Ben eskiden hep sel yataklarından inerdim. Keçiler de sıkışınca sel yataklarından inerler uçurumu. Ben keçilerden öğrendim uçurumlardan böyle inmeyi."

Sahan, Memede döndü:

"Şu ormanın içinden vursak da, arkalarına geçsek, ne dersin?"

Memede:

"Çevirmişlerdir. Burasını boş bırakmazlar. Müslümün kılavuzluğundan başka çaremiz yok. Ğn Müslüm."

Memede:

"Ya Allah, ya fettah, ya bismillah," dedi, uçurumu inmeye başladı. Bıçak gibi kayaların arasından, suyun açtığı yollardan kolaylıkla aşağı iniyorlardı. Bu yollar da çok sarptı, tutundukları kayalar, çalılar, ağaç kökleri, dikenler ellerini bıçak gibi doğruyor, giyitlerini dalıyordu. Az bir sürede üçünün de elleri kızıl kan içinde kaldı.

Müslüm arada sırada biraz durup da onları beklediğinde öğütlerini eksik etmiyordu.

"Uçurumdan aşağıya bakmayacaksınız. Sonra başınız döner düşersiniz. Toprağa, küçük taşlara basmayacaksınız. Kaya bulacaksınız basmak için. Kayalardan değil, köklerden tutacaksınız, sağlam köklerden," diyordu. Öğütleri birer buyruktu.

Büyük bir cebelleşmeden sonra uçurumu indiler ama onlarda da insanlık hali kalmamış, elleri, dizleri, ayakları parçalanmıştı.

Müslüm:

"Şimdi şu derenin içinden aşağıya inerek oradan yukarıya çıkılacak bir dere bulacağız. O

dereyi de çıkınca onların tam arkasına düşeriz. Ondan sonra da, alloooooş, Allah ya onlara verir, ya bize. Memed Ağam, sen de benim nasıl bir kurşunlar sıktığımı göreceksin," diye sevindi. "Ne yazık ki bu mendebur Kuzgunun çok kurşunu yokmuş."

"Ne diyorsun sen Müslüm, sendeki kurşunla bir ordu durdurulur."

576

"Az, az," dedi Müslüm. "Haydi yürüyelim, daha çok yolumuz var."

"Müslüm, sen buralarımı çok iyi biliyorsun. Daha önce gelmiş miydin bu köye?"

"Ben buraya hiç gelmedim."

"Öyleyse az ilerde bir dere olduğunu ne biliyorsun?"

"Bilirim," diye övündü Müslüm. "Belli olur o. Ğndiğimiz sel yatağından dolayı. Her sel yatağının yanında birkaç dere olur. Sen bunu bilmez misin?"

Dere çakıltaşlı bir kuru dereydi. Sel suyu azalmıştı. Yokuşu da azdı. Suların içinden yürüdüler. Kurşun sesleri daha durmadan geliyordu.

Derenin üstüne ormana çıktıklarında karanlık kavuşmuştu. Bir süre ormanda bekleyip soluklandılar.

Sahan:

"Ben bu yukarıları iyi bilirim. Şu koyaktan yürüyelim."

Islak dallar yüzlerini acıtıyordu. Koyağı çıkarlarken Memed:

"Durun," dedi. "Önümüzde birisi var."

Durdular, kulak verdiler yöreyi dinlediler.

"Kıpırdama! Kim o?"

"Benim Ğnce Memed," dedi bir ses.

"Sen kimsin?"

"Sefil Aliyim ben, Sefil... Anladın mı?"

"Gel Ali, buradayız, bekliyoruz seni."

Ali çalıların arasından, çalıları yarararak sesler çıkararak bir süre sonra geldi onları buldu.

Memedle kucaklaştılar.

"Sizi arıyordum. Burada olduğunuzu duydum, ata bindim sürdüm. Buraya gelince de sarıldığımızı anladım. Ben de arkadan candarmalara ateş etmeye başladım. Neye uğradıklarımı bilemediler. Şimdi, nedense, az önce köyü kurşunlamayı durdurdular. Gelin şu ilerdeki kayaya gidelim. Atım orada. O kayayı tutarsak, dört kişi olduk şimdi, ateşe bir başlarsak sarıldıklarımı sanarlar, hele bir ikisini vurursak..."

"Vururuz," dedi Memed. "O kolay. Tüfeklerinin yalımına ateş açarız, o tamam. Ğstediğim kadarını..."

"Dana gibi böğürtürüz," dedi Sahan.

577

"Bu kardaş kim?"

"Bu Sahan," dedi Memed. "Bu da çoban Müslüm."

"Kuzgun Veli çetesinden Sahan bu mu? Aboooov Memed, sen de adamın hasmı bulurmuşsun!

Kuzgun Veli kim ki, onu Kuzgun Veli eden bu Sahandır derler. Ne oldu Kuzguna, size mi katıldı?"

Memed olayı olduğu gibi ona anlattı.

Sefil Ali:

"Ğyi olmuş," dedi. "Şimdi benim kayaya gidelim. Kayanın arkası bir sarp ki kartal bile uçamaz."

Kayaya vardıklarında Sefil Alinin atı onları kışneyerek karşıladı. Yukardaki on altılık ayın önünden hızla bulutlar geçiyordu.

Atın üstünde bir sazın karartısını gören Memed:

"Demek sen daha aşıklığı bırakmadın Ali," dedi.

"Ben eşkıyalığı bıraktım. Öncesi gün köye geldiğimde senin yeniden dağa çıktığını, bu köyde olduğunu duydum. Tüfeğimi aldım düştüm yola."

Ali daha sözünü bitirmeden önlerinden yoğun bir cayırtı başladı.

Çoban Müslüm:

"Ben de çok candarma öldüreceğim."

"Eşkıyalar candarma öldürmezler," diye onu azarladı Memed.

"Ya, onlar eşkıyaları öldürüyorlar."

"Onlar öldürürler."

"Eşkıyalar candarmaları öldürmezler de ne yaparlar öyleyse?"

"Çok sıkıştırlarsa yaralarlar."

"Sıkışmazlarsa?"

"Kaçarlar."

"Ya ben Kertiş Aliyi görürsem?"

"Onu vur," dedi öfkesini belli ederek Ğnce Memed. "Öldür onu. O bir zalim, işkenceci..."

Candarmalara ilk ateşi Müslüm açtı. Üçüncü kurşununda aşağıdan bir bağırtı geldi.

"Gördüm," dedi Müslüm. "Tüfeğinin yalımıyla birlikte de nişan aldım. Öldürmedim.

Omuzunu deldi geçti kurşunum."

578

"Sus , konuşma," dedi Memed.

Dağılmışlar, aşağıyı yoğun bir ateşe tutmuşlardı. Sanki dört adam değil de kırk adam ateş ediyordu. Koşarak, sağa sola atlayarak, elleri makina gibi işleyerek kendilerini çoğaltıyorlardı. Candarmalar iki ateş arasında kaldıklarını çoktan anlamışlar, şaşkınlıktan ateşlerini seyrekletmişler, ateş çemberinden bir an önce, gün doğmadan sıyrılmann

yollarını arıyorlardı. Bu eşkıya kalabalığı gün doğunca hepsini keklik gibi avlayacaktı.

Kimseye haber vermeden adamlarıyla Ğnce Memedi izlemeye çıkan Mahmut Ağa

Kızılkartallıda Yüzbaşı Şevketle karşılaşmış, Kuzgun Velinin Çamlıyol köyünde Ğnce Memedi

yakaladığını duymuş, Yüzbaşıyla birleşerek hızla bu yöne kaymışlar, Çamlıyol köyünü

kuşatmışlardı. Mahmut Ağa da, adamları da bu köyü, bu yöreleri taş taş, çalı çalı

biliyorlardı.

"Bastırıyorlar Yüzbaşım. Sandığımız gibi bunlar birkaç kişi olamazlar. Sarıldık. Hem

sarıldık, hem de köydekiler yaman dövüşüyorlar. Çok usta adamlar. Biz onlardan ancak bir

kişiyi vurabildik, onlarsa bizim yarıya yakınımızı yaraladılar. Ğstesey-diler hepimizi

vururlardı. Sıkıştırlarsa, sabah da olursa bizim bir tekimizi bırakmazlar. Onlar, candarmadır

diye öldürmeye sıkıyorlar. Gün doğup da bizi böyle görürlerse... Ben çekiliyorum, şuna

aşağı doğru."

Yüzbaşı Şevket çok öfkelenmişti:

"Ğnce Memedi bir daha mı kaçırdık?"

"Belki kaçamamış, belki onu öldürmüştür Kuzgun Veli."

"Ya o Kuzgun Veliyi öldürmüşse?"

"O öldüremez Kuzgunu. Kuzgun kurt gibi bir adamdır."

"Demek ben artık hiçbir zaman Ğnce Memedi öldüremeye-ceğim, öyle mi?"

"Kim bilir, belki..."

"Faruk Yüzbaşı benim şu halimi duyarsa çok sevinecek. Çekilelim Mahmut Ağa."

Memed bir süre sonra onların çekilmekte olduklarını anladı.

"Ne yana gidiyorlar Müslüm?"

"Şimdi öğrenirim."

Müslüm kayalara tutunarak aşağıya indi, ağaçların arasından, çalılarının içinden çıtırtı çıkarmadan yürüdü, yok oldu. Döndüğünde ay batıya iyicene yıkılmış gitmişti.

"Geldiğimiz yöne aşağı çekiliyorlar. Oradan aşağıdaki büyük ana yola inecekler. Aralarında çok sivil var. Birisi tam önümden geçti. Ğstesem öldürürdüm."

"Sivil mi?"

"Sivil" dedi Sefil Ali. "Seni bizim köyün Ağası Mahmut Ağa üstüne almış."

"Mahmut Ağanın benimle ne alıp veremediği varmış?"

"Seni yakalamak, seni öldürmek herkes için bir şan... Şimdi artık şu ağaçlar bile sana düşman. Mahmut Ağayla adamları olacak o siviller."

"Haydin öyleyse yollarımı keselim."

Geldikleri koyağa indiler, son hızla inmeye başladılar. Bulutlar ayın önünden akıp gitmişler, ortada testekerlek, koskocaman ay gökte yüzer gibi kalakalmıştı. Çok uzaklarda, göğün eteklerinde de birkaç yıldız ipiliyordu. Yaprakların üstlerindeki damlalar da parlayıp söniyorlardı.

Koyağa inip de dirseği dönünce Memed:

"Ayak sesleri geliyor, şu karşı yamaca, kayalığa siz, bu yamaca da Müslümlerle ben çıkalım, onları aramıza, çapraz ateşe alalım. Sivillerin iğne ucu kadar bir yerlerini görürsek vuracağız. Herkes sivillere öldürmeye kurşun sıkacak."

Biraz sonra ilk candarmanın deredeki karartısını gördüler. Sefil Ali onun ayaklarının dibine bir tarak kurşunu boşalttı. Candarma bağıarak geriye doğru aldı yatırdı. Ardından da, ormanın içinden kayalığa kurşunlar yağdı. Karşılıklı dövüş gün ışımcaya kadar sürdü. Ğnce Memed, Mahmut Ağayı arıyordu. Onu vurmak sevap olacak, bütün bu dağlar, aşağıdaki Çukurova bayram edecek, diye düşünüyordu. "Sen Mahmut Ağayı tanır mısın?" "Tanımaz olur muyum, köyümüzün Ağası..." "Ben de yakından tanırım," dedi Sahan. "Benim de

onunla bir geçmişim var."

"Haydi öyleyse bitirelim şimdi şu adamın işini." Buldukları yerden aşağılar tabak gibi gözükiyordu.

580

Ağaçların, büyük taşların arkasına siperlenmiş candarmalar apaçık ortadaydılar. Ne tuhaf, bir tek sivil kişi yoktu ortalıkta. Yüzbaşı, sol elinde kırbacı, sağ elinde tabancası ortada dönüp duruyordu.

Gün kuşluğa kadar, ne candarmalar, ne de Memed çıt çıkarmadan bekle­diler. Sonunda Yüzbaşı, kalkın komutu verdi. Candarmalar birer ikişer ağaçların, taşların ardından çıktılar, tek sıra olup koyağın içinden aşağıya yürüdüler, çektiler gittiler.

Onlar çekilip gidince Memed:

"Köye gidelim. Belki Mahmut Ağadan da bir haber alırız."

Ğkindi olurken köye geldiler. Açtılar, yorgunluktan bitmiştiler. Onlar köye girerken Hıdır Ağa onları gedikte karşıladı. "Ferhat Hoca yaralandı, durumu da hiç iyi değil. Aşağıdan da iki bölük candarma köye doğru geliyormuş," diye haber verdi.

Memed hemen Ferhat Hocanın yanına koştu. Hoca ak çarşaf­lar içindeki sabun kokan bir yatakta rahat yatıyor, arada sırada acıdan yüzünü buruşturuyordu.

"Geçmiş olsun Hocam."

"Sağ ol Memed, hemen kalkıp bu köyden uzaklaşmalıyız. Bizi burada bir daha kısıtırlarsa bizim için artık kurtuluş yok. Önüne gelen, aşağıdan buraya doğru yürüyen candarmalara bizi haber veriyor. Sabahtan bu yana belki on beş kişi geldi."

"Yaran nasıl?"

"Kolumda. O kadar önemi yok. Silah bile sıkabilirim sıkışırsam. Hemen gitmeliyiz. Benim için bir at bulun."

"Sefil Alinin atı var."

"Kim bu Sefil Ali?"

"Benim eski arkadaşım. Bir ara birlikte dolaştık, yiğit oğlandır. Bizim sarıldığımızı duyunca..."

Memed Ferhat Hocayı kendi eliyle giydirdi, Sefil Alinin atı kapıda bekliyordu. Bineктаşına çıkabilen Hoca ata kolaylıkla bindi. Köylüler onları köyün dışına kadar uğurladılar. Ferhat Hocaya, onun kurşun sıkışına, yiğitliğine, kurnazlığına hayran kalmışlardı. Œnce Memedin adını bile etmiyorlardı.

Köyü dışarı çıkıp bir sigara içimliği yol gidince durdular.

"Nereye gidiyoruz?"

581

"Nereye gidelim Hocam?"

Herkes bir köyü, saklanacak bir yeri söylüyordu. Hocanın yarası, Hoca aldırılmaz görünmesine karşın iyice şişmişti. Ağrısı da çoğalıyordu.

"Yakın bir köy olsa daha iyi olur. Bir de cerrah gerekecek bana. Biraz şişiyor."

Sefil Ali:

"En yakın köy bizim köy."

"Sizin köyün Ağası da bizim kanımıza susamış. Gidip de Mahmut Ağanın kucağına mı düşelim," diye acı gülümsedi Ferhat Hoca.

"Daha iyi ya," diye diretti Sefil Ali. "O bizim ardımızdaysa, bizim kendi köyüne saklanacağımız hiç aklına gelmez."

"Bir tanesi bizim orada olduğumuzu haber veremez mi?"

"Bizim köyde öyle insan yoktur," dedi Sefil Ali. "Sonra cerrah da hazır."

"Kasımın boş köyüne gitsek?"

"Ben oraya gitmesem iyi olur," dedi Kasım.

Aralarında uzun bir süre tartıştılar. Karanlık kavuşmuş, dondurucu bir yel esiyordu.

"Biz Memedle bizim köyde o kadar kaldık da, söyle Me-med, kimse bizi kancıkladı mı?"

"Kimse."

"Bir kişi bile çıkmaz mı Mahmut Ağaya haber verecek?"

"Çıkmaz."

"Ğkiye ayrılacağız," dedi Memed. "Ben, Hoca, Ali, Kasım, bir de eşkıya Müslüm, Çiçeklidersi köyüne gideceğiz. Temir, Sahan, ötekiler de Sakızlı köyüne gidecekler.

Hangimizin başı dara gelirse, o ötekinin imdadına yetişir. Yiyecek var mı yanımızda?"

"Var," dedi Temir. "Hıdır Ağa o kadar çok azık koymuş ki hepimize bir hafta yeter."

Düzlükteki yol ayrımında birbirlerinden ayrıldılar. Ğnce Memedle Ferhat Hoca, Kasım, Müslüm, Ali Çiçeklidersine, ötekilerse boş Sakızlı köyüne gittiler.

Çiçeklidersine vardıklarında neredeyse gün ışıyacaktı, horozlar daha ötmemişlerdi. Sefil Ali ötekilere köyün dışında bir

582

süre beklemelerini söyleyip köye girdi. Sarı Çavuş onun dayısı olurdu, onun evine vardı, durumu anlattı. Sarı Çavuş: "Gelsinler, başım üstünde yerleri var. Bu köyde de onları kimse bulamaz. Bizim evi aramak kimsenin aklına gelmez." Sefil Ali geriye döndü arkadaşlarını aldı, Sarı Çavuşun evine geldi. Çavuşun evi çok büyük, altı gözeli bir damdı. Odalar birbirine ula-lydı ve odadan odaya geçilebiliyordu.

"Bu son oda sizin," dedi Sarı Çavuş. "Düşmanlar kapıdan girerlerse, beş odayı geçip size gelinceye kadar siz şu kapıdan kaçın, hemen arkadaki kayalığı tutarsınız. O kayalığı tutunca da sizi kimse yakalayamaz."

Yerlere kilimler, keçeler serilmiş, üstlerine kalın döşekler atılmıştı. Harlı yanan ocakta da

büyük bir çaydanlık kayıyordu.

"Siz oturun, kahvaltı şimdi hazırlanır. Bizim Köroğlu şimdi yanınıza gelir, ben de cerraha gidiyorum. İnşallah evdedir."

Sarı Çavuş öğle olurken yanında bir kara eşeğe binili yaşlı cerrahla köye girdi. Cerrahı Sarı Çavuşun yanında gören köylüler, ortada olağanüstü bir şeylerin geçtiğini, Çamlıyolda kuşatılmış Ğnce Memed çetesinden yaralıların buraya düştüklerini anladılar, sus pus oldular.

Bunu Tazı Tahsin de duydu. Sarı Çavuşun evinin arkasındaki kayalıklara saklanıp evi gözetlemeye başladı. Köy evlerinde ayakyolu yoktu. Herkes işini kayalıkların arasında görüyordu. Eğer eşkıyalardan birisi dışarıya çıkacak olursa, nasıl olsa çıkacaklardı, Tazı Tahsin de onları görecekti, kim olduklarını öğrenecekti. Önce Kasım çıktı kayalığa, ay ışığında sağma soluna uzun bir süre bakındıktan sonra şalvarının bağını çözdü taşların duldasına, Tazı Tahsinin az ilerisine çömeldi çatladı. Bir hoş bir koku aldı ortalığı. Kasım işini görürken bile eli tüfeğinin tetiğindeydi. Tazı Tahsinin ödü koptu. Bir öksürse, bir ses çıkarsa yanmıştı. Bu korkunç adam onun gözünde gittikçe şişiyor, uzuyor, kocamanlaşıyordu.

Ardından Sefil Ali, onun ardından da Müslüm. Müslümün de eli tetikteydi. Az daha da Tazı Tahsini görüyordu. Bir adım ötesindeki uzun taşın yanına gelmiş uzun uzun çövdürmüştü. Sidiğinden sıçrayan damlalar Tazı Tahsinin yüzünü gözünü ıslattı. Ğnce Memed Ferhat Hocanın koluna girmiş dışarıya çıktı.

583

I

Aralarında fısır fısır konuşuyorlardı. Sonra yan yana çömeldi-ler, öyle çömelerek de konuşmalarını sürdürdüler. Onları görünce Tazı Tahsin kendinden geçmiş, yüreği göğsünü küt küt dövmeye başlamıştı. Yerinde duramıyor, ötekilerse çömelmiş-ler, kışları açık konuşmalarını sıçarak sürdürüyorlardı. O kadar yavaş konuşuyorlardı ki Tahsin onların bir

sözcüklerini bile du-yamyordu. Kan ter içinde kalmış titriyordu. Bir ara kendini çont olmuş sandı. Elini kolunu, başını bile kımldatamıyordu. Onların orada çömelmiş konuşmaları ona bir yıl kadar sürmüş geldi. Onlar kalkıp gittikten, dama girdikten uzun bir süre sonra bile Tazı Tahsin kendine gelemedi. Kalkmak, yürümek, koşmak istiyor, bir türlü bedenine hükmünü geçiremiyordu.

Ğlk horozlar ötünce doğrulabildi. Ayaklarını sürükleyerek Muhtarın evine geldi. Muhtar avluda aptes ahyordu. Onu görünce, aptesini yarıda kesti, ayağa kalktı:

"Ne var, ne oldu Tahsin?" diye sordu. Tahsinin bu sabah vakti niçin geldiğini hemen anlamıştı.

Ğçeriye girdiler.

"Burada," dedi Tahsin. "Şu iki gözümle gördüm. Ğnce Me-med, bir de yaralı adam. Bir de bizim Sefil Ali, bir adam daha, hepsi de Sarı Çavuşun evindeler. Mahmut Ağaya hemen haber vermeliyim. O da bana çok para verecek, Murtaza Ağadan da bile çok. Bizim Mahmut Ağamız herkesten zengin değil mi?"

"Zengin."

"Hemen gidiyorum."

"Ya Ğnce Memed kaçarsa, ondan sonra düşündün mü senin halin ne olur?"

"Ben de kaçırım."

"Herkes biliyor senin Ğnce Memedi herkese haber verdiğini."

"Bilsinler. Ben kaçırım."

"Peki benim halim neye varacak?"

"Mahmut Ağa Ğnce Memedi kaçırmaz."

Muhtarla Tazı Tahsin arasındaki konuşma epeyce sürdü. Tazı Tahsini bir türlü kandıramadı Muhtar. Bu küçücük adamın gözü dönmüştü. Başına da çok kötü işler gelecekti. Ancak

kapıdan çıktığını görebildi. Gitse Sarı Çavuşa, Tazı Tahsinin Mahmut Ağaya konuklarını kancıklamaya koştüğünü söylese miy-

584

I

di? Sarı Çavuşun damının kapısına kadar yürüdü, orada bir süre durduktan sonra geriye döndü. Yerinde duramıyor, bir Sarı Çavuşun damının önüne gidiyor, orada bir süre bekliyor, sonra kendi evine geri dönüyordu. Evden eve mekik dokuması öğleye kadar sürdü. Öğleyi biraz geçiyordu, Sarı Çavuşla ağacın altında karşılaştılar.

"Dur," diye kükredi Sarı Çavuş. "Sen beni bilirsin. Ben Mustafa Kemal Paşayla silah çatmış bir adamım. Onunla birlikte Çanakkale denizini ben göğe fıskırttım. Sen ne demek istiyorsun da, daha gün doğmadan bu yana evimin kapısına ayağı yanmış it gibi durmadan geliyor gidiyorsun? Bana bak," diye çimeni yeşil gözlerini belertti. "Ğnce Memed bu evde. Kışında donun varsa, onu git de senin o zalim, alçak, kan emici Ağana söyle. Gelsin de Ğnce Memedi benim evimde öldürsün. Ğşte o zaman ben de, sen bu Sarı Çavuşu iyi tanırsın, işte o zaman ben de senin de, o Ağan olacak itin de kökünüzü kuruturum. Unutma bunu Muhtar, ben Çanakkalede Mustafa Kemalle çakmak çaktım, gökyüzüne sular fıskırttım. Haydi yürü. Sen düşün gerisini."

Muhtarın dili tutulmuştu sanki. Tazı Tahsinin Mahmut Ağaya gittiğini, kendini zorluyor zorluyor, bir türlü söyleyemiyordu Sarı Çavuşa.

"Çavuşum bana kıyma," sözcüğü ağzından dökülüyordu. "Ben sana bir şey yapmadım."

"Sen düşün gerisini," diye Çavuş ona sırtını döndü evine girdi. Çok kızmıştı Muhtara.

Öfkeden seyrek sakalları titreyerek ona sövüyordu.

Muhtar birkaç kere daha Sarı Çavuşun kapısına kadar gitti. Tazı Tahsini söylemek istiyor, kapıya gelince orada bu düşüncesinden vazgeçiyordu.

Akşam olunca Muhtar konuk odasına girdi, anahtarı karısının eline verdi, "Üstüme kilitle," dedi, "yarın sabaha kadar da bağırsam çağırsam, evde yangın çıksa, Mahmut Ağa gelse kapıyı bana açma. Yemin et, adı güzel Muhammedin, üstü bulutlu Kırkgöz Ocağı üstüne..." Kadın yemin etti ve onun üstüne kapıyı kilitledi.

585

28

Kayalıklardan esen yel köye kekik kokuları getiriyordu. Silme ay ışığında kayalıklar billurdanmış gibi ışıyor, aşağıdan yukarıya dağı çevirmiş ova apak bir göl gibi dalgalanıyordu. Uzun kavakların gölgeleri toprak damların üstüne düşmüştü. Önde Mahmut Ağa arkada adamları bir kedi sessizliğiyle, konuşmadan, sigara içmeden, ince dağ yolundan köye iniyorlardı. Çok uzaklarda, durup durup bir puhu ötüyor, arada sırada da kayaların çatırtısı duyuluyordu.

"Gel bakayım yanına Tazı." Mahmut Ağa duyulur duyulmaz bir fısıltıyla konuştu. Tazı Tahsin arkasındaydı, yanına geldi.

"Kapıda nöbet bekleyen bir kişi var mıydı?" "Dün gece yoktu, belki bu gece koymuşlardır."

Yürüdüler, köyün yukarısına, Sarı Çavuşun evinin üst başına geldiler. O kadar sessiz yürümüşlerdi ki ayaklarının altından bir taş bile kayıp aşağıya yuvarlanmamıştı. "Git bak bakalım, dışarda bir nöbetçi var mı?" Tahsin yamaçtan aşağıya kayarak indi. Ğnmesiyle de dönmesi bir oldu.

"Nöbetçi var. Tam kapının önünde. Allalem nöbetçi de Sefil Ali."

"Sefil Ali mi, hani saz çalan bir eşkiya vardı, o mu? Bizim

"Gözüm iyi seçtiyse, odur," dedi Tazı Tahsin. Ağa yanındaki iriyarı adama buyurdu:

586

"Sen bu işin ustasıms, Sefil Aliyi al da buraya getir. Eğer onu kaçırırsan, en küçük bir sesi

çıkarsa, hepimizi ölmüş bil. Ğstersen Tazıyı da al yanına."

Uzun boylu, iri adam ayakkabılarını çıkardı, oraya taşın üstüne koydu, "Haydi Tahsin," dedi, "düş önüme."

Bir kelebek gibi sessiz kayıyorlardı. Köyün ortasından akan suyun sesi taa buralarda patlıyordu. Ortalıkta başkaca en küçük bir çıtırtı yoktu, kayaların çatlamasından başka. Onlar Sarı Çavuşun damının duldasına girdiklerinde Sefil Aliyi sırtını köşeye vermiş, başını da önüne düşürmüş buldular. Ona beş adım, dört adım, üç, iki adım yaklaştılar, Sefil Ali daha durumunu bozmuyordu. Önce iri adam Alinin üstüne atıldı, mengene gibi kollarıyla Alinin ağzını kapadı. Ali depre-nirken Tazı Tahsin de üstüne atladı. Onu kısıkrak yapıp yukarıya, Mahmut Ağanın yanına götürdüler.

"Elini ayağımı bağlayın, o burada kalsın. Biriniz de başını bekleyin."

Damn duldasına indiler, duvarın dibine arka arkaya sıralandılar. Bu anda uzaktaki puhu öttü, Sefil Alinin atı kişnedi, kocaman, ak bir çoban köpeği de kuyruğunu patançları arasına sıkıştırmış büzülerek yanlarından geldi geçti, gitti Sarı Çavuşun, ağacın altında uyuyan köpeğinin yanında durdu. Köyün alt ucundan birkaç köpek sesi geldi, çok seyrek, o da kesildi.

Mahmut Ağa biraz önce Sefil Aliyi yakalayan iri adamı kolundan tuttu yanına çekti:

"Kapı açık değilse, üçünüz birden yükleneceksiniz kapıya. Ğnşallah kapı açıktır. Yanınıza mavzer almayacaksınız. Karşı koyarlarsa hançerlersiniz. Tazı, sen de köpeklere mukayyet ol. Hiç köpek sesi istemem."

Üç kişi daha ayırdı.

"Siz de kapı açılır açılmaz, onların arkasından..."

Kapı açıktı ve öndeki üç adam ellerindeki cep fenerlerini yakarak içeriye daldılar. Ötekiler uyuyorlardı, deprenemediler bile.

"Tamam mı?" diye heyecandan kısılmış, titreyen sesiyle sordu Mahmut Ağa.

Ğri adam:

587

1

"Tamam," diye bağırdı.

"Ellerini kollarımı bağlayın."

"Bir tanesi yaralı."

"Onu da bağlayın."

Kısa bir sürede dört kişinin kollarını arkalarına bağladılar, Sefil Aliyi de yukardan getirdiler.

"Muhtarı çağırın."

Sarı Çavuş olanı biteni duymuş, don gömlek dışarıya çıkmış aval aval Mahmut Ağanın yöresinde konuşmadan dönüp duruyordu.

"Sarı Çavuşu alın getirin."

"O burada," dediler.

"Vay, seni kocamış köpek, demek benim köyümde, benim evimde düşmanlarımı, bu milletin canına kast etmişleri saklarsın ha? Seni kocamış uyuz it seni. Başına neler geleceğini hiç şu akılsız başının köşeciğinden geçiriyor musun?"

"Ağzımı topla Mahmut, ben kocamış köpek değilim, kocamış köpek olan sensin."

"Söyletmeyin şu deyyusu, bağlayın ellerini. Senin derini yüzeceğim senin, kocamış çakal."

"Çakal senin baban. Hem de sensin. Hem de sülalen."

"Getirin şu dinsizi yanma."

Mahmut Ağanın boğa aletinden kırbacı arka arkaya yılan ıslığı gibi öterek sakladı.

"Muhtar gelemiyor Ağamız."

"Nedenmiş o?"

"Avradı onu odaya kitlemiş."

"Gidin de kırım kapıyı."

Ğki ev ötedeki evden bir süre pat küt, kapı gıcırtiları geldi, az sonra da kesildi.

"Oooo Muhtar, baba dostu, insan Ağasını böyle kilitli kapılar ardından mı karşılar?"

"Kusura kalma Ağam, avrada kendimi kilitlettim."

"Nedenmiş o?"

"Çünküleyim ki Tazı Tahsini sana ben gönderdim. Pişman olurum da onlara, Tazı Tahsini sana gönderdiğime..."

"Ğyi yapmışsın."

588

"Bize buyurun."

"Size geleceğiz ya, şu eşkiyaları nereye koyacağız?"

"Hele eve gidelim de... Onları da alıp..."

"Doğru..."

Köyde iki katlı topu topu iki ev vardı. Bir tanesi Mahmut Ağanın konağı, bir tanesi de

Muhtarın eviydi. Eşkiyalar önde, Mahmut Ağayla adamları arkada, bir anda olayı duyup

alanları, ev aralarını doldurmuş köylü kalabalığını yardılar, Muhtarın evine geldiler.

Kalabalıktan çit çıkmıyordu. Sanki hepsinin kanı çekilmiş, kupkuru ağaçlara dönmüşlerdi.

Muhtarın konuk odasının kapısı açıldı ve karısı elinde anahtarlarla kapının kırık kanadının

önünde duruyordu. Kadın ocağa da üst üste üç kütük atmış, kütükler tutuşmuşlar, bol

yalımlarla yanıyorlardı. Oda aydınlıktı.

Mahmut Ağa geçti başa oturdu. Adamlarından beşi de alt alta onun aşağısına sedire

sıralandılar. Öteki adamlarının bir kısmı dışarda, bir kısmı da içerde elleri tetikte

bekliyorlardı.

"Ėndirin onları sedirden, o eşkıyaları... Kim oluyormuş onlar! Aşağılık yol kesiciler, soyuncular... Getirin onları, yere, şu ayağımın dibine oturtun. Bizim Muhtar da bu kefen soyuculara paşa muamelesi yapıyor."

Muhtarın sedire oturttuğu eşkıyaları Mahmut Ağanın adamları aldılar, Ağanın ayaklarının dibine yan yana dizdiler.

Mahmut Ağa bir süre onları süzdükten sonra, baştakine:

"Hey yaralı, sen kimsin bakalım? Çok da utangaç bir adama benziyorsun."

Ferhat Hoca başını kaldırdı, inceden, alaylı gülümsedi:

"Ben Ferhat Hocayım."

"Oooo, sen misin o? Duydun mu, sen hapsi yarıp da kaçtıktan sonra beraat ettin, kurtuldun yani. Ama şimdi, Ėnce Me-medin yandaşı, çetesi olaraktan asılacaksın. Seni neden, sizi neden şu anda öldürmüyorum, biliyor musunuz, siz benim elimle öldürülmeye layık değilsiniz, siz asılarak ölmeye layık canavarlarsınız. Bilseydim ki içinizde azıcık adamlık var, sizi ipe göndermez, hemen buracıkta öldürürdüm. Seni uyuz köpek, bir de hoca olacaksın.

Dediklerine göre çok da bilgili, derin bir hocay-

589

w

mışsın. Hiç de suçun yokmuş kaçtığında, şimdi idam edileceksin. Bacakların sallanacak, böyle böyle."

Sağ elinin iki parmağını açtı açtı kapadı.

"Sen kimsin?"

"Ben Ėnce Memedim."

"Vay anasını, süt dökmüş kediye benziyorsun ulan, Ėnce Memede de hiç benzemiyorsun."

Muhtara döndü. "Ėyi bak bakalım şu babayığide, şu aç kalmış bir sığana benzeyen Toros

dağlarının kahramanına! Bu adam Ğnce Memed mi? Sen daha önce Memedi tanıdın mı?"

"Ğnce Memedi bu köyde kim tanımaz ki... Bu adam Ğnce Memed."

"Allah Allah! Allah Allah, Şu yakaladığım, bunca ardında koŐtuğum adam da bari bir adama benzeseydi. Bunu Ğnce Memedir diye kasabaya götürsem herkes benimle alay eder, beni tefe koyar da diyar diyar gezdirirler! Ben böyle bir sümüklüyü, solucamı kasabaya götüreceğime bırakırım. Bunu salıveririm de utançtan kurtulurum. Kasabada Ağalara, Beylere dedim ki yarın gider de onu kulağından tutar getiririm. Bakın Şu övündüğüm adama, ben bunu kapıma uşak yanaşma bile almam! Şu murdarın suratına bakın, Abdi Ağayı, Ali Safa Beyi öldüren kokmuş tilki taşağmın suratına! Tuuuu, senin pis yüzüne... Daha da durmuş, Şuna söz söylüyorum, Şu kokmuş sırtlan leşine. Ben Hükümetin yerinde olsam, Şöyle bir adama benzemezi aşmazdım bile. Bok kuyusuna atardım, bok kuyusuna..."

Mahmut Ağa kimi öfkeleniyor, ayağa kalkıyor, eğilip Me-medin yüzünün ortasına tükürüyor, onu tekmeliyor, kimi yerine oturup ayak ayaküstüne atıyor, onunla alay ediyor, alayın ardından da küfürlere başlıyordu. Sonunda yoruldu, sesi bile çıkmaz oldu. Ama Memeden hıncını daha alamamıştı.

"Sen kimsin?" Kasıma sordu.

"Ben Hacı Temirim. Anavarza köylüklerinden olurum. Kuzgun Veli çetesindenim. Kuzgun Veli vurulunca bunlara katıldım. Kader..."

Mahmut Ağa onun üstünde durmadı.

"Çocuk, sen kimsin?"

590

"Ben de Sarıkeçili oymağından olurum. Benim adım da eşkıya Müslüm."

"Neee, eşkıya mısın sen?" "Eşkıyayım ya..." "Ne zamandan beri?"

"Ğki gün önceden..." Müslüm, iki gün demeyecekti ya, iki yıl diyecekti belki de, ağzından

kaçırdı.

Mahmut Ağa:

"Çözün şunun kollarını," diye buyurdu.

Adamlar Müslümün kollarını açtılar.

"Ben sana ne kötülük yaptım da Ağa beni bırakıyorsun? Ben eşkıya değil miyim?"

"Atm şunu dışarıya."

Müslüm somurtuyordu. Dışarıya attılar.

"Seni biliyorum, sen bizim Aşık Sefil Alisin. Sana bir şey yapamam. Baban benim has adamımdı, Allah rahmet eylesin. Balkan Savaşma gitti, o kadar önüne geçmeye çalıştım, askere gitme, dedim, beni dinlemedi gitti, bir daha dönmedi. Seni eşkıyalığı bıraktı, dediler bana."

"Bırakmıştım. Ğnce Memedin yeniden dağa çıktığını duyunca, iki gün önce ben de gittim onu buldum."

"Ğyi ki buldun. Sen olmazsan o bu köye gelmez, ben de onu böyle, dalında olmuş bir armut gibi koparamazdım. Açın şunun kollarını."

Sefil Alinin kolunu açtılar.

"Çek sazı da bir iki tıngırdat bakalım."

Sefil Ali karşılık vermedi, herhangi bir devinimde de bulunmadı.

"Al sazı eline," diye sert buyurdu Mahmut Ağa.

Sefil Ali gene oralı olmadı.

"Bana saz çalmıyor musun?"

Sarı Çavuş başını kaldırdı:

"Sana, değil benim yiğit yiğenim, sana benim köpeğim bile saz çalmaz, Mahmut."

"Öyle mi?" diye alaylı güldü Mahmut Ağa. "Öyle mi, Mustafa Kemal'in has adamı, öyle mi

Çanakkaledede bir mermide denizi göğe uçurup da dünyayı denizsiz koyan martavalcı?"

591

"Mustafa Kemal Paşanın adını senin gibi köpekler ağızlarına alamazlar. Senin gibi kan içiciler. Senin gibi atına adam çiğneterek öldürenler..."

Mahmut Ağa ağır ağır yerinden kalktı. Gözleri sapsarıydı. Sarı Çavuşun yanına geldi. Bu böğründür diyerek yaşlı adama bir tekme savurdu. Ardından bir daha, bir daha... Sonra elindeki kırbaçla, ayaklarıyla, bütün gövdesiyle San Çavuşun üstüne abandı. Yaşlı adamın ağzı burnu, saçları sakallan, mintanı ayakları kızıl kan içinde kaldı. Öteki dövdükçe hırslanıyor, yerdeki adamın üstünde dolanıyor, hırslandıkça dövüyordu. Sarhoş gibi yalpalayın-caya, ayakta duramaz bir duruma düşünceye kadar Çavuşu çiğnedi. Çavuşsa en küçücük bir ses çıkarmadı, of bile demedi.

"Eğer bu gece sabaha kadar ölmezsen, yarın sabah seni Öldüreceğim. Şu itin de elini tekrar bağlayın."

Sefil Alinin elini arkasına yeniden bağladılar.

"Şimdi Muhtar, bu gece biz burada kalacağız. Muhkem bir yer gerek bunlara sabaha kadar. Sabahleyin candarmalar gelecekler, kasabaya bu canavarları öyle götüreceğiz."

"Bu odada kalsınlar."

"Burası olmaz. Belki adamları basıverirler köyü. Bunların bir yarısını Sakızlıda kıstırdım.

Senin Tazı gelince de hemen onları orada bıraktım geldim. Onlar bu gece belki burasını basarlar. Senin ev olmaz..."

Başımı elleri arasına aldı, düşündü.

"Buldum," diye de başını kaldırdı. "Bizim konağa... Orası kale gibi muhkemdir. Bin kişi kuşatsa orasını üç kişi on gün koruyabilir."

"Doğru," dedi Muhtar.

"Anahtarlar sende mi?"

"Bende."

"Haydi kalkalım da bu ahır zaman kahramanlarımızı bizim konağa misafir edelim. Şu kocamış uyuz domuzu da ortadan kaldırın. Kaldırın da, yarına sağ çıkarsa eğer, bunu da kasabaya götürüp asalım."

Dışarıya çıktılar. Köyün içinde kimsecikler kalmamış, in cin top oynuyordu. Ortalıkta ürkütücü bir sessizlik vardı. Bu, eski kurt Mahmut Ağanın gözünden kaçmadı.

592

"Bu köyde bir şeyler dönüyor, Muhtar."

"Ne gibi, Aşam?"

"Bilemem. Köy çok sessiz."

"Bizim köyümüz her zaman sessizdir."

"Bu başka bir sessizlik. Köye ben gelmişim, Önce Memedi yakalamışım, Sarı Çavuşu çiğnemişim, bunu da bütün köylü duymuş, sonra da bu sessizlik..."

"Korktular. Sen gelince bizim köylü hep böyle sessizleşir, saygıdan."

"Belki de..."

Muhtar önce kale kapısı gibi muhkem kemerli yüksek avlu kapısını, ardından da konağı açtı, merdivenleri çıktılar. Bir delikanlı, elinde büyük bir gemici feneri taşıyarak önlerinden gidiyordu.

"Şu odaya koyalım. Bir gecelik. Bu odanın dışarıya açılan penceresi yoktur. Zaten babam suçlu köylüleri hep bu odaya hapsedirdi."

Önce Sarı Çavuşu getirdiler, odanın ortasına attılar, arkasından da ötekileri.

"Bütün konağı ışıklandırın. Avlunun ortasına da büyük bir ateş yakın. Sabaha kadar sönmeyecek." Adamlarına da buyurdu: "Sen, sen, sen... Gözünüzü kırpmayacaksınız. Ben bu

geceden korkuyorum. Keski Şu eŐkqyaları alıp hemen gidebilsey-dik... O da olmazdı... Pusu...

Candarmalan bekleyeceğiz. Tazı Tahsin kasabaya uçtu mu? Bir de athlar gitsinler, bizimkilerden, ęabuk."

"Gönderelim. Tazı Tahsin ęoktan uçtu."

"Yorulmuşum. Gözlerimden uyku akıyor."

Konağın her köşesine bir lamba asılmış, avlunun ortasına da kütükler yığılmaya başlanmıŐtı.

"Gözlerinizi dört açın. Yoksa canınızdan olursunuz."

O önde, Muhtar, adamları arkada, eve geldiler. Muhtarın karısı sofrayı sermiş, bir de büyük Şişe rakıyı sofranın ortasına dikmişti. Ağalarının içkisiz yapamayacağını bilirlerdi. Sinide de haŐlanmış birkaç keklik tütüp duruyordu.

"ĖŐte buna sevindim Muhtar. Ama bu sessizlik beni ürkütüyor."

593

"Uykudalar."

"Elimi keserim ki bu anda, bu köyde kimse uyumuyor, bebeler bile."

Mahmut Ağa kendi köylüsünü iyi biliyordu. Ėnce Memed ve arkadaşlarının yakalandığı andan bu yana köyü ęok sessiz bir fısıltı almıştı. Kadınlar, kızlar, kız ęocukları lisani hal ile biri-birleriyle konuşuyorlar, onların konuşmalarını hiçbir erkek, erkek ęocuklar bile duymuyorlar, duysalar da konuştuklarından hiçbir Şey anlamıyorlardı.

"Ėnce Memedi asacaklar."

"Ne de güzel ağıtlar yakmıŐtık ona!"

"Şimdi de bizim köyümüzde yakalandı."

"Lanetli, uğursuz sayılacak bizim köy..."

"Ėnce Memed aşılırsa..."

"Ėnce Memed aşılırsa..."

"Başımıza gökten taş, ateş, yılan çıyan, ejderha, solucan yağacak..."

"Ğnce Memed aşılırsa..."

"Bu köy, bu dünya..."

"Bu koca Binboğalar yıkılacak."

"Topraktan kan fişkırarak su yerine..."

"Kıyamete kadar."

Emiş Hatun, arkasında yedi tane genç kız köyün içine düşmüşler, ev ev, kadın kadın dolaşıyorlardı.

"Bu bize yakışır mı?"

"Bizim köy Ğnce Memedin yakalandığı yer, diye anılacak kıyamete kadar."

"Ğnce Memed de bizim yüzümüzden asılacak."

"Sarı Çavuşu da öldürdü o dinsiz."

"Eskiden atına adam çiğneterek öldürürdü."

"Şimdi kendisi çiğniyor."

"Atının yerine..."

"Varınca öbür dünyaya ölülerin yüzüne nasıl bakacağız?"

"Çocuklarımızın..?"

"Elalemin..?"

"Şu koca Toros dağlarının..?"

"Pamuk topladığımız Akçadenizin..?"

594

"Ekin biçtiğimiz Çukurova toprağının yüzüne nasıl bakacağız..?"

"Ğnsanoğlu bizden bunu kıyamete kadar sual etmez mi?"

"Ğnsanoğluna ne diyeceğiz?"

Tanyerleri neredeyse ışıdı ışıyacaktı. Köyün bütün kadınları sessizce gelmişler, Mahmut Ağanın konağının kapısında durmuşlardı. Üç kadının ellerinde siniler, sinilerin içinde de yiyecekler vardı. Bütün kadınlar ak çarşaflara sarınmışlardı.

"Açın kapıyı yavrular, size yiyecek getirdik."

Nöbetçi, kadınların sesini duyunca kapıyı açtı, kadın kalabalığını görünce bir tuhaf oldu.

Emiş Hatun:

"Ne o, yavrum?" dedi. "Ürküttük mü seni? Korkma bir şey olmaz."

Kadınlar içeriye doldular. Nöbetçiyi ortalarına aldılar. Adam bir anda aralarında yitti gitti, sesi soluğu çıkmadı. Kadınların bir ucu çoktan konağa çıkmışlar, oradaki nöbetçileri de aralarına almış, yitirmişlerdi. Muhtarın yaşlı karısıyla, o da Ğnce Memede güzel ağıt yakanlardandı, Emiş Hatun, onların arkalarında da genç kızlar mahpusların odasına girdiler.

Emiş Hatun:

"Çözün şunların ellerini," diye bağırdı.

Kızlar göz açıp kapayıncaya kadar onların ellerini çözdüler.

"Bunlar giyitleriniz, alın da hemen giyinin."

Eşkiyaların silahları da kızların kucaklarındaydı.

"Bunlar da silahlarınız, kuşanın. Sabaha az var. Neredeyse gün ışıdı ışıyacak. Dağı tutun.

Sarı Çavuşu bize bırakın. Biz ona bakarız."

Önce Ğnce Memed, sonra ötekiler, yaralı Ferhat Hoca bile, nasıl giyindiklerini, silahlarını

nasıl kuşandıklarını bilemeden giyindiler kuşandılar, "Sağlıcakla kalın, sağ olun, var olun,"

dediler, ikiye ayrılarak, onlara yol veren kadın kalabalığının arasından çıktılar, az sonra da

kayalıkları tuttular. Kadınlarsa hiçbir şey olmamış gibi ellerindeki tepsileri yere, nöbetçilerin

önüne koydular, "Yiyin afiyet olsun," dediler, geldikleri gibi gene sessizce çekildiler gittiler.

Bir süre sersem sersem orada kalakalmış nöbetçiler bir koşu Mahmut Ağaya gittiler.

Mahmut Ağa daha yeni sızmıştı, onu kendine getirmeye çalıştılar. Kendinden geçmiş Ağa bütün çabalara karşın ancak bir kere gözlerini açtı. "Ğnce Memed kaçtı Ağa, kaçtı," dediler, o aldırmadı, gözlerini kapayıp yeniden derin uykulara daldı.

Sabah oldu, gün ışıdı, Ağayı kimse uyandıramıyordu. Yöresinde dönenip duruyorlar, bağırıp çağırıyorlar, kıyamet koparıyorlar, Mahmut Ağa bana mısın demiyor, rahat uykusunu sürdürüyordu.

Öğle vaktinin horozları öterken Ağa kendiliğinden uyandı, eline tutuşturulan ibriği aldı, uykulu sersem, sallanarak, evin arkasındaki kayalığa gitti, bir taşın arkasına çömelip çatladı.

Yıkandıktan sonra döndü, yöresindeki herkes sus pustü, köyden de, horoz seslerinden başka bir ses gelmiyordu.

Büyük bir sini içinde kahvaltı geldi. Mahmut Ağa kahvaltısını tek başına yaptığıının farkına varmadı. Sofradan kalktı, bir kız ibrik sabun, havlu getirdi, Ağa ellerini, ağızını yıkadı, ayağa kalkınca, önünde el pençe durmuş, süt dökmüş kediye dönmüş Muhtara sordu:

"Candarmalar daha gelmediler mi?"

"Gelmediler ya Ağam..."

"Ne var?"

"Yani daha gelmediler de... Hani..."

"Söyle, dilinin altında ne var?"

"Hani demem odur ki... Ağam daha iyi bilir ya, bu gece ya... Yani ya..."

"Ne var, ne oluyor?"

"Bu gece Ğnce Memed de..."

"Ne oldu Ğnce Memede?"

"Onu götürdüler..."

"Kim? Candarmalar mı? Gösteririm onlara. Benim yakaladığım eşkiyayı... Olamaz. Onların ellerinden alacağım. Beni neden uyandırmadınız onlar geldiğinde?"

"Uyandırdık Ağam, sen uyanmadın."

"Binin atlara, candarmaların arkasından yetişelim, Ğnce Memedi ellerinden alalım."

596

Bu sırada o iriyarı adam ortaya çıktı, ellerini ovuşturuyordu:

"Ağam," dedi, "Ğnce Memedi candarmalar götürmedi."

"Ya kimler götürdü?"

"Periler, cinler..."

"Nasıl periler, cinler? Yani düpedüz kaçırdınız, öyle mi?"

Olayı duyunca Mahmut Ağamın bağırp çağıracağını, kıyameti koparacağını, nöbetçileri, Muhtarı, öteki adamlarını kan iştinceye kadar döveceğini sanıyorlardı, tam tersi oldu, Ağa çok soğukkanlı davrandı.

"Şimdi anlat bakalım sen."

Ğriyarı adam ellerini daha çok ovuşturuyordu.

"Ben avlu kapısında nöbet bekliyordum. Ortalıkta çit bile yoktu. Bir ara dalmışım, bir kadının sesiyle ayıktım. Sana yemek getirdim, dedi kadın. Tepeden tırnağa ak libaslar içindeydi. Şu yukarı kayalıklardan, şu aşağıdaki alandan, yandan yönden hiç ses çıkarmadan ak libaslar giyinmiş kadınlar geliyorlardı. Sonra ne olduğunu anlayamadım. Gözümü açtığımda kollarımın, ağzımın bağlı olduğunu anladım. Öteki nöbetçiler de yanımda yatıyorlardı, avlunun ortasında, taşların üstünde. Ayağa kalktım, odaya koştum, Ğnce Memedi yoktu. Dağa yukarı baktım, binlerce ak libaslı kadın doruğa yukarı ağır ağır çekilip gidiyorlardı. Arkalarından koştum, birkaç el de ateş ettim, bir baktım ortada kimsecikler

yok. Cin miydi, peri miydi, insan mıydı bu kadınlar, artık onun orasını ben bilemem, Allah bilir."

"Çiçeklidesinin canavar kadınlarıydı. Hani o Ğnce Memede ağıt yakan kadınlar. Onlar ne cin, ne peri, ne feriştahtı, düpedüz insandı."

Öteki nöbetçiler de aşağı yukarı buna benzer şeyler söylediler. Yalnız, onlara göre kadınlar cırılçiplaktılar, hepsinin de memeleri dimdik, sert ve sivriydi. Bunlar da onları yakalamak için arkalarından koşmuşlar, yetişmişler, kadınlardan tuhaf, bayıltıcı bir koku esince kendilerinden geçmişlerdi.

"Atımı getirin."

Hemen atını getirdiler, bindi:

"Muhtar, bütün köylü toplansın." Adamlarına buyurdu: "Siz de ata binin."

597

Muhtar yanındaki bekçiye:

"Şu taşın üstüne çık da tellal çağır, bilumum köylü burada toplanacak, Ağamız gidiyor."

Bekçi taşın üstüne çıktı, gür sesiyle köylünün alanda toplanmasını söyledi. Bu bir gelenektir.

Yıllardan bu yana Ağa, Ağanın babası, dedesi ne zaman isterlerse köylü alana hemencecik dakika sektirmeden toplanırdı.

Az bir sürede kalabalık bütün alanı doldurdu. Mahmut Ağa da, arkasında adamlarıyla atını sürdü kalabalığın kıyasına geldi durdu. Bıyıklarını burarak güldü. Köylü, bunca yaş yaşamışlardı, Mahmut Ağanın güldüğünü ilk kez görüyordu.

"Ğyi yaptınız," diye söze başladı. Sesi soğuk, düz, kesindi. En küçük bir öfke, bir kırgınlık, üzüntü yoktu. "Çok iyi yaptınız da benim yakaladığım Ğnce Memedi bıraktınız. Bizim ahmakları da, Ğnce Memedi periler aldı götürdü diye de kandırdınız, uyuttunuz. Ne yaptıysanız iyi yaptınız. Ğnce Memed size mübarek olsun. Onu tepe tepe kullanın, sevin, sayın.

Şimdi ben bugün gidiyorum. Az sonra gelecek candarmalara da yolda rastgelirsem, size bir fiske bile vurmamalarını söyleyeceğim. Siz benim bin yıllık köylümsünüz, aşiretim kanımsınız. Onun için hiç kimsenin size hakaret etmesine dayanmam. Şimdi sizden istediğim, on gün içinde bu köyü bırakacak gideceksiniz. Bugünden sonra bu köyde hiçbir tavuk, keçi, sığır, koyun kesilmeyecek. Göndereceğim çobanlara hayvanları teslim edeceksiniz. Biliyorsunuz, oturduğunuz evler, bastığımız toprak, köyde ne var ne yoksa, şu akan su bile, hepsi benim. Kışımızdaki donunuz bile benim. On gün sonra buraya geleceğim, burada bir tek kişi bulursam, artık onun orasını kendisiyle bir de Allah bilir."

Atını sürdü, arkasına bile dönüp bakmadan köyü çıktı.

Kalabalık karıştı. Uzun bir süre kimin ne söylediği anlaşılmadı. Ardından da top top dağılıştılar.

"Ayağı kademli geldi Ğnce Memedin, batası!"

"Batıp da yerlere gecesı..."

"Olmaz olası!"

"Yıktı viran etti köyümüzü."

"Öldürdü hepimizi."

598

"Söndürdü ocağımızı."

"Zaten yüzünde de meymenet yoktu."

"Gözleri de yılan gözleri."

"Boyu da bir karış."

"Boyu yerin dibine gecesı..."

Biraz sonra köyün içini bir çığrıldırdı aldı. Sürgün ağıtları yakılıyor, Ğnce Memede kargışlar yağıyordu. Emiş Hatun evinin karşısına geçmiş, kuş gibi çığırıyor, bu evde geçen güzel

yaşamımı anımsıyor, dile getiriyor, senden nasıl, nasıl ayrılacağım tellice evim, diyordu her sözünün sonunda da... Senden nasıl ayrılacağım tellice kavağım, senden nasıl ayrılacağım gün gibi suyum, alakarlı dağım, savran kurmuş sarı çiçekli, mor kevenli koyağım, yaz bahar ayları gelince nennilenen ormanım, sarıasmalarım, üveyiklerim, ballı incirlerim, bin çiçekten bin koku derleyen arılarım?

"Gelmez olaydın da Çiçeklidesine, Ğnce Memed!"

"Görmez olaydık o devrilesi boyunu."

"Pörtlemiş kurbağa gözünü."

"Ölü, dağarcık yüzünü."

"Yağlı kurşunlardan gidersin inşallah, Ğnce Memed."

"Leşini itler sürükler inşallah Ğnce Memed."

"Kartalların ağzında kalır her parçan, her bölüğün inşallah Ğnce Memed."

"Ğnşallah seni bir çingene asar, Ğnce Memed."

"Onmayası..."

"Gün görmeyesi..."

"Yılın yılın, yılcıklar çıkararak da hapislerde çürüyesi Ğnce Memed."

"Mezar yüzü görmeyesi..."

Kayalıklara saklanmış eşkıyalara kadar köyün çığlıkları, patırtıları gürültüleri geliyordu.

"Hocam, bir şey var bu köyde. Bir şey oldu onlara."

"Oldu," dedi Ferhat Hoca. "Mahmut sabahleyin uyanınca..."

"Ne yapar onlara Hoca?"

"Kasımın köyüne ne yapmışsa, ondan beterini de, hem de bin beterini bunlara yapacak."

"Ne yapalım öyleyse, Hoca?"

Hoca ona karşılık vermedi.

Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Hiç kimse konuşmuyordu. Köyün üstünden bu yana durmadan top top kuşlar uçuşarak yorgun geliyorlardı.

Köyde seslerin kesildiğini neden sonra fark ettiler.

"Ne oldu, Hocam?"

"Kötü bir şey oldu. Seslerin böyle birdenbire kesilmesi hayra alamet değil."

"Tam bizim köyde de böyle olmuştu," dedi Kasım. "Allah düşman başına vermesin böyle bir derdi."

Bu sırada aşağıdan, kayalıkların arasından Müslümün kırmızı fesli başı gözüktü.

"Nereden buldun o fesi?" diye ona takıldı Ferhat Hoca.

"Sarı Çavuş verdi."

"Nasıl o?"

"Çok iniyor ya, iyi."

"Köy nasıl?"

Müslüm köyü, köylüleri, Memede şovenleri en ince ayrıntısına kadar onlara bir bir anlattı.

"Demek böyle ha!"

"Böyle," dedi Müslüm. "Hiç anlamadım bu işi, ne var bir göçmede de bu kadar ağlıyorlar, kıyameti koparıyorlar? Biz her gün göçüyoruz. Göçmek daha iyi değil mi?"

Ayağa kalkmış Hoca onun omuzunu okşadı:

"Konup göçmek daha iyi ya, bu insanlar o tadı çoktan unuttular yavrum. Müslüm. Senin çocukların da unutacak. Göç sözü edilince de aşağıdakiler gibi kıyameti koparacaklar."

"Sanki dünya batıyormuş gibi..."

Ferhat Hoca Memedi elinden tuttu, kendine doğru çekti:

"Gel," dedi, "gel de şurada birazcık kendi kendimize konuşalım."

Bir kayanın dibine, sırtlarını taşlara verdiler oturdular.

"Şimdi iyice anladım ki, oğlum Memed, bu eşkıyalık sana göre değil. Aşağıdan sesler gelirken öldün öldün de dirildin. Eğer köylü sürgün edilir de, öyleye benziyor, Çiçeklidersi köyü Sakızhya benzerse sen kolay kolay ayakta kalamaz, yaşaya-

ORHAK Khff^t ,

60°

mazsın. Bu iş başka iş, senin gibi çocuk yüreklilere göre değil. Senin yüzünden bir köy azıcık ağladı diye neredeyse düşüp şu kayaların içine ölecektin. Ya yarın senin yüzünden Faruk Yüzbaşı, Ağalar, Beyler bütün Torosları dayaktan, işkenceden, zulümden geçirirlerse, ya yarın öbürsü gün bütün Toroslar bir fer-yadü figana dönerse, senin halin nice olur Memed?"
Memed boynunu bükmüş konuşmuyordu.

"Bak yavrum, sen bir deli atın bile tek başına dağda kalmasına dayanamıyorsun. Neredeyse üzüntünden çont olacaksın. Seni öldürseler de sen bir insana ateş edemezsin. Benim anlamadığım, sen nasıl Abdi Ağayı, Kel Hamzayı, Ali Safayı öldürdün? Bana öyle geliyor ki onları sen öldürmedin. Azıcık anlıyorum ya, az daha Yobazoğlunu öldürecektin atını yakalamaya gitmiyor da, başını alıp kaçıyor diye. Bak Memed, senin o belindeki kuburda çok altını var Kuzgun Velinin, sana bir ömür boyu yeter. Ğyi ki Mahmut görmedi. Ben de Ğnce Memed adını bu dağlarda eksik etmem. Ölünceye kadar seni başımda, yanımda taşırım. Hiç kimse senin düze indiğini bilemez ben ölünceye kadar. Ben ölünce de bir başka Ğnce Memed çıkar."

"Çıkar mı, dersin?"

"Çıkar," diye toprağı yumrukladı Ferhat Hoca. "Sen nasıl çıktın? Şu topraktan, şu sarı çiğdem, bak, toprağı nasıl yarmış çıkmışsa, bak, nasıl yüzümüze gün ışığı gibi gülüyorsa, insanların içinden de Ğnce Memedler böyle çıkacak. Beni merak etme. Ben şimdi dağlardan,

ormanlardan benim köye giderim."

"Sefil Aliyle birlikte gidin."

"Olur."

"Ben de Kasım, Müslümü alırım. Temir ne oldu acaba?"

"Sen onları merak etme, ben yakında bulurum."

"Hakkını helal eyle Hocam."

"Çok çocuğun olsun."

Kucaklaştılar.

Eşkiyaların yanına geldiler. Ferhat Hocanın sakalı titriyordu. Durmadan da gözlerini kirpiştiriyor, ellerini ovuşturuyordu.

"Haydi siz sağlıcakla kalın. Ben, Kasım, bir de Müslüm, biz gidiyoruz."

601

Helallaştılar.

Memed arkadaşlarıyla köye geldi. Gün yıkılmış gitmiş, gölgeler uzamıştı. Köylüler alanda durmuşlar kalmışlardı. Yamaçtan inen Ğnce Memedi, o daha çok uzaklardayken görmüşlerdi.

Ğnce Memed aralarına gelince hiçbir tepki göstermediler. Ne başlarını çevirip baktılar, ne konuştular, ne de ona bir kötü söz söylediler, öyle orada balçık gibi devinimsiz kalakaldılar.

Sadece Emiş Hatun ona sırtını döndü. Memed, yanında Kasımla Müslüm köyün içinde bir oraya gitti, bir buraya... Bir süre dolandı durdu. Köyden çıt çıkmıyordu. Sonunda Sarı Çavuşun evine yollandı. Evde kimsecikler yoktu. Sarı Çavuş da ocağın yanına serilmiş yatakta tek başına inliyordu.

Memed vardı, Çavuşun yanına diz çöktü:

"Geçmiş olsun Çavuş Ağam."

"Sağ ol Memed. O kafir gitmiş. Gitmiş, gitmiş ya köyü de bitirmiş. Ben bunu ona bırakmam.

Sarı Çavuşun bunu ona bırakacağını sanıyorsa aldanıyor. Ayağa kalkar kalkmaz onu öldürecek, başını da kesip Ğsmet Paşaya yollayacağım, bunları başımıza siz cellat eylediniz diye. Mustafa Kemal Paşama da bir mektup donatacağım ki mektup derim sana. Ğşte o zaman bu kasaba ağaları görürler Hanyayı Konyayı... Köyü sürgün ediyor sidikli Mahmut, varsın, ne olacak, biz de Çukurovaya gideriz. Gider de karaçalılıklardan, kamışlıklardan, sazlıklardan toprak çıkarırız. Bizim köyümüzün delikanlıları çok güçlüdürler.. Bir köye yetecek kadar ormanı, karaçalılığı altı ayda hopur eder, tarla çıkarırlar."

Yanına çökmüş Memedi kolundan tuttu:

"Sen çok üzölmüşe benziyorsun. Aldırma bizim köyün kadınlarının senin için ileri geri konuştuklarına. Canları yanıyor da, köylerinden sürgün ediliyorlar da onun için öyle azıcık acı konuşuyorlar. Yoksa onlar sana hiç kıyarlar mı? Sen ölünce, bizim köyün kadınları senin üstüne öyle bir ağıtlar yaktılar ki, şu dünyada hiçbir kadın adı güzel kendi güzel Hazreti Muham-med üstüne bile böyle güzel ağıtlar yakmış değil... O kadınlar işte dün gece de..."

Gözleri ışıladı, sözünün gerisini yuttu.

602

"Dün gece de peri kızları, bin tane, iki bin tane, ak libaslara bürünmüşler geldiler de, bizim kadınlar da onlara, salt sizin gülden nazik hatırmız için ballı börekler verdiler de... Onlar da sizi o yılan Mahmudun dişlerinden kurtardılar da... Ol sebepten bizim kadınların kusuruna bakmayasın Memedim. Seni Çukurovadaki köyümüzde de beklerim. Ben o zamana kadar da Mahmudu öldürürüm, sen de rahat rahat köyümüze gelir gidersin."

Dişsiz ağzını açarak içten güldü:

"Başın dara gelirse de Çukurovada gene peri kızları gelirler de seni kurtarırlar."

Elini Memedin kolundan çekti.

"Ben iyiyim. Cerraha adam gönderdim, az sonra gelir. Tez günde iyi eder beni. Haydi sen git.

Allah yolunu açık, kılıcını keskin etsin."

Memed eğildi, onun elini öptü. Kasım da, Müslüm de...

Sarı Çavuş, onlar giderlerken yataktan doğruldu, gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Aaah," dedi arkalarından, "aaah, sizin bu yiğitliğinizi, insanlığımızı, insanlara saygınızı

Mustafa Kemal Paşa bir görse, bir duysaydı size canımı verirdi. Ben onunla Çanakkalede omuz omuza çarpıştım. Her top mermisi atışımızda düşman gemilerine, bütün deniz olduğu gibi göğe çıkıyordu, gemiler de havalarda uçuyorlardı."

Memed başını geriye çevirdi, ona çok güzel bir şeyler söylemek istiyor, bir türlü de bulamıyordu.

"Allah sana çok, çok uzun ömürler versin Emmi," diyebilirdi sonunda. "Hazreti Nuh kadar uzun ömürlü olasın."

603

I

Ğnce bir yel esiyor, ovadaki yeşil ekinleri yatırıyor, bol ışıkta yatan ekinlerin sırtları ışılıyor, gökte, köyün üstünde de büyük bir kartal geniş halkalar çizerek, kanatlarını kıpırdatmadan dolanıyordu.

Ay ışığı bataklığın üstünde sallanıyor, bataklık yerleri sarsarak, çok uzaklarda soluklanıyordu. Buradan Torosa doğru fırladık gibi dönerek, yöresinde ay ışığını savurarak akan toz direkleriyle birlikte gölgeler gidiyorlardı.

Bir suyun üstüne geldiler toz direkleriyle gölgeler. Ay ışığının derinliğinde göklerin ucunda yüzlerce kartal geniş halkalar çizerek dönüyorlar, koyu gölgeleri toprağa düşüyor, ağaçların, çalılıkların, kırmızı, ak, mor, sarı çiçeklerin, akarsuların üstünde bir tuhaf oyun oynuyorlardı, gölgelerin, kanatların, yıldızların... Hiçbir yerden hiçbir ses çıkmıyordu.

Soğuk bir yel esti, çok uzaklardaki Aladağın ardında üst üste şimşekler çaktı, şimşek ışıkları

oradan buraya ancak ulaşabildi. Ardından birdenbire koyu bir gece çöktü, ortalık ışık sızmaz bir karanlığa kesti. Gecenin içinden, üstünden kır donlu atlar indiler yamaçtan aşağıya, upuzun uzayarak, apak çizgiler bırakarak karanlığın ucunda. Atlar gecenin üstünde, kartalların altında dönüyorlar, ak çizgilerini parlatarak, geceyi oyarak aşağıya iniyorlardı. Çok, çok atlar çıktı karanlığın içinden, kuyruklarında, yelelerinde yıldızlar. Parladılar, söndüler, köyün içini baştan sona doldurdular, üst üste, burun buruna, yele yeleye, başları havada, horulayarak soluklandılar, göğüsleri körük gibi

604

indi çıktı. Baş, yele, kuyruk, gövde ayak birbirine karıştı, savruldu. Birden dünyayı bir kişneme aldı. Bütün kır atlar başlarını göğe kaldırdılar, kulaklarını diktiler. Göğün ötesinden onların kişnemelerine bir tek at onlara uzun bir kişnemeyle karşılık verdi. Kişneme yaklaştı, bu sırada da karanlığın içini bir tünel gibi oyarak bir top ışık çıktı geldi. Işığın içinden bir kır at, kır atın üstünde bir yeşil donlu, yeşil sarıklı atlı, atlının elinde yeşil ışıklar fişkırtan bir kılıç... Yeşil atlı köyü ev ev dolaştı, her evin kapısının önünde durdu. Ardından da konağa vardı. Zincirler şangırdadı gecede, kayalıklar, karanlık, yıldızlar un ufak oldu.

Yeşil donlu adam atını duvara sürdü, duvar ortadan ikiye biçildi, kapılar ardına kadar açıldı. Hızır Aleyhisselam, bin terkime Ğnce Memed, dedi. Öteki onun terkisine atladı, ala donlu, mor çiçekli Aladağına doğru uçtular gittiler. Onun arkasından kızıl külahlı bir kır atlı, onun ardından da ak külahlı bir kır atlı geldiler, Ferhat Hocayla Kasım aldılar götürdüler.

Kayalıklarda kurşun sesleri kaynıyordu. Ortalık yalma kesmiş, cehenneme dönmüştü. Bir turna çıkmıştı göğün öteki ucundan, gelmiş, üstlerinde usulcana dönüyordu. Memed, Kasım, bir de çoban Müslüm sarılmışlardı. Mahmut Ağanın adamları yüz kişiden de fazlaydı. Bir yandan da bölük bölük candarmalar geliyorlardı. Belki bin kişi kuşatmıştı üç kişiyi. Ormanı da üst yandan ateşlemişlerdi. Orman, bütün dağ tutuşmuştu. Yalımlar doludizgin geliyordu

Memedin üstüne doğru. Yalımların önünden yılanlar, tilkiler, kurtlar, böcekler, ayılar, tavşanlar uçarak, çığlık çığlığa kaçıyorlardı. Az bir sürede bütün dağ yalına kesti, dünya bir köz yığım oldu. Öterek çığlık çığlığa gelen yılanlar, tilkiler, kurtlar, böcekler, tavşanlar, çakallar kendilerini akarsuya atıyorlar, su onları alıyor, aşağılara götürüyordu. Yağız at da geldi kuyruğu tutuşmuş, yalımların üstünden, karnında yalımlar... O da kendini suya bıraktı. Memed arkadaşlarıyla yüksek bir uçurumun başındaydı, yalımlar burunlarının dibine kadar gelmiş, onları neredeyse içine alacaktı.

Turna geldi, tam tepelerinde, yalımların, dumanların üstünde durdu. Yağız at sağılarak ormanın içinden çıktı. Memed atın yelesini yakaladı. Kasım da kuyruğunu tuttu, Müslüm atın üstüne bindi. At uçurumdan aşağıya süzüldü indi. Sonra aşağı-

605

ya binlerce, on binlerce at geldi. Üst üste suyun kıyısına yığılıştılar. Yağız at onların arasına karıştı çekildi gitti.

Çamhyol köyünde Yüzbaşı Şevket, Ferhat Hocayı kuşatmıştı. Memed ortaya çıktı.

Çiçeklidereli Mahmut Ağa Ferhat Hocayı yaraladı. Ğnce Memed onları kuşattı. Berikiler onun elinden canlarını zor kurtardılar, üç gün üç gece savaşıyorlar. Sonra Memedle arkadaşları, Ferhat Hoca yorgun düştüler. Sarı Çavuşun evinde uyudular. Mahmut Ağa geldi onları yakaladı. Ellerini kollarını zincirledi, onlar o kadar yorgundular ki uyanamadılar.

Mahmut Ağa, onlar uyuyorlar diye onları öldürmedi, uyuyan insanlar öldüklerini bilemezler, hiç ölmemiş gibi olurlar diye. Götürdü onları kendi konağına hapseyledi, yedi kapı arkasına.

Bir bulut çıktı Aladağın üstünden, ışığa doymuş, ışıktaki patlayacak bir duruma gelmiş, güneş gibi aydınlatan, koskocaman, göğün yarısını almış bir bulut. Ak, çakmaktaşı kayalıkların üstünde durdu ışık bulutu. Geceye ışık yağıyordu. Kayalıklardan bir kadın kalabalığı, hepsi de ak libaslar giyinmiş, köye indiler. Ğndikçe iniyor, indikçe iniyorlar, kadın kalabalığının

ardı arkası kesilmiyordu. Çiçeklidesinden Emiş Hatun onlara, hoş geldiniz, dedi. Ak libaslı kadınlar köyün içinde büyük bir toy düğün kurdular. Yöredeki bütün dağlar, üstteki gök, yandaki orman aydınlandı. Sabaha karşı kadınlar konağın kapısına geldiler, silahlı adamlara, açın kapıları, dediler, biz Ğnce Memedi alacağız. Ğnce Memedi, arkadaşlarını aldılar götürdüler, köyün üst başındaki mağaraya bıraktılar.

Sabah olunca yağız at kuyruğ u sırtında, kulakları dikilmiş, yelesi kabarmış, köyün içinden üç kere yel gibi geçti. Üç keresinde de Mahmut Ağa, adamları tüfeklerinde ne kadar kurşunları varsa yağızın üstüne boşalttılar, ata değmedi. Sonra atlar indiler yamaçlardan aşağıya, hepsi de kırdı. Ovada buluştular. Gelen ovanın ortasına birikiyor, gelen birikiyordu. Ovaya ak bulutlar inmiş gibi oldu. Atlar, ovanın bir ucundan öteki ucuna çekiliyorlardı. Memedi, yaralı Ferhat Hocayı aralarına aldılar, Çukurovaya indiler, Akdeniz kıyısına çekildiler gittiler, denizde yittiler.

Dağlardan gelen atlı atının başını Murtaza Ağanın kapısında çekti. Murtaza Ağa onu konaktan gördü, aşağıya indi.

606

"Mahmut Ağa Ğnce Memedi yakaladı, elini kolunu bağıladı hapsedi, kapısına da on beş silahlı adamın dikti. Candarmaları bekliyor, onlar gelince alıp kasabaya getirecekler. Bana dedi ki selam et, dedi, Murtaza Ağaya, gözleri aydın olsun, dedi. Ona haber vermeden çıktım dağlara, dedi, kusuruma kalmasın. Ona da, kimseye de haber veremezdim."

Daha onlar konuşurlarken Tazı Tahsin sallanarak geldi, atın tırnağının dibine düştü. Yüzüne kolonya serpererek, epeyce uğraşarak onu ayık tılar.

"şu iki gözümle gördüm," dedi. "Ğnce Memed Ferhat Hocayla Sarı Çavuşun evinde uyurlarken, ben Muhtara söyledim, bir gece sabaha kadar evin ardındaki kayalıklarda bekledim de... Mahmut Ağa da geldi, onları kısıvrak yakaladı, ellerini ayaklarını

zincirlediler, kapıya da yüz silahlı adam diktiler. Muştuluğumu isterim."

Tazı Tahsin sözünü yeni bitirmişti ki bir atlı daha geldi. Atının burnu şişmiş, körük gibi soluyordu.

"Ğnce Memedi yakaladı Mahmut Ağa."

O gün akşama kadar atlılar geldiler geldiler gittiler. Tazı Tahsin çarşıya düşmüş Ğnce Memedi nasıl yakalattığını önüne gelene anlatıyor, ama o eski kebabçı dükkanının önünden geçmek yürekliliğini bir türlü gösteremiyor, pazaryerine gelince belki üç yüz adım ötesinden geçiyordu kebabçının.

Sonunda Topal Ali buldu onu. "Gel bakalım Tazı Tahsin," dedi. Tazı Tahsin olayı ona da bire bin katarak, kıvançtan kendinden geçerek anlattı.

"Eğer bu yaptığın doğruysa seni öldürürüm ulan boklu Tazı."

"Neden, ne yaptım ki ben sana?"

Gözü dönmüş, boyun damarları şişmiş, bıyıkları diken diken olmuş Topal Ali hışımla onun üstüne yürüdü. Tazı eğer atik davranmayıp da Alinin eline bir geçseydi, kırılmadık yeri kalmazdı.

Topal Ali öfkesini yenemeyince Molla Duran Efendiye gitti, onu gören Duran Efendi:

"Duydum Ali, duydum," dedi. "Çok yandım Ğnce Meme-" de. Diri yakalamış onu üstelik de o kafir. Keski onun ölüsünü

607

ele geçirseydi Mahmut. Çok kötülük edecekler Ğnce Memede. Ona çok hakaret edecekler.

Ğnsanlığa yakışmaz zulümlerle, işkencelerle aşağılayarak öldürecekler. Ölümünden de bin beter edecekler onu. Bu yoz kasabalılar, ben bunları çok iyi tanıyorum, öç almaları yaman olur.

Bunlar insanlığın dışına düşmüş, hiçbir hayvanın da..."

"Onu kurtarmak mümkün değil mi?"

"Dur hele, dur Ali, gün doğmadan neler doğar. Dur hele dur, o kadar zlp de kahretme kendini. Ğnce Memedir o."

"O bir çocuktur, iyi, temiz yürekli bir ocuk. Bu iş burada bitti. Ben de o Mahmudu yaşatırsam bana da Topal Ali demesinler."

"Dur hele dur Ali. Ben şimdi Belediyeye gidiyorum. Sen de çarşıya ık. Dur Ali, zlme, biz de varız. Gün doğmadan neler doğar."

Yüzbaşı Faruk çok zgnd. Kaymakamın, Belediye Başkanının, ötekilerin dediklerini hiçbir zaman yapamayacak, can-darmalarını alıp Deveboynunda Mahmut Ağayı, Yüzbaşı şevketi karşılamayacaktı. Arif Saim Bey, Vali, Ğl Candarma Komutanı, Ğçişleri Bakanı da emir verse bu işi yapamayacaktı.

"Asım avuş, bir olay çıkmalı bu gece kasabada. Biz de askerimizi çekip ya şu yana, Düldül dağına doğru gitmeliyiz, ya da ovaya aşağı inmeliyiz."

"Olur Yüzbaşım. Ali Onbaşı bu gece sivil giyinip başına kırmızı bir fes takar, geçer kasabamın üst başına sabaha kadar kasabayı kurşunlar. Biz de onu Hemite dağına, Osmaniye üstüne doğru kovalarız."

Yüzbaşı kıvanlanmıştı. Ne olursa olsun, kendisine haber vermeden Ğnce Memedi yakalamaya dağa çıkan Mahmut Ağayı, ona yarıdakılık eden, üstelik de kendi bölgesine girerekten eşkiya avlayan o işgüzar şevketi karşılamayacaktı. O, nce Ğnce Memede fiske bile vurdurmayacak, ne boynuna ip takılıp kasabada dolaştırılacak, ne ona kimse tükürecek, ne de onu en küçük bir biçimde de olsa kimse aşağılayabilecekti.

"Biz gidiyoruz Yüzbaşım. Biz kasabada yokken bu katil Ğnce Memede neler yaptırılmaz ki..."

"Hiçbir şey yaptıramaz," diye yumruklarını sıktı Yüzbaşı.

"Ben Kaymakama tembih ederim, o da benim sözünden çıkamaz. Kasaba dışına çıkmasak da, o katili karşılamasak... Onu da ele aleme ilan etsek... Olmaz, değil mi? O zaman kıskandı da Yüzbaşı... Demezler mi?"

"Derler."

"Ğnce Memede en küçük bir hakarete bulunsunlar da göreyim onları. Hepsini deliğe tıkarım."

"Korkarlar."

"Üstelik de Ğnce Memedi astırmayalım, Asım Çavuş, öyle değil mi? Onun Abdiyi, Ali Safayı, Kel Hamzayı öldürdüğünü gören var mı?"

"Yok. Hiç kimse onun karıncayı incittiğini bile görmemiştir."

"Ğstersek onu beraat bile ettiririz."

"Ettiririz Yüzbaşım."

"Bana haber vermeden Ğnce Memedi yakalamak nasıl olurmuş, görsünler."

"Bu gece kasabadan çıkıp gidecek, birkaç gün de dönmeyeceğiz, öyle mi Yüzbaşım?"

"O Mahmut Ağayı, o katili, o köyleri sürgün eden sömürücüyü, o halk ve insanlık düşmanını karşılayacak değilim ya... Her bakımdan bizim, o gelirken kasabada olmamız daha iyi. Bir asker bir katilin elini sıkmamalı. Bir asker bir eşkıyayı bir katilden teslim almamalı."

Çarşıda bir uyurgezer gibi dolaşan Topal Ali neredeyse kahrından ölecekti. Yukarlardan, dağarlardan kim geliyorsa Ğnce Memedin yakalanma haberini getiriyor, herkes kendince başka başka biçimlerde onun yakalanışını anlatıyordu.

Belediyede toplanmış kasaba ileri gelenleri de artık Ğnce Memedin yakalandığından şüphe etmiyorlar, Mahmut Ağayı nasıl karşılayacaklarını, ona nasıl görkemli bir tören düzenleyeceklerini düşünüyorlardı.

Murtaza Ağa, Zülfü, Taşkın Halil, ötekiler, bu olaydan dolayı buruktular. Ğnce Memedi bu

adam yakalayacağına, keski Ğnce Memed dağlarda kalsa da, bunlar da ölüm korkusundan geberseler, sokağa çıkamasalardı. Herkesin içinden de bu, buna benzer düşünceler geçiyor, kimse de yüreğindeki dışarıya vu-

609

ramıyordu. Şimdi artık Mahmut, Arif Saim Beyin, Ankaranın gözünde bir iyice milli kahraman olur, isterse eğer onu milletvekili de yaparlardı. Ğşte o zaman yaklaş yaklaşabilirsen Çiçek-lidereli Mahmudun yanına. Artık, o isterse Çukurovadaki, Toroslardaki bütün köyleri sürgün edebilirdi. Çarşıda daha şimdiden onun yiğitliği üstüne destanlar düzölmeye başlamıştı. "Çangal bıyığını burar, atına adam çiğnetir, buna Mahmut Ağa derler, parmağında dünyayı oynatır."

"Yüzbaşıya yüreğim acıyor."

"Git de avını elinden al onun."

"Ğnce Memedi kimseye haber vermeden git de sen yakala."

"Olur mu böyle şey!"

"Yüzbaşı da, bu soylu, öz Türk kanlı bu Yüzbaşı da böyle ağır bir hakareti de onun yanma bırakırsa, ben de ona Yüzbaşı Faruk demem."

"Olamaz."

"Bırakamaz."

"Durun hele," diye gürlledi Murtaza Ağa. "Durun hele arkadaşlar, Ğnce Memed daha gelmedi kasabamıza, hapisane-ye girmede. Ğnce Memedi o dağlardan indirip de kasabaya getirmek, bir alay candarma da olsa yanlarında kolay mı sanıyorsunuz? Azıcık sabırlı olalım ve hem de bekleyelim. Kim bilir o desso Ğnce Memedi ne hilelere başvurarak yakalamıştır. Yüzbaşı diyor ki, Ğnce Memede hiçbir hakarete bulunamayacak kimse, diyor. Muhterem Yüzbaşımız Faruk Bey diyorlar ki, o aslan yavrusu Memedi mahkum etmek için elimizde hiçbir delil yok,

diyor. Onun Abdi Ağayı da, Kel Ham-zayı, Ali Safa Beyi de vurduğunu gören bir kimseyi şimdiye kadar bulamadık, diyor. Evet, doğru söylüyor. Böyle olunca bu adamı adil Türk mahkemesi nasıl mahkum edecek? Sen söyle Taşkın Halil Bey, sen hem büyük bir hukukçu, hem de Milli Mücadele kahramanısın. Cumhuriyetimizin hem de gözbebeğisin, sen söyle."

"Delil yoksa Ğnce Memedi kimse mahkum edemez."

Molla Duran Efendi:

"Onu, bu kadar ünlenmiş bir eşkıyayı bırakabilecekler, demek?"

610

Taşkın Halil Bey sağ elini yeni kabaran göbeğinin üstüne koyup Molla Duran Efendiye döndü:

"Delil yoksa ne yapabilir mahkeme?" diye sordu. "Hele böyle kılı kırk yaran bizim Hakim gibi bir hakime düşerse, o hiç kimseyi, babasını bile, devleti bile dinlemez, kanun neyse onun bütün gereğini yerine getirir, Ğnce Memedi de kimsenin gözünün yaşma bakmadan bırakır."

"Ğnce Memedi dağlardan alıp getirebilirse o Mahmut, o Mahmudun kim olduğunu teknil bu kasaba bilir," diye konuştu Zülfü. "Hiç kimse bu zavallı köylü çocuğunun aleyhine bir tek delil bulamayacaktır. Eğer bir ülkede adalet yozlaşırsa, o memleketin dibi oyulmuş demektir.

Adaleti çökmüş bir milleti yok olmaktan hiçbir güç kurtaramaz. Kanun karşısında eşkıya

Ğnce Memed de birdir, Başvekil Ğsmet Paşa da... O zaman öyleyse kim, hangi kuvvet Ğnce

Memedi mahkum edebilir? Yakında Ğnce Memed de, bu talihsiz kişi de, bu halkımızın bir

ermiş mertebesine yükselttiği mübarek insan da bizim gibi hür, serbest bir vatandaş olarak

bu topraklarda dolaşacaktır. O bir şehit yavrusudur. Dedesi Çanakkalede, babası Yunanda,

bir amcası Sarıkamışta, dayısı Kanalda, öbür amcası Galiçyada kalmıştır. Bütün bunlardan

ötürü bu vatanda hür ve serbest dolaşmayı o hepimizden daha çok hak etmiştir. Ğcap ederse

ben onun için Hakim Beyle de, Arif Saim Beyle de görüşeceğim. Ğcap ederse ben onun için

Ankaraya kadar giderim. Siz hiç üzülmeyin, ben Ğnce Memedi, bu mübarek kişiyi, o Çiçeklilereli Mahmuda yedirmem, o kan içiciye, o zalim, o köyleri sürgün edene, o sülük gibi bütün bu dağların, ovanın kanını somurana... Tanrı şahidim olsun ki, şu koca ovadan ona, bundan sonra da değil bir dönüm, bir karışlık bir toprak parçasını bile vermeyeceğim." Belediye sonra konuşmaları gece geç zamanlara kadar da lokantada içerek sürdürdüler. Sabah olurken de karşı tepeden bir cayırtı koptu. Eşkiyalar gene kasabayı basmışlardı. Yüzbaşı yarından tezi yok kasabayı basanları izlemeye çıkacak, o sırada da Mahmut Ağa kasabaya gelecekti. Kasaba ileri gelenleri de ister istemez, Yüzbaşayı karşıladıkları gibi değilse de, onu gene görkemli karşılayacaklardı. Yüzbaşının kasaba baskını oyununu oynayarak böylece ay-

611

rılması iyi olacaktı. Onun yanında kimse Mahmut Ağayı ku-caklayamaz, coşamaz, onu gökyüzüne çıkaramazdı. Öyle görkemli karşılayamazlar, kasaba bayraklarla donatılamaz, Turgut Saim o göz yaşartıcı söylevini, yırtınarak, kendini paralayarak, ölüp ölüp dirilircesine söyleyemezdi. Bütün bunları yapsalar da tadı olmazdı. Genç, Cumhuriyet çocuğu Yüzbaşuya karşı biraz ayıp olurdu. Zaten Mahmut Ağa Ğnce Memedi yakalamakla ona yapacağını yapmıştı.

Molla Duran Efendi eve gece yarısından sonra ancak gidebildi. Topal Ali gözleri şişmiş, yüzü bir iyice kırışmış, on beş yaş daha kocamış, onu bekliyordu.

"Haydi gözün aydın Ali, müjdem i isterim."

"Ğnce Memed kaçmış mı?"

"Kaçmamış Ali."

"Ya ne olmuş öyleyse?"

"Ğnce Memed Abdi Ağayı öldürmedi mi?"

"Benim bildiğim..."

"Senin ne bilip bilmediğini bilmem. Ğnce Memed Abdi Ağayı öldürmemiş. Kel Hamzayı da, Ali Safayı da öldüren Ğnce Memed değilmiş."

"Hiçbir şey anlamıyorum, Efendi."

"Ben de anlamıyorum Ali ya, dur da sana anlatayım anla-tabilirsem."

Molla Duran Efendi gitti sedire oturdu, doksan dokuzluk tespihini eline alıp dualar okumaya başladı.

"Gel yanıma otur, Ali. Ğnce Memedi Çiçeklidereli Mahmut Ağa yakalayınca burada bizimkiler öldüler dirildiler. Yüzbaşı da çok öfkeleni, onu karşılamamak için bir oyunlar çevirecek. Emir vermiş Yüzbaşı, Ğnce Memede kimse..."

Her şeyi olduğu gibi baştan sona anlattı.

Ali:

"Her şey aklıma gelirdi de işte bu gelmezdi."

"Ğnce Memedi de yanımıza alırız."

"O zaten hiç eşkıyalık yapmak istemiyordu, bu iyi oldu."

"Ğnce Memed beş altı yıl çok işimize yarar. Ondan sonra eşkıya, ermiş değil de peygamber olsa da unutulur. Beş altı yıl da bize yeter de artar bile."

612

Sabaha kadar uyumadan konuştular, tasarımlar kurdular, düşler, çiftlikler gerçekleştirdiler.

Ali uyumadan çarşıya çıktı, camiye gidip sabah namazını orada kıldı. Namazdan sonra berber Kör Salihe uğradı. Berbere daha hiçbir müşteri gelmemişti, Kör Salih onu güzelce bir tıraş etti. Tıraş ederken de durmadan konuştu.

"Ğnce Memed beraat edecek. Bir eşkıya adam, dağa alışmış adam düzde ne yapabilir ki..."

"Daha o çok genç, bir çocuk o."

"Demek Abdi Ağayı, Ali Safayı da o öldürmedi?"

**"Öldürmedi," diye kesin konuştu Ali. "O, karıncayı bile incitmez, nereden adam öldürecek...
Ğftira."**

"Ğftira bir ateşten gömlek," dedi Kör Salih hayıflanarak.

**Ali Kör Salihe para verdi, berber Aliden para almadı. O çıktıktan sonra dükkana Murtaza
Ağa girdi, girer girmez de:**

**"Salih, Salih, kardaşım Kör Salih," dedi, "insanoğlu yanı-lan bir yaratıktır. Ne çok yanılmış
da, ne kadar çok korkmuşuz. Meğer Ğnce Memed hiç kimseyi öldürmemiş."**

**"Ben de biliyorum Ağa, o karıncayı incitmemiş bir kimsedir. O küçük bir delikanlıdır, bu
koskocaman Ağaları nasıl öldürür ki?"**

Murtaza Ağa biraz düşündü, bıyıklarını sağa sola oynattı:

**"Herkes biliyor bu Ağaları, Beyleri kimin öldürdüğünü. Bir biz bilmiyormuşuz. Daha
doğrusu bir ben bilmiyormuşum. Yüzbaşı da, Taşkın Halil Bey de, Molla Duran da, Zülfü de,
An-karadaki Arif Saim Bey de, bütün Türkiye biliyormuş, bes bir ben bilmiyormuşum.**

Benim de onun adını söylemeye dilim varmıyor."

"Kim Ağa? Kurbanın olayım söyle..."

Ağa nazlandı.

**"Kimdir o, Ağa? Ben, ben, ben nasıl olur da ben bilmem? Bu kasabada benim bilmediğim bir
şey olabilir mi, söyle kulun olayım."**

**"Diyorlar ki, bütün kasaba, bütün Çukurova yediden yetmişe onu konuşuyor, maalesef,
diyorlar ki, Abdi Ağayı, Ali Safayı da, Kel Hamzayı da öldüren Çiçeklilereli Mahmuttur,
diyorlar."**

bir garibanın bu kaplan gibi Ağaları öldüremeyeceğini bilmeliydim. Nasıl, nasıl oldu da bu kadar atlardım? Kendimi ölünceye kadar bağışlamayacağım. Talip Beyi kim öldürdü öyleyse?"

"Bu kadar ahmak olma Kör Salih," diye ona çıkıştı Murta-za Ağa. "Ayıp etme artık'. Artık onu da kimin öldürdüğünü sen bul."

"Vay be, onu da Mahmut Ağa ha? Vay namussuz kan içici adam vay! Diyorlar ki Mahmut Ağanın o kadar çok altını varmış ki hepsini de bankaya koymuş, on bir sandık... Doğru mu?"

"Herkes biliyor, var. Nasıl olmasın, onun sülalesi yüz yıldır Torosu soyuyor. Artık Çukurova da ona kaldı. Bundan sonra da bütün Türkiyeyi soyar soğana çevirir. Bundan sonra bu kasabada onun önüne duracak bir kuvvet yok. Bundan sonra o daha çok, daha çok kaplan gibi Ağaları öldürmeye devam edecek."

"Allah seni esirgesin Ağa."

Murtaza Ağa boynundan kuyruksokumuna kadar ürperdi.

"Dilim varmıyor ya, Allah bizi bu adamların elinden kurtarsın. Zavallı Ğnce Memed, zavallı çocuk bihakkın bu dağlarda aç kurt gibi yıllarca kovalandı, bok yoluna. Ne haksızlık, ne vicdansızlık, ne zulüm, ne adaletsizlik."

Tıraşı bitti, berber Kör Salih hiç konuşmadan eski bir fırçayla onun üstündeki kılları aldı.

"Hırslı, doymaz insanlar, gözlerini toprak doyursun. Onu, o zalimi, o kan içiciyi bir de merasimlerle karşılayacağız, milli kahraman ilan edeceğiz Çiçeklilereli katili. Hay Allah, şu başımıza gelenlere bakın! Bir katil, bir masumu yakalamış diye merasimler yapıyoruz. Ne yapalım bizim milli geleneğimiz bu, Oğuz dedelerimizden bu yana göreneğimiz bu."

Çarşıda esnafın bir kısmı dükkanlarına ay yıldızlı kırmızı bayrakları çekmişlerdi bile.

Dağlardan murt dallan, yaban çiçekleri getirilmiş, taklar dikilmişti. Ustalar hırsla çalışıyorlardı. Pazaryerine kürsü kurulmuş, kürsünün üstü, yanı yöresi bayraklarla

örtülmüştü. Davulcular pazaryerine daha gün doğmadan gelmişler, sabırsızlanıyor, bir sorumlu kişinin, çal demesini

614

bekliyorlardı. Köylüler dağlardan, ovalardan daha şimdiden kasabaya çekilmeye başlamışlardı.

Öğleye doğru bütün hazırlıklar bitti. Herkes heyecan içindeydi. Artık kasaba, bunca zamandır beklediği Ğnce Memedi görecekti. Çiçeklidesinden Mahmut Ağayı da daha iyi, daha yakından tanıyacaktı.

Çarşımın ortasına üç tane tak kurulmuştu, yemyeşil, mavi susamlarla, yaban çiçekleriyle, kasımpatılarla donatılmış, her zamankilerden daha güzel. Kurbanlar hazırlanmıştı, koyun, keçi, boğa... Boğayı Murtaza Ağa Mahmut Ağanın ayaklan dibinde kestirecekti.

Taşkın Halil Bey:

"Olamaz," diyordu. "Bile bile bir katili biz böyle karşılayamayız. Ankara duyarsa bunu, bizim için hiç de iyi olmayacak."

"Ya ne yapalım, adam Ğnce Memedi almış getiriyor, zincirlemiş onu kanlı katiller gibi."

"Ab keski Yüzbaşı gitmeseydi."

"Ne olurdu?"

"Bir katili karşılamamıza müsaade etmezdi."

Belediye Başkanı:

"Ben de etmiyorum," diye dikeldi. "O adam, o katil bu kasabaya sessiz sadasız, bir tabut gibi girecektir. Bundan Yüzbaşı da çok memnun olacaktır."

"Öyleyse bayraklar indirilsin."

"Taklar sökülsün."

"Davulcuları def edin."

"Çok güzel olacak, böyle bir karşılama bu adama."

"Onun Ğnce Memedi yakaladığını Vali duymayacak."

"Ankara bilmeyecek."

"Tıs yok."

"Sorarlarsa inkar ederiz."

"Belki de kendi içeriye girecek."

"Ğnce Memed de..."

Belediye Başkanı, "Siz beni burada bekleyin," diye dışarıya çıktı. Bu görkemli takların yıkılmasına bizzat nezaret edecekti. Çarşının ortasında yeşil bir daim, bir tek çiçeğin, bir bayrağın bile asılı kalması bu katile büyük bir onur vermek olurdu. Çar-

615

şıya aşağı hızla yürürken karşısından gelen, atı kan köpüğe batmış atlı doludizgin giden atının başını onun önünde çekti, atından da hızla kaldırırma atladı.

"Felaket Reis Bey, felaket," dedi.

"Ne oldu?"

"Ğnce Memedi kaçırdılar."

"Gel Belediyeye gidelim."

Belediye Başkanı önde, haberci arkada^ körük gibi soluyan atı bir memura bırakıp salona girdiler.

"Kaçmış," dedi Başkan.

"Kim?"

"Ğnce Memed."

Herkes ayağa kalktı, haberciye soru üstüne soru yönelttiler. Haberci, onun yalnız, onun ve arkadaşlarının Mahmut Ağann Çiçeklidesindeki kale gibi konağından, elleri ayakları

zincire vurulmuş, kapıda da on altı silahlı adam beklerken kaçırıldıklarını biliyordu.

Mahmut Ağa ona bu kadarını söylemişti. Bu haberciden sonra kasabaya haber üstüne haber gelmeye başladı. Her önüne gelen Ğnce Memed üstüne bir haber getiriyor, her haber de önce çarşığı bir anda dolaşıyor, sonra da kasabannın en uç mahallesindeki en küçük eve kadar ulaşıyordu.

Murtaza Ağa Belediyeden doğru çarşıya koştu:

"Ğndirmeyin bayrakları," diye bağırdı. "Muhterem Mahmut Ağa Ğnce Memedi elinden kaçırmış. Takları da daha güzel süsleyin."

Pazaryerine geldi. Pazaryerinin alanı kalabalıktı, davulcular, zurnacılar beklemekten yüzleri kararmış, yorulmuşlardı.

"Çalın!"

Dağlardan ak libaslar giyinmiş kadınlar iniyorlardı gecenin karanlığında, bir ellerinde yalnız kılıçlar, öteki ellerinde ışıklar. Kadınlar dağlardan, yamaçlardan, aşağı ovadan çekildiler geldiler, çekildiler geldiler, köyün alanını, ev aralarını, arkadaki kayalığı doldurdular. Sonra da ardından Mahmut Ağanın kale gibi konağını sardılar, duvarlarını yıktılar, silahlı adamlar onları görünce durdular kaldılar, yerlerinden kıpırdayamadılar bile. Ak libashlı kadınlar gittiler Ğnce Memedle arkadaşlarının zincirlerini kopardılar, aralarına aldılar, çakmaktaşıdan kayalıklı

616

dağlara çekildiler gittiler. O sayısız ak libashlı kadınların her birisinin üstünde de bir kırmızı kartal dönüyordu gecenin arkasında yalınlar saçarak.

Mahmut Ağa Ğnce Memedi yakaladığında yağmur yağıyordu. Dağ başıydı, karanlıktı. Soğuk, dondurucu bir yel esiyordu. Memed kaçıyor, Mahmut Ağa onu kovalıyordu. Memed kaya kovuklarına, ağaçlara, mağaralara saklanıyor, Mahmut Ağa, o neredeyse eliyle koymuş gibi

bulup çıkarıyordu. Memed ne yapacağını, nereye saklanacağını bilemiyor, kayalıklarda dönüp duruyordu. Sonunda Ferhat Hoca işi anladı, "Görmüyor musun Memed," dedi, "parmağındaki yüzük seni ele veriyor. Nereye gitsen, nereye saklansan, ateşböceğinin götündeki ışık gibi elindeki bu yüzük gün gibi ışılarak..." Ğnce Memed, "Ben bu yüzüğü parmağımdan çıkaramam. Çıkarırsam eğer, Mahmut Ağanın pireyi vurur nişancıları beni delik deşik ederler." Ğnce Memed yürürken bir aydınlık selinin ortasında kalarak, gün gibi ışılarak öyle yürüyordu. Mahmut Ağa onu bir duvara dayadı, yirmi yedi adamının yirmi yedisini de önüne dizdi, ateş, dedi. Yirmi yedi kurşunun yirmi yedisi birden sapır sapır yere döküldüler. Ateş, ateş, ateş... Mahmut Ağa hırsından kudurdu. Işık içinde balkıyan Memed gülüyordu. Bunun üstüne büyük kamasını çekti Mahmut Ağa, uzağa çekildi, gerindi, gerindi, Ğnce Memede gelha eyledi. Kama, çeliğe gelmiş gibi ortadan küt diye kırıldı. Ateşe attı kamayı Mahmut Ağa, o dağ gibi yığılmış közlerin içinden seher vakti açmış, üstü çiyli iri apak bir gül gibi açtı, esen yelde ığralanmaya başladı. Elini kolunu zincirleyerek, en yüksek uçurumun başından onu derin suya attı Ağa, o elini kolunu sallayarak bir ışık yumağı içinde, yöresine kıvılcımlar fışkırtarak geriye geldi. Mahmut Ağanın onun parmağındaki yüzükten haberi yoktu. Dört yanında pembe kiraz çiçekleri açtı. Çalılar, otlar, çamlar, kayalar, akarsu, toprak, gökyüzü, yeryüzü, bulutlar hep birden çiçeğe durdular, evren ağzına kadar çiçekle doldu.

Çaresiz Mahmut Ağa ağlamaya başladı, bu başıma gelen nedir diye.

Kısa boylu, apak, uzun sakallı asık yüzlü bir Derviş çıktı ortaya. Senin gücün buna yetmez, dedi Mahmuda. Çünkü sen

617

eli kanlı birisisin. Baksana kör adam, Ğnce Memed bir ışık denizinde yüzüp durur. Kısa boylu Derviş, gel buraya Mahmut, diye buyurdu. Mahmut onun huzurunda hazır ola geçti, el pençe

divan durdu, boyun kırdı, buyur pirim, dedi. Sen öldürmedin mi Abdiyi, söyle bana? Ben öldürdün pirim. Kel Hamzayı, Ali Safayı, Talip Beyi sen öldürmedin mi? Ben öldürdüm. Ğnce Memed, sağ ol sen pirim, dedi. Aşağıda, ovada ak libaslar giyinmiş binlerce, yüz binlerce kızıoğlan kız arasına karıştı gitti. Ak-denizin kıyısına vardılar, portakallar hep birden çiçek açtılar, yer gök, deniz çiçeğe kesti. Kızıoğlan kızlar hep birden denize türküler söylediler, deniz onların ayaklarının dibine geldi. Taa buradan Torosa kadar incecik bir mavi aldı ortalığı. Maviye yürüdüler. Ğnce Memed ışığı ortalarında parlıyordu, uzaklarda yittiler gittiler.

Ferhat Hoca kolundan yaralıydı. Şişmişti. Acısından yerinde duramıyor, dişlerini sıkıyordu. Ğnce Memedin zincire vurulduğunu, Mahmut Ağanın kalesine hapsedildiğini duydu. Dağlardan aşağıya yürüdü. Onunla birlikte köylüler, taşlar kayalar da birlikte iniyordu Çiçeklidesinin üstüne. Köyün içini ağzına kadar candarmalar doldurmuşlardı. Ferhat Hocanın taşlarla, kayalarla, yer götürmez insanla köye indiğini görünce korkularından deliye dönüp, soluğu aşağıdaki ovada aldılar. Hocadır, Ğnce Memedin hapsedildiği kaleye gitti, açılın ya kapılar, dedi, kapılar açıldı. Ğnce Memed bir köşeye sinmiş, korkusundan gözleri ışılıyordu karanlıkta. Ferhat Hocadır, silinin ya karanlıklar, dedi, karanlıklar silindi, bir top ışık altındaki Ğnce Memed gözlerini kirpiştirdi. Çözülün ya zincirler, zincirler Ğnce Memedin üstünden sıyrıldılar, olduğu gibi yere düştüler. Hışım gibi yağmur yağdı. Ferhat Hoca, Ğnce Memed, ötekiler dağın doruğuna çıktılar. Buradan Düldül dağına, oradan Aladağa görkemli gökkuşakları uzandı. Gökkuşakları bütün gece gün ışıyincaya kadar da gökyüzünde yalp yalp ederek, tekmil yıldızlarla birlikte savruldu.

Ğnce Memed nereye yönünü dönse orada kendi boyundan da uzun bir çiçek açıyor, üstünde incecik, salkım saçak gökkuşakları dönüyordu.

Yağmur yağdı, sellerden sonra ak çakıltaşları çıktı ortaya.

Kaymakam, Belediye Başkanı, yargıçlar, savcı, öğretmenler, Murtaza Ağa, Taşkın Halil Bey, Zülfü, ötekiler Mahmut Ağayı yukardaki çınarın orada karşıladılar. Mahmut Ağa yorgun, sarı bir yüzle atından indi, ona karşıcı çıkanlarla kucaklaştı. Arkasındaki atlıları put gibi kıpırdamadan oldukları yerde, başları önlerinde duruyorlardı.

Kaymakam, Mahmut Ağa, Belediye Başkanı, Murtaza Ağa, Molla Duran Efendi, Hamza Dayının otomobiline sıkışarak Murtaza Ağanın evine, o üç görkemli takım altından geçerek yollandılar, onlar takım altından geçerlerken davullar, zurnalar da başladı, esnaf, bu güzel günü kutlamaya gelenler de yollara dökülmüşlerdi, kıyamet alkışladılar.

Büyük bir şölen hazırlanmış, cicim sofralara bakır siniler konmuştu. Yemeğe oturmak için geride kalan arkadaşlarını beklediler. Onlar daha yeni soluklanmışlardı ki ötekiler yetiştiler.

Murtaza Ağa, o eli kanlı, iri, can, vatan millet düşmanı Ğnce Memedi yakalamış arkadaşı yiğitler yiğidi Mahmut Ağa için öyle yemekler pişirtmişti ki yiyen beş parmağını da birlikte yer, öyle lezzetli.

Mahmut Ağanın adamları dört yandan Ğnce Memedin yerini ona haber veriyorlardı. Bütün dağlar da, o Kırkgözün piri olacak orospu yüzünden Ğnce Memedi tutuyor, onu saklıyordu.

Mahmut Ağa tam yedi kere kapana kısırdı o kan içiciyi. Beriki hem cıva gibi bir adam, hem de bütün bu fakir Toroslar onun yanında. O orospu Anacık Sultan yüzünden de, onun

yarasını Anacık Sultan iyi eylemiş, ocağın mührünü de ona vermiş, işte bundan dolayı da bu kanlı katil bir ermiş olmuş çıkmış. Ama meramın elinden ne kurtulur ki, sonunda Mahmut

Ağa onu Çi-çeklidesinde yakalayıp zincire vurmuş, kendi kale gibi konağına da, yedi kapı arkasına hapseylemiş. Ve gece yarısı bir gürültü kopmuş, Mahmut Ağa dışarı çıkmış ki ne

görsün, bütün köylüler yediden yetmişe dışarda bekleyip dururlar. Konağın yöresini de

almışlar, köyü hıncahınç doldurmuşlar. Sonra dağlardan, aşağı ovadan daha çok, daha çok

insanlar akmış gelmişler, akmış gelmişler. Ğne atsan adamdan yere düşmüyormuş. Ayağı çarıklılar kalabalığı da nedense gittikçe öfkeleniyor, homurtuları uğultuya dönüşüyormuş.

Sabah olmuş gün açılmış

619

ki, Mahmut Ağa ne görsün, dünya bir adam denizi olmuş. Ne yapsın Mahmut Ağa, atma binmiş, adamlarını yanına almış, kalabalığı yarararak, canını köyün dışına zor atmış. Bir de bakmış ki, ne görsün, kalabalık, başta da kendi köylüleri, hepsi onun köylüleri ya, hepsi de onun nam nimetiyle perverde olanlar ya, konağa yürümüş, bir kapanmışlar, sonra da kalkmışlar, konağın yerinde yeller esiyor. Bu, ejderhadan korkmayan Mahmut Ağanın, o azgın kalabalıktan ödü patlamış. Ğnce Memedi, Ferhat Hocayı almış kalabalık, hiç durmadan, Mahmut Ağanın gözünün önünden, zincirleri parçalayarak dağlara çekilmiş gitmişler. Murtaza Ağanın rakı kadehini tutan eli titriyor, ağızına kadar dolu kadehten yöreye rakılar saçılıyordu. Taşkın Halil kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları şişmiş, elinde bir keklik bu-du öyle kalakalmıştı. Molla Duran Efendi bir yandan tespihini çekiyor, bir yandan sakalını sıvazlıyordu. Zülfü çenesini avuçları arasına almıştı. Kaymakam bir şeyler homurdanıyor, Savcı şaşkınlığını gizleyemiyordu.

"Ben demedim mi?" diye yakındı Murtaza Ağa. "Söyleyin, ben demedim mi yılanın başı küçükken ezilmeli? Şimdi artık bundan sonra Kuyucu Murat Paşa da gelse para etmez. Ayağı çarıklılar artık azdılar, dişlerine kan değdi, Ğnce Memedi Toros kaplanı Mahmut Ağanın bile elinden aldılar. Tamam, bu iş burada biter... Ğnce Memed artık bundan sonra bu kasabada taş üstünde taş, kelle üstünde baş bırakmaz. Ben söyledim. Ben kendimi paraladım, amanın, dedim, bu köylünün dişine bir kere kan değmesin, amanın yoldaşlar bunlar bizi perişan ederler, dedim. Bana inanmadılar, bana Murtaza korkusundan çıldırmış, karıncayı bile Ğnce Memed görüyor, dediler, buyurun, alın işte! Oysa bizim çok tecrübemiz vardı.

Dişine kan değmiş ayağı arıklıdan daha zalimi, daha kan içicisi bu dünyaya gelmiş değildir. Benim dedem, salt bir eşkiyayı, Devlete asi Kozanoğlunu yakaladı da Derviş Paşaya teslim etti diye, şu Çukurova bizimle, bizim soyumuzla, itimiz atımızla bile konuşmadı. Kendi elimiz, obamız bile o günden sonra yüzümüze bakmadı. Yahu, yüz yıl geçmiş, daha yüzümüze bakmıyorlar. şte bundan sonra, şimdi ne yapacağız biz, söyleyin?"

620

Mahmut Ağa rakıyı itike kendine geliyordu.

"O nce Memedi bir daha yakalayacağım. Yakalar yakalamaz da öldüreceğim, hem de çok yakın bir günde. ieklidersi köyüne de on gün içinde köyü boşaltsınlar diye emir verdim," dedi, elindeki kadehi sonuna kadar başına dikti.

"O köy yerinde kalırsa olmaz," dedi Murtaza Ağa. "O nce Memedi elimizden alıp kaçıran köy cezasını bulmalı. Onların ukurovaya yerleşmelerine müsaade etmemeli."

"Onları hudut harici etmeli," dedi Taşkın Halil Bey. "Bu kadarı da fazla. Bu, basbayağı Cumhuriyete, Devlete, hepimize kafa tutmadır. Bu fiil çok sert bir şekilde cezalandırılmalı."

"Derhal," dedi Zülfü Bey. "Bu gaileden, zecri tedbirler almadan kurtulamayacağımız anlaşıldı."

"nce Memed kurtulur kurtulmaz da geçen gece eşkiyalar kasabamızı bastılar. Bu hadiseden sonra, nce Memedin kurtulduğunu bilmeliydik. şte bu yüzden de Yüzbaşımız, kıymetli kardeşimiz Mahmut Ağayı karşılamak şerefinden mahrum kaldı. Çok dikkatli olacağız bundan sonra," dedi Kaymakam.

ki, muhabbet gece yarıya kadar sürdü. ieklidersi köylülerine tanınan on günlük mühlet çoktu. O köylüler derhal köyü tahliye etmeliydiler. Mahmut Ağa bunun mümkün olamayacağını söylüyor, "Ben," diyordu, "bu yaşa gelinceye kadar çok köy boşalttım. On günden önce ne yaparsak yapalım onlar köyü boşaltamazlar, bize de baş ağrısı olurlar.

Benim sizden ricam, onlar Çukurovaya gelirlerse, onların bu altın topraklara yerleşmelerinin önüne geçilmesidir. Bunlar Suriyeye, Iraka, Ğrana sürgün edilmeliler. Çünkü dağlardan kovulanlar gelir uku-rovada köy kurarlarsa mükafatlandırılmış olurlar, tıpkı Sakızlı köyü gibi. Numuneyi imtisal olurlar."

"Hayır," diye bağırdı Zülfü. "Sana söz veriyorum Mahmut Ağa, o köylüler Türkiye topraklarından kendilerine bir ayak basacak yer bulamadıkları gibi, bir mezarlık toprak da bulamayacaklardır. Sana söz veriyorum, söz."

Şerefe kadeh kaldırdılar.

621

Dağlardan, ormanlıklardan çok hızlı yürüyerek Avşarlara gelmişler, büklüğün içine saklanmışlardı. Uzun, tozaklamış mor kamışlar esen ince yelde ırgalanıyorlar, bulutsuz gökte kuşlar, buradan Akdeniz üstüne küme küme uçuyorlardı. Ğncecik bir otta da bir arı kadar küçük ak bir kelebek kanatlarını açıp kapayarak dinleniyordu. Yorulmuş bitmişlerdi. Bir türlü de onları uyku tutmuyordu. Kasım hep konuşuyor, Memed onu dinlemiyordu. Derin düşüncelere dalmış, kendi içine gömülmüş gitmişti. Kimi zaman o çelik ışıltısı geliyor gözlerine oturuyor, ayağa kalkıp yöreyi dinliyor, başında bir sarı ışık yumağı saçılarak şavklanıyor, toprağa pul pul sağılıyordu.

Kararsızdı. Burnuna çürümüş ot, kamış kökü, saz, çürümüş su, bataklık kokusuyla birlikte portakal çiçeklerinin, Seyranın güneşten yanmış bacaklarının, dik memelerinin kokusu güneşe, sığağa karışmış geliyordu. Bataklık soluklanıyor, uğul-duyor, toprak sallanıyordu dünya her soluk alışta. Önce Seyrana gitmeli, onun sıcacık koynuna girmeli, gamzeli, gülerken sevgiden, sevecenlikten insanı çıldırtan yüzünü görmeli, karşısına oturmalı, gözlerini kırpmadan kıyamete kadar onu seyreylemeliydi. Seyran böylesi durumlarda hiç konuşmazdı. O da durur, hiç konuşmadan ona öylece bakar kalırdı. Onu bir kere daha

görseydi... Belki gideceği yerden bir daha hiç dönmezdi. Seyranı görmeden ölmek ölümden de beterdı. Portakal kokuları, Seyranın güneş kokusu elle tutulacak gibiydi. Yöresindeki her şey silinmişti. Bataklık, dünya, Kasım, küçük kelebek...

622

Ortada yalnız Seyran kalmıştı. Korkmaya da başlıyordu. Seyranı bir daha görememek onu çıldırtıyordu. Çok acıkmışlardı. Yemek yemeden de, aç acına oraya gidilmezdi ki... Şimdi, Seyrana gitmeli, onun yanına varmalı, Seyran ona taze Çukurova sebzelerinden bir türlü yapmalı, onlar da karınlarını bir iyice doyur-malıydı.

Müslüm kasabaya, Topal Aliye gideli çok olmuştu. Bir türlü de gelmiyordu. Yakalanmış mıydı acaba? Yakalanmış da... Yok yok, bu Yörük çocuğunu yakalayıp diri diri derisini yüzse-ler, etlerini kıyma etseler, gözlerini oysalar bile onun ağzından kimse bir söz alamazdı. Gecikmesinin bir sebebi olmalıydı.

"Sabırsızlanma Memed," dedi Kasım.

"Geç kaldı."

"Az sonra gelir."

Müslümün ay ışığını yakında duyacaklardı. Müslüm gelince de buradan doğruca Seyrana gidecekler, ona bir yemek yaptıracaklar... Seyranın yemeğinin kokusu geldi burnuna... Seyranı candarmalar bekliyorlarsa, gene bir yakalanırlarsa Çi-çeklidesinin durumu neye varırdı... Sarı Çavuş onu bağışlamış görünüyordu. Ama ötekiler, kıyamete kadar onu bağışlayamayacaklardı. Belki de bin yıl, iki bin, üç bin yıl onun adı anıldıkça kargışlar okuyacaklardı ona. Ama Seyranı da görmeden olmazdı. Aç aç da bir şey yapılmazdı ki... Ğkircik cehenneminde yanıyor, bataklığın dışına çıkıyor, bir kamış kümesinin arkasına gizleniyor, yolları gözlüyordu. Müslüm görünürlerde yoktu. Ğçine kurt düşüyor, Kasımın yanına gidiyor, ya bataklığı candarmalar sararlarsa diye düşünüyordu. O zaman hiçbir

kurtuluşları yoktu. Sığındıkları bu bataklık yer, bu büklük küçücük, ada gibi bir yerdi. Dört bir yandan kuşatılırlarsa kurtulmanın mümkünü yoktu. Candarmalar, köylüler onları sararlar, çıkacak bir delik bile bırakmazlar, burada bataklığın içinde boğarlardı onları. Seyranın yanı, Vayvay köyü daha güvenli değil miydi? Orada sarılsa bile, bir koca köy vardı yanlarında, geceleyin dışarıya sızarlar, Akçasazı, Anavarzayı tutunca belki de kurtulabilirlerdi, geçen seferki gibi. Burada kapana kısılmışlardı. Tedirgindi. Kasıma da bir şey söyleyemiyordu. Kasımsa Aladağdan serindi, dingindi. Hiçbir şey olmu-

623

yor gibi sırtını bir kamış köküne dayamış, bacaklarını da upuzun uzatmış, gözlerini yummuştu. Kendisindeki tedirginliğin ona da geçtiğini bilmiyor değildi Memed. Öteki hiç renk vermiyordu. Aldırmıyor görünmek, korkmadığını göstermek için ya durmadan konuşuyor, ya da böyle gözlerini kapatıp, yüzü kıpırtısız öyle uzanıp kalıyordu. Sonunda içindeki ikirciğe dayanamayan Memed:

"Kasım," dedi. Kasım gözlerini açtı. "Kasım, ya bizi haber alırlar da burada kuşatacak olurlarsa biz ne yaparız? Bu küçücük büklükten nasıl çıkarız, ben de o zaman Çiçekliderelilerin yüzüne nasıl bakarım?"

"Onların yüzlerine hiç bakamazsın."

"Benim derdim ölmek değil, keski ölseydim de bu işler gelmeseydi başıma. Ölümümle karşılaşsaydım da o Çiçeklidereli-leri öyle görmeseydim. Ben ölünce benim üstüme öyle bir ağıtlar yakmışlar ki... Hazreti Peygambere bile böyle bir ağıtlar yakılmamış. Sen hiç o ağıtları duydun mu?"

"Nereden duyacağım, duymadım ya söylediler."

"Ben şimdi öldürülürsem, bu anda, şu bataklığın içinde, bana bir daha ağıt mı yakarlar, kargış mı ederler dersin?.."

"Onun orası hiç belli olmaz."

"Biz köye girince gördün ya yüzlerini. Hepsinin kanı çekilmişti. Her evden bir ölü çıkmış gibydiler."

"Allah başa vermesin onların düştüğü durumu. Allah bizim başımıza verdi, kul olanın başına vermesin. Zor."

Ya şimdi ölürsek... Karnımız da aç. Gitsek de Vayvaya... Seyran... Seyran bize bir Çukurova türüsü yapsa... Biz de bir iyice karnımızı doyursak... Ben de... Ben de hiç olmazsa bir kere olsun Seyranın yüzünü görsem, diyecekti, diyemedi. "Ben de işte..."

"Müslümü bekleyeceğiz. Zaten gün kavuşuncaya kadar buradan çıkmak olmaz. Bizi birisi görürse işte o zaman bittik. İşte o zaman Çiçekliler öldüler, diri diri de toprağa gömüldüler."

"Gerçekten Kasım, onların neydi o halleri öyle, yüzleri? Diri diri toprağa gömülmüş gibydiler."

Müslümün ışığı taa bataklıkın öbür ucundan geldiğinde

624

gün çoktan kavuşmuştu. Kasım ona karşılık verdi. Işıklar sustuktan biraz sonra Müslüm yanlarındaydı.

"Topal Ali Ağam size yemek gönderdi," dedi. "Ben karnımı hemen oracıkta doyurdum. Siz acınızdan öldünüz, değil mi?"

"Öldük," dedi Memed, hemen onun elindeki çıkımı aldı açtı. "Gel Kasım." Yemeğe başladılar, hiç konuşmadan çıkımdaki-leri sildiler süpürdüler.

"Topal Ali Ağam dedi ki hemen gelsinler. Candarmaların hepsini Yüzbaşı almış kasabanın dışına çıkmış. Topal Ali Ağam dedi ki, Osmaniye üstüne gitmişler. Mahmut Ağa kasabaya geliyor diye, Yüzbaşı candarmalarını çekmiş, başını da almış gitmiş. Topal Ali Ağam dedi ki,

tam sırası, Mahmut Ağa da Mur-taza Ağanın evinde, tam sırası, dedi. Aman bu gece yetişsinler. Gün geçirip fırsat vermesinler zamana. Ben iki atla Kabasakızın altında onları bekliyorum. Mahmut Ağa da adamlarını, dedi Topal Aşam, çiftliğine göndermiş."

Müslüm sustu, somurttu:

"Benim atım yok," dedi arkasından da.

Memed ayağa kalktı, daha önce kazdıkları çaykaradan su içti avuçlarıyla.

"Demek Seyranı göremeyeceğim. Belki de onu hiç bir daha dünya gözüyle göremeyeceğim.

Ölürsem, bu yüzük sana teslim Müslüm, sen bu yüzüğü ne edip eyleyeceksin Seyrana ulaştırıcağım..." Geçini çekti. "Ölümü de burada, Çukurova toprağında bırakmaym. Ölümü Hürü

Anaya teslim edin, o ne yapacağını, beni nereye gömeceğini bilir. Bir de Hürü Anaya söyle ki..." Sözüünü bitirmedi. "Haydi, düşelim yola."

Kabasakıza geldiklerinde Topal Alinin karartısını daha uzaktan gördüler. Ulu ağacın altında bir adamla üç at...

Topal Ali önce Memedi, sonra da Kasımı kucakladı.

"Ne yapalım Ali," dedi Memed, "yazgı böyle imiş."

Topal Ali güldü.

"Bunu ben hiç istemedim, Ali. Bil ki hiç mümkünüm çarem yok."

"Allah yolunu açık etsin, kılıcım da keskin..." Sonra taşların üstüne oturdular, Ali, Murtaza

Ağanın evini, merdiveni, odayı uzun uzadıya ona anlattı:

625

"Kapıyı ben açacağım," dedi. "Seni taa odanın kapısına kadar ben götüreceğim. Bir şey olursa Kasımla ikimiz... Üçümüz, kasaba candarmayla dolu bile olsa, biz dağlan tutarız.

Meraklanma."

Memed konuşmadı. Üç kişi atlara bindiler, Müslüm orada

kaldı.

"Sen," dedi, "Seyran bacına git, her şeyi ona olduğu gibi söyle. Memed diyor ki, de, kusuruma kalmasın. Sağlıcakla kal." Atlarını sürdüler. Silme ay ışığı aşağı ovayı doldurmuş, dağları aydınlığa boğmuştu, gündüz gibi. Hızla kasabanın içinden geçtiler. Evlerin gölgeleri sokaklara, alanlara düşmüştü. Murtaza Ağanın kapısında indiler. Ali avlu kapısını kolaylıkla açtı. Evin cümle kapısının anahtarı da çoktandır kendisindeydi. Merdivenin başında bir gemici feneri yanıyordu. Ali önden çıktı. Sahanlıkta durdu, "Ğşte bu kapı," diye fısıldadı, o aşağı inerken Memed oda kapısını açtı. Karpuzu büyük lamba biraz kısılmış yan duvarda yanıyordu. Kapı açılır açılmaz Mahmut Ağa uyandı, doğruldu, sol dirseğinin üstüne yaslandı, tabancası elindeydi, Memedi görünce öyle kalakaldı. Bu sırada Murtaza da uyanmış, o da onun gibi durmuş Memede bakıyordu.

"Beni tanıdın mı Mahmut Ağa, benim adım Ğnce Memed."

Mahmut Ağanın elindeki tabanca son bir gayretle doğruldu, bu sırada da Ğnce Memedin elindeki filinta üç kere üst üste patladı. Kurşunların yelinden duvardaki lamba söndü. Kurşunlar patlar patlamaz da Murtaza Ağa yorganı başına çekti, yatağın içinde tortop oldu. Memed merdivenlerden indi, Alinin elindeki atı aldı atladı, kasabanın içinden yel gibi çıktı. O kasabadan çıkmış, uzaklaşmış gitmişti ki arkasından kurşun seslerinin geldiğini duydu. Bütün bir gün, bir gece sapa yollardan, ormanlardan, sel yataklarından at sürdü, gün burnuna Çiçeklidersi köyüne geldi. Köyün orta yerindeki alanın ucunda, uzun kavağın yanı başında durdu. At köpük içinde kalmış, burun delikleri açılmış, göğsü körük gibi iniyor kalkıyordu. Gün doğdu, ortalığı yoğun bir ışık aldı. Kavak ağacının, atının gölgeleri ipi-

626

leyen, gür akan suyu geçip öteye, günbatıdaki kayalara kadar uzandılar. Köyden çıt çıkmıyordu. Birkaç kız çocuğu, birkaç kadın başlarını kapılardan uzatıp geri çektiler. Karşı

dağdan bir kuş sesi geldi, sonra da sustu. Boynu tohtlu turuncu iri bir çoban köpeği toprağı koklayarak köyün alt başına ağır ağır yürüdü, evlerin aralarında yitti. Dağın doruğundan kopan ak bir bulut geldi kavak ağacının üstünde bir süre salındıktan sonra yönünü gündeğudaki yüksek dağa döndü, tel tel saçılarak yukarı ağıdı. Yeşil, kırmızı tüyleri yalbirdayan bir horoz, bir kül tümseğinden çıkmış hatmi çiçeklerinin yanında eşindi. Horozun, iri çiçekli mor hatminin yöresinde, güneşe gelince çakan, binbir kıvılcımda balkıyan boncuklu azgın bir arı gürültüyle dönüyordu. Suyun altına gün vurmuş, ak çakıl taşlan buradan aşağıdaki düzlüğe kadar ak bir yol gibi kıvr-rımlaşarak serilmişti. Memed atının üstünde öylece durmuş bekliyordu. Esmem yüzünde de pul pul ışıklar, derin çizgilerini iyice ortaya çıkarmıştı. Başu açıktı. Sırmalı fişeklikleri, filintasının namlusunu menevişliyordu.

Kuşluk oldu, vakit öğleye yaklaştı, köyde en küçük bir devinim yoktu. Memed ne yapacağını bilemiyor, orada, kavağın yanında durmuş bekliyor, küllükteki horoz da durmadan eşiniyor, boncuklu arı hızını, vızıltısını artırmış çakararak, kı-vılcımlanarak daha uçuyordu. Bu sırada karşı evden kıpkırmızı giyinmiş, saçları kırk örgülü, mavi boncuklu bir kız çocuğı çıktı, ürkek, ayaklarının ucuna basarak geldi atın önünde durdu, gözlerini hayretle açmış Memede dikmiş orada kalakaldı. Ardından bir kız çocuğı daha geldi. Tıpkı birinci gelene benziyordu. Sonra birer ikişer kız çocukları geldiler, öteki kızların yanına dikildiler. Memed onlara gülümsedi. At başını, kulaklarını dikti. Kuyruğı, yelesi kapkara dökülüyordu. Donu aldı, tüyleri domur domur olmuş, rengi de gittikçe açılıyordu. Çocukların ardından genç kızlar, onların ardından ak başörtülü kadınlar sessizce, akar gibi geldiler, alanı doldurdular. Memedin gözleri kalabalığın içinde o iriyan kadını, Emiş Hatunu arıyordu. Emiş Hatunu suyun öte gecesinde, kavak ağacının gölgesinin ucunda, orada, ak taşın yanında

dikilmiş gördü. Atı ona doğru sürdü, kalabalık usulca ikiye ayrılıp ona yol verdiler.

Küllükteki horoz eşinmiyor, arı da artık o kadar hızla, dünyayı vızıltıya boğarak dönmüyor, kadınların başları üstünden uçarak köyün alt başına kadar inerek geniş halkalar çiziyordu.

Memed, Emiş Hatunun birkaç adım önünde atının başını çekti:

"Emiş Hatun," dedi, biraz yorgun, biraz utangaç, "Emiş Hatun, bundan sonra bu köy kıyamete kadar yerinde kalacak. Hakkınızı helal edin."

Atının başını Yıldızlı dağdan yana çevirdi, doldurdu, köyün içinden al bir rüzgar gibi süzüldü çıktı. Alanda kalan köylüler bir süre daha yerlerinden kıpırdayamadılar, o gözden yitip gidinceye kadar arkasından bakakaldılar.

Ğkindiüstü köye ilk muştucularla birlikte davulcu Abdal Bayram, zurnacı Cümeck de geldi.

Haberi alan öteki Toros köylükleri de dağlardan, ovalardan Çiçeklidesine aktılar. Çiçeklidesi köyü bu kadar kalabalığı alamadı. Kayalıklar, aşağı ova insanla doldu taştı. Gece sabaha kadar davullar çaldı, halaylar çekildi. Mübalağa şenlik oldu. Toroslar şimdiye kadar böyle bir şenliği görmemişlerdi.

Sabah oldu gün açıldı, Sarı Çavuşu yatağından aldılar, koluna girip kalabalığın ortasına götürdüler. Sarı Çavuş:

"Uşaklar," dedi, "öteki köylüler, Ğnce Memed atma binip de gözden ırayıp gidince bir şeyler yaparlarmış..."

Bu söz üstüne delikanlılar karşı çıplak, uçsuz bucaksız yamaca çekildiler, az bir sürede pembe, sarı, kırmızı kurumuş keven dikenlerinden bir tepe yığdılar, Sarı Çavuş çakmağını çakıp öbeği tutuşturdu. Köylüler yamacı doldurmuşlardı, iğne atsan insandan yere düşmezdi.

Abdaloğlu Bayram davulunu çalarak, oynayarak, yalımların içine bir batarak, bir çıkararak o eski zaman oyununu oynadı. Kadınlar, el ele tutuşarak, şimdiye kadar görülmemiş dev bir

halaya durdular. Yalımlar öbekten yamacaya kaydı, bütün dağı bir anda sardı. Dağ yalımlarla dönerek çalkandı. Ğnce Memeden bir daha haber alınmadı, imi timi bellisiz oldu.

628

O gün bugündür, Çiçeklidüzü köylüleriyle öbür köylüler kevenli yamaçta, Ğnce Memedin gittiği gün toplanırlar, büyük bir toy düğünle kevenlere ateş verirler. Yalımlar üç gün üç gece bir sel gibi yamaçta dolanır, bütün dağ tepeden tırnağa ateşe keser, yamaç bir yalım fırtınasında çalkanır, kevenlerden çıglık-.lar gelir. Bu ateşle birlikte de önce Yıldızlı, sonra Çakmaklı, ardından da Boranlı dağın doruğunda birer top ışık patlar. Dağların doruğu üç gece ağarır, ortalık apaydınlık, gündüz gibi olur.

YAŞAR KEMAL

ince memed

4. Bölüm
(1987)

Yüce dağ başında bir koca kartal, açmış kanadını dünyayı örter..

"Sınırlarımızın yakınlarındaki Kalindra şehrine girdim. Bu şehir Toros dağlarının Fıratın ayrılan kolunun eteklerinde kuruludur. Ve batısında koca Toros dağının doruğu yükselir. Bu doruk öylesine yüksektir ki gökyüzüne dokunur gibidir. Dünyanın hiçbir yerinde bu dağdan daha yüksek bir dağ yoktur. Daha güneş doğmadan dört saat önce yamaçlarına gün vurur. Bu dağ dünyanın en ak taşından yaratıldığı için ışıltılı ışıltılı pırıltılar ve karanlığın ortasında parıldayan ay ışığı gibi çevredeki Ermenilerin yollarını aydınlatır. Yüksekliği öyle bir yüksekliktir ki, en uzak gökteki bulutların, düz bir çizgi iminde dört mil yukarısına çıkar. Batıya doğru baktığımızda gecenin üçüncü kısmından sonra bile güneşin bu dorukları aydınlattığını görürsünüz. Hani bir zamanlar durgun havalarda, göktaşları sandığımız, gecenin karanlığında biçim değiştirdiğini gördüğümüz, kimi zaman iki üç parçaya ayrılan, kimisinde kısa, kimisinde uzun gözükken şey işte budur. Bütün bu değişikliğin sebebi dağın bu kısmıyla güneşin arasına giren, gün ışıklarını kesen bulutlardır.

Torosun bu yamacı o kadar yüksektir ki, haziran ayında güneş tam tepedeyken, dağın gölgesi on iki günlük Sarmatya'nın kıyılarına düşer. Aralık ortasındaysa, kuzeye doğru bir aylık yolculuk sonunda ulaşılabilen Karadeniz dağlarına kadar uzanır. Rüzgara bakan yüzü her zaman bulutludur, pusludur. Çünkü kayaya çarpan rüzgar iki kola ayrılır, sonra da dağın öbür yanından iki kol yeniden birleşir ve bu esinti sırasında her köşe bucaktan topladığı bulutları ardı sıra sürükler getirir, orada bırakır. Buralarda her zaman gök gürler, yıldırımlar düşer, bulutlar öylesine toplanır ki yağıştan kayalar yarılar, aşağı doğru seller akar. Dağın eteğine yerleşenler çok zengindir, buralarda güzel dereler, çaylar akar, her zaman verimlidir, her köşeden ürün fışkırır. Üç mil tırmandıktan sonra koca çam ormanlarına, gürgenliklere, böyle başka ağaçlara gelinir. Bundan sonra, bir üç mil daha çayırlardan, otlaklardan geçilir. Ondan sonrası yıl boyu eksilmeyen kardır. Bu karlı alan da

on dört mil daha gider. Oralarda daha doruğa varmadan, yakıcı bir havayla karşılaşır ama rüzgarın imini timini duymazsınız. Orada hiçbir canlı da yaşamaz. Yalnız doruktaki yarıklarda barınan, avlarını aramak için bulutlardan aşağıya süzülen birkaç alıcı kuş vardır. Ağaçlıklı tepeler bitince, bulutların başladığı yerin yukarısı çıplak kayalıklardır. Kayalar da apaktır. Görülmemiş bir aklıktadır.

Bu sert, zorlu yamaçlardan doruğa çıkmanın mümkünü yoktur.

Toroslar ovayı bir ay gibi çepeçevre kuşatır. Ve Çukurova Akdenizle dağların arasında kalır.

Ovayı kuşatan dağlar kat kattır. Ta görünmeze kadar açık maviden, maviden, mordan, laciverde uzanır, çok uzaklarda da göğün belli belirsizliğinin içine karışır gider.

Dağların koyakları koyu gölgelidir. Gün doğarken gölgeler batıya, yıkılırken doğuya

dönerler. Çok sıcaklarda oralardan ovaya ince bir serinlik iner gibi olur. Ve dağlar gün

gün, an an değişir. Gün doğarken kimi günler altın sarısına batar, bu sarılık kızıla,

sütbeyaza, ardından ince bir maviye keser. Mosmor da olur. Öğle üstleri, çok sıcaklarda bir

turuncuda da tüter, her yer yanarken, her yan bombozken. Sonra da laciverde dönüşür,

bahar aylarında menekşedir dağlar. Yamaçlarına altın çiviler çakılmış gibidir. Menekşenin,

laciverdin üstünden, yumuşacık, sonsuza kayarlar bir ışık selinde.

Görkemli Düldül dağı kat kat olmuş, üst üste binmiş yatık dağların ardındadır. Sütbeyaz

ışıyla bütün yöreyi ısıtarak döner. Başı çoğu zaman bulutsuzdur. Yazın da daha çok mor

bulut rengindedir, ya da tüten bir kızılımsı bakır morundadır. Lacivert, çok pembe

karışımında tüter söner. Doruğunda da bir iri, dönen, savrulan yıldız salınır durur."

Leonardo da Vinci

10

Toros dağlarının dorukları salt kayalıktır. Kayaları ak, pembe kırmızı, kahverengi, turuncu,

yeşil çakmaktaşıdır. Çakmak-taşlarının üstünde geniş kanatlı kartallar dönerler. Çakmaktaşı

doruklardan aşağılara inilince ormanlar başlar. Bunlar çok gr ormanlardır. Yabaml hayvanlar barınağıdır buralar. Her bir çamı, sediri, grgeni, ınarı göge ağmıştır. Pınarlar kaynar her bir koyaktan, kaya dibinden, yamaçtan. Yarpuz, am, iek kokar suları. Kimisinde, byceklerinin içinde alabalıklar oynar. Bir ağaçtan akmaktaşma, bir yamaçtan dereye son hızla inerler.

Ve ukurovayı Toroslar yaratmıştır. Çok eskiden Akdeniz Torosların tam eteğinden başlardı. Sonra Ceyhan, Seyhan, sonra öteki irili ufaklı dereler, aylar Torosların tüm bereketli topraklarını taşıyarak denizi doldurdular, ortaya Çukurova ıktı. Ova güneşle, ışıkla doldu. Sular sakırdadı. Toprak bereketten deniz gibi taştı.

Seyhanın anası Zamantı suyudur. Kaynağını Uzunayla-dan alır, uzun bir düzlükten geçtikten sonra Toroslara varır. Orada çakmaktaşından kayalara çarpar, mor, sert kayalıklardır bunlar. Zamantı kayalarda köpürür, derin koyaklara düşer. Çok aşağılardan toprağı oyarak baş döndürücü bir hızla akar. Gene önüne kayalar çıkar, kayaları aşamaymca toprağı deler, yerin dibine girer... Uzun bir süre yer üstünde gözükmez. Sonra birden yukarıya fişkırır. Deli bir hızla, çılgınca savrularak kayadan kayaya başını vurur, önüne bir çakmaktaşından dağ yeniden çıkıncaya kadar. Sonra gene yerin dibine batar, çıkar... Çok çok pınar, çok dere, çok çay alır Torosları aşmcaya kadar. Bir de Gksuyu alır. Göksu Torosun Tahtalı dağından doğar, o da çok pınar dere, çok çay alır, sonra da gelir Zamantiya katılır. Ondan sonra bunların adına Seyhan derler, bir ulu su olur. Her bir su o kadar aydınlıktır ki, sanki akan su değildir de ışıktır. Dibine kitap düşse okunur.

Ceyhana gelince onun gözü Binboğaların gbeğindedir. Ėlık doğuşunda ona Horman deresi derler. Horman deresi Nurhak dağlarından gelen Söğütlü deresiyle birleşir... Coşkun deli bir su olur. Torosları bir uçtan bir uca biçerken Aksu, Krsulu, ayır, Savrun, Sumbas, Handeresi, Cerpee çaylarını ve daha nicelerini, binlerce pınarı, gözü, dereyi alarak büyük

ulaşır. Seyhan da, Ceyhan da Akdenize binlerce, yüz binlerce ton toprakla birlikte gelirler. Binlerce, yüz binlerce ton mil yayarlar Akdeniz kıyılarına. Her yıl ova biraz daha, biraz daha büyür ve Torosta kayalıklar her yıl biraz daha arınarak sivri ak kayalıklar biraz daha ortaya çıkar. Ve belki bir gün Torosta hiç ağaç, hiç toprak kalmayacak, koca Toros salt kayalık olaraktan dikilip duracak gökle toprak arasında. Keskin kayalar kızgın bakır mor kızılında tütecek ve belki de bir damla su kalmayacak bu çıplak kayalıkların Torosunda... Belki bir tek bitki bitmeyecek bu ustura keskini kayalarda. Belki bir tek canlı yaşamayacak.

Akdeniz kıyılarında toprak da deniz gibi dalgalanır, köpürür. Geniş ova da, ulu Toroslar da Akdeniz kadar mavi, Akdeniz kadar ışıklıdır. Akdenizin üstünde ne kadar ışık kaynarsa, ovanın da, Torosun da üstünde öylesine ışıklar balkır. Dağlar nasıl kaya, çam, yarpuz, çiçek kokularıyla yüklüyse, geniş, düz ova da toprak, deniz, portakal, limon, turunç kokularıyla yüklüdür. Ve yılın her gününde gebe toprak çılgıncasına ağızını açmış, verimden delirmiş gerinerek baharı, Torosun göndereceği yağmuru bekler. Günün birinde de Aladağın göğünü kapkara bir bulut örter, sıcak bir yağmur yeli bütün ovanın üstünü yalayarak geçer.

Ardından iri, sıcak damlalar dökülür. Sonra da yağmur boşanır, ortalık sel sele gider.

Yağmur kesilir kesilmez de ova ağızına kadar bitkiyle, çiçekle, kuşlarla, böceklerle dolar. Ova bir sevinç mestliğinde yumuşak, ılık nennilenir. Turunç, portakal, limon ağaçları köpürür.

Ilık yeller çiçek kokularını alır, bütün ovayı baştan sona geçerek Toros dağlarına götürür.

Dağlardan sularla birlikte kartallar da inerler ovaya. Bataklıklar bir kuş cenneti olur yılın on

iki ayında da... Renk renk, cins cins kuşlar doldururlar bataklıkları. Doğudan batıya,

güneyden kuzeye göç eden kuşlar Çukurova bataklarına uğramadan yollarına gidemezler.

Çukurovada her şey saydamdır. Kayalar, toprak, ağaçlar bile. Kuşlar, böcekler, yılanlar,

insanlar bile... Gökyüzü ışıktan bir mavidir. Geceleri de ortalık silme yıldız döşelidir. Ve sularının dibine Kuran düşse okunur.

12

Anavarza kayalıklarından, kayalıklardaki kaktüs ormanının arasından aşağı ovaya saklanarak, sinerek inen Memed kendisini devedikenlerinin içinde buldu. Burada devedikenleri bir orman gibi üst üste bitmişlerdi. Dikenlerin üstünden Meme-din başı bir görünüyor, bir yitiyordu. Bahar alabildiğine patlamış, Anavarzanın kayalıkları arasındaki kırmızı topraklarda sarı çiğdem çiçekleri üst üste fişkırmıştı. Kayalıklardaki, her birisi bir ağaç büyüklüğündeki kaktüsler de kırmızı, mavi, sarı, ak çiçeklerini açmışlardı. Eşekanları, balarıları, sarıcaarılar büyük çiçeklerin içlerini doldurmuşlar, kanatları ipiltelerde, çiçeklere girip çıkıyorlardı. Kayalardan, kayaların üstündeki örenlerden bir yeşilliktir aşağılara delicesine iniyordu. Memed geceyi büyük surun doğu yönündeki bir kovukta geçirmişti. Çingiraklı yılan korkusundan ilk horozlar ötünceye kadar gözlerine uyku girmemişti. Uyandığında gün kuşluk olmuştu. Önceden ılık bir yel esiyordu. Kocaman el büyüklüğündeki ak kelebekler küme küme çiçeklere, otlara iniyor kalkıyorlardı. Aşağıdaki Akçasa-zın üstüne kalın bir pus çökmüş, hiçbir şey gözüküyordu. Güneyde Ceyhan ırmağının kayalıkları yaladığı yerlerin üstünde, öyle durup duran bir top ak bulutun altında on bir tane kartal uçuyordu, kanatlarını germiş, yönlerini daha yeni fisile-miş güney yeline dönmüşler, orada, çok mavilemiş duru gökyüzünde kıpırdamaz gibi duruyorlardı.

Devedikenleri de mor dikenlerini koskocaman açmışlar, bir hoş, ot gibi, acı pıtırak gibi kokuyorlardı. Meçned bir ara oldu-

13

.. i S'1

ğu yerde durdu. Gözü Anavarza kayalıklarına çakıldı kaldı. Yüzüne birden bir mucuk bulutu

gelip sıvandı. Memed, bu sinekleri duymuştu. Yüzündeki sinekleri iki eliyle sıyırdı. Bir daha yüzünü boş bırakmadı. Sinek bulutu geldikçe korunuyordu. Dün akşamdan beri kafası Recep Çavuşa, Deli Durduya, Abdi Ağaya takılmıştı. Şimdi hepsi de toprak olmuşlardı. Bu insanlar ne istiyorlardı, Deli Durdu, Recep Çavuş ne istiyordu? Bu ölümlü dünyada Abdi Ağa ne istiyordu? Ferhat Hoca ne istiyor? Sarıçiçekli Mahmut Ağanın öldüğünü duyunca sevincinden deli divaneye dönmüştü. Sabaha kadar uyumamış, Memede, "söyle hele, kurşunu yiyince ne yaptı, nasıl inledi, ne söyledi?" diye sormuş durmuştu. Memed de durmadan yeniden, yeniden anlatmıştı. Ferhat Hoca, onun anlatmasına doymuyor, "daha, daha, daha Memed, daha," diyor, onu yeniden, yeniden, anlatmaya zorluyordu. Memed de artık uydurmaya başlamıştı. O uydurdukça öteki daha istiyordu. Mahmut Ağanın ölümünden bu kadar tat mı alıyordu? Onun her anlatışında yüzü büyük tatla geriliyor, gözleri ışılıyordu. Böylesine sevinç, hiçbir olay karşısında hiç kimsede görülmuş değildi. Ya Recep Çavuş, o ne istiyordu? Memed, birçok olayı, birçok kişiyi anlamıştı da bu Recep Çavuşu hiç anlamamıştı. Her olay, her devinim, yaralanması, ölmesi bile onun için bir öfke, bir sevinçti. O, devinimi, eylemleri, daha da çok eylemleriyle dünyayı dolduruyor-du. Ya Kızılbaşoğlu, o ne istiyordu? Ğstediği yağız at işte dağlarda dolaşıp duruyor, varsa da atını yakalasa, alsa götürse ya... Attan, insanlardan, her şeyden, uçan kuştan, vızılayan sinekten bile ödü kopuyor, o da bir şeyler istiyor, istiyor ya, ne? Hürü Ana! O ne istediğini biliyor, diye güldü Memed. Hürü Ananın ince uzun bedeni, sevgi dolu gözleri, candan yürekten halleri geldi gözlerinin önüne. Ğçine şu kokulu, ılık bahar güneşi gibi bir sevgi doldu, "benim gül anam," dedi. "Ğşte böyle bir anası olan kişinin kıyamete kadar dünyası cennet olur, öyle değil mi anam?" Hatçe geldi gözlerinin önüne, kurşunu yiyip de öleceğini anlayınca, önce gözlerini Memede, sonra Iraz Anaya, sonra da belekteki çocuğa dikmiş öylece, canı çıkıncaya kadar bakmış kalmıştı. Birden farkına vardı ki, başı dikenlerin üstünden gözüküyor, ya birisi görmüşse... Karnı da

acıkmıştı. Ağzının içi de

14

kayış gibi olmuş, anlaşmıştı. Ğlerdeki çukura doğru yürüdü, az inince artık başı dikenlerin üstünden gözükmedi. Bir sürü küçücük kuş, sapsarı, yeşil kırmızı, boyunları halkalı, mor çiçeklere, küme küme, incecik kanat sesleriyle inip kalkıyorlardı, Önünden usulca, çok uzun bir karayılan sırtı menevişleyerek akıyordu. Memedin eli tabancasına gitti yavaşça, yılan onu görmemiş, gördüyse de aldırmamış, orada öyle usulcana akıp gidiyordu. Memedin eli tabancanın üstünde kalakalmış onun geçip gitmesini bekliyordu. Uğurdur, diye geçirdi içinden. Atalar, bir şeyi hiç boş yere söylemezler. Bir insanın karşısına yılan çıkması uğurdur. Yılan biraz gittikten sonra başını kaldırdı, belki bir karış kadar yukarıya dikti, Memedle göz göze geldiler. Yılan kırmızı çatal dilini çıkardı, dişleri de gözüktü, Memed tabancasını kabından çıkardı. Eli titriyordu. Ya yılan üstüne saldırırsa? Hemencecik de korkusu geçti, yılanı nişan almaya gerek yoktu. Bir insan ne yana nişan alırsa alsın, eğer oralarda bir yılan varsa, kurşun gider onu bulurdu. Bu da Allahın bir hikmeti işte. Ama gene de Memedin yılanı dönük tabancalı eli titriyor, yüreği de atıyordu. Sonunda yılan gözlerini onun gözünden ayırdı, bir karış daha yükselerek geriye, Memede döner gibi etti, şimdi başını iki karış kadar yukarıya kaldırmış, dili de çok daha uzamış, çok daha kırmızı kesilmişti. Memed gerilmiş, tetikteydi. Yılan ona dokunmazsa bir şey yapmayacaktı. Böylece yılanla karşı karşıya ne kadar bir süre geçti, hiç bilemedi, önündeki dikenlere bir küme, o sapsarı küçücük kuşlardan kondular. Yılan başını onlara çevirdi, kuşlar konar konmaz da pırrr, diye uçtular az ilerdeki daha gür dikenlere kondular. Tam bu sırada da Memedin elindeki tabanca patladı, kocaman karayılan ayak ucuna kıvrılarak cansız düştü.

Memed, tüh, diye içinden geçirdi, eli ayağı kesilmiş, yüzü apak kağıt gibi olmuş, yüreği delicesine atıyordu, tüh, uğurumuzu öldürdük. Ğçine, şimdiye kadar hiç bilmediği bir korku

düştü. Ortadan biçilmiş yılanın kuyruğu daha öfkeyle oynuyor, yere şap şap vuruyordu.

Arkasına baktı. Tabanca sesini duyan olmuş muydu acaba, uzaktaki bulutun altında dönen kartallar çoğalmışlardı. Ğki üç

15

adım arka arkaya giderek yilandan uzaklaştı, bir karaçalı kümesini dolanarak çukura indi.

Ğçindeki korkusu gittikçe azıyor, onu bir hoş ediyordu. Sanki dünyanın bütün karanlığı

yüreğinin başına çökmüştü. Dün gece Anavarza kayalıklarına ulaşınca sevinçten deliye

dönmüş, bir kurtulmanın tadında kuş gibi yeynilmişti. Şimdi korkunç bir karanlık duvarına

başını vurmuştu. Birdenbire yöresini, dört bir yanını candarmaların çevirdiğini anladı. Sel

yatağının dibine oturdu, sırtından kara imam cüppesini çıkardı, tüfeği cüppenin altındaydı,

omuzun-dan aldı, yavaşça mekanizmayı çevirdi. Kurşun namlunun ağ-zımdaydı. Az ilerden,

sel yatağının kıyısından çiçeklenmiş bir böğürtlen kümesi aşağılara, Ceyhan ırmağına doğru

uzayıp gidiyordu. Çalının dibine vardı, diz çöktü, eski, dört köşe, üstünde bir tuhaf yazılar

olan, yarısı toprağı gömülmüş taşı görünce yüreğine azıcık su serpildi, sevindi. Taşın yanma

varınca sevinci daha da arttı. Taşlar üst üste, merdiven gibi derin bir çukura doğru iniyorlar,

çukurun dibinde yatmış çinke taşından mor kalın direkler duruyordu. Ğşte burası iyi bir

sığınaktı. Memed burada bir bölük candarmayla bile dövüşebilir, belki de gece olunca kaçır

canını şu Çukurova belasından kurtarabilirdi. Kurtarıcı ak taşın yanma çöktü oturdu. Çok

yorulmuştu, belini ak taşa rahatça dayadı. Korkusu bir türlü geçmiyordu. Şu elindeki tüfeği,

belindeki tabancayı bırakabilse, bıraksa da böyle dümdüz, herkes gibi yollara düşüp o köye

varsa, selamünaley-küm Abdüselam Hoca, benim adım Molla Memed, beni Ferhat Hoca

sana gönderdi dese, olmaz mıydı? Ama tüfeğinden bir türlü ayrılamamıştı. Önce tüfeğini

Ferhat Hocada bırakmış, sonra tüfeği bıraktığından dolayı bir sonsuz boşluğun içine düşüp

ortada yapayalnız, çırılçıplak, bütün mümkünü çareleri kesilmiş kalınca geriye dönmüş,

utanarak, Ferhat Hocadan tüfeğini geri istemişti. Sonra dağlardan Çukurovaya gelinceye kadar silahlarını beş kere saklamış, beşinde de onlardan ayrılamamış, geriye dönmüş, imam cüppesinin altına silahlarını yeniden kuşanmıştı. Fesi atıp şapka giymesi de kolay olmamıştı. Sonunda bu çizgili kaskete bir iyice alışmış, yıllardır başında taşıdığı fesi ne tuhaf, çabucak unutmuş gitmişti. Taşa belini dayayınca sırtına bir serinlik geldi. Yanma yönüne daha korkuyla bakmıyor -

16

du. Devedikenlerinin kocaman, mosmor, üst üste açmış çiçekleri esen incecik yelde ağır sallanıyordu. Gökyüzü, kalesi gözükten Anavarza kayalıkları, yukardaki Akçasazın yüksek ağaçları, gün ışığı ve gözükten her şey mosmor kesilmişti. Devedikeni çiçekleri morlarını ağır ağır bütün ovaya yayıyorlardı. Gündo-ğuda, az ilerde Hemite dağı, kuzeydeki Toroslar da mosmor kesilmişlerdi.

Memed, Müslümü bekleyeceği Akçasazdaki uzun kavak ağacını bu sabah uyanır uyanmaz, gözleriyle bataklığı tarayarak kolaylıkla bulmuştu. Şimdi ayağa kalksa da yönünü kuzeye dönse kavak ağacını bu çukurdan bile görebilirdi. Kavak ağacı, hay maşallah, öylesine uzamış gitmişti. Bu Müslüme de bir şey olmasındı. O da inatçı, Allanın belası bir şeydi. Tüfeğini elinden bir türlü bırakmıyordu. Ama çok becerikliydi ve Yüzbaşıyla Kertiş Ali Onbaşıya kin bağlamıştı. Böylesine bir deve kini olur değil! Bu Faruk Yüzbaşıyla Kertiş Ali Onbaşının ölümleri mümkünü çaresi yok onun elinden olacaktı. Müslüm gibi bir insanı hiç görmemişti Memed. Ne görmüş, ne de duymuştu. Onu oraya, Abdülislam Hocanın köyüne o götürecekti. Köyü o biliyordu. O köy denizin kıyısında, Gavur dağlarının dibinde, Payas kalesi yakmlarındaydı.

Memed, o köyü düşününce kendi kendine gülümsedi, içi açıldı biraz, çocukluğu aklına geldi. O köye gidecekti. Başka hiçbir şeyi düşünmemişti o zamanlar, o köye gidecekti, derdi günü

buydu, o köye gidecek o adamın kapısına çoban duracak, denizi görecek, portakal bahçelerinin içinde gezecek, portakal çiçeklerinin kokusu onu mest edecekti. Dursun nereye gitmişti acaba? Belki de köyüne, yani o köye gitmişti. Kim bilir, Abdülislam Hocanın köyü Dursunun köyü olamaz mı? Kıyıda bin tane köy yok ya... Olamaz ya. Dursun merhaba, diyor ona. Merhaba Memed, merhaba incecik oğlan. Eskisi gibi önce saçlarını, sonra omuzunu okşuyor, sonra da kucaklayarak yerden kaldırıyor. Merhaba incecik oğlan, merhaba Memed... Nasıl benim köyüm, bak, ne kadar da güzel değil mi? Denize bak, ne kadar da köpürüyor, Allanın bir hikmeti, üstündeki gemilere bak, nasıl da yalp yalp ediyor, süt beyaz, bir ışıklı, ışığa doymuş bulut gibi, kayıyor, kayıyor, kayıyor incecik oğlum kayıyor. Gözleri

17

ne güzel güler Dursunun... Ela gözleri keder, acı dolu... Onun gözlerinde kederle sevinç bir aradadır. Bir tuhaftır yüzü. Dünyada hiçbir yüz onun yüzü gibi sıcak değildir. Hiçbir göz onun gözü gibi insana candan yürekte, okşayarak, insanı sevgi ışığına sararak bakamaz. Eşkiya mı oldun Memedim, Abdiyi mi öldürdün? Ünün dağı taşı tuttu, vardı gitti de Ankaraya ünü büyük Gazi Mustafa Kemali buldu. Mustafa Kemal Paşa senin namını duyunca çok sevinmiştir. O da senin gibi fıkara bir dul avradın oğlu. O da senin gibi fakir fikarayı seviyor. Senin ününü, namını duyunca o, incecik oğlan, varın şu incecik oğlanı bulun da... bulun da... bulun da... Mor kayalardan mor yılanlar iniyordu, sular gibi akıyor, çağlıyordu. Mor kayalar çalkalamıyordu... Kayalar suların üstüne inmişler batmıyorlar, her bir yanlarından ışıklar fişkırıyordu, mosmor ışıklar... Dursun mor ışıkların, devedikenlerinin, mor kıvıl kıvıl yılanların ortasında kalmış dönüyordu. Memedin başı arkaya, ak yazılı taş, beş yapraklı kabartma bir çiçeğin üstüne düştü. O uyur uyumaz da öteden öteki karayılann tıpkısı bir karayılan gene ağır ağır, hiç akmyorcasma geldi. Memedin önünden akarken başını kaldırdı ona bir tuhaf baktı, ardından da başını indirdi

gene aktığını hiç belli etmeden aktı gitti. Sonra ardından onun tıpkısı bir yılan daha geldi geçti. Bu yılan uzun uzun Memedin yanında durdu, onu koklar gibi etti, birkaç kere başını ellerine uzattı, elini yalar gibi yaptıktan sonra başını çekti. Bir süre bir top oldu önünde kıvrıldı kaldı. Yumağının üstündeki başı Memede dönüktü. Orada ne kadar kaldı, başı yumağının üstünde ne kadar uyudu, orası belli değil, yanma başka kara bir yılan yaklaşırken başını kaldırdı, yöreyi araştırdı, az ötesinden geçen yılanın arkasına takıldı, ikisi birlikte böğürtlen çalılarının arasından akarak, merdivenlerden aşağıya, taş direklerin yanma indiler. Memedin tam alının ortasına devedikenlerinden sızan bir güneş parçası vurmuştu. Anavarza kayalıklarından bir kuşun kesik kesik sesi geliyordu. Büyük mor, sarı, ak kelebekler, cins cins, güneşe gelince çakan arılar, yüzlerce küçücük renkli kuş devedikenlerine iniyor kalkıyorlardı. Ötelerde, Ceyhan ırmağının öte gecesinde toz direkleri parlayıp sönüyordu.

18

Güneyde Akdenizin üstünde ak bulutlar kabarır, garbi yeli esmeye başlarken Memed uyandı. Ter içinde kalmıştı. Gözlerini uğuştururken yarı başına keleplenip oturmuş kocaman karayılanı gördü. Şaşkınlıkla ona baktı. Yılanın çatal dili azıcık dışar-da kalmıştı, göz göze geldiler, yılanın başında, sırtında pul pul yeşil, çakan menevişler vardı. Memed, tabancasına davrandı, "Allah belasını versin," diye öfkelenerek ayağa kalktı. "Burada da yer gök yılan." Dereye aşağı yürüdü. Devedikenlerinden dışarıya çıkmak istemiyordu. Başı dikenlerin üstüne çıktıkça eğiliyor, ya da derenin dibine iniyordu. Derenin dibi de safi pıtıraktı. Daha pıtıraklar yeşil olduğundan bacaklarına yapışmıyordu. Ama Memed, pıtırakların içinde uyumuş bir yılanı basarım, diye, kendini kollayarak yürüyordu. Biraz yürüdükten sonra çok derin bir çukura düştü. Çukurdaki devedikenleri boyunu geçiyordu. Burada dikenlik bir orman gibiydi. Küçücük, renk renk binlerce kuş kaynaşıyordu. Her adım attıkça, üst üste binmiş bir

kuş kümesi vııırdayarak, telaşla havalanıyordu. Kelebekler, küren küren buradan oraya akıyor, bir dikene konduklarında dikenini süt-beyaz ediyorlardı. Memed birden Hatçeyi düşündü. Dikenlik, hiç bilmediğı bir kokuda acı kokuyordu. Memed şimdiye kadar hiç böyle bir koku bilmemişti. Ardından Seyran düştü aklına, köye girememişti. Köyü, o geceyi düşününce tüyleri ürperdi. Az daha kapana kısılıyordu. Candarmalar, Memedin köye uğrayacağını düşünmüşler, köyün yöresini sıkı sıkıya kuşatmışlar, kuş uçurtmuyorlardı. Bir candarmanın öksürmesi, altındaki atın ürküp kaçması onu yüzde yüz bir ölümden kurtarmıştı. Arkasından sıkılan kurşunların hesabı yoktu. Ova uzun bir süre kurşun sesleriyle yankılanmıştı. Anavarzanın altına gelince-dir ki atının başını çekmiş, attan inmiş, kayalıklara o hızla tırmanmıştı. Biliyordu, yakında Anavarzayı da çevirecekler, yeri göğü insan alacak, onu yakalayacaklardı. Çok uykusu vardı, yorulmuş, tükenmişti. Başını kale surunun duvarına dayar dayamaz uyumuştı. Uyandığında çok şaşırmişti. Yanında yönünde ne candarma, ne başka insan vardı... Kayalıklardan aşağıya indiğinde acından ölüyordu.

Şimdi de acından ölüyordu. Buraları boş bırakmazlar, çevirirler Akçasazı da... Ve

Akçasazdan da

19

kurtuluşun mümkünü çaresi yoktu. Yürüdükçe terliyordu. Fı-kara Seyran, diye düşündü. O da gün görmedi Hatçe gibi. Anam da gün görmedi. Bana kim bulaştıysa acıyla yoğruldu, iflah olmadı. Hürü Ana aklına gelince içi sevinçle doldu. Bir tek onu mutlu edebilmişti.

Uzaklardan bir turaç sesi geldi. Artan garbi yeli dikenleri yatırıyor, hışırdatıyordu. Belki de bu beladan da Allah onu kurtarabilirdi. Birden karşısına, hap diye, bir söğüt çıktı. Oraya koştu. Eşkıyalığı bıraktığına pişman olmuştu. Ne demişti de, bir hayalin ardına takılıp inmişti buralara. Dağda kalsa ölecekti, yüzde yüz ölecekti ya, dövüşe dövüşe ölecekti. Ama o dövüştüğü candarmaların suçu neydi? Ama kendisinin de bir suçu yoktu. O sadece tath

canını savunuyordu. Ötekiler ondan ne istiyorlardı? Ölürüm de askere gitmem, dedi. Söğüt ağacının yanına gelince, vardı bir tümseğin üstüne sekilendi. Sırtındaki dağarcığını da hemen oradan aldı, ipini çekerek büzgüsünü açtı. Bu dağarcığı kim vermişti ona, ne zaman omuzuna geçirmişti, hiç anımsamıyordu. Dağarcıktan kocaman, hiç dokunulmamış bir somun çıkardı. Üç tane de peynir topağı vardı bir bezin içinde. Üç yumurta, on bir tane de ceviz gördü dağarcığın dibinde. Yanma yönüne bakındı, ortalıkta su falan yoktu. Şimdi yemeği yerse susuzluktan kavrulacaktı. Somunu, öteki yiyecekleri dağarcığa geri koydu, dağarcığın ağzını büzdü omuzuna astı. Tüfeği ağır geliyordu, çıkardı önüne koydu. Ğmam cüppesini çıkarmış, yanına, devedikenlerinin üstüne sermişti.

Ne yapacağını, bu kapandan nasıl kurtulacağını düşünürken, gözleri ortalıkta bir yılan arıyordu. Kavak ağacına gitmeli miydi? Ya Müslümü yakalamışlarsa, Kertiş Ali de onu işkenceye çekmişse, o da kavağın yerini söylemişse... Birden kendine sonsuz öfkelendi, etleri gerildi, kasları ağrıdı. Delirme ulan, delirme Memed, delirme yüreksiz, dedi. Müslümü yakalasalarda, etlerini parça parça kerpetenle koparsalar, gözlerini oysalar, derisini yüzselede Müslüm hiç yerimizi söyler mi, delirme ulan, delirme Memed. Şimdi onun Müslüm için böyle düşündüğünü Hürü Ana duysa onu itin götüne sokar sokar çıkarırdı. Hürü Ana Müslümü ne bilirdi ki? Belki de obada görmüştü onu. Memedin kafası iyice karışmıştı. Akdenizin üstündeki bu-

20

1

lutlar iyice yekinmiş, şişmişlerdi. Garbi yeli azıtmış dünyayı toza boğuyor, toz direkleri dönerek, yüzlerce, Akçasazın üstüne geliyor, orada sönüyorlardı. Aşağıdaki, Ceyhan ırmağının yanındaki yoldan durmadan atlılar, çamparaları Anavarza kayalıklarında yankılanan at arabaları geçiyordu. Garbi yeliyle birlikte de kuşlar havalanmıştı. Her bir yan

ot, çiçek, saz kokuyordu. Patlamış bir yeşil doldurmuştu dünyayı. Patlamış bir devedikeni pembesi, moru almıştı ortalığı. Memed yerinden kalktı, sırtını ağaca döndü, şalvarının bağını çözdü, ötelere, devedikenlerinin dibine uzun çöğdü. Arkasına dönünce Anavarza kayalıklarında cam parçası gibi bir şeyin parlayıp söndüğünü gördü. O gördüğü şey belirsiz aralıklarla, güne gelince parlayıp sönüyordu. Arkasından da bir cayırtı başladı. Memed o parlayıp sönen şeylerin candarmaların alınlarındaki yıldız olduğunu anladı. Cayırtı kesilmiyor, kayalıklarda yankılanarak bir cehennem gürültüsünde sürüyordu. Eyvah, diye düşündü Memed, Müslümü kıstırmış olmasınlar. Yüreği çarptı. Ağacın yanma dikilmiş, gözleri Anavarzada. Kurşun sesleri kesilmeden sürüyordu. Telaşlandı. Acaba Müslümün yardımına koşsa mıydı, koşup gitse, o ulaşıncaya kadar Müslümü çoktan haklamış olurlardı. Gitmese... Gitmese... Bir karış çocuğu kurdun ağzına atmış olur, bundan sonra da, eğer içinde azıcık adamlık varsa ölünceye kadar kendini bağışlamaz, içindeki kurt onu yer bitirir boş kovana çevirirdi. Hiçbir şeyi düşünmeden yerdeki cüppesini aldı giydi, tüfeğini de omuzuna astı koşmaya başladı. Karşıdan devedikenlerini dalgalandırarak ona doğru uçarak gelen yılan görünceye kadar sürdü bu koşması. Kara, uzun yılanı görmesiyle, o anda da bacağına demir bir çubuğun hızla inmesi bir oldu, bacağı kökten kesilmişcesine acıdı. Yılan, hiçbir şey olmamış gibi, yerden üç dört karış yüksekte, devedikenlerini sallayarak uçup gidiyordu. Yılan yitip gidinceye kadar arkasından baktı, sonra bacakları titredi, olduğu yere çöktü kaldı. Uzun bir süre yerinden kıpırdıyamadı. Kulağı kayalıklarda-ki kurşun seslerindeydi. Birden ayağa fırladı, gene koşmaya başladı. O koşarken de birden kurşun sesleri, hep birden kirp, diye kesildi. "Eyvah," diye bağırdı Memed, "Müslüm gitti." Gene bacakları onu çekemedi, yere çöktü. Orada, çöktüğü yer-

durmadan. Koskocaman ak benekli bir mavi kelebek gördü. Kelebek başının yöresinde dolandı dolandı geldi elinin üstüne kondu, kanatlarını da çatıp orada öylece durup bekledi. Memed, kelebek uçup gider, diye, ne elini kıpırdatabiliyor, ne de öyle seslice soluk alabiliyordu. Burnuna bir güzel, ince bir çiçek kokusu geldi. Kulağı kırıste, Anavar-za kayalıklarından en küçük bir ses, bir çıtırtı bekliyordu. Elindeki kelebek de yerinden hiç kıpırdamıyor, kanatlarını bitişirmiş öyle duruyordu. Âz sonra, kayalıkların dibinden bir yayılm ateşi sesi daha geldi. Memedin gözü elindeki kelebeğe gitti, kurşun sesleri arasız sürüyordu. Şu Allahm belasına bak, dedi içinden gülümseyerek, ne de güzel konacak yeri bulmuş. Ayağa kalkarken, hastir, dedi kelebeğe, elini salladı, kelebek uçtu, çok yükseklere havalandı, sanki kanatları tutmuyormuş gibi boşlukta, kanatları sarkarcasına oradan oraya çavarak geldi, bir sığırkuyruğunun tepeden tırnağa sıvalı san, pembe çiçeklerinin üstüne kondu. Memedin eli üstünde ne biçim duruyorsa öyle durdu. Memed, sığırkuyruğuna doğru hızla ilerledi ve kuyruğu salladı, mavi kelebek havalandı, bu sefer uzun bir süre havalarda dolaştı, sonra da gene geldi, başka bir sığırkuyruğuna kondu. Artık Memed, kelebekten vazgeçmişti. Ondan yana bakmadı bile. Anavarzanm altından kurşun sesleri bir kesiliyor, ardından da daha yoğun kayalıklarda yankılanıyordu. Tüfeğin namlusu üstünde kırmızı, kara benekleri büyük bir uğurböceği gördü. Bu bir büyük uğur, dedi ama, aldırmadı. Az sonra böcek uçtu gitti. Ğki üç adım sonra yuvarlak bir diken kümesinin üstünde uğurböceklerini kaynaşır görünce ağzı kulaklarına vardı, kümenin yanma çömeldi, kaynaşan böcekleri seyretmeye başladı. Diken kümesi böcekten kıpkırmızı olmuştu. Şu yılanlarda, kelebekte, başıma konan kuşta, oysa başına hiç kuş konmamıştı, bu uğurböceklerinde bir şey, bir iyilik, bir hayır var inşallah, diye umutlandı. Haydi varayım da kavak ağacına gideyim. Sel yatağına indi, çabuk çabuk Akçasazdaki kavak ağacına yürüdü. Ağaca geldiğinde tükenmiş bitmiş, devedikenleri, böğürtlenler karaçalılar, zincarlar her bir yanını dalamışlar,

şalvarı, saltasının etekleri parça parça olmuş, yırtılmış bacaklarında

22

kan kurumuş, tüm bedeni sızlıyordu. Belinden iki ağızlı Çerkeş hançerini çıkardı, sazlığın kıyısı on adım ötesindeydi, oraya gitti. Burada suların dibi çamur değil, çakıltaşıydı, susuzluktan ölüyordu, içmedi. Hançeriyle kıyıya epeyce uğraşarak bir çay-kara kazdı.

Çaykaradan buz gibi bir su çıktı. Kıyıya oturdu suyun durulmasını bekledi. Su durulunca, dağarcığını aldı açtı, yiyeceğini çıkardı, yere serdiği cüppesinin üstüne koydu. Çay-karaya vardı, buz gibi suyu avuçlayarak içti. O kadar susamıştı ki dayanamadı, çaykaranın önüne yattı, ağzını suya dayadı. Karnı şişti, davul gibi oldu. Bir süre çaykaranın başında, öyle ağız aşağı uzandı kaldı. Bütün bedeni havanda dövülmüşçesi-ne sızlıyordu.

Anavarza kayalıklarından yeni bir yaylın cayırtısı gelince ayağa fırladı, yönünü oraya döndü. Gün aşağı sarkmış gitmiş, neredeyse batacaaktı. Cayırtının başlamasıyla kesilmesi bir oldu. Birden acıktığı aklına geldi, hemencecik de cüppenin başına çöktü. Eli, ağız makina gibi işliyordu. Bir çabuk çabuk yiyor, bir çaykaraya gidiyor bir avuç su içiyordu.

Karnını doyurunca kalktı, dağarcığını doldurdu, yırtık saltasını toparladı, geldi kavak ağacına belini dayadı oturdu. Gözleri kısılmış yöreyi seyrediyordu. Bataklığın kıyısında su kaplumbağaları güneşliyor, arada bir de içlerinden birisi suya atıyordu kendini. Kurbağalar uzun bacaklarıyla sazlıklardan, nilüfer yapraklarının üstünden azman çiçeklerin üstüne, oradan da suya atıyorlar, suyun içinde uzun bacaklarıyla ötelere kadar gidiyorlardı. Sağda, bir sıra ulu söğüt ağaçları bitmişti. Gündoğusu kaplan sökemez, yılan giremez bir zincarlık, çalılık, kamışlıktı, mor kamışlar, kavağın yarı beline kadar uzamışlar, bir ormanmışçasma, esen garbi yelinde gıcırdayarak, hışırdayarak sallanıyorlardı. Günbatıya, Anavarzadan yana da yemyeşil bir sazlık, berdilik, ta kayalıkların dibine kadar suların içinde top top uzanıyordu. Ayağındaki ayakkabıda da iş kalmamıştı. Keski çarık giyseymdim, diye düşündü.

Ayakları da dehşet sızıyordu. Nasıl sızlamasın ki, diye düşündü, fıkara günlerce, kayalık, çalılık, ormanlık demeden yol teptiler.

Gün batarken az ilerisinden, top top sazlıkların oradan, tabanca sesine benzer bir şey pat diye, düştü. Ardından da bir

23

inilti geldi. Memed ayağa fırladı, Ğniltinin geldiği yöne doğru birkaç adım attı, bataklığın kıyısına gelince durdu. Keskin kulaklarıyla, sesin geldiği yanı dinledi. Birkaç kez uzaklardan su şapırtısı geldi. Balık atlamasına benziyor, dedi. Karanlık iyice kavuşuncaya kadar olduğu yerde bekledi, bir daha bir ses du-yamaymca geldi eski yerine kavak ağacına sırtını dayadı oturdu. Burnuna türlü kokular geliyordu, birbirine karışmış... Bataklık, yeşilden patlamış sazlık kokuları, yarpuz, su püreni, ekin, toz kokuları... Gece cikilemeye, uçsuz bucaksız bataklığın bütün kurbağaları bir ağızdan ötmeye, yakınlardaki köylerin köpekleri havlamaya başladılar. Birkaç adım ötesinde bir çakal üç kere üst üste pavkırdı, onu görünce bir anda karartısı deve-dikenliğin içinde yitti gitti. Onun ardından bir çakal daha geldi, önceki çakalın olduğu yerde o da pavkırdı. Onların arkasından birkaç çakal daha geldi, onlar da orada pavkırıp hemen yittiler. Karanlık çöktükçe bataklık uğulduyor, derinden soluklandıkça toprak sallanıyordu. Garbi yeli azıtmış kavağı bir iyice sallıyor, neredeyse yere yatıracak, kamışların başları birbirlerine giriyordu. Anavarza kayalıklarından puhu sesleri geliyordu, karanlıkta bir tuhaf kuş karartıları gecenin içinde, göğün aydınlık kalmış yerinde daha dönüyorlardı. Memed, karanlığın üstünde ışık içinde dönen kuşlara şaşkınlıkla bakıyordu. Şimdi filintamı elime alsam, şu aydınlığın içinde kendi kendilerine dönen kuşlardan birisini tenger menger düşürsem... diye düşündü. Ama bu yörenin bütün köylüleri, candarmaları buraya doluşurlardı. Candarmalar neysem ne ya, ille de köylüler zalim olurlar. Şu dünyada şu köylü milleti kadar zalim bir millet var mı, hele de zulmü kendi kendine. Dünyada hiçbir

şeyden, yılandan ejderhadan, beyden paşadan, aslandan kaplandan, tek boynuzlu gergedandan korkmayacaksın, ille de bu köylü milletinden korkacaksın. Ne dostluğuna güveneceksin, ne de düşmanlığına. Bir bakmışsın dostken düşman, düşmanken dost olmuşlar. Ferhat Hoca hep ne der, bu köylü milletine güven olmaz. Pek iyi, çok güzel, Ferhat Hoca köylü değil mi? Topal Ali, Sarı Ümmet, Koçyiğit Köroğlu, sazı güzel, sözü güzel Dadaloğlu da, Genç Osman, Gizik Duran, zenginden alıp fıkara veren Çöt-delek, Müslüm çocuk da köylü değil mi? Kırklara karışanlar,

24

pirler ermişler, hep köylü değiller mi? Ben de köylü değil miyim? Ama biz başkayız. Tek tek, köylüler başka, diye geçirdi içinden... Ölümü kalmı, sevdayı zulümü bilen, Allah avazlı Karacaoğlan da köylü değil mi? Köylü değiller, diye bağırdı içinden... Onlar başka bir şeyler, başka bir insanlar. Köylüler, dünya kurulduğundan bu yana zulüm altındalar, zulme dayanmışlar, yoksulluğa, alçalmaya, aşağılanmaya, öldürülmeye, tutsaklığa, on yıl askerliğe, Yemene dayanmışlar, bunlar dayanamamışlar. En çok zulüm görenden korkacaksın. Fırsatını bulursa bin misli zulmeder... At kişnemeleri, çakal pavkırmaları, horoz sesleri, bataklıkın yerleri sarsan soluklanmaları arasında dalar gibi oldu. Bir yağmur yağıyordu üstüne. Bir yağmur yağıyor, bir gün açıyordu. Bir taşın üstüne birisi oturmuş elinde bir alıcı kuşla yağız bir atın dizginini tutuyordu. Kayahklardan doludizgin atlılar iniyor, atların nallarından çıkan kıvılcımlar ortalığa saçılıyordu. Atların karşısına Müslüm çıkıyordu, basıyordu kurşunu atlara. Atların her birisi bir yere dağılıyorlar, her birisinin nallarının kıvılcımları bir tepeden gözüküyordu. Yılanlar akıyordu durmadan, kırmızı çatal dilleri dışarda... Yemyeşil yılanlar. Birden mosmor oluyorlar, ardından yalma kesiyor, durmadan, durmadan Anavarza üstünden bu yana akıyorlar. Dilleri kırmızı, gözleri mercan... Mor devedikenleri-nin üstünden süzülerek... Memed kavak ağacının ta tepesine çıkıyor, en ucuna,

doruğuna. Aşağıda gözleri dilleri kıpkırmızı, ışıl ışıl yanan, kırmızı yılanlar. Yılanların sırtları da ışıltı içinde... Müslüm az ilerde duruyor, yılanların kaynaşmasına bakıyor, hiç de korkmuyor, bu ne biçim korkusuz adam böyle, yılanlardan da korkmuyor. Bir toz direği geliyor bu anda kıpkızıl, yalıma kesmiş, başı kavaktan da yukarı, Anavarza kayalıklarından da yukarda. Toz direğin içinden yedi başlı, yedi kırmızı atal dilli bir ejderha çıkıyor, duvar gibi yılanların önüne geriliyor, onları kavağın altından kovarak... Anavarzadan yılanlar daha durmadan uçarak geliyorlar, çarpıp kalıyorlar. Hatçeyi elinden tutmuş getiriyor. Bir eli yarasının üstünde, kanı şıp şıp toprağa damlıyor. Toz içinde kalıyor Hatçe. Hiç konuşmuyor, bir taşın üstüne oturuyor, taş apak oluyor, ışıklı. Az sonra kızıl kana kesiyor taş parçası. Taştan kanlar fişkırıyor. Sarı Mahmut

25

Ağanın elinden tabancası düşüyor. Murtaza bağırıyor, bağırıyor, birden, kirp, diye sesi kesiliyor, turuncu yorganı başına çekip bir topak oluyor, küçücük bir mavi kuş yöresini mavileye-rek, gökyüzünün uzağında, aydınlığın ortasında, kuş, nereye uarsa aydınlık da oraya gidiyor, kayıyor, kayıyor, geliyor. Me-medin başının yöresinde, saçlarını, tüm bedenini mavileyerek dönüyor, kuşun çok mavi salkım saçak kuyruğu var. Kırmızı gagası çok uzun, göğsü sapsarı, güneş sarısı... Gözleri mercan... Seyranın başının yöresinde de dönüyor mavi kuş, Seyranın saçları, yüzü, gözleri, tüm bedeni mavileye kesiyor... Kuş durmadan, son hızla başının yöresinde dönüyor. Seyran soluk soluğa koşuyor cami avlusuna... Karakol çıkıyor karşısına, bir candar-ma duvarı... Candarma duvarını kuş aşıyor, geri Seyrana geliyor, cik cik, cik cik, sevinç içinde tyor. Candarma duvarı mavileye kesiyor. Cami, karakol, arşı, çarşının döşemesi, uzaktan şavkıyarak akan su, hep mavileye kesiyorlar. Seyran candarmaların arasından geçiyor, duvarın dibinde dokuz eşkıya ölüsü. Çapraz fişeklik kuşanmış, tepeden tırnağa kapkara giyinmişler. Tüfeklerini kucaklarına yatırmışlar. Hiçbirisinin başı yok. Kuş

geliyor birinci eşkıyanın başına konuyor, hikmeti huda, mavi bir baş çıkıyor ortaya. Böyle böyle, kuş sayesinde, dokuz başı da görüyor Seyran. Küçücük mavi kuş gülmeye başlıyor. Hem kanatlarını çırpıyor, hem başlıyor gülmeye. Gidiyor ölü eşkıyaların başlarına konuyor, durmadan, durmadan ortalığı çnlatarak gülüyor. Kasabanın üstünden uçuyor, köprüye, çaya, dağlara gidiyor, gittiği yerler som maviye kesiyor, geriye dönüyor, gülüyor, gülüyor. Küçücük kuşun gülmesi bütün kasabayı, dünyayı çın çın öttürüyor. Minareye konuyor, minare masmavi oluyor. Kuş gülüyor, gülüyor, o kadar çok gülüyor ki çatlayıp minareden aşağıya düşüyor. Seyran kuşun başında bir ağıt tutturmuş... Sarı Mahmut Ağa geliyor, kılıcını çekiyor, Seyranın başını uçuruyor, kuşun, Seyranın ölüsü başında Hatçe ağıt yakıyor, bir eli kanayan yarasında... Hürü Ana yağız ata binili, cami duvarını, altındaki ata atlayarak geliyor. Hatçeyi kolundan tutup terkisine atıyor, "Kör olasılar, kör olasılar," diye söyleniyor. "Siz, siz böyle ağıt yakarak öldüreceksiniz benim Ğnce Me-medimi. O ölmedi. O, caminin avlusunda yatan Ğnce Memed

26

değil, bir kuş, gülmekten çatlamaş bir kuş ölüsü." Hatçe, onların yanından, bir ata binmiş giden Seyran, Seyranın başı yöresinde dönen mavi kuş gülmeye başlıyor. Gülüşleri Anavarza kayalıklarını çnlatıyor, arkalarından Hürü Ana da onlara katılıyor, o da bir gülüyor, bir gülüyor. Onlar böyle gülererek gitmekte olsunlar, karşlarına Ğnce Memed çıkıyor, "Ne gülüyorsunuz ocağı batmayasılar," diyor, "yanınıza bir de kuş almışsınız." Ötekiler, "Biz güleriz," diyorlar. "Allah böyle gülmekten geriye koymasın." Hürü Ana, yağız atın başını çekiyor, "Ne var oğlum," diyor, "işte şu altındaki ömründe hiç yüzü gülmemiş at da gülüyor. Bre oğlum, ben Ğnce Memedin anasıyım, Ğnce Me-medinin anası gülmesin de, kuşu, Seyranı, atı, köylü milleti, Çiçekli köyü gülmesin de kim gülsün."

"Ğnce Memedi çevirdiler Anavarzanın dibinde Candarma-lar, Ana. Bileklerine çelik kelepçe

taktılar. Elindeki beşlisini aldılar. Boğazına kıl örme geçirdiler, Kertiş Alinin eline verdiler.

Duydun mu Ana?"

"Duymaz olayım oğlum, sen kimsin? Bu kara kara haberi bana diyen dillerin çürüsün."

Hürü Ana, kuş, Seyran, Hatçe kasabann kalabalığının ortasında kalmışlardı. Kalabalık gittikçe çoğalıyor, azgınlaşıyor-du. Ortada Ğnce Memed, başı kabak, ayağı yalın, boğazında bir kıl boklu örme, dili bir karış dışarda, boynu uzamış, gözleri pörtlemiş, bilekleri kan içinde, dişleri kenetli, şalvarı yırtılmış baldırları gözüküyor, bacakları, perçemi kan içinde. Perçeminden şıp şıp toprağa kan damlıyor. Bir uğultu, bir uğultu, kulakları sağır ediyor, kalabalık hem bağıyor, eline ne geçerse, karpuz kabuğu, çürük yumurta, çürük domates, at, sığır boku, çamur, kaktüs inciri, taş, kaya parçası, hem de Memede atıyor. Memed sendeliyor, yere düşüyor, candarmalar onu yerde sürüyorlar. Tozdan çamurdan, pislikten Memedin hiçbir yanı gözüküyor. Kalabalık, Memedin üstünden, ona tükürerek geçiyor. Amanın ne kadar da tükürükleri çok! Hiç de acımiyorlar. Memed tükürük altında kalıyor, ak köpükler. Hürü Ana tepeden tırnağa öfkeye kesmiş bağıyor, "Bunlar kasabalı," diyor. "Köylü milleti her bir şeyi yapar da insana hiç böyle tükürür ü, ince Memed! Sen yanlış biliyorsun köylüyü, köylü milleti

27

insanoğluna böyle kıyar mı hiç, insanlığa, sen yanlış biliyorsun Ğnce Memed, köylü milleti, kim olursa olsun, isterse bin adamın kanlısı olsun, hepsini de derilerini yüzerek öldürsün, köylü milleti bir insana bunu yapar mı?"

Sesi kasabann üstünde çınlıyor, başının yöresindeki mavi kuş her yanı maviye boğarak dönüyordu. Tam bu sırada Hürü Ananın altındaki yağız at Kertiş Alinin üstüne yürüdü, dişleriyle onu kaptı, ta caminin duvarına kadar fırlattı. Cami duvarı kan içinde kalırken Kertiş Ali boş bir çuval gibi yere yığıldı. At kalabalığın arasına girdi, önüne geleni kapıyor,

arkasına geleni tepiyordu. Bir anda ortalıkta bir tek insan kalmadı o kalabalıktan.

Kasabadan çıt da çıkmıyordu. Kuş, yöreye mavisini dağıtarak havada uçuyor. Seyran yerde yatanın başucuna oturmuş ığ-ranıyordu. Hürü Ana atı onun yanma sürdü, "Kalk oradan kız," dedi, "siz insanı ölmeden öldürürsünüz. O Ğnce Memed değil. Onun parmağında Anacık Sultanın yüzüğü var. Onu kimse vuramaz, yakalayamaz. Onu yılan yılan, yılan bile sokmuyor."

"O yüzük onda değil, bende," dedi Seyran, yüzüğü Anaya gösterdi.

"Ocağım battı," diye inledi Hürü Ana, attan aşağı atladı, geldi, yüzükoyun yatmış ölüyü çevirdi, "bak kız Seyran," diye bağırdı, "bu Ğnce Memed değil. Bak kız Seyran."

Kuş hemen geldi, ölünün üstünde dönerek, dünyayı boyayarak uçmaya, ardından da gülmeye başladı. Hürü Ana buna çok kızdı: "Kes o gülmeyi," dedi, "kes! Yağlı kurşunlardan gidesi kuş, hiç ölüye gülünür mü, isterse düşman ölüsü olsun, kes!"

Kuş, kirp, diye gülmesini kesti, ardından da, uçtu gitti.

Memed ayağa kalktı, bir iyice gerindi, kemikleri çatırdadı. Mavi kuş başının yöresinde mavi halkalar çizerek uçuyordu. Uzaktan bir çatırtı duydu, kulak kabarttı, çatırtı bir duruyor, bir başlıyor, gittikçe de yaklaşıyordu. "Bu gelen inşallah Müslüm-dür," diye içinden geçirdi.

"Eğer bu gelen Müslümse, o köye yerleşir yerleşmez, koca Allahıma bir kurban keserim."

Kuş daha başının yöresinde dönüyordu. Yılanlar, yalımdan dillerini dışarıya çıkarmışlar, devedikenlerinin üstünden akıp

28

geliyorlar, akıp geliyorlardı. Geliyor on adım ötede, küçücük mavi kuşların ördüğü, yalp yalp eden, menevişlenen duvarın önünde duruyorlardı. Yılanlar geliyor, gecede mercan gözleri ısılayarak, bir aydınlık kuşağı ortasında kalmış mavi kuş duvarının ardında duruyorlardı.

Birden, her yılan duvardan bir mavi kuş kaptı. Kuşlar can havliyle vıcırdıyor, kıyameti

koparı-yorlardı.

Bir ıslık sesini duyar gibi oldu, kulak verdi ortalığı dinledi. Esen garbi yeli dalları, kamışları biribirine katıyor, ötelerdeki tarlalardan ekinlerin ince hışırtılarını getiriyordu. Memedin, kırışteki kulağı en küçük bir sesi bile ayırt edebiliyordu.

"Bu gelen Müslümdür," diye söylendi sevinerek. Bu arada bir kuş sesine benzeyen bir ıslık daha duydu. Memedin de artık hiçbir kuşkusunu kalmadı. Gökten leylekler inmeye başladı.

Gergin kanatları, uzun kırmızı bacakları, gagalarıyla. Her birisi bir yılanı kuyruğundan yakalıyor, havalanıyor, o, havalanırken yılan ağzından küçük mavi kuşu bırakıyordu. Ve yılanlar leyleklerin gagalarında kıvrılarak, kuşun bedenine varmak isteyerek, ulaşamayarak, kıvrılarak uçup gidiyorlar, ağızlarından kurtulan mavi kuşlar da geliyorlar Memedin başı yöresinde halkalanarak dönüyorlardı. Kanat şapırtıları ortalığı almıştı. Kuş duvarı yeniden örülüyordu. Sevinç içindeydi.

Bir ıslık sesi daha geldi az ileriden, devedikenlerinin içinden.

"Sen misin Müslüm?" diye usulca konuştu Memed.

"Benim," dedi aynı yavaş sesle Müslüm. "Benim Memed Ağam. Ben geldim."

Başının yöresinde dönen kuşlar sevinç içinde şakıldılar.

Müslüm usulca çalının arkasından çıktı. Memed, onun karartısına koştu, kucaklaştılar. Bir süre öyle kucaklaşmış kaldılar.

"De hele Müslüm. Sabahtan bu yana Anavarzadan gelen kurşun sesleri sana mıydı?"

"Acımdan öldüm," dedi Müslüm. "Hepsini bir bir sana sonra söylerim Memed Ağam. Hele sen şu yüzüğü al hele..."

"Seyranı görmedin mi?"

"Al hele şu yüzüğü sen, gerisini sonra söylerim. Hele bir karnımı doyurayım. Bu yüzük parmağında olmasaydı, ben çoktan şimdi cansız kara toprağın üstüne seriliydim. Öyle bir

yüzük

29

ki, vay babam vay! Vay Allah vay! Bu yüzük senin parmağında iken sana top güllesi bile işlemez. Yaşasın Anacık Sultan."

Memed onu elinden tutmuş çaykaranm yanma götürüyordu.

"Otur sen şuraya şimdi ben azığı getiriyorum."

"Benim de var," dedi Müslüm, "o dursun." Belindeki azık çıkınıcı çözdü, önüne serdi.

"Şuraya, ayağının dibine bir çaykara eştim, suyu buz gibi, eğil de iç."

Müslüm önündeki suyu avuçladı.

"Buz gibi," dedi.

Yemeğini bitirinceye kadar bir daha hiç konuşmadı. Memed, onun konuşmasını sabırsızlıkla bekliyordu.

Müslüm, neden sonra yemeğini yedi bitirdi. Önündeki azık bezini el yordamıyla karanlıkta topladı, götürdü kavağın kökünün oraya koydu, geldi çaykarada elini yüzünü bir iyice yudu, vardı Memedin yanı başına oturdu.

"Burada olmaz," dedi. "Burada oturamayız. Çok yılan var buralarda."

"Sen buraları iyi biliyorsun değil mi?"

"Ben şu Çukurovada her yeri bilirim."

Güldü.

"Bize boşuna yörük dememişler. Şu devedikenlik var ya, ağzına kadar karayılanla doludur.

Ama sokmazlar, zavalısız yılanlardır. Her birisinin boyu nah benim beş mislim gelir. Şu

kavağın yarısı kadar bile uzunları var. Bak şimdi ne yapalım biliyor musun Memed

Ağacığım... Al sen şu yüzüğü de parmağına tak hele."

"Acelesi ne?"

"Sen tak hele, acelesinin ne olduğunu ben sana söylerim. Bak şimdi ne yapalım."

Yüzüğü Memede uzattı, öteki aldı, parmağına taktı. "Taktın mı parmağına?"

"Taktım."

"Ğşte şimdi oldu."

"Oldu," dedi Memed, "şimdi ne yapalım?"

"Şimdi de," dedi Müslüm, "şu yandaki söğütlerin üstüne çıkalım. Bizim kaçak yörüklerin yatağıdır o söğütlerin üstü. Orada taht gibi yatacak yerler var."

30

"Gerçek mi?"

"Gel de gözünle gör. Burada yerde kalırsak yılanlar gelir. Sokmazlar ya, boğarlar. Bir dolanırlar adamın boğazına, sıkırlar, öldürür şuraya atarlar."

"Az önce zavalı dediydin ya..."

"Sokmuyorlar. Burada bir yerde kalırsak domuzlar, sırtlanlar, kurtlar, çakallar da gelirler..."

Memedin kolundan tuttu, kulağına eğildi, "Şu sazlığın içinde ejderha da var," dedi. "Hem de yedi başlı. Gözlerinden yalım fışkıran. Yedi tane başındaki her bir dili bin çatal... Gördüğü hiçbir adamı iflah etmemiş, almış götürmüş sarayına. Ama sen korkma, bir kere senin parmağında yüzük var, o ejderhalar böyle yüzüklere hiç yaklaşamazlar. Bir de... Haydi gidelim de çıkalım oraya, ağaçların üstüne."

"Gidelim," dedi Memed. Kavağın dibine vardılar, öteberilerini aldılar. Garbi yeli gittikçe azıtmış esiyor, kamışlar gıcırıyor, dallar birbirlerine vuruyor, uzun kavak yatıp yatıp kalkıyordu. " Çok yel var. Çok da yıldız."

"Ğşte böyle yıldızlı havalarda ejderha sarayından dışarıya çıkmaz. Yıldızlardan ödü kopar onun. Bir de yıldızlardan kork-masa... Dur Memed Ağam, önce ben çıkayım ağaca..."

Yatakların yerini biliyorum." Hemen ağaca tırmandı. "Bak," diye sevindi, "bak, Memed Ağacığım, bizim Deli Osman buraya bir yatak yapmış, karyola derim sana. Gel de bak. Otlardan döşeği, yastığı bile var. Bir has ipekten yorganı eksik."

"Geliyorum."

Memed elindeki öteberiyi Müslüme uzattı, kendi de, üç adam el ele verse kuşatamaz kalın söğüt gövdesine tırmandı, eğildi, söğüdün yatak yapılmış yatık dallarının üstünü yokladı.

"Yumuşacık yatak," dedi.

"Uzan, rahat et," dedi Müslüm. "Ğstersen cüppenini silahının üstüne koy da yastık yap."

"Ğyi akıl..."

Memed, öyle yaptı, başını cüppesinin üstüne koydu uzandı. Gökyüzünde yıldızlar üst üste kaynaşıyordu. Bütün gök silme yıldızla döşeliydi. Memed yıldız ışığında Müslümün yüzünü seçebiliyordu.

31

"Söyle bakalım."

"Nesini söyleyim Memed Ağacığım, Ferhat Hoca iyice azıttı, önüne geleni soyuyor, zenginden alıyor, fıkara veriyor, sen de mi öyle yapardın?"

"Ben de öyle yapardım."

"Gittim Ferhat Hocaya. Ferhat Hoca bana bir mektup verdi. Sen de biliyorsun, Abdüselam Hoca. Abdüselam Hoca bir muska yazarmış, ölünün boğazına tak, ölüyü diriltir. Yiğit bir adammış. Aldım mektubu, koydum koynuma, vardım Hürü Anaya, böyle böyle, dedim. O da bana, var söyle kara gözlü Memedime, bana çok güzel bir ev yaptırısın portakal bahçeleri arasına. Ben de, dedi, şaşırtırım köylüyü, candarmaları, önce Düldül dağına giderim, ardından da Çukurovaya inerim. Var git Seyrana söyle, dedi, ondan da Çukurovada kara gözlü, Memedime benzeyen bir çocuk isterim, Allah analı babalı, bir de Hürü Anah

büyütsün, dedi. Ben oradan Seyrana gittim. Can-darmalar sarmışlar köyü, kuş uçurtmuyorlar. Vay, vay, dedim, vay! Sonra, bir gün, tanyerleri ışırken candarmaları uyuttum, Seyrana vardım. O da çok sevindi. Sevincinden kanat taktı uçtu. Var söyle Memedime, dedi, ben de Çukurovada, portakal bahçesinin ortasında bir ev istiyorum, karbeyaz olsun. Ğki katlı, beş odalı olsun. Sırça pencerelerine gün vursun. Hiçbir vakit gün eksik olmasın, dedi. Şu bergüzan da sana gönderdi." Ona boncuklu bir kese uzattı.

"Ğçindekinin ne olduğunu bilmiyorum," dedi.

"Sağ ol," dedi Memed, "Müslümüm, kardaşım, yiğidim."

"Ben de ona ne dedim, Seyran Bacı, dedim. Sen hiç korkma Çukurovada. Ben, Ğnce Memedin yerine, dağda sizi de, köylüleri de beklerim. Zenginden de alırım, hepiciğini fıkaraalara dağıtırım. Yazık, fıkaraalara çok yazık. Hiç de paraları yok. Öyle değil mi Memed Ağacığım."

"Öyle," dedi Memed.

"Seyran Bacının oradan ayrılırken, köyü çıkarken, candarmaları uyuttum, derken, tanyerleri daha ışımamış, bir candar-ma beni gördü, ver etti bana kurşunu. Ben de hiç durur muyum, ben de salladım. Oradan kaçtım, Anavarzayı tuttum. Bir baktım, onlar benden önce gelmişler Anavarzaya, kayalıklarda

32

onlar benim başımı görür görmez, aman Allah, Allah seni inandırısın Memed Ağam, candarmalar sanki bir orduyla harbedi-yorlarmış gibi, hepsi her yerden bir kurşun döşendiler üstüme, bir kurşun, yer gök ateşe kesti. Ben de orada bir oğlak tuttum, bir dikene bağladım. Oğlak azıcık başımı gösterir göstermez, bin kurşun yağıyordu olduğu yere.

Candarmalar oğlakla harbede dursun, ben soluğu surlarda aldım, sonra da kalenin içine girdim. Burada, kalede eğer üstüme gelecek olsalardı, bir tekini koymaz, hepsini kurşundan geçirirdim. Bereket versin onlar daha oğlakla savaşıp duruyorlardı. Kaleden seyrediyordum.

Oğlak onları taşkalaya almıştı, candarmalar kurşunu kesince oğlak taşın ¼st¼ne ¼ıkıyor, yaylım ateşi başlayınca da taşın ardına iniyordu. Vallahi billahi, iki g¼z¼m ¼n¼me aksın ki... Oğlak candarmalara ¼ok uzaktı Memed Ağam. Oğlak mı, insan mı, yani ben miyim se¼emiyorlardı. Oradan ben aşağı indim, Ana-varzanm merdivenlerine, baktım bir on beş kadar candarma aşağıda durup dururlar. Beni g¼rd¼ler."

M¼sl¼m¼ g¼r¼nce yere yatıp bir yaylım ateşine başladılar. Kurnaz ¼ocuk oraya yattı, hi¼ kıpırdamadı. Onların yaylım ateşine hi¼ karşılık vermeyen M¼sl¼m, bir taş mezarın i¼inde yatarken, oğlakla savaşanlar ¼n¼nden ge¼erek, aşağıya indiler. Ovadan bir candarma b¼l¼đ¼ daha geldi kayalıkların dibine. M¼sl¼m kayalıklardan aşağı inerken, havada kanat kanada u¼an ¼ok kartal g¼rd¼. Kurşun seslerinden dolayı yerlerinde duramamışlar, u¼up g¼ky¼z¼n¼ kaplamışlardı.

Ali keşiğinde de candarmalarla karşılaştı M¼sl¼m. ¼iriřlerin arasında yitti, g¼z¼kmez oldu. ¼ylesine toprağa yattı ki g¼kteki keskin g¼zl¼ kartallar bile onu g¼remediler. Gene candarmalar ¼ok kurşun yaktılar. M¼sl¼m b¼ylece s¼r¼nerek bir buğday tarlasının i¼ine girdi. Buğday tarlası insan boyuydu. Fi-riklemiş ekinler esen yelde hışırdıyordu. Kırmızı gelincikler kırmızı bir kilim gibi yeşil karakil¼ık başakların ¼st¼ne serilmişti. M¼sl¼m ekinlerin i¼inden Ceyhan ırmağına doğru yılan gibi akarken ¼n¼ne bir uruşman k¼mesi ¼ıktı, M¼sl¼m sevincinden deliye d¼nd¼. G¼zel kokulu bitkiyi k¼k¼nden koparıyor, g¼zel g¼zel yiyordu. B¼t¼n bedeninin, sa¼larının, ellerinin ayaklarının, g¼zlerinin bahar koktuğunu duyumsadı. Arkasın-

33

dan candarmalar, kayalıklarda daha kurşun yakıp duruyorlardı. M¼sl¼m uruşmanları bitirdikten sonra, ekinin i¼ine ağzı yukarı yatarak havaya beş el kurşun salladı. Candarmalar kayalıklardan ovaya d¼k¼l¼rken, M¼sl¼m onlardan ¼ok daha hızlı, Ceyhan ırmağının

yarlarının dibinden yukarıya, devedikenli-ğın altına kaydı. Sel yatağına gelince, kurtuldum, diye sevindi.

"Candarmalar, köylüler bu devedikenliğin içine hiçbir vakit giremezler. Neden ki dersin, bu karayılanlardan korkarlar. Burada her yıl bu aylarda en az on beş kişiyi yılanlar boğar öldürürler."

"Demek böyle ha! Pekiyi sen nasıl girdin?"

"Benim efsunum var, yılan bana bir şey yapmaz. Bir de ben korkmam. Buranın yılanları beni tanır. Beni çok gördüler geçen yıl."

"Unutmuş olamazlar mı?"

"Yılanlar insanlar gibi değil, onlar dostluğu da, düşmanlığı da unutmazlar. Ben geçen yıl onlara kova kova süt verdim."

"Hm, şimdi anladım işi, yılanlar sütü çok severler, hele koyun sütünü."

"Memed Ağama deyim, ne candarma, ne de köylüler, de-vedikenliğe giremezler."

"Demek ben tath canı iyi kurtarmışım."

Müslüm coşkuyla:

"Ğyi ki iyi," diye onayladı. "Anan seni kadir gecesi doğurmuş. Yoksa şimdi ben seni boğazı sıkılmış oracıkta bulacaktım, mosmor kesilmiş."

"Mosmor," dedi Memed şaşkınlıkla.

"Candarmalar şuradan, günbatıdan da gelemeler, şu aşağıda ejderhanın sarayı olduğunu bilirler. Ejderhanın oraya yaklaşanı yuttuğunu da bilirler. Kimi zaman dünya soluk alır gibi bir soluk alır, sazlık, Anavarza kayalıkları, toprak bile sallanır, o, ejderhanın soluk alışdır işte. Buraya kimse yaklaşamaz. Bizi burada yakalayamazlar. Bize ejderha da bir şey yapmaz. Geçen yıl anam, şuraya koskoca bir kazan süt koydu ejderha içsin, diye. Kazan öyle büyüktü ki üç adam zor taşıdı. Ejderha da beni tanır. Ben ta içerlere kadar gittim de bana hiçbir şey

yapmadı. Sende de yüzük var, sana kurt kuş, insan, hiçbir yaratık hiç

34

yaklaşılamaz, candarmalar beni, o kadar kurşun sıktılar da niye vuramadılar, söyle! Söyle niye vuramadılar?"

"Sende Anacık Sultanın yüzüğü vardı da ondan."

"Ondan," dedi Müslüm, güvenli bir sesle. "Ondan yaaa..."

"Şimdi de o bende..."

"Şimdi bu bataklık çevrili. Köylüler, candarmalar burasını boş bırakmazlar. "

"Bırakmazlar," dedi Memed. "Biz burada en az üç gün kalmalıyız. Onlar, bizden ses şada çıkmayınca üç günden fazla kalmazlar."

"Ben onları teziktirdim," dedi Müslüm. "Onlara aşağıyı gösterdim, bucağı, ben yukarıya kaçtım. Şimdi onlar bucağı kuşatmışlardır. Bucağın çalılığı, zincarı, ağaçları buradan daha büyük, üstelik bucakta ejderha da, karayılan da yok."

"Gene de bekleyelim," dedi Memed. "Burada da kapandayız ya, olsun. Ovada çırılçıplak yakalanmaktan daha iyi."

Uzun uzun tartışarak, buradan çıkmayı bir iyice tasarladıktan sonra sohbele geçtiler. Ğkisi de o kadar yorgundu ki uykuları hiç gelmiyor, konuştukça açılıyor, açıldıkça konuşuyorlardı.

Memed, bu Müslüm çocuğa şaşırılmış kalmıştı. Bir bebek gibi saf, bir eke gibi akıllıydı,

şimdiye kadar Ferhat Hoca da içinde, insanoğlunun böyle akıllısını görmemişti, şu

yılanlardan, ejderhadan da ödü kopuyordu. Anasının, hiç kimsenin haberi olmadan, kazan

kazan sütleri getirmiş, tek başına, korkudan eli ayağı titreyerek, onlarla dost kalmak için

ejderhaya, yılanlara sunmuştu. En az korktuğu insanlardı. Bu kadar güzel silah kullanmayı

da nereden öğrenmişti?

"Sen hiç ejderhayı gördün mü?"

"Görmedim," dedi Müslüm.

"Belki de öyle bir ejderha yok."

"Olmaz olur mu Memed Ağam, hiç ejderha olmaz mı, ağzını hayra aç da günaha girme. Bu kadar karayılan olur da burada onların hiç ejderhası olmaz mı?"

"Belki de olmaz."

"Öyleyse ejderha yok da o sütleri kim içti, yaaa.. ."

Utku kazanmış bir komutan gibiydi.

"Sana bir şey soracağım," dedi Memed onun kolunu tutarak

35

"Sor," dedi Müslüm.

"Ama doğruyu, dosdoğruyu söyleyeceksin bana. Ne duy-duysan, ne gördüysen onu."

"Olur," dedi Müslüm, "ben hiç yalan söylemem ki..."

"Diyorlar ki, Seyran benim ölümü almaya kasabaya yaya yapıldak giderken bir mavi kuş onu hiç bırakmamış, başının az üstünde, başının yöresinde hep uçmuş durmuş, ta ki Seyran o ölünün benim ölüm olmadığını görene kadar. Söyle bakalım, böyle bir şey olmuş mu?"

"Olabilir. Ferhat Hoca, bütün köylüler, bütün kasabalılar da görmüşler o kuşu. Seyran Bacıdan hiç ayrılmıyor, başının bir karış üstünde, bir karış yöresinde dönüp duruyormuş.

Böylece kuş Seyran Bacıyla birlikte kasabaya kadar gitmiş, onunla köye geri dönmüş. Seyran

Bacı ne zaman dışarı çıksa, kuş nerede olursa olsun uçup geliyor, o nereye gitse, başının üstünde o da oraya gidiyormuş. Bütün köylüler bunu her gün görmüşler. Ben göremedim."

Sesi özür diler gibiydi. "Yalnız o kuş mavi değil sarıymış."

"Mavidir," dedi Memed sertçe.

"Sarıdır," diye aynı sertlikte karşılık verdi Müslüm.

"Mavidir."

"Bana, o kuş sarıdır, diye Seyran Bacı söyledi."

"Sen sus," diye buyurdu Memed, "ben biliyorum, o kuş mavidir."

"Mavi olsun, mavi olsun," dedi Müslüm boynunu bükerek.

Tanyerleri yavaş yavaş ışımtı. Hemite dağının tepesine gün vurmuş gibiydi. Bataklık üç kere soluklanmış, toprağı sarsmıştı. Kuşlar uçuşmaya, böcekler ötmeye başlayacaktı neredeyse. Dünya, binbir ışığı, rengi, kuşu, aydınlığı, ipileyen kayalıkları, çiçekleri, bataklığın üstünden kalkan incecik dumanıyla görkemli bir uyanıştaydı. Önce Müslüm, ardından da Memed uyudu.

36

Kurşun seslerine uyanan kasabalılar, don gömlek, pijamalı, yan çıplak kasabanın sokaklarını doldurdular. Bir süre hiç konuşmadan uyurgezerler gibi, birbirlerine çarparak dolaştılar. Sonra ortalık birden patladı, şehrin içini bir uğultu aldı. Her önüne gelen, her önüne gelene bir şey söylüyor, bir şeyler soruyor geçiyordu. Ortalık ağarana kadar, bütün kasaba yediden yetmiş kadar sokağa dökülmüştü, bu kargaşa sürdü. Ortalık ağarınca, dükkanların kepenkleri gümbürtüyle açıldı, insanlar top top köşebaşlarma, kahvelere, dükkanların önüne biriktiler, konuşmaya, geceki olayı yorumlamaya başladılar. Yukardaki tepelerden daha kurşun sesleri geliyordu.

Murtaza Ağa, Memedi gördükten, yorganı başına çektikten sonra bir daha hiç kıpırdamamış, yatağının içinde öyle kaskatı kesilmiş kalmıştı. Karısı gelmiş onu yatağın içinden çıkarmaya çalışmış, yorganı üstünden çekmiş, bir türlü de oradan alamamıştı. Kadın utanıyordu, ya şimdi Savcı, Yüzbaşı, Doktor gelir de Ağayı böyle yatağının içinde çont olmuş görürlerse ne derlerdi. Bu hal kasabanın diline düşerdi ki kıyamete kadar söylenirdi.

"Kurban olduğum Murtaza kalk! Yoluna öldüğüm gül yüzlü Ağam uyan. Bak, yanın yören kan gölü. Gün doğdu kalk. Şimdi bütün dünya bu eve dökülür, bu odaya gelirler. Seni böyle

korkudan çont olmuş görmesinler. Elalemin diline düşeriz ki kasabaya oyuncak oluruz

kurban olduğum Murtazam. Kalk, kurban olurum, kalk!"

37

Çalışıyor çabalıyor bir türlü kaskatı kesilmiş kalmış Murta-zayı açamıyordu. Yanaşmaları, öteki kadınları da çağırılmıyordu ki, sevgili yiğidini böyle görmesinler. Sonunda edemedi, bir kova soğuk suyu onun üstüne boca etti. Murtaza Ağadan inceden bir inilti geldi. Bir, bir, bir kova, bir kova daha... Murtaza Ağa parmağını sallayarak işaret verdi. Hüsne Hatun eğildi, koluna yapıştı onun, bu kadar su o kadar çok işe yaramamıştı, çalıştı çalıştı Murtaza Ağayı yerinden bile oynatamadı. Sonunda edemedi konaktakileri çağırdı.

Ötekiler konağın orasında burasında hazır bekliyorlardı, hemen koştular Murtaza Ağayı yataktan kaldırdılar, oturma odasına sürüklediler.

Hüsne Hatun:

"Hamamlığı yakın," diye buyurdu.

Murtaza Ağa kendine gelmişti ya, kenetlenmiş dişlerini bir türlü açamıyordu. Yüzü de sapsarı kesilmişti. Hüsne Hatun bütün çabasıyla onu konuşurmaya çalışıyor, yüzüne avuç avuç kolonya döküyordu.

"Hamamlığı yaktık Hatun..."

Hatun Murtaza Ağayı iki kişinin yardımıyla hamamlığa sürükledi, onu yere yatırdı, soymaya başladı. Kaskatı kesilmişsi soymak o kadar kolay olmadı ya, sonunda Hüsne Hatun bu işi de becerdi. Çıplak adamı kolundan tuttu mermerin üstüne kadar sürükledi, üstüne kova kova hafif ılık suyu dökmeye başladı. Biraz sonra Murtaza bir kolunu, ardından da bacağını oynattı. Ardından gözlerini açtı, korkuyla, şaşkınlıkla Hüsne Hatuna baktı. Ardından da, "Kan," dedi, "kan, kan, kan, çok kan..." Gözlerinin içi güldü bir ara.

"Yaram nasıl, çok kan geliyor mu?"

"Hiçbir şeyciğin yok, kurban olduğum," dedi Hüsne Hatun. "Piri paksın. Bir pire ısırığı bile yok gül bedeninde, çok şükür."

"Yok mu?"

"Yok ya kul olduğum, ala gözlü sultanım benim. Yüce Allah seni o zalimin kurşunlarından esirgemiş."

Konağın avlusunun önü olaydan sonra hemencecik insanla dolmuştu. Gün attıktan sonra da insanlar durmadan

38

geliyorlar, avlu kapısının açıldığı caddeyi bir uçtan, öteki uca dolduruyorlardı.

"Topal Ali," dedi Murtaza Ağa. "Amanın, ne pahasına olursa olsun, bana Topal Ali Ağayı, o ağalar ağasını, paşalar paşasını, o insanlar insanımı, o ermişler ermişini bana ulaştırın. O kurtardı benim canımı. O, olmamış olsaydı, ben de şimdi Mahmut Ağanın yanında ala kanlı, kanlara belenmiş yatmış olacaktım. Mahmut Ağa nasıl?"

"Kan gölüne batmış çıkmış. Amanın ne kadar da çok kanı varmış. Bütün oda, yer gök kana kesmiş."

"Bana hiçbir şey olmamış mı?"

"Çok şükür, çok şükür pire ısırığı kadar bile, diken çizdiği kadar bile..."

"Ben bu canı kime borçluyum?"

"Kime?" diye sordu Hüsne Hatun.

"Topal Aliye gülüm. Topal Aliye... O canavar, yani Ğnce Memed oğlumuz o aslan yürekli, o çatal yürek içeriye girince... Kurşunu sıkınca, lamba da sönünce, ben ona, ne yapıyorsun, Ğncem, oğlum deyince, o da bana dedi ki, ben daha, o zaman elime Mahmut Ağanın kanı fişkırmamış daha, ben bayılmamışım daha, işte o zaman kulağıma çatal yüreklimin bülbül sesi geldi. Var git Murtaza, yaşa Murtaza Ağa, ölmeyin tam sırasıydı ya, seni Topal Aliye

havale ettim. Var git Murtaza Ağa, bir ye de Topal Aliye bin şükret..."

"Doğru mu, hayalda, düşte olmasın."

"Doğru. Vallahi billahi şu kulacıklarım ile duydum. Ondan sonra da elime kan gelince kendi kanım sarp öldüm. O zamandan bu zamana kadar ölüydüm. Bir yerimde hiçbir şey yok ya, en küçük?"

"Yok," dedi Hüsne Hatun, "çok şükür koca Allahıma, kurdu kuşu yaratana, cansız çamurdan bizi halk edene... Çok şükür, çok."

"Ben bu Topal Aliye ne yapsam, nasıl bir iyilikte bulunsam da gönlünü alsam. Bak Hatun, şu Topal Aliye benim yaptığım kötülüğe, onun bana yaptığı iyiliğe..."

"Keski," dedi Hatun içini çekerek, "ünü büyük, sözü seçkil Topal Ali Efendimize bunu yapmasaydın, keski."

39

I*:

"Keski," diye içini çekti Murtaza Ağa da Hatunu gibi. "Keski... Kul kusursuz olmaz demiş sevdiğim."

"Kul kusursuz olmaz gül yüzlü Ağam, sen Topal Ali için üzülme. Onunla barışacağız. Öyle görkemli bir adama senin gibi bir Ağayı bağışlatmak kolay."

"Kolay," dedi Murtaza Ağa gülümseyerek.

Hüsne Hatun, daha kendisine gelememiş kocasını kokulu sabunlarla onu incitmeyerek köpürte köpürte bir iyice ovalayarak yudu arıttı.

"Çok şükür kendime geldim," dedi Murtaza Ağa ayağa kalkarken, "çok şükür Allahıma, çok teşekkür Topal Ali Bey kardaşıma, ermişler ermişine. Çok şükür bu günüme, bu halime."

Hatun sabun kokulu yepyeni çamaşırlar getirdi.

"Bayramlık giyitlerimi de çıkar sandıktan, kalpağımı da... Kırmızı mintanımı da... Hani

Kurtuluş Savaşında giydiğim.. Yani Mercin Cephesinde, Fransızlara karşı savaştığım cephede giydiğim kan kırmızı gömleği de... O gömlek şehit kanıyla boyanmıştır. Benim kendi şehit kanımla. Ğnce Memed benim şahinim, yiğidim. Ona kurşun geçmiyor biliyor musun Hatunum?"

"Aman ha, aman Ağam, bunu her yerde söyleme, Ğnce Memed şahinim, deme."

Murtaza Ağa, Kurtuluş Savaşı milis giyitini giyer, parlak çizmelerini ayağına çekerken celallendi:

"Diyeceğim Hatun," dedi, "o benim canımı bağışlamadı mı? Bir kurşunu da bana oracıkta hemen sıkıverseydi ne yazardı, değil mi, söyle, söyle ne olurdu? Söyle, o benim canımı kurtarmadı mı? O benim şahinim değil mi?"

"Doğru, o bir sahandır. Doğru, bir kartaldır. O Anka kuşudur. O dağların yırtıcı kaplanıdır. O, adı güzel, kendi güzel Mu-hammede eştir, doğru. Hepsi dos dos dosdoğru. Yalnız işin içinde başka iş var."

"Ne işi Hatun?" diye gürlledi Murtaza Ağa, kalpağını başına giyerken.

Hüsne Hatun:

"Ya Mustafa Kemal duyarsa senin Ğnce Memede şahinim dediğini gönüllenmez mi? Ğnce ona asi değil mi, kul olduğum Murtaza Ağam? Ünü büyük Gazi Kemal Paşamız ne der sonra 40 sana, ünü büyük Ğnce Memedi bizim Murtaza ne diye gökyüzüne çıkarıyor demez mi? Demez mi, iki gözümün çiçeği Murtaza Ağa efendim?"

"Der," dedi Murtaza. "Ben de ağzımı sıkı tutarım ama, bundan sonra da o Ğnce Memede göstereceğim dostluğu, iyiliği ben bilirim. Silahtan silah, mermiden mermi, dosttan dost, ne isterse onun emrine kılarım. Şu Topal Aliyi de başıma taç ederim. Bu gece onu eve, yemeğe çağırabilir misin?"

"Hele dur Ağam, hele acele etme. Topal Aliyi, gönlü kırılmış Ali Ağamızı o kadar kolay değil eve çağırmak. Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa bir daha bitişirmek zordur."

"Zordur," dedi yüzünü asarak Murtaza Ağa.

"Onu da hiç kimse bilmeyecek. Bir daha ağzımızdan çıkmayacak."

"Nedir o çıkmayacak olan?"

"Ğnce Memede dostluğumuz."

"Çıkmayacak," diye güldü Murtaza Ağa. "Bir Allah bilecek, bir ben, bir sen, bir de..."

Durdu, düşündü. "Bir de... Bir de... Bir de Topal Ali..."

"O Ğnce Memedin düşmanı değil mi?"

Murtaza Ağanın yüzünü bir şaşkınlık aldı. Bir süre konuşmadı.

"Bu insanlar belli olmuyorlar ki Hatun," dedi. "Ğnce Memed onun öyle can bir düşmanı da onun hatırı için benim canımı niçin bağışlasın? Bunların aralarında bir şeyler var. Sonra Hatun..."

Kaşlarını çattı, alını kırıştı.

"Sonra Hatun, Topal Ali beni öldürmemesini niçin ondan istesin? Ben o Topalın onurunu ayaklarımın altına almamış, onu beş paralık etmemiş, onu itin götüne sokup sokup çıkarmamış mıydım? Şu dünya dünya olalı, benim Topalı aşağıladığım gibi hiçbir insan hiçbir insanı aşağılamamıştır. Bu işin altından bir çapanoğlu çıkmasın... Bir şey, bizim aklımıza gelmeyen bir şeytanlık olmasın?"

Ğkisi de aklına geleni söyleyemedi.

Hüsne Hatun yutkundu.

41

1

"Belki," dedi, "sen ona yalvarınca, sen pişman olunca o da pişman oldu. Unutma ki bu

adamlar birisini severlerse ölene dek severler."

"Ğnşallah dediğin gibidir," dedi Murtaza Ağa. "Allah ağzından duysun sevdiğim."

Hüsne Hatunu bağına basarak kucakladı.

"Şu Mahmut Ağaya bir bakalım."

Hüsne Hatun önde, Murtaza Ağa arkada odaya yürüdüler. Mahmut Ağanın yastıktaki başı yana kaymış, yüzü sapsarı kesilmişti. Gözleri de sonuna kadar açılmış, karşı duvara dikilmiş kalmıştı. Dudakları azıcık aralık kalmış, ağzından çıkmakta olan sözcük sanki o anda orada donmuş kalmıştı. O sözcük biraz sonra bir çığlık olaraktan oradan boşanacak, odayı fırdöndükten sonra karşı tepeye ağacak, orada patlayacaktı. Duvarlar, yastık, yorgan, döşek, Murtaza Ağanın yatağı baştan aşağı kana batmış çıkmıştı.

"Ne kadar da çok kanı varmış şu serçe kadar insanın," diye kendi kendine söylendi Murtaza Ağa, sonra Hüsne Hatuna döndü, "bir mandanın da ancak bu kadar akar kanı."

Hüsne Hatun onun yüzüne baktı, Murtaza Ağa gittikçe sa-rarıyordu, koluna girdi dışarı çıktılar, bu sırada da avlu kapısından içeriye önde Kaymakam, arkada Savcı, Doktor, Yüzbaşı girdiler. Onların arkasından da Belediye Başkanı, Zülfü, Taşkın Halil Bey, Molla Duran Efendi, Muallim Rüstem Bey sökün ettiler. Topal konağın avlu kapısının karşısındaki ak badanalı evin duvarının dibinde durmuş, ayağında parlak çizmeleri, başında fötrü, sırtında pırıl pırıl giyitleri, ak mintanı, yakasına sokulmuş büyük kırmızı mendiliyle büyük işlere hazırlanmış, çok ağırbaşlı bir insan tavrıyla hüzünlü bir yüzle duruyordu. Yalnız arada sırada sarkık bıyıklarının üstündeki sivri burnu seğiriyordu.

Odaya girenler önce bir irkiliyor, sonra da oldukları yerde kalakalıyorlardı. Gelen konuklarla az bir sürede oda ağzına kadar doldu.

"Mahmut Ağaya otopsi yapmayalım," dedi Taşkın Halil Bey. "O bir milli kahramandır."

"Evet, kahramandır," dedi Yüzbaşı. "Onun Ğstiklal Madalyası bile vardır, ona otopsi

yapmaya gerek yok."

42

Doktor da:

"Gerek yok," dedi. "Her şey ortada. Ben raporumu şimdi yazarım. Ama bir bakayım."

"Hiç gereği yok," dedi Murtaza Ağa. "Ben ona giren kurşunlan teker teker saydım, tam üç tane."

Doktor gitti ölünün üstünü açtı. Ölünün gecelik fistanı ta baldırlarına kadar sıvanmış, bacakları çarpık çurpuk, birisi bir yana, biri bir yana kıvrılmıştı.

"Biraz dışarıya çıkar mısınız?"

Odayı dolduranlar dışarıya çıktılar. Doktor da, elleri kan içinde kalarak, daha kanın bir kısmı iyice kurumamıştı, ölünün gecelik fistanını sıyırdı, çırılçıplak kalan kan içindeki ölünün her bir yanına iyice baktı. Mahmut Ağa, üç kurşunun üçünü yan yana, araları birer parmak, birer parmak yemişti.

"Amma da nişancı köpoğlu," diye söylendi Doktor dışarıya çıkarken.

Öğleye doğru Mahmut Ağanın çiftlikteki karıları, akrabaları, yakınları, ırgatları döküldüler kasabaya. Çiçekli köylüsü de yarı yarıya gelmişti yas yerine. Doktor raporunu yazdıktan, Yüzbaşı zaptım tuttuktan sonra ölüyü ailesine teslim ettiler.

Mahmut Ağanın yakınları ölüyü Murtaza Ağanın hamamlığında yıkadıktan sonra ona giyitlerini giydirdiler, ölüyü Kaymakamın isteği üzere kasabanın alanına götürdüler, bir masanın üstüne yatırdılar, üstüne de, ne uçları yırtılmış, ne ay yıldızı sökülmüş, yepyeni bir bayrak örttüler. Önce Yüzbaşı çıktı kürsüye, Kurtuluş Savaşımızın tunçsiper göğüslü ulu kahramanı, dedi. Ve hem de albayrak gibi göğsünde altın madalyası dalgalanan, sen ölmeyeceksin, diye de bağırdı. Bu vatan, şu yüce To-ros dağları yaşadıkça sen de bu vatanın yüreğinde yaşayacaksın. Güneş yok olduğu gün ancak, sen de işte o zaman yok olacaksın.

Kutsal naaşm Türk milletinin yüreğine şimdiden gömülmüş bulunuyor. Senin huzurunda, bu mübarek vatanın mübarek topraklarının huzurunda ant içiyorum, daha senin tenin soğumadan o Ğnce Memed nam asinin kanıyla senin mezarını sulayacağım. Ulu soylu, Toros kartalı, göğsünü düşmana tunçsiper olarktan germiş milli kahramanımız senin ulu, Orta Asyadan gelen kanını ve hem de ulu, şanlı kanını Fransızlar so-

43

rul sorul akıtamadı, ama o asi, o vatan düşmanı, ayağı yalın köylü çocuğu, senin acıyarak beslediğın o hain, senin kanını bu mübarek topraklara döktü. Senin kanından o topraklar üstüne güneşler doğacaktır, aylar yıldızlar, ışıklar doğacaktır. Senin kanını yerde koymayacağım. Öcünü Ğnce Memeden, öteki düşmanlardan alacağım.

Yüzbaşı çok coşmuş, çok bağırmış, çok yaman kanatlı sözler söylemiş, duyannın şaşkınlıktan parmakları ağzında kalmıştı. Kürsüden inerken ter içindeydi. Kıvançlıydı. Yüzünde de belli belirsiz bir gülümseme. Aşağı iner inmez onu önce Kaymakam, ardından Savcı, sonra ötekiler yürekten kutladılar. Eh, bir insan konuşunca böyle konuşmalıydı. Şu koca alanda onun konuşmasını işitip de ağlamayan kalmamıştı.

Kürsünün yanında, Kurtuluş Savaşı kılığına girmiş, kalpağını başına yanlamasına geçirmiş, Kurtuluş Savaşı savaşıları Na-polyon gibi, onlar da kalpaklarını yanlamasına giyiyorlardı, filintasını takmış, altı koşar fişeklik kuşanmış Murtaza Ağa, Yüzbaşı kürsüden inince o da atından atladi geldi Yüzbaşıya sarıldı:

"Senin gibi yiğide can kurban," dedi. "Şimdi seni dinleyen kurt kuş dile gelir, insanoğlunda yürek kalmaz. Sen kardeşimiz ulu kanlı Mahmut Ağamızı, o mecruh kişiyi ebedileştirdin.

Seni duyan taş ve toprak bile titredi."

Yüzbaşının arkasından Kaymakam, ondan sonra Belediye Başkanı, sonra da ötekiler... Fakat hiçbir konuşma Yüzbaşının konuşmasını tutmadı, hiçbirisi onun kadar içtenlikli, bu ölüye

yüreği yanarak konuşmadı.

Tören bittikten sonra ölüyü candarmalar göçmen Hamza Dayının kasabadaki tek otomobiline taşıdılar. Hamza Dayı otomobili kasabanın dışındaki köprüye kadar yavaş sürdü. Ötekiler de, önde Kaymakam, yanında Yüzbaşı, Yargıçlar, Savcı, kasabalılar, köylüler, başları yerde bir yas havası çalınırcasma kederli, arkasından gittiler.

Köprüye gelince Hamza Dayı gaza bastı, kalabalık da, gene öyle yas içinde, çok kederli, çok saygılı kasabaya ağır ağır geri döndü.

Birkaç gün kasabadan çıt çıkmadı. Ğnce Memedin arkasına düşenler hiçbir şey elde edemedi geriye döndüler. Yüzbaşı

44

evine kapandı. Ne candarma komutanlığına geldi, ne de çarşıya çıktı. Bu kasabanın ortasında, hem de candarma komutanlığının bitişğinde vuku bulan ikinci cinayetti. Bu Ğnce Memed bunu mahsus yapıyordu. Meydan okuyordu ona. Karısının ölümünü unutamıyor, kan güdüyordu Devletin bir yüzbaşısıy-la, hem de Devletle... Onun alacağı olsun. Dişi dişini yiyor, öfkeden kuduruyor, "Asım Çavuş," diye bağıyordu, "bu adam gemi azıya aldı artık, onun bir icabına bakmalıyız, ya da ölmeliyiz." Asım Çavuş da onun kadar öfkeli, onun kadar da bu işe deli oluyordu. Artık bu Ğnce Memedin bir çaresine bakılmalıydı. O ölmeden artık onlara bu kasabada rahat yoktu.

"Ya Ğnce Memed, ya ölüm Yüzbaşım," dedi Asım Çavuş.

"Ya ölüm," diye onu onayladı Yüzbaşı. "Kan güdüyor bana, Devlete. Dağda öldürmüyor da geliyor, burnumuzun dibinde öldürüyor Mahmut Ağayı."

"Bizi dünyaya rezil etmek için," dedi Asım Çavuş.

"Benim istikbalimi karartmak, beni mesleğimden etmek için," dedi Yüzbaşı.

Murtaza Ağa, olay gecesinin korkusunu, yılgınlığını üstünden atmış konuşmaya başlamıştı. O

dükkan senin, bu kahve benim, nerede bir kalabalık görürse dahıyor başlıyordu konuşmaya. Ğki üç kere de Topal Aliyle karşılaşmış, önüne dikilmiş, onurunu ayaklar altına alarak ona yılmış, yaltaklanmış, yolunu kesmiş, ötekiyse taş gibi, başını önüne eğmiş, onun yüzüne bile bakmadan, yanından kaymış gitmişti. "Bakın hele bakın, şu Topal bacağına sıçtığım deyyusun yaptığına, hem canımızı kurtarıyor, hem de yüzümüze bile bakmıyor. Ulan insan kurtardığı canın yüzüne bir kere olsun bakmaz mı?"

Ğster canını kurtarsın, ister yüzüne bakmasın, Murtaza Ağa Topal Aliyi gördükçe korkudan deli divane oluyor, eli ayağı kesiliyordu. "Benim ölümüm bu adamın elinden olacak," diye kendi kendine yakmıyordu, "öyle bir bakıyor ki bana, her bakı-Şi beni bin kere öldürüyor." Kimi zaman onu öldürmeyi kuruyor, o beni öldürmeden, ben onu öldüreyim bari, diye düşünüyordu. Ama bu düşünceyi kendinden bile saklıyor, hemen unutuyordu. Bu adam nereden çıkmıştı karşısına? Onu öldürmeyi düşünürken de eski eşkiya sucu Kürt Rüstemi hiç unutmuyor-

45

du. Ona bir çiftliklik toprak, kese kese altm, bir Arap at verse, Kürtler silaha hiç dayanamazlar, bir Alaman filintası verse, canını bile verse, Kürt Rüstem öldürmez mi Topal Aliyi... Bir topal adam, onu öldürmekten kolay ne var? Bu düşünceyi de, ne kadar benimserse benimsesin, Topalı öldürtmek düşüncesi onu ne kadar mutlu kılarca kılsın, o, bu düşünceyi hemen kafasından kovuyor, başlıyordu olay gecesini anlatmaya. Bu geceyi bir anlatacak bir kişi bulamazsa Murtaza Ağa çatlar da patlar öldü.

"Kapı açılınca uyandım, duvarda karpuzu büyük, altın işleme pembe lamba yanıyor, odanın içini gündüz gibi ediyordu. Ğçeriye zebellah gibi birisi girdi. Ayağı yerde, başı gökte. Kolları cınar dalları gibi. Gözleri ejderha gözleri gibi yanıyor. Mahmut Ağa da uyanıktı. Onu görünce Mahmut Ağa, yastığının altındaki tabancasını aldı, odaya girene çevirdi. At onu

elinden, diye bağırdı gelen adam, ben Ğnce Memedim. Ğnce Memed sözünü duyunca Mahmut Ağanın elindeki tabanca yorganın üstüne düşüverdi. Elleri titremekten uçuyor, dudakları mosmor olmuş, yüzü kağıt gibi apak kesilmişti. Bana, Murtaza Ağam, ben senin çok tuzunu ekmeğini yedim, beni nerede gördüyse, ne bileyim ben, belki de görmüştür, senin evini, bu güzel, bu konuksever, bu onurlu da şerefli evini kana buladığım için çok üzgünüm, özür dilerim bunun için. Mahmut Ağaya da, sen kafirsin, duanı oku, Allah senin duanı bile kabul etmez ya, çünkü sen fakir fıkara ya zulüm yapan, köy göçüren, kan içici bir dört kitapta katli vacip bir murtatsın. Eğer sen Murtaza Ağa gibi bir iyi Ağa olsaydın, ne yaparsan yap, sana da dokunmazdım. Amma velakin sen Çiçekli Mahmut Ağasın. Tüfeğinin ucunu bana döndürdü, yorganı çek başına, diye bağırdı. Bağırtısından bütün konak zangırdadı. Üç el kurşun, pat, pat, pat etti. Mahmut Ağanın sesi bile çıkmadı. Sonra onun merdivenleri inen ayak sesini duydum. Başımı yorgandan çıkardım ki, Mahmut Ağanın yatağı kan içinde kalmış. Ölü bir kanyor, bir kanyor, hiçbir yerde böyle kan görülmüş değil. Üç boğa kanı kadar kan aktı Mahmut Ağadan, fıkardan. Oluverdi işte."

Murtaza Ağa artık Ğnce Memedle uğraşmıyor, sözüm ona kimseye belli etmeden onu göklere çıkarıyor, "Onu kimse öldü-

46

remez, onu kul olan yakalayamaz," diyordu fırsatını buldukça, yeri geldikçe. "Çünkü Memedde Kırkgöz Ocağının yüzüğü vardır. Çünkü Ğnce Memedde yıldırım çeliği vardır. Bir gözümü açtım ki ne göreyim, ortalık öyle aydınlık ki o kadar ola. Bir baktım ki başı tavana değmiş bir adam, elinde bir filinta tutuyor. Bir baktım ki adamın parmağında bir yüzük, yüzüğün parlıtısı dünyayı almış, yüzük öylesine parlıyor ki, insanın gözünü yakıyor insan bakınca, onu böyle görünce kim olduğunu derakap anladım, Mahmut Ağa da anladı fıkara, Allah rahmet eylesin, yürekli bir adamdı. Tabancasını kaldıracak, Ğnce Memede nişan alacak

oldu, elinden tabanca yere düşüverdi. Sonra bir top ışık içinde gelen adam, bir top ışık içinde çekildi gitti. Ben ona, kasabayı çıkıncaya kadar baktım. Kocaman bir ışık ortasında yürüdü gitti, dağı tuttu. Bir baktım ki, dağın yamacı da gün vurmuş gibi ışığa batmış. Bir top ışık buradan Düldül dağına, oradaki Kırk Ermişler meclisine çekildi gitti. Bana dedi ki, sen, dedi, Murtaza Ağasın, sana kimse kıyamaz, kul da, Azrail de... Topal benim can bir kardaşım. Şimdi onunla küsülüüüz ya, olsun, kardaş kardaşa, oğul babaya küser. Biz de yanlışımızı anladık. Bu Ali Bey kardaşımız da boş insan değil, onun da alına Kırk Ermişler ocağı yazılıp gelir."

Murtaza Ağanın bundan önceki Ğnce Memed telaşını artık Taşkın Halil Bey yüklenmişti. Murtaza Ağanın dışında bütün Ağalar, Beyler can telaşmdaydılar. Mahmut Ağanın başına gelen, niçin bir gün onların da başına gelmesindi. Gene arzuhalciler çalışıyor, gene Ankaraya adamlar gidiyor, gene Ğçişleri Bakanlığının eşiği aşındırılıyordu. Bu sefer başvurular çok daha akıllıca, usturuplu yapılıyordu. Yalnız ortada çok kötü bir iş var, Arif Saim Bey sırtını onlara dönmüş, ne kasabaya geliyor, ne de Ankaraya giden adamlardan birisi onun yüzünü görebiliyordu. Bütün korkuları, onun, kasabanın başına bir Çorap örmesiydi. Belki de Ğnce Memedi tutuyordu. Onu kanatlan altına almış koruyordu. Belki de Ğnce Memedi bağışlar, Toros dağlarından alır Ankaraya götürürlerdi. Herkesin dağda özel bir eşkıyası vardı, her Ağanın, her Beyin. Ğnce Memed de Arif Saim Beyin, öteki büyüklerin, en baştakinin özel bir eşkıyası olamaz mıydı?

47

Vayvay köyünden, Anavarza altından iyi haberler gelince herkesin yüreğine su serpildi. Kasaba bir anda düğün bayram yerine dönüp herkes sevince garkoldu. Ğnce Memedi candarmalar Vayvay köyüne girerken kıstırmışlar, ne yazık ki, o melun, o yılan soyu karanlıktan bilistifade kaçmış kurtulmuş, Anavarza örenine, kayalıklarına kaçmıştı. Kasaba böyle

haberlerle çalkalanırken altındaki soylu atı kan tere batmış, neredeyse çatlayacak hale gelmiş bir atlı, soluk soluğa Belediyenin önünde atından indi, herkes, Yüzbaşı Faruk, Kaymakam, Savcı, Yargıçlar, Ağalar, Beyler, aralarında bir Murtaza Ağa yoktu, Belediye Başkanının odasında toplanmışlar durum vaziyetini müzakere ediyorlardı, adam, odaya yıldırım gibi girdi:

"Çevirdik," dedi, "onu çevirdik. Herkes gördü onu. Bütün köylüler gördü, on sekiz pare köyün kadını erkeği, iki bölük candarma onu Akçasazda kısırdık."

"Kimi?" diye sordu Kaymakam.

"Ğnce Memedi," dedi gelen delikanlı. "Onu Akçasazda kısırdık. Kaçmasın, elimizden kurtulmasının mümkünü çaresi yok. On sekiz pare köy atımızla itimizle, karımızla kısırağımızla, çoluğumuzla çocuğumuzla sardık Akçasazı. Daha da köylüler geliyorlar. Duyan tırpanını, orağını, tabancasını, hançerini, kamasını, silahını alan geliyor, alan geliyor. Kozan altından, Ceyhan, Osmaniye köylüklerinden duyan geliyor o kan içiciyi yakalamaya. Akçasazın kıyıları o kadar doldu ki insanla, iğne atsan insandan yere düşmeyecek."

"Nasıl biliyorsunuz o Akçasazın içine kaçan kişinin Ğnce Memed olduğunu?"

"Herkes gördü," dedi haberci.

"Onlar nereden tanıyor Ğnce Memedi?"

"Cin Veli tanıyor," dedi haberci. "Cin Veli Ğnce Memedin köyünden olur, Anavarza köyünde de yanaşma."

"Seni kim gönderdi?"

"Beni Çavuşum gönderdi. Var haber ver Yüzbaşım, biz Akçasazı çevirdik, çabuk gelsin. Ya Ğnce Memedi yakalayacağız, ya da o Akçasazın bataklığına kendi kendini gömecek. Yüzbaşım söyle, gün geçirip fırsat vermesin zamana, önce Allah, sonra Yüzbaşımın sayesinde onu diri diri yakalayacağız, dedi."

"Yakalayacağız," diye güldü Yüzbaşı. "Ama onun Akçasa-za girdiğini kim görmüş?"

"Önce onu, Vayvay köyüne girerken gece yarısı, derenin içinde kıştırıyor Çavuşum, köyü beklerlerken. Ğnce Memed de kendi karısı Seyrana gidiyordu, Seyranla evlendi o, Çavuşum onu kıştırınca başlıyor çarpışma. Memed bir yandan çarpışıyor, bir yandan derenin ortasına keçi yavrularını bağlayaraktan kaçıyor. Candarma da durmadan onun bağladığı keçi yavrularını kurşunluyor. Böyle böyle ala şafakta Memed Anavarza kayalıklarını tutuyor. O Anavarza kayalıklarını tutunca tam yedi can-darmayı ayaklarından vuruyor. Hepsinin de ayağı kırık. Bir oğlağı da Anavarza öreninin dibine bağlayıp kendisi başka yöne kayıyor. Bizimkiler oğlağı kurşunluyorlar. O kadar çok kurşun sıkıyorlar ki oğlağı oğlak parça parça, kuşbaşı oluyor. Oradan Ğnce Memed devedikenliğe düşüyor. Devedikenlikte, sel yatağı derenin içine giriyor, derenin içinde yitiyor. Cin Veli de onu, Anavarza kayalıklarına oturmuş görüyor. Anlıyor ki Ğnce Memed, onu bir iyice tanıyor. Candarmaya haber veriyor. Candarma da korkuyor."

"Neden, nasıl, bir tek adamdan mı korkuyor o kadar Türk askeri, olamaz, olamaz efendim. Sus bakalım sen! Başka?"

"Yok Yüzbaşım yok." Delikanlı zırl zırl terliyordu. "Yok Yüzbaşım, yok, candarmalar Ğnce Memedden korkmuyorlar-dı."

"Ya neden korkuyorlardı?" diye çok sert sordu Yüzbaşı. "Türk askeri hiçbir şeyden korkmaz."

"Biliyorum," dedi zırl zırl durmadan terleyen delikanlı, "ben de askerlik yaptım, Türk askeri hiçbir şeyden korkmaz, ama o derenin içi ağzına kadar karayılan dolu. Her yılının boyu da, na şu kadar..." Kollarını açtı, uzunluğu gösterdi. "Nah Şu kadar, beş arşın boyunda her birisi. Ğşte oraya ne Türk askeri, ne de Türk köylüsü, hiç kimse giremez."

Yüzbaşı öfkeyle ayağa kalktı, parlak çizmeli bacaklarının üstünde üç kere yaylandıktan

sonra:

"Peki, oraya kimse giremez de o kan içici nasıl girmiş?"

"O girer," dedi delikanlı. "Onun parmağında Kırkgöz Ocağının verdiği yüzük varmış. Bir de yılanı amsunluymuş o. Üstü-

49

ne gelen yılanları kuyruklarından tutup tutup yere çalıyormuş o... Bir de onu ejderha karşılamış."

"Sus," diye bağırdı Yüzbaşı. "Bin atma git de haber ver Çavuşa, ben hemen geliyorum, kuşatmayı gevşetmesin. Köylüleri de el ele dizesin Akçasazın etrafına."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

Delikanlı bir asker selamı verip, koşarak dışarı fırladı, atına atladığı gibi çarşıya sürdü, çarşının içinden yel gibi geçti. Görkemli atını, hem de doludizgin çarşının ortasından sürerek, kasabalılara gösterdiği için delikanlı çok mutluydu.

"Bu delikanlı Anavarza kaplanı Talip Beyin en küçük oğlu," dedi Taşkın Halil Bey.

"Ah, şimdi, bu anda Anavarza kaplanı sağ olsaydı," diye onun sözünü kesti Zülfü Bey, "Ğnce Memed mi, kaim Memed mi, gösterirdi ona ejderhanın deliğini, ona Talip Bey..."

"Yüzbaşım da gösterir," diye ayağa kalktı Kaymakam, elini Yüzbaşıya uzattı, "Allah gazanı mübarek kılsın Yüzbaşım," dedi. "Muvaffakiyetiniz ebedi, ölmez Cumhuriyetimizin unutulmaz zaferi olacaktır. Ve siz, bu belayı üstümüzden, asil kanlı vatanımızdan bertaraf ettiğiniz için Türk tarihine altın harflerle yazılacaksınız."

Ötekiler de hep birden ayağa kalktılar ve teker teker Yüzbaşıya muzafferiyetler dilediler.

"Türk candarması her şeye kadirdir."

"Yüzbaşım siz Ğnce Memedi Akçasazın harimi ismetinde boğacaksınız."

"Ve Yüzbaşım, bu asil kanlı topraklar tez bir günde o kanlı zalime mezar olacaktır."

Yüzbaşı sağ eliyle manevra kayışını tutarak geniş asker adımlarıyla dışarı çıktı. Yüzünde şimdiden büyük bir muzaffe-riyet kazanmış komutanların mutluluğu okunuyordu.

"Allah sözünü geçkil, kılıcını keskin eylesin Yüzbaşım."

"Allah başımızdan sizin gibi asil kanlı Cumhuriyet çocuklarını eksik etmesin."

"Bir Ğnce Memed değil, öyle bir vatan haini, Ğngiliz casusu sana vız gelip durur."

50

Yüzbaşı yarım saat içinde giyindi kuşandı, hazırlandı, atına bindi, arkasında bir bölük candarmayla çarşının ortasından geçip Anavarzaya aşağı yola revan oldu.

Yüzbaşı gittikten sonra üç gün kasabada tam bir sessizlik sürdü. Murtaza Ağa bile ağzını açıp da bir tek sözcük bile konuşmadı. Arzuhalçiler dilekçelerini kestiler. Ankaraya bir tek tel bile çekilmedi. Kasaba derin bir beklemenin içindeydi. Üçüncü günün akşamı, gene o delikanlı soylu atın binicisi, Anavarza kaplanı Talip Beyin en küçük oğlu çarşının içinden atını doludizgin sürdü geldi Belediyenin önünde durdu. Belediye Başkanı onu dış kapının önünde karşıladı.

"Ne oldu?" diye sordu.

Onun arkasından ötekiler, kasaba ileri gelenleri de dış kapıya gelmişlerdi, önlerinde Savcı ve Yargıçlar.

"Yakaladı Yüzbaşım," dedi, "boynuna ip takmış Ğnce Me-medini getiriyormuş, getiriyormuş."

"Sana kim söyledi?"

"Yalnızdut Muhtarı bana var git kasabaya yetiş, haberi ulaştır, dedi," diyerek gülümsedi, atma atladığı gibi sürdü, "ben Ğnce Memedi görmeye gidiyorum."

Geride kalanlar hemen sevinemediler. Ne Adanaya, ne de Ankaraya başarı teli çekmediler.

Sütten ağzı yanan yoğurdu üf-ler de içer, salt, "Ğnşallah gelen haber, doğrudur," dediler, ne bayraklar astılar, ne de davul dövdürdüler.

Yalnız Murtaza Ağa ortalığa düşmüş: "Onu kimse yakalayamaz, O Allahm aslanını, o Muhammedin şahinini... Onun parmağındaki yüzüğü kim verdi biliyor musunuz, Kırkgöz Ocağının son piri Anacık Sultan verdi, o yüzük öyle ışık saçıyor ki, bakanın gözü yanıyor, kör oluyor parlaklığından, yakalasin onu bir kimse bakalım azıcık yüreği varsa, o, Allahm aslanını," diyor, ortalığı kasıp kavuruyordu.

Topal Ali Murtaza Ağayı günü gününe izliyor, ondaki bu değişikliğe bir anlam veremiyordu. Sonunda durumu çaktı. Ğnce Memedin, Mahmut Ağayı kurşunlarken söylediği sözleri bir yerlerden öğrendi. Şimdi artık gene Murtaza onun başının bela-sıydı. Kim bilir onunla barışmak için neler yapacaktı, şu Ğnce Memed için de neler söylenmiyordu. Yakalandığı haberi gelmiş, halk beklemeye geçmiş, bir türlü de aslı astarı çıkmamıştı.

ORHAN KEMAL 51 ĞL HALK KÜTÜPHANESĖ

Devedikenliğe giren Ğnce Memedin üstüne karayılanlar, oradan oraya uçarak akmaya başlamışlar, Ğnce Memedir çekmiş tabancasını attığı yılanı ortasından ikiye bölmüş, attığını bölmüş, yılanlar bakmışlar ki olmayacak, izin vermişler o da devedikenliğin içine girmiş yerleşmiş. Ne candarmalar, ne Yüzbaşı, ne de köylüler korkularından devedikenliğe giremiyorlar-mış. Memed içerde, karayılanların arasında, köylüler, candarmalar dışarda, Anavarza kayalıklarında, Anavarza ovasında, Akçasaz kıyılarımdaymışlar. Memedle yılanlar bir yanda, can-darmalarla köylüler bir yanda.

"Ğnce Memedi yılanlar padişahı ve hem de ejderha çıkmış sarayından, almış onu altın boynuzlarının üstüne sarayına götürmüş."

"Yüzbaşı Faruktur bu. Artık bu sefer Ğnce Memedin ya ölüsü, ya da dirisi..."

"Ğnce Memed bu sefer kuş olsa da kurtulamaz Faruk Yüzbaşının elinden. Ya ölüsü, ya

dirisi."

"Altın boynuzlu değil, elmas boynuzlu da olsa onu ejderhanın elinden alır."

"Sarayımı başına yıkar da alır."

"Akçasazı suyu, batağı, ağaçları, yılanları, kuşlarıyla yakar da alır."

"Bu sefer ya Yüzbaşı, ya da Ğnce Memed."

"Parmağındaki yüzüğü o nereye giderse gitsin şavk veriyor, gözleri kör ediyor, ama onun yanma kimse, yaklaşamıyor."

Akçasazın kuşatmasına o yörelerden o kadar çok insan geldi ki, haymalar, alacıklar kuruldu.

Gece sabahlara kadar ateşler yandı. Koyunlar, danalar, keçiler kesildi, dükkanlar kuruldu,

gezgin satıcılar ortalığı aldı, ekmeke, peynir, kavurğa, kaynamış yumurta, yoğurt, süt, bal

satanlar çok iş tuttular. Uzunca bir süre bataklığa akıp gelen kalabalığın ardı arkası

kesilmedi. Av köpekleri, tazılar, iri çoban köpekleriyle geldiler. Akçasazı çalı çalı, kamyş

kamyş, ağaç ağaç aradılar. Aramadık hiçbir yer, en küçük bir kuytu, karartı bırakmadılar.

En sonunda onu bulmaktan umudu kesenler, var bunda bir sırrı hikmet, dediler. Yer

yarılmadı ki yere girsin, kuş olmadı ki göğe uçsun, yılan donuna girmedi ki akıp gitsin

yılanlara

52

karişsin, ne oldu bu adama? Bu işte bir tuhaf iş var ki Allah sonunu hayra tebdil eylesin.

Yılanların arasında, şu devedikenliğinin içinde olmasın? Candarmalar, Yüzbaşı, köylüler bir

süre uçsuz bucaksız devedikenliğin kıyısında beklediler. Bir süre korktular dikenliğe

giremediler. En sonunda Yüzbaşı belinden tabancasını çekti, atının dizginini kıstı, "marş

marş, hücum," dedi, devedikenliğin içine atını sürdü. Dikenler atın üstünde onun yarı beline

kadar geliyor, bıçak gibi de batıyorlardı. Bereket versin bacaklarında çizme vardı.

Candarmalar da onun arkasından daldılar dikenliğe... Candarmaların ardından da köylüler.

O gün akşama kadar devedikenlikte bir karayılan kırımı oldu, sen de yüz, ben deyim bin...

Hikmeti Huda ne kadar çok yılan varmış şu dikenlikte, çok yılan öldürdüler. Çoğunu da kaçırdılar. Candarmaları, köylüleri gören yılanların büyük bir çoğunluğu sanki kanat takıp uçuyorlar, bir anda da gözden yitiyorlardı.

O gün bütün dikenliği taş, ağaç, çalı delik delik aradılar. Akşam olunca herkes yorgunluktan yere serildi, bir süre kıpır-dayamadılar. Bacaklarını dikenler dalmış, herkesin bedeni kan içinde kalmıştı.

Yüzbaşı ertesi günün akşamı Akçasaz kuşatmasını kaldırdı, bir gece yarısı kasabaya sessizce döndü. Çavuşun kumandasındaki candarmalar o yörede kaldılar. En küçük bir ipucunu değerlendirecekler, Ğnce Memedi köy köy, ev ev de olsa arayacaklardı. O kan içici eşkiya daha buralardan ayrılamamıştı. Bugünlerde bir yerlerden başını göstermemesinin mümkünü çaresi yoktu.

53

Ağacın üstü rahattı. Daha öncekiler en yumuşak otları dö-şemişlerdi yataklarına. Memed kendini bırakır bırakmaz uyudu. Uyumasıyla uyanması da bir oldu. Çok tedirgindi, Müslümdense hiç ses şada çıkmıyordu. Garbi yeli kesilmiş, göğü kalın bulutlar örtmüştü. Kurşun geçirmez bir karanlık çökmüştü bataklıkın üstüne. Gece sıkıntılı, yapış yapıştı.

"Haydi kalkalım Müslüm."

"Kalkıp da ne yapalım?"

O uyanır uyanmaz, onunla birlikte Müslüm de uyanmıştı.

"Gidelim Müslüm. Bana öyle geliyor ki kuşatıldık."

"Ne biliyorsun kuşatıldığımızı?"

"Biliyorum. Kulak ver de dört köşeyi dinle... Birtakım sesler geliyor usuldan, duyulur duyulmaz."

Ortalıkta bir süre bir sessizlik oldu, ne o konuştu, ne de öteki.

"Ben hiçbir şey duymuyorum," dedi Müslüm.

"Duyamazsın," dedi Memed, "neden ki dersen, senin kulağın eşkıya kulağı değil."

"Nasıl olurmuş eşkıya kulağı?"

"Ğşte böyle, benimki gibi olur. Kırk günlük yolda yaprak kı-pırdasa duyar. Haydi kalk, bir an önce yola çıkalım, kuşatıldık."

"Kuşatıldıysak nasıl çıkacağız?"

"Devedikenlikten, sel yatağından, yılanların içinden... Orasını kimse akıl edip de beklemez.

Bir de korkarlar. Haydi kalk..."

54

"Bu gece yarısı, bu karanlıkta Memed Ağam, yılanlar bizi yerler. Gece yarısı yılanlar çok azgın olurlar, parçalarlar bizi, didik didik ederler..."

"Hani sen ne diyordun, ben diyordun, yılanlara kazan kazan süt verdim, bilumum yılanlar beni tanır, diyordun?" "Göz gözü görmez karanlıkta ne bilsinler beni?" "Hani yedi başlı ejderha, yılanların başı değil mi, o seni kardaş gibi tanırdı, altın boynuzlarının üstüne alıp seni sarayına..."

"Taşkala etme benimle Memed Ağam." "Haydi kalk gidelim."

"Bak Memed Ağam... Belki de kuşatılmadık, hele azıcık ortalık ısısın, alacakaranlık lasın, işte biz de..."

"O zaman bizi herkes görür. Şimdi gidersek kurtuluruz." "Şimdi gidemeyiz Memed Ağam, yılanların en azgın zamanıdır gece yarıları. Şimdi onlar öyle azmışlardır ki birbirle-rini yiyorlardır. Bir de onlar gece yarıları sevişirler, kıpkırmızı, demircinin ocağındaki köz gibi kıpkırmızı olmuş demir gibi olurlar, birbirlerine dolamp direk gibi ayağa kalkar, kuyruklarının üstüne dikilirler. Onlar böyle kıpkırmızı kesilince öyle azgın olurlar ki

gözlerinin gördüğü yerdeki insanı, kurşun gibi akarak ortalarından biçerler, ardından da dilim dilim ederler..." "O senin dediğin narlar çiçek açtığında olur. Narlar çiçek açtığında Çukurovanın karayılanları da nar çiçeği gibi kızarır, sevişirler, narlar daha çiçek açmadı."

"Narlar çiçek açtı," dedi Müslüm. "Çukurovada narlar çok erken açar."

"Haziranda açar," dedi Memed. "Daha hazirana da çok var. Haydi kalk yürü, düş önüme."

Söğüt ağacından yere atladı, bir an orada bekledi, yönünü doğrulttu, bu sırada Müslüm de ağacın gövdesinden aşağıya kayıverdi. Durmadan dualar okuyordu.

"Hançerini çek... Yılanlar üstümüze atlarsa kurşun sıkmak yok... Hançeri sallayacaksın."

Memed çok yavaş, duyulur duyulmaz, Müslümün kulağına konuşuyordu. "Başka çaremiz Vok Müslüm, şimdi şu sazlığın kıyılan, şu Anavarzamn etekleri insanla dolmuştur. Ğtiyle

atıyla, kızı kısırağı, yaşlısı genciyle bü-

55

tün Çukurova köyleri ayaklanmış bizi kuşatmışlardır. Bu gece buradan çıkmazsak, yarın sabaha bizim iğne ucu kadar bir yerimiz kalmaz. Köylüler bizi öyle parçalarlar ki candarmalar bir parçamızı bile göremezler. Haydi yürü."

Memed önde, Müslüm arkada, çabuk çabuk yürüyerek de-vedikenliğini buldular.

Müslüm:

"Dur Memed Ağam," dedi, "ben buraları ayak yordamıyla bulurum, yılanlar da beni tanır, ben önden gideyim, onlara kazan kazan süt veren ben değil miyim, eğer bana bir şey yaparlarsa sütlerim gözlerine dizlerine dursun."

Öne düştü, yürüdüler. Müslüm çok çabuk yürüyor, Memed arkasından zor yetişiyor, bacaklarını, kimi zaman da yüzünü dikenler dalıyor, acıtıyor, parçalıyordu. Ama Müslüm gittikçe hızlanıyor, dikenleri de daha az hışırdatıyordu. Devedikenliğinin içinden bir yılan gibi kayıyorlardı sessizce...

Sağ yanda, Anavarza kayalığının bittiği, Ceyhan ırmağının kayalığın ucunu yalayarak aktığı yerde bir büyük ateş yanıyor, bir büyük kalabalığın da uğultusu geliyordu, bir an durdular.

"Ben sana demedim mi Müslüm," dedi Memed fısıltıyla. "Bütün Çukurova burada bu gece. Sabah olunca Ğnce Memed avına çıkacaklar."

"Biz onlara ne yaptık ki," dedi Müslüm.

"Bir şey yapmadık ya, keyif... Ğnce Memedi yakalayacaklar, paramparça edecekler...

Keyiflenecekler. Bu da kıyamete kadar dillerde söylenecek... Keyif... Şimdi daha sessiz."

"Bak, bir yıldız, göründü," dedi Müslüm, "Azıcık aydınlık..." "Aman, dur Müslüm, aydınlık bizi yakar."

"Onlar burayı bekleyemezler, yılanlardan korkarlar. Şimdi bu dereyi aşağı inince Ceyhan

ırmağının yarlarına ulaşırız."

"Yolumuz çok mu uzun?" diye sordu Memed. "Gün doğmadan Ceyhan ırmağını tutabilir miyiz?"

"Tutarız," dedi Müslüm.

"Hani hiç yılan yok."

"Yılanlar gece uyurlar, hele serin bahar gecelerinde, hele devedikenliğin içinde, fıkara bir kelep olur uyurlar."

"Hani kıpkırmızı olurlardı?"

56

"Ben yılandan korkarım."

"Şimdi ya?"

"Şimdi de korkuyorum."

"Haydi yürü, şimdi daha da sessiz."

"Daha sessiz," dedi Müslüm.

Öylesine yürüdü ki en küçük bir çıtırtı bile çıkarmıyordu. Memed, hem önündeki çocuğun yürüyüşüne, yürüyüşüne değil de, bu sessizlikte gecede önünden kayışına şaşıyor, kendi de elinden geldiğince ona uymaya çalışıyordu.

Ğri taşlı bir yere geldiler.

"Burada yılan kaynar," dedi Müslüm. "Yılanların en azılısı buradadır. Bir ok yılanı olur burada, her birisi uzun, üç kulaç. Kalınlıkları da serçeparmağım kadardır. Oradan oraya uçar, ne bulursa sokarlar. Mandayı bile soksalar, manda bile yerinden kıpırdayamaz, gündün gölgeye ulaşamaz, hık der de canı çıkar. Altın gibidir her birisi. Güneşte sarı ışıltılar saçarak oradan oraya durmadan akarlar."

"Şimdi ne yapıyorlar?"

"Uyuyorlar. Ok yılanı var ya, öteki yılanlar gibi öyle kelep olarktan uyumazlar."

"Ya ne yaparlar?"

"Öyle upuzun, altm bir çubuk gibi yere serilir yatarlar. Çoğunluk da yol üstlerine yatarlar.

Yolda giderken gün vurmış ışıltılar saçan bir altın çubuk görürsün, almaya eğilirsin, elin değer değmez bir de bakmışsın ki yemişsin dişi, oracıkta kıvrılır kalırsın, canm da hemen o anda çıkıverir. Şimdi uyuyorlar. Çok şükür Allaha ki uykuları ağırdır, kuyruğuna bassan uyanmazlar."

Konuşma onu biraz yavaşlatmıştı. Onlar ilerledikçe yöreden gelen uğultular, sesler artıyor, sağdan soldan, kuzeyden güneyden de durmadan tek tek yalımlar pathyordu.

Müslümün birden, eyvah, demesiyle atlaması bir oldu. Memed, önündeki karartının bir havalandığını, sonra da düştüğünü gördü. Tam o anda da bir hışırtı koptu, geldi geçti, hışırtı daha ötelerden gelip duruyordu.

Memed ona koştu. Müslüm, o gelinceye kadar ayağa kalkmıştı.

57

"Ne oldu Müslüm?"

"Yılan," dedi Müslüm. "Kara bir yılan. Belki yüz kulaç. Vurdu bana. Bacağım tutmuyor, çont oldu."

"Yürüyemeyecek misin?"

"Dur bakalım, çok ağrıyor."

"Bin sırtıma öyleyse..."

"Yok Memed Aşam, yok. Ağrıyor dedikse ayağımız kökünden koptu demedik."

Yürümeye başladı. Ama bu sefer Müslümün önden giden karartısı eğilip eğilip kalkıyordu.

"Müslüm nasılsın?"

"Ğiyim, iyiyim."

Müslümün önden, eğilip kalkarak giden karartısı gittikçe hızlanıyor, o hızlandıkça dikenlikten de daha az hışırtı geliyordu.

Bir an oldu, Müslümün hızı birden düştü. Ardından da durdu.

"Ne oldu Müslüm?"

"Azıcık, azıcık duralım Memed Ağam. Bacağımı hiç çekemiyorum."

"Soktu mu acaba?"

"Yok," dedi Müslüm, "soksaydı, ben şimdiye öteki dünyayı çoktan boylamıştım. Çok sert vurdu. İnşallah kemiği kırmamıştır."

Memedde bir süre dayandı, öyle kaldı. Biraz sonra da doğruldu, "Yolcu yolunda gerek Memed Ağam, sabaha kadar buradan çıkamazsak, sen haklıymışsın, şunlar bizi..." Öbek öbek yanan ateşleri gösterdi.

Dört yandan gelen gürültüye kulak kabarttılar.

"Sanki bütün Çukurovanın adamı kurdu kuşu, atı itiyile buraya toplanmışlar," dedi Müslüm.

"Yarın bizi Akçasazda bulamayınca..."

"Çok kaçak bulacaklar," dedi.

"Doğrusun," dedi Müslüm, "Akçasazın içi hiçbir zaman kaçaksız kalmaz."

Bu sefer çok daha hızlı kayıyor, Memed arkasından yetişemiyordu. Biraz sonra Memed dili dışarda, sıcakta kalmış kuşlar gibi harladı.

58

"Sana yetişemiyorum Müslüm."

"Yetiş Memed Ağam yetiş, çok acıyor, acıdan yüreğim kopuyor. Yetiş Memed Ağam yetiş."

Memed çalışıyor çabalıyor, bir türlü ona ulaşamıyor, öteki gittikçe arayı açıyordu.

Kıyılardan da gürültüler gittikçe çoğalarak, gecenin içinde daha büyüyerek, Anavarza kayalıklarında yankılanarak geliyordu.

"Kalabalığın üstüne yürüyoruz Müslüm."

"Önümüzde kimse yok."

"Neden yok Müslüm?"

"Önümüzde de yılan çok Memed Ağam. Orada ırmağın kıyısında, o kayalığın dibinde bir ejderha var ki onu buralarda görmeyen yok. Yüz yirmi tane boynuzu var, kıpkırmızı.

Ağzından da durmadan yalın püskürtür. Bu yörelere kimse kimse, kimsecikler yanaşamaz."

Gündoğuda Gavur dağlarının başında karanlığın üstüne bir ışık parçası düştü düşecek, onlar Ceyhan ırmağının kıyısına, yarın altına sel yatağından indiler. Ğner inmez de Müslüm suyun kıyısına, çakıltaşlarının üstüne inleyerek kendisini attı, attı, oraya uzandı kaldı.

Memed telaşlandı:

"Çok mu kötüsün Müslüm?"

"Yok Memed Ağam, azıcık toparlanayım, şimdi geçer. Bacağım gittikçe azıyor. Vay babam vay... Ne yılanmış bre! Belki on kulaç."

Memed, onun başında bir süre bekledi, baktı ki ortalık neredeyse ağaracak, Gavur dağlarının üstünde incecik ak bir çizgi belirdi.

"Kalk Müslüm," dedi, onu elinden tutup hızla çekti kaldırdı. "Kalk, buraya kadar geldik de yılanları söke söke, bundan sonra yakayı ele vermeyelim. Şu yukarı köylere..."

"Köylere mi?"

"Köylere," dedi Memed.

Bu sefer Memed öne düştü, çakılların üstünden koşarcasına yürüdü.

"Çok ses çıkarıyorsun," diye arkasından yetiştı Müslüm. Dur, o kadar çabuk yürüme.

Şurada, az ilerde bir köy var."

59

Öne geçti.

"Çakılların üstünden yürüme. Arkamdan gel, şu yarın dibinden... Yar diplerinde çakıl olmaz."

"Vay bre, yok," diye sevindi Memed.

Gün ağarıyordu ki bir ılgın çalısı topluluğuna geldiler. Suyun yüzü dümdüz bir ayna gibiydi. Uykudan daha yeni uyanır bir hali vardı. Işıklar, bir yanından giriyor, hızla öbür başından çıkıyordu.

"Bak, ötede de köy."

"Köy," dedi Müslüm, ılgın çalılarının içine girdi, bir açıklığa, çakıltaşlarının üstüne uzandı.

"Demek bu kadar kötüsün."

"Kötüyüm," diye dişini sıktı Müslüm. Yüzü gerildi.

"Öyleyse sen burada bekle, ben şu köye gideyim."

"Dur, sen burada bekle de ben gideyim," dedi Müslüm, "tüfeğim de burada kalsın. Beni üç cigara içimi bekle, gelmez-sem, sen bildiğin yere git. Al bunları da..."

Memedde bir boncuklu kese uzattı, ardından da, fişekliklerini çıkardı, tüfeğinin üstüne koydu, topallayarak yardan yola çıktı, yolu geçip köye yollandı.

Döndüğünde gün iyice kızdırmış, suyun dibine gün vurmuş, çakıltaşları suyun ipilteleri içinde kalmıştı. Müslüm şimdi daha çok topallıyor, yüzü acıdan kasılıyor, buruş buruş oluyordu.

"Köy bomboş," dedi Müslüm yarı aşağı inerken. "Siniler sinek yok. O kadar dolaştım köyün içinde tavuklardan, bir de kırlangıçlardan, bir de bir sarı yilandan başka hiçbir canlı görmedim."

"Yılanı öldüreydin bari."

"Zavalsız yılanı öldürmek olmaz."

"Haydi gidelim."

Cüppesini giydi.

"Baksana Müslüm, halimiz de çok berbat. Yırılmadık, kanamadık yerimiz kalmamış."

Dik yarı yandaki sel aşıntısından çıktılar. Kamıştan, çitten, sazlardan yapılmış evleriyle köy, ovanın üstüne cansız, kıpırtı-

60

Sız yatmış, soyu tükenmiş, bir tarihöncesi hayvana benziyordu, yaklaşırlarken Memed:

"Şu ilk eve girelim, ne dersin Müslüm?" diye sordu.

Müslüm acı içindeki buruşmuş yüzüyle gülümsedi.

"Girelim Ağam, bakalım Allah kısmetimize ne çıkaracak."

Kamıştan, üstü saz kaplı uzun evin avlusuna girdiler, yaşlı bir kadın karşıladı onları. Uzun boylu, güleç, uzun yüzlü, sivri çeneli, sobe kara gözlü, ak başörtülü bir kadındı.

Başörtüsünün kenarlarına pul işlemiş, ayaklarına gülüşeftali kırmızı, topuksuz Maraş ayakkabısı giymişti. Ğnceden, alımlı bir kadındı.

"Buyurun, buyurun Hoca Efendi. Arkandaki şu topallayan yavru da mollar mı? Nesi var fikaranm, yoksa anadan doğma total mı? Hoş geldiniz, safalar getirdiniz. Evin erkeği de evde yok ya yavrular, Ğmam Efendi. Hele içeriye buyurun," diye onları güleç yüzle karşıladı.

Kapıda çok güzel bir kız duruyordu, konukları görünce hemen içeriye çekildi, içerden getirdiği yastıkları sedirin üstüne koydu, ellerini önüne kavuşturup içeriye girenleri bekledi.

Onlar eşikten adımlarını attıktan sonra vardı, Memedin elini aldı öptü, ardından da alınna götürdü.

"Hoş gelmişsin Hoca Efendim."

"Hoş bulduk kızım," dedi Memed.

Yandaki odadan bir gelinle üç çocuk çıktı. Çocuklardan ikisi kız, birisi oğlandı. Gelin de

Memedin elini öpüp, Müslüme, hoş geldiniz dedikten sonra, köşeye dikilip bekledi.

Memed sedire çöküp oturduktan sonra:

"Hatun anam," dedi, "ben hoca değilim," dedi gülümseyerek, bu arada da cüppesini çıkardı.

Kadın:

"Anladım, anladım kurban olduğum konuk," dedi, "şimdi iyice anladım, sen Ğnce Memedi kovalamaktan geliyorsun öyle mi, bu evin erkeği de senin gibi giyindi kuşandı da, her bir yanına fişeklikler taktı da, mavzerini aldı da Ğnce Memedi öldürmeye gitti. Bizim köyün erkeğinin hepsi de, yediden yetmişe silahlandılar da Ğnce Memedi öldürmeye gittiler.

Kadınlar bile gittiler."

"Ne alıp veremedikleri varmış Ğnce Memedlen?"

61

"Ne bileyim kardaşım, ne bileyim ben, herhal Ğnce Memed babalarımı öldürmüş, analarının da ırzına geçmiş, evlerini başlarına yıkmış, ocaklarını söndürmüş, köylerini yakmış. Ne bileyim kardaşım. Bu yörenin köylerinde, eli silah tutar kimse kalmadı, Ğnce Memed lafını duyunca köyler boşaldı da onu öldürmeye, parça parça doğramaya, kıyma gibi kıymaya gittiler. Ben ne bileyim kardaşım ben."

"Ğnce Memedin onlara ne zararı dokunmuş ki, ne istiyorlar ki ondan?"

Kadın, Ğnce Memedin oturduğu sedire doğru sert bir adım atarak sesini daha da yükseltti, yüzünü ateş bastı, boyun damarları şişti, yüzü pespembe oldu.

"Sen ne istedin ki ondan, ne alıp veremediğin var Ğnce Me-medlen, yedi koşar fişek bağladın da, Çerkeş hançerini taktın da, kara dürbünü boynuna astın da, Alaman filintasını eline aldın da ne demeye gittin Anavarza yazısına, Akçasaz bataklığına? Ğnce Memed, ne yaptıydı sana yavrum, şu topal sabiyi yanına aldın da... Öyle mi? Şu halinize bakın yavrum, adamlıktan çıkmışsınız, yakalayıp da ne yapacaksınız Ğnce Memed i, öldürecek misiniz, derisini yüzüp güneşte mi kurutacaksınız, gözlerini oyup Anka-rayaya mı göndereceksiniz, etlerini kıyma edip kebab mı yapacaksınız, ya da o insana benzemez, dişi domuz surathı, kurbağa gözlü, insandan

azmış Kertiş Aliye, ya da Yüzbaşıya mı teslim edeceksiniz? Ğnce Memed size ne yaptı oğlum, avradınızı mı aldı elinizden, bacınızın başına mı çöktü? Abdi Ağayı öldürdü, o zalim, yedi köyün düşmanı, kan içici Abdi Ağa sizin neyiniz olur da onun öcünü almak için silahlandınız da, Ğnce Memedi öldürmeye gittiniz? Abdi öldü de tüm şu Toros dağlan, bir dinsiz imansızdan kurtulduk, diye, dağlara taşlara ateş vererek bayram etmedi mi? Ali Safayı öldürdü, diye yerinden yurdundan olmuş Vayvay köyü geri baba ocaklarına dönmediler mi? Yüz adamın kanlısı, kan içici, fıkara celladı Çiçekli Mahmut Ağayı öldürdü de bütün bir Çukurova şadlık şadımanlık eylemedi mi?"

"Dur anam, dur güzel ablam, dur ki sana ne söyleyim..."

Kadın ter içinde kalmıştı.

"Durmam," diye bağırdı. "Bak bak, bedenim görünmüyor fişekten. Aboov, tırnağına kadar koşar koşar fişek bağlamışsın."

62

Bak şu sabiye, onu da kendine benzetmişsin. Ne yaptı söyle, ne yaptı sana Ğnce Memed?"

O bağırdıkça Memed gülüyordu.

"Ğnce Memed bana bir şey yapmadı anacığım. Ben de

ona---

"Gül gül," diye daha çok kızdı kadın. "Ah, sen evimde konuk olmasaydın, sana yapacağımı bilirdim."

Dışarıya çıktı hızla, aynı hızla da geriye döndü.

"Teh, şuna da bak, Ğnce Memedi öldürmeye gidene de bak, bir de imam kılığına girmiş, kandıracak da, Ğnce oğlumu yakalayacak da, götürüp de Ağası Kertiş Aliyle, o sarı çıyan Yüzbaşıya teslim edecek de... Tuzlayım da kokmayın e mi, Yüzbaşı da, Ankaradaki Gazi Mustafa Kemal de efendi oğluma kırmızı kuyruklu madalya verecek de..."

"Ana, bacı, Kertiş Ali benim ağam değil."

"Hemi de Kertiş Ali senin ferîştahm, o cellat, o kan içici, hemi senin, hemi de bu evin, boynu altında kalası erkeğinin paşası. O Ğnce Memede bir şey olsun da, hiçbir şey olmaz ya, ben ona gösteririm. Bir daha eve sokmam onu. Alır çoluk çocuğunu, şu avradını gider cehennem dibine. Bu evin eşiğinden içeri onun ayağını sokarsam bana da Kara Zeynep demesinler, şu saçlarımı keser de eşeklere kuyruk eylerim."

Durdu, gerildi, alaycı, küçümseyici bir tavır aldı:

"Yiğitlerimiz Akçasazda Ğnce Memedi kıstırmışlar da, otuz pare köyün yiğitleri, beş bölük candarma da yanlarında Ğnce Memedi yakalamaya, öldürmeye... Breh, breh, breh, yiğitlerime de bakın!"

Kadın alaycılığı bıraktı, birden kükrer gibi oldu, değişti, kabardı.

"Oğullarım, oğullarım, bir tek adamı bin beş yüz bin, beş yüz bin köylüyle, atınan itinen böyle sabi çocuklarımın kıstı-ıp öldürmek kolay, Ğnce Memed ölmez ya..." Sesini indirdi,

**"ince Memed olmak zor, Ğnce Memedlik zor yavrularım. Beni dinle oğlum, iyi ki bıraktın da geldin Ğnce Memedi kovalamayı..." Memede doğru eğildi, Memedin gözleri yaş içinde kal-
nuştı, kendini bıraksa, şurada, şu kadının dizlerine kapanıp ağlayacaktı. "Bak yavrum, o Ğnce Memed var ya, bir ermiş kişi,**

63

ona dokunan, onun için bir kötülük düşünen kişi çont olur, ocağı söner, zürriyeti tükenir, hanesinde baykuşlar öter. Bak yavrum, iyi ki döndün geldin..." Artık sesini alçaltmış,

çoşkusu geçmişti, "Bak oğlum..." Ona bir giz söyler gibi üstüne eğildi. "Beni dinle, ben iyi biliyorum, yerinden biliyorum, Ğnce Memede hiçbir şey olmaz. Onda Kırkgöz Ocağının mührü var. Anacık Sultanımız, ocağın mührünü, kılıcını, o kılıcı Ğnce Memed-den başka kimse yerinden kaldıramıyormuş, Ğnce Memede vermiş. Bir de bin ayet yazılı gömleği vermiş

ona. Ğşte bu yüzden Ğnce Memede hiçbir Şey olamaz. Şimdi o Akçasazm ortasından kuş olmuş uçmuş, yılan olmuş akmış, bulut olmuş Döldöl dağının doruğuna açmıştır, ona hiçbir Şey olmaz. Sen sağ salim gelmişsin çok Şükür, elin ayağın ęont olmadan. Ğnşallah koca Allah benim oğlumu da gönderir,"

Kadın içini dökmüş, epeyce yeynilmiş, kıpkırmızı olmuş, ter içinde kalmış yüzü yavaş yavaş açılyordu.

Kadın Memedin gözlerini yaş içinde görünce çok üzöldü:

"Kusuruma kalma oğul," diye özür diledi, "senin gönlünü kırdım. Ben batayım, ben böyleyim işte. Ğnsan hiç evine gelen tanrı konuğunu böyle karşılar mı, seni çok üzödüm oğlum.

Ğyi ki, Ğnce Memedi kovalayanlara katılmadın da döndün geldin. Kusuruma kalma."

Memedin gözlerinden iki damla yaş, kucağına yatırdığı tüfeğinin kundağına düştü.

Kadın buna daha çok üzöldü, ne yapacağını, konuğun gönlünü nasıl alacağını bilemedi, dizlerine vurmaya başladı:

"Vay, ben ne ettim, vay benim iki gözüm önüme aksın, vay ben yılcıklardan, vay ben yağlı kurşunlardan gideyim, insan hiçbir tanrı misafirine, bir konuğa benim ettiğimi eder mi?"

Elini Memedin omuzuna koydu:

"Konuk," dedi, "konuk, senin elini ayağını öpeyim, senin kesip attığın tırnağına kurban olayım beni bağışla, kurban olayım ağlama konuğum."

Memed konuşmak istiyor, durmadan da bir yumruk geliyor onun boğazını tıkıyordu. Kadın da ne yapacağını bilemiyor, onların yöresinde özür dileyerek dönüp duruyordu. En sonunda kendini toparlayan Memed:

64

"Anam," dedi, "ben senin elini ayağını öpeyim. Anam, bacım kendini yeme. Ben Ğnce Memedim."

"Neee?" diye bir ıgık attı kadın, "neee?"

"nce Memed dedikleri, nce Memed. Ağam budur şte," dedi Müslüm, tane tane. Ama onun da sesi boğulmuştı.

Şaşkınlık içindeki kadın birden yere sağııverdi, yere çöktü oturdı bir süre konuşamadı, nce Memede baktı kaldı, gözlerini de ondan ayıramıyordu. Neden sonra:

"Çok şükür Allahıma," dedi. "Çok şükür Allahıma ki, Alla-hımın böyle bir günü de var imiş.

Çok şükür."

Ayağa kalktı, dışarıya çıktı, içeriye girdi, odalara daldı. Durmadan gülüyordu. Biraz sonra kendine geldi, bir iyice din-ginlemişti. Gülerek Memedin yanına geldi, omuzuna dokundu:

"Nerenden belli senin nce Memed olduğun hey bre konuk, şöyle bir bakarsan sen bir kımık

çocuksun. Böyle de nce Memed olur muymuş? Arkadaşının da ağzı süt kokuyor, nce

Memedin de böyle arkadaşı olur muymuş? Bir de sen durmadan avrat gibi gözyaşı

döküyorsun hey konuk. nce Memed böyle avratlar gibi de ağlar mıymış? Kusuruma kalma

konuk, sen nce Memed olmaya nce Memedsin ya, sen ne biçim nce Memedsin Allahaşkına

söyle bana, Kara Zeynep kurban olsun sana."

Müslüm azıcık kızmıştı:

"Anacık," dedi, "sen baksana onun parmağına. Bak da gör, sen tanır mısın Kırkgöz

Ocağının mührünü?"

"Tanırım," dedi kadın Memedin ellerine atıldı, eğildi mühre baktı, ardından da aldı, önce

mührü, sonra da Memedin elini öptü. Bir süre durmadan bir eli, bir mührü öptü durdu.

"Çok şükür Allahıma, çok şükür bu günüme, çok şükür nce Memedi bu eve getiren talihe."

Birden gene telaşlandı:

"Vay benim iki gözüm de kör olsun, durmuş da dır dır konuşuyorum, durmuş da... Siz

acınızdan öldünüz çocuklar, demiyorum... Kızlar!"

Kızla gelin hemen geldiler Kara Zeynebin önüne dikildiler.

'Hemen su getirin, konuklar ellerini yüzlerini yusunlar. Ben de onlara bir yiyecek hazırlayayım.'

65

Gelinle kız ibrik, leğen, sırmalı, yarpuz kokulu konuk havlusu, kokulu sabunla bir anda gelip Memedin önüne dikildiler, Memed önce ayakkabılarını, çoraplarını çıkardı, bir iyice yıkadı. Bacaklarında kan kurumuştur sildi. Ardından da yüzünü yudu. Sabun çok güzel kokuyordu, koku onu hafifletti. Müslüm de onun gibi yıkandı arındı. Bu Ğnce Memed bir tuhaf adamdır, diye düşündü Müslüm yüzünü yıkarken, durup dururken on yedi yaşındaki bir öksüz kız gibi ağlayıverdi. Ne biçim adam böyle bu adam.

Tuhaf tuhaf Memedin yüzüne baktı bir süre:

"Ne bakıyorsun bana öyle Müslüm, tanıyamadm mı yoksa?"

Müslüm, başını indirdi, zaar ermişler böyle olur, dedi, kestirdi attı.

"Ne bakıyordun öyle?"

"Hiiiiç!"

Bu sırada Zeynep Hatun sofrayı getirdi, sedirin üstüne ikisinin ortasına serdi. Yufka ekmek dürümleri sofranın içindeydi. Önce bir sahanda sapsarı, püren kokulu bal geldi. Ardından kaymak... Peynir, üstünde daha ayran kabarcıkları olan, yayıktan yeni çıkmış bir tereyağ topağı, yoğurt...

"Kusura kalma yavru, Ğnce Memed, acele oldu."

"Eline sağlık Zeynep Hatun. Her şey çok güzel."

"Sağ olasın yavrum."

Az sonra bir çaydanlıkta kaynamış sütü de getirdi gelin.

"Memedim, bir şey soracağım sana, Seyran kız nasıl?"

"Çok iyi Zeynep Ana, ellerinden öper."

"El öpenin çok olsun Memedim. Sen onunla evlendin mi yavrum, evlenmek fırsatını buldun mu?"

"Evlendim Ana."

"Allah başaça gönendirsin,"

"Bir de düğün oldu ki," diye ağzı dolu dolu konuştu Müslüm, "üç gün üç gece davul çalındı, hem de yedi davul. Çuku-rovada böyle görkemli düğün olmadı."

"Bir de senin bir Hürü Anan varmış, sen yaralanınca gidip de sana Kırkgözün Anacık Sultanımı getiren, getirip de senin yaralarımı sağaltan... O senin gerçek anan değil değil mi?"

"Değil Zeynep Ana. Akrabam da değil, bizim komşumuz."

66

"Allah ona uzun ömür versin, Hazreti Ali gibi yiğit bir şey o."

"Yiğittir Hürü Anam."

"Sana bir şey soracağım yavrum, Memedim, Hatçenin yavrucuğu ne oldu. Iraz Hatundan ne haber, Iraz şu bizim aşağıdaki köyden olur. Onları bir daha gördün mü?"

"Görmedim Zeynep Abla, kaçmadan kovalamaya fırsat bulamadım ki..."

"Yusufu kuyudan çıkararak Mevla, bir gün olur seni de yavruna kavuşturur inşallah..."

"İnşallah Abla," diye içini çekti Memed. Sonra elinde lokması bir süre Zeynep Hatuna baktı, sonunda da, "Zeynep Hatun," dedi, "sana bir şey soracağım."

"Sor kurban olduğum," dedi Zeynep Hatun.

"Sen bütün bunları, Seyramı, Hürü Anayı nereden duydun ki..."

"Amaaaan," diye güldü Zeynep Hatun, "seni bilmeyen mi var şu dünyada! Bu dünyada senin inciğini, cıncığını yediden yetmişe herkes bilir. Senin bir de, Köroğlunun Kıratı, Alinin

Düldülü, adı güzel Muhammedin Burağı gibi bir de atın varmış. Tılsımlı, büyümlü, erişmiş bir

atmış. Yedi düvel bir olmuş da onu ne yakalayabilmiş, ne de öldürebilmişler. Diyorlar ki senin canın o attaymış, o at yakalanmadan, öldürülmeden kimse senin canına dokunamazmış. Senin atın var ya, o da Köroğlunun Kırı gibi bengi su içmiş, kıyamete kadar yaşayacakmış. Şunun sorduğu şeye bak hele, bütün dünya, fakir fıkara seni konuşuyor, yediden yetmiş yavrum... Şunun da sorduğu... Recep Çavuş, Deli Durdu, Ferhat Hoca. O avucunun tam ortasında peygamber mührü olan... Şu sorduğu şeye de..."

"Uzun uzun yemeklerini yediler, sofrada ne varsa sildiler süpürdüler. Gelinle kız gene leğenle ibriği getirdiler, onlar gene kokulu sabunla bir güzel yıkamp ağızlarını sabunla çalkaladılar.

"Size içerde yatak serdim, yavrular, kim bilir kaç gecedir uykusuzsunuzdur, şimdi gözlerinizden uyku akıyordun"

Odamın kapısını açtı:

"Yataklarınız serildi," dedi, "buyurun içeriye girin, yatın,"

"Sağ ol Zeynep Hatun."

61

Odaya girmeleriyle soyunup yer yataklarına yatmaları bir oldu.

Memed, daha yatağa girer girmez hemencecik uyudu. Müslümünse bacağı kopacakmış gibi ağrıyor, utandığından kimseye bir şey söylemiyordu. Yatak çarşafı sakız gibiydi, ince bir sabun ve dağ elması kokusuyla kokuyordu. Neden sonra, uyku ağrıya baskın çıktı, Müslüm de uyudu.

Gün ta aşağılara indi gitti, vakit ikindine geldi, Memedle Müslüm daha uyuyorlardı.

Güneyde Akdenizin üstünden ak bulutlar kabarmaya başladı. Ovayı çevirmiş dağların koyakla-rmdaki gölgeler doğuya düştü, uzadı, garbi yeli inceden fisile-di, Œnce Memedi yakalamaya giden silahlı, tırpanlı, eski zaman kılıçlı, palah, baltalı, tahralı köylüler gazalarından birer ikişer, yorgun, hepsinin de suratı asık dönüyorlardı. Zeynep Hatun

oğunu bekliyordu. Gelenlerle de, yolun kıyısına durmuş alttan alta alay ediyordu. Biraz sonra da oğlu göründü aşığı yoldan, atının üstünde öne doğru eğilmiş, düşecek gibi sallanarak geliyordu. Ğkisi omuzdan çaprazlama üç koşar fişeklik bağlamıştı. Yepyeni Alaman filintasını kucağına almıştı. Altındaki atı Arap-tı, tayken Urfadan getirtmişti. Ağır ağır evin avlusuna sürdü atını. At geldi iri dut ağacının altında durdu. Zeynep Hatun onu gülererek karşıladı. Ğki elini beline koymuş, oğluna bakıp bakıp gülüyordu. Gelinle kız da ötede durmuşlar, onlar da tıpkı Zeynep Hatun gibi gülüyorlardı. Çocuklar, kendi kendilerine bir tuhaf oyun tutturmuşlar, atlının yöresinde koşarak, bir şeyler söyleyerek dönüyorlardı.

"Oğlum Yunus hoş geldin. Gazan mübarek olsun. Ğnce Memedi yakaladınız mı? Bakıyorum da hepiniz keyifsiz geliyorsunuz, ağızlarımızı bıçaklar açmıyor."

Yunus anasının bu sevincine şaşırarak atından atladı, kız kardeşi geldi, atın dizginini onun elinden aldı ahıra götürdü.

"Yavrum Yunusum, bakıp görüyorum ki, gazadan gelenlerin hepsinin yüzünden düşen sinek kırk parça oluyor. Ğnce Memedi yakaladınız da Kertiş Ali, sarı çıyan Yüzbaşıya teslim ettiniz de onun yasını mı çekiyorsunuz, benim yiğit yavrum."

"Ana ne oldu Allahaşkma, ana beni niye taşkalaya alıyorsun?"

68

"Ne oldu Ğnce Memede, yoksa onu karayılanlar mı yutmuş, yutmuş da böyle eli boş dönüyorsunuz?"

Zeynep Hatun gülmeyi, oğluyla alay etmeyi kesti:

"Çok mu yoruldun kurban olduğum Yunusum, sana gitme demedim mi, Ğnce Memedi yakalayamazsınız, demedim mi?"

"Nerden biliyorsun Ğnce Memedi yakalayamadığımızı?"

"Halinizden. Bakmsana kendinize, hepinizin süngüsü düşmüş ki, süngü kalmamış

burnunuzda."

"Bulamadık onu," diye hayıflandı Yunus. "Akçasazda kemiş kemiş, çalı çalı, Anavarzada köşe bucak, kaya kovuk aramadık yer bırakmadık, belki otuz köyün adamı, bulamadık. Onun Akçasaza devedikenli dereden girdiğini belki yüz kişi gözleriyle görmüş, aradık taradık, bulamadık. Yılanın deliğine, kuşun kanadının altına mı girdi, yer yarıldı da yerin altına mı sığındı, o kadar aradık bulamadık."

"Belki ejderha yutmuştur onu, siz daha Akçasaza varmadan önce," diye kahkahayla güldü Zeynep Hatun.

"Ana ne gülüyorsun böyle Allahmı seversen, bir şey mi oldu?"

"Oldu ya kara gözlüm, evimize bir şahin indi, bir devlet kuşu da başımıza kondu ya... kondu ya..."

"Ne kondu Ana, hangi şahin Ana?"

"Güzel, görkemli bir şahin, bir karayılanı cirnağına geçirmiş geldi evimizin üstüne kondu. Ben de o güzel şahini evimize çağırdım, ağırladım, balla kaymakla... Şimdi de koçlar kurban edeceğim onun yoluna."

"Ana sizin dilinizin altında bir şey var. Hepiniz sevinç içindesiniz. Ana, bunca yıldır, babam öldüğünden bu yana ben seni hiç böyle şenlik şadımanlık içinde görmedim."

Zeynep Hatun ona yaklaştı, sağ elini onun omuzuna koydu, sevgiyle okşadı, sesini alçaltarak:

"O bizim evin üstüne konan görkemli şahin kim biliyor

"Kim ana?"

"ince Memed Yunusum, o bize geldi. O Allanın güzel kulu, ermişi, yiğidi, eli çatal kılıçlı Alisi, Bozathlı Hızın, Kırathlı Köroğ-lusu..."

"Nerede o şimdi Ana?"

"Ğcerde uyuyor."

"Deli bu Ana... Bu dediğın Ğnce Memed olamaz. Bir dünya alem ardında, tüm Çukurova onun kanına susamış, o da gelmiş senin kamaştan evinde uyuyor, öyle mi?"

"Uyuyor yavrum."

"Sana güvendi de uyuyor, öyle mi?"

"Bana güvendi de uyuyor yavrum, insanın hası, çatal yürekli, bir bebecik kadar safı, Hazreti Ali kadar akıllısı, ak sakallı, yeşil donlu Hızır gibi kerametlisi, Köroğlu gibi kurnazı, adı güzel, kendi güzel Muhammed gibi insanoğluna saygılı, insana güvenir yavrum. Gözünü kapatır da en kötü insana canını teslim eder yavrum. O insana güvenmeyen, her insanda bir kötülük gören, insanı insan saymayan insan değil piçtir yavrum."

"Ana ne bildin o uyuyan adamın Ğnce Memed olduğunu?"

"Ğnanmadım önce, sonra parmağında Kırkgöz Ocağının taçlı mührünü görünce inandım, sevincimden de deliye döndüm."

Yunusun yüzü ışdı, o da anası gibi sevindi. Gidiyor geliyor, "Demek içerde, bizim evde, benim yatağında uyuyor Ğnce Memed ha!" diyor, gülüyor, şadımanlık ediyordu. "Nasıl bir adam Ana o? Boyu boşu nasıl? Güleç mi, sert yüzlü mü, nasıl bakıyor, o bakınca gözlerinden bir hoş bir kıvılcımlar saçılır mı, Ana onu iyi ağırladın mı?"

Zeynep Hatun, o ne sormuşsa uzun uzun karşılığını veriyor, onun sevincine katılıyordu.

"Ana, o ne zaman uyanır Ana o, Ana onu ne zaman görürüm ana?"

Zeynep Hatun sert:

"Uyuyan adama bakılmaz. Hele konuksa hiç bakılmaz. Uyuyan insana bakmak, onu seyretmek, onu öldürmek gibi bir şeydir. Sabırlı ol, uyanınsın o, konuşursun onunla. Çok tatlı, bebecikler gibi de ağlayan yüreği yufka birisi..."

Yunusun kabı kabına sığmıyor, durmadan avlunun içinde oradan oraya dönenip duruyordu.

"Amman ha Ana, az daha unutuluyordum. Az daha, az daha... Ğnce Memede birkaç kurban kesmek iktiza etmez mi?"

70

"Geç bile kaldım, geç! Eğer baban sağ olaydı, Ğnce Memed de onun evine ineydi bir koç değil dokuz koç kurban ederdi bahan ona. Ayağının dibinde koçlar, tosunlar, boğalar keserdi. Ğşte senin baban böyle bir adamdı yiğidim, Yunusum. Ğnce Memed gibi bir adam, bir koç Koroğlu, bir Hızır, Kırklar pirlere bin yılda bir gelirler bu dünyaya, o da en kutlu ocağa konuk olurlar."

"Ana ben gidiyorum, aşığıdaki sürülerden bir koç almaya. Amman uyanırsa bir yere salma onu."

"Salmam yavrum. Çifte koç al. Bütün köyü toyumuza düğünümüze, Ğnce Memedimize çağır."

Yunus ahıra koştı, atma atladı, doludizgin sürdü, köyün sürüsü aşığıda Ceyhan ırmağının yalınsındaydı. Sürüye ulaştı, "Şunu, şunu, şunu," diyerek üç koçu gösterdi. "Hemen al bize getir. Bizim konuğumuz Ğnce Memed, koçları al getir. Sen de şölene çağrılısın... Bütün köy de..."

"Gerçek mi?" diye boyun damarları şişerek sordu çoban başı.

"Gerçek," dedi Yunus, "Elini çabuk tut. Gün kavuşmadan her şey hazır olmalı."

Eve geldiğinde Memedle Müslüm uyanmışlar, ellerini yüzlerini yuyorlardı. Yunus, atından hemen atladı. Koşarak Memede gitti, onu kucakladı, Müslümü de...

"Hoş geldin, hoş geldin kardaşımız, Ğnce Memedimiz, hoş gelip safalar getirdiniz, evimi ocağımı kutsadınız. Oturun hele."

Tepeden tırnağa ona bakıyor, her bir yerini inceliyor, hayran, ona bakmaya doyamıyordu.

Kırkgöz Ocağının mühründen de gözlerini alamıyordu. Derken çobanın koçlarıyla birlikte

avluya bir genç kız, yaşlı kadın kalabalığı girdi. Çoban koçları keserken kızlar da ulu dut ağacının altını, sonra da bütün avluyu süpürüyor, yerlere hasırlar, çullar atıyor, hasırların, çulların üstüne de kilimler, halılar, döşekler atıyorlardı. Avluya giren her kadın elinde bir şey getiriyor, kilim, halı, döşek, avluya seriyorlardı. Kadınların bir kısmı avlu duvarının altına ocakları kurmuşlar, ocaklara kazanları vurmuşlar, kimi et doğruyor, kimi patates soyuyor, kimi pirinç ayıklıyordu.

Gün, neredeyse kavuştu kavuşacakken köyün erkekleri avluya gelmeye başladılar. Her gelen Ğnce Memede gidiyor, onun

71

karşısında biraz durup, hayran ona baktıktan sonra onu kucaklıyorlardı. En sonunda

Yunusun evine Avşaroğlu Memed Ağa geldi, uzun boylu, sarkık bıyıklı, kırmızı güleç yüzlü, güleç yüzlülüğü ağırbaşlılığını bozmayan bir kişiydi. Yunus onu kapıda karşıladı. Onu görünce Memed de ayağa kalktı, ona doğru yürüdü. Avşaroğlu da onu kucaklayıp alnından öptü:

"Hoş gelmişsin Ğnce Memed," dedi içten gülererek, "Binboğa dağlarının çatal yürekli kartalı..."

"Hoş bulduk Aşam."

"Köyümüze gelmekle bizi gönendirdin."

"Ben de sizi görmekle gönendim Aşam."

Avşaroğlu, kendisine ayrılmış başköşeye geçip oturmadan, Memed yerine oturmadı. Öteki ağacın gövdesinin oraya serilmiş kalın döşeğe geçti, Memedi de elinden çekti, yanına oturttu, ondan sonra köylüler oturdular.

Yemekler geldi, yediler, gece yarıya kadar sohbet ettiler. Avşaroğlu, "Faruk Yüzbaşının

Anavarza üstüne yılan seferi hezimetini," diyor gülüyordu da, başka bir şey demiyordu,

Avşaroğlu konağa gitmek için ayağa kalkarken:

"Zeynep Hatun izin verirse bu gece bende kal Ğnce Memed, yavrum," dedi.

"Yok," diye onun önüne dikildi Zeynep Hatun, "benim konuğum, bu gece benim konuğumdur, o hiçbir yere gidemez. Yoksa Yunusun babasının kemikleri mezarında sızlamaz mı?"

"Haklısın Zeynep Hatun, Ğnce Memed bu gece sende kalsın, yarın gece de bende... Onu bir yere salma, olur mu?"

"Salmam," dedi sevinçle Zeynep Hatun.

"Ama bunlar eşkıyadır, hiç belli olmazlar, bir bakmışsın, pır!"

"Sana can baş kurban Ağam, yarın Ğnce Memedi kendi elimlen senin konağına getiririm."

72

Murtaza Ağa sabaha kadar uyuyamadı. Gözüne bir türlü uyku girmiyor, yatakta oflayarak, puflayarak dönüp duruyordu. Şimdi artık kendi yatak odasında, Mahmut Ağanın öldürüldüğü yerde değil de başka bir odada yatıyordu. Ne yapsa, net-se neylese Mahmut Ağanın kan gölüne batmış ölüsü gözlerinin önünden gitmiyordu. Nereye gitse, her nereye baksa kan gölünde yüzen Mahmut Ağanın ölüsü gözlerinin önünde.

Bir de o Ğnce Memedi, o kan içiciyi utanmadan, Allahtan korkmadan, kuldan sıkılmadan göklere çıkarmış, bütün millete de ilanet vermişti. Hiç kimse de o kanlı katil Ğnce Memedi ermiş mertebesine yükseltirken, Yavuz Sultan Selimle, Fatih Sultan Memedle bir tutarken, Hızır Aleyhisselam mertebesinden de yukarı çıkarırken, nurlara garkeyleyip onu Düldül dağının doruğundaki Kırklar meclisine başkan yaparken, hiç kimse de dur, dur Murtaza, ne yapıyorsun, dememişti. Koyun, koyun, ne koyun millet bu millet iki gözüm sultanım. Ulan behey ahmak Murtaza, o kana susamış seni hiç bağışlar mı, seni ele geçirmişken, seni kurşununun altına almışken... Ne demişti, gider ayak, seni Topal Aliye havale ettim, demişti. Demek Topal Ali onun has adamıydı, yani ben seni şimdi öldürmüyorum, o yaptığın

hakaretlerden dolayı, seni Topal Ali öldürecek, ben, seni ona havale ettim. Evet, sadhazar evet ve de evet, beni Topal Ali öldürecek. Kendi ölüsünü kan gölü içinde gördü. Boynu kırılmış, yastığın üstüne yan düşmüş, azıcık da aşağıya sarkmıştı. Dili de dışardaydı ve kan içindeydi. Uzaklıkça uzuyor, uzuyordu.

73

Uzaklıkça yılan dili gibi çatal çatal oluyordu. Sonra odanın içinde kan yükseliyor, Murtazanın şişmiş, bir hüttağı olmuş ölüsü, üstüne binlerce yeşil sinek konmuş, üstünde binlerce yeşil sinek uçuşan ölüsü kan gölünde yüzüyor. Sonra da ölü, kanları, sinekleri duvarlara fıskırtarak dönüyor, dönüyor. Kan köpürüyor, Murtazanın ölüsü, sarkmış dili, sararmış yüzü köpürüyor, sinekleniyor. Sinekler, binlerce, ölünün üstüne çakararak iniyor kalkıyorlar. Sinekler şişiyor, şişiyor. Kan köpürüyor, hüttağı gibi olmuş Murtazanın ölüsünü köpekler sineklerden alıyorlar. Durmadan kan köpürüyor, durmadan... Murtazanın ölüsü ağzına kadar gülle, nergisle, menekşeyle dolmuş bir ovanın ortasında, ama ölüsü şişiyor. Şişen ölüsünün üstüne yüz binlerce mor kelebek konuyor, ölü gözüküyor^ nergisler, güller, menekşeler de gözüküyorlar mor kelebekten. Ölü bir ara mor bir ışık içinde balkıyor. Mor ışık bir yükselerek, direk direk olarak, eğilip bükülüyor, bir tostoparlak olarıktan ovanın üstünden toprağı yalayarak, bir uçtan bir uca kayıyor, ortasında şişmiş ölü, çok sıcak, bir sıcak çökmüş ki, toprak kayalar çatır çatır ediyor, ölü çatır çatır eden toprağın uçsuz bucaksızlığının üstünde. Güneş kızdırıyor. Ölü durmadan terliyor, terliyor, ardından da kuruyor, kapkara derisi kemiklerine yapışıyor, Topal Ali geliyor burnunu tutarak, kokuyor, bu Murtaza kokuyor, diye bağıyor. Bu kadar kokacağımı bilseydim, ben öldürmezdim onu. Bütün ovayı, bütün mor kelebekleri, yeri göğü kokuttu Murtazanın ölüsü. Amanın kokuyor... Evet, evet, bu doğru, yoksa eline geçmişken Memed onu niçin öldürmesin. Babasının oğlu, öz bir kardaşı değil ki... Hazır önünde durup dururken iki kurşun da ona sıkardı. Ya, ya, ya,

seni Topal Aliye havale ettim demek ne demek. Seni Allaha havale ettim, der gibi bir şey.

Yüzde yüz, yüzde yüz, seni Topal öldürecek demek.

Yatakta duramadı, kalktı, çabuk çabuk giyindi. Mahmut Ağa öldürüldükten sonra hiçbir Ağa, Bey, ne Zülfü, ne Taşkın Halil Bey, hiç kimse, hiç kimse evinde yatmıyor, bir ahmak Murtaza Ağadan başka. O Murtaza Ağa ki, kanına kendi öz bir karana susamış.

"Hüsne Hatun, uyandın kalktın mı?"

"Uyumuyordum zaten kurbanlar olduğum Murtazam. Senin başında böyle haller varken, benim nasıl gözlerime uyku sirer kullar olduğum Murtaza Ağam."

"Doğrusun, hem de yerden göğe kadar haklısın Hatun, bo-aazımda ip sallanır durur, yüreğimde kurşun deprenir durur. Ben ne yapayım Hatun, seni Topal Aliye havale ettim ne dernek Hatun, seni Topal Ali öldürecek de kan gölüne yatıracak demek değil mi? Manası bu değil mi?"

"Bu," dedi Hatun.

"Ya ben bu Topal Aliyi eskisi gibi kardaş etmeliyim, ya da onu ortadan kaldırmalıyım."

"Başka hiçbir mümkünü çaresi yok."

"Yok," dedi Murtaza. "Pekiyi Hatun, senin teşebbüslerinden bir şeyler çıkmadı mı?"

"Çıkmadı Ağa ama çıkacak. Bana öyle geliyor ki, her şey Molla Duran Efendinin başının altından çıkıyor. Öğrendiğime göre Ğnce Memed kimi geceler onun evine geliyormuş."

"Sus, Hatun sus."

"Bu dediğim doğru, içerden... Bana söyleyen Ğnce Memedi kendi gözüyle görmüş. Ğnce Memed onun evinde üç gün, üç gece saklandıktan sonra gelmiş de o gece Çiçekli Mahmut Ağayı vurmuş. Bizim evin yolunu da ona Topal Ali göstermiş. Oda kapısını da ona Topal Ali kendi elceğiyle açmış."

"Sus, Hatun sus. Bu olamaz Hatun. Senin dediklerin doğruysa Hatun, bu Topal benim

soyumu kurutur, zürriyetimi keser."

"Sen ona, ölümden beter işler yaptın, keser Ağa."

"Ne yaptım Hatun, ne yaptım, bana bu kadar işkence edecek kadar, sus, Hatun sus! Ben Bayramoğluna gideyim, gideyim de şu Topal Alinin bir icabına baktırayım. Œnce Memed beni ona havale ettikten sonra gözlerime uyku girer mi? Bir insan, bugün değilse yarın öleceğini bile bile yaşayabilir mi."

"Haklısın kurban olduğum, yoluna öldüğüm Ağam haklısın, Topal Ali ölmeden biz yaşayamayız."

"Peki, Rüstem onu öldürebilir mi?"

"Tanımıyorum, bilmiyorum ki Kürt Rüstemi, Ağam. Yalnız adını duyarım her bayramda."

74

75

"Topalla bir daha dost, kardeş olmamızın mümkünü yok mu, hiç denedin mi?"

"Deniyorum, deneyeceğim de... Sana on beş\gün içinde doğru bir söz söyleyebilirim Topal Ali üstüne."

"Ben Kürt Rüsteme gidiyorum."

"Git kurban olduğum git, git de şu tatlı canımızı kurtar."

Murtaza merdivene yöneldi.

"Kendine dikkat ederek, karanlık, kuytu yollardan yürü, belki Topal seni şimdi konağın dışında, pusuya yatmış bekliyordun"

Murtaza Ağa merdiveni gürültü çıkarmadan ağır ağır indi, kulağı kirişte, ortalığı kollayarak, her taşın arkasında, her evin köşesinde o kanlı düşman, o deli Topal olabilirdi. Avlu kapısını açtı, duvar diplerine sinerek, karanlığa yapışarak caddeyi yukarı çıktı. Cadde bitince de aldı yatırdı. Soluk soluğa bir bahçe geçti, üç çit, bir duvar atladı. Az daha kocaman, boynu tohtlu

bir çoban köpeği onu kapıyordu, hendeğe düştü. Uzun bir süre, köpek orayı terk edinceye kadar hendeğin dibinde bekledi. Hendekten çıkınca eski bir örene düştü, örenin içini, yanını, yönünü yaşlı nar ağaçları almıştı. Bu örende de çok yılan olurdu ya, narlar daha çiçek açmamıştı, karayılanların ortaya çıkmasına çok vardı. Mezarlığı geçince, Kürt Rüstemin teneke evi hemen oracıkta idi.

Rüstemin küçücük evinin üstüne büyük bir çınarın uzun, geniş dalı çökmüştü. Murtaza Ağa, daha soluğu taşarak ağacın gövdesinin yanında durdu, birkaç kere gırtlığını temizledikten sonra:

"Rüstem Ağa, Rüstem Ağa," diye seslendi.

Hemen o anda da karşılık geldi:

"Buyur Murtaza Ağa, aha ben geliyorum."

Az sonra şalvarını bağlaya bağlaya Rüstem elinde bir çıralıkla dışarıya çıktı, çıralığın ışığını Murtaza Ağanın yüzüne tuttu:

"Ben bilmişim," dedi gülerek, "kim olduğun hemen bilmişim. Bu gece yarısı çok güzel görmüşüm seni Ağa. Hele buyur otur sen. Ben biliyorum senin başında ne var."

Murtaza Ağa daha soluyarak yandaki iri kesme taşın üstüne otururken:

76

"Ne var benim başında Rüstem?" diye sordu. Rüstem de onun karşısına, başka bir kesme taşın üstüne oturdu, çıralığı da yanına koydu. "Söndür şunu hele." Rüstem bir üflemede çıralığı söndürdü. "Çok iş var senin başında. Ğnce Memed seni öldürmeye eldi, sonra ne oldu, senin yanındaki Mahmut Ağayı öldür-
du...

"Hem de kan gölü ortasında koyarak, üç öküzden fazla kanı aktı o cılız adamın. Ne dersin Rüstem, nerden almış o kadar kanı o cılız adam?"

Yanıdaki Mahmut Ağayı öldürünce sıra sana geldi, tüfeğini sana çevirdi, vazgeçti, seni Topal Aliye havale ettim, dedi, yönünü çevirdi gitti. Çünkü o Topal Aliye seni öldürmeyeceğine söz vermişti. Çünkü Topal Ali seni öldürecek yüreğini soğu-tacaktı. Ğnce Memed seni öldüremezdi, onun sana gücü yetmezdi. O seni öldürseydi eğer, Topal onun başına çok işler açardı. Şimdi Topal seni rahat rahat, bir güzel öldürecek."

"Bütün bunları sen nereden biliyorsun?"

"Ağama da bak hele, Ağama, Murtaza Beyime, çık çarşıya, şu benim söylediklerimi bilmeyen var mı, Topal her önüne gelene, onu, o Murtaza Dağlıkarasınm oğlunu kimse öldüremez, izin veremem. Ğnce Memed değil de feriştah gelse gene öldüremez. O benim öz bir kismetimdir, ben onu çarşının ortasında, öyle rahat yatağında değil, öküz gibi kör bıçaklarla boğazlayacağım. Ağama da bak hele, Ağama, bunu bu kasabada bilmeyen duymayan kaldı mı, git yedi yaşındaki çocuğa, yüz yaşındaki yaşlı kadına sor sana bir bir söylesin. Eee, de bakalım Ağam, bu gece yarısı hanemize teşrifatının sebebi alisi nedir?"

Murtaza Ağadan ses çıkmadı.

"Murtaza Ağa, Murtaza Ağa, ne oldu sana?"

Ondan inilti gibi bir ses geldi.

Rüstem hiç telaşlanmadı, kalktı, el yordamıyla gitti, çınarın gövdesinin dibindeki küpten bir maşrapa su aldı:

"Ğç şunu, şimdi geçer. Zor iş, zor iş, can pazarı bu, yağma rını, Allah kimseyi senin durumuna düşürmesin. Topal Ali de inatçı adam, keski sen onu öyle anadan doğma soyup da çarşı-

77

mn ortasına atmasaydın. Kötü, çok kötü olmuş bu iş. Böyle bir işi değil Topal Ali gibi Hazreti Aliye yamaç, eşkıyalar başı, ermiş bir adamın başına getirmek, yedi yaşında bir çocuğa yapsaydın, çoktaaan öteki dünyayı boylardın. Ali şimdiye kadar niye öldürmedi seni, biliyor

musun?" dedi.

"Niye Öldürmedi?"

"Her gittiği yerde onu ölmeden bin kez öldürüyorum, diyormuş, o her gün, her gün ölecek, bir gün de onu çarşının ortasında yatıracağım, öküzler gibi kör bir testereyle keseceğim, diyormuş."

"Bunun önüne geçmenin çaresi yok mu, Ali Ağayı hiçbir, bir biçimde insafa getiremez miyiz?"

"Dünyadaki bütün insanlar insafa gelir, herkes babasını, kardaşını, anasını, yavrusunu öldüreni, bir gün gelir bağışlayabilir. Topal Ali seni hiçbir surette bağışlayamaz. Bir de buna, bu Topala benzer inatçı bir adam tanıdım, o da Bayramoğludur."

Murtaza Ağa, bir yudum içtiği elindeki maşrapayı başına dikti, hepsini içti.

"Ölüleri ruhuna gitsin."

"Sağ ol Ağam."

"Ğşte bu gece ben de sana geldim."

"Geleceğini biliyordum."

"Ne biliyordun?"

"Ne bileceğim, Topal Ali söyledi bana. Dedi ki Murtaza Ağanın mümkünü çaresi kalmadı, beni öldürtmek için sana gelecek, sana bir çiftliklik toprak, kese kese altın teklif edecek..."

"Doğru, sana şimdi bir çiftliklik toprak, üç tane de sarı Osmanlı altını teklif ediyorum. Öldür şunu. Seni bir gün bile içerde yatırmam."

"Ben adam öldürmem. Ğnsan öldürmek çok kötüdür. Ğnsan hiç Allahın yaptığı en güzel binayı yıkar mı?"

"Topal Ali mi Allahın yaptığı en güzel bina?"

"Onun orasını ancak büyük Allah bilir, kim bilir Allah indinde kim kimdir. Ben dünya malı

İçin Allahm binasını yıkamam. Ğnsan çok güzel bir yaratıktır Ağam, ağlayan, gülen, seven, hele de seven..."

78

GQ atmcaya tartıştılar, Murtaza Ağa, bin dereden su geti-rek onu kandırmaya çalıştı,

Rüstem la dedi de illallah, Nuh, dedi de peygamber demedi.

Murtaza Ağa konağına geldiğinde gün bir kavak boyu

kalkmıştı-

Hatun:

"Ne oldu," diye sordu, "Krd yola getirebildin mi?"

Murtazanın sözü ağzından bir fısıltı gibi çıktı:

"Yok Hatun yok," dedi, soyunmadan kendini yatağın üstüne attı, atmasıyla da kendinden geçmesi bir oldu.

Hüsne Hatun kocasını incitmeden soydu. Yatağına yatırdı. Bu adama, bu çocuk huylu, içi dışı belli, can telaşına düşmüş, bu iyi adama çok acıyordu. Ela gözlerinden iki damla yaş yorganın çarşafının üstüne düştü.

Ğkindiüstü Taşkın Halil Beyden adam geldi, Bey onu yazıhanesinde hemen bekliyordu.

"Uyanır uyanmaz hemen Murtaza Ağayı gönderirim," dedi Hüsne Hatun.

"Bey hemen gelsin," dedi, "çok aceleymiş."

Hüsne Hatun odaya girdi, Murtaza Ağa uyanmış, bir Şeyler bekler gibi bir hal almıştı. Terli yüzü allak bullaktı.

"Ne o Hatun, biri mi geldi?"

"Taşkın Bey adam göndermiş, seni bekliyormuş, aman Murtaza Ağa hemen yetişsin, demiş."

Murtaza Ağanın yüzü o anda düzeldi, sıçradı yataktan çıktı, çarçabuk da giyindi, "Sonra tıraş olurum, sakallarım da epeyi uzamış değil mi, neyse kr Salihe tıraş olurum. Çok işler

dönüyor Hatun, bu kasabada, başımızda çok işler dönüyor, çok."

"Akşama ne yapayım Bey?"

"Tavuk yahnisi yap Hüsne, tavuk yahnisi yap... Çoktandır yemedim."

"Merdivenlere atıldı, koşarcana aşağı indi, göz açıp kapayıncaya kadar avlu kapısının dışına çıktı, bir anda çarşıya geldi, karşısına çıkanlara selam vermedi, selam verenlerin selamlarını duymadı, o geçerken ayağa fırlayan esnafı görmedi, birkaç dakika içinde Taşkın Beyin yazıhanesine geldi. Kurtuluş Savaşı kahramanı Taşkın Bey onu kapıda karşıladı.

79

"Hoş geldin Murtaza Ağa," dedi, "safalar getirdin."

Onu yandaki mor maroken koltuğa oturttu. Bu kasabadaki, belki de Adana bölgesindeki tek maroken koltuktu bu. Taşkın Bey bu koltuğu Mersinde, mobilyalarını birlikte ta Almanya-dan getiren pamuk eksper bir Almandan, nesi var nesi yok vererek almıştı. Fakir bir Türkmen Ağasının oğluydu. Şimdi de çok bir şeyi yoktu ama, çok yakınlarda Zülfü sayesinde, Arif Saim Bey desteğinde yedi sülalesine yetecek tarlası olmuştu. Murtaza Ağaya biraz tepeden baksa da ona çok saygı besliyordu. Murtaza Ağa, bu kasabann değil, belki de bütün Çukuro-vanm, Antakyadan Mersine kadar en zengin adamıydı.

"Buraya kadar derakap zahmetin için teşekkür ederim Ağam. Çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım, efendim. Seni buraya kadar yorduğum için beni affet, acil bir mesele var da... Bir çay içer misin?"

"İçerim, içerim, sağ ol."

Taşkın Beyin bugün birazıcık daha fazla iltifat ettiği gözünden kaçmadı. Taşkın, odanın kapısına gidip aşağıdaki kahveye iki çay, diye bağırdı, geri geldi, onun karşısındaki masaya, tahta koltuğuna oturdu. Murtaza maroken koltuğa bütün bedeniyle yayılmış, ayak ayak üstüne atmıştı.

Çaylar gelinceye kadar konuşmadılar, birbirlerine bakıştılar durdular,

"Evet efendim, Murtaza Ağam, kusuruma bakma, seni rahatsız etmemin sebebi gayetle mühimdir."

"Estağfurullah. Mühimdir. Sen mühim demişsen, bu demektir ki çok mühimdir. Ehemmiyetlidir."

"Bu mesele beni sadece sen kardeşimi ilgilendirdiği için beni alakadar ediyor, yoksa benim için hiçbir kıymeti yoktur."

"Söyle Taşkın Bey, çatlatma beni, bu beni ilgilendiren hayati mesele neymiş."

"Evet, iyi söyledin Murtaza Ağa, hayati mesele lafı, bu gayetle yerinde... Bir sözdür ki bütün çarşının, bütün Çukurova'nın ağzına vermişsin ki, dillere pelesenk eylemişsin. Yüzbaşıyla alay etmiş, onu tefe koymuşsun ki Yüzbaşı kederinden ölüyor, Murtaza Ağamız bana bunu mu yapacaktı diyor da başka bir şey demiyor."

80

"Ne demiş de onunla alay etmişim, söyle Taşkın, söyle rica ederim?"

Ayağa kalktı, yerine geri otururken yüzü taş gibi gerilmişti.

Taşkın Bey tane tane:

"Sen," dedi, "demişsin ki, günlerce her önüne gelene söylemişsin ki, Yüzbaşı Faruk Beyin Anavarza karayılan seferi. Ve hem de hezimetini demişsin."

"Dedim," diye gürlendi, Murtaza. "O, Anavarzaya Ğnce Me-medi öldürmeye gitmedi mi, bu kaçınıcı, Ğnce Memed yerine doksan dokuz yılanı mecruh kılmadı mı? Ben de dedim ki, min gayri haddin, Yüzbaşının doksan dokuz mecruh yılanlık seferi Türk tarihine Ğstiklal Harbi gibi şerefli geçecektir. Bunda ne var?"

"Yüzbaşı çok alınmış."

"Alınsın, benim için onun alınmasının hiçbir kıymeti yok. Kulağasma, ben onun gönlünü, az sonra derakap alırım."

Kahkahalarla uzun uzun güldü, Taşkın Bey de ona katılmış gülüyordu.

"Bakmış ki Ğnce Memed nam şeytan elinden yılan olmuş da kaymış, Yüzbaşım da, otuz pare köyü, üç bölük candar-mayı tam teçhizat çekmiş devedikenliğe, hem de korkmadan ve hem de hiç fütur etmeden, başlamış yılanlarla savaşa. Sen de beş yüz, ben deyim bin doksan dokuz yılan öldürmüş Yüzbaşı. Mübalağa cenk olunmuş. O gün akşam olurken, bilcümle yılanlar mecruh yere serilmiş, her bir tanesinin boyu, en küçüğünün boyu üç kulaç... Ğşte böylelikle Yüzbaşımız, kahraman Faruk bin doksan dokuz yılanı öldürerekten, geriye kalanını da saf dışı yaparaktan ve hem de firara mecbur kılaraktan..."

"Sus, Murtaza sus, çatlatma adamı, gülmekten."

Yeni belirmeye başlamış göbeğini tuta tuta gülüyordu.

"Yerden göğe kadar hakkın var ya... Şimdilik susalım. Beceriksiz, korkak bir adam. Onun gücü ancak zehirsiz karayılanlara yeter. O da yanma otuz köyün adamını alırsa..."

"Şu Ğnce Memed onun sayesinde kökümüzü kesecek. Şu Topal Aliyi dersen... Diyorlarmış ki Taşkın, şimdi öldürülme sırası sendeymiş."

81

"Ben de duydum, hem de sağlam bir yerden, bendeyrrtis. Tabii bende olacak Murtaza Ağam, beni öldürmeden o, bu kasabada hükümranlığını kurabilir mi?"

"Kuramaz," diye bağırdı Murtaza Ağa, "hay ağzını öpeyim senin, ballar damlayan gül ağzını... Topal Ali de beni öldürecek..."

"Aman Murtaza Ağa bir yanlışla düşeyim deme. O bizini has adamımız. Eğer bir gün Ğnce Memedi yakalayacak olursak bu tamamen Topal Ali Beyin sayesinde olacak."

"Bey deme o köpeğe," diye çıkıştı Murtaza Ağa, kötü koku almışcana yüzünü buruşturarak,

"O beni öldürecek."

"Öldürmez."

"Ben onu öldürteceğim, milyonlarımı, bütün servetimi gerekirse vererek."

"Çok büyük bir yanlış yaparsın."

"Ben onu ortadan kaldırmazsam, o beni muhakkak ortadan kaldıracak."

"Kaldırmaz."

Aralarında çetin bir tartışma başladı. Uzun sürdü. Ne o onu kandırabiliyor, ne de öteki onu.

Sonunda Taşkın Bey:

"Topal Ali Beyin katledilmesi için ne kadar para verebileceksin?" diye sordu, Murtaza

Ağannın gözlerinin bebeğine gözlerini dikmiş, karşılığını bekleyerek.

"Sen söyle," dedi Murtaza, "ne kadar gerekiyorsa,"

"Ben almayacağım," diye tepeden gülümsedi Taşkın Bey. "Hele bir düşünelim. Topal Alinin imhası çok kolay."

Murtaza Ağa ayağa kalktı onun ellerine yapıştı:

"Hayatımı kurtarıyorsun arkadaşım, şunu iyi bil ki canımı kurtarıyorsun."

Taşkının yüzü ciddileşti, dudağı üst üste üç kere seyirdi, önemli işlerde böyle olur, bu da hiçbir zaman Murtazanın gözünden kaçmazdı.

"Topal Ali Beyi imha etmek kolay ya, çok kolay... Onu bu gece yağdan kıl çekercesine öldürtürüm, kolaycacık... Ama işin içinde çok mühim bir iş var."

"Nedir o?" diye heyecanla sordu Murtaza Ağa. "Kulun olayım, nedir o?"

82

"O da, biz Topal Ali Beyi ortadan kaldırırsak, Ğnce Meme-Hin bizi, yani seni de, beni de yaşatmayacağı, bu kasabayı da otuyla ocağıyla ateşe vurup yakacağıdır."

"Haklısın yakar. Yakar mı?"

"Çünkü Ğnce Memed Topal Ali Beyin bizim casusumuz, bizim adamımız olduğunu bilmiyor. Öğrenirse onu kendi eliyle öldürür."

"Ğnce Memede bir haber göndererek, o da gelir Topal Ali Beyi-"

"Topal Ali Bey ölünce de, bize Ğnce Memedi kim yakalayacak? Aman, Topal Ali Beyin bizim adamımız olduğunu, bir yerde ağzından kaçırayım, deme."

Murtaza Ağa gene bağırarak ayağa kalktı, Taşkın Bey, sözü onun ağzından aldı:

"Ğnce Memed, onun bizim adamımız olduğunu bilseydi, derakap gelir, demir kafeste de olsa, onu çoktan öldürmüş bulunurdu. Sen Ğstiklal Harbi günlerini bilmez misin, eşkıyalar, ikili oynayanları hiç sevmezlerdi. Sen bilmezsin eşkıyaları, Ğnce Memedi."

"Bilirim," diye gürlendi Murtaza Ağa, "hem de ne biçim bilirim. Molla Duran ne derse desin Topal Ali deyyusu Memedin has adamıdır. Molla Duran da öyle, sureta bizden gözüküyor ya, ben onun gözlerinden okuyorum, o bizim, hepimizin can düşmanıdır. Fırsat bulsa hepimizi bir kaşık suda boğar. Ğnce Memed Çiçekli Mahmut Ağayı öldürmeye Topal Aliyle birlikte Molla Duranın evinden geldi. Sen buna da inanmazsın."

"Sus, kıyma Topal Aliye! Aman Murtaza bu söylediklerini kimsecikler duymasın."

Murtaza Ağa sustu, korktu, yorulmuştu. Allak bullakh. Kafasının içinden bu anda, gidip Ğnce Memedle, o yiğit, o koca bir ülkeye başkaldıran kişiyle tanışmak, ona her şeyi anlatmak, kendisini, bu kimsiz kimsesiz ağasını bağışlamasını istemek ge-Çiyordu.

"Bir de başka bir mesele daha var, sen Ğnce Memedi Hızır Aleyhisselam yapmış da başımıza çıkarmışsın. Senin Ğnce Me-medi göklere çıkarmaların Ad anayı geçti de Ankarayı tuttu, Gazi Mustafa Kemalın kulağına ulaştı bile."

"Ğnce Memed hakkında ne söyledimse doğrudur. Ben zort atmam efendim."

"Yani sen diyesiymişsin ki, Ğnce Memed odaya girince bir top ışık patladı odanın içinde diyesiymişsin..."

"Öyle oldu, ortada ne Ğnce Memed vardı, ne bir şey sadece bir top ışık vardı, aydınlığı gözleri kamaştırıp kör eden... Sonra o ışık üç kere patladı. Vay babam vay, vay ki vay, bir baktım, Mahmut Ağa kan deryasında yüzüyor, o küçücük, serçe kadar adamın kanı ne kadar da çokmuş öyle."

"Ğnsan kanı çok olur."

"Bununki üç öküz kanı kadardı."

"Efendim, sen bir de diyörmüşsün ki..."

Sustu, bekledi. Murtaza ona gözlerini dikmişti.

"Onun parmağındaki güneş gibi ışılayan yüzüğü Kırkgöz Ocağının Anacık Sultanı vermiş diyesiymişsin bir de. Bir de o yüzüğü takana hiçbir zaman kurşun deymez, deyse de geçmez, geçse de o adam ölmez. Bir de diyesiymişsin ki, o adama kılıç işlemez, bıçak kesmez. Bir de diyesiymişsin ki, o adamı ateş yakmaz, sel götürmez, derya boğmaz diyesiymişsin."

"Doğrudur, amenna ve saddakna doğrudur."

"Yahu bunlar nasıl doğru olabilir Murtaza Ağa, sen aklını mı yitirdin?"

"Doğrudur, doğrudur. Kırkgöz Ocağı bin yıldır bu kerametleri gösterir."

Taşkın Halil Bey alay ediyordu:

"Yani dağlardan geyikler gelir Kırkgöz Ocağına sağılmak için... Yani geyikler boyunlarını uzatırlar bıçaklara kesilmek için, bunlar hep doğrudur?"

Murtaza Ağa gayet dingin, soğukkanlı:

"Doğrudur, Taşkın Beyim doğrudur, bu bin yıldır denenmiştir. Bir de o gömlek var Anacık Sultan Hazretlerinin sandığında, mis kokulu, işte bu gömleğin üstünde dokuz yüz doksan

dokuz ayet ve de üç bin üç yüz otuz üç dua yazılıdır. Anacık Sultan Hazretleri bunu da Ğnce Memede verecekmiş, dokuz yüz doksan dokuz pehlivanın yerden kaldıramadığı, asılı olduğu duvardan indiremediği, Eyüboğlu Selahaddin'in tek başına haçlı ordularını durduran kılıcını da Ğnce Memede verecekmiş-

84

ıç adamsız, askersiz, tek başına kendi kendine bir orduyu kesen kılıçtır. Ya ayet yazılı gömlek? Onu giyen kuş olur uçar-

Onu giyen gözden nihan olurmuş, onu giyen ışık olur kayar gidermiş..."

"Sus, sus, sen aklını kaçırmışsın Murtaza Ağa, sus. Mühür-müş, kılıçmış, gömlekmış, sus Allah aşkına, bunlar hurafe, safsata"

"Safsata olamaz. Bin yıldır denendi Bey, hem de koskoca

bir dünyanın önünde. Sen bu halkı, insanları ahmak mı sanıyorsun Taşkın Bey, bu insanlar gözleriyle görmedikleri bir şeye inanırlar mı sanıyorsun? Biz, bin, bin yıldır biz, bütün dünyayla denedik Kırkgöz Ocağının kerametlerini."

"Yalan, safsata, o isterik orospu Anacık Sultan..."

Murtaza Ağa ayağa kalktı, yüzü allak bullak olmuş, ne yapacağını bilemiyor, durmadan, elini kolunu sallayarak, "Ne, ne, ne, sen ne diyorsun ne, tövbe, tövbe, tövbe de, ocağına yıldırım düşmeden, kökün kurumadan, amanın ha, zürriyetin kesilmeden, senin şu güzel bedeninde yılcıklar çıkmadan, tövbe estağfurullah de, ne olursun. Yazık sana. Tövbe, tövbe, ben senin namına tövbe, diyorum. Ben, ben, ben senin namına o kutsal ocaktan özür diliyorum."

Taşkın Bey de ayağa kalkmıştı. Murtaza Ağa ne kadar korku içinde, ne kadar telaşlıysa, o, o kadar soğukkanlıydı. Gülererek:

"O isterik orospunun azıcık kerameti varsa, beni şu anda çarpsın bakalım. Haydi, şimdi ben, şu anda onun ocağının ortasına sıcıyorum, hem de çatır çatır..."

Kollarımı açtı, bacaklarımı gerdi, birkaç kere yaylandı.

"Ğşte bak dipdiriyim. O orospuya yapacağımı ben bilirim. Ona kazık sokacağım, kazık... Ğnce Memedi himayesine almış, kutsal kişidir, diye, bütün Torosa, Çukurovaya yaymış, yakalayabilirsen yakala Ğnce Memedi artık. Ben, kendi elimle kazık sokacağım ona, kazık."

Murtaza Ağanın artık sesi çıkmıyordu. Bu korkunç Allah-sızlık karşısında bir şeyler söylemek istiyor, çırpınıyor, bağılıyor, ne dediği anlaşılmıyordu. Yüzü ter içinde kalmış, kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları şişmiş, parmak parmak olmuş-

85

tu. Gözleri de yuvalarından fırlamış, yuvalarında korkuyla dönüp duruyorlardı.

Taşkın Halil Bey, dingin, masasının üstündeki sürahiden aldığı bir bardak suyu ona uzattı:

"Şunu iç Ağam," dedi, "o kadar heyecanlanma canım. Olur böyle şeyler..."

Murtaza Ağa, Taşkının elinden aldığı suyu bir dikişte içtikten sonra:

"Tövbe de Halil, tövbe de... Yazık sana."

Yorgun, bitkin yerine oturdu, mendilini çıkardı yüzünü sildi.

Taşkın Halil Bey tepeden gülümseyerek:

"Bu Ğnce Memed propagandası senin istikbalin için hiç iyi değil, sanki bütün söylediklerini gizli polis Ankaraya rapor etmiyor mu sanıyorsun? Biliyorsun ki Mustafa Kemal Paşa böyle hurafe işlerini, gericiliği hiç sevmez. O bu vatanı Yunandan kurtardığı gibi, dincilerin, gericilerin ellerinden de kurtardı. Biz de ona iman eyledik."

"Haşa, haşa," diye gene ayağa kalktı Murtaza Ağa. "Tövbe de, tövbe, bir Müslüman ancak Allaha iman eder, tövbe estağfurullah."

"Sen Ğnce Memedi ermiş mertebesine yükselttin, sen ve o Anacık Sultan olacak orospu.

Zavallı Yüzbaşı onu bulamıyor ki, köylüler onu himaye ediyorlar."

"Hiç de değil, ne ben, ne de Anacık Sultan Hazretleri Ğnce Memedi ermiş yapmadık, o zaten

kendisi Allahın bir ermişiydi."

Murtaza bunu söyler söylemez, Taşkın Halil Bey, bu soğukkanlı, ağırbaşlı adam kendini tutamadı, ayağa fırlayıp gitti Murtaza Ağann yakasına yapıştı. Öteki de ondan geriye kalmadı, o da Taşkının yakasına yapıştı. Karşılıklı konuşuyor, bağrışıyor, ne dedikleri anlaşılmıyor, birbirlerini çekiştirip duruyorlardı. Sonunda o kadar bağırıyorlar, o kadar itişip kakıştılar ki ikisi de yorgun düştü. Birden sustular göz göze geldiler bakiştılar, ayakta duracak halleri kalmamıştı, koltuklarına döndüler.

Taşkın Halil Bey soluğunu toparlayıp biraz dinlendikten sonra:

"Affımı dilerim Murtaza Ağa, seni bunun için buraya çağır-mamıştım. Çok çok affedersin."

86

"Sen affedersin," dedi Murtaza. "Ben de senin gibi kardaşı-ma iki gözümün bebeğine kafir dememeliydim."

"Hiçbir kıymeti yok," dedi Taşkın Halil Bey, "ikimiz de fazla heyecanlandık, malum ya can pazarı."

"Can pazarı," diye yineledi Murtaza Ağa.

"Ğnce Memed işinde haklısın. Halkımız, o, efendimiz olan köylümüz böyle inanıyor, onu ermiş mertebesine yükseltiyor, halbuki biz can telaşındayız."

"Yükseltmez olsun o canavarı, doğru, biz can telaşındayız. Çiçekli Mahmut üç kurşunu yiyince bir kan aktı, aman Allah oda derya deniz oldu. Ne kadar da kanı çokmuş o serçe kadar adamın."

"Ğnsan kamdır çok akar. Bizim hepimizin de ölümü böyle, bu minval üzere olacak."

"Biliyorum, olacak. Ya Topal Ali?"

"Onu sen bana bırak. Topal Ali işini ben yağdan kıl çeker-cesine hallederim."

"Sağ ol, var ol, ben de bugünden sonra o Ğnce Memede, Anacık Sultan Hazretlerine, zatının

tavsiyesi üzerine başka bir gözle bakar, onlar hakkında başka türlü konuşurum."

"Çiçekli Mahmut Ağa öldürülmeden nasıl konuşuyorsan öyle."

"Öyle konuşurum ya Anacık Sultan Hazretlerine orospu demem. Çünkü kanım kurur, ocağım söner, zürriyetim biter. O mübarek Hatun kişi hakkında kötü bir şey söyleyemem."

"Olur, söyleme. Şu Ğnce Memede, onunla başa çıkmak için, halkı düşman etmeliyiz. Halk, bugünkü gibi onu tuttukça, onu evliya mertebesine yükselttikçe biz onun kılma bile dokunama-yız. O, her gün birimizi öldüre öldüre bu kasabada bir tek Ağa bırakmaz. Sen Kertiş Aliyi benden iyi bilirsin, taşı, demiri, çeliği, dilsiz toprağı işkenceye çekse konuşturur. O Kertiş Ali Uzatmalı Onbaşı. Uzatmalı Onbaşı ne demektir sen bilir misin?..."

"Bilirim."

"Dünyada bunlardan zalimi olamaz. Balta sapını kesmez derler ya yalandır. Bütün ağaçları kesen baltanın sapı da ağaçtandır. Ğşte bu Kertiş Ali üç bölük candarmayla, günlerce, aylarca Toros köylüklerinin üstünden geçti, Allah var demeden döve

87

döve bütün köylüleri işkenceyle mecruh kıldı. Ağızlarından Ğr., ce Memed hakkında bir tek söz alamadılar. Şimdi gidelim şu Toroslara, yediden yetmişe dayaktan geçirelim onları, hayalarına, yani tenasül aletlerine elektrik bağlayalım, etlerini kerpetenle kuşbaşı kuşbaşı koparalım, Ğnce Memed hakkında ağızlarından bir şey alabilir miyiz?"

"Alamayız."

"Demek ki karşımızda yalnız Ğnce Memed yok, bir koskocaman Toros dağı köylüleri var. Bir koskoca Çukurova, tekmil Anadolu köylüsü. Ğnce Memed bir timsal.. Demek ki, düşmandan kurtardığımız bu vatanın dibi oyulmuş. Bu köylüler, bize toptan düşman."

"Yerden göğe hakkın var, hem de ne düşman!"

"Bir Ğnce Memedi ele geçirdiler, bak başımıza ne işler açıyorlar."

"Ya Ğnce Memed beş, on, yüz olursa ne yapacaklar!"

"Bin, bir milyon."

"Ben demedim mi Halil Bey, ben demedim mi ve hem de siz benim üstüme gülmediniz mi, yılanın başı küçükten ezilme-li dediğimde de..."

"Ğşte o zaman anlayamadık, canavarı bu hale getirdik... Şimdi ne yapmalıyız, ok daha yaydan çıkmadan..."

"Bir ordu gelmeli. Hiç başka mümkünü çaresi yok," diye ellerini birbirine sertçe vurdu Murtaza Ağa.

"O kolay değil," dedi Halil Bey, "Arif Saim Bey de bize kü-sülü."

"Çok yazık, küsülü..."

"Onun için biz kendi başımızın çaresine kendimiz bakmak mecburiyetindeyiz."

"Doğru, yerden göğe kadar haklısın. Ah ah, ah, benim dediğim zamanlar, Ğnce Memed daha evliya olmadan, ah, ah!"

Çok derinden, ciğerleri sökülürcesine ah çekiyordu Murtaza Ağa.

"Şimdi biz seninle... Bu kasabada, bu işte de baştan bu yana anlaşıldı ki, senden akülü bir kişi yoktur."

"Estağfurullah."

"Öyle, öyle, hiç tevazu gösterme Murtaza Ağa."

88

Halil Bey onu böyle övünce, Murtaza Ağanın koltukları kabardı, kendine geldi, eski sevinç içindeki durumunu aldı.

"Estağfurullah."

"Efendim şimdi halledeceğimiz iş, Ğnce Memedin atı işidir. Yüzbaşı da, Kaymakam da, Zülfü de, bilhassa Zülfü, Belediye Reisimiz de, o ahmak bile, o deli bozuk bile, Hakim Bey de, Savcı

da, herkes aynı fikirde, Ğnce Memedin o deli atı yakalanıp getirilmeden, getirilip de Şu meydanda kurşuna dizilmeden biz hiÇbir Şey yapamayız Ğnce Memede."

"O at deli."

"Haklısın, o at büyülü."

"Köylüleri o atı da Ğnce Memed gibi himayelerine aldılar."

"O at da Köroğlunun atı gibi ölümsüz, yakalayamıyor kimse onu. Kimse ona dokunamıyor.

Bir bakmışsın burada... Bir bakmışsın yalın olmuş, kuş olmuş, geyik olmuş, Şahin olmuş da göklere ağmış."

"Bu at bir Şeytan."

"Bu at, Ğnce Memeden daha beter başımızın en büyük belası. Ğnce Memedin canı da ondaymış. Hani masaldaki devin canı nasıl kafesteki küçük kuştaysa... Kuşu öldürünce devin de nasıl hık demiş canı çıkmışsa..."

"Doğru, doğru, dosdoğru..."

Murtaza Ağa, Taşkın Halilin, bu dinsiz imansız kişinin atın kerametine, Ğnce Memedin canının bu atta oluşuna inandığına bir sevindi, bir sevindi ki, neredeyse oturduğu koltuktan fırlayacak onu iki yanağından öpecekti.

"Önce bu atı ele geçireceğiz, eğer atı ele geçirip kurşuna dizince Ğnce Memed ölmezse, bence at kurşuna dizilince Ğnce Memed yarı yarıya öldü demektir, sonra Anacık Sultanı hale yola koyacağız. O zaman Ğnce Memed Hazreti Ali olsa, Köroğlu olsa dağda uzun yaşayamaz. At bir timsaldir. Onun arkasındaki Anacık Sultan da timsaldir. Bak, Köroğlu öldü gitti de bu namussuz köylüleri Köroğlunun atını öldürmediler. O at, sözüm ona kıyamete kadar yaşayacak, başımız belası olarak."

"Sözüm ona değil, Köroğlunun Kıratı daha yaşıyor. Her yıl Halep pazarında bir fıkara adama satılıyormuş. Dünyanın bütün pazarlarında satılıyormuş. Onu satın alan fıkara

adammn evine de bolluk, bereket yağıyormuş." "

89

"Yani demem bunlar halkın yarattığı timsal... Ğsyan timsalleri. Bize g¼çleri yetmeyince atı iti, b¼rt¼ b¼ceđi, kurdu çakalı ölüms¼zleřtiriyorlar."

"K¼rođlu da ölmeydi."

"Ya ne oldu?" diye safça sordu Taşkın Bey.

"Kırklara karıştı," dedi Murtaza Ağa. "Sen bunu bilmiyor muydun, o Demircioğlu var ya, bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Olur mu hiç, olur mu Taşkın Beyim, çok yaman bir iştir bu. Bir g¼n K¼rođluyla

Demircioğlu bir dağda bir çobana rast-gelmişler. Çobanın omuzundan bir delikli demir asılıymış. Demircioğlu sormuş, bu omuzundaki nedir, çobandır bu, demiş ki, bu omuzumdaki silahtır..."

Murtaza Ağa, K¼rođlu hikayesini anlatırken sevinç içinde kalmıştı, gözleri parlıyor, mutluluktan uçuyordu.

"Bu silah ne yapar? Bu silah insanı öldürür. Öyleyse sık bana, bakalım nasıl öldürecek buncacık şey beni. Anan Yahşi, baban Yahşi, çoban derdini anlatamamış ona. Karşısına geçmiş Demircioğlunun, basmış tetiğe. O koskocaman adam bir çınar ağacı gibi devrilivermiş. K¼rođludur, delikli demir icat oldu, mertlik bozuldu, bize bu d¼nyada iş kalmadı, demiş, Kıratı salıvermiş, kendisi de gitmiş kırk ölmezlere karışmış."

"Bilmiyordum, çok güzel. Demek kırk ölmezlere karışmış?"

"Ğnce Memed de onun gibi olacak."

"Olmamalı, önce onun atını yakalamalı kurşuna dizmeli, sonra da Anacık Sultanın ağzından, Ğnce Memed kafirdir, diye bir fetva almalıyız."

"Vermez."

"Hele dur bakalım, şu at işini önce halledelim de."

"Ondan sonrasına Allah kerim."

"Ben diyorum ki, bu atı köylüler kendi elleriyle yakalayıp bize getirmeli."

"En münasibi de bu," dedi Murtaza Ağa, "köylüyü bu işe katmalıyız."

"Ğyi ya, nasıl katmalıyız."

Murtaza Ağa başını önüne eğdi, çenesini kaşdı, bir süre bu halde düşündü. Başını kaldırdı

Taşkın Halil Beyin gözlerine

90

özlerini dikti, ardından da indirdi, gene düşündü, ayağa kalktı odanın içinde dolaştı, geldi

yerine oturdu, elini çenesine dayadı- Aklına bir türlü bir şey gelmiyordu.

Taşkın Halil Bey, Murtaza Ağanın huyunu çok iyi bildiği için aklındakini kendi söylemek istemiyor, ona buldurmaya çabalıyordu.

"Ne yapalım Murtaza Ağam, bir şey gelmiyor mu aklına, atın basma..."

Murtaza Ağanın yüzü sevince battı:

"Buldum," diye bağırdı, "sen atın başı deyince buldum."

"Ne buldun?" diye sevindi, el çırpı Taşkın Halil Bey.

"Atın başına bir para koyalım, atı bize tutup da getirene, vurana değil, çünkü onu büyük merasimlerle kurşuna dizmemiz, başını da kasaba kasaba, köy köy dolaştırarak teşhir etmemiz gerek, büyük bir para vermeliyiz."

"Ne kadar bir para mesela?"

Murtaza Ağa düşündü:

"Mesela, mesela, mesela..." Sakalını kaşdı, dizlerini şap-lakladı... "Meselaaaa, Messsssssss..."

"Şimdi en güzel, en değerli, en soylu bir at, kaç liradır Murtaza Ağa, mesela senin atın?"

"Benimki çok soylu bir attır, küheylan, mesela benim atımı satacak olsam yüz liraya satarım."

"Öyleyse?"

"Bu atın başına ne koyalım, diyorsun, öyle mi?"

"Öyle," dedi Halil Bey.

Murtaza Ağa, bu sefer hiç düşünmeden:

"Bin beş yüz lira koyalım atın başına. Biz o atı getirene bin beş yüz verecek olursak, karışma gerisine, o at saniyesinde elimizdedir."

"Evet elimizdedir ya, bir atın başı için çok para bu. Ğnce Memedin başına bile bu kadar para konmaz."

"Ben Ğnce Memedin başına bin lira koyarım."

"Bak Murtaza Ağam, yiğidim, iki kara gözlerinden öptüğüm kardeşim, olmaz, bir eşkiyanın atının başına, eşkiya atıdır, diye, bir soylu atın on beş misli fiyat koyamayız."

"Evet, haklısın ve hem de yerden göğe kadar... Ne yapalım? Ama köylüler de bu keramet sahibi, evliya katına ermiş,

91

bu sırrı hikmetli atı o kadar ucuza yakalamazlar, canlarımı, mallarımı, soy soplarımı kadim bir tehlikeye atmazlar. Evet, atın başına bin beş yüz lirayı ben koyuyorum. Bin beş yüz liraya o köylüler değil atı yakalamak, bin beş yüz liraya onlar Allahları-mı da satarlar."

"Bin lira koyalım."

"Ben veriyorum bin beş yüzü Bey."

"Sen ver, bin beş yüz lira etmez, o boklu atı yakalamak."

"Etmez, biliyorum, etmez ya, Ali Safa Bey onu Urfadan getirtmişti. Yaşlı bir attır. O atı ben gece karanlığında görsem gene tanırım. Ali Safa, fıkara bu atla çok övünür, önüne gelene

göstermek için yapmadığını koymazdı. Ölümüne de bu at sebep oldu. Yaşlı, şöyle böyle bir attır. Benim atımın yanında araba beygiri gibi kalır o... Ama neyleyim ki, adı çıkmış. Ğnce Meme-din atıdır."

Taşkın Halil ayağa kalktı Murtaza Ağanın yanına geldi. O, onun yanına gelince, öteki de hemen ayağa fırladı. Halil Bey sağ elini onun omuzuna koydu:

"Gel bin lira koyalım şunun başına," dedi. "Eğer bin liraya at gelmezse, o zaman parayı yükseltiriz, bin beş yüze de çıkarız."

"Bin beş yüze, iki bine, on bine de çıkarız. Siz paradan dolayı hiç kaygı çekmeyin. Topal Ali işi?"

"Allahımı seversen Murtaza Ağa, gözünü öpeyim, fazla üsteleme. Ali işini bana bırak, dedim ya..."

"Sana bırakıyorum onu, senin vicdanına havale ediyorum Topal Ali Beyi... Canımı, istikbalimi, zürriyetimi sana emanet ediyorum."

"Bu akşam deli atın şerefine bizim evde bir araya gelecek, verdiğimiz bu akıllıca kararı kutlayacak, yarın sabah da atın başına para koyduğumuzu ilan edeceğiz."

"Ben derim ki, gene bin beş yüz olsun. Sen beni dinle Bey... Ben bir şey biliyorum. Bu atla birlikte biz bu köylülerin Allahla-rımı satın alıyoruz. Sen beni dinle, bin beş yüz edelim şunu. Bu para bir at için çok, Allahları için az."

"Karar verdik ya, bu akşam onu da konuşuruz. Ğstersek üç bin de yaparız."

92

"Yaparız," diye sevindi Murtaza Ağa.

Taşkın Halil Beyin evinde erkenden toplandılar. Sofrada keklik eti vardı. Bol rakı içtiler, çok yemek yediler. Ğnce Meme-di atımı, Arif Saim Beyi ve Ankarayı konuştular. Kozan, Osmaniye, Ceyhan Ağaları, Beyleri üstüne dedikodu yaptılar. Burunlarının ucunu

göremeyecek kadar sarhoş oldular.

O gün kuşluğa kadar öğretmen Sami Turgut büyük boy kartonlara bir at başı resmi yapıp, altına, Ğnce Memedin atının başına bin beş yüz lira kondu, diye yazdı ve hemencecik de Taşkın Halil Beye götürdü. Halil Bey geriye çekilip uzun uzun at başına baktı, ardından da: "Çok güzel olmuş, çok güzel," diye başını salladı. "Murtaza Ağa az sonra gelecek, o da görsün de..." Gene kıvançla başını salladı.

Biraz sonra kahkahalarını savurarak içeriye Murtaza Ağa girdi. Çünkü yorgun bitkin adama hiç benzemiyordu. Gözlerinin altındaki karalık gitmiş, alınının kırışıkları açılmış, yüzüne kan gelmiş, terü taze bir hal almıştı. At başını görünce çok sevindi:

"Güzel, güzel, güzel olmuş," dedi. "Hepsini böyle kara yapmayacaksın başların, kimi ak, kimisini, kimisini de kırmızı yapacaksın. Bin beş yüzü de daha büyük yazacaksın. Bu kağıtlardan iki yüz elli tane alınacak ve her yol ağzına, kasabadaki her köşe başına, her köye asılacak. Kaç günde yapabileceksin bunları?"

"Bir haftada Aşam."

"Bunlar için sana ne kadar para gerekecek?"

"Aşam bilir, Aşamın eli tutulmaz."

Murtaza Ağa elini iç cebine attı, cüzdanını çıkardı, başını paranın üstüne eğerek asık yüzle saydı, sağ eline aldığı desteyi Sami Turguta uzattı:

"Al," dedi, "bu bile az senin gibi marifetli bir arkadaşa. At yakalansın, onu kurşuna dizelim, seni daha çok, çok memnun edeceğim. Senden bir ricam daha var."

Sami Turgut elindeki parayı cebine koyduktan sonra hazı-rol durumuna geçti:

"Estağfurullah Aşam, buyurun Aşam, rica ne demek Aşam, emredersin."

kurduracağım, kürsüyü baştan ayağa al bayraklarla görkemli donatacağım. Yetmiş köyün, beş kazanın üç vilayetin halkını da buraya çağıracağım. O kadar kalabalık olacak ki, kasabada iğne atsam yere düşmeyecek."

"Düşmeyecek efendim."

"Ha şöyle, düşmeyecek. Sonra kürsüye çıkacaksın. Çıkıp göğsünü şöyle bir gereceksin."

"Gereceğim efendim."

"Gerdikten sonra başlayacaksın, biz, biz, biz diye bağıracaksın, Altaylardan Viyana kaplarına kadar on altı devlet kurduk diyeceksin."

"Derim efendim."

"Dünya atlarımızın nalları altında inledi, diyeceksin. Nallarımızı yeryüzünün göbeğine çaktık, diye haykıracaksın. Bütün kızıl kanımızı ırmaklar gibi çağıl çağıl yeryüzüne döktük, bayrakları al kanımızla boyadık, bozkurdumuzu güneşlere, aylara, yıldızlara eş olaraktan gökyüzünün ortasına çaktık."

Sami Turgut taş kesilmiş, hazır olda öylesine duruyordu ki kılıç sallasan da boynunu vursan gözlerini kırpmayacaktı.

"Bütün kanımız al bayrağımıza geçmiştir. Biz her zaman kan gölü, kan gölü, derya deniz kan gölü içinde yüzmüşüz-dür. Serçe kadar olanımızın bile üç öküz kanı kadar kanı vardır. Ol sebepten biz kanımızı yeryüzünün en ücra köşesine kadar serpmişizdir... Yok, hayır, hayır, yalnız, saçmışız, sa-vurmuşuzdur."

"Baş üstüne efendim, savurmuşuzdur."

"Son Türk Devletini unutma."

"Hiç unutmuyum efendim. Elimizde kalan son Türk Devletini böyle atlara çiğnetmeyeceğiz, diyeceğim."

"Çiğnetemeyiz. Böyle söyle. Köroğlunun atına da, Alinin Düldülü olsa, ona da, Muhammedin

Burağma, Genç Osmanın Arabına, hiçbir ata da bir son Türk Devletini çiğnetmeyeceğim, diyeceksin. Böyle toprağımıza göz dikmiş, toprağımızın harimi ismetine girmiş at kılığındaki beygirlere ve de at suretine girmiş eşeklere veryansın edeceksin."

"Biliyorum efendim."

94

**"Evet, evet, sen her şeyi herkesten iyi bilirsin Muallim Bey, n de tutmuş sana on altı Türk Devletiyle kızıl kandan bayra-
" rını anlatıyorum. Yani demem o ki öyle bir nutuk çekeceksin
ki herkes böylesi zalim, canavar atların ne mene atlar olduğu-
vatanımıza ne biçim bir timsal olaraktan başkaldırdıklarını öğrenecek. Aman canım sen
herkesten iyi bilirsin ya, sen böyle ateşli Orta Asyalı, sorul sorul kanlı konuşmayla mebus,
hem de baş mebus olacaksın..."**

"Sayenizde Ağam."

"Haydi git de çalış bakalım. Mebus olmadan önce Vatan senden hizmet bekliyor."

Sami Turgut kapıdan çıkarken Murtaza Ağa onun sırtını tapıktıyordu.

"Evet, Taşkın Halil Bey, her şey yolunda. Az sonra Tellal Kambur Ahmet gür sesiyle çarşığı inletecek. Haydi kahveye çıkalım da onun gür sadasını dinleyelim, o görkemli Türk sesini duyalım. Anlayalım ki hiçbir millette böyle bir gür ses yoktur."

Taşkın Halil önde Murtaza arkada, büyük iş görmüşlerin mutluluğu içindeki, kabarık göğüsleriyle çarşının ilk dükkanına gelmişlerdi ki Kambur Ahmedin sesini duydular.

"Dinle Taşkın dinle! Vay senin güzel, hem de öz Türk bir sadana kurban olsun Murtaza.

Dinle Taşkın dinle, Türkün öz bir ulu sadasını dinle."

Kambur Ahmedin boyu kısacıktı. Alt yanı incecik, üst yanı geniş, boynu hiç gözükmüyor, başı da yarıya kadar omuzlarının içine gömülüydü. Sallanarak, yuvarlanır gibi bir hoş

yürüyordu.

"Eeeey ahali, eeeey ahali, eeeey, duyduk duymadık, demeyin. Şimdi size mühim ilanatta bulunacağım, biliyorsunuz Ğnce Memed nam kan içici var dağlarda, biliyorsunuz Ğnce Memed nam kan içici ki, genç kızların zorla ırzlarına geçer, genç gebe kadınların karmlarındaki bebeyi süngüleyerek çıkarır da sııklara geçirir bebeleri, o Ğnce Memed eşkıya ki, insanların derilerini yüzer eşeğe ters bindirerekten ve de kuyruklarını ellerine vererekten. O Ğnce Memed nam eşkıya ki yaptıkları saymakla bitmez. O ince Memed nam eşkıya ki, çocukların, önüne çıkan her çocuğun gözlerini oyar. Şu dağlarda kör olmayan çocuk kalmadı. O Ğnce kafir ki, zalim ki, vatan düşmanı, insan düşmanı ki..."

95

Ğnce aleyhine gür sesiyle verdi veriştirdi. Ne söylemiyordu ki, akla hayale gelmez neler yakıştırmıyordu ki Ğnce Memede. En sonunda sadede geldi.

"Eeeeeey ahali, o Ğnce Memed nam eşkıyanın bir atı vardır ki Ğnce Memedin canı o attadır. Deli, kendi yöresinde dönen, bir görünen, hemencecik yiten, ateş görünce içine dalan ve hem de yanmadan çıkan ve hem de daima sarp kayalıkların sivrisinde dolaşan... Gözünün önündeyken görünmez olan. Ee-eeey ahali, işte bu atın başına bin beş yüz Türk lirası konmuştur. Ğşte her kim bu atı tutup getirir, candarma dairesine teslim ederse helalinden bin beş yüz Türk lirası verilecektir ona. Helalinden bin beş yüz Türk lirası... Eeeey ahali, bin beş yüz Türk lirası... Ey ahali, o atı getiren hem bin beş yüz Türk lirası alacak helalinden, hem de milli kahraman ilan edilecektir. Ğstiklal Savaşı kahramanlarına yamaç tutulacaktır. Eeeey, ahali duyduk duymadık, demeyin."

Kambur Ahmet tellalını bundan sonra üç gün daha çağırıldı. Bu arada Sami Turgut da, yeşil, mavi, ak, kırmızı, turuncu at başlarıyla sokakları, köşebaşlarını, kahveleri, kalın ağaç

gövdelerini donatıyordu. .

96

Akdeniz kıyılarında toprak da deniz gibi köpürür. Çiçeğe durmuş turunç, portakal, limon bahçeleri de deniz gibi köpürür, denizin üstünden ağır ağır yükselerek, ışık doldurulmuşçasına şişerek göğe ağan ak bulutlar da köpürür.

Memedle Müslüm kendilerini derin bir yarın dibinde, çakılların üstünde buldular. Daha sabaha epeyi bir süre vardı, deniz kapkara, kıyıya her çarpışında toprağı sallayan bir uğultu, bir gümbürtüydü. Memed elini korkarak suya soktu, ılıktı, öyle Toros pınarlarına benzemiyordu. Koskocaman, uçsuz bucaksız bir karanlık çalkalanıyordu. Ya da Memede öyle geliyordu. Şu anda karşısında, karanlığın altında bütün ağırlığıyla dağlar çalkalanıyor, köpükleniyordu. Karanlıkta, denizin üstünde yer yer de yıldızlar çakıyor sönüyor, çakıyor sönüyordu. Yaz aylarında Toros dağlarında, Düldül, Dibek dağlarında da böyle olur, başı gözükmeyen doruklarda, karanlığın içinde top top yıldızlar çakar sönerdi ve yıldızlar, o doruktan bu doruğa durmadan akar dururlardı. Burada da, gümbürtülü, karanlık denizde de bir uçtan bir uca yıldızlar akıp duruyorlardı. Memedin burnuna şimdiye kadar hiç bilmediği bir koku da geldi, tuzlu, bir tuhaf, acıca/ insanı birazıcık sevindiren bir kokuydu. Memed yorgunluktan, uykusuzluktan ölüyordu ya uyumak istemiyordu. Müslüm yarın dibine kıvrılmış, çoktan uyumuştı. Memed imam cüppesini onun üstüne örttü ve belini yarın toprağına dayayıp, dizle-rırtı karnına çekti, düşünmeye koyuldu. Tabanları öylesine sızıyordu ki, öyle tatlı tatlı da düşünemiyordu. Bacakları, beli de

97

ağrıyordu. Başında da bir uyuşma vardı. Arada bir Kara Zeynep Hatun geliyordu gözlerinin önüne, ardından karayılanlar... Karayılanlar yüzlerce, telaş içinde, uçarak, çığlık çığlığa kaçıyorlardı. Bir orman yangını görmüştü eskiden, dağ gibi yalımlar ulu ağaçların üstüne,

sert esen poyraz yelinin altından yüklenirken, ateşin önünden hayvanlar, canlarını dişlerine takmışlar, sonsuz bir can telaşı içinde kaçıp yangından canlarını kurtarmaya çalışıyorlardı. Uzun kuyruklu bir tilkinin kuyruğu tutuşmuş, o da kaçmayı bırakmış, orada, yalımların önünde havaya sıçrayıp duruyordu. Yalımlar göz açıp kapayıncaya kadar onu içine almıştı, üç yılan, sonsuz bir devingenlikte uçarak gidiyorlar, çakallar, geyikler, sansarlar, sincaplar delirmişçesine kaçıyorlardı. Yanan ormandan çığlıklar, çatırtılar, derinliklerden de şu denize benzer karanlık gümbürtüler geliyor, toprağı sallıyordu. Yanan orman güzel kokuyordu. Anavarzanm karayılanları da köylülerin, candarmaların önünden, bir yangının önünden kaçır gibi kaçıyorlar, kendilerini Ceyhan suyuna atıyorlardı. Yüzbaşı Ğnce Memed yerine çok, çok yılan öldürtmüş o gün. Orman yangını da öyleydi. Yüzlerce hayvan en geride de yılanlar arkalarından hızla akarak gelen yalımdan kaçıyorlar, önlerindeki akarsuya gelince kendilerini kapıp koyveriyor, çağıldayarak akan suyla birlikte akıp gidiyorlardı. Çok uzaklarda öten bir kuşun sesi geliyordu. Ben ne yaptım da beni böyle karşıladı Zeynep Hatun, Kesikkeli köyü? Ben ne iyilik ettim ki bu insanlara? Bir yaşlı Abdi Ağayı, ardından da Ali Sefa Beyi, şimdi de Çiçekli Mahmut Ağayı... Ben bunları öldürünce ellerine ne geçti ki, köylüler ne kazandı? Şu uyuyan, şu sabi çocuk, şu Müslüm canını dişine takmış geliyor, bir haftadır çekmediği kalmadı, anasından emdiği burnundan geldi. Acaba o Ğnce Memed dedikleri ben değil miyim, öyle peygamber emsali, öyle ermiş, öyle yiğit, Köroğlu, Genç Osman, Hızır Aleyhisselam, Hazreti Ali gibi bir Ğnce Memed daha var da, beni onunla mı karıştırıyorlar? Ben ben buradayım, şu Akdenizin kıyısında, bir karınca, bir kelebek, bir serçe kadar küçücük, yalnızım, kimsesizim. Ama Ğnce Memed adı dillere destan. Herkes, herkes onu seviyor. Hem öldürmek için bütün Çukurova atıyla itiyle Akçasazdaki Ğnce Memedi yakalamaya, Yüzbaşıya

rdıma gidiyor, hem de Kesikkeli köyünde görünce... Bu ne iş-tw şu insanlıktaki, ne acayip
iştir Yarabbim... Yakalansaydım,
akaladık, diye sevinecekler, o yakaladıkları beni kasabamın orta verinde astıklarında da hepsi
her yerden yas tutup ağıtlar
^akacaklardı. Derin düşüncelere daldı. Uğurböcekleri geldi gözlerinin önüne, eline konan
uğurböceklerini, "Uç uç, tellice böcek, sana pabuç alacağım, sana şalvar sana fistan alacağım.
Uç uç tellice böcek sana dünyayı vereceğim, sana nar çiçeği, boynu bükük mor menekşe
takacağım. Uç uç tellice böcek..." Ben ne yaptım ki de... Beni ne sanıyorlar? Kuzgun Velinin
de parasını, bir hırsız gibi çaldım. Ben hiçbir işe yaramaz, babam Ğbrahim gibi, eline ver
ağızındaki lokmayı al, dedikleri bir kişiyim. Ğyi ki bıraktım şu eşkıyalığı, burada şu denizin
kıyısında, Akyalı köyünde, Abdülislam Hocanın yanında, bu kutsal adamın koltuğu altında,
Hürü Anam da, Seyran da evimde, rahat, etliye sütlüye karışmadan... Ben böyle yaratılmış,
yumuşacık, içinde kimseye karşı, Hatçeyi öldüren Yüzbaşıya karşı kin bile gütmeyen
birisiyim. Ben yalnız böyle değilim ki, bütün köylüler, dağlılar, Çukurovalılar böyle, biz
hepimiz yumuşak, boyun eĝen, yüzünün üstüne bas, ez, kul köle eyle, on yıl askerlik yaptır,
öldür, zulüm et, derisini yüz, ırzına geç, ses çıkarmayan bir tuhaf insanlar, yaratıklarız.
Acı bir çiçek kokusu geldi az ilerden, sağ yandan, Memed bu kokuyu çok iyi biliyordu. Koku
deniz kokusuna karışmış geliyordu ya, su püreni kokusu olduğunu anladı. Bu yakınlarda bir
sel yatağı olmalıydı. Su püreni akarsu kıyılarında, büyük pınarların yörelerinde biterdi. Öyle
keskin kokardı ki dağlarda, insan onun kokusunu çok uzaklardan bile alabilirdi. Ayağa
kalktı, burun delikleri açılmış, şavullayarak, çakıltaşların üstünden kokuya doğru yürüdü.
Burnu pürenin kokusunu almış °nu doğru pürenliğin üstüne götürüyordu. Biraz yürüyün re
kuru bir sel yatağına geldiğini anladı, bacaklarına birtakım otlar deĝiyordu, eğildi, bitkilerin
üstünde elini gezdirdi, burnuna 8°türdü elini kokladı, bu bitkilerin içinde püren yoktu. Yere

eş»di, araştırmasını sürdürdü, epeyi bir süre elini bitkilerin üs-unde gezdirdi. Sel yatağının kuytusunda bir top püren çalısını unca sevincinden nerdeyse kanat takacak uçacaktı. Çalının

bul

yanma çöktü, pürenler bir ot gibi yumuşacık, tazeydi. Deniz kıyısından dolayı olacak, belki de Çukurova baharından dolayı, pürenler keskin kokuyorlardı. Burnunu pürenin içine soktu, uzun uzun kokladı. O kokladıkça bacaklarının sızısı, bütün bedenindeki yorgunluk, içindeki karamsarlık akıp gi-diyor, yerini güvene, bir sevince bırakıyordu. Şimdi şurada, şu karanlığın içinde, bu hiç bilmediği yoğun karanlığın, dalgalanan, dünyayı sallayan gümbürtünün yanında, yalnızlığın ortasında, yabancılığın tedirginliğinde, sel yatağında bulduğu su püreninin yanında, onu eğilip eğilip koklayarak kendine geliyor, yalnızlığını, yabancılığını unutup gidiyordu. Şu Abdülislam Hoca kimdi, neydi. Ferhat Hocanın çok yakın arkadaşı olduğuna göre ona benziyordu belki de bir parça. Ne bir parçası, tıpkı onun gibi bir adamdı, tıpkı onun gibi gülüyor, onun gibi dünyayı yıkarcasma öfkeleniyordu. Tıpkı onun gibi yürekli, kendisini, düşünmeden ateşin içine atan birisiydi. Tıpkı onun gibi... Hocalara güven olmaz ya Ferhat Hoca gibi birisi değil de, ihbarcı, korkak, iki yüzlü bi-risiyse... Bana bir kötülük yaparsa Abdülislam Hoca, Müs-lüm var, diye sevindi Memed, Müslüm onu yaşatmaz. Püreni bir daha kokladıktan, eli, yüzü, bütün bedeni püren kokusuna kestikten sonra Müslümün yanma döndü, başucuna çakılların üstüne, sırtını yara verdi oturdu. Çocuk derin uykulara dalmış, sanki soluk almadan, ölü gibi uyuyordu. Sağlıklı insanlar işte böyle uyurlar, diye düşündü Memed, böyle bebecikler gibi sessiz uyurlar. Hürü Ana, o yaşında bunun gibi sessiz uyuyordu. Böyle telaşsız, sessiz, en küçük horultu, ses çıkarmadan uyunan uykulara köylüler günahsız uyku, diyorlardı.

Birden dağların başının ağardığını gördü Memed. Deniz de önünde sonsuza dek sütbeyaz

serilmişti. Günbatıda apak bir bulut kümesi ovanın üstüne yığılmış sallamp duruyordu.

Martılar, apak, sarı gagalı kuşlar denizin üstüne bir iniyor, bir kalkıyorlardı. Önceden, çok hafif bir yel esiyor, Memedi sevinçten uçuruyordu.

Ayağa kalktı, doğuya, dağlara döndü, dağların başı ak bir çizgideydi. Çizgi göğe doğru genişliyor, dağın başındaki sırma'

100

1 nmış bulutlar bir turuncuya kesiyor, bir kırmızı, pembe mor luyor, bir, bir demircinin köresindeki köze benziyordu. Çok uzaktaki bir dağın doruğuna da gün vurmıştu.

Bu denize mavi demişlerdi, diye düşündü, bir sütbeyazlık bulutlar gibi kabarak sonsuza kadar gidiyor, kıyıları buğulamıyordu usuldan, deniz o geceki ağırlığını, dünyanın üstüne dağ gibi çöktüğü, sallandıkça dünyayı, gökyüzünü, yıldızlarla birlikte çalkaladığı halini yitirmişti.

Dün gece, dalgalanan bin yıllık bir karanlık gibiydi. Kıyıya uzun aralıklarla büyük dalgalar ağır geliyor, çakıltaşlarma seriliyor, ardından da yavaş yavaş, köpüklerini söndürerek dönüyordu.

Memed baktı ki deniz gittikçe, ortalık ağardıkça mavileşiyor, dalgalar da daha büyüyor, sıklaşıyor, kabarıyor. Günbatı-daki üst üste yığılmış bulutlar da kabarıyor, şişiyor, göğe doğru büyüyerek, ağararak yükseliyor. Gün doğunca, deniz, toprak, dağlar ova birden değişiverdi. Dünya artık öteki dünya, deniz artık öteki deniz değildi. Her şey uyamıyordu.

Martılar bir telaşta, bir telaşta denizin üstüne inip inip kalkıyorlardı. Mavinin üstüne, ta ötelere kadar bir ipilti çökmüş, Memedin gözlerini alıyordu. Hemen yandaki pürenli sel yatağına koştu Dere baştan sona kadar pürenlikti. Gün vurunca pürenler daha keskin daha ağır kokuyordu. Deniz de daha başka kokuyordu. Önceden de bir toprak kokusu geliyordu dağlardan reçine kokusuna karışmış. Güneş kızdırdıkça reçine kokusu daha belirgin-

leşiyordu.

Neden sonra Müslüm doğruldu, uyanmaya, nerede olduğunu anlamaya çalışıyor, gözlerini ovuşturarak yöreye bakıyor, bir şey anlamamış olacak ki gözlerini ovuşturup ovuşturup bakıyordu.

"Deniz kıyısındaız Müslüm," diye güldü Memed. "Sen getirdin bizi buraya."

Müslüm üstündeki cüppeyi fırlatıp yana attıktan sonra ayağa kalktı:

"Buraya mı gelmişiz, burası neresi ki?" diyerek denizin kıyısına gitti, çakıltaşlarının üstüne diz çöküp denizden avuçlarıyla aldığı suyla bir iyice ova ova yüzünü yıkadı.

"Sen hiç uyumadın mı?"

ORHAN KEMAL

101 ĞI HAIK KÜTÜPHANESĞ

"Uyumadım," dedi Memed. "Uyuyamazdım. Denizi merak ettim. Dün gece bir karanlık gümbürtü üstüme üstüme geliyordu."

"Deniz adamı ilk görüşte çok korkutur," dedi Müslüm, çok bilmiş. "Gündüz olsun, gece olsun insan denizi ilk olaraktan görünce yüreğine bir korku, bir yalnızlık, çaresizlik, yabancılık kimsesizlik çöker."

"Hele hele, hele Müslüm!"

"Beni alaya alma Memed Ağam, ben daha çocuktum eskiden, bu denizin kıyısında kuzu güderdim. Ğlk olaraktan denizi görünce içim ürperdi. Sonra sonra alıştım ya, bundan sonra da ne zaman denizin yanma gelsem, içimden hep ağlamak gelirdi. Şimdi sen yanımda olmasaydın, gene ağlardım ben burada tek başıma."

"Doğru bre Müslüm," dedi Memed, "senin bu dediklerin. Benim de içimden ağlamak geldi gün doğunca... Şunu görünce... Bir de Düldül dağının karşısında böyle olmuştum, bir ikindiüstü Düldül dağı karşıma çıkınca..."

"Ben acıktım," dedi Müslüm. "Bu deniz kıyıları, bir de beni çok acıktırır."

"Buralarda su var mı?"

"Şu ilerdeki dereye baktın mı?"

"Baktım," dedi Memed, "kuru dere o."

"Susuz yiyelim."

Belindeki azık çıkını çözdü, yere sermişken geri kapadı, beline kuşandı, yarın üstüne çıktı, yöreye uzun uzun baktı.

"Öğleye kadar yemezsek ölmeyiz ya," dedi, yardan aşağı indi.

"Ölmeyiz," dedi Memed. Bu pembe yanaklı, cin gibi akıllı, yürekli çocuğa bakmaya doyamıyordu. Keski böyle bir kardeşim olsaydı, diye düşündü. Ama bu çocuk şimdi kardeşimden de, anamdan da, babamdan da bana yakın, diye düzeltti düşüncesini. Hürü Anacıktan da yakın, diyecekti ödü koptu. Ya Hürü Anacık, onun böyle düşündüğünü bir sezecek olursa, dünyayı başına yıkardı.

Yanına gelip durmuş, ona bir şeyler söylemeye hazırlanan Müslürnü kucakladı, sıktı:

"Benim küçük, yürekli, cefakar, dün-

102

akıllısı yiğit kardaşım," dedi, o iğne ucu gibi çelik ışıltı geldi özlerine bir nokta gibi çakıldı kaldı, başında da o sarı ışıltılar savrularak dönmeye başladı.

"Sen eşkıya olmayacaksın," dedi.

Müslümün, gördüğü bu sevgiden dolayı gözleri yaş içinde kalmış, içi kabarmıştı.

"Benim evimin yanında sana da bir ev alacağım." Alacağım derken utanmış, Kuzgun Velinin hırsızlık paralarıyla mı, diye de düşünmüştü. Olsun, varsın olsun, aldırma, dedi kendi kendine. Müslüm eşkıya olmasın da, Müslüm benim yanımda kalsın da...

"Öyle işte," dedi Memed. "Şimdi ne yapacağız?"

"Şimdi sen, şu kocaman suyun yanında, işte şurada tek basma kalacaksın. Ğstersen de denize bakacak, hüngür hüngür ağlayacaksın. Ğmam cüppeni de üstüne giyecek, benim silahımı da, senin silahımı da altına saklayacaksın. Seni bir gören olursa da, ben bu denizin bekçisiyim, bu dünyanın denizlerinin hepsini ben beklerim, diyeceksin. Benim adıma, deryalar bekçisi Ğnce Memed derler, diyeceksin. Şimdi ben, Abdülislam Hocanın köyünün yolunu düzelttim, köyün camisinin minaresinin ucunu gördüm, şimdi oraya gidiyorum. Abdülislam Hocaya böyle böyle, diyerekten şu kağıdı ona vereceğim."

"Bu kağıdı mı?"

Müslüm ona elindeki kağıdı uzattı.

Memed elindeki kağıdı evirdi çevirdi, önüne arkasına baktı, "Bu kağıtta hiç yazı yok ki," dedi. "Bir tek, bir tuhaf kökü havada, başı yerde bir ağaç resmi var."

Müslüm kağıdı onun elinden aldı, tersine çevirdi:

"Bak Memed Ağa," diye güldü, "böyle çevirirsen kökü yerde olur," dedi.

Memed, kağıdı onun elinden yeniden aldı, baktı baktı: "Bunun kökü havada, nasıl tutarsan tut, gene de bu ağacın kökü havada."

Aralarında sert bir tartışma başladı. Sonunda Müslüm bıktı, "Varsın kökü havada olsun," dedi, kesti attı.

Memed:

103

"Kökü havada olmayan bir ağaçla ne demek ister ki Ferhat Hoca. Ğlle de kökü havada olmalı."

"Onun orasına ben karışmam. Herhalde bir bildikleri, herhalde aralarında bir tılsımları var."

"Tılsımları var," dedi Memed. "Yılanların da hepsini öldürmüşler, devedikenlikte bir tek

yılan koymamışlar, hepsini kırmışlar, Yüzbaşıyla köylüler, duydun ya..."

Müslüm içini çekti, "Kırmışlar, yılan kalmamış," dedi, "Çukurovada. Oysa ki karayılanlar Çukurovanm yakışığı, uğuruydu, bereketiydi. Ben gidiyorum. Abdülislam Hocaya, sana bir Molla geliyor ki diyeceğim, Molla derim sana. Nah cüppesi bu kadar..."

"Burada da yılan var mı Müslüm?"

"Var," dedi çocuk. "Ararsan bir sarı çıyan, bir kırkayak bulursun eğlenmek için. Sağlıcakla kal, ben hemen gider geriye dönerim."

Yarı koşarak çıktı, sel yatağına girince gözden yitti. O gözden yitince Memed de yarım dibine çöküp denize gözlerini dikti. Uzaklarda, yelkenleri şişmiş büyük bir yelkenli süzülüyordu.

Müslüm gittiği yerden ikindiüstü döndü. Memed oturduğu yerden hiç kıpırdamamış, gözlerini denize dikmiş, öyle ka-lakalmıştı. Müslümü görünce irkilerek ayağa fırladı.

"Müslüm," dedi yüzü allak bullak, "insan bu denizin karşısında küçülüyor, küçülüyor, iğne ucu kadar bir şey kalıyor."

"Denizi ilk görünce hep öyle olur," dedi Müslüm.

"Dağı görünce de öyle oluyor."

"Ben onu bilmiyorum," dedi Müslüm. "Ben dağda büyüdüm."

"Bu çaba, bu kavga, bu kaçıp kovalama niye ki, insan bir iğne ucu kadar kalınca?"

"Onun orasını bilmem," dedi Müslüm. "Eğer Abdülislam Hocadan biraz sorup sual edersen selamı var. O ağaç neymiş sen biliyor musun?"

"Ne imiş?"

"Kökü gökte, dalları yerdeymiş. Abdülislam Hoca kağıdı alınca, ben bir iyice baktım kağıda, Hoca kağıdı kökü gökte, dalları yerde tuttu?"

"Ne demekmiş o ağaç?"

"Hoca bana okudu, o mektupta Ferhat Hoca diyormuş ki, eelen öyle bir adamdır ki, benim

canımdan ileridir. Senin de anından ileri olacak. Yer yarılmadan, dünya tersine dönmeden dağlar doruklarının üstüne oturmadan, ağaçlar kökü göklerde bitmeden, hiçbir surette bu gelen konuğun kılma, o Çukurova dedikleri yerde kimse dokunamayacaktır. O ne isterse, onun her isteği yerine getirile... Tamam mı?"

"Tamam," dedi Memed.

"Karanlık kavuşuncaya kadar burada bekleyecek, karanlıkta gideceğiz Abdüselam Hocanın evine."

"Ben acımdan öldüm."

"Ben karnımı balla börekle bir iyice doyurdum."

"Nasıl bir adam Hoca?"

"Uzun boylu, güleç yüzlü, incecik, yakışıklı bir adam. Senin gibi sırtında öyle haldur huldur cüppesi de yok. Tıpkı, tıpkı Ferhat Hocaya benziyor. Bir elmayı ikiye bölmüşler, bir yarısı Ferhat Hoca, öteki yarısı da Abdüselam Hoca. Bunlar kardaş olmayalar?"

"Eski arkadaşlar birbirlerine çok benzerler."

"Ben sana hiç benziyor muyum?"

"Hele dur, biraz daha eskiyelim, biz de birbirimize benzeriz."

"Keski," diye onun yüzüne hayranlıkla baktı Müslüm. "Keski ben de sana öyle benzesem."

"Karanlığa kadar burada beklemeyelim, haydi, dışarıya çıkalım da dolaşalım."

"Senin cüppen var. Birisiyle karşılaşsak... Sen Hocasın. Bir şey olmaz."

"Olmaz," dedi Memed

Yardan yukarıya çıktılar. Gavur dağlan ovanın tam ucundan, denizden yükselir gibi birden yükseliyordu. Dağın eteğine yakın bir yerde, ovanın üstünde büyük bir yapı yükseliyordu. Sol yanda da portakal, turunç, limon bahçeleri... Yönlerini bahçelere döndüler. Toprak ağzına

kadar pampal dedikleri kır lale-kriyle dolmuştu. Pampallar renk renk, üst üste serilmişlerdi düz ovaya. Çiçeklerin üstünde, inip kalkan, havada dalga dal-

104

105

ga esen, çavan, yüzlerce bir çalının üstüne konan, bir sel g^ akan, uzak gökte burgaçlanan, dönen, savrulan kelebekler il^ güneşte ışık içinde kalmışlardı.

Karşıda, apak çiçekler açmış, hiç yapraksız, bir bulut gibi pampalh düzlüğe çökmüş ulu bir ağaç durmadan ışık değiştiriyor bir ak renkten başka bir ak renge, bir ışıktan başka bir ışığa giriyor sert, yumuşak, yansımaları ışığı usturalıyor, uzatıyor, tane tane ediyor, ipiltiye boğuyordu. Ağaca yaklaştıkça ağaç uğulduyordu. Biraz daha yaklaştıkça ağacın uğultusu daha da büyüyordu.

"Uğulduyor Müslüm," dedi Memed. "Ben hiç böyle uğul-dayan bir ağaç görmedim. Bin kovanlık arıyı bir araya getirmişsin gibi uğulduyor. Hani bir yer var. Deliktaşm doruğu, oradaki kovukta, kovuk bir mağara gibidir, kayalara oyulmuş, işte oraya yaklaşırken de kayalar böyle uğuldar. Doruktan, oradan ta aşağılara kadar, bir sel yatağından bal akmıştır. Tekmil böcekler o bala çokuşur, kuşlar, öteki bal seven hayvanlar... O yarığa hiçbir insan yaklaşamaz. Yaklaşanlara da arılar tepeden tırnağa sıvanır, kıpırdatmaz ederler. Bilmeden, arı kovuğunun önünden geçenler canlarını zor kurtarırlar."

"Ben öyle çok arı kovuğu biliyorum," dedi Müslüm. "0 kovukların balını yersen deli gibi olur, göklere uçar, göklerde yüzersin."

"Biliyorum, ben de yüzdüm," dedi Memed.

"Ne fayda," diye üzüldü Müslüm. "Sen bundan sonra dağları göremeyecek, o baldan yiyip de uçamayacaksın."

"Sen bana getirirsin," diye güldü Memed. "Kardaşım, yoldaşım Müslüm ne güne duruyor?"

"Sana o baldan çok bal getiririm," diye sevindi Müslüm. "O baldan Abdülislam Hocaya da verirsin. Çok getiririm- iyi bir adama benziyor, o da uçsun fıkara."

"Uçsun anasını satayım bre Müslüm," diye onun omuzuna vurdu Memed.

"O iyi bir adama benziyor, uçsun varsın fıkara, yesin bah/ yesin balı karnı şişsin de şu Gavur dağının doruğuna konsun, güneşin doğduğu yere."

Uğuldayan ağacın on adım yakınına kadar geldiler durdular. Tepeden tırnağa sikirdim gibi çiçek açmış ağaca arılar ç&

106

kusmuşlar, binlerce titreyen kanattan kıvılcımlanan keskin mayi pembe, kırmızı ipilti yöreye saçılıyor, yağıyordu. Ağaca uzun bir süre bakamadılar, gözleri kamaştı. Bu kadar çok, mavi kırmızı, yeşil, binbir renkte çakan, irili ufaklı çeşit çeşit arıyı Memed hiçbir yerde görmemişti.

"Aboooov," dedi Müslüm, "yer gök, bütün dünya arıya kesmiş-"

"Arıya kesmiş," dedi Memed. O da Müslüm kadar şaşırılmıştı-

Bir de inceden, arı kokularına karışmış çiçek kokusu geliyordu, yel belli belirsiz efüedikçe başları dönüyordu. Bu, çiçekten köpürmüş ağacı üç kere dolandıktan sonra portakal bahçelerine vardılar. Ovayı doldurmuş portakal, limon, turunç ağaçları da tepeden tırnağa çiçeğe durmuş, apak köpürmüştü ve arıların uğultusu... Çiçeklerin kokusu dalga dalga yüzlerine vuruyor, onları kaya balı yemiş gibi esrikleştiriyor, göklere uçuruyordu.

"Bal yemiş gibiyim," dedi Müslüm mestolmuş. "Çok da arı var.

Anlar da kokuyor."

"Kokuyor," dedi Memed.

Ve bahçelerin ortasına, ılık toprağın üstüne oturdular. Oturur oturmaz Memedin elinin

üstüne bir kırmızı, kara benekli uğurböceği geldi. "Bak, bak, bak," diye sevindi Memed, "bak, uğurböceği... Beni, geliyor, geliyor buluyorlar bu sefer. Uç uç, tellice böcek... Sana pabuç alacağım... Uç uç..."

Ğkisi iki yerden sesleniyorlardı, uç uç... Tellice böcek Memedin eli üstünde açılmış kanadıyla bir süre bekledi, sonra da uçtu gitti. Böcek uçunca sevinçlerinden havaya sıçrayıp arkasından el çırtılar, böcek gitti ilerdeki turuncun çiçeğine kondu, çi-Çeğin içinde de yitti.

İlk toprakta biraz oturduktan sonra, yerlerinde fazla duramadılar, ayağa kalktılar, sık bir orman gibi bitmiş ağaçların arasında dolaşmaya başladılar. Yeşil bir yılanla karşılaştılar. Yılan ır pınar kıyısında bitmiş, taze yeşil bir ot yeşilliğindeydi. Başımı kaldırdı onlara baktı, ardından da ağırca aktı gitti. Taktakla-yk çiftleşen kaplumbağalar gördüler. Bir kaplumbağa öteki-

107

nin sırtına binmiş, gözleri dışarıya pörtlemiş, soluyuşu ta uzaklardan duyularak altındaki dişiyi iteliyordu ileriye doğru. Bir tilki şaşkınlıkla onlara baktı, uzun, kırmızı kuyruğunu savurdu, aldı yatırdı.

Gün batarken martı sesleri geldi denizden, uzak göklerde kuşlar dönüyordu alacakaranlığın üstünde, ışık içinde kalmışlar.

Karanlık çökünce köpürmüş bahçelerden ayrıldılar. Ğkisi de tepeden tırnağa limon, turunç, portakal çiçeği kokuyorlardı, keskin.

Memed, mutlu:

"Kokuyorum, başım dönüyor, uçuyorum." dedi. "Keski..." Ğçini çekti. "Keski Seyran da, Hürü Ana da burada olsa," diyecekti, diyemedi.

Müslüm de içini çekerek:

"Keski..." dedi.

"Ne keskisi?"

"Keski Seyran da burada olsaydı, o da bizim gibi turunç çiçeği koksaydı."

"Koksaydı," dedi Memed, sesi hüzün doluydu.

Abdüselam Hoca onları evin avlu kapısında karşıladı. Çoktandır gözleri yolda onları bekliyordu.

"Hoş geldiniz, safalar getirdiniz, başım gözüm üstüne geldiniz. Ğnce Memed, evladım, bizim Ferhadın mektubunu alınca derecesiz sevindim, demek dünya gözüyle Ğnce Memedi görmek bize de nasip olacakmış."

Yukarı kata çıkan merdiven tahtaydı, bastıkça gıcırdayıyordu. Bir salonun ortayerine çıktılar. Yukarda altı tane büyük oda vardı. Mollanın, beyaz başörtülü karısı, iki kızı, bir oğlu onları merdiven başında bekliyorlardı. "Hoş geldiniz," dediler, salonda karpuzu büyük üç lamba yanıyordu, sedire buyur ettiler.

Biraz dinlendikten sonra Abdüselam Hoca:

"Hamamlık yanıyor," dedi, "hemen yıkann, sonra da yemek... Müslüm seni aşağıdakine götürsün kardeşin." Kızlardan birisi Hocanın oğlunun eline bir çamaşır bohçası verdi.

Delikanlı elinde bohça, "Buyur kardaş," dedi, ona merdivenleri gösterdi. Memed de ayağa kalktı, o kalkınca onun da önüne

108

Abdüselam Hoca düştü. Hamamlıkta bir mum yanıyor, bir mermer tekne ağızına kadar suyla doldurulmuş bekliyordu. Teknenin yanındaki mermer çanağın içinde de pembe büyük bir kalp sabun duruyordu. Memed, küçük tahta iskemleye oturdu, sıcak suyu dökündü. Bir yandan kokulu sabunla sabunlanıyor, öbür yandan gümüş hamam taşıyla üstüne su dokunuyordu kendinden geçmiş. Uzun yıllardan bu yana böyle sıcacık bir suyla, böyle mermer bir hamamlıkta, böyle kokulu, köpürgen sabunlarla yıkanmamıştı. Öylesine uzun

yıkandı ki açlığım, Müslümü, Abdülislam Hocayı unuttu gitti.

Hoca dışardan boyuna öksürüyor, o duymuyor, duysa da üstüne alınmıyordu. Neden sonra Müslüm Memedin kapısını vurdu, usulcana, "Memed Ağam, Memed Ağam," dedi, "ne oldu sana, merak ettik." Memed bu ses üstüne kendine geldi, gevşemiş, yan uykuda, yarı uyanık, yarı düşte gibiydi, ayağa kalktı, "Hemen kurunup giyiniyorum." Mis kokulu havlular yumuşacıktı. Memed kurulanmaya doyamıyordu. Ömründe, bu havlular kadar yumuşak bir şeyi de hiç ellememişti. Tavşan tüylerinden de yumuşak. Ev alır almaz, daha eve yerleşmeden ilk alacağı öteberi bu havlular olacaktı.

Bir yer masasının üstüne konmuş, kalaylı bakır sininin üstündeki tüten yemekler onu bekliyordu. Ortada tepeleme pirinç pilavı, onun yanında av etlerinden sövüşler, tavuk yahnisi, içli köfte... Daha neler neler... Abdülislam Hocanın karısı, kızları sofrayı donatmışlardı ki kuş sütü eksik. Hoca duasını okudu, oğlu da gelmiş yanma çökmüştü, başladılar. Yağlı pilav, av etleri, içli köfte... Memed ömründe hiç böylesine lezzetli yemek yememişti. Acaba çok açtı da ona mı böyle geliyordu? Yok, diye düşündü, yemekler, insan tok olsa da çok lezzetli. Müslüm yumulmuş, gözleri de fal taşı gibi açılmış atıştırıyordu.

Yemek yemeleri çok uzun sürdü. Yemeğin arkasından bal, kaymak, ceviz içi geldi sofraya. Apak petekli bir baldı sofraya gelen ve limon çiçeği kokuyordu. Memed ilk lokmayı ağzına atar atmaz, bütün bedenini bir limon çiçeği kokusu sardı. Sanki köpürmüş çiçekli büyük bir limon bahçesini, dünyasını, bir ova limon çiçeğini yutmuştu. Her lokmayı ağzına atışta çiçekten köpürmüş bir limon bahçesinin tek mil kokuları damarlarında

109

dolaşıyordu. Yemek bittikten sonra kahveler geldi. Kahve kokusu da ortalığı aldı, limon çiçekleri kokusuna karıştı.

Kahveyi içtikten sonra:

"Her yer, taş toprak, ulu deniz, insan, ağaç, yaprak, çiçek hep limon kokuyor, Hocam," dedi Memed, biraz sıkılğan.

"Ben de şaşırıdım buraya ilk geldiğimde, her an bir yerlerden güzel, keskin bir koku gelir insanın burnuna... Bir bakmışsın, ay dolunayken, ortalık deniz kokuyor. Bir bakmışsın, akşamüstü dağlardan kekik, yarpuz kokularına karışmış çam kokusu geliyor. Baharda limon, yazın sapsarı buğday kokar Çukurova, çok acı ekin kokar ortalık ekinler biçilirken. Bir de yağmur sonları toprak kokar Çukurova insanı deli divane eden. Bu toprakta doğan, buraya yerleşen, bir daha dünyanın başka hiçbir yerinde yaşayamaz, yaşamaya mecbur kalırsa da ölür," diye karşılık verdi Hoca.

"Ben şimdi limon çiçeği kokuyorum Hocanı. O kadar yıkandım daha kokuyorum. Buraya gelirken portakalların içindeydik."

"Ben de tepeden tırnağa limon kokuyorum," dedi Müs-lüm.

"Gök gelişte hep böyle olur. Haydi siz şimdi yatın, çok yorgunsunuz, yarın uzun uzun konuşuruz."

Memed:

"Sağ ol Hocam, ellerinden öperim. Ama ne kadar çok Ferhat Hocaya benziyorsun sen. Şu uzun parmakların olmasa, ben bile seni Ferhat Hocadan ayıramazdım," diyerek ona hayretle bakıyordu.

Abdüselam Hoca sakalını sıvazlayarak güldü.

"Siz kardaş mısınız?"

Hoca karşılık vermedi. Gene güldü. Oda kapısını açtı. "Yarın konuşuruz," dedi, "bol bol vaktimiz var, çok konuşuruz. Işıқта uyuyamazsan başucundaki lambayı üfle. Allah rahatlık versin."

"Sağ ol Hocam."

Memed, şimdiye kadar böyle sakız gibi, mis kokulu bir yatağa da girmemişti.

"Müslüm..."

110

"Buyur Memed Ağam."

"Yatak da kokuyor."

Soyundu, lambayı üfledi, yatağa girdi ve uyudu. Sabahle-'in çok geç, ancak gün kuşluk olduktan sonradır ki uyandı, ap-tesaneye koştu, yüzünü yudu, geldi giyindi, uzun uzun aynaya baktı, aynadan korktu, başını hemen çevirdi.

Müslüm çoktan uyanmış, sedirde Hocayla karşılıklı oturmuşlar konuşuyorlar, onu bekliyorlardı. Onu gülerek karşıladılar. "Kusura bakma Hocam, başıma hiç böyle bir iş gelmedi şimdiye kadar. Bu yaşıma geldim, kuşluk vaktine hiç kalmadım. Kusuruma bakma."

Sofraya oturdular. Öyle zengin bir sofraydı ki Abdüselam Hocanın sofrası, bal, kaymak, daha kabarcıkları üstünde tereyağı, tüten süt, türlü türlü peynirler, ekmekler, yufkalar...

Memed, ağır ağır, tadını çıkararak yapıyordu kahvaltısını, ekmeğinin üstüne önce yeni yayıktan çıkmış tereyağını, onun ardından da balı koyuyor, güzel bir dürüm yapıyor, alttan damlatmadan ısırarak, yarı kapalı gözlerle, yüzünde en güzel mutlulukların ışıltısı, yiyordu.

Abdüselam Hoca da onun böyle mest, mutlu haline bakıyor seviniyordu. Memed, neden sonra kahvaltısını bitirince, Abdüselam Hoca:

"Memed yavrum," dedi, "şimdi az sonra berber gelecek, sakalların çok uzamış. Seni tıraş edecek. Burada herkes seni benim yeğenim biliyor, sen hiç konuşma bu hususta. Sanırım ki konuşkan bir insan da değilsindir. Korkma, Bizim oğlanın giyitleri sana olur, onları giy.

Tıraş olduktan sonra kasabaya alışverişe gideceğiz."

"Ben de gelecek miyim Abdüselam Hoca Efendi?" diye sordu Müslüm.

"Sen de geleceksin," dedi Hoca, Memede döndü:

"Silahlarınızı muhkem, bozulmaz, rutubet almaz, karıncalanmaz bir yere koydum yağlayarak. Ne zaman bir gerekli olursa..."

"Allah gerek etmez inşallah."

"Ėnşallah," dedi Hoca, "inşallah ya, hiç belli olmaz, dünyadır bu."

"Dünyadır bu," diye Memed boynunu büktü.

111

"Şimdi inek kasabaya, ben bu Ėnce Memedir desem, bin tane de şahit göstersem, kimseyi inandıramam. Ėyi ki sen Ėnce Memede hiç benzemiyorsun."

"Benzemiyorum Hocam. Kimsecikler inanmıyor benim Ėnce Memedliğime."

Kahvaltı daha bitmeden, büyük deri çantası, elinde berber taşıyla berber geldi, sedire oturdu, onların kahvaltılarını bitirmelerini bekledi.

Onlar kahvaltıyı konuşarak bitirdiler. Berber çantasından tertemiz patiska bir önlük çıkardı,

Memedi bir sandalyaya oturtup önlüğü boynuna taktı. Önlük de sabun kokuyordu. Sakalını

bol köpürterek, keskin usturasını ikide bir kılavlayarak Memedi tıraş etti. Tıraştan sonra

Memed, tüy gibi hafiflemişti, Hocanın oğlunun şalvarını, kaçak Ėngiliz kumaşından ceketini,

kundurasını giydi, bir de kasket uydurdular ona, atlara binip kasabaya yollandılar.

Kasaba bağlık bahçelik bir yerdi. Portakal, limon, turunç bahçelerinin içinde düzgün,

bazıları da çok güzel beyaz badanalı evler vardı. Güzel camisi, ince minaresi sülün gibiydi.

Büyük bir alan, yeni yapılmış çarşısı, çakıltaşlan döşenmiş caddeleri düzgündü. Atlarını,

alanın biraz ötesindeki büyük limon bahçesinin ortasındaki bir evin ahırına bağladılar,

çarşıya indiler. Terziden, Memede göre, dikiş yerleri sırma işleme, Ėngiliz kumaşından bir

şalvar buldular. Şalvarın kumaşı kaçak olaraktan Suriyeden geliyordu. Çok güzel bir de

kundura, o da Suriyeden gelmişti, bir Adana ayakkabısı da aldılar. Ceketini alacakları yer eski,

büyük bir dükkandı. O dükkana ceketler doğrudan Ėngiltereden gelirdi. Dükkancı onları, ta

sokağın başında karşıladı.

"Allah bağışlasın, kim bu delikanlılar?"

"Bu yiğenim olur, bu da onun arkadaşı. Yiğenimin babası Anavarza ovasında oturur, çok varyetli bir kişidir."

"Bilirim, bilirim Anavarza düzlüğü Çukurovanın en verimli toprağıdır. Orada herkes zengindir."

"Öyledir," dedi Abdüselam Hoca. "Ğşte bu benim aslan yiğenim, her şeyi tepti, bana geldi. Dayısının yanma, bunun yedi kardeşi daha var, ama ben en çok bu yiğenimi severim. Memed de beni sever."

112

I

"Senin gibi ermiş bir dayısı olur da insanın, onu kim sevmez. Keramet sahibi."

"Estağfurullah... Onu burada yer yurt sahibi edeceğim. Avalini, ayalinin anasını da getirteceğim. Bu gurbet elde yalnız yalnız olmuyor, insanın yanında birkaç kişisi bulunmalı."

Zeynullah Efendi bu kasabanın en eski dükkancısı, en köklü kişisiydi. Dükkanı da kasabanın

odak noktasıydı. Kasabada ne oluyor, ne bitiyorsa burada biliniyor, bilinmeyen ne varsa da

bu dükkandan bütün kasabaya, bütün ovaya yayılıyordu. Bütün ovanın dedikodusu, ölümü

kalımı burada birikiyor, bütün ovaya da buradan dağılıyordu. Torosun en yalnız tepesinde

bir olay geçsin de Zeynullah Efendinin dükkanına gelmesin, önemine göre de buradan

Adanaya, Mersine, Osmaniye, Kozana, Kadirliye dağılmasın... Çok çok önemliyse olay,

mümkünü yoktu ki Ankarayı bulup Gazi Mustafa Kemal Paşanın kulağına kadar gitmesin...

Ğşte, Abdüselam Hoca bunun için inceden inceye, bir rapor verir gibi öz bir yiğeni Memedi

Zeynullah Efendiye anlatıyordu.

"Demek böyle yedi tane yiğenin daha var?"

"Bende yiğen çok," diye güldü Abdülselem Hoca. "Bunlar daha bir tek kız kardeşimden."

"Allah bağışlasın."

Zeynullah Efendi gaga burunlu, uzun sivri yüzlü, küçük kara gözlü, uzun boyunlu, tilki gibi, her bir yanından hile akan, bu tavrını da hiçbir zaman saklamayan, durumuyla, kendisiyle övünen, kendi kendisiyle barışık birisiydi.

Dükkanın içindeki dört koltuğun dördü de marokendi. Yeşil koltukların ortasındaki oymalı masa da maundu. Koltuklardan başka büyük dükkanın içi, sağa sola atılmış, arkalıksız iskemle ve sandalyayla doluydu.

"Efendim, Zeynullah Bey kardeşim, yiğenim Memede çok güzel bir İngiliz ceketi lazım. Maluma bizim burada olan elbiseler Türkiyenin hiçbir yerinde, Ankarada bile yok. Maluma, ben bizim Memede haber gönderdim ki, aman sen sen ol, ora-tad elbise falan alma, dedim."

"Ğyi yapmışsın." Memede döndü, "Senin dayın Hoca ama, gibi, anasının gözü bir Hoca. O çok siyaset bilir. Eğer o Ho-

113

ca değil de başka bir şey olsaydı, bu Türkiyeyi toptan zapteder, emrine alırdı. Padişah olurdu şu Çukurovaya. Çukurova istiklalini ilan ederdi. Dayın bilir, Londrada lordların giyindiği mağazalarda ne varsa bende de vardır. Pariste aristokratlar ne giyiyorlarsa, sen benden de giyinebilirsin."

Çırağını dükkanın aşağı katma gönderdi. Delikanlı elinde pırl pırl askılara takılı bir yığım ceketle geldi.

"Kalk ayağa Memed yavrum," diye sertçe buyurdu Zeynullah Efendi. Delikanlının iki eliyle havada tuttuğu bir ceketi aldı, askıdan çıkardı Memede giydirdi. O, olmadı, ötekini aldı.

Delikanlının elinde ne kadar ceket varsa, kendi kendine homurdanarak Memede giydirdi

giydirdi çıkardı.

"Olmadı, bunlar benim Abdülislam kardeşimin yakışıklı, dal gibi yiğene layık değil. Al bunları da sandıktakileri çıkar getir."

Üç tane sandıktan çıkan sayısız ceket denendikten sonra Zeynullah Efendi bir çığlık attı:

"Bulduk," diye sevincinden titredi, "bak, kalıp gibi oturdu." Memedin çenesini kaldırdı gözlerinin içine baktı, "Rengini beğendiysen tamam," dedi.

Memed:

"Çok beğendim," dedi, "çok güzel. Sen sağ ol Zeynullah Efendi. Çok zahmet ettin."

Koynundan bir büyük kese çıkardı:

"Kaç para?" dedi. "Bende kağıt para yok, altınım var."

"Altın da olur, olur," dedi Zeynullah Efendi.

Abdülislam Hoca:

"Dur yiğenim," dedi, "sen keseni cebine koy, bu kadar küçük şeyleri izin ver de dayım ödesin."

"Doğru," diye onayladı Zeynullah, "insanın böyle bir dayısı olur da, ne kadar zengin olursan ol, insan hiç onun huzurunda keseye davranır mı?"

Memed bir kız gibi utandı, büzülerek kesesini iç cebine attı.

Memed ceketi çıkardı, koltuklara oturdular, çaylar geldi.

"Birkaç da gömlek..."

"Var," dedi Zeynullah Efendi. "Hem de İngiliz. Daha önceki gün Kaptan Roberto getirdi."

Aşağıya, Memedin bedenine.

114

ıv son gelen gömleklerden, üç tane getirmesini buyurdu. Bundan hemen sonra da, sabırsızlıkla dedikoduya geçtiler. Zeynullah Efendi sordu:

"Dulkadiroğlu Şakir Beyden ne haber, konağını bitirdi mi?"

"Bitmez o konak," diye kahkahayı bastırđı Hoca. "Konağın bir parçası bitiyor, Şakir Bey karşısına geçiyor, yemeden içmeden o biten kısmı üç gün, bir hafta seyrediyor, ardından da, ona bitişik, ondan daha güzel bir kısma başlıyor. Konak uzadı gitti."

"Ėstanbuldan mimarlar, Mardinden, Diyarbakırdan taşçı ustaları getirmiş, doğru mu?"

"Bilmem, belki doğrudur."

"Ya Muallim Zeki Nejadla arası?"

"O Muallimi öldürteceğini, diyormuş da, başka bir şey de-miyormuş."

"Benim bildiğim Şakir Bey, o fıkara Muallimi değil, isterse Fevzi Paşayı, Ėsmet Paşayı da öldürtür."

"Muallim de öyle yabana atılacak bir zat değil, gözü kanlı birisi, kolay kolay Őakire pes, diyeceğini sanmıyorum."

"Gene binlerce dönüm çeltik ekecekmiş aşaağıya, ovaya... Bu sefer de dokuz köy su altında kalacakmış."

Memed, onların konuşmalarından, çeltik ekerek dokuz köyü su altında bırakmaktan,

Dulkadiroğlu Şakir Beyle Muallim Nejadm ne yüzden çatıştıklarından bir şey anlamıyordu.

Zeynullah Efendiyle Abdüselam Hoca durmadan fincan fincan çay içerek tam öğleye kadar

Şakir Beyle Muallim Nejadı konuştular.

Öğleyi az geçse, daha ezan okunmamıştı, Abdüselam Hoca, bir avuçtan daha çok saatinin

altın kordonundan tuttu çekti, altın, mineli, işlemeli saatini çıkardı, kapağını fiyakalıca açtı,

"daha öğleye çok var, haydi çocuklar kebabçıya gidelim."

Daha kebabçı dükkanına yaklaşırlarken burunlarına közde pişen kuzu yağı kokusuyla

sumak, acı biber, limon çiçeği kokusu geldi. Ėçeri girdiklerinde tertemiz giyinmiş bir garson

onları saygıya karşıladı, yer gösterdi oturdular. Memed biraz sonra başını kaldırıp da

karşısına bakınca, iki şaşkın gözün kendisine dikildiğini gördü, yüzü kül kesildi. Memed bu yüzü bir yerlerin anımsıyordu. Ğki çift göz biribirine öylece, bir süre takıldı-

115

lar kaldılar. Memed, adamın kendisini bir iyice tanıdığını, tanıyınca da şaşkınlıktan küçük dilini yuttuğunu anladı. Ne yapacağını bilemiyordu. Kimdi, neciydi bu adam, tanıyordu, bir yerlerde bu adamla bir araya gelmişler, konuşmuşlardı, ama kimdi bu kişi? Derken adam Memedin allak bullak bakışları altında ayağa kalktı dışarıya çıktı, Memed de ayağa kalktı, büyü-lenmişcesine onun ardından gitti. Adam önce çarşıya yöneldi. Memed bu kadar çabuk yürüyen hiç adam görmemişti. Adam caminin kapısına varınca, Memedin arkasından geleceğini biliyordu ki, belli etmeden başını usulca çevirdi ona baktı, camiye girmeden, yandaki, asma dallarının üstünü boydan boya örttüğü sokağa saptı. Öndeki adam yürüyor, Memed onun arkasından koşuyordu. Adam bir yan sokağa daha saptı, Memed de arkasından. Bir cadde geçtiler, bir alanı döndüler, onları böyle görenler durup seyrediyorlardı, bir hıltanlığa düştüler, ardından bir zıncırlığı aştılar, bir suyu geçtiler, bir bataklığı dolandılar, Memed, bir kamışlıkta adamın izini yitirdi. Ayakta kalacak hali kalmamıştı, bir hendeğin sekisine oturdu.

Kasabaya döndüğünde bitkindi. Hocayla Müslümü camide buldu.

"Ne o Memed, bu halin ne?"

"Beni tanıdı," dedi.

"Kim o seni tanıyan?"

"Biliyorum da kim olduğunu çıkaramıyorum."

116

7

Öğretmen Sami Turgut çok at başı boyamıştı. Kasabanın sokakları, ağaçları renk renk at

başlarıyla donatılmış, at başı resimleri Toroslarm en ulaşılmaz köyelerine varmış,

Çukurovanın her köyünün kahvesine, camisine asılmıştı.

Kasabanın pazarıydı. Çok eskilerden bu yana, daha bu kasaba kurulmadan önce bu toprak tepenin dibinde, bu çayın kıyısında, tam buradaki alanda pazar kurulurdu. Yayladan dönen yörükler, Türkmenler ürünlerini burada, bu çakıltaşlarınm baştan sona örttüğü geniş alanda sergilerlerdi. Yukardaki, bir ucunu tepeye dayamış kesme kefenk taştan örülmüş köprü yapınca pazaryerinin adı köprü altı, diye adlandırılmıştı. Yüksek gözleri, çok ak taşları, tepenin yamacına yapıştırılmış görüntüsüyle bu köprü uzaklardan, ovadan gözüküyordu. Pazaryerine, o gün bu gündür Avşarlar, Türkmenler, Yörükler aynı malları getiriyorlardı. Koyunlar, keçiler, sığırlar, atlar, eşekler... Bir de yağ, peynir, bal, mezdeğe, kenger sakızı... Bir de çam bardaklar, beşikler, ekmek tahtaları, oklavalar, yayıklar... Bir de kilimler, çuvallar, çullar, halılar...

Pazaryeri çok kalabalık oluyordu. Cığcık kilimlerini köprünün ak korkuluklarından aşağıya bir uçtan bir uca sarkıtıyorlardı. Ilık bahar güneşi altında uçuşan, çıldıran bir renk cümbüşü başlıyordu köprünün üstünde. Her gören bu renk kasırgasına hayran kalıyordu.

Anavarzannın üstbaşında, Bozkuyuyla Cığcık köyünün al-hnda boz topraklı yayvan geniş bir yığıntı vardır. Bu yığıntı

117

düz bir alandır. Bu alana baştan aşağıya mozaik serilmiştir. Burası da çılgın bir renk cümbüşündedir. Kadim günlerden bu yana bu mozaikler Çukurovaya renklerini, biçimlerini, bitmez tükenmez bir kaynak olarak dağıtırlar ve Cığcık köylülerinin kilimleri geleneksel kilim renklerinden, nakışlarından kopmuş, kendine özgü renkler, nakışlar bulmuştur.

Kilimleri bir gizde, bir büyüde balkır ve Cığcıklılar bu büyüünün gizini kimseye söylemezler, gözleri gibi korurlar gizlerini, gözleri gibi korurlar ak topraklar üstündeki mozaiklerini ve

mozaiklerinin yerini. Mozaikler onların örnekleri, büyü kaynakları. Kilimlerine yüzlerce nakış oradan akmış gelmiştir. Bir de yörük halılarına. Çok keklik, çok karayılan, çok ceren resmi vardır mozaiklerde. Bir doru at bir maviliğin üstünde koşar kuyruğunu dikmiş, yelelerini bulut gibi kabartmış. Bir mor geyik bir kayanın üstünde dikilmiş durur. Bir akrep, tupturuncudur, kuyruğunu kaldırmış sokacak birisini aramakta, bir kırmızı yılan genç, saçları uzun bir kızın bacakları arasına akmaktadır. Sabah vaktidir, bir tilki uzun yalım gibi kuyruğu, boncuk gözleriyle kurnaz, yöreye, uzaktaki uçan bir turaca bakmaktadır. Alabildiğine kızdırmış güneş, ışıklarını, tarlalarda eğilip kalkan kırmızı uzun bacaklı, kırmızı uzun gagalı leyleklerin üstüne dökmektedir. Öndeki çok büyük bir leylek gagasını uzatmış, uzun ak boynu sünmüş, önündeki sazların içine sıçradı sıçrayacak bir kurbağayı yakalamaktadır. Bu mozaiklerden, Anavarza öreninin içindeki, yöresindeki toprakları yarım kulaç kadar kazacak olursak türlü türlü, boy boy çıkar. Misiste de öyle, Dumlukale yakınlarında da öyle. Yörükler de halılarına örneklik için, toprağı kazarak mozaik çıkarmayı öğrenmişlerdir ve mozaikler, halılarda, kilimlerde canlanır. Yukardaki, büyük alandaki kuşları, atlan, cerenleri de hiç iska geçmezler. Yeraltından aldıkları, gün görmemiş renkleri, biçimleri halılarına daha da parlaklaştırarak, daha da güzelleştirerek aktarırlar. Ğşte onların halıları, kilimleri bu yüzden daha görkemli, daha büyüldür. Gören insanın başını döndürür. Pazar kaynaşıyor, kilimler, halılar köprünün kanatlarına asılıyor, çam bardaklar, beşikler suyun kıyısına her birisi oymalı, nakışlı birer ant gibi diziliyor, kalabalıktan iğne atsan yere düşmüyordu. Pazaryerindeki ağaçların gövdelerine, köprünün

118

ayaklarına da Sami Turgutun renk renk at başlarından bir haylisi yapıştırılmıştı. Gelen köylü önce bir afişin önünde duruyor, at başına gözlerini dikip bir iyice baktıktan sonra öteki at başlarına geçiyordu. Pazarda alışveriş unutulmuş, yalnız Ğnce Me-medin atı

konuşuluyordu, kimi:

"Aboov," diyordu, "bu kadar paraya o köylüler değil Ğnce Memedin atını, Ğnce Memedi de alır getirirler hükümete. Bu kadar paraya Köroğlunun Kıratını, Genç Osmanın Arabını, Alinin Düldülünü de alır getirirler. Bu kadar paraya... Aboov!"

Kimi de diyordu ki:

"Köroğlunun atını bulur getirirler, Ğnce Memedin atını net-seler, neyleseler ele geçiremezler. Yemenden öte bir yerde Düldül daha savaştadır. Düldülü de bulur, savaştan alır getirirler, Ğnce Memedin atını getiremezler. Genç Osman, şimdi kellesi koltuğunda Bağdadin tunç kapısı önünde daha kılıç sallamaktadır, onun atını altından çeker alırlar da, Ğnce Memedin atını alamazlar, bulamazlar, bulsalar yakalayamazlar, yakalasalar zaptedemezler, zaptetseler depremler, yıldırımlar, seller götürür dünyamızı yağız at ellerinden kurtulur."

Pazaryeri böyle konuşurken, ikindiüstü, kalabalığı bir haber dalgalandırdı. Pazaryeri halkı candarma dairesinin önüne aktı. Onlardan çok önce kasaba halkı candarma dairesinin avlusunun önüne gelmiş, itiş kakış, alt alta, üst üste avlunun ortasındaki yazılı, üstünde düz burunlu çok güzel bir kadın kabartması olan ak mermer taşın yanında duran ata bakıyorlardı. At çelimsiz, karnı sırtına yapışmış, boynu incecik, gözleri çapaklı, tam sırtının ortasındaki yağara bir yağın sinek yapışmış, kuyruğunu bile sallamaya gücü yetmeyen, başını dizinin oraya kadar sarkıtmış, sağ arka ayağını karnına çekmiş, orada, bir sağlam yel esse yıkılacakmış gibi duran bir attı.

Atı gören şaşırıyor, gören şaşırıyordu ya, bir türlü de kimse yerinden ayrılamıyor, duyan geliyor, duyan geliyor, kalabalık gittikçe büyüyordu. Herkes şaşkınlıkla bir ata, bir kalabalığa bakıyordu. Kalabalıktansa hiç ses şada çıkmıyordu. Suskun, Şaşkınlıktan dilleri tutulmuş bekliyorlardı.

Önce kalabalığı yarararak Murtaza Ağa girdi candarma dairesinin avlusuna. Yüzü sevinçten

dam onu avluda görünce merdivenleri koşarak indi, koluna girerek onu ak taşın yanında başını sarkıtmış duran kurada beygirin yanına getirdi, iki elini açtı, orada beygirin sarkık başının önünde öylece bekledi. Atı gören Murtaza Ağanın da sevinci yüzünde dondu kaldı. Atın sağına soluna, önüne, arkasına geçti, uzun uzun inceledi. Ata baktıkça yüzü kararıyordu. Kuyruğunu kaldırdı baktı, ağızını açtı baktı, yüzü buruştu, öfkeyle, umutsuzlukla candarma dairesinin merdivenlerine atıldı, arkasından da Yüzbaşı koştu. Biraz sonra önde Kaymakam, arkasında Taşkın Halil Bey, onun arkasında yargıçlar, Zülfü, Belediye Başkanı, ötekiler, candarmanın yol açmasıyla avluya girdiler, ak taşın yanına varınca atm önünde durdular, elleriyle atı göstererek gülüştiler, bu sırada da onları yukardan gören Murtaza Ağa koşarak yanlarına geldi. Atm başına birikmişler, o yanlarına gelip de birkaç sözcük söyleyince yüzleri asıldı. Konuşmadan, ağır ağır candarma dairesine yöneldiler. Murtaza Ağa, ellerini kollarını sallayarak bir şeyler söylüyor, ötekiler başlarını yere eğmişler ayakkabılarının burunlarına bakıyorlardı. Onlar merdiveni çıkıp da kapıdan içeri girince kalabalıkta da birden bir kaynaşma oldu, her ağızdan bir ses çıkıyor, bağıyorlar çağırıyorlar, itişiyor kakışıyorlardı.

"Lafa bak lafa..."

"Ğnce Memedin de atıymış bu."

"Tuzlayım da kokma!"

"Ğnce Memedin atı hiç yakalanır mı?"

"O at cindir, peridir."

"O at görkeminden güneş gibi parlar."

"Şu uyuz ata bak, şu uyuz ata."

"Köroğlunun da atına benziyor."

"Kırata,"

"Kırat da böyle zayıftır."

"Böyle üfürsen yıkılacak."

"Ocağın batmaya Kör Haydar Usta..."

"Almış da şu beygiri..."

"Yılıya bırakılmış..."

"Alacak bin beş yüzü Murtaza Ağadan."

"Murtaza Ağanın parası paradır, çakıltaşı değil."

120

"Hiç bu uyuz beygire bin beş yüz verir mi?"

"Kör Haydar Usta bu beygiri Ğnce Memedin ah değil de, bin yaşındadır, diye, antikadır diye."

"Almış da getirmiş."

"Ğnce Memed duysa ki, şu kuradayı..."

"Şu uyuzu..."

"Şu yağarı..."

"Kendi atı diye getirmiş Kör Haydar, onu bir yağlı kurşuna kurban ederdi."

"Bir tek."

"Ğki kurşun istemez."

"Şu Ğnce Memedin de atma bakın hele."

"At derim sana."

"Küheylan derim ki esen yel ilen yarışır."

"Küheylan derim ki ona, kanat çıkarır da uçar."

"Küheylan derim ki sana Kör Haydar Ustayı dişlerine alır da Kafdağının başına götürür."

At orada, ak taşın yanında yerinden hiç kıpırdamadan başı düşmüş, yeleleri sarkmış olduğu gibi duruyor, kalabalık da, patırtı kütürtü, Kör Haydar Ustanın bin beş yüz lirayı alıp alamayacağını kıyasıya tartışıyor. Kimi, bu parayı Kör Haydar Usta alır, kimi de alamaz, diyor. Tartışmalar kavgaya kadar varıyor, kimisi, bu Ğnce Memedin atıdır, dağda tek başına, bakımsızlıktan bu hale gelmiştir, kimi de Ğnce Memedin böyle bir atı olamaz, olsa da Ğnce Memedin atı bu hale gelemez, diyor.

Derken candarmalar bir kişiye daha kalabalığı yarararak yol açtılar. Bu gelen Seyis Seydiydi ve Ğnce Memedin atı onun öldürdüğü Ali Safa Beydeyken seyisi bu Seydiydi. Seydinin adı kalabalıkta bir uçtan bir uca dilden dile geçti. Bir söylentiye göre Ğnce Memed salt bu ata sahip olmak için öldürmüştü Ali Sa-fayı.

"Ğnce Memedin canı bu attadır." "Seyis Şeydi derse ki, bu at Ğnce Memedin atıdır..."

"Kurşuna dizecekler onu."

"Dağdaki Ğnce Memedin de orada, bu burada yağlı kurşunları yer yemez, onun da orada canı çıkacaktır." "Seni tuzlayım da kokma emi?"

121

"Aklınla sen bin yaşa düdüğüm..."

"Züttürü züt."

Bu arada ak taşın yanındaki at sineklenip, o da usulca kuyruğunu salladı. Kalabalıktan bir gümbürtü gibi bir kahkaha koptu. "Bu Ğnce Memedin atıdır, bakın hele bakın, kuyruğunu bile salladı."

"Vallahi de salladı..."

"Billahi de salladı."

"Bu Ğnce Memedin atı olmasaydı..."

"Böyle bir kuyruk sallayabilir miydi?"

"Mademki kuyruğunu salladı..."

"Versinler bin beş yüzü..."

"Kör Haydara versinler."

"O da o parayla..."

"Yerin altını üstüne getirsin."

"Yerin altında ne var, ne yoksa bulsun."

"Bulsun Kör deyyus."

Ağır ağır ata doğru yürüyen Seyis Şeydi, şöyle atın uzağında durdu, ata bir göz atar gibi yaptı, arkasını döndü, merdivenlere yürüdü. Kalabalık sesini soluğunu kesmiş, Seyis Seydinin en küçük kıpırdanışını bile kaçırmamıştı.

Ğçerdeyse kıyamet kopuyor, Murtaza Ağa bu at Ali Safa Beyin atı değildir, diyor, Kör Haydar Usta da diretiyordu.

Kör Haydar Usta, şu ovanın ucundaki Ceyhan ırmağının dağlardan kurtulduğu yerlerdeki köylerden birisinden olurdu. Köyünün yakınında bir kale, kalenin dibinden başlayan, geniş bir düzlüğe yayılan bir de şehir kalıntısı vardı. Bu şehrin tiyatrosu hiç bozulmamış, daha dün yapılmış gibi duruyor, köylüler tiyatronun tabanını harman yeri olarak kullanıyorlardı.

Üstüne mavi çiçekler işlenmiş, daha kokusunu salan çiçekler, mor çinke taşlar tarlaların, örenlerin aralarına düşmüş parlıyorlardı. Uzun bir caddenin iki yanına mavi çinke taşlardan yontulmuş yüksek taş direkler dizilmişlerdi. Bu direklerden yalnız üç tanesi yıkılmış, ötekiler ayaktaydılar. Kırılmış mermer, çinke taşından heykeller, seramikler, insan başları, ayaklar kollar, mozaikler tarlaların içine, oraya buraya serpilmişlerdi.

122

Kör Haydar Usta değirmen taşı ustasıydı. Bunlar babadan dededen, büyük kayalıklardan, mavi, ak çinke taşlarından değirmen taşları keserlerdi. Kör Haydar Usta da on yedi yaşına

kadar babasıyla birlikte taş kesti. Bir gün, bir kayayı yontarken kopan bir taş parçası gözüne geldi ve sol gözünü çıkardı. Bereket karşıdaki göçmen köyünde Ğdris Hoca derler bir göz cerrahı vardı da onun öteki gözünü kurtardı. Yoksa Kör Haydar Usta iki gözden de olacak, dünyası kararacaktı. Kör Haydar Usta bir daha kaya kesmedi, eline çekiç keski almadı, öyle avare, o dağ senin, bu bağ benim, bir süre sersem dolaştı durdu. Onun yolunu bir gün bir rastlantı değiştirdi. Yılan derilerine merak sardır-mıştı, dağ taş dolaşıyor nerede bir yılan kavı bulsa alıyor, torbasına koyuyordu. Ğdris Hoca ne demişti, senin gözünü yılan kavı kurtardı, demişti. Elimdeki ilaç doksan dokuz kavlamış yılanın kavmin özü çıkarılarak yapılmış ve de senin, senin gibi de birçok insanın gözünü kurtarmıştır, demişti.

Ğşte gene bir gün kav toplamak için kalede dolaşırken bir çalının dibinde bir ışıltı görmüş, eğilip almıştı. Bu birbirine bağlanmış bir çift altın küpeydi. Olan olmuş, al Allah delini, zapteyle kulunu, Kör Haydar Usta bundan sonra defineciliğe başlamış, ünü bütün Çukurovayı tutmuştu. O, bundan sonra çok gezmiş, çok okumuş, Çukurovayı delik deşik kazmış, ayağının basmadığı yer, kazmasının değmediği ören bırakmamıştı Çukurovada. Çok heykel, çok değerli taş, çok altın, gümüş, bakır para, çok bilezik, çok gerdanlık, yüzük, halhal, çok değerli boncuk, üstleri oyulmuş, kabartmalı avuç avuç renk renk çok yüzük kaşı, kıymetli taş bulmuştu. Lavi krallığının sarayını, Ar-zava, Kizvatna, Hitit, Kue, Kilikya, Pers, Selçukid, Asur krallarının hazinelerini, gömütlüklerini aramıştı.

Elleri, ayakları bedenine bakarak çok kocamandı. Uzun, pos bıyıklarını kınalıyor, büyük, kehribar bir ağızlıkla avurtlarını şişirerek sigarasını içiyordu. Bütün çabalardan elinde, köyüne, büyük bahçenin içine yaptırdığı saray yavrusu konağından, bir de beş yüz dönümlük toprağından başka bir şey kalmamışta Antikalardan kazandığı paraların altından girmiş üstünden Çıkmıştı. Ğstanbullarda, Antakya, şam, Haleplerde girmediği meyhane, görmediği güzel kadın kalmamıştı. şimdiyse yaşlan-

mıştı. Ve elinde değerine paha biçilemeyen bir tek, küçük bir antika kuşu kalmıştı. Kuşun başı, boynu, göğsü, ayakları altın, gövdesi lapis lazuli taşıydı. Kör Haydar Ustayaya göre güzel kuşu en az otuz beş yüzyıllıktı. Ona gözü gibi bakıyor, sakladığı yeri kimseye söylemiyor, bu büyük, bu büyüğü gizini de öyle herkese göstermiyordu.

"Evet beyefendiler, bu at Ali Safa Beyden Ğnce Memede geçen attır. Çünkü atı ben yakaladım. O at öylesine bir afsunlanmış attır ki, bu afsunlanmış atları bazı kimselerden başka kimse yakalayamaz. Bu Ali Safa Beyden Ğnce Memede intikal etmiş olan tılsımlı attır."

"Ğnce Memed tarafından Ali Safa Bey öldürülerek gasp edilmiş..."

"Ğntikal etmiş attır. Ben onu dağ taş orman bayır araya araya Düldül dağının doruğundaki Kırkgöz kayasının en sivri ucunda buldum. Hangi at, söyleyin hangi at Düldül dağının doruğundaki apak çakmaktaşı kayanın, ancak iki ayak sığacak kadar ustura gibi keskin sivrisinde durabilir, o kayaları söken sert yelin, boranın, depremin karşısında durabilir, söyleyin."

Murtaza Bey çıldırarak hale gelmişti, bu Kör Haydara derdini bir türlü anlatamıyordu.

"Yahu Haydar, bu at Ali Safa Beyin atı değildir. Yahu kardeşim, ben bu atı ta Urfadan geldiği günden beri biliyorum, ben bu atı tanımazsam hiçbir atı tanımam, sen yağar bir beygiri yakalamış getirmişsin, ben bunun için bin beş yüz lirayı veremem. Ben parayı su kıyısından toplamadım. Bu at Ğnce Meme-din atı değildir."

"Bu at o attır. Çünkü Düldül dağının tepesinde, beni görünce bir kişnedi, bir kişnedi, bütün dağ doruktan tabana sallandı, hemen de sivri, ustura* kayanın üstünden atladı yanma geldi. Bu tılsımlı atlar yanına gidecekleri adamları bilirler. Sen bana parayı vermemek için bu at o at değildir, diyorsun."

Onlar böyle durmadan tartışıkça Yüzbaşı öfkeleniyordu. Söze karıştı, öfkesini içinde

tutarak:

"Ğnce Memedin böyle atı olur mu, böyle uyuz, böyle ner-deyse ölecek, siz bir tuhaf zatlarsınız," diye konuştu. Sözler, sıktığı dişlerinin arasından ıslık gibi çıkıyordu.

124

"Sevgili muhterem Yüzbaşım, bunlar sussunlar, ben zatı devletlerini ikna edemezsem Ğnce Memedin atını götürüp gene aldığım yere bırakacağım. Ğşte o zaman bu Ğnce Memedin atı değildir, diyenler, gitsinler de, o atı yakalamak değil, bir kilometre yanına yaklaşınlar bakalım."

Yüzbaşı, Kör Haydarın ona söylediği saygılı sözlerden sonra yumuşadı.

"Ama Haydar Bey, bu at çok zayıf, neredeyse ölecek."

"Muhterem ve yiğit Yüzbaşım, ben derdimi sizin gibi Cumhuriyetin bir kahraman evladına, sarışın bir kurda benzeyen asil Türk çocuğuna anlatabileceğimi zannediyorum. Öyleyse beni dinleyin. Efendim bu soylu, bu ölümsüz atlar böyledir. Bu dünyada hala yaşamakta olan eski, en yaşlı at Ğskenderül Zülkarneynin Bukefalos adlı atıdır. Ve hem de kendileri çift kafalıdır. Ğskendere de çift boynuzlu Ğskender derler. Çünkü-ym ki, o anasından uzun, çangal, çift boynuzlarla dünyaya teşrif etmiştir. Ol sebepten, o doğduktan sonra parçalanan valideleri vefat eylemiştir. Ona Ğskenderül Kebir de denir. Onun bir adı da Makedonyalı Ğskenderdir. Bu Ğskenderül Zülkarneyn, efendime söyleyim, dünyada ilk ve son dünya cihangiridir. Bendeniz onun üstüne bu kadar bilgiye, o büyük zatın Anavar-za Kalesine, Hindistanı zapta giderken sakladığı hazinesini ararken sahip oldum. Ğşte onun çift kafalı atı da validelerini doğarken parçalamışlardır."

Murtaza Ağa:

"Kısa kes," diye Kör Haydara küçümser, şöyle bir baktı. "Bize ne Ğskenderin boynuzlarıyla, bilmem, anasının neresini parçaladığı. Kısa kes! Yeter be, sıktın Kör Haydar."

Yüzbaşı:

"Bırak Haydar Beyi de konuşsun," dedi. "Müstefit oluyoruz. Elbet, at üstüne de bir diyeceği vardır."

Kör Haydar tek gözüyle Murtaza Ağaya öyle bir bakış fırlattı ki, Murtaza Ağa ondan yüzünü çevirmek zorunda kaldı.

"Evet, evet, muhterem, asil Türk evladı, kıymetli Yüzba-Şirn, şimdi ata da geleceğim.

Ğskenderül Zülkarneynin bir atı vardı. O at, Ğnce Memedin atı, Köroğlunun Kıratı, Alinin Düldülü ve de öteki ölümsüz atlar gibi onun alına yazılmıştı. O,

125

daha on altı yaşındayken o at gelmiş babasının sarayının önünde durmuş, o atı yakalamak istemişler, kimseye yakalanmadığı gibi, oradan da ayrılmamış, ta ki Ğskender gelene kadar.

Ğskender gelince kuzu kuzu gitmiş onun elini yalamış. Çift boynuzlu Ğskender de, bu atın kendisine gaipten gönderildiğini anlamış. Hazreti Ali nasıl Düldülün üstünden kılıcını

sallayıp, Anavarza kayalıklarını ikiye bölmüş, Ali kesliğini açmışsa... Ğskender bir de bakmış, kendisi nasıl çift boynuzluysa, at da çift kafalı... Atm adını çift kafa koymuş. Dört gözlü, dört

kulaklı, iki ağızlı, dört burunlu. Bukefalosun üstüne binmiş, kılıcını sallamış, onun kılıcı da

Hazreti Alinin kılıcı gibi... Babasına gitmiş Ğsken-derül Zülkarneyn, yani çift boynuzlu,

babası, oğlunun altındaki çift kafa atı görünce, bu nedir biliyor musun oğul, o da bilmiyorum

baba, demiş, bu at senin alına yazılmış ki, bunun da manası şu ki, sen bu dünyayı zapt

edeceksin, günün doğduğu yerden, battığı yere kadar, bir dünya daha olsaymış, onu da gene

sen zapt ederdin, demektir, bunun, bu atm sana gönderilmesinin manası... Ğskenderdir çok

sevinmiş. Ben bu çifte kafalı atı geçen yıl Akçasazın kıyısında gördüm de yakalayamadım.

Atın donu demirkırdı, gözleri de dört yalp yalp yanan yıldızdı. Onu yakalasam da Alaman

müzesine bir satsam, bana dünyanın parasını verirlerdi. Ğskenderül Zülkarneynin atı ne

demek, onun nalları yakuttan, yeşelleri sırmadan, eyeri de yeşil yeşim, inci, pırlanta döşeli...
Ne yazık ki, ben ata yaklaştım, yaklaştım, yaklaştım, elimi değdirdim, yaaaa, ben şanlı
Bukefalosa elimi değ-dirdim, ben elimi ona değdirince o da bir mor bulut oluverdi ve hem de
göge çekildi. O göge çekilen bulutun içinde ışıklar patladı, yıldızlar kaydı. Az sonra da
yıldız yakuta kesip kıpkızıl, göğün ucuna yapıştı kaldı, sabaha kadar da bütün geceyi yakut
kızılına boyadı koca Akdenizi bile... Ğşte Ğnce Memedin atı da böyle bir attır. Böyle bir at için
bin beş yüz lira da para mı? O atı, geçen yıl Akçasazın kıyısında gördüğümde, önce
aldırmadım, öyle, bayağı, beygir gibi bir attı, ama azıcık sonra anladım ki bu atta bir tuhaflık
var, dikkatlice bakınca bu atın çift kafalı olduğunu gördüm ve dahi ona koştum. Demirkır
donlu at, bir zayıf, bir kurada attı ki, tıpkı aşağıdaki Ğnce Memedin atı gibi... Ve de uçtu gitti.
Size halisane, hulusu kalple

126

şiyede bulunabilirim ki, bu at da bu gece Bukefalos gibi uça-u-Hr hemen bu atı benden ala,
derakap, şimdi kurşuna dizesi-! Yoksa çok geç kalmış olabilirsiniz. Ben o anda akıl etseydim
de ata atlasaydım, at gene göge ağardı ya, ama ben de üstünde, yelesine yapışmışım,
yıldızların arasında... Sonra orada, yıldızların arasında dolaş dolaş ne olacak, acıkıp yere
inecekti... Ali kılmanı çekti, Düldülü doldurdu, salladı, Anavarza kayalığını tepeden tabana
ikiye ayırdı."

Ve çift boynuzlu Ğskender, çift başlı Bukefalosun üstündeydi. Geldi Toros dağlarının, ulu
kayalıkların önünde durdu. Bu dağı aşmanın, bu kayalıkları geçmenin mümkünü çaresi
yoktu. Kumandanları, askerleri dağı aşmanın yollarını çok aradılar, günlerce düşündüler, bu
başı göklere ulaşmış keskin, mor, çakmaktaşı kayalıkları aşmanın bir yolunu bulamadılar.
Çift boynuzla geldiler, eeeey Ğskender, dediler, bu dağı aşmanın bir mümkünü çaresi yok,
geriye dönelim. Ğskenderdir, kızdı köpürdü, dönmek de ne söz, dedi, eğildi çift kafa

Bukefalosun dört kulağının dördüne de bir şeyler söyledi, dört gözünün dördünden de öptü, ardından da kılıcını çekti, elindeki kılıç şimşek gibi yedi kez çaktı. Bukefalosu doldurdu, at, dağa yıldırım gibi sündü, kılıç dağın sırtında yedi kez şimşek gibi çaktı, dağ güm güm öttü ve ikiye ayrıldı. Gülek Boğazını Ğskender işte böylece atının gücüyle açtı. Ğskenderül Zülkarneyn Gülek Boğazını açtığını bildiren yazıyı kılıcının ucuyla kayalara kazıdı. Bu yazı daha Gülek Boğazının en dar yerinde durur ve de Bukefalos o gün bugündür, her bahar aylarında, kayalar çiçek-lenirken Gülek Boğazına gelir, yüzünü yazıya sürer, ardından da kışner, kışnemesi bütün Toros kayalıklarında koyaktan koyağa geçerek yankılanır.

Murtaza Ağa kendini tutamadı:

"Tevatür, tevatür," dedi gülererek, "Tevatür ki ne tevatür. Vay senin, bütün kuyruklu yalanlarınla, boynuzlu kısıraklarınla ocağın batsın Kör Haydar."

Kör Haydar Usta, Murtaza Ağayı görmüyor, duymuyor tavrı takınarak:

"Ğskenderül Zülkarneyn, tevatür adamdır," diye ortaya konuştu.

127

Bu Ğskender Çukurovayı, Hindistanı, Çini, Maçini, arkasından da Mısırı zaptettikten sonra Babile geldi. Bukefalosun üstünden hiç inmiyor, orada yiyor, içiyor, orada uyuyordu. Babil o günlerde dünyanın en büyük şehriydi ya, bizim Adana gibi sıtmalı, yılanlı çıyanlı bir şehirdi. Bizim şimdiki Anavarza gibi. Siz Anavarzayı böyle bellemeyin, o, Ğskender çağında, o da Babil gibi bir şehirdi. Bakın şimdi, taş üstünde taş kalmamış. Bu dünya kimseye, Ğskendere bile baki değildir. Anavarzada, bir zamanlar o çok konuşan Çiçero bile valilik etti, ne haber... Anavarzada doğan büyük hekimler yılan ağısından ölümün ilacını buldular. Efendime söyleyim, Ğskender bir deyişe göre Babilde sıtmadan, bir deyişe göre karın ağrısından öldü. Kör Haydar Ustaya göreyse onun ölümü akrep sokmasından oldu. Babil bizim Diyarbakır gibi kara surlar içinde bir şehirdi, çok kara akrep vardı orada da. Kumandanları Ğskenderin

kıymetli naaşım toprağa gömmeye, Fı-rata atmaya, yakmaya kıyamadılar, atına yükleyip salıverdiler. Atı aldı onun değerli ölüsünü Toros dağlarına getirdi, burada onun ölüsünü Kırk Ermişlere teslim etti. Kendisi de Toroslarda dolaşmaya başladı. Köroğlunun atı da öyle, Genç Osmanın, Alinin, Muhammedin binitleri de hep öyle...

"Evet," dedi Kör Haydar Usta, "beni dinlediğiniz için hepinize şükran borçluyum, bu ölümsüz atlar, belki de yaşlıktan, belki de naturaları, huyları böyledir, hep böyle bir deri bir kemik olurlar, üfürsen yıkılacak gibi. Ben bu atı Düldül dağının tepesinde böyle bir deri, bir kemik görmeseydim, öyle Murtaza Ağanın atı gibi kanlı canlı olsaydı bu at, bana milyon verseniz getirmezdim."

Yorulmuş soluyordu. Bir süre susarak soluğunu topladıktan sonra:

"Şimdi her şeyi bir bir, bir iyice anlatabildim mi, o zaman derakap atın başına koyduğunuz bin beş yüz lirayı verin gidiyorum. Eğer hakkım olan parayı alamazsam, ta Ankaraya kadar gider hakkımı ararım."

"Ben de seni sahtekar olarak Ankarada yakalatır hapse attırırım."

Murtazayla aralarında uzun süren biribirlerini aşağılamaya kadar varan ağız dalaşı oldu.

Taşkın Halil Bey onları yatış-tırmasaydı bu ağız dalaşı daha kötü sonuçlara varabilirdi.

128

Bereket versin ki, başka bir olay çıkmadan içeriye Seyis

Şeydi girdi:

"Nerde kaldın bre Seyis Şeydi," diye öfkeyle sordu Murta-a Ağa/ "bre kardaşım, seni bekleye bekleye gözümüz dört ol-Hu Bazı karşımıza alıp da konuşmayacağımız kişilere de muhatap olduk, olduk."

Kör Haydar Usta, onun bu aşağılamasına aldırmadı, duy-mamışçılıktan geldi, Seyis Seydinin ne diyeceğini merakla, sağlam gözünü kocaman açmış, onun kurumuş, bir beygir yüzüne

benzemiş yüzüne dikmiş bekliyordu.

Seyis Şeydi gülmeye başladı önce, sonra da, gülmesini kesmeden konuştu:

"Bu at bizim, yaşlandığından dolayı kuradaya çıkarıp dağa, yıldıya bıraktığımız attır. Ğnce Memedin Ağamız Ali Safa Beyden aldığı atla, en küçük, uzaktan yakından bir benzerliği yoktur."

Kör Haydar Usta kıpkırmızı kesilerek ayağa kalktı, Seyis Seydinin önüne geldi dikildi:

"Yalancı, yalancı," diye bağırdı. "Bütün bu yalanlarla birlikte Allah seni kahredecek, kahredecek."

Oradakilere döndü yumuşak bir sesle:

"Bu yalancı uşağa inandınız, değil mi, şimdi ben Ğnce Memedin soylu atını alıp götürüyorum, iyi ki bana inanmadınız da bu atı kurşuna dizmediniz. Ben bu at yüzünden cehennemde yanacaktım. Şimdi ben bu atı alıp götüreceğim ve hem de aldığım yere, Düldül dağına bırakacağım."

Dışarıya çıktı, hemen de geriye döndü, eşikte durdu:

"Düldül dağına neden bu adı takmışlar," diye sordu, "neden?"

Kimse bir karşılıkta bulunmadı.

"Çünkü," dedi, "Hazreti Alinin Düldülü orayı mekan tutmuştur. Her ayın on beşinde

Düldülün sivri kayasının üstünde, ay ışığı yelelerine yağmur gibi dökülürken, Düldül atı

orada dimdik durur. Şimdi Ğnce Memedin atını da götüreceğim, o Düldülün yanına

bırakacağım. Ğki at kıyamete kadar kötülerle, zalimlerle, hak yiyicilerle savaşıacaklar. Ğyi ki

beğenmediniz bu atı. Beğenip de kurşuna dizmediniz. Dizip de beni altından kal-

129

kamayacağım bir günaha sokmadınız. Anam beni kadir gecesini doğurmuş... Şimdi, bir daha

yakalayabilerseniz yakalayın bakalım yağız atı... Anam beni, anam beni... Kadir gecesini

doğurmuş."

Merdivenleri gülerek, sevinç içinde indi, atın yanına vardı, başını kaldırdı, sağ eliyle yelesini okşadı bir süre. Yularını eline aldı, yedekledi, o geçerken kalabalık kendiliğinden aralandı, daha gülmesi dudaklarında, ağır ağır çıktı gitti.

Onun arkasından kalabalık gene karıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

"Allah biliyor ya, bu at Ğnce Memedin atıydı."

"Soylu atlar hep böyle olurlar yılın kimi aylarında."

"Ğyi ki tanımadılar atı."

"Tanyıp da kurşuna dizmediler Ğnce Memedin atını."

8

130

Ferhat Hoca derin düşüncelere dalmıştı. Aptes alıyor, namaz kılıyor, ellerini havaya açıyor, ağzı kıpır kıpır dualar okuyordu. Çeteler de, orada, kırmızı damarlı kayalığın kuytusuna sığınmışlar sabırla onu bekliyorlardı. Ferhat Hoca namaz kılmadığı, dua etmediği sıralar yüzü asık, almı kırışmış başını kaldırmadan düşünürdü. Ağzına bir iki lokma yemek alıyor, ne yediğinin farkında bile olmadan kalkıyor, başı önünde yürümeye başlıyor, namaz vaktine kadar böylece gidip geliyordu.

Üç günden beri burada bu minval üzere bekliyorlardı.

Akşam olmuş, gün batıyordu ki, sakalını karıştıran Ferhat Hocanın yüzü ışıdı, eliyle Kasım çağırdı:

"Kasım," dedi, "hazırlanın, yemeğinizi yiyin, suyunuzu için, sonra azıcık dinlenin, zor bir işe gidiyoruz."

Hemen gür ateşler yakıldı, kestikleri koçtan arta kalanını çaman yapıp tuzladılar, kalın közlerin üstüne serdiler.

Herkes, közlerin üstünde pişen etten bir parça alıyor, elindeki yufkann içine koyuyor, dürüm yapıp yiyordu.

Karınlarını doyurduktan sonra giyindiler, kuşandılar. Tüfeklerini taktılar, Ferhat Hocanın karşısına geldiler beklediler.

"Zor bir işe kalkıŐıyoruz ocuklar. Şimdiye kadar hiçbir eşkıya, bu dağlar dağ oldu olalı böyle bir işe kalkıŐmadı. Biz kalkıŐacaĐız, bundan sonra ya Ğnce Memed ölecek, ya da bir iyice dillere destan olacak. Ya da hepimiz bir tekimiz kalmamacasına ldrleceğiz. Biz Şimdi bu gece yarısı Sarı Sultanoğlunun evi-ni basmaya gidiyoruz. Sarı Sultanoğlunun evi bir kale gibidir,

131

onun evini de, gece olsun, gündüz olsun, her köşe başında bir keskin nişancı bekler. Onlar her gözlerinin gördüğünü vurabilirler. Şimdi biz oraya toptan ölmeye gidiyoruz, içimizde ölmek istemeyenler varsa Şimdi burada ayrılınsınlar. Belki gündüz gözüne arkadaşlar ayrılmayı kendilerine yediremezler, az sonra bir ormandan gideceğiz, karanlıkta, bizimle ölüme gelmek istemeyenler orada ayrılıversinler."

Yandaki küçük iğire saptı, ayaklarına kanat takılmıŐıcasına çabuk yürümeye başladı...

Ferhat Hoca ayağına çok çabuk bir kişiydi, Şimdi daha da hızlı yürüyor, çeteler arkasından ulaŐmaya çalışıyorlardı. Ne kadar hızlı yürüyorsa o kadar da hızlı düşünüyordu. Ömründe ilk olarak böyle bir baskına kalkıŐıyor, böyle büyük bir soyguna giriŐiyordu. Sarı Sultanoğlunun evi bu dağ kasabasının dışında büyük bir bahçenin ortasında, kesme taşlardan örülü yüksek bir avlu duvarının içindeydi. Kırk odalı, geniş, at oynatacak kadar büyük salonlu, sofalı, iki katlı, bol pencereleli bir konaktı. Bu konağın Sarı Sultanoğlunun dedesinden kaldığı söyleniyordu.

iğirden sonra bir ormana geldiler, orman yolu iŐlek bir yoldu, birçok pınar suyu geçerek,

keskin kayalıklı bir yamaca düştüler, yamaçtan sonra bir düzlüğe indiler. Düzlükte burunlarına bir yanık kokusu geldi.

Ferhat Hoca burada durdu, ilk olaraktan arkasına döndü, karanlıkta çetelerini saydı, hepsi tamamıdı.

"Demek hepimiz birlikte ölüme gidiyoruz. Şimdi beni dinleyin, Kasımla Sahan benimle gelecekler. Temir, sen de kalanlarla dışarda, avlu duvarının az ötesindeki hendekte bekleyeceksiniz. Geçerde bize bir şey olacak olursa Sarı Sultanoğlu konağında hiçbir canlı kalmayacak. Kedilerini, köpeklerini, kafesteki kuşlarını, saçaklarına yuva yapmış kırlangıçlarını bile öldüreceksiniz. Bu konaktan bir tek canlı bile kurtulursa siz yaşayamazsınız. Tamam mı?"

"Tamam," dedi Temir.

Bahçe çitinden atlayarak büyük avlu kapısına geldiler. Ferhat Hoca sert:

"Aç kapıyı oğlum," dedi kapıyı bekleyen silahlı kişiye "Ben Ğnce Memed çetesiyim. Adım da Ferhat Hoca."

132

"Beye haber vereyim, sen şurada bekle de..."

Az sonra geri geldi, kapının ağır kanatlarından birisini araladı:

"Buyurun," dedi.

Kapıyı kapadıktan sonra önlerine düştü, bey'n odasının kapısına kadar götürdü.

"Geldiler Beyim," dedi.

Bey:

"Hoş geldin Ğnce Memed," diye ayağa kalktı. "Hanginiz Ğnce Memedsiniz?" diye de sordu.

Ferhat Hoca Kasımı gösterdi. Sarı Sultanoğlu onun elini sıktı. "Ben de seni görmeyi çok arzu

ediyordum Ğnce Memed," dedi. Ferhat Hocayla Sahanın da elini sıkı. Sedire buyur etti.

Odada üç tane karpuzu yeşil, büyük lamba yanıyordu.

Sarı Sultanoğlu çok uzun boylu, ince yapılı, burulmuş bıyıklı, büyük kara gözlü, kartal burunlu, uzun yüzlü bir kişiydi. Yüzünden düşünce, keder akıyordu sanki. Ceplerinin ağzı, dikiş yerleri, paçaları sırma işleme mavi çizgili, açık mavi bir şalvar geçirmişti bacaklarına. Üstüne kırk düğmeli Halep işi, yakası belki bir el genişliğinde sırma bir yelek takmış, kırk altın düğmenin hepsini de iliklemişti. Saatinin altın kösteğini, belki on beş zincir bir arada, göbeğinin üstünden bir cepten bir cebe sarkıtmıştı.

"Eeee, hoş geldiniz. Yemek yediniz mi?"

Ferhat Hoca:

"Ziyade olsun, yedik."

"Kahve, nasıl olsun."

"Biz soymaya geldiğimiz evin kahvesini içmeyiz. Ayıp olmaz mı Sarı Sultanoğlu."

"Ayıp olur," diye güldü Sarı Sultanoğlu, "ayıp olur ya, benim evimden kahve içmeden de kimse dışarıya çıkamaz."

Elini şaklattı, içeriye giren delikanlıya:

"Ağalara kahve..."

"Sade," dedi Ferhat Hoca.

"Sade," dedi Kasım.

"Sade," dedi Sahan.

133

"Çabuk olsun," dedi Sarı Sultanoğlu, "Ağaların acelesi var."

Odadaki sarı çakmaktaşından çok güzel yapılmış ocak ilk göze çarpıyordu. Dört duvar da ceviz kaplamaydı. Duvara oyulmuş dolapların tahta kapakları oymacılığın usta işiydi ve çok

ince işlenmişti. Tavan da öyleydi. Duvarlarda büyük, altın yaldızlı yazılarla, renkli, mavi, pembe tuğralarla bezenmiş fermanlar asılıydı. Bir de, tam ocağın üstünde, gene oymalı, altın yaldızla bezenmiş bir soyağacı duruyordu. Ağacın gövdesi, dalları altın varaktı.. Her dala yeşil birkaç yaprak konmuş, yeşil yaprağın içine de altın yaldızla adlar yazılmıştı.

Sarı Sultanoğlu konuşmuyor, Ferhat Hoca da dalmış duvarlardaki oymalara, fermanlara, tavanın güzelliğine, soyağacı-nm görkemine bakıyordu.

"Ne o, daldın Hocam."

"Çok güzel," dedi Ferhat Hoca. "Bu konağın böyle güzel olduğunu hiç bilmiyordum. Bu fermanlar, bu soyağacı..."

"Dulkadiroğlunun konağıdır bu konak," dedi Sultanoğlu alçak gönüllü, boyun bükerek.

Dulkadiroğlu dört yüz yıl bu dağlara, Maraştan Adanaya, oradan Kayseriye, Niğdeye, oradan Orta Anadolu içlerine kadar hükmetmişti. Sultan Memedin anası da Dulkadirli Sultanının kızıydı. O yüzden Toros dağları Osmanlı bizim yiğenimiz-dir, der, övünürdü.

Sarı Sultanoğlu da, ben Dulkadiroğluyum, diyordu. Oysa, onun soyunu bilenler, onun Kürt olduğunu söylüyorlardı. Sarı Sultanoğulları Kürttü, Dulkadirli de Türkmendiler ama, Allah için bu Sarı Sultanların da Dulkadirlilerden kahr bir yanları yoktu. Bunlar burada, bir yanları uçsuz bucaksız Uzun-yaylada, bir yanları gür ormanlıklı Binboğa dağlarmdaydı.

Soylu atlar yetiştiriyorlar, koyun, tosun, sığır sürüleri besliyorlardı. Atlarının, kınalı koyunlarının namı Çöl Arabistanı aşruş/ Firengistana ulaşmıştı.

"Evet," dedi Hoca, "Dulkadirli, Osmanlıdan da soylu, Osmanlıdan da eski bir soydur.

Dünyanın en adil sultanları Dul-kadirli den çıkmıştır."

"Çok iyi biliyorsun Hocam tarihimizi."

"Az buçuk mürekkep yaladık Sultanoğlu Beyim."

Sultanoğlu hep sevinç içinde gülüyordu.

Kahveler geldi, konuklar kahveleri h p rdetmeden, çok saygılı içtiler, fincanları yanlarındaki oymalı sehpanın üstüne koydular.

Bey ayağa kalktı:

"Buyur Ferhat Hoca, emrini söyle."

"Estağfurullah Beyim, emrim değil, ricam olacak zatına."

" abuk söyle, ne kadar Hocam?"

"Bin altın Beyim?"

"Baş  st ne Hocam."

Bey gene el  ırdtı, biraz önce kahve getiren delikanlı içeriye girdi.

"Hatuna söyle, para sandığını sana versin de al getir."

Delikanlı gitti, biraz sonra da elinde, altın çekirdekler, değerli taşlarla kakmalı, oymalı, güzel bir sandıkla geldi. San Sultanoğlu belinden bir deste anahtar çıkardı, anahtarların içinden birisini hemen ayırdı kilide soktu, kilit  ın diye açıldı. Sarı Sultanoğlu sandıktan bir kadife torba aldı, "Buyur Ferhat Hoca," dedi, "tam bin altındır."

Hoca keseyi aldı, ağzını  ozd , içindeki altınları önüne döktü, altın yığını önünde ışladı. "Bir, iki, üç," diyerek saymaya başladı. "Dört, beş, altı, yedi, sekiz..." On beşi saydıktan sonra sesi düştü, duyulur duyulmaz oldu. Biraz geçince de sesi hiç duyulmaz olup, dudakları kıpır kıpır etti.

Sarı Sultanoğlu sedire bağdaş kurmuş oturmuş, biraz  ne eğilmiş, yüzünde şaşkın bir gülümseme, para sayan Ferhat Hocayı izliyordu. Ferhat Hoca para yığınından sol eliyle bir avuç altın alıyor, sağ eliyle kadife keseye, çık çık, atıyordu.

Para sayıldı bitti, Ferhat Hoca kadife kesenin ağzını büzdü, ayağa kalktı, tüfeğini omuzuna aldı:

"Sağ ol San Sultanoğlu," dedi, "çok onurlu adammışsın. Böyle olacağımı bilseydim... Ama hiç mümkünümüz, çaremiz yok."

"Biliyorsun herhalde Ferhat Hoca, bu konağı soyan ilk eş-ktya Ğnce Memed çetesidir. Bu yürekliliğı, bu ocak bu ocak oldu olah ilk siz gösterdiniz."

135

"Biz gösterdik," dedi Ferhat Hoca.

Ğnce Memed, diye tanıtılan Kasım konuşmak zorunda olduğunu sandı:

"Kusura kalma Bey, her şeyi göze aldık. Ammavelakin yiğit adammışsm."

"Durun," dedi Sarı Sultanoğlu, "durun bu adam Ğnce Memed olamaz."

Kasıma döndü:

"Sen yürüksün," dedi. "Yörükler gibi konuşuyorsun."

Sedirten atladı geldi, Ferhat Hocanın kolundan tuttu:

"Sen Ferhat Hocasın biliyorum, bu adam Ğnce Memed değil. Eğer yalan söylüyorsanız, bu adam Ğnce Memed değilse hiçbiriniz bu konaktan sağ çıkamazsınız dışarıya."

"Benim Beyim," dedi soğukkanlı Kasım. "Bizim köyün yarından çoğu sonradan yerleşiktir.

Biz aslında Yörügüz, dilimiz de azıcık Yörük diline çalıyor herhalde." Kasım konuşurken gülüyordu da. Onun tavrı, soğukkanlılığı gülmesi Beyi yatıştırdı.

"Demek Ğnce Memed sensin. Evet, benziyorsun Ğnce Memede. Bana senin gibi birisini tarif etmişlerdi."

Kasımın yanma geldi, koluna girdi, onlar önde, Ferhat Hocayla Sahan arkada merdivenleri indiler. Bey onları böylece avlu kapısına kadar uğurladı. Kapıdaki kişi iki kanadı birden açtı.

Bey:

"Güle güle, uğurilen," dedi, ardından da Ğnce Memede seslendi: "Ğnce Memed, Ğnce Memed!" Kasım ürküntüyle, bir yaylım ateşi bekleyerek, geriye döndü.

"Buyur Bey."

"Köylüler senin atı tutup da Hükümete teslim ermezler değil mi?"

"Etmezler."

"Atın başına bin beş yüz lira koymuşlar da... Çok para."

"Koysunlar, etmezler."

"Hele bekleyelim bakalım, şu bizim köylülerde ne kadar insanlık kalmış."

Arkasını döndü konağa yürürken avlunun ağır çifte kanadı da karanlığın üstüne kapandı.

136

Gökte çok yıldız vardı. Bütün gökyüzü şıkır şıkır kaynıyordu. Karşı yüksek dağın çakmaktaşı doruğu bir yıldız ışığı buğusu içindeydi.

Önde Ferhat Hoca, arkada ötekiler olağanüstü çabuklukla yürüyor, gün doğmadan önce ormanı, pınarları, kepir taşlığı aşip batıdaki sarp kayalıkları tutmak istiyorlardı.

Gün burnuna kayalıkların dibine gelince Hoca:

"Mola arkadaşlar," dedi.

Yandaki mavi, kırmızı damarlı kayanın tam göbeğinden, taşı oymuş bir pınar akıyordu.

Hoca oraya gitti, ağzını suya dayadı, kana kana içti, sakalı ıslanmıştı, yeniyle sildi, kollarını sıvadı, ayakkabılarını, çorabını, fesini çıkardı aptes aldı telaşsız. Aşağıdaki çimenliğe gitti, fesini önüne koydu namaza durdu. Gün bir kavak boyu kalkıncaya kadar namazını kıldı.

Namaz bittikten sonra olduğu yere oturdu, tespih çekerek duasını topladı, önündeki fesini başına koydu, sağ yanındaki tüfeği eline aldı ayağa kalktı.

"Bugün öğleye kadar şu yamaçtaki kayalığı tutmalıyız."

Sarp, bir geyik bile gezemez kayalığı gösterdi. Kimse ses çıkarmadan onun ardınca kayalığa vurdular. Kayalar ustura gibi keskindi, elleri, dizleri kan içinde kaldı.

Öğleden az önce Ferhat Hocanın gösterdiği yere geldiler. Burası, kayaların bir duvar gibi

çevirdiği, yeşil, küçük bir düzlüktü. Düzlüğün tam ortasından bir pınar çıkıyordu. Suyun ayağına uzun çam bir oluk yerleştirilmişti.

Ferhat Hoca:

"Vesüphanallah," diye ellerini havaya açtı, "buralara kim gelir de, burasını kim bilir de şu pınarın ayağına bir de güzel bir oluk koyar?"

Pınarın yanına vardı bağdaş kurdu. Ötekiler de onun yanına vardılar, oturdular.

"Bakın arkadaşlar, evini bastığımız kişi Sarı Sultanoğludur. Bize bir Sultan nasıl davranırsa öyle davrandı. Herhalde yolda Kasımla Sahan olanı biteni size anlattılar. Hiç aldanmayalım, Sarı Sultanoğlu bu parayı bize kolay yedirmez. Şimdi belki yüz kişisi bizim ardımızdadır.

Ona göre davranmalıyız. Biz bundan sonra kendimizi yarı yarıya ölü saymalıyız, belki yarından da

137

daha çok ölüyüz. Öyleyse neden bu adamın evini bastık, ölmek için mi, diyeceksiniz? Ğş, hiç de öyle değil. Bu adamın evini bas-masaydık, uzun bir süre bu dağlar bizi barındırmazdı.

Şimdi büyük, can alıcı bir düşman sahibi olduk ya, bütün dağları da dost edindik."

Temir:

"Sen nasıl bildiysen öyle yaptık. Demek ki doğru yaptık Hocam."

"Sağ ol Temir. Şimdi karnımızı doyuralım, ardından da uyuyalım. Ne kadar uyuyabileceğimiz belli değil."

Güdük Hacı çetenin yiyecekçisiydi, bir tek tabancadan başka silah taşımazdı. Geniş omuzlu, kısa boylu, çok güçlü, dayanıklı bir kişiydi.

"Güdük Ağa, ne çıkaracaksın şimdi bize, soframıza ne getireceksin?"

Güdük Hacı, kayanın dibindeki yiyecek heybelerini aldı getirdi ortaya koydu.

"Önce bal, börek, arkasından da kuş sütü Hocam."

"Sağ ol Hacım, bizi iyi düşünmüşsün."

Hacı heybenin bir gözünü açtı, yufka dürümlerini önce çıkardı çimenlerin üstüne koydu, ardından da, her bir eşkiyaya, içine peynir, çökelek koyarak birer sokum yaptı, ellerine tutuşturdu. Sokumu yiyip bitirenler Hacıdan bir sokum daha istiyorlar, daha onlar ellerini uzatmadan Hacı ellerine sokumu ve-riveriyordu. Onlar sokumları bitirince, Hacı gerçekten ellerine, bir yağlı, mavi kağıdın içinden çıkardığı ballı böreği, eşit parçalara ayırarak, her birisine büyük bir parça verdi.

"Ballı böreği verdin Hacı," diye güldü Hoca, "kuş sütü nerede?"

"O da bulunur," diye güldü, koltukları kabaran Güdük.

Geriye kalan böreği, bir parçasını kendine ayırdıktan sonra, yağlı mavi kağıda yeniden sardı Hacı, heybeye yerleştirdi. Tütün kaçakçıları bu kağıdı tütün paketi yapmakta kullanıyorlardı. Hacı bu kağıtlardan bir hayli ele geçirmiş, o da bunlara yağlı, ballı yiyeceklerini koyuyordu.

"Çocuklar, hiç kimse açıkta, yan yana uyumasın. Her birimiz uzak, sıtaralı, ha deyince kurşun işlemez... Temir de bizi bekleyecek! Ğyi uykular."

138

Uyumalarıyla, aşağıdan, yandan yönden gelen büyük bir cayırtyla uyanmaları bir oldu.

Ötekiler, kayaların arasından yukarı doğru çıkarlarken, Temir onları hemen görmüş, önde gelen sarışın delikanlıyı bir kurşunda düşürmüştü.

Büyük cayırtyla hemen toparlandılar. Üstlerine aşağıdan, sağdan, soldan yağmur gibi kurşun yağıyordu. Gelenlerin çok kalabalık ve usta nişancılar olduğu gelen kurşunlardan anlaşılıyordu.

"Yüz kişiyle çevrildiniz Ğnce Memed," diye yandan bağırdı tok sesli birisi. "Karşıdaki Keçi Çobanı Abdi Ağa değil Ğnce Memed. Karşıdaki padişah fermanlı Sultanoğlu. Teslim olun.

Teslim olmazsanız hepinizin canını az sonra ceheneme yollarım..."

"Buradan babaym yanına gitmeye hiç kimsenin niyeti yok, yok, yok," diye bağırdı Ferhat Hoca. Arkasından da sesin geldiği kayaya tüfeğindeki bütün kurşunları boşalttı. Bundan sonra da dehşet, kızgın bir çarpışma başladı. O, sesi tok adam durmadan bağıyor, kurşun seslerinden, parçalanan kaya parçalarının gürültüsünden ne dediği anlaşılmıyordu.

Ferhat Hoca yatarak Temirin yanına gitti:

"Haydi Temir biz yukarı doğru sürünelim. Yukarıya giderken bizi görüp vuramazlarsa kurtulduk. Üstelik de onların yarısının da ölüsü bu kayalıklarda kalır. Haydi Temir."

Yukarıya sürünerek tırmanmak çok zor oluyordu. Ferhat Hoca sürünürken üç kez kurşun yeme tehlikesi atlattı, bir keresinde de önündeki derin uçuruma düşüyordu, sağlam bir köke son anda tutundu. Temirse aşağıdan yukarıya kayan bir yılan gibi usta akıyordu.

Çıktıkları yer çıkılması olanaksız bir yerdi. Yukarıdan aşağıya bakınca, öyle sarp bir uçurumun başıydı ki çıktıkları yer, insanın soluğu kesiliyor, başı dönüyordu.

"Yukarıya, bizim yanımıza sürünün," diye emir verdi Ferhat Hoca. "Biz sizi koruyoruz."

Yukardan, ikisi iki yerden aşağıya, Sultanoğlunun adamlarının üstüne kurşun yağdırdılar.

Başını kaldıramı vuruyorlardı, vurulan bağırarak, kayaları yankılandırarak kayalardan aşağıya atıyordu kendisini.

139

Gün batarken aşağıdan kurşun sesleri kesildi.

"Üstlerine kurşun yağdıralım," diye emir verdi Hoca. "Kaçmalarına fırsat vermeyin,

öldürmeye sıkın, bu ilk ve son çarpışmamızdır. Bundan sonra ne candarma, ne eşkiya çeteleri, ne de Sultanoğlu bir daha üstümüze gelebilirler." Soluk soluğa kalmış, durmadan silahını doldurup doldurup boşaltıyor, hemen hemen hiçbir kurşunu boşa salmıyordu.

Yavaş yavaş yukardan aşağıya, kayaların arkasına saklanarak iniyorlardı. Hiçbir yerden ne

bir kurşun sesi, ne bir çıtırtı geliyordu. Gün de yavaş yavaş dağların arkasına çekiliyordu.

Ortasından pınar kaynayan düzlüğe inmişlerdi ki, aşağıdan bir inilti duyuldu.

Ferhat Hoca:

"Hemen aşağı inip şu adamı öldürün," diye buyurdu.

Kasım koşarak indi ve adamın iniltisi de az sonra kesildi.

"Bu gece buralardan uzaklaşmalı, çok uzaklara gitmeliyiz. En azından o Kızılbaş köyünü tutmalıyız. Neydi o köyün adı?"

"Menekşeli," dedi Temir.

"Bugünlerde o köyün ineklerinin sütü menekşe kokar," dedi Güdük Hacı.

"O köyde bu sıralar yer gök hep menekşe açar. Her şey menekşe kokar. Ğnsan, hayvan, toprak, ağaç, kurt kuş hep menekşe kokarlar. Ğnekler de menekşe yediklerinden... Ğneklerin sütü de, pınarların suyu da..."

"Haydiyin bakalım," dedi Ferhat Hoca, önlerine düştü, ter içinde kalmış, giyitleri sırlıklam olmuş, kulunçlarından ter fişkırmıştı. Nedense kan içindeki dizlerinin, kollarının yaralan sızlamıyordu. Ötekiler de Ferhat Hoca gibiydiler.

Gene Ferhat Hoca önde, Kasımla Sahan yanında, ötekiler arkasında yola düştüler, kayadan kayaya, çalıdan çalıya, dereden dereye, düşüyorlar, uçarcasına gidiyorlardı.

Menekşeliye geldiklerinde tanyerleri işiyordu. Eğer bir gecede aştıkları yolu Menekşeli köylülerine söyleselerdi, mümkünü yok, bir çocuğu bile inandıramazlardı.

Köye girince Dursun Dedenin evini sordular, çok güzel giyinmiş, pembe yüzlü, parlıtı içinde kara gözlü güzel bir kız önlerine düşerek onları Dursun Dedenin evine götürdü.

140

Hemen Dedenin evinin önüne bir kalabalık birikti. Bu eşkıyaların halini gören şaşıyor, gören şaşıyordu. Dizleri, kolları, göğüsleri parça parça olmuş, her yanları kana bulanmıştı.

Dursun Dede, bu halde de olsa Ferhat Hocayı hemen tanıdı, sağ elini yüreğinin üstüne koyarak onu selamladı. Ferhat Hoca da öyle yaptı. Ardından da kucaklaştılar. Ferhat Hocadan sonra Dede ötekileri de, sağ elini yüreğinin üstüne koyarak selamladı, kapıyı gösterip, "içeriye buyurun, erenler," dedi. Önde Ferhat Hoca, arkada öteki eşkıyalar eve girdiler. Dedenin onları buyur ettiği yer uzunlamasına, geniş, kilim döşeli, duvarlarında hatlar, sazlar asılı, ocaklığının altında çatal bir kılıç duran bir salondur. Yorgun argın sedirlere çöktüler.

"Ne bu hal Ferhat Hoca?" diye sordu Dede.

"Sorma erenler," dedi Ferhat Hoca, "bir belaya çattık ki bela derim sana."

Olanı biteni baştan sona anlattı.

Dursun Dede:

"O sizin ardınızı bırakmaz. Adamları çoktan köyü sarmışlardır. O, Dulkadiroğlu değildir, biliyorsun. Dulkadirli Sultanları soyundan kimse kalmadı. Bir tek kişi var, o da Andırındaki Saraç Hacı. Saraç Hacı çok güzel türkü söyler, soylu atlara sırma işleme, savatlı eyer, dizgin yapar. Bir at, soylu, onun istediği gibi bir at değilse Dulkadiroğlu Hacı Sultan ona dünyayı verseler o ata eyer, dizgin, belleme yapmaz. Onun her işlediği eyer bir renk denizi, bir çiçeklik, bir cennet bahçesidir. Sarı Sultanoğlu kıyamete kadar senin yakamı bırakmaz. Şimdi köyü sar-mışlarsa da çekinme. Bizim köyün delikanlıları onların icabına bakarlar."

Daha soluklarını toparlamamışlardı ki, salonun içini mis gibi bir kokuyla doldurarak, kahveler geldi.

"Ne zahmet," dedi Ferhat Hoca.

"Estağfurullah, uzak yoldan geldiniz."

"Bu kahve menekşe kokuyor," dedi Ferhat Hoca, kahveden bir yudum aldıktan sonra.

Ötekiler de, "Menekşe kokuyor," dediler.

"Bizim köyde çok menekşe vardır," diye gülümsedi kıvançla Dursun Dede. "Bizim' burada

her kaya, çalı, ağaç dibi,

141

her dere, her kuytuluk ağzına kadar menekşeyle doludur. Allah buraya da menekşe yağdırmış. Dışardan gelenlerin menekşe kokusundan başları döner."

Kahveler içilip bittikten sonra:

"Dede," dedi Ferhat Hoca, "bizim çocuklar, bir köye girince öyle bir evde hepimiz tıklıp kalmayız. Kusura kalma, geleneğimiz budur, ikişer ikişer bizler köyün öteki evlerine dağılırız. Ğki kişi köyün en ucundaki, kayalıkların dibindeki evlere, iki kişi güneye, iki kişi de kuzeye, biz de burada kalacağız."

Dede el çırdı, dışardan uzun boylu, karayağz, uzun pos bıyıklı delikanlılar girdiler içeriye, Dursun Dede onlara, eşkıyaları hangi evlere götürmeleri gerektiğini söyledi.

"Yaralarına ilaç yapacak, saracak, yırtılmış giyitlerini dikecek, dikilmeyecek kadar parçalanmışlarının yerine de yenilerini vereceksiniz."

Delikanlılar, "Baş üstüne pirim," diyerek eşkıyalarla birlikte çıktılar, Ferhat Hocayla birlikte Kasım kaldı. Eşkıyalar çıkıp gittikten sonra Dursun Dede:

"Haydi siz de değişin bakalım şu partallarımızı."

Her ikisinin yanına birer bohça getirilip kondu.

"şu odaya girin de şu ilaçları yaralarımıza sürün, kanlarınızı sıcak suyla yuduktan sonra. Bir de güzel yıkayıp, tertemiz giyinin," diye giriş kapısının yanındaki kapalı kapıyı gösterdi onlara.

Bir ellerine bohçayı, öbür ellerine tahta ilaç çanaklarını aldılar, ayağa kalktılar, önde Ferhat Hoca, arkada Kasım, Dedenin gösterdiği kapıyı açtılar içeriye girdiler. Uzun bir süre içerde kaldıktan sonra yumuş arınmış, pırl pırl dışarıya çıktılar:

"Sağ ol erenler," dedi Ferhat, "anamdan yeni doğmuşa döndüm."

Geldi eski yerine oturdu.

Dursun Dede onlar geldiğinden bu yana kıvranıyor, bir şey sormak istiyor, bir türlü de soramıyordu. Ferhat Hocaysa onun bu kıvranmasının sebebini anlıyordu. Sonunda gülererek: "Ğnce Memedi soracaksın değil mi erenler?" diye, o da onun gözlerinin içme bakarak sordu.

Dursun Dede:

142

"Merak ettim sultanım. Ğnşallah başına bir iş gelmemiştir." Apansız yakalandığından biraz sıkılmıştı.

"Gelmedi," dedi Ferhat Hoca. "Gelmedi ya, o, eşkıyalığı bıraktı- Bir daha dağa çıkmayacak. Adımı sanımı yitirdi, bir köylü oldu, köylü kalabalığına karıştı. Adımı da işte böyle bize bıraktı. Kıyamete kadar da Ğnce Memed çetesi dağlardan inmeyecek."

"Onu dağdan indiremezler," dedi Dursun Dede. "Onu dağdan indirmeye senin de, benim de, kimsenin de, Ğnce Me-medinin de artık gücü yetmez."

Gür bıyıklarını, incecik solgun, yumuşak yüzündeki sakallarını sağ eliyle sıvazladı:

"Duydun mu Hocam, sultanım, Ğnce Memedin deli atının işini, duydun mu?"

"Kulağıma bir şeyler çalındı," dedi Hoca, "ne olmuş ki Ğnce Memedin atma?"

"Ğnce Memedin atının başına bin beş yüz lira koymuşlar..."

"Ne yapacaklarmış o atı?"

"Kurşuna dizeceklermiş."

"Benim bildiğim köylüyse bu köylü Ğnce Memedin atını tutup da bin beş yüz lira için onlara teslim edemez, korkarlar?"

"Korkarlar," dedi Dursun Dede.

"Götürürler," dedi Ferhat Hoca, "şu dağlarda ne kadar beygir bulurlarsa alır götürürler, ama o deli atın, hele bundan sonra kimse yanına yaklaşamaz."

"Bir de o ata kanat takarlar, her sabah, her akşam at uçar da Cennete gider."

"Kim akıl etmiş o atı yakalamayı, yakalayıp da kurşuna dizmeyi?"

"Kim akıl etmişse iyi etmiş aklınca... Bence bu bir deneme. Eğer atı köylüler alır da getirirlerse, bu demektir ki, Ğnce Me-ttedi de alır getirirler."

"Bana öyle geliyor ki Dursun Dede, Ğnce Memed de, atı da kıyamete kadar savaşacaklar," dedi Ferhat Hoca.

Dursun Dede:

"Ben bu Ğnce Memed işini çok merak ediyorum Hocam," dedi. "Ğnce Memedi ben iyi tanırım, sen de yakından tanırsın, herkes gibi bir insan. Bir sürü eşkıya da onun gibi adam öldü-

143

rerek dağa çıkmış, onun gibi zulme, haksızlığa karşı gelmiş, Ağaların, Beylerin evini basmış,

Ğnce Memedden daha yürekli, daha becerikli olmuşlar, millet neden Ğnce Memedi seçmiş, işte bunu bir türlü çözemedim. Şimdi senin yanında Ğnce Memed olmasaydı..."

"Yandımdı," dedi Ferhat Hoca. "Eğer Sarı Sultanın konağına yanımda Ğnce Memed olmadan gitseydim, bir kere önce konağa giremezdim, girebilseydim de, Sarı Sultanoğlunu soyduktan sonra oradan sağ çıkamazdım."

"Bir sırrı hikmet... Bizim bilmediğiniz bir şey, bir giz var bu adamlarda... Biz göremiyoruz da kalabalıklar görüyor."

"Sen, ben, biz bir tek gözüz," diye sakalını çekiştirdi Ferhat Hoca, "oysa ki kalabalıklar bin, on bin, yüz bin, yüz milyon göz. Onlar Ğnce Memedlere yüz milyon insanın, bin yıllık gözleriyle bakıyorlar."

Akşama kadar at üstüne, Ğnce Memed üstüne konuştuklarını gittikçe koyulaştırdılar. Akşam olunca büyük bir bakır sini geldi ortaya... Çok güzel giyinmiş genç kızlar, delikanlılar türlü yiyecekler taşıdılar sininin üstüne.

"Buyur Hocam."

"Sağ ol Sultanım. Her yer menekşe kokuyor."

"Kokuyor," dedi Dursun Dede.

Konuşmadan yemeklerini yediler.

Yemekten sonra büyük odaya köylüler birer ikişer, sağ elleri yüreklerinin üstünde, uzun pos bıyıklarıyla gelerek sedirlere saygılıca çöktüler. Kısa bir sürede de oda kadın erkek doldu.

Bir delikanlı duvardaki sazlardan birisini aldı getirdi Dedenin önüne koydu. Dede pos

bıyıklarını sıvazladıktan sonra sazı aldı, düzenini verdi, birdenbire de yeniden yüzü değişti,

bir düş içine girdi büyülenmişçesine çalmaya söylemeye başladı-Dedenin sesi içe işleyiciydi.

Bin yıl öteden gelir, bin yıl ileriye gider gibiydi.

Yemenden öte bir yerde Düldül hala savaştadır. Ali daha savaştadır. Kafdağmın arkasında

Köroğlunun Kıratı, dostluk için, yiğitlik, doğruluk için, zulme karşı, bilcümle kötülöklere

karşı savaştadır. Alagözlü Dedem Pir Sultan, yedi derya ötesinde zulme karşı savaştadır.

Cümle Kırklar, pirlere, iyi kimseler

144

itime karşı savaştadır, diyordu. Dünya kurulduğundan bu ya-a güzel dünya savaştadır, kötü

dünyaya karşı, çirkin dünyaya karşı- Her gün başka bir gün doğuyor, her gün yeni yıldızlar

döşeniyor gökyüzüne, diyordu Dursun Dede. Her doğan gün, her gece gökyüzüne yeniden

döşenen yıldızlar savaştadır. Her sabah yeni çiçekler açıyor, dünkünden daha güzel, diyordu

Dursun Dede, yeni bebeler doğuyor, her gün, her gün yeniden, eskisinden daha sağlıklı.

Dünya her gün, her gün, her gün güneş doğarken deri değiştiriyor, yepyeni terütaze oluyor.

Ğnsan, her insan, eğer insansa, her gün, her gün tanyerleri ıştırken yeniden doğuyor. Toprağa

düşen her tohum, toprağı yaran her filiz yenidir. Gökyüzü her ışıyışında yeniden kuruluyor,

dünya yeniden kuruluyor her tan atışında, tohum yepyeni uçuyor, su yepyeni akıyor, ışık

yepyeni akıyor. Ğnsan yüregi yepyeni yepyeni atıyor. Çiçek sevgiye duruyor, yürek sevgiye duruyor, şırlayıp gelen ışık sevgiye duruyor. Ölüm yok, diyordu Dursun Dede... Ğnsana ölüm yok. Ğnsan muhabbete, insan sevgiye doğuyor. Ğnsan sevgiye doğmuyorsa insan olamazdı, o zaman ölürdü işte... Ğnsan insana doğuyor.

Dursun Dede sazını göğsüne çekmiş, gözlerini kapamış • söylüyor uğunuyordu. Yüzünde tatlılık, sevgi, yumuşaklık, Cennetin ortasında oturur gibi, bir tadın, bir inancın rahatlığında. Dünyayı Tanrı yedi günde yaratmadı, bir göz açıp kapayınca kadarki sürede yarattı. O çakan sevgidir işte. Evreni sevgi yarattı, toprağı, gökyüzünü sevgi yarattı, onun içindir ki evren böylesine sonsuz, toprak bu kadar zengin, yaratıcı, gökyüzü böylesine ışık kaynağı. Ğnsanı sevgi yarattı, onun içindir ki insan bu kadar yaratıcı, böylesine güzel, diyordu Dursun Dede.

Ğnsan güzel olacak, diyordu Dursun Dede. Ğnsan her gün biraz daha sevgi dolu, biraz daha mutlu, biraz daha zulme karşı, kötülöklere karşı bilenerек doğacak, çünkü onu sevgi yarattı. Yorulmuştu, tanyerleri de işiyordu, Dursun Dede gözlerini açtı, sazı göğsünden kucağına doğru kayd, ayağı kalktı, gü-lümsüyordu, elindeki sazı duvara astı geldi.

O yerine oturunca Ferhat Hoca ayağı kalktı, Dursun Dedenin ellerine sarıldı, aldı götürdü yüreginin üstüne koydu.

145

Odadaki kalabalık ayağı kalkmıştı, ellerini yüreklerinin üstüne götürerek sessizce selamlayarak onları dışarıya çıktılar. Tanyerleri ışımıştı. Hoca aptes almak için avluya gitti. Ona, odanın ortasına bir seccade serdi kendi eliyle Dursun Dede, Ferhat Hoca çemrenmiş yenlerini indirdikten sonra namaza durdu. Dursun Dede sedire oturmuş, onun eğilip kalkarak, ağzı kıpır kıpır dualar okuyarak namaz kılışını seyretti. Ferhat Hocanın namazı o kadar uzun sürmedi, seccadesini toplayarak ayağı kalktı:

"Seni Kızılbaş dedesi seni," dedi. "Oooh, ne iyi, namaz yok, oruç yok... Ne kolay!"

"Zor," dedi gülerek Dursun Dede. "Ğnsan olmak çok zor sultanım. Dünyada çok şey kolay da, insan olmak zor."

Akşamki sini gene geldi, kahvaltı dolu sahanlar üstüne dizildi. Tüten tarhana çorbasını görünce Ferhat Hoca:

"Tarhana çorbasına bak Dursun Dede. Tarhana çorbasına, nasıl da tütüyor, nasıl da menekşe kokuyor..." Çocuk gibi sevinerek tahta kaşığın sapına yapıştı.

"Menekşe kokuyor," diye güldü Dursun Dede.

"Vallahi de billahi de menekşe kokuyor," dedi, akşamdan beri hiç konuşmamış Kasım.

"Yalan değil, vallahi de billahi de bu çorba menekşe kokuyor."

Kahvaltıyı da hiç konuşmadan, birbirine bakıp, sevinç içinde bitirdikten, kalkıp sedire, eski yerlerine oturduktan sonra yunmuş arınmış onarılmış giyitleri bir bohça içinde getirildi yanlarına kondu.

"Sen git çabucak üstünü değiştir Kasım," dedi Hoca. Kasım yanındaki bohçayı aldı, ilerdeki odaya girdi, az sonra da üstünü değiştirmiş geri çıktı:

"Yepyeni," diye gülüyordu, "baksana Hocam benim giyitlerime, yepyeni. Sanki hiç yırtılmamış gibi."

Hoca da bohçasını aldı, odaya girdi, onun da giyinmesi uzun sürmedi.

"Benimkiler de Kasım, bak benimkiler de yepyeni." Gün doğdu, ortalık aydınlandı, içeriye Menekşeli delikanlılardan birisi girdi:

146

1

"Dede Sultan," dedi, "biz köyün dışında dokuz kişi nöbetteydik. Sarı Sultanoğlunun adamlarını gördük. Aşağıda, derede, kayalığın arkasına pusu kurmuşlar, altmış kişi kadar

varlar."

"Onlar sizi gördüler mi?"

"Görmediler Dede Sultan."

"Öyleyse nasıl saydınız onları?"

"Apaçık ortadalar, başlarını sokmuşlar toprağa, kışları dışarda kalmış. Ağaca, çıkınca onları daha iyi gördüm. Orada öyle bekliyorlar."

"Sağ ol yavrum," dedi Ferhat Hoca, "gönlün dert görmesin. Bizimkileri de buraya çağırabilir misin, yerlerini biliyor musun?"

"Biliyorum," dedi delikanlı, "onları dün gece o evlere ben yerleştirdim."

Delikanlı dışarıya çıktı. Dedenin avlusunda, kökü kayalıkların arasından derine gitmiş, belki üç yüz yıllık bir çınar ağacı dallarını çok uzaklara, arkadaki kayalıkların üstüne kadar uzatmış, gün ışığıyla yıkanyordu. Ferhat Hocayla Kasım da onun arkasından dışarıya çıktılar, geldiler çınarın gövdesinin yanında durdular. Az sonra yanlarına Dursun Dede de geldi, mahcup bir hali vardı. Boynunu bükerek Ferhat Hocanın yanında durdu. "Hocam," dedi, "senden bir dileğim var."

Hoca toparlandı:

"Buyur Dede Sultanım," dedi.

Dursun Dede sıkıntısından yüzü buruşmuş, terleyerek, ona küçük bir kutu uzattı, "Bunu al," dedi, yere bakarak. "Bu, bizim ocağın uğurudur. Belalara, kötülöklere, hastalıklara, ateşe, kurşuna karşıdır. Bilmem, bizde böyle inanırlar."

Ferhat Hoca:

"Sağ ol Dede Sultan," diye onu kucakladı.

Eline aldığı kutuyu açtı, kutunun içinden bir tuhaf yeşil bir "ayvana benzeyen, şimdiye kadar Ferhat Hocanın hiçbir yerde görmediği menevişlenen, üstünden bir kıvılcımın akıp gittiği bir

taş çıktı.

"Sağ ol Dede Sultan."

147

Evlere dağılmış eşkıyalar, önlerinde az önceki delikanlıya geldiler çınarın altında durdular.

"Hemen gidiyor musunuz Hocam?"

"Hemen gidiyoruz Dede Sultan. Aşağıda bizi bekliyorlar biliyorsun. Benim de senden bir dileğim..."

"Dileğin başım, gözüm üstüne Hocam."

"Şimdi buraya, ne kadar yetim, kimsesiz, babası askerde kalmış gelmemiş, evlenme çağında kız varsa çağır."

"Baş üstüne Hocam."

Dursun Dede yanındaki delikanlının kulağına bir şeyler söyledi, delikanlı çınarın altından, yanma birkaç delikanlı daha aldı, köyün içine ok gibi fırladılar.

"Biraz bekleyeceğiz Hocam."

"Aşağıdakilerin nasıl olsa bir yere gittikleri yok. Onlar nasıl olsa bizi, ne zaman gidersek o zamana kadar bekleyecekler."

"Bekleyecekler Hocam."

Dedenin sandığı kadar beklemediler. Delikanlılar yanlarında on altı kızla çınarın altına geldiler. Hepsinin de babası Kurtuluş Savaşında kalmıştı.

Hoca Dursun Dedenin yanına geldi, kulağına eğildi yavaşça, "Dede Sultan," dedi, "söyle kızlara, kusuruma kalmasınlar, biz de onların babasıyız, onlara biraz bir evlenme hediyesi yapacağım, beni kırmasınlar."

Dursun Dede kıpkırmızı kesildi, o anda da yüzü ter içinde kaldı ya, Hocanın dediğini de buyrukmuşçana yerine getirdi.

Hoca da utangaç, başı yerde kızların yanına gitti. Kadife keseden çıkardığı altınları teker teker, kızların avuçlarına koydu.

Çınarın altına köylü kalabalığı hıncahınç dolmuştu. Hepsi de pos bıyıklı, ela gözlü, buğday

benizli, uzun boylu, aydınlık yüzlü insanlardı.

"Hakkınızı helal edin," dedi avlu kapısından dışarıya çıktı Ferhat Hoca. Arkasından da öteki eşkıyalar.

"Güle güle git Hocam."

"Allah seni kazadan beladan esirgesin."

"Ocağımızın uğuru senin üstüne olsun."

"Ne hakkımız geçmişse helal olsun."

148

Onlar köyün dışına doğru ilerlerken, Dursun Dede arkalarından bağırdı:

"Ferhat Hoca, Ferhat Hoca, biraz bekler misiniz, az daha unutuyordum."

Eşkıyalar bir araya geldiler.

Hoca:

"Aralasın şöyle," diye buyurdu. "Babanızın evinde de olsanız, birikişmek yok, hem de hiçbir zaman."

Dursun Dede önde, birkaç köylü arkasında ellerinde torbalarla koşarak geldiler:

"Uğur taşını verdik de, asıl gerekeni unuttuk Ferhat Hocam," dedi Dursun Dede boynunu kıvratarak. "Al bu torbayı, içindeki mermiler senin silahına uyar."

Torbayı Hocaya verdi. Bu mermileri daha akşamdan hazırlamışlardı.

"Biraz sonra çok gerek olacak, sağ ol Hocam."

Onlar köyü çıkar çıkmaz, karşılarına, kayalıkların arkasından, dişlerine kadar silahlanmış, aynı boyda, hepsi de yakası sırmalı Maraş abası giymiş, bacaklarına şayak şalvar, dizleme nakışlı çorap geçirmiş, hepsi de büyük ela gözlü, kıvrıcık kumral saçlı, sıırım gibi delikanlılardı, yedi kişi çıktı.

Baştaki delikanlı:

"Biz geldik Hocam," dedi.

"Vay hoş geldiniz, safalar getirdiniz," diye hafiften alaycı güldü Ferhat Hoca. Delikanlıların birden karşılarna çıkışlarına da şaşırmişti.

"Dün gecedan beri bu köyün kapısında sizi bekliyoruz. Senden dileğimiz var, biz de Ğnce Memed çetesine katılmaya geldik."

"Ğyi, güzel ya, siz niye dağa çıktınız?"

"Ğnce Memed niye dağa çıktıysa..."

"Hııııııı." Hoca dudaklarını büzdü, alnını kırıştırdı, sakalını karıştırdı. Delikanlılar onun karşısına sıralanmışlar, gözlerini de yüzüne dikmişler bekliyorlardı.

"Sen niçin eşkıya çıkmışsan Hocam."

"Hııııııı..."

149

"Hoca başını kaldırdı, teker teker her birisinin gözünün içine baktı, kimse gözünü onun sert, delici, araştırmacı, ağır bakışından kaçırmadı.

"Senin adın ne?" diye sordu birinciye.

"Memed," dedi delikanlı.

Hoca apaydınlık gülümsedi.

Ğkinciye geçti:

"Ya senin?"

"Memed."

Geriye kalanların hepsinin de adı Memeddi.

Hoca, az ötedeki taşın üstüne oturdu, çenesini ellerinin arasına aldı, bir süre orada öylece düşündü. Önce Kasımı, ardından Temiri, Sahanı, ötekileri çağırdı, konuştular. Memedler gözlerini Hocaya dikmişler ayırmadan bakıyor, bekliyorlardı. Sonunda ayağa kalkan Hoca:

"Gelin buraya," diye Memedleri yanına çağırđı. "Çıkarın tüfeklerinizi."

Memedler, aynı anda, kurulmuş yay gibi tüfeklerini çıkardılar, elini uzatmış Hocaya verdiler.

Hoca birinci Memedin tüfeğini aldı, uzunca bir süre inceledi:

"Hiç denedin mi," diye sordu.

"Denedim Hocam, kaçan tavşanı art ayağından..."

Hepsinin tüfeği aynıydı.

"Yavrum Memedler, size yazık ki şimdi iyi bir haber veremeyeceğim. Şu aşağıdaki dere de, sarp kayalıkların arkasında altmış kişi pusu kurmuş bizi bekliyorlar, kanımıza susamışlar, Sarı Sultanoğlunun kulları..."

"Biliyorum Hocam," dediler Memedler. "Biz onları gördük. Her birisinin yerini de... Elimizle koymuş gibi."

"Temir gel buraya," diye çağırđı Hoca, "Memedlerin arasına katıl, boğazın karşı yakasını siz tutacaksınız. Sarı Sultanoğlunun kullarına hiç acımyacak, ölümlerine sıkacaksınız. Bu, kendilerini, canlarını satmış ahmakların, mümkünü çaresi varsa bir tanesi elimizden kurtulmasın. Bunlar candarma, emir kulları değil, Sultanoğlunun..."

"Baş üstüne Ferhat Hocamız, onların bir teki bile elimizden inşallah kurtulamayacaklar," dediler Memedler.

Ğki koldan ormanın içine daldılar. Ferhat Hoca burasını

150

avucunun içi gibi biliyordu. Ormanı çıkınca sarp bir kayalık gelecekti önlerine. Kayalığın arkası, her iki yanı da keskin kayalıklı dar bir boğazdı. Sarı Sultanoğlunun kulları bu darboğazın iki yanını tutmuşlardı. Ğnce Memed çetesi önlerindeki kuru dere yatağından geçecek, onlar da hiçbirisini kaçırmadan...

"Bir tekini kaçırmayacağız değil mi Kasım."

"Kaçırmayacağız."

"Ben Sultanoğluna kızmıyorum. Sultanoğlu Sultanoğludur. Ne ise odur. Zalimdir, delidir, kan içicidir. Ben onun, bu bedavaya üren köpeklerine, canlarını Sarı Sultanoğlunun sarı altınları uğruna kurban adayanlara kızmıyorum. Dünyamızı berbat edenler Sarı Sultanoğullarından daha çok bunlar. Karşıma şu anda Sarı Sultanoğlu çıksa belki vurmam. Ama bu kapı köpeklerine, köpekten çok köpeklere acımak yok. Allah bizimledir. Allah zulmün kırbaçlarıyla hiçbir zaman beraber olmamıştır."

"Bir tanesi kurtulamayacak zulmün kırbaçlarından inşallah..."

"Sarı Sultanoğluna canımı adanmış kullardan."

"İnşallah," diye hep birden ellerini göğe açtılar, dualar okudular.

Hoca, öyle bir yere getirmişti ki adamlarını Sarı Sultanoğlunun kulları ayaklarının dibindeydi. Hoca, aşağıdakilerin hiçbirisinin ellerinden kolay kurtulamayacağını biliyordu.

Adamlarını da teker teker kendisi yerleştirdi kayaların arkasına. Kasımla kendisi de kahverengi bir kayalığın arkasına geçti. Kayanın diplerinden çalılar fişkırmış, çalılardan altında da öbek öbek mor menekşeler çıkmıştı. Kasım sevinerek:

"Ferhat Hocam, Ferhat Hocam bak," dedi, boynu bükük, yeşil yaprakların üstünü almış menekşeleri gösterdi. "Bak, dünya menekşe kokuyor, Hocam."

O sözünü daha bitirmeden karşı yakadan Memedlerin cayırtıları başladı. Kurşun seslerine bağırırlar, çığlıklar, küfürler, inlemeler karıştı.

"Haydi Kasım."

Kasımın eli makinah gibi işliyor, aşağıda düğme kadar yerini bile gösterenleri bağışlamıyordu. Hocanın tetikteki eli de "er zamankinden daha öfkede idi. Hem sıkıyor, hem de kendi bendine öfkeyle sokurdamıyordu. *•°•!››•..

ORHAN

Memed, buraya geldiği geceki sel yatağında bulduğu pü-renleri unutamadı. Anası çocukluğunda yastığının içine püren çiçekleri doldurur, yatağının altına, yanına yöresine yarpuz, peryavşan, kekik, almageyik çiçekleri serperdi. Bir koku düşünde uyur, bir koku düşünde uyanırdı. Tanyerleri ışımadan, anasının yaktığı ocaktan yanan odunların da türlü kokuları karışırdı çiçek kokularına. Yatağında, her sabah uzunca bir süre kalır, kokuların cennet mestliğinde toprak damın islenmiş ustununu, salmalarını seyrederdi, ocakta tüten tarhana çorbasının ve onun üstüne cazırdayarak dökülen tereyağının mis gibi kokusu burnuna gelinceye kadar. Memed Abdül-selam Hocanın evine alıştıktan sonra ilk olarak, sel yatağından yürüyerek denizin kıyısına gitti. Çukurovada bahar çılgıncasına bir patlamadaydı. İlk güneşin altında çiçekler, otlar, arılar, kelebekler, kuşlar, kokular birbirlerine karışmış kaynaşıyorlardı. Torosun toprağı böyle değildi, bu Çukurovada her bitki öyle ağır ağır topraktan filizleyerek büyümüyor, birden fişkıyordu.

Denizin kıyısına geldi, bir püren kümesinin yanına oturdu. Karşısındaki büyük deniz dümdüzdü ve Memed denize baktıkça çözülüyor, kendine geliyordu. Gözlerini dikmiş, bu, püren kokusuna karışmış tuz kokusunu salıveren mavi boşluğa bakıyordu. Burada pürenin yanında, denizin ucunda kendini sonsuz bir güvene kapmış koyvermiş, mutluluktan uçuyor, güneş, deniz, toprak, çiçekler, kokular içinde kendinden geçiyordu.

152

O gün akşama kadar yerinden hiç kıpırdamadan, hiçbir şey düşünmeden Seyranı, Hürü Anayı, Ferhat Hocayı bile aklına bir kerecik olsun getirmeden önündeki maviliğe öyle bomboş baktı. Memed, doğadaki her parçayı kokusundan tanır, bilirdi- Bir ağacı, bir kuşu, karınca körelerini, arı peteklerini, bir kayaya bir pınarı, bir suyu, kuş yuvalarını, o yuvada hangi kuşun kaldığını, hangi otun bittiğini hep kokularından bilirdi. Gece karanlığında bir yoldan, bir ormandan, bir tarladan geçerken kokularından yöresinde ne bitmiş, ne ekili

bilebilirdi. Dağların kendine has bir kokusu vardı. Çukurovanın da kendine has bir kokusu var. Dağlarda kayalık yerlerin kokusu nasıl başkaysa, düzlük, ormanlık, pınarlık yerlerin kokusu nasıl başkaysa, bu Çukurovada da deniz kıyılarının, toprağın, köylerin, kasabanın kokuları başka başkadır. Deniz kıyısında pürenin kokusu başka, limon, portakal, turuncun kokusu başka, denizin kıyısından uzaklaşınca başkadır. Deniz kıyısındaki kuş yuvalarının kokusu başka, içerdekilerin gene başkadır. Burada bulutlar, topraktan kalkan ak buğu bile başka kokuyor.

Gün battı batacak ayağa kalktı, batıdaki bulutlar açık turuncudan koyu yeşile, turuncu mora, pembe maviye dönüşmüş, kenarları da sırmalanmıştı. Günbatısı bir renk balkımasmdaydı ve güneş koskocaman, testekerlek bir koyu pembede dünyanın üstüne oturmuş yavaş yavaş aşağıya, denizin içine iniyordu.

Memed arkasına dönünce o adamı gördü. Adam sel yatağının yarının yanında durmuş, kollarını kavuşturmuş, yönünü de batan güne dönmüş, gölgesi de sel yatağındaki çakıltaşlarının üstünden aşip doğudaki yarın altından karşıda mor, büyük çiçeklerden gözükmeyen lop çalının önüne düşmüştü. Onu böyle görünce Memedin önce yüreği bütün hızıyla, göğsünü döverek çarptı, eli ayağı çözülür gibi oldu, sonra burnuna, bütün kokuların içinden süzülerek püren kokusu geldi, içini birdenbire bir sevinç aldı. Artık adamı yakalayabilecekti, yayından boşanmış bir ok gibi adama koştu, adamı yakalamaya elini uzattı, eli boşta kaldı. Adam o anda yok oldu. Memed, bir boşluğun ortasında kaldı, sağına, soluna, önüne, arkasına döndü, hiç kimseyi göremedi. Hayal mi görüyorum, diye birkaç kere

153

kendi kendine sordu. Denizin kıyısına vardı. Batan güneşin dışarda küçük, kıpkırmızı bir parçası kalmış, dağların başı, bulutlar, denizin uzaktaki ucu kıpkırmızı olmuştu. Garbi yeli çıkmış, denizin yüzünü inceden kırıştırıyordu. Karşı yüksek Gavur dağlarını gördü, dağın

doruğu ışık içindeydi, balkıyordu. Portakal, limon, turunç bahçelerinin ak çiçekleri toprağın üstüne çökmüşler, garbi yelinde hafiften, belli belirsiz sallanıyordu. Memed başını köyden yana çevirince, o tepeden tırnağa apak olmuş, çiçeklerine çokuşmuş arıların vızıltıları ta uzaklardan duyulan, uğuldayan ağacın tam gövdesinin yanında adamı gene gördü. Adam tepeden tırnağa kapkara giyinmişti. Memed bu adamı tanıyordu. Hem de çok yakından, hem de bu adam-ın konuşmuşluğu bile vardı. Kimdi, kimdi bu adam, ne istiyordu? Ağaca doğru koştu. O gelirken adam hiç yerinden kıpırdamadı. Memed yaklaşıncaya adam ağacın gövdesinin arkasına kaçtı. Memed de... Adam ağacın gövdesini, çok hızlı dönüyor, Memed de ona yetişmeye çalışıyordu. Memed, adamı kolundan üç kere yakaladı, adam üç keresinde de kolunu onun elinden silkti aldı. Ağaç binlerce kovan arı vızıldarcasına uğul-duyor, turunç çiçekleri baş döndürücü, acı, keskin kokuyordu. Adamdan da, adam ter içinde kalmıştı, bildik bir koku geliyordu. Memed, ona elini bir daha uzatmıştı ki eli boşa kaldı, adam önünden kaydı, yitkilere karıştı gitti. Memed, şaşkın, ağacın altında kalakaldı. Umudunu yitirdi. Ah yanında tabancası olsaydı, adamı vurarak, ayaklarına ateş ederse ölmezdi, yakalardı. Meraktan ölüyordu, bu çok yakından tanıdığı kişi kimdi, ne zaman görmüştü de bu kadar yakından tanıyordu. Ğçinde de adama karşı belli belirsiz bir sevgi vardı. Cin miydi, peri miydi, ondan ne istiyordu, bir derdi vardı da söyleyemiyor muydu? Artık bundan sonra tabancasını yanına almayı düşünürken, adamın başını sel yatağının içinden, devedikenlerinin arasından gördü. Bütün gücüyle, öfkesiyle, dişlerini sıkarak adama doğru atıldı. Adam önünden koşuyor, bir, sel yatağından çıkıyor, bahçelerin arasına giriyor, devedikenlerinin içine dalıyor, bir, yeniden sel yatağına iniyordu. Adam bir an, Memed elini uzatsa tutacakmış gibi yavaşlıyor, Memed, onu yakaladım derken, hızlanıyor uzaklaşıyordu.

kalmış, gittikçe kesiliyor, önündeki adamsa bir yavaşlıyor, bir hızlanıyordu. Karanlık da çöküyor, önden kaçan adamın sadece karartısı gözüküyordu. Köyün altına geldiklerinde adam bir iyice yavaşladı, Memed, elini uzattı tuttum, tutacağım, derken, adam ellerinin arasından kaydı, bir daha gözükmedi. Bu insan değil, bu bir cin, bir peri, bir çobanaldataan kuşu, diye düşündü Memed, ağır ağır, bitkin köye döndü. Sini sofraya yemekler konmuş, Selam Hoca sedire oturmuş onu bekliyordu.

"Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu," diye ayağa kalktı, ona doğru bir adım attı. "Buyur sofraya. Nerelerdeydin, bir tuhaf, yorgun görünüyorsun."

"Denizin kıyısına gittim," diye gülümsemeye çalıştı Memed.

Sofranın başına çöktüler.

"Bu deniz, bu toprak, bu bahar kokuları insanı deli eder kendinden geçirir. Ğnsan yılan kavlar gibi kavlar buralarda, kendi kalıbının içinden çıkar, başka bir insan olur. Hele ovalar pampallarla ağzına kadar dolunca, hele turunçlar çiçek açınca, hele arılar ağaçlara çokuşunca... Hele dağlardan ılgıt ılgıt yarpuz kokulu yeller esince, hele tanyerleri ışırken ulu deniz uçsuz bucaksız ağarmca, hele deniz ince kokunca... Ğnsan bir hoş olur. Ama geçer Memedim. Hele alışınca..."

"Hele insanın burnuna püren kokusu gelince..." diye Hocaya katıldı Memed. Azıcık kendine getirdi Abdüselam Hocanın sözleri onu.

Ğkisi de çok acıkmışlardı, önlerindeki yemeğe aç kurtlar gibi saldırdılar.

"Hele böylesine acıkınca," diye güldü Abdüselam Hoca.

"Hele sofrada böyle mis kokulu güzel yemekler olunca..."

Memed, daha yemek bitmeden gevşedi, kendine geldi. Gözleri ışıl ısıldı. Abdüselam Hocanın bu değişiklik gözünden kaçmadı. Ondaki bu değişikliğe sevindi.

Yemek bitince Hoca:

"Memed oğlum," dedi, "hiç sormuyorsun, ben bugün ne işler gördüm..." Başını salladı. "Çok çok, çok iyi işler oldu. Sana sevineceğın haberler getirdim."

155

"Söyle Hocam."

"Sana evi buldum. Hem de turunç, portakal, limon bahçesi içinde. Hem de beyaz, ak bir güvercin kadar beyaz bir ev."

"Sağ ol Hocam, var ol Hocam." Memed kalktı, onun yanına vardı. Coşku içindeydi. "Hemen yarın değil mi?"

"Yarın göreceğiz evi."

O gece Memedin gözlerine uyku girmedi, daha gün doğmadan yataktan çıktı, aşağı kata çıt çıkarmadan, çıplak ayaklarının ucuna basarak indi, usulca sedire oturdu, sabırsızlıkla

Hocayı bekledi. Pencereden dışarıya, Gavur dağlarının başına bakıyor, orada bir ışık arıyor,

Hocanın hemen uyanmasını, daha gün doğmadan alacağı evi görmelerini... Ayağa kalkıyor, odada dolamıyor, gene dağların doruklarına bakıyor, bir ışık göremeyince üzülüyor, bu Hoca

da ne kadar çok uyuyor, diye kızıyor, gene geliyor sedire oturuyor, yerinde duramıyor,

kalkıyor, karanlıkta çiçek açmış bir dalı ta pencerenin önüne kadar inmiş çiçekli, portakal

dalını kokluyor, usulca pencereden dışarıya kayıyor, otların üstüne çiy yağmış, ıslak otlar

ayaklarını üşütüyor, dalları eğip çiçekleri kokluyor. Dağların doruğunda ilk ışıklar belirince

Hocanın penceresine bakıyor, orada, yaşlı portakalın altında bekliyor. Hocadan ses şada yok.

Hoca uyanmıyor. Seher yeli inceden, ışık gibi hafif esiyor. Önceden kokular... Memedin içine,

onu mutluluktan uçuran bir sevinç doluyor. Hocayı unutuyor, bahçeye dalıyor. İlk ışıklar

belli belirsiz dağların ardından gölgelerle birlikte ovaya iniyor. Portakal çiçeklerinin üstünde

uyuşmuş, kanatlarını kırmış arılar uykuda. Büyük bir sarıcaarı peteğinde üst üste, donmuş,

kıpırdamayan ıslak arılar, sapsarı büyük bir arı zorla kanatlarını açıyor, geriniyor. Küçük

mavi mineli yumulmuş küçücük çiçekler döşeli bahçe duvarının dibi, gün vurunca belli belirsiz açılmaya başlıyorlar. Memed çiçeklerin önlerine oturuyor, çiçeklerin açılışlarına, çiçeklerin üstündeki kırmızı uğurböceklerine bir tansığa tank olurcasına bakıyor. Körelerinin ağzına çıkmış birkaç karınca ön ayaklarıyla başlarını sıvazlıyor. Ot köklerini, ince yaprakları, ıslak, kanatlarını kapatıp uyumuş kelebekleri, toprağı, böcekleri, çatlayan tohumları... Uyanan, gerinen dünyanın büyüüne, toprağın doğurganlığına, zenginliğine kendisini kapıp koyver-

156

s delikanlı, Abdülislam Hocanın onu çağırın sesini duymuyor bile.

Sonunda Hocanın gür sesi başının üstünde çm çm öterek parçalanıyor, hemen eve koşuyor.

"Nerdesin Memed?"

"Dışardaydım Hocam."

"Uyumadın değil mi bu gece?"

"Uyumadım Hocam."

Odanın ortasında, sininin üstünde kalaylı tasların içinde üstü tereyağı, naneli, sarımsaklı tarhana çorbası tütüyor. Memedin sofraya oturmasıyla, çorbayı hızlı hızlı kaşıklayıp kalkması bir oluyor.

"Dur be Memed. Ben daha bir kaşık almadan..." Hoca gülümsüyor

"Kusura bakma Hocam."

Hoca da çorbasını çabuk içiyor, sofradaki öteki yiyeceklere elini sürmeden kalkıyor.

"Ev şu ilerde Memed, atla mı gidelim, yaya mı?"

"Yaya Hocam, yaya," dedi Memed.

Hoca önde, Memed arkada yola düştüler, Memedin coşkusu Hocaya da geçmişti ki, Hoca önde ayaklarına kanat takılmış-casma yürüyordu. Üstünü asmaların örttüğü, yer yer gün

ışığı sızan dar bir sokağı geçtiler. Bahçelerin duvarları, insan başı büyüklüğündeki çakıltaşları üst üste gelişigüzel yığılarak yapılmıştı. Ğki yanına sık telli kavak dikilmiş bir yolda yürüdüler. Ardından bir ham yola düştüler, sağa döndüler, kendilerini, tahtaları yer yer çatlamış büyük bir avlu kapısının önünde buldular. Abdüselam Hoca ipi çekti, içerden bir zil sesi geldi, bir ayak patırtısı duyuldu, Memedin eli ayağı titriyordu, ağzının içi kurumuştu, kapıyı açan ak başörtülü, yaşlı, mavi gözlü bir kadın, "Buyrun," dedi. Belirli bir Rum şivesiyle konuşuyordu.

Hoca, küçük çakıltaşlarıyla örölmüş beyaz dar bir yoldan eve ilerledi. Ev bembeyazdı. Ğki katlıydı. Büyücek bir bahçesi, bahçesinde portakal, limon, turunç ağaçları dikiliydi. Her köşede bir nar ağacı topluluğu göze çarpıyordu. Çakıltaşından örölmüş dar yolun kıylarına, avlu kapısından konağa kadar çiçek-ler dikilmiş, üstünü de boydan boya asmalar örtmüştü.

Asma-

157

lar da çiçekteydiler. Ğçeriye girdiler. Sakız gibi yummuş arınmış bir tahta merdivenden yukarıya çıktılar. Ev reçine, sabun kokuyordu. Üst katı dolaştılar, ortada bir salon, salonun her iki yanına açılan ikişer oda vardı. Balkonu büyüktü ve balkondan, duman içinde deniz gözüküyordu. Aşağıda da gene salon, gene odalar. Yalnız odanın birisi hamamlık, öbürü de mutfak olmuştu. Mutfaktaki mermer ocaklık, odaya hemen ilk girişte göze çarpıyordu.

Banyoyu görünce Memed neredeyse coşkudan bayılacaktı.

"Bizimki, Allah rahmet eylesin, yıkanmaya çok meraklıydı. Bu ak mermerleri bilmem nereden getirtti bilemiyorum, kurnalarla şu yeşil mermer yalıkları kendi gitti de Ğstanbula aldı getirdi. Suyumuzu şu kazanda kaynatırız. Ğçeriye hiç duman sızmaz. Dedim ya bizim bey evine çok meraklıydı."

Dışarıya çıktılar, kadın onlara kahve yapmak için mutfağa girdi. Memed coşkudan titreyerek

Hocanın kolunu tuttu. Hocanın canı bayağı acıdı ya aldırmadı.

"Alacağız değil mi Hocam?" Coşkusundan sesi kısılmış çıkmıyordu.

"Alacağız," dedi Hoca...

"Hemen bugün."

Kadın kocasıyla birlikte Giritten gelmiş, öteki birkaç Giritli eviyle birlikte buraya yerleştirilmişlerdi. Yaşlı hanımın kocası at arabası ve tahıl alımıyla uğraşıyor, iyi para kazanıyordu. Evine, bahçesine çok meraklıydı. Ölünce karısına, iki yetişkin kızma bir hayli para kalmıştı. İstanbulda akrabaları vardı. Babalan öldükten birkaç ay sonra kızlar İstanbul'a gitmişler, anayı evde tek başına bırakmışlardı. Ana da evi satar satmaz hemen İstanbul'a gidecekti. Kızlarını çok merak ediyor, ne pahasına olursa olsun evi çabucak elden çıkarmaya bakıyordu.

Kadın kapıdan, elinde gümüş bir tepsinin içindeki güzel kulpsuz fincanlarda, kokusunu bütün bahçeye dağıtan kahvelerle geldi. Memed, bu kahve kokusunu anımsıyordu, bu koku kendisi için erişilmez, bir daha hiçbir zaman yakalayamayacağı bir kokuydu. Kahveyi içince esrikleştii, kahveyi ilk içtiği günkü gibi oldu. Ğçi sevinçten doldu taştı. Akdeniz bütün ışığı, aydınlığıyla geldi ayağının dibine serildi. Sarı kuş geldi başının yöre-

158

inde altından sarı halkalar çizdi. Sarı güneş kıvılcımlandı, kafasının içinde savruldu, o çelik ışık geldi gözbebeğine oturdu ve Abdülislam Hoca Memeddeki bu değişikliğin farkına vardı, cinden, "Demek Ğnce Memed dedikleri de buymuş," diye geçirdi.

Kahveler içildikten sonra kadın içeriye gitti. Memed:

"Hocam, ne duruyoruz," dedi telaşla.

"Şimdi gideceğiz."

"Gidip..."

"Öyle işte."

Memed, birden dondu kaldı. Avlunun, onlar girdiklerinde açık kalmış kapısının ortasında o adam dikilmiş duruyordu, meydan okurcana.

"Hocam gördün mü, onu, onu, işte onu?"

Yüzü kül kesilmiş, öfkeden tir tir titriyordu.

"Gördün mü?"

Sesi bıçak gibiydi.

"Gördüm, ne olacak?"

"Orada, kapının ortasında dikilmiş duruyor, onu, onu gördün mü?"

"Onu gördüm."

"Ben onu tanıyorum, tanıyorum ama bir türlü çıkaramıyorum. Hep karşıma çıkıyor, sonra da alıp başını yitiriyor."

Memed çabuk çabuk konuşuyor, bir çırpıda olanı biteni anlatmaya çalışıyordu.

"Tabancam olsaydı şimdi üstümde onu vururdum. Bu adamın gözü göz değil, bu adam beni kancıklayacak."

Sözünü bitirmesiyle adama doğru atılması bir oldu. Abdülislam Hocayla, kapıdan çıkmakta olan kadın durmuşlar, şaşkınlıkla onun atılmasına, avlu kapısının ortasındaki adamın da hemen o anda gözden yitişine bakıyorlardı.

Memed fırladı gitti ya adam ortalarda yoktu. Bir kerpiç bahçe duvarı aştı. Karşısına dikenli kaktüslerden sık, geçit vermez bir ağıl çıktı. Kaktüsler kan kırmızısı yalım yalım iri

Ç'Çeklerini açmışlardı. Kaktüslerin aralığından adamı gören Memd aşağı doğru koştu. O koştukça karşıdaki adam da, bağlıymış gibi aşağıya koşuyordu. Kaktüs ağılı tü-

İçinden geçerek, bir turunç ormanına girdi. Turunçlar da çok dikenliydi. Memedin omuzları, boynu, yüzü yırtıldı kan içinde kaldı. Ter de kulunçların-dan fıskırmıştı. Yan yana bir böğürtlenliğe düştüler, adam böğürtlenlikte yitti gitti. Böğürtlenlik çok sıktı ve böğürtlenlerin uzun dalları her yanı sarmışlar, adım atacak en küçük yer bırakmamışlardı. Memed, gözleriyle böğürtlenliği aradı taradı, adam bir daha gözükmedi. Ğster istemez, Memed, birkaç kere ayağı böğürtlenlere takılarak, Hocanın yanına döndü. Soluk soluğa kalmış, su gibi terlemişti. Yüzünden sızan kanı tere karışıyor, boynundan aşağıya gömleğine kadar iniyor, ak gömleği kana boyuyordu.

"Kim bu adam Memed?"

"Bilmiyorum, çıkaramıyorum Hocam ya, ben onu tanıyorum."

"Ne oldu sana böyle?"

"Dikenler yırttı yüzümü, boynumu."

"Gömleğin de kana batmış."

"Ben bu adamı biliyorum, biliyorum, biliyorum Hocam ya ammavelakin çıkaramıyorum."

"Üzülme, belki çıkarırsın bir gün... O güne kadar da..."

"Başka hiçbir şeyden korkmuyorum, uykuda bastırırlar, diye korkuyorum."

"Bir çaresine bakarız," diye soğukkanlı, güvenli konuştu Hoca. Bu da Memedin endişesini biraz azalttı.

"Haydi eve gidelim de üstünü değış."

Üç gün içinde her şey tamamlandı, Memed tapuyu aldı cebine koydu. Bu Hoca çok yaman adamdı. Nereye gitse ona bütün kapılar açılıyor, kimi görse, hiç kimse ona saygıda kusur etmiyordu.

Memed, tapuyu alır almaz, hemen eve koştu, kadın onu kapıda bekliyordu. Evi bu üç gün içinde boşaltmış, silmiş süpürmüştü.

Biraz hüzünlü, biraz acı içinde, azıcık da gülümseyerek, gözleri dolmuş, daha da çok şaşkın orada, niçin beklediğini bilmeyerek, duruyordu.

160

Memed ona yaklaşınca bir adım ileriye attı, ona anahtarları

uzattı:

"Hayırlı olsun yavrum," dedi. "Güle güle otur. Biz evde sonuna kadar mutlu olduk. Allah sizi de sonuna kadar mutlu etsin."

Memed, kadının elinden anahtarları aldı, bir süre elinde-kileri ne yapacağını bilemez baktı kaldı. Sonra bir kadına, bir elindeki anahtarlara gitti geldi gözleri. Bir şeyleri anımsamış olacaktı ki, sevinerek kendi kendine gülümseyerek bahçenin içine yürüdü. Mutluluktan doluyor taşıyordu. Seyranı düşündü, onun güzelliği, yürüyüşü, usul boyu, gamzeleri geldi gözünün önüne. Anasını, babasını, Hatçeyi düşündü. Hürü geldi, bahçenin ortasında, iki elini beline koydu durdu, bir eve bakıyor, bir ona bakıyor, sevince kesmiş gülüyordu. Ağaç ağaç, ot ot bahçeyi geziyor, her taşına, her yerine bakarken evi dolanıyordu. Evin önündeki, ağzı işlemeli mermerden kuyuyu keşfedince sevinci bir kat daha arttı. Bu kuyuya bir çıkırık gerekiyor, dedi kendi kendine, çıkırık olmazsa, Seyran su çekerken yorulur, dedi. Birden farkına vardı ki akşam olmuş, gün batmış, karnı da bir acıkmış ki... Evin karşısına geçti, alacakaranlıkta bile ev apak parlıyordu. Bir süre hayranlıkla sey-reyledi. Ilık, dalga dalga esen bahar yeli inceden bir limon çiçeği kokusu getiriyordu.

Ayakları geri geri giderek, zorla Abdülislam Hocanın evine vardı. Hoca onu bekliyordu, güler yüzle karşıladı.

Sabahleyin, Gavur dağlarının başı bir ışık dumanı içinde kalırken yataktan fırladı, alelacele giyinerek evine koştu. Avlu kapısını açıp da, tam evin karşısında, dün akşam kendisinin durduğu yerde, sırtını ağaca dayayıp uyumuş kadını gördü, kadını uyandırmamak için

ayaklarının ucuna basarak evin arkasına kaydı, orada, arka kapının ak mermerden yapılmış üç basamaklı merdivenine oturdu, günün doğmasını bekledi. Kuş-w, gün doğmadan az önce uyandılar, hep bir ağızdan vıcırdaş-maSa' ağaçtan ağaca kaynaşarak uçmağa başladılar. Öteki bü-ün bahçelerden de böyle çıldırmış kuş sesleri geliyordu. Gün doğunca, ilk ışıklarla birlikte de ortalığa, inceden esen ılık yelin getirdiği kokular çöktü.

161

Memed, ayağa kalktı, kadını merak etmişti, usulcana öne kaydı. Kadın uyanmış, büyümüş gözlerle evini seyrediyordu. Memedi görünce gülümsedi, ama, hiç yerinden kıpırdamadı. Memed de onun biraz ötesindeki ağaca belini dayadı oturdu. Hiç konuşmadan yan yana öyle oturup öğle olup gün tepeye dikilinceye kadar evi seyrettiler.

Ayağa kalkan Memedin gölgesi, bir yuvarlak delik gibi, tam ayaklarının üstüne düşüyordu. İlk adımda kadının yanına vardı, cebinden çıkardığı anahtarları:

"Al Hatun abla," dedi, "burada uyuyacağına, Ğstanbula gidene kadar evde uyu, yazık değil mi sana. Bizimkiler daha gelmediler."

"Yok," dedi kadın, "bak, şu komşu evde kalıyorum. Bu gece beni orada uyku tutmadı da, geldim de burada uyudum."

Anahtarları almadı.

Memed, Abdüselam Hocanın evinde her sabah uyandı, kendi evine koştu, avlu kapısını, hiç ses çıkarmadan anahtarı soktu, usulca açtı, evin eski sahibi kadını, sırtını o yaşlı portakal ağacına dayamış uyur buldu. Uyanınca da yan yana oturup doya doya bembeyaz evi seyrettiler.

Memedin mutluluğu artıp azalmıyordu. O adam da ortalıkta hiç gözükmüyordu. Memed gittikçe, merakı içinde büyüyerek, o adamı dört gözle bekliyordu.

Gene bir sabah usulca kapıyı açıp içeri girince kadını göremedi. Bir anda içi bomboş kaldı, ne

yapacağını bilemedi, evin arkasına geçti, merdivene oturdu duramadı, bahçeyi dolaştı olmadı, dışarıya çıktı, kadının konuk kaldığı komşu evin kapısını çaldı, komşu evin kadını onu tanımişti, güler yüzle karşıladı:

"Kimi aradığımı biliyorum, Zehra Hanım bu sabah erkenden Ğstanbul'a gitti. Sen onu görmedin mi, bu gece de evinde uyudu."

Memed, biraz daha erken gelmediğine üzüldü, Abdüselam Hocaya döndü. O, eve girerken Hoca da kahvaltıya oturuyordu:

"Gitti, gitti Hocam," dedi, sesi acı doluydu.

"Gel otur, ne kadar sabahtır, ne kadar gündür seni göremiyorum, neredesin hay Ğnce Memed?"

162

Memed gülererek sofraya oturdu. "Ben bugün kasabaya iniyorum. Senin işin var mı?" "Yok," dedi Memed. "O gitti."

"Senin evinin her şeyini hazırladım. Gidip görelim beğenirsen alalım."

"Alalım Hocam."

Hoca, topuzları yaldızlı, biri iki kişilik, birisi de tek iki karyola ayırtmıştı. Demek, bu karyolada yatacağız Seyranla, diye sevindi. Hürü Ana da şu tek kişilikte yatacak. Alimallah Hürü Ana bu karyolada yatmaz. Üstüne üstlük bir de kıyameti koparır ki... Koparsın varsın... Kendisine karyola alındığına da çok memnun olacak.

Koltuklar, kanepeler, sedirler... Sedirlerin üstüne örtülecek ipekli Halep kumaşları...

Duvarlar için üstünde ayetler yazılı levhalar, cam üstüne yapılmış bir ejderha, başı insan, kuyruğu ejderha, dünya güzeli, Hazreti Muhammedin kız başlı, at gövdeli Burak atı, deve üstüne yükletilmiş kendi ölüsünü uçsuz bucaksız çöle, devenin başını çekip götüren, Hazreti Ali... Memed bu resimlere hayranlıkla daldı gitti. Hoca resimlerin, levhaların ne olduklarını

anlatıyor, o anlattıkça Memed şaşkınlığından, coşkusundan, sevincinden renkten renge giriyor, Hocaya sorular üstüne soru soruyordu.

"Demek ejderha gövdeli, kız başlı bir yaratık bizimle yaşıyor bu dünyada öyle mi?"

"Yaşıyor Memedim. Kafdağınm arkasında."

"Demek Hazreti Peygamberin atı böyle dünya güzeli kız başlıydı?"

"Yaşıyor Memedim, Kafdağının arkasında."

"Demek Hazreti Ali geldi de kendi ölüsünü devesinin üstüne koydu da götürdü, öyle mi?"

"Götürdü, çöle, bilinmeze götürdü."

Memed dükkanda dolaşırken şaha kalkmış görkemli air kır atın üstünde kılıcını kınından sıyırılmış heybetli, büyük gözlü/ geniş omuzlu, ay bıyıklı cam üstüne yapılmış, renkleri göz kamaştıran bir resim daha seçti resimlerin arasından.

"Bu kimin resmi?" diye sordu Hocaya.

"Köroğlunun," dedi Hoca.

163

"Bunu da alalım," diye yalvarırcasına Hocanın gözlerinin içine baktı.

"Alalım, alalım," dedi Hoca. "Çok güzel bir resim. Ustası çok büyük bir usta. Konyada Molla Hünkarın Türbedarıdır kendileri. Kırklara karışacak kadar mertebesini bulmuş, erişmiş bir zattır Efendi Hazretleri. Onun resimleri mübarektir. Hangi eve girerse o eve kötülük, zulüm, ayrılık giremez. O eve bet bereket yağar üstelik de..."

Memed başka bir resim gösterdi, ağzından yalımlar çıkan bir yeşil kurbağaydı bu.

"Bu resim Efendi Hazretlerinin elinden çıkmamıştır, değersiz bir tasvirdir."

Memed utanarak, bir büyük, çok renkli, gökleri Çukurova göğü, çiçekleri sarı, eflatuni, kırmızı, mor Çukurova çiçekleri gibi, ağaçları yeşilden patlamış, renk renk çiçekten taşmış, bir suyun başında çırılçıplak birisi kadın, öteki erkek iki insan durmuş, arkalarında, kırmızı

çatal dilini dışarıya fırlatmış, bir ağaca, dipten başa kadar dolanmış bir yılan olan bir resmin karşısında durdu. Bu iki çıplak insanın çıplaklığından utanıyordu. Hemen Seyranı anımsadı, orada, çayın kıyısında, ipek gibi yumuşacık serilmiş çiçeklerin üstünde, tanyerleri ışıırken kamışların, böğürtlenlerin duldasında... Şehvetten çıldırarak, kendilerinden geçerek... Memed, bunları düşünürken, bu resmin karşısında da bütün bedeni şehvetten çıngıştı, bir hoş oldu, kendinden geçmiş sevişirlerken, bir de bakmıştı ki üstlerine gün doğmuş, gün kuşluk olmuş, elli adım ötede de, o deli yağız durmuş, burun delikleri körük gibi şişerek, toprağı koklayarak kendilerini seyrediyor büyümüş gözlerle.

"Ne baktın kaldın bu resme Memed?"

Memed, birden irkildi, sallandı, utandı, kendine geldi:

"Baktım Hoca," diye toparlandı.

"Efendi Hazretlerinin en güzel yaptığı tasvir budur. Baksana Efendi Hazretlerinin yaptığı cennet, cennetialadan daha gerçek, daha da güzeldir."

"Çok güzel Hocam," dedi Memed kızararak, önüne bakarak.

"Efendi Hazretleri cenneti bilerek, görerek resmetmiştir."

"Ölmeden de cennete gidilir mi?" diye merakını yenemeyen Memed, başını yerden kaldıramadan sordu.

164

"Efendi Hazretleri gönül gözüyle cennete her gün gider gelir. Yol etmiştir cennetin kapısını. Yoksa bu resmi nasıl yapardı cennetten daha güzel, cenneti görmeden."

"Çok güzel," diyebildi Memed, utancından titreyerek, "çok güzel... Bu yılan... Bu yılanları... çok..." Eli ayağı çözülmüştü. "Bir de kırmızı elma... Bir de kırmızı... Çok parlak, kırmızı..."

"Bu tasvir Hazreti Adem Atamızla Havva Anamızın cennetten kovulmalarının tasviridir. Ğşte şu yılan hilekar, kandırıcı, baştan çıkarıcı yilandır. Ğşte onun Havva Anamıza verdiği elma

anamızın sağ elinde duruyor, az sonra dayanamayarak elmayı dişleyecek, yarısını yiyecek, öbür yarısını da Adem Babamıza verecek... Bak, bak, bak şu resmin canlılığına, Allah sanki az önce çamura üflediği gibi buna da can üfürmüş, tasvirin içinden kaçıp gidecekler. Efendi Hazretleri bu tasviri yaparken cennetin içinde Adem Atamızla Havva Anamız karşısında durmuşlar da sankileyim poz vermişler, yılanları, elmaları da yanlarında."

"Havva Anamız çok güzelmiş. Adem Atamız da ne yakışıklı..."

"Ğnsan yüreği, insan bedeni, insan kafası biz cennetten kovulduktan sonra bozuldu. Işık fişkıran bir kaynaktan çıktık, bir ulu su olarak bulana bulana, çarpuk çurpuk, yozlaşarak bugüne geldik."

Seyran çok güzel, diye düşündü Memed, Havva Anamızdan bin kere daha güzel. Kuğu boynu, usul boyu, güneşli teni... Bu düşüncesini Selam Hoca fark etti mi, diye de onun yüzüne korkuyla baktı.

"Ğstersen bunu da alalım Memed. Alalım ya, bunun hediyesi çok. Ne olacak, alalım istersen, varsın çok olsun."

"Alalım Hocam," diye duyulur duyulmaz sözler döküldü Memedin ağızından. Hoca, belki Adem ile Havvayı almayacak, diye ödü kopuyordu.

Bereli, sakallı, eli tespihli, cüppeli, ağzı kıpır kıpır dualı, Çok uzun, kırış kırış uzun boyunlu adam duvardan özenerek, okşayarak resmi indirdi. Adamın boynu öylesine uzundu ki, başı insanda bir sopanın ucuna geçirilmiş duygusunu uyandırıyor. Tasvirdeki Adem Babamızın boynu da onunki kadar uzundu.

165

Bundan sonra büyük bir Çıgıcık kilimiyle, bir Avşar halısı aldılar. Çok güzel, pırıl pırıl renkli bir de seccade buldular ki aldıkları kilimlerden daha güzeldi.

Memed Hazreti Adem tasvirini aldıktan sonra Hocanın ardınca çarşıda artık bir uyurgezer

gibi dolaşıyordu. Hoca ne alırsa alsın, "Güzel, Hocam, çok güzel, eline sağlık," diyor, başka bir şey demiyordu. Aklı fikri hep Efendi Hazretlerinin en görkemli eseri Adem Atamızla Havva Anamızdaydı. Şimdi onu o resmin önüne koysalar, yemeden içmeden, gece gündüz bu resmi seyrederek ve hem de doyamazdı. Seçtiklerinden başka Efendi Hazretleri onlara birkaç resim daha vermişti ya, bu başkaydı.

Zeynullah Efendiye gittiklerini, sedir, koltuk, kanepeler, san-dalya, masa, daha başka bir sürü öteberi, kap kaçak, bardak, küp aldıklarını ancak hayal meyal anımsıyordu. Hoca, karpuzu pembe büyük bir gaz lambasını satın alırken Memed lambaya bakmadı. Bu lambayı da o kaçan adam gibi bir yerlerden, bir iyice anımsıyordu ya çıkaramıyordu.

"Hocam bunu almayalım."

"Şu yeşil karpuzlusu iyi mi?"

"O olmasın da, hangisi olursa olsun, iyi!"

Hoca iki tane de çok güzel lamba seçti.

Birkaç gün içinde, eve birtakım adamlar geldiler, duvarları badanaladılar, kapıları, pencereleri boyadılar. Birtakım adamlar geldiler, kilimleri, halıyı serdiler, koltukları, sandalyeleri, masayı, karyolarını yerleştirdiler. Evde her şey yerli yerine konunca, en son Abdüselam Hocanın karısı elinde büyük bir bohça ile geldi. Güzel, uzun boylu, esmer, uzun kuğu boyunlu genç bir kadındı. Güzelliği hemen hemen Seyranın güzelliğine yakındı. Kadın bohçayı açtı bohçanın içinden işlenmiş patiska perdeler çıktı, karı koca uzun uzun çalışarak evin bütün pencerelerini perdelediler. Bundan sonra Abdüselam Hocayla karısı eve birkaç gün daha geldiler gittiler. Memed, onların ne yaptıkları, nasıl çalıştıklarıyla hiç ilgilenmiyor, Adem Havva tasvirinin önünden akşamlara kadar ayrılmıyor, gözlerini dikey, resmin karşısında kalakalıyordu.

"Bu kadar çok sevdin demek Memed sen bu resmi?"

Ötekisi kendinden geçmiş:

"Çok sevdim Hocam, çok sevdim," diyor yeniden resme dalıyordu.

Her an da resimde yeni renkler, yeni biçimler buluyor, dünyayı bulmuşcasına yüreği hop oturup hop kalkıyordu.

Ğşte şurada, şu açık yeşil yaprağın üstünde bir uğurböceği, yaprağın arkasında daha binlerce uğurböceği var. Şurada da bir, göğsü sarı, mavi küçücük bir kuş, gözleri yuvalarında fıldır fıldır, telaşlı... Neredeyse kanatlarını açacak, uçup gidecek... Onun da arkasında bir kuş var.

Mavi benekli yeşil, kın kanatlı bir böcek, kabuğunu açmış, içi kıpkırmızı, zar kanadı mavi, titriyor, uğunuyor. Sonunda Memed, öylesine coştı ki, koşarak Hocaya gitti:

"Hocam," dedi, "Konyada Molla Hünkarın türbesini ziyaret etmek yarım hac sayılırmış. Ben de Konyaya gitmek, bu resimleri yapan Efendi Hazretlerinin elini öpmek istiyorum, Seyran geldikten..."

"Gideriz ya Mevlana Hazretlerine... Efendi Hazretleri burada. O gördüğün uzun boyunlu zat oydu."

"O muydu o, o muydu," diye Memed heyecanla sordu. "Tuh, bilemedim onu. Bilip de elini öpemedim, tuh..."

"Öpersin," dedi Hoca.

Bir hafta sonra Memede Urfadan getirtilmiş safkan bir at aldılar. At, dört yaşındaydı. Eyeri, kaşı gümüş savath bir Çerkeş eyeriydi. Dizgini, üzengilerinin bağları, terkisi de gümüş savathıydı. Memed, bu eyeri beğenmişti. Bir de nagant tabanca aldı, beline taktı. Atın her şeyi tamamlandıktan sonra Abdülislam Hoca: "Memedim," dedi, "kusura kalma ya, ata bu kılıkla buralarda binmezler."

"Ya nasıl?"

Zeynullah Efendiye gittiler. Ondan lacivert bir külot pantolon, bir lacivert ceket, bir de Memedin tam ayağına göre körüklü bir çizme buldular, bir de bir damalı kasket, bir düzine de gömlek aldılar.

Memed, bütün giyitleri giyiyor, bayağı da hoşlanıyordu ya, Or>a, şu dünyada, insanların ortasında çırılçıplak kalmış gibi geliyordu. Yakalan sırmalı Maraş abasının, ham çarığın, nakışlı

167

dizleme yün çorabın, Maraş inanışından mintanın yerini hiçbir şey tutmuyordu.

O gün bu gündür, atı aldığı, tabancayı beline taktığından beri o kaçan adamı bir daha göremedi. Atına bindi, sel yatağma gitti, pürenin yanı başında, bir gün akşama kadar, gözleri denize dikilmiş kaldı, camiye geldi, orada bekledi, kebabçı dükkanında çok kebab yedi, bir daha o adama rastlamadı. Her nereye gitse, hah, burada karşıma çıkacak, diye içi hop ediyor, adam da bir türlü bir yerde gözüküyordu. Aaah, bir kere, bir kere daha şu adamı görseydi, kuş olsa da kurtulmazdı elinden.

Ev dayandı döşendi çiçek gibi oldu. Abdülselam Hoca, geldiği zaman emanet aldığı altın dolu büyük, altın, gümüş kakmalı, derisi işlemeli kuburu geriye verdi:

"Artık evin var, paran sende kalabilir," dedi.

Memed, kuburu eline aldı, evirdi çevirdi, içine baktı. Kuburun içi daha para doluydu. Oysa ne kadar da çok para harcamışlardı. Demek ki Kuzgun çok altın toplamıştı bunca yıl dağda.

Kuburu Hocaya geri uzattı:

"Seyran gelsin de Hocam," dedi, "o zaman alırım altınları. Şimdilik sizde kalsın."

Hoca kuburdan beş altın aldı Memede verdi:

"Üstünde bulunsun," dedi, "ne olur ne olmaz, insan halidir."

Memed, altınları aldı, boncuklu, akrep işleme kesesinin içine koydu. Kesede bir hayli altın

daha vardı.

"Birkaçını Zeynullah Efendiye bozdur," dedi. "Zeynullah seni çok seviyor. O bir adamı bir kere sevince, artık o adamın bir daha sırtı yere gelemes. Haydi bin atma da ona gidelim."

"Gidelim," dedi Memed.

Yeni, çok güzel dikilmiş külot pantolonunun üstüne çizmesini çekmiş, çizmenin koncuna sapı gümüşlü kırbacını sokmuş, gümüşlü bel kemeri, beyaz gömleğinin yakası açık, lacivert ceketle...

Atı büyük çınarın az ilerisindeki taş hana bağladılar, çınarın altına geldiler. Üç yüz yıllık çınarın kalın gövdesinin dibinden bir su kaynıyor, orada dibi çakıltaşı, aydınlık, çakıltaşları ipileyen bir havuz oluşturuyordu. Havuzun ayağı kayalıkların

168

arasından çağlayarak gidiyor, portakal bahçelerinin içinde yitiyordu.

Bir süre çınarın dibinde oturup bir kahve içtiler. Hoca, Memedi birçok insanla tanıştırdı.

Ardından Zeynullah Efendinin dükkanına gittiler. Zeynullah Efendi Memedi böyle giyinmiş kuşanmış görünce ona hayranlıkla baktı.

"Abdüselam Hoca," diye güldü, "ne de yakışıklı yiğenin var, eğer evli olmasaydı, şu Çukurovanın kızlarını kasar kavururdu."

"Yiğenim çok yakışıklıdır," diye onu onayladı Hoca kıvançla. "Bakıyorum, gözün benim yiğeni tuttu, artık onun bundan sonra sırtı yere gelemes."

"Allah sayesinde," dedi Zeynullah Efendi.

Zeynullah Efendinin bu dükkanı yıllardan bu yana Orta-doğunun en namlı iş merkeziydi.

Suriyenin sınır kasabası Ğs-kenderundan, Halepten, Şamdan, Kahireden, Ğskenderiyeden, Paristen, Londradan, Napoliden gelen kaçak mallar burada birikir, buradan bütün

Türkiyeye, Ğrana, İraka, daha uzaklara dağıtıldı. Zeynullah Efendinin kasabanın dışındaki büyük konağı arı kovanı gibi işlerdi. Arap, Fransız, Ğngiliz, Ğtalyan, Türk çok adamı vardı. Zeynullah Efendinin bu durumunu da, bu bölgede olsun, Ankarada, Ğstanbulda olsun bilmeyen yoktu. Zeynullah Efendi kazandığı paralarla ucuza çok portakal bahçesi, çok toprak kapatmıştı. Şu dağın dibinden Akdenize kadar uzanan bütün ova onundu. Türlü silah, esrar, eroin, atlar, koyun sürüleri, satılacak, alınacak ne varsa... Her gece konağına değerli mal yüklü on beş atlı geliyor, yirmi beş atlı gidiyordu.

Zeynullah Efendinin geniş dükkanı bir de kasaba ileri gelenlerinin toplandıkları yerdi. Kaymakam, Candarma Komutanı, Belediye Başkanı, Müftü, Ğmam, Malmüdürü, Ağalar, Beyler her gün ikindiüstü burada toplanır, rahat maroken koltuklara oturarak çay içer, sohbet ederlerdi. Türkiyenin, Suriyenin, Fransanın, Ğngilterenin politikaları burada konuşulur, burada bir karara varılırdı. Bol dedikodu, bol insan çekiştirme de bu dükkanın başlıca özelliklerindendi. Türkiyede, Türkiyenin kuytu bir köyünde bir önemli olay geçsin de burada konuşulmasın, olamazdı.

169

"Demek evi de aldınız ha?"

"Allah sayesinde aldık Efendi Hazretleri." dedi Abdülse-lam Hoca.

"Ucuz da almışsınız duyduğuma göre."

"O kadar ucuz değil Efendi Hazretleri."

"Kadın günlerce evine yapışmış da gitmemiş. Gece gündüz, yemeden içmeden, uyumadan evini seyretmiş."

"Sonunda gitti," dedi Abdülselam Hoca.

"Ben," dedi Memed, utangaç, iki eli dizlerinin üstünde, saygılı, "ona dedim ki, istersen bizimle birlikte kal Hatun, dedim."

"Ne yaptı o?"

"Bir sabah gittim ki eve, yok. Sordum soruşturdum, Ğstan-bula gitmiş."

"Zor," dedi Zeynullah Efendi, "Allah kimsenin başına vermesin, bir insanın yuvasından ayrılması zor. Ben uzun yıllardır bu kasabadayım. Babam, şu Payas Kalesi hapisaneyken buranın kumandanıydı. Ben okumaya şama gittim, sonra dünyayı dolaştım, ama doğduğum kasabayı bir türlü unutamadım. Daha burnuma tüter durur. Yakında Anavarza ovası senin de burnuna tütecek. Ama seninki yakın, sabahleyin buradan atma atlar, daha akşam olmadan Anavarzaya varırsın. Benim kasabam yurtdışında kaldı. Malım mülküm, hiçbir şeyim olmayaydı da ben kasabamda yaşayaydım. Benim kasabam bütün dünyada köprüsü, bir de güzel evleriyle ünlüdür."

Zeynullah Efendinin kasabasından söz ederken dudakları titriyor, gözleri yaşarıyor, göğsü iniyor kalkıyordu.

Dükkana ilk önce Müftü Efendi geldi. Çok uzun boylu, iri kahverengi gözlü, kara tahta sakallı, kemer burunlu, biraz öne eğik duran, güleç yüzlü bir kişiydi. Arkasından şakir Bey girdi dükkana. O girince herkes ayağa fırladı. şakir Bey, Memedin pantolonu gibi dikilmiş mavi bir külot pantolon giymiş, kahverengi körüklü bir çizme çekmiş, çizmenin koncuna da gümüş savatlı kırbacım sokmuştu. Ceketini Ğngiliz kumaşındandı ve Is-tanbulda özel olarak diktirilmişti. Ğpek gömleği tiril tirildi, üstündeki büyük incisi ilk bakışta göze çarpan küçük elmaslar döşeli altın iğnesiyle kırmızı ipek kravatı onun yüzüne bir baş-

170

ka anlam veriyordu. Borsalino, kırmızı tüylü ışıltılı kara şapkasını başından eksik etmiyordu. Nereye gitse, ne yapsa, kiminle konuşsa şahin gibi dik bakıyordu. Bu bakışa özellikle dikkat ediyordu. Bir kere olsun bir yere, unutup da şahin bakışlarıyla bakmayınca, kendisini çok suçluyor, karşısındaki bir başkasıy-mış gibi ağzına geleni söylüyordu.

Biraz sonra da içeriye öğretmen Zeki Nejad girdi. Abdülislam Hoca ayağa fırladı, onu gören Memed de öyle yaptı. Müftü şöyle bir doğruldu, Şakir Beyle Zeynullah Efendi yerlerinden bile kıpırdamadılar

Öğretmen, patlayacakmış gibi öfkeli görünüyor, bir ayağı topallıyor, yürürken topallığını belli etmemeye çalışıyor, bunda da epeyce başarı sağlıyordu. Ona yürürken alıcı gözle bakmayan birisi topallamasını göremiyordu. Güzel bir ayakkabı giymiş, çizgili lacivert bir çorap geçirmişti ayağına, takım giyitleri de lacivertti. Beyaz ipek gömleğinin üstüne mavi bir kravat takmıştı. Onun da şapkası siyah Borsalinoydu. Yalnız bununki-nin tüyü yoktu. Bir de yakasında kırmızı şeritli Ğstiklal Madalyası sallanıyordu. Mustafa Kemal Paşanınmkinin tıpkısı. Madalya altındı ve ışılıyordu, öbür altınlardan daha çok...

Derken öbürleri de birer ikişer damladılar. Zeynullah Efendinin genç adamı aşağıdan pirinç semaveri, altm yaldızlı çay kadehlerini gümüş bir tepside getirdi. Herkese kokulu Ğngiliz çayından birer kadeh dolduruldu. Hem çay içiliyor, hem konuşuluyordu. Her zaman böyle olurdu. Artık burada çay içmeleri töreleşmişti. Bunu, Zeynullah Efendi bile istese değiştiremezdi. Önce kaçakçılıktan söz açıldı. Çerkesin oğlu dedikleri kaçakçı Gavur dağlarının eteklerinde pusuya düşürülmüş, bir bölük candarmayla savaşa savaşa Suriyeye gerisin geri, hiçbir telefata vermeden çekilmişti. Çerkesin oğlu her zaman sının altmış atıyla geçerdi, bu altmış atının her birisi de keskin nişancıydı. Ardından ünü çoktan Türkiyeyi tutmuş bir milletvekilinin binlerce dönümlük bir hazine köyüne el koyduğuna geçildi. Köy Yüreğir toprağındaydı ve öyle bir topraktı ki bu, insan eksen biterdi. Sonra milletvekillerinin, Kurtuluş Savaşı kahramanlarının vatan toprağını nasıl paylaştıkları üstünde duruldu. Bir yağmadır gidiyordu ki, önüne geçebilene aşk olsun. Sonunda

Memede gelip çattı.

"Yeni bir haber geldi mi?" diye ufak tefek, cüppesinin altında yitmiş gitmiş Ğmama sordu Müftü. Bütün eşkıyalık haberlerini o bilir, nerede ne gibi bir eşkıya olayı olmuşsa Ğmam Efendi bir destancı kıvraklığıyla, dinleyenlerin ağızlarının suyunu akıtarak anlatırdı.

Ğmam Efendi doğruldu, gırtlığını temizledi, herkes onun ağzının içine bakıyordu. Şu insanların kendisini böyle ilgiyle, ağzının içine girercesine dinlemeleri onu mest ediyordu.

Önce Ğnce Memedin Akçasazda otuz köyün silahlı erkeği ve üç ilin candarmasınca kuşatıldığını, Ğnce Memedinse bataklığın ortasındaki ejderhannın sırtına binerek köylülerin, candarmanın üstüne savlet ettiğini, bunu gören candarmaların ve köylülerin dehşete düşerek can havliyle kaçtıklarını...

Şakir Bey, onun sözünü öfkeyle kesti:

"Saçma," dedi, "olmaz böyle bir şey. Akçasazın içinde sıkışan Ğnce Memed, bilmem ejderhaya binmiş de, onun yelesine yapışmış da, ağzından bir orman yangını gibi yalınlar saçarak köylülerin ve de candarmaların üstüne yürümüş de... Efsane efendim, uyduruk, yalan efendim. Küllü yalan. Bilgisiz halkı kandırıyorlar, halk da bu katili evliya yapıp da başımıza koyuyor. Hem sen Ğmam Efendi, bu efsaneyi bir ay önce de tıpkı böyle anlatmış, işte ben de reaksiyonumu gene böyle ifade etmiştim. Geçin bunları efendim, halkı kandırmayın. Halk da böyle saçmalara inanmaya müheyya."

"Ben uydurmadım bu anlattıklarımı muhterem Şakir Beyefendi efendim. Ben sadece duyduğumu arz ettim. Biraz önce arz ettiğim bu değildi. Geçenlerde söylediğim, Ğnce Memed nam eşkıyanın bin altmış altı karayılanın ortasında Yılan Kalesinden aşağıya, bir top yalın eşliğinde savlet kılışları, bunu gören halkın da tabanları yağlamaları, yılanların ve Ğnce Memedin üstüne kurşun yağdıran candarmaların hiçbir kurşunlarını ne bir yılan, ne de Ğnce Memede isabet ettirememeleri idi. Ğsabet ettirmişlerse de kurşunların ne yılanlara, ne de

Memede değmemesiydi. Bu yeni gelen haberden anlaşılıyor ki efendimiz öbür haber iptal edilmiştir ve bu yeni haber şimdilik revaçtadır."

172

"Saçma, saçma efendim."

"Saçma olmayabilir," diye söze karıştı Müftü Efendi.

"Nasıl?" diye kaşlarını çattı şakir Bey. "Rica ederim Müftü Efendi, siz büyük bir din adamsınız, böyle şeylere, ejderhaya, cine, periye nasıl inanabilirsiniz?"

"Kuranda yazıyor şakir Bey," diye tepeden konuştu onunla Müftü Efendi. "Ejderha da, cin de, peri de Kuranda yazar efendim."

Kurandan Arapça bir ayet okudu, sonra da okuduğu ayeti ağır ağır açıkladı. Kurana göre ejderha da, cin de, peri de vardı.

Ğşin içine Kuran girince akan sular durur ama, şakir Bey susmadı:

"Pekiye Müftü, Ğnce Memed, Akçasazım ortasında ejderhayı tuttu, ağzına gem taktı, ejderhanın üstüne atlayıp dizginlerini eline aldı..."

"Olabilir efendim."

"Bu da Kuranda yazıyor mu?"

"Haşa," diye dualar mırıldandı Müftü. "Lütfen dikkatli konuşun şakir Bey, tövbe edin.

Haşa!"

"Haşa," dedi şakir Bey, "pekiye Müftü Efendi, Ğnce Memedin parmağında bir Ocaktan çalınmış, nereye giderse orada yıldırım gibi, şimşek gibi çakan, güneş gibi gece gündüz parlayan bir yüzük varmış. Bu yüzük onun parmağında iken, onu su boğmaz, ateş yakmaz, dünyanın kurşununu onun üstüne bo-şaltsan ona değmez, değe de geçmezmiş. Bu da var mı Kuranda?"

"Muhterem şakir Bey, bunlar Kuranı Kerimde yok ama, evliyaların, embiyaların

hayatlarında çok var. Bir kere Ğnce Memede verilen o yüzük çalınmış değildir. Kırkgöz

Ocağının piri Anacık Sultan tarafından Ğnce Memede armağan edilmiştir."

Şakir Bey parladı, kızdı, eli ayağı titredi, bağırarak:

"Kadınlardan pir olur mu?" diye gürlledi. "Tarihte kadından evliya, peygamber görülmüş müdür?"

"Görölmüştür," diye onu yanıtladı Müftü. "Birincisi Havva Anamız, ikincisi Meryem anamızdır."

Tartışma uzun sürdü. Şakir Beyi yatıştırıncaya kadar akla karayı seçtiler.

173

Müftü de gemi azıya almış susmuyordu. "Sen Kırkgöz Ocağından Yunan Savaşma on altı yeşil donlu mübarek kişinin gittiğine, ordunun önünde eli kılıçlı yeşil donlu-lann Yunanlılara saldırdığına da inanmazsın. Sen esir düşen Yunan askerlerinin, bizi siz yenmediniz, ordunuzun önündeki, her birisi bir kavak boyundaki, eli kılıçlı yeşil donlular yendi bizi dediklerine de... Sen, bizimkilerin de, biz önümüzde öyle yeşil donlu zatlari görmedik, dediklerine de... Sen!... Sen!... Sen!"

Müftü çok sert saldırıya geçmişti, bunun üstüne Şakir Bey: "Ğşte buna inanırım Müftü Efendi, bunu ben savaştan dönen askerlerden kendi kulaklarımla duydum."

Adının bu kasabada dinsize çıkacağından korkmuş, hemen yüz seksen derece çark etmişti.

Müftü de onun bu zayıf yönünü yakalamış, bastırıyordu:

"Gene Anacık Sultan, o mübarek kadın, Ğnce Memede soyundan kalan, Haçlılara karşı savaşırken Selahaddin Eyyubi-nin giydiğı, üstüne dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz ayet ve hem de keskin dua yazılı gömleği de ona vermiş, yani Ğnce Memede..."

"Ne bulmuş da Ğnce Memede ona vermiş bu tarihi, mübarek gömleği?"

"Çünkü istemiş ki, o gömleği giyen Selahaddin Eyyubi gibi Ğnce Memede de kılıç kesmesin,

ateş yakmasın, su boğmasın, ona kurşun geçmesin, insanoğlu onu yakalayamasm."

"Ne bulmuş ki onda, o kanlı katilde mübarek Anacık Sultan?" diye alaylı sordu Şakir Bey. O kadar öfkeliydi ki, bütün gemileri yakıyordu. Oysa kendisini dindar bellesinler, diye her cuma camiye gidiyor, en önde namaza duruyordu, hiç mi hiç inanmadığı halde.

"Onun orasını biz bilemeyiz, onun orasını bir Tanrı bilir. Biz Tanrının işine karışamayız. Bir de, Anacık Sultan Ocağının mübarek yüzüğünü, gömleğini Ğnce Memede vermişse... O ne yaptığını bilir."

"Bir kere kılıcı veremez." "Neden veremesin?"

"Çünkü onu, Kırkgöz pirleri soyundan gelmeyen kimse kaldıramaz.

174

"Kim bilir, biz bilemeyiz ki, belki Ğnce Memed Kırkgöz pirleri soyundandır da, yüzüğü..."

Bu sırada gözü, orada koltuğun içine büzülmüş, ellerini saygılıca dizinin üstüne uzatmış, Memedin parmağındaki yüzüğe ilişti, bir süre baktı, gözleri yuvalarından fırladı:

"Getir, getir, getir," diye Memede buyurdu. "Getir de şu yüzüğe bakayım:

Memed saygılıca ayağa kalktı, Müftü Efendinin önüne geldi, yüzüklü elini ona doğru uzattı:

"Vesüphanallah," diyen Müftü, yüzüğü incelerken şaşkınlığını dile getirdi. "Ben gençliğimde

Kırkgöz Ocağına yüz sürmeye gittiğimde, işte bu yüzüğün tıpkısı son pirin parmağm-daydı, hani o savaşa gidip de, Kırklara karışarak orada kalan, geri dönmeyen pirdeydi."

Uzun uzun, evirdi çevirdi baktı:

"Evet, evet, tıpkısı," dedi, eli bıraktı. "Ortasında taş, yöresinde on iki yıldız... Tıpkısı..."

Memed süklüm püklüm gitti yerine oturdu, gene öyle saygılı, alçakgönüllü ellerini dizlerinin üstüne koydu.

"Sen nereden buldun bu yüzüğü Memed oğlum?"

Memed, saygıyla toparlandı:

"Benim dedemin dedesinden kalmış."

"Ona nereden kalmış."

"Bilemiyorum."

"Sizin öyle büyük ocaklarla bir ilişkiniz var mı?"

"Bizim Anavarza ovasında ocak yok ki."

Yüzbaşı epeyden beri kızıyor, bekliyor, sabrediyordu. Ortalığın biraz yatışmasından faydalanarak:

"Her zaman böyle olur," dedi. "Ben Ğzmirliyim, benim çocukluğumda bir Çakırcalı Memed Efe vardı, bin kişiden fazla adam öldürmüştü. Onda da böyle bir yüzük, böyle bir gömlek olduğu söyleniyordu. Çünkü o bin kişiyi öldüren Çakırcalı zenginleri soyuyor, fıkara obalara, köylere para dağıtıyordu tıpkı Köroğlu gibi. Sonunda Çakırcalıyı vurdular, ölüsünü de kasa-banının çarşısında bir ağaca ayaklarından çırılçıplak astılar. Sonra, ona kurşun geçmeyeceğine inanmış halk, onun ölüsünü aldı, ovaya, dört yol ağzındaki bir çınarın altına gömdü. Altı ay

175

geçmeden Çakırcalının mezarı evliya mezarı ilan edildi. Bütün köylüler gece onun mezarına, dağlardan bir top ışığın süzülerek indiğini, gelip Çakırcalının başucuna oturduğunu gördüler. Bundan sonra da Çakırcalının mezar toprağı bütün dertlere deva oldu. Ve o dört yol ağzından geçen köylüler, onun mezarına bir kilometre yaklaştıklarında bağıyorlardı, destur Çakırcalı Efe, destur, yaban değiliz, yol ver de geçelim. Ben o yoldan babamla ne zaman geçmişsem, babam atının başını çekiyor, gece olsun, gündüz olsun, var sesiyle bağıyordu, destuuuuuuuur!"

"Ben de duydum bunu," dedi Kaymakam, "o yörelerde kaymakamlık ederken."

"Ğnce Memedi de böyle yapacaklar," dedi Savcı, kaim pos bıyıklarıyla gülererek. "Bu cahil

halkla başa çıkılmaz."

"Başa çıkılmaz," dedi Yargıç. "Acayip adamlardan ibaret bu halk, otuz yıldır hakimlik yapıyorum, ben bu halkı hiç mi hiç anlayamadım gitti. Bence bu Ğnce Memed bir halk ayaklanması gerçekleştirmeye çalışıyor. Önce dini duyguları sömürü-yor, sonra halka, fıkaraalara altın dağıtıyor... Sonra da... Dün aldığımız bir habere göre..."

Ğnce Memed kulak kesildi, dur bakalım, diye düşündü bizim Ferhat Hoca ne yapıyor.

Ğmam sözü Yargıcın ağzından aldı, başladı anlatmaya, gerçekten güzel anlatıyor, herkesi ağzına baktırıyordu. Herkes tartışmak için can atıyor, bir türlü de kimse Ğmamın sözünü kesmek yürekliliğini gösteremiyordu.

Ğnce Memed, Toroslarda, Çukurovada ne kadar namlı, köklü zengin varsa gözlerinin yaşma bakmadan, inanılmaz işkencelerden geçirerek soyuyor, soyduktan sonra da üç gün üç gece karılarının, kızlarının, gelinlerinin ırzına geçiyormuş. Bu işkencelere, ırza geçmelere dayanamayan üç Ağa, bütün hane halkını öldürdükten sonra son kurşunu da kendilerine sıkmışlar.

Ferhat Hoca bunu yapmaz, diye içinden geçiren Memed, farkında olmadan bir yay gibi gerilerek ayağa kalktı yerine oturdu.

Abdüselam Hoca dişlerini sıkıyor, öfkeden kudurarak susuyordu.

176

"Anacık Sultanımız ocağın mührünü, dokuz bin dokuz yüz doksan ayet ve dua yazılı gömleğini ve Eyyubi Hazretlerinin kılıcını ırz düşmanı böyle bir caniye vermez. Bu ırz meselesi külliye yalandır."

Ğmam boynunu büktü:

"Ben böyle işittim efendim," dedi.

Savcı da:

"Bize böyle intikal etti," diye pekiştirdi.

Ğnce Memed bir de Toros dağlarında ne kadar delikanlı varsa hepsinin adını Memed koymuş.

Ya da bir rivayete göre o dağlarda ne kadar erkek çocuk, genç, yaşlı varsa hepsi adlarını kendiliklerinden değiştirerek Memed adını almışlar. Her gün de Ğnce Memede binlerce kişi eşkıya olmak için başvuruyor-muş. O da birbirine tıptıptıma, bir anadan doğmuşcasına benzeyen yedi kişiyi ayırıyor, yeni Memed çetesi kuruyormuş. Dağlar Memed çeteleriyle dolmuş. Dağlardaki, Çukurovadaki zenginler, evlerini barklarını toplayarak başka yerlere kaçı-yorlarmış. Para pul, mal mülk hiçbir şey değil ya, ille de namus. Namus, ırz bostan tarlasında bitmez ki...

Bu Memedler çetesi üstünde de tartışıldı. Kimi böyle bir şey olabilir, kimisi de olamaz, dedi.

Tartışmaya katılmayan, ama tartışmayı, bir sözcüğünü kaçırmadan dinleyen Yüzbaşı, sonunda kestirdi attı:

"Bizim namussuz, alçak köylü her bir haltı karıştırır. Köylü olmasa ardında, birkaç eşkıya, Ğnce Memed gibi birkaç çalıkakı-cı nedir ki... Ulan bir elime geçse Ğnce Memed, ulan şu dağlara, ince Memed takibine bir gönderseler beni, o bacaksız Ğnce Memedi bacaklarından tutar, şöyle cart, diye ikiye ayırırdım. O alçak köylülere de gösterirdim. Onları bir işkenceden geçirirdim, on bin, yüz bin Ğnce Memed olsunlar bakalım, bir milyon Ğnce Memed olsunlar, onlara kan işletirdim."

Yüzbaşımın çok dirayetli, çok yaman, çok vatansever bir asker olduğunu oradaki herkes tasdik etti. Yüzbaşı değil yalnız Toros dağı Memedlerini, bütün Çukurova, bütün, bütün Türkiye Memedlerine kan işletebilir, onların tırnaklarını sökebilir, derilerini yüzebilirdi.

177

"Bu vatan hainleri ne demek istiyorlar, isimlerini toptan Ğnce Memed yaparak!"

Yüzbaşı coşmuş yağıp gürlüyordu. Öğretmen Zeki Nejad: "Eşkıyalar vatan haini

değillerdir." "Vatan hainidirler," dedi Şakir Bey. "Yani sen ne demek istiyorsun Muallim Bey!"

"Ben bir şey demek istemiyorum Şakir Bey..." Yüzbaşı öfkeden ayağa kalkıp boyun damarları şişerek: "Sen ne demek istiyorsun Muallim," diye bağırdı. "Biz şehit kanıyla çizdik bu yurdun haritasını. Eşkıyalar devlete asidirler ve de vatan hainidirler."

Zeki Nejad da ayağa fırladı, o da:

"Eşkıyalar vatan haini olamazlar," diye bağırdı. Elini kolunu sallıyor, hiç kimseyi dinlemeden konuşuyordu.

"Dinle, rica ederim dinle Yüzbaşım, dinle, size hakikati açıklamalıyım. Dinle beni soylu, Türk askeri Yüzbaşım dinle!"

Altın madalyası o bağırdıkça öne arkaya sallamıyordu. Yüzbaşı yukardaki sözler üstüne dinginledi, ter içinde kalmış yerine oturdu.

"Evet Yüzbaşım zatınıza arz edeyim. Gizik Duran, büyük eşkıya, Haçın cephesinde ben onunla yan yana düşmana karşı çarpıştım. Haçm cephesinde bu eşkıya olmasaydı, biz çok ölü verirdik. Ben Antep'te de çarpıştım. Karayılan, Kürt Süleyman... Siz benden iyi bilirsiniz. Ben Antep'te onlarla da diz dize kurşun salladım düşmana. Karayılan yanımda şehit düştü... Ya Yunan cephesinde, Yüzbaşım siz benden daha iyi bilirsiniz, Gökçen Efe, Demirci Efe, Yörük Ali Efe."

"Siz Ğnce Memedin avukatı mısınız Muallim?" diye onun sözünü kesti Şakir Bey.

Öğretmen Zeki Nejad ona kahredici bir bakış fırlattı sadece, yanıtlamadı.

"Evet arkadaşlar, onlar, o eşkıyalar düşmana karşı savaşarak ölürlerken, Ağalar, Beyler düşmanla işbirliği içindeydiler."

Bu sözler oradaki bütün Ağalar, Beyleri yürekten parladı ya kimse, Yüzbaşı bile ses çıkaramadı. Muallim Zeki Nejadın çok gizli, çifte aylı bir servisten olduğunu sanıyorlardı.

böyle bilgili, kültürlü, cin gibi, Ğstiklal Madalyalı bir zatın bu küçük kasabada, üstelik de kasabanın köyünde ne işi vardı. Üstelik de ne toprak, ne bahçe istiyordu. Üstelik de Hükümete, Ğsmet Paşaya bile demediğini bırakmıyordu. Bir tek Mustafa Kemal Paşaya bir şey söylemiyordu. Demek ki, Zeki Nejad doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşaya bağlıydı. "Evet Beyler, Ğnce Memedi halk yüceltti, onu evliya, peygamber seviyesine getirdi. Demek ki buna ihtiyacı var. Demek ki, biz halkın ihtiyacını karşılayamadık. Ona zulmettik. Onu hala insandan saymıyor, onu aşağılıyoruz. O da başkaldıran birisini bulursa kendi adına, kendisinden birisini bulursa onu koruyor, evliya yapıyor, başına da taç ediyor. Adı Memedse, kendisi de yediden yetmişe adını değiştirip Memed oluyor. Onu yakalamak kolay olmayacak..."

"Ah," dedi Yüzbaşı, "ah, Muallim Bey, beni bir gönderseler onun takibine... Ben Doğu Anadoluda böyle çooook Ğnce Memedi bir ipe dizerek kurşunladım."

"Evet," dedi Kaymakam, "Yüzbaşımı iyi tanırım, çok tecrübesi vardır onun, Ğnce Memed değil de Çakırcalı, Köroğlu bile olsa ona vız gelir."

Yüzbaşı utangaç bir delikanlı gibi önüne bakıyordu.

Abdüselam Hoca hiçbir tartışmaya katılmadan, arada sırada Memede bir göz atarak, bıyık altından gülümsüyordu.

Tartışma iyice yumuşamış, herkes dinginleşmiş, önlerindeki çay kadehleri bir kez daha doldurulmuştu. Ğmamsa hep konuşmak istiyor, "Bir şey daha var, bir güzel bir haber daha var" diyor, ötekiler onu duymuyordu. En sonunda dayanamadı, "Bir, bir, bir mühim haber daha var, Ğnce Memedin atı," dedi.

"Ne olmuş Ğnce Memedin atma," diye ilgilendiler. "Yeni bir haber mi var attan?"

Ğnce Memedin atı bütün kasabada, çarşıda, evlerde, birkaç haftadır dillerden düşmeden konuşuluyordu. Buradaki herkes de Ğnce Memedin atının macerasını biliyordu. Abdülislam Hoca da günler önce duymuştu at için söylenenleri. Ama onu üzmemek için haberi Ğnce Memede söylememişti. Ğmamın anlatması-mn da tadı başkaydı. Ğmam çok iyi Köroğlu hikayesi de anlatırdı kl/ bu bölgedeki hiçbir destancı onun eline su dökemezdi.

179

"Yeni haberler de nedir Ğmam, diye sordu Şakir Bey, "atı yakalamışlar mı, yakalayıp kurşuna dizmişler mi?"

"Daha yakalayamamışlar," dedi Ğmam. "Yakalayamamışlar ya, Toros dağlarım da kum gibi insan talamış. Atı bulmak için akrebin deliğine, kuşun kanadının altına da bakıyorlarmış."

"Öyleyse bulacaklar," dedi Şakir Bey. "Bulacaklar, hem de kasaba meydanında binlerce köylünün gözü önünde kurşuna dizecekler."

Öğretmen Zeki Nejad kızdı, alaylı:

"Şakir Bey," dedi, "o asi atı kurşuna dizerken gözlerini de bağlayacaklar mı?"

"Elbette," diye güldü Şakir Bey. "Sen alay et Muallim, o at yakalanır da kurşuna dizilirse, Ğnce Memedin beli kırılmış demektir. At Ğnce Memedin timsalidir. Ha atı kurşuna dizmişsin, ha Memedi, hiçbir farkı yok... Yakında atı yakalayacaklar."

"Yakalayamazlar," dedi Müftü Efendi. "Allah indinde kimi atlar sahiplerinden daha önemlidir. Size yüzlerce örnek verebilirim, işte Ğskenderül Zülkarneyn, kendi öldü, atı daha yaşıyor, Alinin, Köroğlunun atları da yaşıyor. Hazreti Peygamberin Burak atı da yaşıyor.

Halbuki Peygamberi Zişan Hazretleri çoktan vefat buyurdular. Ben bu Ğnce Memedin atıyla biraz fazla meşgul olmak mecburiyetinde oldum da... Ğnce Memedin soylu atını Hızır Aleyhisselam koruyor. Kendi himayeleri altına almışlar."

"Sizin Ğnce Memede bu kadar yakınlığınız olduğunu bilmiyordum Müftü Efendi."

"Öyleyse bil Şakir Bey, onun o soylu atı benim kırağımın kulunu, Ğnce Memed de benim amcamın oğludur. Şimdi anladın mı Şakir Bey."

"Anladım," diye ayağa kalktı Şakir Bey, "anladım Müftü Efendi. Zaten sizin gibi hocalardır halkın kafasını hurafelerle dolduran. Mustafa Kemal Paşa sizinle başa çıkamadı ama bekleyin, çıkacak. Koca Osmanlı Ğmparatorluğunu örümcekli kafalar yıktı." Kapıdan çıkarken döndü: "Asi, vatan haini, hunhar Ğnce Memedin atını mübarek, kendisini evliya olarak halka takdim edenler, hem de Kaymakamların, Hakimlerin, Yüzbaşı' ların gözlerinin içine baka baka takdim edenler bir gün cezalarını bulacaklardır," dedi gitti.

180

O gider gitmez de, arkasından başladı bir taşlama. Şakir geyin inciği cinciği, soyu sopyu, dalavereleri, yalancılığı, sahte, hem de yeşil şeritli, hem de tunç bir Ğstiklal Madalyası bularak, ovayı nasıl zaptettiği, nasıl bir soyguncu, hunhar bir cani olduğu ortaya saçıldı döküldü.

Ve Köroğlu Bingöl dağlarında dolaşırken gökte uçan üç ördek düşürdü üç ok atışta. Al yeşil çadırını Bingöl yaylasına kurdurdu. Seyisine dedi ki, al şu ördekleri temizle, yıka getir de kendimize bir şölen çekelim. Kıratı da götür yanında, o da sulansın. Seyistir, aldı ördekleri, tuttu Kıratın dizgininden, biraz ilerdeki yeşil düzlükten kaynayan pınara gitti, önce atı suladı, çayıra bıraktı, sonra da ördekleri yolmaya başladı. Birinci ördeğin yolunması bitince yıkamak için onu suya soktu, ördek suya değer değmez, öyle çırılçıplak, tüysüz canlanıverdi, seyisin elinden kaydı, havalandı gitti. Ğkinci, üçüncü ördek, onlar da suya girer girmez canlanıp uçtular. Seyis korku içinde, başına ne geldiğini bilemeden Köroğluna koştu, hal keyfiyet böyle böyle, dedi. Köroğlu, amanın diye, delirmişçesine ayağa fırladı, aman ha, sen içtin mi o sudan, diye sordu, içmedim, dedi seyis. Kırat içti mi? O, içti, dedi seyis. Eyvah, ocağın yana, o bengisu-dur, ölümsüzlük suyudur. Hızır Aleyhisselamm içip ölümsüzlük

kazandığı sudur, haydi gidelim de biz de içelim. Koşutular vardılar ki, ne görsünler, o pınar bin tane göl olmuş. Eyvah, dedi Köroğlu, eyvah ki eyvah... İşte bu olaydan sonra koçyiğit Köroğlu kendi kırk ölmezlere karışmasına karşın bengisuyu arıyor. Kendisi zaten ölmez. Kendisi için değil, insanlar için... Pınarı buluyor, bulunca sevincinden kanatlanıyor, ölümsüzlük, ölümsüzlük, diye bağıyor, gür sesinden dağlar yankılanıyor, sevinçten kanat takmışken, bir de görüyor ki ayağının dibindeki pınar bin tane göl olmuş ve hem de sular birbirine karışmış. Birçok ölmez kuş vardır gökyüzünde işte bu kuşlar Köroğlunun öldürüp de pınarlara soktuğı, sonradan dirilen kuşlardır. Köroğlu kuşları ve atları severdi. Onun için onları ölümsüzleştirdi. Soylu atların piri Hızır Aleyhisselamdır. onun altındaki Bozat da ölümsüzdür. Onun için ona deryalar yüzünde dolaşan Bozatl Hızır derler. Bozatl Hızırın atı denizlerin üstünden ışık gibi süner, batmadan, bir göz açıp kapayınca kadar dünya-

181

nın ucunu bulur. Köroğlu, o gün bugündür, Kafdağının arkasında bengisuyu aramaktadır. Bir gün o pınarı zincire vuracak, onun bin göl olmasının önüne geçecektir. Şimdi, şu anda dünyanın herhangi bir yerinde, belki Bingöl yaylasında, belki Yemende, belki Seba Melikesi Belkısın ülkesinde, pınarlara ölü kuş sokup uçurmaktadır.

"Ğnsanoğlu bir gün ölümsüz olacaktır."

"O atı yakalayamazlar," diye inançla konuştu Müftü.

Allah Allah, diye düşündü Memed, şu deli at da neymiş ki böyle!

Bunca zamandır hiç konuşmayan, sadece dinleyen Abdül-selam Hoca, dalgın, düşünceli, bir Memede, bir Zeki Nejada, bir Müftüye baktı, sakalını sıvazladı, tespihini çekerek:

"Çok keramet var insanda," diye kendi kendisine konuşur-casma söylendi. "Çok keramet var atlarda, çok keramet var kuşlarda... Çok keramet var arıda..." Ak dişlerini ıslatarak güldü, utkulu bir insanın kendine güvenirliliğiyle güldü. "Çok keramet var toprakta..."

Memed bir yandan Seyranla birlikte gelecek Hürü Anayı, Müslümü bekliyor, bekleyi bekleyi gözlerim dört oldu, diye sabırsızlanarak, bir yandan da artık bir daha görünmeyen o adamı arayarak, bir yandan da çarşımın tiryakisi olmuş, o dükkan benim, bu kahve senin dolaşıp duruyordu. Kısa denebilecek bir sürede hemen herkes onu, o da herkesi tanımıştı. Çok konuşuyor, çok dinliyor, elinden geldiğince, gücü yettiğince herkesin derdine ortak oluyordu. Bu arada kasabanın bütün girdisini çıktısını öğrenmişti. En çok da öğretmen Zeki Nejadla dostluk kurmuştu. Saf, temiz, sözünün eri, yalansız dolansız, çocuk huylu, biraz da alıngan, biraz da delifişek, kendini birtakım düşüncelere adanmış bir kişiydi. Ğnce Meme-di de sonuna kadar tutuyordu. Ve durmadan da ona Ğnce Me-medi anlatıyordu.

Memed, dost olduğu demirciler, berberler, marangozlar, manifaturacılar kadar Zeynullah Efendiye de önem veriyor, onu hiç boşlamıyordu. Zeki Nejadla iki güne bir ona uğruyorlardı. Orada her zaman, Yargıç Beyde, Savcıda, özellikle destancı Ğmamda Ğnce Memed üstüne mutlaka yeni haberler vardı-

182

Hele at üstüne, son günlerde dolaşan haberler o kadar çok, o kadar çeşitliydi ki, Memed de, Zeki Nejad da şaşıp kalıyorlardı.

Zeki Nejad:

"Halk açıktan açığa Ğnce Memedi, yüzde yüz, istediği gibi tutamıyor, atı bulmuş ata yükleniyor. Bu at, tarih boyunca bütün başkaldırmaların, insanoğlunun yüreğine sıkışmış kalmış bütün ayaklanmaların timsali oldu çıktı."

Kasaba ikiye ayrılmıştı. Coğunluk, demirciler, marangozlar, köylüler, ırgatlar, bahçıvanlar, bütün çalışanlar Ğnce Memedi tutuyorlar, dağlardan onlara her gün güzel haberler geliyor, Ğnce Memedi yere göğe sığdıramıyorlar, zenginlereyse dağlardan, karanlık kötü haberler ulaşıyor, onlar da Ğnce Memedi yerin dibine batırıyorlardı. Ama bütün kasaba, Şakir Bey

gibi birkaç dinsiz, Allahsız zındığın dışında at üstüne birlikti. At üstüne her gün bir hikaye çıkıyor, bir anda da yediden yetmişe bütün kasabanın diline düşüyordu. Dünya dünya olalı, atlar üstüne ne söylenmiş, ne bilinmişse yağız ata mal ediliyordu. Yıllar önceki Adem hikayesi bile burada olduğu gibi biliniyordu. Ali Safa Bey, Ğnce Memedin öldürdüğü, ne demiş, Ademe ne demiş, sen, gözüyün gördüğü yerden serçeyi gözünün bebeğinden vurursun, şu atın bana ya ölüsünü, ya da dirisini... Ademdir, aman Beyim, o da bir şey mi, sana hemen bugün getiririm, ya ölüsünü, ya da dirisini... Tüfeğini almış, dişlerine kadar fişekliklerini takarak çıkmış Anavarza ovasına, bir ulu çınarın dibinde atı görünce sevinmiş, at, on adım ötesinde, gez göz, arpacık, atın tam gözüne nişan almış, tetiğe basmış, basmış ki ne görsün, at orada durup durur. Oraya diz çökmüş, üstünde ne kadar kurşun varsa ata döşenmiş, at orada, hiçbir şeyden habersiz, kuyruğunu sallar sineklenirmiş. Sağ art ayağımı da karnına çekmişmiş. O anda Hızır çıkmış Ademin karşısına, ey ahmak insanoğlu, demiş, bak o kadar kurşun saktın, ne oldu kurşunların? Bu atı, bu kadar yakından senin gibi bir dünya nişancısı değil, beş yaşında bir çocuk vurur. Ey, ahmak insanoğlu, demek ki, bu atı yakalamaya, öldürmeye izin yok. Var git işine bir daha da bu ata bulaşma. Yoksa sonun kötü. Yoksa şu bataklıkta kurtlarına yem olursun. O at, tanrı buyruğuyla Ğnce Memedin alına yazılmıştır. Adem bütün bunları dinlememiş.

183

Atın ardınca Anavarza ovasında dolaşmış durmuş. At, onunla oynamış, bir gün bataklığa girmişse, ikinci gün karaçalılıkta... Bir gün kayalıklara çıkmışsa, ikinci gün böğürtlenlikte, zincarlıkta, kamışlıkta, çamur deryasında, yağmurun altında, güneşin kızgınında... Adem de arkasında... Ademin ne üstünde üst, ne başında baş kalmış, elleri, ayakları, yüzü gözü yırtılmış, insanlıktan çıkmış, bir başka yaratığa benzemiş. Bu arada da ona acıyan Hızır Aleyhisselam onun önüne iki kere daha çıkmış, yapma etme, yakamı bırakırım sonra, demiş.

Gözü dönmüş Adem onu dinlememiş. Bir gün tanyerleri ıştırken, at Ademi almış bataklığa çekmiş götürmüş, at gitmiş, onun ardınca Adem gitmiş, at bataklığın üstünden uçuyormuş. Adem, bataklıkta ilerleyince bataklık onu aşağıya çekmeye başlamış. At da, az ilerde durmuş, onun batışını seyrediyormuş.

Adem bağırmaya başlamış:

"Beni kurtar soylu at, beni kurtar ermişim," diye...

Bağırarak batmış gitmiş, bataklığın kurtlarına yem olmuş. Şimdi, tanyerleri ıştırken, Anavarzanm oralardan geçenler, kayalıklarda yankılanan Ademin bağirtisini duyarlarmış.

"Ğnce Memedi belki yakalarlar, belki öldürürler ama, atın kılma kimse dokunamaz."

Ak sakallı, mavi gözlü, geniş omuzlu Giritli demirciye Zeki Nejad:

"Yerden göğe kadar haklısın Hayri Usta," dedi.

**"Hızır bir kimseyi tutmayagörsün, ister at olsun, ister ka-
rınca...**

184

10

Candarmalar yorgun bitkindiler. Günlerden beri dağ taş dememiş o atı aramışlardı. Atı bulsunlar, diye de köylüleri sıkıştırmışlar, onlara o kadar sopa çekmişlerdi ki, felek de maşallah, demiş, bu köylüler de gavur olmuşlar, ne onlara atı yakalamış vermişler, ne de atın yerini söylemişlerdi.

Antebin çöle yakın bir köylüğünden olan Çavuş, önüne gelene:

"Ben bu işe şaştım arkadaş," diyordu. "Bizim oralarda Al-laha tapar, peygambere iman ederler, halbuki bu dağlarda bu ata tapıyorlar. Bu at bunların çocuklarından, analarından da değerli."

Atı yalnız Antepli Çavuşun candarmaları aramıyor, başka başka birlikler de düşmüşler

Toroslara, köylerin altını üstüne getiriyorlardı. Dayaktan başı gözü yarılanların, ayağı kolu kırılanların esamisi okunmuyordu. Candarmalar bir karanlık işkence yeli gibi esiyorlardı Torosun üstünde, ya atı bulacak, teslim edecek, ya da yerini gösterecek bir tek Allamn kulunu bulamıyorlardı.

Antepli Çavuşun birliği köye ilk akşamdan girdi. Muhtar, köylüler bu birliğin ününü duymuşlar, eli yüreklerinde, hem birliği, hem de başlarına gelecekleri bekliyorlardı. Birlik Muhtarın, daha avlusunun kapısından girer girmez, çangal boynuzdu kesilmeye hazır bir koçla karşılaştı. Bıçağı elinde tutan delikanlı avluya giren candarmaları görür görmez eğildi, yerde yatan, iki kişinin ayaklarından tuttuğu koça bıçağı çaldı, koçun

185

boynundan fişkırarak kan Çavuşun ayaklarına kadar geldi. Ulan, diye geçirdi içinden Çavuş, değil koç, ayaklarımın dibinde boğa kesseniz size acımam. Ata tapanlar kavmine, ben değil, kim yumuşak davranabilir. Çok sağlam yerlerden biribirini tamamlayan ihbarlar almıştı, ya bu at bu köyde ortaya çıkarılacak, ya da bu köy, bu Allahsızlar, Allah yerine ata tapanlar dayaktan, işkenceden öldürüleceklerdi.

Antepli Çavuş ve birliği ne akşam, ne de gece köylülere hiçbir şey demediler, onların sundukları kavurmaları, süzme balı, kaymağı, tereyağını, onlarla birlikte yediler, serdikleri sakız gibi, mis kokulu yataklarda uyudular.

Sabah olunca, Çavuş:

"Muhtar," diye sert buyurdu, "bütün köylüyü köyün alanına topla. Ya o deli atı tutar getirirsiniz, ya da başınıza geleceklerden ben mesul değilim. Geçimizde bir candarma var ki, Kertiş Ali Onbaşının babasına bin kere rahmet okutur. Çok sağlam yerlerden ihbar aldım, ya atı şimdi, burada bana derakap teslim edersiniz, ya da başınıza geleceklere razı olursunuz."

"Çavuşum, o atın başına bin beş yüz lira konduğunu biliyor musun?"

"Biliyorum."

"O bin beş yüz liranın yetmeyip üç bin liraya da çıkarıldığını biliyor musun?"

"Bunu bilmiyorum Muhtar."

"Bil öyleyse."

"Bilirsem ne olacak."

"Babayiğit Çavuşum, sen üç bin liranın ne kadar çok para olduğunu da biliyorsun değil mi?"

Üç bin liraya, üç yüzden daha çok öküz, daha çok beygir, sürü sürü koyun alınabileceğini de biliyor musun?"

"Biliyorum Muhtar."

"Ğşte o at bu köyde olsa, ben de o atı yakalayabilsem, götürür de üç bin liramı alırım, alır da ömrümün sonuna kadar yoksulluk yüzü görmem."

"Demek bu atı bize teslim etmeyeceksin?"

"At bu köyde yok."

"Buralarda dolanıyormuş."

186

I

"Ben de dolandığımı duydum ama, yüzünü bir kere olsun görmedim."

"Görsen yakalar da bize teslim eder miydin?"

"Onun orası belli olmaz."

"Siz Allaha değil bu ata tapıyorsunuz."

"Haşa Çavuşum."

"Sizin Kuranınız, Peygamberiniz bu at."

"Tövbe de Çavuşum, günaha giriyorsun."

Çavuş dişlerini sıkı:

"Allahtan değil, siz bu attan korkuyorsunuz."

"Haşa."

"Haşa, haşa, ne ulan, ne var ki atı teslim etmekte... Köy defterini getir."

"Hemen getiriyorum avuşum."

"Köyün alanına... Yanına da köy defterini al! Bütün künyeler tamam mı?"

"Tamam," dedi Muhtar.

Bekçi kayanın üstüne çıktı, tellal çağırmaya başladı:

"Köyün alanına derakap gelmeyen köylü cunhalı düşecektir. Candarma avuşu, kıymetli Bekir avuşumuz, sizi alanda bekliyor. Gelmeyenin hali çok duman olacakr. nkleyim ki, Bekir avuşumuzun kıymetli ellerinde köy defteri vardır."

Çavuş nde, Muhtar arkada köyün alanına gelindi. Alan ince yeşildi, yer yer akıltaşlı bir ayırlıktı. ayırlığın ortasından bir pınar çıkıyordu. Pınarın on beş adım ötesi keskin kayalıklardı. Köylü alana yavaş yavaş toplanıyordu.

Çavuş, köy defterindeki adları bir bir okuduktan, bulunmayanları ayrı bir kağıda yazdıktan sonra, candarmalara buyurdu. nce Muhtarı yatırdılar alanın ortasına, ellerindeki hazır falakaya geçirdiler. Ellerinde boğa aletinden kırbaçlar vardı, başladılar Muhtara, yer misin, yemez misin. Muhtarın ığlığı göklere ulaşıyordu. Muhtarın sesi dayanılmaz olunca dayağı kesiyor, bir candarma, Muhtar yaşlıydı, yaşlı adamın sırtına biniyor, tekmeleyerek pınarın içine sürüyor, gene yatırıp dövüyorlardı.

O gün akşama kadar, candarma birliği köyün yarısından fazla erkeğini sopadan geçirdi, gün kavuşurken Muhtarın ko-

nuk odasına döndüler. Onurlarına birkaç dana kesildi. Sofraya süzme bal, kavurma, kaymak geldi gene. Yalnız fıkaraya Muhtar, acısından sofrada bulunamayacağından özür diledi. Bekir

Çavuş, iyi, yüreği yumuşak bir delikanlıydı, ne yapsın vazifeydi, yoksa onun kaçakçı babası da candarmalardan çok dayak yemişti, keski dayak yemekle kalsaydı, onun babasını candarma-lar sınırda bağırta yalvarta öldürmüşlerdi. Ol sebepten, bu hususlarda çok anlayışlıydı Bekir Çavuş. Ğşte bakın, Muhtarın öteki odadan inmesi buraya kadar geliyordu. Babası candarma-larca öldürölmüş bir kişi buna dayanabilir miydi? Hemen bir candarma gönderdi ona, susmasını, yoksa... buyurdu.

Dayak, işkence faslı ikinci, gerekirse üçüncü gün de sürecekti. Ya at yakalamp getirilecek, ya da bu köyde ayakta, ya da sakatlanmamış bir kişi kalmayacaktı. Bekir Çavuş adam öldüremezdi, çünkü babasını candarmalar, bağırta çağırta kan gölünde boğarak Suriye sınırında, on bin liralık bir kazanç için öldürmüşlerdi. Şükretsinlerdi buna, Bekir Çavuşa... Yoksa öbür birlikler...

Sabah olunca birden köy kaynaştı. Kulaktan kulağa bir fısıltıdır gidiyor, Bekir Çavuş bunun ne olduğunu, soruyor soruşturuyor, bir türlü öğrenemiyordu. Sonunda yaşlı bir kadın Çavuşun önüne dikildi.

"Bekir Çavuş, Bekir Çavuş," dedi, "bak, milletin kemiklerini boş yere kırdın, at aşağıda, hem de Ğnce Memedin yağız atı. Bu dağlarda o atı bilmeyen, görmeyen yok. Aşağıda çayırılıkta, bizim köyün yilkısının içinde, beş yüz atın arasından seçiliyor, hiç görmeyenler bile Ğnce Memedin atının o olduğunu bir görmede anlayıverirler. Haydi var da git yakalasan onu. Haydi var da git öldürsene onu kuzucuğum, gök gibi gürleyen Beki-rim," diye onunla biraz da alaycı konuştu.

"Kadın sus, benimle alay etme. Yoksa... Ben kadın madın, yaşlı maşlı dinlemem... Ben bu dağların Azrailiyim."

"Var git kurşun sık ona da Adem gibi ol. Var git onu yakalamaya da Kelce Ömer gibi ol... Gitsene onu yakalamaya, götünde donun varsa... O at seni çont etsin de, ağzın bir yana,

burnun bir yana, gözün bir yana gitsin... Var git de, sen zaten babamı öldürmüşsün, o atı öldürmeye kalk da anana kavuşama..."

188

Yaşlı kadın açılmış, veriştiriyordu.

"Ben babamı öldürmedim."

"Sen ağzınla söyledin, babamı candarma öldürdü, diye. Söylemedin mi?"

"Söyledim."

"Öyleyse, ha sen öldürmüşsün, ha başka candarma, ne fark eder?"

"Çok fark eder. Sus kadın, sabrımı taşıрма."

"Babasını öldüren den her şey beklenir, her şeeeeey," diye bağıriyordu kadın. "Sen beni de öldürür, Ğnce Memedin atını da öldürürsün... Haydiii, haydiiii, haydiiii var gitsene, at orada... Sık kurşununu, vuru ver. O atın da canı çıkıversin eğer kurşunun geçerse... Var git de yakala onu, eğer yakalayabilir-sen..."

Bekir Çavuşu kadın bunaltmış, ne yapacağını bilemiyor, köyün alanının ortasında kalakalmış, kadınsa veryansın ediyordu.

Çavuş biliyordu, atı yakalamaya, onun durduğu kayanın doruğuna çıkan Kelce Ömer kayanın üstünden uçuruma düşmüş, aşağıya ininceye kadar parçalanmıştı. Ademin macerasını da Çukurovada görmeyen, bilmeyen kimse yoktu. Atı yakalamaya kalkan Tazı Tahsinin üstüne yıldırım düşmüş, ata kurşun sıkan Delioğlan felç olmuş, daha bütün bedeni, uçacakmış gibi zangır zangır titriyor. Bu ata bulaşan çok kişinin başına olmadık işler gelmişti. Hele bir tanesini Bekir Çavuş kendi gözleriyle görmüştü. O akşam Urfalı candarma Şehmus yemin etmiş, ben bu atı yakalamadan, sılam bana nasip olmasın, demişti. Aradan üç gün geçmeden, Urfadan gelen on dört yaşındaki bir çocuk Şehmusun kafasına, hem de yedi kurşun sıkarak öldürmüştü. Meğer Şehmusun babası çocuğun babasını öldürmüş, hapse

girmişmiş.

"Haydi, haydiiii, haydiiii, babayığitsen var git de atı yakala, atı. Öldür, bak ayağına kadar gelmiş Ğnce Memedin atı, böyle fırsat kaçırılır mı?"

Bu sıra köylüler topallayarak, inleyerek alana doluştular. Muhtar bile geldi. Her iki koluna birer delikanlı girmişti. Bekir Çavuşun gözlerinin içine oyar gibi bakarak:

189

"Çavuş," diye zar zor konuştu. "Anan seni Kadir gecesi doğurmuş, bak, at ayağına geldi.

Haydi yola düşelim. Yağız çayırılıkta. Senin kendisini aradığımı, onun için bizi bu hale getirdiğini biliyor ki, bizi kurtarmaya geldi. Haydi onu yakalamaya, öldürmeye gidelim.

Bütün candarmalann keskin nişancı, sen de öylesin değil mi? Bir kocaman atı, eline ver silahımı beş yaşındaki bir çocuk da vurur. Şu titrek yaşlı adama ver, bak, doksan yaşında, o bile gözünü kapatır da vurur o atı. Seni anan Kadir gecesi doğurmuş ki at ayağına geldi. Atı vurursan, belki üç bin lirayı da sana verirler. Haydiyin arkadaşlar, çocuklar, avratlar, atı yakalamaya, yakalayamazsak vurmaya gidiyoruz."

Bekir Çavuş kızarıyor bozarıyor, eli ayağı titriyor, bir umar arayarak Muhtara yalvararak bakıyordu. Öteki candarmalann durumları da ondan iyi değildi.

Önde koşan çocuklar, arkasından genç kızlar, delikanlılar, daha arkadan da yaşlılar, topallayanlar, en arkadan da yılgın adımlarla candarmalar çayırılığa yürüdüler. Gelen, bir ova kadar geniş, yemyeşil serilmiş, yoncası çiçek olup uzamış, çayırılığın ucunda duruyordu.

Candarmalar da geldiler oraya sıralandılar. Köyün yilkısı, belki iki yüz, üç yüz at, kısarak, tay az ilerilerindeydi, kimi yayılıyor, kimi ayağını karnına çekmiş güneşleniyor, kimi durmuş kuyruğunu sallıyordu. Yağız ortalarındaydı. Ve öteki atların arasından, yüksek, uzun bedeni, büyük elma gözleri, kalem kulakları, enli göğsü, uzun, boynunu aşarak ta aşağılara kadar dökülmüş kara yelesi, uzun, topuklarına kadar inen kuyruğu, yıldırdayan tüyleriyle bir

güzellik, bir görkem gibi soylu duruyordu. Kalabalığı görünce bütün atlar azıcık tedirgin oldular ya, bir şey yapmadılar. Yağız başını kaldırdı, burun kanatları geniş geniş açılarak havayı kokladı. Bir ara kuyruğunu dikti, indirdi. Ardından bir daha kuyruğunu dikti, çayırın öbür ucundaki ormana kadar koştu, ormana varır varmaz da geriye döndü geldi yilkının yöresinde koşmaya başladı. Bir ara durdu, gene başını göğe dikti, burun delikleri açılmış havayı kokladı. Arka bacakları üstüne dikildi. Toprağa inerken birkaç kere yelesini salladı, ardından da göğe tırmanırca-sma, ön ayaklarını havaya kaldırdı. Bu hareketi birkaç kere daha yaptı. Sonra da şahlanarak üst üste üç kere kişnedi. Sesi karşı kayalıkta, daha da büyüyerek üç kere yankılandı. Yağız ata bir şey-

190

ler olmuş yerinde duramıyordu. Önce büyük yuvarlaklar çizerek, yuvarlağı gittikçe küçülterek kendi yöresinde döndü. Dönüşünü bitirince bir süre durdu kalabalığa baktı. Başını ön ayaklarına indirdi, birkaç kere sertçe silkeledi, bu sefer de günbatıya, alanın ucundaki çalılığa aldı yatırdı. Öteki atlar ılık güneşin altında rahat duruyorlardı. Yalnız birkaç kısrakta küçük kıpırdanmalar vardı. Yağız, çalılığın kıyısındaki bir pınara eğildi su içti. Orada durup, başını havaya kaldırarak üç kere kişnediği duyuldu. Kuyruğunu, başını kaldırarak, uzayarak bu yana doldurdu.

Başta Bekir Çavuş, yanında candarmalar, tüfekleri omuzlarında, elleri kayışlarda, durmuşlar bekliyorlar, gittikçe de yüzleri sararıyordu. O biraz önce köyde Bekir Çavuşla konuşan çok yaşlı kadın, bükülmüş beli, incecik bedeni, kırışık içinde kalmış yüzü, ak başörtüsüyle geldi Çavuşun önünde durdu, at da biraz yavaşlamış, kalabalığın önünde bir sağa, bir sola koşuyordu, bir gösteride bulunur gibi.

"Ğşte at önünde, işte sen, işte candarmaların. Haydi yakalayın bakalım Memedin atını.

Tüfekleriniz kurşun dolu, vurun bakalım Ğnce Memedin atını. Haydi bakalım, bir koca köyün

gözü önünde, işte at, işte siz, haydiyin bakalım."

Köylüye döndü:

"Söyleyin bakalım, şu görkemli at Ğnce Memedin atı değil mi?"

Kalabalıktan ses çıkmıyordu. Bekir Çavuş, candarmalar gerilmiş öyle duruyorlardı.

Kalabalık da gözlerini onlara dikmişti. At, kuyruğunu dikmiş, önlerinden gidiyor geliyordu.

Kadın bağıyor, susmuyor, Bekir Çavuşu kışkırtıyor, öbü-rüyse sararıyor, dudakları titriyor, durmadan da terliyordu.

"Haydi, vursana Ğnce Memedin atını, işte at, işte sen. Milletin kemiklerini kıracağına..."

Yerde oturan Muhtar, sürünerek ayağa kalktı, kadına doğru birkaç adım attı, sendeledi, delikanlılar, bu anda ona yetişip koluna girdiler, Muhtar:

"Sus Zöhre Hatun/' dedi, "sus!"

"Susmayacağım Muhtar, susmayacağım, hepiniz avrat gibi °nun sopasının altına yattınız, şimdi gücün bana mı yetiyor."

Muhtar gene:

191

"Sus Zöhre Hatun," diye inledi, "başımıza büyük işler aç-

ma...

Bunun üstüne kalabalıktan beş on yaşlı kadın çıktı, alana yürüdüler, Zöhre Hatunu aralarına aldılar, çektiler götürdüler.

At da, koşmaktan, gösteriden yorulmuş olacak ki gitti yalkıya karıştı. Bir kısırak buldu.

Kısırak ona bacaklarını açarak, gererek, küçük küçük su koyvererek yanaştı. Yağız at

kısrağının boynuna yapıştı dişleriyle, birkaç kere yöresinde boynunu dişleyerek, bacak

aralarını, açılmış, titreyen burun kanatlarıyla kokladı, aletini çıkardı, kısrağın üstüne çıktı,

ön bacakları kısrağın yanlarından sarkmış titriyordu. Dişlerini de boynuna geçirmişti,

kısarak, üstündeki azgın atı zor taşıyordu. Beli bükülmüştü. Atın altında bir iki adım ileriye gidiyor, sağa sola sallanıyordu. Yağız at, bu sırada kısrağa aştı, gözleri birkaç misli büyümüş, sağrısı kırışmış, seyiriyordu.

Yağız at, bunun arkasından bir kısarak daha buldu, ona da aştı. Kır kısraktan sonra üç yaşında gösteren bir al tayla uzun uzun seviştikten, tayın boynunu diş yaralan içinde bıraktıktan sonra, ona da aştı. Yorulmuştu, yilkının biraz ötesine gitti, başı yerde azıcık bekledi.

Alanın kıyısındaki kalabalık, hiç ses çıkarmadan, gerilmiş öylece bekliyorlar, yalnızca, arada sırada candarmalara, belli etmeden bir göz atıyorlardı.

Orada biraz bekleyen yağız, gene havayı kokladı, ön ayaklarını koşarcana sallayarak gene göğe tırmandı, şahlandı, uzun uzun kişnedi, geldi kalabalığın önünde biraz durdu, sağa sola koştu, ardından da, gündoğudaki kayalıklara, arada bir kendi yöresinde dönerek, aldı yatırdı. Az sonra keskin kayalığın sivri-sindeydi. Yönünü güne dönmüş, kuyruğunu ağır ağır sallayarak, yele çırpıyordu.

Kalabalık, hiç kimseden en küçük bir çıt çıkmadan, gerilmekten yorgun, bitkin köye döndü. Candarmalar da onların arkasından köye geldiler. Onlar da hiç konuşmuyorlardı. Onların da yorgunluktan yürüyecek halleri kalmamıştı. Yüzleri de daha sapsarıydı. Köyün içinde hiç durmadan, başları önde, öteki köye çektiler gittiler.

192

11

Kasaba derin uykusundaydı. Topal şafağa karşı yatağından çıktı, giyindi kuşandı yola düştü.

Kürt Rüstemin evinin yanındaki mezarlığa girerken ilk horozlar ötüyordu.

"Ooooo, Rüstem, Kürt Rüstem..."

"Ha buradayım, kimdir ki o?"

"Benim ben, ben Topal Ali."

"Buyurmuş olsun Topal Ağa. Sen hoş gelmiş, safalar getirmişsin benim evime."

Eve yaklaşmış Topal Aliye koştu, eline yapıştı. "Sabah sabah, bir iyi haber mi Topal Ağa."

"Ğyi, iyi," dedi Topal, eve yürüdü.

Arkasından gelen Kürt Rüstem:

"Bir kahve Topal Ağa, süt, çay... Sen kahvaltı bile yapmadın."

Büyük ağacın altındaki tahta kanepelerin üstüne oturdular. Kürt Rüstemin karısı çoktan uyanmış, uçkurlarını tutarak alt yandaki dereye koşan çocuklarına çorba pişiriyordu. Topal Aliyi görünce ocağa bir de çaydanlık sürdü. Küçük bir tencerede de süt kaynatıyordu.

"Avrat, cezveyi de... Sade olacak. Ağalar şekersiz içer, ben bilirim."

Kahvaltı gelinceye kadar havadan sudan konuştular. Kadın sofrayı önlerinden aldıktan sonradır ki Topal Ali ıkınıp sıkına-rak söze başladı:

"Duydum ki Rüstem sen sana yakışmayacak bir iş yapmış-Sln- Bu sabah ben sana bunun için geldim."

193

"Hangisiymiş o iş?"

"Sen Murtaza Ağanın canına bekçi durmuşsun." "Doğrudur, aha durmuşum."

Topal Ali başını yukarıya kaldırdı, dikti, "Oldu mu bu yani, yakıştı mı bu sana, sen elaleme uşak durmak için mi bunca yıl Bayramoğlu gibi bir eşkiyayla dağda, can pazarında gezdin?" dedi.

"Benim çocuklarım açtır. Aha ben de bu mezarlığın içinde otururum, ölülerin içinde. Uşaklık senin gibi Ağaya yakışır da, neden benim gibi gariban Kürt Rüsteme yakışmasın?"

Ali üstündeki ağacın iri dallarına, ağaca sarılarak ta doruğa çıkmış gür, sağlıklı, çiçek açmış asmaya bakıyor, sanki onu dinlemiyordu.

"Bir kere ben Bayramoğlu gibi bir büyük adamın çetesi değil, üstelik total bir fıkara köylüyüm."

"Sen de ince Memed gibi bir eşkıyanın adamısın. Bu kasabada bilmeyen var mı sanıyorsun? Çiçekli Mahmut Ağayı birlikte öldürdünüz, bir kurşun sen, bir kurşun o... Bunu da kasabada herkes biliyor. Sen Ğnce Memedin önüne düşmüş Murtaza Ağanın evine götürürken seni herkes görmüş." "Sana bir şey soracağım." "Sor bakalım Total Ağa."

"Şimdi Ğnce Murtaza Ağayı öldürmeye gelse, sen de onun bekçisi olsan ne yaparsın?"

"Ğnce Memed Murtaza Ağanın konağına giremez." "Neden giremesin?"

"Benim elimdeki silah, silah değil midir Total Ağa?" "Yani sen, Murtaza Ağa için Ğnce Memedi mi öldüreceksin?" "Ben ne için para alıyorum Murtaza Ağadan, Ğnce Memed Murtaza Ağayı vurmaya gelsin de, ben de, buyur Ağa, Murtaza bu odada uyuyor, hoş geldin, safalar getirdin, buyur öldür onu, demek için mi?"

"O zaman da Ğnce Memed seni daha önce öldürür." "O hiç belli olmaz Total Ağa, Allah ya ona verir, ya bana-Hemi de sen Ğnce Memedin öldüğünü, ya da yittiğini duymadın mı? Dağda onun namına eşkıyalık yapanın Ferhat Hoca olduğunu bilmiyor musun?"

Total Ali bu sözleri duyunca boncuk boncuk terledi, hem de dudakları morardı:

"Bütün bunları sen nereden biliyorsun?" diye kırık bir sesle sordu.

"Ohhooooo," diye güldü Kürt Rüstem, "bunu çarşıda herkes biliyor, git Kör Salihin berber dükkanna sana bunların hepsini bir bir söylesin. Senin de..."

"Bana da ne olmuş?"

"Senin de Ğnce Memedin kasabadaki baş adamı olduğunu bilmeyen var mı sanıyorsun, ama korkma, bunu yalnız biz biliyoruz. Ağalara, Beylere de kimse söylemiyor. Bir de Murtaza Ağa biliyor."

"Kim söylemiş ona?"

"Hiç kimse söylememiş. O kendisi biliyor. Murtaza Ağa senin kendisini erinde geçinde öldüreceğini biliyor, sen onu öldüreceksin. Ğnce Memed onu öldüresin, hayfını, öcünü ondan alalım, diye onu öldürmemiş, bırakmış sana. Murtaza Ağa, Ğnce Memeden değil, senden korkusundan, senin için tuttu beni..."

"Bunun için ne veriyor sana?"

"Her bir şey... Tarla, ev, para, at, her şey."

"Ben de veririm sana."

"Söz vermişim Murtazaya..."

Aralarında uzun bir söz cebelleşmesi geçti. Topal Ali neler önermedi ona. Murtaza Ağa, bir vermişse, o, on verdi. Kürt Rüstem, "söz vermişim," dedi de başka bir şey, demedi.

"Öyleyse biz seninle karşı karşıyayız, öyle mi Şerbetçi Kürt Rüstem?"

"Öyle," dedi Rüstem, ceketini sinirli çekiştirirken belindeki tabanca gözüktü.

"Bak, o belindeki tabancayı senden önce bana vermişti Murtaza."

"Biliyorum Topal Ağa."

"Bana ne yaptığını da biliyor musun?"

"Onu da biliyorum Topal Ağa. Seni anadan doğma soydu, Çarşıya attı, öyle değil mi?"

"Öyle. Ğnce Memed, Topal Ali korkusu geçsin, bana yaptığını tıpkı sana da yapacak."

194

195

"Ben Topal Ali değilim," diye gürlledi Rüstem, "ben de onu orada hemen vuracağım. Sen kurnazsın, sen vuracaksın onu, onu da Ğnce Memedin üstüne atacaksın."

Ali, çok az öfkelenirdi, bu Kürde o kadar öfkelenmişti ki, öfkesini, belki ömründe ilk kez yenemeyerek ayağa fırladı:

"Öyleyse Allah ya sana, ya bana verir Kürt," diye bağırdı. "Çocuklarının günahı senin boynuna, senin boynuna," diye, topal ayağını yere vurdu. "Çocuklarının günahı senin boynuna, senin boynuna..."

Mezarlığa yürüdü. O kadar hızla yürüyordu ki topallığı hiç belli olmuyordu. Bir anda da oradan uzaklaştı, mezar taşlarının arkasında yitti gitti.

Bu olaydan sonra Topal Aliyi bir kaygıdır aldı. Düşünüyor, düşünüyor, bir çıkar yol bulamıyordu. Murtaza Ağa, eğer Kürt Rüstemi koruyucu yaparsa işi zordu. Onu öldürmeden, bu yiğit, bu mert adamı, Murtaza Ağayı kimse öldüremezdi. Onu öldürmek de hem o kadar kolay değildi, hem de başka sakıncaları vardı. Bir kere başta Bayramoğlu, sonra da öteki çete adamları onun kanını ararlardı. Çete dağdan inmişti ya, hiçbir biçimde, daha dağılmamıştı. Böylece birkaç gün kendi kendine kıvrandı durdu. Hüsne Hatun ona hemen yetişmeseydi, kim bilir hali nice olur, başına ne işler gelirdi. Hüsne Hatundan gelen kadın: "Hüsne Hatun dedi ki bu son, artık bir daha ona kimseyi göndermeyeceğim. Ağa da zaten Kürt Rüstemi tutuyor, günlerdir onun önüne ben geçiyorum, bu son. Beni kırmasın, bu gece ortadan el ayak çekilince konağa gelsin de konuşalım. Ben koca bir Türkmen Beyinin kızıyım. Beni koskoca Çukurovada kıran olmadı. Ne beni, ne de soyumu... Ali Ağa da, eğer soyunda azıcık yiğitlik, kendisinde insanlık var ise beni kırmasın gelsin," dedi.

Topal Ali:

"Sen git," dedi, "Hatuna selam söyle, ellerinden öperim, bu gece" yarısı konağa geliyorum, Murtaza Ağa da evde olursa daha iyi olur."

Tam gece yarısı konağın kapısını çaldı Topal Ali. Kapı hemen açıldı. Merdivenin başında

Murtaza Ağa da, Hatun da giyinmiş kuşanmışlardı. Hatun, kenarları altın işleme başörtüsünü bağlamış, altın zincirli beşi bir-yerdelerini boynundan aşağı sarkıtmış, altın bileziklerini bileklerine kadar takmıştı. Hatun her zaman değerli konuklarını bu kılıkta karşıları.

Murtaza Ağa, bir iki basamak inerek Alinin koluna girdi, yukarıya öyle çıktılar:

"Hoş gelmiş benim öz bir kardaşım," diyor, Alinin yöresinde dönüyordu. "Biliyordum, bizi böyle sonuna kadar mahzun koymayacağım, biliyordum, etin tırnaktan, canım tenden ayrılmayacağım, biliyordum, bir küçük şakanın kırgınlığının yıllar sürmeyeceğini. Şimdi ben gidiyorum, Hatunun seninle konuşacağı var. Allahasımarladık, biz sonra çok konuşuruz seninle, çok konuşacağımız var. Diyorlar ki, Ğnce Memedi Ferhat Hoca öldürmüş, bir de diyorlar ki Ğnce Me-med Ankaraya gitmiş. Seninle çok konuşacağımız var. Sen gi-deli çok şey birikti."

Ellerini havaya açtı:

"Allahım sana çok şükür, sana çok şükür şu dünya gözüyle kardaşım Aliyi bir daha gördüm ya, senden artık başka bir şey istemem Allahım, sana, sana çok şükür. Sana hamdüsenalar olsun."

Bir sevinç kasırgasında dönerek ikişer ikişer atlayarak merdivenleri inerken bir an durdu, yukarıya bağırdı: "Ğnce Memedin atını da yakalamış getirmişler, ben onu görmeye gidiyorum. O atın yakalanabileceğine inanmıyorum ya..."

Kapıyı arkasından hızla çekti.

"Ya Ali kardaşım, bu evde bir dediğin iki olmayacak. Ne istersen senin olacak. Demek giyit, çizme, şapka istemiyorsun, hakkın var kardaşım, hem de yerden göğe kadar. Atını da silahını

da kendin alacaksın, o da doğru. Ağanın tabancasını da istemiyorsun, çiftlikten toprak da, ev de istemiyorsun... Seni anlıyorum. Demek dolgun bir maaş istiyorsun, Kaymakam, Yüzba-Şi, Doktor gibi."

"Onlar gibi," dedi, başı yerde Ali, utangaç.

"Yarın hemen."

197

"Bir de Kürt Rüstem bu evin semtine uğramayacak. Eğer onu bu kapıdan geçerken bile görürsem vururum. O, Ğnce Me-medin has adamı. Bayramoğlu da öyle."

"Kürt Rüstem de bu kapıdan geçemeyecek, Ali, bu da sana söz."

"Sağ ol Hatunum."

"Ali, sana bir şey söyleyeceğim. Bu söyleyeceğimi şimdiye kadar kimseye açmadım, Ağaya bile, çocuklarıma bile."

"Buyur Hatunum." Hatunun yüzü kıpkırmızı olmuş, gözleri de çakmak çakmaktı.

"O gece var ya, Çiçekli Mahmut Ağanın öldürüldüğü gece, ben seni gördüm."

Bu sözleri duyar duymaz Alinin başından kaynar sular döküldü, topal bacağından bir damar kasıklarına kadar çekildi, kasıldı, yüreği göğsünü hızla dövmeye başladı.

"Ben pencerenin önünde duruyor, dışarıyı seyrediyordum. Ğçime bir karanlık gelmiş çökmüş, beni uyutmuyordu. Sizi görünce elim ayağım çözüldü. Sen önde, öteki adam arkada merdivenleri çıktınız. Sen odanın kapısını açtın, yanındaki adam içeriye girdi. Karanlıktı, yanındaki adamın yüzünü göremedim. Boyu senden kısaydı. Seni de topallamandan tanıdım. Bir de duyulur duyulmaz, sesin geldi kulağıma. O kısa adama bir iki söz söyledin. Ardından hemen kurşunlar patladı. Benim de dizlerim çözüldü, pencerenin önünde kalakaldım. O sen miydin Ali?"

"Senden gizlim saklım yok Hatunum, o bendim," dedi Ali. "Bir şeyi anlamadım Hatunum,

niçin kimseye söylemedin bu-

nu i

"Bilmem, bilemem ama söylemedim. Seni başkaları da görmüş çarşının içinde, yolda bize o adamlarla gelirken, o günlerde ay ışığı vardı, seni tanımışlar, geldiler bize, Ağalara, Beylere söylediler. Ben de, ben onları gördüm, dedim, gördüğüme de ant içtim, Ali onların arasında yoktu, dedim."

"Neden bütün bunları benim için yaptın Hatunum?"

"Bilemiyorum Ali kardaş, yaptım işte."

"Ötekilerin beni gördüklerini biliyordum da, seni bilmiyordum."

198

"Ben de inkarı basınca, seni hapisten kurtardım,"

"Sağ ol Hatunum, senin bu iyiliğinin altında kalmayacağım."

"Kalacaksın, Ali. Sen erinde geçinde Murtazayı öldüreceksin. Belki binde bir yüreğine bir iyilik gelir de, belki benim için, belki çocukları için, belki de iyi, yüreği temiz bir adam olduğu için öldürmezsin. O, ölümden, o senden çok korkuyor."

"Sen bütün bunları bile bile niye evine, Murtaza Ağaya koruyucu olaraktan alıyorsun beni?"

"Ölümden çok korkuyor, her gün bin kere ölüyor, ölüm korkusundan sabahlara kadar gözlerine uyku girmiyor. Ha öldürmeye geldiler, ha gelecekler, çılgına dönüyor. Sen elinin altında olunca korkmuyor. Ben düşündüm ki, Murtaza Ağayı, sen nasıl olsa öldüreceksin, hiç olmazsa fıkara bir kere ölsün."

"Belki de haklısın Hatunum. Ben kalkıyorum."

"Koruyuculuğu kabul ettin mi?"

Ayağa kalkan Topal Ali, önce başını yere eğdi, uzun bir süre soluk bile almadan düşündü, farkında olmadan Topal ayağını birkaç kere öne arkaya salladı, başını kaldırdı, gözlerini

Hatunun gözlerinin içine dikti:

"Kabul ediyorum Hatunum, hem de senin o gülden nazik, soylu Türkmen Beyi kızı hatırım için."

"Bu gece burada kalsana. Vakit çok geçti."

"Molla Duran Efendiye gitmeliyim, ondan helalliğimi almalıyım."

"Ne diyor bütün bu olan bitene Molla Duran?"

"Onun için bir Ağa, bir Bey, bir zengin ölsün de isterse babası olsun, onun için düğün bayram... O da benim Murtaza Ağayı öldüreceğimi biliyor, o günü de dört gözle bekliyor. İyi geceler Hatunum, yarın gelirim."

Topal ayağını yorgun, sürükleyerek çıktı, merdivenleri hiç ses çıkarmadan ağır ağır indi.

Onun ayak seslerinden gittiğini anlayan Murtaza Ağa, yandaki odada heyecanından dokuz doğuruyor, odanın içini hızla fır dönüyordu, odadan, koşarak birkaç adımda Hüsne Hatunun yanına geldi:

199

"Ne oldu Hatun?" diye gözleri kocaman açılmış, ona sordu.

"Oldu Ağa, kabul etti."

"Çok şükür Allahıma," diye Murtaza Ağa, ellerini havaya açtı. "Çok şükür, canımı bağışlayan Allahıma."

Hüsne Hatuna sarıldı, onu öptü.

"Sağ olasın, sağ olasın Hatun, sen olmasaydın, bu dinsiz yola gelmez, koruyuculuğu kabul etmez, sonunda da beni öldürürdü. Şimdi, ekmeğimizi yemeyi, kahvemizi içmeyi kabul eylediğine göre bizi öldürmez, değil mi?"

"Öldürmez, hem de hiç öldürmez. Topal Ali bize kardaş oldu," diye karşılık verdi Hüsne Hatun.

"Bu gününe, bu dirliğine çok şükür Allahım. Ğnce Meme-din de atını hiç yakalayamayacaklar. Paramız da yanımızda kalacak, ben de o paranın bir kısmını Ali kardaşımıza vereceğim."

Uyumadan, ilk ışıklara kadar, odada yan yana oturup konuştular. Hatun onun içindeki onulmaz korkuyu söküp atmak istiyordu. Ğstiyordu ya, bunun da kolay olmayacağını biliyordu. Aliye güveni birkaç gün sürecek, ondan sonra gene önce Ğnce Memeden, ardından da Topal Aliden korkmaya başlayacaktı. Çiçekli Mahmut Ağann onun yanında öldürölüşü çok kötü olmuş, yaraya tuz biber ekmişti.

Kahvaltayı erkenden yaptılar. Murtaza Ağa hemen giyindi kuşandı, Ğnce Memedin atı komisyonuna gitmek için yola çıktı.

"Kim bilir, bugün de komisyona ne iki yüzlüler, dolandırıcılar, ne yılanlar, ne aşağılık adamlar ne kurada atlar getirecekler. Ben bugün onlara gösteririm. Ğnce Memedin atını kim yakalayabilir, behey ahmaklar..."

Candarma dairesine geldiğinde komisyonu kendisini bekler buldu. Komisyona, atlar üstüne tecrübesine binaen, Molla Duran Efendiyi de almışlardı. Duran Efendi onu görünce güldü: "Bakıyorum ki, bugün bambaşkasın, bakıyorum ki bugün sevincinden yanma yaklaşılmıyor, bakıyorum ki tadı camı garantiye almışsın ki kanat takmış uçuyorsun, bakıyorum ki Topal Ali kardaşımızı gene yola getirmişsiniz."

"Can candan, et tırnaktan ayrılmaz," diye yerine oturdu Murtaza Ağa.

200

Molla Duran onun Aliyi ayarttığına kızmış göründü.

"Bakıyorum ki, avcı kediyi farenin deliğinin ağzına bağlamışsın."

Murtaza Ağa, ona acıyarak tepeden baktı:

"Sen öyle bil..."

Gene, on beş yirmi köylü ellerinde birer çıplak, karmı karmına geçmiş, yaşlılıktan ayakta duramayan yağız beygirle gelmişler, candarma komutanlığının avlusunda duruyorlardı.

"O adam daha duruyor mu?" diye sordu Murtaza Ağa.

"O adam bu avluda ölecek, onu hiçbir güç buradan ayıramaz. Ya atını alıp parasını vereceğiz, ya da o buradan ayrılmayacak."

"Haydi inelim de aşağı atlara bakalım," dedi Taşkın Halil Bey. "Başımıza bir bela aldık ki bela derim sana. Bu işin altından nasıl kalkacağız, Allah bilir."

Önde Yüzbaşı, yanında Kertiş Ali, Muallim Rüstem Bey kendiliğinden talip olmuştu komisyon üyeliğine, bu işi içlerinde en ciddiye alan kişiydi, Muallim Rüstem Bey, ötekiler avluya indiler, karakol kapısının önüne sıralanmış sandalyaya oturdular. Önlerindeki üstüne yeşil bir örtü atılmış masanın üstünde bir kırbaç, bir sürahi suyla bir bardak, birkaç tane de kül tablası duruyordu.

"Getirin bakalım."

Baştaki atın başını çok yaşlı, avurdu avurduna geçmiş, uzun, tel tel sakallı, beli biraz öne doğru bükülmüş yırtık şalvarlı, yırtık, yün şapkası ta kaşlarının üstüne kadar düşmüş bir kişi tutuyordu.

Atların yanındaki düzenleyici candarma, adama: "Çek," dedi küçümseyerek.

Adam, atın boynuna doladığı kıl örmeyi çekti, at bir türlü yerinden kımlıdayamıyordu.

Çekiyor, sövüyor, atın karnını tekmeliyor, kulaklarına asılıyor, ölümcül at, bir türlü yerinden kıpırdamıyordu. Sonunda, candarmanın, öbür at sahiplerinin yardımıyla at, ayağı ayağına dolanarak birkaç adım atabildi. "Yani şimdi bu at Ğnce Memedin atı mı?" "Ğnce Memedin atı," diye directti yaşlı adam. "En has, en ala, en küheylan Ğnce Memed atı budur işte."

ORHAN KEMAL 201 ĞL H ALK KÜTÜJH ANESĞ

"Nereden belli Ğnce Memedin atı olduğu bunun?"

"Çünkü at, Ğnce Memedin öz bir atıdır da oradan belli. Yani Ğnce Memedin atının altında Peygamber mührü mü var?"

Seyis Şeydi ayağa kalktı:

"Ğnce Memedin atının altında Peygamber mührü yok ya, ağzında, tam damağında koskocaman bir mühür var, şimdi bakacağız bakalım, bu Ğnce Memedin atı mı, değil mi?"

Ğki candarma atm ağzını açtı, baktı:

"Yok," dedi, " götürün."

Yaşlı adam:

"Bu Ğnce Memedin atıydı," diye inler gibi konuştu. "Eyvah, siz Ğnce Memedin atını hiçbir zaman bulamayacaksınız. Çünkü Ğnce Memedin atı buydu, kaçırdınız. Eyvah ki eyvah!"

Atın boynundaki kıl örmeyi tuttu, çekti çekti, terledi, bağırdı, at yerinden kıpırdamadı.

Yalvarırcasına komisyona, candar-malara, köylülere baktı, komutanlık avlusunun öte yüzünü, büyük, üst üste bir kalabalık doldurmuştu, onların üstünde yalvarırcasına, gözlerini gezdirdi. Baktı ki kimse onunla ilgilenmiyor, Seyis Şeydi de Peygamber mührü var mı yok mu, diye başka bir atm ağzına bakıyor.

"Bakın," diye gürledi yaşlı adam, kendinden umulmadık bir sesle, "bana bir iyice kulak verin, bu at Ğnce Memedin öz bir atıdır. Nereden belli diyeceksiniz, çünküleyim bu at onun atıdır. Siz, parayı vermemek için, bu atın ağzında mühür yok, diyorsunuz. Oysa bu atm ağzında da mührü var." Gitti atın kuyruğunu kaldırdı. "Bakm, bakın götünde de mührü var." Kuyruğu bıraktı, atm başına koştu, boynundaki kıl örmeyi çözdü. "Bu at Ğnce Memedin atıdır» bunu iyi bilirsiniz. Ben bu atı size armağan ettim."

Atın sağrısına bir tokat aşkedip oradan uzaklaştı, bir anda da avlu duvarının arkasındaki kalabalığın içinde yitti.

Seyis Şeydi büyük ciddiyetle, işini seven bir insanın ağırbaşlılığı, vakarıyla öteki atların da

ağzını teker teker açtırıp, damaklarında Peygamber mührü var mı yok mu, diye baktı. Ne yazık ki, hiçbir atın damağında Peygamber mührü yoktu. At sahipleri ses çıkarmadan, atlarını aldılar gittiler. Kimisi daha avluyu çıkar çıkmaz, kimisi çarşının içinde, kimisi de kasabayı

»»|| « |, 202

akınca, çayın kıyısında getirdikleri atları bıraktılar. Ğnce Memelin atının başına para konduğu günden bu yana kasaba Ğnce îvlemedin atlarını yakalayıp getirenlerle dolmuş taşmış, bu gelen kişilerin birçoğu da getirdikleri kurada, yağır, topal, kör, so-lağan beygirleri kasabada bırakıp gitmişlerdi. Kasabanın yöresindeki tepeler, çayın kıyıları, kasabanın ev araları, alanları bırakılmış beygirlerle dolmuştu. Bu, bıçağan, solağan, ölümcül beygirlerin aşağı yukarı hepsi de yağırdı ve bu beygirlerin sırtlarına saksaganlar konuyorlar, orada, beygirlerin sırtlarında kanatları savrulurak zavallıların sırtlarını gagalıyorlardı. Kimi saksaganlar atların sırtındaki işlerine öyle dalmış oluyorlardı ki, kimi zaman da kendilerini atla birlikte çarşının ortasında buluyor, telaşla uçuşup gidiyorlardı.

Sıra, Komutanlık avlusundan o gün bugündür ayrılmayan Kedi Kadrideydi. Kedi Kadri ovadaki köylerden birisindendi. Çok yaşlı olduğu söyleniyordu ya, tam bir köse olduğundan yaşını hiç belli etmiyordu. Boyu da çok kısaydı. Bacakları da çarpıktı. Burnu bir yana kaymış, gözleri çukura kaçmıştı. Saçları da diken dikendi.

"Seyis Şeydi Efendi," diye yalvardı, "bu ata bir daha bak. Tabanlarının altını öpeyim bak. Sen, bugün de şu Peygamber mührünü icat eyledin." Atının ağzını açtı, baktı. "Gel de bak. Atana babana rahmet, sen iyi akıl ettin Ğnce Memedin atının ağzında Peygamber Aleyhisselamin mührü olduğunu... Evet ve de evet, Ğnce Memedin atının ağzında nal kadar bir mühür vardır, ben de kendi gözümle gördüm.. Ğşte bu atm, şimdi Ğnce Memedin atı olduğu anlaşıldı. Siz bu at Ğnce Memedin atı değildir deyince, ben de size kanaraktan, iyi ki

atı alıp götürmemişim." Atın ağzını bıraktı, geldi komisyonun önüne dikildi. "Bakın, o gün ben sizin aklınıza uysaydım, ne büyük felaket olacaktı. Ben, Ğnce Memedin atını alıp götürecektim, siz de kıyamete kadar ağzı Allah mühürlü atı arayacaktınız. Ben bu atı, şu Düldül dağının doruğunda çakmaktaşı sivri kayanın keskin ucunda görünce, Ğşte Ğnce Memedin atı budur, dedim. Yanına kadar çıktım, at bana boynunu uzattı, üstüne bindim, gözlerimi kapattığımı biliyorum, gözlerimi açtım ki bir de ne göreyim.

"Kısa kes."

203

"Kısa kesemem Taşkın Halil Bey... Burada benim canım üstüne oyun var. Nasıl kısa keserim, şimdi ben can pazarındayım, siz de can pazarındasınız. Ya Ğnce Memedin atını yakalayamazsanız, o zaman neye varır haliniz sizin de... Yaaaa, susamam Taşkın Halil Beyim, susamam."

"Konuşsun," dedi Murtaza Ağa gülererek...

"Konuşsun," dedi Molla Duran Efendi.

"Konuş," diye buyurdu Yüzbaşı, sert.

"Sağ ol Yüzbaşım," dedi Kedi Kadir, elini, yan giydiği, sağ kulağının üstüne inmiş şapkasının kırık siperliğine götürerek bir asker selamı verdi Yüzbaşıya. "Sağ ol var ol... Yüzbaşım söyleyim ki, iyi ki bu fırsatı kaçırmadımız, ananız sizi, çünkü-yim ki Kadir gecesini doğurmuş.

Bu atın başına, bu at hiçbir zaman yüce dağ başlarındaki çakmaktaşından keskin kayalıkların üstünden inmez, hiçbir insanoğlu da oraya ulaşamaz, bin beş yüz lira koydunuz, işte şu, şurada duran atın başına, sonra üç bin ettiniz. Az daha beklesem, beklesem beş bin, on bin, yüz bin lira yapacaksınız. Ama ben beklemem, ben vatanperverane bir kişiyim. Ben, şu dağlarda göğsümü düşmana karşı tunçsi-per etmiş bir kişiyim. Ğnce Memedin atını yakalamışım da getirip vatanıma vermez miyim? Ben, dağın doruğunda, atın sırtına binip de, gözümü köyün içinde açınca, bunda bir şey, bunda bir hikmeti Hüdalık iş var, dedim. Bizim

köyde de bir Hoca var, Hoca değil ermiş, yedi düvelin yarısını gezmiş, hem de Kuranı Kerimini bir ayaküstünde okuyor. Her gece de Peygamberle konuşuyor, buyruk alıyor. Atı doğru ona götürdüm, Hoca ata baktı baktı, kuyruğunu, ayaklarını kaldırdı baktı. Karnını elledi, sağrısını şaplakladı, her bir yerini inceden inceye gözden geçirdi, bir de atın ağzını açtı ki Hocanın aklı başından gitti. Amanın ha, amanın Kedi Kadri, sen ne yapmışsın, bu atın ağzında bir mühür var ki, üstünde Allah yazılı. Hiç kimseye söyleme, amanın ha kimse duymasın, bu at ermiş bir kişilerden. Sen bunu evine götür bağla, evine gökten para, mal mülk, sağlık, bereket yağsın. Ben de atımı aldım, baktım ki aradığınız at bu attır, yüce Devletimin mademki bu ata ihtiyacı vardır, ben vatanperverane bir adamım, varsın canım da, malım da Devletime anası sütü gibi helal olsun. Şimdi, ben atı size vereceğim/

204

yalnız, bunun karşılığında bir şartım şurtum var, duydum ki siz bu atı bulunca kurşuna dizecekmışsiniz, paranızı biltekmlil alacağım, hemen şimdi burada avucumun içine sayacaksınız. Yalnız iş bununla bitmeyecek, siz atı üç gün yedirip içirecek, ondan sonra kurşuna dizeceksiniz. Malum ya, asılacak, kurşuna dizilecek kişilerin son arzuları yerine getirilir, Bu at da aç. Onun arzusu da bir torba yem."

"Sen atla konuştun mu, son arzusunu ne biliyorsun?" diye sordu onunla alay ederek Taşkın Halil Bey.

Kedi Kadri önce biraz şaşırды, yardım ister gibi Murtaza Ağanın gözlerine baktı, komisyon üyeleri dalgalarındaydılar, bu Kedi Kadrinin gözünden kaçmadı, doğrusu onların bu halleri ağrına da gitti. Ah paraya gereksinimim olmasa, milyon verseler Œnce Memedin atını size vermezdim, diye içinden geçirirken, güzel aklı yardımına ulaştı.

"Bana o Hoca, yani bizim köyün ermişı dedi ki, hayvanların ağızlarında Allah mührü olanları, insanlardan daha mübarektir ve akıllıdır, onun için onlar kurşuna dizilecekken, son

arzuları yerine getirilmeli. Aman Hocam, ben atla nasıl konuşurum, at dili bilmem ki ben, dedim."

Komisyon üyeleri hep birden kahkahayı patlattılar. Kedi Kadri de onlara uydu. Ğçinde bir umut çaktı söndü. Belki de kanatlı sözlerle onları kandırmıştı. Ya Allah, dedi içinden, konuşmasını sürdürdü.

"Hayvanların ağızlarında Allah mührü de olsa, son arzuları, ölmeden önce, üç gün üç gece yem yemeleridir." Kollarını havaya açarak bağırdı:

"Değil üç bin lira, yüz bin, milyon verseniz, Ğnce Memedin atının son arzusunu yerine getireceğimize dair bana senet vermezseniz, ben de bu atı size vermem."

Vakit gelmiş geçmişti, hepsinin de karnı zil çalıyordu. Taşkın Halil Bey ayağa kalktı, kollarını açtı, gerindi, "Of yorulmuşum," dedi. "Seyis Şeydi, baksana şu atın ağzına, Allah yazılı mıymış." Gülüyordu, alay ediyordu, Kedi Kadri, onun bu davranışından, kendisini aşığılamasından dolayı utanıyor, yerin dibine geçiyordu ya, ne yapsın. Ğşin ucunda üç bin lira vardı ve Çoluk çocuğu kıyamete kadar rahat edecekti. Bu yüzden ses çı-

205

karmıyor, beylerin hali böyledir, diye kendi kendini teselli ediyordu. Bunlar, insanlarla hep taşak geçerler.

Seyis Şeydi ata yaklaşırken Kedi Kadri bir sıçramada atın yanına vardı, ağızını açtı:

"Bak bak, bak Seyis Ağa efendim, işte orada, damağımın altında, bak, orada Allah yazılı, gördün mü, Allah yazısı..."

Seyis Şeydi atın damağına, dilinin altına, avurtlarına uzun uzun baktıktan sonra:

"Yok," dedi, "ne Allah var, ne de kitap... Yahu sen ne biçim adamsın Kedi Kadri? Sen hiç utanmıyor musun, Ğnce Memedin atının donu yağız, buysa al, uyuz bir beygir."

"Senin okuryazarlığın yok," diye bağırdı Kedi Kadri. "Ee-eeey, millet okuryazarlığı olmayan

bir adam, atın ağızındaki Al-lahı okuyabilir mi?"

Candarmalar, Yüzbaşının buyruğuyla Kedi Kadriyi tuttular, avlu dışına götürdüler, bıraktılar. Kedi Kadri, avlu dışından da bağıyordu, "gitmeyeceğim, bu yanlışlığı size yaptırmayacağım. Aklınız başımıza gelinceye kadar burada, kumandanlığın önünde, Ğnce Memedin ağızında Allah yazılı atı elimde, yemeden içmeden, ölünceye kadar bekleyeceğim. Bırakın benim ölümümü, ağızında Allah yazılı at acından ölürse siz günaha girmez misiniz, bu dünyada da, öteki dünyada da kaçacak delik aramaz mısınız?"

Yüzbaşı Kertiş Aliye:

"Ali Onbaşı," diye buyurdu, "bu adamı susturursan ancak sen susturursun."

Taşkın Halil Bey Seyise:

"Yahu Seyisbaşı, nereden buldun bu mühür hikayesini?" diye sordu.

"Sorma Bey," diye başını salladı Seyis Şeydi, "haltettim. Adam söyleyince aklıma geldi.

Şimdi işin yoksa at ağızı ara dur. Ğki gün içinde ağızı mühürlü bin tane at dolar çarşıya. Hem de ağızı altın tuğralı binbir tane yalkıya bırakılmış at."

"Ne demek yalkıya bırakılmış at?" diye sordu komisyon üyesi Savcı. Ğnce Memed atı komisyonuna Savcı üye olduğundan bu yana, her gün birkaç kere soruyor, Taşkın Halil Bey de onu yanıtlıyordu. Bu sefer Murtaza Ağa onu yanıtladı:

206

"Bak Müddeiumumi Bey, atlar yaşlanır, atlar yaşlanınca elden ayaktan düşerler. Köylü bunu ne yapsın, işe yaramayan atı. Eti yenmez ki, derisi işe yaramaz ki kessin- işte o zaman bu atları sahipleri götürürler dağa bırakırlar. Dağda da bu bırakılmış atlar bir araya gelirler, elli, yüz, yüz elli... Böylece dağlarda dolaşırlar. Bilhassa kıtlık yıllarında dağlara çok at bırakılır. Bunlara da yalkı atı, yalkıya bırakılmış at, derler."

"Anlar gibi oluyorum. Sonra ne olur bu atlara?"

"Vadesi yetenler, Allah rahmet eylesin ölürler, ölmeyenleri de işte böyle yakalarlar, Ğnce Memedin atı, diye bize getirirler."

"Anlamaya başlıyorum galiba Murtaza Bey..."

Nazifoğlunun lokantasına girdiler. Taşkın Bey kendisini, "yorgunluktan öldüm," diye sandalyaya attı.

Bugünler kasaba bir şenlikti. Herkesin yüzü gülüyor, kimse kimseyle takışmıyor, kavga etmiyor, kimse kimsenin nerdey-se dedikodusunu bile yapmıyordu. Kasaba değışmiş gitmiş, tarihinde böyle sevinçli, hoş günler yaşamamıştı. Bütün bu işler Ğnce Memed sayesinde olmuştu. Herkes Ğnce Memedin dağıdaki binbir maceralarla dolu yaşamına katılıyor, daha da çok fıkalar, köylüler, delikanlılar onunla bütünleşiyorlardı. Hele Ğnce Memedin atının başına para konması kasabayı iyice sevince boğıdu. Kasaba ikiye ayrılmış, kimisi köylüler Ğnce Memedin atını yakalar, teslim ederler, diyor, kimi de böyle bir şeyin olamayacağını söylüyordu. Sonra kurada atları cins cins adamlar getirmeye başlayınca kasabada gerçek bir düğün bayramdır yaşandı. Atlarının Ğnce Memedin atı olduğunu kanıtlayamayan birçok kişi kasabamın içine düşüyor, üfürsen yıkılacak atı üstüne bir masal uyduruyor, kendisine inanmayanlara veryansın ediyordu. Kasabada at destanlarından, oyunlarından, türkülerinden, kimisi de, bilmem nerede yakaladığı at üstüne hikayeler çıkarıyordu, at efsanelerinden, masallarından geçilmiyordu. Masal yüzü görmemiş kasaba çocukları, koy çocukları gibi masallarla, üstelik de türlü türlü, işitilmemiş at masallarıyla uykuya varıyorlardı.

Kadın günlerinde de yalnız Ğnce Merned vardı. Onlar da Ğnce Memeden başka bir şey konuşmuyorlardı. Bu kasabada sıkıntıdan patlayan, ikide birde soluğı büyük şehirlerde alan

sürerse ölünceye kadar burada kalabilirdi. Ömrünün sonuna kadar da mutlu olabilirdi.

Dağdan, Ğnce Memeden her gün öyle haberler geliyordu ki, anlatılınca kadınlar mestoluyorlardı. Bütün kadınlar cam yürekten Ğnce Me-medi tutuyordu. Zülfünün karısı, Hüsne Hatun, Taşkın Halil Beyin, Yüzbaşının karısı gibi kocaları Ğnce Memedce öldürülecek olanlar bile.

Kasabanın bütün kadınlarının hepsinin bir günü yoktu. Her mahallenin, her tabaka kadınlarının ayrı ayrı günleri vardı. Kadınlar haftanın her gününde bir başka evde toplanıyorlar, yiyip içiyor, eğleniyorlardı. Ğnce icat olunduktan sonra günler haftada ikiye çıktı, attan sonra günler haftada üçleşti.

Ğnce Memed babayiğit, uzun boyluydu. Onu görenler, yüzüne durup da yüz yıl baksalar, doyamıyorlardı. Ğnce bir insandı, insanlara, özellikle kadınlara o kadar iyi, candan davranıyordu ki, kadınlar ona toptan sevdalanıyordu, Ğnce Memed, o kadar yakışıklıymış ki, Toros kızları, oradan Ğnce Memed geçecek, geçecek de salt yüzünü görecekler, diye, yağmurda çamurda, karda kıyamette, boranda kışta günlerce onun yolunu bekliyorlarmış, Ğnce Memed de hiçbir kadını geriye çevirmiyor, hepsiyle gerdeğe giriyormuş. Yalnız kötü bir huyu varmış, onu isteyen kızlar çoğalınca on bir kızla bile, bir seferinde yatağa giriyor, kızıoğlan on bir kızın da sabaha kadar bekaretini alıyormuş. Ğyi bir şey değil, iyi bir şey değil ya, ne yapsın Ğnce Memed, o kadar güzel, hoş kız var ki dağlarda, sağlıklı, kütür kütür kızlar.

Açık hikayeler anlatıyorlardı ki kadınlar, kimi alışkan olmayanlar duyunca kıpkırmızı kesiliyorlardı. O dağ gibi Ğnce Memedin kızların üstüne nasıl yüklendiğini, bacaklarını, memelerini, çenelerinin altını nasıl emdiğini, bakire kızların nasıl bayıldığını ballandıra ballandıra anlatmakta kimi kadınlar öylesine ustalaşmıştı ki, o kadına yalvarıp yakararak, bir anlattığını üst üste birkaç kere daha söyletiyorlardı.

Bu anlatıcıların başında Hüsne Hatun geliyordu, en açık saçık, en anlatılmaz konuyu öylesine

bir ağırbaşlılıkla anlatıyordu ki, bütün kadınları, hiç görmedikleri Ğnce Memede kara-

208

sevda bağlatıyordu. Dinlerken kızaranlar arasında Zülfünün karısı vardı. Genç, uzun boylu, esmer, Arap kırsığı gibi, kalın dudaklı, göreni şehvetten çıldırtacak kadar alımlı, iri gözlü, uzun, kuğu boyunlu bir kadındı. Kasabaya gelin geleli beş yıl olmuş, bu beş yılda kendisini, ne kılığını, ne de konuşma biçimini hiç değiştirmemişti. Kasabada her gören delikanlı ona aşık olmuş, üstüne türküler çıkarılmıştı.

Köylü biçimi fistan giyiyor, başına, öne gelen yanma altınlar döşenmiş sırmalı fes geçiriyor, üstüne de renk renk ipekliler bağlıyor, ayaklarına da altın çekirdekli inci halhallar takıyordu. Gerdanlığına, kemerine paha biçilemiyordu. Günlerde, geliyor, bir köşeye çekiliyor, ağzını açmıyor, sadece, o da çok açık saçık şeyler anlatıldığında, onda bir değişiklik oluyor, yüzü yalım yalım, kıpkırmızı kesiliyor, o büyük kara gözleri ıslanıyor, parlıyordu. Ğnce Memed, Çiçekli Mahmut Ağayı öldürmek için kasabaya geldiğinde Zülfünün evine iniyor. Zülfü korkusundan bir odaya saklanıyor, bu kadın da, işte cerene benzeyen bu kadın da Memedin koynuna giriyor, sabaha kadar... Ğnce Memed, Çiçekliyi öldürüp, kasabayı çıkınca, bu kadın onun üzengilerine yapışıyor, beni de, beni de götür, diye ayaklarını öpüyor. Memed diyor ki, etme eyleme Hatun, ben seni çok sevdim, kıyma kendine. Hatçeyi, dayanamadım dağa götürdüm de Yüzbaşı onu öldürdü. Senin başına bir iş gelmesin sevdiğim, demiş. Ben arada sırada gelir, sende birkaç gece kalırım... Atım üzengilemiş gitmiş. Bu kadın ondan sonra yemeden içmeden kesilmiş, gülmeyi, konuşmayı unutmuş. O gün bugündür Ğnce Memedi, ağzını bıçaklar açmadan bekliyor. Vay fıkara! Allah böyle bir sevdayı kimsenin başına vermesin.

Taşkın Halil Beyin karısı çok şişmandı. Bu kadınlar arasında Adana Kız Lisesine kadar gitmiş, tek kadın oydu. Hiç durmadan konuşuyor, insanları bıktırıyordu. Çok merak

ettiğinden dayanmamış bir keresinde Zülfünün karısına sormuştu, "Nasıldı hanım kardeşim, Ğnce Memed iyi miydi, bir daha gelip seni aramadı değil mi?" Kadının o kocaman gözleri ardına kadar açılmış, yüzü kıpkırmızı olmuş, başını önüne eğmiş, uzun bir süre de kaldırmamıştı. Taşkın Halil Beyin karısı iyi, soylu "ir kadındı. Kadın bu kadar duygulanınca, sevda işi zor ıştır, demiş, bir daha üstelememişti.

209

Ğnce Memed neyse ne ya, atı onu bastırmıştı. Daha dün dağlardan bir haber gelmiş, Ğnce Memedin atı, bütün bir köyün, kadın erkek, kız gelin, yaşlı çocuk, bütün bir köyün, hem de bir bölük candarmannın gözleri önünde sırasıyla kırk kısrağa aşmıştı. O at kısraklara aşarken candarmalar dayamışlar tüfeklerini ata hepsi her yerden ateş etmişler, bir tanesi bile geçmemişti ata. At, sinek ısırduğında yaptığı gibi, derisini bile oynatmamış. Kırk kısrağa aşan at, işini bitirince, candarmaların üstünden atlayarak varmış, çakmaktaşıdan kayanın keskin sivrisinde, gün ışığının ortasında durmuş, dağlara karşı üç kere üst üste kişnemiş, bütün o yörenin kısrakları da ona karşılık vermişlerdi.

Kuşluk vaktiydi, Seyis Şeydi, on beş kadar atın ağızına bakmış, Peygamber mührü aramış, yazık ki hiçbirisinin ağızında böyle en küçük bir işarete rastlamamıştı. Hır çıkarmak isteyen, gürültü yapan at sahiplerine de Kertiş Ali şöyle azıcık kendisini gösterince ortalık süt liman oluvermişti. Ğşte bu sıralar, görkemli bir yağız atı çekerek hırsız Selim girdi avluya, ağır ağır ilerleyerek geldi komisyonun önünde durdu:

"Söyleyin bakalım, bu da mı Ğnce Memedin atı değil." Çerkeş Selim, atın başına para konduğundan bu yana Uzunyayla Çerkeslerinden Çukurovaya taşımadık soylu at bırakmamıştı. Getirdiği atların hırsızlık olduğunu Yüzbaşı da biliyor, ses çıkarmıyordu. Armağanını vermiyorlardı, bir de adamı hırsız diye mi yakalasmışlardı, böyle bir tutum insanlığa sığmaz, Yüzbaşının vicdanı böyle insaniyetsizliğe razı gelemezdi. Seyis Şeydi atm

yanma geldi:

"Aç şunun ağzını," dedi sertçe. O, at hırsızlarını hiç sevmezdi. Zaten hiçbir seyis at hırsızlarını sevmez. Besle besle büyüt bir tayı, görkemli bir at olsun, bir hırsız gelsin, onu da alsın götürsün.

"Ne var yani," dedi Çerkeş Selim, "atı beğendiniz de ödülümü mü vereceksiniz, onun için de yaşma mı bakacaksınız, hiç yorulma Şeydi, yaşı beş..."

"Aç ağzını şunun."

"Yahu ağzını ne yapacaksın atm, yaşı beş, dedim ya..."

Çerkeş Selimin konuşmasına Yüzbaşı kızdı:

210

"Aç şu atın ağzını, diyorum sana. Ukalalık etme. Ağzındaki mühre bakacak," diye bağırdı.

Çerkeş Selim, hemen atm ağzını açtı, Seyis Şeydi atın da-mağma, dilinin altına, avurtlarına baktı:

"Yok," dedi. "Oysa ne güzel, ne soylu bir at. Ğnce Memedin atı olacak bir at bu."

"Götür," diye bağırdı Yüzbaşı. "Bu hırsızın getirdiği at Ğnce Memedin atı da olsa, ağzının içi mühürle de döşeli bulursa, kim bilir nereden çalmıştır, istemez."

Çerkeş Selim, orada duruyor, bu mühür işini anlamaya çalışıyordu, "Ne mührü, ne ağzı," diye söyleniyordu.

Ayağa fırlayan Yüzbaşı:

"Çabuk, toz ol buradan," diye kızdı.

Selim atın başını tutmuş hızla oradan uzaklaşırken, kalabalığı yarararak Pire Durmuş Ağa girdi avluya. Onu görünce bütün komisyon üyeleri sevindiler, "Hoş geldin Pire Ağa, Durmuş Ağa," diye onu ayağa kalkarak karşıladılar.

Pire Durmuş Ağa, Ceyhan Irmağının öte gecesinden bir Türkmen aşiretinin Beyi olurdu.

Soyunun Harzem Sultanlarına çıktığı, dahası da Celalettin Harzemşahın bunun büyük dedesi olduğu söylenirdi. Getirdiği at soylu bir Arap atıydı. Ata sırma işleme eyer vurmuştu. Eyerin üzengileri, kaşısı da gümüş savathıydı. Atın boğazına, aralarında sırmalı muskalar olan mavi, kırmızı, sarı, yeşil boncuklar takmış, atın kuyruğuna, alınna da renk renk kordelalar bağlamıştı. Bu Ğnce Memedin atını yakalamak için çok çalışmış çabalamış, başından çok işler geçmiş, atın yerini de sonunda doğrultmuştu. Ona da Allah yardım etmişti. Yoksa böyle atları görebilmek, bulabilmek imkan haricidir. Bir bakmışsın gözünün önünde, bir bakmışsın yok oluvermişler. Atı önce Urfada aramış, sonra Halepte soluğu almış, sonra çölde, at yedi bin cerenin ortasında gezerken onu bulmuştu. Bu soy atlar, çoğunlukla, bir de çöllerde cerenlerle gezerler. Gördüm atı, yedi bin cerenin arasında, haydi yakala bakalım. Pire Durmuş Ağadır bu, feleğin çemberinden geçmiştir. Oraya Ğsmi-azam duasını öğrenerek gitmiştir. Dua okuyup da hangi yaratığa üflersen, o yaratık bir daha yerinden kıpırdayamaz. Aslan olsun, ejderha, kaplan, gergedan olsun yerinde taş kesilir kalır.

211

Çölün ortasında yedi bin cerenle, ortalarındaki at taş kesildi kaldı. Pire Durmuş Ağa, Allah sayesinde, vardı atı yelesinden tuttuğu gibi üstüne atladı, dün akşam çölden evine geldi. Ğşte şimdi de burada.

"Şu atın ağzına bak Seyis."

"Yaşı altı. Ğnce Memedin atının da yaşı altıdır. Ben dişine baktım."

"Yok, Ğnce Memedin atının ağzında Peygamber tuğrası var, üstünde de Allah yazılı."

"Ona bakmadım işte," diye endişelendi Pire Durmuş, "ama bu atın ağzında mutlaka mühür vardır, eğer onun ağzında varsa."

Atın ağzını açıp bakan Seyis Şeydi:

"Mühür falan yok bunun ağzında," dedi, "bütün öteki atların ağzı gibi."

Vardır, yoktur, diye aralarında yoğun bir tartışma başladı. Atın ağzını o açıp bakıyor, bu açıp bakıyor, üzüntüyle başını sallayarak yerine dönüyordu.

Pire Durmuş Ağa sonunda:

"Yahu," dedi, "siz deli misiniz, koskocaman, deve dişi gibi adamlar oturmuşsunuz şuraya, sabahtan akşamlara kadar kurada, ölümcül atların ağzında mühür arıyorsunuz arkadaşlar, siz deli misiniz, atların ağzını açıp da Allah yazılı mührü kim basmış oraya. Yahu Ğnce Memedin atının altında, bu at Ğnce Memedin atıdır, diye yazılı değildir ya, bulursunuz, işte böyle görkemli bir at, bu Ğnce Memedin atıdır, dersiniz, olur biter... Tellahın eline verir, bir gün akşama kadar, Ğnce Memedin atını yakaladık, diye çarşığı dolaştırırsınız, olur biter."

Pire Durmuş Ağanın söylediği akla yatkındı ama, gene tartıştılar. Ve tartışmanın sonunda en doğru yolu buldular. Ğnce Memedin atı, eğer öyle bir at varsa, belki de böyle bir at hiçbir zaman mevcut olmamıştı, köylüler Ğnce Memede böyle bir efsanevi at uydurmuşlardı.

Yapmadıkları iş değildi ki, sıkıştıkça uyduruyorlardı, ermiş, eşkıya, cin peri... Niçin böyle yüz kanath, ölümsüz, yakalanmaz bir atı uydurmasınlardı?

Önce Zülfü kalktı yerinden, atlardan iyi anlardı, atın ağzına baktı, bu atın ağzına beşinci bakışydı, mühür var mi/

212

I

yok mu diye, bir kere kuşkulandı. Başını çevirerek yerine dönerken:

"Allalem, bu atın damağının altında bir mühür görünüyor gibime geliyor, Allah biliyor ya, bu at Ğnce Memedin atıdır."

"Demedim mi ben?" diye el çırdı Pire Durmuş sevinçle. "Onun damağının altında öyle bir mühür var ki, hem de kalıp gibi. Hem de mührün içine bir güzel Allah yazısı yazılmış ki, en

güzel sülüs yazısıyla..."

"Taşkın Halil Bey, bir de sen bak."

Taşkın Halil, atın ağzını Seyis Seydiye açtırdı, ağzın içini, dilin altını uzun uzun araştırdı, yerine otururken:

"Evet," dedi, "öyle bir yazı var ama, sülüs mü, kufi mi bilemem."

"Bir de Yüzbaşımız baksın," dedi Durmuş Ağa, "onun gözü değerli bir asker gözüdür, biz bir görürsek, o bin görür."

Yüzbaşı dimdik ayağa kalktı, askeri adımlarla ata yürüdü, ata geldi, o daha yaklaşmadan Seyis Şeydi atın ağzını açmış bekliyordu.

Yüzbaşı, atın ağzına şöyle bir göz attıktan sonra:

"Evet," dedi, "orada, damağın istikametinde bir mühür ayan beyan görünüyor, yalnız içindeki Allah yazısı sülüs müdür, kufi midir, ben seçemedim."

Muallim Rüstem Bey, Savcı, Yargıç, Belediye Başkanı, herkes atın ağzının içinde Allah yazılı mührü gördüler, ama ne yazık ki mührün yazısı sülüs müdür, kufi midir çıkaramadılar.

En sonunda atın ağzına Murtaza Ağa baktı. Bütün oradakiler, bütün umutlarını Murtaza Ağaya bağlamışlardı. Buradakilerin içinde en çok mürekkebi o yalamıştı. Bilse bilse, atın ağzına Allah tarafından basılmış mührün yazısının sülüs mü, kufi mi, ya da başka cins bir yazı mı olduğunu Murtaza Ağa bilebilirdi.

Murtaza Ağa gitti geldi, atın ağzını açtırıp uzun uzun damağına baktı, başını salladı, gene dolaştı, gene baktı, kıcını ka-Şıdı, gözlerini ovuşturdu, neden sonradır ki:

"Buldum," diye el çırpıtı, "buldum, buldum." Sevincinden dört dönüyordu. "Buldum. Bu yazı ne sülüs, ne kufi, ne de başka bir yazıdır. Bu yazı, düpedüz Allanın kendi elinden çıkmış

çakıyor yazı atın ağzında."

Evet, bu at Ğnce Memedin atıydı, ağzındaki mhrece de Allah, biltamam, kendi eliyle güneş gibi şavkıyan mübarek tuğrasını basmıştı.

Taşkın Halil Bey, Murtaza Ağa, sen işi bana bırak derce-sine bir göz kırptı.

"Eeeee, Durmuş Ağa, şimdi biz senin şu ağzı mühürlü ata ne vereceğiz?"

"Ne vereceksiniz, ilanatt verdiniz ya, üç bin lira vereceğiz, diye."

"Ama bu Ğnce Memedin atı değil ki, yalan söyleme, hile yapma, sen de biliyorsun, bu at Ğnce Memedin atı değil, onun atı olsaydı üç bini alırdın."

"Doğru, onun atı değil ya, ağzı mühürlü." "Haklısın, ben de onun ağzı mühürlü olduğu için elli liralık atma yüz lira veriyorum."

Pire Durmuş Ağa, bir pire çevikliğiyle yerinden havaya sıçradı:

"Sen yüz liraya eşek mi alıyorsun, sen Ğnce Memedin ağzı Allah tarafından mühürlenmiş atını alıyorsun."

Ğnce Memedin, ağzının içi Allah tarafından mühürlenmiş atının yakalandığı bir anda bütün çarşıya yayıldı, komutanlık avlusu duvarının arkası bir anda, üst üste insanla doldu. Pire

Durmuşa çok öfkelenen Yüzbaşı: "Sus," diye sert buyurdu. "Sen ne biçim adammışsın be?

Hem atının ağzında Allah mührü var, diyoruz, bu kadar adam, hem de sen bağırıyorsun.

Bak, görmüyor musun kalabalığı?"

Pire Durmuş Ağa sesini indirdi ama, üç bin lirasından da vazgeçmiyordu.

Pazarlık uzun sürdü. Pire Durmuş Ağa sonunda iki yüz elli liraya razı geldi.

"Oldu," diye kıvançla el ırdı Murtaza Ağa, "bu da oldu bitti. Ğki yüz elli lira sana anan sütü gibi helal olsun, mademki Ğnce Memedin atını aldınn getirdin ya... Bu cuma günü, hem

kasabanın pazarı, hem de Cuma namazına gelirler köylüler, evet, bu Cuma günü, tanyerleri ışırken, kasabanın büyük meydanın-

da at kurşuna dizilecektir. Alanda şahit olarak biz de, bütün kasaba halkıyla birlikte, biz de bulunacağız. Sen de gel... Gel de Ğnce Memedin atı nasıl can veriyor gör..."

"Ne, ne, ne," diye Pire Durmuş, gene yerinden can havliyle havaya sıçradı, "ne ne, ne," diyerek yere düştü. Şaşkınlıktan dili tutulmuş, "Ne, ne, ne..."den başka bir şey çıkmıyordu ağzından. Bütün bedenini ter basmış, alnında da boncuk boncuk birikmişti. Epeyce bir çabadan sonra Pire Durmuş Ağanın dili çözüldü:

"Ben atımı, ben atımı dünya malı için kurşuna dizdire-mem. Onu benim en soylu kısırağım doğurdu. O, en soylu bir atın da kulunudur. Öyle durduğuna bakmayın, küheylandır o. Ben de sandım ki, Ğnce Memedin atını yakalayacaksınız da Yüzbaşım vereceksiniz. Ğki yüz elli liraya bunun için razı geldim. Şimdi bir milyon lira verseniz bile ben onu kurşuna dizdirmem. Ben onu doğduğı günden bu yana bebe gibi, balla, şekerle koynumda besledim, onu kurşuna dizdiremem. Ona kı-yamam. Paranız da pulunuz da, milyonunuz da sizin olsun, onun kılma kimseyi dokundurmam. O benim elime doğdu."

"Hani Suriye, hem de Mezopotamya çölünde yedi bin ceylanın ortasında dondurarak yakalamıştın bunu?"

"Evet, evet, bin kere evet, bu altı aylık tay iken kaçtı da çöle, cerenlere karıştı, ben de peşine düştüm tayımın. Bu tayda bir hikmeti Hûda olduğunu biliyordum. Ben onu kırk bin cerenin ortasında görünce, o da beni gördü. Beni tanıyınca da sevincinden kişnemesi yeri göğü inletti ve geldi yüzünü benim ellerime sürdü. Benim yüreğim bu duruma, tayın bu insaniyetliğine dayanamadı, gözlerimden yağmur gibi yaşlar boşandı. Ben böyle bir tayı nasıl kurşuna dizdiririm? Çok rica ederim, hepimize teker teker yalvarırım, kurşuna dizmeyin benim güzelimi, bakın nasıl da süsledim, gerdeğe girecek damat gibi. Bu paraya çok, çok ihtiyacım var, yoksa ben bu soylu atı hiç elden çıkarır mıydım. Acımdan da ölsem, parasızlıktan evim

barkım dağılsa da, toptan ölsek de... Etmeyin eylemeyin..."

**Pire Durmuş Ağa, soylu Türkmenin iskandan sonra yoksul düşmüş Beyi, kimse ona Beyliği yakıştırmıyor da, herkes ona Ağa, diyor, atı kurşuna dizmeyin, diye, komisyona çok yalvar-
215**

di, çok diller döktü, çok zarıladı, o komisyondakiler, onları hepsi eski arkadaşlarıydı, çok da sevişirlerdi, Nuh dediler d peygamber demediler. Taş kesildiler, çelik kesildiler.

Onların bu insaniyetsizliklerine, kana susamışlıklarına çok kızan Pire Durmuş Ağa yerinden sıçradığı gibi atına bindi:

"Sizi kanlı katiller, kana susamışlar, sizin hepinizi bu soylu atımın, yiğidimin tırnağına kurban ederim. Paranız da size kefenlik olur, kefenlik olur inşallah. Ğnce Memed yakında geliyor... Kefenlik, kefenlik..."

Atım doldurdu, at, yüksek avlu duvarından atladı, sürdü. Nal sesleri çarşının çakıltaşı döşemelerinde bir süre çınladı.

Kedi Kadri orada, günlerdir, getirdiği atla birlikte durduğu köşede duruyor, karanlıkta parlayan kedi gözleri gibi gözleriyle olamı biteni en küçük ayrıntısını kaçırmadan izliyordu.

Pire Durmuş atma atlayıp da gidince, Kedi Kadri ayağa kalktı, gülerek komisyona baktı, atının yularını tuttu, gülümseyerek onlara doğru yürüdü.

"Ben size demedim mi," dedi, "şu benim getirdiğim at Ğnce Memedin atıdır, açın bakın ağzımı, bakın görün ki bu atın ağzında kalıp gibi, yalp yalp yanan, tan yıldızı gibi şavklanan, içinde Allah adı yazılı bir mühür var. Ben size söyledim, siz benim bu cennetten çıkma atımın ağzına bile açıp bakmadınız."

Geldi, atıyla birlikte komisyonun önünde durdu.

Taşkın Halil Bey, ne olursa olsun, şu işi artık bitirmek istiyordu. Murtaza Ağaya:

"Şu atın ağzına bak bakalım, sanırım, Allalem bu atın ağzında mühür var, baksana Murtaza

Ağa, şu atın her hali onun ağzında mühür olduğunu gösteriyor."

Kedi Kadri sevindi, hemen atın ağzını açtı:

"Buyur, buyur Murtaza Aşam, buyur da bak atın ağzına, hem de mühür, hem de kalp gibi.

Hem de bir ışık, ışıklı bir göz gibi. Atın ağzının içinde Allah adı yalp yalp edip durur."

Murtaza Aşanın yüzü ciddileşti, atın ağzını uzun uzun gözden geçirdi:

"Aradığımız at bu at," dedi, "biz boş yere yorulmuşuz. Boş yere başka atların ağızlarında

mühür aramışız. Bakın şu atın ağzına, tam damağın altında Allah adı, oradan oraya, bir

yıldız

216

gibi kayıp durur, pöh, pöh, pöh, ne yıldız, ne yıldız, hem de ne yıldız!... Bakın arkadaşlar,

bakın, bakın da Allah adını görün. Vasüpanallah!"

Sözlerini avlu duvarının arkasındaki meraklı kalabalığa duyuracak kadar yükseltiyordu.

"Bence Ğnce Memedin atı budur ve hem de ağzındaki mühür yıldız gibi çakıyor, Allah oradan

dünyamızı ısıtıyor. Bakın, bakın, haydi, siz de bakın da Allah adını görün, görün ki, bir atın

ağzında nasıl parlıyor."

Ötekiler de atın ağzına baktılar. Atın ağzına bakan, büyük bir şaşkınlık içinde:

"Allah Allah, Allah Allah, hikmeti Hûda, olacak iş değil, atın ağzında bir ışık seli," diyor,

oradan ayrılıyordu.

Yeni gelen Kaymakam da merak ederek atın ağzına baktı, o, daha büyük şaşkınlık içinde

kalmıştı ya, kimseye bir şey söyleyemiyordu.

Murtaza Aşa:

"Kedi," diye buyurdu, "gel buraya!"

"Geldim Aşam."

Kedi hemen onun burnunun önünde bitti.

Memed Ağa, şişkin cüzdanını çıkardı, cüzdana paralar yüzer yüzer sıralanmıştı, oradan bir yüz elli lira ayırdı:

"Al," dedi, "güle güle harca."

"Ağa, bu yüz elli lira az değil mi?"

"Vay pezevenk," diye gürlledi Murtaza, "beş paralık ylık atına yüz elli lira veriyorum, vay ulan pezevenk vay, ulan onu sana niye veriyorum... Geriye ver o parayı... Şimdi Kumandana söyler, hırsızlık at getirdi, diye bir zabıt tuttururum..." Uzandı, elindeki parayı aldı, "Hastir oradan, al götür uyuz atını," dedi. Arkasını Kedi Kadriye döndü, bir süre kendi kendisine söylendi, "Şu bizim, şu bizim adamlarımız, şu bizim, iyilik bilmezler. Yılıktan tutup getirdiği atma, ya da çaldığı beygire yüz elli lira veriyorsun..."

"Kusura kalma Ağa, ben de... Hani sen o mührü, içinde Allah adı çakıp sönen mührü gördün sanıyordum."

"Ne mührü ulan, ne çakıp sönməsi... Kim çıkardı bu mühür işini de başımıza? Şimdi de Ğnce Memedin atının ağzının

217

içinde Allah adı. Al başına belayı. Ğnce Memedin parmağındaki yüzük yetmiyormuş gibi.

Ulan kim çıkardı mührü başımıza..."

"Ben çıkarmadım Ağam."

Yakasından tuttu:

"Kim çıkardı, diyorum sana?"

Kedi Kadrinin korkudan gözleri dışarı uğramıştı:

"Ben değil," diye inledi. "Aman Ağam, ben değilim, benim kanıma girme, o çıkardı, o Pire mi, ne diyorsunuz siz. Hani o yalancı, o çok yalancı adamdır o. Atın ağzında mühür olduğunu ilk o görmüş. Benim hiçbir günahım yok. Ver yüz elli liramı

da gideyim."

"Vereceğim," dedi Murtaza Ağa. "Şimdi sen yukarıya çıkacak, Asım Çavuşa, Ğnce Memedin atının başına konan üç bin liralık ödülü biltamam aldım, diye bir senet vereceksin."

"Sen yeter ki ver yüz elliyi, ben on bin liralık da senet veririm."

"Ali Onbaşı, al götür şu Kediye yukarıya." Kalabalığın yanma döndü:

"Evet, bu işin de içinden alınımızın akıyla çıktık. Şimdi bu atı bir iyice süslemek gerek. Seyis Şeydi!" "Buyur Ağa."

"Bu at cuma gününün şafağına kadar sana teslim. Bu ata iyi bakacak, onu sulayacak, yemleyeceksin o güne kadar. Ağzına da, zinhar, kimseyi baktırmayacaksın. Bir de onu öyle süsleyecek püsleyecek, gerdeğe girecek damat gibi yapacaksın." "Yaparım Ağam." "At burada, candarma kumandanlığında tevkifli olaraktan nezarethanede kalacaktır."

Tam bu sırada Kambur Ahmet, eli arkasında sallanarak geldi, komisyonun karşısında durdu. Ğnce Memedin atının yakalandığı, atın ağzının içinde Allah yazılı, kayan yıldızlar misali parlayan bir mühür basılı olduğu bir anda baştan sona bütün kasabaya yayılmıştı. Kambur Ahmet de, nasıl olsa beni çağırırlar, diye merakını yenemeyerek candarma komutanlığına darna-
lamıştı.

"Evet, kalacaktır. Nerede olursa olsun, ben bu atı damat gibi cuma gününe kadar süslerim."

218

"Alinin Düldülü gibi."

"Evet Ağam, Alinin Düldülü gibi."

Murtaza Ağa ona bir deste para uzattı, öteki çarşıya doğru yollandı. Arkasını dönünce de Kedi Kadriinin elindeki kağıdı kendine uzatır gördü.

"Getirdim Ağam üç bin liralık senedi. Asım Çavuş çok güzel donattı senedi. Atın ağzının içinde altın varak bir mühür olduğunu da yazdı."

Murtaza Ağa senedi onun elinden aldı, biraz önce ayırdığı yüz elli lirayı ona verdi, ardından da kulağına eğildi:

"Ğnce Memedin atının başına konan üç bin lirayı bil teknil aldım. Bunun hilafına, herhangi bir beyanda bulunursam, öz bir anam, öz bir avradım olsun. Yemin et!"

"Öz bir avradım olsun," dedi Kedi Kadri.

"Haydi güle güle harca."

Kedi Kadri Murtaza Ağanın eline sarıldıktan sonra tabanları yağladı. Topukları kıcımlı döverek avlu duvarının arkasındaki kalabalığı yarararak çarşmayı buldu. Önüne gelene macerasını anlatmaya başladı:

"Ben atlara afsunluyum," diyordu... "Yedi bin ceren arasından Ğsmiazam duasıyla... Bir de Düldül dağını... Biltekmil de üç bin liramı aldım, çoluğumun çocuğumun geleceğini kurtardım. Ağzında da altın varaklı mühür."

Çarşmayı dükkan dükkan fır dönüyor, insanlar da Andırmanın türküçüsü Kel Aşık örneğı onu bütün yaşamında ilk olarak dinliyorlardı.

Taşkın Halil Bey, ayağı kalkarak, ağır ağır sallanarak gelmiş, hazırola geçerek önlerinde durmuş Kambur Ahmedin yanında durdu, koluna girdi:

"Durumu biliyorsun Ahmet Efendi, Allahın inayetiyle Ğnce Memedin atını çok şükür yakaladık, bu saadetli haberi, cuma gününe kadar, her gün sabahtan akşamlara dek, tellal çağıracaksın. Sen ne diyeceğini, nasıl tellal çağıracağımı, her şeyi biliyorsun Ahmet Efendi."

"Her şeyi biliyorum, Taşkın Halil Bey efendim."

Murtaza Ağa, tellalı kaçıracağından korkuyordu. Seyis Seydiyi savar savmaz Kambur Ahmedin yanına koştı.

"Bilali Habeşi gibi avazınla öyle bir tellal çağıracaksın ki Ahmet Efendi, duyan insan dilhun olacak, iki gözü iki çeşme ağlayacak, hem de yüreğinden kan gidecek. O Ğnce Memed de..."

Topal Alinin eve geldiğini, onunla yeniden kardeş olduklarını anımsadı, Ğnce Memedi kötüleyen bir konuşmayı yapmanın burada uygun olmayacağını düşündü ve sustu.

Kambur Ahmet bir iyice hazırola geçerek, başı omuzlarının arasına biraz daha gömülerek:

"Siz gerisini bana bırakın, ben öyle bir tellal çağırayım ki..."

Taşkın Halil Bey komisyon üyelerine döndü, evinde atın yakalanması onuruna bir şölen hazırladığını onlara söyledi. Herkes bundan kıvançlandı. Utku kazanmış komutanların ağırbaşlılığıyla Taşkın Halil Beyin evine yürüdüler. Daha sokağın başına gelmeden burunlarına yoğun bir yemek kokusu geldi. Koku buradan çarşıya aşağı yayılıyordu.

Kambur Ahmet, o gün hemen tellal çağırmaya çıkmadı, Ğnce Memedin atının tellalı onun tellallık yaşamının en önemli-siydi. Ğnce Memedin yakalanmasından daha da önemliydi.

Millet nedense bu at işine çok bağlanmış, onu başlıca sorunu yapmıştı. Öyle bir tellal çağırmalıydı ki, onun tellalı, sesi dillere destan olmalı, uzun yıllar belleklerden silinmemeliydi. O gece bir damla olsun uyumadı, söyleyeceği sözleri ezberledi, kasabının üstündeki tepeye çıktı, sabaha kadar, bütün sesiyle karanlığa durmadan tellal çağırdı, tanyerleri ıştırken de çarşıya indi, caddenin başında bekledi, gırtlığını temizledi, kepenkler gümbürtüyle açılırken o da sesini, kepenklerin gümbürtülerinin üstüne çıkacak kadar yükseltti, koyverdi. Bir anda kepenk gümbürtüleri, öteki sabah sesleri dindi, kasaba kulak kesildi, onu dinlemeye başladı.

"Eeeey, ahali duyduk duymadık demeyin, size ehemmiyetli ve de çok değerli bir haber

ulaştıracadığım ki duyanın dudakları uçuklayarak, Lalü ebkem kalacaktır. Şimdi söylüyorum, Şimdi, Şimdi söylüyorum, Şimdi az sonra söylüyorum."

Durdu, başını iyice havaya kaldırdı, ceketinin yakasını, eteklerini çektişirdi, gırtladığını temizledi, içinden, sesini ayarladı:

220

"Eeeeeeeey ahali," diye başladı. Sesi sabahın sessizliğinde çınladı. Taş toprak, insan, duvar, kaldırımlar bir kulak kesilmiş onu dinliyorlardı. Bundan sonsuz kıvanç duydu. Ğçi sevinçten pır pır etti.

"Duyduk duymadık demeyin, Ğnce Memed nam şakinin atı yakalanmıştır. Atı yakalayıp getiren kişi, atın başına konmuş bulunan üç bin Türk lirası parayı almıştır. Bu tılsımlı atı yakalamak kolay olmamıştır. Hiç de kolay olmamıştır. Atı yakalayan kişi, büyük sihirbaza giderek kendisi at afsunuyla afsunlandıktan sonra yola çıkmıştır. Günlerce araştırdıktan sonra Mezopotamya dedikleri çöller ülkesine gelmiştir, atın peşinde. Bakmış ki, büyülü at, yedi bin cerenin ortasında, çölde yayılıp durur, atla göz göze gelmiştir. At ve ortasında yayıldığı yedi bin cerenle göz göze bakışıp kalmışlardır öyle. O vatandaşın aklına hemen Ğsmiazam duasını okumak düşmüştür. Ve de vatandaş duayı okuyunca ve de yedi bin ceren ve hem de at, orada, çölün ortasında donmuş kalmışlardır. Vatandaş varmış, donmuş kalmış atın sırtına atlayıp yeelerinden yakalamıştır. Ğsmiazam duasını üç kez daha okuyunca at cana gelmiş, uçmaya başlamış, atın üstündeki afsunlu vatandaş gözünü kapayınca kendini Düldül dağının ak çakmaktaşından doruğunda bulmuştur. Gözünü açmış ki, ne görsün, at bir keskin, sivri kayanın üstüne konmuş ki, dünyanın ucu sanırsın, atın başi göğe değip dururmuş. Bir Ğsmiazam duası daha okuyunca dağın biltekmil kartalları uçmaya başlamış... Korkusundan at da, binicisi de gözlerini kapamışlar. Birden de yörelerinde büyük fırtınalar kopmuş, gözlerini bir açmış bakmışlar ki, kasabadalar ve de candarma kumandanlığının

önündeler. Eeeeeey ahali, bunu gören komisyon azaları küçük dillerini yutmuşlar bu gökten inen kanath at karşısında. At öyle gör-kemliymiş ki gözleri kamaşmış, ata bir daha bakamamışlar. Sonracığıma başlarımı çevirmişler ki at don değiştirmiş, ölümcül bir beygir olmuş. Şaşırان azalar biribirlerine bakışmışlar ki, o kadar olur. Ne yapalım, ne yapalım, diye düşünürlerken orada atlardan anlayan Pire Durmuş nam Türkmen Beyi var-ftuş. Amanın demiş, bu tılsımlı atların huyu böyledir, onlar ağızlarının içindeki, damaklarına basılmış mühürden belli

221

olurlar. Atın ağızını açmışlar ki, atın ağızından gün ışığı gibi, gözleri kamaştıran ve hem de yakan ışıklar fıskırmış.

"Eeeeeey, ahali duyduk duymadık demeyin, atın damağına basılmış mührün içinde ne var, ne var, ne var biliyor musunuz? Ey ahaliiii, ne bileceksiniz, Allanın büyük hikmeti, Allahu Zülcelalin kendi adı yazılı... Ol sebepten, eeeey ahali, atın ağızının içi gün gibi işiyor. Ğşte bu at Ğnce Memedin atıdır. Başka bir at Ğnce Memedin atı olamaz. Çünküleyim ki başka bir atın ağızında gün ışığı gibi şırlayan bir mühür olamaz.

"Eeeeeey ahali, bu at Ğnce Memedin atı olunca, Ğnce Memedin canı bu attadır, atın canı da Ğnce Memeddedir.

"Eeeeeey, ahaliiii duyduk duymadık demeyin, bu at hastalanınca, Ğnce Memed de hastalanır. Bu sevinince o da sevinir, o da güler. Bu at ağlayınca o da ağlar. Ğnce ölünce bu at da ölecek. Bu at ölünce, Ğnce Memed de ölecek. Ğşte ol sebepten, eeeey ahali, cuma günü, şafak

vaktinde bu at kurşuna dizilecektir. Bu at kurşuna dizilir dizilmez de takdiri Hûda Ğnce Memed de, dünyanın neresindeyse orada canı çıkacaktır. Ve de vatanımız bu kan içici, bu ırz düşmanı, bu can, mal düşmanı canavardan kurtulacaktır. Ağalarımız beylerimiz, amirlerimiz

memurlarımız ve de aç susuz, aklıktan dağlarda ot yiyen köylülerimiz bu belanın, vatan düşmanının şerrinden kurtulacaktır. Eeeeeey, ahali vatanımız, cennet Çukurovamız bir ejderhannın, bir Allah, bir din düşmanının kanlı ellerinden kurtulacaktır... Eeeey, ahali, kurtulacaktır. Mübarek cuma sabahı, ağzında Allah yazılı at kurşuna dizilecek, dizilecek, dizilecektir. O anda da Ğnce Memedin camı, camı, camı çıkacaktır.

"Eeeeeey ahali, mübarek cuma günü, ala şafakta, Ğnce Memed nam eli kanlının ölmesini, canının çıkmasını görmeye, görmeye gelin!"

Kambur Ahmet, çarşının başından ortasına yürüdü, orada da daha güzel, dokunaklı tellalını çağırırdı. Çarşı bugün tellaldan dolayı, her günküden daha erken kalabalıklaştı. Vakit öğleyi bulduğunda çarşı, sokaklar binbir ayaktı. Herkes can kulağıyla Kambur Ahmedi dinliyordu. Kambur Ahmedin tellalı, her çağırışında biraz daha güzel-leşerek, üç gün sürdü. Kambur Ahmedin yanık, etkili, doku-

222

naklı sesinden dolayı, o, biraz soluk almak için tellalını kesince, önüne gelen kutluyordu.

Özellikle ağalar, beyler... Murtaza Ağa 0 kadar hayran kalmıştı ki onun sesine, neredeyse, gücü yetse, yüreğini çıkaracak, ona verecekti.

Ğnce Memedin atını kurşuna dizme komisyonu, ne olur ne olmaz, diye, Seyis Şeydi tarafından süslenmiş atı candarma komutanlığına gelip gördüler. Seyisin atı donatmasını çok beğendiler.

O, yaşlı, ölümcül, kurada at neredeyse Ğnce Memedin gerçek atı olmuştu.

Davul zurna, davul zurnayla birlikte hay huy da şafaktan çok önce başladı. Kasabanın alanını küçük bulan yöneticiler, daha önceden akıl edip, atın kurşuna dizileceği yeri

değiştirdiler. Köprünün alt yanındaki, eski günlerden bu yana pazar kurulan alan bu iş için daha uygundu.

Cuma günü kasabanın pazarıydı. Pazar için her cuma büyük bir köylü kalabalığı kasabaya

iniyordu. Gene cuma günleri dini bütün köylüler, cuma namazlarını kılmak için kasabann büyük camisine geliyorlardı. Bir de bunlara Ğnce Memedin atının kurşuna dizileceğini haber veren tellalı ekleyince, ortalığın mahşere dönüşeceğinden kimsenin kuşkuşu olamazdı. Kalabalık pazaryerine umulandan da çok geldi. Köprüden aşağıdaki dereye, çaydan kasabann ortalarına, çayın öbür kıyısına kadar geniş bir alan insanla, daha ortalık ışımadan doldu.

Durmadan davullar, zurnalar çalıyor, ortalık uğulduyordu. Doğudaki dağların dorukları ağarır, karşı tepenin yamacına gün vururken alanda iğne atılacak yer kalmamıştı. O kadar ki, ah kurşuna dizecek candarma bölüğü, onun arkasındaki kasabann yöneticileri ve ileri geleni, alanın ortasına varabilmek için epeyce çaba harcamak zorunda kaldılar. Onlar yerlerini aldıktan az sonra kalabalığın ötesinden süslenmiş püslenmiş atın ba-Şi göründü. Bu anda da davul zurna sesleri, kalabalığın uğultusu kirp diye kesildi. Ortalğa derin bir sessizlik çöktü. Ğnsanların soluk alışları bile duyuluyordu.

Seyis Şeydi atın sırmalı dizgininden tutmuş çekiyor, atın her iki yanında da silahlan ellerinde candarmalar geliyorlardı. Kalabalık, kendiliğinden ikiye ayrıldı, üfürsen yıkılacak at ayakları birbirine dolanarak getirildi, ak kefenk taşından örül-

223

müş köprünün az ilerisine dikildi. Candarmalar, yan yana karşıya dizildiler. Gecedden, suyun kıyısına bayrağa sarılmış kürsü kurulmuştu. Önce kürsüye Kaymakam çıktı, bu günün değerlendirmesini, Ğnce Memedin nasıl bir kişi olduğunu, bu atın onun yaşamında ne olduğunu açık seçik anlattı. Kürsüden indi, kalabalık kendisini alkışlayacak sandı, sağa sola bakındı, kimsede en küçük bir devinim göremeyince başını önüne eğdi, yerine döndü, ardından Belediye Başkanı, ondan sonra da ötekiler, kürsüye çıktılar, konuştular, indiler. Kalabalıkta en küçük bir kıpırdanma olmadı. Öğretmen Sami Turgutun yırtman, ortalığı

sallayan, Orta Asyalı, sorul sorul kanlı konuşması bile halka sinek vızıltısı geldi. Herkes soluğunu tutmuş, kimseden çıt bile çıkmıyordu.

Sessizliği Yüzbaşının sert komut sesiyle birlikte iki manga candarmannın silahlarından aynı anda çıkan kurşun sesleri bozdu, karşıdaki at usulca yere indi, hiç debelenmeden orada cansız öyle yan üstü yatmış kalakaldı. Kalabalığın sırtında gözle görülür, elle tutulur bir ürperti dolaştı, ortalık, eskisinden de beter bir sessizliğe gömüldü. Bir süre hiç kimse yerinden bile kıpırdamadı. Kasabadan, kasaba çarşısından en küçük ses gelmiyordu. Sonra gene Yüzbaşının sert komutu duyuldu. Candarmalar hazırola geçtiler, ardından da, ayak sesleri ortalığı çınlatarak kasabaya yürüdüler gittiler. Candarma komutanlığına varıncaya kadar kalabalık onların ayak seslerini dinledi. Kasaba ileri gelenlerinin, önlerinde Yüzbaşı, başları yerde oradan ayrılmaları bile donmuş kalmış kalabalığın durumunu bozmadı.

Çarşıya geldiklerinde Taşkın Halil Bey başını kaldırdı, yanındakilere döndü:

"Biz bu işi çok kötü yaptık, o atın ağzının içindeki Allah yazılı mühür başımıza çok kötü işler açacak."

"Başka ne yapabiliirdik?" dedi Kaymakam.

"Ama atla birlikte Ğnce Memedi de öldürdük bu şekilde," dedi Yüzbaşı.

Candarma komutanlığına kadar aralarında yoğun, endişeli bir konuşma geçti.

Komutanlıkta herkes çayını içerken Taşkın Halil Bey: "Hele bir bekleyelim, devran ne gösterecek," diye sabır önerisinde bulundu. "Kalabalığım bu sessizliği hiç hoşuma gitmedi."

Kalabalığın sessizliği, gürültüsünden patırtısından, ortalığı yıkıp yakmalarından çok daha korkunç oluyor, insanı iliklerine kadar donduruyordu. Elllerinde olsaydı, o an, atı kurşuna dizdirmekten vazgeçmek, Yüzbaşı da içinde, vazgeçmek hepsinin de içinden geçti.

Kasabanın sessizliği daha sürüp gidiyordu. Kulak kabartmışlar/ en küçük bir çıt çıkmayan, ölmüş gitmiş kasabayı dinliyorlardı. Öğleye kadar arada bir konuşarak, daha da çok

kasabayı dinleyerek diken üstünde oturdular. Güneş tam tepeye dikildiğinde yukardaki mahalleden, tek başına öten bir horozun sesi geldi, ona başka kenar mahallelerden birkaç horoz daha katıldı, ardından da çarşıdan gelen duyulur duyulmaz sesler birbirine karıştı. Sesler az sonra da uğultuya dönüştü. Kulak verip dinlediler, kasaba yavaş yavaş eski haline geliyordu. Onlar da, bütün endişelerinden sıyrılıp kendilerine geldiler.

Köylüler akşama kadar, bölük bölük, sonra da birer ikişer, atın önünde gelip bir süre yüzleri uzamış, kederli, saygıyla duruyorlar, gözlerini ölü ata dikip orada bir süre kalıyorlar, sonra da çabuk çabuk attan uzaklaşıyor, kasabanın, köyelerinin yolunu tutuyorlardı. Köylülerin, kasabalıların ölü atı ziyaretleri gecenin karanlığına kadar sürdü.

Atın ölüsü, orada köprünün altında bir gün, bir gece kaldı. Atın yanına yaklaşp, ona kimse, parmağının ucuyla bile dokunamadı. Köpekler bile ölü atın yanına varamadılar. Uzaklarda duruyor, ata şöyle bir göz atıyorlar, sonra da kuyruklarını patançla-nnın arasına kısıtıyor, oradan süklüm püklüm ayrılıyorlardı.

İkinci günün sabahında, tanyerleri ışıdı ışiyacak, kasabalılar, uzun bir at kışnemesiyle yataklarından fırladılar. Kışneme üst üste üç kez daha alacakaranlığı biçti, köprünün altından kuzeydeki dağlara, güneydeki Akdenize, doğuya batıya dalga dalga yayıldı gitti. Bir anda da köprünün altım bir kalabalık aldı, atın kurşuna dizildiği yere geldiler baktılar ki, atın ölüsünün yerinde yeller esiyor.

224

225

O gün kasaba her günkünden daha canlıydı, kasabalılar, genç yaşlı, çoluk çocuk çarşıya, alanlara dökülmüşler olağanüstü bir günün heyecanını yaşıyorlardı.

Şafağa karşıydı, köprünün üstündeki yüksek tepenin yamacından on iki ak libaslı kişi ışıklar içinde balkıyarak aşağı indiler, köprüye ayak basar basmaz da Ğnce Memedin atı ayağa

kalktı, derin bir uykudan uyanırcasma silkindi, ışık içindeki adamlar ona yaklaşırlarken, saha kalktı, burun delikleri şişti, ön ayakları göğü döverek üst üste kişnedi. Atın donu değişmiş, apak bir bulut gibi olmuş, bedeni de büyümüştü. Yelesi, kuyruğu savruluyordu. Gelen on iki ak libashlı kişi onun yöresini aldılar, bir süre beklediler. At onları teker teker kokladıktan sonra uysallaştı, yönünü dağlara döndü, boynunu uzattı esen yeli kokladı, on iki ak libashlı kişi de onun dört yanını çevirmişti, yürüdüler, dağlara doğru çekildiler gittiler. Orada, köprünün gözünün altında, atın kurşuna dizildiği yerde küçücük, arada sırada sert çakan bir ışık kaldı.

Bu sabah çarşıda dükkanlarda evlerde hep kurşuna dizilen at konuşuluyordu. Kimisi yöresindeki on iki kişiyle atı dağlara ağıp giderken, kimisi ovadan Akdenize inerken, kimisi doğuda, batıda, kuzeyde, güneyde görmüştü onları.

On iki ak libashlı kişiyle, aralarındaki kır at, gecenin karanlığının ortasında ulu, ak bir çiçek gibi açmışlardı. Kimisi de böyle görmüştü onları.

226

12

Ğnce Memedin atının kurşuna dizilme olayı birkaç gün içinde Zeynullah Efendinin dükkanına kadar geldi. Ğmam, bütün coşkusuyla, gözlerini kapatıp atın maceralarını dinleyicilerine kendinden geçerek anlattı. Müftü onun unuttuklarını, onun sözünü arada bir keserek anımsatıyordu. At hikayesi çok tuttu. Demirciler çarşısından saraçlara, saraçlardan kahvelere, kahvelerden ova ve dağ köylüklerine bir çığ gibi büyüyerek yayıldı.

At, köprünün altında, ala kan içinde kişneyerek dirilince, karşısında ak libaslara bürünmüş Kırk Ermişleri bulmuş. Kırk Ermişler de saha kalkan bu görülmemiş güzellikteki atı aralarına almış, Akdenize aşağı inmişler. Atın kişnemeleri ala şafakta yeri göğü inletiyor, insanları derin uykularından sıçratıyormuş. Böylecene, şahlanan atla yürürlerken, Kırk

Ermişler bakmışlar ki ellerindeki at yavaş yavaş göğe ağmaya başlamış, ağmış ağmış göğe, mavinin ortasında ak bir ışık gibi, yıldız gibi parılda-yarak durmuş. Kırk Ermişler bile buna şaşmışlar. Bunun ardından gökte bir yıldız gibi parıldarken at, bir ak bulut olmuş, yeniden kasabanın üstüne akmış. Şimdi, ışıkla şişirilmiş o ak bulut, köylerin, şehirlerin üstüne gidiyormuş her şafak vakti, bulutken gene at donuna giriyor, başlıyormuş kişnemeye, atm kişnemesini duyan insanlar da derin uykularından fırlıyor, kişnemenin geldiği gökyüzüne bakıyor, şehirin, köyün üstünde salınmış duran ışık saçan bir top bir ak buluttan başka bir şey görmüyorlarmış. Ama gene de bu kişnemenin Ğnce Memedin

227

atının kişnemesi olduğunu biliyorlar, yüreklerinin başında deh-|şet bir sevinç duyuyorlarmış. Memed kasabaya, soylu Arap atına binip, gider gelir, at üstüne çıkarılmış türlü söylenceler duyarken, bir sabah gün ıştır-ken, avlu kapısından Müslümün sesinin geldiğini duydu, yüreği hop etti, giyinikti, merdivenleri ikişer atlayarak, bir koşu vardı, avlu kapısını eli ayağına dolanarak açtı. Seyran, uzun boyu, kapkara ışıklı gözleriyle ona bakıyordu. Memed olduğu yerde kalakalmış, ileriye bir adım atamıyor, konuşmak, onlara bir şeyler söylemek, bir, hoş geldin demek istiyor, bir yumruk gelmiş boğazını tıkamış konuşamıyordu. Hürü Ana da, Müs-lüm de öyle kalakalmışlar, onlara bakıp duruyorlardı.

Sonunda kendini toparlayan Hürü Ana, ileriye bir iki adım atarak Memedin önünde durdu: "Ne oldu size böyle çocuklarım, öyle donup kaldınız, biliyorum ben bu hali," dedi. "Ben bunu hiç bilmez miyim, kurban olduklarım, Durmuş Ali emminiz Yemenden, dokuz yıl sonra döndüğünde biz de böyle olmuş, bir gün bir gece konuşama-dan işte şimdi sizin durduğunuz gibi dilsizler gibi durmuş kalmıştık. Hep böyle olur kurban olduklarım, hep böyle olur, şenlik şadımanlık yapmak dururken, işte insan böyle taş kesilip kalır... Hep böyle olur, kurban olduklarım, insanoğlu hep böyle olur."

Hürü Ananın sözleri birazıcık Memedi kendine getirdi, Seyrandan gözünü ayırdı, bu arada Ana ona iyice yaklaşmıştı, eğildi elini aldı üç kere öptü alınna götürdü. Döndü Seyrana baktı, onun yüzü bembeyaz kesilmiş, gözleri yaş içinde kalmış, dudakları titriyordu, vardı, sağ elini tuttu, Seyranın eli titriyordu, sırça parmağını usulca sıktı, göz göze geldiler, belli belirsiz gülümsediler. Müslüm de, yüklü beygirlerden birisinin yuları elinde pırıltılı gözlerle onları seyreyliyordu. Memed, onu unuttu diye, utangaç ona koştu kucakladı.

Uç beygirin birisi yüklü, ikisi boş, eyerliydi.

Müslüm:

"Bu beygirlerin üçü de bizim," dedi, "satın aldım."

"Sen yükü indir," dedi Memed, "biz içeriye gidiyoruz."

Hürü Ana önde, onlar arkada eve girdiler.

228

Memed, önce mutfağa götürdü onları:

"Şimdi, bir kahvaltı yapalım da, evi sonra gösteririm," dedi Memed, utangaç. Başı da yerdeydi.

Seyran, orada, mutfağın kapısında durdu kaldı. Belliydi ki evi hemen görmek istiyordu.

Önce mutfaktan başladılar. Memed, çaydanlıkları, bakır kalaylı sahanları, tencereleri, yaldızlı porselen tabakları, fincanları, mutfakta ne var, ne yoksa, çatalları, bıçakları çabucak gösterdi onlara. Çok güzel nakışlı bir de kepçe, nakışlı tahta kaşıklar almayı da unutmamıştı,

hepsini gösterdi. Acelesi olduğu her halinden anlaşılıyordu. Yoksa, mutfaktaki çok şeyi

Ananın da, Seyranın da görmediğini biliyordu. Bunların çoğunu, satın alıncaya kadar kendisi de görmemişti.

Hemen yukarıya çıktılar, Memedin yüzü bir kızarıyor, bir bozarıyordu.

Resimlerin hepsini Abdülislam Hocayla birlikte bir güzel duvarlara yerleştirmişlerdi. Önce

Adem ile Havva Anamızın resmi önünde durdular.

"Ğşte bu Adem Babamızla Havva Anamızdır. Bu da onları iğfal eden yılan. Ağzında bir gonca gül. Bu gül dünyadaki güzel nimetler demektir. Bu da yedikleri elma. Bu elmayı onlara yılan getirmiş, onları kandırarak yedirmiştir."

Abdüselam Hoca kendisine Adem ile Havva kıssasını nasıl anlatmışsa, o da, onun kıssasını, farkında olmadan daha gü-zelleştirerek, daha zenginleştirerek anlatıyordu. Abdüselam Hoca resimdeki öteki şeyleri de göstermişti ona, o da Anayla Seyrana kendi anlatabildiğince, kendinden geçerek anlatıyordu. Burası cennettir, diyordu. Az sonra, elmayı yiyecekler, hem de cennetten kovulacak, bizim dünyamıza gelecekler. Bu buluttur, sıcak yeller de esiyor, az daha sonra, yağdı yağacak. Şu uğurböceğidir, kan kırmızı, sırtında yedi tane kara işaret, insanlar dünyaya geldiklerinde onları kazadan beladan korusun diye... Ğşte şu köpürmüş akan su abı kevserdir, dört yanını çiçekler almış. Durmadan, dili çözülmüş anlattıkça anlatıyor, Seyranla Ana da lalü ebkem onu can kulağıyla dinliyorlardı. Adem ile Havvadan sonra Hazreti Aliye geçti, aynı coşkuyla, deveye yüklü kendi ölüsünü alarak, devenin yularından tutmuş kalın

229

kara kaşlı, çangal bıyıklı, koskocaman ela gözlü Alinin resmini anlattı. "Bu resimde neden Düldül yok onu anlamadım," dedi. "Oysa Hazreti Ali Düldülsüz hiçbir yere gitmezdi." Bu sözleri de Abdüselam Hocadan duymuştu.

Hürü Ana kaşlarını çatarak, derin düşüncelerden uyanırca-sma, güvenli bir sesle:

"Düldül Hazreti Aliyi, gitmiş, cennetin kapısında bekliyor da onun için bu tasviri yapan fikaracık, Düldülü buraya koyamamış. Vay kurban olduğum vay, vay kara gözlerine hayran olduğum yavrucuğum Alim vay! Demek yağlı kurşunu yüreğinin başından yedin de vay, kendi cenazeni cennete kendin taşıyorsun vay! Hürü Anan senin bastığın topraklara yüz

sürsün, vay oğlum Alim, adı güzel kendi güzel Muhammedimin yoldaşı, vay... Bu tasvirler çok güzel, evimize kaza bela giremez, vay. Bir de adı güzel, kendi güzel Muhammedin tasviri olsaydı."

"Ben de sordum sorduğum, aradım, Peygamberimizin tasviri olamazmış. Onun yüzü ışıktanmış da tasvire gelmezmiş, Abdülislam Hocam söyledi," dedi Memed üzülerek.

"Öyleyse bana kara kaşlı, ela gözlü Alimin, yavrumun tasviri yeter," dedi Hürü Ana. "Ben bundan sonra hemen namaza başlayacağım, Düldül atın binicisi, eli çatal kılıçlı, savaşa girince Zülfikarı yüz arşın uzayan Alimin huzurunda namazsız aptessiz duramam. Yaşım da geldi geçti, bundan sonra ben, hele güzel Alimi de bulunca, namazımı hiçbir zaman kazaya koymamalıyım."

Kurnaz kurnaz Seyranla Memedin yüzüne baktı, şefkatle onlara gülümsedi:

"Siz gençsiniz siz yavrularım, siz de benim gibi bir ayağı çukurda olunca kılırsınız çocuklarım," dedi. Memede döndü, "Sen adam öldürdün," diye yüzünü yere eğerek konuştu,

"ama seni Alim bağışlar, namaz kılmasan, oruç tutmasan da bağışlar. Ben onu biliyorum, çok düşümde gördüm Alimi. Düşümde bana hep gülüyordu. Ğyidir Alim, iyilerin iyisidir. O da çok adam öldürdü, kötü adamları öldürdü, Allah onu bağışladı, üstelik de cennetini ona ihsan buyurdu. Alim seni bağışlar, cennetini de ihsan buyurur... O da senin gibi fakir fıkaranın ekmeği olmaya uğraşıyordu."

230

Hürü Ana, Hazreti Alinin resminin karşısında durmuş, gözlerini faltaşı gibi açmış, resimdeki en küçük ayrıntıyı kaçırmadan, konuşuyor konuşuyordu.

Uzun bir süre geçtikten sonra Memed onu kolundan tuttu, öteki resimlerin önüne çekti. Ğşte bu ejderhadır, başı dünya güzelinin başı, kuyruğu yedi derya ejderhasının kuyruğu...

Hürü Ana kafasını, ölüsünü taşıyan Aliye takmış, öteki resimlerin önünde duruyor, dalgın,

hep Aliyi düşünerek oradan ayrılıyordu.

Bu şafak vaktindeki ekin tarlasıdır, başaklarda çiy kabarcıkları... Az sonra gün doğacak, dünya altın sarısına kesecek, esen yelde de usul usul ığralanacak. Dünyaya düşen Çukurova sıcağıdır, az sonra cırcırböcekleri ötecek. Akşamüstü de, şuradan ak bulutlar çıkacak, denizin üstünden, garbi yeli esecek, bulutlar üstümüze gelecek, bize gölge edecekler.

"Çukurovada ekin yeğın olur," dedi Hürü Ana, başka konuşmadı. Dönüp dönüp arkada kalmış Aliye bir göz atıyordu.

Bu Yavuz gemisidir, bizindir, yedi derya üstünde yüzer, top atar da düşmanın ödünü kopartır. Bacasından, ta göğe ulaşan dumanlar püskürtür.

Hürü Anayı Yavuz zırhlısı da o kadar ilgilendirmedi.

Bu da Mustafa Kemal Paşadır, elinde kırbacı, giyinmiş kuşanmış, atının yanında duruyor.

Hürü Ana, azıcık o resimle ilgilendi, biraz baktı, elini cama sürdü.

"Bu o mu?" diye sordu, biraz şaşkın.

"Bu odur Ana," dedi Memed, gözlerinin içine bakarak.

Ana yeniden:

"Bu o mu?" diye sordu.

"Odur Ana," dedi Memed.

Ana bir Memede, bir Mustafa Kemal Paşaya, bir Seyrana baktıktan sonra dudakları titredi, alını kırıştı, bir daha Mustafa Kemale baktı, gözdağı verircesine kaşlarını çatı:

"Baksana, bunun yanındaki atı doru..." Kaşları gittikçe çatılıyor, içinden bir ikircik geçtiği belli oluyordu. "Yakasısı da sırmalı. Omuzlarında da som altından, som altından sırma var."

Resmin önünden sertçe ayrılırken:

"Ben onunla sonra konuşurum," dedi.

Birkaç resme daha baktıktan sonra Memed onu duvardaki son resmin önüne götürdü.

Ğşte alttakiler, uzanmış gitmiş mor dağlar. Sıram sıram ta uzaklara kadar gitmişler. Üstte de duru mavi gök. Göğün ortasında bir top ak bulut, ak bulutun altında, çakmaktaşıdan sivri doruğun üstünde de başı yukarda bir kır at...

Ananın o anda yüzü ışıdı, güldü, sevindi:

"Ben bildim onu," dedi, "işte bu tasvir bizim deli atın tasviri. Donu neden böyle kır olmuş?"

"Diyorlar ki anam, buradaki kasabann adamları, yemiyorlar, içmiyorlar onu konuşuyorlar, diyorlar ki, o yeniden dirilirken..."

"Konuşacaklaaar." Konurlanarak, güvenli konuştu. "Elbet konuşacaklar. Bizim dağlarda da o atın herkes mucizatını konuşuyor. Demek burada siz de duydunuz?"

"Duyduk Ana."

"Demek bizim duyduklarımız hep doğruymuş. Öyleyse bunun donu neden yağız değil de kır?"

"Diyorlar ki Ana, at öldükten sonra dirilince don değiştirmiş. Çok da kişniyormuş."

"Kişnemesini duydum," dedi Hürü Ana. "Şafak vakti, öyle bir kişnemiş ki, yeri göğü birbirine katmış, kasabalıların ödü-, nü koparmış. Herkes, kıyamet mi kopuyor, diye yatağından fırlamış."

Memed, at üstüne burada duyduklarını Anaya, Ana da dağda duyduklarını Memede anlattı.

"Kim çıkarmış bunun tasvirini?" diye sordu Ana, şaşkınlık içinde kalmış. "Daha dün, Kırklar Yediler geldiler de onu aldılar öldürüldüğü yerden götürdüler. Bunu yapan nerede, ne zaman gökyüzünde görmüş de tasvirini almış, kim bu kişi?"

"Usta," dedi Memed, "iyi bir adam. Yüzünden nur damlıyor. Konyadaki Hazreti Pirin,

Molla Hünkar, diyorlar, işte onun türbedarı."

Hürü Ana bilgiç bilgiç:

"Hele belli, onun da iyi kimselerden olduğu belli. Eskiden beri söylerler tasvir çıkaranlar hep iyi kimselerden, erişmişlerden olurlarmış."

232

"Bana bu atı iki gün önce getirdi." "Demek görmüş..."

"Bizim dağlarda at üstüne türkü de çıkarmışlar. Türkücü Kıvrak Ali, elinde saz köy köy doluyor, atın türkülerini, hikayelerini söylüyormuş. Hiç kimseden de korkmuyormuş."

"Hak aşıkları Allahtan başka hiç kimseden korkmazlar."

"Vay babam vay... Ben bildiydim, bu atın altında bir şey olduğunu. Sen vurulduğunda geldi de üç gün üç gece benim damın kapısına yüzünü dayadı da orada bekledi kaldıydı. Ben de onun dilinden anlamayınca, o küstü gitti kayanın sivrisine kon-duydu. Ben de onun yanına varınca, beni görünce kızdı da kayalıktan süzüldü aktı gittiydi. O zaman donu yağızdı. Ben de ona sövdüm, sövdüm, bir iyice sıçtım sıvıydım. Vay benim dillerim çürüsün, ben ne bileyim, ben, onu bir deli at biliyordum. Şimdi ne olacak benim halim? Perilerin, Kırkların Yedilerin, meleklerin gökte kanat takıp da dolaştırdıkları ata ben neler, neler yapmadım ki... Şimdi anlıyorum, senin canımı kurtaran da, Anacık Sultanın yüreğine girip onu sana getiren de bu attı. Vay benim iki gözüm önüme aksın, vay benim şu söyler dillerim söylemez olsun, vay benim o ata domuz, deli, solucan diyen dillerim çürüsün."

Başını elleri arasına aldı:

"Ben ne yaptım, vay ben ne yaptım," diye üzüldü.

Sonra yüzünü kaldırdı, gözleri ıslanmıştı:

"Bak, sana ne söyleyim Memed!"

Durdu, bir süre düşündü:

"Sana burasımı bulan da, bizi kimseye göstermeden buraya getiren de bu attır. Vay benim ahmak kafam kesilsin... Ne bilirdim ki, bir deli atın, ona bir daha deli demem, haşa, ne

bilirdim ki ben bir atın böyle çıkacağı. Oysa azıcık düşünsem, Köroğ-lunun Kıratını, Hızırın Benlibozunu, Alimin Düldülünü düşünsem hemencecik içime doğardı. Ah ben neyleyim ki iş işten geçti- Başımı hangi en büyük kayaya vurayım ki..."

"Ana üzülme, o at benim atım."

Bu sözleri duyunca Ananın birden yüzü ışıdı:

"Doğrusun, doğrusun," diye şakıdı. "O at bizim atımız. Ondan bize hiçbir zarar gelmez.

Üstelik de iyilik gelir. Aaah, nettim neyledim de onun güzel yüreciğini kırdım."

233

Seyran ilk olaraktan söze karıştı:

"Ne bilirdin ki anam," dedi, "her at gibi bir at, gelmiş evin kapısında durmuş."

Bundan sonra yatak odasına girdiler, Hürü Ana karyolayı, yorganı, döşeği, yastıkları, odadaki halıyı, penceredeki perdeleri, odada ne var ne yoksa hepsini bir bir elleyerek inceledi, sonunda da, "güzel," dedi ağırbaşlı. "Allah sizi böyle bir yatakta, bir yastıkta kocaltsın."

Memed, ona kendi odasını gösterdi. Ona da yaldızlı, bir tek kişilik karyola alınmıştı. Yorganı, çarşafı, yataktaki her bir şeyi gene elleyerek bir bir gözden geçirdi, yüzü biraz asıldı.

Memed:

"Ne var Ana?" diye korkuyla sordu.

"Ben böyle şeylerin içinde yatamam," diye gürlledi. "Kaldır bunu," diye karyolayı göstererek buyurdu. "Ben yer yatağında yatarım. Onu sat, parasına da bana büyük bir başörtüsü al."

Yerdeki halıyı işaret etti. "Bunun yerine bir kilim serin. Şu duvara da Alimin tasvirini getir as. O da senin gibi, o da benim oğlum."

"Hemen, Ana," dedi Memed.

"Dur acele etme. Yarın gidecek değilim. Yarın da asarsın, öbürsü gün de..."

"Olur Anam."

Aşağı indiler, Memed, firdolayı sedir konmuş, yere de çok güzel bir kilim serilmiş odayı gösterdi.

"Bu oda çok güzel, bu kilim, bu nakışlı sedir de..."

Memed, büyük, kalaylı, üstü binbir ayet yazılı siniyi getirdi, dört köşe bir tahta iskemlenin üstüne koydu:

"Bu sini de çok güzel..." Hürü Ana eski yazı siniye hayran olmuştu. Ellerini yukarıya açıp, Seyran mutfaktan yiyecekleri getirinceye kadar dualar okudu, alkışlar verdi.

Seyranın kahvaltıyı hazırlaması uzun sürmüştü, Memedle Hürü Ana, köyden, dağlardan, ölenlerden, Ferhat Hocadan konuşmuşlardı. Hürü Ana Memede kıvanç duyacağı, mutlu olacağı haberler getirmişti. Bu arada, unutup gittikleri Müslüm, yüzü pespembe, ter içinde odaya girdi.

"Her şeyi eve taşıdım, beygirleri de suladım, bir de portakal bahçelerinde dolaştım. Biz buraya geldiğimizde bütün

234

ağaçlar çiçeğe durmuştu, şimdi portakallar yemyeşil, her bir tanesi de parmağım kadar, parmağım kadar."

Sininin başına çöktü. Seyran yiyecekleri bir uçtan getiriyor, fylüslümse yutkunuyordu.

Seyran gelip de sofraya oturunca Müslüm, bir aç kurt gibi yumuldu.

"Bakın çocuklar," dedi Hürü Ana, ince belli, yaldızlı bardaktan çayını içerek. "Bana bakın, ben yarım erkenden bir çorba yaparım ki size, üstü yarpuzlu, kokulu. Yarpuz var mı burada?"

"Var Ana," dedi Memed, "sağ ol Ana. Siz gelmeden ben her bir şeyi aldım."

Memed, onlara o gün, evi baştan sona bir daha gezdirdikten sonra, yakın bahçelere de

götürdü. Hürü Ana öğle yemeği için tereyağlı, yanmış yağ kokusu bütün evi saran bir de bulgur pilavı yaptı. Memed, Hürü Ananın bulgur pilavını çok özlemişti.

Akşam olup gün batınca Hürü Ana alelacele yemeğini yiyip odasına çıktı, odadan karyola çıkarılmış, yere serili halı kalkmış yerine kilim konmuş, kilimin üstüne de köşeye yer yatağı yapılmıştı. Hürü Ana ipek kaplı, işlemeli yorgana hayran kaldı, bu oğlan, dedi içinden, eşkıyalığı bıraktığına iyi etti, o ağzı var dili yok Ğbrahimin oğlundan böyle bir adam çıkacağı kimin aklına gelirdi, anası Döne bunun bu günlerini görseydi kim bilir nasıl sevinirdi, diye düşündü. Eğildi, yorganı okşadı, başını kaldırınca duvardaki Aliyi, kendi ölüsünü taşıyan deveyi çekerken gördü, resmin karşısına geldi, elpençe divan durdu, resmi uzunca bir, en küçük ayrıntılarına kadar inceledikten sonra Alinin azıcık bir gülümsediğini gördü:

"Gül Alim," dedi, "gül yavrum, gül benim sultanım, Allah sana kendi ölünü kendin taşıma mübarekliğini bağışlamış, gül tırnaklarına kurban olduğum yiğidim, sana boşuna Allahm aslanı dememişler. Kendi ölünü kendin deveye yükleyip de götüren sen değil misin, gül, Düldül atm binicisi, gül! Öyleyse şimdi beni iyi dinle aslanım, bu Ğnce Memed var ya, o da senin gibi, o da fakir fıkaranm ekmeği, doğduğu günden bu yana gün görmedi. Anasını da öldürdüler. Ben de onun anasıyım. Abdi Ağayı öldürdü, iyi de etti, o zulüm bir adamdı. Sen de çok zulüm

235

öldürdün. Allanın kurduğu yapıyı yıkmak hiç iyi değil ya, Al-lahımız Abdinin yapısını çok kötü, çok zulüm üstüne kurmuş. Sen çatal kılıcınla çok zulüm öldürmedin mi, çok Allanın yapısını yıkmadın mı? Zulümü öldürmek iyidir. Zaten bu Memed var ya, ben olmasam Abdiyi öldürmüyor, gidip Hükümete teslim oluyordu. Ben onun yakasından tuttum da, gözlerimi belerttim de, nereye avrat yürekli, hem de serçe yürekli, hem de bir sıçan kadar korkak Memed, dedim de, nereye gidiyorsun, gene bizi Abdinin eline bırakıp da nereye

gidiyorsun, sen Abdiyi köyden kaçırınca fakir fıkara da bol bolamadı ekmek buldu da, şimdi sen nereye gidiyorsun, dedim. O da benim gönlümü kırmadı da, gitti Abdiyi öldürdü de, ondan sonra da başına bunca işler geldi de, bütün bu işler benim yüzümden oldu da, Memedin ne günahı varsa, hiç yok, hiç yok ya, siz belli olmazsınız, onun hep sevabı var, Ğncemin azıcık günahı varsa da hepsi benim boynuma. Bak, atı da Kırklara karıştı gitti, senin Düldül atın gibi, gitti de senin Düldüle yoldaş oldu. Şimdi ikisi birden, ak bulutların arasından kişneyip duruyorlar. Kişneyip de zulümlerin ödünü koparıyorlar her şafak vaktinde... Sen bunu duydun mu Alim? Duymaz olur musun sen. Şimdi senden dileğim Alim, bak ne güzel de evi var, benim Memed oğlum fakir fıkaranın kılına dokunmadı, yakında belki çocukları da olacak. Hatçemi de o gözü kör olası Yüzbaşı öldürdü, çocuğunu da o Iraz aldı götürdü, ben de yarın öbür gün, o doru atlı, yakası yıldızlı Mustafa Kemal Paşayla konuşacağım, ona bir iki sözüm var ki altından kalkabilirse yiğit derim ona, soracağım ona, hiç insanın göreneğinde avrat öldürmek, avrada el kaldırmak var mı, ona çok çok şeyler söyleyeceğim. Bak Alim, aha bu dünyada da, öteki dünyada da iki elim yakanda olacak, bir daha Memedin başına kötü bir iş açma, açılırsa da önüne geç. Allanın aslanı sen değil misin, kendi ölünü sen kendin sırtlamış götüren değil misin, Ğnce Memed de senin bir yoldaşın değil mi? Şimdi beni iyi dinle, gülen kara gözlerine kurban olduğum, Ğnce Memed sana teslim. Ben onu iki gözümünden sakınırım, işte ben bu yiğidimi sana teslim ediyorum. Anla ki, senin ne kadar kıymetin var benim yanımda."

Gitti, camın üstüne elini koydu:

236

"Duydun değil mi Hürüceyi aslanım?" diye sesini yükseltti. "Bak, eğer Memedime bir şey olursa, sana bir daha ağzımı açmam, ölene dek yüzüne bakmam, sana hiç Allanın aslanı demem, yakanı da tutar, bu dünyada da öbür dünyada da cart, diye yırtarım. Duydun mu

beni, kıyamete kadar, kıyamette bile yakamı elimden kurtaramazsın... Yüzüme, sende azıcık adamlık kalmışsa, hiçbir zaman bakamazsın. Baksana ne güzel evi var yiğidimin, bu güzel evini bozdurma."

Başımı önüne eğdi, odada, bir baştan bir başa birkaç kere dolaştı: "Bu güzel evciğini bozdurma, bozdurma, diyorum sana. Bozdurma! Duydun mu?"

Bu son konuşması Aliye bir buyurma, bir gözdağıydı. Yatağına gitti, içi alıp alıp veriyor, bir de korkuyordu. Yatağın yanına, kilimin üstüne oturdu, ipekli yorgan yüzünü okşadı, içinde bir korku vardı, nereden geldiği belirsiz. Sonra birden bir sevinç doldu içine. Ğnce Memedi Ali koruması, o at, o deli at, diyecekti vazgeçti, o at korurdu, o, köylerin, şehirlerin üstüne varıp da şafak vakitleri kişneyen at.

Yorgamı okşar, Aliye bakarken ayağına kalktı: "Memed, gel buraya," diye buyurdu. Memed, hemen kapıyı açıp içeriye girdi. "Buyur Ana, bir isteğın mi var?"

"Var," dedi Ana, Alinin resmini gösterdi, "bak, Alimi ayak ucuma asmışsın olur mu, sonra gönülendir Alim. Onu oradan al da, başucuma, şuraya as."

Memed hemen çıktı, bir çivi, bir çekiçle geri döndü: "Yavaş tut Alimi, incitme yavrumu, o da senin bir yoldaşın. Bak, ne de güzel gülümsüyor. Hah, böyle işte."

Memed, Aliyi usulcana yerinden aldı, yavaşçana götürdü öteki duvara astı: "Oldu mu Ana?"

"Oldu," dedi. "Şimdi Alim başımın üstünde." Memed gittikten sonra lambanın fitilini kıstı, üfledi, yatağına girdi, döşek yumuşacıktı, bu yumuşak yatakta bile bir süre uyuyamadı.

Başına hiç böyle bir iş gelmemişti, o, kulağının dibinde top patlasa bile başını yastığa kor komaz uyurdu. Bir süre daha Aliyle konuştu. Düldül ata öğütler verdi. Anacık Sulta-

nı da unutmadı, ondan da dilek diledi. Memede de bol bol öğütler verdi. Seyrana da akıllar verdi. Bu portakal ağaçlarının yaprakları da ne güzel kokuyordu. Müslüm, portakalların,

ağaçlara bulut gibi konmuş ak çiçeklerini anlatmıştı. Denizi de söylemişti. Deniz de portakal çiçeği gibi kokuyormuş. Bu Çu-kurovada, toprak bile portakal çiçeği kokarmış. Bu Müslüm oğlam da gözü tutmuştu. Yarın da onu Aliye azıcık teslim edeyim, dedi. Sonra da vazgeçti. Belki de Ali iki kişiye yüksünürdü. Memed yeterdi. Uyudu.

Ertesi gün Seyranla kolları sıvayıp mutfağa girdiler. Memed, bir kuzu kestirmişti. Seyran bir gecede değişmişti. Gözleri, eli ayağı, bütün bedeni gülüyor, yöresine sevinç dağıtıyordu. Onun sevinci Hürüceye de geçti. Kütükte et döverek bir içli köfte yaptılar ki bir yiyen bir daha yer, hem de parmaklarını birlikte yer. Çok başka yemekler de yaptılar. Titizleniyorlardı. Bu gece yemeğe konuklar geleceklerdi. Önce Memedin sofrasında kuş sütü bile eksik olmamalıydı. O Alinin resmini yapan usta da gelecekti. Kim bilir nasıl kutsal, keramet sahibi bir kişiydi.

Onun en çok da, Aliye can veren, kurdu kuşu dirilten ellerini merak ediyordu. Her şeyini merak ediyordu ya en çok ellerini merak ediyordu. Herhal onun gözleri de başka türlü bakar, başka türlü görürdü, yitikleri, gizlileri bile. Akşamı ipe çektiler.

Önce Zeki Nejad, karısı, üç çocuğuyla geldi. Karısı çok gençti ve kesik saçlıydı. Hürü Ana onun kısa, erkek saçlarından azıcık uzun saçlarına takıldı, ama şaşmadı. Kadının başı da açıktı. Hürü Ana buna da şaşmadı. Etekleri de kısaydı. Uzun topuklu ayakkabı giymişti, Hürü Ana, bunun üstünde bu nasıl duruyor, nasıl yürüyor, diye şaşırdı. Yakasını da memelerine kadar açmıştı. Mademki Memedin konuğuydular, haklarında kötü bir şey düşünmedi. Düşündüklerini hiç belli etmeden, evin büyüğü olaraktan onları güler yüzle karşıladı, odaya buyur etti incelikle. Öğretmen, üstü eski yazıyla donatılmış bir gümüş tepsi getirmişti yeni kurulan eve, çok güzeldi, güzeldi ya biraz eski olduğu belliydi. Belliydi ya zarar etmezdi, mademki üstünde hak kelamı yazılıydı, demek ki değerli bir şeydi. Onlara cam yürekten, sağ olun, dedi. Çok iyi insanlar gibi gözüküyorlardı, çocuklarını sevdi. Her çocuğa, köyden Meme-

di için getirmiş iri, pespembe narlardan, içi giderek, Memedin narlarını başkasına nasıl veririm, diyerek verdi.

Arkadan Efendi Hazretleri dedikleri Usta elinde, kapağı altın yaldızlı kabı içinde bir kuran getirdi, kitabı öpüp başına götürdükten sonra Hürü Anaya verdi. Hürü Anayı, Efendi Hazretlerini görür görmez bir titreme almıştı. Kuranı Kerimi, elleri zangır zangır ederek aldı, dudağına zorla ulaştırdı, öperken az daha yere düşürüyordu, Memed, hemen ona yetişti, kitabı elinden aldı, götürdü en üstteki çiviye astı. Hürü Ana ayakta duramadı, gitti kendisini öğretmen hanımının yanına attı, oraya yığıldı kaldı. Memed, ona su getirdi, suyu yudum yudum içti. Kendine gelir gibi oldu. Ölkönce karşısına oturmuş Efendi Hazretlerine baktı. Gözlerini, ellerini göremiyordu. Gözü Efendi Hazretlerinin mintanına, mintanındaki sedef düğmeye takılmıştı. Az sonra kendini toparladı, yüreklendi, önce ellerine kaydığını gözleri, parmakları upuzundu. Gözlerini onun ellerinden ayırıp da bir türlü gözlerine götüremiyordu. Sonra onun gözlerinden başka her yerini gördü. Mintanında hep boya lekeleri vardı. Onun o mübarek elleri de boyalı, tırnakları da uzamıştı. Gözlerini görünce gene titremeye başladı. Gözleri insanın gözlerinin içine içine bakıyor, insanın yüreğinin, kafasının içinde ne var, ne yoksa görüyor, geçmişini de, geleceğini de okuyordu. Abdülislam Hoca, başörtülü, uzun fistanından ayakları bile zar zor görülen karısıyla geldi. O da bir kahve değirmeni, bir semaver, altın yaldızlı, ince belli çay bardakları getirmişti. Semaver, değirmen öylesine bir sarı ışıltıdaydı ki hayran kaldılar. Memedin başındaki o eski sarı güneş ışıklan değirmen ve semaverle birlikte çaktı söndü, savruldu.

Seyran siniyi ortaya getirdi. Hocanın karısı, Hürü Ana, Seyran sofrayı donattılar. Önce büyük sahanda tüten içli köfteyi getirmişlerdi.

Sofraya dört erkek, bir de öğretmenin karısı oturmuşlardı. Öteki kadınlarla çocuklar

yemeklerini mutfakta yediler.

Hocayla Efendi Hazretleri yatsı namazını kıldıktan sonra, kaldıkları yerden yeniden konuşmaya başladılar. Daha doğrusu, konuşmuyorlar, hep öğretmeni dinliyorlardı, çok coşkulu bir adamdı, nutuk çeker gibi elini kolunu sallayarak, kendin-

239

den geçerek konuşuyordu. Antep cephesinde, Şahin Beyin köprüde tek başına koca bir Fransız alayıyla savaşarak öldüğünden, eşkıya Karayılanla birlikte savaştığından, onun, yanında şehit düştüğünden, okuryazar olmadığından, ama İstanbulda okumuş kişilerin hepsini cebinden çıkardığından, onun dünyayı herkesten iyi bildiğinden, Köroğlu soyu bir eşkıya olup, zenginden alarak fakire verdiğiinden, daha kurşun sesini duyar duymaz kaçan, ya da düşmanla işbirliği yapmış Ağaların ovayı paylaştıklarından, gene eski hamam, eski tas fakir fıkaranın aç kaldığından, Ağaların, Beylerin fakir fıkaraya olmadık zulümler ettiğinden, hiçbir şeyin değişmediğinden, fıkaraaların sinekler gibi sıtmadan kırıldıklarından, Mustafa Kemal Paşanın yöresini alan bu Ağaların, Beylerin onu kandırdıklarından söz ediyor, coşmuş, bir çağlayan gibi akıp gidiyordu.

Hürü Ana, hem onu can kulağıyla dinliyor, hem de Efendi Hazretlerinden gözlerini bir an için ayırmıyordu. Şimdi işi anladım, diye düşünüyordu. İşte şimdi anlamıştı Hanyayı Konyayı. Bu Mustafa Kemal Paşanın işte şimdi kim olduğunu bir güzelce, bir iyice öğrenmişti. Hele şunlar bir gitsinler, o, omuzları altın döşeli Mustafa Kemal Paşaya bir iki sözü vardı ki, her sözü onun yüreğine hançerler gibi işleyecekti. Çok da ağır konuşmamalıydı. Herhalde iyi bir adamdı ki, Efendi Hazretleri onun tasvirini çıkarmıştı. Şu Zeki öğretmen de, herkese yağıp gürlüyor, Ağaların Beylerin üstüne yalın püskürüyor, onlara ağza alınmayacak sözler söylüyordu da Kemal Paşaya bir türlü kıyamıyordu. İşte şimdi anlamıştı onun askerlerini İncenin üstüne çekip Yüzbaşısına Hatçeyi niçin öldürttüğünü. Hele şunlar

gitsinlerdi evden. Hele ortalıktan el ayak çekilip, Seyranla Memed uyusunlardı, bir sözler söyleyecekti ki ona, öğretmen ne diyordu, öğretmenin söylediklerini duymuş kulaklarına Ğnanamamıştı, ne diyordu şu öğretmen Zeki ne diyordu? Mustafa Kemal Paşa da köylü,

bizden bir kişidir, diyordu, o, tarlalarda, ekinlerini kargalar yemesin diye, karga çobanlığı yapmıştır, diyordu. Ona bir sözler söyleyecek, o, ölüp yitinceye kadar bu sözlerin altından kalkamayacaktı. Sen diyecekti, dul bir kadının oğlu olası da, karga çobanlığı yapasın da, sonra da gelesin, ordunun başı olası da, fakir fı-

240

kar da senin askerin ola, sen de fakir fıkaraya zırnık koklat-mayasın da, bütün dünyayı gene Ağalara, Beylere pay edesin de... Bunu sana hiç yakıştıramadım. Bu Ağalar, Beyler senin neyin olur ki, sen bir karga çobanyken onlar senin gül yüzüne bir kere olsun bakıyorlar, seni adamdan sayıp Allanın bir kuru selamını sana veriyorlar mıydı?

Zeki Nejad, Yunan savaşını anlatıyordu. Yunan savaşında da çarpışmış, Mustafa Kemal Paşayla orada burun buruna gelmişlerdi. Mavi gözleri çok güzelmiş. Sarışmmış.

Hürüce, bizim Sarı Veliye benziyor, diye düşündü. O da Çanakkalede dövüşmüş, bir bacağı orada koyarak dönmüştü. Öfkeli, dediğim dedik, sert huylu, doğruca bir kişiydi Sarı Veli.

Demek, bütün sarı adamlar böyle oluyorlar, bu sarı benizli mavi gözlüler. Bunlara konuşmak fayda vermez, dedi kendi kendine. Ben de onun yüzüne ölüp yitene kadar bir daha bakmam.

O karga çobanına ağzımı açıp da bir tek bir söz edersem, nah, böyle çont olayım. Bu adamlara söz geçiremezsin. Ben de, Yüzbaşısına Hatçeyi öldürtenin bir daha yüzüne bakarsam...

Şu öğretmene bir iki sual soracaktı ya, neylersin, şurada Efendi Hazretleri konuşuyordu.

Diyecekti ki, O Mustafa Kemal Paşa bizim adamımızdı da, karga çobanı has bir kişiydi de, sen de onunla burun buruna geldin de neden varıp da onun yanına sokulmadın, sokulup da sen bizim has adamımızsın, demedin? De-medin de onu gidip Ağalara, Beylere teslim ettin?

Senin de bu işte hiç suçun yok mu Zeki oğlum? Gene de o Mustafa Kemal'in, ölüp yitene dek yüzüne bakmayacaktı. Onun da hiç aklı yok muydu, o, kargalara çobanlık ederken,

kendisinin yüzüne bakmayan o kan içici, o zulümkarların kim olduklarını bilmiyor muydu?

Efendi Hazretlerine de bir sözü vardı, sen ki Alinin, Hazre-ti Muhammedin atının,

Köroğlunun tasvirini çıkarmış bir kutlu kişisin, hele söyle bakalım, bunun tasvirini niye

çıkardın, yoksa bu Zeki yalan mı söylüyor? Niye yalan söylesin, Hatçeyi öldüren onlar değil mi?

Öğretmen konuştuğca o böyle düşünüyor, bu omuzu altınlı Paşanın işini, doluya koyuyor

olmuyor, boşa koyuyor dolmu-yordu, bir türlü anlayamıyordu. Sonunda işin içinden

çıkamadı, vazgeçti.

241

Ğyi ki onlar gece yarısı gittiler de Hürünün de, başı çatla-maktan kurtuldu.

Bu öğretmen Zeki onu yormuştu. Bir de Efendi Hazretlerinin huzurunda gerilerek kaskatı

kesilmişti. Kemikleri çatırda-yarak odasına giderken Mustafa Kemal Paşanın tasvirinin

önünden, onun yüzüne bile bakmadan geçti. Varsın çatlasın, dedi kendi kendine, ben şu

Binboğa dağlarının Hürüce Anasıym, bir daha ona yönümü dönersem... Lambayı,

başucundaki Alinin de yüzüne bakmadan söndürdü. Sanki Hatçeyi öldüren-lerden birisi de

oydu. Yatağa girer girmez uyudu. Sabahleyin de erkenden uyandı. Memed onları denize

götürecekti. Gün ışıırken Mustafa Kemal'in doru atın yanında çıkarılmış tasvirine ters ters

baktı. Aşağıda Müslüm, Seyran, Memed atların başlarını tutmuşlar onu bekliyorlardı.

"Bin Ana," dedi Memed, dizgininden tuttuğu atını önüne çekti, ayağından tuttu kaldırdı.

Hürü Ana genç bir insan çevik-liğiyle eyere atladı. Seyran, kimsenin yardımını olmadan, usta

bir binici gibi kendi bindi. Memed önde, ötekiler arkada sel yatağından aşağıya, denizin

kıyısına indiler. Ana, denizi görür görmez attan atladı, yürüyerek denizin kıyısına geldi,

çakıltaşları-nın üstünde durdu. Deniz bu sabah çok durgundu. Dalgalar kıyıya, kabarak,

aralıklarla gelip yavaşça vuruyordu. Hürü Ana, elini beline verdi, bir süre güneşli denizi

seyretti. Deniz ta ilerlerde yuvarlaklaşıyor, kabarıyordu. Seyran da tıpkı onun gibi ayakta dikilmiş kalmıştı. Böyle ne kadar gözlerini denize dikip beklediler, kimse farkına varmadı. Bir tuhaf, güneş kokusu karışığı bir tuz kokusuyla kokuyordu ortalık.

"Aboooooov, Memed, yavrum, insan bunun karşısında küçücük bir iğne ucu kadar kalıyor. Ben korktum bu senin deniz dediğinden."

Durduğu yerin az ötesinde, çakılların arasında dar bir çimenlik uzanıyordu, yana doğru bir iki adım attı Hürü Ana, çimenlerin üstüne bağdaş kurdu oturdu. Seyran da yanma geldi.

Orada yan yana, gözlerini denizin uzaklıklarına dikmiş kıpırdanmadan kaldılar. Memed, onlara bir şeyler söyleyecek oldu, duymadılar. Müslüm, atları sel yatağındaki çayırılığa bağlar bağlamaz, bahçelerin içine daldı gitti. Memed pürenliğe koştu,

242

bir püren kümesinin yanma oturdu, pürenin mesteden kokusunu içine çekti. Pürenler çiçeklerini dökmüş, küçücük yuvarlak, püren yapraklarından, çiçeklerinden daha keskin kokulu tohuma durmuşlardı. Karşıdaki geniş bir püren kümesinin üstünü de ak bir kelebek bulutu baştan aşağı örtmüştü.

Memed ayağa kalktı, küçük püreni kökünden söktü, Ananın yanma vardı, sevinerek, uçarak:

"Bak Anam bak, bizim dağların püreni buraya gelmiş." Hürü Ana onu duymadı. Memed, sözlerini birkaç kere yineledi, baktı ki Ana duyacak gibi değil, püreni onun yanı başına koydu, oradan ayrıldı, çakıltaşların, kumların üstünden günbatıya doğru yürüdü. Uzun gölgesi çok önünden, kiminde de güneşli denizin üstüne düşerek gidiyordu. Çakılların arasına sıkışmış, kumların üstüne saplanmış türlü biçimde, renkte deniz kabukları, kıyıda denizin attığı hayvan ölüleri, kırmızı çam kabukları, kütükler, ayakkabı eskileri, kırılmış şişeler, kurumuş deniz dibi bitkileri... Memed bunların hiçbirisini görmemişti. Denizin çok ötelere de buğu gibi yaygın, ardından da kabararak, uzayarak, genişleyerek ak bulutlar

yükseliyordu. Şu Hürü Anayla Seyran, ne oldu onlara böyle, başlarına vurulmuş gibi, denizi görünce kıyıda öyle dilsiz kendilerinden geçmiş kalakaldılar. Bir de sabaha karşı, daha gün ışımadan, deniz kıpırtısız, süt beyazken, işte o zaman göğün ta uzağına uçan martıların kanatları göğe değerken, bir ışık kasırgası içinde kalır, savrulurken, işte o zaman görmelilerdi denizi Hürü Anayla Seyran... O zaman kırk gün kırk gece buradan bu denizin kıyısından ayrılamazlar, gözlerini denizden ayırmadan, hem de dilsiz, hem de sağır, hem de etini bıçakla kessen haberi olmayacak bir biçimde, yemeden içmeden kalakahlardı. Güneş ağır ağır yükseliyor, gölgesi ayaklarının dibine çekiliyordu. Hem yürüyor, hem de ayaklarının sesini dinliyordu. Daha bu kasabaya, bu eve, bu denize, keskin kokulu portakal bahçelerine alışmamıştı. Abdülislam Hoca, belki de iyi adamdı ya, bir tuhaftı. O adamda bir eksiklik vardı ya, neydi. Öğretmen Zeki Nejad da iyi bir adama benziyordu ya, onda da bir eksiklik vardı. Bu kasabadaki, şu okumuş yazmış takımında çok eksik vardı. Hepsi yarım adamlarmış gibi geliyordu Meme-

243

de. Ağası, Beyi, Kaymakamı Müftüsü bir tuhaf, insanı rahatsız eden havadaydılar. Onların içlerini kemiren, dünyayı onlara cehennem eden bir kurt vardı ya, ama bu kurt, bu eksiklik, yarımlik neydi? Bir Efendi Hazretlerinin yanında, bir demirciler çarşısında kendi köyündeymiş gibi rahat ediyordu Memed. Demirciler kırmızı demiri döverler, demire türlü biçimler verirler, örsün üstünden top top kıvılcımlar fişkırtır, ağız dolusu, mutlu kıvılcımlar fişkırtır, ağız dolusu, mutlu gülerlerken Memed gözlerini onların elinden ayıramıyordu. Efendi Hazretleri zaten bu dünyadan değildi ki... Belki az önce cennetten çıkmıştı, az sonra da, o güzel parmaklarıyla dünyayı nakışlarla donatacak, arkasından da çekip, gerisin geriye cennetine gidecekti. Efendi Hazretlerinde yaramaz bir çocuk hali vardı. Cennetinde, gidip çocukları bulacak, onlarla erik, portakal, ceviz hırsızlığına gidecek, bütün bahçeleri talan

ettikten sonra, cepleri koyunları dolu dolu, Kevser ırmağının gözüne dönecekler, bir çalılığın ortasına, kuytulduğuna sığınp, gözlerden uzak, ceplerinden çıkardıklarını, kuşkuyla yörelerine bakındıktan sonra yiyeceklerdi. Ğşyerinde çalışırken de, parmaklarının ucundan renkler, biçimler akarken de Efendi Hazretleri kuşkuyla yöresine ürkek bakıyor, elindeki fırçayı, bir çalıntı yiyecek yercesine camın üstünde gezdiriyor, kendisinin de inanmadığı, görünce şaşkınlık içinde kaldığı bir renk, bir biçim ortaya çıkınca yüzünde önce bir sevinç, sonra bir hayranlık beliriyor, ardından da bir hüzn geliyor, işyerini, bütün resimleri, Efendi Hazretlerinin tüm bedenini kaplıyordu. Her resimde, her zaman böyle olmuyordu. Kimi zaman sevinç, kimi zaman da hayranlık sonuna kadar sürüp gidiyordu.

Denizin üstünde, ikide bir denize inen martıların yanında bir karartı gördü, aklına hemen o adam geldi. Neydi, neyin ne-siydi, kimdi, bilmiyor, hiç kimseden de bir şey öğrenemiyordu. Acaba bir kere daha karşısına çıkacak mıydı? Adamı o kadar merak ediyordu ki vurarak da olsa onu yakalayacak, kim olduğunu öğrenecekti. Efendi Hazretlerine, ya da Hürü Anaya sora-bilseydi adamı, bunlar ona bir akıl verebilirlerdi. Nedense bir türlü olayı kimseye anlatamıyor, bir şeylerden çekiniyordu. Belki de bir tuhaf bir güç dilini bağlıyordu. Ona hiç eksiği ol-

244

mayan insan olarak yalnız Efendi Hazretleri geliyordu. O, çiçek yüklü bir bahar ağacına benziyordu, her dalında başka renk, başka biçim çiçekler açan ulu bir bahar ağacına. Hürüce Ananın Alinin tasviriyle konuştuğunu, kapının ardından dinlemişti. O ne biçim konuşuyordu öyle koskocaman, Allanın aslamı denilen bir Peygamberle! Sanki Ali, yedi yaşında bir çocuk da, yaramazlık yapmış da, o da onunla öyle konuşuyordu. Hürüce Ana boşa laf etmezdi, herhalde Ali onun bildiği gibi sıcakkanlı, çocuk yürekli, seven sevilen bir kişiydi ki, onun da atı Ğskende-rül Zülkarneynin atı gibi dünyamızda daha dolaşıp duruyor. Efendi Hazretleri

Gskenderül Zülkarneynin de resmini, atıyla birlikte yapmıştı ya, o kadar resim satın almıştı ki bunu istemeye çekinmişti. Ona öyle geliyordu ki, Efendi Hazretleri resimlerini satmak istemiyor, satınca da çok üzülüyordu. Bir resmi bitirince ne kadar seviniyorsa, satarken de kahroluyordu. Efendi Hazretleri çok çiçek, çok ceren, çok geyik, at, cami, Mekkei Mükerreme, çok deniz, deniz üstünde güneş ve martılar, Köroğlu kaleleri, mor dağların üstünden, bulutlara sarınmış uçan ceren-ler... Leylekler yapıyordu büyük sürmeli gözlü, çok uzun gagalı ve bacaklı... Otur onun işyerine, kıyamete kadar dışarıya çıkma, her şey, bütün dünya, denizi, kokusu, toprağı, kuşu, hayvanı, ışığı, bulutuyla gözlerinin önüne seriliyordu, otur ömrünün sonuna dek seyreyle... Denizi deniz kadar, ağacı, ışığı, toprağı, kokusu teknil kokulardan daha güzel. Onun cam üstüne yaptığı denizlerden koku, Akdenizden gelen kokudan daha keskin, daha güzel geliyor, onun portakal çiçekleri dallardakin-den daha çok mestediordu insanı. Bu Efendi Hazretleri şaşkına çeviriyordu insanları.

Çok uzaklara gitmişti, hemen geriye döndü, çabuk çabuk yürüdü. Belki Hürü Anayla Seyran denizlerinden uyanmışlar, uyanmış bakmışlardır ki kendisi yok, Müslümü çağırmışlar, atlara binmişler gitmişlerdi. Çok hızlı yürüyor, arada bir de koşuyordu. Yanlarına yaklaştı ki ne görsün, onlar oldukları yerden kıpırdamamışlar, gözleri de denizde dalmış gitmişler.

Yanlarına gelince:

"Ana," diye güldü, "ne oldu size böyle, bu deniz sizi af-sunladı. Kim olursa olsun, denizi ilk gören, işte böyle, senin

245

gibi afsunlanır kalır, kıyamete kadar onun yanından ayrılmazmış."

"Sus," diye gürledi Hürüce, "gevezelik etme!" Sesi, sert bir

buyruktu.

Onun konuşmamasından faydalanmak isteyen Memed:

"Ana bak, bizim dağlardan gelmiş püren, nasıl da güzel kokuyor," dedi, püreni getirdi onun burnuna dayadı. "Kokla." Hürüce onun elinden kaptığı püreni öfkeyle ta ileriye fırlattı. "Sus!" diye gözlerini belertti. "Bir daha da, ben çağırıcaya kadar yanına gelme."

"Olur Ana, baş üstüne Ana!"

Seyran sanki olan bitenden habersiz, onun yanı başına çökmüş, ondan da dalgın, çenesini dizinin üstüne koymuş, gözleri denizin ötelinde... Memed gidince Ana da dizlerini kaldırdı çenesini üstüne koydu.

Gün yıkıldı gitti, ışıklar çekildi. Memedle Müslüm onların arkalarındaki yara oturmuş, ayaklarını da yardan aşağı sarkıtmışlar bekliyorlardı.

Gün kavuşurken Hürü Ana ayağa kalktı, gerindi, kemikleri çatırdadı, üstünü silkeledi, geriye döndü. Derin bir düşün içinden usul usul çıkıyor gibiydi:

"Memedim," dedi, "sağ olasın yavrum." Gitti, biraz önce fırlattığı püreni kıyıda aldı, kokladı. "Oooh," dedi, "ne güzel kokuyor."

Üstünü başını silkeleyerek Seyran da onun yanına geldi.

"Atları getirin."

Atlara bindiler, yönlerini köye döndüler, akşam denizi dalgalarını büyütmüş, ta tepelerde köpüklerini patlatıyordu. Ne Hürü Ana, ne de Seyran bir kere arkalarına dönüp bir daha denize bakmadılar.

Eve geldiklerinde gün iyice kavuşmuştu. Hürü Ana, kapıda durup, atları ahıra götüren Memedi bekledi. Memed gelince, vardı, onun elinden tuttu, sıcaklık sıktı:

"Memed," dedi, "şahinim, yavrum, beni oraya götürdüğün için sağ ol. Bu iyiliğini ölene dek unutmam. Çok büyük, çok mavi. Köpükleri de apak. Ğnsan onun yanında bir toz parçası kadar kalıyor."

"Ana bir de sen onu gün doğmadan nce göreceksin... Süt-beyaz... Mavi değil, ak bulutlar gibi apak..."

"ok erken gitmedik mi biz?"

"Daha erken Ana, o zaman deniz ağarıyor, daha genişliyor, uzuyor."

"Adam ondan gözünü alamıyor."

"Alamıyor Ana," dedi Memed.

Yemeklerini yedikten sonra erkenden uyudular. Sabah gene çok erkenden kalktılar. Bu sefer bahçeleri, ovanın ortasındaki eski kaleyi dolaşacaklardı. Hürü Ana gelmedi. Bu uçsuz bucaksız, dümdüz Çukurova, bu büyük deniz onun gözünü korkutmuş, ona bir haller olmuştu.

Memedle Seyran, seher vaktinde yaya olarak yola ıktılar. Yolda ocuklar gibi biribirlerini kovalıyor oynaşıyorlardı. Gün doğarken, göğüslerine kadar çıkan, kalın başaklı bir buğday tarlasını geçiyorlardı. Esen yelde Çiğli ekinlerin sırtı, çalkalanan bir altın pırlıtısında göz alabildiğine ışıldıyordu. Seyran küçük bir kız çocuğu gibi koşuyor, geliyor, elinde kokulu bir ot, hiç görmediği bir iek, bir diken, bir böcek, yere ekinlerin içine yapılımuş, içinde üç tane benekli yumurtası duran bir kuş yuvası, uzun bir yılan kavı... ukurovanın taşına toprağına, böceğine, çiçeğine öylesine karışmuş gitmişti ki şu ovanın ortasında, ekinlerin duldasında sevişmek aklına bile gelmiyordu. Kabuklu bir böcek, yemyeşil, yanar döner, kıpkırmızı boş bir arı peteği, bir kuş teleği... Memede ha bire, en küçük ayrıntı üstüne sorular yağdırıyordu.

Bir an denizin kıyısında, mavinin ortasında kaldılar, mavinin içine girdiler, çıktılar, kıyıda, yarın kıyısında, tıpkı, ilk tanıştıklarında bostanda olduğu gibi sarılıp biribirleri-ne geçtiler.

Üstlerini çok mavi, güneş geçirmeyen bir sis örttü. Mavinin serinliğinde kendilerinden geçtiler.

Deniz gmbrder, garbi yeli azıtmış eser, denizin arkasından kabarmış, yamaçlarına gün

vurmuş ak bulutlar kalkarken Çimenlerin üstünde, pürenlerin yanında, çalıların kuytusunda kendilerini çırılçıplak buldular. Üstlerindeki yaldızlı, masmavi sis kalkınca ne yapacaklarını, nereye kaçacaklarını bilemediler, koşarak yarın dibine gidip çabucak göz göze gelip gülerek, giyindiler.

247

"Deniz menekşe kokuyor," dedi Seyran. "Buğday tarlası da bir hoş, şırlayan ışık gibi kokuyor burada. Burada her şey başka kokuyor."

Memed, cebinden üç tane yeşil küçücük portakal çıkardı ona uzattı:

"Bu," dedi, "daha büyüyecek, turuncu olacak, tatlanacak..."

Yeşil portakalları koklarken:

"Deniz ne kadar da büyük," dedi Seyran. "Bugün hiç korkmuyorum. Dün bir hal olduydu bana, başım dönüyordu. Portakal kokuyor."

Garbi yeli hızlanır, denizin dalgaları kabırır köpükler saçarken gecenin de böcekleri ötüşmeye başladı. Eve geldiklerinde gece yarıyı geçiyordu. Hürü Anayı avlunun kapısına çökmüş kendilerini bekler buldular.

"Acınızdan öldünüz yavrularım, size yarpuz kokulu tarhana, bulgur pilavı yaptım, bir de kavurma kavurdum."

"Vay, sağ olasın Ana," diye Memed onun ellerine sarıldı öptü.

Anayla Seyran Memede üstü yarpuzlu, yayla kokulu çorbalar, içli köfteler, tereyağı kokulu bulgur pilavları yapıyorlar, Memedin mutluluğu her geçen gün biraz daha artıyor,

yaşamının, sevincin ne olduğunu daha yeni yeni anlıyordu. Hürüyle Seyran, öğretmenin,

Abdüselam Hocanın karısıyla kasabaya gidiyorlar, dükkan dükkan dolaşarak alışveriş

ediyorlardı. Seyran neyi severse önüne ne gelirse, yeter ki azıcık hoşuna gitsin, alıyordu. Altın bilezikler, fistanlıklar, pullu yazmalar, renk renk ipek başörtüleri, gerdanlıklar... Bir de çok

güzel bir Cıgıcık kilimi aldı eve. Memed için de metre metre gömleklikler... Memedin aldığı dikiş makinası yepyenydi. Daha yeni çalışacaktı. Ayaklarına, o, öğretmenin karısının giydiği uzun topuklu ayakkabılardan da aldı. Evde bir gün akşama kadar giydi, gitti geldi, hemencecik de alıştı. O kadar zor değilmiş, diye gülümsedi.

Memede aşağı yukarı her iki güne bir gömlek dikiyordu. Gömlekler çoğalınca da ona çamaşırlar dikmeye koyuldu. Bütün bu giyecekleri koyacak sandık gerekti, nedense Memed, her şeyi almış da sandıkları unutmuştu. Öğretmenin karısını

248

aldı çarşıya gitti, üstleri ceren, keklik, gül, salep çiçeği, sığır-clk, yağmurcuk kuşu kabartmalı üç tane büyücek ceviz sandık aldı. Cilalı ceviz sandıklar pırl pırl ediyorlar, üstlerindeki sürmeli cerenler çölde uçuyorlardı. Yabangülleri de inceden kokuyorlardı.

Öğretmenin karısıyla kebabçı dükkana gittiler. Tereotlu, sumaklı, ayrınlı güzel bir kebab yediler. Memed, kebabın lezzetini öyle bir anlatmıştı da inanmamıştı. Onun dediğinden de lezzetliymiş kebab... Dize kadar ipekli çorap da aldı. Bu ipekli çorap zar gibiydi. Öyle onun giydiklerine hiç benzemiyordu.

Çarşayı çok seviyordu. Az bir sürede çarşıdaki bütün insanları adlarıyla sanlarıyla öğrenmişti. Kasabalılar da onu çok sevmişler, bazı yaşlı erkekler, onun yüzüne karşı bile, iç çekerek, bu Seyran dünya güzeli, Allah bu kızı, boş zamanında özene bezene yaratmış, öyle bir güzel ki Seyran, ne peride, ne huride, melekte eşi menendi yok, demişlerdi.

Seyran bu hiç tanımadığı kasaba dünyasına şaşırmamış, çabucak da alışmıştı. Köyü özlediği zaman da pazarın kurulduğu kasabanın ortasındaki alana gidiyordu. Öğretmenin karısı da "pazar kurulduğu günleri seviyor, sabahtan akşama, pazarın kurulmasından dağılmasına kadar, orada duruyor, dolaşiyor, alışveriş ediyor, köylü kadınlarla çene yarıştırıyordu.

Seyran, bütün köylülerin ona, kasabalılardan daha çok hayran baktıklarını, ona, bir meleğe,

bir peri kızına bakar gibi baktıklarını biliyor, gamzeleri mutluluktan çukurlaşarak, gittikçe de güzelleşiyordu. Seyran gittikçe güzelleştiğinin de farkındaydı. Ğnsan, hangi insan olursa olsun, yaşamı değişir, günü sevinç içinde başlar, sevinç içinde sürer giderse güzelleşir. Son zamanlarda kötü bir huy edinmişti, fırsat buldukça doğru aynaya koşuyor, kendini seyrediyor, hayran kalıyordu. Acaba onu Memed de böyle görüyor muydu? Gene son günlerde ona bir hal olmuştu, içine bir kurt düşmüş, derdini de kimseye açamıyordu. Acaba Memed, ölene dek onu böyle sevecek miydi? Ya bir gün... Bunu Hürü Anaya soramazdı ki, kıyametleri koparırdı.

Seyran, aşağı yukarı her gün, yemek pişirir, bahçede çalışır, Çamaşır yıkar, dikiş dikerken birden duruyor, içinde bir sevinç fırtınası, içi taşıyor, sevinçten dört dönüyor, ne yapacağını bile-

249

miyor, koşarak, bir kahkahada savrularak Hürü Anaya gidiyor, ona sarılıyor, iki kadın, birbirlerine sarılmış dönüyorlardı. "Ana, bugünleri de görecektim miyim, Ana..." Hürü Ana da, ondan daha çok, mutluluktan uçarak: "Çok şükür Allahımıza kızım, çok şükür. Bu halimize, bu günümüze çok şükür. Yusufu kuyudan çıkaran Mevla, işte bizim yüzümüze de baktı," diyordu.

Bu coşkun sevinç, bu güzellik Hürü Anayı korkutuyordu. Seyranın da korktuğunu biliyor, korkusunu ona belli etmemek için her çareye başvuruyordu. Ve her resminin önünden geçtikçe öfkelerini Köroğluna kusuyordu. Alinin de kusuru vardı ya, o hiç olmazsa, camide namaz kılarken, Allanın huzurunda, tam yüreğinin başından zağlı hançeri yemişti. Yemiş de oluvermişti. Mustafa Kemal Paşaya gelince Hürüce ona bir iyice küsmüştü. O gün bugündür, başını çevirip de onun, bir kere olsun yüzüne bile bakmamıştı. Ama gene de ona birkaç sözü vardı ki, söz derim sana, o dul avradın fıkara oğlu altından kalkabilirse kalksındı.

Gitti Koroğlunun resminin karşısına dikildi, hiçbir şey konuşmadan, düşünmeden orada durdu. Sadece onun Kıratını, burma bıyıklarını, kocaman ela gözlerini, mavi göğü, gök azıcık kırışmıştı, ipek çarşaf mıydı ki gök kırışsın, atın ayakları bulutların üstünde, gökte yüzer gibi. Yanında yönünde de, onunla birlikte birkaç kartal uçuyordu, tüyleri altından... Hiç tüyleri altın kartal görmemişti. Tüyleri de altından kartal olur mu, olur ya, onmayası Hürüce, yok da Hazret Efendi, nereden uydurmuş da görmediği şeyi yapmış. Hazret Efendi hiç bilmediği, görmediği, olmayan bir şeyi uydurur mu? Sonra öfkesi birdenbire patladı, ne kartal kaldı gözlerinin önünde, ne de Koroğlu. Seni olmaz olası seyisin hiyanetlik oğlu, diye başladı. Sen Koroğlu oldun da, zenginden aldın fıkara verdin de kötü mü ettin, ha, kötü mü ettin? Sen ağaları kaçırdın, tarlalarını fıkara verdin de kötü mü ettin? Sen vardın da Ağayı öldürdün, kötü mü oldu, söyle bana kör seyisin adam olmaz oğlu, söyle, sen bir kervan kestir de beş oba donattın, sen zalimleri kılıcınla ikiye biçtin de, zulümü öldürdün de, sen Çamlıbelde Koroğluluk ederken, kurtla kuzu birlikte yayılır, fıkara zengin kalmazken

250

ortada, yetimler, elsiz ayaksızlar bol bolamadı doyarlarırken kötü müydü bu dünya? Şu insanlar da seni Koroğlu edekten, seni başlarına taç yapıp oturtmadılar mı, koca Allahımız da seni, fakir fıkaranın haline acıyarak, seni ölmezleştirip Kırklara Yedilere karıştırmadılar mı, seni deryalar yüzündeki Bozathlı Hızıra yoldaş etmediler mi? Ölmez bir kişi olunca, sana hiçbir şeyin, fakir fıkaranın gereği kalmayınca sen ne yaptın, bıraktın Çamlıbeli gittin, gittin de Kırklar meclisine, fıçı fıçı şarabı iç babam iç ettin... Ne fakir fıkara kaldı gözünde, ne de bir kimse. Ashını yitiren haramzadedir, yani senin anlayacağın piçtir. Sen kırk ölmezlere karışınca, bir daha da kıyamete kadar hiç ölmeyeceğini anlayınca, bir daha da gözünde ne o seni adam eden fıkara kör seyis baban Yusuf kaldı, ne de seni baş tacı eden fakir fıkara. Çekildin dağların başına, yanında kırk tane huri melek, şarap fıçıları önünde, şişirdin

karnımı, şi-şirdin ha... O kadar, kendinden başka kimseyi düşünmedin ki, ortalığı zulüm, yalan, haksızlık aldı götürdü, fakir fıkara bir ekmeğe muhtaç oldu da sen aldırmadın, görmezcelikten geldin... Zenginler, ağalar, beyler fakir fıkaranın gözlerini oydu, derisini yüzdüler, diri diri kuyulara gömdüler, sen gene aldırmadın. Bir de öyle ata binmiş de, bulutların üstünde sanki adama benzer bir adammışsın gibi gert gert geriniyorsun... Fakir fıkara kan ağlıyor kan, körün oğlu, koca Allahımız seni bunun için mi ölümsüz yaptı, seni ölümsüz yaptı ki, şu fakir fıkaranın arasına git karış da, onlara zulüm eden olursa onlarla birlik ol da... Kıyamete kadar fakir fıkara dirlik düzenlik içinde yaşasın, diye de... Sen de... Sen de, öyle mi diyorsun, bin ağa, bin bey öldürürsen iki bini geliyor, seni de bu akıl mı yıldırıldı, sen hiç akıl etmedin mi üç bin öldürmeyi... Sen de altı bin, on bin öldür. Ağalar beyler sonunda tükenirler, tükenmezlerse bile korkar, sinerler, sen bunu hiç akıl etmedin mi, bu mu gözünü yıldırıldı? Utandın da kendi insanlığından, seni ölümsüz eden koca Allahımızdan, fakir fıkaranın yanına o Kıratımı gönderdin değil mi? O, ağzı var, dili yok bir hayvandır, bu ağalarla, beylerle başa çıkamaz, fakir fıkara yardım edemez, hiç düşünmedin mi? Gene de kötü bir şey değil atm aramızda dolaşması, insanın yüreğine güç veriyor.

25! OBHAN

»t HAU KÜTÜPHANESİ

Kimi zaman da, Köroğluna çok yüklenince ona acıyor, belki ölmüştür, belki yatalaktır, diye düşünüyordu. Zulüm bunca artar, insanoğlu bunca aşağılanırken, başında bir hal olmasa o koç Köroğlu hiç yerinde durabilir miydi? Kiminde de, o Köroğ-lu, belki Mustafa Kemal donunda gelmiştir, diye düşünüyor, düşünür düşünmez de vazgeçiyordu.

Kimi zaman da o kadar çok, o kadar çok korkuyordu ki, öfkesini, korkusunu gidiyor Adem Babamızla Havva Anamızın üstüne kusuyor, teh, diyordu, çırılçıplak duruyorsunuz ya,

cennetin ortasında, suyun başında, yanınızda yılan... Şunlara bakın hele, şunlara...

Çırlıçiplak. Hiç de güzel değiller, ikisi de çirkin mi çirkin. Birer yaprak koymuşlar oralarına, koymaz olasıcalar. Sizi kim görecektir ki orada, sizden başka insan var mı cennette a gözleri kör olasıcalar, var mı? Öyleyse oralarınızı sallaya sallaya gezin cennetin ortasında. Şeytan mı görecektir, şeytan zaten görmüş her bir yerinizi. Şeytana göstermediğiniz bir yeriniz mi kalmış çirkin batasıcalar? Hazret Efendi mi sizi öyle yaptı, siz Hazret Efendinin kim olduğunu biliyor musunuz, hiç iftira etmeyin, o yalan söylemez, o Allanın bir ermişidir o... O da sizden türeme ama, o size hiç benzemiyor, çirkin gözlü kör olasıcalar, hiç kendinizi kasmayın. Hazret Efendi sizin tasvirinizi olduğu gibi çıkarmıştır, çirkin yalancılar. Sizi tamahkarlar sizi, bir küçücük elmaya kandınız da, hem de bir yılancağa, şu zıkkımı yediniz de başımıza bunca işi açtınız. Çıkmak bakalım şu belanın altından, çocuklarımız birbirlerini yiyor. Birbirlerinin kanını içiyor. İşte bunlar şu azıcık, bir lokma elmaya dayanamadığımızdan oldu, çirkin bok-boğazlar. Alın işte, görün marifetlerinizi, zengin fakiri yiyor. Ne diyordu o, öfkeli adam, adı Zeki mi ne, çeltikçiler her yaz bu ovada bin tane çocuğu keyif için öldürüyorlarmış.

Doğurmaz olasıca fallik, yani ellik orospusu beğendin mi ettiğini, torunların aç, aç, aç! Kan içinde yüzüyorlar. Ölene dek sizin de yakanızı bırakmayacağım. Çirkinler, sağ olsun Hazret Efendi Usta, sağ olsun ki sizin şu çirkin tasvirinizi çıkarmış da...

Bazı zamanlar Seyran, onun dudakları kıpır kıpır resimlerle konuştuğunu görünce:

"Ana onlar canlı değil ki, onlar tasvir, onlar senin söylediklerini duymazlar ki," diyordu.

252

"Nasıl duymazlar onlar beni," diye azarlıyordu onu Hürü-ce, "sus, günaha girme, onlar, her bir şeyi duyar, anlarlar. Hazret Efendi onları boşuna mı yapmış? Duymazlar, anlamazlar da bunlar ne işe yararlar?"

Memed, Hürü Ananın bu resimlerle konuşmasını, gittikçe de artan bu merakını bir türlü

anlamamıştı. Bu cin gibi insan resimlerle konuşmayı, öfkelenince, üzülünce, sevinince kendine iş edinmişti. Herhalde bir bildiği var, diyordu Memed. Belki de burada çok can sıkılıyor, sıkılıyor da o resimlere sığmıyor, diye düşünüyordu arada sırada da.

Bu arada Memed kendisini kasabanın, dedikodularının, çatışmalarının, kıran kırana çıkar savaşlarının ortasında bulmuş, bu hiç bilmediği insanları, dünyayı öğrenmeye dört elle sarılmıştı. Eğer, bu kasabada öğretmen Zeki Nejad gibi birisini tanımamış olsaydı, ne kendini bütün bu savaşların içinde, gökten düşmüş gibi birdenbire bulur, ne de bir yanı tutup onların dövüşlerine canı gönülden katılırdı. Öğretmen Nejadla birlikte o arzuhalciden, bu arzuhalciye gidiyor, Kaymakama çıkıyor, birtakım pulların üstüne adını yazıyordu. Bu arada öğretmen ona adını yazmayı da öğretmişti. O da çabucak, hem de kolaylıkla öğrenmişti Memed yazmayı. Kağıtların üstüne her Memed yazdıkça yüreği, bir kızı ilk öperkenki gibi çarpıyordu. Öğretmen ona yakında okuryazarlığı da öğretecekti. Öğretmenin dediğine göre bu işi üç aya kalmadan öğrenecek, bütün dünyayı, dünyada ne kadar söz varsa okuyacak yazacaktı. Memed, yeni, tuhaf bir dünyaya yeniden doğmuştu. Öğretmen Zeki Nejada yüreği öylesine ısınmış, bu deli dolu, son söyleyeceği sözü ilkten söyleyen adama öylesine bağlanmış, onu öylesine kardeş bilmişti ki ona, kimliğini açıklamadığından dolayı utanıyor, yerin dibine geçiyordu. O da Ğnce Memedi fakir fıkara kadar, belki de onlardan çok seviyor, dirilip de göğe çekilen ata, söz dönüp dolaşıp gelince de, hiç konuşmuyor, onu derin bir düşüncedir alıyordu. Onun Ğnce Memed olduğunu bilse kim bilir ne yapardı? Sevinir miydi, coşar mıydı, coşar da sarılıp öper miydi, ya da korkar mıydı? Bu delifişek, bu ateş çemberinden geçmiş kişi, bu dünyada hiç korkacağa benzemiyordu. Ona, bak, şu karşıdaki ölümdür, bir adım atarsan içindesin de-

yürekli bir Topal Aliyi, bir de Recep Çavuşu görmüştü. Ğnsan yaratığı şu evrendeki yaratıkların en korkaklarından birisidir, ama içlerinde çok da yüreklileri var, Hürü Ana, Ferhat Hoca gibi. Bu dünya o yürekli insanların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor. Hürü Ana bir beterdi. O, Aliyle, Allahla bile, babasının oğlu gibi göz belerterek çekişe dövüşe konuşuyordu. Elinden gelse gidecek Ankaraya, Mustafa Kemal Paşanın yakasına yapışacak, ağzına geleni söyleyecekti. Onun da, en son, çekindiği bir yer, yanında konuşmaya bile korktuğu bir kişi vardı, Efendi Hazretleri. Ona Hazret Efendi Usta diyordu da, başka bir şey demiyordu. Memed ona kaç kere Efendi Hazretlerinin adını yanlış söylediğini söylemiş, onu vazgeçirememişti.

O sabah sisler, güneş doğmuş, iki üç kavak boyu kalkmıştı ya, daha kalkmamış, yerden bir karış yukarda sallanıp duruyordu. Memed, atının üstünde kasabayı, kasabalıları, Ferhat Hocayı, şehirlerin, köylerin, dağların, ovaların üstünde uçarak dolaşan, her şafak vakti de dünyaya dehşet bir kışneme bırakan atını düşünüyor, Öğretmen Zeki Nejadla buluşmaya kasabaya gidiyordu. Yolun kıyıları boyunca portakal, limon, turunç ağaçlarında küçücük küçücük, çok yeşil, koparınca dünyayı keskin bir kokuya boğan her birisi başparmak büyüklüğünde sikirdim meyveler vardı. Meyveler büyüyünce kim bilir bu dallar onları nasıl çekecekti!

Uzakta, yolun ortasından bir insan karartısı gidiyordu. Memed, karartının kim olduğunu hemen anladı, acaba atı doldurup üstüne sürse miydi, bir ikircik geçirdi, atı hızlı süreceği yerde yavaşlattı. O yavaşlayınca biraz sonra, alıcı gözle bakınca karartı da yavaşladı. O, atının başını çekti, karartı da olduğu yerde zınk, diye durdu. O, atını sürer sürmez, karartı da yürüdü. Sanki birbirlerine bağlılardı, birisi durunca öbürsü duruyor, birisi yürüyünce de ötekisi... Bu oyunları öğleye kadar sürdü. Memed, birkaç kere köye döndü, baktı ki, her seferinde karartı da arkasına takılmış geliyor. Bir seferinde onu ta köyün ağıllarına kadar da

geriye getirdi. Hürü Anadan çekinmese evin kapısına kadar getirecekti adam. Böyle git gel, dur kalk,

254

ivlemed sonunda öfkeleni, altındaki Arap atını doldurdu, at kuş gibi uçu. önündeki adam da koştu. Sonra da baktı ki Me-medden kurtuluş yok, yolun ortasında dimdik durdu, onu bekledi. Memed, ona on adım kadar yaklaşınca tabancasına davrandı. O, daha tabancasını çekmeden adam, üç el kurşunu arka arkaya atın tam alının ortasına boşalttı, arkasından da hendeğe atladı, Akdenize aşağı koşmaya başladı. Memed hiç zaman yitirmeden, can çekişen atını yolun ortasına bıraktı, adamın ardınca koşmaya başladı. Ona biraz yaklaştıkça ona birkaç kurşun sallıyor, vuramıyordu. Tazı gibi bir adamdı önde koşan, Memed ona, kurşunun etkili olacağı kadar, hiçbir zaman yakla-şamıyordu. Gide gide, sel yatağına vardılar. Memedin burnuna püren kokuları gelince gevşedi, yavaşladı, adam da çoktan gözden yitmişti, geriye döndü. Yola geldiğinde neredeyse akşam oluyordu. Ölmüş atın başında, yolun kıyısına oturmuş bekleyip duran öğretmen Zeki Nejadı gördü.

"Demedim mi sana," diye ayağa kalkarak ona doğru yürüdü öğretmen, "demedim mi sana, dikkali olalım, bu adam, bu Şakir olacak köpek karı içici bir insan kasabıdır, diye. Ğşte ilkönce senin başına geldi. Ğlk seni öldürtmek istedi. Seni öldürerek bana gözdağı vermek istedi. Şimdi anladın mı kardeşim bizim kimlerle uğraştığımızı, canımızın her an tehlikede olduğunu. Bizim bütün arkadaşların canı tehlikede. Ona göre davranmalı, ona göre ayağımızı denk almalıyız. Bak, eğer bu iş senin başına gelmeseydi, tehlike içinde olduğumuzu, karşımızdaki kişilerin kan içici olduklarını alimallah kimseye, sana bile anlatamazdım."

Memed:

"Zeki kardaş," dedi, "biz tehlikedeyiz ya, bu başka." Olayı baştan sona, bir çırpıda kesik kesik, ona anlattı. "Bu ne iştir, sen söyle, sen akıllısın. Ğsteseydi, atı vuracağına beni, haydi

haydi yüz kez vurabilirdi. Ona yetişemeyim diye atı vurdu. Ona yetişirsem, merakımdan onu vurarak ele geçireceğimi biliyordu. Başka çaresi olmadığı için atı vurdu. Bu adamın benimle bir alıp veremediği var ya, nedir ki o?"

Atın baş yanına, yolun kıyasına sekilendiler. Ğkisi de düşünceye daldı. Zeki Nejad da, Memed de, başları çatlayıncaya, ka-

255

ranlık kavuşuncaya kadar düşündüler. Sonra ayağa kalktılar, atın koşumlarını çözdüler, eyeri Memed, heybeyi, dizgini, bellemeyi öğretmen aldı, eve doğru yola düştüler.

"Tuhaf bir iş," diye şaşkınlığını dile getirdi öğretmen Zeki Nejad. "Ben bunca ömür yaşadım, bunca işler geldi geçti başımdan, bunca savaşa girdim çıktım, yedi cephede savaştım, ne başıma böyle bir iş geldi, ne böyle bir iş gördüm, ne de duydum. Senin o Anavarza ovasında bir düşmanın mı var, bunun için mi orasını bıraktın da geldin?"

"Yok," dedi Memed.

"Öyleyse bu senin başına gelen dünyanın en tuhaf işi. O adamı tanıyor muyum, dedin, gözün mü ısırdı, dedin?"

"Onu çok iyi tanıyorum, onun yüzünü çok görmüşüm gibime geldi. Ama düşünüyorum, düşünüyorum çıkaramıyorum."

"Evet, atı tam alının ortasından vuran bir adam, üç kurşunu da yan yana değdirmiş atın alının sakarının içine, atın üstündeki seni, çoktaaan uçururdu. Tuhaf bir iş."

"Çok tuhaf."

"Ne düşünüyorsun?"

"Düşünecek bir şey yok. Yalnız bu işi Hürü Ana bilmesin. Ona zor anlatırız."

"Zor anlatırız," dedi Zeki Nejad. "Hem zor anlatırız, hem de onun gözünden öyle bir düşeriz ki atını öldürtmüş bir kişi olarak, kıyamete kadar ne senin, ne de benim yüzüme bakar. Eğer

bir gün dayanamaz da bizimle konuşacak olursa, o da bir uyuz köpekle konuşur gibi konuşur. Haydi dönüp gidelim de, atın ölüsünü çalıların içine çekelim de kimse görmesin. Ya da birisi görür, tanır da..."

Gerisin geri döndüler, ağır atı kan ter içinde kalarak çalıların içine kadar çektiler.

"Şimdi bunu kartallar iki gün içinde yer bitirirler, kemiklerini bile bırakmazlar."

O, böyle konuşurken Memed bağırdı:

"Ğşte, işte, o orada..."

Arkasından koşarken, bacakları deyip üç kurşun sıktı. Adam düşer gibi oldu, öğretmen,

"vurdun," diye bağırdı, "tam isabet," adamın düşmesiyle kalkması bir oldu.

Alacakaranlıkta ikisi birden adamı Akdenize kadar, ellerinde çıplak tabancaları kovaladılar.

Akdenizin orada, karanlık iyice bastı, önlerindeki ışıklı denizin yüzü bile karardı.

Yorgun, öfkeli eve döndüler.

Çukurovanın o yoğun, taş gibi ağır, soluk aldırılmaz sarı sıcağı çöktü. Bütün ova, ta buradan Anavarza ovasına, oradan Kozan altına, Misise, oradan da Yüreğir toprağına kadar sonsuz bir düzlük sarı, yoğun, gözleri yakan bir ışıltıya batmış yal-bırdıyordu. Biçilmiş ekinlerin sapları, yollara dökülmüş samanlardan fıskırıyor, ortalık kaynıyordu.

Ovaya, birkaç yıldır çeltik ekmeye Maraşlılar geliyor, ovaya, buradan Akdenize, kuzeyde Ceyhan ırmağına, aşağıda Top-rakkaleye kadar binlerce dönüm çeltik ekiyorlardı. Binlerce dönüm çeltiğın bataklığı içinde köyler çiftlikler kalıyor, bataklıklardan bulut bulut kalkan sivrisinekler ovanın göğünü tutuyordu. Sivrisinekler geceleri insanları uyutmadıkları gibi, atlara, öküzlere, ineklere, öteki hayvanlara da rahat vermiyorlar, özellikle, sineklerin saldırısına uğrayan atların bütün gövdeleri kızıl kana kesiyordu.

Bölgenin en büyük çeltikçisi de Şakir Beydi. Şakir Bey, her yıl ne kadar çeltik ekiyor, her yıl ovanın kaç bin dönümlük yerini bataklığa çeviriyor, kendi de bilmiyordu. Ve ovada sıtma-

lanmayan hemen hemen hiçbir kimse kalmıyordu her yaz. Çeltik tarlalarının, yani bataklığın ortasında kalan köylerin hali dumandı. O köylerin insanları, daha da çok çocukları sıtmadan sinekler gibi kırılıyorlardı. Bütün ova köylerinin mezarlıkları her yıl taze çocuk mezarlarıyla doluyordu.

Zeki Beyle Abdülislam Hoca vakit geçirmediler, sınırın ötesine geçerek Memede, öldürülen atından da görkemli, soylu, soyu yedi göbekten daha yukarıya çıkabilen bir at aldılar.

Memed, bu atı daha çok sevdi. Atma biniyor, her gün kasabaya iniyor, arzuhalcilere öğretmenle birlikte uğruyor, Ankaraya tel üstüne tel çekiyorlardı.

Bir sabah erkenden çarşıya inmişler, önce kunduracı Celal Ustaya uğramışlar, onu alıp terzi Rifatm dükkanına gitmişler, °raya saraç Veli Usta, öteki arkadaşları da gelmişler, bütün gün tartışmışlar, yıllardan bu yana yasak ettirmeye çalıştıkları, hiç-

256

257

bir zaman da başaramadıkları, bu yıl öteki yılların üç misli ekilen çeltiğin zararlarını nasıl azaltırız, diye kafa yormuşlardı. Bir kere köylerin içine kadar çeltik ekilmesi yasaktı. Bu yıl birçok köy çeltik alanlarının ortasında, bataklıkların içinde kalmıştı. Çeltik sahalarının yerleşim yerlerine uzaklığı en az üç bin metre olmalıydı, oysa ki, bu alanlar, kasabanın son evlerinin avlu duvarlarından başlıyordu.

Öğretmen Zeki Nejad, köyleri su altında kalmış köylüleri de kıskırtıyor, onlara da, her gün tel üstüne tel çektiriyordu An-karaya.

O sabah, öğretmen Zeki Nejad, saraç Veli, saraç Veli çember sakallı, beş vakit namazında, etliye sütlüye karışmayan, ama iş çeltik sorununa gelince zıvanadan çıkan, iyi bir kişiydi, Memed, bir de Müftü Efendi Zeynullahın dükkanına oturmuşlar çay içiyorlardı. Yanlarında birkaç kişi daha vardı. Önce dükkanın kapısı önünde Şakir Beyin gölgesi belirdi, ardından da

gözlerini belertmiş Şakir Bey hışım gibi girdi dükkana... Tozlu çizmeleri, lacivert külot pantolonu, tozlu ceket, ipek mintanı, Borsalino şapkası, elindeki sapı kehribar gümüşlü kırbaçıyla toz içinde kalmış bir heybet gibiydi.

"Muallim," diye bağırdı, "çek elini benden. Seni ne alakadar eder benim çeltik sahalarım? Alanlarımın içinde köyler kalmış sana ne? Ben onların kanını paramla satın alıyorum."

Öğretmen Zeki Nejad, kendisinden beklenilmeyen bir dinginlikle karşılık verdi:

"Köylerin içlerine kadar çeltik ekmek, köyleri binlerce dönüm bataklıkın içine hapsetmek yasak."

"Para, para verdim ben onlara, köylerini bu yaz için satın aldım. Sen bir öğretmensin, çocuklarını okut, başka işlere burnunu sokma. Bak, bak, eserine bak. Sen çeltiğin ve milli servetin düşmanısın ve de kendini bil, muallimliğini bil ve hem de çizmeden yukarıya çıkma... Bak, bak eserme. Kendilerini çamura bulamışlar bu alçaklar, beni Kaymakama şikayete gidiyorlar."

"Sen bulamadın mı onları çamura, kendilerini niçin çamura bulasmlar, neden uydursunlar? Bulut gibi gelen, insanlara kurt gibi saldıran zehirli sıtmadan öldüren sivrisinekleri de bu köylüler uyduruyorlar, öyle mi?"

258

"Muallim. Muallim," diye, gözlerini belerterek sağ ayağını yere vurdu Şakir Bey, taban tahtaları çatırdarken, dükkan zan-girdadı. "Muallim. Muallim sen o göğsünde takılı teneke parçasına mı güveniyorsun, ona güvenme. El elden üstündür arşa kadar. Yanma yörene topladığın beş on kopuğa güvenme." Me-rnedin oturduğu yere döndü. "Sen de daha dün geldin buraya, ne olduğun, kim olduğun belli değil, buraya niçin geldiğin de hiç belli değil, sen de ayağını denk al! Yakında hakkında bir tahkikat açtırırım ki..."

Memedle göz göze geldiler, Şakir Bey, gözlerini kaçırarak bir yer arıyor, gözlerini Memeden

bir türlü kurtaramıyordu. Memedin gözlerine o eski çelik ışıltısı gelmiş oturmuştu gene.

Şakir Bey çok telaşlandı. Nereye gitse, ne yapsa Memedin bakışlarının altında eziliyordu.

Şakir Bey gidiyor, geliyor, çırpıyor, bağıyor, onun bakışlarından kendisini bir türlü

kurtaramıyordu. En sonunda, kendisini dışarıya, çamur içinde, Hükümet konağına doğru

çekilen, kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu kalabalığın arasına attı:

"Görün, görün eserinizi, bu çamura bulduğunuz köylüleri görün. Şunlara bakın, bunlar insan değil, çamurdan birer heykel... Çamur, çamur, çamur heykeli..."

Ne yapsa, ne etse Memedin gözleri üstündeydi ve Şakir Beyin yüreğini bir korku almış onu

rahat bırakmıyordu. Çamur kalabalığını yardı, dibinden su kaynayan, alanın ortasındaki ulu

çınarın altına kadar koşarcasına yürüdü, abalı bir saka atının başını tutuyordu, ata atladı,

ovaya aşağı doldurdu. Atın ayaklarının çıkardığı toz bulutunun ortasında kalarak kasabayı

çıktı.

"Bu adam oynatmış, delirmiş," dedi Zeki Nejad. "Bu ne biçim iş, adam bütün köyleri

bataklık yapmış, köylüler, boğazlarına kadar suyun çamurun içinde kalmışlar... Sonra da

onları ben çamurdan heykele çevirmişim. Ulan, sana kan kusturacağım Şakir Beyefendi. Ben

Zeki Nejadsam, ben de adamsam." Madalyasını tuttu. "Eğer bu da bir teneke parçası değilse,

ben de bu köylülerin kanını sende bırakmayacağım."

Memed, bugün Zeki Nejadı daha iyi, daha yakından tanıyor, içinden, bir insanı olayların

içinde tanımaktan başka yol

259

yok, diye geçiriyordu. Bu delifişek adamın, biraz önceki Şakir Bey karşısındaki soğukkanlı

halini yemin billah anlatsalar inanamazdı. Ğşte adam gibi adam böyle olurdu.

Müftüyle Zeynullah, Zeki Nejadı yatıştırmak, olayın daha da büyümesinin önünü almak için

diller döküyorlar, yakından tanıdıkları öğretmeni yatıştırmaya çalışıyorlardı. Deneylerle

biliyorlardı ki, böyle giderse bu işin sonu kötü bitecekti.

Bu Şakir Bey de buranın yerlisi değildi. Şu yukarı dağlardan, Maraş ilinden olurdu. Onun da evinin duvarında altın yaldızlı, yeşil, kalabalık dallı, tam bir kapı büyüklüğünde, altın yaldız çerçeveli bir soyağacı, aynı büyüklükte, gene altın yaldız çerçeveli bir padişah fermanı asılıydı. O da soyunu Dulkadiroğlu hükümdarlarına bağlıyordu. Ğşte tankları da, üç yüz yıl önce yazılmış soy kütüğü ve padişahça verilmiş ferman. Bu fermanın dünyada, Topkapı Sarayında bile eşi menendi yoktu. Başka, önemli, önemliden de önemli bir tanığı daha vardı, Pa-yas Kalesi. Payas Kalesi, Gavur dağlarının eteğindeki düzlüğün ortasına, Akdenizle dağın arasına yapılmıştı. Geceleri, elini uzatsan tutacakmışsm gibi yaklaşan dağdan çam kokulan, gündüzleri kalenin burçlarının altına serilmiş gibi duran biraz uzaktaki denizden tuz kokuları geliyordu. Bu kaleyi Osmanlılar, daha düne, Cumhuriyete kadar hapisane olarak kullanmışlar, nice politik mahkumları burada boğarak öldürmüşler, ölülerini de, ya Akdenize, balıklara, ya da dağa, kurtlara atmışlardı. Bu kale, Osmanlıya geçmeden, yani Fırkai Islahiyeden önce Küçükaliogullarının elindeydi. Mısırdan, Şamdan, Kudüsten gelen ve ipek yoluna çıkan kervanların haçlarını Küçükaliogul-ları alıyordu. Yalan, diyordu Şakir Bey yalan, Küçükaliogulları da kim oluyorlar, Küçükaliogulları Dulkadirli hükümdarlığının küçük bir Beyi, ipek yolu haracını tam bin yıl Dulkadirliiler almışlardır, benim öz bir dedelerim.

Dulkadirli, Şakir Beyin dedesi mi, değil mi, burada hiç kimse bunu bilmiyordu. Bilmesinler, onun konağında kapı kadar bir soyağacı, bir de ferman asılıydı ya, bilsinler, ya da bilmesinler ne yazardı.

Şakir Bey Kurtuluş Savaşı biter bitmez kasabaya gelmiş/ büyük bir portakal bahçesinin ortasındaki, iki katlı, on iki oda-

Alak badanalı konağa kimseye sormadan yerleşmiş, arkadan da hane halkını kasabaya getirmişti. Görkemli doru bir ata biniyor, altın saat, zincirleri iki avuç gelen altın köstek takıyor, kehribar saplı gümüşlü kırbacını çizmelerinde şaklatıyordu. Kasabaya yerleştikten birkaç gün sonra Kaymakama gitti, ona kendi saati gibi Longines marka bir altın saatla birlikte, kendi kösteğinden de ağır bir altın köstek armağan etti. Kaymakam onun bu cömertliğine çok sevindi, hemen o akşam, onun yüz dönümden fazla bir portakal bahçesi içindeki evine gitti. Kaymakam bu evin eski sahibi Ermeni hakkında çok şey biliyordu.

Kaymakam Bey, bu yumuşak huylu, mert, yiğit görünümlü, soylu kişiyi, hele evinin duvarına asılı fermanı, soyağacını görünce, çok sevmişti. Evde hiçbir şeye bakmadan, kahve içmeyi, yemek yemeyi unutmuş, duvardaki kapı gibi değerli, kutsal dede yadigarlarına, gözünü onlardan ayıramadan bakmıştı.

Şakir Bey de bu yaşlı ama, feleğin çemberinden geçmiş, Osmanlı İmparatorluğunun birçok macerasına karışmış kişiye bir büyük kardeş, bir baba gibi saygı duymuştu. Bu düşüncesini de açık açık Kaymakama, orada, evinin içinde söylemişti. Çünkü Şakir Beyde yalan dolan yoktu. Onun sözü açıktı ve her zaman da civanmertçeydi.

Birkaç gün sonra da Şakir Bey, Kaymakamın, bu çok saydığı insanın karısına da çok değerli, eski, antika altın bilezikler, bir Hint mihralesinin hazinesinden çıkarıldığı söylenen çekirdek altın, yeşim, inci karışığı bir kolye getirdi. Kaymakam, mesleği icabı bu işlerden, değerli taşlardan anlardı. Ne gerdanlık, ne altınlar, hiçbirisi sahte değildi. Ve paha biçilmez değerdeydiler. Kaymakam, bu, kendisine armağan olarıktan verilmiş değerine paha biçilmez gerdanlık ve bilezikler üstünde çok düşündü. Bu ev içinse, çiftlikler, portakal bahçeleri içinse bütün değerli armağanlara gerek yoktu. Her Ağa, her Bey, azıcık ağzı laf yapan, falan cephede savaştım, çarpıştım diyen, yarası varsa, onu da göstermeye gerek kalmadan, kolaylıkla bir yolunu buluyor, istediği eve, bahçeye, toprağa konuyordu. Demek ki, böyle

değerli, her birisine paha biçilmez armağanlar yaptığına göre, bu Dulkadiroğlu, bu fermanlı, soyağaçlı Bey kendisini çok sevmiştir. Kaymakam da bu soylu kişi için canını verebilirdi.

261

Birkaç gün sonra Şakir Bey, bu saygı duyduğu insana, soylu Kaymakama, onu soyluluğuna inandırmak için çok diller dökmüştü, bu alçakgönüllü insan bir türlü soyluluğuna inanamıyor, o da onun yüzünü, uzun parmaklı ellerini, halini tavrını, konuşmasını, duruşunu, yürüyüşünü tanık gösteriyor, yeminler kasekler ediyordu, içi altın sırma işleme, belki üç yüz yıllık bir halı getirdi. İşte bu halı Kaymakamı çıldırtabilirdi. Çünkü Kaymakam halıdan da anlardı. Bu değerde bir halının şu koca Anadolu'da bir eşi daha yoktu. Kaymakam bu halıyı görünce soyluluğuna da, dedesinin, Şakir Beyin evindeki gibi padişah fermanlı, soyağaçlı bir Bey, bir hükümdar olduğuna da inandı:

"Ne zahmet mirim," dedi, "ne zahmet. Ne zahmet nuru aynım, ne zahmet muhterem Dulkadirinin ahfadı, ne zahmet!" Coşkudan tıkanıp, elleri titredi, başka bir şey diyemedi. Sonra ağır ağır kendisine geldi, gülümsedi, halıyı okşadı elleri uçarak...

Masasına otururken:

"Nuru aynım," dedi sevecen, yumuşacık, gözlerinin içi gülererek, "bugün derhal Mal Müdürüyle görüşmeliyiz."

"Evet efendim, evet muhterem beyefendi, ona küçük hediyeler hazırlamıştım, malum ya..."

"Lüzumsuz, onun için hediye lüzumsuz ya, mademki değersiz şeyler, siz bilirsiniz. Yalnız, lütfen benim yanımda ver-meyinki kilükali mucip olmasın."

"Olur efendim, emredersiniz efendim."

"Çünkü efendim, zatıalınız öylesine cana yakın bir kıymetli zatsınız ki, sizi her gören, size hayran kalır. Bir de efendim siz büyük hükümdarlar soyundansınız."

"Malumualiniz beyefendi, muhterem sultan Fatih Mehmet Hazretlerinin nur içinde yatan

valideleri Dulkadirli kızıdır. Bunu da bütün tarihler Avrupada olsun, bütün dünyada olsun, böyle yazarlar. Yani efendim, bütün dünya biliyor ki, bütün To-roslar, bütün Çukurova ve bilumum Osmanlı toprağı ve bugünkü Cumhuriyet Türkiyesi ve de bilumum dünya, buradan Çinimaçine kadar biliyorlar ki, Fatih Sultan Mehmet Hazretlerinin nur içine gömülmüş Valideleri benim öz be öz büyük teyzemdir."

262

"Malum, malum, tarafımızdan malumdur efendim. Gençliğimizde tettebbuda kusur etmedik efendim."

Bu konuşma böyle uzadı gitti. Şakir Bey sevincinden yere basamıyor, Kaymakamsa gözlerini halıdan alamadan, bir aptal oğlan gibi gülüp duruyordu.

O gün kaymakamlıktan çıkan Şakir Bey, doğru Mal Müdürüne gitti, Kaymakam Beyefendinin gönderdiğini söylemeyi ihmal etmedi. Mal Müdürünün odasında birkaç kişi vardı. Onlar çıktıktan sonra ona da iki avuç altın kösteğı olan, ama başka marka altın bir Ğsviçre saati hediye etti. Mal Müdürü saati eline alınca gözlerine inanamadı, dili tutulmuş gibi, bir şeyler kekelemeye çalıştı, beceremedi, sanki bir tansık karşısındaydı. Öyle kalakaldı. Şimdiye kadar ona elli liradan fazla bir rüşveti kimse vermemiştı. Elindeki saat düpedüz bir servetti.

Şakir Bey, onu akşama evine çağırıldı. Ğzin isteyerek ayağı kalktı, o, kapıdan çıkarken öteki de elinde saati, saattan gözlerini alamadan arkasına düştü. Şakir Bey, arkasına düşen adama, akşama buyuracaksınız, diyemedi. Müdür Bey, elinde saat, saattan gözlerini alamayarak dışarıya çıktı.

Şakir Bey, onu kolundan tuttu:

"Beyefendi," dedi, "saatinizi cebinize koysanız iyi olacak. Hani kilükali mucip olur, diye düşündüm de... Evde hanımefendiyle birlikte bakarsınız."

Mal Müdürü gözlerini faltaşı gibi açarak, şaşkınlıkla bir ona, bir saata baktı. Gözleri fıldır fıldır ederek bir Şakir Beye, bir saata gidip gidip geliyordu.

"Yani bütün bu saat, hepsi benim mi, bana mı verdiniz efendim?"

"Sizin bu saat efendim, böyle küçük bir hediye size layık değil ya..."

Müdür az daha küçük dilini yutuyordu:

"Bana layık değil mi, bana, bana, bana layık değil mi? Bu saat benim mi?"

Hemen, elinden alacaklarmışçasına saati yan cebine koydu. Oraya gönlü razı gelmedi, o cepten aldı ötekine koydu, o cepten aldı ötekine, sonunda iç cebinde karar kıldı, cebin düğmesini de ilikledi.

263

"Azimet ne yana efendim?"

"Bizim fakirhaneye efendim?"

"Gidelim, gidelim, zatıalilerinin köşklerini görmek en büyük arzumdur. Sizi tanımaktan namütenahi memnun oldum?"

"Köşk değil beyefendi, sadece eski bir hane. Köşkü yaptıracağız efendim, dedemizin ismine layık. Malum ya, bizim dedemiz Dulkadiroğludur. Malum ya, Fatih Sultan Mehmet Hazretleri de bizim öz be öz yeğenimiz olurlar."

Eve varıncaya kadar soyunu, Fatih Sultan Mehmetle ne kadar yakın akraba olduklarını, Mustafa Kemal Paşanın da Fatih Sultan Mehmedin ahfadından bulunduğu rivayet edildiğini, malum ya, Toros dağları insanların birçoğunun mavi gözlü ve altın sarısı saçlı olduklarını saydı döktü. Eve geldiklerinde Mal Müdürü kendine iyice gelmişti ya, niçin adamın ardına düşüp de buraya kadar geldiğinin sebebini bir türlü anlamıyordu.

Mal Müdürü evi görür görmez, işi anladı. Eve girdiler. Gene fermanlar, soyağaçları, eski, Dulkadirliden kalma, üstü ayetlerle bezeli kılıçlar, Selahaddini Eyyubinin kılıcı ve bizzat

okuduğu Kuranı... Mal Müdürü böylesine büyük bir soyluluk karşısında neredeyse aklını oynatacaktı. Şakir Bey, durmadan anlatıyor, Müdür, utancından, böyle büyük bir Beyin huzurunda nasıl durulacağını bilemediğinden, büzüldükçe büzülüyor, zırl zırl da terliyordu.

"Kaymakam Bey, dediler ki Müdür Bey, bu bina, Müdür Bey... Zannederim ki..."

Müdür hemen sözü ağzından aldı:

"Evet efendim, bu bina efendim, yarın efendim, müzayedeye çıkarılacaktır efendim, bir siz bileceksiniz efendim, bir de muhterem Kaymakam bilecekler efendim. Sizi bana kendileri göndermişlerdi değil mi, efendim?"

"Kendileri gönderdiler."

"Yarın cüzi bir parayla efendim... Emin olun Efendim, kimsenin haberi olmayacaktır efendim. Sizden başka kimsenin müzayedeye katılmasına müsaade etmeyeceğiz, efendim."

"Çok teşekkür ederim efendim."

Ardından Tapu Memuru, onun ardından da Tahrirat Katibi, Candarma Kumandanı evi ziyaret ettiler. Üstelik de evde,

264

hanımlarıyla birlikte her bir memura görkemli şölenler verildi. Sofrada kuş sütü bile eksik değildi. Görmüş geçirmiş Kaymakama en alasından Fransız şampanyası bile patlatıldı. Bütün bu şölenler, içkiler, dostluklar aylarca sürdü. Ne biçim bir ermiş kişiydi ki bu adam, tabii onun Dulkadiroğlu soyundan geldiği ve Fatih Sultan Mehmedin dayısı olduğu konuşmalarda hiç unutulmuyordu, hiç karşılıksız, binlerce liralık ikramlarda, armağanlarda bulunuyordu, bu Birinci Dünya ve Ğstiklal Harbi döküntüleri, yarı aç, yarı tok memurlara?

Hiç kimse bütün ikram edilenlerin, verilen armağanların Zeynullah Efendiden geldiğini bilmiyordu. Zeynullah Efendi sıkı adamdı ve bu kasabada tutunmak zorundaydı. Kellesini kesseler bile Zeynullah Efendinin ağzından, armağanların, ikram paralarının kendisinden

borç alındığı üstüne bir tek sözcük bile alamazlardı. Çünkü, kimin kim olduğunu bilecek kadar hinoğlu hindi ve kaz gelecek yerden tavuk esirgemezdi. Şakir Beyin kim olduğunu daha ilk günden anlamış, hele soyağa-cımı, hele fermanı görünce karşısındakine bir iyice kesenin ağzını açmıştı. Bu adama hayranlığı her gün geçtikçe artıyordu. Şakir Bey, bir mucize adamdı. Bu kasabaya geldiği an, eliyle koymuş gibi varıp Zeynullah Efendiyi bulması, her şeyi açık seçik ortaya döküyordu.

"Bu kasabaya gelir gelmez, ilk beni buldunuz, ilk benimle konuştunuz değil mi? Bunu nasıl yaptınız?"

Dehşet bir meraka kapılıp Zeynullah Efendi, bunu belki yüz kez Şakir Beye sormuş, o da gülerek:

"Biz adamın hasının kokusunu alırız," diye kıvanç içinde kalarak gülmüştü. "Yiğit yiğidi gözünden tanır, kırk günlük yerde de olsa, arının bal çanağını..."

Birkaç ay içinde Şakir Bey kasabanın, ağzından girdi, burnundan çıktı. Altın saatlar, bilezikler, gerdanlıklar, İngiliz kumaşları, kaşmir kazaklar ardı arası kesilmeden işledi durdu. En iyi evler, en iyi portakal bahçeleri, en verimli tarlalar, çiftlikler onun oldu. Dulkadiroğlu, fermanlı Bey, soyu ta varıp da Hazre-ti Ebubekire kadar çıkan Şakir Bey toprağa, eve, bahçeye doy-

Imuyordu. Mal Müdürüyle Tapucu ona uygun bir bahçe, bir ev bulduklarında, sevinçlerinden yürekleri çarparak koşarak ona

265

haber veriyorlar, tarlayı da hemen o gün açık artırmaya çıkarıyorlardı. Mal Müdürü açık artırma ilanını öyle bir yere asıyordu ki, herhangi bir kişi kırk yıl arasa onun yerini bulamazdı. Mal Müdürü Bey saklamasa ne olurdu ki, açığa, gitse de alanın ortasındaki çınar ağacının gövdesine yapıştırırsa ne olurdu ki. Kim gelir de Şakir Beyin karşısına dikilir de açık

artırmaya girerdi. Böyle bir kişi daha anasından doğmamıştı.

Tarla, bahçe, ev işleri bitince, artık Şakir Bey serbest kaldı. Şimdi de birden, çok para kazanmanın sırası gelmişti. Bugünlerde bu ovada iki zanaattan para kazanlıyordu, birisi kaçakçılık, öbürü de çeltik tarımıydı. Kaçakçılığın kapısını Zeynullah Efendi muhkem tutmuştu. O kapıdan kimseyi geçirecek değildi. Ne akla gelirse, silah, eroin, altın, at, giyim, kuşam, otomobil, her şeyin kaçakçılığını yapıyor, kazandığı paralarla da Bo-ğaziçinde yalılar, Beyoğlunda, Sirkeçide hanlar, apartmanlar, oteller alıyordu. Şakir Bey onun gözüpekliğine, yürekliliğine, zekasına hayrandı. Bu yaşa gelmiş, bunun gibi değil, böyle bir adam dünyada bulunmazdı, buna benzer bir insanı görmemişti bile. Ve Memedle ilk karşılaştıkları gün Zeynullah onu göstermiş, bu küçük adam netameli bir kişi değil bence, gözlerimizi onun üstünden hiç eksik etmemeliyiz, demişti. Çok görmüş geçirmiş, başından çok işler geçmiş bir kişiye benziyor. Böylesi kişilerin yalımları içlerinde hiç belli etmeden yanar durur, aman dikkat. O gün bugündür, Şakir Bey Memedi göz hapsine almış, hiçbir davranışını gözden kaçırmamıştı. Zeynullah Efendi dikkatini onun üstüne çekmeseydi bile, bu küçük adam onun gözünden kaçamazdı. Bir tuhaf, korkutucu gözleri vardı bu küçük adamın. Bir yerlerinden tükenmez bir ışık kaynayıp duruyordu. Bu yaşa gelmiş dünyada hiçbir gözden bu kadar kork-mamıştı.

Kaçakçılık kapısı ona kapalı olduğuna göre, bugünlerde en çok para getiren iş çeltikçilikti. Çeltik, bire yüz, yüz yirmi veriyor, bir insanı bir yılda ihya edip çıkıyordu. Hiç masraf yapmaya da gerek yoktu. Ne sürmek, ne otunu vurmak... Ham tarlaya atıyorsun tohumu, basıyorsun suyu, basıyorsun suyu, iş tamam, sonbahar gelince, dağlardan yüz binlerce köylü iniyor, boğazı tokluğuna mahsulü topluyordu. Suyu tarlalara taşımak

duruyorlardı.

O yıl, Maraştan gelmiş öteki çeltik ekicileriyle, bütün ovayı bataklığa çevirerek çeltik ektiler. Maraştan, Altmdış Alinin sa-kabaşihğmda çok usta sakalar getirtmişti. O yıl çok ürün aldı, inanılmaz para kazandı. Ğlk olarak Zeynullah Efendiye bütün borçlarını fazlasıyla ödedi. Bundan önce uzun yıllar çeltik ekilmemiş, ovada sivrisinek sıtma kalmamıştı, Şakir Beyin salakları içinde dokuz köy kaldı. Öteki çeltikçilerin her birisinin tarlaları ortasında da bir o kadar, belki ondan da fazla köy kalmıştı. Çeltik salaklarının bataklığında inanılmaz bir hızla üreyen sivrisinekler, büyük uğultularla, kara yağmur bulutları gibi köylerin, kasabaların üstüne çökmüş, koskoca ovada hemen hemen hastalanmayan kimse kalmamıştı. Çok çocuk ölmüştü sıtmadan o yaz. Köy, kasaba mezarlıkları yeni, küçücük yüzlerce mezarlık-la dolmuştu o yaz. Ne kasabada, ne köylerde cibinliksiz uyumunun mümkünü çaresi yoktu. Bütün yaz, çamur içinde kalıp, çamurdan birer heykele dönmüş sıtmalılarla öteki köylüler, kasabann yaşlı tek doktorunun evinin önünü, cami avlularını, bahçeleri, sokakları, caddeleri, alanları doldurdular. Her birisi sıtmadan iki büklüm olmuş, karnı sırtına yapışmış, avurdu avurduna geçmiş, bacakları birbirine karışmış kimseler, tozlara belenerek inliyor, bir yamıyor, bir üşüyorlardı. Ğşte bu çeltikçilere karşı savaşıma Zeki Nejad, hemen o yaz girişti. Kendisine epeyce yandaş da buldu. Ankaraya teller çekildi, kasabaya gelen Valiye taze çocuk mezarları gösterildi, dalağı şişip, karnı Hütdağı gibi şişmiş yaşlıların, gençlerin, çocukların fotoğrafları çektilirip devlet büyüklerine gönderildi, ama bütün bu çabalardan hiçbir sonuç alınmadı. Çeltikçiler, salaklarını daha da büyüterek, daha çok köyü su altında bırakarak işlerini sürdürdüler. Zeki Nejad ve yandaşları da aşağı yukarı her gün, her hafta, tellerle, mektuplarla, toplu çocuk mezarları fotoğraflarıyla An-karayı rahatsız etmekten geriye durmadılar. Onlar bağılıyor, çağırıyor, çeltikçiler de durmadan çeltik ekiyor, Karun kadar zengin oluyorlardı.

Zeki Nejad ve yandaşları öylesine bir savaşım vermişlerdi ki, ovada koskocaman bir sıtma, çeltik edebiyatı doğmuştu.

267

I

Çeltik mevlitleri, ağıtları, türküleri çıkarılmıştı ki, Ankaradaki, Ğstanbuldaki o vurdumduymaz, dünyayla ilişkisini kesmiş aydınların bile kulağına gitmiş, bu acıklı duruma onlar bile, vah vah, diyerek, yurdun insanlarına acıdıklarını göstermişlerdi. Bunlardan başka Zeki Nejad, az da olsa çabalarının semeresini görmüyor değildi. Ovaya, çamur içindeki, çamur dışındaki, sapsarı çeltik sularını içen köylülere sağlık memurları bol bol yeşil kinin dağıtıyor, küçük camların, üstüne bir damlacık kan alıyor, sıtmalılar saptanıyordu. Buna hiç gerek yoktu. Çünkü ovada sıtmaya yakalanmayan bir tek kişi bile kalmamıştı.

Zeki Nejad ve arkadaşları istiyorlardı ki, çeltik yasası iyi uygulansın. Köylerin üç bin metreden daha az yakınma çeltik ekilmesin. Kesik sulama dedikleri, köyleri bataklıkların ortasında koyan yasanın uygulanma olanağı yoktur. Bu korkunç yalandan vazgeilsin. Ova sıcak, sıtmalık bir bölgedir, burada sıtmadan nice uygarlıklar sönmüştür, burada çeltik ekimi toptan yasaklansın. Ğstediklerinin hiçbirisi olamıyordu, olamayacaktı da, çünkü dehşet bir rüşvet ağı kurulmuş, en namuslu kişi bile o ağa düşmekten kurtulamıyordu.

Zeki Nejad ve arkadaşları bugünlerde daha güçlü, daha etkiliydiler. Eski yaşlı doktor emekli olmuş, yerine köylü kökenli, babası Kurtuluş Savaşına gönüllü gitmiş, bir daha da oradan dönmemiş genç bir doktor atanmıştı. Bu doktor onların bütün çabalarına katılıyor, yılmadan, ölümü göze alarak Zeki öğretmenin yanında savaşım veriyordu. Bu portakal, pamuk, sebze ambarı ovaya çeltik ekmek, hem de bu biçimde ekmek cinayetti. Bütün düşündüklerini Ankaraya yazıyorlar, oradansa çıt çıkmıyordu. Ankaraya göre çeltiğin yasaklanması, dünyanın neresinde olursa olsun düşünülemezdi, çünkü çeltik milli ve onurlu bir üründü.

Burası ukurovaydı ve ova toprağının, eltik olsa da olmasa da, yarıdan çoğu bataklıktı.

Sinek olacak, sıtma olacaktı. Ve ocuklar ve hem de büyükler, Şimdiye kadar öldükleri gibi, gene leceklerdi.

Fakat ters bir iş oldu, Ğl Sağlık Müdürü de onlardan yana ıktı. Candarma alay kumandanı da Kurtuluş Savaşında arpıŐanlardandı, Zeki Nejadla Dumlupmardan sonra Ğzmir kapılarında tanışmıŐlardı.

268

Çamur içindeki yüzlerce kişi her gün, her sabah geliyorlar, Kaymakamlığın avlusunu, kasabann alanını, Hükümet Tabipliğinin nn alıyorlar, akşam olup da gün batıncaya kadar oralardan ayrılmıyorlardı. Şakir Bey, köylerini su altında bırakıp evlerinin içine kadar eltik ekerken, bu yaz o köylerin her evine cebinlik vermeye söz vermişti. Ama gelin görün ki, yaz gelip de sivrisinek kara bulutları gökte uğuldamaya başlayınca verdiği sözü çoktan unutmuştu.

Şakir Bey, bu köylülerin bütün bu davranıŐlarını, gelip Kaymakamlığı işgal ediŐlerini, kasabann alanlarını, çamura bulanarak, sokaklarını, camilerini dolduruŐlarını, Ankaraya tel üstüne tel, fotoğraf üstüne fotoğraf, gazeteye bile haber ulaŐtırmalarını hep, hep Zeki Nejad vatan haininin iğvasına bağlıyordu. Yoksa bu, bu aslan Türk köylüleri, bu munis, bu eline vur da ekmeğini elinden al, bu ipekten ince de pamuktan yumuşak köylüler hiç ekmek yedikleri sofraya bıçak sokarlar mıydı. eltikiler onlara, az ya da çok para veriyorlardı. Sıtmadan, bundan önce olduğu gibi, bundan sonra da kırılacaklardı. Bu onların kaderiydi. Çocukları da ölecekti. Ve de lmeliydi. Yoksa o kadar rer, o kadar rerlerdi ki, nkn her köylü kadını en az on iki ocuk doğuruyordu, birkaç yılda bu Türk köylüleri dünyayı alı verirlerdi. Sen seyreyle o zaman işte dünyadaki gümbürtüyü. Bu munis, bu ermiş, bu suskun köylülerin her birisi bir Atilla olurdu insanlığın başına. Bu alçak, bu köpek, bu vatan haini

Zeki Nejad, eşek arılarının deliklerine çöp sokuyor, o yumuşacık, uyuşuk, deliklerinde kaskatı kesilmiş, kanatlarını oynatamayan arılar, kıpkızıl, yalım gibi kesilip dışarı uğruyorlardı. Ğstese, şimdi istese, Şakir Bey, o, yuvalarına çomak sokup, önlerine düştüğü köylülere Zeki Nejadı birkaç kuruşa öldürte-bilirdi. Ve de bu iş, hiç zor bir iş değildi. Cibirlik söz verilmiş, elbette verilir, ama behey ahmak öğretmen, bu köylüler ne bilirler cibirlik kullanmayı. Bunlar var ya, bunlar ilk akşamdan bir sivrisinek bulutunu cibirliğin içine doldururlar da, orada baş başa, kardeş kardeş birlikte uyurlar. Şu yanından hiç ayırmadığı, o gözleri mor bir kurşuna benzeyen kişi olmasa, artık burasına gelmişti, bütün vatandaşların, bu köylüler herkesi canından bezdirmişti, Zeki Nejadın işi tamamdı. Gene de belli ol-

269

V

mazdı, bu öğretmen parçası, vatandaşın üstüne çok geliyordu. Bunu ona, o ahmak kişiye anlatmaya çalışmış, tatlı canın tehlikede demek istemiş, ötekinin burnu havada, göğsündeki tenekeyi havalandırarak aldırmamıştı. Şakir Bey yumuşak adamdı, şimdiye kadar, o da yediği sofraya bıçak sokan alçak, korkak birkaç kişiden fazla adam öldürtmemişti. Yumuşak atın tekmesi sert, öldürücü olurdu ya bunu öğretmen Zeki Nejad bilmiyordu, hiçbir zaman da öğrenemeyecekti. Öyleyse kendi kaderini kendi eliyle kendisi çizmişti, beklesindi. Zeynullah olmasa, o şimdiye öteki dünyayı boylamış, kemikleri bile kalmamıştı. Bir de şu gözleri tuhaf küçük adam... Bayağı korkutuyordu Şakir Beyi. Kimdi, nenin nesiydi? O sümüklü Hocanın yiğeni değildi ya, kimdi acaba? Elbet bir gün öğreneceklerdi. Zeynullah Efendi, şimdiye kadar, öldürtemezsin Zeki Nejadı, diyordu, çünkü onun arkasında Ankara var... Bu Kuvayi Milliyeriler bi-ribirlerini çingeneler gibi tutuyorlar. Bu adam öldürülecek olursa, sizler onunla çekişmedesiniz, hemen sizin üstünüze atarlar, sonra da kıyamet kopar. Bu küçük adamdan da ödü kopuyor. Aman ha aman, bugünlerde, bu adamın kim olduğunu

öğrenmeden Zeki Nejada ilişmek yok. Başımıza bir iş açarız ki canımızdan oluruz. Oluruz ya, Zeki Nejad da azittikça azıtıyor.

Tam bu sırada Şakir Beyin hiç beklemediği bir şey oldu, Ğlçe Çeltik Komisyonu, köylerin içine çeltik ektiği için Şakir Beyin bütün salaklarının, birkaç da başka salağın sularını kestirdi. Vali de bunu onayladı. Şakir Beyin başına hiç böyle bir iş gelmemiştii. Öfkesinden deliye döndü. Adanaya, Ankaraya tel üstüne tel döşendi, hiçbir sonuç alamadı. Candarmalar, tarlalara giden suları kesmişler, arkın başına da tüfeklerini çatmışlar, çadır kurmuşlardı. Başlarında da yaşlıca, kır saçlı bir uzatmalı Çavuş vardı. Şakir Bey, Çavuşu görür görmez onun uzatmalı olduğunu kır saçlarından anladı, içi sevinçten doldu taştı. Bu kurt uzatmalılar, rüşvet için doğmuşlardı. Artık iş kolaydı, öğretmen Zeki Nejad da varsın kıcıyla Toros dağımı yıksındı, rüşvet işledikten sonra. O akşam bir adamını gönderdi, uzatmalıyı gördü, erlere de beş koyun kestirip, bol şarap gönderdi. Candarmalar, hemen o gece canı gönülden çalışarak kendi elleriyle salağa suları saldı. Şakir Beyin gözüne girmişti bu uzatmah/

270

ona çok iyiliklerde bulunacaktı, hele bir o gün gelsindi hele, candarmaları çok iyi, kırk yıllık çeltik sakalarından da iyi çalıştırıyordu.

Zeki Nejad, o sabah suyun gece bırakıldığını köylülerden duydu, Kaymakama, Doktora, Albaya haber verdi. Albay ikinci gün kasabaya geldi. Yüzbaşmayı yanma alarak hemen çeltik salağına gitti. Bir ağacın altına uzanmış candarmaların çoğu sarhoştı. Hendeğın üstüne koyun postları serilmiş, oraya buraya boş rakı, şarap şişeleri atılmıştı. Albay bu rezaleti görünce küplere bindi. Gelmiş karşısında sallanarak selam duran uzatmalı Çavuşa emir verdi, "Derhal bu anda hemen soyun ve derakap istifa et!" Çavuş, hemen o anda Albayın buyruğunu yerine getirerek don gömlek kaldı. Komutanlar, oradaki bütün candarmaları da cezalandırıp, ödevlerine son verdiler. Onların yerine o akşam başka bir birlik geldi.

Askerlikten ayrılan uzatmalı Çavuşu, dolgun bir ücretle, hemen o akşam Şakir Bey işe aldı ve salağın suyunun kesilmesi işini de ona tevdi etti. Uzatmalı, ne yaptı, ne eyledi de yeni komutanın, candarmaların ağızlarından girdi, burunlarından çıktı da suyu birkaç gün sonra salağa bıraktırdı.

Zeki Nejad, işin burada bitmeyeceğini, bu gece gene suyun bırakılacağını biliyordu.

Sabahleyin erkenden köylüler kapısın-daydılar, sular gene güldür güldür akıyordu. Albaya haber verdi, Albay, atına öfkeyle atladı soluğu çeltik salağında aldı, hiçbir şey değişmemişti.

Gene ağaç altındaki sarhoşlar, koyun postları, boş rakı, şarap şişeleri... Onları da değiştirdi.

Zeki Nejad, bundan sonra artık candarmaların dayanacaklarına inanıyordu, umduğu gibi çıkmadı, sabah erkenden köylüler gene kapısında daydılar.

Bundan sonra Albay candarmaları değiştirdi, Şakir Bey canını dişine takmıştı, göz göre göre servetini mahvedemezdi. Şakir Bey ne yaptı etti de onları baştan çıkardı. Ah, şu Zeki Nejad olmasa... Çeltiğin başına kartal gibi oturmuş, Şakir Beye, onun candarmalarına göz açtırmıyor, Albayı da boş bırakmıyordu.

"Bakın Miralayım, düşmanı Dumlupınarda askerlerimiz yendiler ama, burada, Şakir Beyin önünde perişan oldular."

Görmüş geçirmiş Albay bu işe çok üzülüyor, elinden geleni yapıyor, gerçekten de Şakir Beyle başa çıkamıyor, ancak, "Bun-

271

lar candarma, bunlar Dumlupmarda dövüşenler değil," diyebiliyordu.

Albayla Şakir Beyin savaşımı Zeki Nejadın ölüm haberi gelinceye kadar sürdü. Albay habere çok üzüldü, katillerin bulunması için sıkı buyruklar verdi, katil belliydi, katillerin hiçbir zaman bulunamayacağını bile bile, "Allah bin belanızı versin," diyerek kasabadan ayrıldı.

Memedle Müslüm, deniz kıyısına vardıklarında öğle oluyordu. Çok sıcak vardı. Ğkisi de kan

tere batmışlardı. Kalabalığı yarararak ölünün başına geldiler, Zeki Nejad, kurşunu tam yüreğinin üstünden yemişti. Sol yanı kana batmış çıkmıştı. Ayakları denizin içinde kalmıştı. Dalgalar dizlerine kadar vuruyordu. Öğretmenin gözleri açık kalmış, dişleri görünüyordu. Bıyıkları sarkmış, sağ eli usulca yarasının yanına kadar gelmişti. Öğretmenin öldürüldüğünü duyan arkadaşları, ölünün bulunduğu yere koşmuşlar gelmişlerdi.

Öfkeyle konuşuyor, sövüyor, hep bir ağızdan Şakir Beyi suçluyorlardı.

Zeki Nejadın cenaze töreni çok görkemli oldu. Cenazeye, aşağı yukarı, bütün kasaba dökülmüş gelmişti. Tabutu da Türk bayrağına sarmışlar, öğretmenin altın madalyasını tabutun altına asmışlardı. Şakir Bey, yanındaki uzatmalı Çavuş, ikisi de karalar giymişlerdi. Caminin avlusunda, nasılsa Memedle yan yana düşmüşlerdi. Şöyle azıcık dönüp de birbirlerine bakamıyorlardı. Yalnız, bu büyük kalabalığın içinde o, çamura batmış çıkmış, sıtmadan sapsarı kesilmiş köylülerden bir teki bile gözüküyordu. Toz olmuşlardı.

Öğretmenin arkadaşlarından birisi mezarın başında çok dokunaklı bir nutuk çekti. Onun, bütün girdiği savaşları, yiğitliklerini, son girdiği çeltik ve sıtma savaşında şehit düştüğünü dile getirdi. Sözlerini de, "O kendisi için hiçbir şey istemiyordu," sözleriyle bitirdi.

Mezardan, Memed başını önüne eğmiş, yüreğine hançer saplasan bir damla kanı akmaz, düşünceli ayrıldı. Müslüm de onun yanında yürüyordu.

Memed, bir uyurgezer gibiydi. Sanki bastığı yeri görmüyordu. Evin yakınına gelince yolunu değiştirdi, bir süre oralar-

272

da başıboş dolandı. Müslüm, onun huyunu iyi bildiğinden, konuşmuyor, yanında yokmuş gibi duruyordu. O, böylesi anlarda ne görür, ne de duyardı. Sel yatağına gelince, orada biraz durdular, beklediler. Memed, bir şeyleri anımsamak ister gibi alnını kırıştıyordu. Az sonra

yüzü değişti, sel yatağında aşağıya, denize yürüdü. Yüzü bir bozarıyor, kızarıyor, bir sertleşiyor, bıçak gibi oluyor, bir yumuşuyor, bir çocuğun uykudaki yüzüne dönüyordu. Geldi, püren çalırlarının içinde durdu, yüzü gene bir şeyleri anımsamak ister gibiydi. Alın bir kırılıyor, bir açılıyordu. Yüzünün bu hali biraz sonra geçti, donmuş gibi kıpırtısız kalakaldı. Müslüm de gitti, karşıya, yarın üstüne oturdu. Bacaklarını da yardan aşağıya sarkıttı. Ğkindi oldu, gün aşağıya sarktı, ak bulutlar yükseldi, garbi yeli çıktı, deniz kabardı, dalgaları sıklaştı. Ak köpükler kıyıda, çakıl taşlarının üstünde dağıldı. Akşam oldu, gün battı, deniz gümbürdedi, denizin üstündeki son ışıklar da çekildi çekilecek, Memed olduğu yerde daha öyle duruyordu. Müslüm, karanlık çökünce, ne yani be, diye kızdı, ayağa kalktı, öfkeyle Memedin yanına yürüdü, ne yapacağını, ona ne söyleyeceğini bilemiyordu. Yöresinde iki üç kere, kızgınlıkla döndükten sonra eğildi, püren çalırlarından birkaçını kopardı, ayakta, daha hiç kıpırdamadan duran adamın burnuna uzattı:

"Buna püren derler, kokla," dedi. Gerçekten de Memed pürene kokladı, onun gülümsediğini Müslüm alacakaranlıkta gördü, kendine geldiğini anladı. "Haydi eve gidelim," diye Müslüm onun koluna dokundu. "Bugün cenaze günü, Hürü Ana, Seyran bizi merak ederler."

"Merak ederler," dedi Memed dalgın, "haydi gidelim."

"Haydi gidelim." dedi Müslüm, ona bir şeyler söylemek istiyor, bir türlü de söyleyemiyordu.

Sonunda kendisini topladı, çok sert, çocukların karanlıkta bağırdıkları gibi:

"Beni dinle Memed Ağa," dedi, "beni dinle!"

"Söyle Müslüm," dedi onun bu bıçak gibi sesine şaşırmış Memed, "söyle!"

Ben bu şakir Beyi öldüreceğim. Onu öldürüp de gideceğim, Ferhat Hocanın Ğnce Memed çetesine katılacağım. Ben za-

İNİNDE YAPAMAM. BEN, DAĞDA DOĞDUM DAĞDA ÖLECEĞİM. ĞZİN VER BANA."

MEMED KARŞILIK VERMEDİ, ADIMLARINI SIKLAŐTIRARAK ÖNÜNDE HIZLA YÜRÜYORDU.

"O ŞAKIR ÖLDÜRDÜ MUALLİMİ, ÖLDÜRMEĞİ Mİ, SEN DE ONU ÖLDÜRMEYİ, DÜŞÜNÜYORSUN. SEN ONU ÖLDÜREMEZSİN. SEN BİR DAHA ĞNCE MEMED OLMAK İSTEMİYORSUN. DÜN HÜRÜ ANAYLA SEYRAN KONUŞURLARKEN DUYDUM, BİR DE ÇOCUĞUN OLACAKMIŞ YAKINDA. SEN ŐAKİRİ NE DEMEYE ÖLDÜRECEKSİN, BEN VARİKEN SANA DÜŞMEZ. MUALLİM, SENİN KADAR BENİM DE ARKADAŐIMDI. SANA ÖĐRETĐĐİ KADAR OKURYAZARLIĞI, BANA DA ÖĞRETTİ. BEN DE SENİN GİBİ AK KAĞIT ÜSTÜNE MÜSLÜM YAZIYORUM. BANA İZİN VER, BEN ONU, TAM ALANIN ORTASINDA, ÇINARIN ALTINDA OTURMUŞ NARGİLESİNİ HÖPÜRDETİRKEN... YÜREĞİNİN BAŞINDAN... BİNİRİM ARAP ATIMA, ÇEKERİM DAĞA... BENİ DE HİÇ KİMSE YAKALAYAMAZ."

MÜSLÜM KONUŞUYOR, KONUŞUYOR, DİLLER DÖKÜYÖR, ONU KANDIRMAYA, ONDAN İZİN ALMAYA ÇALIŞIYOR, MEMEDSE AĞZINI AÇMIYOR, DAHA DA HIZLANARAK YÜRÜYÖR. SONUNDA MÜSLÜM VARDI, ONUN YOLUNU KESTİ, YAKASINA YAPIŞTI:

"SÖYLE," DEDİ KESKİN, "SÖYLE MEMED AĞA, BANA İZİN VERİYÖR MÜSÜN, VERMİYÖR MÜSÜN?"

MEMED, ONUN YAKASINA YAPIŞMIŞ ELİNİ HIZLA SILKELEDİ ATTİ, DAHA SERT, DAHA HIZLI YÜRÜMESİNİ SÜRDÜRDÜ.

274

GÜZ YAPRAKLAN SARARMIŞTI, UÇSUZ BUCAKSIZ ORMANIN ÜSTÜNDE TURUNCU, SARI, ALTIN İŐİLTİSİNDE İŐIKLAR GEÇİYÖR, ORMANA ILIK GÜZ GÜNEŞİ DÜŐÜYÖR. PEMBE, MOR ORMAN LALELERİ, OTLARI KURUMUŞ, ÇATLAMİŐ TOPRAĞI YARMIŐLAR, BİR KAYAYI ÇATLATIRCASINA DIŞARIYA ÇIKMIŞLARDI. FERHAT HOCA, BU UCU BUAĞI BULUNMAZ ORMANIN ORTA YERİNDEKİ KOYUN DAMINI TEMİZLETMIŐ, ONARTMIŐ YERLEŐMIŐTI. BURADA DİNLENİYÖRLER, ORMANDA, BÜTÜN TOROSTA, ÇUKUROVADA, DAHASI ANKARADA KUŞ UÇSA HABERLERİ OLUYÖR. HELE ATIN GÖĞE ÇEKİLMESİNDEN SONRA İŞLERİ DAHA DA KOLAYLAMİŐ, BU DAĞLARDAKİ HER İNSAN, KADIN ERKEK, GENÇ YAŞLI, ÇOLUK ÇOCUK, HERKES ONLARA ÇALIŞIYOR, ONLARIN BU

dağlarda köresine giren karıncadan bile haberleri oluyordu. Daha candarmaların burnu kasabanın dışına çıkar çıkmaz bunlara, kuşun kanadında haberler geliyordu. Ferhat Hoca, her şeye karşın, oturdukları yeri kimseye göstermiyordu. Ormanın dışına kademe kademe gözcüler koymuştu, gelen haberler, ancak üç kişiden geçtikten sonradır ki oturdukları yere ulaşabiliyordu. Oturdukları koyun damını yüksek, keskin mor bir kayalık ay gibi çeviriyor, önünden de derin, bir ırmak kadar su taşıyan bir çay akıyordu. Ğnce Memedin atı denen uyuz beygirin, bir küheylan olarak dirilmesi, Kırklar Yedilerin onu alıp kasabanın ortasından çekerek götürmeleri, sonra da atın göğe çekilmesi, kişneyerek şehirlerin üstünden uçması °nu çok etkilemişti. Bu işin sonu, kendilerinin sonu, Ğnce Me-medin sonu ne olacaktı? Arada sırada da Ğnce Memed üstüne "ilgi kırıntıları geliyordu. O, çeteyle, dağlarla bütün ilişkisini

275

kılıçla keser gibi kesmiş atmıştı. Bir köye yerleşmiş, hangi köy olduğunu Ferhat Hocaya bile kimse söylemiyordu, ya da bilmiyorlardı. Oysa, Memedi o köye Ferhat Hoca göndermişti, en güvendiği arkadaşına, kendi gözünden de daha çok güvendiği... Bundan da hiç kimsenin haberi olmamıştı. Hoca insanları iyi biliyordu. Ğnsan yüreklerinin sırrına vakıftı. O biliyordu ki Ğnce Memed gibi insanlar, öyle uzun bir süre eli kolu bağlı, hiç eylemsiz duramazlardı. Bir gün er ya da geç Memed bu dağların yolunu tutacaktı, bundan hiç küsüm etmiyordu. Onun kafasını kurcalayan, kendi düşüncesine güvenini sarsan Bayramoğ-lunun tutumuydu. Bunca yıl nasıl olmuş da, yok yoksul, iki çelimsiz öküzün ardında, verimsiz, kıraç dağ toprağında çift sürerek, ne üstte üst, ne başta baş gitmiş gelmişti. Belki o dünyaya küsmüştü. Belki de yüreğinde köklü bir değişiklik olmuştu. Kim bilir, belki Ğnce Memed de dünyaya küser, kim bilir, belki onun da yüreğinde köklü bir değişiklik olmuştur. Ferhat Hoca bunu böyle düşünüyordu, ne Bayramoğ-lunun dünyaya küstüğüne, ne de Ğnce Memedin küseceğine yüreğini bir türlü inan-dıramıyordu. Bunlar içlerinde yalın taşıyan insanlardı. Yürek-

lerindeki yalım ne kadar solarsa solsun tükenemezdi. Dünya kuruldu kurulalı onlar gibisilerin yüreklerindeki yalım tükenmemiştir. Ya şöyle, ya da böyle, iyilik için, dostluk, sevgi için ya-lazlamış durmuştu. Bayramoğluyla Ğnce Memed, yüreklerini söndürmeye çalışıyorlar ki yüreklerini koparıp atmadan, içlerindeki o yalım söndüremezler.

Ormanın batı kıyısına koyduğu son, yani üçüncü gözcü geldi:

"Hocam," dedi, "yedi kişi daha geldi, alayım getireyim mi ormanın içine?"

Hoca:

"Al getir," dedi. "Bunlar da mı eşkıya olmaya gelmişler?"

"Bunlar da eşkıya olmaya gelmişler. Hepsi de sarı benizli, hepsi de sarkık sarı bıyıklı, hepsi de yeşil gözlü, hepsi de bir boy. Tüfekleri, fişeklikleri, ayaklarındaki ayakkabılar, sırtlarındaki sırmalı Maraş abaları, her bir şeyleri tıpkı... Birini ötekinden ayıramazsın."

Hoca güldü:

276

I

"Hepsinin de adı Memed, öyle mi?"

"Memed," dedi gözcü. "Şaşırdım kaldım Hocam, bu dağlarda kime sorsan hepsinin de adı Memed."

Hoca gülmesini sürdürerek:

"Biliyorum, duydum," dedi, "velminel garaip."

Ormanın alt ucundaki dağın eteğine kadar Hoca yürüdü, dağa çıktı, bir kayalığın ardında biraz dinlendikten sonra aşağıya indi. Memedler onu dağdan inerken gördüler.

"Hoş geldiniz çocuklar."

Önünde elpençe divan durup:

"Hoş bulduk Hocamız," dediler.

"Niçin eşkıya çıktığımızı sormayacağız, biliyorum onu, bana göre ne kadar fakir fıkara, ne kadar babası, emmisi, kardaşı, dayısı Yemene, Çanakkaleye, Sarıkamışa gitmiş de gelmemiş, ne kadar aşağılanmış, adamdan sayılmamış kişi varsa dağa çıkmalı. Biliyorum, herkes dağa çıkmadığına göre sizin yüreğinizde kurt var, yalım var. Şunu size açık açık söyleyim de bilin, Ğnce Memed bizim çetemizde yok, dağlarda da yok."

Baştaki duran delikanlı:

"Biz onu buraya gelirken gördük, onunla konuştuk da Hocam. O, her yerde var."

Hocanın yüzü ışıdı:

"Ğşte buna, buraya gelirken Memedi gördüğünüze sevindim. Hepiniz de gördünüz mü onu?"

"Hepimiz de gördük Hocam."

"Senin adın ne?" diye birdenbire sordu Hoca:

"Memed," dedi öteki toparlanarak.

Hoca, hep gülüyordu. Sonra birden sertleşti:

"Beni dinleyin Memedler," dedi, "bir tek sözümü bile ku lak ardı etmeyin. Memed olmak kolay değil."

"Biliyoruz, kolay değil Hocamız."

"Ucunda, erinde olsun, geçinde olsun yüzde yüz ölün var."

"Biliyoruz Hocam."

"Öyleyse Allanın adı ve de Kuranı Kerim üstüne şu söyleyeceklerimi yerine getireceğinize yemin edeceksiniz." "Ederiz Hocam."

277

"Durun, söyleyeceklerimi dinleyin de, yemin ederseniz o zaman edin. Belki de etmezsiniz."

"Ederiz Hocam, bilerek geldik."

"Fakir fıkara zulmetmeyeceksiniz. Onlara hep güler yüz gösterecek, tatlı söz

söyleyeceksiniz. Yardıma muhtaçlarına yardım edeceksiniz."

"Allahın adı ve hem de Kuran üstüne ant içeriz Hocam."

"Zenginleri soyacak olursanız, bir kuruşunu yemeden, önce en fakirlere, sonra derece derece, dağıtacaksınız."

"Dağıtacağız Hocam. Allahm adı üstüne."

"Kimsenin ırzına dolanmayacaksınız. Köroğlu da, Ali de, Ğskenderül Zülkarneyn de kimsenin ırzına dolanmadı. Milletin ırzı sizin ırzınızdır. Irza dolanan bir eşkıyayı, derhal o anda arkadaşları öldürmeliler. Allahın yanında da, kulun yanında da, dört kitapta da böyle kişilerin katli vaciptir."

"Vaciptir Hocam."

"Bir tek fakirden, evine konuk olsanız bile zırnık almayacaksınız. Çobanlardan koyun alırsanız, istemese, yalvarsa bile hemen parasını vereceksiniz."

"Baş üstüne Hocam."

"Şimdi beni, bir daha iyice, bir daha can kulağıyla dinleyin. Bu dağlar Ğnce Memedi çok seviyor, onu Hızır, onu Ali gibi ermiş yaptılar. Atı da üstümüzde şehir şehir dolanarak uçuyor. Hem de kişniyor."

"Uçuyor Hocam."

"Böyle bir çetede çalışmanın mesuliyetini biliyorsunuz."

"Onun için geldik buraya."

"Bu dağların hepsi bizim dostumuz ya, ne kadar dostumuz varsa, o kadar da düşmanımız var. Biz dağlardaki ilk Ğnce Me-medler değiliz. Dünya kurulduğundan bu yana vardık, bundan sonra da olacağız. Şöyle bir düşünürsek, kötülük, zulüm, yoksulluk, haksızlık, insanın insanı köle gibi kullanması sürüp gittiğine göre, biz hep yenilmişiz. Kıyamet gününe kadar da yenilecek miyiz, ben, şimdilik onun orasını bilemem, belki bir gün gelir..."

Hocanın gözleri doldu, sesi karıncalandı:

"Belki bir gün gelir, bir kere de biz onları yeneriz, yeneriz, yeneriz... İşte o zaman ne yoksul, ne hasta, ne zulmeden, ne zu-

278

1

lüm gören..." Hoca iyice dolmuştu, sözünü sürdüremedi, başını yere eğdi, delikanlılar, gözlerindeki yaşı, bozuk yüzünü görmesinler, diye.

Neden sonra başını kaldırdı, teker teker delikanlıların yeşil gözlerine baktı:

"Öyle bir gün mutlaka gelecek," diye sözlerine daha tok bir sesle, daha imanlı, daha güvenli başladı Hoca. "Öyle bir günü insanoğlu mutlaka görecek... Çünkü insanoğlu öyle bir gün için, insan insan olduğundan beri savaşıyor. İnsanoğlu dediğini yapacak, kurtla kuzu yayılacak." Sesi acılaştı, hüzünlendi.

"Belki de bizler öyle bir günü hiç görmeyeceğiz, görmeden, bu dağlarda ölecek, mezarımız bile olmayacak, kurda kuşa yem olacağız."

Sonra birden doğruldu, dimdik oldu, yüzü bir kaya parçası gibi sertleşti:

"Ama biz gücümüzün yettiği kadar dövüşeceğiz."

"Dövüşeceğiz Hocam."

Hocanın kaya parçası yüzü yumuşadı, gülümsedi, silahını kucağına aldı, bir kayanın üstüne sekilendi. Çocuklara eşkıyalık, saklanma, köylülerle ilişkiler, her yerde gözü kulağı olma üstüne öğütler verdi. Onlara Sarı Sultanoğlunu, onu niçin soyduğunu, Sarı Sultanoğullarının, Abdi Ağaların, Ali Safa Beylerin, öteki Çukurova Ağalarının, Türkiyedeki Beylerin kimler olduklarını anlattı. Delikanlılardan üç tanesi gurbet görmüş, içlerinden birisi de dokuma fabrikasında çalışmıştı. Biraz olsun Hanyayı Konyayı öğrenmişlerdi.

"Kaç Memedler çetesi var dağlarda?" diye Hoca durup dururken sordu.

"Biz üç tanesini biliyoruz."

"Tanıyor musunuz?"

"Tanışıyoruz."

"Bizimle ve de onlarla hiçbir zaman irtibatı koparmayacak-sınız. Bize düşman, bulsalar bizi bir kaşık suda boğacak kaç çete var?"

Delikanlılar, bir çırpıda düşman çetelerin adlarını saydılar.

279

"Sarı Sultanoğlunun adamlarını da unutmayın, onları nerede görürseniz... Onlar, hem de ötekiler, fakir fıkaranın düşmanlarıdır."

"Biliyoruz Hocam."

Ayağa kalktı, onunla birlikte ötekiler de kalktılar, el kavşu-rup Hocanın huzurunda durdular.

"Haydi gidin, yolunuz açık olsun. Ğnce Memede selamınızı söyleyeceğim. Düşümde gördüm, yakında onu göreceğim."

Memedler, sıraya girdiler, teker teker Hocanın elini öptükten sonra oradan ayrıldılar.

Ertesi gün, daha gün ışımadan ormanın dışından Ferhat Hocaya bir haber daha geldi, seninle

Memedler görüşmek istiyorlar, diye. Hoca gene onları ormanın dışında dağdan inerek

karşıladi. Bunlar da yedi kişiydiler. Yedisi de sarı mavi Halep işi kırk düğmeli yelek

giymişler, yepyeni dürbünler takmışlar, başlarına kara püskülleri fırlanan mor fes

geçirmişler, hepsinin de fişeklikleri altın sırma, koşar koşar bağlamışlar, hepsinin de abası

mor çizgili, yakalarına da sırmayla şahinleri işlenmiş. Hançerleri, tabancaları, Trablus

kuşaklarıyla hepsi de bir çarktan çıkmışçasına, boyları, omuzları, gözleri, kaşları, burma

bıyıkları, ayaklarına giydikleri kırmızı, tabanları otomobil lastiği ayakkabılarıyla

birbirlerine benziyorlardı. Hepsinin gözlerinde, ölümün ötesine düşmenin pervasızlığı,

yürekliği, mutluluğu balkıyordu. Ferhat Hoca bunlara da, dünkü Memedlere konuğuğu gibi konuğu. Bunlar çok daha kararlı gelmişlerdi, sevinçlerinden gözleri yaşardı.

"Biz bu işin bu kadar olduğunu bilmiyorduk Hocamız," dediler, "yenmişler, yeniyorlar, ama sonunda yenilecekler. Dağ taş, canlı cansız hep bizimle, biz gökte kuş, yerde karınca kadar çoğuz. Biz, yeneceğiz. Ondan sonra da sonuna kadar... Bir daha hiç..."

"Bir daha hiç," dedi Ferhat Hoca.

Bundan sonra bir sürü Memedler geldiler gittiler. Gelenlerin hepsi de yedi kişiydiler, aynı boyda, aynı kıbaldaydılar. Yedi kişinin yedisi de birbirlerinin tıpkısı giyinmişler, fişeklikleri, ayakkabıları, dürbünleri, üstlerinde neleri var, neleri yoksa hepsi birbirinin tıpkısıydı.

Ferhat Hoca, her gelene, ilk gelenle-

280

re söylediği sözleri söylüyor, ötekiler de hep bir ağızdan biliyoruz Hocam, diyorlardı.

"Bakın çocuklar, Padişaha başkaldıranlar, Beyler, Paşalar, Ağalar yenildiklerinde çoğu zaman öldürülmediler. Üstelik de Padişah onların büyük bir kısmını Vali, Beylerbeyi, Vezir, Sadrazam yaptı. Bakın çocuklar, bir Mehdiler vardı başkaldıranlar içinde, kendilerine Mehdiyi Resul diyenler. Onlar, bozulan dünyayı toptan değiştirmek isteyenlerdi, işte Padişah bunları yendiğinde hiç bağışlamıyor, bir tekini bile... Çünkü onlar fakir fıkaraydılar, fakir fıkaranın adamıydılar. Bunun için Padişah, onları yenip yakalayınca, eşeğe ters bindirtiyor, mafsallarını kanıra kanıra, gözlerini oya oya, derilerini yüze yüze, bütün şehre tellal çağırarak dolaştırıyor, üç günde, beş günde bu Mehdi Hazretlerinin dayanıklılığına bakıyordu, bir haftada öldürtü-yordu. Ve Mehdiler, gözlerini kırpmadan, tüyleri kıpırdamadan, ağızlarından en küçücük bir şikayet sözcüğü çıkmadan, ancak, ölürken o da, eriş ya Dede Sultan, diyorlar, can veriyorlardı. Bakın çocuklar, şimdi Ankara, bizim bir olduğumuzu bilirse, bizi yakalayınca eşeğe ters bindirir, ters bindirmezse de ona benzer bir

şeyler yapar."

"Biliyoruz Hocam."

"Aramızda Ğnce Memed yok, bizi bıraktı, küstü de gitti. Anlayamadım, niçin küstü bize...

Ama geri gelecek."

"Ğnce dağlarda Hocam."

"Biz onu gelirken gördük Hocam."

"Biz gelirken, şu aşağıdaki gedikten onu aşarken gördük."

"Yayla yolunda bir taşın üstüne oturmuş, tüfeğini temizliyordu."

"Şu karşı dağın doruğunda başında çok adam..."

"Eriş ya Dede Sultan diyebilecek miyiz."

"Hepimiz Hocam."

Memedler çekilip gittikten sonra, bir gece yarısı, Hocayı derin uykusundan uyandırdılar:

"Candarmalarla, Sarı Sultanoğlunun adamları Memedler-den birisini, ya da ikisini aşağıdaki koyakta kıstırdılar," dediler.

Hoca hemen kalktı, giyindi. Öteki eşkıyalar da giyindiler. Hiç vakit geçirmeden yola düştüler.

Yoğun bir yağmur yağıyor,

281

1

ortalık sel sele gidiyordu. Ormanı çıktıklarında yağmur iliklerine kadar işlemişti.

Sabaha karşı, kolaylıkla koyağı buldular. Ortalıkta ses şada yoktu. Hoca adamlarını, özellikle toprak yarlarm, tümseklerin arkasına yerleştirdi. Çok zorunluk olmayınca kayaların arkasına sığınmak onun için tehlikeliydi.

Daha gün doğarken, ortalık ışıdı ışıyacak koyağın dibinden kurşun sesleri gelmeye başladı.

Ferhat Hoca:

"Bakm arkadaşlar, Sarı Sultanoğullarından, yani sivillerden kimi görürseniz öldüreceksiniz. Hiçbirisini yaralamak yok. Öyle sanıyorum ki, Allanın izniyle hiçbiri elimizden kurtulamayacaktır. Şimdi yavaş yavaş, çıt çıkarmadan ilerleyelim ve de tepelerinde bitelim. Candarmaya gelince, kurşunu yalnız onların ayaklarına, ellerine sıkacaksınız. Diz kapaklarından vurun ki ömür boyu sakat kalsınlar. Onlar emir kullarıdır. Ğçinizde Kertiş Aliyi tanıyan var mı?"

"Ben tanıyorum," dedi Sahan.

"Beni iyi dinle oğlum Sahan, senin gözlerin yalnız onu arayacak, öldürmeyecek, yaralayacaksın, gidemeyecek biçimde, onu hiç yaralamadan yakalamak istiyorum. Yaralansa da, onu, iyileştikten sonra bir köye götüreceğiz, köyün alanında onu işkenceyle, gözlerini oyarak, derisini yüzerek öldüreceğiz. Ğyi bir şey değil ya, belki Ğnce Memed buna razı gelmez ya, bu çete de onun adını taşıyor ya... Ama bin yıldır onlar bizimkileri böyle öldürdüler... Biz onların küçük bir köpeğini... Ah Ğnce Memed, ah! Bu işe razı gelmez... Hele onu bir yakalayalım da..."

Sağdan, soldan, koyağın her iki yamacından giriştiler. Aşağıdaki, su yolunu kesmiş, küçük gölcük ortaya çıkarmış kayalığın ardından da Memedler, dehşet çabuk, her birisinin elinde bir makinalı varmış gibi ateş ediyorlardı.

O gün akşama kadar çok candarma yaralayıp, çok Sarı Sul-tanoğlu adamı öldürdüler.

Karanlık kavuşunca kurşun sesleri durdu. Aşağıdan inilteler geliyordu. Ve inilteler sabaha kadar kesilmedi.

Koyak aydınlanınca, iniltelerin geldiği yere indiler. Candar-maları, sivilleri birbirinden ayırdılar. Candarmaların hiçbiri-

"Kusura kalmayın candarmalar, siz bizi öldürmek için sıkıyordunuz, oysa biz, görüyorsunuz, bu kadar olur işte. Kusura kalmayın," dedi onlara okşayan bir sesle.

Sonra teker teker, hepsinin halini hatırlı sordu. Onları öldürmek istemediklerini söyledi birkaç kez daha. Ğsteselerdi, yerde yatan ölüleri gösterdi. "Kusura kalmayın candarmalar mermilerinizi, silahlarımızı alacağız. Belki de almayız. Hele şu Sarı Sultanoğlunun, bir lokma yal verip de ölüme gönderdiklerine bakalım. Onların mermileri daha çok, tüfekleri gıcır gıcır olmalı."

Az sonra aşağıdan Memedler geldiler. Hepsi de kana batmış çıkmışlar, alınları, kakülleri kan içindeydi. Üç Memedlerin üçü de karşısına el kavuşturup durdular. Üç kişi yitirmişlerdi. Ferhat Hoca, karşısındaki Memedleri, yanıldım mı, diye birkaç kere saydı, yirmi bir taneydiler.

"Ölüler nerede?"

"Onlar gittiler."

Hoca içinden, "velminel garaip," diye yeniden geçirdi. Üç kişi ölmüş, bu dağın başında, hepsi de kana batmış çıkmışken, yeni üç kişiyi hemen, o anda, nereden bulmuşlardı? Hoca üstelemedi, ötekiler de bir açıklamada bulunmadılar.

Onları bırakan Hoca, Sarı Sultanoğlunun yaralı köpeklerine geldi. Onlara ağır ağır konuşmaya başladı. Önce, neden o Beye, uğruna canlarını verecek kadar köpeklik ettiklerini sordu. Sordukça öfkeleniyor, öfkelendikçe soruyordu. Ötekilerse, inlemeyi bile bırakmışlar, yumulup taş kesilmişler, gözleri yerde Hocayı dinliyorlardı. Hoca bu yaralıları kurşuna dizemeyeceğini, onlara bir şey yapamayacağını düşündükçe kuduruyor, boyun damarları şişmiş, gözleri yuvalarından dışarıya uğramış, ağza alınmaz küfürlerle onları aşağılıyor, teker teker, gözlerinin içine bakarak yüzlerine tükürüyordu.

Birden, yaralı kalabalığının en ucundaki, avurdu avurduna geçmiş, karnının üstüne yumulup

iki büküm olmuş otuz yaşında gösteren, gözleri çukura kaçmış köylü, iki eliyle karnına bastırarak ayağa fırladı, o da Hocanın yüzüne var gücüyle bir tükürük fırlattı:

283

"Vur beni, vur Hoca. Bir de Hoca olacaksın. Vur da yüzüme tükürme. İnsanlara her şeyi yap da bunu yapma. Tuuuuuu, tuuuuuuu, tuuuuuuuu, senin yüzüne. Sen seni bil de, öfkelen-sen de insanlarla böyle konuşma. Ölüm Allanın emri, öldür beni de, bana bu sözleri söyleme."

Hoca, adamın karşısında dondu kaldı. Öteki karşısında öfkeden tir tir titriyordu. Neredeyse ayakta kalamayacaktı. Hoca bunun farkına vardı. Öfkesinden eser kalmamıştı. Utanmış, kimsenin yüzüne bakamıyordu. Başını yerden kaldırmadan, onun koluna girdi, yerine oturttu: "Kusura kalma yavrum," dedi, "beni bağışla."

Adamın da yavaş yavaş titremesi geçiyordu.

"Ama benim öfkemi de, anla," diye sözünü sürdürdü Hoca. "Niçin, niçin Sarı Sultanın emriyle bizi öldürmeye geliyorsunuz. Bak, şu yerde yatanlara, her birisi on tane, o bir ayağı to- | pal Sarı Sultanoğlu etmez mi? Ben böyle, insanlıktan çıkıp da, size olmadık işler yapmayım da kimler yapsın."

"Hiç hakkın yok," dedi, gene yumulmuş, iki büküm olmuş karnını tutan adam.

"Neden hakkım yok, ha diyelim bunlar candarma, emir kulu, bunlar mecbur, ya siz?"

"O candarmalar bir yıl, iki yıl mecbur. Onlar bir yıl, iki yıl Hükümetin kulu, ya ben, ölünceye kadar Sarı Sultanoğlu-nun kuluyum. Babam da, dedem de, onun dedesi, onun da dedesinin dedesi hep Sarı Sultanlıların kuluydu. Ben de, benim çocuğum da, benim çocuğumun çocuğu da onların kulu. Yazık değil mi, yazık değil mi, şu bir lokma ekmeğin kullarını öldürdünüz."

"Onlar da bizi öldürecekti."

"Onların hakkı var, onların hakkı var. Onlardan bunu Beyleri istedi, istedi..."

Adam boşandı, biraz daha yumuldu, başı dizlerinin üstüne degecek bir hal aldı, sırtı inip kalka kalka ağlamaya başladı. O sert Hoca, bu ağlayan adam karşısında ne yapacağını bilemedi. Yanma oturdu, omuzlarını okşadı, yaran ağır mı, diye sordu, karşılık alamadı, karnından mı yaralandın, inşallah yaran ağır değildir. Adamı, bir ağabey gibi sevecenlikle kucakladı, ona ol-

284

madik diller döktü, güzel kanathı, kırılmış gönlünü onaracak sözler söyledi. Adamın ağlaması dininceye kadar yanından ayrılmadı. Adam kendine gelince, yanı başındaki Hocanın elini öptü. Hoca da allak bullak olmuş ayağa kalktı, candarmalara döndü:

"Ğçinizde Kertiş Ali yok mu?" diye sordu.

Candarmalardan birisi:

"O, şu aşağı köyde, tüm köylüyü dayaktan geçiriyor. Köylüleri bitiremedi de orada kaldı.

Şimdi gidersen onu elinle koymuş gibi orada bulursun... Var git de gör Hocam, var git de gör köylünün halini."

"Siz buradan kıpırdamayın, ben şimdi size köylerden at, adam gönderirim. Kasabaya, doktora sizi çabuk ulaştırırlar."

"Sağ olasın Hocam, Allah sana bu dünyada da, öteki dünyada da bir zulüm göstermesin."

"Amin," dedi Hoca.

Yaralı candarmalardan birisi acısından yüzünü buruşturarak sordu:

"Hocam senden bir dileğimiz daha var."

"Buyurun, söyleyin..."

"Hani dedik ki, yaralandık, ölümlerden ölüm beğendik, başımıza bunca işler geldi, hiç olmazsa, dünya gözüyle... Hani dedik ki... Yani Ğnce Memedi görsek... Terhis olup da memlekete varınca... Hani biz de Ğnce Memedin takibinde yaralandık deyince... Hani bizim

köylüler de... Biz de, diz kapağımızdan topal kalınca, Ğnce Memedi görmemek, tanımamak olur mu?"

"Olmaz," diye güldü Hoca, vardı, Memedlerin ortasındaki perçemi alınna dökülmüş, abası yırtılmış, kana batmış çıkmış, fesi yitip başı açık kalmış delikanlının önünde durdu: "Ğşte Ğnce Memed bu," dedi.

"Sağ ol Hocam, ellerinden öperim Hocam, Allah sana da Hocam, Ğnce Memede de Hocam, Allah uzun ömür versin Hocam."

Hocayla Memedler, öteki eşkiyalar, Yanıkören köyüne, ikinci gün kuşluklayın girdiler. Köy, bir feryadı figandı, gene de Ferhat Hocayı iyi karşılayıp onu camiye götürdüler. Köyde, hiçbir delikanlı ayakta, doğru dürüst duramıyordu. Kimisi da-

285

ha yataktaydı. Kimisi değnekle yürüyor, kimisi de babasının, dedesinin, anasının, kız kardeşinin kolunda sürükleniyor, Cafer de can çekişiyordu. Hoca, can çekişen Caferi ziyaret ederek, üstünde tam iki buçuk saat, o güzel, o içe işleyen sesiyle Kuran okudu.

O gün cumaydı, Ferhat Hoca, köyün minaresi yoktu, kayanın sivrisine çıktı, sela vererek ezan okudu. Cemaatin önüne geçerek namaz kıldırdı. Yanıkörenliler, cuma vaazını da onun vermesini istediler. Hoca başladı, dağlardan, çakıltaşlarmm üstünden, ulu kayalıkların arasından, gür ormanlardan çağlayarak inen sular örneği konuşmaya, Allah insanları zulüm altında yaşasınlar, diye yaratmamıştır, diye bağııyordu. Bu dünya zulüm dünyası oldu.

Allah istemiyor, Peygamber bunu istemiyor. Biri yiyor, bini bakıyor, Allah bunu istemiyor, diyordu. Kuramı Kerimde Allah, diyor ki, diyordu, zulüm edenler kafirdir. Zulüm görüp de karşı koymayanlar, ölümleri pahasına, açlıkları pahasına da olsa karşı koymayanlar da kafirdir. Zulme şahit olup da karşı koymayanlar, seyredenler, boyun eğenler de kafirdir.

Cennet, zulme karşı koyan, kötülöklere, ne için olursa olsun karşı koyan kişinin ayağının

altındadır, bunu böyle bilirsiniz ve durmadan düşüncesini doğrulamak için Kurandan Arapça ayetler okuyor, uzun uzun, o güzel, o yüreğe işleyen sesiyle Allanın sözlerinin anlamını açıklıyordu. Hutbesi bittiğinde yorulmuş, ter içinde kalmıştı. Ğlk işi Caferin evine uğrayıp onu ziyaret etmek oldu. Caferin durumu gittikçe kötülüyordu. Onun başucuna oturdu, gene Kuran okumaya başladı. Delikanlının başucunda, dilinde ayetler, gözleri kapalı, yüzü tarifsiz acılar içinde gürül gürül okuyordu.

Gelip, incelikle onu yemeğe çağırmasalardı, kendini unutup gitmişti, sesi kısılmcaya, uyuyup kalıncaya kadar Kuran okuyacaktı.

Bütün eşkıyalar, yaşlı köylüler, erkekler, kadınlar caminin içine kurulmuş sofranın başına oturdular. Hoca başta, meğer iki günden bu yana kursaklarına lokma girmeyen eşkıyalar açlarından ölmüşlermiş. Güzel kokulu yemeklere yumuldular. Ama Hocanın boğazından bir türlü yemek aşmıyordu. Ağzına bir lokma atıyor çiğniyor, çiğniyor lokma bir türlü boğazından

286

aşağıya inmiyor, o da her lokmanın üstüne bir su içiyordu. Ba-zan de eline aldığı kaşık, lokma elinde öylece kalakalıyordu.

Bir hafta önce bir bölük candarmayla köye gelen Kertiş Ali tam bir narı beyza halindeydi. Azgın, kudurmuş bir köpeğe benziyordu. Önce köyü sardırdı. Köyden hiçbir kişi dışarıya çıkmayacaktı. Camiyi zorla açtırdı, köyün bütün delikanlılarını caminin avlusuna doldurdu. Evleri, ahırları, samanlıkları, kuyuları candarmalara aratarak, dışarda hiçbir delikanlının kalmadığına inanınca, kalabalığın içinden gözüne kestirdiği birisini çağırdı:

"Senin adın ne?" diye sordu.

"Adım mı, adım ha, benim adım Memed."

"Memed ha, başka adın yok mu?"

"Yok."

"Yatırın şunu."

Candarmalar, delikanlıyı falakaya yatırdılar, başladılar sopalamaya, yüzü sapsarı kesilinceye kadar dövdüler. Kertiş Ali, tabanları dövülen bir kişinin yüzünün sararmasının ne demek olduğunu biliyordu. Dayağı durdurdu:

"Adm ne senin?" diye sordu.

Delikanlı duyulur duyulmaz:

"Memed," dedi.

Dayak gene başladı. Delikanlıdan en küçük bir of, bir inleme, bir ses çıkmıyordu.

Kertiş Ali bir süre sonra, demir tavında dövülür, dayak da kıvamında kalmalı, diye delikanlıya gene sordu:

"Adın ne senin."

"Memed."

Bu sefer kendi başladı dövmeye, o usta, o alışkın elleri bile delikanlıdan bir ses çıkaramadı.

Bu sefer yalvarmaya, onu zengin, karun edeceğini, onu evlendireceğini söylemeye başladı.

"Adın ne?"

Delikanlının sesi artık çıkmıyordu ya, dudaklarının kıpırtısından anlaşılıyordu:

"Memed."

Sonra gene dövdüler, gene sordu. Dövdüler sordu. Sonunda, öldürecek değildi ya bıraktı,

bunlar gavur olmuşlar Müslü-

bir kişi olduğunu, vatani ve hem de yurdu uğruna canını nasıl koyduğunu bu adam olmaz, bu insanlıktan çıkışmış kyllere gösterecek, icap ederse, kızıl kanlarını ala toprağın üstüne sorul sorul akıtacaktı.

Kertiş Ali, bundan sonra delikanlıların üstünde  gün üç gece dövündü. Ne etti, neylediyse onlarla başa çıkamadı. Son soluktaki genç bile, benim adım Memed, dedi. Bütün bu inat karşısında Kertiş Ali şaşkına dönmüştü. Kendisi de köylüydü. Bunca yıl dayak atmak işi gücü ve hem de en yüce uğraşı olmuştu. Ona göre dayak candarmanın en kutsal işidir. Ve hem de cennetten çıkmadır, bu millet dayak üstüne bina edilmiştir, bu köylünün üstünden bir gün olsun dayağı eksik edersen bu ülke batar, diye öğrettiklerinden bu yana, Toroslarda, Orta Ana-doluda, Doğuda, Güneydoğuda fırtınalar gibi eserek, görülmedik dayaklar atarak bu vatani korumuştu. Fakat şu son aylardaki gibisi hiç başına gelmemişti. Hangi köylü delikanlısına sorsa, adım Memed, diyordu da başka bir şey demiyordu. Dövüyor, dayaktan işetiyor, yatalak bırakıyor, onların ağzından gene de Memeden başka bir sözcük ıkmiyordu. Bir de bunlar, ne kadar dayak yerlerse yesinler, ölüyorlar gidiyorlar, ne bağırıyor, ne inliyor, ne de ağzlarından soluktan başka bir şey çıkıyordu. Çoğu da, son solukta olsalar bile, benim adım Memed, derlerken, gülümsüyorlar. Haydi bir köyün, iki, üç, dört köyün insanları serttir, olabilir denebilirse de... Kertiş Ali uku-rovadan bu yana, bir işkence, bir ölüm yeli gibi esiyor, bir Alla-hın kulu çıkıp da, benim adım Ali, ya da Hüseyin, Gbrahim demiyordu. Yani toptan, kızları kadınları da, beşikteki de, doğacak bebekleri de, topunun adı da Memed olsa ne olacaktı yani... Gnat etmişlerdi bir kere, Kertiş Ali de, Hükümet de, Yüzbaşı da, Albay da, Ankaradaki Gsmet Paşa, Mareşal Fevzi Paşa da inat etmişti, hodri meydan, el mi yamandı bey mi?

Kertiş Ali ya ölecek, ya da hiç olmazsa bir tek kişiye benim adım Memed değil diye syletecekti.

Candarmalar Caferi köyün içinden bulup getirince derecesiz sevindi. Cafer, çok zayıf, üfürsen yıkılacak, boynu armut çöpü gibi, cansız, on yedi, on sekiz yaşlarında gösteren, yüzü
288

num gibi sarı bir gençti. Üstelik de candarmalar onu, iri bir ağacın yaprakları arasına tünemiş, korkudan titrerken bulmuşlar, almış getirmişlerdi. "Adın ne senin?"

Cafer, sözcüğü uzatarak, orahı olmayarak, yürekli: "Memeeeeeed."

"Ulan, öyle o nasıl bir Memed?" "Memeeeeeed!"

Kertiş, önce çocuğa yalvarmış, onu kandırmak için türlü diller dökmüş, Cafer,

"Memeeeeeed," demiş de başka bir şey dememişti.

Kertiş Ali, canım, bu çelimsiz iki dayakta, bir kere değil, bin kere Memeeeeeed, der, diye,

büyük, soylu, vatanperverane hünerine, canını dişine takarak başlamış, şimdiye kadarki

bütün dayakçılık deneylerini bu çelimsiz belada kullanmış, bu canavar kişi ve hem de vatan

düşmanı bu adam bana mısın dememişti. İşte, yedi devleti alt eden, dünyaya kafa tutan

Türkiye Cumhuriyetinin gücü bir küçücük sabi çocuğa yetememişti. Onun gözbebeği,

şimdiye kadar tarihlerin yazmadığı büyük dayak ustası, eline geçirdiği kayayı, çeliği

konuşturan Ali Onbaşının gücü yetmemişti. Bu alçak, vatan, millet, bu köylü düşmanı

köylüler için, yeni dayak biçimleri icat edilmesi gerekiyordu. Azıcık daha geç kalırsa, bu

köhne usullerle köylüye dayak atılırsa işte sonu da böyle olur, dayakçılığı gelişmemiş bu ülke

de böyle batardı işte. Son Türk Devletine işte böyle kıydık, işte. Uğruna kanımızı sorul sorul

akıttığımız bu vatanda, sümüklü bir köylüye Memeden başka bir laf söyletemeyecek hale

geldik işte.

Hiçbir şey değil de, bu çelimsiz, yarı ölü delikanlının direnci kahretmişti onu. Bunca yıllık

ününü, saygınlığını bu ölümcül insan beş paralık etmiş de çamurların içine atıvermişti. Bunca

yıl, bu işe canını koyarak emek verdikten sonra, insanların, sevgili amirlerinin yüzüne hangi

yüzle bakacaktı.

Dünyaya küstü, candarmalara sert buyurdu:

"Bırakın onu," diye.

Candarmalar cansız, soluksuz Caferi caminin avlusunun ortasında bıraktılar gittiler...

289

Neden sonradır ki Cafer, getirdikleri evlerinde gözlerini açabildi ya hali kötüydü. Gün görmüş kişiler onun iflah olmayacağını söylüyorlardı.

Akşamüstü Hocaya üzgün bir delikanlı topallayarak geldi:

"Hocam, Cafer ağırlaştı," dedi.

Hoca gitti, gene hastanın başucuna oturdu, Cafer son soluğunu verinceye kadar, Kuran okuyarak elini tuttu. Bu arada delikanlı bir kere gözlerini açtı, Hoca onun gözlerinde sonsuz bir şaşkınlığı gördü, bu başıma gelenler nedir, diye gözleriyle soruyordu. Ya da Hocaya öyle geldi.

290

Kasaba şimdiye kadar görmediği büyük bir baskı altındaydı. Ğnce Memedin, ağzı altın varaklı, Allah mühürlü, Kırklara karışmış gitmiş de Hızır Aleyhisselamm Bozatına yoldaş olmuş atından söz etmek yasaktı. Her kim ki, iyi ya da kötüsüne bu attan söz edecek olursa ağır cezalara uğrayacaktı. Bir kere doyasıya dayak yiyor, Candarma Kumandanlığının altındaki odada diz boyu suların içinde bekletiliyor, Savcı bir yasal gediğini bulmuş, böyle kişileri üç aydan başlayarak, Devlete karşı... Ğlk günler çok kişi karakola düşmüş, kan işeyinceye kadar dayak yemiş, su dolu bodrumda da aç bırakılarak günlerce bekletilmişlerdi. Mahkum olup içeri girenler de vardı. Bu cezalardan sonra, çarşıda birdenbire Ğnce Memedin atının sözü kılıçla kesi-lircesine kirp, diye kesilmişti. Sanki kasabada ne böyle olay geçmiş, ne o at ala şafakta bulutların üstüne çıkmış kişnemişti, ne de kasabada, yasaklandığı halde,

bağıra bağıra attan söz etti diye, kimi insanların kemikleri kırılmış, pis lağım sularının içinde bekletilmiş, ne de mahkum olarak kimse hapisaneye düşmüştü. Gene de el altından, evlerde, köylerde, özellikle kadınlar arasında at üstüne söylentiler, zenginleşerek, almış yürümüştü. Gün geçmiyordu ki attan yeni, iç açıcı bir haber gelmesin, atm bir hüneri, bir kerameti duyulmasın. Koca burunlu hak aŞığı Kel Aşık at üstüne öyle bir destan çıkarmıştı ki, sazını kapmış yollara düşmüş, atın macerasını diyar diyar anlatmaya başlamıştı. Bunu, bu at işini kasabann başına saranlar da duyuyor, biliyorlardı ya, olsun, hiç olmazsa bu alçaklar açık açık

291

konuşup da, kasabann ortasında ata destanlar düzenliyorlardı. Yalnız karılar çok azıtmışlardı. Hüsne Hatun, Yüzbaşının hanımı, Taşkın Halil Beyin hanımı, Yargıcın, Belediye Başkanının, Savcının hanımları, kasabadaki bütün ileri gelenlerin hanımları bir araya geliyorlar, sabahtan akşamlara kadar atı konuşuyorlardı. Hatunlar Ğnce Memede, atma kendilerini o kadar kaptırmışlardı ki ne dayak, ne hapis, ne ölüm, hiçbir şey para edemezdi. Allah da onlara yardım ediyor, nereden çıkıyorsa, kasabaya aşağı yukarı her gün yeni, kızıoğlan kız bir at, bir Ğnce Memed olayı tellenerek pullanarak geliyor, onların mutluluklarına mutluluk katıyordu. Haberlerin en ilginçlerini de Zülfünün o sessiz, süzme göz karısı öğreniyor getiriyordu, nereden öğreniyorsa... Özellikle onun getirdiği haberler, mutluluktan çıldırtıyordu kadınları. Hele son gelen haberler kadınların dillerinden düşmüyor, bir anlatan, dönüyor, bir daha anlatıyordu. Her gece kasabada el ayak çekildikten sonra köprünün altından, atın kurşuna dizildiği yerde bir top ışık pathyor, önce kıpkırmızı bir ışıktır bu. Sonra yeşile, turuncuya, maviye dönüşüyor, tepenin başına çıktığında şişiyor, uzuyor, genişliyor, kapkara kesiliyor, kara ışık sonra apaydınlık oluyor, tepenin başı gün ışığı vurmuş gibi ağarıyor. Bu aydınlığa, dört yandan, kuyrukları sırtlarında kısıraklar geliyor,

seçkin, soylu, görkemli kısraklar... Tepenin başında bacaklarını açıp gererek, usulca su bırakıyorlar. At önce toprağı, sonra kısrakların sağrı aralarını kokluyor, burun delikleri sonuna kadar gerilmiş, açılarak, başını göğe kaldırıyor, bir süre öyle durduktan sonra, öbür kısrığın su döktüğü yere, sonra da sağrı arasına geçiyor, bazı da başı havadayken inceden bir kişneme koparıyor. Sonra birden kısrığın üstüne çıkıyor, yükleniyor... Ve teker teker ve sabaha kadar o kısrığı bırakıp, ona atlıyor, o kısrığı bırakıp ona... Bu sırada, at oraya geldiğinden bu yana kısraklardan önce de kadınlar, kızlar geliyorlar tepeye, atm, kısrakların yöresinde halkalanıp onların, hiçbir insana nasip olmayacak çil" gm, sıcak, candan sevişmelerini seyrediyorlardı. Tanyerleri ıştırken, işini bitirmiş, kuyruğu, yelesi, kulakları düşmüş at bir süre bekliyor, ardından da ortadan yitiyor, bir dağın doruğundan uzun kişnemesi geliyordu.

292

Atın, bu dünyayı sarmış hikayeleri kadınlar arasında bile tavsamışken, Memedler imdada yetişti. Gelen haberler kasabayı, Adanayı, dahası da Ankarayı, bütün Türkiyeyi sarsacak kadar korkunçtu. Toros dağları köylüklerindeki bütün çocuklar, delikanlılar adlarını değiştirmişler Memed olmuşlardı. Bu hareket dağlardan aşağıya Çukurovaya kadar bile sirayet etmişti. Haber duyulduğunda kasabada bir panik havası esmiş, en soğukkanlı kişiler bile bu korkunç olay karşısında kendilerini tutamamışlar, genel havaya kapılmış gitmişlerdi. Murtaza Ağa bile telaşlanmış, hemen eve koşmuş, Topal Aliyi karşısına almış, şimdi ne yapacaklarını, bu yedi başlı ejderhanın elinden nasıl kurtulacaklarını ona sormaya, ondan bir umut aramaya başlamıştı.

Çarşıya düşmüş:

"Ben size demedim mi?" diye önüne gelene dert yanmaya başlamıştı. "Ben size demedim mi, daha önce Memed çiçeği burnundayken, yılanın başı küçükken ezilmeli, dememiş miydim?"

Dert yandığı kişiler de:

"Sen ne haklıymışın Murtaza Ağa, seni dinlemedik de, işte şimdi kendi ipimizi kendimiz, kendi elimizle çektik," diyorlar, hayıflı hayıflı baş sallıyorlardı.

Hemen o gün başta Halil Bey, Yüzbaşı, görmüş geirmş/ kasabalıların çoğunun ğretmeni, ağır başlı, Ėstiklal Harbi kahramanı, büyük ğretmen iftliğinin sahibi ağırbaşlı Rüstem Bey, tapucu Zülfü, Savcı, Yargıç, Belediye Başkanı, Molla Duran Efendi, ğretmenler, daha birçok kişiler, Köy Ağaları, Oba Beyleri Kaymakamın odasında toplandılar. Ne yapılmalıydı? Bu sorunun da altından kalkmak hayli zordu. Çünkü işin içinde iş vardı.

"Yazamam, telgraf çekemem Arif Saim Beye," dedi Zülfü, "o bize küstü. Arif Saim Bey bize o kadar küsmüş ki, afedersi-niz, kılarından bal damlayan, kendi elimle ona sepetler içinde gönderdiğim incirlerin bile yüzüne bakmamış. Halbuki o, incirlere deli divane olurdu. Bunu hepimiz biliyorsunuz. O, incir sözünü duyunca, mübarek ağızları sulanır, sellenirdi. Gözleri de sevinçten ışıl ışıl ederdi. şimdi, o, canım incirleri tanımamış,

293

gönderdiğim sepetin yüzüne bile bakmamış, altın saplı bastonunun ucuyla şöyle, sığır tezeği gibi ittirivermiş. şu benim kendi elceğizimle yetiştirdiğim, canı azizim gibi bakıp byttğim rnlerime köpek muamelesi yapmış. Ben artık bundan sonra, bu hakareti gördükten sonra, bir can için de olsa, ben onu... Hepiniz biliyorsunuz, bir daha onun yüzüne bakamam."

"Bakma, bakma ama, mademki incirlerine böyle azim bir hakaret yapılmış, hiçbir şey yapma ya, bu iş ciddidir," dedi Muallim Rüstem Bey, çenesini bastonuna dayamış, yeşil gözleri kırışmış o kalın gerdanı sarkmış, "bu iş ciddidir, hem de Ėstiklal Harbi zamanındaki kadar. Bu azim, bu tarihimizde ilk defa vuku bulan hadiseyi mutlaka Ankaraya, Arif Saim Beyin kulağına ulaştırmannın bir yolunu bulmalıyız."

"Ben söylemiştim," diye gene yineledi Murtaza Ağa. "Yılanın başı her zaman küçükken

ezilir. Bu, görenek bize Osmanlı atamızdan miras kalmaydı. Daha böyle bütün dağlar, Memed bile olamamışken, hepiniz biliyorsunuz, Kuyucu Murat Pařa Hazretleri Efendimiz, Ğstanbuldan buralara akan bir yıldız gibi hışımla kayarak geldi, tař uştnde tař, omuz uştnde bař bırakmayarak, bu canavar Toros dağlarını, Ğukurova ovasını, Sıvası, Malatyayı kuyularla doldurdu. O yaşlı piri faninin hić mi aklı yoktu?"

Taşkın Halil Bey, onun sözünü keserek asıl soruna girmek istedi, Murtaza Ađa ona kızdı, "Hep senin yüzünden başımıza geldi bu işler," diye bağırdı. "Daha yılanın başı kćkken, o zavallı Abdi mecruh ve şehit düşmüşken, ben size aćık aćık söyledim, amanın ha, amanın ha, dedim."

"O gećti," dedi, dingin Taşkın Halil Bey. Bugün göğsüne Ğstiklal Madalyasını da takmıştı.

"Biz şimdiki güne, bu ana bakalım."

"Bakalım," dedi soluđu tařmıř, göđsü inip inip kalkan, boyun damarları řiřmiř, gözleri ćakmak ćakmak Murtaza Ađa. "Siz biliyor musunuz, ya da duydunuz mu, benim dađlarla irtibatım büyüktür?"

"Senin o büyük irtibatın da o topal adam mı?" diye tepeden, alaylı güldü Taşkın Halil Bey.

Sonra yüzü ciddileřti. "Bil ki Murtaza, senin hić haberin yok ya, asıl yılanı koynunda besle-

294

yen sensin. Ben o Topal adamın yılan gözlerini hić mi hić beđenmiyorum. Bana yle geliyor ki, her řeyin bařı o senin topal adamın."

Murtaza Ađa, ayağa fırladı, köpürdü, kudurdu. Ayađa fırladı fırladı, geri yerine oturdu. Bir şeyler konuşuyor, bağırıyordu ama anlaşılmıyordu. O kadar ćırpındı, bağırdı ki yorularak

bir klće gibi koltuđuna ćkt, "Siz beni, adamımı kıskanıyorsunuz, kıskanıyorsunuz. O

benim öz bir kardeřimdir. Arkamdaki kalemdir. Bir Ğnce Memed deđil, bin Ğnce Memed olsa onun gölgesinden rker. Ğřte siz de bunu bildiđiniz ićin..."

"Ayıptır Murtaza Bey, ayıptır," diye onu yatıştırılmaya çalıştı Kaymakam. "Halil Bey size bir şey demediler ki..."

Ötekiler de Kaymakamın sözlerine benzer sözler ettiler ve Murtazaya o kadar yüklendiler ki, sonunda adam özür dilemek zorunda kaldı. Kan tere batmış çıkmıştı.

"Afedersiniz, fazla heyecanlandım. Kusura kalmayın. Taşkın Bey benim öz kardeşimden bile, benim için kıymetlidir. O bana hiçbir vakit, hiçbir şey için gönüllemmez. Şimdi Efendim, çok ehemmiyetli ve de hayatidir, onun için yırtmıyorum. Çünkü efendim, bu vatanın hayatı ve mematı mevzuubahistir. Herkesin adı Memed olmuş, bunun o kadar bir kıymeti harbi-yesi olmayabilir, bu da vahimdir ama, bundan daha vahim olanı da vardır, efendim, yedişer yedişer silahlı gençler geli-yorlarmış dağa, Ğnce Memede, nereden geldikleri belirsiz, dişlerine kadar silahlı, bombalı, mitralyozlu. Hepsi de aynı biçimde giyiniyorlarmış. Saçları, gözleri, elleri de birbirinin tıp-kısıymış. Hepsinin de adı, ne hikmetse Memedmiş, emrine geldik Ğnce Memed, diyorlarmış... O da onlara dağlarda talim ettiriyor, o dinsiz, Allahsız Hocayla birlikte, kendi gibi yetiştirip salveriyormuş dağlara... Dağlarda, bu birbirine benzer yedilerden geçümiyormuş. Hepsi de keskin nişancıymış, uçan turnayı gözünün bebeğinden vuruyorlarmış. Yolları belleri tutmuşlar, soymadık insan, ırzına geçmedik kız koymuyorlarmış. Dağlarda zengin kalmadı, hep ovaya kaçtılar. Zavallılar, sanki aynı şeyler, burada da başımıza gelmeyecek gibi. Benim sözüm bu kadar. Teşekkür eder, beni sabır ve metanetle dinlediğinizden dolayı sağ olun, der, bir daha da benim canımdan

295

aziz Topal Ali Ağa Bey öz bir kardaşıma, zinhar sataşmamamızı rica ve hem de tavsiye ederim."

Ellerini dizlerinin üstüne koyduktan sonra herkesin yüzüne teker teker baktı, ardından da gözlerini yere indirdi.

Taşkın Halil Bey ellerini ovuşturarak söze başladı: "Evvela, geniş izahlarından dolayı muhterem Murtaza Ağaya hulusu kalble teşekkür ederim. Mesele vahimdir. Ğş büyümeden, bunun önüne geçmeliyiz. Her şeyi burada açık açık konuşmalıyız. Öyle anlaşılıyor ki Arif Saim Beyden, Ankaradan bize bir destek, bir hayır olmayacak. Bu dağlarda olup bitenleri onlar küçümsüyorlar. Vaziyetin vehametini Ankaraya anlatabilmemize bir imkan görmüyorum. Bir tek imkanımız vardı, o da mebusu alimiz Arif Saim Bey... O da sırtını bize dönmüş vaziyette... Onu aşarak, Ankaraya ulaşıp, her şeyi anlatmamız mümkün değil. Biz buradan Dahiliye Vekaletine tel çeksek, önce onun eline geçecek. Kemal Paşaya, Ğsmet Paşaya, Fevzi Paşaya çektiğimiz teller evvela onun eline ulaşıyor. Biz çeksek de..." diyerek sözünü bitirdi.

"Hiçbir yere, onun bilgisi dışında tel çekemeyiz," dedi üzgün bir sesle Zülfü. Suratı gittikçe asılıyordu.

"Yapamayız," dedi Kaymakam, "kasabamızda, bütün dünya Memede inkılap etse de asayiş berkemaldir." Muallim Rüstem Bey:

"Biz burada, tek başımıza, Toros dağlarında düşmana karşı nasıl teşkilat kurmuşşak... Şimdi de öyle... Arz edeyim efendim, duydum ki, dağlarda Ğnce Memede karşı, bir devlet kadar güçlü, at yetiştiricisi Sarı Sultanoğlu, çok tesirli bir çete kurmuş, gene benim kulağıma geldiğine göre Ğnce Memedi çok sıkıştı-yormuş," derken, sözü onun ağzından:

"Ohhhooooo," diye gülererek Murtaza Ağa aldı. "Muallim Bey, Muallim Bey, o, önceki gündü. Dün gece, Ğnce Memed çetesi, Sarı Sultanoğlunun bütün adamlarını imha eyledi. Toros-larda kartallar insan etine doydular, Sarı Sultanoğlu şimdi kaçacak delik arıyor. Şimdi onun Toros dağlarında girebileceği bir sıçan deliği, bin altın ediyor?"

"Vaziyetin gayetle vahim olduğu anlaşılıyor."

Muallim Rüstem Bey çok üzülmüştü, dudakları titreyerek:

"Küçük bir maruzatım daha var," dedi sesini yükseltmeden, yumuşacık. "Arz edebilir miyim efendim?"

Kaymakam:

"Buyurun," dedi.

"Efendim, herkesin, her gencin, her çocuğun Memed adını alması, şimdiye kadar, bu vatanın başına gelmiş en mühim beladır. Bu vatan, bendenizce efendim, dokuz yüz yıldır, böyle vahim bir tehlikeyle karşılaşmadı. Herkesin Memed adını almasının köylülerce derin bir manası olsa gerek. Bendeniz de arz edeyim efendim, bu bir köklü, derinden gelen, geniş bir isyan denemesidir. Bu baldırı çıplakların inatla böyle bir isim yöresinde, bir kişi olaraktan bayrak açmaları, şimdiye kadar, Is-partaküsten bu yana insanlığın gördüğü en vahim harekettir. Yenilecekler, malum, hazır değiller, bunu onlar da bilmeden biliyorlar, arz edeyim, ben çok tarih okumuşumdur, bu halk dedikleri, çoğu zaman bilmeden bilir, evet, bunların attıkları tohum, çok derinlere, kimsenin sökemeceği kadar derinlere kök salacaktır. Şuurlu olduğunu sanmıyorum, bu Ğnce Memed, yanındakiler, yenileceklerini, pek yakında da öldürüleceklerini bilmeden gayet iyi biliyorlar. Ğnsiyaklarıyla da korkunç, kökü ulaşamayacak kadar derinlere inen bir kök saldıklarını da, tarihteki en vahim, dünyayı sarsacak bir tohum attıklarını bilmeden biliyorlar. Yoksa, bütün köylülerin yediden yetmiş Memed adını almaları ve hemen de Memed olarak teşkilatlanmaları... Ankarada bu vehamete, öyle zannediyorum ki istikbalin bu canavar köküne aklı erecek çok kimse yok."

"Yazık ki yok," dedi Taşkın Halil Bey, yüzü sararmıştı. "Evet, toprağımızın altı oyuluyor."

"Çok güzel belirttiniz," dedi, alı al, moru mor Yüzbaşı. "Ben şimdi büyük bir birliği genç bir subayın kumandasında, Ali Onbaşımın rehberliğinde hemen dağlara göndereceğim, onlara Memed olmanın ne demek olduğunu göstereceğim. Sağ olsun Albay bize çok candarma ve

mühimmat gönderdi. Beyler korkmaymız, müsterih olunuz, değil beş on, değil bir Toros dağı dolusu baldırı çıplak, açlıktan nefesleri kokan, gıdasızlıktan bir deri, bir kemik kalmış köylüler, bütün dünya Memed olsa bile, biz onları, yılanın başını ezer gibi ezeriz.

297

Müsterih olun efendiler, ezeceğiz... Muhterem Kaymakam Beyimizin dedikleri gibi, bunu Ankara hiç duymadan yağdan kıl çeker gibi halledeceğiz, hem de kolaylıkla. Şimdiye kadar candarma azlığından oldu olanlar. Her şey planlanmıştır. Pek yakında bütün onların kelleleri, çarşıdaki dut ağaçlarına asılacaktır."

Yüzbaşımın böylesine teminat vermesinden dolayı herkesin yüzü güldü.

"Yüzbaşı haklı."

"Sopayı yiyen..."

"Değil Memedliğini, Allahmı bile inkar eder."

"Hele Ali Onbaşımızın sopasını."

"Yakında Toros dağlarının üstüne bir kara bulut olarak çöker."

"Taşı toprağı, ağacı bile, suyu, ateşi bile, ben Memed değilim, diye bağırtır."

"Ve hem de feryadı figan ettirir."

"Ali Onbaşı onları öyle bir hale getirir ki... Kıyamete kadar, doğacak çocuklarına bir daha Memed adı değil, Muhammed adı bile koyamazlar. Kasabada, şehirde, Çukurovada Memed adlı birisini görececek olsalar, başlarını alır yitirirler, cehenneme kadar kaçarlar."

Yüzbaşı bir zafer kazanmışçasma kıvançlıydı. Hemen ayağa kalktı:

"Efendim, yüksek müsadelerinizi dilerim, ben hemen, şimdi birliğimizi harekate geçirmeliyim."

"Güle güle, yolunuz açık, kurşununuz keskin, gazanız mübarek olsun."

Herkes ayağa kalkmış minnetle onun elini sıkıyordu.

O çıkar çıkmaz, arkasından Muallim Rüstem Bey de, başı yerde, yüzü kararmış oradan ayrıldı.

Ötekiler, her şeye olmuş bitmiş gözüyle bakmasalar da, Kertiş Ali Onbaşımın bu Memedler işini kökten halledeceğine inanıyorlardı. Hele bir gitsindi Torosa, başarıyla dönerse, gerisinin altından kalkmak kolaydı.

Kaymakamın odasından, Kaymakam da içinde, soluğu doğru Nazifoğlunun lokantasında aldılar.

298

Murtaza Ağa eve gece yarısına doğru geldi, Hüsne Hatun uyumamış, onu merakla bekliyordu. Bu Memedler işi onu da kuşkulandırmıştı. Ama işin ne olduğunu bir türlü anlayamamıştı. Duyduğuna göre dağlardaki bütün insanlar, yüz yaşındaki kocakarılar bile Memed adını almışlardı. Hüsne Hatun, varsın alsınlar, diye düşünüyordu, isim kendilerinin değil mi, kendi adlarını Memed de yaparlar, Ahmed de... Bunun kime ne zararı olur ki, bu işten niçin bu kadar korktular da, ortalığı bu kadar tantanaya veriyorlar?

"Sorma Hatun," dedi Murtaza Ağa, "hiç sorma halimizi. Vaziyet fevkalade vahim. Bütün dediklerim bir bir çıkıyor. Ben, ta başlangıçta vaziyetin durumunu, vehametini onlara, bütün dünyaya, Ankaraya arz etmeye çalışırken benimle alay ediyorlardı. Şimdi herkesin adı Memed olunca ne yapacaklarını bilemiyorlar. Bunlar o kadar akılsızlar ki, Muallim Rüstem Bey, Memedler işinin vehametini onlara, uzak tarihlerden misaller getirerek, anlatmasa gene de anlayamayacaklardı. Daha da pek anladıklarımı sanmıyorum. Vaziyeti Ankaraya olduğu gibi anlatmaya korkuyorlar. Olmaz, olmaz, vatan elden gidiyor, şu sarp, şu ulu Toros dağları dağ taş, toprak ağaç, insan hep Memed oldu."

"Varsın olsunlar," dedi Hüsne Hatun, "ne olacak? Ne var bunda, ne isterlerse olsunlar.

Ğsterlerse hepsi de adını Ğsmet Paşa koysun. Ne var bunda?"

"Çok şey var bunda, çok. Muallim Rüstem Bey anlattı, öyle bir anlattı ki bu Memedler faciasını, oradaki herkes korkusundan şakır şakır donuna işedi. Tohum, tohum, ölmez yitmez tohum atıyorlar toprağa, o tohumlar yeşerecek, toprağın derinlerine, kürrei arzın ortasına kadar sökülmez köklerini salacaklar. Tohum hatun, tohum.."

"Ne tohumu kurban olduğum Murtaza Ağa?..." "Memed tohumu. Bizim ölüm fermanımızın tohumu." Hüsne Hatun, Memedlerden nasıl bir tohum olabileceğini, bunun ne tohum olduğunu bir türlü anlamadı ya üstelemedi de... Öyle bir tohum ki... Bu kadar korktuklarına göre, hepsinin birden, bu tohumda bir şeyler, bir tuhafıklar olacaktı. Bu tohumdan hiçbir şey anlamıyordu ya, onun da yüreğinin bir kö-

299

şesine bir anlamsız korku, azıcık da olsa, belli belirsiz gelmiş yerleşmişti. Şimdi Murtaza Ağa birazıcık sarhoştı, belki yarın ona, bu tohum işinin vehametini ona daha açık seçik anlatırdı. Bugün Topal Alide de bir tuhaflık vardı. Belki de, onun yüzünün aşıklığı da bu olmaz olası, kökleri yerin dibine ulaşan tohum yüzündendi. Yarın öbür gün Ğnce Memed kasabaya inecek, hepsini soyacak öldürecek miydi? Yerin altı, kökler dediklerine göre, bunların hepsi öldürülecek miydi? Düşündü, düşündü Hüsne Hatun, bu tohum işinin içinden çıkamadı. Amaaaan, dedi, kendi kendine, bunlar da çok korkuyorlar, o, bir avuç içi kadar köylü çocuğundan, benim babamın evinde olsaydı... Amaaaan aldırma, her şey olacağına varır. Düşünmekten vazgeçti. Bunlar birbirlerini korkutuyorlar, diye içinden geçirdi.

"Topal Ali Ağa nerede?"

"Ğçerde uyuyor."

"Böyle bir günde ha, herkes can telaşına düşmüş, dünyayı Memedler almışken, biz kan içinde boğulurken, tohumun kökü kürrei arzın tam ortasını bulmuşken, o daha osura osura uyuyor ha!"

"Öfkelenme kurban olduğum, öfkelenme sevdiğim, dün gece sen uyurken, o fıkara tabanca elinde, mavzer yanında gözlerini kırpmadan bizi bekledi," dedi Hüsne Hatun yumuşacık.

"Gece yarısı uyandım da o fıkara, fedakar kardaşına çay yaptım."

Murtaza Ağa, usuldan sallanarak odanın kapısını açtı, yavaşça, sesini tatlılaştırarak:

"Ali, Alim, Ali kardaşım," diye seslendi. Ali hemen yataktan fırladı, kendine çeki düzen verdikten sonra Ağanın karşısına geldi dikildi.

Soyunmadan, yatağın üstüne şöyle bir uzanmış, Ağanın Hüsne Hatunla konuşmasını, bir sözcük bile kaçırmadan duymuştu. Tabancası da elindeydi.

"Uyuyor muydun Ali kardaşım?"

"Azıcık dalmışım da..."

Murtaza Ağa sevecen, sesini daha yumuşatarak, sevgi dolu:

"Dün gece hiç uyumadın da..."

300

Ali gülümseyerek:

"Gündüz uyudum sevgili Ağam," dedi. Eve döndüğünden bu yana, Murtaza Ağaya hep, sevgili Ağam, diyordu. Nasıl demesin ki, Ağa, Hüsne Hatun, bütün ev halkı ona öyle bir sevgi, saygı gösteriyorlardı ki Ali bu hiç görmediği bu sevgi dağının altında ezilip kalıyor, ne yapacağını şaşırıyor, arada sırada da coşup, onu öldürmek düşüncesinden bile vazgeçiyordu. Kimi zaman da o kadar ileri gidiyordu ki Murtaza Ağa kardaşına bu kadar kin beslediğinden utanıyor, yerin dibine geçiyor, sonra da hemen, toparlanıyor, ne yapıyorsun Ali, diye kendine geliyordu. Ama şurası da bir gerçektir ki Hüsne Hatun kendisini, Hürü Ananın, o mendebur cehennemlik karının Ğnce Memedi sevdiğinden de daha çok seviyordu. Hüsne Hatun ona neler yapmıyordu ki, en sevdiği yemekleri bir bir öğrenmiş, her gün Aliye o yemekleri kendi elceğiyle özene bezene pişiriyor, çocuklarının, kız erkek adlarını öğrenmiş, her birisine kat

kat, paha biçilmez kumaşlardan giyitler dikeyor, her giyitin içine de, Ağanın haberi bile olmadan, kendi cebinden paralar koyuyor, bir atlı bindiriyor, köye yolluyordu. Karısına bile, iyi ki o pasaklı karyı görmemişti, beş tane ipekli fistan, don dikmiş göndermişti. O parlak kunduralardan bile, özel olarak Adanaya adam göndererek üç çift aldırmiş, dağa yollamıştı. Her ay da çocuklar için ak petekli bal sağdırıyordu. Köyle kasaba arasında bir atlı durmadan mekik dokuyor, yukarıya, dağa kuş sütü bile götürüyordu. Konakta herkes gözünün içine bakıyor, daha aklından bile geçirmeden, her istediği anında karşılanıyor, bütün konak onun yöresinde, can ilacıymış gibi fır dönüyordu. Onu bir sevgi çemberinin içine almışlardı ki, ve bu yalan da değildi, Ali gibi bir eski kurt, hem de sevgi kurdu, hiçbir şeyi bilmese de, sevginin yalan mı, gerçek mi olduğunu bilirdi, böylesine bir sevgi karşısında Ali değil, insan taş olsa erirdi. Ali bütün bunlara karşın, kendinden utanarak da olsa, dayanıyordu, zordu ama, dayanmaya çalışacaktı da... Onun yerinde başka, yumuşak bir kişi olsa, Murtaza Ağayı öldürmeyi inatla düşünmek yerine, böyle bir adam için, Hüsne Hatun gibi karısı olan bir kişi için seve seve canını verirdi. Kimi zaman o kadar buna-lıyordu ki, insanlığından o kadar utanıyordu ki, keski Ğnce Me-

301

med, Çiçekli Mahmut Ağayı öldürdüğünde, izin verseydim de, bir kurşun da şu Murtazaya sıkısa, sıkısa da ben de bu işkencelerden kurtulsam, diyordu. Durum vaziyet böyle giderse, hiçbir zaman, ne pahasına olursa olsun, bu adamı öldüremeyece-ğinden, kendisine ve ele aleme rezil kepaze olacağından korkuyordu.

"Duydun mu Ali başımıza geleni, duydun mu Ali, benim canımdan aziz kardaşım, duydun mu yürüyüp gelen felaketi, duydun mu Memedleri?"

"Duydum Ağam."

"Ne diyorsun?"

"Duydum da hiçbir şey anlamadım... Duydum da bunda bu kadar korkacak hiçbir şey bulamadım. Varsın, dağın taşın, kurdun kuşun, börtü böceğin, hem de yerdeki karıncanın, sudaki balığın adı Memed olsun, bunda ne var ki... Bizim dağlılar tuhaf adamlardır, biri nereye giderse bini oraya gider. Birisi Memed olunca, bini de olmuş."

"Hatun söyle de bir çay yapsınlar. Belki Ali kardaşım kahve ister."

"Ben de çay isterim Ağam."

"Çabuk git de Hatun, sen gelinceye kadar konuşmayaca-ğız."

Hatunun gitmesiyle gelmesi bir oldu.

"Durum vaziyet hiç de öyle değil Ali, vaziyet gittikçe vaha-met kesbediyor. Birinci şahidim sensin. Ben o zaman, kurdun ağzına kan değmesin, eşeğin aklına karpuz kabuğu düşmesin, yılan küçükken ezilir demedim mi?"

Gözlerini Alinin gözlerinin içine ısrarla dikip bakarak karşılık bekledi.

"Bir ben değil cümle alem biliyor."

"Biliyor Ali, biliyor. Ğşte böyle yaktılar bizi, söndürdüler ocağımızı, ıssız koydular yuvamızı, batırdılar yurdumuzu, öksüz koydular yavrumuzu..."

Başımı önüne eğdi, yüzü andan ana değişiyor, bir soluyor, bir bozarıyor, bir kızarıyor, bir uzuyor, bir açılıyordu. Sonra başımı kaldırdı, ısrarla gözlerini Alinin gözlerinin içine dikti, orada bir şeyler, bir sevecenlik, bir dostluk, bir sevgi arar gibiydi.

302

"Biliyorum beni seversin Ali."

"O da ne söz," diye ona çıkıştı Hüsne Hatun, "tabii sever, 0, senin öz kardasın değil mi?"

"Severim."

"Öz bir candan?"

"Severim."

"Gözlerinden okudum Ali. Beni ilk olarak seviyorsun."

"O da ne söz, Ali seni her zaman severdi. Suç sende."

"Doğru Ağam."

"Şimdi benim için canını verir misin?"

"O da nasıl söz, bir adamın kardaşı, kardaşı için canını vermez mi?"

Ali kekeleydi, sıkışmıştı, terledi:

"O, zamanı gelince belli olur Ağam."

"Haklısın Ali, can pazarı, bu zort atmaya gelmez. Sonra insan kendi kendine mahcup olur."

"Ali bu can pazarında, canını bizim uğrumuza feda kılmıştır."

"Evelallah Ali, şuna Allaha inanır gibi inanıyorum ki... Sen Ğnce Memedle başa çıkarsın."

"Evelallah Ağam..."

"Sen onun gözünü çocukken korkutmuşsundur, değil mi?"

"Çocukken korkardı benden."

"Ödü kopardı değil mi? Bir insan, bir insandan çocukken korkarsa eğer, artık iflah etmez, bu Allahın emridir ve ölünceye kadar o insan o insandan korkar. Benim de gözüm eşkiyalardan çocukken korktu, işte ondan sonra da hiç iflah olmadım. Eşkiya lafını duydum mu korkumdan yüreğim ağzıma geliyor. Neden ki dersen..."

Sözlerini sürdüreceken, birden kesti, Hüsne Hatunun yüzüne bir süre baktı, ona gülümsedi, Hüsne Hatun da ona gülümsedi.

"Neden ki derseniz, eşkiyalar ben çocukken üç büyük kardeşimi, iki amca oğlumu, bizim aşiretten de yedi kişiyi öldürdüler. Ben altı yedi yaşlarındaydım, feryadı figana bir yetiştim, ortalık kan gölü. Kiminin gözü yerinden fırlamış çıkmış, bir uzun damarın ucunda sallanıp duruyor, kiminin beyni akmış,

kiminin yüreği dışarda kalmış atıp duruyor. Eşkıyalar da dikilmişler oraya gülüyorlar."

Sustu. Kan ter içinde kalmıştı:

"Bu kanlı faciayı hiç anlatamamıştım, artık yüreğim kaldırmıyor."

Gözlerinden iki damla sızarak, ta çenesinin altına kadar indi. Ali, ona o kadar acıdı ki,

kendini bıraksa, başını onun dizleri üstüne koyarak katıla katıla ağlayacaktı.

Hüsne Hatunsa çok şaşırılmıştı, Karadağlı soyunun girdisini çıktısını, inciğim cıncığını

biliyordu. Bu kadar yıl bu evdeydi, ne Murtaza Ağamın, ne hiçbir kimsenin ağzından böyle

bir olay duymamıştı. Uyduruyor, dese, uyduran adam, uydurduğu yalana bu kadar üzülür de

oturur ağlar mı? Kocasına bakıyor, bir şey anlamıyordu, gittikçe de doluyordu. Birdenbire

boşanır-di. Omuzları inip kalka kalka ağlıyordu. Ali artık buna, bu insanların en iyisi, bu

dünya güzeli Hatunun ağlamasına dayanamazdı:

"Sus Hatun," dedi, bütün sevgisi, dostluğu, en sıcak sesiyle. "Sus Hatunum. Şimdi size bir şey

söyleyeceğim ki her şey bitecek."

Hatunun ağlaması, bıçakla kesilir gibi kesildi, ikisi de gözlerini dikip Aliye baktılar.

"Ğçerden Kuramı Kerimi getirsene Hatunum."

Hatun hemen koştu, getirdi Kuramı Alinin eline verdi. Ali Kuramı üç kere öpüp başına

götürdü. Boynunu büktü:

"Nasıl söyleyeyim güzel Hatunum, iyilik dolu cömert Ağam," dedi. "Ben bunu size nasıl

söyleyeyim." Bir çocuk gibi utangaçlaşmıştı. "Ben bunu size nasıl yaparım ki, ama hiçbir

umarım çarem yok ki..."

"Ne istiyorsan onu yap Ali," dedi sabırsızlıkla Murtaza Ağa. "Sen bizim kardeşimiz değil

misin, şu gök gibi gürleyen koca Türkmenin kızı senin ablan değil mi?"

"Allah şahidimdir ki siz bu kadar sıkışkın olmasanız, Allah şahidim olsun ki ben bu sırrı kul

olana söylemezdim. Ölüp yi-tene kadar bu bende kalırdı, ama neyleyim ki, sizin bu

insanlığımız, bana gösterdiğiniz bu kardaşlık, ablalıktır ki benim elirri kolumu bağlayan..."

304

Kesin kararını verdi, dikeldi, gözleri ışıklandı, Kuramı uzattı:

"Bunun üstüne ellerinizi koyun," dedi.

Ğkisi iki yerden, titreyen ellerini Kuranın üstüne koydular."

"Söyleyin."

Ötekiler, gözlerini açıp beklediler.

"Allanın önünde, şu mübarek kitaba el basarak yemin içip, ant veririz ki..."

"Ant veririz ki," dediler heyecanla, bekleyerek, "Topal »Ali-nin bize verdiği sırrı ölüp yi tene kadar..."

"Ölüp yitene kadar, hiçbir kuluna, hem de canlıya, cansıza, toprağa taşa bile söylemeyeceğiz.

Bu sır bizimle öbür dünyaya gidecek, toprağa gömülecek."

"Toprağa gömülecek."

Yüzü sapsarı kesilmiş, elleri titreyen Ali rahat bir soluk aldı.

"Şimdi siz alın kitabı." Hatuna uzattı, kendi de sağ elini Kuranın üstüne koydu. Zangır zangır titriyordu. Alında ter damlaları.

"Allahın önünde, Kurana el basaraktan söylüyorum ki, bu söyleyeceklerim, doğru, dosdoğrudur. Hiçbir, en küçük bir hilafım, bir yakıştırmam yoktur."

"Söyle," diye bağırdı Murtaza Ağa, can çekişir gibi, "söyle."

Hüsne Hatun kitabı aldı, üç kere öpüp, başına götürdükten sonra odaya götürdü, altın yaldızlı kabına koydu geldi.

"Söyle."

"Ğnce Memed, fıkara Ğbrahimin oğlu, Döneden doğma Ğnce nam Memed eşkiya, eşkiyalığı aylar önce terk ederekten, başını almış bu dağları terk ederekten, avradı Seyranı ve de komşu

kadını, o dört kitapta katli vacip Hürü Anasını alaraktan, terki diyar ederekten, bizim diyarları terk ederekten gitmiştir, bir daha eşkıyalık yapmayacağını bilcümle yaranına bildirmekten, nereden geldiği, kim olduğu bilinmeyen, beş vakit aptesli ve de namazlı Ferhat Hocaya el vererekten..." Heyecandan soluğu taşıyordu.

Murtaza Ağa, Hüsne Hatun donmuş kalmışlar, ne söyleyeceklerini, nasıl konuşacaklarını bilemiyorlardı. Murtaza Ağa ha bire yutkunuyordu.

"Yani, yani, yani, ne demek istiyorsun Ali?"

305

"Yani, yani, Ğnce Memed bu dağ, dağ, dağlarda gezmiyor t artık."

Birden Aliye sarıldılar ikisi iki yerden.

"Canımız kurtuldu Alim."

"Ğyice kurtuldu Ağam."

Bir sevinç dalgası içinde kalaraktan, bir süre ayakta dikildiler kaldılar. Gülmekten, sevinmekten, ne yapacaklarını bilmiyorlar, Murtaza Ağa ellerini koyacak yer bulamıyordu.

"Tatlı canımız, bu milletin de ırzı namusu, şerefi, malı mülkü, parası kurtuldu."

"Kurtulduk," dedi Ali de...

Oturmayı akıl ettiler.

Yorulmuşlardı. Susup biraz dinlendiler. Hüsne Hatun da, Murtaza Ağa da, bütün sevgilerini, minnetlerini gözlerine toplamışlar hayranlıkla ona bakıyorlardı.

"Bir daha eşkıya çıkmaz mı o Ali?"

"Çıkamaz. Çünküleyim ki o, eşkıyacılığı hiç sevededi. Adam öldürmek de onun çok zoruna gidiyordu. Çünküleyim diyordu ki o, bin Ağa öldürsen yerine iki bini geliyor, gelen de gideni aratıyor, senin de dağlarda rezil olduğun yanına kar kalıyor. Bu sebepten dolayı, benim bildiğim, o, bir daha dağlara ayak basamaz."

"Alışmış kudurmuştan beterdir, o gene dağa çıkacak."

"Çıkamaz."

"Neden çıkamam?"

"Çocuğu olacakmış yakında, parası pulu da var. Ferhat Hoca, Kuzgun Veliyi

öldürdüklerinde, onun bütün parasını ona verdi. Kuzgun Velinin de kemerinden çok altın çıktı ki bu kasabayı taşıyla toprağıyla satın alır. Memed de o paraylan kendisine ev bark kurmuş, bahçe, çiftlik donatmış."

"Benim bildiğim hiçbir eşkıya düzde sonuna dek kalama-mıştır. Dünya malına garkolsa da sonunda soluğu dağda almıştır. Çakırcalı derler bir eşkıya vardı Ğzmir dağlarında, on dört yıl dağlarda gezdi. Öldürdüğü Ağaların, Beylerin kellelerinden kaleler kurulur. Padişah onu dört kere affeyledi, ona altınlar, çiftlikler, bir de kır serdarlığı rütbesi verdi, onu Paşa yaptı da, o dört seferinde de soluğu dağlarda aldı. Alışmış kudurmuştan

306

beterdir. Nice hanumanlar söndürdü, köprüler yaptırdı, camiler kurdurdu, köylere yollar açtı, zenginden aldı fıkara verdi. Sonra da Karıncalıdağda kör bir kurşuna kurban gitti."

"Ben onun orasını bilmem ama Ağa, bu Ğnce Memed, bu kadar yoksulluktan sonra, eline bu kadar rahatlık geçmişken, sanmam ki bir daha dağa çıksın. Azıcık akli olan bir daha kendini ölüme atar mı? Ğnce Memed de çok akıllıdır, o her zaman ne derdi biliyor musun?..." "Ne derdi Ali?"

"Eşkıya dünyaya hükümdar olmaz, derdi." "Acayip," diye, artık kendisine iyice gelmiş Murtaza Ağa şaşkınlığını belirtti. "Ama bütün bunları bilerek bunca yıl dağda gezdi."

"Mecburi," dedi Ali.

"Mecburi," diye onu onayladı Hatun. "Bir insan bu kadar rahatını bulmuş, Karun kadar zengin olmuşken niye dağa çıksın da kendisini zebil ziyan etsin. Ali kardaş doğru söylüyor."

Murtaza Ağa gittikçe rahathyor ama, içindeki endişeleri de bir türlü atamıyordu.

"Onu rahat bırakmazlar ki..." "Onu kimse tanımıyor ki, adını da değiştirmiş." Murtaza Ağa, inat ediyordu.

"Benim bildiğim hiçbir eşkıya sonuna kadar düzde kala-mamıştır. Ben bunu bilirim, bunu söylerim." "Yanlışsın Ağa." "Neymiş yanışsım?"

"Yerden göğe kadar yanışsın. Söyle bana, şu dağlar dağ olalı beri Bayramoğlu gibi bir eşkıya gördü mü?" Hüsne Hatun atıldı:

"Gördü mü?" diye sevinçle bağırdı. "Gördü mü, gördü mü?"

Murtaza Ağa gevşedi, rahatladı, güldü, yumuşak konuştu:

"Görmedi," dedi kıvançla, azıcık da utanmış.

"O kaç yıldır adını dağa atmadı. Atmadı değil, dağa dönüp de bakmadı bile."

"Bak Topal Ali," dedi Murtaza Ağa, "bizde de hiç adamlık kalmamış. Adamı orada, köyünde, yok yoksul, kuyunun dibin-

307

deki taş gibi unuttuk gittik. Bundan sonra ilk işimiz onu ziyaret olmalı. Gittim köyünü, evini gördüm, it barınmaz evinde. O kadar yoksul ki, evinin ortasına bir fare düşse başı yarılır. Bir çift ölümcül öküzü yok ki, çift sürsün. Karısı, çoluk çocuğuyla kazmayla deşip, ekinlerini öyle ekiyorlar. Gittim, halini gördüm de yüreğim paramparça oldu. Ona bir tutam çay, azıcık şeker götürdüm de o elimi bırakıp, bu elimi, bu elimi bırakıp ötekini öpüyordu. Ne üstte üst, ne başta baş var. Ona çay, şeker, azıcık da bir şeyler götürelim. O, eskiden çaya alışmış. Allah kimseyi gördüğünden geriye koymasın."

"Amin," dedi Hüsne Hatun, gözleri yaş içinde kalmış. "Ben de yarın hemen ona hemen don gömlek, mintan dikeyim. Senin eski, giymediğin çuha şalvarınla Halep işi kaputunu da ona götür. Daha yepyeni. Hiç giymedin ki kurban olduğum."

Ali duygulanmıştı:

"Ne zaman istersen gidelim Ağam. Ben de dünya gözüyle bir kere olsun, o Hazreti Ali gibi dünya aslanını, hiç olmazsa bir sefer görmüş olurum."

Bundan sonra Ağa, başını önüne eğdi, derin düşüncelere daldı. Ya bu Memedler ne olacaktı, bu, dünyanın ortasına kadar zulüm köklerini muhkem olaraktan salacak olan canavarlar?

Yarın bir gün her birisi bir Ğnce olup, binlerce kişi, on binlerce Memed, ellerinde alışkın tüfeklerle kurt sürüleri gibi dağdan şehirlere inerlerse?.. Taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakırlar mı? Irzına geçmedikleri kız, kadın kalır mı, bu dağlılar, hele köylüler, akça pakça şehirli kadınlarna çok düşkün olurlar. Ğşte o zaman, işte o zaman... Tarihte olmamış iş değil ki... Ama onlar o kadar büyüyünce de karşılarında orduları bulurlar. Bir Kuyucu Murat

Paşa değil, karşılarına o zaman da bin Kuyucu Murat Paşa çıkar. Keski, öyle bir fiile kalkışsalar da, toptan ezilseler de bir daha kıyamete kadar sesleri solukları çıkmasa...

Kuyucu Murat Paşadan sonra üç yüz yıl, bu dağlarda bir daha, bir kimse en küçük bir çıt çıkarabildi mi, ta Koza-noğlu başkaldırmasına kadar. Kozanoğlu da bunlardan değil o, bir Beydi, hükümdarlık sevdasındaıydı, bunları, bu baldırı çıplakları kandırdı, kullandı.

Başını kaldırdı:

308

"Keski bu Memedler çoğalsalar," dedi, "işte o zaman görürler babalarının gününü. Ğşte o zaman görürler bizim nasıl tunçsiper göğüs olarak, Ğstiklal Savaşında düşmanı ezdiğimiz gibi, onların kafalarını nasıl ezeceğimizi, atamız şanlı Kuyucu Murat Paşa gibi, kuyulara diri diri onları nasıl gömdüğümüzü... Ğşte o zaman görürler..."

Aliye tepeden, kendine güvenmiş, ezici bir bakış fırlattı:

"Değil mi Topal Ali Ağa?"

Basbayağı alay ediyordu.

"Değil mi ulan dağlar aslanı, kahraman Topal! Yaman olan Ğnce Memeddi, iki gözümün yarım çiçeği Topal..."

Ali üzölüp büzölüyordu. Onun bu hali Murtaza Ağayı, sevinçlere gar ketti.

"Yaman olan, kan içici olan Ğnce Memeddi. O da yok artık."

"Yok artık," dedi Topal Ali boynunu bükerek.

"Sen de, ondan dolayı artık yoksun. Senin de artık Padişahlığın son buldu."

"Ağam bilir."

Murtaza Ağa, ayağa kalktı, gerindi. Kollarını açtı, gerindi, salonda sert adımlarla gidip gelmeye başladı. Alinin önüne geldikçe de, ona, "Bilirim bilirim," ya da, "ben bilirim," diye laf atmaktan kendini alamıyordu. "Elbette, elbette ben bilirim, sen bilecek değilsin ya topal Padişah..."

Geldi, sert, ayağını yere vurarak durdu. Taban tahtaları ça-tırdadı.

"Hatun," diye buyurdu, "şu Topal Ali Ağanın yatağını benim odamdan alın da aşağıya indirin. Oradaki en güzel odaya serin. Ne de olsa kardaşımız değil mi?"

Hüsne Hatun, yerinden kalkmış, odanın kapısını açmış, el kol işaretiyle, Aliye göstermeden Ağayı çağırıyordu.

Ağa, sonunda ona döndü:

"Biliyorum Hüsne, beni neden çağırıldığını, biliyorum. Şimdi geleceğim."

Alinin karşısına durmuş, çivi gözlerini üstüne dikmiş, bir heybet gibi bütün ağırlığıyla adamın üstüne çökmüş, öteki de büzüldükçe büzölüyor, bir söze varamıyordu.

Bunun böyle olacağı aklının köşesinden bile geçmemiş, ince Memedin dağdan indiğini söylediğine pişmanlıktan da

da başka bir söz aklına gelmiyordu.

Topalı, karşısında böyle durarak, onu küçülterek iyice ezdiğine, onu yerin dibine batırarak öcünü aldığına inanınca Hüsne Hatunun çağrısına uyarak odaya geçti:

"Buyur bakalım Hatun," dedi.

"Yapma Ağam, kurban olayım, ayaklarının altını öpeyim yapma Ağam. Bakarsm Ğnce Memed, bir daha dağa çıkar, etme eyleme, ayaklarının altını öpeyim, yapma bunu şu adama. Bizde hiç insanlık kalmadı mı?"

"Ğnsanlık insana yapılır Hatun."

Gümbür gümbür sesi, dışardan olduğu gibi duyuluyor, Ali kulak kabartmış dinliyordu.

"Yapma Ağa, Ğnce Memed gene dağa çıkar, biz gene bu adama muhtaç oluruz."

"Ğnce Memed, bir daha dağa çıkmaz."

"Neden çıkmasın?"

"Hatun sen deli misin," diye bir kahkaha attı, "bu kadar sağmanı serveti eline geçirmiş de Ğnce Memed, bütün dağları ona versen de bir daha o adımını dağa atar mı sanıyorsun?"

Korkma, bu ayağı çarıklıları ben bilirim. Bir tek kuruş için bu adamlar bin takla atarlar."

"Kurban olayım Ağa, bu gece onu odandan atma."

"Dayanamam Hatun, dayanamam. Bunca gün dayandım, kokuyor o. Ayaklan, götü, her yeri kokuyor, odamda onun varlığına bir saniye bile dayanamam."

"Niye söylemedin onun koktuğunu şimdiye kadar, ben onu her gün hamama sokardım. Ğki güne bir de fıkaraı zaten hamama sokuyordum. Bir kalıp kokulu sabunu bitirene kadar yunup arınıyordu. Çarşıda kokulu sabun komadım ona harcadım. Çok da temiz bir adam o..."

"Kokuyor, onun kokusuna dayanamam, daha bir saniye bile... Hatun, Hatun, sen bilmiyor musun, bu adam bu eve sahip oldu. Padişah gibi oturuyor, Arap ata biniyor, beni,

velinimetini bile hiçe sayıyordu. Sanki bu evin sahibi ben değilim de oydu. Utanmaz, kokar, pis adam."

310

"Fıkara hiçbir şey yapmıyordu ki Ağa, ağzı var, dili yok bir adamdı. Ne yapsak, neylesek, hep gülümsüyor, ses çıkarmıyordu."

"Niye çıkarsın, niye çıkarsın Hatun, her gün keklik eti, Aladağdan gelen ak petekli, püren kokulu bal. Her gün Padişah şöleni. Bunca yıl, bu adam bu eve gelene kadar, bizim evde böyle bir savurganlık oldu mu? Neredeyse, bu adam, bu evde daha üç ay kalsaydı ben iflas etmişim. Ğyi ki Kurana el bastık da..."

Aralarındaki tartışma kıran kırana gün ışığıncaya kadar sürdü.

Hatun gün ışırken son sözünü söyledi:

"Bu gece Ali kardışım, senin odanda yatacak. Eğer, o, bu gece o yatakta yatmazsa, ben de bu evde durmam, bohçamı alır da babamın evine bunca yıl sonra giderim. Ğşte Kuran, işte sen, bunu böyle yapacağıma, Kurana el basarak yemin ediyorum. Haydi bakalım."

Ali gitmek istiyor, tartışmanın sonunu da merak ediyor, ha şimdi kalkayım, ha birazdan, diye, yerinden kalkamıyordu. Sabaha karşı ayağa kalktı, çıkıp gidecekti ki Hatunun son sözlerini duydu, ayıp olurdu bu yiğit Hatuna karşı, yeniden yerine çöktü.

"Sabah oldu zaten, ben çarşıya çıkıyorum. Sen onu götür de yatağına yatır."

"Sağ ol Ağa," diye ona sarıldı Hatun, "beni, evimi, ocağımyı kurtardın."

Murtaza Ağa da ona sarıldı:

"Öyleyse Hatun, madem bu kadar istiyorsun, Topal istediğı kadar bu evde kalır."

"O çok onurlu adamdır," dedi Hatun, "bunca çekişmeden sonra, sanmam ki bizde kalsın artık. Çok kötü oldu. Kim bilir, belki benim hatırımı kırmaz da, belki birkaç gün daha bizde kalır."

"Ama onu odama almam, kokuyor."

"Alma," dedi Hatun, "ben onu kuştüyü yataklarda yatırırım, eskisinden de daha iyi ağırlarım." Bu sözleri kapıyı açıp bağırarak söyledi ki Ali duysun.

311

Dışarıya çıktı, Aliyi kolundan tuttu kaldırdı, en sıcak, en sevgi dolu sesi, bir kardeş sevecenliğiyle:

"Kalk Ali kardaşım," dedi, "seni bu gece çok yorduk, üzdük. Ağam çok içmişti, kusuruna kalma."

Odaya götürdü, kapıyı kapadı, kulağına fısıldadı:

"Bunlar böyle işte Alim," dedi. "Anlamadım bunlar nasıl insan. Bunlar, işlerine gelirse bugün böyleler, gelmezse yarın şöyle-ler. Kurban olayım Ali kardaşım, ben bunların insanlıklarından bir şey anlamadım. Oysa benim babamın evinin erkekleri, benim obamın, elimin aşiretimin insanları, hırsızları, alçakları bile böyle değillerdi. Ben bunların adamlığından hiçbir şey anlamadım ya ne yapayım, bir kere kader beni aralarına düşürmüş."

Sesi bir ağıt gibiydi. Aliyi odada bıraktı çıktı.

O sabah Murtaza Ağa uzun uzun tıraş oldu, epeydir aynalara bakmıyordu, aynada bıyıklarını özenle burdu, İstanbulda dikilmiş lacivertlerini çekti, kırmızı boyunbağını boynuna geçirdi, rugan ayakkabılarını giydi kostaklanarak çarşıya indi. Daha hiçbir dükkan açılmamıştı. Kaldırımlarda uyumuş köpekler o geçerken, başlarını kaldırıp uykulu gözlerle ona bakıyor, sonra da başlarını ön bacaklarının üstüne uzatıp, gözlerini kapatıyorlardı.

Ölk dükkanı Hacı Hanefinin açacağını biliyordu. Otuz yıldır bu böyleydi. Az sonra dükkanın önünde karşılaştılar. Hacı Hanefi besmele çekerek, kepenkleri gümbürdetti. Çarşı yankılandı.

"Buyurun Murtaza Bey Ağa, hayrola bu ne erkencilik?"

"Biz de zatın gibi her zaman erkenciyiz Hacı Bey."

Murtaza Ağanın kıvrandığı, bir şeyler söylemek için çırpındığı Hacı Hanefinin gözünden kaçmıyordu. Cin gibi adam de-diklerindendi Hacı Hanefi. Çember sakallıydı, ağzından dualar eksik olmayan birisiydi. Gece gündüz, uykuda bile ağzı kıpır kıpır ediyor, önüne kim gelirse okuyup üflüyordu. Her yıl, Hacca gidiyordu. Söylediklerine göre, bu yöntemle de kaçakçılık yapıyordu. Hem dindarlığından, hem de mağazasında her şeyin bulunmasından ötürü dükkanı arı kovana gibi işliyordu. Öylesine ki, harıl harıl çalışan üç yardımcısıyla bile gelen müşterilerle baş edemiyordu.

312

Dükkanın orasını burasını düzelterek bir yerlerden, elindeki ıslak bezle toz aldıktan, birkaç kez, dükkanın ortasına doğru okuyup üfledikten sonra Ağanın yanına geldi, saygılıca karşıdaki sandalyaya oturdu, iki elini de dizlerinin üstüne koydu.

"Size bir çay kaynatsam mı?"

"Ğstemez, zahmet etme. Şimdi kahveler açılır."

"Çok sevindim zatınızı fakirhanede görmekle."

Kasabada Darendeli Hacı Hanefiyi kimse sevmezdi. Hele Murtaza hiç sevmezdi.

"Geliriz," dedi. "Bu Memedler bir hiç Hacı Efendi."

"Uydurma efendim. Büyütüyorlar efendim, hiç devletül Türkiya ilen birkaç çapulcu başa çıkabilir mi, değil bin Memed, on bin, yüz bin Memed, bütün Türkiya Memed olsa, ne yazar ki efendim. Yedi düvelle, hem de Düveli Muazzama ile çarpışarak, onları bihakkın yere seren tunçsiper göğüslü ordumuz, son Türk Devletinin bekçiliğini yaparlar, bir küçük Anadolunun on milyon çapulcusuyla başa çıkamaz mı?"

"Çıkar, hem de şu Toros dağlarını un ufak edecek Kuyucu Murat Paşa Hazretleri

cennetmekan efendimiz gibi bin insan çıkarır, Şu Toroslardan çaylar, ırmaklar dolusu kanlar çağlatarak, dünyayı kuyularla doldurur."

"Doldurur Bey Ağa Hazretleri."

"Bu Ğnce Memedde de iş yok. Eline beş on kuruş geçmeye görsün, eşkıyalığı da bırakır, anasını da satar."

"Zatı devletleriniz bana biraz, atın başına koyduğumuz kadar para veriniz, bendeniz de gideyim dağlara, o eşkıyaların hepsini satın alıp da indireyim düze de mübarek huzurunuzda getireyim de elinizi bus ettireyim, hem de ayaklarınızı."

"Doğru mu bu?"

"Vallahi de billahi de..."

"Ğnce Memedi de mi?"

"Elbette, ve hem de başta onu. Ben bu dağları çok bilirim efendim. Gençliğimizde oralarda çerçilik zenaatını yürütürdük. Bunlar çok fakirlerdir. Ot, yaprak, kabak yiye yiye karınları Hüt-dağı gibi şişerek, kendileri bihakkın vefat ederler. Sinekler kadar Çokturlar, sinekler gibi vefat ederler. Duyup işittiğimize göre bunlar Abdinin kullarıymışlar. Zatiâliniz zannederim, zata şerifle mü-

313

şerref oldunuz, kendileri çarşıda bir çingene gibi hurpani dolaşırlar, açlıktan da, biiznillahi nefesleri kokardı. Bir düşününüz Ağa efendi hazretleri, Beyi böyle olanın tebası nasıl olabilir."

"Demek Ğnce Memedi de..."

"Vallahi de, tallahi de yarından tezi yok, giderim dağa, onu iki kuruşa satın alır getiririm size. Bu kadar telaşa ne lüzum var."

Bu Hacı Hanefi makbul adam değildi ya, gene de doğru söylüyor, onların ciğerlerinde kaç

damar olduğunu bildiğinden, bunca yıl alışveriş ederek, köylüleri yakından tanıdığından, doğru söylüyordu.

Kepenkler gümbürtüyle arka arkaya açılarak çarşı dolmaya başladı. Erkenden kasabaya inen köylüler, başıboş oradan buraya dolaşip duruyorlardı. Hacının kahveciye ısmarladığı, dumanı üstünde, tavşan kanı ilk çaylar geldi. Murtaza Ağa çayı çabuk çabuk, ağzı yanarak içti, ayağa kalktı, artık uyanmış olmalıydı, bu okumuş beyler, efendiler geç uyanırlardı, Taşkın Halil Beyin konağına koşar adım ilerledi. Onu, balkonda oturmuş çayını yudumlar buldu. Ta uzaklardan seslendi:

"Taşkın Bey, Taşkın Bey, heeeeeeeyt, Taşkın Bey, ne kadar da erken uyandın Beyimiz."

Kapı açıldı, merdivenleri ikişer ikişer çıktı. Halil Bey onu ayakta karşıladı, karşısına oturttu, bir çay söyledi, kısa etekli bir kız hemen çayı getirdi.

Murtaza Ağanın içinin içine sığmadığı, dolup taşıdığı, dilinin altında iyi bir şeyler olduğu gözden kaçmıyordu.

"Hiçbir kıymeti yok," diye başladı Murtaza Ağa, "bu Me-medlerin de, Ğnce Memedin de hiçbir kıymeti kanuniyesi yok..."

"Söyle Murtaza ne oldu?"

"Söyleyemem. Bana yemin ettirdi. O alçak Topal Ali, cahil, kan içici hayvan, hem de Kurana el bastırarak, o cahil, o kan içici cahil köpek. Ancak şunu söyleyebilirim ki, artık en büyük düşmanımız dağlarda yok, kıyamete kadar olmayacak da... Memedlere gelince..."

Gece Hüsne Hatunla konuştuklarını olduğu gibi yineleyerek, her şeyi anlattı, sözünü de, Türk ordusunun bin tane Kuyucu Murat Paşa çıkaracağıyla bağladı.

314

"Ne diyorsun sen Murtaza!"

"Gelsinler, gelsinler, milyonlarca gelsinler de, yeryüzünden ebediyen silinsinler. Ayaklanma

nedir görsünler. Ordumuz o hainlerin bir tekini bile sağ bırakmasın."

"Sen ne diyorsun Murtaza!"

"Tohum yok, diyorum, kürrei arzın ortasındaki kök de yok. Zaten kürrei arzın ortası ateş doludur. Oraya ulaşan kökler yanar, yeşermez."

"Yahu sen ne diyorsun Murtaza?"

"O Muallim Rüstem Bey atıyor, senin de, benim de Hocamız ama atıyor. Ğnce Memed de yok, mafiş. Sana sabah sabah bunu söylemeye geldim ki artık korkmayalım, mal ve de can telaşında olmayalım. Ğnce Memedi ben, beş liraya satın aldım."

"Yahu sen ne diyorsun Murtaza, ben senin bu söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum."

"Ah, ah, ah," diye dişini sıktı Murtaza, "ah şu yeminim olmasaydı. Her şeyi kolaylıkla anlardın ya... Ah, ah, şu yemin yüzünden dillerim bağlı."

"Ne oldu Ğnce Memede, öldü mü?"

"Ölmedi."

"Kaçtı mı?"

"Kaçmadı."

"Ya ne oldu?"

"Ah, ah bilmiyorum. Dillerim bağlanmış söyleyemiyorum."

Bu sefer Hacı Hanefiyle konuştuklarını, köylülerin ot yediklerini, dağlardaki eşkıyanın da iki pula satın alınacağını, Ğnce Memedin de...

"Bak, kardeşim Murtaza, geldiğinden beri bu konuştuklarından bir şey anlıyorsam Arap olayım. Yahu, Murtaza, biz seninle bir uyuz atın başına tam üç bin Türk lirası koyduk da, ele aleme rezil rüsvay olmadık mı? Sonunda da ölmüş atı kühey-lan edip, üstümüzde, gökyüzünde kişnetmedik mi, Allahını seversen açık konuşsana."

"Ah, ah bağlı dillerim çözülmüyor ki... Ölüyorum, geberi-yorum da gene dilimi

çözemiyorum, ağır yemin..."

Murtaza Ağa, kılı kırk yarararak, lisani hal ile Ğnce Memedin kaçıp gittiğini dünyanın bir yerinde çiftlikler, hanlar sahibi ol-

315

duğunu, küp küp altınların üstünde oturduğunu anlattı, sözlerini de, "Böylesine, Karun kadar zengin olan bir kişi eşkıya çıkar mı?" diye bitirdi. "Sen söyle çıkar mı?"

"Niçin çıksın," dedi Halil Bey. Yüzü kararmış, onu anlamaya çalışma çabasından ötürü alını kırışmıştı.

"Şimdi anladın öyleyse."

"Hiçbir şey anlamadım."

"Haydi bana allahısmarladık." Der demez de ayağa fırladı, çarşıya koştu, büyük olayı lisani hal ile önüne gelene anlatmaya çalıştı. Herkes ahmak kesilmiş, hiç kimse bir şey anlamıyordu. Bu kadar insan içinden, açık açık her şeyi söylediği halde, durup yüzüne pel pel bakıyorlar, sonra da düşünceli düşünceli, ona anladık, ya da anlamadık demeden çekip gidiyorlardı, söylediklerini bir anlayan çıkmamıştı.

Topal Aliye gitse, canını verse, acaba yeminini geriye alır mıydı?

Müftüye koştu:

"Müftü Efendi, acaba edilen yemin bozulabilir mi?" diye sordu. Müftü:

"Hiçbir zaman, katiyyen bozulamaz," dedi.

Bugün çarşıda kimsenin ağzını bıçak açmıyor, herkesin, köylülerin yüzünden bile düşen bin parça oluyordu. Murtaza-nın bütün çabaları heba olmuş gitmişti. Bana ne, dedi, kendi kendine, onlar bu kadar ahmak olmasınlar, leb deyince leblebiyi anlasınlar. Bütün kasabaya küstü, bir daha da kimseye ağzını açıp bir tek lakırdı bile söylemedi. Bereket versin ki çarşı o anda kaynaştı. Murtaza Ağa başını kaldırınca çarşının ortasından, her birisinin başını bir

candarmanın çektiği üstlerine ölülerin atıldığı atları gördü. Halk, dükkanlardan kaldırımlara dökülmüş, bu geçit törenini seyrediyor, kulaktan kulağa da fısıldaşıyorlardı. Şu üç kara giyitli olanlar, yani çiçeği burnunda olanlar Memedlerdenmişler. Ötekilerse, Ğnce Memedin çetesiymiş. Belki de içlerinde Ğnce Memed bile varmış.

Kendisini tutamayan Murtaza Ağa:

"Bunların içinde Ğnce Memed olamaz," diye bağırdı. "Sabahtan bu yana söylüyorum, söylüyorum anlatamıyorum, Ğnce Memed yok."

316

Atların nal seslerinden başka ses duyulmayan çarşıda herkes dönüp Murtaza Ağanın bağırtısına baktı, o da bundan hoşnut oldu. Daha yüksek sesle:

"Ğnce Memed, o yok oldu," diye yineledi sözlerini.

Eşkiya ölüsü bir hayliydi. Bir, iki, üç, on, on beş, diye sayıyorlardı. Ama bunların hemen hepsinin Sarı Sultanoğlunun adamları olduğunu kimse bilmiyordu.

Ölüleri, çarşıdan geçirip kasabayı mahalle mahalle dolaştırdıktan sonra candarma komutanlığına getirdiler, silahlarını kucaklarına verip duvarın dibine dizdiler.

Kasabaya kızgınlığı, küskünlüğü daha sürüp giden Murtaza eve koştı, onu karşılayan Hüsne Hatuna:

"Bu kasabann hepsi kör ahmak. Anlattım, anlattım da hiçbir şey anlamadılar. Hem de açık açık, hem de gözlerinin içine sokarak. Keski yemin etmeseydik, ne güzel olacaktı. Bütün dediklerim çıkıyor. Git de candarma kumandanlığına Memedle-rin ölüsünü gör. Sanki Kuyucu Murat Paşa Hazretleri dirilmiş de kumandayı eline almış."

317

Ağaçlarda portakallar, limonlar, turunçlar, her gün biraz daha büyüyorlardı. Memed her sabah ağaçları teker teker dolaşüyor, bu büyüyen yemyeşil portakallara, limonlara,

turunçlara bakıyor, incitmeden yeşil yuvarlacıkları kokluyordu. Her bir ağacın da kendine has bir kokusu vardı. Bir gün gözlerini kapa-sa, birileri de her ağaçtan bir yaprak getirip koklatsa, belki de o yaprağın hangi ağacın yaprağı olduğunu bilebilirdi.

Bir gün bir turuncu, yüreği titreyerek kopardı, avucunda ovaladı, turunçtan bir delice koku fışkırdı. Artık her gün, kimseye belli etmeden, hırsızlama bir turunç koparıyor, avucunda ovalıyor, keskin kokuyu, bir ağacın altına ağzı yukarı yatarak, ovalayıp kokluyor, kendinden geçinceye, usamp bıkcncaya kadar bu işini sürdürüyordu.

Ekinler başak vermişti. Memed sabah erkenden bir limonu, dalından koparmaya kıyamadan, dala ellerini uzatıp ovaladı, avuçlarını kokladı. Bahçeler, tepesinin üstünde asılı duran Gavur dağları, uzaktaki ekin tarlaları buğulanyor, sabahın ışığı çökmüş dünya, karşıdaki denize doğru gittikçe aydınlanıyordu. Sırtlarına gün vurmuş, esen yelin kabarttığı buğusu yavaşça yükselen, göğsüne kadar gelen ekin tarlalarının içinden geçti, denizin kıyısına geldi, kıyıda bir an durdu, denizi hiç görmedi, üstündeki aydınlığı, uçuşan martıları, ince dalgaların üstüne yatmış, kıpırdamayan sabah bulutlarını da görmedi. Burnuna bir koku da gelmedi. Ayaklarının altındaki çakıltaşları da ses vermiyordu. Sel yatağındaki püren de kurumuş, çıtır çıtır

318

olmuş, bakır rengine dönüşmüştü. Pürenin üstünde kanatlan ıslak, bir kuş kadar büyük, yaldızları soluk mavi bir kelebek, bir yana sarkmış uyuyordu. Onu uyandırmaktan korkarak, usulca pürenin yanına çöktü. Pürene dokunamadı, elini süremedi. Elini uzatıyor uzatıyor, parmağı pürene değdi degecek, kızgın demire dokunmuşçasına irkilerek geriye çekiyordu. Pürenden karşıdaki çiçekleri kurumuş, yaprakları kıpkırmızı olmuş sığırkuyruğuna büyük, ince dokuma bir örümcek ağı gerilmiş ağ ıslanmıştı. Üstüne küçücük ak sinekler, bir de sırtı yeşil, mor, menevişli benekleri olan küçücük bir böcek takılmıştı. Örümcek ortada

gözükmüyordu. Gözlerini ağın köşesine dikti, bir yerlerden çıkıp gelecek örümceği bekledi. Gün kuşluk oldu, örümcek, daldaki sarkmış yaldızlı kelebek uyanmadı. Deniz soludu, ince dalgalar kıyıyı dövdü, bir kuş öttü, cırcırböcekleri kuşlukla birlikte hep birden, bütün sesleri, kuş ötüşlerini, sıcağın çatırtısını, denizin soluklanışını, sabah yelindeki başakların hıştırtısını bastırarak ötmeye başladılar. Cırcırböceklerinin sesleri gün kızdırdıkça artıyordu, kulakları sağır edercesine. Memedin başının içinde bir uğultu. Sonra bütün bedeni uğultuya kesti. Cırcırböcekleri durup dinlenmeden, ıyıp kesmeden bastırıyordu. Kaskatı kesilmiş, uyuşmuş gitmişti. Öğle oldu, güneş geldi tepeye dikildi, gölgeler çekildi bir avuç kaldı, toprak yalın gibi kızardı, elini, ayağını üstünde bir an tutamazsın, kızgın demire döndü. Memed, gözlerini açıp yoğun ışığa bakmayı birkaç kez denedi, kamaşan gözlerini, bütün ağırlığıyla denize, sapsarı yanan, dalgalandıkça savrulan ekin tarlalarına çökmüş ipiltieler yaktı. Örümcek daha gelmiyor, gün kızdırdıkça yaldızları solan, mavisi menevişlenen kelebek yerinden kıpırdamıyordu. Ğkindi oldu, garbi yeli çıktı. Memedin sırtındaki ter kurudu, ak bulutlar denizden koparak göğe ağdı, deniz maviledi, ekinlerin hıştırtısı, cırcırböceklerinin sesleri arasından denizin kıyısına geldi, büyümüş, kıyıya ak köpüklerini seren dalgaların gümbürtülerine karıştı. Gün ta aşağılara, denizin öteki ucuna indi, denizi, ovaya sapsarı çökmüş ekin tarlalarını önce turuncu, sonra kırmızı pembe, sonra mor pembe, ardından da turuncu mor, yeşil mor, pembe turuncu yeşil mor bir ışık bastırdı. Memedin eli kendiliğinden pürene değdi, çalı sallandı, sarkmış

319

kelebek yere, ak çakıltaşlarının üstüne düştü. Bir çocuk ölüsü kederinde, kanatları sonuna kadar açılmış, ipiltisini, menevişini yitirmiş gözleri koskocaman öyle kalakaldı. Karanlık bastı örümcek gelmedi. Belki de onu, bir düşmanı çoktan yemiştir, diye düşündü Memed, hüznüldü. Belki bir kırlangıç, belki bir serçe, belki de bir yılan, bir kertenkele... Belki, o

yeşil, o kırmızı dilleri dışarda kertenkele, belki o pörtlek gözlü kurbağa yutmuştur onu. Oysa Memed onu ne kadar bekliyordu. Ayağa kalktı, ekinlerin içine daldı, sırtından bir ürperti geçti. Eve geldiğinde akşam ezanı okunuyordu, biraz sonra Hürü Ana namaza durdu. Başını kaldırıp ondan yana bakamadı. Seyran onu her zamanki gibi özlemlî, sıcak, ortalığı sevince boğarak karşıladı. Onun sevincini, sıcaklığını ta yüreğinin ortasında duydu. Hürü Ana namazını çabucak kıldı. Seyranın hazırladığı sofraya geldi. Memedin başı önündeydi. Hürü Anaya, nasılsın iyi misin bile demedi. Memed, bir uyurgezer gibi, yemek yiyip yemediğinin farkında olmadan yemeğini yedi bitirdi. Gene bir uyurgezer gibi kalktı, doğruca yatağına gitti. Günlerden bu yana hali böyleydi. Kimsenin yüzüne bakamıyor, başı hep yerde, denizin kıyısı senin, ekin tarlaları, bahçeler, bataklıklar benim dolaşıp duruyor, eve geliyor, yemeğini yiyor, yatıyor, sabah erken kalkıyor, yollara düşüyor, nereye gittiğini Allah bilir, yatsı namazında nasılsa evi anımsayabilip, eve geliyordu, Abdülislam Hocayla konuşmuyor, onun da yüzüne bakmıyordu. Ğnsan soyuna küsmüş bir hali vardı. Bu arada o adam, atının alından kan fışkırtan, o tuhaf adam üç kere karşısına çıktı. Birincisi ekin tarlalarının içindeydi, nerdeyse son ışıklar da yitecekti. Adam bir karaçalının arkasından çıkıp karşısına dikildi. Olduğu yerde duruyor, boyu, yüzü, kolları, gözleri uzadıkça uzuyordu. Memed, onun da yüzüne bakmadı, kolunu sıyırtarak, yanından geçerken, onun sık sık soluk alıp verişini duydu. Adam onun arkasına düştü, Memed arkasına dönüp bakmadı. Başında, gözlerinin önünde çakan, harmanlayarak fışkıran, savrulan ekin tarlalarıyla birlikte dönen ışıklar durmadan balkıyordu. Birisi onun, bu anda gözbebeklerinin içine bakacak olsa o çelik ışıltının gelmiş, oturmuş olduğunu görürdü. Adamın arkasından geldiğini ardından hışırdayıp gelen ekinlerden, onun ham

çakıl taşlarının üstüne oturmuş, gözlerini ötelere dikmişti. Deniz sütbeyaz, ortalık sütlimandı. Dağların yansıması aklığın bir ucunu karartmıştı. Dünyadan çıt çıkmıyor, toprak bile soluklanmıyordu. Bir tek ak bir martı, göğün çok yükseğinde bir ışık parçası içinde kalmış, daha da ak-laşarak orada durup duruyordu. Deniz, Memedin şimdiye kadar hiç koklamadığı bir biçimde, incecik seher yelinde dalga dalga kokuyordu. Memed büzülmüş, azıcık da üşümüştü. Hemen yanı başında çakıltaşlarının sesini duydu. Başını döndürmeden gözucuyla o yana baktı, adamı gördü, ayağında, daha al tüyleri üstünde duran, boğa derisinden yapılmış bir ham çarık vardı. Ayakları da gittikçe çakıltaşlarının arasına gömülüyordu. Yukardan mavi bir ışık yağdı, aşağıda da, denizde mavi bir buğu tüttü. Karşiki dağlar maviledi. Toprak, ağaçlar, kuşlar, bakılmayacak kadar parlak, esen yelle yatan sırtları yaldırdayan sarı ekin tarlaları som maviye kesti. Yağan mavi Memedin iliklerine kadar işledi. Ayakta durmuş adam da gittikçe maviliyordu. Di-kenlidüzü karşı dağın dibine kadar çakırdikenlikti. Çakırdiken-lik patladı, bir mavi ışık saçıldı dünyaya. Gür bir kaynaktan çıkar gibi, durmadan bir mavi dağılıyordu ortalığa, ormana, kayalara... Bir köpek sürüsü koptu Düldül dağının dibinden, hep birden üreerek, gittikçe mavileyerek. Ala karlı Düldül dağı da mavilendi. Yukarda dolanan tek martı denizin üstüne kadar hızla indi, kanatlarını suya vurdu, kalktı, denizin, bir kavak boyu üstünden ta ötelere kaydı gitti. Dönerken apak olmuştu. Deniz de usul usul ağardı. Günden yanı soldumola, yerden yanı uldumola, Memedimin ala gözün karıncalar oyduumola... Karıncalar katar katar, yarın üstündeki kurumuş otların arasından kendilerine incecik bir yol açmışlar, uzaklara, ağızlarında tohumlarla düşe kalka çekiliyorlardı. Kesilmiş kellesi gözleri bakar, kesilmiş kellesi, gözleri de faltaşı gibi açılmış, yumruk gibi dışarıya uğramış, pörtlemiş. Her şeye, her şeye hasret kalmış. Hasret kalmış bakıyor. Kesik baştan kan damlıyor. Damlalar iri iri. Kayaları, yollan, bir uzun sırıgın ucuna geçirmişler, sırığı taşıyan adamı, kasabanın kaldırımlarını, yeşil otları,

akar çayı kıpkırmızıya boyuyor. Kocaman, damlalar, bir pınardan akar

321

gibi damlıyor. Kesik başı seyre çıkmış kasabalıları, iğne atsan kalabalıktan yere düşmez kalabalığı tepeden tırnağa kana boğuyor. Evler, yollar, insanlar köpürmüş kan altında kalıyor. Me-medimin ala gözün karıncalar oydu mola. Karıncalar kan denizinin üstünden yol açmışlar, otlar kıpkırmızı, sırığın ucundaki pörtlek gözlerden kan damlıyor. Karıncalar sırığı taşıyan adamın sırtını yol yapmışlar, boynundan sağ koluna, sağ kolundan sırığa, sırttan kesik başın gözlerine... Gözlerden kan fışkırıyor.

Adamın ayağındaki boğa derisinden çarığın tüyleri yavaş yavaş kabardı. Yerinden hiç kıpırdamıyor. Adamın gölgesi apak denizin üstüne düştü, deniz kıpırdamıyor, ot sallanmıyor, yaprak titremiyor, karıncalar, oraya, apak denizin yanından geçen yollarında durmuşlar, ön ayaklarıyla, hepsi birden tozlanmış gözlerini siliyorlar. Birden sıcak patladı, ışıklar patladı, kurumuş otlar patladı. Nar bahçesi, yamaçları aydınlık dağla deniz arasını kaplıyordu. Nar çiçekleri patladı. Ova apal, dağın dibinden, ağarmış, apak olmuş denize kadar dalgalandı. Ekin tarlalarına, ağaçlara bir allık çöktü. Üç tane, kıpkırmızı olmuş uzun yılan kuyruklarının üstüne dikilip nar bahçesinin ortasında durdular. Emekleyerek bir çocuk geldi, yılanların kuyruklarından tuttu, çocukla yılanlar alt alta üst üste oynamaya başladılar. Seyran geldi telaşla, bir çığlık atarak çocuğu yılanlardan ayırmaya çalıştı. Yılanlar kapkara, mosmor oldular, sırtları me-nevişledi. Seyran öfkeden çıldırıyor, karman çorman olmuş yılanlarla çocuğu ayıramıyordu.

Deniz sütbeyazdı, sütlimandı, martı uçuyordu. Memedin yanı başındaki boğa derisinin tüyleri dikilip dikilip iniyordu. Ortalıkta çıt çıkmıyor, deniz donmuş gibiydi, kıpırdamıyordu.

Sırığın ucundaki kesik başı Hatçeye götürdüler, çok kar yağıyordu. Hatçe gülüyordu.

Mağarada ateş yanıyor, Hatçe iki eliyle çıplak memelerini tutuyordu. Ğri memeleri ellerinden

taşıyordu. Kesik baştan toprağa kan damlıyor, ortalık sel sele gidiyordu. Hatçenin

memelerinden de kan fişkırıdı.

Portakallar yavaş yavaş kızarıyor, iri narlar en güzel pem- ; bede olgunlaşıyor, Hürü Ana sevinçten, mutluluktan uçarak, yanında Efendi Hazretleriyle birlikte ağaçların altında, yeşil çimenlere serdikleri kilim seccadelerinin üstünde namaz kılıyor-

322

lardı. Seyran bir oğlan çocuğunu elinden tutmuş, ikisi durmadan gülerken nar ağaçlarının altında koşuyorlar, pespembe, kocaman, yarılıp iki şak olmuş, narların içinden iri kırmızı taneler dökülüyordu, küçük oğlanın, Seyranın, yılanların açılmış avuçlarına. Hürü Ana, bahçenin ortasında dolaşıyor, en pespembe, en iri narları seçerek eteğine dolduruyor, abooooov, bu kadar da iri nar olur muymuş, diye bir sevinç çığlığı geliyordu nar ağaçlarının arasından. Hürü Ana durmuş, şaşkın gözlerle. Memedi-nin ala gözün karıncalar oydu mola, atım kalmadı bucakta, oğlum kalmadı ocakta, ne yatarsın Memed oğlum kuşluklaym şu sıcakta. Sevinç çığlığı ölüm çığlığına dönüşüyor. Sırıgın ucundaki kesik başın boynundan kanlar damlıyor, gözleri yumruk gibi dışarıya fırlamış. Hürü Ana kesik başı kucaklıyor, tepeden tırnağa kana batıp çıkıyor. Pembe narlardan, al nar çiçeklerinden bir öbek yapıyor. Kucağında kesik baş ağıt söyleye söyleye dağlara çekilip gidiyor. Ben öpmeye kıyamazdım, kesivermiş-ler başını, diye, dağlara taşlara söylüyor. Köylüler dağda onun başına birikiyorlar. Gelen köylü birikiyor, gelen birikiyor, Di-kenlidüzünde büyük bir halka oluyorlar, üst üste yığılarak... Ana ortada, kucağında kesik baş, kana batıp çıkarak, kucağm-dakini nazlı bir bebek gibi ığralayarak ninni söylüyor. Ninnisi ağıt gibi, duyanda yürek koymuyor.

Biraz kesilen mavi ışık gene yağmaya başladı. Memed maviye battı, sırlıklam oldu.

Yanıdaki adamın, denizin üstüne uzamış gitmiş gölgesi kısaldı, o da ıslandı. Memed ayağa

kalktı, mavi çakıl taşlarına basarak, sel yatağına, kurumuş, bakır rengi olmuş pürenin yanma gitti, oturdu. Oturur oturmaz da kalktı. Adam başucunda durmuş bekliyordu. Memed yürüyünce adam da yürüdü. Memed portakal bahçelerinin ucunda durunca, adam da durdu. Kurumuş çalılara, uzun otlara, hatmilere, sığırkuyruklarına, çetilere, öteki bodur çalılara küçücük ak sümüklüböcekler sıvanmışlardı. Memed portakal bahçesinin içine girdi, arkasına dönüp de hiç bakmıyordu. Portakal bahçesini çıkınca tozlu yolda, böğürtlen çalılarının yanında, sıra sıra yol boyunca dizilmiş uzun telli kavakların altında durdu. Arkasına döndü, adamla karşı karşıya kaldılar. Memed gözlerini adamın gözlerine dikti, ayırmadı. Adam gözlerini onun gözle-

323

rinden ayırmak istiyor, bir türlü ayıramıyor, bir büyüye kapılmışçasına orada kaskatı kesilmiş bekliyordu. Memed, bu adamı o kadar iyi, o kadar iyi biliyordu ki, anımsayamadığıma deli divane oluyordu. En sonunda, onun gözlerinde aradığını bulamayınca gözlerini onun gözlerinden kopardı aldı, eve yaklaşmıştı, avlu kapısına gelince arkasına döndü baktı, adam olduğu yerde duruyor, sallamıyor, dalgaların üstündeki bir kayık gibi, bir iniyor, bir çıkıyordu.

Evde Hürü Ana seccadesini sofaya sermiş namaz kılıyordu. Son zamanlarda kendisini iyice namaza niyaza vermişti. Onun bu hali Seyranı da etkilemiş, o da arada sırada onun yanında namaza duruyordu.

Sofraya önce tüten tarhana çorbası geldi, evin içini ezilmiş sarımsak kokusuna karışmış nane kokusu aldı. Memed elinde kaşık, tüten çorbannın karşısında öyle durup kalmıştı, nasıl olduysa, elindeki kaşığı çorbaya daldırdı, usul usul getirdi ağzının ucunda beklettikten sonra içti, uzun bir sürede, böyle bek-leye bekleye ancak üç kaşık çorba koyabildi ağzına. Hürü Ananın, Seyranın yüzüne bakamadan yattıkları odaya gitti, ölü gibi, soyunmadan yatağın

üstüne serildi.

Bomboş kalmıştı. Gecenin, gündüzün ortasında yapayalnızdı. Seyran, Hürü Ana, Abdülislam Hoca, Müslüm, deniz, dünya, dönerek oylum oylum dalgalanan seher vaktinin dalgaları, apal olmuş, ovayı doldurmuş, sikirdim gibi çiçeğe durmuş nar bahçeleri, sel yatağındaki pürenler, her şey silinmişti.

Her sabah gün atmadan, daha deniz beyazken kıyıya gidiyor, oraya, çakıltaşlarınm üstüne oturuyor, gözlerini denizin uzak ötelere dikiyor, aklığın üstündeki o hayal meyal martıyı izliyordu.

Bir gemi geçti gecenin içinden, bütün ışıklarını fora etmiş. Gemi geceyi yarararak, bir ışık cümbüşünün içinden çekip gidince yerinde apak bir deniz, bir de martı kaldı. Memed soluna döndü baktı, boğa derisinden, tüyleri kızaran ham çarığı göremedi, sağma, önüne, arkasına baktı göremedi. Ğçi daha da bomboş kaldı. Karşıdaki, denizin üstünde dolaşan tek martı, kanatlarını germiş, iki kavak boyu yüksekte uyuyor, gölgesi denizin üstüne düşüyordu.

Ğnceden bir seher yeli esiyordu. Uzun tüylü

324

I

boğa derisi ham çarık gelmiyordu. Denizin beyazı çekildi, bulutlar şiştiler kalktılar, ışıklar yağdı, gölgeler uzadı, sıcak çöktü, ortalığı kızdırdı, toprak kızgın demire kesti, yollardan tozlar kalktı, bir yel efiledi, tozlar toz direği oldu, parladı söndü, parladı söndü, ekinler hışırdadı, koca ova bir sapsarı ışık denizi oldu, ağır, oylum oylum dalgalanan, cırcırböcekleri hep bir ağızdan başladılar, sesleriyle ova doldu, karşı dağlar yankılandı, o tek martı göğün en uzağına kadar döne döne çıktı, mavi ışığında yitti gitti, uzun tüylü kırmızı boğa derisi gelmedi. Boğa derisi oralarda gözükmedikçe bunun yalnızlığı arttı. Bir yağmurek kuşu geldi, çok tatlı, insanın içini okşayan mavi tüyleri, güzel başı, uzun gagası, kapkara ışıklı

gözleriyle yarın üstüne kondu, oradan da ayrılmadı. Mavisi denize, toprağa dağlara doğru mavi bir buğu gibi dağılıyordu. Mavi, uzun bir yılan geldi, yağmuncuk kuşunun yanı başına kıvrıldı kelep oldu. Kırmızı çatal dili, hışıldıkça uzuyordu. Yılan dilini daha kırmızılaştırarak, uzatarak hışıladı, hışıltısı ıslık oldu, kuş yerinden kıpırdamayınca, yılan da cıngırağını öttüre öttü-re çekti gitti. Akşam oldu gün battı, boğa derisi gözükmedi. Memed ayağa kalktı, püren çalısına ilerledi, yanına çöktü. Kelebek ölüsünün karartısı daha orada duruyordu. Alacakaranlıkta kederli hali daha da artmıştı. Pürenin üstünde okşarcası-na elini gezdirdi, burnuna götürdü, püren acı acı koktu. Onun ardından deniz de koktu. Burnuna bir de yank ot kokusu geldi. Karnı iyice acıkmıştı, ayağa kalktı, keskin gözleriyle yöreyi döne döne araştırdı, gözlerinin görebildiği yerlerde hiçbir insan karartısı gözükmedi. Eve giderken de arkasından hiç ayak patırtısı gelmedi. Sofraya oturdu, kaşık elinde öyle unutulmuş kalakaldı. Ne Hürü Ana, ne de Seyran ona bir tek sözcük bile söylemediler. Kendisini yatağa attı, uykuyla uyanıklık arasında gitti geldi, yatağında bile boğa derisinden çarığı bekledi. Adam gelmedikçe onun içi bomboş kalıyor, hiçbir şey düşünemiyor, o, arada sırada başının içinde dönerek çakan, savrulan ışık bile, bir kere olsun başında çakmadı. Denizin kıyısına geldi, deniz sütliman, sütbeyazdı. O, tek başına kalmış martı uçuyordu denizin üstünde. Işıklarını fora etmiş, gemi aklığı savurarak geldi geçti.

325

Bunun ne kadar, kaç gün, kaç gece sürdüğünü bilemezdi Memed, gözlerinin önünden, karanlığı biçerek, gecenin içinden ışıklarını salıvermiş gemi, durmadan aklığın üstünden geliyor geçiyordu. Gemi gittikten sonra yıldızla döşeli denizin aklığına yıldızlar akıyordu, üst üste, geceyi biçerek, dilim dilim ederek... Boğa derisinden, uzun, yumuşak, kırmızı tüylü ham çarık gelip yanında durmuyor, adamın karartısının gölgesi de denizin aklığına düşmüyordu. Adamın öldürülmüş olabileceğini düşününce deli divaneye döndü, atının vurulduğu yere

kadar soluksuz koştı. Adamı orada bulacağını sanıyordu, bulamayınca içi daha da bomboş kaldı. Bu boşluk onu öldürecekti. Şimdiye kadar başına böyle bomboş kalma işi gelmemişti. Korkudan, acıaktan, üzüntüden, her şeyden bin beterdi bu bomboş kalma, ölümden de beterdi. Adamı ilk gördüğü kebabçı dükkanına gitti, çok erkendi, çarşıda hiçbir dükkan açılmamıştı, dükkanın kapısında bekledi. Kepekler gümbürtüyle birer birer açılmaya başladı. Sonunda kebabçı da geldi, o da dükkanını açtı. Dükkan akşamdan süpürülmüş, temizlenmişti, adam sadece ocağa odunkömürü doldurdu. Ardından bir kıyma makinasında kıyma çekti. Soğan doğradı, domates ezdi, biber kesti, şişlere köfteleri yapıştırdı. Arkasından dükkanda çalışanlar geldiler, önlüklerini takıp ustalarına yardıma koyuldular. Memed, yandaki masaya oturmuş, kollarını da masanın üstüne koymuş, alanın ortasındaki ulu çınarın dibinden kaynayan suya bakıyordu. Çınarın suya gölgesi düşüyordu. Çakıl taşlarının üstünden kayan balıklar, çınarın dibinden kaynarak çıkan suyun altından aşağıdaki değirmene arka arkaya dizilmişler, küme küme akıyorlardı. Kasabanın üstünde, çok yükseklerde o ak martı, denizin üstünde döner gibi dönüyordu. Memedse hiç konuşmuyor, belki de dükkanda çalışanları görmüyordu. Kebabçının önünden Şakir Bey üç kere geçti. Memedin tüyü bile kıpırdamadı, sanki böyle birisini hiç görmemiş tanınmamıştı. Öğle olunca ona kebabını getirdiler, yanına ayran, önüne maydanoz, tereotu, yeşil biber, yeşil soğan, mor sumak koydular. Dükkanın içi közde yanmış kebab yağı, kırmızıbiber, sumak koktu. Kebabçının kapısından dışarıya yağlı bir duman savruluyor, kokusu buradan, caminin arkasına geçiyor, doktorun evinin avlusunu doldur-

326

muş sıtmal kalabalığın burnuna kadar ulaşıyordu. Sıtmalılar tozlu yollarda, caddelerde, sokaklarda, cami avlularında, ev aralarında tir tir titreyerek, yüzleri safran sarısı, kimi cehennemde yanarcasına göyünerek, kimisi de, buz kalıplarının üstüne çırılçıplak

yatırılmışçasına üşüyerek, yerde yuvarlanıyor, of, çekerek debeleniyorlardı. Kimisi çamura, kimisi de toza batmış çıkmıştı. Memede bir tabak daha getirdiler, Memed hiç farkında olmadan onu da yedi. Kebabın mis kokusu onun başım döndürüyordu.

Ğkindiye doğru kebabçı işi çaktı:

"O adam çoktandır gelmiyor," dedi.

Memed uykudan uyanırcasma onun yüzüne pel pel baktı.

"O adam, çoktandır gelmiyor," diye yineledi kebabçı.

Memed kendine geldi, gözleri parladı, ayağa kalktı, telaşlı telaşlı:

"O adam değil mi, o adam, ayaklarında boğa derisinden ham çarık olan, hani çarığının kırmızı tüyleri de uzun..."

"Çarığını marığını bilmem ya o adamı biliyorum. Senin onunla bir geçmişin olacak."

"Nerede o?" diye sordu Memed heyecandan tıkanarak.

"Gelmedi, o günden bu yana hiç gelmedi."

"Bir daha gelmeyecek mi?"

"Onun orasını bilemem."

"Adı ne onun, sen onu tanıyor musun?"

"Bir kere gördüm. Bir daha da gözükmedi."

"Yarın gelir mi?"

"Bilemem."

Ertesi sabah erkenden gene dükkanın kapısında Memed, gene kepenkler gümbürtüyle açıldı, aydınlık suyun dibinden balıklar kaydı, çınarın gölgesinin bir ucu suyun ayağının üstüne düştü, apak martı gökte uçtu. Gavur dağlarının başı aydınlandı, kebabçı geldi dükkanını açtı. Kıymalar çekildi, soğanlar doğrandı, kırmızı acı biberler koktu. Kebabçının yardımcıları geldiler, önlüklerini taktılar, ocağa odunkömürü doldurup körükleyerek

yaktılar. Ocak tepeleme kızıl közle doldu. Usta közleri ocağın üstüne serdi. Öğle oldu, usta ilk kebabı Memed için ocağa sürdü. Memed, kendinde olmayarak kebabları yedi.

327

Kapıdan sumak, yanmış yağ kokulu dumanlar fişkırdı, kokusu camiye aştı. Doktorun toza batmış çıkmış sıtmalılarla dolu avlusuna ulaştı. Ğkindiye doğru usta onun önüne bir kebab tabağı daha getirdi koydu, Memed de oralı olmayarak, yağlı parmaklarını yalayarak kebabı yedi bitirdi. Akşam oldu, Memed gözlerini çınarın altına dikmiş, bir tek sözcük konuşmadan bekliyordu.

Kebabçı onun başucuna dikildi:

"O adam çoktandır gözükmedi," dedi.

Memed ayağa kalktı:

"Ayakları boğa derisi çarıklı. Deniz kıyısına geldi de, ayakları yanı başımda durdu."

"Çarığını marığmı bilemem. Onu bir kere gördüm. Onda da sen kovaladın."

"Nerede şimdi o?"

"Gelmedi."

"Bir daha gelmeyecek mi?"

"Ben onun orasını bilemem."

"Adı ne onun?"

"Bilemem."

"Yarın gelecek mi?"

"Bilemem."

"Boğa derisi..."

Ertesi sabah Memed tam zamanında gene geldi, adam gelmedi.

"Boğa derisi," dedi Memed.

"Çarık," dedi kebabçı.

"Gelir mi?"

"Allah bilir," dedi kebabçı.

Dumanlar fışkırdı.

Odalara cibinlik kurdurmuştu Seyran, Memed hiç farkında olmamıştı. Cibinliği kaldırıyor, altına giriyor, uyuyordu. Sivrisinek orduları öylesine saldırıyordu ki Seyran sabahleyin kalktığında beş on sivrisineği cibinliğin köşesine sinmiş buluyor, öldürüyor, sinek sokmasından şişmiş alnını, bacaklarını, kollarını, yüzünü, boynunu kaşıyordu.

328

Kebabçı dükkanı, Zeynullah Efendi, dağ yolları, çeltik tarlaları, Zeki Nejadın mezarı, köyler, Memed yollara düşmüş adamı arıyordu.

"Kırk düğmeli mavi Halep işi yeleği var." "Görmedim, bilemem."

Altın dişi var, uzun boyu, burma bıyığı var, tüylü çarığı, benli gözleri var, parmağında yüzüğü, lacivert pantolonu, ak ipekliden püskülleri sarkan kuşağı, kırmızı çorapları var.

Yanık yüzünde derin bir bıçak izi, çizgili ceketi, ipekli gömleği, kalın kaşları var...

Görmedim, bilemem.

Sallanarak yürürken hep arkasına bakar, kulakları kepçe, beli bacaklarına bakarak uzundur, parmakları boğum boğum, beli incedir. Görmedim, bilemem.

Çeltik diz boyu olmuş, yeşilden patlamıştı. Memed, o adamı köylerde, çeltik tarlalarının içinde, Adanada, dağlarda, eski örenlerde, Payas Kalesinde aradı, aradı bulamadı. Ğyice umudunu yitirmiş, ta Anavarzanın dibine kadar, paçalarını, ellerini ayaklarını, yüzünü karaçalılara farkında olmadan parçalatarak yürümüş, tozlu bir yola çıkmış, yolun tozları ayak bileklerini geçmiş, tenini dağlamıştı. Adam birden karşısına çıkıverdi. Memed, onun yüzüne bakarak, "Selamanüaleyküm," diyerek yanından geçti. Adam onun selamına karşılık

vermedi, bu Meme-din ağırina gitti, kendine geldi, öfkeyle geriye döndü. O daha geriye dönerken adam aldı yatırdı, Memed, eyvah, dedi, kaçırdık, karanlık kavuşuncaya kadar onu karaçalılıktan kamışlığa, kamışlıktan deve dikenlerine kadar kovaladı. Sonra da gözden yitirdi. Yorgun argın, üç gün sonra eve döndüğünde sabah oluyor, Müslüm onu, sırtını avlu kapısına vermiş, başı göğsüne düşmüş bekliyordu. Onu uyandırmadan içeriye girdi. Hürü Ananın homurtusunu duydu. Sefil Ğbrahimin kademsiz oğlu, diyordu, ne olacak, bundan adamlık mı beklenir. Akibetinin böyle olacağı, ortalıkta böyle mecnun dolaşacağı belliydi. Bu sözler onu yüreğinden yaraladı. Cibinliği açtı yatağa girdi. Seyran uyumuyordu. Arkasını döndü, yorganı bu sıcakta üstüne çekti. Böylece yataktan hiç çıkmadan üç gün üç gece kaldı. Su getirdiler içti, yemek getirdiler yedi. Hiç kimseyle bir sözcük bile konuşmadı. Bu arada eve Abdüselam Hoca, öğretmen Ze-

329

ki Nejadm arkadaşları Saraç Veli Ustayla, Kunduracı Rifat Usta birkaç kez geldiler, onu uyandırmadan geri gittiler.

Dördüncü gün sevinç içinde uyandı, gülerek kahvaltısını etti, ama gene kimseyle konuşmadan sokağa çıktı. Hürü Ana arkasından ilendi, ağzına ne gelirse sövdü, Memed bütün bunları duyuyordu. "O, olmaz olasıca, mezarında yatmayasica, o muallim mi ne, onun ölümünden sonra böyle oldu bu çocuk, böyle zıvıttı. Dediklerine göre bir adam arıyormuş, düşmüş yollara yollara, bir adam arıyormuş denizde, dağda, Anavarza-nın dibinde... Ben sana oğlum, Anavarzanın dibine gitme, demedim mi? Anavarza at oynağı, kana belenmiş gömleği, kıyman aşiretler kıyman, kör karının bir değneği, demedim mi? Ben sana demedim mi, Akçasazın ejderhası adamı iflah etmez, ben sana demedim mi, yönünü Akçasazdan yana dönüp de bakma, diye. Ben sana demedim mi?"

Hürü Ananın artık burasına gelmişti, kılıcını, dişlerini, dilini yavaş yavaş bileyliyordu,

onunla, o, ağız var da dili yok Sefil Ğbrahimin, birazıcık yaldızlı bir karyolada yatınca, azıcık bir Arap ata binince, ayaklarına da Topal Ali gibi çizmeler geçirince ne oldum delisi olmuş sümüklü oğluna, o görgüsüze yapacağımı biliyordu. O adam olmuş da, o Ğnce Memedmiş de, atının ağzının içinde mühür de varmış da, Hürüce de bu yaşta varır da onun da, atının da ağızlarının orta yerine takır da tukur, takır da takır... Seni yezit seni, bir elime, bir daha düşersen, dağlarda mecnun, divane olmuş da altın köstekli, altın dişli, altın çarıklı o adamı arıyor. Seni soytarı seni, sen ne yapacaksın o adamı? Ğşte bu Hürüce seni de, o senin altın köstekli, altın bıyıklı, altın çarıklı da tutar da, ağızlarını açar da tam da orta yerini nişanlar da takır takır da tukur... Elin, bin beladan geçmiş kızımı sen şu sığağa, cehenneme, gurbete getir de, ondan sonra da kızın yüzüne bakma da, seni bok soylu seni! Şuna bakın, şuna, kulunuz kurbanınız olayım da, yolunuza öleyim de oğlanın evi de varmış da, Hazreti Aliyi de, o seksiz şüphesiz iye peygamber olanı da getirmiş de baş köşeye oturtmuş da, bunu gören akılsız Hürüce de onu adam gibi bir adam bellemiş de, yanına gelmiş de, o gözü kör olası, yağlı kurşunlardan gide-si, tuh tuh, ağızımdan yel alsın, böyle ilenen de dillerim çürü-

330

sürt, onun yanına gelmiş de, o da ona ağızını açmamış da... Bu cehennem her sineği de bir alıcı kurt olmuş da, kurbanınız olayım böyle de iş olur mu! Bu Çukurovanm her sineği bir alıcı kurt olmuş da, bu cehennem sığağında o akılsız Hürüceyi o sinekler parçalayıp yemişler bitirmişler de, o görgüsüz de geldi geleli, ne oldum delisi olarıktan anası Hürücenin bir daha yüzüne bakmamış da... Evine de anadan doğma çırılçıplak, götü bağı açık Havva

Anamızlan, o adama benzemez, domuz gibi kıllı, kılını Hazret Efendi tavuk gibi yolmuş da tasvirini öyle çıkarmış, Adem Babamızı evine almış, almış o kör olasıcaları duvara asmış da kendini bir adam bellemiş. Bir de elma koymuşlar o akılsızların yanına. Bir de koskocaman bir Anavarza yılanı. Havvanm da yüzü hiç gülmüyor, Adem de usanmış ondan da arkasını

ona dönmüş, götünde de bir yaprak...

Daha çok konuştu Hürü Ana, Memedin elle tutulacak, yüzüne bakılacak bir yerini koymadı.

Seyran yetişmese Hürü Ana, daha o kadar kötü sözler söyleyecekti ki artık bundan sonra da

Memedin yüzüne bakamayacak, ölünceye kadar kendini bağışlamayacaktı.

"Ana, Ana, kurban olayım Ana, öldürme kendini, bu kadar üzülme, onun bir derdi var, yakında gelir kendine."

"Kim o adam, o aradığı adam, kim?"

"Ne bileyim ben Anam? Yakında kendine gelir o. O adamdan da vazgeçer. Onun derdi büyük olacak Ana."

"Ne derdi var onun," diye bağırdı Hürü.

"Bilmiyorum Ana."

Hürücenin öfkesi birden indi. Hemen o anda da Memede o kadar sövdüğüne pişman oldu.

"Ne derdi varsa onun kızım bana, sana gelsin. Bilsem ki onun ne derdi var, onun tabanlarının altına kurbancıklar olurum, yolunda da ölürüm. Ona söven de, ağızımda dillerim çürüsün, onun derdi ne ola ki... Böyle düşününe düşününe, Hazreti Ali yapılıp, benim gül yüzlüm ince hastalıklara uğrayacak, çont olacak," diye üzüldü. "Tüh, tüh, evlerden, ocaklardan irak.

Onun ne derdi olurmuş ki kızım? Ğşte evi saray gibi, işte bahçesi, kasabaya gidince de bütün dükkancılar ayağa fırlayıp selam duruyor. Bir tek onun Ğnce Memed olduğunu bilmiyorlar.

Onu

331

da bilmesinler, sen, ben, kendisi, bir de koca Allah biliyor ya, ne olacak... O aradığı, altın köstekli, altın dişli, altın çarıklı adamı da bulamayıversin, ne olacak yani?"

"Bana öyle geliyor ki, birisi onu tanımış. Ğnce Memed olduğunu bilmiş. O da onu bilmiş."

"Kızım, kızım," diye dikeldi Hürüce, "Kızım Seyran gelin, derdimizin yöresinde dolaşp

durma." Ellerini beline götürdü, yüzü keskinleşti. "Kızım, kızım, birbirimize yalan söylemeyelim. Kendimizden bile sakladığımız o bildiğimiz derdi, biribiri-mizden saklamamızın hiçbir faydası yok."

Seyranın yüzü pespembe oldu, gamzesi biraz daha çukur-laştı, alını terledi, boynunu büktü:

"Hiçbir faydası yok. Memed gene dağa çıkmak istiyor. Onu da yapamıyor, kıvranyor, kendini yiyor bitiriyor, kendi kendini öldürüyor. Biz ona ne yaptık Ana da bizi bırakıp gitmek istiyor... Biz ona..." Gitti Ananın ellerine yapıştı, hıçkırarak ağlamaya başladı, "Biz ona ne yaptık, ne kötülük ettik Ana, aylardır, ne sana, ne bana ağzımı açmıyor. Varsın, gitsin dağa, var-sın gene Ğnce Memed olsun, böyle, kendisini de, bizi de öldürmesin, o altın dişliyi de aramasın. Yemesin kendini, diri diri kendini mezara gömmesin. Bizi de kendini de... Ben ona ne yaptım Ana!"

O ağlamasını, konuşmasını bitirinceye kadar Hürü Ana konuşmadı, sadece Seyranın saçlarını usul usul okşadı. O, sesini kesip de karşıdaki sedire gidip oturunca Ana da vardı, onun yanında durdu:

"Kızım, kızım, benim gül yüzlü insanlıkl, kadersiz, dünya güzeli kızım, o Memed, benim elimde büyüdü, daha şu ka-darcıktan..." Hürü Ana iyice dinginlemiş, kendine güvenli, taş gibi, eski haline dönmüştü. "Onun yüreğinden ne geçer, uyurken nasıl bir düş görür, ben hepsini bilirim. O Muallim öldürülmeseydi de, o gene bir bahane bularak dağa gidecekti. Beni iyi dinle, gül yüzlüm, senin hiçbir suçun, günahın yok. Gene çok dayandı kızım. Ğyi tuttu kendini bunca ay, demek ki seni de, beni de canından çok seviyormuş bu oğlan. Varsın gitsin, burada, ipekli yatakta ince hastalıktan, bir deri bir kemik, çingene dağarcığına dönmüş osura osura ölecekse, öfkesinden

ölsün. Bizim de kaderimiz bu imiş kızım. Senin bu işte hiçbir suçun sudurun yok. Varsın, bir şafak vakti, gene atma binsin, filintasını omuzuna assın, sırmalı fişeklerini çaprazlama kuşansın, gün ışığı gibi şırlayarak varsın aksın gitsin."

"Aksın gitsin," diye gözlerini silerek gülümsedi Seyran. "Varsın gitsin, böyle bir adam olacağına, varsın gitsin gün ışığı gibi şırlayarak dağlara şahin olsun, kaplan olsun. Böyle kendini her gün her gün, azar azar öldüreceğine, varsın gitsin dağlara, gün ışığı gibi vursun. Yüreğimin üstünde parl-dasın. Ben onu ölene dek beklerim. Yeter ki o, gene Ğnce Memed olsun, Binboğaların kaplamı olsun. Ben ona bir şey yapmadım ya Ana, gönlünü kırmadım, hatırım üzmedim, yüreğini incitmedim ya Ana, bilmeyerek... Sen söyle bana Ana, kara başım kurban sana, ben ona hiçbir şey yapmadım, en küçük, onu üzecek bir şey..."

Hürü Ana, onu omuzlarından kucakladı, kucağına bir bebek almış gibi ığralayarak, "Benim gül yüzlüm, gül yüzlüm, benim kadersizim, dünya güzelim, Allahm överek yarattığı, yüzü gibi yüreği de güzelim, incem benim, senin hiç suçun olur mu, bizim, insan olmaktan başka suçumuz olur mu?" Onu bıraktı, sesi keskinleşti, karşısına geçti, "Kızım, kızım," dedi, "yedi Ülker, dört terazim, yıldızım, bunların huyu böyle. Bunların, bu Ğnce Memedlerin yüreğinde bir kurt var ki durdurmaz onları. Yörük Battal Ağa da böyle söyledi. Eğer onlar, Bayramoğlu gibi güçleri yeter de içlerindeki kurdu öldürürlerse, o zaman da hiçbir boka yaramazlar. Ğşte böyle şimdiki Memed gibi, Ğşte öyle Bayramoğlu gibi canlı cenaze olurlar."

"Dua edelim Ana, kurbanı keselim Ana, öyleyse Ana... Benim bir suçum yok değil mi Ana, onu hiç incitmedim Ana, yüreğini kırmadım, koca Allahım şahidimdir."

"Sus," diye bağırdı Ana, "senin ne suçun olacak? Allah onun yüreğine nurdan bir kurt koymuş, sus!"

Ğki kadın, sarmaş dolaş oldular gene. Seyran Hürü Ananın bir elini öpüyor, alına götürüyor, bir, öbür elini ahyordu.

Hemen mutfağa indiler, Memedin sevdiği en güzel yemekleri yaptılar, sevinç içinde yüzüyorlardı. Memedin ayak sesleri avludan duyulunca, ikisi de dışarıya çıktılar, karşıdan sallanarak gelen uyurgezeri karşıladılar. Onu ikisi iki yerden öpüslere boğdular. Kapıdan güzel yemek kokuları geliyor, Hürü Ana, ne konuştuğuna aldırmadan durmadan konuşuyor, yeni diktiği fesleğenlerden, fesleğenin kokusundan, balkondaki kırlangıç yuvasından, kırlangıç yuvasında san ağızlan kocaman kocaman açılarak yaygara koparan beş yavru olduğundan, kasabadan, kasabanın altın köstekli... Köstekli sözüne Memed, hemen kulak kabarttı. Hürü Ana da sözünü sürdürdü. Kasabalılar, diyorlarmış ki, dedi, Ab-dülselem Hocanın yiğenine bir şeyler olmuş, gece gündüz altın dişli, altın köstekli, altın bilezikli birisini arıyormuş. Yemiyor içmiyor, uyumuyor arıyormuş. Oysa öyle bir adam yokmuş. Köstekli adam sözünü burada bitirdi. Başka şeylere atladı, altı tane tavuk aldığım, hepsini de bastırıldığını, her birisinin altında da yirmi beşer yumurta olduğunu, arı kovanlarından, delice ballardan, kocaman denizden, denize akan yıldızlardan, denizin yüzünün yıldızdan gözükmeyeğinden konuştu. Seyran şen şakrak:

"Ben de gördüm denizin yüzünü bir gece, yıldızdan gözükmüyordu. Gök denize inmişti." dedi, sesi sevinçten taşarak.

Memed hem yemeğini yiyor, hem şaşkınlık içinde kalmış onları dinliyor, ister istemez yüreği yeyiyor, onların taşkın sevinçlerine ortak oluyordu.

Yemek boyunca, yemeği bitirince gene konuşmadı ya, onda elle tutulur bir değişiklik olduğu da apaçıktı. Gözleri ıslık ıslık ediyor, dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme, bir geliyor, bir gidiyordu. Cebinliğin altına girip başını yastığa koyunca uyuyakaldı.

Seyran:

"Ana, Ana," diye usulca çağırırdı, "baksana Ana," dedi, "bebecikler gibi dudağımı sündüre

sündüre uyuyor. Hiç böyle de eşkıya olur mu?"

"Olur," diye dikeldi Ana, "işte böylesi yüreği temiz, bebecikler gibi uyuyanlardan olur

Memed gibi, Köroğlu gibi eşkıya. Tam bunlardan olur. Allahın aslanı, ala gözlü

peygamberimiz, Alimiz de Memed gibiydi. O da böyle bebecikler gibi dudağını

sündüre sündüre uyurdu. Bunların, bu yürekleri ışıktan olanla-rın hepsi böyle çocuk huylu olurlar. Bu yüzden de başlarından da bela eksik olmaz."

Aşağıya, bahçeye indiler, Hürü Ana, çok eskilerden kalma bir türkü tutturdu, hiç duyulmamış bir sevinç türküsüydü bu, Seyran da bu hiç duymadığı türküye katıldı, Anayla birlikte söylemeye başladı. Ortalıkta çok sıcak vardı ve inceden esen yel, karşı dağdan yoğun kokular getiriyordu.

Memed güze kadar, üstünde tek martı süzülen, rengi süt-beyaz, yanındaki sel yatağında püren bitmiş, pürenlerin altında bir kelebek ölüsü yatan deniz kıyısına, kebabçı dükkanına, Zeynullaha, oradan Payas Kalesine, çeltik tarlalarına, köylere gitti. Bu yörede dolaşmadığı, uğramadığı yer bırakmadı. Karşı Gavur dağlarına bile çıktı. Orada köylülerle konuştu. Şu aşağıdaki kalenin sahibi Mistik Paşa bu dağlarda eşkıyalık da yap-mışmış. Aşağı yoldan gelen tüm kervanların haracını o alır, bir kısmını da padişaha gönderirmiş, Özerli aşiretinin fermanlı beyi Küçükaliogullarından olurmuş. Payas Kalesine de gitti. Son yıllarda burası kürek mahkumlarının mahpusanesiymiş. Kalın duvarlı kale onu ürküttü. Deniz sütbeyazken, denizle gök arasına asılmış şıkır şıkır ışıklarını dünyaya koyvermiş büyük bir vapur gördü. Vapur orada durdu durdu, sonra da gün doğarken ışıklarını söndürdü, denizin üstüne indi çekildi gitti. Yeşilden kütürdeyen çeltik tarlalarına gitti. Yeşilin ortasında ak leylekler, kırmızı uzun gagalarını, uzun boyunlarını sündüre sündüre, kırmızı uzun bacakları üstünde yaylanarak dolaşıyorlardı. Sivrisinekler, değil insanları, gece dışarda kalmış atları, inekleri de parçalıyorlar, hayvanların sırtları kızıl kan içinde kalıyordu. Köylerde taze çocuk mezarları sıra sıra yatıyor, kimi köylerde de çocuk mezarları su altında kalıyor, kemikleri çürü-yordu. Hiçbir çeltikçi de, hiçbir köylüye bir metre bile olsun cibinlik almamıştı. Çamur, sinek içinde günlerini gün ediyorlar, kadm erkek, genç yaşlı bir deri, bir kemik, hayali fener

olmuşlar dolaşp duruyorlardı. Zeynullahm dükkanında ne bu köylülerin, ne de ölümünden sonra öğretmen Zeki Nejadm hiç sözü edilmiyordu. Ne bu kasabadan Zeki Nejad, diye birisi gelmiş geçmiş, ne de böyle köyler çamur içinde, sivrisinek bulutları al-

335

tında kalmıştı. Memed, bu işlerin hepsine şaşıyordu. Şaşıyor da, bütün bunlar niye böyle oluyor, bir türlü akıl erdiremiyor-du. Gerçi ona Zeki Nejad çok şeyler söylemişti ya gene de bir şey anlamıyordu. Kendisi de, Zeki Nejadın isteği üzerine, her gün sabah akşam yeşil kininler yutuyordu. Öğretmen öldürüldükten sonra sinmiş köylüler, her şeyden ellerini eteklerini çekmişler, sıtmadan yanıp üşüyerek sadece titreşiyorlardı. Zeynul-lahın dükkanında oturanlar her geleni boynuna sarılarak karşılıyorlar, her kalkıp gidenin de arkasından, yağmur gibi dedikodulara başlıyorlardı. Adamın ne hırsızlığı, ne pezevenkliği, ne gözü doymazlığı, ne ikiyüzlülüğü kalıyordu. Her kalkıp giden de kendi arkasından aynı şeylerin söyleneceğini biliyordu, Memed, bu işlere çok şaşıyor, ne Abdülislam Hocaya, ne de öğretmenin arkadaşlarına bir şey sormuyor, hep susuyordu. Kendisi için de burada çok şeyin konuşulduğunu biliyor, duyuyordu. Altın bıyıklı, altın ayakkabılı, altın dişli bir adamı gece gündüz aradığı dilden dile dolaşp, çok geçmeden de o adam, bir genç kıza dönüşüyordu, altın saçlı, altın halhallı, altın gerdan-lıklı. Karısı için de çok şeyler söylendiğini biliyordu ya bunu kimse ona söylemiyordu.

Bütün yaz, hiç konuşmadan, hep dinleyerek, kunduracı Ri-fat Ustayı, Abdülislam Hocayı, Saraç Veliyi azıcık adamdan sayarak, onları da kuşkuyla severek sonbaharı etti.

Hürü Ana, Seyran, birazıcık da Abdülislam Hoca onun ne yaptığını, ne düşündüğünü, kendisi kadar değilse de ona yakın biliyorlardı. Bu da Memedi rahatlatıyordu. Ğkircik cehenneminde yanıyordu. Abdülislam Hoca, bir iki kez ona öğüt vermeye kalkışmış, onun dinlemediğini, aklının çok başka yerlerde olduğunu anlayınca vazgeçmişti.

Sonbaharda çeltikler olgunlaşmış, tarlalar ekin tarlaları gibi sararmış, iri başaklar saçılmış, dağlardan, ovalardan eli oraklı, sırtları yüklü, boyunları uzamış ırgatlar çeltik salaklarına dökülmüş, salakların kıyılarına alacıklar, çadırlar kurarak, yarı bellerine kadar çamur içinde çalışmaya koyulmuşlardı. Bir kısımları ala şafaktan akşamın karanlığına kadar çeltiği biçiyorlar, bir kısımları da sırtlarında bu biçilmiş sapları harman yerlerine çekiyorlardı.

Çeltik sahaları, çoluk çocuk, genç yaşlı, ça-

336

çinde karıncalar gibi kaynaşan bir insan denizine dönmüştü. Tarlalarda büyük gürültülerle batoslar işliyor, kamyonlar, daha da çok büyük tekerlekli ağır manda arabaları, öküz, nakışlı, çamura batmış atlarıyla at arabaları, deve katarları batosların çektiği çuval çuval çeltikleri Ceyhandaki, Adanadaki fabrikalara taşıyorlardı.

Çeltikler bitti bitecek, söylediklerine göre her yıl, beş aşağı, beş yukarı böyle olurmuş, Çukurovanın o uzun bacaklı yağmurları başladı. Yağmur bir an olsun durmuyor, bastırıkça bastırıyor, gökleri çatlatan gürültüler, yıldırımlar, şimşekler, fırtınalarla bastırıkça bastırıyordu. Irgatların alacıkları, çadırları uçuyor, ırgatlar suya batmış çıkmış, dağlara, ovalara çekiliyor, büyük bir kalabalık da kasabayı doldurmuş, cami avlularında, Hükümet Konağı önünde, bahçelerde sığınacak, onları alabilecek hiçbir yer bulmaksızın, elleri koyunlarında öylece bekliyorlardı. Memed çok geçmeden, bu bekleyenlerin ücretlerini çeltikçilerden alamamış, ücretlerini almak için kapı eşiklerini aşındıran ırgatlar olduklarını öğrendi. Onu dehşet bir merak sardı, bu işin sonu ne olacaktı? Her sabah erkenden kalkıyor, yağmur altında kasabaya geliyor, yağmur altındaki titreşen ırgatların arasına karışıyor, onlarla birlikte o Ağannın evi senin, bu Beyin konağı benim dolaşıp duruyordu. Gözleri büyümüş, zayıflamış, yüzü sertleşmiş, bıçak gibi olmuştu. Onun bu halini gören Hürü Ana da, Seyran da, Abdülselam Hoca da korkuyordu.

Hürü Ana:

"Kızım, kızım, benim gül yüzlü kızım, şu oğlan her gün, her gün böyle ölüp dirileceğine, tüfeğini alsa da şu dağa çekilse gitse daha iyi olacak," diyordu. "Biz burada, Müslüm de yanımızda, kendi başımızın çaresine kendimiz bakarız nasıl olsa, gül gibi de geçinir gideriz. Ğnşallah, akıl eder de, tez günde dağma çekilir gider de, biz de kurtuluruz kızım."

"Ğnşallah Ana."

Ve ırgatlar kapı önlerinde, sabahlardan akşamlara kadar bekliyorlar, bir çeltikçi ağasını yakalayınca da başlıyorlardı yalvarmaya.

"Ağam, Ağam, tabanlarımın altını öptüğümüz Ağam, şu hakkımızı ver de gidelim. Bak, çoluk çocuk, bak, oğlan uşak,

337

bak, yaşlı genç hepimiz rezil olduk şu yağmur altında, hepimiz hasta olduk, hepimiz öldük. Sığınacak bir çatı altı da yok."

"Çeltiği satamadık, fabrika daha para vermedi."

Bundan başkaca da söz çıkmıyordu Ağaların ağzından.

ırgatların bir kısmı bölük bölük, emeklerinden vazgeçip, boyunlarını içlerine çekmiş savuşup gidiyorlardı.

Ağaların en zalimi de Şakir Beydi. Her gün, sabahtan akşama kadar ardında yalvaran bir ırgat kalabalığıyla dolaşan Şakir Beydi. Şakir Bey, bir kahveye giriyor, kapıda bekleyen bir ırgat kalabalığı, o kahveden çıkıncaya kadar bekliyorlar, o çıkınca da başlıyorlardı ta evinin kapısına kadar yalvarmaya... Zeynulla-hın dükkanının, Hükümet Konağının önünde, sırtlarından dumanlar tüterek, ıslak...

Kasaba alışmıştı. Kimse ırgatlarla ilgilenmiyor, kimse onların yüzlerine bile bakmıyordu.

Sadece Zeynullah, "Bıktım bu yüz­süz insanlardan, ırgatlardan," diye arada sırada

bağırıyordu. Yalnız Zeki Nejadın arkadaşları bir araya geldiklerinde, acıyla başlarını sallıyor, veryansın ediyorlardı Ağalara, Hükümete, ırgatlara...

Gene bir sabah, Memed yağmur altında her zamanki gibi kasabaya inmiş, Rifat Ustayla kahvede çayını içiyor, karşıdaki saçağın altına birikmiş abalıkların halini seyrediyordu.

Ortalık birden karıştı. Eli oraklı, demir dirgenli, sopalı, elleri taşlı bir kalabalık geldi, sessiz, kasabanın alanındaki çınarın altında durdular. Gelenler, varıyorlar sessizce alanda birikiyorlardı. Bu birikme öğleye kadar sürdü. Kalabalığı alan almadı, yan sokaklara, cami avlularına, Hükümet Konağının önüne, bahçelere, evlere kadar taştilar. Çıt çıkarmıyorlardı. Ğndirdikçe indiren yağmurun altında dimdik duruyorlardı. Kasabalılar da kahve kaplarına, dükkanlarının önüne çıkmışlar, pencerelere üşüşmüşler, bu suskun kalabalığı seyreyliyorlardı.

Birden kalabalık dalgalandı, üçe dörde ayrılıp, başka başka yönlere yürümeye başladılar.

Ayaklarının çamurda çıkardığı seslerden başka ses yoktu ortalıkta. Bir bölüğün başında, beli bükülmüş, ak sakallı, yeşil gözlü, çok zayıf, uzun boylu bir kişi yürüyordu. Memed onu tanıyordu, Şakir Bey'e yalvarırken onu çok görmüştü.

338

"Usta bunlar bir şey yapacaklar, şu kalabalığı görüyor musun. Ğşte bunlar... Haydi onların ardına düşelim. Bir kalabalık bu kadar sessiz olunca..."

Kalabalık yürüdü Şakir Beyin konağına geldi. Sessizce avlunun kapısında durdular, kapıyı yavaşça çaldılar. Beklediler, çaldılar. Kapı bir türlü açılmadı. Yüklendiler, kapı yere serildi olduğu gibi.

"Şakir Bey, biz köye gidiyoruz, paramızı ver." Bağırıldılar, bağırıldılar, konaktan ses şada gelmedi. "Şakir Bey paramızı ver." Sonunda bir kadın çıktı balkona: "Şakir evde yok," dedi.

"Yarın gelin." Yüzü korku içindeydi.

Kadın balkonda kaybolunca, birden bir patırtı, çatırtı başladı. Kalabalığın hepsi her yerden konağa yüklendiler. Şakir Bey arka kapıdan çoktan kaçmış, ahırdaki atına atlamış, doldurmuş, bahçenin arka kapısından dolu dizgin çıkmış gitmişti. Bir bölük delikanlı onun arkasına düştü, yakalayamayacaklarını anlayınca, öfkeyle geriye döndüler.

Pencereler, kapılar, tahtalar, tavanlar kırılıyor, duvarlar yıkılıyor, başörtülü kadınlar içerden alınıp incelikle kapının önüne konuluyorlardı.

Bu iş öğleye kadar sürdü. Öğleüstü bir bölük candarma geldi, kalabalığa girmeden, avlu duvarının arkasından yıkılmış konağın üstüne yaylım ateşine geçtiler. Kimse yaylım ateşini duymuyor, belki de duyuyor aldurmıyorlardı, konağın ayakta kalmış duvarlarının üstüne bir abanıyor, abanmalarıyla kalkmaları bir oluyor, duvarın yerinde yeller esiyordu.

Ğşlerini bir temiz bitirdikten sonra, avlu duvarının dibinde bekleyen candarmaların önünden, gene geldikleri gibi sessiz, ama bu sefer dingin, çekildiler, kasaba alanından geçip dağların yolunu tuttular. Candarmalar durdukları yerden, donmuş kalmışlar gibi kıpırdayamamışlar, yağmurun altında dikilip kalmışlardı.

O gün kasabada, aynı biçimde beş konak daha yıkılmış, hiçbir öldürme, ya da yaralama olayı olmamıştı. Irgatlar çekilip gittikten sonra kasabalılar sokaklara dökülmüş, ortalık ana baba gününe dönmüştü.

339

Memed, hemen eve koştu, daha kapıdan:

"Ana, Ana, Seyran, Seyran," diye sevinçten taşan bir sesle bağırdı. Onun sesine dışarıya çıkan Anaya, Seyrana sarıldı. Birini bırakıp öbürüne, onu bırakıp ötekine sarılıyordu. "Olani biteni duydunuz mu?"

Yukarıya çıktılar, bu hiç konuşmayan Memedin çenesi açılmış, kasabanın imamından da, dağların Kel Aşığından da beter gürül gürül olayı anlatmaya başlamıştı. Sevinç içinde şakıyıp

duruyordu. Sözüünü daha bitirmeden Abdüselam Hocaya koştı, onun da yüzünde güller açmış onu bekliyordu. Bir de olanı biteni, hiçbir ayrıcalığı kaçırmadan ona anlattı. Hoca da her şeyi görmüş, o da olayı baştan sona izlemişti. Eve döndü:

"Ana, Ana," dedi, "bende de adamlık kalmamış. Öldü öleli, o güzel adamın, muallimin çocuklarını, avradım hiç sormayı akıl ettik mi? Bizde de bizde de... Adamlık..."

"Bre oğlum," dedi Hürüce, "senin hiç aklın başında mıydı ki..." "Ben şimdi Müslümlerle, onları alıp eve getiriyorum. Onlar artık bundan sonra bizde kalacaklar. Biz açsak onlar da aç, biz toksak onlar da..."

Akşama doğru öğretmenin karısıyla çocukları, öteberileri, neleri var, neleri yoksa eve getirilmiş, yerleştirilmişti bile. Ve Hürüce Hürüce ve Seyran Seyran ve Memed Memed oldu olalı, böyle dolup taşan bir sevinç yaşamamışlardı. Abdi Ağanın, Ali Safa Beyin ölümlerinde bile.

Ve yağmur dindi. Giyitleri buruş buruş olmuş ırgatlar karıncalar gibi, toza toprağa bulanmış, yolları belleri doldurmuşlar dağlara yukarı, ovaya aşağı, çekiliyorlardı. Memed, daha o günkü sevincin kasırgasında uçup duruyordu. Bir çocuk şımarıklığında:

"Hocam," dedi, "hemen gidelim de bana bir at alalım, hem de kır bir at, hem de Arap.

"Senin atın var ya Memed," dedi Abdüselam Hoca, "hem de kır, hem de Arap, hem de ölümsüz, hem de her şafak vakti köylerin, şehirlerin üstünde uçarak kişneyen..."

"Var," dedi Memed, "var ama, onu ele geçirmek zor. Ben bile onu yakalayamam, yakalasam bile onu bana vermezler ki..."

340

"Haydi gidelim öyleyse, sana bir at bulalım ki, hem kır, hem de Arap... Hem de Hacı Süleyman da, hem de bizi bekliyor. Hem de Hacı Süleyman bu işe çok sevinecek. Onda çok at var. Dediklerine göre Köroğlunun Kıratı bile onun yilkısında-mış-"

O gün Hacı Süleymana gittiler, atlar içinden at beğendiler, saraca geldiler, bu çok yaşlı bir ustaydı. Gözü kanlı Antep, Ma-ra-ş, Avşar Beylerine at takımlarını hep o yapmıştı, beğenmediği atlara takım yapmazdı, ona da bir eyer, belleme, gümüş savath üzengi, kılaptan işleme dizgin ısmarladılar. Memed atı eve getirince, birkaç gün atı seyreyledi, at eskidi. Hocayla gene Hacı Süleymana gittiler, o atı verip başka bir kır at aldılar geldiler. Memed, onu da beğenmedi, değiştirdiler. Böylece bir on gün uğraştılar, sonunda çok güzel bir at buldular, Hacı Süleyman, "Bu son," dedi, "bu tavlada bundan daha güzel at yok. Bu tavlaya bundan daha güzeli gelmedi. Bakın, bunun elimde kapı gibi soy kütüğü var. Yemen Padişahı bile bundan güzeline, yiğidine binmemiştir. Ğnce Memedin, Köroğlunun atı bile bunun yanında beygir kalır. Bunu yalnız be yalnız Abdülislam Hocanın gül hatırı için veriyorum. Ben paraya at vermem, ben ancak atlarımı ona layıkıyla binecek soylu adamlara veririm. Haydi hayırlı olsun."

Saraca getirdiler, saraç da ata hayran kaldı. Atı kendi eliyle eyerledi, dizginlerini taktı, karşısına da şöyle bir geçip, hayran, uzun uzun seyreyledi: "Haydi yolunuz açık, gazanız mübarek olsun," dedi.

Ğşte Memed buna şaşırđı. Ve Ğnce Memed, içinden geçirdi, bu adam, benim gazaya çıkacağı mı ne bildi, bu eski ustalar, ermiş oluyorlar, dedi. Eve geldiler, Seyran, Hürü Ana, öğretmenin hanımı onları coşkuyla karşıladılar. Hürü Ana, bu güzel atı uzun bir süre yöresinde döne döne okşadı. Kuyruğuna, yelesine, alına üçer tane mavi boncuk taktı.

Memed, boynunu bükerek:

"Ana, ben bugün yalnız kabak çiçeği dolması istiyorum," dedi.

Ana bundan sonra her gün ona, öğle akşam, hep kabak çiçeği dolması yaptı. Kendi bahçelerindeki kabak çiçekleri bitti,

Hocanın evinden çiçekler getirdiler. O da bitti, komşulardan gittiler aldılar. Memed kabak çiçeğine doymadı. Seyranla yukarı kata kapandılar, üç gün üç gece odadan çıkmadılar. Kabak çiçeği dolması yemek için bile aşağı inmediler. Seyran, ikide birde, Hürü Anam, öğretmenin hanımı ne der, diye utangaç söylendi. Ama, yataktan çıkıp da bu üç gün içinde bir kez olsun giyinmeye de davranmadı. Memed, onun bedeninde öpülmedik, koklanmadık bir tek bir yer bırakmadı. Coşkun, çılgın bir sevişmede kendilerinden geçtiler. Birbirlerinin bedenlerini belleklerine nakşettiler. Sevişmenin esrikliğinde, yitirilen, bir daha hiçbir zaman ele geçmeyecek bir cennetin, uçup giden bir dünyanın tadında bütünleşip eridiler.

Memed, tanyerleri ışıırken cennetinden çıktı, atına bindi Zeynullaha geldi, "Bana el değmedik, daha bir tek kurşun bile sıkılmamış bir filinta," dedi. Zeynullah ona, menevişleri ıslıl ıslıl yanan bir filinta verdi. Memed, filintayı çok beğendi. "Bir de fişeklikler," dedi, "Halep işi olacak, bir de fes..." Zeynullah, aşağıdaki kapalı yerden püsküllü mor bir fesle, kılaptan işleme, al-tm nakışlarla bezeli fişeklikler çıkardı. Memed, eve geldi, aldığı bir heybe dolusu fişeği, Seyran, Hürü Ana, öğretmenin hanımı güle oynaya fişekliklere dizdiler. İkinci sabah, daha deniz beyazken denizin kıyısına gitti. O tek martı daha denizin üstünde dönüyor, durmadan da yükseliyordu, gözlerini, martı gökte yitip gidinceye kadar ondan ayırmadı. Gün açıldı, deniz koktu, vardı sel yatağındaki kurumuş, bakır rengini almış pürenin yanında durdu. Kelebek ölüsü daha olduğu yerde, kuru bir ota takılmış, yan yatmış, mavisini, yaldızı gitmiş mahzun duruyordu. Eğildi, pürene elini sürdü, sonra da burnuna götürdü. Püren daha acı, daha keskin koktu. Omuzundan tüfeğini aldı, denize döndü, bir tarak fişeği denizin üstüne boşalttı, deniz kurşun seslerini yuttu. Tüfeğini çok beğendi, daha tetiğe dokunur dokunmaz kurşunlar namludan sağılıyordu.

Eve döndüğünde Müslüm, ayakkabıcıya ısmarladığı altı otomobil tekerleği lastiğinden ayakkabısını getirmişti. Ananın, onun için ördüğü, tıpkı Hatçenin onun için dokuduğu nakışlı

çoraplara benzeyen üstü muhabbet kuşlu çorabı, yüreği cızzz ederek, Seyrana bakamadan ayaklarına geçirdi, üstüne de

342

ayakkabıyı giydi. Giyindi kuşandı, fişeklerini, dürbününü, fesini, başka öteberilerini,

Seyranın onun için nakışladığı ipekli ak mendilli kilim heybesine yerleştirdi. Atına bindi.

"Ana, Seyran hakkınızı helal edin," dedi, "gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var.

Sizi Allaha emanet ediyorum," dedi. Öğretmenin çocuklarını yerden teker teker aldı, bağrına

basıp öptü, yere usulca indirdi. Öğretmenin hanımına döndü, "Bacı sen de hakkını helal et,"

dedi, atını Abdüselam Hocanın evine sürdü. Hoca onu bekliyordu. Memed, onun avlusunda

attan indi, vardı elini öptü:

"Çocuklar, Hürü Ana, Seyran evvel Allaha, sonra da sana emanet," dedi.

"Sana söyledim ya oğlum Memed, sen benim için, çocuklar için hiç küsüm çekme, buralarda

benim yanıma yaklaşacak, kılıma dokunacak kimse daha, evelallah, anasından doğmamıştır,

ben Ferhadım arkadaşım Abdüselamım," dedi. "Var sağlıcakla git, gözün arkada kalmasın..."

Ona sarıldı, iki yanaklarından öptü. "Orada, Zeynullahın dükkanındalar, Allah gazanı

mübarek, yolunu açık etsin."

Memed atına atladı, doludizgin sürdü. Tüfeğini atın terkisine bağlamış, yamçasını da üstüne

örtmüştü. Atın başını Zeynullahın dükkanının önüne çekti, attan atlamasıyla dükkanın içine

girmesi bir oldu. Başında o sarı ışık dönüyor, şavkıyor, savruluyordu. Gözlerine de o çelik

ışığı gelmiş yerleşmişti, Dükkandakiler, onun böyle girişinden dolayı tedirgin olmuşlar,

birbirlerine bakışıp kalmışlardı. Şakir Beyin önüne geldi dikildi durdu, tabancasını çekti,

"çık dışarı Şakir," diye keskin, buyurucu, bağırды, "kalk da dışarıya çık." Şakir Bey, bir anda sapsarı kesildi, eli ayağı çözüldü, bir ölüye döndü, hemen de onun buyruğuna uydu,

ayakları birbirine dolanarak dışarıya çıktı. Memed, onu önüne kattı alana, çınarın altına

sürdü. Kasabalılar, kaldırırna dizilmişler, çıt çıkarmadan olana bitene bakıyorlardı. Onu çınarın altında durdurdu, gözlerinin içine dikti gözlerini, "bu Muallim Zeki Bey için," diye tetiğe bastı. "Bu da sıtmadan ölen çocuklar için..." Bir daha tetiğe çöktü, çok soğukkanlıydı. Yüzü de gülüyor gibiydi, "Bu da hakkımı yediğin ırgatlar için."

343

Şakir Bey sallanarak toprağa düştü. Memed eğildi, baktı, Şakir Beyin canı o anda çıkmış, üç kurşunun üçünü de tam yüreğinin başından, aynı yerden yemiş... Ağır ağır, büyümüş gözler altında atına gitti, atladi sürdü, kasabanın çarşısında atının nalının şakırtısı kaldı.

Her şey o kadar şaşırtıcı olmuştu ki kasabalılar, uzun bir süre kendilerine gelemediler.

Candarmaların haberi olduğunda Memed, çoktan mor dağları tutmuştu. Gece yarıyı dağda ettikten sonra Hemite köyünün yoluna düştü. Buraları o kadar iyi öğrenmişti ki karanlıkta Ceyhan ırmağının geçeceğini bile buldu, suyu geçti. Ferhat Hocayı Hemite dağının dibindeki kayalıkların altındaki Celiloğlunun konağında bekleyecekti, konağa iner inmez Ferhat

Hocaya ulak gönderdi.

344

16

Orman balkıyordu. Sarı bir bulut kaynıyordu bu ağaç denizinin üstünde, som ışığa batmış.

Kırmızı lekeler uçuşuyordu ağaçların arasında. Kayalıklar gözüküyordu. Arada sırada yeşile, sarıya batmış sıra sıra dağlardan mor, kırmızı, ak keskin bir doruk yükseliyordu, gün ışığını emen, ortalığı pul pul ipilti-lere boğan.

Bir derenin kıyısındaki büyük taşların üstüne, ulu çınarların altına oturmuşlardı. Arada sırada üstlerine, yanlarına yörelerine yukardaki dallardan sarıya doymuş, kırmızı damarlı bir yaprak düşüyordu döne döne. Ayaklarının dibinden, iri kayaları dolanarak akan su çağılıyor, Ferhat Hoca, Memedin kendisine getirdiği, altın sarısı gibi tütünden sardığı

sigarayı içiyordu. Buluştukları günden beri, gece dememiş, gündüz dememiş konuşmuşlardı ya daha konuşmaya duyamamışlardı. Hoca durmadan soru soruyor, Memedse bıkmadan usanmadan anlatıyordu.

"Atı duydun mu?" diye sordu gene. Belki bu beşinci kez soruşuydu.

"Duydum," dedi Memed gülererek.

"Her şeyi, her şeyi..."

"Belki de her şeyin on katını. Dağlardan, ovalardan at hikayeleri denize gelinceye kadar, bilsen Hocam, neler neler oluyor. Koca, uçsuz bucaksız denizin üstünde, bulutların yukarısında, her gün tanyerleri ıştırken..."

"Bir at kişniyordu, değil mi?" diye sordu Hoca.

345

"Bir at kişniyordu," dedi Memed, "belki on at büyüklüğünde, yeleleri bulutlara karışmış bir at..."

Daha kasabadan bir haber alamamışlardı. Memed, kasabadan çıktıktan sonra orada ne olup bittiğini merak ediyordu.

"Hiç merak etme Memedim," dedi Hoca. "Orada bizim Abdülislam var ki bir orduya bedel bir kişidir, dört okka yürektir. Onunla kimse başa çıkamaz. Sen de onu gördün, tanıdın ya..."

"Tanıdım," dedi Memed, "bu dünya, bu pis dünya, Muallim Zeki Beye kıyan dünya, herhalde böyle insanların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor. Şakir Beyi öldürmemi hiç istemiyordu. Eğer onu ben öldürmeseydim, ne yapacak, ne edecek kendisi öldürecekti.

Muallimin ölümü onu yürekten yaraladı. Hiç konuşmuyor, Muallim üstüne bir tek söz bile söylemiyordu ya onu cenazede gördüm, taş gibi donmuş kalmıştı, yüzü kaya gibiydi, işte o zaman her şeyi anlamıştım. Ben olmasaydım orada, Abdülislam Hoca, Şakir Beyi öldürmüş, bugün buradaydı, o çok sevdiği kadını bırakmış gelmişti. Benim Şakir Beyi öldüreceğimi

anlayınca, öyle sevindi ki... Ben daha ikircikliyken, tam karar vermemişken, o, benim artık, benim ne yapacağımı anlayıverdi yüzüme bir bakışta. Gözlerinin içi güldü. Biliyorum, o Zeki Beyin kanını hiçbir zaman yerde koymayacaktı. Belki de ilk olarak elini kana bulayacaktı." Memed, hüznle ellerine baktı. Bu da Ferhat Hocanın gözünden kaçmadı.

"Alışamadın," dedi, "adam öldürmeye."

"Kim olursa olsun, hiçbir zaman da adam öldürmeye alışa-mayacağım Hocam."

"Adam her şeye alışır da, adam öldürmeye alışmak bir müşkül haldir. Ğnsanın her zaman yüreğinin başından bir şey kopar."

"O öldürülen Muallim Zeki Bey var ya, çok şey biliyordu, dünya üstüne, insan üstüne. Çok adam öldürmüştü ya harpte."

"Çok görmüş geçirmiş bir adammış. Karayılana, Şahine, Gizik Durana yoldaşlık etmiş."

Memed içini çekti:

"Keski ölmeyeydi. Şimdi ondan sonra ben, bir tek Memed değilim, iki üç, beş tane adam gibiyim. O karşıma çıkmasay-

346

di..." Bu dünyaya hayvan gelmiş, bön gidecektim, diyecekti, vazgeçti- Çünkü Ferhat Hocadan da çok şey öğrenmişti. "Hocam," diye, sevinerek uzandı elini tuttu Ferhat Hocanın, "ben adımı yazmayı bile öğrendim." Hoca gülümsedi, bu, kaçınıcı söyleyişiydi onun bir çocuk gibi utanarak, kızararak söylemesi. Eğer, onun elinde olsa, diye düşündü Ferhat Hoca, şimdi şu Düldül dağının başına çıkar, atı gibi doruğun en sivrisinde durur, dünyanın üstüne, "Ben adımı yazmayı biliyorum," diye bütün sesiyle kişnerdi.

"Ferhat Hocam, biz var ya..."

"Var," dedi Hoca.

"Biz umut oluyoruz. O deli atın kişnemesi kayaları yerinden oynatıyor. Bin yıllık, bin bin

yıllık kıpırdamaz kayaların yüreklerini hoplatıyor. Biz de öyle değil miyiz? Bir işe yarıyoruz

Hocam."

"Bilemem," dedi Hoca.

"Ben de bilemiyorum ya Hocam, bir şeyler var bu işte. Bir şeyler var ki bu millet bizim üstümüze bu kadar düşüyor. Bizi dillerine pelesenk etmişler. O kasabayı bir görseydin

Hocam, bir imam vardı, işte imam derim ona, bir anlatıyordu, ağzım açık kalıyordu her anlatışında."

"Bilemem," dedi gene Hoca.

Memed, Hocaya her bir şeyi, unuttuklarını bile, döne döne anlatmıştı da ırgatların konakları yıkışlarını bir türlü anlatmamış, onu sıcacık, büyüdü bir giz gibi, bencil, kendine saklamıştı.

Kafasının içinden, yağmur altında, sırlıslık olmuş, giyitleri bedenlerine yapışmış, çamur içinde kadınlı erkekli kalabalıklar geçiyordu, sessiz, onurlu, vakarlı... Sonra kalabalıklar

konakların üstüne kartallar gibi bir yumuluyorlar, bir kalkıyorlardı. Ve konakların yerinde

yeller esiyordu. Memed, bu korkunç güce şaşakalmıştı. Şakir Beyin konağının böyle bir

anda... Bu kalabalık, böyle bir kalabalık olunca, hiç konuşmayıp susunca... Bu kalabalık çok,

çok, çok çoğalınca, dağlara, ovalara sığmayınca... İşte o zaman insan neler yapamazdı ki...

Herkes, her şey önlerinde dümdüz olurdu. Önlerinde onların ne dağ, deniz, ne toprak, ne

fırtına, ne sel dayanabilirdi. Keski Hoca görseydi onları... Keski, keski... Onları görmeyenler,

onların sessiz, dilsiz,

347

IIII

f I

akıp giden güçlerine inanamazlar ki... Ve Memed o gün bugündür dalıp dalıp gidiyordu. Ucu

bucağı belirsiz kalabalıklar dağlardan iniyor, ovaları dolduruyor, denizlerin üstünden

yürüyerek geliyorlardı. Adanayı, Ceyhanı görmüş, Ankarayı, İstanbul-lu duymuştu. Tarifsiz büyüktü o şehirler. İşte bu kalabalıklar, yağmurlar yağarken, suya girmiş çıkmışçasına, çamurlara bulanmış, bu şehirleri kuşatıyorlar, dilediklerini, diledikleri gibi yapıyorlardı. Ve kalabalığın başında beş kişi oluyordu, Ferhat Hoca, Karayılan, Muallim Zeki, Abdülislam Hoca, Şahin Bey... Şahin Bey çok akıllıydı. Birkaç arkadaşıyla yatmıştı köprü başına, önünde mitralyozu... Ölümün üstünden geçmeden Fransızlar Antebe giremezler, demişti. O gün Şahinin bütün arkadaşları gün akşama erişmeden köprübaşında öldüler. Şahin tek başına kaldı mitralyozunun başında. Ve tek başına öldü gün akşam olurken ve Fransız ordusu onun ölüsünün üstünden geçerek Antebe girdi.

Şahin Bey, kalabalıkların önünde sessizlere dil olmuş ilerliyor, gök gibi gürlüyordu. Ferhat Hoca uzun, üç şeref eli minareye çıkmış ezan okur gibi bütün dünyaya vaaz ediyordu. Yeni, güzel, görkemli, kanatlı düşüncelerini söylüyordu, insanlar her şeye, her şeye başkaldırmalı, diyordu. İnsanlar böyle uyudukça, insanlar böyle zulüm altında inlemeyi kabul ettikçe insanlığın bir sinekten ne farkı olur, insanlar, eğer en küçük bir haksızlığa, bir zulme başkaldırmayı akıl etmezlerse, insanlık bundan böyle daha da beter hale düşecektir. Allah, başkaldır ya kulum, demiş ve insan onun cennetine başkaldırmış. Allah, başkaldır ya kulum, demiş, insanların bir kısmı başkaldırmış, onlar, Allah indinde mutlu kişiler olmuşlar, bir kısmı, yani çoğunluğu Allahın emrine uymamış, Allah onlara cehennemini vermiş. İnsan kendine, kendi yüreğine, kendi korkusuna toptan başkaldırmadıkça insan soyu bundan da beter olacak, aşağılanacak, zulüm, korku iliklerine işleyecek, insanlıktan çıkacak, bir solucandan da daha mutsuz olacak. Solucanın gözü yok, kulağı, ağzı, dili yok, insanın var. İnsan soyu başkaldırmayı yemek, içmek, yaşamak, uyumak, çocuk yapmak gibi bir yaşama biçimi yapmazsa bugünden de bin beter olacak, içi boşalacak, duymayı, düşünmeyi, sevmeyi, sevişmeyi, dostluğu, arkadaşlı-

ği/ g°ğun' yerin, kurdun kuşun, akarsuyun, tanyerindeki ışığın, yürekteki sıcaklığını unutacak. Allah buyurdu ki, ben sizi yarattım ki başkaldırasınız, siz beni dinlemediniz, önce kendinize, sonra başka insanlara, sonra her şeye, her şeye boyun eğdiniz, ne buldunuz, ne öğrendinizse, ne yarattınızsa hepsi boyun eğme üstüne oldu. Ve boyun eğdiniz, ve boyun eğdiniz, ve boyun eğdiniz, boyun eğmeyenleri lanetlediniz, öldürdünüz, kustunuz, ve boyun eğdiniz, boyun eğmeyi, yemek yemek, su içmek, sevişmek gibi bir yaşama biçimi yaptınız. Ve de öldünüz. Ve de solucandan beter oldunuz. Daha da olacaksınız. Hoca coşmuştu, bağıyordu, güzel sesi dağı taşı eritiyor, insan yüreklerine işliyordu. Hoca, o güzel, ışıklı kara gözleri yaş içinde kalarak, daha vakit varken, daha her şey bitmemişken, eeeeeey, insanoğlu başkaldır, diye bağıyordu, korkma, içindeki o yüz bin yıllık ağının, korkunun üstüne yürü, ona başkaldır. Önce içindeki, yüreğindeki zinciri kopar, başkaldır. Sonra dünyanın bütün zincirlerini kır, tekmil kötülüklere başkaldır, iyilik getir. Getirdiğin iyilikler de, belki bir gün insanlar için kötülük olur, kendi iyiliğine de başkaldır. Eeeeeey, insanoğlu, sen solucan, sen karınca, sen böcek değilsin. Allah seni bir tek şey, bir tek, bir tek şey için yarattı, başkaldırman için yarattı. Allah sana büyük bir hazinesini, tek kıymetli varlığını armağan etti, yüreğindeki umudu verdi sana... Başkaldırman için umuttan daha değerli bir şey, bir silah veremezdi sana. Onun verdiği umutla, sen eğer başkaldırmayı öğrenseydin, ölümü bile yenerdin.

Memed, Hocanın gözlerinin içine gözlerini dikti. Öyle bir sevgiyle baktı Hoca tepeden tırnağa ürperdi.

"Ne o Memed," dedi onun sevgisinin altında ezilerek, "ne o oğlum, nerelerdesin, ne yanlarda dolaşıyorsun?"

Memed, Hocanın hiçbir zaman duymadığı, insanı derinden saran bir sıcacık sesle:

"Çok şükür Hocam, çok şükür bu günümüze, halimize, Allahm bize verdiklerine," dedi sustu, bir süre düşündükten sonra, "o da senin gibi söylüyordu sanırsam ya, onun sözlerini öyle seninkiler gibi anlayamıyordum."

"Kimin sözlerini?"

349

"Muallim Zeki Beyin... Ona kıydılar. Senin gibi, senin gibi konuşuyordu. Çok öfkeli söylüyordu. Sen hiç öfkelenmiyorsun.

"Öfke güzeldir," dedi Hoca, "insanın yüreğini temizler. Ama sen gene de öfkelenmeyeceksin, öfkelenmek Allahm hakkıdır, çünkü o her şeye kadirdir. Biz neyimize öfkeleneceğiz ki, biz insanız. Daha bir kertenkele gibi sürünüyoruz. En küçük bir başkaldırımı bile öğrenemedik."

"Bu halimize, bugünümüze de şükür, düşünüyoruz ya Hocam.

"Çok şükür," dedi Hoca.

Oturdukları yerden kalktılar, dere boyunca, çakıl taşlarının, çınar yapraklarının üstünden yürüyerek aşağıya indiler. Önlerine dik, keskin kayalıklı bir dağ çıktı. Dağdaki ormanın ağaçları uzun ve kalındı. Yarı yarıya da yapraklar sararmıştı. Ormanın üstünde bir sarı bulut tütüyordu, ışığa doymuş. Hoca önde, ötekiler arkada birerle kol bir çığire düşüp dağa yukarı ilerlemeye başladılar. Yürüdükleri yer, gidile geline aşınmış ak çakmaktaşı kayalıklardı. Öndeki Hoca düz yolda yürüyormuş-çasına hızlı yürüyordu. Hoca, nerede olursa olsun, ister dağda, kayalıklarda, ister ormanda, ister düzde, olağanüstü bir hızda yürürdü her zaman, onun hızına ancak yetişse yetişse Yel Veli yetişebilirdi. Arkadan gelenler, onun hızına erişebilmek için, çoğu zaman arkasından soluk soluğa koşmak zorunda

kahyorlardı. Tepeye çıktıklarında, başta Hoca, sonra ötekiler çıpıldak tere batmış çıkmışlardı.

"Şu yamaçtaki pınarın başında yiyelim yemeğimizi."

"Olur," dedi Memed, "bir yere oturalım da, nereye olursa olsun." Soluk soluğa kalmıştı.

Yokuştan aşağıya koşarak indiler. Pınar, yedi kardeş dedikleri, gövdeleri kalın, doruğu göğe ağmış, yedi sedir ağacının köklerinden kaynıyordu. Ğçi ak çakıltaşlıydı ve ağzına kadar, pınar, ışıkla dolmuştu. Aşağısında uzun bir çam oluktan akan su, terütaze yeşil çimenlerin arasından geçerek, çok derinlerdeki dereye ulaşıyordu.

Azıkçı Güdük Hacı sırtındaki şişkin azık torbasını indirdi. Torbadan önce bir çizgili, çarşaf kadar büyük Maraş bezi çıkar-

350

di, çimenlerin üstüne serdi. Arkasından ekmek, tıka basa kavurmayla doldurulmuş bir dağarcık, tandır ekmeği, soğan, kaynatılmış yumurta, peynir, çökelek çıkardı.

"Ğşte kuzu kavurması Memed," dedi Hoca, "sen seversin diye-"

"Sağ ol Hocam, beni her zaman benden çok düşündün." Hoca başını önüne eğdi, yufkanın içine sarıp, güzel bir sokum yaptığı kavurmayı dişlemeye başladı. Kavurmalarını atıştırarak, gidip oluktan soğuk, ışıklı sularını içerek yemeklerini bitirdiler, ağaçların altına kıvrıldılar uyudular. Kasım nöbetçi durdu.

Çok uyumadılar, Ferhat Hoca hemen ayağa fırladı, kuşkulu gözlerle sarısı patlamış gür ormanlıktı ulu koyağı, karşıdaki dumanlanan dağı, yandaki kahverengi, içi kırmızı damarlı çakmaktaşı kayalığını gözden geçirdi. Başta Memed, öteki eşkıyalar da onun gibi yaptılar.

Hoca uzun uzun yöreyi araştırdıktan sonra: "Kimse yok," dedi, aşağı doğru yürümeye başladı, ötekiler de onu izlediler. Keskin kayalıklı ince bir geçitten tabanlarının altı yanarak geçtiler. Karşlarına mor bir kayalık çıktı, kayalık o kadar yüksekti ki, doruğundaki

kartallar bir serçe kadar küçük gözüküyorlardı. Kayalığı dolanmak kolay olmadı.

Kayalıktan sonra karşlarına sık bir sedir ormanı geldi. Ağaçlarda çok kuş yuvası vardı.

Hemen hemen her ağacın altından, yöresini mavi çiçekli, güzel kokulu yarpuzlar almış bir

pınar kaynıyordu. Bir pınardan su içen apak, uzun kuyruklu bir tilki gördüler. Tilki onları

görünce apıştı kaldı, yerinden kıpırdayama-dı. Yandaki çukurda çangal boynuzlu, kırmızı

tüpleri yıldırda-yan bir geyik sürüsü başlarını kaldırdılar, düşünceli, kederli gözlerle onlara

şaşkınlık içinde baktılar.

"Memed, bunlardan birisini senin için vurayım mı?"

Hoca tüfeğini omuzuna alırken:

"Yapma Hocam," diye, onun tüfeğini tutup namluyu başka yöne çevirirken, bağırdı Memed,

"Kırkgöz Ocağının, Anacık Sultanın geyikleri bunlar."

Hoca ona kızdı ama, belli etmedi. Geyikler de, ak kuyruğu bulut gibi savrulan tilki örneği

yerlerinden kıpırdamadılar. Kartal, atmaca, şahin sesleri kayalıklarda keskin yankılanıyor-

35i ORHAN KEMAL Ğt HAIK KÜTÜPHANESĖ

du. Taşsız küçük bir alana indiler. Alanı, yarısı yıkılmış bir ağilla çevirmişler, sonra terk edip

gitmişlerdi. Çiftçilikle uğraşmış her kişi burasına yıllardır saban demiri girmediğini bir

bakışta anlayabilirdi. Ne de güzel, etli, yağlı, bir toprak, diye düşündü Hoca. Alimallah bire

otuz verir bu tarla. Niye bırakmışlar ki? i Sonra da böyle bir tarlam olsaydı, diye düşündü.

Neler ekmez-dim, neler, diye içini çekti. Bir bostan ekerdim, içine o memeli domateslerden,

acı, sivri yeşil biberlerden, mor, yıldızlı pathcanlardan dikedim. Yanından da ne güzel bir

su akıyor. Burasının havası da ne ihmanlık. Sonracığıma balkabakları, kavun, karpuz ve hem

de yeşil salatalık, taze, çamurlu çamurlu koparır insan. Kokusu keskindir, dünyanın bütün

tazeliği bu kokudadır. Ğnsan, dünyada ne kadar taze ot, çiçek, dokunsan solacak ince çimen

varsa, onların kokusunu iliklerinde, damarlarında, derisinde duyar. Şuraya, şu kayanın

dibine, çınarların altına da küçücük bir ev, bir de güzel, büyük kara gözlü, kuğu boyunlu, güneş yamğı tenli...

Memed, tarlanın ucunda durmuş kalmış, derin düşünceler içine gömülmüş Hocaya:

"Hocam, Hocam," diye seslendi, "nasıl da dalmış gitmişsin, Hocam."

Hoca yaş içinde kalmış gözleriyle ona döndü:

"Ne düşünüyordum biliyor musun Memed, şu bırakılmış tarla var ya, benim olsa, ben de şuraya bir gözcük bir ev kur-sam... Bostan eksem, kadife çiçeği, reyhan, peryavşan, yarpuz diksem yöresine firdolayı. Bir evlek de salatalık..."

Memedin yüzü o anda karardı, Hocadan daha çok hüzünlü:

"Nerdeeee o günler Hocam, bizim bundan sonra, hiçbir şeyimiz olmayacak. Kurdun bile yuvası var, bizim bir çöpümüz, mağaralardan başka sığmağımız olmayacak."

"Aldırma," diyen Hoca güldü. "Bizimkinin de ayrı bir tadı var. Bak, kim bilir, bu tarlanın sahibi başına ne iş gelmiş de bırakıp gitmiş. Şu bizim imrendiğimiz, her karışı bir kan eden toprağı..."

Hoca küçük tarlayı ikiye biçerek, gözlerini topraktan alamadan karşıdaki dereye gitti, iri çakıltaşlarına basa basa dereyi

* a

352

geçtiler. Ağaçların arkasından bir düzlük gözüküyordu. Düzlük epeyce büyük olmalıydı.

Hoca, az ilerde çift süren yaşlı adamı görünce sevindi. Çabuk çabuk adamın yanına vardı.

Memed de, ötekiler de düzde ona ayak uydurabiliyorlardı. Ardından geldiler. Yaşlı adamın önündeki öküzler belki kendinden de yaşlıydı. Bir deri bir kemik adamın göze ilk uzun, kırış kırış boynu çarpıyordu. Önündeki öküzlerin de kaburgaları kaburgalarına geçmişti. Ağacın dibine üfürsen yıkılacak yaşlı bir kadın çömeliip tünemiş, fıldır fıldır gözleriyle gelenlere

bakıyordu.

"Selamünaleyküm."

"Aleykümselam Ferhat Hocamız. Sen hoş gelmiş, safalar getirmişsin."

"Sen hangi köyden olursun?"

Adam, tel tel uzun sakalıyla, gösterdi:

"Teeee, o köyden olurum."

Eşkiyalar, adamın gösterdiği yere baktılar, ormanın içinde tüten uzun bir dumandan başka bir şey göremediler.

"Orası mı?"

"Orası," dedi adam, "istersen bu gece bizde tanrı misafiri ol... Bizi..."

"Orada bir küçük tarla gördüm, her karışı bir kan eder."

"Eder," dedi adam boynunu sündürerek.

"Kimin o tarla?"

"Benim."

"Neden bıraktın öyle verimli bir yeri, senin de."

"Şu öküzlere baksana, saban mı öküzleri, öküzler mi sabanı çekiyor belli değil. Ben, bu iki evleklik tarlayı bile süremiyorum. Bu öküzler de ölürlerse, ben de onların ardından çok yaşamaz, acımdan ölürüm."

Memed fırtınanın yaklaştığını anlamış, olacağı bekliyordu. Hoca, dağlardaki yaşamını en ince ayrıntılarına kadar ona anlatmıştı.

"Sahan!"

Hocanın Sahan demesiyle onun tüfeğini omuzuna alıp iki öküzü de, iki kurşunla yere sermesi bir oldu. Bu sırada da, karşıda ağacın altına çömelmiş kadının yaralı bir kaplan gibi Fer-

hat Hocanın üstüne atılması, o itince de taşlara, keseklere sarılması bir oldu. Hem bir yandan

Hocayı taş, kesek yağmuruna tutuyor, bir yandan da bağıyordu:

"Öldür, öldür, öldür bizi sakalı boklu Hoca, öldür. Madem öküzlerimizi öldürecektin, önce neden bizi öldürmedin? Biz, biiiiiz, biz şimdi ne yapacağız, biz şimdi, öldür bizi de kurtulalım."

Taşları, kesekleri bıraktı, geldi Hocanın yakasına yapıştı, "Öldür, öldür, öldür bizi," diyor, başka bir şey söylemiyordu. Memed, öteki eşkıyalar, Hocanın yakasını kadının elinden almaya çalışıyorlar, kadının kartal pençesi gibi Hocanın abasının yakasına geçirmiş ellerini bir türlü sökemediler.

Adamsa başları kan içinde kalmış öküzlerin başucuna gitmiş çömelmiş, hiç ses çıkarmadan, derin bir hüzüde ıgram-yordu. Yüzü uzamış, ölü yüzü gibi olmuştu.

Sonunda Sahan kadının elini Hocanın yakasından kopara-bildi, "Dur, anam, dur, azıcık bekle, bağırma, sövme, sonra pişman olursun," diyerek, onu götürdü, eski yerine, ağacın altına koydu. Oradan da vardı adamın kolundan tuttu kaldırdı. Adam ayakta duramıyordu.

Bıraksa yere düşecekti, öylesine bacakları feldirdiyordu. Adamı getirdi Hocanın önüne dikti.

Hoca, elini koynuna soktu, yeşil atlas bir büyük kese çıkardı, Memedi çağırdı:

"Söyle bana Ğnce Memed," dedi, "bu adam iki genç, yiği öküzü kaç altına alabilir?"

Kadının yüzü değişti, gözleri yuvalarında fıldır fıldır dön dü, hemen ayağa fırladı kocasının yanına geldi, orada dimdik durdu. Gözlerini Hocanın gözlerine dikti. Adamın da o anda bacaklarının feldirdemesi durmuştu. Onun da gözleri Hocanın elindeki keseye takılmıştı.

"Beş altına," dedi Memed.

Hoca kızdı:

"Yahu oğlum Memed, ben beş altına bir sürü öküz alırım, etme eyleme. Sen ne diyorsun yahu, sen!"

"Aşağı olmaz. Adam neredeyse ölüyordu Hocam. Beş altın."

"Ğyi bilin ki bu beş altın çok. Ama neyleyim ki, çetebaşı Ğnce Memed buyuruyor, boynumuz kıldan ince."

354

I

Erkekle kadının gözleri faltaşı gibi açılmış, Ferhat Hocanın kesenin kaytanına giden eline dikmişler, inanmaz inanmaz bakıyorlardı.

Hoca keseden beş altın aldı:

"Aç avucunu," dedi adama, "sana yedi tane öküz parası veriyorum. Bir, iki, üç, dört, beş... Tamam mı?"

Adamın eli titremeye, gene bacakları feldirdemeye başladı.

Kadının keskin, ince, sert, buyurucu sesi duyuldu:

"Çabuk koy onu cebine."

Adam, o anda beş altını, elleri titreyerek kuburuna koydu. Kadınsa yıldırım gibi koşarak Hocaya sarıldı. Onu bıraktı Memede, Memedi bıraktı ona sarıldı. Bir süre, böylece Hocayla Memed arasında mekik dokuduktan sonra öteki eşkiyalara geçti, onlara da sıcacık sarıldı, ardından da geldi Hocanın karşısında durdu. Gözlerinin içi gülüyor, her bir yanından sevinç fişkı-rıyordu.

"Koca Allahımın güzel adamı Ferhat Hocam, senin yerin doğru cennet. Herkes böyle derdi de senin için, o bir ermiş derlerdi de inanmazdım. Kurban olduğum ermişim, ala gözlüm, hiç yolundan şaşma, cennetin kapısı senin için açılıp durur."

Sonra Hocaya alkışlar etti, dualar okudu. Konuştukça coşuyor, Hoca da onun kanatlı sözlerini kesmiyordu.

"Keski sana nasip olan cennetteki köşk, başka, öteki ermişlere de nasip olsa, Allahm güzel

adam."

Birden Memedi anımsadı, ona gülerek baktı, yanına vardı, elini tuttu:

"Benim yiğit, güzel, Allahm kılıcı oğlum, Allah övmüş yaratmış, serdar etmiş ermişlerin üstüne. Allah seni kazadan beladan kurşunlardan esirgesin."

Memede de, öteki eşkıyalara da çok konuştu. Hepsine de teker teker, adlarını sorarak alkışlarda bulundu, sonra da Hocaya döndü:

"Allanın güzel adamı sana bir şey soracağım, şu senin vurdurduğun öküzü akıl edip de kesemedik. Onu kesseydik, bütün köylü bol bolamadı et yerdı."

"Bre bacı bu öküzler bir deri bir kemik, köylü bunun nesini yiyecek?"

355

"Biz yeriz," diye övündü kadın. "Biz onları bir yeriz ki fe-riştah gibi. Şimdi sen söyle bana Allahm iyi adamı, bu öküzler murdar mı, değil mi?"

"Murdar değil anam," dedi Hoca, gözlerini ölü öküzlerden ayırmadan.

"Kurşunla öldürülürse bir hayvan, o murdar olmaz."

"Kadm, orada, iki eli önündeki kuburuna sıkı sıkıya sarılmış, kalakalmış kocasının yanına geldi, onun kulağına fısır fısır bir şeyler söyledi. Karıkoca el ele tutuştular, köyelerinin yolunu tuttular. O kadar çabuk yürüyorlardı ki, arkalarından bakakal-mış Ferhat Hoca, şu uçup gidenlerin, az önce önündeki porsumuş yaşlılar olduğuna bir türlü inanamıyordu. Sarı bir altın tozu almıştı ortalığı. Her şey sarı bir pul pul, ışıltı içindeydi.

"Nereye gidiyoruz Hocam?"

"Bugün sana bir şölen var."

Önlerine düştü, Memed de yanında, hiç konuşmadan yürüdüler. Memed, Hocaya, çalışıyor çabalıyor bir türlü ayak uy-duramıyordu. Az bir sürede kan ter içinde kaldı. Bu Hoca ayaklarına kanat takmış, diye gülümsüyordu. Oysa eskiden Hocadan çabuk yürürdü.

Akşamüstü bir köyün üstündeki ormanlıkları yamaca geldiler. Memed, içinden, Hoca inşallah şurada bir mola verir, diyordu. Dileği de hemen yerine geldi.

"Şu aşağıdaki köyün adı Yelpmardır," dedi Hoca, "şurada azıcık yornuk çıkaralım."

"Çıkaralım," dedi Memed, hemencecik de oraya çöktü. Körük gibi soluyordu. Bunun farkına varan Hoca, elini Memedin omuzuna koyarak yanına oturdu:

"Sen de eşkıyalığa alışacaksın oğlum," dedi.

"Alışacağım Hocam."

Aşağıdaki köyün tüten dumanları ormanın üstünde ağır ağır salmıyor, köyden eşek anırtıları, köpek ürümleri bir uğultuya karışmış geliyordu. Bir tek de, vakti şaşırılmış bir horoz öttü.

"Bu köy çok eski bir köy," dedi Hoca. "Bu köyün bir başka adı da inadım inat köyüdür."

Hoca, dinlenme sırasında bu köyü baştan sona gülerek gül-

356

dürerek anlattı. Fırkai islahiye sıralarında, yani Türkmenler daha yerleşmeye zorlanmadan, yani Türkmenler daha başkaldırmadan Adana Valilerinden birisi dağ köylüklerini ovaya inmeye zorluyor, bunun için de güç kullanıyor, direnen köylülerin evlerini yıktırdıktan sonra, onları candarmalarla, çoluk çocuk, İçöyde bir canlı kalmamacasına ovaya indiriyordu.

Köylülerse, bir altı aya kalmadan Çukurovadaki ot evlerini bırakıyor, baştan başa yıkılmış köylere geri dönüyorlardı. Valiyle köylüler arasında dağlardan ovaya, ovadan dağlara amansız bir koşuşturma başlamıştı. Bu korkunç kovalamaca, Türkmenler yenilip ovaya yüz binlerce insan hapsedildikten, hanelerine sıtma kıranı girip binlerce kişi sinekler gibi kırıldıktan sonraya kadar da sürdü. Birçok dağ köyü sıtmaya, ölüme karşın hükümetle başa çıkamayıp ovaya yerleşti, ama Yelpınar köyü inadını sürdürdü. O ünlü Validen sonra da hükümet onların yakalarını bırakmadı. Evlerini yıktılar, onlar gene ev yaptılar. Hapsettiler, inatlarından dönmediler. Yıkık köyün ortasına candarma karakolları kurdular, köye

dönerleri yakalayıp hapisanelere taşıdılar. Köylüler uzak dağlara, kuytulara, saklı yerlere alacaklar, çadırlar, evler kurdular. Zaptiyeler, candarmalar onları oralarda da rahat bırakmadılar. Ne yaptılar, ne ettilerse inadım inat Yelpınar köylüleriyle, onun gibi daha birçok köyle başa çıkamadılar. To-ros köylüleri dağlarda aç susuz, zulüm altında kalsalar bile Çu-kurovanın sığağına, sivrisineğine alışamadılar, yıkılmış yakılmış köylerine gerisin geri döndüler. Bu kovalamaca uzun bir süre, hükümetler inatlarından dönünceye, onları ve dağları unutuncaya kadar sürdü.

"Haydi kalkın çocuklar," dedi Hoca, "şu inadım inat köyüne kadar gidelim. Geleceğimizden haberleri var. Onlar şimdi bizim burada oturmuş ne konuştuğumuzu bile biliyorlar. Onların uçan kuştan bile haber alma alışkanlıkları var. Şu koca dağın neresinde bir karınca yürüyor, onlar bilirler. Hele candar-manın kokusunu, daha onlar yönlerini dağlara dönmeden haber alırlar. Yıllarca kovalanmışlığın alışkanlığı. Şimdi bütün Yelpınar köyü yediden yetmişe, bizimle. Bizim, bu dağlardaki gören gözümüz, işiten kulağımız onlar. Bu dağlarda yaprak kıpırdasa ilk onlar duyarlar. Hiç de, hiçbir şeyden, o kadar yüz

357

göz olmuşlar ki, candarmadan, tahsildardan, eşkiyadan korkmuyorlar. Anacık Sultana da çok bağlılar."

Onları köyün dışında, giyinmiş kuşanmış, yedi genç Me-medle birlikte Cafer Dede sağ elini yüreğinin üstüne götürerek karşıladı. Yedi Memedin yedisi de aynı biçim kahverengi el dokuması şalvar giymiş, üstüne de dizleme çorap çekmişlerdi. Sırmalı abaları da kahverengiydi. Fişeklikleri, tüfekleri, hançerleri, dürbünleri de biribirinin tıpkısıydı. Memedlerin hepsi de tıp demişler, biribirlerinin burunlarından düşmüşlerdi sanki. Onlar da, Cafer Dede gibi, sağ ellerini yüreklerinin üstüne götürmüşler gelenleri selamlıyorlardı.

"Bunlar da bizim köyün Memedleri Ğnce Memed," dedi Cafer Dede, biraz da övünerek. "Eti

de senin, kemiği de, al senin olsun."

Köye yaklaşırlarken Hoca Memedi öne almıştı, kendisi de bir adım arkadan yürüyordu. Ğşte bu yüzdendir ki Cafer Dede, hiç görmediği Ğnce Memedi tanımmıştı.

Köye girdiklerinde, köyün alanında yediden yetmişe bütün köylü kalabalđı, bir tapınaktaymışçasma sessiz, bütün gözler Memedin üstüne dikilmiş onları karşıladı. Memedse utangaç, gözleri yerde sağ elini yüreğinin üstüne kendiliğinden götürerek köylüleri selamladı.

Cafer Dedenin evinin dayalı döşeli konuk odasına girdiklerinde bile eli yüreğinin üstündeydi.

Elini orada unutmuş gitmişti. Tüfeğini omuzundan alırken, elini yüreğinde unuttuğunun farkına vardı, kendi kendine, belli belirsiz gülümsedi.

Akşam oldu, türlü yemekler geldi, yediler içtiler.

Yemekten sonra odayı, evin öteki odalarını, saçak altlarını, avlusunu köylüler doldurdular.

Gece yarısına doğru Cafer Dede sazını duvardan aldı, en eski demeleri, yenilgileri, yengileri söyledi. Ne Ferhat Hoca, ne Memed, ne de ötekiler böyle saz çalan bir kişiyi daha

dinlememişlerdi. Dede onları almış cennetlere, uzak çağlara, savaşlara, acılara, sevinçlere götürmüştü. Sabah olup da Cafer Dede sazını keserek, türküsünü bitirdiğinde, yürekleri, bedenleri, kafaları yunmuş arınmış, anadan yeni doğmuş gibi olmuşlardı.

Cafer Dede sigarasını içer, sol eliyle makas görmemiş uzun, pos bıyıklarını sıvazlarken:

358

"Size güzel bir haberim var," dedi. "Bizim köy uğurlu köydür, pir ocağıdır. Bu köyün nasibi vardır. Ğşte biz, bu yüzdendir ki, öldük bittik, işte bu yüzdendir ki, koca bir Osmanlı bizimle baş edemedi, işte bu yüzdendir ki Ğnce Memedin kutlu ayağı bu topraklara bastı. Ğşte bu yüzden..."

"Dede, adamı çatlatma," diye güldü Hoca, "haberini ne?"

"Haberim," dedi Dede, "Ğnce Memed gelmeden atı geldi köyümüze. Ben hep tanyerleri

ışmadan uyanırım. Bir sabah uyandım ki bir yağız at gelmiş bizim kapımıza, boyun bükmüş, arka sağ ayağını karnına çekmiş durur. Amanın bu at nedir, bu ne haldir derken komşular yetiştiler, bu at, dediler Ğnce Memedin atıdır. Aman, aman ola ki, bu ata kimse dokunmaya. O kendisine kimsenin dokunmasını sevmez, yoksa uçar, gözden uçar gider. O at orada bir gün, bir gece durdu. Yem verdik yemedi, su verdik içmedi."

Atın Dedenin kapısına geldiğini duyan bütün köylü, uzaktan, elleri yüreklerinin üstünde, çıt çıkarmadan ona baktılar. Gece bile yerlerinden ayrılmadılar.

"At, üç gün, üç gece boyun kırıp yerinden kıpırdamadı."

"Pir ocağıdır," dedi Ferhat Hoca.

"Hocam, sen de mi bunu söylüyorsun?"

"Ben de bunu söylüyorum. Pir ocakları bizim için de pir ocağıdır. Nasıl Kırkgöz Ocağı sizin ocağımızsa."

"Amenna ve saddakna," dedi Dede, elini yüreğine götürdü, boyun kırdı.

"Efendime söyleyim, dedim ki arkadaşlara, hey erenler, dedim, bu at buradan gidici değil. Üç günün sonunda ona bir kova su gönderdim Meryem kızımınla. Suyu kana kana içti, gene durumunu bozmadan. Akşamüstü, hey erenler, dedim, bu at Pir Ocağına gelmiş ki gidici değil, şu ata biz de konukseverliğimizi gösterelim. Kızım Meryemin eline bir yular verdim, var git kızım, bu senin elinden su içti, belki de sana teslim olur. Meryem usul usul ata yaklaştı, bu at ne yapacak, diye bizim yüreğimiz pat pat, Meryem az daha yaklaştı, kutlu at durumunu hiç bozmadı. Meryem gitti yelesini, alnını okşadı, atta hiçbir değişiklik olmadı.

Meryem yuları boynuna geçirdi, çekti... Aman, bu at bizi deyi, pir ocağı deyi gelmiş de, Allah bizim gö-

ahır olur mu Ğnce Memedin atına! Daĝa taşa, kurda kuşa selam vermeyen, yanma canlı yaklaştırmayan, ayaklarına şimşek dolayıp da öyle koşan bu kutlu ata... Her huyunu bırakmış da, gelmiş de pir ocaĝına... Ğşte şimdi, orada, önüne arpa, saman, yeşil ot, yeşil otu pınar başlarından tutam tutam yolarak getirdiler çocuklar... Görmek ister misiniz? Fıkara o kadar acıkmış ki kaç gündür başını kaldırmadan yem yiyor."

"Ben görmek isterim," dedi Memed, utangaç. Ayaĝa kalktı, Cafer Dede onun önüne düştü, küçük, güzel, tertemiz, avlunun içindeki bir eve götürdü. Ev aydınlıktı ve at ortaya konmuş büyük bir sandıktan başını kaldırmadan kütürdeterek yem yiyordu. Onların kapıyı açışlarına, ayak seslerine bile başını kaldırmadı at. Kapıda durdular, bir süre başını kaldırmadan ot yiyen atı seyrettiler.

Memed, kendi kendine duyulur duyulmaz söylendi, "demek bu o imiş." Arkasını döndü, düşüncelere batmış çıkmış, başı yerde oradan ayrıldı. Ğçeri döndüĝünde çok iri, kırmızı postalını kapının aĝzında bırakmış, kırmızı abalı başı tavana deĝen, geniş omuzlu bir kişiye ayakta dimdik durmuş bekler buldu. Bu adamı gözü ısıırıyordu. Bir yerlerden tanıyordu ya çıkaramadı. Yerine oturunca iri adam geldi, önünde niyaza durdu:

"Anacık Sultan Hazretlerinin Ğnce Memede, arkadaşlarına selamı var," dedi, "Anacık Sultan Hazretleri diyor ki, bize buyursunlar."

O görkemli bedeniyle ayaĝa kalktı, elpençe divan, arka arka yürüyerek eřiĝe vardı, eğildi, yerden postallarını aldı, çabucak giydi ve gitti.

Ferhat Hoca, çok eskiden bu yana pir ocaĝını, ocaĝın dedelerini duymuştu, biliyordu. Bunlar, Baba Ğşhak soyundan geliyorlardı. Baba Ğşhak on üçüncü yüzyılda başkaldıran Türkmenlerin, Aĝaçerlerinin piriydi. Bu pir ocaĝının şimdiki Dedesi de Cafer Dedeydi. Ğşhaklıların soy kütükleri de buradaydı. Ferhat Hoca, Baba Ğşhaklıların maceralarını gençliğinde bir tekkeden ele geçirdiĝi elyazması bir kitaptan okumuş, ondan sonra da

Baba Ğshaka, onun piri Baba Ğlyasa merak sarmıştı. Bu, Anado-lunun, bilinen ilk büyük başkaldırısı üstüne ne bulmuşsa okumuştu.

Baba Ğshak ayaklanmasında ilk başkaldırma gene bu Toros dağlarında başlamıştı. Ağağerleri adı verilen ağaç işleme, tahta biçme ırgatları haksızlığa, yoksulluğa, zulme dayanamamışlar, eriş ya Dede Sultan, diyerek, baltaları, nacakları, kargılarıyla dağlardan ovalara günlerce akmışlar, ovalardaki, onlar gibi başkaldırmış Türkmenlerle birleşmişler, köyler, kasabalar, şehirler ele geçirmişler, geçtikleri yerlerde hakka, adalete dayalı yönetimler kurmuşlar, Adyamandan Malatyaya, Malatyadan Kayseriye, Sivasa, başkent Konyaya kadar, bütün Anadolu bozkırlarını buyrukları altına almışlar ve adalet ve müsavat ve hürriyet ve hem de uhuvvet üzere bir dünya kuracaklarına kızıl bayrak ve kızıl taca el basarak ant içmişlerdi. Selçuki Sultanlarının onlara karşı gönderdikleri ağır silahlı ordular, bu ant içmiş, eli baltalı, nacaklı, mızraklı, demir dir-genli kalabalık önünde yele karşı konmuş kar örneği erimişlerdi. Anadolu bozkırından şimdiye kadar hiç duyulmamış hürriyet, uhuvvet, müsavat çığlıkları sevinç türkülerine karışmış geliyordu. Ğnsanoğlu insanoğlu oldu olalı, bu çoluklu çocuklu, kadınlı kızlı, yaşlı genç kalabalığından gelen, dünyayı dalga dalga dolduran sevinç türkülerini gibi türküler, sevinç oyunları gibi oyunlar duymamışlar, görmemişlerdi. Bir bozkır dünyası otu ocağı, suyu toprağı, börtü böceğiyle sevince, güzelliğe, yürek sıcaklığına kesmişti. Ve az kalmıştı başkent Konyayı almalarına. Konyayı alacak, zulmün sultanını ele geçirecek, bunca kötülüğün, çürümüşlüğün, zulmün hesabını ondan soracaklardı. Ondan ve hem de adamlarından. Ve gene bir şafak vakti başladı savaş. Yediden yetmişe bütün obalar, hastası yatağından kalkarak, yaşlısı değneğine dayanarak, kadını erkeğine yardım ederek savaşa girmişler. Bu son savaştı. Ya yenecek, ya toptan yok olacaklardı. Ve netsin neylesinler ki, ve bilmiyorlardı ki Selçuklu Sultanının kendi ordusundan da daha ağır silahlı ve atlı ve hem de

demir zırhlı ordular kiraladığını komşusu Bi-zanstan. Kıyasıyla bir savaş oldu. Ve eli baltalılar, en yiğitlerini yitirdiler önce. Dayandılar. Sonra geriye kalan yiğitlerini... Son-
361

ra geriye kalanlarını... Baba Ğshaklılardan hiç kimse, bir yaşlı, bir çocuk bile geriye dönüp kaçmadı. Zulmün kılıcı, tolgası, zırhı altında ezildiler. Kadınlar, genç kızlar çıktılar bu sefer de bu kapkara esen zulmün, ölümün karşısına. Onlar erkeklerinden daha çok dayandılar, dişleri, tırnaklarıyla, içlerinden bir teki bile kalmaymcaaya kadar dövüştüler. Birkaç gün önceki bu sevinç türküleri ölüm ağıtları oldu. Ve Selçuklunun ve Bizansın, Konya ve Ğstanbulun gözü dönmüş azgın kanlılarının atlarının ayaklan altında ezildi el değmemiş genç kız memeleri, sırma saçları. Baba Ğshakı da kalede kuşattılar. Koca ordular, atlarının ayaklan bileklerine kadar kana batmış zulmün azgın binicileri hep bu küçücük kalenin yöresinde birikiştiler. Saldırdılar küçücük kaleye, bir anda duvarlarını yerle bir ettiler. Baba Ğshak kır atının üstüne binmiş, yeşil maşlahını örtünmüş, bir top ışık içinde yalp yalp ediyordu. Demir donlular, atları sırma koşumlular yetiştiler, Baba Ğshakın üstüne kılıç, ok, mızrak üşürdüler. Baba Ğshaktır, onlara şöyle bir uzaktan baktı, netsek neylesek zait, bir kez yenilmişiz, dedi, arkasından da bütün kalabalığı titreten sesiyle, eriş ya Dede Sultan, diye bağırdı, atım üzengile-yerek, kalabalığın üstünden göğe ağdı, bir top ak bulut oldu, bir süre kalabalığın üstünde, eriş ya Dede Sultan, diye dolandı, uzaklaştı gitti.

O gündür bugündür, işte o ak bulut Anadolu bozkırının üstünde dolamp durur. Bir günü geldiğinde de...

Cafer Dede, onları üç gün göndermedi. "Bu ocak pir ocağıdır. Balım Sultan, Baba Ğshak, Baba Ğlyas ocağıdır," diyordu. "Ğnce Memed gibi bir er bu ocağa gelirse üç gün kalmadan buradan ayrılamaz. Kırklar, Yediler, pirlere onlara izin vermezler. Ben bu çocuklara ne dedim, at bizim kapıya gelince, dedim ki çocuklar hazır olun. Ğnce Memedi de pirlere yakında

buraya getirecekler, dedim. Sizi pirlere getirdi bana, pirlere izin vermeyince de gidemezsiniz."

Ğnce Memed, bu üç gün içinde birçok kez atının yanına gitti, onu seyretti, onu anlamaya, yüreğinin içine girmeye çalıştı, hiçbir şey olmadı. Yalnız at yemliğinden bir kere başını kaldırdı, ona baktı. Ne güzel, hüzünlü, düşünceli gözleri vardı. En son, tam evden ayrılacakları sırada da Ğnce Memed atının yanı-

362

na vardı. Bu sefer at başını iyice kaldırdı, ona baktı, gözleri gülüyordu. Memed, buna sevindi.

Öteki eşkıyalar da Memedden sonra, başta Ferhat Hoca atı ziyaret ettiler.

Bütün köylüler onları köyün dışına kadar uğurladılar.

Cafer Dede:

"Ğnce Memed, aslanım," diye ona sarıldı, "yolun açık olsun. Kırklar, Yediler, pirlere, eli çatal kılıçlı Ali seninle olsun. Atını da hiç merak etme, ölene kadar yanımızda kalacak, ona

gözümüz gibi bakacağız, gözün, onun için arkada kalmasın. O, pirlere bize bir armağandır.

Bizim yanımızda Alinin Düldülü neyse, senin atın da odur."

Yola düştüler. Bu sefer Ğnce Memed başı çekiyordu. Az sonra Hoca ona ulaştı, yan yana yürümeye başladılar.

"Hocam bu köy, başka bir köy... Üstleri başları da yepyeni, evleri de tertemiz. Bizim öteki köylere hiç benzemiyorlar. Baktım toprakları da o kadar çok değil."

"Bunlar ustadırlar." dedi Hoca. "Baba Ğshaktan bu yana ağaç işlerler. Bunlar öyle hünere sahiptirler ki ağaçtan adam yaparlar da konuştururlar bile." Kasım:

"Ben bunların ağaçtan insan, geyik, doludizgin giden at, tek boynuzlu gergedan, gökte uçan turna yaptıklarını kendi gözlerimle gördüm," diye söze karıştı.

"Kasım haklı," dedi Ferhat Hoca. "Bunlar, çok da güzel, nakışlı, sedef, altın, gümüş kakma beşikler yaparlar. Padişahların, Beylerin çocukları bunların beşiklerinde uyur. Öyle beşikler

yaparlar ki her birisine paha biçilmez. Sonra, bu dağların en güzel balını da bunlar çıkarırlar. Büyük konakların, oya gibi işlenmiş tahta işleri de bunlarıdır. Camilerin mihrapları da bunların hüneridir. Senin at ahmak mı yoksa, gitsin de bu köye konuk olsun!" Memedin sevincine diyecek yoktu. Ğçi pır pır ediyordu. Bir de ikide birde, bükük kuğu boynuyla gelip Seyran karşısında durmasa... Meraktan deli oluyor, derdini de, başta Hoca, hiç kimseye söyleyemiyordu. Hocaya da deli oluyor, böyle de bir adam olur muymuş, o günden beri bir kereden başka Seyranı sormadı, diye içinden boyuna geçiriyordu. Hoca her kendine

363

baktıkça, bir söz söylemeye hazırlandıkça, işte Hoca Seyranı soracak, diye heyecanlanıyor, o da onun adını bir kere olsun ağzına alamıyordu. Keski Müslümü de birlikte getirseydim, diye düşünüyor, iç çekiyordu, onunla Seyranı ne güzel konuşurduk, her gün, her gün, her an. Gene de Seyranı durmadan düşünmesi Seyranın gelip gelip karşısına dikilmesi, onu derecesiz mutlu ediyordu. Öyle düş falan değil, kimi kez Seyran geliyor, etiyile kemiğiyle, ısıltılı gözleriyle, kimi kederli, kimi sevinçli, olduğu gibi karşısında duruyordu. Birkaç kez Seyranı atla konuşmak istemiş, sonra utanıp vazgeçmişti. Şimdi dalmış gitmiş, Seyranı iliklerine kadar bütün bedeniyle düşünürken, onu atla konuşmadığına bin pişman oluyor, kulağının dibinde Baba Ğshakı, Tahtacıları, coşmuş anlatan Hocayı duymuyordu bile.

O gece bir Yörük obasında kaldılar. Yörükler onların Yelpi-nardan Kırkgöz Ocağına doğru yola çıktıklarını duymuşlar, yolda nasıl olsa kendilerine uğrayacaklarını bildiklerinden, hazırlıklarını yapmışlar bekliyorlardı. Bir düğün bayram sevinciyle karşılandılar. O gece derimevinde hep atı konuştular. Atın, başına konan paralardan, uydurma bir atı kurşuna dizdiklerinden, o uydurma atın bile vurulduğu günün şafağında silkinip ayağa kalkarak Köroğlunun Kıratı gibi bulut yelesi bir kır at olduğundan, kasabanın göğüne gelip

kişnediğinden söz ettiler. Uydurma atı bile Kırklar Yediler, kasabalılara inat gelip dirilttiklerinden... Memed, hiçbir söze karışmadan, bir taş suskunluğunda onları dinliyor, Anacık Sultanın onları niçin çağırıldığını merak ederek düşünüyordu. Hürü Ana, Anacık Sultandan ona çok konuşmuş, patlayan, kayalardan fışkıran mavi çiçeklerden, ocağın üstüne bir bulut gibi çöken, içi mavi kıvılcımlı ışıktan söz etmişti. O hiçbir zaman doruğundan ışık eksik olmayan, doruğun üstünde dönen, kaynayan buluttan mavi kıvılcımlar sağlıyor, çöküyordu doruğa. O gece mavi bir ay doğmuştu dünyaya. Kayan, mavi kıvılcımlar savurtan yıldızlar doldurmuştu gökyüzünü. Gece bile mavi mavi balkımıştı. Me-medin kafası allak bullak olmuştu. Öğretmen Zeki Nejad, o tuhaf insanların doldurduğu kasaba, kendi ölüsünü deveye yüklemiş alıp götüren Alinin resmi, Baba Ğshaklıların ovadaki savaşları, kadınların son kadın kalıncaya kadar direnişleri, Sey-

364

ran, Seyran onların arasında olsaydı, onun nasıl dövüşeceği hiç aklından çıkmıyordu. Ğzciler başı Topal Ali... Topal Ali Baba Ğs-haklı savaşının başlarından birisi olsaydı... Ferhat Hoca, Yörük Battal Ağa, Zeki Nejad... Konya ovasında kalabalık gittikçe çoğalıyordu. Ak libaslılar, Anacık Sultanın dedeleri... Kalabalıklar kafir ordusunun üstüne akıyorlar, dağlardan, ovalardan, Kara-denizden, Van gölünden, Akdenizden, yerden biter, gökten yağar gibi dalga dalga geliyorlar, kafirin demir donlu, demir mızraklı ordusuna çarpıyorlar, ölüyorlardı. Birinci dalga geliyor, ak libasları, ak başörtüleriyle toprağa dökülüyor, ölüerken, avazları çıktığı kadar, eriş ya Dede Sultan, diye bağıyorlar, üstlerini köpüklü bir kan seli örtüyor, gözden yitip gidiyorlardı. Bir dalga, bir dalga daha geliyor, onlar da dökülüyorlardı. Ama insanoğlu yerdeki karınca, gökteki kuş kadar çoktur, durmadan dalga dalga geliyorlar, durmadan dökülüyor, kırılıyorlardı. En son, en kalabalık dalga geldi, erkeklerin başında topal ayaklı öğretmen Zeki Nejad, tepeden tırnağa ak bir libasa bürünmüş, lekesiz, Ferhat

Hoca, Topal Ali, tilki, kurnaz, Memed, temkinli, daha başka, akıllı insanlar, gün ışığı gibi ak libaslar giyinmişler, kır atının üstünde Baba Ğshak, Köroğlu, Köse Kenan, akıllı, tilki, kurnaz, arkalarında yetmiş iki milletin fakir fıkarası... Kadınların başında Anacık Sultan, Hürü Ana, Seyran kır atların üstünde, ellerinde adalar, arkalarında yetmiş iki milletin kadınları, ak başörtüleri bayraklar gibi uçuşarak... Kuşatıyorlardı dört bir yandan demir donluları, demir mızraklıları, kalabalığın ortasında kalıyorlardı Sultanın askerleri, kiralıkları. Kalabalık o kadar bastırıyor, sıkıştırıyordu ki Sultanlıları, onlar, kollarını bile kıpırdatamıyorlardı. Bir de bakıyorlardı ki, ne görsünler, Sultanın askerleri ortada yok. Hepsi ayaklarının altında. Kadınlar onların demir zırhlarını, mızraklarını parçalıyorlar, bir demir şangırtısıdır alıyordu dünyayı. Konya çarşısında en yüksek minareye çıkmış Ferhat Hoca, gürül gürül Kuran okur gibi, hak ve adalet üstüne konuşuyordu. O iniyor, öğretmen Zeki Nejad çıkıyordu minareye. Kırmızı şeritli altın madalyası göğsünde sallanarak, yarılmış, kanlar akan göğsünü sol eliyle kavrayarak, ak libası kızıl kana bulanarak, biz çokluğuz, diyordu, işte hep böyle bir araya gelirsek, biz, dağları devirir yol ederiz.

365

Dünyanın en büyük gücü de olsa, işte bu sabahki gibi, ortamızda yiter gider, toz olur da gider. Ve öğretmen Zeki Nejad son sözünü söylemeden, ak libasları kızıl kana batmış ölü bir kuş gibi minareden aşağı sağlıyor, daha yere düşmeden, onun gül ölüsünü kalabalık havada yakalayiveriyordu. Deniz açılıyordu önünde, sütbeyaz, sütliman bir deniz... Bir tek ak bir martı süzölüyordu denizin üstünde, ışığa batmış. Öğretmen Zeki Nejad, kan içinde kalmış karşısına dikiliveriyordu, iyi yaptın Me-med, diyordu, eli kanayan göğsünü kavramış, benim kanımı yerde koymadın. Ama çok kan yerde kaldı, çok da kalacak. Belki senin kanın da yerde kalacak. Ama bir gün, mutlaka bir gün kalabalıklar yürüyecekler, Şakir Beyin konağına yürüdükleri gibi. O kadar çok, o kadar çok yürüyecekler ki onları durduracak güç

bu dünyada bulunmayacak. Ve daha konuşan Zeki Nejad, son sözünü söylemeden, son sözünü ondan sonra geleceklerin söyleyeceğine inanarak, denizin kıyısına düşüp kalacaktı. Kır at çıkıp gelecekti denizden, yerdeki öğretmeni dişleriyle yerden alacak, sırtına atıp gene denize dönecekti.

O gece, yarı düşte yarı hayalde sabaha vardı. Uyandığında hiç yorgunluğu kalmamış, kuş gibi yeymişti. Sabah kahvaltısını nasıl yaptılar, ne söylediler, ne konuştular Memed hiçbir şeyin farkına varmadan kendi içine çekilmiş yola düştü. Öylesine çabuk yürüyordu ki Ferhat Hoca bile arkasından zor yetişiyordu. Sonunda Hoca onu kolundan çekti durdurdu:

"Ne var Memed yavrum?" dedi, "Öyle bir dalmışsın ki sanki bu dünyada değilsin. Ne düşünüyorsun? Arkandan koşarak bile zor yetişiyor insan."

Memed, bir süre Hocanın yüzüne gözlerini kirpiştirerek aval aval baktıktan sonra, gülümsedi, kendi kabuğundan çıktı. "Hocam," dedi, "hani onlar var ya, Baba Ğshaklılar..."

"Onları mı düşünüyordun, böyle derin derin?"

"Onları düşünüyordum."

"Söyle bakalım, Baba Ğshaklılar var ya?"

"Hani Konya önlerinde, o düz ovada yenildiler ya, bir kalabalık dalgası daha gelseydi, bir dalga, bir dalga daha... Fakir fıkara çok, Sultanlılar az... Sultanklar kalabalığın ortasında kalsalar da kıpırdayamaz olsalardı, ne olurdu?"

366

"Baba Ğshaklılar yenerdi," dedi Hoca.

Memed, şimdi bu anda Baba Ğshaklılar, Sultanlıları yenmiş gibi kıvançlandı, Hocaya sarıldı, öyle bir sıktı ki Hocanın bir an soluksuz kaldığının farkına varamadı, "Muallim Zeki Nejad," dedi yürümeye koyuldu, "kırmızı ipek şeritli altın madalyası da vardı onun."

Gün ikindine ulaşmadan Kırkgöz Tekkesine vardılar. Kızıl abalı, yeşil börklü, kırmızı

postallı üç genç onları avlu kapısının dışında bekliyorlardı. Ellerinden tüfeklerini, tabancalarını, hançerlerini aldılar. Önde Hoca, arkasında Memed, ötekiler niyazda bulunarak, töreyi eksiksiz yerine getirerek Ocağa girdiler. Geçerde Anacık Sultan soluk yüzüyle ayakta bekliyordu. Şimdiye kadar, Ferhat Hocanın bildiğince, bu postun sahipleri, padişah olsun, Bey olsun kimseyi ayakta karşılamamışlardı. Anacık Sultan da töreyi bozmamıştı. Bugün bozduğuna göre işin içinde iş vardı. Bir olağanüstü hal olmalıydı. Teker teker Anacık Sultana niyazda bulundular, Anacık Sultan sediri gösterdi, oturdular. Onlar oturur oturmaz da kırmızı abalılardan bir tanesi yeşil bir atlas bohça getirdi Anacık Sultanın önüne koydu. Anacık Sultan bohçayı aldı, üç kere öptükten sonra başına götürdü. Dizlerinin üstüne aldığı bohçayı titreyen parmaklarıyla açtı, bohçanın içinde çok düzgün katlanmış, azıcık da sararmış, üstü karınca izi gibi incecik Arapça yazılarla bezenmiş bir gömlek duruyordu. Ferhat Hoca da, Ğnce Memed de gömleği görünce buraya niçin çağrıldıklarını anladılar. Bu gömlek dünyada sayısı çok az olan tılsımlı gömleklerden birisiydi. Böyle bir gömleği giymek her kula, her padişaha bile nasip değildi. Böylesi bir gömleği bu dünyada giyebilmiş sayılı birkaç kumandan, birkaç padişah vardı ancak. Ve onlar da belliydi. Gömleğin üstünde doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz ayet, dua, tılsım, hadis, Allahın bütün sıfatları, esmai hüsnâ, vefk ve cefrler yazılıydı. Bu gömleği giyenlere hiçbir hastalık yaklaşılamazdı. Onlara kurşun işlemez, onları kılıç kesmezdi. Bu gömleklerden giyenler bilcümle kötülüklerden arınırdı. Onları ateş yakmaz, su boğmazdı. Kollarındaki zincirler kendiliğinden sökülür, mah-pusane duvarları bir bakışta yıkılırdı. Anacık Sultan ayağa kalktı, gömlek iki elinin üstündeydi. Memede buyurdu, "So-

yun," dedi. Memed, hiç ikircik geçirmeden soyundu, giyitlerini yandaki ceviz sandığın üstüne yığıdı. Üst yanı çırılçıplak kaldı.

"Ferhat Hoca, Kuran oku."

Hoca ellerini havaya açtı, güzel, çınlamalı sesiyle, sanki geniş kubbeli büyük bir selatin camide okur gibi başladı okumaya. Bu sırada kırmızı abahlardan birisi ellerinin üstünde apak patiska bir gömlek getirip önünde niyaz ettikten sonra onu Memede giydirdi, çekildi, yanda dimdik durdu. Anacık Sultan işaret edinceye kadar orada bekledi. Hoca hiç durmadan gürül gürül Kuran okuyordu. Kızıl abalı delikanlı, Ğnce Memedi omuzlarından tutarak Anacık Sultanın önünde niyaza durdu. Anacık Sultan da dudakları kıpır kıpır dualar okuyarak ellerindeki yakasız gömleği üç kere Memedin başından geçirerek giydirdi. Onu kolundan tuttu kaldırdı, sandığın üstündeki giyitlerini göstererek yerine oturdu. Ferhat Hoca da Kuranı kesti. Me-med, elleri makina gibi işleyerek giyitlerini giydi. Anacık Sultan onu yanına çağırıp oturttu.

"Bu gömlek Sultan Selahaddin Eyyubi Han Hazretlerinin gömleğidir. Onunla kafirlere karşı sayısız savaşlara girmiş sağ salim çıkmıştır. Sultan Selahaddin Hazretleri bu gömleği kendi eliyle Ocağa armağan etmiş, o gün bugündür de bu tılsımlı gömleği Selahaddin Eyyubi Han Hazretlerinden sonra kimse giymemiştir. Ğşte bundan bir ay kadar önce Sultan Selahaddin Eyyubi Hazretleri bir gece benim yanına geldi, yeşil donlara bürünmüştü, elinde kıpkızıl, iri bir çınar yaprağı tutuyordu, çınar yaprağından kökler uzuyor, dünyayı dolanıyordu. Gözlerini bana dikti, Anacık Sultan, dedi, sizde benim bir emanetim var, onun sahibi Ğnce Memedir, gömleği ona giydir. Böyle der demez de, önümden silindi, bir yeşil ışık oldu çekildi gitti. Ben de senin Ğnce Memed, burada olmadığını, ama bir gün gelip nasibini alacağını biliyor, dağlara dönmeni bekliyordum. Allah yolunu açık, gazanı mübarek, kılıcımı keskin etsin." Ayağa kalktı. Ötekiler de onunla birlikte kalktılar. Dışarıya yürüdü, eşikte azıcık durdu bekledi, Ferhat Hoca yanına gelince:

"Hoca, senin de gazanı Allah mübarek eylesin." Gözlerinin içine gözlerini dikerek, "Beni iyi

dinle Ferhat Hoca," dedi, bir süre gözü gözlerinde bekledi. "Beni dinle." Elini yavaşça Hoca-

368

nın omuzuna koydu. "Benim vaktim erişti, ben artık gidiciyim. Dünyamı değiştirmeye az kaldı. Yoksa Selahaddin Hazretleri gelip de gömleğini benden istemezdi. Kırkgöz Ocağı da söndü, bitti. Bu son. Hoca, bu Ocak sana emanet. Bari sen sahip çık da Ocağa, tükenmeden önce rezil olmasın."

"Emanetin can baş üstüne Anacık Sultan," dedi Hoca dizini yere koyarak niyaza durdu, onun elini aldı üç kere öptü, üç kere başına götürdü. "Senin emanetin can baş üstüne, can baş üstüne," dedi birkaç kez.

Anacık Sultan onu omuzlarından tuttu kaldırdı. Az aşağıdaki suyun kıyısına yapılmış, taşları oya gibi işlenmiş kümbete gittiler, huzurunda durdular, fatiha okudular. Onlar fatihayı okumuş bitirmişlerdi ki üç kızıl abalı delikanlının iri, çangal boynuzlu bir geyiği getirdiklerini gördüler.

Delikanlılar geyiği kümbetin duvarı dibine yıkıp, bellerinden çıkardıkları palayla kestiler. Kanlar birkaç kulaç öteye kadar fişkırdı. Geyiğin bacakları, havaya dikilmiş uzun bir süre titredi. Anacık Sultan eğildi, parmaklarını kana soktu çıkardı, önce kanı Memedin, sonra Ferhat Hocanın, arkasından da ötekilerin alınna sürdü.

"Gidin, geyiğin etini aşağıdaki köyün fıkalarına dağıtın," dedi.

Kayalar çatırdamaya, aralarından taze, buğulu mavi çiçekler, bir uçtan bir uca silme çıkmaya başladı.

369

Zülfü Beyin kafası kızmıştı. Bütün bunları hep zengin eden kimdi, kim olacak, Zülfü Beydi. O Muallim Rüsteme, o Taşkın Beye, Molla Durana bütün bu toprakları, babalarından, dedelerinden kalmışçasına tapulayan kimdi, kim olacak... O beceriksizlere kalsa, bu her

karişı kan eden topraklar şimdi hazinenindi, ya da buralı olmayan, bu kasabanın adını bile bilmeyen Kurtuluş Savaşı kahramanlarımı. Zülfü Beyin bu kasabada toprak vermediği bir kimse kalmamıştı. Şimdi her birisi bir devlet toprağı kadar topraklara konmuşlardı, hem de dünyanın bereketli topraklarına. Ya Arif Saim Bey, o çiftlikleri nereden, nasıl almıştı, ceman yirmi sekiz bin dönüm eden çiftlikleri? Şimdi de kış atıyor, bütün kasaba can telaşında iken, o Ankarada yan gelmiş yatıyor, suyun gözünü tutmuş dev gibi, can telaşında olan kişilerin feryadü figanlarını büyüklere ulaştırmıyordu. Alımdı o şimdi, görsündü o, küssündü bu kasabaya, küssündü canını, malını, her şeyini borçlu olduğu Zülfüye. Uğramasındı bakalım buraya, kardeşi Zülfü burada kan içinde yüzerken, Ğnce Memedin Toroslar-dan bıraktığı kan seli içinde o burada boğulmak üzereyken... Şimdi ya gelecek Zülfünün eline ayağına kapanacak, ya da eskisinden kötü durumlara düşecekti. Zaten dillere düşmüştü. Onun Mustafa Kemal Paşayı Ğngilizlerle, Fransızlarla birleşerek öldüreceğini bu ovada duymayan, bilmeyen kalmamıştı. Bir haberin şuyuu vukuundan beterdir. Bunu kimse bilmezse bile, feleğın çemberinden geçmiş Arif Saim Bey bi-

370

lirdi- Kendisine, arkasındaki, onu tutan Paşaya çok güveniyordu ama, iş can pazarına gelince, ne kardeş kalırdı, ne ana, ne de arkadaş. Hele bu dedikodular bir Ankaraya ulaşsın, bir de Paşanın kulağına gitsindi hele, işte o zaman hiçbir şey para etmez, onu bunca belalardan kurtarmış Zülfünün feraseti bile bir işe yaramazdı. Ğş, can oyununa gelince, üstelik baştaki tek adam için, kuşklar bin misli, on bin misli büyürdü. Gene de onu, durum bu hale gelmeden, Zülfü, az bir zararla kurtaracaktı.

Zülfü günlerdir uyumuyor, kafasındaki bütün tilkileri seferber etmiş, düşünüyor, Arif Saim Beyi kasabaya getirmenin, bu Ğnce Memed olayına el koymasının bir yolunu arıyordu. Ğnce Memed, onu can evinden vurmalydı ki, onu bu Çukurovaya rezili rüsvay etmeliydi ki can

korkusu, ün korkusu nedir o zaman anlasın.

Taşkın Beyin evinde çok gizli bir toplantıdaydılar. Bu toplantıdan ne Kaymakamın, ne Savcının, Yargıcın, ne de Belediye Başkanının haberi vardı. Hiçbir zaman da burada toplanmış bu beş kişiden başka kimsenin haberi olmayacaktı. Odada Zülfü, Taşkın Beyden başka Muallim Rüstem Bey, Molla Duran Efendi ve Murtaza Ağa vardı. Vakit sabahın üçüydü ve girişecekleri eylem üstüne yüzde yüz anlaşmışlar, bu eylem gerçekleşikten sonra da, eylemi kimin geceki eştiirdiği üstüne hiçbir zaman, hiçbir kimseye bir tek sözcük bile sızdırılmayacağı üstüne avrat boşayarak Kurana el basmışlardı.

Üç gün Önce Zülfü Beyin çiftlikten getirterek, hiçbir şey söylemediği eski eşkiya, Ğnce Memedin en iyi arkadaşı, Ğnce Memedi öldürtmek için zorladıkları Uzun Cabbar aşağıda bekliyordu. Onu çağırtdılar. Uzun Cabbar, yüzü kapkara kesilmiş, sakalları uzamış, ellerini nereye koyacağını bilemeden iki büklüm odaya girdi. Hep birden ayağa kalkarak onu koltuğa buyur ettiler. Kahve söylediler. Uzun Cabbar, nereye koyacağını bilemediği ellerini dizlerinin üstüne koydu, karanlıktan bol ışığa çıkmışçasına gözlerini kirpiştiriyor, karşısmdakileri görmüyordu. Kahve söylediler, kahve gelinceye kadar hiçbir söze varmadılar. Uzun Cabbar bu arada gözlerini kirpiştirdikçe kirpiştiriyor, ellerini bütün gücüyle dizlerine bastırıyor, eti kemikleşe-

371

cek kadar kasılıyordu. Kahve geldi, Cabbar kahveye uzandı, eli öylesine titriyordu ki fincanı alamadı. Murtaza Ağa imdadına yetişip fincanı aldı onun önüne çektiği sehpaye koydu.

"Evet Cabbar Ağa," dedi Zülfü Bey, "bu gece yarısı buraya toplandık ki senden büyük bir dileğimiz var."

"Yapamam, Ğnce Memedi öldüremem," diye karşı koydu Cabbar, kendisinden beklenmeyen bir canlanmayla. "Ğnce Memedi, Memedi kimse de, hiç kimse de öldüremez bundan sonra..."

"Dileğimiz o değil, bu başka, başka..." diye yumuşacak bir sesle konuştu Zülfü Bey. "Ėnce Memed işi değil."

Cabbar onu duymuyordu.

"Ona Anacık Sultan tıslımlı gömleği de verdi, atı da dirildi de onu da Kırklar Yediler aldılar götürdüler. Ona kurşun geçmez bundan sonra. Onu su boğmaz, ateş yakmaz. Tıslımlı gömleği duymadınız mı?"

"Duyduk," dedi Zülfü.

"yleyse benim yakamı bırakın. Bırakmazsanız, şurada şimdi, çekin tabancalarımızı beni öldürün. Ayaklarımızın altını öpeyim, beni öldürün. Çocuklarımı da öldürün, ama ben Ėnce Memedi, z bir arkadaşımı, ldrebilsem bile ldremem. Kendimi öldürür de o Allanın ermişini, kurşuna dizilen atı bile dirilen kutlu kişiyei öldürüp de kıyamete kadar cehennemde yanamam."

"Dur, senden istediğimiz Ėnce Memed değil," diye onu omuzlarından tuttu iyice sarstı Murtaza Ağa. "Kendine gel!"

"Onu ldrse ldrse Bayramoğlu öldürür, öldürebilir, o da ldrebilirse. nkleyim Bayramoğlu bunca nama, ne, adamlığa susamıştır. Dayanamaz o, Ėnce Memed gibi kendinden üstün, ermiş bir eşkiyayı öldürüp yeniden nama, şana kavuşmak ister. Ben bilirim eski eşkiyaları, onlar, ölürlere giderler de içlerindeki kurt lmez."

"Doğrusun, lmez," dedi, tok sesiyle Taşkın Bey, çok dingin, güvenli. Sesini biraz daha yükseltti, Murtaza Ağa Cabbarı omuzlarından tutmuş daha sarsıyor, öbürü de can telaşıyla durmadan, çırpınarak Murtazaya aldırmadan, onları kandırmaya uğraşarak konuşuyordu,

"Biz de Ėnce Memedi ldrmeye Bayramoğlunu yollayacağız."

"Neee?" diye şaşkınlıkla kendine geldi Cabbar.

"Biz Ğnce Memedi öldürmeye yarın öbür gün Bayramoğlunu yolluyoruz."

Cabbar bu sefer Bayramoğlunu övmeye koyuldu. Onun nişancılığını, yiğitliğini, Koroğlundan kurnaz bir eşkiya olduğunu anlata anlata bitiremiyordu. Coşmuş, kendinden geçmiş, ağzı dili kuruyarak, bu hiç konuşmaz adam, bir destancı akıcılı-đıyla Bayramoğlu üstüne neler neler anlatmıyordu.

"Ğnce Memed tılsımlı gömleği giydi ya, yıldırım taşını, taçlı mührü taktı ya, belli olmaz, Bayramoğludur bu, onun da tılsımlı gömleği, mührü, yıldırım taşı vardır belki, belki de onun tılsımı Ğnce Memedin tılsımına baskın çıkar."

"Baskın çıkacak," diye bağırdı Murtaza. "şimdi bizim senden istediğimiz..."

"Ben Bayramoğlu çetesine de girmem, Ğnce Memedi takibe gitmem."

"Senden bunu da istemiyoruz."

"Ne, ne, ne, istemiyor musunuz?" diye sevinçle ayağa fırladı Cabbar, önce vardı Zülfünün, sonra Taşkın Beyin, ötekilerin elini öptü. Odada "Ne, ne, ne!" diye sevinçten dört dönüyor, ne yapacağını bilmiyordu.

Murtaza gitti, uzun boyuyla ortada kalakalmış adamı omuzlarından tuttu getirdi yerine oturttu, sevecen bir sesle:

"Sakinleş azıcık kardaş," dedi. "Bak sana biz ne söyleyeceğiz, sevincinden, bu sefer dört köşe olacaksın da yerinden kalkamayacaksın. Hele bir kahve iç, hele azıcık kendine gel!" Dışarıya çıktı bir kahve daha söyledi.

Cabbarı orada kendi halinde bırakıp, onunla hiç uğraşmadılar, kendi aralarında havadan sudan, her sözcüğe gülererek ko nuşmaya başladılar. Bu sefer genç kız gümüş tepside altı kahve getirdi ve önce Cabbara uzattı, Cabbar eli titremeden kahvey aldı, höpürdeterek, odayı höpürtüye boğarak içmeye başladı Kendine iyice geldiği, iki elini rahatça dizlerinin üstüne koyup gözlerini çok saygılı karşı pencereye dikmesinden anlaşıldı. "Senden isteğimiz

şu. Ğyi dinle."

Zülfü Bey, sözcüklerin üstüne basa basa konuşuyordu. "Buyur Beyim, emrin baş üstüne Beyim. Sizin hepinize canım kurban olsun Beyim. Ne buyurursanız yaparım Beyim. Ölüme dersiniz ölüme hemen koşarım Beyim."

373

"Yanına güvendiğın iki, üç, ne kadar istersen o kadar kişi alacaksın."

"Alırım Beyim."

"Hepsini biz donatacağız. En yenisinden, hiç el değmemiş Alaman filintaları vereceğiz elinize.

Ğstediğınız kadar da cephaneye. Altınıza da Uzunyayladan getirtilmiş birer soylu at."

"Bineriz Beyim."

"Sana tarla, para, ne istersen."

"Tarla Ğsterim Beyim."

"Ğşte siz böyle donandıktan sonra Arif Saim Beyin çiftliğine gidecek, o çiftliği soyacaksınız."

"Soyarız Beyim."

"Cabbar, beni iyi dinle..."

"Arif Saim Bey, dedim, iyi duydun mu, onun kim olduğunu sen biliyor musun?"

"Bilirim Beyim."

"Nereden biliyorsun?"

"O, af çıkardı bize. Hani sizin hepinizden büyük olan. Sizin hepinizin ödü ondan kopar Beyim. Onu görünce sizin hepiniz kaçacak delik ararsınız."

Gülüştüler.

"Ararız Cabbar."

"Hani Ankarada, Mustafa Kemal Paşanın yanında oturur. Herkes ondan korkar, Vali bile."

"Sen ondan korkmaz mısın?"

"Korkarım Beyim."

"Bu kadar korktuğun adamın çiftliğini nasıl soyacaksın?"

"Yalnız çiftliğini değil, arkamda siz olduktan sonra, kendisini de, otomobilini yolda durdurur soyarım, Beyim."

"Bunu sızılıtsız, gürültüsüz yapabilir misin?"

"Yağdan kıl çekercesine beceririm Beyim."

"Korkmadan?"

"Ölümden öte yol gitmez Beyim."

"Onun bir kahyası var, Hacı Ali Çavuş."

"Tanırım Beyim. Hani köyün ortasında altı kişi öldürdü de, Arif Saim Bey onu bir gün bile hapiste yatırmadıydı ya, o işte, Beyim."

374

"Arif Saim Bey onu camı gibi sever."

"Bilirim Beyim."

"Ğşte onu da öldüreceksin."

Cabbarın sevindiği yüzünün ışmasından belli oldu.

"Öldürürüm Beyim."

"Çok yiğit, attığını vurur, öyle postu kolay kolay deldirmez bir kişidir."

"Delerim Beyim."

"Oldu, şimdi en mühim işe geliyoruz."

"Kıymeti yok Beyim."

"Öyleyse beni iyi dinle."

"Ğyi dinliyorum, camı yürekten dinliyorum Beyim."

"Arif Saim Beyin bir babası var, şişman bir adam."

"Onu da tanırım Beyim, öldürürüm Beyim."

"Onu öldürmeyeceksin."

"Öldürmem Beyim."

"Onun göğsünde altın bir saati var, güzel bir saat."

"Çok gördüm Beyim."

"Nerede gördün ki?"

"Ben dağdan aşağıya inince o çiftlikte ırgatlık ettim Beyim. Her sabah Beyim, biz işe başlamadan, bunca ırgat birerle kol onun önünden geçer, teker teker elini öperdik. Bir elinde de o altın saati hep tutardı Beyim. O saati gece gündüz hiç elinden düşürmezdi, bakardı ha bakardı Beyim. Söylediklerine göre Beyim o bir okka gelen altın köstekli saati ona Mustafa Kemal Paşa yadigar etmiş Beyim."

"Ğşte o saati de alacaksın."

"Alır sana getiririm Beyim."

"Sende kalacak, senin olacak saat."

"Benim olacak. Onu öyle bir yere saklarım ki şeytan da bulamaz Beyim."

"Haydi sen şimdi çiftliğe git, ben de yarın öbür gün gelirim."

"Baş üstüne Beyim."

Murtaza elini iç cebine soktu cüzdanını çıkardı, ona kalınca bir deste para uzattı, Cabbar aldı paraları koynuna soktu, çıktı gitti.

375

Oradakiler o gittikten sonra sabaha kadar konuştular, tartıştılar. Zülfünün bu buluşu dahiyaneydi. Arif Saim artık Ğnce Memedi ciddiye almaşındı, orduyu, Toroslara çekmesindi bakalım. Bu işin hiç de bir tehlikesi yoktu, en küçük bile. Cabbar yakalansa, vurulsa bile hiç mi hiç bir tehlikesi yoktu. Herkes, bütün bölge biliyordu ki Cabbar Ğnce Memedin en yakın

arkadaşıydı. Çiftliğinin soyulması, babasının sakalına tükürülme-si, bunu da Cabbardan isteyecekti, dahası Cabbar, babayı soyarken, ben Ğnce Memedim de diyecekti, der mi, derdi. Hacı Ali Çavuşun öldürülmesi belki ona ölüm darbesi olmayacaktı, ama Mustafa Kemal Paşanın ona yadigarı saatinin Ğnce Memedin, bir eşkıya parçasının eline geçmesi onu kahrından öldürecekti.

Cabbarm çiftliği basmayı kabul etmesinden birkaç gün sonra Amber Bey olayı patlak verdi ki kasaba Ağalan sevinçlerinden dört köşe oldular. Bugünlerde Allah onlara yardım ediyor, diledikleri her şey oluyordu.

Amber Bey bu kasabanın en çok sevdiği, hilafsız saydığı bir kişiydi. Kozanoğlu başkaldırmasına katılmış, Kozanoğlu Ahmet Paşa teslim olduğu halde teslim olup boyun eğmemiş Sumbashlı aşiretinin Beyinin büyük torunuydu. Dedesi ölünceye kadar dağda kalmış, türbesi Türkmenlerin kutsal bir ziyaret yeri olmuştu. Onun için, dedesinden dolayı en sevilen boy Sumbashlı boyu, Türkmende en sayılan boy Sumbashlı, en sayılan Beyler de Sumbashlı Beyleriydi. Babası öldüğünde Amber Bey genç, yakışıklı, çimeni yeşil gözlü bir delikanlıydı. Ve babası ölmeden biraz önce oğullarını başına çağırılmış, Beylik mührünü ona vermişti. Mührü eline alan Amber Bey ağlamaya başlamış, "Baba beni bağışla, ben Beylik yapamam. Ben fakir fıkardan vergi alamam. Ben onlara zulmedemem," demişti. "Senden hiçbir şey istemiyorum, şu aşağıdaki değirmenin tozcuğunu bana verirsen beni çok sevindirirsin." Can çekişen babasının onunla tartışacak hali kalmamıştı. Onun elindeki mührü aldı, yanında aç kurtlar gibi bekleyen küçük kardeşine verdi. Bundan sonra da Amber Bey, sabahtan akşamlara kadar unlara bulanarak, tek başına öğüttüğü buğdaylardan, arpalardan aldığı küçük bir yüzdeyle yaşamını sürmüştü.

küçük bir nar bahçesi, küçük bir bostan vardı. Bey olan kardeşi, bunları onun elinden almamış, ona Beyliği bağışlayan Amber Beye, bütün mala mülke ortak oldukları halde ancak bu bir avuç toprağı vermişti. Amber Ağaysa bundan dolayı en küçük bir öfkeye kapılmamış, topraklarını gasbetmiş zalim kardeşi hakkında kötü bir tek sözcük bile söylememişti. O, hiç kimse için kötü konuşmazdı ya, kardeşine, kendisini Beylik derdinden kurtardığı için minnet duyuyordu.

Bahçesindeki narları, incirleri, asmaları aşıyor, yakın yörelerden aşılar, değerli fidanlar getirterek, en büyük pembe narları, en tatlı incirleri, görülmemiş büyüklükteki üzüm salkımlarını o yetiştiriyordu. Bostandaki domatesler, patlıcanlar, biberler, kavunlar, karpuzlar ta zemheriye kadar sürüyordu. Her sabah eşeğini bahçesinin, bostanının ürünleriyle yüklüyor, kasaba pazarına getiriyordu. Getirir getirmez de ürünleri, göz açıp kapayıncaya kadar satılıp bitiyordu. Bu yüzden de evini, karısını, çocuklarını, Romahlardan kalma eski kilisenin yanında bulduğu bir arsaya yaptırdığı huğa taşımıştı. Huğun üstü ot, duvarları kalın çitti ama, tertemiz, gıcır gıcır. Huğun küçük avlusundan iri güller, reyhanlar, mavi sarmaşıklar, kadife çiçekleri kış yaz eksik olmazdı.

Savaş başlayıp da kasaba halkı birbirine düşünce, ortalık karışıp da herkes Müslüman, Ermeni, diye ikiye ayrılınca, göç etmekte olan Ermeniler Amber Ağaya başvurmak zorunda kaldılar. Kasabada üç mahalle Ermeni vardı. Kasabanın çoğunluk esnafı, demircisi, ayakkabıcısı, çiftlik sahipleri, zenginleri onlardandı. Ve Ermeniler Amber Beyi yakından tanıyorlar, ona gözleri gibi güveniyorlardı, altınlarını, mücevherlerini, yolda başımıza neyin geleceğı, neyin gelmeyeceğı belli değildir diyerek, ona emanet bıraktılar... Savaş bittikten, onlar kasabaya döndükten sonra geri almak üzere. Doğrusu da bu ya, onlar dönünce, paralarının bir tamam ellerinde olacağını, bu paraları hiç kimsenin Amber Ağanın elinden alamayacağını biliyorlardı.

Ermeniler gittikten hemen sonra bütün servetlerini Amber Beye bıraktıkları duyuldu. Ama Amber Beyin yaşamında hiçbir

377

değişiklik olmadı. Gene her gün bahçesinden, bostanından ürünlerini taşıdı, gene göz açıp kapayıncaya kadar ürünlerini sattı bitirdi. Yalnız, küçücük huğundan çıkıp Ermeni komşusu Artinin ona yalvar yakar, oturmasını istediği konağına taşındı. Artin dönmeyince, kimse de onun bu evden çıkmasını istemedi. Zülfü Bey de hazineye kalmış bu konağı açık artırmaya çıkarttı. Kasabadan kimse Amber Beyin karşısına çıkıp da pey sürmedi. Ve böylece çok ucuza bu konak Amber Beyin oldu. Birkaç gün öncesine kadar Amber Beyin alçakgönüllü yaşamı tekdüze sürdü gitti. Kasabadaki birçok kişi Ermenileri de, onların Amber Beydeki servetlerini de unutmuş gitmişlerdi. Gece yarısı Amber Beyin kapısı çalındı, yıllardır bu vakitlerde onun kapısını hiç kimse çalmamıştı. Kapıyı kendi açtı. Karşısında başlan kırmızı fesli eşkıyaları görünce hiç şaşırmadı, korkmadı. ikircik geçirmeden:

"Buyurun Ağalar," dedi, "hoş gelip safalar getirmişsiniz." Eşkıyalar içeriye girdiler. Bir ikisi dışarda, kapının önünde kaldı.

Yukarı çıkıp, Amber Beyin gösterdiği sedire oturdular.

"Bu Ğnce Memed," dedi Ferhat Hoca.

"Sen de Ferhat Hoca olacaksın," dedi Amber Bey.

"Benim," dedi Ferhat Hoca.

"Allah bu günü de bana nasip etti," diye ellerini havaya açtı sevinerek Amber Bey. "Bana deselerdi ki Allahtan bir tek şey iste Amber, hemen isteğın yerine getirilecek, ben Ğnce Memedi görmek istediğimi söyledim. Bir kahve, aç mısınız, tok musunuz?"

Hoca sert:

"Ğstemez," dedi, sesi bozuktu.

Memed, utancından terlemeye başlamıştı.

"Yemek, şerbet..."

"Ėstemez."

"Neden canım, Tanrı misafirisiniz."

"Ėstemez."

Hocanın sesi titriyor, gittikçe sertleşiyordu.

"Neden canım."

"Biz seni soymaya, Ermenilerin sana bıraktıkları emanetleri almaya geldik."

378

"O da bir şey mi?" diye sevinç içinde güldü Amber Bey. "Ben de sizi bekliyordum, sizin gibi iyilik sever kişiler... Allah sizi inandırsın, o gün bugündür, ben bu paraları ne yapacağımı bilmiyordum. Ben ölünceye kadar, bu paraya ne ben, ne de kimse dokunamazdı. Ya ben öldükten sonra ne olacaktı? Gece demiyor, gündüz demiyor bunu düşünüyor, bir türlü de içinden çıkamıyordum. Sizin gibi de dağıtamazdım ya. Ėyi ki geldiniz, geldiniz de beni bu dertten kurtardınız."

Sevinç içinde kalmış şakıyordu Amber Bey.

"Şimdi bana bir adam verin."

"Kasım, sen git."

Memed başını yere dikmiş, hiç kimsenin yüzüne bakamıyor, zırl zırl da durmadan terliyordu.

Amber Bey, öteki odaya girdi bir lamba alarak çıktı, merdivenleri indi, Kasım da arkasında, aşağıda bir kapı açtı, bir daha... Yerdeki mermer taşı gösterdi, odanın tabanı hep mermer döşeliydi. Bu taşın ortasında kalın mor bir çizgi vardı.

"Bu taşı kaldır."

Kasım çalıştı çabaladı kaldıramadı. "Bir kişi daha gelsin aşağıya."

Ferhat Hoca kendi indi.

"Buyur Amber Bey."

"Bu eve girdiğimiz gecesini altınları buraya gömmüş, bu taşı da üstüne koymuştum. Size bir kazma bulayım."

Arkasına döndü, kazmalar, kürekler, beller, üst üste yığılı orada duruyordu.

"Alın şu kazmayı, daha kolay olur."

Kasımla Hoca uzunca bir süre çalıştıktan sonra taşı yerinden söktüler

"Toprağı dışarıya atın."

Kasım bir kürek aldı. Amber Bey, lambayı tutuyordu.

"O kadar derinde değil, ellerinizle daha kolay olur."

Biraz sonra ortaya bir su testisinden az büyük bir küp çıktı. Küpün ağzı çamurla sıvanmıştı.

"Yukarıya."

Amber Bey önde, ötekiler arkada yukarıya çıktılar, Amber Bey, durmadan gülüyor, "Allah sizden bin razı olsun, geldiniz de beni bu işkenceden kurtardınız. Ğyi ki, iyi ki..." diyordu.

379

Kasım getirdi küpü sedirin üstüne koydu.

"Ağzını sökün."

Hoca hançeriyle çamurları söktü.

"Şimdi şuraya kilimin üstüne dökün bakalım Hocam şunu."

Hoca küpü çevirince altınlar, değerli taşlı gerdanlıklar, bilezikler, yüzükler büyücek bir yığın oluşturdu kilimin üstünde. Hiçbirisi bu kadar çok altını bir arada görmemişti. Gözleri fal-taşı gibi açılarak lalü ebkem bakakaldılar.

Sonunda gene Hoca konuştu:

"Hepsini bize mi veriyorsun?"

"Hepsi sizin."

"Olmaz," dedi Ferhat Hoca.

Olurdu olmazdı, diye aralarında sert bir tartışmaya giriştiler. Hoca baktı ki olmayacak, yığından yakut bir yüzük aldı ona uzattı:

"Bari bunu al!"

"Olmaz."

"Bunların bu kadar bekçiliğini yaptın. Bu da bekçilik hakkı."

"Olmaz."

"Olur," diye kızdı Ferhat Hoca, "ne inatçı bir adammışm sen." Memede döndü. "Haydi biz gidelim. O, bu yüzüğü almazsa, biz de bu altınları almayız. Haydi kalkın gidiyoruz."

Önce Memed, sonra ötekiler ayağa kalktılar.

Amber Bey güldü:

"Oturun," dedi, "alıyorum, alıyor, Ferhat Hocaya bunu teslim ediyorum. Babası Sarıkamışta kalmış bir kıza versin."

"Sen, kendi elinle ver öyleyse."

"Peki, ver yüzüğü, iyi akıl, ben kendi elimle vereceğim, Davut Çavuşun kızına."

Amber Bey aldı, yüzüğü cebine koydu.

Kahveler geldi, höpürdeterek içtiler.

Amber Beyi derin bir düşünce almış, hiç konuşmuyordu.

"Çok düşünüyorsun Bey, yoksa bir derdin mi var?"

"Bir adamın evine Ğnce Memed gibi birisi gelmişse onun ne derdi olur hey oğul! Ama bir derdim var."

"Söyle, elimizden gelirse her dileğini yerine getirelim. Ğstersen kardeşini soyalım."

"Onu soymayın, onun Allah zaten belasını, babamız öldüğü gün verdi. Benim derdim başka."

"Nedir?"

"Şimdi siz geldiniz, benim yirmi bir yıldır sakladığım komşuların emanetlerini elimden aldınız, bu emanetlerin bende olduğunu herkes biliyor, bunları benden sizin aldığınızı millete nasıl söylerim de, onları nasıl inandırırım. Benim derdim bu."

"Söylersin."

"Ğnanmazlar."

"Evini bastık işte."

"Kim gördü?"

"Seni öldürelim mi?" diye sordu Ferhat Hoca.

"Ğnsanlığım lekeleneyeğine beni öldürün. Ğnsanların insanlara güveni kalmayacağına, bu dünyada güvenilir bir insanın bile olmayacağına insanların inanması, insanlığın ölümü demektir. Ben buna sebep olacaksam, ölmem daha iyidir. Haydi bir şey yapın öyleyse."

"Korkma Amber Bey, istediğini yapacağız," dedi ayağa kalktı Memed. O küçücük adam Amber Beyin gözünde büyüdü, uzadı, devleşti. Demek Ğnce Memed dedikleri Ğnce Memed bu imiş, diye Ğçinden geçirdi.

"Azıcık durun, bekleyin," diye de içeriye koştu. Ğçerde kadınlar, çocuklar büyümüş, korkmuş gözlerle onu karşıladılar. "Şu benim, babamdan kalan halı heybeyi verin," dedi, heybeyi aldı, yanlarına geldi. "Al bunu Ğnce Memed," dedi, "babamdan kalan evimdeki tek şey buydu. Bunu da sana veriyorum. Her şey layığını bulmalı. Dedem de, babam da yiğit insanlardı.

Dünya teslim oldu da, Kozanoğlu Osmanlıya teslim oldu da onlar olmadı. Alın, emanetleri bunun içine doldurun. Emanetler yerlerini bulacak, heybe de buldu. Şimdi artık gözüm açık gitmeyeceğim öbür dünyaya, Allah sizden razı olsun."

Temir, emanetleri heybeye çabuk çabuk, bir anda doldurdu ayağa kalktı, heybeyi de boynuna geçirdi. Ağır yükünün altında zorlanıyordu.

Amber Bey, gözleri yağ içinde kalmış, onları teker teker kucaklayarak öptü.

381

"Şimdi, babaları, kocaları cephede kalmış kızlar, delikanlılar, dullar bayram edecekler."

"Oğulları cephede kalmış yaşlılar da," diye ekledi Memed.

Önde Amber Bey, arkada eşkıyalar aşağıya kadar indiler. Elinde lamba kapıyı açan Amber Bey, onlara son bir kere daha, "Allah sizden razı olsun, Allah tuttuğunuzu altm, gazanızı mübarek kılsın," dedi.

"Kapının önünden çekil," diye buyurdu Memed. "Pencerelerin önünde de kimse kalmasın.

Amber Bey koşarak merdivenleri çıktı, evdekilerin hepsini yere yatırdı, Ğnce Memedin ne

demek istediğini anlamıştı. Birden, bir yaylım ateşi patladı. Kapılara, pencerelere yağmur

gibi kurşun yağıyordu ve Ğnce Memed, Ferhat Hoca, gür sesli Kasım, öteki eşkıyalar hep bir

ağızdan bağıyorlardı.

"Ğnce Memed çetesi, Ğnce Memed çetesi... Aç kapıyı Amber Bey, aç kapıyı. Ya canını alacağız,

ya altınları..."

Yukardan Amber Bey de kasaba yönündeki pencereyi açmış, yönünü aşağıya dönmüş, olanca

sesiyle onlara karşılık veriyordu:

"Aldınız ya, hepsi bu kadar, bu kadar... Bende bir zırnık bile kalmadı. Hepsini aldınız,

aldınız."

Kasabalılar, kurşun seslerine derin uykularından sıçrayıp uyandılar. Kurşun seslerine, Ğnce

Memed, Ğnce Memed, Amber Bey, Amber Bey bağırtıları karışıyordu. "Ğnce Memed

kasabayı, Amber Beyin konağını bastı," dediler. Büyük bir endişeyle sonucu, yataklarının

içine büzülüp beklediler.

Bu sırada candarmalar da eşkıyalara karşılık vermeye başladılar. Eşkıyalar, bir yarım saat

sonra arkadaki tepeye çekildiler, yaylım ateşlerini orada sürdürdüler.

Candarmalarla tam karşılaşmaları Akarca ormanında oldu. Sabaha kadar tüfek yalınlarına

kurşun siktılar. Sabahın alacasında bir de baktı ki Memed, Asım Çavuş tam önünde. "Teslim ol," diye bağırdı Ferhat Hoca. Asım Çavuş, şaşkın şaşkın ayağa kalktı, ne yapacağını bilemeden, kendi yöresinde birkaç kere döndü. Temir onun yanına vardı, tüfeğini elinden aldı. Asım Çavuş ortada şaşkın, öyle kalakaldı. Candarmalarla eşkiyalar arasındaki çarpışma daha öyle yoğunlaşarak sürüyordu. Me-

382

med, "yat aşağı Asım Çavuş," diye bir daha bağırdı. Temir onu ceketinden çekip yere almasaydı kurşunu yiyordu. Sürünerek yanına vardı. "Temir, Çavuşumun silahını ona geri ver," dedi. "Tanıdın mı beni Çavuşum?" Çavuş onun yüzüne dostça baktı. "Seni tanımaz mıyım Ğnce Memed," dedi, "hiç değişmemişsin. Ben seni eşkiyalığı bırakmış biliyordum." "Geriye döndüm Çavuşum," dedi Memed. "Ğyi ki de dönmüşüm. Seni dünya gözüyle bir daha gördüm ya." "Kasabayı bastığına iyi yapmadın." "Kasabayı basmadım Çavuşum." Sürüne sürüne, bir kayalığın ardındaki çukura indiler. Burasını, hangi yerden olursa olsun, kurşun tutmuyordu. Yan yana oturdular, sırtlarını kayaya dayadılar. Çavuş çantasından bir sigara çıkarıp Memede uzattı, sigaralarını yaktılar. Temir, onları korumak için, az ilerlerindeki kütüğün arkasına yatmış, önlerindeki en küçük bir yerleri gözükten candarmalara basıyordu kurşunu.

"Kimseyi vurmayın," diye buyurdu Memed, "Çavuşumun hatırı için."

"Üç candarmayı kolundan vurdum," diye övündü Temir. "O kadarı olur," dedi Memed.

"Niçin kasabayı bastın Memed, bunu sana hiç yakıştıramadım."

"Amber Beyi soyduk. Ondaki emanetleri aldık. Yukarda, dağlarda çok fıkara var. Babaları cephede kalmışlar..."

"Biliyorum," dedi Çavuş. "Bari emanetler yüklü müydü?" "Çok yüklü, iki heybe gözü altın. Bütün dağları donatacağız." "Sizden Ağalar, Beyler çok korkuyorlar. Arif Saim Beyin

çiftliğini basmaya adam gönderdiler, senin uzun Cabbarı." "Ğnce Memed soydu, diyecekler."

"Arif Saim Bey de sizin üstünüze ordu çekecek, ortalığı kasıp kavuracak."

"Çok zulmedecekler fakir fıkaraaya."

Asım Çavuşun gözüne, Memedin giydiği gömlek ilişti.

"O gömlek bu gömlek değil mi Memed?" diye sordu.

"O gömlek," dedi Memed.

"Korkuyorum."

"Neden korkuyorsun Çavuşum?"

383

"Anacık Sultana bir şeyler yapacaklar. En çok ona diş biliyorlar."

"Ona kimse hiçbir şey yapamaz."

"Ğnşallah," dedi Çavuş inanmayarak.

Bu sefer Memed onun gözlerinin içine soru dolu gözlerle baktı.

Çavuş:

"Sor," dedi.

"Sen Muallim Zeki Nejad Beyi hiç duydun mu, hani altın madalyası var? Şahin Beyin,

Karayılanın arkadaşı. Bir ayağı da topal."

"Onu kim bilmez ki Memed, o, gerçek bir kahramandı. Düşman karşısında bir aslan

kesilirdi, Maraşta, Antep'te, Karbo-ğazında Fransızlara kan kusturanların başında hep o

vardı. Çanakkalede, Yunanda..."

"Onu öldürdüklerini duydun mu?"

"Duymaz olur muyum," dedi Çavuş. "Onu öldüreni de Memed adında birisi öldürmüş,"

Memed, derken yüreğine tıp etti, gene Memedin gözlerine soru dolu gözlerle baktı.

Üstlerinden vızır vızır kurşunlar geçiyordu.

"O Memed benim işte Çavuşum, Abdüselam Hocanın yi-ğeni olan..."

Asım Çavuş, elini uzattı sıcacık, sevgi dolu gözlerle onun gözlerinin içine bakarak, elini onun elinin üstüne koydu, sıktı.

"Bunu iyi yaptın işte," dedi gözleri doldu. "Bir kahramanın kanını yerde koymadın. Dağa geri döndüğüne değdi." Boğazını bir yumruk gelmiş tıkamıştı, dokunsan ağlayacaktı.

"Seyranla Hürü Ana orada kaldı, öyle mi?"

"Orada kaldı, Abdüselam Hoca yiğit adam. Çok görmüş geçirmiş. Ferhat Hocanın da arkadaşı."

"Biliyorum."

"Demek benim Uzun Cabbar Ğnce Memed oldu ha?"

"Başka çaresi yoktu. Seni öldürmeye gelsin, diye onu çok zorladılar, kabul etmedi."

"Biliyorum. Topal Ali nasıl, kasabada daha değil mi?"

"Kasabada. Bir gün Murtaza Ağada, bir bakmışsın birkaç gün sonra Molla Duran Efendide.

Görme Topalı sen, Arap atlar

384

üstünde, lenger şapka başında. Ben ömrümde ne böyle akıllı, ne böyle yürekli, onurlu bir adam daha görmedim. Bana öyle geliyor ki bu adam dünyada yalnız senin için yaşıyor."

"Kendini suçlu sayıyor, bana karşı. Hatçenin kendi yüzünden öldürüldüğü düşüncesini içinden söküp atamadı."

Gün doğuncaya kadar, üstlerinden vızır vızır geçen kurşunların, altında böylece konuştular.

Gün doğarken Temir:

"Baksana Ğnce Memed," dedi, "baksana şu candarmalara, her bir yerleri açıkta. Deli mi ne bunlar, hepsini armut gibi düşüreceğim."

"Düşürme," dedi Memed.

Çavuş ayağa kalktı, palaskasını, manevra kayışını düzeltti, kendisine bir süre çekidüzen verdi, üstünü çırttı.

"Ben gidiyorum Memed."

"Kimse görmedi, kimse bilmez ya birlikte olduğumuzu?"

"Bilemezler," dedi Çavuş. "Bilseler ki, ne olur."

Kucaklaştılar. Memed Çavuşu ellerinden öptü, Çavuş da Memedi yanaklarından...

"Dünya gözüyle bir daha biribirimizi gördük ya, bundan sonra ölsem de gam yemem."

Ayrılırken Çavuş:

"Ğyi ettin oğul," dedi, "çok Ğyi ettin Muallim Zeki Nejadm kanımı yerde koymadığına. Allah seni kazalardan belalardan esirgesin."

Ayrıldılar.

Memed, eşkıyalara ateşi kesmeleri için emir verdi. Ne olur ne olmaz, Asım Çavuşa kör bir kurşun değebilirdi.

Biraz sonra candarmalar da kestiler ateşi.

"Bu gece Ümmette kalalım," dedi, Ferhat Hoca. "Bizi iyi ağırlar o. Candarmalar yeniden toparlanıp dağa çıkıncaya kadar aradan bir hafta geçer."

"Asım Çavuş," dedi Memed, "ne adam be! Bana öyle geliyor ki bizim Muallim Zeki Beyin has arkadaşı."

Yolda uzun uzadıya Asım Çavuşu konuştular.

"Öyle bir adam onlara hiç yakışmıyor, keski bizim aramızda olsaydı," dedi Ferhat Hoca.

385

"Bizim aramızda değil mi Hocam?"

"Değil," dedi Hoca üzülererek.

Ğnce Memedin kasabayı bastığı, Amber Beydeki emanetleri, iki heybe gözü dolusu altını

aldığı, bu altınları da köy köy dolaşarak, babaları Kafkas cephesinde, Çanakkalede kalmışlara dağıtacağı birkaç gün içinde Kozandan Osmaniyeye, Dörtyola, Adanaya, bütün ovaya, dağlara yayıldı. Çok insan sevindi, bir kısım insanın da ödü koptu. Haberi duyan Hürü Ana sevincinden o gece sabaha kadar uyumayıp, kendi ölüsünü deveye yükleyip devenin başını çeken Aliyle konuştu, ziller takarak oynadı. Ne Zeki Nejadın karısını, ne Seyranı, ne de elinde tüfeği onları bekleyen Müslümü sabaha kadar uyutmadı.

Bunun arkasından Arif Saim Beyin çiftliğinin basıldığı haberi ulaştı. Ğnce Memed, kasabadan sonra gitmiş onun da çiftliğini basmış, ondan da iki heybe gözü dolusu altını almış, dağlara çekilmişti. Altın neyse ne, hiçbir kıymeti yoktu altının. Kahyası, canı kadar sevdiği, birlikte cephelerde çarpıştığı, altı adamı çarşının ortasında, o kadar milletin gözünün önünde öldürdüğü halde onu bir tek gün bile hapiste yatırmadığı kahyası Hacı Ali Çavuşu öldürmüştü. Bunun da o kadar kıymeti yoktu. Bu da o kadar koymazdı Arif Saim Beye. Ğnce Memed büyük, çok büyük, hiçbir zaman Arif Sami Beyin hiçbir biçimde bağışlayamayacağı bir suç işlemiş, Mustafa Kemal Paşanın ona yadigar olarak verdiği altın köstekli, üstünde Paşanın tuğrası olan saati, babasının boynunu sıkı sıkı, ondan koparmıştı. Koparmış, "Mustafa Kemal Paşanın üstünde adı yazılı saat size değil, sizin gibi yalancılara, asker kaçaklarına değil, Molla Kerime, Karayılana, Şahin Beye, onlar da öldüklerine göre eşkıya Bayra-moğluna yakışır," demişti.

Artık Ğnce Memedin sonu da gelmişti. Artık onun üstüne, bu öfkeyle orduyu çeker getirirdi Arif Saim Bey. Ama ordunun da onunla başa çıkabileceği şüpheliydi. Çünkü o, Selaheddini Eyyubinin giydiği, düşman ordusunun içine dalkılıç daldığı tılsımlı gömleği giymişti. Bu gömleği giyen Selaheddini Eyyubi Kudüs kapılarında dalkılıç demir donlu Haçlı ordularının içine bir kaplan gibi dalmış, kılıç sallaya sallaya öbür yanından tek başına çıkmıştı. Ve bu gömlek sayesinde kutsal toprağı onlara

mezar eylemiş, kutsal Kudüs şehrine onları sokmamıştı. Kırk-göz Ocağı bu gömleği Yunan savaşına gidip de gelmeyen on altı kişisinden bir tekine bile giydirmemiş, onun sahibi var, yakında gelecek, gömleğini giyecek, demişti. O da işte, anlı şanlı Ğnce Memed olarak, Toros dağlarına kaplan gibi dalkılıç dalmıştı.

Kasabann ileri gelenleri o gün bugündür toplantı halindeydi. Sevinçlerinden yanlarına varılmıyor, bugün yarın Arif Saim Beyi bekliyorlardı. O gelecek, ortalığı kasıp kavuracaktı. Onun bile, Türkiye Cumhuriyetinin bile Ğnce Memedle başa çıkabileceği müşküldü ya olsun. Bu seferki bir küçük eşkıya hareketi değildi. Tılsımlı gömleğin ünü bütün Çukurovayı tutmuş, Torosları aşmış, bütün Anadolunu sarmış, dağlar silahlı binlerce Memedle dolmuştu. Bunlar da hep o gerici Anacık Sultan yüzünden olmuştu. Anacık Sultan çok bilinçli hareket ediyor, eşkıyayı, hırsız, kaçakçıyı kanlı katilleri öç almak için kullanıyordu. O, bu kasaba ileri gelenlerinden, Ankaradakilerden de daha bilinçli, daha kurnazdı. Halkı, gelenekleri icabı çok iyi tanıyor, istediği gibi yönlendiriyor, kurşuna dizilmiş ölümcül, yağır, uyuz, rengi belirsiz bir atı kır bir küheylan olarak diriltiyor, göklere, kırk ak libas giyinmiş iyi kimselerle, Kırklar, Yediler cemine uçuruyordu.

"Suç bizim," dedi Zülfü kurnaz kurnaz gülerek, "önce biz o atın ağzına Allah mührünü bastık."

"De git sen de," diye kızdı Murtaza Ağa. "Ğnce Memedin atının ağzını biz mi Allah adıyla mühürledik, onu biz mi uydurduk sanıyorsun..."

"Biz mühürledik," diye diretti Zülfü Bey. "Bir boktan atın başına kim koydu üç bin lirayı?"

Biz o boktan atın başına büyük bir servet koyar da, onun yerine merasimle bir uyuz atı kurşuna dizersek o da dirilir."

"Biz dirilttik."

Nerdeyse gırtlak gırtlığa geleceklerdi Zülfü Beyle Murtaza Ağa, emekli Muallim Rüstem araya girdi:

"Beyler," dedi, "bizler, biz arkadaşlar, biz kader birliği etmiş kişiler nedense biribirimizi çok kolay incitiyoruz. Çok hissi kişiler olduk, biribirimizi kolay suçluyoruz. Bu at işinde hiç

387

kimsenin bir kabahati, suçu yok. Eğer, elimize aldığımız silah geriye tepmemiş olsaydı, biz, Ğnce Memedi yarı yarıya öldürmüş olacaktık. Ama düşünemedik ki, cemiyet kanunlarını göz önüne getirmedik ki, Ğnce Memedin atının ağzındaki Allah mührü on bin, yüz bin yıldan bu yana basılıp durur. Ahileyu-sun atlarının da, Ğskenderin, Muhammedin, Alinin, Köroğlu-nun atlarının da ağızlarına Allah mühürleri basılmıştı. O gariban Ğsa Peygamberin bir atı olsaydı, onun da atının ağzına kalıp gibi ışık saçan mührü basarlardı. Efendiler, unutmayın ki, Ğsadan önce altı, yedi bin yıl önceleri, bizim Çanakkaledeki Tro-ya harabelerine savaşmaya gelen Ahileyusun atlarının ağzına bile bu mührü basmışlardı. Efendiler unutmayalım ki atların ağzına mühür basmayı biz icat etmedik. Şimdi biz biribirimize düşmeyelim, Ğnce Memed bize en büyük iyiliği yaparaktan Arif Saim Beyin çiftliğini bastı ve babasının gırtlığını sıkarak kutsal saatini elinden aldı. Keski babasını da öldürseydi. Bizim kasabamızı basması hiçbir şey ifade etmez. Bizim kasabamız çok basılmış, çarşılarımızın ortasında çok insan, kartal gibi Beyler öldürülmüş, kimsenin tüyü bile kıpırdamamıştır. Önemli olan, o kutsal saattir. Saati akıl ettiğinden dolayı en büyük düşmanımız Ğnce Memedi hep birden tebrik etmeliyiz. Anacık Sultana gelince, o, saatm çalınmasından daha büyük bir tehlikedir. Ve irtica eşkıyalık olarak, Ğnce Memedin şahsında hortlamıştır. Bu metodu kullanabilirsek... Arif Saim Beyi ikna edebilirsek, o, bizim kadar tecrübelidir, bir çarşı tellalının oğludur, irticam da, eşkıyalığın da, başkaldırmanın da ne olduğunu hepimiz kadar bilir. Biz şimdi onu nasıl karşılayacağımızı, öfkesini nereye ka-nalize edeceğimizi düşünelim. Arif Saim Bey, unutmayalım ki, buradaki

vakayıyla layıkıyla Ankaraya, ne pahasına olursa An-karaya arz etmeyecektir. Ğşine gelmez.

Bu, bittecrübe sabittir. Ben size derim ki, onu korkutalım, onu bizzat can telaşına düşürelim ki..."

"Doğru, düşürelim. En güzel yol bu."

"Bir adamın canına değmeyince..."

"Düşürelim ya bu sefer de bir iyice korkar, can telaşına düşer de bir daha bu kasabaya ayak basmazsa..."

"Ğşte o zaman ayvayı yedik."

388

"Korkmayalım," diye ayağa kalkıp, bacakları üstünde yaylandı Zülfü. "Ben onun ciğerinde kaç damar var bilirim. Siz de biliyorsunuz ki ben onu gayetle yakından tanıyorum, o, ne kadar korkarsa bir hadisenin üstüne o kadar gider. O, öyle bir adamdır ki, korktuğu kadar yaşayan bir insandır. Onu korkut-malıyız. Bir hadise eğer onun canına gelip de dokunmazsa, dünya yansa onun umurunda olmaz."

"Ğnce Memed, Mustafa Kemal Paşanın saatini almış, unutmayalım ki, bu saat bu dünyada yalnız sana layıktır, diye Bay-ramoğluna vermiştir."

"işte bu hadise onu ta kalbinden yaralar. Tanrı gibi gururludur o."

"Bu mühim hadisenin de üzerinde duralım. Elimizdeki en büyük koz bu."

"Budur," dedi Zülfü Bey. "Ben onu çok iyi tanırım. O, tanrı kadar gururlu olmaya kendi kendini alıştırmış bir kişidir. Bir eşkiyanın, Bayramoğlu da olsa, Ğnce Memed tarafından da vuku bulsa, bir insanın kendisinden üstün sayılmasına dayana-

maz.

Arif Saim Beyi nasıl karşılayacaklarına, ona nasıl davranıp, onu nasıl etkileyeceklerine günlerce tartışarak, hiçbir şeyi tesadüfe bırakmamak için büyük çabalar harcayacaklarına

karar verdiler.

"Sinek pis değil ya mide bulandırır," dedi Murtaza Ağa. "Şu Ğnce Memed işi bitmeli artık."

"O sinek değil," dedi emekli Muallim Rüstem Bey. "O, gırtlığımızı yapışmış bir kaplan, bu vatanın istikbalini söndürecek bir tufandır."

"Şu çalıkakıcıyı bu kadar da büyütmeyelim," diye onları yatıştırmaya çalıştı Taşkın Halil Bey.

Murtaza Ağa, bugün o kadar söze katılmıyordu. Kafası hep Topal Aliyle meşguldü. Ğnce Memedin dağda olmadığına dair Kurana el basarak yemin etmişti. Ama şimdi ne olmuştu, Asım Çavuş, öteki candarmaların hepsi onu kendi gözleriyle görmüşlerdi. Durun bakalım, o yiğit, alçak Topal Ali buna ne diyecekti? Bir an önce bunları bırakıp Topalı bulmaya can atıyordu.

389

18

Sana küsüm Alim. Hani senden ne istediydim ben, neden bu işleri açtın başımıza? Neden gene dağa gönderdin Memedi-mi? Kendi cenazesini deveye yükleyip de devenin başını çeken sen değil misin Alim, senin gücün neye yetmez ki, yoksa bizi mi kandırdın Alim, eli Zülfikarlı, Düldül atın binicisi Alim? Peygamberin sevgilisi Alim, kim açtı bu işleri başımıza Alim? Sen ne biçim bir Alisin Alim? Hiç düşünmedin mi Alim, bir insan hem kendi tabutunu kendi devesine yükler, hem de devenin başını çekebilir mi Alim? Ya tabutun içinde kimse yok, ya da deveyi çeken sen değilsin Alim. O, devenin başını çeken kalın kaşlı, çatal bıyıklı, azgın kara yüzlü, sarsak adımlı, kısa boylu güdümen adam sen olabilir misin Alim? Ya sen doğru değilsin, ya da Hazret Efendi senin tasvirini yanlış çıkarmış. Yoksa, ben sana o kadar yalvardım yakardım, şu Ğnce Memedin başına bir iş daha açma dedim, sen sen olsan, dünya dünyaya geçse de sen beni kırar mıydın Alim? Benim yüzüme bundan böyle, o azgın surath

adam sen olsan da, nasıl bakacaksın Alim? Bak, bak, şu evine bak Ğnce Memedimin, çiçek gibi nasıl da dayamış döşemiş, seni de getirmiş, seni de bir adam sayarak baş köşeye oturtmuş, yakında da bir çocuğu olacak, senin yüreğin buna nasıl dayanıyor, gönlün nasıl razı oluyor Alim? Seni Şah Ali, Ali Şah diyerekten tahtını yüreğimizin başına kurduk, yiğit Alidir, Allahın aslamdır, dedik, öyleyse sen bize neler eyledin Alim? Belki de gücün yetmiyor, belki bir iyice ölüsün. Belki de ne deveyi sen çektin, ne de tabutta sen varsın Alim. Öyleyse

390

5lü burnunu bu işlere neden sokuyorsun da bizi umsunuk ediyorsun? Ğnsanlara umut vermek iyidir de, o umudun altından kalkmamak kötüdür. Umudun ölmesi, insanın ölmesinden daha beterdir Alim. Ğnsan ölür, ölüm haktır. En kötüsü, beteri, dayanılmazı umudun ölmesidir, sen bizim umudumuzu neden öldürdün Alim? Olur mu Alim, bu senin peygamberliğine, insanlığına yakışır mı Alim! Kim çıkardı o Şakir Beyi, o mezarında yatmayası dinsizi Memedimin karşısına Alim? Ğnce Memed onu öldürme-seydi, diyeceksin, ya Muallimi, üç çocuk babasını öldüreni, o kadar fakir fıkarayı aç koyanı ne yapsaydı, söylesene Alim? O, dört kitapta katli vacip murtad kişiyi öldürdü de iyi yaptı, has yaptı, ben de bu yaşımda varır da onu solucan dolu mezarının başına, ziller de takar oynarım, oynarım da ha oynarım. Beni görenin de parmağı şaşkınlığından ağzının içinde kalır. Ğşte ben gidiyorum. Sırf sana küstüğümden, bir daha o kara azgın yüzünü, isterse o yüz senin asıl yüzün olmasın, görmemek için gidiyorum. Kıyamete kadar da senin adını ağzıma almayacağım, sana eli Zülfikarlı demeyeceğim, yüzünü bir daha ölene dek görmeyeceğim. Aldın mı, al al işte, al işte, sözünde durmayanın, insanların umutlarını üzenlerin sonları budur Ali. Çatal kılıçlı, görkemli peygamberim, Alim, işte ben de buradan, o dağlara kaçırdağın ince Memedin evinden senin kara yüzünü görmemek için gidiyorum. Umut üzen, insan kadri bilmeyen Ali. Kim bilir daha kimlerin başına daha bin beter haller getirdin, umutlarını üzüp onları

ölümden de öte bir cehenneme soktun. Ğyi de yaptın, iyi de yaptın. O ahmaklar da sana bu kadar güvenmemelilerdi. "Seyran," diye bağırdı. "Buyur Ana." "Buraya gel." "Geldim Ana." "Bir kara, yas başörtüsü var mı?" "Var Ana." "Al getir bana."

Seyran gitti, ceviz sandıktan büyük, kara bir yazma çıkardı getirdi, elinde yazma onun önüne dikildi. Kara yazmayı ne yapacak, diye düşünüyordu. Acaba kötü bir haber geldi de, başına mı bağlayacak, diye ikirciklendi.

391

"Şu sandalyayı al," diye buyurdu Ana. "Al da şuraya getir, üstüne çık da," Alinin tasvirini gösterdi, "onun yüzüne ört, ört ki, o zalimin yüzünü bir daha gözüm görmesin."

Seyran onun dediğini hemen yerine getirdi.

Hürüce kara yazmanın altındaki Alinin tasvirinin önüne geçti:

"Oldu mu şimdi Ali, insanları böyle kandırırsan, onların umutlarını üzer, onları ölümlerden de beter cehennemlerin içine sokarsan işte sen de böyle olur, kapkara örtüler altında kalırsın."

Arkasını döndü odadan çıktı, Seyrana usulca, Aliye duyurmadan, "gel kızım gel," dedi, "şu bahçeye inelim de sana diyeceklerim var."

O önde, Seyran arkada merdivenleri indiler. Hürü onu kuytu bir yere götürdü, ağzını onun kulağına yaklaştırdı:

"Ben Alime, o zalma, o sözünde durmaza küstüm," dedi, "ona ağzıma geleni de söyledim ya sen bana bakma, o gene Alidir, o, onunla bizim aramızdadır, sen gene de onu, gene de incitme. Kızma ona, belki de fikarının elinden hiçbir gelir yoktu. Ğncitme."

"Ğncitmem Ana."

"Hiçbir vakit onun kalbini kıracak bir davranışta bulunma."

"Olur Ana."

"Ben buradan gidince de üstündeki o örtüyü kaldır, bunalmasın fıkara. Onu da öldürmüşler, zalimler, yüreğinin başından hançerleyip ala kanını caminin içine akıtmışlar. Örtüyü..."

"Kaldırırım Ana."

"Ben gidince..."

"Sen nereye gidiyorsun?"

"Ben Ğnce Memedime dağa gidiyorum."

"Ya Ana, biz burada ne yapacağız, sensiz?"

"Bir güzel yaparsınız. Muallimin Hanımı Necla Hanımla sırt sırta verirsiniz, o avukat gibi bir avrat, sen de Ğnce Memed gibisin, dağ gibisin, gül gibi geçinir, çocuklarımızı büyütürsünüz. Bak, Selam Hoca da size bir bahçe daha alıyor. Ğnce Memed de size çok altın bıraktı da gitti.

392

"Ana etme eyleme, Ana kurbanlar olayım sana, bizi kimlere bırakıp da gidiyorsun, Ana?"

"Yook, kızım, ben burada bundan sonra, bağlasalar da duramam. Ğnce Memedimi de orada, o dağlarda tek başına koyup kurda kuşa yem ettiremem. Hürü Anası onun yanında olmayınca, ona güç kuvvet vermeyince, benim yavrum o kadar hırlının hırsızın, candarmanın, eşkiyanın, canavarın arasında ne yapar ki tek başına."

Kulağına eğildi:

"Beni iyi dinle," dedi, "sen bakma Memedimin, yavrumun, insanların hasının öyle durduğuna, bıyıklarının kocaman, burma burma olduğuna, onların soyu öyledir, onlar anadan bıyıklı doğarlar, benim yavrum çocuktur daha. Çiçeği burnunda yeni yetme bir delikanlıdır. Hiç gördün mü ki bir kişiyi, onu Ğnce Memede benzetsin?"

Seyran gülünce Hürü Ana derecesiz kızdı:

"Orospu," diye bağırdı, "ne gülüyorsun üstüme? O Ğnce Memedi bir daha gözüm görmeyecek mi sanıyorsun? Senin üstüme güldüğünü, beni taşkalaya aldığını söylemeyecek

miyim, sanıyorsun?"

Seyran onun ellerine sarıldı, öptü:

"Ana vallahi billahi senin üstüne gülmedim."

Yalvardı yakardı, onun yüzünü, ellerini sayısız öptü, sonunda da iyi yürekli Hürücenin gönlünü aldı, onu yatıştırdı.

"Hazırlan öyleyse," diye güldü Hürü Ana. "Şimdi hemen doğru Hazret Efendiye gidiyoruz.

O avukat Necla da nerede?"

"Burada Ana."

"O da gelecek bizimlen. Ona iyi bak. Benim gözüm tuttu onu. Yiğit bir avrat. Çok konuşuyor ya, dik dik söylüyor ya, olsun. O, olmasaydı senin yanında, ben seni bu gurbet ellerde tek başına bırakıp da gidemezdim."

Hazırlandılar, Müslüm çoktan komşu faytoncuyu almış kapıya getirmişti. Faytona bindiler.

Hürü Ana bugün çok güzel giyinmiş, hırızmalarını burnuna takmış, halhallarını ayak bileklerine bağlamış, ak başörtüsünü başına atmış, Memedin kendisine, giderken aldığı ipek fistanını sırtına geçirmiş, beline lahu-ri şal kuşağını sarmıştı. Düğüne bayrama gider gibiydi.

393

Araba Efendi Hazretlerinin işliğinin önünde durdu. Efendi Hazretleri dışarıya çıkararak onları sevinçle karşıladı. Hürü Ananın elinden tutarak onu arabadan indirdi. Hürü Ana, onun bu davranışından dolayı kıvançlandı. Geçeriye girdiler, Efendi Hazretleri kendi eliyle çektiği koltuğa onu oturttu. Yandaki kahveye kahveler söyledi. Söyledikleri de çabucak geldi. Hürü Ana kurularak kahveyi höpürdetti. Kahve bittikten, Efendi Hazretleri fincanı onun elinden aldıktan sonra Hürü Ana, ıslıl ıslıl yanan gözlerle ona sordu:

"Hazret Efendi," dedi, "o tasvir doğru doğru dosdoğru Alinin tasviri mi?"

"Alinin."

Hürü Ana kurnaz kurnaz bakıp, bıyık altından gülümseyerek:

"Sen Aliyi görerek mi yaptın o tasviri?"

"Görmedim."

Hürü Ana daha gülümsüyordu:

"Görmedin de nasıl bir Alidir bu?"

"Ben görmedim ya Aliyi görenlerin, ya da görmeden ona benzetenlerin yaptıkları tasvirlere bakarak yaparız biz bunları."

"Hum, anladım şimdi. Yani siz de bizim yaptığımız kilimler gibi, o eski tasvirlere bakarak örnek çıkarırız."

"Ona benzer bir şey."

Seyrana baktı, şimdi her şeyi iyice anlamıştı. Suyunun suyu, diye düşündü. Demek Alinin, o eski, Düldülün binicisi Alinin bu işte hiçbir suçu yoktu. Aliye bunca gün, bu kadar zulmettiğine bin pişman oldu ya elden bir gelir yoktu. Bu düşüncelerini oradakilere belli etmedi.

"Hazret Efendi senden bir dileğim var. Ne kadar para istersen o kadar veririm. Memedim giderken, ben istemedim ama, bana bir yığın para bıraktı."

"Paramın hiçbir kıymeti yok, elimizden gelirse..."

"Senden bir at istiyorum. Hani o Ğnce Memedin atı var ya, işte onun tasvirini."

"Baş üstüne Hürü Hatun."

"At gökte olacak. Ayakları da bir ak buluta değecek."

"Kolay."

394

HR "O atm örneği sende var mı?" ĞŞ? "Yok ya..."

"Yok da o atın tasvirini nasıl çıkaracaksın?"

"Aklımdan."

"Bir de at kişneyecek. Başını havaya dikmiş, burun delikleri şişerek..."

"Kişneyecek."

"Ğşte bu kişneyen atın üstüne benim Memedimi bindireceksin."

"Bindiririm."

"Atın alnının ortasına da Mustafa Kemal Paşanın, hani o, yakasındaki ışıl ışıl yanan altını koyacaksın. Hani baklava dilimi gibi. Bir de meşe yaprağı koyacaksın."

"Koyarız."

"Ata binmiş Memedin omuzuna da güzel, yepyeni bir filinta takacaksın ki menevişlenen..."

"Takarım."

"Sen onu hiç öyle gördün mü?"

"Görmedim."

"Öyleyse nasıl koyacaksın?"

"Aklımdan."

"Hum."

Hürü Ana bundan sonra Memedin kılığını kıyafetini, sırmalı abasını, sırmalı fişekliklerini, savatlı kamasını, her bir şeyini uzun uzun anlattıktan sonra:

"Yüzü iyice gözünün önünde mi?"

"Önünde."

"Tıpkısını çıkarabilir misin?"

"Tıpkısını..."

"Memedim güleçtir. Onun yüzü Alinin yüzü gibi azgın değildir. Sen onu hiç gülerken gördün mü?"

"Gördüm."

"Benim oğlum ışık gibi güler."

"Işık gibi."

"Öyle çok da gülmesin. Şöyle, atın üstünde bir şıvgacık dal gibi gülümsesin."

"Gülümseyecek."

395

"Başına da fes geçirme. Fes ona hiç yakışmıyor. Şapka da olmasın. Şapka giyerse, o uğursuz

Topal Aliye benzer, diye korkuyorum. Başı kabak olacak, kıvrıkcık kakülü de azıcık alınna dökülecek."

"Dökülecek."

"Ne zaman?"

"Ne zaman istersen, geceyi gündüze katar yetiştiririm onu sana."

Hürü Ana:

"Sağ ol," diye ayağa fırladı Efendi Hazretlerinin eline sarıldı öptü.

"Estağfurullah, estağfurullah, siz ne yapıyorsunuz Hürü Hatun!"

"Ben bir şey yapmıyorum."

Hürü Ana, iki resim daha istiyordu ya utanıyordu. Tam bu sırada da Efendi Hazretleri onun imdadına yetişti.

"Başka bir isteğiniz?"

Hürü Ana genç bir kız utangaçlığıyla kızardı, ezildi büzüldü:

"Sana çok zahmet veriyorum."

"Yok, yok, ne isteğiniz varsa başım üstüne. Ne zahmeti, bu benim için en büyük zevk."

"Sahi mi bu söylediğin, zevk mi?"

"Zevk."

"Öyleyse bana bir de Alinin Düldülünü yapacağım. Üstünde, yanında, yönünde, hiçbir

yerinde Ali olmayacak."

"Alisiz Düldül olur mu Hürü Hatun?"

"Olur, olur, olur," diye sertleşti Hürü Ana. "Öyleyse bir de cenazesini taşıyan Aliyi."

"Peki yaparım," diye güldü Efendi Hazretleri.

"Bir de o kadını, dünya güzelini. Hani kuyruğu ejderha da, başı güzel. Yanına da iri bir gül koy. Sırtı da pul pul altın olsun."

"Öyledir zaten."

"Onun örneği var sende değil mi?"

"En güzel bir örneği var ki aslının tıpkısı."

"Bir de Adem Babamızla, Havva Anamızı isterim."

396

"Zaten var, hazır."

"Yalnız onların önlerindeki yaprağı istemem. O yapraklar doğru değil, yanlış."

"Neden yanlış?" diye merakla sordu Efendi Hazretleri, sakalını sıvazlayarak.

"Yanlış. Cennette onlardan başka bir Allahın kulu var mıydı ki onların oralarını görecektir."

"Öyleyse neden önlerine o kocaman incir yapraklarını koysunlar?"

"Doğru, hiç düşünmemiştim."

"Hah, şöyle işte. Bundan sonra bir örneği çıkarırken aklını kullan, yaprak maprak koyma."

"Koymam."

Hürü Ana, arkasını onlara döndü, eteğinin altındaki kesesini çıkardı, Efendi Hazretlerine uzattı:

"Burada çok para var," dedi, "İstediğin kadar al, çekinme. İstersen hepsini al. Oğlum bana daha çok verecek."

Efendi Hazretleri keseyi aldı, büzgü ipini çekti açtı, içinden küçük bir para aldı, onlara

göstermeden cebine attı. Hürü Ana, onun küçük bir para aldığını görüp ses çıkarmadı, bu da nasıl bir Hazret Efendi, diye içinden geçirdi, kendi kendine hile yapıyor. Bunun ne adam olduğu Alimi o haline getirdiğinden de belliydi. Bize uydurma bir Ali verip ocağımıza da işte böylece sıçtı, diye de düşündü. Hele Ğnce Memedin tasvirini de Aliye benzetsin hele, işte o, işte o zaman görürdü babasının gününü. Belki de Ğnce Memed, onun önüne de, giderken çok para dökmüştü. Yoksa bir insan bu kadar cömert olabilir mi?

"Size resimleri tez günde yetiştiririm."

"Onları dağa götüreceğim, Anacık Sultana da, cümle aleme de göstereceğim."

Ah, bu Hazret Efendi, tasvirini çıkaracağı Memedin, Ğnce Memed olduğunu bir bilseydi, kim bilir o zaman ne biçim bir tasvir çıkarırdı, kim bilir.

Efendi Hazretleri onları kapıda bekleyen paytona kadar uğurladı. Ne Müslüm, ne de öteki kadınlar Efendi Hazretlerinin huzurunda, bir kere olsun, ağızlarını açmamışlar, saygıyla onları dinlemişlerdi.

397

Memed, Şakir Beyi öldürdükten sonra kasaba karışmış, kimi Şakir Bey ettiğini buldu, kimi de, böyle de iş olur muymuş, adam, çarşının ortasında Şakir Beyi, dünya alemin gözleri önünde güpegündüz kurşuna dizdi, Hükümet yok mu, demişlerdi. Çoğunluksa Memedi, Muallim Zeki Nejadı tutmuş, geriye kalanların da yüreğine bir korku düşmüştü. Çeltikçi Ağalar, hele Şakir Beyin öldürülmesinden sonra ırgatların paralarını bir tamam ödemişlerdi. Şakir Beyin adamlarıysa, hiçbir harekette bulunmamışlar, ne Abdülislam Hocaya, ne de Memedin evine yaklaşıpamışlardı. Müslümse, evin kapısı önündeki hendeğin içinde, kurşunu tüfeğinin ağzına sürmüş, umutla, birkaç kişi gelecek de, onları yere sereceğim, diye beklemiş durmuştu. Abdülislam Hocansa itibarı, kasabada eskiden beri sevilen, sayılan bir adam olduğu halde, birkaç misli artmıştı. Çarşıdan geçerken artık bütün esnaf,

dükkanlarından dışarıya uğruyor, kendilerini ona göstererek selama duruyorlardı. Bu, Şakir Beyi öldüren Memedin, Ğnce Memed olduğunu, kasabada Efendi Hazretlerinden başka kimse öğrenememiş, o da büyük gizini, kendinden bile gizlercesine yüreğine gömmüştü. Bir gün, Zeki Nejad Beyin ölümünden sonra, Ğnce Memedin kendine açtığı gizi Efendi Hazretleri kendisiyle birlikte mezara kadar götürecekti. Yakın arkadaşı olan, elbette Memedin Ğnce Memed olduğunu bilen Selam Hocaya bile, bu kutsal gizini açmamıştı.

Seyrana yeni bir portakal bahçesi alma işini de Efendi Hazretleri, ne olur, ne olmaz, eşkıyanın sonu erinde geçinde kurşundur, bari Seyran yoksul kalmasın, diye düşünmüş, önerisini Ğnce Memedi bildiğini hiç belli etmeden Abdülislam Hocaya açmıştı. Bugünlerde portakal bahçeleri bedava denecek kadar ucuzdu ve hazineye kalan bu bahçeler kapanın elinde kalıyordu.

Birkaç gün içinde çok güzel, sağlıklı, on altı dönümlük bir bahçe buldular. Mal Müdürüne, ikisi birden giderek söylediler. Artık kasabada Abdülislam Hocanın karşısına çıkıp da pey sürece kimse olamazdı, bahçeyi kolaylıkla aldılar ve tapusunu Seyranın üstüne çıkardılar.

Hürü Ana, Seyran, Muallim Zeki Nejadın karısı Necla Hanım her sabah, gün ışımadan bahçeye gidiyorlar, yanlarına al-

398

dıkları usta bir bahçıvanın yardımıyla gün kararana kadar çalışıyorlardı.

Birkaç gün içinde Efendi Hazretleri Hürü Ananın ısmarık-larını gece gündüz demeyip çalışarak bitirdi, eve kadar Hürü Anaya getirdi. Hürü Ana Ğnce Memedin tasvirine hayran kaldı. "Amanın avratlar, amanın Abdülislam Hocam, kulunuz kurbanınız olayım, böyle de iş olur muymuş! Ğşte Ğnce Memed olduğu gibi, güleç yüzü, ışıltılı gözleriyle, bulutların üstünde yüzen kır atının üstünde. Uçup gidiyor, süzülüp gidiyor, benim oğlum Memede de ne kadar benziyor."

Gece gündüz karşısına koyduğu resmin önünden ayrılmıyor, gözlerini kocaman kocaman açmış seyrediyor, Aliyle konuştuğu gibi, onunla da öfkelenerek, sevinerek, severek konuşuyor, doyamıyordu.

Beş altı gün sonradır ki Hürü Ana, Adem Atamızla Havva Anamızın farkına vardı, onların önünde de durdu şöyle bir baktı. Hazret Efendi onların önlerindeki incir yapraklarını atmış, yaprakların altından Adem Babamızın uzun, yeşil aleti upuzun ortaya çıkmıştı. Hürü Ana hayretler içinde kaldı, amanın kurbanınız olayım, atamızın da mereti ne kocamanmış, diye söylendi kendi kendine. Amanın kurbanınız olayım, ocaklardan, bucaklardan irak. Havva Anamızın ki ise, çok çok güzeldi. Ğri bir sabah gülü gibi açılmış, kabarmış sevişmeyi bekliyordu. Hürü Ananın bu gayetle hoşuna gitti. Hele onun orasının kabarmış, sevişmeyi beklemesine çok sevindi. Hemen de Seyran düştü aklına. O da Havva Anamız gibi, diye düşündü. Ğnce Memedin talihi var. Ama, o fıkaraya da, neylesin ki, Havva Anamızdan daha iştahla sevişmeyi bekleyen Seyranı buralarda kodu da, başını aldı da dağlara çekti de gitti. Bedeni pul pul altından, dünya güzeli ejderha kıza şöyle bir göz attıktan sonra Seyranı çağırıldı.

"Şu örtüyü Alimin üstünden al. Bak, Ğncemin tasvirini böyle canlı gibi çıkaran Alimin de tasvirini olduğu gibi oraya koymuştur. Örtünün altında kaç gündür bunalmıştır fıkaracak. Bak, bana yaptığı Ali de onun tıpkısı ya benimkisi gülümsüyor."

Seyran sandalyayı çekti, üstüne çıktı, yazmayı resmin üstünden çekti aldı. Hürü resmin karşısına geçip, yaramaz bir

399

kız çocuğu kurnazlığıyla ona utangaç gülümseyerek baktı özür diledi.

"Ana gidiyor musun?" diye, gözleri yaş içinde kalmış Seyran boynunu büktü.

"Gidiyorum," dedi Hürü Ana sert.

"Ana çocuğumuz olacak."

Ana daha sertleşti, yüzü keskinledi.

"Bensiz de doğar. Sen Müslümü çağır da atı hazırlasın. Yarı erkenden, gün doğarken."

Başını çevirince Alinin ona melul mahzun bakan Düldülünü gördü. Alisiz bu at da hiçbir şeye benzemiyor.

"Seyran."

"Buyur Ana."

"Şurada duran şu tasvir Alimin Düldülünün tasviridir. O, burada kalacak. Ona iyi bak."

"Olur Ana, baş üstüne Ana."

"Seyran ister istemez heybeleri, torbaları, çuvalları Ananın günlerdir kasabadan taşıdığı öteberilerle, ona Necla Hanımın, Abdülislam Hocanın kendinin aldığı armağanlarla doldurdu. Cam resimleri de Efendi Hazretlerinin kalın mukavvalara, kırılmasınlar diye, muhkem sardı:

"Ana, bunları nasıl götüreceksin, bir yerlere çarpmazlar mı?"

"Atın terkisine bağlarız, çarpmazlar."

Ananın, sonra birden gözleri doldu, kendisini tutmasa katıla katıla ağlayacaktı:

"Benim güzel kızım, ben ne bileyim, ben..." diyebildi ancak.

400

Kasaba ileri gelenleriyle, büyük kalabalık köprünün öteki ucunda Arif Saim Beyi sabahtan beri bekliyorlardı. Vakit öğleye gelmiş çatmış, Arif Saim Bey daha ortalarda gözüküyordu. Öğleyi az geçse, kubbenin oradan otomobillerin çıkardığı uzun tozu ova yolunda görenler muştuyu Kaymakama verdiler. Bu sefer bekleyenlerin yüzleri çok asıktı. Arif Saimin onlara nasıl davranacağını, ne söyleyeceğini bilmiyorlardı. Sabırları taşmış, beklemekten iyice sıkılmışlardı. Derken, arabaların karşıdan geldiğini gördüler. Otomobiller yolda yöreye

fişkirttikleri tozlardan yoğun bir bulut içinde kalarak ilerliyorlardı. Az sonra da köprüye geldiler, kalabalığın önünde durmadan geçip kasabaya gittiler. Arif Saim Beyin, arabanın tozlu camı arkasından hayal meyal gözüken yüzü, eğer doğru görmüşlerse korkunçtu. Valiye ondan da beterdi.

Önde kasabanın ileri gelenleri, arkada kalabalık koşarak kasabaya geri döndüler. Arif Saim Bey gitmiş arabasını Taşkın Halil Beyin avlusunda durdurmuştu. Vali de, Candarma Alay Komutanı da öyle yapmıştı. Onları Taşkın Halil Beyin hanımı konaktan aşağı inerek yukarı çağırmıştı. Hepsinin de tozdan hiçbir yerleri gözükmüyor, dişleri gözleri ışıyordu salt. Tozdan adam olmuşlardı.

Onlar, tozlarını silkelemiş, yüzlerini yıkamış yerlerine oturmuşlardı ki, ötekiler soluk soluğa Taşkın Halil Beyin evine ulaştılar:

"Hoş gelip safalar getirmişsiniz."

401

OtiHAM KEMAL ĞL HAIK KÜTÜPHANESĖ

Kasaba ileri gelenleri sırasıyla konukların ellerini sıkıyor hoş geldin, diyor, Vali, Alay Komutanı onlara karşılık veriyor Arif Saim Beyse kaşları çatılmış suskun, taş kesilmiş öyle duruyordu. Kahveler, şerbetler, ayranlar, bal şerbetleri arka arkaya geldi, Arif Saim Bey gelenlerin hepsini gümüş tabaklardan alarak içti, fakat konuşmadı. O konuşmayınca Vali de, Candarma Alay Komutanı da, ötekiler de konuşmak yürekliliğini göstere-miyorlardı.

Sofralar kuruldu, yemekler, rakılar, şaraplar doldurdu masaların üstünü, başta Arif Saim Bey, sofraya oturdular, yemekleri yediler, rakıları, şarapları içtiler ama hiç kimseden en küçük bir ses çıkmadı, salt çatal bıçak, kaşık sesi.

Ėkindi oldu, gün yıkıldı gitti, akşamı buldu, gene hiç kimse konuşmadı. Sanki üstlerine ölü toprağı serpilmişti.

Akşam yemeği geldi, Arif Saim Bey tek başmaymışcasına masaya oturdu. Yanına yönüne bir kere olsun bakmadan, tek başına içti. Ötekiler de tek başlarına kalakalmışlar, tek başlarına içiyorlardı.

Herkes kopacak fırtınayı bekliyor, şu fırtına bir kopsa da, biz de bu ölüm sessizliğinden kurtulsak, diye içlerinden geçiriyorlar, sessizlik tonlarca taş ağırlığında onların omuzlarına çökmüş, kerttike kertiyordu.

Tam gece yarısı Arif Saim Bey başına diktiği boş rakı bardağını sertçe masaya koydu, masadan tok bir ses salona yayıldı. Bu Arif Saim Beyin, bu eve girdiğinden bu yana çıkardığı tek sestir. O kadar inatla susmuştu ki saatlar boyu bir kere olsun öksürme-mişti bile. Ayağa kalktı, onunla birlikte masadakilerin hepsi de ayağa fırladılar. Arif Saim Beyin başı öndeydi, başını kaldırdı, boş gözlerle, görmeyerek, kalabalığa, karıncalara, pirelere bakar gibi tepeden şöyle bir baktı, ardından da sallanarak yürüdü. Sapı altın kakma bastonunu kolunda unutmuştu. Taşkın Halil Bey arkasından koştu, ona odanın kapısını açtı. Kapıyı açar açmaz da yüzlerine tertemiz, sakız gibi bir koku çarptı.

Arif Saim sallanarak kapının önünde durdu, bir ileri, bir geri gitti geldi, Taşkın Halil Beye parmağıyla, sen git işareti yaptı, kapıyı açıp içeriye girdi, soyunmadan, olduğu gibi ayakkabıları ve giyitleriyle yatağa devrildi.

402

Sabahleyin erken uyanan Arif Saim Bey epeyce değişmişti. Kahvaltıda Taşkın Halil Beyle birkaç sözcük bile konuştu. Onlar kahvaltılarını bitirmişlerdi ki Kaymakamın evinde kalan Valiyle, Yüzbaşının evinde kalan Alay Komutanı geldiler. Onların ardından da kasaba ileri gelenleri skn eylediler. Onlar içeri girip, düğmelerini gösterişle ilikleyerek yerlerine geçtikten sonra Arif Saim Bey bastonunu sertçe üç kere taban tahtasına tak, tak, tak, diye vurdu, şahin gözlerini onların üzerinde teker teker, delici bakışlarla dolaştırdıktan sonra

dingin bir sesle:

"Arkadaşlar, benim çiftliğimi niçin bastırdınız eşkıyalara, benim kahyam, canım kadar sevdiğim Hacı Ali Çavuşu niçin öldürttünüz, büyük Paşamızın bana yadigarı olan saati niçin çaldırdınız, bana lütfen söyleyin."

Şahin gözlerini gene, herkesin gözlerinin içine içine dikerek, üstlerinde gezdirdi. Herkes, Vali, Alay Komutanı bile taş kesilmişlerdi.

"Bunu benim yutacağımı mı sandınız, hanginiz akıl etti benim çiftliğimi soydurmaya? Bu adamı, ne yapıp yapıp bulacağım ve onunla yekeyek kozumu pay edeceğim. Allah ya ona verir ya da bana."

"Senin çiftliğini bastırarak kadar alçalmış bir adam bu kasabadan olamaz," diye onun sözünü kesti Molla Duran Efendi büyük bir yüreklilikle.

"Sen sus sahtekar Molla Duran. Senin aklın her bir sahtekarlığa erer de bu kasabadakilerin alçaklıklarına aklın ermez. Bu dünya dünya oldu olalı, bu kasabadaki kadar alçak bir insan soyunu bir arada görmemiştir. Sen sus, senin bile bu kadar ikiyüzlülüğe akim ermez. Bunlar o kadar ikiyüzlüdürler ki senin gibi bin yüzlü bir adam bile bunların çırağı olamaz." Arif Saim yummuş gözünü, açmıştı ağzını, diline ne kadar küfür, ne kadar aşağılayıcı söz geliyorsa esirgmeden söylüyor, ötekiler-se başlarını önlerine eğmişler, büzüldükçe büzülüyor, kaçacak delik arıyorlardı.

Arif Saim Bey acı acı gülererek:

"Şimdi bakın, benim çiftliğimi basma kahramanlığım içinizden kim düşünebilir, ben size söyleyim, benim yakın arkadaşım, Zülfü."

403

Zülfü etine hançer sokulmuşçasına irkildi, ayağa fırladı: "Haşa Bey, haşa. Yanlış düşünüyorsunuz. Sizin çiftliğinizi bizzat Ğnce Memed basmıştır. Biz bunu tahkik ettik. O bir

alelade eşkıya değil, o bir halk ayaklanmasının lideridir. O, size, Devlete, Mustafa Kemal Paşaya meydan okumak için sizin çiftliği bizzat basmıştır. Nasıl ki, Amber Beyin konağını basıp da emanetleri gaspelediği gibi. Siz gelmeden, biz Beyimizin çiftliğinin basılma olayını tahkik ettik. Bizzat ben buldum tahkikatta. Ğnce Memed sizin çiftliği, yanına dört kişi alarak basıyor. Bu baskında da Ferhat Hoca bulunmuyor. Saati almasının sebebi de çok basit, diyormuş ki, bizzat Ğnce Memedin ağzından duyup da bize gelerek söyleyenler var, diyormuş ki Ğnce Memed, Mustafa Kemal Paşanın saati, öylesi adamlara, haşa huzurunuzdan, yakışmaz, gerçek kahramanların saati ancak gerçek kahramanlara, Bayramoğlu gibilerine yakışır, diyormuş. Saati Beybabanın boynunu sıkarak elinden aldıktan sonra, getirmiş Bayramoğluna vermiş. Bayramoğlu da Ğnce Memedin bu jestine derecesiz memnun olmuş. Ğsterseniz tahkik edebilirsiniz, saat şu anda bile Bayramoğlunun boynundaymış. Tahkik ettirebilirsiniz."

"Ben yanılmam Zülfü, ben sizi iyi tanırım. Neyin nereden, nasıl geleceğini bu kadar tecrübeden sonra öğrenebildik. Bu iş senin başının altından çıkmamışsa, benim başımın altından çıkmıştır."

"Haşa, haşa, haşa, Paşanın saatini da ben mi götürüp verdim Bayramoğluna?"

"Sen vermiş olabilirsin. Ama biliyorum ki, saat Bayramoğ-lunda değil, sizin birinizin evindedir."

"Haşa!"

"Ben adamımı bilirim ya, aldırma Zülfü."

"Haşa, siz Ğnce Memedi tanıyorsunuz, onu alelade bir eşkıya sanıyorsunuz."

"O, gariban, iyi niyetli, başı belaya girmiş bir çocuktur."

"O, isyan bayrağını açmıştır," diye bağırdı Zülfü. "Burada, şu anda, hepimizin hayatı, hususiyetle de sizin hayatınız tehlikede. O, öyle bir casus ağı kurmuştur ki dağda, bizim

burada soluk alışlarımızı bile dinliyor."

404

"Breh, breh, breh!" diye güldü Arif Saim Bey, her şeyi unutmuş, neşesini bulmuştu.

Ötekiler ona, bütün Torosların yediden yetmişe, kadın erkek, hepsinin Memed olduğunu, yedişer yedişer bir araya gelerek hepsi de Memed adını alarak, hepsi de biribirine, biribirinin burunlarından düşmüşçesine benzeyerek aynı kaş, aynı burun, aynı boy, aynı göz, aynı saç, aynı renk Ğnce Memede gelip ondan icazet alarak dağa çıktıklarını, şimdi dağlarda sayısız yediler bulunduğunu, bu yedilerin kin uşağı olduklarını ve Ğnce Memeden de daha kan içici bulduklarını, Devlete meydan okuduklarını, Ğnce Memedin ve bunların ovada, dağlarda zengin adam bırakmayıp hepsini soyduklarını, zenginlerden alıp fakirlere verdiklerini, bu gidişle Bolşevikliğin ülkede tez bir günde yerleşeceğini, Anacık Sultanın önce yıldırım taşı, sonra tılsımlı yüzüğü, sonra da Selaheddini Eyyubinin tılsımlı gömleğini büyük törenlerle Ğnce Memede giydirdiğini, akıllarına ne gelmişse Arif Saim Beyi etkileyecek, biri alıp öbürü bırakarak bir bir söylediler. Onlar konuştuğca Arif Saim Bey acısını unutuyor, neşesini buluyordu. Konuşuyor, gülüyor, onunla bununla alay ediyordu. Hele biribirinin tıpkısı, göz kaş, giyitleri de, boylan posları da aynı yedi Memedler çok hoşuna gitti. Ne kadar tehlikeli olsa da o kadar güzeldi. Acaba, niçin sekiz, on, on beş, üç, dört değil de yedi oluyorlar, o kadar biribirine benzeyen kişiyi nereden buluyorlar, biribirlerine benzemelerine niçin gerek duyuyorlardı? Kadın erkek, niçin Memed adını almak gereğini duyuyorlardı? Niçin olacak, diye kendi kendine güldü Arif Saim Bey, bu kasaba kahramanlarının ödlerini koparmak için. Ama, bir de işin gerçeği vardı, bu Ğnce Memed de çok ileriye gidiyor, alelade eşkıyalıktan çıkıp halk ayaklanması liderliğine soyunuyordu. Ğşi çok büyütmeden, Paşanın kulağına herhangi bir haber ulaşmadan... Ankarada Torosların ayaklandığı duyulur, o da Paşanın kulağına giderse Arif Saim Bey için hiç de iyi olmazdı. Bölgesinde halk ayaklanması çıkmış

bir milletvekili bir daha, ensesinin kökünü görür de, milletvekilliğini bir daha göremezdi.

Eğer Arif Saim Bey Paşanın gözünden düşerek bir daha milletvekili olamazsa kendi kendini, bir şarjörü ağızına boşaltarak öldürürdü.

405

"Duydum ki Ğnce Memedin atı diye, size bir uyuz atı yutturmuşlar, siz de atı kurşuna dizmişsiniz. Nereden icabetti atı kurşuna dizmek?"

"Ğnce Memedin camı attaymış, diye bir dedikodu yayıldı. Atı öldürerek, biz de..."

"Silah geri tepti değil mi?"

"Geri tepti."

"Uyuz at bir küheylan olardan..."

"Her sabah kasabanın üstünde kişniyor."

"Sizinle düpedüz alay ediyor köylüler."

"Ediyorlar efendim."

"Aldırmayın, biz onlarla tarih boyunca alay etmişiz, hala da ediyoruz."

"Ediyoruz efendim."

"Bu Ğnce Memeden neden bu kadar korkuyorsunuz."

"Öldürüyor. Ağalan, Beyleri soyuyor, öldürüyor. Şimdiye kadar hiçbir eşkıya, bunun gibi Ağaları, Beyleri öldürmedi, soyamadı. Bu başka. Bu, kurdun ağızına kan değdiriyor. Halk ayaklanması hazırlıyor. Bunlar, bu halk bize öylesine bir kin duyuyor ki bir ayaklanırlarsa, şehirlerde taş üstünde taş, omuz üstünde baş kalmaz."

"Bakın arkadaşlar, yani siz Ğnce Memedin, bir gün gelerek, sizin kasabayı basarak hepinizin kellesini koparacağından korkuyorsunuz, değil mi?"

"Evet, korkuyoruz," dedi Taşkın Halil Bey, etli, mor dudaklarını sündürerek, "canımızdan ve de malımızdan ve de ırzımızdan korkuyoruz."

"Korkmayın, Türkiye Cumhuriyeti bir tek eşkiyayla, yüzlerce eşkiyayla başa çıkacak güçtedir, korkmayın."

"Halk ayaklanması hazırlığı içindedir, Ğnce Memed. Bütün hareketleri onu gösteriyor. Para biriktiriyor. Onun bugünkü hazinesi hiç yoksa, bir Suriye Devletinin bütçesi kadar var. Ğrticayla, kapatılmış tekkelerin mensubinleriyle işbirliği yapıyor, halkı ayaklandırmak için..."

Taşkın Halil Beyden başka herkes söze karıştı, bütün düşünceler, Ğnce Memedin bir halk ayaklanması hazırlığı içinde olduğunda birleşiyordu. Yalnız Murtaza, Arif Saim Bey onu

406

görmesin, diye köşe bucak saklanıyordu. Onu görürse, gözlerinin içine bir bakarsa, onun çiftliğini bastıranlardan birisi olduğunu yüreğini okuyarak bilecek, o zaman emir vererekten kendisini Ğnce Memede öldürtecek, Ğnce Memed de kurşunu tam onun kafasına çakacak, beyni fırlayıp odanın duvarına yapışacaktı.

Arif Saim Beyin yüzü ciddileşti. Bastonunu sıkıca kavradı: "Bakın arkadaşlar," diye yeniden başladı. "Bakın arkadaşlar, bir Ğnce Memed değil, yüz bin Ğnce Memed olsa, böyle yüz bin de dağlarda dolanan atı bulunsa bu halk başkaldıramaz. Bizim halkımız binlerce yıldan bu yana yoksulluk çekmiş, ezilmiş, çiğnenmiş, bütün insan olma gücü elinden alınmış bir halktır.

Böyle bir halk değil başkaldırmak, korkusundan gözünü bile açamaz, siz keyfinize bakın.

Ğnce Memed de birkaç gün dağda dolaşsın bakalım. Fazla telaşlanmışsınız, telaşlanmayın.

Hem böyle bir adam var mı, orası da meçhul."

"Var," dedi Taşkın Halil Bey. "Amber Bey onu tanıyor, geçen gün evini bastı ya. Ğnce Memed diye birisi var."

"Bütün köylüler onu her gün görüyorlar. Bizim Topal Ali Ağa onu yakından tanıyor," diye söze karıştı Molla Duran Efendi.

"Bizim hepimizi öldürecek," diye bir söz savurdu, dayanamayarak Murtaza Ağa saklandığı

yerden.

"Hah işte, şimdi sadede geldiniz," diye bastonunu yere uzun uzun vurdu Arif Saim Bey.

"Evet Ğnce Memed sizi öldürecek, yalnız şunu iyi bilin ki, durmadan tekrar edeceğim, bu halktan, bu ezilmeye, aşağılanmaya, küçük görülmeye, insandan sayılmamaya alışmış halktan hiçbir şey çıkamaz." Daldı, başını yere dikip bir süre düşündü. Başını salladı, içlenmiş bir sesle, "Keski ayaklansa, ayaklanabilse de bu halk hepimizin kellesini koparsa."

"Ayaklanacak," diye bağırdı Murtaza, Arif Saim onu duy-mamışlıktan geldi.

"Ben Ğnce Memedi yakalayınca kadar, çiftliğimi basanı buluncaya kadar buradan gitmeyeceğim. Önce sızıtlılara meydan vermeden, kol kırılır yen içinde kalince buradaki güçlerimizce harekete geçeceğim. Olmazsa, Ğnce Memed ve de Toros-

407

11

lar üstüne ordu çekecek, icap ederse Toroslarda taş üstünde taş, kelle üstünde baş bırakmayacağım." Birden kızdı köpürdü, ayaklarını yere vurdu, ev temelden dama kadar sarsıldı, "Yarın işe başlayacağım. Ya Allah bana verir bu mücadelede, ya da o Ğnce piçine." Tüyleri diken diken olmuş, karşısındaki Ğnce Memede meydan okuyordu.

"Bana Amber Ağayı çağıracaksınız," dedi.

"Hemen şimdi mi?" diye sordu Taşkın Bey.

"Hemen şimdi," dedi Arif Saim.

Arif Saim Bey ayağa kalktı, balkona çıktı, orada tek başına, Amber Bey gelinceye kadar volta vurdu. Amber Bey gelmeden az önce yerine döndü. Yüzü kaya parçaları kadar sertti. Onun yüzüne bakan Ğnce Memedin çoktan cavlağı çektiğini anlardı.

Amber Bey geldi, ellerini önüne kavuşturmuş. Arif Saim Beyin karşısında saygıyla, daha da çok ürküntüyle durdu. Onun ne kadar sert, acımasız bir kişi olduğunu Çukurovada herkes

bilirdi. Döve döve adam öldürdüğü, otomobiline insan çığnettği, yüz otuz evlik bir köyü olduğu gibi yerinden alarak-tan Torosun kayalıklarına sürdüğü daha belleklerden silinmemiştir. Şu Türkiye Cumhuriyetinde onun yapamayacağı hiçbir şey yoktu. Onun köylülere yaptırdığı işkenceler dillere destandı. Onun bu dehşet ünü Çukurovayı aşmış, bütün Türkiye yüzeyine yayılmıştı. Korkudan zangır zangır titremek için onun öküz gözlerini görmek gerekmezdi, adını duymak yeterdi. Arif Saimin işe böylesine el koyması oradaki herkesin yüreğine su serpmişti.

"Şuraya, karşıma otur bakalım Amber Ağa." Bastonunun ucuyla yer gösterdi. Amber Beyin altına bir koltuk çektiler, Amber Bey, bastonun ucunun gösterdiği koltuğun üstüne çöktü, ellerini saygıyla, ürküntüyle dizlerinin üstüne koydu.

"Söyle bakalım Amber Ağa, hani sen, baban ölürken, sana uzattığı Beylik mührünü, ben fakir fıkara zulmedemem diye-rekten reddeden zat değil misin?"

"Benim efendim."

"Sonra değirmen tözcülüğü yaptın?"

"Öyle oldu efendim."

"Onun ardından da..."

408

"Nar, incir, asma bahçem var."

"Bir de küçük bostann..."

"Geçinip gidiyoruz Beyim."

"Sen ne biçim adamsın be! Ermiş desem, dinsiz bir kişisin. Bolşevik desem, medreselisin. Sen medresede okudun mu?"

"Okumadım efendim."

"Velhasıl bir acayip, kendi şahsına münhasır bir zatsın. Şimdi söyle bana o Ğnce Memedi

gördün mü?"

"Gördüm Beyim."

"Benim çiftliğim gibi senin de evini mi bastı?"

"Benim evimi de bastı efendim."

"Sendeki emanetleri aldı öyle mi?"

"Aldı efendim."

"Çok muydu?"

"Çoktu efendim."

"Ne kadardı, hiç saymadın mı?"

"Saymadım efendim."

"Merak da mı etmedin?"

"Bana ne, niçin merak edeyim herkesin parasını?"

"Hepsini Ğnce Memede mi verdin?"

"Hepsini ona verdim. O da bana emanetlerin içinden seçtiği bu yüzüğü zorla verdi. Almasam, eşkiyadır bu, belki başıma bir iş açar, diye mecburen aldım."

Yüzüğü cebinden çıkardı Beye verdi. Bey evirdi çevirdi, hayran gözlerle yüzüğe baktıktan sonra Amber Beye geri vermeyip önündeki sehpanın üstüne koydu.

"Söyle bakalım şimdi, senin gördüğün Ğnce Memed hakiki bir Ğnce Memed miydi, su katılmamış?"

"Bana öyle geliyor ki, bendenizi soyan Ğnce Memed su katılmamış bir Ğnce Memeddi."

"Su katılmamış Ğnce Memed kimdi, nasıl bir kişiydi?"

"Nasıl anlatsam Beyime... Nasıl söyleyim ki..." Ellerini açtı gösterdi. "Ğşte bu kadarcık bir çocuk. Küçücük bir şey. Ğnce bıyıklı, büyük, güzel gözlü, geniş omuzlu, sağlam dişli, utangaç, utangaçlığından hemen hiç konuşmayan, adamın gözlerinin içine sevgi dolu gözlerle bakan,

öyle adam öldürecek bir kişiye hiç benzemeyen, durmadan, bana ne oldu da, ben buralara

409

düştüm, bu tüfeği elime kim verdi, bu eşkıya kılığına beni kim soktu, diye soran bir hali olan bir delikanlı. Bana deselerdi ki işte Abdi Ağayı, Ali Safa Beyi, Çiçekli Mahmut Ağayı öldüren Ğnce Memed budur, yemin etseler, Kurana el bassalar da bu çocuğun eşkıya Ğnce Memed olduğuna inanmazdım."

"Yakında gelir de Murtaza Ağayı çarşının ortasında gözlerinin bebeğinden vurur da..."

"Aman Allah göstermesin," diye Murtaza Ağadan ölüm iniltisi gibi bir inilti geldi.

"Çok mu korkuyorsun Murtaza ondan?"

Ğnilti karşılık verdi:

"Çok korkuyorum."

"Seni de tam gözbebeğinin ortasından..."

"Aman Allah göstermesin, tam ortasından..."

"Onun parmağında o taçlı yüzük, sırtında da dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz ayetli gömlek var mıydı, gömlekte de altın yaldızla işlenmiş menekşeler?"

"Vardı efendim."

"Demek hakiki bir Ğnce Memed var?"

"Var, efendim."

"Utangaç da bir çocuk?"

"O kadar utangaç bir çocuk ki utangaçlığından insanın yüzüne bakamıyor, küpü getirdim önüne attım, yüzüme şaşkın şaşkın, bu adam ne yapıyor, diye bakakaldı, bir eşkıya küpün ağzını açıp da altınları yere dökünce seninkinin akli başından iyice gidip almak istemedi, emanettir, dedi, bunca yıl saklamışsın, bundan sonra da sakla, dedi. Bana ölümler gibi, küpü geriye alayım, diye yalvardı. Utandığından yerin dibine geçiyordu."

"Sen de niçin almadın altınları geriye?" fkesini belli ederek bağırdı Arif Saim. "Eşkiyaya, bu fakir milletin altınlarını götürüp de zorla niçin teslim ettin, seni tevkif ettireceğim halkımıza bu ihanetinden dolayı."

"Halkın bir zararı olmadı bundan, sevgili Beyim," diye sinmiş Amber Bey sesini indirdi, yumuşatti.

"Nasıl zararı olmazmış?" diye bastonunu bütün gücüyle yere vurarak kaşlarını çattı Arif Saim Bey.

410

"nk, çünkü efendim," diye kekeleydi Amber Bey, "onları babaları Kafkas, Çanakkale, Yunan cephesinde kalan kızlara, delikanlılara dağıtacak."

"Sen de bunun için mi eşkiyanın sana iade ettiği altınları kabul etmedin? Senin hakkında çok Şey biliniyor Amber Ağa, hiç merak etme. Senin kim olduğunu, birtakım Şüpheli dış ilişkilerini bilmiyor değiliz."

Amber Bey korktu, yüzü kl kesildi, dudakları titredi:

"Haşa, haşa Bey, benim ne i, ne dış hiçbir ilişkim olamaz." Arif Saim Bey göğsünü gererek, sesini toklaştırdı, öküz gözleri büyüdü:

"Biz herkesi, sizin gibisileri, hususiyetle, takip ederek fişleriz."

"Haşa, haşa efendim. Geçen Amerikan konsolosu gelmişti. Nar meraklıymış, bahçeye götürdüm. Ondan başka da ömrümde ecnebiyan görmedim." .

"Biz insanın hiçbir hareketini kaırmayız ve de, gördün ya, sizin gibisilerin nefes alışlarını bile duyar, kontrol altında tutarız."

"Haşa, haşa efendim, bir daha ecnebiyanla grşrsem, iki olsun." Elleri, ayakları zangır zangır ediyor, başına ne bela açılacağını bilemediğinden, korkusu da gittikçe gittikçe

büyüyordu.

"Y<\7Ğ& telaşlanmaya lüzum yok. Ben variken burada, seni sevdim, kimse senin tüyüne dokunamaz. Ama senin suçun çok büyük. Ğnce Memedin sana iade ettiği..."

Amber Bey can havliyle onun sözünü kesti:

"Geri vermezlerdi altınları. Ğnce Memed iyi çocuk, has adam, o geriye verirdi de, o canavar Ferhat Hoca o kadar altını ele geçirmiş de hiç geriye verir mi? Ğnce Memed, altınları bana geri vermek isterken o canavar Hoca bana şöyle bir baktı, ciğerimi deldi. Ben o altınları geriye alsaydım, hiç kurtuluşum yoktu, Hoca o anda beni öldürürdü."

"Şimdi anladım işi," diye kahkahalarla güldü Arif Saim Bey.

"Yaaa Beyim, öldürürdü, Beyim, ben aklımla, kurnazlığımla canımı onların elinden kurtardım. Emin ol, ecnebiyanla hiç konuşmayacağım bir daha Beyim."

411

"Ecnebilerle sen her zaman konuşabilirsin."

Ayağa kalktı:

"Baş üstüne efendim, nasıl buyurursanız efendim. Başıma bir iş gelmez ya..."

"Ya bu yüzük?" Yüzüğü sehpanın üstünden aldı, işlenişine, taşına hayran kaldı Arif Saim Bey.

"Kalsın efendim, emanet efendim. Benim için büyük bir zevk olur sizde kalması."

"Pekiye kalsın. Bunu senin hediyen olarak hemşirene vereceğim."

"Benim hediyem olsun efendim, hemşire hanıma selam söyleyin, hürmetlerimi arz ederim, efendim."

"Seninle bundan sonra Ğnce Memed için işbirliği yaparız."

"Yaparız Efendim."

"Haydi güle güle."

Amber Bey, ayakları ayaklarına dolanarak merdivenleri indi, evden uzaklaşınca derin bir soluk aldı, doğru bostanına gitti. Bir daha konsolosla, bir ecnebiyanla görüşmek mi, aman Allah, Allah yazdıysa bozsun! Ecnebiyanla hiç konuşmamaya karar vermişti ya zaten bütün ömründe topu topu bir yabancıyla konuşmuş, o da yampiri yürüyen uzun kafalı Amerikan konsolosuydu. Onun derdi Ğnce Memeddi, Arif Saim Bey işe el koymuştu, Ğnce Memedin de bu modern Kuyucu Murat Paşanın elinden kurtuluşu olamazdı. Yeni Kuyucu Murat Paşa To-rosların üstünden silindir gibi geçecek, koca Toros dağı inim inim inleyecek, ocakları sönecekti. Nasıl etse de Ğnce Memede bir haber ulaştırırsa, ulaştırırsa da durumu ona anlatabilse, o da bir süre için dağlardan çekilip gitse, ortalarda gözükmeseydi. Yazık olacaktı Ğnce Memede.

Arif Saim Bey Valiyi, Alay Komutanını savdıktan sonra sağlam bir araştırmaya girişti. Eşkiyalarca soyulmuş kişilerin hepsini, başta Sarı Sultanoglu olmak üzere kasabaya çağırdı. Ğnce Memed, Ferhat Hoca, Sahan, Temir, Kasım üstüne derinlemesine bilgi topladı. Onlar hakkında ne kadar çok öğrenirse şaşkınlığı o kadar artıyor, biz memleket insanını hiç mi hiç tanımıyoruz, diye, önüne gelene söylüyordu.

412

Taşkın Halil Beyin evi, savaştaki bir ordu karargahı gibi çalışıyordu. Güvenilir adamlardan sağlam bir haber alma örgütü kuruldu. Bu örgüte en başta, halen Molla Duran Efendinin evinde çalışan izciler başı Topal Ali de alındı. Arif Saim Bey, Topal Aliyi çok sevmiş, ona çok güveniyor, ona danışmadan, onun düşüncesini sormadan en küçük bir işe girişmiyor, herhangi bir eylemde bulunmuyordu. Ali, bu sefer de Arif Saim Beyin gözdesi ve gözbebeği olunca Murtaza Ağa küplere binip, öfkesinden deliye döndü. Benim kasabaya getirtip, herkesle tanıştırdığım şu Topal alçağa bakın, neredeyse Ankaraya gidecek, Erkam Harbiye Reisi olacak.

Arif Saim Beyin çalışmaları yavaş yavaş semeresini veriyordu. Ğnce Memede kimlerin yataklık yaptığı, onu hangi köylerin, kimlerin koruduğu bir bir öğrenilmişti, Ğnce Memed de sağlam bir haber alma ağı kurmuştu. Kasabada, ovada, dağlarda arı uçsa onun da haberi oluyordu. Ona habercilik yapanlar, onların başları da yavaş yavaş saptanıyor, hiçbir sızıltıya meydan vermeden yakalanıyor, yakalanma sebepleri kimseye bildirilmeden, getirilip gözaltına tıkılıyorlardı.

Candarmaların, kuş olsalar da, Ğnce Memed gibi halkın yüreğine derinlemesine yerleşmiş bir kişiyi bulmaları, bulsalar da yakalamaları kolay değildi. Onun için Memedle başa çıkacak eski eşkıyalar gerekiyordu. Çivi çiviye sökmeliydi. Ğlk akla gelen eşkıya, Kurtuluş Savaşı kahramanı Bayramoğluysa. Ama o, Ğnce Memede karşı dağa çıkar mıydı, ne olursa olsun onu Ğnce Memedin üstüne, it dişi domuz derisi, göndermenin bir yolunu bulmalıydı. Sonra öteki eşkıyalar, Ğnce Memedin arkadaşı Uzun Cabbar, Kör Ğbrahim, Horoz Ramo, Çiçekli Nuri, onları da, Bay-ramoğlu isterse onun emrine vermeliydi. Daha başka eşkıyaların da, ince eleyip sık dokuyarak, kişilikleri üstünde duruldu. Ama her şey Bayramoğluna bağlıydı. O, Ğnce Memedin üstüne giderse, bu iş, yağdan kıl çekercesine kolaylıkla halledilirdi. Ğnce Memed gibi bir acemi çaylak, arkasında, Kırkgöz Ocağı değil de, kim olursa olsun, şu adları deftere yazılmış, eşkıyaların bir tekine bile yetmezdi.

Her şey günlerce çalışılarak, inceden inceye hazırlanmış, bir, harekete geçmek zamanı kalmıştı. Yüzbaşı da, Asım Çavuş

413

da mutluydu. Arif Saim Bey, her tasarımda onların düşüncelerini alıyor, en küçük olayı bile onlarla tartışıyordu. Karakol, gözaltı yerleri Ğnce Memedin casuslarıyla dolmuştu. Aşaağı yukarı bu casusların hepsinin de adını Kertiş Ali Onbaşı vermişti. Arif Saim Bey bu Kertiş Ali Onbaşayı çok sevmişti. O, gözü kara, askerliğe baş koymuş, anasından asker doğmuş, bu

ezilmiş, alçal-mış köylüye de kin bağlamış bir yiğitti. Arif Saim Bey şimdi bu-yursa, şu bütün Toros dağlarını yediden yetmişe döve döve öldür, dese, gözünü kırpmadan hemen işe girişirdi. Arif Saim Bey, kendisiyle övünüyordu, Kurtuluş Savaşında bölge komutanı iken bile, Ğnce Memede karşı hazırlandığı gibi, düşmana karşı hazırlanmamıştı.

"Taşkın Bey, arkadaşları çağırın da artık Bayramoğlu için bir şey düşünelim, tartışalım. Kış gelmeden Ğnce Memedin işini bitirmeliyiz. Yörükler yayladan indiler, değil mi?"

"Ğniyorlar."

"Onlar inince düze, Ğnce Memed dağlarda en büyük desteğinden mahrum kalır."

"Doğrusunuz Efendim."

Taşkın Bey adamlar gönderdi, Zülfü Beyi, Molla Duran Efendiyi, Muallim Rüstem Beyi, Belediye Başkanını, Kertiş Aliyi, Topal Aliyi, Yüzbaşığı, Asım Çavuşu, ilgili memurları, daha birçok kişiyi evine çağırtdı. Çağrıyı alanların hepsi koşarak geldi. Üst üste birkaç kere adam gönderdiği halde Murtaza Ağa gelmiyordu. Sonunda Taşkın Halil Bey, kendisi gitti Murtaza Ağanın konağına, çok şaşırmişti Murtaza Ağanın bu tutumuna, oysa Murtaza Ağa, böylesi işlerde şapkasını havaya atar, altında koşarak...

"Yahu Murtaza, ne oldu, bir şey mi var, Arif Saim Bey geldi geleli bir kere uğramadın bize..."

"Uğradım," dedi Murtaza.

"Biliyorum, birkaç kez uğradın, o da bir köşeye saklandın, büzüldün, bir yumak oldun, kimse görmesin diye de..."

"Doğrusun, öyle oldu, korkuyorum."

"Kimden?"

"Arif Saim Beyden. Bana öyle geliyor ki, o her şeyi biliyor. Çiftliğini bizim... Bana öyle bir bakıyor ki yüreğimin içini oku-

yor. Ben o adamın yanına bir daha gidemem. Bana öyle geliyor ki o, beni görünce her şeyi bir bir anlayacak."

"Aman be Murtaza, sen aklını mı oynattın. Ne bilecek o bizim çiftliğini..."

"Gözümün içine bakışından belli. Deliyor gözleriyle yüreğimi- Biliyor."

Aralarında uzun bir tartışma çıktı ya iyi yürekli Murtaza Ağayı Taşkın kandırarak Arif Saim Beye götürdü.

"Evet arkadaşlar, ben Bayramoğlunu çok yakından tanırım. Yüzbaşı iken çok takibinde bulundum. Yiğit, inanılmaz cesaretle, çok kurnaz, mert bir kişidir Bayramoğlu. Gençliğim eşkıya takibinde geçti, o kadar eşkıya yakaladım, öldürdüm, ömrüm boyunca böyle bir adama rastlamadım. Onu buraya nasıl getireceğiz, bu işin içine nasıl sokacağız?"

"Murtaza Ağa, onun adamı," dedi Taşkın Bey. "O gider, sizin çağırdığımızı söyler, alır getirir."

"Ne diyorsun Murtaza, buraya yakına gelsene."

Murtaza büzüldüğü köşeden kalktı, onun yüzüne hiç ba-kamayarak, gösterdikleri koltuğa, karşısına geçti oturdu.

"Giderim Beyim. Hiç sanmıyorum ya, gelirse alır gelirim."

"Onu yakından bilmek gerek. Zayıf noktalarını tespit etmek, işi yarı yarıya halleder. Şunu bilin ki, o nam ve gösteriş için yaşayan bir kişidir. Eşkıyalığı bırakıp Ğstiklal Harbine de nam için, ünlenmek için girmiştir. Ben, birçok şeyi anlıyor, izah edebiliyorum da Bayramoğlu gibi gösteriş düşkününü bir insanın bu kadar zaman köyüne çekilip fakir bir hayat sürmesini anlamıyorum."

"Hem de ne fakirlik," dedi Murtaza Ağa. "Hem de öyle bir fakirlik ki, çok sevdiği halde aylarca ne bir tutam çay, ne de bir dirhem şeker bulabiliyor."

"Öyleyse ona..."

"Bir heybe dolusu şeker, çay götüreceğim, hususiyle Arif Saim Bey bunları senin için Ankaradan getirdi, diyeceğim. Bir de lacivert bir giyit. Bir çift körüklü çizme, bir lenger şapka, don gömlek, mintan, ipek çorap, yakasına da kırmızı mendil."

"Sen benden iyi tanıyorsun Bayramoğlunu..."

"Tanıyorum ya, bir türlü de işe koşamıyorum onu."

415

"Sen onu al getir, koşacağız. Gerisini bana bırak."

Murtaza Ağa tedarikini gördü, her şeyi kendi eliyle bir bir hazırlayarak atına bindi, bir soylu doru atı da yedekleyerek yola düştü.

Bayramoğlu, beklemediği bir biçimde onu iyi, candan karşıladı. Armağanları verdi, yedekteki soylu atı gösterdi:

"Bütün bu hediyeleri sana Arif Saim Bey gönderdi," dedi.

Bayramoğlu sevindi, sevincinden elleri, dudakları titredi.

"Biz onunla iyi tanışırdık," dedi, "Yüzbaşıyken benim çok takibimde gezdi, Ğstiklal Harbinde Haçın cephesinde de beraberdik. Demek beni gönülden uzak etmemiş, hatırlamış ha... Eh, canım, eski silah arkadaşı değil mi, silah arkadaşlığı kardeşlikten ileridir. Şimdi çok büyük bir adam oldu o, değil mi?"

"Büyük adam da söz mü Bayramoğlu, onun astığı astık, kestiği kestik, o, ipten adam alır.

Ğstediğini Karun kadar zengin, istediğini nan ekmeye muhtaç eder."

"Onun çiftliğini basmışlar, bu işi kim yapabilir ki... Bu işi ancak bir deli yapar."

"Ğnce Memed yapmış."

"Ğnce Memed akıllıdır, cami duvarına işemez."

"Diyorlar ki Mustafa Kemal Paşanın Arif Saim Beye verdiği altın saati da almış. Güya ki,

diyesiymiş ki, Mustafa Kemal'in saati, öyle bir yiğidin armağanı yakışsa yakışsa Bayramoğlu gibi yiğide yakışır, diyesiymiş. Güya ki, getire saati sana veresiy-miş."

Bayramoğlu öyle bir öfkelenmişti ki bir kaplana benzedi, saçının, sakalının her telinden kıvılcıklar saçılıyordu. Murtaza Ağanın ödü koptu. Demek ha, diye düşündü, vay anasını, demek Bayramoğlu, o mazlum, karıncayı incitmez gözüken o yoksul adam, bu ağzı var da dili yok kişi demek böyle, demek icabında kaplan kesilen bir kişiymiş.

Murtaza Ağa, onun öfkesi karşısında o kadar şaşırıldı ki bir süre ağzını açamadı.

Bayramoğluydu, evinin avlusunda, bir süre kafesinde, yeleleri kabarmış bir aslan nasıl dolaşırsa, o da homurdanarak öyle dolandı durdu. Sonunda yatışmış olacak ki gülerken, ter içinde kalmış Murtaza'nın yanına geldi:

416

"Yüzbaşı Arif akıllı kişidir, böyle saçma sapan dedikodulara inanmadı, değil mi," diye sordu.

Murtaza Ağa, bir beladan kurtulmanın rahatlığında:

"Hiç inanır mı canım. Ama seni yarın ona götüremezsem inanır da, her bir şeyi de yapar."

"Haydi gel, bizimkiler bir güzel çay kaynatsınlar bize, bir içelim, bir içelim."

Çerçene seslendi, sonra heybeleri, torbaları açtı. Gözleri fal-taşı gibi büyüdü:

"Bunların hepsini bana Yüzbaşı Arif mi gönderdi?"

"O gönderdi. Şu al atı da o gönderdi."

Bayramoğlu kalktı, atın yanında yönünde, her yerine inceden inceye bakarak dolaştı,

boynunu şaplakladı, yelesini okşadı, ağzını açtı, dişlerine baktı, "Allah, Allah," diye

şaşkınlığını dile getirdi, "böyle bir atı, baba oğula, kardaş kardaşa vermez/' dedi, "demek

benim eski günlerimi hatırlamış Yüzbaşı Arif."

Murtaza Ağanın yanına geldi, elini onun omuzuna koydu:

"Demek beni unutmayan bir adam da varmış ha, hay Yüzbaşı Arif hay!"

"Seni görmeyi çok istiyor."

Gözleri dünyanın bütün oyuncakları kendisine bağışlanmış, sevincinden kabına sığamayan bir çocuğun sevinci ve kurnazlığıyla ışıyordu.

"Yarın giyinir kuşanır, biner atlarımıza gideriz, gideriz de Yüzbaşı Arifimizi görürüz.

Bakalım ki yaşlanmış mı o da bizim gibi."

Bu sefer de sevinmek sırası Murtaza Ağaya geldi, oradan genç bir köylü buldu:

"Ne yapıp edip, şu pusulayı Arif Saim Beye ulaştıracaksın," dedi. Eline yüklüce bir para tutuşturdu. Delikanlı atına atladığı gibi, dağlardan aşağıya sürdü, ertesi gün ikindi üzeri, üstünde, "Cuma günü Bayramoğluyla birlikte kasabada olacağız, bilgi edinilmesi," diye yazan pusulayı Taşkın Halil Beyin eline verdi.

Arif Saim:

"Evet," dedi, "Bayramoğlunu bu kasabada devlet reisleri gibi karşılayacağız. Bu karşılama öyle harikulade bir karşılama olmalı ki Bayramoğlu neye uğradığını bilememeli."

417

Törenin, gerektiğinden de daha görkemli olması için hazırlıklara giriştiler.

Dağlardan mersin dalları, kır çiçekleri getirtildi, bahçelerde ne kadar kasımpatı varsa yolundu, bir, çarşımın bu başına, bir, öteki ucuna büyük zafer taklan dikildi. Büyük alandaki ağaçların gövdelerine de çiçekler, dallar sarıldı. Dükkancılar dükkanlarını çiçeklerle, bayraklarla süslediler. Kasaba tepeden tırnağa yundu. Evlerin birçoğu bile kapılarını, pencerelerini çiçeklerle, dallarla donattılar. Her esnaf, her zanaatçı, kasabada oturan her kişi Bayramoğlunun onuruna, gücü yettiğince bir katkıda bulunmuş, kasabanın süslenmesi için elinden geleni geriye koymamıştı. Bu kasabada bu kadar çiçeğin, bayrağın bulunabileceği kimsenin aklından geçmezdi.

Kasaba bir çiçek, bir bayrak bahçesine dönmüştü. Herkes en güzel giyitlerini giymiş,

bekliyorlardı. Arif Saim Bey, dün akşamdan Bayramoğlunun yoluna bir atlı göndermişti. Atlı gelenleri görür görmez doludizgin geriye dönecek, kasaba da Bayramoğlunu bir saatlik yolda karşılayacaktı.

Sulanmış, süpürülmüş çarşıda kedi köpek bile gözükmiyordu ortalıkta. Oysa öteki günler, başıboş köpekler sürülerle çarşıdan alana, alandan köprüye, köprüden mahalle aralarına dolaşırlardı.

Arif Saim Bey, o gün erkenden kalktı, usturayla sinek kaydı tıraş oldu, ipekli gömleğini giyip kırmızı, elmas iğneli kravatını taktı, giyindi kuşandı iki dirhem bir çekirdek oldu. Görkemli lord şapkası, beyaz eldivenleri, sapı altın bastonu, rugan kunduralarıyla ürkütücü, göz kamaştırıcı bir heybete benziyordu. Kasaba ileri gelenlerinin hepsi de bayramlık giyitlerini giymişler, tam tekmil Taşkın Halil Beyin konağının avlusuna doluşmuşlar, Arif Saim Beyin yukardan inmesini sabırsızlıkla bekliyorlardı. Kasabadaki bütün okullar, davulcular, zurnacılar, kasabannın futbol takımı, mücahitler derneği, bunların kılıkları türlü türlüydü ve üç etekten tutun da Maraş abasına, eski, yeni asker, subay kılıklarına bürünmüşlerdi. Her mücahidin yakasında da kırmızı kordelalı madalya, ya da madalyaya benzer bir şey sarkıyordu. Ellerine de pash kılıçlar, kamalar, av tüfekleri, kundakları yarılmış, kurt yemiş tüfekler, çakmaklı tüfekler,

418

toplu tabancalar, çakmaklı tabancalar almışlardı, kimisinin göğsüne de dürbünler asılmıştı, kırmızı postallar giymiş halaycılar, çoktan yola çıkmışlar, Tapu tepesinin altındaki yola varmışlar, çoktandır bekliyorlardı.

Hazırlığını bitiren Arif Saim Bey, son bir kez daha aynaya baktıktan, bıyıklarını burduktan sonra kasılarak, ağır ağır, ayakkabılarının kurumuş tahtada çıkardığı tok sesi dinleyerek aşağıya indi, herkes ona koştu. O, sadece sağ elini uzatmış, kasılmış öyle duruyor, elini kim

öpüyor, kim sıkıyor bakmıyordu bile. El öpme ve sıkma töreni bitince Arif Saim Bey, avluyu, karşıki portakal ağacından, köşedeki nara kadar gidip gelmeye başladı. Yanına yöresine hiç bakmıyor kasıldıkça göğsü geriliyor, şişiyordu. Başı da gittikçe dikleşiyor, bastığı yeri görmüyordu. Ötekilerse avluda durmuşlar, çıt çıkarmadan, hayranlıkla, onun gittikçe şişen, genişleyen göğsünü, uzayan boyunu seyreyliyorlardı.

Tam öğle olurken atlı doludizgin geldi, atının başını Beyefendinin tam önünde çekti ve büyük bir ustalıkla da atı olduğu yerde durdurdu.

"Geldiler efendim," dedi.

Arif Saim Bey, ona, eliyle sinek kovar gibi, çekilmesi için bir işaret yaptı, otomobiline doğru yürüdü, şoför kapıyı açmış çoktandır onu bekliyordu. Taşkın Halil Beyi, Zülfüyü, Molla Duran da yanına çağırıldı. Otomobil önde, bayramlıklarını giyinmiş kasaba ileri gelenleri arkada, onların da arkasında kadın erkek, genç yaşlı kasabalılar ağır ağır kasabannın dışına ilerlediler, bir yarım saat sonra çakıltaşları serili bir büyük çukur alana gelip, çoktandır beklemekten canı çıkmış öğrencilerin, yamalı bohça örneği renk renk, kılık kılık orada durmuş kalmış mücahitlerin, çorapsız, ayakkabısız çubuklu sarı lacivert formalarını çekmiş sporcuların, tunçsiper göğüslerini şişirmiş, gözler ilerde, her birisi bir çelik parçasına dönmüş candarma bölüğünün ilerisine geçtiler durdular. Arif Saim Bey ve otomobildekiler aşağıya inmediler. Ne zaman ki Bayramoğluyla Murtaza Ağanın başı çalıların arkasından gözüktü, işte o zaman Arif Saim Bey bütün heybetiyle otomobilden çıktı, en başa gitti dikildi.

Bayramoğlu onun önüne gelince atının başını çekti, atladı. Öki

419

eski arkadaş kucaklaştılar. Tam bu sırada da davullar zurnalar çalmaya başladı. Arif Saim onun kulağına, "Kimseye yüz vermeden, derhal atma bin ve orduyu teftişe çıkmış bir kumandan gibi göğsünü şişirerek, yüzlerine bakmayarak önlerinden geç," dedi.

Bayramoğlu, onun ne demek istediğini hemen anlamış, ötekilerin yüzlerine bile bakmadan ata atlamış, bir ordu komutanı gibi göğsünü şişirmişti. Murtaza Ağa da onun arkasında, o da, onun gibi göğüs şişkin, bakışlar karşıya fırlamış, boyun uzamış kimsenin yüzüne bakmadan atını sürüyordu.

Bayramoğlu, daha işini bitirmemiş kalabalığın sonuna gelmemişti ki cuşu huruşa gelen bir mücahit, işte düşman diyerek-ten tüfeğini omuzuna aldı, karşı dağlara savlet eyledi. Eski tüfek öyle bir patladı ki yer gök sallandı, hem de ortalık barut dumanı içinde kaldı. Artık mücahitleri durdurabilirsen durdur. Tüfekler patlıyor, ortalığı dumanlar alıyor, mücahitlerin kimisi yolun tozları içine seriliyor, vatan için tatlı canlarını verirlerken, yerlerini göğüsleri tunçsiper başka yiğitler alıyordu. Onların da kızıl kanları yolun diz boyu tozlarının içine akınca, onların da barut dumanları, toz bulutlan içindeki yerlerini başka vatan kahramanları alıyorlardı. Kılıçlar, kamalar çekiliyor, millet birbirine giriyordu.

Mücahitler, o eski günleri yaşarcasına öylesine hırsla düşmanlarına saldırıyorlardı ki, insan o eski günleri olduğu gibi yeniden yaşıyordu. Bu sebepten dokuz tane saçı sakalı ağarmış eski mücahit hançerlerle birbirlerini yaralayıp, ala kanlarını yolun tozlarına akıttılar.

Bayramoğlu, teftişini bitirdikten sonra, gitmiş kalabalığın öteki ucunda durmuş, ne diyeceğini bilemeden, bu savaşırken bir kere olsun rastlamadığı saçı sakalı ağarmış adamların bu tuhaf oyunlarına ne diyeceğini bilemeden bakıyordu. Hele bunların arasında, neredeyse yıkıldı yıkılacak, kulaklarına kırmızı kordela bağlanmış bir çıplak ölümcül ata binmiş Kürt Rüstemi görünce şaşkınlığı bir kat daha arttı. Kahraman Rüstem, nere-dense, eline uzun bir kılıç geçirmiş, olduğu yerden kıpırdanmadan, kıpırdarsa, altındaki atın yola serileceğini biliyor, pash kılıcını havaya, naralar atarak savuruyordu.

Önde Arif Saim Beyin otomobili, yanında Bayramoğluyla Murtaza Ağa, arkalarında coşmuş, bacaklarını ta yukarı kal-

dırarak halay çekenler, mücahitler, askerler, sporcular, halk birbirlerine karışmışlar, sebebini bilemedikleri bir coşkuyu yaşıyor, Ğstiklal Savaşı günlerinin heyecanını yeniden, yüreklerinde bütün tazeliğiyle duyuyor, Bayramoğlunu görmenin, onu coşkuyla karşılamının mutluluğu içinde kendilerinden geçiyorlardı.

Önde Arif Saim Beyin otomobili, yanında Bayramoğlunun atı çarşının başına kadar geldiler, Arif Saim Bey otomobili durdurdu, şoför kapıyı açtı, o da gerinerek, bir taş yontu gibi otomobilinden çıktı. Bayramoğlu da atından indi, Arif Saim Bey Yüzbaşıyı yanına çağırdı, onu solunda durdurdu. Sağında da Bayramoğlu, uygun adımlarla, çarşının içine yürüdüler. Çarşıyı, kesen yollardan çabucak gelerek doldurmuş kalabalık onları alkışlıyor, bağırıyor, çağırıyordu. Üç zafer takımının üçünün de altından geçtiler. Birisinin üstünde kol uzunluğuunda harflerle, hoş geldin milli kahraman Bayramoğlu yazıyordu. Arif Saim Bey, bunu Bayramoğluna gösterdi, Bayramoğlunun okuryazarlığı yoktu, bunu bilen Arif Saim Bey, yazıyı ona gösterirken de okudu. Bayramoğlunun ağzı kulaklarına vardı. Bir iyilik et de denize at, balık bilmezse Halik bilir, diyordu. Demek ki, bu millet beni, benim dökülen kanımı unutmamış da beni böyle karşıyor. Gözleri yaş içinde kaldı, bütün sevgisini gözlerine toplayarak minnetle Arif Saim'e baktı. Konur dağda yakaladığımda iyi ki bu hileci, bin yüzlü herifi öldürmemişim, diye düşündü. Ona o kadar yalvarmıştı ki Arif Saim, Bayramoğlu, kendinden, insanlıktan utanmış, bir böcek öldürülür de, ne yaparsa yapsın, bu adam öldürülmez, demiş, Yüzbaşı Arifi pınarın başında bir gün ağırladıktan sonra bırakmıştı. Ondan sonra da çok karşılaşmışlar, cephe arkadaşı olarak yan yana Fransızlara karşı çarpışmışlar, ikisi de, bir daha Konur dağı olayını akıllarının ucundan geçirmemişlerdi. Kasabanın alanına gelir gelmez, alanı silme doldurmuş kalabalık, "Hoş geldin Bayramoğlu, hoş geldin kurtarıcımız, hoş geldin kahraman," diye hep bir ağızdan bağırdılar ve halaycı-

lar, türküsünü söyleyerek Bayramoğlu halayını çektiler. Bayramoğlu, dağdayken hakkındaki çıkarılan türkülerden birinden yapılan bu halayı uzun yıllardır seyretmemiş, kendisiyle birlik-

421

te, kendisi için çıkarılmış halayları, türküleri de unutmuştu. Gözlerinden birer damla yaş süzöldü, bıyığından boynuna indi.

Arif Saim Bey, onun duygulanmış perişan olmuş halini gördü, ona acıdı, bir Arif Saim, bir insana ne kadar acıyabilirse o kadar acıdı:

"Haydi arabaya binelim de gidelim. Bunlar senin kasabaya gelişini coşmuşlar kutluyorlar.

Bu şenlik daha uzun süreceğe benzer," dedi, onu kolundan tuttu, otomobile soktu.

Eve döndüklerinde, Taşkın Beyin salonuna, masalar birleştirilerek, uzun bir sofranın kurulduğunu, oradakilerin kendilerini beklediklerini gördüler. Arif Saim Bey, kendisi için hazırlanmış yere, masanın başına uzun bir tartışmadan sonra Bayra-moğlunu oturttu.

Hemen, önce onun bardağına, arkasından da kendi kadehine boz rakıyı doldurdu.

Bayramoğlu bu rakı işine de sevindi. Uzun yıllardır, bir kere olsun rakıyı ağzına almamış, tadını, kokusunu bile unutmuştu.

"Şerefe," diye bardağını kaldırdı Arif Saim Bey. "Ğstiklal Harbimizin büyük kahramanı, Mustafa Kemal Paşamızın gözbebeği ve de gözdesi, aramızda bulunmak şerefine bize bahşeden, Torosun ölümsüz kartalı Bayramoğlunun şerefine."

Bütün masa kadeh kaldırdı:

"Şerefe," dediler. "Torosun ölümsüz kartalının şerefine."

Yemek yatsı namazına kadar sürdü. Tathlar, şerbetler, kahveler geldi. Konuklar birer ikişer izin isteyerek gittiler. Arif Saim Bey göndermek istemediklerini, küçük bir göz işaretiyle alakoydu.

Herkes dağılıp, sofraya ortadan kaldırıldıktan sonra, Arif Saim Bey yanına oturttuğu

Bayramoğlunun ellerini avuçları arasına aldı, okşayarak:

"Senden büyük bir ricamız var."

"Biliyorum, Ğnce Memed," diye onun sözünü kesti Bayramoğlu.

"Evet, biliyorsun, Ğnce Memed nam vatan haini, ırz düşmanı, kanlı katil bu vatanın ve de bu kasabanın adını beş paralık etti, bunu da biliyorsun."

Gözünü Bayramoğlunun gözleri içine dikmiş, ısrarla bakı-

422

yordu. En sonunda Bayramoğlu, "Biliyorum," demek zorunda kaldı.

"Biliyorsun, Candarma Kumandanımız kusura bakmasın, candarmalar yıllardır onunla başa çıkamıyorlar. Bu adam bir çıban başı olarıktan bizi bütün dünyaya rezili rüsvay etti. Ünü Ğngilizleri, Fransızları geçti de Rusu buldu. Onlar da bizim bir çalkakıcı Ğnce Memedle başa çıkamayacağımızı öğrenip, bizi beş paralık bir vatan sandılar. Bu böyle sürer giderse, senin, benim kan dökerek kurtardığımız bu vatan elimizden kayıp gidecek. Bizim Ğnce Memedle uğraştığımızı duyan Fransızlar, İngilizler ve dahi Ruslar geri gelecekler, geriye gelip bizi gene boyunduruk altına alacaklar. O zaman haydi, gene silaha sarıl Bayramoğlu. Bizim bu Ğnce Memede gücümüz yetmedi, biz de Torosun ölmez kaplamı, kaplan gibi kükreyeni Bayramoğluna dahalet ettik. Bu vatanı şu Ğnce Memedin elinden kurtarabilir-sen ancak sen kurtarırısın."

Bayramoğlu başını önüne düşürmüş, yüz çizgileri gerilmiş düşünüyordu.

"Ne diyorsun Bayramoğlu, bu vatanı bir sefer daha, bu sefer de, o düşmandan daha zalim bu düşman, Ğnce Memedin elinden kurtarabilecek misin?"

Bayramoğlu başını kaldırdı, elini Arif Saim Beyin dizinin üstüne koydu:

"Bu vatanı Ğnce Memedin elinden ben değil hiç kimse kurtaramaz."

"Niçin kurtaramazmış?" diye öfkeli bir sesle sordu Arif Saim Bey. "Kim oluyormuş da o Bayramoğlu gibi bir kahramanın karşısına çıkıyormuş. Aldığımız istihbarata nazaran, o Ğnce Memed, o sümüklü çocuk diyormuş ki ben öyle bir eşkıyayım ki Bayramoğlu bile benim yanımda eşek hırsızı kalır. Her gittiği yerde, her gittiği..."

"Ğnce Memedle bu dünyada ben değil, kimse başa çıkamaz."

"Demek senin için bütün söyledikleri, Bayramoğlunun benim yanımda bir sinek hükmü kadar hükmü yok dediği doğru öyleyse."

"Doğru."

423

"Nasıl olabilir, sen Bayramoğlusun."

"O da Ğnce Memed."

"Bayramoğlunun yanında Ğnce Memed kim oluyor ya..."

"Aaaah," diye derinden ciğeri sökölürcesine içini çekti Bayramoğlu. "O Ğnce Memedir. Bütün Toros, bütün Çukurova köylüleri, şu koca Anadolundan şama, Bağdada kadar herkes onu tutuyor, onu ermiş bellemiş. Bayramoğluna gelince kuyunun dibinde unutulmuş taşa dönmüş, yıllardır kimse yüzüne dönüp bakmamış. O da kendisini bir daha dirilme-mesiye öldürmüş... Bir ölü koskoca Ğnce Memedle nasıl başa çıkar, ben kendimi bilirim. Bir daha, üstelik de ele aleme rezil ederek, leşini köpeklere, kurtlara kuşlara yem ederek öldürsün diye, Bayramoğlunu onun üstüne gönderemem. Ben onun üstüne gider de Ğnce Memedi öldürürsem, ya da yakalarsam, şu ayağı çarıklılar, şu bıyıkları düşükler, şu utangaçlıklarından başımı yerden kaldıramayanlar beni tükürkle boğarlar, ondan sonra da ölümü bok çukuruna atarlar. Ğnce Memedle başa çıkamaz kimse."

"Bayramoğlu çıkar. Çünkü onun arkasında yedi düvelle baş etmiş Türkiye Cumhuriyeti, onun askerleri, onun zabitleri, onun Ağaları, Beyleri var. O baldırı çıplakların bizim

yanımızda hiçbir kıymeti yok," diye bağırdı Arif Saim Bey.

"Hiçbir kıymeti yok da, o bir damla çocuğu, o, okuryazarlığı bile olmayan köylüyü yıllardır neden yakalayamıyorsun da benim gibi bir yaşlı adama yalvarıyorsunuz?"

Arif Saim Bey bu sözlere o kadar öfkelenmişti ki ayağa sıçradı, duvarı tekmelemeye, ağzına geleni Bayramoğluna söylemeye başladı. Bayramoğlu da ayağa kalkmış, o da onun bir söylediğine, daha da ağır on sözle karşılık veriyordu. Oradakiler, hiçbir söze varmıyorlar, oldukları yere sinmişler, Bayramoğluna hem acıyor, hem de kızıyorlardı. Artık Bayramoğlu, kim olursa olsun, Bayramoğlu değil, isterse Ğsmet Paşa olsun yanmıştı. Onurlu Arif Saim Bey, kendisiyle bu kadar ağır konuşan bir kişiyi yaşatmazdı. Bayramoğlu, Bayramoğludur ama, onun bile, Arif Saim Bey gibi bir adamı, onun bile bu kadar insanın içinde aşağılamaya, onu beş paralık, rezil kepaze etmeye hakkı yoktur.

424

Arif Saim bağırmasını, aşağılamalarını, küfürlerini artırdıkça artırıyor, arada sırada da orada durmuş, ona küçümseyerek bakan, gerekince de soğukkanlı daha ağır karşılıklar veren Bayramoğlunun üstüne yürüyordu. Taşkın Halil Bey, yolunu kesince geriye dönüyordu.

Arif Saim sonunda o kadar kendinden geçti ki, soluk soluğa kaldı, yüzü sapsarı kesildi, geldi Bayramoğlunun karşısında durdu:

"Sen bastırdın çiftliğimi Ğnce Memede değil mi, sizi eşkıya parçaları sizi, sizi tavuk hırsızları sizi! Hacı Ali Çavuşu sen öl-dürttün değil mi, Paşanın babama yadigar olarak verdiği o saati Ğnce Memed sana getirdi, değil mi? Demek bütün canavarlıkların, öldürmelerin, Ğnce Memedlerin arkasında sen varsın. Eşkilyalığı bırakmış da Ağamız, bir lokma ekmeğe muhtaç köyüne çekilmiş de..." Alay ediyordu. "Bunu da dünya aleme yutturmuş da..."

Hızla döndü, sağ elinin şehadet parmağını ok gibi Bayramoğlunun gözleri budur, diye fırlattı, eğer Bayramoğlu o anda sakınmasaydı, bir gözü mümkünü yok çıkardı. Çünkü parmak

olanca öfke ve güçle fırlamıştı.

"Asılacaksın," diye bağırdı Arif Saim Bey. "Seni bu kasabanın ortasında astıracağım. Bütün bu suçlarının, canavarlıklarının cezasını ipin ucunda sallanarak çekeceksin. Korkma, o senin pis leşine o köylü orospuları ağıtlar, türküler söyler, halaylar..." Dişlerini sıktı:

"Ama asılacak, cezamı çekeceksin. Hain köpek."

"Hain köpek hem sensin, hem de senin o baban."

Arif Saim, onun bu soğukkanlı çıkışı karşısında önce bocaladı, sonra kendine gelir gibi olunca, Bayramoğlu, artık her şeyin bittiğini anlamıştı, Arif Saimi iyi tanırdu, onun yapamayacağı bir kötülük yoktu, ne yapalım, bizim de kaderimiz buymuş, diye düşündü ve tane tane:

"Yüzbaşı Arif beni dinle," dedi ve sesi bir buyruk gibi çıktı. "Şunu bil ki senden her şeyi beklerim. Beni astırırsın, kıyma gibi kıydırırsın. Konur dağda seni iyi tanımıştım. Bir can için bana köpekler gibi, sürüngenler gibi önümde yatarak, sürünerek yalvarmış, götümü öpmüştün. Ben, senin gibi bir adamı kar-

425

şımnda, insan suretinde, insan gibi görünce, bir can için sen böylesine alçalınca, ben insanlık adına, bu kadar alçalabilen bir adam nasıl çıkmış insanlar arasından, diye, insanlığımdan utanmıştım."

Arif Saim Bey sözün sonu gelmeden tabancasını çekti, Bay-ramoğluna doğrulttu, tetiğe çöktü, Taşkın Halil Bey tam arka-smdaydı, o tetiğe daha çökmeden dirseğine dokundu, kurşun da gitti duvara saplandı.

Bayramoğlu onun karşısında durmuş, sevinç içinde gülüyordu. "Bir can için beni korkutamazsın Yüzbaşı Arif... Bir can için, senin gibi insanların yüz karası olamam. Haydi bakalım, bir daha. Oğlum Taşkın, bırak o köpeği de ne yapacaksa yapsın bakalım."

Murtaza Ağa, Zülfü, elinde tabanca zangır zangır titreyen Arif Saim Beyi koltuğuna oturtular, ona şerbet verdiler, alnını, kollarını, boynunu kolonyayla ovdular, tabancasını kılıfına soktular, ardından da bir kahve getirdiler... Bayramoğlu, ayakta öyle kalakalmıştı.

Artık oturamazdı, kapiya doğru yürüdü. Bunu gören Arif Saim Bey telaşlandı:

"Göndermeyin onu," dedi, "biz eski arkadaşız, aramızda böyle şeyler olur."

Bayramoğlu, biz eski arkadaşız, sözünü duyunca kendiliğinden geriye döndü, geldi yerine oturdu. Bir beladan kurtulmanın sevincindeydi, gülümsüyordu.

"Biz eski arkadaşız," dedi Bayramoğlu da, neden sonra.

"Bayramoğluna da bir kahve getirin," diye buyurdu Arif Saim Bey. "Biz eski arkadaşız. Bu vatanı birlikte kurtardık."

"Birlikte," dedi yumuşacık Bayramoğlu.

"O bizi bırakıp dağlara çekilmeseydi."

"Çekildik," dedi Bayramoğlu. "Eşkıya dünyaya hükümdar olmaz. O yüzden çekildik."

"Bayramoğlu isterse olurdu."

Yumuşadılar, şakalar ettiler, sanki biraz önce birbirlerinin gırtlaklarına sarılanlar, birbirlerinin kanlarına susamışlar bunlar değildi, sarmaş dolaş oldular. Sohbet koyulaştı, söz, döndü dolaştı geldi, gene Ğnce Memede dayandı.

Bayramoğlu:

426

"Mademki biz seninle iki eski arkadaşız, arkadaştan da ileri kardaşız, sana doğru doğru dosdoğru konuşmalıyım ki bu Ğnce Memede bir çare bulmalıyız. Bu Ğnce Memedle, mümkünü yok ordularla, savaşla başa çıkılmaz Bey," diye kestirdi attı.

"Neden?"

"Çünkü Beyim onun üstünde yıldırım taşı var."

Arif Saim Bey güldü.

"Ne işe yarar bu?"

"Kimin üstünde yıldırım taşı varsa ona kurşun geçmez."

"Sen buna nasıl inanırsın, senin için de, ona kurşun geçmez, diyorlardı."

"Görüyorsun ki geçmemiş. Az önce de değmedi."

Hep birlikte yarı sinirli gülüştüler.

"Bir de onda Kırkgöz Ocağının mührü var. O da onu bütün kazalardan saklıyor."

"Yahu sen inanıyor musun Bayramoğlu bütün bunlara?"

"Bir de Anacık Sultan ona Selaheddini Eyyubinin sihirli gömleğini verdi, onu giyen gözükmez olur."

"Yahu sen şaka mı ediyorsun Bayramoğlu?"

"Şaka falan ettiğim yok. Daha dün koca bir kasabanın gözleri önünde Ğnce Memedin atıdır, diye kurşuna dizilen uyuz bir at küheylan olarak dirilip de göğe ağmadı mı? Her sabah da gün ışımadan üstümüzde kişnemiyo mu? Kırkgöz Ocağının da, şu koca Torosta ne kadar Alevi, Sünni Ocağı varsa hepsinin de Kırkları, pirleri, gözükkenleri, gözükmeyenleri Ğnce Memedin yanında. Zamanında da, bu kadar olmasa da, azıcıkları benim yanımdaydı. Burada oturmuş, bir-ibirimizi kıracağıımıza, Ğnce Memedi ele geçirmek için bir yol arayalım."

"Ölü ya da diri," diye ekledi Arif Saim Bey. Sabaha kadar uyumadan, rakı içerek, kahve getirterek, Ğnce Memed işini öfkelenmeden derinlemesine, kardeşçesine konuştular. Arif Saim Bey, bu konuşmadan sonra Bayramoğlunu yürekten, hilafsız sevdi. Bu ne akıllı, bu ne mert, ne yiğit adamdı böyle. Yüreği herkese, her yaratığa, her canlıya sevgiyle doluydu. Eşkıyalığı bırakmasının sebebini şimdi iyice anlamıştı. Çok da saf, çocuklar gibi de tertemizdi. Böylesi bir adam, bunca yıl

dağda nasıl kalabilmiş, birisi, bir çocuk bile onu kandırabilirdi, onu kandırıp, nasıl olmuş da öldürmemişlerdi?

Sabaha karşı gün doğdu doğacakken Arif Saim Beyin içindeki yıldız parladı:

"Hay benim kafam," diye. başına vurdu, "unuttum gittim, hay benim deli aklım,

Bayramoğluyla kavgaya daldım da, o da hep Bayramoğlunun yüzünden, asıl işi unuttum.

Taşkın Bey, o filintayı, fişeklikleri getir. Getir de armağanı sahibine verelim."

Cin gibi Taşkın Bey, her şeyi anlamıştı. Ğçeriye koştu, kılıfının içindeki filintayı, fişeklikleri aldı getirdi Arif Saim Beye verdi. Arif Saim Bey filintayı, fişeklikleri Taşkın Beyin elinden aldı, kutsal bir emanetmişçesine önemseyerek dizlerinin üstüne koydu. Yavaş yavaş kabarak eski haline geldi. Şimdi artık, küçük dağları ben yarattım, büyükleri de babamdan kaldı tavrmday-dı. Gözlerini Bayramoğlunun gözlerine dikti, delici bakışlarını bir daha, uzun bir süre oradan ayırmadı, Bayramoğlunun aklından ne geçiyorsa, artık beş aşağı, beş yukarı biliyordu. Vaktin geldiğini anlamış olacak ki birden bağırdı:

"Ğnce Memedi yakalamaya gitmeyecek misin Bayramoğ-lu?"

Daha ağzından söz çıkar çıkmaz, Bayramoğlu karşılığınl yapıştırdı:

"Gitmeyeceğim."

"Gideceksin, hem de mecburen... Hem de güle oynaya... Şimdi beni can kulağıyla iyi dinle, bu filintayı, bu fişeklikleri sana Mustafa Kemal Paşa gönderdi. Dedi ki, Bayramoğluna selam söyle, o Bayramoğludur, Ğnce Memedlerden, kalın Me-medlerden korkacak bir kişi değildir.

En azından o, Ğnce Me-medse, bu da Bayramoğludur, o benim cephe arkadaşımıdır, benim dağlarımda o varken, bana asi bir kişi o dağlarda nasıl dolaşır?"

Filintayı, fişeklikleri aldı, kaldırdı, gene usulca Bayramoğlunun kucağına koydu. Bayramoğlu uzun bir süre pencereden vuran gün ışığı altında menevişlenen filintadan, sırma işleme fişekliklerden gözlerini alamadı. Sonra başını ağır ağır kaldırdı, gözleri yaş içinde kalmıştı:

"Demek," dedi, "Paşamız beni hatırladı ha..." Kekeliyordu, sesi de karıncalanmıştı. "Ben sanıyordum ki, herkes beni kuyunun dibindeki taş gibi unuttu. Demek Paşamız beni hatırladı... Biz onunla... Biliyorsun, Yüzbaşı Arif, o ne buyurursa buyruğu başım üstüne... Ben onunla birlikte çarpıştım. Bin canım olsa binini de ona kurban ederim. Ğnce Memed mi?"

Kahkahalarla gülüyor, boyuna yineliyordu, "Ğnce Memed mi, o çocuk mu?"

Yokuşu çıkınca köy karşısına çıkıverdi, Hürü Ana şaşırma-dı. Bu köy, bu evler, şu karşıdaki tepe bu kadar küçücük müydü, diye düşündü. Karşıdan gözüken başı dumanlı Alıdağı bile küçülmüştü. Ğşte buna şaşırdı Hürü Ana.

Köyü görünce bir hoş olmuş yüreği küt küt atmaya başlamıştı. Köye bir an önce ulaşmak için altındaki atı boyuna üzen-giliyor, at hara kalkınca da, üstü tıka basa yüklü, sert başlı atı durdurmak o kadar kolay olmuyor, ama içi içine sığmayan Hürü Ana at yavaşlayınca ata söverek, "hörtükler alası," diyerek, ya onu kırbaçlıyor, ya da gene üzengiliyordu.

Orası, o köy, Seyran, Selam Hoca, Hazret Efendi, kasaba, büyük deniz, portakal bahçeleri, Memedin konağı, her şey çok güzeldi, hoştu ya köyün de özlemi gelmiş yüreğinin başına çökmüştü. Oradayken, bu özlemini kendi kendinden bile saklıyordu. Memed, orada kalsaydı eğer, özlemini ta içinin derinine gömecek, bağına taş basacak, özleminden ölse de bir gün olsun özlemini kendine bile belli etmeyecekti. Köyün, burnunda ne kadar tüttüğünü dağların kokusu burnuna gelince, köyü görünce anlamıştı. Ğçindeki özlemi meğer ne kadar yamanmış da onun haberi bile olmuyormuş.

Atım bir daha üzengiledi, "Deeeh, gavurun dölü," dedi, "deeeh!" Karşı çalının içinden

şalvarının bağını bağlayarak yola çıkan Çolak Salihin oğlu Hacı Veliyi görünce atı sertçe birkaç kere daha üzengiledi, "Deeeeh, deeeeh, domuzun dölü, deeeeh!" Bir an önce, onu görünce yolun ortasında kalakalmış Çolak Salihin oğluna yetişmeye can atıyordu.

430

Onun kendine yaklaştığını gören yolun ortasında kalakalmış delikanlı geriye döndü koşmaya başladı. Hürüce, bu it soyuna o kadar kızdı ki atı üst üste kırbaçladı, hara kaldırdı, az sonra da koşan delikanlının arkasından yetişti:

"Dur, it südüğü," diye bağırdı, "beni görünce başını aldın da nereye kaçıyorsun, dur!"

Hürü Ana, öylesine etkili, sert bir sesle buyurmuştu ki oğlan yolun ortasında, neye uğradığını bilemeden, gözleri fıldır fıldır dikildi durdu.

"Ulan beni görünce neden kaçıyorsun, ulan it südüğü sen Çolak Salihin oğlu Hacı Veli değil misin?"

Hacı Veli karşılık vermedi. Gözlerini sonuna kadar açmış ona şaşkınlıkla bakıyordu.

"Ulan senin dilini eşekarıları mı soktu? Ulan öyle durmuş da yüzüme pel pel ne bakıyorsun öyle?"

Ne yapsa, ne söylese Hacı Velinin dilini çözemiyor, çözemedikçe de öfkesi başına çıkıyordu.

"Ulan oğlum Veli, Allah seni benim başıma, şu köyün ucunda bela olarak mı çıkardı, ne oldu, köyün başında bir bela mı var, yoksa baban mı öldü."

Büyülenmiş delikanlının dili çözüldü, usulcana:

"Babam ölmedi," dedi.

"Ya kim öldü Hacı Veli?"

Bir tansık gerçekleşti, Hacı Velinin ağzı çarpılarak sözcükler ağzından döküldü.

"Benim adım Hacı Veli değil."

"Ya senin adın ne?"

"Benim adım Memed."

Hürü Ananın kızgınlığı birden geçti, keyiflendi, gülmeye başladı.

"Düş önüme öyleyse Memed! Eve gidelim de şu yükleri indirmeme yardım edersin."

Oğlan ister istemez önüne düştü, yürüdü. Evin kapısına geldiklerinde de durmadı.

"Dur orada," diye buyurdu Hürü Ana, sesi komut gibiydi. "Görmüyor musun sersem sepet herif, evin kapısına geldik. Şu atın başını tut."

431

Hacı Veli döndü geldi, atın başını tuttu. Hürü Ananın yüzüne öyle pel pel bakıyordu. Hürü Ana, Allah sonunu hayır getire, diye düşündü, işin içinde bir iş var, var olmaya ya nedir ola?

Attan indi, atın dizginini onun elinden aldı, terkiyi gösterdi:

"Git de şu terkidekileri çöz," dedi. "Yavaş yavaş, onlar hep cam, kırılırsa, şu parmaklarımı gözlerine sokar da oyarım."

Delikanlı yavaş yavaş terkiyi çözdü, mukavvalara sarılmış resimleri aldı, duvarın dibine koydu.

"Al şu anahtarı da kapıyı aç!"

Kuşağından çözdüğü anahtarı Veliye uzattı, delikanlı epeyi uğraşarak kapıyı açtı, resimleri içeriye taşıdı, geriye geldi, öteki yükleri de çözmeye başladı. Çözüyor, heybeleri, torbaları eve taşıyor, gene geliyor heybeler, torbalar çözüyordu. Bu atı yükleyen de çok ustaymış, diye düşünüyordu. Üç atlık yükü bir ata yükleyebilmek çok hüner isteyen bir iştir, diyor, şaşıyordu.

Sonunda delikanlı atın üstündeki son büyük hurcu da çözdü, indirdi içeriye götürdü. Ter içindeydi.

"Atı al da şu kavağa bağla, sonra da içeriye gel!"

Ççeriye girdi, evini gözden geçirdi, burnuna özlediği, hiçbir yerde bulamadığı evinin kokusu

geldi, boğazına bir yumruk oturdu, boğazı tıkanı, "Hoş bulduk güzel evim," dedi, "senden daha, senden sıcak, tatlı, güzel bir yer var mola şu dünyada?" Gülümsedi, ardından da, "Yok," diye kestirdi attı. Gitti pencereleri açtı, kurt yemiş, kaim ortadirek ışı ısıldı. Damm us-turunu, salmalarını is bağlamış, kömür gibi kararıyor, yukardan aşağı büyük, sağlam, hiçbir tanesi bozulmamış, hiçbirisine de bir tek sinek bile düşmemiş örümcekler ağlara gerilmiş sarkıyorlardı. Dalmış gitmiş, kendi eliyle dokuduğu kilimleri, nakışlı çuvalları, heybeleri, çulları okşuyor, seviyor, durduğu her eşyanın önünde, "Seni de göresim geldi seni de," diyordu. Birden Hacı Veliyi anımsadı, ne oldu bu çocuğa, diyerek dışarıya çıktı, baktı ki at ağaca bağlı, çocuk yok. Geçinden, çocuğa, babasına, anasına verdi veriştirdi. Verip veriştirirken köylü de aklına geldi. Ne oldu bu köylüye, diye telaşlandı. Köyün üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi, çıt çıkmıyor, bir eşek bile anırmıyor, bir köpek ürmüyor, bir horoz bile ötmüyor. Köyün içine yürüdü,

432

ortalıkta kimsecikler yoktu. Biraz daha ilerledi, hemen de geriye döndü. Söyleniyor, onu böyle karşılayan köylüye basıyordu kalay1' benden kaçan köylüye, benim yüzüme kapılarımı kapatanlara da, ben de kapımı açmam, diye ant üstüne ant veriyordu. Çok da merak ediyor, ama onurunu ayaklar altına alıp da varıp birisinin kapısını, ne oldu, niçin böylesiniz iflahsızlar deyip, çalmıyordu.

Birisiyle karşılaşırım, diye, kovaları aldı, köyün ortasındaki çeşmeye gitti, ortalıkta kimsecikler yoktu. Çeşmenin taşına oturdu, bekledi bir süre. Çeşmenin yalağına akan su şıkırdıyor-du. Aydınlık bir güneş basmıştı dünyayı, karşı Alçlı koyakta da bir duman tütüyordu. Ne oldu bunlara, nereye gitti bütün köy? Haydi gelirken görmediler, diyelim, Çolak Salihin ahmak oğlu da mı söylemedi onlara geldiğimi? Fazla düşünmek olmazdı, hepsinin de canı cehenneme, dedi, kovalarını doldurdu, koşarcasına evine döndü, evini sildi

süpürdü, örümcek ağlarını aldı, çulu dışarda silkti, getirdi yere serdi, evini süsledi püsledi, Hazret Efendinin yaptığı tasvirleri çözdü çıkardı. Çok şükür hiçbirisi de kırılmamıştı. At üstündeki Ğnce Memedi aldı ortadi-reğe astı. Alinin yeri karşı duvardı, onu götürdü oraya koydu. Tasvirleri nerelere yerleştireceğini yolda hep düşünmüştü, onun için zorluk çekmedi. Adem ile Havva Anamızın yeri ocağın sağ yanındaydı, mısır koçanlarını çividen aldı, onların yerine o tasviri bağıladı. Sol yanı da dünya güzelini... Tasvirlerin karşısında durdu, ilk olarak görüyormuşçasına karşılıklarına geçti, her birisini doya doya seyretti.

Heybelere el sürmedi. Gelmesinler, benden kaçsınlar, diye öfkeleni, sağ ayağını üç kere yere vurdu. "Gelmesinler, gelmesinler," diye bağırdı. Sesindeki öfkeden kendi de ürktü. Sesini indirdi, yumuşattı. "Ben de onlara, onlar için getirdiğim, şu güzel şeyciklerimden zırnık koklatırsam," diye Alinin tasvirine konuştu. Ğkide birde de, birisi geliyor mu, diye çıktı kapıya baktı. Umudu kesilince de, vardı, ocağın yanına çöktü oturdu, küstü, somurttu, derin düşüncelere daldı.

Daldığı düşüncelerinden onu dışardan gelen ayak sesleri ayıktırdı. Ayak tapırtıları gittikçe yaklaşıyordu, fırladı ayağı kalktı, yüreği gene küt küt atmaya başladı. Dışarıya koştu, bir

433
sürü yaşlı kadın, başlarına kara çatma bağlamışlar, ayaklarının ucuna baka baka, sessiz, yaşlara bürünmüş ona geliyorlardı. Kadınların kara çatıkları onun yüreğine bir acı düşürdü, içi yandı.

Kadınlar, başlarını kaldırmadan ona, dudaklarının ucuyla, bir ölüm habercisi gibi, "Hoş geldin, kara yazgılı Hürüce," dediler.

"Hoş bulduk ya niye kara yazgılı oluyormuşum avratlar?" diye gürledi. "Dilinizin altındaki söyleyin. Hepinizin başındaki bu kara çatıklar da ne?"

Kadınlar onun sorusuna karşılık vermediler, başlarını önlerine eğip sustular.

Hürüce de bir daha onlara başka bir soru sormadı, geçti köşesine küstü oturdu. Hiçbirisinin de yüzüne bakmıyordu. Sonunda kadınlardan birisi dayanamadı:

"Kara yazgılı Hürüce," dedi, "ne küsüyorsun bize?" diye ona çıkıştı. "Ne küsüyorsun bize kara çatki bağladık, diye. Kara çatki bağlamayıp da göbek mi atsaydık?" Sustu.

Hürü Ana, ocağın yanındaki duvara sırtını dayamış, kurumuş kalmıştı. Niye kara çatki bağladınız, diye sorma yürekliliğini de bir türlü, kendini zorluyor zorluyor, gösteremiyordu.

Biraz sonra dayanacak hali kalmamış olacak ki patladı:

"Ne olmuş," diye sordu tepeden, "başımıza bir iş mi gelmiş."

Az önceki konuşan kadın:

"Gözü kör olasıca, ocağı sönesice Hürüce, ocağın batmadı mı sanıyorsun. Demek, olanı biteni duymadın, Ğnce Memedi vurdular. Biz aylardır, bu kara çatkiyi başımızdan çıkarmadık."

"Ne zaman vurmuşlar Ğnce Memedi, ne zaman?" diye canlandı Hürü Ana. "Ne zaman, ne zaman."

"Biz haber alalı beş altı ay oluyor."

"Nerede vurmuşlar onu?"

Hürü Ananın sesi gülüyordu. Gözleri de pırıl pırıldı.

"Orada, Çukurovada, Akçasazda bütün Çukurovanın gavur, dinsiz köylüleriyle candarmalar kıstırmışlar onu. Ğnce Me-medinin bir yanından uzun, kara ejderhalar geliyormuş, bir yanından da köylüler, candarmalar, bir yanı da deniz derya ba-

434

taklık... Ğnce Memed, ne yapsın, bataklığın üstüne yürümüş, bataklık da onu yutmuş. Ölüsü de geçmedi elimize yiğidimizin. Bizler kara çatki bağlamayalım da kimler bağlasın? O gün, bugündür biz başımızdan kara çatkilarımızı, çıkarmadık, nasıl çıkarırdık, bütün bu dağ köylüklerinin hepsinin de kadınları kara çatkılı. Bundan sonra kara çatki bizim kaderimiz."

Hürü oturduğu yerden doğruldu, yüzü çiçek gibi açmıştı. Baştan başlayıp sona kadar olan biteni, portakal bahçelerini, Ğnce Memedin konağını, deniz dedikleri mavi büyük suyu, Muallim Zekiye, Abdülislam Hocayı, çeltik ırgatlarının halini, sıtmayı, Şakir Beyi, Hazret Efendiyi, iki katlı, apak evleri olan kasabayı, ağır ağır, olduğu gibi, en küçük bir şey katmadan anlattı bitirdi.

"O, mezarında yatmayası Şakir Bey, Abdi Ağadan bin beterdı," dedi. "Ğnce Memedime haber saldım, yakında buraya da gelecek."

Kadınların gözlerine baktı ki, her birisinin gözlerinde ona inanmadıkları okunuyor. Hiçbir dediğine inanmamışlar gibi. Ayağa kalktı, ortadirekteki Ğnce Memedin tasvirinin karşısına geldi durdu:

"Kalkın da yerinizden bakın şuna. Bu tasvir Ğnce Memede benzemiyor mu?"

Kadınlar yerlerinden kalkıp onun yanında durdular.

"Ğnce Memed bataklığın dibinde olsa, Hazret Efendi, Peygamberimizin Baş Türbedarı, onun yüzüne nasıl bakar da tasvirini çıkarırdı, söyleyin?"

Kadınlar, birbirlerinin üstüne yığılışarak, boyunlarını uzatarak Ğnce Memedin at üstündeki tasvirini inceden inceye gözden geçirdiler:

"Doğru, bu bizim Ğnce Memed," dediler. "Atı da bulutların üstünde. Hem de kişniyor, sesi duyulmuyor ya, kişniyor."

"Kişnesin de, varsın biz onun sesini duymayalım," dedi Hürüce. "Allah onun kişnemesini başımızdan eksik etmesin."

Kadınlar, hemen o anda canlandılar, sevinç içinde Hürü Anaya sarıldılar. Başlarındaki kara çatkıları çıkardılar yere çaldılar, oturdular, Hürüceye soru üstüne sorular sordular. O da bendinden boşanmış sular gibi konuştu, çağladı.

Biraz sonra bütün köylü Hürü Ananın kapısının önüne yığılıtı. Zalamanın yatalak kızını da, yürüyemeyecek kadar yaşlıları da aldılar getirdiler. Bir sevinç denizi gibi dalgalanıyordu kalabalık. Hürü Ana bir sekinin üstüne çıktı, gördüklerini, bildiklerini bir daha kalabalığa da anlattı:

"Şimdi," dedi, "beni bekleyin, çam sakızı, çoban armağanı bir şeycikler getirdim, hazır herkes burada iken..."

Yanma iki üç genç kız aldı içeriye girdiler, heybeleri, torbaları, hurcu açtılar. Hürü Ana, köydeki her kıza, geline hediyeler almış, herkesin de hediyesini aklında tutmuştu.

Heybelerden, torbalardan kimin hediyesi eline gelirse, dışarıya çıkıyor, onu çağırarak hediyesini veriyordu.

Sırça bilezikler, sırça gümüş yüzükler, gerdanlıklar, boncuklardan, mercanlardan halhallar, saç tokaları, boncuk, mercan, gümüş küpeler, akikler, kehribarlar, nakışlı renk renk yazmalar, ham ipekten başörtüler, şeş dedikleri ince, ak başörtüler, ipek krepler, ipek, incecik çoraplar, çocuk patikleri, maşallahlar, iğneler, köyde bulunmayan iplik yumakları, örgü şişleri, akla ne gelirse, köyün bütün kadınlarına yetecek kadar... Getirilen her hediye, verilecek, kimseye göre inceden inceye düşünüldüğü için herkes memnundu. Dağıtım gün kavuşuncaya kadar sürdü. Hürü Anada da kıpırdayacak hal kalmadı, yürürken sağına soluna sarhoşlar gibi yalpalıyordu. En son, hediyesini bekleyen Zalamanın yatalak kızına sıra geldi. Geldiğinden bu yana, dört göz olmuş bekleyen yatalak kız umudunu yitirmişti ki Hürü Ana büyücek bir paketi getirdi kucağına koydu. Anası kızın paketini açtı, paketten bir mavi çiçekli kırmızı ipek entari, bir ipek çorap, bir parlak kundura, yeşil bir krep, bir mercan küpe, altı tane de renk renk sırça bilezik çıktı. Gözleri dolmuş kız, eline aldığı parlak rugan kunduraya dalmış gitmişti. Bunun farkına varan Hürü Ana, eğildi onun saçlarını sevecenlikle okşadı, yürekten sıcacık bir sesle:

"Ėyi olacaksın kızım," dedi, "iyi olacaksın dünya güzelim. Ėyi olacaksın gülüm. Ėyi olacaksın da, bu ayakkabıları giyecek, dünyanın ortasında uzun boyunlu kuğular gibi salınacaksın."

Ėkinci gün de Hürü Ananın evi doldu taştı. Özellikle genç kızlar bölük bölük geliyorlar, duvarlara asılı resimlerin önünde

436

duruyor, en küçük ayrıntılarını bile kaçırmadan sessizce seyrediyorlar, Adem ile Havvanın resmi önünde önce bir irkiliyorlar, sonra da baş başa vererek kikirdeşiyorlardı.

Ėnce Memed resmi bildikleri bir şeydi. Devenin üstündeki ölüsünü taşıyan Aliyi de çok duymuşlardı. Köroğlunun atının da yabancıları değillerdi. Ama dünya güzeli, ejderha gövdesi, sürmeli gözleri, kalın kaşları, kuyruğundan çıkmış yalın gibi çatal dili, pul pul altın gövdesi ak pak gerdaniyla onları çok ilgilendirmiş, onun hakkında köyde hemen türlü rivayetler çıkarılmıştı.

Ėnce Memedi, Akçasazın bataklığında otuz kırk Çukurova köyünün acımasız, kan içici insanıyla bir ova dolusu karayılanı, bölük bölük candarması kuşatmıştı. Ėnce Memed tek başına bu kadar insanın ve de yılanın ortasında kalmıştı. Kuş olsa da kurtulmasının mümkünü kalmamıştı. Başını sıkışmış Ėnce Memed, ne yapsın fıkara, yatmış bir tümseğin arkasına, arkası bataklık, önü yangın... Bir ateş vermişlerdi köylüler, candarmalar bu güzel gününde Akçasazın kurumuş karnışlarına, otlarına, ağaçlarına, bir de yel çıkmış, yalınlar Anavarza kayalıklarına kadar yükselmiş, çatırdayarak, çatırtiları yeri göğü tutmuş, neredeyse Ėnce Memedi yuttu yutacak. Ėnce Memed, akşamdan beri kurşun sıkıyordu sağa sola, girip kurtulacağı bir delik bile gözüküyordu ortada. Bir yandan yangın geliyor üstüne, bir yanı yılan, bir yanı bataklık, bataklığın arkasında duvar gibi Anavarza kayalığı, bir yanda eli silahlı Çukurova köylüleri, candarmalar... Ėnce Memed bir de bakıyor ki bir tek kurşunu bile kalmamış. Tüfeğine bakıyor bakıyor, bu işe yaramazı kaldırıyor, bataklığın

içine fırlatıp atıyor. Elinde tabancası, belinde hançeriyle kalakalıyor, ne yapacağını bilemez, orta yerde, yaklaşip gelen yangının, karayılanların, candarmaların arasında dönüp dururken bir gümbürtü geliyor kulağına bataklığın sularından, başını çevirince bataklığın üstüne bir büyük top ak bulutun indiğini görüyor. Yangın da kendisini aldı alacak, bir yandan da candar-maların kurşun takırtıları, bağrışmalar yaklaşıyor. Memed, kendisini bataklığa atacak, bataklık onu çekip dibine götüreceken bir kız sesi duyuyor, ses, "Ğnce Memed, Ğnce Memed," diyor, "azıcık dur, ben geldim," diyor, bulutun içinden işte bu

437

dünya güzeli çıkıyor, o bulutun içinden çıkınca, yangının aydınlattığı altın tüyleri dünyayı ışıltılara boğuyor. Ğnce Memed, suları yarararak, altın ışıklarını fişkirtarak kendine doğru gelen bu heybetten önce korkuyor, yangına doğru koşuyor, yangın onu yutacak, bir ses daha duyuyor, "Dur, olduğun yerde Ğnce Memed!" Ğnce Memed, gözleri kamaşmış duruyor. "Dur Ğnce Memed, korkma!" Ğnce Memed, korkma, sözünü duyunca, kendine yediremiyor, öyle de ölüm, böyle de ölüm, diyerekten duruyor, ağzından, "Korkmuyorum," diye zorla bir söz dökülüyor. Kız yanma geliyor ki Ğnce Memed ne baksın, karşısında dünya güzeli bir kız. Kızı görünce, azıcık kendine gelip soruyor, "Ğn misin, cin misin?" Kız ona gülererek karşılık veriyor, "Ne inim, ne de cinim, Anavarza kalesinin dünya güzeliyim, seni kurtarmaya geldim," diyor. "Tut saçlarımdan da gidelim." Ğnce Memed, onu saçlarından tutuyor, o anda da ak bulut geliyor, üstlerini örtüyor. Ğnce Memed gözlerini açıyor ki ne görsün, bataklığın ortasındaki adadalar, adada gün gibi şırıllayan bir sırça saray, her bir yanda buz gibi kaynaklar, her yan ağzına kadar binbir türlü çiçeklerle dolmuş, türlü türlü, güneş tüylü, renk renk kuşlar, sürmeli gözlü cerenler... Ğnce Memedin atı da orada, Ğnce Memed, gözlerine inanmamış. Dünya güzeldir almış Ğnce Memedi, sarayın hamamına sokmuş, onu gül, amber, menekşe, nergis sularıyla, hem de kendi eliyle yumuş. O gün halvet olmuşlar. Dünya

güzeli, "Ğnce Memed," demiş, "ben bir dünyada yalnız seni sevdim, sana karasevda bağladım, sen önce Hatçeyi, sonra da Seyranı başıma çıkardın, ben de sana yaklaşamadım. Meğer yazgı bozulmaz imiş. Ben seni şimdi işte dar gününde elime geçirdim, bir daha seni bırakmam. Senden çocuklarım olacak." Ğnce Memed, işte buna derecesiz üzölmüş, ona çekinmeden, "Ğyi has ya, bizim doğan çocuklarımız, senin gibi dünya güzeli başlı, ejderha gövdeli, altın pullu mu olacak?" diye sormuş. Ejderha gövdeli dünya güzeli buna çok gülmüş, "Yok" demiş, "bizim çocuklarımız benim gibi değil, senin gibi doğacaklar," demiş. Orada, sırça sarayda kırk gün, kırk gece yataktan çıkmamışlar. Kırk birinci gün Ğnce Memed kendine gelip yataktan çıkmış, "Ben gitmeliyim dünya güzeli," demiş-Dünya güzelidir, "Sen beni beğermedin de gidiyorsun," diye

438

gözlerinden kanlı yaşlar dökmüş. "Eğer Seyranı istiyorsan onu da alır sarayımıza getiririm. Ben onunla gül gibi geçinirim. Eğer Hürü Ananı istiyorsan onu da getiririm," diye yalvarmış, onu bırakmamış. Ğnce Memed, orada kalmış ya gün gün de sararmış solmuş, iğne ipliğe dönmüş. Dünya güzeli bakmış ki olmayacak, Memede durur göz yok, böyle giderse ölecek, onu toptan yitirecek, "Öyleyse Memed, sen istediğin yere git," demiş. "Git de beni unutma, çocuğumuz olduğunda gel de, tıpı tıpına senin gibi doğacak çocuğumuzu gör." Ğnce Memedir, ona söz vermiş. O da Ğnce Memede sarılmış öpmüş, sarılmış öpmüş. Yatağa girmişler, bir daha, bir daha üç gün, üç gece bir halvet olmuşlar ki, dünyayı, yeri göğu, kendilerini unutmuşlar. Dünya dünya oldu olalı, hiçbir erkekle, hiçbir kadın arasında böyle yangın gibi bir aşk olmamış. Sonunda dünya güzeli Memedi uğurlarmış. Eline de üç bergüzar vermiş, birisi şu Hürü Ananın evinde duran tasvir. "Bunu al, kırma, tasvire baktıkça beni anımsarsın." Saçından üç tel koparmış, "Bu da üstünde kaldıkça, bütün kötölüklerden seni koruyacak," has bahçeden bir kırmızı gül almış, "bu gül de kıyamete kadar solmayacak,

kokusu artacak eskimeyecek, karanlıklaştıkça dünya, sen bunu kokladıkça yüreğin
aydınlanacak, hiçbir zaman karamsarlığa, umutsuzluğa düşmeyeceksin," demiş. "Dünyan
aydınlık, umutlu olacak her daim." Memed de yola düşmüş, gelmiş Hürü Ananın yanına,
tasviri ona vermiş. Hürü Ana da getirmiş duvarına asmış.

"Yolunu gözlüyor Memedin şimdi fıkara."

"Memed de dağa çıkmış."

"Allah bir adama her şeyi verir de bir şeyi eksik koyar."

"Akılsız adam."

"Bulunca bunamış."

"Eşkıyalığın sonu var mı?"

"Önü sonu bir yağlı kurşun."

"Ulan bulmuşsun bir sırça saray..."

"Bulmuşsun bir dünya güzeli..."

"Çocukların da olacakmış."

"Hem de sana benzer."

"Var yaşa bu cennette ölene kadar."

439

"Ne olacak, Sefil Ğbrahimin oğlu..."

"Otu çek de köküne bak."

"Kolları yok ki, nasıl sarmış Ğnce Memedi?"

"Bacakları yok ki, neresiylen halvet olmuşlar."

"Burnunun ucunda da bir gül duruyor."

"Umutsuz olmasın, diye."

"Kolları da gözüküyor."

"Öbür yanında kalmış."

"Bacakları da var."

"O da gözükmüyor."

"Öteki yeri de var."

"Tasvirde çıkmamış."

"Havva Anamızınki nasıl çıkmış öyleyse?"

"Bu utanmış."

Tam bu sıralarda köye Aşık Hüseyin geldi. Beş yıl önce bir daha gelmişti. Aşık Hüseyin gerçek bir hak aşığıydı. O, hangi köye gelse, köye bet bereket yağar, dünya sevince keser, düğün bayram olurdu. Aşık Hüseyini, öteki seferkinden de büyük bir coşkuyla karşılayıp, ona kuş sütü bile ikram ederek, onu bir hafta bırakmadılar. Aşık Hüseyinse coştukça coştı, onlara gün yüzü görmemiş nice türküler, destanlar söyledi ki herkes, başka, umutlu, terü taze dünyalarda yaşadı. Son günü de Ğnce Me-medle dünya güzelinin destanını dile getirdi. Üç gün üç gece çaldı anlattı da bitiremedi. O destanı söyledikten sonra Ğnce Memedin dünya güzeliyle olan macerasına inanmayanlar, kuşkuyla bakanlar da inandılar, iman ettiler. Aşık Hüseyinden sonra destan öteki aşıkların dillerine de düştü, az bir sürede de bütün Toroslar destanı duydu. Destanı duyar duymaz Sefil Ali, bir iyice ezber ederekten Ğnce Memede koştı, onu Menekşe köyünde buldu. Üç gün, üç gece durup dinlenmeden söyledi, dinleyenlerin parmakları ağızlarında kaldı. Ğnce Memed, ağızını açmadan, başını önüne eğmiş destanı kıpırdamadan dinledi. Destan bittiğinde onun azıcık gözlerinin yaşardığını gördüler, başka hiçbir şey olmadı. Kimse de, dünya güzeli üstüne ona hiçbir şey sormadı.

Hürü Ananın evinin dolup taşması gün gittikçe tavsadı. Son günlerde de günde ancak birkaç kişi gelir oldu. Onların da

bir süre sonra ayakları kesildi. Hürü Ananın evi, öteki mahalleden olan Gül Emineye kaldı. Gül Emine, Hürü Ana köye döndüğünden bu yana giyinip kuşanıyor, her sabah Hürü Ananın evine geliyor, Adem ile Havva tasvirinin karşısına geçiyor, oturuyor, karanlık kavuşuncaya kadar gözlerini tasvirden ayırmıyordu. Köyün de, tekmil Toros dağlarının da en güzel kızı olduğu her yerde söyleniyordu. Uzun kirpikleri, kuğu boynu, gamzeli yanakları, iri ceren gözleri, usul boyuyla göreni alıyor sevdalara götürüyordu. Güldüğünde sıcacık gülüyor, konuştuğunda sesi insanı büyüleyordu. Hürü Anaya göre Gül Emine Seyrandan da daha güzeldi. Keski Seyran yerine bu gül Emine gelinim olsaydı, oğluma da böyle bir güzel yakışır, diye düşünüyor, böyle düşündüğü için de, ona o kadar iyi davranmış Seyrandan hemen utanıyor, düşünceyi kafasından kovuyordu.

Ölk günler Adem Babamızla Havva Anamız herkese olduğu gibi Gül Emineye de şaşırtıcı geldi, öbür kızlarla kadınlarla birlikte o da utangaç, onların çırılçıplak, her bir yerleri ortada hallerine o da güldü, sonra da çok şaşırdı. Sonra da, cennette onlardan başka kimse olmadığını, onun için, bu yüzden böyle anadan doğma dolaştıklarını Hürü Anadan öğrenince alıştı. Yalnız Adem Babamızın o şeyi o kadar kocamandı ki şaşırmaktan kendini alamadı. Havva Anamızınki de kabarmış, ağzını bir gül gibi açmış, Adem Babamızı, ya da başka bir erkeği, başka bir erkek yoktu ki, bekliyor, bekledikçe de gerinerek kemikleri çatırdıyordu. Bir süre sonra Gül Emine Anamızın aşktan kıvranan iniltilerini duydu. Onunla birlikte o da kıvranarak inledi. Adem Baba buna dayanamadı, yerinden kıpırdadı, önündeki yeşil pembe uzunluk kalktı, şişti. Havva Anamıza yaklaştı. Havva Anamızın orası gül gibi açtı. Birbirlerine kapandılar. Evde kimse yoktu, Emine gitti kapıyı örttü, geldi yerine oturdu, gözlerini yumdu, o da kendi üstüne kapandı. Ademle Havvanın iniltileri bütün evi aldı, Gül Eminenin iniltilerine, kıvranmalarına, gerinmelerine karıştı. Adem Babamız Havva Anamızdan ayrıldı, geldi Gül Emineye sarıldı, Gül Emine de kaşla göz arasında soyundu,

kendisini Adem Babamıza bıraktı. Onları seyreden Havva Anamızdan utanmayı aklından geçirmeden. Kendinden geçti, bir tat cennetine girdi çıktı.

441

Bundan sonra Gül Emine her gün Hürü Ananın evini gözledi, o, evden çıkınca eve daldı, ya da eve girip Hürü Ananın komşulara gitmesini bekledi. Yalnız kalınca da gözlerini yumdu. Artık Adem Babamız, Havva Anamıza gitmeden, doğrudan ona geliyordu. Bu iş başladıktan on gün sonra da Havva Anamıza öyle bir düşman kesildi ki, Adem Babamızın da birlikte yok olacağını bilmeseydi, onu paramparça edecekti. Gül Emine Adem Babamıza karasevda bağladı. Nereye gitse, ne yapsa onu aklından silemiyor, gece olsun, gündüz olsun dayanamayıp Hürü Ananın evine koşuyordu. Gece karanlığında, tasviri göremeyince gidiyor, soğuk camı elleriyle okşuyor, böylece de, birazıcık olsun, özlemine dindiriyordu. Onun bu hallerini gözden kaçırmayan Hürü Ana, ona hoşgörülle, anlayışla gülümseyerek, "Kız fallik, sen Adem Babamıza karasevda bağlamışsın, haberin var mı?" diyordu. "Ah gençlik, ah," diye de iç geçiriyordu.

Bu durum ne kadar sürdü, ne Gül Emine bunun farkındaydı, ne de Hürü Ana. Ğkisi de bunun doğallığına alışmışlardı. Köyde usuldan usula da, ucundan kıyısından, belli belirsiz, herkes birbirinden saklayarak dedikodulara başlamıştı. Bunu sezen Gül Emine de Hürü Ananın evine gitmeyi sey-rekleştirdi. Sonunda da, dedikoduların önünü almak için eve büsbütün gitmemeye başladı. Ama yerinde duramıyor, sevdasını yenemiyordu. Ona artık uyku dünek yoktu. Böyle deli divane dolaşırken yöresine bakmaktan başka bir umar bulamadı. Köyün bütün delikanlıları ona karasevdahydı. Bunu düşününce sevindi. Her birisini teker teker gözden geçirdi. Öteki köyden Selim geldi gözlerinin önüne. Onu beğendi. Uzun boylu, geniş omuzlu, mavi gözlü, kıvrıcık saçlı, sarı burma bıyıklydı. Onu bulması gerekti. Köyüne haber gönderdi. Selim Memedlere karışmış, yedi Memed olmuşlar, silahlanmış dağa çıkmışlardı.

Onu üç gün içinde buldurdu. Delikanlı geldi, Alçlı koyaktaki nar bahçesinde buluştular. Gül Emine soyundu, gözlerini kapadı, üstüne Adem Baba geliyordu ki, göğsüne bastı tekmeyi, Selimi üstüne çekti. Yumuşak otların üstünde bir gün, bir gece seviştiler. Gül Emine otların üstüne, yorgun, serildi kaldı.

442

Ertesi ikindi Gül Emine köye döndü, doğru Hürü Ananın evine geldi. Hürü Ana evdeydi, onun yüzüne bakınca her şeyi anladı. Kız doğru Adem ile Havva Anamızın tasvirine gitti, bir süre onları gözden geçirdi, ardından da resmi duvardan aldı, var gücüyle yere çaldı. Cam resim paramparça oldu, kırıklar bütün eve dağıldı. Hürü Ana buna hiç ses çıkarmadı. Öteki onun yüzüne bile bakmadan çıktı evine gitti, evden çeyiz bohçasını aldı, onu narlıkta bekleyen Selime koştu, kavuştular, el ele tutuşup Selimin köyünün yolunu tuttular. Köylüler onun kaçtığına, en güzel kızlarının başka bir köyün delikanlısına vardığına aldırmadılar ama, Adem Babamızla, Havva Anamızı tuz buz edişine çok içerlediler.

443

21

Taşkın Halil Beyin evi Bayramoğlunun da karargahı olmuştu. Gidenler, gelenler, haber getirenler... Ev, bir arı kovanı gibi işliyordu, çok sıkı bir ödev ayrımı yapılmıştı. Yüzbaşının, Muallim Rüstem Beyin, Molla Duran Efendinin, Zülfünün, Topal Alinin, öteki kasaba ileri gelenlerinin her birisinin ayrı ayrı önemli işleri vardı. Bunların arasında Murtaza Ağa kan tere batmış koşturup duruyor, bütün işlere yetişmeye çalışıyordu.

Bayramoğluyla Arif Saim Bey bir dakika bile birbirlerin-den ayrılmadan o gün bugündür gece gündüz düşünüyorlar, bu iki eski dağ adamı, bu iki eski kurt, aşkla şevkle Ğnce Memede tuzak üstüne tuzak hazırlıyorlardı, öylesine hazırlamıyorlardı ki, hiçbir adımlarını, hiçbir kurşunlarını boşa atmayacaklardı. Dağdan aldıkları haberlere bakılırsa, Ğnce Memed daha

şimdiden avuçlarının içindeydi. Bu durumda, kuş olsa da, onun Bayramoğlunun elinden kaçıp kurtulmasının mümkünü yoktu.

Arif Saim Bey önce Sarı Sultanoğlunu çağırdı. Sarı Sulta-noğlu Taşkın Halil Beyin avlusuna altmış beş, dişlerine kadar silahlanmış athyla geldi durdu. Onu bizzat, konaktan, altın başlı bastonuna çöke çöke inerek Arif Saim Bey karşıladı. Sarı Sultanoğlu onun geldiğini görünce bir delikanlı gibi attan atlayarak huzuruna vardı, kucaklaştılar. Ğki eski arkadaş, uzun uzun sarmaşarak hasret giderdiler.

"Ğşte bunların her birisi yüz Ğnce Memede bedeldir, amma-velakin..."

444

Atlılar atlarından insanler, dinlenmeye çekilsinler, diye buyruk verdiler.

Merdivenleri kol kola çıktılar. Yukarda, odanın kapısında Bayramoğlu onları bekliyordu.

Sarı Sultanoğluyla el sıkıştılar. Bayramoğlu eşkiyalığının ilk yıllarında onun evini basmak istemiş, ona, altın göndersin, diye haberler göndermiş, Sarı Sultanoğluysa geleceği varsa, göreceği de var, buyursun gelsin, kendi elimle vereyim ona altınları, diye meydan okumuş, Bayramoğlu da onun üstüne gitme yürekliliğini bir türlü gösterememişti.

"Benim adamlarımın ne biçim bir insanlar olduklarını Bayramoğlu da bilir. Her birisi bir kartal gibidir. Her birisinin boynunda en az üç kişinin kamı vardır. Nişancılıklarına gelince gökteki turnayı düşürürler. Bayramoğluna sor istersen Bey, o Bayramoğlu ki, yüzüne demek gibi olmasın, şimdiye kadar To-ros dağları bir Bayramoğlu daha görmedi. Bundan önce de, sen de biliyorsun Bey, Bayramoğlu gibi bir eşkiya gelmemişti Toro-sa, belki de dünyaya... O bile benim üstüme gelememişti."

"Doğrusu gidemedim," diye güldü Bayramoğlu. "Korktum doğrusu."

"Sen hiçbir şeyden korkmazdın... Korkmazdın ya, düşündün."

"Doğrusu düşündüm," dedi Bayramoğlu.

O çocuksu, o genç bir kız kadar utangaç Bayramoğlu gitmiş, yerine sivri yüzü, çekik, kısılmış, kurnaz tilki gözleriyle, kartal burnu, burma bıyıklarıyla, her zaman buyurmaya hazır keskin duruşuyla bir başka insan, bir başka, yırtıcı yaratık gelmişti.

"Ama nce Memed, o konağı, Dulkadiroğlu Sarayını bastı," dedi Arif Saim Bey. Koltuğu gösterdi, Sarı Sultanoğlu elini dizlerinin üstüne bastırarak oturdu. Arkasından da, onun yanı başına Bayramoğlu geldi yerleşti. Arif Saim Bey de karşılarına geçti. Kahveler söylendi.

"nce Memed... Ne kadar da yürekli bir adammiş. Bayramoğlunun, yıllar yılı isteyip de yanına yaklaşamadığı sarayını bastı." Sesine iyice alaylı bir hava verdi, "Bu nce Memed de neymiş böyle, belki de Zaloğlu Rstemdir."

445

"Yaptıklarına bakılırsa Rstemdir," diye onu onayladı Arif Saim Bey... Sonra birden ciddileşti, Sarı Sultanoğlunun gözlerini buldu, "Ama sen, nce Memed seni soyduktan sonra, şu aşağıdaki yiğitlerini nce Memedin üstüne gönderdin değil mi?"

"Gönderdim," dedi gözlerini yere indirerek Sarı Sultanoğlu.

"Kaç kere bozdu senin şu yiğitlerini nce Memed, kaç kişini öldürdü?"

"On altı," dedi boynunu bükerek San Sultanoğlu.

"Eeeeeee, hani senin yiğitler?"

"Bir sırrı hikmet var bu işte."

"Ben sır falan anlamam San Sultanoğlu. Adam düpedüz cesur, güçlü kuvvetli. Sen onunla başa ıkamadın."

"ıkamadım Bey. Bunu itiraf etmek mecburiyetindeyim. Onunla bu durumda kimse de başa çıkamaz. Eğer bir kişiyle bu dağlarda ben başa ıkamamışsam, kendi dağlarımda, bu demektir ki onunla kimse başa ıkamayacak."

"Bayramoğlu da mı?" diye şaşkınlıkla sordu Arif Saim Bey.

"Bayramoğlu da," dedi, çok serinkanlı, Sarı Sultanoğlu.

Kahveler geldi. Aralarında derin bir sessizlik oldu. Bir süre kahve hpürtülerini dinlediler.

Kaşlarını atan Arif Saim Bey:

"Neden imiş o?" Sesinden çok kızdığı belli oluyordu.

"ünkü Bey, onun parmağında Ocak Yüzüğü var. Kırkgöz Ocağının yüzüğü..."

"Olabilir."

"ünkü Bey, o, Selahaddini Eyyubi Hazretlerinin Haçlı ordularıyla savaşıırken giydiği gömleği giyiyor. Çünkü Bey, Kırkgöz Ocağı bugünlerde gömlek fabrikası gibi alışıyor. O gömleklerden her Memede bir gömlek dikiliyor."

"Olabilir."

"ünkü Bey, ben önceki gün bizim oralardan ayrılırken Ğnce Memedin atı ala şafakta konmuş bir bulutun sırtına kişniyor, dağ taş yankılanıyordu."

"Olabilir, hepsini duydum, biliyorum."

"ünkü Bey, ben adamlarımı Ğnce Memed üstüne gönderdiğimde, adamlarımın yolunu Memedler kesti. Her ete yedi Memedden teşekkül ediyor. On altı adamımı, daha Ğnce

446

Memedin izini doğrultamadan bu Memedler öldürdü. Kaç tane Memed etesi olduğu da bilinmiyor. Çünkü Bey, sana gerçeği söyleyeyim, biz bu Ğnce Memedi bu Torosun elinden zor alırız. Çünkü Bey, bütün Alevi Dedeleri, bütün Sünni Ğmamları, bütün kızlar, kadınlar ermiş saymışlar Ğnce Memedi. Çünkü Bey..."

Arif Saim Bey patladı:

"Yani sen bana diyorsun ki, sen burada durma, ne Sarı Sultanoğlu, ne Bayramoğlu, ne Arif Saim, hiçbirimiz beş para etmeyiz, sen ek Ankaraya git, Mustafa Kemal Paşaya söyle, ordu çeksin Toroslara."

"Esağfurullah Bey."

"Esağfurullahı mestağfurullahı yok. Sen öyle bir manzara çizdin ki başka hiçbir yol bırakmadın."

Epeydir gerilmiş bekleyen Bayramoğlu:

"Sarı Sultanoğlu," dedi göğsünü kabartarak, "dediklerinin bir kısmı doğru, köylü ona tapınmış. Atı da Toros dağlarının üstünde her şafak vakti kişniyor. Unutma ki bir zamanlar, bizim de atımız kişnemişti."

Böyle konuşması için Bayramoğlunun çok öfkelenmesi gerekti. Sarı Sultanoğlu ileri gittiğini anladı.

"Doğru, kişnemişti."

"Bizim parmağımızda da yıldırım taşı o yüzük vardı."

"Amenna vardı."

"Biz de giydik Selahaddin Eyyubinin gömleğini."

"Giydin..." Kendini tutamayan Sarı Sultanoğlu, "giydin de, onun için yaşıyorsun işte ya..." dedi gülümseyerek.

"Allahmı seversen Sarı Sultanoğlu sen bütün bunlara inanıyor musun?" diye sordu Arif Saim Bey.

"Ğstersen inanma..." diye Sarı Sultanoğlu elini dışarıya, karşı dağlara doğru uzattı. "Ğstersen inanma, bütün bu dağlar inanıyor."

"Ğnansınlar," diye dişlerini sıktı Bayramoğlu, "ben onlara, çok uzak değil, yakında gösteririm. Onlara Hanyayı da, Konya-yı da öğretirim."

"Ğnşallah," diye içini çekti Sarı Sultanoğlu, "Ğnşallah dediğin olur. Biliyorum, sen Bayramoğlusun, öylesi çocuklar, Haz-

reti Ali olsalar da... Ğşte biz de sana yardıma geldik, bütün varımız yoğumuzla..."

"Sağ ol," dedi Bayramoğlu bıçak gibi yüzüyle.

Arif Saim Bey düşünceli ayağa kalktı, karşı salonda bekleyen kasaba ileri gelenlerini çağırđı.

Sarı Sultanoğluyla hepsi tanışıyordu. Onun gelmesine de, Bayramoğlunun Ğnce Memedin takibine çıkacağı kadar sevindiler.

Sarı Sultanoğlundan sonra Kederoğlu geldi. Ovada çok toprakları vardı. Soylu atlar

yetiştirir, çeltik ekerdi. Arkasında dokuz köylük bir aşireti vardı. Onun da evinde kapı gibi

bir fermanla bir soyağacı asılıydı. Tıpkı tıpkısına Sarı Sultanoğlun-dakilere benziyordu.

Kederoğlu soyunun tarihini çok iyi biliyordu. Oğuzların Bozok kolunun Beyleriydi dedeleri.

Dulkadi-roğulları derlerdi bunlara. Ortadoğunun en güçlü hükümdarlıklarından birisini bin

üç yüz otuz dokuz yılında kurmuşlardı. Ğlk Beyleri Karaca Beydi. Adıyaman, Malatya,

Harput, Antakya, Maraş, Antep, Samsat, Zülkadriye, Antakya Beyliği sınırları içindeydi.

Beylik, bin beş yüz yirmi birde son Beyleri Ali Beyin ölmesiyle Osmanlının eline düştü ve son

buldu. Ve üç yüz yılda ne olduysa oldu, Dulkadiroğullarının namı nişanı silindi. O soydan

hiçbir kişi kalmadı. Sağda solda, ben Dulkadiroğlu so-yundanım, diyen birkaç kişiden başka.

Onların da ellerinde ne soyağaçları, ne de şecereleri vardı. Ama sonraları Toroslarda çok

Dulkadiroğlu çıktı ortaya. Her zengin olan, her adamım, diyen kendisini Dulkadiroğlu saydı.

Maraşta ünlü bir Hoca, Molla Tahsin vardı. Şam Medresesinde okumuş, hattat olmuş, gelmiş

yurdu Maraşa yerleşmişti. Hat sanatı eski hükmünü yitirdiğinden Molla Tahsin Efendi

geçinmenin, hem de zengin olmanın yolunu aramış, bulmuştu. Her on beş altını bastırana bir

Dulkadiroğlu soyağacıyla, Padişahın yaldızlı, tuğralı bir ferman veriyordu. Tahsin Efendi o

kadar çok Dulkadiroğlu soyağacı, o kadar çok Padişah fermanı yazdı ki, Toroslarda

Dulkadiroğlu soyundan geçilmez oldu. Ğşte bu, aslında Dulkadiroğlu olan Kederoğlunu da

Ğnce Memed bir hafta önce soymuş, kese kese küflü altınlarını almıştı. Onun ardından

Gündeşli ovasından Karaca Bey geldi. Karaca Bey Dulkadirinin ilk Beyinin adıydı. Maraş altındaki Gündeşli ovasının yarısı onundu. Çok

448

at, çok tosun, çok koyun yetiştirir, Halebe, Şama götürür satardı. Altınının çokluğuyla ünlüydü. Onun da evinde Dulkadiroğlu soyağacıyla Padişah fermanı vardı. Yalnız onun soyağacı herkesinkinden daha yaldızlı, daha büyüktü. Fermandaki tuğra da bir cennet bahçesi gibi çiçeklerle donatılmış, yazılar altın varakla yazılmıştı. Belki bir okka altın sıvamıştı Tahsin Efendi fermana. Sonra başkaları geldiler. Arkalarında aşiretleri, yanlarında silahlı adamları olan ağalar, beyler, zenginler. Çoğunu da Ğnce Memed soymuş, onlardan aldıklarını babalan cephede kalmış genç kızlara, delikanlılara düğün hediyesi olarak dağıtmıştı. Ğnce Memede ateş püskürüyorlardı.

Bayramoğlundan sonra eşkiya Kör Ğbrahimi de çağırdılar. Yıllarca dağlarda gezmiş, Toroslarda, Çukurovada namı yürümüş, sonunda bir gün gelmiş karakola teslim olmuş, Anavarza ovasından toprak almış, dört karıyla evlenip çoluk çocuğa karışmıştı. Uzun Cabbar da geldi Bayramoğluna katıldı. Horoz Ramo da Bayramoğlu çetesindendi. Soyduğu ağaları, beyleri, zenginleri çırılçıplak ettikten sonra yere yatırır, üstlerine çıkar, kanat çırpa çırpa horoz gibi öterdi. Ol sebepten adı horoza çıkmıştı. Çiçekli Nuri de geldi. O da eski bir eşkiyaydı ve zalimli-ğiyle ünlüydü. Torosu titretmişti. Ondan söz ederken köylüler, Allah sevdiği kulunu onun eline düşürmesin derlerdi.

Daha, dağlardan, Çukurovadan, Maraştan, deniz kıyısından çok kişi geldi. Arif Saim Bey işini sağlam tutuyordu. Ğlk vuruşta, sessiz sadasız, Ğnce Memedin işini görmeliydi, bu kadar ayyuka çıkmış Ğnce Memed yitip gitmeli, namı nişanı ortadan silinmeliydi.

Uzun bir araştırmadan, soruşturmadan, planlardan, tasarımlardan sonra Bayramoğlu dağlara doğru yola çıktı. Yanında Topal Ali, Ğnce Memedi çok iyi tanıyan onun arkadaşı

Cabbar ve öteki eşkıyalar vardı. Sarı Sultanoğlunun, öteki ağaların, beylerin adamları, ovadan, dağlardan gelen gönüllüler, her birisi Ğnce Memedin kanına susamıştı, onu öldürecekler ve namları kıyamete kadar yürüyecekti, onlar da Bayramoğluna katıldılar. Bayramoğlu, Topal Ali, Rüstem, Kör Ğbrahim atlı, ötekiler yayaydılar.

449

Kasabayı çıkar çıkmaz ilk haberciyle karşılaştılar. Ğnce Me-med, üstüne Bayramoğlunun asker çektiğini haber almış, Kırk-suya doğru çekilmişti. Çok geniş, sağlam bir haberci ağı kurmuşlardı. Bayramoğlu her haberciyle teker teker konuşmuş, onlarla enine boyuna uğraşmıştı. Habercilerin içinde Ğnce Me-med'in de adamları olabilir, onu yanıltabilirlerdi. Eşkıyalığında, kendi adamlarıyla karşısındakileri çok yanlış yollara göndermişti. Bu dağdaki her canlı göz Ğnce Memedin gözüydü, her canlı kulak onun kulağıydı. Eğer Ğnce Memed istemezse, onunla, yıllarca bu dağlarda gezse de karşılaşmazdı. Ama gene de belli olmazdı. Onun kurduğu haberci ağı kadar bir ağ da Bayramoğlu kurmuştu. Ğnce Memed, bu kadar can yakmış, bu kadar insan öldürmüş, bu kadar ev basmış, soymuştu. Çok da gençti ve burnu da havadaydı. Kendisini Köroğlu, Çakırcalı, Karayılan sanıyordu. Kimseden de korkmuyor, kendisini öyle fazla saklama gereğini duymuyordu. Köylüye de, her birisi Memed olmuş delikanlılara da fazla güveniyordu. Oysa, o Me-medlerin içinden öyle kaypak Memedler çıkardı ki Ğnce Memedin şaşkınlıktan dudakları uçuklardı. Bayramoğluna göre insan, bu dünyada yalnız be yalnız kendine güvenmeliydi. Yüzyıllardır, üstlerinden zulümler, işkenceler, savaşlar, salgınlar geçmiş köylüler öylesine kaypaklaşmışlardı ki elle tutulacak yerleri kalmamıştı. Bilselerdi ki yarın Ğnce Memedle Bayramoğlu karşılaşacak, bu karşılaşmada da Ğnce Memed yenilecek, daha Bayramoğlu yetişmeden Ğnce Memedi haklarlar, kellesini de bir sırığa geçirip, alır getirir Bayramoğluna verirlerdi. Eğer köylü

insan gibi insan olsaydı, Bayramoğlu hiç dağdan iner miydi? Niçin bu kadar asker, gönüllü takmıştı Bayramoğlu arkasına? On beş yirmi kişilik bir eşkıya çetesi için bu kadar kalabalık çok değil miydi? Kendi yanındakilerden başka Yüzbaşı Faruk komutasında iki bölük, Teğmen Ğzzet Nuri komutasında iki bölük, Yüzbaşı Gavur Ali komutasında iki bölük dağlara doğru yol almışlardı. Eşkıyayı yakalamak için böylesine büyük kalabalıklarla onların üstüne yürümek yanlıştı. Eşkıyayı avlamak için seçme elli kişilik bir güç yeterdi. Ama Arif Saim Bey de, Bayramoğlu da bu kalabalıklardan başka bir şey, Toros köylülerinin gözlerini korkutmayı umuyorlardı. Halkı böylesine

450

bir kalabalık candarmayla, gönüllüyle, Bayramoğluyla korku-tabilirlerse gerisi kolaydı. Köylüler de hep candarma, asker kalabalığından korkmuşlardı. Çünkü yalnız, üstlerine gelen yer götürmez asker onları yenebilmişti.

Bir akşamüstü Çiçekli köyünün altındaki düzlüğe geldiler, tüfek çatıp çadır kurdular. Koyunlar, boğalar, koçlar kestiler, tepeleme pirinç pilavı yığıldı ortaya, yediler içtiler. Bayramoğlu askerlerinin, öteki askerlerin bütün giderlerini gelip kasabaya birikişmiş ağalar, beyler veriyorlardı. Arif Saim Beye göre, bu askerler devleti değil, onları korumak için canlarını tehlikeye atıyorlardı. Onlar da hiç olmazsa giderleri çeksinlerdi. Beyler, ağalar da onun bu önerisini seve seve yerine getirdiler.

Orada, Çiçekli köyünün alt başındaki düzlükte üç gün kaldılar, köyün üstüne harman gibi közlerde kızarttıkları etlerin yağlı, iştah açıcı dumanlarını savurdular. Bu üç gün üç gece içinde köyden bir tek kişi çıkıp da onlara, bir, hoş geldiniz, demedi. Nereden gelip nerelere gidiyorsunuz, diye sormadı. Herkes evine kapanmış, köyün ortasındaki alanda kimsecikler gözükmiyordu. Bayramoğlu bu işe şaşmış da kalmıştı. Sonunda dayanamadı, köye adam gönderip Sarı Çavuşu çağırtdı. Sarı Çavuş onun eski arkadaşıydı ve onunla çok sevişirlerdi.

Sarı Çavuş gelen adama, "Git selam söyle o Bayramoğluna, benim yüzüme bakacak yürekliliği nereden almış ki o? Asker kaçağı Arif Saimden almış olmasın? Git selam söyle Bayramoğluna, benim onun yüzüne bakacak gözüm yok."

Bayramoğlu birkaç adam daha gönderdi köye, Sarı Çavuş diretiyordu. Şortunda edemedi Kürt Rüstemi gönderdi ona Bayramoğlu. Sarı Çavuş Rüstemi çok severdi. Onun yüzüne bile kaşını kaldırıp bakmadı. Onunla bir tek sözcük bile konuşmadı. Kürt Rüstem onun yanında bekledi, bekledi, sonunda edemedi, yıkılmış, bitkin Bayramoğluna geldi:

"Benimle bir tek söz bile konuşmadı. Yüzüme de bakmadı. Bana köpeğe bakar gibi bile bakmadı. Taş kesilmiş ocağın başında öyle oturdu kaldı."

"Ben gidiyorum o Sarı Çavuşa," diye öfkeyle ayağa fırladı Bayramoğlu, atına atladığı gibi köyün yolunu tuttu. Onunla birlikte Rüstem de geliyordu. ORHAN KEMAL

ĞL HALK KÜTÜPHANESĐ

451

Attan Ğner inmez kapıyı açıp içeriye girdi: "Sarı Çavuş!" diye bağırdı. "Aşk olsun sana Sarı Çavuş, böyle miydi seninle kavli kararımız, böyle miydi seninle arkadaşlığımız, kardeşliğimiz böyle miydi seninle..."

Sarı Çavuş ocağın karşısına, eski bir kıl çulun üstüne bağdaş kurmuş oturmuş, kamburunu çıkarmış, gözlerini önündeki közlere dikmişti. Sanki içeri girenleri duymadı. Yerinden de hiç kıpırdamadı. Başını çevirip de ona bakmadı. Yalnız sırtı biraz daha kamburlaştı.

"Sarı Çavuş, ben geldim, ben Bayramoğlu." Sarı Çavuşun sırtı iki kez kalktı, indi.

Bayramoğlu tepeden, alaycı, şaşkın: "Sarı Çavuş, evine Tanrı konuğu geldi, anlamadın mı?"

Gene en küçük bir kıpırtı yoktu Sarı Çavuşta. Bayramoğlu Bayramoğlu oldu olalı hiç böyle bir iş gelmemiştı başına. Böylesine onuruna düşkün bir kişiyi bak hele Sarı Çavuş ne hale getirmişti. Onu şimdiye kadar hiç kimse böyle karşılamamıştı.

"Tanrı konuğu dedik, seni deyi evine geldik. Ya anlamadın ya da sen bir iyice bunamışsın koca köpek."

Bu sözleri duyar duymaz Sarı Çavuş, bir ok gibi yerinden fırladı, geldi Bayramoğlunun karşısına dikildi:

"Ben değil, sen bunamışsın," dedi acı acı gülümseyerek. "Şu koca Bayramoğluna bakın hele, bir zamanlar bastığı toprağı titreten, bir şahin kadar onurlu olan, Allanın aslanı Ali gibi gürleyen, fakir fıkaranın ekmeği olan, bütün dağların, aşadıdaki ovaların üstüne titrediği, gözünden esirgediği, şu koskoca Bayramoğluna bakın hele, Ağalara, Beylere zağar olmuş da Ğnce Memedin üstüne Sarı Sultanoğlunun, Kamberoğlu zaliminin, Kederoğlunun, Kadioğlunun askerini çekmiş de dağlara çıkmış. Ğnce Memedi yakalayacak da, onun derisini yüzecek, gözlerini oyacak, sonra da götürecek Sarı Sultanoğluna teslim edecek... Keski ben öleydim de Çanakkalede, denizdeki vapurlar bir top güllesiyle göğe çıkarken, bu günleri, Bayramoğlunun bu hallerini görmeyeydim. Kurt kocayınca köpeklere maskara olurmuş. Keski Bayramoğlunun kocadığını görmeseydim."

Geldi, kocaman elleriyle Bayramoğlunun yakasına yapıştı-Gözlerinin içi yaşla dolmuştu. Zangır zangır titriyordu.

452

"Nereye gidiyorsun Bayramoğlu?" diye sordu, gözlerini onun gözbebeklerinin içine dikerek, "nereye, Ğnce Memedi öldürmeye mi gidiyorsun? Yok Bayramoğlu yok, sen Ğnce Memedi öldürmeye gitmiyorsun, sen kendi gençliğini öldürmeye gidiyorsun. Sen Bayramoğlunu, Köroğlunu, Karayılanı, Sen Haz-reti Aliyi öldürmeye gidiyorsun. Sen zulme karşı ayağa kalkmış bütün yürekleri öldürmeye gidiyorsun. Sen insanlığı, sen Toros dağlarını öldürmeye gidiyorsun. Şimdi yüzüme bakacak gözün var mı senin, söyle koçyiğit Bayramoğlu? Bak, Bayramoğlu sana ne diyeceğim, sen öldüdü ya, sen çekilip gittindi ya, bu Toroslar hep senin

türkülerini, destanlarını söyledi. Hep Bayramoğlu halaylarını çekti. Bundan sonra o destanları, türkülerini, halayları bir başkasına, Ğnce Memedi, Bayramoğlunu öldürmeye kalkmayanlara verecekler. Bayramoğlunun namını nişanını hem bu dünyadan, hem de yüreklerinden sökecek atacaklar. Duydun mu söylediklerimi?"

Önünden çekildi, dışarıya çıktı. Dışarda parlak bir güneş vardı. Buz gibi de dağlardan aşağıya bir yel esiyordu. Sarı Çavuş gitti, küskün, avlunun köşesindeki ceviz ağacının altındaki tahta sedirin üstüne çöktü, yönünü de çadır kurmuş Bayramoğlu ordugahına döndü. Bayramoğlu içerden yalpalayarak çıktı, geldi, bir an Sarı Çavuşun önünde durdu. Sarı Çavuş kasketinin siperliğini tam gözlerinin üstüne indirmiş, gözlerini, yüzünün yarısını kapatmıştı. Bayramoğlu, ona doğru birkaç adım attı, sonra durdu, bir şeyler söyleyecekti vazgeçti, geriye döndü. Ayakları ayaklarına dolaşüyor yalpalıyordu. Atının dizginini Kürt Rüste-min elinden aldı, bacakları titriyordu, bu durumda ata binemezdi. Yüzü kararmış, alını kırışmış, dudakları sünmüştü. Başını önünde, atını ağır ağır çekerek askerlerinin arasına döndü, kendisini çadıra dar attı. Rüstem de geldi yanına oturdu.

"Sarı Çavuş haklı," dedi Bayramoğlu, "biz gençliğimizi öldürüyoruz. Biz başkaldıran, bir gül gibi açılmış kendi yüreğimizi koparıyoruz. Sarı Çavuş gene de iyi arkadaş imiş, yüzüme, haktuuuu, deyip de tükürmedi. Şu benim yüzüm, kendi yüreğini sökmeye giden yüzüm tükürülecek yüz."

"Biz ikimiz şu dağlara attığımız tohumların güne karşı açmış taze çiçeklerini talana gidiyoruz. Elimizden silahımızı bı-

453

Taktığımızda keski ölseydik," diye hayıflandı Kürt Rüstem. "Olan oldu. Başımıza bu işler de geldi."

"Artık dönemeyiz, değil mi Rüstem?"

"Dönemeyiz Ağam."

"Dönsek ne olur?"

"Dönsek derler ki koskocaman Bayramoğlu Ğnce Memed adındaki çocuğun üstüne gitti de korkusundan yüz geri etti, derler. Sen buna dayanamazsın. Ğşte senin için gerçek ölüm bu olur. Kimse bilmez ki biz ince Memede, gençliğimize, dağlara attığımız tohumun taze çiçeğine kıyamadık. Kimse bilmez ki Bayramoğlu kendi gençliğini öldürmektense kendini öldürdü."

"Kimse bilmez," dedi Bayramoğlu. "Demek kader yolumuzu böyle çizmiş, Ğnce Memedi yakalamak bize düşmüş."

Bayramoğlu gözlerini çadırın kapısından gözüken uzaktaki yüce dağın karlı doruğuna dikti, daldı gitti. Başını çevirdiğinde gözleri yaş içinde kalmıştı. Yüzü gerilmiş, yüz çizgileri keskinleşmişti. Kendi kendine konuşur gibi:

"Keski ilk çarpışmada Ğnce Memed bizi vursa da, biz de bu alçaklıktan kurtulsak," diye söylendi Bayramoğlu.

"Keski," diye bağırdı Kürt Rüstem.

Bayramoğlu eskiden bir köye, bir kasabaya inmeyegörsün, köy, kasaba bayram yerine döner, onu görmek için insanlar yollara dökülürlerdi.

Bayramoğlu Çiçekli köyünden kalktı. Çadırları muhtara bıraktılar. Çadırlar ağırlık oluyordu, artık köy evlerinde konaklayacaklardı.

Bir gün, bir gece yol gittiler. Yolda, haberciler durmadan haber getiriyor, Bayramoğlu atının üstüne yumulmuş, derin bir düşünceye gömülmüş, getirilen haberler onu ilgilendirmiyor-casma dinliyor, atma yol veriyordu.

Önlerindeki dağı aşınca sağdaki koyakta bir köy gördüler, atları da, kendileri de yorulmuş, acıkmışlardı. Köyden duman tütüyordu. Ortayerinde ulu üç çınar ağacı dikili bir alan yemyeşil gözüküyor, yeşilliği dümdüz, ağaran, köpüklenen küçük bir dere ikiye ayırıyordu.

Köye yöneldiler. Onları gören köylüler kaçıp evlerine sığınıyorlardı. Bu da zaten işkilli olan

Bayramoğlunun gözünden

454

kaçmıyordu. Muhtarın evini sordular, büyük, eski bir konaktı. Avlusuna geldiler, beklediler, kimse dışarıya çıkıp onları karşılamıyor, Bayramoğlunun şaşkınlığı gittikçe artıyordu. Bu yaşına gelmiş başına böyle işler gelmemiştir.

Horoz Ramo bağırdı:

"Bu konakta kimse yok mu?"

Sesi çok gür ve öfkeliydi.

Ramo birkaç kere daha bağırdı, evden ses şada gelmedi. Kapılar kilitliydi.

"Kapıları kırın," diye, yılan ışığı bir sesle buyurdu Bayramoğlu.

Birkaç kişi birden yüklenince bütün kapılar açıldı. Geçerden çok yaşlı, uzun ak sakallı bir adam çıkardılar. Adamı sakalından tutmuşlar çekiyorlardı.

"Bırakın onun sakalını," diye buyurdu Bayramoğlu adamı görünce, kim olduğunu anlayınca tepeden tırnağa öfkeye kesti. Onunla birlikte altındaki atı da öfkeden titriyordu. Bu gelen yaşlı adam, Paşa Ahmet onun çok eski, yakın bir arkadaşıydı. Aşağıdaki ovada geniş bir çiftliği vardı. Dulkadirli soyundan olduğunu, bu dünyada yalnız kendisinin Dulkadir-liden geldiğini, ötekilerin hepsinin yalancı olduklarını kitaplara, soy kütüklerine, fermanlara dayanarak önüne gelene anlatmaya çalışıyordu. O gün bugündür de bunu kimseye anlatamamış, bu dağlarda, ovada Dulkadirli soyundan gelen soy kütüklü, altın varak fermanlı kişiler çoğaldıkça çoğalmıştı. Buna dayanamayan Paşa Ahmet de mitili barhanayı toplamış, soyunun köyüne, eski baba konağına dönmüş, köyün de muhtarlığını almıştı. Onun bu köyde olduğunu, işte bu yüzden Bayramoğlu bilmiyordu.

"Ahmet Paşa, beni tanımadın mı?"

Sesinden öfke taşıyordu.

"Tandım," dedi Paşa Ahmet kırıgın bir sesle. "Sen Bayra-moğlusun, seni ben nasıl tanımam?"

"Adam Bayramoğlunu böyle mi karşılar?"

Paşa gülümsedi:

"Var git yoluna Bayramoğlu," dedi Paşa Ahmet, "var git yoluna. Seninle içilmiş kahvemiz, yenilmiş yemeğimiz var. Var

455

git yoluna Bayramoğlu. Sen Bayramoğlu gibi Bayramoğluysan var git yoluna. Bizimle uğraşma. Var git de Ğnce Memedi öldür. Var git yoluna eski arkadaşım, kartal gibi onurlu, şahin gibi atak, yiğitler yiğidi Bayramoğlu var git yoluna. Var git de Ğnce Memedi yakala, öldür."

"Yahu Paşa Ahmet duydum ki Ğnce Memed senin evini de basmış, seni de soymuş, doğru mu?"

Paşa Ahmet başını kaldırdı, ilk olarak onun yüzüne, gözlerinin içine baktı, küçük yeşil gözlerini kirpiştirerek.

"Doğru," dedi Paşa Ahmet, "Ğnce Memed evimi de bastı, ne kadar altınım varsa hepsini de aldı, aldı da babalan cephede kalmışlara verdi."

Bütün hali tavrıyla, bunda ne var, der gibiydi.

Bir an karşı karşıya öyle durdular, bakiştılar. Sonunda Paşa

Ahmet:

"Var git Bayramoğlu, var git de Ğnce Memedi öldür. A.ma onu arkasından kurşunla. Senin gibi bir Bayramoğlunun şanına ancak böylesi yakışır," dedi, acı acı gülümseyerek arkasını döndü, konağına girdi.

Ortalıkta kimsecikler yoktu. Birkaç çocuk ev köşelerinden boyunlarını uzatıp onlara bakıp bakıp kaçıyorlardı. Alanın bir ucuna yığılmış küllükte de horozlar ışıltılı tüyleriyle eşiniyorlar, küle batıp çıkıyorlardı.

Bayramoğlu bundan sonra birkaç eski arkadaşıyla daha karşılaştı. Hepsinin de tavrı Sarı Çavuştan, Paşa Ahmetten daha beterdi. Her sözleri Bayramoğlunun yüreğinde onulmaz yaralar açtı. Köylülerin ona karşı davranışları da, günler geçtikçe daha aşağılayıcı, tepeden, soğuk, alaycı oluyordu. Hiçbir köylü onunla candan, yürekten konuşmuyor, onu aşağılamak için de hiçbir fırsatı kaçırmıyorlardı. Bayramoğlu bu yaşta, o iki yüzlü, sürüngen saydığı köylünün başka bir yönünü daha öğrenmişti.

Soluk soluğa dağlardan yola bir haberci indi geldi: "Bayramoğlu, Bayramoğlu," dedi, "tam üstündesiniz. Yüzbaşı Gavur Aliyle, Teğmen Ğzzet Nuri Ğnce Memed çetesini az ilerde çevirdiler. Yarım saat daha ilerlerseniz tam üstüne varırsınız.

456

Bu haberci Bayramoğlunun en güvendiği haberciydi. Eşkiryahında Kurtuluş Savaşı günlerinde de bu kişi ona habercilik yapmış, hiçbir haberinde de yanılmamıştı.

"Onlar arkadan çevirdiler, siz de buradan giderseniz... Ğnce Memedi yakalarsınız."

Bayramoğlunun yüzü sapsarı kesildi, yanındaki Topal Aliye baktı:

"Ne dersin Ali?"

"Doğru olamaz, benim sürdüğüm izler o yana değil..." Ters yönü gösterdi. "Eşkiryahın izleri bu yana gidiyor."

Geriye, Topal Alinin gösterdiği yöne döndüler. Biraz sonra da Yüzbaşı Gavur Ali ve Ğzzet Nuriyle Ğnce Memed çetesinin çatışması başladı. Çatışma iki gün bir gece sürdü. Eğer, Bayramoğlu habercinin dediği yöne gitseydi Ğnce Memed çetesi dört bir yandan sarılmış

olacak, ya kısıvrak yakalanacaklar, ya da öldürüleceklerdi. Bu kadar büyük bir kalabalığı söküp çıkmaları olasılığı yoktu. Onları bu sefer Topal Aliyle Bayramoğlu kurtarmıştı.

Bu olaydan sonra Ğnce Memedin, Akçadağda olduğu haberi gelince, Bayramoğlu tam ters yöne Ahırdağına doğru yola çıkıyor, Ğnce Memed Konur dağdaysa, o, Feke dağlarına yöneliyordu. O, böyle yaptıkça da köylülerin ona ilgisi gittikçe artıyor köylüler onu yollara dökülerek davul zurnalarla, halaylarla karşıyorlar, köy alanlarında, onun onuruna görkemli toylar, şölenler kuruyorlardı. Bayramoğlu o eski sevgiyle, dostlukla, umutla sarmalandığı günlerini yaşıyordu. Eski arkadaşları, dostları da ondan kaçmak değil, onu arayıp buluyor, kucaklayıp hasret gideriyorlardı.

Kış geldi çattı, Bayramoğlu bir kere olsun Ğnce Memedle karşılaşmadı. Oysa, Gavur Ali, Ğzzet Nuri, son günlerde gönderilen Yüzbaşı Halis Bey kumandasındaki candarmalar Ğnce Memed çetesiyle en az üçer kez karşılaşmışlar, onu kayıplar vererek, verdirerek ellerinden kaçırmışlardı.

Bayramoğlunun Ğnce Memeden kaçtığı aşağıda duyulmuş, Arif Saim Bey, ötekiler küplere binmişlerdi. Bundan sonra da Arif Saim dağlara, Bayramoğluna, alçaklığını yüzüne vuran mektup üstüne mektup göndermişti.

457

Bayramoğlunun Ğnce Memedle karşılaşmaktan korktuğu, karşılaşınca da bayrağını açarak ona teslim olduğu, Ğnce Meme-din de ona tepeden bakarak, bu yaşlı eşkiyayı öldürmeyip, aşağılayarak bıraktığı kasabada çalkalanıyor, bu da günü gününe Bayramoğlunun kulağına geliyordu.

Bir de her şeye karşın Ğnce Memedle karşılaşmayı, çarpışmaya girişmeyi o kadar çok istiyordu ki, Ğnce Memed her gece türlü biçimde düşlerine giriyordu.

Bu yıl dehşet bir kar yağdı. Kayalıklar, ormanlar, dağlar, koyaklar, köyler, akarsular silme

kar altında kaldı. Dağlarda dolaşmak zorlaştı, ama Yüzbaşı Gavur Ali, Halis Bey, Teğmen Ğzzet Nuri, arkadan çok güçlü, seçme bir birlikle gelen Yüzbaşı Faruk bahar gelmeden Ğnce Memedi ölü ya da diri ele geçirmek için kar, tipi, fırtına demeden canlarını dişlerine takmışlar, ayakları, elleri donarak mağara mağara, kovuk delik, Ğnce Memedi bıkmadan usanmadan arıyorlardı. Aşağıdaki Arif Saim Bey üç gün Ankaradaysa bir ay kasabadaydı ve önüne gelene buyruk yağdırıyordu. Ğnce Memed eğer bahara kadar ele geçmezse, bütün subaylar biliyorlardı ki halleri dumandı ve kendilerine martın ilk günlerinde iş aramak zorunda kalacaklardı. Bayramoğlununsa durumu tamamen tersine dönmüş, bugünlerde artık herkes onunla alay eder olmuştu. Bu duruma da Bayramoğlu ilk dağa geldiği günlerdeki durum kadar kızılıyordu. Bir sabah çok erkenden uyandı, "Topal Ali," diye bağırdı, "hemen uyan, giyin kuşan ve hem de karşıma gel."

Topal Ali az sonra karşısındaydı.

"Buyur Bayramoğlu ben geldim."

"Ğnce Memedin üstüne artık yürüyeceğiz Topal. Ele aleme rezil rüsvay olduk. Aşağıdaki Arif Saimden haber geldi, Mustafa Kemal Paşa diyormuş ki, Bayramoğlu Ağa da nasıl bir Bayramoğluymuş böyle, parmak kadar çocukla başa çıkamayana da ben Bayramoğlu da demem, silah arkadaşım da demem. Haydi artık sen Topal Aliysen göster Topal Aliliğini, işe başla. Üç gün içinde senden Ğnce Memedi isterim."

"Ben de sana onu bulurum."

Yoğun bir haberleşme başladı. Her yandan haberciler geliyor, Memedlerden, Ğnce Memedden türlü haberler getiriyorlar-

458

di. Öteki birliklerle de ilişki kurulmuş, Bayramoğlu herkesi, belli etmeden komutası altına almıştı. Ve dağlar, köyler, ovalar taranıyor, onlar Ğnce Memedi burada ararlarken, ta

uzaklardan, Torosun öte yüzünden Ğnce Memedin bir olayı duyuluyordu. Candarma birlikleri bütün güçleriyle oraya koşuyor, onlar daha oraya varmadan Ğnce Memed çetesinin sesi Maraş altından, Gündeşli ovasından geliyordu. Böylesine bir çabukluk Bayra-moğlunu da, bunca deneylerden geçmiş candarma subaylarını da şaşırtıyordu. Ğnce Memed, bununla da kalmıyor, bir günde üç ayrı yerde üç ilginç olay yaratıyordu. Bayramoğlu böylesi olayların yabancıları değildi, kendisi de eşkıyalığında tıpkı Ğnce Memed gibi yan çeteler kurmuş, bir gecede dört beş yerde vukuat çıkarttırmıştı. Onun başka bir usulü daha vardı, bunun adını örümcek usulü koymuştu. Eşkıyalığında en çok bu örümcek usulü işine yaramıştı. Şimdi de Ğnce Memede örümcek usulünü uygulamanın tam sırasıydı. Ğnce Memed, buralarda en çok nerelerde dolaşıyor, nerelerde kalıyordu, orasını bir iyice saptayacak, ondan sonra o yörede, ağının köşesine çekilip bekleyen örümcek gibi bir köşeye sinecek bekleyecekti.

Uzun bir araştırmadan sonra Alidağını, onun yakın yörelerini saptadı. Öteki candarma birliklerine de durumu anlattı, onları da Alidağı yöresindeki köylere yerleştirdi. Ortada yalnız, öfkeli, burnundan soluyan, her yere koşan, kendinin de, can-darmalarının da canını çıkaran, yerinde duramayan Yüzbaşı Gavur Ali birliğini bıraktı. Gavur Ali nerden bir ses duysa oraya koşuyor, varıyor ki Ğnce Memedi koydunsa bul, başlıyordu köylüleri dayağa çekmeye. Köylülere dayak atmada bu Gavur Ali Kertiş Aliye bile taş çıkartıyordu. Bayramoğlu, bir de birliklere her gün kuzular, koyunlar, koçlar, tosunlar kestiriyor, kasabadan katır yüküyle içkiler getirtiliyordu. Bu içkiler de, yiyecekler de Bayramoğlu taktiğinin içindeydi, Bayramoğlu candarmaların, sivillerin içinden seçtiği büyük bir çoğunluğun ağzına bir damla içkiyi bile sürdürmüyor, onları inanılmaz bir disiplinde tutuyordu. Ğçkilerle, yiyecekler, kesilen koçlar, tosunlarla Ğnce Memede, bunlar kışı bu köylerde zevki safa içinde geçirecekleri izlenimini vermek istiyordu. Gavur Alinin de ortalıkta, dur durak bilmeden dolaşma-

sı işine yarıyordu. Üstelik Gavur Ali birliğinin başına gelenler onun işini çok kolaylaştırıyordu. Bir gün, Ğnce Memed çetesiyle altı saat çarpışan Yüzbaşı Gavur Ali birliğini kayalık bir köye çekti. Candarmalar çok yorulmuşlar, Ağanın konuk odasına dolmuşlar çay içiyorlardı. Yüzbaşı Gavur Aliyse konağın ikinci katındaki odada Ağayla oturmuşlar kafayı çekiyorlardı. Gavur Ali Ğnce Memede atıp tutuyordu ki kapıdan bir namlu uzandı, "Teslim," dedi, "ben Ğnce Memedim." Yüzbaşı ayağa kalkarken elindeki bardak düştü, ellerini havaya kaldırdı. Ağa da onun gibi yaptı. Yüzbaşayı aşağıya indirdiler. Candarmaları-mı da teslim almışlar, onları kendire biribirlerine bağlamışlar Yüzbaşayı bekliyorlardı.

"Şimdi, tüfeklerinizi, fişeklerinizi aldık" dedi Memed. "Baktık ki bu tüfekler, mermiler sizin hiç işinize yaramıyor, bari bu güzel tüfekler bizim olsun, dedik. Ğyi mi yaptık Yüzbaşım?" "Ğyi yaptınız," dedi Gavur Ali. "Yalnız bunu niçin bize yaptınız da Ali dağının dibinde sel gibi rakı içenlere yapmadınız, benim anlamadığım bu. Onlarda daha çok tüfek, daha çok mermi var. Çok da para var. Onlarda makinalı tüfek de var. Sizin işinize çok yarar."

"Onlarda Bayramoğlu da var. Onun ne düşündüğü belli olmaz."

"Ne düşünürse düşünsün, o, korkağın ve de sarhoşun teki."

"Sen öyle belle," dedi Ğnce Memed, "Bayramoğlunu bilen bilir."

"Ben de gördüm tanıdım," dedi Yüzbaşı, "sen hangi yöne gittiysen, o ters yöne kaçtı. Ele aleme rezil rüsvay oldu, insan içine çıkacak yüzü kalmadı. O, korkağın biri. Eğer insan içine çıkabilseydi, çoktan tüfeği bırakır köyüne kaçardı. Siz hiç on beş yıl tüfeğini bırakıp karısının eteği altına saklanan eşkiya gördünüz mü?"

Memed, Yüzbaşının bu sözlerine karşılık vermedi.

"Seni kasabaya, böylece askerleriyle birlikte kolları bağlı yollayacağım, seni Arif Saim Beye

böyle şanlı şöhretli teslim edeceğim."

460

"Beni değil de, Bayramoğlunu böyle eli kolu bağlı Arif Sa-ime yollasan namına nam katılırdı.

Ğnce Memed adını duyan akarsular da dururdu."

"Bayramoğlunu böyle diri diri kimse yakalayıp da onun kollarını bağlayamaz."

Ğnce Memed, Yüzbaşıyı Tazı Tahsinle birlikte iki eşkiyaya teslim etti. Tazı Tahsin de sonunda

Yedi Memedlere karışmış, gözü pek bir eşkiya olmuş, Ğnce Memede candan yürekten

inanmış, onun yoluna baş koymuştu.

Ğnce Memedin ölüm haberini kasabaya nasıl ulaştırdığını, Ağalardan, Beylerden ne kadar

çok para aldığı, gözü dönmüş kebaçının onu nasıl bir öfkeyle dükkanından, parayı bile

almadan kovduğunu, kadınların Ğnce Memed, diye nasıl çam yarması Osmanın ölüsüne ağıt

yaktıklarını, Ğnce Memedin o huysuz atının onu ağacın tepesine hapsettiğini, ayaklarına

şimşekler dolanıncaya kadar ağacın üstünde nasıl soğuktan donduğunu, buyup ölecekken

şimşeklerin onu kurtardığını bire bin katarak anlatıyor, dinleyenleri gülmekten kırıp

geçiriyordu. Attan da daha ödü kopuyordu. Arkadaşları onu hep, at geliyor, diye kandırıyor,

korkutuyorlardı. Tazı Tahsin daha at sözünü duyar duymaz sapsarı kesiliyor, zangır zangır

titriyor, "Şu Ğnce Memed de ne diye salıvermiş o deli atı ortalığa, söylemeli Ğnce Memede de

atını bağlasın yahu, onun atı Kertiş Ali onbaşidan da beter, insanlara Kertiş Aliden de daha

çok zulmediyor. Millet o atın korkusundan, başını evinin kapısından bile çıkaramıyor,"

diyerekten dert yamıyordu.

"Ğnce Memedin camı o atta."

"Ğnce Memed bir duymasın senin o at için, canı için böyle konuştuğunu..."

"O atın da camı kuşta."

"O alıcı kuş onun gözünü oyar."

"O kuş onun gözünü oysun da Memed de benim gözlerimi oysun."

"O at uçmuş."

"Kurşuna dizmişler."

"Küheylan olaraktan dirilmiş."

"O at kuştan korkmaz bundan dolayı."

461

"Korkar. Herkes bir şeyden korkar." "Korkmaz."

"Havada uçana kuş neyle ki..." "Korkar."

Ğki eşkıya, bir Tazı Tahsin Çukurovaya doğru yola düştüler. Köylerde konaklayarak aşığıya, karlara bata çıka iniyorlardı. Tazı Tahsin ilk köyde Yüzbaşı Gavur Alinin kollarını açtı,

"Sütüne zümmedine," dedi, "istersen kaç. Erkek adam-san kaçmazsın."

"Kaçmam," dedi Yüzbaşı, "bana bir at gerek." "Buluruz." dedi Tazı Tahsin. "Yalnız kasabaya kolları bağılı olaraktan hem de yaya yapıldak gireceksin." "Öyle girerim," dedi

Yüzbaşı. Yüzbaşıya eyerli bir at buldular.

Kasabaya yaklaştıklarında Yüzbaşı attan indi, Tazı Tahsin onun kollarını bağıladı, önüne kattı.

"Beni hapse de attırmayacak, tüfeğimi de elimden aldırmayacaksın. Yoksa, Ğnce Memed seni bir daha yakaladığıında öldürür. Beni esir de aldırmayacaksın. Ben elçiyim, elçiye de zeval olmaz."

"Olmaz," dedi Yüzbaşı Gavur Ali.

Öteki eşkıyalar kasabanın dışında kaldılar ve Tazı Tahsine: "Biz gidiyoruz, seni beklemeyeceğiz, çabuk dön," dediler. "Çabuk dönerim."

Kasabaya girdiklerinde Tazı Tahsin Yüzbaşıya yaklaştı, kulağına, "istersen kollarını çözeyim," önerisinde bulundu. "Ğstersen çöz," dedi Yüzbaşı da. Tazı Tahsin onun kollarını

çözdü. "Ėstersen tüfeğimi de al." "Ėstemez," dedi Yüzbaşı, "bu kadarı yeter." Tazı Tahsin Yüzbaşıyla yan yana yürüyor, dudaklarını sün-dürüyor, bir şeyler söylemek istiyor, sonra da hemen vazgeçiyordu.

"Söyle," diye buyurdu Yüzbaşı sertçe. "Dilinin altında bir şeyler var senin."

"Olur," diye boyun eğdi Tazı Tahsin, "olur. Bak Yüzbaşım, sen gene dağa çıkacaksın değil mi? Hemen çıkacaksın Öyle mi?"

462

"Hemen çıkacağım."

"Ėnce Memedi öldürmek için mi?"

"Yakalamak için. Yakalanmazsa öldürmek için."

"Yazık," dedi Tazı Tahsin.

"Niçin yazık?"

"Ėnce Memedin hiç suçu yok da... Bütün suç..."

"Bütün suç kimde?"

"Bütün suç o atta."

"Hangi atta?"

"Ėnce Memedin o deli atı var ya, her bir kötülüğu yapan, insanları öldüren, soyan... Ėnce Memedin canı da o attadır. Diyorlar ki o at ölmeyince Ėnce Memedi kimse ne yakalayabilir, ne de öldürebilir."

"Duydum," dedi Yüzbaşı, "o atı..."

"Onu öldür Yüzbaşım. O at var ya, onun ayaklarına yıldırım, yani şimşek dolanmazsa o insanları yiyor."

"Ėnsanları mı yiyor?"

"Yiyor ya onu öldürürsen, Ğnce Memed, hiç."

"Onu öldürürüm. Benim de senden bir isteğim var."

"Söyle Yüzbaşım, ne istiyorsun."

"Gel sen benimle kal, seni bağışlatırım, anladığıma göre suçun da yok."

"Ben eşkıya oldum Yüzbaşım, kalamam."

"Neden?"

"Arkadaşlarım beni beklerler de..."

Tazı Tahsin Candarma Komutanlığına varana dek, döndü döndü atı anlattı. Yüzbaşından dağa döndüğünde ilk iş olarak atı öldüreceği üstüne muhkem söz aldı. Belli olmazdı, at, öldürsündü hele, belki de ondan sonra Tazı Tahsin dağdan vazgeçer, Yüzbaşının yanında kahrıldı.

Tazı Tahsin Yüzbaşayı, candarmalarını çarşının içinden geçirerek, aldı Taşkın Halil Beyin evine götürdü, candarmaları avluda tek sıra dizerek, başlarına Yüzbaşayı dikti:

"Siz bekleyin, ben hemen gelirim," dedi, konağın merdivenlerine atıldı, yukarıya ıktı. Arif Saim Bey, onları pencereden görmüş, konağa gelen Tazı Tahsini bekliyordu pencerenin yanında. Tazı Tahsin onun karşısına geldi dikildi, bir asker selamı çaktı yalan yanlış.

463

"Bunları sana Ğnce Memed gönderdi. Sen Yüzbaşayı, can-darmamaları alacak, doğru Arif Saim Beye, benden selam söyleyerek teslim edeceksin, dedi. Bir de dedi ki, selam eder, hürmetlerimi yollarım, kusuruma kalmasın, onların silahlarını aldım. Hükümetin çok silahı, mermisi var, bizde yok. Bir de dedi ki, zaten bu silahlar onların hiç işlerine yaramıyordu."

"Biliyorum, yaramıyordu. Eğer yarasaydı... Sen nesin, eşkıya mısın, Yüzbaşayı ağır buraya."

Tazı Tahsin koşarak merdivenleri indi, Yüzbaşayı önüne kattı getirdi.

"Ben bir köylüyüm Paşam."

"Köylüsün de omuzundaki bu tüfek ne, adın ne senin?"

"Bu tüfeği bana, Yüzbaşığı kaçırmadan sana getireyim diye, Ğnce Memed verdi. Adımı sorarsan da, bana da Memed, derler."

Murtaza Ağa, Arif Saim Beyin azıcık gerisinde durmuş, bu Memedin kim olduğunu anımsamaya çalışıyordu, biraz sonra da kim olduğunu çıkardı:

"Sen Tazı Tahsin değil misin ulan?" diye sordu.

Tazı Tahsin sert, dikeldi:

"Ben Memedim," dedi. "Sen beni başka birisine benzetiyorsun Ağa."

"Yok, sen osun."

"Biz bütün köylüler hep biribirimize benzeriz. Benzetiyorsun Ağa..."

"Yahu Ğnce Memedin ölümünü... Yahu, Kertiş Ali Onbaşı senin kemiklerini... Yahu..."

"Benim adım Memed, hiç çabalama Murtaza Ağa."

Murtaza Ağa, Tazı Tahsini olduğu gibi anımsıyor, sayıp döküyordu boyuna. Tazı Tahsin de Memedim, diyor da başka bir şey demiyordu.

Sonunda Arif Saim Bey:

"Çabalama Murtaza Ağa, sen bu Memedi Tazı Tahsin yapamayacaksın," dedi.

"Yaparım," dedi Murtaza Ağa, cebinden cüzdanını çıkardı, içinden üç tane yüzlük aldı, Tazı Tahsine gösterdi:

"Bunları biliyor musun?"

464

"Biliyorum," dedi Tazı Tahsin yutkundu, "bunların her birisi yüz liralık, üçü eder üç yüz lira."

"Bildin. Al bunlar senin olsun."

Tazı Tahsin boynunu büktü, paraya bakamıyordu. Ne de çok paraydı, gözleri yaşardı, tam

otuz tane öküz alınabilirdi bu paraya.

"Ğstemez," dedi, arkasını döndü yürüdü. Başı dönüyordu. Kasabayı koşarak çıktı. Sanki arkasından onu bir canavar, sanki arkasından onu üç tane yüzlük, sanki onu arkasından otuz tane ay boynuzlu boğa kovalıyordu.

Yüzbaşı ertesi gün silahlanıp candarmalarıyla, daha öfkeli, daha bilenmiş dağa yeniden döndü. O da kendi kendisine söz vermişti, Ğnce Memedi yakalayacak, getirecek kasabaya Arif Sa-ime teslim edecek, sonra da gece bırakacaktı. Ama bir kereliğine. Ğkinci yakaladığında da ya kasabanın ortasındaki alanda ya da köprünün altında asılacaktı Ğnce Memed... Atın kurşuna dizildiği yerde. Evet, Tazı Tahsine söz vermişti, atı da öldürecek ilk iş olarak. Bayramoğlu değil, ferishtah olsa, çöllerin aslanı, ormanların kaplanı olsa, eli gürzlü Zaloğlu Rüstem olsa, çatal kılıçlı Ali olsa varamaz Ğnce Memedin üstüne. O çok yaşlanmış da, çok kar-tamış. Gözleri görmüyor ki Ğnce Memedle çarpışsın, elleri tutmuyor ki tetiğe bassın. Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdur-rahman Çelebi derler. Bayramoğlu eşkiyayken Ğnce Memed daha doğmamıştı bile, nasıl pay etsinler kozlarını? Ğnce bir yürümüş Bayramoğlunun üstüne, Bayramoğlu, üstüme dağ, orman, akarsular, çatırdayarak kayalar yürüyor sanmış, Adını burada duysa Ğnce Memedin, kırk günlük ötede soluğu alıyormuş Bayramoğlu. Ğnce Memed de Bayramoğlunun candarmalarla, Ağalarla, Arif Saim Beyle birlik olduğuna çok üzölüyormuş, üzölü-yormuş da, Allah, diye yalvarıyormuş, benim sonumu Bayramoğlu gibi yapacaksan, beni öldür Allahım, diyormuş. Benim sonumu öyle yapma da kız kardeşiyle zina etmişin kurşunuyla öldürt beni istersen, diyormuş. Bayramoğluna haber üstüne haber gönderiyormuş, gel, gel kaçma da şu dağın başında kozumuzu pay edelim. Sen de bir zamanlar şu dağları titretendin, sen de bir zamanlar, şu benim sırtımdaki gibi bir dualı gömleği

giyendin. Can bu kadar tatlı mı Bayramoğlu, bu kadar tatlı mı ki sürüngenler gibi kaçacak delik arıyorsun? Yüce dağ başında bir koca kartal, Bayramoğlu. Açmış kanadını dünyayı örter, Bayramoğlu. Bazı yiğit vardır ölümden korkar, Bayramoğlu. Ben korkmam ölümden er geç yolumdur, Bayramoğlu. Ölümden öte köy yok, Bayramoğlu. Can insanın onurundan daha değerli değildir, Bayramoğlu.

Bütün köyler, kasabalar bir tek dil olmuşlar Bayramoğluna yükleniyorlar, ağızlarına ne gelirse esirgmeden söylüyorlar, yayıyorlardı. Bayramoğlunun korkaklığı üstüne, onu gülünç bir duruma sokan, karalayan türküler de dillere düşmüştü. Ğnce nerede anılıyorsa Bayramoğlu da, onunla birlikte orada anılıyor, destancılar, türkücüler Bayramoğlunu itin götüne sokup çıkarıyor, milleti gülmekten kırıp geçiriyorlardı. Bayramoğluy-la Ğnce Memedi karşı karşıya getiren, Ğnce Memedi yüceltip, Bayramoğlunu yerin dibine geçiren destanı Arif Saim Bey de, Kel Aşığı ta dağlardan getirterek dinledi ve öğretmen Sami Tur-guta destanı olduğu gibi bir deftere geçirmesini buyurdu.

Bayramoğlu da kendi hakkında her söylenen sözü, her çıkarılan türküyü duyuyor, kiminde gülüp geçiyor, kiminde üzülüyor, kiminde de öylesine öfkeleniyordu ki gözlerine uyku girmiyordu günlerce. Bu türküler, destanlar içinde onu en çok Aşık Kıvrak Alinin çıkardığı destan ilgilendirmişti. Kıvrak Ali destanında Bayramoğlunun çocukluğunu, babasını, babasının askerden dönmeyişini, kız kardeşinin, anasının başına gelenleri, dağa çıkışını, dağdaki yiğitliklerini, onun dağda Karayılana, Köroğluna, Baba Ğshaka, Genç Osmana eş olduğunu söylüyor, kahramanlıklarını, ermişliğini, çatal yürekli bir yiğit olduğunu öve öve bitiremiyor, Kurtuluş Savaşından sonra onun köyüne çekilişini, bir ermiş yaşamı sürüşünü dile getiriyor, destan burada söz olarak ses olarak kanatlanıyor, sevgiyle, sıcaklıkla, dostlukla, sevinçle, umuda doluyor taşıyor, Ğnce Memedi öldürme işine gelince de destanın bu parçası önce dehşet bir hüünde, umutsuzlukta yürüyor, dinleyenleri Bayramoğluna

açındırıyor, herkesi onu anlamaya çağırıyor, sonra da destan birden coşuyor, sesiyle, sözüyle bir öfke çılgına kesiyor, her şey Bayramoğlunu yeriyor, onun

466

bu durumlara düşecek adam olmadığını, onun ölmesi, kara topraklara düşerek bu alçak durumdan kurtulmasını diliyor, sonra birden de hüzünden, öfkeden, yergiden karalamaya, taşlamaya, güldürüye geçiyor, destan Bayramoğlunun ölüsüne yakılan bir gülünç ağıtla bitiyordu.

Bayramoğlu:

"Ğki gün içinde Aşık Kıvrak Aliyi isterim," diye buyurdu. "Gelmek istemezse, onun bana ölüsünü getirirsiniz. Gelirken sazını da yanma alsın."

Adamları daha iki gün dolmadan Aşık Kıvrak Aliyi buldular getirdiler.

Bayramoğlu, yüzü bir çakmaktaşı kayası gibi keskin, Aşık Kıvrak Aliyi ayağa kalkarak karşıladı:

"Buyur Aşık, hoş gelmiş safalar getirmişsiniz."

"Hoş bulduk Bayramoğlu."

Bayramoğlunun bıçak gibi yüzünü gören Aşık Kıvrak Alinin de yüzü, onun yüzünden de daha sertleşti:

"Sen bir Bayramoğlu destanı söylüyormuşsun."

"Söylüyorum."

"Bana da söyleyeceksin."

"Sana da söylerim."

"Ne bir eksik, ne bir fazla."

Aşık Kıvrak Ali gülümsedi, sazını kucağına çekti, başladı söylemeye.

Buldukları büyük evin uzun salonu ağıza kadar insanla dolmuştu, herkes can kulağıyla

Bayramoğlu destanını dinliyordu.

Bayramoğlu sırtını duvara dayamış, sağ elini kuşağının altına sokmuş, bağdaş kurmuş oturmuş, yüzünden hiçbir duygusunu belli etmeden Aşığı dinliyordu.

Ėlk akşamdan destana başlayan Aşık, destanını şafağın ilk horozları öterken bitirdi. O, destanı bitirince, bir kaya parçası gibi donmuş kalmış Bayramoğlunun gözlerinden iri iki damla yaş yanaklarından aşağıya yuvarlandı, bıyıklarının arasında yitti.

"Diline sağlık Aşık," dedi yıkılmış, bitkin bir sesle Bayramoğlu. "Çok güzel, çok haklı, çok namuslu, korkusuz söyle-

467

missin Aşık. Bu dünyada senin gibi aşıklar olunca arkadaş, iyiliğın, doğruluğın, güzelliğın sırtı yere gelemmez."

"Sağ ol Bayramoğlu."

Aşık ayağa kalkınca Bayramoğlu da, ötekiler de toptan ayağa fırladılar:

"Seni memnun edemedim Aşık, çünkü hiçbir şeyim yok. Neyim varsa elimden aldırđım. Kusuruma kalma."

"Bayramoğlu sağ olsun."

Bayramoğlu Aşığın koluna girdi, dışarıya ayaza çıktılar, karları çatırdatarak köyün dışına yürüdüler. Dikenlidüzünü silme bir ay ışığı doldurmuş, karlar incecik bir cam göbeğı mavisinde ışılaşıyordu. Gölgeleeri önlerinde, onlarla birlikte ağır ağır ilerliyordu.

Bayramoğlu onun kolunu dostça sıkarak, yumuşacık, sıcak bir sesle, yavaşça:

"Bu destan böyle bitmese ne iyi olur, öyle değil mi Aşık Ali?"

"Ėyi olur," diye onu onayladı Aşık Kıvrak Ali.

Konuşarak, destandan, eski Aşıklardan, Karacaoğlandan, Dadaloğlundan, Aşık Halilden söz ederek eve geri döndüler. Ocakta çaylar kaynıyor, tereyağları topak topak, üstleri ayran

kabarcıklı sofraya taşınıyor, kazanlarda tarhana çorbası, nane, sarımsak kokuları saçarak pişiyordu.

Babasının askere gittiği günü Bayramoğlu olduğu gibi anımsıyordu. Babası, iki amcası, üç dayısı hep birlikte savaşa çağrılmışlardı. Anası, dedesi, bütün köyle birlikte askere gidenleri ta kasabaya kadar uğurlamışlar, sevkiyat camilere doldurulduktan sonra bile kasabadan ayrılamamışlardı. Birkaç ay sonra da Bayramoğlunun babasının, amcalarının, dayılarının künyesi gelmişti. Birkaç yıl geçince anlaşıldı ki bu dağlardan askere gidenlerin hemen hepsi savaş alanlarında kalmışlardı. Yaşlılardan, sakatlardan, bir de asker kaçaklarından, çocuklardan başka erkek kalmamıştı dağlarda. Artık her işi, erkek işi, kadın işi demeden kadınlar görüyorlardı.

Bir gün anası, iki ablasıyla köyün alt yanındaki koyakta döven sürüyorlardı. Ğkindi üstüydü, gün yıkılmış gitmişti ki üç silahlı adam geldi harmana, su istediler, su verdi onlara kızlar.

468

Meşenin dibine oturdular, bir süre dinlendiler. Ğçlerinden çan-gal bıyıklısı sordu:

"Hatun," dedi yılışık bir sesle, "sen bu kızları nerede büyüttün ki, gün yüzü görmemişler, her birisi bir dünya güzeli. Bu kızlar bize yazılıp gelir. Sen de şu bizim arkadaşımızsın. Bunun çoktan beri sende gözü varmış. Kocan askerden dönmeyince sevincinden deliye döndü. Allahın emri Peygamberin kavliyle seni şu sarı bıyıklıya, kızlarını da benimle, şu arkadaşıma istiyorum."

Ana, silahlı kişilere yalvarıp yakarmaya başladı. Sonunda o konuşan kişi ananın ağzını kapattı, koluna girdi ayağa kaldırdı. Kızları da ötekiler yakaladılar. Kızlar çığlıklar attı. Ötekiler onları birer yumrukta susturdular. Bayramoğlu, bu durum karşısında çılgına döndü, yerden kaldırabildiği kaya parçalarını alıp alıp silahlı kişilerin üstüne fırlatıyordu. On dört yaşlarındaydı. Silahlı adamlardan biri sonunda onun saldırılarına dayanamadı,

belinden tabancasını çekti, Bayramoğlunun üstüne boşalttı. Çocuk oraya yığıldı kaldı. Hiç sesi sadası çıkmadı. Bir çalının dibine düştü. Çok kan yitiriyordu, gömleğini çıkardı, kurşun kaba etine girmiş, yararak dışarıya çıkmıştı, bacağı sıkı sıkıya sardı, sürünerek köye geldi. Köydekiler ona baktılar, türlü dağ çiçeklerinden, otlarından ona ilaç, fitil yaptılar, onu tez günde iyi ettiler, Bayramoğlu daha yarası iyi olmadan tarlaya döndü, döveni sürdü, ürünü çuvalladı eve getirdi. Anasından, ablalarından hiçbir yerden en küçük bir haber bile alamıyor, öfkesinden, merakından deliye dönüyordu. Evde babasından kalma bir tabanca vardı, onu beline taktı, karşı dağa çıktı, torbada ne kadar fişek varsa, küçücük ak taşları nişan alarak sıktı, hiçbir attığını vuramadı. Evlerinde beş tane tosunları vardı, üçünü sattı, o zamanlar, ortada erkek kalmadığı için silah, mermi çok ucuzlamıştı, çok güzel bir filinta, bol bol mermi aldı. Köylerinde, karşı dağın ardından gelen Kürt Haydar derler çok yaşlı bir kişi vardı, üç kızıyla büyük bir evde oturur, güzel, soylu atlar yetiştirirdi. Küp küp altınları olduğu söyleniyordu. Sürü sürü koyunları aşağıdaki düzlükte yayılırdı. Belki elli tane de tazi beslerdi. Her birisi, kırmızı, sarı, kara, ala, uzun boyunlu, uzun bacaklı, ince uzun belli tazılar. Ve bu dağlarda attığını vurmak-

469

ta üstüne yoktu. Onun atıcılığını Bayramoğlu bile görmüş, gökyüzünün uzaklarından bir kırmızı kartalın tenger menger düşüşüne tanık olmuştu. Onun gözünün gördüğü her şeyi, ne kadar küçük olursa olsun, vurduğu bu dağlarda herkesçe biliniyor, bu yüzden ona ne eşkıya, ne de bir hırsız yaklaşılamıyordu. Bayramoğlu filintasını, bir büyük torba dolusu mermilerini aldı doğru Kürt Haydara gitti. "Bana atıcılığı öğreteceksin Haydar Ağa," dedi. "Ben de senin gibi olacağım."

Kürt Haydar onun elindeki filintayı aldı, evire çevire uzun uzun inceledikten sonra, "Güzel filinta," dedi, "hayırlı olsun. Sen kimin oğlusun?" Çocuk, "Bayramın oğluyum," diye

karşılık, verdi, "hani savaşa gitti de gelmedi ya..." Kürt Haydar Bayramı çok severdi, "Hakkın var," dedi, "sen nişancılığı, bu dünyada herkesten daha iyi öğrenmelisin. Anandan, bacılarından hiç haber yok mu?" Anasının, bacılarının sözü edilince yerin dibine geçiyordu çocuk. Kıpırmızı kesilerek, "Gülmezoğlu Nebi," diyebilirdi. "Vay alçak vay," diye, boyun damarları şişerek öfkelenirdi Kürt Haydar. "O, Bayramdan öç alıyor, Gülmezin oğlu. O, Bayramı hiç çekemezdi. Bayram babayıydı, o, beş para etmez yüreksizin birisiydi. Haydi bakalım, hemen başlayalım." Ve hemen başladılar. Kürt Haydar bundan sonra ona hep Bayramoğlu, dedi, bundan sonra köylüler de ona böyle seslendiler, öz adı unutuldu. Nişan talimleri aylarca sürdü. Kürt Haydar Gülmezoğlu Nebiye o kadar çok kızılıyordu ki, Bayramoğluyla seve seve uğraşılıyordu. Sonunda:

"Var git Bayramoğlu, Allah yolunu açık, kurşununu keskin eylesin," dedi, onun saçlarını okşayarak. "Şimdi sen benden de, herkeslerden de daha nişancısın. Bu dağlarda, şu aşağıdaki ovada nişancılıkta senin elini tutacak kimse yok."

Bayramoğlu, iyi bir nişancı olmuştu ya, attığını dediği yerden vuruyordu ya Gülmezoğlu Nebiden de, herkesten de ödü kopuyordu. Karanlık basınca da, tek başına kaldığı evde korkusundan sabahlara kadar uyuyamıyordu. Köyün dışına da hiç çıkamıyordu. Korkusunu yenmek için elinden geleni yapmış, bir türlü kendisiyle başa çıkamamıştı. Sonunda, o, korkusunun içinde çürür, kurtulmak için çırpmırken anasıyla bacıları bitkin

470

eve geldiler. Bayramoğlu buna çok sevindi, sevincinden deliye döndü. Onların eve dönüşleri için kurban kesti. Sevincinden ne yapacağını bilemiyor, gözlerine uyku girmiyordu. Anasına, kız kardeşlerine, onlar gittikten sonra neler yaptığını, nasıl bir nişancı olduğunu anlata anlata bitiremiyor, Gülmezoğlu Nebiyle bir daha karşı karşıya gelirse, ya Allah ona verir, ya bana, diyor, övünüyordu.

Bir on beş gün sonra Gülmezoğlu Nebi gece yarısı eve geldi, kadınları, hançerini çekerek önüne kattı götürdü. Bayramoğlu, onların arkasından dışarıya koştu, kese yoldan koşarak önlerini kesti, pusuya yattı, ortalık gündüz gibiydi, üç adam, üç ağlayan kadın, o bir kayanın arkasına yatmıştı, önünden geçtiler. Bayramoğlu o kadar titriyordu ki, o kadar çözülmüştü ki tetiğe basacak gücü kendinde bulamadı.

Bundan sonra anasıyla kız kardeşleri her on beş güne bir, her ayda bir kaçtılar kaçtılar eve geldiler, Gülmezoğlu Nebi ve arkadaşları da her seferinde gece yarısı onları aldılar götürdüler. Her seferinde de Bayramoğlu onların yoluna pusu kurdu, eli tetiğe varmadı. Son gelişinde anası artık ona çok kızmıştı: "Sen ne biçim erkeksin?" diye bağırdı. "Boyun devrilsin de kara topraklara gir. Biz her seferinde kaçıyoruz. Gülmezoğlu her seferinde geliyor, bizi senin elinden alıyor. Bir de bu dağların en iyi nişancısıymış benim oğlum, yiğidim oğlum. Bir tarla sıçanı kadar korkak oğlum. Sen olmaz olası oğlum."

Bunun üstüne Bayramoğlu anasıyla, bacılarıyla hiç konuşmadı. Birkaç gün de eve uğramadı, bir ağacın kovuğuna sığınıp, yemek yemeden, suç içmeden orada kasılmış kaldı. Sonra da Kürt Haydara gitmeyi akıl etti, başına gelenleri, hiçbir şeyi saklamadan ona bir bir anlattı, "Korkuyorum, korkmaktan ölüyorum, korkudan aklım başımdan gidiyor, korkudan tetiğe basamıyorum. Kendimi öldürmek istiyorum, o zaman da daha çok korkuyorum," dedi. "Bu kadar korkan insan kendini öldürebilir mi, kendini öldürebilir mi?"

"Öldürür," dedi Kürt Haydar gülerek, onun saçlarını okşayarak, "Çnsan korktuğu için öldürür, kendini de başkalarını da. En çok korkan, korkunun son sınırına varana dek korkan, kor-

471

kudan başka hiçbir şeyi kalmamış insan en yürekli insandır. Şu anlattıklarından senin durumunu bir iyice anladım ki sen iliklerine kadar korkmuş, korkuyu aşacak kadar

korkmuş, tepeden tırnağa korkuya kesmişsin. Var git yolun açık olsun, sen bugün değilse de yarın, senin yüreğini bu kadar büyük korku almışken Gülmezoğlunu da öldürürsün, varır gider padişahı da öldürürsün."

Korku, korkudan el ayak çözülmesi üstüne o gece uyumadan sabaha kadar konuştular. Bayramoğlu, en ince ayrıntılarına kadar korkularını anlattı, Kürt Haydar da bıkmadan usanmadan yorumladı.

"Kendini toparlayıp, canını dişine takarak, yeter ki bir kez tetiğe basabil, gerisi çorap sökücü gibi gelir artık. Artık seni ondan sonra kimse tutamaz."

Ve gece yarısı Gülmezoğlu Nebi gene geldi. Kadınları önüne kattı. Bu sefer kadınlar artık hiç direnmediler. Anası giderken, direğin dibine büzülmüş kalmış, bütün kanı çekilip apak kesilmiş oğlunun yüzüne bakmadı bile.

Her seferki gibi, gene ayaklan onu aldı pusu yerine götürdü. Korkuyu aşan bir korkuyla korkuyordu. Bir ara kaskatı kesildi, ardından da çözüldü. Ateşler içinde yandı, ter döktü, ardından da bütün bedeni buza kesti. Neredeyse dişleri takırda-yacaktı. Gece karanlıktı, ortalığı yıldız ışıkları az da olsa aydınlatıyordu. Önde gelenin Gülmezoğlu olduğunu seçti keskin gözleri. Arkasından anası, onun yanında da kız kardeşleri, en arkadan da öteki adamlar geliyorlardı. Gülmezoğlunun karartısı tam karşısına gelince öylesine bir korkuya kapıldı ki kendinden geçti, eli tetiğe kendiliğinden gitti. Filintanın namlusu kendiliğinden arkadaki adamlara döndü.

Bayramoğlu beraberinde bir torba fişek getirmiş, tarakları filintaya basıp basıp geceyi kurşunluyordu. Bütün köy uyanmış, Bayramoğlunun kurşun sığıdığı yöreye gelmişler, kayaların, kütüklerin arkasına sinmişler, Bayramoğlunun biteviye sığıdığı kurşunların seslerini dinliyorlardı. Sabah oldu, gün açıldı. Bayramoğlunun da kurşunları bitti.

Yorgunluktan her şeyi unutmuştu. Başını önündeki kütüğün üstüne koydu, koyar koymaz da

uyudu. Anası geldi, onu incitmeden kaldırdı, birkaç kadın

472

da ona yardım etti, Bayramoğlunun koluna girdiler, ayaklan sürüklenererek, onu aldılar eve götürdüler yatırdılar. Ğlk kurşunu yiyen Gülmezoğlu yaralı kaçmış, öteki iki arkadaşıysa kanlar içinde yolun ortasına serilmiş kalmışlardı.

Bayramoğlu çabuk kendine geldi. Ğlk işi Gülmezoğlunu sormak oldu. Ölmediğini, yaralandığını söylediler. Bayramoğlu, tabancasını takıp onu izledi. Gülmezoğlu, izlendiğini anlayınca kaçtı. Bu çocuktan gözü çok korkmuştu. Bayramoğlu onu kaçtığı Ğskenderunda buldu. Kasabanın alanında, o gün pazar vardı, kalabalığın içinde, alının ortası budur, diye kurşunu patlattı. Kurşun, o anda araya giren başka birisinin kafasını deldi. Gülmezoğlu Ğskenderunda yitti. Bayramoğlu onun ardını bırakmıyordu. Onu Antakyada buldu, elinden kaçırdı. Hama-da, bir gece karşı karşıya geldiler. Bayramoğlu, tabancasını çekmeyi unutarak, onun gırtladına atladı. Eğer, yandan yöreden yetişenler Gülmezoğlunu onun hırslı, çelikleşmiş, korkuyla gerilmiş ellerinden kurtarmasalarđı, gözleri yuvalarından fırlayarak pörtlemiş adam öbür dünyayı biraz sonra boylayacaktı. Gülmezoğlu Hamadan sonra Halebe, Halepten Şama gitti. Bayramoğlu, o, nereye giderse onun gölgesi gibi izliyor, sonunda da onunla karşı karşıya geliyordu ya Gülmezoğlu yedi canlıydı, onu ya, elini ayağını kesen büyük korkusunun, ya da onu bulma sevincinin telaşından bir türlü öldüremiyordu. Onu süre süre Adanaya, ardından da kasabaya getirdi. O gün kasabanın pazarıydı. Pazaryerinde iğne atsan insandan yere düşmüyordu. Köprünün alt başında, Ğnce Memedin atının kurşuna dizildiği yerde karşı karşıya geldiler. Gülmezoğlu tabancasını ondan önce çekti ya, daha o tetiğe çökmeden Bayramoğlu, bir şahin atik-liğiyle onun üstüne atladı, bir eliyle gırtladına yapıştı, öbür eliyle hançerini çekti. Korkudan kendinden geçmiş, durmadan Gülmezoğluna hançerini üşürüyordu. Adam yere düştü, canı çıktı o daha daha hançerini, eli makina gibi

işleyerek, adamın neresine gelirse sokup sokup çekiyor, o büyük kalabalık donmuş kalmış, gözleri büyümüş, olanı biteni seyretmekten başka hiçbir şey yapamıyordu. Sonunda Bayramoğlu, tepeden tırnağa, bir iğne ucu kadar yeri gözükmemesine kan içinde kaldı. Bir süre sonra çok yorulmuş olacak ki, ölünün üstünden doğ-

473

ruldu, boş gözlerle yanına yönüne, yerdeki kana batmış çıkmış ölüye baktı, hiçbir şey anlamadı. Korkusunu da unutmuştu. Birden korkusu aklına geldi, önünde yatan, kandan gözükmeyen ölüyü gördü. Pazaryerindeki gözleri şaşkınlıktan büyümüş, hıncahınç kalabalığı da gördü. Korkusu gittikçe büyüdü. Neredeyse eli ayağı çözülecek, şuraya, ölünün yanına çöküp kalacaktı. Böyle eli ayağı çözülp kendinden geçecekken hep tabancası gelirdi aklına. Tabancasını çekti, ölünün üstüne, içinde ne kadar mermi varsa boşalttı. Cebinden mermiler çıkardı. Soğukkanlı, ölünün başucunda durmuş, tabancanın topunu ağır ağır çevirerek mermileri yerleştirdi, yavaş yavaş yukarıya, çarşıya yöneldi. Herkes onu Candarma Komutanlığına gidiyor sandı. Oysa Bayramoğlu, Candarma Komutanlığının yakınına gelince yan sokağa saptı, eski kiliseyi geçerek tepeye, çalılıkların içine vurdu, az sonra da kendini ormanda, bir pınarın başında buldu. Avuçlarıyla kana kana su içti, ardından da oraya, pınarın başına, yarpuzların içine yattı, uyudu. Arkasından ormana gelen kolluk güçleri onu ne kadar sıkı aradıysa da bulamadılar.

Bayramoğlunun Gülmezoğlu Nebiyi öldürüşü dillere düştü. Çukurovada, Toroslarda nam kısa bir sürede yürüdü. Bayramoğlu bu namla başına, gözünü daldan budaktan sakınmayan arkadaşlar topladı. Uzun bir süre dağda gezdi, zenginden aldı fakire verdi, üstüne türküler, destanlar çıkarıldı, halaylar yapıldı. Adı Genç Osman, Köroğlu, Hazreti Ali, çift boynuzlu Gskenderle bir tutuldu. Elini sürdüğü hastalar bütün dertlerinden salah buldu. Bastığı toprağın suyunu içenler cümle dertlerinden arınıp pirüpak oldular. Kurtuluş Savaşı gelip

çatınca da Bayramoğlu, Karayılan gibi, Gizik Duran, Yörük Ali Efe, Gökçen Efe, Demirci Efe gibi silahını düşmana çevirdi. Haçında, Karboğazında, Mamurede çarpıştı. Kurtuluş Savaşı kazanılınca da tüfeğini atıp köyüne çekildi. Köye geldiğinde cebinde bir tek Osmanlı altını vardı. O parayla bir çift öküz, bir saban aldı. Artan paraya da çayla şeker, çayı çok seviyordu. Çiftçiliğe başladı. Çıkardığı ürünler ancak evini, kör topal, döndürüyordu. Her zaman da, her gün çay içecek kadar para kazanamıyordu. Anası daha sağdı. Evlenmiş üç tane de çocuğu olmuştu, ikisi erkek,

474

birisi kız. Kız kardeşleri de Gülmezoğlunun ölümünden sonra evlenebilmişlerdi. Ğnce Memedin dağa çıkışı, Abdi Ağayı inatla kovalayarak öldürmesi, Ali Safa Bey hikayesi, sonuncu da Çiçekli Mahmut Ağa olayı onu çok etkilemiş, Ğnce Memede içinden derin bir sevgi bağlamıştı. Bu genç adam onun yapamadıklarını da yapıyordu. Onun ünü Bayramoğlunun ününü çoktan geçmişti. Bayramoğlu, aradan yıllar geçince unutulmaya yüz tutmuş, Ğnce Memedse kıyamete kadar unutulmayacaktı. Durum bunu gösteriyordu. Ve her gün, merak sarmıştı, en ince ayrıntısına kadar Ğnce Memedin devinimlerini izliyor, o da benim gibi, korkudan da öte korkuyor, diyordu. Bayramoğlu, Kurtuluş Savaşı günlerinde bütün korkusunu yitirmiş, gözünü daldan budaktan esirgemeyen, kendisini ateşin ortasına kopup koyveren yiğit bir kişi olmuştu. Çünkü Kurtuluş Savaşı günlerinde yalnız, tek başına değildi. Düşmana karşı bütün insanlarla birlikte dövüşüyordu. Bu yüzden korkuyu unutmuş, içindeki korkuyu bütün insanlara dağıtmıştı. Belki de korkuya alışmıştı. Ğçinde oluşan bu değişiklikten dolaydır ki, eşkıyalığı bırakmış, hiçbir şey kabul etmeyerek köyüne çekilmiş, inanılmaz bir yoksulluğun içine düşmüştü. Ğnce Memedi, takibe çık, dedikleri zamana kadar korkmadan, ot gibi yaşamıştı. Karşısına Ğnce Memed işi çıkıncadır ki...

Haberciler gene sıklaştılar, Ğnce Memedin yeri iyice saptanmıştı. Bayramoğlu, Yüzbaşı

**Faruğa, Yüzbaşı Gavur Aliye, teğmenlere haber gönderdi, gece Alidağının dibinde
buluştular, Ğnce Memed onların durumlarını haber almasın diye akla gelen her gizliliğe, onu
yanıltmak için her hileye başvuruyorlardı. Ğnce Memed Yolaşan köyünde Gül Dedenin
evindeydi. Bu kesindi, öyleyse bütün birlikler ters yöne gidecekler, sonra da çok çabuk bir**

dönüşle Yolaşan köyünü saracaklardı. O gece yürüyüşe geçtiler, sabaha karşı Yalnızçam köyüne geldiler. Ğnce Memed, onların Yolaşana gelmek için yön değiştirdiklerini anlamış, o da onların gittiği yöne yönelmiş, onlardan önce kese yollardan Yalnızçam köyüne gelmiş, Veli Dedenin evine yerleşmişti. Şimdi çete biraz daha çoğalmış, on dokuz kişi olmuşlardı.

Telaşlı bir haber geldi:

"Köyü sardılar."

475

"Eyvah, bizi aldattı Bayramoğlu," dedi Ferhat Hoca. "Boşta attı, dolu çıktı. Şimdi ne yapacağız, hazırlanın, köyü daha iyice sarmadan onlar, biz..."

"Dur, Hoca." dedi Memed, yüzü sapsarı kesilmişti ya soğukkanlılığını yitirmiyordu. "Dur Hocam, dur da bir yolunu bulalım. Biz şimdi bu köyden ayrılırsak, bizi bu düzlükte Bayramoğlu keklik gibi avlar."

"Sarıldık," dedi Hoca. Bir yandan konuşuyor, bir yandan da fişekliklerini kuşanıyordu.

"Çabuk olun çocuklar, belki daha iyice kuşatamadılar köyü, kuşattılsa da, böyle eli kolu bağlı onların kucaklarına düşmektense çarpışa çarpışa ölürüz."

"Dur Hocam, dur, acele işe şeytan karışır."

Memed evin ortasında dimdik durdu, elini çenesine verdi, bir süre düşündü. Bu arada Ferhat Hoca kıpır kıpır, telaşından ölüyordu.

"Veli Dede!"

"Buyur Ğnce Memed."

"Bize yardım edeceksin."

"Can baş üstüne Ğnce Memed."

"Şimdi hemen on dokuz kişi çağır dışardan..."

"Şimdi, derhal."

Sanki orada hazırmışlar gibi o anda on dokuz kişi eve girdi.

"Şimdi soyunun arkadaşlar. Bizimkiler sizde, sizin giyitler bizde olacak."

Ferhat Hocanın yüzü güldü, Memedin yanına yürüdü, omuzuna elini koydu okşadı,

"Anladım," dedi, "başka hiç mümkünümüz çaremiz yok!"

"Yok," dedi Memed. "Tek kurtuluşumuz bu. Yalnız çocuklar... Onlar hain ve geveze olurlar."

"Siz çocuklardan korkmayın, şimdi az sonra kızamık olur hepsi, yatağa girerler."

"Ben çocuklardan korkarım," dedi Hoca.

"Korkmayın, hiçbirisi yataktan çıkamaz, Ali gelse gene yataktan çıkamazlar, beni dinlerler," dedi Veli Dede.

Köylüler eşkıyaların, eşkıyalar da köylülerin giyitlerini giydiler. Ferhat Hocayla Ğnce Memede en fıkara köylülerin yırtık pırtıkları düşmüştü.

476

"Silahlan alın çocuklar yerden, fesleri, dürbünleri de... Şimdi herkes evlere, köyün içine dağılsın."

"Silahlan bulamazlar," dedi Veli Dede. "Öyle bir saklayacağım ki onları, ben bile arayınca bulamayacağım."

Eşkıyalar ve köylüler köyün içine dağıldılar.

"Ya bizi, bütün köyü bir araya toplarlarsa... Ya Bayramoğ-lunun yanındaki Uzun Cabbar seni Bayramoğluna söylese?"

"Söyemez," dedi güvenli bir sesle Ğnce Memed, "o benim arkadaşımdır."

"Topal Ali de Bayramoğlunun yanında."

Memed güldü:

"Etme eyleme Hocam," dedi.

Hoca da güldü.

"Yel Musa da içlerinde, izimizi o sürüyor. Burasını da iz süre süre o bulmuştur. Yel Musa seni tanımaz mı?"

"Tanır," dedi Memed.

"Şu Bayramoğlu başımıza bela oldu, kudurmuş, tüyü dökülmüş uyuz köpek. Keski onu öldürseydik."

"Keski," dedi Memed. "Onun böyle edeceğini, Arif Saimin, ağaların iti olacağını, koca Bayramoğlunun bu kadar alçalabile-ceğini kim bilebilirdi ki... Ya Yel Musa... Bu adam oldum olası benim ardımda. Ne dedim de öldürmedim onu. Keski Topal Aliyi dinleseydim. Ğşte bugünkü hal başımıza gelmezdi."

"Ben çocuklardan korkuyorum," dedi Ferhat Hoca. "Bir tanesi yataktan kaçıp da..."

"Kaçamazlar," dedi Memed, "Bunlar bize benzemezler. Bunlar Alevidirler, çocukları bile Dedelerinin sözlerinden, öldür Allah çıkmazlar."

"Ya bir deli, namussuz çıkar da içlerinden bizi Bayramoğluna gösterirse..."

"Veli Dede her şeyin tedbirini çoktan almıştır, delinin, namussuzun bile..."

"Öyleyse Yel Musadan başka..."

"Belki başkaları da tanıyordun"

"Aldırma," dedi Ferhat Hoca, "tevekkül tü taalallah."

Bütün köy, bir beden kesilmişler, kızamıklı yataktaki çocukları, hastaları sayrıları, yatalakları, yaşlılarıyla Bayramoğlu

477

birliğini bekliyorlar, köyden çıt çıkmıyor, çok uzaklarda birkaç köpek ürüşüp, birkaç eşek anırıyordu.

Derken Yel Musa önde, onun yanında Topal Ali, biraz ötelerinde de atının üstünde dimdik

duran Bayramoğlu, sağında Yüzbaşı Faruk, Yüzbaşı Faruğun az gerisinde Asım Çavuş, Yüzbaşı Gavur Ali, Teğmen Halis, Teğmen Ğzzet Nuri gözleri Yel Musanın iz süren değneğinde geliyordu. Yel Musa izi süre süre Veli Dedenin hem ev, hem de derimevi bulunan geniş avlusuna kadar getirdi:

"Ğşte bu eve girmişler eşkıyalar ve çıkmamışlar buradan ve on dokuz kişiler."

"Demek ki Yel Musa, eşkıyalar benim eve girmişler, bir daha da buradan çıkmamışlar?"

Yel Musa, kendine güvenmiş:

"Evet Veli Dede, çıkmamışlar," diye alaylı konuştu.

"Buyur öyleyse, evin içini de ara, belki eşkıyaları elinle koymuş gibi bulursun."

"Arayacağım ve hem de izini bulduğum gibi Ğnce Memedi de ben bulacağım."

"Buyur içeriye."

Yel Musa elindeki kızılıcık dalından değneğiyle izlere dokuna dokuna içeriye girdi, girmesiyle de çıkması bir oldu:

"Eşkıyalar buradalar, bu köydeler, eğer kanat takıp uçma-mışlarsa, bu evden iki saat önce çıkmışlar, köyün içine dağılmışlar."

Çabuk çabuk iz sürerekten köyün içine daldı, bir izi bir kapıya götürüyor, orada bırakıyor, öbür izi alıyordu. Vakit öğleyi geçerken ter içinde kalmış, geldi Bayramoğlunun karşısında durdu:

"Ğnce Memed de içinde eşkıyaların on dokuzu da bu köyde. Evlerde, kuyularda, bir yerlerde saklamıyorlar, aranırsa bulunur. Ğzler köyün içine dağılmış, aşağı yukarı her eve uğramışlar."

"Her evde ne işleri var da bütün evlere uğramışlar Yel Musa?" diye sordu Bayramoğlu.

Eşkıyaların köylü giyiti giyerekten köylülere karışacağı Bayramoğlunun aklından bile geçmiyordu. Bu yürekliliği hiç-

bir akli başında eşkiya düşünemez, silahsız pusatsız, çırılçıplak köylünün arasına katılmayı kimse göze alamazdı.

"Her eve uğramışlar Bayramoğlu..."

Köyün içine daldı, değneği önünde, şahin gözleri değneğin ucuna dikilmiş köyü bir saat daha dolaştı geldi:

"Sen ne söylersen söyle Bayramoğlu," dedi, "Ğnce Memed de, çetesi de bu köyde. O kadar aradım araştırdım, köyün dışına çıkmamışlar."

"Nasıl bulalım, dersin?"

"Köyün içine dağılmışlar."

Bayramoğlu bir süre düşündükten sonra Yüzbaşı Faruğun yanına atını sürdü:

"Yüzbaşım," dedi, "senin bölüğü köye alalım da köyü ev ev arayarak, köyün bütün erkeğini alana toplayalım. Belki, hiç sanmıyorum ya, Ğnce Memed içlerindedir."

Yel Musaya döndü:

"Sen Ğnce Memedi tanıyorsun değil mi?"

"Tanıyorum Bayramoğlu."

"Şimdi görsen..."

"Tanırım Bayramoğlu."

"Ben de Ferhat Hocayı tanırım," dedi Yüzbaşı.

Bir bölük candarma köye girdi, köyü ev ev arayarak erkekleri alana, çeşmenin önündeki düzlüğe toplamaya başladılar. Altıncı erkek olarak da Ğnce Memed getirildi, ortaya. Ayakları yalın, şalvarı yırtık pırtık, gömleğinin sökülmiş, tiftiklenmiş kuluncundan etleri gözükiyordu. Soğuktan büzülmüş, ayakları da kıpkırmızı kesilmişti. Yel Musa onu görünce ir kildi, bir çığlık attı. "Ğşte, işte Ğnce Memed," dedi, ona doğru yürüdü. Topal Ali onun yanında bitti, arkasından yürüdü, "Eğer onu gös-terirsen seni şu anda öldürür, sonra da

kendimi vururum," diye usulca, kesinlikle söyledi. Sesi öylesine kararlıydı ki, Yel Musa kendisini şimdiden ölmüş saydı. Ayakları birbirine dolanarak vardı Ğnce Memedin karşısında durdu, bir süre orada bekledi düşündü, sonra da sevinç içinde Ğnce Memedin yanındaki delikanlının yakasına yapıştı, "Ğşte bu, Ğnce Memed bu," diye bağırdı. Böyle bir hileye başvurarak canını kurtarmıştı, dolup taşan sevinci hemen buluverdiği hile yüzündendi. Tam bu sıra-

479

da Ğnce Memedle Asım Çavuş göz göze geldiler, belli belirsiz birbirlerine gülümsediler. Bir buçuk saat içinde aşağı yukarı köyün bütün erkeklerini alana topladılar. En geç Ferhat Hoca bulunmuştu, öteki yaşlı birkaç hastayla birlikte alana getirildi. Ferhat Hoca ayakta duramayıp çeşmenin yalak taşının kıyısına ilişti. Onun da ayağı, Memedinki gibi yalın, üstü başı da hilim hilimdi. Sakalını da az önce tıraş ettirmiş, sakalın yerindeki deri bembeyaz, hastalıklı ortaya çıkmıştı. Bu yaşlı, çeşmenin yalak taşma ilişip dizini karnına çekmiş, bir deri bir kemik kişiye Ferhat Hoca demeye bin tanık isterdi. Bu durumda değil Yüzbaşının, onu az önce sakallı gören köylülerin tanımalarının bile mümkünü yoktu.

Köyü aradılar, taradılar, Ğnce Memed diye Yel Musanın gösterdiği delikanlıyı Kertişe teslim ettiler, Kertiş Ali onun kemiklerini kırıp, iliklerini söktü, sonunda delikanlı, ben hem Memedim ve hem de bir iyice Ğnce Memedim, dedi. Bunun arkasından Kertiş Ali delikanlıyı, ben Memed ve hem de Ğnce Memed değilim, diye sıkıştırdı, yedi kaburgasını kırarak onu bayılttı, öldü, diye de bıraktı, Faruk Yüzbaşına geldi, "Bu adam Ğnce Memed değil," dedi. "O kadar dövdüm de, Ğnce Memed olmadığını ona söyleyemedim."

Faruk Yüzbaşı:

"Öyleyse kurşuna dizelim pezevengi Ğnce Memed diye," dedi, bağırdı. Öfkesinden kudurmuştu. "Kurşuna dizelim ve çarpışmada vuruldu, diyelim."

Gavur Ali Yüzbaşı onu bu düşüncesinden caydırmak için çok diller döktü.

Yel Musa ortalığa düşmüş, delirmişçesine bağıyor, "Vallahi de, billahi de Ğnce Memed bu köyde, bu insanların arasında, Kurana el basarak yemin ederim ki o burada... Ben Ğnce Memedi görelİ çok oldu da tanıyamadım. Onu içinizde gören, tanıyan bir kişi yok mu, olmaz olur mu, korkuyor da söylemiyorsunuz."

Parlak bir güneş ortalığı doldurmuş, karların üstü kıvılcımlanan mavi ışıklara kesmişti.

Köyün alanındaki kalabalık candarmaların izniyle yavaş yavaş dağılıyor, Yel Musaysa, son bir gayretle ortalığa düşmüş bağıyor, önüne gelenin yakasına yapışıyor, "Doğru söyle, Kurana el bas, sen Ğnce Memedi görmedin mi?" diye soruyor, ondan olumlu bir karşılık alamayınca öteki adama geçiyordu. En sonunda geldi Topal Alinin yakasına yapıştı, "Sen de mi, sende mi görmedin Ğnce Memedi?" diye onu sarsmaya başladı. Ali, onun elinden yakasını kurtarıırken, "Görmedim," dedi, "Ğnce yok. Atına bindi de gitti." Yel Musa yeniden onun yakasına yapıştı, gözleri yuvalarından fırlamış, boyun damarları şişmişti. "Ben seni öldüreceğim, asıl ben seni, ben seni... Sen benim izciliğimi kıskanıyor, her seferinde Ğnce Memedi elimden alıyor, beni dünyaya rezil rüsvay ediyorsun. Ben seni, ben seni, ben seni öldüreceğim sonunda."

"Öldür," dedi Topal Ali, "öldür beni de şu dünyayı sana versinler. Öldür beni de cennete git. Öldür beni de.."

Yel Musa bir yılan ıslığı gibi soludu:

"Öldürecekim seni, öldürecekim. Sen, bu dünyada senden üstün izci olmasını çekemiyorsun. Çekemiyorsun da her seferinde avımı elimden alıyorsun. Seni, seni..."

Sonra Yel Musa çözöldü, Topal Alinin yakasını bıraktı, orada bir taş duvarın üstüne çöktü, için için ağlamaya başladı. Topal Ali ona acıdı, geldi yanına çöktü, "Bak Musa kardaş," dedi,

Sonra Yel Musa çözöldü, Topal Alinin yakasını bıraktı, orada bir taş duvarın üstüne çöktü, için için ağlamaya başladı. Topal Ali ona acıdı, geldi yanına çöktü, "Bak Musa kardaş," dedi,

"mesele senin bildiğin gibi değil. Sen büyük bir izcisin. Bu dünyaya senin gibi bir izci ne geldi, ne de gelir. Değil ben, senin eline izci Kel Abbas bile su dökemez. Ben kimim ki Yel Musa gibi bir ustayı kıskanayım. Mesele senin bildiğin gibi değil."

Yel Musanın gözleri parladı, sevinçten keçi sakalı titredi:

"Gerçek mi bu söylediklerin, benimle alay etmiyorsun ya?" diye Topal Alinin eline sarıldı.

"Kurana el basarım ki gerçeği söylüyorum."

"Ğyi öyleyse, Ğnce Memedi kurtardığımızza iyi yaptık."

"Ğyi yaptık," dedi Topal Ali, onun yanından ayrıldı, Bayra-moğlunun yanına geldi.

"Ğnce Memed buralarda dolamıyor," dedi Bayramoğlu. "Bu adam ya düpedüz ahmak, ya kendine çok güveniyor, ya da beni hiçe sayıyor."

Topal Ali ona söyleyecek söz bulamadı, sustu.

Yalnızçam köyünden biraz sonra ayrıldılar, onlar köyden ayrılır ayrılmaz da yataktaki kızamıklı çocukların hepsi birden

481

arı oğul verircesine dışarıya döküldüler. Köyü bir sevinç dalgası sardı. O gece perşembe gecesiydi. Dede derimevinde büyük bir Cem kurdu. Gün yüzü görmemiş demeler söyleyip semahlar çaldı. Uzun, ince, kuğu boyunlu kadınlar, büyük gözlü, pos bıyıklı, karayağız, dal gibi delikanlılar semah döndüler. Dede semaha Hazreti Aliyi, on iki imamı, Genç Osmanı, Baba Ğshakı, Pir Sultanı, Baba Ğlyası, Sarı Saltıkı, Köroğlunu, Türkmen Kocası Yunusu, Hacı Bektaşî Veliyi, Abdal Musayı, Kırkları, Yedileri, Üçleri çağırdı. Hep birlikte sabaha kadar, eriş ya Dede Sultan diyerek semah döndüler. Onlarla birlikte bütün Toros dağları dağı taşı, ağacı, suyu, yıldızları, kurdu karıncası, börtü böceği, kar altından yeni çıkmış apak kar çiçekleriyle semah döndü. Onlarla birlikte gülbenk çektiler. Candarmalarca öldürülmüş yedi Memedleri andılar. Ölülerini çıplak atlara atılmış her bir Me-medin üstünde ışıltılı, çok mavi,

bir damla güneş gibi bir kuş uçuyor, atlar durunca kuşlar da duruyor, onlar yürüyünce kuşlar da gidiyordu. Yedi Memedin üstündeki yedi güneş damlası mavi kuş da Toroslardan kasabaya kadar Memedlerin üstünde ışıltılı mavi çizgiler çizerek indiler, Candarma Komutanlığının avlusu köşesindeki iri nar ağacına konup, mavilerini duvarın dibindeki ölülerin üstlerine fora ettiler.

Bayramoğlu köyden çıkınca sırtını Alidağına döndü, batıya doğru inmeye başladı. Subaylar da türlü yönlerde dağıldılar. Ama hepsi Alidağın sırtlarını dönmüşlerdi. Ğnce Memedin adamları onları anı anma izliyorlardı. Böylelikle Alidağı yollarını boş bıraktılar.

Bayramoğlunun baştan beri bütün hesapları örümcek tuzacı üstüneydi. Bir eşkıya köylerde değil de dağda yaşayacaksa bu dağlardaki en uygun yer Alidağdaki Karsa-vurdu koyağıydı. Karsavurdu mağaralarının her birisi bir saray gibiydi ve hiçbir candarma oralara ulaşmayı göze alamazdı bu karda kıyamette, alanlar da eşkıyaların hangi mağaraya saklandıklarını bilemezlerdi. Ama Bayramoğlu, Kör Ğbrahim, Horoz Ramo, Kürt Rüstem o mağaraya saklanmış eşkıyaları elleriyle koymuşlar gibi bulabilirlerdi. Bir de yanlarında Topal Ali, Yel Musa gibi gökteki kuşun izini süren kişiler olunca hele.

"Söyle Topal Ali, Ğnce Memedi o köyde bulamadığımız iyi oldu değil mi?"

482

"Ğyi oldu Bayramoğlu."

Atlarını yan yana sürüyorlar, Bayramoğlu bir düşünüyor, bir atının başını çekiyor, Topal Alinin yüzüne bakıyor, bir şey söyleyecek oluyor, sonra da vazgeçiyordu.

Sonunda patladı:

"Topal Ali," dedi, bir süre bekledi, "Topal Ali..." Atının boynunu sıvazladı. "Topal Ali, onun hangisi Ğnce Memedi, Yel Musanın ilk gösterdiği kısa boylu geniş omuzlu olanı mı, yoksa son gösterdiği zayıf, uzun boylusu mu?"

"Glk gösterdiği," dedi Topal Ali hiç telaşlanmadan.

"Ne dedin de... Yel Musaya..."

"Onu hemen oracıkta öldürürdüm. Yel Musa cin gibi adam, yüzüme bakınca anladı."

"Ben de anladım," dedi Bayramoğlu.

"Biliyordum," dedi Topal Ali.

"Beni de öldürür muydun?"

"Öldürürdüm," dedi Topal Ali.

"Bak şimdi öyleyse Topal Ali, Memed, bugün değilse yarın, yarın değilse öbür gün

Karsavurdu mağaralarına çıkacak. Ben de onu orada kıştıracağım. Yel Musa iz sürecektir, iz

sürmesine de gerek yok, eşkiyalar üstten bir alttaki mağarada kalırlar hep. O mağaranın

eşiğinden bir pınar kaynar. Oraya candarma ulaşıncaya kadar, sen yanımdan hiç

ayrılmayacak, Yel Musayla da, hiç kimseyle de konuşmayacaksın. Yoksa ben seni hemen

öldürürüm, anladın mı?"

"Anladım."

Topal Ali onların bu gece sabaha karşı Karsavurduya sığınacaklarını biliyordu. Bu kadar

candarmanın arasında ekirge bir sıçrar, iki sıçrar sonra yakayı ele verirdi. Bu

Bayramoğlun-daki akıl da hiç kimsede yoktu. Demek ki Bayramoğlu bu akılla bunca yıl bu

dağlarda padişahlık etmişti. Ne yapmalıydı? Ğnce bugün değilse yarın kapana kısılacaktı. On

dokuz kişi bunca askerle, bunca gün görmüş, ömür geçirmiş şahin gibi eşiğiyle nasıl başa

ıkardı? Biliyordu, yanından bir dakika olsun ayrılmaya kalksa Bayramoğlu onu

öldürürverirdi. Bir umarsızlığa düşmüş, ezildike eziliyordu.

483

Gece oldu, dolunay testekerlek göğün öbür uçundaydı. Mavi, ışıltılı bir duman çökmüştü

Alıdağına, Dikenlidüzüne. Mavi kar kıvılcımları uçuşuyordu gecede. Keskin bir ayaz ortalığı

biçiyordu. Sabaha karşı ilk haberci geldi. Ğnce Memed çetesi köyden ayrılmış, Alidağına doğru yönlenmişti. "Gördün mü Ali?" "Gördüm," dedi Ali, can çekişir gibi.

Gün doğarken ay göğün ortasından batıya sarkmış mavisini yitirmişti. Alidağın tepesi kızarır, bir billur pırıltısında yanar, kıvılcımlar bulutlar gibi döner savrulurken, ovaya da uçsuz bucaksız, sonsuz aklıkta ipitiler çökmüştü. Bir köye girdiler, girer girmez de gözden yittiler. Birlikler arasında haberciler mekik dokuyor hiç kimse Bayramoğlunun dediğinden dışarı çıkmıyordu.

Ve ikinci gece kararlaştırdıkları gibi Bayramoğlu koyağın alt başından, Yüzbaşı Faruk soldan, Gavur Ali sağdan yürüyecekler. Ğnce Memed çetesine çıkacak yol bırakmayacaklardı. Eğer hasbelkader bir tanesi, birkaçı çemberden kurtulacak olurlarsa Teğmen Halisle Ğzzet Nurinin birlikleri onları düzde karşılayacaklardı.

Ve ikinci gece sabaha karşı Yel Musa, eliyle koymuş gibi eşkıyaların sığındıkları mağarayı Bayramoğluna gösterdi. Bayramoğlu onları uykuda bastıracak, hepsini sabaha karşı kulaklarından tutacak, bu acemi çaylakları alacak kasabaya alayı vala ile götürecekti. Onların geldiğini, sarıldıklarını önce nöbetçi olan Temir gördü. Ğçeriye can havliyle girdi. Ortada büyük bir ateş yanıyor, eşkıyalar altlarında ve üstlerinde büyük ayı postları uyuyorlardı.

"Geldiler, sarıldık." "Kim?"

"Candarmalar."

Ğnce Memed hemen ayağa fırladı, arkasından da ötekiler... "Candarmalar olamaz, candarmalar buraya kadar gelemezler... Bu, Bayramoğludur."

Silahlarını aldılar dışarıya çıktılar, uçurumun başına geldiler, aşağıdaki derinlerdeki çay kudurmuş akıyor, sesi kulakları sağır edecek kadar gürültülü çağlıyordu.

I "Teslim ol Ğnce Memed, her bir yerden sarıldın, kurtuluşun yok."

"Bayramoğlu, sen misin?"

"Sen kimsin?"

"Ben Ğnce Memedim."

"Teslim ol, yazık olacak sana."

"Sen hiç teslim oldun mu Bayramoğlu?"

Bayramoğlu karşılık vermedi. Ortada uzun süren bir sessizlik oldu. Sonra da üst baştan bir yaylım ateşi bastırdı. Kayaların, kütüklerin arkasına siperlendiler. Sağdan, soldan, üstten, alttan üstlerine o kadar çok kurşun yağıyordu ki şaşırıldılar.

"Kötü yakalandık Hocam."

"Dur bakalım, belli olmaz, biz Bayramoğlunun üstüne gidelim, onu yerinden bir koparırsak, candarmalar kolay... Candarmalar dayanamazlar."

"Bayramoğlunu da yerinden söküp atmak zor. Yanında Kör Ğbrahim, bizim Cabbar, Topal Ali, Horoz Ramo, Kürt Rüstem, daha başka eski eşkıyalar, Sarı Sultanoğlunun, öteki Beylerin adamları var. Ah, yalnız candarma olsaydı, candarma kolaydı."

Çarpışma bütün hızıyla sürüyordu. Ğlık anda Ğnce Memed çetesinden üç kişi yaralandı. Kurşunlar dört bir yönden geliyor, nereye siperleneceklerini bilemiyorlardı.

Sabah oldu, gün açıldı, karlar, kayalar, kar altında kalmış ağaçlar aydınlandı. Aşağıda, derinden akan suyun altına ışık düştü, çakıl taşları gözükte. Bayramoğlu, candarmalar gittikçe bastırıyor, kayalara değen kurşunlar, barut dumanlan, kurşun sesleri, yankılar ortalığı cehenneme çeviriyordu.

Bayramoğlu, candarmalar bir an kesmeden bastırdıkça bastırıyorlardı. Ğnce Memed çetesi iyice bunalmıştı. Ğnce Me-medle Hoca mağaranın içine çekilip baş başa verip uzun

konuştular. Bugün bu çemberi yarıp da dışarıya ıkamazlarsa, artık iş işten geçmiş olacak, kurşunları tükenecek, işte o zaman da ya teslim olmak, ya da ölmek zorunda kalacaklardı. Ğnce Memed teslim olmayı aklından bile geçirmiyordu.

Ğnce Memed, iki kişiye dışarıda bırakıp, eşkiyaları maġaraya aġırdı. Bu sırada da başlarının üstünden takırdayan maki-nahların kurşunları su gibi akıyordu.

485

"Arkadaşlar, bana öyle geliyor ki bugün artık sonumuz geldi. Bayramoġludur karşımızdaki.

emberi yarmaya alıřacaġız. emberi yararken hiçbirimiz de kurtulmayabiliriz. Adamların makinahları zehir gibi. Hepsi de çok nişancı. Geceye kalırsak, gece bile kurtuluşumuz yok."

Sol üstte bir iġir vardı. Oraya yüklendiler. Öyle bir yaylım ateşiyle karşılaştılar ki gerisin geri maġaranın aġzına döndüler.

O gün ikindine kadar türlü yerlerden birkaç kez yarma girişiminde bulundular. Karşıdakiler sanki yörelerini, her bir yanı kurşun duvarlarıyla rmşlerdi.

Yzbaşi Faruġun sevinçten dolup taşan sesi, onlar her yüz geri ettikçe derin koyaġın içinde yankılanarak çınlıyordu.

"Ğnce Memed, Ğnce Memed abalama. Ğster teslim ol, ister olma. Senin artık kurtuluşun yok."

Onun bu baġırtıları, sesindeki olaġanst sevinç Bayra-moġlunu çileden çıkarıyordu ama yapacaġı hiçbir Şey yoktu. O, Şimdi salt Ğnce Memed teslim olsun, diye dua ediyordu. Teslim olursa, belki bir yolu bulunurdu. Bunca yıllık deneyiyle biliyordu ki, Ğnce Memed etesinden bir tek kişinin kurtulmasının mümkünü yoktu. Eġer teslim olursa, Bayramoġlu belki bir yolunu bulur, onu bir gece, belki de baskın vererek candarmaların ellerinden alabilirdi.

Ğnce Memed çetesinin yöresindeki çember de gittikçe dara-lyordu. Neredeyse mitralyozlar maġaranın kapısında takırda-yacaklardı.

Bayramoğlu da birkaç kere böyle sarılmış, bütün mümkünü çareleri kesilmişti. Hiçbir kurtuluşu kalmamışken, kuşatmanın komutanının üstüne atılmış, onu vurduktan sonra çember kendiliğinden açılmıştı. Şimdi, Ğnce Memedin yerinde ben olsam, nasıl bir kurtulma çaresi bulurdum, diye düşündü. Aradı taradı, aklına hiçbir kurtuluş yolu gelmedi. Bir tek yolu vardı, bu gece Ğnce Memed ve çetesi şu karşıdaki dik kayanın üstüne çıkarlar da aşağıdaki büvete atarlarsa, o da donmazlarsa belki kurtulurlardı. Ama büvetin başı da tutulmuştu.

Artık ikindi oluyordu. Ğnce Memed çetesinden gelen ateş seyrelmişti. Kurşunları çok esirgeyerek kullanıyorlardı. Demek ki mermileri azalmıştı. Artık zor dayanıyorlardı.

486

"Ğnce Memed oğlum, yiğidim," diye konuşmaya başladı Bayramoğlu, "çok düşündüm taşındım, senin buradan kurtulman zor. Gel teslim ol yavrum, benim hatırımı kırma. Senin ölmene benim gönlüm razı olamaz. Sen teslim olunca belki bir yolu bulunur."

"Kocamış köpek," diye bağırdı Ferhat Hoca, "ben Ferhat Hocayım Bayramoğlu. Biz burada ölürsek senin yüzünden öleceğiz. Sen sus, sen konuşma, sen ağaların, beylerin, sen Hükümetin itisin. Sen kendi kendinin düşmanısın. Sen, bu yaptığın bu alçaklıktan dolayı hem bu dünya cehenneminde, hem öteki dünya cehenneminde yanacaksın."

Ferhat Hocadan sözü Ğnce Memed aldı:

"Bizim kitabımızda teslim olmak yazmaz Bayramoğlum." Sesi çok saygılıydı. "Bunu da sen hepimizden iyi bilirsin. Biliyorum sıkıştık sayende. Canın sağ olsun. Var sen, biz ölünce sonuna dek gönen."

Ferhat Hoca öfkeden tirtir titriyordu, Memedin sözünü kesti:

"Bayramoğlu, Bayramoğlu, sana Bayramoğlu diyen dillerim kurusun, sen Bayramoğlu değil, haramoğlusun, yarın sabah, katırların sırtına atılmış ölülerimiz kasabaya varınca, sen de

avradım donunu bir sırığın ucuna geçir de bir sevinç bayrağı olarktan Candarma

Kumandanlığının önünde salla. Biz bir kere öldük, öleceğiz haramoğlu, sen yaşadıkça her gün öleceksin."

Gün batıncaya kadar Bayramoğlu Ğnce Memede teslim ol, diye yalvardı. Ferhat Hoca sözlerini gittikçe ağırlaştırarak, onun her sözünü it yese kudururdu, ona karşılık verdi. Memedse, artık kaderine razı olmuş, susuyor, akibeti bekliyordu.

Candarmalar, rahatça ateşlerini yaktılar, bir kısmı yemek yiyor, bir kısmı eli tetikte bekliyor, en küçük bir çıtırtıya yüz kurşun birden patlıyor, mitralyozlar takırdıyordu.

O gece Bayramoğlunun gözüne uyku girmedi, Memedin kurtuluş umudu kalmadıkça, o da Memedden daha çok sıkışıyordu. Sabaha kadar düşündü. Sabah gün ışırken, gülerek, sevinç içinde ayağa kalktı:

487

"Kürt Rüstem," dedi, "biz seninle hiç ayrılmadık değil mi?"

"Ayrılmadık."

"Bu sefer ayrılacağız. Ben Ğnce Memede gidiyorum."

"Ğnce Memedin kurtuluşu yok. Sen de onunla birlikte ölürsün."

"Biliyorum Rüstem."

Topal Ali ayağa kalktı:

"Ben de seninle geliyorum."

"Gel," dedi Bayramoğlu.

"Ben de," dedi Horoz Ramo.

"Ben de," dedi Uzun Cabbar.

"Ben de," dedi Çiçekli Nuri.

Cabbarı kolundan tuttu:

"Sen gelme, sen bizim aramıza yakışmazsın. Sen Ğnce Me-medim, diye Arif Saimin çiftliğini bastın, Hacı Ali Çavuşu öldürdün, Mustafa Kemal Paşanın saatini aldın. Saat nerede?"

"Bende," dedi Uzun Cabbar.

"Ver o saati bana."

Cabbar saati koltuğunun altına bağladığı bir torbadan çıkardı ona verdi. Bayramoğlu altın saata uzun baktıktan, kösteğini sağ eliyle tarttıktan sonra saati yelek cebine koyup altın kösteği göbeğinin üstüne sarkıttı.

"Mermilerinizi bize verin."

O yakınlarda kim varsa hepsinin mermilerini aldı. Horoz Ramo, Topal Ali, Çiçekli Nuri mermileri yüklediler. Bayramoğlu cebinden mendilini çıkardı. Tüfeğinin ucuna bağladı:

"Ben oraya geliyorum, seni teslim almaya geliyorum," diye üç kere bağırdı. Subaylar Bayramoğlu Ğnce Memedi teslim alacak, bu iş de daha çok kan dökülmeden burada bitecek, diye sevindiler. Bayramoğlu önde, ötekiler arkada, koyağı indiler, suyu, iki kaya üstüne uzatılmış uzun bir kütükten geçtiler. Her iki yan da ateş kesmiş bekliyordu. Ğnce Memed, her şeyi göze alarak Bayramoğlunu aşağıya kadar inerek, koyağın dibinde karşıladı, eline sarılıp öptü. Bayramoğlu da onu kucakladı, alnından öptü. Öteki eşkıyalar da onu yolda karşıladılar, kucaklaşıp öpüştüler. Mağaranın önüne gelince, Bayramoğlu bir kaya gibi olmuş yüzüyle karşılarına dikildi.

488

"Şimdi, onlar ateş edinceye kadar bekleyeceğiz, keyfimize bakacağız. Şimdi beni dinleyin, herhangi bir sözümün üstüne söz söyleyeni, bana karşı koyanı anam avradım olsun ki, Allahm divanına köpek donuna girmiş olarak gideyim ki vururum. Akşam olunca, şu yarı görüyor musunuz, orası açık, o yarın altından sürünerek aşağı inecek, su boyunca ovaya doğru yürüyeceksiniz. Ben buradan tek başıma, sizi korur, kimseyi arkanızdan göndermem.

Önünüz de boş, önünüze çıkan olursa da siz onlarla baş edersiniz. Yakında Memedler geliyor.

Onlar da çarpışmaya girecekler. Ben bunlarla başa çıkarım. Siz Memedle-ri geriye çevirin.

Yarın sabah da teslim olur, Ğnce Memed beni tutsak etti derim."

Onun bu sözlerine kimse ses çıkaramadı. Subaylar ikindine kadar beklediler, beklediler,

Bayramoğlunun tutsak edildiğini anlayınca ateşle başladılar. Dört bir yandan makinalılar takırdadı.

Bayramoğlu mağaranın kapısına büyük bir taşla, bir de çok kaim bir kütük getirtti koydurdu.

"Karşılık vermeyelim," dedi Bayramoğlu.

"Çember gittikçe daralıyor," dedi Ferhat Hoca.

"Daha daralsm," dedi Bayramoğlu.

Gün sarkmış, aşığılara inmiş, dağın karlarına bir kızılık çökmüştü. Karlar binlerce billur kırmızı ipitilerle kıvılcımlanı-yordu.

"Şimdi hepimiz her yerden yaylım ateşine geçelim."

Bayramoğlu, ötekiler, bu, kurşun sıkmada usta kişiler, birden öylesine bir yaylım ateşine geçtiler ki her birisinin eli maki-nalı tüfek gibi işliyordu.

Subaylar, candarmalar neye uğradıklarını bilemediler, şu yoğun ateşle bakınca, karşılarında bir eşkiya çetesi değil, sanki yüzlerce kişi vardı.

"Ateşle kesin."

Gün battı batacak.

"Hazırlanın... Kurşunları yanıma yığın. Siz giderken ben..."

Güneşin dışarda kalmış son dilimi de aşığıya iniverdi. Gökyüzü, karlar önce mosmor oldu, sonra dilim dilim kırmızılıklar, turuncular, mor yeşiller sürdü bir an. Alacakaranlık ağır

ağır dağa doğru gelirken bir ışık patlaması oldu, sonra da ortalık karardı.

"Haydiyin çocuklar. Allah yolunuzu açık etsin."

Önce Memed Bayramoğlunun karşısına geldi durdu. Göz göze bir süre bakiştılar.

Bayramoğlunun gözbebekleri sevinç içindeydi, gizliden gizliye gülüyor, Memede minnetle bakıyordu. Memed, eğildi, onun sağ elini aldı, bir süre avucunun içinde sıcakık, dostça, saygıyla tuttu, üç kez öperek alına götürdü. Sonra Ferhat Hoca geldi, o da onun elini kaptı, öpecekken Bay-ramoğlu elini çekti, kucaklaştılar. Sonra da ötekiler, önünde durup elini öptüler, sinerek, yere yatarak koyağın dibine, çayın kıyısına ulaşmak için yamaçtan aşağıya inmeye çalıştılar. Onların kaçtığını fark eden subaylar, candarmalar sevinçlerinden bağrışarak eşkıyaların önlerini kesmek için ileriye atıldılar. Bayramoğlunun ateşiyle karşılaşp saklandıkları yerlere geri döndüler. Bu arada Bayramoğlu beş candarmayı vurmuş, bu da onları çok korkutmuştu. Eşkıyalar alacakaranlıkta sarp yamacın karlarına yapışarak aşağıya inmişler, subaylar onların yollarını ne zaman kesmek için ayağa kalkmışlarsa Bayramoğlunun yoğun ateşiyle karşılaşmışlar, her seferinde de birkaç kayıp vererek canlarını kayalıkların arkasına zor atmışlardı.

Bayramoğluyla çarpışmaları o gece, kimi zaman kesilerek, kimi zaman yoğunlaşarak sabaha kadar sürdü. Sabah olup da gün açılınca Asım Çavuş Faruk Yüzbaşımın yanına geldi:

"Yüzbaşım," dedi, "akşamdan beri karşımızda, dikkat ettiniz mi, bir tek kişi var."

"Bir tek kişi ama, yüz kişiye bedel. Kim olabilir ki bu adam?"

"Bayramoğlundan başkası olamaz. Ğnce Memedin kuşatmayı yaramayacağını elimize düşeceğini anlayınca..."

"Tuhaf," dedi Yüzbaşı. "Ğnce Memedi çekemiyor, ona ne kadar da düşman görünüyordu.

Belki o değildir."

"Kim olursa olsun," diye telaşlandı Asım Çavuş. "Biz bu adamı, ne pahasına olursa olsun

kuşluk vaktine kadar, sağ ya da ölü ele geçirmeliyiz, yoksa biteriz, dünyaya rezil rüsvey oluruz. Ğnce Memed, öğleye kadar, başına bütün Memedleri toplayarak geriye döner, bu sefer o bizi kuşatır, biz de onun elinden

490

kurtulamayız Karsavurdu tuzacağından. Şu adamın işini ne pahasına olursa olsun bitirip bu tuzaktan kurtulmalıyız.

"Bu adamı ele geçirmek için çok telefata vereceğiz."

"Başka hiçbir mümkünümüz çaremiz yok. Ğnce Memed geriye döner de bizi burada yakalarsa, ne sizi, ne de beni, ne de hiçbirimizi sağ bırakmaz. Sizi, beni öldürür ya, o Hatçenin öldürülmesini unutamaz, öldürmediklerini de tutsak kılar, boğazlarına ip bağlayarak bütün Torosları dolaştırır, yalınayak başı kabak karların üstünde, belki de cırılçıplak..."

Öteki subaylara da düşüncelerini açtılar. Hepsi de karşılarındaki kişinin bir tek kişi olduğunu anlamıştı. Yüzbaşı Gavur Ali, bu karşılarındaki tek kişi Ğnce Memeden başkası olamaz, diyordu da başka hiçbir söz dinlemiyordu. "Onu ölü ya da diri ele geçirmek benim hakkım. O, bana hakaret etti."

Ve Yüzbaşı Gavur Ali, bölüğündeki bütün candarmalar ve mitralyozlar, bombalarla harekete geçti. Hırsıyla dövüşüyorlar, karşıdaki, eli makinalı tüfek gibi işleyen adamı bir türlü sustu-ramıyorlardı.

Ğnce Memedle arkadaşları daha dağdan inmemişlerdi ki karşılarından Memedler geldi. Hep yedişer yedişer dizilmişlerdi. Her yedi kişi kılıkları, silahları, saçları renkleriyle birbirlerinin hık demiş, burunlarından düşmüşlerdi.

Ğnce Memed, onları görünce sevindi, umuda düştü, Bayra-moğlunu belki kurtarabilirlerdi.

"Arkadaşlar," dedi, "biz şimdi buradan aşağıya iniyor, geriye dönüyoruz. Öğleye kadar

oraya varır da candarmaları, Beylerin adamlarını kuşatırsak belki Bayramoğlunu kurtarabiliriz."

"Kurtarmalıyız, hem de kurtaracağız," diye sevindi Ferhat Hoca.

"Ben Bayramoğlunu bilirim," diye üzüldü Kürt Rüstem, "onu bundan sonra kimse kurtaramaz. Biz onu kurtarsak bile, bu sefer de o bize karşı dövüşür. Biz onu sağ teslim alamayız."

"Gene de gidelim," dedi Ğnce Memed.

Düze inip, koyağın yukarisına doğru, inanılmaz bir hızda yürüyüşe geçtiler. Sanki dün akşam ateş çemberinden çıkanlar, ağızlarına dünden beri bir lokma ekmek koymayanlar, yaralı arkadaşlarını sırtlarında taşıyanlar bunlar değildi.

491

Çarpışma ikindine kadar sürdü. Mağaranın ağzına o kadar çok kurşun bomba yağıyordu ki Bayramoğlu Bayramoğluyken bile, çarpışmalarda soğukkanlığını hiç yitirmezdi, bunalmıştı. Önündeki büyük kütük de kurşundan didik didik olmuştu. Bayramoğlu alnından, saçlarından süzülerek gözlerine dolan teri silmeye bile vakit bulamıyor, şimdi daha sık kızan tüfeğini yanındaki soğumuş tüfikle değiştiriyordu. Ne düşündü, ne düşünmedi, yüzü gerilmiş, gözleri kan çanağına dönmüş, bıyıkları sarkmış, ayağa kalktı, şaşkın şaşkın, ne oluyor, ben neredeyim, der gibi dört yanma bakındı, karşısında Yüzbaşı Gavur Aliyi gördü, Gavur Ali de, tam bu sırada tetiğe bastı, yüreğinin başını nişan almıştı, kurşun ümüğünden girdi, ensesinden çıktı. Bayramoğlu son bir gayretle tüfeğini doğrulttu, Gavur Alinin karartısı önünde sallanarak düşerken, kendi de yere sağıldı, başını kütüğün üstüne koydu, gözlerine kan doldu.

"Dediğim çıktı," dedi Asım Çavuş, "kuşatıldık. Ali Yüzbaşı da vuruldu, inşallah ölmemiştir."

Yüzbaşı Farukla onun yanına koştular, Yüzbaşı omuzun-dan yaralanmıştı. Üçü birden,

merakla mağaraya koşular. Bayramoğlu daha oluk gibi kanıyordu. Asım Çavuş eğildi baktı:

"Ölmüş," dedi, "yiğit adamdı. Gözleri açık kalmış." Gözlerini usulca kapattı.

"Şimdi nasıl kurtulacağız?" Başlarının üstünde kum gibi kurşun kaynıyordu. "Şu yarımı saralım," dedi Yüzbaşı Ali, "onlardan da kurtuluruz."

Sağlıkçı eri çağırdılar. Er, Yüzbaşıyı mağaranın içine yatırdı, omuzunu, usta elleriyle kısa bir sürede sardı. Yüzbaşı hiçbir şey olmamış gibi ayağa kalktı:

"Ėsteseydi Bayramoğlu beni öldürürdü. Oysa ben onu öl-1 dürmüştüm. Beni neden öldürmedi ki?" diye şaşkınlıkla sordu. "Tam alınma nişan almıştı, boğazından kan fışkırıyordu, bir an göz göze geldik, namlusunun ucunu omuzuma indirdiğini gördüm, beni neden vurmadı ki?"

"O, hiçbir zaman, Gülmezoğlundan başka bir adamı bilerek öldürmek istemedi."

"Ėnce Memed gibi," dedi Yüzbaşı Gavur Ali.

492

"Ėnce Memed gibi," dedi Yüzbaşı Faruk.

"Ėyi ki mağaradayız," diye sevindi Asım Çavuş. "Yoksa Ėnce Memed bizi bu sefer, bizi bu gece..."

"Boran geliyor," dedi Yüzbaşı Gavur Ali.

"Kurtarırsa bu boran kurtarır bu gece bizi Ėnce Memedin elinden," dedi Asım Çavuş.

Ortalık birden karardı. Dehşet bir fırtına başladı, karları savurdu. Bir ara göz gözü görmedi, görülmemiş bir gıcılı boran başladı ve boranın başlamasıyla da kurşun sesleri kesildi.

"Bu gece burada donarak ölmezsek, kurtulduk," dedi Yüzbaşı Faruk.

"Mağaralara doluşmaktan başka çaremiz yok," diye önerdi Asım Çavuş.

"Ya bizi burada kıstırırsa Ėnce Memed?"

"Başka çaremiz yok. Bu boranda bu dağda Ėnce Memed de kalamaz. Kalsa da bizim

üstümüze gelemez. O, artık buralarda durmaz. Üç gün içinde Akçadağı tutar o."

Bora, fırtına gittikçe azıtıyor, yaralılar, candarmaların sırtlarında mağaralara taşınıyor, odunlar getiriliyor, ateşler yakılıyor, kütüğün üstüne kapanmış Bayramoğlunun kan içinde kalmış bedeni rahat, dingin, bir tuhaf, dizlerini karnına çekmiş, ayakları kıvrılmış, posbıyıkları karmakarış uyuyordu.

493

22

Bayramoğlunun haberi Arif Saim Beye ulaştığında, o, bir saat önce Ankaradan dönmüş ham yollarda otomobili birkaç kez çamura saplanmış, yorgundu. Bayramoğlunun macerasını birkaç kere dinledikten sonra, "O namussuzun böyle yapacağı belliydi," dedi, içine de bir sevinç geldi yerleşti, yorgunluğu o anda geçti. Sırtından bir yük daha kalkmış, can korkusuyla ayaklarını öptüğü kişi ortadan kalkmıştı. Geçinde, derinlerde, uzaklarda Ğnce Memede karşı belli belirsiz bir sevgi duyuyordu.

Rakı masası hemen kuruldu. Kasaba ileri gelenleri karşı odada onun çağırmasını bekliyorlardı. Arif Saim Beyse, onların beklediklerini biliyor, salonda, başı önde çabuk çabuk yürüyerek volta atıyordu.

Taşkın Halil Bey korkarak, onun yanına yaklaştı: "Yüzbaşı Faruk Bey geldi efendim," dedi, "onu siz istemiştiniz."

"Gelsin!"

Yüzbaşı, onun karşısında ayaklarını birbirlerine sert vurarak dimdik durdu. Yüzbaşı dimdik dururken, o, voltasını sürdürdü. Yüzbaşının yanına geldikçe göz altından ona şöyle bir bakıyor, ardından da yürümesini sürdürüyordu. Neden sonradır ki, koltuğa çökerken:

"Gel şöyle yanına otur Yüzbaşı," dedi, "otur ve olam biteni bana anlat."

Yüzbaşı onun karşısındaki koltuğa saygıyla oturdu, ellerini

de dizlerinin üstüne koydu köylüler gibi, Bayramoğlunun macerasını, en ince ayrıntılarına kadar anlatmaya başladı. Arif Saim Bey onun arada sırada, burasını yeniden anlat, diye sözünü kesiyor, Yüzbaşı da anlatmaya ta baştan başlıyordu. Akşam yemeğini, sofradaki rakıları unuttular, Yüzbaşı durmadan anlatıyor, Arif Saim Bey gözleri büyümüş, şaşkınlıkla, hırsıyla Yüzbaşığı, her bir sözcüğünü yutarcasına dinliyordu. Sonunda, "Evet," dedi, "Bayramoğlunun elinden de başka türlü gelmezdi. Demek ki, Bayramoğlu da Bayramoğlu gibi ölmüş. Evet, yiğit adamdı. Başka türlü ölseydi, Bayramoğluna yazık olurdu."

Yüzbaşı, Bayramoğlunun macerasından sonra Arif Saim Beye Yedi Memedleri, Torosta herkesin Memed olduğundan bir daha söz etti. Bunların hepsini biliyorum, diye onun sözünü kesti Arif Saim Bey. Yüzbaşı Kırkgöz Tekkesinden, Anacık Sultandan söz etmeye başlamıştı ki, bunu da biliyorum, dedi Arif Saim Bey. Yüzbaşı sözünü sürdürmek için:

"Rica ederim efendim, beni dinleyin biraz daha," dedi, "çünkü Bayramoğlunu yoldan çıkaran Anacık Sultandır. Bayramoğlu Kırkgöz Ocağına gittikten sonra döndü."

"Yanlıyorsun Yüzbaşı. Onun kendini kurtarmak için, bu yaptığından başka hiçbir çaresi yoktu. O daha, yola çıkarken başına geleceği biliyordu."

"Nasıl olur efendim, o Ğnce Memedi öldürmek için öyle bir arıyordu ki... Şahidi benim."

"Ama son anda... Ğnce Memedi öldürünce..."

"Anladım efendim. Bundan sonra, hele Anacık Sultan da varken, artık Ğnce Memedle başa çıkmak..."

Arif Saim Bey, karnı çok acıkmıştı, Taşkın Beyi çağırıldı:

"Arkadaşlar, gelsinler," dedi. Başta Zülfü, arkadan ötekiler salona girdiler. Arif Saim Zülfüyle kucaklaştı, ötekilerin ellerini sıktı.

"Oturun Beyler."

Hemen rakı masasının başına geçtiler. Masanın üstünde türlü mezeler vardı. Ğnce bir düzende, yerli yerince yerleştirilmişlerdi. Masaya hizmet eden delikanlılar rakı bardaklarını doldurdular, billur sürahilerde soğutulmuş suları rakılara döktüler.

495

Arif Saim Beyin, o her zamanki azgın hali gitmiş, yerine sevinçten taşan bambaşka, konuşkan, gülen bir kişi gelmişti. Herkesi dinliyor, birçok şeyi, olayı hoşgörüyü karşılıyordu. Masa başında konuşmaları sabaha kadar sürdü. Arif Saim Bey kimsenin sözünü kesmedi. Herkes istediğini istediği gibi söyledi. Ğnce Memed, Bayramoğlu olayından sonra artık iyice güçlenmiş, köylülerce tapınılan bir insan durumuna getirilmişti. Ve Anacık Sultan ve aşıklar, aşıklar içinde de en çok Aşık Kıvrak Ğnce Memedin ermişliğinde, ününün gittikçe yayılmasında etkili oluyorlardı.

Sabaha karşı sarhoşlayan, eski azgın yüzlü durumuna dönen Arif Saim Bey ayağa kalktı, salonun bir başından öteki ucuna voltalar atmaya başladı. Masadakilerin gözleri onun üstündeydi, soluk almadan onun gidiş gelişlerini izliyorlar, kopacak fırtınayı bekliyorlardı. Arif Saim gelip de karşılarında durduğunda artık gün ışımıştı.

"Yüzbaşı," dedi sert bir sesle, "Yüzbaşı, yarından tezi yok, hemen senden o Anacık Sultan denilen irtica ve eşkiya yuvasının başını istiyorum. Bir de o Ğnce Memed hayranı aşıkları... Aşık Kıvrak Aliyi de başta... Göstereceğim onlara. Biz bu vatamı yerde bulmadık. Biz bu vatamı yedi düvelle, yedi cephede dövüşerek bu hale getirdik. Tekkelerle aşıklar ve eşkiyalar el ele vererekten bu vatamı yıkamayacaklardır. Türkiye Cumhuriyeti o alçakların tepelerine balyoz gibi inecektir. O yılanı, Anacık Sultan denilen o zilliyi, o çingiraklı yılanı hemen istiyorum. O, aşıkları da... Tanırım o Kıvrak Aliyi, biz Ğstiklal Harbinde çarpışırken, o da bir elinde silah, bir elinde saz bizimle birlikte düşmana karşı çarpışıyordu. Şimdi eşkiyalarla

birlik olmuş öyle mi?"

"Öyle," dedi Zülfü. "Bunların hepsini Anacık Sultan idare ediyor. O da dışardan emir alıyor.

Ğrticanın başı ezilmedi daha. Eşkiyası, aşığı, hocası, hacısıyla genç, çiçeği burnundaki

Cumhuriyetimize saldırıyorlar. Kökü binlerce yıllık yıkıcı propagan-dalarıyla altımızı

oyuyorlar. Karışımızda Ğnce Memed yok, irtica var."

"Ğrtica var," dedi Muallim Rüstem.

496

"Yoksa bir Ğnce Memed, bir eşkiya, tek başına ne yapabilirdi ki?" diye söze karıştı Murtaza

Ağa. "Ğrticanın başı ezilmeden bu vatan kurtulamaz..."

"Bu irticadan kurtuluncaya kadar, daha çok çekeceğimiz var," diye başını salladı Taşkın

Bey.

"Ğrtica büyük kuvvettir ama, dize gelecektir. Çökmüş bir müesseseyi değil Anacık Sultan, hiç

kimse, bin tane Ğnce Memed de olsa ayakta tutamaz," diye sakalını sıvazladı Molla Duran.

Taşkın Halil Bey, onları dinliyor, kısılmış tilki gözleri, tam sırası geldi, diye parlıyordu. Söze

ölçülü, soğukkanlı girdi:

"Mustafa Kemal Paşa inşallah bu vakanın irticadan kaynaklandığını duymaz.

Malumunuzdur ki Paşa Hazretleri denize döktüğü düşmandan çok, başını ezdiği irticaya

ehemmiyet verir. Başını ezdiği irticanın eşkiyalık kisvesi altında..." dedi, sustu.

Bu sözleriyle Arif Saim Beye düpedüz gözdağı veriyor, bu iş artık çığırından çıktı, Ğnce

Memed olayı önemli bir olaydır, önemi büyüklüğünde ele alınmalıdır, Paşa duyarsa, bu iş

senin için de hiç iyi olmaz ve Paşaya da Toroslarda başkaldıran gericilik duyurulur, demek

istiyordu.

Arif Saim Bey, bu sözlerin altındakini anlamayacak adam değildi, öfkesinden deliye döndü ve

ayaklarını yere vurmaya başladı. Ayaklarını o kadar öfkeyle taban tahtalarına vuruyordu ki

taban tahtaları gıcırıyor, bütün konak zangırdıyordu.

"Bana bak oğlum Taşkın, anlıyorum, sen beni tehdit ediyorsun. Demek istiyorsun ki, sen irtica hareketlerine gereken önemi vermiyorsun. Paşanın da üstünde hassasiyetle durduğu, en ehemmiyet verdiği şey irticadır. Sen beni düpedüz tehdit ediyorsun. Sana gösteririm. Sizin hepimize gösteririm. Bunda hiçbir şekilde bir irtica hareketi görmüyorum ben. Eşkıyalığı da siz, siz, siz yaratıp besliyorsunuz. Ğnce Memed gibi bir ikisi dışında dağdaki eşkıyaların hepsi sizin adamlarımız. Onları Hükümete karşı, halka karşı zulüm aletleri olarak kullanıyorsunuz."

Arif Saim Bey avazı çıktığı kadar bağıyor, çırpınıyor, elini kolunu sallıyor, gözleri kan çanağına dönmüş, kendinden geçiyor, ağzı köpürmüş, yüz etleri gerilmiş kuduruyordu.

497

En sonunda Zülfü bütün yürekliliği üstünde, kan ter içinde kalmış ayağına kalktı, onun kolundan tuttu:

"Bey, Bey, Bey," dedi yavaşça, "kendine gel. Sana bir şey olacak. Taşkın Bey sana karşı hiç öyle sözler söyler mi, sen yanlış anladın."

Taşkın Bey, süt dökmüş kediye dönmüş, bir köşeye çekilerek büzülmüş, Beyefendinin hışmından korunmak için ne yapabileceğini düşünüyordu.

Zülfünün durumundan yüreklenen öteki kişiler de ayağına kalktılar, Arif Saim Beyin yöresinde halka olarak, onun Taşkın Beyi yanlış anladığını, oysa Taşkın Halil Beyin, hiç öyle kötü bir niyeti olmadığını söylediler. Onu kandırmak için, bin dereden su getirerek, her bir yandan, o alarak, öteki bırakarak konuştular. Taşkın Halil Bey, büzüldüğü yerden fırladı, o da öfkelenmişti. "Bey, Bey, Bey," diye, ondan daha yüksek bağırarak Beyin karşısına geldi dikildi.

"Beni dinle, beni dinle, beni dinle Arif Saim Bey, bu ev benim, benim evimdir, bu evde sana

kimse kaşın altında gözün var bile diyemez. Yanlış, yanlış anladım beni. Yanlış, yanlış, yanlışmış..."

O kadar bağırdı ki sonunda Arif Saim Bey, uykudan uya-nırcasına kendine geldi, sesini kesti, sağına soluna şaşkın şaşkın, ne oluyor, dercesine bakındı. Taşkın Halil Bey bu fırsatı kaçırmadı:

"Bu ev benim evimdir, bu evde ne ben, ne de hiçbir insan Beyimize, kaşın altında gözün var, diyemez."

"Öyle mi?" diye sordu Arif Saim Bey.

"Vallahi de tallahi de öyle," dedi Taşkın Halil Bey.

Ötekiler de yemini bastılar.

Arif Saim Bey epeyi bir uğraştan sonra yatıştı.

"Yüzbaşı."

"Buyur Beyim."

"O kadını ve o aşıkları istiyorum. Ne kadar aşık varsa şu ovada ve dağlarda toplayacaksınız.

Bu irtica unsurlarından kimse kalmayacak. O kadını, ne kadar çabuk alıp getirmek

mümkünse o kadar çabuk, bizzat sen gidecek dağlara alacak getireceksin. Bizzat sen!"

498

Yüzbaşı, "Anacık Sultanın bulunduğu yer, dağların doruğudur, bugünlerde oralara kardan,

boradan, fırtınadan çıkılamaz," diyecek oldu, Arif Saim Bey sözü onun ağzına tıkayarak:

"O kadını derhal istiyorum, emrediyorum." Durdu, gözlerini Yüzbaşının gözlerinin içine

dikti, çenesini kaşdı, düşündü, "O kadını üç gün içinde istiyorum, bu bir emirdir," dedi.

"Aşıkları da unutmayın. Hepsini yakalayıp içeriye atın, bu da bir emirdir. Ve bizzat Faruk

Yüzbaşı, sen gideceksin Kırkgöz Ocağına o kadını alacak, buraya, bana getireceksin."

"Baş üstüne Kumandanım."

"Yarın sabah gün doğmadan... Güle güle."

Yüzbaşı Faruk sert bir selam çaktıktan sonra arkasını döndü dışarıya çıktı.

"Evet, Bayramoğlu denemesi hüsrarla nihayet buldu. Biz bu Ğnce Memede karşı daha yeni metotlar bulmalı, daha zecri tedbirler almalıyız. Artık anlaşılmıştır ki halk onu kendi çocuğu gibi seviyor. Bu kadar tecrübelerimden sonra biliyorum ki halk yeri gelirse, menfaati ve çıkarı uğruna kendi çocuğunu da gözünün yaşına bakmadan feda eder. Anacık Sultan geldiğinde her şeyi daha iyi anlayacağız."

"Çok sert bir kadın, çok da yaşlı, benim bildiğim kadarıyla da, o kendisini Kırklara karışmış bir ermiş sayıyor. Burnu da Kafdağında," dedi Zülfü, "onu Ğnce Memeden ayırmak zor olacak."

"Bu devlet de lazım olduğunda ne kadar sert olduğunu göstermiştir," diyerek ayağa kalktı Arif Saim Bey. Saatinin altın kösteğiyle oynayarak salonun bir başından bir başına gidip gelmeye başladı. Bir ara Molla Duran Efendinin önünde durdu, onun gözlerinin içine bakarak:

"Ben bu işi bundan sonra şahsi mesele yaptım. Bundan sonra Allah ya Ğnce Memede verecek, ya bana..."

Molla Duran Efendi, bir köpek gibi yaltaklanarak ayağa, "Haşa, haşa," diye fırladı, "kim oluyor o Ğnce Memed dedikleri it de sen onu karşına alıp, Ğnce Memed işini şahsi mesele yapıyorsun. Haşa, haşa, haşa huzurundan. Sen kim, o ayağı çarık bile görmemiş Ğnce Memed kim, bin kere haşa."

499

Salondakilerin hepsi yerlerinden kalkarak, "Haşa, haşa, haşa huzurdan," diye hep bir ağızdan konuştular. "O ayağı çarıklı da kim oluyor."

Arif Saim Bey daha saatinin kösteğiyle oynayarak, "Teşekkür ederim Beyler," dedi,

"teveccüh buyuruyorsunuz. Lütfen rica ederim yerlerinize oturunuz. Unutmayalım ki burası benim intihap mntıkam. Unutmayalım ki ben buraların, bu ovanın, bu dağların ve dahi uçsuz bucaksız Mezopotamyam kahramanıyım. Benim mntıkamda böylesi bir çıban başının teşekkül etmesi, benim gibi bir adama büyük bir darbedir. Bu vakayı Paşa Hazretleri duyarsa, aklından geçirmez mi ki, Milli Kahramanımız düşmanı böyle mi yendi, diye, düşünmez mi ki... Bu vakadan sonra ben ki, Paşa Hazretlerinin en yakın arkadaşıyım, onun yüzüne nasıl bakarım ki... Bana dese ki senin intihap mntıkamda bir Köroğlu türemiş ki zenginden alıyor fakire veriyor, bizim yapamadığımızı o yapıyor, halka adalet dağıtıyor-muş dese, ben kendimi öldürmez miyim Paşa Hazretlerinin böyle bir tarizi karşısında. Evet muhterem Beyler, o bir yalınayak, başıkabak da olsa, çırılçıplak da dağlarda dolaşsa, mademki o benim mntıkamda icrai faaliyet eyliyor, o, benim şahsi düşmanımdır. Ne yapıp yapacak, onu en çabuk, en tez günde ortadan kaldıracığım. Ya da o beni kaldıracak."

Gene aradakiler ayağa kalkarak, bir "haşa!" salladılar. "Öylesi uyuz köpekler senin şahsi düşmanın olamazlar. Bin kere haşa."

"Lütfen oturunuz Beyler."

Oradakilerin, Ğnce Memedle kendini bir tutunca, gösterdikleri aşırı tepki çok hoşuna gidiyor, bunun için de, "Ğnce Memed benim şahsi meselemdir," diye durmadan yineliyor, boyuna ötekilerden, gittikçe daha sertleşen tepkiyi alıyordu.

"Şu kadını merak ediyorum," dedi yerine otururken. "Bu ne biçim bir insan. Kadından postnişin olmaz, bu, kendini evliya ilan etmiş. Korkusuz birisi olsa gerek. Bari karşı koymasa Yüzbaşıya."

"Ben onu tanırım," dedi Zülfü, yüzü endişeliydi. "Korkarım ki karşı koyacak. O, hiçbir şeyden korkmaz." Murtaza Ağa güldü:

"Ėsterse karşı koysun," dedi. "Yüzbaşı beraberinde Kertiş Ali Onbaşıyı da götürüyor. Onun yüzünü gören her kim olursa olsun, korkusundan donuna işer."

"Anacık Sultan ölümden korkmaz," dedi Taşkın Halil Bey. "Ben Kırkgöz Ocağı soyunu çok iyi tanırım. Onlar, toptan, her fertlerinin kahraman doğduklarına inanırlar. Ėstiklal Harbine Kırkgöz Ocağının on altı erkeğinin on altısı da gönüllü gitti. Malumunuz, hiçbir tanesi de geriye dönmedi. Çok sert insanlar."

Murtaza Ağa ağız kulaklarında gülüyor, onlar ne derlerse desinler, o boyuna, "Kertiş Ali Onbaşı," diyordu. "Onu yanımıza almalıyız." "Kertiş Ali Onbaşı."

Herkes Arif Saim Beyin, Murtaza Ağanın, her sözün başı, Kertiş Ali Onbaşı demesine kızacağıını sanıyor, o, Kertiş Ali Onbaşı, dedikçe, başlarını yere eğiyorlardı. Oysa Arif Saim ona kızmak şöyle dursun, onun Ali Onbaşıyı diline pelesenk etmesine bayağı zevkleniyordu. "Aşıkları da..." "Kertiş Ali Onbaşı."

Arif Saim Bey, ayağa kalktı, geldi Murtaza Ağanın önünde durdu, elini onun omuzuna koydu, Murtaza Ağa ayağa kalkacak oldu, öteki elini bastırdı, kalkmasının önüne geçti: "Kertiş Ali Onbaşı," dedi, kahkahayla gülmeye başladı. Oradakilerin tümü de onun gülmesine, daha yüksek seslerle katıldılar.

Arif Saim Bey, yerine otururken, başını salladı, yüzü azgın-laştı, "Maalesef," dedi, "bin kere maalesef, bizim halkımız yalnız ve yalnız kuvvetten anlar. Onu ezeceksin, ezeceksin, ezeceksin..." Dişini sıkıyor, sağ elinin başparmağını masanın üstüne bütün gücüyle bastırıyordu. "Onu ezeceksin."

"Ezeceksin," dedi Zülfü.

"O, yalnız ezilmekten, dayaktan anlar." dedi Taşkın Halil Bey.

"Ėstiklal Harbinde eğer dayak olmasaydı, arkalarından kurşun, süngü gelmeseydi bu köylülerin hiçbirisi savaşa gitmezlerdi. Zorla onlara vatanlarını müdafaa ettirdik," dedi

"Kertiş Ali Onbaşı," diye havayı yumuşattı gülerek Arif Sa-im Bey.

"Kertiş Ali Onbaşı," dedi sevincinden dört köşe olarak Murtaza Ağa.

"Köylü çok inatlaştı," diye söze karıştı Molla Duran Efendi. "Ğnce Memedi köylünün elinden almak zor. Birkaç gün önce dağlardan izci Topal Ali geldi. Biliyorsunuz, o da Bayramoğ-luyla birlikte Ğnce Memedi teslim almaya gidenlerden ve de Ğnce Memedin elinden kaçıp kurtululardan. Ğzci Topal Ali, diyor ki, ben korktum bu Ğnce Memeden, diyor. Köylüler, Allaha değil, Ğnce Memede tapıyorlar, diyor. Ona göre, bana göre de, ne kadar kuvvetimiz olursa olsun, köylüler direnecekler, Ğnce Memedi bize vermeyecekler."

"Verirler, verirler, kuvvet her şeydir," diye yerine otururken başını salladı Arif Saim Bey,

"Verirler. Sen müsterih ol Molla Duran. Ben işi büyötmek istemiyorum da böyle yumuşak davranıyorum. Yoksa, ben bu Torosun kemiğini sökerim. Vermezler değil, Ğnce Memedi bana teslim etmek için sıraya girerler. Ayaklarımı öpmek için yakında sıraya girecekler. Ğlk önce o kadını, arkasından da aşıkları bakın nasıl bülbül gibi öttürecekim. Bu köylüler yalnız kuvvetten anlarlar. Arkalarında süngülerimiz olmasaydı, Taşkın Bey münasip buyurdu, kışlarına tüfeklerimizi dayamasaydık, bu köylülerden bir teki bile Ğstiklal Harbine katılmazdı. Bakın arkadaşlar, gittikçe kafam kızıyor, ben istersem, ne yapabilirim, biliyor musunuz?" Gözlerini teker teker, her birisinin gözbebeklerinin içine bakarak, salondakilerin üstünde dolaştırdı. "Biliyor musunuz, eğer ben istersem ne yaparım, o Ğnce Memede Allah, diyerekten tapan köylülerin hepsini Ğnce Memedin kanma susatırım. Ğnce Memed de bu zalim köylülerden canını kurtarmak için gelir de bana sığınır. Kertiş Ali Onbaşı!"

"Kertiş Ali Onbaşı usulünden iyisi bulunamaz bu dünyada," dedi Murtaza Ağa.

"Bulunamaz," dediler ötekiler de.

"Topal Ali diyor ki..." derken Molla Duran Efendi, Arif Saim Bey onun sözünü kesti:

"Yarın onu görmek istiyorum," dedi.

502

Molla Duran Efendi el ovalayarak, "Baş üstüne," derken, Arif Saim Bey:

"Dikkat edin arkadaşlar bu Molla Durana, kendisine bir Topal Ali bulmuş ki izciler başı," diyerek altın tabakasından çıkardığı bir sigarayı ona attı. Molla Duran, iki eliyle sigarayı havada tuttu. "Sağ ol."

"Onun izci basısı bir değil, iki."

"Öbürü kim?"

"Yel Musa."

"Evet, dikkat edelim, bunda bir iş var. Yel Musayı da istiyorum yarın."

Gene ayağa kalktı, kollarını yana açtı, uzun uzun gerinirken Taşkın Halil Beye:

"Sen beni tehdit etmiyorsun değil mi?" diye kaşlarını çatarak gülümsedi.

"Haşa," diye ayağa fırladı Taşkın Halil Bey.

"Haşa," dediler ötekiler de hep bir ağızdan ve ayağa fırladılar.

Gün ışıdı ışıyacaktı, Arif Saim Bey pencereye gitti, dağların ortasından gecenin arkasına düşmüş belli belirsiz aydınlığı gördü, o anda da çözüldü, aklına uyumak geldi, "Ğyi sabahlar Beyler, Ağalar," dedi, geriye döndü, Taşkın Halil Beyin koluna girdi, yatak odasına gittiler, Arif Saim Bey ayakkabısını çıkarır çıkarmaz kendisini yatağın üstüne attı, başı yastığa değer değmez de sızdı.

Yüzbaşı Faruk dağlardan daha yeni dönmüştü. Yorgun ve bitkindi. Karısı da, yeniden Ğstanbula çekmiş gitmişti. Anacık Sultanı Kertiş Ali, ya da birkaç candarma alıp getiremezler miydi, ille de, Yüzbaşı, bizzat sen gideceksin, bu bir emirdir, diye direktmek niçin? Emrin başına çalınsın koca deyyus.

Yüzbaşı, o gece Kertiş Aliye, ayağı çabuklardan bir candarma takımı hazırlamasını istedi, yarın erkenden yola çıkacaklardı.

İlk bir pazar sabahı yola düştüler, dağlara yürüdüler. Yüzbaşı atlı, Kertiş Aliyle öteki candarmalar yayaydı. Ğkinci günün ikindisinde yaylaları tuttular ve yoğun bir kar fırtınası karşıladı onları. Göz gözü görmüyor, göbeklerine kadar gelen kan yara-

503

rak ancak ilerleyebiliyorlardı. Yüzbaşı yoğun karda yürüyemeyen atından inmiş, onu yedekliyorlardı. Gece yarısına doğru bir köye ulaşabildiler. Yorgunluktan, soğuktan kıpırdayacak halleri kalmamıştı, fırtına dininceye kadar o köyde kaldılar.

Kırkgöz Tekkesine günlerden sonra ulaşabildiler. Ğnsanlık halleri kalmamıştı. Yüzbaşı, başına bu işleri açan Anacık Sultana, Arif Saim Beye veryansın ediyordu.

"Ğşte geldik Ali Onbaşı, bu Allanın cehennemi, bu Allanın belası yere."

"Geldik," diye boynunu büktü Ali Onbaşı. Yüzbaşının Kırkgöz Ocağına, bu Allahm belası yer demesine, gönlü hiç razı gelmiyor, başlarına kötü bir iş geleceğinden korkuyordu.

Yüzbaşı da onun bu duygusunu çok iyi biliyor, kendisi de, içinden, derinden ürpererek, tekkeye ağza alınmaz küfürlerle sövüyor, çenesi açılmış, durmadan da alay ediyordu:

"Hah, hah, baksana Ali, baksana, hani tekkeye yaklaşırken bir insan, hani kayalar yarılr da mavi, çiçekler fışkırdı?"

"Fışkırr efendim."

"Hani nerede ya?"

"Biz görmüyoruz."

"Hani o kuş?"

"O da orada efendim, biz göremiyoruz."

"O bulut nerede?"

"Dağın doruğunda, eski yerinde duruyor efendim."

"Su neden tersine akıyor."

"Akıyor efendim."

"Ali sen aklını mı yitirdin?"

"Yitirmedim efendim."

"Bütün bu saçmalıklara nasıl inanırsın?"

"Ğnanırım efendim."

"Şimdi ben sana desem ki, var git de, şu anda Anacık Sultanı öldür de, bana ölüsünü getir dersem ne dersin?"

"Ölüsünü getiririm efendim."

"Hani ermiş, hani peygamberdi?"

"Dinlemem efendim, vazife başka, peygamber başka. Ben hem Allah kuluyum, hem de emir kuluyum."

"Ama günahı sen işliyorsun."

504

"Ben işle miyorum."

"Öyleyse ben mi işliyorum Ali Onbaşı?"

"Haşa, sen de işle miyorsun, korkma, sen de emir kulusun."

"Ya kim işliyor Ali Onbaşı?"

"Onun orasını artık ben bilemem, Yüzbaşım bilir."

"Anacık Sultanı değil öldürmek, ona bir fiske vuran cehennemde yanar mı?"

"Yanar Yüzbaşım."

"Öyleyse sen yandın."

"Ben yanamam efendim. Çünküleyim ki, ben emir kuluyum."

Ocağın yıkık kemerli avlu kapısında durdular.

"Git şu kadını al da getir."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

Kertiş Ali Onbaşı, birkaç adım atarak avlu kapısının altına geldi, sağ ayağını öne uzattı, dizini yere koydu, eğildi eşiğin aşınmış ak taşını üç kere öpüp alnını üç kere öptüğü yere koydu. Sonra avlunun orta yerindeki taşı gördü, aynı işlemi orada da yaptıktan sonra evin kapısına vardı, orada da niyaza durdu. O niyazını bitirir bitirmez de kapı açıldı, o iri delikanlı onu içeriye buyur etti. Anacık Sultan, giyinmiş kuşanmış büyük odanın ortasında durmuş, onu bekliyordu. Ali Onbaşı büyük bir coşkuyla onun ayaklarına kapamp üç kere öptükten sonra gene niyaza durdu, elini aldı dudaklarına, alnına götürdü. Anacık Sultan, "Berhudar ol oğlum," diye, onu omuzundan tuttu kaldırdı. Kertiş Ali Onbaşı dudakları kıpır kıpır dualar okuyor, zangır zangır da titriyordu.

Anacık Sultan, dudaklarında ince bir gülümseme:

"Ali Onbaşı," dedi, "ben hazırım, günlerdir sizi bekliyordum, geciktiniz."

"Çok kar vardı Sultanımız."

Ali Onbaşının titremesi durmuyordu.

"Ğstersen haydi gidelim. Ya da Yüzbaşına söyle, dışarda çok soğuk var, bir çorbamızı, bir acı kahvemizi içsin. Bu Ocağa gelip de bir kaşık çorbamızı içmemek olmaz."

"Hemen gidip Yüzbaşına söyleyeyim."

505

Koşarak dışarıya çıktı, heyecanından tıkanıyordu neredeyse:

"Yüzbaşım, Yüzbaşım Anacık Sultan bizi bir kaşık çorba içmeye çağırıyor. Kırkgöz Ocağının çorbasını içmek kime nasip olmuşsa, Allah onu kazalardan belalardan her zaman saklamıştır," dedi, onun gözlerinin içine yalvararak baktı.

"Ėstemez, al getir onu."

"Yüzbaşı, bir çorba içmekle ne olur ki, hazır Ocağa gelmişken... Kırkgöz Ocağını ziyaret yarım Kabe sayılır. Allah, Kırkgöz Ocağının bir kaşıcık çorbasını içenleri hastalıklardan, kurşunlardan korur."

"Ėstemez, çabuk git o kadını getir."

Kertiş Ali Onbaşı içeriye girdi:

"Sultanım, Yüzbaşı gelmiyor," diye özür diledi. "Haydi gidelim."

Kocaman açılmış gözlerle sağa sola bakındı.

"Ne istiyorsun Ali Onbaşı?"

Ali Onbaşı bir kız çocuğu gibi utangaç:

"Bir kaşık çorba var mı acaba?"

Anacık Sultan ona eliyle mutfaktaki ağız açık üstü buğulanan büyük, islenmiş kara kazanı gösterdi. Kertiş Ali koşarak kazana gitti, yandaki kepeceyi aldı, çorbaya daldırdı, üfleyerek, ağız yanarak içti, gene koşarak Anacık Sultanın yanına geldi:

"Haydi gidelim, içtim," dedi. "Varsın onlar içmesin. Onlar, o Yüzbaşı Kırkgöz Ocağını, onun kerametlerini bilmezler ki... Çok şükür, Allah bana Kırkgöz Ocağının çorbasını nasip etti."

O önde, Anacık Sultan arkada dışarıya çıktılar.

Yüzbaşı:

"Kelepçele şunun kollarını," diye çok sert, gözlerinden kıvılcımlar saçarak buyurdu.

Ali Onbaşı, Yüzbaşının önüne geldi dikildi, boyun büktü:

"Yaşlı bir kadındır, üstelik de Anacık Sultandır, bunun ellerini kelepçelemesek olmaz mı?"

"Olmaz," diye bağırdı Yüzbaşı. "Derhal kelepçele".

Anacık Sultan, "Gel, yavrum Ali Onbaşı," diye gülümseyerek ellerini uzattı, Ali Onbaşı, elleri titremekten uçarak onun bileklerine kelepçeyi taktı. Bu sırada da sırmalı bir Maraş

giymiş, o deminki kapıyı açan adam elinde büyük bir kamyş sepetle geldi.

Anacık Sultan Yüzbaşıya dönerek:

"Bunun adı Bünyamin. Geyikler çobanı Mülayim Hazretlerinin ortanca oğludur. Ğzin verersen o da bizimle gelecek."

"Ne iş yapacak," diye, kaşlarını çatarak sert sordu Yüzbaşı.

"Yol çok uzun," diye yumuşacık, inceden gülümseyerek açıkladı, "çok da kar var. Ben sizin başınıza bela olmayayım, diye... Ğzin versen iyi olur, Bünyamine."

Bünyamin kırmızı postalları, dizleme nakışlı çorapları, kahverengi el dokuması şalvarıyla karşıda, elinde sepeti bir heybet gibi duruyordu.

"Peki, gelsin."

Önde Yüzbaşı, arkada Bünyamin, onun yanında süklüm büküm Kertiş Ali Onbaşı, arkada candarmalar, hepsinin de ayaklarında hedik, yürüyorlardı. Yamaçtan aşağıya inmek çok zordu. Anacık Sultan her birkaç adımda bir yere yuvarlanıyor, bir tek onun ayağında hedik yoktu, Bünyamin koşarak onu yerden kaldırıyor, karın üstüne koyuyor, bileklerindeki kelepçeden dolayı dengesini yitiren kadın biraz sonra gene yuvarlanıyordu.

Bünyamin sonunda dayanamadı, Kertiş Ali Onbaşıya yanaştı:

"Anacık Sultanı sırtıma almalıyım, o, çok yaşlı. Böyle giderse onu kasabaya ulaştıramazsınız," diye kulağına fısıldadı, Kertiş Ali Onbaşı da Yüzbaşının yanına gitti, o da onun kulağına aynı sözcükleri yineledi. Yüzbaşının yüzü taş gibi gerildi, ona karşılık vermedi, yüzüne de bakmadı. O, çok başka şeyler düşünüyor, endişeleniyordu. Kertiş Ali Onbaşı sözlerini birkaç kere daha yineledikten, Yüzbaşından karşılık olarak bir sözcük bile duymadıktan sonra Bünyaminin yanına döndü, gözleri yaş içinde kalmıştı, "Olmuyor," dedi.

Sarp yamacı aşıya ininceye kadar Anacık Sultan, sonunda Bünyamin onun koluna girdiği halde, on beş yirmi kez yuvarlandı.

Yamacı inince, karları savuran, ormanın ağaçlarını biribiri-ne katan, göz açtırmayan dehşet bir fırtına başladı. Yüzbaşı, as-

507

kerler bile bu korkunç fırtına içinde oradan oraya savruluyorlar, yüzleri, elleri ayakları donuyor, gece yarısından önce aşağıdaki köye ulaşmaları gittikçe güçleşiyordu. Hepsinin de bıyıkları donmuştu.

Bünyamin Anacık Sultanı Kertiş Aliye bırakıp Yüzbaşının yanına vardı:

"Yüzbaşım," diye, ona sesini duyurabilmek için bağırdı, "Anacık Sultan, böyle giderse çok dayanamaz ölür, onu sırtıma, sırtımda da donar, kucağıma almalıyım."

Yüzbaşı:

"Al," dedi.

Bünyamin de, Kertiş Ali de buna sevindi.

"Kelepçe buz tutmuş."

Bünyamin sırtından abasını çıkardı Anacık Sultana sardı.

Anacık Sultandan hiçbir ses çıkmıyor, başına ne gelirse gelsin, öyle taş gibi, ölü gibi susuyordu.

Gün battı, karanlık düştü, fırtına gittikçe azıtıyordu. Yanlarında, buralarını iyi bilen

Bünyamin olmasa fırtınada yitcekler, bu derin derenin dibinde de ölülerini, bahara kadar

kimseler bulamayacaktı, Bünyaminin kılavuzluğunda şafağa karşı derenin üstüne

çıkabildiler. Fırtına onları yere seriyordu. Bünyamin Anacık Sultanı abasına sarmış, onu

kucağına almış, kelepçeli kadını kendi sıcaklığıyla ısıtarak gidiyordu. Köye az kalmıştı, gün

ışiyordu ki alacakaranlığın içinden, mekanizma şakırtılarıyla bir ses geldi:

"Yüzbaşı Faruk, Yüzbaşı Faruk ben Ğnce Memedim, sana teslim ol, demiyorum, Şimdi seninle çarpışmak da istemiyorum, yanındaki Anacık Sultana bir zarar gelmesin, diye. Onu bırak da git. Yolunu kesmeyeceğim. Bu sefer seni Anacık Sultana bağışladım."

Yüzbaşı:

"Bünyamin, eviadım, o kucağımdakini al götür eşkiyalara," diye buyurdu, yumuşacık.

Öfkesinden dişlerini sıkıyor, çenesi çatırdıyordu. Bünyamin kucağındaki değerli emanetiyle karşı kayalığın arkasını şavullayarak koştu, kayalığın ardından çıkan Ğnce Me-med onları yarı yolda karşıladı:

508

"Anacık Sultan nasıl?" diye sordu.

"Ğyi," dedi Bünyamin.

Eşkiyalar, yanlarında birçok yamçı, kepenek getirmişlerdi. Anacık Sultanı bir yamçıya sıkı sıkıya sardılar, candarmaların gittikleri yönün tersine yürüdüler. Derin derenin büyük kıvrımındaki köy onları bekliyordu, öğleye doğru köyü tuttular. Kadınlar en sıcak, en güzel bir odada Anacık Sultana yatak hazırlamışlardı. Ocağa kütükler attılar, çay pişirdiler, yağ bal kaynattılar, Anacık Sultan az bir sürede kendine geldi, kadınlarla şakalaştı. Sonra da Ğnce Memedi çağırdı:

"Gülüm oğlum," dedi, "sen beni candarmaların elinden aldın ya nerelere götüreceksin, beni bu yaştan sonra eşkiya mı edeceksin?"

"Sen nasıl buyurursan Anacık Sultan."

"Beni götür candarmalara teslim et. Biliyorum, bu senin için kolay olmayacak."

Memedin arkasında duran Ferhat Hoca söze karıştı:

"Seni teslim edersek onlara, seni Arif Saim istemiş, seni o yaşatmaz."

"Ölüm Allahm emri," diye gülümsedi Anacık Sultan.

"Sana hakaret ederler, etmediklerini bırakmazlar." "Biliyorum," dedi Anacık Sultan, "o da Allann emri."

Ğnce Memed, Ferhat Hoca, köylüler hepsi her yerden Anacık Sultana yüklendiler, onun inadını kıramadılar, Faruk Yüzbaşıya haber gönderdiler. Kabul ederse, Anacık Sultanı kasabaya köylüler indirecekler, Kara Hasanın değirmeninde kadını ona teslim edeceklerdi. Sabahleyin uyandıklarında kar dinmiş, geyikler çobanı Mülayimi, geyik postlarına sarınmış, Anacık Sultanın kapısı önünde elpençe divan durmuş, boyun bükmüş bekler buldular.

"Olmaz," diye haber gönderdi Yüzbaşı, "Anacık Sultanı verirlerse ben kendim götürürüm. Başka da hiçbir şartı kabul etmem."

Ğster istemez, Anacık Sultanı yünlülere sardılar sarmaladılar omuzlarına güzel bir yamçı attılar, yumuşak Çerkeş eyerli bir ata bindirdiler, atın yularını Bünyaminin eline verdiler, Yüzbaşıya gönderdiler. Yüzbaşı, Anacık Sultanın geri dönmesine

509

çok sevindi. Onun, eşkıyaları zorlayarak geri döndüğünü öğrenmişti. Bu sefer onun bileklerine kelepçe takmadı. Ğnce Memede karşı içindeki öfkesi gittikçe artıyordu. Hemen yola düştüler.

Anacık Sultanın, Arif Saim Beyin buyruğuyla Ocaktan alınarak kasabaya götürüldüğü, bir anda bütün Torosta duyulmuş, köylüler onu görmek için, genç yaşlı, hasta sayrı geçtiği yollara dökülmüşlerdi. O geçerken elpençe divan duruyor, dualar okuyor, onun atının bastığı yerleri öpüyorlardı. Birçoğu da dayanamayıp ağıt yakarak ağlıyorlardı.

Ğnce Memedin Anacık Sultanı kaçırdığı onun bu kaçırılmayı kabul etmeyerek zalimlerin kelepçelerine ince bileklerini uzattığı da bütün Torosta duyuldu, birkaç gün içinde de bu ilginç haber bütün Çukurovayı, Akdeniz kıyılarını da sardı.

Çukurovaya inerlerken beş kere boraya, fırtınaya tutulmuşlar, beş keresinde de hiçbir telefata

vermeden kurtulmuşlardı. Bu öldürücü yolculuğa, hiç beklemedikleri halde Anacık Sultan bile, ölümcül hale gelmesine, eyerin kaşına yapışarak ancak atın sırtında kalabilmesine karşın dayanmıştı.

Arif Saim Bey, her gün biraz daha öfkelenerek Anacık Sultanı bekliyor, dağlardan bir haber alamayınca da, kendisini yenemiyor, otomobiline biniyor Adanaya gidiyor, oradan da Ankaraya kadar uzanıyor, bakıyor ki Ankarada hiç kimsenin Ğnce Memed var mı yok mu, hiçbir haberi yok, sevinerek, ama içinde, nasıl olsa Ğnce Memed olayını bütün boyutlarıyla, kepaze-likleriyle, iş daha uzarsa bir gün duyacakları ağır kaygısıyla kasabaya dönüyor, yerinde duramıyor, beklemekten gözlerine uyku girmiyor, sabahtan akşamlara kadar yanından ayırmadığı kasaba ileri gelenlerini yiyip bitiriyordu.

Yüzbaşının, Anacık Sultanla birlikte geldiğini haber verdiklerinde artık bekleme direnci sonuna gelmişti. Hemen Can-darma Komutanlığına koştu, komutanın odasına azgın, saldırgan bir boğa gibi düştü. Daha masaya oturmadan:

"Bana Yüzbaşıyı çağırın," diye bağırdı. "Hemen, derhal."

Yüzbaşı apar topar geldi, sıkı bir selam çakıp dimdik ayakta durdu:

"Buyurun Kumandanım."

510

I

Arif Saim Beyin onu günlerdir ne biçim beklediğini nasıl öfkeden deli divaneye döndüğünü, gelir gelmez ona bütün ayrıntılarıyla anlatmışlardı.

"Ne oldu böyle sana Yüzbaşı?" diye tepeden, alaylı konuştu Arif Saim Bey. "Seni gözleye gözleye gözümüz dört oldu. Duyduk ki muhterem Yüzbaşım, zatını Ğnce Memed esir almış, sen de Anacık Sultanı ona teslim ederek canını ve şerefini, ne kadar kurtarabilmişsen kurtarmışsın. Duyduk ki, bu yaşlı kaltağa borçluymuşsun hayatını. Bari onu rahat

getirebildin mi, incitmeden?"

"Çok yaşlı efendim."

"Şimdi nerede o orospu?"

"Aşağıda, nezarete."

"Bari kuştüyü döşekler serdin mi hayatını borçlu olduğun o ihtiyar orospuya."

"Çok hasta efendim."

"Bari doktorlar, büyücüler götürdün mü o vatan haini büyücüye?"

"Ölecek diye korktum efendim. Ölecek de onu zatınıza ulaştıramayacağım diye korktum."

"Demek korktun ha," diyerek acı acı güldü Arif Saim Bey, ayağa kalktı, odanın içinde gitti geldi. Ortada dimdik durmuş kalmış Yüzbaşığı durarak tepeden tırnağa süzdü.

"Git, şimdi getir bana o orospular sultanını," dedi, ağzından çıkan her söz bir yılan ışığı gibiydi. Yüzbaşı ürperdi.

Biraz sonra Anacık Sultanı iki candarma kollarına girmişler getirdiler.

"Bırakın onu."

Candarmalar, Anacık Sultanın kolundan çıktılar, kadın, onlar kolundan çıkar çıkmaz yere sağılıverdi. Yüzü sapsarıydı, dudakları buruşmuş, gözleri çukura kaçmış, avurtları çökmüştü. Yerden, ayağa kalkmak için çabalıyor, duvarlara tutunuyor, ellerini döşemeye bastırıyor, yanındaki sandalyaya yapışıyor, bir türlü ayağa kalkamıyordu.

"Kaldırım şunu ve ayağa diki ve de koluna girin. Ali Onbaşı, sen!"

511

Kapının ağzında duran Ali Onbaşı koştu, Anacık Sultanı okşar gibi, incitmeden yerden aldı, candarmanın da yardımıyla ayağa dikti.

"Söyle bakalım kadın, sen büyü yapıyor, halkı aldatıyor-muşsun?"

"Ben büyü yapmam. Bunu sana kim söylediye yalan söylemiş. Bizim Ocağımızdan hiçbir zaman bir büyü, sihir sadır olmamıştır."

"Sen keramet gösteriyormuşsun, sizin ocak keramet oca-ğymış. Sen halka yayıyormuşsun ki, Ğstiklal Harbini, Yunan savaşında sizin ocaktan gönüllü giden on altı kişi kazanmış. Bize esir düşen Yunan askerleri diyesilermiş ki, biz hiç Türk askeri görmedik, bizimle dövüşenler, bizi yenenler o on altı yeşil don-lu kişiydi. Doğru mu bütün bunlar?"

Kaşlarını çatarak, kendisine büyük güvenle: "Doğru," dedi Anacık Sultan. "Yalnız Yunan askerleri görmemişler bizim yeşil donluları, Türk askerleri de görmüşler. Şu Çukurovada, şu dağlarda Yunan harbine gitmiş kime sorarsan, sana, ordunun önünde dövüşen yeşil sarıklıları söyler." "Peki, ne oldu bu evliyalara, hepsi şehit mi oldu?" Arif Saim Bey acı gülüşüyle birlikte alay dozunu da artırıyor, bu da Anacık Sultanın gözünden kaçmıyor, öfkeleniyor, rahat soluk alamıyordu. Bunu gören Arif Saim Bey candarmalara, kadını sandalyaya oturtmalarını söyledi.

"Onların hiçbirisi şehit olmadı. Bizim Ocağın erkekleri hiç şehit olmazlar, hep gazi olurlar."

"Şimdi neredeler senin o gaziler." "Bizim Ocağın gazileri hep Kırklara karışırlar." "Demek hep böyle yalanlarla kandırıyorsunuz halkı ha?" "Sen öyle bil."

"Sizden, bu yalanlarınızdan ne zaman, ne zaman kurtulacak bu millet?" diye masayı yumrukladı Arif Saim Bey. Odanın penceresinin camları zangırdadı.

"Bizim Ocaktan, bin yıldır yalan söyleyen bir tek kişi bile çıkmamıştır. Bizim Ocağımıza değil yalan, eğri odun bile giremez. Kırkların, pirlerin, ala gözlü ermişlerin ocağıdır bu Ocak." "Ya senin kerametlerin?"

512

"Ne benim, ne de Ocağımızın hiçbir kerameti yok." "Sen ölüleri bile diriltirmişsin, yaralıları, kalbi bile parça-lansa sıhhatlerine kavuşturmuşsun. Bunu da inkar et bakalım. Sende keramet yok da bunlar ne ya?"

"Bende keramet yok. Keramet çiçekte, ağaçta, otta, kuşta, böcekte, insandadır. Ğnsanları benim kerametim değil, benim, binbir çiçekten, ottan, topraktan, ağaçtan süzerek çıkardığım ilaçlar iyi eder."

"Ğnce Memedi de ilaçlarınla mı iyi ettin?" "Ğlaçlarımla."

"Sen büyücü değilsin de, başta Ğnce Memed, eşkıyalara, üstünde dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz dua yazılı gömleği niçin verdin?"

"Onlara kurşun geçmesin, diye."

"Demek o katillere, o her birisinin boynunda on on beş cinayet olan kişilere devletin kurşunu geçmesin, diye, öyle mi?" "Onların katil olup olmadıklarını Allah bilir." "Her birisinin parmağına o taçlı yüzüğü sen taktın değil mi, korkmasınlar, hastalanmasınlar, onlara kurşun değmesin diye, demek, bu kan içici asilere..." "Ben verdim."

"Üstelik de ocak mı bucağın ne, o gericilik cehennemini bu katillere sen yatak yaptın, değil mi?"

"Onlara Ocağımızı yatak yapmadım. Zaten onlar da benden böyle bir şey istemediler."

"Yaptın. Bütün deliller gösteriyor ki... Sen... Sen... Sen..." Masadan kalktı, kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları şişmiş, alında boncuk boncuk terler, öfkeden boğularak, ayaklanm yere vurarak bağırmaya, kendinden geçerek yırtınmaya başladı.

"Yaptın, yaptın... Söyle kadın..." Parmağını onun gözlerine doğru ok gibi fırlattı, "söyle, söyle kadın, siz, tekkeleri kapattık diye o zavallı eşkıyaları kışkırtarak üstümüze sahyorsunuz değil mi? Söyle kadm, söyle orospu."

Durdu, kadına alay edercesine baktı, bekledi, acaba Anacık Sultanın bu ağır söze tepkisi ne olacaktı? Anacık Sultan, ona şöyle bir tepeden, küçümser baktı. Arif Saim Bey birden küçüldü. Küçülmesiyle de öfkesi kudurdu:

"Söyle, söyle, söyle orospu. Bütün Toros dağlarının üstünden geçtiği orospu, söyle."

Anacık Sultanın sapsarı yüzü gülümser gibi etti, boynunu

sağa, yana yıktı.

"Benimle alay ediyorsun değil mi fahişe? Söyle fahişe, söyle!" Arif Saim Bey gidiyor geliyor,

Anacık Sultanın önünde durup ayaklarını yere vuruyor, bağıyor çağırıyor, Anacık Sultan

taş kesilmiş susuyordu.

"Bana, bana, Arif Saime şimdiye kadar hiç kimse böyle bir hitapta bulunamadı. Sen bana en

büyük hakareti ediyorsun. Bak, dudakların oynuyor, kendin susuyorsun. Dudakların

oynuyor. Kendin susuyorsun. Kendin, kendin, kendin susuyorsun. Ben senin ne konuştuğunu,

ne sustuğunu bilmiyor muyum sanıyorsun... Sen kim oluyorsun da, oluyorsun da, oluyorsun

da kaltak, katmerli orospu, benim karımı, ölmüş annemi ağzına alıyorsun. Söyle fahişe sen

kim oluyorsun da... Duydum, duydum, senin ne söylediğini dudaklarının kıpırdamasından

anladım. Sen, sen kim oluyorsun da... Her gün dağlarda yüz çobanın altma yatan orospu.

Yatıp da gene doymayan fahişe, sözünü geri al, geri al..."

Arif Saim Bey kendinden geçiyor, gözü dönmüş çırpınıyor, bağıyor, yırtmıyor, duvarları,

eski konağı sallıyor, öfkelendikçe öfkeleniyordu. Sonunda edemedi, tabancasını çekti Anacık

Sultanın alınına dayadı, gözleri yalım yalımdı, dişlerini sıkarak: "Sözünü geri al fahişe," dedi.

Sesi yılan ıslığı gibi çıkmıştı. "Yoksa şu anda beynin paramparça olur. Sözünü derhal geri al

fahişe. Susma fahişe. Konuş da ne konuşursan konuş fahişe. Susma böyle bir küfür dağı gibi.

Bana daha fazla susarak hakaret edemezsin. Sözünü geri al ve susma."

Anacık Sultan soğukkanlıydı, durumunu hiç bozmuyordu. Arif Saim Beyin tabancalı eli

titriyordu. Tabancanın namlusu kadının alınında gidip geliyordu. Kadından umudunu bir

iyice kesmiş Arif Saim Bey böğürdü:

"Söyle, söyle, söyle fahişe, anam avradım olsun seni öldürürüm. Söyle ve de susma. Ve de ölü,

vefat etmiş anamı ağzına alma. Hem de susma. Susmak sövmektir. Hem de çok ağır bir hakarettir. Lütfen, orospu lütfen... Bin beş yüz çobanın... Evet

514

ve de... Benim karım ve de annem, mübarek ve hem de sen orospu susarak bana, anneme ve hem de karıma... Sen bir fahişe ve hem de dünya orospususun. Tamam mı?"

Anacık Sultan başını kaldırdı gözlerini, küçümseyerek, gülümseyerek onun yüzüne dikti, bir bokböceğine, solucana bakar gibi baktı. Öyle bir tavır takındı ki, senin gibisilerin yüzüne böylesine bakmak bile insanı küçültmeye yeter, der gibi.

Arif Saim Bey gibi yüreği taşa kesmiş bir adam bile bu bakışların altında ezildi ufaldı, ortadan silindi gitti. Sağa sola döndü sustu, bağırdı, gene sustu. Kötü durumdaydı, kurtulmanın bir yolunu bulamıyordu. Anacık Sultan onun tetiğe basmasını dört gözle bekliyordu. Bunu anlayınca dünya başına yıkıldı. Bir süre suskun olduğu yerde durdu bekledi. Kendisini bu durumdan kurtarmanın bir yolunu bulmalıydı. Kafası son hızla çalışıyordu. Kadın şimdi koskocaman bir suskunluktu. Tabancasını kadının alnından çekti beline soktu. Biraz dinginlemişti nedense. Odanın içinde geniş adımlarla volta atmaya başladı, öfkesi, heyecanı geçince mendiliyle alnını, yüzünü kurulayarak geldi gene kadının önünde durdu.

"Bak Hatun, sana çok ciddi olarak söyleyeyim, ya şu anda sözünü geri alacaksın, ya da senin başına gelen bu dünyada hiçbir kadının başına gelmemiş olacak. Şimdi seni beş dakika bekleyeceğim. Ya bu cehennem misali sükutunu bozacak, ya da... Bak ben şimdi sana fahişe diyorum. Üstünden de bin çoban geçti diyorum. Daha susacak mısın?" Saatini çıkardı, kapağını açtı, bakarak masaya yürüdü, gözlerini saattan ayırmadan sandalyaya oturdu. Ortalıktan ses çıkmıyor, saatin tik takları olduğu gibi duyuluyor, zaman da bir türlü geçmek bilmiyordu. Arif Saim Bey bu arada birkaç kez gözünü saattan ayırıp Anacık Sultana baktı,

kadın taş kesilmiş susuyor, suskunluğu da gittikçe korkutucu bir durum alıyordu. Böylece, gözleri saa'ia Anacık Sultan arasında mekik dokuyarak beş dakika doldu.

"Demek hep böyle taş gibi, toprak gibi susacaksın fahişe. Demek böyle susarak bana hakaret edeceksin. Demek ben de bütün bu hakaretleri yutacağım ha... Demek biz Ğstiklal Harbini... Demek ha demek... Demek ha..." Fazla ileri gittiğini anladı. Bu yaşlı kadının karşısında, şimdiye kadar hiç kimsenin karşı-

515

smda böylesine ne küçülmüş, ne de bocalamıştı. "Büyücü," diye bağırdı. "Sen bir büyücüsün. Demek benim, annem de, karım da ha... Demek... Seni şeytanın orospusu, seni şeytanın..." Durdu, bekledi. Umutsuzluğu son kertedeydi. Ama o, ama o Arif Saim Bey onu kırmayı, kendi gözünde bile onu bir sürüngen, bir solucan haline getirmeyi bilirdi.

Çok dingin, kararlı:

"Demek konuşmayacak, sükutunu devam ettirecek, böylelikle beni kendi gözümde beş paralık edeceksin konuşmamakla. Günah benden gitti. Şimdi beni bekle öyleyse, bak kadın, şimdi sana ne söyleyeceğim, beni can kulağıyla dinle. Bak, şurada şu kadar candarma var." Oradaki askerlere Yüzbaşıya döndü, "Sizlerden özür diliyorum, bak kadın, elimizde yirmi, yirmi bir yaşlarında taş gibi delikanlılar var hem de yüzlerce. Seni önce Kertiş Ali Onbaşıya teslim edeceğim, o senin sükutunu bozduramazsa, bu sefer de delikanlıları senin üstüne salacağım, emredeceğim, bu taş gibi delikanlıların hepsi birkaçar sefer senin üstünden geçecekler. Seni beğenmezler belki, pörsü-müşsündür ya, onlar gençtirler ve de benim emrimi dinlerler ve de vatan hizmeti olarıktan bu hizmeti yerine defalarca getirirler. Anladın mı? Sus bakalım şimdi, sus! Evliyalığına da hiç güvenme. Bizim delikanlılar evliyalara daha meraklıdır. Evliyanın eti gevrek olur. Bizim delikanlılar, hem de taş gibi delikanlılar evliya ırzına geçmekten ayrıca büyük hoşnutluk duyarlar. Diyorlar ki,

bakireymişsin de, o zaman, oooh, yaşadığı bizim taş gibi yiğitler. Şimdi söyle bakalım büyük Ocak fahişesi, bin çobanın Toroslarda üstünden geçtiği... Susacak mısın ve hem de susarak bana hakaret edecek misin?"

O daha çok konuştu. Yalvardı bile. Ağzından bir tek sözcük çıksın yeterdi. Onu bağışlayacak, evine gönderecekti. Bir tek sözcük, bir damla bir ses... Anacık Sultan bana mısın, demiyor kendi üstüne bir iyicene çelik kapılarını kapatmış, içeriye hiçbir şeyi sızdırmıyordu.

"Ali Onbaşı, kendi düşen ağlamaz değil mi?" "Ağlamaz kumandanım."

"Şu zavallı kadını, dilsiz kalmış evliyai konuşTURACAKSIN ve hem de bütün söylediklerini bir bir ona geri aldırtacaksın."

516

"Baş üstüne kumandanım."

"Dikkat et öldürmeyeceksin. O, sonra candarmalarımaya gerek olacak."

"O, bülbüller gibi konuşacak efendim. Susturmak için gücümüz yetmeyecek. Bütün sözlerini de geriye alacak. Bundan hiç kuşkun olmasın kumandanım."

"Haydi, öyleyse götür Sultanımızı." Sultanımız, diyerek Anacık Sultanla alay ediyordu.

"Yarın sabah bütün sözlerini geriye almış olaraktan huzurumuza getirilecek olan bu kadın kendisi bülbül gibi şakıyarak, suskunluğunu bozacaktır. Senin gücün yetmezse,

candarmalara teslim iktiza edecektir. O da olmazsa, ben onun suskunluğunu Avrupa

konusTURMA aletleri ve tekniğiyle bozmasını bilirim. Yarın sabah saat onda, sağ salim, bülbül gibi öterek, karga gibi şakıyarak... Huzurda... Onu öldü-rürsen, sükutunu kıramazsan, sen de kendini ölmüş bil. Senin de söyler dillerin söylemez olacak."

"Onun söylemez dilleri söyleyecek, kumandanım." "Yüzbaşı, senden de, iri yapılı on tane candarma isterim taş gibi, anladın ya..." "Anladım efendim."

"Belki on candarma yetmez, Anacık Sultana. Malum ya, kendileri çok yaşlıdır. Bir on tane

taş gibi oğlan da yedekte beklesin."

"Baş üstüne kumandanım." "Haydi götürün onu. Ali Onbaşı göreyim seni." "Taş olsa da kumandanım, ona sözünü geri aldracağım." Candarmalar, Anacık Sultanın koluna girdiler. Kadın ayakta duramıyordu. Ayakları sürüklenerek gözaltına götürdüler. Gözaltı eski yapının penceresiz bodrumundaydı. Geçerde, ölgün, şişesi yan yarıya islenmiş, kör ışıklı bir küçük lamba yanıyordu. Anacık Sultanı getirdiler, köşeye diktiler. Kadın ayakta duramadı, aşağıya, çimentonun üstüne içi boş bir çuval gibi indi. Ortalık ağır, nemli, küfle karışık, insanın burun direğini sızlatan ağır bir kokuyla kokuyordu.

Kertiş Ali Onbaşı candarmalara buyurdu: "Çabuk, çabuk Anacık Sultanımıza, Şahımıza, ermişimize bir koltuk getirin. Vay benim gözüm çıksın da önüme aksın da,

517

şu güzel dünyayı görmek nasip olmasın da, Sultanımız, kuru çimentoların üstünde oturmaya layık m, çabuk çabuk, en güzel, en yumuşak koltuğu getirin..."

Gitti, Anacık Sultanı yerden kaldırdı, kadın zayıf, tüy gibiydi. Koltuk gelinceye kadar onu ayakta tuttu.

"Aman Anacık Sultanım, aman kulun kurbanın olayım, benim kusuruma kalma, bana gönülleme, nolursun, kulun kurbanın olayım evliyam, seni buraya atan ben değilim.

Yüzbaşım da değil, o büyük mebus, Ankaradan gelen Arif Saim Bey de değil, canım güzelim, analar anası biz sana inandık iman ettik. Senin Ocağına yüzümüzü sürdük. Bu işte bizim hiçbir suçumuz yok. Emir büyük yerden, Ankaradan, Allahm emri emirdir. Büyük yerin emri de büyük emirdir. Nolursun bize bir kötülük düşünme. Sana fahişe, dedi, ne bilsin Arif Saim Bey senin kim olduğunu. Onun ağzı alışmış da, o her gördüğü, senin gibi güzel kadına fahişe der. Alışmış bir kere. Alışmış insan da kudurmuş köpekten daha beterdir. Ne olur sözünü geri alsan

da..."

Bu sırada da candarmalar yukardan, eski püskü, her bir yanı dökülen, toz içinde kalmış bir koltuğu getirdiler, Kertiş Ali Onbaşı Anacık Sultanı kaldırdı, usulca koltuğa yerleştirdi.

"Hah işte şöyle, Anacık Sultanlar, ermişler, Ocak ululan böyle padişah koltuklan gibi koltuklara otururlar."

Ali Onbaşı, hem konuşuyor, hem de Anacık Sultanın yöresinde telaşla dönüyordu.

"Candarmalar."

"Buyur Onbaşım," diye candarmalar hazırola geçtiler.

"Bizim eve gideceksiniz, hanıma benden selam söyleyeceksiniz, evdeki en yumuşak döşeği en ak çarşafı, kuştüyü yastığı, yün yorganı versin. Hanıma söyleyin ki, bu gece Anacık Sultanımız bizim has misafirimizdir. Ona çok güzel bir yayla çorbası yapsın..."

Eğildi, sağ dizini yere koydu, Anacık Sultanın elini aldı, üç kere öpüp başına götürdü, geriye çekildi, lamba ona çok sönük geldi, uzandı duvardaki çiviye asılmış lambanın fitilini kaldırdı, ortalık biraz daha ışıdı, az geriye çekildi Sultanın huzurunda elpençe divan durdu. Anacık Sultan başını azıcık kaldırdı

518

ona bakar gibi yaptı, azıcık da gülümser gibiydi. Ali Onbaşı, hemen koştı ellerine sarıldı.

"Demek, demek sözünü geri alıyorsun. Neee, almyor musun? Al, al anacığım al, nolursun al da beni kurtar anacığım. Beni kurtar, benim canım da varım da, çoluk çocuğum da senin yoluna kurban. Sen sözünü geri almazsan, kulağınla da duydun ya şu yukardaki yezid beni öldürür, ocağımı söndürür, ıssız kor yuvamı. Benim katilim, benim kanlım olma Anacık Sultanım."

"Vay benim iki gözüm de önüme aksın Anacık Sultanım, bak, candarmalar bekliyorlar, çorba, yayla çorbası gönderecek sana bizim hanım, bol naneli. Vay, benim Allah belamı

versin, sen günlerdir ağzına bir lokma bile koymadın, insanın bu telaşta akli başında kalmıyor ki... Söyle Anacık Sultan, başka ne istiyorsun? Bal mı, börek mi, kızarmış tavuk mu, pirzola mı, ne istersen... Söyle Anacık Sultanım. Ben seni böyle mi ağırlardım, emrin gözü kör olsun, emir yüksek yerden... Ne istiyorsan söyle ala gözlü ermişim. Benim de elimden bundan başka bir şey gelmiyor ki... Söyle ne istiyorsun?"

Kadın koltuğun bir köşesine küçücük büzülmüş, gözleri koskocaman açılmış yalnız bir çift göz olmuş çıkmıştı. Ali Onbaşı onun gözlerini görünce ürperdi, korktu, kaçacak bir yer aradı, sağa sola döndü, gözden bir türlü kurtulamıyordu. Lambanın fitilini indirdi, göz gene onu delip geçiyordu.

"Anacık Sultan," dedi, "Anacık Sultan, ayaklarına, ayaklarının tırnaklarına kurban olayım bana bir kötülük yapma. Ben hemen sana yiyecek, yatak getiriyorum, benim kusuruma bakma. Emir büyük yerden, ferman Ankaradan. Yoksa seni ben bu gece burada, bu pis yerde hiç bırakır mıydım. Bağışla bu fıkara, bu Allanın kemter kulunu."

Birkaç kere koltuğun yöresinde daha döndü, onu bir titreme aldı, eli ayağı çözüldü. Edemedi, gene kadının önünde niyaza durdu, bir elini alıyor, öpüyor, onu bırakıp ötekini alıyordu.

Titremesi de durmadan artıyordu. Sonunda, edemedi, kendini dışarıya attı, arkasından da candarmalar geldi. Kapıdaki nöbetçiye, "Ğçerde kim var, biliyor musun, Anacık Sultan var," dedi, "ona mukayyet ol... Ben gelinceye kadar... Kapıyı da kilit-

519

le... Sıkı dur... Gözleri... Belki de buradan şimdi çıkar da gider... Kapılar açılır, duvarlar yıkılır kaçır da gider. Mukayyet ol ha... Göz, göz, gözleri..."

Candarmalarla birlikte koşarcasına komutanlıktan çıktı, yolda, o delici, öldürücü göz hep üstündeydi, onu eziyor, elini ayağını çözüyordu. Ğçinden de boyuna dualar ediyordu. Yıkılsın duvarlar, açılsın kapılar da, Anacık Sultan, bir kerameti var ise, çıksın da gitsin, çıksın da

gitsin, çıksın da gitsin... Gitsin, gitsin, gitsin. Ben de dönünce onu bulamayayım. Kurtulayım bu beladan. Demek, ermiş demek de buymuş. Eve geldi, merdivenleri dizleri kırılarak çıktı.

Hanımı onu merdivenin başında karşıladı:

"Ne oldu sana böyle," diye korkuyla sordu. "Anacık Sultan sana bir şey mi yaptı Alim, konuşmadı, sözünü geri almadı mı?"

Ali körük gibi soluyordu. Yüzü allak bullaktı, kendisini sandalyaya bitkin attı. Yanındaki candarmalar da ondan daha kötüydüler. Korkudan gözleri pörtlemiş, yüzleri gerilmişti.

"Bir su, bir su avrat, bir su... Gözleri."

"Ne olmuş gözlerine?"

"Bir su."

Kadın gitti, bir bakır tasla küpten suyu aldı getirdi. Ali, bakır tası bir dikişte bitirdi.

"Bir su."

Kadın koşarak, eli ayağına dolanarak küpe gitti bir tas daha su aldı getirdi. Ali onu da bir dikişte içti.

"Bir su."

Kadın koşarak gidiyor, bir tas suyu getiriyor, Ali bir dikişte içiyor, bir su, diyordu arkasından da... Kadın ne kadar su getirdi, Ali ne kadar içti kimse farkında değildi. "Bir su."

Onun arkasından da candarmalar da su istediler. Onlar da Ali gibi suya doyamıyorlardı.

Gidip gele gele kadının ayaklarına kara su indi. Su faslı bittikten sonra Ali kendini azıcık toparladı.

"Evde yiyecek olaraktan ne varsa, hemen. Anacık Sultan acından öldü. Günlerdir yemedi, içmedi. O, ölürse ben de öldüm. Hepimiz öldük. O, ölürse başımıza taş yağacak. O,

avrat, bu dünya onların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor, biz de onlara fahişe diyoruz. Hiç olur mu, o da sözünü geri almıyor, hiç alır mı. Yiyeceğin var mı... Ak çarşafı, yumuşak döşeği... Belki kapılar açılır da, belki duvarlar yıkılır da, ben de bu beladan kurtulurum. Ben bundan sonra bu dünyada da, öbür dünyada da iflah olur muyum ki..."

Kadın elini beline koydu, Alinin karşısına dikildi, sert bir sesle:

"Ali, Ali, Ali kendine gel," dedi. "Sen bugüne bugün bu hükümetin ortadireği bir Ali Onbaşı. Ona sen fahişe deme-din ki... Bize ne, bizim ne suçumuz var bunda... O da ermişse de, evliyaysa da kadınlığını bilsin. Koskocaman hükümetin anasına, avradına, kızlarına orospu demesin. Demişse de sözünü geri almazsa da..."

"Sus avrat, sus," diye bağırdı Ali. "Tövbe tövbe, tövbe de avrat. Amanın haş, haş, haş. O Ocak büyük bir Ocaktır. Aman ha!"

Kadın soğukkanlı:

"Kim olursa olsun," dedi, dingin, güvenli. "Sen kendine gel. Bunda, bu işte bizim suçumuz yok. Emir büyük yerden. O avrat kendi kozunu Ankarayla kendi arasında pay etsin."

Ali Onbaşı:

"Amman avrat öyle konuşma. Ağzında dillerin çürür, çocuklarımızın başına bir hal gelir. Amman avrat, Anacık Sultana avrat deme. O Sultandır, ermiştir. Sen onun gözlerini görmedin de... Sen sus şimdi. Sen gırtlığına kadar günaha batıyorsun. Sen şimdi ona çabuk yemekler hazırla."

"Susmayacağım," diye dikeldi kadın. "Hiç de susmayacağım. O da kadınlığını bilsin." Sesi öfkeden çınlıyordu.

Ali Onbaşı ayağa kalktı, karısının gözlerinin içine baktı, çok alçak, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Avrat sana sus, diyorum," dedi.

Kadın, Ali Onbaşımın böyle yavaştan konuşmasının ne demek olduğunu bilirdi, boyun eğdi,

yüklüğe gitti, candarmalar da onu izlediler. Döşek, yorgan, kuştüyü yastık...

521

"Siz gidin, alın da bunları gidin. Yüzbaşı, Arif Saim Bey, ötekiler görmesinler bunları.

Görürlerse, yeni Yüzbaşının yatağı deyin. Yiyecekleri de ben alır getiririm."

Candarmalar yatağı alıp çıktılar.

Kadın mutfığa girdi, kapıyı da arkasından kapattı. O da, Anacık Sultan için böyle

konuştuğundan dolayı korkmuştu. Bir tek dua biliyordu, çorbayı pişirinceye kadar o duayı yineledi. Dışarda Ali Onbaşı, üstündeki öldürücü bir çift gözle cebelleşi-yor, netse neylese o

gözlerden bir türlü kurtulamıyordu. Mutfığın kapısını açtı, "Çorba pişti mi?" diye karısına

sordu. Kadın, "Pişiyor," dedi. Ali Onbaşı bitkin, "Amanın çabuk... Gözleri..." Konuşmadı,

kapıyı kapattı, kendisini köşedeki yeşil koltuğa attı, o da olmadı, kalktı, duvardaki geyik

postu seccadeyi aldı, yere serdi, gitti dışarda, sofada aptes aldı, namaza durdu. Namaz

kıldıkça, dualar okudukça kendine geliyordu. Duasını topladığında karısı yemekleri bir

tamam pişirmiş, sefertasına koymuş, ayakta kendisini bekliyordu. Ali Onbaşı, duasını bitirip

iki eliyle yüzünü sıvazladıktan sonra tespihini cebine koydu, ayağa kalktı, karısının elindeki

sefertasını aldı:

"Korkma avrat," dedi, "Allah bizi bundan da kurtaracak, Yusufu kuyudan çıkararak Mevla,

bir gün olup bize bakmaz mı dersin."

"Bakacak kurban olduğum Alim, Onbaşım, bakacak. Biz kul olana kötülük ettik mi? Bak,

koskoca Hükümet kendi evliyasını hapse atıyor, ona fahişe de, diyor, biz de ona yemekler

yapıyoruz ki birlikte parmağımı da yersin."

Sonra boynunu büktü, yutkundu:

"Yemekler, o kadar güzel oldu ki... Otursak da... Çocuklar da birazdan gelirler, bir kerecik

de birlikte yesek olmaz mı?" diye utangaç, kızararak konuştu.

Ali üzüldü:

"Ah avrat," dedi, "kimse kimsenin halinden bilmez ki, benim yemek yiyecek halim mi var.

Anacık Sultan acından ölecek. Günlerdir... Ne o istedi, ne de biz akıl ettik..."

Çıktı gitti. Gözaltına geldiğinde birkaç candarmayı kapıyı tutmuş buldu.

"Ne oldu?"

522

"Bir şey olmadı Onbaşım."

"Yüzbaşı mı sizi gönderdi buraya?"

"Yook, biz geldik. Hani dedik ki, kapı nasıl açılacak, duvarlar nasıl yıkılacak?"

"Ne oldu?"

"Bekledik, bekledik hiçbir şey olmadı."

Nöbetçi kapıyı açtı. Anacık Sultan koltuğun köşesine büzülmüş, daha da küçülmüş öyle oturuyor, gözleri de birkaç misli daha büyümüş öyle bakıyordu.

"Bir masa getirin. Yukardaki gümüş tepsiyi de alın gelin."

Candarmalar koşuştular. Ali Onbaşı masayı koltuğun önüne sürmeden eğildi, Anacık Sultana bir niyazda daha bulundu. Onun arkasından öteki candarmalar da niyaz ettiler. Onbaşı sefertasmı açtı, yemek kaplarını tepsinin üstüne dizdi, ekmeği, kaşığı, çatalı bıçağı yan yana koydu:

"Buyur ye," dedi, "Anacık Sultanımız. Ah bizim gibi akılsızların gözü çıksın, ah seni bunca gün aç koyduk."

Çıktı. Yerinde duramıyordu. Çarşıya aşağı yürüdü, kahvenin önünden geçti. Herkes ona korkuyla baktı. Ğki çift kocaman açılmış göz sırtına yapışmış, o nereye giderse oraya gidiyordu.

Anacık Sultan, bir tuhaf, güzel, epeydir unuttuğu bir kokuyu aldı. Burun delikleri genişledi,

gözlerini önündeki yemeklere dikti, elini uzattı, kaşığı alacakken, parmaklarını kızgın kora değmişçesine geriye çekti. Önündeki yemek dehşet kokuyor, içi kazınıyordu. Yemeye üç kere daha uzandı, üçünde de hemencecik elini geri çekti. Anasını düşünüyordu. Uzun boylu, kara saçlıydı. Ocağın bütün işlerini, bıkmadan, usanmadan o görüyor, kocaman kazanlarda pişen çok güzel kokulu yemeklerin, daha iyi pişmesi için mutfağa giriyor çıkıyor, aşçı kadınlara buyruklar yağdırıyordu. Hastalara, sayrılara dervişlerle birlikte dağlardan toplanmış kucak kucak çiçeklerle ilaç kaynatıyor, bu yüzden de bütün bedeni, geçtiği yerler çiçek özü kokuyordu. Ocakta çiçek kaynatma, ilaç çıkarma işi başlı başına bir uğraştı. Ocağın dervişleri, köylüler, köylü kadınları, kızları, çocukları bahar aylarında torbalarını alıyor, çiçek toplamaya dağlara yayılıyorlardı. Kimi bir ay, on gün, bir hafta, üç gün sonra dönüyor, torbalarını, çuvallarını, hurçlarını Ocağın çimenli avlusuna

523

boşaltıyorlardı. Avluda bir insan boyunu aşacak yükseklikte bir sürü çiçek öbekleri ortaya çıkıyor, bu çiçeklerden usta dervişler hangi çiçek, hangi hastalığa iyi gelir, günlerce çalışarak ayırıyorlar, avlu duvarlarının dibine kurulmuş kazanlarda bunları harlı ateşte kaynatıyorlar, çiçeklerin özlerini çıkarıp renk renk şişelere dolduruyorlardı. Çiçekleri kaynatma süresince ondan sonra da bütün Ocak, Ocağın yöresindeki ağaçlar, kayalar, toprak günlerce çiçek kokuyor, çiçek kokuları insanların, hayvanların derilerine siniyordu.

Bir gün, bir çiçek toplama zamanı, yaşını anımsamıyor, ya yedisinde, ya sekizinde olacaktı, anasıyla birlikte onlar da torbalarını almışlar, çiçek toplamaya dağlara gidiyorlardı. Bahar sevincinden çıldırılmış, yamaçlar, ağaç araları, küçük düzlükler ağzına kadar türlü türlü çiçeklerle dolmuştu. O gün akşama kadar o çiçek senin, bu çiçek benim dolaşmışlar, kıyıp da bir tek çiçek bile koparamamışlardı. Anası, ağaca, kuşa, çiçeğe, bilcümle yaratığa sevgi dağıtıyordu. Onu gören, onun okşadığı, gülererek yaklaştığı, dokunduğu, sevgi dağıttığı

hastaların yüzlerinde sevinçten güller açıyordu. Anası, oturmuştu bu Ocağa, bu dağın başına bütün dünyaya bitmez tükenmez sevgisini dağıtıyordu. Kötürümler, deliler, bitkinler, karasevda düşkünleri, kurşun yemişler, hançerlenmişler, yoksulluktan bir deri bir kemik kalmışlar geliyorlardı Ocağa, sağalıp gidiyorlardı. Bu insanlara, bu cümle yaratığa sevgi, dostluk ona anasından kalmıştı. O da köşesinde, kim olursa olsun, isterse yetmiş milletten olsun, yetmiş iki dinden olsun, kurt kuş, yılan çıyan, eşkiya, uğru, çingiraklı yılan, cümle yaratığa sevgisini dağıtıyordu. Ve geyikler iniyordu dağlardan, küçük karacalar, cerenler iniyordu. Zurba zurba keklikler, ak güvercinler konuyordu Ocağın avlusuna... Kışın karlı günlerinde kurtlar, sincaplar, vaşaklar sığmıyorlardı Ocağa, kıllarına hile gelmeyeceğini bilerek, korkusuz. Ğçi yamıyor, susuzluktan ölüyordu. Gün vurmıştu yamaçtaki, bir uçtan bir uca serilmiş açmış sarı salep çiçeklerine. Pınarın dibindeki birer ışık damlası balıklar oynaşıyorlardı. Kar yağıyordu ağaçlar boyu ve insanlar karları yarararak Ocağa hasta, sayrı, sakat, aç dökülüyorlardı. Anası...

524

Kapının açıldığını duydu, başını azıcık o yana döner gibi etti, Kertiş Aliyi hayal meyal seçti.

"Yemedin mi yemeklerini Anacık Sultan, anacığım. Vay benim iki gözüm çıksın ki, vay benim... Demek suyu unutmuşum. Susuz yemek yenir mi? Candarma, hemen su."

Az sonra su geldi.

"Yaaa, işte su. Ğç iç, anacığım iç... Ben senin bunca gün su istediğini de görmedim. Ğnsan bu kadar gün susuzluğa dayanabilir mi?"

Elini aldı, bardağı tutuşturdu, Anacık Sultann eli titriyordu, az daha masanın üstüne bırakmasa bardak düşecekti.

"Anacığım öleceksin, öleceksin, suyu iç, yemeği ye."

Ğki delici göz üstüne dikilmişti. Duramadı, dışarıya kaçtı.

Dağlardan düzlüğe aşağı sular gümbürdeyerek akıyor, karlar savuruyordu. Binlerce, kara batmış çıkmış, kardan adam olmuş insan anasının cenazesine gelmişlerdi. Ölü anası daha herkese sevgi dağıtıyordu. Başucunda, nereden gelmişse çok uzun saplı bir kocaman mavi çiçek gelmiş mavi mavi balkıyarak, boynunu bükmüş orada öyle dikilmiş kalmıştı. Anası çiçek kokuyordu. Ağıtlar yakıyordu kadınlar. Mezara ak çiçekler taşıyorlardı. O mavi çiçek yatağın başucundan kalktı yürüdü geldi, köklerini mezarın başucuna soktu, orada uzun, boynu bükük, mavileri şırlayıp akarak durdu kaldı, bunu da herkes gördü. O çiçek yıllar yılı hiç solmadan kurumadan, mavisini gün ışığı gibi şırlayarak aktı. Kurtuluş Savaşına giden on altı pir dönmeyince çiçek de bir gün tanyerleri ışıırken kalktı, mavisini bütün dünyaya yayarak çekildi gitti. Anacık Sultan bu olayı kendi gözleriyle gördü. O da çiçeğin ardınca gün ışıncaya kadar mavilere batarak gitti. Sonra aşağıdaki büyük, ak çakıltaşlı pınarda çiçeği yitirdi. Pınarın suları o gün bugündür, bu çiçekten dolayı som mavi akar. Ak çakıltaşları, yöredeki kayalar da sudaki balıklar da mavilediler. Anacık Sultan şimdi mavi çiçeğin ardına düşmüş, maviye batıp çıkarak kayıyordu. Çiçek pınara girdi. Anacık Sultan bir denizin ortasında kaldı, soluk alamıyordu, göğsünden bir inilti koşturdu, bu sırada gene Kertiş Ali Onbaşı içeriye girdi.

525

"Aman Allahım aman, daha ne bir kaşık su içmiş, ne de bir lokma yemek yemiş. Öleceksin. Anacık Sultanım, tırnaklarına kurban olduğum öleceksin."

Gene yalvardı yakardı, Anacık Sultan taş kesilmişti, onda küçük bir kıpırdama belirtisi olmadı. Gözleri de gittikçe daha büyümüştü, dayanamadı, yalvarmalarını kesti, gene dışarıya kaçtı, köprüye vardı, çakıltaşlarma, böğürtlen çalılarının, hayıtların içine düştü, suyu birkaç kere geçti. Su dizlerine kadar çıkmıştı, farkında olmadı.

Kasabanın içinde, yöresinde, nereye gittiğini bilmeden dört dönüyor, komutanlığa geliyor,

içeriye giriyor, gözaltının kapısına kadar varıyor, içeri girmek istiyor, bir türlü giremiyor, geriye dönüyordu. Anacık Sultan ölürse, her şeyin biteceğini düşünüyor, bu düşünce de onu kendinden geçiriyor, kasabaya sığamı-yordu. Sonunda edemedi, çayın kıyısında durdu, yönünü kibleye döndü, namaza durdu. Durmadan, bıkmadan usanmadan Anacık Sultana, Allaha yalvararak, dualar okuyarak namaz kıldı. Gidiyor, çaydan aptes alıyor, geliyor gene namaza duruyordu.

Gün çoktan ışımış, bir kavak boyu yekinmiş, kasabaya gelen köylüler köprü'nün üstünde yaya, atlı, eşekli görünmüşlerdi ki az ilerisinde iki candarma bitti. Ali Onbaşı onları hayal me-yal gördü ya kim olduklarını çıkaramadı.

"Onbaşım, Onbaşım, Yüzbaşım seni istiyor."

Ali Onbaşı, namazı, yalvarmaları, duayı o anda unutup ayağa fırladı:

"Neee, Yüzbaşı mı, beni mi istiyor?"

"Yüzbaşım çoktandır kumandanlıkta, seni istedi. Biz de seni aramadık yer koymadık."

Ali Onbaşı, kasabaya doğru koşmaya başladı, candarmala arkasından yetişemiyorlardı. O hızla komutanlığa geldi, merdi venleri üçer üçer çıktı.

"Neredesin Ali Onbaşı?"

"Yüzbaşım, Yüzbaşım..."

"Neredeydin, seni aratmadık yer bırakmadım."

"Yüzbaşım, Yüzbaşım."

Kekeliyordu.

526

"Ne oldu sana?"

"Na... na... namaz kılıyordum."

"Ne namazı?"

"Yemek yemiyor, su içmiyor, yatak serdim yatmıyor, sözünü de geri almıyor. Bu Anacık Sultan ölecek, ölümünü de bizim üstümüze atacaklar. Arif Saim Bey de benim rütbemi sökecek."

Yüzbaşı kaşlarını çattı:

"Demek onu konuşuramadım?"

" Konuşuramadım."

"Evet senin rütben sökülecek. Bununla da kalsalar iyi."

"Ölecek."

"Git ve ona sözünü geri aldır. Bir saat sonra Arif Saim Bey buraya gelecek ve o kadını sözünü almış bulmazsa, gerisini sen düşün."

"Ölecek."

"Ölsün ama, sözünü geri aldıktan sonra ölsün."

Kertiş Ali Onbaşı baktı ki Yüzbaşından imdat yok, bitmiş tükenmiş, başı dönerek gözaltına indi. Kapıyı açmaya gücü yetmedi, nöbetçiye buyurdu, nöbetçi kapıyı gürültüyle açtı. Anacık Sultan koltuğun köşesindeydi. Gitti ayaklarına kapandı, niyaza durdu. Ğki damla yaş Anacık Sultanın ellerini ıslattı.

"Sana benim elim nasıl kalkar Anacık Sultanım, dağ kokulum, dağ kokulum. Ben ne yapayım şimdi, söyle bana ne yapayım? Sizin Ocağınız merhamet, sizin Ocağınız bağışlama, sizin Ocağınız dertliye derman dağıtan bir Ocak değil mi, niye beni şefaatten mahrum ediyorsun, ben ne yaptım ki size, neden sözünü geriye almıyorsun, niye yemek yemiyorsun? Biliyorum öleceksin. Öl istersen, kimse sizin, sizin gibi ermişlerin işine karışamaz, şu sözünü geri al da öyle öl, olur mu Anacıkların anası? Beni de, çocuklarımı da öldürme. Sen sözünü geri almadan, böyle yemek yemeyerek, su içmeyerek ve hem de uyumayarak ölürsen, benim rütbemi sökerler. Bunca emeklerim boşa gider. Hiç gözümün yaşına bakmazlar. Çoluk

çocuğum da acından ölür. Avradım da beni bırakır gider. Benim avradım kimin kızı biliyor musun Sultanım? Bizim köyün en zengininin kızı, o kızı bana verirler miydi sanıyorsun? Ben uzatmalı Onbaşı oldum da, koluma bu rütbeyi taktım da, ondan sonra köye gittim de,

527

bu kıza ta çocukluktan beri vurgundum da, kızı istedim de, kapısında her gün, gece gündüz çalışarak, hem de boğaz tokluğuna, her gün üç öğün de kemiklerim kırılıncaya kadar dayak yiyerek, her gün ölerек, bana kızı verirler miydi, ben de Onbaşı olunca bana da kızı verdiler. Şimdi benim rütbem sökülürse, ben o kadar rüşvet yiyemedim, benim işim millete dayak atmaktı, bu avrat da çocuklarımı alıp da gitmez mi, o zaman ben ne yaparım, ben de kendi kendimi öldürmez miyim? Ğşte sen sözünü geri almadan ölürsen, benim kanlı katilim olur da cehennemde yanarsın. Sen beni öldürürsen, Allahın binasını yıkmış olursun. Ğşte o zaman Ocaklığın, ermişliğin para eder mi sanıyorsun? Sen bu dünyada gün görmedin, öteki dünyada güzel bir cennetin olsun diye evlenmedin, sıcak yataklara girmedin. Bütün bir ömür tek başına yatağında bir erkek düşünerek üşüdün. Çocukların olmadı, olmadı ya cennetini de sağlama aldın. Şimdi benim gibi, bu günahkar kul yüzünden, beni öldüre-rekten cennetini ne demeye cehenneme çevireceksin. Katillik, adam öldürmek Allah indinde çok kötüdür. O senin ermiş sülalen bile sana himmet edemez, seni cehennemden kurtaramazlar. Haydi konuş Anacığım, gülüm benim, mor çiçekli dağlar güzelim. Gözlerini de üstüme öyle dikme, vallahi de, billahi de senin bu evliya gözlerin öldürecek beni. Ben de sabaha kadar namaz kıldım da dua ettim, sözünü geriye alasin ve de ölmeye-sin diye... Haydi konuş, konuş sultanım, güzeller güzeli. Bak senin ışığından bu pis nezaret bile ışıyıp durur. Öldürme beni, merhamet kıl."

Ali Onbaşı netti neylediyse, ne kadar yalvardı yakardıysa da onun ağzından bir tek sözcük bile alamadı, deliye döndü, bağırmaya, çırpınmaya başladı, sonunda da kendinden geçip, "Fahişe, fahişe, sana diyorum fahişe," diye başını üç kez duvara vurdu. "Şimdi senin

üstünden on, sonra on beş, yirmi, yüz taş gibi oğlan geçecek. O zaman senin oran soğur ya, yangının söner ya, taş gibi yüz tane oğlana nasıl dayanırsın, ölürsün. Bunlar senin bildiğin adama benzemezler. Sen Arif Saim Beyin kim olduğunu biliyor musun, bunlar tunçsiper göğüslü, kan içici kimselerdir. Sen bunların kim olduğunu bilmezsin. Konuş fahişe."

528

Önüne geldi dikildi ayaklarını yere vurdu, ayakları kırılır-casına ağrıdı.

O duvardan, o duvara attı kendini, boğuluyordu, dışarıya kaçtı, Yüzbaşının odasına çıktı,

"Bu fahişe konuşmuyor, bir tek bir söz bile çıkmıyor ağzından," dedi, Yüzbaşının karşısında hazırola geçti, "benim rütbemi sökecekler Yüzbaşım," diye inledi.

"Ne yazık ki sökecekler Ali Onbaşı."

"Ben ne yapayım Yüzbaşım, ben ne yapayım. Ben, ben, ben... Kendimi öldüreyim mi?"

"Haydi git, konuşur onu."

"Ölecek."

"Ya ölsün, ya da konuşsun."

"Rütbem..."

"Konuşur onu."

Ali Onbaşı dışarıya çıktı, candarmalar ona çay yetiştirdiler, üst üste birkaç bardak çay içtikten sonra azıcık kendine geldi aşağıya indi. Geçeri girince Anacık Sultanın gözlerini kapalı gördü, öldü, diye ödü koptu, o anda da dinginledi, vardı kadının nabzını tuttu, nabız sağlam bir insanın nabzı gibi atıyordu, sevindi. Bu sevinç onu iyice kendine getirdi, Anacık Sultanın önüne diz çöktü.

"Bak Anacık Sultanım, bir anam vardı benim, başka hiç kimsemiz yoktu. Bizim avradın babasının kapısında büyüdüm. Dinsiz imansız bir adamdı. Bir günde anamla ikimize bir tek ekmeği ancak, o da zar zor verirdi. Anamla, eller, bal yağ yerlerken, biz dağlardan

topladığımız otları, ayrıık köklerini kaynatır öyle yedik, ben ta ki asker oluncaya kadar.

Askerlikte ilk olaraktan et girdi kursağıma, okuryazar oldum geceleri uyumayarak, onbaşı kursuna gittim, onbaşı oldum. Sevincimden uçtum. Anama bir fistan, biraz para, bir ayakkabı bile gönderdim. Ben candarma olunca, öyle bir dayak atmayı öğrendim ki ölüyü, taşı toprağı bile dayak atarak konuşturdum. Bana o kadar çok adam dövdürdüler ki, bak ellerime, avuçlarım otomobil tekerine döndü. Dayağıma dayanamayarak çok kişi bile öldü.

Ben ilkin çok üzıldüm, sonra da alıştım. Bundan dolayı da beni, Türkiyede en iyi dayak atan,

529

ölüyü konuşturan tunçsiper bir kişi olduğumdan dolayı kumandanlarım beni uzatmalı yaptılar. Her gün, her gün ben de adam dövüyorum. Kolay mı sanıyorsun? Kimileri öyle çok bağıyorlar ki kulaklarım sağır oldu sanıyorum. Ama neylersin ki vazife. Vazife, Allah adı gibi mübarektir. Bu dayak atan eller benim ellerim değil ki, ben bu elleri hükümete verdim, o da bana rütbe verdi, benim hiç günahım yok bu işte. Bir de ben adam öldürenleri, hırsızları dövdüm. Onlar kötüdürler. Bir de Hükümetimize karşı koyanları, eşkıyaları döve döve öldürdüm. Benim hiçbir suçum yok. Şimdi seni döve döve öldürürsem, benim hiç suçum olmaz. Cehenneme de gitmem seni öldürdüğümden dolayı. Çünkü bu el, seni öldüren bu el benim elim değil, Arif Saim Beyin, o gavatm, bir de hükümetin eli. Yıkma ocağımı, söndürme, sen ki adı güzel, kendi güzel Muhammed, eli çatal kılıçlı Peygamber Ali, küffara karşı tunçsiper olmuş Selahaddin Eyyubinin yoldaşı, kılıcını kırk deve götüremez Hasan Beyin soyundansm. O kılıç daha Ocağın duvarında asılıp durur, ıssız koyma yuvamı. Bak ben, askere gidinceye kadar gece gündüz dayak yerken, şimdi bütün dünyaya dayak atan bir onbaşı oldum. Kendime güzel bir düzen kurdum. Şimdi sen sözünü geri almazsan, konuşmazsan, söyle ben ne olurum. Ben seni, eğer sen Anacık Sultan olmasaydın, taş olsan da, demir olsan da, ölü olsan da seni söyletirdim."

Anacık Sultan gülümser gibi oldu, gözlerini açtı, Ali Onbaşı bundan dolayı umuda düştü.

Demek sözünü geri almıştı.

Bu sırada da Arif Saim Bey, yanında Taşkın Halil, Molla Duran Efendi, Kaymakam,

Yargıçlar, Savcı, Muallim Rüstem Bey, Belediye Başkanı, Sarı Sultanoğlu, öteki ağalar beyler

cüm-bür cemaat, şen şakrak, gülerек, eğlenerek Candarma Kumandanlığını doldurdular.

Candarma Komutanının odası bu kadar büyük kalabalığı almadı, onlar da yemekhaneye,

Arif Saim Bey için, bir koltuk taşıyarak, candarmaların yemekhanesine geçtiler. Merakla

beklemeye başladılar, acaba Kertiş Ali Onbaşı kadına sözünü geri aldrabilmiş miydi? Yoksa

ahır zaman evliyası Anacık Sultanı taş gibi oğlanlara teslim etmek zorunda mı kalacaklardı?

Gülüşleri ortalığı çınlatıyordu.

530

Çaylar gelince Arif Saim Bey, "O fahişeyi getirin," diye buyurdu. Altın tabakasından

sigarasını çıkardı, altın ağızlığına taktı, yandan yönden beş altı çakmak birden parladı. Arif

Saim Bey sigarasından derin bir nefes çekti, "Biz Ğstiklal Harbinde, bu dağlarda," diye

başladı, "bu köylülerden çektiğimizi..."

Biraz sonra kollarına girmiş iki candarmanın arasında Anacık Sultan ayakları sürüklenerek

Arif Saim Beyin huzuruna getirildi.

"Oturtun onu."

Duvarın dibine, daha önceden kendisi için konmuş sandal-yaya Anacık Sultanı oturtular.

Kadının yüzü sapsarı solmuş, azıcık da yeşillenmişti. Ölüm yüzüne damgasını vurmuş gibiydi.

Ocağın avlusunda iki insan boyu çiçek öbekleri... Dağlardan, sırtlarında çuvalları, torbaları,

heybeleri, hurçlarıyla insanlar, kadın erkek, çoluk çocuk, genç yaşlı iniyor, gelip yüklerini

Ocağın avlusuna boşaltıyorlardı. Türküler söylüyor, sazlar çalıyor, semahlar dönüyor,

kudümler dövüyorlardı. Geceleri, yıldız dolu dereyi geçerek, dolgun, süt dolu memeleriyle

geyikler geliyorlardı her gece, sütleri sağıldıktan sonra, Ocakta daha fazla durmadan dağlarına çekiliyorlardı. Geyiklerin boynuzlarında, ovalara düştüklerinde Ocağın bayrakları dalgalanıyor, üstlerinde, nereye giderlerse, onlarla birlikte bir bulut akıyordu. Kar savuruyor, çocuklar üşüyor, koyaklar, ormanlar silme kar altında kalıyordu. Yamaçlar boyunca, göz alabildiğine sapsarı açılmış salep çiçekleri kar altında kalıyordu. Tepelerde yığılmış çiçekler, çiçeklere çokuşmuş arılar, avluya dolmuş, şınlayan gün ışığı kar altında kalıyordu. Ak karçiçekleri dolduruyordu ovayı, denizi, dağları... Yedi iklim dört köşe kar altında kalıyordu. Bu kurt sürüsü koşturuyordu Ocağın yöresinde, her birisinin ağzında kanları saçılan bir geyik yavrusu. Geyik yavrularının gözlerinde yaş. Kurtlar uluyorlardı sabaha kadar. Hasan Beyin kılıcı ışığa batmış orada, duvarda balkıyordu. Uzun bir uçurumdan çiçek öbekleri, kaynayan, altlarından yalın fişkırان kara kazanlar aşağıya yuvarlanıyor, ormanı, dağları, uçurumun altını yoğun bir çiçek özü kokusuna boğuyorlardı. Binlerce kurt, yönlerini Ocağa dönmüşler, ak dişleri sıralanmış, keskin, ustura uluyorlardı. Keskin, kılıç gibi bir kurt kaynayan kazanların üstüne yürüyordu.

531

"Sözünü geri aldın mı?"

Anacık Sultan irkilir gibi oldu, yüzü biraz daha sarardı.

"Cevap ver Hanım."

Bekledi, sandalyanın üstüne yumulup kalmış Anacık Sultandan bir karşılık gelmedi.

"Demek konuşmuyorsun sen ha?" dedi.

Gene bir süre bekledi. Birkaç kere sapı altın bastonunu sinirli sinirli taban tahtasına vurdu.

Gittikçe öfkeleniyor, öfkelenidikçe, "Sözünü geri alacak mısın," diye üst üste soruyordu.

"Karşımda böyle put gibi susmakla kendini kurtaramazsın. Sen, benim ölmüş anama orospu, fahişe, dedin. Ben bu kadar büyük hakaretin altında kalacak insan değilim. Ben, bu yaşa

geldim vefat etmiş anneme kimseyi küfrettirmedim."

Arif Saim çok soğukkanlı ve biraz da alaycıydı.

"Şimdi beni iyi dinle, sen... sen... sen... sen, behey sen, Kırk-göz Ocağının fahişesi olan Anacık Sultan, sözünü geri almazsan, şu aşağıdaki taş gibi delikanlıları üstünden geçireceğim. Öyle, delikanlılar üstünden geçerken sen de cenabet cenabet ölecek, Allahm huzuruna cünüp gideceksin. Seni, mezarına yıkatmadan gömdüreceğim."

Sonra, ağza alınmayacak kötü, pis sözcüklerle onunla alay etmeye, onu aşağılamaya başladı. O, konuştuğu konuşuyor, sövüyor, aşağılıyor, Anacık Sultanın durumunda hiçbir değişiklik olmuyor, sanki gözlerini bile kırpmıyor, büyümüş gözlerle salt karşıya bakıyordu. "Demek muhterem evliya fahişemiz konuşmayacak?" Oradakilerin hepsi ürpererek, hep bir ağızdan güldüler. Nasıl gülmeyebilirlerdi ki, Arif Saim Bey evliya fahişe buluşunu tane tane, tadını çıkararak Anacık Sultanın suratına fırlatmış, ondan sonra da kahkahayla güler tek tek, oradakilerin yüzüne bakmıştı. O, gülüşünü sürdürdüğü sürece ötekiler de sürdürdüler.

Arif Saim Bey kirp diye gülüşünü kesti, ötekilerin de o anda gülüşleri usturayla kesilmişçesine kesildi. Azgın yüzü biraz daha sertleşti, yüz çizgileri gerildi, ötekilerin de yüzleri asıldı-"Kertiş Ali!"

"Buyur Komutanım."

532

"Sana, bu kadına sözünü geriye aldırılmazsan, senin rütbeni sökerim, sonra da seni eşek cennetine atarım, dememiş miydim?"

"Demiştin Kumandanım," diye Kertiş Ali Onbaşı biraz daha kasılarak karşıda, yere dikilmiş bir hançer gibi dimdik durdu.

"Peki, Ali Beyefendi, bu evliya fahişe..." Durdu, bekledi, hep birden güldüler. "Evet, bu

evliya fahiŒe benim vefat buyurmuŒ anneme sövdü." Anne, sözü geçince hepsinin birden yüzü asıldı. "Sen de bu kadına sözünü geri aldıramadın değil mi, Œimdi benim vefat buyurmuŒ annemin kemikleri toprağın içinde ne durumdadır?"

"atırdıyordur efendim."

"Evet, gazaba gelmiŒtir benim sevgili anneciğim Œimdi, üzölmüŒ, kalpleri incinmiŒtir Œimdi, çünkü ne sağlığında, ne de Œimdi, onun kulağına hiçbir vakit böyle kaba, böyle galiz küfürler gitmemiŒtir. Vah, benim anneciğim. Demek, Cumhuriyetin taŒı toprağı konuŒturan bir onbaŒısı, bir fahiŒeyi, onun manevi kudretinden korkarak konuŒturamıyor. Bilmiyorlar ki insanlar, fahiŒelerin manevi kudretleri olmaz. Öyle değil mi KertiŒ Ali OnbaŒı?" KertiŒ, derken gülömsüyordu.

"Olmaz Kumandanım," diye kendini tutamayarak bağırdı OnbaŒı.

"Öyleyse niçin sözünü geri aldıramadın? Bak, Ali OnbaŒı, bu kadın sözünü geri almazsa önce senin rütbeni geri alır, sonra da bu kadını taŒ gibi oğlanlara teslim ederim. ĞŒte o zaman, isterse, bu fahiŒeler sultanı..."

Bu buluŒu da hoŒuna gitti, gene hep birlikte kahkahalarla güldüler.

"Kaldır Œunu karŒımdan. Kaldır ve yarın sabah, bu saatte onu sözünü almıŒ olaraktan bana getir. Kaldır Œunu buradan." Yüzünü, yanlıŒlıkla pis bir Œey içmiŒ gibi buruŒturdu. Ayağa kalktı, bastonunu sol koluna takıp TaŒkın Halil Beyin koluna girdi, ötekiler de onunla birlikte ayağa fırlamıŒlardı, geldikleri gibi gülerek ŒakalaŒarak merdivene doğru yürüdüler.

Candarmalar, onlar gidince Anacık Sultanı boŒ bir çuval gibi kaldırıp sürüyerek, önde KertiŒ Ali OnbaŒı gözaltına götür-

533

düler. Ali onu candarmaların elinden aldı, kaldırdı her bir yerini kurt yemiŒ, yırtılmadık yeri kalmamıŒ, toz içindeki koltuğun üstüne fırlattı:

"Ėşte, bana yaptığını kendi gözlerinle gördün, kendi kulaklarınla duydun. Rütbemi sökecekler işte..." Bağırmaya başladı. "Sende hiç vicdan merhamet yok mu, sende hiç insanlık kalmadı mı, ne demeye bana bu kötülüğü yapıyorsun? Bak, Beyefendi de söyledi, sen evliya da değirmişsin. Sen... Sen... Sen..." Söylemeye korktu. "Sen başka bir şeymişsin. Ėşte ben de senin kemiklerini sökerim. Şimdi on delikanlıyı getirir ırzına geçirtirim. Anladın mı, anladın mı, sözünü geri alacak mısın?" Onu omuzlarından tutarak, bir süre çılgıncasına salladı, sarstı, karşıya çekildi, soluyor, alnından damla damla ter dökülüyordu.

Birkaç köyün kadınları bir araya gelmişler, bayramlık giyitlerini giymişler ellerinde tırpanlar, oraklar, ağzına kadar çiçekle dolmuş dümdüz, sonsuza kadar uzanmış bir ovaya girmişler, çiçekleri biçiyor, altlarında yalın, kaynayan kara kazanlara dolduruyorlar, çiçek özlerini tas tas, üst üste yığılmış hastalara içi-riyorlardı. Sonra da kemikleri kemiklerine geçmiş geyikler geliyor, biçilmiş toprağın üstüne düşüyorlar, çiçek biçen kadınlar tas tas çiçek özünü, ağızlarını, boynuzlarına asılarak yukarı kaldırdıkları geyiklerin boğazlarına akıtıyorlar, çiçek özünü içen geyik silkinip ayağa kalkıyordu.

"Bak, Anacık Sultan, söylemedi, deme. Ėstersen beni çont, kötürüm et. Ėstersen beni cehenneme at. Ėstersen evliya değil de, Peygamber ol, Allahm da öz bir kızı ol, benden bu kadar. Ben rütbemi senin yüzünden söktüremem. Kendi kanıma kendi elimle ekmek doğrayamam. Senin derini yüzerim Anacık Sultan, senin gözlerini oyarım. Şimdiye kadar benim elimde can verenin, sakat, kötürüm kalanın haddi hesabı yok. Bak, Anacık Sultan, ben şu Anadolunda, şu ovada, şu dağlarda kara bir boran gibi estim. Köyler yaktım, ocaklar söndürdüm. Bu uzatmalı Ali Onbaşılığın boşa vermediler. Şimdi benim itibarım Ėsmet Paşanın, Fevzi Paşanın yanında Adana Valisinden de, ordu paşasından da daha büyüktür, neden ki dersen, benim gibi dayakçı, benim gibi koca bir ülkenin bu alçak köylüsünün kemiklerini söken bir kişi bu dünyaya bir tane daha gelmemiştir."

Oraya koltuğun yanına oturdu, Anacık Sultanın yüzüne bakmaya başladı. Kadın, kendinden geçmiş uyuyordu. Birkaç kere gözlerini açtı, şaşkınlıkla, hiçbir şey anlamadan, nerede olduğunu bilmeden yöreye baktı, sonra da geri yumdu.

"Benim elime düşen, eğer konuşmazlarsa ya ölür, ya kötürüm kalır, ya da ırzına geçerler...

Mümkünü çaresi yok konuşacaksın, sen de sözünü geri alacaksın, almazsan eğer, bana dayanamazsın. Sana vuran bu el benim elim değil, Arif Saim Beyin elidir. Senin ırzına geçen ben değilim, o taş gibi candarmalar da değil, onlar çok yukardalar, onlar yalnız emir verirler, kendileri gözükmeyenler. Ben, Allah indinde de, kul indinde de vazifemi yapıyor, bihakkın yerine getiriyorum. Vazifesini bihakkın yapmayan insanı ben insandan bile saymam. Anacık Sultanım, bak, şimdi senin üstüne, her birisi köylerinden ayrılah iki, üç yıl olmuş... Şimdi ben onları senin üstüne yollayacağım... Onlar ne Ocak dinlerler, ne de evliya, ne de Allah, seni parçalarlar. Gel sözünü geri al Anacığım. Sen bana zulmediyorsun... Kıyma bana Anacık Sultan... Anacık Sultan ben seni... Anacık Sultan..." Kendinden geçti. Hiç farkında olmadan Anacık Sultanın üstüne atıldı, yerinden kaldırdı. Alışkın elleri, kendinde olmayarak işlemeye başladı. Biraz sonra kendine geldiğinde kadının yüreğini dinledi, yürek saat gibi işliyordu, sevindi. Demek ki dayanacak, ölmeyecekti. Öyleyse gerisi kolaydı. Kulağını kadının yüreğine bir daha verdi, derinden dinledi. Yüreğin atışları azalmıştı, korktu, titredi. Ölemez, ölmez, eski topraktır, diye geçirdi içinden... Eski topraktır, eski topraktır, diye ortada dönmeye, arada bir de gelip kadının yüreğini dinlemeye başladı. Burnuna, burun direğini kıran bir koku geldi, kendisini dışarıya attı. Çok karanlık vardı, yağmur çiseliyordu. Kumandanlığın avlusunu birkaç kere firdolayı dolandı. Köşedeki incir ağaçlarının, gövdeleri kıvrım kıvrım kalın yaşlı nar ağaçlarının içinde, yosunlu duvarın dibinde o iri yarı, adam azgını Kırkgöz Ocağının bekçisi Bünyamin geldiği günden bu yana oraya dikilmiş kıpırdamadan duruyordu.

Gözleri de karanlıkta kedi gözleri gibi ışıl ışıl yanıyordu. Nar ağaçlarının altında durdu.

Bünyamine birşeyler söyleyecek oldu, söyleyemedi. Orada bir süre, ne yapacağını bilmez beklemeden sonra, gözaltı odasına

535

koştı, Anacık Sultan boynunu bir yana düşürmüştü, onun karşısına geçti, yüzüne baktı kaldı.

Kadının yüzü gittikçe sararı-yordu. Korktu, dışarıya kaçtı. Dışardaki karanlık, gittikçe yoğunlaşmış, kurşun geçirmez bir karanlığa dönüşmüş, yağmur da yukardan seller gibi

dökülmeye başlamıştı. Bünyaminin ardında durduğu nar ağaçlarına geldi, gözleri Bünyamini

aradı, hayal meyal karartıyı gözleri duvarın dibinde ancak seçebildi. Bünyamin, Bünyamin,

diye seslenecek oldu, sesi çıkmadı. Sesinin çıkmadığının farkında olmadı... Bünyamin,

Bünyamin, Anacık Sultan ölüyor, kurtar onu. Sende Ocağın ilacı, ilacı, o can ilacından yok

mu? Yok mu Bünyamin, Anacık Sultanı kurtaracak? O ölürse benim derimi yüzerler. Ben

avradımı alırken, ona söz verdim, onbaşı kalmayacak, o kadar döveceğim ki milleti yüzbaşı,

binbaşı, general olacağım, dedim. Şu koca Torosu, şu koca Anadolunu baştan aşağı sopadan

geçirdim de, dünyayı sopamın kahrı altında inlettim de, göz çıkardım, deri yüzdüm, dil

koparttım da değil yüzbaşı, beni çavuş bile yapmadılar. Şimdi de, Anacık Sultan ölünce de

benim rütbemi sökecekler. Ölüyor, ölüyor, Anacık Sultan ölüyor, yetiş Bünyamin, kurtar

onu, kurtar beni. Yetiş, yetiş, yetiş Bünyamin. Sen Anacık Sultanı kurtarırısın... Ben de seni...

Ben ona parmağımın ucuyla bile dokunmadım. Ona azıcık öfkelenim, ne var bu kadar kızıp

da ölecek kadar. Bünyamin, Bünyamin, sen geyikler çobanı Mülayim Dedenin oğlusun

Bünyamin. Ona geyik sütü mü verirsin, çiçek özü, balözü mü, ne verirsen ver de kurtar onu.

Ğçeriye koştu. Her bir yanından sular saçılıyordu. Anacık Sultanın üstüne eğildi. Sular

kadının yüzüne çarpınca gözlerini açtı kapadı. Bu gözler ölü, diye içinden geçirdi Kertiş Ali.

Ölüyor, diye inledi. Kadına bir daha dokunamadı.

Dokunursam ölür, diye korkuyordu. Dışarıya koştu, nar ağaçlarına geldi. Gök gürlüyor, şimşekler ardı ardına çakıyor, yağmur duvarını aydınlatıyor, ortalığı bıçak gibi kesiyor, köşedeki ağaçların ardındaki Bünyaminin iri gövdesini birkaç misli daha irileştiriyor, onun yöresinde bir ışıktan halkayı döndür ha döndür ediyordu. Bünyaminin yanına kadar geldi, ona dokunmak istedi dokunamadan geriye, gözaltına koştu. Anacık Sultanı bu sefer göremedi bile, içeriye girer girmez bir güç onu dışa-

536

riya fırlattı. Dışardan içeriye, içerden nar ağaçlarına, nar ağaçlarından şimşek ışıklarına, Bünyaminin yöresindeki dönen ışık halkasına, derin bir suya düştü çıktı. Gözaltıyla yağmur arasında soluk soluğa mekik dokudu. Sonunda Anacık Sultana dokundu. Kadının elleri buz kesmişti. Sırtına aldı onu, nar ağaçlarına götürdü, o anda da gözaltına geri döndü. Sırtındaki kadınla artık gözaltından narlara, narlardan gözaltına gidip gelmeye başladı. Anacık Sultanı birkaç kere sırtından çamurlara düşürdü, kadını düşürdüğü yerde unutup gözaltına girdi, orada, Anacık Sultanı aradı, bulamayınca korkusundan çıldırdı, narlara, Bünyamine geldi. Avluda dört döndü. Yağmur, fırtına gittikçe azıtıyordu. Uzun bir şimşek ışığında suların altındaki kadını gördü, onu hemen sırtına aldı, doktorun evine koştu. Doktor kapıyı açtı, uykuluydu, şaşırmış, bir Onbaşıya, bir sırtındaki kadına bakıyordu. Ali Onbaşı da ona gözlerini dikmiş konuşa-mıyordu. Doktor elini uzattı> kadının bileğini tuttu. "Ali Onbaşı, bu kadını nezarete götür," dedi. "Tamam." Tamam, tamam, tamam, diye geçirdi içinden, kapı yüzüne kapandı. Bir süre kapalı kapının önünde bekledi. Kapı bir daha açılmadı. Oradan evine koştu. Karısı saç baş darmadağın kapıyı açtı. Durmadan bağılıyor, Ali Onbaşı onun söylediklerinin birçoğunu anlamı-yordu. Kadın, giderim, diyordu, çocuklarımı alır da babamın evine giderim. Hani sen Yüzbaşı olacaktın, milleti sopalaya so-palaya? Yüzbaşı olamadın ya, şimdi de kel onbaşı rütbeni sökecekler. Bir fahişeyle başa çıkamadın da

öldürdün. Öldürdün de rütbeni söktürdün. Ben çoktan bohçamı yaptım, sen beni kandırdın, ben de babamın evine gidiyorum. Eve gider gitmez de evleneceğim. Kertiş Ali, Kertiş Ali, kabak yiye yiye karnı şişmiş Kertiş Ali, Ali oradan da merdivenleri nasıl indiğini bilmeyerek, başımın içinde bir kovan arı vınlayarak Yüzbaşımın evine yöneldi. Yolda üç kere Anacık Sultanı sırtından düşürdü, üç keresinde de onu yerden bir kartal gibi kaptı. Yüzbaşımın kapısına geldi, kapıyı çalamadı, evin yöresinde dönmeye başladı. Yağmur bastırdıkça bastırıyor, karanlıktan göz gözü görmüyordu. Köylüler, dervişler binlerce, dağlardan çuval çuval çiçekler getiriyor, Ocağın avlusunun ortasında öbekler yükseliyor, altlarında gür ateşler yanan kazanlar kaynıyor, dünya yoğun bir ko-

537

kuyla kokuyordu. Bir kuş sürüsü, hepsi de sütbeyaz Ocağın avlusuna, kaynayan kazanların üstüne ocağın, kümbetin damına karşı kayalıklara durmadan iniyor, dünya apak kesiliyordu. Durmadan da karanlık bir yağmur yağıyordu. Kayalar çatlıyor, maviler dumanlanıyor, fişkırıyor, süt mavisine dönüşüyor, soluyor, uzak bir kaval sesi geliyordu tül gibi sallanan uzak mavinin ardından. Beyaz da soluyordu. Ağır bir yağmur yağıyordu, karanlık taş gibi. Yağmur soluyordu. Karşı, her zaman, gece gündüz, ışık açan dağın doruğu da soluyordu. Ölüyor, ölüyor Yüzbaşım. Doktora götürdüm Yüzbaşım... Ğğne yaptı. Bir şey olmaz, dedi, ben de sana getirdim Yüzbaşım. Yağmur yağıyor, çok karanlık, yüreği atmıyor, kokular da soluyor soldu yağmur soluyor on altı yeşil donlu adam ellerinde yalın kılıçları dalıyorlar düşman ordusunun içine o ağır kılıcı kim kaldırıp da alacak duvardan yalımlar fişkırıyor kazanların altından dünya yağmur başlangıcının toprak kokusuyla kokuyor karanlık kayıyor soluyor Yüzbaşım benim rütbemi sökecekler mi, suyun kıyısına, köprüünün altına geldiler. Ali Onbaşı dizlerine kadar suya girdi, Yüzbaşı onu tuttu, sudan çıkardı. Ardından da kendi girdi. Suyun içinde döndüler durdular.

Sabah oldu, yağmur durdu, inceden bir ışık ortalığı doldurdu. Dünya yunmuş arınmış pırıl pırıl olmuştu.

Ğlk olarak, köprünün altında yan yana, kan içinde yatmış kalmış ölüleri kasabaya gelen köylüler gördüler, dualar okuyarak kasabaya koştular. Kasabalı bir anda köprünün altını doldurdu. Biraz sonra Arif Saim Beyin otomobili gözüktü, ölülerin ayak uçlarına kadar geldikten sonra durdu. Ğçinden Arif Saim Bey indi. Yüzü çok kederliydi Ali Onbaşıyla Yüzbaşı Faruğın ortasında gözlerini ardına kadar açmış yatan Anacık Sultana bakınca tepeden tırnağa ürperdi, ellerini havaya açarak uzun bir süre dudakları kıpır kıpır dualar okudu. O daha duasını bitirmemişti ki önde Taşkın Halil Bey, arkada kasabann öteki ileri gelenleri, Ğstiklal Madalyası olanlar madalyalarını takmışlardı, geldiler, ölülerin karşısında el-pençe divan durdular.

"Kan içindeler," dedi Arif Saim Bey... Ölülerin yöresinde eğilerek, yaralarına bakarak birkaç kere döndü. "Kan içindeler."

538

Hançerle param parça, delik deşik etmiş bunları öldürenler. Bakın bakın, bu ölü kadın da gözlerini açmış da nasıl da bakıyor. Dünyayı yiyecekmiş gibi bakıyor. Ve de sözünü geri almıyor." Gülümsedi. "Yiğit kadın çıktı şu küçük fahişe. Demek ki yüzyıllardan gelen bir irsi güçleri var."

"Var," diye ortaya atıldı Murtaza. "Bakın, bakın, nasıl da bakıyor dünyaya. Sanki ölmemiş gibi, diri gibi, bir de gülüyor bize. Dünyaya gülüyor. Çok ölü gördüm, bu küçücük kadın gibisini şimdiye kadar görmedim. Bakın, oraya yatmış da hepimize gülüyor. Yüzbaşı da kan içinde kalmış. Vah! Dağları titreten, biltekmil Anadolunu sopası altında inleten Ali Onbaşı da baştan ayağa kan içinde. Vah!"

"Kan içinde vah!" dedi Molla Duran Efendi. Emekli Muallim Beyin yüzü kıpkırmızı kana

kesmiş, elleri zangır zangır ediyordu:

"Vah, vah," dedi, "vah, vah!" "Vah, vah," dedi Belediye Başkanı.

"Zatıalileri Yüzbaşımız çok kan kaybetmişler ve de mecruh düşmüşler," dedi Savcı.

Soluk soluğa gelen Doktor, hemen eğildi, ölüleri muayeneye başladı. Muayenesi uzun sürdü, ötekiler onu elleri göbeklerinde beklediler.

Doktor başını kaldırdı:

"Tamam," dedi, "muhterem Yüzbaşı Faruk Bey tam on dokuz yerinden hançerle, hançer yarının içinde burgu gibi döndürülerek katlolunmuştur. Ali Onbaşıya gelince, kendilerine o kadar hançer isabet etmiş ki, beni mazur görünüz, hançer darbelerini sayamadım. Şu gözleri açık kadına gelince... Bakınız." Anacık Sultanın gözlerini yukardan aşağıya sıvazlayarak kapattı, o elini kaldırır kaldırmaz kadının gözleri yeniden açıldı. Bunu birkaç kez yineledi. Her yinelemede kadının gözleri yeniden hemen açılıyordu. "Evet, gördünüz." Oradaki bütün köylüler de hep bir göz kesilmişler, gözlerini Doktorun kapatamadığı kadının gözlerine dikmişlerdi. "Bu kadında herhangi bir darp izi yoktur." "Vardır," diye bağırdı Murtaza Ağa.

"Olmalı," dedi Arif Saim Bey... Köylülere duyurmak için sesini yükseltti, "Elbette vardır, çünkü Kırkgöz Ocağının kutsal

539

piri muhterem ve mukaddes Anacık Sultan Hazretlerini o kan içici Ğnce Memed nam kafir öldürmüştür. Bu sebepten onun mübarek vücudunun bir yanında bir darp izi bulunmalı."

"Vardır Beyefendi," diye sevindi Murtaza Ağa, "çünküle-yim ki, Ğnce Memed nam kan içici kanlarını içtiği cümle masumları ilk olarıktan gözlerini oyaraktan darbeyler. Bakınız, muhterem vatan şehidi Yüzbaşı Faruk Beyin gözlerine. Bu gözler, o kafir tarafından birer kan pınarına döndürülmüştür. Muhterem vatan şehidi ve hem de vatan üstündeki bilcümle

kötüleri döve döve katleden Ali Onbaşının ala gözlerine. Birer kan kuyusu olmuştur. Evet, Anacık Sultanı, bu mübarek Hazret kadını da ve hem de gözlerinden Ğnce Memed katleylemiştir." Murtaza da sesini Arif Saim Beyden daha çok yükseltti, "Görsün Ğnce Memed," dedi, "görsün o kan içici, görsün, ne demektir Kırkgöz Ocağının son ermişini, hem de en mübarek kadını öldürmek ne demektir. Kırkgöz Ocağı onu kötürüm etmez mi, Kırkgöz Ocağı onun bütün bedenini kurtlandırıp, kıvıl kıvıl eden kurtlara yem etmez mi, yalnız kemiği kalaraktan, kemikleri birbirine vurarak çatırdamaz mı? Ya Türkiye Cumhuriyeti, Yüzbaşısı, vatan, Onbaşısı öldürüldükten sonra o kan içiciyi yakalayarak kasap çengellerine asmaz mı, atamız Kuyucu Murat Paşa gibi..."

Murtaza Ağa çok coşmuş, kanatlı sözlere yol vermiş, daha neler neler konuşacaktı ki Arif Saim Beyin otomobiline bindiğini gördü, sesini hemen kesti, arzı tazimatta bulunmak için onun yanına önünü ilikleyerek koştu, eğildi birkaç kere. Arif Saim Bey ona gülümsedi. Otomobil yürüdü.

Kasaba ileri gelenleri toplu olarak kasabaya yönelmişlerdi. Murtaza Ağa arkalarından yetişti. Bağıra çağıra, Candar-ma Komutanlığına kadar Murtaza Ağa Ğnce Memedin, öldürdüklerinin gözlerini nasıl oyduğunu anlattı.

Komutanlığa vardıklarında Yüzbaşı Gavur Alinin, köprünün altında ölüleri ilk gören köylülerin ifadelerini aldığını gördüler. Gavur Ali ifadelerin hemen hepsini almış, köylü kalabalığını yollamıştı. Geriye kalan birkaç kişinin ifadesini çabucak alıp Arif Saim Beyin huzuruna geldi:

540

"Arz edeyim efendim," dedi, "bütün ifadeler birbirini tutuyor. Hiçbir aykırı ifade bulamadım. Şimdi efendim, daha gün doğmadan kasabaya gelen, köprüden geçerek ölüleri gören ilk insan yaşlı bir kadındır. O kadın, kan içindeki ölülerin başında abalı, kırmızı

postallı, şayak şalvarlı, dev gibi iri, elindeki uzun hançerinden kan damlayan birisi görmüş.

Adam orada, ölülerin başucunda kıpırdamadan duruyormuş. Öteki köylüler de bu kadının söylediklerini teyit ettiler."

"Sonra ne olmuş, o kıpırdamayan adam nereye gitmiş?"

"Kaybolmuş efendim."

"Nasıl kaybolmuş?"

"Çok sordum efendim, nasıl kaybolduğunu görmemişler efendim."

"Evet, iyi ki kaybolmuş."

"Bulacağız o kişiyi efendim."

"Bulacaksınız, biliyorum, bulunuz, yalnız biliniz ki Yüzbaşı Faruk Beyi, Onbaşı Ali Efendiyi ve mukaddes anamız Anacık Sultan pirimizi Ğnce Memed öldürmüştür. Öldürülmesine dahi ikna edici bir sebep bulacaksınız. Ğnce Memed, onun yaralarını sağaltan, ona sihirli yüzük, sihirli gömlek veren bir kişiyi niçin öldürsün, halkın inanabileceği bir sebep bulacağız."

"Bulacağız efendim," dedi Yüzbaşı Gavur Ali.

"Evet, buyur otur Yüzbaşım, bulacağız."

Yüzbaşıya yanındaki sandalyayı gösterdi. Bundan sonra da sebep bulma üstüne oradakiler arasında bir yarış başladı. Öğleye kadar herkes bir sebep buldu. Arif Saim Bey hiçbirisini beğenmedi. Öğle yemeğine Taşkın Halil Beyin evine gittiler, sebep bulma yarışı orada da sürdü. Sonunda Murtaza, boyun damarları şişmiş, gözleri dışarı uğramış, "Buldum," diye bağırdı.

"Söyle," diye onun elini tuttu Arif Saim Bey. Murtaza Ağa, Arif Saim Bey onun elini tutunca yöresindekilere, işte biz böyleyiz dercesine tepeden gözünün ucuyla şöyle bir baktı.

"Anacık Sultan var ya..."

"Var."

"Ğnce Memede bir sihirli yüzük verdi değil mi, bir de üstünde doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz dua yazılı bir gömlek verdi, değil mi?"

541

"Verdi biliyoruz."

"Şimdi beni iyi dinleyiniz, muhterem Arif Saim Bey Anacık Sultanı kasabaya davet etti, o da Arif Saim Beyimizin davetini kabul etti. Arif Saim Bey niçin davet etti onu, çünkü ondan sihirli yüzüğü ve doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz dua yazılı gömleklerden isteyecek, askerlerine verecekti. Ğşte o zaman Ğnce Memed, bu kurşun geçmez candarmalarla başa çıkamayacaktı." Ayağa kalktı, gözlerini oradakilerin üstünde teker teker gezdirdikten sonra sözünü sürdürdü. "Anacık Sultan önceleri, çok directti. Fakat sonra, Arif Saim Beyin Kırkgöz Ocağının pirlere-riyle cephede diz dize, düşmana karşı çarpıŐtıęını duyunca yüzüğü ve gömlekleri vereceğini, Ğnce Memeddeki yüzüğün de, gömleğin de sihrini iptal edeceğini söyledi. Bu da Ğnce Memedin kulağına gidince... O da geldi... Maalesef hem Anacık Sultanı ve hem de onu korumaya çalışan... Evet efendim, Şehit Yüzbaşı muhterem Faruk Bey, muhterem Şehit Onbaşı Ali Efendi Anacık Sultan uğruna seve seve kanlarını döktüler."

Arif Saim Bey gözleri sevinçten ışılayarak:

"Bravo Murtaza Ağa," dedi, "bravo senin keskin zekana. Bravo arkadaş."

Zülfü yerinden fırlayarak onu kucakladı. "Ğnce Memed işte böyle mahv perişan edilir. Ğşte böyle kendi silahıyla kalbinin ortasından vurulur. Bravo Murtaza, bravo kardeşim." Oradakilerin hepsi de Murtazayı ayağa kalkarak kutladılar, onun için övücü sözler söylediler.

Ardından Arif Saim Bey, o, haber yasağı koyduğu muhabir ğretmeni çağırđı, Ğnce Memedin, bu son cinayetlerini ona dikte ettirdikten sonra:

"Şimdi git, bu haberi bütün gazetelere ayrı ayrı telle. Ben de gazete sahiplerine haberi iyi

değerlendirirsiniz, diye telgraf çekerim. Yakında Ğnce Memed bütün gazetelerin birinci sayfalarında yer alacaktır, hem de fotoğraflarıyla."

Öğretmen boynunu büktü:

"Efendim," dedi, "yıllardır arıyorum, Ğnce Memedin en küçük bir resmini bulamadım.

Çünkü efendim o, ömründe hiç fotoğraf çektirmemiş. O, fotoğraf makinasını bile görmemiş. Bulamadım."

542

"Onlar, o gazeteciler bulurlar," diye güldü Arif Saim Bey. Ötekiler de güldüler. "Hem de en uzun bıyıklısından öyle bir Ğnce Memed bulurlar ki görenin ödü patlar."

Öğretmen sevinerek, "Evet efendim, inşallah bulurlar efendim. Ben telgrafları çekmeye gidiyorum."

Murtaza onu kapıda yakaladı, iç cebinden büyük cüzdanını herkese göstererek çıkardı, öğretmenin eline bir deste para sıkıştırdı:

"Bu da senin güzel emeğinin karşılığı," dedi, geldi Arif Saim Beyin yanındaki koltuğa oturdu, ellerini dizlerinin üstüne koydu.

"Şimdi kolları sıvayacağız, bu kasabadan bütün köylere şahinler uçuracak, Ğnce Memedin Anacık Sultam öldürdüğünü sebepleriyle yayacağız." Murtaza Ağa:

"Bey," dedi, "sen onu benim gözümde iste, iki gün içinde Ğnce Memedin üstüne bu ovadan, hem de bu dağlardan lanetler yağacak, onun soluğu kesilecek." Ötekiler de:

"Bu kadının Ğnce Memed tarafından öldürülmesi iyi oldu, bundan sonra Ğnce Memedin işi tamam. Onun Anacık Sultam öldürdüğü çabuk yayılır."

"Yüzbaşının da, Onbaşının da... Şimdi ben Ankaraya gidince Dahiliye Vekilinden Karafirtma Miralay Azmi Beyi isteyebilirim. Bu kış kıyamette bile Karafirtma Ğnce Memed üstüne yürür. Halk bizimledir, bir de Karafirtma... Bir de irticai hareket sözü, Ğnce Memed bir ay içinde

toz."

Akşam oldu, rakı sofrası kuruldu, Karafirtına Azmi Bey üstüne konuşlmaya başlandı. Azmi Bey, bütün Türkiye için bitmez tükenmez konuydu. Onun adını duyan köylü, dünyanın öte ucunda da olsa korkusundan altına ediyordu. O, Cumhuriyet kurulduğundan bu yana Anadolunun doğusunda, batısında, güneyinde, bütün yurdun üstünde kara bir fırtına gibi esmiş, bir yangın yeli gibi bu başkaldırıcı hain köylünün üstünden geçmiş, büyük atası Kuyucu Murat Paşa Hazretlerine, nur içinde yatsın, rahmet okutmuştu. Ğşte bu büyük destan kahramanı, köylülerin celladı kahraman kişi yakında Toros dağları-

543

nm üstüne yürüyecek. Toros dağlan çakmaktaşı kayaları, dik dorukları, yeri sarsan çağlayanlı suları, kartalları, insanlarıyla onun önünde yerlere kadar eğilecekti.

Sevinç içinde şakıyor, gülüyor, eğleniyorlardı. Murtaza, öylesine sevinç içindeydi ki bir ara dayanamadı, yaman bir çiftetelli döktürdü.

Topal Ali önce Taşkın Halil Beyin evine geldi, duvarın dibinde durdu yukarıdaki şamatayı dinledi, sonra oradan usulca ayrıldı. Dün gecekinden de daha beter bir yağmur başlamış, gökten seller boşanmıştı, karanlık duvar gibiydi, Topal Ali el yordamıyla yürüyordu. Zorla, cıçığı çıkmış Candarma Komutanlığının avlu kapısını buldu. Evlerin çinkolarına hışım gibi yağın yağmur öyle bir gürültü çıkarıyordu ki, top atsan kimse duyamazdı. Avlu kapısından sağa döndü, duvara tutuna tutuna nar ağaçlarını buldu. Bünyaminin yerini şavullamıştı, birkaç adımda onun yanına vardı, kolundan tuttu:

"Bünyamin, ben Topal Aliyim, duydun mu?"

Bünyamin ne konuştu, ne de yerinden kıpırdadı. Ali konuşmasını sürdürdü, bağırdı çağırdı, sövdü, koluna asıldı çekti, sürükleyerek götürmek istedi, bu iri, kaya gibi adamı yerinden bir parmak bile kıpırdatamadı. Omuzuna asıldı beline sarıldı, sırtını dürttü, Bünyamin oralı bile

olmuyordu.

"Bünyamin, Bünyamin, Bünyamin, ulan Bünyamin, sen artık burada kalamazsın, yarın sabah candarmalar seni burada görürlerse öldürürler. Seni öldürürler Bünyamin."

Uzun uzun konuştu, bacaklarını tekmeledi, yerden kaptığı bir taşı var gücüyle sırtına indirdi.

Bünyamin gene hiç aldırmadı. Orada duvar gibi, ağaç gibi duruyordu.

"Bünyamin, ne olursun Bünyamin, yiğidim Bünyamin, aslanım Bünyamin..."

Daha çok diller döktü, yalvardı yakardı, Bünyamin hiç aldırmıyordu. Ondan umudunu kesti.

Yarın sabah onu gören candarmalar her şeyi anlayacak, daha, onu görür görmez

vuracaklardı. Karşıdaki ağaca sırtını dayadı, az ilerisindeki Bünyaminin karanlığa karışmış

karartısı birkaç kere sallanır gibi oldu, niyaz eder gibi eğildi, dizini yere koyar gibi etti,

doğruldu, ellerini göğsüne koydu kıyama durdu. Belki de Topal Aliye öyle

544

geldi. O böyle yapınca Topal Alinin yüreğine tıp etti, belki onu yerinden kıpırdatabilirdi.

"Bünyamin, Bünyamin, Kırkgöz Ocağının dervişi Bünyamin, geyikler çobanı, gece gündüz

avucunda közler taşıyan Mülayim ermişin oğlu Bünyamin, Anacık Sultanın sana

buyrultusunu söylüyorum." Bir taşın üstüne çıkararak, Bünyaminin koluna asılarak ağzını

onun kulağına dayadı, **"Bünyamin, Bünyamin, sana Anacık Sultanın buyruğunu söylüyorum,**

Topal Alinin arkasına düş ve yürü. Ey, Bünyamin, bu sana benim buyru-ğumdur, sen yıl on

iki ay, söndürmeden avuçlarında ateş taşıyan geyikler çobanı Mülayimin oğluyun, Topal Ali

nam kimes-nenin ardına düş ve yürü. Düş ve yürü, düş ve yürü..."

Elini uzattı, kolundan tuttu çekti ve Bünyamin onun ardı sıra kuzu kuzu geldi. Yağmurun

gürültüsü kulakları sağır edecek gibiydi. Komutanlığın avlusunu çıktılar, aşağıya, çarşıya

yöneldiler. Aşağıda, köprünün altına kadar inen caddeyi seller ağzına kadar doldurmuş

çağlayarak akıyordu. Hiçbir evin penceresinde de ışık yoktu. Topal Ali yularından tuttuğu

bir atı gö-türürcesine, kolundan tuttuğu Bünyamini çekerek Molla Duran Efendinin evine götürdü. Molla Duran sabırsızlıkla onları bekliyordu. Molla Duran onların ayak seslerini duyar duymaz kapıyı açtı, o, kapıyı açar açmaz, onlardan önce bir yağmur dalgası içeriye doldu:

"Çabuk... Girin içeriye."

Topal Ali Bünyamini önce içeriye itti, ardından da kendisi girdi.

"Ne oldu, beni korkuttun Ali."

Ali, elinde bir gemici feneri tutan Molla Durana Bünyamini gösterdi:

"Görüyorsun işte. Orada, köşede donmuş kalmıştı. Zor kopardım Bünyamini."

Bünyamin sağ elinde sıkı sıkıya, kanlı gibi duran iki ağızlı, gümüş saplı uzun bir Çerkeş hançeri tutuyordu. Hançeri tutan elinin parmak aralarına kan dolmuştu. Kanı, o kadar yağan yağmur bile yıkayıp götürememişti.

Yukarıya odaya çıktılar. Ocaкта, üst üste atılmış kuru kütükler uzun yalımları savurarak yanyorlardı. Bünyamin ortada

545

I

dikildi kaldı. Molla Duran, Topal Ali onun yöresinde dönerek, her bir yanına baktılar.

Bünyamin tepeden tırnağa kan içinde kalmıştı.

Molla Duran: "Soy şunu Ali," dedi.

Ali ortada dikilmiş kalmış adamın ilkin elindeki kamasını almak istedi, uğraştı uğraştı

kamayı onun elinden koparamadı. Molla Duran da gelip güçlü elleriyle ona yardım etti,

kamanın sapına yapışmış eline ne yaptılar ettilerse bir türlü açamadılar. Kan ter içinde

kalıncaya kadar çabaladılar, Bünyaminin bir parmağını bile yerinden oynatamadılar. Bir

iyice yorulan Topal Ali köşeye çekildi, ocağın yalımlarına ellerini tuttu, sırtından dumanlar

tütüyordu. "Hele ben soyunayım da, cıçığım çıktı," diyerek odadan ayrıldı. Odaya geri geldiğinde bacağına şayak bir şalvar çekmiş, ayaklarına kırmızı postal giymiş, sırtına da yepyeni sırmalı bir Maraş abası geçirmişti. Gülümseyerek, ortada öyle dimdik kalakalmış Bünyaminin yanına geldi:

"Eeeey, Derviş Bünyamin," diye bağırdı. "Anacık Sultanın buyruğu olarak sana sesleniyorum, elindeki hançeri karşıdaki Topal Aliye ver. Ondan sonra da önce ayakkabılarını, sonra şalvarını, abanı çıkar, eey Bünyamin."

Bünyamin, usulcana elindeki kamayı, boyun bükerek saygıyla Topal Aliye uzattı, arkasından da yere oturdu postallarını çözdü, çıkardı. Postallara su geçmemiş, ayakları kuruydu.

"Ya Bünyamin, Anacık Sultanın buyruğunu söylüyorum sana, bak bakalım şalvarından yağmur geçmiş mi?" Bünyamin şalvarını elleriyle yokladıktan sonra: "Geçmemiş," dedi duyulur duyulmaz bir sesle. "Abana bak." Bünyamin onu da yokladı: "Geçmemiş."

"Peki, öyleyse ocağın başına gel!"

Bünyamin ta tavana değen uzun gövdesiyle ayağa kalktı, geldi ocağın önüne oturdu, başını eğdi, öyle kalakaldı.

Biraz sonra büyük bir tepside tüten, ağır bir sarımsak kokusuna karışmış nane kokusuyla kokan bir tas tarhana çorbası, gene tüten bir sahan bulgur pilavıyla, etli patates getirdiler.

546

Molla Duran Efendi:

"Buyur derviş Bünyamin," dedi, "kim bilir kaç gündür açsın."

"Ohhooo," dedi Topal Ali, "o, bu kasabaya geldiği günden beri avlunun köşesine, nar ağaçlarının ardına, incirlerin altına gitti, orada kıpırdamadan durdu. Onu orada kimse de görmedi. Belki gördüler de görmediler. Hani var ya, herkes gözünün önündeki bir şeyi, her an görür de hiç görmez." "Öyle olur," dedi Molla Duran.

"Buyur Derviş Bünyamin. Önündeki yemeğe buyur." Derviş Bünyamin sanki, getirilip yanına konmuş yemeği görmüyordu.

"Derviş Bünyamin yemek soğuyor."

Bir Molla Duran konuşuyor, bir Topal Ali konuşuyor, Bünyamin onları duymuyordu bile.

Topal Ali sonunda gene eski usulüne başvurdu:

"Eeeeey, Derviş Bünyamin," dedi, "Kırkgöz Ocağının, Anacık Sultanın buyruğudur, şimdi sağına dönecek, yanındaki tepside duran tarhana çorbasını içecek, arkasından bulgur pilavını, patates yemeğini, onun ardından da petekli balı yiyeceksin. Ama çok yavaş yiyeceksin. Anacık Sultanın buyruğu böyle."

Ocağın başına bağdaş kurmuş oturmuş Bünyamin ayağa kalkmadan, ellerini yere koyup bastırarak, bir değirmen taşı gibi tepsiye döndü, kaşığı eline alır almaz çorbaya saldırdı, bir anda çorbayı süpürdü bitirdi. Bulgur pilavıyla patates o kadar bile sürmedi. Sıra bala gelince, Topal Ali ona, "dur," dedi, "şimdi tarhana gelecek, sen çok açsın." Bünyamin, sabırla bekledi. Tarhana çorbası, ardından da etli patatesle bulgur geldi. Bünyaminin eli makina gibi işliyordu. Gelen yemekler de kısa bir sürede bitti. Bundan sonra yemekler geldi, boş sahanlar gitti. Topal Ali, bal çanağını onun önüne sürmeseydi Bünyamin, belki de sabaha kadar, önüne ne getirilse yiyecekti. Balı, usul usul, ekmeğini büyük lokmalar yaparak, içine kaşık kaşık balı doldurarak yedi.

"Dur ya Bünyamin." Bünyamin:

547

"Çok şükür Allahım verdiği de, vereceğine de," diye dua okudu, ağzı kıpır kıpır etti.

Gözleri büyüdü. Bir uykudan hemen uyanmışlığın şaşkın-lığıyla yöresine, gözlerini

kirpiştirerek bakındı. Bir an gülümser gibi oldu. Ardından da kaşları çatıldı, yüz çizgileri gerildi, bedeni ürperdi, azgınlaştı, sırtı kabardı. Topal Alinin ellerine sarıldı:

"Ali Ağam, kamam nerede?" Ali kamayı ona uzattı: "Al, burada."

Bünyamin kamayı aldı, kınına soktu. Yüzü ışıdı, açıldı, gülümsedi.

"Sağ ol Ali Ağam." "Sen de sağ ol Bünyamin."

Bünyamin, onun gözlerinin içine gözlerini dikti kaldı. Ali gözlerini nereye kaçırırsa kaçırısın

Bünyaminin gözleri onun gözlerinin içindeydi.

"Anacık Sultanı döve döve öldürdüler," dedi sonunda. Sesi, gözleri, yüzü bir ölüm kederine büründü. "O, nerede şimdi?"

Bir şeyler daha söyleyecekti, sesi çıkmadı, boğazında kısıldı kaldı.

"Camide," dedi Topal Ali, onun bu sözler ağzından çıkar çıkmaz Bünyamin ayağa fırladı, kapıya kadar vardı, Topal Ali, "dur ey Bünyamin," diye bağırdı arkasından. Bünyamin olduğu yerde durdu kaldı.

"Ya Bünyamin, biraz bekleyelim. Ben de seninle birlikte geleceğim."

Bünyamin yere oturdu, elindeki postallarını giydi. Giyer giymez de kapıyı açtı dışarıya çıktı.

Ali de arkasından gitti.

"Dur ya Bünyamin, tut kolumu. Bize bir elektrik feneri gerek. Bekle beni burada."

Merdivenleri çıktı, ocağın sekisindeki tabaka biçimindeki feneri aldı, Bünyamin onu avluda bekliyordu, koluna girdi, yürüdüler. Yağmur daha da yoğunlaşarak sürüyor, ortalığı sel götürüyordu. Fenerin yardımıyla kaldırımlardan yürüyerek, selleri aşarak camiye geldiler.

Anacık Sultan sofada tek başına yatı-

548

yordu, üstüne ak bir çarşaf örtülmüştü. Bünyamin ona doğru yürüdü, ona varırken üç kere niyaza durdu toprağı öptü. Sonra da sofaya çıktı, Anacık Sultanın üstündeki çarşafı aldı, onun önünde de niyaza durdu, elini öptü üç kere, başına götürdü. Ölüye, arkasını döndü diz çöktü, kadını sırtına çekecekken Topal Ali, "Eeeeey, Bünyamin, dur!" dedi. Bünyamin

bekledi. "Şu feneri tut." Bünyamin feneri onun elinden aldı. Topal Ali sırtındaki abasını çıkardı, "Feneri Anacık Sultanın üstüne tut," dedi, Bünyamin ayağa kalktı. Topal Ali, "Anacık Sultanın ölüsü ıslanmasın, çok yağmur yağıyor," dedi. Ğkisi birden abayı ölüye giydirdiler. Ali, Anacık Sultanı kaldırdı, Anacığın ölüsü bir kuş ölüsü kadar hafifti, Bünyaminin sırtına verdi.

"Fener de sende kalsın. Karanlık yollarda gerek olur. Tabancan var mı?"

"Yok," dedi Bünyamin.

Topal Ali belindeki tabancayı çıkardı, onun beline bağıladı, "Ğçinde on dört kurşun var," dedi, "seni kurttan kuştan korur. Haydi uğurola, yolun açık olsun."

Bünyamin caminin avlu kapısından karanlığa karıştı. Yüzbaşı Faruk Beyle, Kertiş Ali Onbaşı için büyük törenler yapıldı, söylevler çekildi. Her kürsüye çıkan, bu vatan şehitleri için önce gözyaşı döktü, ardından da onları öldüren kan içici cani Ğnce Memedi lanetledi, sonra vatan şehitlerini göklere çıkardı.

En son Arif Saim Bey kürsüye ağır ağır ilerledi. Tepeden tırnağa siyahlar içindeydi. Elindeki beyaz mendille gözlerini si-liyordu. Kürsüye çıktı. Kürsüde de mendilini birkaç kez gözlerine götürdü. Öksürerek gırtlakını temizledi. Ortalıkta çit yoktu. Sinek uçsa kanadının sesi duyulurdu.

"Evet," diye söze başladı. "Muhterem vatandaşlar, Ğnce Memed nam canı kasabamıza kadar inerekten, evliyalar sultanı, zavallı kadın kahraman Anacık Sultan Hazretlerini katleylemiştir. Bu Peygamber soyundan gelen değerli kadın evliyayı canlarını vererek müdafa eden vatan şehidi Yüzbaşımızla, Onbaşımızı maalesef, kadın evliyayla birlikte katleylemiştir. Biz, bu kadın evliyayı korumak, onun uğruna canımızı vermek mecburiyetindeydik. Çünkü bu dünyaya çok çok, binlerce, mil-

yonlarca erkek evliya, erkek peygamber gelmiş de kadın peygamber, kadın evliya gelmemiştir. Dünyaya gelmiş bu tek evliya kadın, yeryüzünde Allah böyle bir evliya kadını yalnız Türk milletine nasip eylediğinden, büyük Paşamız da taifei nisaya çok ehemmiyet bahsettiğinden, onların yüksek haklarına çok hürmet ettiğimizden, Anacık Sultan Hazretlerinin de dağlarda tehlikede olduğunu, Ğnce Memed nam caninin onu katleyeceğine istihbar eylediğimizden, en kıymetli Yüzbaşımızı onu kasabaya davete icabet ve azmettirdik. Onu kuştüyü yataklarda misafir ederek, kuş sütüyle besledik. Dünyanın, bizden başka hiçbir milletine nasip olmamış ilk kadın peygamberini bir mücevher gibi muhafaza etmek, onu müdafaa etmek bizim büyük vazifemizdi. Anacık Sultan Hazretleri bizim ona karşı gösterdiğimiz bu muameleden çok hoşnut ve memnun kalarak, bize müteşekkik olarak... Ğnce Memed nam Allah, kitap, Kuran, Peygamber bilmez kişi bizim bu hürmetli muamelemizden gazaba gelerek ve gözlerini kan bürüyerek, kin içinde yanarak, yağmurdan, şimşeklerden, bizim gafletimizden bilistifade maalesef Anacık Sultan Hazretleri ve onu muhafaza etmekte olan Yüzbaşımızı katleyemiştir.

"Eeeeeey, muhterem milletim, kahraman kasabalılarım, size, duyar duymaz, gözlerinizden kan yaş akıttırarak bir gerçeği söylemek mecburiyetinde olduğum için kendimi bedbaht hissediyorum. Şöyle ki, dün gece, camide yüz candarmanın ihtiramı bozamadıkları için, Ğnce Memed nam cani gelerekten, can-darmalarımızı silahtan tecrit ederekten, Anacık Sultanımızın mübarek naaşlarını almış götürmüştür. Ol mübarek naaşı götürürken bağırarak konuşmuş, haşa huzurunuzdan, ben bu fahişenin kurtlanmış leşini köpeklere atacağım ki yesinler de ku-dursunlar, demiş. Daha başka şeyler de söylemiş ki, o kadar ağır sözler ki, değil evliya bir kadın için, bir orospu için bile söylenemez."

Sesini alçalttı, elindeki mendiliyle önce gözlerini, sonra yüzünü sildi. Sesi çatallaştı, ağlayan

bir hal aldı. Şimdi artık kararlıydı ve dingindi.

"Evet, arkadaşlar, ben bu Anacık Sultanın harbe gidip de dönmeyen on altı atasıyla birlikte cephede düşmana karşı diz

550

dize, omuz omuza dövüştüm. Bu on altı kişi bir orduya bedel oldu. Biz, onların da yardımlarıyla düşmanı İzmirde denize döktük." Sesini birden yükseltti. "Biz, biiiiiiz, Türk milletiiiiii, o, on altı ermiş, evliya şehidin kanından gelen bir şahsın, isterse peygamber olmasın, hırsız, katil, fahişe olsun isterse, onların hatırı için, onun kanını hiçbir zaman yerde koyamayız. Anacık Sultanın intikamını bu milleeeeeet, o Ğnce Memed Allahsızından, kan içiciden alacaktır."

Kollarını kartal kanatlan gibi havaya açtı ve bu anda da kalabalık patladı:

"Alacaktır."

"Ğnce Memed çok yakında derdest edilecektir."

"Edilecektir."

"Onu yakalayınca, ona neler yapılacak işte o zaman görülecektir."

"Görülecektir."

Ve Arif Saim Bey, bütün kurtlarını dökmüş, rahatlamış, mutlu, kürsüden indi. Oradaki herkes onu kutlamaya koştu, kimi elini öpüyor, kimi kucaklıyor, kimi paltosunu, omuzunu kokluyor, kimi elini sıkıyordu. O ise her şeyi unutmuş, ağzı kulaklarında gülüyordu.

Tören bitip dağılma sırası gelince Arif Saim Bey otomobile binmedi, altın saplı bastonuna ağır ağır çökerek, arkasında memurlar, kasaba ileri gelenleri beşuş bir çehreyle, başı dimdik, göğüs ilerde, ayaklarının ucunu görmeden çarşayı baştan başa, önünde eğilenleri, elpençe divan duranları görmeden yürüyerek geldi geçti.

Ğnce Memedin, dağdan gelerek Anacık Sultanı, candarma-lara sihirli gömleği ve yüzüğü

vereceğinden dolayı öldürdüğü söylentisi bir gün bile sürmedi. Ğlkin inanmış gözükeler bile sonradan, böyle bir kuyruklu yalana inandıklarından dolayı utandıklarını açık açık herkese anlattılar. Kertiş Aliyle Yüzbaşının Anacık Sultanı döve döve öldürdüklerini, Ğnce Memedin de, içinde bir sıkıntı duyarak, kulağına derinlerden, kırk günlük yoldan bir ses gelerek onu ürperttiğini, kasabaya koşarak, ulaşamayıp, ancak Anacık Sultanın köprü altında ölüsünü görerek kan ağlayarak Candarma Komutanlığına giderek,

551

önce Kertiş Aliyi, sonra da Hatçenin katili Yüzbaşını öldürerek, iki öcü birden alarak, onların ölülerini komutanlıktan köprüünün altına getirerek, birisini Anacık Sultanın bir yanına, ötekisini de öbür yanına yatırdığını bilmeyen duymayan kalmadı.

Büyük törenden birkaç gün sonra da Anacık Sultanın ölüsünün ak libaslı kırk ölümsüzle birlikte kasabaya gelen Ğnce çe-tesince Candarma Komutanlığı basılarak, ölüyü bekleyen üç yüz candarmanın gözleri önünde ölü alınarak, eller üstünde dağlara, Kırkgöz Ocağına götürüldüğü gerçeğı de halkın diline düştü. Bu dünya öyle bir dünyaydı ki güneş balçıkla sıvana-maz, hiçbir gerçek sonuna kadar gizli kalamazdı.

Arif Saim Bey otomobile binip, yanında Molla Duran Efendi, Taşkın Halil Bey ve Zülfüyle Ankaranın yolunu tutarken, Bünyamin de sırtında dünyanın en değerli emanetiyle Kırkgöz Ocağına doğru, dağlara düşmüş, yoldaki bütün köylere uğrayarak, Kertiş Aliyle Yüzbaşının Anacık Sultanı döverek öldürdüklerini, sonra da kendilerinin, daha Anacık Sultanın camı çıkmadan öldüklerini ilan ederek gidiyordu.

Karlı dağları, derin suları aşarak Kırkgöz Ocağına kutsal emanetiyle ulaşan Bünyamin ölüyü Ocağın avlusunda bir uzun masa gibi duran mavi çinkeden binek taşının üstüne koydu.

Kendisi de boyun kırarak ölüünün karşısında el bağlayarak kıyama durdu. Ve gün ıştır ışımaz dağlardan, koyaklardan insanlar Kırkgöz Ocağına akmaya başladılar. Ğlk önce geyikler

çobanı, her iki avucunda hiç sönmeden yalımlar yanan Mülayim geldi. Anacık Sultanın ölüsü karşısında niyaz edip el bağladı. Mülayimden sonra şu koca dağların arkasındaki Fırat suyu kıyılarından Ağuiçen Ocağının yüz yaşındaki dedesi Balım Dede geldi. Belinde kavalı, başında sikkesi, elinde on iki telli büyük sazı vardı. Ak sakalı göbeğine kadar inmişti. O da geldi geyikler çobanının yanında boyun kırıp el bağladı. Onun arkasından da güneyden, Akdeniz kıyılarından Dede Kargın Ocağının pirleri geldiler, kıyama durdular. Bunların hüneri, Akdenizin üstünde, tozlu yollarda yürür gibi yürümekti. Sonra Ege denizi kıyılarından Bedrettiniler geldiler. Bunların hüneri, dağ olsun, kaya, çöl, kıraç toprak olsun yürüdükleri yerlerde binbir kokuyla kokan çiçekleri o anda yeşertmek, hem de katmer çiçek-

552

I

I

lerini açtırmak, hem de dünyayı güzel kokulara boğmaktı. Bunların ardından Dersim Abdalları geldiler, bunların hünerleri dille tarif edilemez, kaleme gelmez, kağıda dökülemezdi. Bunların arkasından da Kırşehirden, Hacı Bektaş Ocağından erenler güvercin donunda geldiler, kümbetle binektaşları araşma üst üste, gün ışığını bile sızdırmayacak sıklıkta göğe kadar ak bir perde kurdular. Bütün bunların ardından da kılıç yutanlar, bedenlerini şişlerle delenler, ateşte yürüyenler, aslana binenler, kayalara, cansız duvarlara binip yürütenler geldiler. Anacık Sultanın huzurunda el bağladılar, kıyama durdular.

Antebin demirci, Maraşın dokumacı, ayakkabıcı, Adananın pamukçu, Malaryanın kuyumcu esnafı da, Anadolu da bu ölümü duyan işiten bilcümle yaran da Anacık Sultanın ölüsü üstüne kar kıyamet demeden koşarak geldiler. Ve ak başörtülü, kara çatki bağlamış, renk renk fistanlarıyla ortalığı bir renk cümbüşüne boğmuş kadınlar ölünün bulunduğu taşın yöresine halka-I landılar. Yöreden duyan kadın kara çatki bağlayıp, ak başörtülerini başlarına

sararak, bayramlıklarını, düğünlüklerini giyinerek, incilerini, altınlarını, mercanlarını, göktaş gerdanlıklarını, eski mezarlardan çıkmış boncuklarını, takılarını takarak ardı arkası kesilmeden geliyorlardı. Geliyor, halka olmuş kadınların arkalarında bir halka da onlar oluşturuyorlardı. Halkalar gittikçe büyüyor, bütün avluyu dolduruyor, avludan dışarıya taşıyor, yandaki akarsuya, kümbete, aşağıdaki mor kayalıklara kadar büyüyordu. Erkekler, birkaç pirin, Mülayim ve Bünyami-nin dışında halkaya girmiyorlar, uzaklarda, üst üste yığılmışca-sma ayakta ta karşı doruğun yanına kadar yayılmışlar, sessizce bekliyorlardı. Ağıda ilk olarak Hürü Ana başladı. Onun sağ yanında soylu ağıtçı Bey kızı Telli Hatun, solunda da Telli Hatunun kız kardeşi hak aşığı, türküleriyle, ağıtlarıyla taşı dile getiren, akarsu-ları durduran, ağaçları yürüten, dağları titreten Hasibe Hatun duruyordu. Hürü Ana önce ağıttan bir dörtlük söylüyor, halkalardaki bütün kadınlar hep bir ağızdan onu tekrarlıyorlar, ardından da gene hep bir ağızdan ağlıyorlardı. Yüzlerce kadının hep bir ağızdan sallanarak söylediği ağıt bu keskin kayalıklı dağlarda, ardı ardına yedi kere yankılanıyor, oradaki insanları,

553

taşı toprağı, ağacı, çiçeğı, suyu, göğü ürpertiyordu. Hürü Ana, Anacık Sultanım, diyordu, öldü bir kafirin sopası altında, bir yezidin, bir dinsizin, dinsizlerin sopası altında. Kara ceren gözleri süzüldü. O, diyordu, Anacık Sultan, kurdun kuşun, karıncanın, böceğın dilinden anlardı. Cümle yaratık gelir onun huzurunda divan dururdu... Dağlar, diyordu, dağlar ona gelir, şahlar ona gelir, akan sular, koskoca Fırat yönünü değıştirir de, aktığı ovayı bırakır da, ayaklarına yüz sürmek için, şu ulu dağları aşar da buraya gelir. Dağlar onun için yankılanır, çiçekler onun için açar, gün onun için ışığı gönderir. Ve bu bütün söyledikleri yüzlerce kadın tarafından yineleniyor, yöredeki dağlar seslerden bir iniyor, bir kalkıyordu. Her çiçek ona adını söylerdi. Her çiçek ona derdini söylerdi. Kurt kuş, börtü böcek, karınca ona derdini

söylerdi. Cümle yaratık derman aramaya ona gelirlerdi. O, çiçekleri, toprakları, yaprakları, suları, sakızları, merhemleriyle cümle yaralıları iyi eder, yarı ölüleri bile diriltir-di. Ğşte şurada, işte karşıda, Ğnce Memed günbatıdaki duvarın dibine elindeki filintası, gövdesine baştan başa sıvanmış altın sırma fişeklikleri, mor püsküllü fesi, dürbünü, sırmalı, nakışlı Maraş abasıyla yüzü gerilmiş, orada dimdik duruyor, bir ışık direği gibi duruyor, onu kurtaran, ölmüş canını geri vereni kim, Anacık Sultan. Anacık Sultan diye dağlar ard ardına yedi kere yankılanıyordu.

Hürüce Ana ayağa kalktı, onunla birlikte halkadaki yüzlerce kadın da kalktı. Hürü Ana, Anacık Sultanın önüne geldi, el bağladı, boyun kırdı, ardından da eğildi, niyaza durdu, sonra da ölünün elini aldı üç kere öpüp başına götürdü. Ve yeniden, daha gür, daha başka bir sesle ağdına başladı. Uyan, diyordu, uyan Anacık Sultan, uyan dünya güzeli, uyan fakir fıkaranın ekmeği, umudu, gürü güvencesi, uyan, uyan, uyan da bak kimler geldi cenazene. Uyan da, dedelerin, o Eyyubi kılıçlılar, o Hasan dağında şehit düşenler, kılıçları yerden kalkmayanlar, yeşil donlular, halk içinde yitenler, o Kırklara karışmış dedelerin geldiler, bak, bak, senin huzurunda el bağlayıp divan durdular. Anacık Sultanın uyan, uyan ceren gözlüm uyan, uyan dünya güzelim uyan, uyan da gör ki, seni uğurlamaya kimler geldiler, Hacı Bektaşın, Dede Kargının, Balım Sultanın, Abdal

554

Musanın talipleri, pirlere soyunun yiğitleri, Çukurovanın, ucu bucağı belirsiz Anadolunun, Van dağlarının, Akça denizin, Arabistan çölünün kadını erkeği, çoluğu çocuğu, kurdu kuşu güvercini seni deyip de geldiler, huzurunda elpençe divan durdular, kanlı yaşlar dökerekten sana niyazda bulundular. Uyan dünya güzelim, yumuşak elim, güleç yüzlüm, sevgi donlum uyan, uyan da kimler geldi sana, seni deyip, uyan, uyan da gör, eli çatal kılıçlı, burma bıyıklı, büyük ela gözlü Alim geldi, Düldül atın binicisi, Hasan Hüseyinin babası, adı güzel kendi

güzel Muhammedimin yoldaşı, yoksulların kardaşı, zalimlerin belası Alim geldi. Uyan da gör Anacık Sultan, daha kim geldi, deryalar yüzünde yürüyen Benliboz atın binicisi, denizler ulusu Hızır da geldi. Yeşil Bayraklı, bir türkü söyleyince cansız taşları yürüten Pir Sultan Abdal, postunu denizin üstüne sererek-ten yedi derya aşan Pir Sarı Saltık, bin tane ak güvercin olaraktan Kırşehir düzüne inen Pir Hacı Bektaşî Veli, bir türkü söyle-yerekten çirkini güzel yapan, cehennem yerinde hiç ateş yoktur diyerekten, buradan oraya ateş götüren Karacaoğlan, Erciyas dağına ateşe verip kül eden Dadaloğlu, bir üfürmede karanlık geceyi gündüz eden Koca Yunus, geyikler çobanı Mülayim Baba, Kıratın binicisi Koçyiğit Köroğlu, senin oğlun Ğnce Memed de geldi. Uyan bak, Anacık Sultan, daha kimler var senin başu-cunda, adı güzel, kendi güzel Muhammedin çifte kanatlı, kız yüzlü, melek kanatlı Burak atı, kelle koltuğunda üç gün çarpışan, Bağdadın kapısını açan Genç Osmanın Arap atı, Köroğlu-nun Kıratı, Alinin Düldülü de geldi, Ğnce Memedin yağız atı da geldi. Kışnemeleri, ağıtları dağı taşı, yeri göğü tuttu. Uyan Anacık Sultanım uyan. Geriye, sırtını ölüye dönmeden arka arka giderek yerine oturdu. Öteki kadınlar da yerlerine geçtiler oturdular. Onun ardından ağıda Telli Hatun başladı. Sesi zil gibiydi ve duyanın yüreğini paralıyordu. O bitirince Hasibe Hatun, onun arkasından da tanınmış öteki ağıtçılar aldılar ağıdı. Ve kadınların ağıtları ikindiüstüne kadar sürdü. Sonra ölüyü kokulu sabunlarla yudular, ipek kefene sardılar, ceviz ağacından tabuta koydular, tabutu eller üstünde taşıyarak karşıdaki, gece gündüz üstünden hiç ışık eksilmeyen, her zaman yalp yalp yanan çakmaktaşıdan doruğa yöneldiler. Dağın yamacı-

555

na, iğne atsan insandan yere düşmezdi. Bu sırada ölünün üstüne ak bir bulut geldi durdu, o, her zaman Ocağın üstünde salınp duran bulut. Kanadı uzun üç tane ak kuş uçuyordu doruğa doğru, uçuyorlar, doruğa gidiyor, ışığa batıp çıkıyor, geriye geliyor, tabutun üstünde

süzülüp kalıyorlardı. Derken, nereden geldiği belirsiz ince bir kaval sesi, belki topraktan çıkıyordu, belki gökten, dağlardan iniyordu, ortalığı sanverdi. Çatırdayan kayalardan da mavi çiçekler fişkırdı, mestedici mavi, ince kokular aldı dünyayı.

Doruktaki çakmaktaşı kayalığın içine ustalar apak bir mezar yapmışlardı. Anacık Sultanı getirdiler mezara indirdiler. Ferhat Hoca Kuran okudu. Mezardaki ölünün üstüne herkes elindeki çiçeği attı. Mezar ağzına kadar çiçekle doldu taşı. Bu kışta kıyamette, bu karda boranda herkes Anacık Sultanın mezarına koyacak çiçeği ne etmiş, ne eylemiş bulmuştu. Çiçeklerin üstünü topraklayıp, doruktan sessizce ayrıldılar. O ak bulutla, o üç kuş doruğun üstünde süzöldüler kaldılar. Gece de bir yıldız kümesi dönerek, ışıkları savrularak doruğun üstüne indi.

"Uyan Anacık Sultan uyan, uyan da gör!"

Anacık Sultanın öldürülmesi aşıkların işine yaradı ve bu hengame içinde onlar unutuldu, Arif Saim Bey de, aşıkların toplanarak gözaltına alınması buyruğunu bir daha anımsamadı.

556

Düldül dağının doruğuna tanyerleri ışımadan çok önce gün vurur, dağın ak çakmaktaşından doruğu bir ışık firünasına tutulur, ak çağşaklı pınarlar, dereler, çaylar, ırmaklar, göller aydınlanır, diplerine Kuran düşse okunur.

Çarpışma, ıhırcık karanlıkta başladı. Düldül dağının dibinde Sırıpmar köyünün altındaydılar. Bir insan boyu kar koyakları, düzlükleri, ormanları, dağları, ovaları doldurmuş yollar beller geçit vermiyordu.

Bu dağlarda on kez ölmeden, bir kez dinlemezsin.

Karafirtına, Kemikkıran Albay Azmi Bey kasabaya büyük yetkilerle ve takviyeli bir alay candarmayla geldi. Kasaba onu, candarmalarını büyük coşkuyla bağrına bastı. Ağalar, beyler onun ayaklarının dibinde sayısız koç, boğa, deve kurban eylediler, kasabanın yılda bir

et yüzü görmeyen fakir fıkırası Kemikkıran, Karafirtına Azmi Bey sayesinde ete doydı.

Molla Duran Efendi bile o kadar coşmuştu ki Karafirtınanın ayakları dibinde üst üste sekiz boğa kestirmişti. Kasaba ağalan öylesine bir kurban yansına girmişlerdi ki, kasabanın alanı, çarşısı kesilmiş, yüzölme-yi bekleyen cendeklerle dolmuştu. Kasaba daha da hızını alamamış, manifaturacı, demirci, ayakkabıcı esnafı birbirleriyle yanşa girmişler, durmadan, bağirtarak, elleri yüzleri kan içindeki kasaplara kurban kestiriyorlardı. Arif Saim Bey sonunda dayanamadı:

"Bu böyle olmaz kardeşim," dedi, "bu hiç böyle olmaz. Bu gidişle Çukurovada, Toroslarda kesilmedik hayvan kalmayacak. Bundan sonra kurban kesmek yasak."

557

Bu buyruk üstüne birçok kasabalının isteği kursağında kalıp, "Arif Saim Bey Karafirtmayı kıskandı," dediler.

Karafirtma, kasabada candarmalarıyla bir hafta kaldı. Geniş araştırmalarda bulundu. Ğnce Memedin, yanmdakilerin, Yedi Memedlerin, Anacık Sultanın yedi cedlerine kadar gelmişlerini geçmişlerini öğrendi. Köylerin, dağların haritası elindeydi. Bu haritayı Almanlar yapmışlardı. Alevi köylerini, Sünni köylerini, huylarını huşlarını, Ğnce Memede hangi köylerin, hangi aşiretlerin, boyların, hangi kişilerin yataklık ettiklerini bir bir öğrendi. Her şeyi öğrenmiş, her şeyi kafasında yerli yerince sıralamıştı da Ğnce Memedin Anacık Sultanı öldürmesini, Yedi Memedleri, kadın erkek, çoluk çocuk adlarını değıştirerek toptan Memed oluşlarını, bunun ne anlama geldiğini bir türlü anlayamamıştı. Kasabada bir yıl da beklese bu sorulara kimsenin bir karşılık bulamayacağını anlayınca askerini bu karda kıyamette Toroslara çekti. Sular, yollar, beller, dağlar yol vermiyor, koca Toroslarda ot, orman, ocak, dağ, tepe, köy kalmamış, dünya bir kar fırtınasına, bir borana dönmüş, göz açtırmaz bir ak cehennemde savruluyordu.

Arif Saim, Albaya bu kıyamette harekata başlamamasını, bahan, karların eridiği, hiç olmazsa fırtınaların durduğu günlerde dağlara çıkmasını önerdi. Onun bu önerisine Karafırtma hiçbir karşılık vermedi. Zaten hemen hemen hiç konuşmuyor, hiç gülmüyor, azgın, kıpırtısız, donmuş bir suratla kibirli, göğsü ilerde, dimdik, hiç yanına yöresine bakmadan ya yürüyor, ya da dimdik, taş kesilmiş bir yontu gibi kıpırtısız duruyordu.

Arif Saim Bey bu tuhaf adama kızılıyordu ya elinden bir şey gelmiyordu. Bu sonsuz yetkiyi Ankarada ona bizzat kendisi verdirmişti. Yanındaki ağalara, beylere dert yanıyordu:

"Ğşte bir Enver Paşa daha çıktı başımıza. Bu sefer doğuda, Rus hududunda, Allahuekber dağlarında, doksan bin kişi değil de Toroslarda bir alay donacak. Biz de rezil olacağız gene dünyaya, başımıza iş açtık."

Karafırtma Kemikkıran Azmiyi çok yakından tanıyordu. Doğu, Güneydoğu, Batı Anadolunun, nerede eşkıya varsa, o, üstünden silindir gibi geçmişti. Bilcümle halkın kemikleriyle birlikte bellerini de kırmıştı ya olsun, vatamı eşkıya belasından

558

kurtarmıştı. Arif Saim Bey gerçekten üzülyordu, böylesi insanların bir zulüm kılıcı gibi halkın üstüne her an inmesinden. Kurtuluş Savaşında Çerkeş Ethem neyse, savaştan sonra da Azmi Bey oydu. Ğşkencelerin türlü biçimlerini, binbir uygulamasını, üstün, kıvrak zekasıyla Azmi Bey bulmuş ve de Osmanlı atalarına rahmet okuturcasına uygulamıştı. Onun eşkıya takibine çıktığı bölgelerde ot bitmiyor, onun geçtiği kasabalarda, köylerde insanlar uzun bir süre, belki de yıllarca, tatlı canlarından olmamışlarsa, kendilerine gelemiyorlardı.

Ėlk olarak önüne çıkan Yedi Memedlerden beş çeteyi, su içercesine, çevirip öldürdü, ölülerini çıplak atlara atarak kasabaya gönderdi. Uğradığı her köyü yangın yerine çevirdi. Köylerde dayaktan ölenlerin ölülerini de çıplak atlara atarak, eşkıya diye kasabaya yolladı. Önüne gelene, kadın erkek, çoluk çocuk yediden yetmişe adını sordu. Memed diyeni, adı Memedse

de, yarı ölü olarak bıraktı gitti. Dağlarda eşkıya, kaçak, hırsız kalmadı. Memedle Ferhat Hoca biraz daha gecikseydiler, Yedi Memedlerin tümünü de kıracaktı Karafırtma. Memed, ulakla-rıyla bütün Torosa haber uçurdu, Yedi Memedler silahlarını saklayıp, adlarını değiştirip, çiftlerinin çubuklarının başlarına geçsinler, diye. Ayağa kalkmanın, Memed olmanın bir gün sırası gene nasıl olsa gelecekti. Bu dünyada bin kez ölümeden bir kez dirilmenin mümkünü yoktu.

Yedi Memedler, öteki eşkıyalar, kaçakçılar ortadan kaldırılınca, Karafırtmanın önünde Ğnce Memedden başka kimse kalmadı. Albay Azmi ağaların, beylerin güvenilir adamlarından, iyi işleyen bir haberci ağı kurmuş, Torosun en kuytu, en ulaşılmaz yerinde bir ateş parlama haber alır olmuştu.

Günlerdir, karda kıyamette, fırtınalara, boranlara tutula tu-tula candarmalarının ayakları, elleri donarak, hastalanarak Ğnce Memedle karşılaşmak için dolaşmış, bu şeytanın hiçbir yerde izine bile rastgelememişti. Yanında götürdüğü Topal Aliye ve Yel Musaya da hiçbir şey sormuyor, sadece köylüleri korkutuyor, onları görülmedik işkencelerden geçiriyordu.

Kızılgedik köylülerinin başlarına gelenlerse ibretlikti, Ğnce Memedin Kızıl-gediğe geldiğini duymuş, köyü sarmış, bütün köylüyü köyün dışına çıkarmış, orasını ev ev, köşe bucak, delik delik aratmış,

559

kimseyi bulamayınca, vay basma gelene, işkenceden geçirmedi kimseyi koymamış, belekteki çocukları bile... Kızılgedikten hiç kimse ayakta duramadığı için, yakın köylerden köylüler gelerek günlerce onlara bakmak zorunda kalmışlardı.

Ama Karafırtma umudunu yitirmiyor, candarmaları ve güvenilir habercileriyle nerede bir çıt çıksa oraya ulaşıyor, Ğnce Memedi bulamayınca da... Ğnatçı, tuttuğunu koparan bir kişiydi. Ülkede de o kadar ünlü bir kişiydi ki, Toroslardan eli boş dönemezdi. Ya ölecek, ya Ğnce

Memedi yakalayacaktı. Üstelik de bu son işiydi. Emekliliğine bir yıldan daha az bir süre kalmıştı.

Ğnce Memedle, bora fırtına savurur, göz gözü görmez, eller tüfeklerin kundaklarını tutamaz donarken, Karameşe koyağının kayalıklarında, ormanın kıyısında karşılaştılar. Bütün orman ağaçların tepelerine kadar kar altında kalmıştı.

"Teslim ol Ğnce Memed, ben Karafırtma nam Miralay Azmiyim. Teslim olursan, seni en az cezayla kurtarırım. Bütün etrafını, sen de görüyorsun sardım. Kurtulman mümkün değil. Benim elimden şimdiye kadar takip ettiğim hiçbir eşkiya kurtulamadı. Sen de kurtulamayacaksın. Teslim olursan, cürmün ne kadar büyük olursa olsun, senin canını kurtarırım, söz veriyorum. Benim sözüm yiğit sözüdür. Unutma, ben Karafırtma Miralay Azmiyim..."

Azmi Bey bekledi bekledi karşıdan hiçbir karşılık gelmedi. "Ğnce Memed, bana cevap vermiyorsun. Yanındaki arkadaşlarının, Ferhat Hocanın, Temirin, Kasımın, Kürt Dursunun," Kürt Dursun Dersimin dillere destan namlı eşkiyalarındandı, bir süre önce Torosa gelmiş üç kişisiyle birlikte Ğnce Memede katılmıştı, "Sahanın da suçlarını bağışlatmaya çalışacağım. Unutma Ğnce Memed bana Kemikkıran Miralay Azmi derler... Haydi evladım, haydi Ğnce Memedim, müsademe az sonra başlarsa, sen dayanamazsın, her yanını çevirdim, bir alayla."

Bekledi, bekledi gene karşılık yok. Karafırtma çok kızdı, aklı başından gitti, "Ateş," diye bağırdı. Kar örtmüş kayaların arasından mitralyozlar takırdamaya, mavzerler ötmeye başladı. Onlar böyle yaylım ateşine başlayınca Ğnce Memedler de başladı. Memedler, Azmi Bey üstünde yoğunlaştırmıştı kurşunlarını.

düşüyor, Karafirtma yerinden kıpırda-yamyordu. Eğer kıpırdayacak olsa, bu keskin nişancıların anında kurşunlarını yiyeceğini biliyordu.

Başlarını, bir an için olsun kaldırmadan, yerlerinden de kıpırdamadan çarpışma karanlık kavuşuncaya kadar sürdü. Dört candarma vuruldu. Eşkıyalara hiçbir şey olmadı. Karanlığın kavuşmasıyla gıcılı boranın azıtması bir oldu.

"Ormana," dedi Memed, "başka hiçbir çaremiz yok. Belki bu gece yürüyerek, sabaha ormanın ardındaki köylere ulaşırız."

"Bu ormanı, bu karı yarabilirsek..."

"Bir de," dedi, Memed, "bir de Miralay akıl edip de bizden önce oraları tutmazsa."

"O, bu ormana giremez," dedi Ferhat Hoca. "Giremeyince de bu ormanın arkasına, bu kadar ağırlıkla bir haftada varamaz."

Ormana daldılar. Fırtına, boran göz açtırmıyordu. Karlara gömülerek yürüdüler. Ama ne gün atarken, ne de ertesi gün ormanı çıkabildiler. Eğer Deliktaş köylüleri çarpışmadan haberle-nip onların ormanda yittiklerini öğrenmiş olmasalardı, Œnce Memed çetesi tümüyle donacak, Karafirtma bahar gelip de buzlar çözülünce onların donmuş ölülerini bir tek kurşun sıkmadan ele geçirecekti.

Ayaklarına hedikler giymiş Deliktaşlıların eski Memedleri, Yedi Memedleri için onları sırtlarında ormandan düze çıkarmaları o kadar zor olmadı ya bu yarı donmuş kişileri iyileştirmek için köyde saklamak o kadar kolay olmayacaktı. Köy bir tuhaf olmuştu, bu Karafirtma Azmi Torosa ayak bastıktan sonra kimse kimseye, oğul babaya, kardeş kardeşe, bir göz ötekine güvenmiyordu. Uzun bir tartışmadan sonra dağın yamacındaki Kale mağarasına gitmeye karar verdiler. Kale mağarası bu yöre köylülerince bilinen bir yerdi ya bu karda candarmaların oraya çıkmalarının pek olasılığı yoktu. Uzun bir yürüyüşten sonra Kale mağarasına, el ayak donmuş vardılar. Kar, fırtına savuruyor, bu göz açtırmaz boranda

kayaların üstünde bir sürü kartallar süzülerek dönüyordu.

561

"Kartallar döndüğüne göre," dedi Ferhat Hoca, "buralarda çok donarak ölmüş hayvan olmalı." "Ğnsan da olabilir," dedi Temir.

"Bizden başka buraya kimse çıkamaz," diye karşılık verdi Ğnce Memed.

"Ğsterse Karafirtına buraya kadar gelsin de çarpışalım," diye güldü Ferhat Hoca.

"Sarıkamışta donarak kazık kesilen Enver Paşanın doksan bin kişilik ordusu gibi Karafirtmanın can-darmaları da kazık kesilir bir gecede."

"Öyleyse," diye uzun bıyıklarını sıvazladı Dursun, "Geleceği varsa göreceği de var Karafirtmanın."

Mağaranın içine hemen ateş yaktılar köylüler. Önce ortalığı kaim bir duman tabakası örttü, arkasından da, kütükler köz olunca çekildi. Ellerini, ayaklarını ısıttılar. Köz harmanında kurundular. Köylüler azıklarını dağarcıklarından çıkardılar. Katı yumurta, çökelek, peynir, bir de kurutulmuş keçi eti çıktı hepsinin de dağarcığından. Kurutulmuş eti közlerin üstüne serip, kızdırılmış yufkaya sararak yediler. Onların da dağarcıklarında peynir, çökelek, kuru soğan vardı, onlardan da tattılar. Yemekten sonra köylüler:

"Burası muhkem bir yer. Sizin burada olduğunuzu bizden başka kimse bilmiyor. Ne gereksiniminiz varsa Halil size getirir."

"Sağ olun arkadaşlar," dedi Memed, "ne gönderirseniz makbulümüz."

Köylüler, birer büyük çam dalı kırarak, izleri belli olmasın, diye arkalarından sürükleyerek, kendilerini kar fırtınasının içine attılar. Bu kar fırtınasında, arkalarından çalı çekmeseler bile, izleri bir anda kapanyordu. Kar fırtınası öyle bir savuruyordu ki ormanın ağaçları çatırdıyor, ortalık uğulduyor, kayalar sallanıyordu.

Deliktaşlılar, Ğnce Memed çetesine yardıma gönderdiklerini dört gözle bekliyorlardı. Durumu

öğrenince sevindiler. Dağdan gelen köylüler çeteyi nereye sakladıklarını hiç kimseye söylemediler. Kimse de, çetelerin nerede kaldıklarını sormadı. Çünkü herkes, bu karda onların nerede barmabileceklerini biliyordu.

562

Halil çetelere, fırtına dursa da, durmasa da arkasından çalsını çekerek yiyecekler götürdü.

Çay, şeker, kahve, çaydanlık, ince belli çay bardağı, tütün de, kağıt da götürdü.

Artık çeteler Kale mağarasının sıcak köşesinde Güdük Hacının taşıdığı büyük kütükleri

yakıp güreterek, iki güne, üç güne bir Halilin yolunu gözleyerek, orada da, düşmanın, hele

Karafirtına gibi düşmanın ne zaman vuracağı hiç de belli olmaz, yan gelip yatıyorlardı.

Yalnız, hepsi de uyuzlar gibi hart hart kaşınıyordu. Aylardır, hiçbirisinin bedeni bir damla su görmemişti. Hepsinin de sakalı bir karış uzamış, kirden yağlı yağlı parlıyordu.

Memed, derin derin içini çekti.

"Ne o oğlum Memed, ne çektin içini böyle?"

"Şu halimize bak," diye güldü Memed, "Öyle bir kokuyoruz ki Karafirtına bizi buraya yakalamaya gelse, daha mağaranın ağzına ulaşmadan kokudan şak diye yere düşer de ölür."

"Ölür," dedi Temir.

"Ölür," dedi Kasım.

"Müstahak olur o zalime de böyle kokudan ölmek, tam ona göre bir ölüm," diye içini çekti

Ferhat Hoca. "Bu Allahın işine hiç aklım ermiyor, bu kadar zalim bir adamı nasıl ediyor da

yaratıyor, yaratırken, yarattığından..." Boynunu iki yana kıvrıdı, "Tövbe, tövbe

estağfurullah," diye dualar okudu. "Böyle bir zalim bir adam nasıl olur, insanoğluna onun

kıydığı gibi, insanoğlunu onun aşağıladığı gibi insanlık nasıl aşağılanır! Allah da kendi

yarattığı kullarına yapılan bunca işkenceye, aşağılamaya nasıl razı gelir, aklım ermiyor. Şu

Karafirtınayı öyle bir merak ediyorum ki..."

"Onu yakalayalım da soralım," dedi Temir.

"Soralım," dedi Dursun.

"Soralım ya onun bize ne söyleyeceği daha şimdiden belli."

"Ne söyleyecek," diye merakla sordu Ferhat Hoca.

"Bizi o, insandan saymıyor," dedi Memed. "Ben bunu öğrendim. Muallim Zeki Nejad söyledi."

"Muallim Zeki, madalyası da varmış, bizi insandan sayıyor muydu?"

"Sayıyordu," dedi Memed. "Bana çok şey söyledi ya söylediklerinin çoğunu anlayamıyordum. Bana, diyordu ki her zaman, sen görmeden görüyor, bilmeden biliyorsun. Doğru mola?"

563

"Doğru," dedi Ferhat Hoca. "Gene de Karafirtınayla karşılaşmak isterdim. Ne biçim bir adammış, bilmek isterdim."

Kar fırtınası gittikçe azıtıyor, dağlar, bir uğultuya kesmiş bir kalkıyor, bir iniyor, savrulan karlar ta mağaranın içine kadar doluyor, ateşin üstüne kadar geliyordu. Soğuk da gittikçe donduruyor. Güdük Hacıyla Hamza kütük taşımaktan bir hal oluyor, yetişemedikleri zaman da Memedle birlikte ötekiler de onlara yardımcı oluyorlardı,

Halil gelmeyeli beş gün oluyordu. Yiyecekleri bitmiş, durmadan çay kaynatıp içiyorlardı.

Neredeyse çayları, şekerleri de bitecekti. Merak ediyorlardı, acaba Halil yolda donmuş kalmış mıydı, yoksa, Karafirtına köyü basmış, bütün köyü işkenceye çekmiş, hepsini yatalak mı eylemişti?

Yedinci gün çayları, şekerleri de bitti, su kaynatıp içmeye başladılar. Fırtına durmuyor, orman, derin bir iniltide çatırda-yarak inliyordu. Bütün dağı, ormanı kar örtmüş, ortalıkta en küçük bir kara leke gözüküyordu. Bitlenmişler, anadan doğma soyunmuş, hepsi her

yerden bit kırarak, tırnaklarının arası kan dolarak hart hart kaşınıyorlardı. "Ah, bir sıcak su/" "Ah, bir sıcak su,"

"Bir teneke sıcak su, sabun kokan bir don, bir gömlek, kokmayan bir çorap için canımı verirdim."

"Muallim Zeki Nejad da öyle diyordu. Çanakkalede, cephede aylarca yıkanmamışlar, çorapları o kadar kokuyormuş ki kokan çoraplarını mermi yerine, taşa sarıp düşman siperlerine atmışlar."

"Öyleyse Karafirtınanın geleceği varsa, göreceği de var." Bir gece yarısı, nöbetçi aşağıdan birilerinin geldiğini haber verdi, açlıktan hiçbirisinin gözüne uyku girmiyordu, silah başı ettiler. Biraz sonra Halilin aşağıdan kısılmış sesi duyulur gibi oldu. Ateşi ölçerdiler, mağaranın içi aydınlandı. Dışardan ışık gözükmesin, kar girmesin diye mağaranın ağzına, çam dallarını üst üste koyarak kapatmışlardı. Beklediler. Halil, iki arkadaşıyla içeriye girdiğinde onu tanıyamadılar. Yüzü gözü, kaşı kirpikleri, bıyıkları kardan, bütün bedeni kardan gözüküyordu. Her birisinin sırtında da bir yüzülmüş koyun vardı. Etler de

564

apak olup çıkmıştı. Onların sırtlarında getirdiklerinin yüzülmüş koyun olduğunu neden sonra anlayabildiler. Onlara hiçbir şey sormadan, onlarla konuşmadan ocağı güreterek, koyunun birisini parçalayarak etleri közlerin üstüne serdiler. Mağaranın içi yanmış mis gibi kokan bir yağ, et kokusuyla doldu. Fırtınadan mağara zangırdıyordu. Yufkaları ateşte ısıtıp etlere saldırdılar. Herkes yumulmuş, keskin, ak dişlerinin arasında etler öğütülüyordu. Kimse yanma yöresine bakmıyordu. Birkaç gündür açlıktan uyuyamayanlar, karınları doyunca oldukları yere sızıverdiler. Uyandıklarında Halille arkadaşlarının gittiklerini gördüler, buna bir anlam veremediler. Ferhat Hoca, Deliktaşın başında büyük bir iş var, diye endişelendi. Halile para verecekti, veremediğinden dolayı da üzüldü.

Halilin getirdikleri yiyecekleri, bitlerini kıra kıra, bedenlerini kanatıncaya kadar kaşınarak bir haftada bitirdiler. Gene çaydanlıkta su kaynatarak içmeye başladılar. Yiyecekleri bittikten sonra birkaç gün daha beklediler. Kar fırtınası azıcık din-ginlemişti. Açlık canlarına tak, dedi. Burada, bu Karameşe koyağında birkaç gün daha kalırlarsa açlıktan kıpırdayacak halleri kalmayacaktı. Ğşte o zaman, bir tek kurşun bile sıkamadan Karafirtına Albay Azmi Beyin kucağına düşecekler, bu çok tanımak istedikleri adamı işte o zaman tanıyacaktı. Hem de, ne tanıma! Düze inmekten başka umarlarının olmadığını anladılar, kendilerini Karameşe koyağının çam ağaçlarının boyunu aşan karlarının içine attılar. Tam bir öğleüstü Deliktaş köyünün üstündeki yamaca vardılar, yorgun, bitkindiler. Büyük, yuvarlak bir pencere gibi ortası oyulmuş kayanın duldasına sindiler, kara batmış çıkmışlar, buz tutmadık hiçbir yerleri kalmamıştı. Fırtına gene bastırmaya başlamıştı. Köyün evlerinin hiçbir bacası tütüyor, köyden bir horoz sesi, bir köpek havlaması, bir eşek anırtısı, bir at kişnemesi, bir insan bağirtısı gelmiyordu. Bu | onları kuşkulandırdı. Deliktaşın dibinde birbirlerine sokularak, soğuktan zangır zangır titreyerek, dişleri birbirine kırılır-casına vurarak gün karanlığa ulaşıncaya kadar beklediler. Köyde en küçük bir can belirtisi yoktu. "Allahım," dedi Memed, "bu köyün adını bu taştan dolayı Deliktaş koymuşlar," dedi titremekten uçarak.

565

"Yok," dedi Ferhat Hoca, "bu köyün insanları Deliktaşlı obasından olurlarmış da ondan dolayı buraya Deliktaş demişler."

"Yok," dedi Alevi Dursun, "hiçbirisi değil. Buraya bir pir gelmiş, ben bu Deliktaşını iyi biliyorum, buralılar pire inanıp iman etmemişler. Pir de, demek siz bana inanmıyorsunuz, demiş, köyden bu yamaca yürümüş. O, yürüyünce, onun arkasından taşlar, ağaçlar, akan pınarlar geriye dönüp buraya kadar yürümüşler. Pir de öfkeyle bu kayaya parmağını

sokmuş." "Tevatür," dedi Temir.

"Bir ejderha sarılmış bu kayaya. Kayayı delmiş de kırmızı çatal diliyle, boynuna takmış da buraya getirmiş," dedi Sahan. "Ğşte bunu gören köylüler de şimdiki gibi köyü boşaltmışlar da başlarını almış gitmişler."

"Ğşte asıl tevatür olan bu," dedi Kasım. Seninki tevatür onunki tevatür, diye yoğun bir tartışmaya başladılar. Deliktaş üstüne herkes ortaya bir söylenece atıyor, söyencesine de inanarak onu canla başla savunuyordu. Bağırıyorlar, çağırıyorlar, kalkıp birbirlerinin yakasına yapışıyorlar, küfürleşmeye kadar varıyorlar, neredeyse tüfeklere sarılacaklar.

Memed, "Susun," diye ortalığa atıldı, "biz deli miyiz be, Deliktaş mı, bölüktaş mı ne zıknabutsa bize ne, biz canımızın derdine düşmüşüz, bu gece burada kalırsak hepimiz buyar da ölürüz, karanlık iyice kavuşmadan şu köye inelim."

Köye aşağı yürüdü, ötekiler de arkasına düştüler. Fırtına bu güçlü adamları bile oradan oraya savuruyor, buradan alıp oraya atıyor, ortalık zıngır zıngır ötüyordu. Birbirlerinin kollarına girdiler, yan yan giderek, omuzlarını yele vererek köye indiler. Köyün ilk evlerine iki, üç yüz adım kalınca kendiliklerinden durdular. Memed:

"Girelim Hocam," dedi. "Soğuktan, açlıktan öleceğiz." "Olmaz," dedi Hoca. "Biz bir tuzağın içindeyiz. Belki de, şu anda yöremiz sarılı."

"Sarılı olsaydı görürdük Hocam."

"Belki evlerin içi candarma dolu. Bizim köye girmemizi bekliyorlar. Ben şimdiye kadar hiç böyle boş köy görmedim.

566

Boş köyler tekin olmaz. Bu köye girersek mutlaka başımıza bir iş gelecek."

"Öyleyse durmayalım, durursak donacağız. Köyün yöresinde dönerek konuşalım."

Köyün yöresinde dönerek tartışmaya başladılar. Hem koşarak yürüyor, hem solukları

taşarak tartışıyorlardı. Memed, ikide birde köye girmek istiyor, ötekiler, onun önüne geçiyorlardı. Uzun bir süre köyün yöresini döndüler, köye giremediler. Ferhat Hoca, bu boş köyde kendilerine büyük bir tuzak kurulduğuna yüzde yüz inanıyor, Memedden başka, ötekilerin de hepsini etkisi altında bırakıyordu. Memed de, Hocayı kırmak istemediğinden, yüzde yüz boş olduğunu, tuzak falan kurulduğuna inanmadığı bu köye giremiyordu. Sonunda edemedi:

"Böyle dön dön, ne olacak," dedi. "Daha ne kadar dayanırız? Sabaha kadar köyü böyle dönersek işte o zaman tuzığa düşeriz. Düşmezsek de biraz sonra kıkırdar kalırız. Nasıl olsa yakınlarda bir köy vardır."

Yönlerini belirsiz bir yana dönüp yürüdüler. Gün ışığı ışık-yacak, hemen önlerindeki derenin dibinde ışıklar gördüler. Bir köpek havladı, arkasından bir daha... Yürüyecek halleri kalmamış, yan donmuş, ancak sürüklenebiliyorlardı. Candarma, tuzak var mı, yok mu, diye düşünmeden yardan aşağıya indiler. Bu saatte bütün evlerin ışıkları yanyordu. Oysa, bütün köylerin ışıkları, ocakları bu saatlerde sönerdi, bunda bir iş var demediler, köyün ilk evinin kapısını çaldılar, beklediler, beklediler kimse kapıyı açmadı, ayakta duramıyorlardı, çalmayı sürdürdüler. Kapı açılmıyor, içerden iniltiye benzer sesler geliyordu. Dursun belinden kamasını çıkardı, kapıya sokup kolaylıkla açtı, içeriye doluştular, sönmüş ocağın dört bir yanına yataklar, keçeler, kilimler, gelişigüzel atılmış, altlarına evin halkı girmişler, inleşip duruyorlardı.

"Ne oldu size böyle," diye sordu Memed, soğukkanlılığını yitirmeden, "hepiniz hasta mı oldunuz?"

Bir yorganın altından çok yaşlı, uzun ak sakallı birisi başını çıkardı, bir şeyler söyleyecek oldu, boynu uzadı, sakalı titredi, dili diline dolaştı, sonra da başı yastığın üstüne düştü, daha konuşmaya çabalıyor, başını kaldırıyor, dik tutamıyor, başı gene düşüyordu.

fe

"Geçmiş olsun," dedi Memed, evden çıktılar, yandaki evin kapısına geldiler, o evde de ışık yanmıyordu, kapıyı çaldılar, beklediler açılmadı. Dursun gene kamasına başvurdu, o evin durumu ötekenden daha kötüydü. Bu, evin de ocağı sönmüş kül bağlamıştı. Evin erkeği konuştu ya bir şey anlamadılar. Adam, sözleri birbirine karıştırıyor, bir şeyler anlatmaya çalışıyor, "Candarma," diyor, "Ğlyas Çavuş, Ğlyas Çavuş," diyor, arkasını getiremiyordu. Bu Ğlyas Çavuşta bir iş vardı ya neydi? Gün ışığı-yıncaya kadar altı kapıyı çaldılar, hepsinden de Ğlyas Çavuş sözünü duydular, sonunda da Ğlyas Çavuşun evini buldular. Ğlyas Çavuş da onları yatakta güler yüzle karşıladı, onun da ocağı yanmıyor, bütün hane halkı da inildeyip duruyordu.

"Hoş geldin Ğnce Memed, evime onur verdin. Sen yeter ki sağ ol yavrum, senin yüzünden başımıza ne gelirse gelsin, yeter ki senin canın sağ olsun. Sen öyle bir Ğnce Memedsin ki, senin ayağına batan diken bizim yüreğimize batar. Ğyi ki geldiniz, o kafir evde ocağı yakacak kimseyi bile bırakmadı. Çoluk çocuk hepimizi kırfacana çevirdi. Ğyi ki geldiniz, yüzünüzden, halinizden belli, yorgunluktan ölüyorsunuz ya, gidin, şu yandaki damdan odun alın da ocağı yakın. Tüfeğinizi de elden bırakmayın, o kafir bu yakınlarda, kim bilir şimdi hangi köyü öldürüyor."

Hamzayla Sahan içlerinde en diri kalmışlarıydı. Çünkü onlar çobanlıktan eşkıyalığa geçmişlerdi. Hemen ocağı tutuşturdular. Gür ateşle ortalık bir anda ısındı. Ğlyas Çavuş onlara çaydanlığı, çayın şekerin, ekmeğin, yiyeceklerinin yerini gösterdi:

"Kendi çayınızı kendiniz hazırlayın, kendi yiyeceğinizi kendiniz... Bu evde şimdiye kadar böyle konuk ağırlandı ama, neyleyim ki, işte görüyorsunuz."

Hane halkı da yorganlarından başlarını çıkarmışlar, bu kendi çaylarını kendileri kaynatan, sofralarını kendileri hazırlayan konuklara şaşkınlıkla bakıyorlardı.

Ğlyas Çavuş işi şakaya boğarak, durmadan konuşuyordu. "Adam amma da Karafirtına gibi bir adammış. Köyde, ayağının üstünde kalabilecek bir tek adam bırakmadı. Yediden yetmiş hepimizi, kadın erkek, kız kısrak demeden yataklık etti. Yakalayabilse miyav diyen kedilerimizi de falakaya çekecek-

568

ti. Herif üstümüzden karafirtına gibi geçti. Aman, yemek yerken silahlarımızı elden bırakmayın. Benim bu adamdan gözüm korktu. Şu anda kapıda bitebilir. Öldür onu Ğnce Memed..."

Memed, Hoca, ötekiler ocağı çepeçevre sarmışlar üstlerindeki, kaslarındaki, kirpiklerindeki, sakal ve bıyıklarındaki buzlar çözülüyor, onlar ısındıkça, burun deliklerini kıran bir koku da, ustura gibi keskin ortalığa yayılıyordu.

Ğlyas Çavuş kokularından dolayı onların rahatsız olduklarını anladı:

"Üzülmeysin," dedi, "ben Allahuekber dağmdayken, hepimiz bundan daha çok koktuk, daha da çok bitlendik." Tatlı tatlı, hoşgörülü, görmüş geçirmiş gülüyordu. "Üzülmeysin, yarın değilse öbür gün bu koca Ğlyas ayağa kalkar, size bir su ısıtır, birer kalıp sabun verir, sabahtan akşamlara kadar yıkan babam yıkan edersiniz. Ben var ya, hastaneye düşünce yaram iyi olduktan sonra, hastanenin hamamına girdim, bir gün akşama kadar sabunlana sabunlana yundum. Biraksalardı üç gün üç gece hamamdan çıkmayacaktım."

Birden Ferhat Hocaya döndü:

"Adınızı bağışlamadınız, sen Ferhat Hocasın değil mi?" diye sordu.

"Benim," dedi Hoca kıvançla, gözlerinin içi gülerek.

"Sen de Kasımsın."

"Benim."

"Bu da Yörük Temir."

"Benim."

"Bu da Sahan, bu da Dursun."

"Oooo, Ğlyas Ağa, sen hepimizi biliyorsun."

"Sizleri kim bilmez ki kara gözlerine hayran olduğum yiğitlerim."

Ğlyas Çavuş, onlara yiyeceklerin yerini gösterdi.

"Orada bal, peynir, yoğurt, yağ var. Size yarın koca Ğlyas bir koç kurban edecek."

Hamza yiyeceklerin yerlerini eliyle koymuş gibi buldu. Büyük bakır siniyi getirdi ortaya koydu. Yufkaları közlerin üstünde ısıtarak, herkese önce birer tane verdi. Eşkiyalar, atıştırmaya başladılar. Çeneleri değirmen gibi işliyordu.

569

Ğlyas Çavuş yatağında doğrulmuş onların yemek yiyişlerini seyrediyordu:

"Durun," dedi, "yavaşlayın çocuklar. Herhalde birkaç gündür açsınız. Aç adamın böyle çabuk yemesi insanı vurur. Hepiniz hasta olursunuz. Hepiniz de hasta olunca, o, Karafirtına mı ne zehir zemberek gelir de hepimizi kar keklği gibi toplar."

Gülümseyerek yavaşladılar. Artık çeneleri öyle değirmen-taşı gibi işlemiyordu.

Yemeği bitirdiklerinde neredeyse sabah oluyordu. Ne hız-manda bal, ne küpte peynir, ne de seledede ekmek kalmıştı. Yemeklerini bitirdikten sonra bir süre ateşe bakıp daldılar. Ğlyas Çavuş durmadan, sevinerek, gülerek konuşuyor, ötekiler, onun ne söylediğini anlamıyorlardı.

Ğlyas Çavuş konuşmasını sürdürürken, onların ocaklığın yöresine kıvrılıp uyuduklarını görünce kızdı:

"Düdüklerim, düdüklerim," diye alay etti. "Bunlar da eşkiya, bunlar da Ğnce Memed olacaklar. Şimdi bir kel onbaşı iki candarmayla gelse, bunların topunu bir urgana bağlar da

alır götürür."

Uyumalarına kızıyor, kızdıkça da ağza alınmaz sözlerle konuklarına sövüyordu. Sövdü, sövdü, hırsı geçince de acımaya başladı. Kim bilir, dedi içinden, fıkalar, o karlı dağların başında, boranın fırtınanın ortasında aç susuz, uykusuz kim bilir neler çekmişlerdir.

Arkalarında da bir ordu candarma.

Gözleri yaşardı:

"Zor," diye inledi, "eşkıyalık zor zanaat. Can pazarı. Eninde sonunda da ellerine hiçbir şey geçmez. Çabaları hiçbir şeye yaramaz." Yüksek sesle, "Yaramaz," diye yineledi. "Ama eşkıyalık, hiçbir işe yaramasa da kıyamete kadar eşkıya insanlar bu dünyada ellerinde silah dolaşacaklar." Sesini gene yükseltti, "Dolaşacaklar."

Biraz sonra kendi de, Ğnce Memedin evine onur verdiğini, böyle bir mutluluğa bu dağlarda çok kişinin ulaşamadığını düşünerek, zonklayan ayaklarının sızısını unutarak derin bir uykuya daldı.

Eşkıyalar uyandıklarında Ğlyas Çavuşu ayakta buldular. Şişmiş, bir bebek kundağı gibi olmuş ayaklarına nakışlı bir ço-

570

rap çekmiş, üstüne de büyük bir çarık giymişti. Topallayarak, yürüyor, durmadan da gülüyordu. Sevinç içindeki çakır gözleri de sevgiyle bakıyordu.

Konuklar, birbirlerinin ellerine ibrikle su dökerek, sabunu köpürterek ellerini yüzlerini yudular. Bu sırada Ğlyas Çavuşun karısı, gelinleri, oğulları, çocukları da yataktan çıktılar. Hiçbirisi ayakta doğru dürüst duramıyor, sünnet olmuş çocuklar gibi bacaklarını açarak paytak paytak yürüyorlardı.

Ğlyas Çavuş eşkıyaları konuk odasına çağırdı. Konuk odasının ocağını da becerikli Hamza yaktı gene. Gelinler, oğullar güzel bir sofrayı çıkardılar. Mis gibi kokan dibek kahvesi içildi.

"Ğçerde kazan kazan su kaynıyor," dedi Ğlyas Çavuş, "şimdi hamamlığa geçer, üçer dörder yıkanacaksınız. Korkmayın, istediğiniz kadar sabun harcayın. Geçenlerde Maraştan bir çuval balmumu sabunu getirdim. Arılar gibi taze kokacaksınız."

Hamamlığa üçer dörder girerek, tam öğleye kadar yıkandılar. Kuş gibi yeynidiler.

Ğlyas Çavuş onurlarına iri bir koç kestirdi. Karısı güzel et yemekleri, pirinç pilavı, tatlılar yaptı. Köyün Ağasını, Ğlyas Çavuşun evine delikanlılar sırtta getirdiler. Ayağa kalkabilmiş birkaç köylü daha geldi. Ğnce Memedin karşısına oturdular, sevgiyle, bir dağa bakar gibi hayranlıkla ona bakıyorlardı. Yemekleri dün gecekinin tersine ağır ağır, konuşmadan yediler. Sofraya Halil Ğbrahim bereketi dilediler hep bir ağızdan.

"Ben esir düştüm," diye geceki konuşmasını sürdürdü Ğlyas Çavuş. "Esirlikte yol yaptım, siper kazdım, taş kırdım. Ama bu Karafırtına gibi bir fırtına görmedim. Bu adam insanları aşağılıyor. Bunun yanında insan, insan değil bir bokböceğidir. Karınca bile değil. Ona göre insan bir solucandır. Deli gözleri var. Böylesine bütün dünyayı işkenceden geçiren adam akıllı olamaz. Bir insan insanoğluna bu kadar işkence yapamaz, insanlığı bu kadar aşağılayamaz. Ben çok cephede bulundum. Dokuz yıl cepheden cepheye koştum, bütün ömrümde böyle bir insan görmedim. Bu Miralay Azmi gibi de çok insan gördüm, bizi bunların hiçbirisi insan yerine koymuyordu. Katırları bizden değerliydi ya bunun gibisini görmedim. Ğşkenceden bağırانları görünce bu adamın zevkten gözleri dönüyor, ağzı sulanıyor,

571

dudaklarını yahıyor, kollarını açarak gerin babam gerin ediyordu. Bunların, bu Beylerin Efendilerin, bu Osmanlıların bize karşı tutumları çoğunlukla böyle oldu ya ben böylesini görmedim. Onun dayakçı çavuşu beni işkenceye çekerken, dayanamadı kendi de üstüme çıktı, çizmeleriyle göğsümü, yüzümü, karnımı ezdi. Ezdikçe köpürüyor, köpürdükçe üstümde tepmiyordu."

Karafirtma kasabayı çıkar çıkmaz, yamaçlarda ilk rastladığı köye girmiş, bir bölük dayakçı, uzmanlaştırdığı candarmayı köyün içine salıvermiş, ünlü, kemikkıran dayaklarına başlamıştı. Candarmalar, işlerini bitirip köyden ayrıldıklarında köylüden ayakta hiç kimse kalmamıştı. Bundan sonra Karafirtma Albay Azmi Bey, Ğnce Memedi bulamadıkça, Ğnce Memedle karşılaşp onu elinden kaçırdıkça candarmaları vuruldukça bütün gücü, öfkesiyle köylerin üstüne abanmış, hırsını onlardan almıştı. Azmi Beye göre bu köylülerin hepsi hain, hepsi ikiyüzlü, hepsi yalancı, hepsi din düşmanı ve hepsi de kadın erkek, çoluk çocuk birer Ğnce Memeddi. Bu köylülerin kökü kurumadan ülke adam olmaz, insanlık kötülüklerden kurtulamazdı.

Toros köylüleri o kadar yılmışlardı ki, Karafirtma Azmi Beyin köyelerine doğru geldiğini duyunca kar olsun, fırtına, boran essin köyelerini boşaltıp canlarını ya uzak bir köye, ya Çukuro-vaya, sığınacak mağara bulurlarsa dağlara atıyorlardı. Deliktaş köylüleri de, Ğlyas Çavuşun köyünün, öteki köylerin başlarına gelenleri duymuşlar, selameti köyelerini bırakıp kaçmakta bulmuşlardı. Nereye gittiklerini de kimse bilmiyordu. Öteki köyelerini boşaltıp giden köylülerin de nereye gittiklerini, nasıl gittiklerini kimse bilemiyordu. Köyelerini her boşaltanların imleri timleri bellisiz oluyordu.

Kadim bir söz vardır, korkuya dağ dayanmaz. Albay Azmi Bey öyle bir korku salacaktı ki bu canavar köylülerin yüreklerine, Kuyucu Murat Paşa Hazretlerine bin kere rahmet okuyacaklar, Ğnce Memedi yakalayıp, kendi elleriyle, bu kutsal kahramanlarını ona teslim edeceklerdi. Sırasında dünyanın en korkak, sırasında da dünyanın en yürekli insanları bu köylülerdi.

"Bu zalimi buraya, bu dağlara Arif Saim getirdi. Bizim ne suçumuz var, işte siz, işte Ğnce Memed. Ben o Arif Saimi tanı-

rim. Onu gördüm. Onun kibrim gördüm. Gözlerim kör ola, önüme akaydı da o adamı, öyle bir insanı görmez olaydım. Karanlığı, insanlara bir böcek gibi aşağılayarak bakışı, yüreğimin başına, o gün bugündür kara bir taş gibi oturdu. Hiçbir insanı öldürmek istemem, Allanın en kötü yaratığı da olsa, Allahın yapısını bozmak istemem. Bu kadar savaş gördüm, ölümden, kandan bıktım. Ama bu Arif Saimi seve seve öldürürdüm. Bütün kötülüğün başı o..."

Ğlyas Çavuş, tepeden tırnağa öfkeye kesmişti:

"Oğlum Ğnce Memed, sana karşı içimde en küçük bir kırgınlık yok, başımıza bu işleri sen açtm. Allah da, Peygamber de şahidimdir ki sana içimde sevgiden başka hiçbir şey duymadım, o adam beni senin yüzünden aşağılarken bile. Senin işin bu. Sen yolunu seçmişsin. Başka bir yolun olamaz. Nasıl olsa bir gün ya bir kurşunla ya darağacında can vereceksin. Dünya kuruldu kurulalı senin gibi bir adamın yatağında osura osura öldüğü görülmemiştir, biliyorsun..."

"Biliyorum," diye güldü Ğnce Memed.

"Bildiğin halde dağlarda geziyor, Abdi Ağaları öldürüyorsun."

"Öldürüyorum."

"Bana bu sefer kurtuluşun yok gibi geliyor. Karafirtma ağır basıyor."

"Bana da öyle geliyor," dedi Ğnce Memed.

"Nasıl, nerede öleceğini de hiç düşünüyor musun?"

"Çok düşünüyorum."

"Şimdiye kadar kim bilir kaç kere öldün."

"Çoook," dedi Ğnce Memed. "Beni her gün öldürüyorlar."

"Bu dağlarda bin kez ölmeden bir kez dinlemezsin."

"Eski sözdür, hem de doğrudur," dedi Ğnce Memed.

"Öyleyse beni dinle Ğnce Memed."

"Dinliyorum Ğlyas Çavuş."

"O boşalan köyler var ya, iyi ki Deliktaş köyüne girmediniz. Bence o boşalan köyler birer tuzak. O köyleri Karafırtma boş bırakmaz. Yanlıp yazılıp da siz boş bir köye girecek olursanız, pusuya düşebilirsiniz. Neden ki dersen çünküleyim ki siz o köye girerken, içinde insan yok ki, birisi kaçsın da, pusu var di-

573

ye haber versin. Bizim köye girmek de tehlikeliydi. Köyde, sürünerek de olsa, sana haber verecek kimse kalmamıştı ki... Bundan sonra işin zor. Adam senin suyunu gözünden kesiyor, balık gibi toprağın yüzünde kalasın da, Karafırtma seni toplasın diye."

"Suyu gözden kurutuyor."

"Allah seni korusun Ğnce Memed. Senin yolun eski yoldur, güzel yoldur, hak yoludur."

"Sağ ol Ğlyas Çavuş."

"Senin köye geldiğini duyunca bütün köy yarasını unuttu, herkes yatağından çıktı. Seni görmek için sabırsızlanıyorlar."

"Köyün ortasına çıkalım," dedi Ğnce Memed.

"Seni görsünler," diye sevincini belirtti Ğlyas Çavuş.

"Tıraş olalım," dedi Ğnce Memed. "Beni böyle görmesinler."

"Görmesinler," dedi Ğlyas Çavuş. "Köyün berberini şimdi çağırırım.

Biraz sonra genç bir berber geldi. O da Yedi Memedlerden-di. Sakalını sabunlarken, bunu Memedin kulağına fısıldadı. Ayaklarının üstüne zor basıyor, ha bire dişlerini sıkıyor, yüzünü buruşturuyordu.

Tıraşları bitti, üstlerini başlarını düzeltip, silahlarını kuşandılar, köyün alanına yollandılar.

Köylü alanı ağzına kadar doldurmuş, daha birçok kişi de paytak paytak yürüyerek,

değneklerine dayanarak, durup dinlenerek geliyordu. Önde Ğnce Memed, arkada ötekiler,

alana başlan önlerinde girdiler. Orada, yapraksız, dallarını kar örtmüş ulu çınarın altında, yalağım buz tutmuş çeşmenin yanında durdular. Köylü onlara dönüp gözlerini üstlerine dikti, onlar da başlarını kaldırdılar. Uzun bir süre öyle kıpırdanmadan kaldılar.

"Ğşte Ğnce Memed bu," dedi Ğlyas Çavuş. Ğnce Memedi eliyle gösterdi. Köylüde en küçük bir

kıpırdanma olmadı. Hiçbir ses de çıkmadı. Herkes soluğunu tutmuş salt bakıyordu.

Sonra Ğlyas Çavuş, Memedin koluna girdi. Utangaç Memed, gene başını önüne eğmişti,

Çavuşun evine yürüdüler. Kalabalık da, bir çıt bile çıkarmadan sessizce dağıldı.

Eve geldiklerinde Ğlyas Çavuş, öteki eşkiyalardan özür dileyerek Ğnce Memedi samanlığa götürdü.

574

Ğlyas Çavuş, gençliğinde, bu dağlarda geyik avcılığıyla epeyce ünlenmişti. Gözünün gördüğü her geyiği nerede olursa olsun indirmiş, sonra asker olmuş, dokuz yıl kurşun sallamıştı.

Orduda da keskin nişancılığıyla ünlenmişti. Hali vakti de yerindeydi. Koyun, at, namlı boğalar yetiştiriyordu.

"Karafirtma Azmi Bey benim," dedi, "o beni ölmeden öldürdü. Çoluk çocuğum önünde beni köpekler gibi ürdürdü. Benim insanlığımı elimden aldı."

Ğnce Memed bir şeyler söyleyecek oldu. Ğlyas Çavuş onun sözünü çok sert kesti:

"Sana bilesin diye söyledim. Adamsan eğer, sen de..."

"Biliyorum Çavuş," dedi Ğnce Memed. "Ben de adamsam."

"Haydi gidelim. Bu konuştuklarımızı kimse bilmesin. Ferhat Hoca iyi adam."

"Ğyi adam," dedi Memed. "Safi yürek, safi sevgi. Ben ömrümde böyle akıllı, böyle insan bir insan görmedim. O, öldürülecek diye ödüm kopuyor, içim kan ağlıyor. Keski eşkiyalığı bıraksa da gitse uzak bir yerde imamlık etse, evlense, çoluk çocuğa karışsa. Bin kere söyledim,

her seferinde de sözümü ağızımda bıraktı."

"O da eşkıyalığı bırakamaz. O da bin kere ölmeden, bir kere dinlemeyeceğine iman etmişlerden birisi. O da senin soyundan... Köroğlunun, Genç Osmanın, çatal kılıklı Alinin soyundan. Uğraşma onunla, üzme onu. O, isteseydi imam da, müftü de olurdu. Çoluk çocuğa da karışırdı. Baksana, şu koca dağların, şu koca ovanın, koskoca Anadolu'nun insanları zulüm altında, yoksulluktan kan ağlıyorlar."

"Onlara bir faydamız olmuyor ki. Bir zulüm de bizim yüzümüzden görüyorlar. Şu alandaki insanların hallerini gördüm de yüzlerine bakamadım. Utancımdan yerin dibine geçtim. Ya Allah, diye yalvardım içimden, yer yarılısın da yerin dibine geçeyim."

"Onlar kıvanç içindeydiler. Görmedin mi, düğüne bayrama gider gibi giyinmiş kuşanmışlar, kızlar gelinler al vala bağlamış, yaşlılar ak başörtü örtünmüşlerdi, oyahı pullu..."

Ğnce Memed sevinç içinde güldü:

"Şu insanoğluna akıl sır ermiyor."

575

"Ermez," dedi Ğlyas Çavuş. Konuk odasına döndüler.

Köylüler odayı ağızına kadar doldurmuşlardı. Aşık Deli Veli elinde sazı, onların gelmesini bekliyordu. Ğnce Memed kapıdan girince ayağa kalkıp onu karşıladılar. Ğnce Memed gene utancından ne yapacağını, ellerini nereye koyacağını bilemedi. Ğnsanlar onu niçin bu kadar sayıyorlar, niçin ona bir ulu kişiye bakar gibi bakıyorlar, çocukları, kardeşleri gibi niçin böylesine sevgi gösterisinde bulunuyorlardı, bunu bir türlü anlayamıyordu.

Aşık Deli Veli, herkes yerine oturunca sazı kucağına çekti, yavaştan bir Ğnce Memed türküsüne başladı. Ğnce Memedi dağların kartallarına benzeterek övüyor, Karafırtınayı yerin dibine geçiriyor, Ğnce Memedi Albayla karşılaştırıyor, bir Albay söylüyor, bir Ğnce Memed söylüyordu. Ğnce Memed hep doğru, iyi, yiğit, güzel, Karafırtına zalim ve kötüydü.

Türküyü dinleyen Ğnce Memed bir anda tepeden tırnaĝa, utancından tere battı çıktı, Ferhat Hocanın kulaĝına eğildi.

"Hocam, Hocam kurban olayım, elini ayaĝını öpeyim Hocam, şu aşığı sustur," diye yalvardı.

Ferhat Hoca:

"Aşık Veli," dedi en yumuşak sesiyle, "şu Ğnce Memed türküsünü kes. Bak Memed nasıl terledi. Anlarsın ya, o böyle şeylere alışık deĝil."

"Kessemem," diye dikleşti Aşık Deli Veli. "Kesemem. Ben sizin babanızın uşaĝı deĝilim. Ben aşığım, istediğim yerde istediğim türküyü söylerim. Ğstersem şimdi şu senin Ğnce Memedini itin götüne sokar da çıkarırım."

"Biliyorum çıkarırsın," dedi Ferhat Hoca. "Kimse de bana bir şey yapamaz. Ğnce Memed deĝil, feriş-tahı bile."

"Yapamaz," dedi Ferhat Hoca.

Ğnce Memed bu tartışma üstüne daha terlemeye başladı. Yüzüne de kan bastı. Ğlyas Çavuş, işi tathya bağlamak için:

"Aşık Veli," diye söze başladı, "unutmayalım ki Ğnce Memed bizim konuĝumuz."

Aşık çok öfkelenmişti, ayaĝa fırladı:

576

"Böyle konuklar da yerin dibine batsın," dedi, kapıda durdu, geriye döndü, "zaten bu Ğnce Memed de Ğnce Memede benzemez bir avuç bir çocuk. Keski onu görmez olsaydım. Bu adam Ğnce Memed deĝildir, olamaz. Kim bilir Ğnce şimdi nerede, hangi daĝın ardında, zalim düşmanla hangi savaştadır. Böylesi boyu bir karış çocuk Ğnce Memed olursa, herkes Ğnce Memed olur." Çıktı gitti, köyün dışına doĝru kendisini kara vurmuş, ayakları uçarcasına gidiyor, durmadan da söyleniyordu, "Zaten bu oĝlanı gözüm tutmadıydı. Bu sıralarda da daĝ taş Ğnce Memede kesti. Ulan ahmaklar, bu bir kımık çocuktan da Ğnce Memed olur mu, Ğnce

Memed dediğin de dağ gibi bir yiğittir. O, Hazreti Ali, Zaloğlu Rüstem, Koç Köroğlu gibi. Kimse bana bu oğlanı Ğnce Memed, diye yutturamaz. Ğnce Memed dediğin de dağ gibi uşak, beline bağlamış da demirden kuşak. O, yürürken yer sallanır, çiçekler açar sevincinden. Sular akmayı durdurur saygısından. Yüce göklerin kartalları divan durur karşısında. Ölü atlar dirilir yüzü suyu hürmetine, Kırklar Yediler onu meclislerine alırlar. Deryalar yüzünde Bozarının üstünde gezen ak sakallı Hızır onun yoldaşıdır. şu mor dağların ötesinde Ğnce Memed şimdi, şu anda savaştadır. Bıyıkları çangal, çangaldır. Ğri ela gözlerinden kıvılcımlar saçar. O, yoksulun ekmeği, umarsızın umududur. Bu sümüklü de gözleri şaşı oğlandan Ğnce Memed olur mu? Ğnce Memed dediğin de bir ulu aslan, odur yüce dağlara sultan. Kurdu kuşu karıncayı bile incitmez bir insanoğlu insan."

Ğlk karşısına çıkan köye kadar böyle söylendi. Kafasında yeni bir Ğnce Memed doğdu. Böyle düzmece Ğnce Memedlerin Ğnce Memedin tırnağı bile olamayacağı üstüne bir türkü oluştu. Köyün konuk odasına girer girmez, selam vermeyi bile unutarak sazının üstüne yumuldu, oradakilere asıl, mor dağların arkasında bir yerde yoksulların umarı, ekmeği için şimdi savaşta olan Ğnce Memed türküsünü kendinden geçerek çaldı söyledi. Öyle her Ğnce Memedim diyenin Ğnce Memed olamadığını cümle alemin bilmesini duymasını istedi. Ğlyas Çavuşun evindeki düzmece Ğnce Memedden de söz etmeyi unutmadı. Onunla, onun boynu bükük, insanın gözlerinin içine korkusundan bakamayan haliyle alay ederek, onun duruşuna, konuşmasına

577

öykünerek orada bulunanları kırdı geçirdi. Türküsünü bitirir bitirmez, yeni türküsünün bütün coşkusuyla, yemek yemeyi, bir kahve içmeyi de unutarak başka bir köyde türküsünü söylemek için kendini kırlara vurdu. Ayaklarına kanat takmış, yeni türküsünü geliştirerek gitti.

Ğlyas Çavuş, o gittikten sonra, Ğnce Memede: "Aşık Deli Velinin kusuruna bakma yavrum," dedi, "o seni Ğnce Memede benzetemedi de ona öfkeleni. Onun Ğnce Meme-di başkaydı. Seni böyle karşısında etten kemikten Ğnce Memed görünce deliye döndü, inanmadı. Ferhat Hocamın sözlerini de bahane bildi, başını aldı da gitti."

Ğnce Memed buna alışmıştı. Ğnceden, alçakgönüllü gülümsedi.

"Kusura kalma yavrum, sen Ğnce Memedsin ya herkesin yüreğinde kendi Ğnce Memedi var. Sen Aşık Velinin Ğnce Meme-dine hiç benzemiyorsun."

"Biliyorum, hiç benzemiyorum Ğnce Memede ben." "Gene de sen Ğnce Memedsin. Yüreğinde Ğnce Memedlik olmayanı, durup dururken, boşu boşuna kimse Ğnce Memed yapmaz."

"Ne bileyim ben," dedi Ğnce Memed, bir şey söylemek için. Ğlyas Çavuş onları üç gün daha evinde ağırladı. Kar fırtınası durdu. Dağlara, koyaklara, düzlüklere gün vurdu. Dünyaya göz kamaştıran ipiltilele gün vurdu. Dünya göz kamaştıran ipiltilele boğuldu. Köylülerin hemen hepsi onları köyün dışına kadar cümbür cemaat uğurladılar. Ayrılmadan önce Ğlyas Çavuş her birisinin eline küçük, üstlerine menekşeler, nergisler, yabangülü işlenmiş birer bohça tutuşturdu, "Bunları size köyün kızları diktiler. Size dağlarda çamaşır, mendil gerek olur diye."

Kucaklaşıp ayrıldılar. Ğlyas Çavuşun, onlar ayrılırken çimeni yeşil çocuk gözleri yaşarmış, uzun, tel tel, lekesiz apak sakalı titremiş, her zaman güleç olan yüzüne bir keder çökmüştü.

"Gidip de gelmemek, gelip de görmemek var. Hakkınızı helal edin."

"Siz de helal edin Ğlyas Çavuş."

Onlar uzakta, karların üstünde küçücük lekeler halinde kalıncaya, gözden yitip gidinceye kadar, köylüler ayaklarının üstünde dikilerek baktılar.

"Canım sıkılıyor Hocam, bak yüzümüzden neler oluyor."

Hoca sert:

"Olacak," dedi.

"Ğlyas Çavuş Karafırtınayı öldürecek. Bari o öldürmeden."

"O, öldürecek," dedi Hoca. "Bunu bilmeyecek ne var."

"Çok yaşlı, elleri de titriyor, o nasıl öldürür ki Karafırtınayı?"

"Öldürür," dedi Ferhat Hoca.

"Ya öldüremeyip de yakalanırsa, onun derisini yüzerler."

"Öldürecek."

"Bu kadar yaşlı, eli tüfek tutmayan bir kişi..."

"O, kaç savaştan, Sarıkamışın karlarından, bitlerinden, Dumlupınardan, Balkandan geriye kalmış bir kişi. Onun binlerce insan arasından sıyrılıp çıkması, tatlı canı kurtarması rastlantı mı sanıyorsun, talihe mi yoruyorsun? O, Karafırtınayı öldürecek."

"Kendisi de ölecek."

"Onun da istediği bu ya..."

Ğnce Memedin başında o sarı güneş fırtınası gene döndü, savruldu, gözlerine o çelik ışıltısı geldi gene oturdu. Tüyleri diken diken oldu:

"Ya biz ondan önce öldürürsek?"

"O gene ölecek," diye güldü Ferhat Hoca. "O, çoluğunun çocuğunun önünde gördüğü aşığılanmaya karşılık veremezse, zaten kendiliğinden çatlayıp ölecek."

Memed başını önüne eğdi, yürümesini hızlı hızlı sürdürdü. Ötekiler ona ayak uyduramıyorlar, arkasından yetişemiyorlar-dı. Yorulunca Hoca, kolundan tuttu Memedi durdurdu. Dalmış gitmiş, yanını yönünü görmüyordu. Bir kayanın üstüne çöktüler oturdular. Hoca bohçasını açtı. Ğçinden kokulu, pembe bir kalıp sabunla, işlemeli bir iç gömleği, bir don,

bir de köşeleri işlemeli büyücek ak bir ipek mendil çıktı. Ötekiler de açtılar. Onlarınki de tıpkısıydı.

"Kızlar çeyizliklerini vermişler bize," dedi Hoca. Memed:

"Biz onlara ne iyilik yaptık ki, onlara zulümden, kötülüklerden başka ne verdik ki, ben bu işi anlamadım gitti."

579

"Benim yaşıma gelirsen anlarsın," dedi Hoca sesi sevinçten şakıyarak.

Kalktılar, karşı dağa döndüler yönlerini. Dağın dibinde bir köy kararıyordu.

"O köye gidelim." dedi Hoca. "O köyün adı Yedi Kardeşlerdir. Orada Kale Bekçisi Mestan oturur. Çok yoksul bir köydür. Yiyecek ekmek bile bulamazlar. Toprakları hep kepir taşlıktır. Yiğit insanlardır. Hiç yaşlısı yoktur. Bu köyün bütün erkekleri savaşa gitmiş, hiçbirisi de geri dönmemiştir. Köyün bütün insanları yaşlı dul kadınlar, genç kızlar, delikanlılardır. Çocukları da çok azdır."

"Bir duldaya sığınalım," dedi Temir. "Böyle güpegündüz. Bir alay da candarma arkamızda."

"Olur," dedi Ferhat Hoca.

Memed, derin düşüncelere dalmış, sanki yanında yöresinde olan bitenleri görmüyor,

konuşulanları duymuyordu. Bir koyağın dibine indiler, bir yarm altına sığındılar, bir

kütüğün üstüne, karlarını süpürerek oturdular. Oturur oturmaz da hepsi birden bohçalarını

açıp, armağanlara gözlerini diktiler, daldılar. Memed, mor işlemeli dürülü mendili, kutsal bir

emanete dokunurcasına saygıyla açtı kokladı, yüzüne sürdü. Biz onlara zulümden,

aşağılamalardan başka ne verdik ki, diye içinden geçirdi. Bunu da boyuna yineledi. Sonra da

ne yapmalı, ne yapmalı, diye sordu boyuna. Ne yapmalı, ne yapmalı? Ölüm kolay, ölümü göze

almak daha kolay... Ğnsanın bir canı var, onun da bir kurşunluk hükmü var, ama ne yapmalı,

işte bu zor.

İhircik karanlık çökünce bohçalarını topladılar, hiç konuş-mamışlardı. Konuşmadan yola düştüler. Köye girerken onları bir çocuk karşıladı.

"Beni Mestan Ağa gönderdi, köy candarmayla dolu, Kara-fırtına da burada, dedi. Ben şimdi sizi bir yere götüreceğim, o da gece yarısından sonra gelecek. Onu çok dövdüler, zor yürüyebiliyor. Köyün hepsini de kırfacan ettiler. Herkes yatakta. Bebeleri bile döve döve öldürdüler. Ben saklandım da beni bulamadılar. Bizden çok yemek istediler. Bizim köyde hiç yiyecek yok ki, tavukları da, keçileri de, bizim bir ala keçi vardı, onu

580

da, oğlağımı da kestiler yediler. Mestan Ağa, dedi ki, ben gece yarısından sonra gelir onları bulurum."

Çocuk onları aldı, karşı ormanlık koyaktaki bir dama götürdü. Onlara ateş yaktı, ısındılar. Ocağa kurumuş et atıp pişir-diler. Ğlyas Çavuş onların dağarcıklarına çok yiyecek, çok ekmek doldurmuştu, tikiş tikiş, ortaya serdiler. Çocuk, kıtlıktan çıkmışçasına yemeklere yumuldu, eşkiyalar yemeklerini bırakıp şaşkınlıkla, bu aç çocuğun yemek yiyişine baktılar. Çocuk, yanma yöresine bakmadan ha bire tikiştürüyordu. Karnı davul gibi şişinceye kadar yedi, yanına yönüne şaşkınlıkla bir göz attıktan sonra:

"Amma da güzel yemekleriniz varmış, bir yedim, bir yedim. Siz bu kadar güzel yiyecekleri nereden buldunuz?"

"Allah verdi," diye güldü Ferhat Hoca.

"Sizin böyle ne güzel Allahınız var, bizim Allah bize hiç böyle yiyecekler vermiyor. Böyle bir Allahınız varsa hiç sırtınız yere gelmez, bu dünyada da, öteki dünyada da... Sizin Allahınız çok yaman."

"Yaman," dedi Ferhat Hoca.

"Bizim Allahımız çok fıkara. Bizim Allahımız bizden de fı-kara olacak."

"Onun da bir şeyleri var," dedi Hoca.

"Tövbe de," dedi çocuk. "Bir şeyleri olsa bize de verirdi."

"Verecek."

"Vermeyecek."

Çocukla Ferhat Hoca arasında, verirdi, vermezdi, diye sert bir tartışma çıktı. Hoca, Allahm bir gün onlara da vereceğini söylüyor, çocuk inatla karşı koyuyor, ötekiler de onların tartışmalarına gülüyorlardı. Sonunda çocuk Hocaya küçümseyerek baktı, senin dediğin olsun, diyerek sözü değiştirdi.

Çocuk:

"Aranızda Ğnce Memedin kim olduğunu bileyim mi?" diye sordu.

Ferhat Hoca neşelenmişti: "Bil bakalım şeytan çekici."

"Ağzımı bozma," dedi çocuk, "bak bir kucak da kocaman sakalın var. Böyle sövmeler senin ağzına hiç yakışmıyor."

581

"Kusura bakma, şaka ettim. Bu kadar kızacağımlı bilseydim."

"Ğyi öyleyse," dedi çocuk, "bundan sonra öğrenirsin."

"Öğrendim."

Çocuk parmağıyla Memedi gösterdi:

"Ğşte bu Ğnce Memed."

"Ne bildin?"

"Ben bilirim. O hiç konuşmuyor."

"Bir adam konuşmayınca ne olurmuş?"

"Konuşmayınca, konuşmayınca... Anam öyle dedi. Konuşmayan adam..."

"Ne yaparmış?"

"Anam öyle dedi ya, ben unuttum. Bildim ya bu adamın kim olduğunu."

"Bildin," dedi Ferhat Hoca onun diken diken sarı saçlarını okşayarak. Bu, çocuğun hoşuna gitti.

"Çok konuşuyorsun ya, sen de iyi bir adamsın. Bir kucak da sakalın var ya gözlerin iyi bakıyor. İyi bir adamsın. Biliyor musun sakallı, ben de eşkiya olacağım. İşte o zaman da, o sizin iyi Allahı-nız bana da, bunun gibi bol bolamadı yiyecek verecek."

"Her zaman böyle güzel yemek vermez."

"Yani bal vermez mi? Biliyor musun, ben bundan önce de bir keresinde bir kaşık bal yedim. Hırsızladım onu da. Bizim Allahımız hırsızlamayınca insana bal vermiyor. Ondan sonra da o köyün adamı beni yakaladı, döve döve beni kusturdu. Arılar da benim her yerimi soktular. Davul gibi şiştim. Şişince de senin kadar kocaman bir adam oldum, olunca da bizim köyün adamları da benden korktular. Biliyor musun, sizin Allahınız bana bal verecek."

"Vermez."

"Ben balı çok sevdim de, kokusu daha genzimde... Ben pekmez de severim. Eşkiya olursam pekmez de mi vermez?"

"Vermez."

"Size veriyor mu?"

"Arada sırada veriyor."

"Öyleyse bana çocuğum diye vermeyecek, öyle mi?" Sesi umutsuz, hüznüydü. Dünya başına çökmüş gibi o sevinç taşan çocuğun yüzü karardı, Hoca buna üzüldü.

582

"Yani, yani vermez dedimse de belli olmaz, sen de iyi bir insana benziyorsun, belki de sana..." Çocuğun gözleri parladı:

"Demek iyi insanlara veriyor. Anam bana diyor ki sen benim iyi, altın yürekli oğlumsun."

"Öyleyse Allah sana çok bal verecek," dedi Hoca. "Senin gibi bir adama Allah eşkıya olmadan da bal verecek. Hem de üç gün üç gece yiye yiye o balı bitiremeyeceksin."

"Yemin et," dedi çocuk. "Herhalde sen büyük bir Hocasın. Allahıma de."

"Allahıma," dedi Hoca.

Gece yarısı horozlarının sesi uzaklardan duyulur duyulmaz geldi, Güdük dışarıya çıktı nöbetteki Sahana sordu: "Bir gelen mi var?"

"Kimsecikler gözüküyor," dedi Sahan. "Mestan gecikti," diye endişelendi Hoca. "O, yiğit adamdır," diye Hocanın endişesini giderdi çocuk. "Sen hiç korkma. O, yakında candarmaları atlatır da gelir. Ne yaman adamdır o! Bizim köyden herkes savaşa gitmiş de dönmemiş. Bir o kaçmış da kurtulmuş. O, adamın yüzüne bir bakmasın, yüreğinden ne geçiyor, bilir o.

Yakında gelir, korkma." "Sen de insanın yüreğinden geçeni bilir misin?" "Ben ondan daha çok bilirim." "Söyle bakalım."

"Bak, sana deyim ki, beni iyi dinle sakallı, Allah bana bir bal, bir bal gönderecek, üç gün üç gece yiyeceğim de bitiremeyeceğim de, anama da vereceğim de, o da bitiremeyecek, hapisteki babama da göndereceğim. Benim babam var ya, hep at hırsızlar, iyi ya hırsızlasın, o kadar beceriksiz ki, o çok genç, benden biraz büyük, şu Ğnce Memed kadar bir şey, çok genç olunca da boyuna candarmalar onu yakalıyor, candarmalar onu hapse atıyor. O da yatıp çıkıyor, çıkar çıkmaz da hemen bir at daha çalıyor, hemencecik de, daha atın üstüne binmeden onu tutuyorlar, tutunca da onu götürüyorlar kasabaya eşek cennetine atıyorlar. O çıkınca çaldığı atlardan birisini yakalatmaz da satarsa, işte o zaman bana neler, neler alacak... Anam, diyor ki, senin babanın hiç talihi yok, onu hep Allah yakalatıyor." Boy-

583

nunu büktü, mavi gözleri dumanlandı. "Ğşte bizim Allahımız böyle bir Allah, tövbe tövbe, çok ters bir Allah. Ben o adamın kovanını gece yarısı karanlıkta yağmur yağarken, göz gözü hiç

görmüyordu, o karanlıkta da Allah arılara beni gösterdi de sokturdu, sonra beni yakalattı, yani çok ters bir Allah o... Babamı da yakalattıyor. Ben de babama, sizin Allahmızın verdiği baldan götüreceğim. Bir sevinecek, bir sevinecek, eli, ayağı, bıyıklarıyla bir dalacak bala, yiyecek bitirecek. Benim babamın koskocaman bıyıkları bile var."

"Senin adın ne?" dedi Ferhat Hoca. Çocuk gülererek Memede baktı: "Ğşte bu," dedi. "Yani Memed."

"Nasıl bir Memed, sonradan mı?"

"Sonradan olur mu canım, o savaşa gidip de dönmeyen dedem var ya, onun da adı Memedmiş, bana koymuşlar. Öteki Me-medler var ya, onları çok dövdüler, ayaklarının altını yardılar, kan da işettiler, öldüreceklerdi, ne yapsınlar fıkara can değil mi, onlar da asıl adlarını söylediler. Adı, benim gibi doğuştan Memed olanların hepsi de adlarını değiştirdiler. Ne yapsın fıkara, bir Memed adı uğruna ölsünler mi? Sonra onların hepsinin adları gene Memed olacak. Hepsi de yemin içti, ant verdi." Memede döndü:

"Sen adımı değiştirmedin, değil mi?" "Değiştirmedim."

"Yaşa, sen yiğit adam çıktın. Bundan sonra da değiştirmeyeceksin. Seni yakalarlarsa... Seni yakalarlarsa asacaklar ya... Değiştirmezsin değil mi?" "Değiştirmem." "Ben de, assalar da, derimi yuzseler de adımları değiştirmem."

"Ğyi edersin."

"Herkesin adı herkesin, adım Memed olmasa da, ben de onlar gibi sonradan Memed olsaydım, gene değiştirmezdim."

"Ğyi ederdin."

Ğnce Memed de, öteki eşkiyalar da uyukluyorlardı. Memed Çocuk:

584

"Siz uyuyun," dedi, "kim bilir ne uzak yollardan geldiniz. Candarmalar da sizi kim bilir nasıl kovaladı. Ğyi ki yakalanmadınız. Sizi yakalasalardı tabanlarınızı yarar, kan işetirlerdi."

Memedi gösterdi, "Bunu da asarlardı. Yazık. Size yüreğim bir acıyor ki... Siz uyuyun, ben beklerim."

Ötekiler uyudu, Memed Çocuk gözünü kırpmadan onları beklemeye başladı, koyağın alt başından kurşun sesleri gelinceye kadar.

"Uyanın," diye bağırdı Memed Çocuk. Uyuyanlar, zaten ilk kurşun sesiyle uyanmış, ayağa fırlamışlardı.

Ferhat Hoca:

"Sen git artık Memed Çocuk, biz dağa çıkacağız. Belki çarpışma da olur. Sana bir kör kurşun değer de..."

"Ben, beni öldürseniz de gidemem arkadaş."

"Neden?"

"Bana Mestan Ağa, dedi ki, sen onların yanından hiç ayrılmayacaksın. Candarma seni yakalar, tabanlarımı yarar, yarığa da tuz doldurur da, sen de dayanamazsın. Ben dayanırım, derimi yuzseler de sizin yerinizi söylemem ya söz verdim Mestan Ağaya, ben büyüyünce o beni everecek."

"Hayır, gideceksin."

"Gitmem."

"Başımıza bela mısın?"

"Belayım."

Ferhat Hocayla Memed Çocuk arasındaki tartışma sürüyor, kurşun sesleri yaklaşıyordu.

Memed Çocuk edemedi, gitti Ğnce Memedin elini usulca tuttu:

"Bak," dedi, "adaşım, siz buralarımın yabancısısınız. Bu karanlıkta yol bilmez, iz

bulamazsınız. Ben sizi öyle bir yere götürürüm ki değil Karafirtma, Kertiş Ali Onbaşı bile

gelse yanınıza yaklaşamaz. O Mestan Ağa da ya yakalandı, ya da, öldürüldü. O, sözünün eri

bir adamdır. Tamam mı?"

"Tamam," dedi Memed, "haydi düş önümüze." Memed Çocuk önde, onlar arkada karanlığa çıktılar. Önlerinden yürüyen çocuğun karartısı, keklik gibi taştan taşa sekerek gidiyordu, ince bir kar ışığı vardı. Donmuş kar ayaklarının

585

altında çitirdiyordu. Küçük bir dere geçtiler, bir ormana düştüler. Dik bir bayır çıktılar.

Keskin kayalıklara tırmandılar. Me-med Çocuk onları keçiyolundan tepeye çıkardı.

Duvarlar, yıkıntılar arasından geçtiler. "Geldik," dedi, öndeki küçücük karartı. "Burası

Kara Kale işte." Durdu, eşkıyaların yanına gelmesini bekledi. "Burada bir dam var. Ğçi yılan

doludur ya, kışın yılanlar kaçarlar, şimdi yok. Siz burada bekleyin de ben içerde size bir ateş

yakayım da öyle gelirsiniz. Kibritiniz var mı? Amma da soğuk var ha. Siz karanlıktan

korkmazsınız herhalde, siz eşkıyasınız değil mi?"

"Eşkıyayız," dedi Ferhat Hoca. Bu çocuğa içi kaynamış, içine garip bir sevgi oturmuştu.

Sevincinden ne yapacağını bilmiyor, çocuklaşmış, Memedle durmadan konuşuyordu.

"Şu benim sorduğum şeye de bakın hele, karanlıktan kork-sanız eşkıya olmazdınız. Neden

korkacakmışsmız? Karanlık da karanlık gibidir zaten. Bir de kocaman tüfeğiniz var.

Karanlıkta cinler çok olur. Cinler, gün doğunca kaçırlar, ortadan yok olurlar da geceleri

ortaya çıkarlar. Bu kale de cinler padişahının sarayıdır. Hem de onun sarayı sırçadandır. Biz

cinleri de, saraylarını da görmeyiz ya, onlar vardılar. Ama siz eşkıyasınız, eşkıyalar

cinlerden korkmazlar değil mi?"

"Korkmazlar."

"Bir de dua okuyunca, bismillah deyince onlar kaçırlar değil mi?"

"Kaçırlar."

Geldi Ferhat Hocanın önünde durdu, yukardan aşağıya ona baktı:

"Senin sakalın var, hem de bir kucak. Sen Hocasın, eşkiyasın ya, mademki sakalın var, Hocasın da... Sende eşkiyaların Hocasım. Ben içeriye giriyorum bir dua söyle de cinler kaçışsınlar. Cin kaçırın duayı bilir misin?"

"Bilirim."

"Yazık," dedi Memed Çocuk. "Bu soğukta fıkara cinleri yerlerinden yurtlarından, sıcak yataklarından edeceğiz ya, biz de üşüyoruz değil mi?"

"Üşüyoruz."

"Oku duayı."

586

Ferhat Hoca onu yerden aldı, kaldırdı, bağrına bastı, sıcacık, içi sevgi dolarak öptükten sonra usulca, okşayarak yere indirdi.

"Oku duanı."

"Okuyorum. Ğstersen Güdük de seninle içeriye gelsin." "Gelsin," dedi Memed Çocuk, "belki cinler, dua okuyarak onları kaçırdık diye kızarlar da..."

"Onlar kızarlar," dedi Ferhat Hoca.

Memed Çocuk duvarların diplerinden, becerikli elleriyle, çabucak bir kucak çalı çırpı topladı, kalenin kapısında durdu:

"Gel Güdük," dedi, Güdüğü önce içeriye soktu, kendi de girdi arkasından. Biraz sonra içerden dışarıya incecik bir ışık sızdı. Memed Çocuk dışarıya çıktı.

"Hey eşkiyalar, gelin artık," dedi. "Şimdi size bir ateş yakacağım ki içerisi hamam gibi sıcak olacak. Zaten cinler içerisini ısıtmışlar. Ben duayı okuyunca hepsi kaçtı, korkmayın. Bu sakallının duasından da kaçtılar. Cinler keskin dualara hiç dayanamazlar. Hele sakallı adamların dualarına hiç..."

Eşkiyaları içeriye götürdü. Çalıların parladığı duman almış, ocak gibi bir yerin yöresine

oturttu. Burada çok ateş yakıldığı, duvarların isinden, köşede yığılı küllerden belliydi.

Taşların üstüne sekilendiler. Çok soğuk vardı, çok da üşümüşlerdi. Memed Çocuk:

"Siz korkmayın, ben şimdi gelirim. Cinler hep kaçtılar ya, eğer korkarsanız, tüfeğiniz de var ya, belki cinlere kurşun değmez, bu sakallı ben gelinceye kadar dua okusun," dedi dışarıya çıktı. Daha çalılarının ateşi geçmeden kuru bir kütükle geri geldi, "Korkmadınız ya," dedi geri gitti. Bir yarım saat içinde ortaya bir sürü kuru odun, kütük yığıdı.

"Şimdi iyice şu ateşi güreletelim bakalım." Orada oturmuş kalmış eşkıyaların şaşkın bakışları altında ocağı güreletti. Ortalık ışıdı. Kendi de geldi Ferhat Hocanın yanına oturdu. Kızarmış ellerini, ayaklarını yalımlara tutarak ısıttı. İşte o zaman farkına vardılar ki Memed Çocuğun ayakları yalın. "Senin ayağın yalın," dedi Ferhat Hoca. "Yalın," dedi Memed Çocuk. "Bizim köyde bütün çocukların, avratların ayakları yalın olur."

587

"Üşümüyor musunuz?"

"Üşüyoruz, üşüyoruz ya ne halt edersin Ağam, yoksulluk başa bela. Yoksulluk bir ateşten gömlektir, onu giyen bilir. Siz aldırmayın bana. Bizim halimiz dirliğimiz böyle. Benim dedem Me-med var ya, onun üstüne bu dünyada bir tane bile at hırsız yokmuş. Şu Uzunyaylanın Çerkeslerinde bir tane çalmadık at bırakmamış. Her çaldığı atı sattığında da babama Maraştan bir kovan balla, bir kundura alıyormuş." Boynunu büktü. "Benim babam beceriksiz çıktı. O da dedem gibi atlan çalıyor, çalıyor ya hep yakalanıyor, hapse giriyor. Olmaz olsun böyle hırsızlık, hep hapse girdikten sonra. Ben, öyle bir hırsız olacağım ki dedem gibi. O zaman babama hırsızlık yasak. Beceremedi gitti bu işi fıkara. Ben sizi görmeden eşkıya olayım diyordum ya, yazık size, vazgeçtim."

"Neden vazgeçtin ki?"

"Canım nasıl vazgeçmeyim ki sizin bu halinizi gördükten sonra? Böyle gece gündüz kaç

babam kaç, bunun sonu neye varacak? Bir gün de bir kurşunla sizi Karafirtına mı ne, haklayıve-recek!"

"Biliyoruz," dedi Ferhat Hoca.

"Biliyorsunuz ya, görünen köy kılavuz istemez ki... Ama bakın, ben size ne söyleyeceğim..."

"Ne söyleyeceksin?"

Memed başını önüne eğdi, elini kirpi oku gibi dimdik saçlarında gezdirdi. Belli ki ikircik geçiriyordu.

"Söyle."

"Öyleyse söyleyim, bu Ğnce Memed var ya," eliyle Memedi gösterdi, "bunun gibi eşkıya olmak iyi. Neden ki dersiniz, can-darmalar bizim köyü kırfacana çevirdiler, işte bunun için," gene Ğnce Memedi eliyle gösterdi, "ayaklarını yardılar, hepsine de tuz bastılar, kimse de bu Ğnce Memede hiç sövmedi. Herkes buna," parmağıyla Ğnce Memedi gösterdi, "tapıyor."

Sustu, başını önüne eğdi. ikircik geçirdiği belliydi. Yüzü andan ana değişiyor, bir kızarıyor, bir bozarıyordu. Sonra kahkahayla güldü, ardından da:

"Bu Ğnce Memedi var ya, köylüler bir görseler, boyunun da benim boyum kadar olduğunu bir bilseler..." Gülmesi daha sürüyordu.

588

"Bilseler ne olurdu yani?"

Memed Çocuk gülmesini kesti, başparmağını ağzına soktu, somurdu.

"Bilseler ne mi olurdu?"

Onların yüzlerine teker teker baktı.

"Bilseler ne olurdu Memed?"

"Bir şey olmazdı," dedi Memed sevinerek. "Hiçbir şey olmazdı. Neden ki dersin aba altında er yatar. Bizim köydeki çocuklar var ya," Kasım gösterdi, "işte bunun kadar iri olan

çocuklar bile benden korkarlar. Bizim köylüler var ya, işte bu adamın Ğnce Memed olduğuna önce, elimi keserim ki inanmazlar, sonra da alışır, onun Ğnce Memed olduğuna daha çok inanırlar. Siz şimdi uyuyun. Kim bilir ne kadar yorgunsunuz-dur, vay fikiralar, dağ bayır kaç kaç... Bakın, şu bizim yaktığımız şu ateş var ya, dışardan hiç gözükmez. Neden ki dersiniz, dışarda bir duvar daha var, çok yüksek. Dedem çaldığı atları buraya saklarmış. Köylüler de onun yerini bilirler, hiç kimseye de söylemezlermiş. Babam öyle mi ya onu kim görse yakalayıp candarmaya teslim ediyormuş fikirayı. Siz hiç korkmayın köylü ölür de sizin yerinizi kimseye söylemez." Ğnce Memede sevgiyle baktı. "Bu Ğnce Memed var ya, onda şeytan tüyü var. Kimi insanlarda çok şeytan tüyü var. Ğşte bundan dolayı Karafirtına değil ya ferishtahı gelse Ğnce Memedin yanına yaklaşı-maz."

Ferhat Hocanın yanından kalktı, Ğnce Memedin yanına gitti oturdu, onu abasının kolundan tuttu: "Kulağımı bana versene," dedi. Çakır gözlerinden bir korku gölgesi geldi geçti. At kirpiği gibi uzun, kıvrıkcık kirpikleri birkaç kez açıldı açıldı kapandı. Ğnce Memed başını eğdi, kulağımı onun ağzına dayadı. Memed Çocuk yalvaran bir sesle, hiç kimseye duyurmadan, "O Kara-fırtınayı öldür, olur mu," dedi. "O milleti perişan etti. Onu öldür olur mu?"

Ğnce Memed de onun başını kendine çekti, o da onun kulağına:

"Olur," dedi.

"Söz ver?"

Ğnce Memed bir ikircik geçirdi.

589

"Söz mü?"

Ğnce Memed karşılık vermiyordu.

"Bak arkadaş, erinde geçinde seni nasıl olsa öldürecekler."

Ğnce Memed, onun kulağına gene ağzını dayadı: "Biliyorum, öldürecekler."

"Öyleyse söz mü?"

"Bilemem ki..."

Memed ayağa kalktı, gitti, öteki yana, ocağın karanlığına çöktü somurttu.

"Ne oldu Memed Çocuk, Ğnce Memede niye kızdın?"

Memed Çocuk, iyice küsmüştü, karşılık vermedi.

Ferhat Hoca, Ğnce Memed, öteki eşkıyalar onun üstüne düştüler, konuştular, şakalaştılar.

Memed Çocuk bir daha ağızını açmadı, yürekten küsmüştü. Biraz sonra da uyudu, küçücük başı omuzuna düştü.

Kasım nöbete koyup onlar da uyudular.

Memed Çocuk daha gün ışımadan uyandı, usullacık, ayaklarının ucuna basa basa dışarıya çıktı, parmağına dudaklarına götürerek, nöbetteki Kasıma, sus, işareti yaptı, kalenin burcu altındaki ormandan bir kucak kuru odunla döndü, kül bağlamış ocağın közlerini üfürerek tutuşturdu. Getirdiğı odunların hepsini ateşin üstüne usturuplu, hepsi tutuşacak biçimde dizdi. Sonra gitti, daha kucak kucak odunlar taşıdı. Ateşini bir iyice harlattıktan sonra Güdüğü burnundan tutarak uyandırdı. Güdük Hacı korkuyla uyandı. Memed Çocuk dışarıya kaçtı, Güdük Hacı'nın korkusuna kasıklarını tutarak, dizlerini döverek güldü. Kasım da, onun böyle neye güldüğünü bilmeden, onunla birlikte güldü.

Güdük aşağıdaki dereden isli çaydanlığını doldurdu geldi; Memed Çocuk ona daha gülüyordu. Kasım:

"Bu neye bu kadar gülüyor böyle Hacı?" diye sordu. "Neye gülecek it tohumu," diye karşılık verdi Hacı, "benim uykudan korkuyla sıçrayıp uyanışına gülüyor." Güdük Hacı da güldü.

Memed Çocuk:

"Sus," dedi, onun yanına gelerek, "öyle sesli gülme. Baksana fıkara serilmişler, ölü gibi uyuyorlar. Kim bilir, ne kadar yorgunlar, fıkara." "

Güdük sesini kesti. Memed gitti dün geceki köşesine büzüldü.

Çay kaynadı, fokurdadı, önce Ferhat Hoca kalktı, aşağıya, çaya indi, aptes aldı, abasını çıkardı yere serdi, üstünde namaza durdu. Onun arkasından öteki eşkıyalar birer ikişer uyanıp dışarıya çıktılar geldiler. Memed Çocuk köşesinde yüzünü iki eli arasına almış, derin düşüncelere dalmıştı. Hoca namazını bitirdi, sofraya kurulmuş, yiyecekler ortaya çıkarılmıştı.

Güdük Hacı kalaylı bir tase çay doldurdu önce Ferhat Hocaya verdi. Hoca, tase üç tane şeker atıp bir çöple karıştırdı. Ğecekken tas elinde kalakaldı, "Amann, konuğumuz," dedi. "Gel konuğumuz. Kusura kalma, seni unuttuk. Vay akılsız başım vay! Buyur konuğumuz."

Memed Çocuk hiç durumunu bozmadı. Hoca ısrar etti, taştta ses var, Memed Çocukta ses yok. Onun ardından ince Memed, ötekiler de konuğu buyur ettiler, kimse kahvaltıya el sürmemiş, çay tası Hocanın elinde öyle tüterek duruyordu. Sonunda Memed gitti, Memed Çocuğu tuttu kaldırdı getirdi Ferhat Hocanın yanına oturttu. Bütün çabalamalarına karşın Memed Çocuk elini yiyeceklere sürmedi, Ferhat Hocanın uzattığı tası da almadı.

Hoca çok üzölmüştü, üzüntüsü sesinden belliydi: "Yahu sana ne yaptık Memed Çocuk, yavrum, bir kusur işledikse bağışla bizi."

Ğnce Memed de:

"Bağışla kusurumuzu adaşım," dedi, "sana karşı bilmeden bir kusur işledikse."

Ötekilerde, "bağışla," dediler.

Memed Çocuğun dudakları sündü, çakır ela gözleri puslandı, neredeyse ağlayacaktı:

"Ben," dedi, "eşşeğin biriyim. Hem de eşşoğlu eşşek bir akılsızım."

"Neden imiş o?"

"Neden olacak arkadaş, benim gibi bir çocuktan adam çıkmaz, anam derdi de inanmazdım."

"Şimdi nasıl inandın, ne oldu ki?"

"Daha ne olacak, dün gece yiyeceğinizin hepsini yedim, siz de bir şey söylemediniz.

Düşünmedim ki, ulan eşşek kafa, akıl-

591

sız adam, eşkıya adamların yiyeceklerinin hepsi camus gibi sü-mürülür mü? Çok da açtım, evde de hiç yiyecek yoktu, sizin yiyeceğiniz de o kadar tatlıydı ki dayanamadım. Ğşte şimdi de köpekler gibi pişman oldum. Ne vardı yani, o kadar yiyeceğin hepsini yemeye. Hiç düşünmedim ki, bir eşkıya adam bu dağlarda yiyeceği nereden bulur, vay, yazık!"

Gene dudaklarını sundurdu, kalktı gitti köşesine oturdu.

Bir yandan Ferhat Hoca, bir yandan Memed onu kandırmaya çalıştılar. Ğnce Memed yerinden kalktı, onun yanına oturdu, ağzını onun kulağına dayadı, fısır fısır bir şeyler konuştular, Memed Çocuk yerinden kalktı, geldi gene Ferhat Hocanın yanına oturdu. Ferhat Hocanın verdiği tası aldı, içti, sofraya uzandı, dün gecekinden de daha iştahla, her şeyi unutup, gene yiyeceklere yumuldu, çenesi değirmen gibi işlemeye başladı, eşkıyaların şaşkın bakışları altında, sofrayı sildi süpürdü. Çay tası elden ele dolaşıyor, ona sıra gelinceye kadar çok vakit geçiyor, Memed Çocuk da sabırsızlanıyordu. Ferhat Hoca, kendi eliyle tası çayla doldurdu, içine de beş şeker attı, karıştırdı, "Bu çayı yalnız sen içeceksin, içine çok şeker attım, bal gibi oldu."

Memed Çocuk, gözleri kocaman açılarak, sıcak çaydan ağzı yanarak, tastaki çayı bir anda bitirdi.

"Bir çay daha?"

Memed Çocuk:

"Ziyade olsun," dedi, "yeter. Ömrümde böyle güzel bir çayı hiç içmemiştim. Bu çay dedikleri de ne güzel kokarmış meğer. Kokusu daha karnımdan yukarıya vuruyor."

Eşkıyalar, kahvaltılarını yapıp ayağa kalktılar. Memed Çocuk da kalktı:

"Ben artık gideyim," dedi, "Mestan Ağayı çok merak ediyorum. O, bildiğiniz adamlara benzemez. Söz verip de gelmediğine göre, onu öldürdüler. Yoksa imkanı mı var? Vay, babayiğit Mestan Emmi vay."

Ferhat Hoca onu bir köşeye çekti, eline para koymak istedi, Memed Çocuk, eli paraya değince ateşe dokunmuşçasına irkildi:

"Eşkiya adamın parası alınmaz. Bu dağlarda çok para gerek size. Zaten yiyeceğinizin hepsini de yedim bitirdim. Olamaz," diye bağırdı.

592

Alırsındı, almazsındı, diye Ferhat Hocayla cebelleşmeye başladılar. Hoca parayı onun cebine zorla sokuyor, öteki çıkarıp kalenin penceresinin içine koyuyordu. Ğnce Memed baktı ki cebelleşme uzun sürecektir, "Hocam, sen dur," dedi. Hoca, elindeki parayı Ğnce Memede verip çekildi. Ğnce Memed, gene onun kulağına eğildi, fısırdaştılar, çocuk parayı aldı, cebine koydu, arkasından da karşı karşıya geçip gülüşmeye başladılar. Kasıklarımı tuta tuta kendilerinden geçmiş gülüyorlardı. Gülmeleri ötekilere de geçti. Hep birden sevince boğularak güldüler.

Gülmeleri bittikten sonra Memed Çocuk:

"Bana izin," dedi. "Allah sizi kazadan beladan, kör kurşunlardan saklasın. Şimdi beni iyi dinleyin, ben gittikten hemen sonra siz buradan gidecek, yitiklere karışacaksınız, ama hemen. Burada durmayacaksınız." "Neden imiş o?"

"Çünküleyim ki, Karafırtınanın candarmaları beni yakalayınca, tabanlarımı yarıncaya, yaraya da tuz basınca, ben de dayanamayınca, sizin yerinizi onlara söyleyince, onlar da gelince, sizi öldürünce... Onlar çok, siz azlıksınız. Bir de, fıkara larım, siz yorgunluktan ölüyorsunuz. Siz de ölünce, ben de buna dayanamayınca..." Durdu, bekledi, koşarak geldi Ğnce Memedin elini tuttu, onun kulağına bir şeyler fısıldadı, ayrıldılar.

"Bu parayı vermeseniz iyi olurdu," dedi, boynunu büktü. "Ayıp oldu. Yemeğinizin hepsini de

yedim. Ne yapayım, yiyecekleriniz çok güzel, çayınız da bal gibiydi. Bu para... olmadı."

"Ayağına bir ayakkabı alırsın..."

"Ohhhoooo, sen ne diyorsun bre sakallı, ne ayakkabısı... Evde un yok, tuz yok, hemen götürüp anama vereceğim. Anam bir sevinecek, bir sevinecek... Bal bile, çay bile almayacağım. Sen ne ayakkabısından söz ediyorsun öyle, behey sakallı!"

"Güle güle Memed Çocuk, arkadaşımız," dediler. "Senden ayrılmak ne zor arkadaş, ama eşkıyacılık bu, gözü kör olsun." Onu derenin ucuna kadar uğurladılar. Ğnce Memedin boğazına bir yumruk geldi tıkadı.

"Haydi arkadaşlar toparlanın gidelim. Memed Çocuğa söz verdik."

593

Toparlanıp, kaleden aşağı indiler, Kuru Çınar köyünün üst başında durdular. Sahan, bu köyü görünce, köyde tanıdıkları olduğunu söyledi. Köyden gürültüler, patırtılar geliyordu. Geceye kadar, geniş dallı bir çınarın altında, bir kayanın kuytusuna sığınarak beklediler. Çok üşüdüler. Karanlık kavuşunca, Sahanı aşağıya gönderdiler. Sahanın gitmesiyle dönmesi bir oldu: "Köy candarmayla ağzına kadar dolu," dedi... Oradan yüz geri ettiler. Bu geceyi de kalede geçiremez miyiz?" diye sordu Temir.

Ğnce Memed, bu soruya karşılık bile vermedi. Sabaha karşı Mestanın köyüne vardılar. Köy sessizliğe gömülmüştü. Köyün dışındaki tek basma, bir büyük ağacın altındaki, sırtını kayalara dayamış bir damın el kadar penceresinden incecik bir ışık sızıyordu, o evin kapısını çaldılar. Kapıyı açan yaşlı bir kadındı, onları görünce çok sevindi:

"Hoş geldin Ğnce Memed, hoş geldin yavrum benim evime. Gelin, candarmalar dün sabah köyden gittiler. Ocağımızı söndürüp, evimizi başımıza yıktılar da gittiler. Mestanımızı da, o babayiğidimizi öldürdüler de gittiler. Siz hoş geldiniz, safalar getirdiniz, Mestanın cenazesine geldiniz herhalde."

Ateşi ölçerdi, yere kilim, döşek serdi, buyur etti. Eşküyalar ayakkabılarını çıkarmak istediler.

"Ne o, ne o!" dedi yaşlı kadın, "eşküyaya adam hiç ayakkabılarını çıkarır mı, biz hiç mi eşküyaya görmedik? Eşküyaya adam hiç silahını elinden bırakır mı, belli olmaz ki, bir düşman şuradan çıkıverir."

Kadın ocağı ölçerdi, ocağa bir su koydu, elleri yanlarına düştü, oraya ocağın başına çömeldi kaldı, yüzü de kedere kesti. Kadının bu hali Memedin gözünden kaçmadı:

"Ne o ana?" dedi, "ne oldu sana böyle? Yüzün çok karardı."

"Kurban olduğum oğlum, yiğidim, aslanım, koca Ğnce Memed, Hazreti Aliye eş, bin yılın bir başı evime gelmiş de," sesi ağlamsıydı, ağıt yakar gibi konuşuyordu, "benim gözüm kör olsun da, önüme aksın da, beni kara topraklar alsın da, Ğnce Memed yiğidime, yoldaşlarına içirecek bir tutam kahvem, bir yudum çayım, yedirecek bir lokma ekmeğim de... Kurban ol-

594

duğum yavrum, benim yüzüm kararmasın da kimin yüzü kararsın."

"Aldırma güzel anam," diye onu teselli etti Ğnce Memed, "senin bu güler yüzün, tatlı dilin yeter bize."

"Güler yüzüm, tatlı dilim batsın. Bir yılın bir başı Ğnce Memed evime gelsin de... Durun hele belki sizin karnınızı doyuracak... Bir horozum, kocaman... Tavuklar hep kırıldılar da, bir bu kaldı. O da sizin kısmetinizmiş. Hemen yakalar gelirim. Siz de kesersiniz, size bir yahni yaparım ki..."

Horoz aklına gelince kadının yüzü birden değişti, gözlerinin içi de güldü.

Horozu kesmesinin önüne geçmeye çok çalıştılar ya kadının vazgeçmeyeceğini de biliyorlardı.

Kadının horozunu yememek, onu en büyük aşağılama olurdu. Çarnaçar razı oldular.

Horozu Güdük kesti:

"Ana sen otur konuklarıyla konuş, ben horozu yolar, temizlerim," dedi. "Sen de yahni

"yaparsın. Bende de çok soğan var. Ben bunların aşçıbaşısıyım."

"Aşçıbaşısıysan iyi."

Güdük dışarı çıktı horozu temizlemeye başladı. Usuldan ortalık ağarıyor, Torosun karlı doruklarına kırmızı, mor, pembe ışıklar dökülüyordu.

Horozu temizleyip içeriye giren Güdük:

"Ana, sen bu horoza amma da iyi bakmışsın," dedi. "Bir koyun kadar büyük. Yağlı da."

Kadın sevindi:

"O benim biriciğimdi," diye karşılık verdi. "Ben ona yemedim yedirdim, içmedim içirdim. Şu

Allahm güzel işine bakın ki o da Ğnce Memedime nasip oldu. Anam beni Kadir gecesi

doğurmuş ki Allah benim başıma, bu sabahın alacasında devlet kuşu kondurmuş ki, koca

Allah böyle bir talihi kime nasip etmiş ki..."

"Sağ ol Ana, var ol."

Kadın ocağa büyük bir tencere koydu, horozu içine attı. Gidiyor, geliyor, gülüyor, seviniyor,

Allaha dualar ediyordu. Tepeden tırnağa sevinç olmuş çıkmış, bir genç kız gibi şakı-yordu.

595

I

"Sizi gördüm, Mestannın ölüsünü bile unuttum. O benim yeğenimdi. Ğnce Memedin yoluna bin tane Mestan kurban olsun."

Ğnce Memed:

"Ana," dedi, "senden bir dileğim var."

"Söyle," dedi kadın, "söyle kara gözlüm, anan sana da, dileğine de bu sabahın alacasında,

dağların doruğuna gün vururken kurban olsun, söyle."

"Ana, buralarda, bu yakınlarda hiçbir balcı var mı?"

"Var," dedi kadın, "var benim şahinim. Bal mı istedi canın yiğit, insan yüreğine hayran

olduğum. Koca Abdullah var."

"Yakın mı?"

"Ğşte şuracıkta."

"Ana sana para verelim de, bir hızman balı, şu bizim Sahanla al da gel."

"Hemen gider de alır gelirim gülüm. Onda her zaman bal olur. Kimseye de bir zırnık koklatmaz. Kendi de bir parmak balı ağzına sürmez. Ben beni bildim bileli o bal sağar.

Diyorlar ki, ömründe hiç bal tadı bilmez imiş. Fıkara, balçıklarını hep satar. Hep satar da tütüne verir."

"Bir koca hızman."

"Onda hızman da var kul olduğum."

"Bir büyük, bir de küçük hızman olur mu?"

"Ne kadar balı varsa sana alırım da getiririm kara gözlüm."

"Ne kadar varsa al da gel."

Sahanla kadın bal almaya gittiler, Hoca aptes aldı, namaza durdu. Horoz ocakta fokurdayarak kaynıyordu.

Kadınla Sahanın dönmeleri uzun sürdü. Güdük ocaktaki horozu, soğan doğrayarak, bir güzelce yahni yaptı onlar gelinceye kadar.

Kadınla Sahan ellerinde bir büyük, bir de küçük hızmanla geriye döndüler. Kadın:

"Hem de petekli bal, apak her peteği, oğlum Ğnce Memed yesin de, güçlensin de

düşmanlarına göt attırsın. Gözü kör olası Abdullah bir de para aldı, bir de para aldı bu

Sahan çocuk-

596

tan, bir kucak. Gözü paraya doymuyor, o paraları yese içim yanmaz. Hep tütüne veriyor, dumanını da gece gündüz havaya savuruyor. Kendi de balçıklarından bir zırnık bile

koklamıyor." Sonra birden telaşlandı, "Siz yemek yiyeceksiniz. Bu güzel balçıkları da... Evde ekmek yok. Gideyim de komşudan ekmek alayım."

Dışarıya koştu, birkaç dürüm ekmekle geriye döndü. Eski kilim sofrayı yere serdi, büyük bir bakır sahana yahniyi boşalttı, "Çok güzel yahni yapmışsınız," dedi, tencereyi koklayarak, "mis gibi de kokuyor. Ah, bunun yanında bir de bulgur olaydı ki, yazık, benim hiç bulgurum yok ki..."

"Gerek yok bulgura," dedi Ferhat Hoca. "Böyle de iyi." Bir sahana da küçük hızmandan bal boşalttı, "bal da burcu burcu püren kokuyor, yeme de kokla, insanın bu güzel kokudan başı döner.

Sofranın başına oturdular. Kadın oturmuyor, ayakta dikilmiş duruyordu.

"Ana otur," dedi Ğnce Memed.

Kadın orurmamakta direniyordu.

Ğnce Memed:

"Ana eğer, sen de bizimle oturup yemek yemezsen, biz de şu senin horozuna el sürmeyeceğiz."

Çarnaçar kadın oturdu.

Bir tek kaşığı vardı kadının, kaşık elden ele geçiyordu. Kimisi de yufka ekmeği lokma ediyordu. Kadın yahniye elini sürmedi, sahandaki bala ekmeğini batarak, gözlerini kapatarak, kendisinden geçerek, ballı yufkayı ağzına atıyor, burun delikle ri açılarak, burun kanatları titreyerek, bu güzel kokuyu sindiri sindire yutuyordu.

Sahandaki bal bitince, kadın biraz daha bal koymak istedi Ğnce Memed bunun önüne geçti.

Kadın:

"Doğru ya," diye içini çekti. "Bu soğukta bal size gerek ola cak."

Karımlarını doyurup sofrayı kaldırdılar, köşeye koyduları Tencerede, sahandaki kemiklerden

başka, horozdan zırnık bile kalmamıştı.

597

Kadın, yarın sabah artık gül horozumun bülbül sesini duyamayacağım, diye düşündü, arkasından da ekledi, böyle bir güllüce horoz Ğnce Memedime kurban olsun. Bir kümes horozum olaydı da, hepsi de böyle güllüce, onun hepsini de Ğnce Memedime kesseydim, sevinçten de şıkır şıkır göbek atardım. Şıkır da şıkır.

Kadının içindeki sevinç dışına vurmuş, yüzü bir sevinç çiçeği gibi açmıştı. Onun sevinci ötekilere de geçti.

"Ana, bu köyde bir Memed Çocuk var, hani çakır gözlü, kısacık boylu, saçları da kirpi oku gibi, dimdik duran."

"Biliyorum onu," dedi kadın, biraz düşündü. "Memed Çocuk, hani dün, eşkıyalar ona bir koca kucak para vermişler. Siz verdiniz değil mi, kim verecekti ya, ancak o kadar parayı gönlü gani Ğnce Memed verirdi bir çocuğa. Benim hiç çocuğum olmadı. Kocam, üç kardaşım savaşa gittiler de bir daha dönmediler. Ğşte ben de burada böyle tek başıma kaldım. Benim evime hiç kimse uğramaz ki, yıllardır ilk uğrayan konuk sizsiniz." Ellerini havaya açtı.

"Allah sizden razı olsun. Allah tuttuğunuzu altın etsin. Allah düşmanlarınızın gözünü kör, sizin kılıcını keskin eylesin. Allah... Siz beni kıyamete kadar gönendirdiniz evime gelerek, siz beni kıyamete kadar gönendirdiniz... Allah..."

"Sağ ol, var ol Ana, o Memed Çocuğu bulabilir miyiz acaba şimdi?"

"Buluruz ya, evleri şu aşağıda derenin içinde, pınarın başında. Babası da hırsız. Dedesi de, onun dedesinin dedesi de hırsızdı. Bunlar yedi ceddin, hep hırsızlık yaparlar. Bunların soyundan da hırsızdan başka bir şey çıkmaz. Hiç ellerini ılıktan soğuğa sokmazlar, hep hırsızlar. Ben şimdi o çocuğu alayım geleyim mi, o çocuk sizin de paranızı çalmadı ya?"

"Çalmadı."

"O çocuk öyle bir çocuk ki gözden sürmeyi çeker, bir de bal sever fıkara. Geçen yıl bal yüzünden ölüyordu. Gitmiş de bu dinsiz imansız Abdullahın, sizden bir çanak bal için, vay, bir kucak para aldı ya, işte onun kovanlarını açmış. Arılar da onun yüzüne gözüne sıvanmışlar, bu çocuğu öyle sokmuşlar, öyle sokmuşlar ki çocuk şişmiş, davul gibi, iki üç misli olmuş. Şişmekten de gözleri kapanmış. Ağzı açılmamış. Ağzına

598

çorbayı kemiş düdükle akıtmışlar. Karaçalı köyün Fatma Anası olmasa bu çocuk ölüyormuş. Ona ilaçlar içirmiş de ölümden kurtarmış. Behey hırsız oğlu hırsız, ölümden kurtuldun ya, dur yerinde, durmaz. Bir daha kovanları açmış. Arılar onu bir daha şişirmişler. Fatma Ana onu gene ilaçlamış. Memed gene durmamış. O gün bugündür Abdullahın arıları her aya bir, iki aya bir onu şişiriyor. Ne yapsın şişmeye alıştı fıkara. Şişmeyince yapamıyor. Bu çocuğu eğer arılar sokup da öldürmezse, bu dedesini de, dedesinin dedesini de aratmayacak." Çabuk çabuk konuşuyordu. "Bulayım mı onu size? Paranızı çalmışsa gelmez."

"Çalmadı, gelir."

"Ben şimdi hemen dışarı çıkar, çağırırım onu. Bir de iyi çocuk ki, hiç kimseyi kırmaz. Benim bütün odunlarımı dağdan o getirir. Mantar zamanı bana dağdan mantar, kiraz, armut, nar, elma zamanı bana dağdan elma, nar toplar, çiçek zamanı bana mantıvar toplar. O, herkesin eli ayağıdır. Öyle bir çocuk bulunmaz."

Dışarıya çıktı, yokuşun üstünden aşağıya:

"Memed, Memed," diye bağırdı, "gel bize de sana ne vereceğim. Ne vereceğim."

Daha o kapıdan girmeden, Memed Çocuk koşarak geldi, eşkıyaları görünce önce şaşırdı, sonra sevinç içinde kalarak güldü, utandı, çekingen bir hal aldı:

"Zöhre Ana beni bu sabahın köründe çağırınca, siz olduğunuz hemen yüreğime tıp etti.

Eeeee, hoş gelip safalar getirmişsiniz."

"Hoş bulduk," dedi Ğnce Memed.

"Ben bildim," diye üzöldü Çocuk. Kirpikleri ıslandı. "Mes-tan iyi bir adamdı. O, bize gelirken candarmalar onu sıkıştırmışlar. O da bizim yerimizi göstermemek için kaçırmış, candarmalar da onu vürmüşler. Allah rahmet eylesin iyi bir adamdı. Balcı Abdullahın elinden beni hep o kurtardı. Bana fiske de vurdurmadı. Yoksa, o balcı var ya, benim şiştiğime de bakmaz, derimi yüzerdi."

Sonra, Memed, Ferhat Hocanın yanına usulca kaydı, onun elini tuttu:

599

"Ben senin kim olduğunu biliyorum," dedi. "Seni kurnaz seni! Bir de hiç belli etmiyorsun. Zaten anlamalıydım senin kim olduğunu. Sakalına bakınca bilmeliydim. Böyle kocaman sakal kimde olur ki... Benimki de ahmak bir kafa işte, adam seninle konuşur da, arkadaş olur da senin kim olduğunu bilmez mi?"

"Ben kimim ki?"

"Ha, hah, bir de kimim, diye bana soruyor, seni kurnaz seni! Sen, ermişler ermişi Ferhat Hoca değil misin, sen, Ğnce Me-medi afsunlayıp kurşun geçirmez eden sen değil misin, Ğnce Memedin kurşuna dizilmiş yağız atını, bir kır küheylan olarak dirilten sen değil misin, Anacık Sultanı öldüren Yüzbaşı Faruk-lan, Kertiş Ali Onbaşının canını alaraktan, köprünün altında, onları Anacık Sultanın ölüsü yanına uzatan sen değil misin, Ğnce Memedi, peri kızlarını göndererek, Çiçekli Mahmut Ağanın zindanından, kalın zincirlerini koparttırıp kaçıran sen değil misin? Senin öyle çok, öyle çok marifetlerin var ki, saymakla bitmez."

"Bütün bu saydıklarının hiçbirisini ben yapmadım. Bütün bunlar doğru değil."

"Bir de sakalını kestirip, sonra da uzatan Ferhat Hoca sen değil misin?"

"Ben Ferhat Hocayım."

"Öyleyse benim dediklerim de doğru. Sen bütün bunları benim külahıma anlat. Seni yalancı

seniiiiiii!"

"Bu senin dediğin gibi bir adama hiç yalancı denir mi?"

Memed ocuk, onun elini bıraktı, gözlerinden bir korkunun gölgesi geçti, vardı kapının eşikliğinde kaçacakmış gibi durdu. Başını yere eğip bir süre düşündü. Gözlerini kaldırdı, yalvarırcasına Ferhat Hocaya baktı:

"Sana yalancı dedim diye Allah bana bir şey yapmaz değil mi, çont olmam değil mi, Allah beni öldürmez değil mi? Bir bok yedik, bir kusur işledik senin arkadaşlığına güvenerek, beni bağışlasan olmaz mı?"

"Seni bağışladım Memed ocuk. Gel bakalım yanıma."

Memed ocuk, gözlerini onun yüzünden ayırmadan, korkarak, ayağı ayağına dolanarak gitti, onun karşısında durdu.

"Güdük, şu büyük hızmanı getir. Kaşığı da al gel."

600

Güdük, bal hızmanıyla kaşığı getirdi Ferhat Hocaya verdi. Hoca bir dizini yere koydu, kaşığı hızmana daldırdı, kaşıkla birlikte apak bir bal peteği çıktı, Memed ocuk gözlerine inanamadı. "A ağzımı!" ocuk gözlerini kapadı, ağzını ardına kadar açtı. Hoca, bal peteğini onun ağzına sokuşturdu. Memed, gözleri kapalı, kendinden geçmiş, ağzındaki bal peteğini, balını, dudaklarından akıtarak, diliyle yöreyi yalayarak uzun uzun çiğneyerek yedi. Gözlerini minnetle açarak, önce Ferhat Hocaya, sonra da teker teker ötekilere baktı.

"Bu hızmanm hepsi senin."

"Benim mi?" inanmaz, inanmaz sordu. "Benim mi, benim mi?"

Hepsi senin."

"Nereden buldunuz bu kadar balı?"

"Biz buluruz."

Çocuk, gene eşkıyaların, yüzüne teker teker baktı:

"Hiçbirinizi bir tek arı bile sokmamış."

"Bizi arı sokmaz," dedi Ğnce Memed, "bizim hepimizi, arıya karşı Ferhat Hoca afsunladı."

"Yalancılar," dedi Memed Çocuk. "Siz beni kandırıyorsunuz. Ayıp değil mi, parmak kadar bir çocuk kandırılır mı, bir bal için."

Gene gitti eşiğe, oraya oturup başını önüne eğdi somurttu. Ğkide birde de, kaşını kaldırıp, kimseye belli ermeden, özlemle bal hızmanma bakıyordu.

Ferhat Hoca, ona diller döküyor, o, duymuyor gibi yapıyordu. Yerinden kalktı, Ğnce Memedin yanına geldi, onu elinden tuttu, köşeye çekti, eğilmesini istedi, Ğnce Memed eğildi. Ağzını kulağına dayadı, fısır fısır konuştular. Ayağına fırladı, geldi bal hızmanını kucakladı,

Zöhre Anaya acıyarak baktı:

"Bir sahan getir Zöhre Hatun," dedi, cömertçe, "bu bal bana çok. Sana biraz bal vereyim."

"Onun da balı var. Ğşte şu küçük hızman da onun."

Bunu görünce Memed Çocuğu bir sevinç aldı, önce Ferhat Hocaya saldırdı. Bir elini alıp öpüyor bırakıyor, öteki elini alıyordu, sonra ötekilere saldırdı. En son da Zöhre Ananın elini öptü, ardından da balını kaptı, dışarıya fırladı. Boyu kadar hız-

601

manı zor götürüyordu. Dışardan, "Ana, Ana, Ana gel, yetiş," diyen sesi bir süre ortalığı cınlattı.

Eşkıyalar, her birisi bir köşeye çekilerek uyumaya başladılar. Ferhat Hoca nöbetçi kaldı.

Hiçbir şey bilmiyorum, diye düşünüyordu. Şu dünya üstüne, şu insanlar üstüne hiç kimse bir şey bilmiyor. Şu dünyaya insanlar, ahmak geliyor, kör gidiyorlar. Belki şu çocuk, Ğnce Memed... Onda bir şeyler olmasa, ona insanlar, boşu boşuna sarılırlar mıydı? Bu çocukta bir şeyler olmalı.

Öğleye doğru, uzaktan gelen ağıt sesleriyle uyandılar.

Ğnce Memed:

"Cenazeye gideceğiz, tıraş olalım, üstümüzü başımızı düzeltelim."

Ocağa su koydu Zöhre Ana. Hamza usturasını belinden çıkardığı palaskasında kılavladı.

Önce Ğnce Memedi dışarı çıkardı, bir taşın üstündeki karı süpürerek oraya oturttu, sakalını bol sabunla köpürttü, tıraş etti. Arkasından da ötekileri.

Zöhre Ana genç bir kız gibi utangaç, kırış kırış olmuş yüzü kızararak Memedin yanına geldi,

"Yavru," diye onun elinden tuttu, "yiğidim oğlum, şalvarın boydan boya yırtılmış, çıkar da dikeyim, cenazeye böyle gitmesen iyi olur, dost var, düşman var."

Memed hemen şalvarını çıkardı Zöhre Anaya verdi, kendisi paçalı donuyla kaldı.

"Sağ ol Zöhre Hatun, ben de bunu senden isteyecektim ya utanıyordum."

"Aman sen de, şu Ğnce Memede bakındı hele, insan hiç anasından utanır mı?"

Alışkın elleriyle iğneyi ipliğe geçirerek şalvarı dikmeye başladı. Ağıt sesleri gittikçe çoğalıyor, çığlıklar göğe çakıyordu.

Fişekliklerini, tüfeklerini, kırmızı postallarını sildiler, parlattılar dışarıya çıktılar. Dışarıya çıkar çıkmaz da Kör Süley-manla karşılaştılar. Kör Süleyman, semerli bir beygirin üstündeydi, yedeğinde de yüklü iki katır çekiyordu.

"Yahu sizi araya araya bir hal oldum. Aramadık yer bırakmadım. Yolda bir çocuğa rastlamasaydım, gene de bulamazdım. Çocuk beni görünce, sen kimi arıyorsun, diye bana sordu.

602

Ben de Ğnce Memedi, dedim. Aldı beni doğru buraya getirdi. Yolda da durmadan, önüme

düşmüş, bağıra bağıra türkü söylüyor, başkaca hiçbir şey konuşmuyordu."

"Saçları kirpi oku gibi, sarı bir çocuk mu?" "O," dedi Kör Süleyman. "Buraya gelince de evi gösterdi, ardından da aldı yatırdı. Ben de biraz..."

"O bizim yeni arkadaşımız," dedi Ğnce Memed. "Adı da Memed. Öyle sonradan değil, dedesinin de adı Hırsız Memed. Öldürseler, tabanlarını yarıp tuz bassalar da adını değiştirmez, bizi ele vermez."

"Sağlam adam," diye güldü Kör Süleyman, attan indi.

Ğnce Memed, Zöhre Anaya gitti:

"Zöhre Hatun," dedi, "bize cephane geldi. Senin evde saklayabilir miyiz? Candarmalar da gitti. Belki bir daha bu köye gelmezler, gelseler de senin evi aramazlar."

"Ğnce Memedime de bak," dedi Zöhre Ana, "bre yavrum, yiğidim, Ğnce Memedim, candarmalar, isterlerse her gün, yıl on iki ay bu köyden çıkmasınlar, isterlerse de her gün on kez benim evimi arasınlar, öyle bir saklarım ki senin silahlarını, bu köyü, şu dağların altını üstüne getirsel de senin bir kurşununu bulamazlar."

Kör Süleymana geldi:

"Ğndir yükünü şu kapıya," diye buyurdu. "Ğndir de, hemen arkana bakmadan git."

Kör Süleyman buyruğa uydu, yükleri indirdi, beygirine bindi, arkasına bakmadan köyü çıktı gitti.

"Ğyi yetişti Kör Süleyman. Hiç cephanemiz kalmamıştı. Tükenecek, diye ödüm kopuyordu. Cıngıllıoğlu yiğit adam, sağlam kaçakçı. Kıyamet kopsa da bizi cephanesiz bırakmayacak," dedi Ferhat Hoca.

"Yiğit adama bu dünyada kıran girmedi," dedi Ğnce Memed. "Bu dünya öküzün sırtında değil, böyle yiğit, sözünün eri adamların sırtında duruyor. Karafirtına yiğitse gelsin de Zöhre Hatunun elinden bir tek fişek alsın, isterse etlerini kerpetenle koparsın."

"Alamaz," dedi Ferhat Hoca.

603

Bütün dağlar, ovalar silme kar altındaydı. Bu uçsuz bucaksız aklığa göz kamaştırıcı bol bir ışık çökmüştü. Ayaklarını sürüyerek ölü evine geldiler. Uzun bir damın örtmesinin altına, ak bir çarşaf altındaki ölünün yöresine halkalanmış kadınlar onları görünce bir an ağıtlarını kestiler, hemencecik de, seslerini daha yükselterek, ağlayarak ağıtlarını sürdürdüler. Köyün delikanlıları, dalları geniş bir alanın üstüne yayılmış, yapraksız, çırılçıplak bir çınarın kalın gövdesinden başlayan taş ağılın üstüne sıralanmışlar, kederli gözleri, uzamış yüzleriyle ağıt söyleyen kadınları dinliyorlardı. Kadınlar, örtmenin altından taşmışlar, karların üstüne serdikleri keçelerin üstüne oturmuşlar, çınarın gövdesine kadar avluyu doldurmuşlardı. Delikanlılar, eşkıyaları görünce saygıyla yerlerinden kalktılar, ellerini göğüslerine götürüp selamladılar, onları oturdukları yere buyur ettiler, kendileri de bir kıyıya çekilip, elpençe divan orada durdular.

Yaşlıca iri bir kadın, önce gür sesiyle ağıdı söylüyor, sonra bütün kadınlar onun söylediğini, gene kadınla birlikte yineliyorlar, arkasından da ağlaşıyorlardı.

Ğri kadm Ğnce Memedi görünce şöyle bir dikeldi, sesine çeki düzen verdi, göğüsleri kabardı, sesi daha gürleşti:

Düldül dağı kavakları, Kızılgedik durakları, sana Ğnce Me-med demem, yıkmayınca konakları, diyordu. Ve bütün kadınlar tekrarlıyorlardı. Sesleri, bütün koyağı dolduruyor, ortalıkta çınlıyordu. Koçyiğitler, koçyiğitler, ağlasın selvi söğütler, öldürmüşler Mestanımı, kanımı yalamış itler. Kadın başını kaldırdı, Ğnce Memedin gözlerini aradı buldu. Ben ağlarım yana yana, düşman da susamış kana, uyan Mestan oğlum uyan, Ğnce Me-med geldi sana. Kadın üç kere dizlerine vurdu. Bilmem demiş, bilmem demiş, ben haymlık bilmem demiş, Ğnce Memedin yerini, düşmanlara demem, demiş. Kadm, uzandı, çarşafın ucundan tuttu,

ölünün yüzünü açtı. Hele yazdı, hele yazdı, kadir Mevlam böyle yazdı, Ğnce Memedi duyunca, sevincinden öle yazdı. Çarşafın kaldırdığı ucunu elinde tutuyor, gözlerini ölünün yüzüne dikmiş bakıyordu. Ölüyor yiğit ölüyor, dünyaya ışık salıyor, hele bakın Mestanıma, ölüsü bile gülüyor. Kadın, önündeki bohçadan Mestanm sırmalı abasını aldı, Ğnce Meme-

604

Ğ

de karşı salladı. Kurşun yemiş, uçmuş canım, kalbur gibi her bir yanım, Ğnce Memed derler buna, öcünü alacak senin. Önündeki bohçadan katlanmış, işlemeli bir ipek mendil aldı, kalktı, Ğnce Memede doğru gitti, mendili ona verdi, döndü. Kızılgediğın yolunu, koparma cennet gülünü, Ğnce Memedime verdim, senin kanlı mendilini. Kadm yerine oturdu, başörtüsünün ucuyla gözlerini sildi. Öteki kadınlar da öyle yaptılar. Kadm göğge doğru sağ kolunu salladı, görünmeyen düşmana meydan okudu. Kurban olayım diline, gelir salma salma, bin oğlum daha olsaydı, verirdim Ğncem yoluna. Mestanm açık kalmış yüzünü örttü. Kızılgediğın ortası, elimde de ağı taşı, suçsuz yere can veren de, Ğnce Memedimin yoldaşı. Fırtına Karafırtına, kargışlar ederim sana, buna Ğnce Memed derler, bunu koyar mı yanına. Gökten yıldızlar düşüyor, yavrum toprakta üşüyor, uyan da gör Mestan oğlum, Ğnce Memed dövüşüyor.

Ğri kadm yoruldu, sözü onun yanındaki ak saçlı, ince yapılı kadm aldı. O da söyledi. Kadınlar ağladılar. Ğnce kadından sonra da genç bir gelin ağıda başladı. Sesi çok dokunaklıydı. Ayaktaki delikanlılar, eşkıyalar da ağladılar.

Sonra birden ağıt kirp, diye kesildi. Delikanlılar vardılar, Mestanm ölüsünü avludaki yontma, üstünde üzüm salkımları ve koç başı kabartması olan bir taşın üstüne yatırdılar. Köyün camisi, imamı yoktu, Ferhat Hoca yandaki pınardan aptes aldı. Ötekiler de aptes aldılar. Ferhat Hoca kollarını sıvadı, ölünün kanlı bedenini bir kalıp sabunla iyice yıkadı.

Kurutup kefenlediler. Ölüyü bir salacaya koyup çırılçıplak bir yamaca götürüp çoktan kazılmış mezara, üstüne mersin dalları atarak gömdüler. Hoca, bir toprak mezarın üstüne, burada bütün mezarlar topraktı, oturdu, güzel sesiyle uzunca bir Kuran okudu. Cemaat önde, eşkiyalar arkada, köye geri geldiler. O gece, bütün evler ölü yemeği pişirmiştiler. Bütün köylüler ölü evinde bir araya gelerek yemek yediler.

Yatsı namazından sonra eşkiyalar Zöhre Hatunun evine geldiler. Ferhat Hoca namaz kıldı.

Ğlk olarak Memed de ona katıldı.

Namazdan sonra Ferhat Hoca:

"Hayrola Ğnce Memed," dedi, "ne var, namaz kıldın?"

605

"Kıldım Hocam, Allaha dua ettim. Şu Karafirtma mı ne ağının kökü, onu benim elime düşürsün, diye."

"Nasıl düşürecek, diyorsun?"

"Çok düşündüm Hocam, Kanlıgedikte pusu kuracağız. Kaç gün olursa olsun bekleyeceğiz, o, atının üstünde, candar-masının önünde gediğe girince hep birden ateş edeceğiz. O, bugünlerde nasıl olsa bir gün Kanlıgedikten geçecek."

"Geçecek, başka yolu yok."

Kanlıgedik, dar, iki yanı çok yüksek, kayalık uçurum bir geçitti, bir at geçecek kadar ince yolun solundan da, çok derinlerde de, iri taşları dolanarak bir çay akıyordu.

"O zaman, biz uçurumun başına, kayaların ardına bir pusu kuracağız, hepimiz her yerden, Karafirtmayı kalbura çevireceğiz."

"Ya candarmaları ne yapacağız, onlar bizim ardımızı kesmezler mi, bizi uçuruma hapseleyip keklik gibi avlamazlar mı?"

"O, belli mi olur ki Hocam, ya akıl ederler, ya da etmezler. Biz, böylelikle Ğlyas Çavuşu da

ölümden kurtarırız."

Ferhat Hoca güldü:

"Sen de onun sözlerine kandın mı, o yerinden kalkamıyor, Ğnce Memed, yavrum."

"Yanlışın var Hocam, biz Karafırtmayı birkaç gün içinde öldüremezsek, Ğlyas Çavuş onu öldürecek, sonra da kendisi ölecek."

"Hiç sanmam. Orada pusu kurmak bizim için ölümdür."

"Nasıl olsa yakında öleceğiz Hocam, her şey apaçık ortada, o, Arif Saim Bey bizi dağlarda bırakır mı sanıyorsun? O, bizim yüzümüzden Anacık Sultanı bile öldürdü. Bizi bırakır mı sanıyorsun? Ölümümüz çok yakın Hocam."

"Biliyorum yakın oğlum Memedim, iki gözümün çiçeği. Ama bile bile ölüme gitmek, Allah indinde çok günahdır."

Tartışma çok uzadı, Ferhat Hoca pusuya bir türlü razı olmuyordu. Ğnce Memed sonunda kestirdi attı:

"Kusuruma kalma Hocam, ellerinden öperim, ben Kanlıge-diğe, ne pahasına olursa olsun pusu kuracağım. Benimle gelen gelsin, gelmeyene Allah selamet versin."

606

"Peki, oğlum," dedi Ferhat Hoca, "madem işi sen bu kadara vardırđın, ben seninle geliyorum. Gelmeyen var mı?"

Öteki eşkıyaların hepsi de:

"Geliyoruz," dediler.

Tam bu sırada da önde Memed Çocuk, arkadan birkaç delikanlı içeriye girdiler.

"Candarmalar köye geliyorlar, çok kalabalıklar. Başlarında da Karafırtma."

Hoca gülümseyerek Memede göz kırptı.

"Burada olmaz Hocam, Kanlıgedikte."

Hoca:

"Ama orada kanlı gömlek kaç yigide don olur," dedi.

"Asıl burada olur," dedi Memed." Tam ortalık yerdeyiz. Kaçacak bir delik de yok."

"Haydi kalkalım." dedi Hoca, "şu yezid bu köye girmeden..."

Delikanlılar ellerinde onlara çıkın çıkın yiyecekler getirmişlerdi, çıkınları aldılar, yola çıkmaya hazırlandılar.

Zöhre Ana, Ğnce Memedi bir köşeye çekti, ona eski, savatlı bir gümüş yüzük uzattı, "Bu rahmetlinin yüzüğü," dedi, "şehidin. Parmağına tak. Bu yüzüğü bana kim getirirse ona cephanе veririm. Ğyi mukayyet ol ona. Bir yere düşüreyim, deme. Vuru-lursan da yoldaşlarına ver, yoksa cephaneniz orada çürür. Kellemi kesseler, bu yüzük gelmeyince kimse bu cephaneden bir fişek bile elimden alamaz. Yüzük eline oldu mu?"

Memed, parmağına taktığı yüzüğü ona gösterdi:

"Oldu." Eğildi, onun elini öptü, o da Memedi yanaklarından. Ötekiler de Zöhre Anadan, helallaşıp ayrıldılar.

Memed Çocuk, onlarla köyün dışına kadar geldi, köyü çıkınca önlerinde durdu:

"Ben burada sizden ayrılıyorum," dedi, ağladı ağlayacak bir sesle. "Allah yolunuzu açık, kurşunlarımızı keskin etsin."

Ferhat Hocanın yanına vardı, "Al şunu," dedi, "anam senin için pişirdi. Ben gördüm, sen horoz etini çok seviyorsun. Bak, Ferhat Hocam, vallahi de billahi de ben bu horozu hırsızlamadım. Ğki gözüm önüme aksın ki... Ben bilmez miyim senin gibi bir insanın haram yemeyeceğini? Ben senin gibi bir Allanın

607

ermişine hiç hırsızlık mal yedirir miyim? Bu kocaman, kar gibi ak horoz bizimdi. Bir de yağlıydı, ağzına layık. Kendi elimle kestim..." Boynunu büktü, "Eğer bana inanmıyorsan,

horozu Ğnce Memede ver, o yesin. Ama sen yesen çok sevinirim. Neden ki dersen, sen horoz etini çok seviyor, gözlerini belerte belerte yiyorsun."

"Senin horozunu hiç kimseye vermem Memed, hırsızlık olsa bile, senin gl hatırım için, gözlerimi belerte belerte yerim."

"Yaa," dedi Memed ocuk, Ğnce Memedin yanına gitti, biraz uzak bir yere çekilip bir taım üstüne oturdular. Fısıltılarla konuştular, ardından da geceyi çınlatan kahkahalarla yürekte güldüler. Kucaklaştılar sonra da. Ferhat Hoca onu Ğnce Memedin kucağından aldı bağına bastı, öptü, sonra teker teker helallaştılar.

Ayrırlrlarken, Memed ocuk:

"Ah, ulan ah," dedi, "bu çocukluk da yerin dibine batsın. Yoksa ben sizden hiç ayrılır mıydım..."

Arkasını döndü koşarak köye girdi.

Bütün gece yrdler. Temir buralarını, taş, kaya, adım adım bildiğı için onlara kılavuzluk ediyordu. Gbeklerine kadar gelen karda bile öyle çabuk yrdler ki daha tanyerleri ışımadan Telli Kavak köyünün st başındaki ormana geldiler. En güvenilir yataklardan birisi olan Gök Hüseyin Onbaşı burada otururdu. Temir silahlarını çıkararak, bir oban gibi, eline bir değnek alarak köye, Gök Hüseyin Onbaşının evine indi. Gök Hüseyin onu coşkuyla karşıladı:

"dm koptu köye gelecek de, candarmanın tuzağına düşeceksiniz, diye. Biz candarmaların köye doğru geldiğini duyunca dağa, bizim yayla evlerine çekildik, köyü onlara bomboş bıraktık. Candarmalar da köye yerleşmişler, beklemişler, beklemişler, sizler köye gelmeyince, ne kadar yiyeceğimiz varsa yemişler, sonra da çekip gitmişler. Dn biz onların çekildiklerini haber alınca köye indik, her evi tamtakır bulduk. Köyde ne tavuk, ne koyun, ne keçi, evlerde ne yağ, ne bulgur, ne un bırakmışlar. Ğşte böyle. Ğnce Memed yukarda mı? Git de al getir

onları. Sanırım buraya bir daha uğramazlar."

Temir, koşarcasına gitti, arkadaşlarını aldı Gök Hüseyin Onbaşımın evine getirdi. Ferhat Hoca, durumu öğrenince çok

608

üzüldü, kemerindeki altınları saydı, bir kısmını ayırdı. Gök Hüseyine, "Köylüyü alana çağır," dedi. Gök Hüseyin bekçiyi, tellal çağırması için köyün içine gönderdi. Tellaldan sonra da, önde Ğnce Memed, arkada öteki eşkıyalar alana geldiler. Köylüler alanı doldurmuştu. Utangaç Ğnce Memed, başını kaldırıp da bir türlü kalabalığa bakamıyordu. Gök Hüseyin: "Her evden bir kişi, şuraya çıksın, arka arkaya dizilsinler." Kadın, erkek, genç kız, yaşlı çınarın altına bir sıra oldular. Memed, ilk baştakine sordu, "Sizin evde kaç baş insansınız?" Yaşlı kadın, "Ğki baş," diye karşılık verdi. Memed, baştan sona sıradakilere kaç baş olduklarını sordu. Ardından da üç eve, beş eve birer altın dağıttı. Hocanın verdiği altınlar yetmedi. Kemerdeki öteki altınları da aldı.

Gök Hüseyinin evine dönerlerken Ferhat Hoca: "Hiç para kalmadı Memedim. Sen istemezsin ya, biz eli fermanlı, evi soyağaçlı birkaç Dulkadiroğlunu daha soymazsak olmayacak."

Memed:

"Olmayacak," dedi.

"Candarma köylüleri nan ekmeğe muhtaç ediyor." "Ediyor Hocam."

"Şu Gündeşli ovası Beylerini soysak da Karafirtmanın pususuna öyle yatsak, ne dersin?"

"Olmaz Hocam. Karafirtınayı ortadan kaldırdıktan sonra, bu dağlarda, ovalarda ne kadar fermanlı Dulkadiroğlu varsa, hepsini soyarız, hem de kolaylıkla."

Hoca sustu. Gök Hüseyinin evine geldiler. Gök Hüseyinin oğulları nereden bulmuşlarsa bulmuşlar, bir koç bulup kesmişler, ocağa doldurdukları közlerin üstünde pişiriyorlardı.

Büyük, kilim yer sofrası ortaya serilmiş, ocaktaki közlerin ışığında kilimin binbir renkteki

nakişları balkıyordu.

Yemekten sonra, Gök Hüseyinden her birisi için bir kepenek istediler. Az bir sürede köyden kepenekler toplanarak getirildi. Her kepeneğin göğüslerinde yalım gibi ışılayan bir çift turuncu güneşi vardı.

609

"Bunu iyi akıl ettin Hocam. Bu kepeneklerin içinde değil üç gün, on gün bile karın, fırtınanın arasında bekleriz de üşümeziz. Çobanlar bunu iyi icat etmişler, kepeneklerin içi fırın gibi olur."

"Fırın gibi olur," dedi Hoca.

"Haklısın Ğnce Memed, bu adam bir zulüm kasırgası gibi geçiyor üstümüzden. Kudurmuş, Kanlıgedikte mi?"

"Kanlıgedikte," diye karşılık verdi Memed.

"Çolak Eşkriya da Yüzbaşı Şükrüyü orada pusuya düşürmüş, öldürmüştü."

Ğnce Memed, gördün mü, der gibisine Hocanın yüzüne baktı.

Hoca, buna karşılık, "Allah yardımcımız olur inşallah," dedi.

Hep bir ağızdan, "Ğnşallah," dediler.

Bütün hazırlıklarını yaparak, bir akşamüstü Kanlıgediğe doğru yola düştüler. Kepeneklerini giyinip kayalıkların arasına yerleştiler. Öylesine yerleşmişlerdi ki, dışardan onları görmenin mümkünü yoktu. Onlar yerleşir yerleşmez kar yağmaya başlamış, kepenekleri kar altında kalmış, gözükmez olmuşlardı. Burada üç gün üç gece beklediler. Altlarındaki yoldan perperişan üç candarma bölüğü geçti. Ğsteselerdi bunların büyük bir çoğunluğunu, önlerinde atlara binili subaylarıyla birlikte öldürebilirlerdi. Eşkriyalığın geleneğinde çarpışma dışı pusukurarak, ya da çarpışırken, çok zorda kalmadan candarmaya can alıcı kurşun sıkmak yoktu.

Ferhat Hocaya kalsa Karafırtmayı bile pusuya düşürerek öldürmek istemiyordu. Ama, ne yazık ki Memede söz geçiremiyor Karafırtma Kanlıgediğe uğramasın, diye içinden dua etmekten başka bir şey gelmiyordu. Ve Memed, şahin gözleri uçurumun altındaki yolda, aşağıdaki düzlükte, karın üstünde belirecek kara lekeleri bekliyor, kafasında sarı güneş kıvılcımları, Zeki Nejadın göğsünde sallanan kırmızı şeritli altın Ğstiklal Madalyasının ışıltılarına karışarak savruluyor, o çelik ışıltısı gelip gözbebeklerine oturuyordu. Bir ancık bile gözlerini, belki kaçırırım, diye, yoldan ayırmıyor, yerinden de hiç kıpırdamıyordu. Eli de hep tetikteydi.

610

Beklediler, beklediler, sonunda Memed:

"Hocam," dedi, "şu fakir fıkaranın da hiç mi talihi yokmuş. Zaten onların talihleri olsa bu halde kahırlar mıydı?"

Hoca içinden seviniyordu:

"Gidiyor muyuz Memed?"

"Ne yapalım, elimizden ne gelir. Bekledik, bekledik gelmedi. Kim bilir bu adam hangi cehennem deliğine girdi?"

Uçurumdan yola indiler, iner inmez de bir bölük candar-mayla karşılaştılar. Başlarında Karafırtma vardı. Eşkiyaları görür görmez, o kadar çabuk atından yere atlayıp siper tuttu ki, Memed geç kaldı, attığı kurşun eyerin kaşını sıyırdı geçti gitti. Vakit öğleydi. Çarpışmaları karanlık kavuşuncaya kadar sürdü. O gece, cebri yürüyüşle eşkiyalar Telli Kavak köyünü tuttular. Burada barınmazlardı. Arkalarında Sarı Sultanoğlunun adamları, Ağaların, Beylerin dağlarda besledikleri, korudukları öteki çeteler, dur durak vermeden onları izliyorlar, köylüler de onları şaşırtıyorlardı ya, Ğnce Memed çetesi nerdeyse, onları ters yöne gönderiyorlardı ya... Ğnce Memed:

"Hocam," dedi, "birkaç aydır, kaç, kovalaya biz bittik. Biz buradan doğru Düldül dağına, Sırapınar köyüne gidelim, kışı orada geçirelim. Sırapmarda olduğumuz kimsenin aklına da gelmez. Bizi orada bulsalar bile, arkamız Düldül dağı, dağa çekilir, canımızı kurtarırız. Bu kepenek işini de iyi akıl ettik. Sıra-pınarlılar da yiğit, sağlam adamlar, ser verirler de sır vermezler."

Ferhat Hoca başta, öteki çeteler de bu düşünceye katıldılar. Gök Hüseyinin evinde birkaç gün kaldıktan sonra, ver elini Düldül dağı, dediler. Yolda üç tane kapı gibi fermanlı, soyağaçlı Dulkadiroğlu soydular, çok para aldılar, bu paralarla on beş köyün yoksulunu, babalan savaşta kalmışlarını donatabilirlerdi.

Sırapınar köyüne bir sigara içimlik yolları kalmıştı ki bir çobanın uyarmasına karşın, dibi çakıltaşlı kuru bir derenin içinde candarmalarla karşılaştılar. Çarpışma ıhırcık karanlıkta başladı ve öğleye kadar yoğun bir biçimde sürdü. Çarpışmada Sahan, Dursunun adamlarından birisi ve Temir vuruldu. Temirin vurulması Memedi de, Ferhat Hocayı da deliye çevirdi, artık at-

611

tıklarını düşürüyorlardı. Karanlık basarken candarma çemberini yararak Sırapmar köyüne geldiler. Yaralıları köylülere bırakarak, köyün çobanlarıyla dağa çekildiler. Köylüler yaralıları, daha onlar köyden ayrılmadan, yakınlarındaki Karagül köyünde oturan Cerrah Nesimiye götürdüler. Çobanlar diyorlardı ki bu Nesimi öyle bir cerrahdır ki, ölüyü diriltir. Kırkgöz Ocağından el almıştır. Bu Karagül köylüleri Karafirtına değil, onun şeytanı gelse, toptan ölmeden Œnce Memedin adamlarını kimseye vermezler.

Candarmalar, ağa, bey çeteleri, adamları, Karafirtına Düldülün çakmaktaşından, boralı fırtınalı keskin kayalıklarında bile onların arkalarını bırakmadılar. Topal Aliyle Yel Veli iz sürdü. Candarmalar, onların gölgelerini bile göremediler. Yorgun, bitkin Düldül dağının

yamaçlarından indiklerinde bir kısmının elleri, ayakları donmuştu. Bunun üstüne Ğnce Memed çetesi soluğu Konur dağda aldı. Bunu duyan Karafirtına deliye döndü. Bu ne çabukluktu. Birkaç günde, bu boranda fırtınada insan kuş olsa da Düldülden Konur dağına varamazdı. Karafirtına ilk kez şaşırđı ve Ğnce Memed çetesine hayranlık duydu. Bundan sonra da dehşet bir kovalamaca başladı. Ğnce Memed çetesi bugün Berit dağmdaysa, birkaç gün sonra Ahır dağlarından sesi geliyordu.

Sonunda Hoca da, Dursun da, ötekiler de yorulmuşlar, kıpırdayacak halleri kalmamıştı. Cerrah Nesiminin iyileştirdiği eşkıyalar da gelmişler çeteye katılmışlar, onlar da yorulmuşlardı. Bitkindiler. Memed de yorgundu ya, o durmak bilmiyordu. Karafirtınayla karşılaşmak için en küçük bir fırsatı kaçırmıyor, karşılaştıklarında da candarma duvarını aşıp ona ulaşamıyordu.

Sonra bir gün bir haberle dağlar dalgalandı, Karafirtına Miralay Azmi Bey Kanlıgedikte, candarmaların önünde atının üstünde giderken pusuya düşürülerek bir kurşunda öldürülmüşü. Köylüler, onu kimin öldürdüğünü görmüşler, biliyorlardı ya, bunu kendi kendilerine bile söylemiyorlardı.

Ğnce Memed çetesi köyünden gittikten sonra Ğlyas Çavuş, işin ardını bırakmamış, Kanlıgediğe giden yollara gözcü dikmiş, oralarda uçan kuşların bile haberini almıştı. Her şeyi ha-

612

zırdı. Tüfeğini yağlamış, heybeler dolusu kurşunu yanına almış, atını eyerlemiş, ormana gitmiş, birkaç gün sabahtan akşamlara kadar ateş ederek elini alıştırmış, düşmanını, insanlığını elinden alanı beklemeye başlamıştı.

Bir gün sabah erkenden gözcü Veysel doludizgin gelerek, Ğlyas Çavuşun avlusunda atından atladı. Veysel, Ğlyas Çavuşun savaştan dönmeyen kardeşlerinden birisinin oğuydu, üzüntülü bir sesle, Karafirtınanın Kanlıgedik yolunda olduğunu söyledi. Ğlyas Çavuş, en güzel

giyitlerini, şal kuşağını, sırmalı mintanını, çizmelerini sandıktan çıkardı, giyindi kuşandı, saatini yeleğinin cebine koydu, kösteğini göbeğinin üstüne sarkıttı, bıyıklarını özenerek burdu, atına bindi, önce hane halkıyla helal-laştı, sonra onun nereye gittiğini bilerek, onu uğurlamaya gelen köylülerle... Mavzerini omuzuna taktı, köyün içinden doludizgin çıktı. Kanlıgediğin arkasındaki dağa geldi, atını bir çalıya bağlayıp uçuruma indi, bir kayanın arkasına pusuya yattı, çok geçmeden Miralay Azmi Bey, al, soylu atının üstünde, candarmaların önünde gözüktü. Çok zayıf, kır bıyıklı, avurdu avurduna geçmiş, yüz çizgileri keskin, atının üstünde durmadan kıpırdayan bir kişiydi. Ğlyas Çavuş, onu görünce yüreğine bir acı düştü, acı yüreğine çörelendi. Savaşdaki Miralayı da tıpkı buna benziyordu. Mavi gözleri dupduruydu. Belki bunun da gözleri mavi, dupdurudur. Azmi Beyi yakından görmüştü ya, o karmaşıklıkta gözlerine bakamamıştı. Neredeyse tüfeğin namlusunu indirecek, salt savaşdaki albayının anısına Karafırtınayı öldürmekten vazgeçecekti. Bunun önüne geçmek için, "O insanlığı elimden aldı," diye çabuk çabuk birkaç kez konuştu. Daha da öfkelenmek, kendine gelmek için, "O, insanların insanlığını elinden alıyor, elinden alıyor," diye söylendi. Bu sırada da Azmi Bey, tam önüne gelmişti. Gez, göz, arpacık, Ğlyas Çavuşun tetiğe basan eli hiç titremedi ve Karafırtına Azmi Bey atından aşağıya sıyrıldı, boylu boyunca, ağzı yukarı yolun kayalıklarının üstüne serildi.

Ğlyas Çavuş, soğukkanlı, hiçbir şey olmamış gibi tüfeğini omuzuna aldı, uçurumu çıkmaya başladı. Arkasından ateş eden candarmalar onu sırtından vurdular. Kurşunu yiyen Çavuş kayanın üstüne kapaklandı kalktı, üç kere kapaklandı kalk-

613

ti. Üstüne kum gibi kurşun yağıyordu, uçurumu çıktı, kayalık yamacı indi, atına zorla bindi, yelesine sarıldı. At onu doludizgin aldı köye getirdi, evinin kapısında durdu, Ğlyas Çavuş gözlerini açtı, oraya toplanmış kalabalığa şaşırarak baktı, atın başını çevirdi, altındaki kır at

kana bulanmıştı, yönünü mor, karlı dağlara döndürdü, doludizgin sürdü, kalabalık onu apak yamaçlarda kara, küçük bir leke kalıncaya kadar izledi.

Bundan sonra Ğlyas Çavuştan hiçbir haber alınmadı. Atının da, kendinin de, o kadar aranmalarına karşın, ne ölüleri, ne de dirileri bulundu.

24.

Ilık yeller esti. Güneş düzlükleri, dağları, koyakları doldurdu. Bütün yaratıklar uyandılar yuvalarından dışarıya çıktılar, tembel, uyuşuk, mest ılık güneşin altına serildiler. Çiğdem çiçekleri sapsarı tomurcuklarının ucuyla toprağı yarı. Birkaç sabah sonra da açılarak, toprağın yüzüne yayıldılar. Çalı diplerinde ince yeşil sapsarı üstünde boyunları bükülmüş mor menekşeler gözükte. Kokuları, inceden inceye koyaklarda esti. Sümbüller kayalıkları yarıdılar, mavi bir bulut gibi ortalığa çöktüler. Yabangülleri açtı. Derken çimenlerle birlikte öteki çiçekler, bitkiler de bir göz açıp kapayıncaya kadar topraktan fıskırdı. Güneş ilk olarak doğuyorcasına, ıslak, terü taze dağların doruğunda açıldı. Binbir koku güneyden, kuzeyden, doğudan, batıdan geldi. Büyük, yıldızlı kelebekler, kırmızı, yeşil benekli, saydam kanatlı arılar, karıncalar, kurtlar, tilkiler, ayılar, böcekler, sansarlar, kirpiler sarhoş oldular kokulardan, yollara bellere saldırdılar. Kanallar, şahinler, öteki yırtıcı kuşlar, güvercinler, sarıasmalar, ibibikler, üveyikler yalpalayarak, çığlık çığlığa gökyüzünde kayarak, süzülerek, takla atarak, kendilerinden geçerek dolaştılar. Toprak, doğurganlığının en cömert günlerini gerinerek, mestolarak yaşıyordu. Bir sabah Hürü Anaya, Ğnce Memedin atının Alidağında olduğı haberini verdiler. Hürü Ana, yel yepelek oraya koştı. Atı, Alidağının yamacında çakmaktaşıdan, pul pul mor ışılı keskin bir kayanın doruğunda gördü. Dağ, dibinden doruğuna kadar, renk renk çiçeğe durmuş, Dikenlidüzü de ağzına kadar çiçekle dolmuştu.

Tanyeri-

615

nin incecik, kokularla yüklü yeli esiyor, otları, çiçekleri dalgalandırıyor, dağlar, ovalar, koyaklar kokudan nennileniyordu. Hürü Ana, usul usul ayaklarının ucuna basarak, ata gözükme-meye çalışarak kayalığa tırmanmaya başladı. Kayalık, at pul pul mor ipitiler içinde kalmıştı. Ana, yüreğı çarparak atın yanına kadar çıktı, daha ata dokunmadan, ona

dokunmaya korkuyordu, usul usul, sesini yumuşatarak, atı okşarcasına konuşmaya başladı.

"Güzelim, yiğidim, tavşan sekişlim, elma gözlüm, kız perçemlim, sırma yelemim, yağız atım, senin gelişin iyi bir şeylere alamet. Ğnce Memedimden, Ali suretlimden, Genç Osman yüreklinden haber mi getirdin, söyle bana, Hürü Anacık kurban olsun sana. Altı ay oldu da ondan ya iyi, ya da kötü bir haber alamadım. Candarmalar dağ gibi geçti üstümüzden. Kırdılar, kırfacan eylediler bizi, büktüler belimizi, kestiler dilimizi, başımıza yıktılar evimizi, kırdılar kolumuzu. Ğnce Memedim, o, Karafırhnanın hakkından geldi de, biz de tatlı canımızı kurtardık. Kurtarmaz olaydık, Ğnce Memedimizden olduk. Altı ay oldu, onun dirisinden de ölüsünden de bir haberimiz olmadı. Hürü Ana kurban olsun senin sürmeli gözlerine, Hürü Ana hayran olsun senin sırma yeledine, bir deri bir kemik, kurşuna dizilen sen değil misin, ölüyken, köprünün alt başında, sana doğru gelen Kırkları dirilip silkinerek, bir kır küheylan olaraktan, şaha kalkarak karşılayan sen değil misin, onları karşıladıktan sonra bir alaca bulut gibi göğe ağarak, kasabaların üstünde dönerek kişneyerek zalimleri uykusundan uyandıran sen değil misin, sonra da varıp Köroğlunun Kıratının, Mu-hammedin binip de Allahımızı görmeye gittiği kız surathı Bu-rağının, çatal kılıçlı Hazreti Alinin Düldülünün, Genç Osma-nın kelle koltuğunda üstünden inmeyerek dövüştüğü Arabı-nın yilkısına karışan sen değil misin? Biliyorum hayırlı bir haber getirdin bana, tatlı canım kurban olsun yağız at sana. Ğnce Memedimden bana bir haber mi vereceksin? O Aladağ-da, kocaman bir ocağın başında şimdi oturuyor mu diyeceksin? Yaz bahar ayları gelince, çayır çimen topraktan yükselince, o, akça bulut gelip Kırkgöz Ocağının üstünde durunca, Ğnce Memedin de esen yeller ile burcu burcu kokarak, buralara, Hürüce Anasına geleceğini mi söyleyeceksin?

Haydi, sürmeli

gözlüm, sırma saçım, ceren sekişlim, ondan iyi bir haber ver bana, bu kara canım kurban olsun sana."

Yerinden doğruldu, elini yavaş yavaş, dizlerinin üstünde yükselerek atın boynuna doğru götürdü, bir parmak ötede durdu, bir türlü elini atın boynuna dokunduramıyor, ona dokunur dokunmaz, gene uçup gideceğini sanıyordu. Sesini daha da yumuşattı, yüreğindeki bütün sevgisini sesine yükledi, bir süre daha konuştu. Artık böyle bir sesle, böyle bir konuşmaya dağ dayanmazdı, parmağını usulca götürdü atın boynuna sürdü. Bir tansık gerçekleşti, at yerinden kıpırdamadı.

Dizlerinin üstünden ayağa dikildi, avucunun içiyle atın bütün boynunu okşayarak yukarıya, atın kulaklarına kadar çıktı. At, öyle durmuş hoşarlanarak, güzel gözleriyle ona, sevgi dolu bakarak bekliyor, kaçmıyordu. Ama gene de Hürü Ana, onun hemen şu anda elinin altından kayacağını sanıyor, ödü kopu-yordu. Hürü Ananın korkusu, eli atın alınına gelinceye kadar sürdü. Alnını uzun uzun okşadı, at olduğu yerde, biraz da güler gibi, tanıdık, dost öyle duruyordu. Bir ara arka bacaklarını gerdi, meretini çıkardı, uzun uzun işedikten sonra birkaç kere karnına vurdu. Hürü Ananın korkusu iyice geçti, atı buradan çekerek nasıl indireceğini düşündü, yelesini tuttu, sağa döndü baktı, sola döndü baktı, onu çekerek aşağıya indirmenin bir mümkününün olmadığını anladı. Ata binerek, birlikte aşağı atlamayı düşündü. Bu bir adımlık yerde, bu çıplak ata nasıl binebilirdi ki... En sonunda, "Güzel at," diye buyurdu, "mademki, sen bana Ğnce Memedimden iyi bir haber getirdin, onun Ala-dağda olduğunu söyledin, belki de Binboğada, dedin, öyleyse in de beni aşağıda, bu kayalığın dibinde bekle." Atın sağrısına bir tokat attı, "Haydi." At süzüldü, aşağıya indi, iner inmez de başını çevirdi, keskin kayalığın doruğuna baktı, olduğu yerde de durdu kaldı. Hürü Ana çabucak aşağıya indi, atın yanma vardı, onu yelesinden tutup çekti, at arkasından uysal uysal geliyordu. Atı aldı getirdi, tek ineğini koyduğu küçük ahıra çekti, boynuna bir kıl örme ip

geçirdi, yemliğe bağladı, tabana kuru otlar serpti, yemliğe saman doldurdu, at samanı yemedi. Yemezdi ya, bu at Ğnce Memedin atıydı, hem de kurşuna dizildikten sonra bir küheylan olaraktan dirilmiş göğe ağmıştı. Buna

617

arpa gerekti, hem de taşsız, gillığışsız saf arpa... Bir telis çuval alarak dükkancı Darendeliye gitti, "şunu arpayla doldur Da-rendeli," dedi, "evde çok değerli bir konuğum var."

"Kim o?" diye sordu Darendeli.

"Ğnce Memedimin atı."

"Gözün aydın," diye onu kutladı Darendeli. Çuvalı arpayla doldurdu. "Ana, bu arpayı da deftere yazıyorum."

"Yaz," dedi Hürü Ana, oradan geçen bir delikanlıyı çağırđı, arpa çuvalını sırtına verdi,

"Bunu bizim eve götür, ahır damının kapısının önüne koy," diye buyurdu, kendi de etekleri zil çalarak köyün içine daldı, önüne gelen kapıyı açtı, yağız atın macerasını olduğu gibi ev ev dolaşarak anlattı, daha o eve dönmeden damının önü köylüyle doldu.

Hürü Ana, eve gelir gelmez, ahıra koştu, atı ipinden tutarak dışarıya çıkardı:

"Tamdınız mı?" diye sevinç içinde çakıldı. "Ğşte bu da Ğnce Memedimin yağızı. Ğnce Memeden haber getirdi. O, Aladağ-lardaymış. Kışı orada geçirmış. Yakında da buralara inecekmiş. Bana bu yağız at bunu böylece söyledi. Kendisi de gitmiş kırk atlara karışmış, Köroğlunun, Zaloğlunun, Genç Osmanın, Alinin, çift boynuzlu Ğskenderin atlarına yoldaş olmuş. Korkmayın Ğnce Memedim sağ selametmiş. Ferhat Hoca da iyiymiş. At bana dedi ki, bundan böyle köylülerin başına o kadar kötü zulümler gelmeyecekmiş."

Ğnce Memedin atının gelerek Alidağınm kayalıklarında üç gün üç gece beklemesi, bunu da duyan Hürü Ana ona gidince, bu yabancı atın hemen teslim olması... Bunda bir hayır, bunda bir iş vardı. Köylüler, bütün acılarım, yaralarımı, bütün zulümleri unutup sevinç içinde

kaldılar. Bahar, birdenbire bütün hışmıyla patladı. Tomurcuklar, birdenbire açtı. Dağlar birdenbire çiçeklendi, köpürdü. Koyaklar, düzlükler, birdenbire çiçeklendi, köpürdü. Akarsular, pınarlar birdenbire çiçeklendi, köpürdü. Kokuyla yüklenmiş yeller, yıldızlar, gece, tanyerleri birdenbire çiçeklenip köpürdüler. Ve dağların başı ağardı, pul pul kıvılcımlandı, savruldu, ışıklar köpürdü. Ve Çukurovada toprak da deniz gibi köpürür ve Toroslarda ışık da deniz gibi köpürür.

618

Baharla birlikte Arif Saim Bey de yanında genç, yetenekli Binbaşı Nafiz Beyle kasabaya geldi. Nafiz Bey Arif Saim Beyin isteği üzerine büyük yetkilerle mücehhez kılınmıştı. Buyruğunda da istediğinden de çok candarma vardı. Kasabalılar Arif Saim Beyi Adana tren istasyonunda alayı vala ile karşıladılar. Dokuz otomobillik bir konvoyla, şimdiye kadar görülmedik bir törenle kasabaya girdiler. Binbaşı Nafiz Beyin oldum olası Arif Saim Beye, bu kahramana saygısı vardı, bu töreni görünce de büsbütün arttı. Ğsmet Paşa, Fevzi Paşa bile böylesine hiçbir yerde, hiçbir zaman karşılanmamıştı. Hele, Binbaşı o kürsüye çıkıp paralanarak, sorul sorul kanlar akıtarak nutuk atan öğretmene bayıldı. Eğer böyle dirayetli, her sözünde insanın yüreğini heyecandan ağzında hoplatarak, insanı cuşu huruşa getiren, ağzından söz yerine, yırtıcı kurtlar gibi kanlar saçan bir kişi Ankara, Ğstanbulda olsaydı, bir kerecik de kürsüye çıkmak fırsatını bulsaydı derhal milletvekili yapılır, Büyük Millet Meclisinin kürsüsünden inmeyerek, vatansever kıvılcımlı sözleriyle yürekleri bir volkana çevirir, bizi Avrupanm hizasına kadar götürecektim altın çağı açardı. O, kürsüden iner inmez, Binbaşı Nafiz koşarak gitti, ona sarıldı, öğretmeni birkaç kez, yürekten kutlayarak öptü. Onun bu vatanperverane hareketi Ağaları, Beyleri candan sevindirdi. Binbaşının hele duruşu, hele duruşu... Sarışın, görkemli bir kurda benziyor, parlak çizmeleri üstünde yaylanıyordu. Böyle çelik yay gibi yaylanan bir Binbaşığı daha görmemişlerdi. Ve Binbaşı

Nafiz gelmeden çok önce onun bir destan yaratacak kadar ünlü kahramanlıkları kasabanın afakini sarmış, yürekleri fethetmişti. Evet, o yaşlı Miralayın yapamadığını bu yapacak, bu nankör, bu hain, kendilerini düşmanın pençesinden kurtaranlara başkaldıran köylülere, Allahın izni, Peygamberin şefaatiyle kan kusturacaktı.

Taşkın Halil Beyin evindeki görkemli şölen sofrası, Ğsken-derundan getirilmiş Fransız şarapları, Skoç viskileri, Rus vot-kalarıyla onları elpençe divan bekliyordu. Onlar şölene oturdular. Bir yandan da candarma, bitmeden tükenmeden çekilip geliyor, yeni Yüzbaşıyla, yeni Kaymakam onları kasabanın altındaki kumluk alana yerleştiriyorlardı. Bütün kasaba halkı, ellerinde çiçeklerle candarmaları karşılamaktan geri durmuyorlar-

619

di. Candarmaların ilden çıktığını duyan köylüler de ellerinde çiçeklerle, onlara öyle buyrulmuştu, candarmaları alkışlayarak karşılıyorlar, getirdikleri çiçekleri onların ayaklarının dibine, tozlu yollara serpiyorlardı.

Arif Saim Bey, biraz kafayı çekip yorgunluğu geçtikten sonra, ağzı kulaklarında:

"Bu sefer suyu gözünden, yani kaynağından keseceğim. Bu, suyu kökünden kesme işinde muhterem Binbaşım da benimle mutabık kaldılar."

"Estağfurullah, ne demek efendim, emredersiniz. Siz bizim büyüğümüzsünüz. Siz emredersiniz, biz tatbik ederiz."

"Teşekkür ederim."

"Köylüler, bu suyu kesme işini çok iyi bilirler. Hususiyetle Toros dağlarının köylüleri. Toros dağlarının çaylarında, derelerinde, göleklerinde, pınarlarında çok alabalık olur. Hem de kırmızı benekli... Bu kadar lezzetli alabalık dünyanın hiçbir yerinde bulunamaz. Bu alabalıkları yakalamak dünyanın en zor işidir. Ağla, oltayla, tuzakla falan yakalanmazlar.

Ancak, elini köklerin altına, kovuklara sokarak yakalayabilirsin. O da çok kaygan olan balığı

çoğu kez elinden kaçırırsın. O zaman bizim kurnaz köylüler ne yaparlar, suyu gözden keserek yolunu değiştirirler. Sular çekilir, balıklar çakıltaşlarınm üstlerinde ya da küçük birikintilerde kalırlar. Köylüler de bu sular çekilmiş çakılların üstünde hoplayan balıkları toplarlar. Efendim, şimdi anlaşıldı mı, biz yarından tezi yok, alabalık hareketına başlayacağız. Yani, bütün Toros köylerini, aşağıya, Çukurovaya indireceğiz. Ğnce Memed yakalanıncaya kadar da onlara çıkış müsaadesi vermeyeceğiz. Dağlarda yapayalnız, suyu kesilmiş, yani köylülerin yardımlarından mahrum kalan Ğnce Memed de, alabalık gibi, muhterem Binbaşım tarafından çakıltaşlarınm üstünden kuyruğundan tutularak alınverecek."

Arif Saim Bey sözünü bitirir bitirmez, dehşet bir alkış koptu. Yaşa, dediler. Bravo, böyle bir akıl ne Napolyonda, ne Ğskenderül Zülkarneynde, ne de Atillada, ne de Cengiz Handa var, dediler. Ve Arif Saim Beyin koltukları kabardı, bu büyük, sonunda askeri okullarda ders olarak okutulacak, tarihe geçecek buluşundan kıvanç duyarak kadehini oradakilerin onuruna kaldırdı.

620

Ve gece yarısına kadar içen Arif Saim Bey, erken uyanacağı için yatak odasına çekildi, başını yastığa koyar koymaz da uyudu. Onu uyandırdıklarında daha gün doğmamıştı. Giyindi kuşandı, tıraş oldu, altın gözlüklerini taktı, saatinin altın kösteğini yelek ceplerinden göbeğinin üstüne sarkıttı, altın saplı bastonunu eline aldı, kasabanın alanına dimdik dikildi. Candarmalar, rap rap, rap rap, önünden geçtiler. Karayağızdılar, çelikleşmiş-tiler, gözleri yırtıcı kuş gözleri gibi ileriye bakıyordu. Göğüsleri tunçsiperdi. Her birisi, Toros köylüsüne saldırır saldırmaz, derakap parçalayacak bir kaplana benziyordu. Ve de alabalık hareketi böylece başladı.

Bir iki gün içinde ilk dağ köyelerine ulaşan candarmalar süngü takıp, köylere hücum ettiler,

daha köylülere, nedir, ne oluyor, demeye vakit bırakmadan, onları yayan yapıldak, yatakları sırtlarında Çukurova yoluna düşürdüler, candarmaların korumasında, uzun ağıtlar, ilenmeler, çığlıklar, iniltieler gökleri tutarak düze indirildiler. Dağlara çıkan yollar tutulmuş, can-darmanın haberi olmadan ne yukardan bir tek kişi aşağıya inebiliyor, ne de bir tek kişi aşağıdan yukarıya çıkabiliyordu.

Kimi köylerde candarmalar, hiç beklemedikleri direnmelerle karşılaşılıyorlar, direnmeden dolayı çılgına dönen Nafiz Bey, o köyü yakıp yıkıyor, yerle bir ediyordu. Kimi köyler de, candar-manın zulmünden korkarak, candarma daha köyelerine ulaşmadan öteberilerini, yiyeceklerini alarak Çukurovanın yolunu tutuyorlardı. Yollarda, böyle kendiliklerinden yollara düşmüş köylülerle karşılaşınca Nafiz Bey kıvançlanıyor, böylesi köylüleri ödüllendireceğini söyleyerek adlarını alıyordu. Önce Memed yakalanır yakalanmaz, dağlara ilk salıverecek kişiler bunlardı. Kimi köyler de köyelerini boşaltıp kuş uçmaz, kervan geçmez ormanların kuytuluklarına sığınmıyordu. Köylüler, bu Çukurovaya indirilerek, oraya hapsedilme işinde büyük deneylerden geçmişlerdi. Kozanoğlu başkaldırmasının ardından da böyle olmuş, yüz binlerce kişi, dağ ve yayla insanı Çukurova bataklıklarının arasına, sıtmanın, sıcağın, öteki salgın hastalıkların kucağına atılmış, bunların yarısından çoğu ilk aylarda ölmüşler, geriye kalanların bir bölümü de maldan mal, paradan para, kızdan kız rüşvet vererek canlarını dağlara atarak yaşam-

621

larını, ilerici, öfkeli bir Vali dağlardaki damlarını başlarına yı-kıncaya, köyelerini böyle, bugünkü gibi, candarma korumasında Çukurovaya indirinceye kadar sürdürmüşlerdi, sıcaktan, sıtmadan gene kırılmış, gene maldan mal... Sıtmanın, öteki salgın hastalıkların, bu amansız iskanların ağıtları, türküleri daha belleklerdeydi ve kış gecelerinde ocak başlarında, yaz aylarında pınar yörelerinde söyleniyor, Kozanoğlunu yenen Derviş Paşaya, o ilerici,

dağlara düşman Valiye lanetler yağdırılıyordu.

Buralarda dağlar da deniz gibi dalgalanır ve dağlar da deniz gibi köpürür.

Yolları belleri Çukurovaya inen, kaçan, sürgün edilen insanlar doldurmuştu. Geçitlerde, köprülerde yığılşan köylüler, oralarda günlerce bekliyorlardı. Toroslar feryadü figandı, Kuyucu Murat Paşa, Kozanoğlu günlerindeki gibi.

Ğnce Memeden epeydir bir haber alınmıyordu ya, atı gene ortadaydı. Onu batıda Gülek Boğazı köylüleri, al bir yalım gibi Demirkazık doruğundan kopmuş Çukurovaya süzülüp inerken görmüşlerdi. Al atın yalım gibi gölgesi toprağı yalıyor, kişnemesi dört köşeden duyuluyordu. Güneyde gözüken kır at, ta ötelerde, uzakta, Akdenizin mavisinden tüter gibi şahlanarak yükseliyor, şişen, ışıkla dolmuş yelken bulutlarıyla birlikte To-roslara ağıyor, gölgesi toprağa apak düşüyor, kişnemesi çakmaktaşıdan kayalıklarda yankılanıyordu. Doğuda günele birlikte, tanyerlerinin ışığına boğulmuş, yalp yalp ederek bir doru at donunda doğuyor, gölgesi koyaklardan, ormanlardan bir ışık seli olarak akıyor, kişnemesi dağları sarsıyor, geliyor, Düldül dağının doruğunda duruyordu. Ve kuzeyden, oylum oylum kara bir duman gibi tüten at, bozkırdan yukarıya ağıyor, Erciya-sm tepesinden koparak güneye, dağlara kayıyor, gölgesi kayalıkları oyuyor, kişnemesi bozkırdan sularla, rüzgarlarla birlikte akarak geliyor, Dikenlidüzünün göğüne çakılıyordu.

Kışı Akçadağın eteklerinde geçiren Ğnce Memed çetesi, olanı biteni haber alınca son hızla Dikenlidüzüne yürüdü. Yolda, çoban kılığına girmiş habercilerden her şeyi anı anma izleyebiliyorlardı. Karafırtınadan sonra öyle bir fırtına gelmişti ki Toro-sa, fırtına derim sana. Topal Aliden gelen habercilerin haberleri de işi iyice pekiştiriyordu. Bütün Toros dağları köylerini Çuku-

Torosta bir tek insan, yerde yürüyen karınca, gökte uçan kuş kalmayacak, hepsi Çukurovaya inecekler, diye buyuruyordu. Yardım ettikleri, bağrılarına bastıkları Ğnce Memed o dağlarda tek başına aç susuz kalacak, Binbaşı Nafiz Bey de onu dalında oluşmuş armut gibi toplayacaktı.

Bunları duydukça Ğnce Memedin öfkesi artıyor, duymuyor, görmüyor, düşünemiyor, öfkesine kendisini kaptırmış ha bire yürüyordu. Ötekiler arkasından zor yetişiyordu. Bir gün, sabaha karşı, tanyerleri ışımadan kendilerini Değirmenoluk köyünde, Hürü Ananın evinin önünde buldular. Hürü Ana onların geleceğini biliyor, kulağı kirişte uyumamış, bekliyordu. Daha onlar eve yaklaşmadan kapıyı açtı, koşarak geldi Memede sarıldı:

"Hoş geldin yavrum, yiğidim, senin atın da burada, o uçan, göklerde dolaşan kır at değil de, o doru olanı, Düldülün doruğuna konamı değil de, o günbatıda şavkıyan al at değil de, Akçadenizden bulutlarla birlikte yekinen de, denizden çıkan da değil de, hani o ateşi görünce fir dönen deli at var ya, işte o at burada. Geçen gün geldi, ben de onu yakaladım, getirdim ahıra bağladım."

"Demek yakalandı sana o at, demek ha! O at, Seyrana da yakalanmıştı, biliyorsun ya Ana. Ama o at, bir köyde, bir ahırdaydı..."

"Biliyorum, biliyorum kurban olduğum. Hele gelin içeriye. Işığı, ocağı yakmış da sizi bekliyordum. Durun, hemen bir kuzu, bir koç aldırayım da... Şimdi siz acınızdan ölüyorsunuz-dur."

"Doğrusunu istersen ölüyoruz Ana." Hürü Ana hemen dışarıya çıktı, birkaç adam çağırdı evlerden. Adamlar da Hürü Anaya uyararak uyumamış, çeteyi beklemişlerdi. Hemen geldiler. Birkaç koyunla, iri bir koçu çoktan hazırlamışlardı, kestiler. Hürü Ananın ocağını gürlleterek, etleri közlerin üstüne atarak eşkıyaların karınlarını doyurdular. Közdeki et, yanmış yağ kokusunun dumanı sabahın alacasında bütün köyün üstünü kapladı. Köylüler,

burun delikleri iştahla açılarak yataklarından fırladılar, geldiler Hürü Ananın avlusuna

623

doluştular. Ğnce Memed, avlunun ortasına büyük bir ateş yakılmasını, bütün köylüler doyuncaya kadar ko kurban kesilmesini buyurdu. Ferhat Hoca, bir delikanlıyı köşeye çekip eline kurban paralarını saydı.

"Sizin başınıza çok iş açtım," dedi Ğnce Memed, "sonuncusu da, yerinizden yurdunuzdan oluyorsunuz."

"Yeter ki senin canın sağ olsun Ğnce Memedimiz, bu da geçer," diye karşılık verdiler.

"Ne zaman yolculuk?"

"Dün candarma geldi, bu sabah..."

"Hele bugün bekleyin. Gün doğmadan neler doğar."

"Bekleriz Ğnce Memedimiz, gün doğmadan neler doğar."

Ğnce Memed, eğildi, sağ yanındaki Hürü Ananın elini öptü:

"Ana gidiyoruz."

"Biliyorum," dedi Ana gülererek. "Allah gazanı mübarek etsin. Sen gelene kadar atımı hazırlayayım mı, eyerleyip gemleyim mi?"

"Hazırla Ana."

Eşkiyalar kalabalığı yarararak dışarıya ıktılar, Alidağının yolunu tuttular. Ortalėı bol güneş doldurmuş, Alidağının yamaçlarında açmış çiçeklerin kokuları esen ılık yele karışmıştı.

Koygun bir koku dalga dalga dağdan ovaya iniyordu. Gün batana kadar bir koyakta beklediler. Gün boyu bir haberci geldi, bir haberci gitti. Candarmalar, köyleri boşaltarak geliyorlardı.

"Kardöken Boğazına ne dersin Hocam?"

"Ğyi derim oğlum."

"Cephanemiz yeter mi?"

"Yetecek kadar var."

"Haydi öyleyse."

Gün batmadan Kardöken Boğazına geldiler. Boğazın her iki yanı da yüksek keskin kayalıklardı. Boğaz aşağıya indikçe de darahyordu. Aşağıdaki yoldan ancak bir atlı, iki insan yan yana geçebilirdi.

"Vurmaya mı Hocam?"

"Sen bilirsin yavrum. Ğlk ateşi açacak sensin."

"Bu da öteki gibi zalim mi?"

624

"Bunların hepsi de zalim olmaya zalim ya, bunların hepsi de bir çarktan çıkmış gibiler ya, gene de sen bilirsin. Sanırsam biz bunları zor tüketiriz."

"Zor tüketiriz Hocam."

Gün batıya yıkılmış inerken Nafiz Bey al atının üstünde gözüktü. At görkemli, sağlıklı bir attı ve yürürken oynuyordu. Onun arkasında Yüzbaşı Gavur Ali, teğmenler, onların arkasında da Asım Çavuş. Asım Çavuşun kurnaz gözleri hep boğazın kayalıklarına bakıyor, kuşkulanmış olacak ki gözlerini önüne hiç indirmiyordu. En arkadan da ucu bucağı gözükmeyen sayısız candarmalar geliyorlardı. Binbaşının atı oynayarak, kuyruk, baş sallayarak, sağa sola dönerek, tam Memedin altına, tüfeğinin namlusunun ucuna geldi. Memed tetiğe dokundu, Binbaşı atıyla birlikte tekerlendi. Kayalardan aşağıya, aşağıdan yukarıya bir cayırtıdır koptu, ortalık cehenneme döndü. Asım Çavuş, sanki hiçbir şey olmuyormuşçasına yukarıya, kayalıklara baka baka, Binbaşının düştüğü yere koştu, onu aldı, kayalığın dibine, kurşun erişmeyecek bir yere götürdü:

"Yaranız bacağınızdan Binbaşım, belli ki sizi öldürmeye atmamış. Yoksa Ğnce Memed çok

nişancıdır. Yoksa böyle iki adımlık yerden..."

Gene korunmasız, elini kolunu sallayarak, sağıkçıya gitti, ilaçlar, sargılar aldı döndü.

"Çok yaralı var Binbaşım, öldürmeye atmıyorlar. Sandığımızdan da kalabalıklar. Ğyi ki öldürmeye atmıyorlar, yoksa çok can kaybımız olurdu."

"Şimdi ne yapacağız Çavuş?"

"Teslim olursa Ğnce Memed, size?"

"Onu astırmamaya çalışırım Çavuşum."

"Bir deneyeyim mi?"

"Dene Çavuşum, kötü kısıldık, yoksa elimizde sağlam candarma kalmayacak."

Asım Çavuş, ortaya çıktı, soğukkanlı:

"Kesin ateşi," dedi, "Ğnce Memede birkaç sözüm var."

Ateş hemen, iki yandan da kesildi.

"Beni dinle Ğnce Memed." Bağırmasına gerek yoktu, burada fısıldasa orada Ğnce Memed duyardı. "Binbaşının sen canına

625

kıymadın. Candarmalara da kıymıyorsun. Miralay Azmi Beyi de senin öldürmediğini biliyoruz. Onu Ğlyas Çavuş öldürdü. Bunu Binbaşı Nafiz Bey de biliyor. Bizim Binbaşı yiğit adamdır, sözünün eridir. Teslim olursan seni astırmayacak. Belki de seni affettirir."

"Sen de biliyorsun Çavuşum, ben teslim olmam. Teslim olsaydım bile ben bu adama teslim olmazdım. Böyle bir adam, koca bir Toros ülkesinin köylüsünü, başa çıkamadığı bir eşkıya parçası için yerinden yurdundan edip, kan kusarak sıtmadan kırılınsınlar diye Çukurovanın bataklıklarına gömülmeye gönderir mi?"

"Binbaşı Nafiz Bey göndermiyor Çukurovaya onları. Bizim Binbaşımız böyle işler yapmaz.

Emir aldı o, emir. Teslim olacaksın, böyle bir adama olmalısın. Kellesi gitse de, söz verince

seni astırmaz."

"Kim vermiş ona bu emri, niçin dinliyor, bak ben emir dinliyor muyum, üstelik o okuryazar, Binbaşı, Hanyayı Konyayı, dünyayı biliyor, böyle bir emri, emir olsa da insan olan insan dinler mi? Ona kim vermiş emri, yalan. Kimse böyle bir vicdansızlığı yapamaz. Yalan, yalan, inanmam."

"Arif Saim Bey benim yanımda verdi ona emri. Arif Saim Bey, Arif Saim Bey. Biliyor musun, biliyor musun, kasabada oturmuş senin kelleni bekliyor."

"Çekil Çavuşum aradan, bir kör kurşun değmesin sana."

Cayırtı, deminkinden de daha yoğun başladı. Asım Çavuş Binbaşının yanına gitti.

Binbaşının yüzü sapsarıydı.

"Teslim olmuyor Binbaşım."

"Haklı. Ben olsam, küçücük bir eşkiya için, bir ülke kadar büyük bir bölgenin insanını sürgün eden bir insana teslim olmam. Demek beni bunun için, aşağı gördüğü için, tenezzül etmediği için öldürmedi." Elini Asım Çavuşa uzattı, gözleri yaş içinde kalmış, onuru kırılmıştı. "Tut, beni kaldır da buradan gidelim açık açık, nasıl olsa benim gibi bir düşmanı öldürmeye tenezzül etmeyecek."

Asım Çavuş onun koluna girdi, korunmasız, taşların arasına sığınmış candarmaların aralarına sürükledi.

626

Ateş sürüp gidiyor, arada sırada, bacağından kurşunu yiyen bir candarmadan bir çığlık yükseliyordu. Ortalık kararınca bu cayırtı durdu başladı, başladı durdu.

Karanlık kavuşurken Ğnce Memed:

"Hocam," dedi, "bunları burada, başınıza bir iş gelmeden ne kadar tutabilirsiniz?"

"Ancak bir gün daha."

"Bu bana yeter mi Hocam?"

"Yetmez," dedi Hoca, "dayanacağız. Bunları, şu aşağıdakileri, burada beş gün bile tutarız ya bana öyle geliyor ki yarın öğleye kadar yeni kuvvetler gelip bizi arkadan çevirecekler. O zaman da hiçbirimizin buradan kurtulmasının mümkünü yok."

"Yok," dedi Memed boynunu bükerek. "Öyleyse ben de kalıyorum."

"Sen gitmelisin oğlum," dedi Hoca, "böyle bir insaniyetsizliği onların yanına koymamalıyız. Sen gitmezsen olmaz. Yoksa bu köylünün yüzüne bir daha nasıl bakarız. Haydi yolun açık olsun. Biliyorsun, böyle bir dünyada bin kez ölmekten bir kez dirilemezsin. Atalar bunu boşu boşuna söylememişler."

Teker teker kucaklaştılar, helallaştılar, Ğnce Memed, bir dağ keçisi gibi kolaylıkla dağdan indi, çarpışmanın cayırtısından dağlar yankılanıyordu, gece yarısına doğru Değirmenoluğa, Hürü Ananın evine geldi. Hürü Ana onu bekliyor, sofraya açık duruyordu. Tüten yemekler sofraya kondu. Yediler doydular. Ğşte o zaman Memed, Hürü Ana sofrayı kaldırırken, evin toplandığının farkına vardı:

"Ne o Ana," dedi, "toparlanmışsın?"

"Toparlanmayıp da ne yapacaktık yavrum. Bak Alimin tasvirini aldım götürüyorum. Bu Alim var ya, sana çok yardım etti, seni korudu. Bundan böyle de koruyacak. Ben de köylüyle birlikte Çukurovaya ineceğim, oradan da Seyranımın yanına kaçacağım. Ama bu köylülere yamıyor yüreğim, düşüyor da közlerin üstüne kavruluyor. Bu Çukurovada kırfacan girecek onlara. Büyükleri bilmem ama hiç çocuk kalmayacak. Bu sefer gördün mü köylüyü?"

"Gördüm Ana."

627

"Hiç mızırdanmadılar, Sefil Ğbrahimin oğlu Abdi Ağayı, Ali Safayı, Çiçekli Mahmudu öldürmüş de zort atıyor, demediler. Bizi sürgüne gönderiyor, hepimizi öldürdü, diye kargış

etmediler. Arkandan da konuşmadılar. Allah, bizim ömrümüzden al da Ğnce Memede ver, dediler, alkışlar kopardılar. Köylüler sana çok güvendiler. Keski, Toros ülkesi cehenneme, sürgüne gönderilirken sana sövselerdi."

"Keski sövselerdi."

"Yerin dibine geçirselerdi."

"Geçirselerdi."

"Seni öldürmeye kalksalardı."

"Keski Ana."

"Senin yerlerini Hükümete haber verselerdi."

"Keski Ana."

"Hiçbir şey yapmıyorlar. Seni başlarına taç etmişler de, Ğnce Memed, diyorlar da başka bir şey demiyorlar. Şimdi çıksan da ortaya şu senin yüzünden sürgüne gönderilen koca Toros ülkesine desen ki, benim için toptan, şu uçurumdan aşağıya atılıp öleceksiniz. Gözlerini kırpmadan atılır, ölürler. Şu koca Toros ülkesine kalksan da desen ki, haydiyin, yürüyelim şu Çu-kurovamn üstüne, silahların, topların üstüne, etten kale olur, yürürler. Söyle bakalım, şimdi ne yapacaksın oğlum, Meme-dim, Aliye de çok yalvardım, bu iş başımıza gelince, Allah canımı al da Ğnce Memedimin bu durumunu bana gösterme, dedim." Ağlamaya başladı, dizini döverek: "Ben ne yapayım şimdi, Ali de, Allah da bana yardım etmedi, ben ne edeyim şimdi, ben nasıl ellerin yüzüne bakayım. Ben nasıl edeyim de yerin dibine geçmeyim... Ah, Ali, aah, aaah, çatal kılıçlı da, kendi ölüsünü kendi taşıyan Ali aaah, sana güvendim de bana yardım etmedin."

"Dur Ana," dedi Memed, tok, güvenli bir sesle. "Dur Ana ağlama, dur Ana üzülme. Dur Ana, dur bekle ki, kim bilir, belki... Her tepeden bir gün doğar."

Hürü Ana ağlamasını kesti, başörtüsünün ucuyla gözlerini kuruladı, gülümsedi.

"Kusuruma bakma oğlum, herhalde çok yaşlandım da göz-yaşlarımı tutamıyorum. Ama bunların ettiklerini hiç içim gö-

628

türmüyor, yutamıyorum. Bunların şu Toros ülkesine yaptıkları, bir eşkiyacık için, insanlığa sığmaz. Onlar beni sürgün etmezse-ler de, gene de ben, bundan sonra buradan başımı alır da Seyranımın yanına giderim."

"Git Ana, Seyranı yalnız bırakma. Çocuk da..."

"Hele şu iş bir... Belki de bizi sürgün etmezler. Ferhat Hoca, öteki yoldaşların?"

"Çarpışıyorlar."

"Ğyi ki sen geldin. Onları öldürecekler. Ben kendimi bildim bileli eşkiya kısmı bu kadar uzun çarpışmaya dayanamaz, hep öldürülürler."

"Ferhat Hoca dayanır."

"Ğnşallah."

Azıcık uyumuşlardı ki bir ayak tapırtısına Memed uyandı, silahını kaptı, dışarıya anahtar deliğinden baktı:

"Kim o?"

"Benim," dedi, yeni kartalmış bir ses, Memed Müslümü sesinden tanıdı, kucakladı. Geçeriye geçtiler, Hürü Ana onu görünce sevincinden deliye döndü, "Ğstemem, istemem," diye bağırdı.

"Ben buralarımı istemem. Sen beni hemen al da Seyranıma götür. Evi barkı batsın, çulu çaputu, mitili barhanası yerin dibine geçsin. Ben bu evde her şeyi bırakır da bir tek Alimin tasvirini, bir de Ğnce Memediminkini alır da giderim."

Birdenbire aklına geldi, başını dövmeye başladı:

"Vay benim akılsız, kesilesice kara başım, insan hiç unuttur mu?" Gitti, çabuk çabuk, sardığı kilimlerden, keçelerden Ğnce Memedin, bulutlar üstündeki atına binili resmini getirdi, "Bak,

sana tıpkı, tıpkı senin gibi benziyor. Ben bunu Hazret Efendiye yaptırđım. Oğlumun gül yüzü kıyamete kadar kalsın, insanlar onun gül yüzünü görsünler de sevensinler, diye."

Ğnce Memed, resme daldı, sevindi, içine onu uçuran bir sevinç ışığı doldu.

"Bir de şu sürgün işi..."

"Olmayacak Ana," diye bir top sevinç olarıktan ayağa fırladı. "Olmayacak, olmayacak Ana."

Yerine geri oturdu.

Müslümün gözleri ışıladı:

629

"Size bir haberim daha var. Ğnce Memedin bir oğlu oldu. Adını da Ğbrahim koydu Seyran Bacı. Ğnce Memedin babası olurmuş."

Ana, o kadar sevinmişti ki yutkunuyor, yutkunuyor konu-şamıyordu. Dili damağı kurumuştı. Memed de konuşamadı.

Epeyi bir süre geçtikten sonra Ana ayağa kalktı, kalçalarını kıvrarak, parmaklarını şakırdatarak göbek attı:

"Şükür Allahıma," dedi. "Alim sen de sağ olası, yiğidim, çatal kılıçlım."

Memedde döndü:

"Ben yarından tezi yok gidiyorum. Tez günde Ğbrahimimi, sefil Ğbrahimimi görmeliyim.

Bundan sonra bağlasalar duramam. Onu dizlerime yatırıp nenni çalmalı, şu dağların kokusunu, çiçeğini, bulutunu nennilerimlen ona götürmeliyim. Yarın, yarın..."

"Ana, beni beklemeyecek misin? Bir işim var, hemen gider, sana geri gelirim. Çok bekletmem seni. Sen de ondan sonra gidersin."

"Olur yavrum."

Hürü Ana boynunu büküp dudaklarını sundurdu.

Memedle Müslüm ocağın başında fısırdışmaya başladılar. Bir ara, Hürü Ananın kulağına, bir Topal Ali, sözü geldi. Ana yerinden fırladı, yırtıcı bir kuş gibi gitti Memedin yakasına yapıştı:

"Öldür onu, o Topalı. Sen de o Topalı öldürmezsen, ben de sana analık hakkımı helal etmem. O kadar adam öldürdün, bunu da öldür. Sen öldüremezsen o Topal solucanı, söyle de Müslüm öldürsün."

Müslüm Topal solucanı öldüreceğine, bin dereden su getirerek Anayı inandırdı, Memed de yakasını onun elinden kurtarabildi.

"Biz gidiyoruz Hürü Ana."

"Olmaz, azıcık durun. Bir kahvaltı... Çay, tereyağ, bal..."

Kalktı, sofrayı çabucak kurdu, çayı demledi, sütü kaynattı.

Kahvaltı çabucak bitince Hürü Ana, Memedin önüne getirdi bir torba koydu, "Al bunu," dedi gülümseyerek.

"Bu ne Ana?"

630

"Nar," dedi Ana, genç bir kız gibi şakıyarak. "Senin için toplamış saklamıştım. O narlardan.

Her birisi... Pembe, pembe... Dişleri parmak kadar, parmak kadar."

Memedle Müslüm dışarıya çıktılar. Dışarda ayaz vardı. Ali-dağının doruğu yıldız içindeydi.

"Atın nerede?"

"Atı, aşağıya koyun damına çektim. Silahım da orada."

Hürü Ana Ğnce Memedin atını ahırdan çekti getirdi, dizgini onun eline uzattı. Dizginin sırmalı olduğunu Memed, bu sabaha karşının alacasında bile fark etti. Eyer de savatlı, sırma işleme bir Çerkeş eyeriydi.

"Sağ ol Ana."

Eğildi, elini aldı öptü, ata atladı, Müslüm önde, Memed arkada koyun damna geldiler.

Müslümün atını aldılar, Çukuro-vaya doğru sürdüler. Bugün ormanlardan giderek eteklere kadar inecek, gece de Narlıbahçeye varacaklardı.

Silme karanlıktı. Be}li belirsiz bir çiselti geceyi ıslatıyordu. Yolu kısaltmak, candarmayla karşılaşmamak için Anızlmm kese yoluna saptılar. Gittikleri çığır dardı ya, daha az inişli yokuşluydu. Atlarını üzengileyip, başlarını bıraktılar. Sert yeli yarararak ilerliyorlar, her iki yanlarından orman karanlık, yoğun bir su gibi uğuldayarak akıyordu. Önlerine bir su çıktı, atların başlarını çekmediler, suyu hızla geçtiler. Ayakları, bacakları ıslandı. Uzakta, güneyde, gökyüzünün ucunda bir parlak yıldız gözüktü. Yıldızın gözükmesiyle yitmesi bir oldu. Islak gece, karanlık orman da onlarla birlikte sert rüzgarları yarararak akıyordu. O parlak yıldız bir daha gözüktü, sonra da göğü bir uçtan bir uca yaldızlayıp biçerek yitti. "Gördün mü?" diye sordu Ğnce Memed. "Gördüm," dedi Müslüm, "baksana orada, tanyıldızı yalbırdayıp duruyor." Yeri göğü almış bir kuş civıltısının arasından geçtiler. O kadar uzaklaşmalarına karşın kuş civıltıları uğuldayarak arkalarından geliyordu. Kuş civıltıları kesilirken o yıldız gene gözüktü, bir uçtan bir uca geceyi yaldızlayarak ağır ağır aktı gitti.

"Ben bunca yıl dağda kaldım, hiç böyle bir yıldız görmedim," dedi Müslüm.

"Ben de görmedim," diye ona karşılık verdi Memed. "Bu, tanyıldızı değil."

631

"Bunda bir iş var, bu yıldızda."

"Olmalı," dedi Memed.

Altlarındaki atlar, ıslak, ağır gecenin içinden su gibi akıyorlardı. Yıldız gene gözüktü ve çisentili gece birden top gibi patlayan bir gürültüyle sallandı. Kuş civıltıları, at kişnemeleri, köpek ürüşmeleri, bağrışmalar, ezan sesleri, ağıtlar, biribirine karıştı. Gecenin altından, yıldızın yaldızladığı yerden, tanyerleri-nin ucundan ışıklarla yunarak tepeden tırnağa

çamura bulanmış, baştan ayağa toza batmış, yalnız gözleri, dişleri ışıl原因 büyük bir kalabalık çıktı, çam ormanlarının, kayalıkların, çınarların, pembe çiçeğe durmuş ağmağaçlarının arasından geçerek, büyük, uzun koyağın dibine serilmiş çakıl taşlarının üstünden akarak ovaya indiler. Karşılarındaki göğü yaldızlayan yıldız, bir görünüp bir yitiyordu. Çeltik tarlalarından, uzun tozlu yollardan, yılanlı, mor devedikenli kuru dereden geçerek, üstlerini, turuncu portakalların pıtırak gibi sardığı bir portakal ağacı ormanına düştüler. Karşılarında büyük ışıklarla köpüren apak olmuş denizi gördüler. Yıldız geldi, denizin az yukarisına, köpüren mavinin üstüne tünedi, yalp yalp etmeye başladı. Bir püren kokusu aldı ortalığı. Denizin mavi köpüklerinden ak atlar fırladılar kıyıya, ışıkla dolmuş, kabarmış, usul usul yükselen ak yelken bulutlarıyla koştular, bulutlar, atlar birbirlerine karıştılar, ovaya sürdüler. Binlerce nal parladı söndü, parladı söndü ovada, ova sütbeyaz oldu bir anda, toynakların tapırtıları altında... Kartallar uçtu Gavur dağından, uzak deniz dağına kadar geldi. Dağın tepesinden, yeşilin ucundan kırmızı mor bir ışık koptu ve koyaklardan silkinerek doru atlar şaha kalktılar, ovaya aşağı bir yalın seli gibi, arkalarında tanyerlerinin ışığını sürükleyerek indiler. Günbatıya döndü kalabalık, Gülek Boğazının önündeki kayalıklarda durdular, kayalıklardan su gibi, yalın gibi sünenek al atlar fıskırdılar, Aladağın ala karlı aydınlığını sürükleyerek, Anavarzanın kapısında durdular ve yağız atlar geldiler kuzeyden, bozkırdan, dağların arkasından, alımlı, güzel, dumanlı, oylum oylum ateşli Erciyasın, Hasan dağının karlarında kapkara tüylerinde pul pul ışıltılar Misisin önünde yığılıp kaldılar. Yalın yeleler, bulut, mor duman, mavi deniz yeleler, kuyruklar birbirine karıştı. Konaklar evler yıkıldı. De-

niz kabardı, büyüdü, çok maviledi, üstünde bir tek, çok ışıklı kanatlarını hiç kıpırdatmadan süzölen bir tek martı kaldı. Orman uğulduyor, kuş sesleri ormanı doldurmuş, cıvıltılar tüm

geceyi almıştı. Karanlık sallanıyor, yağmur çiseliyordu. O, gecenin ucundaki yıldız gene doğdu. Orada, gün ışığı vurmuş dağın doruğuna oturdu kaldı. Kalabalık, atlar, püren kokusu, kuş civıltısı, mor bir çınar yaprağı kasabanın üstüne yürüdü, konakları yıktılar. Dulkadiroğlu fermanlarını ayaklar altına aldılar. Hazret Efendi caminin şadırvanında boyalı ellerini yıkıyordu. Öğretmen Zeki Nejad minareye çıktı, başladı konuşmaya. O konuştuğunda kalabalıklar, atlar, yıldızlar dalgalanıyor, öğretmen Zeki Nejadın yakasındaki altın madalya dalgalanıyordu. Öğretmen Zeki Nejad minareden indi, bir kır ata bindi, sürdü. Kalabalıklar, ak bulutlar, püren kokusu, tek martı, Yedi Me-medler, Ferhat Hoca, Sahan, Temir, Dursun, Kasım, Memed Çocuk arkasından yürüdüler. Şu mor dağların ötesindedir, Fırat suyu, yeşildir, mavidir, sapsarıdır. Fırat suyunun kıyısına geldiler. Doğudan bir kalabalık tozu dumana katarak, Fırat suyunu yarararak, kurutarak onlara geldi katıldı. Üstlerinde bir, kocaman kanadını açmış bir kartal dönüyordu. Başlarında öğretmen Zeki Nejad, Teğmen Şahin, eşkıya Karayılan yürüdüler. Erciyasın dibinde onların yollarını candarmalar kesti, çoktular, ama kalabalık daha çoktu, candarmalar kalabalığın arasında kaldılar, bir daha gözükmediler. Bozkırdan, yerden biter gibi, gökten yağar gibi yer götürmez bir kalabalık daha çıktı. Erciyas dağından yeleleri, kuyrukları savrulan binlerce bulut gibi atlar indi. Bozkırı, gittikçe kalabalıklaşarak, sağdan soldan gittikçe kollar alarak, büyüdüler, yer götürmez bir kalabalık oldular, bozkırı doldurdular, Konya şehrinin geldiler önünde durdular. Karşılarna demir donlular, çelik zırhlılar çıktılar. Onlar da çok kalabalıktılar. Önce onların üstüne yeleleri savrulan atlar, sonra tek martı, sonra deniz, sonra orman, ardından da kalabalık yürüdü. Kar yağdı, dünya karın altında kaldı. Demir donlular kalabalığın altında kaldı. Konya şehrinin kapısını açtılar, ilkin o kapıdan Baba Ğlyasın kadınları girdiier, Seyran da içlerinde, kucağında da Ğbrahim, sonra atlar, sonra da kalabalık. Konya şehri kalabalığın altında kaldı. Atlar hep bir ağızdan kişnediler. Öğretmen

Zeki Nejad minareye çıktı, altın madalyası bir ateş parçasıydı, göğsünde dalgalandı.

Kalabalık İstanbulun, Ankaranın, öteki şehirlerin, kasabaların köylerin önünde durmadan içeriye daldılar. Zeki Nejad minareye çıktı, madalyası bir yalın parçası gibi dalgalandı.

Kadınlar terü taze, tanyeri ışığında yıkanmış sevinç türküleri söylediler, insan yürekleri sevinçten kuşlar gibi uçtu. Dünya sevinç türküleriyle doldu. Gece, orman, uğultu akıyor, karşıdaki yıldız göğün ucunda, denizin az üstünde durmuş, olduğu yerde yalbirdıyor, büyük, mavi denizin üstünde o ak martı arada sırada maviye batıp çıkarak, kanatlarını kıpırdatmadan süzülüyordu.

Ormanın uğultusu bitti, gece aydınlanır gibi oldu, atlar yavaşladı, Müslüm:

"Burası," dedi, "Hasan Dede burası."

Dizginlerini kısıtları atlarını yoldan ayrılarak sağ yana, ormanın içine sürdüler. Büyük bir çınarın altında atlardan indiler. Usuldan yağmur çiseliyordu, hava da ılıktı. Ortalığı, dehşet bir püren kokusu almıştı.

Ğnce Memed, bir püren çalısı aradı buldu. Onu bulunca tedirginliği geçti, içine bir sevinç aydınlığı geldi oturdu. Şimdi anadan yeni doğmuş gibi pırl pırlıdı.

"Burada gece yarısına kadar bekleyeceğiz."

"Bekleriz," dedi Müslüm.

Gün doğdu, kahvaltıya oturdular. Müslüm dağarcığından büyük bir incir yaprağına sarılı kabak çiçeği dolması çıkardı, "Al," dedi, "bunu Seyran yolladı sana." Dolmayı alırken

Memedin eli titredi, bir yumruk geldi boğazını tıkadı. Elindeki, incir yaprağının üstündeki sapsarı dolmalara gözlerini dikti kaldı. Dolmaları yemek istiyor, bir türlü yiyemiyordu.

Gözleri yaşla doldu. Elindeki yaprağı, kutsal bir emaneti yere koyar gibi çimenli toprağın üstüne koydu. Hasan Dedenin Ğçinde yattığı kümbet arkasındaydı, döndü, kapısını açıp

kümbete girdi, girmesiyle de çıkması bir oldu. Türbenin içini, bacaklarından asılarak sarkmış yarasalar doldurmuştu, Ğnce Memedin ödü koptu, yüzü sarardı, Müslümün yanına soluyarak geldi.

"Ne o, Ğnce Memed, ne oldu sana böyle, yüzün sapsarı?" diye korkarak sordu Müslüm.

634

"Bir şey yok," dedi Memed, "Şuradan bir su al da ver. Çok korktum."

Müslüm koştu, yandaki dereden çamçağı doldurdu geldi. Memed suyu içti.

"Neden korktun, mezardan mı."

"Yok," dedi Memed, daha soluyarak. "Ğçerde, bütün kümbet, ağzına kadar kayışkanat dolu."

Müslüm kümbete yöneldi, Memed, hemen onun önüne geçti:

"Dur," dedi, "Müslüm, sen ne yapıyorsun? Sen kanına mı susadın, onlar insana bir yapışır, kanını somurur bitirirler. Bir yapışmaya görsünler. Sen bilmiyorsun, parça parça etsen de bir daha onların dişlerini etinden koparamazsın."

Müslüm kabadayılandı:

"Bana bir şey olmaz," dedi, kümbete yürüdü. Memed, öylesine öfkelenmişti ki kan beynine sıçradı, Müslüm onu şimdiye kadar hiç böyle görmemişti, kümbete girmekten vazgeçti.

"Ben uyuyorum, sen benim başımdan ayrılmadan bekle, ben uyuyunca da buradan bir yere ayrılalım, kümbete gireyim, deme. Yoksa sen bilirsin."

"Olur," dedi Müslüm.

Memed, yapraklardan yastık yaptı, çimenlerin üstüne uzandı, başını koyar koymaz da uyudu. Öğleyin uyandığında Müslüme baktı, yüzü allak bullaktı. "Kümbete girdin mi?" diye sordu. "Hep düşümde gördüm de..." Müslüm gülerek, "Girmedim," dedi. "Sen bilmiyor musun ki gündüz düşü düş sayılmaz."

"Biliyorum," diye somurttu Memed.

Müslüm, ona güldüğünü göstermemek için kalktı suyun kıyısına gitti, çamçağı doldurdu geldi. Kendisini bir türlü tutamıyor, gülmesini tutmak için kıpkırmızı kesilmiş elinde çamçak

Memedin başına dikilmiş duruyordu. Birden patladı, bir gülme sağanağına tutuldu.

Güldükçe gülüyordu, kasıklarımı tuta tuta... Sonunda Memed de ona katıldı, birlikte gülmeye başladılar, uzun uzun güldüler. Sonunda yüzünü asmaya çalışarak:

"Sus bre ulan," dedi Memed, "oturup da yemeğimizi yiyelim."

635

Dağarcıklar çıktı, yiyecekleri çimenlerin üstüne serdiler. Memed, yufka ekmekten bir parça kopardı, önündeki sarı kabak çiçeği sarmasını aldı, bir süre baktı, sonra da yufkaya sardı, çabuk çabuk yemeye başladı.

Karanlık kavuşunca atlara bindiler, az sonra ormandan çıktılar. Tarlalardan geçtiler.

Narlıbahçeye geldiler. Yağmur çisele-meye başlamıştı, karanlıktan göz gözü görmüyordu, atlardan indiler. Topal Ali onların ayak tapırtılarını duyunca, usullacık, "Burdayım," diye seslendi. Sese dönünce ulu ağacın karartısını işte o zaman seçebildiler.

Ali:

"Ben sana da at getirmiştım," dedi, "senin altındaki at, gene o deli at mı?"

"O," dedi Memed.

Karşı karşıya geçip çömeldiler. Konuşmadan, bir süre öyle durup beklediler. Topal Ali cebinden gümüş tabakasını çıkardı. Memede bir sigara uzattı, kendi de aldı, önce Memedin sonra da kendi sigarasını yaktı, sigaralar içilip tükeninceye kadar ne onun dudaklarından bir sözcük, ne ötekinin döküldü.

Sigaralarını söndürdüler.

Topal Ali sesi titreyerek:

"Bilmem ki," dedi.

Memed aldırmadı, bekledi.

"Yani bilmem ki... Seninki Taşkın Halil Beyin evinde. Bu gece içmeyecek, içmediği geceler yatağa erkenden girer, gazete okur. Biz gece yansına doğru kasabaya girelim. Ben seni onun yattığı odanın kapısına kadar götürürüm. Bu kılıkta beni kimse tanımaz. Ğstediğim zaman topallamam bile. Orada, odanın kapısında senden ayrılacağım. Benim de bu gece, senin gibi işim var."

"Biliyorum. Biliyorum ya, seni kimse tanımıyor, bizimle birlikte olduğunu bilmiyorlar. Bu işi... Belki bir daha..."

"Olmaz Ğnce Memed," diye kükredi Topal Ali.

Ğnce Memed sustu.

Gece yarısı horozlan öterken atlara bindiler. Memed, Müs-lümü yanına çağırđı, eline altınlar koydu. "Sen buradan doğru Seyrana gideceksin. Seyran sana emanet. Elindekileri de ona vereceksin," dedi atını sürdü.

636

"Başka bir şey söylemeyeyim mi?" diye arkasından seslendi Müslüm.

"Söyleme," diye sesi kırıgın karşılık verdi Memed.

Kasabaya güney yolundan girdiler. Atlarını ağır sürüyorlardı, avluya sessizce girdiler.

Atlarını köşedeki geniş dallı zeytin ağacına bağladılar. Ali konağın kapısını kolaycana açtı.

Ayaklarının ucuna basa basa yukarıya çıktılar.

"Işığı yanıyor, içerde."

Ali merdivenlere yürüdü, Memed oda kapısını açtı, içeriye girdi. Filintası elinde, parmağı tetikteydi. Arif Saim Bey yaldızlı karyolaya yatmış gazete okuyordu. Patırtıyı duyunca gazeteyi indirdi. Karşısındaki Ğnce Memede bir tuhaf öfkeyle baktı. Ğnce Memed:

"Arif Saim Bey, ben Ğnce Memedim," dedi.

Arif Saim Bey gülümser gibi etti. Memed tüfeği kaldırınca gözleri faltaşı gibi açılarak,

"Evladım, sen ne yapıyorsun, sen ne yapıyorsun, hiç olur mu? Ben... ben... beni ha, ben!"

diye kekeledi. Sonra da elleriyle yüzünü örttü, Ğnce Memedin elindeki tüfeğin ucundan arka arkaya beş kere yalım söndü. Kurşunların rüzgarından arka duvardaki karpuzu pembe, mavi gül işlemeli büyük lamba söndü.

Yıldırım gibi aşağı Ğnen Memed, zeytin ağacının altındaki atına atladığı gibi doldurdu, kasabadan çıktı. Kasaba bir hayhuy içinde kaldı. Arada sırada da cıvılayan bir kurşunun sesi uzaklardan geliyordu.

Sabaha karşı Dikenlidüzünü tuttu. Hürü Anaya gidecek, onunla bir daha helallaşacaktı.

Düzlüğe inen gediğe varınca Di-kenlidüzünün ağzına kadar insanla doluğunu gördü. Atını kalabalđa sürdü. Memed kalabalđın ucunda durdu, orada bir süre bekledi. Altındaki at köpürmüş, tere batmış, daha da kararmış, parlak gün ışığı altında pul pul ipildiyordu.

Gölgesi yeşil çimenlerin üstüne düşmüştü. Hiç görmediği, kırlangıç büyüklüğündeki sivri kanatlı, lekesiz apak bir kuş kalabalđın üstünde göğü biçerek oradan oraya uçuyordu.

Memed, kalabalđın içinde aradığını bulmuştu. Hürü Ana, ta ortalarda bir yerdeydi. Atını sürdü, kalabalık ikiye ayrıldı, ona yol açtılar. Ortalık, sessizlikten çın çm ötüyordu. Sanki in-

637

sanlar soluk bile almıyorlardı. Sadece binlerce göz Memede çevrilmiş, bakıyorlardı.

Memed geldi, Hürü Ananın önünde atından indi, onun elini aldı, üç kere öpüp başına götürdü. Hürü Ana da onu kucaklayıp öptü. Memed, atma atladı, at, kulaklarını dikti.

"Ana hakkını helal et, sana çok çektiyim."

Üzengilerin üstüne basarak ayağa kalktı, kalabalđa:

"Siz de hakkınızı helal edin," diye bağırdıktan sonra, eyere oturdu, ama atı sürmedi, orada,

başı önünde bir süre bekledi. Sonra gene üzengilerin üstünde yükseldi, gözlerini, dönerek bütün kalabalığın üstünde dolaştırdı, "Gene geleceğim, gene geleceğim," dedi, atını doldurdu, kalabalığın arasından süzülüp çıktı, Alidağın arkasına aktı gitti.

Ve Dikenlidüzünü doldurmuş köylü kalabalığı, haberi duymuşlar, gittikçe de çoğalıyorlardı. Bayram, Cüme, öteki davulcular, zurnacılar, davullarını, zurnalarını kapmış gelmişlerdi. Bir anda ortaya çakırdikenlerinden, karaçalılardan, kevenlerden, devedikenlerinden bir tepe gibi bir öbek yığıldı. Hürü Ana gitti öbeğe ateş verdi. Aptal Bayram, öteki davulcular, zurnacılar öbeğin üstüne fırladılar, yalımların içinde kalıncaya kadar oynadılar, bütün kalabalık da onlarla birlikte oynuyordu. Yalımlar bir yanlarını sarınca, öbekten indiler kalabalığa karıştılar. Bütün kalabalığın katıldığı dev bir halaya girildi. Halay bitince sevinç türküleri başladı. Dünya bir sevinç kasırgasına tutuldu, sevinç kasırgasında döndü. Yalımlar diken öbeklerinden düzlüğe atladı. Kurumuş çakırdikeni düzlüğü tepeden tırnağa bir anda yalıma kesti. Yalımlar bütün düzlüğü, yamaçları, koyakları doldurarak aktı. Yalımların kızıltısı mor dağlara vurdu, dağlar aydınlandı, sallandı.

Toros dağlarının doruklarına, güneş doğmadan çok önce gün vurur ve çakmaktaşıdan ak doruklar ışığa batar.

Önce Memeden bir daha haber alınmadı, imi timi bellisiz oldu.

O gün bugündür, Dikenlidüzü, Çiçeklidesi, Menekşe, Ya-nıkören köylüleri ve biitekmil öteki Toros köylükleri toprağa saban atmazdan önce giyinirler, kuşanırlar düzlüklere, koyaklara, ovalara çıkarlar, çakırdikenlerden, karaçalılardan, keven-

638

lerden, devedikenlerinden büyük öbekler yığarlar, köyün en yakışıklı delikanlısıyla, en güzel kızı öbeklere ateş verirler. Büyük bir toy düğün kurulur. Halaylar çekilir, görülmedik eski zaman, yeni zaman oyunları oynanır, sevinç türküleri dağları aşar, yollan, belleri, ovaları

tutar, ÷lkeden ÷lkeye yayılır. Sevinç türk÷leriyle birlikte de, öbeklerden yalımlar düzl÷klere, koyaklara, ovalara atlar. Yalımlar, bütün gece toprağı yalar, bir sel gibi akarak, her yanı sarar, bu ateşle birlikte de Alıdağmm, Düldül dağımm, Yıldızdağımm, Binboğanın doruklarında birer top ışık patlar, dağların doruğı üç gece ağırır, apaydınlık, gündüz gibi olur.